

S P R E Ș T I I N Ț A

Comitetul redactor al revistei Biserica Ortodoxă Română se compune din I. P. Patriarh Dr. MIRON CRISTEA, Președinte de onoare; P. S. Episcop Vartolomeiu, director; Prof. Dr. Ioan Mihalcescu, prim-redactor; Arhim. Scriban, secretar de redacție. Redactorii revistei: 1. Profesorii facultății de teologie din București: 1. Dr. D. G. Boroianu, Dr. V. G. Ispir, Econ. I. Popescu Mălăești, Pr. Dr. Nicolae Popescu; 2. Profesorii facultății de teologie din Cernăuți: Dr. V. Gheorghiu, Dr. V. Șesan, Dr. V. Tarnavski, Dr. N. Cotos; 3. Pr. Cicerone Iordăchescu, Chișinău, Dr. Romulus Căndea, Cernăuți. Dr. Ioan Lupas, Dr. St. Cioroianu, Iconom Serghie Bejan, Dr. Gh. Ciuhandru, d. Șt. Berechet.

Se primesc spre publicare și articole de la alte persoane decât de la Comitetul redactor în condițiile următoare:

Articole originale se vor plăti cu 1000 lei coala în formatul de față al revistei, traduceri și recenziunile 800 de lei, cronicile și răspunsurile 600 de lei.

Articole care au fost publicate mai întâi aiurea și care se vor reproduce pentru înserarea în revistă, nu se plătesc.

Toate articolele trebuie scrise cifer și fără „va urma“.

Orice corespondență privitoare la redacție se va trimite pe adresa secretarului de redacție: Arhim. Scriban, București 6, str. Antim (localul Sf. Sinod) sau pe a primului redactor Prof. I. Mihalcescu București, Biserica Amzei, Piața Amzei.

Pentru tot ce privește administrațiunea revistei, interesații se vor adresa secretarului administrativ al revistei, d. D. Sireteanu, București, localul Sfântului Sinod, la Biserica Antim.

Revista se trimite tuturor parohiilor, ca și în trecut. Persoanele particulare, care vor să li se trimeată, trebuie să se adreseze administrațiunii.

A B O N A M E N T U L

1 an 100 lei. Pentru străinătate, se adaugă transportul.

1 număr 10 lei

Toate abonamentele se trimit secretarului administrativ: d-lui D. Sireteanu, București, Sf. Sinod, Biserica Antim.

CARTILE APARUTE IN EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC

BISERICA ANTIM

| | se vinde | rabat | | se vinde | rabat | |
|---|----------|-------|---|---|---------|-----|
| Lazăr Diacon, Pr. Sebastian Stanca | Lei 5 | 150 | } | „ Ce să crezi și cum să trăiești, de P. S. Nicodem | Lei 4,— | 1,— |
| „ Pașimile Mântuitorului. Pr. Criveanu | 5 | — | | „ Povestiri folositoare pentru popor, de A. V. P. | 6 | 15 |
| „ Impotriva Beției, I. P. S. Patriarh | 5 | — | | „ Legea de organizare a Bisericii ortodoxe române | 12,— | 2,— |
| „ Două întâmplări minunate, Pr. Gr. Pișculescu (Gala Galaction) | 5 | — | | „ Paraclisul I și al II-lea al Maicii Domnului | 5 | 150 |
| „ Durerile Vinerii celei mari, de Arhim. I. Scriban | 5 | — | | „ Cultul Sfinților (venerarea și invocarea lor) de Diaconul Al. N. Constantinescu | 5 | 4,— |
| „ Catehismul creștinului ortodox, de Pr. I. Mihalcescu | 10 | 2,— | | „ Noul Testament de Păr. Gala Galaction | 70 | — |
| „ Adventismul dat pe față de un fost adventist, de Arhim. Scriban | 15 | 00 | | | | |
| | | | | | | |
| | | | | | | |
| | | | | | | |

Rabatul se acordă numai la comenzile cari trec de 25 exemplare.

Icoanele care se află de vânzare la Institutul Biblic sunt cele editate de Tipografia Cărților Bisericești și se vând, cele mari, cu 8 lei exemplarul, dându-se 1 leu rabat, cele mijlocii, 6,50 lei exemplarul, având 1 leu rabat, iar cele format carte poștală, cu 2 lei, dela care se oprește 0,25 lei rabat.

Icoanele — Maica Domnului și Domnul Hristos — lucrate pentru „Institutul Biblic“ de un anume pictor al nostru, adânc cunoscător al picturii bizantine, și imprimate la München în condiții tehnice superioare, au sosit în țară și se află de vânzare la „Institutul Biblic“ Palatul Sfântului Sinod, cu următoarele prețuri:

Icoane mari 62/47 c. m., lei 40 bucata, Icoane mijlocii 42/25 c. m., lei 30 bucata, Icoane mici, format c. poștală, lei 4 bucata. Icoanele se vând numai contra cost.

A APĂRUT: *Cele 4 Raughelii în una singură*, de ARHIM. SCRIBAN, Prețul 80 lei, Editura „Apostol“, București, str. Emigratului 4.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

București. Seria III. Anul XLVIII. Nr. 1 (586). Ianuarie 1930.

Direcțiunea revistei, care și-a dat și-si dă toate silințele pentru a ajuta cu einste și cu folos munca preoțimii românești, roagă, cu toată căldura râvnei sale, pe toți cucernicii Preoți, să binevoiască a-și achita, atât rămășițele din 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, cât și abonamentul pe întreg anul 1928, ca să nu li se mai ceară suma de plată prin rambursul aprobat de Sf. Sinod. Amânarea plății mărește suma de plată și e păcat ca cucernicii Părinți să cheltuiască pe adaosuri care s'ar putea înlătura.

În nădejdea că cucernicii Părinți ai Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române, vor înțelege că un abonament de 100 lei anual, pentru o astfel de revistă, e o sumă prea neînsemnată și că ne vor asculta, cum și că amânarea trimiterii abonamentului le e mai mult spre păgubă decât spre câștig, așteptăm cu încredere vedem împlinind rugăciunea noastră.

DIRECȚIUNEA.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ ȘI CELELALTE CONFESIUNI ȘI SECTE *)

SECȚIUNEA II.

MIJLOACELE DE PREVENIRE ȘI DE ÎNTĂRIRE ALE BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

REFORMA INVĂȚĂMÂNTULUI TEOLOGIC.

a) Cerințele vremii.

Universitatea din Iași își deschide cursurile anului curent (1929—1930) cu cerința, ca religiunea să umanizeze mai mult virtuțile divine făcându-le să trăiască vie în omenire. Conferențiarul găsește înfrățirea armonică a credinții cu știința în acest punct, amândouă având același scop, să ușureze pe om în lupta cu greutățile vieții.

Același ecou, într'o formă mai precisă, îl auzim aproape zilnic. Biserica și slujitorii ei să ajute mai real pe credincioși în zbuciumările lor sufletești. Este un strigăt tacit asupra preoțimii, că nu leagă omenirea (pe fiii lor duhovnicești) mai temeinic cu cerul, pentru a-i feri de necazuri și primejdii.

*) Vezi „Biserica Ortodoxă Română” pe luna Decembrie 1929.



Lupta vieții este din ce în ce mai aprigă. Valurile cele grele de purtat ale plăcerilor, de pe marea cea sărată a acestei vieți, cresc pe zi ce trece. Pregătirea izbăvitorilor morali însă nu este corespunzătoare nevoilor. Bărcile lor de scăpare sunt cuprinse de aceleași primejdii. Sunt și ei în mijlocul aceluiași valuri. Toți caută ultima scăpare din văltoarele vieții la Biserică, la slujitorii ei, la preotul lor. Și — Doamne — tare decepționați rămân, când nu găsesc acest ajutor, pentru că ceice trebuie să facă legătura cu cerul și să dea ajutorul în nevoile vieții, au însuși ei nevoie de o legătură mai puternică cu Dumnezeu! Sunt și ei tulburați de aceleași valuri!

Plângerea că preoțimea de astăzi nu-i destul de formată să îndeplinească nevoile sufletești ale credincioșilor e aproape zilnică. Ni se spune aceasta și fățiș în tratate și lucrări și sub forme literare. Nu mai amintim scrisul literaților și al gazetelor (unele bucăți fiind așa de dure-roase prin forma lor: exemplu anecdotele lui Th. Speranță). Citez însă pe d. *Profesor I. Botez*, conferențiarul dela deschiderea cursurilor universității din Iași cu tratata «*Știință și Credință*», care cere umanizarea virtuților cerești. Nu pot trece cu vederea apoi și cuvântul autoritar al trudnicului profesor *S. Mehedintzi*, care precizează, în valoroasa sa lucrare «*Altă creștere, Școala Muncii*», că trebuie o Biserică vie.

Este hotărât, deci, că școala teologică de astăzi nu are puterea să formeze pe preoții ceruți de vremuri, potrivii pentru greutățile prin care trecem. Unde mai punem și faptul că metodele ei sunt împărțite după provincii!

Ca să ne convingem de aceasta, e de ajuns să citim două cărți de literatură apărute în anii din urmă. Una este «*Noul Seminar*», scrisă de Leon Donici în rusește și tradusă de Gh. Ivanov în românește. Aceasta redă organizația seminariilor ortodoxe din Rusia. A doua e «*Legea Minții*» de I. Agârbiceanu, care arată substratul moral al seminariilor catolice. Pe aceasta din urmă o amintim, numai ca să cunoaștem și sistemele Bisericii Romano-Catolice, despre care ni se vorbește adesea cu oarecare interes. Aceste școli au influențat apoi și pe frații noștri români uniți.

Noul Seminar însă ne interesează mai mult, pentru că

un duh asemănător a transpirat și în școalele noastre. Cartea, ce te face să râzi cu lacrimi de durere, a avut și are mult răsunset atât în orientul ortodox, cât și în occidentul catolic. A fost tradusă în mai multe limbi și i s'a făcut temeinice recenzii. Iată ce zice și un student teolog român : «Că lucrurile la noi n'au putut ajunge până act, trebuie să ne bucare, dar să ne și îngrijoreze. Să ne bucare pentrucă avem posibilitatea în a îndrepta încă răul; dar să ne și îngrijoreze, pentrucă orice întârziere va adaoge puținului rău ce există, unul mai mare șt mai cu anevoie de îndreptat mai târziu». Tratând mai departe despre directori și spirituali, descriși în culori așa de negre de autor, adaogă : «Până acum la noi acești doi factori ai educației nu se deosebeau prea mult de Varsanofie a lui Donici. În școalele noastre directorii, ca să vorbesc de directorii de seminar, sunt prefăcuți, în majori atea cazurilor, în economi, în simpli antreprenori de hotel și restaurante, iar spiritualii, pe lângă grija impusă de regulament de a face educația religioasă, redusă pentru dânșii la a asista seara și dimineața și la masă la rugăciune, sunt apoi niște simpli polițiști, cari nu se ocupă decât cu unile infracțiuni mai mult sau mai puțin vinovate ale elevilor. E posibil deci ca antreprenorii de hotel și restaurante și polițiștii să poată avea ascendenta morală pe care o reclamă mediul seminarial ?»¹⁾.

b) O școală nouă.

Ne trebuie deci o școală nouă, care să ne poată da pe slujitorii bisericești, pe păstorii creștini ceruți de vremurile în care trăim. Ne trebuie școala teologică, care să ne dea cât mai mulți patriarhali slujitori ca fostul *Preot Găucă* din Iași, ca actualul duhovnic al Dorohoiului *Ciocoiu*, ca Părintele Vasile din „*Lunaticii*“ domnului Tiberiu Crudu și atâți alți modești păstori în slujba păcii. Ne trebuie școala, care să ne dea și mănuitori a-i cuvântului. În special, dela școala teologică a viitorului așteptăm pe *Varlamii*, *Dosofteii*, *Antimii*, *Grigorii* și *Veniaminii* Bisericii noastre Ortodoxe Române.

1) D. Fectoru, revista „*Raze de lumină*“, Nr. 4, pag. 252.

Pregătirea și formarea unui preot este o adevărată operă. Preoția este misiune grea. Pentru îndeplinirea ei trebuie înclinare specială, temeinică pregătire și îndelungată experiență. Preotul, după numele ce-l și poartă, trebuie să fie bătrân în toate actele vieții lui. Dimineața, seara și la amiază să-i răsune ecoul cuvintelor Sf. Ap. Pavel: „*Tot cuvântul putred să nu iasă din gura voastră, ci numai care este bun, spre zidirea folosului, ca să dea dar celor ce aud*” „*Și să nu întristați pe Duhul cel sfânt al lui Dumnezeu, întru care v'ați pecelluit spre ziua răscumpărării. Toată amărăciunea și mânia și iușimea și strigarea și hula să se lepede dela voi, împreună cu toată răutatea. Și fiți unul către altul buni, milostivi, iertând unul altuia precum și Dumnezeu v'a iertat vouă întru Hristos*» (Efeseni 4, 29—32). Tânărul teolog deci, trebuie să fie înclinat și transformat. Școala teologică a viitorului să știe în primul loc să aleagă firile înclinate spre contemplație și misionarism; apoi să fie în stare să transforme pe omul trupesc al tinereții în părintele duhovnicesc al bătrâneții. Invățământul teologic trebuie să prefacă pe copilul deja înclinat din omul trupesc în îngerul sufletesc. Acest învățământ să-l facă pe viitorul preot să fie cu trup, dară să nu trăiască după trup; să trăiască pe pământ, dar să fie cetățean al cerului; să fie sărac, dar pe mulți să îmbogățească; să trăiască în lume, dar să nu fie ca în lume!

Așteptăm și pentru aceasta cerem urgent o așa școală, ca să nu mai avem și durerea amenințării tânărului teolog care zice în recenzia de mai înainte: *Să ne bucure, pentrucă avem posibilitatea de a îndrepta răul; dar să ne și îngrijoreze, pentrucă orice întârziere va adaoge puținului rău ce există, unul mai mare și mai cu anevoe de îndreptat mai târziu*”.

Pe lângă cele expuse, criza învățământului teologic mai are o latură: disproporția. Basarabia și Vechiul Regat au pleoră de candidați la preoție, absolvenți a multelor seminarii, care încep să devie candidați și pentru predicatori la sectanți, cum deja avem cazuri. Transilvania însă are lipsuri. Se hirotonisesc, cu aprobarea Sf. Sinod, simpli învățători. Situația e mai riscată decât o credem.

c) *Principiul nouăi școli teologice.*

Nu avem puțința și nici nu e locul să formulăm un anteproiect, deși îl avem, pentru că l-am studiat ca delegat al Sf. Sinod. Scopul acestui studiu este mai mult o expunere de situație, pentru a se lua măsuri cât mai grabnice și cât mai temeinice.

Totuși, în această parte, ne permitem a urzi și câteva norme de organizare. Ca fost spiritual și director de seminar (poate că nu ca Varsanofie a lui Doñici) și acum membru al Sf. Sinod și Arhiepiscop Vicar al unei Eparhii cu două seminarii și multe frământări sufletești, nu pot rămânea numai la expuneri de situație, pe care nici nu le pot reda real din atâtea motive.

Iată care este urzeala mea:

Noua școală trebuie să aibă la temelie principiul familiar și creștinesc al *uceniciei*, cu deviza evanghelică: „*Printr'aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenici ai mei, de veți avea dragoste între voi*“ (Ioan 13, 35).

Întreaga Sf. Scriptură ne arată, că acesta a fost sistemul în formarea învățătorilor, profeților și slujitorilor de lege. Sfântul Apostol Pavel a fost ucenicul învățatului Gamaliil și numai târziu, prin minune, a trecut la creștinism. La rândul său, el a avut ca ucenici pe Timotei și Tit.

Șirul se înlănțuiește până ajungem la ucenicii lui *Nicodem*, înființatorul de monastiri românești și mai ales până la ucenicii lui *Paisie*, alt înfloritor de monastiri, cu personalitățile, neîntrecute până astăzi, ale lui *Grigorie IV Miculescu* și *Veniamin Costache*.

Plecând dela acest principiu, vor trebui școli multe (pe lângă fiecare scaun episcopal câte una), dar cu elevi puțini și profesori foarte puțini. De ce? Nu ne trebuie cantități, ci calități. Greul îl duc și directiva o dau în viață nu mulțimea slăbănogită de patimi, ci puținii virtuoși. Acest proces este mai ales în Biserică. Apoi nu ne trebuie atât capete specializate, ci mai ales suflete entuziasmate.

Organizarea să fie cât mai aproape de starea familiară, ținându-se absolută socoteala de dezvoltarea trupească și sufletească a copiilor. Bunicul școalei, patriarhul plin de dragoste de bunătate, totdeauna cu mâna plină pentru

nepoți, să fie chiriașul eparhiei, care mereu să zică cu evanghelistul : „*Lăsați copiii să vină la mine*“ (Mat. 19, 14).

Tatăl școlii să fie directorul, iar mama spiritualii. Profesorii vor fi frații mai mari, care învață și povățuiesc pe elevi pe calea progresului și a desăvârșirii.

d) *Sistema acestei școli.*

Noua școală să înceapă întru totul patriarhal, dela ruga sfântă. Intocmai cum copilașul plânge, când mama sa nu-l ia la biserică, așa să plângă și seminaristul, când spiritualul îl va opri, din diferite motive, dela slujba sfântă. Și după cum copilașul se ține de poala mamei și ingenuche suspinând și el când vede pe mama îngenuchiată plângându-și durerile în fața sfințelor icoane, tot așa și seminaristii să urmeze pe spirituali și să lăcrămeze alături cu ei la ruga sfântă. Nimic să nu fie forțat, ci totul natural. Exemplul, nu porunca și pedeapsa să miște totul: «*Exempla trahunt*».

NOTĂ. — Când scriu acestea, îmi apar figurile directorilor mei dela seminarul inferior *Sf. Gheorghe* din Roman, mărețe pentru noi copiii de atunci, *Arhtiereul Ioanichie Flor* și *Economul Const. Nazarie*, când mergeau în fruntea noastră, iar noi ca melușei după ei. Doamne! frumos le mai sta și noi bine ne mai simțeam în urma lor și mai ales la strană citind și cântând cu indicația și sub a lor privire părintească!

Exemplul este hotărâtor până la maturitatea academică și chiar în viața socială. Înlocuirea lui însă este distrugătoare în epoca de dresaj a copiilor (între 11 și 15 ani), numai cu dispoziții și pedepse polițienești. Sufletul copilului este ca ceara. Căldura dragostei părintești îi poate da orișice formă. Toate manifestările conducătorilor sunt imitate cu o dexteritate uimitoare. Impresiunile de acum rămân întipărite pe toată viața. De aceia școala, din această fază în special, pe cât e cu putință, să înlocuiască familia cu legea dragostei și a iertării. În alcătuire, să se fie socoteală de naivitatea și sinceritatea copiilor, cu religiozitatea mistică dusă până la superstiție.

Să ne amintim că fiecare din noi, în primele clase seminareale, am dormit cu «*Epistolta*» și «*Visul Maicei Domnului*» sub pernă, pentru a ne izbăvi de teroarea conducă-

torilor cu pedepse și note rele și a ne ajuta la învățatură.

Hotărât lucru că învățământul teologic e bine să înceapă la această vârstă, însă cu o alegere foarte scrupuloasă și cu o cercetare până și în familia de unde vine copilul.

Inmulțirea cunoștințelor se va face, pe cât e cu putință, în același chip familiar, cu dezvoltarea conștiințiozității. Să dispară tremurul cu frica numai de nota rea și fantoma foamei cu porția luată.

Intocmai cum copiii ajută pe părinți și frați la lucrul gospodăriei, ne mai slăbindu-i cu întrebările asupra diferitelor probleme, iar mai-marii cu surâsul pe buze, le explică totul, așa să fie și școala noastră teologică. Studiile se vor înmulți potrivit cu dezvoltarea copiilor. Cât mai multă dragoste și voieșie, ca în copil să se desvolte cât mai multă hărnicie și conștiințiositate. Florile copilăriei să se răsețe în cât mai multe raze de lumină și căldură, ca fructele să iasă cât mai coapte și mai frumoase. Severitatea și răceala le scutură înainte de vreme, iar fructele ori cad, ori ies cu totul chircite.

În special trebuie multă băgare de seamă la trecerea dela copilăria imitatoare (dresajul anilor 11—15) la bărbăția cercetătoare (formarea caracterului între 16 și 20 de ani). Odată cu exemplul în rugă și faptă, cu aceiași bunătate părintească iertătoare să se desvolte treptat și argumentarea convingătoare. Să crească prietenia și discuția în măsura dezvoltării trupești și sufletești. Mistical inconștient al copilăriei să fie condus cu multă atenție spre convingerea bărbăției, dându-i elevului adevărate ajutoare părintești pentru stăpânirea de sine și traiul în virtuți creștine. Pârghia va fi tot biserica cu slujba divină și săvârșirea Sfintelor Taine. Totul însă prin exemplu și fără nicio impunere. Capela să fie deschisă în totdeauna, pentru slujba din seara și dimineața fiecărei zile, oficiată cu toată căldura de spirituali și cântată în sfânta nevinovăție de elevi, dar și pentru contemplarea de moment a viitorilor păstori.

e) Gruparea studiilor.

În vârsta frământărilor sufletești (16—20 ani), când problemele credinței și ale științei năvălesc cu furie asupra acestor tineri, trebuie o sistematizare și o grupare mai

temeinică. Elevii să găsească puternice stăvilare și luminoase clarificări. Un prim stăvilă în deprinderile tari și concretizarea virtuților în traiul zilnic am văzut că este biserica cu slujbele ei dumnezești. Într'adevăr, elevii, neforțați, dar conduși cu dragostea exemplului, vor trece pe nesimțite, cu rugile lor sfinte, dela imitația inconștientă cu frica de necunoscut, la adâncirea conștientă în misticismul slujbelor și-și vor croi căi de viață după pătrunderea lor.

Pentru întărirea temeinică a căilor de viață însă, au nevoie și de gruparea cunoștințelor predate la diferite obiecte, ce li se cer și li se impun prin forța împrejurărilor.

Nu poate fi o grupare mai firească în învățământul teologic decât împrejurul Sfintei Scripturi și a studiului ei filosofic. Adâncirea în Sfintele Scripturi nu se poate face decât pe baza legilor gândirii, iar studiul obiectelor de cultură teologică, în baza acelorași legi, însă cu materialul de argumentare și convingere biblic. Nu se poate concepe un studiu teologic fără Sfânta Scriptură.

Având în vedere apoi scopul școlii și toate celelalte studii de cultură generală, nu pot fi rânduite și învățate decât tot în legătură cu Sf. Scriptură și legile gândirii. Totul și toate să urmărească același scop, desăvârșirea teologului și însuflirea păstorului de mâne¹⁾.

Învățământul teologic, strâns în jurul celor două faze ale dezvoltării copilului, epoca mistică a dresajului imitativ și epoca raționalismului individualist cu formarea caracterului prin precizarea convingerilor și stabilirea deprinderilor hotărâtoare pentru întreaga viață, va avea ca urmare firească cele două centre de luminare și convingere:

a) Biserica cu slujba divină care să cultive virtuțile și să desăvârșească traiul creștin al elevilor;

b) Sfânta Scriptură cu învățământul filosofic pentru formarea convingerilor și înmulțirea cunoștințelor.

f) *Învățământul academic.*

Cât privește pentru studiile academice de specializare teologică, nu concep decât profesori preoți. Aceasta pentru că

1) Astfel de flori au fost și încă sunt și în seminariile de astăzi. Cele mai convingătoare lecții despre atotputernicia lui Dumnezeu le-am făcut, ca școlar în Seminarul „Ventamin” din Iași, cu d. Profesor Gh. Gr. Gheorghiu, la astronomie.

nu văd o mai convingătoare și mai însuflețitoare catedră, decât amvonul bisericii unde profesorul este slujitor.

De ce am admite clinici de boli trupești pentru profesorii mediciști și am privi cu neîncredere clinicile de boli sufletești — bisericile — pentru profesorii teologi? Unde ar fi un curs de dogmatică, de morală, de patologie, de apologetică, etc., mai solemn și mai pătrunzător ca de pe amvonul unei biserici, ascultat și de studenți și de alți auditori?

Profesorii mediciști diseacă trupurile, profesorii teologi să disece sufletele. Mediciștii trebuie să-și aducă trupurile bolnave sau neînsuflețite pentru a le studia. În preajma amvoanelor sufletele vor veni singure, dacă profesorii vor ști să le atragă prin aplicarea reală a medicamentului căutat.

g) *Coordonarea cu învățământul secundar.*

Impărțirea, regulamentul și programa analitică a învățământului teologic e bine să fie în armonie cu întregul învățământ secundar. Absolventul de seminar să se poată prezenta și la examenul de bacalaureat, când sufletul lui încă n'a rămas statornic pe calea idealismului pastoral. Această adaptare este necesară, pentruca să se poată face alegere și la trecerea în cursul superior și la trecerea în universitate.

Nimenea, dar absolut nimenea să nu continue studiul teologic fără dragoste și convingere. Nimenea apoi să nu-și ia asupra-și greul jug al preoției fără devotamentul până la jertfă. Nu trebuie să ajungă nimenea ca să se facă preot numai pentru interesul vital al traiului zilnic. Aceștia sunt și vor fi pentru păstorii lor niște nămiți, iar în fața judecătorului ceresc își vor primi răsplata meritată cu asprele muștrări evanghelice: » *Vai vouă, cărturarilor și fariseilor fățarnici, că mâncați casele văduvelor, făcând rugăciuni lungi întru fățarnie; pentru aceasta mai multă osândă veți lua. Vai vouă, cărturarilor și fariseilor fățarnici, că închideți împărăția cerurilor înaintea oamenilor, că voi nu intrați, nici pe cei ce vor să intre, nu-i lăsați*. (Matei 23, 13-14).

Această libertate și alegere se impune mai ales astăzi, când seminariile Basarabiei și ale Vechiului Regat au

inceput să verse anual absolvenți mulți nelucrați, neșlefuiți sufletește și nepregătiți pentru opera de spiritualizare a Bisericii, cum zice fostul director al Seminarului din Buzău.

Ceice au răspunderea să ia aminte.

Orice întârziere adaogă răului ce deja există, unul mai mare și mai cu anevoie de îndreptat în viitor.

Deci o viitoare organizare, o viitoare lege, un viitor regulament, să nu se facă decât pe baza unei rândueli cât mai aproape de familie, unde să domnească legea dragostei și legea iertării.

Temeiul să fie ucenicia, cu o viață cât mai virtuoasă și cât mai creștină, izvorâtă din slujba și ruga de fiecare zi în capela școlii neimpusă și nepedepsită. Apoi nu 25 de profesori specialiști, cu maiștri suplimentari, care pun sarcini pe elevi, ce nu se pot lesne purta, și se ciocnesc în metode și păreri până la vrăjmășie!

Nu mulți și fără nicio legătură sufletească cu școlarii. Puțini, dar adevărați părinți și frați, toți însuflețindu-se prin adâncirea filosofică în Sf. Scripturi. Toți să aibă ca deviză cuvintele Sf. Apostol Pavel: «*Ori de mâncați, ori de beți, ori altă ceva de faceți, toate spre slava lui Dumnezeu să le faceți*, (I Cor. 10, 31).

Dela chiriarulhul eparhiei și până la cel din urmă maistru, să știe că din școala lor trebuie să plece: «*Lumina lumii; Sarea pământului; Ingeri ai Domnului; — Ingeri ai Bisericii; Păstori ai turmei lui Hristos; Împreună — lucrători a lui Dumnezeu*»¹⁾.

Numai o așa școală își va îndeplini menirea.

Numai o așa școală va forma adevărați păstori, cu dragoste părintească față de păstoriții lor.

Numai o așa școală va scoate misionari devotați care să nu cunoască osteneala.

Numai cu o așa școală sectanții vor pieri precum piere fumul de fața focului.

Deci o așa școală ne trebuie.

† Arhiepiscopul GRIGORIE BOTOȘĂNEANU,
Vicarul Mitropoliei Moldovei.

1) Mat. 5, 13-14; Malahia 2, 7; Apoc. 2, 1; Mat. 2, 17; I Petr. 5, 1-4; I Cor. 3, 9.

Toma D'Aquino și Argumentul Ontologic*)

1. *D'Aquino și Anselm.* 2. *Intre „Summae” și „Prologium”.* 3. *Plato și Aristot.* 4. *„Apriorism” și „Aposteriorism” în vederea existenței lui Dumnezeu.* 5. *Cele cinci probe ale lui D'Aquino.* 6. *Înțelesul și valoarea criticii lui D'Aquino.*

În Toma D'Aquino, argumentul ontologic găsește pe cel mai redutabil adversar al său. Dacă în răstimpul celor două secole, care despart pe părintele scolastice, *Anselm*, de cel mai strălucit reprezentant al ei, *D'Aquino*¹⁾, argumentul ontologic, beneficiind atât de prestigiul științific al autorului, cât și de ambianța platonice a epocii, a fost acceptat fără

1. Thomas D'Aquino se naște în 1226, ca fiu al Marchizului Landolf D'Aquino, în castelul Rocca-Secca din apropierea Neapolului. Intrat în ordinul Dominicanelor în anul 1244, e trimis, în 1246, pentru studii la Paris, unde strălucea, în culmea activității sale, un alt dominican, *Albertus Magnus*. Progresele făcute de D'Aquino aci sunt atât de rezeși și mari, încât după abia doi ani, cu prilejul plecării lui Albertus la Colonia, D'Aquino este admis ca „lector” la Universitate, adică să predea „subt control”: Filosofia, Teologia și „Sentințele”. Evenimentele îl întârzie întrucâtva luarea „licenței” și intrarea în profesorat ca „regent”, ceia ce are loc totuși în 1257. Peste doi ani părăsește Parisul pentru Italia, unde, pe lângă cursurile predate la Roma, Bolognia, Orvieto, etc. începe, sub auspiciile Papei Urban al IV și împreună cu cunosătorul de grecește *Wilhelm Moerbecke*, traducerea și comentarea operilor lui Aristot. Tot din această perioadă datează una din capitalele sale opere: „*Summa contra gentiles*”, în care doctrina creștină — expusă în lumina rațiunii, este apărată în contradictoriu față de Iudaismul și Mahomedanismul aristotelisant al epocii. Tot în această perioadă, începe și cealaltă mare lucrare a sa: „*Summa theologiae*” a cărei prime trei părți le și termină înainte de a fi chemat din nou ca „regent” la Universitatea din Paris, la 1269. Aici își cucerește în scurt timp o neasemănată faimă științifică. „Chestiunile” și „Disputațiunile Quodlibetice”, ținute de dânsul în acest timp, devin și rămân celebre. Cu toată opunerea universității, D'Aquino părăsește Parisul pentru Italia, unde, refuzând demnitatea de arhiepiscop, ce i-se oferise, rămâne la catedra de teologie din Neapoli, căreia i-a rămas credincios până la moarte, survenită pe neașteptate, în drumul spre Conciliul din Lyon în anul 1274, Martie 7. Moartea sa, deși la o vârstă relativ tânără, îl găsește deja în plină glorie. Ajuns împreună cu „maestrul” său Albertus Magnus „autoritate” în materie de filosofie și teologie chiar în timpul vieții, el a rămas și peste veacuri sufletul nediscutat al scolastice, care s'a menținut și dezvoltat sub numele și autoritatea lui.

„Canonizat” în 1323 de Papa Ioan al XXII, „divinul” Thoma, cum îi zic admiratorii, s'a bucurat, ca nici un altul înainte sau după el, de o nespusă faimă științifică și teologică, de unde și denumirile de „Prinț al teologiei”, „Doctor angellicus”, „Doctor universalis”, „Doctor famosissimus” pe care i le-a decernat posteritatea.

Timpul nu i-a descrescut această faimă. Din contră prezentul i-a întărit-o. Și nu numai în sânul teologiei catolice, care nutrește pentru întemeietorul tomlumului un adevărat cult, ci chiar și pentru mulți cugetători laici: filozofi, oameni de știință, literci, pentru care tomismul constituie astăzi o seducătoare și impresionantă direcție de cugetare. (Datele biografice, după Sortillanges: „St. Thomas D'Aquin”: Avant-propos, Introduction.)

*) Vezi „*Historica Ortodoxă Română*” pe luna Iunie 1929.

rezerve de reprezentanții cei mai autorizați ai teologiei, între cari un *Hugo de St. Victor*, un *Alex. de Halles*, *Bonaventura* și, în anumită măsură, însuși *Albertus Magnus*,¹⁾ maestrul lui D'Aquino, „totul se schimbă cu introducerea aristotelismului. Dela această dată, proba lui Anselm întâlnește adversari mulți și hotărâți. În fruntea lor găsim pe Toma D'Aquino“²⁾.

D'Aquino este un adversar hotărât și fățis al probei anselmiene, chiar atunci când, din deferență față de autorul reputat, adoptă o atitudine conciliantă „împăcând astfel datoria față de adevăr, cu respectul datorit sfințeniei“, cum se exprimă *Domet de Vorges*³⁾. Fiindcă, cu toată adeversitatea pe care o are D'Aquino față de argumentul ontologic, atitudinea lui față de proba din „*Proslogium*“ oscilează, după cum numele lui Anselm este citat sau nu. Când nu-l citează, respingerea probei e categorică și chiar *dură*⁴⁾, când îl citează însă, tonul e plin de menajamente, căutând să dea probei anselmiene un sens cât mai apropiat propriei sale teze⁵⁾. Atitudinea din urmă e cea din lucrările din tinerețe a lui D'Aquino, cum sunt „*De Sententiis*“ și „*De Veritate*“, în care găsim expusă proba din „*Proslogium*“. Atitudinea de respingere categorică e cea din operele de maturitate, care sunt și operele capitale ale activității sale teologice și filosofice: „*Summa contra gentiles*“ și „*Summa theologiae*“.

În primele două scrieri, numele lui Anselm e citat, iar concilianța tonului față de teza din *Proslogium* este egală cu acceptarea. Să fi fost aceasta numai din respectul pe care marele scolast îl avea față de persoana marelui său înaintaș, ori în această primă epocă a dezvoltării sale, D'Aquino, admitea el însuși valoarea logică a probei ontologice?

Tomiiștii neagă o astfel de schimbare de poziție la „*Prințul teologiei catolice*“. Totul s'ar reduce la „concesiuni de simplă aparență“, pe care D'Aquino le făcea din „pur respect“ față de Anselm⁶⁾.

În „*Sentințe*“, D'Aquino, după ce expune teza din

1. Domet de Vorges, op. cit. p. 291.

2. Domet de Vorges, op. cit. p. 280.

3. Domet de Vorges, op. cit. p. 281.

4. A. D. Sertillanges, *St. Thomas D'Aquin*, vol. 1 p. 131.

5. A. D. Sertillanges, op. cit. p. 131 și Domet de Vorges, op. cit. p. 281.

6. A. D. Sertillanges, op. cit. p. 131.

„Proslogium“, conchide: „Când cineva a înțeles bine aceia ce este Dumnezeu, nu mai poate concepe cum s'ar putea cugeta că el s'ar putea să și nu fie“. Această frază, chiar dacă e socotită ca o „interpretare“¹⁾ a tezei din Proslogium, totuși ea rezumă exact atât gândul lui Anselm, cât și a lui D'Aquino. Nu avem deci deaface cu o adevărată *acceptare*?

Același lucru rezultă și din atitudinea din „*De veritate*“. Aici D'Aquino discută teza lui *Anselm*: cunoașterea lui Dumnezeu prin sine însuși, alături de teza lui *Maimonides*: cunoașterea numai prin un act de credință, și de cea a lui *Avicenna*: cunoașterea numai prin demonstrație.²⁾ Respingând teza lui *Maimonides*, D'Aquino se raliază părerilor lui *Anselm* și *Avicenna*, „fiecare din ele fiind adevărate în parte“³⁾. Nu avem și aici deci deaface cu o *acceptare* a probei ontologice din partea lui D'Aquino? Da, însă cu „*reserve*“, și din „*simplu respect*“ față de *Anselm*, afirmă *Sertillanges*. Respectul față de persoana cuiva nu poate merge însă până la diformarea sau renegarea propriei convingeri, mai ales când e vorba de „*Prințul cugetării scolastice*, de „*Divinul*“ *Thomas*⁴⁾. Mai plauzibilă pare a fi invocarea tineretii lui D'Aquino, pentru a explica mobilitatea părerilor din această perioadă. „*Scrierile deacum nu exprimă deplinătatea concepției tomiste*“, scrie *Domet de Vorges*. „Când a compus „*Comentariile asupra sentințelor*“, *St. Thomas* era la începutul activității sale. El nu-și arătase încă tot geniul său și nici nu-și cucerise autoritatea de mai târziu. Deaceia și procedează cu modestie. El nu caută atât a contrazice pe *Anselm*, cât mai ales de a da un sens mai acceptabil tezei acestuia“⁵⁾. Acesta pare a fi în parte și adevărul. Căci întreg, după părerea noastră, e acela că în această perioadă, *D'Aquino* nu era un adversar al tezei *anselmiene*, ci mai degrabă un partizan al ei, cel puțin în aceiași măsură, ca și „*maestrul*“ său *Albertus Magnus*, ale cărui cursuri tocmai D'Aquino le urma la Paris între anii 1246—1248. În 1248 îl găsim pe D'Aquino predând la Universitatea din Paris, cursuri de teologie și filosofie ca „*lector*“, adică „*sub controlul*“ uni-

1. De Vorges, op. cit. p. 283.

2. De Vorges, op. cit. p. 284.

3. De Sertillanges, op. cit. vol. 1. p. 131.

4. De Sertillanges, op. cit. in „*Avant-Propos*“.

5. Domet de Vorges, op. cit. p. 282.

versității¹⁾. Din această perioadă, datează atât „Sentințele“ pe care le-a publicat după ce „le-a citit“ întâi ca lector, ca și chestiunile din „De Veritate“ care sunt compuse tot în această perioadă, deci înainte de 1257, data, când el devine „regent“²⁾, adică profesor de drept și fără „control“ la zisa universitate.

Ceia ce a citit și publicat în această perioadă se resimte în chip firesc atât de influența „Maestrului“, aflat atunci în culmea gloriei și activității sale, cât și de controlul și ambianța Universității din Paris. Și atât Universitatea, cât și Albertus nu erau ostili tezi anselmiene, cum nu erau ostili nici platonismului, sau, ceia ce erau tot una: *Augustinismului*³⁾.

Albertus, care de fapt era inițiatorul și reprezentantul cel mai hotărât al aristotelismului, nu era totuși un adversar al platonismului. Tendința sa era de a împăca adversitățile dintre maestru și discipol, dintre „ideile“ platonice și „en-telehiile“ aristotelice⁴⁾. Deasemenea, între Augustin și Aristot, preferințele sale erau împărțite. Dacă, în chestiunile de știință, Stagiritul rămânea pentru el autoritatea de nediscutat: „In rei veritate nescivit naturas nec bene intellexit libros Aristotelis“, cum suna dictonul lui Albertus⁵⁾ (din care cauză el își și propusese ca țintă a activității sale să facă pe Aristot înțeles *Latinilor*: „Nostra intentio est omnes dictas partes-physicam, metaphysicam et mathematicam-facere Latinis intelligibiles“), în chestiunile de credință însă „Augustin trebuia preferat lui Aristot“⁶⁾. Aceasta explică și atașamentul său față de proba din Proslogium, fapt care îndreptățește pe cei mai mulți să-l enumere printre partizanii direcți ai argumentului lui Anselm⁷⁾. Această atitudine a „maestrului“ s'a resimțit desigur și asupra „discipolului“. Formula sub care Albertus redă în „Summa“ sa argumentul ontologic: „că Dumnezeu nu poate fi cugetat fără a-i fi cugetată și existența, natura lucrului implicând o astfel de cugetare“, este exact formula din „Sentințe“ a lui D'Aquino,

1. De Sertillanges, op. cit. vol. 1. p. 2.

2. De Sertillanges, op. cit. vol. 1. p. 2.

2. A. D. Sertillanges, op. cit. vol. 1. p. 12-13.

4. Ueberweg-Heinze, *Geschichte, der Philosophie*, vol. II, p. 289.

5. Ueberweg-Heinze, *Geschichte*, vol. II, p. 285.

6. Ueberweg-Heinze, *Geschichte*, vol. II, p. 290.

7. De Vorges, op. cit. p. 291.

asa că cel puțin pentru această perioadă nu poate fi vorba numai de „o simplă acomodare respectuoasă“ la proba din Proslogion, ci de o convingere proprie a lui D'Aquino. De aici nu urmează însă că aceasta ar fi părerea *definitivă* a lui D'Aquino, cum ar vrea să prezinte lucrurile partizanii lui Anselm, sprijinindu-se pe faptul că în cele două „Summae“ : *philosophica* și *theologica*, numele lui Anselm nu este direct citat¹⁾.

Căci dacă numele nu e citat, teza din Proslogium este *cuvânt cu cuvânt reprodusă* și categoric respinsă.

Astfel, în „Summa contra gentiles“ I, 10, D'Aquino expune mai întâi teza argumentului ontologic, precum urmează: Sunt unii care susțin că existența lui Dumnezeu este direct cunoscută și că nu se poate cugeta contrariul ei. Iată raționamentul lor: *Prin numele de Dumnezeu înțelegem acel lucru decât care altă ceva mai mare nu poate fi cugetat. Această noțiune se formează în cugetarea aceluia care aude și înțelege numele lui Dumnezeu. Dumnezeu există deci cel puțin în cugetare. El nu poate exista însă numai în cugetare, căci ceia ce există în cugetare dar și în realitate este mai mare decât ceia ce există numai în cugetare. Însă nimic nu este mai mare decât Dumnezeu după cum indică aceasta însăși definiția numelui său. Urmează deci că existența lui Dumnezeu este cunoscută prin sine însuși ca rezultat a însuși definiției numelui său²⁾*. Că aici e redată proba din Proslogium, cred că nu mai poate fi nici o îndoială.

Iată acum și combaterea ei. Mai întâi D'Aquino relevă faptul că nu toți înțelegem prin Dumnezeu acel „*id quo majus cogitari non potest*“. Dar chiar admitând că ar fi așa, de aici nu urmează că, acel ceva decât care altă ceva mai mare nu se poate cugeta, ar exista și în natură. „Căci, remarcă D'Aquino, ceia ce se spune despre un lucru trebuie privit din același punct de vedere din care e privită și definiția acelui lucru. *Eodem modo necesse est poni rem et nomini rationem*. Din faptul că cineva concepe în cugetarea sa înțelesul cuvântului Dumnezeu, rezultă numai că Dumnezeu există în cugetarea lui. Dar nu se poate conchide că ființa decât care altă ceva mai mare nu se poate cugeta

1. De Vorges, op. cit. p. 280.

2. „Summa contra gentiles“ P. I. 10. Citat după : De Vorges p. 285-286.

ar exista și altfel decât în cugetare și nu urmează nici decum că o astfel de ființă ar exista și în natura lucrurilor. Acei care cugetă deci că Dumnezeu nu există o pot face fără a comite prin aceasta o absurditate“.

Critica este deci categorică și — adăogăm — temeinică; cel puțin din punct de vedere formal logic. „Eodem modo necesse est poni rem et nomini rationem“: un lucru trebuie privit din același punct de vedere ca și definiția lui, observă D'Aquino, adică, din definiția despre un lucru, nu se pot trage concluzii decât asupra *ideii* aceluși lucru, nu și asupra naturii lui obiective sau, în termenii de azi: *nu se poate trece dela ordinea ideală la ordinea reală a lucrurilor. E* acel „saltus in probando“ de care se face vinovată demonstrația logică a probei anselmiene.

Și mai categoric prezintă D'Aquino chestiunea în „Summa theologiae“, opera sa capitală și care reprezintă deci părerea sa definitivă în această chestiune. În primul capitol din „Summa theologiae“, sub titlul „Utrum Deum esse sit per se notum“, după ce în primul aliniat arată că cunoașterea existenței lui Dumnezeu s'ar putea deduce din ideea de Dumnezeu, înăscută în sufletul fiecărui om, teză pe care el o combate, arătând că și contrarul e posibil, după cum arată Aristot și după cum rezultă din chiar citatul scripturistic: „Zis-a cel nebun în inima sa: nu este Dumnezeu“, trece, în al doilea aliniat, la expunerea tezii din Proslogium: „Praeterea, illa dicuntur esse per se nota, quae statim cognitis terminis cognoscuntur, quod Philosophus attribuit primis demonstrationis principiis. Scito enim quid est totum et quid pars, statim scitur quod omne totum majus est sua parte. Sed intellecto quid significet hoc nomen, Deus, statim habetur, quod Deus est. Significatur enim hoc nomine id quo majus cogitari non potest: majus autem est quod est in, re et intellectu, quam quod est in intellectu tantum; unde cum intellecto hoc nomine, *Deus*, statim sit in intellectu, sequitur etiam quod sit in re: ergo Deum esse est per se notum“¹).

Ceia ce în traducere ar fi: „Se zic cunoscute prin sine însuși acele lucruri care se cunosc prin simpla înțelegere

1. *Summa theologiae* art. 1. al. 2. Citările sunt făcute după *Gouzague Truc: La Pensée de Saint Thomas D'Aquin, texte latin*, p. 51-52.

a terminilor care le exprimă, ceia ce Aristot atribue primilor principii de demonstrare. Astfel, când cineva înțelege ce este întregul și ce este partea, înțelege prin aceasta însăși că întregul este mai mare decât partea; deasemenea de îndată ce cineva înțelege cuvântul Dumnezeu, înțelege de îndată că *Dumnezeu există*. Căci cuvântul Dumnezeu înseamnă acel ceva decât care altă ceva mai mare nu se poate cugeta. Inșă ceia ce există în realitate și în cugetare este mai mare decât ceia ce există numai în cugetare. Deci de îndată ce acest cuvânt, Dumnezeu, este înțeles, urmează că el să fie și în realitate: deci existența lui Dumnezeu este cunoscută prin sine însuși⁴.

E, evident, teza din Proslogium. Urmează acum combaterea ei, în aliniatul 3 din acelaș articol:

„La acestea trebuie răspuns: un lucru poate fi cunoscut prin sine însuși în două feluri: într'un fel în sine însuși (intrinsec), dar nu și pentru noi, și în alt fel în sine însuși, dar și pentru noi. De aici urmează că o propoziție este cunoscută în sine însăși, când predicatul aparține esenței subiectului ca în propozițiunea: omul este un animal; căci ideia de animal este esențial cuprinsă în ideia de om. Dacă deci toți cunosc predicatul și subiectul acestei propozițiuni, ea va fi cunoscută prin sine însăși pentru toți, la fel, ca și primele principii a căror termeni exprimă lucruri pe care toți le înțeleg, precum: existența și non-existența, întregul și partea și altele asemenea. Dacă sunt oameni însă, care nu cunosc subiectul și predicatul nostru, propozițiunea va putea fi cunoscută (înțeleasă) în sine, nu însă și pentru acei care sunt lipsiți de cunoștința predicatului sau a subiectului. Și iată cum se întâmplă că sunt anumite adevăruri generale, cum ar fi de ex. și aceasta: „ființele necorporale nu locuiesc în spațiu“, care deși adevărate în sine, nu sunt totuș cunoscute ca atare decât pentru înțelepți, după cum zice Boețiu. Afirm deci că această propoziție: Dumnezeu este, este cunoscută (înțeleasă) în sine însăși, căci predicatul este conținut în însuși subiect, întrucât Dumnezeu implică în sine existența sa, după cum se va arăta ulterior. Dar întru cât noi pozitiv nu știm despre Dumnezeu ce este el în sine, propoziția: *Dumnezeu este*, nu poate fi cunoscută de noi prin sine însuși, ci trebuie să ne fie demonstrată prin lucruri care

sunt mai bine cunoscute pentru noi, deși mai puțin clare în sine, adică *prin efecte*.

„In al doilea rând, trebuie răspuns, că acel ce aude cuvântul de Dumnezeu poate să nu înțeleagă prin el numai decât „acel ceva decât care altă ceva mai mare nu se poate cugeta“. Căci mulți au crezut despre Dumnezeu că el ar fi un corp, deci ceva material. Și chiar dacă noi am înțelege ceia ce în adevăr înseamnă acest cuvânt: a înțelege un lucru, căruia nu poți să-i adaugi nimic prin cugetare, nu înseamnă deloc că acest lucru există și în realitate și nu numai în înțelegerea spiritului nostru. Căci pentru a concluda la existența lui reală, trebuia presupus în prealabil că o astfel de ființă „decât care o alta mai mare nu se poate cugeta“ *există în adevăr*, ceia ce este contrazis de către cei care neagă existența lui Dumnezeu“¹⁾.

Iar ca concluzie a acestei argumentări, D'Aquino încheie, în articolul 2 din „Summa“, cu următoarea *Conclusio*: *Deum esse quamvis non apriori, a posteriori tamen demonstrari potest, ex aliquo ejus, notiori nobis, effectu*²⁾. Nu se poate demonstra apriori că Dumnezeu există, dar se poate demonstra aposteriori și anume prin efecte, care ne sunt mai bine cunoscute“.

Deci, după D'Aquino, orice cunoaștere apriorică e condamnată, fiind admisă numai cunoașterea aposteriorică, achiziționată în chip mijlocit și prin datele lucrurilor create.

Această concluzie a fost hotărâtoare pentru aproape întreaga teologie catolică și a devenit normă pentru Vatican care, în decembrie acord cu „Prințul scolasticeii“, a decretat, prin Enciclica „*Dei Filius*“: *Deum esse e rebus creatis certo cognosci potest*³⁾. E aceeași formulă ca și la D'Aquino, cu singura deosebire că „demonstrari“ a fost înlocuit cu „cognosci“. Această deosebire are o deosebită semnificație. Cu toată preferința acordată lui D'Aquino, Vaticanul, n'a voit totuși să tranșeze chestiunea numai în sensul punctului de vedere tomist, deci cu excluderea întru totul a tezei anselmiene. Căci îndărătul acesteia din urmă stăteau toți marii mistici, atâția dintre ei sfinți și doctori cu faimă ai bisericii catolice. Această explicație o dau chiar comen-

1. Gonzague Truc, op. cit. p. 53-54.

2. Gonzague Truc op. cit. 57.

3. Garliou-Lagrango op. cit. cap. „*Dieu*“ p. 559.

tatorii constituțiilor Vaticanului și rezultă și din debaterile care au urmat între căpeteniile teologiei catolice cu prilejul formulării Enciclicii „*Dei Filius*“. „Conciliul din Vatican — zice M. Vacant — a preferat verbul *cognosci*, în locul lui *demonstrari*, pentru a nu tranșa chestiunile care despart pe filosofii adepți ai lui Plato și Descartes de cei a lui Thomas D'Aquino. După cei dintâi, noi avem o idee înăscută despre Dumnezeu și lucrurile contingente nu fac decât să trezească în noi această idee, s'o facă conștientă și distinctă. Pentru St. Thomas din contra și pentru aproape toți teologii, ea este ceva achiziționat și mijlocit. Înțelegerea noastră nu cunoaște imediat decât lucrurile contingente și primele principii ale rațiunii; ea nu se ridică la Dumnezeu decât prin o demonstrație, căreia, primele principii îi formează *majora*, iar existența creaturilor-*minora*. Conciliul se arată favorabil doctrinei St. Thomas, prin adaosul „*e rebus creatis*“, dar nu înțelege să excludă concepția platonice sau pe cea carteziană. Condamnat de Sf. Oficiu a fost numai *ontologismul* care înlocuiește ideile înăscute ale lui Descartes cu intuiția imediată a lui Dumnezeu și vede în această cunoaștere imediată a divinității sursa celorlalte idei ale noastre“¹⁾).

Deci pentru doctrina oficială catolică proba anselmiană este îngăduită, dacă nu direct admisă. Pentru teologii catolici însă, cuvântul marelui scolast a rămas hotărâtor și a decis pentru multă vreme de soarta argumentului ontologic în genere. „*Doctor famosissimus*“²⁾ zisese și peste autoritatea lui cu greu se putea încerca o revenire. Această revenire a fost posibilă numai mai târziu, datorită lui *Descartes*, prin care argumentul ontologic capătă o nouă splendoare, mai ales în lumea filosofică. Aceasta și explică prudența Vaticanului.

Fiindcă de fapt în discuție nu era numai poziția lui D'Aquino față de proba lui Anselm, ci era vorba de lupta dintre Platonism și Aristotelism care se dădea la umbra argumentului ontologic. D'Aquino sesizase fragilitatea logică din argumentarea anselmiană, acel „*saltus in probando*“, prin trecerea bruscă dela ordinea ideală la cea reală, totuși

1. Garrigou Lagrange — op. cit. 947.

2. Clemons V. Boumker : op. cit. p. 336.

adversitatea lui față de argumentarea apriorică avea la bază mai mult un substrat *metafizic* decât unul logic. Atitudinea lui era urmarea aceluși pasionat proces, îndelung desbătut în Evul Mediu, dintre Plato și Aristot. În prima perioadă a scolasticei biruise Plato. Triumful realismului era în fond triumful platonismului. Valorificat de *Scotus* și *Anselm*, ajunge în toată strălucirea lui prin *Abelard* (+ 1142) și elevul acestuia: *Petru Lombardul* (+ 1164), afirmându-și toată autoritatea în materie de doctrină teologică prin apărarea unității trinității față de triteismul nominalist și eterodox al lui *Roscelin*.

În acest timp însă, își pregătește triumful și aristotelismul. Scrierile lui Aristot încep a fi altfel cunoscute decât numai din izvoare și comentarii platonice. Alături de „*Organon*“, singura scriere cunoscută și utilizată de scolastică, apar și celelalte scrieri: *metafizica* și *fizica*. Cei dintâi care încep opera de reală cunoaștere a marelui Stagirit sunt scriitorii greci, refugiați din Orientul invadat de musulmani ca: *Mihail Pselus*, *Ioan Italicul*, *Mihail din Efes* etc.¹⁾. Dar cei care fac cunoscut pe Aristot, în adevărata lui lumină, sunt în primul rând: *Arabii*. Incepând cu *Alfarabi*, *Avicenna*, *Algazel* și culminând cu *Averroes* (+ 1198), unul din cei mai entuziaști admiratori și comentatori ai lui Aristot, întreaga filosofie a marelui Stagirit este cunoscută și după *originalele* grecești. Spania, și în special Cordova și Toledo, devin centrele de căpetenie pentru mișcarea filosofică aristotelică. Prin căderea Toledului în mâinile creștinilor, intră în posesiunea acestora și toate manuscrisele și operele filosofice ale cugetătorilor arabi. Printre ele, se aflau și scrierile lui Aristot, fie originale, fie în traduceri și comentarii arabe, scrieri dintre care unele erau cu totul necunoscute lumii occidentale creștine²⁾. Atât textele grecești, cât și traducerile și comentariile arabe au fost traduse imediat în latinește, așa că, pe la 1250, Aristot era în întregime tradus și cunoscut, de data aceasta complet, și nu numai ca logician, ci și ca metafizician și fizician³⁾.

1. Uberweg-Heinze : Geschichte Vol. II. P. 231 – 32.

2. Clemens. V. Bäumker. op. cit. P. 328.

3. Sertillanges op. cit. P. 11.

Influența resimțită de lumea creștină a fost profundă și extraordinară¹⁾.

În drumul de triumf al aristotelismului, stătea însă o pedică: Alături de Aristot, se proiecta și figura lui Averroes, așa că aristotelismul se confundă, într'o anumită măsură, cu *averoismul* și polemica începută contra lui Averroes s'a extins și asupra scrierilor lui Aristot. Din această cauză, operele lui Aristot au și fost interzise la Paris de Conciliul din 1210, care a decretat „nec libri Aristotelis de naturali philosophia, nec commenta legantur Parisiis publice vel secreto“. Desigur că prin „naturalis philosophia“ se înțelege, nu numai fizica, dar și metafizica aristotelică²⁾. Această interdicție, care viza în primul rând universitatea din Paris, a fost în vigoare până la 1263, deși îngăduirea Papei Grigorie al IX, din 1231 de a se admite și cărțile prohibite însă cu „corecturile necesare asupra punctelor încriminate“, atenuase cu mult caracterul inițial al acestei interdicții. Astfel la 1245 Albertus Magnus își propunea să traducă pe Aristot, făcându-l, după expresia lui „înțeles latinilor“, iar la 1259 însuși Thomas D'Aquino, împreună cu Wilhelm Moerbeke, sub auspiciile Papei Urban al IV, încep la rândul lor traducerea operelor marelui Stagirit.

Datorită lui D'Aquino, Aristot ajunge, din filosoful prohibit, singurul filosof acceptat de scolastică, „Filosoful“ pur și simplu, cum îl citează D'Aquino. Influența lui devine atât de mare, încât i se acordă aceeași autoritate ca și Bibliei. Biblia și Aristot, sau cea ce pentru D'Aquino era tot una cu revelația și rațiunea, erau pentru marele scolast singurele autorități și aproape de egală valoare³⁾. „Luând pe Aristot drept Plato al său, zice *Sertillanges*“, D'Aquino a fost pentru mișcarea din epoca sa și cea precedentă ceea ce Aristot a fost pentru știința helenică⁴⁾. În adevăr, D'Aquino a fost cel ce a cuprins într'un sistem unitar toate cunoștințele și curente teologice și filosofice ale timpului său, împăcând disensiunile și contradicțiile, unele aparente, iar altele esențiale, în o singură doctrină, expusă într'o clasică artă de formulare. „Eșit din acest

1. Ueberweg-Heinze, op. cit. op. 2. P. 233.

2. Maurice de Vulff, op. cit. vol I. P. 235.

3. Paul Deussen, *Geschichte der Philosophie*, vol. II, 2. P. 432.

4. A. D. Sertillanges, op. cit. p. 14.

mediu de luptă, în care Aristot și Arabii deoparte, St. Augustin și Misticii de altă parte, își găseau apărători egal de exclusivi, D'Aquino și-a simțit vocația de conciliator, asumându-și drept sarcină principală în filosofie de a re-*învi* sistemul lui Aristot, pentru a-l *adaptă* apoi ca teolog unei concepții raționale a dogmei¹⁾. E cea ce a constituit și constituie și astăzi în lumea catolică: *Tomismul*. Rezultat al acestei interpretări sunt cele două opere fundamentale ale lui D'Aquino: „*Summa contra gentiles*“ care conține sistemul său filosofic și „*Summa theologiae*“ pe cel teologic. În ambele domnește Aristot. Conciliațiunile cu platonismul sunt disparente și în legătură mai ales cu problema creației, cea ce era mai mult o necesitate pentru aristotelismul lipsit de acest capitol, decât o concesie făcută Platonismului. Stagiritul rămâne spiritul rector — *filosoful* — pentru întreg sistemul tomist. Această dominație se resimte, chiar dela început, dela problema „Ființei și a Existenței“, care constituie cheia de boltă a întregii filosofii, fie în „*Dialectica*“ lui Plato, fie în „*Ontologia*“ lui Aristot. Și tot aici e și deosebirea fundamentală dintre Plato și Aristot, deosebire care a agitat întreg Evul-Mediu și care desparte pe D'Aquino nu numai de Plato, dar, prin el, de toată linia idealismului realist pe care s'au mișcat Augustin ca și Anselm și toți partizanii apriorismului și ai misticismului din biserica apuseană.

Căci în timp ce Plato pornește dela concepția ideală și *intuită* a „Supremei realități“, deducând din acest concept ideal *determinările* realității contigente, metafizica aristotelică folosește drumul invers, abstrăgând din realitatea experienței contingente noțiunea „Supremei existenți“²⁾. Existența asupra căreia se pot aplica legile rațiunii este numai „*existența finită*“ nu și „*substanța infinită*“ — Dumnezeu. Căci ce este Dumnezeu în sine — ca substanță, noi nu putem ști cu mijloacele rațiunii, acestea fiind aplicabile numai în lumea existențelor finite. Peste aceste limite, puterea rațiunii — „*naturali rationis lumen*“ — încetează și începe calea *revelațiunii divine*³⁾. Deci nu se poate vorbi de o intuiție imediată a ființei divine, prin care să se

1. A. D. Sertilanges. op. cit. P. 14.

2. Clemens V. Bäumker op. cit. P. 336.

3. Clemens V. Bäumker op. cit. p. 336.

manifeste existența și atributele sale. Această viziune este „darul“ unei ordini supranaturale. „O inteligență creată însă și numai prin forțele sale naturale nu poate nici într'un chip să se ridice la o astfel de cunoștință. Creată și finită, această inteligență are de obiect proporțional ființa creată și finită și nu cunoaște direct decât creaturile“¹⁾. Numai prin aceste creaturi rațiunea poate ajunge să cunoască pe Dumnezeu, însă nu cum este El în sine — *Quidditas Dei* — ci numai în măsura în care ființa sa are vre-o *similitudine analogică* cu efectele sale. Această existență în sine a divinității este cunoscută numai în sine — *quod se* — dar nu și pentru noi, *quoad nos*. La această cunoaștere noi nu putem ajunge decât pe calea unui *proces de progresiune inductivă* a judecării — *via eminentiae*, — dela creatură la creator, dela efect la cauză. Dela această ultimă cauză încetează orice determinare pozitivă, începând cele negative — *via negationis*. Determinările pozitive nu sunt decât simple analogii; căci despre substanța divină nu se poate vorbi pe calea cunoașterii raționale, decât prin analogii²⁾. Astfel pusă problema, rezultă că orice încercare de a determina ființa divină prin esența ei, cum ar fi și în cazul existenței, este principial inadmisibilă. Deaceia nu e posibilă demonstrarea *apriorică* a existenței, propusă de Anselm, ci numai una *aposteriorică*. Argumentarea ontologică vizează *substanța* care e nedeterminabilă. Rămâne posibilă numai cea cosmologică, care vizează *efectele*. Deaceia toate argumentele pentru dovedirea existenței lui Dumnezeu nu pot avea altă *sursă* decât legea *cauzalității* și nicio altă *metodă* decât cea a *aposteriorității*. Este ceia ce sintetizează și fixează D'Aquino în formula sa. „*Deum esse non apriori, aposteriori tamen demonstrari potest; ex aliquo ejus notiori nobis effectu*“. Deaceia toate cele cinci argumente, formulate de Thoma D'Aquino în sprijinul dovedirii existenței lui Dumnezeu, se reduc de fapt la unul singur, *argumentul cosmologic*, care este fructul aplicării legii *cauzalității*³⁾.

Ioan Gh. SAVIN,

Profesor la Facultatea de teologie
din Chișinău.

1. *Summa theologiae*, P. I. quart. 12. După Garrigou-Lagrange: „*Dieu, son existence et sa nature*“ p. 67.

2. Clemens V. Bäumker, op. cit. P. 338.

3. A. D. Sertillanges, op. cit. P. 143.

NATURA ȘI CARACTERUL UNIĂȚII

UNIĂȚII ÎN GRECIA *).

**Trei epistole ale Arhiepiscopului Atenei HRYSTOMOS
către episcopul uniat de Teodoropolis Gheorghios.
(Atena 1928, extras din revista „Anaplasis“).**

III.

În epistola Prea Sfinției Voastre vorbiți despre unirea cu Roma a unor Patriarhi ai Antiohiei și de strânse raporturi cu Roma ale patriarhatului antiohian din secolul al XV-lea. Se pare însă că nu știți, că la jumătatea aceluși secol, în anul 1443, s'a ținut la Ierusalim un sinod contra celui dela Florența, pe care l-a condamnat și patriarhul de Antiohia Dorotheos (1435—1452), care a luat parte la sinodul dela Ierusalim. Un reprezentant al patriarhului de Antiohia a luat deasemenă parte la sinodul ortodox ținut la Constantinopol în anii 1482—84 contra sinodului florentin și a unirii votate în el. Patriarhii pe cari-i citați nu erau patriarhi legitimi și canonici, ci antipatriarhi, cari căutau să ocupe scaunul în timpul marilor turburări și urmăreau în acest scop să obțină sprijin străin. Prin urmare, Biserica Antiohiei, care a suferit dela papism atâtea în timpul cruciadelor, nu era unită și «elinorythmă», cum Vă închipuiți. Din nefericire, această veche și glorioasă Biserică a fost sfâșiată și descompusă de către uniație.

După o activitate pregătitoare intensă a iezuiților, uniația s'a impus în secolul al XVII-lea, mai ales la Alep, și încetul cu încetul s'a întins și în celelalte orașe ale Siriei, cu toată reacțiunea onorabilă a patriarhilor ortodocși de Antiohia, și în special a lui Silvestru. Uniația Siriei, organizată de patriarhul uniat Maxim Mazlum, a fost recunoscută oficial și de guvernul turcesc în anul 1837, iar de atunci a început chestiunea serioasă a schimbării costumului clericilor. Uniații sau Melhiții, cum pe nedrept s'au numit uniații Siriei, luând numele vechi al ortodocșilor, au afirmat cu

*) Vezi „Biserica Ortodoxă Română” pe luna Decembrie, 1929.

Indrăzneală, că profeții lor au purtat acelaș acoperământ al capului și acelaș costum «dela nașterea lui Hristos»!— și că nu s'au despărțit ei de Biserică, ci ortodocșii s'au despărțit. Patriarhatul ecumenic, sprijinind patriarhia ortodoxă de Antiohia prin cererile lui către guvernul turcesc, arăta că uniții sunt «grup apărut mai târziu, rupt dela dogmele noastre orientale strămoșești pentru scopuri evidente», adecă pentru propagandă spre inducerea în eroare a ortodocșilor naivi.

Acelaș lucru s'a întâmplat și cu eterodocșii atrași prin uniție. Așa că în Siria există azi creștini uniți cu Roma de tip latin, grec, siriac, armean, haldaic și maronit. Toate aceste nuanțe uniate au ierarhie proprie. În Siria există șase sau șapte patriarhi cari recunosc pe papa și sunt uniți cu el prin uniție, dar desbinați între ei și față de «catolicii» Siriei. O parte din Grecii uniți ai Siriei s'au reîntors la ortodoxie în anul 1846; cei cari au mai rămas se latinizează însă încetul cu încetul.

Am văzut și noi documentele publicate în *Orientalia Christiana* fasc. 37 și am scris câteva cuvinte despre ele în revista «*Θεολογία*». Insemnează însă mare naivitate a-și închipui cineva, că arhiepiscopii de Sinai erau uniți cu papa Romei, pentrucă mulțumindu-i pentru milele ce primiau din Apus, întrebuițau în epistolele lor expresiuni măgulitoare. Și Vă închipuiți că patriarhatele ortodoxe ale Orientului ar fi tolerat scandalul unirii arhiepiscopului de Sinai cu papa Romei fără a protesta, și încă într'un timp în care în Răsărit se ducea o luptă foarte vie contra propagandei latine? Cosma, de care vorbiți, a ajuns mai târziu patriarh nu numai de Alexandria, ci și de Constantinopol. Putea oare să fie unit cu Roma? Scrisoare politicoasă a trimis și Hrisant al Ierusalimului lui Inocențiu XIII (1721—24), dar aceasta nu însemnează că era «elinorythm», adecă uniat.

Desigur că fiecare își poate săvârși cultul divin în limba sa proprie. Popoarele ortodoxe întrebuițează limbile lor în cult, și acelaș lucru l-ar putea face și popoarele cari țin de Biserica latină. «Ritul» Prea Sfinției Voastre însă, cum am arătat, nu e o simplă chestiune de limbă, în care săvârșiți cultul divin. Dacă ar fi chestiunea de limbă, de ce papa nu permite miilor de Greci cari-i sunt partizani, ca să-și săvârșescă cultul divin în limba lor

strămoșească? «Ritul» Prea Sfinției Voaste e un sistem bisericesc propriu, redat prin cuvântul *uniație*. Dacă, cu ajutorul lui Dumnezeu, s'ar face vreodată unirea Bisericilor, desigur că nu vom obliga noi Răsăritenii pe Apuseni, ca să primească limba noastră în cultul lor divin, și nici Apusenii nu vor avea din parte-le o asemenea pretenție. Atunci însă vom avea *unire*, și nu *uniație*, în sensul stabilit al acestor termeni. Uniația nu urmărește unire sinceră, pe temeiul adevărului, ci caută să supună popoarele prin amăgire papismului și să le latinizeze treptat și pe nesimțite; ocupându-se mai ales cu prozelitismul individual, uniația caută să rătăcească pe indivizi.

După cum observă Korolevski, în lucrarea-i amintită despre «uniatism», uniații tuturor popoarelor se latinizează, renunțând cu timpul la civilizația lor, la tradițiile și la uzurile lor. Maroniții sunt azi latini, Rutenii sunt deosemena de două secole latini, dela sinodul din Zamoisk 1720, când au decis să adauge pe *Filioque* la simbol, să primească unele sărbători și ceremonii ale Bisericii latine. S'au latinizat deasemenea Haldeii, Rușii, Românii din Transilvania, Armenii și Bulgarii, dela cari și Prea Sfinția Voastră ați primit hirotonia. „Este adevărat, adaogă Korolevski, că Grecii uniați nu s'au latinizat încă; va veni însă și rândul lor. Roma e prea prudentă“ (trop prudente).

Apariția noii uniații grecești, pe care dela 1922 ați venit Prea Sfinția Voastră ca s'o introduceți și în Grecia propiu zisă, care până acum n'o cunoștea, se datorește acțiunii intense a ultimilor papi în scopul unirii, și mai ales stabilirii assompționiștilor la Constantinopol. E de prisos să descriem în amănunte această mișcare, pe care între alții, a arătat-o în timpul din urmă *M. Pernot* în scrierea sa „*Le Saint Siège, l'Église catholique et la politique mondiale*“, și s'a expus acum trei ani și în „*Ἐκκλησία*“. Reținem doar, că în timpurile mai noi, papa Leon XIII a impus respectul nu numai al formelor liturgice ale Orientalilor, ci și al „disciplinei“, adică al organizării externe. În enciclicele sale „*Praeclara*“ și „*Orientalium dignitas*“, zicea: „Adevărata unire a creștinilor cu Biserica întemeiată de Hristos însuș stă în unitatea de credință și de conducere. Dar nici noi, nici urmașii noștri nu vom călca ceva din drepturile voastre, nici din privilegiile pa-

triarhilor voștri, nici din practicile liturgice ale fiecărei Biserici. Sfântul Scaun s'a gândit și se va gândi totdeauna să se arate larg în concesiunile privitoare la principiile și la moravurile proprii fiecărei Biserici". Aceste idei și hotărâri ale lui Leon, cari nu corespund din nefericire cu faptele, reprezintă spiritul uniății, prin care Biserica romană a crezut că poate să readucă la ea treptat și puțin câte puțin „membrele marelui corp apostolic și roman“.

După Leon, mai ales Benedict XV s'a interesat de organizarea comunităților uniate, dar a întâmpinat opoziție în Polonia chiar din partea latinilor, cari urmăresc latinizarea forțată a uniăților, și au urmat neînțelegeri serioase între Vatican și Polonia. Aceaș politică a urmat-o și actualul Papă Pius XI, dând o enciclică specială privitoare la uniăție („*Ecclesiam Dei*“, 12 Noembrie 1923), cu ocazia aniversării a treizeci de ani dela moartea episcopului rutean Iosafat, „apostolul uniății“, și săvârșind o liturghie pontificală, după tipul oriental, în limba slavă și ruteană. De atunci, Pius XI lucrează metodic la consolidarea uniății, întemeind o organizație proprie, pe care o și prezidează personal. Membru al acestei organizații este și Prea Sfințitul Isaia Papadopulos, despre care s'a vorbit în timpul din urmă că va fi înaintat cardinal. Pentru întărirea uniății s'a înființat de către papă „Institutul oriental“, condus în prezent de învățatul și activul iezuit francez *Mgr d'Herbigny*, și se fac storfări pentru a se întinde uniăția.

La 1860 s'a întins la Bulgari pentru prima dată uniăția, dar primul arhiepiscop bulgar uniat Iosif Sokolski, deși recunoscut și de către guvernul turcesc, prin intervenția lui Napoleon III al Franței, a fugit în Rusia, unde a și murit, iar prin acțiunea patriarhatului ecumenic mulți dintre Bulgarii atrași la uniăție s'au reîntors la ortodoxie. La 1883 s'a trimis de la Roma un alt arhiepiscop pentru uniății bulgari cu doi episcopi ajutători pentru Tracia și Macedonia. Episcopul bulgar uniat Lazăr Mladenof, care a lucrat întens în această ultimă provincie, a intrat în legături și cu uniăția elină, pentrucă de el ați fost hirotonit Prea Sfinția Voastră la Roma diacon și preot. Paralel cu înviorarea uniății la Bulgari, s'a făcut și introducerea ei la Grecii din Constantinopol și din Tracia, prin activitatea călugărilor francezi assompționiști stabiliți la Constantinopol.

Assomptioniștii, conduși de răposatii *Louis Pettit* și *J. Pargoire*, aveau menirea specială de a desfășura propaganda printre Greci. S'a socotit oportună, între altele, și introducerea uniației. Cu învoirea papii Leon XIII, au apărut deodată clerici latini purtând costumul preoților ortodocși, slujind grecește în capelele școlilor înființate, dedându-se la acte de propagandă așa de scandaloase, ca cel care a silit pe răposatul patriarh Ioachim III să dea contra uniaților enciclica dela 24 Martie 1907.

Printul *Max de Saxonia* remarcă în prelegerile-i amintite și publicate în anul 1907, că la Constantinopol în centrul ortodoxiei, nu exista atunci niciun grec uniat. Cei dintâi cari au apărut ca Greci uniați au fost călugării francezi assomptioniști travestiți ca ortodocși, pe cari Grecii din Constantinopol îi numiau *lupi în piele de oae* (*Wölfe im Schafskleide*). Ei au format și uniați greci. Printre propagandiști era și Yakinthos Marangos din Siria, călugăr din ordinul dominicanilor, paroh al bisericii latine Maica Domnului din Pera. Discipoli ai lui au fost Isaia Papadopoulos, și Hristofor Papadopoulos, cari și-au complectat studiile în școala sf. Mihail și cari, deși clerici latini, au îmbrăcat costumul ortodox și și-au luat însărcinarea de a introduce sistematic uniația, Isaia la Constantinopol, iar Hristofor în locu-i natal Margara, unde assomptioniștii i-au pus la dispoziție o căsuță. La început a fost refuzat de ortodocși; a reușit însă cu bani mulți trimiși dela Roma să atragă câteva familii, cari se găsesc azi la Ghianitsa în Macedonia. În afară de Margara, Hristofor Papadopoulos a introdus uniația și în satul Dauteli, cu ajutorul a doi tineri preoți latini, îmbrăcați în costum ortodox. Acolo ați fost și Prea Sfinția Voastră paroh.

Isaia Papadopoulos, lucrând stăruitor la Constantinopol, a atras la uniație cinci familii grecești și doi preoți ortodocși și a fost implicat în marele scandal dela Peramos (1904), travestind ca ortodocși doi preoți latini assomptioniști, pe cari locuitorii, recunoscându-i, i-au maltratată, smulgându-le costumul ortodox. După câțva timp, Isaia Papadopoulos a fost chemat la Roma și hirotonit episcop de Gratianupolis.

Prea Sfinția Voastră, după colindul prin Europa și prin America pentru a strânge colecte pentru orfanii greci,

ați lucrat energic la Constantinopol pentru consolidarea uniății, drept care Vaticanul V'a și înaintat la 1920 episcop de Teodoropolis, în loc să înainteze pe episcopul de Gratiopolis, care se dusesse la Roma și aștepta acolo. Afară de școala de băieți, ați înființat și o școală de fete și un ordin călugăresc de femei pentru Grece, sub conducerea „sorei” Magdalena Fotiadis din Naxos, care altădată era latină, iar de atunci e uniată.

De prisos să mai relatăm amănuntele, pe cari le-a dat „*Stoudion*”, despre îmbrăcarea noilor călugărițe, pusă la cale de Prea Sfinția Voastră. Prin aceste linii generale, voim să confirmăm faptul recente apariții a uniății grecești și a modului de apariție. Au venit apoi evenimentele războiului mondial. Se părea pentru moment, că patriarhia ecumenică are să primească celebra biserică a sfintei Sofii. Ce jălanie atunci la Roma! Ce manifestări anticreștine, în cari Vaticanul prefera „*să vadă semiluna pe sfânta Sofie, decât crucea grecească*”. După puțin timp, când toată populația creștină din Asia mică era desrădăcinată și în timp ce flăcările transformau Smirna în ruine, între Cardinalul Gasparri, din partea Vaticanului, și călăul turc Mustafa Kemal, se schimbau telegrame de felicitare (24, 27 și 28 Septembrie 1922) cu ocazia acestei catastrofe!!!

Atunci ați venit și Prea Sfinția Voastră în Atena, însoțit de călugări francezi asomptioniști travestiți ca ortodocși, și în mijlocul confuziei de atunci, aduse de afluența milioanelor de refugiați, V'ați prezentat ca refugiat, ba V'ați și oferit să lucrați pentru orfanii refugiați, și guvernul, neștiind că reprezentați uniția, V'a permis să Vă stabiliți în Atena. Vaticanul s'a grăbit să Vă extindă jurisdicția, iar „*Stoudion*” scria, că „pentru prima oară un episcop greco-catolic de tip oriental s'a instalat definitiv în Atena, cu consimțământul binevoitor al autorităților” (avec le consentement bienveillant des autorités).

Acestea sunt faptele, acesta este începutul uniății în general și al uniății grecești în special, acestea sunt scopurile ei. Nu reprezentați, cum vreți să Vă închipuiți, Biserica „elinorhythmă” adică uniată veche, dinainte și de după shismă, pentru că o asemenea Biserică nici nu exista măcar înainte de secolul al XVI-lea, ci reprezentați un sistem de propagandă al timpurilor mai noi. Sunteți fiul unei

familiei latine și V'ați travestit în uniat prin hirotonie dela un uniat bulgar, cum s'au travestit și assomptioniștii în singurul scop al propagandei. Acesta e scopul travestirii lor, scopul pentru care Prea Sfinția Voastră și clericii Prea Sfinției Voastre purtați costumul clericilor ortodocși.

Plângându-se de latinizarea uniției, în lucrarea-amintită despre „uniatism“, Korolevski zice între altele, că uniții de pretutindeni au purtat costumul clericilor latini. În secolul al XVIII-lea, zice el, când un preot primia uniția, în provinciile uniate ale Poloniei, se și rădea îndată și-și schimba costumul. În România, clericii uniți din orașe poartă costumul latin. Plângerea lui Korolevski e întemeiată, pentru că costumul ortodox este o momeală serioasă pentru prozelitism printre oameni simpli. Korolevski se mângâie cu faptul că uniții greci își păstrează costumul ortodox.

Afirmația Prea Sfinției Voastre, că îmbrăcămintea pe care o purtați e veche, că clerul a purtat-o dintru început, nu se acordă cu faptele adevărate și seamănă cu pretenția uniților din Siria, că poartă culionul «dela nașterea lui Hristos». Tocmai argumentele, pe cari le aduceți, dovedesc că îmbrăcămintea clericilor creștini a avut o evoluție. N'a fost totdeauna și pretutindeni aceeași; rasa, pe care o purtau călugării, a adoptat-o mai târziu și clerul mirean, iar acoperământul capului e și mai nou. Poate nu știți, că skiadiul¹⁾, pe care-l purtau clericii ortodocși, a fost desființat prin decret sultanice, și că culionul s'a format încetul cu încetul, în timpurile mai noi.

Socotim de prisos să repetăm, după faptele citate mai sus și după observațiile sincere ale lui Korolevski, cele spuse de noi despre această chestiune controversabilă în alte epistole. Prea Sfinția Voastră purtați costumul actual al clericilor greci în scopuri de prozelitism. Ziceți că purtați costumul, pe care-l purtați, din patriotism, ca Grec; au încetat oare atunci de a mai fi Greci Prea Sfințitul I. Filippus și clericii de sub el, pentru că poartă vestmântul clericilor latini? Ortodox, după însăș mărturisirea Prea Sfinției Voastre, nu sunteți; atunci de ce purtați uniforma actuală și specială a clerului ortodox, recunoscută oficial ca uniformă a clerului ortodox, aparținându-i în mod ex-

1) Pălărie (de obicei de pae). — *N. tr.*

clusiv și servind ca semn distinctiv al lui? Dacă un episcop latin ar dezerta din Biserica latină și ar continua să poarte costumul pe care l-a purtat și ar face propagandă pe socoteala lui, s'ar tolera acest lucru?

În anul 1907, după separarea Bisericii de stat în Franța, episcopul latin *Villate*, care a fost caterisit de Biserica latină, continua să poarte costumul oficial de episcop latin și să slujească în Paris, în odăjdii de episcop latin. Poporul Parisului s'a revoltat sgomotos contra lui și a provocat intervenția poliției, care, spre a preveni scene sângeroase, a închis biserica, în care slujia *Villate*. Cronicile uniației sunt pline de incidente deplorabile și de scene sângeroase, din cauza folosirii costumului ortodox de către uniați. Gravului incident dela Peramos, de care am amintit mai sus, i-a servit ca semnal apariția assompționiștilor francezi travestiți ortodox de către Isaia Papadopulos. Din nefericire, uniația a fost pretutindeni însoțită de turburări, agitații, certuri, sfâșieri și desbinări interne.

Va fi vai, dacă opera Prea Sfinției Voastre nu va înceta la timp; nu va fi scutită de ele nici Grecia, pentru că Prea Sfinția Voastră ați venit să răspândiți uniația, declarând că sunteți Grec curat, dar lucrând la ruperea unității noastre naționale și neezitând să provocați și intervenții străine, cum ați făcut tocmai în chestiunea costumului. Și aceasta pentru că lucrați ca reprezentant al Vaticanului, pentru a atrage prin prozelitism o anumită parte a poporului grec, și nu va fi de mirat dacă pe viitor vom avea în Grecia nu numai intervențiile Vaticanului, ci și ale unor foarte periculoase persoane politice străine.

În lucrarea-i amintită mai sus, assompționistul *R. Janin* arată, că din cele trei metode de propagandă, adică cea a latinizării, cea a formării de Biserici uniate (de formation des Églises uniates) și cea a prozelitismului personal, cea mai bună și mai practică este a doua. Aproape numai aceasta se întrebuintează astăzi (celle de la formation des Églises uniates est à peu près la seule actuellement employée¹). Aceasta e cel mai sigur mijloc de aducere a „shismaticilor“ la unire (c'est le plus sûr moyen de ramener les schismatiques à l'unité). Prin metoda uniației, „shis-

1) Pag. 704.

maticul⁴ devine latin ascuns. E obligat doar să recunoască primatul papal, rămânând până la deplina asimilare așa cum era și săvârșind cele ale cultului așa cum le săvârșia în propria sa Biserică. Janin sprijină din tot sufletul necesitatea Bisericilor uniate (nécessité des Églises uniates), de ele depinzând tot viitorul propagandei latine. Tocmai pentru acest motiv se formulează, după unele știri, la Roma ideea de a se pune toți latinii din Orient sub episcopi uniati. În urma acestor fapte, constituie o naivitate, ca să nu zicem altfel, să susțineți că prezența Prea Sfinției Voastre ca șef al uniației eline în Grecia nu are scop de propagandă.

Să cercetăm însă lucrurile mai de aproape, ca să vedem ocupațiile propagandiste ale Prea Sfinției Voastre. Nu numim prozelitism expunerea convingerilor religioase în spirit creștin, pentru că altfel n'am publica nici părerile Prea Sfinției Voastre. Prozelitism numim menirea principală a uniației, după mărturia fără ocol a latinilor înșiși, adică atragerea prin amăgire și viclenie a oamenilor naivi la latinism, constrângerea prin presiune materială și morală a oamenilor săraci, pentru a veni la Biserica latină. Asemenea prozelitism îl interzice și constituția grecească, călcată, din nefericire, de Prea Sfinția Voastră. Prozelitism e să aduni copiii orfani ai familiilor de refugiați ortodocși în scopul așa zicând al instruirii și protejării lor, în realitate însă pentru a-i fanatiza și trimite la Roma, de unde au să revină ca continuatori ai operei Prea Sfinției Voastre. Asta o urmăriți sistematic prin azilurile de orfani ale Prea Sfinției Voastre. Prozelitism e să construiești locuințe, să strângi familii refugiate foarte sărace și apoi să le constrângi nu numai prin presiuni morale asupra conștiinței, ci și prin presiuni materiale, prin privare de locuință, ca prin jurământ pe evanghelie să vină la papism.

Peste douăzeci de familii, toate mai înainte ortodoxe, ați atras în acest chip până astăzi în colonia înființată de Prea Sfinția Voastră în strada Larnax, pe numele unei rude apropiate, care e latină și nu „elinorythmă“. Zilele acestea a avut loc incidentul penibil al preotului Prea Sfinției Voastre Pavel Daelis. Pe acesta îl însoția ca servitoare femeea Hrisi, văduva lui Dimitrie Dulapsis, născută ortodoxă în Tsiflikioi în Tracia, unde nu existau decât

ortodocși, s'a botezat și căsătorit ortodox și a dobândit dela răposatul ei soț trei copii, botezați ortodox. În timpul catastrofei grecești s'a refugiat împreună cu copiii la Ghianitsa. A fost luată în serviciul uniților de acolo. Pe o fată a ei, de 17 ani, ați dus-o la școala de călugărițe uniate de aici, pe băiatul ei de 13 ani l-ați dus la azilul de orfani al Prea Sfinției Voastre depe strada Aharon, pe a treia fată, în vârstă de 12 ani, ați trimis-o la școala de călugărițe din Tinos. Copiii ei au și devenit prozeliți. Dar și ea, după un an de servicii la uniți, a fost obligată să treacă la Biserica latină, dând mărturisire de credință pe evanghelie înaintea a doi preoți uniți, și a altor persoane. Din depoziția ei la poliție menționăm următoarele : „M'au luat și m'au dus în biserică și acolo, în fața și a altora, mi-au adus evanghelia și mi-au poruncit să-mi pun mâna pe ea. Punând mâna dreaptă, repetam cuvintele pe cari mi le dictau, că adecă voi renunța la religia ortodoxă, în care m'am născut și m'am botezat, cu toată învățătura și cu păstoriile ei, și trec la cea catolică, mărturisind și recunoscând dogmele și păstoriile ei“. Toți prozeliții sunt obligați să facă o asemenea mărturisire. Iată deci prozelitismul dat de față ! Am putea să raportăm aci multe alte împrejurări de prozelitism, să aducem mărturii de martori oculari și auriculari, cari au fost de față la depozițiile prozeliților, dar credem că cele spuse ajung ca să confirme faptul, că duceți propagandă sistematică. De altfel, aceasta e menirea, aceasta e misiunea uniției.

Regretăm că Biserica noastră, din cauza împrejurărilor nefericite, prin care a trecut în timpul sclaviei seculare, nu are astăzi misionari și ne bucurăm că, precum scrieți în epistola Prea Sfinției Voastre, Biserica latină are asemenea misiuni, mai ales în diferite țări barbare. Ca să veniți însă Prea Sfinția Voastră în mijlocul Greciei, să întreprindeți o operă pe care o întreprind misionarii printre barbarii necreștini, e grozav și respingător, e totodată anti-creștin.

Ziceți în scrisoarea Prea Sfinției Voastre, că nu veți crea greutate în Grecia, dar independent de laturea religioasă a chestiunii, ce altceva este ea, decât operă de desunire internă a poporului grec ? Acesta are între toate

maticul“ devine latin ascuns. E obligat doar să recunoască primatul papal, rămânând până la deplina asimilare așa cum era și săvârșind cele ale cultului așa cum le săvârșia în propria sa Biserică. Janin sprijină din tot sufletul necesitatea Bisericilor uniater (nécessité des Églises uniates), de ele depinzând tot viitorul propagandei latine. Tocmai pentru acest motiv se formulează, după unele știri, la Roma ideea de a se pune toți latinii din Orient sub episcopi uniater. În urma acestor fapte, constituie o naivitate, ca să nu zicem altfel, să susțineți că prezența Prea Sfinției Voastre ca șef al uniaterii eline în Grecia nu are scop de propagandă.

Să cercetăm însă lucrurile mai de aproape, ca să vedem ocupațiile propagandiste ale Prea Sfinției Voastre. Nu numim prozelitism expunerea convingerilor religioase în spirit creștin, pentru că altfel n'am publica nici părerile Prea Sfinției Voastre. Prozelitism numim menirea principală a uniaterii, după mărturia fără ocol a latinilor însiși, adică atragerea prin amăgire și viclenie a oamenilor naivi la latinism, constrângerea prin presiune materială și morală a oamenilor săraci, pentru a veni la Biserica latină. Asemenea prozelitism îl interzice și constituția grecească, călcată, din nefericire, de Prea Sfinția Voastră. Prozelitism e să aduni copiii orfani ai familiilor de refugiați ortodocși în scopul așa zicând al instruirii și protejării lor, în realitate însă pentru a-i fanatiza și trimite la Roma, de unde au să revină ca continuatori ai operei Prea Sfinției Voastre. Asta o urmăriți sistematic prin azilurile de orfani ale Prea Sfinției Voastre. Prozelitism e să construești locuințe, să strângi familii refugiate foarte sărace și apoi să le constrângi nu numai prin presiuni morale asupra conștiinței, ci și prin presiuni materiale, prin privare de locuință, ca prin jurământ pe evanghelie să vină la papism.

Peste douăzeci de familii, toate mai înainte ortodoxe, ați atras în acest chip până astăzi în colonia înființată de Prea Sfinția Voastră în strada Larnax, pe numele unei rude apropiate, care e latină și nu „elinorythmă“. Zilele acestea a avut loc incidentul penibil al preotului Prea Sfinției Voastre Pavel Daelis. Pe acesta îl însoția ca servitoare femeea Hrisi, văduva lui Dimitrie Dulapsis, născută ortodoxă în Tsiflikioi în Tracia, unde nu existau decât

ortodocși, s'a botezat și căsătorit ortodox și a dobândit dela răposatul ei soț trei copii, botezați ortodox. În timpul catastrofei grecești s'a refugiat împreună cu copiii la Ghianitsa. A fost luată în serviciul uniților de acolo. Pe o fată a ei, de 17 ani, ați dus-o la școala de călugărițe uniata de aici, pe băiatul ei de 13 ani l-ați dus la azilul de orfani al Prea Sfinției Voastre depe strada Aharnon, pe a treia fată, în vârstă de 12 ani, ați trimis-o la școala de călugărițe din Tinos. Copiii ei au și devenit prozești. Dar și ea, după un an de serviciu la uniți, a fost obligată să treacă la Biserica latină, dând mărturisire de credință pe evanghelie înaintea a doi preoți uniți, și a altor persoane. Din depoziția ei la poliție menționăm următoarele : „M'au luat și m'au dus în biserică și acolo, în fața și a altora, mi-au adus evanghelia și mi-au poruncit să-mi pun mâna pe ea, Punând mâna dreaptă, repetam cuvintele pe cari mi le dictau, că adevărat voi renunța la religia ortodoxă, în care m'am născut și m'am botezat, cu toată învățătura și cu păstoria ei, și trec la cea catolică, mărturisind și recunoscând dogmele și păstoria ei“. Toți prozeștii sunt obligați să facă o asemenea mărturisire. Iată deci prozelitismul dat de fată ! Am putea să raportăm aci multe alte împrejurări de prozelitism, să aducem mărturii de martori oculari și auriculari, cari au fost de față la depozițiile prozeștilor, dar credem că cele spuse ajung ca să confirme faptul, că duceți propagandă sistematică. De altfel, aceasta e menirea, aceasta e misiunea uniției.

Regretăm că Biserica noastră, din cauza împrejurărilor nefericite, prin care a trecut în timpul sclaviei seculare, nu are astăzi misionari și ne bucurăm că, precum scrieți în epistola Prea Sfinției Voastre, Biserica latină are asemenea misiuni, mai ales în diferite țări barbare. Ca să veniți însă Prea Sfinția Voastră în mijlocul Greciei, să întreprindeți o operă pe care o întreprind misionarii printre barbarii necreștini, e grozav și respingător, e totodată anti-creștin.

Ziceți în scrisoarea Prea Sfinției Voastre, că nu veți crea greutate în Grecia, dar independent de latura religioasă a chestiunii, ce altceva este ea, decât operă de desunire internă a poporului grec ? Acesta are între toate

popoarele pământului fericirea deosebită și unică, de a fi unit din punct de vedere religios, dar veniți Prea Sfinția Voastră acum, ca să semănați zizanii, să provocați confuzie și anarhie religioasă, desbinări și turburări interne, să aruncați ură față de Biserica ortodoxă în sufletele prozeleților atrași dela ortodoxie prin amăgire și înșelăciune, prin presiuni morale și materiale, să provocați proteste inevitabile și revoltarea poporului ortodox, așa cum s'a întâmplat și la Constantinopol și în Tracia și la Peramos și pretutindeni în toată țările unde s'au dus uniții.

Nu are nimeni dreptul să Vă reproșeze, că aparțineți Bisericii latine, dar sistemul uniat, ipocrit și amăgitor, de care țineți, și opera pe care o săvârșiți sunt vrednice de cel mai grav reproș. Opera Prea Sfinției Voastre nu aduce vătămare numai Bisericii ortodoxe și neamului grecesc, ci și în general, operei de unire a Bisericilor. Opera de uniție a Prea Sfinției Voastre, dacă nu va înceta, nu va promova, ci mai de grabă va păgubi opera unirii. Pentru că unirea se va realiza, cu ajutorul lui Dumnezeu, numai printr'o înțelegere sinceră și printr'o cercetare obiectivă a chestiunilor cari separă Bisericile și prin înlăturarea cauzelor deplorabilei shisme; pe când nefasta operă a Prea Sfinției Voastre e menită să provoace noi uri contra Bisericii latine, mai mult s'o expună și înjosească, să deschidă și mai larg prăpastia, care din nefericire există, să îndepărteze, în plus, unirea sinceră și adevărată, de toți doriți.

V'am spus și de astădată tot adevărul, arătând ce este *uniația*, care e începutul, ființa ei, sensul și caracterul ei, cari scopurile ei. Rămâne ca să examinăm în mod special chestiunea privitoare la jurisdicțiunea episcopului Romei. Și punând punct corespondenței cu Prea Sfinția Voastră, rugăm iarăș pe Tatăl luminilor, ca să Vă îndepărteze dela opera nefastă, pe care ați întreprins-o, să Vă lumineze și îndrumeze spre adevăr, pentru pacea Bisericilor și pentru dragostea creștinilor între sine.

Pentru Prea Sfinția Voastră rugător,
+ HRYSSOSTOMOS al Atenei.

Tradus din grecește de TEODOR M. POPESCU.

PROFETICA ȘI OMILETICA

În articolul „Eloquența și știința ei: Profetica“, tipărit în numărul de pe Decembrie 1928 al acestei reviste, am afirmat că eloquența nu-i decât puterea unei credințe, dar pentru a putea ajunge la o cât mai vie putere de credință, eu am plănuit un meșteșug anume, pe care l-am și botezat cu numele de Profetica.

Părintele Scriban mi-a obiectat însă că o asemenea idee ar însemna lepădarea omileticii din învățământul teologic și înlocuirea ei cu profetica. Astfel eu am rămas îndatorat ca să mă explic, ceia ce voi și încerca să fac în articolul de față, cu tot respectul cuvenit părintelui profesor *Scriban*, dar și cu hotărârea pe care și-o poate da o convingere.

De unde vine oare părerea că afirmarea unui meșteșug special de învioreare a puterii noastre de credință, ar însemna lepădarea omileticii? Mie mi se pare că în afară de lipsa de întregime a expunerii mele din acel articol, care într'adevăr că putea ispiti la interpretări greșite pe un profan, dar mai greu pe un specialist în materie, o asemenea încheiere provine dintr'o veche confuziune dintre eloquență și retorică, greșeală pe care și Păr. Scriban o profesează, când zice că eloquența e „meșteșugul de a vorbi cu măiestrie“*).

Intr'adevăr după retoricii antici, eloquența este sau un meșteșug cum îi zice *Teodoros*, ori o artă sau talent, cum socoate de pildă *Apolodor*, *Teodor de Gadara* sau *Aristotel*, sau o știință cum spune *Critolaus* peripateticul, sau o *κακοτέχνη* (artă stricată) cum îi zic unii. De altă parte alții socotesc că retorica e o putere *δύναμις*, cum spune de pildă *Izocrate*. Astfel, după socotințele celor vechi, eloquența se confundă cu retorica și retorica cu eloquența.

După mine însă, nici retorica nu-i o putere, nici eloquența nu-i un meșteșug, o artă sau o știință, fiindcă puterea-i putere și meșteșugu-i meșteșug. A spune că eloquența nu-i decât „meșteșugul de a grăi cu măiestrie“, ar veni ca și când am zice că simțământul poetic nu-i decât arta de a face versuri. Dacă eloquența nu-i decât o măiestrie de vorbire, ce motiv ar mai putea obliga pe orator să mai dispună de o întinsă cultură¹⁾, precum și de o mare putere de credință, însușiri de care trebuie să dispună într'adevăr grăitorul? Tot meritul lui ar trebui să stea atunci, numai în dibăcia lui de vorbire, indiferent, ba chiar împotriva oricărei culturi științifice sau morale.

Fiindcă ce strașnică dibăcie s'ar putea atribui vorbirii unui cuvântător, când înduplecarea ascultătorilor se datorește mai mult adevărului, spuselor lui și încredințării lui intime despre acest adevăr? Dacă idealul eloquenței stă în măiestria vorbirii, apoi când

*) *Bus. Ort. Rom.* pe Dec. 1928, pag. 1093.

1) Fiindcă fără cultură nu vorbești măiestrit.

Nota Arhim. Scriban.

s'ar putea vădi cu mai multă strălucire desăvârșirea unei astfel de măestrii, ca atunci când, fără să știi nimic și fără ca ție să-ți pese nicidecum de cauza ce ți-o propui spre apărare, ai grăi totuși cu atâta vervă înduplecătoare, încât oricui te-ar asculta, să i se pară că vorbești din cea mai adâncă și mai intimă convingere? Iată singura încheiere logică, ce poate să rezulte dintr'o asemenea definiție, și pe care au dedus-o și au și practicat-o de fapt retorii antici. De aceia retorii greci (sofiștii) socotiau că cel mai mare merit al unui cuvântător stă în desăvârșirea dibăciei de a improviza și rosti după plac și cu cel mai verosimil patos cuvântări despre „orice lucru din lume și din afară de lume și despre multe altele“¹⁾, fără ca măcar habar să n'aibă de ceva.

Deci dacă eloquența nu-i decât o măiestrie de vorbire, să nu socoată cineva că încheierea pe care o scot eu dintr'o asemenea definiție e trasă de păr; ba mai curând trase de păr sunt condițiunile de cultură și moralitate pe care după o asemenea definiție le mai reclamă pe urmă Cicerone dela orator, fiindcă el n'a băgat de seamă că asemenea condițiuni nu numai că nu rezultă în chip logic dintr'o asemenea concepție despre eloquență, ci mai curând îi sunt protivnice. Dar dacă-i așa, atunci nici un autor de tratate omiletice, care definește eloquența după concepția antică, fără să prindă de veste la ce capăt ne scoate ea, să nu ne spună că lui nici prin cap nu i-a dat o asemenea trăznaie, și că el are în minte cu totul altceva. Fiindcă noi nu discutăm aci ceia ce are cineva de gând, când zice că eloquența e meșteșugul de a vorbi cu măiestrie, ci despre ceia ce spune el de fapt prin aceste vorbe.

Ei bine o asemenea concepție nu numai că nu definește eloquența, ci dimpotrivă o ignorează, reducând ideia de eloquență la o vorbire deșartă și viciind prin aceasta întreg conținutul omileticii noastre tradiționale. De aceia paragrafele dela'nceputul omileticii, care tratează despre cultura și însușirile morale ale predicatorului nu au nici o legătură organică cu restul cuprinsului ei, care nu se clădește pe aceste condițiuni, ci pleacă de fapt dela premiza ignoraței și necredinții vechilor sofiști greci, printr'un truc inițial, care în retorică poartă numele de „*Invenția*“.

Apoi dacă cineva socoate că eloquența nu-i decât meșteșugul de a vorbi cu măiestrie atunci când viu eu și zic, că meșteșugul de a dobândi eloquența nu stă în cultivarea vorbei, ci în cultivarea puterii noastre de credință, evident că pentru el acest meșteșug nu poate însemna decât lepădarea omileticii. Fiindcă meșteșugul înviorării puterii noastre de credință nu implică nicidecum ideia meșteșugului de manifestare prin mijlocirea graiului viu a unei asemenea puteri, față de alții. Ceia ce l-a și provocat pe Păr. Scriban să mă dezaprobe cu atâta asprime²⁾ Cred însă că nu mi

1) A. Schwagler: Geschichte der Philosophie. Recl. Universal Bibliothek No. 2541 — 545 pag. 52

2) De ce te plângi de asprimea altuia, pe care de fapt n'am avut-o, când Sf. Ta ai pășit așa de lanșos în fața omileticii lui Aramă care ne-a învățat omiletică pe toți? — Nota A. S.

se cuvenia mie o asemenea dezaprobare, decât numai când eu aş fi susţinut că eloquenţa nu-i decât meşteşugul, ştiinţa sau talentul evocării puterii de credinţă.

Însă eu nu numai că n'am susţinut, ci tocmai dimpotrivă am respins această rătăcire, care-şi are şi ea de altfel locul în istoria literaturii retorice. O asemenea părere a fost susţinută de Aristotel, după care *eloquenţa nu-i decât „talentul sau meşteşugul de a observa în lucruri ceia ce evoca credinţa“*. Iată cu adevărat o concepţie, după care omiletica şi retorica n'ar mai avea nici un rost, fiindcă ea reduce eloquenţa numai la meşteşugul de evocare a puterii de credinţă, adică tot la un meşteşug. Căci dacă eloquenţa nu-i decât meşteşugul de evocare a puterii de credinţă, fireşte că omiletica nu mai are nici o noimă ¹⁾ ca artă privitoare la eloquenţă, după cum dacă eloquenţa n'ar fi decât arta de a vorbi cu măiestrie, atunci fără de noimă ar rămânea dimpotrivă meşteşugul de evocare a puterii de credinţă. Impotriva acestor păreri, amândouă greşite, eu am spus însă că eloquenţa nu-i nici meşteşugul de a evoca puterea de credinţă, după cum nici acela de a grai cu măiestrie, ci o putere spirituală şi anume puterea credinţii. Numai însemnaţi-vă bine, că una-i puterea de credinţă şi cu totul altceva e meşteşugul sau meşteşugurile noastre cu privire la această putere.

Dar dacă eloquenţa nu-i decât o putere spirituală, așa cum am definit-o eu, atunci ce ne poate opri ca, după cum noi, căutând să dobândim cu meşteşug această putere, tot așa să căutăm a o şi comunica altora tot cu meşteşug, prin mijlocirea graiului viu? ²⁾ Aşa dar afirmarea unui meşteşug de înviore a puterii noastre de credinţă, nu însemnă nici decum lepădarea meşteşugului omiletic. Şi aceasta, datorită numai definiţiunei juste pe care am dat-o cu eloquenţii. Căci, ce am înţeles eu prin profetică, decât *meşteşugul cultivării puterii de credinţă*. Şi ce este, sau mai curând, *ce ar trebui să fie omiletica, decât meşteşugul de comunicare a puterii noastre de credinţă prin mijlocirea graiului viu* ³⁾. Iată dar şi definiţia omileticii, dacă o voiţi numai decît dela mine.

Însă astfel lămurite lucrurile, nu numai că profetica nu poate tăgădui omiletica, ci dimpotrivă o fundamentează ⁴⁾ şi îi dă rostul pe care altfel omiletica nici nu l-ar putea avea. Fiindcă numai când cel ce are de gând să se apuce de propovedit e un om plin de credinţă, va simţi neapărat trebuinţa de a găsi cel mai potrivit chip

1) Ba nu urmează de loc, fiindcă, dacă am credinţa ca o comoară de simţire, nu poate fi folosită în propovedit decât prin meşteşugul de a mîna bine cuvîntul. Prin urmare credinţa care vrea să fie bine propovedită duce la omiletică. Numai din simpla simţire vie, nu urmează că şi poţi propovedit. — Nota A. S.

2) Ce sofismă. Scumpe Părinte! Pe cine voiţi Sf. Voastră să adormiţi cu asemenea ficlului? Aşteptaţi până la sfârşit şi ne socotim noi.

3) Da, dar n'ai spus așa. Acum spui altceva decît ce ai spus odănit, iar aici spui ce spunem şi noi. Deci unde îi-e definiţia cu care scoatei ochii lui Aramă?

4) După ce ai părăsit terenul vechi, ştiu şi eu că o „fundamentează“! Ai dat de fund cu fundamentarea Sfîinţei Tale şi vii la vorba altora. — Nota A. S.

de grăire¹⁾, astfel încât vorbirea lui să nu-l împiedice de a comunica și altora cât mai deplin tot ce are el mai sfânt și mai de preț la inimă, ci dimpotrivă ea să constituie pentru dânsul cel mai destoinic vehicul de comunicare dela suflet la suflet.

Parcă cine nu știe că o simțire vie face pe om adesea, ca să sbucnească întocmai ca un torent sălbatec și fără ordine, încât să nu mai înțelegi ce-i cu el, sau ce vrea să spună, ba chiar să se prăpădească așa de rău cu firea, încât să amuțească. Istoria e plină de astfel de întâmplări grozave, ce lovesc mai ales pe începători și anume tocmai pe cei mai inimoși. Astfel despre Oliver Cromwell se spune că, atunci când s'a suit pentru prima oară la tribuna parlamentului englez, poreclit mai apoi și parlamentul târâtită, n'a putut decât să îngăimeze niște vorbe încurcate, cu toate că acest om mare era supraplin de puterea unei credințe covârșitoare. Nespus de mult mai greu îi vine unui om adevărat să lămurească și altora, ceia ce are el mai de preț la inima lui, decât unui nătâng, de a trâncăni trei ceasuri, o întreagă manufactură de eufemisme hibride²⁾, De aceia numai pentru omul plin de puterea unei credințe, arta comunicării prin grai viu a unei astfel de puteri, poate să prezinte toată însemnătatea, pe care ambiționează ca să i-o dea orice profesor de omiletică. De aceia cultivarea puterii noastre de credință nu tinde nicidecum la tăgăduirea omileticii, ci tocmai dimpotrivă la fundamentarea și justificarea ei.

Însă eu am spus că pentru cultivarea și înviorarea puterii noastre de credință avem nevoie de un meșteșug special. Aci m'am lovit de o nouă obiecțiune. „Se n'țelege, răspunde Păr. Scriban, predicatorul nostru trebuie să fie și un om de simțire, nu numai o făptură pregătită formal, care să știe cum să-și toarne calapodul unei cuvântări, ci să puie în ea duh și viață. Dar oare nu însăși omiletica ne învață pe noi aceasta, și marii cuvântători n'au fost ei astfel“³⁾.

Răspund: este adevărat că în orice tratat de omiletică, cam pe la n'ceput, se găsesc de obicei câteva paragrafe care tratează despre „*Calitățile Predicatorului*“. În aceste paragrafe ni se spune că un bun predicator trebuie să aibă: o viață neprihănită, religiozitate, convingere intimă, conștiințiozitate, conștiință curată, prudență, eloquență, bunăvoință, blândețe, inteligență, fantezie vioaie, memorie credincioasă, inimă bună și simțitoare. Afară de asta el trebuie să mai dispună și de „Știința trebuincioasă“, care constă în cunoașterea aprofundată a Sfintei Scripturi și a Sfintei Tradiții, apoi în Dogmatică, Liturgică, Exegetică, Exegeză, Morală, Pastorală etc., într'un cuvânt toată știința teologică, afară de o solidă cultură generală și de alte științe speciale din afară de tărâmul curat teologic precum: Logica, Psihologia și Muzica.

1) Vorbă să fie! Câți călugări din Sf. Munte sau din Lavrele Rusiei au avut o credință de foc! Au căutat și calea vorbirii? — Nota A. S.

2) Și nu se cunoaște că e trâncăneală și nu elocvență? — Nota A. S.

3) *Bis. Ort. Rom.* pe Dec. 1928, pag. 1095.

Imi voi permite totuși să observ, că asta nu înseamnă nici decum că omiletica ne învață pe noi toate aceste lucruri. Ar fi ceva peste puterile ei. Așa ceva se putea susține și chiar s'a susținut în anticitatea grecească și anume de către sofști, pentru cari retorica era știința tuturor științelor și meșteșugul tuturor meșteșugurilor. Dar față de dezvoltarea științei moderne și față de specializarea de astăzi, conform principiului diviziunii muncii, aceste științe și meșteșuguri nu mai pot face parte din tărâmul retoric, ci și-au țărucit propriile lor tărâmuri, cu totul diferite de cel retoric. Cine și-ar mai putea închipui astăzi, că meditarea și memorizarea paragrafului din omiletică intitulat „Știința trebuincioasă”, ne-ar putea dispensa de învățătura diferitelor ramuri de teologie și de cultura generală de care pomenește acest paragraf? Dacă toate aceste științe s'ar putea dobândi numai prin învățătura omileticii, atunci n'ar mai rămânea decât să se desființeze toate catedrele facultăților de teologie, dacă nu chiar și toate facultățile universitare, cu nădejdea că singura omiletica le poate înlocui pe toate, fiindcă doar omiletica ne vorbește despre toate științele, pe care trebuie să le poseadă un bun predicator¹⁾. Dar iată că și asta e „cam grea afacere” vorba părintelui Scriban.

Dar dacă numai simpla enumerare a științelor pe care omiletica le pretinde dela predicator, nu înseamnă că ea i le și comunică, cum s'ar putea pretinde că omiletica ne poate comunica diferitele însușiri morale ale unui adevărat propoveditor, numai pentru că ea le enumeră și le pretinde dela el în câteva paragrafe de la început? De aceia eu cred că treaba asta nu-i de resortul omileticii²⁾, ci a unor discipline speciale, precum e Morala și Profetica, cea dintâi pentru că ne învață cum trebuie să fim și să trăim, pentru a putea ajunge adevărați propoveditori, iar cea de a doua pentru că ne arată cum putem face noi, pentru că să fim și să trăim așa cum ne învață acea dintâi. Iar omiletica n'are de cât a se bucura de o cât mai mare dezvoltare a acestor două discipline, fiindcă ele nu înseamnă nicidecum tăgăduirea rostului omileticii, ci tocmai justificarea și fundamentarea ei, precum am mai spus.

Constituirea unui meșteșug special de înviorare a puterii de credință nu va mai lăsa biata omiletică, să reducă această înviorare numai la ațâțarea artificială și pasageră din scurta perioadă a pregătirii unei predici, ci va extinde-o asupra întregului învățământ teologic, începând din primele clase de seminar, astfel încât acest învățământ să nu rămână pentru elev numai simplu balast intelectual, ci să se prefacă în carne și sânge, să se asimileze, să devină pentru el intuiție personală și simțire vie. Numai cu acest chip, când va ajunge la învățătura omileticii, el nu va mai privi-o

1) Iată cum perorezi degeaba pentru ce nimeni nu răgăduiește! Nu este această trănăneală? Omiletica, dacă-ți spune că-ți trebuie cutare cunoștințe, înseamnă că-și ia sarcini să-ți le dea ea? — Nota A. S.

2) Dar spus-a ea sau cineva că e de resortul ei? Atunci pe cine conțrăzici? — Nota A. S.

ca pe o nouă sarcină, ci ca pe o adevărată binefacere, care vine să dea gură unei inimi pline și calde.

Însă „pe om îl pot deprinde să cugete cum se cade, să-și aștearnă cugetările într'o rânduială care să le facă de înțeles și de alții. Dar să-l fac și cu simțirea proorocilor asta nu se poate“ *) zice Păr. Scriban. — Este adevărat că mulți au socotit și socotesc și astăzi că elocvența nu-i decât un talent natural, pe care ori îl ai, ori nu-l ai. Însă elocvența, așa cum am definit-o eu, ¹⁾ nu e un talent, ci mai curând o virtute, o însușire morală de mare merit. Dar dacă e așa, atunci cum s'ar putea tăgădui că și ea se poate cultiva ca și orice altă însușire morală și încă cu mult folos? Și-apoi dacă omiletica n'are decât să învețe pe om „să cugete cum se cade și să-și aștearnă cugetările într'o rânduială care să-l facă de înțeles și de alții“, nu se confundă oare prin această omiletica cu gramatica, logica și stilistica, tocmai cum făceau sofistii?

Altă obiecțiune ce-mi face Păr. Scriban, este că ideia meșteșugului profetic e un lucru nou și nemai auzit! Răspund că, nu numai că această idee nu e nouă și nemai auzită, dar e atât de veche, că de omiletică nici pomeneală nu era pe lume când a luat naștere meșteșugul profetic; primul autor al acestei idei este înțeleptul Samuel, care a și înființat la evrei cea dintâi școală protetică. Numai că Vechiul Testament nu ne dă știri mai amănunțite despre metoda și conținutul învățământului din școlile profetice, decât doar că el urmărea consolidarea unității naționale și religioase a evreilor, care era amenințată cu distrugerea, mai ales pe urma dreptului dar slabului Eli. Proorocii adunau în jurul lor tineri, formând un fel de școală, pe cari îi învățau legea în spiritul ei și tot odată căutau ca să le insuflă dragostea de a predica cu gura și cu inima legea Domnului.

În sfârșit, de unde mi-a trăznit mie prin cap să dau meșteșugului de cultivare a puterii de credință numele de profetică? La o asemenea obiecțiune ce-mi face Păr. Scriban, mărturisesc, că îmi vine foarte greu să discut asupra vorbelor. Chestiunea este: acest meșteșug așa cum l-am plănuit eu, reprezintă el o idee? Cât despre nume, dacă nu vă convine faceți ce vreți cu el. Eu nu m'am servit de dânsul decât cu scopul de a fixa și de a personifica oarecum o idee, care mi s'a părut mie de o însemnătate deosebită. Pentru nume, nici o pricină.

Am spus însă că materialul de predicare nu poate fi numai știința formală, ci o credință. Dar credința e lucru de inimă și nu de intelect. Cu mintea noi nu facem decât că ne dăm seama într'o măsură oarecare despre ceia ce credem, dar credința ca atare nu se poate nici susține, nici tăgădui și nici comunica numai cu mintea. Credința însămnă intuiție personală a adevărului crezut, pătrundere în inima lucrului, despre care mintea nu poate decât

*) „Biserica Ortodoxă Română“ pe luna Dec., 1928, pag. 1094.

1) Ba n'ai definit-o. Ce spui St. Ta e ce spun alții pe care l-ai criticat. — Nota A. S.

să trăncănească pe dinafară¹⁾. ויין, a vedea, a intui, asta-i mare lucru, ba chiar cel mai de seamă lucru pentru predicator. Iar cel ce cunoaște în chip intuitiv e un fel de ויין = văzător, profet, în senzul unei viziuni firești.

Drept este, că darul proorocesc, în senz de bun supranatural, e lucru al grației divine și deci mai presus de stăpânirea omului. Inșă nici despre un asemenea bun suprafiresc la urma urmelor nu se poate tăgădui, că și el se poate împărtași aceloră, cari printr'o deosebită și grijulie pregătire, se fac vrednici de el. Ar fi să desnădăduim de vrednicia omenească, dacă ar trebui să reducem eloquența sacră numai la meșteșugul de a grăi cu măestrie, fiindcă de atâta lucru erau ei destul de meșteri și cărturarii și fariseii de pe vremea Mântuitorului²⁾.

În tot căzul eu nu cred că eloquența sacră nu se poate do-bândi, decât numai în felul supranatural în care a grăit Caiafa, când a spus că „de folos este nouă să moară un om pentru norod, și nu tot neamul să piară“ (Ioan 11, 50), sau în felul cum a început să grăiască odată măgărița lui Valaam (Numeri 22, 28-30).

Preot LEON STĂCESCU,
Prisăcani-Iași.

BISERICA VREME DE UN AN

Câte s'au întâmplat într'un an de zile! Dacă este să spunem câte s'au petrecut în acest an de zile pe câmpul creștinătății, ar fi nespus de multe de povestit. Fie că am privi în sânul Bisericii noastre, fie că am privi peste granițele ei, în creștinătatea largă, ni se pare că anul acesta este foarte bogat în câte sunt de povestit despre treburile noastre bisericesti.

Sfârșitul unui an sau începutul lui sunt răstimpurile mai potrivite pentru a face aceasta. N'am putut-o face în fiecare an, că sunt prea multe treburile care se îngrămădesc și nu le poți pridiți pe toate, dar fiindcă anul acesta a venit cu atâtea, nu se cuvine a trece pragul lui fără o privire îndărăt, din care să alegem ce pățanii ne-au întâmpinat și ce izbânzi sau pagube am trecut la răboj. A face însă o asemenea privire, ne-ar cere atâta vreme, că ar trebui să ne împărțim munca pe multe nu-

1) Val, val, val! Așa vorbești Sf. Ta deapre credință?

2) Ba nu erau. Dovadă că le vedem subrezența grațiilor. — Nota 4. 8.

mere. Am putea să scriem acum despre cele ce s'a petrecut în Biserica noastră și să privim în alt număr cele ce s'au petrecut și în câmpul creștinătății. Căci și în câmpul acesta s'au petrecut multe, care pot da prilej de prefaceri viitoare. Vom face însă ceva mai pe scurt, cum se va putea mai bine.

1. Anul 1929 s'a încheiat pentru Biserica noastră Ortodoxă Românească cu pomenirea unui fapt, care trebuie cercetat în deosebi : Este vorba de împlinirea a 10 ani de când Patriarhul nostru s'a suit ca Mitropolit Primat pe scaunul arhipăstoresc al Ungrovlahiei. Faptul acesta coincide cu începutul unei prefaceri în Biserica noastră. După cum era de așteptat, odată marele război încheiat, se înțelege că și țara avea să se prefacă în multe. Stări îndatinate au făcut loc altora, iar una din ele este prefacerea ierarhiei noastre bisericești cu bărbații din Biserica noastră de peste munți, culminând în alegerea episcopului dela Caransebeș pe scaunul Mitropolitului României dela București. Aceasta a fost pe cale bisericească pecetluirea închegării noastre ca neam. Era atât de firesc ca noul ales pe vechiul scaun să fie una din căpeteniile bisericești de peste munți, pe atunci când încă, deși uniți politicește, tot se mai țineau granițe la Predeal și la Vârciorova ! O alegere ca aceasta a fost desființarea unei granițe, a fost îmbrățișare și înfrățire.

Așa a fost privită și urată acea alegere. Se înțelege, pomenim aci numai în scurt despre ce simțeau toate inimile în acea vreme, pentrucă despre fapta aceasta, în urmările ei asupra Bisericii și asupra treburilor bisericești ortodoxe în larg, se poate să scrie și trebuie să se scrie deosebit și mult mai amănunțit.

2. Anul care se încheie n'a fost pentru Biserica noastră un an liniștit. Trebuie să mulțămim lui Dumnezeu că fapta nu se mai simte acum și a trecut fără urmări, dar ia să ne gândim ce turburare era în primăvara anului trecut, din pricina calendarului !... Martie, Aprilie și Mai a fost frământare din pricina aceasta. S'au amestecat în treabă și oamenii politici și au făcut zarva și mai mare. Dar

trecând Paștele, lucrurile s'au liniștit și acum nu se mai simte nimic.

3. Abia a trecut aceasta însă, și altă neliniște a venit peste noi: cea cu Concordatul. Din nefericire, aceasta ceva mai aspră și cu urmări mai grele decât cea cu calendarul. Deși nici ea nu se mai simte acum, urmările ei însă sunt și au să se cunoască mai viu în viitor.

După ce s'au tot făcut încercări pentru alcătuirea și votarea Concordatului, încă de când răposatul Tache Ionescu era ministru de externe, în cel dintâi guvern Averescu; după ce apoi și sub alte guverne se tot făceau încercări în această privință, dar fără a se ajunge la vre-o încheiere; a fost partea anului 1929 de a vedea încheiat acest act în vremea lui. În această privință, anul 1929 va fi un an cu pagubă pentru Biserica noastră. La datele trecute, când se zvonea că se va încheia Concordatul, lumea bisericească se mișca mai viu împotriva lui. Noi am avut adunări frumoase și răsunătoare împotriva Concordatului. Aceasta a și împedecat încheierea lui de mai multe ori. Când însă a venit vremea ca el să fie încheiat, societățile noastre bisericești s'au mișcat târziu și mai slab. Dacă se mișcau mai dârz, pe tot întinsul țării, dacă eșeau la iveală toate organizațiile noastre bisericești, dacă puneam în lucru tot ce aveam, Concordatul era zădărnicit cași înainte. Din nefericire, societățile noastre de preoți și credincioși n'au început mișcarea cu 2—3 luni înainte, de când s'a zvonit din nou că iar se fac încercări în vederea Concordatului. S'au mișcat slab și târziu, când actul se afla în parlament și chiar și după ce actul trecuse, așa că nu s'a mai putut dobândi roadele unei mișcări săvârșite din vreme și când erai în granița legiuită a luptei, nu după ce legea a fost primită¹⁾.

4. Mișcarea aceasta, pornită târziu, a avut altă urmare rea: Din pricina mișcării preoților, s'a ajuns la prefacerea Legii Cultelor, înăsprind-o împotriva lor, ca să nu se mai

1) Chestiunea Concordatului a dat naștere în noi la mai multe scrieri: a Avocatului Popescu Tudor; a Părintelui Gotu din Iași; a Profesorului Sileu Dragomir din Cluj; Cuvântarea este în volum a Mitropolitului Nicolae din Sibiu, rostită în Senat și cea mai nouă lucrare a D-rului Mateu din București.

poată mișca. Infrângerea Concordatului însă ar fi împedecat și schimbarea Legii Cultelor.

Prin această Lege, preoții și credincioșii au fost încătușați în puțința lor de a se mișca pentru apărarea drepturilor Bisericii, așa că ea trebuie privită tot ca un fapt de pagubă pentru Biserica noastră în curgerea anului 1929. Se înțelege, schimbarea aceasta a legii nu privește numai pe preoții ortodocși. Ea are în vedere mișcarea preoților și credincioșilor de orice confesiune ori religione. Cu toate acestea ea a fost îndreptată împotriva ortodocșilor, deși în aplicarea ei viitoare poate lovi și în alte tabere de credincioși.

Legea prefăcea nu numai punctele privitoare la noi, ci și altele privitoare la Evrei. Din pricina aceasta, Evreii s'au ridicat foarte dârz împotriva ei. Au avut întruniri peste întruniri și au luptat cu o aprindere cum n'au luptat ortodocșii.

Și reprezentanții altor confesiuni s'au ridicat foarte dârz împotriva ei. Astfel a fost Pastorul luteran *Daniel Haase*, care a vorbit foarte frumos în Camera noastră, apărând dreptul Bisericii de a-și spune cuvântul ei, fără vreo stinghereală de undeva.

În sfârșit, acesta a fost al doilea punct pierdut al nostru din luptele anului 1929.

5. Pe de altă parte însă, trebuie să spunem că, tot în curgerea anului trecut, am avut o vie sculare ortodoxă, prin graiurile care s'au rostit în Congresul Național Bisericesc din Noemvrie trecut. Profesorul Dr. *Silviu Dragomir* din Cluj a ridicat glasul pentru a arăta loviturile suferite de ortodocși în vremea din urmă. Cuvintele sale au avut mare răsunet și s'a făcut mare vorbă de ele în țară, până chiar a duce la vie neliniște. Ea a ajuns până acolo încât însuși Patriarhul a simțit trebuința de a păși în sânul Congresului și a da sfaturi de cumpătare, dar adăogând că, dacă se va adevări că lucrurile spuse de d. Dragomir sunt așa, însuși Prea Sf. Sa se va scobori în mijlocul credincioșilor și va apăra Biserica Ortodoxă, cuvinte care au lucrat ca o vie îmbărbătare în sânul credincioșilor noștri. E adevărat că spusele d-lui Dragomir au fost apoi tăgăduite. Dar că uniții și-au luat peste munți o

îndrăzneală fără seamăn și că ortodocșii sunt stingheriți în drepturile lor, aceasta s'a scris de mai multe ori prin ziare (*Universul*), încă înainte de cuvintele d-lui Dragomir, și s'au arătat și după aceia. În această privință, să se citească o lungă corespondență în *Viitorul* din 28 Decembrie trecut, în care necazuri ale ortodocșilor peste munți sunt arătate mai pe larg. Nu sunt lăsați să-și îngroape morții în vechile cimitire, în care până acum i-au îngropat, și li se fac mari greutăți uniților care vor să treacă la ortodoxie. Poporul se mișcă spre Biserica noastră, dar i se pun bețe în roate la fiecare pas. Dovezi în această privință sunt foarte multe. din care unele nici nu s'au scris până acum.

6. Un fapt, care a stârnit multă mișcare în curgerea anului trecut, a fost desființarea Ministeriului Cultelor ca ministeriu de sine-stătător. Acest fapt, care n'a putut fi împedecat, a dat naștere la articole în ziare, la discuțiuni, în adunări de preoți, la memorii și solii către guvern, a răsunat și în Congresul Național, prin cuvântul d-lui *Octavian Goga*, fost ministru al Cultelor și încă cel dintâi ministru în această calitate. Cu toată mișcarea, faptul n'a putut fi împedecat și azi ființează numai un sub-secretariat-de-Stat al Cultelor, nu un ministeriu întreg. Treburile credinței nu s'au învrednicit să aibă pentru ele un ministeriu al lor propriu. Au trebuit să fie înglobate Ministeriului Școalelor.

7. În alt șir de idei, trebuie să spunem că anul 1929 a cuprins în sânul lui multe adunări bisericești, mai ales în a doua jumătate a sa. Nu pomenim aci de adunările oficiale, cum a fost Sf. Sinod, care a avut sesiuni și la începutul și la sfârșitul anului și în care s'au tratat în emnate chestiuni bisericești, sau cum a fost Congresul Național de care am pomenit. Am avut însă adunări ale societăților preoțești sau creștinești ortodoxe. În cea dintâi jumătate a anului, am avut adunarea generală a Societății Ortodoxe la Bacău, la care au vorbit P. S. Episcop *Luctan* al Romanului, Principesa *Alexandrina Cantacuzino*, d. *Popescu Tudor* și în care s'au auzit graiuri și cu privire la Concordat. De asemenea, a fost al șaptelea congres eparhial al societății preoțești «Renașterea» din Oltenia. Frumoasele

dezbateri ale aceluï congres se găsesc înfățișate în nr. trecut al acestei reviste.

Cele mai multe adunări bisericești însă s'au ținut pe toamnă. Atunci am avut Congresul misionar din Chișinău (6—8 Octomvrie 1929), despre care am scris la vreme. La o săptămână și ceva după aceea, am avut în București Congresul Asociațiunii Generale a preoților, despre care ziarele au scris amănunțit la vremea când s'a ținut. Am avut apoi, ceva mai târziu, Congresul preoților de peste munți la Alba-Iulia. Am avut iarăși, ca o frumoasă adunare și serbare, adunarea dela Arad, orânduită de Prea Sf. Sa Episcopul *Grigorie* al Aradului, pentru împlinirea a o sută de ani dela întemeierea Episcopiei Aradului.

Deci, din punctul de vedere al vioiciunii vieții bisericești, nu ne putem plânge, fiindcă au fost multe prilejurile în care glasul preoților a răsunat dealungul României.

8. În alt șir de gânduri, putem spune că glas de persoane bisericești s'a auzit și cu alte prilejuri. De pildă, la serbările care au fost la Alba-Iulia în primăvara anului trecut, a lăsat o vie întipărire cuvântarea Patriarhului, pe care am tipărit-o și aci și în care Înalt Prea Sf. Sa a arătat tot ce a făcut Biserica vechilor Principate românești pentru ținerea legăturii cu frații de peste munți. A fost o cuvântare de care s'a vorbit atunci cu multă în-suflețire¹⁾.

La serbările din luna Decemvrie trecut, pentru pom-enirea împlinirii a o sută de ani dela slobozirea Brăilei de sub Turci, a vorbit în Brăila Prea Sf. Sa Episcopul *Ghenadie* dela Buzău. Cu toate că d. *N. Iorga* nu are cuvinte bune în *Neamul Românesc* despre acea cuvântare, noi avem știre despre buna întipărire pe care ea a lăsat-o și care a dat prilej ca chiar membri din guvern să spuie: dacă am putea auzi și aiurea astfel de cuvântări!

9. În curgerea anului trecut, Biserica noastră a suferit perderi simțite în sânul clerului sau al teologilor ei. În luna Ianuarie, a perdut pe Profesorul *Constantin Chiricescu*

1) A eșli și în cărțicică aparle sub titlul....

dela facultatea noastră de teologie din București, care a stat zeci de ani de zile pe catedra de patrologie și istoria dogmelor la acea facultate și care a ocupat încă și alte însemnate dregătorii bisericești, precum de administrator al Casei Bisericii, sub ministrul Cultelor *Mihail Vlădescu*, și director al Tipografiei Cărților Bisericești. A fost autor de cărți și traducător de scrieri (*Viața lui Iisus* de Didon, și *Călăuza Predicatorului*, în colaborare cu Păr. C. Nazarie) care se folosesc și acum.

În luna Mai, a încetat din viață, la Spitalul «Filantropia» din București, cunoscutul Arhimandrit *Dionisie* dela Sinaia, de care cu un an înainte scriseseră ziarele, fiindcă, din inițiativa și cu cheltuiala sa, s'a pus la Karlsbad, în vara lui 1928, o placă comemorativă pentru venirea Românilor acolo. Răposatul a fost un chip cunoscut al monahismului nostru românesc, mai cu seamă după ce ajunsese stareț al Sinaiei, în vremea Regelui Carol și a Mitropolitului Atanasie.

Tot în aceiași vreme, a plecat dintre noi, pe drumul veșniciei, Economist *Ovidiu Musceleanu*, cunoscut preot și profesor de religione în București, parohul bisericii Mihai-Vodă și fost multă vreme directorul cancelariei Sfântului Sinod. Ziarul *Universul* i-a închinat frumoase cuvinte cu prilejul morții lui.

N'a trecut mult și, la o lună și ceva după aceia, la mijlocul lui Iulie, a trecut la cele veșnice cunoscutul preot din București Economist *Chiriac Bidoianu*, fost protoiereu al Ilfovului, fost prezident al Societății Clerului «Ajutorul», bărbat înfățișător, ajuns aproape la 80 de ani, făcând parte din vechea tabără de preoți care înfățișau tradițiunea bisericească. Frumos a scris despre el în ziarul «Dimineața», Păr. *Gala Galaction*, în chiar ziua înmormântării, care a fost cea de Sf. Ilie.

La o lună după aceia, a murit alt preot bătrân și care ieșise la iveală de multă vreme ca bărbat de muncă pe ogorul scrisului bisericesc, pe când nu aveam facultate de teologie, Economistul *I. Popescu-Cernica*, fost profesor de școală primară la sat și paroh al comunei Cernica din jud. Ilfov. În vremea din urmă, trăia retras ca pensionar în București și-l întâlneai bătrân cu destui ani trecuți peste 70, pe la unele slujbe bisericești. La slujba înmor-

mântării lui, săvârșită la biserica *Pantelimon* din București, s'au rostit mișcătoare cuvântări, între care și din partea cântăreților, prin glasul d-lui *I. Popescu Pasărea*, fiindcă răposatul fusese totdeauna un sprijinitor și un prieten al cântăreților.

Pe toamnă, a venit veste tristă despre un protoiereu din Banat care a trecut către Domnul și care a făcut să se vorbească de el numai bine, Păr. *Mihail Gaspar*, după cum din Bucovina iar a venit tristă veste despre moartea altui protopop, Păr. *Sauciuc Săveanu*, tatăl fostului ministru al Bucovinei în guvernul de acum.

Fiindcă pomenim de morți, trebuie să spunem că tot în anul trecut s'a făcut actul de pietate de a se inaugura mai multe busturi în bronz ale răposatului Econom *C. Nazarie*, fost profesor la facultatea noastră de teologie din București. Cu prilejul încredințării lor așezămintelor unde răposatul slujise, s'a rostit cuvântări, care au scos din nou la lumină chipul fostului profesor. Unul din busturi a fost încredințat facultății de teologie, altul Seminarului «Central» din București, unde răposatul a fost director, iar altul Internatului Teologic Radu Vodă din București, unde a fost tot director. La toate aceste așezăminte, s'au făcut ședințe de pomenire cu acel prilej.

10. În anul trecut, o chestiune care a tot pus pe preoți în mișcare și încă nu e isprăvită, este cea a plății preoților, dacă să li se dea plată ca la oricare slujbaș, ori să li se dea numai o întregire, pe lângă ce câștigă dela biserică. Chestiunea aceasta a neliniștit mult cugetele și încă nu e liniște. S'a discutat în Congresul Național, dar cugetele au inclinat spre plățirea prin organele centrale ale cărmuirii bisericești.

În legătură cu aceasta, este și cea despre chipul cum să se facă plățile. Desființându-se Ministeriul Cultelor, s'a pus chestiunea ca să se treacă asupra Consiliului Central Bisericesc multe din atribuțiunile materiale care cădeau în seama aceluia Ministeriu. A fost anul când s'a pus mai viu chestiunea atribuțiunilor aceluia Consiliu.

11. Dacă trecem la alt șir de treburi, găsim că anul 1929 a fost acela când Biserica noastră și-u luat sarcina

de a mijloci împăcarea între Patriarhia din Constantinopol și Biserica bulgărească. În acest scop, Prea S. Sa Arhiepiscopul *Titu Târgovișteanu*, directorul Sfântului Sinod, a călătorit și la Constantinopol și la Sofia, din însărcinarea Patriarhului. Lucrurile nu sunt isprăvite, dar sunt așezate pe o cale bună.

12. Tot în această vreme, s'a pus chestiunea, în Congresul Național Bisericesc și în Sf. Sinod, de a se înființa un episcopat românesc în America, pentru Românii noștri de acolo. Chestiunea n'a ajuns încă la o dezlegare definitivă. Ea s'a mai pus și în anii trecuți și credem că se va mai pune și de acum înainte. La serbarea patronului Internatului Teologic din București, la 25 Ian. a.c., d. ministru *Valeriu Moldovanu* al cultelor, a vorbit însuflețit de această chestiune.

13. Tot ca chestiune de privire peste graniță, s'a mai luat măsura, din inițiativa Patriarhului nostru, de a se primi în școlile noastre bisericești tineri teologi bulgari, care să studieze la București, pentru a mijloci o cunoaștere și o comunicare mai de aproape între Biserica noastră și cea bulgărească. După cum s'a arătat la vreme, și Sinodul bulgăresc a răspuns cu o măsură la fel, pentru primire de studenți teologi români la școlile bisericești din Sofia.

14. Dacă acum ne vom apuca să privim mersul treburilor creștinești în întregul lumii, vom găsi foarte multe de spus și nici nu putem însemna aici toate câte s'au petrecut.

Ca un fapt care a chemat toate privirile asupra lui, trebuie să pomenim împăcarea dintre Italia și Vatican. După ce în anul 1870, s'a făcut ruptura între Italia și Vatican, ruptură care a dăinuit în tot sfârșitul veacului trecut și cu care lumea catolică a intrat și în veacul acesta, a fost dat lui Mussolini meșteșugul de a săvârși împăcarea. Ea a fost și iscălită în Roma în ziua de 11 Februarie 1929. În toată lumea s'a scris despre lucrul acesta, iar în Franța a stârnit mare supărare, fiindcă

s'a văzut aci, cum și era din partea lui Mussolini, încercarea de a înlocui Franța prin Italia la sprijinirea treburilor catolice în lume. În sfârșit nu mai scriem despre acestea, fiindcă am scris la vreme. Dar trebuie să pomenim numai că împăcarea a dus totuși la multe certuri. În toată curgerea anului trecut, au fost multe împunsături între Papă și Mussolini. Acesta vrea să dea cârmuirea tineretului italian în mâna fascismului. Papa zice că ea se cuvine catolicismului. De aici ceartă, care a răsunit acru prin ziarele italiene. Noi am pomenit de acestea la vremea lor.

15. În vremea anului trecut, creștinătatea a perdut pe Patriarhul nostru ecumenic din Constantinopol *Vasilie III*, iar Biserica Romei a perdut pe Cardinalul *Dubois* din Paris. În locul acestuia a fost numit abatele *Verdier*, care îndată a fost făcut și cardinal. În așa scurtă vreme, a trecut prin așa înalte dregătorii. Tot în această vreme, alt francez, Păr. *Gillet* a ajuns general al dominicanilor.

Noi avem un Patriarh nou la Constantinopol, pe Prea Fericitul *Fotte*, despre care știrile spun că-și îndeplinește sarcina sa cu multă îndemânare și că știe să ocolească bine ciocnirile cu Turcii, care ușor se pot isca în această stare turbure de lucruri în Răsărit.

Creștinătatea a mai perdut pe Episcopul *Brent*, din America, bărbat amestecat mult în mișcările de azi pentru apropierea creștinătății. Noi l-am cunoscut la Stockholm și cu mare părere de rău am aflat despre moartea lui în primăvara acestui an.

Biserica Romei a mai perdut pe un învățat al ei, în Ianuarie trecut, pe *Pierre Batiffol*, care s'a ocupat mult de studii istorice. El a avut, în acești ani din urmă după război, o polemică pe una din chestiunile în care totdeauna sunt în ceartă catolicii și ortodocșii: Primatul Papal. Polemica a fost dusă între Batiffol de o parte și profesorul rus ortodox *N. Glubokoski* din Sofia și Episcopul *Charles Gore* din Biserica Anglicană de altă parte. Ea a eșit la iveală în revista din Londra *The Christian East* și noi am început a o traduce. O parte am tradus-o și am dat-o înalt Prea Sfințitului Mitropolit, *Nicolae* dela

Sibiu, cu gând ca să fie tipărită în *Revista Teologică* din Sibiu, dar vremea nu ne-a îngăduit s'o putem duce până la capăt.

În luna Aprilie, creștinătatea a pierdut pe un scriitor care a făcut mult pentru a îndrepta gândurile oamenilor spre lucrurile credinței. Acesta a fost scriitorul *Edouard Schuré*, care, prin scrierea sa *les Grands Initiés* și altele pe temă de credință religioasă, a făcut mult pentru ridicarea în cinste a acestor chestiuni, privite odinioară de sus de către cultura materialistă din vremea lui. E vorba ca amintirea lui să fie sărbătorită în deosebi în curgerea acestui an.

16 Mai este scris despre adunările creștinești internaționale, care s'au ținut în curgerea anului trecut, precum cea din *Avignon*, Franța, la care a fost Profesorul Dr. *V. Ispir* dela facultatea noastră de teologie din București, cum și alte adunări. Dar acestea dau prilej de vorbit mai din larg, așa că socotim să le lăsăm, pentru a scrie despre ele altădată în deosebi.

17. Am mai putea pomeni ca fapte religioase de ciocniri care s'au petrecut în curgerea anului trecut între Evrei și Arabi. Altele asemănătoare acestora, dar mai puțin răsunătoare, au fost în India între mohamedani și hinduși.

Fără a fi pomenit de toate câte anul 1929 a cuprins în granițele lui, iată că au fost destule și acestea, așa că putem spune că multe evenimente au fost partea lui. Va avea tot atâtea și anul cel nou? E greu de răspuns. Deocamdată însă vedem un semn dureros în înăsprirea măsurilor pe care bolșevicii le iau împotriva Bisericii în Rusia. Nu mai puțin și în Polonia se vestește că Bisericii Ortodoxe și i se fac multe neazuri. Cu atât mai mare îndemn pentru noi de a munci din greu pentru ortodoxia noastră.

Arhim. SCRIBAN.



Intre preot și învățător, o strânsă legătură

(Colegilor învățători).

Deși mulți vor fi aceia care vor zice «preotul să-și vază de biserică, iar învățătorul de copii și școală», totuși astăzi, mai mult ca oricând, între preot și învățător trebuie să existe tocmai acea legătură de suflet, care să facă, din acești doi păstori ai satului, „numai un gând și o faptă“.

Dar atât școala, cât și biserica, nu lucrează decât numai pentru luminarea și îndreptarea întregului popor: cea dintâi prin cunoștințele folositoare omului în această viață; cea de a doua, prin îndemnul ce-l face tuturor, de a înfăptui numai faptele bune, care întovărășesc sufletul dincolo — pe cealaltă lume — în viața cea fără de sfârșit și de a ocoli pe cele rele, care duc la peire, la munca cea veșnică.

Nici una și nici cealaltă, nu vor putea da roade în-
sutite, decât numai atunci, când vor fi strâns unite, prin
cei doi păstori: preotul și învățătorul“.

Dacă într'un sat, între preot și învățător, va fi o strânsă legătură sufletească, în satul acela școala și biserica își vor avea veșnic ușile „deschise la perete“; acolo lumina va pătrunde până în cele mai întunecate colțuri ale satului; pe când, dacă între preot și învățător nu va fi decât: ură, vrajbă și dușmănie la orice pas, școala și biserica, nu vor fi privite, decât, ca două case îmbătrânite de vremuri. În satul acela nu va fi lumină, ci întunericul va dăinui, putând astfel, să pătrundă repede mulțimea sectanților, care nu știu decât să îndrumeze pe săteni spre întunecatele cărări rătăcitoare, ce duc spre adâncă prăpastie a pieirii. În satul acela, vor răsări zi cu zi mulțimea răutăților, tot așa, cum, într'un ogor nemuncit și lăsat în uitare, răsar buruienile nefolositoare.

Deaceea, fraților, odată cu începerea noului an școlar (care a și venit), fie care din noi, bineînțeles, ceice care dorim ridicarea satului nostru, decum îl găsim la început, trebuie să ne gândim mult la aceasta.

În orice încercare ce vom avea de gând s'o facem,

În ceea ce privește „misiunea noastră în afară de pereții școlii — după cum spuneam într'un alt număr al acestei tipărituri — să ne luăm ca tovarăș „preotul și biserica“, și vom fi siguri că, alături de biserică, alături de sf. Cruce biruitoare în marile răboaie al Sf. Impărat Constantin cel Mare, vom isbuti ori când.

La o șezătoare sătească, unde în dese rânduri va vorbi și preotul, cu mai multă dragoste vor veni sătenii și, deasemenea, la biserică de unde noi înșine nu vom lipsi niciodată, dacă ne vom osteni să formăm un cor cât de mic, vom vedea, peste puțin timp, că mai mare va fi numărul evlavioșilor.

Prin muncă fără încetare,
Vedea-vom în curând: a țării înălțare.

TH. I. ZAHARIA,
inv. Com. Băduleasa-Teleorman.

Vinul dela Proscomidie

Neafând numărul respectiv din „Biserica ortodoxă română“, reproduc din memorie ceea ce citisem în ea despre tema de sus. Pusese adecă un preot întrebarea — regret că nu aflu numărul, ca să numesc pe respectivul preot — ce fel de vin să întrebuițăm la Sf. Prefacere: *alb* sau *roșu*? P. C. S. Părintele Arhim. Scriban a răspuns, că nu încapе întrebarea despre culoarea vinului, ci vinul se cere numai să fie din viță de vie. Că nici Iisus Hristos nici sf. apostoli nu au făcut oarecare distincție între vin alb sau roșu. P. C. S. Părintele Arhim. *Scriban* preferă vinul roșu la Proscomidie, amintindu-și și obiceiul Rușilor de a întrebuița numai vin roșu la sf. prefacere.

Acuma zic și eu subsemnatul, că în timpul războiului mondial am avut prilejul ca preot militar să servesc împreună la Sf. Liturgie cu preoți sârbi (militari) din Croația și m'am minunat mult de întrebuițarea vinului roșu la Proscomidie. Prisonierii ruși, cuminați — în lăgăre — cu vinul roșu, nu se scandalizau, pentru că erau obicinuiți cu *aceranta*.

Subsemnatul m'am minnat de aceea, pentru că în Biserica Bucovinei se întrebuițează numai *vinul alb* din viță de vie și *nu din roșu colorat ca să presinte cumva așa sângele*. Așa ne-au învățat spiritualii noștri și noi de aceasta ne ținem. Nu aflăm însă nicăiri indicațiuni precise pentru nefolosirea vinului roșu și mie mi se pare că, într'un fel oarecare, tot întrebuițarea vinului alb ar fi clarificată prin învățăturile ce se dau preoților în *Liturgiul* ortodox, ediția III, Tipografia Cărților Bisericești, București 1902, unde, între altele, se zice: „De se va arăta, după sfințirea Pâinei și a Vinului, vreo minune, adecă chipul Pâinei în chipul cărnei, sau în chip de prunc, și Vinul în chipul sângelui și de nu se va schimba în probă vedenia aceasta, adecă de nu se va arăta iarăși chipul Pâinei și al Vinului, ci așa vor rămânea neschimbate, nici decum preotul să nu se împărtășească; că acelea nu sunt Trupul și Sângele lui Hristos, ci numai minune dela Dumnezeu, pentru necredință, sau pentru alte pricini arătate. Iar preotul să ia altă prescură și să înceapă dela început cu scoaterea sf. Agneț, zicând cele de 'lipsă..... De se va fi schimbat și în Potir chipul Vinului în sânge, într'alt pahar de cinste, sau în alt vas curat deșertându-l, să toarne iarăși alt vin, zicând cele ale Proscomidiei peste el. Și așa pe rând, după obicei, și pe acesta să-l sfințească, și în vremea împărtășirii să se împărtășească, după obicei, și slujba să săvârșească. Dacă în grabă iarăși, în pahar, cel ce a fost văzut sânge, îndată se va arăta în chipul Vinului, să nu toarne preotul alt vin în potir, ci cu acela să se împărtășească și slujba să o săvârșească: că cu adevărat sângele lui Hristos este¹⁾”.

Acesta este locul care ne pune în nedumerire asupra întrebuițării vinului roșu la Proscomidie, pentru că, dacă Domnul Hristos în adevăr și-ar arăta minunea suscitată — și nu trebuie să fim puțin credincioși — atunci nu am putea înțelege, când a aflat loc minunea cu sângele Domnului, fiindcă vinul este roșu din natură.¹⁾ Nu avem indicațiuni mai precise privitoare la felul vinului de întrebuițat la Proscomidie. Locul în liturghier, sus amintit, referitor

1) Roș-roș, dar oare ar putea lua cineva vinul roșu drept sânge ori sângele drept vin? Vinul e străveziu și nu se poate amesteca cu sângele care e gros. Temeliul acesta nu e tare.—Nota A. S.

la posibilitatea unei întâmplări minunate, ar fi o indicare destul de serioasă și poate că pe această bază Biserica bucovineană din toate timpurile până în prezent folosește *numai vinul alb la Proskomidie*.

Este bine să discutăm această chestiune cu toată serioșitatea pentru ca să stabilim o uniformă, nu trebuie să sgâim ochii unii la alții și să ne minunăm unii de alții, că suntem ortodocși și nu procedăm la fel întru săvârșirea de cele sfinte.

Preot MIHAI REGUȘ,
Igești, jud. Storojinet, Bucovina.

Sf. Liturgie a Sf. Vasile cel Mare și Iordanul

Liturgia sf. Vasile se face de 10 (zece) ori pe an și anume de: Anul nou, Ajunul Nașterii și a Botezului Domnului, cinci duminici prime din Postul mare, Joia mare și Sâmbăta patimilor.

Dacă ajunul Nașterii sau a Botezului cad sâmbăta sau duminica, atunci de ajun nu se face Liturgia sf. Vasile, ci a sf. Ioan Gură de aur. Într'un studiu tipiconal, am aflat, că, în acest caz, Liturgia sf. Vasile se face în ziua Nașterii sau Bobotezei. În tot cazul, de ajun nu se face Liturgia sf. Vasile, ci a sf. Ioan Gură de aur.

Subsemnatul am făcut, în ajunul Bobotezei, Liturgia sf. Hrisostom, iar în ziua Bobotezei Liturgia sf. Vasile îmbinată cu Vespera. Era să nu fac Vespera, pentru că în Tipicon se spune că, dacă ajunul cade în zi de post, atunci se îmbină Liturgia cu Vespera, însă aici nu era cazul. M'am simțit îndemnat la legătura cu Vespera prin faptul, că am aflat însemnat, că citirile prime cu paremii etc. dela rânduiala sfințirii apei celei mari se privesc ca prourmarea vesperei. Liturgia sf. Vasile îmbinată cu Vespera, cu 13 paremii, este ceva deosebit de frumos. Dară nu toți au lucrat la fel. Alții zic că au făcut în ziua Arătării Domnului Liturgia sf. Hrisostom. Alții în zina de ajun au făcut Liturgia sf. Vasile, măcar că era duminică.

Nimeni n'a comis cu aceasta nici un sacrilegiu¹⁾. Nu

1. Sacrilegiu nu, dar neorânduială da, fiindcă trebuie să fie un chip la fel pentru toți.—Nota .I. S.

a fost nici un păcat. Dară nu ar strica, ci din contră, ar fi foarte bine, dacă cei atotștiutori în filosofia tipiconală ni-ar da aici, în Revista sf. Sinod, deslușiri definitive, pentruca să știe aceasta precis fiecare preot ortodox din toată România Mare.

Rugăm preciziuni

Preot MIHAI REGUȘ.

CRONICA INTERNA

DEZBATERILE SFÂNTULUI SINOD.

Sedința din ziua de 13 Decembrie 1929.

Președinte: I. P. S. Mitrop. PIMEN
al Moldovei.

Secretar: P. S. Arhiereu
ANDREI M. CRIȘANUL.

La ordinea de zi:

P. S. Episcop Lucian al Romanului, raportor, dă citire re feratului comisiei administrative relativ la adresa I. P. S. Președinte prin care se cere Sf. Sinod să se dea interpretarea art. 15, 150 și 158 din Statut și să se precizeze:

1. Ad. art. 15 · a) Un consilier preot în Consiliul Central Bisericesc după definitivat cere carte canonică și iese din jurisdicția Mitropoliei al cărei reprezentant era în Consiliul Central.

Ergo: Un asemenea consilier mai poate rămâne, chiar definitivat fiind mai departe în Consiliul Central ca reprezentant al Mitropoliei respective?

b) Intr'un loc vacant de consilier preot în Consiliul Central se poate alege un preot din orice parte a țării sau numai din Mitropolia căreia i se cuvine locul respectiv?

Comisiunea la art. 15 propune următoarea interpretare: a) Un consilier preot salariat în Consiliul Central Bisericesc, primind carte canonică dela Chiriarhul unde a fost înainte de a fi ales în Consiliul Central Bisericesc, nu reprezintă provincia mitropolitană din care a eșit, ci este un funcționar al întregii biserici.

b) Intr'un loc vacant, Congresul Național Bisericesc în temeiul art. 7 din Legea de organizare poate alege membri clerici sau mireni, înscriși în registrele oricărei parohii din biserica noastră patriarhală.

După posibilitate să se țină seamă și de dorința exprimată în art. 15 din Statut, adică să aleagă din Mitropolia din care a fost predecesorul său.

Fac propuneri contrare: P. S. Arhiereu Andrei Crișanu susține că în Mitropolia Ardealului, care are o foarte lungă practică constituțională, totdeauna au fost alese în Consistoriul Mitropolitan persoane din jurisdicțiunea ficcării Episcopii, iar nu de oriunde. În acest sens art. 15 din Statut care zice „câte trei membri de Mitropolie“, trebuie să se înțeleagă că acești 2 membri trebuie să aparțină canoniceste Mitropoliei pe care o reprezintă. Deci propune să se interpreteze în sensul ca atât membrii clerici, cât și mireni din Consiliul Central Bisericesc să facă parte din jurisdicțiunea Mitropoliei respective, iar nu din altă parte. Aceiași opinie exprimă și P. S. Episcop Iosif al Caransebeșului și I. P. S. Mitrop. Nectarie al Bucovinei.

Pusă la vot se primește interpretarea dată de P. S. Arhiereu Andrei Crișanu și Sf. Sinod hotărăște:

Având în vedere termenii art. 15 din Statut, practica urmată întotdeauna în Mitropolia Ardealului și precedentele create de însuși Congresul Național Bisericesc, Sf Sinod crede, că interpretarea exactă e art. 15 din Statut este aceasta:

Membrii Consilieri atât clerici, cât și mireni în Consiliul Central Bisericesc sunt reprezentanți ai Mitropoliei în numele căreia se aleg.

Ca atare:

1. În Consiliul Central Bisericesc, atât mireni, cât și preoții, nu pot fi aleși ca reprezentanți ai unei Mitropolii decât persoane aparținând jurisdicțiunii canonice a acelei Mitropolii.

2. Un preot consilier în Consiliul Central Bisericesc nu poate părăsi, chiar după ce a devenit definitiv, jurisdicțiunea canonică a Mitropoliei al cărei reprezentant este.

3. Într'un loc vacant de consilier preot în Consiliul Central Bisericesc nu poate fi ales decât tot un preot care aparține jurisdicțiunii canonice a Mitropoliei din care făcea parte predecesorul.

2. Ad. art. 150:

a) În Consistoriul Spiritual Eparhial poate fi ales un membru judecător numai din Episcopia respectivă, sau din orice parte a țării?

b) Dacă membrul judecător ales iese din jurisdicțiunea canonică a Episcopiei respective, fie prin transferare în altă Episcopie, fie prin demisionare din cler, mai poate rămâne mai departe judecător în Consistoriul Spiritual eparhial pe care a părăsit-o?

3. Ad. art. 158: Exact aceeași problemă ca la punctul 3.

Comisiunea considerând că judecătorii în Consistoriile Spirituale nu sunt decât simpli delegați ai ierarhilor și întrucât ierarhii nu pot da delegație decât preoților de sub jurisdicțiunea lor, opinează că interpretarea cazurilor prevăzute la art. 150 și 158 nu poate fi decât că: un preot, membru în Consistoriul Spiritual, dacă iese din eparhia respectivă, prin transferare sau prin demisie din cler, nu mai poate rămâne judecător asupra preoților din acea Eparhie. În locul demisului, până la alegerea prin Adunarea Eparhială, intră în funcție membrul suplănt, sau în lipsă de suplănt, Chiriarhul va institui pe unul dintre membrii clerului.

Sf. Sinod aprobă concluziile referatului și hotărăște:

Preoții în Consistoriile Spirituale dețin puterea de judecător prin delegația dela Chiriarhul său.

Ca atare :

a) Un judecător membru în Consistoriul Spiritual eparhial, nu mai poate rămâne judecător, dacă prin transferare sau prin demisiune a părăsit Eparhia respectivă.

b) Asemenea, un membru delegat al unui episcop în Consistoriul Spiritual Mitropolitan, nu mai poate rămâne judecător delegat al episcopului care l-a delegat, dacă prin transferare, sau din demisiune a părăsit eparhia care l-a delegat.

c) In asemenea cazuri, postul de judecător se declară vacant. Episcopul delegă pe supleant dacă are să îndeplinească funcțiunea de judecător, sau institue un preot din jurisdicțiunea sa până ce Adunarea Eparhială alege un înlocuitor.

PROECT DE REGULAMENT

Pentru cercetarea Manualelor de Religie, prezentat Sfântului Sinod în sesiunea ordinară din Decemvrie 1929.

Art. 1. — Cercetarea și aprobarea manualelor de Religie cade în competența exclusivă a Sf. Sinod.

Art. 2. — Sunt supuși dispozițiilor din Regulamentul de față toți autorii de manuale de Religie pentru cursul primar, secundar și profesional de toate categoriile.

Art. 3. — Cercetarea manualelor de Religie se face de către o comisie compusă din 3 membri ai Sf. Sinod, dintre cari unul va fi președinte.

Membrii comisiei vor fi aleși în fiecare an de către Sf. Sinod în sesiunea ordinară, pentru durata anului următor (1 Ianuarie, 31 Decembrie). După expirarea acestui termen pot fi realeși.

Art. 4. — Autorii manualelor de Religie pot trimite lucrările lor la biroul Sf. Sinod în orice timp al anului, însă Comisiunea nu se obligă a cerceta și aproba până la începutul anului școlar următor decât acele manuale care au fost prezentate la biroul Sf. Sinod până la 31 Decembrie al fiecărui an.

Art. 5. — Manualele pentru cercetare și aprobare vor fi depuse la biroul Sf. Sinod în trei exemplare, scrise la mașină. Pe marginea filelor se va lăsa loc liber suficient pentru notițele eventuale ale Comisiei.

Deodată cu manualul autorii vor depune la biroul Sf. Sinod contra chitanță taxa pentru cercetare care va fi egală cu cea stabilită de Min. Instrucțiunii pentru cărțile didactice dela școlile de aceeași categorie.

Art. 6. — Nu pot fi admiși decât cel mult trei colaboratori la un manual de religie.

Art. 7. — Manualele intrate la biroul Sf. Sinod vor fi dis-

tribuite în timp de cinci zile dela primirea lor membrilor comisiunii iar aceștia sunt datori a prezenta președintelui comisiunii referat special asupra fiecărui manual în termen de cel mult 30 de zile dela data primirii manualului.

Membrii comisiunii care nu se vor conforma dispozițiunilor din aliniatul precedent, se consideră de fapt demisionați și trebuie să restituie imediat manualele președintelui comisiunii.

Art. 8. — Cercetarea manualelor în comisiune se face în modul următor: toți membrii comisiunii sunt datori să citească toate manualele încredințate comisiunii. Fiecare dintre ei e dator să facă înscris un referat deosebit în dublu exemplar asupra fiecărei lucrări ce i-a fost încredințată.

Art. 9. — Fiecare referat special în dublu exemplar se înaintează președintelui comisiunii. Câte unul din aceste exemplare se va trimite autorului respectiv care poate să facă în cel mult zece zile dela comunicarea referatelor o întâmpinare către președintele comisiunii.

Autorul are dreptul a lua parte la desbaierile comisiunii în ziua ce i se va comunica de către președintele comisiunii odată cu trimiterea referatelor respective.

Art. 10. — Președintele comisiunii, primind referatele, convoacă cel mai târziu până la sfârșitul lunei Aprilie pe membrii comisiunii pentru a lua în desbatere lucrările comisiunii. La fixarea ședințelor va avea în vedere ca desbaterile să nu înceapă mai înainte de zece zile dela data comunicării făcută autorului conform art. 9 din acest regulament.

Președintele comisiunii poate chema înaintea comisiunii pentru o ședință anume fixată pe autorul căruia găsește că e necesar a i se da lămuriri verbale asupra modificărilor de introdus în textele respective.

Art. 11. — Hotărârile de aprobare ale comisiunii se vor pronunța după următoarele categorii:

1. Manualele aprobate, așa cum au fost prezentate.
2. Manuale posibile de aprobat dacă autorii vor introduce unele modificări ce se pot face imediat, cel mai târziu într'o lună dela pronunțarea comisiei.
3. Manuale care trebuie amânate pentru sesiunea viitoare având nevoie de modificări însemnate;
4. Manuale respinse.

Manualele nu se pot respinge decât motivat și pentru următoarele lipsuri:

- a) Erezii și eterodoxii față cu doctrina Bisericii ortodoxe.
- b) Abateri dela programa analitică acceptată de Sf. Sinod.
- c) Lipsa de claritate și puritate de limbă.

Nu se plătește nici o taxă nouă în cazul dela Nr. 2 când manualul va veni din nou la comisiune pentru a constata înbu-nătățirile aduse. Se plătește jumătate de taxă în cazul dela Nr. 3. Pentru cărțile respinse taxa plătită nu se restituie.

Art. 12. — Despre discuțiunile făcute în ședințele comisiunei conform art. 10 se va adresa proces-verbal care va rămâne la dosarul aprobării manualelor.

În luna Decembrie a fiecărui an președintele comisiunei va înainta Sf. Sinod raport amănunțit despre lucrările comisiunei în anul respectiv arătând numărul, titlul și autorii manualelor ale căror lucrări au fost aprobate sau respinse, în cazul din urmă indicând motivul respingerii.

Art. 13. — Manualele aprobate de comisiune vor primi un număr de aprobare dela Sf. Sinod și autorii vor fi datori a indica pe exemplarele imprimate numărul și data aprobării primită dela Sfântul Sinod.

Art. 14. — Aprobarea se dă deodată pentru o singură ediție și pe termen de 5 ani. După expirarea acestui termen, dacă autorului i-a mai rămas un număr de exemplare nevândute, Sf. Sinod, luând avizul comisiunei, poate acorda o prelungire valabilității.

Cărțile care au fost aprobate de trei ori în cursul valabilității aceleiași programe și care au fost introduse în școală cel puțin cinci ani, vor fi considerate ca aprobate definitiv, până la o nouă modificare a programei, dacă autorii lor nu vor avea nevoie să le aducă modificări esențiale.

Art. 15. — Din cărțile aprobate autorii vor înainta după imprimare câte două exemplare pentru biblioteca Sf. Sinod și câte un exemplar membrilor din comisiune, pentru ca aceștia să poată constata dacă s'au introdus în manuale modificările hotărâte de comisiune.

Aceste exemplare se vor înainta cel mult până la 1 Septembrie al anului de aprobare.

Dacă manualul a fost dat în editură autorii vor îngriji pe a lor răspundere ca autorii să se conformeze acestei dispozițiuni.

Comisiunea va propune Sf. Sinod măsuri contra acelor autori, cari nu vor fi îndeplinit obligațiunile ce rezultă din acest articol. Manualele didactice în care nu se vor fi introdus modificările cerute de Sf. Sinod le va retrage aprobarea.

Art. 16. — Taxele de cercetare percepute de *biroul Sf. Sinod* se vor distribui în părți egale între membrii comisiunei.

Art. 17. — Cât privește condițiunile de tipărire a manualelor de Religie adică: formatul, hârtia, tiparul, cusutul, cartonatul, prețul etc., sunt normative dispozițiile din regulamentul Min. Instrucțiunii pentru cercetarea și aprobarea cărților didactice.

Art. 18. — Tabloul manualelor de Religie aprobate de către Sf. Sinod se va publica în revista „Biserica Ortodoxă Română“ din Iunie a fiecărui an și va fi trimis de biroul Sf. Sinod Min. Instrucțiunii publice spre a fi publicat în „Monitorul Oficial“ și „Buletinul instrucțiunii“ deodată cu manualele didactice aprobate de acel Minister.

Biroul Sf. Sinod va trimite tuturor eparhiilor până la 1 Septembrie al fiecărui an tabloul manualelor de Religie aprobate de Sf. Sinod în anul respectiv.

Art. 19. — Manualele de religie neaprobatе de Sf. Sinod nu se admit în nici o școală.

Profesorii de Religie și catecheții cari vor întrebuița astfel de manuale vor fi urmăriți pe cale de judecată bisericească.

Art. 20. — Manualele de Religie vor fi tipărite de preferință în tipografiile eparhiale.

† IOAN

† ANDREI CRIȘANU

† NIFON CRAIOVEANU

† VENIAMIN P. BARLADEANU

CONCURS DESCHIS DE INSTITUTUL BIBLIC.

Institutul Biblic al Bisericii ortodoxe române dorind a tipări în biblioteca sa o serie de broșuri pentru prevenirea și combaterea propagandei sectante, publică pentru aceasta concurs, pe termen de trei luni adică până la 1 Aprilie 1930, pentru alcătuirea următoarelor broșuri:

1. *Sectele religioase.* 1. Istoricul apariției lor. Starea lor astăzi externă și internă. (În această broșură se vor arăta pe larg biografiile întemeetorilor acestor secte, cari au fost adesea ori oameni de rea credință, înșelători etc.); 2. Problema mântuirii după concepția ortodoxă, catolică, protestantă și sectantă; 3. Sfânta Scriptură și Sf. Tradițiune; 4. Biserica; 5. Tainele Bisericii; 6. Cultul Sfinților; 7. Tâlcuirea Sf. Scripturi; 8. Cinstirea Sfințelor icoane; 9. Cinstirea Sf. Cruci; 10. Rolul misionarului ortodox; 11. Metoda prevenirii și combaterii sectelor.

Tratarea acestor chestiuni se va face într'o expunere clară cu termeni înțeleși de toată lumea și cu argumentație biblică suficientă pentru luminarea desăvârșită a chestiunii.

În ceia ce privește stilul, acesta nu va fi nici popular, nici științific, ci pe cât posibil va trebui să îndeplinească ambele aceste calități. Și fiindcă broșurile se vor tipări cu două feluri de literă și anume, cu literă mai mare argumentația strict necesară și compatibilă cu o descriere pe înțelesul tuturor, iar cu literă mai mică textele biblice în întregime, pentru aceasta alcătuitorii vor ține seama în tratarea subiectelor de lucrul acesta.

Formatul broșurilor va fi acela al broșurilor tipărite în biblioteca Institutului biblic, fiecare broșură va avea dela 5—7 coale de tipar adică 80 — 120 de pagini.

Institutul biblic plătește ca drept de autor, odată pentru totdeauna, pentru broșurile alese, lei 4000 coala de tipar.

Alegerea broșurilor se va face de către comitetul de editură al Institutului, la care va lua parte și comitetul administrativ sau un delegat al său.

Cei care doresc a cunoaște mai amănunțit felul în care Institutul dorește să fie tratate aceste chestiuni, sunt rugați să citească referatul prezentat comitetului administrativ în această privință, de către dl Th. Păcescu, președintele comitetului, publicat în revista „Biserica ortodoxă română” de pe numărul pe luna Ianuarie a. c.

DIN LUCRĂRILE INSTITUTULUI BIBLIC.

Referatul d-lui Dr. Teodor Păcescu către Comitetul Institutului.

Onorat Comitet,

Dându-mi-se delegația de a face un referat în chestiunea broșurilor de propagandă religioasă ortodoxă în vederea combaterii sectelor religioase, am onoarea a referi cele ce urmează :

Broșuri de asemenea natură se pot compune și tipări în două scopuri : 1. Pentru lămurirea poporului, adică broșuri de popularizarea învățăturilor Bisericii ortodoxe ; 2. Pentru documentarea științifică a adevăratelor învățături și practicelor Bisericii creștine ortodoxe.

Cele dintâi trebuiesc alcătuite într'un stil popular. Ele pot lua calea povestirilor, a întâmplărilor, a dialogurilor. Pot fi întreșasute cu rugăciuni, cu fel de fel de învățături, anexe și chiar cu lecturi.

Cele de al doilea trebuie să se mențină pe linia științifică ; stilul lor nu poate fi întru totul popularizat. Argumentația se va întemeia numai pe texte și pe argumente cu bază rațională științifică.

Institutul biblic a tipărit până acum broșuri de popularizare cu caracter și cu tendință antisectantă.

Dar și acestea, numai privitoare la unele chestiuni generale, la combaterea unor anumite secte.

Broșuri cu caracter științific nu s'au tipărit până acum de Institutul biblic.

Institutul se găsește deci în fața problemei de a tipări broșuri de luminarea poporului pentru apărarea ortodoxiei de atacurile sectanților pe zi ce trece, tot mai numeroși și tot mai îndrăsneți.

Institutul biblic nu se va fi achitat de această datorie, dacă ar tipări broșuri singuraticе, la intervale de timp mai mult sau mai puțin depărtate.

El trebuie să-și fixeze un program complex de activitatea pe terenul acestor tipărituri, astfel ca toate chestiunile care se raportă direct la răspândirea învățăturii creștine, la luminarea poporului și prin aceasta la prevenirea și combaterea propagandei sectante, să fie tratate într'un sistem organic, cu dependență și cu necesară legătură între toate părțile lui.

Cu alte cuvinte să se tipărească atâtea broșuri câte chestiuni sunt pe frontul de atac al propagandei sectante.

De sigur, că va fi necesar ca aceste broșuri să-și aibă drumul limpezit și scopul justificat, printr'una sau două broșuri introductive, care va expune problema în generalitatea ei, făcând cunoscută ființa sectantismului, mijloacele lui de propagandă și conținând propuneri de contra propagandă, de apărare etc.

Ciclul acesta de tipărituri ale Institutului biblic va cuprinde așa dară 1-2 broșuri care vor trata chestiunea sectantismului în genere în Biserica creștină, apoi în Biserica noastră.

Va arăta cauzele religioase, sociale și politice care favorizează sau sprijinesc deadreptul această propagandă, va arăta pericolul pentru Biserică și pentru națiune, va propune mijloace de combatere și prevenire, va da date statistice, va arăta ce s'a lucrat până acum, în Biserica noastră pe acest tărâm, cu un cuvânt ne va face o dare de seamă asupra problemei sectantismului în genero și asupra celui din țara noastră.

Broșurile singuratic se vor referi, în primul rând, la obiectivele pe care le atacă sectantismul și aceste obiective sunt mijloacele prin care se realizează mântuirea și fericirea omului, după învățătura noastră ortodoxă. Primul lucru pe care îl afișează sectanții este mântuirea omului și prima orânduire pe care o contestă sectanții este biserica, ca păstrătoarea, și administratoarea tainelor creștine spre mântuirea omului.

O broșură va trebui să trateze despre biserică, apoi altele despre fiecare taină în parte.

Apoi trebuie combătută pretenția sectanților ca fiecare să citească și să înțeleagă Sf. Scriptură, deci chestiunea interpretării Sf. Scripturi.

Urmează la rând descrierea și apărarea tuturor acelor simboale și practici creștine care însoțesc explicarea și aplicarea mai eficace a tainelor Bisericii.

Ciclul de broșuri religioase pentru apărarea credinței creștine ortodoxe s'ar rândui astfel; 1. Broșuri cu conținut general asupra sectelor religioase; 2. Broșuri referitoare la problema mântuirii. Aici ar intra toate chestiunile care se referă la principiile mântuirii și la mijloacele mântuirii.

În ceia ce privește titlurile acestor broșuri, socotesc că cele mai adevărate ar fi: 1. Sectele religioase. Istoricul apariției lor. Starea lor astăzi externă și internă; 2. Problema mântuirii după concepția ortodoxă, catolică, protestantă și sectantă; 3. Mijloacele prin care se obține mântuirea: a) Sf. Scriptură și Sf. Tradițiune; b) Biserica; c) Tainele Bisericii; d) Cultul Sfinților; e) Tâlcuirea Sf. Scripturi; f) Cinstirea Sf. Icoane; g) Cinstirea Sfintei Cruci. 4. Rolul misionarului ortodox; 5. Metoda prevenirii și combaterii sectelor.

În ceia ce privește stilul și tonul acestor broșuri, socotesc că ele nu pot fi nici populare, nici științifice, ci să întrunească ambele aceste calități, menținând-se pe o linie medie. O expunere clară cu termeni înțeleși de toată lumea, cu argumentație biblică, pe temeiul de exegeză încadrată într'o expunere de toți înțelesă.

Broșurile vor avea două feluri de literă. Cu literă mai mare se va expune argumentația strict necesară și compatibilă cu o descriere pe înțelesul tuturor. Cu o literă mai mică se vor reda în întregime textele biblice. Unde va fi necesar, și cu tâlmăcirea tradițională, pentru motivarea completă a învățaturii Bisericii.

Ca extindere, fiecare broșură va fi în formatul broșurilor Institutului biblic și vor avea dela 5-7 coale de tipar adică 80-112 pagini.

Remunerația autorilor, ale căror broșuri vor fi alese pentru tipărit, va fi de 4.000 lei coala de tipar, la oricâte exemplare s'ar tipări.

Alegerea broșurilor se va face prin comitetul de editură la care va lua parte și comitetul administrativ sau un delegat al său.

Acestea fiind părerea subscrisului, le supun deliberării și aprecierii onor. comitetului administrativ.

(ss) TH. P. PĂCESCU

A P E L U L

**Institutului Biblic al Sfintei Episcopii a Râmnicului Noul-Severin
cu privire la mai multe materii religioase de tratat.**

Convinși, că revărsarea peste popor a unei culturi măsurate și sănătoase îi curăță și împuternicește sufletul prin adevărurile și îndemnul ei, Biserica Olteană se adresează prin lista scrierilor de față, nu numai Preoțimei sale, ci și Preoțimei din întreaga noastră țară, și chiar lumii laice, care s'ar simți mișcată sufletește pentru opera aceasta mai mult din zelul ei pentru educarea poporului, decât din vreun câștig personal.

E timpul, ca Biserica neamului să înțeleagă mai degrabă, ca orice altă instituție a țării, că educația poporului nostru, nu numai că nu și-a încheiat în moravuri așezămintele ei de ordin superior și vital, dar că ea nu se afirmă mai ales în sufletele cărturărăști dela noi, nici măcar ca o simplă concepție de preocupări și de dominare a minților.

Profitând de faptul, că în Eparhia Olteană, s'a instalat o tipografie absolut modernă și deja dedată de un an la diferite lucrări, Direcția Noastră Culturală, face cunoscut, că scrierile de mai sus se pot scoate în editură de noi, câte 10.000 de exemplare de fiecare scriere și cu plata autorului în cărți, sau în bani, în proporție de 30% pentru câștigul net al numărului de 10.000 de exemplare.

Dintre manuscrisele înaintate, se vor tipări numai acele, cari vor fi găsite bune de publicat. Publicarea lor se va face treptat-treptat, în serii de câte 10 numere, așa că multe din aceste manuscrise vor trebui, să-și aștepte rândul, autorii neputând avea pretenția de a li se publica imediat manuscrisele.

După desfacerea unei serii de tipărituri, se vor tipări alte 10 numere și așa mai departe Manuscrisele nu vor fi mai mari decât 32 pagini sau cel mult 48 (2—3 coale).

Se va ține seama, că aceste tipărituri sunt pentru popor, urmând deci să fie scrise pe înțelesul tuturor.

Institutul de editură al Sf. Episcopii
a Râmnicului Noul-Severin

T A B L O U.

I.

Adevăruri Creștine.

1. Ce este Sfânta Scriptură pentru viața omului?
2. Biserica este sfânt locașul Domnului.
3. Ce chemare are Preotul în popor?
4. Insemnătatea Sfintelor Icoane pentru credința noastră.
5. Duminica zi de rugăciune și de odihnă.
6. Prin ce mișcă sufletul nostru, sfințele slujbe ale bisericei noastre strămoșești.
7. Țineți posturile pentru sănătatea Voastră trupească și sufletească.
8. Rostul botezului pentru mântuirea noastră.
9. Mărturișiți-vă păcatele înaintea duhovnicului pentru ușurarea și întărirea sufletescă.
10. Nunta este rânduită de Dumnezeu și trebuie sfințită prin cununie.
11. Maslul e leac dumnezeesc pentru vindecarea boalelor.
12. Fără Sfânta împărtășanie nu ne unim cu Mântuitorul Hristos.
13. Sfânta Cruce e sabia de biruință a creștinului.
14. Prin credință biruim pe Satana, pe vrășmașii văzuți și nevăzuți, precum și toate boalele trupului și necazurile sufletului.
15. Prin ce putem dovedi că avem credință în Dumnezeu?
16. Nădejdea mea este Tatăl.
17. Ce e moartea?
18. Sufletul trăește și după moarte.
19. Va putea creștinul, să scape de judecata viitoare?
20. Cum poate creștinul să ajungă în Rai?
21. Care creștin se duce de dreptul la Iad?
22. Când și cum va fi sfârșitul lumii?
23. Cum ne arătăm credința în Dumnezeu Tatăl?
24. Cum ne arătăm credința în Dumnezeu Fiul?
25. Cum ne arătăm credința în Dumnezeu Sf. Duh?
26. Cum ne arătăm credința în biserică și în puterile sale mântuitoare?
27. Răstignirea Mântuitorului pe dealul Golgota și rostul ei dumnezeesc.
28. Adevărarea învierii din morți a Mântuitorului.
29. Înălțarea Domnului la Cer.
30. Ce însemnează pentru creștin cuvintele din Crez „Aștept învierea morților“.
31. Nașterea Domnului.
32. Ce înțeles au cuvintele din *Tatăl nostru* „Via Impărăția Ta“?
33. Cum se dovedește că Dumnezeu, care a făcut Cerul și pământul, este și Tatăl omenirii?
34. Ce înțeles au cuvintele din rugăciunea *Tatăl Nostru* „Precum în cer și pe pământ“?
35. Pâinea noastră cea spre viață, dă-ne-o nouă astăzi.
36. Dă-ne și nouă credința ta...

37. De ce facem pomenirea morților noștri?
38. Prin ce se deosebește cugetul creștin de cugetul omenesc obișnuit?
39. Viața petrecută de Mântuitorul pe pământ.
40. Minunile făcute de Mântuitorul pe pământ.
41. Pildele date de Mântuitorul pe pământ.

II.

Viața Morală.

1. Cum să ne rugăm?
2. Mergeți la Biserică Duminica și sărbătoarea.
3. Cum să ne cinstim părinții?
4. Să nu uciți.
5. Să nu fii desfrânat.
6. Să nu furi.
7. Să nu minți (mărturisești strâmb).
8. Să nu râvnești nimic din ce este al aproapelui.
9. Nu înjura de cele sfinte.
10. Iubește pe aproapele tău ca pe tine însuși.
11. Iubiți pe vrăjmașii voștri și vă rugați pentru cei ce vă prigonesc.
12. Iertați aproapele vostru, spre îndreptarea lui sufletească.
13. Dumnezeu stă împotriva celor mândri.
14. Să avem milă de cei neputincioși și suferinzi.
15. Fiți cu măsură în toate ale vieții voastre pământești.
16. Mângâiați pe cei bolnavi.
17. Sprijiniți pe săraci.
18. Fie-vă milă de animale.
19. Urâți betia.
20. Opriti-vă mânia voastră dela orice faptă rea.
21. Fericiți cei săraci cu duhul, adică cu sufletul curat.
22. Fericiți cei ce plâng, cei în necazuri nemeritate.
23. Fericiți cei blânzi.
24. Fericiți cei ce flămânzesc și însetează după dreptate.
25. Fericiți cei milostivi.
26. Fericiți cei curați cu inima.
27. Fericiți făcătorii de pace.
28. Fericiți cei prigoniți pentru dreptate.
29. Purtarea creștinului în viață, față de familie, față de neamul său și față de toată lumea.
30. Nu jurați strâmb.
31. Fugiți de judecâți.
32. Păcatele în care poate să cadă mai des creștinul dela țară.
33. Intru răbdarea voastră veți câștiga inimile voastre.
34. Munca isvor de belșug și de sfințenie.
35. Urmările pierzătoare ale desfrâului.
36. Cum ne putem însuși faptele creștinești.
37. Păcatul de pieire veșnică al omorârei de sine.
38. Primejdia lapitei și ferirea de ea.
39. Purtarea creștinului în Biserică.

40. Urâtul obicei al clevețirei.
41. Omul cinstit e respectat de toată lumea.
42. „Fiți desăvârșiți“, ne poruncește Mântuitorul.
43. Cum să treacă creștinul peste toate încercările și necazurile din viața pământească.
44. „Vai vouă fățarnicilor“ zice Mântuitorul.
45. Cum se poate păstra adevărata prietenie?
46. Păcatul sgârgeniei.
47. Cel ce se smerește, se înalță.
48. Mulțumiți lui Dumnezeu pentru toate.

III.

Din viețile Sfinților. — Chipuri Evanghelice.

1. Din viața Sf. Nicolae. — 2. Din viața Sf. Gheorghe. — 3. Din viața Sf. Dumitru. — 4. Din viața Sf. Filofteia. — 5. Din viața Sf. Ecaterina. — 6. Din viața Sf. Spiridon. — 7. Din viața Sf. Petru. — 8. Din viața Sf. Ilie. — 9. Din viața Sf. Ioan Botezătorul. — 10. Din viața Cuvioasei Paraschiva.
11. Pentru ce a făcut Dumnezeu și îngeri?
12. Chemările cu care a înzestrat Dumnezeu pe arhanghelii Mihail și Gavriil.
13. Maica Domnului.
14. Iov, pildă de răbdare pentru orice om.
15. Femeile dela mormântul Mântuitorului.
16. Sf. Apostol Toma, numit necredinciosul.
17. Iuda, cel ce s'a spânzurat pentru trădarea Domnului.

IV.

FELURITE.

1. Folosul citirii cărților.
2. Obiceiuri bune și obiceiuri rele la înmormântări.
3. Obiceiuri bune și obiceiuri rele la nunți.
4. Datoriile creștinului către țara lui.
5. Nu credeți în vrăjitorii și descânteca.
6. Trufia și risipa la sate, mai ales pentru schimbarea portului.
7. Care îndeletniciri la lucru pot fi de folos sătenilor noștri.
8. Cu ce trebuie să se îndeletnicească femeile satelor noastre, ca lucru de mână.
9. Respectați ocârmuirile și supuneți-vă legilor.
10. Păstrați-vă portul național cu sfințenie.
11. Indrumați-vă copiii spre meserie, care se știe că e brățară de aur.
12. Fugiți de sărbătorile păgânești.
13. Înlăturarea boalelor care ne prăpădesc neamul.
14. Înlăturarea credințelor deșarte de care ne este încă bântuit poporul.
15. Lupta împotriva păcatului pierzător al lenii.
16. Fără puterea morală, putem servi binele public numai cu învățătura?

17. Omului învățat i se pot îngădui neregulele vieții și ale societății ca să fie fără morală?
18. Urmările sufletești și sociale ale curentelor de cultură, întemeiate numai pe rațiune și simțuri, adică nesupuse conștiinței și inimei, hrănite din Sfânta Evanghelie.

V.

Regulele de urmat în căsnicie de către creștinii noștri.

1. Cum își duc creștinii astăzi viața în căsniciile lor?
2. Cum trebuie să ne creștem copiii?
3. Datoriile copiilor față de părinții lor.
4. Purtarea fratelui către frate.
5. Cum să ne îngrijim locuințele?
6. Cum să ne ținem animalele și pasărilor?
7. Sădiți pomi roditori în curțile și grădinile voastre.
8. Ingrijiiți de creșterea viermilor de mătase.
9. O frumoasă gospodărie.
10. Ingrijiiți de creșterea albinelor.
11. Datoriile soților între ei.
12. Indatoririle părinților de a-și îngrijii copiii din vreme pentru răspunderea căsniciei.

VI.

Impotriva Sectanților.

1. Cine sunt rătăciții dela credința creștină? Ce vor ei? Cum să ne ferim de ei? Cum să-i scăpăm de rătăcire, readucându-i la staulul credinței și Bisericii străbune?
(Se vor trata felurite secte, adventism, baptism, methodism, etc).

Dela Cercul Pastoral Zimnicea.

Duminică, 3 Noembrie 1929, cercul pastoral și cercul cultural învățătoresc au ținut ședință în comuna *Bragadiru-Teleorman* ¹⁾, când s'a desvelit și monumentul eroilor din această comună, monument așezat chiar în curtea bisericii.

Bragadiru e comună fruntașă între frunțașele comuni ale Teleormanului și locuitorii săi sunt oameni pașnici, buni, cinstiți și apropiați de biserică și de Dumnezeu. Datorită muncii necobsite a vestitului *Popa Dragnea* și olteanului învăț. *Rovența*, comuna întreagă a îmbrăcat haină de măreață sârbătoare. Dealungul școlii frumos curățite, fâlfâiau sute de tricoloruri micuțe, având scris dedesubtul lor: „Trăiască România Mare“.

1) Iată că ceiace unii au cerut: lucrarea împreună a preoților și învățătorilor, se și înăptuiește pe alocurea. Nu se poate această laudă îndejuns și fapta trebuie să slujească de pildă. — Nota Arhim. *Scriban*.

Biserica s'a dovedit neîncăpătoare pentru mulțimea credinșilor veniți de pretutindeni. Serviciul divin a fost oficiat cu toată căldura de soborul preoților din cerc, răspunsurile fiind date de cântăreții cercului. În tot cursul dumnezeescului serviciu, s'a observat o liniște desăvârșită și o atenție binevoitoare. Predica zilei a fost rostită de Pr. *Ștefan Florescu*-Frumoasa, care, printre altele, a spus: Adeseori, viața noastră pământească ni se pare tristă și fără niciun înțeles. Atâtea necazuri și atâtea suferință n'abate de multe ori pe capul bietului om, încât se întreabă cu descurajare adâncă: Doamne, până când atâtea suferință?... Viața aceasta e par'că un lanț neîntrerupt de suferințe. Dela leagăn și până la mormânt, omul suferă într'una. Dar nicio altă suferință nu e mai cumplită decât durerea părintească la moartea unui copil iubit. Când moartea nemiloasă îți răpește singurul copil, la care ții ca la lumina ochilor, de care ți-ai legat toate nădejdiile vieții tale de mai târziu, ce durere poate fi mai mare, decât această legătură fulgerătoare? De înlăturarea unei asemenea lovituri, glănuște sfânta evanghelie a zilei de astăzi.

Din înțelesul Sf. evanghelii, desprindem mântuitoare învățături pentru sufletele noastre. Vedem marea dragoste a Domnului pentru cei ce suferă, grabnicul ajutor dat celor ce-L cheamă în necazuri și Dumnezeasca Sa putere care înviază morții. Vedem că credința mai marilor sinagoge și a femeii sunt bine primite înaintea Domnului și aduc tămăduire trupească și mântuire sufletească.

În marea sa nenorocire, Iair își îndreptează tot sufletul său către Iisus și-l roagă cu credință: Doamne, ajută neputinței mele, scută sufletul meu de suferință și ochii de pârâul veșnic neseecat al lacrimilor turburătoare! Și Domnul se milostivește, se înduioșează și-i înviază fiica, toiagul bătrânețelor neputincioase.

Iair și-a iubit fiica mult, dar ce părinte nu-și iubește copilul? Iubirea din evanghelie se deosebește de iubirea zilelor noastre și a poporului nostru. Noi nu ne iubim copiii cu adevărat, că, de i-am iubi, le-am da creșterea cea bună, plăcută lui Dumnezeu înaintea oamenilor. Copiii noștri cresc departe de focul creșterii în Dumnezeu, copiii noștri cresc ca mlădițele sălbatice în câmpul pustiului. Lumea e rea, școala nu mai are nicio putere și exemplul vieții familiare e trist și plin de îngrijorare.

Crezând în felul acesta, departe de biserică și învățăturile sale, departe de Dumnezeu și de credință, copiii noștri ajung oameni fără caracter, pleava societății și mulți zac în întunericul închisorilor. Ba câteodată, fiul ticălos ridică mâna criminală asupra părinților săi, bătându-i și omorându-i chiar. Și toate acestea sunt urmările creșterii nenorocite pe care o facem departe de Dumnezeu și de sfânta sa biserică. Apucăturile din copilărie și din tinerețe prind rădăcini adânci, pun stăpânire pe suflet și nu-l mai lăsașă până ce-l coboară în mormânt.

Se povestește că Semiramida, soția lui Ninus Împăratul Asirienilor, un popor din Răsărit, care s'a stins de mult, a voit să

încerce și ea cum este când stăpânește peste popor și a cerut împăratului să-i dea toată puterea împărăției numai pentru o singură zi. După multă rugămintă, împăratul i-a dat toată puterea pentru o singură zi. Când s'a văzut însă Semiramida stăpână atotputernică, a poruncit să ucidă pe împărat și a rămas singură stăpână pe împărăție. Așa fac apucăturile rele, așa face păcatul, așa face Satana. Incet, încet, momește pe om, îl prinde puternic în ghiarele sale, îi ucide sufletul și-l coboară în adâncul Iadului.

Noi am crescut mai aproape de Dumnezeu, totuși viața noastră e pustie și din sufletul nostru am alungat pe Dumnezeu. Cum va fi oare viața copiilor noștri, în viitorul învăluit în umbră?

Unde este credința din alte vremuri, unde este credința care se desprinde din sfânta evanghelie? Unde să găsim noi mântuitoarea credință în pustiul necredinței și al faptelor rele, în care se zbate mâna aceasta de țărână? Că, de ne uităm sus și jos, la bogăți și săraci, la tineri și bătrâni, la bărbați și femei, vedem aceiaș viață fără înțeles, aceiaș viață fără credință, aceiaș viață fără Dumnezeu. Vedem aceiaș goană nebună după avuții, aceiaș nepăsare adâncă de cele sufletești. Și cât de groaznic vorbește Domnul în sfânta evanghelia sa: „Nebune, astăzi sufletul tău se va cere dela tine“.

Fiica mai marelui sinagogei, închipuește sufletul omenirii bolnave, ridicat de Domnul Hristos din patul morții. Închipuește sufletul nostru al tuturor, care, de mulțimea păcatelor, s'a întunecat atât de mult, încât este aproape mort. Mort de păcate, mort de necredință. Și ce ar da omul în schimb pentru sufletul său, că vai de omul care l-ar pierde, chiar de ar câștiga bogăția lumii întregi!

Ne vindem sufletul pentru aurul lumii trecătoare, ne pierdem sufletul pentru plăcerile unei clipe. Că în veșnicia vieții, o clipă este viața noastră pe acest pământ. Și după această clipă de viațuire, ne-așteaptă mormântul, ne-așteaptă veșnicia și uitarea....

De sus, din cerul plin de lumină, Mântuitorul ne strigă tuturor, ca fecioarei dealtădată: Sculați-vă din noaptea păcatului, deșteptați-vă din somnul morții și vă ridicați cu sufletul la lumina vieții, pentruca să moșteniți împărăția veșnică.

După săvârșirea obișnuitului parastas, Preoții și credincioșii au trecut în fața frumosului monument, unde s'a oficiat sfințirea apei și s'a stropit monumentul și asistența.

Seria cuvântărilor o începe Pr. Ștefan Florescu.

S'a rupt ceva din sufletele noastre și a rămas departe, pe câmpul de bătae. Plecat-au flăcăii noștri cu flori la pălărie, să-și aperse neamul, legea și moșia. La glasul tânguios de clopot din miezul de noapte al Sfintei Mării, au alergat voinicii, părăsind părinții îmbătrâniți de ani și de neazuri, părăsind nemângăiata soție înmărmurită în pragul casei și copilașul în leagăn.

Dar pe mulți i-a acoperit pământul, departe de căminul drag. Și azi poate mai sunt copii cari așteaptă să vină de departe tătucul lor iubit.

fletul care se depune la înfăptuirea lui. Inchină în sănătatea celor ce au condus lucrările și în sănătatea conducătorului tuturor: M. S. Regele Mihai I.

Pr. Florescu spune: Deasupra monumentului dela Ștorobăneasa, e o cruce, arma neînvinsă a românismului, în decursul tuturor vremurilor de încercare; iar deasupra monumentului dela Bragadiru, e un soldat cu drapelul întins spre crucea din Ștorobăneasa și cu privirea departe, peste Dunărea albastră.

E simbolul neamului românesc, care, încrezător în bunul Dumnezeu, privește liniștit peste granițe și peste hotarele vremurilor viitoare.

Urează sănătate distinșilor oaspeți, cei mai aleși fii ai Teleormanului, cari au onorat cu prezența această frumoasă sărbătoare.

În numeroasa asistență se observă d-nii: *N. Racotă*; *Take Slăvescu*, avocat; Procuror *Țugui*; *T. Panait*, Prefectul județului; *Abăluță*, Inspector școlar; *Botescu*, revizor școlar, avocați și oameni de seamă din Turnu-Măgurele, Alexandria și Zimnicea și, înfărășit, o mulțime de intelectuali ai județului.

Ziua de 3 Noembrie a fost o zi de înfrățire și de înălțare sufletească, zi neuitată, de măreață sărbătoare, în viața Bragadirului teleormănean.

Pr. ȘTEFAN FLORESCU-Frumoasa.

In catacombe românești.

A trecut vremea când creștinismul lucra în catacombe. Cu toate acestea iată că, în Țara Românească, o lature a creștinismului nostru începe un soi de lucru ca în catacombe. Este vorba de lucrul nostru creștinesc printre studenții noștri, care, în acest an școlar (1929—1930), s'a pornit în subsolul universității din București.

În ziua de 1 Decembrie 1929, Asociațiunea studențească creștină din București și-a început lucrările acestui an cu deschiderea unei cantine cooperatiste studențești în subsolul facultății de litere și filosofie. Cu acel prilej, Prea Sf. Sa Arhiepiscopul *Titu Târgovișteanu*, a ținut o însuflețită cuvântare studenților adunați acolo. Fapta aceasta a dat prilej d-lui *Paul Sterian*, tânăr intrat cu vioiciune în această mișcare, de a scrie despre această nouă lucrare „în catacombe” a creștinismului nostru.

Un întreg foileton din ziarul *Cuvântul* (4 Dec. 1929) a fost închinat acestei chestiuni. Din el aflăm că Asociațiunea studenților creștini ființează din 1920, că, după 9 ani, încă nu s'au putut găsi 20 de inși care să dea pentru ea 5000 de lei pe an, ca să aibă unde se aduna și să nu mai fie nevoie să se adune prin pivnițele universității. Dar totuși d. Sterian se fericește că Asociația stă bine duhovnicește.

Subsolul era plin nu numai de studenții care veniseră să se consulte pe *Vlădica Titu* și pe d. *Mircea Vulcănescu*, care a arăt

miezul problemei centrale a concepției de viață după deslegarea căreia tinerii intelectuali aleargă însetați⁴, ci și profesori ai lor, precum d-nii S. Mehedinți, Ioan Gh. Savin, Octav Onicescu. În fața acestora, d. Vulcănescu a arătat că încercările numai culturale de a da o îndrumare omului nu-l duc pe acesta la cele mai mari înălțimi, la trecerea dincolo de el însuși; că numai tânjirea religioasă duce pe om acolo unde se găsește adevărata întrupare a vieții duhovnicești.

Asociațiunea aceasta, de care se aude din când în când, își ține întâlnirile ei în zilele de Duminică, la ceasurile 4 după amiază, la facultatea de litere din București. Noi dorim să auzim de ea tot mai mult, fiindcă, în adevăr, se simte mare nevoie de călăuzire creștinească în sânul studențimii, care de atâtea ori se mișcă, dar nu în granițele lucrului creștinesc. Ei, care au energia și îndrăzneala, ar putea băga-de-seamă atâtea urătenii ale vieții noastre românești, cărora uneori li se mai anină și câte o tinichea de înfățișare intelectuală sau culturală, ca să le facă mai cu obraz în lume. Cu toate acestea pe dedesupt nu sunt decât imoralități goale, împotriva cărora trebuie stârnită toată simțirea curată a oamenilor de treabă, ca să ducă la desființarea lor. Ce sunt, de pildă, atâtea ceaiuri cu baluri mascate ori nemascate, când toate sunt o mascată școală a sensualității, adică o îndrumare la închinarea care se aduce cărnii? Ce sunt multe cluburi cu jocuri de noroc? Ce sunt concursurile de frumusețe? Ce sunt atâtea teatre și cinematografe decât îndrăzneli care ar trebui măturate de studenți? Dar pentru aceasta trebuiesc studenți care să simtă drept și curat. Astfel de simțiri vor fi lucrate numai de Asociațiune.

Ortodoxia atacată acasă la ea.

Nu este rar să citim în ziarele politice fapte prin care se arată cum Biserica ortodoxă este stingherită în treburile ei în țara noastră. Dacă ar fi lucruri scrise de preoți, am putea bănui că ei văd lucrurile în înfățișări mai aprinse și că nu trebuie să fie toate spusele așa cum se arată. Cu toate acestea deseori, în aceste materii, scriu nu preoții, ci mirenii, oameni care nu se țin în deosebi de treburile bisericesti. Dacă totuși ei scriu despre ele, este că le sar în ochi și sunt stârniți să scrie despre ele. Astfel de destăinuri citim în *Viitorul* dela 28 Dec. 1929. Acolo ni se spune că peste munți avem multe comune cari vor să treacă la Biserica ortodoxă, dar sunt împedecate de organele uniaste. Sunt prefecti care prigonesc pe oamenii care vor să vie la Biserica ortodoxă. Oamenii aceștia își pierd slujbele numai fiindcă vor să se facă ortodocși, iar uneori nu li se dă nici pământul care le trebuie la cimitir pentru morții lor. Așa s'a întâmplat cu locuitorii din Vad, unde biserica ortodoxă vlădicească din vremea lui Ștefan cel Mare, a ajuns a fi azi biserică uniastă. Sub Unguri, ortodocșii își îngropau morții în vechiul cimitir, pe care l-au apucat ca pe al lor din

moși strămoși. Acum nu li se mai învoiește aceasta și li se cere să-și caute alt cimitir.

Asemenea s'a întâmplat în comuna *Ocna Dejului*. Erau porunci strașnice ca o moartă ortodoxă să nu fie îngropată în cimitirul unde s'au îngropat totdeauna. Numai în urma protestelor vii ale protopopului ortodox *Zaharia Manu*, care a spus că, dacă e așa, să li se dea ortodocșilor alt cimitir, numai atunci s'a putut ca moarta să fie îngropată.

În comuna Leurda-Gârbovului, unde ortodocșii și uniții se slujesc de aceeași biserică, voinicii uniților au venit de au alungat pe ajutoarele preotului, ca să nu poată face slujbă, iar pe preot l-au închis în biserică. La o Duminică după aceea, preotul a fost oprit de a intra în biserică și amenințat cu moartea de va intra, iar odăjdiile strânse de el duse aiurea. În comuna *Top*, oamenii au cerut încuviințare încă din Iulie să clădească biserică. De oarece venea vremea rea și aceasta nu sosea, oamenii s'au apucat de clădit. Atunci prefectul a trimis poruncă pentru oprirea lucrărilor, iar lucrătorii au fost arestați și puși la globă bănească. Li se fac greutăți la Ministerul de Domenii și cu privire la pământul pe care se ridică biserică, deși uniților li s'a dat fără greutăți, iar ce zidiseră le-a fost dărâmat. Așa vremuri trăim cu Biserica noastră!

A. S.

Un lucru nou introdus în eparhia Buzăului.

În zilele de 12-13-14-15 Noembrie, preoțimea buzoiană s'a adunat în conferințe generale preoțești la Sf. Episcopie a Buzăului.

După discuțiile întinse și pline de interes ce-au avut loc, privitor la subiectele cari au fost anunțate din vreme, P. S. Episcop *Ghenadie* a făcut propunerea ca fiecare creștin ortodox din eparhie să plătească, sub o formă ce se va stabili mai pe urmă, câte o dare de un leu, care să se cheme *obol eparhial*.

P. S. Episcop documentează necesitatea înființării acestui obol, pe temeiul următoarelor motive:

1. Biserica ortodoxă română e săracă și deci în neputință de a face față nevoilor preoțești: înființarea unei biblioteci eparhiale, tipografie, cu tipărirea de cărți și reviste religioase, cari să se împartă gratuit enoriașilor.

2. Statul nu prea se'ngrijește de nevoile bisericii, deși i-a secularizat averile la 1864.

3. Chiar însăși autonomia bisericească impune, ca biserica să aibă mijloace proprii de trai.

În continuare, arată P. S. Sa, că astfel de cotizații sunt și în alte biserici: catolică, comunitatea evreiască, etc.

Așa se explică, cum biserica catolică se impune lumii, ca o organizație mondială cu greutate, prin numeroasele-i instituții: spitale, școli, palate episcopale etc. ce le-a clădit și a căror întreținere luxoasă o are în seamă. Tot cu fonduri strânse sub această formă, întreține și propaganda misionară printre păgâni.

P. S. Episcop dă apoi exemplul, cum numai în București s'a putut clădi un palat arhiepiscopesc, ce costă circa 50 milioane lei — bani strânși cu obol public dela catolicii din România.

Dar chiar Evreii strâng asemenea obol. La intrarea în diferite prăvălii evreești, se poate vedea lângă ușă o cutie, în care cine vrea aruncă, câți bani voește. Prin acest obol, îndreptat către o societate internațională ce-și are sediul la Paris, se întrețin legăturile de solidaritate între inșii împraștiați prin diferite țări.

Binele cel mare care-ar rezulta din ființarea acestui obol ar fi de ordin material. Al doilea bine ar fi și acesta, că s'ar putea face o verificare a conștiințelor creștine, în sensul ca să se vadă dacă ei consimt a asculta de păstorii lor duhovnicești.

Ar fi și o recunoaștere a creștinilor că depind de cineva mai mare în domeniul vieții bisericești, de chiriarh. Ar fi apoi și un mijloc minunat de constatare a activității pastorale, a străduinții fiecărui preot în parohia sa.

Face apoi P. S. Sa apel la preoți, ca cei ce cunosc mai bine decât toți realitatea celor expuse mai sus și cari-s cei mai apropiați de popor, să facă propagandă în vederea reușitei înființării acestui obol eparhial.

Unul din preoți a răspuns, în numele tuturor, asigurând pe P. S. Episcop că nicio străduință sau osteneală nu vor fi precupețite în vederea ajungerii acestei ținte.

Așa s'a introdus în Eparhia Buzăului un lucru nou, dela care se așteaptă mult și despre a cărui reușită se va mai vorbi și scrie.

Preot CONST. BUNEA.

EXTERNA

Chestiunea desarmării, la Congresul Alianței universale, ținut în Praga, August 1928 *).

Renunțarea la sine în vederea păcii.

de NATHAN SODERBLOM.

Opinia statelor celor mai mici valorează puțin în această lume, și, după cum am constatat în recentul războiu, le va fi totdeauna foarte greu să-și mențină neutralitatea, chiar sacrificându-și pururi forțele și morale și materiale. Următoarea statistică, stabilită de un expert în materie, Căpitanul Brunskog, pare că va justifica în deajuns această chestiune plină de groază: „Trebuie oare să ne temem că în curând națiunile din Lumea Veche și cele din Lumea Nouă se vor ucide iarăși unele pe altele, prin arme și prin gaze otrăvitoare“.

*) Vezi „Biserica Ortodoxă Română” pe luna Decembrie 1929.

Citez :

„Actualmente în Europa sunt mai mulți oameni sub drapel decât înainte de războiu. Sumele destinate cheltuelilor militare sunt mai ridicate azi, decât înainte de 1914, cu toată dezarmarea celor patru puteri biruite. Aproape un sfert din bugetul francez este destinat cheltuelilor de armament, în vederea unui războiu, pe care nimeni nu-l dorește. Italia plătește 22% și Polonia 33% în acelaș scop. În Anglia cheltuelile de armament și dobânzile la datoria de războiu au crescut cu 20 lire de familie pe an, calculate după valoarea actuală a banilor, câte 57,5 de familie, cu toată creșterea populației“.

Cifrele corespunzătoare pentru Rusia și Italia nu sunt indicate.

Oare să fie aceste cifre o dovadă a mâniei lui Dumnezeu ? „Deaceea mânia lui Dumnezeu se aprinde împotriva poporului său“ (Isaia 5,25).

Am văzut părerea următoare, citată după Thomas K. Edison, „Intreaga populație a Londrei ar putea fi ucisă în douăsprezece ore, prin mijlocul gazelor asfixiante. Așa că gloriosul progres al omenirii, în materie de știință pură și aplicată, ne dă de pe acum prilej să nădăjduim sinuciderea colectivă, pe care popoarele au încercat-o acum câțiva ani, fără să izbutească cu desăvârșire.

Vom zice oare : Nu, ne putem rosti rugăciunea domnească, fără să nu ne închinăm în acelaș timp și inteligența și forțele noastre unui efort negativ în vederea păcii : „Izbăvește-ne de rău“, și unui efort pozitiv, tot în vederea păcii : „Vie împărăția Ta“. Ia liberarea acestei națiuni și în aceea a altor națiuni care se bucură acum de libertate, recunoaștem și laudăm, uniți cu frații noștri, cari au fost subjuogați veacuri dearândul, minunea unei noi orânduiri. Totuși, suntem departe de a crede că prezenta organizație a Europei este armonia finală a mileniului.

Credem, cu toate acestea, că problemele internaționale trebuie rezolvate fără să recurgem la războiu. Nu e destul să ne silim să facem războiul mai omenos și să oprim mijloacele cele mai barbare deucidere, deși un profan în materie ar fi plecat cel puțin în favoarea unui pact împotriva celor mai diabolice metode de a distruge oamenii. Nu, noi trebuie să ucidem la rândul nostru, războiul ucigaș. Nu viața este lucrul cel mai de preț în existență. Dreptatea și adevărul au o valoare și mai mare ; și noi cinștim pe bărbații și pe femeile, care și-au dat viața pentru Adevăr, Dreptate și Iubire. Dar războiul îl urim ; urim „monumentala nebunie a războiului“.

În momentul botezului său, Alianța Universală și-a îndeplinit „*renunciatio diaboli*“, lepădarea de satana. Ea, nu numai că a denunțat grozăviile războiului, cele mai mari grozăvii ale războiului, dar însăși grozăvia războiului a dat-o pe față. Urștenia luptei și imboldul spre iubire și frăție, în opoziție cu mândria, cu orgoliul naționalist și cu ura, ar trebui învățate în catehismele noastre și în cărțile de școală, și de pe câtedră, cum n'au fost până acum învățate nici în Biserică.

Aceeaş lepadare întovărăşa botezul „Vieţii şi Muncii“ la Stockholm, şi pe acela al celei mai universale Conferinţe Misionare care a avut vreodată loc, aceea din Ierusalim, din 1928.

Mesagiul dela Stockholm sună astfel: „Noi silim bisericile să împărtăşască sentimentul nostru de oroare ce ne inspiră războiul, inutilitatea lui ca mijloc de a regula diferendele internaţionale; le silim să se roage şi să lucreze astfel, încât să se împlinească făgăduiala că subt sceptrul Domnului Păcii „mizericordia şi adevărul se vor întâlni, dreptatea şi pacea se vor îmbrăţişa“. Pe Muntele Măslinilor Consiliul Missionar Internaţional sili pe toţi acei, cari în lumea întregă se consacrează Missiunii creştine, să se roage fără încetare şi să nu neglijeze nici o sfortare merită să asigure:

- a) renunţarea la războiul ca instrument de politică naţională,
- b) adoptarea de metode pacifice pentru regularea tuturor diferendelor internaţionale, şi
- c) schimbarea atitudinilor şi obiceiurilor cari constituiesc izvorul adânc al războiului.

Câte odată e nimerit să pronunţăm cu solemnitate anatema; şi ce ar putea anatemiza generaţiunea noastră cu mai multă convingere decât războiul? Dar cuvintele şi declaraţiunile solemne nu sunt suficiente. Ele comandă acţiunea. Dacă sunt contrazise prin acte, devin o ipocrizie, se pun deacurmezîşul întronării păcii, în loc s'o grăbească. Măreţul pact internaţional al d-lui Kellog cînsteşte în acelaş timp şi umanitatea şi epoca noastră. Dar el trebuie să se sprijine solid pe un Supra-Stat, prin mijlocirea unei solide înţelegeri internaţionale.

Vin aici la a doua a mea observaţie relativă la Pacea. Doctrina că organizaţia Păcii în lume prin lege şi prin justiţie aparţin esenţei revelaţiunii noastre creştine, ar trebui să facă parte din educaţia elementară acasă, în familie, în şcoală sau în biserică. Pacea Universală ca instituţie divină întemeiată pe Lege este prezisă de profeţi (Isaia 9,5-7; 2,4) şi anunţată în Evanghelie (Sf. Luca 2,14). E o datorie pentru creştini să creadă în ideea pe care o întemeiată Societatea Naţiunilor, chiar dacă câteodată această idee ar fi schilodită de slăbiciune, de egoism sau de laşitate.

1. În calitatea noastră de creştini credincioşi Sfîntei Scripturi, noi credem că ordinea legală, organizaţia Statului, puterea legislativă, organizaţia juridică fac parte din creaţia continuă a lui Dumnezeu şi sunt astfel conforme voinţei divine. E deci o consecinţă logică a credinţei noastre creştine de a crede într'o organizaţie de justiţie, care n'ar întruni numai diferitele oraşe şi provincii cari s'au duşmănit dealungul veacurilor, într'o unitate mai largă de Stat Suveran. Organizaţiunea legală trebuie să fie lărgită pentru a îmbrăţişa deopotrivă raporturile naţiunilor şi popoarelor între ele. Această organizaţiune legală mai ridicată poate să ia forma de State-Unite ale Europei, sau vreo altă formă oarecare. În orice caz, ea comportă existenţa unei puteri judecătore, recunoscută şi exercitată în anul fracţiunilor din ce în ce mai largi ale omenirii.

Armătura sa trebuie să fie un puternic tribunal internațional. O asemenea creațiune nu s'ar putea niciodată înfăptui, nici deveni puternică și efectivă, fără să fie recunoscută în general de o autoritate morală comună. Cine poate poseda o asemenea autoritate, dacă nu Christ? Orice instituție de această natură trebuie să aibă mai multă profunzime, decât au decretul și curțile de justiție. Ele trebuie să-și aibă fundamentul în inima și în voința oamenilor.

2. Să privim acum în față greutatea fundamentală, ca să nu ne amăgim pe noi înșine cu vorbe și cu sentimente. Căci adevărata încredere este contrariul credulității și credința adevărată implică un spirit cercetător, ea nu exclude spiritul critic. Dar ea se întemează, nu pe analiză, ci pe puterea creatoare a lui Dumnezeu. Pacea nu se va stabili, dacă oamenii sunt lăsați în voia lor. Pacea nu se poate dobândi, fără o serioasă luptă morală. Vă aduceți aminte cum asociază Mântuitorul ideea de *pace* și de *sare*? Am vorbit despre aceasta acum doi ani în Catedrala dela Geneva, cu ocazia Adunării Societății Națiunilor; Iisus a zis: „Fiecare om va fi sărat cu foc. Sarea e un bun lucru, dar dacă ea își pierde gustul, cu ce o veți face să și-l redobândească? Să aveți în voi înși-vă sare și să trăiți între voi în pace“ (Marcu 9. 49-50).

Sarea și pacea. O îmbinare ciudată. S'ar fi înțeles mai degrabă că Iisus să fi asociat pacea și blândețea. Dar Iisus niciodată n'a vorbit despre zahăr ci a zis: „sarea e un bun lucru“.

Sarea și zahărul sunt amândouă albe și amândouă sunt foloșitoare și trebuincioase, numai ca zahărul să-și păstreze dulceața și sarea, gustul. Dacă ar fi să alegem, atunci sarea ni s'ar părea și mai indispensabilă. În timpul marelui războiu nordic, acum două sute de ani și mai bine, sarea lipsea. Când un vas olandez izbuti, cu tot *blocusul*, să intre într'un port al Finlandei, și când sarea fu debarcată, copiii se culcaseră pe pânțece, pentru a linge cu lăcomie sfărâmurile căzute pe jos. Sarea dă gust. Fără sarea dreptății, viața devine insipidă și pustie de orice înțeles, fără nicio noimă. Sarea are un efect și mai important. Ea apără de putreziciune. Fără sarea adevărului, viața se strică, fără sarea iubirii și a dreptății, pacea este distrusă, ea se falșifică și se alterează.

Trebuie să lăsăm sarea să pătrundă și să „roadă“, pentru a crea pacea. Sarea cainții trebuie să „roadă“, pentru a crea pacea. Sarea cainții trebuie să sălășluiească în trupul bătrânului Adam, plin de microbii necurăției, ai îngrijorării, ai amărăciunii și ai urii. E un fapt izbitor că Iisus nu a vroit să procure pacea prin ceeace era dulce, ci prin sare: Avea multă dreptate, căci dacă oamenii sunt lăsați în voia lor, rezultatul nu este pacea, ci tulburarea; tulburarea în suflete, tulburarea în viața colectivă.

E o caricaturizare sacrilegă a cuvintelor Mântuitorului, obișnuința naturală de a te mulțumi cu ceeace ești și de a judeca și condamna pe alții. De obicei se mărturisesc, se dau pe față păcatele celorlalți, fără frică. Este mai original și mai creștinește să lăsăm sarea să lucreze asupra noastră înșine. Și Iisus ne spune: „Astfel vine pacea. Căci credința, încrederea nasc odată cu caința sinceră și cre-

dința implică pacea. Să aveți sare în voi și să fiți în pace între voi“.

Nici o luptă nu e mai urgentă decât lupta împotriva priurului nostru „eu“, păcătos și mândru. Nici o biruință nu e mai mare și mai rară, ca biruința împotriva noastră înșine. Cucerirea propriei noastre făpturi este calea strâmtă, care duce la pacea sufletelor și la pacea cu aproapele.

3. Dușmanul păcii și al concordiei este „eu“, *eul* individual și *eul* colectiv. „Eul“ e necesar; „eul“ nu trebuie dezagregat prin eforturi cu bună intenție, lipsite de coeziune. Există un egoism sănătos, care e necesar.

Dacă ar fi altfel, „ego-ul“ n'ar putea realiza planul său special, nici să-și aducă contribuția la planul de „ansamblu“. *Eul* trebuie să-și fie propria apărare, pentru a-și servi, pentru a-și îndeplini activitatea personală și a se consacra cu credință acestei slujbe, *eul* trebuie să-și aibă valoarea sa proprie. Trebuie să aibă ceva de dat.

Atâta timp cât nesocotește regula serviciului și se mulțumește cu tine, *eul* se distruge și pe sine însuși și pacea. Trebuie să fie el însuși, credincios propriei și adevăratei sale esențe, pentru a se da cu totul, și prin aceasta, a se salva.

Aceasta este adevărat și pentru ființele colective, pentru grupe, națiuni, comunități creștine, mișcări, tendințe, instituții, asociații de tot felul. Ele sunt create ca mijloace pentru a atinge scopuri înalte, dar uită adeseori că nu sunt decât niște mijloace și devin scopuri în ele însele, pricinuind astfel neînțelegeri, desbinări. Când pentru anumite cauze evidente și drepte se creiază forme diverse și multiple, acestea se cristalizează repede în sisteme rigide.

Idealul încremenește într'o scolastică și niște reguli moarte. În locul organismului viu, în care fiecare membru își are rolul propriu în vederea ansamblului, apare repetiția. Sistemul își pierde orice mlădiere și ia duritatea cimentului, dar, în cele din urmă, se poate sfărâma tot ca cimentul. Dar nu poate ca și un metal nobil să fie topit din nou la flacăra entuziasmului și la focul judecății.

Blestemul desbinării, al neîncrederii, al satisfacției orgolioase la națiuni, biserici și societăți vine din pricină că lucrurile degeneratează în obiceiuri. Totdeauna a fost așa. Oamenii se deprind. Puterea Mântuitorului venea dela aceea că *niciodată nu s'a deprins cu răul*. Consacrarea în vederea păcii cere în primul rând să ne smulgem dela deprinderea noastră de a trăi fără pace și să luptăm contra dușmanilor păcii în inimile noastre, în casele noastre, în societate, în Stat, în biserică, în omenire. Vreau să zic că trebuie să combatem *eul*, *eul* prezumpțios, îndrăzneț, care nu vede prea departe, voința proprie și orgoliul vechiului Adam, ca și setea lui de putere și de bun traiu.

Voința de a ajunge la unitate, este prima condiție ce trebuie realizată în vederea păcii; nu unitatea pentru unitate în sine, de aceea adevărul are mai mare valoare de cât unitatea. Pacea trebuie să-și câștige și să-și păstreze curăția.

Religia, în definitiv, este în contrast cu tot cece se opune

vieții superioare a omului. Acest conflict este lupta ce se dă între Dumnezeu și diavolul. E ispititor pentru amarul propriu omeneș și foarte omenește să combați instituțiile, ideile, în loc să combați păcatul și răul.

Antisemitismul, anticlericalismul, antiprotetantismul, antiromantismul, antiiegumenismul și tot felul de „anti” devin ușor de ghizarea apreciată a egoismului. Am avea mare noroc de cecece s'ar putea numi „*antiegoism*”.

Lupta, vigilența și împăciuirea n'au fost invocate de Mântuitorul contra omului care exercită puterea, fără să aparțină grupării noastre. „Cel care nu e împotriva noastră, este cu noi”. Ei sunt invocați împotriva răului, a ipocrizei, a vanității, a orgoliului, a urii. Spiritul de desbinare este spiritul de egoism, spiritul diavolului. E necesar ca experiența, diplomația și preveniri înțelepte să întâmpine și să distrugă faptele și tendințele, care distrug pacea.

Dar e o iluzie să gândim că o combinație înțeleaptă de egoism sau mai de grabă, de echilibru de interese egoiste ar putea vreodată să asigure pacea.

Niciun calcul egoist, oricât de prudent, n'ar putea stabili pacea reală. Trebuie altceva. Sarea reprezintă autoritatea adevărului și a justiției. Nu e nevoie de niciun efort special pentru a crea tulburarea și dezbinarea; e destul să dăm frâu liber egoismului, încăpătănării și patimilor.

4. Există un *Ego* supraomeneș în care *egourile* omenești sunt desbrăcate de egoismul lor.

Nici un mijloc omeneș nu e de ajuns. Trebuie mijloace divine. Mijloace negative de asemeni n'ar fi suficiente. Eul divin pozitiv se realizează *cu și prin* „eurile” umane.

Lucrul de căpetenie este să lăsăm pe Dumnezeu să domnească. Oamenii iau hotărârea de a face fapte bune. Aceasta este foarte de dorit. Dar oamenii nu pot crea pacea.

„Dă-ne, Doamne, pacea, căci nimeni altul, afară de Tine, nu luptă pentru noi, o, Doamne”.

Propriile noastre gânduri, poate chiar propriile noastre sfaturi, adesea tind să ascundă sau să înlăture gândul lui Dumnezeu și voința Lui. Numai Dumnezeu, adică *eul* etern și divin, din care toți sorbim viața, dacă în adevăr avem o viață reală, numai Dumnezeu poate să ucidă pe dușmanii păcii; invidia, teama și să unească ființele omenești individuale ca și ființele omenești colective într'o unitate reală.

Eul este avid și presupunând lăcomia și la altul, se sperie. Perioada dinnaintea războiului, războiul însuși, și pacea dovedesc că nu există mai rău sfetnic decât teama. Animalele și oamenii devin primejdioși și cruzi, când sunt speriați. Și când oamenii se sperie, națiunile se tem unele de altele, bisericile își suspictează reciproc intențiile. Cine poate distruge lăcomia și teama? Numai Dumnezeu. Căci Dumnezeu este ființa avidă prin excelență. El ne vrea cu totul și fără rezervă. Nu ne poate ajuta, dacă vrem să rezervăm o parte din ființa noastră, din resursele noastre

din viața noastră pentru propria noastră satisfacție. El e Cel de care trebuie să ne temem. Iisus a zis: „Vă spun vouă, care sunteți prietenii mei: Nu vă temeți de cei careucid trupul și cari după aceea nu pot face nimic mai mult. Am să vă spun de cine trebuie să vă temeți. Temeți-vă de Acela, care, după ce v'a ridicat viața, are puterea să vă arunce în Gheena. Da, v'o spun, de Acela să vă temeți“ (Sf. Luca XII, 4—5).

Chestiunea principală pentru oricare activitate creștină, pentru ansamblul Creștinății și al Bisericilor, azi, nu este o chestiune de metodă, de eforturi și de mijloace, dar este o alternativă gravă: Creștinismul cu idealul său creștinesc și cu frumoasele sale intenții, lucrează oare cu propriile sale forțe, sau se va bizui numai cu desăvârșire pe formidabila și milostiva putere a lui Dumnezeu? Oare Dumnezeu, primul și ultimul, este pentru noi unicul adevăr real? Atunci, fatalmente, fără a raționa și a ne gândi, fără a reflecta, trebuie să vedem în ordinea socială economică și în relațiunile internaționale, un rău anticreștinesc. Atunci deci trebuie să reacționăm împotriva acestei forme hidoase de viață și de societate — ascunsă în dosul convenționalismului — chiar în felul cum însuși Dumnezeu reacționează. Singur Dumnezeu poate crea pacea. În El singur rezidă unitatea perfectă prin care sufletul se liberează de lăcomie și de teamă și poate să se îndrepteze cu totul spre Dumnezeu, deci să se împreune cu semenii săi într'o deplină și totală sinceritate și să se bucure de pace. În calitatea noastră de creștini, avem o datorie mai urgentă, decât oricare alta. Când eram tânăr, un enoriaș foarte credincios mă întreba într'o zi asupra adevăratului scop al predicilor și al bisericii și-mi spuse apoi: „Principalul este să vedem și să vedem că Dumnezeu există, că este viu“. Acest scop nu este atins de rașune sau de apologetică. Poți dovedi unui orb sau într'o noapte neagră, existența soarelui? Dar niciun raționament, nici o persuasiune nu poate face ceea ce face soarele când strălucește în toată splendoarea lui și când ni se umplu ochii de strălucirea lui. Tot așa este și cu Dumnezeu.

Dacă suntem creștini, să resfrângem puternica Sa sfințenie și pacea sa desăvârșită; atunci numai Creștinătatea va fi în măsură să lucreze în vederea păcii adevărate.

Unirea restabilită de biserică și de Creștinătate nu este numai o făgăduială divină, ci și o datorie sacră și imperioasă. Unitatea noastră spirituaiă trebuie, în acelaș timp să se realizeze și făcută efectivă în comuniunea tuturor cu Dumnezeu.

Trebuie să ne întâlnim în El, care este Pacea noastră. Avem oare spiritul Lui? Suntem oare gata să renunțăm la predilecțiile noastre, la dorințele noastre, și să nu cerem, decât un singur lucru; Să facem voia Domnului?

Să spunem un cuvânt, prin urmare, ca încheiere, relativ la eforturile noastre ecumenice, care au toate aceeaș țință: prietenia, unirea și pacea. Istoriograful viitor va scrie, că în nici o epocă a istoriei Bisericii mai mult ca în epoca noastră, Creștinătatea n'a

făcut un asemenea efort pentru *Unire, Pace și Cooperatie*. Dar poate va fi contrazis de mulțimea organizațiilor internaționale, mai mult sau mai puțin universale, create de Biserică, în vederea Unirii și a Păcii.

Dați-mi voie să numesc cinci din cele mai importante: „The International Missionary Council“: mișcarea lui „Faith and Order“: „World Alliance for Promoting International Friendship through the Churches“; Comitetul de continuare al lui „Life and Work“ „L'entraide des Eglises“.

Ele sunt necesare, binecuvântate câteși cinci. Alianța noastră Universală deja a îndeplinit lucrări pe care nimeni nu le nădăjduia la întemeierea ei, cu atât mai puțin în timpul războiului. O unire personală intimă există între aceste organizații deoarece majoritatea membrilor ei cei mai zeloși fac parte din două sau chiar mai multe din aceste asociații. Dar adesea nu știe stânga ce face dreapta. O organizație precisă a diviziunii muncii și a cooperăției se impune. Legătura organică între eforturile paralele făcută în favoarea unirii și a păcii a fost în întegime dovedită de curând, de marea Conferință dela Ierusalim, care a adoptat mesajul Conferinței din Lausanne și care și-a însușit ideia îndrăzneată, deja realizată de Comitetul lui „Life and Work“, vreau să spun ideia unui institut de „*Etică Socială*“. Unitatea organică există în realitate. Dar trebuie să tindem la o unire și mai efectivă. Problema este serioasă, s'o luăm în considerație. Suntem azi puși în fața unei necesități ineluctabile. Pacea pretinde creierea unui organism mai mult sau mai puțin unificat, în vederea constituirii unei acțiuni de ansamblu al Bisericii, organism în favoarea căruia frații noștri de Biserică ortodoxă au pledat continuu, dela celebra scrișoare enciclică din 1920, provenită dela Sinodul ecumenic din Constantinopol: „*Koinonia ton ekklesion*“. (Uniunea sau Confederația Bisericilor). Dar deși un atare organism este necesar, nu poate fi totuși privit, decât ca un pas spre Unitatea reală a Bisericii. Biserica, ea însăși într'o zi vizibil *Una*, își va îndeplini opera, care i-a fost încredințată de către Domnul Păcii și aceasta cu o autoritate necunoscută până acum. Cu autoritatea Aceluia, care dărâmă dintre oameni zidul de despărțire și care este pacea noastră.

Preotul I. MIHĂLCESCU,

Profesor al facultății de Teologie din București.

ORTODOXIE ȘI PROTESTANTISM.

S'a vorbit foarte mult despre apropierea înaintată care se pune la cale între ortodoxie și anglicanism, însă nu s'a stăruit, poate, de ajuns asupra faptului că, unde ortodoxii și protestanții intră în legătură, de o parte și de alta se caută un loc de înțelegere.

Nu putem să nu ne bucurăm, văzând creștini cari-și întind mâna frățește și nu ne vom îndoi despre sinceritatea demersului lor, însă e îngrijitor de gândit că, în urma acestor tratative, puțin

câte puțin, mentalitatea protestantă amenință moștenirea foarte scumpă pe care, dela marea-shizmă, biserica ortodoxă a păzit-o.

De mare însemnătate este, pentru noi, catolicii, ca să urmărim, deaproape, aceste convorbiri, cari au loc între ortodoxie și protestantism, pentru a reține tot ce ar putea contribui la pregătirea marelui Uniri și, dimpotrivă, pentru a sublinia ceea ce ar crea o primejdie la care ortodocșii n'ar fi, poate, așa de atenți*).

Articolul d-lui *Fritz Lieb*, „Ortodoxie și Protestantism“, despre care vom vorbi mai la vale, o expunere foarte obiectivă, a fost publicat în fruntea unei reviste, „*Orient și Occident*“, întemeiată în Germania, acum câteva luni, de către protestanți, în colaborare cu d. *Berdiaev*. Din acest articol, revista rusă ortodoxă din Paris a și dat deja o traducere, adică a atras luarea-aminte a unui număr însemnat de Ruși pribegi. Se pare, deci, folositor ca fruntea catolicismului francez să ia cunoștință. Pietatea ortodoxă, scrie autorul, lasă mare întipărire asupra protestanților, și ceea ce-i izbește mai mult, nu-s dispozițiunile subiective ale credinciosului ortodox, ci acest fapt, care este pornit pentru Biserica sa, care proclamă în el și prin el pe Hristos, adevăratul om și adevăratul Dumnezeu, despre care știe că-i trupul mistic: „Creștinul protestant, care cu atențiune și dragoste pătrunde aceste particularități ale creștinismului oriental, după ce l-a găsit străin, va sfârși prin a experimenta că este vorba acolo despre acelaș Hristos în care el crede din tot sufletul său. Nu este vorba, deci, la fel despre aceeaș Biserică din care, amândoi, evanghelic și ortodox, fac parte în disprețul tuturor destinărilor istorice“?

Astfel este problema icumenică. Ea este actuală și sângerândă, mai ales de când războiul a isprăvit să pună în față cele două lumi, cari deja începuseră să lucreze una asupra alteia, datorită înrăuririi unui Dostoievski, de pildă. Participarea răsăritenilor la Stockholm și la Lausanne a făcut ca să înainteze înțelegerea, sau cel puțin cunoașterea reciprocă.

Convorbirile, între creștinii diferitelor confesiuni, cer, pentru a rodi, ca să se ia cunoștință, de oparte și alta, de o lipsă comună, care se îndură reciproc, fără voința de a se silui sau converti unul pe altul. Această umilință se potrivește indivizilor, însă și bisericilor:

„Biserica lui Hristos este, în acelaș timp, Biserica oamenilor, o Biserică a păcătoșilor și nu a dreptilor, aceasta pentru că-i mai bine să slujească lui Dumnezeu și oamenilor, decât să-i stăpânească. Însă, biserica ortodoxă, în deosebi cea rusă, este pătrunsă mai mult ca niciuna alta, de acest adevăr. Niciodată ea nu s'a lăsat târâtă, dacă aceasta nu-i trecător și'n cazuri izolate, de pofta stăpânirii. Dimpotrivă, ea n'a lăsat puterile acestei lumi să se slujească de ea pentru scopurile lor josnice“. Reforma a protestat contra Bisericii de atunci, atotstăpână, care uitase de sărăcia Domnului.

*) Să fie pe pace catolicii, are cine să ne deschidă ochii (*Nota Trad.*)

Această protestare a avut mai puțină resfrângere în Apus decât în Răsărit.

„In Răsărit, Biserica a avut mai mult conștiința că ea este o biserică a celor păcătoși, deși ea a neglijat, vreme multă, predicarea nemijlociă a Evangheliei și nu s'a arătat poporului ce-ar fi trebuit să fie o învățătoare liberă și neatârnată de toată puterea omenească, învățând frica numai de Dumnezeu și nu robia față de oamenii muritori și de puternicii trecători. Cauza grozavă, prin care trece Biserica rusă, în timpul de față, este urmarea nu a unei semeții stăpânitoare, ci mai curând a unei lipse de libertate, de această libertate totuși așa de prețuită de către slavi“.

Biserica însă, pentru a se reînoi, trebuie să recucerească libertatea perdută, întovărășindu-se, nu cu puterea, ci cu poporul care suferă. După această primenire evanghelică a Bisericii ruse, căile vor fi gata pentru unire, dacă, totodată protestantismul, de partea sa, o socoate a fi de folos:

„O înțelegere adevărată, între Bisericile evanghelice și ortodoxe, ca și aceia pe care noi o lăudăm aici, nu-i cu puțință decât cu condițiunea unei reîntoarceri comune și plină de umilință la Evanghelia adevărată și la doctrina curată a Bisericii vechi. Insa bisericile Reformei sunt născute dintr'o reîntoarcere la curata Evanghelie, în contrazicere cu toate slujirile și stricăciunile Bisericii apusene din Evul-Mediu; de partea sa, Biserica ortodoxă totdeauna a pretins că nu-i altceva decât păstrătoarea tradițiilor vechi Bisericii creștine. Mai bine ca oricare altă biserică, ea este clădită pe temelia simbolului Niceo-Constantinopolitan, simbol al Creștinismului vechi și simbol comun al creștinilor, pe care s'a întemeiat vechea dogmă creștină“.

Totuși, repetarea inteligentă a unui simbol, care să te facă, de trei ori ortodox, nu ajunge; nici primirea speculativă a unei concepțiuni despre Dumnezeu.

Speculația teologică nu-i o nenorocire care, în orice timp, s'a alipit creștinismului și-l amenință încă în zilele noastre?

Trebuie ca, de partea lor, ortodocșii să încerce de a atinge elementul divin al protestantismului.

Dumnezeu nu-i Dumnezeul unei confesiuni: el vorbește fiecărui om în limba sa. Principiul care trebuie de păstrat, este de a uita când se judecă, de pildă, teologia germană¹⁾. Autorul nu tăgăduiește, de altfel, că această teologie protestantă să fi cunoscut epoci de decădere:

„Acum, confesiunea vechii Biserici, Biserica ortodoxă apare ca predicator al adevărului în fața acestui protestantism al epocii trecute la Reformatorii cari au părăsit, cel puțin peste măsură, credința în treime, divinitatea lui Hristos și'n învierea trupurilor și cari s'au datat, pentru o bună parte, umanismului și subiectivismului modern. Nu s'ar fi stăruit prea mult asupra faptului că, fără doctrina Reformatoților, cu privire la justificare și împăcare,

1) N'are înțeles, Părinte directore. Nota Arhim. Scriban.

rămâne fără temelie și perde toată însemnătatea¹⁾. Intruparea Cuvântului, a doua persoană a Treimeii, rămâne condițiunea obiectivă a justificării și împăcării a omului cu Dumnezeu“.

Biserica ortodoxă a rămas străină și față de această luptă împotriva ceea ce se numea elenizarea dogmei, luptă care trebuia să atingă la tăgăduirea dogmei de un număr însemnat de protestanți:

„Insfârșit, este însemnat că Biserica ortodoxă a păstrat, cu curățenia sa, vechia dogmă creștină, nu a desfigurat-o printr'un raționalism scolastic.

Totuși, credința vechii Biserici, dogma vechii Biserici nu pot să rămână vii și puternice decât datorită unei raportări statornice către unica lor temelie: cuvântul viu al Evangheliei sau, dacă voim, predicarea biblică în care Biserica, într'o ascultare credincioasă cuvântului lui Dumnezeu, trebuie mereu să caute îndreptarea sa. Și se poate zice că această predicare, care nu-i alta decât funcțiunea profetică, a fost foarte mult neglijată în Biserica ortodoxă în folosul elementului de cult și ierarhie asupra căroră, în biserica și tradiția bisericească, s'a stăruit într'un chip unilateral“.

Cu toate prejudecățile anumitor protestanți, nu rămâne mai puțin adevărat decât că formele venerabile și neclintite ale cultului liturgic au marea lor valoare religioasă. Biserica ortodoxă le dătoarește de a nu fi căzut în subiectivismul umanist și'n individualism. Cuvântul lui Dumnezeu, cu toate acestea, foarte adesea i-a lipsit. Inșă fără cuvânt, Biserica riscă de-a nu mai fi o biserică:

„In timpul de față Biserica ortodoxă, adică Biserica patriarhală, singura adevărată, căreia rămâne alipit numele patriarhului Tihon și care numără, printre membrii săi adevărați mărturisitori a căror îndrăzneală înfruntă moartea, ca și episcopul Veniamin al Petrogradului și atâția alții, această biserică se află în mare strâmtorare și străbate o epocă de mahnire și amărăciune; nu-i un rezultat al întâmplării că'n această clipă predicarea nemijlocită a Evangheliei are o așa de mare însemnătate.

Mărturisirea Evangheliei, a Evangheliei curate și întregi, fără subțierea raționalistă fără îndulcirea sau transpoziția subiectivistă, este aceia care va mântui Biserica rusă.

Nu-i o bucurie de a constata că preotul Serghie Bulgikov, în schimbul său de scrisori cu Hars Herenberg (Put, No. 5 și „Religiöse Besinnung“ caietul I), credincios împrejurărilor deosebite ale bisericii sale, se sprijină pe faptul că „bblicismul, o săturare biblică deosebită, o anumită viață în Biblie, este o calitate... .. să vezi chiar un privilegiu a lumii protestante“.

Este de datorita protestantismului ca să arate ortodocșilor, prin pilda sa, ceea ce este o „viață în Biblie“. Pentru a fi la înălțimea acestui lucru, trebuie ca însuși să fie credincios principiului său. Viața sa trebuie să fie în Biblie, adică că trebuie să primonească cuvântul lui Dumnezeu cu credință și ascultare. Libertatea evan-

1) Cine perde toată însemnătatea? De ce nu pu subiectul? - Nota 4. 8.

ghelică este mărginită de cuvântul lui Dumnezeu și de Biserică. Cuvintele lui Bulgakov, pomenite mai sus, silesc pe protestanți să se reîntoarcă asupra lor: „Însă avem prilejul de a asculta când el spune: „Ortodocșii noștri, voim să iubească biblicismul vostru atât cât este adevărat, însă noi cerem că trebuie să fie cruțată, de partea voastră, toată evanghelizarea, știind pe aceia pe care o practică „Sectanții“ evangelici sau mai curând „neo-pietiști“, cari fac, din ce în ce mai mult, să se simtă înrăurirea lor în Rusia. Bulgakov, câteodată, se exprimă foarte aspru și într'un chip păr-tinitor; însă n'are dreptate să spună că „Stundiștii“ ruși au păstrat din protestantism, înainte de toate, protestarea negativă contra Bisericii și Tradiției“.

Practicele sectelor rusești au în vedere aproape numai experiența subiectivă a convertirii. Însă Reformatorii învață că credința, adică harul, justifică singur și nu faptele, cele ale evlaviei, nici altele. Renașterea botezului, pentru evanghelicii ruși, este deasemeni, un abuz, nu atât botezul adultului, ci pentru că el caută mântuirea în mișcările omenești.

„Toți acei cari, în acest spirit, părăsesc biserica lor strămoșească, ar trebui să se întrebe dacă ei nu renunță la adevăratele bogății neasemănat de înalte față de acele care pot să le câștige aiurea. Noi nu tăgăduim că există în secte energii întemeiate pe Evanghelie și cari voesc să slujească la întărirea unei vieți morale. Despărțirea de biserica mamă nu s'a făcut fără vreo greșală din partea sa. Totuși trebuie să ni se spună că acest pietism extrem și acest subiectivism religios, cari fac atâtea progrese în Rusia și cari primejduiesc să distrugă Biserica ortodoxă, se îndepărtează, deasemeni, de spiritul adevăratei Reforme. Bisericile, eșite din această reformă, ar trebui, deci, să se ferească de a veni în ajutorul acestei opere de distrugere fără a se îngriji cine va înlocui ceea ce distruge. Din această evanghelizare, nu va eși renașterea Bisericii ruse, ci o desbinare înspăimântătoare“.

Și autorul încheie că unirea se va face prin ștergerea pretențiunilor omenești și a visurilor imperialiste în fața singurului cult a lui Hristos Mântuitorul:

„Adevărata întâlnire, a protestantismului reformat și a ortodoxiei răsăritene, este stăpânită de voința unirii într'un singur Mântuitor și Stăpân. Ea silește cele două partide la întoarcerea către sine, la o pocăință smerită și la renunțarea la visul imperialist de a se prizoni sau a se distruge reciproc prin propagandă“.

„Drumul adevăratei Biserici, una și ecumenică, nu-i confesional și imperialist, nu-i nici interconfesional; el pleacă dela biserică și se adâncește până la punctul în care alte biserici, cu adevărat, devin vizibile, ca biserici a lui Dumnezeu ca biserici surori“.

Tradus din „Les documents de la vie intellectuelle“
de Iconom CORNELIU M. GRUMAZESCU,

Profesor și Director al Seminarului teol. Edinești-Hotin.

Neliniște la Sfântul Munte.

Iată ce se scrie dela Sf. Munte în țară :

La noi, în Sfântul Munte, este mare zarvă :

La Ministerul de Externe grecesc s'a elaborat un proiect care a fost deja prezentat Parlamentului spre ratificare, relativ la perderea multor drepturi și privilegii ale administrației autonome sau, mai bine zis, pentru sporirea autorității Guvernatorului din Sfântul Munte. Astfel, noul Guvernator, care este așteptat din zi în zi, va fi însărcinat cu puteri deosebite, dacă Parlamentul va ratifica proiectul. Mai întâi, el va fi Președintele Comunității, al doilea va reprezenta, în persoana sa, tribunalul de prima și a doua instanță. Poate personal să expulzeze dela Sfântul Munte, după aprecierea sa, pe toți acei cari i se vor părea primejdioși ordinii publice. Toate neînțelegerile cari se vor ivi între dânsul și Kinotul (comunitatea), le examinează Ministerul Afăcerilor Străine. Kinotul a trimis Guvernului un protest contra unor asemenea amestecuri în drepturile autonome ale Sfântului Munte.

După starea nouă creată, Kinotul pierde aproape toate drepturile sale și devine aproape ca un simplu spectator sau executor voinței viitorului Guvernator, și aceasta se poate resfrânge foarte rău asupra vieții călugărești fără protecție și, în particular, asupra monastirilor noastre. Se înțelege ce poate face un om cu astfel de imputerniciri cu un element pe care nu-l dorește. Intr'un scurt timp, dânsul poate, în baza legală, să depărteze dela Sfântul Munte pe toți acei cari i se vor părea inconvenabili. Pe această temă s'ar putea spune încă multe.

În toate acestea, se observă mâna fostului Guvernator care a avut mari neplăceri cu Kinotul și a amenințat cu răzbunarea.

Dacă Parlamentul va ratifica noul proiect al legii, atunci în anul care vine sunt de așteptat multă jale și neplăceri.

Contrariu tuturor promisiunilor de a păstra inviolabil drepturile Sfântului Munte, Guvernul nu le respectă. În momentul acesta, se mai află că Guvernul turcesc are de gând să ia ospățaria din Constantinopol, ca avere ce aparține lor.

Tot vești urâte.

Vremea ne-o mîncăm cu polemici proaste și cu atacuri nătânge unii contra altora. Pierdem căutând a ne distruge o epocă prețioasă în care datoria tuturor ar fi să construiască.

N. IORGA,

în Neamul Românesc, 14 Decembrie 1929.

CĂRȚI, REVISTE, ZIARE

Vasile Gan, **MEMORIILE UNUI DUHOVNIC**. *Studiu Pastoral*. Cluj 1928. Volum de 225 de pagini, în formatul cărților de școală. Prețul 100 de lei.

Dacă este vreo carte care să merite numele de „trăită“, este aceasta. Autorul este protopopul ținutului bisericesc al Lupșei, în eparhia Clujului, și-și înfățișează aci tot rezultatul experiențelor sale din viața bisericească, în toată vremea lucrului său bisericesc și încă și din viața de seminarist. Sunt arătate aci atâtea cotituri ale vieții, în legătură cu folosesele ori pagubele pe care un soi de viață sau altul le aduce pentru biserică, încât aflarea acestora, din gura unui bărbat care a trecut prin ele, este de mare folos tuturor celor care intră în slujirea preoției. Mărturisirile Părintelui Protopop Vasile Gan sunt cu atât mai prețioase, cu cât Sf. Sa ni se arată la începutul slujirii sale drept omul care a voit să umble pe căile lumii, care era străin de înțeleșul Bisericii, care nici nu avea la inimă s'o slujească cu drag, deci un om a cărui inimă nu era pentru preoție. Ne este de folos pentru noi să aflăm, din însăși gura sa, dacă o asemenea stare se potrivește sau nu cu slujirea Bisericii; dacă merge să intri în preoție cu asemenea porniri; dacă trage Biserica vreun folos dela un asemenea preot. Din gura Părintelui Gan, aflăm că o asemenea stare e un prăpăd și pentru omul care intră fără inimă la o asemenea slujbă, dar și pentru Biserică. Numai acel alipit sufletește de slujba sa poate aduce vrenn folos așezământului.

Cine va citi cartea aceasta, va avea mult de gândit. Căci va fi pus înaintea împrejurărilor vieții, înaintea ispitelor care-l fură și va putea judeca, prin pățaniile altuia, dacă merge să intri în slujba preoției cu sufletul plin mai mult de ale lumii decât de ale Domnului,

În povestirea Părintelui Gan despre ce a fost viața sa ca preot, aflăm nu numai ce i s'a întâmplat Sfinției Sale, ci ce se întâmplă în de obște cu omul care nu este mînat de răvna lucrului său. Avem aici destăinuiri prea dureroase despre stări care au putut fi nu numai ale autorului, ci și ale multora alții. De aceia avem înainte o zugrăvitură despre destrămarea sufletească pe care o putem descoperi în unii seminariști, în niii din ceice intră în slujba altarului și care este capătul unei asemenea stări și pentru Preot și pentru Biserică. Ai dezvăluiri care se suie până la treapta unei adevărate tragedii, ai marea învățătură pe care omul o capătă din pățanii, ai o întreagă viață de preot, care, din pricina nepregătirii, a început rău, gata să se sfărâme, dar care s'a îndrumat apoi bine și roditor pentru slujba Domnului.

Dacă este așa, care slujitor al Bisericii și mai cu seamă din cei tineri, nu va folosi această scriere? Ea este o adevărată pastorală vie, este o lucrare practică, pe care trebuie s'o avem în vedere la orice studii de Pastorală.

Pentru mine, ca profesor de Pastorală, îmi este plăcut că am descoperit o asemenea carte și trebuie să mărturisesc că este nu numai

plăcerea de a mi mai fi găsit o unealtă de lucru pentru slujba mea, ei și gustarea dulce a unei vrednice citiri. Din punctul de vedere al slujbei, încă nu o isprăvisem de citit, când, văzându-o cât este de prețioasă, am și recomandat-o studenților mei dela facultatea de teologie din Chișinău, și dacă Păr. Gan va primi comenzi pentru cartea sa dela Chișinău, să știe că e din pricina recomandării mele. Din punctul de vedere al gustării personale, trebuie să mărturisesc că această carte de mai multe ori mi-a ocupat cu plăcere vremea în tren în drumurile mele dela Iași-Chișinău ori Chișinău-Iași. Cele 3 ceasuri ale drumului așa de frumos și de dulce mi-au fost nmlute de citirea acestei prețioase cărți.

Dacă m'aș apuca acum să arăt în amănunt ce cuprinde această carte, ar trebui să citez prea mult din ea, pentrucă, deși, pe ici pe colo, cuprinde unele lungimi, care par prea amănunțite, când este vorba de tâlcuirea unor fapte, dar, cu una, cu alta, sunt îngrămădite aici atâtea fapte, atâtea adevăruri, atâtea pățanii, atâtea învățături, pe care le cul-gi din ce-ți scoate înainte însăși viața, încât bucăți întregi trebuie să le iei de acolo și să le pui aici.

Dintru început, ni se perândează pe dinaintea ochilor starea de suflet a tânărului care a ajuns mai apoi Protopopul Vasile Gan. Ea este starea de suflet a atâtor alții și de aceia citirea aceasta trebuie să stea sub ochii seminaristilor și a tuturor tinerilor teologi.

Din capul locului, tânărul Vasile Gan n'a voit să se facă preot. A intrat în seminar cu inima strânsă, nevoit să intre într-o asemenea școală, fiindcă nu avea chipul de a intra în alta. Dar în tot timpul a fost un tânăr fără alipire către lucrurile pe care le cuprinde preoția și către care te îndrumază seminariul. Oricare ar fi fost starea sufletească a tânărului venit la seminar fără tragere-de-inimă, fiindcă el voia să învețe altceva, pe de altă parte nici seminariul nu l-a ajutat, după cum mărturisește autorul, ca să iasă din această stare. Nu i-a câștigat inima prin nimic. „Pentru mine, mărturisește Păr. Gan, (educațiunea seminariului) n'a fost educație: De două ori pe zi — după comandă — eram escortat la biserică și îndărăt. La comandă învățam, mâncam, dormiam; la comandă trebuia să mă prezint înaintea corpului profesoral ori a singuraticilor profesori. De conversații intime, de familiaritate, urbanitate, cum s'ar zice, nu prea putea fi vorba. Teologii pe vremea aceia erau un fel de material brut, care numai așa se poate prelucra, dacă dai cu bâta sau cu ciocanul în el. Nici nu se oăuta ca raporturile dintre profesori și elevi să fie intime (intime cât permitea autoritatea oficială a profesorului și subordinația ce se cuvine elevului). Profesorii mei adesea erau un fel de *nolli me tangere*, iar elevii un fel de *paria*, căruia-i interzis chiar și dreptul de a cerși milă. Educația seminarială semăna ou dresura, unde respectul îl susține sbiciul, nu legătura sufletească. Asta mă făcea nervos. Tot mereu îmi ieșam din sărite, contravenind multor ordine de disciplină — foarte salutare altfel.

„De ce să datorăm superiorilor respect, îmi ziceam, când dănești atât de despotic mă tratează, și de blândeța evangheliei că sunt mai departe ca cerul de pământ?

„Nicol ou studiile nu-mi mergea mai bine. Forța învățătorei teo-

logice de 3 ani mi-a alcătuit-o memorizarea tipicului și dogmelor abstracte. Măcinam la texte biblice până la săturație, ca vezi bine, să avem argumente biblice la combaterea ereziilor altor biserici și la susținerea cu tărie a ortodoxismului nostru. Incolo nimeni sau aproape nimeni nu-și bătea capul să ne împrumute duh, ca să și simțim adevărurile memorizate, și mai ales să ne și convingă asupra adevărilor ce ni se propun. Un singur profesor ne-a spus odată, că omul de regulă trece prin necredință, ca să ajungă la bătrânețe la credință. Atâta însă a fost însă prea puțin. Vai cât de gol era sufletul meu! Vai cât de cu puțin capita! religios am părăsit institutul teologic! "

Aceste stări de suflet fără îndoială n'au fost numai ale Părintelui Gan. Câți seminariști vor fi avut inima rece și an intrat așa în preoție! Deaceia cartea acesta e bine s'o citească și cărmuitorii seminariilor. Deși eu personal m'am muncit mult pentru școală când am fost cărmuitorul Seminarului Central din București (1909—1919), totuși mi-ar fi fost de folos să fi avut în mână o asemenea carte. E bine să știi cum se resfrânge în sufletul tânărului lucrul școlar. Știi și eu sufletele de seminariști care nu se îndrumau prea bine și care, dacă intrau în preoție, intrau a pagubă.

Iată, aceasta e o problemă, care trebuie să intre în socoteala multora, fiindcă e o mare greutate a Bisericii.

Cu o asemenea pregătire, Păr. V. Gan a intrat în slujba Bisericii. Nimic nu-i plăcea, cu nimie nu se învoia. Găsea de cărtit împotriva obiceiurilor practicate de popor, încât inima poporului era într'o parte, iar gândurile Preotului în alta. Se întâlneau în aceiași biserică, dar străine erau sufletele unele de altele.

O asemenea stare nu se putea însă să nu-l puie în ceartă cu credincioșii. De aici, a ajuns îndată la demisia din parohie. Mai mult de 1 $\frac{1}{2}$ ani n'a putut sta. N'a putut sta nici în a doua parohie, până ce a ajuns în comuna *Nevoieși*, în care, după ce s'a lovit cu capul de atâtea încercări, s'a pus pe lucru. Deși aceasta era o parohie cu oameni înstrăinați de biserică, totuși, dacă s'a pus pe lucru, a avut și rezultate.

Dar această schimbare nu s'a putut face cât ai bate din palme. Și în *Nevoieși* nărăvașul preot nu s'a dat la brazdă cu una cu două. Totuși greutățile pe care le întâmpina pretutindeni l-au pus pe gânduri. Cum sta odată așa pe gânduri, i-a venit o tresărire ca din senin. L-a străbătut odată un gând din neașteptat, în care i s'a spus: De ce te frământă? Nu ai cetit cuvintele Apostolului neamurilor: *Înțelepciunea lumii acesteia nebunie este la Dumnezeu?* (1 Cor. 3, 19).

De aici, autorul începe mărturisiri despre lipsurile sufletești pe care le avea. Deși făcuse teologie, deși era preot, auzea de aceste cuvinte abia întâia oară. Abia după ce le-a auzit, s'a pus să cerceteze ce e cu ele și le-a găsit în Scriptură. Omul găsea abia acum calea către învățătura Lui. A început a citi și a se forma singur. S'a pus pe treabă în parohie, dar iarăși a mers gren. A lucrat după calapod de carte și nu vedea că oamenii s'er da după brazdă. Era bănuț în gândul curat al lucrului său. Au încercat să intre în lucru și bătători. Un om de treabă care i-a așit în cale și care i-a arătat unde e elenclul

neizbânzii, l-a dumerit și l-a făcut să mai ia și alte chipuri de lucru. În sfârșit, punerea cu totul în slujba parohienilor săi, pe care a știut cum să-i slujească după ce a privit de aproape ce le trebuie și cum îi poate ajuta, l-a pus pe calea cea bună. Dar lucrul acesta a cerut timp și omul a suferit. Treptat-treptat însă, a pătruns în inima mulțimii și și-a cucerit un loc de cinste dela care an pornit apoi toate izbânzile sale și din înaltul cărora Protopopul Gan poate vorbi azi liniștit pentru a-și împărtăși toate încercările sale.

Odată ajuns pe calea cea bună, preotul înoit n'a mai avut greutate ce să facă pentru a lucra tot mai mult pentru parohienii săi și a se înțelege cu ei. A dezlegat în sat chestiunea cărciumii. Aduna pe oameni la sfat Duminica, le spunea multe, stătea de vorbă cu ei, așa că drumul cărciumii a început a fi părăsit. Evreul care ținea cărciuma, dela o vreme, a trebuit să plece, că nu mai avea cuvinte.

Dacă ascultăm mai departe de Păr. Gan în tot lungul muncii sale pastorale, vedem că Sf. Sa are lucruri de povestit din care tinerii preoți pot învăța, în fel de fel de ramuri ale vieții pastorale. Mai toate întrebările cu care ne frământăm noi azi în parohie au găsit drum și dezlegare în parohia sa. Este de folos să-l ascultăm în toate aceste chestiuni. De este vorba de răspândit cărți în sate, de este vorba cum să ne fie predicile, cum să ne fie slujbele, ce să facem față de părerile pentru înoirile pe care unii le cer în biserică, cum este primirea orgei în biserică, pentru toate acestea găsim multe înțelepte răspunsuri în cartea Părintelui Gan. Sunt răspunsurile omului pe care l-au învățat pășaniile, privirea de aproape a lucrului. Este însăși viața care l-a învățat cum să găsească drumul. Fiecare capitol, care de toate sunt 15, pune câte o problemă a vieții parohiale și în care ai nu numai teorii, ci și cum Păr. Gan a lucrat și a izbândit. De aceia noi socotim cartea aceasta un adevărat povățuitor pentru chemarea pastorală a preotului. Dacă noi avem un astfel de povățuitor, cum e cel al răposatului Econom *St. Călinescu*, de fapt acela este tot o carte de teorii. Aceasta însă a Părintelui Gan este o carte a vieții de preot, cartea unui preot care a păcătuit și a știut să se îndrepte. Fiindcă mulți pot păcătuia la fel, cartea aceasta le va arăta zarea în care să găsească drumul. Prin aceasta, ea ajunge a fi foarte folositoare în toate seminariile noastre, nu ca o carte de studiu, ci ca una care ajută mi-nunat pe cele de studiu. E de trebuință și studenților în teologie și preoților și în de obște tuturor celor care au la inimă problemele pastorale. Noi ne facem o datorie de a lauda cartea aici și a deschide ochii tuturor să caute spre dânsa. Recomandată în fiecare eparhie, va fi un adevărat îndreptător în chemarea noastră.

Iar pe Păr. Protopop Gan, pe care nu-l cunoaștem, când are îndărățul său o asemenea încercare, îl socotim adevăratul protopop, care știe să cârmuiască pe preoții săi. Se vede că și preoții îl prețuiesc, pentru că șinguri au luat și au dat în tipar această carte. E o faptă care-i cinstește și pe ei și pe protopopul care a meritat o asemenea dragoste. Ferice de protopopul care știe să slujească astfel pe preoții săi și care a lăsat asemenea urmă în sufletele lor! Il pomănim aici cu tot dragul, ca să-l poată cunoaște și prețui toată Biserica românească.

PUBLICAȚIUNI CREȘTINEȘTI.

Pâinea vieții. Foaie de îndrumare creștină, bilunară. Târgul-Jiu.

Din anul trecut, a început a se tipări în Târgul-Jiu o foaie de învățătură creștinească cu numele de mai sus, scoasă de Preoții *Gr. Prejbeanu, P. Tășcău și Gh. Gătă* din acel oraș. Au eșit până acum 12 numere. Revista are formatul ca al acesteia și iese fiecare număr în opt pagini. Abonamentul 40 de lei pe an.

Studentul. Revista Societății culturale „Petru Movilă” a studenților teologi din Chișinău. E în format ca al *Apostolului*, iese lunar, având de fiecare număr 16 pagini pe 2 coloane. Abonamentul 90 de lei pe an pentru studenți și școlari; ceilalți 120; iar cel de încurajare 200.

Glasul Domnului. Vestitorul parohiei ortodoxe din Arad și al „Oastei Domnului” din Eparhia Aradului. Iese în 4 pagini ca ale revistei noastre, de 2 ori pe lună, cu un tipar des.

Aceasta e o foaie foarte plăcută, plină de învățături creștinești pentru cârmuirea vieții. Cu acest an, a intrat în anul al treilea. Ii urăm spor înainte și, când vom strânge odată mai multe numere la un loc, vom scrie mai pe larg despre cuprinsul ei. Cu scoaterea ei, se ostenește Păr. *C. Turicu*, cunoscut peste munți prin cârticele populare, precum *Apostolii satelor*, lucrată ca bucată de teatru, cu temă din viața satelor noastre și eșită ca nr. 43—44 în *Biblioteca Creștinului Ortodox* din Arad. Abonamentul 60 de lei pe an.

Sfânta Cruce. Foaie creștină pentru mântuirea sufletului. Iese odată pe lună, în format ca al revistei noastre, 16 pagini numărul, scoasă de Părintele *P. Chirica* dela biserica *Barnovschi* din Iași.

Afară de revista oficială *Mitropolia Moldovei*, Iașul are și această tipăritură creștinească lunară, în care sunt lămurite vrednic felurite învățături creștinești. Cu anul acesta, a intrat în anul 3. Abonamentul costă 100 de lei pe an.

Muncitorul creștin. Cu anul acesta, a început a eși la lumină, ca tipăritură a Parohiei *Podeanu* din București, (biserica Sfinții Impărați Constantin și Elena. Puțu lui Crăciun, București, 2) foaia aceasta, în format ca al cărților de școală, în 4 pagini. Au eșit până acum 2 numere. Nu ni se spune la ce date apare. În nr. 2 citim că nr. 1 s'a împărțit în parohie în 1612 numere, ceiace e destul de mult și foarte îmbucurător pentru o parohie. Scoaterea foii se datorește râvnei preotului *Mihail Șerpoianu*, ajutat de harnica și inimoasa sa soție, cum și unor parohieni foarte săritori pentru treburile creștinești, cum sunt domni *Nae Podeanu* cu soția sa *Teodosia* și *Ioan Perțu* cu soția sa *Paraschiva*.

Pace vouă! Foaie de zidire creștinească. Ploești, Bulevardul Independenței 3, scoasă de preoții *C. A. Popescu; I. Brezeanu;*

Aurel Popescu; I. Minculescu; Al. Al. Popescu și Diaconul Sîrbucanu. Nu spun nimic de abonament.

Această, foaie, în 8 pagini, are formatul ca a și celei pomenite mai sus. Face parte din soiul de tipărituri cu care preoții se silina acum în feluritele parohii de a îndrepta inimile oamenilor spre cele duhovnicești. Aceste tipărituri se înmulțesc și face oinate preoților că se străduiesc în felul acesta.

Lupta cea bună (fostă *Vino și Vezi*).

De anul trecut (1 Ianuarie) această revistă iese sub acest nume în Câmpulung. Ea e scoasă lunar de preoți și e îndreptată împotriva sectanților care s'au înmulțit în Muscel. Aflăm că acum se întind și în Argeș. Dar preoții îndată au luat seama și se pregătesc de luptă. O tipăritură ca aceasta arată că preoții sunt treji cu privire la primejdie și că sectanții nu găsesc câmpul pustiu. Au putut surprinde, dar și preoții se simt îndemnați să se ridice.

Dr. P. Barbu & Pr. Bizerea, Carte de Religione pentru clasele II și III ale școalelor primare. După programa analitică a Ministerului pentru învățământul primar. Edițiunea 2-a, Caransebeș, 1930 Editura Tipografiei Diecezane. Prețul 10 lei.

Dr. Petru Barbu este cunoscutul nostru pedagog bisericesc, care urma să fie sărbătorit peste munți pentru însemnata sa muncă pe ogorul predării învățăturii creștinești. Dar sănătatea îi era șubredă și serbarea s'a amânat. De atunci, nu mai știm ce mai este cu serbarea sa. Primim acum însă această cărticică, din care vedem că Păr. Barbu este tot la locul său cel vechiu, pentru care mult ne bucurăm. Că are un tovarăș nou, ne bucurăm și mai mult, pentru că știm că Păr. Bizerea este și Sf. Sa un harnic lucrător în ramura noastră de lucru.

Cartea cuprinde 31 de pagini și este o nouă mărturisire despre priceperea și râvna Părintelui Barbu și a ajutorului său. De altfel cunoaștem cartea dela I edițiune, și pe cât ne aducem aminte, parcă am pomenit de ea și atunci. Toți preoții cari muncesc în școala primară să se înzestreze cu dânsa.

A. S.

Ș T I R I

Danie patriarhală. — Intru amintirea păstoririi sale de 10 ani ai eparhiei Caransebeșului ca episcop, Înalt Prea Sf. Sa Patriarhul D. D. Dr. *Miron* a dăruit acelei episcopii un preț frumos tablou, înfățișându-l pe Înalt Prea Sf. Sa în vestminte arhiepiscopice. Despre acest dar, scrie cu multă bucurie *Foata Diezanană* din 10 Ianuarie a. c.

10 ani de păstorie ai Mitropolitului Vasile al Blajului. — 1 Ianuarie 1930, s'au împlinit 10 ani de păstorie ai Înalt Prea Sfințitului Mitropolit român unit *Vasile* dela Blaj. I s'au făcut

urări, în această zi, de preoții, profesorii și înfățișătorii feluritelor așezăminte din Blaj. Li urăm și noi respectos multă sănătate și apărare dela Cel de Sus de toate primejdiile.

Societatea Ortodoxă în Oradea. — După stăruința doamnei General *Stângaciu*, s'a înființat în Oradea o filială a Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române. P. S. Episcop *Roman* al Orăzii a convocat, într'o adunare de întemeiere, pe doamnele ortodoxe din Oradea. La chemarea Prea Sfinției Sale, au răspuns peste 100 de doamne din Oradea. Prea Sf. Sa a ținut o frumoasă cuvântare, care se poate citi în revista *Legea Românească* din 15 Ianuarie a. c.

Articole băgate în seamă. — Articolele tipărite în această revistă despre unirea cu Roma, scrise de I. P. S. Hrisostom, Mitropolitul Atenei și traduse de d. *Teodor M. Popescu*, au fost citite după cum ne și așteptam, cu mult interes peste munți. Despre ele scrie *Telegraful Român* din Sibiiu dela 22 Ian. a. c. și reproduce bucăți din trînsele. Din aceasta a curs orecare supărare a *Unirii* dela Blaj care scrie protivnic în „Telefonul“ său dela poșta redacției.

Studiu isprăvit. — Cu nr. de față, se isprăvește, în această revistă, studiul Prea Sfințitului Arhieru *Grigorie Botoșăneanu*, vicarul Mitropoliei Moldovei despre secte. Din tot ce s'a tipărit la noi număr cu număr, a eșit, în tipografia Cărților Bisericești, un frumos volum, care va fi o podoabă în multe biblioteci de preoți. Lucrarea se înfățișează cu o prefață a Inalt Prea Sfințitului Patriarh.

Medalleri. — Prin Inaltul Decret Regal nr. 3253 din București, 20 Sept. 1929, a fost cinstit cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* c. I d. Dr. *V. Gomoiu* din București, pentru munca sa cheltuită și pe ogorul Bisericii.

BIBLIOGRAFIE

Episcopul *Grigorie* al Aradului, **Primejdia sectelor religioase pentru Statele Naționale și mijloacele de apărare.** Arad. Tipografia Diecezană, 1929. Prețul 10 lei.

Preotul *Ion Mihălcescu*, **PACE TUTUROR**, Lucrările Congresului Alianței Universale pentru înfrățirea popoarelor prin mijlocirea Bisericilor, ținut la Praga în zilele de 24-29 August 1928. București 1929. Volum de 126 de pagini, în formatul acestei reviste, fără arătare de preț.

Cuprinde lucrările Congresului dela Praga din 19 August 1928, la care au luat parte dela noi: Păr. Dr. *I. Mihălcescu*; d. Prof. Dr. *Vasile G. Ispir*; Pastorul german *Honigberger* din București și scriitorul acestor rânduri.

Sfântul Cyprian, Despre purtarea fecioarelor. Traducere de Preotul *D. Rudăreanu* din Calafat. Râmnicul-Vâlci. Tipografia Sfintei Episcopii, 1929. Prețul 12 lei.

Scriere frumos tipărită, pe hârtie bună, în formatul cărților de școală. Prefață scurtă, cu mulțămitoare lămuriri pentru darea la lumină a traducerii. În 25 de pagini de traducere (numai traducerea, fără prefață) avem o citire înțeleasă, care se poate străbate foarte ușor și care, cum spune traducătorul, Păr. Rudăreanu, este cu adevărat folositoare pentru vremea de acum. Noi îi urăm să aibă cât de mulți cititori.

L'Europa Orientale. Roma 1929. nr. 11 — 12.

Această revistă scrie mult despre treburile Răsăritului. Odată, pe când trăia răposatul călugăr *Aurelio Palmieri*, scria și despre treburile religioase. Acum se vede că nu mai are oine scrie. Dar în acest număr dublu tot găsim, pe 20 de pagini de tipar, textul Concordatului României cu Vaticanul, apoi o dare-de-seamă largă că lucrurile merg rău în Rusia pentru înșiși bolșevicii.

Μητροπολιτικόν Σάρδεων καὶ Πισιδίας Γερμ. νοῦ, ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ περὶ τῆς ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΩΝ ΣΑΡΔΕΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΑΪΓΗΣ. (Studiu Istoric despre Biserica Sardesului și a episcopilor lui, de *Ghermano*, Mitropolitul Sardelor și Pisidiei). Constantinopol 1928. Volum de 127 de pagini, în format ca al aceței reviste.

Acest studiu e datorit tânărului Mitropolit *Ghermano* al Sardelor, care a fost la noi cu prilejul Investiturii Patriarhului nostru. El a fost tipărit mai întâi în revista *Ὁρθοδοξία* și acum iese în volum. De aceea poartă data de 1928, fiindcă e mult de când s'a început tipărirea în revistă și atunci s'a tras cea dintâi coală. Dar s'a isprăvit abia acum.

Al. I. Săndulescu, Religiunea Daco-Geților. Studiu asupra credinței religioase la Daci, înainte de a îmbrățișa creștinismul. București, 1929.

D. Săndulescu este un tânăr teolog de ai noștri și-i face cinste oă mărturisește tragere de inimă pentru întrebări atât de înalte și de interesante. Vom avea de scris mai pe larg despre studiul său.

Constanzo Mignone, Convorbiri cu Dumnezeu și cu oamenii. Traducere din italienește de Preotul Dr. *Ioan Felea*. București, Tipografia Cărților Bisericești 1929. Prețul 80 de lei.

Una din puținele traduceri religioase pe care le avem din italienește. Una a fost făcută de Păr. Arhimandrit *Chesarie Păunescu*, directorul Seminarului Monahal din Mănăstirea Cernica. Cam de același mărime și de același format (198 de pagini în formatul cărților de

școală) este și aceasta a Părintelui Felea. Sf. Sa, care azi e sub-director al Internatului Teologic din București, a fost preot militar în vremea trecutului război. A mai stat, în această calitate, vreme mulțică în Italia și a învățat italianește. Când l-am cunoscut eu, cu prilejul unui congres bisericesc la Arad, l-am îndemnat să folosească limba italiană traducând ceva pentru noi. A făgăduit, și-a ținut cuvântul și iată traducerea de față. O vom cerceta mai târziu mai în amănunt. Spunem de pe acum numai că autorul e un profesor de filosofie care scrie în folosul religiunii.

Preotul Mina Gașpar, Legea lui Moisi, Sâmbăta Evreilor și Duminica Creștinilor. Cărțică de 62 de pagini în *Biblioteca Creștinului Ortodox* din Arad (nr. 62-63). Prețul 6 lei. De cerut la Librăria Diecezană din Arad. Cărțica aceasta pune în foarte bună lumină drepturile Duminicii creștinești față de Sâmbăta Evreilor și de Legea lui Moisi, pe care unii sectanți le scot înainte cu drepturi neștirbite înaintea Noului Testament. Cine va citi însă rândurile Părintelui M. Gașpar își va căpăta toate temciurile pentru a cunoaște bine aceste chestiuni și a putea răspunde temeinic acolo unde se vor ridica întrebări în această privință. Cărțica are o prefață de Prea Sf. Episcop *Grigorie* al Aradului, care, în puține pagini, spune foarte mult și-ți limpezește deplin unele cărțeli ale sactanților că trebuie să părăsim Biserica. Cu frumoase dovezi din Sf. Pavel, Prea Sf. Sa arată dimpotrivă da toria de a rămănea în sânul ei.

Arhîm. SCRIBAN.

POȘTA REDACȚIEI

Părintelui Gh. Spinei, profesor la Seminariul Teologic din Edineți, Basarabia.

Am primit traducerea Sfinției Voastre și am dat o pentru tipărire pe luna Martie, când credem că va și eși la lumină, dacă nu ne va veni ceva mai grabnic de tipărit. Oricum, traducerea e de interes, fiindcă ne înștiințează ce lucrează Rușii din Paris în ramura teologică, treburi pe care totdeauna ca ortodocși, suntem datori să le urmărim și să le știm.

Domnului Sergiu Blănăriu, școlar la Seminariul „Mitropolitul Gavriil Bănulescu” din Chișinău.

Am primit poezia și fiindcă privește Patima Domnului am dat-o pentru tipar pe Aprilie.

Părintelui D. Cristescu, Montpellier, Franca.

Am primit articolul și l-am dat în tipar ca material de cronică. Dacă este loc, iese chiar luna viitoare. Mulțămim și puteți să ne mai trimeteți.

Arhîm. SCRIBAN.

C A T A L O G

CĂRȚILE RITUALE, LITERATURA BISERICESCĂ, ICOANE ȘI IMPRIMATE CE SE AI
VÂNZARE LA TIP. CĂRȚILOR BISERICEȘTI, STR. PRINCIPATELE-UNITE 80, BUCUREȘTI

VALABIL DELA 1 IANUARIE 1930

Cărți noi de ritual broșate

LEI B.

| | |
|---|-------|
| Acatistul Sf. Treimi | 12.- |
| Antifonele | 150.- |
| Acatistul Sf. Spiridon | 5.- |
| Antifonele | 500.- |
| Acatistul marelui | 200.- |
| Acatistul de Tedeum | 40.- |
| Acatistul | 70.- |
| Acatistul de rugăciuni pentru tot românul | 20.- |
| Acatistul mic | 100.- |
| Acatistul de rugăciuni liturgice | 160.- |
| Acatistul | 400.- |
| Acatistul (Molitvenic) | 450.- |
| Acatistul Sf. Ioan Gură de Aur | 35.- |
| Acatistul pe luna Ianuarie | 350.- |
| Acatistul pe luna Februarie | 300.- |
| Acatistul pe luna Aprilie | 275.- |
| Acatistul pe luna Mai | 300.- |
| Acatistul pe luna Iunie | 300.- |
| Acatistul pe luna Iulie | 380.- |
| Acatistul pe luna August | 350.- |
| Acatistul pe luna Septembrie | 400.- |
| Acatistul pe luna Octombrie | 400.- |
| Acatistul pe luna Noembrie | 400.- |
| Acatistul pe luna Decembrie | 400.- |
| Acatistul Testament, ediția Sf. Mănăstiri Neamț | 50.- |
| Acatistul Mare | 500.- |
| Acatistul, Acatistul și viața Sf. Dimitrie | 25.- |
| Acatistul și Acatistul Cuv. Paraschiva | 20.- |
| Acatistul Sf. Mucenie Haralambie | 15.- |
| Acatistul acatistul și viața Sf. Mina | 20.- |
| Acatistul | 100.- |
| Acatistul | 350.- |
| Acatistul Domnului | 20.- |
| Acatistul | 25.- |
| Acatistul Proscomidiei (tablou) | 20.- |
| Acatistul Rădăcii Panaghiei | 20.- |
| Acatistul Sfinților Steagului unei Corporații | 10.- |
| Acatistul Sfinților Steagului unei școli de | |
| B. Iacov Bărlădeanu | 10.- |
| Acatistul Sf. Biserici | 50.- |
| Acatistul Inverii | 40.- |
| Acatistul Arhieresc de Ep. Silvestru Bălănescu | 15.- |
| Acatistul Bisericesc. | 100.- |

Cărți de rugăciuni

| | |
|---|------|
| Acatistul spre ființă, calitatea II broșată | 7.- |
| Acatistul spre ființă, calitatea II cartonată | 12.- |

de literatură bisericească, broșate

| | |
|--|------|
| Acatistul preoților în campania 1916—1918 | |
| I. C. Nazarie 1921 | 15.- |
| Acatistul din punct de vedere biblic, rațional și moral-practic, de Pr. D. Georgescu | 25.- |
| Acatistul Bisericii Române | 5.- |
| Acatistul Ortodoxă și cultele străine | 30.- |
| Acatistul cu averi proprii | 40.- |
| (Legată în pânză) | 75.- |
| Acatistul Stavropoleos | 10.- |
| Acatistul de rugăciuni de suflet | 60.- |
| Acatistul Bisericii | 75.- |
| Acatistul La Istoria Dreptului Bisericesc, de | |
| Dr. I. Matei | 75.- |
| Acatistul pe toți ani | 50.- |
| Acatistul epistolei către Evrei, traduse după | |
| Ioan Hrisostom, de P. S. Teodosie | |
| Acatistul | 70.- |
| Acatistul de I. P. S. Patriarh Dr. Miron Cristea | 60.- |
| Acatistul și studiul naturii de E. Beltek | |
| de Pr. I. Negoiță și N. Donov | 40.- |
| Acatistul și Paștele de I. P. S. Patriarh Dr. | |
| Miron Cristea | 80.- |

| | |
|---|-----|
| 61. Cuvântări și predici, idem, ediție pe vellan | 10 |
| Hărțile active | 12 |
| 62. Evanghelia sau viața și învățătura Domnului | |
| Iisus Hristos, de Mellisedec | 2 |
| 63. Istoria Bisericească Universală și Statistica | |
| Bisericească, de Eusebiu Popovici, traducere | |
| de Atanasie Mironescu, fost Mitropolit Tri- | |
| mat, vol. I broșată | 12 |
| Idem vol. II broșată | 15 |
| " " III | 17 |
| " " IV | 20 |
| 64. Istoria Bisericească de Sozomen, trad. de I. | |
| P. S. Iosef Georghian | 10 |
| 65. Istoria Predicii la Români, de Ep. Dr. Gr. | |
| Comșa | 25 |
| 66. Legea Organică a Sf. Sinod | 4 |
| 67. Mărturisirea Ortodoxă | 41 |
| 68. Neașore Basarab și Sf. Nifon | 8 |
| 69. Origina și valoarea istorică a Evangheliilor după | |
| Ioan, diacon H. Roventă | 50 |
| 70. Papalitatea sau Roma în raporturile sale cu | |
| Biserica orientală de Vladimir Guettec, trad. | |
| I. P. S. S. Iosif Georghian | 100 |
| 71. Pe urmele lui Hristos de Pr. Gr. Petrov, trad. | |
| de Episc. Nic. Munteanu | 45 |
| 72. Sf. Evangheliile dela Matei de Pr. Dr. I. Mihail- | |
| cescu | 18 |
| 73. Studiu despre Ierarhie | 8 |
| 74. Teologia Dogmatică Ortodoxă, de Silvestru | |
| Episc. de Canev, trad. de Pr. Negoiță, III, IV | |
| și Iel 75 | 150 |
| 75. Teologia Fundamentală de Pr. Prof. Mihail | |
| cescu, vol. I și II. | 100 |
| 76. Valoarea actuală a Canoanelor de Pr. C. Dron | 100 |
| 77. „Daruri și adevăruri” de Pr. C. Dron | 70 |
| 78. Viața lui Constantin-Vodă Cantemir, de N. | |
| Iorga | 100 |
| 79. Vrei să fi înțelept? | 20 |

Cărți de muzică bisericească

| | |
|--|-----|
| 80. Catavasier (cartonat) de I. Pop. Pasărea | 100 |
| 81. Liturghier de strână (cartonat) de I. P. Pasărea | 100 |
| 82. Anastasimatar, de N. Barcan | 25 |

Imprimate și registre de contabilitate

| | |
|--|-----|
| 83. Un stat parohial | 3 |
| 84. Un carnet cu 50 certificate de botez | 50 |
| 85. Un carnet cu 50 certificate de cununie | 50 |
| 86. O serie mare de registre de contabilitate compo- | |
| pusă din: 1 reg. de partizi, 1 reg. plăți, 1 | |
| reg. încasări, 3 bugete, 3 conturi, 5 coperte | |
| și 2 borderouri | 100 |
| 87. Un singur registru mare de partizi | 20 |
| 88. Un singur registru mare de plăți | 20 |
| 89. Un singur registru mare de încasări | 20 |
| 90. O serie mică registre de contabilitate compo- | |
| zintă dintr-un reg. mic de partizi, 1 reg. mic de | |
| plăți, 1 reg. mic de încasări, 3 bugete, 3 | |
| conturi și 5 coperte | 70 |
| 91. Un singur registru mic de partizi | 15 |
| 92. Un singur registru mic de plăți | 15 |
| 93. Un singur registru mic de încasări | 15 |
| 94. Un compt | 4 |
| 95. Un Buget | 4 |
| 96. Un Borderou | 1 |
| 97. O copertă (mapa) | 2 |
| 98. Un registru pentru înscriserile botezătorilor | 100 |
| 99. Un registru pentru înscriserile căsătoritorilor | 100 |
| 100. Un reg. pentru înscriserile înmormântătorilor | 100 |
| 101. Un registru de înscriserile înscriserilor | 75 |
| 102. Un registru de înscriserile înscriserilor | 75 |
| 103. Conținutul de enscriserile | |

**Icoane mari foi volante mărimea 28/40
8,50 lei exemplarul.**

Maica Domnului, Mântuitorul (Iisus Hristos),
Invierea Domnului, Sf. Treime, Sf. Ecaterina,
Sf. împărași, Sf. Apostoli, Sf. Nicolae, Sf. Trei
Ierarhi, S. Dumitru, Sf. Spiridon, Sf. Ioan Bo-
tezătorul, Sf. Voevozi, Sf. Paraschiva, Sf.
Gheorghe, Botezul Domnului, Buna vestire,
Adormirea Maicii Domnului.

**Icoane mijlocii, foi volante marimea 19/28
5 lei exemplarul.**

Sf. Gheorghe, Sfinții împărași, Maica Dom-
nului, Cuvioasa Paraschiva, Iisus Hristos, Sf.
Ioan Botezătorul, Invierea Domnului, Sfinții
Apostoli, Sf. Ecaterina, Sf. Trei Ierarhi, Buna
Vestire, Botezul Domnului, Sfântul Dumitru,
Sfinții Voevozi, Sfântul Nicolae, Adormirea
Maicii Domnului, Sf. Spiridon și Sf. Treime.

*O serie de icoane praznicare (12 bucăți pictate
pe lemn, mărimea 35/24, lei 7000.*

O singură icoană lei 700.

Cei patru Evangheliști imprimași pe satin
pentru sfințiri de biserici (seria) prețul lei 100.

**Icoane mijlocii aplicate pe carton mărimea
15/23, 15 lei exemplarul.**

Sfântul Gheorghe, Invierea Domnului, Maica
Domnului, Sfântul Dumitru, Sf. Nicolae, Sfinții

Impărași, Sf. Apostoli, Sf. Voevozi, Sfinții
Trei Ierarhi, Iisus Hristos, Sf. Ioan Botezătorul,
Sf. Ecaterina, Sf. Paraschiva, Buna Vestire,
Botezul Domnului, Adormirea Maicii Dom-
nului, Sf. Spiridon și Sf. Treime.

**Icoane mari, aplicate pe carton mărimea
23/35 30 lei exemplarul.**

Maica Domnului, Iisus Hristos, Invierea
Domnului, Buna Vestire, Botezul Domnului,
Sfânta Treime, Sf. Ecaterina, Sf. împărași,
Apostoli, Sf. Nicolae, Sf. Gheorghe, Sf. Trei
Ierarhi, S. Dumitru, Sf. Ioan Botezătorul,
Voevozi, Adormirea Maicii Domnului,
Spiridon și Sf. Paraschiva.

**Cărți poștale cu iconițe în culori, a 2
bucata.**

1) Sf. Gheorghe, 2) Sf. Mihail, 3) Sf. Teod
Tiron, 4) Sf. Teodor Sfratilat, 5) Sf. Nicolae,
6) Sf. Mercurie, 7) Buna-Vestire, 8) Botezul
Domnului, 9) Adormirea Maicii Domnului,
10) Sf. Pantelimon, 11) Maica Domnului, 12)
Mântuitorul (Iisus Hristos), 13) Invierea Dom-
nului, 14) Sf. Treime, 15) Sf. Ecaterina, 16)
Sf. împărași, 17) Sf. Apostoli, 18) Sf. Nicolae,
19) Sf. Trei Ierarhi, 20) Sf. Dumitru, 21) Sf.
Spiridon, 22) Sf. Voevozi, 23) Sf. Paraschiva,
24) Sf. Ioan Botezătorul.

Iconițe Cărți poștale aplicate pe carton Lei 6.

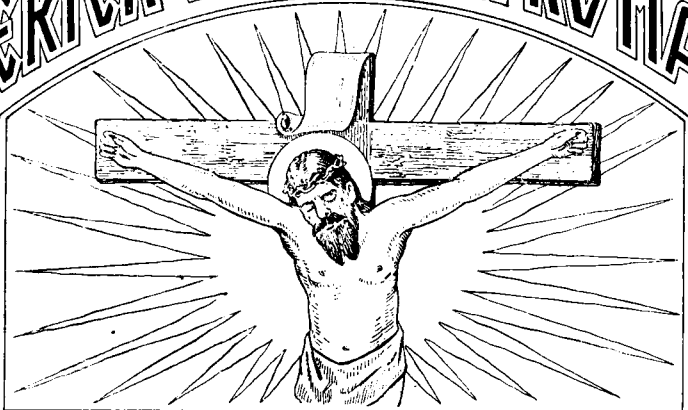
Cărți de ritual legate în piele și pânză, pânză peste tot și pânză și hârtă

| | Piele și pânză | | Pânză peste tot | | Pânză și hârtă | | | Piele și pânză | | Pânză peste tot | | Pânză și hârtă | |
|--|----------------|----|-----------------|----|----------------|----|--|----------------|----|-----------------|----|----------------|----|
| | Lei | B. | Lei | B. | Lei | B. | | Lei | B. | Lei | B. | Lei | B. |
| 1. Arhiraticonul . . . | 300,- | | 225,- | | | | | | | | | | |
| 2. Aghiazmatarul . . . | 410,- | | 350,- | | 300,- | | | | | | | | |
| 3. Apostolul . . . | 770,- | | 680,- | | 650,- | | | | | | | | |
| 4. Cartea de Tedeum | 153,- | | 115,- | | 100,- | | | | | | | | |
| 5. Cartea de rugăciuni p. tot Românul . . . | | | 80,- | | | | | | | | | | |
| 6. Catavasierul . . . | 200,- | | 175,- | | 150,- | | | | | | | | |
| 7. Ceaslovul mic . . . | 250,- | | 220,- | | 200,- | | | | | | | | |
| 8. Dumnezeștile li- turghii | 310,- | | 280,- | | 250,- | | | | | | | | |
| 9. Evhologiu | 710,- | | 650,- | | 590,- | | | | | | | | |
| 10. Evanghelia | 820,- | | | | | | | | | | | | |
| 11. " în piele peste tot, lei | | | | | 1300,- | | | | | | | | |
| 12. Liturghia Sf. Ioan Gură de Aur | 165,- | | 140,- | | 110,- | | | | | | | | |
| 13. Istoria Bisericească de Eusebiu Popovici Vol. I. | 225,- | | 200,- | | | | | | | | | | |
| Idem " II. | 250,- | | 225,- | | | | | | | | | | |
| Idem " III. | 220,- | | 195,- | | | | | | | | | | |
| Idem " IV. | 300,- | | | | | | | | | | | | |
| 14. Mineiul pe luna Ianuarie . . . | 560,- | | 510,- | | 460,- | | | | | | | | |
| 15. Mineiul pe luna Februarie . . . | 560,- | | 510,- | | 460,- | | | | | | | | |
| 16. Mineiul pe luna Aprilie | 535,- | | 485,- | | 435,- | | | | | | | | |
| 17. Mineiul pe luna Mai | 560,- | | 510,- | | 460,- | | | | | | | | |
| 18. Mineiul pe luna Iunie | 560,- | | 510,- | | 460,- | | | | | | | | |
| 19. Mineiul pe luna Iulie | 590,- | | 540,- | | 490,- | | | | | | | | |
| 20. Mineiul pe luna August | 560,- | | 510,- | | 460,- | | | | | | | | |
| 21. Mineiul pe luna Septembrie . . . | 560,- | | 510,- | | 460,- | | | | | | | | |
| 22. Mineiul pe luna Octombrie | 610,- | | 560,- | | 510,- | | | | | | | | |
| 23. Mineiul pe luna Noembrie | 610,- | | 560,- | | 510,- | | | | | | | | |
| 24. Mineiul pe luna Decembrie | 610,- | | 560,- | | 510,- | | | | | | | | |
| 25. Noul Testament, Editura Inst. Biblic ortodox român, tradus de Păr. Grigorie (Gala Galaction) | | | 100,- | | | | | | | | | | |
| 26. Octoiul mare | 770,- | | 680,- | | 650,- | | | | | | | | |
| 27. Paraclisul. sf. D-tru | 138,- | | 100,- | | 80,- | | | | | | | | |
| 28. Penticostarul | 620,- | | 530,- | | 430,- | | | | | | | | |
| 29. Prohodul Domnului | 138,- | | 100,- | | 80,- | | | | | | | | |
| 30. Psăltirea | 250,- | | 220,- | | 190,- | | | | | | | | |
| 31. Panihida | 138,- | | 100,- | | 80,- | | | | | | | | |
| 32. Rânduiala Ridicării Panighiei | 138,- | | 100,- | | 80,- | | | | | | | | |
| 33. Slujba sfințirii Stea- gului unei Corporații | 9J,- | | 80,- | | 65,- | | | | | | | | |
| 34. Rând. Sf. Steagului unei școli | 90,- | | 80,- | | 65,- | | | | | | | | |
| 35. Sluj. Sf. Bisericii | 190,- | | 160,- | | 130,- | | | | | | | | |
| 36. " Inverii | 190,- | | 160,- | | 130,- | | | | | | | | |
| 37. Tipicul Bisericesc | 250,- | | 200,- | | 150,- | | | | | | | | |

Instrucțiuni de comandă: Orice comandă va fi însoțită de un acconto, urmând ca restul împreună cu costul de transport să se încaseze prin ramburs.

LIBRARIILE ȘI ORICE REVĂNZĂTORI SUNT OBLIGAȚI A VINDE CARTILE CU PREȚURILE DIN ACEST CATALOG

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ



REVISTA SFANTULUI
+ S I N O D +

CUPRINSUL

| | |
|---|---|
| Toma D'Aquino și Argumentul Ontologic | Prof. Ioan Gh. Savin |
| Morală și sociologie | Preot Valeriu Iordăchescu |
| Biserica Ungrovlahiei în timpul ocupației rusești | Gh. M. Ionescu |
| Introducerea caracterelor latine | Preot I. T. Vasilian |
| Fapte triste | D. Cochălănu |
| Dacă am vorbi pe nepregătite | Arhim. Scriban |
| Începutul ființării registrelor de stare civilă | Preot Ioan Răuțescu |
| Cronica bisericească | Preot Mihai Regus, Pr. Nic. I. Iancu, † Arhiepiscopul Veniamin Pocihan |
| Cărți, reviste, ziare | Arhim. Scriban, etc. |
| Însemnări mărunte, Știri, | * * * |
| Bibliografie, Multămiri | * * * |
| Poșta Redacției | * * * |

TIPOGRAFIA „CARTILOR BISERICESTI“

S P R E Ț T I I N Ț A

Comitetul redactor al revistei **BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ** se compune din *I. P. S. Patriarh Dr. MIRON CRISTEA*, Președinte de onoare; *P. S. Episcop Vartolomeiu*, director; *Prof. Dr. Ioan Mihălcescu*, prim-redactor; *Arhim. Scriban*, secretar de redacție. Redactorii revistei: 1. Profesorii facultății de teologie din București: 1. Dr. *D. G. Boroianu*, Dr. *V. G. Ispir*, Econ. *I. Popescu Mălăești*, Pr. Dr. *Nicolae Popescu*; 2. Profesorii facultății de teologie din Cernăuți: Dr. *V. Gheorghiu*, Dr. *V. Șesan*, Dr. *V. Tarnauschi*, Dr. *N. Cotos*; 3. Pr. *Cicerone Iordăchescu*, **Chîșinău**, Dr. *Romulus Căndea*, **Cernăuți**. Dr. *Ioan Lupas*, Dr. *St. Cioroianu*, *Iconom Serghie Bejan*, Dr. *Gh. Ciuhandu* și d. *Șt. Berechet*.

Se primesc spre publicare și articole dela alte persoane decât dela Comitetul redactor, în condițiunile următoare:

Articole originale se vor plăti cu 1000 lei coala în formatul de față al revistei, traducerile și recenziunile 800 de lei, cronicile și răspunsurile 600 de lei.

Articole care au fost publicate mai întâi alurea și care se vor reproduce pentru însemnătatea lor și de această revistă, nu se plătesc.

Toate articolele trebuie scrise cîtef și fără „va urma“.

Orice corespondență privitoare la redacție se va trimite pe adresa secretarului de redacție: *Arhim. Scriban*, București 6, str. Antim (localul St. Sinod) sau pe a primului redactor *Prof. I. Mihălcescu* București, Biserica Amzei, Piața Amzel.

Pentru tot ce privește administrațiunea revistei, interesații se vor adresa secretarului administrativ al revistei, d. *D. Sireteanu*, București, localul Sfântului Sinod, la Biserica Antim.

Revista se trimite tuturor parohiilor, ca și în trecut. Persoanele particulare, care vor voi să li se trimeadă, trebuie să se adreseze administrațiunii.

A B O N A M E N T U L

1 an 100 lei. Pentru străinătate, se adaugă transportul.

1 număr 10 lei

Toate abonamentele se trimesc secretarului administrativ: d-lui *D. Sireteanu*, București, Sf. Sinod, Biserica Antim.

CĂRȚILE APARUTE ÎN EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC

BISERICA ANTIM

| | se vinde | rabat | | se vinde | rabat | |
|---|----------|-------|---|--|---------|------|
| <i>Lazăr Diacul</i> , Pr. Sebastian Stanca | Lei 5.— | 1.50 | } <div style="display: flex; flex-direction: column; justify-content: space-between; padding: 0 5px;"> 12345678910 </div> | <i>Ce să crezi și cum să trăiești</i> , de P. S. Nicodem | Lei 4.— | 1.— |
| <i>Patimile Mântuitorului</i> , Pr. Criveanu | " 5.— | " | | <i>Povestiri folositoare pentru popor</i> , de A. V. P. | " 6.— | 1.50 |
| <i>Împotriva Beției</i> , I. P. S. Patriarh | " 5.— | " | | <i>Legea de organizare a Bisericii ortodoxe române</i> | " 12.— | 2.— |
| <i>Doză întâmplări minunate</i> , Pr. Gr. Pișculescu (Gala Galaction) | " 5.— | " | | <i>Paraclisul I și al II-lea al Maicii Domnului</i> | " 5.— | 1.50 |
| <i>Durerea Vinerii celei mari</i> , de Arhim. I. Scriban | " 5.— | " | | <i>Cultul Sfinților (venerarea și invocarea lor)</i> de Diaconul Al. N. Constantinescu | " 5.— | 4.— |
| <i>Catehismul creștinului ortodox</i> , de Pr. I. Mihălcescu | " 10.— | 2.— | | <i>Noul Testament</i> de Păr. Gala Galaction | " 70.— | |
| <i>Adventismul dat pe față de un fost adventist</i> de Arhim. Scriban | " 15.— | 3.— | | | | |

Rabatul se acordă numai la comenzile cari trec de 25 exemplare.

Îcoanele care se află de vânzare la Institutul Biblic sunt cele editate de Tipografia Cărților Bisericești și se vând, cele mari, cu 8 lei exemplarul, dându-se 1 leu rabat, cele mijlocii, 5,50 lei exemplarul, având 1 leu rabat, iar cele format carte poștală, cu 2 lei, dela care se oprește 0,25 lei rabat.

Îcoanele — *Maica Domnului și Domnul Hristos* — lucrute pentru „Institutul Biblic“ de un anume pictor al nostru, adânc cunoscător al picturii bizantine, și imprimate la München în condițiuni tehnice superioare, au sosit în țară și se află de vânzare la „Institutul Biblic“ Palatul Sfântului Sinod, cu următoarele prețuri:

Îcoane mari 62/47 c. m., lei 40 bucata, Îcoane mijlocii 42/25 c. m., lei 30 bucata, Îcoane mici, format c. poștală, lei 4 bucata. Îcoanele se vând numai contra cost.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

București. Seria III. Anul XLVIII. Nr. 2 (587). Februarie 1930.

Direcțiunea revistei, care și-a dat și-și dă toate silințele pentru a ajuta cu cinste și cu folos munca preoțimii românești, roagă, cu toată căldura râvnici sale, pe toți cucernicii Preoți, să binevoiască a-și achita, atât rămășițele din 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, cât și abonamentul pe întreg anul 1928, ca să nu li se mai ceară suma de plată prin rambursul aprobat de Sf. Sinod. Amânarea plății mărește suma de plată și e păcat ca cucernicii Părinți să cheltuiască pe adaosuri care s'ar putea înlătura.

În nădejdea că cucernicii Părinți ai Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române, vor înțelege că un abonament de 100 lei anual, pentru o astfel de revistă, e o sumă prea neînsemnată și că ne vor ascultă, cum și că amânarea trimiterii abonamentului le e mai mult spre pagubă decât spre câștig, așteptăm cu încredere să-i vedem împlinind rugăciunea noastră.

DIRECȚIUNEA.

Toma D'Aquino și Argumentul Ontologic *)

Principiul cauzalității, care este baza întregului edificiu metafizic al lui D'Aquino, cuprinde în el două elemente bine distincte: Un element metafizic, referitor la conceptul mișcării: *Omne quod movetur ab alio movetur*, și unul logic: *omnis effectus habet causam*. Pe aceste două principii se sprijină toate cele cinci argumente formulate de D'Aquino pentru dovedirea existenței divinității, socotite de el ca aposteriorice și fără nici un ingredient de natură ontologică.

O scurtă expunere a acestor argumente sau „căi“, cum le numește marele scolast, ne va arăta în ce măsură teza sa este justă.

Prima „cale“ e acea a mișcării și are următoarea formulare: „Prima și cea mai evidentă cale (pentru dovedirea existenței lui Dumnezeu) este aceia care se deduce din mișcare. Căci este sigur, și simțurile ne-o dovedesc, că ceva se mișcă, în această lume. Ori, tot ce se mișcă se mișcă prin alt cineva. Însă nimic nu poate fi mișcat, decât dacă este în stare de act. Deci a mișca nu înseamnă altă ceva decât a trece ceva din stare de potență în stare de act. Din potență în act însă nu poate fi adus ceva decât prin ceva ce este el însuși în act. Spre exemplu: căldura

*) Vezi „Biserica Ortodoxă Română“ pe luna Ianuarie 1930.

în act, adică focul, face ca lemnul, care este cald în potență, să fie cald în act și prin aceasta îl mișcă și-l preface. Însă nu este posibil ca ceva să fie în același timp și în act și în potență și sub același raport. Un corp, spre ex., nu poate fi cald și în potență și în act, în unul și același timp. Căci dacă ceva este cald în act, nu poate să fie cald, ci rece în potență. Deci este imposibil ca ceva sub același raport să miște și să fie mișcat, adică că ceva se poate mișca de sine însuși. Deci tot ce se mișcă trebuie să se miște de către alt ceva. Dacă deci acela de către care ceva se mișcă, se mișcă el însuși, atunci cere el însuși să fie mișcat la rândul-i de altul, acesta de un altul și așa mai departe. Aceasta nu poate merge însă în infinit, fiindcă astfel nu s'ar mai găsi nicăieri primul producător de mișcare și, în consecință, nici toate celelalte mișcări; fiindcă mișcările intermediare nu sunt posibile, decât dacă sunt mișcate prin primele; astfel după cum bastonul nu se mișcă decât fiindcă este mișcat de mână. Deaceia este necesar a ajunge la un *prim motor*, care el însuși să nu mai fie mișcat de nimeni altul, și prin acesta noi toți înțelegem pe *Dumnezeu*¹⁾.

Această primă cale de demonstrație tomistă formează și prima parte a argumentului cosmologic în genere. Este partea specific aristotelică, întemeiată pe postulatul metafizic al aceluși „*πρῶτον κινῶν*” al Stagiritului. Prin D'Aquino, ea a și rămas bun comun pentru teologie în genere.

Proba a doua, denumită la D'Aquino „*Ex ratione causae efficientis*”, nu este decât complectarea primei probe, prin valorificarea elementului logic al legii cauzalității, și are următoarea formulare :

„A doua cale este dedusă din principiul cauzei eficiente. Vedem că în lume cauzele eficiente se înlănțuesc unele de altele. Dar noi nu vedem nicăieri — și nici nu ar fi posibil — ca vreuna din aceste cauze să-și fie propria sa cauză, căci și-ar fi atunci anterioară șie-și, ceia ce ar fi absurd. Însă iarăși nu este posibil să trecem din cauză în cauză la infinit; căci în o serie progresivă de cauze subordonate, prima cauză produce cauzele intermediare, iar acestea pe cea ultimă, indiferent dacă cauzele medii ar fi una sau mai multe. Suprimată cauza primă,

1. „*Summa Theologiae*”. Articulus III. al. 2. *Gonzague Truc*, op. cit. p. 60-61.

se suprimă și efectul și, fără cauza primă, nu vor fi nici cauzele intermediare și nici cauza ultimă. Dar dacă numărul cauzelor ar fi infinit, nu vom avea niciodată nici cauze primare, nici cauza ultimă și nici cel puțin cauze intermediare, ceia ce este evident absurd. În consecință, trebuie admisă o cauză eficientă primară și aceasta este ceia ce toți numim: *Dumnezeu*¹⁾.

A treia probă tomistă este cea a *contingenței* sau, în termenii lui D'Aquino: „*Ex possibili et necessario*“. Ea se deduce din contingența lucrurilor din lume, care duc fatal la ceva care este „*absolut necesar*“. De fapt, această a treia probă nu este decât o *variantă* a probei a doua, pe care dealtfel se și sprijină. Conținutul ei e următorul:

„A treia probă se deduce din contingență și necesitate. În lume vedem lucruri care sunt, dar care pot să și nu fie; lucrurile nasc și mor și deci, pot fi și pot să și nu fie. Este imposibil însă ca lucrurile să fi fost astfel în totdeauna, căci tot ceia ce poate să nu fie, a avut un timp când nici nu a fost. Dacă deci toate lucrurile sunt contingente, a fost un timp când nu a existat nimic în lume. Și dacă a fost cândva așa în adevăr, atunci n'ar exista nici astăzi ceva; căci ceia ce nu este, nu poate concepe ceia ce este, decât prin ceia ce este. Deci dacă nu a existat nimic, într'un anumit moment, nici nu s'ar fi putut naște ceva, deci nici nu ar putea exista ceva în prezent, ceia ce, evident, este absurd. Deci nu toate existențele sunt contingente, ci trebuie să fie și ceva *necesar* în lume. Însă tot ceia ce este necesar are cauza necesității sale sau în sine, sau în altă ceva. Și întru cât nu se poate admite o serie infinită de cauze, producându-se una pe alta la infinit, după cum tocmai s'a arătat (în proba a 2-*a*), deasemenea nu se poate admite o progresiune infinită a cauzelor necesității. Trebuie deci a recunoaște ceva care să fie prin sine însuși necesar, deci care să nu-și găsească într'altă parte cauza necesității sale și care să fie cauza necesității altora—și această cauză toți o numim: *Dumnezeu*²⁾.

După cum se vede din însuși conținut, această probă

1. „*Summa Theologiae*“, Art. III. 2. Gonzalez Truc. p. 62.

2. „*Summa Theologiae*“, Art. III. 2. Gonzalez Truc. p. 62-63.

este varianta probei anterioare, la care dealtfel se și referă. Ea nu mai este împrumutată dela Aristot, ci dela Arabi și anume dela *Alfarabi*¹⁾. Această probă însă *nu este strict aposteriorică*, ci se face culpabilă de *ontologismul* imputat lui Anselm. Obiecția aceasta o ridică, între alții, cunoscutul metafizician *Ed. Le Roy*, în critica pe care o face tuturor probelor raționale în genere. „Dacă se conchide, zice *Le Roy*, din contingenta și deci imperfecția lucrurilor, la ceva absolut necesar, numai pentru că non-existența acestui necesar ar fi în sine absurdă, avem în fond acelaș procedeu pe care îl utiliza și Anselm, care conchidea la existența reală a lui Dumnezeu, tocmai din faptul că contrarul ei, non-existența, ar fi fost absurdă“²⁾.

Aceiași obiecțiune, de folosire indirectă a argumentului ontologic, o face acestei probe și *Kant*, în capitolul „Dialecticei Transcendentale“ din „Critica rațiunei pure“, observând că trecerea dela „*Ens necessarium*“ la „*Ens realissimum*“ se face prin acelaș procedeu ca și la argumentul ontologic, atât de repudiat³⁾.

De această obiecție a folosirii deghizate a probei ontologice, nu este scutită de altfel nici a patra probă tomistă, cunoscută în teologia catolică sub numele de proba: „*De maxime ens*“ sau și proba „*Henologică*“⁴⁾.

Existența lui Dumnezeu se deduce aici din imperfecția sau deosebirea de grad în calitățile lucrurilor din lume, ceia ce duce la existența necesară a unei ființi *a tot-perfecte*. Iată cum redă „*Summa*“ această argumentare:

„A patra probă se scoate din *gradația* care se vede în lume. Lucrurile în lume sunt unele mai bune, altele mai puțin bune, etc. Ori „mai mult“ sau „mai puțin“ se zice de diversele lucruri, după cum ele se apropie în măsuri diferite de ceva care este „cel mai mare“. Astfel se zice de un corp că este mai cald cu cât se apropie mai mult de cea mai mare căldură. Există deci ceva care este cel mai adevărat, cel mai bun, cel mai perfect, prin urmare „cel mai deplin în ființa sa“ — *maxime-ens*, cum

1. Clemens v. Bäumker, op. cit. p. 248.

2. Ed. Le Roy: *Comme se pose le problème de Dieu* în „Revue de Métaphysique et de morale“ an. 1907.

3. Kant: *Kritik der r. Vernunft*, ed. Erdman p. 467.

4. Garlqou-Lagrango: „*Dieu, son existence et sa nature*“, p. 277.

zice Aristot în *Metafizică*. Ori ceia ce este cel mai mare în cutare sau cutare gen este și cauza a tot ce aparține acelu gen. Astfel focul, care este cea mai mare căldură, este cauza oricărei alte călduri, cum se arată iarăș de către Aristot. Deci este ceva care este cauza oricărei alte existențe, a celei mai înalte bunătați, a oricărei perfecțiuni, și acest ceva este ceia ce noi numim *Dumnezeu*¹⁾.

Argumentul acesta îl găsim, aproape la fel formulat la Augustin și la Anselm, iar proveniența lui platonice este evidentă. (E curios, oricum, faptul, că D'Aquino nu se referă la nici unul din ei, ci numai la Aristot.). Avem aici deaface cu cunoscuta teorie a „participațiunii“, așa cum o găsim în „Symposion“ și în „Phedon“, după care calitățile schimbătoare și temporare a lucrurilor contingente nu sunt decât *participări* din „calitățile absolute“ de: Frumos, Bun, Adevăr etc., care există „prin ele și în ele“ și care „se adaugă numai“ lucrurilor „împărtașindu-le“ în măsuri diferite aceste calități, fără ca prin aceasta să sufere ele înșile vreo scădere sau modificare. „La extrema limită a lumii inteligibile — zice Plato, în „Republica“ — este ideea de Bine, care deși abia perceptibilă, totuși nu poate fi concepută fără a conchide că ea este cauza primară a tot ceia ce este bun și frumos în univers“. Aproape la fel conchide și D'Aquino în argumentarea sa: „Există ceva care este Adevărul, Binele, Nobilul — „*Ființa prin excelență*“ și care este cauza oricărei existenți, a oricărei bunătați, a oricărei frumuseți și această cauză e ceia ce numim *Dumnezeu*“²⁾

Origina platonice, ca și factura ontologică a acestei poziții, e greu de negat, deoarece este clar că elementul de bază, cu care se operează aici, e acel a unei ființi a-tot-perfecte, acel „*Maxime ens*“, care însumează în sine toate însușirile ce revin lucrurilor. Că D'Aquino pornește dela imperfecția lucrurilor contingente spre a ajunge la ființa a-tot-perfectă, aceasta nu schimbă decât *aparent* poziția logică, fiindcă în fond tot ideea a-tot-perfecției este aceia pe care se bazează argumentarea. Aceasta o și remarcă *Le Roy*. „Apelul la imperfecția lumii spre a proba contingenta ei, e un apel făcut la proba ontologică, fiindcă ideea de existență necesară se sprijină pe ideea de ființă a tot-perfectă“³⁾.

1. *Summa Theologiae*, Ad, III, al. 2, Conzaquo Truc, p. 64

2. Gauthier Lagrange: *Dieu*, op. cit., p. 236

3. Le Roy, în „*Revue de Métaphysique*“ de 1907.

Faptul că la Plato ideia de bine, adevăr, nobil, etc. sunt considerate ca „entități transcendente“, iar la D'Aquino ca și la Aristot ca simple „Transcendentale“, deci fără o realitate de sine, dar pe care și-o capătă numai prin subsumarea lor în „realitatea supremă a divinității“¹⁾, nu schimbă cu mult situația. Obiecția poate fi valabilă în ce privește pe Plato, nu însă și pe Augustin și Anselm, care sub raportul transcendentalelor au aceeași părere ca și D'Aquino.

Și în sfârșit a cincea și ultima probă a lui D'Aquino, este cea provenită din ordinea care domnește în lume: „*ex gubernatione rerum*“. Este cea ce, în termenii de astăzi, numim *proba teleologică*. Ea are la D'Aquino următoarea formulare:

„A cincea probă rezultă din guvernarea lucrurilor din lume. Căci vedem că lucrurile fizice, deși sunt lipsite de inteligență, lucrează totuși în vederea unui scop: căci ele activează întotdeauna sau, cel puțin, în cele mai multe cazuri, în așa chip, în cât să ajungă la cel mai bun rezultat. Aceste lucruri, lipsite de cugetare, ajung la scop nu prin hazard, ci sub directa conducere a unei ființi inteligente, după cum săgeata ajunge ținta prin conducerea de către săgetător. Deci există o ființă inteligentă care conduce lucrurile către scopul lor și aceasta este cea ce numim: *Dumnezeu*“²⁾.

Acestea sunt cele cinci probe *aposteriorice*, socotite posibile și legitime de către D'Aquino³⁾. De fapt, ele se reduc la două și anume: proba cosmologică și cea teleologică. Dintre ele, numai prima conchide asupra existenței lui Dumnezeu, întrucât proba teleologică presupune deja această existență și conchide numai asupra *personalității* ființei divine⁴⁾.

Faptul însă că cel puțin două din cele patru formulări ale probei cosmologice și anume proba contingenței și cea henologică nu sunt scutite de învinuirea de a fi tributare argumentării ontologice, dovedește că însuși marele scolast nu s'a putut sustrage cu totul de sub influența acestui argument, cu toată categorica lui desavuare și combatere.

1. Garrigou-Lagrange : *Dieu* op. cit, p. 286—287.

2. *Summa Theologiae*, Art. III, Gonzague Truc, p. 64—65.

3. Dr. V. Suci : *Teologia dogmatică*. P. I. : Apologetica creștină. Ed. 2, Blaj, 1927. Această lucrare a I. P. S. Mitropolit al Blajului conține o detaliată expunere a dovezilor tomiste și tot aici se află și o combatere în sens tomist a argumentului ontologic, p. 40—44.

4. Dr. V. Gălnă : *Argumentul fizico-teologic* în *Rev. Candelă*, Cernăuți.

Faptul acesta constituie el însuș o dovadă despre valoarea intrinsecă care revine acestei mult discutate probe și căreia numai cu greu se poate sustrage cineva, când e vorba de dovedirea existenței ființei divine.

„Ostracizarea“ ei e o urmare, nu atât a logicei, cât a metafizicei aristotelice. Eroarea logică, atât de des invocată, acea trecere dela ideal la real, pare mai mult un *pretext*. În orice caz, ea ar infirma cel mult formularea lui Anselm, dar nu proba apriorică în genere. Acel „*id quo majus cogitari non potest*“, ținta criticei lui D'Aquino, ca și a lui Gaunillo dealfel, era o *complicație*, care putea chiar să lipsească, fără ca proba ontologică însăși să dispară¹⁾. Teza realismului singură, pe care-și clădea Anselm proba sa, putea conchide, în o perfectă logică, la dovedirea existenței lui Dumnezeu, menținându-se strict pe principiile de bază ale propriei sale metafizici: *Suprema generalitate-Dumnezeu, este și suprema realitate*, care la rându-i nu este decât un alt cuvânt pentru „*existența absolută*“²⁾. Aceasta era firește în spiritul realismului extrem al platonismului, după care existența fizică, sau empirică, nu este altă ceva decât o copie, o umbră din existența absolută. Evident, o concepție metafizică aceasta, alta decât cea aristotelică, de care se conduce D'Aquino. Conform acestei concepții realitatea este de natură strict empirică. Ea este dată în lucruri și nu în afară de ele. Chiar dacă legile cugetării sunt „*πρότερον φύσει*“, iar legile judecării „*πρότερον πρὸς ἡμᾶς*“, totuși nici ele nu au aplicare decât în limitele acestei realități. Și dacă aceste legi ne duc către acel „*πρότον κινουόν*“ acesta nu este la rându-i decât „o simplă formă“ un proces; „un act“ și nu o „*substanță*“³⁾. Acesta ar fi drumul indicat de metafizica aristotelică. Acel „*ὁ Θεός*“ a lui Aristot nu conține decât prea puțin din divinitatea unei religii pozitive, iar „*primum movens immobile*“ al lui D'Aquino conține cu mult mai mult decât *pura abstracție* a lui Aristot. D'Aquino complectează aici „*formalismul*“ aristotelic cu „*realismul*“ platonice, substituind conceptului *actualității* pe cel al *realității*, care implică în sine pe cel al *existenței*.

Sesizarea acestei realități însă vine pe *alte* căi decât

1. Ueberweg-Holnzo: *Grundriss*, vol. I, op. cit. p. 195.

2. V. Windelband: *Grundriss*, op. cit. p. 244.

3. Ueberweg-Holnzo. op. cit., vol. I, p. 220.

cele ale rațiunii progresive, pe care o *depășește*. Ea este rezultatul *imediat* al cunoașterii acestei realități, cunoaștere de care nici D'Aquino nu este întru totul străin. O astfel de cunoaștere este și pentru el posibilă și acceptabilă, însă nu în stare „distinctă și clară“, ci numai în stare *confuză*: „sub quadam confusione“, cum zice D'Aquino. „Cognoscere Deum esse in aliquo communi sub quadam confusione est nobis naturaliter insertum, in quantum scilicet Deus est hominis beatitudo;... sed hoc non est simpliciter cognoscere Deum esse...“¹⁾. În chip natural noi avem o anumită cunoaștere *confuză* despre existența lui Dumnezeu, întrucât Dumnezeu este fericirea supremă a omului... dar această cunoaștere vagă nu este adevărata cunoaștere a lui Dumnezeu... Aici intervine acea serie de subtile nuanțări și deosebiri pe care le face maestrul scolasticii-D'Aquino, atât în privința felului cât și a procesului cunoașterii. O cunoaștere poate fi obscură, clară, confuză sau distinctă. *Obscură* este când abia se distinge de ceia ce nu este, *clară* când această distingere este făcută; *confuză* când cunoașterea nu exprimă natura obiectului și *distinctă* când exprimă această natură²⁾.

Conform acestor distincții, cunoașterea directă despre Dumnezeu, deși, clară e, totuși confuză, fiindcă nu exprimă nimic asupra naturii ființii divine. Aceste stări de cunoaștere condiționează și natura procesului în care se face cunoașterea. Din noțiunile confuze nu poate urma decât o *cunoaștere vagă*, fiind-că astfel de noțiuni, deși clare în sine, nu sunt clare și pentru noi, și dacă ele pot fi înțelese în sine, nu pot fi înțelese și pentru noi decât prin intermediul altor cunoștinți mai clare pentru noi, cum sunt lucrurile contingente. Deci *cunoașterea distinctă* a existenței lui Dumnezeu nu se poate face decât prin efectele sale și nu *direct*, prin ființa sa. E cunoscuta distincție a lui D'Aquino între cele două feluri de cunoaștere: *una in sine*, dar nu și pentru noi-*per se nota, sed non quoad nos*; alta cunoscută în sine, dar și pentru noi-*Per se nota et quoad nos*³⁾.

1. *Summa theol.* Art. I, Gonzague Truc, p. 54.

2. Gabriel Picard, S. I. *La Saisie immediate de Dieu*, p. 12-Paris 1923.

3. Dico ergo, quod haec propositio, Deus est, quantum in se est, per se nota est, quia praedicatum est idem cum subjecto: Deus enim est suum esse, ut infra patebit. Sed quia nos non scimus de deo quid est, non est nobis per se nota, sed indiget demonstrari per ea quae sunt magis nota quoad nos, et minus nota quoad naturam, scilicet per effectus. *Summa theol.* Art. I, *Gonzague Truc*, p. 54.

Potrivit acestor distincțiuni tomiste, propozițiunea: „Dumnezeu este“ -este ceva înțeles în sine, dar nu și pentru noi; fiindcă deși în această propozițiune predicatul este conținut în subiect și deci judecata este de sine însăși înțeleasă, totuși ea nu poate fi înțeleasă și pentru noi, fiindcă noi nu cunoaștem subiectul, adică nu știm ce este Dumnezeu în sine; aceasta trebuie să ne fie *demonstrat* prin lucruri bine cunoscute nouă, adică prin creaturile lui.

Aceste subtilități sunt ingenuate de D'Aquino pentru a înlătura faptul evident — admis și de el de altfel — că noi putem avea o cunoaștere inteligibilă directă despre Dumnezeu, cel puțin așa cum avem și una despre existența spiritului din noi¹⁾ și că deci o cunoaștere apriorică, în ce privește existența ființei divine, este posibilă.

Căci ori cât de confuză ar fi această cunoaștere imediată, pe care o avem despre Dumnezeu, așa după cum o concepe D'Aquino, un lucru totuși nu-i poate lipsi: *existența sa*. Această existență nu exprimă nimic din ființa lui Dumnezeu, dar fără sesizarea ei nu este posibilă nici un fel de cunoaștere, fie clară, obscură sau confuză. Dacă deci este concedată o cunoaștere imediată a lui Dumnezeu, indiferent sub ce formă, această cunoaștere implică în sine cel puțin *existența* ființei divine. Prin aceasta nu se precizează nimic despre conținutul divinității. Ea este ceva pur *formal*, și rămâne în atribuțiile demonstrării aposteriorice de a determina această evidență formală. Aceasta și nimic mai mult urmărea și Anselm prin argumentul său ontologic, al cărui caracter strict formal nu înceta de a-l accentua.

Rezultă din aceste considerațiuni că, chiar din punct de vedere tomist, teza ontologică a dovedirii existenței lui Dumnezeu este și posibilă și admisibilă.

Cum se explică atunci opoziția atât de categorică a lui D'Aquino? Credem că în afară de elementul pasional al epocii — cearta între Plato și Aristot — D'Aquino viză, nu atât argumentul ontologic în sine, cât primejdia ontologismului și a panteismului către care deschidea calea apriorismul ontologic, mai ales în speculațiile misticilor. Misticismul unora dintre contemporani pe deoparte, averoismul panteist pe de altă parte, mențineau primejdia, iar apriorismul

1. Gabriel Picard S. I. „*La Saisie immédiate de Dieu*” p. 21-16.

anselmian le putea facilita ascensiunea. Aceste considerente, credem noi, explică ostilitatea lui D'Aquino, care a decis pentru aproape trei veacuri de soarta probei ontologice.

Ea nu va fi reluată decât odată cu încetarea domniei aristotelismului și revenirea la cârmă a platonismului, ceia ce se și întâmplă odată cu Renașterea și apariția noiei filosofii prin *Réné Descartes*.

Cu Descartes avem o nouă înflorire a argumentului ontologic care va dura până la marea revizuire critică a tuturor sistemelor de cugetare, inclusiv a cartesianismului, interpretată de autorul criticei rațiunii pure — *Emanuel Kant*.

IOAN Gh. SAVIN,
 Profesor la Facultatea de teologie
 din Chișinău.

MORALĂ ȘI SOCIOLOGIE

Criza care străbate generația noastră în domeniul cugetării și care este înainte de toate o criză de metodă, are drept compliment în domeniul acțiunii, o criză de conștiință, o criză a moralei.

Desvoltarea extraordinară a științelor în secolul trecut și seducătoarea teorie a evoluțiunii, au făcut pe mulți gânditori, să nutrească speranța, că toate disciplinele intelectuale, care au călăuzit omenirea până acum, se vor rezolvi în știință.

După ce credințele au fost risipite ca negurile de soarele rațiunii, rațiunea însăși, la rândul ei, ale cărei abstracțiuni se asemănă cu norii, va ceda locul științei, singură în stare să pună în lumină rezultatele experienței și să le interpreteze cum se cuvine.

Acum știința nu mai este o metodă experimentală, ci tinde să devie o doctrină; iar filosofia, părăsește pozițiile ei doctrinare, mărșăluindu-se la rolul unei critici exagerate, în care rațiunea își distruge singură toată puterea dialectică, după ce a rupt orice legătură cu lumea exterioară.

De aici această criză de metodă în gândirea contemporană, care a ajuns, din punctul de vedere al acțiunii, la criza de conștiință, la criza morală, cea mai acută.

După ce, pentru motive, pe care nu le discutăm acum, s'au sfărâmat legăturile care uniau aproape universal în suflete conduita omenească de afirmațiile credinței, rațiunea a încercat să se substituie credințelor și să organizeze conștiința în jurul unor adevăruri comune, pe care le considera inatacabile de critică. Dar apariția «*Criticii rațiunii pure*» a năruit orice morală rațională. Pentru că rațiunea este incapabilă să ne dea adevărul, întrucât ea nu atinge realul, conștiința morală, adică puterea de a organiza rațional conduita, dispăre. Principiile pe care fusese stabilită, în ochii criticii, ajung la antinomii.

Pentru a o scăpa de naufragiu, trebuiau părăsite în grabă valurile ideilor abstracte și a o așeza pe pământul experienței ca și toate celelalte științe.

Trebuia, vrând nevrând, identificate faptele de conștiință cu faptele naturii, trebuiau analizate în acelaș mod, obiectiv. O morală științifică va urma moralei raționale, care n'a făcut decât să înlocuiască provizoriu morala religioasă definitiv desființată...!

Morala biologică, psihologică, sociologică, construite în numele științei raționale, măbind confuziunea în spirite și criza de care vorbim, au dovedit neputința științei într'un domeniu, în care necontestat ea are a-și afirma rolul ei, dar unde ultimul cuvânt este al rațiunii. Frica de absolut, spectrul metafizicii exilată cu oroare de cugetarea contemporană, au produs scepticismul în gândire și un neînfrântat utilitarism în domeniul acțiunii.

Moralistii contemporani de marcă semnaleză criza morală de care vorbim și care nu constă numai într'o degradare a moravurilor, ci în mișcarea principalelor și esențialelor principii ale științei morale.

D-l G. Belot zice: «Nu este tocmai ușor, în timpul de față, oricât de indiferenți și optimiști am fi, să contestăm, că trecem printr'o criză de o extraordinară gravitate. Sentimentul unei astfel de crize izbucnește din toate părțile atât de puternic, încât exprimarea ei a devenit banală»¹⁾.

A. Fouillée, în lucrarea: «Le moralisme de Kant et l'amoralisme contemporaine» vorbește de această criză, iar în alta: «La France au point de vue moral,» pagina 23,

1) G. Belot, *Morale sociale* p. 102.

zice: «criza moralei explică în mare parte criza moralității».

Acelaș fapt îl constată G. Michelet în revista practică de apologetică pe Mai 1906, într'un articol intitulat: «criza actuală a moralei»; *Paul Bureau* în «*La Crise morale des temps nouveaux*» 1907; iar Marcel Bernes în: *Morale sociale* se ocupă de problema aceasta într'un studiu: «*L'Unité morale*» în care scrie: «Va fi aproape o banalitate să constatăm ireductibila diversitate a teoriilor și a sistemelor, profunda anarhie a gândirii morale».

L. Dauriac, într'un studiu: «*Le moral des grecs et la crise morale contemporaine*» din *Morale Sociale* p. 298, ataca de asemenea această față a problemei morale. Această criză morală, această anarhie de concepții, care caracterizează cugetarea contemporană, nu poate întârzia prea mult, fără să-și dea efectul; în bună parte ele au și început a se traduce în anarhia moravurilor. Este o consecință ineluctabilă, care poate fi contestată numai de acei care, negând teoretic influența ideilor asupra acțiunilor omenești, din spirit de sistem, închid ochii în fața evidenței faptelor, care probează o legătură strânsă între gândirea și acțiunea omului.

Consecințele toate ale acestei anarhii se vor produce în viitor. Ideile au și ele perioada lor de incubație. Până în prezent încă trăim, cum recunoaște și Renan, într'o atmosferă saturată de creștinism.

Darlu mărturisește: «Insfârșit noi trăim și unii și alții, orice-am gândi, într'o atmosferă creștină. Creștinismul rămâne temelia conștiinții moderne, în care Conștiințele noastre individuale sunt învelite»¹⁾.

Ce va fi mâne, ce va deveni omenirea din punctul de vedere moral, când multiplicitatea anarhică a acestor sisteme, va fi trecut de faza de incubație și în mod necesar se va traduce în acțiune?... Vom fi trecut de la anarhia morală, la anarhia pur și simplu.

Printre numeroasele sisteme morale care-și *propun a remedia criza înlocuind morala rațională naturală mănunchiul de idei sistematic încheiate într'o doctrină, menită a organiza rațional conduita omenească*, cel mai răspândit și cu prestigiu azi este morala sociologică.

1) Darlu: „Classification des idées morales du temps present“ p. 19.

El pretinde a reduce *problema morală, organizarea conduitei omenești*, exclusiv la problema socială; știința morală la știința socială, sociologie, constituită după modelul științelor pozitive. Cercetarea raporturilor dintre morală și sociologie, ne obligă la câteva considerațiuni generale asupra sociologiei.

Știință, de dată relativ recentă, Sociologia are ca obiect studiul științific al fenomenelor sociale, cercetarea cauzelor și a efectelor lor, a raporturilor constante, care există între ele. Depășind cercul individului, al familiei, al profesiei sau al regiunii, ea studiază prin metoda observației, orice societate determinată, considerată în totalitatea ei ca un organism viu, care are anumite nevoi pentru a se forma, a se menține și a se dezvolta. Conformându-se metodei științifice de observație, ea analizează, compară, clasifică; observă deci și înregistrează; nu judecă, nu apreciază, ci explică. Ea se sprijină pe observația primă că individul, familia, profesiunea, oricât ar fi de conștienți de individualitatea lor, sunt implantați într-o colectivitate mai largă, asupra căreia actele lor exercită o influență și care la rândul ei îi influențează. Dar prima chestiune, care se impune acestei științe este să determine ce înțelege ea prin faptul social?

La început «cuvântul pare să fi avut o virtute magică; era cheia tuturor enigmelor, istoriei ca și ale practicii, a moralei ca și a esteticii».

Această exagerare, consecință a importanței care se dădea «reprezentațiilor colective», sursă și origină a reprezentațiilor individuale, principiul tuturor mișcărilor și tendințelor, a trebuit să cedeze reacțiunii, care afirma cu dreptul, ireductibilitatea vieții individuale la viața colectivă.

Căci dacă este adevărat că omul este o ființă socială, este tot atât de adevărat, că inovațiile imprevizibile ale vieții sale personale, sguđuie această viață colectivă, pe care el se sprijină și o transformă. Deci nu-î exact că orice fapt omenesc depinde exclusiv de societate.

Se naște întrebarea însă dacă nu există fapte, care afectate în mod specific de caracterul social, ar forma obiectul propriu al sociologiei? Școala franceză de sociologie crede: aceasta și propune următoarea definiție a acestor fapte: «*Orice mod de a acționa, fixat sau nu,*

susceptibil de a exercita asupra individului o constrângere exterioară; sau, care este general în întinderea unei societăți date, având o existență proprie, independentă de manifestățiunile individuale»¹⁾

Această definiție este legată de teoria reprezentațiilor colective, după care, „un fapt nu este general decât pentrucă este colectiv, nu colectiv pentrucă este general“. Ea ar avea meritul, de a da sociologiei un obiect determinat. Faptul social, ar avea punctul de sprijin în societate, iar în individ el nu s'ar găsi decât datorită presiunii grupului asupra indivizilor, care-l compun.

Obiectul Sociologiei ar fi regulile juridice și morale, dogmele religioase, sistemele financiare, proverbele, dictoanele, legendele, monumentele, în sfârșit, curente sociale.

Dacă însă toate acestea intră incontestabil în alcătuirea unei societăți, apoi este tot atât de adevărat, că ele nu exprimă viața socială întreagă sau în partea ei cea mai vie. Reducerea vieții sociale la aceste fapte cristalizate, este acceptabilă poate pentru epocile de mare fixitate și stabilitate, dar ea este inadecvată pentru epocile de transformare rapidă, cum este epoca noastră.

Sociologul, care s'ar limita la constatarea acestor fapte, ar fi pus în imposibilitate de a explica inovațiunile regeneratoare ale societății. Cantonându-se în ceea ce s'ar putea numi sociologie statică, ar neglija sociologia dinamică. Un exemplu ne va clarifica asupra distincțiunii, pe care o facem între sociologia statică, studiul faptelor sociale existente, cristalizate, și cea dramatică, studiul faptelor sociale în devenire, în curs de formație.

Moropolul învățământului de cele trei grade, instituit de Napoleon a fost și este un fapt de caracter social necontestat în Franța, ca și la noi. Dar tot un fapt social și nu de mai mică importanță a fost deschiderea în 1831 de către Montalembert și Lacordaire, a primei școli primare libere, învățământ liber, care s'a dezvoltat atât de mult de atunci în Franța și în celelalte țări.

De aci se vede, că dacă o parte a societății se exprimă în formule, în organizațiuni determinate, nu ur-

1) E. Durkheim. Les Regles de la méthode sociologique. Cap. I. „Qu'est-ce qu'un fait social“.

mează, că aceasta este toată viața socială și deci este o eroare să se excludă din definiția faptului social, un număr considerabil de fapte, care au acest caracter.

În ceea ce privește formațiunea reprezentățiilor colective, cărora li se recunoaște atâta importanță, observăm, că dacă este exact, că majoritatea actelor individuale nu este decât reproducerea reprezentățiilor colective, este tot atât de adevărat, că toate aceste reprezentății colective, fără nici o excepțiune, își au origina în efortul de elaborare al unei conștiinți individuale, care a reușit a converti la doctrina sa alți indivizi, aceștia la rândul lor au răspândit mai departe opiniunea lor, care, înfrângând rezistențele colective, va deveni după victorie instrument de presiune a conștiințelor individuale.

Fie că este vorba de mașina cu aburi, electrică sau aeroplan, de creștinism sau cruciade, de doctrina democratică sau socialistă, totdeauna constatăm acelaș fapt: un inventator: om de știință, artist, plasat, moralist sau credincios — concepe o nouă formă de activitate sau de viață și dacă aceasta se poate impune colectivității, devine fapt social, reprezentăție colectivă, din ceea ce era la origină, reprezentăție individuală. Și atunci formula amintită, că „un fapt nu este general decât fiindcă este colectiv“, aplicabilă unei societăți în stare de echilibru stabil — în stare statică — se schimbă pentru epocile de transformare a societăților în formula: «faptul nu este colectiv decât fiindcă a fost general și n'a devenit general decât pentru că a fost individual».

La dreptul vorbind, nu există categorie specială de fapte, care s'ar numi sociale, iar caracterul social al unui fapt, nu este decât aspectul lui particular, privit în raportul său cu viața colectivă, care apasă asupra lui și asupra căreia în schimb el exercită o influență.

În virtutea acestor considerațiuni, Paul Bureau propune următoarea definiție a faptului social: «Orice formă de actualitate, orice act, orice combinație, orice formulă adoptată de individ în vederea regulării raporturilor sale cu societatea din care face parte»¹⁾.

Rezultă din această definiție, că foarte puține sunt

1) Introduction à la méthode sociologique, p. 97.

actele individuale, care să nu poată deveni sociale, și aceasta probează extenziunea extremă a studiilor sociologice. Explicația o găsim în caracterul natural social al ființei omenești.

Dar nimic nu ne autoriză a afirma întâietatea energiilor sociale asupra celorlalte, căci același mediu social, care inspiră, apasă și sancționează, este la rândul lui supus acțiunilor transformatoare ale inovațiilor individuale.

Metoda sociologică va trebui deci să fie destul de suplă și fină, spre a îmbrățișa amândouă categoriile de fapte sociale, adică și obiceiurile stabilite, fixate în regulile de drept și de morală, în instituțiuni, și pe acelea care caută timide și nesigure formula. Ori pentru a răspunde acestei exigențe sociologice, va trebui să adopte metoda anchetei individuale, păstrându-și prin chestionări și întrebări metodic puse, în toate mecanismele, chiar cele mai secrete ale vieții private și publice.

Cât privește natura faptului social, este recunoscut astăzi, că «toată viața socială constă în reprezentări».

Care este însă origina acestor reprezentări?

Durkheim susține că ele au o origină socială. «Pentru că caracteristica fenomenelor sociale este de a exercita din afară o presiune asupra conștiințelor individuale, urmează că acelea nu derivă din acestea și că prin urmare sociologia nu este un corolar al psihologiei. Căci această putere constrângătoare dovedește, că ele exprimă o natură deosebită de a noastră, întrucât ele nu pătrund în noi decât cu forța sau cel puțin apăsând asupra noastră cu o greutate mai mult sau mai puțin considerabilă. Dacă viața socială n'ar fi decât o prelungire a ființei individuale, n'am vedea-o urcându-se astfel din nou către isvorul ei și invadându-l impetuos...

«Nu dela ea (ființa individuală) îi poate veni această apăsare exterioară, pe care o suferă, deci nu ceiace se petrece în lăuntrul ei o poate explica»¹⁾.

Argumentarea aceasta, care stă la baza întregii teorii a lui Durkheim, nu este concludentă.

Pentru că, în definitiv, dacă noi găsim în societatea în care ne-am trezit, regulile, legi, moravuri, fixate și sanc-

1) *Règles de la méthode sociologique*, septième ed., p. 125.

ționate, care ni se impun din afară, nu urmează că ele n'au fost făcute de oameni, anteriori nouă, prin procedeul cel mai natural, al unei conștiinți individuale, care le concepe și care a avut destulă putere spre a le impune altora, devenind astfel colective și obligatorii.

Nu se poate susține că oamenii n'au decât sentimentele, cugetările și dorințele, pe care le-ar avea, dacă ar trăi izolați. Căci întrucât societatea este un fapt, ei sunt puși în situația de a o voi și a-i asigura în oarecare măsură permanența și eventual progresul. Deci trebuie să existe între ei o coordonare de voinți și tendinți. *Dar această coordonare are ca punct de sprijin conștiințele individuale. Societatea n'are o conștiință a ei proprie, cum n'are o voință proprie.*

Se face o asemănare între societate și celulă, între societate și sintezele chimice, în care compusul prezintă calități, care lipsesc componentelor. Dar analogia este forțată, întru cât, atât în celulă, cât și în sintezele chimice (apa de exemplu), intră în combinație elemente deosebite, nu ca în societate, unde este vorba de elemente identice. Oxigenul și hidrogenul, în sinteza lor dând apa, au dispărut, dar elementele unei societăți nu dispar.

Pentru a se explica formațiunea reprezentațiilor colective, s'a mai recurs la psihologia mulțimii, adică la acel fenomen special de efervescență și de entuziasm, caracteristic ceremoniilor religioase și patriotice.

Cine nu poate constata însă diferența colosală între explozia trecătoare a entuziasmului și dispozițiile veritabile și profunde ale sufletului, care singure contează în viața socială ?

Dominique Parodi zice: «A pretinde că un fapt social nu trebuie să se explice niciodată decât prin un fapt social, făcând abstracție de felul său de repercutare în ființele capabile de gândire și voință, însemnează, propriu vorbind, a ne pune în afară de putința de a înțelege»¹⁾.

Refutațiunea teoriei reprezentațiilor colective este făcută cu vigoare și de: Tarde, Fouillée, Belot, Loysi, Bernes, Deploige²⁾.

1) Le Philosophie contemporaine en France, p. 157.

2) P. Bureau, op. cit. p. 99, Paris, Alcan, 1930.

Aplicând noțiunea de cauză transportată din științele fizico-chimice la faptele sociale, s'a crezut că acestea pot fi legate de cauze externe, care le-ar produce automatic, fără colaborarea intermediară a agentului omenesc.

Astfel s'a zis că huila produce marea industrie, aceasta marele orașe, acestea locuințele strâmte, insalubre, cauze ale sterilității. S'au citat multe înlănțuiri de felul acesta, spre a ilustra materialismul economic și sociologic, părăsit azi, dar deghizat sub alte forme. Dar aici se impune o distincție.

«Cuvântul cauză, zice d-l I. Wilbois, confundă două idei diferite: cauza propriu zisă și simpla condiție. Cauza propriu zisă este aceea care conține în sine totalitatea efectului. Astfel lovitura este cauza, care sparge paharul; frigul este cauza care îngheață apa, etc. Condițiunea nu este decât impulsivitatea, care deslănțue cauza veritabilă; pianul este condițiunea, ca să ascult un pianist, războiul este condițiunea, ca un general să se reveleze; lovitura este condițiunea ca pulberea să explodeze; dar nici pianul, nici războiul, nici lovitura nu sunt cauza talentului artistului, a capacității generalului, a impulsivității glontelui. Pentru a produce efectul, cauza este suficientă; condiția nu este decât necesară. Ei bine, factorii sociali nu sunt decât condițiuni în viața omenească. Remarca este capitală. Spre a o dovedi, nu-i nevoie de cine știe ce probe; este suficient să ne degajăm de obsesia cuvintelor. Astfel este clar, că dacă climatul produce poezia, aceasta nu o face în acelaș mod, în care frigul produce ghiața.

«Nu se poate zice că omul iese din pământ în acelaș mod cum iese planta. Noi nu suntem nici o cristalizație, nici o eflorescență a mediului, întru cât, oricât de puternic acest mediu pune pecetea lui pe noi, acest «noi» era în fața lui o realitate preexistentă și cea mai bună probă, este că aceeaș regiune nu dă aceeaș formă societăților de oameni și haitelor de lupi. Țara noastră este pianul care ne așteaptă, nu sculptorul care ne modelează; este un câmp de luptă, nu un bulion de cultură. Explicațiile geografice se ocupă de condițiuni, nu de cauze»¹⁾.

Nu trebuie deci să uităm că fenomenele sociale nu

1) Devolr et Durée, Paris, Alcan, 1912, p. 159.

sunt decât ecoul activităților noastre psihice, și nu efectele directe și necesare ale altor fenomene sociale. Aceasta nu ne îndrituește însă să contestăm reala influență, pe care o exercită asupra faptului social, în afară de elementul psihic, alți doi factori și anume: locul și munca.

Concepțiunea vieții sociale, după Durkheim, șeful autorizat al școlii sociologice franceze, explică un determinism, care o așează nu la mare distanță de materialismul sociologic de care am amintit.

Astfel el zice: «Viața socială rezidă pe un substrat, care este determinat în mărimea ca și în forma sa. Ceia ce îl constituie este masa indivizilor, care compun societatea, modul în care sunt așezați pe teritoriu, natura și configurația lucrurilor de tot felul, care afectează relațiile lor colective. După cum populația este mai mult sau mai puțin considerabilă, mai mult sau mai puțin densă, după cum ea este grămădită în orașe sau răsfrată la țară, după modul cum sunt construite orașele și casele, după cum spațiul ocupat de societate este mai mult ori mai puțin întins, după cum sunt frontierele care îl limitează, căile de comunicație, care o brăzdează etc., acest substrat este deosebit»¹⁾.

Nu se vede de aci prea mare parte lăsată activității individuale în organizarea vieții colective, mai ales că anumite formule, lasă a se înțelege, că reprezentațiile colective, care sunt esența vieții sociale, ar fi efectul mecanic al acestui substrat social.

«De fapt, reprezentațiile colective, emoțiile, tendințele colective n'au drept cauze generatoare anumite stări ale conștiinței particularilor, ci condițiunile în care se găsește corpul social în întregul lui»²⁾.

Apoi: «Fenomenele sociale, nu pot fi considerate ca produsul voințelor orbitoare»; și «depind de cauze generale, care oriunde sunt prezente produc efectele lor, totdeauna aceleas cu o necesitate egală cu aceia a altor științi»; apoi «Trebue să alegem: ori să recunoaștem că fenomenele sociale sunt accesibile investigațiunii științifice, sau să admitem, că există în lume două lumi: una

1) E. Durkheim. Morphologie sociale, Introduction Année sociologique, t. II, p. 520.

2) Leçon d'ouverture.

unde domnește legea cauzalității, alta în care domnește arbitrarul și contingenta»¹⁾).

Ceeace Durkheim ne-a prezentat ca substrat social, devine cauză necesitantă, căci „creșterea volumului și a densității societăților determină în mod mecanic progresul diviziunii muncii, întărind intensitatea luptei pentru viață“ și este deasemenea „factorul esențial a ceea ce se numește civilizație. Ea însăși este o consecință necesară a schimbărilor ce se produc în volumul și densitatea societăților. Dacă știința, arta, activitatea economică se desvoltă, aceasta este în urma unei necesități care se impune oamenilor; nu există pentru ei altfel de viață, în condițiile în care sunt puși. Din moment ce numărul indivizilor, între care relațiile sociale sunt stabilite, este mai mare, ei nu se pot menține decât dacă se specializează mai mult, lucrează mai mult, surescită facultățile lor, și din această stimulație rezultă inevitabil un mai mare grad de cultură”²⁾).

Aceiași concepție strict determinată o întâlnim la Lévy Bruhl. Iată ce scrie în lucrarea sa «La Morale et la Science des moeurs»: „În fiecare epocă morala este tot atât de bună și tot atât de rea cât poate fi... Nu s'ar putea da unei societăți decât morala pe care o are deja, și dacă i s'ar propune o alta, ea n'ar primi-o. Deci filozofii ar greși închipuindu-și, că morala este de făcut. Oricare ar fi epoca și societatea în care ei se nasc, ei se găsesc în fața unei morale obiectiv reale și care se impune lor, ca și altora”³⁾).

Nu este vorba încă odată de a contesta influența celor doi factori, locul și munca, în organizarea instituțiilor sociale dintr'o epocă dată, ci numai de a afirma necontestată influența a factorului psihic.

Căci, în definitiv, exploatarea factorului „loc“ prin factorul „muncă“, din care derivă atâtea repercusiuni mecanic legate, nu este o necesitate, nici efectul unui automatism, ci este un efect psihic, produsul unei lungi elaborări spirituale, în care se amestecă dorinți, credinți, sentimente etc.⁴⁾

1) Leçon d'ouverture.

2) La division du travail, p. 294 și urm.

3) Lévy Bruhl, La Morale et la Science des Moeurs, 2 ed. Paris Alcan 1904 p. 270.

Este desigur un paralogism a se conchide mecanizarea întregii vieți sociale, din faptul că mecanisme încheiate, judecări cristalizate apasă asupra noastră cu toată greutatea, ca și cum nu factorul psihic și liber a fost la origina acestor prime schițări. Aceste mecanisme sunt ele însăși creațiunea spiritului și a invenției omenești în origina lor și „se aseamănă cu mecanismele și reflexele marilor virtuoși, în care automatismul organelor de percepție și de transmisiune nu însemnă nimic altceva, decât magnifica putere a voinții disciplinate și îndelung exercitate, biruitoare în cele din urmă contra materiei rebele“¹⁾.

Gabriel Tarde zice cu drept cuvânt, că „nevoia unui obiect neputând preceda noțiunea acelui obiect, nici o nevoie socială n'a putut preceda invențiunii, care a permis concepția acestei nevoi.

În Legile Imitației, același autor observă că: În fiecare moment, popoare sau indivizi suntem, fără să bănuim, sub imperiul unei dorinți diriguitoare sau, mai curând, al unei rezoluțiuni anterioare, care perzistă în noi și care, născută dintr'o victorie anterioară, are de susținut mereu noi lupte; și sub imperiul noii idei fixe, al unei opinii care primită după ezitațiune, nu încetează de a fi atacată în citadela sa. Iată ceiace se numește o stare mintală la indivizi, o stare socială la națiuni... Vagi speranțe sau temeri, care se întreciocnesc perpetuu, sub surescitațiunea intermitentă a ideilor nouă, trezitoare de nevoi nouă; ce alta ceva este viața socială?²⁾

Preot VALERIU IORDĂCHESCU,

Profesor la Facultatea de teologie din Chișinău.

1) P. Bureau, op. c. p. 121.

2) G. Tarde, *Les Lois de l'imitation*, 4 ed. Paris, Alcan. p. 172 și-173.

AU APĂRUT :

„CARTE DE RUGĂCIUNI PENTRU TOT ROMÂNUL“. 150 pag. Format obicnuit, Lei 80 legată și 20 lei broșată.

„CĂRTICICA DE RUGĂCIUNI“, 242 pag. Format micuț. Pentru bărbați, de purtat în buzunarul pieptarului; pentru femei în trăistuța de mână. Lei 155 în piele aurită; Lei 90 în piele simplă; Lei 70 și 80 în pânză; Lei 25 broșată.

de Dr. MIRON CRISTEA, Patriarh.

Se recomandă tuturor.

«Biserica Ortodoxă Română»

Biserica Ungrovlahiei în timpul ocupației rusești

De câte ori Rușii ocupau țările române, prima grijă ce o aveau era să atragă clerul de partea lor și mai cu seamă pe prelați¹⁾. Diplomații ruși știau câtă influență au ierarhii Munteniei și Moldovei asupra păstoritorilor lor; de aceea și unica lor țintă a fost, ca mai întâi să atragă pe clerul înalt, prin decorațiuni, cruci în briliante, engolpioane în safir, odăjdii scumpe și cărji bătute în sîdief; plus paradisul moscovit, în care vor intra locuitorii țărilor române, dacă vor fi supuși și ascultători ordinelor primite dela generali ocârmuitori ai țării²⁾. Dela 1711—1810, Românii au avut destule ocaziuni să se convingă, că Rusia nu e nici atât de puternică, pentru a birui pe Turci și nici nu se poate ținea de făgăduielile date prelaților și poporului, atunci când avea ocaziunea și putința de a-și îndeplini promisiunile date. În schimb însă, birurile cele grele, jafurile ne mai auzite, căratul merindelor de către țăranii români pe locul războiului, ca Brăila, Giurgiu, Calafat și în alte părți, nu se mai isprăveau.

De data asta însă, Rușii nu au mai avut încredere în ambii Mitropoliți ai Munteniei și Moldovei.

Pe Veniamin Costachi, Mitropolitul Moldovei, nu-l puteau suferi, fiindcă acest venerabil mitropolit a protestat cu ultima energie, în limite cuviincioase, contra abuzurilor comise de Ruși în țară, cum și cu strângerea proviziilor pentru armile rusești. Mitropolitul, împreună cu episcopii și boierii țării, ne mai putând suferi groaznicele biruri și nevoi ce au căzut pe biata țară, se adună la mitropolie și se sfătuiesc cu toții ce este de făcut? Boierii roagă pe Mitropolitul Veniamin și pe cei doi episcopi de Roman și de Huși să se ducă, ca o deputație aleasă din partea boierilor, să protesteze la generalul Șaltuchin (Jaltuchin). Ei pleacă și cer audiență. Au fost introduși în camera de așteptare; aici au așteptat atât de mult, până să vină generalul, încât erau să plece fără să-l mai poată aștepta. În cele din urmă, să hotărască să-l aștepte, căci

1) G. M. Ionescu, *Istoria Mitrop. Ungrovlah.* vol. 2, p. 355—363.

2) N. Iorga, *Despre Cantacuzeni. Genealogia* p. 425, 441, 517.

boierii așteptau rezultatul audienței. După o așteptare de câteva ceasuri, generalul apare înaintea prelaților moldoveni, în halat, cu papuci în picioare și cu o scută pe cap.

Prelații sunt scandalizați de lipsa de respect a generalului. Incepe să le vorbească pe un ton foarte insolent și nu-i poștește să șadă. Episcopul de Huși, Dositeiu Herescu, care-și făcuse educația în Bucovina și care părăsise eparhia Bucovinei anexată în urmă la nemți, veni în țară și fu numit episcop de Huși. El știa foarte bine nemțește și vorbea acum în numele deputațiunii.

Văzând că discuțiunea se prelungește și generalul tot nu-l poștește pe bătrânul mitropolit să stea, Episcopul Herescu trage un scaun și, adresându-se Mitropolitului Veniamin, îi zice: «fiindcă Domnul General nu ne face cinstea să ne poștească, să stăm pe scaun. Prezentrându-i un scaun Mitropolitului, îi zise: «Stai I. P. S. Ta pe scaun, căci ești Mitropolitul Moldovei», și mai trăgând un scaun, îl dete episcopului de Roman, zicându-i: «Stai și P. S. Ta, căci ești episcopul de Roman», și acum, trebuie să stau și eu, căci sunt episcopul de Huși. Și astfel stând lucrurile, îl roagă pe general să ridice birurile cele grele de pe țară și să înceteze de a mai lua populațiunea țării să-i care proviziile la locul războiului fără plată; de asemenea și comiterea jafurilor cu rechizițiunile ne mai auzit de mari. Generalul, foarte liniștit și cu mult sânge rece, le răspunde: «Nu vreau să știu dacă jugul pus de Impărat apasă asupra țării și dacă el este purtat de boieri ori de țărani; aceasta nu vreau s'o știu; ci ordinul Impăratului trebuie să se execute».

Atunci prelații, sculându-se de pe scaun, episcopul Herăscu îi spune: «fiindcă nu vreți să ascultați glasul țării, de aceia ne vom plânge la M. S. Țarul și vom spune toate jafurile și nelegiuirile ce le săvârșești, în această țară și să știi, că are să te trimită în exil la Stulberg. ¹⁾ (în loc de Spitzberg).

Prelații îl părăsesc și vin la mitropolie, unde istorisesc cum s'au petrecut lucrurile și redactează un memoriu prin care protestează către Țar și pe care îl expediază prin curieri la Petersburg. Generalul Șaltuchin se căește amar

1) Oraș în Austria de azi.

de modul nepoliticos cum primise pe prelații țării și trimite pe un om al său, ca să ceară iertare mitropolitului și episcopilor de purtarea sa necuviincioasă.

Bătrânul și blândul mitropolit Veniamin Costache se înduioșează de căința generalului și stăruie pe lângă boieri ca să nu mai trimită protestul la Țar. Boierii însă nu-l ascultă de astă dată pe mitropolit. Țarul citește protestul și-l revoacă imediat pe Șaltuchin, numind în locu-i pe un altul. Se schimbă persoanele însă sistemul rămâne același¹⁾.

În Muntenia se produce aceeași reacțiune, ca și în Moldova, contra abuzurilor săvârșite de Ruși. Dositei Filitis, Mitropolitul Ungrovlahiei, era un fervent apărător al drepturilor mitropolitane. În anul 1809, Rusia declară război Turciei, ocupă ambele Principate și, conform obiceiului ei, introduce în Principatele române administrația și justiția moscovită, spre a fi ocârmuite după legile rusești. De data aceasta, în țara Românească ca și în Moldova, o reacțiune se produce în spiritul public, contra apăsărilor peste măsură de grele ce planau asupra țării. Mitropolitul Dositei Filitis n'a protestat în aceeași formă ca Veniamin Costachi; dar totuși Rușii au simțit că nu pot să mai aibă încredere în el și, fiindcă Rusia avea nevoie de un prelat devotat intereselor sale, numește ca Exarh al ambelor Principate, pe *Gavriil Bănulescu*²⁾ *Bodoni*³⁾, român de origină transilvăneană⁴⁾ și fost mitropolit al Kievului. Gavriil Bănulescu își făcuse noviciatul călugăresc, la mănăstirea Căpriană din Basarabia; el a frecventat cele mai renumite școli din Orient; din Constantinopol, muntele Athos și insula Hios. A venit mai în urmă în Moldova și a fost unul din cei mai distinși dascăli ai Academiei grecești din Iași. Apoi a trecut în Rusia, unde a fost numit rector al Seminarului din Ecaterinoslav. La 1792, fiind Moldova ocupată de oștirile rusești și Mitropolia vacantă, Gavriil fu ridicat la treapta de Mitropolit; dar după 4 luni făcându-se pace, el fu destituit de Turci și

1) Istorisită mie de răposatul Mitropolit al Ungrovlahiei *Iosif Gheorghian*, fost anagnost al Mitropolitului Veniamin Costachi.

2) *Bis. Ort. Rom.* XXIV, p. 707.

3) Dr. I. Duscian: *Scrisori din Rusia în ziarul Adevărul* Nr. 8623 din 14 Sept 1913, cf. *Cronicații grecești*, p. 280. *Bis. Ort. Rom.* XXVII, p. 1277.

4) *Urcarul*, Vol. V, p. 10 și 122.

trimis la Constantinople, de unde iarăși s'a retras în Rusia și a revenit din nou în timpul ocupațiunilor rusești, în anul 1808. El a fost numit Mitropolit-Exarh, peste amândouă Principatele, până la 1812, când, după încheerea păcii, fu numit mitropolit în noua eparhie a Basarabiei, răpită dela Români și anexată acum la Ruși, unde a funcționat până la moartea sa, și a fost înmormântat la mănăstirea Căpriană din Basarabia¹⁾.

Despre activitatea sa ca Exarh, ne vom ocupa în cele ce urmează: calitatea sa de exarh o întrebuița nu numai în actele de pură administrație bisericească, ci avea un caracter mai înalt, cu atribuția de pomojnic ruseesc și anume acela de a executa personal ordinele Țarului, sau, mai propriu vorbind, ale comandantului suprem al armiiilor rusești din Principate, cu privire la banii ce avea să-i scoată dela preoți și dela monastiri, căci pentru banii de scos dela civili era cine să-i scoată. Când avea să îndrepteze unele rele obiceiuri sau să stârpească unele abuzuri din Biserică, dădea ordin Mitropolitului Dositeiu, pe care le executa întocmai. Când însă era vorba să impună dări, biruri și alte angarale pe țară, sub raportul bisericesc, Gavriil, personal, trimitea acele ordine și cu mențiunea expresă că contravenienții se vor pedepsi nu după pravilele pământene, ci după cele rusești. În acest scop, Gavriil Bănulescu este numit exarh, adică șef suprem al Bisericii din Muntenia și Moldova, investit formal de țar, cu puteri suverane. Toate lucrările însemnate din Biserică i se raportau de Mitropoliți, Exarhului. El avea reședința la Iași, fiindcă Mitropolitul Veniamin Costachi, fusese alungat din scaun. În acest timp, iar încep abuzurile cu hirotoniile de către slujbașii administrativi, în special de ispravnicii județelor. Cel ce voia a se hirotoni preot ori diacon, trebuia să aibă o adeverință la mână, din partea ispravnicului (Prefectului) că nu plătește bir, că nu-i trecut în condica vistieriei, că-i fecior de preot, ori de diacon și numai la nevoie de țărani. Pentru această adeverință, plăteau sume enorme²⁾ Dositeiu Filitis, cari

1) Melchisedec, în *Bis. ort. rom.* XI, p. 41.

2) *Bis. ort. rom.*, XXVII, p. 1278 și 1281.

tocmai acum venise de la Braşov,¹⁾ se ridică din nou contra acestor abuzuri şi ameniţă pe ispravnici şi pe subalternii lor vinovaţi, că dacă nu vor înapoia banii de la acei cari-i-au luat, îi va raporta Exarhului²⁾. La 10 Iulie 1808, ora 12, Exarhul vine pentru prima oară în Bucureşti) ca să ia personal în primire ad-Ńia Bisericească, şi aduce cu sine pe Arhimandritul Filoteiu de la Iaşi, om virtuos şi cirac (ucenic) al Mitr. Veniamin Costachi. Cu această ocaziune — se zice —, că a ridicat toate dările, angararelele, de pe cler³⁾, iar la 6 Septembrie acelaş an, s'a citit nota lui Prozorovski şi Cuşnicov în Mitropolie, prin care anunţă tare că a luat administraŃia Ţării în mâna lor şi numiau ca membrii în administraŃie sau căimăcamie pe *Dositeiu Filitis*, pe *Iosif*, ep. de Argeş, pe Vistierul *Filipescu*, *St. Văcărescu* şi *Isac Ralet*. Aceştia compuneu comitetul administrativ al Valachiei⁴⁾.

Ia dispoziŃiunea ca să se pomenească în biserică Ńarul cu toată familia sa. Din îndemnul guvernului rusesc, se pune în vederea tuturor creştinilor de obşte şi fiecăruia în particular, să nu aibă nicio corespondenţă cu locuitorii din Ńara turcească, şi acei care vor îndrăzni să calce această poruncă, se vor pedepsi straşnic, nu după orânduelile pământenilor, ci după asprimea pravililor împărateşti⁵⁾.

Tot în această circulară, se mai porunceşte ca în fie care comună să se facă rugăciuni de câte preoŃi la vecernie, utrenie şi liturghie la amândouă ectenile, să se adauge şi rugăciunile pentru biruinŃa pravoslavnicilor oştiri asupra vrăjmaşilor; iar la liturghie, după ecteniile cele după evanghelie, să se citească şi moliftele care încep cu „Doamne Dumnezeu Nostru Impăratul ImpăraŃilor“⁶⁾.

La 23 Septembrie 1908, Ruşii dispun, prin Exarhul Gavriil, să pună în vedere Mitropolitului Dositeiu ca să dea o circulară tuturor mânăstirilor închinare la Locurile Sfinte, ca să nu mai trimită plata embaticului în Ńara

1) Erbiceanu C., *Cronic. Greci*, p. 274.

2) *Bis. ort. rom.*, XXVII ibid.

3) *Cronic. Greci*, p. 280 cf. *Bis. ort. rom.*, XXVII p. 1277.

4) *Bis. ort. rom.*, XXVII p. 1277.

5) *Biserica Ort. Rom. XXVII*, p. 1373-1374.

6) *Biserica Ort. Rom.*, Ibidem.

Turcească, ci să-l oprească sf. mitropolie «*Pentru curgătoarele cheltueli*».

Evident că aceste «curgătoare cheltueli» nu erau să fie întrebuințate pentru nevoile mitropoliei, ci pentru cele ale armatelor românești.

GH. M. IONESCU,

licențiat în litere și teologie, fost șef de birou
în Ministerul Instrucțiunii, profesor
și director secundar.

INTRODUCEREA CARACTERELOR LATINE ÎN TIPĂRIREA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

Cărțile tipărite în țara noastră până în a doua jumătate a secolului al XIX, sunt toate cu caractere chirilice. De la venirea Domnitorului Carol în țară, introducându-se în cancelarii și în școli caracterele latine, neapărat că și cărțile ce s'au tipărit dela acea dată înainte trebuiau să fie tot cu caractere latine. Lucrul acesta l-au făcut și tipografiile bisericesti, între care era și tipografia Episcopiei de Buzău, care în acest secol a adus o însemnată contribuție la tipărirea cărților bisericesti și chiar profane.

Data sigură la care s'au introdus caracterele latine la tipărirea cărților bisericesti o putem deduce de la prefața unui Apostol ce s'a tipărit la Buzău în anul 1869, în tipografia Episcopiei.

Prefața, semnată de Episcopul DIONISIE, grăește astfel: «Biserica conservatoare prin instituția sa în ceia ce privește sântele Dogme și canoane, a mers totdeauna pe calea progresului după trebuințele simțite de fi săi, când Capii ei au fost luminați și iubitori de binele comun.

Biserica română, Prea Înălțate Doamne, și-a urmatu progresivă misiunea sa în societatea românească păstrându și propagându Dogmele și Morala evangelică poporului creștin.

În Biserica română, în urmă cu 30 ani, serviciu divin se făcea în limba slavonă, aceasta fiindu până atunci limba cărților bisericesti și a actelor oficiale; dar, îndată ce Domnitorii de atunci au favorisat inițiativa a introduce în cancelarie și în corespondențe particulare limba națională,

Biserica n'a voit să rămână în urmă. Prelații tempului și alți învățați din Cleru au început a traduce și a tipări în limba română cărțile cultului cu care se servea Biserica.

Limba română a făcut de atunci progrese însemnate. Sunt mai mulți ani de cându în școli și în cancelarii se cetește și se scrie cu litere străbune.

Nu se putea Prea Înălțate Doamne, ca Biserica să stee în loc în privința aceasta, căci tinerimea ce urmează în școli nu mai poate ceti în Biserică, fiindu cărțile tipărite cu litere cirilice..

Mai multe reclamări am primit de la poporâni eparhioți, prin care se cere introducerea literilor strămoșești în Biserică ca satisfacere a unei prime necesități.

Onoru Ministeriu al Cultelor cunoscând aceasta, m'a însărcinat a tipări Sfânta Evanghelie cu litere străbune, carte ce am avut onoare a o prezinta respectuos Înălțimei Voastre.

Tot atât de trebuincioasă era și Apostolul pe care terminându acum, rog Prea Înălțate Doamne să binevoiți alu primi cu bunătatea cu care primiți orice semn de progresu în cultura națională.

Dacă istoria vorbește de Matei Băsarab, de Vasile Lupu și alți Domni ai acestei țări, în tempul cărora s'a introdus limba română în Biserică ceia ce face epohă în istoria Bisericeii naționale totu cu asemenea respect ea va pomeni și numele Înălțimii Voastre sub a cărui auspicii Biserica a pututu ași investi limba în haina străbună.

În corigearea zicerilor limbei după originalele cele mai vechi, am avut grijă, Prea Înălțate Doamne a face textulu cât se poate mai pe înțelesu poporului pentru care s'a și tipărit aceste cărți, căci este cea mai mare binefacere pentru națiunea română, la care sântele scripturi au contribuit și contribue foarte mult spre moralizare, ca poporul să asculte în Biserică serviciul divin în limba sa, pe când alte popoare creștine au suferit a asculta atât Evanghelia și Apostolul cât și tot serviciul în limba latină, ellenă sau slavonă pe care abia le înțelegeau învățații.

Românii mai mult de doi secolu acum s'au îndulcit a asculta Liturghia în limba națională : Iată cuvântul Prea Înălțate Doamne, pentru care moravurile poporului român

sunt mult mai blânde și mai umane decât ale altor popoare creștine.

Primiți dar vă rog Prea Înălțate Doamne, această lucrare sub ocrotirea voastră, pre care am luat curajul și îndrăsneala a o pune sub ocrotirea și protecțiunea Înălțimei Voastre.

Al Înălțimei Voastre umilit către Dumnezeu rugătoru.

DIONISIE, Episcopul Buzăului. 1869.

De la această dată cărțile ce se tipăresc aici se tipăresc cu caractere latine.

Preot I. T. VASILIAN,
Spirituall la Seminariul din Iamail.

FAPTE TRISTE

În vremea actuală, se produc în vieța poporului nostru o mulțime de fapte cu intensități și caractere diferite, care interesează dela caz la caz și fiecare fapt își are importanța și cauza sa specifică. Toate aceste fapte le vedem fiecare prin prisma sufletului nostru, ca spectatori. În tumultul acestor multiple fapte, se petrece în fapt mare și trist, care ne lasă nepăsători sau care, în majoritatea cazurilor, nu ne interesează. Noi avem cu totul alte interese¹⁾.

Acest fapt este: știrbirea pe zi ce trece a prestigiului sf. noastre biserici ortodoxe și prin aceasta implicit știrbirea prestigiului nostru ca neam creștin.

Să ne explicăm:— Biserica noastră ortodoxă, în vieța poporului nostru, care s'a născut creștin, mai mult decât oricare biserică în vieța oricărui alt popor, a jucat un rol uriaș de contribuție binefăcătoare la organizarea lui ca stat, la apărarea lui și a însăși creștinătății și la călăuzirea conștientă către idealul lui ca națiune.

Cei care cunosc istoria popoarelor cunosc tot pe atât de bine că biserica sau religia a jucat un rol capital în viața acestor popoare. Un popor atât a trăit, atât s'a

1) A vedea în „Legen Românească” a P. Sf. Dieceze din Oradea No. 1 din 1929, „Adevărata Căuză”.

desvoltat și a înflorit, câtă vreme a trăit în cultul religiei sale. Odată cu schimbările adus acestui cult, s'au produs schimbări irevocabile în viața poporului și atunci când a încetat cultul bisericesc-religios, a încetat și viața acestui popor. *Căci tăria și viața unui popor corespund puterii morale de care e însuflețit. A pierdut această putere, a murit sufletește și a perit ca popor sau națiune.*

Credem de prisos exemplul plastic cu poporul roman și actualmente poporul pravoslavniciei Rusii; acelaș lucru se petrece și în viața atâtor popoare barbare care, venind în contact cu viața morală superioară și neputând-o asimila, au dispărut depe fața pământului. (Evul mediu). Dacă un popor, venind în contact numai cu cultura superioară a altor popoare și prin procesul asimilării e amenințat de peire (rasa galbenă, peile roșii, negrii, australienii, etc.), atunci ușor se poate deduce pericolul pe care ni-l prezintă o atare schimbare pe teren religios-moral. (A se vedea în parte pentru documentarea acestor afirmări în *Ondulația universală* de V. Conta).

Astăzi, în hotarele celor patru vâncuri ale pământului românesc, s'au așezat și se așează elemente etnice străine aspirațiunilor lui organice. Acești venetici, dându-și seama de cheagul sufletesc al acestui popor, și-au început diabolica operă prin destrămarea acestui chiag sufletesc, dând lovituri împotriva bisericii, împotriva credinței sale. Căci ce alt scop pot avea atâtea sectarisme care sapă și rod temelgia bisericii noastre? Și ca să localizăm faptul, ce scopuri și ce urmări pot avea atâtea secte bolnave care se propagă printre Români și mai cu seamă aici, la granița de vest, care ne desparte de iredentismul maghiar?

Sunt sate întregi care au trecut la bapțiști și sunt în trecere către alte secte și mai periculoase, după programul și modul de manifestare al aderenților:

1. Părăsirea sfintei biserici strămoșești — zicându-și apocalipticul ritual în case numite «adunări», care se zidesc pe un cap, în toate sătulețele, din fonduri străine, în majoritatea cazurilor și contra legii cultelor, care se calcă, cu tot protestul venerațiilor preoți, prin delăsarea administrației.

2. Lepădarea de sfintele taine, de venerarea sfintelor icoane și de sfânta cruce — simbolul întregii creștinătăți.

3. Batjocora venerațiilor preoți ș'a înaltului cler în fața poporului rural care, orbit de festivitatea sgomotoasă a fanfarelor cu care cutreeră satele în zisele lor procesiuni, li aderează și sfârșesc prin a se face sectari.

4. Fiind călăuziți și îndârjiți de organe suspecte ca legitimație și proveniență necontrolată sau mituită—căt-re un bun suprem comun prin sfărâmarea corupțiunii sociale,— (cum numesc ei ordinea publică), sectarii în genere sunt elemente recalcitrante, cinice și perverse—în mijlocul comunității din care fac parte administrativ și în esență sunt germeii unui bolșevism care ferbe.

Indiferenți în aparență—dârzi și încăpăținați în realitate — acești rătăciți din căile Domnului tornează un pericol dăunător întregii ordine de stat.

Vorbind în special de secta baptistă, singura recunoscută de lege—ca comunitate religioasă—cu toate că se practică în realitate foarte multe — această sectă are aparența formală a unei comunități religioase—recunoscută oficial — caracter pe care și-l însușesc toate sectele în deobște.

Aceste secte zise formal — comunități religioase — nu au nici un caracter comun cu religia și morală ca lege morală în general — ci sunt în fond religii politice cu scopuri distrugătoare definite — care se ascund sub masca religiei slujindu-se de religie ca mijloc pentru ajungerea scopului politic criminal de care sunt călăuzite și determinate.

Istoria este moartă și toată lumea știe că cele mai groaznice revoluții petrecute în viața popoarelor s'au produs pe teren religios, singurul care expune un vast teren ce devine cu atât mai vulnerabil, cu cât este mai fraged la minte — cum bunăoară sunt poporenii noștri, ținuți într'o jalnică lipsă de cultură de vremelnicii stăpâni. Căci se vede treaba că niciun intelectual luminat nu tinde către aceste zmintite mentalități sectare, ci din contră cum un sectar a devenit luminat, se leapădă de satanicile comunități. Eu pun întrebarea: Nu este interesul bănuitor străinilor în această operă? Un stat în refacere—cu lipsuri pe toată linia și în fond cu o avere prea mare, să nu râvnească străinii la ea?

Și parcă ni se luminează înaintea ochilor toată dragostea străinilor de sectarii noștri—care ne pun departe

de ortodoxia Jugo-Slaviei și ne fac de răs față de tovarășii de peste Dunăre, unde nu se aude deșasemenea povești.

Bulgarul știe să ne arate cu degetul în fiecare dimineață ca «netrebnici vecini» care le-am furat pământul și să-ți spuie în obraz: «Leva nostru, doi leu de a vostru».

În pașalâcul Bulgaria anterior lui 1878—unde mahomedanismul eră în floare—astăzi de-abia mai zărești câte o geamie cântându-și «Aliluia».

În schimb, ce se vede? În Belgrad și la Sofia trăesc ortodoxii și fără seminarii de bapțiști—fiindcă acolo «papugiul e papugi», nu profesor de religie!

La noi, muncitorii cer împușinarea orelor de lucru, și în fiecare orașel unde lucrătorii n'au de lucru, se apucă de adventism. Nu-i vorbă, capătă ei câte ceva dela cinstita misiune. Și bieții lucrători neorganizați și necultivați, fiindcă le lipsesc atari căminuri de cultură binefăcătoare, mai fac și pe adventiștii pela cărciumi.

Mi-aduc aminte, sunt câțiva ani, niște asemenea exemplare au apucat într'o Duminecă cu misiunea prin satele din jurul Severinului. Fiindcă pe acolo oamenii, după ieșirea dela biserică, încep a petrece cu băeții și tetele la joc, adventiștii noștri, având lumea deja adunată, și-au început misiunea.

N'au apucat bine să prostească oamenii, că s'au sculat cu ciomege și cu pietre pe ei, îndreptându-i să spună prostii la șantierul din T.-Severin.

Și vezi, măre Doamne! că nu s'a prins misiunea adventistă de săteni. Ei au datina lor, pe care n'o schimbă cu hamanalele orașelor. Deasemenea nici ideile social-comuniste, propagate de curat niște papugii și secături entuziaste din Severin prin 1918—20, pela sate n'au prins. Ba din contră, au fost fugăriți din câteva sate ca hoții. (Se știu exemplele din gazetele depe acea vreme: o simplă aducere aminte).

Țăranul nostru vrea să fie tovarăș cu altul pe ce n'are el; dar pe vaca lui, pe porcul și boii lui nu e tovarăș cu nimeni. Cui îi trebuie ceva, să muncească că va afla și va avea.

Din acestea și din multe alte exemple, se dovedește că propagarea doctrinelor social comuniste sătenilor noștri n'au avut niciun răsunset. Din contră, au reacționat.

Gospodarul strângător nu se face tovarăș pe sudoarea sa cu toți nespălații. Și atunci se înțelege că pe român nu poți să-l împingi spre distrugere și comunism prin acțiune directă. El îți spune verde : «Ce? vrei să ne vezi ca pe ai de peste Nistru? Suntem sătui noi de bolșevici».

Punând această apucătură gospodărească alături de unitatea sufletească ce a prezentat-o poporul în vremea de dinaintea războiului, ușor se poate deduce tăria de care a dat dovezi atât de înălțătoare.

Acum parecă înțelegem uneltirile sectarilor. Aceste ticăloșii nu-s naționale și nici să nu le încetățenim. Incetățenească-se în America ; încetățenească-se și 'n Lübek și 'n toate porturile Germaniei, ca toate să urmeze independența Hamburgului.

În țara românească, asemenea șmecherii nu prind rădăcini. «Se uscă cu cleampele în codru»¹⁾, să ne ierte aderenții d-lui Paulini.

Noi suntem de mult caracterizați de: toleranți și optimiști. Or să mai cutreiere ei mulți prin țara noastră cu prostii, dar să nu uite cuvântul:

„Dar nu te 'ndemne diavolul, streine,
 „Să vii la noi cu uneltiri haine,
 „Căci un cuvânt să lai în seamă :
 „În țara mea găsești un sân de mamă ;
 „Dar dacă dușmănoase gândurile-ți sânt,
 „În țara mea găsești și cruce, și mormânt !”

de GEORGE A. PETRE, prelat ort. rom., Oradea Mare.

Totuș aceste fapte ne arată o icoană în care ne zugrăvim complet: Sus — o toleranță dăunătoare, condamnabilă, jos o lipsă de cultură sufletească care reclamă o grabnică îndreptare; sus — cuvântul croniciei: «boeri D-voastră, unde mergem» — și jos: — luminarea poporului: «Lumină, mai multă lumină!».

Și în această luminare a poporului regenerator—vorbim despre poporul etnic, să aplicăm exemplul lui Bismarck, căci acest destoinic cancelar, câtă vreme a pus Evanghelia

1) Prin cleampe în Bihor se înțeleg : crângi mari, ramuri principale ale lemnului.

ca fundament al culturii poporului, statul german a fost primul între popoarele Europei.

E o învățătură mare și ne este de folos.

Atâta vreme cât ne vom îngriji de luminarea poporului, niciodată nu vom cădea în urgia întunericii.

Și aceasta fapt—că vorbe avem destule.

Numai în acest fel aceste răutăți sunt boale cu leac.

Craiova 25/1/1929.

D. COCHĂLNĂU,
laic ort. român. Craiova-Bihor.

DACĂ AM VORBI PE NEPREGĂTITE.

I.

Cinstea vorbei goale.

În mijlocul fiecărei obști omenești, sunt anumite păreri care stăpânesc mintea oamenilor și pe care unii le numesc „opiniunea publică” sau „spiritul vremii”, care, de fapt, sunt felul de a gândi al oamenilor, într’o anumită vreme, despre fel de fel de treburi ale vieții. Bune sau rele, adevărate sau mincinoase, astfel de păreri se află totdeauna în capetele oamenilor, și ei, până să gândească cu capul lor, cu care unii nu gândesc niciodată, gândesc cu aceste păreri pe care le prind dela alții și pe care le rostesc și ei cum le-au auzit.

Un fel de a vedea al nostru, destul de obișnuit, este de a privi cu cinste îndemânarea unora dintre noi de a vorbi cu ușurință și fără a se pregăti, în fel de fel de întrebări ale zilei.

A avea pe cineva gata să ție o cuvântare de câte ori e nevoie, se socotește mare lucru și om de ispravă cine o poate face. Omul este înconjurat de slavă, când el poate grăi oricând și nu poate fi niciodată luat pe neașteptate. Pe de altă parte, și unii din ceice au cuvântul gata la orice împrejurare, se socotesc cu mult mai pre sus ca alții și simt un fel de mulțămire de a spune că au vorbit pe nepregătite. E cași cum ar spune că mintea le e doldora de cunoștințe și că totdeauna pot scoate din sacul fără fund.

Se înțelege că, într’o lume în care se vorbește vrute și nevrute, în care cuvântul are atâta trecere, în care oamenii socotesc că au dezlegat o greutate numai fiindcă au putut trânti o cuvântare când a fost nevoie, închinarea înaintea cuvântului care curge ușor de pe buze ajunge a fi foarte răspândită. Când, la o împrejurare neașteptată, vezi pe cutare că a putut vorbi la șir $\frac{1}{4}$ de ceas, în ascultarea mirată a tuturor că a putut-o face, se pornește o dâră de a

privi cu mare cinste măestria omului de a grăi ca un robinet căruia numai i-ai dat drumul și curge.

De câte ori, la împrejurări oficiale, nu mă trezeam cu șoapta câte unui ziarist de lângă mine care mă întreba: „vorbești?” Și puneă în acest „vorbești” atâta respect, atâta admirațiune, încât te uimeai ce mare temeii pun oamenii pe vorbire. Este ca un suspin al unora care nu pot vorbi și care se uită cu tânjire spre cei care o pot face.

Și totuși oamenii nu pun în acest lucru al vorbirii ceia ce trebuie să fie miezul lui, ci le ajunge să audă curatul sunet al vorbelor, pentru a se minuna de aceasta.

Atâta este tăria: vraja vorbei. Deci dacă ești meșter să faci aceasta fără multă opintire, fără a citi și a răsciti mai multe zile ca să poți vorbi un ceas, ești privit cu atât mai mare cinste.

Așa a ajuns cinstea vorbei, că se răped s'o împletească din buzele lor oameni care niciodată nu s'au pregătit pentru aceasta, dar care, dacă văd că așa merge dâra și că așa este cu prilejurile cele însemnate și cu adunările cele numeroase, se aruncă oamenii în vâltoare ca să vorbească, și alții stau cu gura căscată și uimiți că cutare a vorbit 10 minute. De a spus acela ceva, de au prins ceva din gura lui, nu are însemnătate, nici nu s'au gândit la aceasta. Temeiul este că unul din ei a dat drumul moriștei și ea a putut merge.

De câte ori nu văd eu la înmormântări de oameni obișnuiți, că se avântă câte unul să spuie vorbe mari la trupul mortului, că așa este obiceiul acum; s'au lăsat unele, dar am luat altele. Și dacă deschid gura să spuie, vai! ce spun? Până s'a dezlegat limba să spuie, că apoi omul n'a mai fost stăpân pe ea. S'a pornit să a spună fără să știe încotro merge și fiindcă vorba, odată pornită, nu-ți dă răgaz, bieții oameni nu puteau cugeta tot atât de iute pe cât mergea vorba și să închege un gând înțeles în șirul de vorbe.

Greșala este că oamenii cred că vorba e totul și că, dacă ele se țin lanț una de alta, cuvântarea e și rostită. Și am văzut greșind întru aceasta nu numai oameni de rând, ci oameni cu lustru de carte și de scris, dar care, dacă nu aveau deprinderea și dacă măr-gineau totul numai la vorbă, nu eșea din acestea nimic temeinic și vrednic de urmărit.

De aceia oamenii nu trebuie să deschidă gura până ce nu s'au gândit mai întâi ce-au să spuie, nici să creadă că, dacă merge vorba, merge totul. Mai cu grijă decât ca să meargă vorbele la șir, oamenii trebuie să se deprindă a cugeta temeinic și limpede, fiindcă dacă ai gândul limpede în cap, ai și mai multă ușurință să-l spui, chiar dacă nu ești deprins a vorbi. E mai bine să pui cugetare în vorbele sale, decât numai să depeni vorbe, în care nu te-ai deprins a turna și un înțeles.

Toată temelia vorbirii nu este vorba, ci ceea ce zace îndărătul ei, adică gândirea. Dacă pe aceasta o ai și te deprinzi a o avea tot mai mult, mai ușor îți este să te deprinzi apoi a și spune ce gândești. Iar dacă te-a mănânat de dindărăt numai vraja vorbei, dar

fără grija de a pune un înțeles în vorbele tale, niciodată nu vei ajunge un vorbitor de temeii, ci numai ceiace lumea numește pe astfel de oameni: negustori de vorbe, clănțâi, palavragii.

Prin urmare a vorbi trebuie să însemne a gândi. Când te apuci de vorbit, trebuie mai întâi să te fi gândit ce ai să spui. Nu trebuie să te lași în nădejdea că limba merge ușor și că ușor poți încheia înaintea altora vorbe dela răsărituri și dela apusuri. Trebuie să ne ferim de cuvintele vorbite degeaba, fără cercetare, fără chibzuială, fiindcă nu ajunge să fi deschis gura pentruca să și fi spus ceva. Iar lucrul cel mai de seamă trebuie să fie mai mult a spune ceva și a spune ceva temeinic gândit decât să ai grija numai să fi putut ținea lumea în ascultare $\frac{1}{4}$ de ceas. Căci, dacă vor fi unii care să se minuneze că cutare are spor la vorbă, au să fie și alții, mai puțini, care să se întrebe: ce ne-a spus cutare? și să vadă că nu le-a spus nimic.

Lucruri de acestea însă se întâmplă în vremea când oamenii se gândesc mai mult să vorbească decât să facă și când cască ochii cu mare plecăciune în fața celui ce poate tăia verzi și uscate în fața altora. După ce însă omului i se face limpede înaintea ochilor că, pentru a vorbi, trebuie mai întâi să caute ce are a vorbi, i se va lumina și mai mult că, pentru orice vorbire, trebuie mai întâi să se pregătească.

Cu toate acestea se spune despre unii că au vorbit pe nepregătite și că au vorbit strălucit, ba mai bine decât atunci când s'au pregătit.

Se înțelege, de putut se poate. De ce am tăgădui-o? Au fost prilejuri de oameni care au vorbit fără pregătire și au vorbit bine.

Dar sunt acestea împrejurările cele obișnuite și o poate face oricine? Au făcut-o oamenii deprinși a vorbi și a lucra cu cuvântul, deci cei care au muncit multă vreme, și-au întărit cugetarea, încât și dacă nu s'au pregătit chiar pentru fiecare prilej, dar au avut o pregătire mai dedemult.

Chiar și aceștia însă s'au prins la astfel de treabă numai întâmplător, dar n'a fost în deprinderea lor de a lucra astfel. Oamenii cu tărie în vorbă tocmai ei s'au pregătit. De aceia trebuie lăsată pe seama lor sarcina de a putea vorbi și mai pe nepregătite, dar nu trebuie să și-o ia ca o regulă omul de toate zilele.

Acestea sunt sfaturi obișnuite în cărțile care ne învață meșteșugul de a vorbi. Nimănuj nu i se dă sfatul de a se apuca să vorbească după cum îl va duce gândul clipei, fiindcă va vorbi destrămat sau va spune lucruri fără adâncime; ci să vorbească după o îndestulătoare pregătire.

O! nu e ușor să găsești cugetări de temeii, care să răzbată în suflețe și să lase urme. Cugetările nu se găsesc pe toate drumurile și dacă omul nu-și face deprinderea de a cugeta, va ajunge să tot spuie ce a mai spus și nu se va mai înnoi.

II.

Arhiepiscopul Amvrosie al Harkovului despre vorbirea pe nepregătite.

Cu toate că acestea sunt acum îndrumări date în toate cărțile care te învață îndemânarea vorbirii, nu lipsesc pe acei care privesc ca un mare ideal acela de a vorbi fără pregătire, duși de avântul clipei.

În lucrările noastre pentru meșteșugul vorbirii bisericești, dela facultatea de teologie din Chișinău, unul din studenți, Păr. *Ioan Rusu*, a adus, la seminariul de omiletică, o frumoasă lucrare despre dreptul și meritul vorbirii pe nepregătite. Nu a dat acestea ca păreri ale Sfinției Sale, ci ca arătare din părerile unui însemnat predicator rus, Arhiepiscopul *Amvrosie al Harkovului*. Acesta se rostește mai întâi pentru vorbirea slobodă, nu pentru cea citită, care la Ruși era întrebuițată, pentruca predica trebuia mai întâi scrisă cu grijă și dată la cenzură, dar se rostește încă și pentru predica rostită fără multă pregătire, dus de șivoiul simțirii și de boldul avântului care te cuprinde într'o clipă anumită.

În cartea sa „Cuvântul viu“, pe care Păr. I. Rusu a discutat-o în numita lucrare de seminar omiletic, răposatul arhieru predicator spune că vorbirea pe nepregătite poate să aibă asupra mulțimii mai multă putere decât cutare cuvântare după toate rânduelile cărții, fiindcă vorbirea de isnoavă, deși poate că nu este atât de măiastră ca alegere de vorbe și înșirare a lor și nici atât de adâncă, precum ar fi cea pregătită în tihna cămăruței de lucru și gândire, totuși ea este mai apropiată de viața ascultătorilor, mai înțeleasă, mai ușoară a fi primită de ei. El spune că așa și trebuie să fie, fiindcă omul care vorbește în fața altora și pentru ei, se lasă mânat și cârmuit de starea sufletească a ascultătorilor. El nu vorbește ca după un fir pe care-l deapănă după cum și l-a pregătit de acasă, departe de vederea ascultătorilor, ci neîncetat își mână cuvântul potrivit cu felul cum i se înfățișează lui ceice-l ascultă. El este, zice Arhiepiscopul Amvrosie, ca omul care s'a suit într'un pom înalt ca să culeagă poame sau ca cel'ce se aruncă în apă ca să scoată un lucru de preț. Privitorii nu mai așteaptă poame sau să vadă ce a scos din apă, ci-l însoțesc cu temerea lor ca să nu cază sau să se înece. De aceia ei nu bagă-de-seamă greșelile de vorbire pe care le-ar face, precum repetarea celor mai spuse odată, golurile rămase ici și colo. N'au timp pentru aceasta, ci trăiesc o viață mai vie împreună cu cele care-și croiește cuvântarea sa de isnoavă. Aceasta este taina buneii urmări a vorbirii pe nepregătite, dacă se întâmplă ca ea să fi fost fericită și puternică.

Arhiepiscopul Amvrosie însă nu trece atât de ușor peste vorbirea pe nepregătite, pentru a o socoti numai o vorbire ușoară, slobodă și repede, ci el zice că un asemenea chip de vorbire este greu și trebuie să împlinescă anumite însușiri. Celce se avântă la o vorbire pe nepregătite trebuie să aibă: 1. o mare putere de

cugetare; 2. vioiciunea și sprinteneala minții, adică mintea să lucreze ușor și iute; 3. vorbitorul trebuie să aibă o mare putere de închipuire; 4. darul vorbirii ușoare; 5. puterea glasului, care trebuie mânuit cu mult meșteșug și 6. sănătate trainică și nervi tari. În ce privește punctul 4, adică darul cuvântului, Arhiepiscopul Amvrosie vede în aceasta, pe de o parte, o însușire lăuntrică, și anume meșteșugul vorbitorului de a găsi cuvintele potrivite pentru zugrăvirea gândului, iar, pe de altă parte, o însușire din afară, care este aceea de a rosti cuvintele limpede și respicat.

Din acestea se vede că, deși Amvrosie este un apărător al vorbirii fără multă pirotire în loc ca s'o pregătești, totuși nu înțelege nici că trebuie să te arunci în vâltoarea vorbirii cu ochii închiși. Te dezleagă el de pregătire într'un fel, dar îți cere să fii un pregătit în alt fel, prin meșteșugul de a gândi iute, de a lucra iute, de a vorbi sprinten, de a fi un om vioi și cu toate însușirile gata în palmă. El vrea să te descarce de grija pregătirii mocnite, dar în schimb îți-o cere pe aceea de a fi totdeauna cu mintea în lucru și gata a o îndrepta înapoi sau încolo.

Aceasta e o vedere originală, care nu va avea mulți părtași. El însă a fost încălzit de ea și a îndemnat pe tinerii predicatori să se pregătească în felul acesta. Pentru acest temei, noi trebuie să privim pe Arhiepiscopul Amvrosie ca un teoretician al vorbirii improvizate în Biserica noastră ortodoxă.

Trebuie să fim mulțămitori Părintelui Rusu că ne-a pus la îndemână această frumoasă culegere din lucrarea numitului predicator rus, pe care am găsit de bine să n'o mărginim în micul nostru cerc de studii dela Chișinău, ci s'o punem într'o răspândire și cunoaștere mai largă, în sânul întregii noastre Biserici românești.

În discuțiunea urmată după citirea lucrării Părintelui Rusu, noi n'am putut fi de părerea că trebuie să ne facem școală ca să putem vorbi fără pregătire, ci ne-am rostit tot pentru părerea veche, că omul trebuie să se pregătească pentru orice. Cu toate acestea nu putem trece nepăsători peste păreri care înseamnă străduința unui predicator și peste sfaturile lui pentru a putea cugeta iute și a vorbi sprinten, fiindcă acestea sunt bune, chiar fără a te gândi să te pregătești prin acestea pentru improvizatie.

III.

Alte glasuri despre vorbirea nepregătită.

Dar pe când noi ne frământăm cu discuțiunea aceasta la Chișinău, după ce în cursurile noastre o tratasem în Mai 1928, iată că aceiași tratare se făcea la Paris. După cum a fost de folos pentru noi să aflăm ce spunea Arhiepiscopul Amvrosie acum 50 de ani, tot așa va fi de folos să vedem ce ni se spune dela Paris în privința aceasta și vom vedea, din cele scrise acum, că apărători ai vorbirii improvizate nu lipsesc nici azi, chiar multă vreme după Arhiepiscopul Amvrosie.

De data aceasta, e vorba de articolul unui predicator parizian

din ziua de azi, A. D. Sertillanges, care scrie în *Revue des Jeunes* din 10 — 25 Decembrie anul trecut, sub titlul „Metode oratorice“ (*Méthodes d'Orateurs*). Socotesc că este bine să fie cunoscut de toți teologii și mai cu seamă de cei ce se pregătesc pentru preoție. Din ele vor afla multe din câmpul omileticii și li se vor îmbogăți cunoștințele.

„Eu improvizez“! Cel care vorbește așa, zice Sertillanges, fără îndoială e o făptură ciudată. Dar el pune o problemă și din pricina aceasta, îi putem fi mulțămitori, chiar dacă mai încolo îi întorcem spatele. Care e tânărul orator, cleric, mirean, cuvântător, conferențiar sau predicator care nu s'a întrebat cu grijă: cum să faci? Să scrii, să înveți?... ori să studiezi, să cugeți, și apoi să improvizezi? Sau oare n'o fi cumva vreo metodă de mijloc, în stare a împăca toate acolo unde se încrucișează atâtea foloase, piedeci sau primejdii?

Să spunem mai întâi că discuțiunea, așa cum au pornit-o unii, în graiuri absolute, este cam absurdă. Chiar dacă ai talent, nu scapi cu totul de primejdia de a te face de râs în certurile dintre improvizatori și vorbitorii cu bucată învățată. Nu este însă o metodă în sine. În elocvență, cași în orice mișcă viață și pe om, metoda este meșteșugul de a te folosi pe tine însuși, deci de a te trata cum ești. Toate celelalte sunt lucruri deșarte. Deci vei putea pomeni de foarte mari oratori pentru orice metodă. Fiecare a luat-o pe cea care se potrivea mai bine cu el și nu a fost așa de nătâng ca să ia alta. Mai este apoi chipul cum se înfățișază împrejurarea, materia de tratat, cu felul ei deosebit, dispozițiunile vorbitorului într'o clipă anumită, la o vârstă dată și altele. Lacordaire uneori și-a citit cuvântările lui, de pildă lauda la înmormântarea Generalului Drouot. Fénelon, acest teoretician al improvizării, nu mai puțin și el și-a învățat pe deasupra cuvântarea la ungerea Electorului din Colonia. Massillon, care învăța totul și care spunea: „Cea mai bună cuvântare a mea e cea pe care o știu mai bine“, improviza la nevoie, precum și Bourdaloue. Nici Monsabré nu se ferea, deși era înzestrat cu o ținare de minte uimitoare și era în stare, cum spunea el, de a-și rosti conferințele sale începând dela sfârșit.

Imi scot exemplele mele din lumea religioasă, fiindcă o știu mai bine; dar și din lumea avocaților și dela tribuna parlamentară și din forum se pot afla aceleași mărturii. Să spunem că un orator deplin format trebuie să fie în stare de a întrebuința la nevoie toate metodele și că el trebuie să întrebuințeze de obicei pe cea care răspunde mai bine firii și mijloacelor lui. Sunt unii care n'au să poată improviza niciodată; sunt alții care n'au să poată niciodată să scrie și să învețe. Celce are ținare de minte nu este în aceeași stare de a alege ca și celce ce nu are. Cel cu închipuirea înceată, lipsit de prezența de spirit, care este sfios și pe care ascultătorii îl incremenesc, în loc de a-l face să-și ia avânt, nu va sta să alegă ca cel cu spiritul treaz și sprinten. Cel care acum începe și cel care are o mare experiență dobândită se vor purta

de asemenea deosebit. În sfârșit, cel care și-a făcut un obicei de a trata chestiunile spinoase nu are poftă să întrebuințeze aceeași metodă cași cel deprins cu cuvântarea ușoară, cu *fervorino*¹⁾.

Această chestiune, deci, luată așa cu toptanul, este în mare parte teoretică. Dar pentruca fiecare să poată preciza după felul său, nu este mai puțin folositor ca să numărăm foloasele și greutățile feluritelor metode. Afară de faptul că atunci vom putea alege în cunoștință de materie, vom fi în stare să ne ferim în mare parte de spinii metodei pe care am fi ales-o și de asemenea să ne dobândim în parte foloasele căii pe care am părăsit-o.

A scrie — și a scrie totul — îți aduce foloase așa de săritoare în ochi, că numai o ameț-ală de neiertat le poate trece cu vederea. Fără îndoială, Lacordaire nu poate fi bănuț într'o asemenea materie. Cu toate acestea o ceată de preoți tineri, ducându-se odată la Sorèze să-i ceară „un sfat“, vestitul predicator le-a răspuns: „Voi îmi cereți un sfat; în loc de unul, am să vă dau două: cel dintâi este să nu îndrăzniți niciodată să vă suiți pe amvon fără a vă fi scris predica în întregime, dacă ați avut puțința; al doilea, în împrejurarea că n'ați putut să vă țineți de această regulă — este să vă duceți să vă spovediți“.

Când te gândești la greutatea de a cugeta drept, de a-ți pune cugetările în rânduală, de a găsi chipul cel mai potrivit pentru a le rosti, fără a vorbi de atâtea alte însușiri lăaturalnice, ți-e groază la gândul de a te lăsa în voia cuvântului năprasnic și fără chip de a-l mai îndrepta. Condițiunile, așa zicând, firești în care iese la iveală cel dintâi val al cugetării, nu sunt, la dreptul vorbind, decât o întâmplare și, cum spune Paul Valéry, „ceiace noi prindem dela întâmplare totdeauna atârână întru câțva de izvorul ei“. Firea adevărată este fiică a cugetării. Ea atinge legăturile adevărate ale lucrurilor, trece apoi, dela aceste legături adevărate dintre lucruri, la legătura lor cu vederile noastre și apoi la rostirea lor prin cuvinte. Aceasta însă cere timp și silește la băjbăială până și mințile cele mai vii. Trebuie să muncești foarte mult pentru a întrebuința foarte puțin din cele adunate. Dobândirea cea mai limpede și cea mai simplă în ochii ascultătorilor este cea care a cerut mai multe încercări ale minții. Asta este ceiace Boileau numea „a face greu stihuri ușoare“. Studiind carnetele de schițe ale lui Beethoven, bași-de-seamă că vederile sale cele mai proaspete, cele mai spontane în aparență, de fapt sunt cele care l-au costat cel mai mult. Când cercetezi cu lupa planșele scobite ale lui Rembrand și starea definitivă a lucrării, vezi că și el a trecut printr'un neînchipuit șir de încercări, de șovăiri, de căiri, pentru a ajunge să fixeze un gest, ca de pildă acel al lui Hristos în *Bucata cu o sută de dinari*. Joubert spunea că, dacă o lucrare miroase a oloi, este că n'ai vegheat destul asupra ei. Toate acestea înseamnă acelaș lucru, anume că lucrul desăvârșit

1) Așa numesc omileticile italiene cuvântările ușoare. — Nota Traducătorului.

și simplu nu se capătă decât prin înlăturare și că înlăturarea presupune alegerea și că numai când ai ales între mai multe posibilități a căror întipărire îți rămâne, poți da rămășiței, afară de prețul ei propriu, și prețul a ceea ce a fost înlăturat.

Să ne gândim numai la aceste condițiuni și vom căuta să lucrăm cu capul liniștit, așa ca să prevedem totul, să socotim totul, la trebuință, s'o luăm dela capăt, ferindu-ne astfel de greșeli, de disproporțiuni, de pisarea în loc, de călcările strâmbe, de surprize, mai cu seamă față de părțile tehnice obligatoare în mai toate cuvântările și care la unii sunt totul.

Da, dar paguba metodei este că prin ea se duce spontaneitatea; cuvântarea „miroase a oloi“ nu din pricina imperfecțiunii, cum zicea Joubert, ci pe temei de vechime, față de clipa când ea e rostită. Elocvența care-și aduce aminte e legată cu lanțuri; cea care scoate dela ea e slobodă. „Ce simbol, zicea Mallarmé, această apă neagră (cerneala) pentru a prinde lumina cugetării!“ Improvizatorul, în loc de a țâșni cu cugetarea sa de pe pagina albă pe care o înegrește, o face să țâșnească din ochii și din sufletul ascultătorilor săi, în care se desfășoară drama vorbirii sale.

Fénélon scoate la iveală cu mare putere acest folos, care, zice el, face cuvântarea mai vie, mai înduplecătoare. Greșelile de care te temi, dacă ele rămân în granițele în care o pregătire înțeleaptă poate să le ție, pot fi numai un rău mai mic. Mici greșeli adaogă ceva la trăsăturile firești ale lucrării tale; repetirile, afară numai dacă nu dau în bâiguială, ajută la pătrunderea cugetărilor, la puterea efectelor. Mai mult, împrejurarea trezește în suflet chipuri pe care nu ți le dă lucrarea din cămăruța închisă și care se alipesc dela sine pe ascultători, pentru că el le-a inspirat. Ascultătorii intră în definițiunea oratorului: dacă nu sunt de față, el își greșește lucrarea; înaintea unei mese de lucru, oratorul nu are toate mijloacele sale, așa zicând, el nu mai este el însuși.

Ce încheiere să tragem de aici?

În numele celor dintâi arătări ale noastre, pe care acestea din urmă ar vrea să le înlătore, s'ar putea să ne întorcem împotriva improvizării și să ajungem iar la punctul nostru de plecare. Când cel care a vorbit pe nepregătite se scoboară de pe amvonul, de pe tribuna, sau de pe estrada lui, numai să aibă puțină judecată și stăpânire asupra lui, și niciodată nu va fi de parte de a se simți desnădăjduit. Câte lucruri de seamă a sărit! Câte au fost spuse rău! Un gând care-l muncea a alungat pe altul, o întipărire covârșitoare a aruncat în umbră tot ceia ce trebuia să ție bine cumpăna, s'o întregească, ba chiar s'o îndrepteze. Rostirile izbitoare, pe care vorbitorul le prevăzuse, nu s'au înfățișat la chemare; el și-a uitat mângăritarele în dulap; în locul lor, omul n'a putut scoate înainte decât giuvaericele mincinoase, pe care le pune în strălucire o emoțiune de porneală. Afară numai dacă omul n'a fost de ghință, el s'a umplut de închipuiri care nu i-au fost de ajutor. Mai mult sau mai puțin, el și-a pierdut drumul, și-a stricat materia, și-a făcut pregătirea de prisos, și toate acestea

Îl urmăresc ca o bâzâială de imputare, când părăsește locul de unde a vorbit. Mai adineauri, capul îți era ca o tribună sonoră, acum îți este un tribunal. Și rostirea judecății e fără întoarcere, pentrucă, în ciuda zicalei că vorbele zboară, aici ele rămân.

De douăzeci de ori te întorci iar la lucrul tău.
Adaogi câteodată și adeseori ștergi.

Marea slăbiciune a improvizării este că ea nu șterge.

Ce va fi dacă, dela improvizarea temeinică, de care vorbim acum, vom trece la cea care habar nu are de regulile acestui fel de vorbire, care trece peste asprele porunci pe care noi le vom pomeni îndată, în scurt, dacă trecem la improvizarea ab.zivă, care e urmarea nepăsării sau a mândriei!

Sunt unii care pășesc înaintea publicului lor fără a ști ce au să spuie. Dar, de asemenea, când s'au dat jos, ei nu știu ce au spus. Adeseori n'au spus nimic. Ei s'au înfăntat degeaba, ca unul care n'a nemerit-o cu glonțul și prada fuge. Au tot spus fără încetare aceleași lucruri, au tot croit la digresiuni, au rostit o flecăreală fără temeinicie, fără rânduială... și fără sfârșit. Improvizatorii de soiul acesta nu știu să sfârșească. Punctul de cadere atârână de curba pe care proiectilul o face în văzduh. În vorbire, sfârșitul atârână de locul spre care țintești, adică de ce ți-ai fixat prin pregătire.

Pedepsirea acestor vorbitori ar fi de a pune un fonograf să repete bâlbâielile lor fără chip. Ei ar putea singuri să vadă golul, oclurile la întâmplare, greșelile gogonate și spăimântătoarele călcături strâmbe. În loc de aceasta, ei sunt mulțamiți. Inchipuirea lor umflată îi înșală; ei cred că plutesc ca balonul, fiindcă se umflă cu vânt.

Dar ce lipsă de cuviință! Ce dispreț pentru cei ce te ascultă, cași pentru tine însuși! Oare o adunare este făcută să aștepte inspirațiuni întâmplătoare adeseori mult timp, câteodată până la sfârșit și totdeauna cu prețul unor umpluturi supărătoare? Quintilian numește viclean și trădător pe avocatul neglijent. Noi suntem în orice împrejurare, avocații adevărului. Ne-ar fi pe plac oare să ne apucăm de apărarea pricinii fără dosar, fără cercetare de mai nainte, să credem în „puterea delirului“, în „incoherența crea-toare“, cum spune tot Paul Valéry?

Să lăsăm aceste abateri pe care în deșert le-am polei cu numele de metodă. Să cercetăm improvizarea pregătită cum trebuie. Tot mai rămâne încă pe socoteala ei o sumă de piedici serioase și nesiguranța rămâne.

Pentru a o birui, noi vom repeta ceiace spuneam la începutul acestei analize: nu s'a dezlegat în felul acesta dacă să faci una sau alta. Sunt căi de mijloc și dacă, în oarecare măsură, trebuie să alegi, de asemenea, poți îndrepta într'o măsură oarecare greutățile metodei pe care o primești, dar păstrând foloasele ei. Să vedem mai întâi ce trebuie să facă pentru aceasta cel care învață pe din afară.

Cea dintâi nevoie, într'un asemenea caz, este, pe cât mi se pare, de a te învăța să scrii precum vorbești. Stilul vorbit o cova

deosebit, mai tăiat, mai puțin rotunjit, mai puțin cumpănit, cu fraza nu atât de lungă, cu mai puține legături ale părților ei și totdeauna simplu. El întrebuițează graiuri mai de dreptul și mai personale, mai concrete în ce privește lucrurile; mai vii, în ce privește mersul cuvântării. Vrei să scoți la iveală venirea pe neașteptate a morții? Vei putea *scrie*: Un om, care-și urmează liniștit drumul, poate fi răsturnat deodată de un automobil care trece și să moară fără a fi băgat-de-seamă nimic. Dacă vrei să rostești aceiași cugetare în chip oratoric, vei spune: Iată un om pe drum. El pășește liniștit. Un automobil trece; îl răstoarnă și iată-l murind fără a-și da seamă de nimic.

Cum să dobândești cu condeiu în mână acest soi de „stil oral“, după cum spunea Părintele Jousse? Taina este de a scrie cu urechea, dacă pot îndrăzni s'o spun, ascultându-ți cugetarea vâjâind în rostire, privind pe ascultători în închipuire cum te urmăresc cu luare-aminte, rămânând în urmă, dacă ești grăbit, căzând în distrare, dacă ești bleg; neliniștit; dacă șovăiești, dușmănoși, în caz de cădere.

Acest public, care răsuflă înaintea ta, care cugetă cu tine, așterne pe cuvântările tale o croială măsurată după ritmul răsuflării și după mișcarea cugetărilor în curs. Și unul și altul urâsc, cel dintâi frazele prea lung înlănțuite, cellalt formele trase la rânda sau abstracte. Sporovăiala deșartă nu place nici într'un caz, nici în cellalt. Logica proprie a graiului vorbit este primit instinctiv de acel care compune astfel dea'n-picioarele, deși numai cu închipuirea. Într'un fel oarecare, celce face așa, cugetă cu mușchii gâtului și cu organele auzirii. Căci ele sunt acele care dau cugetării o parte din nălucirile ei, iar ținerea de minte apoi se va sprijini pe ele și deci va fi o memorie vie, în loc de a fi, după spusa lui Montaigne, o „memorie de hârtie“.

Idealul ar fi de a scrie în mijlocul unui vârtej de imagini de vorbire, care s'ar cuprinde în vaga imagine vizuală a unei corăbii, a unui public ascultător, a unei tribune, a ta însuși, sub acoperișul bolțelor, sub cel mai larg înveliș al cerului. Fiind dată astfel o pregătire deplină, cuvântarea s'ar face atunci în oarecare chip singură. N'ai avea cugetul, că tu ești izvoditorul ei. Ai auzi-o, în loc de a o făuri. Ar avea toate însușirile cuvântului viu, păstrându-și însă folosul de a fi socotit totul, de a nu uita nimic de a te putea întoarce îndărăt.

Pentru aceasta trebuie însă oarecare dispozițiune de mai nainte, pe care unii n'o au, având în schimbul ei groaza de hârtie, trebuința prezenței reale. Aceștia să se supuie instinctului lor, în timp ce ceilalți să se apuce a-și spori pe al lor prin întrebuițare. Aceasta le va fi cu atât mai ușor, cu cât vor avea aface cu niște ascultători cunoscuți, cu o corabie în care se află des.

Dar mai este ceva. O vom vedea în cele viitoare.

Inceputul ființării registrelor de stare civilă

Peste trei ani și câteva luni, se va împlini un veac, de când au început să funcționeze în vechiul regat cele dintâiu registre de stare civilă.

În Regulamentul Organic¹⁾ (cap. VIII, anexul nr. 3, art. 1—8) se cuprind motivele care au determinat punerea în aplicare a acestei bune legiuiri și instrucțiunile privitoare la buna ei funcționare.

Art. 1 are următorul cuprins :

Inscrisurile stării sibile slujesc spre dovada celor trei mai de frunte întâmplări ale vieții omului, adică a nașterii, însurării și morții sale.

Curata știință a acestor întâmplări este neapărat de trebuință ca să se cunoască starea sivilă a fiecăruia om, adică locul și rangul ce ține el între ceilalți cetățeni și în familia sa, și prin urmare să se hotărască drepturile și îndatoririle ce avea el cutăruia sau cutăreia întâmplări, căci și de are omul dreptăți și datorii care să nasc și se sfârșesc dinpreună cu dânsul, dar are și altele care să desvoltesc dimpreună cu vârsta sa și pentru care să îndatorează la cutare ori la cutare minut al vieții sale; acest fel sânt să zicem, dreptățile și datorii care izvorăsc din venirea lui în leguita vârstă, din însurarea sa de când să face părinte și alte asemenea întâmplări, a căroră leatul de multe ori nu să știe și totdeauna este cu bănuială, dacă nu să va adeveri prin înscrișuri într'adins legiuite pentru acest sfârșit.

Deci dă acum înainte să va țineă în tot cuprinsul Valahiei condici pentru starea sivilă.

Din art. 2 se poate vedeă că grija ținerii celor dintâiu acte de stare civilă cădea în sarcina personalului bisericesc. Cuprinsul acestui articol e cel de mai jos :

Art. 2. Ingrijirea aceștii părți este a Mitropolitului și a Episcopilor eparhioți, cari vor priveghia strașnic ca protopopii și preoții să o săvârșască cu toată scumpătatea cea cerută de pravilă.

Fiece preot va fi îndatorat să alcătuiască înscrișurile nașterii, însurării și a morții celor din enoria sa. Aceste în scrisuri vor cuprinde, anul, luna și ziua întră care să vor alcătui; numele, porecla, lăcașul, vârsta și meseria tuturor celor ce să vor numi într'ânsele, în urmă să vor iscăli de preot și de părțile interesate, iar de nu

1) Edițiunea împărită în timpul domniei lui Gh. Bibescu (1847).

vor ști aceștia să iscălească, să vă coprinde într'ânsele această întâmplare, și vor fi îndatorați să însemneze o cruce, care va ține locul iscăliturii.

.... (urmează apoi și alte instrucțiuni privitoare la adaose sau ștersături, adăogându-se că numai ceea ce se trece în condică are valoare, iar nu ceea ce s'ar scrie pe altfel de hârtii).

În celelalte 6 articole, se dau deasemenea și alte îndrumări. Din timpul domniei lui Cuza, în vechiul regat, aceste registre numite până atunci *înscrisuri*, au trecut pe seama autorităților civile.

Peste 30 de ani, clerul bisericesc și-a făcut datoria. Firește că începutul punerii în aplicare a acestei chibzuite măsuri, de a se trece în registre speciale nașterile, cununile și decesele, a întâmpinat și oarecare greutate. De aceea a fost nevoie ca autoritățile bisericești să dea în urmă și alte lămuriri. Să nu uităm apoi că aproape acum un veac învățătura de carte eră foarte puțin răspândită în poporul nostru, care eră supus când Rușilor, când Turcilor. Și unii și alții urmăreau în primul rând să tragă cât mai multe foloase din cele 2 principate.

În arhiva familiei unui preot, care a păstorit în satul Runceasa din jud. Muscel, în timpul când înscrisurile stării civile erau întocmite și păstrate de preoți, adică în intervalul 1832—1864, am găsit 2 acte vechi, privitoare la felul cum preoții trebuiau să țină aceste acte.

* * *

Cel mai vechiu are data de 6 Ianuarie 1846 și e o copie de pe ordinul nr. 3191 al Mitropoliei Ungrovlahiei. Cuprinsul e următorul :

Neofit cu mila lui Dumnezeu arhiepiscop și mitropolit al Ungrovlahiei,

Cucernice protopo(a)pe Neculae Sachelarie al plășilor și plaiurilor Podgoria sud Mușcel,

Totdeauna cu îndatoria cucerniciei tale prin porunca noastră supt numărul 9942 ca condicile ale acturilor civile să nu se mai ție la protopopie, ci să se lase negreșit la preoții fleștecării sat cu biserică ca ei să treacă într'ânsele pro cei născuți, căsătoriți și morți, îndată ce să va ivi una din aceste întâmplări având de

ajutor, cei ce nu vor fi în stare să scrie bine, (să chemē) pe logofeții satelor,

Am poftit și cinstitul departament din lăuntru, ca să se dea și din parte-i porunci cu îndatorire asupra acelor logofeți de sate ca să fie supuși [preoților într'aceea, adică să treacă acele trei întâmplări prin condici, în locul preoților care nu vor fi în stare a scrie bine și am primit răspunsu cu numărul 4440 că au dat convenitele porunci către ocârmuirile de județe, că pe viitorime, logofeții de sate să dea acelor preoți neputincioși ajutor trebuințelor întru ceace să atinge de înscrisu prin condici al actelor sivile. Drept aceea, dându-se această prin cunoștința cucerniciei tale, îți poruncim ca să fii cu neadormită priveghere asupra preoților și asupra acelor logofeți, ca întâmplările născuților, căsătoriților și morților ce se vor trece în condici, sau de unii sau de alții, să fie după orânduiala curată, fără greșală, căci răspunderea la întâmplare de vreo nerânduială este asupra-ți, ca unul ce ești dator totdeauna să povățuești întru aceasta și în toate celelalte datorii.

Iară (de)osăbi la vremea condicilor și a beleturilor de botezați și cununați, să-i pui să dea preoții în scris copriinderea următoare că au ascultat porunca aceasta, că au primit condicele și beleturile, că vor fi datori îndată ce se va naște vre un copil sau să va cunună cinevaș și va muri, a-l trece atunci îndată la condică și la întâmplare de urmat împotriva, să fie vinovați și în orice răspundere către stăpânirea bisericească sau politicoasă, după care apoi nu vei lipsi a raportui de primire și de întocmai urmare

No. 3191

1846 Ghenarie 6



(Pecetia Mitropoliei)

(Pe verso)

Protopopia județului Muscel

Dupăce te vei îndestula proistoase Ioane din cele coprinse în porunca Sfintei Mitropolii cu numărul 3191, *apoi deodată și fără întârziere să te scoli însuși și să mergi ca să dai în cunoștință tuturor preoților din tot plaiul ca preoparte să-și oprească fiecare copie întocmai, iară pe de alta, să se și iscălească toți întru această adevărată, cumcă au văzut-o și au înțeles și că vor fi următori pă viitorime întocmai și apoi să o întorci aici la protopopie cât mai în grabă.*

1846 Ghenarie 6

Din cele de mai sus se poate vedea câtă grijă purtă Sfânta Mitropolie, pentruca registrele civile să se țină în cea mai bună rânduială.

Ne surprinde întrucâtva faptul că însuși Mitropolitul

Neofit vorbește despre preoții «*cari nu vor fi în stare să scrie bine*». Răutăcioșii, cetind aceste cuvinte, vor zice : «*iată în veacul trecut preoți, cari nu erau în stare nici măcar să scrie!*» Noi trebuie să ne gândim că puteau să se găsească în unele locuri și preoți prea bătrâni, cărora le tremură mâna, sau alții cu mai puțină îndemânare la scris.

Actele civile trebuiau întocmite cu multă grijă spre a fi păstrate și generațiunilor viitoare și deaceia prin porunca Sfintei Mitropolii de mai sus, se îndatorau *logofeții* satelor, de a veni în ajutorul acelor preoți, cari nu erau în stare să scrie bine. Dealtminteri acei logofeți nu erau alții, decât cei ce se pregăteau pentru preoție. Până la primirea acestui dar, scriau diferite acte, astfel că unii dintr'înșii arătau multă îndemânare la scris. Firește că sunt foarte rari cazurile când acei logofeți scriau actele de stare civilă în locul preoților. Cele mai multe acte de acest fel, care se păstrează și până astăzi, sunt scrise numai de preoți. Mie mi-au intrat în mână câteva sute, dar n'am întâlnit nici unul scris de logofeți.

Cuvintele protopopului de Muscel din anul 1846 către proistosul Ioan din satul Runceasa, ne arată cum se aduceau în trecut la cunoștința preoților, ordinele Sfintei Mitropolii. Proistosul era poftit de protopop ca după ce se va îndestulă din cele coprinse în porunca Sfintei Mitropolii, «*de îndată și fără întârziere să se scoale și să meargă ca să aducă porunca la cunoștința tuturor preoților*». Astfel dar proistosul mergea în fiecare sat, iar preoții singuri își opriau copie de pe porunca Sfintei Mitropolii și semnavă de vedere și 'n ordinul, care era înapoiat și păstrat la protopopie.

* * *

Al doilea act, cu data de 6 Fevruar 1851, privește formalitățile ce se îndeplineau cu ocaziunea căsătoriei. Aceste formalități erau mult mai complicate decât cele din timpurile de față, căci trebuiau să fie făcute cunoscute și protopopului județului. Când ne gândim la greutățile drumurilor de acum 100 de ani și la multe localități prea depărtate de reședința protopopului, mai ales în vreme de iarnă, înțelegem câte greutăți aveau de întâmpinat strămoșii noștri. Iată cuprinsul acestui act :

Cinstitei protopopii a acestui județ Muscel, dela aleșii satului Runceasa prea plecată încredințare și chezășie.

1851 Februarie 6

După ponturile ce ni sânt date prin cinstita protopopie dela Sfânta Mitropolie asupra cununiilor, către cei ce vor voi să se ia în căsătorie, *ca să fie foarte cu ochii deschiși și cu neadormită priveghere*, de a nu să face vreo călcare de lege împotriva pravilniceștilor bisericеști canoane, adică să nu fie vreo rudenie din sânge sau din cuscrie, sau din botez, sau să fie vreunul din ei căsătorit mai dinainte și nedespărțit bisericеște și că sânt amândoi vârnici și că sânt amândoi pravoslavnici și că sânt amândoi slobozi, iar nu rob cu slobod și în sfârșit că au toată voia și blagoslovenia părinților, de amândoi părinții sânt știuți și învoiți, pentru care următori fiind coprinderii i poruncii mai sus arătatei cinstite protopopii, noi suptiscăliții, pentru Andrei junele sin Dinu Măndăiu din satul nostru Runceasa, care s'au învoit a lua în căsătorie pă Dobra fata sin Petru Aldea tot din satul nostru, pe care mai întâiu cu scumpătate i-am cercetat de toate ponturile, câte pravilniceștile bisericеști canoane poprește și nu să află între dânșii nici una din care mai sus ni să poruncește.

Pentru care iarăși plecați ne rugăm cinstitei protopopii ca să binevoiască a ne slobozi un cinstit *răvaș ae cununie* pe numele mai sus numiților de amândouă părțile celor ce se cunună și cu ceiace se văd iscăliți, ca la rea întâmplare, să fim noi răspunzători pentru care plecați încunoștiințăm cinstitei protopopii. Iată trimetem și pentru plata răvașului lei 6 pl 30, *pentru care plecați ne rugăm cinstitei protopopii să fie primiți drept muncă, ce iarăși îi trimiserăm de bună voia noastră și dragoste.*

Priot ION CORBU; priot STAN IONESCU.



(Pecetia Satului).

ION POPA ales.
BADEA POPESCU ales.
Log(ofăt) DIMITRIE ales și scriitor.

Din cele de mai sus se poate vedeà că nici o cununie nu se oficia până nu se primia *răvaș de cununie* dela protopop, care erà încredințat în scris de preoții și aleșii satului, că viitorii tineri nu calcă nici unul din «*pravilniceștile bisericеști canoane*».

Iată deci cum cele două acte reproduse aci, ne fac cunoscute începuturile punerii în aplicare a registrelor de stare civilă.

Preot IOAN RAUȚESCU,
Dragoslave-Muscel.

CRONICA INTERNA

CONFERINȚA PASTORALĂ

a clerului din protopopiatul Storojinețului (Bucovina).

Clerul protopopiatului din Storojineț a ținut conferința pastorală anuală în Decembrie ziua 6, 1929, în sala de ședință a Primăriei Storojineț cu următoarea

Ordine de zi:

1. Sf. Liturgie la ora 8 a. m., Doxologia la 9¹/₄ h. a. m.;
2. Predica festivă, rostită de subsemnatul; 3. Ora 10¹/₂ deschiderea ședinței dela conferința pastorală; 4. Verificarea Procesului-verbal dela ultima conferință pastorală; 5. Critica predicii festive; 6. Citirea temelor și recenziile lor; 7. Chestiuni pastorale; 8. Eventuale propuneri.

Conferința pastorală este deschisă de Părintele Protopresviter *Verbouschi*, prin rostirea rugăciunii: „Impărate ceresc“ și prin o cuvântare ocazională mai lungă, omagînd memoria răposatului Protopresviter *Sauciuc-Săveanu*. Clerul se ridică în picioare, iar ședința se suspendă pe o minută, în semn de doliu, în care timp domnește tăcerea mormântală.

La p. 4. Se alege o comisie de preoți, cari să citească și să verifice procesul-verbal al ultimei conferințe pastorale, pentru a se cruța timpul în felul acesta ca să se poată termina conferința în aceeași zi.

La p. 5. Predica festivă luată de subsemnatul sună:

Voi sunteți sarea pământului! Dară dacă sarea se va strica, cu ce se va săra? (Matei 5₁₃).

Iubiți frați în Hristos, Domnul nostru Iisus Hristos a ales, din mulțimea credincioșilor 12 apostoli, asupra cărora a suflat zicându-le: „luați Duh Sfânt, cărora veți ierta păcatele se vor ierta lor și cărora le veți ține vor fi ținute“, poruncindu-le și zicând: „mergeți în toată lumea și vestiți evanghelia la toată făptura. Cea ce va crede și se va boteza, se va mântui, iar cel ce nu va crede se va osândi“... Iată, vă dau putere peste duhurile cele necurate, peste scorpia și peste balauri“... „deci îndrăzniți, căci eu am biruit lumea“... Nu vă temeți de cei ce pot omorî trupul, iar, sufletul nu-l pot omorî, ci temeți-vă mai vârtos de acela, care și trupul și sufletul îl poate omorî în gheenă“...

Drept este că, pentru trupul nostru, sunt mai ademenitoare cele pământești. Lumea, trupul nostru și duhurile cele rele ne ispitesc neîntrerupt, zugrăvind-ne în culori nevinovate și atrăgătoare chipurile de viață pământească, ascunzând dinaintea noastră consecințele cele pierzătoare de suflete ale celor în aparență gustoase și răcoritoare. Dară: voi nu mai trăiți sub stăpânirea firii

pământești, ci sub stăpânirea Duhului, dacă Duhul lui Dumnezeu locuște în adevăr în voi". (Rom. 8₉).

Suntem următorii aleșilor lui Hristos și nu avem voie să împlinim poftele inimilor, pentru că: „fraților, noi nu datorim nimic firii noastre pământești, ca să trăim după îndemnurile ei. Dacă trăiți după îndemnurile ei, veți muri; dară dacă, prin Duhul, nimiciti faptele firii pământești, atunci veți trăi"... (Rom. 8₁₂₋₁₃).

Cel ce nu se lasă ispitit de plăcerile pământești, este urât de lume. Dară: „dacă ați fi din lume, lumea ar iubi ce este al său, însă fiind că nu sunteți din lume, ci eu v'am ales pe voi din lume, de aceea lumea vă urăște"... Mângâiați-vă însă „căci mai înainte pe mine m'a urât" (Ioan 15₁₈₋₁₉).

După socoteala sănătoasă și mântuitoare: „toate îmi sunt îngăduite, dară nu toate îmi sunt de folos. Toate lucrurile îmi sunt îngăduite, dară nimic nu trebuie să puie stăpânire pe mine". (I Cor. 6₁₂). Bucurați-vă în nădejdea mântuirii. Fiți răbdători în necaz. Stăruiiți în rugăciune" (Rom. 12₁₂). Ș'apoi: „Dacă Domnul este cu mine, cine poate fi împotriva mea?" (Rom. 8₂₁) Eu socot că suferințele din vremea de acum nu se pot pune de loc alături cu mărirea viitoare, care are să fie descoperită în noi și pentru noi". (Rom. 8₁₈). Și „oricine va chema numele Domnului va fi mântuit". Rom. 10₁₃).

„Fie că mâncați, fie că beti, fie că altceva faceți, să faceți toate pentru mărirea lui Dumnezeu". (I Cor. 10₃₁). Pentru că: nu puteți bea paharul Domnului și paharul dracilor; nu puteți lua parte la masa Domnului și la masa dracilor". (I Cor. 10₂₁). „Cine crede că stă în picioare să ia seama, ca să nu cadă" (I Cor. 10₁₂). Dacă mărturisești cu gura pe Domnul Isus și dacă crezi în inima ta, că Dumnezeu a înviat din morți, vei fi mântuit. Căci numai prin credința din inimă se capătă neprihănirea". (Rom. 10₉₋₁₀). A fost odată așa și trebuie să fie și astăzi: ca nici moartea nici viața, nici îngerii, nici stăpânirile, nici puterile, nici lucrurile de acum, nici cele viitoare, nici înălțimea, nici adâncimea, nici altă zidire să nu fie în stare să ne despartă de dragostea, pe care ne-a arătat-o Dumnezeu în Iisus Hristos Domnul nostru" (Rom. 8₃₈₋₃₉), „Păcatul să nu mai domnească în trupul vostru muritor și să nu mai ascultați de poftele lui". (Rom. 6₁₂).

Să trăim frumos, ca în timpul zilei, nu în chefuri și în beții, nu în curvii și în fapte de rușine, nu în certuri și în pizmă; ci îmbrăcați-vă în Domnul Iisus Hristos și nu purtați grijă de firea voastră pământească, pentru că-i treziți poftele" (Rom. 13₁₃₋₁₄).

Iubiți frați în Hristos, am primit puterea Duhului sfânt, ca să lucrăm cele cerești. Fiind instrumentele Duhului sfânt, avem datoria să schimbăm fața pământului. „Nu știți că sunteți locuința Duhului sfânt?" (I Cor. 3₁₆). „Și știți (și aceasta) că osteneala voastră în Domnul nu este zadarnică". (I. Cor. 15₅₈).

Adevărat este, că atunci „când vreau să fac binele, răul este lipit de mine" (Rom. 7₂₁). Dară mulțămită lui Dumnezeu, avem mântuire prin Iisus Hristos Domnul nostru" (Rom. 7₂₅).

„Voi sunteți sarea pământului! Dară dacă sarea se va strica, cu ce se va săra? De nimic nu mai este bună, decât să se arunce afară și să fie călcată în picioare de oameni. Voi sunteți lumina lumii?... Nu se aprinde lumina și se pune sub banișă, ci în sfeșnic și luminează tuturor celor cari sunt în casă. Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca să vadă faptele voastre cele bune și să preamărească pe Tatăl vostru cel din ceruri“. (Mat. 5, 13-16). „*Eu sunt calea, adevărul și viața*, a spus Iisus Hristos, *nimeni nu poate veni la Tatăl fără numai prin mine*“. Domnul nostru Iisus Hristos este adevărata viață, noi mlădițele. După cum mlădița nu poate aduce roadă dela sine, dacă nu rămâne în viță, tot așa nici noi nu putem aduce roadă de fructe bune, dacă nu rămânem în Iisus Hristos, căci despărțiți de Dănsul nu putem face nimic“. (Ioan 15, 1-8).

Cu grozave lovituri de moarte se găsesc atacurile contra ortodoxiei crezut până acuma inexpugnabil. În baza acestei credințe, s'a neglijat în mare parte plinirea conștiințioasă a datorțiilor, adevărat puțină silință s'a folosit pentru ajungerea la perfecție. Aceasta s'a crezut a nu fi necesar. S'au practicat diferite vicii cu știință și cu neștiință și din nepăsare. Asupra celor chemați a avut de multe ori mai mare influență d. p. cuvântul politicianilor sau interesele proprii, decât cuvântul lui Hristos și interesele împărăției lui Dumnezeu. În cele mai multe cazuri, chiar și cei chemați se simțesc îndatoriți la împlinirea obiceiurilor acestui veac, al cărui stăpân este satana. Toți ne-am abătut dela menirea noastră. Din cauza aceasta, slăbirea legăturilor duhovnicești sau sufletești între păstori și păstoriți, iar ca urmare atacurile cu succes asupra Bisericii lui Hristos de cătreeretici.

Atacurile săvârșite ne-au surprins, dară totodată ne-au și îmboldit la reacțiune, care până în prezent nu s'a observat, nici intensificat până la contra atacuri, sau cel puțin până la defensivă pierzătoare pentru dușman, însă avem nădejde tare, cumcă ne aflăm în stadiul de temeinică pregătire, ceea ce se va dovedi în scurt timp — credem și așteptăm — prin dogmaticesca ofensivă purtată fără interese străine, fără așteptarea de recompense vremelnice trecătoare, de avansări sau distincții, ci numai pentru plinirea poruncei lui Hristos: „*In dar ați luat, în dar să dați*“. Talanții primiți dela Domnul Hristos să-i folosim pentru dublarea sau triplarea lor, să nu-i îngropăm, că apoi ne așteptăm „plânsul și scârșnirea dinților în întunerecul cel mai dinafară“.

Impărăția lui Dumnezeu se silește.. Mare bucurie în ceruri au îngerii lui Dumnezeu pentru întoarcerea păcătoșilor, dară pentru efectuarea întoarcerii este necesară o credință vie și cântarea păcătoșilor, o asiduă silință a conștiinței lor pentru această întoarcere.

Din toate punctele de vedere, plinirea conștiințioasă a datorțiilor duhovnicești pare a fi foarte anevoioasă, de fapt însă este foarte ușoară, pentrucă suntem conduși de Duhul Sfânt. Mai ușoară ni este plinirea datorțiilor atunci, când ne trudim a birui lipitele diavolului, care caută a ne pune în rând cu ceilalți oa-

meni, ca asemenea lor în toate, trezind în noi aceleași simțiri, de cari este călăuzită lumea întreagă, care pare a avea interes de toate cele, numai de mântuirea sufletului nu. Dacă ar dobândi omul lumea toată, iară sufletul și-ar pierde, ce folos are? Și ce ar da omul în schimb pentru răscumpărarea sufletului său? Inșă odată pierdut, rămâne pierdut.

Păstorii au mai mare răspundere decât păstoriții. Cui i s'a dat mai mult, mai mult i se va și cere. Ai sfântului Duh suntem, deci sfântul Duh ne va și judeca.

Suntem alții lumii și ca atari suntem chemați la moștenirea cerurilor împreună cu Domnul nostru Iisus Hristos potrivit cuvintelor Sale la Ioan 17,24: „Părinte, voiesc, ca unde sunt Eu, să fie și aceia, pe cari Mi-ai dat Mie, ca să vadă mărire Mea“.

„Adevăr zic vouă: „Ceriul și pământul vor trece, dară cuvintele mele nu vor trece“. Amin.

Critica oficioasă, făcută predicii de biroul protopopesic prin *Pr. Ștefanovici*, pare a fi lipsită de seriozitate, pare a fi mai mult o persiflare, și sună cam așa: că predica este compusă din prea multe citate, unele mai mult, altele mai puțin potrivite, cari par a nu avea altă intenție, decât că autorul ar voi să ni arate că cunoaște sf. Scriptură, că toți ne-am abătut dela menirea noastră și pare a avea cea mai mare grijă de năvala sectarilor asupra bisericii noastre.

Pr. Văleanu observă că predica a trebuit să fie spusă pe de rost și cu gesturi, că nu corespunde unei predici festive, care ar trebui să fie un ce deosebit, că este lucrată pe o formă protestantă și că „sufletul odată pierdut, rămâne pierdut“ nu este adevărat, pentru că în Sf. Scriptură se spune, că chiar în ceasul al 11-lea dacă se îndreaptă cineva, va fi primit de Dumnezeu. De altfel se asociază cu totul criticii oficiale.

Pr. Rozmeteneanu crezând că critica așa de aspră nimicește cu totul predica festivă, a căutat să o ia în scut, ca să fie primită de plan, ca și când predica avea să se piardă.

Pr. Popovici bagă de seamă că sunt multe citate, dară predica nu este rea, face propunerea să se ia cont de ea, pentru că autorul a muncit la ea.

Pr. Suciu și mai câțiva părinți fac observările lor cam la fel cu cele precedente, nevenindu-le la socoteală citatele.

Ultimul cuvânt la critica predicii îl are autorul, care răspunde cam astfel la obiecțiunile criticii:

La obiecțiunea, că glasul a fost prea slab, răspund, că am fost pentru prima dată în biserică și nu-i cunosc acustica. Că predica nu a fost spusă pe de rost, ci citită, a fost pe de o parte din cauză, că a fost primită prea târziu dela Protopopiat, abia în 6 Decembrie după masă, pe de altă parte fiind predica făcută din multe citate, a fost prea grea de memorizat.

Dacă predica ar fi fost rostită înaintea unui auditor de rând, ar fi fost nevoie și de câteva stropșeli gesticulate, față de așa auditor ca clerul, m'am simțit dispensat de dânsule. Că afirmațiunea

„Sufletul pierdut, rămâne pierdut“ nu ar fi adevărată, răspund, că obiecțiunea este greșită, fiindcă ce este odată pierdut, rămâne pierdut pentru totdeauna, doară de se va mântui la judecata cea de pe urmă prin rugăciunile Bisericii și ale urmașilor, dacă rugile și faptele cele bune vor precumpeni mulțimea faptelor rele. De altfel, de unde putem noi avea siguranța, cumcă în ceasul al 11-lea din viața noastră ne vom trezi și vom începe a ne căi și duce așa viață bună îmbinată cu săvârșirea de fapte bune, că Dumnezeu de bună seamă ne va ierta toate păcatele dintr'o întreagă viață păcătoasă? De unde putem noi să știm, că vom ajunge acel al 11-lea ceas al vieții noastre? De unde putem știe, că în acel al 11-lea ceas al vieții noastre vom avea noi și puterea fizică necesară pentru săvârșirea de fapte bune, cu cari să ne putem agonisi viața cerească și să nu rămânem pierduți? Repet încă odată cu hotărâre: „*ce este pierdut, rămâne pierdut*“, de altfel ne înșelăm. Mulțimea citatelor a fost întrebuințată anume pentru a întări și exprima în mod mai convingător ideia urmărită, fondul predicii, pe care dacă-l exprimăm cu cuvinte proprii, poate nu era așa de bine făcut, poate că mi s'ar fi putut lua ceva în nume de rău. Așa însă nu spun eu, ci spune Sf. Scriptură. În fine, poate că dacă mă exprimam cu cuvinte proprii, puteam folosi un cuvânt poate nu prea potrivit și puteam lovi sensibilitatea estetică a sfinților Voastre. Așa însă nu am vină, că nu vorbesc eu, ci vorbesc citatele.

Observ cu părere de rău, că Sfințiile Voastre mi-ați criticat numai „*forma*“ predicii, dară *fondul* nu, ce-i esențial. Cu toate acestea mă declar satisfăcut pe motivul, că predica mea a stârnit atâta discuție.

La 6. Din toate patru ramuri de teme pastorale s'a citit câte una din cele mai perfect lucrate, între cari tema elaborată de pr. Ignătescu din Storojneț despre comparația legilor instrucțiunii publice referitor la învățământul religios pentru școlile populare și medii, a fost cea mai interesantă.

Recenziunea părintelui Macovei făcută la tema din pastorală a părintelui Văleanu a fost iarăși foarte frumoasă, pentrucă a fost chiar mai interesantă de cât tema însăși.

La 7. Intre alte chestiuni pastorale, aduce părintele Protos. și aceea a salarizării, informându-ne, cum că Consiliul Eparhial din Cernăuți s'a îndurat prin marea stăruință depusă de preotul inspector misionar Dr. I. Puiu, în comisia bugetară și a votat pentru clerul din Bucovina pentru îmbunătățirea stării materiale, ca adaos la salarii, suma anuală de 2.400.000 lei, (două milioane patru sute mii lei).

După terminarea comunicării chestiunilor pastorale, subsemnatul am dovedit și toți preoții au recunoscut, cum că așa o îmbunătățire a stării materiale a clerului de către *fondul miliardar*, nu înseamnă altă, decât o simplă *ironie* la adresa clerului. Trebuie să ne strângem într'o zi anumită, ca să luăm hotărâri definitive în chestia salarizării noastre, că până nu vom face *in corpore*

meeting pe străzile Cernăuților și nu vom descrie amănunțit, cum stăm, nu vom fi înțeleși, pentru că zorurile noastre suprapuse sunt de bună credință, „*stăm foarte bine*“. Mi s'a interzis chiar afirmarea, că „*stăm foarte rău*“. S'a spus: „*stați foarte bine, nu înjosi clerul! Nu degrada starea cu astfel de afirmări*“. M'am plâns altuia și acel altul mi-a răspuns: „are drept, părinte. Ia judecă singur: Ai 6000 lei salar lunar, ai casă, grădină lângă casă, loc sesial 12 ha., venituri din parohie, adună și socotește și o să vezi, că ai cel puțin 15.000 lei lunar. Cel puțin! Și apoi nu-ți merge bine“?

Preoții au luat cu jale la cunoștință absolut insuficientul adaus la salar. Ni s'a spus, că bani sunt. Se așteaptă numai, ca preoțimea să fie încadrată cu gradul de funcționari și atunci iese imediat toată suma.

Totdeauna ni se răspunde, că cu ușurință ni s'ar mări salariile, dară Bucureștiul nu permite. Legea Contabilității nu admite. Aceste ne par ridicole, ca fondului Bisericesc să i se oprească a salariza preoțimea în mod cuviincios. Atunci cum de poate fondul salariza pe inginerii silvici câte cu 18-25.000 lei lunar? Mă miră foarte mult nedemna răbdare a preoțimei bucovinene! Mor de foame și așteaptă mură'n gură! Este o stare fenomenală neexplicabilă! Legea inerției nu permite trezirea clerului din toropeală. *Nici nu-i vine a crede, că Clerul bucovinean stă pe cea mai înaltă treaptă de cultură teologică în toată ortodocșia!!*

La punctul „*chestiuni pastorale*“, subsemnatul și-a exprimat durerea sa sufltească, față de afirmarea exagerată a d-lui prof. univ. A. C. Cuza dela Iași, cumcă „*teologia este în eroare*“ prin recunoașterea T. V., ca carte sfântă, care este „*opera diavolului*“, afirmând apoi în mod public prin „Apărarea Națională“, organul oficios al L. A. N. C., că numai evanghelia lui Ioan este adevărata învățătură a lui Hristos, pe când celelalte sunt judaiste. Ap. *Pavel* a fost convertit orbit nu de Hristos, ci de *Satan*, care i-a infiltrat ideile și învățăturile pentru a strica învățătura lui Hristos, ceea ce a și făcut-o Pavel în epistolele sale, în care a judaizat cu totul credința creștină, pentru că a scris sub influența lui Satan. Il cunoaștem pe D-l Cuza ca aprig naționalist, ceea ce-i face cinste și pe noi ne încurajază. Însă D-l A. C. Cuza, vestitor al celei mai teribile *erezii* din România, ne-a îngrozit pe toți. Poporul ortodox la așa propoveduire din partea comandantului suprem al L. A. N. C., se simte desobligat de jurământul prestat din cauza schimbării situației L. A. N. C. Această mărturisire de credință schimbă prețul L. A. N. C. și mentalitatea aderenților. *Protestăm contra aceste eresii!*

La 8. Propuneri eventuale; Un preot vestește că viitorii preoți, teologi dela Cernăuți aranjează în seara zilei de 29 Decemvrie 1929 în Storojineț o „serată“ la care sunt obligați să participe toți preoții din județ, că indolența arătată la astfel de ocaziuni față de viitorii noștri colegi este rușinoasă și condamabilă.

Subsemnatul, am cerut ca absolut nici un preot să nu participe la „serată“, fiindcă chemarea noastră nu este a *juca*, nici a *sprijini*

jocurile. Suntem urmașii sf. apostoli și învățăceilor lor întru predicarea cuvântului lui Dumnezeu. Nici Iisus Hristos, nici sf. apostoli *nu au jucat, nici nu au învățat pe nimeni a juca*, nici nu au sprijinit aranjarea de jocuri. Mi s'a răspuns: „au! a! nu va veni Reguș dela Igești“!

Faptul acesta m'a întristat foarte mult, pentru că acum s'a arătat în toată nuditătea sa desconsiderarea predicii festive de al cărei „fond“ sau ferit criticii să se atingă. Au criticat simpla „formă“, iar „fondul“ nu l-a atins pe nimeni tocmai ce-era ținta autorului, ceea ce autorul aștepta cu înfrigurare să înceapă a rediscuta, că aveam destulă materie de vorbă.

În predică se spune că „diavolul caută să ne puie în rând cu ceilalți oameni ca asemenea lor în toate, trecând în noi aceleași simțiri, de cari este călăuzită lumea întreagă, care pare a avea interes de toate cele, numai de mântuirea sufletului *nu*“. Și atunci predica festivă nu a fost strigată în pustiu? Atunci pentru ce a folosit predica festivă? Se vede că tot numai de „formă“, fapt care mă întristează.

Cu ce impunem noi credincioșilor noștri, fără privire la sece, etate, și stare socială? Cu documentarea de aranjări ca ale lor? Credincioșii așteaptă dela noi ceea ce lor le lipsește. „*Cel ce voiește să vie după mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea sa și să vie după mine*“.

Dacă nu vom înțelege mai degrabă suflarea Duhului Sfânt, atunci peste scurt timp ni se va spune; „*Suit olim Troia*“.

Preot MIHAI REGUȘ

O zi mare.

Joi, 30 Ianuarie, a. c., s'a făcut sfințirea bisericii parohiale cu hramul „Sf. Nicolae“, din satul Vâlcelele, comuna Băiculești, jud. Argeș. Pentru preoți și enoriași a fost o zi mare.

Din ajun au venit la biserică: Părintele Arhidiacon C. D. Șendreanu; un diacon, care a fost hirotonit preot, și Părintele I. Tănăsioiu, eclesiarhul. Seara, au săvârșit vecernia împreună cu preoții din localitate: T. Ionescu și D. Diaconescu.

Pe lângă aceasta, au pregătit cele trebuitoare pentru Sf. masă.

Dimineața, la ora 8, deși eră ploaie, a sosit și P. S. Episcop al Argeșului, D. D. Nichita, însoțit de P. C. Sa Părintele Gh. Popescu-Broșteni — referent la secția economică — și Părintele diacon I. Marinescu.

La slujbă au mai luat parte și preoții: N. Iancu-Bunești și I. Sorescu-Berlești. Deși biserica aceasta făcea parte din protoieria Argeșului de Sus, cu reședința la Merișani, totuși, P. C. Sa Părintele Protoiereu, Gh. Popescu, n'a putut veni, întrucât a fost adânc întristat prin pierderea prea de timpuriu a celui mai mare fiu al său: V. Popescu, elev clasa VII, seminarul „Central“, București.

Vestea aceasta a înduioșat mult și pe Prea Sfințitul Terminându-se Utrenia, P. S. a luat pe disc Sf. moaște și împreună cu: preoții, diaconii și poporul au ocolit biserica de trei ori. O deosebită impresie a lăsat — în sufletele oamenilor, clipa când P. S. a îngenunchiat jos și a cetit cu glas răspicat rugăciunile de sfințire.

Deasemenea, foarte atent eră poporul, când s'au așezat Sf. moaște, când s'au turnat aromatele și când s'a așezat piatra cea mare După ce s'au miruit pereții, — după ce s'a învelit Sf. masă, P. S. a chemat poporul ca să sărute Noul Jertfelnic.

În urmă s'a dat binecuvântarea de liturghie.

Slujba a fost cât se poate de frumoasă Răspunsurile au fost date de corul Sf. Episcopii. Biserica zugrăvită frumos, măreția slujbei, răspunsurile bine date și liniștea deplină făceau pe oricine să zică:

„În Biserica slavei Tale stând, în cer a sta mi-se pare“. O slujbă făcută cum trebuie, mișcă până la lacrimi.

La sfârșit a vorbit P. S., între altele și: „Am venit aici și v'am sfințit această biserică, unde — de azi înainte — veți veni și vă veți ruga lui Dumnezeu și în vremuri bune și în vremuri grele. Așa au făcut strămoșii noștri în vremurile vitregi ale Neamului. Mulțămită credinței lor vii, am ajuns unde ne găsim: într'o Românie Mare și puternică, cum n'au dușmanii din jurul nostru.

Să veniți cu drag la biserică, când veți auzi glasul vestitorului ei — clopotul. S'o iubiți. Mulțănesc tuturor cari s'au ostenit pentru înfrumusețarea acestui sfânt lăcaș.

Urez tot binele, consilierilor, episcopilor, parohului și la tot poporul. Harul Domnului Nostru, Iisus Christos, să fie cu voi, cu toți. Amin!

S'au cetit rugăciuni de deslegare pentru vii și s'a făcut parastas pentru morți.

A urmat apoi masa, care a fost așezată, în localul școlii primare din sat. În timpul mesei, P. S. ne-a istorisit multe dintre necazurile îndurate sub stăpânire străină. După masă P. S. a mulțumit din nou preotului paroh, T. Ionescu precum și poporului. Corul a cântat: Mulți ani trăiască! Cuvine-se cu adevărat și a încheiat cu: Pre Stăpânul...!

La ora 3 p. m., P. S. și-a luat ziua bună și a plecat cu mașina, la reședința episcopală, la C. de Argeș.

Venirea P. S. în mijlocul poporului a înviorat, a chemat la o viață nouă pe mulți.

Ziua aceasta e însemnată deosebit în răbojul satului lui Vâlcu, despre care legenda spune că ar fi pus întâiu piciorul aci, acum 300—400 de ani.

Poporul și noi preoții, urăm P. S., sănătate deplină și ani mulți.

Pr. NIC. I. IANCU.

Bunești-Argeș

In slujba adevărată.

In satul *Toplița*, comuna Zărnești, județul Argeș, este preot paroh Părintele *Gh. Diaconescu*. Preot bătrân, trecut de 71 de ani. Este o jumătate de veac de când tot învață, povățuește și slujește în biserică. O parte din viața de preot a petrecut-o în Cacaleți, unde a lăsat ca preot pe fiul său. Altă parte o petrece aci, în *Toplița*.

Bărbat cu înfățișare respectabilă. Cumpătat la vorbă, judecând la fapte. Preot cu patru clase de seminar. Bun cântăreț. Pe *Valca Vâlsanului* e singurul preot bătrân..., cu barba albă ca zăpada.

De multe ori i-se cere sfatul său bătrânesc.

Harnic gospodar. Bun părinte. Doi dintre fiii săi sunt preoți, unul învățător. In tinerețe a îndurat multe dureri. In tre anii 1881-1901 a funcționat și ca învățător la *Bunești*. Douăzeci de ani, ningă, plouă, Părintele veniă la școală. Lucra singur cu patru clase într'o odăiță din sat. Eră de parte de școală, totuși veniă cu drag. Munciă toată ziua. Din mâna sa au ieșit oameni. A fost învățătorul răposatului *Fotin Enescu*, fost ministru. Și Părintele *N. Radulescu-Dichiu-București* a fost tot elevul său.

Bătrân, așa cum este, vine la cercurile culturale, vorbește cu tâlc și e ascultat. Odată, la un cerc, zicea: „Nu vă luați la întrecere în lux, ci în f. pte bune, în fapte de cinste“. Mai mult: și-a luat greaua sarcină de a ridica biserică frumoasă în *Toplița*. Sarcina aceasta este împletită cu griji. Este învățat cu munca. Muncește cu răbdare. Vrea ca în urma sa, să se vadă o dungă de lumină. Încărcat de ani, mergând spre amurgul vieții, și-a cumpărat de acum crucea de piatră, care va fi pusă la capul rămășițelor pământești.

Părintele poate zice ca și Marele Șaguna: „Sunt gata cu toate ale mele; odihnit și liniștit aștept cele ce trebuie să se întâmple“. (I. Simionescu. Oameni aleși, vol. II pag. 175).

Ca aducere aminte, Părintele *Gh. Diaconescu* ne-a dăruit o fotografie a sa, pe care o avem așezată în cancelaria școlaei noastre. Ne gândim cu respect la el.

Il avem ca pildă de muncă cinstită.

Noi, cei tineri, rugăm pe Dumnezeu să-l țină sănătos, căci face cinste tagmei noastre preoțești.

Pr. NIC. I. IANCU,

Bunești-Argeș.

AU APĂRUT:

Vol. I.—69 „CUVĂNTĂRI ȘI PREDICI ale unui teolog, mai târziu cleric român în țară sub stăpânire străină“. Pagini 382.—1888-1902. Lei 120.—

Vol. II.—55 „PASTORALE ȘI CUVĂNTĂRI ale unui episcop român în țară sub stăpânire străină“. Pagini 306.—1910-1919. Lei 50.—

Vol. III.—95 „CUVĂNTĂRI. Trei ani de propoveduire pastorală“. Pag. 356.—1919-1922. Lei 60.—

toate de

DR. MIRON CRISTEA

Data fiind valoarea autorului, la recomandăm preoțimei noastre spre cumpărare și folosire în munca ei pastorală.

„Biserica Ortodoxă Română“

EXTERNA

I. Biserica ortodoxă Albaneză.

Introducere. In anul acesta (1929) o nouă Biserică ortodoxă, apare pe orizontul istoriei bisericești universale: *Biserica albaneză*. De la desființarea patriarhatului din Ohrida (1767). Biserica aceasta stătea înglobată sub jurisdicția Bisericii grecești din Constantinopole. In acest an scapă la libertate, organizându-se ca Biserică ortodoxă aparte. Se cuvine a cunoaște fazele prin care a trecut această Biserică, pentru a ajunge la situația de astăzi. Aceasta mai ales, pentru că printre Albanezi trăiesc și un număr de peste 50 000 de Români:

Inainte însă de a descrie aceste faze vom face o scurtă *descriere geografică și istorică* asupra acestui popor, cu firea și cultura lui, până astăzi:

1. **Așezare geografică.** După războiul balcanic (1913), a ieșit la suprafață, o țărișoara nouă, care de mult se zbătea să iasă la lumină:

Albania. Ca întindere teritorială are o suprafață de vre o 20.000 km. pătrați. Ca *înfățișare* este mai mult lungueață decât lată. La nord-est se mărginește cu *Jugo-Slavia*; la sud-est cu Grecia și la apus cu *Adriatică*. Hotarul ei, începând dela nord, pornește dela un punct al Adriaticii, taie în două lacul Skutari și se urcă apoi pe culmea Alpilor septentrionali, cari despart bazinul Drinului de al Moraviei și Vardarului.

De aci coboară, pe o linie convențională, lăsând lacul Prespa și ca $\frac{1}{2}$ din lacul Ohrida, cu mănăstirea Sf. Naum Jugo-Slaviei și apoi încălecând peste Pind se lasă ușor spre malul Adriaticii, chiar în fața insulei Corfu. Având ieșire la mare, prin strâmtoarea *Otranto*, Albania are atingere cu toate țările meridionale. Vecină cu Italia, Albania se bucură de prietenia și sprijinul ei.

Pământul Albaniei fiind muntos și pietros este bun numai de pășune. Numai pe văile râurilor și pe litoralul Adriaticii se poate face și agricultură.

2. **Privire istorică.** Albanezii, numiți de Turci *Arnăuți*; iar de Greci *Arbaniți*, sunt din neamul popoarelor ariene. Intre dânșii își zic; Skyptari. Istoria lor este veche.

Pelasgii, cari au ocupat peninsula balcanică înainte de Greci, *Ilirii*, *Epiroții* și *Macedonenii* sunt strămoșii direcți ai Albanezilor. Origina poporului albanez, se poate spune fără exagerare, că se perde în negura vremilor, iar istoria acestui popor este un șir întreg de lupte pentru independență. Aceste lupte au durat neîntrerupt 22 veacuri; ceia ce ne arată vitalitatea unei energii neisprăvite, cum rar se mai găsește la vre un popor și dorința de libertate, păstrată cu o rezistență fără margini, care ne explică caracterul și starea lui de astăzi.

Romanii — cuceritorii lumii — au avut mult de lucru cu acest mic popor de munte. Sub *Pyrrus*, regele Epirului (295-272 în

Ilr.) armatele albaneze au făcut să tremure Roma, până ce, în cele din urmă, cu mari jertfe de ambele părți, au căzut sub stăpânirea politică a Romanilor. De atunci munții au fost brăzdați cu drumuri croite de armatele Romei învingătoare și *Colonii* romane au fost așezate prin locurile plane, bune de cultură. Aceste colonii au latinizat văile și câmpiile, lăsând ca urmași pe *Valahi*, cari să găsească până astăzi, pe ambele coaste ale Pindului. Căderea Albaniei sub Romani se întâmplă în urma marelui bătălie dela *Pydna* (168 în. Ilr.) când *Paul Emiliu* înfrânge armatele Iliro Macedonene. Albanezii însă să ascund la munți, nesuferind urgia cuceritorului. După ocuparea Albaniei de către Romani, istoria Albaniei nu este decât un șir de răscoale, urzite prin creerii munților, spre a scutura jugul stăpânitorilor.

Năvălirea Barbarilor. Cu desmembrarea împărăției romane, încep a veni barbarii din răsărit. Prin Albania vin *Galii*, *Goții* și *Avarii* (sec. IV-VI); *Sârbii* (sec. VII), chieși de împăratul Heraclie din Moesia de sus contra Avarilor, cari se așează prin părțile Munte-Negrului și *Bulgarii* (sec. IX) cari sub Boris (852-880) se statornicesc prin aceste locuri, iar sub urmașul său *Simeon* (892-927) se întind până în Peloponez. Albanezii își păstrează vetrele lor, prin ascunzișurile munților stâncoși, trăind cu păstoria.

Evul mediu este epoca de frământare a neamurilor. Albania devine vadul de trecere și uneori câmpul de luptă a Italianilor, Sârbilor, Macedonenilor și Bizantinilor. Sub influența Bizantinilor, Albania a fost aproape grecizată cu totul.

Prima cruciadă aduce pe Normanzii din Italia în fața Durazzului. La 1070 vasele republicii Venețiene se arată în coastele Albaniei. Bizantinii se luptă să-i îndepărteze. Dogele Veneției, lasă Bizantinilor Albania meridională, în schimbul unui tribut anual. Vine la rând *Carol de Anjou*, care câștigă simpatia poporului Albanez, ajutând la formarea unei feudalități, alcătuită din șefii poporului. Dar Bizantinii îi atacă și-i alungă spre sud. Revenind cu puteri noi, Bizantinii încearcă iarăși, sub Paleologi, soarta armelor, dar sunt învinși la *Artá* și respinși. De pela 1292, stăpânirea Angevinilor în Albania începe a declina.

După dâșii năvălesc Sârbii, cari sub *Neemania* (sec. XIV), ajung culmea puterii. *Ștefan Dușan*, (1331-1355), despotul Sârbilor, la 1343 ocupă fortăreața dela Cruia sau *Croia*. Principii de Anjou, deși sprijiniți de Albanezi, sunt reduși numai la stăpânirea Durazzului. La rândul lor și ei susțin pe Albanezi, împotriva lui Dușan, sprijinind a se forma mici grupări albaneze autonome. sub conducerea unor șefi, aleși dintre familiile nobile albaneze. În afară de *Filip de Tarent* principii de Anjou nu s'au stabilit niciodată în Albania, ci au rămas numai ca niște protectori ai acestei țări. Sub domnia lor s'a făcut prima unificare a Albaniei. *Apa trece pietrele rămân.*

Năvălirea Turcilor. Incă de sub ocupațiunea Bizantinilor, împărații Bizanțului, lăsaseră stăpânirea teritoriului Albaniei în mâna a trei familii albaneze mai însemnate, cari au rămas și sub

principii de Anjou. Aceste familii sunt: A *Castriotoilor*, *Comnenilor* și *Tochidilor*. Șefii lor, împărțiseră Albania în trei părți egale, prin bună înțelegere. *Castriotoii* stăpâneau nordul Albaniei, cu capitala *Cruia*, ceilalți luară partea din mijloc și de sud.

La 1425, sultanul *Murad II*, după ce ocupase Tracia și o bună parte din Grecia, își îndreaptă armatele spre Macedonia. Trecând Vardarul se îndreaptă spre apus. La *Dibra* le iese înaintea o armată de Albanezi Mirid și, care, prin lupte eroice, îi țin în loc mai multă vreme. *Ioan Castriotu*, șeful Albaniei nordice, fu silit a încheia o pace, cu grele condițiuni. Se obliga către sultan ca să-i plătească un mic tribut, dar ceia ce era mai dureros este faptul că trebui să dea ca ostateci, pe cei patru fii ai săi: *Reposio*, *Stanislas*, *Constantin* și *Gheorghe*.

Ceilalți doi șefi ai Albaniei de mijloc și de sud, au fost nevoiți a-și părăsi pământurile lor, și a se refugia în Italia, la *Roma* unde papa i-a primit și i-a așezat pe teritoriul său, dându-le moșii și bani pentru întreținerea lor și a rudelor lor de aproape.

Eroul Skenderbey. Fii lui *Ioan Castriotu* și ai soției sale *Voisava*, princesă sârbă, născuți la *Gursi* (astăzi *Petrelle*) au fost crescuți de părinții lor în religionea creștină ortodoxă. Dați de tatăl lor ca ostatici, la turci, au fost trecuți în religia musulmană, contra făgăduinții dată de Sultan, părinților lor. Despre cei trei mai mari, nu se mai știe nimic, se zice că ar fi fost otrăviți. Cel mai mic însă, *Gheorghie*, când a fost luat ostatic era numai de 9 ani. Dotat cu însușiri rari sufletești, i se dăde o instrucțiune aleasă, învățând în scurt timp, limbile: greacă, turcă, arabă, italiană și slavă. Ca îndămânări ostășești, de tânăr mânuia admirabil lancea și sabia. În exercițiile cu camarazii săi de școală, ieșea totdeauna victorios. Toți îl iubeau și-l respectau, pentru însușirile sale ostășești.

Ca *fizic* era dotat dela natură cu trăsături fine, talia înaltă, umerii largi și mustață neagră deasă. Avea o putere herculiană și o privire ca de vultur. Iarna și vara purta brațul drept gol. Ofițerii și soldații îl adorau, ca pe un șef distins. Când era în vârstă de 18 ani, fu trimis de Sultanul *Murad II*, ca comandant al unei trupe în Anatolia ca să înăbușe o răscoală din Bitinia (1422). După câteva atacuri zadarnice, se povestește că urcându-se pe zidurile cetății *Otrea*, a sărit singur în mijlocul vrăjmașilor. La vederea lui, ostașii dușmanului depuseră armele și cerură pace. Victoria a fost câștigată de el singur. Armata turcă, plină de entuziasm, îi dăde numele de *Iskender-Beg* = *Prințul Alexandru*, de unde i se zise *Skenderbeg* sau *Skender-Bey*. La înapoiere, *Murad II* îl încercă de daruri și distincțiuni ostășești.

Trimis ca comandant la *Andrianopole*, o luptă grea sufletească se deșteptă într'ânsul, între convingerile sale religioase ca bun creștin și datoria sa de comandant turc. Când era trimis împotriva creștinilor, sufletul său se bucura și ridicându-și privirea către cer, se ruga lui Dumnezeu, ca să-l lumineze: Cum ar putea el birui pe creștini fără vărsare de sânge? După multă rugăciune, mintea lui să luminează. La întâlnirile cu armatele creștine, căuta

mai menajeze, făcându-i prizonieri ori dându-le răgaz ca să se re-
tugă dinaintea lui. Improtiva păgânilor însă, se arunca cu toată
furia, repezindu-se ca un leu, cu iuțea fulgerului!).

Mai târziu, Sultanul îl trimise contra Sârbilor. Fiecare luptă
a fost pentru Skenderbey un triumf. Înapoiindu-se la Adrianopole
victorios, deuse la picioarele Sultanului toate prăzile și odoarele
scumpe, luate dela dușman. Padișahul era încântat de coman-
dantul său.

La 1432 moare tatăl său. Skenderbey era încredințat că-l va
numi pe dânsul prinț la *Croia*, ca moștenitor al tatălui său, după
stăruința servicii ce adusese împărăției otomane. Sultanul însă numi
pe un favorit al său *Sabel-Pașa*.

Această nedreptate îl costă mult și-l îndepărtă de Turci. De
aci înainte căuta prilej de a se răzbuna, mai ales că câteva că-
petenii Albanezi, ducându-se în secret la dânsul, îl rugară ca să
vină în fruntea lor, spre a lupta pentru liberarea Albaniei. „La
glasul tău — îi declarară ei — toată Albania se va scula, ca un
singur om“.

Momentul oportun sosi. Armatele Otomane sunt învinse de
câte armatele creștine, sub comanda lui *Ioan Huniade* (1443) în
urma bătăliei dela *Niș* și puse pe fugă. Skenderbey trece în Albania,
la *Dibra*, cu 300 voinici călări devotați ai săi. D. brenii fuseseră
cei mai credincioși ai tatălui său. Era noapte. În taină, deșteaptă
pe câțiva dintre locuitorii de seamă ai orașului și le descopere
planul. La vederea lui Skenderbey, unii scoteau chiote de bucurie,
alții înmărmuriseră și li se oprise glasul, iar alții îi sărutase mâinile
și le curgeau lacrimile, de emoție, aruncându-se la picioarele lui.
Către ziuă, tot orașul era în picioare și cu un entuziasm fără pe-
reche, tineri, bătrâni, femei și copii își ofereau averea și tot ce aveau
mai de preț: viața. Skenderbey, mai întâi leapadă legea turcească
și îmbrățișează cu căldură, religia creștină ortodoxă a părinților
săi. Multă vreme a avut pe lângă dânsul, ca duhovnic, pe călugărul
Nifon, pe care-l cunoscuse mai dinainte, în Adrianopole *).

Așezând gărzi puternice de pază la trecătorile spre Turci, Sken-
derbey, cu o armată de 600 de voinici, se ascunde în pădurile și
prin găurile munților stâncoși, vecini cu *Croia*. De aci trimite pe
un nepot al său *Hamzea* și smulgând secretarului Pașei un ordin

1) R. P. Dupocent: *Historie de Scanderbeg, roy d'Albanie*. Paris, 1709.
Jean Marotte. Comp. *Iustin Godart: L'Albanie*, 1921, p. 37. Idem; *Precurtore
din istoria lui Gheorghie Castriotul numit Skenderbez, prințul Albaniei*. Traducere
de Sărdarul I. Bilcirescu, 1847, București, în tipografia Colegiului Sf. Sava.
Idem, Georg Kastriotto eine biographische, 1828, Leipzig. Com. C. Marinescu:
Alphonse V, roi d'Aragon et de Naples et l'Albania de Scanderbeg 1923, în:
Mélanges de l'école roumaine en France, 192 .

2) Acest *Nifon* a fost mai târziu patriarh al Constantinopolului în două
rânduri. Între 1504—1505 veni în Țara românească, chiebat de *Radu cel Mare*
(1496—1508) unde a fost rânduit mitropolit al *Unghro-Vlahiei*, organizând Bi-
nerica, prin înființarea episcopilor Râmnicului Nouului Severin și Buzăului I.
Vezi: *Diaconul Dr. N. Popescu: Nifon II, patriarhul Constantinopolului*. 1914,
București.

scris, investit cu pecetea Sultanului, care se păstra de secretar, se prezintă lui Sabel Pașa, guvernatorul Croei, cu acest ordin, zicându-i: „Stăpânul meu, Skenderbey a fost numit guvernator al Croei și va sosi îndată cu suita sa“; apoi îi prezintă și ordinul, investit cu pecetea Sultanului. Îndată sosește și Skenderbey și se proclamă guvernator al Croei. Populațiunea îi depune omagiile sale. În urmă el le descopere planul.



SKENDERBEY eroul Albaniei

Pela miezul nopții, armata albaneză — care aștepta ordinul din pădurea vecină — intră cu iuțeala fulgerului, în oraș, ocupându-și fiecare postul său. Deodată se auzi un strigăt de alarmă *Libertate, libertate!* La aceste cuvinte ieșite din vocea a mii de Albanezi, oastea se repede asupra Turcilor. Guvernatorul Sabel-Pașa cade cel întâi, tăindu-i-se capul. Turcii sunt măcelăriți, fără milă. Cei ce s'au supus au fost iertați, cu condiția ca să se facă creștini și să se prezinte înaintea lui, fără arme. Noul guvernator

le făgăduiește că-i va pune în funcțiuni și demnități publice; iar acei ce se vor dovedi că-și calcă jurământul de credință vor fi pedepsiți, cu asprime. La 1 Martie 1444 se adună toate familiile nobile albaneze în catedrala din *Alessio*, unde *Skenderbey* a fost proclamat șeful *ligii de apărare a poporului albanez*. Era în vârsta de 30 ani.

La 12 Iulie (1444) Sultanul Murad II recunoaște *principatul lui Skenderbey*.

Skenderbey se căsătorește în Mai 1451 cu *Marina* (Donica), fiica lui *Arianit Comneanu*, prinț al Epirului. Timp de 24 ani sub Murad II și Mohamed II, el a ținut piept Turcilor apărând independența Principatului său. La 1467 Ianuarie 17 moare la *Alessio*, unde mai târziu i se ridică un monument¹⁾ La 1478, Turcii ocupând *Alessio*, deschid mormântul eroului Skenderbey și impart oasele lui ostașilor, spre a le purta ca omulete.

Albania sub stăpânirea Turcilor. La moartea eroului Skenderbey, Albania cade sub Turci. Câțiva șefi, doșiți în creerii munților, mai încearcă a-și păstra independența. Turcii năvălind, ocupă orașele, satele și câmpiile. Albania este încorporată împărăției Turcești (1501). Prin silnicii groaznice, mulți albanezi trec la mahomedanism. Alții se refugiază. Marii proprietari au dat mai întâi exemplul de supunere, pentru a-și păstra domeniile. Le-a urmat poporul, siliți prin ascuțitul iataganelor. Cu toate acestea, simțul de libertate, înăscut în firea Albanezului, ținea pe turci în gardă. Albania a format totdeauna punctul delicat al imperiului otoman. Impozite din Albania nu se puteau percepe, nici nu li se putea impune serviciul militar. Albania oferea însă Turciei soldați voluntari și ofițeri, cari erau plini de vitejie. Un regiment de Miridji purta crucea cu insigniile naționale. Abdul Hamid n'avea încredere decât în garda sa de Albanezi. Izbucniri spre independență se fac adesea de către unii șefi albanezi. Se remarcă familia *Memet Bușatli* la nord și *Ali de Tepeleni* la sud, care multă vreme a rezistat turcilor.

După războiul ruso-româno-turc din 1877—78, Albanezii, folosindu-se de înfrângerea turcilor, pun bazele *ligii pentru apărarea drepturilor naționale ale Skipetarilor*. Liga aceasta își avea reședința la *Elbasan*, cu sucursale la *Prizzen* și *Argyrocastriu*. După epoca lui Skenderbey este *primul început de luptă organizată*, pentru dobândirea libertății Albaniei, preconizând o *autonomie*, cu Ohrida ca centru.

La 28 Noemvrie 1912, un grup de Albanezi patrioți, debarcând de pe un vapor Austriac la *Valona*, ridică vechiul steag de libertate a lui Skenderbey și proclamă *independența Albaniei*. Se formează un guvern național sub conducerea marelui patriot albanez *Ismail Kemal-bey Vlora*. Izbucnește războiul balcanic din 1913. Austria și Italia se tem de înaintarea Sârbilor la Du-

1) *Frédéric Gibert: Les Pays d'Albanie et leur histoire*. Paris, 1914 p. 222 sqq.

razzo și căzând de acord împotriva dușmanului comun, proclamă: *Albania a Albanezilor.*

Independența Albaniei. Prin influența Austro-Germeană, tronul Albaniei fu încredințat la început *prințului de Wied*, nepotul reginei *Elisabeta* a României. Ales la 3 Decembrie 1913, debarcă de pe Yactul austriac *Taurus*, la 7 Martie 1914, pe pământul Albaniei, fiind salutat de mulțime ca *Mred* (rege sau împărat) al Albaniei. De la început însă nu a făcut bună impresie Albanezilor¹⁾. Mari dificultăți politice fac ca, după 6 luni de domnie, să părăsească Albania, îmbarcându-se pe Yactul Italian *Misurata*, la 3 Septembrie (1914). În timpul războiului mondial (1914—1918), Albania a fost jefuită de armatele națiunilor beligerante, trecând din mână în mână. După războiu, cu mari frământări, se proclamă *republică* (1921), sub președinția lui *Ahmed Zogu*, care o conduce și astăzi.

3. *Firea Albanezului.* Ca *fizic*, Albanezul se deosebește de celelalte neamuri: Greci, sârbi, cușovlahi etc. Nații la statură și bine legați. Cu un schelet viguros, fața osoasă, nasul proeminent și ascuțit, bărbia lată, ochii albaştrii și căprui. Portul caracteristic, cu fustanele și fes. Femeile sunt îmbrăcate simplu și acoperite la față. Ele sunt socotite aproape ca roabe²⁾.

Ca *mente* sunt foarte inteligenți și dibaci la afaceri. În viața de toate zilele foarte *practici*. *Cu neamurile să mândră și să bei* — zice un proverb albanez — *dar afaceri să nu faci*. Iși logodesc copiii din leagăn, dar nu se cunosc între ei decât la nuntă.

Albanezul este *regele* munților. Bun păstor, vânător, brav soldat și haiduc de pradă. El nu vrea să știe de munca obligatoare, care face din om un sclav. Din fire este iubitor de libertate, ducând o viață patriarhală din moși strămoși, hoinărind prin creșterii munților, casele lor sunt făcute cu dosul la drum și cu niște ferestre mici, pentru apărare. Totdeauna înarmați și gata de atac. Fericirea albanezului este *să poarte arme, să nu plătească dări* nimănui și *să nu facă serviciul militar*. „Nu v'am adus eu libertatea — zice Skenderbey către voinicii săi, înainte de atacul dela Pretelle — ci am găsit-o la voi. Nu v'am pus eu armele în mâini. V'am găsit înarmați! Pretutindenea v'am găsit

1) Sosește cu prințesa, amândoi călări, la *Tirana*. Prințul descalecă. Apoi, ținând frâul în mâna stângă, se repede ca să ajute și pe soția sa, să descalece. Făcu loc să meargă prințesa înainte și el pe urmă. Gestul acesta occidental, a impresionat rău pe Albanezi, cari ziceau: „Un suveran trebuie să meargă el înainte, pentru că el, dacă nu e suveran pe femela sa, cum va putea fi suveranul unei națiuni întregi”. *Justin Godart*, op. cit. p. 119 Comp. *Frédéric Gibert*: *Les Pays d'Albanie et leur histoire*. Paris 1914, p. 43 sqq. Idem *Karl Roth*: *Geschichte Albanien*, Leipzig, 1914 și *N. Iorga*: *Brève histoire de l'Albanie et du peuple Albanais*. Bucar și 1919.

2) Turcul socotește femela-captivă; Albanezul-roabă; Sârbul-servitoare; Bulgarul-tovarășă; Evreul-asociată; iar Grecul-suverană. *Vezi*: A. D. *Gobineau*: *Essai sur l'inégalité des races humaines*. Paris, Firmin Didot, 1855. Comp. *Norbert Joki*, prof. Viena, albano log și *Justin Godart*: *L'Albanie în 1921*. Paris, 1922, p. 34 sqq.

„purtând libertatea: In piepturile voastre, deasupra frunții, în vârfurile săbiilor și a lăncilor voastre“.

Albanezul este răzbunător, fără seamă. Urmărește pe dușmanul său până la moarte. Dacă nu s'a putut răzbuna singur, lasă sarcina aceasta — ca un testament autentic — fiilor și urmașilor săi. Răzbunarea, numită de ei *vendeta*, este una din plăgile Albaniei. Ea seceră mai multe vieți ca o epidemie. Dacă un membru al unei familii albaneze a fost ucis de cineva, *onoarea*, numită de ei *bessa*, obligă pe bărbații acelei familii ca să omoare și ei pe cineva din familia aceluia care a omorât pe membrul familiei lui. *Sângele vărsat nu se poate spăla decât cu sânge*. Este legea talionului, ca la Iudei.

Leacul împotriva vendetei este tot *bessa*, dând familiei victimei o sumă de bani drept răscumpărare. Alături de un preot, nu te poate omorî. Singuri preoții pot mijloci *bessa*, adică încetarea *vendetei*. Albanezul este *om de încredere*. El nu-și calcă cuvântul dat. De aceea Albanezii sunt căutați ca buni paznici ai caselor și averilor bogătașilor până astăzi.

4. *Limba albaneză* este o limbă dură, cu expresiuni scurte, concise, de comandă. Ca origină este o limbă veche, cu fondul latin curat, nu ca la limbile romanice, propriu zise. *Ilirii*, strămoșii Albanezilor, au împrumutat-o dela vecinii lor dela șes: *Tracii*, cari erau mai numeroși și mai înaintați în cultură ca ei, așa că graiul Albanezului de astăzi ar fi acela al Tracilor, cari, fiind în atingere deasă cu grecii, slavii și Italianii au împrumutat graiul acestora. Termenii cari îmbracă națiunile creștine sunt latini, fiindcă creștinismul în părțile acestea a venit prin misionari romani și a fost păstrat cu îndârjire, cu toată influența greacă. Multe din cuvintele latine sunt de nuanță venețiană, aduse aci de misionari, cari cutreierau aceste locuri și păstrate de discipolilor, recrutați dintre aibanezi.

Două dialecte sunt mai principale: Cel *gheg* păstrat mai curat, care se grăiește prin părțile muntoase și în care abundă nazalele și turcismele și cel *tosk*, care se întrebunțează la șes și are mai multe cuvinte grecești. *Von Hahn*, care le-a studiat, găsește cam aceiaș deosebire între ele ca 'ntre graiul german și cel suedez. Afară de aceste două, mai sunt și alte *diferențieri de graiu*, cari dau mult de lucru filologilor. *Malte-Brun* găsește în limba albaneză: Ca $\frac{1}{3}$ rădăcini de cuvinte grecești vechi (dela Pelasgi); ca $\frac{1}{3}$ rădăcini de cuvinte aparținând limbilor europone din centru și apus și ca $\frac{1}{3}$ rădăcini cari ar proveni din graiul vechiu al Tracilor și din Asia mică¹⁾.

5. *Scrierea albaneză*. Ca să poți scrie într'o limbă, trebuie cu aceea limbă să aibă un alfabet. Albanezii n'au încă un alfabet fixat. Alfabetul lor este o compilație din caractere grecești; latinești, slavone, turcești și chiar arabe. Cel întâi care a încercat să formeze un alfabet *unitar* albanez a fost *Const. Ilristojoride* dela

1) Frédéric Gilbert, op. cit. p. 88.

Elbasan, 1857, care însă era alcătuit numai din caractere grecești. El încearcă și un dicționar albanez, se înțelege însă că tot cu litere grecești.

În sec. XVII, *Teodor Elbasani*, în al său *lexicon tetraglosan*, dăduse Albanezilor un alfabet complicat. Naum *Vekilarxhi* după el alcătuește unul mai simplu. Și iezuiții dela Scutari încearcă a compune un alfabet. La 1879 se ține la Constantinopole un congres la care iau parte mai mulți albanezi învățați, cari alcătuesc un alfabet cu caractere latine. Toate încercările însă n'au ajuns la fixarea definitivă a unui alfabet unitar, cu caractere proprii.

6. **Cultura albaneză.** În jumătatea a II-a sec. XIX, se încep a se deschide școli albaneze în centrele mai însemnate ale Albaniei. Aurora de lumină a popoarelor europene aruncase o rază de lumină și asupra Skyptarilor. Lucrul acesta însă nu convenea nici Grecilor, nici Turcilor. În 1886, Abdul Hamid dă poruncă ca să se închidă toate școlile albaneze, interzicând în același timp și orice publicațiune în limba albaneză.

Este drept că Albanezului, fiind locuitor al munților, i-a plăcut mai mult să citească în cartea deschisă a tuturor neamurilor „a naturei”. Nu mai avea răgazul ca să citească și cărți scrise de mâna omenească. O veche legendă albaneză zice: *Cel întâi albanez căruia i a căzut în mâini o carte a ascuns-o în foile unei căpățini de varză. Venind o vacă, a mâncat varza cu carte cu toi, din această pricină skyptarii n'au carte*¹⁾.

Abea după revoluțiunea dintre 1911—12, guvernul junilor turci — cu toate opunerile grecilor — dau voie a se redeschide școlile albaneze. Atunci se deschid școlile din *Corcea*, *Colonia* și rând pe rând și în alte centre.

Scutarii se remarcă ca *focar de cultură albaneză*. Aici răsare *G. Fistă*, un franciscan albanez, mare poet, care, în poeziile sale eroice, publicate în Austria, cântă luptele Gheghilor împotriva Muntenegrenilor.

Cultura albaneză în Colonii: Ținuți cu făclia minții sub obroc în patria lor, Albanezii se dezvoltă în coloniile lor din străinătate. În vechile colonii din Italia sudică, cari datează de după moartea lui Skenderbey, se publică *folklor* și opere originale alcătuite de către albanezi, ca: *Daria*, *G. Crispi*, *Camarda*, *G. Schiro*, *Demetrio di Grazia*, *Lorechio*, *A. Stratico* și *Girolama di Rada*, cel întâi poet albanez.

II. Religia Albanezilor.

Sub raportul *religios*, locuitorii Albaniei se împart în: *Mahomedani*. (550.000) *Creștini ortodoxi* (180.000) și papistași (85.000).

1. **Mahomedanii** sunt mai numeroși. Din ce pricină? Au fost ei din vechime astfel? Nu. Atunci care este adevărata pricină și cum se explică numărul mai mare al Mahomedanilor? Un proverb

1) Frédéric Gibert op. cit. p. 81 și 87 sqq.

tosc zice: *Unde este sabia acolo este credința*. Turcii, după ce s'au făcut stăpâni ai Albaniei, au întrebuintat toate mijloacele de constrângere spre a-i sili să treacă la mahomedanism. Acei cari au rezistat, păstrându-și credința lor creștină, au fost împinși la taxe grele, au fost recrutați în armata otomană și trimiși în depărtare, înrolându-i cu deosebire în corpul ienicerilor, cei mai devotați ostași ai imperiului otoman.

Acei însă cari n'au putut suferi împilările Turcilor, au trecut la mahomedanism, cel puțin *pro forma*. Femeile însă, nefiind impuse la acele sarcini, au rămas creștine.

Ca să scape de urgia otomanilor, foarte mulți Albanezi s'au expatriat, fugind în Italia sudică, Sicilia, Serbia, Bulgaria, Asia-mică România și până în America de nord. Fiind înzestrați cu spirit deosebit pentru comerț, au ajuns în situațiuni excepțional de bune, sub raportul economic.

Mahomedanii sunt și ei de două categorii: Cei cari locuiesc în *Ghegaria* sunt în majoritate *Surmiși*, numiți astfel după numele întemeietorului acestei secte *Surma*. Ei recunosc ca urmași ai profetului pe cei trei dintâi califi, cari au domnit îndată după Mahomed; în opoziție cu *Șiiti*, cari recunosc pe al 4-lea calif, *Ali*, urmaș direct a lui Mahomed. *Cadiul* și *Muștiul* au și rolul de judecători în materie de căsătorie, succesiuni, etc. Din această pricină, sunt plătiți de stat. Hogii însă numai de popor, potrivit cu serviciile ce le fac.

În părțile *Toskei*, cu deosebire în regiunea *Croia*, locuiesc Mahomedani, cari aparțin sectei *Bectazișilor*, introdusă în Albania prin Jenicerii¹⁾, întorși din armată la vetrele lor.

2. **Albanezii ortodoxi** sunt acei ce, cu mari sacrificii, și-au păstrat legea moștenită din moși-strămoși. După pozițiunile pe cari le ocupau, unii depindeau de exarhatul bulgar, care-și întindea jurisdicțiunea asupra teritoriilor din spre *Uskiup* și *Ohrida*-vechea capitală a țarilor bulgari. Alții erau în legătură canonică cu patriarhia din Constantinopol, cu deosebire acei ce locuiau împrejurul Elbasanului. Limba de slujbă era cea grecească, impusă de ierarhii greci, sub a căror ascultare era clerul lor. Regiunea locuită de ortodoxi avea patru mitropoliți: *La Korîța*, *Berat*, *Argyrocastro* și *Durazzo*. Mitropolitul de *Durazzo* singura din cu reședința la *Durazzo*; iar câte odată mergea și la *Korîța*. Cel dela *Berat* sta la *Corfu*; și cel dela *Argyrocastro* în *Janina*.

3. **Albanezii papistași** ocupau o regiune cuprinsă la nord între ounții fostului regat al Muntenegrului, la est de cursul Drinului alb și negru; la sud cursul Arzenului și la apus, o linie convențională pornind dela gurile Drinului și trecând prin *Alessio* și *Croia*, se termină la *Tirana*. Papistașii au un *delegat apostolic* la *Scutari*, o arhiepiscopie la *Uskiup* și patru episcopate: La *Alessio*, *Pulati*,

1) Secta aceasta a fost întemeiată de califul *Ali*, (858-890) contemporan cu Mahomed. Șeful lor își are reședința la *Angora*, capitala Turciei. Ei propagăză panteismul și metempsychosa.

Nensceate și *Durazzo*. Clerul de confesiunea apuseană este instruit în colegiul jezuit dela Scutari: El este recrutat dintre albanezi. În timpul protectoratului spiritual Austriac, atât clerul, cât și colegiul, erau întreținuți dela Viena. Li se trimitea o îndemnizație anuală de 6.000 coroane, care în aceste părți reprezenta o valoare dublă.

Papa însă nu era tocmai încântat de acest ajutor, fiindcă Austriacii urmăreau mai mult un interes politic decât religios. Mai târziu și Germanii trimiteau obolul lor pentru propagandă, care urmărea acelaș scop.

Este ușor de înțeles numărul mare de papistași în Albania. Țara aceasta fiind în apropiere de Italia, misionarii papii se folosesc de toate împrejurările politice pentru a face prozeliți: Cu toată rezistența dărză a Albanezului de a-și ține legea lui, nu a putut rezista momelilor misionarilor apuseni. Franciscani, cu deosebire, au fost primiți de Albanezi, introducându-se pe calea răspândirii culturii. De asemenea și pe aceiaș cale, au pătruns călugărițele *Saint Vincent de Paul*, originare din Agram. Jezuiții însă, cât sunt ei de meșteri, n'au avut succes. Numai patru misionari au putut face dintre Albanezi¹⁾.

4. *Românii*. Centrele mai populate cu români sunt: *Tirana*, *Valona*, *Durazzo*, *Elbasan*, *Corița*, *Berat*, *Șișca*, *Moscopole* și mai ales câmpia *Muzachiei* dinspre malul Adriaticii. Între ei se numesc *români*; iar nu *armâni*, ca cei din Macedonia. Ei sunt urmași ai vechilor colonii romane, cari s'au amestecat cu autohtonii. Cei dela munți se îndeletnicesc cu păstoria; iar cei dela orașe sunt negustori și industriași. Românii sunt *croitori* renumiți cari împodobesc hainele locuitorilor cu găetane, așezate în figuri artistice. Buni lucrători în filigramă, cu fir de argint și aur. Fabrică arme și împodobesc mânerele pistoalelor, cu o măestrie minunată. Ca industrie casnică, fabrică velințe frumoase, în toate culorile. Ei se bucură de o bună stare materială și sunt dornici de a se instrui. Comerțul de asemenea este în bună parte în mâinile lor. Numărul lor se ridică la 50.000.

În Albania a rămas și grupul de români *fârșeroți*, numiți astfel după o comună de centru a lor *Frasari* sau dela orașul *Tarsala* (Teralia). Fârșeroții sunt vioi, ageri și sprinteni ca căprioarele, deștepti la minte și foarte războinici. Costumul lor este alb; iar la cingătoare poartă cuțite, revolvere și pistoale cu mânere încrustate artistic²⁾.

Ocupațiunea lor este păstoria. Când vine toamna ei își adună turmele, își fac bagajele și împreună cu nevestele și copiii se retrag către regiunile mai doșnice unde mai pot găsi hrană pentru turmele

1) *Vezi: Shendo (Lumo): Albania, Constanța, 1921. — Laho N. Drepiturile Albaniei. Constanța, 1921. Gii Albanesi în Rumania — Stória dei Principi Ghika. Firenze, 1873 — G. F. Ionescu-Gion: Dora d'Istria în „Revista nouă” II p. 161 sqq.*

2) *Dem. Abeleanu: Albania. București, 1928 p. 39 sqq. Congr. lucrărilor d-lui Profesor Capidan-Cluj și Al. Rosefti: Cercetări asupra grafului Românilor din Albania în Grai și suflet, IV, fasc. I, 1929. p. 1—83.*

lor. Primăvara se întorc iarăși la locuințele lor, așezate pe piscurile munților. Ei sunt creștini ortodoxi. Din grupul fărșeroților face parte și *Iorgu Steriu*, mare comersant din București și mare filantrop. El construiește biserica românească din Corcea, orașul său natal.

* * *

De și în Albania sunt mai multe religii, șefii lor trăiesc în armonie între dâșii. La albanez *patria* este mai întâi și apoi religia. Religie de stat în Albania nu există. Toate religiunile sunt privite deopotrivă. Înainte de a fi clerici, suntem Albanezi, zic preoții Albaniei. Această concepție de absolută toleranță religioasă îi leagă strâns între dâșii. Pentru Albanez, religia este *bessa* (onoarea), este *țara skypțarilor*; iar proorocii lor sunt: *Gheorghe Castriotu*, *Alexandru*, *Pyrius* etc., pe cari-i cântă în cântecele lor.

† Arhiepiscopul Dr. VENIAMIN POCITAN
BĂRLĂDEANU.

Mare expoziție misionară Catolică în Montpellier.

Dela 11 Ianuarie până la 20 Ianuarie 1930, adică o săptămână de zile, a avut loc în Montpellier o mare expoziție misionară a bisericii catolice. În totă această săptămână misionară, s'a desfășurat un bogat program de propagandă pentru misiuni și o activitate demnă de admirat. Misionari zeloși, călugări și călugărițe, ce atrag privirile prin costumele lor de tot felul și de toate culorile, au venit la această expoziție, în numele regiunilor depărtate ale pământului, fie din țările veșnic înghețate, fie din țările de foc tropical, spre a arăta realizările lor în propagarea Evangheliei Domnului Iisus Hristos. Expoziția misionară este opera congregației de Lyon „La propagation de la foi“, care susține toate misiunile catolice din lume, condusă de Mg. Arhand, care a condus și expoziția din Montpellier. Au fost reprezentate, la această expoziție, 32 congregații misionare, care și-au expus, în „sala pavilionului popular“, o întreagă bogăție de obiecte, mărturii din țările de propagandă și amintiri eroice ale misionarilor, purtând probele vieții lor, de multe ori aventuroase și tragice. Fiecare congregație și-a expus aparte obiectele ei și fiecare era asortată cu broșuri, cărți și hărți ce arătau lămurit unde își desfășura fiecare activitatea și la ce rezultate au ajuns. Nici nu știi ce să admiri mai întâi în acest muzeu de imensă cohortă de divinități, de figuri bizare, de capete de animale sfinte, de fetiși înspăimântători ce fac bucuria sălbaticilor, de arme naturale, grozave la vedere și de tristă amintire, cu care au fost bătuți sau omorâți mulți misionari sau de veșmintele rămase dela misionarii martiri. Toate aceste vederi îți transportă sufletul pe un alt plan de gândire, în care ți se strânge inima, meditănd o clipă la munca și suferința atâtor misionari, împinși de zolul de a răspândi Sf. Evangholie, creștinismul și odată cu

el, și civilizația. Dar proqramul acestei expoziții misionare s'a desfășurat tot așa de bogat și chiar mai interesant în altă direcție. S'au ținut peste 20 de conferințe la biserica Catedrală și în sala de concerte a teatrului local dintre care cele mai remarcabile au fost ținute de Mgr. Guebriant superiorul misiunii străine de Paris de Mgr. Clerc Renand, episcop lazarist de Kiang și (China) unde e misionar de 37 ani. de Mgr. Lefebvre, vicar apostolic de Ning-Po (China), de abatele Desgranges deputat și de misionarul P. Chaize. Toate conferințele ținute în sala de concert au fost urmate de proiecțiuni de cinema care lămureau pe deplin cele relatate. S'au mai rulat și alte filme interesante la un cinematograf din localitate dintre care cele mai însemnate au fost: Dela sălbăticie la civilizație, „în China cea plină de mister“, „Perlele pacificului“ și „traversând Oceania“, filme ce într'adevăr au fost destul de grăitoare despre munca și realizările misionarilor. Socotesc nu fără interes de a da mai jos foarte sumar câteva fapte și rezultate obținute de misiuni, precum și ideile principale prinse din conferințe și din statisticile prezentate verbal și scris publicului. Sunt în toată lumea 1650 episcopi și 300.000 preoți catolici dintre care 300 episcopi misionari și 13.000 preoți misionari.

Iată câteva date privitoare la rezultatul numai a câtorva organizații misionare.

I. *Congregația Iezuiților* are 21.000 membri dintre care 3602 misionari. Sunt răspândiți în 42 misiuni și au format 1.920.000 catolici. Operile de educație Iesuită: 10 universități; 54 colegii; 3545 alte școli reunind în total 331060 elevi, 20 de seminarii având peste 1300 de seminariști. Operă de caritate: 10 leprozerii, 103 orfelinate ce adăpostesc 10670 neputincioși; 212 dispensarii și 24 spitale.

II. *Congregația părinților lazariști și surorilor de caritate* are 4000 membri călugări și 39.900 surori de caritate ce conduc 3578 așezăminte de caritate.

Misiunile lor: 1) În China unde au 13 vicariate apostolice cu 800.000 creștini. Tot în China au: 90 lazariști europeni; 65 lazariști indigeni; 200 preoți indigeni; 525 seminariști; 324 călugărițe indigene; 793 catehiști oameni; 707 catehiști femei, 1328 învățători; 1438 școli parohiale; 476 școli primare; 31 colegii; spitale și ospicii 17; orfelinate 15 cu 1487 orfelini. 2) În Madagascar au un vicariat și lucrează 25 misionari și 45 surori de caritate. În 30 de ani ei au format 25.000 creștini. Surorile de caritate conduc leprozeria de „Fara angana“ unde sunt îngrijiți 350 leproși. În Persia, în Abisinia, în Indii și Australia își desfășură lucrul lor cu succes, cu toate că sunt persecutați.

III. *Societatea misionarilor de Africa sau a părinților albi și a surorilor albe* are 1165 membri, dintre care 800 sunt preoți și 875 surori. Misiunea lor e în Africa de Nord și în regiunea ecuatorială a Africei. Au format 500.000 creștini, au 4000 catehiști, o congregație a surorilor negre și 67 preoți negri. Sunt organizați în 9 vicariate și o prefectură apostolică.

IV. *Societatea misiunilor Africane de Lyona* a obținut până în prezent următoarele rezultate: au creștinat 240.000 suflete; au 40 misionari; 127 călugări ce lucrează efectiv în misiune; 1.420 catehiști; 1697 biserici; 488 școli; 40.591 școlari; 73 orfelinate; 61 spitale; bolnavi îngrijiți până în prezent: 911.813.

V. *Congregația fraților minori sau a Franciscanilor* are peste 20.000 membri răspândiți în lumea întreagă. Numărul misionarilor se ridică la 3098 dintre care 395 preoți indigeni și 777 frați convertiți. Rezultate obținute: au 3339 școli cu 188.561 școlari; 74 orfelinate cu 5068 orfelini; 65 spitale cu 32.337 bolnavi. Își exercită misiunea în China, Maroc, Egipt și au 21 vicariate apostolice.

VI. *Congregația Sfântului Spirit* are 600 preoți și 520 frați. Au creștinat 1.500.000 suflete, iar lucrul misionar e în Africa și America.

Statisticile prezentate se pot prelungi. Mă opresc la aceste date din care se poate vedea că munca misiunilor e încununată de succes.

Mai toți conferențiarii au scos în evidență greutățile ce le-au întâmpinat misionarii la sosirea lor în țările păgâne și pe care le mai întâmpină și azi.

Mai întâi sunt dificultăți de rasă. Mulți din păgâni, mai ales sălbaticii din insulele Oceaniei, au o ură grozavă contra albilor. Chiar legendele lor cu privire la creierea lumii învață că rasa neagră a distrus pe albi, aruncându-i în mare, pentru care fapt se cred mult superiori albilor. Sunt apoi dificultăți de limbă și de moravuri. Numai în insulele Oceaniei sunt mai mult de 20 de limbi vorbite. A trebuit deci să fie învățate pentru a face cu puțință relațiuni între misionari și sălbatici, cu atât mai mult că aceste limbi se schimbă din trib în trib. Se adaogă la acestea și rivalitatea, ura ce există între triburi și sate, cruzimea indigenilor care îi face să se omoare și să se otrăvească între ei; omorârea de prunci și poligamia sunt în obișnuință și câte alte sălbăticii de nedescris există, din care pricină misionarii au trebuit și trebuie încă să-i facă oameni înainte de a-i face catolici. Misionarii trebuie apoi să fie doctori de trupuri, înainte de a fi doctori de suflete. După muncă încordată s'a ajuns de a face din șefi de triburi ce erau canibali fioroși, catehiști devotați ce merg din sat în sat spre a răspândi învățăturile Sf. Evanghelii.

S'au accentuat dificultățile de climă. Sunt ținuturi unde e foarte greu de suportat condițiile de climă, trebuie multă răbdare și încordare. Comunicațiile dela un loc la altul sunt foarte anevoioase, nici drumuri, nici alte mijloace de transport repede decât animale de călătorie; sunt ținuturi unde nu se poate merge decât cu piciorul.

S'au mai vorbit de entuziasmul și zelul misionarilor arătându-se că acolo unde se răspândește creștinismul se produce o schimbare enormă în viața păgânilor, ce merge spre civilizație și umanitate.

S'a scos în evidență că francezii sunt foarte buni misionari și că au calități admirabile de misionari.

În fine s'a remarcat de Mgr. Guébriant, că misiunile fac mai presus de orice operă spirituală, că lucrează pentru fraternitatea universală, lucrează pentru Dumnezeu, pentru morală, pentru idealul religios și că prin creștinism, prin Sf. Evanghelie vor să regenereze popoarele păgâne.

Conferințele, cinematograful unde s'au rulat filmele misionare și expoziția de obiecte au fost vizitate de foarte multă lume întreaga săptămână și s'a strâns cu această ocazie mari colecte de bani în folosul misiunilor.

Pr. DUMITRU CRISTESCU,
Student. Facultatea din Montpellier.

Sf. Munte amenințat de secularizare.

Potrivit pactului dela Sèvres din 10 August 1920, Guvernul grecesc s'a obligat a recunoaște și a susține dreptul și libertățile tradiționale de care se folosesc mănăstirile grecești din Muntele Athos, urmând articolului 62 din tratatul dela Berlin din 13 Iunie 1872, care sună :

„Monahii din Sf. Munte Atos, din orice țară ar proveni ei, vor păstra proprietățile lor anterioare și veniturile și se vor folosi de ele, fără orice excepțiune, cu deplină egalitate, în drepturi și privilegii“.

Această obligațiune a sa Grecia din nou a confirmat-o la conferința dela Lausanne din 6 August 1923, prin art. 16 din protocolul adunării. Prin urmare monahii străini au și ei nu numai drepturile morale, ci și pe cele juridice. Dar, cu părere de rău, pactele sunt una, iar viața arată alta.

A. S.

CĂRȚI, REVISTE, ZIARE

I. D. Ștefănescu; *L'evolution de la peinture religieuse en Bucovine et en Moldavie*, Paris 1929.

Tot în această revistă, seria 3 anul XLVI, Noembrie 1928, am scris despre apariția primelor trei volume din aceeași operă a d-lui Prof. Ioan D. Ștefănescu. Atunci am arătat scopul și însemnătatea acestei lucrări monumentale. În aceeași colecție de studii bizantinologice, ORIENT ET BYZANCE, de sub direcția bătrânului învățat Gabriel Millet, opera continuă cu studii nouă de iconografie în alte două volume mari, unul text și altul album.

Studiul monumentelor noastre religioase naționale, cu foarte însemnate și prețioase deslușiri istorice, liturgice și dogmatice, se vor încheia cu alte două volume, ce vor apărea în cursul anului acesta, în aceeași colecție.

Pe lângă fondul științific, cu marea însemnătate istorică și religioasă de a immortaliza tezaurul picturii din vechile noastre biserici, tipăritura este și o adevărată operă de artă, ce nu se poate prețui.

Unde sunt așa colecții și tipografii în România, ca astfel de opere să se tipărească la noi, pentru a le face cunoscute în masa mare a preoțimii și a credincioșilor, innobilând și entusiasmând sufletele creștinilor români ortodoxi pentru o cale mai cerească? Aceasta este o mare pierdere și durere. Acum, izbindu-ne, în primul loc, de o limbă străină, apoi de un preț mare, nu pentru opera în sine ce nu se poate prețui ci pentru pungile noastre modeste, deabia isbutim s'o avem pe la bibliotecile și instituțiunile centrale. În orișice caz, nu se poate concepe, ca o așa operă, exclusiv religioasă, să lipsească din bibliotecile mitropolitane, episcopale, a școalelor teologice și chiar parohiale.

Primul volum are 192 de pagini. Autorul continuă descrierea monumentelor religioase din Moldova și Bucovina. Ocupându-se de fiecare în parte, caută să precizeze timpul construirii și mai ales al picturii.

Intr'un capitol special, studiază iconografia acestor monumente comparativ între ele și cu formele arhitectonice. Exploă cu multă competență scenele religioase. Se ocupă în amănunt de însemnătatea lor liturgică și dogmatică.

Pentru înfrumusețare și dovedirea anumitor afirmări, textul este presărat cu desenurile decorative ale monumentelor respective (vignete).

Tratarea din primul volum este întărită cu planșe fotografice în albumul ce formează al doilea volum. Din bisericile specificate, sunt luate cu un rar talent artistic 107 tablouri în 58 de planșe.

Valori de pictură foarte însemnate pentru istoria bisericii și a neamului românesc, care se prăpădeau, sunt immortalizate. Primele două planșe, una dela Sf. Neulai-Popăuți din Botoșani, și alta dela Sf. Ilie din Suceava, sunt scoase în culori.

Această lucrare se poate procura prin Mitropolia Moldovei.

Arhiepiscopul † GRIGORIE BOTOȘĂNEANU

Religiunea în romanul francez de azi.

„*Sous le Soleil de Satan*“ de *Georges Bernanos*. O tendință accentuată a romanului contemporan francez e tendința religioasă sau catolică. Cu toată dușmănia moralistilor catolici contra romanului, ai cărui reprezentanți au fost considerați ca suspecti, acum romanul a devenit un câmp de acțiune: se discută idei sau se reprezintă teze religioase și morale. În fine, autoritatea lui *P. Bourget* și a lui *Huysmans* au alungat neîncrederea. Cu toate pedicile și greutatea, azi există un roman catolic care are succese ce n'au cunoscut niciodată romanele religioase din secolele trecute. Cauza e războiul mondial, în care atâția oameni au suferit împreună și au imprimat în oameni sentimentul religios și umanitar care alungă urile cele mai legitime.

Romanul este explorarea sufletului omenească; el e analiza vieții, pentru că el pătrunde toate amănuntele și substraetele acțiunilor ome-

nești. Dar mai sunt multe feluri de a zugrăvi omul și sunt mai multe categorii de personaje. *Förster*, celebrul romancier și critic englez, în admirabila sa carte asupra romanului, stabilește două tipuri de oameni: tipuri cu două dimensiuni și tipuri cu trei dimensiuni. Cele cu două dimensiuni se pot defini într'o formulă, cum sunt: *Bel ami* de *Maupassant*, *Cousine Bette* de *Balzac*, *Don Abondio* de *Manzoni*. Personajele cu trei dimensiuni, din contra, nu se pot reduce în cerul unei fraze. Pe când cele cu două dimensiuni ne oferă într'un moment toată natura lor, cele cu trei dimensiuni nu se desvăluie cititorului — decât cu încetul, întocmai ca munții când norii se împrăștie. Astfel sunt personajele lui *Georges Bernanos*.

După *Guglielmo* și *Leo Ferrero*, sunt două tipuri de oameni: oameni normali și oameni extraordinari. Cei dintâi au pasiunile și inteligența comună tuturor oamenilor; cei de al doilea depășesc măsura obișnuită. Dat fiind această definiție, constatăm că împrejurărilor normale sau extraordinare pot corespunde de asemeni oameni normali sau extraordinari. Deci avem patru categorii de romane. *Rousseau*, *Cervantes*, *Proust*, *B. Rolland* au zugrăvit oameni extraordinari în împrejurări normale. În literatura franceză contemporană, vedem mai mult personaje normale în împrejurări normale. Naturalismul a popularizat în lumea întreagă această formă de roman, pe care o întâlnim la *Jules Renard* și la *Courteline*. Dar sunt exemple de romane în care găsim oameni extraordinari în împrejurări extraordinare, cum sunt *Frații Karamazov* și aproape toate romanele lui *Dostoievski*. Romanul lui *Georges Bernanos* face parte din această categorie.

În „*Frații Karamazov*“, citim rândurile următoare rostite de *Dimitrie Karamazov*: „*E Satan în luptă cu Dumnezeu! Și câmpul de luptă e inima omenească*“. Aceiaș luptă o vedem în *Faust*, în *Iov*, în *Sfântul din Lumbres*, eroul romanului „*Sous le Soleil de Satan*“. Nimeni n'a analizat cu o fineță mai desăvârșită lupta desperată contra răului. Acest roman captivează pe cititor, atât prin forma sa artistică, cât și prin fondul lui. El se citește pe nerăsuflăte, căci ne transpune într'o lume necunoscută, în care niciun romancier n'a ajuns să pătrundă. Un torent de gânduri ne atrag și ne înlănțue dela prima și până la ultima pagină. Prin stilul său plastic și prin frazele sale cizelate, prin armonia cuvintelor și grația imaginilor, prin ritmul expresiei și măreția viziunii, această carte deșteaptă pătura cea mai obscură a sufletului omnesc. Găsim în acest volum expresii care rămân fixate pentru totdeauna în sufletul nostru, pentru că adevărul acestor expresii le face nemuritoare. Găsim aici ființe vii familiare care nu se uită. Acest roman care merită să fie pus în primul rând, ne transportă într'o realitate superioară. Autorul a pătruns în bogăția sufletului omnesc, a creat personaje, a făurit o lume nouă. Nu există un roman mai impresionat, și de o realitate mai tragică în tristețea sa infinită.

Romanul se împarte în două părți: Partea I, care e numai un sfert din întregul volum și care nu servește decât pentru a ilumina partea II, care e intitulată. „*L'histoire de Mouchette*“; Partea II e viața unui preot, „*Abatele Donissan*, devenit *Sfântul din Lumbres*“.

Mouchette, o fată de 16 ani, e tipul perversiunii inconștiente

Intr'un trup slab și istovit, se ascunde energia diabolică a unui suflet a cărui hrană e ura și minciuna. Această fată în primăvara vieții, nu cunoaște veselia; atitudinea ei e sarcastică, gestul mândru și batjocoritor. Inteligența-i precoce nu vede în viață decât răul. Inima-i veșnic zbucoimată, întunecată. Viața-i se rezumă în vițiu și crimă. Acest copil, prin perversitatea cugetării și prin voința-i diabolică, domină pe toți ceice o înconjoară. Nimeni nu i-a rezistat vreodată.

Și iată că, într-o dimineață, în zorii zilei, Mouchette, în urma unei crime comise, dar neștiută de nimeni, ședea ascunsă într'un tufiș așteptând pe cineva. Dar în locul celui așteptat, ea vede în fața ei un străin. E Abatele Donissan. O strâmbătură dureroasă îi schimosește figura. Intr'un moment mânia, cinismul, disprețul și revolta îi dau expresia unei bătrâne. Ea vrea să-l privească și ochii ei întâlnesc privirea ciudată a preotului. Ea șovăiește, nu poate suporta această privire. Ea simte că el citește în sufletul ei, că-i vede crima, și se simțete învinsă, dezarmată, pierdută. Pentru întâia dată, ea întâlnește o piedică: preotul. Și Mouchette simte acum, în loc de revoltă, o adâncă amărăciune pătrunzându-i sufletul. În privirea preotului, ea întrevede un moment pe Dumnezeu, pe urmă un nesfârșit dezgust de ea însăși și sfășâie inima. Privirea lui părintească îi face rău. O ia la fugă. Ajunsă în odaia ei, stă ca halucinată. Privește în urma vieții ei și un tremur de moarte îi zgudue întreaga ființă. În vocea preotului, ea a întrezărit o culme pe care n-o va putea ajunge. Toată viața ei ea a suspinat după ceva ce nu l-a avut niciodată. Dar care era acest „ceva”? După ce a suspinat sufletul ei? La întâlnirea cu preotul, ea a întrezărit o culme... Da, de culmea aceea avea ea nevoie. Din mocirla vițiului și a crimei, ea a avut viziunea dorită! Ea a întrezărit o clipă dumnezeirea ce i-a iluminat conștiința și iat-o acum rămasă din nou cu întunerecul, stăpânul și călăuza faptelor sale rele. Câteodată Dumnezeu ne vorbește cu o voce așa de dulce! Dar când se retrage, urlatul ce zvănește din adâncul inimei noastre ar zgudui și iadul! Rămasă singură cu păcatele ei, ea cheamă, din toată ființa ei desperată, pe Satana. Cel chemat sosi și ea simți că a sosit ceasul să se omoare, acum, numaidecât. Cu un gest calm și rece, ea ia briciul și-și taie beregata. Dar înainte de a-și da sufletul, ea reîntrevede culmea și, din sufletul său ulcerat, se mai aude o ultimă chemare: Dumnezeu!

Aici se termină partea I a romanului. Partea II, care e cea mai importantă, e consacrată vieții unui preot „abatele Donissan”, devenit „Sfântul din Lumbres”. Autorul face analiza sufletească a acestui sfânt cu finețea și pătrunderea unui psiholog desăvârșit. Cine e abatele Donissan? E un preot tânăr, modest și stângaci. În studiile sale din seminar, el nu s'a distins nici prin inteligența sa, nici prin alte aptitudini speciale. Dar atunci ce a văzut într'însul superiorul lui, când i-a spus: „Drumul tău este sfințenia? Ce viziune a avut el ca să-l creadă capabil de a deveni sfânt? Sigur că el a văzut pe omul extraordinar, pe care neîncrederea profesorilor îl ținușe înoătușat ca într'o rețea, și care acum, în câmp liber, se putea dezvolta ușor. A văzut în el forța, forța teribilă care strămută munții și nu admite pierdere.

La cuvintele superiorului său, tânărul abate se cutremură. Siguranța neputinței sale de a egala un astfel de destin îi îngheță rugăciunea pe buze. Această voință a lui Dumnezeu pe sufletul lui, îl copleși ca o favoare supraomenească. Atunci el se zbătu desperat contra acestei ispite; Sfințenia.

El primește apoi lupta cu un avânt irezistibil. Și iată-l acum pe drumul cel sfânt, singuratic și aprig în voința sa de fer, mergând pe suișul sfinților fără nici un ajutor omenes. Infățișarea și viața lui sunt acelea ale unui sfânt, totuși e ceva în el care te uimește. Acestui sfânt îi lipsește seninătatea, bucuria...

Oare sfinții nu simțesc bucurie în viața lor de renunțare? Din contră, știm că François d'Assise, Sfânta Tereza și atâția alții, au cunoscut momente de extaz și fericire necunoscute de restul muritorilor. Dar atunci de ce Sfântul din Lumbres e veșnic amărât și preocupat? De ce ochii lui nu zâmbesc niciodată? Nu simțește el niciodată prezența lui Dumnezeu? Ba da, Duhul Sfânt s'a coborât adesea să i învioreze sufletul. Dar acest om aprig și dur către el însuși nu s'a încrezut în acea prezență dulce și binefăcătoare venită de sus; el a respins-o. Acel sentiment indefinit el l-a considerat ca o momeală, ca o cursă satanică. Sufletul lui sec, care nu cunoscuse altă dulceață decât o tristeță mută și resemnată, se miră de acel sentiment inexplicabil, care e mângâierea sfinților; el nu crede că vine dela Dumnezeu. Nu, această pace cerească, zice el, e o iluzie; harul lui Dumnezeu nu poate fi așa de suav. *Trebue deci să alung acest sentiment înșelător.*

Odată hotărârea luată, el nu mai sovăiește. De acum înainte, el merge singur cu voința sa de erou. La apropierea demonului, el se repede, nu de spaimă, ci de ură. El e născut pentru luptă, el va lupta. El nu se încrede în pacea sfântului. „Orice bucurie e un păcat“, zice el, ea vine dela Satana. Nu vreau bucurie, nu vreau nici speranță. Ca să înving pe vrăjmaș, renunț până și la mântuirea mea“. Neerezându-se demn de pacea sfinților, el o respinge ca o făgăduială ademenitoare a Satanei. Și viața lui se scurge într'o deznădejde mută și desperată, refuzând orice consolare pământească. Spectacolul lumii pline de păcate, desperarea de a vedea atâtea suflete pierdute și neputința de a le scăpa îl umplu de și mai mare ură pentru vrăjmașul lui de moarte. El nu-și permite niciun răgaz, nicio clipă de odihnă. El își urmează calea într'o luptă înverșunată cu demonul. El, care dădea tuturor curaj și nădejde, nu cunoscuse nădejdea niciodată. Și respingând din inima lui această lumină a cerului, el a rupt contactul cu Dumnezeu, cu soarele vieții, și sufletul lui înghețat respira aerul întunecat al deznădejdii. Totuși el mergea înainte singur și erou, sfidând puterea demonului și chinurile iadului.

Astfel și-a trăit el viața până la bătrânețe. Acum el e mai slab și mai gârbovit, dar aceiași dârzenie își păstrează în suflet. Cu ochii lui fieși, așintiți asupra dușmanului, el n'are altă dorință decât de a-l învinge. Nicio ispită, afară de îndoială, n'a străbătut vreodată inima acestui sfânt, care n'a cunoscut din viață decât postul și schivnicia. Renumele vieții lui de pustnic și a credinței lui nestrămutate se întinsese peste tot locul.

Și iată, într'o zi el e chemat pentru a învia un copil mort. El respinge rugămintea, nerecunoscându-se ca sfânt. Și totuși el aude vocea de altă dată, vocea misterioasă venită de sus, pe care de atâtea ori el a respins-o ca satanică; el o aude din nou și acum ea e prea puternică, prea poruncitoare pentru a nu crede în ea. Da, Dumnezeu îl trimete pentru a învia mortul. Sfântul se ridică, căci acum simte în el puterea învierii. Da, de data asta, el va birui moartea! Măcar odată să-și vadă dușmanul înfrânt! În schimbul vieții lui de martir, el cere lui Dumnezeu această favoare.

Citez în traducere paginile lui Georges Bernanos :

„El străbate cu pași mari grădina, întunecată în acel moment de un nour gros.

Iată-l, strigă femeia care-l aștepta cu inima palpitândă. Ea înaintează către el, se oprește, lovită până în nădejdea ei, la vederea acestei figuri descompuse, unde ea nu citește decât o voință sălbatică; figură de erou, nu de sfânt. Dar el, fără să coboare privirea asupra ei, merge drept spre ușa închisă. Ușa se deschide și dă într'o cameră întunecoasă și mută, cu obloanele trase. O lumânare pâlpâie în tund. El intră și se închide cu mortul.

„Odaia cu zidurile văruițe, e lungă și îngustă. Doctorul dăduse ordin să pue acolo bolnavul, pentrucă avea două ferestre care dădeau în grădină. Pe podeaua roșcată, era aruncat un covor zdrențaros. O singură lumânare luminează slab păreții goi. Prin crăpăturile obloanelor trase, pătrunde în mod discret ziua de afară, pâlpâind în jurul cearșafurilor albe, fără cute, care cad regulat până la pământ de ambele părți ale micului mort, care acum șade cuminte și liniștit.

„Sfântul din Lumbres stă în picioare la picioarele patului și privește, fără să se roage, crucifixul pe pânza netedă. El nu mai nădăjduște că va auzi din nou porunca misterioasă. Dar făgăduința i-a fost deja făcută, porunca a fost deja auzită, asta-i de ajuns.

„El ascultă afară îndărătul obloanelor închise, grădina zâmbeste și strălucește la soare ca un lemn verde în foc. Înăuntru, aerul e greoi de mirosul liliacilor, a cerei calde și a altui miros mai solemn. O tăcere care nu mai e aceea a pământului și pe care zgomotele exterioare au străbătut-o fără să o tulbure, se ridică în jurul lui, din adâncurile pământului. Ea se suie ca o boare nevăzută, estomopând formele materiale, înecând zgomotele și cufundându-le în lucruri nevăzute. Asemenea amestecului a două lichide de densitate inegală, acele două realități se suprapun într'un echilibru misterios.

„În acel moment, privirea Sfântului întâlnește pe a mortului.

„El fixa privirea unui singur ochi, singurul deschis. Pleoapele fiindu-i închise prea curând, de sigur, de o mână tremurândă, contractarea mușchiului a lăsat un ochi deschis, ceiace face să se vadă, sub genele-i întinse, o pupilă albastră, deja veștedă, dar ciudat de închisă, aproape neagră. Din figura-i palidă, înfundată în perne, nu se vede decât această pupilă în mijlocul unui cerc de umbră. Micul corp, în lințoliul lui presărat de liliac, are deja ocea întepeneală și acele unghiuri ale cadavrului, în jurul cărora aerul nostru așa de iubitor de forme vii, pare ca solidificat într'un bloc de gheață. Patul de ter,

cu mica sa povară, seamănă unei corăbii care și-a lăsat ancora pentru totdeauna. N'a mai rămas decât această privire, o privire lungă și dusă, tot așa de clară ca și un semn cu mâna.

„Sigur că Sfântul din Lumbes nu se teme de această privire, dar el o întreabă. El încearcă s'o audă. Adineauri, cu un gest de sfidare, el a pășit pragul ușii, gata să joace între aceste patru ziduri o luptă desperată. El s'a îndreptat către mort fără duioșie, fără milă, ca și cum ar fi mers către o piedică ce trebuie doborâtă. Și iată acum că mortul e acel ce-l așteaptă, asemenea unui dușman hotărât, gata de luptă.

„El fixează acest ochi întredeschis, cu o atenție curioasă, cu un fel de nerăbdare crudă. El a contemplat adeseori moartea; acest tablou îi e familiar. Nicio spaimă nu-l reține astăzi, nicio scârbă. Dar e dorința, așteptarea mută, a unui lucru imposibil, care trebuie să se îndeplinească, în afară de el, fără el. Gândul său înaintează, șovaiește, se dă înapoi, înaintează din nou.

„Încă puțin și el încearcă să se roage, își mișcă buzele, își încordează gâtul. Nu! Încă un minut, un minut numai. Spaima nebună că un cuvânt imprudent va îndepărta pentru totdeauna prezența nevăzută, ghicită, dorită, îl înțepenește pe loc, mut. Mâna care schița în aer semnul crucii, cade în jos. Mâneca-i largă suflă astfel în mișcarea ei lumânarea și o stinge. Prea târziu! El a văzut de două ori ochii deschizându-se și închizându-se ca la o chemare tăcută. El înăbușă un strigăt. Camera întunecoasă e încă mai liniștită decât înainte. Lumina din afară alunecă prin obloane, fâlfâie împrejur, desemnând fiecare obiect pe un fond cenușiu și patul într'un halo albăstriu. Deja figura mortului apare încet, încet, până la suprafața întunerecului. Sfântul se apleacă gata să-l atingă, privește... Cei doi ochi ai mortului, de data asta deschiși, îl privesc și ei...

„O minută încă, el susține această privire cu o speranță nebună. Nicio cută nu se mișcă din pleoapele întoarse ale mortului. Pupilele, de un negru mat, n'au cugetarea omenească. Și totuși... au ele oare o altă cugetare...? O ironie, poate, pe care el o recunoscă într'o secundă... Sfidarea stăpânului morții, a demonului, a hoțului de suflete... Este el!

„Ești tu. Te recunosc îi strigă nenorocitul preot, cu o voce joasă și întretăiată. În acelaș timp, i se pare că tot sângele din vine i se suie la inimă ca o ploaie de gheață. O durere fulgerătoare îi străpunge pieptul. El se forțează ca să nu țipe“.

„Toată forța vitală i-a dispărut: moartea-i e aproape, sigură, inevitabilă. Eroiul om luptă cu ea cu o energie desperată. El se împiedică, face un pas pentru a-și recăpăta echilibrul, se ține de pat, nu vrea să cadă. În această simplă împiedicare, patruzeci de ani de voință neștirbită, ridicată la cea mai înaltă tensiune a ei, se cheltuiesc într'o secundă, în vederea unei ultime sfortări supraomenești, capabile de a-i fixa într'un moment, destinul“.

„E drept că, până la ultima noapte, calăul care se joacă cu oamenii ca cu o pradă, îi înconjoară cu onorurile sale, îi chiamă, îi rătăcește, îi mângâie, le ia sau le dă speranță, imprunmută toate voicile de inger sau de demon, puternic ca un Dumnezeu. Ca un Dumnezeu! Oh, vie iadul și chinurile sale, numai să fie zdrobită măcar odată

monstruoasa minciună! Este cu putință? Se poate ca Dumnezeu să dea voie ca omul care l-a urmat o viață întreagă, să găsească, în locul Lui, demonul? Cum, guri care caută Crucea, brațelor care se întind. El nu dă decât această minciună? Este cu putință? Apoi, în deznădejdea lui ne bună, el strigă ca pierdut: M'ai înșelat!

„Inima îi bate încet ca unui înecat. Dar nimic nu oprește pe acel ce, cu dinții încheștați și încordându-și toata voința, înaintează spre dușmanul biruitor și reîncepe lupta. Sfântul din Lumbros ridică, în brațele sale, cadavrul. Capul mortului cade înapoi nemișcat. El are aerul de a zice: «nu! nu!» cu gestul obosit al unui copil răsfățat. El ridică copilul ca pe o ostie¹⁾. El aruncă spre cer o privire salbatică. Cum să reproducem strigătul de desperare, de blestem al eroului, care nu cere nici milă, nici iertare, ci dreptate? Nu, nu, el nu imploră această minune, el o cere. Dumnezeu i-o datorește, El i-o va da sau totul nu-i decât un vis“.

„Dintre el și Tine, spune: cine e mai tare? Cine e stăpânul? O cuvânt nesocotit! răsună odată până la cer și rupe tăcerea!“

„Arată-Te! strigă el, cu această voce lăuntrică în care se manifestă Inmii nevăzute tainica putere a omului. Arată-Te! înainte de a mă părăsi pentru totdeauna!“

„O sărman preot, care arunci în vânt, tot ce ai, pentru a obține un semn din cer! Și acest semn nu-i va fi refuzat, căci credința care strămută munții din loc, poate să învie și un mort...“.

„Dar Dumnezeu nu se dă decât dragostei“.

Citez câteva rânduri din memoriile Sfântului:

„Eu ținui o minută sau două micul cadavru între brațele mele. Pe urmă încercai să-l ridic până la Cruce. Atunci, fixând pe Mântuitorul și reînviind în mintea mea viața mea de schivnic, eu renunțai la tot fără rezervă, numai ca dușmanul care mi-a luat până și speranța mântuirii, să fie în fine înfrânt de unul mai puternic ca el. O, Doamne! eu aș fi sacrificat pentru aceasta până și viața mea veșnică!“

„O Tată ceresc, e adevărat că diavolul care m'a stăpânit atâta timp, e destul de tare și de șiret pentru a-mi înșela simțurile și a-mi rătăci judecata, pentru a confunda ce e fals cu ce e adevărat? Dar minunea rămâne în ochii care l-au văzut, în mâinile care l-au atins. Da, într'un interval de timp pe care nu-l pot fixa, cadavrul a părut că învie. L-am simțit palpând și cald sub degetele mele. Căpușorul care atârna în jos, s'a întors spre mine. L-am văzut bătându-i pleoapele și ochii însuflețindu-se.... L-am văzut! In această clipă, un glas lăuntric îmi repetă aceste cuvinte: *Numquid cognoscitur in tenebris mirabilia tua et justitia tua in terra oblivionis?*“) Deschisei gura pentru a pronunța această proză, când o durere ce nu se poate compara cu nimic, mă împetri din nou. O secundă mai încercam să susțin înoă corpul care-mi scăpa din mâni. Il văzui căzând pe pat“.

„Atunci sfântul fugi din odaie drept spre ușa deschisă, prin gră-

1) Sfânta împărtășanie în catolici. — Nota Arhim. Scriban.

2) Niciodată nu voi rănănea în ascuns minunile Tale și dreptatea Ta în pământ străin. Tradus de A. S.

dina plină de soare, fără să-și întoarcă capul, fără să vadă decât umbrele pe care el le respingea fără să le recunoască. Mai făcu câțiva pași, deschise ochii și se întrebă: „Am visat?”

„Ce lung e drumul la întors! Drumul armatelor înfrânte, drumul de seară, care nu duce nicăieri!..

„El intră în biserică. Dar nu mai seamănă cu maiestrosul sfânt, revoltat, sfidător. Sforțarea a fost prea grea și el a căzut de prea sus. Il auzim, în decepția lui grozavă, rostind aceste cuvinte: „Satan! Prințul lumii! De câte ori nu se află el în gura care-l neagă, în extazul mistic, în siguranța și seninătatea prostului! căci el are lumea la picioarele sale! El e biruitorul!”

„Și sfântul ascultă el însuși propriul său blestem, ca o ultimă lopată de pământ aruncată pe un mormânt. Acel ce renegă de trei ori pe Mântuitorul a putut fi izbăvit de o singură privire. Dar ce nădejde-i rămâne aceluia ce se neagă pe ol însuși? Totuși el a auzit ultima chemare a harului dumnezeesc și făgăduința care l-ar fi mântuit, dar sfântul a ascultat-o cu neîncredere. Eroiul bătrân nu și-a plecat genunchii. El nu se mai roagă. El măsoară adâncimea căderii sale și privește o ultimă dată la tactica superioară a dușmanului care l-a înfrânt.”

Pe lângă figura impunătoare a sfântului, autorul ne zugrăvește tipul unui savant epicurian, un adorator al antichității: *Antoine Saint Martin*, dela Academia franceză. Acest învățat, a cărui idol a fost plăcerea simțurilor, văzându-se la apusul vieții, simțește o spaimă nedeslușită. La ideea morții, care acum e aproape și pe care de atâtea ori a sfidat-o în mod batjocoritor, simțește acum o groază de copil. Indiferența cu care se fălea odată, începe să-l obosească. Și ce dnrere ascunde adesea zâmbetul epicurian! Acest savant semeț simte, pentru întâia dată în viața lui, sentimentul singurătății. Gloria de care e înconjurat, stima oamenilor îl exasperează. El cere ajutor și oamenii îi dau în schimb onoruri. Toate plăcerile, care-i făceau altă dată cortegiu, l-au părăsit și sufletul lui sătul, dar zbuciumat, cantă pacea. Astfel el își îndreaptă pașii spre sfântul din Lumbres. Ajuns în odaia sfântului, pe care savantul o găsește goală și a cărei atmosferă respira martiriul și renunțarea, savantul simțește o adâncă turburare. Crucea, biciul de piele, păreții stropiți de sânge îi produc amețeală. Această măreție sălbatecă, necunoscută de înțelepciunea antică, îi zguduie toată ființa. Savantul părăsește odaia și intră în biserică. Acolo va aștepta pe sfânt. Și el își închipuie dinainte o figură blândă și zâmbitoare de bătrân, cu fruntea senină, cu mâna ridicată pentru a binecuvânta. Așa dorește el să-l vadă, amintirea odăii cu perețele stropit de sânge îi face rău. Căci el vrea un sfânt amabil și mângâietor, care să-i împărtășească pacea lui perfectă, care să-i redea zâmbetul copilăriei, care să-i dea resemnarea bătrâneței lui zbuciumate, care să-l scape de frica de moarte.

Iat-l în biserică așteptând pe sfânt. Dar sfântul nu se arată. După dureroasa lui înfrângere, nimeni nu l-a mai văzut. Savantul se apropie de confesional¹⁾ și-i examinează arhitectura. Ar dori să intre

1) Cămăruța din care preoșii catolici fac spovedania. — Nota A. S.

Înăuntru, dar un sentiment de profanare îl oprește. Totuși curiozitatea îl împinge. El deschide ușa și intră. Rădăcinele și se oprește mut. În umbra confesionalului, el distinge o siluetă ciudată: un cadavru vertical. Savantul și sfântul stătură față'n față. Într-o poziție de luptă supremă, acest mort stă dârz în semn de revoltă. În ochii lui fierți, se pare că a trecut, ca o ultimă viziune, dușmanul lui de moarte. În nemișcarea lui sfidătoare, el are poziția unui om pe care mirarea îl încremeni. Și dacă gura lui în umbră, asemenea unei rane deschise, nu rostește niciun cuvânt, atitudinea lui întreagă pare a spune savantului căutător de pace:

— Tu voiai paces mea? Iat-o!

Atmosfera încordată a acestui roman, precum și sfârșitul tragic al acestui sfânt, ne lasă muți. Viața lui consacrată unei singure idei, lupta lui înverșunată contra demonului, voința lui eroică, care n'a șovăit un minut și care-și sfidează dușmanul până și'n atitudinea lui de moarte, fac din el una din cele mai nobile figuri din literatura europeană. Și totuși cât de binecuvântată ar fi fost viața lui, care n'a fost decât o luptă disperată, sfârșită cu o moarte amară, dacă s'ar fi lăsat în voia harului dumnezeesc, dacă ar fi cerut ajutor! Dar în clipele de deznădejde, el n'a privit spre cer, ci se încorda și mai mult încă la luptă.

Mai cunoaștem în literatură și alte tipuri de sfinți: avem pe *Zosima* din *Frații Karamazov*. Dar *Zosima* nu e mare, nu e erou. El ajunge la sfințenie abdicând la voință și la inteligență; astfel el tinde la un fel de Budism, de quietism. Unde sfântul din *Lumbres* vede apogeul, *Zosima* vede decădere. La unul e voința la cea mai înaltă tensiune a ei, la altul e lipsa complectă de voință. *Zosima* privea păcatul și suferința ca o fatalitate și îngenunchia în fața lor. Sfântul din *Lumbres* se revoltă contra păcatului, ca operă a demonului, luptă disperat pentru a-l distruge. Dacă el nu s'a încrezut îndestul în harul dumnezeesc, care i-ar fi îngăduit învierea mortului, apoi viața lui de martir, sacrificiul lui în serviciul unei idei: distrugerea răului din lume, fac din el un adevărat sfânt.

Georges Bernanos e un psiholog desăvârșit. Tipul *Mouchetei* și a savantului sunt tot așa de bine analizate, tot așa de vii ca și a sfântului. De ce a pus autorul tipul *Mouchetei* și a scepticului lângă al sfântului? Poate pentru a arunca mai multă lumină asupra acestuia sau pentru a arăta că atât sfântul, cât și omul păcătos, suspină după acelaș lucru: Dumnezeu, Sfântul în mod conștient, ceilalți în mod inconștient. Conversiunea *Mouchetei* e foarte reală. Adeseori în suflete se elaborează, fără să ne dăm seama, transformări adânci, care pregătesc nașterea unei stări sufletești ce nu se prevedea încă. Baudelaire vedea în viața chiar, o probă a necesității sufletești de a se elibera de viața mărginită a pământului. Căci, după el, fiecare din noi e chinat de nostalgia infinitului.

„Consolază sufletul meu de acest pământ“ strigă el într-o poezie. Mulți din aceștia gresesc drumul și cantă scâparea în viață. E cazul *Mouchetei*. În loc să ia drumul de sus, ei iau drumul de jos. În fundul naturii noastre, e dorința unei vieți perfecte, și noi, în loc de a o

căuta în principiu de care depindem, o căutam în plăceri. Păcatul e contra naturii omenești.

Auguste Comte a spus că sunt două feluri de oameni: ceice au nevoie de Dumnezeu și cei ce, din contră, simt nevoia de a se lipsi de El.

Dar în această atitudine a ateului, nu remarcăm noi tocmai o formă a obsesiunii de Dumnezeu? acesta e tipul savantului din romanul de față. La un moment dat, tot ce ți-a făcut farmecul vieții dispăre ca un prieten care te-a trădat. Și omul rămâne decepționat, cu dorințele neîmplinite. Căci nimic din ce e în natură sau în lumea simțurilor nu poate răspunde aspirațiunilor sufletului omenesc. Dela altă lume, dela lumea nevăzută, supranaturală, așteaptă omul scăparea. Asta fu cauza care îndreaptă pașii savantului spre sfântul din Lumbres. Pacea căutată el n'a găsit-o, căci sfântul era deja mort, dar atitudinea lui i-a dat a înțelege că și sfinții au luptele lor. Dar altul e zbuciumul sfântului și altul acela al necredinciosului. Sfântul luptă pentru un obiect definit, real, ateul se frământă în gol, căutând, în fuga totală a fenomenelor, un punct stabil în care să poată crede. Disperarea lui e că nu poate eterniza ceia ce e trecător. Sfântul, din contra, refuză ce e trecător, pentru a realiza veșnicia. Sfântul din Lumbres nu e un înfrânt. El a luptat cu demonul până în ultima clipă a vieții sale, după cum o arată și atitudinea lui ca mort. Și dacă el a avut clipe de îndoială, în care a renegat pe Dumnezeu, totuși viața lui întreagă e ilustrarea unei credinți neștrămutate. Și dacă sufletul lui era lipsit de căldură și de evlavie, totuși ura lui înverșunată contra demonului e proba dragostei lui pentru Dumnezeu. Căci nimeni nu-și dă viața pentru o idee, nu îndură chinurile pe care le-a îndurat el, dacă n'ar iubi ideea sau încorporarea aceluși idei. Și cu toată desnădejdea, care i-a fost ispita vieții sale întregi, el rămâne tipul sfântului războinic și biruitor.

FLORICA SCRIBAN,

Profesoară de franceză în Chișinău.

Dr. Vasile Gh. Ispir, **CURS DE INDRUMĂRI MISIONARE**, pentru folosirea studenților în Teologie, preoților parohi și misionarilor eparhiali. București, editura Alex. Th. Doicescu, Calea Văcărești 80, 1930. Prețul 440 de lei.

Am deschis ochii largi, văzând acest îndesat volum, de 551 de pagini, în format în 8, ca al revistei noastre, scos din tipar zilele astea, de d. Dr. Vasile Gh. Ispir, profesorul nostru de *Indrumări Misionare* dela facultatea de teologie din București. Căci noi ne așteptam că d. Ispir își va tipări odată cursul său, dar socoteam că ceva mai târziu. Domnia sa e încă profesor tânăr, încât nu credeam să-și dea în lumina tiparului un curs al său, bine rotunjit și atât de bogat, în vreme așa de scurtă. Dacă a făcut-o, e dovadă de hărnicia sa, de lărga urmărire a materiei sale, pe care o dovedește prin cercetarea unui material foarte întins, care se vede pomenit la bibliografie și în josul paginilor. Cu atât mai mult ne așteptam să vedem mai târziu un asemenea curs, cu cât acesta e la noi ceva nou. D. Dr. V. Gh.

Ispir trage, în privința aceasta, cea dintâi brazdă. Dacă chestiunea misiunii e vie la noi, dacă, în această privință, tot ies la iveală fel de fel de serieri, nu aveam însă un curs misionar. În ce ne privește pe noi, Românii, știința despre misiuni e ceva nou. Trebuie să se știe însă că nici străinătatea nu e prea înaintată în aceasta. Prin știința despre misiuni, avem aface cu o ramură de studii religioase care abia acum își face intrarea între ramurile învățământului teologic. Noi, Românii, am luat-o înainte, dacă am înființat o catedră pentru misiuni la facultatea noastră de teologie din București. D. Ispir e cel dintâi profesor al nostru de această materie. Dacă, deci, domnia sa, fără ca să se mai fi lucrat la noi în această privință și când încă și străinătatea nu are un larg trecut de studii în această materie, a pășit cu o asemenea carte, cu atât e mai de laudat că așa de inte a fost gata cu ea. Nu avea o dără trasă și a trebuit s'o tragă singur.

Deschizând acum volumul și privind în materia lui, găsim că oricare dintre slujitorii Bisericii are mult de învățat din această carte. Nu este numai un tratat de istorie bisericească nouă, în care să se spuie pe unde s'a mai întins creștinismul în vremea noastră, ci este o arătare despre chipul cum lucrează misiunile. În adevăr, în materia aceasta, noi suntem cu totul neștiutori. Ce are a face, de pildă, că știm că Chiril și Metodie au fost apostolii Slavilor. Știm însă ceva despre chipul cum au lucrat ei, cum au făcut ei ca să răzbată în sufletul unor păgâni? Sunt noutăți pe care de acum înainte trebuie să le afle cineva. Și dacă d. Ispir scrie acum despre misiuni, despre ființa lor, despre chipul lor de a lucra, despre roadele lor, n'a isprăvit. Mai are de lucrat pentru a ne spune ce au fost misiunile trecute, nu numai ca istorie, că au fost, — ci și cum au lucrat ele. E un capitol despre care noi n'am învățat nimic.

Ceiace avem în cartea de acum a d-lui Ispir este mai mult chipul misiunilor de azi, cum își duc ele lucrul lor, vederile care le stăpânesc, ce se mai poate face de acum înainte. Suntem încredințați că cine va deschide cartea va vedea că se află într'un necunoscut din care are de aflat lucruri minunate din viața creștinismului plin și viu. Are însă și o parte istorică.

Pășind spre acest lucru, d. Ispir își deschide mai întâi drumul prin arătarea îndreptăririi ca să ființeze o știință a misiunilor. Când zici *misiune*, te gândești mai întâi la lucrarea creștinească depărtată printre păgâni. Nimenea nu se va îndoi că poate fi o ramură de cunoștințe care să te lămurească în materia aceasta. În această latură, se înțelege, o știință despre misiuni e îndreptățită. Dar misiunea nu e numai lucru departe de granițele tale, ci e și înăuntrul lor. Se vorbește de o așa zisă *misiune internă*. Nu sunt numai păgânii care trebuiesc evanghelizați, ci chiar și creștini din casa noastră sunt bătuiți de furișări ale păgânismului printre ei. Trebuie o lucrare misionară și printre aceștia. Dar fiind aici vorba de lucru în casa noastră, nu intră aceasta în ramura Pastorală? Nu este roatul preotului ca să lucreze în parohia sa și să îndrepte? Nu este aceasta treaba lui? Dacă cineva va muoi în ramura aceasta, nu va fi treabă de Pastro-

rală? Cum va fi atunci treaba unei noi ramuri, a *Misiologiei*, cum îi zice d. Ispir?

De aceia domnia sa se muncește să dovedească amănunțit că nu e tot una Pastorală și Misiologia, că, pe când Pastorală este ramura de lucru numai a preotului, este cea care are el de făcut în parohie; Misiologia este ramura care nu e numai a preotului, ci și a oricărui creștin, pentru că orice creștin poate fi misionar. După părerea noastră însă, hotărnicirea ogorului lor numai din laturea aceasta, adică numai la agentul îndeplinitor, nu este cea esențială, ci mai esențială ar fi cea după obiect și mijloace. Dacă e numai deosebirea dintre organele îndeplinirii unui lucru, dar lucrul rămânând același, mai este ea deosebire? Noi socotim însă că este o deosebire și *ca lucru* și am zice atunci că Pastorală este ogorul lucrului obișnuit, al lucrului de totdeauna, al intrării preotului în familie, în spitale, între tineri, între copii; pe când misiunea este a lucrului neobișnuit, a lucrului pe care te răpezi să-l faci când a ajuns cuțitul la os. Unde nu mai ajunge Pastorală, unde mijloacele preotului sunt prea puține, unde el e prea singur, atunci iese la iveală misiunea, cu organe proprii, fie preoți, fie mireni, care vine să ia taurul de coarne și să înlăture primejdia. Toate vasele plutitoare au mijloace împotriva înecului, dar în marile porturi mai sunt și mijloace deosebite, vase anume care vin în ajutor, atunci când vasul nu mai poate birui primejdia cu mijloacele obișnuite.

În felul acesta socotim noi că trebuie văzută misiunea. Și deși ar urma de aici numai o lucrare a ei în răstimpuri, totuși noi socotim că ne putem împăca și cu ființarea statornică a misiunilor, alături de munca pastorală, fiindcă relele sociale sunt multe și preotul nu le mai poate birui cu Pastorală lui. Relele se ivesc mai cu putere, când ici, când colo, încât bietul preot e luat pe neașteptate și nepregătit.

Ce vrei să faci el, când, în parohia lui, s'a ivit o capiște adventistă sau tudoristă, când uneltele sectanților poposec odată într'un ținut și încep pustiirea lor? Preotul nu poate face singur. Dacă este însă un serviciu al misiunilor, ea e gata la treabă și la goană după sectanți ori după vițioși.

Ce mare lucru este că a răsărit între noi *Oastea Domnului!* Aceasta este o lucrare misionară, împotriva unor rele, în deosebi ale beției, pe care Pastorală singură nu le putea înfrânge. Dar dacă ies la iveală organele *Oștii Domnului*, și relele care erau și pe care mijloacele obișnuite nu le puteau înfrânge, au pierit. Să se citească, în această privință, ce scrie căpetenia *Oștii Domnului*, Păr. *Iosif Trifa*, în *Revista Teologică* pe Ianuarie-Februarie 1930. Aduce acolo, prin mărturia d-lui *Teodor Păcescu*, mărturisirea unui cap de sectă care „se tânguia că, de când s'a ivit *Oastea Domnului*, propaganda lor și-a pierdut pământul de sub picioare“.

În felul acesta de lucrare al misiunilor, vedem noi o mare îndreptățire a ființării lor și în granițele Bisericii Naționale și credem că, pe calea aceasta, mai temeinic se poate documenta ființarea misiunilor și deci și o știință despre ele.

De aici înainte, să ne apucăm noi să arătăm ce cuprinde scrierea d-lui Ispir. Dar cuprinde un material prea bogat pentru a fi arătat

aici în scurte pagini. Aici este materialul acela de noutate, despre care am pomenit și din care cititorul va vedea că are a face în adevăr cu o nouă ramură din viața teologiei, care are multe de povestit din sânul ei. Noi învățăm multe din viața creștinismului de veche așezare, dar mai puțin aflăm din viața creștinismului hoinar, a organelor de cutărierare creștină, a îndrăzelii de a pătrunde pretutindenea pentru a îndrepta.

Câte nu sunt de aflat din viața unui așezământ ca Armata Mântuirii! Am scris și despre acestea în cartea noastră *Studiul Pastoralului în Biserica Românească*, dar cât de puține sunt acelea față de atâtea altele câte sunt de spus... despre misiunea printre mohamedani, o misiune foarte grea, despre cea printre Evrei, priatre Poile Roșii!... De când ne ținem și noi a scrie în materia aceasta și ce bine este că a venit d. Ispir să dea acestea în lumină, pentrucă de aici vezi viața și puterea creștinismului și prinzi încredere în puterile și biruința lui!

Citind paginile sale, ar urma să ne întristăm noi, ortodoșii, fiindcă suntem mai slabi în aceasta decât catolicii și protestanții. Și totuși dela d. Ispir află lucruri mângâietoare despre ce e creștinismul ortodox din Japonia, despre ce i-a spus în această privință Episcopul japonez anglican *Motoda*, pe care l-am văzut și noi la Stockholm în 1925. Episcopul *Motoda* a spus d-lui Ispir că viitorul creștinismului în China și Japonia este al Bisericii Ortodoxe. Numai o mică nedumerire avem noi aci, d. Ispir spune că Episcopul *Motoda* „a murit anul acesta” (vezi pag. 55). Care anul acesta? anul în care a eșit cartea? Nu. Poate cel în care a scris d. Ispir? Dar când a scris? În 1920? Noi știm însă că la Praga, în August 1928, fiind împreună cu d. Ispir, s'a făcut comemorarea morții celor trecuți din viață dela adunările de mai nainte până atunci. Intre ei, a fost pomenit și Episcopul *Motoda*. Deci el murise până în 1928, poate chiar în anul acela.

Pe aceeași pagină, avem bucuria de a citi despre misiunea Bisericii Ortodoxe în Alaska și în insulele Aleutice. Aci d. Ispir pomeneste despre Mitropolitul Inochentie al Moscovei, fost misionar în acele părți. Se servește întru aceasta de cartea lui *Storck*. Mai multe amănunte și mai exacte găsea însă în cartea mea *Studiul Pastoralului în Biserica Ortodoxă*, pe care o citează în bibliografie. Totuși alte amănunte, pe care ni le dă după preotul rus *Smirnov*, din cartea acestuia: *Russian orthodox missions*, sunt foarte bogate (vezi pag. 828).

Când pătrunde în capitulul despre organizarea misiunilor, parcă ni pătrunde în întunecimile Africii, atât sunt de multe, de frumoase și de uimitoare amănuntele care ți se dau. Ce se face în această privință de către Germani, Anglicani, catolici, ce se lucrează în Statele Unite, sunt un mare titlu de slavă al Bisericii și le află din belșug din lucrarea d-lui Ispir.

Deci dând la iveală această carte, d. Ispir a adus o mare contribuție la cunoașterea creștinismului celui mai harnic, care este cel misionar. Este o binefacere pe care ți se face, când ți se dă o asemenea citire, pentrucă-ți înviorează sufletul.

Socotim că urmarea ei nu va întârzia să se simtă în tinerețea noastră teologică și între preoții noștri.

Până acuma, facultatea de teologie din Cernăuți a fost cea care s'a deosebit prin marile manuale teologice pe care le-a pus la îndemâna studenților în teologie. Facultatea noastră dela București, ca mai nouă, are de acum înainte a păși înainte cu manualele ei. Alături de d. Profesor Dr. *Boroianu*, cu cele 2 volume ale sale de *Drept Bisericesc*, se rânduește acum cu vrednicie volumul d lui Profesor Dr. V. Gh. Ispir și socotim că face cinste și facultății al cărei profesor este și științei teologice în deobște. Facultatea noastră din București păsește și ea pe drumul frumos al marilor manuale care sunt comorile cu care profesorii ne dăruiesc. Dacă orice început este greu, d. Ispir ne-a dat un trumos început, la care va avea tot de lucrat, îmbunătățindu-l deacum înainte.

Pentru acum, îl ferim că a putut face ce a făcut și urăm cărții tot sporul și folosul. Au cu ce se fâli și autorul și facultatea.

CLERUL DÂMBOVIȚEI. Revistă lunară a Asociației Preoțești din județul Dâmboviței. Târgoviște. Redacția și Administrația: la Sediul Asociației, Cancelaria Protoieriei. Dar nu spune în care oraș ori în care județ, în care stradă, la care număr. Acestea sunt lipsuri de exactitate și precizie, care se bagă-de-seamă la multe tipărituri românești. Dacă am pus sus „Târgoviște“, am pus-o dela noi, că pe foaie nu scrie la adresă.

Intre atâtea tipărituri bisericești care văd lumina zilei în Țara Românească, nu putem urmări număr cu număr șirul celor care ies la lumină. La răstimpuri mai largi, punem mâna când pe una, când pe alta. Punem mâna acum pe numerele din Noemvrie și Decemvrie ale acestei reviste, în format mare în patru, ca la *Biserica Ortodoxă* de mai nainte, având 8 pagini. Abonamentul 60 de lei lunar pentru preoți și 30 pentru cântăreți.

În nr. pe Noemvrie, Asociația Preoților Dâmbovițeni, sub numele ei oficial, serie, în urma Congresului Asociațiunii Generale a Preoților, ținut în Octomvrie trecut în București, despre „Sărmana Asociație Generală a preoților ortodoksi Români“.

Sub iscălitură oficială, deci în numele multor preoți, autorul scrie cu amărăciune despre lipsa „elanului“ din anii trecuți, despre vina aruncată asupra comitetului de conducere, iar de aci asupra nepăsării preoților. Autorul cere, în fruntea Asociațiunii, preoți „militanți, din cei care duc jugul greu al robiei, cari se sbat în aceleași necazuri și suferințe ca și grosul preoțimei, pe prea cucernicii profesori universitari, lăsându-i în plata Domnului să se ocupe cu știința, cu dogmatizarea dumnezeirii, cu arheologia, ebraica, etc..

„Unde s'au auzit glasurile autorizate ale acestor prea cucernici, oameni de știință și siguri pe catedrele ce le dețin, care să sguđuie pe autocrații zilei și chiar episcopatul de vitregia în care cu știință este lăsată preoțimea, după ce averile bisericești au fost secularizate!...

„Pe profesorii universitari să-i lăsăm în pace, că sunt oameni de știință, să stea la căldurică cu nasul în bibliotecă pentru a ne mai

arăta ce a fost biserica odinioară și splendoarea ei din trecut, iar noi să trecem la organizare“.

„Clerul Dâmboviței“ are ce are mai mult cu profesorii universitari. Dintre ei, face parte și scriitorul acestor rânduri. Autorul rândurilor de mai sus scrie, că unde s'a auzit glasul nostru? Pareă ne aducem aminte totuși că noi am vorbit ceva și în congresul Asociațiunii. Că stăm cu nasul la căldurică, în bibliotecă, nu ne-ar putea fi o ocară, numai să lucrăm în ele. Dar nici la căldurică nu stăm totdeauna. Noi scriem aceste rânduri iarna, în bibliotecă, dar într'o odaie fără foc.

Autorul însă are cuvinte aspre și pentru preoții din Asociațiunea Centrală dela București, că au numai 8000 de lei, pe când cei din Dâmbovița au 400.000 de lei și cu opriri din leafă de 1000 de lei pe an, timp de 5 ani, până la clădirea căminului preoțesc dâmbovițean.

Aceasta le face cinste și ne bucurăm mai mult de aceste vești decât pentru ocările de mai sus.

Un articol de interes este al Părintelui *Const. Nițescu*, profesor la Mănăstirea Dealului, despre *Personalitatea Mântuitorului*. E străbătut de o frumoasă gândire și de o largă întrebuintare a materialului.

Cu cuvinte drepte, scrie Păr. *Alex. Popescu-Hăbeni*, despre *Biserica studențimii universitare*. E vorba de cererea și împlinirea studențimii creștine din București, de a i se pune la îndemână o biserică pentru închinarea sa.

Păr. Protopop *Dem. N. Popescu-Doicești* bioiniește unele fapte ale cărmuirii bisericesti, mai cu seamă ale unor protopopi și comisii administrative bisericesti. E vorba acolo și de lucruri tipărite de noi noi, privitoare la pregătirea predicii. Spune că un preot a fost lăudat de un protopop, că a predicat pe nepregătite 20 și 30 de minute și că a predicat astfel „cu o dexteritate și cursivitate neîntrecută“.

Noi ne îndoiem de amândouă aceste calificative. Nu e de lăudat cine vorbește fără a se pregăti. Să se citească ce tipărim și în acest număr al revistei.

Despre „Bune sfaturi bătrânești“, scrie Păr. *G. Diclescu*, pe care le-a găsit într'un Molitfelnic vechi.

Cuvinte adevărate, culse din străbaterea prin viață, scrie Păr. *D. Popescu-Doicești* în „Non multa sed multum“, iar Păr. *Toma Negoescu* apără cerourile preoțești de ocările care li s'au adus că ar fi de prisos.

Tot Păr. *Doicești* scrie cuvinte însuflețite, în nr. de Crăciun, apoi cu simț de vrednicie preoțească Păr. *Corneliu Cercel* împotriva jignirilor care se aduc preoțimii. Despre „Asociațiunea generală a preoților trebuie organizată“ scrie Păr. *Gh. Brănișteanu*. Despre „Suntem apostoli, sau nu suntem?“ scrie Păr. *N. Popescu-Glodeni*, spunând că preoți și învățătorii nu trebuie să se lepede de chemarea lor de a fi cărmuitorii satelor în toate privințele. Aceasta au cerut-o de curând și niște preoți de peste munți, de care noi am scris. Dacă la sate ar locui profesori universitari sau secundari, zice Sf. Sa, atunci preoții și învățătorii ar putea să lese această chemare a lor pe mânu acela. În ce-i privește pe preoți, noi zicem că nici atunci.

Păr. *Nițescu* se întreabă dacă a avea diplomă de capacitate ca

profesor poate fi pentru un preot o stare de micșorare, din punct de vedere al slujbelor bisericesti. Scrie aceasta față cu oarecare măsură luate la noi în această privință. Despre „Exame de înaintare pe loc și la preoți” scrie cineva care nu iscălește și se ceartă cu d. *Pamfil Șeicaru* dela ziarul *Curentul*, care cere prea multe dela preoți. Despre „Nouii parohii și locuri de preoți ajutători” se scrie sub iscălitura Asociațiunea „Clerul Dâmboviței”.

Cu una cu alta, foaia preoților dâmbovițeni se înfățișează ca un organ viu și care se poate citi cu plăcere. Asociațiunea lor nu are de ce se rușina cu ea.

LUPTA CEA BUNĂ, revista Asociațiunii preoților din Muscel, Nr. pe Ianuarie-Februarie 1930.

Are însemnate articole despre *Jubileul Patriarhului*, o foarte mișcătoare traducere despre *Taina mărturisirii*, de Păr. I. Ionescu; altul, cu materiale bine alese *Despre viață de Preotul Al. Popescu-Moreni*; altul despre cuvintele Mântuitorului *Vedeți să nu vă amăgiți*, cu arătare greșită a locului dela Sf. Matei (poate o greșală de tipar) scris de Pr. Iosif Mușătescu din *Suslănești*. Seminaristul *Ioan Oporan* scrie despre „Sfinții din zilele noastre”, în care răfoiește pe sectanți. Tot un seminarist, *Gh. Cărnaru*, scrie despre *Umbra lui Negru la monastirea lui*; despre *Prietemul la nevoie se cunoaște* scrie Pr. *Spiridon Andreescu*; despre *Insemnătatea Postului Mare* după *Luminătorul* din Chișinău; tot de acolo *Adevăratul păstor*. Pr. *Gh. Cotenescu* scrie despre serisoarea unui fost școlar din Bucovina către profesorii lui din Cernăuți, prin care cere materiale ca să poată lucra pentru limpezirea minții oamenilor de țară în privința calendarului. La știri, sunt laudați preoții dâmbovițeni că-și scot regulat foaia lor și contribuie la ridicarea căminului lor, pe când noi, zice autorul, „rămânem admiratorii inerției și neunirei”.

Arhim. SCRIBAN.

INSEMNĂRI MĂRUNTE

Tipografia Cărților Bisericești se apără. — *Primum rândurile de mai jos, căroră le facem loc în paginile noastre:*

În numărul festiv din „Revista Teologică”, la rubrica „Note și Informații” de d. N. C., aducând laude binemeritate P. S. Episcop Ivan, pentru înființarea librăriei Eparhiale din Cluj, autorul găsește încă un prilej să spună că la București nu este nimic bun. D-Sa scrie că, în viața noastră obștească, nicio instituție nu e mai dezorganizată ca desfacerea cărții și în special al celei religioase, că la București nu avem încă o librărie la care să te adresezi cu încredere că vei fi servit. Acuză apoi Tipografia Cărților Bisericești că servește și răspunde târziu sau nu răspunde deloc.

Noi eram deprinși ca ceace cetim în revista „Teologică” să fie literă de Evanghelie, acum însă constatăm că nu totdeauna este așa, căci nu se poate spune că în București n'ar fi o librărie vrednică de încredere, precum nu se poate susține serios nici că la Tipografia Cărților Bisericești, care nu are librărie, ci numai un serviciu de desfacere a cărților tipărite în editura sa, s'ar servi așa de prost, cum susține d. N. C. Dacă D-Sa poate dovedi asemenea neglijență, îl rugăm, să ne arate un caz și îi promitem că cei vinovați vor suferi consecințele. Suntem însă de acord cu D-Sa, în privința necesității înființării unui institut de editură al Bisericii și a unei librării centrale la București, pentru desfacerea cărților românești și străine cu caracter religios.

Această chestiune preocupă de mult timp pe Înalt Prea Sfințitul Patriarh și sperăm că se va înfăptui în curând.

P. S.

O expoziție de pictură în Chișinău. — Sfinția Sa Părintele Iconom *M. Berezovschi* a deschis o expozițiune de aquarele și pastel, în localul casei Eparhiale. Sf. Sa expune un număr de 68 vederi, dintre care cele mai multe din Basarabia.

Părintele Berezovschi e cunoscut ca compozitor de bucăți muzicale, cât și ca peisagist, dar în expozițiunea din anul acesta, vine cu bucăți proaspete, prinse din colțuri de natură pline de un colorit fraged și transparent, ceace ne face să apreciem distinselo calități artistice ale Sfinței Sale.

Printr'un delicat simțământ al coloarei, prinde cele mai gingașe tonuri într'o uimitoare gamă și armonie a ansamblului.

Tonuri de cobalt luminos, portocaliu-roșiatic, răsar viguroase și tot odată străvezii sub mâna meșteră a artistului. Dela seninul cer al zilei, trece la amurguri redete cu o armonie plină de taină, care te transportă în lumea frumoasă a visului.

Sfinția Sa excelează în minunate apusuri de soare. Vedem aici vederi din felurite mânăstiri din Basarabia, cu cupolele pierdute în ceața depărtării, cu nuanțări minunate redete.

Aducem laudă și tot odată clasificăm acest talent pe o treaptă de pictor vrednic, atât prin delicateța coloarei cât și prin tehnica deosebit de fină care ne încântă ochiul și ne înalță sufletul.

LAURA SCRIBAN

Poporul nostru e creștin și religios, căci orice popor are nevoia unei credinți și a unei legi morale; însă legătura între evanghelii și sufletul lui nu s'a făcut deplin.

M. SADOVEANU,

In Viața Românească, Iulie-August 1920.

Ș T I R I

Prigonirea Bisericii rusești. — Luna Februarie din acest an a fost turburată de știrile despre grelele prigoniri pe care cârmuirea bolșevică le-a pornit acum în Rusia cu și mai mare înverșunare ca înainte. Toată lumea s'a cutremurat pe grozăviile despre închiderea bisericilor și uciderea slujitorilor ei.

Se știa ce s'a făcut până acum; dela prietenie nu se aștepta nimenea, dar nu credea că bolșevicii se vor apuca de ceva și mai aspru ca înainte. Acum însă ei s'au pornit asupra Bisericii mai turbați ca oricând. De pretutindenea s'au auzit proteste: din America, din partea Papii Piu XI, din partea Primatului Angliei. În Atena, de unde scriem aceste rânduri, din gura Mitropolitului Atenei, aflăm că, în ziua de 9 Martie (Duminica Ortodoxiei), se vor face în Atena slujbe cu rugăciuni pentru apărarea Bisericii rusești și cu strigări împotriva unei cârmuiri păgânești, care este în stare a făptui asemenea nelegiuiri.

Mitropolitul Serghie din Moscva și Sovietele. — În *Berliner Tageblatt* din 17 Fevr. 1930, găsim cuvintele Mitropolitului *Serghie* din Moscva despre starea prigonirii de azi din Biserica rusească. El răspunde întrebărilor unui ziarist sovietist și caută să descarce pe sovietiști de vina că ar prigoni Biserica. Toate confesiunile sunt slobode să trăiască în Rusia, ar fi spus Mitropolitul. Dacă bisericile se închid (și Mitropolitul nu poate tăgădui aceasta), nu e din vina cârmuirii, ci din vina locuitorilor înșiși care cer aceasta, iar uneori chiar credincioșii o cer. Dacă preoți și credincioși au fost urmăriți, a fost nu pentru pricini religioase ci pentru fapte politice ale lor. Preoților nu le este oprită propaganda religioasă, adăogă Mitropolitul, dar nu au ei tragerea-de-inimă s'o facă. Este învoită chiar și predarea religiei către copii mai vârstnici.

Atunci cum de se scrie în străinătate despre prigonirile bolșevicilor? Astea sunt născociri nevrednice, ar fi răspuns Mitropolitul. Nu e adevărat nici că unii preoți ar fi fost urmăriți pentru neîncasarea dărilor, ci numai că au suferit amenzi. Starea Bisericii e azi mai rea, din pricina prefacerii sistemului economic al țării, dar nu perdem nădejdea, ar fi spus Mitropolitul, că ea se va îmbunătăți și Biserica va ajunge vremuri mai bune. În ce privește enciclica Papii, Mitropolitul o declară de neînțeles. Prin ea se dovedește însă că Papa a trecut de partea bogătașilor engleji și franceji. E ciudat, zice el, că papa sare să apere pe cei apăsați, după ce Biserica Romei a săvârșit numai apăsări.

Se înțelege, trebuie să ne mire că Mitropolitul unei Biserici prigonite poate acoperi pe bolșevici în felul acesta. Dar tocmai aceasta dovedește apăsarea. El vorbește așa ca să poată apăra Biserica. Ea nu e slobodă și bieții oameni se silesc să nu-și mai

aște vrăjmașii. Crede că astfel i-o mai mulț. Dar adevărul rămâne. Mitropolii aceștia au să vorbească altfel, când le-o ajuta Dumnezeu să scape de bolșevici.

Congresul de educațiune creștinească la Atena. — Dela 25—28 Fevruarie a. c., se ține în Atena o adunare de 40 de persoane, cei mai mulți ortodocși (26), pusă la cale de societatea de educațiune creștinească a tineretului *Young Men's Christian Association*. Este vorba să se discute în ea piedicile intelectuale, morale și sociale care abat tinerimea din calea cea creștinească. S'au și lucrat referate în această privință. Au scris episcopul sârb *Nicolae Velimirovici* din Ohrida; Protopresviterul *Ștefan Țancov*, decanul facultății de teologie din Sofia; Profesorul rus *Zenkovski* din Paris și alții. Până în clipa când scriem, adunarea n'a început, dar delegații se tot strâng în *Kifissia*, lângă Atena. A sosit Dr. *John Mott*, prezidentul general al societății, Dr. *Davis*, secretarul ei din Geneva, fost în Noemvrie la București; Mitropolitul rus *Euloghie* din Paris, cu delegațiunea rusească; delegațiunea românească cu P. S. Arhiereu *Titu Târgovișteanu*, Arhim. *Scriban*, d. *I. C. Protopopescu* și d. *Brown*, amândoi din partea societății Y. M. C. A. din București; delegațiunea bulgărească, cu Arhiereul *Paisie* din Sofia, Dr. *Ștefan Țancov*, d-nii *Alexiev* și Profesor *Markovski*; delegațiunea sârbească cu 2 episcopi și 2 preoți, și delegațiunea grecească.

Împăcare între Biserica bulgărească și Patriarhia din Constantinopol. — Se înmulțesc știrile că împăcarea bisericească dintre Bulgari și Patriarhia din Constantinopol nu va întârzia. O telegramă eșită în „*Messenger d'Athènes*“ dela 27 Fevruarie a. c. spune că această împăcare e pe drum bun, că Exarhul bulgăresc din Constantinopol va face o vizită Patriarhului din Constantinopol, în care se va orândui cum să se facă împăcarea. Exarhatul nu se va desființa, dar va trece în atârnaarea Patriarhului din Constantinopol și atunci nu va mai fi pricina de ceartă precum a fost până acum.

Ceartă pentru mânăstiri în Serbia. — Serbia are mânăstiri, dar cu puțini călugări. Duhul materialist al vremii caută să puie stăpânire pe ele. Zice că ce să le lăsăm pe seama unor călugări proști, care nu-și dau seama de comorile trecutului? Ies la iveală pofticioși de a-și croi slujbe pentru ei: ca paznici ai comorilor pe care nu materialismul lor le-au zămislit; ca oameni de artă care știu să vorbească ceasuri și să scrie volume despre zugrăveli, materiale, clădiri și linii, pe care duhul călugărilor le-au adus în ființă, și acum ar râvni să se așeze ei, cu familii și țititoare, cu petreceri și chefuri, în locașuri ridicate de duhul vechii cucernicii. „Restaurare“, „conservare“, ce cuvinte de vrajă, prin care domniile de azi ar năzui să se așeze în locul vechilor călugări!

Duși de astfel de gânduri, o seamă de astfel de arhitecți,

pictori, cu nume de *Anghelovici* și de alți *ici*, pusese ră la cale o adunare ca să desăvârșească fapta de alungare a călugărilor și așezare a lor ca „restauratori” și conservatori”. Dar a prins de veste Dr. *Ianici*, preot care a învățat teologia la Cernăuți și a venit la acea adunare cu mulți teologi. A luat cuvântul și a răfuit pe cei pofticioși de a se așeza ei în mănăstiri, cu cățel și purcel, deagata și la trai bun, plătit gras, în locul călugărilor. Se înțelege că „artiștii” au trebuit s'o înghită.

Dar chestiunea aceasta nu e isprăvită. Un lung articol, care se întinde pe întreaga pagină 1, s'a tipărit în ziarul *Politica* din Belgrad (27 Fevr. a. c.), scris de Episcopul *Nicolae* al Ohridei, unul din cei mai inimoși și învățați episcopi sârbi.

Patima Domnului pusă în teatru la Oberammergau. — Din 10 în 10 ani, Patimile Domnului sunt jucate în desfășurare de teatru la Oberammergau în Bavaria. Anul acesta iar le-a venit rândul să fie jucate. Se încep jocurile în Mai și se țin de câte 2 și 3 ori pe săptămână până la sfârșitul lui Septembrie. Din revista germană *der Reisedienst* din Berlin (Februarie 1930), aflăm că va fi mare îngrămădire de lume, că de pe acum sunt vândute toate biletele pe Iulie și August.

Însemnătatea postului. — În revista *Illustrirte Zeitung* din Leipzig (10 Oct. 1929), Dr. *G. Zenker* scrie despre însemnătatea postului pentru sănătate. Au fost oameni care și-au ruinat cu totul sănătatea, dar și-au îndreptat-o și au întinerit prin post.

Înștiințare. — *Librăria Diecezană* din Ardeal, str. Eminescu 18, vestește că cumpără din biblioteca „Semănătorul” cu preț dublu numerele 1, 3, 8, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 49, 51—54.

Preoți neplătiți pe 1927. — Păr. *Nicolae Malschi* din comuna *Palanca*, jud. Cetatea-Albă ne scrie că în eparhia sa sunt 25 de preoți care n'au primit leafă pe cele din urmă 3 luni din 1927 și să punem cuvânt pentru ei. Fapta este de necrezut, iar Păr. *Malschi* ne spune că a fost ținut de rău că s'a plâns până acum.

Conferența misionară dela Atena. — În zilele de 28 Februarie a. c., s'a început în Atena o conferență misionară sub prezidența D-rului *John R. Mott*, prezidentul Asociațiunii tineretului creștinesc din lumea întreagă. Domnia sa a voit să aibă, în această privință, un schimb de vederi cu mai mulți înfățișători din Biserica Ortodoxă, care se găseau acolo încă dela altă conferență de mai nainte. Erau înfățișători din Biserica rusească, din cea românească, bulgărească, sârbească și grecească. Domnia sa a arătat cum, în sânul creștinismului ortodox de azi, se află încă pâlcuri întregi de oameni de altă credință decât cea creștinească. Mai cu seamă a vorbit mult despre mahomedani, despre care a spus că este clipa potrivită când pot fi aduși la

credința creștinească. A arătat că de aceea se găsesco cu sutele de mii în Bulgaria (aproape 700.000); în Serbia (ca la 1.300.000); în România 250.000, cum și în alte părți, toate acestea după numărările amănunțite ale misionarului american *Zivemer*, care scoate revista de propagandă creștinească printre mahomedani *The Moslem World* și care a fost și la noi în București în februarie 1927, ținând o conferență, în această privință, în localul Legațiunii Americane. S'au făcut discuțiuni care au ținut două ședințe și în care s'a hotărât ca să se tipărească, în toate țările ortodoxe, o literatură care să deschidă tineretului mintea și ochii și să-i stărnească plăcerea spre lucrurile misionare; asemenea, să se înființeze un așezământ, în care să se dea o pregătire spre astfel de îndeletniciri. O vie parte la discuțiune a luat profesorul de teologie *Richter* dela universitatea din Berlin, care era foarte cunoscător al acestor chestiuni și dorea o vie părtășie a Bisericii ortodoxe la acest soi de lucru. Aceasta e o materie despre care va trebui să se mai scrie.

Numire de profesor la teologia din București. -- În urma examenului care a fost la facultatea de teologie din București, în trecuta lună Ianuarie, Sf. Sa Păr. Diacon Dr. *Haralambie Roventă*, conferențiar la acea facultate, a fost numit profesor-agregat, tot în sânul ei, la catedra de exegesa Noului Testament. I se aduc frumoase laude în ziarul *Cuvântul* din București.

Revistă engleză despre scrieri teologice românești. — Revista din Londra *The Christian East* scrie despre lucrarea *Piatra din capul unghiului* a Părintelui *Gala Galaction* și despre *Catehismul* Părintelui *I. Mihălcescu*.

La 15 Februarie a. c., s'a început, la Seminarul Central din București, **examenul de diplomă pentru seminarii**, sub președinția d-lui *Ioan Gh. Savin*, inspectorul general al seminariilor din Ministerul Școalelor. În comisiunea de examen, mai sunt ca membri: Păr. *Econ. P. Partenie*, directorul Seminarului Central din București; Păr. *Duminică Ionescu*, profesor la acel seminarium; d-nii *Sava Saru* și *Iulian Ștefănescu*, amândoi profesori al acel seminarium.

La 20 Februarie a. c., s'au început în București un șir de **conferințe de filosofie creștinească**, orânduite de *Federațiunea Asociațiunilor creștine studențești* din România. Ele se țin în fiecare Joie la Fundațiunea „Carol“ din București, la ceasurile 6 seara. Cel întâi a vorbit d. *Stelian Mateescu*, despre *Metafizica laică și metafizica sfinților*; apoi d. *Mircea Vulcănescu*, despre *Eros și Logos*; d. *Paul Sterian* despre *Răstignitul între doi tâlhari*; d. *Sandu Tudor* despre *Trup și Intrupare* și d. *Vasile Ionescu* despre o materie care se va vesti mai târziu. P. S. *Titu* va vorbi cel din urmă despre *Cult și ca mijloc de sfințire*.

Medalieri. — Prin Înaltul Decret Regal nr. 2826 din București, 6 August 1929, au fost cinstiți cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I domnii: 1. *I. Dumitrescu-Militari*; 2. *D. C. Teodorescu*; Colonel *Petru Cernea* episcop; *Ioan Constantinescu*, profesor și directorul școlii comerciale superioare nr. 2 și *Ioan Mărculescu*, profesor, pentru ajutorul dat la înnoirea bisericii *Sf. Ioan Nou* (Gura Pieții) din București.

Asemenea, prin Decretul Regal nr. 2825 din București, 6 August 1929, au fost cinstiți cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I. d. *Isidor Popescu*, directorul Salinelor din Praid, iar cl. II d-nii *Ioan Ghilezan*, proprietar în Praid, și *Nae Dumitrescu*, șeful gării Praid, pentru sprijinul dat bisericii ortodoxe din acea localitate.

Prefaceri în statul parohiilor. — Prin hotărârea ministerială nr. 53 052 din 31 August 1929, satul *Turcșmil* atârănător de parohia *Satul Vechiu*, jud. Durostor, s'a dezlipit dela aceasta și s'a alipit la parohia *Senova* din același județ.

Asemenea, prin hotărârea nr. 35.051 din 31 August 1929, satul *Sofular*, atârănător de parohia *Viișoara*, jud. Constanța, s'a dezlipit dela aceasta și s'a alipit la parohia *Cavalcar* din același județ.



BIBLIOGRAFIE

Iuliu Maior, **TÂLCUIREA EVANGHELIILOR din toate sărbătorile de peste an.** Prețul 25 de lei.

Carte de format mic, dar de multe pagini (212), făcând parte (ca nr. 9) din „Biblioteca Bunului Creștin“ care iese la lumină în Blaj. Autorul a scris multe cărți în această bibliotecă. Este unul dintre harnicii teologi români ai Bisericii unite din Blaj. Noi, dorind să facem un stadiu mai pe larg despre serisul său, n'am apucat a scrie mai amănunțit despre alte studii ale sale, pe care însă de mult le-am cercetat și însemnat cu notele noastre. Dar încă nu am găsit răgazul de a le pune pe hârtie. Această nouă lucrare ne va fi un temei să ne grăbim.

Lupta cea bună. Câmpulung. Este o plăcută revistă a preoților din Muscel, frumos tipărită. Dacă, pe lângă materialul de luptă cu sectanții și de alte articole, multe destul de bune, ar da și mai mult material de zidire creștinească pentru mulțime, ar fi și mai bine.

Studii Teologice. Revista Facultății de Teologie din București, An. 1, nr. 1. Nr. 1 200 de lei. Abonamentul 300 de lei.

Ștefan Pop, **Frământări românești** în jurul soaunului episcopesc ortodox dela Arad. Arad, 1929. Volum de 94 de pag., în formatul cărților de școală. Prețul 40 de lei.

Preoții *Toma Chiricută*, *Gh. Comana*, *Marin C. Ionescu* și *Manea Popescu*, **CHEMARI DE DEPARTE**, predici la Radio. București, 1929. Prețul 80 de lei. Volum foarte chipeș, pe o foarte bună hârtie, în formatul cărților de școală, având 230 de pagini. Vom scrie de el mai pe larg, mai cu seamă că are la început și o interesantă introducere de 20 de pagini, scrisă de Păr. Referent cultural *Manea Popescu* din București, despre I. P. S. Patriarh ca predicator.

GODIŠNIK NA SOFIISKIA UNIVERSITET. BOGOSLOVSKI FAKULTET (Anuarul Universității din Sofia. Facultatea de teologie), Sofia 1929. Volum ca al acestei reviste, de peste 300 de pagini, cu studii de Profesorii: Protoiereu Dr. *Țancov* despre *Pozițiunea și constituțiunea bisericilor ortodoxe mai nouă* (continuare); *N. N. Glubokovski* despre *Mântuire și Mântuitorul*; *Ivan Goșev* (docent) despre *Un baso-relief medieval din Sosopolis* și tot de el *Vechi texte și însemnări*; *Hr. Dimitrov* despre *Probleme nouă ale păstoriei* și *D. V. Dulgherov* despre *Societatea teozofică*.

The Moslem World (Lumea Mohametână), Londra, Ianuarie, 1930, revistă de 108 pagini, în formatul acesteia, iese de 4 ori pe an. Numărul de față cuprinde următoarele articole: 1. Geografia lumii mohametane; 2. Trezirea Islamului; 3. Mosul — Nu untdelemn, ci oameni; 4. Islamul în Asia centrală; 5. Istoria Tarcilor de altădată; 6. Educațiunea turcească în veacul VIII; 7. Biserica anglicană în Persia; 9. Legendele mohametane împotriva Ini Hristos; 10. Nebi Isa și căpățâna (traducere), 11. Marocul de azi.

Islamic World (Lumea Islamică), Lahora, India, Sept.-Noemv. 1929, revistă în format cași cea de mai sus, dar cu mai puține pagini, iese lunar. Cuprinde articole: 1. Islamul, religiunea păcii și iubirii; 2. Islamul, o religiune vie; 3. Puterile duhovnicești ale mohametanismului; 4. Mohamet și unitatea neamului omenesc; 5. Ideale omenești și morala naturii; 6. Scrisoarea deschisă către frații mei musulmani.

Episcopul *Iacov*, **Documente de ale foastelor schituri Orgoeștii, Bogdănița, Pârveștii, Cârțibașii și Mânzații** din județul Tutova, cu o introducere, ilustrațiuni și o hartă. Huși, Corlăteanu, 1929. Volum de 139 de pag., în formatul cărților de școală, fără arătarea prețului.

Toma Gherasimescu, **Creația Universului din punct de vedere filozofic, științific și Biblic**, Vol. I, partea 1, 64 pag. din care 9 pag. autori, Roman 15 lei.

Carte ciudată, prin nemăsurata întrebuintare de limbi și autori la așa de puțin material.

Dr. Vasile Gh. Ispir, Ideea de Dumnezeu în Țara Masailor. Extras din revista *Studii Teologice*. București 1929, 33 pagini, format ca al nostru, nu spune prețul, se cere la d. V. Ispir, București 6, Str. Gheorghe Panu 10.

Preotul militar *Ilie Deleanu, Elementul religios în poezia noastră.* Râmnicul Vâlcei, 1929, 69 de pagini, în formatul cărților de școală. Prețul 20 de lei.

Revista Teologică, Ianuarie-Februarie 1930, număr de sărbătoare pentru intrarea revistei în al 20-lea an de viață. Are 160 de pagini cu bogat și însemnat material.

A. S.

MULȚĂMIRI

Epitropia Parohiei *Sfinții Voevozi*, din comuna *Băleni*, jud. Covurlui, aduce vîi mulțămiri d-lui *Dumitrache* și soției sale *Hariclia* și d-lui *Popa Gheorghiu* și soției sale *Venera* din Galați, care au dăruit acestei biserici un rând de veșminte prețuind 23.000 de lei, pentru pomenirea lor.

Dumnezeu să-i aibă în sf. Sa pază!

POȘTA REDACȚIEI

Voanerghes, preot de nu se știe unde.

Ca să vă răspund, spuneți cine sunteți și unde vă aflați. Sf. Voastră voiți să vă legați oameni pe după ușă și-mi găsiți mie vină că răspund altora și Sfinției Voastre nu. In asemenea împrejurări, nici să așteptați răspuns și luați aminte că, pitulat în felul acesta, numele de *Voanerghes* nu vi se cuvine. Mai aflați că nu se zice *Periat mundus*, ci *pereat mundus*.

Preotul **D. Vasilescu**, parohia Colțea, Brăila.

Am primit articolul și l-am dat la tipografie pentru tipar.

D-lui **Busuloc**. Strassburg.

Am primit art. și se tipărește pe Martie a. c. la cron. externă.

Părintelui **Partenie Matei**. Coronca, jud. Murăș.

Am primit articolul și-l veți vedea îndată în tipar.

Arhm. SCRIBAN.

**Icoane mari foi volante mărimea 28/40
8,50 lei exemplarul.**

Maica Domnului, Mântuitorul (Iisus Hristos),
Invierea Domnului, Sf. Treime, Sf. Ecaterina,
Sf. Împărați, Sf. Apostoli, Sf. Nicolae, Sf. Trei
Ierarhi, S. Dumitru, Sf. Spiridon, Sf. Ioan Bo-
tezătorul, Sf. Voevozi, Sf. Paraschiva, Sf.
Gheorghe, Botezul Domnului, Buna Vestire,
Adormirea Maicii Domnului.

**Icoane mijlocii, foi volante mărimea 19/28
5 lei exemplarul.**

Sf. Gheorghe, Sfinții Împărați, Maica Dom-
nului, Cuvioasa Paraschiva, Iisus Hristos, Sf.
Ioan Botezătorul, Invierea Domnului, Sfinții
Apostoli, Sf. Ecaterina, Sf. Trei Ierarhi, Buna
Vestire, Botezul Domnului, Sfântul Dumitru,
Sfinții Voevozi, Sfântul Nicolae, Adormirea
Maicii Domnului, Sf. Spiridon și Sf. Treime.

*O serie de icoane prăznicare (12 bucăți pictate
pe lemn, mărimea 35/24, lei 7000.*

O singură icoană lei 700.

Cei patru Evangheliști imprimați pe satin
pentru sfințiri de biserici (seria) prețul lei 100.

**Icoane mijlocii aplicate pe carton mărimea
15/23, 15 lei exemplarul.**

Sfântul Gheorghe, Invierea Domnului, Maica
Domnului, Sfântul Dumitru, Sf. Nicolae, Sfinții

Împărați, Sf. Apostoli, Sf. Voevozi, Sfinții
Trei Ierarhi, Iisus Hristos, Sf. Ioan Botezătorul,
Sf. Ecaterina, Sf. Paraschiva, Buna Vestire,
Botezul Domnului, Adormirea Maicii Dom-
nului, Sf. Spiridon și Sf. Treime.

**Icoane mari, aplicate pe carton mărimea
23/35 50 lei exemplarul.**

Maica Domnului, Iisus Hristos, Invierea
Domnului, Buna Vestire, Botezul Domnului,
Sfânta Treime, Sf. Ecaterina, Sf. Împărați, Sf.
Apostoli, Sf. Nicolae, Sf. Gheorghe, Sf. Trei
Ierarhi, Sf. Dumitru, Sf. Ioan Botezătorul, Sf.
Voevozi, Adormirea Maicii Domnului, Sf.
Spiridon și Sf. Paraschiva.

**Cărți poștale cu iconițe în culori, a 2 lei
bucata.**

1) Sf. Gheorghe, 2) Sf. Mihail, 3) Sf. Teodor
Tiron, 4) Sf. Teodor Stratilat, 5) Sf. Nistor
6) Sf. Mercurie, 7) Buna-Vestire, 8) Botezul
Domnului, 9) Adormirea Maicii Domnului
10) Sf. Pantelimon, 11) Maica Domnului, 12)
Mântuitorul (Iisus Hristos), 13) Invierea Dom-
nului, 14) Sf. Treime, 15) Sf. Ecaterina, 16)
Sf. Împărați, 17) Sf. Apostoli, 18) Sf. Nicolae,
19) Sf. Trei Ierarhi, 20) Sf. Dumitru, 21) Sf.
Spiridon, 22) Sf. Voevozi, 23) Sf. Paraschiva
24) Sf. Ioan Botezătorul.

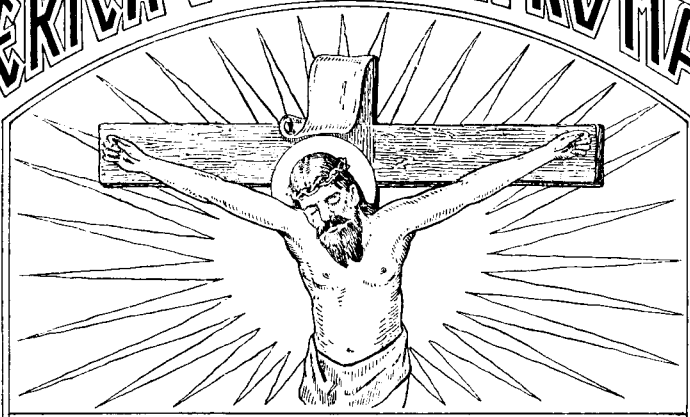
Iconițe Cărți poștale aplicate pe carton Lei 6.

Cărți de ritual legate în piele și pânză, pânză peste tot și pânză și hârtie

| | Piele și pânză | | Pânză peste tot | | Pânză și hârtie | |
|--|----------------|----|-----------------|----|-----------------|----|
| | Lei | B. | Lei | B. | Lei | B. |
| 1. Arhiraiconul . . . | 300,— | | 225,— | | —,— | |
| 2. Aghiazmatarul . . . | 410,— | | 350,— | | 300,— | |
| 3. Apostolul . . . | 770,— | | 680,— | | 650,— | |
| 4. Cartea de Tedeum . . . | 153,— | | 115,— | | 100,— | |
| 5. Cartea de rugăciuni p. tot Komănul . . . | —,— | | 80,— | | —,— | |
| 6. Catavasierul . . . | 200,— | | 175,— | | 150,— | |
| 7. Ceaslovul mic . . . | 250,— | | 220,— | | 200,— | |
| 8. Dumnezeuzeștile li- turgii | 310,— | | 280,— | | 250,— | |
| 9. Evhologiu | 710,— | | 650,— | | 590,— | |
| 10. Evanghelia | 820,— | | —,— | | —,— | |
| 11. " în piele peste tot, lei | | | 1300,— | | | |
| 12. Liturgia Sf. Ioan Gură de Aur | 165,— | | 140,— | | 110,— | |
| 13. Istoria Bisericească de Eusebiu Popovici Vol. I. | 225,— | | 200,— | | —,— | |
| Idem " II. | 250,— | | 225,— | | —,— | |
| Idem " III. | 220,— | | 195,— | | —,— | |
| Idem " IV. | 300,— | | —,— | | —,— | |
| 14. Mineiul pe luna Ianuarie . . . | 560,— | | 510,— | | 460,— | |
| 15. Mineiul pe luna Februarie . . . | 560,— | | 510,— | | 460,— | |
| 16. Mineiul pe luna Aprilie | 535,— | | 485,— | | 435,— | |
| 17. Mineiul pe luna Mai | 560,— | | 510,— | | 460,— | |
| 18. Mineiul pe luna Iunie | 560,— | | 510,— | | 460,— | |
| 19. Mineiul pe luna Iulie | 590,— | | 540,— | | 490,— | |
| 20. Mineiul pe luna August | 560,— | | 510,— | | 460,— | |
| 21. Mineiul pe luna Septembrie | 560,— | | 510,— | | 460,— | |
| 22. Mineiul pe luna Octombrie | 610,— | | 560,— | | 510,— | |
| 23. Mineiul pe luna Noiembrie | 610,— | | 560,— | | 510,— | |
| 24. Mineiul pe luna Decembrie | 610,— | | 560,— | | 510,— | |
| 25. Noul Testament, Editura Inst. Biblic ortodox român, tradus de Păr. Grigorie (Gala Galaction) | —,— | | 100,— | | —,— | |
| 26. Octoiul mare | 770,— | | 680,— | | 650,— | |
| 27. Paraclisul sf. D-tru | 138,— | | 100,— | | 80,— | |
| 28. Pentecostarul | 620,— | | 530,— | | 430,— | |
| 29. Prohodul Domnului | 138,— | | 100,— | | 80,— | |
| 30. Psaltirea | 250,— | | 220,— | | 190,— | |
| 31. Panihida | 138,— | | 100,— | | 80,— | |
| 32. Rânduiala Ridicării Panighiei | 138,— | | 100,— | | 80,— | |
| 33. Slujba sfințirii Stea- gului unei Corporații | 90,— | | 80,— | | 66,— | |
| 34. Rând. Sf. Steagului unei școli | 90,— | | 80,— | | 66,— | |
| 35. Sluj. Sf. Bisericii | 190,— | | 160,— | | 130,— | |
| 36. " Invierii | 190,— | | 160,— | | 130,— | |
| 37. Tipicul Bisericesc | 250,— | | 200,— | | 150,— | |

230

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ



REVISTA SFANTULUI
+ S I M O D +

CUPRINSUL

Morală și sociologie

Biserica Ungrovlahiei în timpul ocupației rusești

Dacă am vorbi pe nepregătite

Răspuns la o chestiune de tipic

Idela de Dumnezeu în filosofia lui Descartes

Seceta, îndemnul spre credință

O îndatorire pastorală specifică vremurilor noastre

Cronica bisericească

Cărți, reviste, ziare

Insemnări mărunte, știri

Bibliografie

Poșta Redacției

Preot Valeriu Iordăchescu

Gh. M. Ionescu

Arhim. Scriban

Econom Hristofor Manoiilescu

Prof. Ioan Gh. Savin

Preot D. Vasilescu

Preot Aristide N. Geamănu

Pr. D. Mușăteanu, Pr. Calafeteanu-

Vela, + Arhiepiscopul Veniamin Pocitan

Arhim. Scriban, etc.

Pr. P. Bizerea

TIPOGRAFIA „CARTILOR BISERICESTI“

SPRE ȘTIINȚA

Comitetul redactor al revistei Biserica Ortodoxă Română se compune din I. P. S. *Arhiepiscopul* Dr. MIKON CRISTEA, Președinte de onoare; P. S. *Episcopul* Varfolomei, director; Prof. Dr. *Antim* Mihăilescu, primul redactor; Arhim. Scriban, secretar de redacție. Redactorii revistei: 1. Profesorii facultății de teologie din București: 1. Dr. D. G. Boroianu, Dr. V. G. Ispir, Econ. I. Popescu-Aldey, Pt. Dr. Nicolae Popescu; 2. Profesorii facultății de teologie din Cernăuși: Dr. V. Gheorghiu, P. V. Șevan, Dr. V. Tarmauschi, Dr. N. Cotos; 3. Pr. Cicerone Iordăchescu, Chișinău, Dr. Romulus Iordan, Cernăuși, Dr. Ioan Lupas, Dr. St. Cioroianu, Iconom Serghie Bejan, Dr. Gh. Ciuhandu și Dr. Hecchet.

Se primesc spre publicare și articole dela alte persoane decât dela Comitetul redactor, în condițiile următoare:

Articole originale se vor plăti cu 1000 lei coala în formatul de față al revistei, traducerile și recenziunile 800 de lei, cronicile și răspunsurile 600 de lei.

Articole care au fost publicate mai întâi alturea și care se vor reproduce pentru însemnarea lor și de această revistă, nu se plătesc.

Toate articolele trebuie scrise cîteș și fără „va urma“.

Orice corespondență privitoare la redacție se va trimite pe adresa secretarului de redacție: Arhim. Scriban, București 6, str. Antim (localul Sf. Sinod) sau pe a primului redactor *prof. I. Mihăilescu* București, Biserica Amzei, Piața Amzei.

Pentru tot ce privește administrațiunea revistei, interesele se vor adresa secretarului administrativ al revistei, d. D. Sireteanu, București, localul Sfântului Sinod, la Biserica Antim.

Revista se trimete tuturor parohiilor, ca și în trecut. Persoanele particulare, care vor să se trimească, trebuie să se adreseze administrațiunii.

A B O N A M E N T U L

1 an 100 lei. Pentru străinătate, se adaugă transportul.
1 număr 10 lei

Toate abonamentele se trimeț secretarului administrativ: d-lui D. Sireteanu, București, Sf. Sinod, Biserica Antim.

CARȚILE APARUTE ÎN EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC

BISERICA ANTIM

| | se vinde | rabat | | se vinde | rabat | |
|---|----------|-------|-----------|--|---------|------|
| <i>Moștră</i> Dlacul, Pr. Sebastian Stanca | Lei 5.— | 1.50 | COPILĂRII | <i>Ce să crezi și cum să trăiești</i> , de P. S. Nicodem | Lei 4.— | 1.— |
| <i>Atenție</i> Mântuitorului, Pr. Criveanu | " 5.— | " | | <i>Povestiri folositoare pentru popor</i> , de A. V. P. | " 6.— | 1.50 |
| <i>Impoziția</i> Beției, I. P. S. Patriarh . . . | " 5.— | " | | <i>Legea de organizare a Bisericii ortodoxe române</i> | " 12.— | 2.— |
| <i>Întâmpinări minunate</i> , Pr. Gr. Pliculescu (Gala Galaction) . . . | " 5.— | " | | <i>Paraclisul I și al II-lea al Maicii Domnului</i> | " 5.— | 1.50 |
| <i>Venerarea</i> Vinării celei mari, de Arhim. I. Șelban | " 5.— | " | | <i>Cultul Sfinților (venerarea și invocarea lor)</i> de Diaconul Al. N. Constantinescu | " 5.— | 4.— |
| <i>Catehismul</i> creștinului ortodox, . . . de Pr. I. Mihăilescu . . . | " 10.— | 2.— | | <i>Noul Testament</i> de Păr. Gala Galaction | " 70.— | |
| <i>Adventismul</i> dat pe față de un fost adventist al Arhim. Scriban . . . | " 15.— | 3.— | | | | |

Rabatul se acordă numai la comenzile cari trec de 25 exemplare.

Încălele care se află de vânzare la Institutul Biblic sunt cele editate de Tipografia Cărților Bisericești și se vand, cele mari, cu 8 lei exemplarul, dându-se 1 leu rabat, cele mijlocii, 5,50 lei exemplarul, avându-leu rabat, iar cele format carte poștală, cu 2 lei, dela care se oprește 0,25 lei rabat.

Încălele Maica Domnului și Domnul Hristos — lucrute pentru „Institutul Biblic“ de un pictor al nostru, adânc cunoscător al picturii bizantine, și imprimate la München în condiții tehnice superioare, au sosit în țară și se află de vânzare la „Institutul Biblic“, Palatul Sfântului Sinod, cu următoarele prețuri:

Încălele mari 62/47 c. m., lei 40 bucata, Încălele mijlocii 42/25 c. m., lei 30 bucata, Încălele mici, format c. poștală, lei 4 bucata. Încălele se vand numai contra cost.

A APĂRUT : *Cele 4 Evanghelii în una singură*, de ARHIM. SCRIBAN, Prețul 80 lei, Editura „Ancora“, București, str. Emigranților 4.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

București. Seria III. Anul XLVIII. Nr. 3 (588). Martie 1930.

Direcțiunea revistei, care și-a dat și-și dă toate silințele pentru a ajută cu onoare și cu folos munca preoțimii românești, roagă, cu toată căldura râvnei sale, pe loși cucernicii Preoți, să binevoiască a-și achita, atât rămășițele din 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, cât și abonamentul pe întreg anul 1928, ca să nu li se mai ceară suma de plată prin rambursul aprobat de Sf. Sinod. Amânarea plății mărește suma de plată și e păcat ca cucernicii Părinți să cheltuiască pe adaosuri care far putea înlătura.

În nădejdea că cucernicii Părinți ai Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române, vor înțelege că un abonament de 100 lei anual, pentru o astfel de revistă, e o sumă prea neînsemnată și că ne vor ascultă, cum și că amânarea trimeterii abonamentului le e mai mult spre pagubă decât spre câștig, așteptăm cu încredere să-i vedem împlinind rugăciunea noastră.

DIRECȚIUNEA.

MORALĂ ȘI SOCIOLOGIE *)

În sprijinul opiniunii, că factorul psihic, conștiința individuală, intră în determinarea instituțiilor sociale, vine și constatarea ignoranței noastre asupra viitorului, chiar al celui mai apropiat, deși putem cunoaște trecutul.

Suntem noi mai înarmați în analiza trecutului decât a prezentului? Nu provine aceasta oare din intuițiunea noastră, că deasupra mecanismelor sociale în care suntem angrenați, planează libertatea noastră spirituală și că mâine aceste mecanisme vor fi ceiace noi vom face din ele?

Mecanismul automatic al trecutului îl putem analiza, *dar cu condiția ca să fie bine înțeles, că acest trecut n'a fost fatal decât pentru că în cutare moment dispozițiile psihice ale oamenilor erau ceiace erau, și că nu era de loc necesar, ca ele să fi fost ceiace au fost¹⁾*

În fiecare moment, societățile noastre au sentimentul profund al unei certitudini duble: pe deoparte acel al dependenței parțiale a lor față de elementele externe ale vieții sociale, pe de altă, acel al independenței parțiale, care le face stăpâne și răspunzătoare de destinele lor. Mai târziu, de sigur se poate vorbi de mecanismul automatic al soluției, care a prevalat, dar să nu uităm, că

*) Vezi „Biserica Ortodoxă Română” pe luna Februarie 1930.

1) Paul Bureau, op. c. p. 128.

accident mecanic este atârnat de libertate, zice P. Bureau.

Secolul al XIX ar fi putut fi și altfel de cum a fost, chiar în aceeași situație de invenții tehnice și științifice.

Nici metafizica lui n'a fost efectul necesar al uzinelor noastre, al căilor noastre ferate, al telegrafelor noastre, nici aceste instrumente mânuite de spirite animate de cu totul alte sentimente, n'ar fi dat tot aceleași rezultate.

Morala unui popor la un moment dat nu este tot atât de bună sau tot atât de rea cât poate fi. Primii creștini, Mahomed, Napoleon, descoperitorii științii au exercitat înrâurirea lor eficace asupra vieții omenești sociale.

S'a pretins, că stadiul agricol al civilizației greco-romane a produs în mod necesar sclavajul; feodalitatea, servajul; în sfârșit, tehnica actuală și diviziunea muncii, salariatul. Dar pe lângă că ontologia ne arată sclavajul absent sau fără nici o importanță într'o societate agricolă ca cea chineză, servajul necunoscut de feodalitatea scandinavă etc., nimic n'a stabilit incomptabilitatea între marea industrie modernă și sclavaj. Nimic nu ne îndreptățește să afirmăm, că faptul juridic și social derivă necesar din faptul tehnic și economic.

Nu se poate deci contesta acțiunea reformatoare sau perturbatoare asupra vieții sociale, a moralistilor, personalităților religioase, economiștilor, sociologilor filozofilor publiciștilor, oamenilor de știință, a oamenilor politici.

Dar acordând inițiativei conștiinții individuale o parte efectivă în producerea și dezvoltarea faptelor sociale, nu se sustrag prin acest fapt toate fenomenele sociale domeniului științei, care reclamă un determinism riguros, ce nu este compatibil cu libertatea?

Foarte gravă problemă. Căci pe deoparte nici existența legilor sociale nu poate fi contestată, iar pe de alta nici rolul libertății, căci ea prepară determinismele de mâne.

«Pentruca o veritabilă sociologie științifică să fie posibilă, zice Paul Bureau op. citat p. 5; trebuie și este de ajuns, ca noi să putem afirma, că totdeauna când condițiile de loc A, de muncă B și psihologice C vor fi unite, întocmirile sociale de proprietate și de familie, de mod de existență și de asociațiuni voluntare, se vor organiza în cutare sau în cutare mod, într'o serie solidară». De sigur, rigoarea științifică a sociologiei nu va putea fi com-

parată cu aceta a științei matematice. Dar rigoarea științifică, ca și metoda unui obiect, sunt în funcțiune de natura obiectului. Dacă intemperanța dorinții noastre de alcoolist suferă de inferioritatea certitudinii pe care ne-o oferă sociologia științifică, în schimb vom fi recompensați cu imensele foloase, pe care ni le va aduce ea, în tratarea problemelor sociale, scutindu-ne de insuportabile metode impresioniste și declamatorii, azi practicate în cea mai mare parte.

J. Wilbois caracterizează fericit, ni se pare, problema legilor sociale, când zice: „Legile sociale au mai multe aspecte, după punctele de privire. Pentru generațiile care le preced, ele nu sunt nimic și nu se pot prevedea. Pentru acelea care le urmează, ele nu sunt decât necesitate și n'avem decât a le constata ca date ale științei. Pentru acelea care le stabilesc, ele sunt băjbăieli în care se asociază nevoile unei mulțimi, dorințele unei elite, decretele guvernanților, aspirații care se nasc, rutine jignite, încercări contradictorii. Numai umanitatea întreață sau omul care asemenea ei își dilată conștiința, până la punctul de a o face seculară, pot înțelege determinismul social în realitatea lui metafizică¹⁾).

Am considerat indispensabilă această foarte rezumativă vedere de ansamblu asupra științei sociologice, spre a putea avea o mai limpede comprehenziune a raporturilor ei cu Morala. Poate ar fi fost mai metodic să fi înfățișat întâi concepția sociologică, așa cum o prezintă șeful școalei franceze, E. Durkheim și Lévy Bruhl, și apoi temperamentele și restricțiunile care se aduc acestei concepțiuni de către alți cercetători. Dar aceasta reclamând o dezvoltare mai mare, ar fi depășit cu mult limitele timpului acordat de obicei unei conferințe.

În orice caz, din expunerea oricât de sumar făcută, sper că s'a putut remarca o diferență apreciabilă între concepția despre sociologie a lui Durkheim și Lévy Bruhl și celorlalți cercetători amintiți, atât în ce privește definiția acestei științe, a metodei ei, a importanței și utilității sale, a caracterului legilor sociale etc.

Fără îndoială, această diferență se va resimți și în ce privește problema raportului dintre sociologie și Morală.

1) J. Wilbois, op. cit. p. 299.

Conceptiunea tradițională a moralei este că ea constă într'un ansamblu de principii sistematic legate, menite să orienteze conduita omenească; ea este o concepție nominativă. Principiul fundamental, de altfel nu construit a priori, ci scos din observațiunea tendințelor și înclinațiunilor fundamentale ale naturii omenești, este ideea de bine.

Această idee de bine apare rațiunii omenești în exercițiul său practic, într'o intuițiune abstractivă, datorită inducției psihologice naturale, cu caracterul de *absolut* și *obligator*. Este data primă a rațiunii practice, după cum principiul identității este data primă a rațiunii teoretice, speculative. Ideia de bine obligatoriu, astfel cum apare intenției raționale, stă la temelia judecăților noastre de valoare.

Cunoștința realității nu se poate limita la simpla constatare a ceia ce este de fapt; cunoștința a ceea ce este se realizează prin mijlocirea judecăților de existență sau de realitate; ea formează domeniul științelor și se folosește de metoda de observație; o necesitate irezistibilă însă împinge pe om și la cunoașterea a ceia ce *trebuie să fie*, la cunoștința *idealului*, a *binelui*.

În această ordine de cunoștinți, care au la temelie, *idealul*, *binele*, *ceia ce trebuie să fie*, spre deosebire de *ceia ce este*, omul se folosește de judecățile de valoare.

Ideia de bine obligator stă la temelia acestor judecăți de valoare și din ea derivă *ideea de virtute*, de *sanctiune* etc. care la un loc formează, cum am spus, osatura moralei, așa cum ea este în deobște concepută. Senzul comun, adică inteligența omenească, în exercițiul ei spontan și natural, ne înfățișează la fel problema morală, ca rezidând pe ideea de *bine obligator*.

«Dacă știința, zice E. Boutroux, practic este suficientă pentru ea însăși, dacă ea are în experiență un principiu absolut și sigur, urmează de aici, că în ochii rațiunii nu numai științifice, ci omenești, ea poate fi considerată ca un absolut?... Urmează că rațiunea să nu mai facă de acum nici o deosebire, între ființa așa cum e cunoscută de știință; și ființa așa cum este ea în sine? Știința constă în a substitui lucrurilor simboale care exprimă numai un aspect al lor, ea nu poate fără contradicție să se identifice cu realitatea însăși»¹⁾.

1) Emil Boutroux, *Science et religion*. Flammarion, Paris 1908 p. 354-355.

Accasta fiind în genere concepțiunea tradițională și a sensului comun despre morală, să vedem, acum cum o concep sociologya.

E. Durkheim și Lévy Bruhl concep morală ca pe o știință pozitivă, ca pe o fizică a moravurilor. Ei recunosc, că ceiace caracterizează faptul moral, este *Binele și Datoria*. Faptele morale ni se prezintă, ca obligatorii și dezirabile, dar explică aceste caractere în felul lor.

E. Durkheim zice: «a) Niciodată calificația de morală n'a fost aplicată unui fapt, care n'are ca obiect decât interesul individului; b) dacă eu, ca individ, nu constituiesc un scop, având prin sine un caracter moral, aceasta în mod necesar este la fel și cu indivizii, care sunt semenii mei; c) de unde se va concluda că, dacă este o morală, ea nu poate avea ca obiectiv, decât grupul format de pluralitatea indivizilor asociați, adică societatea ¹⁾. Morală deci începe acolo unde începe legătura cu un grup, căci numai acolo poate fi vorba de devotament și dezinteresare.

Societatea este un lucru **bun** și **dezirabil** pentru individ, care nu o poate nega fără a se nega pre sine. Ea este în același timp o autoritate morală, care conferă anumitor precepte de conduită, caracterul **obligatoriu**.

Acestea sunt elementele esențiale ale moralei științifice sau sociologice.

Deci morală depinde de societate, nu de individ; nu există altă morală decât cea socială; moralitatea interioară dispăre. Autoritatea socială este ultimul cuvânt al moralei individuale și sociale.

Primul punct de orientare al moralei sociologice constă în aceea, că fenomenele sociale trebuiesc «desfăcute de subiectele conștiente, care și le reprezintă», că «ele trebuiesc studiate din afară ca lucrurile exterioare». Ele sunt de fapt «moduri de a lucra, care există în afară de cunoștințele individuale» și care «n'au ca substrat pe individ, ci societatea» ²⁾.

După cum în științele lumii fizice s'au realizat progrese, eliminând din ele subiectivismul și antropomorfismul, tot așa va trebui să procedăm și în studiul faptelor sociale.

1) E. Durkheim, *La détermination du fait moral*, Bulletin de la Société française de philosophie, An. 1906 p. 115.

2) Durkheim, *Règles de la Méthode sociologique*, p. 6.

Dar întrebarea este, cum să elimini subiectivismul și antropomorfismul, dintr'o știință ca morala, care se ocupă de oameni și subiecte conștiente ?

De altă parte, dacă morala este produsul colectivității, pare că ea trebuie să se impue în mod necesar individului; că acesta este redus la a o accepta *pasiv*, fără a avea drept de a emite asupra ei o judecată de valoare, nici a protesta împotriva ei, oricare ar fi ea ?

Subordonând rațiunea individuală autorității exterioare, trebuie să renunțăm la autonomia conștiinții.

La această obiecțiune, sociologii răspund printr'o distincțiune, între rațiunea individului și rațiunea impersonală, care se realizează în știință.

Numai această rațiune științifică are dreptul a se ridica deasupra realității istorice, în vedere de a o reforma.

Știința socială are deci și o valoare practică. «Luminând lumea, ea nu poate lăsa noapte în inimi» Din acest arsenal al științei sociale, savantul se va aproviziona cu ceiace-i necesar, pentru a «regula», «perfecționa» și ușura «desvoltarea obiectivă» a realității morale.

Dar după ce să recunoști, că o societate trebuie să fie regulată într'un senz și nu în altul, că cutare schimbare este mai bună decât alta, când ideile de bine și rău nu au nici o valoare științifică ?

Durkheim răspunde, că substituind conceptelor învechite de bine și rău, conceptele de *normal* și *patologic*, de sănătate și de boală ¹⁾.

Care este însă criteriul obiectiv; care să permită a distruge normalul social de patologic și deci idealului moral de a se degaja din el ?

Sociologii răspund că normalul unei societăți date se recunoaște, după generalitatea și frecvența unui fapt.

Deci tipul normal este tipul mijlociu, dacă este ade-vărat că acest tip este cel mai frequent și că orice abateri dela acest tip este un fenomen morbid.

Dacă însă mijlociu și normal sunt sinonime, tot ce depășește această mijlocie în sus ca și în jos devine anormal. „Scânteia de geniu, zice Bayet ²⁾, care luminează

1) E. Durkheim, „Règles de la Méthode sociologique“.

2) Bayet, Du Moral et du pathologique en Sociologie. Revue philosophique. 1907, p. 6.

creerul unui înțelept, inspirațiunea, care înflăcărează un poet, sunt fapte și mai puțin frecvente și generale decât crizele de nebunie și de stupiditate, se admite că sunt anormale; dar când ne punem din punct de vedere practic, noi n'am putea să le confundăm, și să emitem despre ele, aceiași judecată. Starea unui înțelept este anormală, dar de dorit; starea unui nebun este anormală și repugnantă“.

Teoria normalului în mod fatal duce la regimul mediocrităților. În numele ei, ar trebui construite case de sănătate pentru genii și sfinți, cum construim case de sănătate pentru bolnavi și închisori, pentru delinvenți.

De fapt, ideea de bine, fundament al datoriei, este prinsă de rațiunea omenească într'o intuițiune abstractivă interioară și personală.

Dar important în morală este nu numai determinarea normelor de conduită, adică aceia ce este bine, ci sentimentul de obligație de care aceste norme sunt însoțite.

Desigur că sociologii nu se opresc la concepțiunea care pune în Dumnezeu origina ideii de obligație, ipoteza despre Dumnezeu este antiștiințifică, întrucât știința nu trece dincolo de cauzele secundare. Și atunci nu rămâne altă explicație decât societatea.

„Sau ea nu vine dela nimic, care să ne fie dat în lumea experienței, sau ea vine dela societate“, zice Durkheim, și alegerea pe care el o face nu-i greu de găsit. Iată în adevăr ce zice mai departe: „În mod general, nu-i nicio îndoială, că o societate, are tot ce-i trebuie pentru a trezi în spirite, prin singura acțiune, pe care o exercită asupra lor, senzațiunea divinului, pentrucă ea este pentru membrii ei ceia ce Dumnezeu este pentru credincioșii lui. De fapt, un Dumnezeu este mai întâi o ființă pe care omul și-o reprezintă, din aceste privinți, ca superioară lui și de care crede că depinde... Dar și societatea întreține în noi senzația unei perpetue dependenți. Pentrucă ea are o natură, care-i este proprie, deosebită de natura noastră de individ, ea urmărește scopuri, care-i sunt speciale; dar cum ea nu le poate ajunge decât prin mijlocirea noastră, ea reclamă imperios concursul nostru. Ea cere ca, uitând interesele noastre, să ne facem servitorii ei, și ne constrânge la tot felul de strămtorări, privațiuni și sacrificii, fără care viața socială ar fi imposibilă. Pentru aceasta la

fiecare moment noi suntem obligați de a ne supune la regulile de conștiință și de gândire, pe care nici nu le-am făcut nici nu le-am voit și care uneori sunt contrare înclinațiilor și instinctelor noastre cele mai fundamentale¹⁾.

„Mediul în care trăim ne apare ca populat de forțe poruncitoare și binevoitoare, auguste și binefăcătoare, cu care suntem în raport. Pentru că ele exercită asupra noastră o presiune, de care avem conștiință, suntem nevoiți a le situa în afară de noi, cum facem pentru cauzele obiective ale senzațiilor noastre“.

Apoi într-o zi imaginația religioasă metamorfozează aceste forțe, le divinizează, căci societatea are și această proprietate «stranie», dar «sigură», «de a crea pe deantregul lucruri sacre... a se erija în Dumnezeu, sau a crea Dumnezei». «Ceiace noi numim divinitate nu este alt ceva decât societatea transfigurată și gândită simbolic». Și această divinizare este într'un senz legitimă: «Nu este societatea pentru conștiințele individuale un obiectiv transcendent? Ea este o mare persoană morală. Ea a făcut civilizația, dela ea vine tot ce contează în ochii noștri! Ea ne depășește din toate părțile, pentru că din bogățiile intelectuale și morale al căror depozit îl deține ea, numai «câteva parcele ajung până la fiecare din noi. Cu cât civilizația devine mai complexă, cu atât individul simte mai mult societatea ca transcendentă față de el. Dar în acelaș timp când societatea este transcendentă, ea ne este și imanentă. Ea este în noi într'un senz, pentru că omul nu este un om, decât în măsura în care-i civilizat. Ceiace face din noi o ființă cu adevărat omenească, este ceiace noi izbutim să ne asimilăm, din acest ansamblu de idei, sentimente, credinți, precepte de conduită, pe care-l numim civilizație»²⁾.

Facem toate rezervele, în ceiace privește concepțiunea despre origina și natura religiei, care rezultă din textul citat, dar nu este timpul să stăruim acuma asupra acestui aspect al problemei. Întrebarea este, dacă în adevăr se poate explica caracterul imperativ al faptului moral, caracter recunoscut de altfel și de sociologi, prin

1) E. Durkheim, *Les Formes élémentaires de la vie religieuse*, p. 296.

2) E. Durkheim, *Les Formes élémentaires de la vie religieuse*.

simpla recunoaștere, că societatea este transcendentă individului.

Se enumără în adevăr calitățile, care autoriză societatea a se erija în Divinitate, implicit, a justifica obligațiunea pe care o impune actelor omenești, deci a crea idealuri de viață obligatorii pentru individ; dar observațiunea metodică dovedește, că credincioșii refuză a recunoaște o astfel de caricatură de divinitate care li se impune. Departe de a primi dela societate idealul animator al sentimentelor și voinței sale, individul ține ferm drapelul idealului său. Dacă este o natură de elită, el devine un dirigitor al vieții sociale.

Idealul social nu devine obligatoriu, pentru că el este social, ci întrucât el este judecat ca rezonabil de conștiința individuală. Iar această conștiință individuală, își rezervă inconștient acest drept, întrucât ea are intuițiunea, că dacă, din anumite laturi, depinde de societate, din altele ea depinde de un absolut, întrevăzut de rațiune și care-i indică că numai acest absolut, care nici într'un caz nu poate fi societatea, are dreptul de a fonda judecăți necesare, a fonda obligațiunea. Cum altfel s'ar explica acțiunile necontestate ale personalităților mari asupra societăților, dacă nu prin conștiința acestor personalități, că idealul lor capătă justificare și caracter obligatoriu din altă sursă decât cea socială ?

«Dacă afirmațiunile morale religioase sau logice, zice Parodi, nu valorează decât întrucât ele constrâng social adeviziunea noastră, fără ca noi să le putem nici justifica nici să le înțelegem în fond în ele însele; dacă ele nu valorează decât ca fapte; pentru ce faptul individual, la rândul lui, pasiuni sau fantezie personală, expresiuni ale unui temperament, n'ar avea acelaș titlu de a se face ascultate ?

Ar fi deajuns pentru aceasta că el (faptul individual) să devie cel mai puternic în noi; din punctul de vedere, pe care acest pozitivism l-a adoptat, de fapt, rațiunea individului este dezarmată înaintea forțelor, pe care le suportă, atât când ele țâșnesc din instinctele individuale, cât și atunci când emană din mediul social»¹⁾.

Știința deci, prin simpla metodă de observație, este

1) Parodi, Le p.

incapabilă să explice cele două caracteristice pe care înșiși sociologii le recunosc faptului moral, caracterul de bine, care nu poate fi redus la acel de general, și caracterul obligatoriu, care nu poate deriva din superioritatea relativă și parțială pe care o are societatea asupra individului. Aceste caractere ale fenomenului moral derivă din idealul de bine absolut, întrevăzut de rațiune prin intuițiune abstractivă.

Sociologia, ca știința pozitivă de observațiune, nu va putea, deci, cum pretinde Lévy Bruhl ¹⁾, să ne dea singură putința de ameliorare a societății, servind de bază unei arte morale raționale.

În calitate de știință de observație, ea fatalmente se va limita a constata *cețace este*, adică realitatea socială, nu *cețace trebuie să fie*, adică *binele, idealul, datorita*.

Cunoașterea binelui, a idealului, a datoriei, în puterea căroră se poate realiza o ameliorare a societății, ca și a individului, depinde de modul de cunoaștință rațional, de metafizică. Metafizica este utilizarea faptului de către ideie.

Ideia transcende faptul și idealul transcende realul. Dar dacă nici idealul, nici forța lui obligatorie nu ne pot fi date de știința sociologică, studiul ei asupra faptelor nu este mai puțin legitim și util. Sociologia poate studia legăturile constante, raporturile cauzale dintre fenomenele vieții sociale, după cum psihologia studiază legăturile constante dintre fenomenele vieții individuale.

Acest studiu este de o necontestată valoare pentru morală, întrucât această realitate morală va servi ca mijloc, pentruca reformatorul social să-și realizeze scopul.

Dar a pretinde că sociologia singură poate înlocui morala prin arta morală rațională, înșamnă a-i contesta caracterul științific.

Este în puterea științei pozitive de a ne informa asupra rezultatelor obișnuite ale unei *practici deja adoptate, asupra efectelor ordinare ale unui regim observat*. Dacă noi dorim acele rezultate, dacă voim acele efecte, ne vom ținea de practicile și regimul stabilit.

Dar știința, întrucât este simpla cunoaștință a realului, nu ne poate impune obligația de a voi idealul, de pildă sănătatea.

1) La Morale et la Science des mœurs.

Dorința de sănătate, adică a diferitelor nevoi de natură individuală și socială cuprinse în acest cuvânt, preexistă. Această nevoie provoacă cercetările științei, știința pune informațiile ei la dispoziția idealului.

Știința stă la dispoziția tuturor scopurilor; ea informează și pe asasin asupra celor mai eficace mijloace de a-și ajunge scopul și pe medicul umanitar asupra mijloacelor de a stânge o epidemie.

Idealul, puterea lui obligatorie, care constituie esența moralei, ca centru în jurul căruia morala organizează în mod rațional conduita omenească, acest ideal nu poate să ne fie dat de știința moravurilor și nu poate fi aplicat prin arta morală rațională.

«Faptul de a trăi în grup, zice A. Loisy¹⁾, procede dintr'un fel de instinct social și nu este de loc înțeles ca necesitate fizică, ci ca necesitate mistică. Sentimentul pe care această societate îl inspiră și care o susține, este în raport cu un ideal oricât de slab ar fi el, al societății astfel constituite. Acest ideal îl iubim noi în societatea care-l intrupează.

«Acest ideal, care se afirmă în datorie, care se realizează prin sacrificiu, care se complace, ca să zicem așa, în sine și se poetizează în iubire, nu este numai o vulgară poliție de relații omenești. El n'a fost niciodată, fără îndoială, el nu va putea fi niciodată un program rațional, bazat pe un calcul exact al intereselor sociale și individuale. El n'a fost conceput independent de aceste interese, de care are pretenția de a se îngriji, ci el a fost totdeauna și este, din natura sa, alt lucru decât acest calcul. El reflectează forța misterioasă, care prezidă la educațiunea progresivă a umanității; el este în mișcare și în creștere, ca și această viață care se urcă; și fără îndoială, el este suprema intuiție a conștiinței umane, în cel mai înalt sentiment, cel mai religios respect ce ea poate avea despre propria ei demnitate».

Iar în cece privește problema variațiunilor idealului moral, a ideii de bine și datorie, pe care Istoria și Etnologia ni le prezintă ca fapte de necontestat, mă mărginesc la următorul citat din Dunan:

1) A. Loisy, La Religion, 1917, p. 66-68.

«Genul omenesc, dând ca armătură moralei sale idei ca acelea de datorie și de autoritatea ei supremă asupra întregii conștiinți în adevăr morale, de onest, prin opoziție cu util, de responsabilitate personală a persoanei omenesti, de un scop ultim propus rațiunii omului, idei care n'au în experiență niciun prototip, în faptele constatabile niciun fel de analogie, a lucrat ca perfect și curat idealist. Dar astfel de idei, pentru că nu le corespunde nicio reprezentare, nu pot fi obiecte de gândire. Sunt numai forme de gândire, în sensul pe care Aristotel l-a dat acestui cuvânt. Aceste forme presupun o materie. Această materie sunt acțiunile, pe care trebuie să le împlinim, spre a ne supune legii datoriei și, natural, fiecare epocă, fiecare popor, fiecare grad de civilizație le concepe în felul său, ceea ce dă loc la o mulțime de morale identice prin forma lor, diverse prin materia lor. Iată opera, pe care genul omenesc a făcut-o în morală».

Preot VALERIU IORDĂCHESCU,
Profesor la Facultatea de teologie din Chișinău.

Biserica Ungrovlahiei în timpul ocupației rusești *)

Măsuri luate contra protopopilor.

Primele măsuri bisericești luate de Exarhul Gavriil, în timpul ocupațiunii țării române de către armatele rusești, a fost în anul 1808¹⁾, contra protopopilor, din cauza unor abuzuri pe care le comiteau ei, atât în Moldova, cât și în Muntenia.

Protopopii nu aveau leafă pe atunci, cum au astăzi, și toate veniturile lor, ca drept remunerații pentru serviciile aduse administrației bisericești, constau: 1) din remizele pentru banii școalelor; 2) din ploconul cârjei; 3) din plata prin care preoții plăteau protopopilor așa numitul plocon al bastonului; 4) ploconul pentru cheia bisericii,

*) Vezi „Biserica Ortodoxă Română” pe luna Februarie 1930.

1) *Bis. Ori. Rom.*, XXVII, p. 1383.

plus taxele pentru biletele de botez, *pecuirtle* de cununie și altele. Dar abuzurile contra cărora se ridică Exarhul «*Rosiei*», cum îi plăcea lui să se intituleze, consta în aceia că protopopii mai aveau și însărcinarea ca să judece neînțelegerile dintre soți, cum și pedepsirea unor fapte necuviincioase dela judecarea cărora luau o anumită taxă. «Noi șocotim, zice Exarhul, că gloabele acestea aduc necinste judecătorilor bisericești și le dau mijloc de a-și arăta necuvioasa plecare spre jafuri». Hotărăște mai departe ca gloabele acestea să dispară de tot, cum și acele ponturi care se luau pentru împăciuirea celor împicinateți; iar în locul lor să se întrebuițeze canonisiri și, la nevoie, și pedeapsă după pravilele Sf. Părinți, arătând pe cele mai mari la consistoriu, sau și nouă, zice Exarhul; iar cât privește pentru plata osteneții și slujba protopopilor, nu mai trebuie să fie plătiți cu nimic, căci destul că sunt cinstiți cu ranguri bisericești mai mari, scutiți de orice bir. Se vor mulțami cu cât au și se vor mângâia cu alte chipuri, având și deplină nădejde, în deplină răsplătire dela milostivul Dumnezeu, pentru slujba lor credincioasă. El a elaborat în această privință și un fel de regulament, pentruca lumea să știe cât trebuie să plătească protopopului pentru serviciile administrative.

Dar văzând că protopopii au prea multe atribuțiuni și mai fiind încredințat, că unii preoți nu-și îndeplinesc conștiincios datoriile și că sfintele slujbe nu le mai fac după canoane, ia înțelegere cu Mitropolitul Dositei, care acum nu mai însemna nimic, și cu Iosif, episcopul de Argeș, pentru care avea o deosebită considerație, și hotărăște, în luna Iulie 1809, ca, pe lângă protoierei, să se mai înființeze câte un post de proistos ori sub protoiereu, pentru fiecare 15 biserici, ca să le poată vizita cât mai des și să vadă, dacă preoții își fac sfintele slujbe după canoane și să îndrepte toate greșelile câte vor fi făcute de preoți. De atunci datează la noi în țară, înființarea posturilor de subprotoierei sau blagocini.

O altă dispozițiune luată de Exarhul Gavriil este că a făcut ca cele 3 mănăstiri: Cozia, Tismana și Câmpulung, ce se afierosise spitalului de ciumați dela Dudești, să fie liber de acum înainte de această sarcină. Actul acesta, ca și celelalte anterioare, fără a întreba pe mitro-

politul Dositei, n'aveau altă consecință decât să micșoreze prestigiul Mitropolitului Dositei și tocmai aceasta urmărea Exarhul Gavriil¹⁾.

O altă dispozițiune a Divanului dela 16 Februarie 1809, după porunca mitropolitului și Exarh Gavriil, este ca monahii să nu mai fie arendași de moșii și să nu mai umble de colo până colo, fără căpătâi. De asemenea, și egumenii mânăstirilor, cum și episcopii eparhiilor, să nu se mai împrumute fără aprobarea exarhiceștei d'casterii. Această poruncă s'a trimes în copie la toate județele «dela întâiul divan și comitet al Principatului Valahiei», prin care se poruncește ispravnicilor, la toți de obște; să o publice în tot județul, iar Divanul să aibă răspuns de primire²⁾.

Se întâmplase tocmai atunci, să moară egumenul mânăstirii Sf. Ioan din București, și ceva mai târziu moare și egumenul dela Slobozia; amândouă mânăstirile acestea erau închinat la «streine locuri», după datina acestui principat, zic boierii divaniți; în anaforaua lor către Engelhard, vice-prezidentul Divanului. În anaforaua lor din 9 Noembrie, s'a urmat nécontentit, că, de câte ori murea câte un egumen, Divanul trimetea pe un însărcinat al său, cu un delegat al Mitropolitului și epitropul, mergeau la mânăstire sigilau toată averea, făceau catastih de toate moșiile, vitele, bucatele etc., și apoi aduceau acea catagrafie la Divan. În urmă. se numea un egumen, căruia i se preda, după catagrafie, toată averea în primirea lui. Când a murit egumenul dela St. Ioan, Divanul a trimis un om însărcinat care să pecetluiască casa și să facă catagrafia averei răposatului egumen. Când însă a mers omul Divanului la numita mânăstire, Mitropolitul Dositei, prin arhimandritul Ilarion, om al P. S. Sale, pecetluse tot, peste acele peceți a pus alte peceți și însărcinatul Divanului, lăsând vorbă ca, atunci când se va despecetlui, să-i dea și lui de știre, ca să facă catagrafia cu însărcinatul Mitropoliei. Dar omul Mitropolitului Dositei, împreună cu epitropul, au rupt pecețile și au făcut ei singuri catagrafia și ce bani va fi avut egumenul răposat, Divanul

1) V. A. Urechila, *Ist. Rom.*, IX, p. 338.

2) V. A. Urechila, *Ist. Rom.*, IX, p. 343.

nu știe. ¹⁾ A mai murit zilele acestea egumenul mânăstirii dela Slobozia (Ialomița), și Părintele Mitropolitul, împreună cu epitropul (sau loc ținătorul de egumen), a făcut la fel ca cel dintâi, luând și *un sipet*. «Nebăgând în seamă porunca Divanului și pe trimisul său; se dă o mare bănuială că din acel sipet (luat de mitropolit) s'au sfeterisit zapise de împrumuturi ale mortului, fiind de toți știut, că starea lui era de o mare sumă de bani și acum, precum auzim, abea să fie în sipet o bagadelă sumă de bani în monedă..., și propune ca Divanul, să ia măsuri de îndreptare».

Credem necesar să dăm câteva lămuriri asupra acestui fapt. Atât mânăstirea Sf. Ioan din București, cât și cea dela Slobozia, erau închinată la Mânăstirea Zița, aproape de Ianina Epirului, deci locul natal și de metanie al Mitropolitului Dositei Filitis.

Egumenii aceștia trebuie să fi fost rude de ale Mitropolitului Dositei, pentru care se știe că el avea o deosebită afecțiune, sau, în cel mai rău caz, protejării lui.

Mitropolitul știa desigur că acești doi egumeni aveau mulți bani și nu voia ca ei să încapă pe mâini străine, ci ca să se folosească mitropolitul, mânăstirea Zița și școalele grecești din Ianina și din alte părți ale Epirului, pe care Mitropolitul Dositei și nepotul său Constandie, episcopul Buzăului, le-au ajutat și susținut toată viața lor, cu bani românești. Exarhul Gavriil, ca și Divanul, rămân foarte indignați de fapta îndrăsneată a mitropolitului și, dacă mai înainte Exarhul Gavriil nu-l putea suferi pe Dositei Filitis, acum însă i se ivise ocaziunea de a-l scoate din scaunul Mitropoliei Ungrovlahiei. Câteva zile după ivirea acestui conflict, care de sigur era ațâțat de înșiși șefii muscali, soarta păstoririi Mitropolitului Dositei era sfârșită prin următorul pitac de la:

«Svetnic de taină, senator i cavaler, Cusnicov către cinstitul Divan al Valachiei.

«*Predlojenie*».

«P. S. Mitropolit și Exarh Gavriil, prin scris arătare a P. S. S., îmi arată, că după orânduiala sinodală, Mitropolia Valachiei Dositeiu, pentru neispravă și neîmplinire po-

1) V. A. Urechla, *Ist. Rom.* IX, *ibid.*

runcilor ce i s'au dat, după ucuzul Sf. Sinod (bine înțeles moscovit), se depărtează din ocârmuirea bisericească a Valahiei și, în locul lui, după ucuzul împărăteștii mării, s'au orânduit mitropolit al Valahiei, Mitropolitul Ignatie al Artei, ce a eșit din «*Gretia*», a cărui slujbă și osârdie către imperia (sic) Rosiei, sunt îndestul știute monarhului».

Ii poruncește mai departe Divanului să recunoască pe Ignatie ca Mitropolit al Ungrovlahiei, iar pe Dositei să-l facă să înțeleagă ca să dea Mitropolia și toată averea și cu «isvod» și fără nicio împotrivire și soroc¹⁾, Iași, 23 Decemvrie 1809.

Până să vină noul mitropolit din Petersburg, impus Țării românești, a numit o locotenență, compusă din Episcopii de Râmnic, de Buzău și de Argeș, cărora le spune că s'a orânduit ca mitropolit al Ungrovlahiei P. S. Sa Ignatie de Artis și invită ca, împreună cu cinovnicii eparhiei, «să meargă la Sfânta Mitropolie și să primească dela fostul mitropolit Dositei toată averea scaunului Mitropoliei Ungrovlahiei²⁾, 1 Ianuarie 1810. La 8 Ianuarie 1810, a venit în București Exarhul Gavriil și și-a luat locuința la Antim³⁾.

La 15 Ianuarie acelaș an, s'a citit ucuzurile prin care este dat afară Mitropolitul Dositei și înlocuit prin Ignatie fost al Artei⁴⁾. Divanul țarei, la rându-i, trimite o circulară în țară, în ziua de 15 Ianuarie 1810, prin care se anunță îndepărtarea din scaun a Mitropolitului Dositei, «pentru nelucrare și neîmplinirea porunciilor» și anunță, în acelaș timp, că s'a orânduit ca Mitropolit al Ungrovlahiei P. S. Sa Artis Ignatie ce-au eșit din țara Grecească și vine acum dela Petersburg să primească eparhia încă de la 14 acestei luni.

«Deci îndată ce veți primi aceasta, să faceți cunoscut la toată partea preoțească din acel județ cum și egumenilor mânăstirilor să fie toți înștiințați că mitropolia țării aceștia sau dat Prea Sfințitului Ignatie de Artis, să faceți cunoscut aceasta la toți de obște, iar pentru Proin

1) *Bis. Ort. Rom.*, XXVII, p. 1383 — 4 cf. V. A. Urșchia, *Ist. Rom.* IX, p. 347. 8.

2) V. A. Urșchia, *Ist. Rom.* IX, p. 351—342.

3) *Cronicații Greci*, p. 289.

4) *Cronicații Greci*, p. 289

Mitropolitul Dositei, i se va arăta un loc cuviincios pentru odihnă, fiind în Moldova ori în Rusia; iar pentru cheltuiala P. S. Sale, i se va da leafa ce se găsi cu cale de Prea Sfințitul Exarh¹⁾:

Noul Mitropolit Ignatie nu sosise încă în țară la Fevruarie, dar Exarhul Gavriil, îndată după îndepărtarea Mitropolitului Dositei, înființează, la 21 Ianuarie 1810, «o duhovnicească conzistorie», pe care o aflăm funcționând la 19 Februarie 1810.

Este știut că exarhul Gavriil avea o putere suverană în afacerile bisericești, investit formal de Țar. Cere Divanului Principatelor, la 21 Ianuarie 1810, de a considera dicasteriul bisericesc, întemeiat de dânsul atât în București, cât și în Iași, după modul dicasteriului moscovit, ca acest tribunal să fie considerat tot așa, ca și un tribunal civil, atât de cinstitul Divan, cât și de toți slujitorii înalți ai țării care se află în felurite slujbe în Valahia, și să-l recunoască ca pe o judecătorie legiuită, întărită de Țar, și la toate instanțele ce va avea aface consistoriul pentru vre-o pricină ce s'ar judeca de duhovniceasca judecată, să binevoiască Divanul și toți dregătorii a-i da cuviinciosul răspuns și ajutor, fiindcă consistoriul are datoria a căuta precis după pravilă, iar nu după voință și hatâr²⁾. După ce Exarhul Gavriil dă un ordin episcopilor Ungrovlahiei, ca să cunoască pe Ignatie Proin Artis de Mitropolit numit prin ucazul Impărătesc și face în acelaș timp cunoscut că mitropolitul Dositei este îndepărtat³⁾, instituie, în acelaș timp, o comisiune care să ceară Mitropolitului Dositei Filitis, socoteală de averea mitropoliei. Cum însă, în timpul răsmiriței, mitropolitul să retrăsese la Brașov, dusese cu dânsul toate odoarele, cele mai scumpe ale bisericei, hrisoavele și scrisorile moșiilor mitropoliei, fiind dusă pentru frica Turcilor, Pașvangiilor și Cârjaliilor la Brașov și ne fiind încă nici până azi aduse de acolo, nu se poate face catagrafia mitropoliei.

Se propune ca să se trimită o persoană de încredere la Brașov, spre a le aduce în țară. În timpul acesta, venind și deslegarea din Rusia, s'a hotărât ca mitropolitul

1) *Bis. Ort. Rom.*, XXVII, 1385—1386.

2) *Bis. Ort. Rom.*, XVI, p. 316.

3) *Bis. Ort. Rom.*, XVI, p. 312.

Dositei să fie trimis în exil, la mănăstirea Dobrovăț din Moldova, Mitropolitul Dositei îl roagă pe Exarhul Gavriil să-l lase ca să-și petreacă restul zilelor la mănăstirea Ani-noasa din jud. Muscel. I se admite cererea la 17 Martie 1810.

Dar acolo, nefiindu-i priincios aerul, după constatarea medicilor, este strămutat la mănăstirea Târșor (Prahova).

Iată ce scrie Mitropolitul Dositei la 1810: Astăzi, 20 Martie, am primit scrisoarea de la părintele mitropolit și Exarh chir Gavriil prin Ioan, omul Sfintei Mitropolii, prin care mi se scrie că, întorcându-ne, să mergem la mănăstirea Aninoasa. Voi fi următor și, pentruca să fie știut că ne-au adus scrisoarea numitul Ioan, i s'a dat această adeverință ¹⁾.

Ultimele acte ale lui Dositei Filitis ca mitropolit al Ungrovlahiei sub ocupațiunea rusească.

Am spus că autoritatea lui Dositei Filitis, ca mitropolit sub ocupațiunea rusească, era redusă la cea mai simplă expresie. Urmărit de aproape de Exarhul Gavriil și sub autoritatea lui, mitropolitul nu mai însemna aproape nimic. Totuși trebuie să mărturisim că nici încercarea mitropolitului Gavriil, de a reforma consistoriul după modelul celui moscovit, întâmpinând o puternică opoziție din partea Mitropolitului Dositei, Exarhul Gavriil a trebuit să cedeze și nu l-a introdus decât după după demisia lui Dositei Filitis.

În timpul Mitropolitului Dositei Filitis autoritatea rusească a luat câteva măsuri, care de multe ori erau contrare obiceiului legilor pământești, altele erau bune, uneori arbitrare și de cele mai multe ori apăsătoare, de exemplu: senatorul Cușmicov ordonă la 4 Ianuarie 1809, a se da leafa episcopilor și preoților catolici «care se află în București ce săvârșesc slujba Dumnezească a credinței creștinești cei catolicește a Rămului, câte 100 taleri pe lună din banii rásurilor» ²⁾.

Mitropolitul Dositei și Divanul le recunoaște dreptul armenilor de a avea un arhiepiscop «care să fie păstorul

1) *Ius. Ort. Rom.*, XVI, p. 318.

2) *Arhive Cond. LXI, fila 5 v., ap. V. Urechtia, Ist. Rom. IX, p. 354.*

obștei armenesti ce se află în Moldova, Valahia și Basarabia, acest arhiepiscop al armenilor se numește Grigorie și care se află acum la și care nu este nici sub stăpânirea armenilor din Țarigrad, nici a patriarhului de la Ararat, iar șederea să-i fie de acum înainte la Iași (15 Iunie 1809)¹⁾.

De asemenea, ia măsuri, la 8 Martie 1808, ca să combată credința falsă a creștinilor, că ovreii, la Paștile lor,ucid câte un copil, spre a se comunica cu sânge creștinesc și, din această idee greșită, se nasc multe bănueli și pornesc cu vrăsmășie de către norod asupra lor, că și în trecutele zile, era să se întâmple o asemenea pornire din pricina unui copil de creștin, ce spărsese o fe-reastră a unui evreu și el alergând după dânsul l'a prins și l'a bătut luându-i căciula, a dat de bănuie că jidanul ar fi umblat să-l bage în casă și să-i ea sângele că să-vârșesc ovreii această faptă.

De aceia să dai porunci strasnice zapciilor agiești ca să nu se ațate o astfel de bănuială de către norod asupra ovreilor²⁾.

La 29 Septembrie 1811, a fost năpăstuit ovreiu Moise Sin Lazăr, cu năpăstuirea luărei de sânge de la locuitorul creștin din jud. Ialomița, dar constatându-se nevinovăția ovreiuului, a fost pus în libertate³⁾.

La 10 Iulie 1809, Divanul repetă porunca către egie (Politic) de a fi oprîți ovreii să deschidă prăvăliile și să lucreze în zilele sărbătorilor creștinești⁴⁾.

Măsura aceasta netolerantă s'a repetat și sub noul Mitropolit Ignatie în Octomvrie 1811.

Inființarea Cimitirelor.

O măsură cu rezultate cât se poate de folositoare pentru locuitorii orașelor, luată sub administrația rusească, este inființarea cimitirelor. Generalul Cușmicov, prin pre-dlojenia (adresa) trimisă Divanului la 9 Martie 1809, poruncește «ca de acum înainte oamenii ce vor muri aici politie (în oraș), să nu se mai îngroape în cuprinsul bi-

1) Arhive, Cond. LXI, fila 73 v., ap. V. A. Vrechia, *Ist. Rom.* p. 354.

2) Arhive, Cond. LXIV, fila 241 ap. V. A. Vrechia, *Ist. Rom.* IX, p. 355.

3) Arhive, Cond. LXVIII, fila 11 v. Ibidem.

4) Arhive, Cond. LXVI 270 Ibidem.

sericii, nici înăuntrul oraşului, ci să se orânduiască, locuri afară din oraş ca să fie spre îngroparea lor». De aceea porunceşte Divanul marelui stolnic Const. Predescu să meargă însuşi să aleagă locuri de cimitir, afară din oraş, la capătul fiecăruia din cele 4 strade mari ale oraşului Bucureştilor, ba şi la capătul de afară al oricărei alte uliţi, care merge afară din oraş, ca să găsească câte un loc la câmp, spre îngroparea locuitorilor de prin mahalale. Cuşnicov mai adaogă, în acea adresă către Divan, cu privire la cimitire, următoarele: în Principatele Moldovei şi Valahiei, să urmează două obiceiuri, care sunt şi păgubitoare şi foarte primejdioase: 1. că se îngroapă oameni în aceeaşi zi când mor şi se poate zice chiar după câteva ceasuri, 2. că se îngroapă trupurile pe la bisericile de prin oraşe, şi spune mai departe că cei ce sunt îngropaţi după câteva ceasuri, este ştiut din multe pilde, ce s'au întâmplat, că mulţi nenorociţi s'au descoperit că au fost numai lesinaţi, iar cât priveşte răul care se pricinueşte prin îngroparea morţilor prin biserici, «se strămtorează văzduhul şi mai greu, din cauza mulţimei norodului şi prea lesne se întâmplă boale multe, cum şi moarte, cum şi mai vârtos că în părţile acelea nu se îngroapă trupurile în adânc...» Cuşnicov arată inconvenientul higienic al acestor obiceiuri şi, de acord cu Dositei Filitis şi Exarhul Gavriil, cu care fiind într'un glas cu socotelile şi chibzuirile generalului, a scris acum către amândouă duhovniceştilor părţi ale cnejilor Moldovei Valahiei şi Basarabiei, ca de acum înainte să nu se mai îngroape morţi de cât a doua zi, cei cu moarte grabnică să nu se îngroape până nu se va face cercetarea morţii de către doctori sau altor obraze. Să se rânduiască locul de cimitire în afară de Bucureşti şi Iaşi, care locuri se vor sfinţi». Această dispoziţie de la 9 Martie 1808 e comunicată printr'un ordin circular la toţi ispravnicii judeţelor. Apoi se fac mai multe numiri de egumeni; la mănăstirile închinat rânduirea de egumeni se face tot cu recomandaţiunea mănăstirei la care este închinată. Numirea egumenilor unei mănăstiri, nu e valabilă de cât prin recunoaşterea Divanului ţării, de exemplu: Patriarhul Ierusalimului înştiinţează Divanul că numeşte egumen la mănăstirea Văcăreşti pe Protosinghelul Chiril, ce a fost până acum la Mănăstirea Sf. Sava, (metoh tot

al Sfântului Mormânt, și se află, pe locul unde se află azi statuia lui Mihai Viteazu) în locul lui Ignatie arhiereul ce a murit și ca să fie recunoscut de egumen rânduit de Patriarhul Ierusalimului, i se dădea la mână de către Divan, o autorizație ca să intre în funcție și să ia pe seamă toată averea mănăstirei¹⁾.

Când murea un egumen, Mitropolia rânduia pe un delegat al ei, care, împreună cu cel delegat de Divan, făceau inventarierea avutului mănăstirei și după ce-l instala pe noul egumen, îi dădea în primire toată averea după inventar. La 1808 Octombrie 3, se dă, dela înaltul Divan, un pitac către marele logofăt de țara de sus, vestindu-i că Neofit, egumenul dela Sărindar (aflată pe locul unde este astăzi Cercul Militar), plătindu-și datoria cea de obște, Divanul a orânduit pe slugerul Răducan, condicarul, ca, împreună cu omul Sfintei Mitropolii și cu Daniil ieromonahul, ce s'a rânduit epitrop la Sf. Mănăstire, să facă catagrafie de tot avutul răposatului egumen²⁾.

La 9 Octombrie 1804, întâiul divan scrie marelui Logofăt că a murit egumenul mănăstirei Sfântului Ioan «și ca să nu se facă vreun sfeterismos» [de lucrurile mănăstirei sau de ale răposatului egumen, îți scriu Dumitale, ca să faci catagrafie împreună cu orânduitul sfintei Mitropolii³⁾].

Pe atunci, a fi rânduit ca epitrop la vreo mănăstire, era un mijloc de chiverniseală; boieri mari, ca banul Costaki Ghica, primeau asemenea însărcinări, căci, din administrarea averii nemișcătoare a mănăstirei, trăgeau foloase mari, legitime și mai cu seamă nelegitime⁴⁾.

Mai departe, putem spune că egumenia, ca și epitropia la mănăstire erau socotite ca un mijloc de căpătuală sau, în limbajul timpului, de «chiverniseală». Aceasta o spune fără înconjur chiar Divanul. Mitropolitul Dositei, oricât era de redus în autoritatea lui de Ruși, tot îi mai lăsase dreptul ca să mai numească egumeni pe la mănăstirile neînchinat. Arhiereul Sevastis Dionisie Lupul,

1) Arhive, Cond. LXIV, fila 270 v. ap. V. A. Urechia, *Ist. Rom.* IX 358-359.

2) Arhive, Cond. LXVI, fila 35 ap. V. A. Urechia, *Ist. Rom.* IX p. 360.

3) Arhive, Cond. LXVI, fila 84 ap. V. A. Urechia, *Ist. Rom.* IX p. 360.

4) Arhive, Cond. LXVI, fila 41 v. ap. V. A. Urechia, *Ist. Rom.* p. 360.

român de origină, boier de neam, foarte învățat pentru timpul lui și mare patriot, era persecutat de mitropolitul grec Dositei Filitis, cum persecutați erau și alți arhimandriți români, ca Dionisie Ecclesiarhul, Naum Râmnicăneanu și alții, pe cari îi ținea la distanță și nu voia să li dea nici măcar câte un post de egumen. Divanul, la 17 Aprilie 1809, într'un ordin către Mitropolitul Dositei, îi cere să-l chivernisească și pe Dionisie Lupul (viitorul mitropolit al Ungrovlahiei) cu egumenia unei mănăstiri în care îi spune: Prea Sf. Ta, Părinte Mitropolite, îți este cunoscut că prea Sfinția Sa Părintele Șevastis, după ce se află pământean, este și fecior de boier. Știu cât de frumos s'a purtat și cu câtă bună orânduială și cu economie cât a fost egumen la mănăstirea Dealului, după cum și P. S. Ta însuși ai mărturisit, iar pricina pentru care s'a lipsit de aceia egumenie tot P. S. Ta o știi... Aproape de un an stă la Craiova fără nici o mângâere sau chiverniseală, de aceia potesc pe P. S. Ta ca să chibzuești ori în ce mijloc și chiverniseală vei socoti spre a-l odihni ¹⁾. Destituirea de egumeni de la mănăstirile închinat, de și aceia erau numiți după alegerea mănăstirii căreia era închinat, se fac ca afacere de drept în anii de administrațiune rusească și de sub ocupația rusească ²⁾.

Se reînoiește porunca prin care egumenii mănăstirilor sunt opriți pe viitor a arenda moșiile mănăstirești pe câte 3 ani fără știrea mitropolitului și a stăpânirii ³⁾.

Mitropolitul Dositei Filitis este îndepărtat din scaunul mitropoliei și înlocuit prin Ignatie fost episcop al Artei în părțile Ioaninei Epirului ⁴⁾.

Trebuie să adăogă aici că mitropolitul Exarh Gavriil continue a se amesteca în administrația bisericească a noului mitropolit ca și în timpul arhipăstoriei lui Dositei Filitis.

GH. M. IONESCU,

licențiat în litere și teologie, fost șef de biuro
în Ministerul Instrucțiunii, profesor
și director secundar.

1) Vezi mai departe biografia Mitrop. Dionisie Lupul.
2) Arhive, Cond. LXVI, fila 46 ap. V. A. Urechia, *Ist. Rom.* IX, p. 360.
3) Arhive, Cond. LXVIII, fila 78 v. ap. V. A. Urechia, *Ist. Rom.* IX, p. 361.
4) *Leavlodacs, Ist. Bis. Rom.*, p. 408. cf. *Bis. Ort. Rom.* XXVI p. 1336 - 1337.

DACĂ AM VORBI PE NEPREGĂTITE*).

Celce învață pe din afară trebuie să și știe pe din afară, să poarte cuvântarea „putrezită în mintea lui“, cum spunea Père de Ravignan. Aceasta e o nevoie de neînălțurat, pentruca omul să rămâie firesc, slobod, pentruca să-ți găsești simțirea pe care o aveai când scriai și adăogând apoi la ea pe acea pe care ți-o impun ascultătorii. Celce aleargă după frazele lui, pe care și le-a cioplit (de acasă), și se teme ca nu cumva să-i scape una, cel care poate vedea că odată îi scapă însuși planul și se găsește astfel afară din drum, în plin mărciniș, acela e cu totul încătușat: El este numai un grăitor care șovăiește, nu un om care vorbește.

În sfârșit, acel care învață pe deasupra, dacă vrea, trebuie să învețe a se desprinde de textul lui, a-și umplea liniștit golul pe care i-l lasă o ținere de minte poticnită; trebuie să ajungă în stare a întrebuița meșteșugul croirii pe loc, când este cuprins de o bună inspirațiune; trebuie să fie sprinten a se adapta la împrejurări neprevăzute; a lua seama la starea de fapt a ascultătorilor, a schimba ceva din programa luată, după nevoia la care-l silește venirea unor obraze la care nu se gândea sau după o împrejurare întâmplătoare, oricare ar fi. Pentru aceasta, el va trebui să aibă grija de a se deprinde să vorbească și pe nepregătite, în împrejurările care-i îngăduie aceasta, înaintea unor ascultători care sunt apropiați de dânsul, discutând materii ușoare, al căror cuprins e dobândit de mai nainte și cu care în adevăr nu te afli în nicio primejdie.

Iată acum ce trebuie să facă cel care nu vrea să învețe pe pe deasupra, dacă el are grija, cași cel dintâi, de a-și îndrepta metoda și de a o înzestra cu întregirile de trebuință.

Mai întâi, să știe bine că el e ținut să lucreze mai mult ca cellalt și nu mai puțin, după cum cred ceice nu-și dau seamă și gurile-cască. Acel care dă mai puțin timp și osteneală pentru cuvântarea lui, fiindcă o rostește pe nepregătite, e un prost ori e un om care nu lucrează cu toată cinstea. Beethoven, cel mai de seamă om care a fost vreodată între cei ce s'au înfățișat înaintea lumii pe nepregătite, își pregătea lucrările făcând însemnări pe caietele, pe cari apoi le rumega dealungul drumurilor. Lacordaire se pregătea câte două luni, scriind, luând-o dela capăt, alcătuind din nou, cu o înverșunare plină de o vrednică neliniște și astfel, toți fuc așa, înțeleg pe acei care înseamnă ceva. Gambeta, e adevărat, nu scria de loc, adică pregătirea sa nu privea partea rostirii prin grai. În ce privește laturea din afară, cea mai mare parte era lăsată în socoteala inspirațiunii clipei; dar el își lucra mult materia de rostit. „Incheeturile cele mari și împărțirile cuvântării erau însemnate cu slove mari și ușoare de văzut, pe foi mari de

*) Vezi „Biserica Ortodoxă Română“ pe luna Fevruarie 1929.

hârtie albă. Uneori o formulă, o rostire care-i venise în minte pe când se gândea, era însemnată ca un punct de orientare, pentruca de acolo iar să facă vânt cugetării¹⁾. S'ar putea da și alte pilde.

Niciun om de temei nu-și va închipui că adevărul va curge de pe buzele sale, cu toată tăria și frumusețea lui, fără ca să se îngrijească și el de aceasta. Infrânarea cugetării este o dureroasă nevoie. O năzuință nelămurită către împrăștiere și către lăsare în voia întâmplării ne silește să cheltuim multă tărie a duhului, când voim să punem în șir de bătaie și în mers însuflețit cunoștințele folositoare. Dacă te apuci să vorbești pe nepregătite, ai fericirile pe care le meriți. Neoprindu-te la un chip al rostirii, trebuie să prevezi douăzeci, chiar dacă la sfârșit alegi pe al douăzeci și unulea.

Ca urmare, trebuie să-ți pătrunzi materia până în adâncimi, să gândești temeinic la fiecare din părțile ei, să ai un plan cât se poate de limpede și fiind dator să-l ai, ca să fii încredințat că n'ai să te rătăcești. În scopul acesta, ne vom feri de asemănările amăgitoare între părți deosebite și mai cu seamă vom căuta cu grijă înlănțuirile, dovedirile și încheierile noastre. Pe lângă aceasta, ne vom sili să prevedem rostirile noastre cele mai tari, icoanele cele mai izbitoare, asemănările, apostrofele, gata însă totdeauna și a le părăsi pentru ceva și mai bun, dacă acel și mai bun ne iese înainte. În scurt, trebuie să știm bine ce voim să spunem și, cu una cu cu alta, cum avem s'o spunem. Trăsăturile cele mari trebuie să ne fie cu totul în mână. Să nu lăsăm în seama împrejurărilor decât mersul și scânteierea vieții.

În al doilea rând, celce se apucă să vorbească pe nepregătite e și mai dator ca altul de a avea o pregătire îndepărtată mai îngrijită, mai deplină, o cultură puternică, principii tari, cunoștințe de fapt și o experiență bogată, de unde el să poată scoate când nevoia va cere. Dacă el pofteste să spuie că poate fi gata fără să se fi pregătit, aceasta e numai într'o măsură. Căci el nu poate schimba starea de fapt decât numai începându-și pregătirea lui mai de departe. Pregătirea însă e totdeauna de trebuință. Nu este țâșnire de apă fără rezervoriu și cum apa nu se suie mai sus decât înălțimea izvorului din care vine, așa și omul se suie mai sus de pregătirea pe care o are.

Ar fi prea ușor să capeți fără să plătești și la iuțeală, cugetări drepte, înlănțuiri fericite între ele, graiuri curate, vii, exacte și tot ceiace alții cumpără cu preț scump la masa lor de lucru! Dar nu; acestea se plătesc, se învață. Whistler, curățind odată cu peria, timp de 4 ceasuri, un minunat tablou și văzând pe prieteni mirându-se că cere pentru asta o sumă foarte mare, le-a zis năprasnic: „Da, eu am făcut asta în patru ceasuri: dar a trebuit să muncesc patruzeci de ani ca s'o pot face în patru ceasuri“.

Acel pe care-l privești ca pe un inspirat era gata să vorbească de încă cu mulți ani îndărăt. El citește în amintirile lui de

1) *Mémoires de M. Auguste Gerard*, secretarul marelui tribun. Editura Plon, Paris.

demult ceiace tu crezi că toarce acum. Toarce, în adevăr. dar cum? El scoate din mintea lui ceiace a turnat în ea grăunte cu grăunte și ce s'a copt pe încetul, fără a ști, la soarele gândirii.

De aci urmează că vorbitorul pe nepregătite trebuie să scrie mult, mai ales la început. Scriind, înveți să vorbești. Numai vorbind, nu te înveți decât să trângănești, să spui ce ai mai spus, și vei vedea cum zarea ți se îngustează tot mai mult, atunci când vrei să te întinzi. Prinderea cugetării drepte și a rostirii se dobândesc printr'o muncă precisă, cercetată într'una cu grijă și stăruință, pe care nu ți-o poate da vorba. Ca să ai la îndemână cuvinte multe și o comoară de rostiri bine croite și luminoase, se cere aceiași silință. Iar pe lângă acestea, în ce privește însuși adâncul cuvântării, adică temelia lui, controlul prin scris este de neînlăturat. Nimenea nu cugetă drept, dacă nu știe să scrie. Totdeauna trebuie să te temi de vorbirea relămurită, pe care o crezi nemărginită, fiindcă e rău mărginită. Fraza scrisă scoate cusurul la iveală. Prin aceasta ești mai băgător-de-seamă și ceri mai mult dela lucrul tău, pe când celce vorbește pe nepregătite se amăgește prin vorbe late care-i ascund lipsurile.

Mai pune pe lângă asta că bucățile scrise alcătuiesc pentru tine un fond pe care-l vei găsi bucuros mai târziu și chiar de pe acum, în zilele de lipsă. Ele înseamnă un nivel pentru prefacerile duhului tău. Uitându-te din când în când la ele, înseamnă, să-ți capeți puteri.

Acestea sunt, dacă nu mă înșel, condițiunile de îndeplinit, fie pentruca să poți vorbi nepregătīt fără mari primejdii, fie pentru a învăța și a putea să vorbești fără ca duhul să-ți amorțească și graiul să se facă greoi.

Aceste condițiuni sunt ele împlinite de obicei? Trebuie să spunem verde că nu. Acei care învață adeseori scriu vorbind, pentrucă n'au știut să vorbească scriind. Ținerea lor de minte, n'a fost destul de deprinsă ori a fost leneșă și ei bâiguie. Această ținere de minte, pe care ei au încărcat-o cu de toate, fiindcă n'au știut să se lipsească de slujba ei, dacă cumva se întâmplă de se potlenește, te lasă să cazi drept la fund și să te zbați într'un chip dureros, și pentru tine și pentru ascultători. Deseori, de asemenea, neavând nevoie să se fie gata la orice cerere și neprimind să vorbească decât ținându-se de un text, meditează puțin și se mulțimesc cu o elocvență de hârtie, câteodată ciupită de ici și de colo, așa că munca lor oratorică este fără felurime, fără slobozenia mesului, lipsită de orice viață.

Dacă e vorba de grăitorii pe nepregătite, mulți din ei n'au spus astfel decât pentruca să le fie mai ușor și, fiindcă au avut oarecâtă ușurință, se folosesc de ea mai mult decât trebuie. Dar și ei nu stau mult cufundați în gânduri, deși pentru o pricină profluvantă. Ei socotesc că știu să biruie greutatea. Imprejurarea, oarecum înșelătoare a celor de față le este destul pentruca să le descurajeze înaintea vorbirii. Ascultătorii însă, pe care ei se bizuie, nu

le aduc nimic. Puterea de a ținea minte, dacă a fost lăsată în paragină, n'a fost înlocuită, pe de altă parte, prin cioplirea puterii de a cugeta, și se întâmplă că cugetarea lor sună a gol. Materia luată pe mână nu e tratată cum trebuie; cuvântul lor nu e în stare să puie stăpânire pe inimile ascultătorilor.

Toate acestea însă cer gândire dela celce se bizuie pe cuvântul lui pentru a-și sluji aproapele, pentru a-și plăti datoria sa socială. O pornire spre lene, care e mai răspândită decât însuși păcatul care poartă acest nume, ne îndeamnă să alegem, sub numele de metodă, un oarecare „mijloc ușor de mers la cer“, cași cum nu s'ar ști că în orice materie, *impărăția lui Dumnezeu se fură și că cei aprigi, cei înflăcărați sunt ceice o apucă*. Metode care se pare cea mai ușoară este cea în care trebuie să ai mai puțină încredere și, dacă nu te lași cu încrederea în ea, dacă te apuci să faci ceiace trebuie, vezi că de fapt ea este cea mai grea. Înștiințare pentru ceice umblă cu vorbitul pe nepregătite.

Intre cele două metode astfel cercetate, noi am lăsat loc pentru o metodă amestecată, așezată la granița celor dintâi și pe al cărei cuprins nu mai este nevoie să-l arătăm, odată ce am fost îndrumați spre ea din amândouă părțile. Grija de a fugi de păcatele extremelor te duce în chip firesc spre mijloc și eu cred că, fără a lăsa nimic din ce a fost spus despre partea bună a fiecăreia, despre puterea cu care împrejurările trag și ele în cântar, putem recomanda, ca cea care se poate întrebuița mai în de obște și ca cea mai bine garantată împotriva ispitelor dela dreapta și dela stânga, metoda care urmează.

Să scrii miezul și să-l înveți cât se poate de bine; dar (fără a te lipsi de o gândire adâncă și de meditare și de numeroase încercări interioare) să lași lucrurile de amănunt la alegerea și la inspirațiunea momentului.

Ce se înțelege aici prin miez? Trebuie să înțelegem miezul lucrării în toate înțelesurile cuvântului și cu privire la toate părțile care intră în alcătuirea cuvântării. Se vor înțelege, deci, în aceasta toate ideile, cel puțin ca un provizorat, fiindcă suntem înțeleși că, pe de o parte, vrei să fii sigur pe ce spui, iar, pe de alta, vrei să rămâi slobod în mișcări. Apoi, vei pune în aceasta miezul rostirii, adică bucățile, trecerile, mișcările, figurile cele mai de seamă, cuvintele de yreo însemnătate oarecare, nelăsând, pentru clipa rostirii, decât partea de umplură, pe care ești încredințat că ai s'o poți împlini cum se cade, dacă ești deprins cu stilul, prin scriere și prin experiența cuvântului.

După cum se vede, această metodă întrebuițează pregătirea, într'un chip mai mlădios, pe măsură ce te depărtezi de adâncul lucrurilor și te apropii de amănunt. Se înțelege că, în sânul ei, ai loc larg unde să te miști. Metoda aceasta are nesfârșite ramuri; dar oricum, ca înălțură primejdiile temute și păstrează mai toate foloasole. Oratorul nu este slobod cu totul, dar el și-a desfăcut legăturile și este acum col care le-a prins în noduri. El este un

născocitor care-și aduce aminte și un grăitor care născocește. Ținerea sa de minte este ușurată și totodată folosită, cași puterea sa de creare. El trebuie să se deprindă a duce înainte, fără încurcătură și fără sfială, munca grea a ținerii de minte și a creării. Dar asta se dobândește foarte iute și atunci nu mai ești cu lațul de gât, iar, de pe de altă parte, rămâi cu temelii puternice. Ca urmare, cuvântul va putea fi în acelaș timp studiat temeinic, precis și firesc; el va costa mai puțin și poate că va prețui mai mult. Starea dela început a lucrurilor are totdeauna mai mult farmec și-și dobândește mai multă încurajare. Ascultătorii, văzându-te fără stângăcie și bogat în material, pot fi împăcați mai bine. În loc de a scoate dintr'un rezervor, ei sorb dintr'un izvor.

La această metodă aleargă, firește, preoții, profesorii, care sunt datori către turma sau către școlarii lor, ca să le dea un învățământ precis, urmat de arătări despre lucruri, de îndrumări scurte și care, nefăcând elocvență solemnă, pot mai puțin ca alții să se bizuie pe ceiace se numește inspirațiune. În aceiași stare se găsesc predicatorii dela așa zisele retrageri duhovnicești și conferențiarilor apropiați, poștiți la cuvântarea deadreptul și personală, fără marele aparat de elocvență, dar, în schimb, cu material bine așternut și bogat.

Nu se poate spune în de ajuns că, în ce privește materiile gingașe, grele la precizat și în care preciziunea este de cea mai mare însemnătate, este lucru cuminte să scrii totul și să înveți totul, presupunând că nu-ți aduci cu tine și textul scris. Atunci, în adevăr, însușirile de viață și acțiune rămân mai pe de lături, pentru că lucrul de temeii este de a spune ce trebuie și a nu spune ce nu trebuie. Oare o cuvântare-manifest, o cuvântare-program, care știi că au să fie dejghiocate până la cele mai mărunte cuvinte, ar putea fi rostite fără o chibzuială de mai înainte?

O întrebare de încheiere, atinsă o clipă, este aceasta: Se poate citi pe amvon? Se poate răsfoi textul în sala de conferențe în văzul tuturor? Unii glăsuiesc zgomotos împotriva și n'ar fi departe să strige: Jos hârția sau, de nu, goliți sala! Eu îndrăznesc a spune că această propagandă nu e bună; că ea întinde primejdia de a descuraja minți foarte strălucite, a căror muncă nu e mai pre jos de cea a criticilor lor.

Dacă un om are ceva de spus și n'o poate face decât cu propteaua însemnărilor scrise, să i se lase însemnările și să fie ascultat cu seriozitate. El are chipul de a lăsa mai multă roadă decât încrezutul care măsoară estrada cu mânilor în buzunar. Aici este bine să uităm chestiunile de prestigiu. A fi în stare să croiești cuvântarea dintr'odată este o însușire prețioasă. Este însă o însușire de a doua mână. Ceiace trage la cântar, înainte de toate, este ce spui și cu ce graiuri spui. Lumea care te ascultă nu este atât de proastă ca să creadă că tu rodești atunci ceiace-i dai. Ce însemnătate are că tu îi croiești haina în care o spui ori că n'o croiești? Totul este să știi dacă te afli în fața unuia care vorbește.

Această socotință trebuie s'o avem în vedere când ne apucăm să dăm o dezlegare acestei probleme. Cu hârtie sau fără hârtie, aceasta nu e nimic. Dar cuvântul este o împărțășire. Indată ce curentul este tăiat și acțiunea încetează, cuvântul face loc unei citiri pe care ascultătorii ar putea tot așa de bine s'o facă și ei. A citi pe amvon, mai drept vorbind, a citi o conferență, un curs, o cuvântare scurtă, o bucată oratorică oarecare, în însuși înțelesul precis al cuvântului a citi, este deci cu totul oprit. Fără îndoială, nu așa au făcut Fénelonii și Lacordairii.

Dar a rosti cu hârtia înaintea ta, de ce nu? Este neîndoelnic că, pentru a izbuti strălucit, pentru a-ți păstra legătura cu ceice te ascultă, pentru a-ți păstra slobode, suirile și coborârile glasului, jocul privirii și al mișcărilor, trebuie să ai o mare experiență a cuvântului și prin urmare să fii în stare a vorbi fără să alergi la această ușurare. Dar de ce să te lepezi de un mijloc care-ți economisește puterile și vremea, când aceasta se poate face fără pagubă, și pentru ce să te ferești de a te face folositor în chipul acesta, dacă alt chip nu-ți este la îndemână și te primejduiești cu el să ajungi la neizbândă?

Omul să se gândească, să încerce, să se sfătuiască, presupunând că are temeuri pentru a se gândi la această metodă. Acesta e sfatul nostru. Soluțiunile *a priori* nu trag greu la cântar; acele pe care le scoți sub îmboldirea nesimțită a propriilor tale porniri, nu au preț decât pentru tine însuși. Dacă criticul se gândește la el, cel interesant să se gândească asemenea și să nu creadă orice cuvânt.

* * *

Iată părerile unui cuvântător bisericesc din ziua de azi, într-o materie care frământă gândirea multora. După cum se vede, de Sertillanges pune lucrurile mai în adâncul lor. Este vorba mai mult de *ce spui* decât de *cum spui*. Se înțelege, acest *cum* nu este fără însemnătate. Dar omul nu trebuie să se umfle de trufie gândindu-se că el poate vorbi fără a se pregăti și să fie gata cu cuvântul lui la orice chemare. Aceasta e o ușurătate. Că poți vorbi cu ușurință, bine. Dar lucrul se isprăvește aici? Ferească Dumnezeu! Lucrul cel mai de seamă este să spui cugetări vrednice, bine încheigate, judecăți trainice bine gândite. Mai de preț este unul care dă astfel de materiale, printr'o muncă grea și lungă pregătire, decât acel care este gata cu vorba oricând, dar fără să spuie ceva adânc.

Dar nu s'ar putea să spuie ceva bine lucrat, fără pregătire?

Nu. Dacă totuși găsim oameni care au vorbit ușor, fără a se pregăti mult și au fost gata cuvântarea lor, trebuie să știm că ei nu au muncit mult pentru cuvântare la care i-ai ascultat, dar cu atât mai mult au trebuit să aibă o pregătire mai veche. A crede că se poate vorbi numai fiindcă ai darul vorbirii, este o închipuire deșartă. A avea darul vorbirii înseamnă a avea darul de a spune ușor, nu și pe acela de a spune cu temei. Pentru aceasta din urmă, trebule ca omul să fi muncit mult în trecutul său: Nimenea nu

s'a putut lipsi de aceasta. Vorbirea pe nepregătite este o ispravă de care trebuie să ne ferim.

Scrisul lui de Sertillanges ne slujește pentru a pune bine în lumină această chestiune. El a arătat frumos cum se poate împăca slobozenia pe care dorești s'o ai în cuvânt cu temelia de gânduri bine alese pe care le rostești. O pregătire în ce privește planul, miezul cuvântării, unele bucăți de teme ale ei, îți vor fi de mare ajutor. Iar dacă vrei să ai te simți ușor, sprinten și neîncătușat, asta să fie în ce privește rostirea, alegerea cuvintelor. Este un bun sfat care ni se dă în această privință.

Tot așa de Sertillanges dezleagă atât de frumos întrebarea dacă să vorbești cu foaie sau fără foaie. Da, zice el, o predică citită, cași o conferență citită, nu sunt ceiace s'a făcut în șirul acesta de lucrare. Dar a avea o foaie după care nu citești, dar cu care te ajuți, nu este nimic de zis împotriva și nici nu-ți fură vioiciunea mișcării și viața vorbirii.

Acestea sunt gânduri folositoare și care meritau să fie cunoscute și dincolo de granițele țării în care s'au scris. Este ceiace am făcut, punându-le la îndemână cititorilor noștri.

Arhim. SCRIBAN.

RĂSPUNS LA O CHESTIUNE DE TIPIC

Sf. Disc se ia oare cu stânga? ¹⁾

Serviciile făcute de preoți în biserici și enorii trebuie să fie îndeplinite la fel, după prevederile tipicului bisericesc și a învățăturilor prescrise în cărțile de ritual, mai ales din Sfintele Liturghii. Înainte de legea clerului mișean, la multe biserici din orașe, ba și în multe sate mari cu biserici monumentale, împodobite frumos, făcute de boerii de mai înainte, erau câte 2—3 preoți și la unele erau și diaconi, de se puteau face soboare și la țară, la multe servicii mai însemnate, ca: Sf. Paști, Praznicile Împărătești, sărbătorile Maicii Domnului, la hramuri, pomenuiri, sfintele Masle, la cununii și înmormântări.

Atunci, în multe biserici, se săvârșeau zilnic sfintele slujbe, conform tipicului. Cei mai tineri din preoți erau îndrumați la îndeplinirea serviciilor de cei mai bătrâni și

1) Vezi *Rev. Lit. Rom.* pe Noembrie 1928.

cu mai multă practică, păzindu-se cu stricteță de toți, să nu se facă greșeli, prin neîndeplinirea întocmai a povătuirilor tipicului bisericesc.

După punerea în aplicare a legii clerului mirean, la 1 Aprilie 1894, preoții bătrâni s'au tot împuținat și astăzi rar unde se mai vede câte un preot, care să aibă vârsta peste 70 ani și 50 ani de serviciu preoțesc, iar prin multe sate nu sunt preoți, servind un preot la 2, 3 și chiar la 4 sate. Mulți din preoții mai tineri, având pretenția, că sunt mai învățați de cât cei bătrâni, au făcut serviciile, cum au crezut că e mai bine.

Preoții, la îndeplinirea serviciilor, trebuie să aibă o ținută ireproșabilă, cu smerenie și cu mare băgare-de-seamă întru paza îndatoririlor lor, să nu se supere, când alt preot îl învață de bine, ca astfel poporul, văzând pacea și dragostea, ce este între preoți, vor asculta cu mai multă băgare-de-seamă învățăturile evanghelice, propoveduite de preoți și, văzând faptele lor cele bune, vor preamări pe Tatăl nostru, carele este în ceruri.

Nimenea să nu aibă pretenția că știe totul. Legea pune episcopi (și preoți) oameni, cari au slăbiciuni și lipsuri, dar Duhul Sfânt, care li s'a dat, completează cele de lipsă. Nu e de ajuns a învăța numai teoreticește, ca să și se pară că știi tot; ci trebuie și practica serviciilor, după tradițiile păstrate dela înaintașii noștri, cari și ei le-au dobândit de la cei mai 'nainte de ei.

Negreșit, ar fi foarte bine, când unii din cei ce poate nu înțeleg bine ceva, să întrebe pe cei ce știu mai bine, cum trebuie să procedeze în unele cazuri, căci a ne îndrepta și a ne îndruma unii pe alții, cu duhul blândeței, al dragostei și al iubirii, aceasta nu poate fi de cât spre folosul nostru, un lucru plăcut lui Dumnezeu, care ne poruncește: «Îndreptați unii pe alții cu duhul blândețelor, «păzindu-te și pe tine, ca să nu cazi în ispită, purtați «sarcina unui altuia și așa veți plini legea lui Hristos».

Acestea zise, se venim la chestiune.

În sf. liturghie a Sfântului Ioan Gură de Aur, citim:

După heruvic, diaconul, dacă este, sau preotul, cădește sf. Altar și sf. Biserică, rugându-să întru sine și zicând psalmul 50 și alte tropare de umilință. Venind în sf. Altar, se închină la sf. Masă, sărută sf. Evanghelie și Sf. Cruce,

se pleacă spre popor și apoi merg la sf. Proscomidie, unde ridică sfintele Taine zicând: «Rădicați mâinile voastre la cele sfinte și binecuvântați «pre Domnul».

Dacă este diacon, preotul îi dă văzduhul cel mare de-l pune pe spate și apoi îi dă în primire, cu toată smerenia, sf. Discos, puindu-l pe capul său și cu toata socotința îl ține deasupra pe creștetul său. Iar dacă nu este diacon, ia preotul singur mai întâi văzduhul mare de-l pune pe spatelul său, apoi, luând în mâna stângă sf. Discos, îl rădică și-l ține pe creștetul său, iar sf. Potir îl ia în mâna dreaptă și așa încunjură cu sfintele biserica, mergându-i înainte paraclisierul cu 2 sfeșnice dela strana stângă, până în mijlocul bisericii, rugându-să preotul și zicând toate cele orânduite, prevăzute în sfânta liturghie, și apoi, intrând în sf. Altar, așează sfintele cu bună cu-cernicie, tot așa, cum au fost așezate și la proscomidie, adică sf. Discos la stânga și sf. Potir la dreapta, cum se văd așezate în tabloul cu rânduiala sfintei proscomidii, ce trebuie să fie în fiecare biserică și este și în cărțile sfintei liturghii.

La liturghia Sfântului Vasile cel Mare, procedăm în-tocmai, ca la liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur. Deo-sebirea este la liturghia Sfântului Grigorie Dialogul.

Unii preoți cred, că această liturghie e făcută de sf. Grigorie Teologul, prietenul marelui Vasile și al lui Ioan Gură de Aur; dar, acest sfânt Grigorie Dialogul, e alt sfânt, care a fost papă la Roma și se numește Dialog, adică al doilea cuvântător de Dumnezeu¹⁾.

Acesta a alcătuit această sfântă liturghie, mai 'nainte sfințită, care se săvârșește de ortodoxi în cursul Postului Mare, afară de Sâmbete și Duminici, praznicul Bunei Ve-nturi, Joia Mare și Sâmbăta cea binecuvântată; iar papi-ntașii o întrebunțează mai des.

Pentru a ști bine, fiecare preot, cum să săvârșească această sfântă liturghie, s'au prevăzut în cărțile de liturghie «învățătură pentru mai nainte sfințita și Dumneze-cesca liturghie» și «Arătare pentru oareșcare îndreptări «la slujirea liturghiei cei mai 'nainte sfințite».

1) Care asta să însemne dialog? Noi știm că înseamnă altceva: cel care dă naștere prin întrebări și răspunsuri, adică în *dialogi*. Nota Arthur. S. S. S.

În aceste îndreptări și povățuiri găsim foarte precis scris, cum trebuie să se urmeze.

La ducerea sfințelor, de la sf. Prestol la Sânta Proscomidie, se bate în clopoțel de trei ori, când pleacă preotul cu sfințele pe cap, însemnând cele trei persoane ale Dumnezeirii; când ajunge preotul la sfânta proscomidie se lovește în clopoțel de 2 ori, însemnând cele 2 firi în Domnul Hristos, firea cea Dumnezească și cea omenească.

La heruvic, după tămâiere, merg la sf. jertfelnic preotul și diaconul, unde, luând preotul văzduhul cel mare, îl pune pe umărul stâng al diaconului, asemănându-se liturghia aceasta cu oaia rătăcită, pe care stăpânul aflându-o, a luat-o pe umerile sale și a dus-o la staul.

Diaconul ține în mâna stângă o lumânare aprinsă, iar în dreapta cadelnița, cu care cădește asupra sfințelor, până intră în sf. Altar. Sfântul Discos cu Dumnezeieștele Taine le ia preotul *cu dreapta* și-l pune pe creștetul său iar sf. Potir îl ia *cu mâna stângă* și-l ține lângă pieptul său și, nimic zicând, trec în biserică prin ușa stângă, până în mijlocul bisericii, unde preotul ridică sf. Potir în chipul sfintei cruci asupra poporului, care stă în genunchiat, și apoi să îndreaptă către sf. Altar, unde așază sfințele, cu toată cucernicia, pe sf. Prestol, puind sf. Discos la stânga și sf. Potir la dreapta, ca și la celelalte sfinte leturghii, acoperind sfințele cu văzduhul cel mare, care stă deasupra lor, până după ce zice diaconul «să luăm aminte», când preotul, întinzând mâna dreaptă pe sub sf. văzduh, atinge numai cu multă frică sfințele Taine și zice: «Cele mai înainte sfințite sfințele sfinților».

Apoi urmează împărțășirea zicând: «cinstitul și prea sfântul trup și sânge al Domnului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, să dă diaconului» sau «mie preotului (cutare)».

Dacă este numai preotul singur, el se împărțășește cu sf. trup și sângele Domnului, fără a gusta din sf. potir, zicând: «Cred, Doamne, și mărturisesc» și celelalte, apoi: «mă împărțășesc eu, robul lui Dumnezeu, preotul (cutare) cu cinstitul și sfântul trup și sânge al Domnului Dumnezeu și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor mele și spre viața de veci, amin».

Iar dacă este și diacon, atunci preotul gustă de trei

ori din sf. Potir, nimic zicând; diaconul însă nu gustă, căci el va potrivi sfințele.

Cuvintele: «Iată, a doua oară mă apropii la nemuritoriul împărat», nu se zic, pentru că în sf. Potir nu este cinstitul sânge, ca la celelalte sfinte liturghii și nici cuvintele: «Mă împărtășesc eu robul lui Dumnezeu preotul (cutare) cu cinstitul și sfântul sânge», nu să zic, pentru că împărtășirea s'a făcut cu sf. trup și cu sf. sânge mai înainte de a gusta din sf. Potir.

Părintele T. Vasilescu din Pătărlăgele-Buzău, care a scris despre această chestiune de tipic, nu a cercetat și tipicul din cărțile de ritual, care explică bine, cum să procedeze preotul.

De altfel sfinția Sa scrie foarte sincer, că are *amintiri vagi, de la lecțiile de practică liturgică*, care însă nu l-au lămurit pe deplin. Mai spune ceva și despre tipicul P. S. Gherasim Safirin, dar nu precizează, ce a găsit prevăzut în tipicul acela, în această privință.

Prea Cuvioșia Sa Părintele Arhimandrit Scriban, în nota 2 de jos, fața 996, din «Biserica Ortodoxă Română», pe luna Noembrie 1928, zice: «Eu am slujit și cu preoți ruși și cu arhieru rus, cu diacon sârb (azi episcop), cu preoți din patriarhia Constantinopolului. La toți e la fel: discul stânga, potirul dreapta. La noi tot așa stau pe masa proscomidiei». Nici părintele Vasilescu și nici părintele Scriban nu spun nimic, cum să se țină discul cu sfințele sfințite în sf. marele post, la liturghia cea mai înainte sfințită, a Sf. Grigorie Dialogul ¹⁾.

La Botoșani a fost mulți ani Arhierul *Kesarie Sinadon*, fost Locotenent de Mitropolit Moldovei, cu care și eu am slujit ca diacon de multe ori. Prea Sfinția Sa a fost un neîntrecut slujbaș Arhieru și un mare îndrumător în rânduelile tipicului bisericesc. Acesta a fost pe la toate patriarhiile Ortodoxe și la Sf. Munte Athos, slujind și văzând toate orânduelile, ce se păzesc la acele sfinte biserici.

Dela Prea Sfințitul Kesarie au învățat mulți preoți orânduelile și așa au procedat cei mai înainte de noi,

1) Fiindcă nu de aceasta a fost vorba. Noi când scriem, ne ținem atenți de materia în discuțiune. Uite, la Sf. Voastră, discuțiunea e despre una, iar mai mult de 3 sferturi scrieți despre altele. Să scrim și noi la fel? Dar ce trebuia Păr. Vasilescu tot n'ați lămurit. Nota Arhim. Scriban.

preoți renumiți, ca Iconomul *Grigorie Buțureanu*, vechiu protopop, numit și bogoslovul; Iconomul *Ioan Băncescu*, cântăreț vestit și protopop, coleg cu părintele Buțureanu, precum și Iconomul *Dimitrie Stamati*, toți de la Biserica catedrală Adormirea Maicii Domnului, pronumită Uspenia, din orașul Botoșani. Părintele Stamati a fost un vestit preot tipicar, cu care am servit împreună timp de 15 ani.

Subsemnatul, cu tot respectul, rog pe Prea Cuvioșia Sa Părintele Arhimandrit Scriban, să nu se supere, dacă eu, preot seminarist de la 1875, am complectat nota Prea Cuvioșiei Sale, dând lămuririle cuvenite Părintelui Vasilescu ¹⁾.

Botoșani, 29 Ianuarie.

Econom HRISTOFOR MANOILESCU,
Parohul Bisericii Sf. Voevozi.

Ideia de Dumnezeu în filosofia lui Descartes și proba sa ontologică *)

1. *De la D'Aquino la Descartes.* 2. *Lupta contra tomismului.* 3. *Intre Franciscani și Dominicani.* 4. *Duns Scotus.* 5. *Apusul Scolasticeii.* 6. *Căderea aristotelismului și reînvierea platonismului.* 7. *Descartes.* 8. *Filosofia îndoelii.* 9. *Meditațiile.* 10. *Descartes și scolastica.* 11. *Ideia de Dumnezeu, criteriu al siguranței.* 12. *Meditațiile și proba ontologică.* 13. *Principia Philosophiae.* 14. *Ideia de Dumnezeu punct central al filosofiei carteziene.* 15. *Substanță și divinitate.* 16. *Valoarea probei ontologice a lui Descartes.*

D'Aquino isbutise să închege într'un sistem unitar diferitele curente ale epocii sale, fundându-le și „codificându-le“ ²⁾ după principiile logicei și metafizicei aristotelice și integrându-le dogmaticii creștine. Această grandioasă operă a marelui scolast e cea ce constituie titlul său de glorie neperitoare. El realizase pentru lumea creștină, cea ce marele său înaintaș și maestru realizase pentru

1. Mai trebuie. Ce spuneți e interesant, dar nu în materie. — Nota A. S.

2. W. Windelband, *Geschichte der Philosophie*, p. 261.

*) Vezi „Biserica Ortodoxă Română“ pe luna Februarie 1930.

lumea antică: *sinteza de cugetare a unei întregi epoci*. Istoria nu cunoaște alte realizări de această natură.

O astfel de operă nu fusese însă ușoară, mai ales pentru epoca în care o înfăptuise D'Aquino. Platonismul și Augustinismul aveau încă numeroși adepți, iar în lagărul aristotelismului, averoismul și iudaismul, reprezentau curente fățiș anticreștine, care făceau să dăinuiască încă „rezervele“ ridicate de biserică contra acceptării aristotelismului. D'Aquino isbutise să înlăture pedicele, să împace Biblia cu Aristot și Dogma cu „Primele principii“ ale Stagiritului. Dar tocmai prea strânsa legătură pe care D'Aquino o stabilește între sistemul său și metafizica aristotelică va fi aceia care îi va aduce și prăbușirea. „Armonia dintre știința helenică și dogmatica creștină realizată de tomism se va sfârâma curând“, dând naștere frământărilor care au dus la Renaștere și Noua Filosofie¹⁾. Firele cu atâta măiestrie strânse de D'Aquino în jurul sistemului său se distramă, pentru a se reuni iarăși, de astă dată sub egida platonismului revenit la cârmă, în filosofia lui *René Descartes*.

Dealtfel rezistența contra tomismului se manifestă foarte curând în sânul teologiei catolice. Ea pornește din tendințele anti-scolastice ale platonismului, care își avea încă numeroși adepți și e alimentată de rivalitatea dintre cele două ordine: Dominicani și Franciscani.

De notat e însă faptul că primii adversari ai tomismului sunt dintre confrății propriului său ordin: Dominicani. Aceasta ne-o atestă franciscanul *John Peckam*-unul din cei mai hotărâți adversari a lui D'Aquino, care spune că chiar în epoca de strălucirea a activității lui D'Aquino la universitatea din Paris, părerile sale erau criticate de propriii săi confrăți: „Etiam a fratribus propriis arguebatur argute“²⁾. Deasemenea, tot un dominican, arhiepiscopul de Canterbury — *Robert Kilwardby* — a fost acela care a început în Anglia lupta contra tomismului, făcând din universitatea din Oxford centrul acestei lupte³⁾.

Dar acei care duc sistematic lupta contra tomismului sunt: *Franciscanii*. Dela apariția „*Summe-i*“, ordinul franciscanilor ia oficial poziție contra tomismului, și, în rapor-

1. W. Windelband, *Geschichte der Philosophie*, p. 252.

2. M. de Wulf, *Histoire de la Philosophie médiévale*, vol. II. p. 33.

3. M. de Wulf, op. cit. p. 34.

turile pașnice dintre cele două ordine, intervine un conflict doctrinal care le va separa: tomismul¹⁾. „Summa theologica“ nu e admisă de către Franciscani decât sub censură și cu corectarea făcută celor 117 puncte încriminate de către franciscanul *Guillaume De La Mare* († 1289) în cartea sa de o violență pamfletară: *Correctorium fratris Thomae*. Dar adversarul cel mai înverșunat al tomismului este *Peckam*, care, ajuns arhiepiscop de Canterbury continuă și accentuează lupta începută de predecesorul său dominicanul *Kilwardby*. Oxfordul și Anglia ajung astfel centrul de opoziție contra tomismului. Aceiași ostilitate o manifestă de altfel și cercurile teologice franceze, ostilitatea care duce chiar la o condamnare formală a tomismului, sub Papa Ioan al XXI. Pe baza unei anchete făcute de episcopul Parisului *Tempier* în 1277, din însărcinarea papei, sunt condamnate 219 puncte din doctrina averoistă. Intre cei vizați, este și *Toma D'Aquino*, așa că condamnarea era directă și oficială. Deși tomiștii privesc această condamnare ca „o manevră“ anti-tomistă,²⁾ condamnarea există. Și cu toate că ea privea numai dieceza Parisului, a fost totuși bine venită pentru anti-tomiștii din Anglia, care au utilizat-o copios în lupta lor contra lui *D'Aquino*. *Kilwardby*, ca dominican, pune încă menajamente în atitudinea sa. „Eu nu condamn — scria el unui confrate dominican — aceste puncte ca eretice, dar le interzic ca periculoase“. Sub urmașul său, *Peckam*, condamnarea devine categorică și publică. Propozițiile încriminate sunt prohibite. *Peckam* se ridică contra „inovațiilor“ unor astfel de filosofi, pe care el îi numește „elatiores quam capaciores, audaciores, quam potentiores, garruliores quam litteratores“³⁾, recomandând revenirea „la doctrina solidă și sănătoasă a lui *Alex. de Hales* și *Bonaventura* și reîntoarcerea către ceia ce învăța *Augustin*“⁴⁾.

Cu moartea papei Ioan al XXI, opoziția contra tomismului slăbește. În sânul dominicanilor, se ajunge la o totală conversiune către tomism. Opoziția însă este dusă mai departe de cercurile anti-scolastice și în special de

1. M. de Wulf, op. cit. p. 33.

2. M. de Wulf, op. cit. vol. II, p. 35.

3. M. de Wulf, op. cit. vol. II, p. 38.

4. M. de Wulf, op. cit. vol. II, p. 35.

către franciscani, în marea lor majoritate elevi ai universității din Oxford și partizani ai lui Bonaventura. O deosebită importanță revine în această luptă lui *Duns Scotus*¹⁾. Deși Scotus nu întreprinde o critică directă a tomismului, totuși scrierile lui și marea lor influență au contribuit la subminarea și slăbirea tomismului și a scolasticei în genere. În special separația introdusă de el între teologie, „a cărei obiect este adevărul la anumite adevăruri superioare rațiunii“, și între filosofie, pe care el o întituiează „operă a păgânilor și Arabilor“, a contribuit la destrămarea tomismului, a cărui tărie consta tocmai în caracterul intelectualist și demonstrativ pe care i-l furniza metafizica aristotelică. Afirmarea *superiorității voinții* față de intelect: „*voluntas superior est intellectu*“ și a *individualului* față de universal contribuie deasemenea de a slăbi bazele fundamentale ale tomismului. Voluntarismul și individualismul scotist au fost sursele din care s'au alimentat curentele anti-scolastice în tendința lor de eliberare de sub jugul tomisto-aristotelic.

Separația între filosofie și teologie preconizată de Scotus este sursa din care „nominalistul“ *William Occam* (1300—1348), în dubla sa atitudine de franciscan și oxfordian, deci anti-tomist declarat, își va formula cunoscuta sa teorie a *îndoitei posibilități a adevărului*, care a grăbit procesul de disoluție al scolasticei. Occam, accentuând separația dintre filosofie și teologie, declară că anumite afirmațiuni pot fi adevărate după cerințele credinței „*veritas secundum fidem*“, fără să fie adevărate și după cerințele rațiunii, după cum altele pot fi adevărate după cerințele rațiunii, fără ca să fie adevărate și pentru credință, „*veritas secundum rationem*“. Prin această ultimă coasecincă trasă între filosofie și teologie, întreg edificiul scolasticei e lovit în însași

1. John Duns Scotus născut în Scoția. Data nașterii incertă. După unii 1274, după alții 1266. Intrat de tânăr în ordinul franciscanilor (1290), studiază la Oxford, excelențând în științele matematice și experimentale și suferind sugestiile anti-tomiste ale mediului. Profesează la universitatea din Oxford, cum și la cea din Paris, unde își ia bacalaureatul și doctoratul între 1293 și 1307. În 1308, moare în Colonia. Spirit critic prin excelență, el se ridică contra intelectualismului exagerat al averoismului și tomismului, proclamând superioritatea voinții față de atot-puternicia inteligenței. Formula lui: „*voluntas superior est intellectu*“ a fost sursa fecundă pentru dezvoltarea ulterioară a curentelor anti-scolastice și a misticismului. Pentru profunzimea sa de cugetare, i s-a decernat titlul de „*Doctor subtilis*“, ca o replică bine meritată față de titlul de „*Doctor communis*“ sau „*universalis*“, de care beneficia generalul sau înaintaș și rival Toma D'Aquino.

structura sa intimă. Aristotelismul este dislocat din sânul teologiei. Influența lui Aristot începe să apună și, în locu-i, se ridică idealismul platonian. Campania anti-tomistă pregătise de mult terenul. Prilejul însă, care a grăbit căderea aristotelismului, a fost lupta încinsă în jurul problemei *nemurirei sufletului*. Chestiunea constituției sufletului uman fusese unul dintre punctele suspectate din doctrina tomistă. Deși D'Aquino în această privință, atenuase cu mult doctrina aristotelică, totuși între aristotelism și teza nemurirei, cerută de doctrina creștină există un abis. Teza aristotelică conținea în sine un pericol permanent pentru doctrina creștină. De acest punct slab al aristotelismului, care se resfrângea și asupra tomismului, s'au folosit adversarii în lupta lor de eliberare de sub supremația scolastică. Lupta o începe *Marsilius Ficinus* (1433—1499), un înfocăt neoplatonic. În prefața cu care însoțește traducerea sa din operele lui Plotin, el face justa observație că Aristot, neadmițând nemurirea sufletului, ridică prin aceasta însuși fundamentul oricărei religii: „Illi, Peripatetici, quidem intellectum nostrum esse mortalem existimant hi vero unicum esse contendunt, utrique religionem omnem funditus aeque tollunt“.

Problema este reluată de *Petrus Pomponatius* (1462—1524), în cartea sa: „Tractatus de immortalitate animae“. Pomponatius ia poziție categorică contra lui Aristot, arătând primejdia directă ce o conține pentru religia creștină doctrina lui. Cu toată apărarea pe care aristotelicul *Augustinus Niphus* (1473—1546) o încearcă în favoarea lui Aristot din însărcinarea papei Leon al X-lea, Stagiritul încetează de a mai fi autoritatea nediscutată în sânul bisericii catolice¹). Pe măsură însă ce apunea aristotelismul, începea să se ridice platonismul. Momentul era de altfel cu totul favorabil unei reveniri a acestuia la cârmă. Prin căderea Constantinopolului și încercările de unire ale bisericilor, Apusul este invadat de reprezentanți ai teologiei și filosofiei răsăritene, fie trimiși oficiali ai Patriarhiei de Constantinopol pentru disputele teologice, fie simpli refugiați din fața invaziei turcești. Intre aceștia, erau pasionați adepți ai lui Plato, cum era acel *Gemistos Pleton*, care și

1. Paul Deussen, *Allgemeine Geschichte der Philosophie*, B. II p. 445 6.

înființează o academie platonice la Florența, la 1440, sau *Visarion de Trapezunt*, ajuns mai târziu cardinal papal. Lor li-se adaugă acel entuziast adept al neoplatonismului *Marsilius Ficinus*, care deschisese focul contra lui Aristot. Oaspeții greci aduceau cu dânsii noi orizonturi de cugetare, cum și toată pasiunea vechii lor dispute asupra întâietății dintre Plato și Aristot. Cunoscutea ceartă dintre Gemistos Pleton și Visarion, adepți ai platonismului, și compatrioții lor, refugiați deasemenea în Italia, *Theodor Gaza* și *Georgeos de Trapezunt*, partizani ai lui Aristot, actualizase și mai mult problema, dând câștig de cauză platonismului.

Curentul Renașterii, în plină înflorire, cu acea reînnoire către clasicismul helenic, face ca spiritele să se îndrepte cu mai multă înțelegere și simpatie către frumusețea clasică din opera lui Platon decât către stilul arid a lui Aristot. Deasemenea, Reforma, cu ura sa contra lui Aristot, „scutul drăcesc al Papilor“, cum îl numește *Luther*, contribuie ca balanța să încline spre Platon ca și spre acea bogată sursă de cugetare filosofică și teologică care era *fericitul Augustin*.

În atari condițiuni începe *noua filosofie*. Eliberată de disciplina scolastică, cugetarea începe a-și făuri noi sisteme, pline de toată vigoarea libertății și a originalității. Plato și Augustin, dialectica unuia și patosul religios al altuia, devin iarăși izvoarele vie de creație. „Absolutul“ poate fi nou *intuit* și din el se constituie noi sisteme de filosofie. Astfel vor proceda un *Cusanus*, un *Telesius*, un *Bruno*¹⁾.

Panteism și teism, realism și nominalism, raționalism și voluntarism, misticism și intelectualism, scepticism și pozitivism, toate se vor uni în ideia unei substanțe supreme, în Dumnezeu, sursa și încheerea tuturor acestor izbucniri și frământări ale cugetării eliberate de vechea disciplină scolastică, aflată în plină pasiune de creație. Ființa Divină, concepută ca „coincidentia oppositorum“ este cea mai caracteristică creație a acestei epoci de avânturi naive și îndrăsnețe.

La capătul acestei frământări, apare ca o necesitate spiritul creator și disciplinat al lui *Descartes*. Crescut în această atmosferă de nesfârșite frământări, dar instruit la

1) O largă expunere a acestei opere în „Filosofia Renașterii“ de P. P. Negulescu, vol. I.

disciplina scolastică a iezuiților, el este chemat, prin firea sa predispusă meditațiilor, ca și prin înclinarea sa pentru problemele matematice și astronomice, să înțeleagă și să capteze toate aceste curente cu tendințe atât de variate, supunându-le acelei disciplini de cugetare care făcuse faima și tăria scolasticeii.

La apariția sa, procesul de disoluție dintre filosofie și teologia scolastică se încheiase. În locul tiraniei tomisto-aristotelice se instalase frenezia libertății de cugetare. La umbra libertății, răsar însă, în primul rând, negațiile și inovațiile. *Și mai ales îndoelile*. Peste vechile credinți, se așternuse golul și îndoiala. De pretutindeni se ivesc „inoitorii“. Peste scolastica repudiată, cugetarea se îndreaptă ca spre un ideal, către trecutul îndepărtat al culturii helenicoromane, pentru reînvierea căreia lupta *Renașterea*. O nouă cultură trebuia refăcută peste sfărâmurile scolasticeii apuse. În locul rămas gol, se încrucișau cele mai despărechiate tendinți și curente. Căci dacă platonismul luase sau tindea să ia locul aristotelismului, el nu era singurul pretendent. Alături de el, își disputau terenul aproape toate curenteii vechii lumi reînviatăe, ca și ceia ce se lupta să rămână încă din scolastică. Dela sensualismul atomistic a lui *Democrit* și *Epicur* reeditat de un *Gassendi* și *Hobbes* sau pitagoreismul unui *Bruno* și *Cardanus* și până la misticismul protestant a lui *Weigel* și *Frank* sau cel augustinist al ianseniștilor, toate își afirmă dreptul și întâietatea. Lumea asista astfel la o adevărată anarhie a libertății, care fatal crease și o anarhie a cugetării. Mult dorita libertate, care dusesse la disoluția scolasticeii, risca acum să ducă la *disoluția filosofiei înseși*. Dominarea și disciplinarea logică a acestor frământări, încercată de *Baco de Werulam* cu a sa „*Instauratio magna*“, rămăsese fără ecou. Celce isbutește să unească toate curenteii, să le capteze și să le domine, unindu-le într'un singur sistem de cugetare, este *René Descartes*¹⁾.

1. *René Descartes*, sau cu numele latinizat, după moda epocii: *Renatus Cartesius*, se trage din o veche familie nobilitară a Touraine-ii. S'a născut în Lahaye, în Martie 1596. Studiile și le-a făcut în colegiul jezuit Laflèche, între anii 1604—1612, unde, potrivit metodei scolastice, alături de limbile clasice, învață morala și metafizica. Deși dobil fizicoște, iar sufletește inclinat spre meditație și retragere, totuși, codând dorinței familiei, îmbrățișează cariera armelor, între anii 1617—1621, cu care prilej are ocazia de a cunoaște în deaproape Germania. Urmând înclinațiilor sale fizice, se retrage din armată, refugiindu-se în singurătatea dela St. Germain, unde se dedică studiilor matematice și astronomice, pentru care avea o deosebită

Cu Descartes încetează perioada de desorientare și frământări și începe: *noua filosofie*. Punctul de pornire îi este dat din chiar fisionomia turbure a epocii. Prima îndatorire era eșirea din haosul de teorii și concepte în care totul era negat și nesigur. Trebuia găsit acel ceva *absolut sigur*, sigur prin evidența și simplitatea sa, care, la rândul-i, să nu mai poată fi supus îndoielei. Din acel „*De omnibus dubitandum*“ al epocii, trebuia scos actul primar al siguranței. *Indoiala trebuia să devină ea însuși sursă a siguranței*. Aceasta e geniala descoperire a lui Descartes prin care el rupe cu trecutul și inaugurează o nouă epocă de creație, o nouă filosofie. Această operă o realizează Descartes prin vestitele sale „*Meditationes de prima philosophiae*“. Ele erau fructul acestei îndelungate meditații din

aplicare, dar și meditațiilor asupra impasului în care se afla cugetarea filosofică, lipsită de orice criteriu de siguranță și conducere. În scopul unei lămuriri a propriilor sale frământări și îndoieli, el întreprinde chiar un pelerinaj pios la icoana făcătoare de minuni a Maicei Domnului din Loretto-Italia. Din aceste preocupări este scos încă odată de îndatoririle sale militare și ia parte la luptele contra Hugenoților. După asediul Rochelle-ii, se retrage definitiv din armată, ca și din viața publică, refugiindu-se în Olanda, unde se dedă exclusiv studiilor și meditațiilor filosofice, cărora le rămâne credincios până la moarte, survenită în urma unei răceli, contractate la Stockholm, unde se duse ca oaspete a tinerii regine Maria Cristina, prietena și admiratoarea lui Descartes, devenit celebru în acest timp. Moartea sa are loc la 1650. Retragerea din Olanda, care a durat peste 20 de ani, a fost cea mai productivă epocă din viața lui Descartes. Pentru a-și asigura deplina liniște a studiilor și meditațiilor și spre a nu fi descoperit și tulburat de prieteni și admiratori, își schimbă mereu locuința și reședința, peregrinând în nu mai puțin de 13 localități diferite. Contactul cu lumea îl întreține prin intermediul vechiului său prieten și coleg din Laflèche, jezuitul Marsenne, cu care stă în o continuă corespondență, fie informându-se asupra mișcărilor filosofice, fie polemizând, prin el, cu adversarii săi. Din retragerea sa din Olanda, publică la 1637 „*Essais philosophiques*“ care, alături de studii din domeniul fizicii și geometriei, conține și acel vestit „*Discours de la methode*“, care conține liniile generale ale noii sale filosofii. Tot de aici publică și vestitele sale „*Meditationes de prima philosophia*“ la 1641, în care, „sub forma acelei pasionate și dramatice convorbiri și frământări cu sine însuși, Descartes isbutește să învingă toate îndoielile rațiunii“ (*Wundelband, Geschichte der neueren philosophie* p. 170 B. D). Doi ani mai târziu, apare și „*Principia Philosophiae*“ care conține expunerea sistematică a întregii doctrine cartesiene. Influența lui Descartes a fost enormă, cu toată rezistența opusă de contemporani. În special rezistența se manifestă în cercurile eclesiastice. Din aceasta nu trebuie dedus că Descartes era adversar al catolicismului sau al religiei. Din contră, personal era un fervent credincios, cum ne-o dovedește și acel pelerinaj la Loretto, ca și influența sa în convertirea către catolicism a Mariei Cristina, fiica regelui Gustav Adolf al Suediei. (*Ueberweg-Heinze, „Geschichte d. Philosophie“ vol. 3, p. 92*). În ce privește doctrina sa, ideia de Dumnezeu formează punctul central al întregii sale filosofii. Adversitatea contra sa se datorește faptului că cercurile scolastice vedeau în filosofia lui Descartes definitivă lichidare a vechiului scolasticism. Cu toată această adversitate, Descartes n'a fost scutit totuși de acuzația de fi cochetul cu scolastica și de a se fi supus în multe chestiuni, din calcule de oportunitate. Acestor calcule se atribuie chiar atitudinea lui Descartes față de noua teorie astronomică a lui Galileo Galilei și revenirea asupra lucrării sale „*Le monde*“ rămasă nepublicată, din cauza condamnării lui Galilei.

retragerea din Olanda. Problema îl preocupase încă dela început și, pentru deslegarea ei, părăsește îndeletnicirile militare și face și acel pios pelerinaj la Loretto în Italia, *cerând credinței scut contra îndoielilor rațiunei*. Căci ideea de Dumnezeu și absoluta siguranță a existenței lui sunt primele puncte de sprijin ale lui Descartes în închegarea și desăvârșirea sistemului său. *Ideia de Dumnezeu* — și lucrul trebuie afirmat categoric — *formează punctul central a filosofiei decartice*. Siguranța existenței lui Dumnezeu este pentru Descartes aceia care garantează siguranța oricărei alte existențe și criteriul oricărei siguranțe. Această existență este punctul de plecare din „Discours de la Methode“, preocupare centrală din „Meditații“ și fundamentul inițial din „Principii“.

IOAN Gh. SAVIN,
Profesor la Facultatea de teologie
din Chișinău.

Seceta, îndemn spre credință

Acum, după război, trebuie să mărturisim cu toții, că sentimentul religios a început să scadă și la țară. Pricina o fi urgia războiului prin care au trecut, fiind nevoiți a împuşca și omorî fără nicio milă pe așa zisul inamic, ori că e o urmare firească a războaelor, care totdeauna au schimbat radical mentalitatea și felul de a fi al popoarelor. Și într'un caz și în altul, pentru noi nu este decât o constatare tristă, față de care nu trebuie să desarmăm, ci să ne luptăm din răzputeri, a-i duce iarăși la adevărata viață religioasă. Pentru a redeștepta în ei acest sentiment religios, ne vine în ajutor câte odată, însuș degetul lui Dumnezeu. Sunt multe din nenorocirile care cad asupra unora, pe care ei singuri și le mărturisesc și și-le atribue ca binemeritate. E un fel de redeșteptare a conștiinței lor și o recunoaștere în mânia justă a lui Dumnezeu.

Acestea sunt cazuri izolate, pe care le putem ști, fie din gura lor proprie, fie multe de prin ziare și cărți. Dar sunt unele pedepse date de Dumnezeu într'adins, pentru a face pe toți aproape fără deosebire de rang și vârstă,

să-și simtă fără-de-legile și să apeleze la ajutorul celui Atot-puternic. Intre aceste pedepse de ordin general, avem secetele și anumite fenomene naturale extraordinare. Secetele care, în județul nostru, Brăila, au fost mai la rând anii aceștia, afară de anul în care ne aflăm 1929, ne-a dat ocazii destul de bune, pentru a ne convinge de efectul ce-l au, de a face pe oameni să-și descrețească frunțile să-și ridice privirile în sus către Dumnezeu, pentru a-i cere mila sa. Câtă deosebire în felul de a fi când au ani îmbelșugați și atunci când au ani de secetă! În anii de secetă, mai ales prin primele zile ale lunii Mai, în fiecare zi vin aproape cu duimul la preot, spre a-l ruga să scoată sfintele Icoane afară la câmp și să le facă sfeștanie de ploae. Arșița grozavă a soarelui, pământul uscat și crăpat, iarba pârlițată și în multe părți nerăsărită, zbieretul disperat al dobitoacelor, țipătul copiilor și vaetul aproape al tururor, îi înfricoșează tot mai mult. La gândul că ceiace au pentru mâncare sunt spre sfârșite, iar pentru viitor n'au nicio speranță, îi face și mai mult să tremure. Le vin în minte, toate fărădelegile făcute. Ca la un cinematograf, li se desfășoară pe rând toate peripețiile vieții lor trăite și par'că din ce rulează mai mult filmul, le apar tot mai mari și mai grozave păcatele...

Cui să se adreseze? Către cine să se îndrepteze pentru a le ușura conștiința și a face să înceteze starea aceasta de lucruri așa de nenorocită, a secetei? Către cine? Există vreo ființă omenească, care să aibă puterea aceasta de a porunci norilor să-și reverse ploile peste holdele înțeleșite? Există vreo ființă omenească așa de bună, care să ne ierte de 70 de ori câte 7 pentru a-și putea întoarce mila către noi și a ne răcori pământul cu ploaia binefăcătoare? Nu!!!... Fiindcă, dacă ar exista această ființă omenească, cred că în fiecare zi lumea ar răstigni-o, făcând-o direct răspunzătoare de toate nenorocirile lor. Singura speranță nu le rămâne decât în Dumnezeu. La sunetul clopotului, care le dă de veste eșirea la câmp cu sfintele Icoane, pentru a face rugăciuni de ploae, se adună cu mic, cu mare. Bătrâni și bătrâne, gârboviți și cocoșați de greutatea anilor ce-i apasă, cu lacrimi în ochi fac ultimele eforturi, pentru a se ține de mulțime. În aceste clipe, cât de puțin psiholog ai fi, totuși poți să citești în ochi

și în expresia feții, că în sufletele lor e o neliniște mare. La câmp ascultă cu atâta atenție și evlavie rugăciunile ce se citesc, că, dacă ar fi de față vreun strein de religia noastră, ar pleca cu o bună impresie. Oameni pe cari de atâta timp nu i-ai văzut la biserică, îi zărești acum printre mulțime, îngenuchind și ascultând și ei cu toată dragostea și convingerea, la rugăciunile ce se fac. În legătură cu aceasta, am spus mai sus că, între pedepsele de ordin general, cari ne răscolesc conștiința și ne face să ne apropiem de Dumnezeu, sunt și fenomenele naturale extraordinare. În seara zilei de 3 Noemvrie 1929, pela orele 9, s'a întâmplat pe aci, pe la noi, un fenomen de felul acesta. O schimbare bruscă s'a făcut în atmosferă. Cerul, din senin, s'a acoperit cu nori deși și negri. Toți bănuiau că o ploaie mare se va deslănțui pe meleagurile noastre. Așteptam din minut în minut ca ploaia să înceapă. Dar deodată s'a auzit un vâjiit puternic și dese descărcări electrice, că aproape cerul eră luminat într'una. Frica mare ne-a coprins pe toți. Pe vreme ce trecea, vâjiitul acela tot mai puternic se apropia de noi. Fiecare nu ne gândeam decât la scufundarea pământului și deci la pierderea lumii.

În câteva minute, candela a fost aprinsă, tămâe și lumânări la fel, iar noi stam neîncetat cu ochii îndreptați la icoana din perete, făcând semnul sfintei Cruci, ca cel atot puternic să ne izbăvească de această primejdie. În această poziție ne aflam, când, deodată, pocnituri mari și dese se aud pe ferul depe acoperișul casei. Din zgomotul pe care-l făcea din pocniturile puternice depe fer și din geamuri, s'a putut lesne constata că trebuie să fi fost piatră. După un sfert de oră, totul s'a domolit, dar noi eram tot sub fiorul groazei. Aruncându-mi ochii pe fereastră, pretutindeni la oameni se zărea lumină pela geamuri, ba la unii și prin curte. A doua zi, disdediminează vedeai 10—15 inși la un loc, povestindu-și unii altora frica grozavă prin care au trecut și ce au făcut în acest timp. Mulți se plângeau că i-au găsit nepregătiți, neavând în casa lor tămâe, untdelemn, sau măcar un muc de lumânare pentru a-l aprinde la icoană și a se ruga. Interesant este, că și în aceste clipe de groază, tot către Dumnezeu și-au îndreptat privirea pentru a-i mântui de primejdie. Mă gândesc că se

văitau că le-au lipsit din casă tămâe și lumânări; dar oare cu sufletele erau pregătiți, pentru a trece din această viață, dacă eventual se scufunda pământul în acea clipă?

Ce înțelepte cuvinte găsim la Sfântul Evanghelist Matei 25, 13: «Drept aceea veghiați, că nu știți nici ziua, nici ceasul, în care Fiul omului va veni». Aceste semne de încercare, pe cari ni le dă Dumnezeu, nu sunt ele destul de vorbitoare, pentru a ne face să stăm pe loc și să ne cercetăm faptele făcute, pentru a ne îndrepta? Nu ne spun ele mai mult decât cea mai meșteșugită și izbită predică? Nu sunt ele omogene cu profetii pe care Dumnezeu ni trimetea din când în când poporului Israelit pentru a-l mustra și a-i aduce aminte că s'a depărtat de Iehova?— Sigur că da. La fel face și acum Dumnezeu, când lumea începe să se depărteze de El. Le trimete semne de felul acesta, pentru a-i face să-și aducă aminte că sunt fiii Lui și că deci nu trebuie să se depărteze de învățăturile și Poruncile Lui.

Preot D. VASILESCU,
Parohia Colțea—Brăila.

O INDATORIRE PASTORALĂ SPECIFICĂ VREMURILOR NOASTRE.

Ne-am strigat și aiurea durerea noastră sufletească, pentru întinderea păcatului pustiitor de suflete. Cât de nimicitor bântue el azi! Cine n'a auzit de numeroase furturi, înșelăciuni, tâlhării, chiar și din rândurile de unde, oricum, nu prea te-ai putea aștepta la așa ceva? Cine n'a auzit de numeroase nelegiuiri, de cari zilnic is pline gazetele noastre: sinucideri, omoruri, atentate, otrăviri! Apoi: feroase destrăbălări, precum violări, sifilisuri, narcotisme, alcoolisme, fel de fel de tatuări ale feței prin spoiri, ajustări și încondeeri; apoi bizarele potriviri ale îmbracamintei după câte și mai câte atitudini provocatoare ale trupului, și, în sfârșit, tot felul de monstruoziități câte ne mai cuprind, Doamne, în far' de fundul prăpastiei păcătoșiei, încât, dureros, ca un cuțit în inimă, simți zmucindu-se în adâncul ființii tale, grija răspunderii situației!

Unde ni sunt luminătorii, se întrecă mulți, și ce au

făcut împotriva răului preoții lui Dumnezeu? Știu că o bună parte din noi au plâns mult cu Sfântul Prooroc Ieremia : «Toți sunt niște preacurvari, au inimă mincinoasă și merg din răutate în răutate... se înșală frate pe frate și tot prietenul umblă cu vicleșug.... se înșală unii pe alții, își deprind limba să mintă și se trudesesc să facă rău... camătă peste camătă și vicleșug peste vicleșug... și să nu-i pedepsesc Eu pentru aceste lucruri, zice Domnul? (Ieremia 9₁₋₇) Și iarăși, cu Sfântul Prooroc : «Păcătuit-am, păcătuit-am, și nu ne-am întors !» (Plângeri 3, 43).

Problema este mare și largă, și noi nu vom spune aici decât câteva lucruri.

Timpurile scurgându-se, viața noastră religioasă se pare c'a atins în aceste vremuri, culmea îndepărtării de fondul sfințeniei primelor veacuri.

«In ceea ce privește starea ortodoxă a sufletului românesc (se exprimă un adânc cunoscător al sufletului creștin și românesc, P. S. Episcop *Vartolomeiu*, în lucrarea : In frunte cu Bapismul etc...), ea ne apare sub două forme destul de inferioare și de șubrede. La păturile sociale românești, mijlocii și de jos bunioară, ortodoxia strămoșească nu ne mai apare decât sub formă inferioară și restrânsă numai la instinctul religios, adică, ca o stare absolut rudimentară și primitivă, pe care păturile acestea se mulțumesc s'o împace numai cu ritualul. La păturile culte și suprapuse, starea aceasta a ortodoxiei este mult mai rea, pentru că păturile acestea pare să-și fi pierdut din sufletul lor chiar instinctul religios, nemai având pentru legăturile cu Biserica ortodoxă a neamului decât obiceiul religios, adică decât un legământ cu desăvârșire extern, provenit dintr'o deprindere ereditară și păstrat numai de ochii lumii. Dovada cum că așa este, ne-o dau, în modul cel mai sigur și cel mai luminos, insistențele mai ale tuturor din pătura aceasta de a li se oficia cât mai repede și de a li se prescurta cât mai mult, până și ritualul, aproape la toate slujbele bisericești pe cari și le mai fac pentru familiile lor» (pag. 3).

Iată prezentată de o minte maestră starea ortodoxă actuală a sufletului românesc, în evidenta criză religioasă.

Noi, privind mai mult, nu atât păturile culte cari vedem că nici ele nu se prezintă mai bine, ci pe cele din josul

ierarhiei sociale, cele țărănești — distingem pentru aici — două aspecte mai însemnate ale actualei crize moral-religioase.

Unul ar fi marea lipsă de cunoaștere a celor bisericesti, un analfabetism mai periculos decât cel cărturăresc și celălalt ar fi pervertirea conștiinței moral-religioase a creștinului.

Frații preoți au cunoscut, cred, pretutindeni, numeroase cazuri de analfabetism religios. De pildă : oare toți creștinii noștri știu să se roage frumos cum ne-a învățat însuși Domnul nostru Iisus Hristos în Rugăciunea Domnească ! Și de câte ori s'au bucurat ei de frumosul prilej de a auzi la botezuri, pe nași, spunând ei înșiși cu curaj, exact și cu convingere crezul nostru ortodox ? Eu unul jinduesc de mult după acest fericit prilej și tare mă străduiesc să-i fac apariția nu prea târzie ! Și apoi, câți dintre creștinii noștri, chiar ceice rămân la forma externă a ritualului, pricep însemnătatea acestei forme, care o face să fie pentru noi, ortodocșii, aceea și nu alta ? Câți cunosc mântuitoarele de suflet simboluri ale Sfintei Liturghii ? Câți iau cu tot cutremurul sufletesc Dumnezeiasca Euharistie ? Ba chiar tradiția ritualului, care pe alocuri se prezintă cu unele amănunte diferite, este lăsată mai peste tot, numai în grija câtorva femei mai în vârstă, cărora le revine pe drept meritul de păstrătoare de datini. Mulți nici nu-și fac frumos și demn semnul Sf. Cruci și Preotul trebuie să le explice până și aceasta. Și câți nași sau nașe nu ne mărturisesc teama lor la botezuri, că nu vor ști să răspundă când vor fi întrebați de Preot (la lepădările de Satana), dovedind astfel cât de streini sunt de Biserică, chiar și în această direcție.

Dar să renunțăm de a scoate aici toate observațiile de felul acesta pe cari le poate trage Preotul din viața-i practică. Fapt e că-i stă înainte un întunecos analfabetism religios și multă, grea și continuă luptă de catehizare ortodoxă parohială.

Am amintit însă și de-o înspăimântătoare lipsă de conștiință religioasă. Analfabetismul acesta religios, în parte, e datorit și amortirii sau chiar pervertirii conștiinței religioase a multora. Ea, conștiința moral-religioasă, sau cugetul cel bun din noi este dreptarul aprecierii între valoarea celor sufletști folositoare mântuirii și între utilizarea

vremelnică a celor materiale. Numai conștiința morală creștină, întregă, neperversită, păstrează adevărata accepțiune a preocupărilor omenești, condamnând animalitatea, egoismul și toate păcatele omenești, îndemnând spre binele și spre isvorul tuturor lucrurilor bune care este Dumnezeu. Cine are conștiință moral-religioasă are și conștiința vie a păcătuirii în toată întunecimea și grozăzia ei, are și conștiința pedepsirii Dumnezeești și, în cazuri când imboldurile cărnii au biruit, acela poate avea și muștrări de conștiință, cutremurări de cuget, afundări în adâncul sufletului creștinesc și deci și garanția reîntoarcerii. Numai răsădind în sufletul creștinilor farul acesta mântuitor din valurile pierzătoare ale păcatului, repunem în adevărata ei ordine viața noastră socială zgâlțâită de duhurile rele ale păcatului. Făcând vie conștiința morală a omului și redându-i încrederea în întregul ideal de viață creștin, nu vom mai auzi de furturi și tâlhării, de sinucideri și de crime, de destrăbălări și alte scrânteli monstruoase dela adezărata viață creștinească.

Aci trebuie dar, să stăruim mult, foarte mult, căci aci stă îndreptarea tuturor relelor. Știm că lucrul acesta este foarte greu și cere timp îndelungat și râvna tuturor doriților de bine și merită chiar sacrificii de vieți omenești. Pentru că de îndreptarea relelor sufiești, de cari sufăr cetățenii acestei Țări, e condiționat însuși bunul mers al neamului nostru. Ne-am întregit ca națiune, dar nu ne-am dat încă toate rodirile spirituale de care-i capabil poporul nostru adâncindu-și sufletul prin cultură și sfințindu-l prin eternele învățături ale creștinismului, spre a putea astfel, renăscut și palpitând și de o viață românească dela Nistru până la Tisa, să se impună în concertul Națiunilor înconjurătoare.

Pentru a lupta împotriva analfabetismului religios și pentru deșteptarea amorțitei conștiințe creștine a fiecărui credincios, pentru această sfântă luptă a reîncreștinării creștinilor nominali, sunt necesare concentrările tuturor puterilor conștiinței noastre proești.

Adânc, trebuie să rămână dar, înfiptă în conștiința noastră marea această îndatorire specifică a vremurilor noastre, de a propovedui învățătura Sf. Evanghelii în aceste vremuri, când sporind în alfabetism religios, viața noastră

duhovnicească se mărginește numai la exercițiul ritualului, de a invoca pentru creștini darul Sfântului Duh, ca să sfințească viața lor, o viață luminată de via conștiință moral-religioasă și de a-i conduce astfel pe credincioșii adevărului evanghelic, spiritualizați de Harul Sfântului Duh, pe calea înfăptuirilor demne de mântuirea creștinească!

Preot ARISTIDE N. GEAMĂNU
Iași-Gorju.

SETEA SUFLETULUI

Gastronomii și adoratorii Zeului Bachus, îndestulătorii poftelor trupului și închinătorii vițelului de aur nici odată nu vor putea ajunge să înțeleagă aceste cuvinte adânci, dar pentru ei și alții asemenea lor fără nici o valoare, în dicționarul limbajului omenesc. Intotdeauna procentul oamenilor idealști a fost cu mult întrecut de numărul butăverzimilor, trândavilor și robilor trupului. Timpurile de astăzi însă se caracterizează prin covârșitoarea precumpănire a elementelor materialiste asupra celor idealiste.

Înțelegem setea neostoită a gâtlejurilor mereu udate și mereu uscate, ale celor ce se vaicăra la toate răspântiile de scumpetea vieții și condemnabila guvernare a stăpânitorilor zilei. Pricepem foamea neastâmpărată a celor care consumă cu voluptate toate plăcerile cele mai rafinate și storc zilelor frumoase ale tinereții și vieții omenești ultima vibrație de senzație. Dar setea sufletească.... cuvinte de răs la o petrecere de bachanală, de batjocură la sgomotoasele petreceri de carnaval, nici de cum de resemnare, de reculegere, de privire într'o zare mai îndepărtată și senină. Au avut când-va un înțeles, dar înțelesul lor a fost înmormântat cu mare jale și lacrimi de crocodil în groapa trecutului îndepărtat, în marșurile funebre ale cinstei de altă dată.

Cine-i îndrăsnețul care turbură societatea, în toiul veseliiilor ei, cu aceste cuvinte sarbede, ca frunzile veștede ale toamnei? Cine se încumetă să întunece fețele și să încrețească frunțile curate și senine de tinereță și viață

fericită, cu aceste vorbe prevestitoare de moarte, ca și țipetele cucuvelei pe zidurile părăsite?

Cum se mai tem de moarte, cei care lucrează de zor la apropierea ei, cum se mai îngrozesc de pedeapsă, cei care așa de mult o reclamă, prin concepțiile de viață și prin immoralitățile, în noroiul cărora își târâe existența, fără un pic de credință într'un ideal, mai pre sus de orice critică!

Și totuși setea sufletului așa de ușor se poate întrezări, așa de ușor se poate percepe, numai să te smulgi o clipă din vârtejul ocupațiilor mărunte ale vieții și să ascuți odată cu bătăile inimei și tic-tac-urile liniștei și a singurătății, glasul tainic și tremurător al conștiinței tale de om, de flință pământescă și de atârănarea ta de o existență spirituală nevăzută atotputernică, atot bună, îndurătoare și iertătoare, care te cheamă și te așteaptă să-i urmezi îndemnul.

Această liniște, ca marea după furtună, îți arată că în orișice făptură sau fenomen ți-ai pune nădejdea, poți fi înșelat. O singură ființă însă care nu te poate înșela niciodată este numai Dumnezeu. Inchinarea către El astâmpără setea sufletului, învățătura lui o potoale, urmarea poruncilor Lui face sufletul să rodească fapte frumoase, după cum ploaia binefăcătoare face să crească florile, iar soarele dătător de viață face florile să înflorească și să rodească, să încante privirile să mângâie simțirea. Învățăturile Lui sunt mediul cel mai prielnic pentru suflet, biserica Lui este biserica de orientare pe marea înfuriată a vieții. Crucea din vârful bisericii Lui este stindardul, spre care toți credincioșii privind, se întăresc în lupta contra Vicleanului, sub orice formă s'ar ascunde.

Aș fi unilateral, dacă aș susține că numai religia potoale setea sufletului. Sufletul este legat de trup. Neglijarea trebuințelor acestuia va aduce stânjenirea puterilor sufletești. Îngrijirea de viața pământescă a prilejit marilor cugetători dealungul vremurilor studierea mijloacelor celor mai lesnicioase pentru biruința greutăților vieții omenești. Astfel a luat naștere știința, care, ca și religia, are un îndoit rol: ușurarea vieții trupesti și îmbogățirea vieții sufletești. Deci știința adevărată, care nu surpă temelile credinței, prin amestecul ei într'un domeniu, care nu-i

aparține, constituie al doilea izvor de apă vie, care astâmpără setea sufletului.

Dar și religia și știința, ca să se facă mai apropiabile minții omenști și să atragă atenția omului într'un chip mai plăcut, au alergat împreună la o născocire dibace numită «arta». Prin mijlocul acestei născociri, atât adevărurile metafizice, cât și cele pozitivistice, își croesc un drum mai sigur de reușită în inima omului, prin înfățișările frumoase și atrăgătoare, sub care se prezintă. Astfel a luat naștere și s'a dezvoltat aparte, într'un mod deosebit, cea mai cultivată, mai admirată și mai gustată ramură de manifestare a sentimentului omenesc, care fiind plecată de la inimă, tot la inimă merge. Prin mijlocul artei, biserica se umple de credincioși, prin întrebuițarea frigurilor literare, o predică se face mai ascultată, prin artele plastice, științele își deschid drumul adevărilor lor, prin cărți artistice tipărite și mai artistic alcătuite, științele își prepară teren de popularizare.

Dar arta nu numai prin religie sau știință își manifestă cuceririle sale. Prin cultivarea ei însăși aparte și-a creat operele ei nemuritoare, în fața cărora sufletul se simte transportat, de la perfecțiunea nevăzută, prin armonia cerească a tonurilor unei muzici desăvârșite, prin perfecțiunea liniilor și ansamblul culorilor unor tablouri, prin farmecul unei literaturi sănătoase și al unor poezii sublime, prin perfecțiunea formelor unor statui și opere arhitecturale de o neîntrecută frumuseță.

Aceste trei manifestări ale sufletului omenesc, care corespund celor trei facultăți sufletești : inteligența, voința și sentimentul, fără ca religia să fie limitată numai la una din ele, ci la toate aceste trei, sunt izvoarele nesecate care pot să astâmpere setea sufletului.

Fericit este acela care înțelege să aprecieze urmările folositoare ale întrebuițării acestor trei izvoare, către care trebuie să tindă tot sufletul să se cultive, ca să se poată împărtăși de nectarul frumuseților lor, precum cu totul nenorocit consider pe acela care nu vede mai departe de blidul cu bucate, de sticla cu băuturi ametoare și de buzunarul plin cu bani.

HRISTOS, NATURA ȘI FLORILE

„Priviți crinii câmpului...” (Matei 6, 28).

Primăvara, cu câmpiile și grădinile împodobite cu flori, aduce multă bucurie pentru toată suflarea omenească. Câtă bucurie au tinerii, când își împodobesc pălăriile cu flori, și nu mai puțină bucuria cauzează bătrânilor privirea florilor, aducându-și totodată aminte că, după trecerea lor din viața aceasta, urmașii vor sădi flori pe mormântul lor.

Cu atât mai vârtos își vor aduce aminte creștinii, deoarece țara despre care scrie evanghelia, este țara florilor : Taborul și Carmilul sunt munții cei mai împodobiți cu flori, iar primăverile în Palestina sunt adevărate sărbări ale nunții în lumea florilor.

Iisus însuși a privit florile cu bucurie. El ne îndeamnă și pe noi să le privim. Florile sunt o părțică a naturii. Omul și natura formează un întreg. Proorocii Testamentului Vechiu ne îndrumă adeseori la blăstămul care ajunge pe cei păcătoși, și «pământul lor va fi pustiu și uscat până când cei buni vor avea parte de țară ca o grădină a Domnului, cu spice cari rodesc însutit, o țară unde vor trăi în pace sub smochini și sub viță de vie».

Mântuitorul nostru și-a luat florile și pomul, sâmburele și rodul ca simbol al asemănărilor și pildelor.

Natura însă nu e Dumnezeuul nostru. Ea ne oferă alinare pentru suferințele noastre. Ea nu ne poate da pacea lăuntrică, nu ne dă viața statornică, precum nu ne poate da vreo putere de mântuire. Natura nici într'un chip nu soluționează întrebările și chestiunile familiare, sociale-religioase și politice.

Natura nu este mântuitor, ci este numai o făptură a lui Dumnezeu. Drept aceia natura în sine încă este bună, căci ce a creat Dumnezeu a făcut bine. Fiii lui Dumnezeu nu stau sub influența naturii, ci să ridice deasupra ei. «*Oare nu sunteți voi cu mult mai de preț decât ele, le strigă Iisus ucenicilor săi, arătând spre păsările cerului și spre crinii câmpului!*

Soarele și stelele încă sunt creațiuni ale lui Dumnezeu. El îngrijește de animale, el îmbracă crinii câmpului ; deci

natura este creația lui Dumnezeu, dar nu este însuși Dumnezeu. Să ne ferim deci a cădea în această greșală.

«Toate comorile naturii sunt o alegorie, un tablou mitologic al sistemelor cerești (Hamann).

Goethe a scris (1786) contesei Amalie : La operele de artă să găsește multă tradiție, iar creațiile naturii sunt ca un cuvânt de curând rostit a lui Dumnezeu. Operele naturii nu sunt chiar cuvinte a lui Dumnezeu, ci sunt semne ale lui Dumnezeu. Atari semne ce ni s'a dat prin pilde și asemănări sunt îndeosebi florile. O inscripție pusă deasupra intrării la grădina botanică din Marburg spune : *In minimis Deus maximus* (în cel mai mic-Dumnezeu este mai mare).

Florile sunt semnele prin care Dumnezeu își arată bunăvoința față de noi. El ne arată prin aceasta că tot ce e frumos s'a creat numai pentru om, nu și pentru animale. Zice doar psalmistul : *«Te laud că sunt o făptură așa de minunată. Minunate sunt lucrările tale și ce bine vede sufletul meu aceasta?»* (Ps. 139, 14).

Precum sunt împodobiți crinii câmpului, tot așa trebuie să se împodobească omul împlinindu-și chemarea după cuvântul și porunca lui Dumnezeu. Aci să referă (potrivesc) cuvintele lui Hristos, *că nici Solomon în toată mărirea sa nu este așa de împodobit ca acești crini ai câmpului.*

Florile să întorc spre soare, dela care își trag puterea și lumina necesară vegetației. Puterii soarelui este să se atribui puterea de viață a plantelor. El lucrează prin ele și le face să înflorească și să rodească. O rază de soare este de sprintenă, încât într'o secundă ocolește de 8 ori pământul și totuși sunt ființe cari prin aceste raze, le închid în camere ascunse de unde nu le lasă să iese până când nu-și fac slujba deplin, unde trebuie să muncească ca un muncitor să procure făină, zahăr, pâine, vin, lapte, carne și să aducă lemne, cânepă, cu un cuvânt să procure tot de ce omul și animalele au trebuință în viață. Aceste ființe mari prind asemenea raze și le fac de folos omenirii sunt celulele cele verzi ale frunzelor. În întunec aceste celule nu pot produce nimic din ce pot produce la lumina zilei.

Soarele nostru este Hristos. Fiii lui Dumnezeu să întorc spre el pentru a lua lumină.

O viață trăită cu Hristos ne aduce roadă dreptății.

ale faptelor mari în viață și mai pre sus, roadele iubirii.

Florile sunt copiii ceriului și ai pământului, create și formate din pulbere și raze de soare.

Florile sunt pentru noi un memento care ne arată cât de frumoși putem fi și noi prin lumina cerească. Florile cresc în tăcere prin aier, lumină, ploaie și soare. Prin apăsare și presare, prin împingere și mănare, nu să pot produce decât flori artificiale. Tot asemenea stăm și cu viața sufletească. Orice forțare și împintinare folosind orice mijloace de constrângere a temperamentului și a nervilor pentru săvârșirea unui lucru, nu pot produce un caracter constant și frumos.

Florile ne învață să fim cu răbdare. Trăim în natură, care ne procură răbdarea. *Linneé*, vestitul botanist, ne istorisește: Copilul când e mic și plânge, mama lui cu nimic nu-l poate liniști decât dacă îi pune o florică în mână. Cu privire la florile cari înflorească prin lumini și raze de soare, ne îndeamnă Hristos să lăsăm toate grijile noastre.

Tatăl ceresc, care le îmbracă mai strălucit decât e Solomon în toată mărirea sa, va purta grije și de noi: *Priviți deci florile, când griji zilnice ne copleșesc. Duceți florile în casele bolnavilor și le puneți pe masa celor întristați și necăjiți, poate că-și vor aduce aminte de cuvintele lui Hristos: «Nu grijiți de ce veți mânca și de ce veți bea și cu ce vă veți îmbrăca..., ci priviți crinii câmpului, care nici samănă, nici seceră și Dumnezeu îi împodobește»*. Florile sunt date ca simbol de iubire reciprocă, căci pentru cine strălucesc și dau miros? nu pentru ele, ci pentru oameni.

Creațiile toate din natură sunt puse la dispoziția omului. Cei mai de preț și cei mai împodobiți servitori sunt florile. Ele își lasă viața pentru ca să ne aducă plăcere și bucurie, ele mor împreună cu noi pe sicriu și în mormânt. Trandafirii și garoafele rețin și după moarte un miros al vieții. De aceea jertfirea de sine a florilor ne amintește de cuvintele și patimile Mântuitorului Iisus (dela Ioan 1, 3-16): *El s'a jertfit pentru noi, pentruca și noi să ne dăm viața pentru frații noștri. Acel ce nu este pentru altul nimic acela nu să poate numi ucenic al lui Iisus*.

Florile sunt și un simbol al deșărtăciunii. Sf. Grigorie de Nazianz scria odinioară: «Iubirea trupească, deoarece să referă numai la lucruri trecătoare, să asemănă florilor

de primăvară : «*Omul ca iarba, zilele lui ca floarea câmpului, așa va înflori, că Duh a trecut într'însul și nu va fi și nu-și va mai cunoaște locul său* (ps. 102-115 (6). *Pentru că tot trupul este ca iarba și toată mărirea omului ca floarea ierbei. Uscatu-s'a iarba și floarea ei a căzut. Iar cuvântul Domnului rămâne în veac. Și acesta este cuvântul cel ce bine s'au vestit întru noi* (I Petru 24-25).

Pentruca să putem avea viață vecinică, trebuie să credem în Iisus Hristos. Cine-l are pe El are viața vecinică.

Lăsăm acum să urmeze aci 2 istorioare despre flori:

I.

Intr'o zi caldă de vară, într'un mare oraș, o doamnă trece pe o uliță strâmtă a unui cartier sărac, purtând cu sine o corfiță cu flori mirositoare, pentru ale duce săracilor și bolnavilor în partea aceia a locului — plin de mizerie — cari în tot timpul verii nu au văzut vreo floare mirositoare. Astăzi însă n'avea în corfiță decât flori de caprifoiu care s'au desfăcut dela un buchet.

Trecând ea încoaci și încolo, deodată pe treapta unei case vede o fată june îmbrăcată sărăcăcios care, obosită și răpusă de căldura zilei, adormise pe pragul ușei. Pe fața-i mtoarsă și ofilită, erau trăsături adânci, care stârneau compătimirea doamnei, dar neputând-o pune în picioare, ca să schimbe cu ea vre-un cuvânt, îi pune floarea ce avea în poala hainei acestei copile nenorocite și să duse mai departe. Fata se trezește și privirea-i căzu pe floare a cărui parfum plăcut și dulce îl sorbea cu nesațiu. Dar iată că acest parfum reînvie deodată vechi amintiri.

Ea vedea cu ochii minții casa cea mică a tatălui său, care era înconjurată cu flori de caprifoiu. De câte ori în copilărie n'a rupt ea din florile acelea jucându-se!

Ea vede și pe părinții ei, cum stăruiau și cum o înfruntau să nu meargă în capitala țării. Dar ea îi asigură că va rezista tuturor încercărilor și primejdțiilor. Iată însă cum să schimbe toate! Ea a ajuns într'o societate rea, unde, în loc de-a avea parte de noroc și fericire, a găsit jale și mizerie. Abastăz că i trec în gând pe dinaintea ochilor. În timo de privit florile, i-se părea că o voce strigă : «*Sunteți voi și voi mergeți la Tatăl meu....*»...

Florișoara din corfiță ei, lăsa să întoarnă la părinți

și, dintr'un copil pierdut, deveni un copil mântuit a lui Dumnezeu. Așa s'a folosit Domnul de o neînsemnată floare pentru a reîntoarce un suflet pierdut și a-l rechema în casa părintească.

II.

Unde cresc ghiociei. În partea ostică a Londrei, unde vițiul își poartă rufele urâte și murdare, dacă nu e mai păcătos decât vițiul din partea elegantă a orașului de vest, totuși, pentru cruda urăciune, ne pare mai respingător.

Intr'o casă întunecoasă locuiau poate 6 din acele ființe mizerabile cari își călcau viața lor în noroiu, fără să se mai gândească la Dumnezeu și la demnitatea omenească. La o mică depărtare de această casă, își stabilesc locuința o ceată din așa numitele surori de caritate.

Intr'o zi li se trimite acestor surori o corfă cu cei mai frumoși ghiociei. Ele îndată să pregătesc și cuprind ghiociei în buchete pentru a le împărți săracilor. Pentru casa unde locuiau nenorocitele fete de stradă, era sorocit cel mai frumos buchet de ghiociei.

Punând cu grijă florile într'o corfiță—o soră de caritate plecă—și ajungând la ușa casei din stradă, bate să-i-se deschidă.

Dar când fata ce deschise ușa, zări florile cu miros de primăvară, o întâmpină strigând: «*Nouă nu ne trebuiesc flori, pentru noi nu se mai potrivesc florile.* Dar tocmai pentru voi le-am adus, răspunde cu blândețe sora de caritate, și acest vas cu flori îl puteți păstra pentru voi.

Intr'aceia veniră și celelalte fete. Ele aduseră corfa cu flori în camera lor, iar sora de caritate ceru apă și începu a așeza în vas plâpânzii și străluciiții ghiociei. «Așa-i că sunt admirabili? întrebă ea. Cu siguranță, vă vor procura plăcere aceste floricele, și eu voi aduce mai multe de acestea, dacă voi le veți primi.

Intr'o tăcere, mormântală stăteau toate în jurul surorii. Dar deodată pe cea mai tânără dintre fete o podidiră lacrimile: «*Eu nu pot suferi vederea lor,* strigă ea suspinând. *Ghiociei cresc acolo unde locuiește mama mea. Îngădu-ie-mi să viu cu D-ta, adaogă ea cu sfială.*

Făr'a sta la îndoială, sora de caritate luă fata cu cu sine pentru a-i asculta trista poveste. Fata și mama

de mult plâneau după fiica lor pierdută, căci de luni de zile nu le mai trimise nicio știre, nici un cuvânt.

În ziua aceea încă, li se trimise părinților vestea cea bună că copilul lor pierdut s'a aflat, și în curând după aceea se reîntoarse și fata plină de căință la vatra părintească, unde locuiau iubirea și frica de Dumnezeu și unde creșteau ghiociei.

(După Th. Traub.)

Pr. IOAN CRĂCIUN,
Spring-Sibiu

PRIN CONȘTIINȚĂ, LA DUMNEZEU

(Argumentul ontologic).

*Acum, când toată valea se pierde în amurg,
Când, cu șoptiri vrăjite, izvoarele se scurg,
Când, fremătând prin frunze, trec dulcile-adieri
Mă pierd în amintirea trecutelor dureri...*

*In sus um cer albastru, cu stele 'mpodobit,
Cu lami necunoscute pe aștrii de granit;
Iar jos este pământul, rătăcitor grăunte,
Pe care-mi consum viața, cu grijile mărunte.*

*Natura ce 'nsoțește posomorâtu-mi suflet,
Când suferă și strigă în rătăcitu-i umblet,
Deși îmi spune multe, cu glasul ei ceresc,
E moartă și nu simte, ce taine eu gândesc.*

*Căci ce 'nțelege lacul cu destul stufăriș
Sau ce simte izvorul, în micul său prundiș?
Și ce știe pământul și stelele ce știu,
In ce lume mă aflu, din care lume viu?..*

*Mirezme plutitoare în unde de zefir,
Parfum plăcut de roză, ce-mi prevocați delir,
Vol răspândiți în suflet senzații de mister,
Dur nu puteți să-mi spuneți, ce ureau acum, ce cer?*

- Nici tu ne 'mbătrânite, fugar nepăsător,
Tu timp, rămas acelaș, în veșnicul tău zbor!
Nici tu nu știi nimica... Ce sunt și unde merg,
• Când de pe scena vieții, visând am să mă șterg?*

*Pământule cu dealuri, cu râuri și cu mări,
Cu flori și cu parfumuri, cu vesele cântări,
Tu spațiu fără margini, tu timp fără popas,
Voi ce putești să spunești, de-al vieții mele pas?*

*Materia e moartă și spațiul e tăcut
Și tot ce mă 'nconjoară e 'ncremenit și mut,
Asupra originii, a toate câte sunt
In plină armonie, în cer și pe pământ.*

*Stingher ca un luceafăr, rătăcitoru-mi suflet
Pe bolta disperării, își curmă al său umblet
Că 'n fund acolo 'ntr'însul, din drumu-i plin de nor
Il chiamă la lumină un glas nemuritor.*

*E conștiința noastră, cu glasul ei ceresc,
L'al cărei aspru strigăt, încet mă lămuresc;
Prin ea 'nțeleg ce-i lumea, ce-i viața, ce sunt eu,
Că 'ntr'însa stă deapururi eternul Dumnezeu.*

*„O suflete te 'ntoarce! Ascultă cum se scurg
Izvoarele cu șoapte, în magicul amurg,
Ascultă cum prin frunze, trec adieri și cânt
Și câtă armonie e 'n cer și pe pământ!!*

*Admiră necuprinsul, etern, neînțeles,
Admiră-te pe tine, atom din cer ales;
Și 'n orice cercetare, ca să alungi ce-i greu,
Intreabă-ți conștiința, că 'n ea stă Dumnezeu“.*

I. IORDĂCHESCU,
Seminarist.



Intrebări în legătură cu salarizarea clerului

E lucru știut că, pe vremea când Statul Maghiar a regulat salariile preoților, înființând «Congrua», la stabilirea ei în raport cu pregătirile singuraticilor preoți, n'a luat în seamă pregătirea profesională a acelor, ci, știind că preoții ortodocși români, în cea mai mare parte — deși aveau teologia ordinară de la seminariile teologice din Sibiu și Arad — nu aveau, (cu abateri dela celelalte confesiuni), pregătirea complectă anterioară de liceu, de aceea, ca să-i poată mai ușor nedreptăți, sub formă scuzabilă tocmai această pregătire a luat-o ca bază la salarizare. Drept aceea a decretat că preoții cu mai puțină pregătire decât 8 cl. medii, nu sunt îndreptățiți la întreg salariul, *ci numai la jumătate (1/2) ceta-ce așa s'a și făcut.*

Cum că acest lucru intenționat contra Bisericii Române a fost făcut, se poate deduce de acolo că, mai înainte cu câțva ani, Statul Maghiar, regulând salariile notarilor comunali, față cu aceia n'a purces la fel ca și cu preoții, ci acelor, fără deosebire la feluritele lor pregătiri anterioare cursurilor administrative, considerându-i pre toți de notari, având aceleaș îndatoriri aceiaș raspundere, având a trăi cu familiile lor în aceleaș condițiuni sociale — *le-a dat acelaș salar.*

Consistoarele noastre de pe vremuri încă — neluând în considerare marea nedreptate ce li se făcea preoților noștri cu pregătiri necomplete, din partea Statului Maghiar — tot pe aceștia îi năpăstuiau, neadmițându-i să concureze decât la parohii de clasa III-a și mai cu greu la câte una de cl. II-a (de clasa I nici vorbi nu se putea). Parohiile de cl. III-a însă erau adeseori — precum sunt și astăzi — acelea unde era mai mult de lucru, printre minoritari, unde trebuiau preoții să ducă o luptă cu multă încusință și cu mare precauțiune, unde era lipsă de elemente cât mai bine pregătite; și erau peste tot cele mai sărace, unde numărul credincioșilor era mai redus și veniturile preotului aproape nule.

În astfel de împrejurări, o mare parte din preoțimea ortodoxă română de sub stăpânirea ungurească au dus

decenii de-arândul o viață de martir, făcând în acelaș timp cele mai mari servicii Neamului și Bisericei, lucrând aceeaș muncă în acelaș ogor cu ceilalți frați, însă *numai cu jumătate proviziune!*

Azi Statul nostru pare a imita procedura Statului maghiar de odinioară la stabilirea dotației preoțești — deși o face în detrimentul său — slăbind pe preoții români, în lupta lor cea grea dintre minoritari, cu salariile *după pregătiri*, nu după munca depusă și locul greu unde susțin acea luptă, dând în acelaș timp preoților minoritari — distrugători de țară — salare mai mari, făcând acelaș lucru, ca și când ar furniza muniția dușmanului, sustrăgându-o dela ai săi.

Fiind vorba de slujitorii bisericei, n'ar putea urma Guvernul în cea ce privește salarizarea clerului, pilda din Sfânta Scriptură, cu lucrătorul sosit în ceasul al 11-lea?

Au conducătorii acestei Țări creștine numai pe buze să aibă Biserica și să nu fie în stare a-și da seama ce însemnează ea pentru Țară și Neam?

Cine poate fi de vină, ca acelor preoți cari au depus și depun atâta muncă pentru înfăptuirea idealului național și moral (unii răbdând chiar și temniță și chinuri) să nu li să facă dreptate, ca și când nu li-s'ar recunoaște nici un merit?

Să mă întorc la cazul meu, al celui ce scriu acestea rânduri, numărându-mă și eu în categoria celor oropșiți și să întreb: ce păcat am comis față de neamul meu a cărei Biserică o servesc de 30 ani, ca serviciul meu de până acum să fie nesocotit?

Poate acea vină o am, că până când preotul minoritar fără familie din această comună, pe lângă salariul bogat ce-l ridica sub regimul unguresc, sfărâmând și din pâinea mea an cu an... câte-o bucătică, eu cu jumătate salar și fără venite stolare, mă sbăteam ca peștele pe uscat cu o casă de copii goi... și flămânzi...

Ori Guvernul filozofează așa, că pe preotul român deprins cu sărăcia, îl poate lăsa și pe mai departe în sărăcie; preotului minoritar însă datat a duce vieață boorească, să-i asigure și pe mai departe barem acel tralca să nu se compromită în fața lor?

Semnele cel puțin așa arată, când pe contul bietului preot român (ardelean) singur fără pregătiri complete, se fac atâtea deosebiri de salare și astăzi. Așteptăm ca Ierarchii noștri, cari cunosc bine această situație, să facă demersul în interesul preoției nedreptățite.

Coronca, jud. Murăș.

PARTENIE MATEI
preot ort. rom.

CRONICA INTERNA

CONSISTORIUL SPIRITUAL CENTRAL

HOTĂRÂREA

No. 1/930.

Președinte: Econ. D. GEORGESCU și raportor,

Membri: { Econ. V. I. Constantinescu.
Econ. Serghie Bejan.
Pr. Dr. Petru Debu.

Acuzator: Pr. Marin Pretorian.

Grefier: Diacon Gh. Vintilescu.

Lipsă: P. C. Membru Mihai Bendescu, fiind bolnav.

Astăzi, 22 Ianuarie 1930.

La ordinea zilei este judecarea recursului făcut prin petiția înregistrată la Nr. 64/1929 de d. Avocat N. Schiau din Sibiu — atât în numele său, cât și a reclamanților Jovrea Gheorghe și Hădărig Iosif — contra hotărârii Nr. 2/1929, a Consistoriului mitropolitan din Sibiu, prin care s'a hotărât respingerea d-lui N. Schiau de a face oficiul de apărător al reclamanților înaintea Consistoriului, deoarece nu îndeplinește condițiunile cerute de lege, cum și apelul reclamanților contra sentinței Nr. 12/1929 a Consistoriului eparhial din Cluj, relativă la acuzațiile aduse preotului *Romul Câmpeanu* din com. *Iclandul-Mare*, Eparhia Clujului.

Procedura este îndeplinită. La strigările făcute, s'a prezentat Pr. Romul Câmpeanu, lipsind recurenții.

D. Avocat N. Schiau, printr'o înștiințare înregistrată la Nr. 5/1930, face cunoscut că nu se poate prezenta în persoană, dar, pe baza art. 46 din noua lege a Curții de Casație, „înțelege a-și susține recursul și cere a se judeca în lipsa Domniei Sale, după actele din dosar și a fi admis“.

Reclamanții: *Jovrea Gheorghe* și *Hădărig Iosif*, cu petiția înregistrată la Nr. 18/930, înștiințează că nu se pot prezenta la proces, dar susțin acuzațiile contra preotului *Romul Câmpeanu* și a se lua măsuri contra lui.

Din aceste înștiințări rezultă că procesul este în stare de judecată și Consistoriul procedează la judecarea lui, după cererea preotului acuzat și a acuzării.

P. C. Econ. D. Georgescu, citește raportul întocmit în conformitate cu art. 274 din Regulamentul de procedură, din care rezultă ca un număr de locuitori din com. Icelandul Mare, eparhia Clujului, au reclamat pe preotul Romul Câmpeanu, acuzându-l că, fiind delegat de ei să cumpere în numele lor 31 jugăre de pământ cu fâneață, l-a cumpărat pe numele sf. Sale.

În urma anchetei făcute, a fost judecat de Consistoriul eparhial din Cluj și Consistoriul l-a obligat să dea locuitorilor cele 31 jugăre în schimbul plății lor; iar locuitorii să-i dea prețul unui jugăr drept cheltueli de deplasare.

Reclamanții au apelat sentința la Consistoriul mitropolitan din Sibiu și în ziua judecății s'au prezentat însoțiți de d. avocat civil N. Schiau. Consistoriul n'a admis pe d. N. Schiau să pledeze și, judecând apelul după actele din dosar, l-a găsit neînte-meiat și l-a respins.

Contra acestei hotărâri d. N. Schiau a făcut recurs în numele reclamanților, cerând casarea sentinței și, în numele său, cerând să i se recunoască dreptul de apărător înaintea instanțelor bisericești, pe baza că este jurisconsult arhiepiscopesc și înscris în barou.

S'a dat cuvântul Preotului Romul Câmpeanu, care a arătat că d. avocat N. Schiau a făcut recurs în numele său și al clienților, fără a arăta canoanele și articolele din legi, care au fost călcate. Cere respingerea recursului

P. C. Acuzator Pr. M. Pretorian arată că petiția d-lui N. Schiau cuprinde două părți: a) face recurs și semnează în numele reclamanților, fapt oprit de art. 247 din regulamentul de procedură, care stabilește că apelul va fi semnat de apelanți; b) d. N. Schiau cere să i se recunoască dreptul de apărător, deoarece e jurisconsult arhiepiscopesc, iar legea avocaților îi dă dreptul a pleda la orice instanță. Cererea este contrară prevederilor art. 16, punct 3, din legea pentru organizarea Bisericii ortodoxe române și art. 214 din regulamentul de procedură, cari prevăd că apărătorii să fie clerici hirotoniți și să împlinească formalitățile cerute de art. 215-221 din regulament.

Calitatea de jurisconsult arhiepiscopesc nu poate sustrage pe recurent dela îndeplinirea prevederilor acestor articole și nu este prevăzută între condițiunile cerute pentru apărători.

Pe baza celor arătate, cere respingerea recursului.

Desbaterile s'au declarat închise, după care,

CONSISTORIUL SPIRITUAL CENTRAL,

Având în vedere cererea de recurs, actele din dosar și susținerea părților atât oral, cât și în scris;

Având în vedere că recursul făcut și semnat de d. avocat N. Schiau, în numele reclamanților Jovrea Gheorghe și Hădărig

Iosif, nu îndeplinește condițiunile art. 247 din regulamentul de procedură, care stabilește principiu că, după cum reclama contra unui preot nu poate fi făcută sau semnată decât de cel lezat, tot așa apelul și implicit recursul trebuiesc semnate de cei ce fac apel sau recurs, nu de alte persoane;

Având în vedere prevederile art. 213 din regulament care stabilește că persoanele date în judecata instanțelor bisericești vor putea fi asistate de apărători, rezultă că apărătorii nu pot reprezenta pe clienții lor prin procură. Deci nu pot semna în numele lor apeluri sau recursuri;

Având în vedere că din actele aflate în dosar nu rezultă că s'ar fi călcat de Consistoriul mitropolitan din Sibiu vre o dispoziție canonică și legală și nici n'a fost divergență de păreri între cele două instanțe de fond care au dat aceeași sentință și deci cererea de recurs din partea reclamațiilor nu intra în prevederile art. 268 din regulamentul de procedură;

Având în vedere că d. avocat N. Schiau nu întrunește condițiunile prevăzute în art. 16, punctul 3 din legea de organizarea bisericii ortodoxe române, care prevede ca apărătorii înaintea instanțelor bisericești trebuie să fie clerici hirotoniți, iar art. 214 din Regulament stabilește că aceștia să fie licențiați sau doctori în teologie, cu o vechime de cel puțin cinci ani dela obținerea titlului de licențiat;

Având în vedere că chiar aceia, care îndeplinesc condițiunile din art. celele citate mai sus, trebuie să îndeplinească și formalitățile prevăzute în art. 215-221 din regulamentul de procedură, spre a fi înscrși în tabloul de apărători și să aibă carte de legitimație, spre a putea exercita dreptul de apărător;

Având în vedere că d. avocat N. Schiau nu este cleric hirotonit, chiar dacă ar proba că are titlul de doctor sau licențiat în teologie, n'a fost trecut pe nici un tablou de apărători bisericești și n'a prezentat carte de legitimație ca apărător;

Având în vedere că acele Consistorii cari au admis ca apărători persoane nehirotonite, sau au admis ca părțile să fie reprezentate prin împuterniciți (procuriști) înaintea judecății, ori să facă acte scrise în numele clienților lor, au lucrat nelegal și când hotărârile date în asemenea condițiuni s'au judecat în recurs la Consistoriul Central, ele au fost casate;

Având în vedere că Legea avocaților sau a Curții de Casație, invocate de d. N. Schiau, nu sunt aplicabile înaintea instanțelor bisericești, fiindcă niciun articol din lege sau din regulamentul de procedură nu prevede extinderea drepturilor prevăzute în acele legi și la instanțele bisericești;

Având în vedere că din prevederile legii și regulamentului de procedură, nu rezultă că jurisconșulți, de pe lângă episcopii și mitropolii pot susține procese înaintea instanțelor bisericești;

Acolo episcopiile și mitropoliile sunt reprezentate prin acuzatori oficiali (revizorii bisericești și acuzatorii);

Considerând că, din cele arătate, se constată că recursul a

fost semnat de o persoană care n'avea calitatea și că d. N. Schiau nu îndeplinește condițiile cerute pentru apărătorii bisericești, din care cauză recursul urmează a fi respins;

Pentru aceste motive, în unire cu concluziunile acuzării și în unanitatea de voturi,

H O T Ă R Ă Ș T E

Respinge recursul făcut de d. avocat N. Schiau din Sibiu, în numele reclamațiilor: Jovrea Gheorghe, și Hădărig Iosif și în numele său personal contra hotărâri Nr. 2 a Consistorului mitropolitan din Sibiu, dată în ziua de 28 Mai 1929, relativ la acuzațiunile aduse Preotului Romul Câmpeanu din com. Icelandul Mare, eparhia Clujului și confirmă acea hotărâre.

Dată și cetită în ședința de azi, 22 Ianuarie 1930.

(Urmează semnăturile)

CONSISTORIUL SPIRITUAL CENTRAL

H O T Ă R Ă R E A

Nr. 2/1930.

Președinte: Econ. D. GEORGESCU, raportor.

Membri { Econ. V. I. Constantinescu.
Econ. Serghie Bejan.
Dr. Pr. Petru Debu.

Acuzator: Pr. Marin Pretorian.

Grefier: Diacon Gh. Vintilescu.

Lipsă: P. C. membru Mihai Bendescu, fiind bolnav.

Astăzi, 22 Ianuarie 1930.

La ordinea zilei este judecarea recursului Preotului *Sebastian Sămărăscu* din Parohia „Valea Satului”, comuna Samara, jud. Argeș, făcut prin petiția trimisă Consistoriului spiritual mitropolitan de pe lângă sf. Mitropolie a Ungro-Vlahiei, cu adresa Nr. 109 din 18 Decembrie 1928, contra hotărârii Nr. 12 din 1929 dată de acel Consistoriu în ședința din 13 Iunie 1929, respingându-i apelul contra sentinței Consistoriului eparhial al eparhiei Argeșului, cuprinsă în procesul verbal Nr 598 din 26 Septembrie 1928, prin care a fost condamnat cu oprirea totală dela săvârșirea lucrărilor sfinte, cu reținerea salariului pe timp de două luni, în conformitate cu art. 4, paragraful I litera g. din regulamentul de procedură al instanțelor bisericești.

Procedura este îndeplinită. La strigările făcute, se prezintă Pr. Sebastian Sămărăscu, asistat de Pr. *D. Rădulescu* ca apărător.

Procesul fiind în stare de judecată, P. C. Președinte Econ. D. Georgescu, citește raportul întocmit în conformitate cu art. 274 din regulamentul de procedură, din care rezultă că preotul Sebastian Sămărăscu a fost dat în judecată din oficiu de organele

administrative ale Episcopiei Argeşului pentru motivele: a) că nu poartă costumul preotesc nici chiar când merge în oraş — cu toate observaţiunile ce i s'au făcut, — b) neglija cancelaria parohiei şi c) nu răspunde la ordinele ce i se dau de autorităţile bisericeşti.

Consistoriul eparhial de Argeş a judecat procesul în ziua de 26 Septembrie 1928, după ce-l amânase în ziua de 24 August 1928, în urmă cererii preotului acuzat de a i se da timp să prezinte acte spre a-şi proba nevinovăţia. Procedura a fost îndeplinită, însă preotul acuzat nu s'a prezentat înaintea Consistoriului, nici n'a justificat absenţa.

Consistoriul, după cererea acuzării şi în conformitate cu art. 149 din regulamentul de procedură, l-a judecat în lipsă, după actele din dosar şi prin sentinţa cuprinsă în procesul verbal Nr. 298/1929, l-a condamnat la oprirea dela săvârşirea oricărei lucrări sfinte cu reţinerea salariului pe timp de două luni de zile.

Făcând apel la Consistoriul mitropolitan din Bucureşti, după două amânări cerute telegrafic de preotul apelant, Consistoriul l-a judecat în lipsă, în şedinţa din 13 Iunie 1928, deşi procedura nu era îndeplinită, şi, prin hotărârea Nr. 12/1929, i s'a respins apelul ca neîntemeiat.

Contra acestei hotărâri, a făcut recurs cu aceiaşi petiţie, cu care a făcut recurs şi contra hotărârii Nr. 13/1929, dată tot de Consistoriul mitropolitan din Bucureşti în aceiaşi zi, motivând că procedura n'a fost îndeplinită şi deci procesul nu se putea judeca.

După cetirea raportului, s'a dat cuvântul Pr. D. Rădulescu, apărătorul preotului recurent, care a spus că Pr. Sămărăscu n'a avut posibilitatea să se apere nici înaintea Consistoriului eparhial, nici înaintea celui mitropolitan, deoarece a fost judecat în lipsă. În conformitate cu art. 262 alin. 3, art. 151, 184 şi 213 din regulament; canonul 75 şi 95 al sinodului din Cartagena şi canonul 23 al Sinodului IV Ecumenic, cere amânarea procesului, spre a i se da timp Pr. S. Sămărăscu, să probeze cu acte nevinovăţia sa.

Părintele *acuzator* Pr. Marin Pretorian, având cuvântul, arată că cele arătate de apărător privesc fondul şi deaceia în conformitate cu art. 247, 148 şi 149, din regulamentul de disciplină, cere respingerea incidentului şi judecarea recursului.

Consistoriul, intrând în deliberare, găseşte incidentul neîntemeiat, fiindcă priveşte fondul, şi-l respinge, hotărând judecarea recursului.

După redeschiderea şedinţei, s'a dat din nou cuvântul părintelui apărător, D. Rădulescu, care arată că procedura n'a fost îndeplinită la judecarea apelului şi, în conformitate cu art. 279 din regulamentul de procedură, procesul nu se putea judeca. De aceea cere admirarea recursului, casarea hotărârii şi trimiterea procesului să se judece din nou tot de Consistoriul mitropolitan din Bucureşti.

Acuzarea, având cuvântul, pune aceleaşi concluziuni şi, pe

baza art. 90 și 279 din regulamentul de procedură opinează a se admite recursul.

Judecata fiind luminată, s'au declarat debaterile închise, după care,

CONSISTORIUL SPIRITUAL CENTRAL,

Având în vedere actele din dosar și susținerile apărării și acuzării;

Având în vedere că Pr. Sebastian Sămărăscu a atacat cu recurs hotărârea Nr. 12/1929 a Consistoriului spiritual mitropolitan, motivând că a fost judecat în lipsă, fără ca procedura să fi fost îndeplinită și apelul i-a fost respins, lipsindu-l astfel de dreptul de a se apăra;

Având în vedere cuprinsul art. 90 din Regulamentul de procedură, în care se prevede că vestirea părților se face prin luare de dovadă scrisă și numai când părțile sunt prezente nu mai este trebuință de asemenea dovadă.

Având în vedere că, deși art. 90, se referă la procedură în cazuri de anchete, dar prevederile acestui art. trebuiesc îndeplinite și de instanțele judiciare bisericești, fiindcă practica legală și juridică cere să se justifice înmânarea citațiilor prin dovezi scrise sau prin procese-verbale, care se atașază la dosar;

Având în vedere art. 278 din regulamentul de procedură, care stabilește, pentru Consistoriul Central, ca dovezile de primirea citațiilor să fie atașate la dosar; iar art. 279 spune: „*Dacă dovezile lipsesc, recursul se amână pentru alt termen*“; urmează deci că aceiași procedură trebuie urmată la toate instanțele judiciare bisericești;

Având în vedere, că pot să fie interese, care să tindă la tărgănirea judecății prin neîndeplinirea procedurii. În acest caz, Președintele Consistoriului trebuie să facă uz de prevederile art. 85 din regulamentul de procedură, intervenind la Chiriaria respectivă să facă cercetările necesare și să aplice pedepsele cuvenite celor vinovați de neîndeplinirea procedurii;

Considerând că instanța de apel, Consistoriul spiritual mitropolitan, n'a intervenit către Sf. Episcopie a Argeșului spre a constata motivele neîndeplinirii procedurii în cazul Pr. S. Sămărăscu și a judecat apelul în lipsa apelantului, când procedura nu era îndeplinită;

Considerând că, la dosarul Consistoriului mitropolitan nu se găsește dovada de înmânarea citației venită după judecarea procesului, spre a putea constata Consistoriul Central dacă Pr. S. Sămărăscu a cunoscut sau nu termenul de judecată; iar în cazul când n'a venit, instanța de apel trebuia să intervină spre a i se trimite acea dovadă sau să i se înapoeze citația;

Pentru aceste motive și considerațiuni, în unire cu concluziunile acuzării, și în unanimitate de voturi,

HOTĂRĂȘTE :

Admite recursul preotului Sămărăscu dela parohia „Valea Satului“ com. Sămara, jud. Argeș, contra hotărârei Nr. 12/1929 a Consistoriului mitropolitan din București, pe care o casează și dispune, în conformitate cu art. 285 din regulamentul de procedură, ca procesul să se judece din nou, tot de Consistoriul Spiritual mitropolitan din București.

Data și cetită în ședința de astăzi 22 Ianuarie 1930.

(Urmează semnăturile).

C U V Â N T

la înmormântarea Comisarului Gh. Tunea, care
s'a spânzurat în casă.

Fraților, vestea morții lui Gh. Tunea ne-a mirat, iar felul morții lui ne-a înmărmurit! Omul voinic, plin de viață, în floarea vârstei, să-și curme singur zilele, despărțindu-se pentru vecie de tot ce a avut mai scump, de soție și copilă, iată ce nu pricepem! De aceea, în fața morții lui, stăm fără glas și uimiți de câte taine adânci e cuprins sufletul nostru, pe care numai Dumnezeu îl cunoaște în tot sbuciumul lui!

Il știm pe Gh. Tunea ca om de familie, ca fiu al Bisericii și ca slujbaș al Statului. Casa lui era plină — ca un stup — de toate bunătățile. Domniau într'insa ordinea, curățenia și belșugul; stăpâna într'insa pacea, dragostea și cea mai largă îngăduială. Un cuib fericit al unor oameni cumiți și cinstiți! Ce frumusețe! Căminul lor era o adevărată bisericuță, în care scliffeau candela, mirosea tămâia, stăpâna evlavia! Oh Doamne! Cum de-ai îngăduit diavolului să pătrundă în această cetățuie creștină și să turbure suflete așa de mulțumite! Ca slujbaș al Statului, a fost de laudă prin cinstea și hărnicia lui. Mulțimea de față a tovarășilor de slujbă și a cetățenilor din Circumscripția sa ne arată îndestul, cine a fost Comisarul Tunea!

Și acum, Fraților, să tragem învățături din această moarte groasănică, pentru că ar fi păcat să trecem pe lângă rău cu ochii închiși!

Întâi învățăm, că diavolul ne pândește în toate clipele vieții noastre și chiar la înfricoșatul ceas al morții! Mai ales dă el năvală asupra celor buni și caută să străpungă căminul celor credincioși. În această luptă aprigă a vrășmașului cu fiii lui Dumnezeu, bine ca tot creștinul să se înarmeze cu pavăza tare a credinței și cu nădejdea în ajutorul cel puternic al lui Dumnezeu, care întărește pe cel slab și mântuiește pe cel ce rabdă până în sfârșit, punând pe dușman așternut sub picioarele lui. Altmintrelea suntem pierduți: moartea de astăzi ne arată acest adevăr:

A doua învățătură este că omul se sfințește aici pe pământ și de sigur și acolo în ceruri, nu numai prin frumusețea unei vieți curate, ci și prin felul morții sale. Eroii neamului nostru

fost-au ei poate în viață fără multe virtuți, oameni cu multe slăbiciuni, de rând, amărați. Totuși, prin moartea lor vitejească, sunt acum sfinții neamului nostru și în fața lor îngenuche toți împărații lumii. De aceea, este bine ca în toată vremea vieții noastre, să ne rugăm împreună cu Biserica, zicând: sfârșit creștinesc, cu pace, nerușinat și cu răspuns bun la înfricoșata lui Christos judecată, dă-ne, Doamne!

Și acum, Fraților, Ca cel din urmă cuvânt, vă pot spune, că viața lui Gheorghe Tunea ne poate sluji de pildă în trai nouă celor ce-l cunoaștem; dar în acelaș timp, moartea lui să ne fie farul roșu de pericol, care să ne oprească de a apuca pe drumul lui, ce duce la pieire sigură. Amin!

Pr. D. MUȘĂȚEANU
bis. Sf. Treime-Tei, București.

STRIGĂTUL ORTODOXIEI ÎMPOTRIVA NELEGIUIRILOR RUSEȘTI

Ziua de Duminică Ortodoxiei, 9 Martie a. c., a fost întrebuințată, în toate țările ortodoxe, pentru a se face slujbe cu rugăciuni pentru apărarea Bisericii Ortodoxe a Rusiei de urgia nelegiuitorilor care o cârmuiesc și pentru a se rosti graiuri de protestare împotriva grozăviilor care se săvârșesc acolo împotriva slujitorilor altarului. Astfel de slujbe s'au făcut în Atena, în Belgrad, în Sofia și în Bucureștiul nostru. Telegrama din toate părțile au vestit lumii despre slujbele și cuvântările rostite cu acel prilej.

În București, mișcarea împotriva ucigașilor dela cărma Rusiei au fost pornită din mai multe tabere. Și Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române și Studenții noștri în teologie dela București au chemat lumea la slujbe și adunări în care să ne arătăm frăția către frații noștri de aceeași credință din Rusia, care sufăr de fiorii morții. Societatea Ortodoxă a orânduit să se facă slujbă mare la paraclisul Institutului ei din București din strada Principatele Unite. În fața unei mari adunări de creștini, a multor membre și membri ai Societății, în frunte cu inimoasa prezidentă, Princesesa *Alexandrina Cantacuzino*, Prea Sf. Sa Arhiepiscopul *Platon*, Vicar al Sfintei Mitropolii, a săvârșit Sf. Slujbă, iar la sfârșitul ei, a cuvântat d. Avocat *Popescu Tudor*, despre suferințele Bisericii Ortodoxe în clipa de față, prin ceiace îndură ea în Rusia. Poporul a fost viu mișcat de zugrăvirea dureroasă pe care a făcut-o vorbitorul despre durerile de azi ale Bisericii Ortodoxe și a fost viu însuflețit prin chemarea către o slujire mai vie a Bisericii noastre. A votat și o moțiune pe care o dăm mai la vale.

După slujbă, a urmat un ospăț creștinesc, în marea sală de masă a Institutului, la care se aflau ca la 200 de persoane. Aci a cuvântat Princesesa *Alexandrina Cantacuzino*, o doamnă care a adus la cunoștință vești plăcute despre înființarea unei filiale a Societății Ortodoxe în Oradea, apoi scriitorul acestor rânduri și Păr. *Nicoreanu*, parohul bisericii *Popa Chișu* din București.

În cele de mai la vale, tipărim moțiunea care a fost citită creștinilor de autorul ei, d. Popescu Tudor.

MOȚIUNE

In numele lui Dumnezeu, Tatăl nostru cel ceresc, Atot-Țiitorul, Făcătorul cerului și al pământului, al tuturor celor văzute și nevăzute;

In numele Fiului său, Domnul nostru Iisus Christos, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, și

In numele Sfântului, de viață făcătorului Duhului Sfânt,

Noi, românii creștini ortodocși, din capitala București a Regatului României, întruniți astăzi, 9 Martie 1930, în Sf. Duminică a Ortodoxiei, la chemarea Societății Ortodoxe a Femeilor Române, după ce am ascultat Sf. Liturghie săvârșită de P. S. Arhiepiscopul Platon, Vicarul Patriarhiei Române, cu soborul său de preoți,

Protestăm contra urgiei păgâne a actualilor despoți ai fostului mare imperiu rus ortodox, care, pentru a goni pe Dumnezeu din sufletele rușilor și din conștiința statului rus, necinstesc și închid bisericile creștine, persecută și ucide Episcopii, preoții creștini și pe toți cei ce mărturisesc credința în Dumnezeu.

Dreptul de închinare lui Dumnezeu este un drept natural al fiecărui om, drept câștigat de Biserica creștină ortodoxă pentru fiii săi, prin suferința a milioane de martiri și mai ales prin imensele servicii, pe care creștinismul le-a adus întregii omeniri, curățind-o de păcatul materialismului și înălțând-o către Dumnezeu prin învățătura iubirii și a jertfei fiecăruia-

Încercarea despoților ruși de a desființa Biserica creștină Ortodoxă rusă este un atentat în contra umanității întregi, pentru că, dacă ar reuși, ar înceta să curgă în arșița sufletească a zilelor tulburi de astăzi, izvorul curat și puternic al ortodoxiei ruse.

Cu lacrimi în ochi, rugăm pe Dumnezeu să oprească nebuna încercare a despoților ruși, izbăvind pe frații noștri de cei răi.

Acestor frați ruși le trimetem îmbrățișarea noastră creștinească. Îmbărbătătoare la suferință pentru gloria lui Dumnezeu și rugarea să pomenească și numele nostru, când vor fi în împărăția cerului, încununăți cu cununa martirilor pentru credința în Dumnezeu și Fiul său Iisus Christos și în Sf. noastră Biserică Creștinească Ortodoxă a Răsăritului. Amin.

Din carnetul unui Seminarist.

Cuvântul răposatului Iconom Dr. Constantin Popescu, fost profesor de predici, la Seminarul Central din București în clipa despărțirii de elevii săi:

„Dragii mei,

Vă tac delu început o mărturisire: Nimic nu m'a impresionat

mai mult în viața mea decât când am iscălit la Cernăuți în condica de despărțire¹⁾.

Când mi-a murit băiatul, am zis: „Mi-ai luat unul, Doamne, și mi-ai lăsat mai mulți!“ Sunteți voi. Nu mă îngrijesc de ceiace veți deveni. Mă îngrijesc mult, dacă veți fi în stare să puneți în practică ce ați învățat.

Să fiți la înălțime!

Vă mulțumesc pentru sentimentele ce-mi arătați. Cuvântare ca cea ținută de colegul vostru mi-a mai ținut Pr. Bărbulescu dela Silvestru și un oarecare Oprescu, avocat în Botoșani. A vorbit bine. Și eu am vorbit la multe ocaziuni. Intotdeauna e bine să spui lucruri potrivite.

La Cernăuți, am găsit o carte cu maxime arăbești. Cunoșteam gramatica bine. De curiozitate, am luat un dicționar și am început să traduc. Am găsit acolo minuni de cugetare. De acolo, mi-au rămas cele trei idei frumoase. *Trei lucruri să nu le întâmpine omul:*

1. *moartea la tinerețe*; 2. *boala la călătorie* și 3. *sărăcia la bătrânețe*.

Oricât de multă carte ar învăța cineva, nu poate spune că știe totul. Multe citește omul, dar se uită. Cartea fără bun simț nu e bună de nimic.

Doresc să vă ferească Dumnezeu de rău. Răul să știți că-l primiți dela cine nu v'ați gândi. Poate chiar de la cel mai intim amic. Să aveți răbdare în viață.

Cuvântarea colegului vostru nu o pot uita. Îți mulțumesc și ție și vouă tuturor. Vă doresc tot succesul în viață. Odată la „Nifon“, un băiat mi-a dat un caiet cu impresii despre mine. Am rămas înmărmurit de ceiace am aflat acolo. Am luat caetul și l-am dus în bibliotecă. Din când în când, am mai cetit în el. Ce mulțumire am simțit!

Eu fac colecție de cele spuse de elevii mei.

Încă odată, Vă mulțumesc! Viu să dau mâna cu toți și Vă urez succes în viață. Am fost mulțumit de voi. V'am dat note bune. Vă faceți preoți? (Elevii răspund: da). Bine ar fi, căci multe locuri sunt goale. Să ne vedem sănătoși!“

Pr. NIC. I. IANCU,
Bunești-Argeș.

Ședința centrului parohial „Terpița“ la satul Gabru.

În dimineața zilei de 16 Martie a. c., picături mari de ploaie ropoteau pe acoperișul casei. Să fi fost ceasul 4. Nu pot dormi. E departe satul *Gabru* și fioros drumul până la el. Dar povestea lui, oamenii lui, sunt răi. Răi ca nume, răi și ca fapte. Aci, în

1) Răposatul Econ. Dr. *Const. Popescu* învățase teologia la Cernăuți și totdeauna își povestea cu drag întâmplările pe care i le lăsase viața de acolo. — Nota Arhim. *Scriban*.

Gabru, este culcușul de veci al temușilor „Fota et Comp.” și tare frică au călătorii când trec pe aproape de satul Gabru. Frica are dreptatea ei, căci mulți călători ș-au găsit sfârșitul prin apropierea sătuțului Gabru.

Biserică bună, școală așisderea, dar nu făcute de oameni, ci de ctitoria „Madona Dudu” din Craiova. De dimineață, la ședința din sf. locaș, s'a oficiat serviciul liturgic în sobor de 6 preoți, trei cântând în cor, format din cântăreții parohiilor ce formează centrul. Din voci desprind o voce, o voce nouă, înceată, blândă și plăcută. Este un școlar al școlii de cântăreți dela Cozia, cu numele Cojocariu. Ascultând, trăiești clipe, clipe de înțelegere, de îmbinare creștină.

La ședința intimă, se face recenzie asupra scrierii. „Nu pierdeți credința în Dumnezeu” de Arhim. Scriban și Maior Arifeanu. Preotul D. *Urucu-Dobromira*, în concluzie, laudă autorii, opera lor ce umple un gol în literatura religioasă, lăudând inițiativa mult mai bogată a P. S. Episcop *Vartolomeiu* în scrieri de acest fel.

La ședința publică după prânz, vorbește cel dintâi Pr. I. *Cornișescu-Gubancea* despre Fericirea III. „Feriți cei blânzi că aceia se vor milui”¹⁾

Apoi Pr. *Urucu* despre „Influența Bisericii pentru asigurarea izbândeii asupra cooperății de tot felul”. Subiect plăcut, între altele bune, spune că în biserică se învață iubire, fraternitate, milă, de aci asociații, cooperății de ajutor. Îndeamnă la economie.

Pr. I. *Stănescu-Tencănău* vorbește despre „Beție”. Se servește de multe versuri populare, unele neînțelese ca: „Frunză verde de păsat”. De altfel tratarea subiectului, acțiunea vorbitorului, fac cinste oricărei fețe bisericești.

Recitări: *Sentinela Română, Câinele Soldatului, Duminica, Cântecul fetei vrednice, Dor de leagăn, La plug, Păsărica 'n timpul iernei și Aprilie*, de școlarii școlii primare.

Cântări: *Mai lângă tronul tău, Rugăciune, Singur Dumnezeu e mare și Sufletul pierdut*.

Donații. *Intâiul stătător* al centrului a oferit cărți și 200 lei la săraci

Ședințele centrelor parohiale, voința expresă a P. S. S. *Vartolomeiu* sunt adevărate evenimente mari la sate, atât pentru preoți, cât și pentru popor. Preoții își cultivă mințile și, prin munca ce depun pentru numele lui Hristos, își asigură câștigarea vieții de veci, iar poporul capătă hrană sufletească cerută azi mai mult ca oricând.

Tocmai deaceea cu toții din tot sufletul se roagă atotputernicului Dumnezeu să ție mulți ani pe pământ pe Prea Sfințitul Episcop *Vartolomeiu* pentru propășirea țării, binele bisericii noastre și câștigarea împărăției de veci.

Pr. CALAFETEANU-VELA

1) Păi așa sună fericirea aceasta? Ia cuut-o la Matei 5,5. — Nota Arhim. Scriban.

EXTERNĂ

III. Incercările Albanezilor de a se emancipa de sub jurisdicția Grecilor *).

Traiu armonios între șefii religiunilor albaneze îl turbura numai zizania pe care o împrăștia propaganda grecească, din interese politice. Clerul grecesc, mândru și încrezător, se credea stăpân în Albania. Pe vremea ocupațiunii bizantine și turcești, el conducea Biserica Albaneză. A trebuit să lupte mult poporul albanez ca să scape de hegemonia ierarhiei grecești. De și mai mult de jumătate din numărul preoților erau Albanezi, despotismul ierarhiei grecești ținea sub teroare.

1. Spre ouerirea autocefaliei. Inceputul străduințelor pentru dobândirea independenței Bisericii Albaneze este după revoluția junilor turci (1908), care revoluție dădea speranțe creștinilor că vor avea o mai mare libertate ca sub regimul autocrat al sultanilor.

Mișcarea mai temeinică însă începe după independența Albaniei și ridicarea ei la rangul de regat (1913).

După războiul mondial — care făcuse să stagneze mișcarea — se reîncepe lupta de către *Fan S. Noli*, care fusese ales de către comunitatea albaneză din America de nord ca episcop, fără însă a fi putut primi hirotonia, din pricina opoziției ce-i făcuse patriarhia din Constantinople, prin agenții săi: Fiind însă ales, el se socotește episcop canonic și ca atare slujește în *Statele-Unite* și mai în urmă în Albania ¹⁾.

Patriarhia grecească ia toate măsurile pentru a-și putea păstra autoritatea sa jurisdicțională asupra Albaniei. Albanezii, la rândul lor, nu slăbeau mișcarea începută, dând ocazie uneori la tulburări și încercături diplomatice. Un exemplu:

În 1921, la *Korița*, preoții și tineretul albanez se hotărăsc a cânta prohodul *la Vinerea Mare*, în catedrala orașului, în limba albaneză. S'a făcut o mare vâlvă. Grecii erau furioși și au provocat scandal. Guvernul albanez — din motive de stat — a trebuit să intervină cu forța armată și să-i oprească de a se cânta în limba albaneză, ca să nu supere pe greci și să se producă dezordine. Grecii însă nu se mulțumesc cu atitudinea pașnică a guvernului și, drept revanșă, închid granița dinspre Albania. În acelaș timp, încep o campanie prin presă, care a avut răsunet până la *Liga Națiunilor*. Li se răspunde însă, cu demnitate, de către Albanezii din America, prin presa lor de acolo ²⁾.

*) Vezi „Biserica Ortodoxă Română” pe luna Februarie 1929.

1) *Échos d'Orient*, juillet—Septembre, 1929, p. 353.

2) Iată corespondența schimbată între părți, cu privire la acest incident: Le 19 Mai, 1921, le secrétaire général de la société des Nations adresse aux membres du conseil de la Société la note suivante: „Le secrétaire général a l'honneur de communiquer aux membres du Conseil, à titre d'in-

Grecii au dat alarma, începutul însă se făcuse. Albanezii luptă pe toate căile pentru a avea o biserică autonomă, în statul lor liber. Într'adevăr, era o anomalie. Țara era a Albanezilor. În toate instituțiile se introdusese limba albaneză. Un suflu de viață națională pulsa din toate părțile. Numai biserica era sub scutul grecesc. Limba grecească ținea clerul național sub ordinele sale. Aceasta nu putea să mai dureze multă vreme³⁾.

2. **Congresul național din 1922.** În Septemvrie 1922, a fost convocat un *congres național* la Berat, sub impulsunea unui preot inimos *Vasile Marcu* sau *At-Vasil* (preotul Vasile), la care au luat parte delegați ai clerului și poporului albanez. Fiindcă nu era la congres, au pus înainte *icoana Mântuitorului Hristos* — mai ma-

formation, la copie d'un télégramme reçu le 10 Mai 1921, émanant du conseil d'administration de la Ligue des Épirotes du Nord se trouvant à Athènes et au Pirée:

Athènes, 119, 184, 21/30.

„Secrétariat Général de la Ligue des Nations, Genève.

„La persécution systématique depuis long temps déchainée contre la population de l'Épire du Nord et qui revêt toutes les formes de vexations, de violences, de massacres, de vols de biens privés et de biens ecclésiastiques, vient d'être portée aux extrêmes; dans notre désespoir, nous recourons à vous. Le soir de Vendredi saint, pendant la cérémonie dans l'église cathédrale de Koritza, des soldats albanais musulmans accompagnés de quelques fanatiques, firent irruption dans l'église. Il en résulta un conflit sanglant avec les Grecs indignés d'une pareille profanation. Les Grecs ont à déplorer douze victimes et l'on craint avec raison le renouvellement de ces scènes sauvages de la part des Albanais. Nous protestons avec indignation contre des pareils faits. Au nom de la justice et de l'humanité, etc.”

Președintele delegațiunii albaneze răspunde printr'un protest, publicat de asemenea de *Societatea Națiunilor* și care protest a fost găsit exact, fiind constatată ca atare, la fața locului:

„Je suis heureusement en mesure d'opposer à ces racontars tendancieux, au nom de mon gouvernement, le démenti le plus formel. Les nouvelles publiées à propos des incidents de Koritza sont inventées de toutes pièces. Une tranquillité parfaite règne dans cette ville, où seulement, à l'occasion des fêtes récentes, des Albanais orthodoxes ont voulu, en dépit du métropolitain grec, célébrer les offices en langue albanaise. S'il y eut quelque incident à cette occasion, il conviendrait d'en accuser le parti du métropolitain qui attaqua les organisateurs de la cérémonie incriminée.

„Il est faux, en tout cas, qu'il y eut des tués et qu'aucun Albanais Catholique ou musulman ait pris part à l'incident susdit. Justin Godart. op. cit., p. 158—160.

3) La 1 Septemvrie 1922, jurnalele publică următoarea telegramă: Le mouvement séparatiste religieux mené en Albanie par Mgr. Fan Noli — actuellement président de la délégation albanaise à la Société des Nations — vient d'aboutir. L'église albanaise vient de se détacher de l'église grecque et cette nouvelle, annoncée par un manifeste, a été accueillie avec enthousiasme par la population orthodoxe.

Après les églises roumaine, serbes et bulgares, l'Église albanaise devient nationale et se détache du patriarcat du Phanar.

Mais nous n'avons aucune confirmation de la réalité de ce fait. Justin Godart, op. cit., p. 161. — Drepturile Bisericii ortodoxe albaneze pentru domnia autocefalei, au fost susținute, cu argumente puternice, de către președintele Albert Ghica prin opera sa: *L'Albanie et la question d'Orient*, Paris, Librairie, 1909.

rele păstorilor — cerând ajutorul Lui. Ajutorul a venit. Congresul fiind luminat, a declarat, în principiu, *Autocefalia Bisericii ortodoxe albaneze*. Apoi alege, din sânul său, un *consiliu superior bisericesc*, sub președinția lui *At-Vasili*, care avea însărcinarea de a



Preotul stavrofor și mitrofor VASILE MARCU.

conduce destinele Bisericii ortodoxe albaneze până la alegerea episcopilor și constituirea Sf. Sinod. Hotărârile congresului se reduceau la două mai principale: I. *Introducerea limbii naționale*

în slujba bisericească și în traducerea cărților de ritual și a Sf. Scripturi și II, *Ruperea definitivă a relațiilor canonice cu patriarhia din Constantinopole*. Congresul mai elaborase și un *Statut pentru organizarea și administrarea Bisericii naționale albaneze*.

3. **Atitudinea guvernului Albanez.** Guvernul albanez susținea dezideratele congresului. În același timp însă căuta a menaja și sentimentele patriarhiei ecumenice. Se încep tratativele cu patriarhia. La 19 Fevr. 1922, un delegat patriarhal, *Ierotei*, de origină albanez, dar cu cultură greacă, episcop titular de *Melitopolis*, sosește în Albania ca ierarh. Ascultând cuvântul Albanезilor, aprobă atitudinea lor și consimte a rămâne în Albania, ca mitropolit de Corița (1923). Alt episcop, tot de origină albanez, *Hristofor*, episcop titular al Sinadelor, venind în Albania, pentru interese familiare, nu se mai întoarce înapoi, primind a fi numit episcop al Beratului (1924).

Se alege o delegație de Albanezi, în frunte cu președintele consiliului superior bisericesc *V. Marcu*¹⁾, care se duc la Constantinopole înainte de Sf. Paști la 1923 și cer patriarhiei ca să li se dea **tomosul de recunoaștere a autocefaliei Bisericilor**. În același timp roagă pe patriarh ca să trimită în Albania doi episcopi, cari să hirotonisească pe viitorii episcopi albanezi, spre a se putea constitui Sf. Sinod. Patriarhia temporizează lucrurile și nu dă delegației nici un răspuns hotărât.

Au trecut patru ani, în care timp s'au făcut mai multe intervențiuni pe cale diplomatică, dar toate fără nici un rezultat. În 1926, guvernul albanez intervine din nou, cerând, cu insistență, a se trimite un delegat apostolic la fața locului, pentru dezlegarea chestiunii Bisericii albaneze. În Mai, sosește la Tirana, în calitate

1) Este născut în 1886 în comuna *Borova* (Bulgaria), unde a făcut și primele studii. Tatăl său, Grigorle Popa Marcu, era șeful societății albaneze din *Sofia*. Ca iredentist, V. Marcu a fost silit să părăsească Bulgaria, ducându-se în America, unde a urmat 4 ani cursurile serale; iar ziua lucra pentru a-și câpăta existența. După întemeierea bisericii din Boston, a fost rândul căntăreț. După câștiga ani, s'a întors în Albania, unde s'a căsătorit, stabilindu-se la Corița, unde avea o soră măritată. Din nou s'a dus în America, unde a fost șef al societății *Vatra*, până la 1918, când a fost hirotonit preot de către P. S. S. *Alexandru*, arhiepiscopul Rușilor din New-York.

Societățile albaneze din America, întrunindu-se în 1920, Marcu a fost delegat ca să se întoarcă în Albania, spre a aduce la îndeplinire ideea națională, punând bazele bisericii Albaneze ortodoxe împreună cu *Fan S Noli* și episcopul de azi *Agatanghel* Ceamce. Stabilindu-se la Corița, după dorința tuturor patrioșilor albanezi — cu mari jertfe — a scos din mâna Grecilor biserica cu hramul „Sf. Gheorghe” din acea localitate. După 6 luni dela luarea bisericii, au dispărut și toate școlile grecești de acolo. Episcopul grec *Iacov* — exarhul patriarhiei — care lupta împotriva aspirațiilor Albanезilor și a Românilor Corițeni, a fost gonit și el. Lupta începută de Marcu continuă în anii 1921—1922, așa că, în toamna anului 1922, era preparat terenul pentru convocarea congresului național, al cărui suflet a fost preotul Marcu. Sinodul, având în vedere meritele acestui preot, mare patriot și vajnic luptător l-a onorat cu toate rangurile preoțești, dându-i și *mitră* și l-a numit: *Marc iconom stavrofor mitrofor*, luând parte la Sinod ca membru.

NOTĂ. Multe detalii și trei fotografii mi-au fost procurate de către preotul român *Ionom Colto Balamaci* din *Korce* (Corița).

de exarh, delegatul apostolic *Hrisantos Filipide*, vechiu mitropolit al Trebizondei. Se încep discuțiunile. După multe și lungi tratative, la 7 Iunie 1926, se ajunge la redactarea unui *protocol*, compus din 8 articole și un *codicil*, semnat de ambele părți. Prin acest protocol, patriarhia dobânda mai multe privilegii. Se credea că chestiunea s'a isprăvit. Delegatul apostolic pornește spre Constantinopole, abătându-se în cale și pela Atena. Ziarale grecești însă trâmbițau în toate părțile, arătându-se nemulțumite de stipulațiunile protocolare. La Constantinopole, Hrisant depunând protocolul, patriarhia a rămas nemulțumită; crezând că se putea obține mai mult. Din această pricină, lucrurile stagnează 6 luni, fără vre un rezultat. Albanezii intervenind, Hrisant revine din nou în Albania, în 1927, nu însă cu *ratificarea protocolului* și cu *tomosul patriarhal*, ci cu un nou protocol alcătuit din 10 articole. Ce cuprindea acest protocol? Nici mai mult nici mai puțin decât stabilirea unui regim de capitulațiuni pentru ortodoxii albanezi, jignitoare față cu demnitatea nației și cu suveranitatea statului albanez ¹⁾. Guvernul albanez n'a luat o atitudine dărză nici de data asta, ci s'a arătat conciliant, sperând a aranja lucrurile, prin noi negociațiuni, pe cale diplomatică. Trei ani de zile s'au continuat tratativele, cu alți doi episcopi greci, trimiși în Albania dela Constantinopole. Dar tot fără nici un rezultat favorabil. Poporul albanez își perduse răbdarea, văzându-se înșelat în aspirațiunile sale.

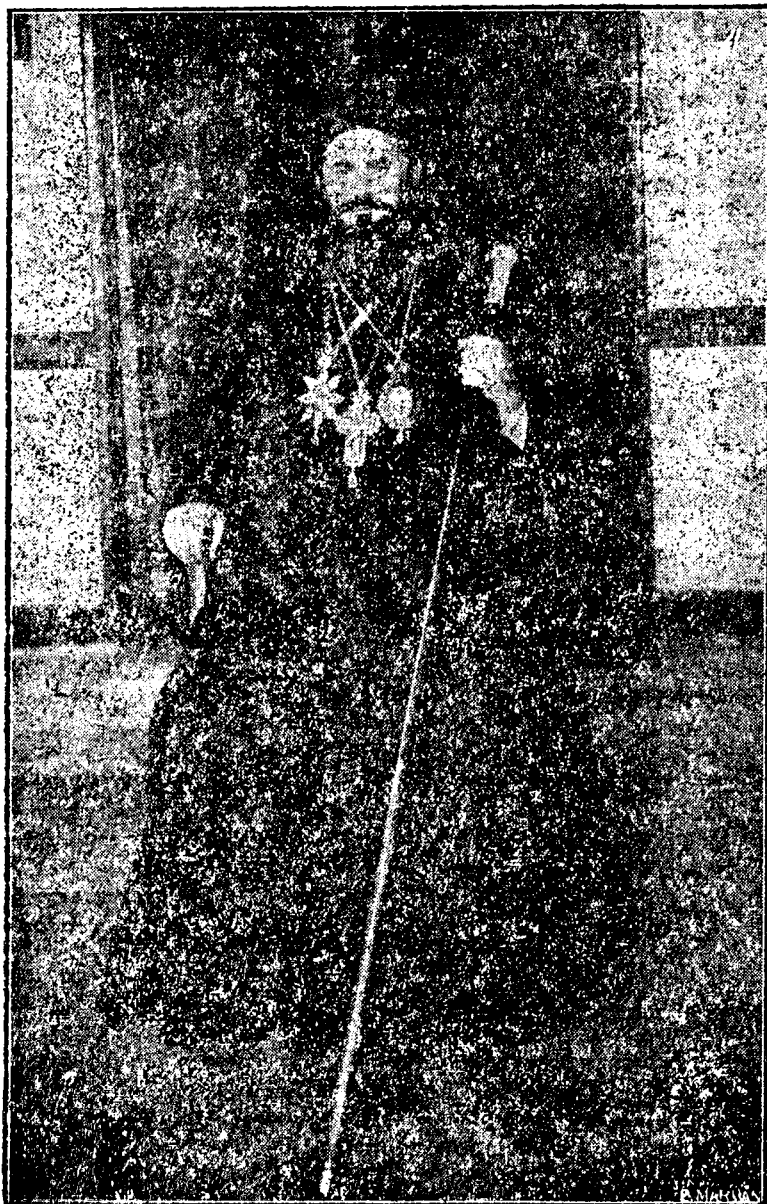
Pe de altă parte, Biserica albaneză nu mai putea sta în situațiunea vremelnică în care zăcea de 7 ani de zile, declarată de congres autocefală, dar fără un sinod care să o conducă și să-i dea organizarea cerută de împrejurări și fără recunoașterea autocefaliei ei de către celelalte Biserici autocefale.

4. **Lovitura de Stat din Februarie 1929.** Față cu tergiversările patriarhiei, guvernul albanez ia hotărîrea de a rezolva chestia Bisericii albaneze ca și pe orice altă chestiune de interes național interior, fără a mai face interveniri către patriarhia Constantinopolului. În acest scop, caută a dobândi adeziunea celor doi mitropoliți, *Ierotei* dela Corița și *Hristofor* dela Berat, căci eparhia Durazzului, condusă de *Teofan S. Noli*, în urma revoluției, se desființase. De asemenea caută a avea consimțământul a doi teologi laici, cari figurau pe lista de candidați la episcopat. Cu toții însă refuzară a consimți la ruperea definitivă a raporturilor cu patriarhia și de a se proclama *autocefalia Bisericii albaneze*.

Guvernul văzând că pe această cale nu reușește, se adresează către *Visarion Giovani*, un cleric albanez, care fusese hirotonisit episcop la Cattaro de către doi episcopi ruși refugiați (1925), cari-și luă sarcina de a *organiza Biserica națională*. În acest scop, Visarion caută a dobândi mai întâi asentimentul Bisericii vecine a Jugoslaviei. Deci merge la Beograd și cere concursul bătrânului Patriarh *Dimitrie*, pentru hirotonirea episcopilor albanezi, necesari pentru constituirea Sf. Sinod.

1) Vezi aceste stipulațiuni noi protocolare în ziarul *Crucea* din București an VII. No. 29-31 din 1929, sub semnătura Arhim. Scriban.

Patriarhul ascultând dorințele națiunii albaneze și afectat de tergiversările și șicanele îndurate dela Greci, cu bunăvoința părintească le spuse că nu se poate amesteca *direct*, trimițându-le episcopi din țară, dar că va îngădui vicarului său *Victor Simici*,



I. P. S. S. VISARION GIOVANNI, Mitropolitul ortodox al Albaniei.

cu reședința la Scodra (Scutari) în Albania, de a merge la Tirana, pentruca, împreună cu *Visarion Giovanni*, să hirotonisească pe ceilalți episcopi, dintre candidații propuși de guvernul albanez. Într'adevăr, la 12 Fevruarie se săvârșește, cu mare solemnitate, hirotonirea Arhim. *Agatanghel Ceamce* și a preoților *Eutimio Costea* și *Atanasie de Elbasan*, de către Visarion Giovanni și Victor al Sârbilor. La 18 Fevruarie, Sf. Sinod s'a declarat constituit, instalându-se la 25 Fevruarie, cu mare solemnitate, când s'a citit și decretul dat de regele *Ahmed Zogu I.* Sinodul, astfel constituit, se compune din următorii ierarhi :

I. P. S. S. *Visarion Giovanni* ¹⁾, ridicat la rangul de mitropolit al *Durazzului, Tiranei, Scodrei, Elbasanului, Șpatului, Pogradețului* și ad-interim al *Corcei* (Coriței), *Permetului, Voscopei* și *președinte al Sf. Sinod*, cu reședința la *Tirana*.

II. P. S. S. *Agatanghel Ceamce*, ²⁾ episcop al *Beratului, Vlorei* și al *Kaninei*, cu reședința la Berat. III. P. S. S. *Ambrozio Atanasie Nicola*, ³⁾ episcop al *Arghirocastrului*, cu reședința la *Arghirocastro*.

IV. P. S. S. *Eugeniu*, arhiereu titular al *Peșcopiei*, vicarul mitropolitului Visarion Giovanni, cu reședința la Corița, și V. Preotul econom stavrofor și mitrofor *Vasile Marcu*. Episcopii hirotoniți, ducându-se să se instaleze în eparhiile lor, au fost primiți de populațiune, cu un entuziasm de nedescris.

Visarion Giovanni, ridicat la demnitatea de arhiepiscop și mitropolit al Albaniei, îndată după constituirea Sf. Sinod, în calitate de *președinte*, trimite o telegramă către toate Bisericile ortodoxe, anunțând fericitul eveniment. În telegramă zice între altele că : „*toate regulile apostolice și sinodale ale sfintei Biserici ortodoxe de răsărit au fost, cu minuțiozitate, observate în toate acțiunile organizațiunii Sf. Sinod al Bisericii ortodoxe autocefale albaneze*“.

Într'adevăr, Albanezii au procedat la fel cu alte nații ortodoxe. Ei luptă spre a cuceri autocefalia. Se sprijinesc pe principiul juridic, consacrat în ortodoxie: *Acolo unde este un stat liber, urmează ca și Biserica să fie autocefală*. În baza acestui principiu, rând pe rând : Grecii, Sârbii și Românii au proclamat autocefalia

1) Născut la Elbasan. Studiile elementare le-a făcut în Albania. Teologia a studiat-o la Atena, având titlul de licențiat.

2) Născut la Corița, în 1877, unde a terminat și gimnaziul grecesc. Plecând în America, în 1903, luptă pentru nașta albaneză. La 1918, a intrat în cler, fiind hirotonisit preot la New-York de către episcopul Alexandru al Rușilor. Doi ani a slujit și cuvântat în America, mergând din oraș în oraș, din comunitate în comunitate. La 1920, vine în Albania și, împreună cu alți patrioși, gonește pe episcopul grec dela Corița, Iacov. La 1922, s'a ridicat la rangul de arhimandrit de către episcopul Ierotei; iar la 1929. Fevr. 11, a fost hirotonit *arhiereu* de către Mitropolitul Visarion Giovanni și Arhiereul Victor, vicarul sârbesc dela Scodra, rândându-se episcop.

3) Născut la Elbasan, în 1864. Studiile primare le face în țară și școala normală la Salonic. A fost institutor la Durazzo, Elbasan, Tirana și Pogradeț. La 1904 se face preot, slujind la Pogradeț până la 1922. În 1923, ca arhimandrit a fost trimis locotenent de episcop la Arghirocastro; iar la 17 Febr. 1929, a fost hirotonisit și numit episcop al acelei eparhii.

Bisericilor lor, organizându-se potrivit cu aspirațiunile și interesele lor naționale, păstrând cu patriarhia ecumenică numai legăturile *dogmatico-canonice*. Bulgarii, și acum în urmă Albanezii, sunt pe aceeași cale.

5. **Atitudinea patriarhiei.** Patriarhia grecească s'a înfuriat peste măsură. Grecii, cari până acum trâmbițau sus și tare că populațiunea întreagă a Albaniei este de origină grecească, astăzi se văd reduși la o minoritate, fără însemnătate, care se perde în grosul populațiunii Albaneze. Patriarhul ia o hotărâre energică. Convoacă de îndată sinodul patriarhal, care declară *nulă* proclamarea autocefaliei Bisericii albaneze și constituirea sinodului dela Tirana, depunând și caterisind pe membrii cari-l compun. În același timp, trimite telegrame de protestare *președintelui* consiliului de miniștri albanez și Societății Națiunilor, cerând explicațiuni și patriarhului Jugoslaviei. Guvernul răspunde de îndată, energic și fără reticențe. Alte proteste la Liga Națiunilor, fără nici un rost canonic.

Aproape în același timp, regele *Ahmed Zogu I*, calm și reverentios, trimite *marele cordon al ordinului lui Skenderbei*, patriarhului *Dimitrie* al Jugo-Slaviei și vicarului său *Victor* dela *Scodra*, ceia ce arată până la evidență că Biserica Jugo-Slaviei nu a fost străină de lupta pe două fronturi a guvernului albanez, pentru Biserica națională a Albaniei.

O polemică fulgerătoare se începe prin presa grecească. Tot arsenalul de argumente *pro* și *contra* sunt scoase la lumină. Rezultatul însă, nul. Orice amenințări sau jelanii sunt fără efect. Peste o lună, și presa s'a liniștit. *C'est fait accompli*.

6. **Demersuri față de celelalte Biserici ortodoxe.** Pe vremea acelor polemici vii, inutile și păgubitoare pentru liniștea și progresul a două popoare vecine, patriarhul ecumenic trimite pe mitropolitul *Chrisant Filipide* mai întâi la Belgrad, unde, în ziua de 11 Martie, a fost primit în audiență de către Patriarhul *Dimitrie*. Discuția a durat aproape 3 ore. Patriarhul chiamă și pe membrii sinodului, cari, împreună cu *Chrisant*, discută pe larg, chestiunea Bisericii albaneze, în taină, fără însă vreo urmare în afară. Presa greacă scrie că *la toamnă* se va întruni sinodul Bisericii Jugo-Slaviei spre a condamna actele Bisericii albaneze. E aproape toamna și se va vedea.

Chrisant, dela Belgrad, a venit la București, unde a avut o întrevvedere cu I. P. P. S. S. Patriarhul *Miron*. Subiectul însă pare a fi fost mai mult asupra convobirei unui sinod pan-ortodox pentru dezlegarea a multor chestiuni, cari așteaptă de secole a fi rezolvate¹⁾. În Polonia nu știu dacă s'a mai dus.

7. **Atitudinea celorlalte Biserici ortodoxe autocefale.** Dintre celelalte Biserici ortodoxe autocefale, numai Biserica republicii grecești și cea din Alexandria Egiptului s'au raliat la hotărârea sinodului patriarhiei ecumenice, cu toate că, după unele ziare grecești, *voate* celelalte Biserici ortodoxe autocefale *vor* condamna actele

Bisericii albaneze. Cred însă că acele ziare confundă dorința lor cu realitatea. Celelalte Biserici nu ar putea lua o astfel de atitudine, fiindcă unele din ele au procedat la fel și a lua atitudine ostilă procedurii Albaniei înseamnă a cădea în contradicție cu procedeele lor propriu.

8. **Situația actuală a Bisericii ortodoxe albaneze.** Albanezii, în dorința lor de libertate și în entuziasmul lor pentru Biserica națională, au declarat Biserica lor autocefală. Această hotărâre a fost în vederea guvernului, care a întărit-o prin decret regal. Se pune însă întrebarea: Care este situațiunea acestei Biserici din punctul de vedere canonic? Este ea autocefală sau nu? Din punctul de vedere al stării *de fapt* și numai între granițele Albaniei, ea poate fi socotită autocefală, deși se pot face oarecari rezerve și sub raportul acesta.

În ceia ce privește situația sa *de drept*, în afară de granițele Albaniei și în raport cu celelalte Biserici ortodoxe, *nu este încă autocefală*. Numai atunci când și în afară de granițele Albaniei, toate celelalte Biserici ortodoxe autocefale o vor recunoaște ca atare, ea va intra în rândul acelor Biserici și va ocupa locul ce i se cuvine alături de dânsule. Până atunci, ea stă sprijinită pe propriile ei puteri, aproape în aceeași stare cași Biserica Bulgariei.

În situațiunea de astăzi dar, am putea zice că: *Biserica ortodoxă a Albaniei, față cu patriarhia din Constantinopole, este pe cale de a cuceri autocefalia; iar față de celelalte Biserici ortodoxe autocefale, este în curs de a i se recunoaște autocefalia*. Și pentru a fi mai exacti, adăugăm că Biserica Jugo-Slaviei până acum — deși în mod indirect și tacit — a consimțit la recunoașterea acestei autocefalii.

Ce va urma *în viitor*? Este greu de scrutat tainele viitorului cu certitudine. De vreme ce însă lucrurile au pornit pe calea diplomatică și la spatele Albaniei se află Italia, este posibil ca, mai curând sau mai târziu, și celelalte Biserici ortodoxe la mijlocirea guvernelor țărilor respective — să recunoască starea de fapt a Bisericii ortodoxe albaneze.

Ce face sinodul Bisericii albaneze? Pe zi ce trece, lucrează la organizarea Bisericii. La 16 Iulie (1929), guvernul a convocat *congresul național*, care a votat *statutul de organizare a Bisericii ortodoxe Albaneze*.

9. **Cărțile de Ritual.** O greutate întâmpină Biserica Albaneză, din lipsa cărților de ritual în limba poporului. Până în prezent s'au tradus în *limba albaneză*, următoarele cărți bisericești și de ritual:

1. *Catehismul lui Bellarmino*, tipărit în Italia la 1664;
2. *Noul Testament*, tipărit la Cefalonia de către Arhiepiscopul Grigorie de Eubea, la 1827;
3. *Cărți tipărite de Greci*, cu cuvinte a diferite neamuri, din acele părți, ca mijloc de comunicare între diferitele popoare, cum sunt cărțile lui *Cavalioti* și *Daniil* de Moscopol, cunoscute nouă din punctul de vedere al dialectului macedonean;
3. *Evangelhiile* tipărite separat unele de altele;
- 5.

Cărțile traduse din grecește de *Const. Kristoforide* la Elbasan: *Noul Testament* 1857, *Psaltirea* 1868, *Apostolul* 1272¹⁾.

Alte cărți traduse și tipărite de Fan. S. Noli

Liturghierul (Librë e Shërbesave të Shënta), tradus din limba elină și tipărit la 1909 în Boston-Mass, America; 2. *O carte a sărbătorilor mari* (Libre e te Krémuvé te Medha), tradusă din limba elină și tipărită la Boston-Mass, America; 3. *Triodul mic*, (Triodi i Vogëi), tradus din limba elină și tipărit la 1913 în Boston-Mass, America; 4. *Slujba învierii* (Sherbes'e Javës së Madhe), tradusă din limba elină și tipărită la 1913 în Boston-Mass, America; 5. *Slujba cununiei*; 6. *Slujba botezului*; 7. *Cartea pentru înmormântarea răposaților*; 8. *Aghiazmatarul*; 9. *Paraclisul mic și mare*; 10. *Catavasierul pe întreg anul*; 11. *Exapostilarile*; 12. *Apostolul și Evangheliile Duminicilor și sărbătorilor împărătești*; 13. *Penticostarul, Măririle Evanghelice* etc.

Pe lângă acestea, mai adăogăm: *Noul Testament*, tradus de o societate anonimă și tipărit la 1910 la Monastir (Bitolia) în Macedonia și *Carte de Tedeum*, 1916, București, tradusă din românește de Arhimandritul *Foti Balamace*²⁾.

* * *

Pentru complectarea cărților bisericești, la 30 Martie a. c. (1929), mitropolitul *Visarion Giovanni*, președintele sinodului a convocat la sfânta mitropolie din *Tirana*, pe cei mai indicați profesori, pentru *verificarea* cărților vechi bisericești albaneze și *complectarea* lor, instituind o comisiune compusă din D-nii: *Sotir Papahristu*, director de liceu; *Spiro Konda*, profesor la școala normală de fete, și *Z. Cipo* profesor, de liceu, sub președinția mitropolitului *Visarion*.

Comisiunea aceasta a și început lucrările și se speră că în scurt timp cărțile de ritual cele mai de trebuință vor fi traduse în limba albaneză.

Spre bucuria poporului drept credincios aibanez, preoții români slujesc pe cărți românești, tipărite în Tipografia Cărților Bisericești din București, de unde și le procură³⁾.

1. *N. Iorga: Albania și România*, 1915, Vălenii de munte, p. 11-12.

2) Era originar din Corcea (Albania). A studiat în București, luând *licența în teologie* cu teza: *Confesiunea lui Cyril Lucaris și a lui Dositei, patriarhul Ierusalimului și deosebiriile dintre ele*. 1906, București. De la el, ne-a mai rămas lucrarea: *Documente, Corespondența între patriarhia din Constantinopole și mitropolitul Nifon*. Traducere din grecește. 1913. București. Arhimandritul Foti Balamaci a fost subdirector (spiritual) la Seminarul Central din București și fusese numit preot la capela românească din Sofia. Nu a funcționat însă la Sofia, fiindcă capela aceasta nu s'a sfințit până după războiul mondial. El moare în toamna anului 1916 în București.

3) De altfel astăzi nu avem în Albania decât biserica românească dela *Corcea* (Cortja) și cea dela *Lipsca*. Pe lângă aceste biserici, este și *câte o școală primară românească*, însă etalată.

10. **Biserici ortodoxe albaneze din Colonii:** Colonia din **America de Nord.** — În afară de Albania, mai sunt Biserici ortodoxe în colonii. Așa, Albanezii au o colonie mare și bine organizată în *America de nord*, alcătuită din emigranți. Această colonie, sub raportul bisericesc, este grupată în jurul a 8 biserici *parohiale*, independente una de alta și 16 afiliate lor. Cele *filiale* sunt în localitățile unde numărul Albanezilor nu este suficient pentru a forma o biserică parohială. În afară de coloniile cu biserici, sunt și centre unde numărul Albanezilor este numai de câteva familii. Aceștia, la ocazii deosebite, chiamă preoții din localitățile mai apropiate. Ei țin mult ca la anumite servicii bisericești din familie; botezuri, cununii etc., să ia parte și preotul lor albanez, care să officieze în limba lor. Un preot albanez din America spunea că nu este rar cazul când o familie bogată albaneză din *Seattle* să cheme un preot albanez din *Boston*, pentru a se săvârși un botez sau o cununie. cu toată marea depărtare care este între aceste două localități¹⁾.

Autocefalia Bisericii ortodoxe albaneze din America. Preoțimea ortodoxă din Coloniile albaneze americane era recrutată dintre albanezii cu oarecare pregătire, mai mult sau mai puțin suficientă. Unii dintre ei învățaseră în Grecia și apoi se mai perfecționau în școlile Americii de nord.

Fan S. Noli. Intre acești emigranți, este și tânărul albanez *Fan* (Ștefan) *S. Noli*, originar din *Ibric Tepe* (câruiia Albanezii îi zic *Qztezë*), plasa *Uzum-Kjopru*, districtul Adrianopolului. El studiasse gimnaziul grecesc din Adrianopole, pe care-l termină în 1900. Plecând în America, se înscrie la universitatea din *Harvard*, la *Cambridge Mass*, aproape de Boston, unde studiază literile. Tânăr talentat și cu entuziasm pentru cauza națională albaneză, este unul dintre membrii fondatori ai societății albaneze *Besa-Besii*. Simțind în el chemarea preoțească, la 8 Martie 1908 se hirotonisește preot de către mitropolitul *Platon* al Rușilor din America, cu reședința la New-York. Intrând în călugărie, a fost ales episcop, pentru Albanezii din America, sub numele de *Teofan S. Noli*, fără însă a fi putut primi hirotonirea din pricina opoziției ce-i făcu patriarhul Constantinopolului. Vrând a asigura independența Bisericii albaneze și a o libera de sub despotismul grecilor, Teofan se adresează sinodului Bisericii rusești din afară de Rusia sovietică, care acordă *Autocefalia Bisericii ortodoxe albaneze din America*. Astfel Biserica ortodoxă albaneză din America se organizează, pe baze naționale, sub conducerea lui *Teofan S. Noli*. Ridicat la rangul de *mitropolit*, ceia ce le lipsea acum erau *cărțile de ritual*. Teofan S. Noli începe a traduce din Grecește principalele cărți bisericești, pe care le tipărește în Boston, Mass. Toate cărțile tipărite de el au la început dedicația și fotografia Mitropolitului *Platon* al Rușilor, ca semn de recunoștință pentru sprijinul ce l-a dat Bisericii ortodoxe albaneze. Pe lângă cărțile de ritual, *Fan S. Noli* tipărește

1) Albanian Orthodox Church, 456, Tremont Street. Boston, Mass.

și lucrări de literatură, dintre cari menționăm o dramă în 3 acte: *Israelite dhe Filistine*, o comedie: *Marteza me pahir*, un roman: *Vanina Vanini* etc.

Dar rolul lui Fan S. Noli este mai însemnat, ca luptător naționalist. Este originar din județul *Corcea* (Albania). Născut la 1882, Iunie 7, din părinți români. A venit în București de copil. Cursul primar l-a urmat la școala primară „Domnița Bălașa”, iar clasele secundare la liceul Matei Basarab. Mai târziu, s'a înscris la seminarul „Nifon Mitropolitul”, pe care l-a terminat la 1907. Intre 1906 — 1918, a fost funcționar. Căsătorindu-se, la 1919 a fost hirotonit preot. Studiază și la facultatea teologică din București.

După proclamarea independenței Albaniei, se duce în țară, luând parte în parlament ca delegat al Albanezilor din America. La 17 Decembrie 1920, Albania fiind admisă ca membră în „Societatea Națiunilor” Teofan S. Noli a fost rânduit delegat din partea Albaniei, fiind un vajnic apărător al drepturilor patriei sale¹⁾. După multe greutăți, în 1923 a dobândit hirotonia arhierescă. La



Fan S. Noli

1924 a fost numit *președinte* al consiliului de miniștri al Albaniei. Cu venirea la tron al regelui Zogu I, a trebuit să se expatrieze, fiind împotriva alegerii lui.

11. *Colonia albaneză din București.* — În România sunt aproape 0.000 de Albanezi, dintre cari în București la 3000 — 3500. Cei mai mulți sunt în țara românească și în Dobrogea, mai puțini în alte provincii. Mai toți sunt comercianți, cu deosebire de cofetari, restauratori etc. Unii dintre ei au agonisit averi însemnate. În viața practică, își văd de ocupațiunile lor, fiind în tot felul ca ele să fie cât mai rentabile. O caracte-

¹⁾ Justin Godart, op. cit. p. 294 sqq.

ristică a Albanezului este economia¹⁾. Ei nu aruncă banii decât pe lucruri de absolută trebuință. În viața familiară iarăși trăiesc cu mare socoteală. Femeile își văd de casă, duc o viață modestă și multe din ele și păstrează portul și datinele străbune. La ocaziuni se adună la un loc și grăiesc limba albaneză, care le este dragă și la care țin ca la un scump tezaur. Buni creștini și harnici cetățeni, la noi se bucură de aceeași ospitalitate și unii dintre ei ocupă situațiuni în stat ca și românii.

12. **Biserica ortodoxă a coloniei albaneze din București.** — Albanezii din București, până în 1911 nu-și aveau o biserică proprie. Serviciile religioase de care aveau nevoie le săvârșau preoții români din enoriile respective. În acest an, o delegație a coloniei albaneze, cer Sf. Sinod ca să li se pună la dispoziție o biserică românească, ca să-și facă serviciile lor, în limba albaneză. Sf. Sinod admițându-le cererea, cu adresa Nr. 215/911 intervine către mitropolia Ungro-Vlahiei, care cu ordinul Nr. 5706/911 le pune la dispoziție *biserica Dintr'o zi*, cu hramul Sf. Nicolae, care era filială la parohia Bisericii Ene. Din ziua de 19 Decembrie acel an, această biserică a fost cedată coloniei albaneze din Capitală. Ea este în str. Academiei, din centrul Capitalei, făcând parte din insula cetății universitare.

Albanezii și-au găsit un preot albanez, care le face sfintele slujbe în limba albaneză. Sunt și astăzi mulți albanezi, cari locuiesc în părțile marginase ale Capitalei, săvârșesc slujbele de nevoie la preoți români. Țin însă să ia parte și preotul lor albanez, care rostește măcar câte un vosglas în albanezește, lucru care le produce o deosebită bucurie și mângâiere.

Preotul Stelian Vasilescu. La început Albanezii au avut un preot venit din Albania. La 1919 Iunie 20, a fost hirotonisit Pr. *Stelian Vasilescu*. Hirotonia s'a făcut, în catedrala Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei, de către P. S. S. Platon vicarul Sf. Mitropolii și locotenent de mitropolit primat, anume pentru biserica coloniei albaneze. Onorat cu rangul de econom-stavrofor, sfinția sa își în deplinește îndatoririle sale preoțești, cu râvnă și demnitate, spre deplina mulțumire a compatrioților săi.

† Arhtereul Dr. VENIAMIN POCITAN
BĂRLĂDEANU.

Sentimentul religios și noul cod penal italian

Acordul dela Latran ce stabilea bunele reporturi între Vatican și Quirinal, a produs o mare satisfacție în lumea catolică, care vedea scăpat pe Papă, din situația de prizonier al Statului italian, în care a fost silit să viețuiască, mai mult de cinci decenii. Faptul

1) Un tânăr entuziast, de origină albanez voia a pune începutul unui fond național cultural albanez. La o adunare de bogătași albanezi, după ce le vorbește înflăcărat, scoate și 1000 de lei ca pentru începutul acestui fond. Nu știu căți l-au imitat. *Stavri C. Cunesco: Fondul național cultural albanez. București. 1919.*

că un fiu al Bisericii papale a reușit să învingă toate piedicile ce păreau de neînfrânt, spre a împăca pe cei doi prinți; că a dat deplină libertate de acțiune Bisericii romane în copriusul Statului italian, că acest stat își ia angajamentul să plătească întregul cler, din tezaurul său; să verse o sumă considerabilă Vaticanului, ca despăgubire pentru bunurile intrate în proprietatea Statului; să înzestreze Vaticanul cu poștă, cu gară și tren pontifical; zic toate aceste motive, făceau să se creadă, de către o parte din opinia publică a lumii catolice, că o nouă și strălucită eră i se deschide pontificatului roman, că toate aceste concesiuni din partea d-lui Mussolini nu sunt decât un reflex al acestui suflet credincios.

Dar iluziile Vaticanului au fost spulberate, chiar a doua zi după ce acordul a fost prezentat în fața Parlamentului spre ratificare. Ducele, ca cel mai indicat a preciza spiritul în care a conceput această lege, în scopul de a înlătura orice equivoci, a luat cuvântul, interpretându-o așa fel, încât Sf. Părinte, care a urmărit cu un viu interes, ani de-a rândul lucrările acestui acord, se spune că a exclamat: acesta e Satan cu adevărat.

În adevăr, Ducele e un geniu politic, un diplomat abil. El a înțeles că Italia simte nevoie de expansiune în afară. Și nimeni nu i-ar fi putut ajuta la realizarea acestui scop, nimeni nu i-ar fi putut face acest serviciu de propagandă, decât Biserica. Deci ea trebuie folosită în interesul Statului fascist.

Dar el a înțeles mai cu seamă că acest stat are nevoie să se întărească înăuntru: că această întărire a Fascismului nu poate avea loc, decât dându-i o bază morală; că această bază, nu i-o poate asigura decât religia creștină. Iată de ce Mussolini, deși fără vreo convingere religioasă, protejează catolicismul. Era să pună morala creștină, în serviciul Statului italian.

Dar nu-i numai atât, ci guvernul fascist, în persoana ministrului de justiție, ce a prezentat raportul asupra noului cod penal, aduce sancțiuni asupra delictelor contra sentimentului religios.

Deși doctrina liberală, — spune ministerul de justiție — conține religia ca o problemă individuală și susține prin urmare că în materie de religie, Statul nu trebuie să aibă vreo preocupare, totuși această concepție este în contrast cu postulatele etice, ce sunt baza doctrinei de Stat fascist.

Statul fascist conține sentimentul religios ca un factor moral, nu numai pentru individ, dar mai ales pentru societate și prin urmare îl protejează în manifestările sale exterioare. Religia are un conținut care depășește limitele patrimoniului moral individual și atinge interesul general; ea este la dreptul vorbind nu numai un fenomen privitor la conștiința individuală, cât un fenomen moral de cea mai mare importanță, între altele, pentru realizarea preocupărilor morale de Stat. Ideea religioasă este una din ideile-forțe, una din valorile morale și sociale ce cârmuește omenirea.

Nu e adevărat, continuă raportul, că religia, pentru că ea este un bun material, moral aparținând, individului, scapă acțiunii de Stat, care, col mult, poate o protejeze indirect, în sensul de

a garanta individului libera profesiune a credinței religioase și libera practicare a cultului în limitele de drept. Intervenția Statului în protecțiunea directă a religiei este din contră pe deplin justificată prin caracterul de interes general, pe care religia îl posedă fără îndoială. Iată pentruce delictele contra sentimentului religios au fost clasate în noul Cod penal printre acelea contra societății.

GH. D. BUSUIOC,
Strassburg.

CĂRȚI, REVISTE, ZIARE

EPISCOPIA ARGEȘULUI, revistă lunară, sub conducerea Consiliului Eparhial al Episcopiei Argeșului. Anul I, nr. 1. Ianuarie 1930.

Privind această nouă revistă, am avut ca o tresărire, fiindcă am avut înainte întocmai aceiași înfățișare ca a vechei reviste bisericești dela Argeș, *Păstorul ortodox*, care eșea prin îngrijirea răposatului Protopop Gh. Lascar, sau ca a *Adevărului Bisericesc*, care eșea sub păstoria răposatului Episcop Calist. Acelaș format și în totul acelaș tipar al aceleiași tipografii *Sreier* din Pitești.

Dar nu, e altă revistă.

Ce zor avea însă Consiliul Eparhial al episcopiei Argeșului să scoată o nouă revistă, că doar avea una : *Buletinul Episcopiei Argeșului*? Ori poate e aceiași revistă în alt format, cum a făcut Episcopia Cetății-Albe Ismail, care și-a schimbat formatul revistei sale? O fi și așa, dar atunci de ce a spus Anul I nr. 1? Aceasta înseamnă că revista de acum nu mai este cea veche, ci alta?

Dar, în nelămurirea noastră despre ce este cu această nouă revistă oficială, hai să trecem să vedem cuprinsul ei.

Ne uităm nedumeriți la cel dintâi articol, fiindcă vedem în el o meditațiune, o vorbire cu Iisus, tradusă pe, cât se vede, după franțuzește. O asemenea materie, dacă a plăcut traducătorului, nu are însă cum să stea în fruntea revistei, mai cu seamă acum, când ea trebuie să spuie un cuvânt nou, fie pentru eșirea ei la lumină, ca revistă nouă, fie pentru prefacerea ei, dacă e tot cea veche a eparhiei. Trebuia altceva, un articol de doctrină, tratarea unei chestiuni a zilei sau a teologiei. Nu are noimă însă să pășești deodată hodoronc-tronc cu o meditație.

Nu avem de spus nimic împotriva ei, ca cuprins. E bună și folositoare. Dar nu-și aveau locul la început. I se putea găsi un loc în lăuntru revistei. Ca traducere apoi, trebuie să spunem că Păr. Fl. Popescu prea se ține scai de originalul francez. Trebuie să urmărească mai cu grijă turnarea pe românește a chipului de rostire francez. De pildă, dacă traduci : «Înmulțește-ne ușurința mântuirii, împroriiindu-ne-o prin Sf. Taine; căci tu ești primul ministru al acestora, Arhiereul unio pentrucă, Sacerdotiul Tău nu se transmite», miroase prea mult a chip de grăire franțuzească. Ce era dacă traducea : „Și ne dă nouă mai ușor chip de mântuire, pe care s'o dobândim prin Sfintele Tale Taine.

Că Tu ești Săvârșitorul lor cel dintâi și cel mai de frunte, singurul Arhiereu în veac“ ?

De asemenea, de ce traduce pe românește „Canonul Missei“ și nu „Canonul Liturghiei“ ? Și iarăși ne întrebăm : Ce este acest „Canon al Liturghiei“, de care pomenește Sf. Sa ? Unde este acest canon în liturghiile noastre ? E vorba de Liturghiul catolic ? Dar atunci de ce nu spune acestea pentru cititorul român ? Aceasta este cași cu cuvintele din fruntea revistei „Sub conducerea Consiliului Eparhial“. Cași cum ar fi un singur Consiliu Eparhial, ca o singură Curte de Casație, scrie : „Sub conducerea Consiliului Eparhial“. Dar de ce nu pune : „Sub conducerea Consiliului Eparhial al Sfintei Episcopii a Argeșului“ ?

Tot așa, nicio arătare în revistă nici de abonament, nici despre redacție, nici despre locul unde apare... Este prea multă cinădătenie înfr'un asemenea chip de scoatere al unei reviste.

Art. doi este tot o traducere, despre „Pruncul Hristos“, după cunoscutul roman al lui *Wallace* „Ben Hur“. Traducerea e făcută de Preotul *Ioan Popescu* din Băbana, Argeș. Se citește cu plăcere, având o lină curgere a vorbelor și o îndemânatecă întrebuințare a lor.

În al treilea rând, avem o cuvântare la moartea Iconomului Stavrofor *Ion T. Nicolescu* din Pitești, rostită în ziua de 21 Ianuarie a. c., la înmormântarea sa în Pitești, de Păr. *Marin Popescu*, protoierul Piteștilor. Duiosă e cuvântarea, e alcătuită cu meșteșug și se citește cu drag. Păr. Protoierul M. Popescu se dovedește un cuvântător îndemânatec, care știe să înmoaie inimile oamenilor încotro năzuiește cu cuvântul său. În adevăr, cine citește rândurile sale, rămâne cu multă îmbrățișare către tânărul Preot I. Nicolescu dus din viață și se simte foarte îndemnat a ajuta soția și copiii săi rămași fără sprijin.

Această cuvântare mai este de interes și prin arătările despre darurile sufletești ale răposatului. Îl cunoaștem acum din plin, după frumoasa zugrăvire făcută despre inzestrarea sa dela Dumnezeu și prețnım cu duioșie, prin cuvintele sale, acest suflet de preot care atât de curând s'a dus dintre noi.

Cuvântarea mai are și multe sub-înțelesuri, dovedind iarăși îndemânarea vorbitorului, care știe să trezească gânduri în cei de față, fără a spune lucrurile deadreptul. Fără îndoială că acestea s'au înțeles mai bine de ceice l-au ascultat și care știau lucrurile dela fața locului.

De un lucru numai ne mirăm : De unde atâtă franțuzire în vorba Părintelui Protopop *Marin Popescu*, precum :

„Spirit lucid, bazat pe o cultură superioară, solidă, sesizând și resolvind cu ușurință orice chestiune și situațiune, oricât de grea ; predicator meșter, de deosebit talent și slujitor cu temperament și convingere de artist ; om prezentabil, amabil și sociabil ; energie și întrepid în acelaș timp ; binevoitor până la sacrificiu ; mărinimos, suflet larg și deschis, înțelegător al greutăților și slăbiciunilor omenești și deaceea lertător al micilor greșeli ; preotul *Ion Nicolescu* a fost un cleric de frunte al Eparhiei Argeșului, care, cu arta și talentul său de orator și slujitor bisericesc, înduioșa inimile, iar cu temperamentul său impulsiv și combativ, dornic de situațiunii contradictorii și variate, proprii luptelor de idei, dădea o deosebită vioiciune și amploare dezbaterilor, conferin-

țelor și întrunirilor preoțești“. E adevărat, cuvintele sunt frumoase și bine întrebunțate, dar de ce așa duium de graiuri străine, în gura unui om de biserică?

Mai încolo, revista are acte oficiale date în știrea preoților din eparhie. De loc știri și date despre cărți. Parcă mai viu era *Buletinul eparhiei Argeșului*, în care se citeau frumoase articole ale d-lui Profesor *Mihăileanu* și avea mai multă felurime.

BULETINUL EPISCOPIEI CETĂȚII ALBE-ISMAIL. —

Anul 7, Nr. 1. Ismail, Ianuarie, 1930.

De un an de zile, această revistă și-a părăsit formatul mare în care se tipărea în 1928 și iese acum în format ca al revistei noastre. Așa a apărut tot anul trecut și are acum o înfățișare foarte plăcută.

În Nr. 1 din acest an, are 7 circulări ale Sfântului Sinod, dela sesiunea din Decembrie trecut a Inaltului Corp, apoi o listă lungă de nume de preoți cărora li s'au dat ranguri bisericești, după felul cum aceste ranguri se dădeau la Ruși; apoi arătări privitoare la hotarele cercurilor protopopești din acea eparhie. Dela știri aflăm că P. S. Episcopul Iustinian al Cetății-Albe a fost decorat cu *Steaua României* în gradul de Mare Ofițer, pentru meritele sale de a fi lucrat la unirea ținuturilor românești de peste munți cu patria mamă și de a fi lucrat pentru marea Adunare Națională dela Alba-Iulia din 1 Decembrie 1918

MITROPOLIA MOLDOVEI. Revistă lunară de cultură religioasă, organ al Consiliului Eparhial al Mitropoliei Moldovei. An. 6, nr. 1, Ianuarie 1930.

Această revistă e în format cași al revistei noastre. În nr. pe Ianuarie a. c. al ei, avem cuvântarea Inalt Prea Sfințitului Mitropolit *Pimen* către preoții săi în Iași la Anul Nou, ca răspuns la urările ce i s'au făcut, în numele preoților ieșeni, de Protoiereul *C. Dinescu* și de Econ. *I. Țincoca* în numele societății preoților din Iași „Ocotirea“; apoi mai cuprinde „O propunere“ pentru zidirea caselor parohiale de Econ. *Leon Stănescu* din Prisăcani, Iași. Părerea sa este ca să se facă un împrumut pentru zidirea lor. Redacția însă nu este de această părere pe temeiul că, dacă suma împrumutată nu se plătește la vreme? Apoi avem un art. despre „Inaugurarea unui tablou istoric la Palatul Mitropolitan, în prezența familiei Regala“, scris de Pr. *Const. Roșescu*, directorul secțiunii culturale din acea eparhie. E vorba de tabloul care înfățișează sărbătorirea Soborului I dela Niceia la Iași în toamna anului 1925. Apoi avem un psalm (136), pus în stihuri de *E. Ursache*: o dare-de-seamă despre serbarea Patronului Seminarului „Veniamin“ din Iași; altă dare-de-seamă despre desbaterile Consiliului Eparhial al Mitropoliei Moldovei; știri și mulțămiri. Deci, ca material, numărul acesta este mai mult un buletin cu date din eparhie.

Mai mult material de citire are nr. pe Februarie a. c., unde avem un art. despre „Biserica activă“ de Pr. *Sava Popovici* din Cucuteni, Iași. Sf. Sa înșiră 10 mijloace prin care Biserica să fie mai rodnică decât e azi și pomenește în aceasta de ce a scris acum 12 ani Păr. Protopop Dr. *St. Cioroianu*, în cartea „Brazde în ogorul lui Hristos“

din Arad 1918. În alt art., Preotul *F. Bodnărescu* scrie despre „Preotul și politica de partid“. Un art., mai lung despre „Concordatul cu Vaticanul în presa catolică“ ne dă Diaconul *Ilie Gheorghiu* din Strassburg. O schiță cu titlul „Israel“ ne dă d. *P. Ursache*. Tot dela d-nea sa, avem o „Rugăciune“. Mai citim despre o șezătoare la Seminarul „Veniamin“ din Iași. În „Experiențe misionare“, avem o bucată dintr'un raport al Preotului *Gh. Costiniu*, către Mitropolia Moldovei, prin care arată greutățile în combaterea sectanților și mijloacele în trebuințate on izbândă împotriva lor în satul *Bănești*, Botoșani. Raportul e interesant, iar adaosurile Părintelui Roșescu împotriva „Oștii Domnului“ sunt mai puțin interesante, fiindcă aruncă degeaba bănuiele asupra unui așa de însemnat mijloc de luptă împotriva beției. Tocmai în eparhia Mitropolitului care așa de frumos a ridicat steagul împotriva beției! Cu interes se citește și un proces-verbal despre lucrarea cercului pastoral „Dumbrăveni“ din jud.

Alte știri și comunicări ne dau o înfățișare frumoasă despre viața religioasă a eparhiei. Prin toate acestea, nr. pe Februarie al revistei se citește cu multă plăcere, fiindcă are mult și interesant material.

Zwischen den Zeiten, revistă de teologie în München, în formatul *Bisericii Ortodoxe*, apare în anul al 8-lea, nr. 1, pe 1930, 88 de pagini. Un art. foarte de preț și pentru noi este „Slujba de predicator evanghelic și societatea modernă“. Autorul se plânge că predicatorul uită că el este omul evangheliei și vrea să intre în cercul de gândire al lumii de azi, propoveduind tot ideile ei sau ale lui, dar mai puțin ale evangheliei. Predicatorul însă nu este însărcinatul lumii, ca să grăiască după placul ei, ci al Domnului, ca să spuie lumii și ceiace e străin de ea și ceiace unaori nu-i place, dar îi este de nevoie să știe. Dreptul său de a ființa ca predicator este numai prin cuvântul lui Dumnezeu, nu ca unul care ar avea această sarcină dela oameni. Dacă un predicator a spus (cum autorul a auzit) că predica lui nu are nimic a face cu Biserica, asta e o grozavă ciudățenie. Ce te faci cu preotul care și-a pierdut legătura cu gândirea lui Dumnezeu și nici dela el nu are nimic? Ce s'a petrecut în cei din urmă 10 ani de predicare germană? Un predicator a crezut că el poate predica mâna de ideia despre optimismul general al culturii, altul dus de însuflețirea războinică, altul de cugetările revoluționare ale omenirii, sau de Oswald Spengler, altul de mișcarea tinerimii și, în sfârșit, de Antisemitism. „Dacă, în propoveduirea noastră, noi urmăm duhul vremii, atunci vom păți și în împrejurările mărunte așa că va trebui să ne supunem trebuințelor și poftei feluriților enoriași. Acel nevinovat preot berlinez, care a cunoscut o păreche de tineri în aeroplau, s'a făcut numai întâmplător exponentul unui curent despre care știm cu toții că ne bate de toate părțile, silindu-ne să plutim (lavieren) cu el“. „Un om de ispravă, cum este cărmăuitorul serviciului de presă evanghelică germană, a spus, nu de mult, că presa creștină se găsește într'o stare penibilă. Ea este minunat organizată, dar numai într'un punct nu știe să spuie nimic și acesta este marea creștină... Tipăm după școală creștină și adeseori nu știm să facem în ea“. (Autorul articolului: Georg Merz).

PAPA PIU XI ȘI SOVIETELE.

Papa Piu XI a publicat o encicloică împotriva isprăvilor bolșevismului. Cu acest prilej, ziarul *Berliner Tageblatt* din Berlin (14 Fevr. 1930) cercetează raporturile dintre Vatican și Soviets. Autorul, *Paul Scheffer* scrie că, dacă Piu XI se plânge acum împotriva Statelor Europei, că ele au încurajat pe bolșevici, fiindcă au legat relațiuni cu ei, nu mai puțin se află și el în aceiași vină, fiindcă a căutat să prindă bune legături cu bolșevicii. Dar fiindcă planurile sale nu s'au împlinit, acum îi blestemă. A umblat să poată prinde Biserica ortodoxă în lațurile lui și s'o supuie. A trimis pentru aceasta în Rusia pe Episcopul *d'Herbigny*. Dar poftele nu i s'au putut împlini. Abia acum, după ce a văzut că nu merge cu aceste pofti, fiindcă bolșevicii nu vor nici ortodoxie, dar nici catolicism, Papa țipă împotriva lor.

Dar de când țipă Biserica din Rusia, și, Papa n'a zis nimic! Nădăjduia pe atunci să-și înfugă acolo catolicismul în sânul ei. Acum țipă de neocaz, pentru neizbânda catolicismului, nu din milă pentru Biserica rusească.

Pe de altă parte, autorul se întreabă: de ce bolșevicii au început-o acum mai dârz cu prigonirea? și răspunde: din pricină că au ajuns la sfârșit cu domnia lor și acum luptă cu turbare ca s'o mai ducă. Dar tocmai aceste prigoniri sunt semn că nu mai pot și că este vorba de înepntul sfârșitului.

Arhim. SCRIBAN.

INSEMNĂRI MĂRUNTE

Monumente istorice în Banat. — Pe pământul Banatului, se află câteva biserici vechi, cărora poporul le zice „mănăstiri“, pentru că, în vremurile vechi, pe lângă aceste biserici trăiau călugări. Multe din aceste centre de cultură bisericească au fost ruinate sub stăpânirea turcească, iar pe cele rămase sau reînviat după ieșirea turcilor din Banat, le-a desființat stăpânirea austriacă. Intre comunele Șemlacul-mare și Șemlacul-mic (jud. Timiș-Torontal), se află o biserică din veacul XV, numită de popor „Mănăstirea Săracă“. Din darea de seamă despre activitatea Muzeului Bănățean pe anul 1929 (publicată în „Analele Banatului“, fasc. 3 din 1920), vedem că, în anul 1929, „parohia locală a făcut reparațiuni, fără ca să anunțe Comisia monumentelor istorice“. Lucrul e regretabil și de condamnat, cu atât mai vârtos, că reparațiile s'au făcut și fără știrea autorităților bisericești, de către oameni nepricepători și lipsiți de evlavie cu care se cuvine a ne apropia de monumentele trecutului nostru. Directorul Muzeului Bănățean, d. Dr. Ioachim Miloaia, e de părerea, că „vor trebui luate măsuri, ca tencuiala și varul ce s'a dat în repețite rânduri deasupra unor picturi de pe perețele intrării să fie îndepărtat, iar pictura dinlăuntru, cea mai frumoasă podoabă cunoscută până acum a Banatului, să fie curățită și restaurată“.

La vechea biserică din comuna Partoș, „unde este îngropat mitropolitul român Iosif“, d. Dr. Miloaia intenționează să facă săpături în jurul mănăstirii, „deschizând și cripta Jui Iosif“, pentru a „dezlegă și preciza anumite date de importanță covârșitoare în legătură cu existența unei mitropolii românești în Banat înainte și sub ocupația turcească. „Ideea e bună, dar la desfacerea criptei ar trebui să fie de față oameni bine cunoscători ai arheologiei bisericești, ca să nu se săvârșească impietatea dela „Mănăstirea Săracă“.

Pedeapsa lui Dumnezeu. Printre sectarii din Banat, erau cunoscuți numai „pocăiții“, care își zic și „nazareni“. Adventiștii s'au încuibat abia în timpul din urmă. Șeful lor eră Nicolae Niculescu din comuna Mănăstire. Vineri, în 11 Martie, Niculescu s'a dus cu trăsura în comuna Deta, însoțit de Sima Cozar tot din comuna Mănăstire, ca să ducă la moara lui „Stoll și Comp.“, un tub cu aer comprimat. După ce tubul cu aer comprimat, luat dela uzina, electrică din Deta, a fost așezat în trăsură, în momentul plecării, a explodat cu o detunătură puternică, și adventistul Niculescu a fost rupt în bucăți, capul și mâinile aruncate la o distanță de 1000 metri dela locul exploziei, iar trăsura sfărâmată. Lumea adunată la locul nefericirii a văzut în această întâmplare pedeapsa lui Dumnezeu asupra celui ce lăția rătăcirea adventistă în Banat.

Pr. P. BIZEREA,
Deta (Banat).

Un preot fruntaș la meșteșug. — În școala din Comuna *Cleanovu*, Mehedinți, într'o încăpere largă și bine îngrijită, se află un frumos atelier de lemnărie. În față, cum intri, strungul, în dreapta, masa de tâmplărie, în stânga, dulapul cu miile de scule necesare meșterului neîntrecut în ale lemnăriei.

Acți, școlarii din școala primară de curs complimentar învață meșteșugul lemnului și câte unul prin ei face *slăvini*¹⁾. Maestrul șef fabrică viori, viori serioase, de cea mai bună calitate, al căror mest are apreciat de specialiști, în care remarc chiar pe celebrul nostru artist *Enescu*, ajung la zeci de mii de lei bucata.

Noi, Preoții, ne mândrim că acest maestru șef este preot. El este preotul *Nicolae Cleanoveanu*.

VELA.

1) Ce e asta, Părinte Vela? De ce nu scrii să înțelegem și noi?—Nota Arhim. *Scriban*.

A APĂRUT:

CUVĂNTĂRI OCAZIONALE de Prea Sf. Sa Arhiepiscopul GRIGORIE BOTOȘĂNEANU, vicarul Sfintei Mitropolii a Moldovei, cuprinzând mărturiile ale activității sale pastorale de când se află la vicariatul Moldovei.

Prețul 50 Lei, la autor, în Iași.

Ș T I R I

Asociația Generală a Preoteselor Române Ortodoxe, face cunoscut că, în ziua de 4 Mai a. c., se va deschide în București, bazarul anual al acestei Asociații.

Doamnele Preotese și Cucernicii Preoți sunt rugați călduros a trimite, ca întotdeauna, felurite lucruri, pentru a da o notă mai frumoasă și un sprijin mai puternic bazarului, contribuind prin aceasta la îndeplinirea operei de binefaceri, urmărită de Asociație în activitatea ei.

Toate lucrurile se vor trimite pe adresa D-nei Preotese *Paraschiva Negulescu*, Bis. Batiște, București.

Conferințele religioase la Chișinău.— În Rusia, era obiceiul ca, în Postul Mare, să se ție conferințe religioase în fiecare Vineri seara, la ceasul slujbei de seară. Se numeau **pasii**. Acest obicei se ține și în Chișinău. S'a ținut în 1928. S'a luat obiceiul și anul acesta. Ele se țin în catedrală. Cea dintâi anul acesta s'a ținut de Păr. *Cicerone Iordăchescu*, decanul facultății de teologie din Chișinău. La deschiderea lor anul acesta, Vineri 14 Martie a. c., a fost de față Inalt Prea S. Sa Mitropolitul *Gurie*, d. General *Dragu*, comandantul Corpului 3 de Armată din Chișinău, și alte obraje de seamă. Vineri 21 Martie, a vorbit Păr. *Valeriu Iordăchescu*, profesor de morală creștină la aceeași facultate, iar Vineri, 28 Martie, a vorbit Păr. Arhimandrit *Scriban*, despre Patima Domnului. La acestea două din urmă, n'a mai fost I. P. S. Gurie, fiind ocupat la București, dar a fost P. S. Episcop *Dionisie*, Vicarul Mitropoliei Chișinăului, și d. General *Dragu*, care e nelipsit.

Prefaceri în statul parohiilor.— Prin hotărârea Onoratului Ministeriu al Cultelor și Artelor, nr. 35052 din 31 August 1929, satul *Turcșmil*, atârănător de parohia *Satu-Vechiu*, jud. Durostor, a fost dezlipit dela aceasta și s'a alipit la parohia *Senova* din acelaș județ.

Asemenea, prin hotărârea nr. 35,051, din 31 August 1929, satul *Sofular*, atârănător de parohia *Viișoara*, jud. Constanța, a fost dezlipit dela acesta și s'a alipit la parohia *Cavaclar* din acelaș județ.

Medaleri.— Prin Inaltul Decret Regal din nr. 2825 din București, 6 August 19329, au fost răsplățiți cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* d-nii: *Isidor Popescu*, directorul salinelor din *Praid* (medalia cl. I), și d-nii *Ion Ghilezan*, proprietar în *Praid*, și *Nae Dumitrescu*, șeful gării *Praid* (medalia cl. II).

Prin Inaltul Decret Regal nr. 2826 din București, 6 August 1929, au fost cinstiți cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică*

cl. I d-nii: *I. Dumitrescu-Militari*; *D. C. Teodorescu*; Colonel *Petre Cernea*, epitropi ai bisericii *Sf. Ioan-Nou* (Gura Pieții) din București, apoi d-nii *Ioan A. Constantinescu*, profesor și directorul școlii comerciale superioare nr. 2 din București, și *Ioan Mărculescu*, profesor, pentru ajutorul dat la restaurarea acelei biserici.

BIBLIOGRAFIE

După lungă așteptare și multe cereri, în urma celor vestite de noi în alte numere, în sfârșit, putem vesti că a eșit de sub tipar cartea de învățătură teologică cu numele **Elemente de OMILETICĂ SPECIALĂ sau povățuiri și îndrumări speciale pentru alcătuirea diferitelor genuri și specii de cuvântări bisericești, precedate de noțiuni despre Istoria Elocuței Bisericești din vechime și până astăzi, pentru folosința cursului superior al Seminarilor Teologice de Gheorghé ARAMĂ**, fost profesor de Omiletică la Seminarul „Veniamin” din Iași. Cartea s’a tipărit prin îngrijirea Părintelui *Arhimandrit SCRIBAN*, în urma viei dorințe a d-lui Atanasie, șeful gării Iași, care, ca rudă a răposatului profesor Aramă, a ținut mult și s’a silit ca manuscriptul să nu rămâie în uitare, ci să se dea în tipar. Această dorință și vie căutare a ajuns până la d. *C. Tomescu*, profesor la facultatea de teologie din Chișinău, și apoi la Păr. Arhimandrit Scriban, care a găsit chipul de a o face să vadă lumina zilei, însoțindu-o, și cu unele însemnări ale sale. Cartea e în formatul cărților de școală, are 248 de pagini, costă 90 de lei și se găsește de vânzare în București 1, la librăria „Principele Carol”, str. Doamnei 18. Acolo s’o ceară ceice voesc s’o aibă. Să se mai știe că ea este aprobată de Ministeriul Cultelor pentru a fi introdusă în seminarii și va fi înfățișată pentru aprobare și Sfântului Sinod, în viitoarea sesiune din Mai a. c.

CONVORBIRI LITERARE. Anul 63, Ianuarie 1930. București. Are mult material literar, istoric și social. D. *Mihail Popescu* apreciază în ea mai mult favorabil scrisul Părintelui *Damian Stănoiu* din „Duhovnicul Maicilor”, pe care noi însă îl socotim mai puțin îmbucurător ca cel din unele scrieri de mai nainte.

Socrate Georgescu, Ravagiile alcoolismului ed. 2, București 1929, form. cărților de școală, 18 pag.

POȘTA REDACȚIEI

Părintelui **Gh. I. Neagu** din Obilești, Râmnicul-Sărat.

Am primit traducerea, i-am înlocuit câteva franțuzisme și i-am dat drumul la tipar pentru când o fi loc.

Părintelui **Stelian C. Bildaru**, Pucheni, Muscel.

Am primit art. *Ortodoxism și Catholicism*, în care discutați părerile d-lui *Lascar Moldovanu* din *Fântâna Darurilor*, despre activitatea Bisericii Catolice și misiunile ei. Am dat art. în tipar pentru vrenn număr viitor.

Părintelui **Nicolae C. Iancu**, Bunești, Argeș.

Să nu te miri, văzând materia Sfinției Tale „Din carnetul unui seminarist“, care s'a tipărit în acest număr, că lipsește o bună bucată din ea, tocmai din mijloc. A trebuit s'o șterg, pentrucă era prea deslănată. Nu știu cine e de vină, ori Sf. Ta n'ai enles-o bine, ori așa a vorbit răposatul. Mai degrabă îmi vine să cred aceasta din urmă, fiindcă cam așa vorbea el și totdeauna prea personal. Nu puteam însă s'o las așa, că era o grăire prea de rând și am tăiat-o. Am lăsat numai ce putea avea o înfățișare mai bună.

D-lui **Mircea Moreanu**, învățător în *Boghicea*, Roman.

Am primit articolele d-voastră și am fost mulțumit de amândouă. Am mai scurtat ceva din cel cu predica, fără ca miezul lui să sufere, și i-am pus însemnarea că iese pe Mai. Cel cu „Preotul și învățătorul“ va eși mai curând, fiind și mai scurt. Aveți în el o materie care e bine că s'a pns și care merită să fie discutată. Dar să știți că, din partea noastră, mai degrabă s'au făcut pășiri pentru apropierea preotului de învățător decât din a d-voastră. Noi am avut o revistă, *Viitorul* a d-lui Dr. D. Boroianu, profesor la Facultatea de Teologie din București, care-și zicea și „didactică“. D. Boroianu studiasse nu numai teologia, ci și pedagogia la Leipzig, și venise cu dorul de a lucra în ramura aceasta. O bucată de vreme, revista *Viitorul*, mai cu seamă pe vremea când se tipărea în Iași, cuprindea multe articole din condeie învățătoresci. Mai târziu a rămas mai mult revistă bisericască. Dar din partea organelor școlai, mai puțin am văzut asemenea năzuințe. Dimpotrivă, din latnrea lor, de multe ori am văzut o privire de sus către lumea noastră. Am fost priviți ca oameni ai trecutului și că numai învățătorii au a fi nneltele viitoarei propășiri a țării. Ba de multe ori acestea ni se spuneau cu cuvinte trufașe și cu tăgăduiri la adresa religiunii. Pe când noi nu ne-am îngăduit să tăgăduim însemnătatea școlai, ca organ al luminării minții, din partea cealaltă, de multe ori am fost măhniiți. Chiar eu a trebuit să iau parte la o discuțiune contradictorie la cercul institutorilor din București, împotriva unui institutor, d. *Cioroianu*, care vorbea cu multă acreală împotriva preoților și a religiunii în de obște. Li era cu mult mai mare îndrăz-

neala decât pregătirea de a discuta asemenea chestiuni. Nu se poate uita, de asemenea, vrăjmășia răposatei institutoare și apoi inspectoare școlară din Iași, răposata *Maria Buțureanu*, care privea religiuinea foarte de sus.

Astfel de ținute, care nu au fost din partea preoților, au lucrat foarte mult pentru a acri legăturile dintre preoți și învățători și firesc a fost să se facă o răzlețire între unii și alții, răzlețire însă care e dureroasă și păgubitoare. Lucrul acesta e cu atât mai de nesuferit, cu cât, în de obște, cunosc foarte mulți bărbați și doamne din lumea școlii primare, care sunt foarte inimoși și cu frăție către lucrarea bisericească. Aceștia însă sunt prea tăcuți, când vorbesc cei din cealaltă tabără și așa se vără răceala între unii și alții.

E bine acum că luăm la descusut aceste lucruri, pentruca „să piară iarba rea din holdă“. Se pot lua alte legături de acum înainte, pentruca însăși țara să aibă folos din acestea. Dar noi am semnalat aici oarecare semne bune: ținerea la un loc a cercurilor culturale și pastorale. Să se găsească preoții împreună cu învățătorii măcar la această nouă treabă care se face acum la țară.

Dar dacă este vorba de împreunare a silințelor, hai s'o începem noi chiar de acum. Iată, eu am nevoie de niște date culturale dela d-voastră pe care vă rog să mi le dați. Am citit acum vre-o 8 ani, într'o revistă culturală de peste munți, despre un locuitor rar din satul Boghicea al d-voastră, că a învățat carte cu mare însuflețire, că a citit pînă la vremea aceea ca la 100 de cărți, că a întemeiat casă de citire în sat, că a făcut minuni cu munca aceasta și că este un bun creștin. Mai trăiește? mai lucrează tot așa inimos ca pînă acum? Munca lui are roade? și cum îl cheamă?

Am dori să mai știm ceva despre revistele din ramura d-voastră? Are multe reviste școala primară? care e cea mai însemnată? pe unde se află? Cum este *Revista Generală a Invățământului*, o știm noi, dar altele, poate mai puțin știute, sunt? Dacă e vorba să ne apropiem unii de alții, să ne cunoaștem ale noastre și am voi să facem o cum-păneală: unde sunt mai multe reviste: la noi ori la d-voastră? Noi avem destul de multe și am dori să știm cum stau lucrurile și la d-voastră.

Părintelui Calafeteanu-Vela, Mehedinți.

Mulțumim de știrile pe care ni le trimeteți. În felul acesta ne trebuie nouă. În fiecare eparhie și în fiecare județ, se petrec multe lucrări vrednice de știut din punct de vedere bisericesc. Dacă de acestea ni se trimet, le primim bucuros. Dar vă ragăm: scrieți-ne altădată cu cerneală, un cu apă, că sunt prea slabe slovele pe hârtie și ne stricăm ochii.

Părintelui C. Jemănean, Parohia Bagrinești, oficiul Mărculești, jud. Soroca.

Am primit art. „In chestiunea recăsătoririi preoților“ și-i dăm drumul curând.

Părintelui **I. Munteanu-Muntmarg**, Slănicul Moldovei.

Am primit traducerea Sfinției Voastre și o vom avea în vedere pentru a fi dată în tipar. Va mai aștepta puțin, fiindcă avem încă multă materie.

Părintelui **C. G. Vartolomei**, Focșani.

Art. Sfinției Voastre „Mântuirea“ așteaptă de mult, dar acum i-a venit vremea.

Sfinției Sale Părintelui **Nicolae Cociurcă**, Parohia Buda din județul Lăpușna.

Am primit răspunsul pe care-l dați Prea Sfinției Sale Arhiepiscopul *Grigorie* dela Iași, cu privire la care am primit tânguiri și de mai sus. Vom da în tipar foarte curând răspunsul Sfinției Voastre, dar cu multe adaosuri ale mele, fiindcă am și eu pe inimă multe în latimea aceasta. Am crezut și eu așa cum scrieți Sf. Voastră despre ortodoxia rusească, dar de când sunt profesor la Chișinău, mi-au cam slăbit părerile despre ea. O văd eu din Basarabia cât de slăbănoagă a fost. A avut unele scânteieri frumoase, dar alătura de aceasta, câte șubrezenii! Să stăm de vorbă și om vedea. Eu știu multe, măcar că n'am trăit în Rusia și am multe de spus. Nu cred c'o să vă iasă multă dreptate din ce scrieți împotriva Vlădicăi Grigorie. Ce-oi avea de spus eu e mult mai mult decât atâta. Deci nu ne ferim a vă tipări răspunsul, ba suntem gata a sta verde la vorbă pe această temă și nu mă tem c'om putea fi înfrânți.

D-lui **G. Țătu**, profesor la Seminarul din Roman.

O, domnule Profesor, articolul d-voastră este articol frumos, dar ce să facem dacă nu mai știm unde să punem articolele care ne vin cu lopata? Acum îl avem și pe al doilea. Nu vă fie cu supărare că așteptați, dar nu prea târziu le facem noi loc.

Părintelui **G. I. Beșchea**. Mărăcineni, Buzău.

Am primit art. *Taina Sfintei Mărturisiri după Evhologiu* și-l vom avea în vedere. De ce nu vă paginați paginile și mă dați pe mine de muncă să le pun numerele de trebuință? Se pare că e lucru așa de ușor, dar când ești copleșit de treabă, simți necazul pentru fiecare secundă care ți se fură. Articolul însă are vederi drepte despre comorile cărților de slujbă (eu nu zic *de ritual*, ca Sf. Voastră) și de aceia voim și noi să-l vedem curând în lumina tiparului.

Arhim. SCRIBAN.



TABELA MATERIILOR

revistei „Biserica Ortodoxă Română“ pe anul 1928.

ARTICOLE.

**P. S. Episcop Grigorie
al Aradului.**

Noviciat și excomunicare (p. 3—5).

**P. S. Arhiereu Grigorie
Botoșăneanu.**

Hristos a înviat (p. 288—291). Biserica ortodoxă română și celelalte confesiuni (p. 385—388; 481—493; 577—588; 673—684; 769—781; 865—877; 961—973; 1074—1083).

**Redacția,
(Arhim. Scriban)**

Ne-am schimbat chipul (1 — 2).

Arhim. Scriban

Tâlcuirea Sfintei Evanghelii dela Matei (19—26; 142—146; 231—234; 323—329; 432—436). Cine era Irodiada și pentru ce a fost omorât Sf. Ioan Botezătorul (140—142); Autour d'une interview (225—228); Capitule omiletice (403—413). Vechile omiletici românești (613—623; 709—720). Predica în ziua de azi (897—909). Este predica dorită? (998—1009). Paștele sărbătoare fixă (625—626). d. N. Iorga pentru rânduiala din vremea slujbei în biserică (723—725); Cuvântul nostru (răspuns 696—699 și 1092—1095).

Păr. Dr. I. Mihălcescu

Sf. Taină a nunții (292—305). Sf. Taină a Sfântului Maslu (388—394). M. Taină a Preoției (493—508).

Păr. Valeriu Iordăchescu

Cum văd străinii sectele religioase din România (134—139).

Ion. Dr. V. Pocitan

Arhim. Nichifor Iliescu Sprânceană (26 — 31; 973 — 977); Mănăstirea (211 — 213); Biserică românești în Lemberg (508—520); Ca- românească din Viena (781 — 792; 878—886).

- Econ. V. Ursăcescu** Obiecte din muzeul Episcopiei Hușilor (31—33); Rugăciune pentru alungarea ploii cu peatră (33—36). Pățania unui patriarh la Bârlad (339—348).
- Pr. M. Bulacu** Pedagogul lui Clement Alexandrinul (6—18); Sf. Ioan Hrisostom ca predicator (792—801); Insemnătatea predicii după Sf. Ioan Hrisostom (886—892).
- Pr. Alex. Svetlov** Răspuns articolului „In Apărarea Ortodoxiei“ (36—41).
- Gh. Dela Argeș** Din an în an (poezie—41); Înțelegeți popoare (poezie—133).
- Econ. D. Furtună** „De Imitatione Christi“ în românește (97—108; 199—205); Cearta între Vladimir Suhopan și Filaret Scriban (1083—1087).
- Victor N. Popescu** Tendințele sociale ale lui Tertulian și concepțiile societății greco-romane (109—117; 193—198).
- Păr. Dim. N. Ștefănescu** Biserica e societate juridică (117—127; 206—210); Rezervațiuni episcopale (982—995).
- Păr. Aristide N. Geamănu** Pășind în apostolatul Domnului (127—131).
- Păr. Nic. Văleanu** Religia în școlile de meserii (131—132).
- Econ. Leon Stăcescu** Știința omiletică (595—503); Obiectul științei omiletice (693—697); Insemnătatea definiției elocvenței (815—818); Logica și elocvența sacră (893—896); Elocvența și știința ei: Profetica (1087—1091).
- Econ. Gh. V. Butnariu** Glasul celui ce strigă în pustie (214—224).
- Păr. Ilie Căpățâneanu** Cuvința oamenilor în Biserică (229—230).
- Păr. Ioan Răuțescu** Insemnări de pe cărți vechi bisericesti (236—243); Câteva date vechi (810—815).
- Dr. Ștefan Berechet** Patriarhia din Alexandria în veac. 19 (306—318).

- Pr. G. I. Beșchea** „Lumina lui Hristos luminează tuturor“ (319—320) Pătimirile Domnului (poezie—329). Să înceteze bârfirea clerului (819—822).
- Pr. Grigore Comendat** Hristos a înviat! (321—322).
- Pr. G. D. Cruceanu** Ascultă-mi, Doamne, smerita dorință (poezie—322). O cântare către izvorul vieții (1105—1106).
- Protopop Dr. St. Cio-roianu** Plăcerile vinovate careucid poarele (330—337); Ține ce e al tău, respectă ce e al altuia (440—445); Tot sufletul să se supuie stăpânilor (700—705).
- Pr. Nic. I. Iancu** Învierea Domnului (poezie—348). Munca vrednică a P. S. Episcop de Argeș (977—979).
- I. Iordăchescu** Isus (poezie—349).
- Babcenco Boris** Descoperirea înțelesului universal în Hristos (traducere din Soloviev; (395—402).
- Pr. Gh. Verșescu** Dușmanii religiei creștine (413—421; 528—532).
- Iconom Petre Vintilescu** Păstrarea Sfintei Impărtașiri pentru cei bolnavi (422—432; 520—527).
- Econ. F. Bodnărescu** Păstorul și păstoriții (436—439).
- Prof. M. Mihălleanu** Cuvința oamenilor în biserică (445—448). Intelectualii și predica (1006—1101).
- Pr. Mihail Boca** În Preajma unificării codului penal (533—535).
- Pr. Dr. Simeon Popescu** Ziua Domnului (535—536); Locul căpătâniei în interpretarea Sfintei Scripturi (720—721).
- Econ. Ioan Dimitriu** Cel doi copii din Eden (589—595)
- Pr. P. Bizerea** Ignatie Vuia, episcopul Vârșetului. (603—607).

| | |
|-----------------------------|---|
| Pr. Gh. Negură | Criza religioasă a intelectualilor (603—613). |
| Econ. N. Dărăngă | Chestiunea reclamelor anonime (624). |
| Pr. N. Hodoroabă | Imnul crucii (685—693). |
| V. Constantinescu | Pentru Locurile Sfinte (706—709). |
| Icon. M. M. Ionescu | Faptele să le sprijinim pe temeiul credinței creștine (722—723). Folosul cercurilor pastorale în popor (1101—1103). |
| Pr. Stelian Ionescu | Unirea creștină și instrucțiunea teologică în perspectivă ortodoxă (traducere din Glubocovskii (801—809). |
| N. B. | O întimpinare (822—823). |
| Pr. C. Munteanu | Biserica (909—912). |
| Pr. I. T. Vasilian | Cea dintâi revistă religioasă din țară (980—982). |
| Pr. T. Vașilescu | O chestiune de tipic. Sf. Disc se ia cu stânga? (995—996). |
| Pr. Mihail Vasilache | Erezia fotesciană (997—998). |
| Pr. Nicolae Vlad | Invierea (poezie, 338). |
| Pr. D. C. Vișan | Nașterea lui Hristos (1059—1073). |
| Pr. D. Mangâru | Cei dintâi oameni (1103—1105). |

CRONICA DIN ȚARĂ

| | |
|-----------------|--|
| Oficiale | Felicitările Patriarhilor Meletie al Alexandriei și Damianos al Ierusalimului, către Patriarhul D. D. Dr. Miron, la Crăciunul din 1927 (245—246). Proiect de regulament pentru disciplina funcționarilor mireni din Biserica Ortodoxă Română (537—539). Regulament pentru fondul de asigurare al imobilelor bisericești (539—540). |
|-----------------|--|

Instrucțiunile Sfintei Episcopii a Râmnicului, cu privire la Părinții Protoierei (72—78).

I. P. S. Patriarh MIRON

Carte Pastorală la Nașterea Domnului din 1927 (43—47).

I. P. S. Mitropolit PIMEN

Carte pastorală de Anul Nou 1928 (48—51). Carte Pastorală către Românii din America (51—53). Carte Pastorală în chestiunea calendarului (824—827). Rugăciune la serbarea de 10 ani pentru Unirea tuturor Românilor (1107—1108).

P. S. Episcop Roman

Circulară pentru ridicarea unei mănăstiri în eparhia Orăzii (1010—1012).

P. S. Episcop Grigorie

Cuvântare la cercul sportiv „Gloria” (913—914).

Arhiereul Grigorie Botoșăneanu

Vizite prețioase (541—543). O mare sărbătoare (725—727).

Arhim. Scriban

Jubileul Episcopului Roman (53—55). Tablou de conferențieri dela Ateneul „Sf. Vineri” din Galați în 1927—1928. Programă sărbătoririi a 25 de ani dela înființarea societății clerului „Solidaritatea” din Galați (71). Nu ne știm oamenii (79—80). Pângărirea mormintelor evreiești din Piatra-Neamțu (80). Seminarisții la celelalte facultăți (80—81). Viața creștinească la Târgul Neamțului (147—148). Ungurii noștri și Concordatul (151—152). Inmormântarea Protopopului Gh. Popovici din Lugoj (152—153). O frumoasă pagină din lupta împotriva beției (154). În vremea cruciatei împotriva beției (154—155). O noutate în lupta împotriva beției (155). Intrunirea Consiliului Central Bisericesc (249). Ingrădirea sectelor neautorizate prin proiectul Legii Cultelor (250). Stemele Patriarhiei, Mitropoliilor și Episcopilor (250—251). Frământări și neliniște în Biserica Reformată de peste munți (251—253). Zarva cea mare. Legea Cultelor (359). Sărbătorirea unui vechiu profesor de teologie (448—452). Moartea unui vestit arhidiacon (452—453). Lucrul Seminarului din Dorohoi (459). Spicuri din cuvântările dela Senat despre Legea Cultelor (459—461). Vizite prețioase (461—462). Urmarea unui articol (543—544). Jurământul capilor religioși minoritari din România (626—627). Școala de cântăreți din Târgoviște (627). Propaganda religioasă în jud. Prahova (627—628). Adunările bisericești din Mai și Iunie (628—629). Jurământul noului episcop unitar (727—728). Seminarul din Constanța fără casă (728). Bursele și solvele slobode la Seminarile Teologice ale Statului (728—730). Ceasurile vacante la Seminarile Teologice din țară (730). Cursurile de vară ale „Solidarității” la Mănăstirea Neamțului în 1928 (731—733). Seminarul, dela Neamțu nu pierc (833—831). Sărbătorirea Părintelui Dr. *Petre Barbu*

(834—835). Paștele pe dată fixă (835—836). Deschiderea cursurilor la Seminariul Central (836). Comisiunile pentru primirea școlarilor în seminarii (836—837). Congresul Asociațiunii Generale a cântăreților bisericești din România (837—838). Solie străină la un așezământ religios la noi (918—919). Apel pentru ridicarea unei mănăstiri peste munți (1009—1010). Episcopul unitar de peste munți și-a luat slujba în primire (1016). Adunarea eparhială a Bucovinei (1017—1018). Conferențele universității populare din București (1018). Hirotonie de arhieru (1018—1019).

Preotul Ilie R. Neagoe

Congresele preoțești din Oltenia. Cel din Calafat 1927 (55—70).

din Dor.

Un preot și o școală (77—79).

Pr. C. Munteanu

Sărbătorirea patronului Seminarului din Dorohoi (146—147). Educația religioasă și națională în cazarmă. Incercări ale Seminarului din Dorohoi (455—459).

Pr. C. Gh. Vartolomei

O șezătoare creștinească (148—149) Econ. Clement Bontea (838—839).

Valerian Brânzei

O inițiativă a Seminarului din Dorohoi (153—154). Două serbări culturale ale Seminarului din Dorohoi (253).

Preoteasa E. Șerpoianu

Asociațiunea Generală a Preotelor (247—248).

Gh. Grigorașu

Premii pentru scrieri religioase (350).

Pr. Nicolae Popescu-Ogretin

Vizita Arhierului Titu pe valea Teleajenului (350—353).

Diacon Em. Hogaș

O zi de bucurie (Conferențele Arhim. Scriban la Galați, (353—358).

Pr. C. Casian

Ședința din 22 Ianuarie 1928 a cercului pastoral „Moinești“ (361—363).

Pr. Ștefan Florescu

Dela cercul pastoral Zimnicea (363—366). Dela cercul pastoral Zimnicea, Teleorman (539—642).

Pr. N. Hodoroabă

Arhidiaconul *Vasile Marțian* (453—554). Pr. *Neculai Agapi* (642—643).

Pr. C. Grumăzescu

Arhidiaconul *Vasile Marțian* (454—455).

- Pr. D. Ceașescu** Cuvântare în garnizoana Slatina (544—547).
- Protosing. Gl. Lovin** În misiune (548—550).
- Asistent** Dela o instalare (559—551).
- Parohia Ivești** Adunarea cercului pastoral cultural din Tg. Ivești (552—554).
- Pr. M. Rădulescu** Ziua eroilor (629—631).
- Prot. Ioan Vidrașcu** Excursiunea preoților din Eparhia Hotinului (631 — 636 ; 788 — 744 ; 831—833).
- Pr. Sp. Bildaru** O ședință a cercului pastoral „Mălul cu Flori“, Muscel (637—638).
- Un creștin** Un cerc preoțesc în jud. Dâmbovița (639).
- Icon. M. Ionescu** Conferința administrativă din R.-Sărat (733—735). Aspecte și impresii dela cercuri preoțești (828—830).
- Pr. Alex. Svetlov** O mare sărbătoare bisericească (735—737). Sfârșitul jalnic al unui protoiereu (921—923).
- Pr. N. Iancu** Din carnetul unui seminarist (914—917).
- Unul din cei de față** Deschiderea cursurilor la Seminarul din Ismail (917—918).
- M. N. Pacu** Bisericuța din Slănicul Moldovei și suspendarea vieții religioase publice (919—921).
- Pr. Aristide Geamănu** Întâiul congres al preoților misionari dela Arad (1012—1016).
- Diacon Dr. H. Roventza** Congresul Asociațiunii Clerului Ortodox (1108—1116).

CRONICA DE PESTE GRANIȚĂ

Arhlm. Scriban

Lucrarea culturală bisericească din România în publicațiuni străine. Vor-

bă papală bună despre guvernul italian. O solie catolică din România la Papa. O nouă enciclopedie papală. Arhierii bulgari cu plângeri la Liga Națiunilor. Noi cardinali în Biserica Romei. Aflarea cetății lui Avraam. Concordatul Albaniei cu Vaticanul. Incordare între Vatican și Lordul Plumer, Guvernatorul Palestinei (toate acestea în paginile 81—83).

Nou nuntiu papal în Cehoslovacia; Un mare număr de uniți poloneji trec la Biserica ortodoxă; Un protest socialist contra persecuțiilor politice din Rusia sovietică; O distincție iugoslavă pentru capul Bisericii ortodoxe din Polonia; Osândirea unui episcop în Rusia; Fixarea datei Paștelui în Anglia; Budapesta și Sf. Scaun (toate acestea la pag. 167—168).

Criza religioasă din Anglia; Noul ambasador francez la Vatican; Scrierile lui d'Annunzio osândite de Papă; Călugării români din Sf. Munte amenințați să li se ia averea (toate la pag. 262—263). Pricina osândirii lui d'Annunzio (367). Incordarea între Vatican și fasciști; Vaticanul contra antisemitismului; Despărțirea dintre Stat și religione în Turcia; Grevă la Ierusalim (toate acestea la pag. 474—475).

Frăția creștinească între ierarhii străini; Greutățile Bisericii anglicane; Paștele pe dată fixă; Lupta împotriva regimului în Rusia; Cărmuirea Palestinei (toate la pag. 645—651).

Episcopatul spaniol; Papa în Liga Națiunilor; Papa și fasciștii; „Grija“ Papii de creștinii răsăriteni; Congresul religiilor la Geneva; Când oamenii simpli se apucă de reforme; Turcii nu se astâmpără: Prigonesc Patriarhia Constantinopolului; Fug emigranții din Palestina; O manifestare a studenților ortodocși în străinătate; Congres euharistic (toate dela pag. 839—845).

Legăturile Vaticanului cu guvernul chinez din Nanking; Preoți în însoțirea cercetașilor; Invățământ creștinesc pentru negrii din Africa; Congresul euharistic din Czenstochau; Perderile Bisericii catolice în Austria; Dela congresul învățaților ruși; Moartea lui Jean Bourdeau (toate dela pag. 934—935).

Intre fasciști și catolici; Comemorarea Episcopului Dupanloup; Moartea unui învățat german; Cardinal încetat din viață. Moartea ministrului Austriei la Vatican; Vaticanul condamnă colaborarea între catolici și comuniști (toate la pag. 1029—1031). Mitropolitul Antonie la Berlin (pag. 1128).

Păr. M. Bulacu

I. Activitatea misionară în Franția :

1. Săptămâna femeilor creștine în serviciul bisericii la Strassburg; 2. Propaganda catolică în mahalalele Parisului. II. In alte continente: 1. Activitatea Societății Biblice Britanice și străine; 2. Propaganda misionară în Japonia prin ziare; 3. Misiunile creștine protestante în China; 4. Misiunile catolice în fața Islamului. III. Universitare: 1. Facultatea de teologie dela universitatea din Geneva; 2. Bursele universitare catolice. IV. Uniunea Bisericilor. 1. Enciclica papală despre unirea Bisericilor (toate acestea la pag. 163—167).

Ortodoxism și uniaticism romano-catolic; Protestantism și uniaticism romano-catolic (367—369). Pedagogie religioasă; Misiunea externă; Uniunea Bisericilor creștine (749—753). Ortodoxia iarăși amenințată de Roma; Seminarul rusesc „Sf. Vasile“ din Lille (1027—1029).

CĂRȚI, REVISTE, ZIARE

Mitropolitul Atanasie

Noul Testament, tradus de Păr. Gala Galaction (Grigorie) (pag. 169—185).

Episcopul Nicodem

Răspuns unei critici (Părintelui Tomaziu din Păltiniș, Dorohoi) despre *Noul Testament* tradus de P. S. Episcop Nicodem.

Arhiepiscopul Grigorie Boțoșeanu

O carte nouă arătătoare de poadoabe vechi și un ctitor de mânăstiri, despre cartea *l'Evolution de la Peinture religieuse en Bucovine et en Moldavie* de Pictorul Ioan Ștefănescu (p. 1040—1042).

Profesor Dr. V. Gheorghiu

Epistola Sfântului Iuda de Prof. Dr. Gh. I. Ghia (pag. 84—87).

Arhim. Scriban

Mânăstirea Bodrog de Arhim. Policarp Morușca (pag. 185—188); *Latinitatea catolică în România*, articol în *La Vie Catholique* (pag. 188—189); *De Imitatione Christi*, foileton de Al. A. Leontescu în *Cuvântul* (p. 189); *Încă un ziar bisericesc (Glasul Adevărului din Buzău)* (p. 189—191); *Patru biserici medievale*, art. de Dr. Dumitru Stănescu, în *Adevărul* din Anul Nou 1928 (p. 191); *Chipuri bizantine și egiptene*, art. cu numele „Misteriosul și paradoxalul Egipt“ în acelaș nr. al *Adevărului* (p. 191).

Concordatul de Vasile Goldiș (pag. 370—373); *Ferfa de seară* de Victor N. Poșescu (p. 373); *In fața Crucii*, art. de Pr. C. Dron, în *Universul* (p. 373); *Sarcina medicului*, art. de Dr. Auguste Messer, în *Revue des progrès thérapeutiques* (p. 374).

Patriarhul și Regentul României Dr. Miron Cristea, scriere în grecește de Arhim. Timotei Evanghelinidis (p. 475—476). *Toma Necredinciosul*, art. de George Petru în *Curentul* (p. 477).

Introducerea în Vechiul Testament de Păr. Arhipresviter-Ilftrofor Dr. Vasile Tarnavschi (p. 651—652); *Scrisul Părintelui Dron* în „*Universul*“ (p. 653).

Istoria bisericească universală de Eusebiu Popovici, traducere de Mitropolitul Atanasie (757—760); *Cea mai mare revistă bisericească din țară* (760—763); *Sărbătorirea lui Tolstoi*, articol în *Prager Presse* (p. 849—850); *Biserica Neamului din Poiana Sărată*, foileton de V. B. în *Curentul* (850—852); *Lucrarea și cărțile Părintelui Trifa*; *Cum taxează d. N. Iorga munca iezuiților*; *Intervioul unui episcop*; *Un general care a trăit sub 5 domnitori*, articol în *Galații-Noi*; *Ce au adus Grecii Apusului*, cursuri ale d-lui N. Iorga la Vălenii-de-Munte (toate acestea în pag. 852—854).

Solidaritatea creștină, ziar din Brăila; *Iată stau la ușă și bat* de Pr. Ioan N. Ionescu; *Intrebuințarea scriitorilor mireni în predică*, cu privire la art. Părintelui Aristide Geamănu din Iași, Gorj, în revista *Renașterea* din Craiova (toate în p. 949—951).

Istoria și păcatul originar, de Erwin Reisner; *Plecarea d-lui Corneliu Moldovan dela Teatrul Național*, articol de Dem. Teodorescu în *Curentul*; *Chipuri de preoți în scrisul ziarelor*, despre un art. al Profesorului I. Totolici în ziarul *Galații-Noi* (toate în pag. 1045—1046).

Zions Freund, revistă (p. 1127—1130); *Pastoralele de Crăciun*; *Il Risveglio*, revistă, *Armata Mântuirii*, articol de Leontin Iliescu în *Universul*; *Fântâna Darurilor*, revistă (toate în pag. 1130—1132). *Glasul Adevărului*, foaia Episcopiei Buzăului; *La Bible du Centenaire* (p. 1136—1137).

Pr. I. Mihălcescu

Das Orthodoxe Christentum des Ostens de Șt. Țankow (p. 936—944).

Pr. G. D. Cruceanu

Shakespeare și religia acestuia (p. 87—88).

Al. Bogdaneț

Publicațiile religioase periodice din România d. război (pag. 271—279).

Pr. Gh. I. Beșchea

Cântarea mântuirii mele de Const. R. Crișan (p. 374—378).

D. Fecioru

O carte, o idee, despre scrierea Prea Sfințitului Episcop Vartolomei „Cum stăm cu progresul la începutul anului 1928 sau primejduirea omenirii“ (p. 563—567).

Pr. Gh. I. Ghia

Impărăția de „mii de ani“ și lupta cea mai de pe urmă de Păr. Dr. V. Gheorghiu din Cernăuți (p. 568—570).

Dumitru Roman*Le Christianisme antique* de Charles Guignebert (p. 570—572).**Diacon Dr. H. Rovența***Le Nouveau Testament* de Aimé Puech (p. 654—657). *Jésus-Christ* de Léonce de Grandmaison (p. 1041—1040). Dicționar la Noul Testament de Walter Bauer (p. 1133—1134).**Fiorica Scriban***Minunile religiunii în învățătura școlii*, art. în *Cultura Poporului; Fiziologie și metapsihism*, art. de Ing. Stănulescu (amândouă pag. 658—659). *Limanuri de lumină* de Pr. Ioan Goagă (p. 852). *Legende și povestiri* de d-ra M. Mihălcescu (p. 1135—1136).**Pr. M. Bulacu***La Rentrée de Dieu dans l'Ecole et dans l'Etat* de Jean Izoulet (p. 946—849).**Diacon Em. Hogaș***Trihotomie sau dihotomie*, despre un art. al Părintelui I. C. Beldie în „Foaia Parohială“ din Galați (p. 945—949).**Pr. Gh. Verșescu***Raza de Montlaur*, trad. de Monahia Zenaida Raclișiș (p. 1042—1045).**T. M. P.**

Incerări de pedagogie religioasă de Dr. N. Terchilă (p. 1134—135).

INSEMNARI MARUNTE

Arhim. Scriban

Calendar dezvoltat; Faptă bună dela cine nu te aștepți; Cum ruinează politicianismul; Morții la foc iar vii în știrea Domnului (în nr. pe Ianuarie, pag. 89—90).

Evreii poporul cărții! Apărătorii prostituției. Când scriu cei de două ori romani. Evreii se întorc din Palestina (în nr. pe Martie, p. 280—282).

Frumuseța luptei din Bucovina împotriva beției. Cum afirmă oamnenii.. Buruiana „Mâna Maicii Domnului“. Liga Bunătății (în nr. pe Aprilie, p. 379—380).

Un rabin împotriva sinuciderilor. In vremea crematoriului (p. 477—478).

Frizerii și odihna duminicală. Beția în creștere (p. 573).

Un templu „metafizic“. Preoți catolici doritori de schimbări (p. 659—660).

Ușor ne dăm bătuți. După ce au trecut Zmeenii (p. 763—766).

Portul preoților. Falimentul Sionismului. Mâncăm prea multă carne. Preot harnic. Mohamedanismul o slăbește cu unele așezăminte ale lui. Moralitatea la stațiunile de vară. Congresul de teozofie. Beția crește în Rusia (854—858).

Arhiepiscopie ori mitropolie? (p. 951—953).

Strașnică pedeapsă! Vinul „bisericesc“. D. Bogdan-Duică mai zmulge o pană uniașilor. Vin roșu sau alb la Sf. Euharistie? (1047—1049).

Un film care trebuie văzut de toți creștinii, de Florica Scriban. Cuvinte uitate. O dezmințire. Concursul de frumuseță n'a mers la Chișinău, (p. 1137—1140).

Ș T I R I

1. Numiri de profesori la teologia din Chișinău. Aveți Noul Testament. Inștiințare colaboratorilor. Catedrala Mitropoliei Moldovei locaș de odihnă a vechilor voievozi. Zvon despre mutarea teologiei dela Chișinău la Iași. Tipografie bisericească în Oltenia. Evrei spărgători de sinagogi. Conferență despre călătorie la Ierusalim. Teolog român la studii de teologie în America. Bravo Prefect! Controlul filmelor la Ministeriul Artelor. Tot nu s'a isprăvit cu turburările privitoare la calendar. Concurs îndreptățit. Tot nu s'a isprăvit cu calendarul vechi. Preot care grăiește judecătorilor militari. Expoziția unui profesor de seminar. Moartea lui Valeriu Braniște. Nunțiul apostolic la Ministeriul nostru de Externe. Papa osândit la moarte. Controlul averilor bisericesti. Preoții nu primesc leafă. Consistoriul spiritual militar. Prefacere în statul parohiilor. Medalieri. (pag. 90—96).

2. Au de unde. Lege împotriva desfrânatelor publice. O lună amintire despre episcopul Nifon. Moaștele sfântului Haralamb. Alt șir de conferințe religioase. (pag. 192).

3. Moartea unui profesor de seminar. Conferențele dela Asociațiunea tinerilor creștini. Tot nu merge cu odihna din ziua

Duminicii. Student teolog mort din pricina turburărilor studențești din Oradea. Prelații ortodocși de peste munți și legea cultelor. Conferența unui profesor de teologie. Maicile dela Văratec pentru studenți. Mileniștii dârji peste munți. Biserica pentru dezvoltarea aviației. Pomenirea unui episcop ungar vrăjmaș al Românilor. Pentru biserica din Jorăști, Covurlui. (pag. 282—286).

4. Solemnitatea dela facultatea de teologie din Chișinău. Conferența Mitropolitului Nicolae la Institutul Social. Măsuri împotriva scrierilor imorale. Alegere de episcop reformat. Osândit pentru răzvrătire împotriva noului calendar. Cultură cu bal. Deschiderea Academiei de muzică religioasă. Cum stăm cu școalele secundare în țară. Măsură frumoasă. Sătenii nu mai vor cârciumi. A doua serie a conferințelor Asociațiunii creștine a tinerilor. Preoți grăitori la adunări politice. Conferență despre știință și religie. Conferințe ale unui cerc cultural cârmuit de un preot. Bisericile în care se predică în București. (pag. 380—384).

5. Despre un profesor dela teologia din Chișinău. Nu merge cu arderea morților. Semn nou între săteni. Parohii minoritari nu mai țin arhivele școalelor. Ținerea adunărilor eparhiale, Adunarea generală a Societății Ortodoxe. Mutările în învățământul seminariilor. pag. 478—480).

6. Dania însemnată a unui țăran. Inștiințare. Prefaceri în statul parohiilor. Un sanatoriu al preoților. (pag. 574—575).

7. Felicitări la ziua numelui M. S. Reginei Maria. Intoarcerea Înalt Prea Sfințitului Patriarh. Sărbătoarea și dania unui preot. O nouă tipăritură a Institutului Biblic. I. P. S. Patriarhul a împlinit 60 de ani. Inștiințare despre o călătorie la Ierusalim. P. S. Episcop Vartolomei deasupra urilor. Codul Penal și greșelile persoanelor bisericești. Un preot sărbătorit pentru 50 de ani de preoție. Congres Internațional împotriva beției. Episcop sârb în România. Vrăjmașii Proa Sfințitului Ghenadie dați în judecată. Bisericile din Bucovina. Încă unul despre cele creștinești. Catolicismul dela noi unealtă ungurească. Lucrarea pentru sporirea pietății la Mănăstirea Bodrog. Discursurile la Legea Cultelor. Indreptare. Facultate de teologie la Cluj. Demisiunea Primatului Angliei. Noul Episcop al Ungurilor Unitari de peste munți. Preot scos la pensie. I. P. S. Mitropolit Gurlo inspectează pe cercetași. Absolvenți de seminar care se despart cu sărbătoare. Arhiepiscopul Nișului la Sofia. Prefaceri

în religiunea mohamețană. Biserici declarate monumente istorice. Prefaceri în statul parohiilor. Înființări de parohii. Medalieri. (pag. 661—671).

8. Patriarhul vizitează Mitropolia din Târgoviște. Numire de vicar episcopal. Moartea Economului Ioan Aldescu. Înștiințare. Monument pentru Economul Nazarie (pag. 766—768).

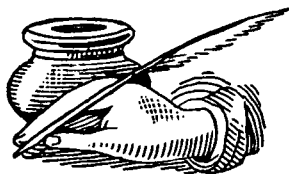
9. Adunarea eparhială a Episcopiei Dunării-de-jos. Profesor de filosofie la Seminarul Central. Bisericile să plătească funcționari bisericești. Congres misionar românesc. Catolicii strâng bani pentru școlile lor la noi. Parastas pentru Mitropolitul Ghenadie. Arhimandrit nou. Dărnicie mănăstirească. Asta mai trebuia... ardere de morți la Iași! Pentru Mănăstirea, Intregirea Neamului. Asociațiunea preoțelilor. Invățător pentru religie. Comisii de diplomă în sesiunea de toamnă la seminarii. Către scriitorii bisericești. Programele pentru religione, Nimic bisericesc. Intrarea în Academia de muzică religioasă. Preoți cu titlu definitiv. Post de arhieru-vicar. Prefaceri în statul parohiilor. (pag. 858—863).

10. Slujbe în eparhia Mitropoliei Moldovei împotriva sectelor. Slujbe pentru pace. Congres de societăți studentești creștinești. Congrese creștine în vara aceasta. Tipografie bisericească în pregătire. Moartea episcopului catolic din Satu-Mare. Preot batjocorit. Nu mai este vamă pentru așezămintele religioase din Palestina. Vlădicii în călătorie. Medalieri. 400 ani dela apariția Capucinilor. Lucrărilor lui D'Annunzio puse la index de Papa. Excursie de preoți la Constantinopol. Taxe pentru aviație. Cardinali noi. Prefaceri în statul parohiilor. Numire de duhovnic militar. Intărare de Arhieru. Restaurarea schitului Sf. Ioan Teologul. Călătorii în Țara Sfântă. O societate culturală cu mulți membri clerici. Clerici catolici din București decorați de președintele republicii cehoslovace. Sărbătorirea Doamnei Smara. Foc la o mănăstire. Ateneu bisericesc la lucru în provincie. Sărbătorirea d-lui Petre Gârboviceanu. Cum se dezleagă lipsa de local a Seminarului din Constanța. Profesor de seminar mutat. Călcareă odihnei duminicale. Preot în Consiliul Central al Cooperăției. Congresul cafegiilor, cofetarilor, cârciumarilor restauratorilor. Predică în cinste (pag. 953—959).

11. Medalieri. Conferințe pastorale la Iași. Rector de academie Teologică în concediu. Auguste Forel. Catedrala din Galați în primejdie. Biserica și scrierile imorale. Inspector al Seminariilor.

Schimbări în statul parohiilor, Sărbătorirea scriitoarei Selma Lagerlöf. Pățania Mitropolitului Atenei. Preoți candidați în alegeri Congres creștinesc. (pag. 1049—1053).

12. Profesor de seminar numit inspector, Anuar Bisericesc. Numire de inspector general la Culte, Comitet nou de Asociațiune Studențească, Preot pus în retragere, Datoria Asociațiunii Generale I. O. V. din Basarabia. Prefaceri în statul parohiilor. Medalieri. Suplinire de catedră la facultatea de teologie din București. (pag. 1140—1144).



CATALOG

CARTILE RITUALE, LITERATURA BISERICESCĂ, ICOANE ȘI IMPRIMATE CE SE AFLĂ VÂNZARE LA TIP. CARȚILOR BISERICEȘTI, STR. PRINCIPATELE-UNITE 60, BUCUREȘTI

VALABIL DELA 1 IANUARIE 1930

LEI

Cărți noi de ritual broșate

LEI B.

| | |
|--|-------|
| Agheasmanul Sf. Treimi | 12.— |
| Agheasmanul | 150.— |
| Agheasmanul Sf. Spiridon | 5.— |
| Agheasmanul | 500.— |
| Agheasmanul | 200.— |
| Agheasmanul de Tedeum | 40.— |
| Agheasmanul | 70.— |
| Agheasmanul de rugăciuni pentru tot românul | 20.— |
| Agheasmanul mic | 100.— |
| Agheasmanele liturghii | 160.— |
| Agheasmanul | 400.— |
| Agheasmanul (Molitvenic) | 450.— |
| Agheasmanul Sf. Ioan Gură de Aur | 35.— |
| Agheasmanul pe luna Ianuarie | 350.— |
| Agheasmanul pe luna Februarie | 300.— |
| Agheasmanul pe luna Aprilie | 275.— |
| Agheasmanul pe luna Maiu | 300.— |
| Agheasmanul pe luna Iunie | 300.— |
| Agheasmanul pe luna Iulie | 380.— |
| Agheasmanul pe luna August | 350.— |
| Agheasmanul pe luna Septembrie | 350.— |
| Agheasmanul pe luna Octombrie | 400.— |
| Agheasmanul pe luna Noembrie | 400.— |
| Agheasmanul pe luna Decembrie | 400.— |
| Agheasmanul Testament, ediția Sf. Mănăstiri Neamțu | 50.— |
| Agheasmanul Mare | 500.— |
| Agheasmanul, Acatistul și viața Sf. Dimitrie | 25.— |
| Agheasmanul și Acatistul Cuv. Paraschiva | 20.— |
| Agheasmanul Sf. Mucenie Haralambie | 15.— |
| Agheasmanul acatistul și viața Sf. Mina | 20.— |
| Agheasmanul | 100.— |
| Agheasmanul | 350.— |
| Agheasmanul Domnului | 20.— |
| Agheasmanul | 25.— |
| Agheasmanul Proscomidiei (tablou) | 20.— |
| Agheasmanul Rădicării Panaghiei | 20.— |
| Agheasmanul Sfințirii Steagului unei Corporații | 10.— |
| Agheasmanul Sfințirii Steagului unei școli de | |
| Agheasmanul, Iacov Bărlădeanu | 10.— |
| Agheasmanul Sf. Biserici | 50.— |
| Agheasmanul Inverii | 40.— |
| Agheasmanul Arhieresc de Ep. Silvestru Bălănescu | 15.— |
| Agheasmanul Bisericesc | 100.— |

Cărți de rugăciuni

| | |
|---|------|
| Agheasmanul Filță, calitatea II broșată | 7.— |
| Agheasmanul Filță, calitatea II cartonată | 12.— |

Literatură bisericească, broșate

| | |
|---|------|
| Agheasmanul preoților în campania 1916—1918 | |
| Agheasmanul Calendar 1921 | 15.— |
| Agheasmanul din punct de vedere biblic, ra- | |
| Agheasmanul teologic-practic, de Pr. D. Georgescu | 25.— |
| Agheasmanul Bisericii Române | 5.— |
| Agheasmanul Ortodoxă și cultele străine | 30.— |
| Agheasmanul de averi proprii | 40.— |
| Agheasmanul (Legată în pânză) | 75.— |
| Agheasmanul | 10.— |
| Agheasmanul | 60.— |
| Agheasmanul | 75.— |
| Agheasmanul La Istoria Dreptului Bisericesc, de | |
| Agheasmanul I. Matei | 75.— |
| Agheasmanul | 50.— |
| Agheasmanul | |
| Agheasmanul | 70.— |
| Agheasmanul | 60.— |
| Agheasmanul | |

| | |
|---|-------|
| 60. Cuvântări și Pastorale de I. P. S. Patriarh Dr. Miron Cristea | 50.— |
| 61. Cuvântări și predici, idem, ediție pe velină | 150.— |
| Agheasmanul hârtie scris | 120.— |
| 62. Confesiuni și Secte de P. S. Arhi reu Grigorie Leu Botoșăneanu | 120.— |
| 63. Evanghelia sau viața și învățătura Domnului Iisus Hristos, de Melhisedec | 25.— |
| 64. Istoria Bisericească Universală și Statistică Bisericească, de Eusebiu Popovici, traducere de Atanasie Mironescu, fost Mitropolit Primate, vol. I broșată | 125.— |
| Idem vol. II broșată | 150.— |
| Agheasmanul " " III " | 120.— |
| Agheasmanul " " IV " | 200.— |
| 65. Istoria Bisericească de Sozomen, trad. de I. P. S. Iosef Gheorghian | 60.— |
| 66. Istoria Predicii la Români, de Ep. Dr. Gr. Comșa | 50.— |
| 67. Legea Organică a Sf. Sinod | 4.— |
| 68. Mărturisirea Ortodoxă | 40.— |
| 69. Neagoe Basarab și Sf. Nifon | 5.— |
| 70. Origina și valoarea istorică a Evangheliei după Ioan, diacon H. Roventă | 50.— |
| 71. Pe urmele lui Hristos de Pr. Gr. Petrov, trad. de Episc. Nic. Munteanu | 45.— |
| 72. Sf. Evanghelia dela Matei de Pr. Dr. I. Mihălcescu | 18.— |
| 73. Studiu despre Ierarhie | 5.— |
| 74. Știința și Religia de I. P. S. Iosef Gheorghian | 20.— |
| 75. Teologia Dogmatică Ortodoxă, de Silvestru Episc. de Canev, trad. de Pr. Negoii, III, IV | |
| Agheasmanul a lei 75 = | 150.— |
| Teologia Fundamentală de Pr. Prof. Mihălcescu, vol. I șill. | 100.— |
| 77. Valoarea actuală a Canoanelor de Pr. C. Dron | 100.— |
| 78. Daruri și adevăruri" de Pr. C. Dron | 70.— |
| 79. Viața lui Constantin-Vodă Cantemir, de N. Iorga | 60.— |
| 80. Vrei să fi înțelept? | 20.— |

Cărți de muzică bisericească

| | |
|--|-------|
| 81. Catavasier (cartonat) de I. Pop. Pasărea | 100.— |
| 82. Liturghier de strană (cartonat) de I. P. Pasărea | 100.— |
| 83. Anastasimatar, de N. Barcan | 25.— |

Imprimate și registre de contabilitate

| | |
|--|------|
| 84. Un stat parohial | 3.— |
| 85. Un carnet cu 50 certificate de botez | 50.— |
| 86. Un carnet cu 50 certificate de cununie | 50.— |
| 87. O serie mare de registre de contabilitate compusă din: 1 reg. de partizi, 1 reg. plăți, 1 reg. încasări, 3 bugete, 3 conturi, 5 coperte, și 2 borderouri | 96.— |
| 88. Un singur registru mare de partizi | 20.— |
| 89. Un singur registru mare de plăți | 20.— |
| 90. Un singur registru mare de încasări | 20.— |
| 91. O serie mică registre de contabilitate compusă dintr'un reg. mic de partizi, 1 reg. mic de plăți, 1 reg. mic de încasări, 3 bugete, 3 conturi și 5 coperte | 79.— |
| 92. Un singur registru mic de partizi | 15.— |
| 93. Un singur registru mic de plăți | 15.— |
| 94. Un singur registru mic de încasări | 15.— |
| 95. Un compt | 4.— |
| 96. Un Buget | 4.— |
| 97. Un Borderou | 1.— |
| 98. O coperta (mapă) | 2.— |
| 99. Un registru pentru înscriserile botezătorilor | 10.— |
| 100. Un registru pentru înscriserile căsătoritorilor | 10.— |
| 101. Un reg. pentru înscriserile înmormântătorilor | 10.— |
| 102. Un registru de tutarea hârtiilor | 75.— |
| 103. Un registru de coperta hârtiilor | 10.— |

**Icoane mari foi volante mărimea 28/40
8,50 lei exemplarul.**

Maica Domnului, Mântuitorul (Iisus Hristos),
Invierea Domnului, Sf. Treime, Sf. Ecaterina,
Sf. Impărați, Sf. Apostoli, Sf. Nicolae, Sf. Trei
Ierarhi, S. Dumitru, Sf. Spiridon, Sf. Ioan Bo-
tezătorul, Sf. Voevozi, Sf. Paraschiva, Sf.
Gheorghe, Botezul Domnului, Buna Vestire,
Adormirea Maicii Domnului.

**Icoane mijlocii, foi volante mărimea 19/28
5 lei exemplarul.**

Sf. Gheorghe, Sfinții Impărați, Maica Dom-
nului, Cuvioasa Paraschiva, Iisus Hristos, Sf.
Ioan Botezătorul, Invierea Domnului, Sfinții
Apostoli, Sf. Ecaterina, Sf. Trei Ierarhi, Buna
Vestire, Botezul Domnului, Sfântul Dumitru,
Sfinții Voevozi, Sfântul Nicolae, Adormirea
Maicii Domnului, Sf. Spiridon și Sf. Treime.

*O serie de icoane prăznicare (12 bucăți pictate
pe lemn, mărimea 35/24, lei 7000.*

O singură icoană lei 700.

Cei patru Evangheliști imprimați pe saten
pentru sfințiri de biserici (seria) prețul lei 100.

**Icoane mijlocii aplicate pe carton mărimea
15/23, 15 lei exemplarul.**

Sfântul Gheorghe, Invierea Domnului, Maica
Domnului, Sfântul Dumitru, Sf. Nicolae, Sfinții

Impărați, Sf. Apostoli, Sf. Voevozi, Sfinții
Trei Ierarhi, Iisus Hristos, Sf. Ioan Botezătorul,
Sf. Ecaterina, Sf. Paraschiva, Buna Vestire,
Botezul Domnului, Adormirea Maicii Dom-
nului, Sf. Spiridon și Sf. Treime.

**Icoane mari, aplicate pe carton mărimea
23/35 50 lei exemplarul.**

Maica Domnului, Iisus Hristos, Invierea
Domnului, Buna Vestire, Botezul Domnului,
Sfânta Treime, Sf. Ecaterina, Sf. Impărați, Sf.
Apostoli, Sf. Nicolae, Sf. Gheorghe, Sf. Trei
Ierarhi, Sf. Dumitru, Sf. Ioan Botezătorul, Sf.
Voevozi, Adormirea Maicii Domnului, Sf.
Spiridon și Sf. Paraschiva.

**Cărți poștale cu icoane în culori, a 2
bucata.**

1) Sf. Gheorghe, 2) Sf. Mihail, 3) Sf. Teodor
Tiron, 4) Sf. Teodor Sratilat, 5) Sf. Nistor,
6) Sf. Mercurie, 7) Buna-Vestire, 8) Botezul
Domnului, 9) Adormirea Maicii Domnului,
10) Sf. Pantelimon, 11) Maica Domnului, 12)
Mântuitorul (Iisus Hristos), 13) Invierea Dom-
nului, 14) Sf. Treime, 15) Sf. Ecaterina, 16)
Sf. Impărați, 17) Sf. Apostoli, 18) Sf. Nicolae,
19) Sf. Trei Ierarhi, 20) Sf. Dumitru, 21) Sf.
Spiridon, 22) Sf. Voevozi, 23) Sf. Paraschiva
24) Sf. Ioan Botezătorul.

Iconițe Cărți poștale aplicate pe carton Lei 6.

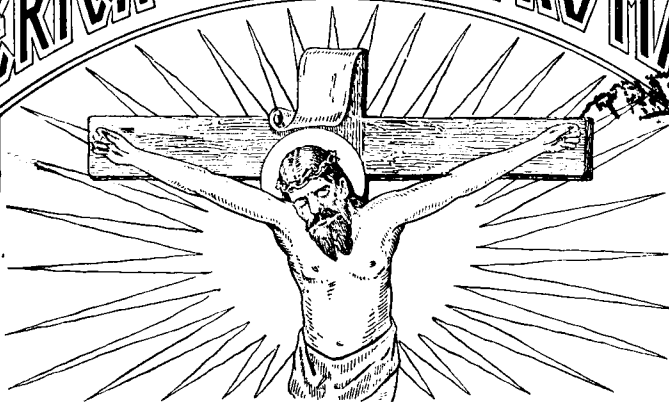
Cărți de ritual legate în piele și pânză, pânză peste tot și pânză și hârtie

| | Piele și pânză | | Pânză peste tot | | Pânză și hârtie | |
|--|----------------|-------|-----------------|-----|-----------------|-----|
| | Lei | B. | Lei | B. | Lei | B. |
| 1. Arhiraticonul . . . | 300,— | 225,— | — | — | — | — |
| 2. Aghiazmatarul . . . | 410,— | 350,— | 300,— | — | — | — |
| 3. Apostolul . . . | 770,— | 680,— | 650,— | — | — | — |
| 4. Cartea de Tedeum . . . | 153,— | 115,— | 100,— | — | — | — |
| 5. Cartea de rugăciuni p. tot Românul . . . | —,— | 80,— | —,— | —,— | —,— | —,— |
| 6. Catavasierul . . . | 200,— | 175,— | 150,— | — | — | — |
| 7. Ceaslovul mic . . . | 250,— | 220,— | 200,— | — | — | — |
| 8. Dumnezeiștile li- turghii . . . | 310,— | 280,— | 250,— | — | — | — |
| 9. Evhologiu . . . | 710,— | 650,— | 590,— | — | — | — |
| 10. Evanghelia . . . | 820,— | —,— | —,— | —,— | —,— | —,— |
| 11. " în piele peste tot, lei | —,— | —,— | 1300,— | —,— | —,— | —,— |
| 12. Liturghia Sf. Ioan Gură de Aur . . . | 165,— | 140,— | 110,— | — | — | — |
| 13. Istoria Bisericească de Eusebiu Popovici Voi. I. | 225,— | 200,— | — | — | — | — |
| Idem " II. | 250,— | 225,— | — | — | — | — |
| Idem " III. | 220,— | 195,— | — | — | — | — |
| Idem " IV. | 300,— | —,— | —,— | —,— | —,— | —,— |
| 14. Mineiul pe luna Ianuarie . . . | 560,— | 510,— | 460,— | — | — | — |
| 15. Mineiul pe luna Februarie . . . | 560,— | 510,— | 460,— | — | — | — |
| 16. Mineiul pe luna Aprilie . . . | 535,— | 485,— | 435,— | — | — | — |
| 17. Mineiul pe luna Mai . . . | 560,— | 510,— | 460,— | — | — | — |
| 18. Mineiul pe luna Iunie . . . | 560,— | 510,— | 460,— | — | — | — |
| 19. Mineiul pe luna Iulie . . . | 590,— | 540,— | 490,— | — | — | — |
| 20. Mineiul pe luna August . . . | 560,— | 510,— | 460,— | — | — | — |
| 21. Mineiul pe luna Septembrie . . . | 560,— | 510,— | 460,— | — | — | — |
| 22. Mineiul pe luna Octombrie . . . | 610,— | 560,— | 510,— | — | — | — |
| 23. Mineiul pe luna Noembrie . . . | 610,— | 560,— | 510,— | — | — | — |
| 24. Mineiul pe luna Decembrie . . . | 610,— | 560,— | 510,— | — | — | — |
| 25. Noul Testament, Editura Inst. Biblic ortodox român, tradus de Păr. Grigorie (Gala Galaction) | —,— | 100,— | —,— | —,— | —,— | —,— |
| 26. Octoiul mare . . . | 770,— | 680,— | 650,— | — | — | — |
| 27. Paraclisul sf. D-tru . . . | 138,— | 100,— | — | — | — | — |
| 28. Pentecostarul . . . | 620,— | 530,— | 430,— | — | — | — |
| 29. Prohodul Domnului . . . | 138,— | 100,— | — | — | — | — |
| 30. Psalтира . . . | 250,— | 220,— | 180,— | — | — | — |
| 31. Panihida . . . | 138,— | 100,— | — | — | — | — |
| 32. Rânduiala Ridicării Panighiei . . . | 138,— | 100,— | — | — | — | — |
| 33. Slujba sfințirii Stea- gului unei Corporații . . . | 90,— | 80,— | — | — | — | — |
| 34. Rând. Sf. Steagului unei scoli . . . | 90,— | 80,— | — | — | — | — |
| 35. Sluj. Sf. Bisericii . . . | 190,— | 160,— | — | — | — | — |
| 36. " Invierii . . . | 190,— | 160,— | — | — | — | — |
| 37. Tipicul Bisericesc . . . | 250,— | 200,— | — | — | — | — |

Instrucțiunea de comandă: Orice comandă va fi însoțită de un aconto, urmând ca restul împreună cu
de transport să se încaseze prin ramburs.

LIBRARII ȘI ORICARE REVĂNZĂTORI SUNT OBLIGAȚI A VINDE CĂRȚILE CU PREȚURILE DIN ACEST CA

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ



REVISTA SFANTULUI
+ S I M O D +

CUPRINSUL

| | |
|--|---|
| Domnul care dă viață | Arhim. Scriban |
| Potirul din Antiohia | Pr. Vasile Radu |
| Arhimandritul Veniamin Catulescu | + Arhiepiscopul Veniamin Pociolan |
| Biserica, lumea și mișcarea | Pr. Gh. Spinei |
| Invățătorul și Preotul | Inv. Mircea Moreanu |
| Hristos | Arhim. Scriban |
| Clopoțele Invierii | Ec. Gh. V. Bolnariu |
| Un răspuns | Preot Nicolae Cociurcă |
| Cronica bisericească | Pr. Const. Popescu, + Arhiepiscopul Grigorie Leu Botoșăneanu |
| Cărți, reviste, ziare | Arhim. Scriban, etc. |
| Însemnări mărunte, știri | * * * |
| Bibliografie | * * * |
| Poșta Redacției | * * * |

TIPOGRAFIA „CARTILOR BISERICESTI“

S P R E Ș T I I N Ț A

Comitetul redactor al revistei BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ se compune din I. P. Patriarh Dr. MIRON CRISTEA, Președinte de onoare; P. S. Episcop Vartolomeiu, director; Prof. Dr. Ioan Mihalcescu, prim-redactor; Arhim. Scriban, secretar de redacție. Redactorii revistei: 1. Profesorii facultății de teologie din București: 1. Dr. D. G. Boroianu, Dr. V. G. Ispir, Econ. I. Popescu Măldăești, Pr. Dr. Nicolae Popescu; 2. Profesorii facultății de teologie din Cernăuți: Dr. V. Gheorghiu Dr. V. Șesan, Dr. V. Tarnavski, Dr. N. Colos; 3. Pr. Cicerone Iordăchescu, Chișinău, Dr. Romulea Căndea, Cernăuți. Dr. Ioan Lupăș, Dr. St. Cioroianu, Iconom Serghie Bejan, Dr. Gh. Ciuhandru, d. St. Berechet.

Se primesc spre publicare și articole dela alte persoane decât dela Comitetul redactor în condițiunile următoare:

Articole originale se vor plăti cu 1000 lei coala în formatul de față al revistei, traducerile și recenziunile 800 de lei, cronicile și răspunsurile 600 de lei.

Articole care au fost publicate mai întâi aiurea și care se vor reproduce pentru însemnătatea lor și de această revistă, nu se plătesc.

Toate articolele trebuie scrise cifeș și fără „va urma”.

Orice corespondență privitoare la redacție se va trimite pe adresa secretarului de redacție: Arhim. Scriban, București 6, str. Antim (localul Sf. Sinod) sau pe a primulul redactor Prof. I. Mihalcescu București, Biserica Amzei, Piața Amzei.

Pentru tot ce privește administrațiunea revistei, interesații se vor adresa secretarului administrativ al revistei, d. D. Sireteanu, București, localul Sfântului Sinod, la Biserica Antim.

Revista se trimite tuturor parohiilor, ca și în trecut. Persoanele particulare, care vor să li se trimească, trebuie să se adreseze administrațiunii.

A B O N A M E N T U L

1 an 100 lei. Pentru străinătate, se adaugă transportul.

1 număr 10 lei

Toate abonamentele se trimit secretarului administrativ: d-lui D. Sireteanu, București, Sf. Sinod, Biserica Antim.

CĂRȚILE APARUTE ÎN EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC BISERICA ANTIM

| | se vinde | rabat | | se vinde |
|--|----------|-------|--------|----------|
| Lazăr Diacul, Pr. Sebastian Stanca | Lei 5.— | 1.50 | } | Lei 4.— |
| Patimile Mântuitorului, Pr. Criveanu | " 5.— | " | | " 6.— |
| Împotriva Beției, I. P. S. Patriarh | " 5.— | " | | " 12.— |
| Donă întâmplări minunate, Pr. Gr. Pișulescu (Gala Galaction) | " 5.— | " | | " 5.— |
| Durerea Vinerii celei mari, de Arhim. I. Scriban | " 5.— | " | | " 5.— |
| Catehismul creștinului ortodox, de Pr. I. Mihalcescu | " 10.— | 2.— | | " 5.— |
| Adventismul dat pe față de un fost adventist de Arhim. Scriban | " 15.— | 3.— | | " 70.— |
| | | | | se vinde |
| | | | | Lei 4.— |
| | | | | " 6.— |
| | | | " 12.— | |
| | | | " 5.— | |
| | | | " 5.— | |
| | | | " 70.— | |

Rabatul se acordă numai la comenzile cari trec de 25 exemplare.

Icoanele care se află de vânzare la Institutul Biblic sunt cele editate de Tipografia Cărților Bisericești și se vând, cele mari, cu 8 lei exemplarul, dându-se 1 leu rabat, cele mijlocii, 5,50 lei exemplarul, având 1 leu rabat, iar cele format carte poștală, cu 2 lei, dela care se oprește 0,25 lei rabat.

Iconnele Maica Domnului și Domnul Hristos — lucrate pentru „Institutul Biblic” de către pictorul nostru, adânc cunoscător al picturii bizantine, și imprimate la Munchen în condițiuni tehnice superioare, au sosit în țară și se află de vânzare la „Institutul Biblic” Palatul Sfântului Sinod, cu următoarele prețuri:

Icoane mari 62/47 c. m., lei 40 bucata, Icoane mijlocii 42/25 c. m., lei 30 bucata, Icoane mici, format c. poștală, lei 4 bucata. Icoanele se vând numai contra cost.

A APĂRUT: *Cele 4 Evanghelii în una singură*, de ARHIM. SCRIBAN, Preț 80 lei, Editura „Ancora”, București, str. Emilgratului 4.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

București. Seria III. Anul XLVIII. Nr. 4 (589). Aprilie 1930.

Direcțiunea revistei, care și-a dat și-și dă toate silințele pentru a ajuta cu sine și cu folos munca preoșimii românești, roagă, cu toată căldura râvnei sale, pe toți cucernicii Preoți, să binevoiască a-și achita, atât rămășițele din 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, cât și abonamentul pe întreg anul 1928, ca să nu li se mai ceară suma de plată prin rambursul aprobat de Sf. Sinod. Amânarea plății mărește suma de plată și e păcat ca cucernicii Părinți să cheltuiască pe adaosuri care s'ar putea înlătura.

În nădejdea că cucernicii Părinți ai Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române, vor înțelege că un abonament de 100 lei anual, pentru o astfel de revistă, e o sumă prea neînsemnată și că ne vor ascultă, cum și că amânarea trimiterii abonamentului le e mai mult spre pagubă decât spre câștig, așteptăm cu încredere să-i vedem împlinind rugăciunea noastră.

DIRECȚIUNEA.

DOMNUL CARE DĂ VIAȚĂ

GÂNDURI DE PAȘTI.

*Eu viu sunt și voi veți fi vii.
(Ioan 14, 19).*

Este izbitor ce des pomenește Domnul Hristos de cuvântul *viață* și ce mult apasă pe el! *Eu sunt învierea și viața*, zice El (Ioan 11, 25); *Eu sunt calea adevărul și viața* (Ioan 13, 6); *Eu am venit ca viață să aibă și mai mult să aibă* (Ioan) și așa se pot pomeni foarte multe locuri, cele mai multe din Evanghelia Sfântului Ioan, în care Mântuitorul Hristos se arată drept acel prin care omul capătă o putere neînfrântă de a birui periciunea și a intra în nemurire. Așa și prin cuvintele pe care le-am pus în fruntea acestei cercetări. Mântuitorul se arată drept stăpânul vieții și deci ca acela care o poate da și altora.

Cu toate acestea Mântuitorul Hristos este acel care, pe de altă parte, arată că trebuie să moară, că grăunțul, dacă nu moare, nu aduce roadă (Ioan 12, 24). El merge spre moarte, se pregătește pentru suferință, puterile iadului nu vor ridica împotriva lui, spune că a venit vremea lor, vremea întunecului (Luca 24, 53). Va să zică urmează să fie înfrânt sub apăsarea puterilor vrăjmașe.

Atunci cum poate da el viața pe care spune că o va

da urmașilor Săi și pe care zice că a venit s'o dea, și cum mai poate spune că e viu?

Moartea Sa a fost ceva voit, ceva căutat, a fost o măsură de trecere, pentruca și mai mult oamenii să caute viața. Prin moartea Sa, ei trebuie să vadă cu ce preț au fost cumpărați, ce jertfă a făcut Dumnezeu, cât de mult i-a iubit, fără să merite, fiindcă omenirea e atât de rea. Dar dacă au văzut în aceasta o culme a iubirii Sale, oamenii trebuie să vadă în acest fapt ce mult înseamnă ei înaintea lui Dumnezeu, cât de mult a avut la inimă Domnul Hristos, ca ei să dobândească adevărata viață, viața trăită după porunca lui Dumnezeu. Moartea Sa a fost numai un mijloc, numai un popas, numai o cale. Ținta Domnului nu a fost moartea pentru El, deși era și este viu, ci viața pentru oameni.

Mântuitorul spune atât de hotărât că El a venit să-și dea viața răscumpărare pentru mulți. El i-a căutat pe oameni, ca să-i încredințeze despre frumoasa chemare pe care o au dela Dumnezeu și deci să facă pentru ei tot ce se poate, pentru a le muia inimile, a-i îndruma către viața veșnică și a nu-i lăsa să se sfârșame într'o viață nenorocită, unde nu pot vedea marile chemări pe care Dumnezeu li le-a pus înainte.

Nu degeaba Domnul Hristos a fost numit Domnul vieții. În adevăr, aici este cheia vieții Lui. Deși moartea Sa ține un loc atât de larg în viața Sa, deși El s'a pregătit pentru ea și a pomenit atât de des de ea, mai cu seamă în vremea din urmă a vieții Sale, totuși, tăria Sa este că alții *trăiesc* prin El. De aceea El are dreptate să făgăduiască apostolilor că vor trăi prin El.

Oamenii nu au altceva mai bun de făcut decât să se încredințeze de acest mare adevăr și atunci vor avea în Mântuitorul nu numai pe cineva pe care-l întâlnesc cu plăcere, ci pe Acel care-i apără de periculi și putrejunie. Spre El, deci, toată nădejdea, fiindcă după cum a spus, *Celce crede într'însul, de va și muri, viu va fi* (Ioan 11, 26).

Arhim. SCRIBAN.

.....

Nu există tiranie mai crudă decât aceea care se săvârșește la adăpostul legilor și sub colorile justiției.

MONTESQUIEU.

POTIRUL DIN ANTIOHIA

Despre potirul din Antiohia, s'a scris foarte mult și se va mai scrie, până când se va stabili o înțelegere între arheologi. Unii, precum Strzygowski, Arth. B. Cook, îl socotesc a fi din veacul I-iu după Christos, alții, ca C. M. Kaufmann și G. A. Barton, îl pun în veacul al II-lea, pe când Charles Diehl, Dalton și G. de Jerphanion îl socotesc a fi din veacul al II-lea, din al IV-lea sau chiar de mai târziu, apoi, ca orice obiect celebru care provoacă polemici, el este atribuit chiar unui falsificator.

Pentruca să justifice datele lor, savanții l-au comparat fie cu obiectele bizantine, fie cu cele din arta coptă. Inșă cinstea, de a fi pus în adevărată lumină importanța acestui obiect extraordinar, comparându-l cu lucrările elenistice din sec. I-iu, se cuvine D-rului G. A. Eisen, arheolog, savant suedez, fost președinte al Academiei de Științe din San Francisco, în lucrarea sa : *The Great Calice of Antioch, Kouchakji Frères, New-York 1923.*

Acest potir a fost descoperit cu ocaziunea cercetărilor făcute de către arabi într'un puț în Antiohia pe Oronte. La un loc cu el, a fost găsit un al doilea potir, o cruce masivă și trei scoarțe de cărți, de argint, toate fiind socotite din veacul al IV-lea sau al V-lea. Ele au fost trecute în posesiunea fraților Kouchakji în anul 1910.

Potirul a fost trimis la Paris și încredințat d-lui Alfred André, restaurator de obiecte de artă de un talent în deobște cunoscut. Acesta curăță potirul de oxidația groasă care-l acoperea, îl întărește și îi dădu puțin din luciul său din trecut, fără ca să-i retușeze decorațiunea.

Potirul se află astăzi la New-York în aceeași colecțiune. El se înfățișează compus dintr'o cupă lăuntrică de argint bătută cu ciocanul, fără inscripție și a cărei margină superioară este îndoită pe o *îmbrăcăminte* de argint ajurat, acoperită de două straturi diferite de foi de aur. Totul se sprijină pe un picior scurt și strâmt și este înalt de 19 cm.

Imbrăcămintea de argint este această parte artistică, prin cizelurile căreia trebuia să se vadă cupa lăuntrică, care de 15 ani preocupă în chip deosebit lumea savantă. În partea de sus, se întinde o fașie de 57 rozete cu câte

10 și 12 petale, unde se află așezată ușor, deasupra capului Mântuitorului Christos, o stea cu șase colțuri, socotită de Dr. Eisen steaua care s'a arătat la Nașterea Domnului. Dedesuptul acestei fâșii, începe o decorațiune foarte complexă, compusă din 12 coarde de viță, ieșind din pământ



„Potirul din Antiohia” așa precum a fost găsit. Argintul este complet cristalizat. La cea mai mică izbitură, se sfărâmă. Aceasta este o dovadă incontestabilă a vechimii sale.

Copyright Kouchakji Frères New-York.

și formând două câte două 12 loburi, cuprinzând 12 chipuri așezate pe tronuri, două coșuri și diferite animale, printre care și un vultur cu aripile întinse, un iepure, doi melci, o lăcustă, un fluture și câțiva porumbei, unul înfățișând pe Sfântul Duh, așezat deasupra capului lui Iisus Christos.

Supt această decorațiune minunată, vine apoi un șir de boabe mici, urmată de o corolă de lotus, despărțită în două de o fâșâie subțire și îngustă. Totul se sprijină pe un picior lat, întors și masiv, deasupra căruia se află o sferă.

Este de observat că forma acestui vas cu deschizătură așa de largă și cu piciorul așa de subțire nu se găsește după veacul I-ii, D-rul Eisen, care a studiat multă vreme



Fig. 1. Potirul din Antiohia în starea lui de astăzi. Această față reprezintă pe Iisus Christos tânăr, fără barbă. Tronul pe care stă este restaurat, asemenea și mâna stângă. Partea rotundă a spetezei este modernă. Speteza se oprește sub braț, în chipul unui scaun de fildes al magistraților romani. La stânga, se vede un miel. Deasupra este un porumb care este Sfântul Duh. Dedesupt se află un vultur și un coș. Ceea ce se vede dincolo de cizeluri, este potirul din lăuntru, sau cupa răsfrântă la partea superioară. Înălțimea potirului este de 19 cm.

Copyright Kouchakji Frères. New-York.

forma vaselor antice, a arătat cât se aseamănă această formă cu vasele găsite în 1895 la Boscoreale, și cu cele de pe frescele din aceiași regiune. După veacul I-ii, întrebuințarea sticlei scoase din uz această formă elegantă, dar puțin stabilă.

Dacă forma este din veacul I-ii, decorațiunea potirului este așijderea din același veac. Pe cea mai mare parte

din vasele aretine, samiene și siriene, făcute din pământ smălțuit, rozetele se înfățișează în acelaș chip, în fâșie neîntreruptă, cu aceeași formă rotundă. Mai târziu, în sec. 10-lea și al 11-lea, și în tot Evul Mediu, s'a întrebuințat acest decor, dar într'un chip cu desăvârșire deosebit, fie pe lădițe de fildeș sau scoarțe de cărți, fie pe monumente mai de seamă. Inșă pe cupe de argint cizelat, numai Potirul din Antiohia și «Cantarul» din Muzeul Ermitage din acelaș secol, sunt la fel. Niciun critic n'a dat la iveală vreun obiect de mai târziu asemănător, dar fiecare strigă că D-rul Eisen n'are dreptate în stabilirea datei.

Pentru unii savanți, potirul nu este din veacul I-iu, pentrucă așa este impresiunea lor. Dar mai este nevoie să se spună că în arheologie impresiunea nu este acceptabilă? Singura metodă valabilă este : comparațiunea, studiul detaliilor, stilul și tehnica.

Intr'adevăr, urmând metoda comparațiunii, noi găsim că toată această decorațiune: vița de vie și detaliile sale, chipurile de oameni atât de vii și de naturale, asemenea și diferitele animale, sunt cu totul asemănătoare celor găsite pe vasele de pământ «sigilat» sau de sticlă din veacul I-iu, obiecte ale artiștilor greci cari lucrau pe tot întinsul Imperiului Roman. Chiar tronurile cari au fost foarte mult discutate și pe care sunt așezate personagiile, găesc comparație în veacul I-iu, deși se văd mai târziu în catacombe.

Cât despre vița de vie, ea prezintă un aspect foarte particular, care o deosebește de cele din epocile de mai târziu: două coarde ieșind dintr'o limbă de pământ și unindu-se la vârf printr'o legătură; din toate părțile cresc frunze și struguri, așijderea și boboci în formă de flori de crin sau cornuri de belșug ¹⁾. Aceste amănunțimi nu se găesc după veacul întâiu și profesorul W. H. Goodyear spune că numai bobocii de flori de crin sunt deajuns să proclame sus și tare data primitivă a potirului din Antiohia.

Pe lângă formă și detaliile decorative, stilul perso-nagiilor nu se poate de loc compara cu figurile stereotipe ale unei epoci de decadență, cu atât mai puțin cu lucrările de artă bizantină. Doctorul Eisen, în lucrarea sa, a

1) Cornuri pline de fructe și flori, care simbolizează belșugul.

făcut un studiu aprofundat asupra artei, care caracterizează chipurile, adevărate portrete făcute după natură, într'o vreme în care inspirațiunea greacă mai exista. Stilul pe care îl vedem este înrudit cu acela al lui Scopas. Fiecare



Fig. 1 bis. Potirul din Antiohia. Chipul lui Iisus Christos este mărît. El pare a fi șters înocmai ca și piciorul Sfântului Petru din Foma. Credințele îl sărutau, fără îndoială, venerându-l. Dintre toate chipurile Mântuitorului, aceasta ne dă cea mai bună idee despre Iisus Christos în istorie.

Copyright Kouchakji Frères, New-York.

Agură, cu toată micimea ei, dă iluziunea unui caracter individual. Această varietate de expresiuni nu există deloc pe farfuriile siriene, nici pe miniaturi, nici pe obiectele de argint din epoca lui Constantin sau de mai târziu. Pe

farfuriile siriene de argint, fețele sunt mai mult sau mai puțin egale, iar pe cele mai bine executate, ele au două sau trei chipuri, nici decum 12 ca pe potir, pe care nici una nu este la fel. Infățișarea este liberă clasică, fețele dau o expresiune admirabilă; ochiul este adânc în orbită obrajii modelați, fruntea proporționată. Toți artiștii cari au examinat potirul au avut această impresiune.



Fig. 2. Potirul din Antiohia. Sfântul Petru. Această figură, ca și cele ce urmează, infățișază o individualitate intensă, o expresiune luată de pe natură. Caracter viu, mândros, însă sincer. Pe tron se pot zări cele două bare, în formă de cruce, care par să fi fost puse la o dată mai târzie, ca să slujască drept mijloc de recunoaștere a chipului care începuse să se piardă.

Copyright Kouchakji Frères. New-York.

Privitor la infățișarea lui Iisus Christos și la în-doita lui reprezentare, artistul s'a inspirat din lucrurile vremii dintre care, una din ele este cupa lui August din tezaurul din Boscoreale din sec. I-ii, în posesiunea Baro-nului de Rotschild, cu care are asemănare într'o privință. Deoparte, August tânăr, îmbrăcat într'o togă la fel cu cu Iisus Christos (No. 1), stă pe un tron asemă-

nător cu cel de pe potir. Acest tron este așezat și el pe o estradă, a cărei formă cu cea de pe potir este izbitoare. De cealaltă parte, August în vârstă, este îmbrăcat cu o togă cu mâneci scurte ca aceea a lui Christos. El stă pe un tron așezat pe o estradă aproape identică cu aceea din figura: Christos tânăr (No. 8).

Identificarea celorlalte persoane a fost foarte discutată, fiind foarte complexă; însă interpretarea Dr. Eisen, care se bazează pe un studiu foarte aprofundat, este cea



Fig. 3. Potirul din Antiohia. Sfântul Pavel. Figură distinsă, înfățișare realistă și clasică.

Copyright Konchakji Frères. New-York.

mai reală dintre cele care s'ar putea da. Noi o vom rezuma în câteva rânduri.

Nr. 1 și 8, din pricina atributelor și locurilor de așezare pe care le ocupă, înfățișează cu drept cuvânt pe Christos în vârstă și pe Christos tânăr. Cât privește pe apostoli și numărul lor, lucrul a fost greu de interpretat. După înfățișarea lor expresivă, ei au fost considerați ca portrete uimitoare, luate într'o vreme când ei erau încă

în viață. Pe tronul fiecăruia din ei, trebuia să fi existat un grafit¹⁾, pus între prima aurire și a doua. Aceste grafitte par să fi fost adăogate la epoca celei de a doua auriri, trei sau patru veacuri mai târziu, de către un artist mai puțin iscusit, cu scopul de a ușura stabilirea identității chipurilor care începuse să se piardă. Grafitele sunt, din nefericire, foarte șterse și cu desăvârșire indescifrabile, în afară de următoarele patru:



Fig. 4. Potirul din Antiohia. Sfântul Iuda. Pare un om așezat și cu socoteală în toate.

Copyright Kouchakji Frères. New-York.

Tronul Nr. 2 are două bare în formă de cruce. Dr. Eisen le-a identificat cu cheile de sticlă, care slujiau de talismane în veacul al IV-lea. E sfântul Petru, a cărui figură are o oarecare asemănare cu una din primele catacombe (*Wilpert. pl. 94*). Sfântul Petru nu ține nici o chee în mână, cum a susținut un critic. În realitate, este vorba de un cârcel de viță, care slujește să țină tare aripa vul-

1) Desemn de mână pe monumentele vechi.

turului, iar obiectul ținut în mână de Sfântul Petru pare a fi un sul sau un mâner de sabie.

Tronul Nr. 6, are — deși foarte puțin vizibil — un talisman în formă de «ankh». De altfel, pe fruntea chipului, se află o panglică după moda grecească. Părul este scurt și nu cade în bucle ca la ceilalți. Nu e vorba deci de un jidov, ci de un grec, care nu poate fi altul decât Sfântul Luca Evanghelistul. Capul lui seamănă



Fig. 5. Potirul din Antiohia. Sfântul Andrei. Ține în mână o pungă. La moartea lui Iuda, el trebuie să fi fost economul cortegiului apostolic. Chipul este blând și binevoitor. Trupul este puțin gras. El era cel mai bătrân dintre apostoli.

Copyright Kouchakji Frères. New-York.

cu al doftorului Iason din stela dela British Museum. Tradițiunea considerând pe Sfântul Luca doftor, semnul «ankh» sau semnul vieții confirmă această identificare. Sfântul Luca nefiind unul din cei 12 apostoli direcți ai lui Iisus Christos, grupul reprezentat nu se compune exclusiv din Apostoli.

Astfel, printr'o cercetare analoagă, celelalte perso-

nagii se pot identifica. Ele formează două grupe: una reprezintă pe cei patru Evangheliști (Sfântul Luca Nr. 6, Sfântul Marcu Nr. 7, Sfântul Matei Nr. 9, Sfântul Ioan Nr. 10), așezați împrejurul lui Iisus Christos tânăr (Nr. 8); ei anunță activitatea lui. A doua grupă reprezintă pe scriitorii de epistole, apostoli ai răspândirii învățaturii lui (Sfântul Petru Nr. 2, Sfântul Pavel Nr. 3, Sfântul Iuda Nr. 4 și Sfântul Iacob cel Mic Nr. 12), așezați împrejurul lui Christos în vârstă (Nr. 1). Celelalte două figuri, (Sfântul Andrei Nr. 5 și Sfântul Iacob cel Mare Nr. 11) așezate în afara grupelor, reprezintă pe cel mai tânăr și pe cel mai bătrân dintre Apostoli.

Pentru toate detaliile acestei identificări, trebuie să ne adresăm la lucrarea D-rului Eisen, care cuprinde nenumărate lucruri nouă și îndrăznețe de un interes indiscutabil.

Dacă am mai semnalat și faptul că I. Strzygowski, ilustrul profesor dela Viena, care va publica o lucrare cât de curând asupra acestei chestiuni; Arth. B. Cook dela Universitatea din Cambridge; A. T. Olmstead dela Universitatea din Illinois; T. Davies Pryce, cel mai de seamă specialist în «olăria sigilată» și alții sunt acum de aceeași părere cu D-rul Eisen pentru datarea potirului din Antiohia, cu toată critica făcută de unii savanți, — toate acestea ne vor da posibilitatea să înțelegem cât de considerabilă este importanța artistică și religioasă.

Să admitem că teoria care susține că este potir autentic nu se sprijină pe nici un temei solid. Pentru ce atunci să se îmbrace într'un chip așa de scump și de perfect o cupă de argint simplă și lucrată fără artă, decât pentru a o venera? Și dacă decorațiunea care se aplică în chip perfect peste forma potirului pare că este din a doua jumătate a veacului I-iu al erei creștine, acest potir a trebuit să fie puțin mai vechiu, foarte aproape de epoca întemeierii religiunii creștine.

E foarte posibil să credem că un artist grec, trecut la creștinism, să fi fost însărcinat de apostolii Mântuitorului încă în viață, să-și dea socoteala ca să împodobească potirul de care s'au slujit învățătorul lor și ei în timpul cinei celei de taină. Acest potir, în urma unor eveni-

mente necunoscute, s'a piërdut, dând loc la diferite legende a căror origină — după Dr. Eisen — care a sfârșit o lucrare documentată de mare însemnătate asupra acestei chestiuni și care încă nu e publicată, — este înrădăcinată în Orient. Acestea sunt în principiu legende, bazate pe un fapt real, cari au dat naștere la toate celelalte despre potir, mai mult sau mai puțin exagerate cuprinse în literatura europeană.

În sfârșit, pe arcul lui Titus din Roma, în scena transportării lucrurilor luate din templul din Ierusalim, se află pe masa punerii pâinilor înainte, o cupă în formă și de dimensiuni asemănătoare cu potirul din Antiohia.

Potirul din Antiohia trebuie să fi avut o mare importanță. N'ar putea să fie acesta potirul dela Cina cea de taină?

E posibil...

Tradus de Pr. VASILE RADU,
Profesor la Facultatea de Teologie
din Chișinău.

Arhimandritul Veniamin Catulescu

O datorie de pietate mă obligă ca să reîmprospătez în memoria cititorilor acestei reviste pe unul dintre clericii de seamă și, în acelaș timp, *distins* dascăl, înaintaș al meu, la *catedra de religîne dela liceul Sf. Sava* din Capitală: *Arhimandritul Veniamin Catulescu*. Îmi îndeplinesc în acelaș timp și o veche făgăduință, față de unul din strănepoții săi, Inginerul *Const. Mironescu*, fost multă vreme profesor și director al Școalei de Poduri și Șosele, Inspector general la C. F. R. și, în timpul din urmă, vicepreședinte al Senatului etc.

Câtă vreme am fost preot paroh al bisericii «Sf. Voevozi» din București, mă duceam adesea ori pela Școala de Poduri și Șosele din Calea Griviței, unde eram primit cu multă dragoste și evlavie de către directorul școalei Ing. C. Mironescu, bărbat cu o cultură solidă, fost elev, al *Școalei Naționale* de Poduri din *Paris*, bun creștin și mare patriot. La D-sa, în părete, la loc de cinste, am văzut o fotografie a unui cleric înfățișător și l-am întrebat:

Al cui chip este? Al unui unchiu al meu, îmi răspunse dânsul: Arhimandritul *Veniamin Catulescu*, fost profesor de religione la liceul «Sf. Sava» din București». Mișcat de înfățișarea impunătoare a chipului acestui cleric, l-am rugat să reproducă fotografia și să-mi dea și mie una, însoțite de câteva notițe asupra vieții și activității acestui vestit dascăl al neamului, spre a le publica în revistele noastre bisericești. Cu multă amabilitate, D-sa mi-a făgăduit și, cu punctualitate ca om de științi exacte și de cuvânt, s'a executat.

Mai mult, văzând că mă interesează persoana acestui unchiu al său, m'a poftit într'o zi la D-sa acasă și acolo, în biroul său de lucru, a scos și mi-a arătat o serie de manuscrise ale răposatului Arhim. Catulescu, scrise cu mâna sa, foarte frumos. Le-am admirat și l-am rugat tot odată ca să le dăruiască *Academiei române*, spre a rămâne la îndemâna tuturor, ceia ce a și făgăduit.

Notițe biografice. Cine a fost Arhimandritul *Veniamin Catulescu*? Originar era din satul Orezi, din Ialomița. Tatăl său, fecior de plugar, câmpean de pe întinsul șes al Ialomiții, fusese crescut în casa marelui vistier Matei Fălcoianu, proprietarul moșiei Orezi, la care moșul său (tatăl tatălui său) era îngrijitor de moșie. Curtea lui Fălcoianu era lângă *biserica Doamnei* din podul Mogoșoaiei, azi Calea Victoriei; La vârsta înțelegerii, îl dăduse la învățătură, atâta cât era pe atunci în țara noastră, adecă *bucoavna, ceaslovul și psaltirea*; iar când s'a făcut mai mare, l-a făcut vătaf al curței sale. Din botez, se numea *Stan*; iar numele de familie era *Catulescu*. Când a împlinit vârsta de 23 ani, se căsători cu fiica preotului Nicolae dela *biserica Doamnei, Ana*, și lăsând tombatera, binișu și papucii, se făcu preot la *biserica* unde era și socrul său. Boerul Fălcoianu s'a împotrivit mult, voind să-i dea de soție o fată de boerănaș, făgăduindu-i că-l va pune și în slujbă, el însă a ținut să se facă preot.

Din căsătoria sa, preotul Stan a avut 11 copii, dintre cari au rămas în viață 3 fete și 4 feciori: *Matei, Pandelescu, Ștefan și Teoctist*. La vârsta de școală, pe toți i-a dat la școală grecească, care era la modă pe acele vremi. Terminând școala, Matei, cel mai mare, s'a făcut zugrav; Pandelescu s'a preoțit tot la *biserica Doamnei*; în locul ta-

tălui său; Teoctist, cel mai mic, după ce a fost câțiva ani militar, s'a făcut negustor; iar Ștefan s'a făcut călugăr.

Când și din ce împrejurări s'a făcut călugăr, povestește el însuși, în chipul următor: «M'am născut la 1816, Ianuarie 20. Naș din botez am avut pe marele vornic «Pană Costescu (de familia acestui boer bun au fost botezați mai toți frații mei). Numele bun din botez mi-a fost Ștefan (acest nume mi s'a păstrat de toți frații mei, «ba chiar și de strănepoți, că-mi plăcea).

«Când eram copil, îmi spunea mama că am fost «blând, supus și ascultător. La vârsta de 5 ani, m'a dat «la dascăl să învăț grecește, cu care m'am pedepsit până «în vârsta de 9 ani, fără să mă bucur cât de puțin de «dânsa. Norocire că, puindu-se Domn *Grigore Ghica*, «(1822—1827), a înființat școală românească, la «Sfântul «Sava», unde am intrat și eu. Acolo am văzut că era «frumos. Am învățat: *Catehismul, Aritmetica, Caligrafia, «Geografia*, parte din *Gramatică*, și când am început și «la *francezește*, nenorocire! a dat ciuma și s'au închis «școalele.

«Trebuie însă să știți că eu am fost din cei silitori, «căci, la examen, mi-a dat Vodă 22 de sfați, pentrucă «cărți nu erau pe timpul acela, ca să ne dea premii. În- «chiderea școalelor, a fost într'adevăr, un rău comun, dar «pentru mine a fost mai mare nenorocire, căci în timpul «acelei vacanțe de un an și mai bine, un văr al meu, «protejat de tatăl meu, a deschis prăvălie chiar acolo în «mahala. Ducându-mă pe la el, în toate zilele, m'am lipit «de dânsul și am rămas la el 4 ani, în care timp mi-am «pierdut învățătura ce urma să o capăt în școală. Cu «toate acestea, eram cu bune purtări și dam dovezi că «o să ajung negustor bun, pentru care lucru se și bu- «curau părinții mei, căci de și mic, dar eram teșhetar «și cheia dela cekmegea era la mine; iar nu la băieții cei «mari».

«Pe câtă vreme am fost la prăvălie, au venit Muscalii «dela 1828. Am pățit multe cu dânsii, atâta numai că «învătasem muscălește binișor, grecește știam ceva și tur- «cește iarăși o bucățică bună. Ei! Dar poate să mă în- «trebe cineva; Bine! muscălește învătașeși dela muscali, «dar turcește și grecește de unde? Apoi, fiecare știe că

«la prăvălie este Turnu Babilonului. Acolo vin de toate «națiile; ba și unguerește rupeam».

Manuscrisul urmează, făcând o povestire cam lungă, cum unul din frații săi, căzând bolnav, a fost dus de tatăl său la mănăstirea *Cernica*, spre a petrece la aer curat, fiind lăsat în îngrijirea unui călugăr bătrân Ieronim. Apoi continuă: «La acest frate al meu, mă duceam adese ori ca să-l văd. Mănăstirea *Cernica* n'o mai văzusem până atunci. Mi'aduc aminte când m'am dus pentru întâiaș dată. Am plecat în ziua de Sf. Gheorghe, în *Vinerea luminată*. Ajungând acolo, am văzut acea poziție frumoasă, acele insulițe, acea baltă, acea verdeață fermecătoare, acele păduri înverzite, păsările cântând și câmpiile smălțate de flori. Văzând porumbișurile verzi și holdele de grâu și de orz făcând valuri, grădinile pline de verdețuri și acea liniște, acea armonie, așa tactică în biserică și acele slujbe religioase de ziua și noaptea, cari te transportau într'o altă lume; văzând, zic, natura în frumusețea ei, m'am pătruns de un ce nespus și am zis fratelui meu: *Nene, o să viu și eu aici!* Aceste zicând, m'am întors la București și, supus părinților mei, m'am dus a doua zi la stăpân. Dar, din zi în zi, mă aprindeam de dorul fratelui meu și de frumusețea locurilor ce văzusem.

În duminica «tuturor sfinților», am lăsat cheile cekmegelei la un loc sigur, când stăpânul meu era la masă, mi-am luat două cămăși și am plecat la *Cernica*».

Dela 15 ani, de când m'am dus la Cernica și până la vârsta de 28 ani, când am teșit din Cernica. Cu acest titlu se termină manuscriptul autobiografiei a lui Veniamin Catulescu. De aci înainte, viața lui este alcătuită de către Dl. Inginer Mironescu, după amintirile sale personale și ale altor persoane, din care spicuim următoarele: Intrat în mănăstirea *Cernica*, la anul 1831, când era în vârstă numai de 15 ani, a rămas acolo, ca frate, sub numele de *Ștefan*, făcând ascultare în chilia stareșului *Calinic Cernicanu*, ajuns mai târziu episcop al Râmnicului, Noului Severin. Acesta, văzându-l inteligent, ascultător și cu dragoste de învățatura de carte, îl ține pe lângă dânsul, punându-l să copieze manuscrise, având o scriere foarte frumoasă. Totodată, fiindcă avea o voce puternică de bariton, dulce și foarte armonioasă, îl puse să învețe și

psaltichia, devenind în scurtă vreme, un bun și renumit cântăreț bisericesc. Calinic, apreciind cunoștința limbilor pe care le știa fratele Ștefan, bunele sale aplicări, bogăția darurilor cu care natura îl înzestrase, ca și dragostea și râvna sa spre cele bisericești, îl ceru tatălui său, ca să-l închine mănăstirii. Tatăl său consimțind, fratele de călugărie Ștefan a fost tuns în monahism, sub numele de *Veniamin*, de către însuși starețul Calinic. În curând după aceasta, a fost numit *cântăreț* la biserica «Sf. Nicolae» din mănăstire și apoi hirotonit *ierodiacon*. În liniștea adâncă a chiliei sale, de pe lângă «Sf. Nicolae», ierodiaconul Veniamin petrecea timpul în rugăciune și meditațiune, în citire și scrierea a diferitelor cărți bisericești rari și manuscrise ce se aflau în biblioteca mănăstirii. Astfel și-a întrebuințat timpul, în mănăstire, ierodiaconul Veniamin, vreme de 13 ani, cultivându-și mintea, în măsura mijloacelor de care dispunea înăuntrul mănăstirii. Dela o vreme însă, simți că orizontul său era prea restrâns, pentru avânturile unei inteligențe superioare și pentru o fire ca a lui, setoasă de studii mai înalte. În sufletul său se ivise năzuinți spre orizonturi largi, în cari mintea sa să se poată desvolta în toată plenitudinea ei.

Impins de această nobilă pornire, ierodiaconul Veniamin, părăsi mănăstirea Cernica, metania sa și veni în București, cu gândul de a se înscrie în școala dela «Sf. Sava». Era în vârstă de 28 ani.

A doua zi de dimineață, cu cărțile în dăsași, se prezintă înaintea lui Petrache Poenaru, directorul școlii.

— Ce voești Părinte, îl întrebă Poenaru.

— Ca și slăbănogul dela Vitezda, caut om să mă arunce în scaldătoare, răspunse Veniamin. Voesc să intru și cu în școală la D-voastră.

— De și cam mărișor de etate, dar fiindcă văd că ai dragoste de carte, te primesc. De mâine să vii la școală. O bucurie nespūsă să citea pe fața smeritului ierodiacon. Era în anul 1844. Ca să se poată întreține, Veniamin intră cântăreț la paraclisul baroului *Barbu Belu*, din podul Moșoșoaiiei. A frecventat regulat școala, ca cel mai sârguitor școlar, până la 1848, când s'au închis școlile, din pricina revoluției.

Guvernul provizoriu ce se așezase, trimite delegați

prin județe, ca să citească poporului programul revoluției și să le explice scopul mișcării. Intre acești apostoli, cari aveau să propoveduiască cuvântul libertății, era și *Veniamin Catulescu*, care, îndată după izbucnirea revoluției, a fost trimis să facă propagandă în județul Vlașca, plasa Călniștea. Dar triumfând reacțiunea, toți propagatorii erau căutați și urmăriți spre a fi prinși și puși la închisoare.

Veniamin fiind și el urmărit, a pribegit o vreme pe la Brănești, pela Cernica și pe unde putea să se dosească. Numai câteodată se furișa, în timpul nopții, și venia la București, pentru a vedea pe bătrâna lui mamă și pe nepoții săi de frate, rămași orfani și de care el purta de grijă.

După scurgerea evenimentelor, Veniamin ocupă postul de cântăreț la vestita biserică «Sărindar» din podul Mogoșoaiei. La 1851, *redeschizându-se seminariul Sf. Mitropolii* din București, după revoluție, ierodiaconul Veniamin a fost numit *profesor și inspector*; iar mai pe urmă și *director* al acestei școli însemnate bisericești, care era pe atunci în niște case de lângă *biserica Fignița* ¹⁾.

La 24 Mai, 1851, cu prilejul festivității deschiderii Seminariului, Veniamin rostește un prea frumos discurs, în fața mitropolitului *Nifon*, a profesorilor și elevilor seminariști ²⁾ Ca profesor, predă: *Explicarea apostolului și a Evangheliilor din duminicile de peste an și Taina asupra Sfintei Treimi*, studii destul de grele... Pentru meritele lui, fiind hirotonit ieromonah, a fost onorat cu rangul de *protosinghel* și apoi *arhimandrit*. Activitatea lui Veniamin, în aceste însărcinări didactice, timp de 6 ani, a fost de mare preț pentru propășirea învățaturii bisericești.

Veniamin Catulescu, profesor la „Sf. Sava“

Devenind vacantă catedra de religione dela liceul «Sf. Sava», în locul rămas vacant, după refugiarea lui Ioasaf sau *Iosafat* arhimandritul numit «*Snagoveanu*» la Paris, a fost atras de dragostea către foștii lui profesori și către școala unde-și făcuse studiile și, prezentându-se

1) Vezi Econ. St. Călinescu și Dr. D. C. Boroianu: *Istoria Sem. Central din București*. Iași, 1904, p. 90—91 și 125.

2) Vezi acest discurs în „Vesitorul românesc”, gazetă semi-oficială Nr. 43 din 1851, sub Nr. 3. Discursul Nr. 1 a fost ținut de prof. D. I. Penescu; Nr. 2 de prof. *Drugeanu* și Nr. 4 de *mitrop. Nifon*, după însemnările aflate la ierodiaconul Veniamin Catulescu.

la concurs, reușește cu frumos succes. La 11 Octombrie 1857, își începe misiunea sa catehetică, pe care o continuă până la 1 Ianuarie 1884, timp de 27 ani, cu o râvnă și cu o dragoste fără margini, plăcându-i mult misiunea aceasta dascălească, care-i fusese visul lui de aur. Ca profesor sau catehet, cum se mai numea atunci, *Veniamin Catulescu* a făcut epocă în istoria predării învățământului religios. Priceperea cu care-și făcea el cursurile, talentul său de expunere și, mai pre sus de acestea, *dragostea* cu care-și își înflăcăra auditorii, au rămas în mintea auditorilor săi. Clasa era electrizată, cu privirea lui adânc pătrunzătoare și nimeni nu îndrăznea să facă cea mai mică mișcare; iar dragul de a-l asculta îi cuprindea pe toți și-i ținea ca pironiți, într'o atențiune încordată. Până astăzi, puținii cari au mai rămas din foștii săi elevi, mărturisesc că ar fi preferat ca nici la masă să nu se ducă, numai să asculte frumoasele povește pe care le dădea Părintele Catulescu, cu o măiestrie neîntrecută. Nu învățase prea multă pedagogie, dar se născuse pedagog. Bunul simț îi conducea mișcărilor; iar prin măestria sa cucerea inimile.

Dar Veniamin Catulescu a fost și un *maestru al amvonului*, mult gustat de către populațiunea Capitalei. Ori-când și oriunde se vestea că va predica Părintele Catulescu, creștinii se grăbeau a se aduna în mare număr. Catulescu era impozant și atrăgător. Avea un talent firesc de a întâiși lucrurile și-și dobândise taima de abil cuvântător. Unele din predicile și discursurile sale au fost publicate, altele se păstrează în manuscrise. Dar cea mai mare parte din ele erau improvizate. Iși va fi fixat el de mai nainte tema pe care trebuia să o dezvolte, dar în-treaga desfășurare a vorbirilor lui era inspirată de fastul solemnității, de împrejurările locului și de felul auditorului, cărui se adresa. Catulescu nu citea niciodată cuvântările sale; el le rostea. Eloquența lui naturală, condusă adesea de inspirația momentului, dădea cuvântării lui o formă aleasă, care câștigă și stăpâna masa creștinilor cărora le grăia. Neîndoios, Veniamin Catulescu a fost o figură măreață și în istoria oratoriei noastre bisericesti.

La 1884, Veniamin Catulescu se retrage la pensie. Era în vârstă de 68 ani. Dar nu se bucură mult de odihnă,

după o întreagă viață de neîntreruptă activitate. Povara bătrânețelor și sănătatea zdruncinată în grăbi sfârșitul. El încetă din viață, Duminică, 7 Ianuarie 1890, în vârstă de 74 ani ¹⁾ Rămășițele lui pământești au fost îngropate la Mănăstirea Cernica, metania sa, de care îl legau atâtea



Arhimandritul VENIAMIN CATULESCU (1818—1890).

amintiri ale tinereții și unde, în zbuciumările și amărăciunile vieții, își aflate întodeauna odihna trupului, liniștea și mângâierea sufletului și întărirea credinții.

În timpul vieții, Veniamin Catulescu, ca *demități*

¹⁾ Vezi *Necrologul* lui în „*Voința Națională*“ Nr. 1587, din 11/12 Ianuarie 1890.

bisericești, a fost cinstit cu rangul de *protosinghel* și *arhimandrit*. Ca profesor, a ocupat următoarele demnități: 1. Profesor, inspector și *director* al seminarului Sf. Mitropolii din București, între anii 1815—1857. 2. *Profesor de religione* la liceul «Sf. Sava», între anii 1857—1884. 3. Profesor de religione la *pensionatul Central de fete* al sfatului de sub direcția D-șoarei Zalomit. 5. Membru în *Consiliul Permanent* de pe lângă Ministerul Cultelor și Instrucțiunii publice.

Lucrări tipărite. Dela Arhim. Veniamin Catulesc, ne-au rămas mai multe cărți didactice religioase, dintre cari unele au ajuns la ediția a XIII-a: 1) *Imnuri*, cântate la examene de seminariștii seminarului Sfintei Mitropolii, compuse și tonate de *Protosinghelul Veniamin Catulescu*, inspectorul Seminarului București, 1852; altă ediție în 1853. Tipografia Anton Pann. 2. Un *cuvânt*, rostit la târnosirea bisericii din comuna Pruntu, proprietatea *Baronului Barbu Bellio*. Are ca temă: «Luminează-te, luminează-te, noule Ierusalime, că mărirea Domnului preste tine a răsărit» și este didactic: *Virtuosului, caritabilului și generosului suflet al răposatului întru fericire, Dimitrie Bellio* (Baron Barbu Belu). Acest cuvânt al inaugurării bisericii din Pruntu vorbit de *Părintele Veniamin Catulescu* se ridică spre omagiu perpetuu memoriei sale externe. *Recompuitorul și editorul Thomas A. Paschides*. București, 1866. Tipografiile Naționale, Str. Germană 2—3. *Catehismul religiunii creștine ortodoxe* de Biserica răsăritului de Veniamin Catulescu, profesor de religione la liceul «Sf. Sava» (cu întrebări și răspunsuri). București. 1869. Mai multe edițiuni până în 1882. 4. *Istoria sacră a Testamentului Vechiu și Nou* de *Protosinghelul Veniamin Catulescu*, profesor de religione la liceul, Sântul Sabba din București, 6 edițiuni. București Librari editori Socec et comp. Calea Mogoșoaei 7. Tipografia laboratorilor români. Strada Modei 3.—5. *Istoria sacră a Testamentului Vechi și Nou*, prelucrată de Arhim. Veniamin Catulescu, profesor de religione la liceul Sântului Sabba din București, 13 edițiuni, 1886. București. Editura librăriei Socec et comp. str. Calea Victoriei 7. *Manuscrise în păstrarea D-lui Inginer C. Mironescu*: 1. *Autobiografia* lui până la vârsta de 15 ani. 2. *Mic abecedar*, cu figuri intuitive, făcute de mână, pentru

a învăța carte pe nepotul său Inginer C. Mironescu. 3. Un altul, abecedar mic, cu dialogi franțuzești, în acelaș scop. 4. Un început de *tratat de morală creștină*. 5. Poezii. 6. Cântări pe note de psaltichie. 7. Predici cu explicarea evangeliilor duminicale. 8. Cuvântări ca inspector al Seminarului Sf. Mitropolii din București. 9. Discursuri funebre. 10. *Viața și operele lui Simeon cel nou*, cuvântătorul de Dumnezeu, un volum de 1100 pagini în quarto, scris foarte frumos, pe hârtie pergament. Literile sunt cirilice, cele dela capăt cu cerneală roșie, artistic ornamentate; iar textul cu cerneală neagră. Icoane și chenare artistic lucrate pe fiecare pagină. Legat solid în piele și carton în mânăstirea Cernica. Autorul zice: «A fost începută a se scrie în anul 1840, în luna lui Martie în ziua dintâi și au luat sfârșit, ajutând rugăciunile sfântului Simeon, în acelaș an 1840, în luna lui Octombrie în 16 zile de smeritul *Veniamin ierodiacon*». La capăt are o «Inainte cuvântare», apoi urmează, într'un cadru zugrăvit artistic: *Cartea Sf. Simeon, noul cuvântător de Dumnezeu, s'au scris în zilele binecredinciosului Alexandru Dimitrie Ghica Voevod și a preasfinției Sale părintelui mitropolit Kirio Kir Neofit, în obștea sfintei mânăstiri Cernica. Fiind Stareț prea curiosul părintele nostru Kir Kalinic arhimandritul. În anii de la Hs. 1840. Octombrie*. Mai departe, pe pagina următoare, este zugrăvit chipul Sf. Simeon și mai jos chipul ierodiaconului, Catulescu, cu pana în mână, scriind la masă. Urmează următoarele stihuri:

Scrie, iubitule, scrie
Cu prea multă bucurie,
Că plata ta va să fie
La cereasca 'mpărăție.

* * *

Stihuri de rugăciune către Sfântul:

O, cea ce ești luminat
De dreapta Celui prea 'nalt
Care de noi să zărește
Sus în nori ce strălucește
Arunci o privire sfântă
Din inima ta cea blândă
Spre cea ce sunt cuprins
De gânduri, palimi aprins.

O, Cel plin de Duhul Sfânt,
Cafă 'n jos cu'n ochiu prea blând
Spre mine cea ce sânt
În palimi ca 'ntr'un mormânt.
Că știu bine cine sânt
Praf, cenușă și pământ.
Azi mă vezi mișcând, umblând,
Și mâine pus în mormânt,

* * *

* * *

O, cel ce te strălucești,
Ca un prea vrednic ce ești,
Dintr'acel nor luminos
Cată și spre mine 'n jos,
Cel greșit, mult păcătos
Și cu totul ficălos.
Ajută-mi să 'ncep să scriu
Și săvârșitor să fiu.

* * *

O, sfinte 'a lui Dumnezeu
Rogu-mă eu, robul tău,
Trimite-mi și mie-o rază,
Cu care te luminează.
Dreapta cea strălucitoare
Și a toate zlditoare
Să-mi fie ajutătoare
La astă sfântă lucrare.

* * *

Iată, te blagoslovește

Urmează: *Stihurile către cititori :*

O, frați în Hs. iubitori
Ori căți veți fi cititori
Acestor sfinte scrisori.
Să fiți lesne iertători
De cele ce-oi fi greșit
D'nceput pân'n sfârșit.
Nu fiți fără 'ngrijire
Pentru 'a noastră mântuire
Și pentru 'a mea pomenire
C'am trăit nu 'n lenevie.
Frații mei cei prea iubiți
Căți mântuirea 'mi doriți
Vă rog cu lacrimi ferblinți
Pe toți, să mă pomeniți.
La sfintele rugăciuni
Faceți și 'nchinăciuni
Pentru mine, mult greșitul
Și cu totul osânditul.
Zicând către Dumnezeu]

Domnul celce te iubește
Cu dreapta sa cea prea înaltă
Care-a zidit lumea toată.
Ajută-mi să scriu frumos,
A fi la toți de folos,
Nu minciuni, greșeli, să scriu,
Ca un osândit să fiu,
Ci sfintele tale cuvinte,
Dulcele nostru părinte

* * *

Cele grătte de tine
A fi prescrise de mine,
Ca cei ce-or vrea să citească
Pe Dumnezeu să-l slăvească,
Pe tine să te cinstească
Pe min'să mă pomenească.
Ajută-mi să scriu cu pace
Ca doar și sfârșit i-aș face.
De nu-mi vei ajuta tu mie
Eu nu pot a le prescrie.

Și pentru sufletul meu,
Cu jale, cu umilință
Și cu 'nlocată credință :
Doamne sfinte, prea înalte,
Cerescule Impărate,
Pe acest al nostru frate
Ce au scris această carte
Dă-i îndreptare de fapte
Și iertare de păcate.

De iad, pre el izbăvește-l
Și în rai sălășluște-l
Și cu dânsul dimpreună
Și pre noi toți ne adună.

Iată, mă vedeși scriind
Și cu ochi 'n sus privind,
Inșă, frații mei iubiți,
Numele, neamul nu-mi știți.

Eu frașilor vă voi spune
Pentru neam și pentru nume
Cine sunt, de unde, al cui.
Iată, frașilor, vă spui:
Veniamin mă numescu
Titlu-mi este *Catulescu*
Fecior de preot de neam,
Patriot bucureștean
Ierodiacon cernican
Din strămoșii mei roman.

† Arhiteurel Dr. VENIAMIN POCITAN BĂRLĂDEANU,
Vicarul Sf. Episcopii Huși.

BISERICA, LUMEA ȘI „MIȘCAREA“.

Protoiereu SERGHIE BULGACOV, profesor
la Institutul Teologic Ortodox, Paris.

A înțelege problemele și scopurile Mișcării noastre ¹⁾ în raportul lor pozitiv față de Biserică și lume, înseamnă a le vedea pe ele și pe noi înșine în lumina ce cade din înălțime. Dar lumina vine dela soare; iar Soarele nostru este Hristos, Lumina cea adevărată; Care luminează și sfințește pe tot omul, ce vine în lume. Lumina aceasta luminează și adâncurile inimei noastre și căile noastre în lume și ne conduce la ceea-ce este pentru noi mai important decât toate și mai înainte de toate: *la slujirea lui Hristos, la viață în Biserică.*

Noi ne naștem în Biserică, trăim în mijlocul poporului bisericesc, suntem înconjurați de un mediu bisericesc; aceasta este pentru noi un lucru obișnuit și normal. Dar aceia *cari vin către Biserică pentruca să-I dea puterile sale*, parcă se nasc pentru a doua oară, se deșteaptă pentru o altă viață, se simțesc că ar fi altfel chemați de către Acela, Carele „i-a chemat pe aceia, pe cari i-a vrut“. Domnul parcă zice sufletului nostru: „Maria“! și el cu bucurie li răspunde; „Ravuni“! și cu tânguire se repede către El ca să cuprindă picioarele Lui...

Noi nu putem privi slujirea noastră ca egală cu cea a apostolilor. Dar să nu uităm că *orișicine*, întrucât zice: „Cred Doamne și mărturisesc“, prin însăși aceasta îndeplinește învățătura Mântuitorului, pe care El a dat-o ucenicilor Săi. Și cel dintâi lucru, pe care noi îl putem și obligați suntem să-l facem în slujirea noastră Domnului, este de a mărturisi Numele Lui, de a ne mărturisi credința noastră. Dar cu cât mai puternic sună glasul nostru, mărturisind Adevărul, cu atât mai degrabă și mai viu se naște în su-

1) Sub cuvântul „Mișcarea“, aci se înțelege „Mișcarea creștină a studenților ruși de peste graniță“. Această societate s'a organizat în străinătate de vre-o 7-8 ani, urmărind un înalt scop: „a uni finerimea credincioasă și a atrage pe cei necredincioși la credința în Iisus Christos și Biserica Lui“. Ea mărturisește o adâncă convingere că Biserica lui Christos, în afară de adevărul vecinic și calea mântuirii noastre personale, cuprinde în sine și bazele pentru deslegarea tuturor chestiunilor vieții și ale gândirii. — *Nota Traducătorului.*

fletul nostru întrebarea: noi înșine suntem oare în credință? Sporește oare credința noastră? Dă oare ea rodiri cuvenite?...

În viața noastră personală și în viața Mișcării, au fost momente pe cari într'adevăr le poți numi sărbători ale credinței; când Domnul atât de clar vorbește cu noi, că inimile noastre nu pot ca să nu-I răspundă Lui.

Dar după sărbătoare, întotdeauna sosesc zilele de lucru; după înflorirea spirituală, urmează parcă o amortire oarecare a sufletului și atunci noi strigăm: cine nu cunoaște dintre noi aceste momente? — „Cred, Doamne, dar ajută necredinței mele“!... Intoarcerea noastră personală către Dumnezeu, legătura noastră cu El prin rugăciune, oarecum se retrage pe al doilea plan, este umbrită de alte scopuri, de multe ori chiar bune și însemnate: de slujirea noastră unor sau altor probleme concrete bisericesti, de servirea noastră — neliniștită și adesea dezordonată — în folosul Mișcării. Și nu ne mai slujesc puterile, nu ne mai rămâne timp pentru a ne ruga, pentru a ne apropia de Dumnezeu, ca la început... Dar alături de aceasta, mai trăiește în suflet și alt pericol. Abisul plin de întuneric și în permanență inerent sufletului nostru (căci și zidiți suntem noi „din nimic“) se ridică în noi ca o luptă rebelă contra lui Dumnezeu, ca o neprimire a Lui, a lumii Lui, ca o nepătrunsă, irațională stihie de revoltă și anarhie. Aceasta nu poate fi nici scăpat din vedere, nici ocolit. Dar noi știm că, alături de împotrivirea satanică față de Dumnezeu, mai este și o luptă dreaptă cu Dumnezeu — acea împotrivire, de care lovindu-se sufletul nostru, se împinge spre a se avânta în sus; acea putere, care trebuie să fie reprimată și supusă, dar nu ucisă, nu nimicită. Căci Domnul cere ca noi să-I aducem Lui puterea noastră, nu slăbăciunea, munca noastră, nu pasivitatea, lupta noastră, nu moliciunea. Întreg poporul israelit s'a luptat cu Dumnezeu — ca și Iacov, patriarhul lui — și pentru aceasta Dumnezeu și l-a ales pe el. Și Creștinismul este nu numai luptă și muncă, ci și putere, ardere, violență, iar nu o acră-dulce așezare pe pieptul deșert a mâinilor nefolositoare, așezându-se ele chiar și în semnul crucii...

Și așa, pe noi nu trebuie să ne turbure nici răceala

sufletului nostru, nici prăbușirile întunericului din el. Toate acestea sunt necesare și inevitabile. Toate acestea ne sunt date nouă ca un obstacol de biruit, ca o greutate pe care o putem învinge prin silința și dragostea voastră. Numai una să nu uităm: este puțin să ne spunem nouă înșine sau altora: „Da, noi îl mărturisim pe Christos, noi suntem creștini“! Credința este o neîntreruptă muncă, o neîntreruptă silință — o luptă cu lipsa de curaj, cu scepticismul, o învingere asupra abisului — învingere neîntreruptă, neclintită. Nici o minută pentru somn — o neclintită dispunere de a lupta, o încordare a spiritului...

Mișcarea noastră nu este prevăzută pentru un an, nici pentru doi. Problemele ei sporesc zi cu zi. De aceea problema noastră fundamentală nu constă în acele sau alfe abțineri particulare, ci în înrădăcinarea noastră a tuturor, *în aceea ce este Stâlpu și întărirea Adevărului, în traiul nostru bisericesc, în zidirea creștină a sufletului nostru.*

Ca Biserica în adevăr, să fie pentru noi acea Impărăție, pe care noi o căutăm mai întâi de toate, ca ea să fie pentru noi nu prima din rândul valorilor vitale, ci singurul și incomparabilul mărgăritar, soarele, fără care toate, își pierde culorile sale, se scufundă în întunec; — și noi trebuie s'o simțim pe Ea (Biserica) și să trăim în Ea, ca în unimea concretă a cerului și a pământului, ca în unimea vecinicii și a timpurilor căreia nu-i sunt înfricoșate valurile vieții, ce se sparg de întărirea ei de granit... Se întâmplă în viața noastră momente, când sufletul nostru se topește în înduioșare și nu vrem să ieșim din biserică; rare și scurte sunt aceste clipe înfocate. Dar ele sunt o garanție a evlaviei noastre bisericești, celei căutate, celei ce se poate afla numai prin faptele dragostei răbdării, rugăciunii.

Și iată, aci, în lupta noastră unită, în biruirea neputințelor noastre — noi trebuie să ne ținem strâns unul de altul, să dăm unul altuia mâna, să ajutăm unul pe altul, ca niciodată nimeni dintre noi să nu se simțească singuratec, părăsit — fără ajutorul rugăciunii frățești, fără cuvântul încurajător al unuia ca și el luptător și stăruitor la credință. Valoarea principală a Mișcării noastre în aceasta constă: unire cu Christos, ajutor reciproc, întru-nirea înaintea paharului lui Christos și unire în rugăciune, apoi luptă și muncă...

Sufletul rusesc se sfâșie acuma — și numai Biserica este în putere de a aduna la un loc ceia ce se smulge din ea. Și bucuria noastră cea mare constă în aceea că, prin Mișcarea noastră, Domnul ne-a făcut și pe noi părtași în această lucrare și, unindu-ne unul cu altul, adunând în jurul nostru pe alții, noi rezidim celulele corpului bisericesc, slujim unității și slavei Bisericii.

Dar noi trăim în lume, înconjurați de smintelele ei, de grijele și lucrurile ei.

Și aci pe noi ne așteaptă greutatea, exprimată într'o contrazicere aparentă a sfintei Scripturi. Căci „așa a iubit Dumnezeu lumea, încât și pe Unul-născut Fiul său L-a trimis“; și totodată: „nu iubiți lumea, nici cele din lume“... Cum să împăcăm această iubire față de lume (căci putem oare să nu iubim ceea-ce a fost iubit de Dumnezeu?) cu această negare a lumii și-a celor ce sunt în lume. O limită abia văzută desparte dragostea noastră față de făptura Domnului dela răpirea necuvenită și păcătoasă a sufletului nostru de către neputința, răutatea naturii, viermănoșia păcatului original, vărsat în toată lumea și având în fiecare dintre noi galeriile sale subterane.

Nouă ni-e bine, cald comod în biserică. Dar trăim noi în afară de Biserică, într'un alt mediu, nespirtual, și și nu avem dreptul să fugim de el și să-l desconsiderăm.

Ulița istoriei de multe ori ni se prezintă ca ceva plictisitor, fără de trebuință și chiar strașnic; vrei să fugi de ea, ca să te abați dela problemele ei, și să negi rațiunea ei. Dorința aceasta este firească și de înțeles: ea străbate întreaga istorie bisericească.

Dar este oare ea legată pentru noi? Avem noi oare dreptul de a nega viața, actualitatea, fugind de ea, întorcându-ne dela suferințele și necazurile ei? Așa a trăit creștinismul la început. El nu știa de timp, nu știa de istorie, trăia numai cu singura rugăciune, numai cu o mișcare violentă de pasiune: „Ei, vino, Doamne Iisuse!“ Dar de la din a 2-a jumătate a veacului II, această rugăciune înțeacă și este înlocuită cu alta: de mora finis — pentru întârzierea săvârșitului... A doua venire devine înfricoșată („înfricoșatul județ“). Ea se amână pentru un timp nehotărât. Și acest timp se umple cu isprăvi omenești, cu istoria omenească, intrarea în care Biserica și-a însemnat-o

prin canonizarea lui Constantin cel Mare. Așteptarea bucuroasă a sfârșitului este pentru noi imposibilă și neîntemeiată. Noi trebuie să fim întotdeauna gata pentru dânsul, dar nu avem dreptul de a ne retrage dela *problemele creștine*, cari ne sunt lăsate prin testament de istorie și ni se prezintă ca o datorie a noastră bisericească din ziua de astăzi. Încă și mai neadevărată se prezintă spaima exhatologică, care ne cuprinde sufletul, când privim mai de aproape grozăviile pe care le ascunde în sine epoca noastră. Periculoasă și păcătoasă este teama („timpul din urmă!“) care ne face să simțim puterea antihristului într'un mod mai viu și mai puternic, decât puterea lui Hristos, și ne împinge să ne abatem, să fugim, să ne ascundem — și să așteptăm undeva în întunec, sfârșitul. Noi nu avem dreptul de a stabili în mod arbitrar sfârșitul istoriei și prin aceasta a o preda puterii antihristului; noi trebuie să stăm în ea până la sfârșit și să nu fim mici la suflet și să nu fugim de ororile viitoare, ci, „plecând capetele noastre“, să găsim în cuvintele Domnului credința și bucuria creștină, care-i mai puternică decât răul și moartea.

De aceea vie și reală este pentru noi și viața contemporană. Nu din cauza că e „contemporană“, ci prin faptul că ea are trecut și viitor, că realizează prin sine creațiunea istoriei, fără care (creațiune) nu poate avea loc și sfârșitul ei. Și în această privință, vremea noastră cu neajunsuri și necazuri ascunde în sine posibilități nemărginite. Căci domenii întregi, apropiate și accesibile pentru emul contemporan, rămân încă nepătrunse pentru conștiința creștină, nesupuse Bisericii.

Natura, care după însăși esența ei este cartea Facerii, manifestată în pietre, în vegetațiuni și animale; Istoria — ca o descoperire despre puterea și eficacitatea cuvântului lui Hristos în trupul omenirii; Economia și viața profesională, care în întregime sunt chemate ca să fie cale pentru slujirea creștină, iar în realitate sunt infamia becisniciei și și muțeniei noastre în fața absurdității triumfătoare; Chestiunea socială, care în întregime se cuvine să fie primită asupra conștiinței și responsabilității creștinești și scoasă din resortul socialiștilor și comuniștilor cari au făcut din ea un monopol pentru sine; și în sfârșit, știința și arta (supuse principiilor false și slujind idealurilor false); — toate

acestea aparțin lui Hristos. Toate acestea trebuie să fie privite ca diferite feluri ale slujirii bisericești, ale vieții bisericești.

Ce probleme ne stau înaintea! Ce libertate pentru creațiune! Ce isprăvi pentru voință, pentru spirit!

Adevărat că, pentru creațiunea creștinului de astăzi, nu mai există limite și singură conștiința aceasta trebuie să-l înaripeze pentru a face cele „imposibile“...

Nesupunându-ne lumii, dar nici forțând-o a se transfigura, a o împărtăși vieții dumnezeiești, a o preface în Biserică! Iată problema și calea care ar fi pentru noi și imposibilă și de neînțeles, dacă ne-am încrede în sine. Dar noi ne aducem aminte de cuvintele Domnului: „Fără de Mine nu puteți face nimic“ și mai știm încă, că nămintuioasă este făgăduința Lui: „cel ce crede în Mine, lucrurile pe care Eu le fac, și acela le va face și mai mari decât acestea va face“...

Problema noastră istorică — ce ne e dată nouă în Mișcarea noastră — constă în aceea că, venind din lumea la Biserică, trăind în Biserică — *să rămănem în lume, să muncim pentru lume să transfigurăm lumea*. Și noi credem că această problemă ne e trimisă nouă de Dumnezeu și că viitorul — care încontinuu este *în noi și cu noi* — ne este dat nouă pentru realizarea lui, ca în deslănțuirea evenimentelor să străvedem voia Domnului și să-i slujim cu toată dragostea și înțelegerea noastră.

Trad. de Pr. GH. SPINEI,

Profesor la Seminarul din Edineți, Basarabia

P. S. Ideile exprimate în articolul Păr. profesor S. Bulgacov, le găsim înșirate și în articolul „Încă despre ideologie“ al lui A. Cartășev, profesor și el la pomenitul Institut Teologic. Pentru a întregi cele spuse în articolul Păr. Bulgacov, redăm mai jos o parte din articolul d-lui Cartășev.

..... „Să te zidești într'o erezio-fobie bătrânească, lipovenească, pomodând numai cunoștințe copilărești din învățătura și istoria Bisericii, este un dubios serviciu pentru Biserica rusească, care nu o scapă de sdruncinări și înfrângeri nouă. Dar această oprire mecanică, într'o deplină nemișcare a Bisericii rusești, care (oprire) pornou dela puterea de stat, ce o suprima, a fost și cauza distrugerii ușoare a organizației ei (externe) în vijeliile revoluției. *Greutățile* ce s'au ivit acuma *pentru viața Bisericii* ruse provin nu numai dela persecuția bolșevică, ci și *dela sosirea unei noi zile*

istorice, cu ale ei inevitabile cerințe, ispite și sminteli. Nu numai duhul ateismului și al necredinței materialiste, a năvălit acuma asupra sfintei Rusii, ca un oarecare tată, spiritual —, un cuceritor dinafară. Lui ar fi destul să-i se opune duhul credinței, pietizmului pravoslavnic și al „liturgiei din Biserică” și el va fi învins. Aceasta constituie, desigur, puterea principală, absolută a Bisericii. „Fără de Mine nu puteți face nimic”. „Acest neam nu se poate scoate, decât numai cu rugăciune și cu post”.

Când mișcarea creștină a tinerimei*) tinde spre această spirituală, harismatică, adâncime a Bisericii și vrea să se înrădăcineze acolo, ea face în adevăr „lucrul de trebuință” pentru transfigurarea ei spirituală și pentru creșterea ei. Aceasta este — să zicem așa, — *linia verticală a Crucii lui Hristos, dar ea este nedespărțită de cea orizontală*, de revărsarea puterii Bisericii, în decursul istoriei, peste suprafața vieții pământești, unde puterile dumnezeiești, cerești, cele din adâncimea Evangheliei trec în procesul cultural-istoric, zidesc și localizează istoria Bisericii, iar dela membrii Bisericii cer nu numai pietate (adâncimea intimă „verticală”), ci și *o muncă istoric-bisericească*, corespunzătoare împrejurărilor schimbăcioase istorice — muncă pentru zidirea împărăției lui Dumnezeu *în formele cerute de momentul trăit*. Au fost timpuri, când, dela membrii Bisericii, se cerea, de preferință, statornicia Mucenicească; apoi, iarăși de preferință, lucrarea cugetării teologice; și mai departe — organizarea națiunilor și statelor sub îngrijirea Bisericii.

Toate acestea se cer desigur, întotdeauna. Dar timpul nostru, în mod evident, iese înaintea ostașilor lui Hristos cu ale sale cerințe. Și a alunga tătărimea spirituală din pământul rusesc și din biserica rusească, — pe lângă puterea credinței bisericești —, se poate numai *cu o acțiune bisericească înțeleaptă și creatoare, care după natura sa este socială* și trebuie să cuprindă răspunsul vindicător la cerința — deșteptată și în poporul rusesc — cerință de o organizare socială, cât se poate mai adevărată; precum și răspunsul la chestiunea socială, ce se ridică înaintea omenirii ca o inevitabilă problemă spirituală; caricatura diabolică a comunismului servește, în cazul de față numai ca o conformare a inevitabilității acestei chestiuni și pentru Biserica Ortodoxă rusă. A socoti că Biserica ortodoxă rusească și mai cu seamă în persoana colectivității ei laice, poate să nu dea nici un răspuns la această chestiune, înseamnă a prepara *a doua nepregătire a ei pentru misiunea sa și a doua, — acuma cea lăuntrică — prăbușirea ei*. A neglija problemele, ce ni-le pune înaintea timpul și a invoca în acest caz textul: «căutați mai întâiu împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui și toate celelalte vi se vor adauge vouă», ar însemna a glumi și a se folosi rău de cuvântul lui Dumnezeu.

După cum nu putem, pe baza acestui text, să încetăm de a trăi și de a face toate cele pământești, tot așa *nu ne putem lepăda și de chestiunile specific biserico-sociale din timpul nostru*.

*) Mișcarea creștină, societatea despre care am spus mai sus. (N. Tr.).

Și se cere ca să le putem deslega și pe ele în mod rațional și cuminte din punct de vedere tehnic, precum își face omul lucrările sale materiale. Adică se cere și aici iscusință, *cercetare*, metodă, *știință*, artă, putere de a crea, *mișcare*, și nu numai o oare-care culegere mecanică de «tradiție». Invocarea tradițiunii — absolut necesară în Biserică — lămurește numai *unitatea duhului* în rezolvarea chestiunii, dar însăși *rezolvarea nu se dă de ea de-a gata*. Și mai cu seamă în această chestiune. Și mai cu seamă în Biserica Ortodoxă. Are dreptate N. A. Berdiaev, când scrie: «Greutatea mișcării creștine rusești constă în acea, că în ortodoxie nu există tradiții pentru acest fel de mișcare biserico-socială, n'au existat organizațiuni de acest tip... Poporul bisericesc de loc nu e deprins cu activitatea socială și istorică. Faptul acesta dictează Bisericii probleme istorice cu totul nouă. Anume în Ortodoxie, — din cauza caracterului ei mai mult supra-pământesc și eshatologic, — mai puțin s'a discutat asupra chestiunii despre raportul față de cultură și de viața socială.

Trad. de Pr. GH. V. SPINEI

Învățătorul și Preotul

Cu câtă dragoste și interes urmăresc de ani de zile în micul meu cătun această strălucită revistă! Un număr din această revistă nu mai formează o foaie vremelnică și cu tendinți de vanitate a multora ce vor să găsească un ieftin prilej să termine vreun șters articolăș c'un nume cât se poate de pompos, ci uneori găsești în ea, dela o scoarță și până la cealaltă, un adevărat studiu de înaltă morală și învățătură creștinească iscălite fiind de cele mai indicate și proeminente fețe bisericești.

Însă dacă am cutezat să scriu aceste rânduri, o fac din altă cauză.

Urmărind de vreme îndelungată această revistă, cu tot respectul cuvenit, precum citesc cu interes și alte reviste bisericești și displicându-mă oarecum de studiile atât de măruntoare ce încadrau paginile acestei reviste, am simțit totuși că lipsește ceva din alcătuirea ei intimă, precum, cu sciaș durere o spun, lipsește ceva și revistelor noastre locale — *Lipsește unirea între biserică și școală, unirea între învățător și preot.*

Este de remarcat aceasta? Evident că da, căci oricât de îngreunate vor fi uneori unele studii din ea, însă totuși

această revistă, cât și celelalte, nu se raportează altora, prin aspectul lor general, decât numai clerului ortodox din tot cuprinsul României.

Dar poate se va spune : aceasta e o revistă bisericească și cu o pronunțată tendință de îmbogățire a minții cu tot felul de științe teologice. Cu drept cuvânt, așa este, însă iarăși nu se poate afirma că un preot este bine îndrumat dacă, viețuind în mijlocul poporului, nu are alt scop decât a-și desăvârși mintea cu strălucite și iscusite studii teologice, rămânând mut la nevoile sufletești ale poporului, care-i strigă la tot pasul : hrană. Rămânând rece la colaborarea ce trebuie să o păstreze cu celalt tovarăș de viață : învățătorul.

Această revistă, atât de bine alcătuită în ce privește științele teologice, se închide c'un zid de nepătruns în relația cu celalt factor important al populației rurale.

Și greșesc pronunțând acest cuvânt greu? Nu, căci îmi închipui că nu vor fi 3 învățători din cei 40 de mii ai țării noastre, care să fie abonați sau cel puțin să citească și să urmărească această importantă revistă sau altele, precum sunt asemenea încredințat că nu vor fi nici tot atâția preoți, care să urmărească revistele dascălești, afară bine înțeles de acei preoți-învățători.

Dece? Să se înceapă a arunca vina pe mine sau pe altul, e inutil, că vinovat nu este niciunul și nici celalt. De ce s'ar spune: Ce să citesc eu, preot, într'o revistă dascălească, când eu sunt preot și nu mă privesc chestiunile din această ramură; sau ce mă privesc pe mine, învățător, chestiunile din revistele bisericesti? Sau găsesc eu în ele cel puțin o trăsură de unire care să oblige sufletul sau mintea, ca amândoi acești factori ce-au acelaș rol în lume, să se servească reciproc pe calea spirituală? Nu; nimic. Se pare că deasupra acestor scrieri, plutește un spirit, care parcă anume stă ca nu cumva să aprindă cineva scânteia electrică și să facă unirea atât de necesară dintre unul și celalt. Da. Am observat de multe ori că se fac chiar citate celebre dela scriitori cu renume, însă acele citate se culeg cu grijă, se scutură și se îngrijesc, ca nu cumva să aibă și ceva străin din ceace se chiamă știința sau principiu teologic. Această sublimă și minunată hrană a sufletului și a minții se caută a se da atât de despărțită una de alta,

Încât, dacă nu ai ceti zilnic dorul și patima adevăraților și conștienților patrioți, care mereu fac apeluri la ridicarea neamului prin Școală și Biserică, ai crede că sunt 2 puteri care stau gata : gata la tot pasul să se ia la harță.

Nicio colaborare spirituală între ei ! Chiar în această revistă, nu-mi amintesc să fi văzut odată vreun articol semnat de vreunul din cei 40 de mii de învățători.

Și dacă pe calea scrisului nu găsim nicio unire între acești doi factori, oare în lumea reală, în viața de toate zilele, o găsim ?

La prima întrebare, pot să-și răspundă toți acei ce citeșc revistele bisericești și învățătoarești, însă la cea de a doua întrebare nu pot răspunde decât numai acei ce-au trăit în mijlocul poporului, unde rolul preotului și al învățătorului iau forma lor adevărată, resfrângându-se în șapte la tot pasul. Și acel ce citește amândouă feluri de reviste, prea rar, dacă nu de loc, i-au văzut strânși legați, iar acei care i-au văzut trăind în mijlocul poporului i-au văzut în *marea lor majoritate* tot desbinați, desbinați pe toate căile.

Și se găsește cineva, care se aștepta, poate, ca pe ogorul faptelor, să-i găsească uniți ? Cum ? Dacă ei nu trăiesc uniți prin spiritul lor, prin aspirațiile intime sufletești, atunci te poți aștepta ca 'n viața lor de toate zilele să-i găsești uniți și înțelegători ai situației ? Dar la acest noi de judecată se opun chiar cele mai elementare principii ale logicei. De nu vor fi uniți cu spiritul, atunci nu te aștepta să-i găsești uniți cu fapta ! Și de nu vor fi uniți nici cu inima și nici cu fapta, atunci mai poate ieși ceva bun din pretinsa lor colaborare ? Se înșală cine crede aceasta și-l invit să poștească la prima ocazie la un cerc cultural sau pastoral și să numere la cel dintâi câți preoți va găsi printre învățători și la cel de al 2-lea câți învățători vor găsi printre preoții adunați. În acest chip își pot verifica într'un chip real afirmația celor arătate aici.

Și dacă nici la aceste festivități sau, mai bine zis, șgape, colegiale, nu-i găsești împreună, unde oare credeți că i vați găsi uniți ? poate în lumea politică, cu care se ocupă și unul și altul cu atâta patimă spre nenorocirea Bisericii și a școalei ?

Acolo, fiți siguri, vă încredințez, că tot desbinați îi

găsiți, căci, dacă preotul va fi de forță negativă, învățătorul cu siguranță că-i de forță opusă, că altfel, prin natura însăși a lucrurilor, nu pot pondera o situație oarecare și cine are să mai ațâțe lumea liniștită dintr'un sat, dacă nu aceste forțe ce caută să se opună și să predomine toate împrejurările, într'un chip sau altul, însă în nici un caz prin forța desinteresată și plină de blândețe, înțelepciune și lumină a bisericii și a școlii.

Aceasta-i realitatea și la ce bun să o mai ascundem, să ne mai facem și fățarnici, când toată lumea o vede?

Poate pe ici pe colo, nu zic, învățătorul și preotul să formeze un puternic far pentru ridicarea omului, dar în majoritatea locurilor este hărțuială de câini sau, într'un fericit caz, o pasivitate deplină, în înțelegerea înaltelor roluri.

Și mă întreb acum : oare din acești mulți și străluciți titani ai condeiului și ai cuvântului, nu se vor găsi câțiva să înceapă a face o vie trăsură de unire între acești doi factori importanți ce stau la temelia neamului românesc, începând mai întâi cu unirea spirituală și care să formeze un izvor nesecat și de unde faptele să curgă în mijlocul poporului? Nu vor putea găsi cheia de aur spre a deschide porțile sfinte și unora și altora? Nu vor putea găsi mijlocul ca, la orice masă, la orice poartă, la orice estradă, să se găsească unul la dreapta celuilalt, propovăduind iubirea Domnului și iubirea de Neam?

Nu vor putea oare, unind mintea cu sufletul, pentruca amândouă aceste forțe să ridice acest Neam scump?

MIRCEA MOREANU,

Învățător, Comuna Boghicea, Jud. Roman

AU APĂRUT :

„CARTE DE RUGĂCIUNI PENTRU TOT ROMÂNUL“. 150 pag. Format obicinuit, Lei 80 legată și 20 lei broșată.

„CĂRTICICA DE RUGĂCIUNI“, 242 pag. Format micuț. Pentru bărbați, de purtat în buzunarul pieptarului; pentru femei în trăistuța de mână. Lei 155 în piele aurită; Lei 90 în piele simplă; Lei 70 și 80 în pânză; Lei 25 broșată.

de Dr. MIRON CRISTEA, Patriarh.

Se recomandă tuturor.

«Biserica Ortodoxă Română»

HRISTOS

CUVÂNT LA ZIUA DE PAȘTI.

Ca să-l cunoșce pe El (pe Hristos), și puterea învierii Lui și împărtășirea pătimitorilor Lui. (Filipeni 3, 10).

Aceste cuvinte ale apostolului ne cheamă să privim atent, cum stau, ca două înfățișări protivnice, măgura Căpățâni, înecată în întunec, și grădina lui Iosif din Arimateia, în care cântă niște zori mai pre sus de fire.

Această împotrivire minunată dintre crucea încărcată de jertfa ei și Mormântul aflat lipsit de cel întemnițat în el, este una din faptele cele mai deplin adevărate din tot trecutul omenirii și ea nu a încetat, vreme de 2000 de ani, de a fermeca pe meșterii zugrăvirii, pe marii cântăreți, pe misionari. Fără îndoială, creștini tot așa de curați măturisitori ai adevărului au păreri deosebite în ce privește clipa, mijloacele și felul biruinței celei din urmă a celui Răstignit. Dar niciodată nu se va putea șterge din hrisoavele omenirii scrisul senin și care cere dezlegare, prin care fariseul Saul din Tars, după ce s'a jurat măreț că vrea să sfărâme unealta amăgirii creștinilor, a însemnat apoi, ca prin niște cuvinte tăiate în peatră, mai multe arătări de mai târziu ale celui Inviat: *Hristos s'a arătat lui Chifa, apoi celor 12. După aceea s'a arătat la mai mulți decât 500 de frați deodată, din care cei mai mulți sunt până acum (vii), iar unii au și adormit. După aceea s'a arătat lui Iacov, apoi apostolilor tuturor. Iar mai pe urmă decât toți, ca unui născut fără de vreme, s'u arătat și mie (1 Corinteni 15, 5-8).*

Această măturisire, scrisă ca pe piatra stâncii, e mai voche decât scrisul evangheliilor. Ea a fost făcută cam la vreo 25 de ani dela moartea lui Iisus, de către unul din ougetătorii care au împodobit cel mai mult mintea omenescă și care scria aceste rânduri împotriva inimii lui, împotriva trebuințelor lui celor mai izbitoare, înfrânt de adevărul strivitor. Tocmai de aceea o asemenea măturisire hotărâtoare se ridică neclintită, ca un stâlp de cremene, la pragul veacului creștinătății. Un astfel de hrisov ajunge pentru a ne dumeri cum de s'a ivit Biserica așa de nă-

prasnic în împărăția Cezarilor. Dacă cineva nu vrea să creadă că Biserica s'a născut în felul acesta, atunci cercetarea trecutului omenirii se află în fața întrebării celei mai apăsătoare și cu neputință de dezlegat.

Și cu toate acestea învierea lui Hristos, urmând răstignirii lui, nu este numai o faptă pe care singură istoria are a o însemna pe filele ei ori o arătare pe care privitorul o înseamnă, ca un cititor în stele care descopere o stea necunoscută. Nu, ci arătările lui Iisus în fața apostolilor nu rămân numai ca o vrajă pentru sufletul omenesc, ori numai ca o faptă din afară: Dimpotrivă, sufletul nostru o vede potrivindu-se așa de bine cu celelalte laturi ale vieții noastre, încât el tâlcuiește învierea lui Hristos, nu ca o mare faptă răzleață, ca o minune fără păreche, ca o săvârșire năprasnică, ci ca rostirea unei mari legi dumnezeiești, împletită în țesătura domniei sufletului.

Dovadă sunt ciudatele închinări asiatice sau tainele religiunii grecești, care se săvârșeau cu mult timp înainte de venirea creștinismului. Închinătorii acestora sau cei apropiați de ele se plecau în taină la dumnezei rescumpărători, la dumnezei mântuitori, care mureau și înviau pentru învierea ucenicilor lor, care astfel erau împinși către nemurire. Acești dumnezei mântuitori, întrupări de lumină și de viață, nu erau nici ei apoi decât moștenitorii duhurilor, pe care oamenii străvechi le credeau că se află în ce crește din pământ și la care ei se închinau. Firea, în care se cuprind toate sadurile pământului cu buruieni și copaci, intră în mormânt prin iarnă și iar se scoală la viață în primăvară. Grăunțul de grâu moare, iar apoi înviază, și această asemănare, pe care Iisus o întrebuințează cu privire la menirea sa însuși, o lipește strâns, prin legătura gustată duios de valurile de oameni care au fost, de măreția neîncetată și veche de mii de ani a creșterii din pământ.

Iată în ce înțeles starea protivnică a răstignirii lui Hristos și a biruinței lui asupra morții își ia locul firească, ca o zugrăvitură, într'o desfășurare gata pregătită. Dar mugurii și secerișurile rămân totuși tâlcuitori foarte slabi ai Golgotei amare și ai strălucirii Paștelui. Trebuie să ne îndreptăm către suflet pentru a tâlcui cum trebuie zguduirea Patimii.

Și aici, de asemenea, câte lumini de cules, dincolo de granița Bisericii! Gândiți-vă la vedeniile scriitorilor în stihuri, la presimțirile filosofilor și ale meșterilor care știu să zărească tainele vieții lăuntrice, la mărturisirile neîncetate și cu acelaș înțeles, despre datorie și despre chemarea nădejzii în ogorul sufletului. A nu pierde niciodată nădejdea, spun ei, este înțelepciunea de temelie a oricărei bune creșteri stăruitoare, rodnice, îndeplinite asupra ta însuși. A proroci totdeauna și în ciuda tuturor că, până la urmă, tot soarele va risipi negura, aceasta este rânduiala neclintită de urmat, pentru a fi stăpân pe împrejurări, „pentru a mânuși șerpilor“, pentru a alunga nălucirile. Invățătura vitează, dar la mintea omului, pe care și necredinciosul o ia în mână, fără a se gândi, pentru a scăpa de mânie, de desnădejde sau de nebunie. Dar un asemenea fel de a lucra în viață nu este altceva decât o icoană, în trăsături obișnuite și de rând, ale învățaturii creștinești despre înviere.

Cu toate acestea noi suntem legați de acestea prin toate firele sufletului nostru, pentru că, după cum învățăm dela apostolul Pavel, ea este tot una cu învățătura îndrăzneată despre viața sufletească, despre experiența religioasă, despre înviore.

Să ascultăm deci pe apostol cu luare-aminte, fiindcă el era mare meșter în această materie. Orice om, care a ajuns a fi măestrit în ramura sa, merită fără îndoială toată cinstirea, când vorbește cu autoritate despre ce cunoaște el, fie acea știință, artă, lucru de mână. Cu cât mai mult i se cuvine această cinstire, când e vorba de suflet, de menirea lui și de adevăratele împrejurări ale desbobocirii lui!

Apostolul scrie: «Să cunosc pe Hristos și împărtașirea patimilor lui». Aceasta este o grăire foarte lămurită. Mai întâi, ea este tot una cu înfățișarea tainei sufletului despre căință și întoarcerea către Dumnezeu. În adevăr, epistolele Sfântului Pavel rămân o carte închisă, un mănunchi de cimilituri și de slove neînțelese, câtă vreme nu suntem lămușiți în ce privește graiul lui anumit, vioi, cooperit dar neîntortochiat, pentru tot celce iubește pe Hristos și îl pune în inima creștinismului.

Apostolul însă nu privește numai Patima Mântuitorului ca o înșiruire de lapte dureroase care s'au petrecut

Într'o anumită vreme și într'un anumit loc și care ar fi putut fi prinse în fotografie, ca să aibă înfățișarea cea mai dureroasă și cea mai izbitoare. În ochii apostolului, e vorba de o desfășurare oarecum simbolică, chemată a se îndeplini din nou în cugetul răzleț al oricărui om, care nedomolit vrea să ajungă la o dezbobocire a omenirii din el. Lupta neștiută și dârză pe care o duce orice ostaș al vieții sufletești, pentru a se scutura de rele, pentru a-și cuceri ființa sa cea adevărată printr'o lepădare hotărâtă de închinarea către el însuși și de închipuirea amăgitoare a unei neatârării mincinoase, este și aceasta o jertfă cugetată, o priveriște a răstignirii, o părtășie tainică la suferințele Mântuitorului. *Cei ce sunt ai lui Hristos*, spune el, *și-au răstignit trupul împreună cu patimile și cu poftetele* (Galateni 5, 24) și încă: *M'am răstignit împreună cu Hristos* (Galateni 2, 20). Cu neputință să scăpăm de legea mării noastre. Cu sau fără voia noastră, noi suntem făpturi sufletești și totdeauna prin „poarta cea strâmtă“, cu bolta joasă, trebuie să ne târâm spre strălucirea zărilor celor veșnice.

Cu toate acestea icoana întrebuițată de apostol, deslușită ca o săpătură în lemn, mai cuprinde și alte învățăminte. Ea nu privește numai întoarcerea ascunsă a inimii, în cămăruța lăuntrică, în Sfânta Sfintelor, ci încă și închinarea vieții noastre fraților în ogorul vieții obștești.

În anul 1869, o englezoaică cu o minte foarte înzestrată, cu gusturi suptiri și cu creștere aleasă, a luat hotărârea de a propovedui o luptă fără milă împotriva vițiului acoperit, prevăzut de legi, și a desfrăului cu condicută. În clipa când să pornească această luptă sfâșietoare, ea a scris în catastiful ei tainic, cugetând la suferința Domnului pe Ghetsimani: „*Acesta e ceasul vostru, azis Iisus, și puterea întunerecului... O Hristoase! dacă duhul tău a slăbit în ceasul acela, cum al meu ar putea s'o ducă?*“ Și câteva săptămâni mai târziu, amenințată cu moartea de gloată, ea n'a scăpat de turbarea văjmașilor ei decât fugind pe fereastra unui otel... *Oh! să cunoști pe Hristos și împărtășirea patimilor lui!*

În 1871, un boier rus, un învățat plin de viitor, pe vremea unei călătorii de cercetări în adâncurile pământului în Finlanda, a primit o chemare din partea Societății

de Geografie din Moscva. I se dădea sarcina de secretar și mijlocul de a-și urmări descoperirile sale mișcătoare de inimi. El n'a primit. Ochii săi începuseră să vadă sărăcia neagră a țaranului; el simțea datoria de a se închina muncii pentru slobozirea lui. Și așa Petru Kropotkin a ajuns pe drumul temniței și al surghiunului. El nu era creștin; oare Moisi era mai mult, când el a pus la cale scularea împotriva a celor ce zideau piramidele? Și cu toate acestea scriitorul sfințit scrie că, în vremea aceia, Moisi a ales de bună voie între bogățiile Egiptului și „ocara lui Hristos“. Căci numele lui Mesia înfățișează aici o oarecare îndrumare, o cale a purtării noastre, o înaltă zare pentru suflet. Să încheiem și noi că, fugind de vaza pe care i-ar fi adus-o o societate de cercetări științifice, boierul rus, din milă pentru țaranii finlandezi, ar fi putut spune și el cu apostolul: *Să cunosc pe Hristos și împărtășirea suferințelor lui.*

Vedeți bine, această dorință nu este mărturisirea unei stări prea aprinse a sufletului, nici strigătul visător al unei închinări sărite, ci este așternerea în grai evanghelic a încercărilor obișnuite, dar pline de mărire, de neînălțurat, dar căutate, care întovărășesc pe pământ intrarea hotărâtă a cuiva în slujba omenirii pentru împărăția lui Dumnezeu.

Cu toate acestea noi încă n'am isprăvit de străbătut ținuturile înalte. Iată, în adevăr, a doua parte a crezului apostolului: *Să cunosc (pe Hristos) și puterea învierii lui.* Luțelesul acestei rostiri nu este îndoielnic. Epistolele Sfântului Pavel ne dau o tâlcuire veșnică a lor, tâlcuire puternică în înfățișarea și vioiciunea ei, tâlcuire cu multe laturi. Pentru dânsul, a crede în înviere, este a crede în cel Inviat; a crede în cel Inviat, este a crede în Duhul care s'a arătat într'însul, în Duhul lui Dumnezeu, a cărui ființare vie în noi dă puternică încredințare făpturii *muritoare* că va înfrânge moartea.

Și mai întâi, în ce privește putința de a birui răul, de a birui urmele dobitocești din noi, de a birui urmele strămoșești, moștenirea vechiului Adam, cu un cuvânt, a birui firea cea veche, învățătura slobozitoare a apostolului are sunetul larg vestitor al trâmbiței. Aici, orice tâlcuire alăboste pe unghiul credinței. Trebuie să l pomenim cu cu-

vintele lui, așa cum grăiește el însuși. El strigă, zbârnâind de veselie: *Legea Duhului vieții întru Hristos m'a izbăvit de legea păcatului și a morții... Duhul celce a sculat pe Hristos din morți va face vii și trupurile voastre cele muritoare. Că de viețuiți după trup, veți să muriți, iar de veți omorâ cu Duhul faptele trupului, veți fi vii. Că oricâți cu Duhul lui Dumnezeu se poartă, aceștia sunt fii ai lui Dumnezeu. Pentru că n'ați luat iarăși duhul robiei spre temere, ci ați luat Duhul puterii de fii, întru care strigăm: Ava, Părinte (Romani 8, 2-11-15).*

Cum să te împotrivești la asemenea graiuri? Secerișuri dese ale unor spaime străvechi și întunecoase sunt culcate la pământ, cât vezi cu ochii, sub coasa scânteietoare și iute a încredințării creștinești. Tot acest buruieniș drăcesc zace la pământ presărat ca fânul în luminoasa poiană a „nădejzii care niciodată nu cade“.

Mai mult, voi ați înțeles: o biruință hotărâtoare asupra păcatului, așa cum apostolul o vestește și o cântă, cuprinde în sine, ca o urmare firească, biruința asupra morții înseși. Și aici cu adevărat noi atingem culmea cea mai înaltă care luminează soarele Paștelui. *Oh! să cunoști pe Hristos și pururea răstignirii lui!*

Cum trebuie să tâlcuim aceste cuvinte în ce privește întrebarea despre viețuirea după moarte? Este vorba, înainte de toate, să scoatem o dovedire filosofică și biblică, după care, în fața mormântului gol, a treia zi după răstignire, a eșit luminoasă la iveală atot-puternicia lui Dumnezeu, dezvăluită printr'o minune fără păreche? Asta este ce înțelegem noi prin „puterea învierii lui Hristos“? Nu, fraților, : o asemenea izbucnire de credință arzătoare ar perde ceva din flacăra sa între uneltele reci ale unei dovediri prin tăria graiului.

Rostirea apostolului își va lua o însemnare mai ușoară de prins de mintea noastră, dacă noi vom căuta, nu atât minunarea înaintea unei arătări fără păreche, înaintea unei minuni, pe cât mai degrabă liniștita mărturisire a unei legi obștești, încă necunoscută. Pavel scria Corintenilor: *Dacă morții nu înviază, nici Hristos n'a înviat (1 Corinteni 15, 13).* Cu alte cuvinte, dacă viețuirea după moarte e cu neputință, atunci și Iisus a perit cu totul. Dimpotrivă, dacă menirea fapturii cugetătoare și sufletești

cuprinde în sine trăinicia sufletului peste ciocnirea curat trupească a morții pământești, atunci biruința lui Hristos cel înviat nu este decât împlinirea în fiecare zi, bucătică cu bucătică, a unei legi obștești.

Dacă vom primi această tâlcuire, vom cunoaște puterea învierii lui Iisus în măsura chiar în care noi vom lua o cunoștință mai deplină despre rânduiala care domnește pretutindenea ca stăpână pe pământ și dincolo de perdeaua vieții, încă și peste chemarea nemuritoare a sufletului. Vai! voi știți cât de mult înfiorătorul măcel al războiului a îndreptat mulțimile întristate, nemângâiate, spre zările tainice ale viețuirii după moarte. Cu toate acestea este îngăduit să ne întrebăm dacă alergările zvânturate ale duhurilor (spiritismul) ne deschid drumul cel mai potrivit spre încredințările dela urmă, după care noi suspinăm. În adevăr, în încercările ocultismului sau a chemării duhurilor, dacă sunt oameni care cearcă să pătrundă în aceste taine prin ocultism sau prin chemarea duhurilor, noi vedem că frământările lor nu sunt legate de o pășire curată a sufletului, de o îndrumare pentru înfrânarea sufletului lor, de o înaintare în viața lăuntrică; ci numai setea de a afla o noutate ar ajunge ca să-ți dea izbânda în încercările tale de a vorbi cu morții.

Dar încredințarea în nemurirea ființei noastre este legată nedezipit, nu de cugetări ale pășirii înainte cu mintea, nu de cercări între lucrurile pământului, ci de dezvoltarea celei mai curate puteri sufletești din noi în locașul cugetului. Cu cât mai mult noi punem stăpânire pe temeliile religioase, cu atât duhul evangheliei se întrupează în noi, cu atât mai mult noi trăim din viața „ascunsă cu Hristos în Dumnezeu“ și cu atât mai mult moartea ajunge a fi treptat-treptat cu neputință, de negândit. Noi răsufălăm pe pământ din văzduhul cerului: *Dacă omul nostru cel din afară s'ar strica, dar cel dinăuntru se înviește din zi în zi* (2 Corinteni 4, 14) și măreața strigare a Sfântului Ioan ajunge a fi crezul nostru zilnic: *Lumea trece și pofta ei, iar cel ce împlinește voia lui Dumnezeu petrece în veac* (1 Ioan 2, 17).

Iar apostolul Pavel strigă: *O moarte! unde este boldul tău? () iadule! unde este biruința ta?* (1 Corinteni 15, 55).

Impărtășirea cu duhul Mântuitorului îi dădea putința de a face această înfruntare, această înaltă pășire împotriva morții. În chipul acesta a sorbit el împlinirea dorinței celei mai vii a sufletului său: *Să cunoști pe Hristos și puterea învierii lui!*

Din *Courts Sermons* de *Wilfred Monod*,
tradus de *Arhîm. SCRIBAN*.

CLOPOTELE ÎNVIERII

În câteva rînduri se zvonise că învățătorul Dumitrașcu a murit. Nu murise, dar luptase din greu cu moartea în tot atâtea rînduri. Ar fi fost păcat de el, căci era un bun învățător, un om al datoriei, un bun camarad, un soț iubitor și, față de tinerețea lui, ne închipuim ce ar fi însemnat pentru viitor, dacă, în timp de 10 ani de muncă de până acum, a fost în stare să înjghebeze «Banca populară a Măgurenilor», cu câteva sute de mii de lei capital și o puternică asociație culturală, cu bibliotecă, conferinți, coruri și producțiuni artistice.

În Măgureni și mult departe în jurul Măgurenilor, numele lui Ioan Dumitrașcu era bine cunoscut și bine prețuit. Taina izbânzii lui nu sta însă numaidecât în priceperea, cunoștințele și puterea lui de muncă. Asemenea însușiri se mai puteau găsi și în alte părți. Dar mai pre sus de toate, învățătorul Dumitrașcu era un om cinstit și stăruitor. El prețuia ca cel mai mare bun numele cinstit între oameni, fiind pe deplin încredințat că grija cinstei lui de om, cu cât e mai puternică, cu atât asigură mai mult izbânzile durabile în viață. Era deci un om înțelept în cântărirea timpului și a feluritelor satisfacții și drepturi la cari trebuie să tindă un om, orice om obligat de această neconținută și fatală lucrare a firii, de a trăi o viață, într'un anumit număr de ani. El privea deci viața numai din punctul de vedere al simțurilor, al instinctelor și al rațiunii, care ar fi având rostul de regulator al celor dintâi, în toate complicațiunile vieții. Motive dintr'o lume superioară pămîntului, nu erau în calculul învățămîntului nostru. El era un adevărat și sincer necredincios, cum ar fi putut să-l numească biserica. Mai mult decât atîta, se credea dator să se arate lumii așa cum era, calificând drept povești pentru copii și pentru norodul incult, dogmele bisericii, cu tot încunjurul lor de tradițiuni și acte de cult. Și pe când el se simțea mîndru pentru asemenea libertate de cugetare și demnitate omenească — precum o numea singur — cei din jurul său, din casă și din sat, îl compătineau și socoteau că aceasta i-ar fi singura lui lipsă. Firește, după părerea multora, în cap cu bătrînul preot Iliuță, această

lipsă putea să fie cea mai mare nenorocire pentru viața și pentru sufletul său. Părintele Iliuță, care de altfel îl iubea mult pe învățător, se crezuse dator să facă, în mai multe rânduri, rugăciuni în Sfântul Altar, pentru întoarcerea la credință a lui Dumitrașcu și, oricâteori nevasta învățătorului — fică de preot și femei credincioasă — venea la spovedanie și i se plângea pentru această singură durere a căsniciei lor, preotul o încuraja și-i arăta nădejdea lui mare, că Dumnezeu îl va aduce pe soțul ei la dreapta credință.

Acum, de când învățătorul căzuse la pat, doborât de lingoare, părintele Iliuță îl cercetase foarte des, îi stătuse în ajutor în multe chipuri, aducând și ducând el singur pe doctor, făcând rețetele la oraș, veghind adeseori la căpătâiul lui. Dimpună cu alți doi preoți din parohiile vecine, făcuse în trei rânduri rugăciunea Sfântului Maslu pentru bolnav, iar maica preuteasa făcea și ea tot ce putea cu inima ei bună, pentru a ține tare nădejdea în sănătoșirii în sufletul Mariei, soția lui Dumitrașcu.

Învățătorul, se înțelege, multă vreme nu mai știuse ce este cu dansul. Slăbit și chinuit de febră, avea tot felul de vedenii. Gingașe arătări îngerești, cari se prefăceau îndată în monștri spăimântători, alergând în jurul-lui, prin cameră și pe tavan deasupra lui, cari s'aruncau asupra lui uneori și încercau să-l sugrume. El tresărea înspăimântat, cu ochi sticloși, urmărind vedeniile și, cu mâinile lui slabe, cercând să se aperse.

— Ionel, dragul meu, sunt eu lângă tine! — îi zicea nevastă-sa plângând și mângâindu-l pe frunte.

El se liniștea, se întorcea către dânsa și o privea lung și fără înțelegere.

— Nu mă cunoști, Ionel?

— Nu! — șoptea el, îmbrobonit de sudoare.

Câteodată i se părea că se află călătorind într'o luntre, pe o apă nemărginită, bătută de vânturi furioase. Valurile se năpusteau ucigașe asupra lor și luntrea s'apleca tot mai tare, gata să se cufunde în adâncul flămând al apelor. Atunci, cei din casă îl vedeau ținându-se cu mâinile de marginea patului și-l auzeau strigând desnădăjduit, cu glasul său slab:

— Ajutor! Ajutor!

Când i-au făcut sfintele rugăciuni ale Maslului, deasemenea nu știa nimic de ce este vorba. Zărea prin ceața boalei lui, licăriri de lumânări pe măsura dela capătul patului, trei figuri bărboase aplecate asupra lui, mai departe în cameră, alte chipuri tot așa de nelămurite. Toate se pierdeau apoi în goana acelorași tulburătoare vedenii. Altfel, dacă ar fi avut conștiința clară despre mine, ar fi îngăduit el boscorodeala popilor tocmai la capul său? El, omul emancipat, omul independent în cugetarea și'n faptele sale, care, dacă în orele de școală se abținea să discute cu copiii asupra netemeinicii și ridicolului basmelor bisericesti, nu șovăia însă de a cere cu glas tare și vibrant de revoltă prin cele congrese didactice, excluderea învățământului religios din școli.

Și acum, tocmai la capul său să-l străjuiască «bondarii bisericii», cum îi numea el în derâdere?

Pentru părintele Iliuță, ca și pentru încă vreo câțiva preoți, avea un respect deosebit, căci îi vedea că cred cu toată sinceritatea în cele ale bisericii. Li socotea, în generozitatea lui de apreciere, oameni de bună credință și, firește, se silea să nu-i jignească. Dar și așa, i-ar fi rugat să nu-l «descânte» cu bucoavnele lor. Vezi însă că era bolnav, bolnav greu de tot și alții dispuneau acum de el. Acei alții cari-l iubeau și-l prețuiau și cari, ei înșiși având sufletele pline de credința și de nădejdea unei lumi mai bune și mai durabile, doreau să-l aibă cu dânsii și pe dânsul. Ingrijirile și rugăciunile lor, l-au smuls în sfârșit din ghiarele morții, și astăzi, lumea știa că învățătorul Dumitrașcu trăește, că e slab, numai pielea și oasele pe el, dar că din zi în zi se face tot mai bine.

Maria lui bătea metanii la icoană și astăzi. Mai înainte se închinase lui Dumnezeu, udând pământul de lacrimi, pentru sănătatea lui. Acum se închina ca să mulțamească cu lacrimi de bucurie, pentru că Dumnezeu se milostivise și i-l dăruise. Alături de ea, se închina și micuța lor de Lenuța, cu cei cinci anișori ai ei. Copilașul lor drag, singurul lor copilaș. Ce-ar fi fost Doamne, dacă mititica ar fi rămas fără tăticul ei, care-i cumpăra jucării și cărți cu chipuri, vopsele și creioane colorate și-i spunea atâtea povești frumoase despre pitici și uriași, despre paseri minunate, despre zmei și feți frumoși și cai năzdrăvani?

Acum, învățătorul era în convalescență, o lungă convalescență, care desigur era destul de plăcută; în asemănare cu cele două luni de luptă între moarte și viață. Se zice clar că anii copilăriei și timpul de convalescență după boală, sunt cele mai plăcute răstimpuri din viața cuiva. Dumitrașcu trebuia să stea mereu în pat. Dar era mulțămit că mintea îi era limpede și privirile clare, că trăește, că-și vede soția și copilașul, că poate vorbi cu ei, îi poate desmerda, poate să audă glasul mângâietor al Mariei lui, își poate purta mâna pe brațul ei moale și alb și plin, pe obrajii ei surâzători printre lacrimi de bucurie, că poate auzi deasemeni ciripitul copilitei lui și că are voe din când în când să citească prin cele cărți, atât de dragi.

El află curând că preoții s'au rugat la căpătâiul lui, că într'un rând i-au ținut și lumânarea chiar, de frica morții, că în fiecare seară Maria a turnat undelemn sfințit în candela pe care i-o trimisese părintele Iliuță și a aprins-o dinaintea icoanelor și că necontenit, toți ai casei au bătut metanii înaintea lui Dumnezeu, iar la biserică, părintele Iliuță, a făcut rugăciuni anume pentru dânsul. Și mai află el cât ajutor i-au dat bătrânul preot și maica preuteasă, pe lângă ce-au putut face pentru el socrii și părinții, dela depărtarea în care se aflau. Pentru cele dintâi îngrijiri bisericești, Dumitrașcu avu un zâmbet iertător. Dar când se gândi mai mult asupra celor întâmplare, văzu de câtă dragoste erau în stare acești oameni și se simți mișcat în toată ființa lui și îndu-

torat pentru toată viața lui. Și în clipele lui de gândire, mai mult ca oricând, acum după o atât de grea încercare, își da seama de prețul adevărat al vieții.

Acum vedea el cât de trecătoare este viața omului, cu toate plăcerile, avânturile și planurile ei mari. Putea să fie astăzi pământ, între patru scânduri, în groapă la cimitir, cu o cruce de lemn la căpătâiu, crucea bisericii, în care nu credea și împotriva căruia stătuse. Acum, când primăvara aducea cu sine binecuvântarea vieții, când arborii înmugureau, când iarba își scotea capul din mustul zăpezii, când ghiociei și viorelele aduceau sărutul și mireasma primăverii, când plugurile scormoneau țărâna ogoarelor, când turmele ies la câmp și meii umplu văzduhul cu behăitul lor alintat, Dumitrașcu simțea că-l trec fiori reci la gândul că toată această generală suflare de viață și de impulsivitate primăvăritică, ar fi putut numai să treacă peste un mormânt proaspăt, pe a cărui cruce s'ar fi putut citi doar o simplă inscripție. Fără îndoială, în dese rânduri Maria și Lenuța lui ar fi venit cu flori și cu lacrimi la mormântul lui și bietul popa lliuță, ar fi tămâiat la căpătâiul lui, rostind ectenia pentru morți, înecându-se'n barbă de plâns, precum obișnuia el, când era vorba de prietenii lui răposați sau de rubedeniile lui. Dar, se înțelege, e mai bine așa cum s'au întors lucrurile. Viața e atât de plăpândă în adevăr, dar trebuie s'o trăești, măcar pentru ca s'o poți înțelege în puținătatea ei și mai ales în taina ce s'ascunde îndărătul ei.

Învățătorul Dumitrașcu începea să bănuiască de-acum că, de bună seamă, viața nu poate fi numai atât cât se deapănă din leagăn și până la mormânt.

— Unde te gândești Ionel? — îl întreabă drăgăstoasa Maria lui.

Da, Ionel, sunt și oameni buni pe lume. Dar Dumnezeu e mai bun de cât oamenii. Lui trebuie să-i mulțamești mai ales, Ionel. Nu-i așa?

Dumitrașcu înțelese aluziunea ușoară din vorbele soției lui și delicata ei dorință. El zâmbi, mângâindu-i brațul.

— Trebuie să fie foarte fericiți oamenii cari cred... zise el.

— Da Ionel. Să vezi cu ce evlavie și mulțămire se duc oamenii la denii și se pregătesc de Paști... Au postit până acum, s'au spovedit, s'au mărturisit, s'au împărțășit... Femeile își vâruesc casele, le lipesc cu lut, trag brăie albastre de jur împrejur și la teestre... Curând vom face pâști și cozonaci și ouă roșii...

Dumitrașcu zâmbea cu plăcere.

— Da, puiule, frumoase obiceiuri!

— Și sfinte, adaoase nevastă-sa, și mântuitoare...

Ionel Dumitrașcu îi veni atunci o idee. În discuțiunile pe cari le avusese de atâtea ori cu feluriți preoți, nu odată i se obiectase că judecă în necunoștință de cauză. În adevăr, cunoștințele pe care le avea el despre chestiunile și problemele religioase, le dobândise de prin cărți cari le tratau cu ușurință sau le combăteau. Nu odată le au cercetase lucrări mai serioase și cel puțin tot atât de utilitate cât și tratele de pedagogie, cari îl entuziasmaseră

atât de mult, lucrări cari să pornească din rândurile teologilor. Când își amintea de întrebările pe cari i le puneau preoții aceia, se simțea umilit, mai ales acum, când avea impresiunea unei noi maturități în viața lui, după această cumplită boală.

— Mă rog, domnule învățător, Religiunea nu este numai bucoavna de care vorbești și care-și are și ea rostul ei. Religiunea este un sistem de dogme și un sistem de gânduri despre lume și viață. Cunoașteți Domnia Voastră în adevăr acest sistem? Ce manuale de dogmatică și de morală ați cercetat, ce curs de apologetică creștină ați cercetat? Sau, printrucă ridiculizați unele expresiuni scripturistice, cari umblă în aer, ați citit măcar odată Biblia, cartea de temelie a Creștinismului?

Dumitrașcu era vioi în discuțiuni, avea un talent deosebit de a întoarce cuvintele și folosea cu ușurință argumentele acelor autori materialişti și ateï, pe cari îi citise. Dar în adâncul cugețului, simțea că preoții au dreptate. El combătea un lucru pe care, la urma urmei, nu-l cunoștea. În școală, toată greutatea se punea pe științele pozitive și pedagogice. Religiunea era un obiect cu totul secundar, iar profesorul de Religiune, un preot bătrân și de treabă, dar incapabil să le răscolească sufletele, să-i atragă, incapabil să le impună măcar respectul cuvenit. Băeții îl țineau de vorbă, îi puneau întrebări șirete despre Adam și Eva, despre corabia lui Noe, îi puneau coji de nuci sub picioarele scaunului, să aibă ce pocni când s'așeza la catedră. Apoi, ceilalți profesori, aveau totdeauna zâmbet de compătimire și de ironie pentru asemenea chestiuni și asemenea personaje. Li se vorbea în școală despre lumina pe care trebuia s'o ducă la sate, ei, singurii apostoli cu pregătire serioasă. Și această lumină, nu era alta decât lumina științei: scris, citit, socotit, istorie, geografie, agricultura rațională, meserii. Apoi combaterea tuturor superstițiilor și a credințelor deșarte. Câmpul acestora era lăsat par'că anume larg, larg de tot, ca să poată încăpea în el și biserica cu popii și cu bucoavnele ei. Dumitrașcu era elev excelent. Întâiul în toți anii, îi plăcuse studiile și învățase atâtea lucruri, pe cari școala nu i le dase. Dar într'o singură direcțiune, par'că lumea și viața se pot îmbucătăți și se pot concepe într'o singură direcțiune și mai ales pot să încapă într'o sentință din Karl Marx, Büchner sau Cabanis.

— Firește, au dreptate, — își zicea Dumitrașcu — și-și făgăduia să studieze cu tot dinadinsul Religiunea și rânduelile bisericesti, tocmai pentru a-i putea combate cu mai multă putere și siguranță.

Dar zilele treceau unele după altele cu grijile răvășitoare ale orelor de clasă și ale băncii și nu găsea timpul de a-și împlini făgăduința.

Acum, îi veniră în minte toate acestea și se simți dator față de conștiința lui.

— Marie, dragă!

— Ce-i Ionel?

— Cere dela părintele Iliuță o Biblie...

Nevastă-sa se luminează ca în fața unei minuni. Veni și-l sărută pe frunte.

— Uite 'ndată!

Ea trimise cu o scrisorică pe fata din casă la preot. Părintele se 'nchină la icoane, văzând în aceasta un semn dela Dumnezeu. El întrebă pe fată cum îi mai este „domnului“, apoi se gândi ce-i de făcut. El avea Biblia întreagă, dar cu slove vechi, din tiparnița dela Buzău, și Dumitrașcu s'ar fi uitat în ea ca pisica în calendar. Ii veni însă ideia cuvenită. Scrise pe bilețele că deocamdată Biblia nu o are acasă, dar pe diseară numai decât o va trimite. Apoi dete poruncă argatului să pue caii la trăsură. Era încă de vreme. Părintele Iliuță plecă la oraș numai pentru Biblia lui Dumitrașcu. El cercetă librăriile până ce găsi un exemplar cu întreaga Scriptură, frumos tipărit și legat. Când se întoarse acasă, puse în carte o frumoasă zăloagă împletită de preuteasă și scrisese cu slovele lui tremurătoare aceste cuvinte, pe prima filă, sus: „Din toată inima o dăruiesc prietenului meu I. Dumitrașcu, această sfântă carte, care cuprinde într'însa însuși cuvântul lui Dumnezeu“.

Dintr'un sentiment delicat și lesne de ghicit,—deși ardea de dorința să-l vadă în seara aceasta pe tânărul său prieten — părintele Iliuță împachetă frumos cartea și o trimise prin argatul său.

Când Maria îi dete Biblia, Dumitrașcu o răscoli, citi dedicația și zâmbi cu tâlc. Apoi, fiindcă era obosit, o puse deoparte și se culcă să doarmă.

* * *

A doua zi dimineața, după ce-și luă paharul de lapte obișnuit și tonicul prescris de doctor, Dumitrașcu ceru Biblia. Era încântat de excelențele condițiuni tehnice, în cari era tipărită și de eleganța legăturii. Atâtea opere, îndeobște ocupând un respectabil volum, erau comprimate în cea mai mică literă, foarte citeață dealtfel, alcătuiind o carte de buzunar, cu file subțiri și fine, de mătăasă. Deocamdată, învățătorul Dumitrașcu trebuia să admire munca și arta cu care tipograful lucrase această carte și care era o dovadă în acelaș timp de respectul cu care editura, ca și tipograful, încunjurase asemenea întreprindere. Biblia dăruită de părintele Iliuță, ora cel puțin, din acest punct de vedere al artei grafice, un juvaer. Deci un dar de două ori prețios. După ce o cercetă astfel și o cântări, începu s'o răsfoiască.

La capitoul 5 din Cartea Facerii, ochii lui se opriră, țintuiți parcă de o putere străină. Cuvintele de începere, strigau parcă cu răsunetul unui glas viu: „Iată cartea neamurilor lui Adam!“ În cinci cuvinte, revederea unei ere îndelungate. Dumitrașcu începu să citească:

„Și a trăit Adam două sute și treizeci de ani și a născut flui după chipul și asemănarea sa și a numit numele lui Set. Și au fost zilele lui Adam care le-a trăit după ce a născut pe Set ani șapte sute și a născut fii și fete. Și au tost toate zilele lui Adam, care le-a trăit, nouă sute și treizeci de ani. Și a murit“.

Mai departe, în acelaș fel de vorbire, se înșirau generație după generație, după Adam: Set, Enos, Cainan, Maleleil, Jared, Enoh, Matusala, Lameh, Noe și, după atâtea evocări ale vieții, urmau, cu o regularitate emoționantă, cuvintele morții: «și a murit... și a murit...» De zece ori chemarea la viață și tot de atâtea ori sentința morții. În închipuirea lui Dumitrașcu, istorisirea biblică, pe atât de măreață, pe cât era de simplă, îi apărea asemenea unei formule miraculoase după rostirea căreia, lucruri tainice și nebănuite ies la iveală, perdeaua timpurilor străvechi se trage la o parte și'n funduri încă cețoase, se văd patriarhii omenirii, cu viața lor simplă și nomadă, cu puzderia de fii și fete, asemenea la număr cu «stelele cerului și cu nisipul mării». O forfoteală de viață bogată și robustă sub bolta liberă a cerului, peste care totuși cădea în răstimpuri, nimicitoare, isprava morții. Și mai departe, întreaga istorie a omenirii i s'arăta înaintea ochilor ca o neconținută înălțare către viață și o neconținută coborâre în moarte. Par'că din haosul acestei tragice învălvorări a milioanelor de oameni, cari au trăit, cari au gândit, au dorit și au visat, se desprindeau în clipa aceasta tot atâtea milioane de schelete albe, cu umedul pământului în jurul lor, rostind în clămpăniri de dinți, sentința Ecclesiastului: «Deșărtăciunea deșărtăciunilor, toate sunt deșărtăciuni»!

Dumitrașcu reciti capitolul sub imboldul acestor retrospective închipuiri, oprindu-se după fiecare încheere: „și a murit“, ca după o gravă cadență de imn fudebru. Și de fiecare dată, avea iluziunea puternică a unui sunet de clopot, repetat la nesfârșit în hăul timpurilor trecute și viitoare. Acesta este oare omul? În fața acestei tragice vremelnicii, Dumitrașcu simțea din adâncul său, ropote de proteste. De bună seamă că omul trebuie să fie ceva mai mult decât o mână de țărână. Biblia îi apărea astfel cartea unică a omului, pentru că i-a putut răscoli astfel ființa numai dela o singură citire și a putut să-i zgudue vechea lui părere despre viață. Și nu-și putea mărturisi decât cu o mare umilință, grosolana greșală în care-l târâseră anii aprinși ai primei tinereți, de a îngropa, sub niște sentințe îndrăznețe și pripite, gânduri și aspirațiuni cari au frământat omenirea mii și mii de ani și în numele cărora au rămas de pe urma acestei omeniri, monumente nepieritoare. Dumitrașcu simți că-l dor ochii și mintea-i ametește. Lăsă cartea la o parte, își lăsă capul pe perină și adormi peste câteva clipe.

Din Joia Mare, soția lui Dumitrașcu începu să pregătească pâștile, cozonacii și ouăle roșii. Până atunci, grijise prin casă ca orice bună gospodină, umblând în camera bărbatu-su cu cea mai mare băgare de seamă, să nu facă zgomot, să nu lase curenți de aer rece. Era foarte bucurasă. Dumnezeu o încercase greu, în adevăr, dar tot El îi tămăduia durerea. Față de cum s'au desfășurat lucrurile, Maria avea impresiunea că, de data aceasta, pare să fie mai mult aer de cucernicie în casa lor și așteptarea Sfințelor Paști nu însemna numai veselia și belșugul de bunătațuri plăcute slo-

macului. Ea presimțea că, odată cu revenirea la sănătatea de mai înainte a soțului său, începea și o renaștere sufletească a lui. Dorințele lui vechi, părea că se înfăptuiesc.

La rândul său, Dumitrașcu simțea și el o plăcere cu mult deosebită față de trecut, să știe că vin Paștile, să întrebe dacă Maria lui s'a apucat de frământat cozonacii, când îi dă în cuptor, când vopsește ouăle, dacă i-a adus ciobanul Gavrilă Mocanu caș bun, dacă a vorbit cu el pentru mielul cuvenit, dacă Nița cârciumarul are vin bun, dacă are tot ce-i trebuie la cozonaci: rom, untdelemn, zahăr, portocale, stafide, migdale, ouă. În sfârșit, întreba de cele mai mici amănunte cu un interes și o plăcere deosebită. Când se gândea la aceste toate și când venea dela bucătărie mirosul de aluat și de portocală, simțea o strașnică poftă de mâncare. Dar se resemna, știind că încă nu-i era îngăduit de doctor să ia decât acelaș pahar de lapte și acelaș tonic.

La aceste treburi gospodărești, se adăogau apoi felurile datini și obiceiuri vechi în legătură cu sărbătorile Sfințelor Paști și atâtea legende, cari-i reveneau în minte lui Dumitrașcu, cu o simpatie pe care niciodată nu o simțise, mai nainte. Era la mijloc bucuria de a trăi, aceea care îmbrățișa cu atâta generozitate pe toate aceste treburi, datini și zile ale timpului? Se poate. Dar fără îndoială, era și un început de dor lăuntric după lumile fericite ale credinții și ale poeziei. Iată de ce se simți el însuși părtaş, fără să vrea, cu acel om din Evanghelie, care, aducându-și copilul bolnav de duh necurat înaintea Domnului Iisus Hristos, — striga cu lacrimi în ochi: „Cred, Doamne, ajută necredinții mele!“.

Dumitrașcu citea pentru întâia oară în viața lui Sfânta Scriptură. Pentru dânsul, această carte era un teren cu desăvârșire virgin. El făcea o mare descoperire. O lume nouă, ciudată și irezistibilă. El făcea astfel, aceeași curioasă experiență, pe care atâția oameni necredincioși sau indiferenți, o făcuseră înaintea lui, cu această bătrână carte, în momente de singurătate, de surghiun sau de suferință. Dacă toate căderile omenești, până la cele mai degradante și mai monstruoase, erau redete în această carte, apoi în acelaș timp erau cântate, istorisite și preamărite în cele mai nobile accente, toate dibuirile și toate înălțările oamenilor mai presus de această lume. El, învățătorul harnic, iubitor de carte, dar pripit în anumite chestiuni, simțea o sinceră părere de rău, că deabia acum s'a gândit să facă cunoștință cu documentul de temelie al bisericii, împotriva căruia totuși se pronunțase de atâtea ori. Iși simțea obrazii dogorindu-i-se de rușine.

În această carte este, în tot cazul, o mare putere — își zice el — o simt în fiecare pagină a ei!

Astfel Dumitrașcu citea cu tot mai mare interes în Biblia părintelui Iliuță. Cum în aceste zile, biserica, aerul, oamenii, firea întregă, erau pline de tragicul celor din urmă împrejurări din viața pământească a Domnului Iisus Hristos, Dumitrescu găsi foarte potrivit să se edifice asupra acestora, din însuși izvorul lor evanghelic. El urmări cu imaginația, ca un simplu pelerin, pașii Naza-

rineanului, în Betania, în casa lui Lazăr, unde o femeie îi unge picioarele cu mir de nard și i le șterge cu părul capului, pe calea către Ierusalim, unde Iisus osândește zmochinul fără rod, intrarea triumfală în Sfânta Cetate, predica Domnului în curțile și sub porții templului, nespus de melancolica apostrofă a acestuia la adresa Ierusalimului de pe muntele Măslinilor. Ia cunoștință de ura fariseilor, cărturarilor și preoților Iudei împotriva Nazarineanului, vede cum se înnoadă primele intrigi și înscenări, vânzarea lui Iuda, spălarea picioarelor ucenicilor, cina cea de taină, demascarea trădătorului, închinarea cu lacrimi de sânge a lui Iisus în grădina Ghetsimani, prinderea lui și sărutul lui Iuda, procesul Domnului înaintea Sinedriului, batjocorirea lui, patimile, lașitatea lui Pilat, vociferările aceleiași mulțimi, care mai'nainte strigase: „Osana cel ce vine întru numele Domnului“, drumul Calvarului, răstignirea, tăria de credință a femeilor mironosițe, frica vrăjmașilor în fața mormântului Celui răstignit. Apoi învierea lui din morți. La fiecare rând, în fiecare pagină, Dumitrașcu avea impresiunea că-i vorbește un martor, care le-a văzut toate acestea, care a suferit și el din toate acestea, care are un graiu simplu și respectul adevărului.

Dumitrașcu se simțea stând cu Petru alături, în curtea arhiereului și încălzindu-se la foc, pe când în sala cea mare de adunări, printre coloanele de piatră, îl vedea pe Iisus întreat și batjocorit de către Ana arhiereul. Vedea apoi cum portărița și ceilalți slujitori, se țineau pe urma lui Petru, bănuindu-l ca ucenic al Nazarineanului și cum Petru se lepădă de trei ori în șir de Domnul său și cum, la cântatul cocoșului, a ieșit afară și a plâns cu amar. Dumitrașcu își simțea ochii umezi. Atâta sinceritate, atâta frământare sufletească, atâta dramatism zguduitor, în cuvinte atât de simple, lipsit de orice efecte căutate! Invățătorul își lămurea astfel, puterea de înrâurire a deniilor, a Vinerii Mari, a Paștilor, asupra mulțimii și măreția lor simbolică. Cel puțin, pentru înalta umanitate a lui Iisus Hristos, înăbușită în tragica neînțelegere a lumii de atunci, Dumitrașcu se simțea cu desăvârșire câștigat și îndatorat. Și mai departe, își amintea chipul sârmanului tată, care se ruga cu lacrimi: „Cred Doamne, ajută necredinței mele!“

Sunt eu atât de impresionabil din cauza boalei, ori din altă cauză? se întreba Dumitrașcu.

Veni și Sâmbăta Mare. Toate în casa lui Dumitrașcu erau în deplină rânduială, curate și înnoite, în așteptarea Invierii Domnului. Pe seară puse la capul fetei, rochia cea nouă și pantofii cei noi. O culcă, făcându-i semnul crucii și sărutându-o. Apoi aprinse candela la icoane și ea însăși se hotărî să vegheze pentru ceasul Invierii. Dumitrașcu o urmăria cu ochii, cum fâlfâia cu rochia de colo, colo după treburi.

— Marie, puiule! — strigă el.

— Da.

— Tu nu ți-ai făcut nimic de Paștele acesta?

— Nu.

— Și nu-ți pare rău?

— Nu. Căci Dumnezeu mi-a dat cea mai mare bucurie, în-sănătoșindu-te.

Ea veni lângă dânsul, îl mângâie cu mâna ei moale pe frunte și pe tâmpile și-l sărută. Dumitrașcu o îmbrățișă cu câtă putere avea și cu toată dragostea lui.

— Ce fericită ești tu Marie!

— Da, sunt fericită. Tu nu?

— Și eu... dacă-o vrea Dumnezeu...

Apoi Maria îl învăli cu plapuma, să doarmă, căci era obosit și era destul de târziu pentru el. După două ceasuri, s'auziră însă clopotele bisericii, sunând deșteptarea. Dumitrașcu se trezi și o văzu pe Maria veghind lângă dânsul și rugându-se.

— Marie!

— Da.

— Dece nu te duci la biserică?

— Vrei tu?

— Da.

— Să rămâi singur?

— Nu-i nevoie de asta. Du-te la Sfânta Inviere și te roagă lui Dumnezeu, pentru tine și... pentru mine...

Nevastă-sa începu să plângă de înduioșare, gândindu-se la minunile lui Dumnezeu, care poate să scoată apă vie din stâncă cea mai uscată. Ea se îmbracă repede, își îmbrățișă încă odată bărbatul, luă o tavă de cozonaci și ouă roșii pentru jertfă și plecă la biserică, printre atâtea umbre de bărbați, femei și tineri cari se strecurau de prin toate ulițile, chemați de glasul de deșteptare al clopotelor.

Peste încă un ceas, clopotele răsunau cu toată puterea și pe toate glasurile, dela cel mai ascuțit și sprinten, vestind în cele patru vânturi, marea bucurie a lumii, că a înviat Hristos! In curtea bisericii, tremurau sute de lumânări aprinse, în vreme ce preotul cetea Evanghelia Invierii și cânta dimpreună cu copiii dela școală cântarea Invierii: „Hristos a înviat din morți, cu moartea pre moarte călcând și celor din mormânturi, viață dăruindu-le“.

Ridicat în capul oaselor, Dumitrașcu privea pe geam și, fără să și dea seama, șoptea și el aceeaș cântare, a învierii, a vieții, a primăverii creștine, pe care astăzi o găsea plină de înțeles și de sfințenie. Apoi văzu cum lumea intra iarăși în biserică, pentru ca să asculte de data aceasta sfânta Liturghie a Paștelor. El se lăsa iarăși pe perină, privi câțva timp în luminița tremurătoare a candelii și adormi liniștit, și împăcat, în vreme ce înlăuntrul sufletului său dornic de credință, răsunau încă solemn și dulce, clopotele Invierii.

Ec. GH. V. BUTNARIU,

Consilier Referent în Sf. Episcopale a Romanului

UN RĂSPUNS ¹⁾

Am citit articolul Prea Sfinției Voastre din revista «Biserica Ortodoxă Română», pe luna Decembrie anul 1929: «Mijloacele de prevenire și de întărire ale Bisericii Ortodoxe Române». In capitolul P. S. Voastre: «Pregătirea clerului», scrieți textual următoarele: «Școala teologică basarabeană a fost după chipul «Noului Seminar», a lui Leon Donici. Dela concepția despotică a țarismului a ajuns la anarhismul sovietic din veacul XX. Formalismul liturgic ca și fariseismul pastoral a predominat școala și preoțimea din Basarabia. Clerul Basarabiei este impestrițat. Alături de seminariști cu zece clase, păstoresc, preoți practicanți făcuți din diaconi cu un curs inferior de seminar sau școala normală». (La pag. 1064).

Să mă ierte Prea Sfinția Sa, dacă voi zice că această concluzie despre clerul Basarabiei e fără de temei și foarte superficială. Poate că P. S. Voastră ați văzut cazuri unice despre clerul din Basarabia cu purtări rele, farisei etc. Atunci e alt ceva, însă nu puteți face generalizări. Afirmăți că grație «țarismului, școala teologică a ajuns la anarhism sovietic». Cine cunoaște bine istoria rusă și a trăit în fosta Rusie Imperială până la războiul mondial, va zice cu totul altfel. Alături de părțile rele din Rusia până la război, a fost numai una bună și anume: ortodoxia rusă. Grație ei s'a clădit cultura rusă din veacuri, iar la anarhism i-a dus pe Ruși, nu biserica, ci politica și despotismul ei. Biserica ort. rusă, până în ultimul timp, a fost în starea cea mai înfloritoare din toate celelalte biserici ortodoxe-surori. Ortodoxia în Rusia a adus folease reale pentru popor, a ajuns până acolo că, până la începutul veacului al XX-lea, a înființat, în rând cu școlile statului, și școli speciale bisericești. Dar misionarismul în Siberia, unde a încreștinat mai multe triburi sălbatice, aproape jumătate din Asia? Nu era lucru ușor. Dacă poporul rus n'a fost așa de civilizată în comparație cu țările apusene, în schimb — vorbind în

1) Acest răspuns e adresat Prea Sfințel Sale Arhiereului Grigorie Botoșăneanu, pentru un art. al său din această revistă. — Nota A. S.

general — erau adevărați creștini. Ar fi prea lung într'un articol să enumăr toate faloasele reale a bis. ruse: poporul dela țară până la răsboiu cu nemții, a dus o viață morală, neprihănită, nu trăia în desfrâu, — învățătura bisericii a intrat în sânge și oase, de înjurături celor sfinte nu se auzia, clerul era la locul lui cuvenit și avea mare autoritate.

Dar cum să explică că Rusia astăzi a devenit într'un așa hal, prigonind chiar biserica ei? Cauza a fost o politică extrem de rea și păgubitoare a țarismului rus. Să știe că revoluția rusă s'a ațâțat și s'a întărit mai întâi de Nemți, pentruca să scape de un front de rășboi atât de enorm și a câștiga deci biruința. Chiar și comunismul, această teorie șubredă și anarhică, e din țările apusene, Poporul rus a fost străin și este departe de această învățatură ticăloasă și, precum am spus, poporul rus fiind puțin civilizată, prea lesne s'a dat acestei învățaturi diabolice. În Rusia țaristă, multe posturi înalte și de mare răspundere au fost ocupate de Nemți și când mai pe urmă, începându-se rășboiu, mulți propagandiști împreună cu ei, au pregătit ruina Rusiei. O bandă de hoți tugiți din toate închisorile Rusiei, învățați de spioni și de toate scursurile apusene, au devenit astăzi la putere prin o teroare nemaipomenită. Precum se aude azi, poporul rus suferă greu și se împotrivesc mult comunismului blăstămat. Să fie pildă anarhia rusă pentru toate celelalte țări din Europa. Așa dar, fie o clasă (vorbind de ortodocși clerici) cât de bine așezată și educată, aducând folos real popoului, dar fiind o politică fără pricepere și putredă în Rusia, ce știa numai să subjuge atâtea alte națiuni, nu era să urmeze de cât ce a urmat ¹⁾. Ca și de ex. un aparat mecanic care: fie un șurub sau o rotică prea tare și de mare folos aparatului, iar dacă mai multe părți ale aparatului sunt stricate, desigur că toată mașina n'are să funcționeze și va fi dată afară sau, în cel mai bun caz, reparată. Nu încapă într'un articol ca să arăt multe alte cazuri, ce-au dus Rusia în halul de astăzi. Aceasta va dovedi în curând Istoria. Deja de 12 ani fac comuniștii experiența anarhică pe spinarea unui popor pașnic, dar mare este Dumnezeu și credem că în

1) Acest „nu era să urmeze decât ce a urmat" l-am adăugat eu, pentru că înră el fraza nu are înțeles. Nota Arhim. Scriban.

curând El va birui pe răufăcători. Dacă școala basarabeană este după tipul celei rusești și teologia rusă s'a răspândit întru câtva și în Basarabia, aceasta e un singur bine, afară de toate celelalte părți rele a unei stăpâniri străine. În ce privește afirmația (tot la pag. 1064), precum că «formalismul liturgic ca și fariseismul pastoral a predominat școala și preoțimea din Basarabia», dați-mi voie a Vă întreba : slujbele oficiate precum ne cer legile noastre ortodoxe, sunt formalism liturgic și fariseism pastoral»?! Poate de atâta ne faceți păstori farisaici, că purtăm haină lungă și nu haină civilă modernizată ca în Vechiul Regat? Eu personal în mai multe rânduri am vizitat Vechiul Regat Oltenia, Muntenia și Moldova și m'am interesat de aproape de starea bisericii noastre ortodoxe și personal m'am codvins că cu adevărat în foarte multe parohii există «formalismul liturgic», pentru că, în zile de sărbători, bisericile erau goale (aceasta am văzut încă până la reforma calendarului). Iată slăbirea credinței și atunci, da, există o simplă formă de cult, fără nicio influență în popor. Și această înrăurire s'a introdus și în Basarabia : Cam dela anul 1927, în multe școli ce au capele (afară de cele teologice și altele mai credincioase), duminicile și sărbătorile nu se mai slujește de loc, elevii nu mai asistă la serv. divin, se slujește numai în ziua de hram (de ex. la liceul No. 1 de băeți s'a slujit numai la hramul biserici ¹⁾ iar Duminica și sărbătoarele nu). Ce să mai vorbim de predarea religiei la școli, când însuși Statul este contra acesteia? Unde este astăzi autoritatea clerului față de celelalte clase sociale? În ce privește că clerul Basarabean e împetrișat și mulți nu sunt cu studiul seminarial, cred că aveți de undeva o știre greșită. Dacă și sunt unii clerici fără studiu corespunzător, aceasta desigur ca o excepție și sunt la număr foarte puțini. Tocmai că în Vechiul Regat e un număr oarecare de preoți fără studii speciale, precum clerici la parohii veniți din mănăstiri. Aveți dreptate P. S. Voastră, când în général ziceți : «Biserica noastră este mai critică, decât ne putem închipui». Dar de unde aceasta a provenit? Mai întâi dela un stat ce e în majoritate ateist. Ne mirăm de prigonirea orto-

1) În care oraș? - Nota A. S.

doxiei în Rusia? Ei bine, acolo măcar că să lucrează de niște oameni, ce zic în mod direct că nu sunt creștini, iar la noi? Statul, într'o țară ortodoxă, merge împotriva bisericii, ortodoxe deși în mod indirect. Dovezi? Iată numai unele: Concordatul, neobligativitatea predării religiei pe la școli, starea civilă și altele. Armata creștină ortodoxă în țara noastră, nu vrea să știe de biserică. La sărbători soldații nu frecventează serviciul divin, cu st. Taine nu se mai împărtășesc, poate că din cauză tot a «formalismului liturgic»? Chiar o bună parte din așa zișii intelectuali, ce poartă numai numele de creștin, duc o viață de păgâni. Ce pildă pot da poporului? Ce e mai grav, e că acest ateism merge din «sus» în «jos», nu invers. Iar înjurăturile de cele sfinte? Te cutremuri numai când le auzi! În Basarabia mai ales, învățătorii regăteni nu vor să știe de cele bisericesti. În ziua de azi, și în Basarabia, cu introducerea stării civile (acest concubinaj—concesionat de Stat — în mod legal) desfrâul se va mări. Iată până unde ajunge măimuțarea în toate din țările apusene. La catolici și protestanți, dacă merge starea civilă, această pentru că ei nu recunosc cununia ca taină, la noi însă cel puțin Statul trebuie să fie solidar cu dogmele învățătorei noastre ortodoxe. Sunt cazuri că pe la primării se dau nume necreștine, la copii, asemănător precum e în țara Sovietelor? Mai departe, la acelaș articol din rev. „Bis. Ort. Română“ din luna Ianuarie c., la pag. 4, să zice: «Basarabia și Vechiu Regat au pletora de candidați la preoție, absolvenți a multelor seminarii, cari încep să devie candidați și pentru predicatori la sectanți, cum deja avem cazuri». În ce privește că aceasta ar fi în Vechiul Regat, noi nu știm, iar că în Basarabia sunt «predicatori la sectanți», din absolvenții seminariilor teologice, ca să fim convinși de aceasta, ar fi bine ca să se indice, cari anume sunt acei teologi ortodoxi și câți sunt la număr?! De unde oare poate să fie această știre greșită despre tineri seminariști basarabeni? Mai departe, în acest articol sus menționat, se vorbește mult ca elevii unui seminar nou reorganizat după noua sistemă, să se roage lui Dumnezeu înlocuit și să fie deschisă biserica întotdeauna, dar atunci cum rămâne cu «formalismul liturgic», a clerului din Basarabia? Afară de aceste câteva locuri, neîntemeiate

și contrazicătoare asupra clerului din Basarabia, restul articolului e cu o bună dorință pentru o școală nouă teologică. Să ne dea Dumnezeu și să ne audă, ca să fie clerul cât mai desăvârșit în viitor! Dar vai! cu mare amărăciune voiu zice: sunt multe alte pricini ce trebuiesc înlăturate, când, în zilele de astăzi, ateismul susținut de Stat a intrat pretutindenea, atingând poporul în majoritate. Lupta e foarte grea și chiar imposibilă în astfel de împrejurări. Nu va fi destul numai o școală teologică ideală, ar fi necesar ca și celelalte școli civile să aibă un substrat religios. Chiar să fie cât de bună o tendință a clerului, unde-i astăzi ascultarea și urmarea credincioșilor? Unde-i astăzi familia cea bună și creștină din societatea actuală putredă? Mai întâi de toate, ar fi de dorit sau chiar să impunem ca Statul să protejeze biserica noastră ortodoxă și să nu puie bețe în roate; altfel biserica ortodoxă, având cât mai bune școli teologice, dar neavând nici o autoritate și fiind desconsiderată, nu va fi niciodată ascultată de fiii săi duhovnicești.

Preot NICOLAE COCIURCĂ,
Parohia Buda, județul Lăpușna.

Liturghia Sfântului Vasile în ziua de Bobotează

În nr. pe Ianuarie 1930 din «Biserica Ortodoxă Română» (la pag. 55—56), Păr. *Mihai Reguș* din Bucovina, sub titlul «Sf. Liturghie a Sf. Vasile cel Mare și Iordanul», ne spune că, în ajunul Bobotezei, care anul acesta a fost Duminică, a făcut Liturghia Sfântului Ioan Gurădeaur, iar în ziua Bobotezei (Luni), Liturghia Sfântului Vasile «îmbinată cu Vespera» (poporul îi zice *Vecernie*); iar despre alți preoți, ne spune, că au făcut în ziua Arătării Domnului Liturghia Sfântului Ioan Gurădeaur și, în ziua de ajun, Liturghia Sfântului Vasile, «măcar că era Duminică». Ne mai spune Păr. Reguș, că: «Nimeni n'a comis cu aceasta niciun sacrilegiu. Nu a fost nici un păcat». La aceasta, Părintele Arhimandrit Scriban observă, foarte nemerit, în «Notă», că «sacrilegiu nu, dar neorânduială da, fiindcă trebuie să fie un chip la fel pentru

șii». Pentru a ne convinge, dacă abaterea dela orânduielele tipicului bisericesc e păcat sau nu, socotesc că e ajuns să ne gândim la cuvintele Mântuitorului: Celce ascultă de biserică, să-ți fie ca un păgân și vameș (Mt. 23,17). Iar orânduielele tipicului sunt așezate de biserică astfel celce le nesocotește, calcă rândueile bisericești. Deci, nu se poate spune, cu ușurință, că «nu a fost nici un păcat». Bine înțeles, sunt multe împrejurări, cari micșorează greutatea acestui păcat.

Este greșită procedura acelor preoți, cari au săvârșit Liturghia Sfântului Vasile în ziua de ajun (Duminică) și Liturghia Sfântului Ioan în ziua de Botez (Luni), pentru că iată ce ne spune Mineiul lunii Ianuarie, în 5 zile, la Mărsitul ceasurilor împărătești: «Cade-se a ști că, de se întâmplă ajunul Botezului Sâmbătă sau Duminică, Liturghia lui Gurădeaur se săvârșește într-o zi la vremea obișnuită; iar Liturghia Marelui Vasilie se săvârșește a doua zi, adică în ziua prăznuirii». (Pag. 129 în Mineiul de București din anul 1909). Tot așa ne spune și Tipicul Sfântului Sinod (ediția III, București 1918) și toate manualele Liturghice bisericesc.

De tot greșită a fost și procedura Părintelui Reguș, când a săvârșit Liturghia Sfântului Vasilie „îmbinată cu Vecernia” în ziua Bobotezei (Luni). Sf. Liturghie nu se îmbină cu Vecernia nici în ziua de ajun, dacă este Sâmbătă sau Duminică, și cu atât mai vârtos nu se îmbină Sf. Liturghie cu Vecernia în ziua de Bobotează ori în ce zi s’ar întâmpla. Aceasta se vede tot din Mineiul lunii Ianuarie, care după Vecernia Bobotezei și după slujba sfințirii apei, ne spune: «Iară de se va întâmpla (ajunul) Sâmbătă sau Duminică, când nu este post, facem Liturghia mai de dimineață, precum în alte zile. Iară Vecernia se face seara, precum mai înainte s’a zis, până la Evanghelia; și Sfinte Dumnezeule, nu se cântă, pentru că nu se siujește Liturghie (căci Liturghia s’a slujit mai de dimineață), ci după Parimii, prochimenul Apostolului, Apostolul și Evanghelia, Ecteniile. Și ieșind la locul cel gătit, cântând: Glasul Domnului peste ape, și celelalte pe rând. Și se face sfințirea apei neschimbată». Aceasta pentru ziua de ajun, dacă ar cădea Sâmbăta sau Duminica. Iar pentru ziua de Botez, ori în ce zi s’ar întâmpla, Mineiul

arată, că la Liturghie se cântă antifoanele praznicului, și Vecernia se face seara fără Liturghie. Nicidecum însă nu se îmbină Liturghia cu Vecernia în ziua de Botez. Așa spun și toate Tipicoanele bisericesti. E de neînțeles, deci, unde a aflat Părintele Reguș «însemnat că citirile prime cu paremii etc. dela rânduiala sfințirii apei celei mari se privesc ca prourmarea vesperei»? Și dacă cineva ar afirma asemenea lucru, acesta nu poate fi îndemn «la legătura cu Vespera» în ziua de Bobotează.

Cu totul alta este pricina pentru care în biserica noastră ortodoxă uneori Sf. Liturghie se îmbină cu Vecernia. Aceasta se face numai în zilele de ajun, adică: în Postul Mare (paresimi) și în ajunul Nașterii și Botezului Domnului, dacă nu cade pe zi de Sâmbătă sau Duminică, pentrucă Sâmbăta și Duminica niciodată nu este ajun, afară de Sâmbăta mare (canonul 64 apostolesc). Regula aceasta este foarte veche, din cele dintâiu veacuri ale creștinismului, de care pomenește scriitorul bisericesc Tertulian (150—220) în cartea sa «De jejuniis», unde ne spune, că în zilele de ajunare, Sf. Liturghie se săvârșește după amiazi, pentrucă credincioșii nu mănâncă nimic (ajunează) până după Vecernie, cu care se îmbină Sf. Liturghie. În zilele de ajunare se celebră Sf. Liturghie după Vecernie, pentrucă creștinii cei vechi socotiau Sf. Liturghie ca prilej de solemnitate, de sărbare și de bucurie, iar împărtășirea cu sfințele taine o considerau ca frângere a ajunării. Deaceea în zilele de ajunare, Sf. Liturghie se săvârșia îmbinată cu Vecernia, către seară, ca nu cumva să se frângă ajunarea. Slăbind în zilele noastre disciplina ajunării și a postului, Vecernia se face în zilele de ajunare mai de vreme decât de obicei (în loc de ora a zecea din zi = ora 4 după amiazi, se face la ora 10—12 înainte de amiazi) și cu Vecernia se îmbină și Sf. Liturghie.

Sărbătoarea Botezului Domnului este zi de bucurie, în care e oprită nu numai ajunarea, ci orice fel de post, chiar și de s'ar îtatâmplă Miercuria sau Vineria. Nefiind ziua de Bobotează zi de ajunare, nu se poate celebră Sf. Liturghie «îmbinată cu Vespera». Aceasta se face exclusiv numai în zilele de ajunare.

În ce privește cazul special al sărbătorii Botezului

Domnului din anul acesta, iată cum ar fi trebuit să urmeze sfintele slujbe după arătările Mineiului:

Vineri, în 3 Ianuarie, dimineața: Utrenia înainte-prăznuirii din 3 Ianuarie. Apoi ceasurile împărătești din 5 Ianuarie, fără vecernie și fără liturghie. Iar la masă, deslegare la toate. — *Vineri seara*: Vecernia înainte-prăznuirii din 4 Ianuarie.

Sâmbătă, în 4 Ianuarie, dimineața: Utrenia înainte-prăznuirii din 4 Ianuarie; apoi Liturghia Sfântului Ioan Gurădeaur, cu fericirile din canonul înainte-prăznuirii, și cu Apostolul și Evanghelia din Sâmbăta înainte de Botezul Domnului. — *Sâmbătă seara*: Vecernia cu stihurile învierii din Octoih și ale înainte-prăznuirii din Mineiu (5 Ianuarie).

Duminică, în 5 Ianuarie (Ajunul Botezului), dimineața: Utrenia învierii și cu cele ale înainte-prăznuirii, cu Apostolul și Evanghelia Duminicii înainte de Botezul Domnului. Iar la masă deslegăm la untdelemn și vin. — *Duminică seara* (pela ora 3 d. a.), Vecernia praznicului (din 6 Ianuarie): După psalmul de începere, «Doamne strigat-am» cu stihurile praznicului, Vohod cu Evanghelia, «Lumină lină», prochimenul zilei, parimiile, («Sfinte Dumnezeule» nu cântăm, ci îndată) prochimenul cu Apostolul și Evanghelia ajunului, ecteniile. Apoi cântând «Glasul Domnului» și celelalte, se face sfințirea apei.

Luni, în 6 Ianuarie: Botezul Domnului. Dimineața: Litia și Utrenia praznicului, cum arată Mineiul la 6 Ianuarie. Liturghia Sfântului Vasile, cu antifoanele praznicului (Pentru rugăciunile... Mântuește-ne pe noi... și celelalte). In loc de «Sfinte Dumnezeule», cântăm: «Câți în Hristos v'ați botezat». Apostolul și Evanghelia praznicului. La «Mai ales pe preasfânta», cântăm: «Mărește suflete al meu... Nu se pricepe toată limba...» Priciasna (chinonic): «Arătat-u-s'a darul...» Și după rugăciunea amvonului, cântând «Glasul Domnului» și celelalte, se face sfințirea apei. — *Luni seara*: Vecernia praznicului (cum arată Mineiul la 7 Ianuarie).

CRONICA INTERNA

Insemnări despre munca creștinească în rândurile slujbașilor Căilor Ferate.

Raportul Preotului Const. Popescu din Constanța către Directorul General al Căilor Ferate.

Domnului Director General C. F. R.

București.

Am onoare a vă aduce la cunoștință unele chestiuni de mare însemnătate, cu rugămintea de a le ocroti cu buna voința Dvs. deși sunt cuprinse în așa multe rânduri. Știu că pentru Dvs. e scump timpul; însă și azi și mâine, dacă veți citi bucată cu bucată din acest raport, eu tot sunt bucuros, pentru ca să le judecați și să dați dreptatea după cum se cuvine. Dealminteri, aceste rânduri vor avea parte să fie judecate și de alții, pentru că vor apuca și calea tiparului, așa că, dacă voi găsi într'o parte neatențiunea cuvenită, voi da în altă parte peste bunăvoința altora, pe care doresc s'o aștept dela oricine.

Din anul 1921, s'a înființat aci o parohie, formată numai din muncitori și C. F. R-riști (în număr de aproape 800 de familii), dar trebuie să se știe, nu din inițiativa Onor. Direcțiunii a C. F. R., ci din inițiativa mea și a autorităților noastre bisericesti, care reprezentăm un apostolat, și — firește să spunem aci — și cu bunăvoința a Onor. Direcțiunii a C. F. R. Dacă pentru înființarea acestei parohii a trebuit trudă, cu atât mai mult a trebuit să mă istovesc pentru a găsi mijloacele, prin care să putem pune la dispoziția poporului muncitor și cheferist, cel puțin o Casă de rugăciune. Patru ani de zile — dela 1921-1925 — am bătut la toate ușile administrației cheferiste și abia în 1925, am putut, tot cu bunăvoința Onor. Direcțiunii a C. F. R., să obțin o sală, pe care am prefăcut o în Casă de rugăciune. Am stăruit în această cale și într'adins, la început, n'am vrut să recurg la banul muncitorilor și cheferiștilor.

Mă veți întreba însă: Ce cauze m'au determinat să mă arunc în mijlocul unor oameni săraci, cari-și petrec viața într'o muncă copleșitoare și într'o atmosferă ucigătoare și care, printr'o educațiune nenorocită, au prins însă și desgust de religie și reprezentanței ei?

O spun dela început, fără înconjur și fără a mă lăuda în fața lui Dumnezeu: *viața mea este închinată cercetării sufletului poporului și sacrificiului recomandat de Sfânta Evanghelie*. Bazat pe acest puternic principiu, mi-am spus: Voi porni degrabă către un popor, care nu numai că se dezinteresează de tot ceia ce nu

privește pe noi, preoții și Religia; dar care are încă arma cu care ne rănește și ne amenință zilnic să ne distrugă. Și, Domnule Director General, de aproape zece ani am dejugat în mijlocul acestei masse muncitorești, fără trâmbiță și fără să arat vreo prevențiune cuiva. Și cred că mai creștinește nici că se mai putea face, așa după cum am făcut.

Trebue însă să se pună fireasca întrebare: Ce-am găsit eu în mintea și sufletul poporului pe care mi l-am ales să-l păstoresc? Vă spun curatul adevăr: m'am îngrozit de privirile încruntate ale unora și de ignoranța tuturor în materie de religie: Bărbați culți și fără cultură, femei, tineri, până când și copiii tăgăduiau adevărurile credinței; se lipseau de serviciile religioase și deci îi găsisem pe cei mai mulți, străini de Domnul Hristos și de Învățătura Sa. Ba mai mult: în ignoranța lor, se găsia îndrăzneala de mărturisire: că ei sunt stăpâni pe știință și pe adevăr. Incontestabil, alte rațiuni intervin, față de indiferența și ignoranța sau dușmănia ce se poartă credinței noastre creștine. Până la venirea mea, poporul acesta fusese clătinat în credința lui și apoi cucerit de propoveduirea socialistă, și mai ales comunistă, care făgăduia: înfrățirea, belșugul hranei și fericirea universală. Chiar spiritele mai independede și mai credincioase fuseseră coplesite de predicatorii apostatați și necredincioși.

Prin urmare eu mă găseam în fața unor spirite șovăitoare, încăpățanate și răsvrătitoare (aduceți-vă aminte de anii 1919—20, în cari izbucniseră astfel de spirite) ș'atunci care mi-a fost metoda de luptă pentru înfrângerea și cucerirea lor?

Am spus dela început că, până'n 1925, mi-a lipsit biserica și rugăciunea în comun, care să pună în joc acțiunea puternică a infinitului și care să facă pe Dumnezeu de a interveni în opera mea; n'am putut-o face și nici de cuvânt nu prea m'am servit în acțiunea începută. Credeam eu că nu-i timpul propoveduirii. În ritmul vieții zilnice, aruncam câteodată pâinea spirituală — țără să fie observat — ca nu cumva poporul să creadă că sunt venit în mijlocul lor numai pentru a pondera sau pentru a stăpâni credințele lor. În discuțiune cu el, nu puteam fi aprins de simțămintele mele; ci totdeauna am fost cu rezerve; iar unde vedeam că are dreptate și o pecelluam cu afirmațiunile mele, observam că pentru el este o bucurie, iar pentru mine, o cucerire. Dar, Domnule Director General, în afară de împrejurările, în care preotul trebuie să fie spontan, prin impulsivitatea și inspirațiunea sa, a trebuit să-mi împun, nu din fariseism, ci din convingere: 1. *umilinta*, pe care o știam că este o virtute și care a impune și impune autoritate, frăție și iubire sfântă, față de omul simplu și sărac; 2. *sacrificiul*, fiindcă eu cred că atunci când primesc să trăesc o viață de restricție silită într'un popor nevoiaș, este un sacrificiu. A arunca în fața săracului mila în proporția poziției tale, este un mare sacrificiu. N'a existat în mine gândul de a-i precepeți credința lui religioasă, când eu am convingerile mele de a nu pune credința mea în funcție de negustorie, ci de a spiritualiza religia pe care

o reprezintă și numai rezultatele obținute le pot materializa. Câți ani de-a rândul și la câți nevoiași, n'am fost de a-i ajuta în nevoile lor prin servicii religioase, gratis și conștiincios făcute. Dece? Prin răsturnarea prejudecăților, eu înfingeam în sufletul poporului stindardul Religiei mele. Iată dar o mulțime de sacrificii pe care le-am împlinit dintr'un spirit de credință și care au avut, în fața poporului meu, un efect practic și imediat și cred că au o însemnătate și în fața lui Dumnezeu, care le cunoaște și le poate judeca după toată dreptatea lor.

Cum am spus, până la sfințirea casei de rugăciune (1925), graiul meu nu prea s'a auzit, și asta nu că n'aș fi putut, ci mai mult am făcut aceasta din tactica ce mi-am impus-o. Dar au avut oamenii mei cel mai puternic cuvânt dela mine: *Viața mea*, îndrumată pe calea sărăciei, a muncii și umilinței creștine. Și aceasta, Domnule Director General, am făcut-o tot din convingerile mele. Ba mai mult, eu chiar am crezut-o baza indispensabilă a apostolatului meu. Cine se va uita la mine, n'are să vadă că port în sufletul meu lăcomie sau alte păcate; sau cine se va afla în casa mea, n'are să vadă în ea nici mese luxoase sau mobile prețioase. În fața mea, n'a existat precăderea de persoane; n'a existat înălțime sau îngâmfare, față de cei mici și nevoiași și nici coborârea mea, față de cei cu putere sau bogăți. Și poporul meu a simțit efectul material al acestui resort ascuns și îndată am observat că în sufletul său s'au produs virtuți cu care se poate mândri: și în același timp, respectul, cu care mă înconjoară este curat și înălțător dela cel ce izvorăște ca și pentru cel ce izvorăște.

Eu am văzut azi că preoțimea noastră nu poate fi puternică decât prin neprihănire, prin dezinteresare, prin cumpătate, prin muncă, prin devotament, într'un cuvânt, prin exemple. Astăzi, pentru preoțimea noastră, nu există altă valoare personală decât virtutea ei, care poate fi pentru popor: Un motiv puternic de încredințare; o apologie vie pentru religione și o demonstrare palpabilă pentru Dumnezeirea creștinului.

Firește, e vremea acum să mergem spre o lucrare și mai pozitivă: Dă Domnul ca locașul de închinare să se termine și să se sfințească în anul 1925. Parte din ajutorul material l-am avut dela Onor. Direcție a Cassei Muncii C. F. R., deatunci; iar altă parte din ajutorul material, și tot ajutorul moral l-am avut și l-am dela d. Inspector-Șef Inginer: *P. Murelli*. Și în prezent, d. Inginer-Inspector Murelli îmi este mâna dreaptă în acțiunea de re-creștinarea poporului. Și fără să vreau, se naște acum întrebarea: Până a nu veni anul 1925, care era poziția mea pe scara apostolatului meu? O spun drept: *În vârful ei*. Dar a trebuit să mă întăresc în această poziție, prin două arme puternice pe care nu prea le-am întrebuințat în cei patru ani petrecuți: Prin rugăciunea în comun cu poporul în Biserică și prin predica depe amvonul ei.

Oricine nu-și poate da seama, firește afară numai de cei ce-au încercat, cum preotul care ridică către Dumnezeu mâinile sale rugătoare și care se crucifică datoriei sale, este eminent

un sfințitor și un mântuitor de suflete. Și orice rugă făcută cu căldură și cu credință, ridică simțământul până la eroism. Alături de aceasta, cuvântul meu, pentru luminarea ignoranței, pentru risipirea unui prejudiciu, pentru respingerea unei obiecțiuni, pentru potolirea unei revolte, pentru mângâerea unei dureri și pentru oprirea unei fărâdelegi, n'a încetat. Am putut, prin urmare, să fac, prin cuvântul meu, să încolțească sămânța unor gândiri bune și a unor rezoluții nobile în sufletul poporului meu, acum mai mult ca oricând; căci oamenilor mei le-am dat dovada de umilință, de sacrificiu și de fapte, ca să prețuiască greutatea cuvântului meu.

În expunerea mea de până acum, nu este nimic exagerat, Domnule Director General. De vi se pare curios, prin mijloacele Dv. rapide, veți putea foarte bine verifica adevărul din spusele mele, chiar de visu. Citiți aceste rânduri în fața oamenilor mei și unul n'are să se ridice ca să spună că un cuvânt d'aci ar reprezenta un neadevăr. Dar atunci, după cele ce eu am scris, mi-ați putea rosti o gândire a Dv. afirmativă. Adică: „După cum îmi spui Sf. Ta, ar trebui ca să ai toți enoriașii Sf. Tale — în massă — plini de sfințenie“. Eu însumi n'am această convingere, pentru că atunci când mi-am format planul meu de a aduce lumea la biserică, n'am nădăjduit să obțin o însuflețire generală și o convertire în massă. Eu știu să mă mulțumesc și cu rezultate destul de modeste. Căci trebuie să se știe: eu m'am aruncat în mijlocul unei întinse mulțimi de indiferenți și de necredincioși și deci nu este vorba să fac o cucerire imediată, ci numai să rup o parte și pe aceasta s'o cuceresc. Căci a cuceri toată mulțimea, este idealul; însă a cuceri câțiva oameni, este realitatea, este munca posibilă, necesară, urgentă; este întreprinderea care se poate și care trebuie să reușească. Cu ceiace însă mă pot lăuda în fața tuturor este că am făcut pe enoriașii mei să cunoască și să prețuiască pe adevăratul preot, care, atâta timp cât va trăi în mijlocul lor, sau atâta timp cât va trăi în memoria lor, să-l cinstească și să-i păstreze o recunoștință adâncă. În acelaș timp, i-am făcut să înțeleagă spiritul Bisericii și al Religiei ortodoxe, ba pe unii chiar i-am îndrumat real, către adevărurile religioase, făcând un grup puternic în jurul Altarului.

La o eventuală plecare din această parohie, nu știu câți se vor lăuda la ocuparea ei, pentru că eu las în ea lucruri grele. Nu las o moștenire materială care să ușureze și să bucure viața pământească a unui frate, ci las o moștenire spirituală, pentru menținerea căreia trebuiesc lupte cu jertfe, și câți or fi ca să se arate vrednici de chemarea Mântuitorului Nostru!..

V'am expus cât mai pe larg metoda mea de luptă și cred, Domnule Director General, că înțelegeți că un om care-i condus de idealul creștin și-i capabil d'atâtea jertfe — își menține cu greu tania și împovărață. Restricțiunile — la care-i supus — o umilesc, dar n'o descurajează; și ar trebui ca acei, cărora li se aduc servicii minime — după unii — și propoveduirii sfinte, să se

gândească la greutățile unor astfel de apostoli. Aceste vorbe nu ies din mintea mea, pentru a servi drept o apărare cauzei mele; eu n'am cerut și nici nu cer milă — când e vorba de lupta pentru înfăptuirea idealului creștin. N'am vrut și nici nu vreau să precupețesc această luptă. Vă rog a căuta în toate catastrivele Onor. Direcțiunii Generale C. F. R. dacă eu, pentru munca depusă și pentru serviciile aduse la C: F. R., am primit vre-un pitac, sau dacă am avut vre-un permis pe C. F. R. Da, am avut permise și am fost și sunt puțin plătit după urma unei munci îndoită, ca profesor de istorie la școala de ucenici depe lângă atelierele C. F. R. Constanța, unde funcționez de aproape nouă ani de zile. Și cum Dv. — din motive de economie — ne-ați luat un drept și în cazul meu, l'ați luat și fără milă. Nici acest drept nu vreau să-l cerșesc — atâta timp cât Dv. stăruiți în această măsură contrarie.

Mă văd însă silit — față de aceste măsuri — să ies din rezervele mele și să vă arăt eu — cu experiența mea — că metoda Dv. de însămânțarea Religiei noastre în sufletul lumii cheferiste este absolut inoperantă și deci ineficace, și totuși Dv. aruncați paralele pe această cale cu multă generozitate. Dacă este vorba să vorbim de materie în funcție de Religie.

Bucuros ași fi, Domnule Director General, să-mi ascultați părerile mele și, de sunt contrarii, asta n'are să supere pe nimeni, pentrucă-s metode, puse numai în serviciul Bisericii și Religiei noastre. Nu-i vorba aci de a se folosi omul după urma Bisericii, și Biserica să se folosească după urma omului; căci doar pentru asta suntem trimiși pentru a lucra. Și ce-o câștiga Biserica după urma noastră — să impune răsplata și atenția binevoitoare către lucrător.

La Onor. Direcție Generală C. F. R. s'a înființat un Serviciu Religios și cultural — așa după câte îmi pare. Pe inițiator — cine-o fi el — n'am decât să-l laud pentru inteligența și îndrăsneala lui. Și am auzit că sunt și conferențieri — bine plătiți și chiar cu liber parcurs pe C. F. R., cari vin la intervale mari în centrele cheferiste pentru propoveduire. Dar Domnule Director General, gânditu-v'ați vreodată la efectele acestei organizații din inima Onor. Direcții Generale C. F. R.? Constatați D-voastră vreun rod întru mântuirea sufletească a lumii cheferiste — după urma acestor conferențieri religioși? Sau ridicatu-s'a puternic stindardul Bisericii prin însuflețirea creștină prin graiul acestor conferențieri? Dar, Domnule Director General, îmi dați voie să fiu sceptic și de răspunsul D-voastră ca și de rezultatele acestei organizații religioase.

Două comparații, intuitive și deducțiile vor țâșni c'un adevăr de nestrămutat: Nu se poate ca diferite turme: una 'n Constanța, alta 'n București și alta 'n Turnu-Severin, să fie lăsate în seama unui câine credincios. Pentrucă atunci când va fi în Constanța, ce va face cea din București și din Turnu-Severin și viceversa? Dar când Mama își aruncă copilul său pe seama codrului și-i aruncă bucata de pâine numai atunci când e încredințată că-i

foame, în prada cui va cădea acest copil? Iar dacă nu va fi pierdut, acest copil ce va deveni și ce va păstra în suflet pentru mamă sa?

Așa dar cum voiți D-voastră ca poporul C. F. R-ist să considere drept preotul lor, sau drept amicul lor, sau drept sfătuitorul lor, sau drept, părintele lor, pe un om pe care-l vede și-l aude, vorbind așa de rar? Acesta-i un fenomen anormal. Populațiuni întregi au în rândul lor sub ochii lor un preot care trebuie să fie un brav om; mai mult: un cetățean virtuos; și mai mult: un trimis al lui Dumnezeu, care să fie devotat în dorința de a le face numai binele; care trebuie să fie în privirea sa, în mersul său și în faptele sale, un apostol și să se ducă prin colțurile cele mai întunecate pe unde rătăcesc enoriașii noștri; să le vorbească deschis și frățeste; să-i facă să simtă că-i iubește și să se statornicească între el și popor legături sufletești. Și toate acestea le pot face numai preoții cari stau veșnic în mijlocul poporului; căci pentru a ne regenera, pentru a ne pune în adevăr și'n datorie, n'avem decât a ne reîntoarce spre origină: Mântuitorul nostru n'a apărut decât în mijlocul poporului și prin mulțime. Este metoda nu numai modernă, însă este o metodă tradițională, apostolică și evanghelică, pe care n'o pot practica deloc conferențiarii D-voastră.

V'am spus Domnule Director General, în fața a două concepții de activitate religioasă, în serviciul aceleiași Onor. Direcțiuni Generale C. F. R. 1: A mea cu rezultate pozitive și a doua a D-voastră cu rezultate nesatisfăcătoare. Și ce se întâmplă? Cel ce dă roade nu mănâncă, iar cel ce nu dă roade, mănâncă. Nu-i nimic însă. Așa e în lumea noastră. M'aș bucura însă să se admită concluzia: desființarea conferințelor și înființarea de parohii în centrele mari C. F. R.; ridicări de biserici (cum ar fi cazul și în parcul C. F. R. Palas, Constanța, întrucât actuala Casă de Rugăciune nu mai este de loc încăpătoare pentru credincioși), și instalări de preoți vrednici acolo, pentru toată viața. Acestea sunt lucruri de căpetenie; celelalte însă sunt tot așa de importante, care pot fi discutate numai în cazul când D-voastră ne veți arăta buna-voința netăgăduită.

Vă rog foarte mult de a menține scopul sfânt, însă dați drumul la mijloacele ce pot întreține pentru vecie tăria Dumnezeiască în poporul nostru.

Preoful CONST. POPESCU,

Parcul C. F. R., Constanța.

P. S. Și pentru ca să nu se creadă că-s un preot de rând — uite mi părăsesc în cazul acesta modestia și vă arăt cu ce mai folosesc țării: Sunt profesor și Consilier Comunal de drept al acestui Municipiu.

Titluri universitare: Licențiat în Teologie, Litere și Filozofie.

PREGĂTIREA CLERULUI (Dela examenul de capacitate)

În mijlocul deprimărilor cu grija zilei de mâne, pentru care purtăm răspunderea fiecare în măsura situațiunii ce avem, apar și raze de speranțe însuflețitoare. Ne bucurăm, când ne vin în ajutor, la greul lucru creștinesc și românesc, conlucrători, bine încercați. Numai dacă am ști să-i apreciem și să-i încurajăm, ca să nu ne ajungă osânda evanghelică rostită de Mântuitorul Hristos prin cuvintele: „*Vai vouă, cărturarilor și fariseilor fățarnici! Că închideți împărăția cerurilor înaintea oamenilor; că voi nu intrați, nici pe ceice vor să intre nu-i lăsați.* (Matei 23, 14).

Un număr de clerici, bine pregătiți, au susținut examenul de capacitate în Fevruarie 1930, pentru a fi profesori de religie. Dintre aceștia, trei s'au prezentat și la examenul de capacitate pentru limbi clasice, specialitatea: limba latină. Au reușit primii, în fruntea tuturor fiind *Arhimandritul Chesarie Păunescu*, directorul seminarului monahal dela Mănăstirea Cernica. Ne bucurăm în special de succesul Părintelui Arhimandrit, pentru că se vedește o vrednicie și se pecetluiește o nedreptate, osândită cu mustarea evanghelică, citată mai nainte.

Născut în Romanași, P. C. Sa a învățat la Seminarul „Central” din București, unde a fost și pedagog în tot timpul cât a urmat cursurile Facultății de Teologie. Ca pedagog, a știut să-și atragă dragostea și respectul elevilor, fiind slujitorul conștiințios prin care direcția rezolva toate chestiunile delicate ale internatului¹⁾,

A trecut apoi ca secretar al seminarului din Râmnicul-Vâlcea.

O predispoziție firească l-a atras spre monahism. A îmbrăcat haina austerității în Episcopia Huși, pe vremea episcopatului P. S. Nicodim Munteanu. Urcând treptele ierarhice până la rangul de arhimandrit de scaun, Chesarie Păunescu a ajuns un îndrumător și povățuitor de valoare în acea Eparhie.

În special, face legătura de unire administrativă, în dese schimbări ce se petrec imediat după război cu numirea P. S. Nicodim ca arhiepiscop la Chișinău și suplinirea sa la Huși prin P. S. Iacov ca locotenent de episcop, apoi cu revenirea P. S. Nicodim, mai în urmă, cu definitivă sa retragere și alegerea P. S. Iacov.

Părintele Chesarie Păunescu n'a dat loc la o singură nemulțămire în toate aceste grele împrejurări.

Născut, iar nu făcut călugăr, își îndeplinește datoriile cu o conștiințiozitate dusă până la habotnicie. A predat și diferite obiecte la seminarul local, în lipsă de profesori după război, fiind un adevărat îndrumător al elevilor.

Hușul cunoscător de mari personalități călugărești: Melchisedec, Iosif, Silvestru, a putut vedea și în modestul Chesarie Păunescu un veritabil urmaș al acestora. Dar acest smerit Arhimandrit

1) Eu eram spiritual, când Păr. Chesarie Păunescu a funcționat ca pedagog sub directoratul Părintelui Arhimandrit Scriban.

Chesarie Păunescu ajungând slobod de sarcinile sale dela Huși, I. P. S. Patriarh, care-i știa valoarea, i-a încredințat postul de răspundere al direcției Seminarului monahal din M-rea Cernica.

Pregătirea teologică și personalitatea Părintelui Arhimandrit însă a fost dovedită cu prisosință de examenele susținute. În special examenul de capacitate pentru limbile clasice, cu sute de candidați din întreaga țară, i-a scos în relief cultura clasică, ceia ce este o raritate în vremea noastră.

Biserica Ortodoxă Română, care înfruntă grele vitezii, nădăjduște mult dela Părintele Arhimandrit Chesarie Păunescu.

† Arhiereul GRIGORIE LEU BOTOȘĂNEANU

EXTERNA

MOARTEA PATRIARHULUI SERBIEI.

În scurtă vreme, Biserica Ortodoxă încearcă durerea de a pierde pe alt Patriarh al ei. La sfârșitul lui Septembrie trecut, a plecat spre cele veșnice bătrânul Patriarh Ecumenic al Constantinopolului *Vasilie III*. La 1/2 de an după aceasta, iată că și mai bătrânul Patriarh Dimitrie al Serbiei și-a mutat locuința sa în țările veșniciei. Biruise o îmbolnăvire a sa anul trecut, dar n'a putut birui pneumonia de anul acesta, dată fiind vârsta sa de 83 ani, peste care a venit apoi și boala uremiei care otrăvește organele. De aceia Duminică, 6 Aprilie a. c., Patriarhul a trecut în lumea celor vii. Indată telegramele au vestit lumii întregi triste știri și știrea despre dorința răposatului de a i se face o înmormântare fără podoabe, într'un sicriu de rând. La 4 zile după aceea, Joi, la 10 Aprilie, s'a făcut înmormântarea. Slujba de moarte s'a săvârșit în catedrala ortodoxă din Belgrad și au luat parte la ea 20 de episcopi și 80 de preoți. Această slujbă s'a săvârșit în vremea dimineții. La ceasurile 9 de dimineață, au sosit la catedrală Regele Alexandru cu Regina Maria, cu Prințul Pavel și Prințesa Olga. Regele și Regina erau îmbrăcați în veșminte de mormânt. De față mai erau Generalul Jifcovi, ministrul-prezident al Serbiei; apoi toți membrii guvernului; miniștrii Statelor Mărețe; reprezentanții cultului catolic ai celui mohamedan și mozaic; delegații Bisericilor ortodoxe din străinătate și mulți alți dregători generali. La sfârșitul slujbei, a ținut o cuvântare de jale înaltă Sf. Sa Mitropolitul *Gavriil Dojici* al Muntenegrului, care împlinște acum și slujba de Prezident al Sfântului Sinod și care este acelaș care a luat parte cu noi la tratările pentru îndreptarea relațiilor în 1923 în Constantinopol. Apoi a vorbit Ministrul Instrucției în numele guvernului, care a acoperit de laude ființa bătrânului Patriarh trecut către Domnul.

Sicriul a fost apoi ridicat de vlădici și dus până la ușa catedralei, fiind urmat de Prințul Paul și de miniștri. Apoi s'a alcătuit un șirag, în frunte cu școlarii seminariului, cu preoți în odăjdii, cu episcopi, apoi dricul urmat de alți episcopi, de familie și de marea mulțime a credincioșilor. Regele a urmat și el după dric până la Palatul Regal. Șiragul a străbătut străzile principale, dea-



† I. P. S. Patriarh DIMITRIE

lungul cărora erau așezați școlarii tuturor școalelor din Belgrad, delegați de afară și mulți credincioși. Dela marginea orașului, însoțitorii s'au suit în trăsurile și s'au dus la Mănăstirea Racovița, la câțiva kilometri de Belgrad, unde s'a făcut înmormântarea. Aci, Mitropolitul Pavel, în numele bisericii bulgărești; Mitropolitul rus *Antonie* și episcopul ceh ortodox *Gorazd* au rostit rugăciuni pentru odihna veșnică a Patriarhului Dimitrie. S'au mai rostit cuvântări și apoi sicriul a fost scoborât în mormânt. În acest timp, oștirea trăgea focuri de armă în cinstea răposatului.

Noi am cunoscut pe răposatul Patriarh Dimitrie ca Mitropolit al Belgradului în Iunie 1914. Era un bătrân voinic și sprinten. Vorbea frumos franțuzește, fiindcă în tinerețe a fost preot sârb în Paris. De atunci am văzut scrisorile sale scrise deadreptul în franțuzește și trimise Patriarhului nostru, cu care se consulta în multe chestiuni bisericești.

În timpul războiului, a părăsit Belgradul, urmând guvernul și îndurând greutățile exilului.

Acum se află în patria cerească, de unde nu-l mai alungă nimenea. Dumnezeu să-l odihnească în pace!

Noul patriarh a fost ales la 12 Aprilie, în persoana Episcopului *Varnava*. E o alegere la care nu ne așteptam. Mai multe în nr. viitor.

A. S.

PROTESTUL PAPII PIU XI ȘI BISERICA ORTODOXĂ DIN POLONIA.

Ceeace se petrece dincolo de Nistru, chiar în apropierea hotarelor noastre și despre care, din fericire, noi auzim numai din presa străină, adică persecuțiile religioase din *Rusia* sovietică în general și în deosebi a Bisericii-Ortodoxe, au mișcat toată lumea civilizată.

De pretutindenea, s'au ridicat glasuri contra slujitorilor satanei și persecutorilor urmașilor lui Hristos din *Rusia*. Soarta amară a acelor creștini, glasurile chinuților cunoscuți și necunoscuți, în bociurile *G. P. U.*-lui,¹⁾ începând cu mitropolitul *Vladimir* din Kiev și terminând cu Generalul *Kutiepov* din Paris, au ajuns până la cer și deacolo s'au întors înapoi ca niște raze de foc divin în lumea aceasta plină de păcate. Trecând prin indiferentismul religios contemporan, au aprins inimile celor mai buni reprezentanți ai omenirii și au scos din ele revoltă uriașă împotriva barbarismului bolșevic, care, fără nicio rușine și fără nicio piedică, calcă în picioare cele mai sfinte legi dumnezeiești și umane.

Protestul, care a avut un deosebit ecou, a ieșit dela Roma. Glasul Papii *Piu al XI-lea* a căzut ca un fulger, deasupra urmașilor lui Antihrist, din Moscova.

De obicei pe bolșevici nu prea-i impresionează protestele

1) *Gubernskoie politiceskoe upravlenie.*

„burghezilor“, dar de data aceasta nu le-a convenit gestul Papii și, pentru a-i neutraliza efectul, au zmulș cu forța un contraprotect, dela Mitropolitul *Serghie* conducătorul ruinelor Bisericii ortodoxe din Rusia.

Că protestul Mitropolitului *Serghie* este un falsificat bolșevic, nu este nicio îndoială. Aceasta o dovedește, pe deoparte, atât forma, cât și conținutul, care nu este decât o frazeologie demagogică, care nu descopere decât tratamentul necreștinesc al catolicilor față de ortodocșii, ce sunt în minoritate în statele de confesie catolică, reamintind de adevărata stare a Bisericii ortodoxe din *Rusia*; pe dealtă parte, falsificatul se dovedește prin convorbirea Mitropolitului *Serghie* în ziua de *19 Februarie* a. c. (Izvestia, Moskva, 20/II/1930), cu corespondenții ziarelor străine, în care el a declarat, că nu știe despre ordinul conducătorilor dela *Odesa* pentru închiderea bisericilor de acolo.

Minunat lucru! Conducătorul Bisericii declară că nu știe că statul îi închide bisericile!

Dar lăsăm la o parte chestiunea aceasta, cât și cauzele, ce-au determinat pe pontificile roman să procedeze astfel. Pentru noi este mai interesantă amenințarea lui *Serghie* sau a celor cari lucrează în numele lui, că romano-catolicii *din Polonia* persecutând Biserica ortodoxă, le iau *500 (cinci sute)* de biserici, fără nicio lege și nicio dreptate. Cum se poate asta? *Papa Piu al XI-lea*, apărătorul drepturilor celor cari urmează pe *Hristos*, dintr'o parte, cu toată inima protestează contra persecuțiilor ortodoxiei din *Rusia*; iar pe dealtă parte închide ochii, ca să nu vadă nedreptățile pe care le suferă ortodocșii din partea fiilor lui, *în Polonia*, țară unde toți cetățenii sunt tratați fără nici o deosebire din punct de vedere național și religios. Dar poate că *Papa* nu știe ce se face în Biserica supusă lui, cum Mitropolitul *Serghie* nu știe ce se petrece în biserica condusă de el?!

N'aș vrea să cred, dar... faptele mă încredințază. Biserica ortodoxă din *Polonia*, e adevărat mult pătimește din partea creștinilor catolici de acolo. Si dacă Mitropolitul *Serghie*, sau alții în numele lui, au anunțat faptul acesta, nu este nimic de mirare. Raporturile dintre catolicii și ortodocșii din *Polonia* sunt prea încordate, ca să fi putut rămâne numai în hotarele țării. Despre aceasta, în ultimul timp s'a scris mult în presa străină și nu e de mirare că vestea a ajuns la *Moscova*.

Dar, în general, lupta religioasă nu e o noutate pe teritoriul *Poloniei* de azi. Aici, de mult timp se luptă *Apusul* cu *Răsăritul*, ortodoxia cu catolicismul. Cel din urmă vrea să lărgească hotarele sale mai departe, spre răsărit, iar ortodoxia se opune apărându-și independența. Și cine nu înțelege lupta pentru neatârnamare?! Acel care nu și-a apărut niciodată individualitatea și dependența sa, numai acela nu va putea înțelege sensul acestei lupte.

În decursul istoriei, Statul polon a pierdut mult din cauza politici religioase neghioabe a ambelor partide. Actualii conducători ai poporului polon, învățați din experiența trecutului țării, iau toate

măsurile spre a potoli turburările religioase dintre cele două ramuri ale creștinismului. Dar catolicismul militant, închis prea mult în ideile sale strimte, nu înțelege situația și împinge țara la frământări pierzătoare de energii creatoare. Ideia unirii din urmă a fost și este centrul tuturor acțiunilor catolice, la granița, care desparte Europa occidentală de cea orientală. Și în numele acestei idei, catolicii sacrifică orice interes de ordin social și politic al țării.

Metodele și mijloacele de realizare ale acestui scop, în decursul timpurilor, au fost diferite. Istoria le-a notat cu consecvență pe paginile ei și noi avem posibilitatea a cunoaște cine a fost și cine este de vină în această luptă seculară.

Primul atac s'a început din partea catolicilor încă din sec. al XIV-lea și, după o acțiune energică a iezuiților din diferite ordine, s'a ajuns la unirea forțată dela Brest, 1596. Unirea aceasta n'a reușit, deși la baza ei au fost tendințe comune și ortodocșilor. În loc de unirea ortodoxiei cu catolicismul, raporturile dintre aceste două ramuri s'au înăsprit și mai mult, și țara, timp de două secole, n'a putut face niciun progres, ba chiar a regresat, trebuind să se ocupe de potolirea certurilor religioase (epoca dezidenților). Cauzele nereușitei unirii dela 1596 sunt multe și nu e locul aici pentru tratarea lor. Amintim totuș: 1. că Bisericii catolice i-a lipsit sentimentul iubirii, baza tuturor iubirilor; 2. părerea Romei cu privire la chestiunea unirii se deosebea de aceea a episcopatului catolic din Polonia. S'au ciocnit două concepții: una universală a Romei și alta provincială oportunistă a episcopatului catolic din Polonia. Cea din urmă a învins și aceasta a fost cauza principală a nereușitei. Cuvintele episcopului catolic din Luțk, *Andrei Luțki*, sunt o dovadă peremptorie.

„Unirea s'a făcut în zadar, fără noimă și fără să se țină seamă dacă ea este sau nu dorită de popor; preoțimea, aristocrația și poporul de jos nu consimțeau pentru ea (Eșmurto, Curia papală în Răsăritul ortodox Praga, 1928 pag. 30). Alt episcop catolic: Mihail Se-kovski, mărturisește că unirea a adus numai turburări și greutateți, neaducând niciun folos pentru viața religioasă, ba chiar a adus neorândueli în Biserica catolică (ibidem pag. 31).

Uniții sunt tratați, scrie nunțiul papal *Lancelote*, în Polonia, ca și jidanii la Roma, și priviți cu ură (ibidem 38).

Intr'un cuvânt, preoțimea romano-catolică din Polonia n'a înțeles unirea și s'a purtat fără cuviință față de această idee a Romei. Și dacă unirea s'a susținut un timp, a fost din cauza necesităților economice și istorico-politice. Când acestea — în timpul lui Nicolae — nu au dispărut, ea a fost lichidată fără nicio greutate. Cum a fost ea artificial răsădită de vânzătorii ortodoxiei, *Terlețchi și Poței* în 1596, așa a fost spulberată de alt trădător, de data asta, al catolicilor, Iosif Semașca, prin actul dela Poloțk, 1830. Și toți nunții s'au întors cu toată averea lor nobilă și imobilă acolo de unde pleaseră.

De atunci au trecut aproape 100 de ani, când războiul mondial a schimbat tarâș situația. Biserica catolică a devenit din nou do-

minantă și și-a adus aminte de vremurile bătrâne și a început a lucra pentru unirea „schismaticilor” cu binecredincioșii catolici. De data asta însă, metodele și mijloacele adoptate s’au dovedit mult mai rele, decât acelea de care s’au folosit până la 1596.

În primul rând, Biserica catolică a pus chestiunea ortodoxiei din Polonia în lumina ideii naționale, străduindu-se să arate pe ortodocși ca dușmani ai statului polon, căutând să-i identifice cu Rușii. Sub pretext că fac naționalism, catolicii au început a distinge ortodoxia din Polonia, ca apoi, pe câmpul rămas gol, să-și clădească biserica lor. Ei au dărâmat cea mai frumoasă catedrală din Varșovia, ce n’au făcut Turcii cu Sf. Sofia din Constantinopol. Acelaș lucru au făcut și cu alte catedrale și biserici din întreaga republică polonă.

Răpirea averilor și distrugerea bisericilor a devenit un lucru obișnuit.

Ca să nu fim fără dovadă, aduc un scurt document care arată în puține cuvinte întreaga situație a bisericii din Polonia.

Este apelul comisiei parlamentare (compusă din membrii ortodocși) dela 31 Decembrie 1929: „Popor ortodox, grele vremuri trăiește biserica noastră ortodoxă; Din zi în zi, pericolul cel mai mare îi amenință averile bisericesti.

„Cu toate că nu există o lege, care să dea moștenirea Bisericii ortodoxe spre folosul catolicilor, totuș ei se folosesc din ce în ce mai mult de bunurile Bisericii noastre. Numai în provincia Holmului, 147 de locașuri ortodoxe s’au prefăcut în biserici catolice; 133 biserici stau închise de 11 ani, încă dela înființarea statului polon, 51 cu totul distruse. Iar în ultimul timp, episcopatul romano-catolic vrea să ne ia încă 600 de biserici, dintre care și marea lavră dela Poceaev, justificându-se că aceste „biserici” au fost cândva sub stăpânirea uniților. Moștile și averile bisericesti, care totdeauna au fost proprietatea ortodocșilor, astăzi sunt împărțite între catolici. („Za Swobodu”, 1/1/1930 Varșovia). Bine de amintit că ceea ce mărturisește apelul parlamentarilor este numai o picătură în mare, în comparație cu toate suferințele ortodocșilor din Polonia.

„Altă suferință a noastră este aceea că, din cauza catolicilor, Biserica ortodoxă n’a putut să ajungă la organizare precisă”. (ibidem).

Și ceea ce este vrednic de subliniat este că biserica ortodoxă suferă fără niciun motiv. Față de guvern, ea este cea mai loială ba chiar mai loială decât biserica catolică. Ea este ocupată numai cu satisfacerea nevoilor ei și nu atinge cu nimic interesul catolicismului.

În Polonia, lucrul acesta este înțeles de toată lumea, afară de clerul romano-catolic, care, neținând seamă de nici o dreptate, tinde spre realizarea scopurilor propuse.

Drept că se găsec și în clerul romano-catolic, oameni cu caracter și înțelegere nobilă și creștinească, cari pun adevărul creștin mai pre sus decât toate intereselo subiective. Aceștia, din timp în timp, ridică proteste în contra nedreptăților suferite de ortodocși fără niciun sprijin din partea fraților lor catolici. Ca un

din Lemberg, care a ieșit cu mare îndrăzneală în apărarea bisericii ortodoxe din Polonia. Vorbind cu un corespondent despre procesul intentat Bisericii ortodoxe, de către clerul catolic, pentru cele 600 de biserici, el zice: „Eu susțin că poporului ortodox, 1. care a suferit acum aproape 100 de ani, o atât de puternică sguduire religioasă, 2. este periculos să i se dea să înțeleagă că iar se pregătește un atentat împotriva credinții lui. 3. După dreptul canonic oriental, locașurile sunt cu drept cuvânt proprietatea lui. În ele, credincioșii ortodocși s'au botezat și s'au rugat; în jurul lor au înmormântat pe răposații lor; în păreții acestor sfinte locașuri s'au tencuit aceea ce-i mai scump în popor: credința străbună. Biserica dorește unire, căci aceasta este și dorința lui Hristos; dar Biserica noastră (catolică) nu vrea să frângă credința nimănui“, — termină cunoscutul ierarh.

Alt însemnat reprezentat al clerului catolic din Polonia, părintele Diodor Klopinski, profesor la „Institutul misionar Liublin“ și redactorul revistei „Kitej“, stâlpul catolicismului rus din Polonia, văzând toate prigonirile îndurate de ortodocși din partea catolicilor, a fost nevoit să părăsească țara, mergând în Manciuria, pentru continuarea lucrului său misionar, ca să nu fie martor la fărâdelegile colegilor săi de credință.

Plecând, el a zis: „E foarte dureros să vezi cum mulți din catolicii noștri — fără conștiință și răspundere, ridică un zid chinezesc între Apus și Răsărit — între catolicism și ortodoxism. Peste hotarele Poloniei, nu se știu toate lucrurile acestea, căci s'ar întrista toată lumea catolică. Ceeace se face în Polonia împotriva ortodocșilor nu este catolicism.

„Se prea poate, căci cerul e prea sus, iar Roma prea departe. Este îndeobște cunoscut că Papa Piu XI-lea are cu totul alte vederi cu privire la unirea bisericilor. „Ca să se poată ajunge la o nouă unire a Bisericii disidente de la Răsărit cu Roma — zice el — trebuie să ne învățăm a ne iubi și a ne respecta reciproc. Biserica credincioasă dela Răsărit face parte și ea dintr'o stâncă mare și unică de aur; ea însăși conține un aur prețios și i se cuvine nu numai respect ci și-o simpatie“.

Și ce ironie a sorții ca să se îndeplinească cuvintele pline de înțelepciune și de entuziasm creștin ale Prea Sfințitului Părinte dela Roma, episcopatul catolic din Polonia a intentat un proces nelegiuit pentru 600 biserici ortodoxe, fără a avea asupra lor vreun drept moral și juridic. Și așa — în loc de iubire între cele două biserici — se sapă o prăpastie de netrecut.

Negreșit. — în momentele de față, când dela răsărit, amenință valurile roșii — sentimentele de cari sunt stăpâniți catolicii din Polonia sunt mai mult decât regretabile. Pe steagul de luptă al tuturor creștinilor astăzi — mai mult ca oricând — trebuie să se scrie: Unirea în numele Mântuitorului Hristos, pentru isbânda Sfintei Evanghelii.

V. NICA,
student teolog român de peste Nistru
la teologia din București.

NECAZURILE BISERICII ORTODOXE ÎN POLONIA.

Nu ajunge cât sufăr azi creștinii ortodocși din partea păgânilor cari s'au cocoșat stăpâni peste împărăția rusească de odinioară. Frații noștri ortodocși mai au de suferit din partea catolicilor în Polonia. Strigătul lor s'a auzit până departe, așa că, până și din Anglia și din America, s'au ridicat glasuri de strigare împotriva celor ce pățimesc ortodocșii din Polonia. Asemenea glasuri se pot citi în ziarul *Karpatscaia Pravoslavia Rusi*, cu data de 1 Martie 1930, ziar care se tipărește în rusește în Cehoslovacia și în care se tipăresc acum în englezește și rusește strigătele ortodocșilor engleji împotriva celor ce se făptuiesc în Polonia pe spinarea ortodocșilor. De asemenea, se citesc astfel de graiuri, tot în englezește și rusește, în revista lunară *Viestnic ruscago studentescago hristsianscago dvijenja*, pe Martie 1930, care se tipărește în Paris. În această din urmă tipăritură, se poate citi un articol cu titlul „O nouă ispită în lumea creștinească”, datorit concediului Profesorului Arhipresviter Dr. S. *Bulgakov*. Dăm mai la vale în traducere ce găsim în această materie din ziarul pomenit mai întâi:

Noi, subsemnații, ca cetățeni britanici și membri ai Sfintei Biserici Ortodoxe, venim să ne rostim toată scârba și indignarea noastră, pentru încercarea de azi a Bisericii romano-catolice din Polonia, de a răpi bisericile și mănăstirile ortodoxe și mai cu seamă Mănăstirea Poieaiev. Dorim din adâncul inimii ca guvernul polonez să dea dovadă de dreptate și caracter civilizat, împotrivindu-se la această încercare de a repeta nedreptățile din vremurile barbare și să apere minoritatea ortodoxă împotriva jafului și nedreptății și să arate prin aceasta că este hotărât a nu ajuta uneltirile nedrepte ale iezuiților în încercarea lor de a repeta nedreptățile dealtădată. Am fi foarte mulțămiiți să aflăm că guvernul polonez este gata să dea dreptate acelor care au nevoie de ea și noi dorim ca aceeași dreptate să se dea și Poloniei, oricând, la rândul ei, va avea nevoie de ea. (tradus de Arhim. Scriban).

Din aceeași foaie, urmează traducerea altei bucăți, tipărite de *Comitetul pentru apărarea Bisericii ortodoxe împotriva silniciei din Polonia*, sub titlul:

Prigonirea ortodoxiei în Polonia.

Din îmboldirea d-lui V. C. Gladie, s'a alcătuit în New-York „Comitetul pentru apărarea Bisericii Ortodoxe împotriva prigonirii din Polonia”. Comitetul a izbutit să ție câteva adunări, în care s'a protestat împotriva prigonirii ortodoxiei în Polonia. Acele proteste au fost trimise Ligii Națiunilor și guvernelor din toate țările. De asemenea, s'au luat măsuri pnntru strângerea banilor de trebuință la cheltuielile de judecată și pentru apărarea ortodoxiei în Polonia. După ce se vor mai face adunări locale, se va face o adunare mai largă în marea sală din New-York. La cea dintâi adunare, vor fi chemați cei mai de seamă americani

și reprezentanții presei americane. Comitetul roagă să i se trimeată datele sigure despre toate prigoanile și silniciile, săvârșite de romano-catolicii asupra poporului ortodox și a bisericilor lui. Acest material se va răspândi larg pentru cunoștința tuturor, atât în Europa, cât și în America.

Adresa Comitetului: Comitetul pentru apărarea Bisericii Ortodoxe rusești în Polonia New-York, 195, East Houston Street, Statele-Unite din America de Nord.

Protestul Englezilor împotriva silniciei credinței ORTODOXE în Polonia.

Stimate Domnule Redactor,

De oarece sunt Englez care iubesc Rusia, scriitor și ortodox, îndrăznesc să vă scriu cu privire la prigoana și silnicia la care este supusă Biserica Ortodoxă din Polonia în veacul acesta. Cu adâncă părere de rău și cu mare durere sufletească, am luat cunoștință de proaspetele gânduri ale războinicilor catolici împotriva drepturilor și vieții Bisericii Ortodoxe. De oarece sunt ortodox, vreau să aduc la cunoștința tuturor compatrioților mei engleji vestea despre atacurile nesăbuite ale fanaticilor romano-catolici. În Anglia se va afla totdeauna un mare număr de oameni, cari cu mare râvnă, vor fi gata a lua cunoștința despre atacurile catolicilor în acele țări, unde ei sunt stăpâni, fiindcă aici, în Anglia, catolicii strigă sus și tare că ei respectă libertatea fiecăruia și niciodată nu-și permit să persecute pe alții.

Eu am trecut la Ortodoxie în timpul când trăiam în Rusia, în anul 1918. Sunt gata să ajut la răspândirea Bisericii Adevărate în Europa de Apus și aș fi fericit să o apăr în măsura puterilor mele. Vă rog să-mi trimiteți din izvoare adevărate, material ca să pot da la iveală în presa engleză pentru apărarea Ortodoxiei. În luna Maiu mă voi duce la Sfântul Munte al Atonului, dar, până una-alta, aș fi fericit să aduc la cunoștința publicului englez, adevărată monstruoșitate a romano-catolicilor, unde ea nu se teme să-și arate adevărata sa natură.

Cu respect, S. SHELLEY.

Alăturatul protest al Ortodocșilor Englezi s'a trimis de noi plenipotențiarului polon din Londra:

Strigătul de alarmă al Părintelui iezuit Urban.

În ziarele din Cracovia, s'a publicat scrisoarea iezuitului Urban, în care el spune, că bolșevismul este un pericol pentru întreaga lume. Timpul e venit, în care catolicii să-și arate soliditatea lor cu prilejul Ortodocșilor persecutați. Pentru Rusia Ortodoxă, scrie iezuitul Urban, trebuie nu numai să ne rugăm, ci să o și ajutăm. În Polonia e de nevoie să se organizeze o campanie de protest și să decidă pe guvernul polon să facă demersuri diplomatice la Moscova.

Bine și hotărât scrie Pater Urban contra nelegiuțiilor bolșevici, dar, dacă el n'ar fi iezuit!

De curând, în aceleași ziare din Cracovia, cu aceeași hotărâre, acelaș iezuit Urban, cerea dela guvernul polon să ia cu sila bisericile și mănăstirile dela poporul ortodox și să le dea episcopilor catolici.

Cum ar putea să creadă poporul ortodox de sinceră bunăvoința Pater-ului Urban și a tuturor iezuiților lui? (aceste două bucăți din urmă sunt traduse din rusește de tânărul *Demcenco*, școlar în Seminarul Monahal din Mănăstirea Cernica).

INTRE BUCUREȘTI ȘI ATENA.

Insemnări de drum în Februarie 1930.

Cine a venit acum la Atena, ca să găsească o vreme mai bună ca la București, s'a păcălit. Căci aici e tot atât de rece ca în țară. Dacă îți pare, într'o după ameză, că vremea s'a mai încălzit, nu ține, ci iar simți că e rece. Până și pe Mitropolitul rus *Evolghie* din Paris (mitropolit pus de răposatul Patriarh Tihon peste Rușii împrăștiati în Europa) l-am auzit plângându-se că e frig. Dacă el, rus din țara zăpezilor, se plânge de răceală și cere să i se aducă paltonul la fotografiarea afară, ce să mai zici de ceilalți?

Mai de plâns însă nu suntem noi, cei deprinși cu frigul, ci bieții Greci, care n'au nici sobe, nici material de ars. M'am iutat numai într'adins peste acoperișurile Atenei și am văzut că mai nu iese fum din coșuri. Or fi și ei deprinși s'o ducă așa.

Se înțelege că cititorul român poate să se mire că ar fi acum rece în Atena. Dar așa e. O fi poate și pricina că în jurul Atenei sunt munți, care nici măcar de vânt nu te apără. Cum mai vâjâie acum, când scriu! Ori o fi intrarea din iarnă în primăvară?... Poate.

Munții, care se văd în jur, sunt albi. Zăpada e stăpână pe ei. Nădăduim în fiecare zi să fie mai bine, și a adevărat că mai iese și soarele, și uneori e chiar frumos, mai cu seamă de aici dela *Kefissia*, la 15 kilometri mai sus de Atena, ținut cu livezi, semănături și vile; dar frigul nu slăbește, nici vântul, și mai și plouă.

Dela intrarea în Atena, așa a fost. Am ajuns în port pe vreme urâtă. Dacă mai pui urâtenia cheurilor și înfățișarea sărăcăcioasă a portului, nu prea erai încântat. Nici pe departe măreția intrării în Constantinopol!

Totuși o asemenea neplăcere a ținut numai o clipă. Când am intrat în Atena și mai cu seamă după ce am umblat prin ea, ne-a minunat frumuseța, curățenia, mișcarea, linia lungă și dreaptă a străzilor, lărgimea multora din ele, cele croite din nou... Oh! Atena este oraș care s'a îmbrăcat în veșmânt nou! *D. I. D. Protopopescu* din București, care este cu noi la congresul de educațiune creștinească, la care am venit aici, spune că Atena se înfățișează mai europenește decât Bucureștiul. Așa și e. Largi străzi asfaltate pretutindenea, cu un asfalt gros, îndesat, nu turnat, care se strică peste o săptămână.

Dar ce căi lungi! câte șapte și zece și 15 kilometri afară din oraș! Și acestea toate cu asfalt. Automobilul zboară pe ele până la *Kefissia*, unde ne ținem congresul, unde ne întâlnim cu vechi cunoștințe sau cu alții pe care acum îi cunoaștem. Episcopul sârb *Dosotei* al Nișului mă întreabă dacă mai este pe undeva la noi un preot, având în nume un ț, și cu care a învățat teologia la Kiev. Cât e de atunci! Și descopăr că trebuie să fie Păr. *I. Țin-coca* din Iași. Un suedez din Stockholm îmi spune vești bune despre gazda la care am locuit acolo acum 5 ani. Cu episcopul sârb *Nicolae* al Ohridei și cu Protoiereul Dr. *Ianici*, teolog din Cernăuți, fost ministru al Cultelor în Serbia, vorbim duios despre anul 1914, când ne-am aflat împreună în Belgrad și, la vreo 3 săptămâni după aceea, a început războiul. Dar iată și un preot cu un nume ciudat pentru un sârb: îl cheamă *Parenta*.

— Ce tot spui că ești sârb? Sf. Ta ești italian ortodox, i-am spus, și vorbim italienește.

Păr. Parenta îmi spune că se minunează aici cum, pe un palmac de loc, ai și muntele și marea. În adevăr, de jur împrejur spre mează-noapte, aici, nu departe de Atena, ai tot munți albi de zăpadă. De aceea, dacă stai în fața casei spre mează-zi, zici că e primăvară, mai cu seamă dacă soarele izbutește să mai rupă pânza norilor; cum ai trecut însă în dosul casei spre munți, te înhață vântul și nu te mai lauzi cu primăvara.

Dacă privești ce fac oamenii, vezi cum ei se pregătesc pentru eșirea din iarnă. Aici, unde suntem noi, e ținut de vile, oteluri mărețe, clădiri în care lumea se adună la odihnă și plimbare, când se satură de oraș. Este cam ce ar fi să fie lângă București ținutul lacului Snagov, dacă și noi l-am popula cu vile și întocmiri ademenitoare cum e *Kefissia* grecească.

Cu toată dulceața locului însă, trebuie să te amărăști văzând sărăcia lui. Pământul e puțin și sărac. Îl vezi sfărâmicios și roșu fără chiagul unsuros, care-l face brazdă grasă la noi. Unde dai, e mai mult peatră. Pătura slabă de pământ parcă ar sta sficioasă că este îngăduită să stea și ea pe ici și colo. Totuși, pentru puținătatea pământului și sărăcia lui, se înfățișează cu cinste vrednicia oamenilor, care silește acest pământ să se acopere cu un grâu vesel, iar livezile să fie presărate cu destui măslini care răsplătesc osteneala lor.

Pe când ochii aleargă după asemenea priveliști, capul ne bâzâie de mulțimea cuvântărilor pe care trebuie să le ascultăm în nu mai puțin de 5 limbi: afară de englezește, franțuzește și nemțeste, încă și în grecește și rusește, care însă se traduc apoi îndată în una din cele 3 limbi dintâi. Multe trebuie să mai strângă în el tletul cap omenesc! Și păcat că-și dă seamă de aceasta prea târziu, după ce a trecut tinereța, când trebuia să învețe, și vede la bătrânețe că nu știe ce trebuia să învețe la tinerețe. Scriu acestea pentru mulți tineri, care nu vor să învețe acum și cărora o să le pară rău mai târziu, când vor vedea că nu știu câte le trebuie.

Și despre ce stăm noi de vorbă aici?

Despre greutățile intelectuale, morale și sociale care stau în calea unei bune creșteri creștinești; despre chipul cum trebuie să fie ceice duc această muncă în sânul tinerimii; dacă în adunările creștinești, care se țin pentru tineri, trebuie să iasă la iveală trăsătura Bisericii ortodoxe în care s'au născut și dacă nu cumva amestecul cu alții, din alte Biserici, vatămă trăsătura bisericească ortodoxă a creștinismului nostru.

Toți cer ca lucrarea să meargă pe brazdă curat bisericească și nu numai cu câteva cugetări pe deasupra despre creștinism. Dar ce greu ca să ai pe oamenii potriviți pentru asta! Câte greutăți stau în cale! Câte ispite fură pe tânăr din urmarea creștinească a vieții sale!

Lucrăm aici în 3 răstimpuri, dimineața, după amezi și seara înainte de masă, cu discuțiuni la cataramă, cârmuite de Dr. *John Mott*, american pe chipul căruia citești energia nedomolită, cu o duioșie în gânduri pe care te miri când o descoperi, fiindcă nu te aștepti s'o vezi împărechială cu atâta hotărâre și seriozitate. A spus atâtea lucruri vrednice despre Biserica Ortodoxă, despre comorile ei, că te simți adânc mângâiat. Intre altele, a spus că-i pare rău că a cunoscut această Biserică prea târziu, adică, înțelegeți, ar fi intrat și el în rândurile ei. În vorbiri particulare alte dați, s'a rostit către alții și mai hotărât în această privință.

El este capul Asociațiunii Tinerilor Creștini, tovărășie cu peste 2,000,000 de membri și e una din marile căpetenii din sânul creștinismului de azi. Biserica ortodoxă are în el un prieten inimos. A fost și în București în 1924, a vorbit la Fundațiunea „Carol“. Rar am văzut mai multă putere în vorbă de a te face parcă să și pipăi lucrurile spuse. Dar puțini au venit să-l asculte. După 6 ani, îl văd tot așa de îndemânat de a-ți turna duios în suflet, dar bărbătește, gândurile pe care le mărturisește cu adâncă încredințare. Când ele se află în cârmuirea lui, simți că se află nu numai pe mâni bune, ci și pe mâni care nu pot fi înfrânte. În adevăr, acest bărbat e o școală de energie.

Numai privindu-l, simți marea unui suflet, pe care nimic nu-l poate dezarma. E comandantul turnat. I-o citești în ochi.

De unde atâta putere? O fi și din firea lui și din americanismul lui, dar, mai pre sus de toate, din adâncă alipire către Iisus Hristos, pe care-l mărturisește cu ardoare.

Arhim. SCRIBAN.

Atena-Kefissia, 27 Februarie 1930.

A APĂRUT:

CUVÂNTĂRI OCAZIONALE de Prea Sf. Sa Arhiepiscopul GRIGORIE BOTOȘĂNEANU, vicarul Sfintei Mitropolii a Moldovei, cuprinzând mărturiile ale activității sale pastorale de când se află la vicariatul Moldovei.

Prețul 50 Lei, la autor, în Iași.

CĂRȚI, REVISTE, ZIARE

Dieu chez les Soviets.¹⁾ — Catolicismul, totdeauna gata, totdeauna pregătit de a cuceri, nu atâta din mândrie și orgolin, poate nici din ascunse dorinți de proselitism, ci, în rândul întâi, din pricina demnității omenești, dacă ne uităm la încheerea cărții: „La Moscova se dă lupta pentru demnitatea sufletului omenească”, pe care n’avem de ce să n’o dorim biruitoare și de ce să n’o încuviințăm, ne-a dat cartea, admirabila carte a academicianului francez *Georges Goyau*, pe care simțim de a noastră datorie creștină ortodoxă, din punctul de vedere al elitelor omenești, să o rezumăm și să spunem câteva cuvinte asupra ei.

Citim într’o prefață adânc concentrată: Dumnezeu sau Lenin. Trebuie a alege, că Bolșevismul, prin agenții săi cei mai autorizați și deci cei mai îndrăciți, tâlmăcește cuvintele lui Carl Marx: „Religiunea este o chestiune ce privește pe fiecare în parte” în sensul paragrafului 13 din programul leninist: nu se poate să fii leninist și credincios, sau, după cum spune Papa lui Antichrist, Directorul asociației ateilor, Iaroslavski: Acei cari nu se leapădă de Religiune, nu sânt vrednici să fie ai lui Lenin“.

Cartea e împărțită în două părți. Întâia: Năvala judecătorească împotriva lui Dumnezeu, cu 10 capitole.

Întâiul cap., *Religiunea sub jug*, rezumă legiuirile sovietice, cari, în locul Botezului, au statornicit Octombrirea,²⁾ au oprit învățătura sistematică a tuturor religiunilor, pedepsind *cu munca silnică* învățătura religioasă pentru cei mai mici de 19 ani, au lăsat Biserica și obiectele sfinte la cheremul Sovietelor locale, au luat măsuri sigure ca în 10, cel mult 20 de ani, să nu aibă cum, nici de unde mai eși preoți.

Al doilea cap., *Sovietele și ortodoxia*, descrie, în trăsături de maestru, degradarea la care a fost adnsă ortodoxia. Ce-a ajuns Sf. Roma cea de a treia? „Sf. Biserică apostolică, a celei de a III-a Romă, strălucește mai luminos de cât soarele. Donă Rome s’au prăbușit, a treia este în picioare și nu va mai fi a patra Romă“, cum i se spunea Țarului Ioan III. Legătura Bisericii cu Țarismul era o supunere. Din 66 de proverbe rusești cari privesc pe Țar, 39 îl aseamănă cu Dumnezeu. Expune încercările zadarnice ale ortodoxiei ruse de a restaura spiritualitatea unui principiu monarhie în fața dărâmaturilor tronului țarist. Patriarhatul, o provocare pentru Soviete. Înfățișează desbinările uneltite de Soviete.

Seceta din 1929, prilej de a confisca: toate obiectele de aur și de argint, deasemenea pietrele prețioase, a căror lipsă n’ar aduce nici-o atingere deadreptul slujbei dumnezeiești“. În procesul făcut la 8 Preoți și 8 Diaconi din Moskova, Tihon fiind martor al apărării, s’a văzut

1) Ernest Flammarion. Editeur, rue Racine 16 Paris.

2) De ce nu explici ce e asta? De unde vrei ca cititorul să știe? —

nn Preot și un Episcop, depunând împotriva juraților: „Intr'această ortodoxie rusă, pe care Sovietele voiau s'o dărâme, se vor găsi Preoți și Vlădici cari să împace slujirea de fapt a Sovietelor cu slujirea numai cu numele a lui Dumnezeu“.

Cap. III, *Sovietele și ortodoxia cu un subtilu*, Ferămițarea Bisericii. Depunerea lui Tihon, haosul azeului. „Sfata bisericesc oel mai înalt, cu furierii revoluțiunii în Biserică, gruparea Renașterii a Mitropolitului Antonie care, într'un Sinod făcea pe Tihon „acest apostat, acest trădător“, a declarat: „Singura formă de stat care luptă împotriva răului social și care a încercat să înfăptuiască idealul Impărăției lui Dumnezeu“, Sovietele adevă. Acești „Preoți roșii, asemănători vechilor icoane, cari flecăresc asupra harului dumnezeesc și asupra moaștelor“, au depus pe Tihon, au făcut din Krasnițki, fost soldat în armata roșie, „Arhiepiscopul întregii Rusii“. Apoi slugăriaia lui Tihon să scape de caterisire, în sfârșit desmembrarea Bisericii tihoniste, chinurile și supunerea lui Sergiu, acelaia ce e aomn la Moskova omul Sovietelor!).

Cap. IV. Suferințele Bisericii rusești. Roma catolică și suferințele Bisericii ruse. Citează părțile caracteristice dintr'un poem, compus pentru păsămile lni 1928, un fel de canon al Sf. Andrei Cretanul și în care, tânguitor, zugrăvește starea Bisericii rusești, asemănându-o cu viața creștinilor cataombelor. Se termină cu chemarea într'ajutor a Mântuitorului.

„O, Dumnezeescule Păstor al nostru, Tu însuși, călăuzește-ne pe calea cea dreaptă, către pășunea cerească și fă-ne Preoți, după inima Ta, desinteresăți să nu fugă în fața lupilor, gata de a jertfi viața lor pentru suflete. Ei sânt slabi! Dă-le putere, șovăesc! îndreptează-i. Ai milă de noi, cari pățim greu față de Tine și adăpostește-ne, la sânul Tău părintesc“.

Cap. V: *Sângeroasa sf. și marea Vineri a unui Episcop Catolic*, tratează omorul neomenos al Mgr. Budkiewicz, în semn de recunoștință pentru hrana zilnică a celor 160.000 de copii din Moskva dată de Papa Pius XI. Poate că Mgr. Budkiewicz ar fi fost grațiat, dacă Papa ar fi arvunit recunoașterea Sovietelor, statornicind legături diplomatice cu ele, ceea ce n'a făcut.

Cap. VI. *Biserica Romei în luptă cu justiția sovietică*. Ni se pun în față înscenările de procese făcute Preoților catolici, întemnițarea călugărilor și a călugărițelor, deportarea în Siberia pe vreme de iarnă în haine de vară, ale personalităților cu rosturi de căpetenie în Bis. catolică rusă Incheerea: Justiția sovietică e o caricatură de justiție: Rostul ei este să osândească cu orice preț nu să judece cum trebuie.

Cap. VII. *Roma în Moskva*. Destinele unei parohii catolice înfățișează mizeriile făcute Bisericii sf. Ludovic. Mitropolitul Antonie (rus). Președintele comisiei de rechiziționare a obiectelor cultelor, a vroit să ia sf. vase, fiindcă erau de argint: Enoriașii le-au scăpat: Parohienii sf. Ludovic s'au lăsa! fără cafetierele fără ceainicile, fără zaharnițele lor

1) Cât m'am silit să pun limpezime în acest pasagiu, dar Păr. Ionescu ni l-a dat prea încălci și nu am putut alege ceva din el.—Nota A. S.

de argint, fără verighete. Copiii, nu fără să plângă, și-au dat medaliile; până și servitoarele și-au dat cerceii din urechi, cari conțineau două grame de argint". Văzând că nu pot jefui Biserica, au căutat să o lase fără Preoți: pe 2 i-au expulzat, pe al III l-au internat. La Paștile lui 1925, Păr. Neven, ascet, care venia dintr'o mică colonie franco-belgiană dela Don, cu o sutană în sdrențe, desculț pe pământul înghețat, a făcut slujba. A fost nevoe ca Mgr. D'Herbigny să fie hirotonit Episcop de Troia, să se ducă în Rusia sub apărarea ambasadorului francez, să hirotonească în taină Preoți și Episcopi, pentru ca să nu moară Bis. Franțuzilor din Moskva.

Cap. VIII. *Noua tactică sovietică.* Meșteșugul de a nu face mucenici. Sovietele atrag de partea lor pe Vlădicii cu păcate, pe cari apoi îi pun să-și facă de cap pe capul Bisericii. Ei vor să facă din Preoți caraghioși.

"*In dărâmăturile Bisericii ortodoxe, mai ales în cea tik-honistă, sânt caractere pe care nu le poți birui, țării pe cari nu le poți supune, virtuți morale greu de înfrâni*", de aceea, încearcă totul și de toate. Preoții sânt arestați pe stradă, furați noaptea din pat, îngroziți să dea declarație împotriva Poloniei că e vrăjmașa Sovietelor, împotriva năzuințelor imperialiste ale Apusului și să comunice cu Roma numai prin Comisariatul treburilor din afară: „Bestii aceasteia, oare este Preotul, trebuie să-i smulgi ghiarele și dinții și, la nevoie, să-l omori“ Să-l omori, numai nu cu violență.

Cap. IX. *Calvarul Preoților și dărâmarea Bisericilor* ne zugrăvește, după însemnările unui Preot, deportat în Siberia, grozăviile la cari sânt supuși Preoții. Citând pe calugărul Damaskin dela începutul veacului XVII, zugrăvește mizeriile Mănăstirii Solovețk, apoi dărâmarea Bisericilor: a acelor 3 luminători, a sf. Nicolae, a Nașterii, a sf. Parascheva. În Rusia sovietică s'a introdus un fel nou de a muri, pe nesimțite, și în ce privește pe Preoți și în ce privește Bisericile.

În cap. X., *Cum sânt lăsați Preoții și Dumnezeu pe drumuri*, oțim că Sovietele urmăresc să desguste pe Preot ori de misiunea sa ori de viață. Nu i se îngăduie să închirieze o casă. Dacă își închiriază dela alt chiriaș lucrător, care plătește Statului chiria după un tarif prielnic, Preotul trebuie să-și plătiască odăița după tariful nelucrătorilor. Nu numai că-i lasă pe drumuri, îi și omoară pe ascuns. Ca să răpească Bisericile slujbei *D-zeești*, Sovietele pun pe ai lor să le ceară pentru alte trebuințe. Averele toată e a statului, statul e al lor, le dă Bisericile.

Ca să mai potolească groaza ce o pricinuește zugrăvirea atâtor tâlhării, sfârșește cu o scrisoare de vitejie mucenicească, de încredere și nădejde a deportatului Mgr. Sloskan: „Am deprins, acuma, să iubesc pe toți oamenii, pe toți, fără deosebire, chiar pe aceia cari nu sânt vrednici, pentrucă sânt cei mai nenorociți dintre toți“.

Partea II. Năvala intelectuală împotriva lui Dumnezeu.

Cap. I. *Pedagogia răului.* Citim: Dacă ar putea, ar învăli cerurile, pentruca pământul să nu mai aibă nicio nădejde. În Sovietia, Hristos o un nepotit. Pretutindeni numai portretul lui Marx și al lui Lenin. Se încearcă o nouă tălmăcire a astronomiei, nici știința nu le

convine, fiindcă nu ține la lupta de clasă. Morala sovietică: „frâu liber tuturor pornirilor, numai acesta e mijlocul de a ne ridica de-asupra nivelului capitalist“. Au ajuns la chilia prietenilor copiilor, un muzeu secret unde copiii învață de toate.

Cap. II. *Marea milă de mame*, ne face cunoștință cu Abecenul comunismului, după care școala trebuie să fie o armată de formațiune și de propagandă comunistă, înlăturând cu totul Biserica și familia. Dreptul taților și al mamelor asupra educațiunii copiilor din punct de vedere socialist nu are niciun temei. Dacă părinții nu mai au grija copiilor, se liberează puterile de producție și se nimicește înrăurirea religioasă din căminul familiei. Copiii sânt dați pe mâna Profesorilor cari-i învață ateismul și să le fie rușine de a fi creștini, de a se ruga, de a se duce la Biserică. Se aduce mărturia Profesorului de universitate Sarolea din Edinburg. Sacrilegiile actorilor sovietici față de Buvăstire, de sfinți.

Facem, în cap. III, cunoștință cu „ziarul unui școlar“, tip al școlii sovietice, mai răsărit și deci mai interesant. Din istorie se învață numai sbuciumările proletariatului și treptele existenței lui Lenin. Lucrătorii și lucrătoarele școlari trebuie, mai ales între 14-16 ani, să pună temeiul formațiunii politice. La vârsta când se deșteaptă simțurile, amorul nu mai are nici o taină, legile sovietice îngăduie avortul. Costia Riabțev autorul ziarului, desamăgit de Crăciunul roșu, spune că Școala sovietică este o beție de vorbe goale

În cap. IV, „Pământul împotriva cerului, Dumnezeu citat la Tribunal“, citim părțile caracteristice dintr'o piesă de teatru, jucată la Universitatea Smedlov. Un caraghiozlaş în care toți Dumnezeii sânt osândiți la desființare.

În cap. V: „Dumnezeu în caricatură, un document de apostolat sovietic“, este descriasă poza dela începutul cărții. Sânt citate toate pozele porcoase și batjocoritoare. Și totuș: Ioan Zarianov, unul din tarterii Iadului sovietic, geme și crapă de neceaz că: Preoțimea a introdus noi sfinți, noi sărbători pentru tinerima. Episcopii cercetează chiar cele mai depărtate localități, în Biserici cântă cei mai buni cântăreți: Preoții se duc în familii și mai ales în locuințele colective.

Vorbesc prestutindenii de Religioane, în piață, în tramvai. Sute de milioane de ruble se cheltuiesc pentru Biserici. Sovietele fac socoteala acestor cheltueli; clădirea a 50 de fabrici de conserve, 15 fabrici de hârtie, 10.000 de tractoare, de aceea: „Copeica lucrătorului nici Preotului, nici lui Dumnezeu, ei întregului popor lucrător și țaran“.

În cap. VI, „Neizbânda Liturgiilor sovietice“, e vorba de alaiuri pascale, un fel de carnaval, de un fel de Liturghii de club, de seratele religioase. Radio apoi trimite în cele mai depărtate colțuri ale Sovietiilor conferințe atee privitoare la toate subiectele religioase, așa că Zarianov are de ce spune: „Sântem mult mai bogați ca Papii în ce privește mijloacele de propagandă“. Dar lumea fuge dela club la Biserică. Congresul corespondenților ziarului „Ateul“ desvăluie neisbânzile Ateismului. Femeile din Ucraina sânt pe față împotriva Bolșevismului. În propagandă nu este unitate de vederi.

Cap VII, „Impotrivirea spirituală și conștiința populară“. Deși

Bolșevicii au făcut muzeu din Biserica Mântuitorului din Moscva, lumea, tot ca la Biserică, se pune în genunchi. Peregrinările la Mănăstirea catacombelor de lângă Kiev, n-au încetat. Cele 612 icoane făcătoare de minuni ale Maicii Domnului sânt într'aceeaș cinste. Filosofia sovietică n'a putut birui subconștientul religios al masselor. Rușii, prin firea lor, sânt cum a scris Berdiaev, cugetători și scriitori, peregrini în căutarea adevărului. Tătari musulmani au ucis pe agenții sovietici cari aveau gust să le turbure slujba Dumnezeiască.

În Moskva, din 615 elevi ai școalelor sovietice, 42⁰/₀ au mărturisit că ei cred în Dumnezeu, 34⁰/₀ că se duc la Biserică. Fetele în deosebi nu se sfîșe să mstre pe-supraveghetoare: „De ce să-scornească pe călugări? ei calcă pe urmele Mântuitorului“.

„Eu știu puține pagini mai mișcătoare decât aceea a lui Zarianov, din cartea sa „Programul sovietic pentru 1928“. E vorba de un copil căruia părinții săi nu i-au vorbit niciodată de Dumnezeu. La 4 ani, a auzit acest nume plin de taine. Micuțul îl păstra într'un colț al memoriei sale. Venit la Moskva, a văzut Biserici, icoane, oameni rugându-se. El se simți, povestește Zarianov, turburat în lăuntru său și se încredința din ce în ce mai mult de existența lui Dumnezeu. Tatăl său și eu i-am vorbit, i-am adus probe împotriva lui Dumnezeu. Așcuta cu capul plecat, abia răspundea și apoi a fost peste poate să-l dispunem“.

Se cer icoane în atelier și capele lângă fabrici.

În cap. VIII, „Programul sovietic în anul 1929“. Apărarea împotriva Dumnezeirii. La începutul lui 1928, Stalin șmecher, a spus: „Rusia sovietică, n'are deloc de gând să combată credința în Dumnezeu a cetățenilor ei. Nimeni nu se poate lipsi de un ideal. Pentru 5⁰/₀ dintre Ruși, acest ideal e comunismul, pentru ceilalți 95, credința religioasă. Ar fi o absurditate politică și o crimă împotriva principiului sovietic de a pune pe acesta împotriva aceluia“. S'au înfipt în Ukraina: 5 centre antireligioase cu 120.000 de membri, cursuri antireligioase cu 15.000 de auditori, 792 seminariști atei, 137 conferințe în 1927. Dar ziarul Asociației Ateilor scade dela 8000 de numere, la 3000. Se înmulțesc în schimb broșurile religioase.

În Mai 1928, Ateli adunați la Moskva își mărturisesc neizbănda. Au mobilizat arta și estetica, specialiști antireligioși: 1164 de foi antireligioase, 40 de numere literatură populară, 21 de numere metodologie propagandistă, manuale pentru soldații roșii, pentru școli, o literatură atee pe temeiul științelor naturale, o crestomație: Noi ateii, două albume atee, o istorie a Religioniilor, o istorie a începuturilor Creștinismului împrumutată din literatura antireligioasă a „treinătății“.

Prigonirile împotriva sfintei Scripturi. S'a pretins ca orice carte religioasă să fie oprit de a se tipări.

Cap. IX, „Criza de munițiuni“, Se laudă „că nu-i departe vremea când credincioșii și aceia cari nădăjduesc în Dumnezeu vor fi priviți ca niște moaște ale trecutului, dar din lipsa de hârtie. Ar fi nevoie de 100 000 de kgr. trimestrial Sovietelel deabia pot face rost de 25.000 kilograme.

În cap. X, „Rusia care blestemă și Rusia care crede“, se pune alătura credința răpitoare a poezilor pe cari îi exalta țara lor : O cât de frumoasă ești, țară a lui Vladimir ¹⁾ cu gestul lui Vladimir Lenin, fiul aceluși Ilie Ulianov, un credincios aproape fanatic. La vârsta de 16 ani, și-a smuls cruciulița dela gât, a scuipat-o și a aruncat-o. Lupta între credința în Dumnezeu și ateismul lui Lenin nu este deopotrivă : Dumnezeu va trăi, e firesc, mai mult decât Lenin. Bolșevismul a dărâmat Biserica oficială. Mitropolitul Sergiu nu știe câți sânt cu dânsul din cei 600 de Episcopi cari ar trebui să fie. Știe sigur că sânt 70 deportați sau închiși și 46 puși în retragere. Preoții pun pe Preotesele lor să divorțeze, să pună ipotecă alimentară pe prea puținul ce mai au ca să-l scape de sequestrările fiscoșului. Jacuții păgâni din Siberia sânt întemnițați, dacă de milă dau ceva de mâncare deportaților Preoți ori mireni ortodocși sau catolici. Dar totuși copiii sânt botezați pe sub ascuns. Mărturie se aduc paginile mișcătoare ale fostului căpitan Jurie Bezsinov, traduse franțuzește : Cele 26 de întemnițări ale mele și fuga din Solovski : „În suferințe, în chinuri, în închisori, în deportări, în izba (cocioba) țăranului, spiritul se naște din nou în Rusia. Rusia are nevoie de înțelepciune, de un temei, de o ideologie, de o idee superioară, de o învățătură, învățătura lui Hristos“.

Va veni primăvara, zorile !

Urmează o încheere : Rugăciunea lui Piu XI, care a dat Rusia pe seama sfintei Tereza din Lisieux ; Toți aceia, se spune într'ansa, cari țin acolo credința creștină, sânt zilnic supuși la cele mai grele chinuri. Ei sânt lăsați să moară de foame, bolnavi de moarte, chinuri în zăpadă și în mlaștini înghețate, sub nesfârșite pedepse, în închisori întunecoase unde credincioșii, călugări și călugărițe, Preoți și Episcopi, sânt băgați la un loc cu cei mai greu vinovați.

Ei suferă de ani de zile și mulți au peotluit cu sângele lor credința lor în Hristos.

La 4 Martie 1929, Vecernaia Moscva vestește scoaterea oricărui nelucrător din locuințe. Într'o ședință a Sovietului din Moscova, toți Rușii erau gata să hotărască ca Preoțimea tuturor Bisericilor creștine să fie pofțită să părăsească orașul... S'au oprit însă pentrucă Tătarii și Evreii au declarat că, dacă se vor atinge de Preoții și de Rabinii lor, se vor ivi răscoale.

La Moskva s'a pornit lupta pentru demnitatea sufletului omenesc. Aici se sfârșesc cele 247 pagini, admirabil tipărite, în octavo, a cărții *Dumnezeu în Republica Sovietelor*.

Scrisă pe temeiul celei mai largi documentări, autorul cunoaște, după cât se vede din carte, limba și literatura rusă mireană și bisericăscă, cea contemporană și cea din trecut. Ea înfățișează sufletul sbuciumat, mai ales într'aceste vremuri, al și mai sbuciumatului norod rusesc. Facem cunoștință deplină cu tot sistemul drăcesc al francmazoneriei bolșevice, care urmărește o singură țință, dărâmarea a tot ce

1) Vladimir, Creștinătorul Rușilor, nu blestematul de Vladimir al lului Ilie Ulianov Lenin.

rusec, nobil, generos și sfânt și intronarea celei mai abjecte și nesuferite bătălii.

Oricine citește cartea scrisă cu tot aparatul unei culturi serioase, adânci și mai ales evlavioase, o evlavie de sintetizare morală, câștigă în două feluri, află știri și-și întărește credința. Cartea deși înfățișază nebănuite, neînchipuite grozăvii, însă optimismul seninătății și nu viu eticism chiar o străbate de la un cap până la altul. „Rugăciunea, spune autorul la pag. 238, orice rugăciune este optimistă. Fiindcă e strict documentată, ea n'are pagini întregi de uimiri cucernice. Nici măcar rugăciunea întocmită de comisia pontificală pentru Rusia nu e dată în întregime, dar găsești foarte dese locuri de avânt teologic. Evocarea evlaviei tatălui lui Lenin: Credinciosul de acum 50 de ani, acel Ilia Nicolaievici Ulianov, foarte aplecat către ideea de supranatural, cu mare plăcere recita strofa lui Nekrasov: Mi s'a arătat pe colnic casa lui Dumnezeu și năprasnic am simțit cum, ca un miros de bună mireasmă, mi s'a turnat în suflet copilăreasa credință curată...”

Deși catolic luptător și practicant, autorul nu disprețuește ortodoxia. Vorbește cu milă de dânsa, dar când e vorba s'o prețuiască, nu-i precupește laudele.

Preotul I. IONESCU,
dela Nămăești, Muscel.

LE CATHOLICISME EN ROUMANIE.

Acesta e titlul unui articol publicat în „La Vie Intellectuelle”, din Septembrie trecut, unde autorul, sub semnătura de *Fr. M.-H. Lavocat O. P.*, completează cu injurii, la adresa Bisericii române-ortodoxe, articolul lui *R. P. Pierre Delathre*, *Le catholicisme dans la Grande Roumanie*, publicat în *Le Correspondant*, din 10 Mai 1929.

Autorul e preocupat nu numai de chestiunea religioasă, ci mai ales de chestiunea politică. Din prima frază ce-i scapă ca un oftat, îi cunoaștem naționalitatea, cum și sentimentele sale, atât față de Statul, cât și față de Biserica română. „Tratatele care diminueau teritoriul austriac au mărit contrastul, în mod considerabil teritoriul român. La Moldova și Valahia, constituind vechea Românie, s'au adăugat Basarabia luată dela Rusia, Transilvania, provincie ungurească de mai mult de o mie de ani, plus o lată fâșie a comitatelor ungurești, în special Banatul de Temesvar, în sfârșit jumătate din Bucovina, provincie austriacă până în 1918”.

(Regretăm că autorul a uitat să ne spună și de când această provincie e austriacă).

„Care este în noul stat, situația Bisericii catolice? Diferite publicații spun că e avantajoasă, cu tendințe de a se îmbunătăți și mai mult. De fapt, ea este departe de a fi astfel”. Și atunci autorul ne-o spune sus și tare:

„Adevărul este că în România catholicismul suferă o persecuție organizată, oficială, ascunsă și cu atât mai periculoasă, cu cât ea se pretinde sub aparente sunete de respect și considerațiune”.

Și după ce arată că e greu a explica această situație complicată, autorul vrem să ne arate „care e cauza acestei persecuții”

„Două Biserici se ciocnesc în România: Biserica greacă orientală sau ortodoxă (11 610.400 de credincioși) și Biserica română catolică, de rit latin și grec (2.257.000 de credincioși) Singure Bisericele greacă ortodoxă și catolică sunt „Biserici“ și constituiesc cele „două Biserici române“. Biserica catolică latină n'are decât titlul de „cult“. În plus, în timp ce Biserica greacă ortodoxă este „Biserica dominantă în Stat“, Biserica grea ă-catolică, are numai precădere asupra celorlalte culte“

N'ar pofți oare autorul să fie invers?

Dar să spicuiam mai departe.

„Liberă și bogată, dotată de o cultură morală și intelectuală foarte superioară, Biserica catolică latină și greacă, a teritoriilor anexate se presenta deci în 1919 vechiului regat al României ca o valoare socială și religioasă; nu trebuia mai mult pentru a deslănțui invidia unui cesaropapism oriental amețit de victorie. Cum nu se putea ridica la aceiași înălțime decât după un timp îndelungat, era mai puțin anevaios a înjosi rivala“.

Ați înțelege care-i situația Bisericii catolice în România și ați înțeles mai ales pentru ce această Biserică e persecutată în mod oficial?!

„Indată ce funcționarii români sunt stabiliți aici, opera începu. Mai întâi atacă pe uniți. Invitațiile grăbite din primele ore rămânând infructuoase, se zicea că printre cei 1.200.000 de uniți, singură clasa cultă e în legătură cu Roma și că clerul nu reține pe credincioșii săi în lațurile Romii, decât prin teroare.“

Trebuia deci ca acești frați de rasă să fie liberați de o astfel de tiranie.

Somații episcopilor uniți de a se uni cu Biserica de Stat, dragonade sprijinind măsuri administrative, violente campanii de presă, interzicerea ofițerilor și sub-ofițerilor din armata română de a se căsători cu tineră uniata, interzicere de a construi biserici uniata, mai ales în București, în sfârșit Legea cultelor, încredințând administrațiilor civile grija de a elibera certificate de „convertire“ *apostaților*, din fericie puțin numeroși, toate măsurile sunt bune și protestările repetate ale episcopilor și Românilor uniți nu servesc la nimic“.

Observați, vă rog, între altele, pe cine numește autorul apostată. Nu pe acei cari, rămânând ortodocși până la 1700, s'au unit la această dată cu Roma, ci pe acei cari, recunoscând greșala de acum 200 de ani, trec din nou la ortodocsie.

„Dacă persecuția s'a micșorat simțitor dela ajungerea la putere a președintelui Maniu, uniata convins, uniții ar putea plăti scump umilința de a fi trebuit să scurgă la unul de ai lor în (întâmplările) răspântiile grele. Prin soarta uniților, Români de rasă se poate bănui soarta catolicilor latini, aproape toți străini și mai ales Unguri.“

În numele legii agrare (30 Iulie 1921), se sechestrează bunurile Bisericii¹⁾, în special cele ale Ordinilor religioase, și declară toate școlile bunuri de Stat. Clerul catolic va fi plătit de către guvern.

1) Cari nu erau însă decât date în folosința Bisericii de către Statul Austro-Ungar, dar pe cari bunuri Statul român le-a plătit Bisericii, al cărui reprezentant plânge în lața noastră.

Cu toate obligațiile impuse prin tratate și constituția română, se reduce numărul școalelor ungurești, refuzându-li-se sprijinul Statului: „Ungurii ne dispunând de mijloace suficiente, școalele vor dispărea încetul cu încetul“.

Nu se închină în mod brutal școlile confesionale, însă se declară învățământul ca monopol de Stat, drepturile de administrație, de direcție, de inspecție revine Statului“.

Mai departe constată cu durere autorul ce se socotește dator să ne spună, că „În sfârșit se înmulțesc școalele române ortodoxe la exces, cu riscul de a pune ca profesori, niște incapabili: telegrafști, factori poștali, „anciens popes“, moașe. Și ortodocșii cultivați, chiar membrii guvernului, sunt primii a recunoaște falimentul școlii oficiale.“

Guvernul în interesul ¹⁾ regatului a încercat de a semna un concordat cu Sf. Scaun. Însă „contra acestui concordat toată Biserica ortodoxă s'a deslănțuit“ și semnarea unui concordat ca acela pe care îl propune guvernul, ar desăvâși robia Bisericii catolice. De asemenea episcopii catolici de amândouă riturile au protestat în mod public contra acestui proiect. Că acest concordat e o campanie de opresiune îndreptată contra catolicismului, e ca dovadă, libertatea lăsată cultelor și școalelor protestante. „De secole întregi, de când Biserica schismatică trăește confundată cu neamul românesc, tradițiile orientale au pătruns într'atâta în poporul român, că nu mai e de acum nici o speranță de a-l vedea reîntors la catolicism“.

Iată durerea bunilor noștri ocrotitori, binevoitori, durere și imaginație bolnavă, de care, cu toată compătimirea ce o ai față de acești oameni, trebuie totuși să răzi cu hohote, când visează nu numai că ne vom întoarce spre Roma, dar că am și fost cândva ai ei și că mai târziu ne-am îndepărtat. Să ne întoarcem însă spre autorul nostru, căruia îi cer scuze că l'am întrerupt cu această paranteză, tocmai în mijlocul frazei, tocmai când visa, vreau să scriu când spunea mai frumos: „schisma se simte aici plutind în aer, cum în altă parte huzismul sau luteranismul“.

Se dovedește mult unirea Bisericilor, nu prin reîntoarcerea Bisericilor ortodoxe la unitatea romană, ci prin unirea tuturor bisericilor orientale sub cârja Patriarhului de București, prin absorbirea unițiilor și latinilor. Mentalitate orientală și cesaro-papistă, visuri de mărire exasperate de victorie, pătrundere profundă de schismă au adus România a se crede chemată a succeda Rusiei, ca moștenitoare a misiunii religioase. „Constantinopolului și Moscovei îi urmează Bucureștiul; României îi revine onoarea de a fi capul creștinătății orientale“. Pentru România Mare ca și pentru Marea Rusie de ieri, schisma este o armă de politică mondială; ei îi atribuie o misiune, ei îi creiază drepturi, ei i se deschid imense perspective.

Niciodată Biserica ortodoxă nu va renunța nici la privilegiile, nici la pretențiile sale. Așa se explică cum acest popor de rasă, de

1) De aceea Sf. Scaun de 10 ani încearcă încheierea acestui concordat ce nu s'a putut realiza decât sub guvernul actual, că era interesul regatului! De aceea a trimis pe răposatul Mgr. Dubois la București!

limbă și de cultură latină, persecută Latini și pe uniți, cărora aceștia din urmă le sunt atașați, se leapădă de tradițiile cele mai adevărate și cele mai profunde, pentru a face o politică ortodoxă și orientală, care leagă pe guvernanții săi, la înrudirea cu împărații bizantini și ruși.

Față de bazaconiile debitate de onorabilul autor al articolului ce am revăzut, o persoană serioasă nu s'ar socoti obligată a răspunde.

Cineva însă ar face un real serviciu Țării ce a făcut însemnate sacrificii cu acești persecutați, lovind în demnitatea Bisericii naționale prin protejarea lor; ar face un bine acestei Biserici naționale ce a suferit să fie umilită prin inegalitate de tratament față de Biserica Latină, numai în scopul unic ca atât ea, cât și Statul român să fie în armonie cu toți frații Uniți; dar cineva ar face mai ales un mare serviciu opiniei publice apusene, arătând cu date, cu cifre, adevărata situație a Bisericii catolice în România, pe care oamenii serioși voese să o cunoască.

GH. D. BUSUIOC,
Strassburg.

TRIUMFUL ORTODOXIEI LA ARAD. Actele și debaterile Adunării Eparhiale din Eparhia ortodoxă a Aradului, sesiunea extraordinară din anul 1929, când s'au comemorat o sută de ani dela așezarea celui dintâiu episcop român NESTOR IOANOVICI în scaunul episcopesc al Aradului. Arad, Tiparul Tipografiei Diecezane, 1929. Prețul 100 de lei.

Câte fapte însemnate nu trec uitate și nu rămâne mai nimic din ele în amintirea noastră! Ia să se apuce cineva să-și aducă aminte ce pomeniri s'au făcut câteva luni în urmă, ce articole lungi la ziar vestean lumii de cutare fapt care trebuia să stea în gândul tuturor! După mișcarea vie a unei clipe, ai fi crezut că ceiace se prăznuia, ceiace se pomenea cu mare însuflețire înaintea ochilor obștii, rămâne întipărit pe totdeauna în mintea ei. Și cu toate acestea trec săptămâni după săptămâni, și alte fapte trec în rândul întâi al gândurilor noastre și ceiace era mai nainte atât de viu, treptat treptat se șterge și mai se uită. Dacă, întâmplător, îți străbat cumva prin minte gânduri despre ce a fost, despre ce s'a vorbit, mai-mai trebuie să te încordezi ca să-ți aduci aminte. Îți dai seama ce slabă este amintirea omenească și câte fapte nouă vin să se îngheșue peste altele vechi, oricât de însemnate, și să le îneece sub apăsarea lor.

Aceasta e o slăbiciune și o durere a noastră, pentru că sunt fapte care n'ar trebui să se șteargă din minte. Și cu toate acestea se șterg. Dacă însă cu un singur fapt e așa, ia siliți-vă să vă amintiți câte s'au petrecut în curgerea unui an! Luați un șir de gânduri și puneți-vă la osteneală să vă aduceți aminte ce s'a întâmplat mai de seamă în cutare ramură de lucru, de pildă, în viața Bisericii noastre, și veți vedea câte fapte vă scapă. Ia amintiți-vă, de pildă, despre vestita cuvântare a Patriarhului în Mai trecut, cu prilejul serbărilor dela Alba-Iulia, cu-

vântare de care s'a vorbit mult, de care s'a scris, ca despre o strălucită bucată de vorbire, cuvântare pe care am tipărit-o și noi aici.

Ei, vă mai amintiți ceva? De unde? mîntea te lasă în drum și cu greu vă aduceți aminte. Noi, avînd nevoie să scriem cronici și șiruri de fapte la o încheiere de an, despre ce s'a petrecut în Biserică, ne-am făcut o disciplină anume în această privință și ne dăm seama ce greu este să te lupți cu uitarea, ce neadormită împospătare a faptelor trebuie să-ți faci, ca să nu-ți scape uitare sau cutare fapt. Și la urmă, tot găsești că, iată, am mai uitat pe ceia și n'am pus-o pe cealaltă. Mai cu seamă noi ne dăm seamă de aceasta fiindcă ne luptăm cu această meteahnă a omului pe fiecare zi. Ce să-i faci? neputință omenească! lut și ciolane, iar nu numai duh neadormit!

Dacă este așa, ce folos este că fapte însemnate, care au fost la o bucată de vreme în trecut, să-ți fie scoase din nou la iveală, pentruca să-ți poți împospăta toată viața și seninul lor! Câtă inimă a pus Prea Sf. Episcop Grigorie al Aradului, ca să facă o vrednică pomenire, la împlinirea a o sută de ani dela așezarea celui dintâi episcop român în scaunul vlădicesc al Aradului! Ce vestire de mai nainte! câte poftiri la felurite obraze, ce pregătiri, pentruca pomenirea să fie mai mișcătoare și să lase mai adânci urme în suflete! Și când a venit ziua prăznuirii, ea s'a făcut cu mare desfășurare de orânduiri, cu oaspeți de seamă care au sosit la Arad, cu cuvinte de departe, de caldă urare, dela cei care nu putuseră veni! Ce lungi coloane s'au tipărit la ziare pentru acel prilej! Ce viu a fost pusă fapta aceasta a Episcopului Aradului în fața românimii întregi! Ai fi crezut că rămâne un fapt statornic al minții noastre și nu se mai uită. Și merita să se ție minte, fiindcă au fost scoase la iveală amintiri de toată vrednicia pentru neamul nostru și pentru toată ortodoxia. Mie, în deosebi, mi-a plăcut foarte mult și am pomenit aiurea ce mult ne-am ajutat noi cu ierarhia sârbească, încă până a nu avea la Arad episcopi români, ca să putem înfrînge propaganda catolică și uniată. Episcopii sârbi, care au fost peste noi la Arad, oricât au fost ei fiii altui neam decât cel românesc, dar au fost la toată înălțimea ortodoxiei. Au ținut piept tare împotriva catolicismului și și-au făcut către noi datoria lor de frați ortodocși. Cu cât mai sus au fost Sârbii pe atunci decât cei de azi, care au fost apucați de frigurile unui naționalism uciogaș de frați, care e mai mult un șovinism chior ca al Ungurilor și care stârnește vrăjmășii! Sârbii de acum o sută de ani au fost bărbați cu suflete de biserică, pe care grăitorii despre vremurile de atunci i-au pomenit cu cinste și cu mulțămire din partea neamului românesc, pentru cele ce au făcut ei în folosul nostru acum o sută și mai bine de ani în trecut. Despre aceste lucruri s'a pomenit în Arad, cu prilejul serbării, le-am pomenit și noi aici, ca date care nu trebuie să se uite și au fost pomenite și mai nainte foarte pe larg într-o carte de care trebuie să se scrie: *Propaganda catolică austriacă împotriva Bisericii ort. române din Bucovina* de Dr. Simeon Reli, un tânăr și harnic preot din Cernăuți, carte edită în 1928 în Cernăuți și în care nu aduc aceleași dovezi, cași cele pomenite cu prilejul serbării dela Arad.

În această privință, noi datori suntem să ne îmborspățăm șiruri de fapte, cu care ortodocșii și-au stat în ajutor unii altora în trecut, ca vremuri de vie frăție a noastră și în care nu ne-am scos ochii că năii vorbim o limbă, iar alții alta. Pentru scoaterea la iveală a unor astfel de fapte, datorim mulțămire vie Părintelui Dr. *Ciuhandu*. Dacă nu ar fi fost și alte laturi frumoase ale ei, dar pentru simțul nostru de ortodocși, serbarea dela Arad ne-a plăcut că a scos puternic la iveală acest fapt.

Dar câți din ceice au citat la ziar astfel de pomeniri, pe vremea serbărilor dela Arad, își mai aduc aminte de aceste amănunte? Cine mai știe data când serbarea s'a ținut? că a fost la Sf. Dumitru 1929? Cine își mai aduce aminte ce a fost la cellalt Sf. Dumitru dela 1928, când țara a fost cutremurată de marea nenorocire de cale ferată dela Slatina? Oh! se șterg amintirile și nu știm cu ce fire ale judecării să le mai prindem ca să nu le scăpăm!

De aceia, la întrebarea de mai sus, credem că puțini vor răspunde că-și aduc aminte. Iată fapte de care ai nevoie ca să te slujești de ele la tratări, la discuțiuni și care, plutind o clipă în zarea luminoasă a gândurilor, trec iute peste linia ei și nu le mai știi.

Tot așa fapte frumoase despre ce a făcut ortodoxia dela Dunăre la frații de peste Carpați, entreierările călugărilor noștri cu traista de cărți peste munți au fost dovezi luminoase în cuvântarea Patriarhului din Mai trecut, despre slujba Bisericii noastre peste munți în trecut. Dar își mai aduce aminte cineva ce a spus Patriarhul? Poate că și noi le-am fi nitat, dacă numai le-am fi citit și nu am fi stat aici cu condeiul asupra lor și nu ne-am fi întors la capătul anului asupra lor ca să însemnăm ce s'a petrecut într'un an de zile-

Iată pentru ce pricină sufletești trebuie să fim mulțămitori Prea Sfinției Sale Episcopului Aradului că n'a lăsat să treacă serbarea dela Sf. Dumitru trecut ca un meteor luminos care strălucește o clipă și și apoi se uită, ci a pus să se dea în lumină această carte de 248 de pagini, în formatul nostru, frumos tipărită și bogat împodobită cu chipuri și vederi. Într'insa avem oglindită toată serbarea care a fost, în toate amănuntele ei, cu toate pregătirile, cu toate cuvântările ținute, cu toate scrierile tipărite pentru acel prilej și cu tot ce s'a pomenit în ziare și alte tipărituri în vremea aceia. O clipă atât de frumoasă și care trecea uitată, a fost pusă la lumină, pentruca să rămăie statornic înaintea noastră și să nu se uite. De aceia, găsind acest lucru atât de vrednic și meritos, noi, n'am putut să rămănem la scurta înștiințare cu care ni s'a trimes cartea, ca să aște cititorii de ea, ci ne-am simțit datori să facem aceste lungi dezvoltări. Cititorii trebuie să știe că au în această carte îmborspățări de fapte și amăunute care trebuie să stea în muntea noastră totdeauna, pentrucă ele ne sunt în mână o armă întru apărarea ortodoxiei noastre. Afară de aceasta, ei vor gusta cu plăcere cuvântările care s'au ținut, se vor înviora cu duhul și se vor ospăta din belșug sufletește. De aceia să prime-asof, cu toată dragostea, cartea care nu e scumpă, pentru prețul de 100 de lei, față de cuprinsul și podoba ei. Se cere la Librăria Dieco-zană din Arad.

CUVÂNTUL PAROHIEI, foaie de învățătură creștinească a Centrului parohial „Cernătești“, jud. Dolj, Anul 3, Nr. 1—3, Ianuarie—Martie, 1930.

Știu că primeam odată o revistă cu numele *Cuvântul parohiei*, dar de mult n'am mai auzit de ea. Și apoi au răsărit acum atâtea reviste cu nume în care se amestecă cuvântul „parohie“ (*Buletinul parohiei*; *Curierul parohiei*; *Foaia parohiei*, că le perzi șirul). Iată însă că de curând ne veni iar revista cu vechiul nume: *Cuvântul parohiei*. E o revistă nouă? e revista veche? a tot eșit la iveală și n'am mai știut noi de ea? iese acum alta sub acest nume?

Nu e tot vechea revistă, dar venită din nou pe lume după o lungă lipsă. Avem înaintea trei numere ale ei și, din cel dintâi număr, sub iscălitura Părintelui *Alex. Gregorian*, aflăm că revista și-a început eșirea în lume acum trei ani și că acum iese iar, fiindcă oamenii, după un an bun, pot să cheltuiască și cu hrana pentru suflet. Zicem și noi că nu vor da degeaba cei 40 de lei ai abonamentului, fiindcă revista cuprinde povestiri și învățături foarte potrivite pentru lumea satelor.

Păr. *Filip Popescu* (să fie fostul meu școlar dela Seminarul Central?) s'a deprins bine cu scrisul împotriva sectanților. În fiecare număr are bucăți cioplite frumos, cu materia bine pusă pentru mintea oamenilor și cu dovezi bine alese. Seamănă, în chipul său de a scrie, cu Păr. *Gheorghe Savin* din *Jorăști*, Covurlui, care tot așa are o bucată de clănțăneală cu sectanții „Pe linia nouă“, adică o ședere la vorbă cu ei pe linia ferată Galați-Bârlad. Tot frumos scrie și Păr. *Al. Gregorian-Scăești*, fie despre rugăciune, fie despre post, fie despre altele, punând lucrurile în înțelesul cel drept și pe făgașul creștinesc. Ca semn bun, găsim și colaborare de învățători, ceiace e un lucru frumos cu privire la frăția care trebuie să domnească între frunții satelor. Deci revista face o plăcută întipărire și o credem o bună treacaltă de lucru. Dar stăm și ne întrebăm: Oare cu atâtea silințe risipite, cu foi sau cărțile subțiratece și fără mare răsnet, ajungem la vreun capăt? Acești preoți, care se ostenește, au ei destui cititori? Cu să scoți o revistă în 400—500 de bucăți e prea mare osteneală pentru atâtea. De ce nu s'ar folosi tipărițile mai răspândite, cum este *Lumina Satelor*? De ce să mai fac eu, când am lucrul deagata și atât de bun? Treaba acum e pe specializare. De ce să mai muncesc cu pe lucruri care se găsește ușor și când pot să-mi economisesc vremea pentru altele? Nu e un lucru bun să mă las de păstorie și să mă apuc de scriitorie. Păstoria e mai mare ca scriitoria. Numai când sunt trebuințe locale, care trebuie să-și aibă tratarea lor deosebită și care nu se găsește destul de adânc descusute aiurea, atunci da, face să-mi am locușii mei. De pildă, dacă aș fi într'un ținut unde oamenii care muncesc în adâncimile pământului cu scoșul cărbunilor ori a altor materiale ori în lumea apelor, a porturilor, cu încărcări și descărcări, cu oameni unde, după felul deosebit al trebilor, viața și gusturile iau altă înfățișare, — da, acolo face să scot și tipăritură de altfel, fiindcă lucrul nu găsește lucrurile așa cum îmi trebuie mie.

Oare așa să fie treburile la Părinții *Filip Popescu* și *A. Gregorian*? Nu știu; să răspundă singuri!

Dacă însă ar fi să poată avea un mare număr de cititori, de pildă dela 1000 în sus, dacă este chip de nădăjduit că lucrul va crește, da, atunci iar face să aibă foaie anume. Organele mari pot mai mult; pentru acestea face să lucrezi decât să te împrăștii la chițibușuri, care pot fi cinstite și curate, dar să nu aibă destulă putere.

La București iese de curând foaia Părintelui Șerpoianu, *Muncitorul Creștin*, despre care am scris noi aici. Noi o privim cu drag, fiindcă are puterea de trai în ea însăși. Iese în peste 2000 de bucăți într'o singură parohie; ceiace este mare lucru. Deci își are viața ei proprie. Apoi trebuințele din parohia sa, în lumea lucrătorilor dela C. F. R., sunt frământarea unei lumi anume, pentru care merge să fie și o foaie anume.

Noi privim îndoielnic, când întâlnim foile mici și ne zicem: de ce oare aceste silințe nu merg să crească marile foi? Ar fi bine din amândouă părțile. La fața locului s'ar căpăta material mai mult, iar organul mare ar primi și el ajutor. Un organ care ar putea să iasă în 15.000 de bucăți ar avea mijloacele să facă mai bună treabă.

Iată gânduri care ne vin în minte când privim *Cuvântul parohiei* și urăm preoților care se ostenesc cu el să-l facă atât de însemnat și de răspândit, încât să ne facă dovada că el merită să ființeze ca foaie anume. Mai multă grijă la tipărit și la limbă îl va face mai bun. Deși graiul românesc este mulțămitor, scriitorii tot trebuie să-și străjuiască scrisul și mai bine, că tot scapă vorbe ca de alde „adorăm” și altele de acestea, care sunt așa de prisos în lumea satelor! Mai trebuie și scriitori mai mulți. Nr. pe Ianuarie are mult material scris tot de Păr. Filip Popescu. Dar alți scriitori nu sunt? Nevoit a scrie mult, Păr. Filip nu-și lasă parohia în paragină? Bucățile din Scriptură par a fi luate după Cornilescu, că prea sună urât ca limbă.

Pe drumul Patimilor Mântuitorului. Biserica Sfântului Mormânt.

— Aceasta e o cărticică, purtând nr. 1 în „Biblioteca Mormântul Domnului”, scoasă de Păr. *Grivas Cruceanu*, parohul comunii Cernica, Ilfov, cu binecuvântarea Patriarhului *Damianos I* al Ierusalimului. Cărticica, în format mic, are 16 pagini și costă 5 lei. Ne mirăm de Păr. Grivas ce atâta repezeală să scoți cărți când n'ai ce pune în ele? 3 pagini pline sunt furate de 3 chipuri (al Patriarhului Ierusalimului, al Mitropolitului locuitor, al Patriarhului și Arhim. *Kiriakos*); alte 2 jumătăți de pagini luate ou alte 2 chipuri; altă pagină cu planul bisericii Sfântului Mormânt; alte 2 pagini, tabla cuprinsului unei cărți pe care Sf. Sa o are gata de tipar; altă pagină, înșirarea numelor tipăriturilor la care Păr. Grivas scrie, deci treburi care n'au nici în olin, nici în mănecă cu Sf. Mormânt; altă pagină este luată de titlul cărții; alta de informațiuni --- toate acestea luate din cele 16 pagini ale cărticelei. Deci ce mai rămâne pentru cuprinsul cărții? Iată un chip fără temeinicie de a scoate cărți.

Găsim însă o știre bună pe care nu ne ferim de a o pomeni aici: doamna Elisaveta Atanasie din Paris (Păr. Grivas nu spune de e Româncă ori Grecoaică) a venit la Ierusalim și a dat o mare sumă de bani pentru biserica Sfântului Mormânt.

Arhim. SOBIBAN.

INSEMNĂRI MĂRUNTE

Necăjirea săracilor. — Am mai scris-o noi și în altă parte și trebuie s'o pomenim și aci: Nu trebuie să se dea înaintea săracilor priveriștea traiului bun și al vieții din larg a celor bogați, pentru că amărâm pe săraci și-i întărâtăm. Omul, fără să vrea, zice: Vai de traiul meu și uite cum trăesc bogații!

Dacă voim ca lumea să nu se facă bolșevică, trebuie să le dăm pilda cumpătării în toate. E o nemernicie, în vremea jalei tuturor, unora să nu le pese și să zburde în văzul lumii întregi. Nu se cuvine să se facă petreceri la vreme când simțirea obștească trece prin jale. Te doare când unii pun la cale chefuri în Săptămâna Patimilor. Cu toate acestea astfel lucruri se întâmplă. În ziua când se înmormânta Regele Ferdinand, o nuntă mare cu chef în stradă se făcea în Câmpina. Noi am scris atunci despre lucrul acesta. Ca o dovedire că nu trebuie să se aducă jigniri simțului mulțimii necăjite, avem un fapt pe care-l citim în *Dimineața* dela 7 Aprilie și dela care ne-am luat îndemn de a scrie acestea. Citim acolo că la Ministeriul Muncii, în Bulevardul Elisabeta din București, se aflau pâlcuri de văduve de război care cereau ajutoare. Dar ele erau tot amânate, fiindcă „nu sunt fonduri“. Vineri, la 4 Aprilie însă, vreo sută de femei s'au apucat să facă zarvă mare și au dat năvală să intre în minister, când au aflat că un automobil de mare lux, care stătea oprit sub o fereastră a Ministerului, era pus la folosința subsecretarului de Stat al Ministerului. Nepotrivirea dintre sărăcia lor a umplut de scârbă pe bietele femei și le-a făcut să strige. Iată dovedirea celor ce am spus. Dacă e sărăcie, bine, e sărăcie și nu avem ce face. Dar de ce lumea săracă să vadă în ce puf se lăfăiesc alții? Nu trebuie să necăjim pe oameni văzând marea deosebire de trai dintre unii și alții. Iată ce trebuie să intre în capul bogatului, ca să nu ațâțe pe cel sărac tocmai împotriva lui. E totdeauna o primejdie să ai oameni nemulțămiiți, gata a se ridica împotriva altora. E cea mai bună hrană pentru comunism.

Un misionar osândit pentru nevenire la mobilizare.—

Misionarul francez *Chevalier*, care lucrează în India din 1910, întorcându-se de curând în Franța, unde mama sa se afla bolnavă, a fost arestat și dat în judecată de autoritățile militare, fiindcă n'a răspuns la chemarea de mobilizare din vremea marelui război. El însă a slujit în armata engleză, ca preot militar și a fost decorat acolo. Cu toate acestea autoritatea franceză l-a osândit la 8 luni închisoare, fără circumstanțe ușurătoare. Acestea se citesc în *Dimineața* dela 7 Aprilie a. c.

Țara fără divorțuri. — Aceasta este Canada. Acolo nu tribunalele, ci parlamentul dă dezlegare de despărțenie. Acestea

însă se dau foarte greu. În tot anul trecut, n'au fost decât 238 de despărțenii. Atâta însă pare mult, fiindcă, în tot răstimpul dela 1867 până la 1913 inclusiv, nu au fost decât 235 de despărțenii. *Dimineața* dela 7 Aprilie face foarte bine când dă asemenea știri, fiindcă se pun înaintea oamenilor priveliștile vieții rânduite și acestea folosesc mai mult decât alte știri despre fapte stricătoare.

A. S.

Ș T I R I

Mitropolit în călătorie la Locurile Sfinte. — Orânduindu-se la o călătorie la Locurile Sfinte cu prilejul sărbătorilor Paștelui, a plecat și Înalt Prea Sf. Sa Mitropolitul *Nectarie* al Bucovinei, cu vaporul românesc *România*, Duminică, 13 Aprilie a. c., din portul Constanța. Înalt Prea Sf. Sa va sta acolo în toată vremea Sfințelor Sărbători ale Învierii. După I. P. S. Mitropolit *Nicolae* dela Sibiu și după călătoria Înalt Prea Sfințitului Patriarh, I. P. S. *Nectarie* e al treilea mitropolit român care, în răstimp de 5 ani, se duce la Locurile Sfinte. Fără îndoială că va fi o bucurie pentru necăjiții creștini de acolo că frații lor își mai aduc aminte de dânșii și nici vorbă că astfel de călătorii slujesc a mai întări așezările de acolo. Deci e de dorit ca ele să fie cât mai dese. Trebuie să mulțămim pentru aceasta și d-lui Comandor *Ionescu Johnson*, directorul Serviciului Maritim Român, care a pus la cale această călătorie. E o punere în plăcută lumină și a Serviciului Maritim Român, care e una din cele mai vrednice întocmiri ale slujbelor de Stat românești, și a legăturilor noastre cu Țara Sfântă.

Directorul nostru în concediu. — Prea Sf. Sa Episcopul *Vartolomei* al Râmnicului, directorul acestei reviste, a plecat într'un concediu de două luni în străinătate. În acest timp, va fi înlocuit în slujba de director de Păr. Arhim. *Scriban*.

Episcopul Visarion la drum. — Prea Sf. Sa Episcopul *Visarion* al Hotinului a plecat într'o lungă călătorie în străinătate. În clipa când scriem aceste rânduri, Prea Sf. Sa se află în Algeria. Socotim că va avea multe de povestit și de scris la întoarcere.

Episcop pus la lucrul Bibliei. — Prea Sf. Sa Episcopul *Nicodem*, starețul Sfintei Mănăstiri a Neamțului, cunoscut ca osârduitor pe ogorul tipăriturilor bisericești de când era episcop la Huși și mult înainte, n'a încetat de a lucra și după ce s'a tras în pustnicia dela Neamțu. Ba încă de acolo a lucrat mai mult pe ogorul traducerii și tipăririi Sfintei Scripturi. A tipărit cele 4 Evanghelii, apoi Noul Testament întreg, apoi Psaltirea. A zeasta punându-l

în și mai vie lumină ca înainte, pentru meritele sale de vrednic traducător, fiind acum vorba să se lucreze înainte pentru tipărirea Bibliei, a fost chemat la București, în urma înțelegerii avute între I. P. S. Patriarh și I. P. S. Mitropolit *Pimen*, ca să i se dea în grijă să scoată o nouă edițiune a Psaltirii, în înțelegere și împreună lucrare cu Părinții *G. Galaction* și *V. Radu*, care de asemenea au lucrat în acest ogor.

Buletinul Consiliului Central. — De mult se vorbește că ar fi să apară o revistă a Consiliului Central Bisericesc. O asemenea tipăritură va și apărea, dar nu ca ceva aparte, ci ca parte a acestei reviste căreia i se vor adăoga două coale, în care se vor tipări lucrările Consiliului Central Bisericesc.

Un astfel de buletin este cu totul de trebuință, fiindcă nu se știe în lumea preoților ce se lucrează în înaltul corp bisericesc care este Consiliul Central și nici în Eforia Bisericească, cellalt corp bisericesc, care se află împreună cu Consiliul Central. Se hotărăsc principii, se fac referate, se dau circulări, cu un cuvânt, se iau măsuri, privitoare la cârmuirea Bisericii, de care nu se știe pe calea tiparului. O asemenea lipsă va fi înlăturată de acum înainte, prin tipărirea numitului buletin. El va fi redactat și tipărirea lui privegheată de Păr. Dr. *I. Crăciunescu* membru în Consiliul Central Bisericesc.

Urăm spor la lucru și izbândă.

La 1. Mai a. c., va ieși de sub tipar, sub conducerea d-nei *Sanda I. Mateiu*, revista *Femeea de mâine*. Ea va trata nemărate probleme de interes obștesc, privind, în special, chestiunile religioase, sociale și educative, atât de arzătoare astăzi. Munca d-nei *Mateiu* și pe acest teren va fi un adaos creștinesc în dezlegarea lor. De aceia o recomandăm călduros. Ceice doresc să primească revista dela numărul 1, să se adreseze redacției: București str. Radu-Vodă 24 bis. Abonament anual 120 lei.

BIBLIOGRAFIE

IRENIKON, revistă catolică, prietenoasă către ortodoxie. Iese la lumină în Belgia, *Prieuré d'Amay*. Nr. 1 pe Ianuarie-Februarie are mult material de interes.

Episcopul *Ilie Miniat*, **Despre Sf. Impărtășire**, traducere și prelucrare din rusește de I. P. S. Mitropolit *Gurie* al Basarabiei. Chișinău 1930. Cărticică cu nr. 27 în *Biblioteca Creștinului Drept-credincios*, întemeiată de Mitropolitul *Gurie*, 16 paginuțe. Nu opune prețului.

POȘTA REDACȚIEI

Domnului **Emil Istrati**, Mănăstirea Neamțului.

Am primit cuvântarea și am citit-o. E o lucrare multămitoare, care ar merita să vadă lumina zilei. Dar noi la revistă nu tipărim predici, nici conferințe, fiindcă, după câte se țin, am fi năpădiți de toate părțile să tipărim și nu avem loc. Așa, când se nemerește una cuprinsă în șirul unei serbări sau la vreo mare împrejurare, rostită de vreun Vlădică, tipărim, dar altfel nu. Deci nici pentru a d-voastră nu avem loc. Afară de aceasta, ca să dăm aici o cuvântare, trebuie să fie ceva mai pre sus de lucrările de acest fel. Se scriu multe lucruri de o însemnătate obișnuită, una cași alta. De ce să mai tipărim și noi astfel de lucruri? Când este o noutate în gândire, o frumuseță deosebită în felul de a spune, da, merită să tipărim. Altfel de ce să tipărim lucruri care n'ar fi rele, dar nici grozav de bune? D-Voastră trebuie să fiți un începător. Lucrarea e destul de bună pentru pregătirea d-voastră. E cu putință că veți scrie și mai de temeii în viitor. Dacă scrisul trimes nu-l putem tipări acum, pentru temeii întâi, și apoi pentru al doilea, fiindcă nu pare rodul unei gândiri muncite de mult ou astfel de lucruri, îi pot face loc în altă tipăritură. Scrieți-mi un cuvânt și veți avea mulțămirea s'o vedeți în lumina tiparului. Dar de ce nu mă lămuriiți cine sunteți? Dacă-mi scrieți din Mănăstirea Neamțului, îmi închipui că sunteți monah ori ieromonah ori școlar la fostul seminar. Ziceți oă cele trimise mie au fost ținute ca „pareneză“. Atunci eu stăt mai mult cred oă sunteți cineva care ține de Mănăstirea Neamțului. Dacă este așa, de ce nu arătați prin două rânduri de însușirea pe care o aveți, ca să știu să judec în deplină lămurire despre scrisul cuiu? Ce vrei să știu eu despre „Emil Istrati“? Doar „Emil Istrati“ nu e Emil Costinescu ca să-l pot ști numai după nume. Eu nu pot tipări dela orice necunoscut, așa că fi bun și spune cine ești. Aștept deci răspuns ca să știu ce fac cu manuscriptul.

Părintelui **C. Gr. Lefter**. Parohia *Mărgineni* jud. Neamțului.

Ei, Părinte Leftere, prea îmi cereți multe și Sfințiiile Voastre. Nu ajunge că vă înștiințez despre cărțile bune de cumpărat? Tot eu să vă fac și comenzile și să mă buimăcesc de cap cu rambursuri și contra-rambursuri? Am dat adresa cărții Părintelui *Vasile Gan*. De celelalte, țineți-vă Sfințiiile Voastre și cumpărați-vi-le singuri. Eu nu pot. Dar fiindcă stăm de vorbă, te rog nu mai scrie *a-ți recomandat*, în loc de *ați recomandat*, că așa scriu numai bărbierii, nici *Neamtzu*, în loc de *Neamțu*.

Arhim. SCRIBAN.

C A T A L O G

CĂRȚILE RITUALE, LITERATURA BISERICESCĂ, ICOANE ȘI IMPRIMATE CE SE AFLĂ
 VÂNZARE LA TIP. CARTILOR BISERICEȘTI, STR. PRINCIPATELE-UNITE 60, BUCUREȘTI

VALABIL DELA 1 IANUARIE 1930

Cărți noi de ritual broșate

L E I B.

| | |
|---|-------|
| Antistul Sf. Treimi | 12.— |
| Acatistul | 150.— |
| Antistul Sf. Spiridon | 5.— |
| Postoful | 500.— |
| Aluziunatarul | 200.— |
| Art. de Tedeum | 40.— |
| Clavasierul | 70.— |
| Carte de rugăciuni pentru tot românul | 20.— |
| Calavul mic | 100.— |
| Amnezeștile liturghii | 160.— |
| Anghelea | 400.— |
| Teologie (Molifvenic) | 450.— |
| Liturghia Sf. Ioan Gură de Aur | 35.— |
| Antistul pe luna Ianuarie | 350.— |
| Antistul pe luna Februarie | 300.— |
| Antistul pe luna Aprilie | 275.— |
| Antistul pe luna Maiu | 300.— |
| Antistul pe luna Iunie | 300.— |
| Antistul pe luna Iulie | 380.— |
| Antistul pe luna August | 350.— |
| Antistul pe luna Septembrie | 50.— |
| Antistul pe luna Octombrie | 400.— |
| Antistul pe luna Noembrie | 400.— |
| Antistul pe luna Decembrie | 400.— |
| Antistul Testament, ediția Sf. Mănăstiri Neamtu | 50.— |
| Antistul Mare | 500.— |
| Antistul, Acatistul și viața Sf. Dimitrie | 25.— |
| Antistul și Acatistul Cuv. Paraschiva | 20.— |
| Antistul Sf. Mucenie Haralambie | 15.— |
| Antistul acatistul și viața Sf. Mina | 20.— |
| Antistul | 100.— |
| Antistul | 350.— |
| Antistul Domnului | 20.— |
| Antistul | 25.— |
| Antistul Proscomidiei (tablou) | 20.— |
| Antistul Rădicării Panaghiei | 20.— |
| Antistul Sfințirii Steagului unei Corporații | 10.— |
| Antistul Sfințirii Steagului unei școli de | 10.— |
| Antistul Iacov Bărlădeanu | 10.— |
| Antistul Sf. Biserici | 50.— |
| Antistul Iovlerii | 40.— |
| Antistul Artieresc de Ep. Silvestru Bălănescu | 15.— |
| Antistul Bisericesc | 100.— |

Cărți de rugăciuni

| | |
|--|------|
| Carte de rugăciuni, calitatea II broșată | 7.— |
| Carte de rugăciuni, calitatea II cartonată | 12.— |

Literatură bisericească, broșate

| | |
|---|------|
| Carte de rugăciuni pentru preoții în campania 1916—1918 | 15.— |
| Carte de rugăciuni pentru Năzării 1921 | 15.— |
| Carte de rugăciuni din punct de vedere biblic, ra- | 25.— |
| Carte de rugăciuni moral-practic, de Pr. D. Georgescu | 5.— |
| Carte de rugăciuni teologice (Ierusalim) Române | 30.— |
| Carte de rugăciuni ortodoxă și cultele străine | 40.— |
| Carte de rugăciuni proprii | 75.— |
| Carte de rugăciuni (Legată în pânză) | 10.— |
| Carte de rugăciuni | 60.— |
| Carte de rugăciuni | 75.— |
| Carte de rugăciuni în Istoria Dreptului Bisericesc, de | 75.— |
| Carte de rugăciuni | 50.— |
| Carte de rugăciuni | 50.— |
| Carte de rugăciuni | 70.— |
| Carte de rugăciuni | 60.— |
| Carte de rugăciuni | 45.— |
| Carte de rugăciuni | 50.— |

| | |
|--|-------|
| 61. Cuvântări și predici, idem, ediție pe velină | 150.— |
| 62. Confesiuni și Secte de P. S. Țăbulescu | 120.— |
| 63. Chemări de departe (Predici la Radio), ținute | 120.— |
| de Pr. Toma Chiricuță, Pr. Gh. Comana, Pr. | |
| Marin C. Ionescu, Pr. Manea Popescu | 80.— |
| 64. Evanghelia sau viața și învățătura Domnului | 25.— |
| Iisus Hristos, de Melhisedec | |
| 65. Istoria Bisericească Universală și Statistică | 125.— |
| Bisericească, de Eusebiu Popovici, traducere | 150.— |
| de Atanasie Mironescu, fost Mitropolit Prina- | 120.— |
| mat, vol. I broșată | 200.— |
| Idem vol. II broșată | |
| „ „ III „ | |
| „ „ IV „ | |
| 66. Istoria Bisericească de Sozomen, trad. de I. | 60.— |
| P. S. Josef Gheorghian | |
| 67. Istoria Predicii la Români, de Ep. Dr. Gr. | 50.— |
| Comșa | 4.— |
| 68. Legea Organică a Sf. Sinod | 40.— |
| 69. Mărturisirea Ortodoxă | 5.— |
| 70. Neașe Basarab și Sf. Nifon | 50.— |
| 71. Originea și valoarea istorică a Evangheliei după | |
| 72. Ioan, diacon H. Roventza | 45.— |
| Pe urmele lui Hristos de Pr. Gr. Petrov, trad. | |
| de Episc. Nic. Munteanu | 18.— |
| 73. Sf. Evanghelie dela Matei de Pr. Dr. I. Mihăl- | 5.— |
| cescu | 20.— |
| 74. Studiu despre Ierarhie | |
| 75. Știința și Religia de I. P. S. Josef Gheorghian | 100.— |
| 76. Teologia Dogmatică Ortodoxă, de Silvestru | 70.— |
| Episc. de Canev, trad. de Pr. Negoii, III, IV | |
| la lei 75 = | 150.— |
| Teologia Fundamentală de Pr. Prof. Mihăl- | 100.— |
| cescu, vol. I și II | 100.— |
| 77. Valoarea actuală a Canoanelor de Pr. C. Dron | 70.— |
| 78. „Daruri și adevăruri“ de Pr. C. Dron | 60.— |
| 79. Viața lui Constantin-Vodă Cantemir, de N. | 20.— |
| Iorga | |
| 80. Vrei să fi înțelept? | |

Cărți de muzică bisericească

| | |
|--|-------|
| 82. Catavasier (cartonat) de I. Pop. Pasărea | 100.— |
| 83. Liturghier de strană (cartonat) de I. P. Pasărea | 100.— |
| 84. Anastasimatar, de N. Barcan | 25.— |

Imprimate și registre de contabilitate

| | |
|--|-------|
| 85. Un stat parohial | 3.— |
| 86. Un carnet cu 50 certificate de botez | 50.— |
| 87. Un carnet cu 50 certificate de cununie | 50.— |
| 88. O serie mare de registre de contabilitate compo- | 96.— |
| pusă din: 1 reg. de partizi, 1 reg. plăți, 1 | |
| reg. încasări, 3 bugete, 3 conturi, 5 coperte, | |
| și 2 borderouri | 20.— |
| 89. Un singur registru mare de partizi | 20.— |
| 90. Un singur registru mare de plăți | 20.— |
| 91. Un singur registru mare de încasări | 20.— |
| 92. O serie mică registre de contabilitate compo- | 79.— |
| zită dintr'un reg. mic de partizi, 1 reg. mic de | 15.— |
| plăți, 1 reg. mic de încasări, 3 bugete, 3 | 15.— |
| conturi și 5 coperte | 15.— |
| 93. Un singur registru mic de partizi | 15.— |
| 94. Un singur registru mic de plăți | 15.— |
| 95. Un singur registru mic de încasări | 4.— |
| 96. Un compt | 4.— |
| 97. Un Buget | 1.— |
| 98. Un Borderou | 2.— |
| 99. O copertă (mapă) | 100.— |
| 100. Un registru pentru înscrerea botezătorilor | 100.— |
| 101. Un registru pentru înscrerea căsătoritorilor | 100.— |
| 102. Un reg. pentru înscrerea înmormântătorilor | 75.— |
| 103. Un registru de intrarea bășilor | 75.— |
| 104. Un registru de ieșirea bășilor | 100.— |
| 105. Comitet de expediție | |

**Icoane mari foi volante mărimea 28/40
8,50 lei exemplarul.**

Maica Domnului, Mântuitorul (Iisus Hristos),
Invierea Domnului, Sf. Treime, Sf. Ecaterina,
Sf. Împărați, Sf. Apostoli, Sf. Nicolae, Sf. Trei
Ierarhi, S. Dumitru, Sf. Spiridon, Sf. Ioan Bo-
tezătorul, Sf. Voevozi, Sf. Paraschiva, Sf.
Gheorghe, Botezul Domnului, Buna Vestire,
Adormirea Maicii Domnului.

**Icoane mijlocii, foi volante mărimea 19/28
5 lei exemplarul.**

Sf. Gheorghe, Sfinții Împărați, Maica Dom-
nului, Cuvioasa Paraschiva, Iisus Hristos, Sf.
Ioan Botezătorul, Invierea Domnului, Sfinții
Apostoli, Sf. Ecaterina, Sf. Trei Ierarhi, Buna
Vestire, Botezul Domnului, Sfântul Dumitru,
Sfinții Voevozi, Sfântul Nicolae, Adormirea
Maicii Domnului, Sf. Spiridon și Sf. Treime.

*O serie de icoane prăznicare (12 bucăți pictate
pe lemn, mărimea 35/24, lei 7000.*

O singură icoană lei 700.

Cei patru Evangheliști imprimați pe satin
pentru sfințiri de biserică (seria) prețul lei 100.

**Icoane mijlocii aplicate pe carton mărimea
15/23, 15 lei exemplarul.**

Sfântul Gheorghe, Invierea Domnului, Maica
Domnului, Sfântul Dumitru, Sf. Nicolae, Sfinții

Împărați, Sf. Apostoli, Sf. Voevozi, Sfinții
Trei Ierarhi, Iisus Hristos, Sf. Ioan Botezătorul,
Sf. Ecaterina, Sf. Paraschiva, Buna Vestire,
Botezul Domnului, Adormirea Maicii Dom-
nului, Sf. Spiridon și Sf. Treime.

**Icoane mari, aplicate pe carton mărimea
23/35 30 lei exemplarul.**

Maica Domnului, Iisus Hristos, Invierea
Domnului, Buna Vestire, Botezul Domnului,
Sfânta Treime, Sf. Ecaterina, Sf. Împărați, Sf.
Apostoli, Sf. Nicolae, Sf. Gheorghe, Sf. Trei
Ierarhi, Sf. Dumitru, Sf. Ioan Botezătorul, Sf.
Voevozi, Adormirea Maicii Domnului, Sf.
Spiridon și Sf. Paraschiva.

**Cărți postale cu iconițe în culori, a 2 lei
bucata.**

1) Sf. Gheorghe, 2) Sf. Mihail, 3) Sf. Teodor
Tiron, 4) Sf. Teodor Stratilat, 5) Sf. Nistor,
6) Sf. Mercurie, 7) Buna-Vestire, 8) Botezul
Domnului, 9) Adormirea Maicii Domnului,
10) Sf. Pantelimon, 11) Maica Domnului, 12)
Mântuitorul (Iisus Hristos), 13) Invierea Dom-
nului, 14) Sf. Treime, 15) Sf. Ecaterina, 16)
Sf. Împărați, 17) Sf. Apostoli, 18) Sf. Nicolae,
19) Sf. Trei Ierarhi, 20) Sf. Dumitru, 21) Sf.
Spiridon, 22) Sf. Voevozi, 23) Sf. Paraschiva,
24) Sf. Ioan Botezătorul.

Iconițe Cărți postale aplicate pe carton Lei 6.

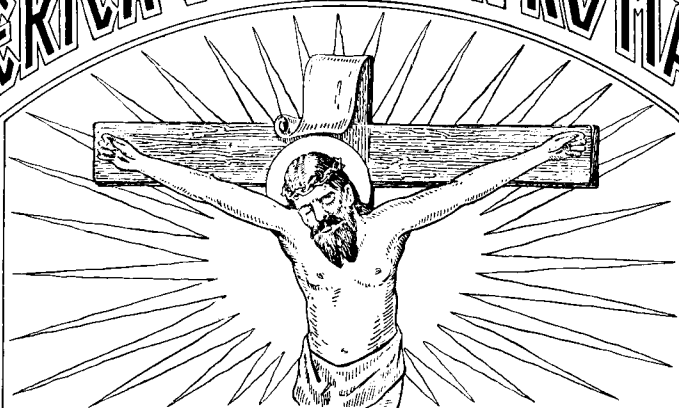
Cărți de ritual legate în piele și pânză, pânză peste tot și pânză și hârtie

| | Piele și pânză | | Pânză peste tot | | Pânză și hârtie | |
|---|----------------|----|-----------------|----|-----------------|----|
| | Lei | B. | Lei | B. | Lei | B. |
| 1. Arhiraiconul . . . | 300,— | | 225,— | | —,— | |
| 2. Aghiazmatarul . . . | 410,— | | 350,— | | 300,— | |
| 3. Apostolul . . . | 770,— | | 680,— | | 650,— | |
| 4. Cartea de Tedeum . . . | 153,— | | 115,— | | 100,— | |
| 5. Cartea de rugăciuni p. tot Românil . . . | —,— | | 80,— | | —,— | |
| 6. Catavasierul . . . | 200,— | | 175,— | | 150,— | |
| 7. Ceaslovul mic . . . | 250,— | | 220,— | | 200,— | |
| 8. Dumnezeștile li- turghii . . . | 310,— | | 280,— | | 250,— | |
| 9. Evhologiu . . . | 710,— | | 650,— | | 590,— | |
| 10. Evanghelia . . . | 820,— | | —,— | | —,— | |
| 11. " In piele peste tot, lei | | | 1300,— | | | |
| 12. Liturghia Sf. Ioan Gură de Aur . . . | 165,— | | 140,— | | 110,— | |
| 13. Istoria Bisericească de Eusebiu Popovici Vol. I. | 225,— | | 200,— | | | |
| Idem " II. | 250,— | | 225,— | | | |
| Idem " III. | 220,— | | 195,— | | | |
| Idem " IV. | 300,— | | —,— | | | |
| 14. Mineiul pe luna Ianuarie . . . | 560,— | | 510,— | | 460,— | |
| 15. Mineiul pe luna Februarie . . . | 560,— | | 510,— | | 460,— | |
| 16. Mineiul pe luna Aprilie . . . | 535,— | | 485,— | | 435,— | |
| 17. Mineiul pe luna Mai . . . | 560,— | | 510,— | | 460,— | |
| 18. Mineiul pe luna Iunie . . . | 560,— | | 510,— | | 460,— | |
| 19. Mineiul pe luna Iulie . . . | 590,— | | 540,— | | 490,— | |
| 20. Mineiul pe luna August . . . | 560,— | | 510,— | | 460,— | |
| 21. Mineiul pe luna Septembrie . . . | 560,— | | 510,— | | 460,— | |
| 22. Mineiul pe luna Octombrie . . . | 610,— | | 560,— | | 510,— | |
| 23. Mineiul pe luna Noiembrie . . . | 610,— | | 560,— | | 510,— | |
| 24. Mineiul pe luna Decembrie . . . | 610,— | | 560,— | | 510,— | |
| 25. Noul Testament, Editura Inst. Biblic ortodox român, tradus de Păr. Grigorie (Gala Galactio) | —,— | | 100,— | | | |
| 26. Octoiul mare . . . | 770,— | | 680,— | | 650,— | |
| 27. Paraclisul sf. D-tru . . . | 138,— | | 100,— | | 80,— | |
| 28. Pentecostarul . . . | 620,— | | 530,— | | 430,— | |
| 29. Prohodul Domnului . . . | 138,— | | 100,— | | 80,— | |
| 30. Psaltirea . . . | 250,— | | 220,— | | 190,— | |
| 31. Panihida . . . | 138,— | | 100,— | | 80,— | |
| 32. Rânduiala Ridicării Panighiei . . . | 138,— | | 100,— | | 80,— | |
| 33. Slujba sfințirii Stea- gului unei Corporații . . . | 90,— | | 80,— | | 60,— | |
| 34. Rând. Sf. Steagului unei școli . . . | 90,— | | 80,— | | 60,— | |
| 35. Sluj. Sf. Bisericii . . . | 190,— | | 160,— | | 130,— | |
| 36. " Invierii . . . | 190,— | | 160,— | | 130,— | |
| 37. Tipicul Bisericesc . . . | 250,— | | 200,— | | 150,— | |

Instrucțiuni de comandă: Orice comandă va fi însoțită de un acconto, urmând ca restul împreună cu speș
de transport să se încaseze prin ramburs.

COMANDA SE POATE REALIZA DOAR ÎN CAZUL ÎN CARE CĂRȚILE SÎN PRETERITELE DIN ACEST CATALOG

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ



REVISTA SFANTULUI
+ SIMOD +

CUPRINSUL

| | |
|--|-------------------------------|
| Idela de Dumnezeu în filosofia lui Descartes | Prof. Ioan Gh. Savin |
| Imnul morții | Pr. N. Hadoroabă |
| Durkheim și sociologia religioasă | Prof. Gh. Țăfu |
| Sfântul Iosif cel non, mitropolitul Timișoarei | Pr. P. Bizerea |
| Despre predică | Inv. Mircea Moreanu |
| De ce venerăm pe Sf. Facioară Maria? | Pr. D. Mangăru |
| Greutățile Bisericii Ortodoxe între străini | Arhim. Scriban |
| A cui e vina? | Prof. Florica Scriban |
| Parte oficială | Consiliul Central Bisericesc |
| Cronica bisericească | Gh. Neagu, Brandabur, SCRIBAN |
| Cărți, reviste, ziare | Arhim. Scriban, etc. |
| Insemnări mărunte, știri | *** |
| Bibliografie | *** |
| Poșta Redacției | *** |

TIPOGRAFIA „CARTILOR BISERICESTI“

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

București.

Seria III. Anul XLVIII. Nr. 5 (590).

Maiu 1930.

Diracțiunea revistei, care și-a dat și-și dă toate silințele pentru a ajuta cu einste și cu folos munca preoțimii românești, roagă, cu toată căldura râvnei sale, pe toți cucernicii Preoți, să binevoiască a-și achita, atât rămășițele din 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, cât și abonamentul pe întreg anul 1928, ca să nu li se mai ceară suma de plată prin rambursul aprobat de Sf. Sinod. Amânarea plății mărește suma de plată și e păcat ca cucernicii Părinți să cheltuiască pe adaosuri care l'ar putea înlătura.

În nădejdea că cucernicii Părinți ai Sfinței noastre Biserici Ortodoxe Române, vor înțelege că un abonament de 100 lei anual, pentru o astfel de revistă, e o sumă prea neînsemnată și că ne vor ascultă, cum și că amânarea trimiterii abonamentului le e mai mult spre pagubă decât spre câștig, așteptăm cu încredere să-i vedem împlinind rugăciunea noastră.

DIRECȚIUNEA.

Ideia de Dumnezeu în filosofia lui Descartes și proba sa ontologică *)

Siguranța existenței lui Dumnezeu este de fapt „punctul fix⁽¹⁾” pe care Descartes îl caută și pe care el își clădește certitudinea, ca și întreg sistemul său filosofic. Formal însă, și pentru a prinde toate firele psihologice și logice ale epocii, el pornește dela acel element subiectiv care era: *îndoiala și nesiguranța generală.*

Din „De omnibus dubitandum”, el scoate primul te-meii al siguranței personale, făcând din actul *îndoielii* principiul existenței: „*dubito ergo sum*” — sună cunoscutul dicton al filosofiei sale. „De toate ne putem îndoii, zice Descartes în prima Meditație”, dar deasupra tuturor îndoielilor rămâne faptul că, îndoindu-mă, *cuget și că eu sunt celce cuget și că, cugetând, exist: „cogito ergo sum”* — cum sună al doilea dicton al filosofiei sale²⁾).

*) Vezi „Biserica Ortodoxă Română” pe luna Martie 1930.

1. „Ca și Arhimede, care cerea un singur punct fix pentru a mișca pământul, eu, eu și eu fericit, dacă aș găsi o singură cugetare care să fie sigură și scutită de orice îndoială”. Medit. II.

2. „De toate mă pot îndoii — zice Descartes în prima Meditație — numai de faptul îndoielii nu mă pot îndoii, cum și de faptul că, îndoindu-mă, cuget și deci nici de actul cugetării nu mă pot îndoii... Sensurile înșală adesea, deaceia nici nu ne putem încrede în ele. Visurile ne înșală cu false imagini. Și nici nu găsim crîmpeul care să mă asigure dacă chiar în acest moment visez sau sunt de veghe. Poate că chiar corpurile noastre nu sunt așa precum ni le arată sensurile. Că există

Prin acest procedeu, era cucerit primul criteriu al siguranței existenței. Criteriu *subiectiv* însă. Existența era redusă la jocul liber al cugetării fiecăruia. Trebuia găsit criteriul obiectiv al *adevărului*, care să garanteze pe cel al existenței. Aceasta este tema din a III-a și a IV-a Meditație. „Eu sunt sigur, zice Descartes, la începutul Meditației a III-a, că sunt o ființă cugetătoare: *res cogitans sum*. Inșă nu știu încă care sunt condițiile pe care trebuie să le îndeplinească celelalte acte ale mele pentru a avea cu ele siguranța, *adevărul*. Primul act sigur s'a impus însă prin simplitatea și claritatea sa. De aici pot deduce regula generală că tot ceiace se percep distinct și clar are în sine tăria și siguranța adevărului: „Pro regula generale posse statuere illud omne esse verum quod valde clare et distincte percipio“. Valabilitatea suverană a acestei reguli ar putea fi infirmată totuși de existența unei ființi atot-puternice, care ar ține să mă înșele. *Singură existența unei ființi atot-puternice, dar și atot-perfecte, ar putea exclude și această ultimă posibilitate*. Și deaceia a și trebuit — accentuiază Descartes în Meditația III-a — să fac din problema existenței lui Dumnezeu obiectul central al cercetărilor mele¹⁾.

Deci nu din prejudecăți scolastice și nici din o lașă acomodare față de oficialitatea teologiei catolice a a uns Descartes la postularea ideii de Dumnezeu, după cum cu prea multă insistență, dar tot cu atâta ușurință se afirmă, uneori chiar de cei mai obiectivi dintre cercetătorii istoriei filosofiei²⁾, ci din motive pur teoretice și inerente siste-

n genere o materie extinsă în spațiu, pare să fie lucru neîndoielnic. Inșă nu știm dacă nu cumva sunt jocul unui spirit răutăcios și a tot puternic sau însuși Dumnezeu a întocmit astfel lucrurile ca să mă înșel asupra existenței lor reale, încât, chiar în adunarea lui 2 cu 3 sau la numărarea laturilor unui pătrat, să trag concluzii false“.

1. În spiritul meu eu am ideia că există un Dumnezeu atot-puternic, de care eu am fost creat și făcut astfel cum sunt... Dar de unde știu eu, dacă tot ce există, nu există altfel decât cum îl văd eu? Și dacă Dumnezeu, care e atot bun, n'ar putea să mă înșele, de unde știu eu dacă nu cumva există un geniu rău care caută să mă înșele, iar toate lucrurile exterioare nu sunt decât iluzii și reverii-curse întinse credulității mele?“ Medit I. „Deaceia eu trebuie să examinez ori de câte ori ocazia s'ar ivi, dacă există Dumnezeu și, dacă găsesc că există, să văd dacă el poate să fie un înșelător, căci, fără cunoașterea acestor două adevăruri, eu nu voi putea fi sigur niciodată de ceva“. Medit III.

2. Vezi *Paul Deussen*, op. cit. p. 22-23. vol. II, 3 și *Ueberweg-Heinze*: op. cit. vol. III p. 92. Heinze citează spirituala remarcă a lui Bossuet: „Mr. Descartes a toujours craint d'être noté par l'église, et on lui voit prendre sur cela des pré-

mului său a trebuit să facă din ea ideea centrală a acestui sistem¹). Desigur însă că Descartes e în multe privinți tributar mediului său și implicit scolasticei care exercita încă o puternică influență. A fi contra sau pentru scolastică nu mai însemna însă pe timpul lui Descartes a fi pentru sau contra Bisericii catolice însăși. În sânul teologiei catolice, curente erau variate și adesea opuse. „Îndoita posibilitate a adevărului“, statornicită de Occam și adoptată în parte și de Biserică, îngăduia prezența celor mai îndrăznețe curente, fără a se mai invoca violarea dogmei.

De fapt însă Descartes e tributar în mare măsură, mai mare decât i se acordă în genere, marelui *Augustin* și, în parte, lui *Anselm*. Influența lui Augustin e atât de evidentă, încât a dus până la acea cunoscută acuzație de plagiat²). Indiferent însă dacă această acuzație este îndreptățită, sau nu, este sigur că lui Augustin, mai mult decât lui *Charron* și scepticismului *pyrhonian*, datorește Descartes învingerea îndoielii și ancorarea la țărnul solid al unei prime certitudini³).

Dealtfel, din chiar țelul urmărit de Descartes în analiza actului îndoielii, firul duce mai degrabă către Augustin decât către *Pyrrhon*, fiindcă Descartes nu caută să facă din îndoială un sistem, ci, prin înfrângerea ei, să ajungă spre o certitudine absolută. Această preocupare îl duce și pe urmele argumentului ontologic a lui Anselm, de a cărui influență nu e scutită proba sa ontologică, deși Descartes pretinde de a nu fi cetit nimic, în această privință, la vreunul din înaintașii săi⁴). Asemănarea cu Anselm i-o impută însuși *Caterus*, primul dintre adversarii „Meditațiilor“, și cu care Descartes deschide seria polemicilor sale. *Caterus* îi impută de a fi reluat proba lui Anselm pe care o combătuse deja D'Aquino, la care Descartes răspunde că nu a cunoscut pasajul din D'Aquino și că, chiar

1. „...qui allaient jusqu'à l'excès“. Probabil că Bossuet făcea aluzie la disprețul pe care îl avea pentru Descartes a operei sale „Le Monde“, distrugere pricinuită — se crede — de condamnarea lui Galileo Galilei. Nepublicarea acestei opere de tinerețe a lui Descartes poate să fi avut nu numai motive tactice, ci și autocritice. În „Principes de Descartes“, ajuns la maturitate, publică multe din chestiunile cuprinse în „Le Monde“. Dar nu mai poate fi vorba de „excesivele precauțiuni“ care i se impută.

2. W. Windelband op. cit. p. 327-328.

3. Vezi p. 44 a lucrării noastre, unde s'a desbătut această chestiune.

4. W. Windelband: op. cit. p. 327.

5. Domet de Vorges, Saint Anselm, p. 229.

dacă l-ar fi cunoscut, numele lui Anselm nefiind citat, n'avea de unde să știe de argumentarea acestuia. Răspunsul e cam pueril, fiindcă, chiar dacă în D'Aquino n'ar fi dat de numele lui Anselm, l-ar fi știut totuși din scrierile bunului său prieten și confident Paterul *Merssene*¹).

Trebue să recunoaștem însă că, cu toată evidenta asemănare în formularea argumentului ontologic dintre Descartes și Anselm, punctele lor de plecare nu sunt aceleași: în vreme ce Anselm căuta, la adăpostul inteligenței, siguranța existenței lui Dumnezeu, Descartes, din contră, la adăpostul acestei existenți căuta siguranța principiilor inteligenței. De aceia existența lui Dumnezeu e preocuparea de căpetenie care nu-l părăsește în niciuna din operele sale. În „Discours de la Méthode“, capitolul al IV, e închinat acestei existențe. „Meditațiile“ sunt în întregime dedicate acestei probleme, după cum ne-o arată însuși titlul original al lucrării: „Meditationes de prima Philosophia, in quibus *Dei existentia* et animae humanae a corpore distinctio (animae immortalitate) demonstratur“; iar din „Principia Philosophiae“, prima parte e aproape în întregime dedicată acestei probleme. Deci e vorba de o preocupare capitală, inerentă cugetării sale și de natură strict filosofică, și nu de compromisuri sau acomodări teologico-scolastice. De altfel „Substantia sive Deus“ a lui, din „Principii“ e tot ce putea fi mai străin scolasticei ca și teologiei creștine în genere. Din interese strict filosofice, existența lui Dumnezeu trebuia să-i asigure și să-i garanteze acea primă siguranță aflată pe calea reflexiunii interne. Siguranța oferită de acel „cogito ergo sum“, deși evidentă prin claritatea și distincția cu care se impunea, era însă de natură *subiectivă*, contingentă și deci imperfectă. Siguranța absolută

1. Al. Koyré: *L'idée de Dieu chez Descartes*, Introduction XVI: „Descartes, desigur, unul din spiritele cele mai originale și creatoare din câte au existat, pare totuși preocupat de a-și afirma și mai mult această originalitate prin teama ce o are de a fi găsit tributar cu ceva vreunui din înaintași. Posedând cunoștinți foarte întinse și foarte variate, el vrea să treacă drept un auto-didact. Cunoșcând foarte bine operele predecesorilor săi, el ține să treacă drept un om care n'a citit nimic. Cunoșcând perfect scolastica și utilizând-o, — avea cu el în permanență, chiar și în voiaj, „Summa“ lui D'Aquino — își dă aerul de a nu o cunoaște, chiar când discută cu adversarii în cea mai pură metodă scolastică. El nu o citează aproape de loc, sau, când o face, citează pe Aristot, Arhimede sau pe un Papus oarecare, iar când i se somnalează asemănările cu Augustin și Anselm, se face a se mira de asemănări cu autorii pe care nu l-a citit sau caută a face distincții subtile între doctrina sa și a acestora“.

căutată de el, nu putea să-i vină decât din existența a ceva absolut perfect, deci a unei divinități atot-perfecte, care să conțină în sine și sursa și garanția *verității însăși*. Garanției psihice a adevărului trebuia să-i corespundă realitatea metafizică și deci *obiectivă* a divinității. Aceasta e preocuparea din „Principii“ și mai ales din „Meditații“ din care a III-a, a IV-a și V-a sunt exclusiv dedicate acestei probleme.

În Meditația III-a Descartes stabilește drept criteriu al adevărului și deci al existenței obiective a oricărei reprezentări: claritatea și distincția cu care ele se presintă. Valabilitatea acestui criteriu e condiționată însă de existența unei puteri a-tot-perfecte, care să înlăture posibilitatea unei înșelări, a cărei victime am putea fi. Veritatea absolută, ca atribut al perfecției divine, e singură care conține în sine garanția adevărului oricărei alte reprezentări. „Am în spiritul meu ideea de Dumnezeu, zice Descartes. Ea se presintă ca cea mai clară și mai distinctă idee, având prin aceasta garanția adevărului. De unde am însă această idee? Ideile, continuă Descartes, pot fi de 3 feluri: înnăscute, venite din afară prin sensuri, sau produse în interiorul sufletului: „*ideae, aliae innatae, aliae adventiciae, aliae a me ipso factae, mihi videntur*“. Ideia de Dumnezeu — ideea Dei — nu poate să-mi vină din afară, fiindcă din afară nu-mi vin decât impresii despre lucruri materiale; nici nu poate să fie un produs al sufletului meu — *non a me ipso facta* — fiindcă nu pot produce eu, fiindă imperfectă, ideea despre o ființă perfectă, căci aș contraveni prin aceasta legii cauzalității, potrivit căreia în efect nu poate fi mai mult decât în cauză. Rămâne deci a treia posibilitate, că *ideia de Dumnezeu este înăscută în mine — *idea innata est* — și anume de o ființă care să aibă aceiași perfecțiune ca și ideia pe care o reprezintă*, deci de către „*entia perfectissimum*“, care este Dumnezeu¹⁾. Căci există o posibilitate — zice Descartes — ca chiar numai din existența psihică a unei idei să poți conchide dacă ea provine din interiorul meu sau din un obiect real în afară de mine. Și anume: diferitele idei au o deosebită masă

¹⁾ Descartes folosește aici o expresie aproape antropomorfică: ideea de Dumnezeu este imprimată sufletului din către creator, așa după cum artistul își imprimă în tablă sau în ceară o anumită imagine prin nota artistică operă sau impresii.

de realitate obiectivă, adică ele posedă în măsuri deosebite perfecțiunea sau existența absolută. Ideile care reprezintă „substanțe“ sunt mai perfecte decât acelea care reprezintă numai „modi“ sau „accidente“. Representarea unei ființi infinite, veșnice, a tot puternice și a tot știutoare, creatorul tuturor lucrurilor finite, conține în sine mai multă realitate de reprezentare decât ideile care reprezintă substanțe finite. Deasemenea, un efect nu poate cuprinde în sine mai multă realitate decât cuprinde cauza sa, căci cauza trebuie să cuprindă în sine toată realitatea din efectul său. Deaceia, în cazul când realitatea reprezentată prin una din ideile mele depășește masa propriei mele realități, sunt în drept să conchid că numai existența mea nu e suficientă pentru a explica acea realitate, ci trebuie să existe o alta, care să fie cauza acelei idei. Deoarece eu sunt substanță finită, nu putea dela mine să emane ideia unei substanțe infinite, ci ea trebuia să provină dela o substanță infinită, care să existe în realitate. Ideia aceasta a infinitului — ține să accentueze Descartes — nu e o simplă negație, cum e repaosul față de mișcare, sau întunericul față de lumină, ci o *realitate pozitivă*, fiindcă infinitul are mai multă realitate decât finitul ¹⁾.

Avem în fond aceeași teză realistă din argumentarea ontologică a lui Anselm, bazată pe corespondența dintre „esse in intellectu“ și „esse in re“ sau, în termenii lui Cartesius, între „esse formaliter“ și „esse objective“. Dar de și se operează cu aceleași elemente caracteristice argumentării lui Anselm, totuși baza nu e aceeași, fiindcă nu elementul logic e fundamentul, ci cel psihologic. Descartes pleacă aici dela realitatea psihică a existenței ideii de Dumnezeu, căreia îi aplică principiul cauzalității, conform căreia efectul trebuia să-și aibă cauza pe care să nu o depășească, și ajunge astfel la necesitatea existenței obiective și pozitive a unei ființi infinite și atot perfecte, care e Dumnezeu. De fapt, avem deaface cu clasica formă a argumentării cosmologice. Toată argumentarea din a III-a Meditație s'ar

2. La această argumentare, Descartes adaugă, tot în a treia meditație, și următoarele reflecțiuni: eu însumi, care aș fi creat această idee a unui Dumnezeu infinit, n'aș exista, dacă n'ar exista Dumnezeu. Căci dacă eu aș fi un produs al meu, m'aș fi înzestrat cu toate atributele perfecției, ceea ce nu e cazul; iar dacă sunt un produs al altora — părinți și strămoși — la capătul acestora trebuie să existe ultima cauză generatoare, căci un regressus in infinitum nu se poate cugeta.

putea concentra în această singură frază: Din faptul că eu exist și că am în mine ideia unei ființi atot perfecte, urmează, în chip necesar, că Dumnezeu trebuie să existe. Accentul cade pe existența subiectului, deaceia, în această formulare, proba lui Cartesius nu e ontologică, ci psihologică sau, și mai corect zis: psihico-antropologică¹⁾.

Argumentarea strict ontologică o găsim însă în Meditația a V-a. În a III-a Meditație, nu se urmărea atât existența, cât atot perfecția ființei atot puternice care, excluzând prin atot perfecțiunea sa posibilitatea înșelării, să ne asigure garanția verității. Numai necesitatea existenței unei ființi atot-perfecte oferea această garanție, căci, între calitățile inerente atot-perfecției, intra și iubirea de adevăr — acea „veracitas Dei“ și, ca atare, Dumnezeu nu putea să ne înșele. Meditația a IV-a e închinată urmărilor ce decurg din acest atribut al veracității divine, în cercetarea diferitelor reprezentări: Ceia ce recunosc acum distinct și clar trebuie să fie și adevărat, căci aceasta urmează din însăși iubirea de adevăr a lui Dumnezeu, care îmi garantează și alegerea și cunoașterea²⁾.

În a V-a meditație, Descartes, după ce caută să fixeze care din reprezentările noastre despre lumea materială — res extensa — cernute prin criteriul clarității și distincției cu care se prezintă, pot beneficia de atributul verității și deci și al existenței, revine iarăși la problema existenței lui Dumnezeu. Sau, cum sună însuși titlul acestei meditații la Descartes: *Despre existența lucrurilor materiale și pentru a doua oară despre existența lui Dumnezeu*³⁾. De data aceasta, proba e formulată în chip strict ontologic. „Între cunoștințele clare și distincte pe care le am, zice Descartes, sunt acelea despre lucrurile extinse în spațiu și acelea despre adevărurile matematice. Ceia ce găsesc mai ales caracteristic este că eu aflu în mine o infinitate de idei despre anumite lucruri, care nu pot fi socotite drept neant, cu toate că ele poate nici nu au existența în afară de cugetarea mea și care nu sunt totuși simple imaginații ale mele, deși eu am libertatea de a le cugeta sau nu, dar

¹⁾ Paul Deussen, op. cit., B. II, 3, p. 23.

²⁾ Descartes-Oeuvres publiées par Adam et Tannery-Leopold Cerf-Paris, Tome III, p. 1230. Quatrième Méditation.

³⁾ Descartes-Oeuvres, p. 1230.

care au natura lor adevărată și neschimbătoare, cum ar fi spre exemplu un triunghi. Cu toate că poate nicăieri pe lume nu există și nici n'a existat cândva o astfel de figură în afară de cugetarea mea, totuși el nu încetează de a avea o anumită natură, formă sau esență determinată, imutabilă și eternă, pe care nu eu am inventat-o și care nu depinde nici într'un chip de spiritul meu. Deasemenea, din faptul că se pot demonstra anumite proprietăți ale acestui triunghi, spre ex. egalitatea celor trei unghiuri cu două unghiuri drepte, fie că eu le vreau sau nu, le recunosc însă foarte clar și distinct ca aparținând acestui triunghi. Și cu toate că, atunci când mi-am imaginat pentru întâia oară un triunghi, nu m'am gândit niciodată la aceste proprietăți, totuși nu se poate zice că eu le-am inventat. Aceste proprietăți sunt ceva și nu un neant, căci este evident că tot ceia ce este adevărat și există, adevărul fiind același lucru cu existența, cum e în special cazul pentru figuri, numere și tot ceia ce aparține aritmeticei și geometriei. *Dar acum, continuă Descartes, pregătind bazele argumentului său ontologic, din simplul fapt că eu pot să deduc din cugetarea mea ideea despre ceva și că tot ceia ce recunosc în chip clar și precis ca aparținând acestui ceva îi și aparține de fapt, n'aș putea deduce de aici un argument și o probă demonstrativă despre existența lui Dumnezeu? Este cert că ideea de Dumnezeu, adică despre o ființă atot-perfectă, e tot așa de reală în mine ca ori și care altă figură geometrică sau număr; și de asemenea, e cel puțin tot așa de clar și de distinct că naturii sale îi aparține o existență actuală și eternă, după cum se poate demonstra că anumite proprietăți aparțin veritabil naturii unei figuri sau unui număr; potrivit celor fixate în meditațiile anterioare, existența lui Dumnezeu trebuie să aibă în intelectul nostru cel puțin tot atâta certitudine câtă am atribuit până acum tuturor adevărilor matematice raportate numai la figuri și numere. Acest adevăr nu putea să fie dela prima privire așa de manifest, ba încă avea și aparența unei sofisme. Căci obișnuit, ca la toate lucrurile materiale, de a face distincție între existență și esență, am admis pripit că existența poate fi separată de esența lui Dumnezeu și ca atare s'ar putea concepe un Dumnezeu care n'ar fi actual. Cugetând însă cu mai multă atenție, găsesc că existența nu poate fi separată*

de esența lui Dumnezeu, așa după cum nu se poate desparte de esența unui triunghi-dreptunghi egalitatea celor trei unghiuri cu două unghiuri drepte, sau după cum nu se poate separa ideia de vale de ideia de munte“¹⁾.

Ultimul aliniat conține esența faimosului argument ontologic cartesian: existența aparține esenței lui Dumnezeu, cu aceeași necesitate cu care egalitatea unghiurilor unui triunghi cu două unghiuri drepte aparține esenței triunghiului. Existența lui Dumnezeu decurge din esența ființei lui, fără niciun ingredient de natură psihologică sau cosmologică. Principiul cauzalității este cu desăvârșire exclus în această demonstrație de natură axiomatică și intuitivă-*modo geometrico demonstrata*.

Formulându-și argumentul, Descartes caută să preîntâmpine de urgență două obiecțiuni care i s'ar putea aduce, și care i s'au și adus în adevăr: a) întâi, că argumentarea sa ar fi circumscrisă numai la lumea subiectivă, fără a avea și o valoare obiectivă, b) și a doua că, folosind ideia de atot-perfecție pentru dovedirea existenței lui Dumnezeu, comite o „petitio principii“.

La prima obiecție, Descartes răspunde, în imediată continuare după formularea argumentului său, precizând și mai bine natura acestui argument: „Din simplul fapt că eu nu concep pe Dumnezeu decât ca existând, nu urmează însă că el și există. Căci cugetarea mea nu poate impune nici o necesitate lucrurilor; și după cum îmi pot imagina un cal înaripat — deși cal cu aripi nu există — tot așa s'ar putea să atribui existența lui Dumnezeu, cu toate că Dumnezeu nici nu există. Obiecțiunea aceasta, zice Descartes, e o sofismă. Căci, după cum din faptul că eu nu pot concepe un munte fără vale, nu urmează existența nici a unui munte și nici a unei văi, ci numai atât că, atât muntele, cât și valea, fie că există, fie că nu există, sunt nedespărțite una de alta, tot așa, din simplul fapt că eu nu pot concepe pe Dumnezeu decât ca existând, urmează că existența este inseparabilă de el și, ca atare, el există în adevăr. Ceiace nu înseamnă că cugetarea mea ar fi aceea care hotărăște aceasta, sau că ea impune lucrurilor o astfel de necesitate, ci din contră, necesitatea care este în lucru însuși, adică necesitatea existenței lui Dum-

1. Descartes, Œuvres, Tome 9, Cinquième Méditation, p. 51-52.

nezeu mă determină a avea o astfel de cugetare. Căci nu stă în voia mea de a concepe un Dumnezeu fără existență, adică o ființă atot-perfectă fără perfecțiune, după cum sunt liber însă de a mi imagina un cal cu aripi sau unul fără aripi¹⁾.

Deci nu cugetarea mea subiectivă transpune în afară necesitatea existenței lui Dumnezeu, ci existența obiectivă însăși a acestei necesități se impune cugetării mele, ține să precizeze Descartes. Prin aceasta, el se fixează pe o poziție fundamental opusă cele kantiene, anticipând deci și obiecția ulterioară, pe care i-o va face Kant, la adăpostul cunoscutului său principiu: că nu lucrurile sunt acelea care prescriu legi inteligenței, ci aceasta prescrie legile sale lucrurilor.

A doua obiecție, care în special a fost făcută valabilă de mai toți contemporanii săi, privea faptul că Descartes, admitând în prealabil existența unei ființi a-tot-perfecte și apoi, deducând din această a-tot-perfecție existența ei, comite greșala logică elementară a unei „petiții de principii“, presupunând ca deja dat, ceiace urmează să fie demonstrat. A deduce din noțiunea de a-tot-perfecțiune existența ei, înseamnă a deduce existența din existență, ceiace este o simplă tautologie, cum o califică mai târziu Kant.

Descartes, conștient de această dificultate, nu întârzie să o înlăture. În chiar în meditația a V-a, după ce stabilește faptul că, „neputând cugeta pe Dumnezeu decât ca existând, urmează că existența este inseparabilă de Dumnezeu și deci Dumnezeu există în adevăr“, continuă: „Să nu mi-se obiecteze însă că, dacă în adevăr este necesar să afirm că Dumnezeu există, după ce am presupus mai întâi că el posedă tot felul de perfecțiuni, din care existența este una, și prima mea supoziție — adică inseparabilitatea ideii de Dumnezeu de cea a existenței, — era și ea implicit necesară. Căci nu numai că nu este necesar de a cugeta că toate figurile patrulatere se pot înscrie într'un cerc, dar, presupunând că așa avea această idee, nu urmează că și romb — deși patrulater — ar putea fi înscris într'un cerc, căci, în cazul acesta, ar fi fost constrâns la o concluzie falsă. O astfel de obiecție nu se poate ridica aici, fiindcă, pe lângă că nu e necesar ca eu să nu am nicio idee

1. *Descartes-Oeuvres* Tome 9. „Cinquième Méditation“, p. 53.

despre Dumnezeu, dar ori de câte ori sunt silit a cugeta la o ființă primară și suverană și a scoate, ca să zic așa, ideia sa din comoara sufletului meu, în chip necesar, trebuie să-i atribui tot felul de perfecțiuni, *cu toate că eu nu parvin să le număr pe toate și nici să aplic atențiunea mea asupra fiecărei din ele în particular*. Această necesitate este suficientă pentru a face ca ulterior (cu toate că eu recunosc că existența este și ea o perfecțiune) să conchid că această ființă există în adevăr, în acelaș fel cum se prezintă lucrurile cu un triunghi, căci deși nu e necesar să-mi închipui că există vreun triunghi oarecare, dar ori de câte ori aș vrea să consider vreo figură rectilinie, compusă numai din trei unghiuri, este absolut necesar ca să-i atribui toate elementele care servesc a deduce, din cele trei unghiuri, egalitatea cu două unghiuri drepte, cu toate că atunci eu nu reflectez în particular la aceasta. Deasemenea, când examinez care figuri sunt capabile de a fi înscrise într'un cerc, nu este deloc necesar să mă gândesc că toate patruleterele intră în acest număr¹⁾.

Din această replică a lui Descartes, sprijinită, după cum vedem, pe analogii matematice, se desprind două lucruri: a) că ideia de Dumnezeu, ca ființă a-tot-puternică se impune în chip necesar spiritului nostru și că nu poate fi concepută altfel decât însoțită de atot-perfecție; b) că ideia de existență, deși implicită conceptului de a-tot-perfecție, totuși ea nu este dată ca o notă separată și distinctă, ci are nevoie de a fi dedusă pe calea unei demonstrații din conceptul general al a-tot-perfecției, așa după cum, dintr'un triunghi, la care toate elementele de egalitate cu două unghiuri drepte sunt date, este necesar ca acest adevăr să fie demonstrat, pentru a i se evidenția veritatea.

Trebuie să recunoaștem justetea răspunsului lui Descartes, și că *formal* proba sa este scutită de acuzația de tautologie sau „petiție de principii“ ce i s'a adus. Rămâne de discutat numai valoarea *obiectivă* a probei înșiși. Aceasta va face de altfel obiectul acelei întinse polemici pe care Descartes a dus o prin „Scrisorile“ sale cu adversarii săi contemporani: *Caterus, Hobbes, Gassendi, Arnauld, Clerselier*, și o întreagă serie de „*diverși teologi, filosofi și geometri*“²⁾,

1. Descartes, Œuvres, Tome 9, Cinquième Méditation, p. 53-54.

2. Descartes, Œuvres, Tome 9, Réponses, p. 225.

cum îi numește Descartes, polemică în care el își apără și își precizează atât originalitatea, cât și eficacitatea și obiectivitatea probei sale.

S'a afirmat că Descartes, în apărare, și-a schimbat adesea punctul său de vedere, dând argumentului său ontologic diferite formulări, unele din ele deosebindu-se chiar de forma din „Meditații“¹⁾. Chiar dacă în cursul polemicilor și în interesul momentan al cauzei, Descartes se va fi depărtat prin unele lămuriri sau adaosuri dela elementele inițiale ale tezei sale — uneori chiar în desavantajul ei²⁾ — în principiile de bază însă, argumentul i-a rămas același. Dovada cea mai hotărâtoare ne-o oferă formularea pe care o găsim în „Principii“ — care, deși publicate cu 3 ani în urma Meditațiilor — și unde argumentul ontologic, deși redat într-o formă mai strânsă, cuprinzând însă toate elementele care-l compun, nu presintă nicio deosebire esențială față de „Meditații“.

IOAN Gh. SAVIN,
Profesor titular la Facultatea de teologie
din Chișinău.

IMNUL MORȚII...

Poeții tuturor veacurilor au cântat, cu mult avânt acea însușire sublimă a inimii omului: iubirea. Căci, în adevăr, aceasta unește inimile curate până la sfârșitul vieții. Au mai cântat: tinerețea, primăvara, florile, luna, cerul înstelat, întinsul apelor, liniștea munților, tăcerea nopții. Au cântat în versuri curajul oștenilor, vitejia strămoșilor. Au cântat femeia, au adorat-o ca pe un idol, au divinizat-o aproape. Cine să mai scrie și despre tine? Tu nu ești o muză favorită a poezilor, care să-i inspire. De ce ți-ar mai ridica ode și ție, când tu nu ești decât negația vieții? De ce să se mai gândească scriitorii și la tine? Dar, în definitiv, fiecare e liber să scrie ce vrea. Nu știi însă, ce vei crede despre mine, dar iată, că eu îți consacru un

1. *Al Koyré*: L'idée de Dieu chez Descartes, p. 172.

2. *Al Koyré*: L'idée de Dieu chez Descartes, p. 172.

articol de revistă. Știu ce răsplată mă așteaptă și, cu toate acestea, stăpânesc condeiul. Parcă-mi șoptește cineva la ureche: „Dar, nu mai ai despre ce să scrii? Nu-i bine să scrii despre moarte! Alege-ți mai bine alt subiect!“ N'ascult de nimeni altul decât de șoapta cugetului meu. Incerc dar să-ți aștern rânduri pe hârtie, să-ți alcătuesc un palid imn în proză. Și iată, că tocmai acum, la o biserică din apropiere, au început să plângă clopotele după un mort... Și plâng toate: și cele mari și cele mici.

Dar orașenii, cari au atâtea biserici, s'au deprins cu glasul lor și acesta nu-i mai impresionează. Șuerat răgușit de locomotivă, șuerat strident de fabrică, sunet de tramvaie și mașini. Urechea lor s'a deprins cu toate.

Moarte *haină!* Tu ești ca o furtună care, în calea ei, descopere case, desrădăcinează copaci, omoară oameni și animale, culcă la pământ sămănăturile, iar pe micile straturi cu flori le preface în morminte sărace, fără cruci... Cu aceiași nepăsare rupi floarea gingașă și mirositoare ca și copacul bătrân, cu inima găurită de ani și de mânia carilor... În casele tihnite de la sat, ca și'n cele împodobite de la oraș, tu pătrunzi noaptea pe furiș, ca un hoț, și înmărmurești pe buzele pruncilor din leagăn, surâsul lor îngeresc, Ce-a fost viața pentru ei? O scurtă scăpărare de lumină, un țipăt în noapte, fără ecou, un pâlăit ușor de candelă, o lacrimă izvorâtă dintr'un ochi nevinovat și care cade mistuindu-se în praful drumului... Ascuțita ta săgeată a lovit inima lor cât nuca și i-a oprit pulsul. Au trecut prin viață numai o clipă și au pierit fulgerător, fără s'o mai cunoască și fără să mai lase urme. Cine știe, dacă pentru ei, n'a fost mai bine așa?

Dar, și pe cei cari stau singuri copăcel și gănguresc, îngânând cu gura lor curată ca potirul unei flori, duiosul cuvânt de mamă, și pe mulți din aceștia, tu nu-i lași să treacă pragul casei, ci-i culci în sicriașe albe, mici cât cutia unei păpușe...

Săgeata blestematului tău arc mai lovește și'n copiii, cari se joacă în țărână și aleargă vara desculți pe șesuri după fluturii albi, în ceice pocnesc din bice ori aruncă cu pietre, în ceice se nvață a umbla singuri cu carul, a înnota sau a călări. În tinerii ce se iubesc, în logodnicii

cari așteaptă ziua nunții cu aprinsă nerăbdare, în mirii cari merg voioși la cununie, în cei de curând căsătoriți, în părinții cu o casă de copii, și în aceștia lovești fără milă, moarte haină! Tu răpești mama din mijlocul copiilor și n'ai milă nici de pruncul ce scâncește neștiutor în albie, cerând să fie alăptat...

Ție nu-ți pasă nici de orfanii cari rămân pe drumuri, nici de soții și soțiile nemângâiate. Pe mulți îi răpești în ajunul aniversărilor; pe alții, în pragul bucuriilor și succesele de mult așteptate. Pe unii în plin examen, ori după ce s'au strădănit ani de-a rândul pentru ajungerea unei ținte. Tu nu vrei să ții seamă de toate acestea.

Moarte *neadormită!* Pe unde nu călătorești tu? În lung și'n lat străbați pământul. Din sat în sat, din oraș în oraș, dintr'o țară în alta, tu zbori cu ușurință, ca pe aripi de vânt. Cu iuțeală de fulger, scoți țipete sfâșietoare din guri ce-au încetat subit cântarea. În case cu noroc, tu cobori din senin, ca un glonte rătăcit. În urma ta s'aude larmă și bocet prelung. Pe unde treci tu, s'aude glas de jale. Ca un vânt puternic izbești în sălașuri unde a înflorit bucuria și pacea sfântă. Curmi cu furie sălbatecă dorințele legitime și avântul tineresc.

Spulberi nădejile și din ochii noștri mereu visători, tu storci lacrimi nenumărate. În urma ta, s'aprend făclii prin case și la căpătâiul celor morți străjuesc sfeșnicile. Când mor bogații, bărbații de stat și oamenii cu rosturi de seamă în societate, apar steaguri negre la balcoane și la turlele bisericilor. Odăi spațioase sunt căpușite în negru. În orașe, pe străzi, se ceruesc lămpile electrice, iar în târgurile de provincie felinarele.

Toate sunt îmbrobodite la iuțeală, de par stafii negre în barizuri prin care-au trecut mobilele. La porți de cimitire, la uși de biserici, cobor perdele negre. Pe tăblițe, cu litere de-o șchioapă, bronzate, stă scris numele celor ce-au dat ochii cu tine. Cioclii se îmbracă în fracuri negre cu șiret lat și pun pe cap învechite și roase pălării de consuli... Stau gata ca pentru o defilare sumbră. Când dricul pornește greu și solemn ca o batoză, ca să-și ridice clientul, și caili bătrâni ce-l trag iau parte la doliul familiei. Sunt îmbrăcați și ei în negru.

Pe unde ai trecut tu, moarte, rudele celui dispărut, la orașe, după obicei, se pun în haine de doliu. Batiste cernite, scrisori, bilete și plicuri cu chenar negru. Telegramme și scrisori de condoleanțe. Procurorii pecetluiesc uși, casete de bani, și desfac testamente în fața moștenitorilor încolțiți de nerăbdare. Zi și noapte pui în mișcare familii întregi, cernindu-le subit inimile îndurerate. Tu nu știi ce-i somnul și odihna. Pe fiecare minut curmi suflarea miilor de vieți.

Moarte *călătoare!* Pe unde nu calcă piciorul tău! Prin spitale, unde sufăr și gem mii de bolnavi, tu ascuți la ușă. Gardienii te cunosc și-ți dau pace. Pătrunzi zilnic în arsenale, în fabrici, în ateliere. Din mers te arunci în trenuri. După dezastru, pe malul zonei, tu râzi la vederea sângelui și a trupurilor sfârticate ca o femeie înnebunită de groaza catastrofei.

Călătorești fără bilet în tramvaie; te urci în automobile, în bărcile pescarilor ca și în vapoarele mari ce străbat mările și oceanele... Pe aerodromuri, tu râzi de curajul piloților și, când pasărea de oțel se desprinde de pământ, tu te furișezi neobservată în nacelă, la spatele aviatorului.

Pe drumul de fier, pe șosele, pe râuri, pe ape, ca și în văzduh, săgeata arcului tău lovește totdeauna în plin. Ea nu dă greș niciodată. Te ascunzi în gropi, în lutării, în mine, în tuneluri, ca și sub schela caselor mari în construcție. Te plimbi vara pe malul râurilor și pe plaja mărilor. Pândești pe înnotători. Ca o pasăre de pradă, te arunci asupra celor obosiți. Li tragi la adânc și-i tot scufunzi până își dau sufletul în brațele tale, lăsându-i apoi să plutească pe apă în voia valurilor...

Moarte cu *vârsta de milenii!* Cine poate să numere anii tăi! Dela blestemul celor dintâi oameni, de atunci durează și existența ta. Actul tău de naștere, cine l-a văzut? De vârsta ta nu mai e nimeni pe pământ. Stingheră ai rămas. Numeroși sunt anii tăi și totuși tu nu îmbătrânești. Puterea ta nu scade. Programul activității tale nu se schimbă. E regulat ca mersul soarelui și al lunii. Ai mereu aceiași îndelungnicie: să seceri vieți omenești! Coasa ta n'are popas.

Cosașul, când poartă coasa, n'alege iarba. La fel și

tu: omori și tânăr și bătrân. Tributară ție ți-i omenirea întreagă. La pământ culci generație după generație. Nicio excepție nu faci. Nu știi ce-i alegerea și hatârul. Nu te poate nimeni conrupe. Nici cu vorba, nici cu aurul. Nimeni n'are trecere la tine. Deopotrivă sunt toți: bogat și sărac, tânăr și bătrân, prost și înțelept, împărat și ostaș, serv sau stăpân. Puternicii regi și împărați ai pământului, cari stăpânesc neamurile, îngenuche neputincioși în fața ta. Căci tu nu te uiți la săbiile lor aurite, bătute în pietre scumpe și nici la bastoanele de mareșali. Pe cei mai mari militari, pe geniile omenirii, pe cei mai străluciți filosofi, artiști și bărbați de stat, pe toți i-ai biruit. I-ai chemat la tine. Ca și ostașilor lui Cir, Dariu și Alexandru Macedon, ai închis și ochii lui Socrate, Platon, Plutarc, Heloïse, Dante, Petrarca, Michel-Angelo, Napoleon și Pascal, cari au cinstit omenirea întreagă. Sezonul tău sunt războaiele. Atunci porți coasa cu furie și răzi pe hecatombe de cadavre cu răs spasmodic și drăcesc. Zgomotul armelor și vaetul răniților îs muzica ta. După melodia ei joci singură, călcând peste morți și răniți cu picioarele înroșite de sângele cald al luptătorilor. Plăcerea ta? Plânsul mamelor nemângâiate...

Moarte *ucigașă!* Ești blestemată și urâtă de tot omul. Copiii fug de tine ca de mama pădurii. Doar bătrânii albiți și gârboviți de ani, fără auz și vedere; doar cei stăpâniți de boli fără de leac, pentru care viața-i un chin, doar cerșetorii, cari adorm flămânzi pe malul șanțului sau pe maidane de gunoaie, doar aceștia dacă zic la amar: „Ah, moarte, unde ești? Dece nu vii să mă strângi odată, că m'am săturat de trăit?” Dar numai la mânie și necaz te cheamă. Omul, când simte apropierea ta, ca o vijelie, atunci se roagă lui Dumnezeu, ca să-i mai lungească viața, măcar c'o zi sau un ceas...

Zici că aceștia te-au dorit cu adevărat? Dar, atunci, de ce strigă la apropierea ta și cer ajutor? De ce se'nfioară când te zăresc la ușă și fac slut de se sperie cei din jurul lor? Nu, moarte! Pe tine nu te poate dori nimeni. Doar sinucigașii, cei cu mintea întunecată și judecata bolnavă. Ba da. În timpul persecuțiilor te doriau cu lacrimi în ochi sutele de mii de martiri creștini. Așteptau grabnica unire

cu Hristos. În sufletele lor, credința era vie și ardea ca o flacără divină...

Impotriva ta, dau atac toți doctorii și, în special, chirurgii. Pe mulți bolnavi, aceștia îi scapă din ghiarele tale. Fie prin operații, fie prin medicamente. Ceasuri întregi, cu bisturiul în mână, chirurgii se luptă cu tine zilnic. Nu pot reuși întotdeauna. În căutarea prăzii, la operații, stai și tu de față. Când cu aripa ta atingi fruntea bolnavului ce stă sub cuțit, bisturiul taie în zadar și de prisos se mai cos ranele, căci el își dă sufletul în mâinile tale... De tine fuge tot omul și vrea să dea ochii cu tine cât mai târziu, la adânci bătrânețe. De aceia, în caz de boală, creștinii pioși, se duc la preoți să le facă rugăciuni și citanii pentru însănătoșire, deci, pentru îndepărtarea ta. Câți nu se interesează și de tine, moarte! Ar dori să știe omul, cam pe unde ești și ce fel de sfârșit va avea. Moarte ușoară sau grea? Grabnică sau îndelung chinuitoare? De aceia, mulți se opresc la ușa vrăjitorilor și descântătorilor, cari, încrezuți în ei și mai în știe ce puteri oculte, încep a da în cărți, a căuta în ghioc, în oglindă, în palmă și a spune fel de fel de vorbe despre soarta și zodia lor. Și, cei lesne crezători, pe toate le iau de bune... Prezicători mincinoși! Căci cine poate ști anii și sfârșitul omului decât numai unul Dumnezeu?

Moarte *spăimântătoare!* Pe celce îți pronunță numele, îl cuprind florii. Totuși, omul vrea să-și amintească de tine și să-ți vadă mai dinainte chipul. Curiozitate și grijă. De aceia, zugravii și pictorii te-au înfățișat în picturi de biserici — înlăuntru și 'n afară — pe epitafe, prapuri, cruci și icoane. O tidvă de mort rânjind, pe două oase încrușișate, ca semnul înmulțirii sau un schelet de mort cu coasa în mână umblând printre oameni sau trecând călare pe un cal. În Apocalipsul Sfântului Ioan evanghelistul, citim: *„Și am văzut, și tată un cal galben: și celui ce ședea pe el îi era numele Moartea, și iadul urma cu ea. Și s'a dat lor putere ca să omoare preste a patra parte a pământului.* (Cap. VI, 8).

Când îți zăresc chipul pe cruci de lemn și pe ziduri de biserici vechi cu vămile văzduhului și cu judecata de apoi, se înfioară cei ce te privesc și clatină din cap.

Grozavă ești ca iadul și fioroasă ca întunerecul unei catacombe. În miez de noapte, pe cărări de cimitire, printre mormintele acoperite de paragină, printre pietrele și crucile plecate de ani, tu te plimbi în voe. El, cimitirul, orașul morților, cetatea păcii, groapa putreziciunii, el e florăria ta. El îți aleea în care îți place să te plimbi cu mâinile în șolduri. În el îți vezi opera cu ochii. Generații de oameni îngropate în pământ, acoperite în uitare și în pacea eternă... Din cei adormiți, niciunul nu mai mișcă. Nu s'aude de nicăieri nici suflare, nici suspin. Niciun semn din mormintele părăsite... Mormintele își cetăți cu porți grele de fier, ferecate de nădejde. Printre trofeie te plimbi zâmbind, ca un general biruitor pe câmpul de luptă.

În povești, când vine vorba despre tine, bătrânii oftează și clătină din cap, iar copiii se n'fioară... Amintindu-și de tine, omul își mai cântărește vorbele, mai făptuește binele și, în culmea celor mai mari bucurii, îi stăpân pe sine. La sfârșitul meselor împărătești, Faraonii Egiptului obișnuiau, să bea vinul nu din cupe aurite, ci dintr'o uscată tidvă de mort... Numai ca să nu te uite. Ca s'arate celor de față, că și împărații dau tribut morții. Unii filozofi, poeți și scriitori au chiar pe birou chipul tău, o mică tidvă din metal sau din ghips. Unii doctori au lângă călimară chiar o veritabilă tidvă. Un craniu despărțit de restul oaselor. Atâtea cadavre sunt disecate și studiate în sălile facultăților de medicină de către studenți în fața profesorilor. Cadavre de la morgă, nereclamate de nimeni... Morți fără copii, fără rude și fără prieteni...

La asemenea facultăți stau tidvele așezate în rafturi, ca pietrele și insectele la un muzeu. Craniile celor mai vestiți bandiți stau la rând, etichetate, pentru studiu. La fel, în gropnițele mănăstirilor mari, stau înșirate tidvele multor călugări adormiți în Domnul... Etichete scrise de mâni pioase le arată numele, rangul și data morței. Nici din troițele de la răscuri nu lipsește chipul tău. În cimitire, pe monumente de marmoră, pe cruci și pietre funerare ți-ai săpat chipul, iar în cuvinte se face pomenire de tine, alături de *«veșnica pomenire»* sau: *«rugăți-vă pentru dânsul»*... Nu ești trecută cu vederea nici în discursurile și cuvântările funebre. Toți te numesc: *«cruda și nemiloasa moarte»*.

Moarte *nebiruită*! Ai cutezat să te atingi fără sfială și să înfășuri în zăbranicul tău și trupul sfânt al Domnului Hristos, răstignit de cei fără de lege pe muntele Golgotha. Când l-au pironit între doi tâlhari, tu te furișai prin tușișurile din apropiere, cu privirea schimbată, cu fața plină de sudoare. Așteptai și această jertfă dumnezeiască.

Dar, cum de-ai uitat, moarte nesățioasă, că Celce luase chipul omului păcătos era însuși Fiul lui Dumnezeu? Uitat-ai că El poate birui legea firii? «*Că unde vrea se biruiesc hotarele firii*»? Unde erai, când El a înviat pe tica lui Iair, pe fiul văduvei din Nain și pe Lazăr cel mort de patru zile?! La atingerea ta de Fiul Omului, minuni mari s'au săvârșit: «*Și iată, catapeteazma bisericii s'a rupt în două, de sus până jos, și pământul s'a cutremurat, și pietrele s'au despicat. Și mormânturile s'au deschis, și multe trupuri ale sfinților, ce adormiseră, s'au sculat*». (Mat. 27,⁵¹⁻⁵²).

De ce-ai fugit atunci, ca un ucigaș vinovat — ca oarecând Cain — prin pustiurile Golgothei? *Nebiruită* ești tu de noi oamenii, dar iată, că Mântuitorul Hristos te-a biruit, înviind din morți! Creștinătatea întreagă cântă în fiecare an, dela Paști până la Înălțarea Domnului: «*Hristos a înviat din morți, cu moartea pre moarte călcând și celor din mormânturi, viață dăruindu-le!*» Iată, moarte, nădejdea în învierea de apoi! Impăratul cerului și al pământului, de bună voie a primit moartea pe cruce și, gustând El paharul tău, ca toți muritorii, pe toți oamenii i-a slobozit din ghiarele tale, dăruindu-le viață veșnică.

În Vinerea sfintelor Patimi, la Prohodul Domnului, ce mișcătoare cântări răsună în bisericile pline de credincioși!

1. «*Ca un om ai murit, de-a ta voe Doamne, ș'ai sculat pre morți din gropi ca un Dumnezeu, ș'ai dat tuturor viață veșnică*».

2. «*Suind tu pre cruce, împreună ai suit și pre oamenii ce ai vii, iar mergând la iad, ai sculat dintr'însul pre cei morți din veac*».

3. «*Sub pământ de voe, ca un mort pogorând, pre cei muritori la ceruri i-ai ridicat, ca pre cei ce de-acolo au fost căzuți*».

4. «*De te-ai și văzut mort, dar ești viu Dumnezeu,*

și pre oamenii cei morți pre toți înviezi, omorând de tot pe-al meu omorâtor».

5. «Sub pământ apui, cel ce ești luceafăr al dreptății, și pre morți ca dintr'un somn greu îi înviezi, și gonești din tad tot întunerecul».

6. «Adormind Adam, și din coasta lui și-a scos lui-și moarte, iar tu Dumnezeuul meu adormind acum, viață lumii izvorăști din coasta ta! (Din prohodul Domnului).

Moarte fără frică! Știu prea bine că n'ai să mă ierți nici pe mine și n'ai să mă uiți, ca pe fiecare muritor. Ca mâne, mă vei lovi pe umăr, îmi vei întinde paharul tău, și-mi vei zice ca un judecător, sentențios: «Haide, căci s'a sfârșit totul! Atâta a fost viața ta!» Voi lăsa totul și mă voi supune. Ca pe un mosafir nepoftit, cu resemnare te aștept. Poți veni oricând. Știu moarte, că râzi de curajul nostru. Știu, că vezi în noi niște viermi neputincioși, meniți să putrezim în groapă. Știu, că pe lângă mormântul meu acoperit de praf și uitare, vei trece ca mâne în miez de noapte călare pe calul tău galben din Apocalips... De pe crucea plecată a mormântului meu, la vederea ta, ca de-o diavolească arătare, cucuveucile cobitoare a rău, vor fugi speriate în tufișurile cimitirului. Eu voi sta atunci în coaja pământului nemișcat, ca un grier în gaura sa înghețat în puterea iernei...

Dar credința că mă voi scula într'o zi, pe care Domnul o știe, îmi va încălzi mereu sufletul, descătușat fiind atunci de acest pumn de țărână... Căci la piciorul crucii, înfiptă la căpătâiul mormântului, duplit de vreme și de ploi și uitat de rude și de prieteni, voi avea nevoie de-o candelă de strajă...

Biruitoare, ca mâne îmi vei pecetlui și mie mormântul întunecos ca noaptea și înfricoșat ca iadul chinurilor veșnice... Dar, cu ochiul credinții, voi privi mereu spre răsărituri, așeptând ivirea zorilor de pe urmă: *învierea viitoare*, și a doua venire a Domnului Hristos, răstignit pe Golgotha, străjerul biblic al suferințelor divine... O! ceas sfânt și scump al *învierii* de apoi, câți mai cred în tine astăzi?!.. La acea înviere, ca o pânză putredă va cădea de pe umerii noștri, lanțul robiei tale trecătoare... În acea zi înfricoșată, omenirea întreagă va râde de tine, iar tu, de

data aceasta neputincioasă, vei plânge cu hohote pe prăpastia Gheenei, ca un naufragiat în mijlocul oceanului... Împărăția ta, a întunerecului, va fi încheiată atunci, iar peste noi va începe să domnească împărăția luminii și a vieții eterne... Din rândurile sf. Scripturi răsare credința noastră în învierea morților și în a doua venire a Domnului Hristos. Insuși El ne spune: „Că va să vie Fiul Omului întru slava Tatălui său, cu îngerii săi, și atunci va răsplăti fiecăruia după faptele lui”. (Mat. XVI, 27).

Iar despre înviere zice: „Amin, amin, zic vouă, că vine ceasul și acum este, când morții vor auzi glasul Fiului lui Dumnezeu, și cari vor auzi vor învia”. (Ioan V, 26) Și Isaia de demult a proorocit, zicând. „Invia-vor morții și se vor scula cei din mormânturi”. (XXXVI, 19). Iar Dumnezeescul Pavel zice: „Și de nădăjduim întru Hristos numai în viața aceasta, mai ticăloși decât toți oamenii suntem. Iar acum Hristos s'a sculat din morți, începătură celor adormiți s'a făcut. Că de vreme ce prin om s'a făcut moartea, prin om și învierea morților. Că precum întru Adam toți mor, așa întru Hristos toți vor învia”. (I Cor. XV, 19-22).

Râzi tu, moarte, de sfârșitul nostru, dar iată, că și pe tine te așteaptă sfârșitul. Știi că mă urăști și că pe fiecă minut drumul tău spre mine se tot scurtează. Ți-am spus care-i nădejdea mea. Poți veni la mine oricând: pe jos, călare, cu coasa, arcul sau cu paharul de otravă. Mi-i tot una. Voi pleca grumazul și voi întinde mâinile ca un fluture gata de zbor aripile de mătăasă aurită... Sfios și cu solemnitate de slujbă îmi voi pune apoi mâinile pe piept. Atunci, sufletul meu liber, va sbura victorios spre înălțimi. Va străbate cu iuțeală prin porțile eterne în imperiul luminii, în Ierusalimul cel ceresc... Apropie-te, dar, fără grijă, moarte, căci ești sigură de pradă. Smerit și neputincios te aștept, căci sunt al tău. Deși nu te doresc, totuși, mă gândesc la tine și te aștept cu legitimă înfrigurare... Poate îmi vei șopti atunci, dacă ți-a plăcut imnul meu. Sunt și eu un om curios. Ca oricare osândit la moarte...

Ca un ceasornic îmi numeri clipele vieții... Apropie-te, căci nimeni nu te poate opri. Vino cât mai încet! Te rog, nu te grăbi... Drumetuț te așteaptă cu privirea pironită în nemărginirea zărilor..

DURKHEIM ȘI SOCIOLOGIA RELIGIOASĂ

I.

Școala sociologică nouă pune mare preț pe definiția religiei. Căci, după cum *Durkheim* a avut nevoie de a modifica teoria cunoașterii pentru a putea plasa colectivitatea ca izvor a noțiunilor generale, tot pentru același motiv simte nevoia de a modifica definiția religiei, chiar aceia dată de *Frazer*, *Spencer* sau *Max Müller*.

Primul «n'a știut să recunoască și caracterul profund religios a credințelor și riturilor», în care Durkheim vede «germenele inițial al vieții religioase în umanitate»¹⁾. Deci se vede clar direcția spre care tinde Durkheim.

Spencer pune esența religiei «în credința în omniprezența a ceva ce întrece inteligența» și apoi «religiile diametral opuse prin dogme sunt de acord a recunoaște tacit că lumea, cu tot ce conține și o înconjoară, este un mister care cere o explicație»²⁾; iar M. Müller vedea în orice religie «un efort pentru a concepe inconceptibilul, a exprima inexprimabilul, o aspirațiune către infinit»³⁾. La acestea, Durkheim răspunde că, în adevăr, în Creștinism și în câteva religii, a jucat un rol important acest «sentiment al misterului», dar el apare târziu în istoria religiilor. Mai mult, «el este cu totul străin nu numai popoarelor care se numesc primitive, ci chiar acelor care n'au atins încă un grad de cultură intelectuală»⁴⁾.

Dovadă este faptul că «riturile pe care le întrebunțează pentru a asigura fertilitatea solului sau fecunditatea speciilor animale, cu care se hrănesc, nu sunt în ochii lor mai iraționale, cum nu sunt pentru noi procedeele tehnice de care agronomii noștri se servesc pentru același lucru»⁵⁾. Confuzia pe care o face Durkheim între mister și irațional l-a îndemnat să răpească primitivului orice credință în vreo putere supranaturală. Vom vedea mai târziu

1) *Les Formes élémentaires de la vie religieuse*, ed. II p. 638.

2) *Premiers principes*, trad. franc. p. 38, 39.

3) *Introduction à la Science des Religions*, p. 17 c. f. *Orig. et devel. des relig.*

p. 21.

4) *Formes élémentaires de la vie relig.* p. 34.

5) *Formes élém.* p. 35.

că-i conde o credință într'o putere supraindividuală, pe care o simte și o conde.

Definiția lui *A. Reville*: «sentimentul unei legături dintre spiritul omenesc și ceva misterios...»¹⁾ lasă în afară o mulțime de religii primitive. De aceea Frazer și etnograful ca *Spencer, Gillen* și chiar *Preuss* au acceptat definiția propusă de *Tylor*: «credinți în ființi spirituale»²⁾. Și această definiție lasă în afară Budismul. Urmând pe *Bournouf*, ține să demonstreze că Budismul este fără zei; că chiar Brahmanismul are această sămânță în el. Nu e timpul a încerca o revizuire a acestor definițiuni; constatăm numai efortarea lui Durkheim de a cuprinde în definiția religiei toate aberațiile religioase, pentruca să poată scoate concluzia că «există rituri din care derivă zei»³⁾.

Pentru autor, viața în drumu-i ritmic creiază predispoziții organice, care sunt împinse să se manifeste pur și simplu. Cum animalul, datorită unui surplus de energie, încearcă un fel de joc, omul este silit să se manifeste la fel. În societate se propune un fel de «efervescentă»,⁴⁾ căreia se adaugă reprezentările colective. În acest mod, se creiază o putere exterioară individului, care i se impune «prin constrângere» și care nu este alta decât societatea. Deci această putere va deveni obiectul riturilor. Metoda pe care și-a croit-o l-a făcut să nu bage-de-seamă că «mulțimea religioasă este mai mult sau mai puțin unificată dela origină, prin scopul pe care-l urmăresc în comun»,⁵⁾ «presupunând unire și acord de voinți»⁶⁾.

Că «ritul este vehiculul forței religioase și mijlocul de realizare»⁷⁾; că «o mulțime este una, nu numai din cauza acțiunii reciproce a indivizilor, unii asupra altora, ci deasemenea, pentrucă sentimentele și voințele individuale tind către un acelaș obiect; deci unitatea grupului este teleologică»⁸⁾.

Durkheim însă cel mult dacă acordă pentru individ o nuanță de finalism, căci, «fiind dat un acelaș mediu,

1) *Prolegom. à l'hist. des relig.* p. 34.

2) *La primitive culture*, I p. 491; 3) *Formes élémentaires*, p. 49; 4) Idem

p. 313.

5) H. Delacroix, *La religion et la foi*, ed. I p. 67.

6) Pinard, *Science comparée des relig.* Vol. I p. 442.

7) H. Delacroix, a. c. p. 27.

8) *Paul Masson and Publications*, 1904, Delacroix, p. 67 not. 4.

fiecare individ, după felul său, se adaptează la el în chipul său, pe care-l preferă oricărui altul câte căi diferite pot fi și sunt de fapt urmate. Dar acestea se topesc fără urmare. Dacă ar fi adevărat că dezvoltarea istorică se face în vederea unor scopuri limpede sau nelămurit simțite, faptele sociale ar trebui să înfățișeze cea mai nesfârșită felurime și orice comparație aproape ar trebui să se facă imposibilă¹⁾. Dar, din moment ce intri în contact cu faptele sociale, te miri — zice autorul — de regularitatea cu care se îndeplinesc. «Obiceiurile cele mai ciudate, precum leluzia bărbaților, leviratul, exogamia etc. se observă la popoarele cele mai felurite și sunt simptomatice pentru oarecare stare socială²⁾».

Se poate observa, în treacăt, că autorul aplică metoda sa la judecarea producerii oricărei valori a spiritului omenesc și, când e vorba de exemplificare, se folosește de instituții juridico-higienice, care sunt în directă legătură cu conformația fizică și cu modul de procreare la întreaga speță umană. Totuși se pare că se întâlnește cu Bergson³⁾, trebuind să accepte un «finalism implicat de existența și mai ales de persistența vieții⁴⁾», dar numai la individ. Dar Auguste Comte spune că «fenomenul social, conceput în totalitate, nu este la urmă decât o simplă dezvoltare a omenirii, fără nicio creare de facultăți oarecare;... toate dispozițiile efective pe care observația sociologică va putea să le desvolte treptat, vor trebui deci să se regăsească, cel puțin ca germene, în acest tip primordial, pe care biologia l-a construit mai dinainte pentru sociologie⁵⁾».

Și după Spencer «cei doi factori primari ai fenomenelor sociale sunt mediul cosmic și constituția morală a individului⁶⁾». «Inșă cel dintâi nu poate avea influență asupra societății decât prin cel de al doilea, care se găsește a fi astfel motorul esențial al evoluției sociale⁷⁾». Din acest motiv, Ribot face din «istoria riturilor un capitol al expresiunii emoțiilor, dând astfel riturilor o origină psihică⁸⁾».

1) *Regulele Metodei sociol.* p. 117; 2) *Idem*, p. 118.

2) *Évolution Créatrice.*

3) *Regulele metod.*, p. 119.

4) *Cours de phil. pos.* IV, 333. *Regulele*, p. 120.

5) H. Spencer, *Principes de Sociologie*, I, 14—15.

6) *Regulele metodei Sociologice*, p. 121.

7) *Th. Ribot, Psihologie des Sentiments*, ed. XI p. 323.

Și în această împrejurare vom fi avizați să recurgem la psihologie, ceia ce Durkheim a respins cu rigurozitate dela început. «Dar, poate se va spune, fiindcă singurile elemente din care e formată societatea sunt indivizii, origina primară a fenomenelor sciologice nu poate fi decât psihologică. Judecând astfel, se poate stabili tot așa de ușor că fenomenele biologice se explică analitic prin fenomenele inorganice. În adevăr, e foarte sigur că nu sunt în celula vie decât celule de materie brută. Numai că ele sunt asociate acolo și aceasta este pricina acestor fenomene nouă care caracterizează viața și a căror sămânță chiar e cu neputință s'o regăsim în vreunul din elementele asociate»¹⁾.

Critica adusă organicismului este deci mai mult teoretică. Durkheim ne-a adus această comparație pentru a ne dovedi cum, din «conștiințele particulare», «combinat într'un chip oarecare», dă o individualitate psihică de un «soi nou»²⁾, și această «conștiință colectivă» este producătoarea tuturor valorilor. Cum poate această conștiință colectivă să lucreze asupra conștiințelor particulare? *Gaston Richard*³⁾ găsește că aici e «adevăratul mister al teoriei».

Nu se ține seamă că «sinteza chimică nu este comparabilă cu cooperația celulelor într'un corp viețuitor, nici cu aceia a celulelor nervoase și este destul de departe de acest ultim fenomen al asociației umane care ridică o problemă cu totul alta»⁴⁾. Acel suflet al mulțimei, care se pare că a inspirat pe Durkheim, are, așa cum ni-l prezintă destul de bine *Tarde*, «caractere opuse acelor care se atribue conștiinței colective... În raport cu individul care o compune, o mulțime este totdeauna o scădere, o sustragere, ea reprezintă o complexitate psihologică mai mică și chiar minimă»⁵⁾.

II.

Înainte de a trece dela Regulele Metodei cu considerații asupra societății și individului vom nota că aceste reguli «inspirate de pozitivism, degajate de apriorismul cel-

1) *Regulele met. Sociol.* p. 124.

2) *Idem.* p. 125.

3) *L'Athéisme dogmatique en sociologie religieuse* p. 48.

4) Daniel Esmerlier, *Psychologie et sociologie*, p. 16.

5) *Idem.* p. 13.

implică, nu se disting suficient de metoda comparativă», greșesc când clasează după «caractere exterioare și sunt inacceptabile, când se agață de realități morale în care cugetarea umană are o parte esențială»¹⁾. Religiile sunt — zice Pinard — ceia ce le face intenția credincioșilor lor. «A le caracteriza după exterior, fără a ține samă de ideia care le caracterizează, în primul loc te expui la grave erori»²⁾. S'a evidențiat astfel că Durkheim n'a încercat decât să exemplifice, cu ajutorul etnografiei, o teorie mecanicistă a societății, care nu e departe de a lui Spencer, deși Pinard nu vede în acea «entitate nouă» durkheimistă decât realitatea «suigeneris» a sociologilor germani din jurul curentului dela *Völkerpsychologie*, care n'a fost decât vulgarizată de Durkheim în Franța și în care Tarde vede o «noțiune fantastică», *Andler* și *Bernès* «o mitologie nouă» iar Fouillée «pură metafizică»³⁾.

Rezultă, din analiza Regulelor, că în ele se află în germene întreaga concepție a originii religiei și întregul volum al «Formelor elementare a vieții religioase» nu este decât o argumentare, o încercare de a dovedi, cu exemple, o teorie preconcepțată, cum spune Gaston Richard. În adevăr, o analiză a operelor «Suicide» și «Division du travail social» ne pune în față încercarea lui Durkheim de a identifica religiunea cu riturile, deși declară singur că nu posedă încă o «noțiune științifică a ceia ce este religiune»⁴⁾. Cu toate că tratase problema «prin metoda comparativă aplicabilă naturii crimei»⁵⁾ susținea în 1898 următoarea definițiune a religiei :

«Fenomenele religioase consistă în credinți obligatorii, conexe de practici definite, care se raportează la obiecte date în aceste credinți»⁶⁾. N'am avea mult de spus asupra acestei definiții. Ne vom opri asupra acelor «obiecte date în credinți» cari aci lasă loc mai multor interpretări și care în 1912 au fost precizate în definiția modificată astfel : «O religie este un sistem solidar de credinți și practici

1) Pinard H. dela Boullaye, *L'Étude comparée des religions*, ed. II, Vol. II, p. 367; 2) idem, p. 336 și Vol. I, p. 438.

3) Pinard, *L'Étude comp. des relig.*, Vol. I, p. 441. Cf. *Deplouge, Conflit dela morale et de la Sociol.*, c. IV, p. 157; c. V, p. 187.

4) Gaston Richard, *L'Athéisme dogm. en Sociol. relig.*, p. 9.

5) *Division du travail social*, p. 1831 Richard, p. 9.

6) Durkheim, *La définit. des phénom. relig.* în *Année Sociologique*, 1898 t. II, p. 22 cf. 28. Cf. Pinard, *Science Comp. des relig.* Vol I, p. 441.

relativ la *lucruri sacre, adică separate, interzise*, credinți și practici cari unesc în aceeași comunitate morală, numită biserică, pe toți aceia care-i aderă»¹⁾.

Înainte de a ajunge să sintetizeze astfel definiția, Durkheim ne arată cum «fenomenele religioase se aranjează cu totul natural, în două categorii fundamentale: Credinți și rituri. Primele sunt stări de opinii, ele consistă în reprezentări; cele de al doilea sunt moduri de acțiuni determinate»²⁾. Cum «nu se poate defini ritul decât după ce ai definit credința», și în urmă conchide că «toate credințele religioase cunoscute, fie simple sau compuse, prezintă un acelaș caracter comun: ele presupun o clasificare de lucruri, ideale sau reale, pe care și le reprezintă oamenii în două clase, în două genuri opuse, desinate în general prin doi termeni distincți, traduși atât de bine prin cuvintele «*profan*» și «*sacru*».

Chiar dacă autorul adaugă că «aceasta e trăsătura distinctivă a cugetării religioase»³⁾, încă n'a spus prea mult. «Cuvintele de sacru și biserică au singure o culoare religioasă; noțiunile de interzis și de comunitate, la care se reduce sensul lor, rămân profane»⁴⁾. Căci o adunare ca francmasoneria are toate aceste caractere, fără ca prin aceasta să fie religioasă.

Dar câteva rânduri mai departe ne lămurește pe deplin: «credințele, miturile, dogmele, legendele sunt sau reprezentări sau sisteme de reprezentări care exprimă natura lucrurilor sacre»⁵⁾. Și această precizare ne silește să ne oprim asupra articolului: «Reprezentări individuale și reprezentări colective»⁶⁾, care poate ne va lămuri complet. Este înlăturată concepția psihologică a «epifenomenismului» și înlocuită cu o «memorie proprie mintală»⁷⁾. Și această memorie nu poate să fie un fapt biologic, căci «orice psihologie care vede în memorie un fapt pur biologic nu poate să explice asociațiile prin asemănare decât reducându-le la asociații prin contiguitate,

1) Durkheim, *Formes élémentaires*. p. 65.

2) *Formes élémentaires* p. 50.

3) id., p. 51.

4) Pinard, *L'Etude comp. des relig.* Vol. I, 443.

5) Durkheim, *Formes élémentaires*, p. 51.

6) Publicat în *Revue de Métaphysique et de mor.*, t. VI, Nr. din Mai 1898.
Reeditat în vol. *Sociologie et philos.* 1924 prefațat de Bouglé.

7) *Sociologie et philos.* p. 13.

adică denegându-le orice realitate»¹⁾. Rămâne deci stabilit că «viața psihică este un curs continuu de reprezentațiuni, de care nu se poate spune unde începe una și unde sfârșește cealaltă»²⁾. Și aceste reprezentațiuni «nu sunt numai decât inerente naturii intrinseci a materiei nervoase»³⁾. Se întâmplă deci în lumea psihică ceea ce se întâmplă în lumea socială.

«Reprezentațiile care sunt urzeala vieții sociale se desface de relațiile care se stabilesc între indivizii astfel combinați sau între grupurile secundare care se intercalează între individ și societatea totală»⁴⁾. Sentimentele private devin sociale, combinându-se sub acțiunea forței «sui generis» ce o desvoltă asociația; în urma acestor combinațiuni și alterațiunilor mutuale care rezultă, ele devin alt lucru»⁵⁾. Și, cum am văzut ceva mai înainte, că ele nu sunt numai decât legate de materia nervoasă, devin astfel «realități parțial autonome care trăiesc o viață proprie»⁶⁾.

Se creiază astfel, «dincolo de ideologia psihosociologilor, cași dincolo de naturalismul materialist a socioantropologiei, un naturalism sociologic»,... o «hyperspiritualitate»,⁷⁾ pe care *Bouglé*⁸⁾ o vede înrudită cu contingenta formelor superioare ale lui *Boutroux* și care a fost frumos poetizată de *V. Pârvan*⁹⁾.

Această spiritualitate însă este o entitate metafizică clădită pe aceeași realitate «sui generis», care nu pare a fi decât o simplă ficțiune, după cum am arătat ceva mai înainte.

Ș'apoi trebuie de reamintit că, și după *Durkheim*, la primitiv, «religia și știința sunt două lucruri sinonime»; atunci trebuie numai decât de conchis că primele emanațiuni ale materiei nervoase sunt stoarse de imperioasa necesitate de a intra în legătură cu mediul înconjurător, și aceasta cu scopul precis al menținerii vieții.

«De aici a ieșit cultura»¹⁰⁾. «Orice încercare a minții rămâne deci la primitiv strict legată de o țintă bine definită»¹¹⁾. Zeitățile de toate felurile par a-l protegui pe

1) *Sociologie et Philosophie*, pag. 15; 2) idem, pag. 17; 3) idem, pag. 33; 4) idem, pag. 34; 5) *Sociologie et Philos.* p. 36; 6) idem, p. 43; 7) idem, p. 48; 8) idem, Prefața, p. XI; 9) *Idei și forme istorice*, lecția III; 10) *Rădulescu-Motru, Puterea sufletească*, Vol. IV^a, p. 372; 11) *H. Delacroix, Religion et la foi*, p. 404.

primitiv la orice pas întru îndeplinirea acestei sarcini. Această răspântie a născut omul *Faber* al lui *Bergson*. Eraticile reprezentății ale lui Durkheim par a fi o vegetație posterioară acestor începuturi, îmbrăcând faptele excepționale în haine legendare. «Mana» însă este un principiu fluidic, pe care primitivul îl simte în altar în amulet, ca pe o putere care îi procură succesul în orice împrejurare și pentru care se sacrifică fără a ezita.

«Primele vârste ale umanității au fost stăpânite de acest misticism»¹⁾. Să nu uităm însă că, pentru Lévy-Brühl, această misticitate este un fel de alogicism. La primitiv, «nu există asociație», deci s'a spus greșit că «primitivii asociază la toate obiectele care lovesc simțurile sau imaginația lor, forțe oculte, proprietăți magice, un fel de suflet sau principiu vital». Din contră, «proprietățile mistice ale obiectelor și ființilor fac parte integrantă din reprezentațiunea pe care primitivul o are și care este în acest moment un tot indecompozabil»²⁾. Noi vom preciza însă că: «această confuzie continuă de lucruri, semne și cugetare, indistinție de subiect și obiect sunt stări mistice întru atât cât acest termen este antitetic celui de intelectualitate»³⁾.

Iar «însemnătatea acestei antiteze și, în consecință, a ideii de misticitate, se precizează când, în sânul însăși a religiei, s'a desfășurat o oarecare intelectualitate, o dogmatică filosofică mai mult sau mai puțin rafinată: misticismul îi este atunci revanșa»⁴⁾.

«Din acest punct de vedere, misticitatea este, fără îndoială, sentimentul neputinței cunoștinței și, mai particular, ceia ce are neadequat realității spirituale. Se pare, de exemplu, că de aceia Loisy consideră morala însăși cu necesitate împregnată de misticitate, pentru că credința morală este ireductibilă la o cunoștință sau la o demonstrare intelectuală. Religia și morala se vor identifica astfel în mistică. Dar această concepție nu este, la rândul ei, prea largă? Căci dacă orice sentiment este ete-

1) Duprat G. L., *La psychologie Sociale*, p. 166.

2) Lévy-Brühl, *Les Fonctions mentales*, ed. 7. p. 39.

3) G. Dumas, *Traité de psychologie*, Vol. II, p. 270. Cf. G. Belot, *Une*

4) H. Piaget, *Le Psychologue et le Sacerdote*, p. 321. Cf. Dumas, *Traité*,

rogen intelectului, n'are să rezulte că există misticitate de când există sentiment: există sentimente foarte pozitive și cu totul naturale pe care nimeni n'a avut ideea a le califica de mistice, pentru că obiectul lor este empiric cunoscut: afecțiuni familiale, filantropice etc. Și de altă parte, dacă cunoștința nu-și poate da seama de orice realitate spirituală, se poate recunoaște că ea nu atinge fondul ultim a niciunei realități, nici chiar a materiei, necum a vieții sau a spiritului, fără a fi pentru aceasta taxată de misticism. Asta înseamnă că, la dreptul vorbind, o stare nu poate fi calificată de mistică decât dacă deja se poate califica de religioasă... Deci în sânul însăși a religiei apare, în afară de opoziția dintre intelect și afectiv, opoziția elementelor exterioare și interioare, a instituțiilor sau a credințelor tradiționale și a inspirației subiective¹⁾. Se poate conchide de aici că încercarea lui Brühl de a da sufletului o calitate naturală acea „mistică“ și prin aceasta să explice religiositatea, rămâne discutabilă.

III.

Negând că religia s'ar fi născut din colectivitate, am rănit definiția lui Durkheim care avea «avantajul de a distinge într'un mod atât de fericit magia de religie»²⁾.

Nu numai că «nu există biserică magică»,³⁾ dar «magia își face un fel de plăcere profesională din a profana lucrurile sacre»⁴⁾. Este curios cum, după aceste precizări, discipulii săi Hubert și Mauss caută să derive magia tot din același principiu sacru, ba, mai mult, ei fac din ea «primul etaj al evoluției mintale pe care l-am putea presupune sau cerceta», pentru că să scoată apoi concluzia că «religia a ieșit din eșecul și erorile magiei»⁵⁾.

Și această concluzie o poate scoate numai după ce a acceptat — fie și numai temporal — definiția propusă de *Grimm*, care consideră magia ca «o specie de religiune făcută pentru nevoile inferioare ale vieții domestice»⁶⁾.

1) G. Dumas, *Traité*, vol. II, p. 270-271, artlc. scris de G. Belol

2) Pinard, *L'Etude comparée des relig.*, Vol. I, 442.

3) Durkheim, *Formes élémentaire de la vie relig.* p. 61.

4) idem, p. 59-60.

5) H. Hubert et M. Mauss, *Esquisse d'une théorie générale de la magie*, *Année Sociologique*, 1902-1903 t. VII, p. 8.

6) *L'Année Sociologique*, 1902-1903 t. VII, p. 18.

Este vizibilă aici confuzia ce se face între magie și superstiție și mai cu seamă această confuzie devine evidentă, atunci când *Sheat* crede că «religia numește magice resturile vechilor culte, înainte chiar ca acestea să fi încetat de a fi practicate în mod religios»¹⁾.

Pe lângă caracteristica primă a magiei: «rituri private secrete, misterioase, care nu fac parte dintr'un cult organizat»²⁾, *Hubert* și *Mauss* găsesc deosebirea fundamentală în aceia că, pe când «religia tinde către metafizică, magia se sustrage vieții mistice spre a se amesteca în viața laică pentru a-i ajuta»³⁾.

De aici «va urma pentru religie construcțiile intelectuale, iar pentru magie studiul naturii»⁴⁾ Dar aceste caracteristici nu sunt de fel principale și mai cu seamă nu sunt menite să facă deosebirea între religie și magie. Rituri secrete, misterioase sunt și cele religioase. Ba mai mult, în religiile superioare se găsește și cultul individual. Sunt decisive în această privință cuvintele Mântuitorului: *Iar tu când te rogi, intră în cămara ta și, închizând ușa, roagă-te Tatălui tău cel într'ascuns, și Tatăl tău care vede într'ascuns, îți va răsplăti ție»* (Matei 6,⁶⁾. Durkheim n'a putut trece cu vederea aceasta și s'a mulțumit să constate că, chiar atunci când creștinul își are sfântul aparte, «acesta îi ales de pe lista oficială a bisericii»⁵⁾. Ar fi deci o deosebire între religie și magie posedarea unei doctrine la una și lipsa ei la a doua.

Considerând și caracterizând după doctrină, importanța colectivității a dispărut aproape de tot, și doar Durkheim ne spune că adunările religioase de-ar înceta, s'ar pierde și religia. De aceia, pentru a nu insista mai mult, nouă ni se pare că cea mai bună deosebire este aceia propusă de Frazer: «ritul magic acționează prin constrângere, pe când ritul religios adoră și conciliază».⁶⁾ Acel ce s'a dat magiei încearcă, prin felurite mijloace materiale, naturale, de a sili pe zeu să-i cedeze anumite secrete și puteri. El este un fel de răzvrătit contra lui Dumnezeu. De aici și atașarea lui de natură, cum zice *Hubert*, căci toți aceștia au nevoie de excitante, buruieni, elixiruri cu care

1) Idem, p. 13; 2) Idem, p. 19; 3) Idem, p. 143; 4) *Année Sociologique*, 1902-1903, t. VII, p. 145; 5) *Formes Elementaires* p. 64; 6) *L'Année Sociologique*, 1902-1903 t. VII, p. 16.

acționează. După mijloacele găsite mai rentabile, și fiecare în parte va găsi alt mijloc, își vor crea și metode speciale de acționare; de aici individualizarea și lipsa vreunei doctrine în magie.

Din aceste precizări, putem scoate deci o triplă clasare a tuturor acestor fenomene: «Esența religiei va consta în credințe într'o lume superioară, în care se află obiectul suprem a aspirațiilor legitime ale inimii și ale conștiinței umane și cu care este posibil de a avea comunicații»¹⁾ de pe pământ, care comunicații presupun supunere și rugăciuni.

Toate mijloacele de constrângere a zeului, a feluritelor spirite pentru cedarea vreunui favor sau ajutor este magie, iar restul noianului de credinți superficiale în genii, spirite și felurite gesturi săvârșite în afara bisericii, rămân în spațele superstițiilor²⁾.

GH. ȚĂȚU,

licențiat în teologie, profesor la
Seminarul din Roman.

Sfântul Iosif cel nou, mitropolitul Timișoarei

«Din toate regiunile locuite astăzi de Români la nord de Dunăre, — zice marele Hașdeu, — Banatul și Oltenia, cu prelungirea cea mai comună în Țara-Hațegului, sunt singurele care reprezintă o continuitate neîntreruptă geografică-istorică a neamului românesc, un cuib de unde se românizau treptat țările spre Apus, spre Crivăț și spre Răsărit ba, indirect, și cele de peste Dunăre, cuibul mereu descărcându-și prisosul, dar rămânând totdeauna plin». Răzimat de culmile Carpaților și scaldându-și poalele în apele Dunării, ale Tisei și ale Mureșului, și stăpânit, în veacul X, de voievodul Glad, în veacul XI de Ahtum, iar în veacurile XIV și XV de Basarabii Țării Românești (Vlaicu-Vodă 1368—1372, Mircea cel Bătrân 1389—1410), apoi de Corvinești (Iancu de Hunedioara 1438—1446) și de Paul Chinezu 1478—1494), Banatul a fost totdeauna românesc, chiar și pe timpul stăpânirii turcești (1552—1716

1) Abbé de Broglie, *Religion et critique*, ed. III p. 29.

2) Cf. Broglie o. c. p. 20—21.

și în vremile ce au urmat după aceea, până în zilele noastre. Astăzi acest pământ românesc e tăiat în două de 11 ani : o parte este în România, iar cealaltă în Iugoslavia. Lângă frontiera ce taie Banatul în două, la o îndepărtare de 12—14 km, spre sudvest dela șoseaua națională ce duce dela Timișoara spre Vârșăț și Baziaș, pe malul stâng al canalului Bârzava, se află frumoasa și vechea comună *Partoș*, pomenită în documente la anii 1332—1337 (în Registrele din arhiva Vaticanului despre dijma papală adunată în Banat de către Iacob Berengar și Raimund Bonofato), apoi în anii 1401, 1406, 1415, 1418, 1481, 1494, 1496. În apropierea Partoșului, se află cătunul Topolia, unde, de peste 150 ani, se cultivă orez de o calitate foarte bună.

Comuna Partoș are o biserică parohială ortodoxă română zidită pe la anul 1730, care, pe lângă turnul (clopotniță) obișnuit deasupra pronaosului, la vechile biserici din Banat, are un turnuleț și deasupra naosului. D-l Dr. Ioachim Miloia, directorul Muzeului Bănățean din Timișoara și vicepreședintele comisiei monumentelor istorice secțiunea pentru Banat, socotește această biserică : «unul dintre cele mai importante monumente de după ocupația turcească» din Banat. (Analele Banatului, anul II, fasc. 3 din 1929, pag. 70). Hramul bisericii este : Sfinții arhangheli Mihail și Gavril.

În curtea acestei biserici parohiale, dindărătul altarului, se află o veche biserică, cunoscută sub numele de : «*Mănăstirea dela Partoș*», care a fost un vechiu focar de cultură românească. După tradiție, mănăstirea aceasta a fost ridicată de către Despotul Sârbiei Ioan Brancoviciu (fratele sf. Maxim mitropolitul Ungrovlahiei în anii 1507—1508), pe la sfârșitul veacului XV, pe timpul regelui Matia Corvinul (1458—1490), cu hramul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril. Mănăstirea Partoșului a fost închisă în anul 1777 din ordinul împărătesei Maria Terezia (1740—1780), deodată cu alte mănăstiri din Banat (Baziaș, Srediște, Șemlac), călugării de aci s'au mutat la alte mănăstiri (Sâm-Giorz și Voilovița), iar obiectele mănăstirii Partoșului au fost trecute la mănăstirea Sâm-Giorzului (înființată, după tradiție, în același timp cu a Partoșului, tot de către Despotul Ioan Brancoviciu în cinstea sfântului mucenic Gheorghe,

pentru a eterniză memoria fratelui său Gheorghe, care în călugărie s'a numit Maxim și a ajuns mitropolit al Ungrovlahiei).

În vechea mănăstire dela Partoș, în naos, în dreptul ușii de intrare (care e spre miazăzi), se află *mormântul unui mitropolit din Timișoara*, care a trecut la veșnicie cu faima sfințeniei : *Sfântul Iosif cel nou*. Eruditul istoric bănațean, protopopul Nicolae Petru Tincu-Velea, în a sa Istorie bisericească (tipărită la Sibiiu în a. 1865), la pag. 185, ne spune, că, pe mormântul dela Partoș, se află inscripțiunea : «Sviatitel Iosif novi bivși Mitropolit Temišvarski» (adecă, pe românește : «*Sfântul Iosif cel nou fostul Mitropolit al Timișorii*»). Apoi adaoage următoarele : «Cum că acest mitropolit al Timișorii a fost patron al mănăstirii acesteia, adeverește încă și o lungă ieremiadă înscrisă în biserica cea nouă a mănăstirii¹⁾, pe care o avem decopiată²⁾, unde călugării respectivi în a. 1778 la 2 Noemvrie se plâng, că trebue să părăsească vechea lor locuință și să se strălocheze :³⁾ antistele⁴⁾ lor Petru Popovicu îndărăt la parohia sa din Soceni în protopopiatul Caransebeșului⁵⁾, iară ei, ceilalți călugări, parte în mănăstirea Sân-Giorz, parte în Voilovița».

Semnatarul acestor rânduri a cercetat mănăstirea dela Partoș, mai întâiu în anul 1907 luna Septemvrie, într'o excursie făcută cu regretatul profesor Iosif Balan, un bun slavist, dela institutul pedagogic din Caransebeș, apoi, după 10 de ani, în 1927 în luna August (cu d. profesor universitar Ion Simionescu), și de atunci în fiecare an. M'am apropiat totdeauna cu evlavie de mormântul dela Partoș, și am căutat inscripția de pe acest mormânt, precum și cea din Biserica nouă, de cari pomenește Tincu-Velea, dar nu le-am găsit. Dela bătrânii satului am aflat, că aceste inscripții au fost șterse de oameni ignoranți pe timpul procesului pentru despărțirea ierarhică dintre Români și Sârbii din Banat, de teama că ar cuprinde date, pe cari le-ar putea utiliză Sârbii pentru a-și sprijini pretențiile lor.

1) E vorba de biserica zidită pela a. 1730, amintită mai sus.

2) Inscriptia copiată de Tincu-Velea astăzi nu mai există.

3) Să se strălocheze = să se mute.

4) Antistele lor = mai-marele lor, starețul sau igumenul.

5) Comuna Soceni (locul de naștere al semnatarului acestor rânduri) se află acum în protopopiatul Bocșei din eparhia Caransebeșului (județul Caraș, plasa Reșița).

Am aflat însă pe mormântul mitropolitului Iosif o icoană mobilă, cu chipul unui ierarh și cu aureola sfinților în jurul capului, iar deasupra chipului inscripția : «Sviatitel Oț naș Iosif novi», adică : «Sfântul Părintele nostru Iosif cel nou». În partea de jos a icoanei, cu caractere chirilice de tipar, este următorul text slavon :

«Ot iunosti tvocia ves sam sebe Gospodvi vozlojiv, v molitvah i trudieh i v postieh, obraz biv dobrodieteteli ; ot onuduje vidiev Bog tvoe blgoe prozvopenie, Arhierea tia i Pastiria țikvi svoei ustro iaet. Tiemje i poprestavlenii cistnoe tielo tvoe țielo i netlieno sobliudesia. Iosife sviatiteliu, molisia Hristu Bogu da ostavlenie podaet viarioiu ljubovi iu pritekaiu șih sviatuiiu pamiat tvoiu».

Textul acesta l-am copiat în anul 1907 (Septemvrie) împreună cu profesorul Iosif Bălan, de vie memorie, iar în anul 1929 (Iulie) l-am revăzut și l-am tradus în românește cu ajutorul preotului ortodox sârb Teodor Raicici din Soca (aproape de Partoș). Traducerea românească ne-a dat următoarea cântare bisericească (tropar) :

«Din pruncie cu totul te-ai supus Domnului, cu rugăciunile și cu ostenelele și cu postul, pildă făcându-te bunătații. Pentru aceasta, văzând Dumnezeu nevoințele tale, arhiereu și păstor bisericii sale te-a pus. Drept aceea și după moarte cinstit trupul tău întreg și nestricat s'a păstrat. Sfinte Iosife, roagă-te lui Hristos Dumnezeu, să dăruiască iertare celorce cu dragoste săvârșesc sfântă pomenirea ta».

Din josul acestui tropar, cu aceiași slovă : «Ierei Stefan Bogoslovici iconopiseț 1782», adică : «Iereul (preotul) Stefan Bogoslovici pictor 1782». Deci, icoana sfântului Iosif e pictată în anul 1782, adică la 5 ani după închiderea mănăstirii prin ordinul împărațesc.

Mai jos de acest text, e scris de altă mână (nu de a pictorului) : «Dorova si iconu Prota Jebelski Ioan Șubon mstru Portoșu», adică : «Dăruiată icoana de Prota Jebelului Ioan Șubon⁶⁾ mănăstirii Partoșului.

Acestea sunt inscripțiile de pe icoana sfântului Iosif, ce se află la mormântul dela Partoș⁷⁾. În acest mormânt,

6) S: boniu.

7) „Șematismul diecezei Caransebeșului“ (cuprins în „Calendarul Românului“ pe anul 1930), la pag. 59, arată, *greșit*, că: „În vechea capelă a mănăstirii, e înmormântat Iosif II, mitropolit al Timișoarei. Deasupra mor-

se află îngropat mitropolitul Iosif al Timișoarei, care, încă de pe când trăia, se bucură de faima unui adevărat sfânt, iar după moartea sa, *a lăsat în popor și între călugări amintirea unui sfânt adevărat.* Aceasta o dovedește faptul, că poporul din împrejurimi și din depărtări mari își aduce, de veacuri, bolnavii la mănăstirea Partoșului, ca să se atingă de mormântul sfântului sau să petreacă în priveghiere noaptea întreagă la acest mormânt. Și mulți au aflat alinare suferințelor și mângâiere sufletească la mormântul sfântului Iosif.

Cu privire la timpul, *când a trăit sfântul mitropolit Iosif cel nou*, Tincu-Velea în a sa Istorie bisericească (la pag. 185—186) ne spune următoarele: «Mai sus numitul mitropolit Iosif nu vine înainte în registrul arhieriei sârbești, care-l avem la mână și care cuprinde pe toți arhierii din ierarhia Ipekio-carlovițiană dela an. 1214 până astăzi; urmează dară, după rațiunea aceasta, dar apoi și după aceea a înmormântării mitropolitului în biserica veche a mănăstirii, cum că dânsul, mitropolitul, a reșezut în Timișoara încă înainte de înființarea ierarhiei sârbești în Austria, știe Dumnezeu când, dară, pre toată întâmplarea, înainte de a fi mănăstirile și bisericile creștinești din Timișana ruinate prin Turci (1551—1552), căci între zidurile dărâmate ale mănăstirii, nu ne vine a crede, că va fi cerut acel mitropolit ca să fie înmormântat».

Dr. Eugen Szentkláray, canonic catolic, într'o disertație despre mănăstirile din Banat (citită în 13 Ianuarie 1908 la Academia maghiară din Budapesta), ne spune, că în mănăstirea Sâm Giorzului, se află o carte de ritual slavonă, scrisă cu mâna la anul 1529, care a fost proprietatea mănăstirii Partoșului și pe care eră scris: «Această carte este a mitropolitului Iosif al Timișoarei», iar lângă această notiță, eră scris anul «1655», apoi urmă altă notiță: «Celce a părăsit de bună voie vlădicia și s'a retras în mănăstirea

mântului să află un tablou, chipul unui episcop, având în partea de sus inscripția: „Svetitel Iosifa Novi bivši Metropolita Temesvarschi“, iar de desubt se găsește formula de jurământ ce trebuiau să depună călugării la intrarea lor în monahism“. La Partoș nu e înmormântat „Iosif II“ (acela a fost împărat al Austriei), ci sfântul Iosif. Inscripția din „semafism“ este inscripția, pe care o amintește Tineu-Velea, dar coruptă, și care azi nu mai există. Pe icoana sfântului Iosif este inscripția ce am arătat-o noi (adecă numele și troparul sfântului, numele picturului și al dăruitorului), dar nici o formulă de jurământ“.

Partoșului, unde a trăit câțiva ani și după aceea s'a mutat la vieața veșnică, unde se odihnesc sfinții».

Anul 1655, scris între aceste două notițe, a făcut pe istoricul sârb Ilarion Zeremski, arhimandritul Carlovițului, (și după el și pe Szentklàray), să susțină, că mitropolitul ar fi trăit în veacul 17. Și această supoziție o crede îndreptățită prin altă notiță, scrisă pe un manuscris din anul 1623, intitulat «Molavnik prestvetie Bogorodițe», ce se află tot în mănăstirea Sâmb-Giorzului (sub Nr. 18): «Să știe oricine, că această carte, numită Molavnik, este a igumenului Iosif al mănăstirii Sâmb-Giorzului. În anul 1651». Dar această notiță nu vorbește de *mitropolitul Iosif* al Timișorii, ci de *igumenul Iosif al Sâmb-Giorzului* (nu al Partoșului!). Iar identitatea igumenului Iosif dela Sâmb-Giorz cu mitropolitul Iosif al Timișorii nu se poate dovedi. Nu e, deci, decât o simplă coincidență de nume a două persoane, care au trăit în timpuri diferite. Asemenea coincidență de nume am aflat și în viața episcopului de Vârșat Ignatie Vuia (a se vedea «Biserica Ortodoxă Română» din Iulie 1828. pag. 603—607). Și asemenea coincidențe de nume avem și la sf. mucenic Nichita Gotu și sf. Nichita episcopul Remesianeii, precum și la sfinții mucenici Sava Gotul (18 Aprilie) și Sava Stratilat (24 Aprilie) etc.

Ținând seamă de manuscrisul din anul 1529, în care se pomenește sf. Iosif Mitropolitul Timișorii, precum și de părerea istoricului Tincu-Velea, trebuie să credem, că sf. Iosif n'a putut trăi înainte de anul 1529 și nici după anul 1552. *Între acești ani (1529—1552) a păstorit sf. Iosif ca mitropolit al Timișorii pe Românii din Banat* și s'a retras la mănăstirea Partoșului, unde sfințele lui Moaște așteaptă ziua învierii. Iar faptul, că mitropolitul Iosif nu se află în registrele ierarhilor sârbi, ne întărește în credința, că sf. Iosif mitropolitul Timișorii *a fost Român*.

Mormântul dela Partoș ne descoperă un fapt de mare importanță pentru Banat, anume, că *Banatul și-a avut mitropolia sa cu reședința în Timișoara*. Câtă vreme a existat mitropolia Severinului (1370—1479), Românii bănațeni au stat sub jurisdicțiunea acestei mitropolii, iar după aceea au avut mitropolii lor proprii cu reședința în Timișoara (în veacul 15—16). Ajungând Banatul sub jug turcesc (1552—1716), timp de 164 de ani (veac.

16—18), mitropolia Timișorii dispăre. În ce privește legăturile Românilor bănățeni cu mitropolia ardeleană de Alba-Iulia, e de notat, că Sava Brancoviciu (1656—1680) e singurul mitropolit al Ardealului, care a avut oficial jurisdicțiune și asupra bisericii românești din Banat. (Dr. Ștefan Meteș, Istoria bisericii, vol. I, pag. 208).

După cele relatate de Tincu-Velea (la pag. 120—121 a istoriei sale), mitropolia Timișorii a fost reinviată, pe o scurtă durată, și sub ierarhia sârbească, prin patriarhul Carlovițului Arsenie VI Ioanovici-Șacabent (1737—1748), care numește mitropolit al Timișorii pe episcopul Nicolae Dimitrievici (fost episcop al Caransebeșului în anii 1726—1729, de unde trece la Timișoara în anii 1729—1745), și pe Gheorghe Popoviciu (1745—1758).

Banatul ajunge sub jurisdicțiunea mitropoliei ardelenene (de Alba-Iulia și Sibiu) numai după reorganizarea bisericească făcută de fericitul mitropolit Andreiu Șaguna, în anul 1864.

Pr. P. BIZEREA,
Dea (Banat).

DESPRE PREDICĂ

Multă vreme am stat la gânduri dacă să scriu despre acest titlu și mai cu seamă în această citadelă a scrisului bisericesc. Dar observând de multe ori păreri prea personale, izvorâte mai mult din grija, uneori să nu se certe cu vechea și tradiționala omiletică, alteori din dorul de a-i păstră întocmai formele după calapodul ei precis, m'am hotărât să contribui și eu cu ceva la mult încercatul subiect: predică — bine înțeles dacă mi se va oferi ospitalitatea în foile acestei reviste.

Am citit de multe ori, chiar în această revistă, că mulți preoți spun respicat, că atunci când încep să vorbească, apoi lumea dă năvală spre ieșiri.

Se poate și cred, că am văzut eu însumi și de multe ori acea lume avea perfectă dreptate să iasă afară. Și de ce? Apoi lesne de răspuns.

Mai întâi să nu creadă nimeni, că predica de care

au fugit credincioșii, era chiar până într'atât vrednică de ascultat. Cunosce și simt perfect psihologia mulțimii; niodată ea nu se va arăta prea încântată, când, după o audiție superioară, cum e Sfânta Evanghelie, va trebui să asculte una interioară, cum e de ex. predica cutărui preot, care se încrede prea mult în puterea sa de vorbitor. Căci trebuie să rămână stabilit că vorbirea în fața oamenilor dă multor vorbitori măgulire nemaipomenită și o notă de încredere în pretinsa lor putere de oratori. Oricine coboară dela locul vorbirii se simte un supra-om și așteaptă ca toți cei de față să-i întindă mâna și, felicitându-l, să-i spună imediat: «strașnic ai mai vorbit!» și când aceasta nu se întâmplă, vei auzi negreșit pe orator zicând: — «grozav le-am mai spus!» sau «n'ai cui spune!»

Se plâng unii că lumea fuge din biserică, când ei încep să predice. Dar aceștia nu-și dau de loc seama că oriunde se află un vorbitor bun, lumea dă năvală și abia așteaptă să se termine serviciul religios spre a se începe predica.

Deci cine-i vinovat? Lumea sau vorbitorul? Eu cred că vorbitorul, și aceasta din multe exemple trăite, unde am văzut aceeaș lume ascultând cu pietate, cu lacrimi în ochi, cu sufletul tremurând, vorbirea unui bun vorbitor și'n condițiuni nu tocmai așa de prielnice, ca'n biserică, unde rugăciunile, cântările, înalță sufletul omului și-l face pregătit pentru o ascultare sfântă.

Este aproape de nepermis să se susțină că omul fuge de predică; ba din contră, el aleargă la predică și acest adevăr și-l poate confirma lesne oricine dintre acei care susțin că lumea fuge de predică. Poftiți la acea biserică pe un bun vorbitor și veți vedea cum lumea îi soarbe cuvintele și când se vestește că acel vorbitor va mai veni în cutare zi să predice, veți avea ocazia să constatați cum lumea își lasă interesele și aleargă nu la biserică, ci la predică.

Celce se caină că lumea îi fuge din biserică nu a fost un adânc înțelegător despre felul muncii pe altarul vorbirii, că vorbirea bună și corectă și-o poate însuși oricine, mai cu seamă ajutat de științele respective în această privință și care sunt așa de numeroase.

Desigur că și aici sunt diferențe mari și pe care nimeni

nu caută a le tăgădui, căci trebuie să recunoaştem că vorbirea este o artă, soră dreaptă cu celelalte arte și unul prin naștere e mai predestinat pentru una sau pentru alta cu mai multe dispoziții și că foarte greu este să ceri tuturor de a avea un egal talent artistic. Însă iarăși, să nu se creadă că arta vorbirii este un dar rar căzut din pronia cerească numai pe vre-o câțiva foarte puțin aleși. Nu. În fiecare om este sămânța simțului artistic și, dacă nu toți aceștia devin artiști, cauza e că nu toți caută să-și îngrijească această sămânță ca să le rodească. Trebuie să fie știut, că numai prin muncă și stăruință se obține rodul acestei semințe, și cu atât mai greu, cu cât la unii trebuiește pregătit mai întâi terenul, spre deosebire de alții, care-l au aproape bun, pentruca sămânța să încolțească repede, ajutată numai cu puțin. Niciun cântăreț, niciun scriitor sau poet, nu a ajuns într'adevăr mare, dacă nu a muncit mai din timp, muncă grea și istovitoare. Aceștia, asemenea unui vorbitor zelos, au strâns neconținut material, de unde au găsit, și tot ce-au crezut că-i bun, au ales, pentru rodirea la maximum de putere a acelei semințe ce stătea ascunsă în pieptul lui. Vorbitorului i s'a cerut să aibă un material enorm și plin de viață, căci nicăieri nu i concurența mai mare ca 'n arta vorbitului.

Omul ascultă vorbirea într'o formă sau alta în orice clipă din viață și cea dintâi artă a lui *pe care o învață*, nu-i alta decât vorbirea. Poezia, pictura, sculptura, muzica, le învață mai târziu. Cea dintâi însă este arta vorbirii. Și dacă așa de mult și așa de mulți sunt acei care știu să vorbească, trebuie să stăm și să ne mai gândim așa de mult, dacă și cu cât trebuie să fim mai superiori celorlalți, când ne ridicăm în fața lor spre a le vorbi? Fiecare trebuie să știe că, dacă nu ești superior celui ce te ascultă *măcar cu ceeace vrei să-i spui*, apoi lesne te va părăsi și va căuta refugiul în altă parte, că de ce-ar mai asculta la tine, când ceeace îi dai tu cu pretenția de scump, el are sau găsește în el așa de ieftin?

Vedeți dar cât preț trebuie să punem pe munca noastră, atunci când vrem ca într'adevăr să fim ascultați. O muncă uriașă, nu-i așa? Noi nu debităm în fața lor o poezie în care nu toți sunt așa de specialiști, ci ne producem cu o vorbire unde toți sunt mari specialiști, pen-

trucă toți cultivă deopotrivă vorbirea în fiecare clipă din viață și toți au în ei puterea de a te judeca și clasa.

Aceasta cu vorbitorul în general, care cultivă vorbirea în toate ocaziile vieții, dar preotul, preotul care cutremură sufletele oamenilor cu darurile lui sfinte și cu puterea rugăciunilor, să fie mai prejos de omul, de ascultătorul de rând? Vai, dar e păcat să credem că, dacă omul dă așa sfântă ascultare puterilor preoțești, el va da tot aceeași ascultare și cuvintelor noastre de oameni!

Conform acestei simțiri a omului, preotul trebuie să fie un vorbitor desăvârșit și egal puterilor sale preoțești și cu mult superior celorlalți oameni vorbitori. Dela un preot, și asta datorită misticismului religios din sufletele noastre, noi așteptăm lucruri supranaturale și de loc comune, căci în fiecare om se naște procesul următor: acest preot, care a stârnit admirația sufletului meu prin sfintele sale daruri, cum să fie mai prejos decât mine, când e vorba să explice cuvântul Domnului?

Am auzit de multe ori ieșind din biserică, cum dreptcredincioșii își dădeau cu părerea despre predica ascultată: «ei, lucrurile astea care ni le-a spus preotul, ni le putea spune Vasile al nostru cu mult mai frumos». Și, cu drept cuvânt, așa-i. Vasile al lor le-ar fi spus lucrurile acelea mai frumos, căci poate Vasile al lor ar fi mai meșter în ale vorbirii, sămânța acestei arte în Vasile fiind dăruită într'un teren care cere mai puțină muncă decât a preotului.

Ce rezultă de aici că lipsește acelui vorbitor de care lumea fuge din biserică? Munca; muncă cu atât mai stăruitoare, cu cât harul ceresc a fost mai restrâns.

Și apoi chiar și acei preoți în care să spunem că scântea este vie și așteaptă numai un mic vânt ca să aprindă un mare foc, acei preoți cred că nu au nevoie de muncă și mai cu seamă de priceperea muncii?

Se înșală amar acel ce crede că poate dormi pe puterea dăruită cu lopata de Tatăl Ceresc și că 'n orice clipă este gata a improviza o vorbire pentru a face față unei îndatoriri a profesiei lui.

Dacă predica nu va fi îndeajuns și greu muncită și dacă la ea nu vor contribui mai ales și resorturile adânci ale inimii, nu se va putea impune cu nimic ascultătorilor și nu va putea mișca sufletul nimănui.

Cine se bizuie prea mult pe puterea științei și a documentărilor în toate chipurile, iarăși este de știut că 'n vorbire nu va câștiga prea mult, dacă nu va strecura știința prin suflul artei, prin puterea de învăluire a acestei haine.

Nu știința e totul — și merg mai departe — nu înțelegerea adevărului, ci simțirea lui, căci știința care nu trece prin căldura inimii este ca un material bun, însă clădit pe o temelie moale. Știință încadrată în legi aride și care nu trece prin bătaia inimii, nu poate face niciun fel de fundament în sufletul omenesc și, din contră, cea știință care răscolește prin calitățile ei artistice simțirea omului, cea știință prinde cu folos în minte și 'n inimă.

Se vor ridica mulți și vor spune: acesta cere tuturor să fim artiști! Nu. Repet: e greu, foarte greu să devii artist, însă prin muncă, foarte multă muncă și dragoste, se poate face mult.

Ce fel de muncă trebuie? O muncă cu multă pricepere și atunci ea va fi și ușoară. Am văzut deatâtea ori pe mulți predicatori care știau perfect ce au a spune, însă nu știau cum să spună; gesturile, mlădierea voci erau în neconcordanță cu vorba, cu situația și totul părea ca o lecție învățată pe de rost și care nu trecuse prin simțirea vie a inimei, singura care dictează și hotărăște acele imperioase părți exterioare ale unei predici.

Însă, de cele mai multe ori, vorbitorul nu-și dă seama destul de lumea în fața căreia vorbește. În adevăr, deși s'ar părea ciudat, totuși așa este: predicatorul nu cunoaște îndeajuns psihologia mulțimei din fața lui; nu cunoaște îndeajuns situația masei, și aceasta se întâmplă aproape întotdeauna, cu toate că, de cele mai multe ori, acel predicator viețuiește chiar în mijlocul turmei căreia vorbește. Da, el vine cu o haină, dintr'o stofă de multe ori bună, croită și cusută excelent, însă ce folos că clientului de față nu i se potrivește. Ba nu-i va plăcea culoarea, ba calitatea, ba croiala etc.

Nu o singură dată mi-a fost dat să ascult o predică frumoasă și bine construită, însă ce folos că ea nu se raporta paterii de asimilație a inimei și creerului ascultătorului. Aveai ocazia să privești la acei oameni cum căscau, cum se întorceau, și asta tocmai când era miezul predicii. Dece? Tocmai din această cauză: haina nu-i plăcea și cu deasila nu voiește nimeni să ți-o îmbrace.

Uneori predicatorul are de scop, în predica sa, de a înăbuși anumite porniri ale oamenilor cărora le vorbește — și aceasta e foarte bine, căci vorbirea are un scop. Însă atunci el atinge chestiunea într'o așa formă, încât, deși pare că ar vrea să o spună pe ocolite, însă această ocolire ațâță și supără pe acel ce o simte că pentru el e spusă și ar prefera mai degrabă să i se toarne verde în față decât o așa forțată menajare.

Am văzut alteori niște gesturi și niște strigăte că parcă predicatorul era în fața unei panorame de bălciuri și, cu toate că predica era presărată cu note vii, întâmplări, care, spuse pe alt ton, cu alte gesturi, ar fi înduioșat până la lacrimi. Imi spuneam atunci: cum de le vin în minte acestor oameni luminați să se strâmbe atât, când au de spus ceva omenesc? căci este știut că numai vorbirea care curge lină și ridicată la suprafață de undulațiile vii ale inimii sunt plăcute. Un strigăt de monstru omul îl poate schița printr'o strângere de pumn, printr'o uitătură, ce arată durerea din el și chiar printr'o adâncă tăcere bine ca'culată de resortul inimii și care nu trebuie să părăsească o clipă pe vorbitor.

Am cunoscut pe un învățător, care, la întruniri la cercuri, era foarte căutat pentru vorbirea lui vie. L-am urmărit în convântările sale și l-am analizat multă vreme. Ei bine, acest învățător nu spunea niciun lucru supranatural, ba mai mult, spunea întâmplări, care ar fi putut fi înlocuite de altele cu mult mai senzaționale. Nu te înfricoșa nici cu vocea tunătoare și nici nu-ți desemna gesturi largi prin văzduh. Dar cum le spunea el? Cât de natural era! cât de liniștit în vorbirea și vocea lui! În loc să meargă crescendo, ca la toți predicatorii dela noi, la el, din contră, mergea tot mai scăzută și tăcerea printre ascultători era tot mai atinsă. Cucerea aplauze de multe ori — lucru de necrezut — printr'o mică și bine socotită tăcere! Ridica și vocea, dar cum o mai stăpâna în adâncul pieptului! Iți dădeai perfect seama că cuvintele lui erau legate cu un odgon de gumă de băierile inimii și cuvintele rostite nu erau altceva decât expansiunea inimii.

Cucerea lumea, nu prin puterea cuvintelor și înțelepciunile ce căuta a și le desfășura și nici prin mlădierea vocii sau gesturile sale, ci numai prin puterea ce-o avea

de a nu-și despărți niciun cuvânt de vibrarea inimii lui.

Era un om cu o vorbire naturală, cu o statură naturală și tocmai din această cauză era căutat. Omului nu-i place nimic falsificat în viață și, cu atât mai mult, vorbirea, unde el este atât de indicat să te aprecieze oricând la justa valoare.

Nimeni să nu se gândească că, dacă-i bâlbâit sau are obiceiul, cum zice poporul, „de a mânca din vorbe“, că acestea ar fi scăderi capitale, scăderi care te-ar obliga să te îndepărteze sau să te descurajeze de a te mai sui pe amvon, căci au fost vorbitori nespuse de simpatici ascultătorilor, ajutați de aceste mici defecte. *Totule să fi natural și munca cea mai mare în arta de a vorbi nu-i alta decât străduința de a fi așa cum suntem în toate clipele din viață.*

Să nu ne schimonosim cu nimic, să nu întrebuițăm cuvinte împrumutate sau propozițiuni bombastice; să nu ne etalăm știința ¹⁾ în fața oamenilor, căutând a ne impune prin ea, căci predicator renumit este numai acela care știe a scurge știința și cunoștința lui în inima omului ce-l ascultă.

Vorbirea omului în viață e redată în atâtea și atâtea feluri; unul vorbește mai rar, altul mai iute, unul mai încet, altul mai tare și în fiecare om este un fel al lui, care place ori cui într'o formă sau alta, atunci când e natural și dacă ne-a rămas în minte figura vreunui vorbitor bun, apoi se datorește numai originalității aceluia.

Un tablou va fi cu atât mai admirat, cu cât pictura din el e mai asemănătoare de exemplarul din natură.

O statuie asemenea. Dar vorbirea? În vorbire numai mijloace naturale și la îndemâna tuturor și, dacă la sfârșit vrei ca să-ți admire lumea opera, apoi atunci trebuie să fii bine pregătit mai dinainte. Și vorbirea este lucrarea cea mai grea, căci dacă o simfonie, o poezie, un tablou, o schiță, le lucrezi retras, având puțința să revii, să înlocuești, să retușezi, apoi cu vorbirea nu mai este așa; aici nu mai ai dreptul să revii să înlocuești, căci atunci opera are scăderi până'n atât, încât cel chemat să ți-o admire, fie chiar și pe gratis, se plictisește și te lasă singur.

Am cetit aici, în această revistă, articolele puternice

1) „Să nu ne etalăm știința“. Da etalatu ce-o fi, d-le Invățător! — Nota A. S.

ale Părintelui Arhim. *Scriban* cu privire la predică și de acolo am văzut cum acei doi titani predicatori Franceji și alți câțiva Engleji, Italiani, munciau nespuse la alcătuirea unei predici. O compuneau în timp de 2 sau 3 săptămâni și apoi o învățau, unii chiar pe de rost, și o repetau de zeci de ori înainte de a o expune ascultătorilor. Și asta de ce? Tocmai de a veni bine pregătiți, bine documentați, bine însuflețiți, când aveau să clădească cetăți dumnezeiești în sufletul ascultătorilor și unii dintre ei, când au greșit odată, au renunțat de a mai vorbi în tot restul vieții lor, în atât li deprimase, insuccesul numai unei singure predici, când ei o vreme îndelungată nu au cunoscut decât glorie!

De aici putem trage învățatură cât preț și câtă frământare sufletească puneau ei în predicile lor!

MIRCEA MOREANU,

Învățător, comuna Boghicea, Jud. Roman

DE CE VENERĂM PE SF. FECIOARĂ MARIA ?

În expresia «minunat este Dumnezeu întru sfinții Săi» (Ps. 67-36), din cântările cultului creștin ortodox, e vorba de 3 realități: Dumnezeu, minuni și sfinți. Aceste realități sunt de domeniul spiritual, dar nu este mai puțin adevărat că aparțin și realității materiale și iată cum:

1) Dumnezeu este spirit, însă pe El, cel nevăzut de oameni, dintre muritori L-a văzut Mântuitorul Christos; unii au văzut pe Sf. Duh, în chip de porumbel și în limbi de foc, și s'a auzit de multe ori graiul lui Dumnezeu-Tatăl, carele, împreună cu Fiul-lisus Christos și cu Sf. Duh, alcătuiesc Dumnezeirea.

2) Sfinții, acei puțini oameni aleși, deosebiți de lumea de rând, închinați exclusiv lui Dumnezeu, cu o curățenie morală de-săvârșită, fără niciun păcat sau vițiu, plăcuți lui Dumnezeu prin acestea și căror Dumnezeu le-a comunicat gândurile sale și le-a dat puterea de a face fapte mari cari întrec puțința de făptuire a omului, — au făcut minuni. Ei sunt tot realități, atât ca existență fizică, cât și ca spirit; iar minunile, acele fapte neexplicabile după actualele legi fizice cunoscute azi — și aceasta din pricina imperfecțiunii științei materiale — dar explicabile după legile spiritului, ca realități de fapt, sunt deasemeni realități materiale și din punct de vedere istoric, — al căror șir nu este încheiat, căci se prelungește zilnic.

E greu — dacă nu chiar imposibil — de găsit altă piatră de

temelie la existența omenirii organizată decât realitatea Dumnezeirii, manifestată în adevăratele ipostase: sfinții și minunile.

Câmpul larg și bogat al literaturii culturale și artistice sănătoase preamăresc și fac dovada acestor realități, îndrumând omenirea spre Ele ca spre adevăratele isvoare de viață: filosofi, oameni de știință, matematicieni și sociologi de frunte sunt în acelaș timp apologeți ai acestor realități ale Dogmelor creștine, alături de poeții și artiștii de frunte.

Și dacă apare câte un *Pierre Couchoud*, care socotește pe Mântuitorul Christos ca ceva din domeniul mitologiei sau reducându-l la o simplă idee abstractă, apoi de îndată ies la iveală mulți, ca Maurice Goguel și, prin critica temeinică ce o fac, întăresc spiritele șovăelnice în credință.

Nu numai de oamenii bisericii, dar cu mult folos cu foarte mult folos se predică azi despre Christos și vieața în El și prin El, de cărturari vestiți și conducători de nații.

Din cadrul unei atare viețuiri, face parte și venerația sf. Fecioara Maria, în care se vede, pe lângă sfințenie, și Dumnezeirea manifestată prin Ea, născând în lume pe Mântuitorul Christos, ceea ce altfel constituie *minunea* — realizarea unui fapt în timp și spațiu, admis în principiu și de filosofia modernă a occidentului ca posibil și tot așa de filosofia abstractă a Indienilor. Realizarea minunii Nașterii Domnului este totdeauna dovada perfecțiunii, a desăvârșirii morale a Ei față de celelalte femei și oameni.

Considerația sfințeniei, a minunii arătată prin Ea și „Darul“ cu care a fost înzestrată determină venerația sau cultul Sf. Fecioare Maria. Venerația Sf. Fecioare Maria afirmăm că e ceva real, are un rost, este eficace pentru noi și în deplină concordanță cu spiritul legii creștine.

Mai înainte de a tace dovada acestor afirmațiuni, e bine să fac o scurtă expunere despre Sf. Fecioară Maria — după Sf. Scriptură și din Literatura istorică și tradițională.

Mai înainte *de a fi*, s'a rânduit și arătat lumii de către Dumnezeu *că va fi*, cum și timpul când va trăi și caracterul Ei și ce va însemna pentru omenire.

„Celce se va naște din femei“ — nu din bărbat și femei după legea naturală — „va zdrobi capul șarpelui“, adică al păcatului, a zis Dumnezeului cu mii de ani înaintea Nașterii Sf. Fecioare Maria, către cei dintâi oameni — Adam și Eva, când au fost scoși din Eden, pentru că călcaseră porunca lui Dumnezeu, mâncând din pomul oprit (Facerea 3, 15). Femeea aceasta trebuia să vină când abaterea din căile Domnului va fi generală; și a venit acum 1900 și ceva de ani, iar dintr'însa s'a născut Mântuitorul Christos, „ca să strice capul păcatului“, a venit, fiindu-i venirea vestită mai înainte cu vorbe ca acestea: „Impărăteasa a stat deadreapta Ta, Dumnezeule, în haină aurită“ și „Bogații pă-mântului se vor închina feței acestei Impărăteșe“, prin Proorocul David (Ps. 44. 11 și 14); „Fecioara va lua în pânțece și va naște Fiu“, prin gura Proorocului Isaia 7. 13, și: Fecioara va fi din neamul

Împăratului David; iar timpul a fost arătat de proorocul Daniil, când a arătat că, dela rezidirea Ierusalimului — după ce Evreii vor veni din robia Babilonului în Palestina, vor trece 490 ani, în care timp se va ivi în lume Mântuitorul Christos (Daniil cap. 9. vers. 24), ceea ce s'a și întâmplat, în acord și cu profeția patriarhului Iacob, din cuvintele „Nu va lipsi domn și povățuitor din Iuda până va veni cel așteptat de neamuri“ (Fac. 49. 10), când Evreii erau sub stăpânirea Romanilor, în timpul împăratului August, iar Irod nu era din neamul lui Iuda, ci Idumean după tată, arab după mamă — după părerea lui Iosif Flaviu. Istoricul african spune că era fiul lui Antipater, care era grec din Ascalon. De altfel Irod nu era nici domn, nici povățuitor, ci guvernator rânduit de Romani și, în această dregătorie fiind cu prilejul nașterii Domnului Christos, a luat neghioaba măsură de a omori copiii de parte bărbătească din Iudeea, cu gândul de a omori și pe fiul lui Dumnezeu. La acestea e de adăogat, din învățământul tradițional creștin, că Maica Domnului, Sf. Fecioară Maria, s'a născut din părinții ei Ioachim și Ana, cărora le-a fost singurul copil, dobândit la bătrânețe. Sunt istorici Romano-catolici cari susțin că Ioachim și Ana au mai avut și alți copii, pe Maria lui Cleopa sau Alfeu, însă unii istorici romano-catolici și protestanți sunt de acord cu Tradiția ortodoxă, după care Sf. Fecioară Maria e singurul copil al părinților, cari, ca drept mulțumire către Dumnezeu, în care vedeau pe dătătorul acestei copile împotriva rânduiei obișnuite, au închinat-o Domnului și au dus-o la Templu, la vârsta de 3 ani, unde a fost îngrijită de niște femei din serviciul Templului. Urmează apoi preciziunea sf. Evanghelii în privința Bunei Vestiri, — a zămislirii Fiului lui Dumnezeu în pântecul sf. Fecioare Maria, când Ingerul Domnului i-a zis: „Bucură-te cea plină de dar, că binecuvântată ești tu între femei“ (Luca 1. 28), iar Sf. Maria în urmă a proorocit despre sine în casa lui Zaharia, Tatăl Sf. Ioan Botezătorul: „de acum mă vor ferici toate neamurile“ (Luca 1. 48). După Nașterea Domnului, după descrierea câtorva întâmplări din viața ei de mamă îndurerată lăsată de Fiul Ei Iisus la moarte, în grija Apostolului Ioan ca într'a unui fiu (Ioan 19. 26-27), mai vedem pe Sf. Maria după Înălțarea Domnului la Cer, în Ierusalim, cu toți credincioșii Domnului (Fapt. 1. 14). Luând apoi firul Tradiției după moartea bătrânului Iosif, Sf. Fecioară a trăit sub îngrijirea Apostolului Ioan și a murit în vârstă de 59 ani, după unii în Ierusalim, după alții în Efes; ca martiră zic unii, în pace spun alții pela anul 45 al erei creștine, tradițiuni cuprinse și în Protoevangelia lui Iacob și în Evangelia lui Nicodim, scrieri apocrife, cari nu sunt cuprinse în canonul Noului Testament. După moarte s'a crezut că corpul ei a fost ridicat la cer din groapă, după 3 zile dela îngropare. Tot în acel fel, vorbesc și Sf. Cărți de ritual creștin ortodox. Cu timpul, s'au stabilit diverse sărbători întru amintirea Sf. Fecioare Maria, iar în Biserica Romano-Catolică introducându-se și sărbătoarea Luării ei la cer. Alceva nu se mai vorbește în Noul Testament despre Sf. Maria. Imi vine însă să

cred că în cap. 12 vers 13—16 din Apocalipsă, unde e vorba de (Sf. Fecioara Maria) femeia care a născut copil de parte bărbătească (pe Iisus Christos) și că i-s'a dat aripi de vultur și a sburat în loc pustiu, e vorba de mutarea corpului Sf. Maria în sferile cerești unde va sta vreme, vremi și jumătate de vremi, vremi profetice. Ca atare, cred că corpul Sf. Maria n'a putrezit în pământ, ci e viu și real, azi ca și altă dată. Unii socotesc însă că prin femeie trebuie a se înțelege biserica creștină, ceea ce nu-mi vine să primesc față de felul categoric al vorbirii din acel capitol și potrivirea cu istoricitatea faptelor din începutul creștinismului. Dacă în sf. Scriptură atât găsim, apoi de mare preț este pentru noi — relativ la venerația sf. Fecioare Maria — ceea ce e scris în Liturgia Sf. Iacov, unde se spune așa: „Mai întâi de toate facem pomenirea Prea Sfintei maice a lui Dumnezeu“ numită în cântările creștine din primul period al istoriei bisericești: „Născătoare de Dumnezeu“, „Maica Domnului“ „Fecioară nenuntită“, „Pururea Fecioară“, și icoana Maicii Domnului zugrăvită de Ev. Luca, iar din secolul IV, s'a introdus cultul Ei în Liturgiile s. Ioan Gură-de-Aur și Vasile cel Mare și în celelalte cântări și rugăciuni din Acatist, compus de Patriarhul Serghie, (6. 10⁻³⁶⁸) și în Paraclisul de monahul Teoctist în formele pe cari le avem azi, precum și sărbătorile rânduite spre venerarea sf. Maria, cum sunt: Buna Vestire din secolul al V-lea, Nașterea Ei și Intrarea în Biserică din secolul al VII-lea, iar Adormirea Maicii Domnului din secolul al VI-lea. În secolul al VII-lea, a luat ființă serbarea: Acoperemântul Maicii Domnului, introdus prin Basarabia și Moldova pela 1483. Tot ceea ce s'a rânduit spre cinstirea sf. Maria se întemeiază pe cuvintele Bibliei: Impărăteasa a stătut deadreapta Impăratului, Bogații pământului se vor închina feței acestei Impărătese care, după interpretarea unanimă creștină, e sf. Maria, Maica Domnului cea plină de Dar, fericită de toate neamurile.

După aceasta, să vedem din câteva cuvinte ce înseamnă venerația sau cultul de venerație.

Filosofia materialistă găsește origina cultului religios în general, în frica de necunoscut, manifestat în fulgere, trăsnete, ploi, vânturi, ierni geroase, molime, jigăanii și animale prădalnice și în multe alte. O astfel de părere cade din însuși felul cum e pusă. E vorba de frică, apoi frica fiind o stare anestezică, îl înmărmurește pe om, îl face inactiv, îi poate scurta viața pe când în cultul religios vedem că omul se apropie de divinitate, cerându-i ajutor în greul vieții și spre ușurarea conștiinței; iar alte ori laudă Dumnezeirea, o preamărește, din simplă și desinteresată admirație, așa cum pasările ciripesc ca să-și cheme tovarășii sau ca semn al bucuriei, ori al întristării; cum omul cântă din gură că-l îndeamnă inima ori varsă lacrimi de durere măcar că nu-i cere nimeni. Este o ciocnire a Dumnezeirii în Conștiința omului, prin care ciocnire s'a descoperit El, și răspunsul dat de om la acest semn al lui Dumnezeu e cultul religios, în care e o pornire lăuntrică a omului și o manifestare în afară. Nu ne vom ocupa aici de cultul educativ al eroilor,

În felul cum vorbește — de pildă — Carlyle, și nici de cultul păgân al eroilor, cari erau socotiți ca fii ai Zeilor, ci de cultul creștin în care, pe lângă partea educativă, mai are de scop menținerea unității prin credință a totalității membrilor bisericii: cei de pe pământ cu cei cari, prin moarte, s'au mutat în cer, spre dobândirea Harului dumnezeesc, raportând acest cult la Sf. Fecioară Maria.

Scriitorii bisericești cari definesc cultul scot aceasta din neputința omului de a se ajutara singur sau cu semenii săi, tot atât de imperfecți ca și el, în fața atotputerniciei lui Dumnezeu, și din măreția sa, din bunătatea sa, ca autor al vieții către care omul nu încetează a nădăjdui, amintindu-și cu plăcere de binefaceri, fiind recunoscător; astfel că, din cunoașterea lui Dumnezeu, rezultă modul de a sta în legătură cu El, spre a forma un tot, sau cultul creștin, numit cult de adorațiune *λατρεία* (supunere, umilință, închinare, cerere de ajutor), când se referă direct la Dumnezeu, și cult de venerație, când are de obiect cinstirea sfinților — *προσκύνησις* și *δουλία* (respect, cinstire) — a căror memorie o cinstim cu cântări de laudă și-i rugăm, ca pe unii cari se pot ruga Tatălui Dumnezeu pentru noi. (Păr Vintilescu — profesor de Teologie — vorbind despre cult spune că e cinstirea ce se dă lui Dumnezeu sau altor ființe în raport cu El și din respect pentru El; iar formele cultului atârnă de felul cum este închipuită Voința divină sau cum este relevată în adevărurile de credință). Înaintea tuturor sfinților și mai presus de toți, stă Sf. Fecioară Maria. De aceea și cinstirea culturală ce i se dă poartă numirea de *Ἱερδοουλεία*, ca una ce este cea plină de Dar, Cea binecuvântată între femei, căreia trebuie a se închina bogății pământului, și cea fericită de toate neamurile, Născătoarea de Dumnezeu *θεοτόκος*.

După atestarea istoriei bisericești, Sf. Fecioară Maria nu s'a bucurat tot timpul de considerația ce i se dă azi de biserica ortodoxă și de cea romano-catolică.

Cei dintâi cari au căutat s'o micșoreze în fața credinței au fost Ebioniții (o sectă religioasă) cari o socoteau ca pe orice femeie, din toate punctele de vedere și fizic și spiritual; gnosticii (sectari) și în deosebi Cerint (eretic) învăță că Mântuitorul Christos este nu natural și legitim al lui Iosif și al Mariei, nu admiteau fecioria perpetuă a Sf. Maria, susținând, la fel cu Elioniții, că Maica Domnului, trăind în căsătorie reală și legală cu Iosif, a dat naștere și altor copii. La fel credea și Episcopul Sardicei-Bonasus (380—390 d. Ch.), Iovinian, Vigilantius și alțieretici, cărora li s'a zis cu drept Cuvânt anticomicarioniți. Astfel de susțineri au fost combătute de Sf. Epifaniu și Ieronim.

Alt eretic, Nestorie (431), scoase formula de *ανθρωποτόκος*, născătoare de om pentru Sf. Fecioară, și *χριστοτόκος*, născătoare de Christos, înlăturând termenul de *θεοτόκος*, care se dădea Sf. Maria. Atari susțineri au dat prilej Sf. Soboare ca să declare oficial, atât formula de numire a Sf. Fecioare Maria, cât și necesitatea cultului sfinților, în formula veche de Născătoare de Dumnezeu, pururea Fecioară, venerată ca Sfântă, iar nu idolatrizată și nici adorată.

În timpul de față, protestanții și toate sectele eșite din ei tăgăduiesc necesitatea și dreptul de a fi venerată Sf. Fecioară ca și al sfinților. Noi, ortodocșii, trebuie să vedem în această atitudine împlinirea cuvintelor Domnului Christos: „de m'au urît pe mine și pe voi vă vor uri“ și ca o lucrare a celui rău e nu numai împotrivirea Iudeilor, a păgânilor și a ateilor către Mântuitorul Christos, dar și apariția feluritelor secte religioase, în apariția cărora se vede împlinirea cuvintelor profetice din F. Ap. cap. 20 și din I Tim. 4, spuse prin gura Sf. Pavel (Spiritul sfânt spune că în timpul din urmă se vor abate unii dela credință etc.), și ale Sf. Ioan Evanghelistul din cap. 12 — Apocalipsa — cari atacă într'un fel sau altul pe Mântuitorul Christos și pe sfinți, în scop de a destrăma țesătura întregului vestmânt creștin ortodox, sub care vieața își găsește adăpost în vreme de cumpănă și echilibru ca să nu se clatine în timp de glorie; în acelaș timp, istoria se repetă și în ceea ce privește neputința de a înțelege sensul Sf. Scripturi relativ la Sf. Fecioară și sfinți la raportul lor cu Dumnezeu și lumea. Nu mai e vorba azi de *ανθρωποτόκος* sau de *θεοτόκος*, ca altădată, ci Bapțiștii și adventiștii — în deosebi — zic pur și simplu că: Sf. Maria nu are putere de a ne mântui, căci Dumnezeu singur ne dă mântuirea pe care o căpătăm prin unicul mijlocitor dintre oameni și Dumnezeu — prin Iisus Christos — după cum spune și Sf. Pavel în I. Tim. cap. 2 v. 5. Tot așa învață și fostul preot Tudor Popescu. După ereticii actuali, cultul sfinților nu numai că e zădarnic spre mântuirea omului, dar e idolatrie comercializată și ne acuză, atît pe ortodocși, cât și pe romano-catolici — și mai mult pe aceștia — că am instituit cultul sfinților pe temeiul Tradiției, — porunci omenești — pe care o resping; ne socotesc ca atare biserica lui Antihrist, ceea ce într'adevăr ar fi, dacă noi am institui pe Sfinți în locul Mântuitorului Christos și învățătura sfinților am fi pus-o în locul sf. Evangheliei, în care caz ar urma ca această învățătură să fie contrară celei propoveduite de Domnul. Dar așa ceva nu se petrece în biserica noastră. Sectanții se întemeiază pe texte biblice pe cari însă sunt în neputință de a le înțelege și găsi sensul adevărat, căci ei „sunt depărtați de Christos, sunt căzuți din Har“ (Galat. 5, 4). Adevărul însă că venerarea sf. Fecioare e de folos și că ereticii sunt în grozavă contradicție cu învățătura creștină se va vedea din cele ce urmează.

Sfinții au murit și corpurile lor sunt în pământ, ale unora ca Sf. Ilie, Moisi n'au văzut stricăciune. În tot cazul, sufletele tuturor sunt în cer, în jurul Tronului dumnezeesc.

După știința pozitivă, omul moare și nu mai rămâne ca să supraviețuiască nimic din el decât pulberea corpului. Sunt însă filosofi cari susțin că, pe lângă materia fizică, omul are și spirit, o alcătuire cu totul aparte de materie, că acest spirit guvernează materia și că spiritul continuă să trăiască și după moartea fizică. Eu cred că părerile, fie favorabile, fie nefavorabile ideii spiritului, nu pot să rezolve chestiunea cultului sfinților; de aceea — și pentru ca să nu lungim vorba — nu vom aduce nici o citație din scrierile

prea multe cari tratează această chestiune (spiritul) și cari nu lipsesc nici din literatura română. Indic numai numele câtorva : «Sic cogito» și «Sarcasm și Ideal» de Hașdeu; «Filosofia Românească» de prof. M. Ștefănescu; «Noțiunile de Suflet și Dumnezeu» de Dr. Paulescu; «Există Spirit», traducere de D. Cornilescu; Flammarion: «Urania», «Dumnezeu în Natură» și «Lumea», traduse în românește, și «Minunea» de Bettex. Afirm însă că mai mult temeiu pun și trebuie să punem pe cuvintele sf. Scripturi. Iată de pildă în V. Testament Eccl. cap. 12, vers 7, clar și precis : «Țărâna (corpul omului) se întoarce în pământ precum a fost, iar sufletul se duce la Dumnezeu celce l-a dat.

În N. Testament, la Ioan 14, 2, Mântuitorul spune : „În casa Tatălui meu sunt multe locașuri. Eu mă duc să vă gătesc loc, ca să fiți și voi acolo unde sunt Eu“ Domnul Christos este în cer, iar cu El sunt și sufletele sfinților. Sufletul tâlharului pocăit pe cruce a fost în Rai în ziua morții, împreună cu Mântuitorul (Luca 23, 46). Când Domnul a înviat multe trupuri ale sfinților, au înviat prin întoarcerea sufletelor în ele, (Mat. 27, 51 sq). În Ierusalimul cel de sus, în cer, locuiesc toți dreptii, cu spiritul (Galat. 4, 26; Ef. 2, 19-20; Evrei 12, 23). În cer, în jurul scaunului lui Dumnezeu, stau (cu spiritul) 24 de bătrâni, dintre cari 12 Patriarhi și 12 sf. Apostoli drepti și sfinți (Apocalipsa 4, 4) și sufletele a mii și mii de mii din neamul iudeu și din toate semințiile pământului, cari s'au jertfit pentru cuvântul Sf. Evanghelii (Apocalipsa 5, 11; 7, 4 a).

Și dacă printre aceștia sunt și de cei cari au trăit pe pământ și au putut păcătui, cum de pildă sf. Apostol Petru, care s'a lepădat cu jurământ de Domnul și învățătorul său și numai prin căință s'au mântuit, cu atât mai mult e de admis că sf. Fecioară, care singură „e binecuvântată între femei“, se află în slava Cerului, la locul de cinste, măcar cu spiritul, dacă necredința ne-ar împedica să credem că este chiar și cu capul. De ce adică sf. Ilie a fost răpit la cer cu corpul, iar sf. Maică a Domnului, care e mai prețioasă de toți sfinții să nu fi fost luată și ea cu corpul acela?

Ce fac sfinții acum în Cer?

Apoi ei pe pământ s'au trudit pentru întărirea credinței în Christos, s'au luptat cu ispitele și au eșit biruitori, nu prin puterea trupului, ci prin a spiritului, prin rugăciune pentru ei, ca și pentru toți ceilalți oameni.

Spiritul după moarte, păstrându-și însușirile pe cari le-a avut în viață, continuă a se ruga a se închina și a servi lui Dumnezeu, cu multă ușurință, fiind scăpat de împedările trebuințelor trupului.

La aceasta ne conduce să credem și ceeace sf. Ioan spune în Apocalipsă. Cele 4 fapuri, probabil cei 4 Evangheliști, zi și noapte fără încetare zic : „Sfânt, Sfânt, Sfânt este Domnul Dumnezeu cel atot-puternic“; și când aceste fapuri aduceau slavă, cinste și mulțumiri lui Dumnezeu, 24 de bătrâni din jurul Tronului Celui Prea Înalt se închinau și laudau pe Dumnezeu zicând : „Vrednic ești Doamne să primești slava“ etc, (Ap. 4, 8—11; 11, 16—17 seq., iar în cap. 6, vers. 10) ne spune că sfinții ale căror sufl te sunt în

Cer au rugat pe Dumnezeu să judece și să răsbune sângele lor vărsat pe pământ. Ei sunt gloată mare nenumărată din toate semințiile pământului, împreună cu cei 144.000 din neamul lui Israil (Apoc. 7, 4—10, 14, 2—3). În cap. 8, 3—4, se vede că un înger a adus o cădelniță de aur cu tămâie multă, împreună cu rugăciunile tuturor sfinților și a celor cari sunt pe pământ și celor ce sunt în cer.

E cu neputință de admis că sfinții și mai ales sf. Maria a încetat de a ruga pe Dumnezeu pentru noi, când știm recomandarea stăruitoare a sf. Pavel către creștini de a se ruga unul penru altul, pentru împărați și pentru cei ce sunt în dregătorii. (Efeseni 6, 18. Filipeni 4, 6. Coloseni 4, 2. I. Timoteiu 2, 1—2), tocmai când au ajuns la desăvârșire prin descătușarea de trupul material, prin care vin ispitele. Sfinții nu ne-au dat uitării, ci stau în legătură cu noi, făcând și ceace spune sf. Petru că va face, adică: Va avea grijă și după plecarea din această lume, să facă ca să ne aducem aminte de învățăturile ce ne trebuiesc spre mântuire. (II. Petru 1, 15). La aceste considerațiuni, putem adăoga și faptul că Domnul Christos este în toate zilele prezent în biserica văzută — depe pământ — și cu El împreună neapărat că sunt și sufletele sfinților (Mat. 28, 20; 16, 20; Rom. 14, 8), între cari sf. Apostoli mai cu seamă — căci ei sunt acei căroro Domnul Christos le-a dat puterea pe care o avea și El dela Tatăl (Ioan 17, 22), rânduiți că oricine îi va asculta pe ei, dă dovadă că ascultă pe Mântuitorul Christos (Mat. 10, 40. Luca 10, 16). Iar convingerea mea este că sf. Maria e mai pre sus decât sf. Apostoli, prin curățenia vieții, din care pricină a dobândit rolul de a naște pe Fiul lui Dumnezeu.

Și dacă datori suntem să ne aducem aminte de mai-marii cari ne-au vestit cuvântul lui Dumnezeu (Evrei. 13, 7) și aducerea aminte a unor astfel de oameni trebuie făcută cu laude (Pilde 10, 8), căci lor li se cuvine laudă (Ps. 32, 1), amintindu-ne veșnic de Ei (Ps. 111, 6), ceea ce constituie prima parte a cultului de venerație, căci a doua parte cuprinde cererea noastră către ei de a se ruga lui Dumnezeu pentru noi. Cu atât mai mult e îndreptățit cultul de venerație al sf. Fecioare Maria, care e plină de dar și menită a fi fericită de neamurile pământului, nu pentru un timp determinat, ci pentru totdeauna. Și cultul sfintei Maria este cuprins în cântările de laudă, cum de pildă Axionul „Cuvine-se cu adevărat“, în sărbătorile instituite spre cinstirea ei, în icoanele cu chipul ei; iar în Acatist, Paraclis, în cântările din slujba înmormântărilor, a sfințirii Apei și alte cântări, în chiar cântarea: „Prea Sfântă Născătoare de Dumnezeu mântuește-ne pre noi!“ (în unele părți am auzit „Prea sfântă Născătoare de Dumnezeu, Mântuitorule, mântuește-ne pre noi“) e vorba de dobândirea unui har spre mântuire, spre vindecarea suferințelor trupești și sufletești, spre alinarea necazurilor și spre izbăvirea noastră din ispite, prin rugăciunile sf. Fecioare Maria către Dumnezeu, dobândind, nu dela Ea personal aceasta, ci dela Dumnezeu, prin rugăciunile Ei, prin intervenirea Ei către Fiul și Dumnezeu pentru noi.

Dar cultul acesta — drept vorbind partea aceasta a Cultului sf. Fecioare Maria — e contestat de protestanți, mai ales de noii

protestanți, pe temeiul cuvintelor din I. Timoteiu 2,⁸. (Singurul mijlocitor între om și Dumnezeu e Iisus). Ei bine, incontestabil că unicul mijlocitor între oameni și Dumnezeu este Iisus Christos; însă aceasta nu înseamnă că e vorba numai de Domnul Christos personal, ci de caracteristica mijlocirii spre mântuire către Dumnezeu, care caracteristică se află concretizată în sfințele Taine ale cultului creștin ortodox instituite de Domnul, prin cari dobândim mântuirea, și nu prin cultul instituit de Moisi și nici prin cultul zeilor păgâni. Puterea mântuitoare a cultului instituit de Domnul Christos prin dumnezeirea Lui — și numai prin aceasta e reală și eficace — pe care o dobândim și prin ruga sfinților și în mai mare măsură prin ruga sf. Fecioara Maria pentru noi, atâta timp cât intervenirea aceasta este în acord cu voia Mântuitorului alcătuiind un tot plăcut lui Dumnezeu, e reală și eficace, după afirmația Domnului care a zis: „Cel ce nu este împotriva noastră, este cu noi“. (Luca 9, ⁵⁰; 11, ²³, iar creștinii sfinți sunt trup al lui Christos (1 Cor. 12, ²⁷) deci cu putere mai pre sus de oamenii căzuți în păcat.

Mijlocitor între oameni și Dumnezeu e Mântuitorul Christos — prin cele 2 firi — cea omenească și cea dumnezească — și în sensul că prin El s'a vestit sf. Evanghelie spre viața veșnică în pace cu Dumnezeu; prin mijlocul suferințelor Lui pe sf. Cruce a ridicat păcatele oamenilor, împăcându-ne cu Dumnezeu — ceea ce nimeni altul nu a putut face — și rugându-se lui Dumnezeu pentru toată lumea, rânduind prin Sf. Duh, care a venit în lume și a învățat pe sf. Apostoli (Ioan 14, ²⁶, 16, ¹²⁻¹³), dezvoltarea cultului creștin pe temeiul puterii de a lega și a deslega dată sf. Apostoli (Mateiu 18, ¹⁸) dezvoltare continuată de sf. Sinoade tot pe temeiul acestei împuterniciri.

Darul sfinților nu este al lor personal, ci dobândit prin Domnul Christos și, după cum Trinitatea alcătuiește Dumnezeirea, tot așa și intervenirea Domnului, a sfinților pentru noi ca și rugăciunea noastră pentru alții către Dumnezeu au reală eficacitate, cât timp nu sunt în desacord cu spiritul Noului Testament.

Nu primesc protestanții: adventiști și bapțiști etc. cultul sf. Fecioare Maria, pentru că nu este ordonat în Noul Testament, ci întemeiat pe Tradiție, pentru că nu văd adevărul cum că întâi e Tradiția și pe urmă s'a scris Noul Testament din Tradiție, găsindu-se azi scrisă toată în scrierile sf. Părinți, în hotărârile sfințelor soboare ecumenice și în cărțile de ritual ale bisericii noastre.

Curios este de altfel faptul că sectanții de azi nu admit puterea sf. Maria de a ne auzi rugăciunile și a ne ajuta, când s'au trecut alte greutăți mai mari ca: prefacerea apei în vin la Nunta din Cana, Invierea lui Lazăr care mirosea, fiind mort de 4 zile și altele multe.

Prin Satana a venit în lume păcatul, iar prin sf. Maria a venit mântuirea și a nu o ruga spre ajutorul ce ne trebuie dela Dumnezeu înseamnă că ne lipsim de un mijloc sigur spre mântuire, o nesocotință din partea ereticilor eșiți din comunitatea Sf. Duh căzuți din Ilar, după expresia sf. Pavel (Galateni. 5, ⁴), din care pricină nu pot să înțelegă deplin adevărurile credinții creștine.

Mai zic sectanții că sf. Maria, n'a jucat niciun rol în viața

bisericii creștine nici odată și ca dovadă e faptul, zic ei, că despre Ea, de moartea ei și de venerația ei nu pomenesc nici Faptele Apostolilor, nici sf. Pavel în scrierile sale și nici Epistolele catolice, măcar că sunt scrise posterior morții Ei.

La acestea răspundem că: Faptele Apostolilor se ocupă cu răspândirea creștinismului în afară de Palestina, iar sf. Maria a rămas acolo după Înălțarea Domnului și acolo a murit.

Epistolele catolice și ale sf. Pavel nu vorbesc nimic de cult, nimic de cântările și rugăciunile creștinilor, cu toate că ei cântau și se rugau lui Dumnezeu, la cununii, la botezuri, la înmormântări, pentru cei bolnavi, pentru cei plecați în călătorii și așa mai departe. Nicio rugăciune și niciun cântec de mărirea lui Dumnezeu din acea vreme nu se găsește în acele Epistole. Nu înseamnă însă că nu au fost așa ceva. Rugăciunile și cântările din acea vreme nu erau după ritualul Iudaic, ci creștinii le-au alcătuit după spiritul legii nouă. Rugăciunile și cântările de atunci se găsesc azi în cărțile de ritual ortodox și romano-catolic.

Nu cadra cu scopul epistolelor nici rugăciunile, nici cântările, nici povestirea morții st. Maria, nici rânduiala cultului ei, întrucât ele au fost scrise din pricina anumitor divergențe de principii dintre Iudei, păgâni și creștini sau a scăderilor morale ce se observau ici, colo.

Cultul Sf. Maria e socotit ca o abatere de la legea creștină — de către sectanți — și pentru motivul că a început târziu.

Fapt sigur e însă că n'au dreptate, întrucât cultul Sf. Maria datează, în forma primitivă bineînțeleș, din primul, secol creștin, cum vedem în Liturghia Sf. Iacob și în icoana zugrăvită de Sf. Ev. Luca. Sinoadele de mai târziu n'au făcut altceva decât au formulat spre generalizare acest cult deja existent, căci ele n'au introdus în nicio privință ceva care nu fusese mai înainte, după cum imnologia secolelor 3-9, au dezvoltat cântarea creștină născută în primul secol.

E opera lui Anticrist — cârtesc mai ales adventiștii — despre cultul sfinților și al Sf. Maria, căci el guvernează sau a guvernât, zic ei, Biserica ortodoxă și mai ales pe cea romano-catolică prin persoana Papei.

Așa ar fi, zicem noi, numai în cazul când am lepăda pe Mântuitorul Christos prin cultul Sf. Fecioare, ceea ce însă nu facem.

E de mirare de altfel că sectanții citesc în Testamentul Vechiu, în Ps. 44. 11; în Ps. 111, 6; 32, 1; Pilde 10, 7; Ps. 15. 3 și Iov 42, 8, despre ruga sfinților lui Dumnezeu pentru alți oameni, iar când e vorba de cultul Testamentului Nou, zic că sfinții nu se roagă pentru lume!

Pentru acestea toate suntem îndreptățiți a le zice cu sf. Pavel că vâl zace pe inimile lor și vâlul acela îi împedica să vadă adevărul.

Pentru astfel de considerațiuni, Biserica ortodoxă, sf. Părinți și Sf. Sinoade venerază pe sf. Fecioară Maria.

Greutățile Bisericii Ortodoxe între străini

Nu numai peste graniță Biserica ortodoxă este între străini, ci și la noi. Avem ținuturi peste munți, unde închinătorii Bisericii noastre sunt puțini la număr, rămași între locuitori de alt neam sau de altă închinare. Se întâmplă lucru și mai ciudat, că acești frați ai noștri se găsesc uneori foarte aproape de noi, în chiar mijlocul țării, în colțul făcut de munții Carpați între Muntenia și Moldova, în județul Trei-Scaune de peste munți. Acolo avem mulți Secui, care sunt un soi de Unguri. Între aceștia, sunt și Români ortodocși de ai noștri, dar așa de îngreuiți că, pe lângă sărăcia lor, nu-și știu nici limba românească. Se știu Români, se mărturisesc Români și ortodocși, dar nu știu a grăi românește.

Greu trebuie să fie să te afli preot în asemenea ținuturi! Dar cu atât mai meritoși sunt aceștia, că muncesc din greu. Între ei, trebuie să pomenim nume că al Părintelui *Rafiroiu*, de care am scris noi, odată în revista *Biserica Ortodoxă*, de care s'a scris și în *Revista Teologică* din Sibiu și în *Curentul*, pentru munca sa în această privință! Trebuie pomenit numele Părintelui *Dragolea*, de care s'a scris acum vreo doi ani, în *Adevărul*, tot pentru munca sa în această privință. Dar câți alții or fi care se luptă cu greutăți și au nevoie de ajutorul nostru! Glasul unora ajunge până la noi, dar, fără îndoială, nu al tuturor celor ce au nevoie de ajutor. Să pomenim însă de unul care a strigat și de care eram datori să pomenim mai de mult. Este vorba de Părintele *Ștefan Ciutar* (ori *Ciutar*, că nu e scris prea deslușit) din comuna *Micfalău*, jud. Trei-Scaune, care slujește între Români care nu știu românește.

Multă vreme a trebuit să-și facă slujba la biserică ajutat numai de preoteasa sa, fiindcă nu avea niciun cântăreț, iar credincios care să știe românește în parohia sa nu avea. În sfârșit, de puțină vreme, are și cântăreț, dar ce să te faci că biserica nu are materiale de slujbă? Drept cărți, nu avea decât un Octoih Mare și un Apostol. Atunci cu ce să faci slujbă? Părintele și-a îndreptat cuvântul către noi, ca să mijlocim la Tipografia Cărților

Bisericești pentru ajutor. Noi socotind însă, că fapta e mai însemnată decât a fi privită ca o simplă împărtășire dela inimă la inimă, am socotit că e mai bine să arătăm în știrea tuturor ce greutateți pentru Biserica ortodoxă sunt în asemenea parohii și ce datorii avem de a fi săritori pentru ea și a o ajuta.

Arhim. SCRIBAN.

ORTODOXISM ȘI PAPISTĂȘISM

În «Fântâna Darurilor», din Februarie c., d. *Lascarov Moldovanu*, în articolul «Taină și adevăr», își exprimă admirația față de Biserica Romei, de preoțimea catolică, de misionarismul catolic, de monahismul catolic și marea îngrijorare de «formalismul creștin», «de indisciplină», «de atei îmbrăcați în odăjdii» din Biserica Ortodoxă.

De sigur, că acest strigăt al ortodoxului suflet al d-lui *Lascarov Moldovanu* va fi în aceeași măsură admirat de frații papistași. Să nu fim însă prea pesimiști de activitatea ortodoxiei noastre.

Ne văităm că nu avem un misionarism ortodox, care să aducă și declararea de sfinți, cum face Biserica Romei. Adevărat. Dar să nu ne îngrijoreze afară din cale acest fapt și să ne ducă în desnădăjduire. N'avem un corp de misionari, cum au frații dela Roma — ca să fim numai în cadrul problemei — n'avem, fiindcă ortodoxia română, și aș putea zice că întreaga ortodoxie a răsăritului, n'a simțit nevoia ¹⁾. Acum, când împrejurările reclamă acest lucru, îl vom avea: cu prisosință și la înălțimea greutateților ²⁾.

Dacă frații dela Roma au un bun corp de misionari, se cuvine și mai ales li se impune. Dece? Pentruca, cu această ceată de adevărați apostoli, prin Indii, prin China, etc., să aducă la doctrina Dumnezeesului Mântuitor, alte suflete, în locul celor cari, din cauza tot a acestor prea lăudați și prea admirați ai d-lui *Lascarov Moldovanu*, au

1) Ba a simțit-o, dovadă că a avut misionarism, până la căderea Rusiei. — Nota Arhim. *Scriban*.

2) Să dea Dumnezeu și să ne ajute să-l vedem! — Nota A. S.

dezertat dela adevărata învățătură, din pricina abuzurilor ce se făcea cu cele sfinte.

Că conștiința catolică e mai trează?... O fi! Meritele nu revin numai cetei de destoinici misionari papistași.

E fapt inatacabil că omul luminat, prin forța împrejurărilor, e mai repede adaptabil și mai cu temei, oricăror idei, deci și celor religioase, duce o viață mai ordonată și mai conștiințioasă, deci și credința-i se manifestează cu totul în altfel, decât la insul simplu-incult.

Apusul e mai luminat decât Răsăritul, care veacuri de-arândul a format zid de apărare Apusului, pentruca, acesta, în tihnă, să se ocupe de născocirea tuturor mijloacelor, cari aveau să aducă lumina minții și îmbunătățirea inimii.

Meritul conducătorilor religioși dela Roma este că au avut o timpurie vedere clară — ajutată de împrejurări — și au devenit posesorii mijloacelor de propaganda catolicismului și propoveduirea doctrinei sale, înainte de a veni asupra-le impasuri grele.

Făcând o credincioasă comparație între caracterul ortodoxismului și catolicismului, cea mai potrivită icoană n'o găsim decât tot în Evanghelia lui Iisus: Fariseul — chipul Bisericii de apus; Vameșul — icoana Bisericii ortodoxe de Răsărit. Și aceste de sebite caractere, pomenite în deosebite împrejurări, mijloace și mentalități, au dus la deosebite concluzii și rezultate.

De remarcat este că : Din abuzul cu cele sfinte, din mândria papistașă, a ieșit protestantismul, cu puzderia de secte și erezii, păcate cu cari are de luptat și Biserica ortodoxă a Răsăritului, din sânul căreia n'a ieșit puhoiul de secte, cari de cari cu idei mai subversive. Și'n acest caz, nu se impunea ca Biserica Romei, care a ajuns de admirat, să caute mijloacele, ca pe alte căi, din alte tabere — mai ales păgâne, să câștige ceea ce a pierdut ?

Acum, că și Biserica noastră ortodoxă, are de luptat și de ținut piept unor păcate streine, drept; dar, va căuta mijloacele adequate acestei situații și, bun e Dumnezeu, se vor găsi și 'n ortodoxia noastră lucruri de admirat, însă mai greu, fiindcă nota caracteristică a ortodoxiei e nota caracteristică a Vameșului din Evanghelia : «...Dumnezeule, milostiv lui mie, păcătosul» (Luca 18, 13); iar nu

ca Fariseul — frații dela Roma — : «...Mulțumescu-ți, Doamne, că nu sunt ca ceilalți oameni. ... sau cași acest Vameș» (Luca 18, 11). Da, da, dar : «Zic vouă, acesta — Vameșul, recte ortodoxia — mai îndreptat s'a pogorât la casa sa, pentrucă tot cel ce se înalță pe sine, se va smeri ; iar cel ce se smerește pe sine se va înalța» (Luca 18, 14).

Acestea ca convingeri personale, isvorâte și bazate pe studii istorice-psihologice-religioase.

Și, liniștească-se sufletul adânc pătruns de ortodoxie al d-lui Lascarov Moldovanu, că și «ateii îmbrăcați în odăjdii», pe măsură ce vor ajunge în posesia mijloacelor, de cari i-a deposedat «statul complet ateu», vor fi și mai mult cerberii ortodoxiei.

Preotul BLIDARU C. STELIAN,
Puchenii Mușcelului.

Adaos. Lucrurile se înfățișează relativ. Dacă privim între ortodocși și catolici, ne mirăm ce multe misiuni au aceștia din urmă și ce slabi suntem noi. Dacă le privim între protestanți și catolici, ne uimim ce puțin au catolicii față de cei din urmă. Noi ne-am apucat să traducem un articol dintr'o revistă italiană, în care se arătau plângerile unui cleric catolic că sunt atât de slabi față de protestanți.

Chestiunea misiunilor *ortodoxe* s'a discutat la Atena, la 28 Fevruarie și 1 Martie a. c., fiind de față, din partea românească, afară de Vlădica *Titu*, și scriitorul acestor rânduri. Dr. *John Mott* și Profesorul *Julius Richter* din Berlin au arătat frumoasa misiune ortodoxă în Asia și America de Nord prin Ruși și au cerut Bisericii Ortodoxe să-și înceapă iar această frumoasă pagină. Amănunte mai multe am dat în revista *Misionarul* din Chișinău în nr. care a ieșit pe Aprilie a. c. — Arhim. *Scriban*.

Scrisoare către Lizian

Mă întrebi, amice Liziane, care e leacul alinător pentru întristarea și nemulțumirea ce te stăpânește de câțva timp. Ești veșnic nemulțumit în sufletul tău și nicăieri nu-ți găsești alinarea sufletească. Imi mărturisești, că ai citit și citești mereu nenumărate romane senzaționale și cărți cu întâmplări extraordinare, după cum se citesc în vremurile noastre. Biblioteca ta geme de mulțimea acestor cărți. Ei bine în toate acestea sufletul tău caută ceva, însă nu poate găsi. Imi spui că mintea îți este plină de povestiri fantastice, însă în ele nu-ți poți găsi liniștea și

mulțumirea sufletească. Neîncetat te frământă să găsești calea fericită, ce duce la liniștea sufletească, însă toată efortarea ți-e zădarnică. Tu zici: «De ce în aceste cărți nu poți găsi mulțumirea sufletului și dacă în ele, nu, atunci unde?» Trebuie să-ți răspund. Romanele senzaționale și cărțile cu întâmplări extraordinare — pe care le citești cu o deosebită plăcere — fac parte din domeniul imaginației. Toate cele scrise în ele sunt plâsmuiri ale închipuirii omenești și fără un pic de adevăr în ele.

Minciuna, hoția, răutatea, adulterul, lăcomia, cruzimea și toată ceata nenumărată a păcatelor, se lăfăesc în toată goliciunea lor în ele. Din ele nu poți culege nimic bun pentru suflet, decât niște gânduri negre. Ele îți influențează mintea și sufletul, încât devii cavalerul dela Mancea, adică Don Quichotte. Tâlharii și criminalii sunt personagiile de onoare ale acestor cărți. Cu timpul, ai să crezi, că toată închipuirea și creațiile bolnăvicioase ale imaginației, pot să aibă vreodată realitate. Ele îți îmbolnăvesc mai ales mintea și inima și nu te vor aduce niciodată pe cărările liniștei, adevărului și cinstei. Dacă toate acestea nu-ți procură liniștea și mulțumirea sufletească, iată ce te sfătuiesc eu.

Decât să-ți pierzi timpul cu citiri nefolositoare, ia calea bisericii și citește sfânta Scriptură. Vino regulat la biserică, căci aci îți vei găsi mulțumirea și liniștea sufletească de care ai nevoie atât de mult. Aci, poți să ascuți o cântare dulce, ce-ți înalță mintea și inima către Dumnezeu. Liniștea aceea sfântă — ce plutește în undele atmosferei din biserică — te face să lepezi grija cea lumească și toate necazurile vieții. Două sau trei ceasuri, cât te afli în biserică, guști din armonia cerească a cântărilor religioase și din fagurul de miere al învățăturilor dumnezeiești. Aci, trăești pe pământ, însă sufletul și gândul tău se sue și se coboară pe treptele rugăciunii și ești mereu în strânsă legătură cu Dumnezeu. Duhul sfințeniei îți înviorează sufletul. Ascultând serviciul divin, sorbi cu nesățiu din tot farmecul și frumusețea lui, care coboară, în ogorul cel însetat al inimii, picăturile binecuvântate ale liniștei și mulțumirii sufletești.

Pentruca să petreci câteva clipe de mulțumire și fericire în biserică, trebuie să lepezi — cum ai intrat pe ușa ei — haba învehită a gândurilor rele. Să nu te duci

la biserică, până nu dai mâna de împăcare, cu cel cu care ești în ceartă. Chiar dacă dușmanul tău vine și el la biserică, să nu-ți posomorâști fața ta, ci să-l privești cu dragoste, căci Domnul ne-a zis: «Iubiți pe vrăjmașii voștri! După terminarea serviciului divin, să vezi ce mulțumit și fericit te simți. Ducându-te acasă, să istorisești celor cu cari stai de vorbă, cele ce ai auzit din predica preotului, ca și alții să se folosească de ele. În drumul tău spre casă, să nu te abați la cârciumă, ca să te cinstești cu prietenii tăi, căci e lucru știut: mai multă lume se înueacă în paharele de băutură amețitoare, decât în valurile spumoase ale mării sau oceanului. Ține drumul drept acasă și nu da prilej ispitelor, ca să te momenească și în urmă să pună stăpânire pe tine. Trăește în pace și dragoste cu toată lumea, căci așa ne învață sf. Scriptură. Dacă așa de bine te învață sf. Scriptură, se cuvine, din partea ta, să o citești cu drag. Ea e tezaurul de mare preț, unde vei găsi la îndemână toate minunile, viața și mărgăritarele învățăturilor Mântuitorului Iisus Hristos. În ea vei găsi și istorioare morale, precum și frumuseți literare, cari îți vor îndestula mintea, inima și sufletul. Numai venind regulat la biserică și păzind poruncile Domnului, din sf. Scriptură, poți găsi mulțumirea și liniștea sufletească de care ai nevoie. Nu numai atât, căci având o credință tare și fapte frumoase, vei găsi și mântuirea sufletului, după care trebuie să înseteze orice suflet cu adevărat creștin. Ia seama! liniștea, mulțumirea, fericirea cerurilor, îți vor zâmbi, dacă tu „izgonești neadevărul din gura ta; și depărtezi viclenia de pe buzele tale. Ochii tăi să privească drept și pleoapele tale să caute drept înaintea ta. Cărarea pe care mergi să fie netedă și toate căile tale să fie hotărâte: nu te abate nici la dreapta, nici la stânga și ferește-te de rău! (Prov. Solom. 4, 24-27)“.

Ascultă, amice Liziane, primește cuvintele mele și anii vieții tale se vor înmulți. Eu îți arăt calea înțelepciunii, te povățuiesc pe cărările neprihănirii, ca să poți fi mulțumit și liniștit sufletește».

Pr. V. ATANASIU-BASSARABIN,
Com. Verbița-Dolj.

A CUI E VINA ?

Omul, din firea lui, când se simte învinovătit de ceva, dă vina pe altul. Așa a fost el dela începutul lumii și așa a rămas până astăzi. Adam, când se vede învinovătit de Dumnezeu pentru neascultarea lui, răspunde : «Eva m'a îndemnat», iar aceasta, la rândul ei, se cotorosește de vina ei zicând : «Șarpele m'a înșelat». Inima omului, dealungul veacurilor, a rămas acciași. Cu greu el își recunoaște greșala. Când poate arunca răspunderea pe altul, el o face.

În fața unei nenorociri, acelaș lucru se îniâmplă : cine e vinovatul ? Dumnezeu.

Așa a fost și cu nenorocirea dela *Costești*. Unii s'au îndoit de atotputernicia lui Dumnezeu, alții l-au învinuit de nepăsare față de fapăturile sale. Pe mulți îi auzeam zicând : Cum a putut sta El rece la auzul strigătelor desperate ale celor morți în flăcări, ei, care au venit în Vinerea Mare să-și slăvească Mântuitorul ? Cum s'a îndurat El de fiii săi, El, căruia noi îi zicem : Tatăl nostru ?

Ce răspundem noi la toate acestea ?

Că noi suntem supuși fără scăpare forțelor oarbe ale naturii, fără posibilitatea unei intervenții de sus ? Sau să zicem că Dumnezeu n'a putut interveni, că nu e atotputernic ?

Pentru a putea răspunde, să ne întrebăm mai întâi ce înțelegem prin «atotputernicia lui Dumnezeu» ? Adesea ori noi dăm o interpretare greșită acestui cuvânt. Apoi va trebui să vedem care-i poziția noastră față de Dumnezeu, când îi zicem *tată* ? Suntem noi cu adevărat fiii lui, fii spiritali ? Însfârșit, vom vedea când poate Dumnezeu interveni în viața noastră, întrerupând înlănțuirea fenomenelor ; care sunt condițiile intervenirii dumnezeiești, adică când se pot produce minunile.

Pentru a răspunde la aceste chestiuni, trebuie să luăm lucrurile dela capăt. Se știe din Cartea Facerii, că omul, prin neascultarea lui, s'a îndepărtat de Dumnezeu, s'a pus în vrăjmășie cu dânsul, adică cu legile lui.

Între om și Dumnezeu, s'a ridicat astfel un zid : păcatul. Omul a ajuns, deci, a fi străin de Ziditorul lui, nu mai recunoscându-l ca tată. Călcând legile dumnezeiești, vornice și nestrămutate, el s'a pus sub stăpânirea altor

legi, altor puteri. Astfel, adevărul cel veșnic s'a stins din amintirea lui și, uitând de origina lui dumnezeiască, el a socotit lumea înconjurătoare ca realitate supremă. Punându-ne deci sub stăpânirea legilor naturii, pe care le considerăm ca nestrămutate, noi ne-am făcut supușii acestor legi. Noi trăim deci într'o lume pervertită, deformată, într'o lume în care, prin neascultarea noastră și deci, prin înstrăinarea noastră de Dumnezeu, am introdus dezarmonie, dezastre și moarte. Dumnezeuul atotputernic a creat însă pe om liber. Dar omul înțelegând rău această libertate, a călcat legea dumnezeiască, pierzându-și astfel libertatea și făcându-se robul păcatului. Aceasta însă înseamnă că, dacă omul se pune sub o lege care e protivnică firii lui Dumnezeu, nu se poate ca acea lege să nu-și aibă urmările ei dezastruase, adică pustiire și moarte. Dacă n'ar fi așa, dacă ce e protivnic lui Dumnezeu ar aduce înflorire, El și-ar contrazice ființa și atributele sale. Atunci n'ar mai fi Dumnezeu. Ce e dela Dumnezeu e veșnic, ce nu-i dela el e supus pieirii.

Deci, ca să revenim la subiectul nostru ne întrebăm : Cum o astfel de nenorocire a putut să se întâmple tocmai în biserică și într'o zi așa de însemnată ca Vinerea Mare?

Se știe că focul a fost rezultatul atingerii unei lumânări de o coroană din biserică, iar aceasta fiind de lemn, nu i-au trebuit decât câteva minute pentru a se preface în cenușă. Dacă lumânarea nu se apropia de coroană, biserică nu ardea sau, dacă se prevedea nenorocirea luându-se coroanele, aceasta nu s'ar fi întâmplat. Legile naturii își urmează mersul lor orb, și efectul își urmează cauza în toate zilele vieții noastre. Focul s'a întâmplat în Vinerea Mare. Dar în acea zi trebuie mai multă prevedere și băgare-de-seamă, datorită lumânărilor și a îmbulzeii. Neprevederea e mama multor nenorociri. Deci vinovatul e omul, iar nu Dumnezeu.

Celor ce întreabă : Cum de s'a îndurat Dumnezeu, pe care-l numim tată, de a lăsat pe bieții oameni să moară în flăcări», răspundem următoarele : Dumnezeu ne-a dat cea mai mare probă de iubire, dându-și Fiul său să fie răstignit pentru mântuirea noastră. Jertfa lui Iisus Hristos a fost singura cale pentru a ne scoate de sub jugul urgiei

și a păcatului. Altfel am fi fost cu toții osândiți. Minteă omenească cu greu poate admite una ca aceasta, căci, trăind în atmosfera păcatului, noi suntem așa de otrăviți, încât am sfârșit socotind păcatul ca lucru firesc. Un scriitor francez spune: «Nu cunosc inima unui ucigaș, dar cunosc inima unui om cinstit; am analizat-o și am văzut că e ceva proaznic». Pentru a ne scoate din această stare, a venit Iisus Hristos, a cărui jertfă e mărturisirea dragostei desăvârșite a lui Dumnezeu pentru omenire.

Dar oare am apreciat noi îndeajuns această iubire? Am primit-o noi în inimile noastre? Ne-am încrezut noi cu adevărat în ea? Ne-am socotit noi ca adevărații fii ai lui Dumnezeu? Nu ne-am întors noi oare dela legile lui veșnice și dătătoare de pace și nu ne-am condus după poltele noastre din care am făcut legi care acum ne strivesc sub tirania lor? Și dacă e așa, ne-am pocăit noi îndeajuns și ne-am încrezut noi în dragostea fără margini a lui Dumnezeu? Firește, Dumnezeu putea împiedeca nenorocirea noastră, după legile naturii trebuia să se întâmple în mod fatal, odată ce focul a început. Legea dumnezeiască, dragostea, putea stinge focul.

Dar ca minunea să se împlinească, trebuie ca noi să credem. Dumnezeu nu poate face minunea, dacă noi îi opunem necredința. El nu ne poate arăta dragostea, când noi nici nu-l cunoaștem. Iisus Hristos, înainte de a vindeca pe bolnavi, întreba: «Crezi tu că eu pot face asta?» Deci, pentru ca Dumnezeu să se manifeste în noi, trebuie ca noi să o voim. Când noi îi închidem inimile noastre, cum să ne arate El nouă? Căci Dumnezeu fiind dragostea, El vorbete inimii. Ca să cerem minuni, ne trebuie credința care strămută munții din loc. Numai această credință ne poate aduce la pocăință și ne poate libera de povara păcatului și de urmările lui. E ceiace a făcut pe Iisus să zică despre căderea turnului din Siloam: «*Acei optsprezece peste care a căzut turnul din Siloam și i-a omorât, vi se pare că aceștia erau păcătoși au fost decât toți oamenii care locuiau în Ierusalim?... Nu, că vă zic vouă: că, de nu vă veți pocăi, tot așa veți pieri*» (Luca 13, 4, 5).

RUGĂCIUNE

I.

*Te-am cunoscut de-ajuns Morală.....
Și la cei buni și la cei răi;
Te-am cunoscut, fără 'ndoială....
O Doamne! Ce-i cu fiii tăi!?*

II.

*Unde i-ai pus tu să ajungă?
N'am dreptul ca să-i judec eu?
Calea cea dreaptă le e lungă.
Să o străbată le e greu?*

III.

*Le este greu să Te asculte
Și nici nu vor a ști de Tine.
Pentru-ale lor păcate multe,
Nu-i pedepsi. Tu fă-le bine.*

IV.

*Nu-i pedepsi, mai Te trudește,
Pe calea dreaptă să-i aduci.
Dar pe acel ce nu voiește,
Tu în Gheenă să-l arunci!*

V.

*Dar, ca Avraam, eu îndrăznesc;
Te rog, Nu-i pierde pe cei răi,
Dacă 'ntre ei se mai găsesc,
Măcar câțiva din fiii Tăi.*

VI.

*De nu, o nouă grea Sodomă
Tu pe pământ să făurești,
Ca să arăți ultima oră
In ce fel știi să pedepsești.*

PARTE OFICIALĂ

DELA CONSILIUL CENTRAL BISERICESC.

Cuvânt de Salut.

1. Proceesele-Verbale ale ședințelor Consiliului Central Bisericesc :

- a) Sumarul ședinței din 20/3/1930.
- b) " " " 21/3 a. m.
- c) " " " 21/3 p. m.
- d) " " " 22/3/1930.

2. Circulara Nr. 604, din 23 Ianuarie 1930. Lucrările inginerului hotarnic dela Consiliul Central Bisericesc.

3. Circulara Nr. 764, din 27 Ianuarie 1930. Cassa de Economii Ajutor și Credit a Preoților.

4. Circulara Nr. 893 din 29 Ianuarie 1930. Planuri tip pentru construirea de biserici și case parohiale.

5. Circulara Nr. 1421 din 7 Februarie 1930, Averile și Fondurile Bisericești trecute dela Minister la Eparhii și Parohii.

6. Circulara Nr. 3478 din 26 Martie 1930. Salarizarea funcționarilor cu două funcțiuni.

7. Adresa Nr. 3595 din 29 Martie 1930. Dezideratele Consiliului Central Bisericesc cu privire la educația și instrucțiunea religioasă a tineretului.

8. Circulara Nr. 3669 din 31 Martie 1930. Permisele misiionarilor eparhiali.

9. Circulara Nr. 3708 din 1 Aprilie 1930. Cotele, contribuția eparhiilor la Fondul General Bisericesc.

10. Adresa Cons. Central Bisericesc Nr. 3725 1/IV, 1930. Stabilirea calificației necesare pentru a fi preot.

11. Circulara Nr. 3743 din 2 Aprilie 1930. Administrarea averilor bisericești conform Legii și Statutului pentru organizarea Bisericii ortodoxe române.

PATRIARHIA ROMÂNĂ CONSILIUL CENTRAL BISERICESC

Prin noua lege de organizare bisericească, se începe o nouă epocă în istoria Bisericii noastre ortodoxe române, ridicată, în 1925, cu voința lui Dumnezeu, la rangul de patriarhie.

Legea aceasta stabilește un regim unic, pentru toate Bisericele Țărilor surori, care au intrat în alcătuirea noului Stat român după marele război purtat pentru întregirea Neamului, introducându-se sistemul reprezentativ, cu participarea elementului mirean, la conducerea afacerilor administrative bisericești.

Nu e nevoie să insistăm asupra importanței principiilor

enunțate. A stabili un regim unic, însemnează a grupa într'un singur mănunchi toate elementele Bisericii noastre naționale, a le face să se contopească într'o singură și mare unitate de credință ortodoxă, realizând astfel un nou și puternic mijloc de propășire spirituală care cu succes să se opună curentelor potrivnice ideii religioase, ca și încercărilor altor confesiuni creștine sau diferitelor secte și curente de răzvrătire, răspândite așa de mult, de a ne abate poporul dela drumul pe care neamul nostru românesc a mers în curgerea veacurilor. Făcând ca toate forțele Bisericii ortodoxe române să conveargă spre acelaș țel, vom mări puterea ei de rezistență și vom înlesni drumul care duce la realizarea înaltelor ei idealuri morale, pentru care a murit pe cruce Intemeetorul ei, Domnul și Mântuitorul Nostru Iisus Christos.

În ce privește participarea elementului mirean la conducerea afacerilor administrative bisericești, aceasta e nu numai o cerință așvremurilor în care trăim, ci și un principiu care purcede din învățătura Bisericii creștine.

Această învățătură, referindu-se la oameni, îi socotește pe toți fiii lui Dumnezeu, cinstindu-i după fapte, nu după starea socială sau origina lor etnică. Ceice mărturisesc învățătura creștină, sunt, după cuvântul Sf. Apostol Pavel, „*trupul lui Christos și mădulări în parte*”. Pentruca acest trup să fie totdeauna viu, trebuie ca acelaș sânge să circule pretutindenea și cu aceeași intensitate, în toate mădularele care alcătuiesc trupul.

Societatea creștină este un organism viu, în care toate părțile alcătuitoare trebuie să funcționeze potrivit destinației ce au. În această societate creștină, Eparhia are rolul de conducere care concentrează în sine toate funcțiunile bisericești, după cum în creerul omenesc sunt concentrate toate funcțiunile care diriguesc corpul. În acelaș timp însă, după cum creerul n'ar putea funcționa și dirija acțiunile omului, fără participarea celorlalte membre ale trupului, tot așa Biserica învățătoare n'ar putea să trăiască și să-și îndeplinească înaltul său rol fără ca poporul să nu ia parte activă la funcțiunile exterioare-administrative ale Bisericii.

În temeiul acestor principii, noua lege de organizare bisericească prevede, de sus până jos, corporațiuni în care elementul laic e reprezentat în proporție de 2/3, făcând astfel ca cele mai bune puteri ale obștei creștine ortodoxe să contribuie la înfăptuirea idealurilor și intereselor vieții.

Pentru a putea realiza cele două principii, regimul unic și participarea elementului laic la conducerea treburilor bisericești, și-a asigurat stricta lor aplicare în sensul adevărurilor care stau la temelia doctrinei ortodoxe. Noua lege de organizare bisericească prevede instituții centrale de cârmuire și anume: Sf. Sinod compus din toți mitropoliții, episcopii și arhieriei în funcțiune, pentru chestiunile spirituale și canonice, și Congresul Național Bisericesc, pentru chestiunile religioase, culturale, fundamentale și epitropești, compus din câte 6 reprezentanți ai tuturor eparhiilor în proporție de 1/3 clerici și 2/3 mireni.

Ca organ executiv, atât al Sf. Sinod, cât și al Congresului Național Bisericesc, legea de organizație bisericească prevede un organ mai simplu și cu funcțiuni permanente, alcătuit însă după aceleași norme. Acesta e *Consiliul Central Bisericesc*, compus din câte 3 reprezentanți ai fiecărei Mitropolii (un cleric și doi mireni) aleși de Congresul Național Bisericesc.

Acest consiliu e prezidat de Patriarhul Bisericii ort. române și rezumă în el unitatea de conducere în Biserică, care execută hotărârile Sf. Sinod și ale Congresului Național și informează amândouă aceste instituțiuni despre tot ce interesează Biserica.

Acestea arată ce însemnătate are Consiliul Central Bisericesc în conducerea Bisericii noastre ortodoxe naționale și mai ales răspunderea, având a executa toate hotărârile Sf. Sinod și ale Congresului Național. Pentru Patriarhia Română, el constituie centrul de unde pleacă directivele date de forurile superioare, care-și vor produce efectul și vor înrâuri viața bisericească, în măsura în care Consiliul Central Bisericesc va putea să ducă cât mai repede, mai departe și mai puternic normele de conducere statornicite pentru toată Biserica, în vederea stabilirii acelu regim unic, care să dea Bisericii prestigiu în afară și tăria înlăuntru și prin care să se poată realiza idealurile ei superioare.

Intre mijloacele de acțiune care trebuie folosite în scopul arătat, unul dintre cele mai de seamă e presa și mai ales o presă închinată cu stricteță scopurilor arătate. Pentru acel motiv, Consiliul Central Bisericesc a hotărât ca, în revista „Biserica Ortodoxă Română”, care e organ de publicitate al Sf. Sinod, să se rezerve o parte în care se vor publica toate hotărârile luate de organele superioare bisericești privitor la interesele generale ale Bisericii și se vor da explicațiuni și directive în toate chestiunile de administrație bisericească.

Acest lucru îl începem acum.

PATRIARHIA ROMÂNĂ

CONSILIUL CENTRAL BISERICESC

No. 3347, 21 Martie 1930.

PROCES-VERBAL

Sumarul ședinței din 20 Martie 1930 al Consiliului Central Bisericesc.

Membrii prezenți: I. P. S. *Pimen* al Moldovei; I. P. S. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului; I. P. S. Mitropolit *Nectarie* al Bucovinei; P. S. Mitropolit *Gurie* al Basarabiei; P. S. Episcop *Ghenadie* al Huzaului; P. S. *Cosma* al Dunării-de-Jos; P. S. *Nichita* al Argeșului; P. S. *Justinian* al Ismailului; P. S. *Gherontie* al Constanței; P. S. *Grigorie* al Aradului; domnii: *P. Gârboviceanu*; *C. Argetoianu*; *V. Goldiș*; *T. Neaga*; *C. Toma*; *I. Nistor*; *I.*

Matei. Consilieri Referenți Prea Cucernicii Părinți: *G. Negulescu*; *Dr. A. Crăciunescu*; *V. Reuț*; *P. P. Comerzan*; Efori: *C. Băicoianu*; *C. Arghirescu* și *P. C. Părinte Dron*.

Înainte de deschiderea ședinței, I. P. S. Președinte al Consiliului Central Bisericesc, I. P. S. Mitropolit Pimen al Moldovei, salută pe membrii prezenți, cari au răspuns aproape în unanimitate la convocarea ce li s'a făcut.

I. P. Sf. Sa spune că, deși au trecut 12 ani dela unirea tuturor provinciilor românești, totuși unitatea sufletească nu s'a realizat desăvârșit.

Pentru organizarea administrativă uniformă a Bisericii ortodoxe Române depe cuprinsul țării întregite, s'a făcut, cu colaborarea tuturor Chiriarhilor români și a factorilor cu răspundere, Legea cu Statutul ei din 1925, care prevede înființarea mai multor instituții de ordin economic pentru întărirea Bisericii și a clerului ei.

Unele din aceste instituții ca: Fondul General Bisericesc, Fondul de asigurarea averilor bisericesti împotriva incendiilor și Cassa de Ajutor, Economie și Credit a Clerului Român, deși create pe baza acestei legi de organizare a Bisericii, totuși ele n'au fost încă complet acceptate în toate eparhiile.

În interesul Bisericii și al neamului, e bine să stăruim cu toții a desăvârși unitatea de organizație administrativă bisericască, pentru ca, văzând acestea celelalte instituții naționale, să ia și ele cu drag pildă dela noi pentru desăvârșita închegare a sufletului românesc.

1. P. C. Preot. Consilier-Referent *Dr. A. Crăciunescu* citește sumarul ședinței din 17 Ianuarie 1930. — *Se aprobă*.

2. P. C. Efor *C. Dron* citește referatul înregistrat la Nr... cu privire la lucrările Comisiunii pentru elaborarea proiectului de lege al salarizării clerului. — *Se aprobă*.

I. P. S. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului întreabă dacă acest referat are vreo legătură cu proiectul de lege pentru ordonanțarea salariului clerului.

P. C. Efor *Dron* răspunde că acest proiect de lege a fost alcătuit din inițiativa Ministerului de Instrucție Publică și Culte și că Sf. Sa a fost chemat numai ca să colaboreze la redactarea lui, în ce privește Biserica Ortodoxă. Accentuiază că Sf. Sa a atras atențiunea Comisiunii că, pentru acest proiect de lege, trebuie luat și asentimentul Sf. Sinod. La aceasta i s'a răspuns că legea fiind de natură urgentă, deoarece preoții încă nu și-au primit salariul lor, ea va fi prezentată Parlamentului și P. P. S. S. Membri ai Sf. Sinod, fiind și membri ai Senatului, își vor spune acolo cuvântul lor.

Tot odată spune că Sf. Sa a raportat I. P. S. Președinte al Consiliului Central Bisericesc despre situația acestor lucrări și I. P. S. Președinte, aprobându-le a trimis acest proiect de lege la toate eparhiile din țară pentru a lua cunoștință.

Mai iau parte la discuție I. P. S. *Gurie*, P. S. *Cosma*, domnii: *C. Argetoianu*, *V. Goldiș*, *Dr. I. Matei* și *P. Gârboviceanu*.

I. P. S. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului declară că nu promite în niciun caz art. 5 și 8 din proiectul de lege.

I. P. S. Episcop *Ghenadie* este de părere să rămână vechiul fel de ordonanțare și face următoarea propunere:

În legea pentru organizarea Ministerelor, la art. 178, între serviciile directoratelor locale, la punctul 3, se prevede și „Serviciul Instrucțiunii Publice și al Cultelor”. Potrivit acestui articol, Ministerul înțelege ca ordonanțarea salariilor clerului și cheltuielile materiale ale Bisericii noastre să se facă prin directoratele locale, nu prin Chiriarhii, cum prevede legea specială a Bisericii. Între serviciile acestea, la directorate nu sunt băgate Justiția, Armata și Externele.

La facerea legii de organizare a Ministerelor, s'a scăpat din vedere că Biserica Ortodoxă Română are o lege specială și să se fi prevăzut o excepție pentru aceasta, în ce privește ordonanțarea salariilor clerului și cheltuielilor materiale, excepție făcută cu Justiția, Armata și Externele.

Ce nu s'a făcut atunci, trebuie făcut acum, pentruca Biserica să-și poată continua drumul croit prin legea ei specială, adică, la art. 178 din Legea de organizare a Ministerelor, la punctul 3, serviciul directoratelor, să se adauge un alineat special că, în ce privește Biserica Ortodoxă Română, Ministerul va proceda conform legii ei speciale.

Față de cele ce preced, propunem a se interveni la Guvern să vie cu un proiect de lege de cuprinderea următoare: *Salariile și cheltuielile materiale ale Bisericii Ortodoxe Române vor fi ordonate prin chiriarhiile respective, care vor avea dreptul de ordonantatori secundari, așa cum s'a procedat și până la 1 Ianuarie 1930.*

3. P. C. Preot Consilier Referent *V. Reuș* citește referatul înregistrat la Nr. . . . , cu privire la luarea în primire a Institutului Biblic și reorganizarea lui.

Dl. *P. Gârboviceanu* spune că această chestiune, nefiind în deajuns cunoscută Consiliului Central Bisericesc, propune să se facă, pentru ședința viitoare, un referat asupra situației materiale a Institutului Biblic, dela înființarea lui și până astăzi.

I. P. S. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului este de aceeași părere. Mai iau parte la discuție I. P. S. Mitropolit *Gurie*, Păr. Cons. *V. Reuș* și P. S. *Grigorie* al Aradului, care face următoarea propunere:

Având în vedere că Consilierii Referenți ai Consiliului Central Bisericesc sunt oameni cu o temeinică pregătire:

Având în vedere că Biserica noastră are nevoie să se ocupe permanent de problemele culturale misionare, prin oameni pregătiți și cu sediul permanent în București;

Având în vedere că Consiliul Central Bisericesc este organul cel mai chemat a iniția și supraveghea tipărirea cărților de cu-prins religios moral.

Având în vedere și necesitatea organizării colportajului — cu care nu se poate ocupa Sf. Sinod în amănunte, — propunem ca și

atribuțiile Comitetului de editură, prevăzut în statutele Institutului Biblic, să treacă la Consiliul Central Bisericesc și propun ca, pentru ședința viitoare, să se întocmească, în acest înțeles, proiectul pentru noile statute ale Institutului Biblic. Toate lucrările bune pentru tipar și primite de Consiliul Central Bisericesc vor fi aprobate de Comisia pentru cărți a Sf. Sinod. Consiliul Central Bisericesc va cere mai întâi aprobarea aceasta dela Sf. Sinod.

Se aprobă propunerea d-lui *Petru Gârboviceanu* și propunerea P. Sf. *Grigorie*. Se va face intervenție la Sf. Sinod ca să aprobe, cum și ca atribuțiunile Comitetului de Editură al Institutului Biblic să treacă la Consiliul Central Bisericesc.

4. P. C. Preot Consilier Referent *P. Comerzan* citește referatul înregistrat la Nr. 3245/930, cu privire la regulamentul Casei de Economie, Ajutor și Credit a Clerului.

P. C. Pr. *C. Dron* și *C. Toma* dau explicațiuni privitoare la înființarea și funcționarea legală a acestei Casse.

I. P. S. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului își exprimă părerea că această instituție nu este de ordin sufletesc, o consideră protivnică canoanelor bisericești și crede că nu este nimerit ca, în criza financiară actuală, Biserica să se ocupe cu astfel de acțiuni periferice.

P. C. *Ghenadie* spune că această Cassă de Economie, Ajutor și Credit este folositoare pentru cler, e legal înființată și este acceptată de preoți, însă nu trebuie să fie obligatorie pentru preoți, ci facultativă, ca și Cassa de Credit a Corpului Didactic. Proiectul s'a luat în considerare.

Timpul fiind înaintat, ședința se ridică la ora 1, anunțându-se ședința viitoare pe ziua de 21 Martie, orele 9 a. m., când se va urma discuția pe articole.

Președinte, (ss) **PIMEN** al Moldovei.

Consilier Referent, (ss) **P. COMERZAN**

PROCES-VERBAL.

Ședința Consiliului Central Bisericesc din 21 Martie 1930.

Membrii prezenți: I. P. S. Mitropolit *Fimen* al Moldovei; I. P. S. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului; I. P. S. Mitropolit *Nectarie* al Bucovinei; I. P. S. Mitropolit *Gurie* al Basarabiei; P. S. Episcop *Ghenadie* al Buzăului; P. S. *Cosma* al Dunării-de-Jos, P. S. *Nichita* al Argeșului; P. S. *Justinian* al Ismailului; P. S. *Gherontie* al Constanței; P. S. *Grigorie* al Aradului; domnii: *P. Gârboviceanu*; *C. Argetoianu*; *V. Goldiș*; *T. Neaga*; *C. Toma*; *I. Nistor*; Dr. *I. Mateiu*. Consilieri Referenți, Prea Cucernicii Părinți: *G. Negulescu*; Dr. *A. Crăciunescu*; *V. Reuș*; *P. Comerzan*. Efori, domnii: *C. Băicoianu*; *Gh. Arghirescu* și Pr. *Const. Dron*.

Ședința se deschide la orele 9 a. m.

1. P. C. Părinte Consilier Referent *Comerzan* citește sumarul ședinței din 20 crt.

I. P. S. Președinte Mitropolitul *Pimen* al Moldovei spune că atribuțiunile comitetului de editură nu trebuiesc confundate cu cele ale comitetului de administrație al Institutului Biblic.

Cu această rectificare, sumarul se aprobă.

Se intră în ordinea de zi:

2. P. C. Părinte Consilier Referent *P. Comerzan* citește proiectul de regulament al Casei de Economie, Ajutor și Credit, pe articole.

Art. 1. — *Admis*, cu adăogirea cuvintelor: „legei“ și după cuvântul „conform“, „precum“ după Nr. 159/929.

Art. 2. — *Admis*, în următoarea redactare: „Sediul Cassei este în București; când trebuința va cere se vor putea înființa filiale la Eparhii. Modalitatea funcționării filialelor se va stabili de consiliul de Ad.-ție al Cassei, cu aprobarea Consiliului Central Bisericesc.

Art. 3. — *Admis*, cu schimbarea cuvintelor: „ieftină“, în loc de „convenabilă“; „religioasă“, în loc de „interes general“.

Art. 4. — *Admis*, cu adăogirea cuvintelor: „precum“, după „ei“; „dela“ după și la aliniatul „cu o majoritate“ după „luată“ și „Consiliului“ după „membrii“ la al. f; iar „lei“ după „milioane“ la al. h.

Art. 5. — *Admis*.

Art. 6. — „

TITLUL II.

Membri: drepturi, datorii, depuneri, restituiri. *Admis*.

Art. 7. — *Admis*, fără cuvintele: „de drept și obligator“.

Art. 8. — *Admis*, cu adăogirea cuvintelor: „mireni“ dela „după pensionarii“ și ștergerea cuvintelor: „foști funcționari în“.

Art. 9. — *Admis*.

Art. 10. — *Admis*, cu următoarele modificări și adaosuri: la al. a., în loc de „și“ „sau“ după „asigurare“, al. b. „în redacția următoare“: să reprezinte ca delegat ales, pe membrii eparhiei din care face parte, în adunarea generală ordinară și extraordinară“. Aliniat nou c. „Văduvele membrilor Casei au și ele dreptul să se împrumute în condițiunile de față“.

Art. 11. — *Admis*, cu adăogirea: „de salar“ după „lunare“.

Art. 12. — „

Art. 13. — „

I. P. S. Președinte Mitropolitul *Pimen* al Moldovei propune să se șteargă cuvintele: „iar cei din Transilvania le înaintează prin oficiile de ordonanțare“, ca fiind inutile.

Admis, cu adăogirea, la primul alin.: „sau după dispozițiile pe care le va lua consiliul de Ad.-ție al Cassei“, cu ștergerea la alin. 2 a cuvintelor propuse de I. P. S. Președinte.

Art. 14. — *Admis*, cu adăogirea, după cuvântul „capitalizează“, a cuvintelor: „la stârșitul fiecărui an“.

Art. 15. — *Admis*, cu adăogirea cuvintelor: „nu“, după cuvântul „termen“ și „decât“, după cuvântul „ridică“.

Art. 16. — *Admis*.

Art. 17. — *Admis*, cu adăogirea cuvintelor: „în acest“, înaintea cuvântului „regulament“.

Art. 18. — *Admis*, cu următoarea redacție: „Dacă la împlinirea termenului de 10 ani, membrul este dator Casei, personal prin gir, sau are altfel de garanție, cu care este dator către casă, el nu-și poate retrage sumele ce le are, mai înainte de a-și lichida toate obligațiunile contractate“.

Art. 19. — *Admis*.

Art. 20. — *Admis*, cu ștergerea cuvintelor: „de bani ale“ și înlocuirea cuvântului: „direcți“ cu „legali“, după cuvântul „moștenitori“, iar în loc de „alimentează“, „trec la“.

Art. 21. — *Admis*.

Art. 22. —

3. D-l *P. Gârboviceanu* face propunerea să se abată Consiliul câteva minute de la ordinea de zi și să se ocupe cu o chestie de ordin sufletesc. — *Se aprobă*.

4. D-sa spune că Biserica noastră în mod oficial n'a protestat în contra persecuției religioase din Rusia sovietică, cum au făcut celelalte biserici.

I. P. S. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului arată că în Arhiepiscopia Sibiului, în urma circulării date preoțimei, s'au făcut rugăciuni în Duminica Ortodoxiei, pentru potolirea acestei persecuții.

I. P. S. Mitropolit *Pimen* al Moldovei spune că și I. P. S. Sa, în Arhiepiscopia Iașilor, a dat dispoziție să se facă asemenea rugăciuni și a avut chiar deosebită grijă, când a venit la București, după nenorocitul accident ce i s'a întâmplat, să ia măsuri, ca Președinte al Sf. Sinod, pentru o manifestare oficială a Bisericii noastre de solidaritate cu ceice sufăr în Rusia sovietică, dar în urma convorbirilor avute cu persoanele în drept, a căpătat impresia că guvenul se teme că o asemenea manifestare să nu producă greutatea țării.

Mulțumește D-lui *P. Gârboviceanu* că a ridicat această chestie și propune să se ție chiar azi o ședință numai a P. P. S. S. Membri ai Sf. Sinod, pentru a discuta măsurile ce trebuiesc luate. — *Se aprobă*.

I. P. S. *Nectarie*, Mitropolitul Bucovinei, arată că și în Eparhia Bucovinei s'au făcut rugăciuni pentru îmblânzirea vrăjmașilor religiei din Rusia sovietică.

I. P. S. *Gurie* al Basarabiei comunică deasemenea că și în Basarabia s'au făcut rugăciuni, chiar în catedrală, iar Societatea Ortodoxă a Femeilor Române a manifestat pe stradă, și întrunindu-se într'o sală, a făcut o moțiune de protestare împotriva ororilor ce se petrec în Rusia.

I. P. S. Președinte Mitropolitul *Pimen* al Moldovei propune să se discute mai departe Proiectul de Regulament al Casei Clerului până la ora 12, și după aceia să se țină ședință numai cu P. P. S. S. Ierarhi. — *Se aprobă*.

P. C. Părinte Consilier *P. Comerzan* citește mai departe articolele din Regulamentul Cassei de Economie, Ajutor și Credit a Clerului.

TITLUL III.

Imprumuturi. — Admis.

- Art. 23. — *Admis.*
 Art. 24. — „
 Art. 25. — *Admis*, fără primul cuvânt: „suma“ și, în loc de împrumutului, vine: „Imprumutul“.
 Art. 26. — *Admis*, cu modificarea, în loc de: „poliță girantă“, „un gir“.
 Art. 27. — *Admis*, cu ștergerea cuvântului: „salariu“ dela lit. a. și rectificarea numerotării.
 Art. 28. — *Admis*, cu următoarele adăogiri: „garantate cu ipotecă“ după împrumuri și „ale unei constatări de situația și valoarea imobilului“, după cuvântul „Cassei“.
 Art. 29. — *Admis*, cu înlocuirea cuvântului: „capital“ „cu cotizație“ după cuvântul „drept“ și „plătită“ în loc de „plătit“ după cuvântul „cotizație“.
 Art. 30. — *Admis.*
 Art. 31. — *Admis*, cu modificarea în alin. ultim: „cotat la bursa oficială“, în loc de „contat de Banca Națională“.
 Art. 32. — *Admis*, cu următoarea modificare: se șterg cuvintele: „încasate de cassă“ și cuvintele „pot fi socotite ca dobândă“ și se pun în locul lor cuvintele: „ea le poate încasa direct în contul dobânzilor sau ratelor în restanță“. Iar în loc de „2⁰/₀“, se pune „1⁰/₀“.
 Art. 33. — *Admis.*
 Art. 34. — „
 Art. 35. — „
 Art. 36. — *Admis*, cu adaosul: „până la suma de 15.000 lei e suficient girul unei singure persoane“.
 Art. 37. — *Admis*, cu următoarea redactare: „Casa poate cere ca girul să fie dat în fața unui preot, a protoiereului sau a ordonanțatorului secundar“.
 Art. 38. — *Admis*
 Art. 39. — „
 Art. 40. — *Admis*, cu adăogirea cuvântului: „va“ după „scadențar“ și ștergerea cuvintelor: „atât cât îngăduie indiscreția contului“.
 Art. 41. — *Admis*, cu adăogirea cuvintelor: „poate“ după „cassa“ și „ea poate cere orice fel de informații“ după cuvântul „deasemenea“
 Art. 42. — *Admis*, cu adăogirea: „sau prin filialele“, după cuvântul „cassei“.
 Art. 43. — *Admis.*
 Art. 44. — *Admis*, cu modificarea: „va declara“, în loc de „declară“, după cuvintele „membrul“ și după cuvântul „deasemenea“.

Art. 45. — *Admis.*

Art. 46. — *Admis*, cu adăogirea cuvântului: „va“, după cuvântul „special“.

Art. 47. — *Admis*, cu modificarea următoare: în loc de: „afară de biserică, odoare bisericești și terenul împrejurul bisericii“, să se scrie: „afară de imobilele bisericești, care nu se pot ipoteca conform legii“.

Art. 48. — *Admis*, cu modificarea: „va referi“ în loc de „referă“ după cuvântul „cassei“.

Art. 49. — D-l *I. Mateiu* propune scoaterea acestui articol, fiindcă Fondul General Bisericesc este administrat de Consiliul Central Bisericesc și nu de Casa Clerului. — *Se admite* propunerea și se suprimă Art. 49.

Art. 50, devenit art. 49.

D-l *Argetoianu* propune să nu se fixeze dobânda prin regulament și să nu se ia anticipat. La discuție, iau parte: d. *Băicoianu*; Pr. *Dron*; I. P. S. Mitropolit *Nicolae*; d. *C. Toma*; I. P. S. Mitropolit *Pimen*; P. S. *Cosma*; d. *V. Goldiș*.

Admis, cu modificarea alin. 2, care va avea următoarea redactare: „această dobândă se va socoti ținând seamă de scontul oficial al Băncii Naționale și se va încasa ulterior la restituirea fiecărei rate din împrumut“.

Art. 51, devenit 50. — *Admis.*

Orele fiind 12, ședința se ridică, anunțându-se continuarea după masă, la orele 4.

Președinte, (ss) **PIMEN** al Moldovei.

Consilier Referent, (ss) **Dr. AUREL CRĂCIUNESCU.**

CONTINUAREA ȘEDINȚEI

din 21 Martie 1930.

Ședința se deschide la orele 4 p. m.

Membrii prezenți: I. P. S. Mitropolit *Pimen* al Moldovei I. P. S. *Nicolae*, Mitropolitul Ardealului; I. P. S. Mitropolit *Nectarie* al Bucovinei; I. P. S. Mitropolit *Gurie* al Basarabiei; P. S. Episcop *Ghenadie* al Buzăului; P. S. *Cozma* al Dunării-de-jos; P. S. *Nichita* al Argeșului; P. S. *Justinian* al Ismailului; P. S. *Gherontie* al Constanței; P. S. *Grigorie* al Aradului; domnii: *P. Gârboviceanu*, *C. Argetoianu*; *V. Goldiș*; *T. Neaga*; *C. Toma*; *I. Nistor*; Dr. *I. Matei*; Consilierii Referenți: Prea Cucernicii Părinți: *G. Negulescu*; Arhipresb. *V. Reuț*; *P. Comerzan*; Eforii, domnii: *C. Băicoianu*; *C. Arghirescu* și Pr. *C. Dron*.

Înainte de a intra în ordinea de azi, I. P. S. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului face declarație că socotește facultativă înscrierea preoților ca membri ai Casei de Economie, Ajutor și Credit a Clerului Român și că, în acest înțeles, va da o circulară în eparhie, invitând preoții să facă declarații scrise în care să arate ce sume subscriu, pentru a li se opri de eparhii prin statul de salarii.

I. P. S. Președinte Mitropolitul Pimen al Moldovei declară că este convins de reușita acestei Casse și crede că, în scurt timp, toți preoții din Ardeal se vor înscrie ca membri ai Cassei Clerului, fiind interesul lor.

Dl. V. Goldiș spune că, la Arad, opinia publică prețuește nu e tocmai favorabilă acestei Casse, dar speră că, în urma introducerii în regulament a posibilității de înființare a filialelor pe eparhii, preoții se vor înscrie ca membri ai acestei Casse. — *Se ia act* de aceste declarații.

Dl. Dr. I. Matei propune să se dea un ajutor bănesc revistei studențești: *Raze de lumină*.

I. P. S. Președintele declară că așa cum i-a dat ajutor anul trecut, îi va da și anul acesta. — *Se ia act*.

Intrându-se în ordinea de zi, P. C. Părintele Consilier Rețorant P. Comerzan citește în continuare și pe articolele regulamentul Cassei de Economie, Ajutor și Credit a Clerului:

TITLUL IV. — *Admis.*

Conducere, Administrare, Control. — *Admis.*

Art. 52 devenit 51. — *Admis.*

Art. 53 " 52. — "

Art. 54 " 53. — "

Consiliu de Administrație. — *Admis.*

Art. 55, devenit 54. — *Admis*, cu adăogire la b): la numirea directorului se va cere și aprobarea Consiliului Central Bisericesc, cu ștergerea cuvintelor: „fără a da motive“ din al. h., și cu înlocuirea cuvintelor „locuitorului său legal“ cu „vice-președintelui“, din al. m.

Art. 56 devenit 55. — *Admis.*

Art. 57 " 56. — "

Art. 58 " 57. — "

Art. 59 " 58. — "

Art. 60 " 59. — "

Art. 61 " 60. — "

Art. 62 " 61. — *Admis*, cu complectarea „pe timp de 5 ani“, după cuvântul „semnat“.

Președintele. — *Admis.*

Art. 63 devenit 62. — *Admis*, cu următoarea modificare: la al. a, în loc de 2 zile, în „*timp util*“.

Art. 64, devenit 63. — *Admis*, cu adaosul: „ale eparhiilor“, după cuvântul „publicitate“ și „apreciind va putea dispune convocarea“ după cuvântul „cererei“.

Art. 65 devenit 64. *Admis.*

Art. 66 " 65. — "

Art. 67 devenit 66. — *Admis* cu scoaterea cuvântului „ori“ după „delegație“ și înlocuirea cuvântului „ori“ cu „sau“ după „său“ și înaintea directorului.

Comitetul de Direcție. — *Admis.*

Art. 68 devenit 67. — *Admis* cu adaosul: *conform* art. 54 al. K.
 Art. 69 „ 68. — „
 Art. 70 „ 69. — „
 Art. 71 „ 70. — „

Directorul. — *Admis.*

Art. 72, devenit 71. — *Admis*, cu adaosul „cu aprobarea Consiliului Central Bisericesc.

Art. 73 devenit 72. — *Admis* cu următoarele modificări: și adăogiri: la al. b se adaugă cuvintele: „cu vot consultativ“ după consiliului, și „cu vot deliberativ“, după direcție.

La al. c., în loc de respectiv „cu privire“, la al. d, se șterg cuvintele: „puncte de trecut în“.

La al. h, se înlocuește: „fișa“ cu „statul“ și în loc de personală, „personal“.

La al. L, se scoate cuvântul: „Cassă“ și se adaogă: care nu angajează răspunderi sau unde răspunderea este deja angajată; În acest caz, contrasemnează secretarul sau contabilul, după natura chestiunii“.

La al. m, se scoate cuvântul „specială“.

La al. n, în loc de proiect, *Proectul* și, în loc de stat, *statul*.

Art. 74, devenit 73. — *Admis.*

Art. 75, „ 74. — I. P. C. Gurie propune să se reducă procentul de 10% al delegaților membrilor din fiecare eparhie, fiindcă s'ar face o adunare prea mare.

Dl. I. Matei este de aceeași părere și propune să fie 6 delegați de fiecare eparhie, cu cel puțin 50 de membrii. *Admis*, cu următoarea redacție: Adunarea generală a Cassei se compune din delegați ai fiecărei eparhii, aleși de membrii Cassei, în proporție de 2/3 clerici și 1/3 mireni.

Numărul membrilor delegați va fi 6 de fiecare eparhie (4 clerici și 2 mireni).

Eparhiile care n'au cel puțin 50 de membri, nu pot avea delegați în adunarea generală a Cassei.

Acești delegați se aleg pe termen de 5 ani de către *trimeșii* fiecărei protopopii din eparhie în număr de 3 (trei) (doi clerici și un mirean).

Modalitatea desemnării acestor trimiși se va stabili de Consiliul eparhial cu aprobarea chiriarhului.

Acești trimiși vor fi convocați în adunare generală la sediul eparhiei, de un delegat al Cassei, care prezidează adunarea și conduce operațiunea alegerii. Oricare ar fi numărul membrilor prezenți, se proclamă aleși cei ce întrunesc majoritatea voturilor celor prezenți.

Poate candida orice membru al Cassei.

Art. 76 devenit 75. — *Admis*.

Art. 77 „ 76. — *Admis*, cu înlocuirea cuvintelor: „condițiunea de număr“ cu „numărul cerut de regulament“.

Art. 78 devenit 77. — *Admis*, cu ștergerea cuvântului „autentică“.

Art. 79 „ 78. — „ cu înlocuirea lui „65“ cu „64“ din paranteză.

Art. 80 devenit 79. — *Admis*, cu redactarea următoare: Adunarea generală aprobă:

A. Cu majoritatea voturilor, *a)* darea de seamă, bilanțul, contul de profit și pierdere și descărcarea Consiliului de gestiune a sa; *b)* bugetul anului în curs; *c)* alegerea Consiliului de Ad-ție și Comisiunii cenzorilor activi și supleanți; *d)* împrumuturile mai mari de 5 milioane lei pe care le-ar contracta.

B. Cu proporția de 2/3 a delegaților: *a)* modificarea Statutului, conform art. 45 din statut, și *b)* înstrăinarea vreunui bun din averea Cassei.

Art. 81, devenit 80. — *Admis*, cu ștergerea cuvintelor: „recidiva poate produce pierderea dreptului la vot“.

Art. nou 81. — La orice adunare generală, va lua parte și un delegat al Consiliului Central Bisericesc, care va putea interveni în dezbateri și va putea lua orice fel de măsuri va crede în interesul ordinii.

Modalitatea Alegerii Consiliului. — *Admis*.

Art. 82. — *Admis*, cu scoaterea cuvintelor: „sau, la cererea adunării, prin aclamație“.

Art. 83. — *Admis*, cu următoarea redacție: „fiecare membru al Cassei poate candida“.

Art. 84. — *Admis*, cu înlocuirea cuvântului „de“ prin „din“, după doi, ultimul aliniat.

Art. 85. — *Admis*.

Art. 86. — „

Art. 87. — *Admis*, cu înlocuirea cuvântului: „puntează“ prin „notează“.

Art. 88. — *se șterge*.

Art. 89 devenit 88. — *Admis*, cu redacția aceasta: este proclamat ales cel ce întrunește majoritatea absolută „a voturilor“. Restul cuvintelor până la „în caz când“, se șterge, iar celelalte, până la sfârșitul articolului, rămân.

Art. 90 devenit 89. — *Admis*, cu ștergerea cuvintelor: „pentru fiecare ales în parte“.

Art. 91 devenit 90. — *Admis*, în forma aceasta: Orice contestație semnată de 5 membri, produsă în timpul votării, se rezolvă de adunare.

Articol nou 91. — Cei nemulțămiiți cu hotărârile adunării generale au dreptul de apel la Consiliul Central Bisericesc.

Apelul trebuie să fie semnat de cel puțin 20 de membri și

înaintat Cons. Centr. Bisericesc, în termen de 10 zile libere dela data ținerii adunării generale.

Art. 92. — *Admis*, în forma aceasta: membrii Cons. de Ad-ție sunt aleși pe 5 ani; iar Comisiă cenzorilor se alege în fiecare an.

Comisia Cenzorilor. — Admis.

Art. 93. — *Admis* cu schimbarea cuvântului „de“ în „din“ după doi și cu adăogirea cuvântului „cuprinsul“ după „din“ cu schimbarea cuvântului „ai“ în „din“ și „Mitropoliților“ în „Mitropolie“.

Art. 94. — *Admis* numai cu primul aliniat; aliniatul 2 se șterge de tot.

Art. 95. — *Admis.*

Art. 96. — „

TITLUL V. — Admis.

Serviciile Cassei. — Admis.

Art. 97. — *Admis*, cu următoarea redacție: la al. III punctul IV „personalul contabilității va fi numit pe măsura dezvoltării operațiunilor Cassei“ și cu înlocuirea cuvintelor: „de drept comun și comercial“, dându-și avizul oride câte ori este în-țrebat, dela punctul V.

Art. 98. — *Admis*, cu adăogirea la ultimul aliniat „al Comitetului de Direcție și al adunării generale“, ștergându-se parantezele.

Art. 99. — *Admis*, cu înlocuirea cuvântului: „acurateță“ prin „ordine și claritate“.

Indatoriri speciale de serviciu. — Admis.

Art. 100. — *Admis.*

Indatoriri generale pentru Funcționari. — Admis.

Art. 101. — *Admis.*

Art. 102. — *Admis.*

Art. 103. — *Admis*, înlocuindu-se cuvintele: și „viața privată“ cu „și o viață privată“.

Art. 104. — *Admis.*

Art. 105. — *Admis.*

Art. 106. — *Admis.*

Art. 107. — *Admis.*

TITLUL IV. — Admis.

Veniturile Cassei. — Admis.

Art. 108. — *Admis*, cu adăogirea aliniatului c) în următoarea redacție: „din un timbru special de 5% la prețul cărții ce se va aplica pe cărțile didactice religioase cu aprobarea Sf. Sinod“.

TITLUL VII. — *Admis.***Fondul de ajutor și împărțirea ajutoarelor. — *Admis.***

- Art. 109. — *Admis*, cu adăogirea următorului aliniat: „Aceste ajutoare se vor acorda prin filiale sau eparhii în raport cu depunerile preoțimeii din acele eparhii“.
- Art. 110. — *Admis.*
- Art. 111. — *Anulat.*
- Art. 112 devenit 111 *Admis.*
- Art. 113 „ 112 *Admis.*
- Art. 114 „ 113 *Admis.*
- Art. 115 „ 114 *Admis*, cu adăogirea, la sfârșitul a cuvintelor: „sau dela orice altă autoritate indicată de Cassă“.
- Art. 116, devenit 115, *Admis.*

TITLUL VIII. — *Admis.***Împărțirea Beneficiilor. — *Admis.***

- Art. 117, devenit 116, *Admis.*
- Di. V. *Goldiș* propune să se modifice împărțirea beneficiilor *admis*, cu propunerea d-lui *Goldiș*, ca un deziderat al Consiliului Central Bisericesc pentru viitoarea adunare generală a Cassei.
- Art. 118, devenit 117. — *Admis* cu următorul adaos: „In vederea executării acestui drept, Președintele Cassei va comunica Consiliului Central Bisericesc, data ținerii ședințelor Cons. Cassei: Acest lucru nu este obligator pentru ședințele Comitetului de Direcție.

TITLUL IX. — *Admis.***Dispozițiuni Generale. — *Admis.***

- Art. 119, devenit 118. — *Admis.*
- Art. 120. „ 119. — *Admis.*
- Art. 121. „ 120. — *Admis.*
- Art. 122. „ 121. — *Admis.*
- Art. 123. „ 122. — *Admis.*
- Art. 124. „ 123. — *Admis.*
- Art. 125. „ 124. — *Admis*, cu redacția următoare: „In termen de doi ani dela data prezentului regulament, Cassa va lua măsuri pentru alegerea delegaților și ținerea adunării generale pentru alegerea Consiliului și rezolvirea celorlalte chestiuni ce intră în atribuțiunile ei, conform prezentului regulament.

Dispozițiuni diverse. — *Admis.*

- Art. 126, devenit 125. — *Admis.*
- Art. 127. „ 126. — *Admis.*

Art. 128. „ 127. — *Admis.*

Art. 129. „ 128. — *Admis.*

Art. 130. „ 129. — *Admis.*

Pus la vot regulamentul în total. — *Se aprobă.*

Dl. *V. Goldiș* și alții propun ca, în conformitate cu art. 45 din statutul Cassei, să se propuie, la cea dintâi adunare generală, modificarea articolelor din statut privitoare la compunerea adunării generale, împărțirea ajutoarelor și beneficiilor. — *Se aprobă.*

Acest regulament se va pune în aplicare cu începere dela 1 Aprilie 1930. — *Se aprobă.*

Se ridică ședința la orele 20, anunțându-se cea viitoare pentru 21 crt. orele 9 a. m.

Președinte, (ss) *PIMEN* al Moldovei,

Consilier Referent, Dr. *AUREL CRĂCIUNESCU*

PATRIARHIA ROMÂNĂ
CONSILIUL CENTRAL BISERICESC
Nr. 3544, 27 Martie 1930.

PROCES-VERBAL AL CONSILIULUI CENTRAL BISERICESC Ședința din 22 Martie 1930.

Ședința se deschide la ora 9 a. m.

P. S. Episcop al Caransebeșului anunțând că este bolnav, cere concediu dela ședință. — *Se aprobă.*

Intrându-se în ordinea de zi, P. C. Consilier *V. Reuț* citește referatul înreg. la Nr. 3388/930, cu privire la bilanțul și contul de profit și pierdere pe 1929 al Tipografiei Cărților Bisericești.

Deschizându-se discuția, P. S. Episcop *Visarion* întreabă dacă Fondul „Patriarhul Miron“, amintit în referat, este o donație personală a I. P. S. Patriarh sau are altă origină.

P. C. Pr. *V. Reuț* răspunde că banii sunt dela Ministerul Cultelor, iar Tipografia i-a trecut în registrele de contabilitate, sub numirea de: „Fondul Patriarhul Miron“.

I. P. S. Președinte Mitropolitul *Pimen* al Moldovei aduce la cunoștința Consiliului, că, în depozitul Tipografiei, sunt cărți de ritual în valoare de 6.000.000 lei și roagă pe P. P. S. S. Chiriarihi să binevoiască a lua măsuri ca, în toate bisericile, să fie cărți de ritual cu litere latine, ajutând, în felul acesta, și tipografia să-și desfacă cărțile depozitate.

D-l *I. Mateiu* propune să se sporească leafa directorului Tipografiei cu 2000 lei lunar.

D-l *V. Goldiș* spune că P. C. Pr. Consilier Referent *V. Reuț* să facă un referat în această chestie.

I. P. S. Președinte accentuează că referatul să nu privească

numai pe d. Director al Tipografiei, ci întregul personal care merită o ridicare de salariu, dacă Tipografia realizează un beneficiu corespunzător.

1. *Se aprobă* referatul P. C. *Reuș*, înreg. la Nr. 3388, bilanțul și contul de profit și pierdere încheiate pe 1929 al Tipografiei Cărților Bisericești.

2. *Se aprobă* propunerea I. P. S. Președinte Mitropolitul *Pimen* al Moldovei.

3. I. P. S. Președinte Mitropolitul *Pimen* al Moldovei propune schimbarea ordinii de zi, deoarece sunt unele chestiuni, care trebuiesc discutate în prezența tuturor P. P. S. S. Chiriarihi. — *Se aprobă*.

4. P. C. Pr. Conș. Referent Dr. *Aurel Crăciunescu* citește referatul înreg. la Nr. 3550, cu privire la înființarea unui „Buletin oficial” al Consiliului Central Bisericesc.

Se nasc discuțiuni, la care iau parte I. P. S. Președinte Mitropolitul *Pimen* al Moldovei; P. S. *Cosma*; P. S. *Visarion* d. *V. Goldiș*.

1. Se hotărăște ca Revista „Bis. Ort. Română” să aibă o parte oficială, care să servească drept Buletin al Consiliului Central Bisericesc, unde se vor publica lucrările acestui Consiliu.

2. P. C. Pr. Consilier Referent cultural *A. Crăciunescu* se va ocupa cu redactarea acestor lucrări și va face legătura între revista „Biserica Ortodoxă” și Consiliul Central Bisericesc.

3. În scopul acesta, va lua contact cu secretarul revistei Biserica Ortodoxă și va face un referat I. P. S. Președinte care va decide.

4. Păr. Gh. *Negulescu* citește referatul înreg. la Nr. cu privire la condițiunile de studii ce se impun în timpul de față candidaților la preoție pentru biserica ortodoxă din România întregită.

Se naște discuție, la care ia parte: P. S. *Grigorie* al Aradului, care constată că biserica noastră are un cler bine pregătit și conștient de rolul său. Lipsește însă organizarea și legătura sufletească mai strânsă între clerici.

În acest scop, propune ca P. P. C. C. Pr. Consilieri Referenți ai Consiliului Central Bisericesc, care reprezintă unitatea de acțiune a clerului, având și însușirile intelectuale necesare, să lucreze pentru realizarea celei mai strânse legături între organele constitutive ale Patriarhiei. Considerând situația grea a Bisericii noastre, această lucrare trebuie începută cât mai urgent.

P. S. Episcop *Cosma*, în legătură cu cele spuse de P. S. Episcop *Grigorie*, stăruie să se fixeze minimum de pregătire pentru candidații de preoție, mai ales că legea de org. bisericească nu precizează în mod categoric lucrul acesta cum precizează vechea lege.

Propune ca Delegația Permanentă a Consiliului Central Bisericesc să facă un deziderat către Sf. Sinod pentru a-l avea în vedere la alcătuirea legii învățământului teologic.

La discuție, mai iau parte d. Dr. *I. Mateiu* și Pr. *A. Crăciunescu*.

1. *Se ia act* de referatul înreg. la Nr....

2. *Se aprobă* propunerea P. S. *Cosma* și se dă însărcinare Delegației Permanente să facă dezideratul către Sf. Sinod.

5. P. C. Pr. Cons. Referent *P. Comerzan* citește referatul înreg. la Nr..... cu privire la permisele pe C. F. R. ale misiionarilor eparhiali și ale Consilierilor referenți din Consiliul Central Bisericesc. I. P. S. Președinte Mitropolitul *Pimen* al Moldovei invită pe P. S. *Iacov* al Hușilor să prezideze.

Cu privire la permisele pe C. F. R., ivindu-se discuții, iau parte d-nii *I. Mateiu*, *P. Gârboviceanu* și I. P. S. Mitropolit *Pimen* al Moldovei, care spune că, din lipsa de fonduri, nu se pot acorda permise Consilierilor. Se vor plăti însă orice deplasări pe care Consilierii Referenți le vor face în interesul Consiliului Central Bisericesc.

Timpul fiind înaintat, ședința se ridică la orele 12 $\frac{1}{2}$, anunțându-se cea viitoare pentru ziua de 27 Martie a. c., orele 10 a. c.

Președinte (ss) PIMEN.

Consilier Referent, (ss) Dr. AUREL CRĂCIUNESCU.

PATRIARHIA ROMÂNĂ
CONSILIUL CENTRAL BISERICESC
Nr. 604, 23 Ianuarie 1930.

Circulară trimisă tuturor Sf. Eparhii.

Inalt Prea Sfințite,

Ministerul Cultelor alipindu-se Ministerului de Instrucție Publică, o parte din serviciile sale au trecut la Consiliul Central Bisericesc. Unul din aceste servicii este al arhitecturii, la care este atașat un inginer hotarnic.

Cum, în cursul vremii, o parte din pământurile bisericesti au suferit cotropiri, încălcări nedrepte sau înstrăinări nepermise de lege și trebuind a fi revendicate prin bună învoială sau prin justiție, pentruca instituțiunile bisericesti să intre în proprietatea lor, este nevoie ca aceste cotropiri și încălcări să fie bine constatate. Pentru aceasta, cu frățescă dragoste vă facem cunoscut că, la cerere, putem trimite inginerul hotarnic al Consiliului Central Bisericesc, pe spesele celor ce-l cer, ca să facem verificarea pământurilor așezămintelor bisericesti cari sunt cotropite.

Dealtfel, prin circulara noastră Nr. 4025 — 4042 din Iulie 1929, am intervenit să binevoiți a dispune să se întocmească un tablou de averile bisericesti cotropite și încălcate în acea Eparhie, care să fie trimisă Consiliului Central Bisericesc, pentru a face o statistică generală de toate aceste încălcări de averi bisericesti și a lua măsurile necesare pentru intrarea lor în patrimoniul bisericilor respective.

Primiți, vă rugăm, Inalt Prea Sfințite, ale Noastre întru Christos frățești îmbrățișări.

Președinte, (ss) PIMEN

Consilier Referent, (ss) VESPASIAN REUȚ.

PATRIARHIA ROMÂNĂ
CONSILIUL CENTRAL BISERICESC

Nr. 764, 27 Ianuarie 1930.

Circulară către toate Sf. Eparhii.

Inalt Prea Sfințite,

Cassa de Economie, Ajutor și Credit a Clerului Ortodox din România, începând a funcționa în mod regulat cu începere dela 1 Ianuarie a. c., are nevoie, pe lângă cotizațiile membrilor, și de depuneri spre fructificare, cu care să vie în ajutorul preoțimii care ar avea nevoie de împrumuturi mici.

Deoarece fiecare Eparhie are fonduri depuse la diferite bănci comerciale, credem că este în interesul Bisericii în general, ca și al Eparhiilor înseși, ca o parte, dacă nu toate aceste fonduri, să fie depuse la Cassa de Economie a Clerului, unde vor găsi, nu numai un plasament sigur, ci și o întrebuințare în scopuri curat bisericesti. Dată fiind importanța scopului pe care o are instituțiunea Cassei de Economie a Clerului, așteptăm răspunsul afirmativ al Inalt Prea Sfinției Voastre.

Primiți, vă rugăm Inalt Prea Sfințite, ale Noastre întru Christos frațești îmbrățișări.

Președinte, (ss) PIMEN

Efor, (ss) Pr. C. DRON.

PATRIARHIA ROMÂNĂ
CONSILIUL CENTRAL BISERICESC

Nr. 893, 29 Ianuarie 1930.

Circulară trimisă tuturor Sf. Eparhii.

Inalt Prea Sfințite,

Păstrarea și dezvoltarea stilului național sunt pentru existența unui popor tot atât de necesare ca și păstrarea credinței, a limbii și a obiceiurilor. Cu regret însă trebuie să observăm că, în țara noastră, clădirile de biserică și case parohiale nu se zidesc în stilul național bisericesc, ci se clădesc în alte stiluri străine ce nu se înfrățesc cu vechile noastre forme strămoșești, sau se clădesc chiar fără nici un stil.

Cauza pentru care se clădește astfel la noi nu constă în faptul, că n'ar fi un stil propriu românesc, ci în faptul că nu se găsesc arhitecți speciali în fiecare localitate sau chiar în centre mai mari, care să întocmească proiectele necesare în stilul nostru național și mai ales în stilul național bisericesc.

Pentru împlinirea acestei lipse și pentru o îndrumare sănătoasă a poporului nostru în direcțiunea de a păstra și dezvolta

stilul național bisericesc, am tipărit, în dimensiuni micșorate, alăturatele planuri tip, ce vor servi de modele pentru construirea de biserici și case parohiale.

Spre a fi popularizate aceste planuri și la îndemâna tuturor, vă trimitem, odată cu prezenta, un număr de 10 exemplare din aceste modele planuri-tip, rugându-vă, cu frățească dragoste, să binevoiți a dispune să fie trimise protoierilor respective din Eparhia I. P. S. Voastre, spre a le afișa în oficiul protopopesc, ca să fie văzute și cercetate de preoțime. Aceste exemplare costă 200 lei, ce reprezintă cheltuelile tiparului.

Pentru a scuti comitetele parohiale, cari vor construi în viitor biserici și case parohiale, de cheltuieli mari, necesitate cu facerea planurilor și a devizelor respective de către oameni nepregătiți suficient, serviciul nostru de arhitectură ține la dispoziția acestor comitete parohiale planuri tip, cu devizele lor tipărite, pe următoarele prețuri absolut minimale:

a) Proiectul de biserică tip D. 1. de zid, cu un turn, compus din 7 deseme, la scara de 1 c. m. pe m. 1, și devizul cantitativ în dublu exemplar, lei 200.

b) Proiectul de casă parohială tip B. 1., compus din planul fundațiilor și pivniței, pl. parterului, fațada, secția și devizul cantitativ, în dublu exemplar, lei 100;

c) Proiectul de casă parohială tip B. 2. (mijociu), cuprinzând piesele specificate mai sus, lei 100;

d) Proiectul de casă parohială tip B. 3., cu sală de Consiliu, idem, idem, lei 100.

În interesul executărilor clădirilor bisericești în stilul național bisericesc, vă rugăm să binevoiți a dispune să se dea și o circulară în Eparhia I. P. S. Voastre, prin care să se aducă la cunoștința preoțimii cele arătate de noi în prezenta adresă.

Primiți, vă rugăm, Înalt Prea Sfințite, ale Noastre întru Christos frățești îmbrățișări.

Președinte, (ss) PIMEN

Consilier Referent, (ss) Pr. G. I. NEGULESCU

PATRIARHIA ROMÂNĂ
CONSILIUL CENTRAL BISERICESC
Nr. 1421, 7 Februarie 1930.

Circulară trimisă către toate Sf. Eparhii.

Înalt Prea Sfințite,

În conformitate cu Art. 20 din Legea pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române și Art. 34 din Statut, Ministerul Cultelor a pus la dispoziția Bisericii toate averile, fondurile și fundațiunile, cari aparțin diferitelor ei părți constitutive.

Între aceste averi, sunt și pământurile în plus la filialele de pe la diferitele parohii, cari, în conformitate cu legea pentru Casa

Bisericii, cu începere dela anul 1902, trecuse în administrarea acestei Casse, transformată mai târziu în Ministerul Cultelor. Acest Minister a folosit venitul lor pentru diferite trebuinți ale sale, cu toate că reprezenta toate cultele, ori le-a vărsat în vistieria țării.

Primind în seamă aceste pământuri, Consiliul Central Bisericesc le-a predat eparhiilor, spre a fi administrate în conformitate cu interesele eparhiale.

Această chestiune a făcut obiectul unui capitol special din raportul general al Consiliului Central Bisericesc cu privire la situația economică, către Congresul Național Bisericesc, care luând act despre cele arătate, a aprobat concluziunile raportului, în sensul ca aceste pământuri să fie administrate de eparhii pentru cele mai urgente și necesare scopuri, întrucât ar fi iluzorie întreaga organizație bisericească nouă, dacă centrele eparhiale, mai ales din vechiul Regat, ar rămânea sărace, slabe și fără niciun venit. E deci o chestie vitală pentru întreaga Biserică, întărirea centrelor eparhiale, cari apoi să ajutoreze periferia.

În această privință, Consiliul Central Bisericesc a indicat în deosebi nevoia caselor parohiale, urmând ca o parte din arezi să se dea ajutoare parohiilor, care-și propun să facă case parohiale.

Deasemenea, dacă unele biserici filiale devin parohiale și au avut asemenea terenuri, ele trec de drept în folosința personalului care va fi numit la aceste parohii nouă.

Ceia ce trebuie urmărit în primul loc este întărirea centrelor eparhiale, din vechiul Regat, cari neavând nicio avere, trebuie să-și creeze fonduri, din care mai târziu vor fi ajutate parohiile sărace, precum și celelalte instituțiuni din cuprinsul unei eparhii.

Organele eparhiilor vor fi ele mai bine în stare să constate, cari sunt nevoile cele mai urgente pentru a folosi la acoperirea lor o parte a acestor venituri.

Aducând aceasta la cunoștința Înalt Prea Sfinției Voastre, vă rog să binevoiți a dispune.

Primiți, vă rugăm Înalt Prea Sfinție, ale noastre întru Christos frățești îmbrățișări.

Președinte, (ss) † MIRON.

Consilier Referent, VESPASIAN REUȚ.

PATRIARHIA ROMÂNĂ
CONSILIUL CENTRAL BISERICESC
Nr. 3478, 26 Martie 1930.

Circulară către toate Sf. Eparhii.

Înalt Prea Sfinție,

Cu frățească dragoste, vă înaintăm în copie adresa Nr. 25192/930 a Ministerului Instrucțiunii și Cultelor, ca răspuns la adresa noastră Nr. 1805/930, prin care am cerut lămuriri asupra

drepturilor ce se cuvin funcționarilor bisericești cari dețin două funcțiuni retribuite de stat.

Primiți, vă rugăm, Înalt Prea Sfințite, ale Noastre întru Christos frățești îmbrățișări.

Președinte, (ss) PLATON.

Consilier Referent, (ss) Pr. C. DRON.

Copie după adresa Nr. 25192/930 a Ministerului Instrucțiunii și Cultelor.

Înalt Prea Sfințite,

La adresa Înalt Prea Sfinției Voastre Nr. 1805/930, avem onoare a vă răspunde că persoanele cari nu fac parte din corpul didactic și dețin încă o funcțiune la Stat, vor fi plătite, la cea de a doua funcțiune, ca și în anul trecut, adică numai cu echivalentul salariului de bază din 1929.

Primiți, vă rugăm, Înalt Prea Sfințite, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

p. Ministru, (ss) MĂLEANU.

p. Director, (ss) EMIL D. HOGEA.

PATRIARHIA ROMÂNĂ
CONSILIUL CENTRAL BISERICESC
Nr. 3595, 29 Martie 1930,

Adresă către Sf. Sinod.

Înalt Prea Sfințite Președinte,

Consiliul Central Bisericesc, în ședința sa din 27 Martie a. c., luând cunoștință de referatul Consilierului secției Culturale, cu privire la instrucția religioasă și buna educație a tineretului nostru ortodox, a hotărât să înainteze acest referat Sf. Sinod, ca dezerate ale Consiliului Central Bisericesc.

Aceste dezerate sunt:

1. Sf. Sinod este rugat să binevoiască a dispune ca studiul religiunii, în toate școlile de curs primar și secundar, să se pună de preoți, conform art. 33 și 34 din Legea pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române.

Învățământul religios sau catehizația în școlile primare să se facă de preoții parohi pregătiți, și nu de învățători.

2. Să se intervină la Onoratul Minister de Instrucție și Culte ca tineretul școlar de toate categoriile de școală curs secundar să fie obligat a merge regulat la biserică, sub conducerea profesorului de religie, sau a unui alt profesor designat spre aceasta, pentru a asculta serviciul Sf. Liturghii în Duminici și sărbătorile mari. Catehetul va face explicarea pericopei evanghelice din Du-

minica sau sărbătoarea respectivă. Explicarea să se facă, pe cât posibil, înainte de a merge cu școlarii la biserică.

3. Sf. Sinod e rugat a lua hotărârea ca preoții profesori-cateheți să fie fără parohie, ca astfel să se poată dedica cu vrednicie numai oficiului lor de cateheți și păstori ai tineretului școlar.

4. Sf. Sinod este rugat a sesiza pe toți P. P. S. S. Chiriarhi ca P. S. Lor să oblige pe toți preoții de păstorie urbani să dea cea mai mare atențiune pentru o bună și sănătoasă educație și instrucție religioasă-morală a lucrătorilor și ucenicilor din atelierile și fabricile din orașe, deoarece aceștia sunt expuși sectarismului atât de răspândit azi, cum și de decăderi morale, atât de păgubitoare interesului neamului nostru românesc.

5. Sf. Sinod este rugat ca, dela înălțimea situației ca for suprem al Bisericii noastre Ortodoxe Române, să intervină cu toată autoritatea sa ca întreg învățământul religios și cel teologic să treacă în competența Bisericii noastre Ortodoxe, precum se obișnuiește la toate popoarele culte și cum prevede Art. 33, 34 și 46 din Legea pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române.

În legătură cu aceste deziderate, vă înaintăm și citatul referat al Consilierului Secției Culturale, rugându-vă să binevoiți a lua cuvenitele măsuri, cari se impun fără întârziere, mai ales acum, când în țara noastră cutreeră propagandiști și sectari de toate categoriile, primejdioși Bisericii și Patriei noastre.

Primiți, vă rugăm Inalt Prea Sfințite, ale noastre întru Christos frățești îmbrățișări.

Președinte, (ss) PIMEN

Consilier Referent, (ss) Pr. Dr. A. CRĂCIUNESCU

PATRIARHIA ROMÂNĂ
CONSILIUL CENTRAL BISERICESC
Nr. 3669, 31 Martie 1930.

Circulară către toate Sf. Eparhii

Inalt Prea Sfințite,

Consiliul Central Bisericesc, în ședința sa dela 27 Martie a. c., având în vedere că în bugetul Consiliului Central Bisericesc, pentru anul în curs, fondul pentru plata permiselor pe C. F. R. a personalului bisericesc nu e suficient, din care să se plătească și pentru misionarii eparhiali; având în vedere decizia Ministerului Cultelor Nr. 21685/928, prin care hotărăște ca permisele misionarilor eparhiali să se plătească din fondul cultural și misionar, prevăzut în bugetul fiecărei eparhii, Consiliul Central a hotărât, ca transporturile misionarilor eparhiali pe C. F. R. să fie plătit din bugetele eparhiilor, din fondul prevăzut la art. 178, pag. 416-418 din bugetul Ministerului Cultelor pe anul 1930.

Primiți, vă rugăm, Inalt Prea Sfințite, ale Noastre întru Christos frățești îmbrățișări.

Președinte, (ss) PIMEN

Consilier Referent, (ss) VESPASIAN REUȚ

PATRIARHIA ROMÂNĂ
CONSILIUL CENTRAL BISERICESC

Nr. 3708 1 Aprilie 1930.

Circulară trimisă către toate Sf. Eparhii

Inalt Prea Sfințite,

Înființarea Fondului General Bisericesc, prevăzut în Art. 23, din Legea și Statutul pentru organizarea Bisericii Ortodoxe, fiind o chestiune de cea mai mare însemnătate, pentru Biserica neamului nostru întregit a fost discutată de Consiliul Central în ședința sa plenară dela 27 Martie a. c., hotărându-se că oricare ar fi împrejurările în care se găsește Biserica Ortodoxă Română, mai ales cea din Vechiul Regat, ca și fiecare Eparhie în parte, acest Fond trebuie să se constituie negreșit, alimentându-se prin toate mijloacele și deci și prin cote contributive din partea Eparhiilor.

Până acum n'a contribuit la alimentarea acestui Fond, decât Mitropolia Bucovinei, care a dat 4 milioane lei din excedentul fondului său religionar, din care un milion lei au fost vărsați anul acesta. Pe de altă parte, vom face stăruitoare intervenții la Stat, pentru a contribui și el, fie cu o sumă globală mai mare, odată pentru totdeauna, fie cu subvenții anuale, care să alimenteze încetul cu încetul Fondul General Bisericesc.

Cum însă, precum am zis, contribuția Eparhiilor, oricât de mică, este totuși de mare folos și neapărat trebuitoare, cu frățească dragoste intervenim către I. P. S. Voastră și vă rugăm din nou, cu toată stăruința, să binevoiți a dispune rezolvarea acestei chestiuni în sens afirmativ.

Credem că ar fi un prilej bine venit ca, la viitoarea Adunare eparhială, să arătați membrilor Adunării absoluta necesitate pentru biserica noastră de a se înființa un Fond General Bisericesc ca mijloc de întreținere în viitor a Bisericii și personalul ei. Aceasta se impune mai ales pentru Biserica din vechiul Regat, ale cărei averi au fost luate de Stat în interes național și pentru consolidarea intereselor lui ca, Stat și națiune.

Nădăjduind în binevoitorul concurs pe care Inalt Prea Sfinția Voastră l-ați dat totdeauna chestiunilor cari priveau interesele superioare și permanente ale Bisericii noastre strămoșești, vă rugăm, Inalt Prea Sfințite, să primiți ale Noastre întru Christos frățești îmbrățișări.

Președinte, (ss) PIMEN al Moldovei.

Consilier Referent, (ss) C. DRON.

PATRIARHIA ROMÂNĂ
CONSILIUL CENTRAL BISERICESC
Nr. 4725 din 1 Aprilie 1930.

Adresă către Sf. Sinod

Inalt Prea Sfințite,

Cu frățească dragoste vă aducem la cunoștință următoarele:
Art. 35 din Statutul pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române stabilește, sub primul aliniat, condițiunile de studii ce se cer candidaților pentru a fi hirotoniți preoți sau diaconi în parohiile urbane și rurale din întreaga Biserică Ortodoxă Română, adică să aibă studii superioare teologice, cu bază de studii seminarul sau liceul complet. În aliniatul 2, de sub acelaș articol, se face o derogare dela principiul stabilit în aliniatul 1, spunând că, *„în lipsa unor astfel de candidați, pot fi instituiți preoți și absolvenți ai seminariilor“*.

Dacă legea prin acest aliniat, se face derogare dela principiul stabilit în aliniatul prim, acesta însemnează, credem, că o atare lipsă trebuie bine constatată, în urma unor întinse publicațiuni nu numai în cuprinsul Eparhiei respective, ci în întreaga Biserică Ortodoxă Română prin organele eparhiale, și dacă în urma acestor întinse publicațiuni nu se prezintă niciun candidat care să întrunească condițiunile de studii cerute prin aliniatul prim, atunci și numai *atunci să se poată admite hirotonia seminariștilor*.

Constatăm că în unele eparhii nu se observă nici chiar pentru parohiile urbane principiul stabilit de a se admite la hirotonie numai candidați licențiați sau doctori în teologie.

Dacă această neobservare a principiului legii ar continua, de bună seamă se creiază Bisericii noastre ortodoxe române, o situație de inferioritate, față de cultele minoritare din țară, al căror cler e cult, pe când în biserica noastră, în loc de preoți cu titluri academice, vom avea preoți cu o cultură necompletă, care nu e corespunzătoare demnității Bisericii noastre de Biserica dominantă în Statul Român.

Cheștiunea numirii clericilor necalificați în parohii urbane și rurale, fiind adusă în desbaterea Consiliului Central Bisericesc, acesta, în ședința delă 22 Martie a. c., a hotărît să se intervină la Sf. Sinod, ca, în calitate de cel mai înalt for bisericesc, *să stabilească minimum de clasificație teologică cerută pentru ocuparea posturilor de preoți, atât în parohii urbane, cât și în parohii rurale*.

Aducându-vă la cunoștință cele ce preced, vă rugăm, I. P. S., să primiți ale Noastre întru Christos frățești îmbrățișări.

Președintele, (ss) PIMEN

Consilier Referent, (ss) GH. NEGULĂSCU

Copie după adresa Sf. Sinod No. 211/930,

înregistrată la Nr. 4210/930.

Se ia Act. Onor. Secție Culturală e rugată a publica în buletin, dacă crede de cuvință, împreună cu anexele referitoare.

(ss) NEGULESCU

Inalt Prea Sfințite,

Ca răspuns la adresa Inalt Prea Stinției Voastre Nr. 3725 '930, cu frățească dragoste, avem onoare a Vă comunica în copie măsurile ce le-am dispus, relativ la ocuparea parohiilor vacante atât urbane cât și rurale.

Primiți vă rog, Inalt Prea Sfințite, ale noastre întru Hristos frățești îmbrățișări.

Președinte, (ss) † MIRON, Patriarh

Director, (ss) TIT TÂRGOVIȘTEANU

p. Conf. C. SĂVEANU.

C O P I E

Inalt Prea Sfințite,

Consiliul Central Bisericesc, cu adresa Nr. 3725 din 1 Aprilie 1930, Ne aduce la cunoștință că, în unele Eparhii, nu se observă prevederile art. 35 din Statutul de organizare a Sf. Noastre Biserici, relativ la ocuparea locurilor vacante de preoți, în așa fel în cât în parohiile urbane, sunt admiși preoți fără să aibă calificarea de studii cerută de lege.

Ca atare, cu frățească dragoste avem onoarea a Vă atrage luarea-aminte că, în conformitate cu prevederile sus zisului articol, 1. Nu este îngăduit a hirotoni preoți, pentru parohiile urbane, decât candidați licențiați ai Facultăților de Teologie, sau absolvenți ai Academiiilor de Teologie. Inșă aceștia din urmă trebuie să poseadă *ca bază* a studiilor lor, bacaloriatul de liceu sau diploma de absolvirea unui Seminar Teologic; 2. In ceiace privește parohiile rurale, principiul din statut suferă excepție numai în măsura în care nu se prezintă candidați cu calificarea de mai sus.

Dar îndată ce se prezintă la o *parohie, rurală* chiar, un candidat licențiat în teologie sau absolvent al Academiei de Teologie cu baza studiilor arătate mai sus, la oaltă cu alți candidați, care n'ar avea această calificare, nu mai începe îndoiială că primul are drept să ocupe parohia. Deci, pentru parohiile rurale, numai excepțional pot fi admiși și absolvenți ai seminariilor teologice.

3. Este cu desăvârșire oprit a se mai hirotoni preoți în posturi nesistemizate ca bugetare, cu plată asigurată.

Primiți, Vă rog, înalt Prea Sfințite, ale Noastre întru Hristos frățești îmbrățișări.

Președinte, (ss) † MIRON Patriarh.

p. Conf. C. SĂVEANU

(ss) TIT SIMEDREA

p. Conf. (ss) C. RĂDULESCU

PATRIARHIA ROMÂNĂ
CONSILIUL CENTRAL BISERICESC

Nr. 3743, 2 April 1930,

Circulară către Eparhii.

Înalt Prea Sfințite,

În repețite rânduri ne-au venit la Consiliul Central Bisericesc plângeri și chiar acuze, atât din partea unor comitete parohiale, cât și din partea singuraticilor credincioși, că averile bisericesti, mai ales din unele parohii rurale, nu se administrează în conformitate cu legile în vigoare, ci unii preoți socotesc că e un drept al lor și numai al lor de a administra averea parohială, fără amestecul Adunării parohiale, a Consiliului parohial și a Episcopiei bisericesti.

Din cauza acestei rele administrări, câte odată chiar intenționat făcută, Contenciosul Consiliului Central Bisericesc a avut de purtat și unele procese, în care, cu durere, am constatat că unii preoți s'au făcut vinovați de greșeli intenționate, ba chiar păgubitoare pentru Biserică, în ceiace privește administrarea averii bisericesti.

Legea și Statutul pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române, în Art. 27—58, arată în mod clar organizația parohiilor cu organele lor legale și necesare, precizând drepturile și datoriile acestor organe de administrație a averii bisericesti, sub orice formă ar fi această avere.

Din informațiunile ce le avem, știm că în unele parohii rurale legea și Statutul pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române încă nu au fost aplicate, și mai ales nu se aplică Art. 47 din Statut, în deosebi al. c. al acestui articol, ceiace pricinuieste mari pagube Bisericii ca așezământ, și se știrbește în mare măsură autoritatea și demnitatea preoțimeii, poporul pierzând încrederea în preoțime.

În urma celor arătate, cu dragoste frățească vă rugăm să binevoiți a dispune executarea în totul a legii și Statutului care normează și garantează buna chivernisire a averilor bisericilor noastre urbane și rurale.

Primiți, vă rugăm, înalt Prea Sfințite, ale noastre întru Christos frățești îmbrățișări.

Președinte, (ss) PIMEN.

Consilier Referent, (ss) Pr. Dr. A. CRĂCIUNESCU

CRONICA INTERNA

Dela soborul preoțesc „Gologanu“.

Duminică, 27 Aprilie 1930, soborul preoțesc „Gologanu“ de sub președinția Pr. I. *Tudorache*, și-a ținut a doua ședință de activitate în anul acesta, în comuna *Obilești*, județul R.-Sărat. Această comună e de câmp și se află situată față de orașul R.-Sărat, spre răsărit-miazăzi, la o depărtare de aproape 32 km., iar față de orașul Focșani, spre miazăzi-apus, la o depărtare de aproape 20 km. Dintre aceste două orașe, cel mai cercetat este Focșani, pentru că este mai apropiat; cu toate că drumul ce duce la Focșani trece prin două ape: Râmna, pe teritoriul județului R.-Sărat, și Milcov, hotarul dintre județul R.-Sărat și județul Putna, ale căror poduri sunt stricate din vremea războiului 1916—1918.

Numărul familiilor este de 314, iar al sufletelor 1389.

Toți locuitorii sunt de religie creștină ortodoxă. Muncitori, dar mai puțin strângători. Deaceea oameni mai chiaburi în sat nu se prea găsesc, afară de vreo câțiva. Nu-i vorbă, la aceasta a ajutat războiul din 1916—1918, a cărui urme se văd destul de izbitor și astăzi, și câțiva ani secetoși, acum în urmă.

Ocupația lor de căpetenie și singura este agricultura.

Comuna e formată dintr'un singur sat, *Obilești*. Are o singură biserică, toată de cărămidă, terminată în anul 1815, „în zilele Prea Sfinției Sale Episcopului *Inocenție* al Eparhiei Buzău, cu dorința, ajutorul și stăruința dinadinsă a Preotului *Anton Chivu*, etc...“ Biserica are numai o turlă. În față, spre apus, se găsește clopotnița, având două clopote. Unul din ele e făcut dinainte de războiu. Venind „ocupația“, a fost luat de către Unguri. Dar după încheierea armistițiului din 1918, comuna a primit înștiințare că clopotul se află pe puntea unui vas italian în Galați. El fusese prins dela Unguri de către Italieni și fiindcă avea inscripția parohiei, comunei, județului și țării, Italienii ni l-au înapoiat. Astfel îl păstrăm și acum nevătămat, alături de altul mai nou.

Comună mai are o școală primară mixtă, cu trei posturi și un atelier de lemnărie pe lângă ea. La populația de mai sus, sunt 3 cărciumi și 2 băcănii. O cărciumă și o băcănie ar fi fost deajuns.

Locuitorii, în deobște, sunt morali și religioși. Deaceea se și explică pentru ce sârbătoarea și Duminica vin în număr destul de mare la biserică. Este adevărat, se găsesc și de cei „neduși la biserică“. Intr'o anchetă pe care am făcut-o printre enorași în iarna trecută, am aflat oameni cari n'au mai venit la biserică de 5, 10, 15 ani. Ba unul, care a murit în primăvara aceasta, anume *Neagu Dragu*, om bătrân de altfel, n'a venit de când s'a cununat. Și acest lucru mi l-au mărturisit și locuitorii ¹⁾. S'a întâmplat cu el, exact ceea ce spune povestea, despre asemenea oameni:

1) Vedeți călă pământate e și prin satel Căi mai este de lucrati — Nota Arhim. *Scriban*.

- De câte ori ai fost la biserică în viața dumitale ?
 — O singură dată.
 — Când a fost asta ?
 — Când m'am însurat și mi-a pus preotul cununile pe cap.
 — Înainte sau mai pe urmă n'ai mai fost ?
 — E drept, am mai fost când m'am botezat ; dar atunci m'au dus alții...
 — Și-ai să te mai duci când vei muri. Dar și atunci tot alții te vor duce...

* * *

La datorie au fost toți preoții din cerc : părintele președinte *I. Tudorache* din comuna Gologanu, preotul *At. Macedon* din comuna Slobozia-Ciorăști, preotul *Toader Ionescu* din comuna Risipiți, preotul *N. Iordache* din comuna Bordeasca și *subsemnatul*. N'au lipsit nici cântăreții respectivi.

Slujba s'a început la ora 8 a. m. cu serviciul utreniei, s'a continuat cu Sfânta Liturghie și s'a sfârșit cu parastasul, atât pentru ostașii din comună morți în războiul pentru întregirea neamului, apărarea patriei și slava Bisericii, cât și pentru cei 108 locuitori din comuna *Costești*, județul Argeș, arși de vii în biserica satului, în noaptea de Vinerea Mare, împreună cu preotul lor *Dumitru Vișinescu* și directorul școlii primare de acolo, *Ștefan Ilie*.

Lume a venit din destul, atât din sat, cât și din comuna Bordeasca, care este foarte aproape de Obilești. Cu toate că biserica este mărișoară, totuși n'a putut cuprinde pe toți credincioșii în sânul ei. Mulți credincioși au ascultat pe la ușa și ferestrele bisericii, desfășurarea slujbei, care s'a făcut cu deosebită rânduială și adâncă cucernicie, fapt care a mișcat norodul până la lacrimi. Durerea pierderii celor dela *Costești* se desprindea tainic de pe fețele credincioșilor.

În tot timpul slujbei, răspunsurile au fost date de corurile școlaelor primare din sat și din comuna Bordeasca, sub conducerea domnilor învățători respectivi : *Constantin Gh. Cursaru* și *Gheorghe P. Popescu*¹⁾ și de corul stranei, format din cântăreții cercului.

Iată că în acest sat și în cel vecin, Bordeasca, raporturile dintre învățător și preot sunt din cele mai bune și că ei se ajută reciproc, la școală sau biserică. Și aceasta, pentru că fiecare se respectă unul pe altul și înțelege că munca sau activitatea unuia, e tot atât de sfântă ca și a celuilalt.

Predica zilei a fost rostită de preotul *N. Iordache*. A vorbit despre credință în raport cu necredința, dezvoltând tema evanghelică : „Nu fii necredincios, ci credincios“ (Ioan 20, 27). A stăruit mult în aplicare.

După oficierea și a parastasului, subsemnatul am citit mai multe pasagii înduioșătoare din ziarele „*Universul*“, „*Dimineața*“

1) Cinstic învățătorilor că lucrează în biserică și în frățiască lucrare cu preotul ! Nota Arhim. Scriban.

și „Cuvântul“, cu privire la catastrofa din Costești, ca enoriașii să-și dea bine seama de situația și modul în care au ars cele 108 ființe. La urmă am citit și pastorală I. P. S. S. Patriarh Dr. Miron stărând asupra măsurilor de prevedere ce trebuiesc luate de biserica locală și trebuiesc observate de către credincioșii enoriei, ca nu cumva Dumnezeu să-și arate mânia și asupra noastră.

Făcând apel la cei binevoitori să ajute cu câte ceva la alinarea suferințelor supraviețuitorilor catastrofei din Costești, fiecare a dat ce a putut și astfel s'a strâns suma de lei 345, la care au mai adăogat preoții Al. Macedon, N. Iordache și subsemnatul câte una sută lei, făcându-se în total lei 645. Acești bani au și fost înaintați ziarului „Universul“, care a confirmat primirea lor prin recipisa Nr. 1368 din 3 Mai 1930.

Cu ocazia acestui sobor preoțesc, s'au împărțit peste 60 (șa-sezeci) de broșuri cu conținut, religios și moral enoriașilor prezenți dintre care 30 (treizeci) din biblioteca „la și citește“. De remarcat că aceste broșuri au fost cumpărate din banii donați de membrii cercului, preoți și cântăreți. Așa și pentru soborul viitor, ce se va ține în comuna Gologanu, s'au donat tot de către noi, membrii, suma de lei 180, în vederea cumpărării de cărți pentru popor. Neavând deocamdată alte mijloace de propagandă religioasă și morală printre credincioși, cu prilejul soboarelor pastorale, l-am adoptat pe acesta.

Cum se vede, vrem să împletim activitatea noastră prin grai cu cea scrisă, ca munca să fie mai ușoară și roadele mai bogate. Prin împrăștierea unor asemenea broșuri, țintim să se folosească nu numai cei cari au dragostea să vină la biserică, ci chiar și cei ce nu vin, ca măcar pe această cale să le facem cunoscută învățătura evangheliei.

Masa s'a luat la subsemnatul în frățească dragoste.

După amiază nu s'a ținut ședință publică.

Ziua de 27 Aprilie a fost o zi de jale, în amintirea celor arși la Costești. Fie-le judecata ușoară și mucenicia lor răsplătită! Dumnezeu să-i ierte!

Preot GH. N. NEAGU,
Obilești — R.-Sărat.

Un Cerc Pastoral și un Centenar.

În ziua de 8 Decembrie 1929, cercul pastoral *Vidra*-Putna și-a ținut ședința sa în parohia Șerbești. Încă din timp, toți membrii cercului au fost anunțați de către președintele cercului, Econom Stavrofor Gh. Tutoveanu, că tot în această zi va fi sărbătorit parohul parohiei Șerbești, împlinind 78 ani de viață și 56 ani de pastorie. Tot odată, s'a adus la cunoștință că va participa la această serbare și Prea Sf. Arhiereu Ilarion Bacăoanu, însoțit de Părintele misionar al Episcopiei Romanului Pr. Gr. Popescu.

Încă de la ora 7 dim., biserica nu mai încăpea mulțimea credincioșilor veniți atit din localitate, cât și din satele vecine.

Serviciul divin s'a oficiat în biserica parohială, biserică ce a fost sfințită acum un an și ridicată prin munca, stăruința și chiar cheltuiala vrednicului și neobositului Econom Vasile Tutoveanu, parohul parohiei. Toți membrii cercului, în număr de 10, sub președenția președintelui cercului, însoțit și de Pr. Gh. Corbea, fost protoiereu, au săvârșit o înălțătoare și edificatoare slujbă Dumnezeiască, impresionând și trezind, până și conștiința cea mai adormită. Predica a fost rostită de tânărul Pr. I. Grosu-Vizantea, explicând pericopa zilei „Vindecarea celor 10 leproși”. Face o foarte frumoasă comparație între lepra fizică a celor din Evanghelie și lepra păcatelor de care e molipsită societatea de astăzi. Incheie îndemnând pre credincioși a trăi o viață mai apropiată de adevăratul ideal creștin: „Mai aproape de tine Doamne”. În timpul cât preoții s'au împărtășit, s'a dat cuvântul preotului D. Lupușor-Câmpuri, care, cu admirabile exemple, și-a dezvoltat conferința sa, „Dragostea de neam și lege”, conferință ce trebuia ținută în ședința publică după masă și care s'a suspendat, timpul fiind prea înaintat.

La sfârșitul slujbei, s'a oficiat obișnuitul parastas pentru eroii din această parohie, în fruntea cărora se află eroul Dr. Maior Antonie Tutoveanu, feciorul parohului, după care Pr. Președinte, prin câteva cuvinte meșteșugite, arată jertfa cea mare săvârșită de cei 800.000 de eroi ai patriei și datoria noastră Sfântă de a le păstra pe vecie amintirea. Mulțimea credincioșilor nu-și mai conținea suspinurile.

La sfârșit, membrii cercului, conștienți de cuvintele Mântuitorului „Dați ce sunt a lui Dumnezeu, lui Dumnezeu și ce sunt ale Cezarului, Cezarului”, prin preotul I. Grosu, și-au adresat urările și felicitările lor față de sărbătorit prin aceste cuvinte:

Prea fericiți credincioși,

Bucuroși sunteți d-voastră că ne vedeți pe noi, preoții, în mijlocul Dv, bucuroși suntem și noi că vă vedem în număr așa de mare în jurul nostru; dar bucuria și-a D-v. și a noastră astăzi este îndoit de mare. N'am venit depe meleaguri așa de îndepărtate numai cu ocazia cercului, ci am venit ca astăzi să sărbătorim, cu toată inima și sufletul, pe iubitul nostru frate întru Hristos mai mare și venerabilul D-v. părinte suflesc Econom Vasile Tutoveanu, cu ocazia împlinirii a 78 ani de viațuire și 56 ani de păstorie. Prea fericiți sunteți fraților că ați avut norocul să fiți păstoriți de un singur cioban 56 ani neîntrerupți. Prea fericit ești astăzi, Părinte Vasile, că te vezi sărbătorit cu inimă curată și cu căldură de toți colegii și de fiii duhovnicești, care pe toți i-ai botezat, îndrumat și educat. Să trăiești, iubite frate mai mare, și să dea bunul Dumnezeu să te fie încă mulți ani sănătos și îndelungat în zile.

După aceasta, Pr. Președinte aduce la cunoștința tuturor că, deși a fost anunțat că va participa la această serbare și Prea Sf. Arhiepiscopul Ilarion Miron, totuși a telegrafiat că, fiind reținut de alte

interese, cu regret, nu poate veni; dar nu uită ca, Prin Cucernicia Sa, să trimeată arhieresti binecuvântări sărbătoritului.

Imediat după aceasta, apare din mijlocul credincioșilor un țaran anume — Grigore Tofan — care se adresează prin următoarele cuvinte, dar destul de inimoase:

„Prea Cucernici Părinți, în numele concetățenilor mei, în numele celor 1000 și mai bine de suflete, care sunt fiii părintelui nostru, căci el ne-a botezat și tot el ne-a crescut în frica lui Dumnezeu, acum, când Sfinția Sa sărbătorește 56 ani de preoție, vin ca să-i aduc un dar. Nu-i aduc aur și argint, ci alt dar, mult mai de preț. Li aduc sufletul nostru, dragostea noastră, ascultarea noastră. Primește, tată părinte, acest dar, pe care ți-l dăm din toată inima. Să dea Dumnezeu să mai trăiești și să ne mai conduci tot așa de înțelepțește, ca și până acum“.

În urma acestor cuvinte, părintele sărbătorit, emoționat până la lacrimi, mulțamește tuturor de dragostea ce i-au arătat-o și recomandă celor străini de parohie, pe poporâni săi, ca pe niște copii foarte ascultători, fapt care a contribuit mult la întărirea bătrânețelor sale.

Cu aceasta slujba de dimineață ia sfârșit și toți cei de față au plecat arătându-și mulțămirea că niciodată n'a văzut așa sărbătoare.

Nu trebuie uitat că, la frumusețea serbării a contribuit și vremea primăvărată cu un soare cald ca de Mai.

După aceasta, membrii cercului au mers la Preotul Paroh, unde au luat masa în comun. Tot timpul mesei, bătrânul sărbătorit, supranumit și Patriarhul Vrancei, supranumit și Zacheu, pentru micimea lui fizică, dar și pentru sufletul său mare și pentru mîntuirea lui ageră, ne-a întreținut cu felurite amintiri din tinerețe, pline de humor și înțelepciune. Pe urmă începe seria toasturilor, care toate se învârtesc în jurul sărbătoritului.

Cel întâi ia cuvântul Păr. Președinte, care compară pe bătrânul preot cu un stejar mare, la umbra căruia s'au adăpostit multe păsărele, au crescut multe fricele de iarbă și s'au răcorit mulți călători de arșița soarelui și s'au odihnit de oboseala drumului. Li urează mulți ani, că de experiența Sfinției Sale preoțimea tânără are încă multă nevoie.

Al doilea vorbește parohul parohiei Irești care, între altele, spune: — Ce fericit ești, Părinte Vasile! Ești fericit ca om, căci cine dintre noi este sigur că va putea adăuga la pânza vieții sale și firul al 78-lea, așa cum ai avut Sfinția Ta norocul să-l adaugi?

Ești fericit ca preot, căci care dintre noi preoții, câți suntem aici, vom putea însemna pe răbojul activității noastre pastorale numărul al 56-lea, așa cum ai însemnat Sf. Ta astăzi?

Ești fericit ca păstor, căci care dintre noi preoții, când vom ajunge către sfârșitul vieții noastre și uitându-ne înapoi la ogorul ce ne-a fost încredințat spre cultivare, vom vedea atâtea roade frumoase cum vezi Sf. Ta?

Școala din acest sat ce poartă numele „Dr. Maior Anton Tutoveanu“ este opera Sfinției Voastre. Biserica este opera Sf.

Voastre și, mai mult decât atât, însăși biserica sufletească a enoriașilor, care sunt creștini cu adevărat ideali, este tot opera Sf. Voastre. Ai fost preot¹⁾ cu adevărat, iar nu popă, cum foarte greșit ne zic unii. Iată, fraților colegi, rezultatul așa de frumos al unei munci de 56 ani de preoție. Acum Părinte Vasile, poți zice liniștit: „Slobozește pe robul tău stăpâne!.... căci credința am păzit și lupta cea bună m'am luptat“.

Au mai vorbit Pr. Ec. Gh. Corbea, fost protoiereu; Preotul I. Grosu-Vizantea; Pr. D. Lupușor-Câmpuri și Pr. Tiberea dela parohia Tichiriș. La masă s'au cetit și telegrame de felicitare din partea protoieriei și a altor autorități.

După ședința intimă, unde s'a discutat dacă și cântăreții trebuie să stea în genuchi când se cântă axionul Maicii Domnului sau nu și dacă se mai poate tolera botezul pruncilor născuți morți sau nu, totul a luat sfârșit.

Despărțirea a fost cu adevărat emoționantă, toți preoții sărutând mâna bătrânului Patriarh, mai cu seamă că o parte din preoți, aflând vestea despărțirii cercului în două părți, știau bine că nu vor mai întâlni, de cât ocazional pe sărbătorit. A fost o serbare cu adevărat frumoasă și pe deplin meritată.

Cred că mult timp se va povesti despre aceasta.

Preot IOAN BRANDABUR,
Irești-Putna.

O Pastorală vânjoasă.

În noaptea de Vineri spre Sâmbătă din Săptămâna Patimilor (18—19 Aprilie a. c.), s'a petrecut, în comuna *Costești* din județul Argeș, o nenorocire cu totul neobișnuită: vechea biserică a satului, lucrată toată din lemn, s'a aprins, dela coroanele pentru morți, înșirate pe pereți și în podul bisericii. Nu s'a mai putut stinge, credincioșii n'au mai putut ieși afară și au ars cu toții, în număr de 108 inși, cu preotul *Vișinescu* la un loc, cu dascăli, cu învățători, școlari și bătrâni. Deșărtăciunea oamenilor de a-și ținea coroanele în biserică, cu toată sfătuirea preotului de a nu face aceasta (vezi ziarul *Universul* dela 24 Aprilie, pagina 3) a fost pricina prăpădului. Tot dela ele, s'a iscat focul și cu o noapte mai nainte, Joi, la scoaterea crucii. Deși aceasta trebuia să fie o înștiințare de primejdia de a avea coroane în biserică, totuși credincioșii cu coroanele au rămas la trufia lor și s'a întâmplat ce s'a întâmplat, că au murit arși sau înăbușiți de foc și fum acei 108 inși. În aceiași noapte, o nenorocire la fel, era să se întâmple în biserică parohială din comuna *Copou* lângă Iași. Tot coroanele au fost cu pricina, dar oamenii au apucat să stingă focul. Tot atunci, din scânteia iscată dela cele două sârme electrice, s'a iscat

1) După mine, unul este înțelesul cuvântului „preot“ și cu totul altul este înțelesul cuvântul „popă“. Deci altul este preotul și altul este popa.

foc în catedrala Episcopiei Huşilor. Dar şi acolo lumea nu şi-a pierdut capul şi focul a fost stins. La Costeşti însă, n'a mai fost chip de stingere. S'a întâmplat o nenorocire fără asemănare cu altele aiurea, afară doar de cea dela *Bazar de la Charité* de acum vreo 35 de ani din Paris, unde şi-au găsit moartea multe femei din boierimea franceză. Ne aducem aminte numele Ducesei *d'Alençon*, care a perit atunci. Cu acest prilej, zguduitor de grozăvia nenorocirii, Înalt Prea Sfinţia Sa D. D. Dr. **Miron**, Patriarhul României, a dat o pastorală străbătută de un adânc fior, de tot tremurul inimii, pastorală vâjnoasă, în care, pe lângă mărturisirea viei dureri, sunt strigate cu bărbăţie şi măsurile care trebuiesc luate, pentruca astfel de nenorociri să nu mai fie cu putinţă pe viitor. Patriarhul, care din fire este un bărbat îngăduitor şi niciodată părtaşul măsurilor aspre, când este vorba de dezlegat ceva, de data aceasta a turnat în pastorală sa un ton care te scutură: „Să se scoată din biserici toate cununile uscate, porunceşte Înalt Prea Sf. Sa, fie de flori naturale sau artificiale, cari la cea mai mică scânteie ard ca nişte materii explozibile. Să nu se mai permită aşezarea în biserici a unor asemenea cununi, care se pot pune pe cosciugul sau mormântul celor repausaţi. Să nu fie atârinate pe catapiteazma altarelor prosoape, pânzeturi de tul şi borangic, cari acopăr sfintele icoane, ceea ce nu-i permis, şi tot aşa de inflamabile ca şi cununile şi stau chiar la locul unde mai mult se umblă cu lumânări şi cu focul din cădelniţă“.

Dacă lumea ar fi ascultat cuvinte de acestea, care au mai fost date şi mai înainte! Căci Patriarhul a amintit, în pastorală numită, că a mai dat asemenea porunci, ca Mîitropolit Primat, cu alt prilej, când de asemenea a fost un foc la fel şi au ars patru inşi. Cu învoirea celorlalţi vlădici ai ţării, scrie Înalt Prea Sf. Sa, această măsură să se întindă în toată Biserica românească.

Iată acum şi pastorală în întregul ei, în care trăieşte acest duh de hotărâre şi de poruncă prin care lasă o adâncă întipărire :

M I R O N, **Patriarhul României, către toţi Fiii Ţării.**

Cazul nenorocirii fatale dela Costeşti ne-a lovit pe toţi ca un trăsnet neaşteptat. Toată ţara, fără deosebire de neam şi credinţă, se pregătea pentru a prăzni Sfinţele Paşti. Ele aduc în toate casele bucurie, mângâiere şi nădejdea de mai bine celor strămtoraţi. Numai la Costeşti voia necuprinsă de mintea omenească a celui de Sus, a trimis jale şi durere nemărginită în case, căci la 100 de inşi şi-au găsit moartea năprasnică în flăcările cari au mistuit în puţine minute toată biserică, din care nimeni n'a putut scăpa, fiindcă singura uşă se deschidea înlăuntru.

La auzirea acestei triste întâmplări, ni s'a sfâşiat inima de durere şi sentimente de adâncă compătimire a umplut sufletul tuturilor. Aceste sentimente de milă generală ne îndeamnă, să dăm tuturor cetăţenilor ţării, în inima cărora iubirea de aproapele este vie şi lucrătoare, ocazia de a contribui la mângâierea celor ce-au primit o lovitură atât de grea.

În scopul acesta — considerând urgența cazului — dispunem următoarele :

1. În Duminica Tomii să se oficieze, în toate bisericile Patriarhiei, după sfânta liturghie, un parastas pentru sufletul celor arși de vii și pentru mângâierea fraților îndurerăți.

2. Cetindu-se celor de față aceste cuvinte îndoliate ale Părintelui Vostru sufetesc, să se deschidă imediat în biserică o colectă pentru ajutorarea celor ce și-au pierdut părinții și sprijinul și mai ales pentru terminarea bisericii noi în curs de zidire din acea comună, căci, dacă această biserică era gata și dată sfintei sale chemări, poporul nu era avizat a asculta slujba prohodului Domnului în clădirea învechită, de lemn. Nenorocirea n'ar fi avut loc.

Colecta se va face purtându-se un disc sau în modul stabilit de cler, împreună cu autoritățile civile, după împrejurările locale.

Eu deschid această colectă cu suma de zece mii (10.000) lei, trimisă la adresa Consiliului Central al Patriarhiei române (Buourești, str. Matei Milo 8).

Ziarele sunt rugate a participa la colectă.

Mângâerea tuturor ar fi îndoită, dacă și cetățenii minoritari și de altă credință ar folosi această nenorocită întâmplare pentru a-și arăta iubirea față de concetățenii lor cuprinși de jale.

Milostivul Iisus Hristos, cu învățăturile sale din Cartea Sfintei Evanghelii a bisericii mistuite în întregime de foc cu tot cuprinsul ei și care evanghelie — ca o minune vizibilă și cu adânc înțeles pentru toți — a rămas nearsă, va răsplăti tuturor jertfa și ajutorul dat celor din Costești.

3. De altă parte, repet sfatul meu, dat de câțiva ani ca Mitropolit Primat către clerul Arhiepiscopiei mele, din prilejul unei triste întâmplări analoge din eparhia mea, unde au ars tot la Paști patru persoane; dar acum, cu consimțământul chiriarhilor respectivi, îl generalizez ca poruncă strictă pentru toate bisericile din Patriarhie, ca :

a) Să se scoată din biserici toate cununile uscate, fie de flori naturale sau artificiale, cari la cea mai mică scânteie ard ca niște materii explozibile.

b) Să nu se mai permită așezarea în biserici a unor asemenea cununi care se pot pune pe coșciugul sau mormântul celor repauzați. Tristul caz dela Costești va trebui să convingă pe aducătorii de cununi, că n'au motiv a se simți jigniți în sentimentele lor de evlavie sau de iubire către cei repauzați, dacă asemenea cununi nu se mai lasă în biserică. E un uz luat din Apus.

4. De asemenea, să ia cucernicii preoți — cu tactul cerut de sensibilitatea donatorilor — dispoziții, ca să nu fie atârinate pe catapiteasma altarelor prosoape, pânzeturi de tul și borangio, etc., cari acopăr sfintele icoane, ceea ce nu-i permis, și tot așa de inflamabile ca și cununile și stau chiar la locul unde mai mult se umblă cu lumânări și cu focul din cădelniță.

5. Din acest trist caz, se îndatorează cucernicii preoți a convinge pe evlavioșii creștini despre hiperzelul lor de a folosi mai multe lumânări, decât admite spațiul bisericilor și starea sanitară a aerului, care adesea ori se umple de veninul parafinei, din care sunt falsificate

lumânările. Ofranda creștinilor pentru vii și morți se poate face și prin un ajutor dat săracilor, văduvelor, orfanilor, pentru repararea bisericii, pentru procurarea unui obiect necesar, a unui rând de odăjdii, cumpărare de cărți cu cuprins educativ, etc.

Iar cine umblă cu lumânarea aprinsă, fie în biserică, fie aiurea, trebuie să fie cu toată grija, căci iată ce nenorociri poate aduce neprecațiunea asupra unei comune întregi.

6. În fine, sfătuiesc clerul și poporul, ca, la clădirea unei biserici noi, negreșit să facă ușă și la altar; iar la intrare, ușă largă sau mai multe, unde arhitectura admite.

Cu Patriarhicești binecuvântări.

București, în ziua Sântelor Paști, 1930.

MIRON,
Patriarh.

PORUNCA MITROPOLITULUI MOLDOVEI pentru înlăturarea primejdiei de foc în biserici.

Nenorocirea dela Costești nu este un fapt care se poate trece în uitare, sub năvala altora care se îngrămădesc zi cu zi. De aceea, după cum era de așteptat, iată și alte glasuri, cași al Patriarhului, pentru a se lua toate măsurile ca nenorocire ca cea dela Costești să nu mai fie cu puțință. Un astfel de glas este cel al Inalt Prea Sfinției Sale Mitropolitului Pimen al Moldovei, care a dat, în eparhia sa, porunci asemănătoare cu cele pomenite în pastorală de mai sus.

Inalt Prea Sf. Sa a poruncit ca nu cumva să se mai găsească coroane de morți agățate prin biserici. E adevărat că lumea e nă-răvită și nu ușor ascultă pe preot, dar nenorocirea care a fost va fi un puternic îndemn ca lumea să fie mai supusă. De asemenea, nu se vor mai pune la icoane perdele, prosoape, pânzeturi. La zidirea nouălor biserici, se va avea grijă să fie ușă la altar. Trebuie să se știe că acum câțiva ani, în jud. Ilfov, oamenii au scăpat din biserici aprinse, tot la Paști, ca la Costești, prin ușa altarului. Iată deci ce înseamnă a avea o ușă la altar. Deși ușă la altar nu se face pentru asta, dar acum cu atât mai mult trebuie făcută. Noi trebuie să pomenim însă de biserici care au fost făcute cu ușă, dar care apoi au fost astupate sau care sunt îngrămădite cu tot felul de lucruri. Trebuie să luăm măsuri și în privința aceasta.

Mitropolitul Moldovei a mai poruncit, de asemenea, că bisericile să fie înzestrate cu unelte de stingere. Preoții să-și agonească mijloace dela credincioși pentru cumpărare de astfel de unelte, fiindcă e vorba de apărarea lor. Cu cercetarea îndeplinirii unor astfel de măsuri au fost însărcinați, în eparhia Mitropoliei Moldovei: protopopii, revizorul eparhial, misionarii și ce organe de priveghere eparhiale mai au.

Acestea sunt măsuri de luarea cărora toți credincioșii trebuie să fie prea bucuroși. Mai bucuroși, când ele vor fi nu numai luate, ci și îndeplinite.

Dar cine va dezbăra pe oameni de năravul coroanelor înseși?

Adunarea generală a Societății Ortodoxe.

Sâmbătă, 26 Aprilie a. c., s'a deschis în București Adunarea Generală a Societății Ortodoxe Naționale a femeilor Române. După obicei, înainte de deschiderea oficială, se îndeplinesc mai întâi lucrări mai mărunte, ca să nu ție în loc lucrările mai mari ale Adunării. Deci Adunarea cea mare, deși a fost pusă pe a doua zi, Duminică, lucrările însă au început de Sâmbătă. Au venit multe prezidente ale filialelor din provincie și ele s'au adunat Sâmbătă, la 10 jum. dimineața la Institutul Societății Ortodoxe din strada Principatele-Unite 63. Aci ele au fost salutate de doamna Prezidentă generală, Prințesa Alexandrina Cantacuzino. După aceia s'au citit rapoarte ale filialelor, pentruca fiecare prezidentă să arate cum a mers lucrul său. La ceasurile 1 jum., au avut ospăț de obște în clădirea Institutului, iar dela 2 jum. lucrările au mers înainte cași dimineața, până la 4, 30. La 5, urma să fie primite în audiență de Înălțimea Sa Regească Prințesa Mamă *Elena*. La 9, 30 seara, până la 1 noaptea, a fost o mare primire a tuturor oaspeților Adunării, în palatul Prințesei Alexandrina Cantacuzino din București, Calea Victoriei, până la ceasurile 1 noaptea. Aci, doamna Prezidentă generală a fost salutăată cu cuvinte de mare cinste, pentru toată slujirea cu inimă și izbândă a societății, după care a răspuns domnia sa.

A doua zi, Duminică, s'a făcut slujbă de mulțămire lui Dumnezeu, în catedrala Mitropoliei din București, la ceasurile 10 jum. dim. La 11 jum., s'a făcut vizitarea Externatului Secundar „Zoe Gr. Râmniceanu” al Societății Ortodoxe din București, Calea Moșilor 148, și apoi oaspeții au mers să vadă „Casa Femeii” din București, Splaiul Imprimeriei 2, altă lature a străduințelor Prințesei Alexandrina Cantacuzino.

Deschiderea Adunării s'a făcut la ceasurile 3, 30 după amiază la Fundațiunea „Carol”, sub prezidența Prea Sfinției Sale Arhiepiscopului Platon Ploșteanu, vicar al Sfinței Mitropolii din București. Aci a fost de față și Înălțimea Sa Regească Prințesa Elena, mama Regelui nostru, însoțită de doamna de onoare *Maria Poenaru* și de d. Colonel *Teodor Racoviță*, aghiotant regal; apoi Prea Sf. Sa Episcopul *Grigorie* al Aradului, care e nelipsit dela treburile pentru lucrarea practică a creștinismului; d. *Stancu Brădișteanu*, reprezentând Ministeriul Cultelor; d. *V. G. Ispir*, profesor la facultatea de teologie din București; Păr. *H. Roventța*, profesor la teologie în București; d. Avocat *Popescu Tudor*, nelipsit dela lucrările Societății Ortodoxe, ca inimos membru al comitetului central al ei; domnii *P. Gârboviceanu*, *Al. Oteteleşanu*, *Al. Crăsnaru*, tustrei din comitetul central al societății; Generalul *Alexe Anastasiu*; Păr. Econom *Gh. Crețu*, paroh și profesor în București, și mulți alții.

Cel dintâi a luat cuvântul Prea Sf. Sa Arhiepiscopul *Platon*, care a deschis Adunarea cu cuvinte de frumoase urări pentru bunul mers al lucrărilor și salutând pe toți cu creștinescul *Hristos a înviat*.

Apoi a luat cuvântul doamna Prezidentă, Prințesa Alexandrina Cantacuzino. A arătat frumoasa lucrare săvârșită până acum

de Societatea Ortodoxă și a înfățișat un șir de lucrări care ar mai fi de făcut de acum înainte pentru sporul credinței creștinești în țara noastră. A pomenit despre sălbătăciile bolșevicilor împotriva Bisericii Ortodoxe în Rusia și a înfierat faptele lor. A pomenit, de asemenea, despre proaspăta nenorocire dela Costești, spunând că este semn dela Dumnezeu că numai evanghelia a scăpat nearsă din acel prăpăd care a sfărâmat atâtea vieți. Adunarea a ascultat în picioare aceste cuvinte. Apoi a scos la iveală trăsături frumoase din lucrarea unor filiale ale Societății, cum și fapte de pietate creștinească săvârșite de unele doamne din Societatea Ortodoxă. A spus ce filiale s'au mai înființat și a arătat câtă nevoie este să avem un misionarism înfloritor în Biserica noastră. A încheiat vorbind despre comitetele parohiale și de feluritele așezăminte zămislite de Societatea Ortodoxă, iar la urmă a rostit o caldă închinare către Înălțimea Sa Regească Principesa Elena, președinta de onoare a Societății Ortodoxe, cum și tuturor vlăstarilor dinastiei. Toți cei de față s'au sculat în picioare, în semn de primire cu mare însuflețire a acestor cuvinte. Lungi ropote au încununat apoi cu mare căldură încheierea acestei cuvântări.

După domnia sa, a luat cuvântul Prea Sf. Sa Episcopul *Grigorie* al Aradului, care a spus că Societatea Ortodoxă este un neprețuit ajutor pentru propășirea credinței noastre strămoșești. Ea a lucrat ca un îndbold și a trezit cugetul ortodoxiei românești în lupta împotriva catolicismului. A adus apoi laude muncii neobosite a Principesei A. Cantacuzino. Prea Sf. Sa a încheiat strigând: Trăiască Biserica Ortodoxă! trăiască Societatea Ortodoxă a Femeilor Române!

După Prea Sf. Sa, a vorbit d. *Stancu Brădișteanu*, director general în Ministeriul Cultelor. Domnia sa a adus mulțămiri Președintelui A. Cantacuzino, în numele d-lui Costăchescu, Ministrul Școalelor, pentru marea sa lucrare în fruntea Societății Ortodoxe, pe ogorul culturii și religiunii în sânul poporului românesc.

Apoi doamna General *Florescu*, secretara generală a comitetului central al Societății, a citit darea-de-seamă a comitetului despre lucrările săvârșite de Societate în curgere de un an de zile. În această lucrare, trebuie pomenită ridicarea clădirii liceului externat de fete și a școlii comerciale, pe care Societatea le are în București, Calea Moșilor 148 și care a fost inaugurată în toamna trecută, fiind de față și d. Costăchescu, Ministrul Școalelor.

După domnia sa, a luat cuvântul d. Avocat *Popescu Tudor*, care a citit raportul cenzorilor, gășind totul în deplină rânduială. În urma acestei citiri, Adunarea a dat comitetului convenita descărcare.

Apoi au luat cuvântul feluriții delegați veniți să salute Adunarea și anume: Păr. Dr. *I. Crăciunescu*, ca sol al Mitropoliei Ortodoxe de peste munți; Păr. *G. Popescu*, din partea Sfintei Episcopii a Argeșului; Păr. Econom *Gr. Popescu-Breasta*, din partea Episcopiei Râmnicului; Păr. *Haralambie Vârtosu*, din partea Episcopiei Hotinului; Păr. *Dănilă*, din partea Episcopiei Romanului; d. *I. Colfescu Delaturda*, consilier de curte de apel, procuror în

Turda, în numele Ateneului cultural din Turda; Păr. Protopop Dr. *St. Cioroianu* din Banat, din partea Episcopiei Caransebeşului; doamna *Zina Moroianu* din Cluj şi doamna *Ştefănescu* din Tighina.

Seara s'a dat o cină, în clădirea Societăţii Ortodoxe din str. Principatele-Unite 63, unde au vorbit d-na Cantacuzino; doamna Colonel *Voiculescu*, din parohia Lucaci, Bucureşti, cu un foarte interesant raport; d. Brădişteanu; scriitorul acestor rânduri şi alţii.

Adunarea a fost un prilej de nouă însufleţire şi sporire a puterilor societăţii. Oaspeţii s'au despărţit în cea mai deplină voie bună.

Asoc. femeilor creştine în apărarea tineretului,

Asociaţiunea creştină a Femeilor Române din Bucureşti întreprinde o puţin cunoscută lucrare socială pentru apărarea tineretului de primejdii care-l pândesc la fiecare pas. De curând, ea a făcut un apel, în care spune că sunt mii de primejdii care ameninţă tineretul de a-l lipsi de vloga trupească şi a-l amorţi sufleteşte. Ceiace vedem noi pe strade, ceiace ştim din şcoale, din cinematografe şi, vai! chiar din case părinteşti, ne arată că această primejdie de multe se împlineşte. De cinci ani de zile însă, fetele cu haina şi legătură albastră au făcut pe stradă cereri trecătorilor de a ajuta întocmirea Femeilor creştine române, ca să dea mijloace pentru a lucra împotriva acestei primejdii. Cu mijloacele culese în felul acesta, s'au înfiinţat; restaurante; căminuri pentru studente; colonii de vară; terenuri de sport; cercuri de educaţiune; biblioteci; cercuri de umblat prin ţară şi de jocuri româneşti; ateliere pentru fete fără lucru şi altele. Dacă ceice-şi dau banul vor să şi vadă ce se face cu el, Societatea le spune că-i primeşte la casa ei, cu cel mai mare drag în strada Popa Rusu 13 din Bucureşti, pentru a se încredinţa de lucrul care se făptuieşte acolo. Acolo vor afla că se fac cercetări în lumea lucrătoarelor, a studentelor, a funcţionarelor, pentru a se vedea cum trăiesc ele; apoi cercetări la marginile oraşului în magazine, în fabrici şi alte aşezăminte de lucru. Vor găsi apoi statistici despre munca Asociaţiunii creştine pe fiecare zi, despre toate persoanele care trec prin mâna ei neîncetat. Vor găsi socoteli urmate cu grijă, însemnări de tot felul care ajută mai buna îndeplinire a rosturilor Asociaţiunii. Acestea apoi pot fi cercetate nu numai la casa centrală, ci şi în toate locaşurile mai mărunte în care se îndeplineşte câte ceva din munca Asociaţiunii, precum la căminul de studente şi funcţionare din Bucureşti, str. Melodiei 9; la restaurantul din Bulevardul Carol (lângă Ministeriul de Domenii) şi la centrul de demonstraţie pentru ajutarea familiei din strada Maica Domnului Tei 39. De asemenea, în vremea vrei, Asociaţiunea înfiinţează tabere de odihnă la *Sărata*, Făgăraş; la *Bornemisa*, în Munţii Apuseni, sau la *Balcic*, în Cadrilater.

Iată, în adevăr, o frumoasă lucrare socială creştină, cu care numita Asociaţiune se poate lăuda şi pentru care merită toată cinstirea şi ajutarea noastră.

Arh. SCRIBAN.

EXTERNA

Trecerea unui preot uniat la Biserica Ortodoxă.

După cum spune ziarul rusesc din Cehoslovacia, Pravoslavnaiia Carpațcaia Rusi, din 19 Aprilie a. c., preotul uniat Irineu Hanat a trecut la Biserica Ortodoxă. Iată actele tipărite în el privitoare la acest fapt:

Tribunalul din Mejilaborțe, scrie ziarul, ne-a trimis declarația trecerii preotului *Irineu Hanat* la Ortodoxie.

DECLARAȚIE.

Numele — Irineu Hanat, născut, la 14 Oct., anul 1857, ocupația — preot, domiciliul Certejna.

Declar că mă las de erezia greco-catolică și primesc mărturisirea credinței ortodoxe.

Dat astăzi, 25/III 1930.

Rezoluția pe contrapagină: Ocresnai Uread Mejilaborțe. Primit 25 Martie 1930, Nr. 3005. Referent III.

Dăm mai jos scrisoarea deschisă a Părintelui Irineu către episcopul unit *Goidici* și trei corespondențe care arată mai lămurit trecerea Părintelui Irineu la Ortodoxie.

Scrisoarea Părintelui Irineu către Episcopul Goidici.

Pentru că astăzi expiră ultimatul, trimis mie de P. S. Voastră, am onoare a răspunde că nu primesc niciuna din propunerile P. S. Voastre, adică nu am de gând să mă strămut la Roșca, nici să-mi dau demisia. Dar am ales ca singura cale cu puțință pe aceia de a lăsa eparhia P. S. Voastre, fiindcă oamarii cu conștiință curată nu au ce căuta în ea. Eu privesc spre Răsărit (Ortodoxie) și de aceea nu pot privi la latinizarea și ucrainizarea Bisericii. Aceste mijloace sunt zadarnice pentru a salva unirea cu Roma, fiindcă pretutindenea se descopere adevărul Bunul Dumnezeu va face că aceste eforturi vor fi în zadar.

În loc de imputări, Vă aduc sincera mulțămire pentru ultima lovitură care m'a silit a păși Rubiconul (uniei). Să mă iertați.

Cu convenita stimă: Certejna, 15 Martie, anul 1930. Al P. S. Voastre, fostul fiu în Hristos,

Preotul IRINEU HANAT.

1. Preotul Irineu Hanat a trecut la Ortodoxie.

În sfârșit, preotul unit Irineu din com. Certejna a trecut la Ortodoxie. La aceasta s'a hotărât după lupta lăuntrică de mulți ani și după lupta de doi ani cu episcopul Goidici. Păr. Irineu de mult iubea credința ortodoxă, fiindcă știa că adevărul lui Hristos se păstrează nevătămat și neatins numai în Ortodoxie. Știa că prea luminații domni preoți și episcop au primit unirea cu Roma

pentru banul lui Iuda. Știa Sf. Sa că episcopii uniți s'au jurat Romei pentru a nimici credința Ortodoxă.

De doi ani, în com. Certejna sunt neînțelegeri, din cauza bisericii noi, pe care epitropii au trecut-o, de pe spatele poporului, pe numele episcopului, și au pus atât de mare bir, încât numai jidanilor și băncilor în scurt timp au plătit până 100,000 de coroane (cehe). Epitropii au scris către episcop mai multe rapoarte despre Păr. Irineu, fiindcă Sf. Sa n'a vrut să le ajute când a văzut că biserica s'a pus pe numele episcopului. De două ori episcopul Goidici a vrut să depărteze pe Păr. Irineu din com. Certejna, dar a fost în zadar, fiindcă poporul se ținea de Sf. Sa.

În sfârșit, episcopul Goidici, în urma noilor raporturi, s'a purtat în chipul cel mai sălbatec cu un preot de 73 de ani. *Ex bene informata conscientia* (după capacitatea romană, pe temeiul clevetirii și conștiinței). Aci a fost ultima încercare pentru Păr. Irineu: la 3-16 Martie, Sf. Sa a dat biserica și parohia în primire protopopului (unit) respectiv și preotului celui nou trimis din Checicoveți. În com. Certejna, Păr. Irineu a stat 30 de ani. A fost numit în anul 1900 de A. Dobreanski, ctitorul acestei biserici. A. Dobreanski prețuia pe Păr. Irineu, deoarece știa că Sf. Sa era cu suflet ortodox. Venirea de acum a Părintelui Irineu la Ortodoxie a împlinit dorul răposatului A. Dobreanski. Din tinerețea sa, Păr. Irineu s'a arătat harnic în citirea cărților, de unde mai târziu a căpătat dragostea de credința ortodoxă. În timpul războiului mondial, Sf. Sa a fost persecutat de Unguri și, în cele din urmă, a fost pus în închisoare. Sf. Sa a fost și este cel mai distins preot în cultura, tăria, independența și nemituirea sa între preoțimea eparhiilor Mucacevului și al Prașevului. Sf. Sa a fost și este dușman descoperit și permanent față de latinizarea Bisericii ortodoxe sub jugul Romei. Pe aceste temeuri, a fost întemeiată lupta Părintelui Irineu contra agenților romani, episcopii Naradia și Goidici. Anii trecuți, uniția s'ar sărbătoreau jubileul de 300 de ani ai tiranului unit Iosaf, Cuțevicei. Atunci Păr. Irineu, fără frică și deschis, a mers contra acestui jubileu și, după sf. Sa, a mers o mare parte de preoți uniți din Mejilaborțe. După meritul Părintelui Irineu protopopia Mejilaborțe n'a sărbătorit pomenitul jubileu și episcopul Goidici a rămas să serbeze singur.

Ne bucurăm că Păr. Irineu s'a întors la ortodoxie, după luptă crâncenă cu conștiința sa și cu episcopul Goidici. Mult timp a răbdat Păr. Irineu nedreptățile unițiilor, dar, în, sfârșit, a sosit capătul tuturor necazurilor. Sf. Sa a scris episcopului Goidici mai multe scrisori, iar în cea din urmă a scris că se întoarce la ortodoxie, fiindcă nu vrea să nimicească ortodoxia. În ziua de 8 (21) Martie a. c., Păr. Irineu a plecat la Hust, unde a fost primit în sânul Bisericii Ortodoxe. Aici, Sf. Sa a petrecut mai mult timp spre a lua cunoștință de obiceiurile și regulile Bisericii Ortodoxe. Cei mai mulți uniți din Certejna sunt de partea Păr. Irineu. Deja acum s'au scos 40 de case (gazde) și în fiecare zi oamenii se întorc la ortodoxie. Episcopul Goidici a dat în judecată pe Certejeni

și, prin judecătorie, citează achitarea pentru biserica sa. Intoarcerea Păr. Irineu și judecata cu oamenii fac pe Certejeni să părăsească unia, să salveze credința ortodoxă și averile lor din mâinile agentului Goidici.

Uniații, când au văzut mișcarea în popor, au vrut, prin preotul uniț Stavrovskii, să lucreze asupra Păr. Irineu ca să rămâie în unie, dar sf. sa categoric a refuzat convorbirea cu ei.

Nădăjduim că întoarcerea Sfinției sale la adevărata biserică a lui Hristos și la calea neschimbată, apostolică și sobornicească a creștinismului răsăritean va sluji și altor preoți uniți carii încă n'au pierdut credința, conștiința și iubirea cătră dreptate.

2. Primirea Părintelui Irineu la ortodoxie.

La 25 Martie, Păr. Hanat s'a întors dela Hust, unde, în public, după regula Bisericii Ortodoxe, s'a lepădat de erezia greco-catolică și cu solemnitate a fost primit în ortodoxie. La 25 Martie Sf. Sa a trimis ancheta în Uread-ul Mejilaborției (a cărei copie am tipărit-o la începutul acestui articol). Ancheta Sf. Sale este 137, căci Certejenii mult înainte de întoarcerea Sf. Sale au trimis 136 de anchete. Ce va fi mai departe, vom vedea în curând!

Așadar lucrul dumnezeesc merge câte puțin, dar cu adevărul. În timpul de față, după mersul evenimentelor, ne trebuie să facem următoarele: a tipări cererea cătră sprijinatorii americani ai Bisericii Ortodoxe din Certejna, ca ei numaidecât să dea în judecată pentru cheltuiala banilor dați pentru biserica unită, în loc de cea ortodoxă. E nevoie de făcut aceasta, pentruca să vâram frica în hoți și să scăpăm pe oamenii cinstiți de nenorocirea de a plăti o datorie de 180.000 de coroane (cehe), care a fost făcută fără știrea și aprobarea comunei. Păr. Irineu este numit la Mejilaborțe, iar de fapt trăiește în Certejna. Acolo e de trebuință să fie Sf. Sa, căci aducerea Sfinției Sale în Hust a fost socotită ca fugă din câmpul de luptă. La întoarcerea sa înapoi, toți s'au liniștit. Cei puțin credincioșii s'au îndoit. Din Mejilaborțe până la Certejna, Păr. Irineu a mers pe jos, făcând această ca o epitimie, ceace, e mult pentru bătrânul de 73 de ani.

3. Preotul uniț a primit ortodoxia.

Păr. Irineu, în vârstă de 73 ani a vieții sale, bătrân, alb astăzi, a fost primit în ortodoxie în orașul Hust la 23 Martie a. c. Sf. Sa a fost primit de arhimandriții: Alexie și Amfilohie. Corul din Iza cânta Sf. Liturghie foarte frumos. În timpul primirii Sfinției Sale, biserica mare din Hust era plină de popor și intelectualuali. Mulți din cei de față au plâns, când au văzut pe bătrânul alb, cu vocea tremurătoare, citind regula primirii în credința ortodoxă și lepădarea de eresul greco-catolic.

Eu însuș am plâns, fiindcă se petrecea mare eveniment și triumf. Primirea Sfinției Sale s'a început din pridvor, după aceia au mers la amvon, înaintea ușilor împărătești, unde Păr. Irineu a îngenunchiat între părinți și a plâns cât timp se făcea primirea.

După primire, Sf. Sa a fost dezlegat de erezie. După aceea, Păr. Alexie a ținut o cuvântare privitoare la viața Păr. Irineu, pomenind că știe despre persecuțiile Ungurilor făcute față de Sf. Sa înainte de războiul mondial și în timpul lui. În cele din urmă, a spus: aduceți-vă aminte de cuvintele Mântuitorului, că toți ceice voiesc să trăiască cu evlavie vor fi goniți. Fericiți cei izgoniți pentru dreptate, că a voastră este Impărăția Cerurilor. Poporul plângea, împreună cu Păr. Irineu. După cuvântare, Păr. Irineu a sărutat Sf. Evanghelie și pe Părinții arhimandriți și toți s'au apropiat de Sf. Masă pentru a sluji Sf. Liturghie. După aceasta a vorbit Păr. Arhim. Amfilohie, iar după Sf. Sa a vorbit Păr. Irineu. Acesta, între altele, a spus: Mulțămesc Dumnezeuului Tatăl Ceresc, că m'a învrednicit a primi sf. credință a lui Hristos la apusul zilelor mele.

A doua zi, preoții și reprezentanții mai multor comune au venit și au felicitat pe Păr. Irineu. Deasemenea, Păr. Irineu a fost vizitat și felicitat de parlamentul Ceho-Slovac *Chiril Procop*. În aceeași zi, Păr. Irineu a depus actele sale secretarului Rasninskiî al episcopiei ortodoxe, pentru primirea parohiei ortodoxe.

A. SIVAC

Tradus de IOAN DEMCENCO.
din Seminarul Monahal dela M-rea Cernica.

NOUL PATRIARH AL SERBIEI.

Ziarul *Provoslavnaia Carpațkaia Rusi*, care se tipărește în Cehoslovacia în nr. său dela 15 Mai a. c., ne dă chipul noului Patriarh al Serbiei, care se vede a fi un frumos și înfățișător bărbat. Ni se dau și date biografice din care aflăm că Înalt Prea Sf. Sa s'a născut la 29 August 1880 în *Plevlii*, Herțegovina. A învățat teologia în Rusia, la Petersburg, unde i s'a dat titlul academic de candidat (licențiat) în teologie. La 30 Aprilie 1905 a fost tuns în monahism și a luat numele de Varnava.

Ceremonia tunderii a săvârșit-o rectorul Academiei teologice de acolo, Episcopul Serghie. La 6 Mai 1905, a fost hirotonit ierodiacon, iar la 5 Iunie ieromonah. A fost numit preot sârbesc la Constantinopol, unde a stat 5 ani și a lucrat și la școala sârbească de acolo. La 1910, a fost numit episcop vicar în Serbia veche, apoi episcop în Scopia și acum Patriarh.

CREȘTINISMUL IN JAPONIA.

La conferința pe care am avut-o în Atena, la începutul lui Martie din acest an despre lucrarea misionară pe care trebuie s'o începem în Biserica Ortodoxă, am auzit lucruri jalnice despre părăsirea în care se găsesc creștinii ortodocși din Japonia, rămași acolo din vechea lucrare misionară a Bisericii rusești. Profesorul *Julius Richter* din Berlin ne-a adus aceste știri triste și ne-a rugat să facem ceva și pentru misiunea între creștini în înseși țările noastre, dar și pentru părăsiții ortodocși de aiurea.

Acum însă ne vin știri că acești creștini tot au putere în ei și sporesc. Astfel, din revista rusească din Paris *Vestitorul Ortodox* aflăm că, în săptămâna a cincea din Postul Mare, din acest an, au fost botezați în Japonia 14 Japoneji. Slujba botezului s'a făcut cu mare ceremonie, fiindcă 7 din cei botezați erau oameni vârstnici, iar ceilalți 7 numai copii.

Aceste știri sunt date de un misionar ortodox în acele părți, Ieromonahul *Antonie*, care e rus de neam. Dela el aflăm că *Hristos a înviat* în limba japoneză se zice *Hristos fucucațu*. Odată cu acestea însă, știri și mai multe ne-au venit în revista *The Christian East* din Londra pe Ianuarie-Martie a. c. Intr'un articol de 4 pagini, autorul, Pastorul *N. Behr*, ne spune că Japonezii ortodocși de azi au în fruntea lor un arhiepiscop, pe I. P. S. *Serghie*. Deși frumoasa catedrală ortodoxă din Tokio a fost dărâmată de cutremurul din 1923, se adună acum bani pentru ridicarea ei din nou. În 1924, a fost ridicată o biserică cu hramul Sfântului Nicolae, care poate cuprinde 450 de oameni. În anii 1924-25, au fost botezați 429 de oameni; în 1925-26, alți 580. Deci misiunea merge. În alt număr, vom traduce articolul în întregime că acum nu mai avem loc.

Congresul presei catolice. — La sfârșitul lunii August din acest an, se va ține la Bruxelles congresul presei catolice din toată lumea, sub prezidența Cardinalului *Van Rey*. O solie a ziariștilor catolici din Belgia a fost primită zilele acestea în audiență de Papa Piu XI. Ei au arătat Capului Bisericii Catolice materiile despre care se va vorbi în congres. În el se va trata, între altele, chestiunea înființării unui birou de presă catolic, apoi chestiunea pregătirii organelor care să lucreze în redacțiile catolice, cum și mijloacele pentru dezvoltarea și răspândirea presei catolice. De asemenea, va avea să-și spuie cuvântul și în ce privește prigonirea religiei în Rusia. Papa a primit cu mare plăcere raportul acelei solii de ziariști și a făgăduit tot sprijinul pentru împlinirea năzuințelor urmărite de acel congres.

Catedrală făcută praf în Rusia. — O telegramă din Moscva, cu data de 23 Mai a. c., aduce vestea că păgânii din Rusia au aruncat în aer marea catedrală din Harkov. Asta s'a făcut după porunca ateilor întocmiți în cârd de oameni lepădați de Dumnezeu, în Rusia.

CONGRESE ORTODOXE ȘI CU ORTODOCȘII.

1. **Congresul Bisericii anglicane.** Din 10 în 10 ani, episcopii Bisericii anglicane se adună în sinod. Se vor aduna și anul acesta între 16 Iunie și 10 August la Palatul Primaților Angliei care se numește *Lambeth Palace* și se află așezat în Londra. Deși Primatul Angliei poartă numele de arhiepiscop de Canterbury, el locuiește în Londra și aci își are palatul său.

La acest sinod, au fost poftiți să ia parte și ortodocșii, câte un episcop de fiecare Biserică autocefală. Din partea Bisericii românești, a fost delegat să ia parte Înalt Prea Sf. Sa Mitropolitul *Nectarie* al Bucovinei.

2. În curând se va ține o mare adunare creștinească, numai a ortodocșilor, pusă la cale de Patriarhul Ecumenic, în înțelegere cu toate celelalte Biserici ortodoxe autocefale. Ea se va deschide în ziua de Pogorârea Sfântului Duh (8 Iunie) la Mănăstirea *Vatopedul* din Sf. Munte Atos. Din partea fiecărei Biserici ortodoxe autocefale, vor lua parte câte doi vlădici. Din partea Bisericii românești, vom avea acolo, ca înfățișători ai noștri, pe Prea Sfințiile Lor Episcopul *Lucian* al Romanului și pe Arhiereul *Titu Târگوvișteanu*, vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor. Prea Sfințiile Lor vor pleca într'acolo la sfârșitul lunii Mai.

Acea adunare va avea numai chemarea de a face pregătiri pentru orânduiei care să rămâie statornice în sânul Bisericii Ortodoxe. Anume e vorba să se alcătuiască un sinod ortodox pentru toată Biserica Ortodoxă și care să se adune la anumite date. Acum se va hotărâ despre programa de lucru a acelui sinod și despre numărul de membri pe care fiecare Biserică autocefală va trebui să-i trimeată acolo.

A. S.

CĂRȚI, REVISTE, ZIARE

Atlas pentru Istoria Bisericii Universale, întocmit, după îndrumările d-lui *Teodor M. Popescu*, Profesor la Facultatea de Teologie din București, de Preotul *Marin Popa Nemoiu*, cu colaborarea d-lui *Ioan M. Popescu-Romanați*, studenți.

Fără îndoială, cine ar zice că studenții noștri dela Facultatea de Teologie din București nu muncesc, ar săvârși un păcat. Proba cea mai evidentă ne-o dă revista „Raze de lumină“, care a intrat în al doilea an de existență. Materialul bogat, variat și interesant cu care se prezintă crescând, dela număr la număr, arată oricui și dovedește că studenții noștri dela Facultatea de Teologie din București s'au pus pe muncă seriosă. Și lucru bun fac, pentrucă timpurile de prefacere socială și morală prin care trecem, impunea o asemenea manifestare. Rodurile acestor străduințe, venite la timp, se vor arăta cu atât mai neîntârziat și prisoselnice, cu cât sunt snb directă, entuziasta și solida supraveghere a Domnului Profesor T. M. Popescu.

Dar studenții noștri nu se mulțumesc numai cu această muncă, adică de a-și scoate revista lor de specialitate „Raze de lumină“. Ei mai muncesc și lateral. Ba colabozează și la alte reviste, cum, sunt „Biserica Ortodoxă“, „Duminica ortodoxă“, etc. Ceva mai mult, aproape toate revistele eparhiale în majoritate sunt scrise de preoți și studenți

la Teologie. Unii isbutesc să editeze chiar lucrări de interes (Despre toate acestea voi face ulterior o dare-de-seamă amanunțită și documentată).

Asupra a ceea ce vreau să mă opresc, de data aceasta, e un „Atlas pentru Istoria Bisericii Universale“, întocmit de Preotul *Marin Popa Nemoiu*, cu colaborarea d-lui Ioan M. Popescu-Romanați, doi studenți ai Facultății de Teologie din București.

Este știut de oricine că Istoria bisericească — fie ea națională sau universală — și Patrologia, într'un Seminarium sau Facultate, nu se pot face în mod suficient și solid, decât numai dacă ai o hartă ca să localizezi evenimentele în spațiu și astfel să le poți urmări în desfășurarea lor. Și aceasta, pentru că Istoria și Patrologia, ca și Geografia, sunt strâns legate una de alta între ele, și, la rândul lor, egate de suprafața pământului, adică de locurile de unde s'au dezvoltat.

Fără îndoială, la Facultate erau hărți pentru cursul de „Istoria universală și Patrologie“, dar puteau fi utilizate numai în ora de curs. Sau, dacă se mai utilizau și în afară de ora de curs, erau prea puțini studenții cari se bucurau de acest lucru. Prin urmare, s'a simțit nevoia unui atlas portativ, care să fie la îndemâna fiecărui student.

Acest „atlas“ a luat ființă prin sârguința și jertfa bănească a Preotului student *Marin Popa Nemoiu* și a colaboratorului său *Ioan M. Popescu-Romanați*, sub îndrumările d-lui Prof. T. M. Popescu dela acea Facultate. El cuprinde 4 planșe: I planșă reprezintă imperiul roman împărțit în provincii; II reprezintă lumea romană creștinată, cu teritoriul împărțit în prefecturi, diocese și provincii; III planșă reprezintă harta istoriei creștinismului dela schisma cea mare (1054) până în epoca modernă, în care autorii s'au încercat să prindă cruciadele și reforma; IV planșă reprezintă globul pământesc cu toate religiunile.

Cu toate isvoarele de care s'au servit și pe care le enumără în „Bibliografie“, fără îndoială că lucrarea prezintă și lipsuri, recunoscute sincer chiar de alcătuitoarii lui în nota explicativă care precedează planșele, ca un fel de introducere. Așa, era bine dacă se puteau colora măcar apele, ca să se distingă mai ușor uscatul. Dar cu toate aceste lipsuri, lucrarea se prezintă mulțumitor, atât din punct de vedere tehnic, cât și material, și face cinste, atât studenților alcătuitoarii, cât și îndrumătorului lor. Ea trezește interes și e de folos nu numai studenților în Teologie din București, ci chiar și celor dela celelalte Facultăți și Academii Teologice din țară, precum și tuturor seminaristilor și oricărui preot și profesor. Deaceia le-o recomandăm cu căldură.

Preot GH. N. NEAGU,
Obilești-R. Sărat.

TERTULLIANI APOLOGETICUM, traducere românească de *Eliodor Constantinescu*, doctor în litere, profesor secundar în Râmnicul-Vâlcei, 1930. Prețul 80 de lei.

Da frumoase cărți poate tipări *Institutul de Editură Creștină* al Sîntei Episcopii a Olteniei! A ajuns provincia de tipărește mai bine ca Bucureștiul. Această carte e un volum de așa de frumoasă înfățișare, așa de bine broșat! Râmnicu-Vâlcei lucrează acum tot așa de bine cași Craiova, cași editura lui *Corlățeanu* dela Huși, cași Sibiul

în cărțile Părintelui *Trifa* și altele. Deci on plăcere pni mâna pe o carte care face frumoasă figură pe masa cititorului.

Ea trebuie pusă acum alături de ce s'a mai tradus și tipărit la noi, în vremea din urmă, din vechea literatură creștină. În cei din urmă doi ani, au eșit la iveală două volume cu scrierile Părinților Apostolici, tipărite în Chișinău, prin silința Părintelui *I. Mihălcescu*, pe când era decanul facultății de acolo, iar acum, ca un vrednic tovarăș, intră vestita scriere a lui Tertulian, apărarea creștinilor împotriva păgânilor, cunoscută sub numele de *Apologeticum*.

Scoaterea ei în grai românesc se datorește cunoscutului profesor din Râmnicul-Vâlcei, d. *Eliodor Constantinescu*, bărbat cu studii înalte în ramura sa și fost tot în înalte dregătorii școlare.

Dacă domnia sa s'a apucat să dea la lumină o scriere creștinească, pe lângă care au trecut atât alți latinști, fără să se gândească a o traduce, trebuie pus pe socoteala legăturilor sale vechi și nepărăsite cu lumea noastră bisericească. Vechiul ostenitor în Școala Normală a d-lui *Petre Gârboviceanu* în București, unde era în bună tovarășie de muncă școlară cu celce mai târziu avea să fie Vlădica Vartolomei dela Râmnic, apoi cu altă lume bisericească, pe care totdeauna o găseai pe unde hălăduia d. Gârboviceanu, pune pe d. Eliodor Constantinescu în deasă părtășie cu o lume care l-au ținut totdeauna în sfera gândirilor și grijilor creștinești. Și iată-l mai târziu în aceiași alăturare cu Vlădica Vartolomei, în orașul vlădicesc al Prea Sfinției Sale, fiind profesor la liceul de acolo; iată-l deci în aceiași tovarășie cași cea de altădată, în de aproape privire a roirii de viață bisericească luminată pe care a urzit-o Vlădica dela Râmnic.

Se putea oare ca, din atâta lungă legătură, să nu rodească nimic în inima d-lui E. Constantinescu? Ba a rodit, și iată această frumoasă traducere, această danie pe care ne-o face bărbatul de carte, care în prefața se mărturisește că face aceasta ca o datorie de creștin.

Să-i mulțămim deci pentrucă tovarășia sa cu oamenii Bisericii l-a dus la această pășire mai pipăită în treburile noastre. Inima poate îi va fi fost ea creștinească și așa, și fără s'o punem pe seama legăturilor cu lumea noastră, dar poate că, fără aceste legături, nu s'ar fi gândit numaidecât la traducerea unei scrieri creștinești.

Acuma, dacă o avem, datori suntem s'o folosim. În vremea când între noi se pune mai mult temeii pe trecutul vieții creștinești, pe serisul de altădată al celor dintâi cugetători creștini, ca ceice trebuie să fim înarmați cu acestea în lupta împotriva sectelor, să nu întârziem a pune mâna pe această carte și a face din ea o plăcută citire pentru noi. Este răspunsul pe care trebuie să-l dăm bărbatului de inimă care s'a ostenit pentru lumea noastră. Pentru orice ostenitor cu condeinl, este mare bucurie când vede cartea sa nu numai cumpărată, ci citită și gustată. Deci cartea să ne fie nu numai o podoabă de salon sau de bibliotecă, cum poate fi după meștera ei înfățișare, ci și oa o îmbogățire pentru mintea noastră.

Înțelegerea ei ne este făcută mai ușoară printr'o introducere care o însoțește și prin multe însemnări care se găsesc mai pe fiecare pagină.

Când să încheiem, iată că ochii ne cad pe câteva cuvinte, aster-

nute pe o față a învelișului, în care citim spusele unui profesor francez despre d. Constantinescu, pe care acela le-a scris anul trecut despre traducătorul nostru, pe atunci și director al liceului unde francezul a venit în vizită. Acesta numește pe d. Constantinescu „om de înaltă învățătură, latinist fermecător, luminat tălcuitor al lui Plaut“.

Și acum cereți cartea la Râmnic și veți gusta ce am gustat și noi cercetând-o.

**Dr. Grigorie Gh. Comșa, ÎN SLUJBA MISIONARIS-
MULUI ORTODOX, Contribuții la problema misiunii In-
terne a Bisericii prin Intensificarea predicii misionare,
îndrumarea tineretului și organizarea Carității creștine.**
Scriere de 310 pagini, mai largi ca a cărților de școală. Arad, Tiparul
Tipografiei Diecezane, 1930. Prețul 100 de lei.

Alții se vor bucura nu se vor bucura de ieșirea la lumină a acestei cărți, dar eu mă voi bucura în deosebi, pentru că-mi dă mare ajutor la predarea materiei mele dela Chișinău. Materie prea multă de Pastorală noi nu avem. Am mai scris-o (în cartea *Studiul Pastoraliei în Biserica Românească*, Sibiu 1924), că, dintre toate materiile de învățătură bisericească, cel mai puțin s'a tratat la noi Pastorală. Deci, dacă într-o asemenea lipsă vine acum cartea Vlădicăi Grigorie dela Arad, ea cade pe un ogor care simte mare nevoie de asemenea materii și în deosebi mă voi folosi eu de ea, care trebuie să predau astfel de lucruri.

Cum am pus mâna pe ea, încă până a nu o fi citit în întregime, mi-am dat seama de folosul cel mare pe care mi-l aduce și am înfățișat-o studenților mei dela Chișinău ca volumul din care am să-i întreb la examen. Mie, mărturisesc, afară de trebuința școlară, mi-a dăruit ceasuri de frumoasă petrecere în desele mele drumuri între Chișinău și Iași. Cași altă carte de peste munți, de care am scris aci, *Memoriile unui Duhovnic* de Protopopul *Vasile Gan*, pe care la fel am gustat-o, asemenea am gustat-o și pe aceasta. Și acum să stăm de vorbă ceva mai amănunțit despre ea.

Cartea nu este un tratat de Pastorală. De ar fi fost așa, ar fi fost mai puțin ademenitoare. Ea este o largă împărtășire însă, către ceice vor să știe despre câte lucruri minunate se lucrează azi pe terenul misionar creștin în Biserica noastră, în cea catolică și în cea protestantă. Se înțelege, nu e cuprinderea a tot ce se lucrează în acele Biserici, dar e foarte mult, este ceiace nu se știe, este material de care se bucură și cel care este introdus în acestea, dar care tot mai are de învățat și din cele ce aduce Vlădica Grigorie.

Câte întocmiri creștinești nu se află, de pildă, pentru stăvilirea beției, câte pentru buna îndrumare a copiilor, câte pentru lumea lucrătorilor, a slugilor, câte pentru îngrijirea creștinească a bolnavilor, câte puneri la cale ca să se dea poporului scrieri bune! Ei bine, despre toate acestea și multe altele, ni se dau fel de fel de amănunte în cartea aceasta a Vlădicăi Grigorie. Unele sunt foarte bogate. Despre felurite tovărășii, ai nu numai trăsături de departe, ci înseși statutele lor, așa că oineva poate să întrebuițeze acestea ca material de studiu. Un pro-

fesor de teologie practică va găsi aici multe de cercetat împreună cu studenții săi. Poate da cartea sau părți din ea ca material pentru seminarile universitare.

Dar în deosebi ea este bună de citit de toți ceice se frământă azi pe câmpul misionar. Vor căpăta de aici o zare de lucru care îi va înviora. Vor vedea cât de bogată este puterea de născocire creștinească, cât de felurită munca ei, cât de bogate săvârșirile ei. Cine vede acestea, se umple de îmbărbătare. Căci își zice că viața creștinească este o foarte întinsă uzină de lucru a dragostei creștinești și, deci, dacă ne aflăm în sânul ei, ne împărtășim de toată mulțămirea că, prin Biserică, nu ne aflăm în casă pustie, ci într'un ogor de cea mai mare însuflețire. Urmarea este că suntem câștigați și noi pentru acest lucru.

În această privință, cartea aceasta are o urmare întăritoare asupra sufletelor cercetătorilor creștini, cași altă carte de care de curând am vorbit aici, tratatul despre misiuni al d-lui Profesor Dr. *Vasile Ispir*. Din punctul acesta de vedere, ne putem felicita că, în așa scurtă vreme, am fost dăruiți cu tratate așa de potrivite și de care se simțea mare nevoie.

Noi toți avem în minte fel de fel de date despre alcătuirile misionare dela noi. Dar după ce citești această carte, vezi câte amănunte îți scapă. Pe urmă, dacă ai vrea se tratezi ceva, nu ai la îndemână chiar tot ce-ți trebuie. Vlădica Grigorie însă a adunat amănunte despre fel de fel din întocmirile noastre de folos misionar, când s'au înființat, cine le cârmuiește, care sunt statutele lor, și așa găsești în volumul său lucruri pe care nu le găsești ușor, iar despre altele afli abia acum. De pildă, știm că s'a înființat peste munți societatea de moralizare a tineretului „Sf. Gheorghe”. S'a scris ceva prin ziare la vremea înființării. Dar de acolo înainte? dar ceva mai mult despre ea? unde să găsești toate acestea? Tot așa despre o frumoasă întocmire creștinească „Sfata Păcii” din eparhia Sibiului. Câți știu despre aceasta? Aoi însă ai ca o vână bogată din care poți trage tot felul de știri.

Tot ce a mișcat ceva la noi ca strădanie misionară, se află înmă-nunchiat în aceste pagini muncite ale Vlădicăi Grigorie. Chiar dacă ar fi fost numai să le adune și să le puie în rânduială și să te faci să le găsești ușor, încă ar fi făcut o slujbă de mare folos. Dar a făcut mai mult. Nu aflăm din această carte numai ce se frământă în țara noastră, ci mult mai multe de peste graniță, pe care este bine să le știm, ca să vedem cât de larg e câmpul lor și să înțelegem ce se poate face și la noi.

După cum se caută să duci lumea pe la expoziții, ca să vadă ce este și să sporească în oameni duhul de întreprindere proprie, după cum voim să scoatem până și pe țărani din țară, ca să se minuneze de ce este aiurea și să prindă dorul de a face și la noi ce e acolo, așa lucrează asupra sufletul și plimbarea aceasta în care ne poartă Vlădica Grigorie.

În 17 capitule și o încheiere și o anexă (o predică), ne arată ce este misiunea internă și ce trebnie să înțelegem prin ea; ne arată trebuința de a avea o muncă misionară în cuprinsul Bisericii românești ortodoxe; ne arată ce trebuie să înțelegem prin munca misionară și ce prin munca pastorală, ce este o predică misionară și ce este o predică de rând. Ne arată răspândirea misiunilor religioase în popor; în lungul

capitul 5 ne arată foarte multe întocmiri întemeiate pentru cârmuirea religioasă a tineretului, împreună cu statutele unei întocmiri a tinerimii catolice franceze; în cap. 6 ne vorbește despre chemarea misionară a călugărilor noștri; în cap. 7 despre presa bisericească, capitolul așa de însemnat pentru noi; în cap. 8, care e foarte lung, suntem puși în cunoștință despre o mulțime de așezăminte dela noi și de aiurea pentru punerea în ființă a dragostei către aproapele și a stămpărării prin aceasta a multor rele sociale; în cap. 9 găsim arătări despre ce s'a făcut în laturea aceasta în Biserica românească; în cap. 10 ni se arată ce s'a făcut în Rusia; în cap. 11 se tratează despre propaganda în slujba misionarului; în cap. 12 despre activitatea misionară la catolici; în cap. 13 despre ce lucrează în ogorul acesta Biserica Romei în România; în cap. 14 ce lucrează protestantismul în Germania; în cap. 15 ce lucrează în această privință Biserica românească unită de peste munți; în cap. 16 ce lucrează misiunea internă la protestanții germani; în cap. 17 ce lucrează Biserica luterană în România; în sfârșit, în cap. 18, ce lucrează Biserica reformată în România.

ZADĂRNICIA BOLȘEVISMULUI.

În *Neamul Românesc* dela 23 Martie a. c., găsim un însemnat foileton, scris de Păr. I. Ionescu din Nămăești, Muscel, după foaia *Sonntagsblatt*, pe care nu se simte dator s'o spuie de unde și de când e, căci doară *Sonntagsblatt*-uri sunt multe. Dar sunt vrednice de trâmbițat amănuntele culesse din acea foaie despre starea religiunii în Rusia. Citim că serbarea Crăciunului din anul trecut a fost foarte tristă în Rusia, pentrucă ea a fost împedicată de a fi prăznuită, iar în schimb s'a dat să se joace, în orașele rusești, bucata de teatru cu numele „Inmormântarea religiunii“, cu batjocuri împotriva lui Dumnezeu. Apoi *Tovărășia industrială* din Moscova a pornit o cercetare printre lucrători, ca să afte care se mai mărturisește credincios în Dumnezeu și care nu. Cine se mărturisea credincios avea să-și peardă toate drepturile, nici de lucru nu avea să i se mai dea, nici hrană, nici îmbrăcăminte. Lucrătorul, se înțelege, ce avea să răspundă? 75 la sută au răspuns că nu cred. Totuși 25% au răspuns că cred. Deci dacă atâția au îndrăznit să spuie, trebuie să fie mult mai mulți ceice cred, dar nu îndrăznesc s'o spuie.

Dintr'o carte pomenită în acel foileton, cu numele *Spiritul și înfățișarea bolșevismului*, scrisă de René Fulop Miller, aflăm că sunt foarte mulți acei ce țin la religiune pe ascuns. Chiar ceice credeau în puterea bolșevismului acum sunt scârbiți. Chiar dintre cei mai luminați se întore acum cu duimul la Biserică. Ce este de mirat și care arată prăbușirea sufletească a bolșevismului este că chiar tineri, care au eșit proaspăt din universitățile, unde au fost crescuți în chip bolșevic, fac mărturisiri de credință religioasă. Rândnielile Bisericii sunt arătate ca cea mai înaltă țință a vieții și a duhului omenesc. Nu e prea departe vremea când ura împotriva materialismului, ură care fierbe în ascuns, va duce la o răscăală împotriva lui și va duce la o sculare a ortodoxiei spre o nouă viață.

S'ar putea însă, adaugă Păr. Ionescu sau *Sontagsblatt*-ul după care scrie, ca să cadă Biserica ortodoxă și, în locul ei, să se ridice în Rusia catolicismul. Dar noi nu vedem cum și nu înțelegem de ce ar fi așa, pentru că Părintele nu aduce niciun temei pentru a întări aceasta. Noi însă credem dimpotrivă. Căci, dacă a fost prigonită religiunea în Rusia, nu a fost prigonită numai Biserica ortodoxă, ci toate felurile de religiune: și catolicismul și iudaismul și mahomedanismul. Oamenii, dacă acum se mișcă în sens protivnic, se mișcă fiecare spre religiunea lui. Cu cât e mai prigonită, cu atât îi e mai dragă. Religiunea, în închinarea ei ortodoxă, a fost prigonită îngrozitor. De ce deci acum credincioșii ei ar schimba-o cu catolicismul? Nu se poate înțelege prin ce proces sufletesc. Aici e un gol în scrisul Părintelui Ionescu.

De asemenea, găsim că este un gol când scrie că multa întrebuintare a religiunii înaintea războiului în școalele Rusiei a mânăat tinerimea spre libera-cugetare și ateism.

Adică de asta a fost ateism printre tineretul rusesc, fiindcă se făcea prea multă religiune? Dar oriunde a fost muncă ea a dat roade. Cum s'ar putea ca această lege să fi fost călcată? Mai degrabă a fost o mare lipsă în întrebuintarea religiunii. Propaganda necredincioasă a fost foarte vie, cu nume mari de scriitori, în care tinerii au putut crede că înseamnă ceva, iar din partea Bisericii o lature slabă, un învățământ bisericesc șubred, cu practicarea vieții bisericești numai formal, numai la suprafață, fără o hrănire a minții cu adevărurile religioase, fără o armare bogată a sufletului cu frumusețele vieții religioase.

Au secerat ce au semănat. Protivnicii religiunii au semănat și au avut seceriș. Oamenii credinței s'au mulțămii numai cu văpsirea religioasă a omului pe din afară. Nu s'au îngrijit de omul lăuntric și acum culeg roadele amorțirii lor. N'au lucrat oamenii lui Dumnezeu, au lucrat cei ai diavolului și cetatea a căzut în mâna lui. Asta e toată cheia și noi o vedem foarte bine în Basarabia, unde Biserica, crescută în chipul rusesc, nu se vede pregătită a lupta cu necredința. Nu are destulă învățatură ca să ție pept; neavând învățatură, nu vede însemnătatea acesteia și stă dezarmată și nu înțelege să-și bată capul pentru a-și umplea golurile. Abia acum se pregătește o nouă preoție tânără, înarmată mai altfel, după îndrumarea noastră, în sânul căreia au răsărit preoți cu care poți merge la treabă.

Astea sunt pricini pentru care ateismul a crescut în Rusia, nu cea arătată de Păr. Ionescu.

Mai departe arată că bolșevismul a dat faliment și din punct de vedere economic. S'a dovedit că așa visata societate fără clase este o nerozie. În Rusia este astăzi o harababură de neînchipuit. Intre locuitorii ei, cu toată punerea tuturor pe aceiași treaptă, sunt clase, pături sociale, cete care se războiesc unele cu altele. Muncitorul fără de lucru și muritor de foame are alătura de el pe bogatul care toacă, iar bietul țăran este lăsat pradă despoierii arendașului. Sunt tot mai mulți acei care au meșteșugul de a încheia cu autoritățile bolșevice afaceri adu-oătoare de câștig.

Mare și tare este secretarul partidului comunist. El stă acum în locul partidului comunist. El stă acum în locul tiranului de odinioară.

Hotărât, revoluțiunea n'a adus nicio izbândă, pentrucă, în locul stăpânilor de altădată, acum sunt alții, dar tot stăpâni. Nu este nici egalitate, nici libertate, ci slugărnicioie și robie. În fiecare zi ies la iveală alți stăpâni, în locul celor vechi. Nici vechii bolșevici nu sunt mai feroțiți, fiindcă acum și ei trebuie să facă loc altora. În anul 1897, Troțki a fost închis de poliția Țarului, acum însă l-au închis ai săi.

Și drumul Siberiei este tot cași cel vechi. În fiecare zi, oamenii sunt mânâți cu duimul într'acolo. Iată, acesta este capătul atâtor lupte și biruințe, atâtor osteneli și suferințe. Lucrurile au rămas tot unde erau și mai înainte, numai că acum alții sunt oamenii care fac tot ce se făcea și altădată. O singură deosebire a rămas însă, și aceasta în eînstea cărmuirii care a perit: stăpânirea țaristă mai avea frică de Dumnezeu și rușine de oameni. Cei de acum sunt la culmea grosolaniei și a neobrăzării. Este barbaria în toiu ei, în care nu mai domnește niciuna din socotiințele care caracterizează pe omul subțire.

Bolșevicii au crezut să ajungă la cer, dar sunt tot pe drumul Siberiei. De aceia poporul caută eliberarea. Rusia tânjește din nou după religiune.

Pușcărie sau muzeu bisericesc? — Sub acest titlu, d. *Adrian Maniu* se întrebă în *Adevărul* dela 6 Aprilie a. o. dacă este cu dreptul să ne mai mirăm că bolșevicii au prefăcut cutare mânăstire în încăpere de cinematograf, când noi, fără a mărturisi ce mărturisesc ei în materie religioasă, totuși ținem monumentul de istorie și religie al mânăstirii Văcărești ca nimic mai bun decât ca temniță pentru păcătoși? Asta am făcut-o, zice domnia sa, dar muzeu bisericesc nu avem.

Apoi ce să facem, dacă ne trebuie închisoare, va fi zicând cineva?

V'o fi trebuind, răspunde d. Maniu, dar faceți-o oriunde, numai într'un locaș istoric nu. După așa socoteală, mâne i-o veni în minte cuiva să facă la fel și cu alte palate.

Deci d. A. Maniu crede că în Mânăstirea Văcărești ar trebui să se întemeieze un muzeu de artă bisericească. Să fie acolo un stareț, care să îndrumeze la tipărituri de cărți curate; să fie acolo călugări aleși, cărturari „indeletnicindu-se cu gânduri de pace și înfrățire a omenirii”; apoi alți „călugări iscusiți să zugrăvească o icoană, să sape în lemn o cruce sau să păzească și să arate bogățiile vechi”. Iar în chiliile care ar mai rămânea goale, să se găsească loc de odihnă și găzduire și pentru câte un artist frânt de greutatea vieții, pentru câte un scriitor care nu mai s're ce mânca, pentru câte un pictor căruia i se împăinjinesc ochii.

Aceasta ar trebui să se facă și în amintirea poeților Văcărești, care nu ne-au lăsat moștenire o temniță. Și aceasta, zice d. Maniu, ar trebui s'o ceară frunțași gândirii românești, din dragoste către zidurile care au fost nedreptățite, nu din economie, ci din lipsă de gândire.

Cred că fiecare din cititorii noștri va împărtăși gândurile d-lui Maniu și iarăși mai credem că merită îmbrățșarea noastră pentrucă le-a spus.

O MĂREAȚĂ SCRIERE TEOLOGICĂ

Noi n'am apucat să scriem mai pre larg despre însemnata **INTRODUCERE ÎN CĂRȚILE NOULUI TESTAMENT** a Părintelui Profesor Dr. *Vasile Gheorghiu* dela facultatea de teologie din Cernăuți, pe care abia numai am putut-o arăta că a eșit la lumină, și iată că Cernăuțul ne mișcă printr'o nouă lucrare a sa.

Deși această însemnată facultate de teologie, care a tras dără așa de adâncă și de frumoasă în teologia românească, mai avea o scriere de arheologie biblică, pe cea a răposatului profesor *Isidor de Onciul*, iată că Părintele Profesor Dr. *Vasile Tarnavski*, arhiepiscop-mitrofor în Mitropolia Bucovinei, ne umple de respect printr'o nouă lucrare a sa: **ARHEOLOGIA BIBLICĂ**. E așa de puțin de când și-a tipărit scrierea despre *Introducerea în Vechiul Testament*, și a avut vreme de a o pregăti pe aceasta, care e și mai mare ca cea dintâi.

N'am putut decât numai a o răsfoi și a-i cerceta începutul. De aceia privim aceasta numai ca o vestire, nu ca o dare-de-seamă mai largă. Din atâta însă, și ne-au interesat peste măsură chestiunile despre vechile populațiuni din Asia de Apus cu care Evreii au avut legături, chestiuni de tot nouă și care nu se tratau în arheologiile noastre de până acum. Săpăturile făcute în Răsărit an scos la iveală chestiuni nouă, precum despre neamuri ca *Sumerienii*. Despre aceasta face să scriem mai pre larg, când vom fi cercetat cartea mai în amănunt. Cititorii să aștepte acum numai că an înainte un volum de peste 700 de pagini, cu interesante figuri, în format mare, și care costă 500 de lei. Pentru o asemenea carte, nu e prea mult și dorim să auzim că s'a și răspândit. Ea se cere la *Consiliul Eparhial Ortodox* al Bucovinei, la Sf. Mitropolie.

Odată cu aceasta aducem la cunoștință că avem înștiințare dela Mitropolia Bucovinei că **INTRODUCERA ÎN NOUL TESTAMENT**, a Părintelui Arhiepiscop-Mitrofor Dr. *Vasile Gheorghiu* se găsește de vânzare tot acolo, cu prețul de 560 de lei, acordându-se, până la sfârșitul acestui an, un scăzământ de 60 de lei. Și acest volum e o frumoasă lucrare de 896 pagini.

Arhim. SCRIBAN.

AU APĂRUT :

„CARTE DE RUGĂCIUNI PENTRU TOT ROMÂNUL“. 150 pag. Format obicnuit, Lei 80 legată și 20 lei broșată.

„CĂRȚIOARA DE RUGĂCIUNI“, 242 pag. Format micuț. Pentru bărbați, de purtat în buzunarul pieptarului; pentru femei în trăistuța de mână. Lei 155 în piele aurită; Lei 90 în piele simplă; Lei 70 și 80 în pânză; Lei 25 broșată.

de Dr. **MIRON CRISTEA**, Patriarh.

Se recomandă tuturor.

«Biserica Ortodoxă Română»

INSEMNĂRI MĂRUNTE

O frumoasă amintire și o dulce descoperire. — Iată un an trecut de când a murit Profesorul Dr. *Chiricescu* dela facultatea de teologie din București. Am scris la moartea lui, întâmplată la începutul anului trecut. Il știam cine a fost și ce a lucrat, ce urme a lăsat. Dar nu știam un fapt de care se pomenește abia acum. El este cuprins într'un minunat foileton al scriitorului *Mihail Lungianu*, tipărit în *Universul* dela 11 Mai a. c.

Având prea multe de urmărit și de citit; ziarele fiind mai cu seamă din cale afară de multe, aș fi fost ispitit să las fără cercetare acest foileton cu numele *Minunea din Topești*. Și aș fi fost în mare pagubă, fiindcă, pe lângă desfătarea gustată prin această bucată literară minunată scrisă, dar aș fi scăpat și câteva amănunte foarte prețioase din treburile noastre bisericești. Căci este vorba în el despre viul simț creștinesc al locuitorilor din comuna *Topești*, Gorj, ceva rar în dragostea cu care țin ei vechile obiceiuri, alipiți cu patimă către Biserică, împodobiți în satul lor cu două biserici minune de frumuseță, deci o adevărată comoară religioasă în țara noastră, și ca suflet și ca mărturisire al lui în pipăirea lucrului, stări de care prea mult trebuie să ne veselim că le-am aflat acum. Deci un asemenea foileton nu trebuia scăpat din vedere și ne pare prea bine ca nici nu l-am scăpat.

„Topeștenii, scrie d. Lungianu, au obiceiuri, legende, cântece, cum nu se găsesc și nu se aud în multe locuri aiurea. Și credința lor în Dumnezeu și'n nemurirea sufletului e mai adânc intrată în inimi ca în toate satele gorjene“. Deși săraci, fiindcă averile din jur sunt ale Statului, Topeștenii și-au zidit însă o biserică frumoasă într'o parte a satului lor numită *Vâlceana*. „E toată de piatră de sigă galbenă, poroasă, cu forme neregulate, par'c'ar fi un zid de cetate veche. S'a înălțat de o decenie de ani prin străduința familiei profesorului dela teologie Chiricescu“.

Iată o amintire despre o faptă a răposatului profesor, pe care nu voim s'o lăsăm trecută cu vederea, amintire vrednică pentru sufletul lui și pe care o pomenim aici.

Dar la aceasta se adaogă încă una, care sună ca o descoperire. Ea privește pe un modest slujbaș, care totuși e un suflet prea curat și înalt, care se ține mai mult ascuns, aproape nebăgat-în-seamă de oameni și pe care numai slujba lui, slujbă destul de înaltă de altfel, îl scoate în văzul lumii. E vorba de d. *Ilioniu*, subdirector în Ministeriul Cultelor, pe care noi, slujitorii Bisericii, îl cunoaștem, dar cine îl știe mai mult decât ca pe un obișnuit mânuitor de hârtii? Și n'ai cum să-l cunoști. mai mult, după cât este de smerit și după cât de puțin zgomot face în jurul său.

Cu însușirile sale înalte de scriitor de bucăți de teatru și altele, de care unii poate abia acum află, cu darurile sale sufletești puțin obișnuite, cu sufletul său vrednic, altul ar fi făcut să

se știe de el ceva mai mult, chiar fără să fi păcătuit prin trufie sau deșărtăciune. Totuși adânca sa umilință l-a făcut să nu iasă de loc la iveală și să se plece a fi privit ca oricare slujbaș de aluat obișnuit.

Cine să bănuiască însă că acest blând și tăcut slujitor al țării are nu numai o inimă de aur, nu numai daruri de gânditor de seamă, mărturisit prin munca de condei, pe care o ține atât de tăcută, ci încă și o așa caldă îmbrățișare către lucrurile Bisericii și o așa patimă către mărețea ei împodobire, o așa duioasă iubire către buna cuviință a casei lui Dumnezeu și o așa poleitură de a se pricepe cu gând înalt cum s'o împodobească și un așa simț subțire de a o înfrumuseța, — încât să merite înaripatele trăsături de condei cu care d. Lungianu l-a zugrăvit în acel foileton?

E o descoperire, o duioasă descoperire, că d. Ilioniu iese la iveală prin silința altuia, sub această înfățișare de atâta cinste. Iată pe slujbașul Ministeriului de Culte care în adevăr e omul Cultelor, omul turnat anume ca să fie slujbaș nicăieri mai potrivit ca în Ministeriul Bisericii.

Dar care e fapta pentru care d. Ilioniu merită atâta caldă înfățișare? Este strădania sa și apoi și izbânda acestei strădanii, de a împodobi și cealaltă parte a satului Topești cu un locaș de închinare, atât de rar prin măestria lucrului său, atât de plin de suflet în fiecare amănunt al săvârșirii lui, încât, întemeiat pe măreția și uimitoarea frumuseță a acestei biserici, d. Lungianu a dat foiletonului său numele de „Minunea din Topești“.

După cum răposatul Dr. Chiricescu a împodobit o lature a Topeștilor cu biserica pomenită; așa d. Ilioniu cealaltă lature, care face acum mulțămirea și mângâierea Topeștenilor.

D. Ilioniu a întocmit plan, a adus meșteri, a înălțat lăcaș Domnului, a ținut ca acest altar, prin forma bine aleasă, prin bogăția podoabelor dinnăuntru, să n'aibă seamăn nu numai pe aproape, dar nicăeri până azi.

„Arhitectura, sculptura, pictura acestei biserici, e o curată minune. Cine a văzut-o a rămas uimit. Nu e acolo o muncă așa ca ori care alta, e o revărsare în cele mai mici amănunte, de suflet bogat în daruri dumnezeiești. De la intrarea bisericii — dar ce zic, dela poartă chiar și de dincolo de ea, de peste drum, unde e o mică chinovie pentru prasnice — până în fundul altarului, e numai pricepere, gust ales, numai artă adevărată.

„O așa biserică ar fi trebuit să fie înălțată la Alba-Iulia, ce simbolizează împlinirea unui dor sfânt, așa ar trebui să fie catedrala, ce va împodobi cândva vechea cetate a Bucureștilor ca o laudă adusă Domnului pentru cea mai mare biruință a ei și a neamului străns în juru-i, de când e durată ea“.

Iată fapta d-lui Ilioniu, care e arătată aici numai prin scurte crâmpie din amănunțitul foileton al d-lui Lungianu; iată-l pe blândul nostru Ilioniu dela Culte, sub o lumină în care mulți nu l-am știut. Personal, eu de mult am descoperit frumoase daruri în d. Ilioniu și i-am spus-o în față și înaintea altora. Dar nu-l

știam și sub înfățișarea aceasta de inimos și ziditor de biserici în satul său, cu o pricepere și o inimă la care l-au învrednicit înaltele sale însușiri de suflet ales.

Fiind de mult în slujba Ministeriului Bisericii, nu mă în-ndoiesc că d. Ilioniu va fi având medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică*. Dar pentru această deosebită faptuire a sa, având-o pe cealaltă, socotesc prea meritat să i se dea o cinstită care să-l arate în văzul lumii, drept sufletul limpede și vrednic care este.

Preoții noștri se află uneori în deosebire de vederi cu unii slujbași dela Culte, care li se par prea reci duhovnicește, prea cu gândurile scoase numai dintre hârtii, prea tăioși în simțirea lor de slujbași centrali. Dacă astfel de suflete se vor fi găsimd și la Culte, fiindcă se găsimd în lumea biurourilor de pretutindenea, preoții să vadă însă în d. Ilioniu un bărbat din cu totul alt aluat, pe care slujba de biuro nu l-a împietrit, ci l-a lăsat tot chiag de metal prețios, care sloboade dulce sunet. Iată-l ca pe celce, departe de a fi rece către treburile Bisericii, a ridicat biserică, slăvită cu atâtea graiuri meștere de d. Lungianu.

Nu se cuvenea că aceste frumoase aflări să fie tăcute și de aceia nu le-am tăcut și am turburat pe d. Ilioniu în vatra liniștită a umilinței sale. Iar foiletonul, ca pe un prețios hrisov, nu-l punem la vraf, ci-l tăiem din largul foi de ziar și-l punem la meritată păstrare. Cine știe? poate ne mai trebuie cândva...

Umbrele civilizațiunii. — E adevărat că viața de azi ne pune în mână mijloace de a ne apăra împotriva primejdiilor câte nu erau înainte. Medicina are unelte și leacuri care nu se simțeau altădată. De ciumă și holeră nu se mai aude acum în ținuturile noastre, iar holera dela 1848, care a secerat multe vieți în țara noastră, a rămas numai o înfiorătoare amintire, care nu se mai poate repeta. Cu toate acestea aceiași civilizațiune, care ne apără, a înmulțit primejdiile. Nu perim de cutare molime care erau odată, dar perim din nenorociri, cum nu pereum atunci.

Intr'un articol din *Adevărul* dela 6 Aprilie a. c, cunoscutul academician și scriitor al nostru d. *Jean Bart* scrie că, în America, mor pe an 27,000 de inși, din pricina goanei automobilelor. De asemenea, viața noastră civilizată a adus cu ea sinuciderile, pe care viața patriarhală nu le cunoștea. Le-a cunoscut tot viața civilizată a Grecilor și Romanilor.

Deci are și civilizațiunea păcatele ei, iar leacul ar fi să-ți păstrezi sufletul neîmpeștriat de altădată, să te înzestrezii cu mijloacele lucrului sprinten, precum lumină electrică, automobil, scris cu mașina, dar sufletul să ți-l păstrezi curat și neîmpeștriat cași al vremurilor vechi. Altfel ne înecăm în lucruri și domnia lor peste noi este mai strivitoare decât a noastră peste ele.

Intemeiat pe astfel de socotințe, d. Jean Bart cere să avem viața desprinsă de lumea lucrurilor. „Pentru creatorii în artă și gândire, sărăcia e aproape o necesitate, o formă de merit și de glorie“.

Politica beției în țara românească. — Fără ca cineva să urmărească a ne face mai bețivi decât suntem, totuși noi avem o așa gospodărie a țării, că în adevăr ne duce în brațele beției.

Ce ar fi mai firesc decât ca noi să lucrăm astfel ca să sădim în oameni obiceiuri care să-i dezbrace de beție! De pildă, dacă omul bea rachiu, să lucrăm așa, prin măsurile noastre, ca omul să bea vin în loc de rachiu; de asemenea, să ocrotim băutura berei, pentru că berea este o băutură și mai puțin bețivă decât vinul. De asemenea, ar trebui ajutată fabricarea de băuturi răcoritoare și sporirea obiceiului oamenilor de a le întrebuința.

Dar nu se face așa. Producătorii de vin se plâng că mai ajutată este fabricarea rachiurilor; fabricanții de bere se plâng că mai ajutată este sorbirea vinurilor decât a berei. Nu odată am citit plângeri că berea este copleșită de taxe în măsură mult mai mare decât vinul. De ce? Berea doar nu se aduce de peste graniță și apoi folosește materiale tot din țara noastră, produse ale câmpului. Statul nu are nimic de pierdut dacă lumea bea bere în loc de vin. El poate ciupi taxe și de colo și de colo. Dar pentru sănătatea țării, nu e fără folos ca lumea să bea ce are mai puțin spirt decât o băutură mai bețivă. Cu toate acestea se arată că, dintre toate țările, România are cele mai grele taxe asupra berei: 45%, pe când Franția are numai 17, 16; Polonia 11, 89; Belgia 11, 70; Germania 27, 87; Ungaria 30, 88; iar Cehoslovacia 23. Aceste date și multe altele, pentru a arăta că berea e apăsată la noi, le găsim în *Adevărul* dela 6 Aprilie a. c. Aci ni se face dovadă cât de înăbușită e berea la noi, care se bea de 10 ori mai puțin decât vinul, și cât de ocrotite sunt alte băuturi.

Ce zor o fi având România să ocrotească băuturile mai bețive? Nu e însă aceasta o dovadă că este o politică a beției în țara noastră? Și cu atât mai rău, dacă ea e făcută fără ca oamenii să-și dea seama.

Deci berea trebuie ajutată, pentru ca oamenii s'o poată bea și să întoarcă spatele altor băuturi mai bețive.

Cât suntem de nepractici! — Duminică, 18 Mai a. c., s'a sărbătorit în țară *Ziua Mamei*, o sărbătoare, să-i zicem *socială*, că bisericească nu e. Dar e o sărbătoare care merită toată cinstea și răspândirea, pentru că înțelesul ei e cu totul creștinesc.

Cu toate acestea, afară de cuvântările care se țin, parcă se face vreun pas pentru a se cinsti cu adevărat chemarea mamei! Mamele sunt din ființele cele mai necăjite pe pământul Țării Românești. Când se întâmplă că o mamă are mulți copii, că e săracă, ori că are bărbat rău, e vai și amar de ea. Cazuri de acestea însă sunt multe. Cu toate acestea vedeți vreo măsură că aceste mame ar fi căutate, ocrotite, cinstite, ajutate? Nu. Sunt hrănite cu „Ziua Mamei“. Cu toate acestea o sumă de mijloace sunt întrebuințate pentru a scoate la preț pe femeia dezmățată și de loc pe mamă. În ziare, chiar în cele cu fumuri naționaliste, vedeți oare chipul mamei pus în văzul oamenilor? Nu, ci în fiecare număr tot femei

dezbărate: ba că americancele se scaldă așa, ba că aleargă pe roate altfel, ba că se dau dea tumba altfel... Mă, rog este o întrecere de a tot scoate pe femei în ochii omului, dar nu în slujba de mamă sau de vrednică soție, ci în cea mai ușurată și mai nerușinată față a vieții ei.

S'a schimbat ceva din acest urât nărav de când am sărbătorit Ziua Mamei? Nimic și nici nu se va schimba. Suntem numai oameni teoretici. Am pus la cale serbarea, am rostit cuvântări și gata, mama e la adăpost, iar încolo toate răsplățile merg pentru femeile frumoase. Nu se caută care mamă e mai închinată familiei, ci numai care femeie e mai frumoasă. Numai aceasta e plimbată în America. Și acest soi de oameni mai au obrazul să spuie că cinstesc slujba mamei!

Acum alta: La o săptămână după aceea, s'a făcut alt praznic, foarte vrednic și cinstit și acesta, Ziua Copilului, care s'a ținut la 25 Mai. Dar și aici, parcă este ceva făcut cu pătrundere și adâncime! O biată plimbare de copii în camioane pe ulițele Bucureștiului, ceva cuvântări pe unde s'au făcut adunări pentru această zi, și atât.

Dar unde sunt măsurile pentru a feri pe copii de stricăciune? Când cinematografele sunt ce sunt, când copiii sunt răpiți dela biserică, spre a fi duși la teatru, cum se face la București, când, după cum citim în *Universul*, Statul românesc cheltuiește numai 3 milioane pentru apărarea copiilor de moartea timpurie, pe când are în buget 105 milioane pentru teatru (vezi nr. din 25 Mai a. c.), înseamnă că avem o politică de ochi închiși. Nu vedem materiile cele stricătoare pentru sufletul copiilor, dar punem mare grijă către lucruri mult mai puțin însemnate. Ba încă însuși acest teatru, pentru care se cheltuiesc atâtea milioane, este, de multe ori, o unealtă de a vătăma pe copii, prin desfășurările stricătoare de suflet care se dau pe scenele lui, cum a fost arătat acum un an, în largă discuțiune în țară, și cum acum de curând d. N. Iorga, din nou a spus în Cameră la discuțiunea pentru legea teatrelor. Când la noi sunt atâtea înjghebări prin care tineretul e vătămat, când avem dancieruri slobode de a strica tineretul, când însuși prefectul Poliției, d. General *Nicoleanu*, a spus anul trecut, la discuțiunea despre casele de desfrâu, că înseși dancierurile sunt astfel de case, nu este o fățarnicie a vorbi despre Ziua Copilului? De! bine ar fi să fie, dar toate sunt puse la cale pentru a strica pe acest copil și atunci ce mai înseamnă această zi a copilului?

Iată lucruri care trebuiesc spuse și discutate încă și mai pe larg.

Arhm. SCRIBAN.

.....
Prin moralitatea adâncă, nu prin spectacole degradante se formează cultura unui popor.

N. IORGA,

în cuvântarea la legea teatrelor în cameră,
 la 24 Mai 1930.

Ș T I R I

Dregem într'o parte, stricăm într'alta. — In *Viitorul* (București, 26 Aprilie 1930), citim că tineri care se pregătesc pentru aviație urmau să se ducă de Duminica Tomei (27 Aprilie), ca să ia parte la serbările în cinstea aviației, pe care avea să le dea secțiunea județeană din orașul Piatra-Neamțului. D. *Ștefan Macri*, prezidentul tineretului aviatic român de acolo, avea să vorbească despre: „Tineret, aviație, naționalism constructiv“. Dar după toate acestea, avea să urmeze bal, dat cu ajutorul studențimii din acel oraș.

Apoi să ne ierte domnii cu aviația! Naționalismul constructiv e una, iar balul e alta. Balul nu e constructiv, ci e dezvățare și cultură a ușurătății în legăturile dintre sexe. Dacă dumnealor, pe lângă aviație, mai dau tineretului și cultură de bal, trebuiesc combătuți și ne mirăm ce fac preoții din Peatra de nu deschid ochii și așteaptă să băgăm-de-seamă acestea noi dela București. Ei cei dintâi trebuie să se apuce să combată pe domnii care înțeleg aviația în felul acesta.

Vina aviației dela București — La București, este o școală civilă de aviație, cu grozave comitete și nume răsunătoare în ele. Dar și aceste comitete sunt tot atât de călcătoare a datoriiilor morale cași cel dela Peatra. Căci azi, Duminică, 4 Mai a. c., când scriem aceste rânduri, tinerii sunt duși la ceasurile 9 dim., ca să zboare la aerodromul dela Băneasa. Nicio gândire că Duminica nu se țin lucrări școlare, fiindcă e ziua Domnului și școlarii trebuiesc trimiși la biserică. Tot așa s'a făcut și la 11 Mai.

Afurisiți din pricina calendarului. — Nu știam că se află creștini afurisiți în Biserica noastră, dar aflăm de unul acum în județul Roman, afurisit din pricina uneltirilor lui împotriva calendarului. Când a fost vorba de afurisenia cuiva (era vorba de unul în Eparhia Olteniei) a fost mare zarvă până și în Senat. Totuși Biserica nu are de ce se sfi de acest mijloc, fiindcă e unul din mijloacele ei. Nu cuprinde nicio violență, ci e un mijloc sufletesc. Este numai despărțirea de cineva care nu vrea să intre în vederile Bisericii, este întrebuintarea lui: „Să-ți fie ție ca un păgân și vameș“. Că se găsește acum un afurisit în eparhia Romanului, nu ne pare bine că s'a găsit un răzvrătit care să merite aceasta, dar ne pare bine că Biserica nu lasă să-i ruginească armele ei și le întrebuintează.

O duci greu, când ești creștin. — O studentă se plânge către d-na *Sanda I Mateiu* că, urmând teologia (vezi *Universul* dela 14 Aprilie a. c.), este luată în răs de studenții dela drept dela universitatea din Cluj, care, cum o văd în sala de curs, încep să bată

din palme, să fluiere, să strige: „iată și pe popa“! sau „a venit și mama preoteasă“!

Se petrec astfel de lucruri când se spune că avem studenți care-și zic creștini? Să fie un lucru de răs a studia teologia și să nu se găsească o mână de studenți a chema la alte simțiri pe batjocoritori?

Congrese. — În foarte scurtă vreme, s'a ținut de curând un șir de congrese. După cum în vacanța Paștelui s'au ținut multe congrese, precum al Asociațiunii culturale de peste munți *Astra*, al profesorilor în Craiova, acum s'a ținut Congresul *Ligii Culturale* la Brăila (21 Mai), unde, din partea Bisericii, a vorbit Păr. *Anton Angelescu*, profesor în Brăila, și a fost de față și Vlădica *Titu Târgovișteanu*; a profesorilor de geografie în Craiova, unde a vorbit P. S. Arhieru *Nifon Craioveanu*; la Brașov, s'a ținut (21 Mai) al III-lea congres național de Chimie, la care n'a fost niciun preot, dar a fost, cași un preot, prezidentul, d. Dr. *St. Minovici*, un creștin cu mărturisire vie creștinească, membru în consiliul bisericii *Popa Rusu* din București, unde a muncit foarte harnic pentru înoirea ei. Păcat numai că congresul s'a deschis cu păcatul cu care se deschid multe altele: la ceasurile 10 dimineața, adică la ceasul slujbei în ziua de Sf. Constantin. Cel dela Craiova s'a deschis la ceasurile 11, printr'o slujbă săvârșită de Vlădica *Nifon* dela Râmnic. Cel din Brăila s'a deschis la 10 1/2 dim.

Preoții la congresul „Astrei“. — În zilele de 24 și 25 Aprilie a. c., s'a ținut în Sibiiu congresul anual al societății *Astra* de peste munți. Ziarele au scris la vreme amănunțit despre ce s'a vorbit acolo. Dintre preoți, au luat parte: Păr. Dr. *I. Lupas*; Păr. *Dănăilă*, care a cerut ca organele bisericești să silească pe preoți să dea ajutor medicilor și lucrărilor pentru igienă; Păr. *Țucra* din Timișoara, care a spus că *Astrei* nu-i trebuie programă nouă, ci suflet, apoi să se înființeze despărțiminte județene ale *Astrei*, care să fie puse sub cârmuirea protopopilor și *Astra* să colaboreze cu învățătorii. Aceștia au fost preoți din Biserica Ortodoxă. Din Biserica uniată, au luat parte Părinții *Agârbiceanu* și *Canonicul Roșianu*.

Încă o plească pentru călcătorii odihnei duminicale. — Se știe că întocmirea dreptății e atât de greoaie în urmărirea vinovăției cuiva. De aceia atâția călcători ai rânduielii își fac de cap, fiindcă știu că nu li se întâmplă ceva decât foarte greu. Starea aceasta vine acum și în folosul celor ce calcă Duminica. Te prinde paznicul poliției că ai călcat orânduiala și te dă de gol. Dar aici vine greutatea: cine este celce constată fapta? Dacă e un biet sergent de stradă, el ce să facă? spune comisarului. Acesta face acte de dare în judecată. La judecată însă nu au trecere. De ce să te întemeiezi pe ce ți-a spus un sergent? Du-te de vezi singur și încheie proces-verbal. Dar dacă te-a prins sergentul, până să vie comisarul, tu înclizi și acela nu are ce constata.

După cum citim în *Universul* dela 25 Mai, *Ana Aronovici* a fost dată în judecată fiindcă a călcat legea odihnei duminicale. Dar a scăpat de osândă, fiindcă darea în judecată a fost făcută după spusa unui sergent de stradă. Deci cum să nu calce ei odihna Duminicii și mai și?

Cursurile dela Văleni. — Cași în toți anii, și în anul acesta cursurile dela Vălenii-de-Munte nu vor lipsi. Ele se vor ținea dela 25 Iulie la 25 August. a. c., sub cârmuirea deadreptul a d-lui N. Iorga. Inscrierile se fac în București. I, Bulevardul Schitu Măgureanu 1, la Liga Culturală. Costul căminului este de 200 de lei, iar masa de 1500 de lei. Va fi și învățătură și folosința aierului dela Văleni.

Profesori înălțați în treaptă la facultatea teologică din București. — Domnii Dr. *Teodor M. Popescu* și Dr. *Șerban Ionescu*, profesori agregati la facultatea de teologie din București, cel dintâi de istoria bisericească universală, cel din urmă de teologia morală, au fost numiți profesori titulari la acea facultate.

Deschiderea Sfântului Sinod. — La 2 Iunie a. c., se va deschide Sf. Sinod în sesiunea extraordinară, având a se ocupa de mai multe chestiuni, între care și de acea a învățământului religios de toate treptele.

Tot împotriva Duminicii. — „Ieri dimineață, Direcțiunea generală a învățământului muncitoresc, condusă de d. Inginer Stavri Cunescu, a inaugurat, în cadrul unei frumoase activități, școala practică de specializare în industria artelor grafice“ (*Cuvântul* 27 Mai 1930).

Acest „ieri dimineață“ a fost ziua de Duminică, 25 Mai a. c. Se putea ca Ministeriul Muncii să-și deschidă ale lui decât Duminică dim., pentruca să împedice totdeauna mersul la biserică și să deprindă pe copii a trăi fără biserică? Și era Duminica în care se sărbătorea „Ziua Copilului“!

A. S.

Potrivit hotărârii Sfântului Sinod, Institutul Biblic al Bisericii Ortodoxe Române va fi cârmuit pe viitor de Onor. Consiliu Central Bisericesc, iar vânzarea tipăriturilor și icoanelor scoase de acest Institut se face de Tipografia Cărților Bisericești.

În acest scop, rugăm pe Prea Cucernicii Părinți cari au binevoit a sprijini și doresc a da și pe viitor ajutorul lor pentru răspândirea tipăriturilor și icoanelor editate de Institut, să se adreseze pe viitor Tipografiei Cărților Bisericești, unde se găsește depozitul.

BIBLIOGRAFIE

N'am scris niciodată despre ea, dar totuși e o frumoasă revistă **ARHIVELE BASARABIEI**, care acum a intrat în anul 2. E scoasă de domnii *T. G. Bulat* și *C. N. Tomescu*, amândoi profesori-agregați la facultatea de teologie din Chișinău. Nr. 1 pe Ianuarie-Martie a. c. (revista iese odată la 3 luni) cuprinde date amănunțite despre bisericile din Basarabia, cu acte privitoare la ele, cu îngrijite chipuri ale lor, cu însemnări despre cuvintele legate de locurile Basarabiei. Este o revistă de metodă științifică, de lucrare europenească, de muncă serioasă, care face cinste amânduror profesorilor, cum și facultății la care lucrează. Le urăm spor și izbândă și le făgăduim să urmărim acest lucru mai de aproape pe viitor, înștiințând mai din plin pe cititorii noștri, care trebuie să cunoască mai deplin un lucru care merită să fie mai văzut mai de aproape.

O revistă a Basarabiei, de care iarăși nu am pomenit până acum și care și ea a intrat în anul 2 este **MISIONARUL**, care a început să iasă la lumină odată cu congresul misionar care s'a ținut la începutul lui Octomvrie trecut în Chișinău. Are materie și frumoasă și bogată. E cărmuită cu râvnă și pricepere de Părintele *Burjakovski*, un inimos și plăcut preot din clerul Basarabiei, cu un chip blând și care întrebuițează toate mijloacele de a face această revistă cât mai bună. Cași pe cealaltă, o vom urmări mai de aproape și vom face dări-de-seamă mai largi despre ea. Chipul ei este totdeauna împodobit și izbește ochii prin plăcute chenare și colori. Iese în fiecare lună și se cere în Chișinău, la secțiunea culturală a Consiliului Eparhial al Mitropoliei.

A. S.

MULȚĂMIRI

Binecredincioșii enoriași mai jos însemnați, din parohia Filipeștii-de-târg, Prahova, ascultând de glasul păstorului lor, au dăruit bisericii lor, de Sfintele Sărbători ale Paștelui, următoarele lucruri pentru Sfintele Slujbe: d. *Nicolae Nițescu* și soția sa *Elena* un potir de argint masiv în preț de 8000 de lei; d. *Nicolae Stoian*, cu soția sa *Ecaterina*, au dăruit o candelă de 2500 de lei, un tablou înfățișând pe Domnul când zice „Lăsați pruncii să vie la mine!” pictură în ulei, foarte frumos lucrată, cu pervaz și care a

costat alți 2500 de lei; apoi 2 sfeșnice mari care și acestea au costat 1500 de lei; d. *Ioan Nițescu* cu soția sa *Ioana* au dăruit mai multe lucruri de podoabă pentru biserică; iar doamna *Elena Gh. Mateescu* din Ploiești a dăruit un Apostol.

Părintele *Nicolae Marinescu*, parohul bisericii, le aduce mulțămiri pe această cale și roagă pe bunul Dumnezeu să le primească darurile și să-și înmulțească mila Sa către ei.

POȘTA REDACȚIEI

Părintelui Monah Teodosie Bonteanu. Mănăstirea Neamțului, Jud. Neamțu.

Eu neavând vreme să stau de scris scrisori, îți răspund pe calea aceasta, la ce m'ai întrebat. Cine nu are mijloace de tipărit ceva caută o editură, adică un librar sau tipograf, care ia asupra sa tipărirea. Dela Mănăstirea Neamțului nu poți găsi pe nimenea? Doar aveți tipografie. Eu, ca să mă pot rosti, trebuie să am manuscrisul aici, să văd. Ca apoi să găsească eu pe cineva aici să tipărească, nu pot ști dacă aș găsi. Rămâne să încerc. Dar mai întâi să văd ce este. Deci trimete prin cineva aici ce ai Sf. Ta și pe urmă om vedea.

Domnului Gherghie Săndulescu, doctorand în teologie. Cernăuți.

Răspund abia acum scriisorii trimese de mult împreună cu articolul despre „Bunurile materiale în literatura patristică“, fiindcă amândouă s'au rătăcit prin hârtiile mele și le-am găsit abia acum. Da, pot face loc articolului în revista aceasta, dar mai întâi scrie-mi dacă nu cumva, din pricina lungii așteptări, i-ai și dat drumul aiurea.

Domnului Mircea Moreanu, învățător. Boghicea, Roman.

Foarte mulțămesc pentru scrisoarea trimisă. Imi pare rău că omul s'a arătat altul decât aflasem din scris. Ce să faci? Sunt mulți speculanți în toate ramurile, și în religiune și în patriotism și în cultură. Se dau oamenii drept ce nu sunt și trag mari foloase din aceasta. Așa a fost și acela și-mi pare rău de un suflet pe care-l credeam sus și el e atât de jos. Cu privire la ce mi-ai trimis acum, nu am timp să citesc. Rămâne pentru alt număr. Fiind și lucruri mici, au să se risipească prin hârtii și greu am să le găsească. Deci când se va putea.

Domnului Romulus D. Ionescu, învățător, *Găureni*, Lăpușna, Basarabia. — Am primit. Dumneata ai avut mai mult timp. Am vrut și eu să fac răspuns Părintelui *N. Cociurcă*, dar n'am putut găsi timpul. Eu când l-oi face, nu-l mai fac aici, fiindcă am de spus lucruri tarj și nu le pot da aici. Dar îi fac loc acestuia al dumitale, cred că pe nr. viitor.

Părintelui **V. Hodoroabă, Iași**. — Am primit și voi da în nr. viitor. „Imnul Crucii“ apucasem să-l dau în tipar, așa că acum poți fi împăcat.

Fratelui **Emil Istrati**, Mănăstirea Neamțului, Jud. Neamțu.

Articolul frăției Tale încă nu l-am dat nicăieri, fiindcă am așteptat mai întâi răspunsul Frăției Tale să văd dacă te învoiești să-l dau aiurea decât aici. Când o ieși undeva, îți trimet atunci foaia ca să vezi unde a ieșit.

Sfinției Sale Părintelui Econom **Mihail Vasiliu**, paroh în com. *Dorobanțul* jud. Tulcea.

Aveți dreptate că ar trebui să avem undeva publicată o tabelă cu numele tuturor parohiilor din țară. Dar cu aceasta nu se poate îndeletnici revista noastră, că ne-ar lua prea mult loc. În ce aveți nevoie acum însă, vă pot înștiința eu că Păr. Econom *Gh. Gibescu* (de mult nu mai este arhidiacon, cum scrie pe Pastorală) se află preot și profesor în București. E parohul bisericii *Domnița Bălașa* și locuiește chiar în curtea bisericii: București, Calea Rahovei. Ii puteți scrie acolo. Cartea sa nu se mai află prin librării. O va fi având autorul și se mai găsește uneori pe la anticăriile din București. Eu o văd din când în când pe acolo, când moare câte un preot, cum au fost Părinții doctori *Constantin Ponescu*, fost profesor la Seminarul Central, ori *Pantelimon Romanescu*, fost director la acelaș seminar, ale căror familii se vede că le-au vândut bibliotecile și ele au ajuns la anticari.

Sfinției Sale Părintelui **Filip Popescu**, misionar regional în eparhia Olteniei. Comuna Rasnic, jud. Dolj.

Am primit scrisoarea. Imi pare bine de amănuntul că revista iese în 1500 de bucăți. Dacă e așa, dacă ea se poate răspândi împrejur în atâta număr și deci are atâția cititori, înseamnă că nu se tipărește degeaba, că răspunde unei trebuințe și că are o viață prin ea însăși. Prin aceasta, își merită dreptul la viață și nu mai este nimic de cârtit că de ce mai iese și ea.

Sfinției Sale Părintelui **Gh. Șt. Rădvan**. Jariștea II, Putna.

În chestiunea în care mă întrebați, vă pot fi de folos orice tratate mai largi de liturgică și de arheologie creștină. E adevărat că cele întrebunțate la noi nu au amănunțimi în această lature, iar cât privește arheologia creștină, nici nu avem astfel de tratate. Cu toate acestea studiile lui *Giovanni Battista de Rossi* și cărțile scrise apoi pe temeiul unor studii și cercetări ca ale lui dau materiale în această privință. Eu neputând să iau volumele la răsfoit chiar în clipa de acum, pentru a vă răspunde, fiind prins de alte treburi, o las pe mai târziu, iar dacă Sf. Voastră vedeți că vremea prea trece, puteți să mă mai întrebați. Vine vacanța sau chiar luna Iunie și atunci sunt mai slobod.

Arhim. SCRIBAN.

**Icoane mari foi volante mărimea 28/40
8,50 lei exemplarul.**

Maica Domnului, Mântuitorul (Iisus Hristos),
Invierea Domnului, Sf. Treime, Sf. Ecaterina,
Sf. Împărați, Sf. Apostoli, Sf. Nicolae, Sf. Trei
Ierarhi, S. Dumitru, Sf. Spiridon, Sf. Ioan Bo-
tezătorul, Sf. Voevozi, Sf. Paraschiva, Sf.
Gheorghe, Botezul Domnului, Buna Vestire,
Adormirea Maicii Domnului.

**Icoane mijlocii, foi volante mărimea 19/28
5 lei exemplarul.**

Sf. Gheorghe, Sfinții Împărași, Maica Dom-
nului, Cuvioasa Paraschiva, Iisus Hristos, Sf.
Ioan Botezătorul, Invierea Domnului, Sfinții
Apostoli. Sf. Ecaterina, Sf. Trei Ierarhi, Buna
Vestire, Botezul Domnului, Sfântul Dumitru,
Sfinții Voevozi, Sfântul Nicolae, Adormirea
Maicii Domnului, Sf. Spiridon și Sf. Treime.

*O serie de icoane prăznicare (12 bucăți pictate
pe lemn, mărimea 35/24, lei 7000.*

O singură icoană lei 700.

Cel patru Evangheliști imprimași pe satin
pentru sfințiri de biserici (seria) prețul lei 100.

**Icoane mijlocii aplicate pe carton mărimea
15/23, 15 lei exemplarul.**

Sfântul Gheorghe, Invierea Domnului, Maica
Domnului, Sfântul Dumitru, Sf. Nicolae, Sfinții

Împărași, Sf. Apostoli, Sf. Voevozi, S.
Sf. Ierarhi, Iisus Hristos, Sf. Ioan Boteză-
tor. Sf. Ecaterina, Sf. Paraschiva, Buna Ve-
Botezul Domnului, Adormirea Maicii
nului, Sf. Spiridon și Sf. Treime.

**Icoane mari, aplicate pe carton măr-
23/35 50 lei exemplarul.**

Maica Domnului, Iisus Hristos, Invl
Domnului, Buna Vestire, Botezul Domn-
Sfânta Treime. Sf. Ecaterina, Sf. Împărași
Apostoli, Sf. Nicolae. Sf. Gheorghe, Sf.
Ierarhi, Sf. Dumitru, Sf. Ioan Botezătorul,
Voevozi, Adormirea Maicii Domnului,
Spiridon și Sf. Paraschiva.

**Cărți poștale cu iconițe în culori, a
bucata.**

1) Sf. Gheorghe, 2) Sf. Mihail, 3) Sf. Teo-
Tiron, 4) Sf. Teodor Strătilai, 5) Sf. Ne-
6) Sf. Mercurie, 7) Buna-Vestire, 8) Bo-
Domnului, 9) Adormirea Maicii Domn-
10) Sf. Pantelimon, 11) Maica Domnului,
Mântuitorul (Iisus Hristos), 13) Invierea D-
nului, 14) Sf. Treime, 15) Sf. Ecaterina,
Sf. Împărași, 17) Sf. Apostoli, 18) Sf. Nic-
19) Sf. Trei Ierarhi, 20) Sf. Dumitru, 21)
Spiridon, 22) Sf. Voevozi. 23) Sf. Parasch-
24) Sf. Ioan Botezătorul.

Iconițe Cărți poștale aplicate pe carton Lei 6.

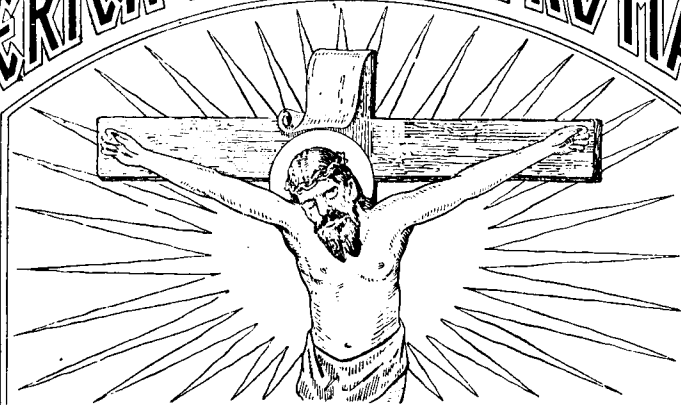
Cărți de ritual legate în piele și pânză, pânză peste tot și pânză și hârtie

| | Piele și Pânză și | | Pânză și | | | Piele și Pânză și | | |
|---|-------------------|-------|----------|-------|--|-------------------|-------|-------|
| | Pânză | Pânză | Pânză | Pânză | | Pânză | Pânză | |
| | Lei | B. | Lei | B. | Lei | B. | Lei | B. |
| 1. Arhiraiconul . . . | 300,— | 225,— | —,— | —,— | 19. Mineiul pe luna Iunie . . . | 560,— | 510,— | 460,— |
| 2. Aghiazmatarul . . . | 410,— | 350,— | 300,— | —,— | 20. Mineiul pe luna Iulie . . . | 590,— | 540,— | 490,— |
| 3. Apostolul . . . | 770,— | 680,— | 650,— | —,— | 21. Mineiul pe luna August . . . | 560,— | 510,— | 460,— |
| 4. Cartea de Tedeum . . . | 153,— | 115,— | 100,— | —,— | 22. Mineiul pe luna Septembrie . . . | 560,— | 510,— | 460,— |
| 5. Cartea de rugăciuni p. tot Românul . . . | —,— | 80,— | —,— | —,— | 23. Mineiul pe luna Octombrie . . . | 610,— | 560,— | 510,— |
| 6. Catavasierul . . . | 200,— | 175,— | 150,— | —,— | 24. Mineiul pe luna Noembrie . . . | 610,— | 560,— | 510,— |
| 7. Ceaslovul mic . . . | 250,— | 220,— | 200,— | —,— | 25. Mineiul pe luna Decembrie . . . | 610,— | 560,— | 510,— |
| 8. Dumnezezeștile li- turgii | 310,— | 280,— | 250,— | —,— | 26. Noul Testament, Editura Inst. Biblic ortodox român, tradus de Păr. Grigorie (Gala Galaction) . . . | —,— | 100,— | —,— |
| 9. Evhologiu | 710,— | 650,— | 590,— | —,— | 27. Paraclisul sf. D-itrui . . . | 138,— | 100,— | 80,— |
| 10. Evanghelia | 820,— | —,— | —,— | —,— | 28. Pentecostarul | 620,— | 530,— | 430,— |
| 11. " în piele peste tot, lei | 1300,— | —,— | —,— | —,— | 29. Prohodul Domnului | 138,— | 100,— | 80,— |
| 12. Liturgia Sf. Ioan Gură de Aur | 165,— | 140,— | 110,— | —,— | 30. Psaltirea | 250,— | 220,— | 190,— |
| 13. Istoria Bisericească de Eusebiu Popovici Vol. I. | 225,— | 200,— | —,— | —,— | 31. Panihida | 138,— | 100,— | 80,— |
| Idem " II. | 250,— | 225,— | —,— | —,— | 32. Rânduiala Ridicării Panighiei | 138,— | 100,— | 80,— |
| Idem " III. | 220,— | 195,— | —,— | —,— | 33. Slujba sfințirii Stea- gului unei Corporații | 90,— | 80,— | 70,— |
| Idem " IV. | 300,— | —,— | —,— | —,— | 34. Rând. Sf. Steagului unei scoli | 90,— | 80,— | 70,— |
| 14. Mineiul pe luna Ianuarie | 560,— | 510,— | 460,— | —,— | 35. Sluj. Sf. Bisericii | 190,— | 160,— | 130,— |
| 15. Mineiul pe luna Februarie | 560,— | 510,— | 460,— | —,— | 36. " Invierii | 190,— | 160,— | 130,— |
| 16. Mineiul pe luna Martie | 560,— | 510,— | 460,— | —,— | 37. Tipicul Bisericesc | 250,— | 200,— | 160,— |
| 17. Mineiul pe luna Aprilie | 560,— | 510,— | 460,— | —,— | | | | |
| 18. Mineiul pe luna Mai | 560,— | 510,— | 460,— | —,— | | | | |

Instrucțiuni de comandă: Orice comandă va fi însoțită de un aconto, urmând ca restul împreună cu
de transport să se încaseze prin ramburs.

LIBRARIILE ȘI ORICE REVĂNZĂTORI SUNT OBLIGAȚI A VINDE CĂRȚILE CU PERTURILE DIN ACEST CATALOG

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ



REVISTA SFANTULUI
+ S I M O D +

CUPRINSUL

| | |
|--|---|
| La suirea lui Carol II pe Tronul României . . . | Arhim. Scriban |
| Ideia de Dumnezeu în filosofia lui Descartes . . . | Prof. Ioan Gh. Savin |
| Postul Paștelui în vechea Biserică . . . | Pr. Dr. Simion Popescu |
| Neînțelegeri teologice . . . | Econ. Hristofor Manoiulescu |
| E. Durkheim și Totemismul ca religie primară . . . | Prof. G. Tașu |
| Să fim trei! . . . | Preot Mihai Pușcalău |
| Vicarul din Wakefield . . . | Preot Gh. Verșescu |
| O pagină din istoria Bucovinei . . . | Preot Gh. Jemăneanu |
| Taina Sf. Mărturisiri după Evhologiu . . . | Preot G. I. Beșchea |
| Matei 24, 26 (Poezie) . . . | Preot Mihai Boca |
| În apărarea Sf. Fecioare . . . | Preot Mina Gaspar |
| În chestiunea recăsătoririi preoților . . . | Pr. C. Jemăneanu |
| Misionarismul și Predica . . . | Pr. misionar Anton Angheliescu |
| Prestarea jurământului în justiție . . . | Icon. I. N. Dărvărescu |
| Parte oficială . . . | Consiliul Central Bisericesc |
| Cronica bisericească . . . | Arhim. Scriban, Pr. Gh. Țurai, N. Demcenco, etc. |
| Cărți, Reviste, Ziare; Însemnări Mărunte . . . | Arhim. Scriban, etc. |
| Știri; Mulțămiri; Poșta R. dației . . . | *** |

TIPOGRAFIA „CARTILOR BISERICESTI“

S P R E Ş T I I N Ţ A

Comitetul redactor al revistei Biserica Ortodoxă Română se compune din I. P. S. Patriarh Dr. MIKON CRISTEA, Preşedinte de onoare; P. S. Episcop Varolomeiu, director; Prof. Dr. Ioan Mihălescu, prim-redactor; Arhim. Scriban, secretar de redacţie. Redactorii revistei: 1. Profesorii Facultăţii de teologie din Bucureşti: 1. Dr. D. G. Boroianu, Dr. V. G. Ispir, Econ. I. Popescu-Măldăreşti, Pr. Dr. Nicolae Popescu; 2. Profesorii facultăţii de teologie din Cernăuţi: Dr. V. Gheorghiu, Dr. V. Şesan, Dr. V. Tarnavski, Dr. N. Colos; 3. Pr. Cicerone Iordăchescu, Chişinău, Dr. Romulus Cămăra, Cernăuţi. Dr. Ioan Lupas, Dr. St. Gioroianu, Iconom Serghie Bejan, Dr. Gh. Ciuhandu şi d. St. Hecchet.

Se primesc spre publicare şi articole dela alte persoane decât dela Comitetul redactor, în condiţiunile următoare:

Articole originale se vor plăti cu 1000 lei coala în formatul de faşă al revistei, traducerile şi recenziunile 800 de lei, cronicile şi răspunsurile 600 de lei.

Articole care au fost publicate mai întâi aiurea şi care se vor reproduce pentru însemnătatea lor şi de această revistă, nu se plătesc.

Toate articolele trebuie scrise cîteş şi fără „va urma”.

Orice corespondenţă privitoare la redacţie se va trimite pe adresa secretarului de redacţie: Arhim. Scriban, Bucureşti 6, str. Antim (localul St. Sinod) sau pe a primului redactor Prof. I. Mihălescu Bucureşti, Biserica Amzei, Piaşa Amzei.

Pentru tot ce priveşte administraţiunea revistei, interesele se vor adresa secretarului administrativ al revistei, d. D. Sireteanu, Bucureşti, localul Sfântului Sinod, la Biserica Antim.

Revista se trimite tuturor parohiilor, ca şi în trecut. Persoanele particulare, care vor voi să li se trimeată, trebuie să se adreseze administraţiunii.

A B O N A M E N T U L

1 an 100 lei. Pentru străinătate, se adaugă transportul.

1 număr 10 lei

Toate abonamentele se trimit secretarului administrativ: d-lui D. Sireteanu, Bucureşti, Sf. Sinod, Biserica Antim.

C A R Ţ I L E

apărute în Editura Institutului Biblic, se găsesc de vânzare la Tipografia Cărţilor Bisericeşti, Str. Principatele-Unite, 60

| | | | | |
|--|---------|------------------------|--|---------|
| 1. <i>Lazăr Diacul</i> , Pr. Sebastian Stanca | Lei 5.— | } <i>la vânzare la</i> | 9. <i>Povestiri folositoare pentru popor</i> , de A. V. P. | Lei 6.— |
| 2. <i>Patimile Mântuitorului</i> , Pr. Criveanu | " 5.— | | 10. <i>Legea de organizare a Bisericii ortodoxe române</i> | " 12.— |
| 3. <i>Împotriva Beţiei</i> , I. P. S. Patriarh | " 5.— | | 11. <i>Paracletul I şi al II-lea al Maicii Domnului</i> | " 5.— |
| 4. <i>Două întâmplări minunate</i> , Pr. Gr. Pişculescu (Gala Galaction) | " 5.— | | 12. <i>Cultul Sfinţilor (venerarea şi invocarea lor)</i> de Diaconul Al. N. Constantinescu | " 5.— |
| 5. <i>Durerea Vinerii celei mari</i> , de Arhim. I. Scriban | " 5.— | | 13. <i>Noul Testament</i> de Păr. Gala Galaction legat în pînză | " 100.— |
| 6. <i>Catehismul creştinului ortodox</i> , de Pr. I. Mihălescu | " 10.— | | Idem, în piele lux | " 400.— |
| 7. <i>Adventismul dat pe faşă de un fost adventist</i> de Arhim. Scriban | " 15.— | | | |
| 8. <i>Ce să crezi şi cum să trăieşti</i> , de P. S. Nicodem | " 4.— | | | |

Rabatul de 20% se acordă numai la comenzile cari trec de 25 exemplare.

| | |
|---|-----------|
| Carte de rugăciuni, de I. P. S. Patriarh, legată în piele peste tot | Lei 150.— |
| " " " " " " | " 90.— |
| " " " " " " | " 75.— |
| " " " " " " legată în pînză peste tot | " 65.— |
| " " " " " " | " 55.— |

Icoanele — *Maica Domnului şi Domnul Hristos* — lucrate pentru „Institutul Biblic” de un anume pictor al nostru, adânc cunoscător al picturii bizantine, şi imprimate la München în condiţiuni tehnice superioare, au sosit în ţară şi se află de vânzare la „Tipografia Cărţilor Bisericeşti”, cu următoarele preţuri:

Icoane mari 62/47 c. m., lei 40 bucata, Icoane mijlocii 42/25 c. m., lei 30 bucata, Icoane mici, format c. poştală, lei 4 bucata. Icoanele se vînd numai contra cost.

A APĂRUT: *Cele 4 Evanghelii în una singură*, de ARHIM. SCRIBAN, Preţul 80 lei, Editura „Ancora”, Bucureşti, str. Emigratului 4.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

București.

Seria III. Anul XLVIII. Nr. 6 (591).

Iunie 1930.

Direcțiunea revistei, care și-a dat și-și da toate silințele pentru a ajuta cu einste și cu folos munca preoțimii românești, roagă, cu toată căldura râunei sale, pe toți cucernicii Preoți, să binevoiască a-și achita, atât rămășițele din 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, cât și abonamentului pe întreg anul 1928, ca să nu li se mai ceară suma de plată prin rambursul aprobat de Sf. Sinod. Amânarea plății mărește suma de plată și e făcut ca cucernicii Părinți să cheltuiască pe adaosuri care s'ar putea înlătura.

În nădejdea că cucernicii Părinți ai Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române, vor înfelege că un abonament de 100 lei anual, pentru o astfel de revistă, e o sumă prea neînsemnată și că ne vor ascultă, cum și că amânarea trimeterii abonamentului le e mai mult spre pagubă decât spre câștig, așteptăm cu încredere să-i vedem împlinind rugăciunea noastră.

DIRECȚIUNEA.

LA SUIREA LUI CAROL II PE TRONUL ROMÂNIEI

România își croise drumul ei, după împrejurările în care s'a aflat. Dar oricum avea să meargă înainte, în trupul ei rămânea ceva bolnav și neașezat: Capul familiei domnitoare rățacea prin străini, plecat cu amar din țară.

Aceasta era o racilă, care stătea înfiptă în trupul nostru și, câtă vreme ea rămânea vie și neatinsă, mersul nostru tot înainte avea să fie știrb și șovăitor. Căci vlăstarul domnesc nu plecase din țară, rămânând rupte toate legăturile cu ea. Erău multe inimi care suspinau după el. Lăsase amintiri mari și plăcute, trezise doruri de făptuiri înalte prin el și hrănise mari nădejdi de viitor.

Erău acestea să plară din inimi odată cu închiderea ganițelor țării îndărătul lui? Dacă față de el se luaseră unele măsuri, acestea nu puteau atinge sufletele, nu puteau stinge dorul inimilor.

Oare aceste inimi (și ele erau multe și încă se înmulțeau) erau vreodată să se despartă de el? De câte ori se întâmpla în țară un fapt dureros, gândurile iar se îndreptau spre el. De aceia, câtă vreme în viața țării punctul acesta rămânea nedezlegat, în sânul ei nu era să fie liniște deplină. Unirea în cugete și în simțiri nu era să domnească, între altele, și fiindcă această pricină nu era deplin întocmită.

Aceasta în ce privea țara. Dar în ce privea pe însuși fiul regesc? Câtă vreme trebuia să rățacească el fără adăpost?

Trebuia părăsit de toți și lăsat orfan, fără țintă pe lume? Ar fi fost crud lucru. Dar o cruzime care ar fi fost nu numai împotriva unui om, oricât de sus așezat el, ci și împotriva țării.

Ia să ne gândim că Prințul Carol a fost ținut departe de țară mai mult de patru ani. Se va fi gândit cineva la starea lui sufletească în toată această vreme? Fără îndoială că se va fi gândit, că avea destui prieteni și voitori-de-bine. Apoi toți aceștia trebuie să fi avut de multe ori ochii în lacrimi, gândindu-se la fiul regesc rătăcind în lume.

Ce să facă el? Să trăiască așa, în neștire, fără țintă, fără patrie? Dar cel din urmă român avea o țintă, un rost al lui, care-i deschidea drumul vieții, din care tot omul își scoate fericirea lui. Tocmai fiul regelui trebuia să nu aibă nici această gustare pe care țara o are pentru fiii săi?

Vedeți, această ținerea a lui fără noimă, departe de țară, era alcătuirea unei rânduiei strâmbe, crude, care nu putea rămânea în picioare. Prințul Carol trebuia să vie între ai săi, să-și ia lucrul său.

Și a venit. Pe când lumea nu se aștepta, în chip năprasnic, odată fiul cel rătăcitor al țării a fost între ai săi.

În țară a fost mare bucurie, mari așteptări de mai bine. Deodată lumea, care altfel își vedea de treburile ei obișnuite, a fost scuturată de simțiri prea înalte și a fost setoasă de a auzi că toate se rânduiesc spre bine.

Și cât de iute i-a fost sosirea, așa de grabnic a urmat și așezarea pentru noul său rost în țară, care, de fapt, a fost rostul cel vechiu, rostul cel care trebuia să fie din capul locului.

În după ameză zilei celei mari a Cinzecimii, Capitala României și, dela ea, toată țara au aflat că Marele Sfat al Legilor țării a chemat pe fiul regelui să-și ia scaunul pentru care fusese crescut și pregătit. L-a suit pe treptele domniei și i-a strigat că, de acum înainte, tu te vei numi **CAROL II, REGELE ROMÂNIEI.**

Noul ales al țării a fost îndată la chemarea ei și cu glas sunător a rostit cuvânt de legământ sfânt înaintea lui Dumnezeu și a țării că va lucra cu toată inima pentru slujirea ei și va face tot ce este omeneste cu putință pentru apărarea ei.

Și așa fiul cșit din casa părinților săi și trimes între

străini, se află acum la rostul său cel firesc și țara se simte mai liniștită.

Facă Dumnezeu ca și împrejurările să-i fie prielnice și acest început de domnie să nu fie turburat de nimic și noul rege să se poată pleca cu toată inima și cu toată bărbăția și cu tot răgazul la multele treburi care-l așteaptă.

Din laturea Bisericii, noi îl așteptăm la treabă ca pe un bun fiu al Bisericii ortodoxe. Căci noi știm că nu odată el a avut cuvânt de dorire bisericească și a căutat binecuvântarea ei. Când a fost suit la slujba înaltă de cârmuitor al zburătorilor oștirii noastre, a cerut Bisericii ca să puie, între rugăciunile ei, și un cuvânt pentru ceice zboară în văzduhuri. Noi avem rugăciuni pentru *ceice umblă pe apă și călătoresc, pentru cei bolnavi, pentru cei robiți*, dar pentru primejduiții plutitori pe aripele vânturilor nu aveau. Apoi iată, a Prințului Carol a fost cererea aceasta către cârmuirea noastră bisericească și de atunci ostașii noștri zburători sunt pomeniți și ei în rugăciunile Bisericii.

Tot așa, în slujba cercetășiei, pe care o îndrumase la noi Prințul Carol, când, la o sfătuire, însuși scriitorul acestor rânduri a ridicat cuvânt că ce se face cu slujba bisericească, dacă cercetașiii pornesc Duminea la drum, Prințul a răspuns:

— O! nu, noi plecăm, dar la cel dintâi sat la care ajungem ne ducem mai întâi la biserică.

Și așa s'a arătat grija Prințului de cele bisericești și de aceia inimile noastre ortodoxe privesc cu încredere într'însul. Intemeiați pe acestea și pe multele altele, noi din toată inima îi strigăm:

Fie-ți fericită domnia, Măria Ta, și întru mulți ani să străjuiști la cârma țării pentru ducerea ei la cele mai rodnice și mărețe limanuri! Amin.

Arhim. SCRIBAN.

.....

Prin Voevozii, prin Mitropoliții, prin smeriții noștri călugări și disci, am stat într'ajutorul bisericii ardelene: cu puterea brațului, când am putut; cu a banului, când l-am avut; cu a gândului urmat în slova cărților sfinte, când timpurile ne-au îngăduit.

C. BANU,

In Viitorul, 21 Mai 1930, art. „Gavril Tripon“.

Ideia de Dumnezeu în filosofia lui Descartes și proba sa ontologică *)

Redăm aici și formularea din „Principii“, fiindcă ea reprezintă forma definitivă a argumentului ontologic cartesian. Ea formează paragraful 14 din prima parte a „Principiilor“, închinată de altfel, în cea mai mare parte, problemei existenței lui Dumnezeu. Paragraful poartă titlul: „Se poate demonstra că Dumnezeu există, din simplul fapt că necesitatea de a exista este cuprinsă în noțiunea pe care o avem despre Dânsul“¹⁾.

Textul originalului latin din „Principii“ e următorul: „Considerans deinde (mens) inter diversas ideas, quas apud se habet, unam esse entis summe intelligentis, summe potentis et summe perfecti, quae omnium longe praecipua est, agnoscit in ipsa existentiam, non possibilem et contingentem tantum, quemadmodum in ideis aliarum omnium rerum, quas distincte percipit, sed omnino necessariam et aeternam. Atque ut ex eo quod, exempli causa, percipiat in idea trianguli necessario contineri, tres eius angulos equales esse duobus rectis, plane sibi persuadet triangulum tres angulos habere aequales duobus rectis: ita ex eo solo quod percipiat existentiam necessariam et aeternam in entis summe perfecti idea contineri, plane concludere debet ens summe perfectum existere“²⁾.

Ceia ce în traducere ar fi: „Când apoi (inteligenta) interprinde o revizuire asupra diverselor idei sau noțiuni pe care le conține și găsește între ele pe aceia a unei ființi a-tot-cunoscătoare, a-tot-puternice și a-tot-perfecte, ea deduce ușor, prin aceia ce ea constată în această idee, că Dumnezeu, care este această ființă a-tot-perfectă, este sau există: căci deși ea are idei distincte despre multe alte lucruri, ea (inteligenta) nu remarcă în ele nimic care să asigure (să reclame) existența obiectului lor; pe când în această idee

*) Vezi „Biserica Ortodoxă Română“ pe luna Mai 1930.

1. Descartes; *Oeuvres*. Tome VIII; „*Principia Philosophiae*“ p. 10; Titlul marginal la paragraful XIV: „Ex eo quod existentia necessaria in nostro de Deo conceptu contineatur, recte concludi Deum existere“.

2. Descartes; *Oeuvres*. Tome VIII. „*Principia Philosophiae*“, Pars prima. p. 10.

(de Dumnezeu) ea nu constată numai, ca în celelalte idei o existență posibilă, ci una absolut necesară și eternă. Și după cum, din faptul că ea vede că, în ideia ce o are despre triunghi, este necesar cuprinsă ideia ca cele trei unghiuri să fie egale cu două unghiuri drepte și se convinge în mod absolut că triunghiul are trei unghiuri egale cu două unghiuri drepte: tot așa, din simplul fapt că ea înțelege că existența necesară și eternă este cuprinsă în ideia ce o are despre o ființă a-tot-perfectă, ea trebuie să conchidă ca această ființă a-tot-perfectă este sau există¹⁾.

Deci exact aceleași elemente de construire a argumentului ca în Meditații și în aceiași înșiruire logică: existența mintală necesară a unei ființi a-tot-perfecte, din care decurge existența ei obiectivă cu aceeași necesitate cu care își impune triunghiul egalitatea unghiurilor cu două unghiuri drepte.

De remarcat e faptul că în „Principii“ ordinea de expunere a diferitelor probe aduse în sprijinul existenței lui Dumnezeu diferă din cea din „Meditații“. În „Principii“, proba ontologică e expusă cea dintâi, căreia îi urmează celelalte: cea cauzată prin ideia de infinit (§ 18) și cea cerută de necesitatea unei cauze creatoare (§ 20). Ambele probe precedau în „Meditații“ pe cea ontologică, ceia ce putea da naștere impresiei că proba ontologică s'ar sprijini pe elemente furnizate de ele. Ordinea din „Principii“, are darul să asigure independența probei ontologice, care își deține elementele din propriile sale surse și prin alte căi decât a probelor care urmează. Făcând această inversiune, Descartes nu ținea să arăte atât importanța ce acorda el acestei probe, cât mai ales să evidențieze și mai mult *autonomia* ei. Aceasta constituie un alt merit al probei lui Descartes față de cea a lui Anselm, care nu odată apelase la „Monologium“ pentru a-și susține proba din „Proslogium“.

1. Traducerea textului latin s'a făcut după textul primei traduceri franceze, făcută după originalul latin în 1647, deci, după trei ani dela apariția cărții lui Descartes, de unul dintre amicii lui Descartes, abatele Claude Picot. Despre traducere, Descartes însuși, în prefața cu care însoțește textul francez, zice că este „așa de corectă și de desăvârșită, în cât ea va face mai înțeles conținutul decât însuși originalul“. Ea prezintă totuși oarecare amplificări, față de textul latin, care e mai strâns și mai precis; sublinierile din traducere aparțin traducătorului francez. Numai cuvintele din paranteză nu aparțin, socotindu-le necesare înțelesului.

Pe ideea de Dumnezeu concepută ca supremă realitate, care nu și deține decât prin sine însăși necesitatea existenței sale, eludește acum Descartes conceptul central al întregii sale filosofii, ideea de *substanță*, care nu e altă ceva decât o variantă a probei sale ontologice: „Per substantiam nihil aliud intelligere possumus, quam rem quae ita existit, ut nulla alia re indigeat ad existendum. Et quidem substantia quae nulla plane re indigeat, unica tantum potest intelligi, nempe Deus. Alias vero omnes non nisi ope concursus Dei existere posse percipimus“¹⁾.

Prin această identificare între ideea de Dumnezeu și cea de substanță, concepția lui Descartes lunecă fățiș spre concepția panteistă-ontologistă, consecință greu de evitat de *intuiționismul aprioric*, pe care se sprijină întregă argumentare a lui Descartes. În sistemul său, această consecință e temperată, dacă nu întru totul evitată, prin acea separație făcută între cele două lumi: *res cogitans* și *res extensa*-lumea spirituală și lumea materială. Ea va apare însă fără nicio rezervă la discipulii săi imeditați *Malebranche* și *Geulincx*, care vor face din *ontologism* baza sistemului lor, pentru ca să culmineze în panteismul determinist și materialist a lui *Spinoza* care duce la extrem, atât metoda, cât și ideea de substanță a lui Descartes.

Ideile fundamentale ale filosofiei lui Descartes, care sunt de fapt și elementele pe care el își întemeiază probele despre existențe lui Dumnezeu, au dat naștere, imediat după apariția *Meditațiilor*, unei ample și vii discuții. Răspunzând tuturor obiecțiilor ridicate de un *Caterus*, *Hobbes*, *Gassendi*, *Arlauld*, *Clerselier*, Descartes își precizează și mai bine ideile sale. Contra lui *Caterus*, *Hobbes* și *Clerselier*, precizează că *ideea de infinit*, care stătea la baza psihologică a ideii de Dumnezeu, nu e izvorâtă nici din o *negație*, nici din o *generalizare*. Ea trebuie separată de ideea de *indefinit*, și dacă *infiniutul* nu poate fi *cuprins* de rațiune, el poate fi totuși *sesizat* de ea (contra *Caterus II*). Căci cu toată contradicția care ar părea că există între „a cu-

1) M. Descartes, *Oeuvres*, Tome VIII; „*Principia Philosophiae*“ pars prima 51 p. 24. „Prin substanță nu putem înțelege altă ceva, decât ceia ce astfel există, în cât nu are trebuință de nici un alt lucru pentru a exista. Și prin care substanță, care nu necesită o altă cauză în afară de ea, nu se poate înțelege altă ceva decât numai Dumnezeu. Existența tuturor celorlalte lucruri însă, nu se poate înțelege decât numai prin concursul lui Dumnezeu“.

prinde“ cu inteligența și între infinitul sesizat, sufletul omenesc *posedă* această idee, care reprezintă *tot* infinitul și *nu o parte* din el (contra Gassendi VII). Și dacă, spiritul nostru finit nu poate cuprinde pe Dumnezeu infinit, el îl poate *apercepe*, așa cum poți *atinge* un munte, fără a-l putea totuși *îmbrățișa* (contra Clerselier VIII).

În ce privește *ideile înăscute*, între care cea mai clară și precisă e cea de Dumnezeu, el precizează că prin acestea n'a înțeles că aceste idei ar fi date sufletului nostru ca ceva în afară de celelalte idei ale rațiunii. „Eu n'am scris nici odată — accentuiază Descartes — că spiritul ar fi având nevoie de idei care să difere de cele ce provin din facultatea noastră de a cugeta. Ci recunoscând că sunt anumite idei care nu provin nici din obiectele materiale din afară și nici din determinările proprii mele voinți, ci numai din *facultatea mea de a cugeta*, le-am denumit pe acestea ca idei înăscute sau naturale, spre a le deosebi de celelalte care sunt produse din afară sau făcute de noi înșine“ (Lettres-Tome II). „Când eu am scris că ideea de Dumnezeu e înăscută, n'am înțeles altă ceva decât aceia ce înțeleg și adversarii mei, adică că natura a pus în noi o *facultate* prin care putem cunoaște pe Dumnezeu“ (idem). „Când eu am numit aceste idei: *naturale*, am făcut-o în acelaș sens în care aș zice că generozitatea este înăscută unei familii sau cutare maladie alteia; dar nu în sensul că copiii se nasc din sânul matern cu aceste calități sau defecte, ci numai cu *predispoziții* de a le contracta“ (Lettres XCIX, Tome I). „Aceste adevăruri naturale, aceste legi ale rațiunii, aceste predispoziții ale sufletului nostru sunt stabilite de Dumnezeu și imprimare naturii și sufletelor noastre, așa după cum un suveran își imprimă legile sale în regatul său și în sufletul supușilor săi“. (Lettres CIV Tome II).

Din aceste precizări, rezultă că toată lupta dusă mai târziu de sensualismul englez al lui *John Locke*, a fost superfluă. Descartes prevăzuse obiecțiile și le și răsturnase.

De remarcat e faptul, că argumentul ontologic în sine, provocase mai puține obiecțiuni printre contemporani. Stringența matematică a acestuia impresionase. Obiecțiile contemporanilor se îndreptau mai mult către geneza psihologică a ideii de Dumnezeu, decât către evidența logică

a necesității acestei existenți. Hobbes ca și Gassendi obiec-tează numai că analogia cu triumghiul duce sau la punerea existenței ființii divine pe același plan cu lumea imaginară a figurilor geometrice, sau la investirea acestora cu aceeași necesitate a existenței, care era reclamată pentru ființa divină. La prima obiecție Descartes repetă ceia ce fixase deja în Meditația a III-a că și realitățile geometrice sunt ceva și nu un simplu neant, iar la a doua, arătând că necesitatea existenței nu decurge din esența nici unei figuri geometrice, ci numai din aceea a ființii divine. Din esența unui triunghi nu decurge cu necesitate decât *egalitatea* unghiurilor cu două unghiuri drepte, nu și existența triunghiului, din esența ființii divine decurge însă cu necesitate existența ei.

Cel ce va face însă din argumentul ontologic cartesian ținta atacurilor sale este *Emanuel Kant*, în legătură cu care vom analiza și valoarea critică a probei ontologice cartesiene.

IOAN Gh. SAVIN,
 Profesor titular la Facultatea de teologie
 din Chișinău.

POSTUL PAȘTELUI ÎN VECHEA BISERICĂ.

Creștinii timpurilor primare, în amintirea patimilor și răstignirii Domnului, au orânduit un anumit post, ca zile de durere și pocăință, spre deosebire de zilele de bucurie, când nu trebuie a posti, fapt rezultat din însăși convorbirea Mântuitorului Hristos cu oarecare din ucenicii lui Ioan Botezătorul, care au întrebat pe Domnul : «Dece noi și Fariseii postim des, iar ucenicii Tăi nu postesc ?» Mântuitorul le răspunde : «Pot jăli oare nuntașii, câtă vreme mirele este cu ei?» După cum zilele de nuntă sunt zile de bucurie, și prietenii mirelui au dreptul a se bucura și a se veseli cu el și, cum el este mirele, ucenicii lui au dreptul a se bucura și a se veseli cu el ; neavând dreptul a se tângâi și a posti acum. Totuși «vor veni zile când Mirele se va lua dela ei și atunci vor posti» (Matei 9, 14-15), adică după patimile și răstignirea Sa.

Primul post în creștinism e acela pe care Ucenicii

Domnului l-au ținut în amintirea patimilor Domnului — «νηστείαν πρὸ τοῦ πάσχα», după cum se arată în Sf. Scriptură, că Domnul, după ce a înviat «în dimineața zilei dintâi, care vine după Sabat, s'a arătat mai întâi Mariei Magdalinei, din care scosese șapte draci, și ea s'a dus de a dat de știre celor ce fuseseră împreună cu El, care plângeau și se tânguiau (Marcu 15, 9-11). E cunoscut din Sf. Scriptură că Iudeii, în zilele plângerii și tânguirii, posteau, după cum cetim la Ioil și Zaharia: «Intoarceți-Vă la mine cu post cu plânsete și bocet», întocmai cum fuseseră găsiți sf. apostoli de Maria Magdalena.

Creștinii timpurilor primare, urmând pilda sf. apostoli, păstrară postul înaintea Sf. Paști, după cum obișnuesc a posti și catehumenii înaintea primirii Botezului (Iustin, Apol I, cap. 61). Catehumenii de obicei primiau taina Sf. Botez în Sâmbăta Mare, după afirmațiunea lui Tertulian ¹⁾.

Alt scriitor bisericesc, Irineu ²⁾, episcopul Lugdunului, face diferite observațiuni asupra postului ce obicinuiu creștinii a ține înaintea Sf. Paști. După afirmațiunile sale, unii din creștini țineau postul o singură zi: *μίαν ἡμέραν*, alții *δύο ἡμέρας*, iar alții *τεσσαράκοντα ὥρας*, alții două zile, iar alții 40 ore.

Acest cuvânt, 40 ore, traducătorul lui Eusebiu, Rufin, în sec. al IV, îl înțelege *τεσσαράκοντα ἡμέρας*, 40 zile, quadraginta dies, în loc de 40 ore. Din aceasta se observă că existau discuțiuni asupra timpului cât se postea înaintea sf. Paști. Cu toată această diferență în biserică, domnea liniștea cea mai desăvârșită, fiecare biserică postind atâta timp, în conformitate cu uzul moștenit.

Dionisie, episcopul Alexandriei în secolul III, scrie lui Vasilide că sunt unii creștini care postesc 6 zile din Săptămâna Mare, alții 2, alții 3 ori 4 zile, iar alții țin până în noaptea Sf. Paști „Χριστιανοὶ ἐνήστειον τὴν μεγάλην ἐβδομάδα μὲ τὰς διαφορὰς τὰς ἐξῆς. οἱ μὲν αὐτῶν ἐνήστειον τὰς 6 ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος, οἱ δὲ τὰς 2 ἡμέρας, οἱ δὲ τὰς 3, οἱ δὲ τὰς 4 ἡμέρας. Ἄλλοι δὲ τῶν Χριστιανῶν κατέπαυον τὴν νηστείαν πρὸ τῆς νυκτὸς τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα“ ³⁾.

1) Tertullian, *De baptismo*, Cap. 19.

2) Irineu (după Eusebiu. *Ist. Bis.* 5, C, 24).

3) Migne, Tom. 10, fila 1276 ed. elir. (Dionisie epis. Alexandru sec. III)

Tertulian, vorbind de postul înainte Sf. Paști, arată că unii din creștini postesc o singură zi, alții două, din Vinerea cea mare până în noaptea Sf. Paști, care zile sunt indicate și de Sf. Evanghelie, — ἐκ εἶναι μόναι αἱ ἡμέραι νηστείας, ἐν αἷς ὁ νομφύρος χριστὸς ἀπῆλθε τοῦ κόσμου τούτου — cel alt post în plus fiind din Iudaism, referindu-se la cuvintele sf. ev. Luca 16_{,16} «Legea și Proorocii au ținut până la Iisus».

Tertulian mai arată că erau alți creștini care introduseră o nouă disciplină, aceia de a posti Miercurea și Vinerea. El îi combate referindu-se la cuvintele Sf. Scripturi că M. H. la primirea în creștinism n'a făcut nicio deosebire între Iudei și Neamuri — (F. A. 16, ₁₀) și deci nu trebuie a fi impuși creștinilor jugul postului Miercurea, când însuși M. H. a mâncat și a băut în aceea zi cu ucenicii săi (Matei 11, ₁₉).

Tertulian înțelege prin post postul necălcării poruncilor dumnezezești pe care Dumnezeu însuși le-a ordonat lui Adam când îi zice: «Poți să mănânci după plăcere din toți pomii din grădină, dar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mănânci, căci în ziua în care vei mânca din el vei muri negreșit» (Facerea 2, ₁₇) și că poate să mănânce orice *iarbă și carne*, după cum însuși Domnul poruncește lui Noe, când îi zice: «Tot ce se mișcă și are viață să vă slujească de hrană» (Facerea 9 v. ₄).

Mai târziu, ca montanist, în lucrarea De jejunio, cap. 2, arată că sunt creștini ce postesc Miercurea și Vinerea până la ora 9, adică 3 p. m., iar alții până seara, în acele zile nemâncând decât pâine și verdețuri — ξηράν τροφήν, ἄρτου καὶ λαχάνων.

Pentru prima dată la Origen găsim consemnat că postul Sf. Paști era ținut de credincioși timp de 40 de zile: «Habemus enim quadragesimos dies jejuniis consecratos» — aceasta în textul latin al lui Ieronim ¹⁾.

În Constituțiunile Apostolice (cart. 5 c. ₁₃), se face mențiune de postul celor 40 zile, numindu-l ἡ νηστεία τῆς τεσσαρακοστῆς, precum și în canonul 69 Apostolic că, dacă episcopul, preotul diaconul, ipodiatonul, anagnostul, cântărețul, în postul celor 40 zile nu postesc Miercurea

1) Origen, Omilia 10, Migne tom. 2 fil. 528, textul latin, tradus de Ieronim sau Rufin.

și Vinerea, să se caterisească, afară de e bolnav; iar laicii să se aforisească — «¹Εἰ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὑποδιάκονος, ἢ ἀναγνώστης, ἢ ψάλτης τὴν Ἁγίαν τεσσαρακοστὴν οὐ νηστεύει, ἢ τετράδα, ἢ παρασκευὴν, καθαιρείσθω ἐκτὸς εἰμῆ δι' ἁσθένειαν σωματικὴν ἐμποδίζοιτο. Ἐάν δὲ λαϊκὸς, ἢ ἀψορίζεσθω».

Cu secolul al patrulea, observăm că postul Sf. Paști e consemnat în al cincilea art. al sinodului I icumenic (325), ca să țină 40 zile și că e în timpul primăverii, πρὸ τῆς τεσσαρακοστῆς — μετοπίουρου — φθινοπώρουκαιρὸν.

Păresimile înaintea Sf. Paști, până la sinodul I icumenic, nu erau uniformizate în toate Bisericile și se observă că, în unele biserici, se postea o zi, în altele o săptămână, până la Sinodul I, când s'a stabilit a fi de 40 zile—ὄρισαν αὐτὴν εἰς 40 ἡμέρας. .

Sf. Ioan Hrisostom, vorbind despre postul înaintea Sf. Paști, arată că Sinodul I a hotărât a fi de 40 zile — ἡμέρας τεσσαράκοντα νηστείας — în care timp creștinul e dator a fi cu inimă curată și a face milostenie.

După Sinodul I ecumenic, observăm aproape la toți părinții și scriitorii bisericești durata păresimilor că era aproape de 40 zile.

Atanasie cel mare ²⁾, episcopul Alexandriei în Sec. IV, în epistola enciclică dela începutul postului și în apologia către Constantin, arată felul cum trebuie ținut postul, scoțând în evidență că, până la Sinodul I, nu era fixat de Biserică timpul cât trebuie a posti creștinul.

Istoricul Eusebiu ³⁾ numește postul timpul preparării pentru Sf. Paști și ține 40 zile ὡς χρόνον προπαρασκευῆς διὰ τὸ πάσχα τεσσαρακοντῆμερον, fiind cuprins în cele 6 săptămâni dinaintea Sf. Paști ⁴⁾.

Sf. Vasile cel Mare, vorbind despre postul celor 40 zile și timpul cât ține, arată că, dacă și săptămâna mare — τῆς μεγάλης ἑβδομάδος — e cuprinsă în aceste 40 zile, atunci postul cuprinde 7 săptămâni, ἢ νηστεία πρὸ τοῦ πάσχα διήρκει 7 ἑβδομάδας» ⁵⁾.

1) Sf. Ioan Hrisostom, Migne, edifiia greacă, Tom. I fila 867.

2) Migne, ed. elină, Tom. I, fila 232 și fila 613, Tom. II, fila 1366.

3) Eusebiu, Migne 23, fila 697.

4) Grigorie cel Mare, în omilia XVI, Migne, Tom. 2, file 1137 și Ciril al Ierusalimului, Catehesa 18 cap. 32, Migne II, fila 1053.

5) Vasilie cel Mare, Omilia 14, Migne tom. 3 fila 444.

Epifaniu, episcopul Ciprului, la finele Secolului IV, vorbind despre păresimi, arată că creștinii țin postul cu adevărat — ἐν ξηροφαγία — în toate zilele, nemâncând decât pâine și verdețuri. Din zilele postului fac excepție Duminicile în care nu e ținut, νηστεία δὲν ἔτηρειτο ¹⁾).

Sf. Ioan Hrisostom, vorbind despre postul celor 40 zile, scoate în evidență cum trebuie a se purta creștinii în timpul săptămânii celei mari și le dă sfaturi că trebuie a se mărturisi, a face binefaceri, privigheri pentru iertarea greșalelor, pomeniri pentru cei morți, când porțile judecătorilor să fie închise, ca creștinii, cu mai multă liniște, să-și îngrijască de cele sufletești: ἐν τῇ μεγάλῃ ἐβδομάδι ἐνήστευον, ἐξωμολογοῦντο, ἤσκουν ἔργα ἐλεημοσύνης καὶ φιλανθρωπίας, ἔτέλουν ἀγρυπνίας καὶ παννυχίδας, αἱ δὲ θύραι τῶν δικαστηρίων ἔκλειον, ἵνα οἱ χριστιανοὶ μετὰ πολλῆς ἡσυχίας καὶ γαλήνης ἀσχολῶνται περὶ τὰ πνευματικὰ ²⁾ și uitând cu totul de cele trupești.

Cu toate că hotărârea Bisericii era categorică, totuși se observă oarecare abateri în biserica Romei. Așa, în secolul V, istoricul Socrate arată că, în Biserica Romei, postul nu începe decât cu trei săptămâni înainte de Sf. Paști și e ținut în toate zilele, afară de Sâmbătă și Duminică — τρεῖς πρὸ τοῦ πάσχα ἐβδομάδος, πλὴν Σαββάτου καὶ κυριακῆς — pe când în Iliric, Grecia și în Alexandria postul e de șase săptămâni — οἱ δὲ ἐν Ἰλλυριοῖς καὶ ὅλη τῇ Ἑλλάδι καὶ οἱ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πρὸ ἐβδομάδων ἕξ τὴν πρὸ τοῦ πάσχα νηστείαν νηστεύοι τεσσαρακοστὴν αὐτὴν ὀνομάζοντες — iar alții îl țin chiar șapte săptămâni mâncând în timpul acesta chiar pește și viețuitoare ce trăesc în apă — ἰχθῦσι καὶ τῶν πτηγῶν... ἐξ ὕδατος ³⁾).

Sozomen, scriind despre postul ce creștinii obișnuesc a ține înaintea Învierii Domnului, arată că se numește păresimi și e ținut în Iliric, Libia, Egipt și toată Palestina timp de 6 săptămâni; iar în Constantinopol și poarele care țin de el până în Fenicia timp de șapte

1) Migne, tom. 2 cap. 22 „ἀληθῆς λόγος περὶ πίστεως καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας“.

2) Migne, tom. 4 fila 273 Hrisostom Omilia 30 „Despre petrecerea creștinilor în timpul săptămânii mari“.

3) Migne, tom. 67 fila 632 (Socrate Ist. Bts. Carl. 5 cap. 22).

săptămâni. Τεσσαρακοστήν ἐν ἣ νηστεύει τὸ πλῆθος, οἱ μὲν
 „εἰς ἕξ ἑβδομάδας ἡμερῶν λογίζονται, ὡς Ἴλλυριοὶ καὶ οἱ
 „πρὸς Δύσιν, Λιβύη τε πᾶσα καὶ Αἴγυπτος σὺν τοῖς Παλαι-
 „στινοῖς οἱ δὲ ἑπτὰ, ὡ ἐν Κων) πόλει... μέχρι Φοινίκων“¹⁾.

Preot Dr. SIMION POPESCU,
 Profesor liceal în București.

NEÎNTELEGERI TEOLOGICE

**Scurte răspunsuri unor note ale Părintelui Arhimandrit
 Scriban, din revista „Biserica Ortodoxă Română“
 pe Martie 1930.**

Nota de pe fața 223.

«Oare asta să'nsemne dialog? Noi știm că înseamnă
 «alt ceva, cel ce tratează materia prin întrebări și răs-
 «punsuri, adică în dialogi».

Părintele Arhimandrit Scriban are multă dreptate, că
 dialog înseamnă a vorbi doi, unul întreabă și altul răspunde,
 cum sunt cărțile dialogi româno-francez, francezo-român,
 româno-german, etc., pe care am învățat și eu la școale,
 fără a se explica de profesori, de ce se zice dialogi, pe
 care mai pe urmă le-am înțeles puțin, că s'a format vorba
 dialogi din *dia* și *logos*.

În cazul de față, eu am zis că numele *Dialog*, dat
 Sfântului Grigorie, Papa Romei, înseamnă, în cărțile
 bisericești, «Al doilea cuvântător de Dumnezeu» și iată
 pe ce m'am întemeiat:

Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan e cel mai mare
 teolog, adică vorbitor de Dumnezeu, care s'a înălțat ca un
 vultur cu privirile sale până la sânul Dumnezeirii, înce-
 pându-și evanghelia sa după 63 ani dela moartea și în-
 vierea Domnului nostru Iisus Hristos. El nu s'a învoit la
 aceasta, decât cu condiția, ca bisericile să se hotărască
 printr'o ajunare publică, ca să-i tragă din ceriu îndurările,
 de care el avea trebuință, ca să izbutească întru aceasta
 scriind nașterea Dumnezeiască și vecinică a lui Iisus
 Hristos din Dumnezeu Tatăl (Fer. Ieronim)».

1) Migne, tom. 67, IIIa 1477 (Ist. Bis. Sozomen, Cart. 7 C. 19).

Apostolul Ioan a precizat și a explicat cuvintele Domnului Hristos: «Eu și Tatăl una suntem și Tatăl «este întru mine și Eu întru Tatăl».

Dintre sfinții Bisericii, ceice au scris cărți de înaltă teologie, ceice s'a învrednicit a dobândi numele de Teolog a fost Sfântul Grigorie din Nazianz, fostul Patriarh al Constantinopolului, căruia Biserica i-a dat numele de *Teologul*, *Bogoslovul*, sau *Cuvântătorul-de-Dumnezeu*, înțelegându-l pe el, dintre sfinții ierarhi, ca cel întâi mare teolog.

Sfântul Grigorie Dialogul a trăit mult mai în urmă și a fost unul dintre cei mai însemnați Papi dela Roma, fiind trecut în numărul sfinților ca: *Sf. Silvestru*, *Leon*, *Martin*, *Ștefan*, *Clement*, *Ipolit* etc.

Pomenirea acestui sfânt este la 12 Martie.

«Sfântul Prea Cuviosul Grigorie, Papă al Romei, celce a făcut liturgia presveștină». Așa am găsit în «Iconografia» tipărită în 1904 la Tipografia Cărților Bisericești din București.

Dacă Sfântului Grigorie, ce se serbeaza la 25 Ianuarie, i s'a dat numirea de *Teologul* sau *Bogoslovul* ori *Cuvântătorul-de-Dumnezeu*, ar fi trebuit ca acestui sfânt Grigorie, Papă al Romei, să i să zică *Dioteologul*, care mai bine ar însemna «Al doilea Cuvântător-de-Dumnezeu», din anul 1860, tipărită la Monastirea Neamțului, în timpul Mitropolitului Sofronie Miclescu, în care carte, la fața 93, este icoana sfântului, pe care se află scris «Sfântul Grigorie... Al doilea Cuvântător-de-Dumnezeu».

În cartea «liturghii», tipărită la Iași în 1845, în timpul Mitropolitului Meletie, i se zice Dialogu și pe copertă și la icoana sfântului de la începutul liturghiei sale.

Tot cam așa am grăit și în cartea «liturghii» tipărită la București în 1887. La pagina 147, unde e icoana sfântului, i se spune Sfântul Grigorie Teologul, iar pe fața următoare, la începutul liturghiei, se vede: «Dumnezeiasca liturghie a Sfântului Grigorie Dialogul», adică și acestui sfânt i s'a dat numirea de teolog, dar, spre deosebire de cellalt, i s'a zis *Dialogul*.

Socotesc că cu numirea de Teolog și de Dialog s'a făcut oarecare confuzie, crezând mulți, chiar din frații preoți, că liturghia mai nainte sfințită este alcătuită de Sf. Grigorie Teologul.

Cu tot respectul, rog pe părintele Arhimandrit Scriban să ierte nedestoinicia mea și să-mi arate greșalele, ce voi fi făcut fără voia mea.

Trec acum la a II notă.

Părintele *T. Vasilescu* de la *Pătârlagele-Buzău* întreba:

Cum se iau Sf. Daruri la ieșire?

«Sfinția Sa zice: «Amintire vagă, ce-i dreptul, de la «lecțiile de practică liturgică, îmi spuneau, că Sf. Disc să ia la dreapta, iar sf. potir la stânga».

La întrebările puse de Părintele Vasilescu, Părintele Arhimandrit Scriban a zis acestea:

«La toți e la fel, discul stânga, potirul dreapta.

«La noi tot așa stau pe masa proscomidiei».

Subsemnatul, cetind cele scrise de părintele Vasilescu și lămuririle date de Părintele Scriban, am văzut că trebuie oarecare complectare lămuritoare, pentruca Părintele Vasilescu să aibă un răspuns temeinic, bazat pe tipicul și practica bisericească.

Poate că am scris mai mult decât era nevoie, sau poate am tratat mai mult de trei sferturi despre altele (cum zice Părintele Scriban), dar aceasta am făcut-o cu credința că așa voi lămuri mai bine chestiunea.

Am crezut că am dat lămuriri îndestulătoare Părintelui Vasilescu, dar dacă Părintele Scriban zice că *tot n'ați lămurit*, mai adaog acestea:

La liturgiile sf. Ioan și Vasilie, Sfintele se rădică de la proscomidie, așa cum se află așazate, adică sf. Disc să ia cu mâna stângă întâi și se ține pe creștet de diacon, sau de preot, iar sf. Potir să ia cu dreapta și așa să face încunjurarea cu sfintele în biserică, până ce se pun tot așa pe sf. Antemis pe sf. Prestol.

La liturgia cea mai'nainte sfințită, e deosebirea: Sfântul Disc, care are sfântul trup și sânge pe el, nu se mai ia de diacon, ci numai de preot. Sf. Disc să rădică cu mâna dreaptă de preot și-l ține pe creștetul său, iar cu mâna stângă ia sf. Potir și așa, nimic zicând, încunjură biserica și așază Sfintele pe sf. Prestol tot așa, adică discul la stânga și sf. Potir la dreapta.

Dacă prin cele scrise nu voi fi contribuit așa de bine la lămurirea acestei chestiuni, rog pe alții mai competenți de cât mine să complecteze.

Trec acum la nota de a treia.

Fiindcă părintele Scriban a zis: «Mai trebuie», am căutat să completez răspunsurile «la o chestiune de tipic».

Știu că unele din cele ce am scris nu erau în materie, dar am vrut ca să nu fie dați uitării unii părinți, vrednici de amintire, cum au fost P. S. Arhiereu *Chesarie Sinadon*; Protopopul *Grigorie Buțureanu*, numit și *Bogoslovul*; Protopopul *Ioan Băncescu*, vestit slitor și cântăreț bisericesc, și Iconomul *Dimitrie Stamati*, un preot vestit tipicar, în partea de sus a Moldovei.

Dacă bunul Dumnezeu îmi va mai dărui oarecare zile, voi căuta să completez o scriere începută despre preoții din orașul și județul Botoșani, pe care i-am cunoscut și am slujit cu mulți din ei, spre a rămânea urmașilor ca amintire.

Cu tot respectul, mulțănesc Părintelui Arhimandrit Scriban pentru publicarea celor scrise de mine și-l rog, să nu se supere că am mai scris și acestea.

Econom HRISTOFOR MANOILESCU,

Parohul Bisericii Sf. Volvozi din Botoșani.

E. Durkheim și Totemismul ca religie primară

Durkheim și-a dat silința să demonstreze că societatea este o «realitate sui generis», care impune indivizilor toate valorile și la urmă se impune ea însăși ca zeu, deoarece «ea are tot ce-i trebuie ca să deștepte în spirite, prin singura acțiune pe care o exercită asupra lor, senzația de divin, «căci ea este, pentru membrii ei, ceia ce este un zeu pentru credincioși»¹⁾). Aceasta se poate observa și «cerceta cu succes la cele mai primitive grupe, în Australia, din cauza uniformității și simplității lor»²⁾).

Cea mai simplă formă de organizație cunoscută este aceia de clan. «Clanul, sub forma pe care o are într'un foarte mare număr de societăți australiene, nu pare să fi putut exista fără totem». La rândul său, totemismul este

1) *Formes élémentaires*, p. 22.

2) *Idem* p. 267.

o veritabilă religie, pentru că «implică o clasificare de lucruri în sacre și profane»³⁾).

De aici rezultă că «o religie atât de strâns solidară sistemului social, care depășește pe toată celelalte în simplitate, poate fi privită ca cea mai elementară ce ne-a fost dat să cunoaștem». Durkheim se ferește de a pomeni, în tot timpul descrierii totemismului, de suflet sau spirite, pentru a putea combate cu succes teoriile reîncarnaționiste și ancestrale ale lui Tylor sau Wilken, căci la ei totemismul e pe a doua treaptă, născut din cultul strămoșilor și botezat pe doctrina transmigrației sufletelor și mai cu seamă pe Wund, care vede în totemism «un al treilea stadiu al religiei și un fel de zoolatrie»⁴⁾.

Și argumentele lui Durkheim par să fie destul de puternice: animalul nu numai că nu este adorat, dar omul este aproape egalul său și câte odată dispune de el ca de un lucru propriu, departe de a fi subordonat ca un credincios zeului său. Și apoi dacă cu adevărat animalele speciei totemice treceau de a încarna strămoșii, nu s'ar fi lăsat membrii clanurilor străine de a le consuma carnea în libertate. Și în acest punct este de comun acord cu Frazer și cu Goldenweiser. Dacă Frazer se mulțamește să spună că este o gravă eroare de a vorbi de totem ca de un zeu, Goldenweiser încheie clar: «A considera totemismul ca un stadiu necesar în desfășurarea religiei, este o absurditate», deci «concepțiunea totemismului ca o formă specifică a religiei trebuie părăsită»⁵⁾. Cu aceasta însă nu s'a distrus numai schema lui Wund, ci și a lui Durkheim însuși. Și el nu poate scăpa de sub dovezile aduse de aceștia decât prin lărgimea definiției «religiei» și prin noua sa origină a totemismului. «În realitate, nu este animalul ca atare căruia se adresează cultul, ci emblemei imaginii totemismului», și de aici un nou punct de plecare pentru Durkheim. «Între această religione a emblemei și a cultului strămoșilor nu există nicio legă-

3) Durkheim, *Formes élémentaires*, p. 238.

4) *Mihus und religion* II p. 269. (Literatura germană, în parte, și cea engleză este citată după v. Gennep, *L'Etat Actuel du problème Totémique*, o admirabilă schiță a celor vreo 42 teorii ce încearcă să explice origina totemismului.

5) Goldenweiser, *Totemism, an analytical study*, p. 82.

tură»⁶⁾). Din contra, «un sentiment colectiv nu poate să ia conștiința de sine decât fixându-se pe un obiect material»⁷⁾. Pe de altă parte, «clanul n'a putut să existe fără un nume și fără o emblemă, pentrucă această emblemă este pretutindenea prezentă în fața indivizilor, deci pe ea și pe obiectele a căror imagine este se concentrează sentimentele pe care societatea le trezește la membrii săi»⁸⁾. Iată-ne deci cu totemismul deodată nume, emblemă și religie a clanului. Să observăm dela început contradicția logică în care cade această construcție. Pe deoparte totemul este adevărat zeu care este legat prin ființă cu grupul social, pe de altă parte orice obiect este considerat ca atare, dacă e încrustată pe el emblema care îi dă calitatea religioasă. Dacă am întreba cum a ajuns clanul la construcția numelui și a emblemei, discuția s'ar lungi prea mult ș'apoi nu ne interesează direct.

Vom nota numai că explicația totemismului prin nume «este cunoscută în știință, datorită teoriei nominaliste a lui H. Spencer și Andrew Lang; a doua, prin emblemă, este tot atât de cunoscută prin teoria lui Diodor de Sicilia, a lui Gorück, Mallery, Max Müller, A. H. Keane. Ea a fost admisă la 1884 de Lang, dar a părăsit-o definitiv în 1903⁹⁾. Și Van Gennep se mira cum Durkheim, care este foarte în curent cu literatura totemismului, nu citează pe niciunul din autorii de mai sus și pare a crede teoria sa nouă și decizivă, pe când ea este printre cele mai vechi și mai puțin admisibile¹⁰⁾. Gennep este prea aspru, fiindcă, pe lângă că citează din autorii amintiți¹¹⁾, nu se sfiește să-și arate comuniunea de vederi cu teoria pictografică a lui Piskler și Somlo, lucru pe care îl remarcă și Gennep¹²⁾.

Întrebările puse de acești doi autori, 1. de ce anumite grupuri, la popoarele primitive, se numesc după un anumit obiect și de preferință după un animal; 2. pentru ce venerază ei acest obiect, prin aceia, de ex., că nu taie

6) *Formes élémentaires*, p. 244.

7) *Idem.*, p. 339.

8) *Formes élémentaires*, p. 338.

9) And. Lang, *Social origins*, Londra, 1903, p. 140.

10) A. V. Gennep, *L'Etat actuel du problème totémique*. Paris, 1920, p. 44.

11) *Vezi* ed. II p. 159, nota 4.

12) *L'Etat actuel*, p. 98.

nici mănâncă animalul eponim; 3. pentru ce cred ei că descind din acest obiect, formează tocmai întrebările la care, a încercat să răspundă Durkheim. Și ei răspund că omul primitiv, dorind să deseneze un grup în totalitatea sa, n'a putut s'o facă decât reprezentând grupul prin ajutorul unui desen, reproducând un obiect din natură. Într'un stadiu posterior, s'a făcut confuziune între semnul convențional reprezentativ al grupului și grupul însuși, în sensul că acesta a primit numele după numele dat desenului și animalului»¹³). Și de aici pe urmă s'a dezvoltat și credința că animalul ce a servit drept model a fost străbunul omului¹⁴). Dar And. Lang a făcut obiecțiunea fundamentală, primită și de Reutersköld, că autorii acestei teorii n'au modificat decât foarte puțin teoria lui Max Müller, care zice că totemismul este mai întâiu o marcă, apoi, în al doilea loc, un nume, în al treilea loc, numele unui străbun al clanului și, în al 4-lea loc, numele a ceva care primește un cult al clanului. Dar lui i se pare imposibil de a primi această teorie, pentru că numele a precedat cu necesitate reprezentarea sa scrisă; numele nu poate să fie consecința, ci numai cauza unei reprezentări figurate, obținute prin mijlocul tehnicii scrisului.¹⁵).

La acestea van Gennep adaugă observația că «pictogramele și toate desenele schematice sunt, în regulă generală, posterioare deseneurilor naturaliste sau realiste, pentru că ele constituie deja o abstracțiune»¹⁶).

Pentru o lămurire suficientă, ar trebui să ne oprim asupra teoriilor localisto-ancestrale-alimentare și sociale ale lui Loisy și Van Gennep. Dar Durkheim nu pune mare preț pe aceste fapte. Pentru el, este principal să arate, în primul loc, că totemismul este universal, că este primar, și ca formă socială și ca religie, și, prin urmare, că este însuși germenul religiei.

Că este universal, autorul o arată în mod experimental, silogistic aproape, cum am văzut la început: clanul e prima formă de organizație socială; clanul nu se

13) J. Pikler et Somlo, *Der Ursprung des Totemismus, ein Beitrag zur materialistischen Geschichtstheorie*, Berlin 1901.

14) Cf. v. Gennep, *L'Etat actuel*, p. 98.

15) V. Gennep, *L'Etat actuel*, p. 99.

16) Idem.

poate cugeta fără chestiunea totemului, deci totemismul este deodată și universal și primar. Dar în numele etnografiei astăzi nu se mai poate susține aceasta.

«Inexistența totemismului la Papuașii din Noua-Guinee, cari la Papuașii melanezieni occidentali contrastează cu existența lui la Papuașii melanezieni orientali sau Massim, unde Seligmann¹⁷⁾ l-a studiat cu cea mai mare grijă; faptul a fost definitiv demonstrat de Williamson, elev al lui Haddon, pentru Mafulu, grup de Papuași din interiorul muntos a Noului-Guinee engleze¹⁸⁾.

Mafulii sunt organizați în clanuri formate de rudenie și la care coeziunea este foarte puternică. Autorii n'au descoperit nicio idee care ar fi putut fi privită ca totemică, nici chiar trăsături totemiste, reguli care să interzică de a tăia sau a mânca anumite cvadrupede, păsări, pești sau plante. Numele comunităților satului (căci nu există nume de clanuri) nu se raportează la obiecte totemice. Iată deci, exclamă V. Gennep, unități sociale care subzistă fără emblemă și fără totem, deși foarte primitive»¹⁹⁾.

Studiile în această direcție s'au înmulțit în ultimul timp și, pe lângă cele citate mai sus, pot fi aduse cercetările lui Hose și Mc. Dugal, care n'au găsit totemism la Puan, Ulkit, Sian, Lugor etc. Acelea a lui Worcester, Inks și Kole la triburile Luzon și Mindanao; ale lui N. W. Thomas la Sakai, Semorg, Iakum; ale lui Fritz Hrause la Koraga în America de Sud²⁰⁾ etc. Și încheie apoi Van Gennep: «Se vede cât de gravă este asupra acestui punct eroarea lui Durkheim, care a uitat că sistemul social, de exemplu, la Indienii din Brazilia sau la Papuași, la Laponi sau la Eschimoși, la Indonezi sau la Wedda, este atât de coerent, deși construit pe alte baze ca sistemul de clanuri totemice australiene sau nord-americane, și este tot așa de primitiv ca și el, dacă nu mai primitiv încă»²¹⁾.

Ne rămâne acum de cercetat dacă totemismul este în adevărat o religie. Aceasta va fi ușurată de analiza

17) C. G. Seligmann, *The Melanesians of British New-Guinea*, Cambridge 1910 pp. 9-11, 435-52.

18) Robert W. Williamson, *The Mafulu, Mountain People of British New-Guinea*, Londra 1912.

19) *L'Etat actuel*, pp. 170-5.

20) Van Gennep, *L. Etat actuel* pp. 170. 5.

21) *ibidem* p. 178.

extinsă pe care am făcut-o în articolul prim, asupra esenței religiei și definiției pe care o dă Durkheim. Aceia de repartiție în lucruri «sacre» și «profane», am stabilit că nu e suficientă; că însuși totemismul trebuie să primească această calitate dela altă putere. Și Durkheim însuși o spune și-i trece, prin ajutorul emblemei «divinitatea socială» obiectivată²²⁾.

Dar noi am văzut că aceasta este o construcție metafizică indemonstrabilă științificește. Forța pe care o atribue Durkheim societății este «mama», acel principiu imponderabil, în care cei mai mulți etnografi au văzut principiul divinizator și al totetismului și al tuturor obiectelor sacre, «a cărui existență în toate religiile nu va putea fi ușor negată și care poartă în diferite limbi un nume special: mama, arenda, Wakan, Kasina, barakat, kramat» etc.²³⁾.

Durkheim se oprește asupra acestor noțiuni în America de Nord, unde sunt atotstăpânitoare, studiate amănunțit de Alice Fletcher, Riggs și Dorsey, Boas Swantor etc. și trece apoi în Melanesia, unde Codrington dă o analiză extinsă noțiunii mana. În America, multe clanuri au o organizație încă pronunțată totemistică. «Este adevărat că, în unele din insulele melaneziene, organizația socială nu mai este actual cu baza totemică, dar în toate totemismul este încă vizibil»²⁴⁾.

Concluzia lui Durkheim este că, la toate aceste triburi, totemismul este în decadentă sau chiar pe punctul dispariției, căci «noțiunea unui mana universal nu putea să se nască decât plecând dintr'un moment în care o religie a tribului se desfășoară deasupra cultelor pe clanuri, absorbându-le»²⁵⁾. De aceia în Australia n'a putut să apară încă destul de clar mana, toteismul fiind în prima vârstă. «Nu-i însă nicio temeritate dacă s'ar pune alătura concepția de forțe, degajată din analiza credințelor totemice din societățile Australiene, cu mana așa cum a descris-o Codrington, căci în adevăr, amândouă concepțiile nu diferă decât în grad»²⁶⁾.

22) *Formes élémentaires*, p. 269.

23) Van Gennep. o. c. p. 48.

24) Durkheim, *Formes élémentaires* p. 277.

25) Durkheim, *Formes élémentaires*, p. 280.

26) *Idem*, p. 278.

Deci în Australia această concepție deabia începe să se închege. Să amintim aici că Gaston Richard îl ironizează pentru această transplantare a noțiunii mana în Australia unde Codrington n'a aflat-o²⁷⁾.

Dar intenția lui Durkheim de a deriva mana din totemism este evidentă și concluzia e clară : «noțiunea inițială din care sunt derivate noțiunile de Wakan și mana este principiul totemic»²⁸⁾. Și, la rândul său, sufletul «a emanat din mana»²⁹⁾. Pe lângă o nouă răsturnare de termeni și concepții în usaj în etnografie, Durkheim intră cu aceasta într'o încurcătură din care cu greu se poate ieși. Am spus că el se ferește de a aminti, la triburile pe care le cercetează, de suflet, spirite și zei. Dar dacă ignorează el faptul, nu însemnează că nu există. Pe lângă că «nouă din zece etnografi admit că Triburile Centrale Australiene sunt, în ceiace privește totemismul, cele mai evolute, alții zic cele mai decadente dintre toate»³⁰⁾, apoi chiar Spencer și Gillen, a căror cercetări fac baza concluziilor lui Durkheim, găsesc la aceleași triburi centrale «cultul strămoșilor, in-humația și o întregă tradiție cu spirite, demoni și o concepție pahingenezică destul de dezvoltată»³¹⁾.

Când mana e abia vizibilă după Durkheim sau nu există de loc după mai mulți etnografi și când o lume întregă de spirite populează locurile rare a acestor triburi, e clar, cred, că concluziile lui Durkheim trebuiesc să fie revizuite.

Decembrie 1929.

G. ȚĂȚU,
Prof. la Seminarul din Roman.

27) G. Richard, *L'Athéisme dog., en soc. relig.*, p. 32. 2

28) *Formes élémentaires*, p. 290.

29) Idem, p. 343—399.

30) Gaston Richard, *L'Athéisme dogmatique*, p. 32—35.

31) Idem.

„In orașe“ (orașele noastre) „scopul vieții unei femei este să-și poată plimba toată ziua într'un automobil de lux sterilitate impoponată“.

N. IORGA,
în *Neamul Românesc*, 20 Mai 1930,
împotriva neocrotirii pruncilor.

SĂ FIM TREJI!

Deabia s'au liniștit puțin creștinii noștri după vâlva mare ce a făcut-o propaganda ziaristică cu fixarea Sf. Paști din anul acesta¹⁾ și iată că din nou alți dușmani — de astădată mult mai periculoși — vin să strecoare pe furii otravă în sufletele lor. E vorba de propaganda ce o fac agenții și colportorii adventiști, lupi îmbrăcați în piele de oaie, împărțind cărți nenorocite printre sătenii pașnici și neștiutori, ademenindu-i cu vorbe viclene și dulci că sunt cărți sfinte și mântuitoare de suflete, pe care fiecare creștin trebuie să le aibă în casa sa.

Așa se strecoară acești indivizi — ei singuri poate inconștienți de ceiace fac — căci doi din indivizii ce mi-au călcat parohia erau numai în vârstă de 18 ani, unul de meserie cismar. Se fereau de autorități și mai ales de preoți, umblând mai mult noaptea și desfăcând o mulțime de cărți adventiste tipărite în tipografia «Cuvântul Evangheliei» din strada Labirint 116, București.

Lumea cumpără în neștiința ei, căci românul știe că are păcate multe și dacă cumpără și citește de cel puțin șapte ori epistolia Maicii Domnului, Dumnezeu îi iartă din păcate, cu atât mai mult când cineva îi oferă spre cumpărare cărți cu copertă frumoasă, cu figuri multe în text și tipărite frumos. Sunt harnici și îndrăzneți acești agenți de propagandă străină și bolnavă, cari vor să îmbolnăvească și pe alții, căci nu poate să fie un dușman mai mare cuiva, decât tot unul din familie. Biserica noastră nu poate avea un dușman mai mare decât aceste secte, care se numesc creștine, introducându-se în popor sub numele de creștini.

Se introduc prin cele mai umile bordeie, prin cele mai ascunse funduri de sat, ba chiar pe sub pământ — cum s'a întâmplat la noi — în mine de cărbuni și până în cele mai strălucite palate, unde împart cuvinte, reviste, și cărți pustiitoare de suflete.

Asta ne trebuie nouă, creștinilor, mai ales în părțile acestea muntoase, unde oamenii fiind pe la munci colective prin fabrici, mine și păduri, sunt mereu în contact și orce

1) E vorba de anul 1929. — Nota Arhlm. Scriban.

noutate ori carte prinsă undeva, trece din mână în mână și răul se poate lăși? Desigur că nu.

Răul trebuie combătut. Lupta să se dea cu aceleași arme, dar mai multe și mai perfecționate. Cu vorba ne străduim noi, preoții, să-i apărăm de rău, întărindu-i în credința cea adevărată, dar cărți de propagandă curat religioasă și morală, de unde?

Se îngrijește biserica noastră conducătoare, de tipărirea de cărți, broșuri și foi săptămânale — cum făceau și mi se pare că fac — propagandiștii protestanți cu «Adevărul Creștin» sau adventiștii cu «Semnele timpului» și alte publicații a feluritelor secte? ¹⁾.

Se tipăresc la noi cărți și broșuri ușoare de înțeles, cu sfaturi religios-morale și igienice, cum fac de pildă adventiștii care cheltuesc zeci de milioane cu tipărituri frumoase și răspândite cu râvnă de agenții lor? Se cere preoților muncă și trebuie să muncească pentru a-și desăvârși enoriașii și a-i păzi să nu capete sămânța boalelor sectare, căci acolo unde se întâmplă astfel, se spune că-i preotul de vină; dar te întrebi cu ce să muncească?

Ni se trimite pentru biblioteca parohială câte un exemplar două pe an și acelea colecții de legi votate cu discuțiile lor și alte asemenea și o revistă două care nu pot fi citite decât de preot și acelea rămân multe netăiate.

Poporul e dornic de multe lucruri nouă și frumoase, dovadă că el cumpără cărți și le citește.

Avem și noi, ortodoxii, câteva cărți foarte bine scrise, pe înțelesul poporului, ale Părintelui Iosif Trifa dela Sibiiu, pe care toate, în câteva zeci de exemplare, le-am împărțit prin parohie și sunt citite cu sete: la fel cele dela «Ia și citește» din București, dar te întrebi, câți preoți le cunosc

1) Se tipăresc. Noi pomenim de ele. Sfințile Voastre luați cunoștință de ce pomenim noi aici. Cărțile Părintelui Trifa din Sibiiu sunt minuni de frumusețe și bogăție. Asemenea, este o întreagă bibliotecă, „Biblioteca creștinului ortodox” din Arad; asemenea, o bibliotecă mai nouă, în format la fel în Oradea-Mare; asemenea, multe bune cărțile în biblioteca Mănăstirii Neamțului. Cel puțin o sută de cărți și cărțile stau la îndemâna preoților pentru răspândire și propagandă. Vorba este: Au interes de ele? Ce răspundesc? Nouă ne scrie cântărețul Ioan Fl. Miron din Ivănești, Vaslui, că a rămas încântat de cărțile Părintelui Trifa, dar că la cine și-a mai deschis inima și le-a recomandat, s’au arătat reci și nepăsători către ele. Apoi aici e aici, cinstite Părinte Pușcalău: materiale împotriva adventiștilor se mai găsesc, dar mai mult decât materialele trebuiesc oameni doritori de a zidi cu ele. — Nota Arhim. Scriban.

și dacă le cunosc, câți le comandă și le popularizează?

Ce te faci cu o parohie de 7—800 de enoriași cu 2—3000 de suflete, compusă din 4—5 sate, cu un preot bătrân sau chiar tânăr insuficient pregătit, care nu cunoaște nici Sf. Scriptură așa cum trebuie, pus în fața unui caz la fel cu cel de sus, că te pomenești în fața cu propagandiști străini și incuți, dar cunoscători și încăpățânați în explicarea și înțelegerea greșită a Sf. Scripturi? Bietul preot, pe deoparte, cu mulțimea dornică de noutăți și, pe de alta, cu propagandă străină intensă, iar el rămâne cu mâinile goale și nepregătit, uitându-se cu jale cum îi fuge terenul de sub picioare.

S'au dus timpurile vechi când preotul se mărginea în a ști să facă slujbe frumoase și un popor simplu, dar blând și ascultător și fără propagandă din afară!

Războiul, cu tot convoiul de noutăți și invenții mai mult rele decât bune, a schimbat lumea. Omul s'a mai dezmoștit, mintea i s'a mai deschis, s'a descătușat din robia materială și sufletească în care era ținut, din oi blânde și ascultătoare, s'au făcut capre cu multe năzbâtii, până se sue și în vârful casei. Dacă nu știi să-l hrănești sufletește cum îi cere sufletul și să-l poți mulțami cu lucruri bune, nu-l poți stăpâni și atunci altul ți-l fură.

Deși în starea critică în care ne găsim, mai ales acum în timpul luptelor calendaristice, când noi pe aici avem sate întregi cu peste 90% cu sărbătorile pe stil vechiu, când omul vede în preot, dacă nu un dușman, dar pe unul ce nu vrea să facă ce zice el și-i dă bună ziua mai mult de silă, totuși nu trebuie să desperăm. Noi, preoțimea, strigăm din mijlocul neazurilor noastre, ca și naufragiatul gata să se înece, strigăm stăpânilor și conducătorilor noștri: ajutați-ne! ajutați-ne că perim! Întocmai ca popușoiul năpădit de buruiană, gata să dispară.

Dați-ne sprijin, cercetați-ne, întăriți-ne, dar neântârziat să ne dați hrană nouă și mai ales poporului. Noul Testament și mii de exemplare de cărți tipărite pe înțelesul poporului, dar tipărite cu orice sacrificii, să le împărțim și explicăm enoriașilor, căci deși ai face adunări duminicale, ori șezători literare, sau cum vrei să le zici, nu avem la

îndemână material, n'avem unelte, căci, înafară de Biblii, aproape nimic n'avem¹⁾.

Vrei să muncești dar dacă n'ai cu ce, stai și te uiți cum alții mucesc și strâng roadă.

Trebue, din partea preoților, o muncă grea și cu atenție — și o cerem — pentru ca să-și păzească parohia ca ochii din cap, cum păzește mama copilul de foc și de apă, că, de'nu, dușmanii stau gata s'o învenineze și odată înveninată, nu mai este vindecare.

Pentru aceasta cerem ajutor și să nu se întârzie a ni se da de către stăpânii noștri. Dușmanii sunt mulți, cu râvnă, ne vizitează des turma și, de nu avem pază bună, o perdem. Propaganda dreaptă și intensă contra propagandă bolnavă, altfel perdem lupta și amar va fi de noi, când ne vom prezenta în fața lui Dumnezeu fără turmă. Desvinovățire nu încape. Să fim trei!

30 Mai 1929.

Preot MIHAI PUȘCALĂU,
Dărmănești-Bacău.

VICARUL DIN WAKEFIELD

de OLIVER GOLDSMITH (Biblioteca pentru toți).

Titlul sugestiv al acestei broșuri m'a îndemnat să o citesc, din convingerea hotărâtă că voi găsi material în legătură cu viața preoțească misionară a unui păstor. N'ar fi lipsit de interes să cunoaștem ceva și din viața zbuiciului și preocupările pastorilor protestanți, acum, când se discută despre alianța universală a bisericilor creștine, se țin congrese mondiale și se iau măsuri și hotărâri spre realizarea acestui ideal creștin.

Una este însă titlul cărței și alta este cuprinsul ei. Activitatea misionară de pastor este redusă aproape la zero în această descriere. Nu numai atât, ci chiar despre slujba religioasă specifică a păstorului se amintește numai în treacăt, ca de un lucru cu totul secundar, mai secundar decât viața oricărui muritor. Numai singura credința lui

1) N'ai spus singur că ai cărțile Părintelui Trifa? — Nota A. S.

În Dumnezeu și purtarea lui demnă ne amintește de un suflet de creștin convins. Incolo, cuvântul de pastor ar putea lipsi, fără să se cunoască vorbirea despre un reprezentant al Bisericii. Amintirea de biserică numai întâmplător, predica deținuților și convertirea lor ocupă loc puțin în toată broșura, pentruca să merite acest titlu.

Viața de familie, cu toate bucuriile și amărăciunile ei, este obiectul autorului. Tema din cartea lui Iov pare a fi folosită de autor în dezvoltarea subiectului său. Pe omul tare în credință, Dumnezeu îngăduie diavolului să-l pună la încercare. Dacă rezistă, bucuria biruinței asupra uneltirilor vicleanului, este îndoit de mare ca mai înainte.

Pentruca să fie mai sigur de reușită, autorul și-a ales un pastor, un doctor în teologie, familiar, un vicar de diocesă, pe care îl supune la toate mizeriile, suferințele și umilirile unui trai de țară, ca să scoată în relief puterea credinței și a moralității asupra loviturilor vieții. Din acest punct de vedere, scrierea are un fond de optimism, cu toate suferințele îngrozitoare ale unei familii cinstite și credincioase.

A. Cuprinsul.— Pastorul din Wakefield, Dr. Primrose, cu soția și cei șase copii: patru băieți și două fete, duceau un trai fericit. Bancherul din Londra, la care era depusă averea lor, dă faliment. Pastorul rămâne sărac. Se mută la o fermă, depărtare de 70 de mile de Wakefield. Acolo, lucrând la fermă, se întreține pe el și pe ai săi. Proprietarul Thornhill, un cavaler nobil, dar imoral, îi protejează, îi vizitează, ca să-i răpească și să necinstească fiica mai mare. Pastorul, dus în căutarea ei, o găsește la un han, părăsită și dezolată. Intorcându-se amândoi acasă, găsesc casa arzând.

Proprietarul bruscat și tras la răspundere de pastor, acesta este somat să plătească arenda. Neavând cu ce, este dus la închisoare. Fiul pastorului, ajuns ofițer, provoacă la duel pe proprietar, pentru necinstirea surorii, dar este rănit, pus în lanțuri și dus la aceiași închisoare, în care se afla tatăl lui. Între timp, familia pastorului, rămasă pe drumuri, găsește un adăpost lângă închisoare, de unde vine în fiecare zi la el și fiul lui.

Proprietarul răpește și pe a doua fiică. În închisoare

vine un vechi prieten crezut dușman de pastor, dar de fapt cel mai bun prieten al lui. Acesta zmulge pe fiica a doua din mâinile hoților și tot el o aduce pastorului. Acest prieten, cunoscut sub un nume fals, este baronul William, moșul proprietarului. El scoate din închisoare pe pastor și pe fiul său, ia în căsătorie pe fiica scoasă de el dela hoți, după ce recunoaște legitimitatea căsătoriei ascunsă între nepotul său și prima fiică a pastorului, iar fiul acestuia, ofițer, ia în căsătorie pe o domnișoară, vechea lui prietenă, care era să devină soția proprietarului.

Deci istorisirea începe cu fericirea unei familii, continuă cu un șir neîntrerupt de suferințe și isprăvește cu trei nunți de odată, culmea fericirii unei căsnicii.

B. Critica. — Judecând după realitatea vieții, fondul acestor întâmplări este romantic. Personagiile apar la comandă, ca pe pânza cinematografului. Pastorul găsește pe fiica-sa la un han, la care a găzduit el în căutarea ei, când se putea prea bine s'o fi părăsit înșelătorul ei mult mai departe decât împrejurimile domeniilor sale.

La întoarcerea lor acasă, găsesc casa arzând. De ce tocmai atunci s'a întâmplat și nu mai înainte sau mai în urmă?

Se poate un nobil proprietar, așa de hain, să ducă la închisoare pe un venerabil vicar, pentru un motiv așa de prozaic: neplata la timp a datoriei, după ce atât de dureros îl rănise, prin răpirea și necinstirea fiicei sale?

Se poate să fie trimis la închisoare un tânăr, care apără onoarea surorii sale, atât de batjocorită?

De ce coincidență atât de izbitoră între cetirea scrierii despre viața fericită a fiului pastorului și tot atunci aducerea lui rănit la închisoare?

Se poate oare o mamă să simuleze moartea unei fiicei a ei, față de bărbatul ei bolnav și în închisoare, fără teama de a nu-i pricinui un rău și mai mare, ba poate o moarte fulgerătoare, la asemenea veste?

Cum s'a făcut că moșul proprietarului, prietenul pastorului și trăitor prin împrejurimile vecine, să nu fi auzit de barbaria nepotului său și să nu fi intervenit la timp pentru cruțarea pastorului de rușinea închisorii?

Cum s'a făcut de tocmai când fugeau hoții cu poștalionul, să se întâmple pe drum și moșul proprietarului?

Cum a putut opri un singur călător drumeț o trăsură în goana cailor, ca să poată fi scăpată de la o rușine sigură a doua fiică a pastorului?

Iată atâtea situații pe care numai natura romantică a subiectului poate să le dezlege. Realitatea nu poate înfățișa înlănțuirea unor fapte așa de silite, numai ca să iasă la scop. Folosirea conflictelor în desfășurarea unei acțiuni nu poate justifica defilarea unor fapte mai mult închipuite decât trăite.

Mai sunt și alte lucruri întunecate, iar altele neînțelese. Nouă ni se pare cu totul ciudat ca un vicar de diocesă, egal cu un arhiepiscop de la ortodocși¹⁾, poate să se scoboare la rolul unui preot, slujitor al unei singure biserici și încă și aceia într'un sat mic și neînsemnat, când noi știm că vicarul este ajutorul conducătorului preoților unei întregi eparhii. La noi, ortodocșii, este cu totul contrar tradiției și canoanelor Bisericii scoborârea rangului de arhiepiscop la preot.

În cursul scrierii nu se spune motivul pentru care vicarul pleacă din Wakefield la o fermă. Nici nu se numește măcar satul unde se desfășoară aproape toată acțiunea. Titlul nici nu mai corespunde subiectului, căci cea mai mare parte din expunerea faptelor se petrece în altă parte, cu totul anonimă, lucru neînchipuit de ciudat și neîntâlnit în nicio altă scriere cu niciun fel de conținut.

Față de sărăcia în care ajunsese pastorul pe urma focului, se pune imediat întrebarea: din ce mijloace mai trăia pastorul?

Nu se spune nimic despre salariul său, dacă îl avea sau nu dela stat, sau era plătit de enoriași. Nu se amintește nimic despre lucrarea pastorală a lui în popor, discuțiile lui cu enoriașii. Din cele istorisite, s'ar deduce că el nu venea în atingere decât cu oamenii cei mai de seamă din sat, iar despre legăturile lui cu enoriașii, nu găsim mai nicio urmă, în satul unde s'a mutat din Wakefield-ul zilelor lui de fericire, ca și cum între pastor și poporul de rând n'ar exista nicio apropiere, fapt cu ne-

1) Dar de unde știi că acolo e vorba de vicar al unei eparhii? La apăsări numirea de vicar se întrebuițează pentru preotul ajutor, și așa e în împrejurarea de față. — Nota Arhim. *Scriban*.

putință de închipuit în viața de țară a oricărui locuitor, cu atât mai mult a unui pastor.

Rolul unui pastor în biserica engleză, în mijlocul unui popor de țară, este mărginit oare numai la slujba din biserică de Duminică? Nu mai îndeplinește oare niciun serviciu religios în popor? Nu botează, nu cunună, nu împărtășește bolnavii, nu îngroapă morții, nu se interesează de soarta economică socială a poporului său? Atunci rolul este foarte șters. De fapt însă numai așa nu este. Dar gândul autorului nu s'a îndreptat asupra acestei laturi sufletești, atât de însemnată din viața pastorului, decât numai atunci când a ajuns în închisoare, unde îi dă o viață specifică misiunii și-i amintește de rolul său social. Dar acolo se află într'o situație anormală, iar situațiile anormale nu pot da nuanța și realitatea unei stări permanente de lucruri.

Cât de departe se înfățișează această scriere de «Un păstor model» a lui Petrov și «In slujba adevărată» de Potapenco!

Acestea zise în general.

B. Amănunțimile atrăgătoare. — Dacă trecem la amănunțimi, apoi găsim și pagini frumoase, care ne răzbuună de romantismul și falsitatea unor situații.

Fondul de optimism amintit mai sus a făcut pe autor să zugrăvească caractere și situații atrăgătoare.

1. Bunătatea pastorului din vremurile bune, de prea puțină durată în răstimpul de vreme descris de autor, dovedită prin ospătarea totdeauna la un loc cu mulți musafiri săraci sau bogați și prin îndurarea cu resemnare a loviturilor soartei este redată admirabil.

2. Dragostea părinților și interesul lor pentru buna creștere a fiilor și a fiicelor este plină de duioșie.

3. Viața familiară, cu toate bucuriile și gingășiile dragostei de copii, respiră un farmec deosebit și caracteristic numai în casele în care tronează iubirea lui Dumnezeu.

4. Educația fetelor, judecata și discuțiile lor dovedesc inteligențe și caractere cultivate, cu toate nenorocirile căzute asupra lor.

5. Viața dezământată a proprietarului, în contrast cu bunătatea de suflet și noblețea moșului său, procurând

conflictele și deznodământul fericit pe care se brodează toată istorisirea, sunt întrețesute cu un lux de amănunțimi trebuitoare și logic înlanțuite între ele, afară de situațiile amintite mai sus.

Aceste însușiri contribuie ca broșura să poată fi cetită, ca un crâmpei din viața unor oameni credincioși, tari în virtute și în nenorociri, pentru care nu e nevoie să fie numai de cât vicari sau preoți, căci atunci am mărgini creștinismul și religiozitatea numai la slujitorii Bisericii, ceia ce ar fi cu totul absurd. Și între credincioși se află voinți și caractere de neînfrânt, în fața oricăror nenorociri.

Preot GH. VERȘESCU.

Piatra-Neamț.

O PAGINĂ DIN ISTORIA BUCOVINEI

Legea Cultelor, adusă în Senat, a provocat cele mai arzătoare discuții între prelații bisericilor ortodoxe și unite. S'au rostit înțelepte și frumoase cuvântări din partea tuturor confesiunilor și cultelor, s'au relevat meritele acestor culte față de nație și dinastie.

A vorbit, între alții, și Episcopul Gherlei *Iuliu Hossu*. Adânc ne-a impresionat pre noi declarația solemnă a acestui prelat, care spunea, ca «trecerea unițiilor români la catolicism s'a făcut din credință». Să fie așa? E greu de crezut acestui lucru, mai cu seamă când avem la îndemână istoria Bisericii, care ni prezintă lucrurile cu totul altfel.

Din ea știm, că înăbușirea românismului în provinciile subjugate de către imperiul Habsburgilor treptat se făcea prin Biserică. Biserica, ca atare, a fost unealtă în mâinile austro-ungarilor, căci, zmulgând pre creștini dela ortodoxie și unindu-i cu Roma, Habsburgii nădăjduiau că acest blând popor se va contopi cu cetățenii de alt neam. Nu erau convingeri religioase, ci erau pur și simplu scopuri politice.

Cât de întemeiat este în declarația sa Episcopul Hossu, putem vedea din istoria satutui *Boian*, scrisă, după acte și documente oficiale, de către Păr. *S. Reli* (vezi «Candela» nr. 6-12, Cernăuți, 1927).

Autorul ne prezintă o icoană fidelă și documentată

a relațiilor dintre guvernul austriac și Biserica ortodoxă română din Bucovina. Această biserică a fost desconsiderată și aruncată în cea mai adâncă umilire. Pe timpurile acelea, s'a dat o luptă mare între guvernul austriac și Episcopul ortodox al Cernăuțului în chestia com. Boian.

Catolicismul, susținut de guvern cu făgăduieli irealizabile, a atras pe credincioșii Boianului în ograda bisericii catolice; toate bunurile pământești făgăduite de clericii-catolici și guvern, poporul nu le-a căpătat. A fost o amăgire tragică, căci îndărăt bieții creștini n'a putut merge.

Cu o demnitate rară a apărât biserica noastră Episcopul *Hacman* de pe vremurile acelea; vrednicul conducător al bisericii ortodoxe în mai multe rânduri s'a plâns guvernului și chiar împăratului. Dar totul a fost în zadar. Precum guvernul, așa și împăratul a susținut catolicismul și a apărât biserica română. Iată o dovadă, că românii au trecut la unie, nu din credință, ci fiind apăsați de către guvern și clericii catolici.

Nu sunt acestea lucruri acoperite cu vechime adâncă, ci sunt aproape proaspete. Ele s'a petrecut în anii 1856—57, și credem, că sunt mulți din Boian, martori acestor triste evenimente. Născuți în sânul bisericii ortodoxe, acești bătrâni, citind istoria satului lor, vor simți adânci zguduirii sufletești și vor reînvia în memoria lor tristul eveniment, când guvernul austriac și-a pus în gând a distruge românismul, necruțând ce e mai sfânt la om, credința și altarul, Biserica ortodoxă prin altoiul unirii cu Roma. Acest altoi a fost străin pentru nația noastră, căci nația română, de la închegarea ei, a fost ortodoxă. Aproape toți domnitorii și poporul întreg au fost slăvitori ai credinței lui Hristos, întru cât și până astăzi Biserica ortodoxă se mai numește și biserica strămoșilor noștri.

Încă în anul 1783, prin ordinul împăratului Iosif II, Biserica Bucovinei e zmulșă de sub ocrotirea și jurisdicția Mitropoliei Moldovei și scrisă Mitropoliei Sârbești din Carloviț. Tot atunci, îndată s'au luat măsuri pentru a slăbi Biserica ortodoxă a Bucovinei, secularizând și chiar desființând multe mănăstiri¹⁾.

Cu astfel de măsuri nu s'au împăcat clericii ortodocși,

1) *Candela*, 1925, Nr. 3—7

făcând protesturi la curtea împărătească, iară întâlnind numai dispreț și înjosire, majoritatea a părăsit Bucovina, trecând în Moldova.

Tot astfel a fost tratat și clerul din Transilvania, subjugat ungurilor. Cei mai buni fii ai bisericii ortodoxe¹⁾, ne mărturisesc de suferințele românilor de odinioară, căți clerici ortodocși au fost aruncați și schingiuiți în temnițele Ungariei. Catolicismul a făcut prozelitism cu măsuri polițienești, urmărind prin aceasta și scopuri politice.

Comuna Boian, despre care s'a vorbit, reprezintă o mână de români, care viclenește au fost trași la catolicism, dar astfel s'a procedat și în întregul imperiu al Habsburgilor. Și dacă au fost timpuri când românii au trebuit să rabde și să tacă, sub amenințările străinilor, apoi astăzi sus și tare trebuie să spunem despre acest lucru, căci este un lucru trist și greu de uitat.

È un lucru dureros, că între românii de un sânge și de un neam s'a creat o prăpastie, și vina este a fraților uniți, căci au părăsit credința strămoșească și au îmbrățișat rătăcirile Romei. Această prăpastie s'a lărgit mai cu seamă de la semnarea Concordatului de către fostul Guvern în 1926. Incheierea Concordatului într'o țară ortodoxă se pare anormală.

Creștinii ortodocși consideră un astfel de act ca o lovitură pentru Biserica lui Hristos. El va semăna în țara noastră ură și neînțelegeri între frați, prin urmare el nu este în spiritul creștinismului.

Noi cunoaștem unicul concordat: Mântuitorul Hristos a lăsat urmașilor săi Sf. Evanghelie, care este eternul imn despre dragoste, abnegație și fraternitate. Acest concordat trebuie să-l aibă și creștinii de toate confesiunile și după el să-și conducă viața pe pământ.

5 August, 1928.

Preot GH. JEMANEAN,
Cobălnea-Soroca.

1) Prof. R. Căndea, Prof. O. Ghibu.

*Viața femeilor glorioase este cea mai tristă și mai zbu-
ciumată din toate.*

LUCREȚIA KAR,
In *Universul*, 25 Maiu 1930.

Taina Sf. Mărturisiri după Evhologiu

Cărțile noastre de ritual închid în ele comori de învățături, pe care noi, preoții, trebuie să le răscolim, să ni le însușim prin studiu și meditație, pentru ca să le putem împărtăși și altora. Suntem doar, în slujba noastră, nu niște simpli funcționari, salariați de stat, ci misionari ai Evangheliei Mântuitorului Hristos, «lumina lumii», «sarea pământului».... Rolul nostru de misionari e nevoie să ni-l afirmăm în deosebi acum, când Biserica noastră încearcă o indiferență vădită față de cele sfinte din partea atâtoră din fiii ei și când curente streine de credința, de tradiția și datinile noastre străbune izbutesc să abată pe drumuri de întuneric și rătăcire atâtea suflete.....

Lumea are nevoie azi de un creștinism viu, activ. Ea are nevoie de o adâncă prefacere lăuntrică. Inimile creștinilor noștri trebuie să simtă nevoia de a «viețui în Hristos. El — Hristos — trebuie să vieze în cei cari s'au botezat în numele Lui. Lumea trebuie recreștinată. Preotul are, desigur, o sarcină grea. Ea însă îi e ușurată mult, dacă știe să se folosească de mijloacele, pe care Biserica i le pune la îndemână: taine, ierurgii, predică, etc. Din toate aceste mijloace însă, pentru renașterea celor ce au uitat pe Dumnezeu și poruncile Lui, taina Sfintei Mărturisiri stă pe primul plan. Prin ea, creștinul își recunoaște păcatele, se reculege prin mărturisire și căință, făgăduiește îndreptare. Mai ales prin taina aceasta preotul își exercită rolul său de misionar, de îndrumător al obștei sale drept credincioase.

Evhologiuul cuprinde câteva paragrafe cu privire la spovedanie și duhovnic. Cercetarea lor formează obiectul articolului de față. (Mă voi ocupa mai întâi de «*Învățătura pentru mărturisire*», ce se referă mai mult la taină ca atare și, în al doilea rând, de «*Cuvântul de învățătură către preotul ce voește a fi duhovnic, cum să învețe fără sfială pe ceice vin către dânsul*», ce privește pe săvârșitorul tainei, iar în partea ultimă mă voi ocupa de «*rânduiala mărturisirii*», și de «*învățătura pentru canoane*»).

I. Din «*Invățătura pentru mărturisire*», se desprind următoarele puncte esențiale și caracteristice, asupra căroră mă voiu opri pe rând :

1. Importanța și necesitatea mărturisirii ; 2. In ce constă mărturisirea ; 3. O mare datorie a duhovnicului ; 4. Exemple de mărturisire din sf. Evanghelie ; 5. Urmările nemărturisirii ; 6. Un fel condamabil de a înțelege mărturisirea ; 7. Scopul duhovnicului ; 8. Cum să se dea canonul ; 9. Grija duhovnicului pentru bolnavi și pedepse pentru cei îndărătnici : 10. Timpul de pocăință.

Importanța și necesitatea mărturisirii. Taina mărturisirii e socotită în evhologiu «a doua curățire după botez și ca al doilea botez», comparație cuprinsă, dealtminteri în canonul 11 al Sinodului din Cartagena și în conformitate cu *invățătura Bisericii*, care socotește mărturisirea primul mijloc, după botez, pentru curățirea păcatelor. «Precum pe păgân, spun Constituțiile Apostolice, tu îl primești botezându-l după catehizare, așa și pe acesta (pe celce a păcătuit) ca pe unul ce este curățit prin pocăință, după rugăciunea ce se face de toți pentru el, tu îl întorci la pășunea de mai înainte, prin punerea mâinilor, și punerea mâinilor va fi lui în loc de spălare» (Const. Apost. C. 41). Importanța și necesitatea mărturisirii urmează însă nu numai din comparația sa cu botezul, ci mai ales din faptul că păcatul subjugă și pe cei mai buni dintre oameni. «Cel ce se simte fără păcat să ia cel dintâi piatra și să arunce», a zis Mântuitorul celor ce voiau să omoare cu pietre pe femeia păcatoasă. «Pentru aceia, zice Evhologiu, se cuvine ca noi toți să ne pocăim : lumeni și monahi, clerici, preoți și arhieriei și niciunul din noi să nu ne depărtăm dela aceasta, că toți am greșit și păcătuim....» Pocăința e prin urmare, ca și botezul, necesară tuturor. Oare nu vorbește Scriptura de atâția drepti cari au păcătuit ? Oare din viețile sfinților nu vedem cum mulți din ei, au părăsit lumea, din cauza ispitelor care adeseori i-a biruit ? Dacă pentru unii ca aceștia pocăința a fost poarta, prin care au putut intra iarăși în împărăția luminii, cu cât mai mult nu va fi ea necesară muritorilor de rând ?... Deaceia «*invățătura pentru mărturisire*» din evhologiu vorbește în primul rând de importanța și necesitatea mărturisirii, numind-o «a doua curățire după botez» și zicând că «nici

unul de ea să nu ne depărtăm». Dacă de ea s'au depărtat mulți dintre creștini, nu cumva cauza e și aceia că noi preoții nu ne prea spovedim și ne-am depărtat de această taină mai mult decât lumenii? E o întrebare.

In ce constă mărturisirea? După ce a citat cuvintele apostolului «să lepădăm dar lucrurile întunericului și să ne îmbrăcăm în armele luminii», evhologiul în a sa «învățătură pentru mărturisire» spune: «mărturisirea stă în aceia că cineva în tot timpul să se umilească și să se numească păcătos și cu inimă înfrântă și suflet umilit să alerge la mărturisire și căință». Avem în aceste cuvinte aproape întreaga materie a mărturisirii, care constă precum știm din: părerea de rău sau căința, hotărârea de a nu mai păcătui, mărturisirea păcatelor înaintea duhovnicului și canonul sau epitimia. (De canon va fi vorba mai pe urmă). Lipsesc prin urmare doar citatele, cari să sprijine învățătura despre materia pocăinței. Momentul însemnat al sfinteii taine: căința, umiliința concretizată în cuvintele psalmistului «Duhul umilit, inima înfrântă și smerită Dumnezeu nu o va urgisi» ne este luminos redat.

Pentruca însă în suflete să se producă umiliința, căința, trebuie accentuată *o mare datorie a duhovnicului*, aceia de a nu zăbovi nicidecum întru a îndrepta pe cei greșiți. Drept aceia se cade ca voi, părinților duhovnici, să nu vă leneviți în aceasta — zice Evhologiul — nici să așteptați ca păcătoșii de sine-și să se întoarcă la pocăință, ci mai ales voi să umblați, căutând și cercetând pe cel păcătos și în tot chipul să-l atrageți, scoțându-l din deprinderile lui cele greșite și aducându-l către Dumnezeu». Se întrezărește de aci cât de grea e sarcina duhovniciei. Pe oamenii ruinați de băutură sau desfrâu, duhovnicul e chemat să-i redea societății refăcuți moralicește. Pe oamenii roși de duhul mândriei sau al iubirii de cele deșarte, duhovnicul e chemat să-i readucă la cunoștința adevăratei înțelegeri a vieții și bunurilor ei. Pe oamenii ce bârfesc numele lui Dumnezeu, sau pe cei ce au uitat să cerceteze casa Domnului, duhovnicul e chemat să-i facă oameni cucernici. Că nu vor să știe de setea sufletului pentru cele duhovnicești? Duhovnicul trebuie să se coboare la ei și să-i ridice din întuneric. E vorba deci de misionarismul căruia preotul s'a dedicat. El cată să alerge și «să caute, să cerceteze

— cum zice Evhologiul — pe păcătos». Să n'astepte ca păcătosul să vie la el, ci el să-i dea doctoria vindecătoare, chiar când n'o cere. Imi sună în minte porunca Mântuitorului către apostolii săi, cari voiau să slobozească poporul pentru a-și cumpăra bucate : «Dați-le voi să mănânce», aveți adică voi singuri grijă de sufletul și trupul celor ce vă sunt încredințați.

Exemple de mărturisire după sf. Evanghelie. Pentru ilustrarea felului în care credinciosul să facă mărturisirea, ni se citează cazul lui Zacheu și al femeii păătoase. Și într'un caz și într'altul, «călduroasa și adevărata pocăință a lor — zice evhologiul — le-a dăruit și iertarea păcatelor și mântuirea». Femeiei păătoase Mântuitorul i-a spus : «Iartă-se ție păcatele tale, iar lui Zacheu : «Astăzi s'a făcut mântuire casei acesteia». Cum a fost pocăința lor ? «Unul — Zacheu — le-a spus toate (păcatele) și a făgăduit a-și îndrepta purtările sale și a pune început de fapte bune și virtuose ; iar cealaltă, luând un vas de mir, de mult preț și stând dinapoia picioarelor Lui, că dinainte nu cuteza, cu lacrimi le uda și cu părul capului său ștergându-le le ungea cu mir, plângând». Exemplele acestea din Sf. Evanghelie, alături de atâtea altele ca : pilda fiului risipitor, lepădarea lui Petru, pocăința vameșului și a tâlharului de pe cruce, sunt lumini vii pentru felul în care trebuie făcută mărturisirea și dovada sigură (pentru cei credincioși, desigur !) că pocăinții celei adevărate îi urmează iertarea păcatelor.

Urmările nemărturisirii. Cu toată străduința duhovnicului, cu toată truda și râvna lui întru aducerea pe calea mântuirii a celor răi, totuși mulți dintre aceștia, rămân tot în starea de robie a vițiilor. Nu vor să audă de pocăință ori mântuire și continuă să trăiască în păcat. Pentru unii ca aceștia, Evhologiul găsește citatele acestea : «Nici cum nu se va ierta defăimarea lor», «Depărtați-vă dela mine, cei ce lucrați fărădelegea» ! «Iată, se lasă vouă casa voastră pustie», citate care ne arată, că acei cari nu-și recunosc păcatele — orbi fiind — nu pot vedea frumusețea luminii și deaceia nici nu se pot învrednici de ea. În legătură cu aceasta, ne aducem aminte cât de aspru a judecat Mântuitorul pe fariseii timpului său, cari-și ascundeau păcatele sub manta fățarniciei, numindu-i «nebuni și orbi» și cărora

le-a adresat cuvinte ca acestea: «Șerpi, pui de năpârci, cum veți scăpa de osânda Gheenii?». Ne mai aducem aminte iarăși, cum, în altă parte, Scriptura spune că «plata păcatului este moartea».

Un fel condamtabil de a înțelege mărturisirea. Evhologiu: pomenește de unii cari, «mâncând și bând, spun că se deschide inima spre mărturisire și plini de beție se încearcă a face cele ale mărturisirii, lucrând împotriva acestei sfinte taine». E aci, desigur, condamnarea unei concepții ciudate despre pocăință — pe care o întâlnim și azi la unele secte, în special cele rusești — după care săvârșirea de păcate e un prilej de a te învrednici de taina pocăinții. E un abuz de încredere în bunătatea nesfârșită a lui Dumnezeu. «Luați aminte — zice „învățătura pentru mărturisire“ din Evhologiu — ca nici într'un chip să nu se facă aceasta, nici să primiți astfel de mărturisire».

Scopul duhovnicului va fi grija de mântuirea sufletească a celui ce vine spre mărturisire. În această privință, ni se spune: «Se cuvine ție, o! duhovnice să faci mărturisirea pentru marea datorie ce ai de a mântui sufletele și a te îngriji de mântuirea multora, iar nu de vreun câștig lumesc, ce este ție spre daună». E o luare-aminte ce se atrage preotului duhovnic, de a nu fi preocupat în momentul mărturisirii, decât de grija mântuirii sufletului credinciosului.

Cum să se dea Canonul? Asupra acestui punct atât de dificil, atât de gingaș, «învățătura pentru mărturisire» dă o serie de sfaturi care se rezumă la:

a) a nu fi părținitor în darea pedepsei («nici să îngreuezi, nici să ușurezi pe cineva»).

b) Să se aibă în vedere canoanele. («Toate să le faceți după canoane și deciziunile părinților»).

c) Pedepsa să se dea după priceperea și înțelegerea fiecărui penitent, nu în alt chip, după vârstă de pildă, «că sunt — zice Evhologiu — copii de 12 ani cari pot să aibă minte mai multă decât bărbatul de 50 de ani». *Ușurări de canoane* poate să dea duhovnicul când «cineva vine către dânsul și se arată cu căința călduroasă și plină de umilință, pentru păcatele sale, cu adevărată mărturisire a greșalelor sale, cu adâncă și duioasă înfrângere a sufletului său, cu adevărată părăsire a faptelor celor rele și cu inimă curată și îndepărtare de dânsule, încă și cu ne-

fățarnică silință către faptele cele bune, însoțite de înfrânare și milostenie». Precum vedem, darea canonului se lasă la aprecierea duhovnicului, care, în cazul acesta, trebuie să fie un iscusit cunoscător de suflete, să aibă puterea și abilitatea de a dispune pe penitent, la o căință sinceră, la o deschidere tainică a sufletului.

Administrarea doctoriilor vindecătoare presupune o adâncă cunoaștere de răni sufletești. Rugăciunile, milosteniile, postul, călătoriile la locurile sfinte, metaniile sau altele asemenea, sunt atâtea doctorii, pe cari duhovnicul le dă bolnavilor săi. Când acestea nu vor fi date în măsura trebuitoare sau acolo unde n'a fost nevoie, sigur că vor avea efecte contrarii. Deaceia, în aplicarea canonului, sau epitimiei, preotul având dela Biserică latitudinea de a proceda după fiecare caz în parte, înțelegem cât de pregătit trebuie să fie și ce bogată experiență, în cunoașterea sufletului omenesc, trebuie să aibă!

Grija duhovnicului de cei bolnavi și pedeapsa celor neascultători. E vorba de oameni, cari aproape în toată viața nu s'au mărturisit. Pe patul de moarte însă, când glasul conștiinței adormite se deșteaptă, chiamă un duhovnic. Se întâmplă însă că, până la venirea acestuia, gura celui ce a dorit mărturisirea, să amuțească. «Unii ca aceștia, rămânând nemărturiși, pier sufletește și trupește». Pentru aceasta, Biserica în nemărginita-i grijă pentru fiii ei, poruncește duhovnicilor, ca atunci «când se bolnăvește vreunul din poporeni, să nu aștepte, nici să-l lase până la cea din urmă slăbiciune, spre a i se lega limba, ci să se silească din timp, a-l îndrepta sufletește, după învățătura sfintei biserici, întărindu-l în credință și aducându-i aminte, de nădejdea, ce avem, să-l îndrepte și așa să-l împărtășească cu sfintele taine, învățându-l a avea în mintea sa nădejdea vieții de veci». Iată, deci, ce excelent mijloc pedagogic, de a îndrepta un suflet străin de cele sfinte. Vizita la un bolnav, interesul ce dovedește a-i purta pentru sănătatea lui, sunt fapte ce nu-l pot lăsa pe acesta indiferent. Simțiri adormite se vor deștepta în fața atenției pline de iubire din asemenea momente. Indiferentul se va înduioșa ca oarecând Clovis, păgânul rege al Franței, devenit creștin în urma unei vindecări minunate. Și totuși

sunt cazuri de extremă necredință. Bolnavi pe patul de moarte refuză asistența unui duhovnic.

Cu aceștia și Biserica e aspră, severă. În privința aceasta, prin graiul evhologului, ea spune: «Iar de nu va vrea să asculte de îndreptarea voastră, pe unul ca acela, ca pe un necredincios, la biserică să nu-l înmormântați!». Ar fi aceasta o pedeapsă ce ar avea ecou în rândurile celor ce nesocotesc biserica și sfințele ei așezăminte. Dacă Biserica ar putea uza astăzi de această pedeapsă, mulți din cei îndepărtați de cele sfinte s'ar mai îndrepta. Legile civile însă te obligă azi să înmormântezi în cimitirul creștinesc nu numai pe cei ce au fost o viață întreagă robii tuturor păcatelor, ci chiar pe cei de altă credință sau pe sectanți, cum sunt adventiștii de pildă. S'au văzut atâtea cazuri de acestea, când creștinii, cu toată împotrivirea lor, au fost nevoiți să primească în cimitirile lor, cadavrul vreunui sectant sau al vreunui tâlhar. Gazetele au vorbit la timp de atari cazuri.

Timpul de pocăință. În acest ultim punct se precizează, că vremea pocăinții e în posturi și mai ales în Postul cel mare, unită cu venirea regulată la biserică. Se pune în vedere, că, în Postul cel mare, mărturisirea să se facă până la săptămâna patimilor. În săptămâna aceasta, mărturisirea să înceteze, pentruca să fie timp pentru îndeplinirea canonului, dat de duhovnic. Nu întotdeauna această rânduială se respectă. Mărturisirea — în foarte multe părți astăzi — nu încetează cu venirea săptămânii sfințelor patimi. Se calcă și această rânduială, ca atâtea alte rânduieli ale Bisericii, de cari nu se mai ține seamă în veacul nostru, lipsit de duhul creștin.

În al al doilea paragraf din Evhologiu: «*Cuvânt de învățătură către preotul, ce voește a fi duhovnic, cum să învețe fără șifală pe cei ce vin către dânsul*» ne sunt înfățișate calitățile ce se cer duhovnicului. Iată în rezumat, cum trebuie să fie acesta:

a) Să fie tuturor exemplu și model («de înfrânare, de umilință, de lucrare a tot felul de fapte bune, rugându-se lui Dumnezeu, în toată ora»).

b) Să citească Scripturile.

c) Să știe și să păzească cele 10 porunci, tainele și dogmele.

d) Să postească așa cum poruncesc canoanele.

Iată, sintetizate aci, principalele îndatoriri ale duhovnicului: exemplul vieții sale și studiul sfințelor Scripturi. Duhovnicul, care azi, în secolul culturii, posedă aceste două mari calități, va impune respect și ascultare tuturor. Exemplul vieții e cea mai strălucită predică, cea mai strălucită propagandă pentru Iisus și Evanghelia Sa; cunoașterea sfinței Scripturi întărește și dă prestigiu acestei propagande, iar păzirea tainelor, a dogmelor, va întregi aureola adevăratului duhovnic. «Cuvântul de învățătură» din evhologiu sfătuește pe duhovnic «să nu se grăbească atunci când mărturisește și nici să se arate mirat de mărimea sau mulțimea păcatelor», celui ce se mărturisește, ca nu cumva acesta să piardă îndrăsneala de a mărturisi în totul păcatele. În asemenea cazuri, duhovnicul «cu față blândă», să-i arate că ori ce fel de păcat mărturisit va fi iertat, dacă se va părăsi de el și va împlini canonul. Se recomandă deci prin aceasta duhovnicului, prudență și răbdare. Se repetă apoi ce s'a mai spus în «învățătura pentru mărturisire», ca duhovnicul să nu caute la fața oamenilor, când mărturisește.

Împărat sau domn, fără osebite, să fie oprit dela împărtășanie, dacă nu va fi vrednic. Istoria cunoaște și cazuri de acestea: cazul împăratului Teodosie, oprit de episcopul Ambrosie. (Dacă oprirea dela împărtășanie mai poate constitui o pedeapsă pentru creștinii, cari se împărtășesc azi, doar când se nasc și când mor, voi vorbi în ultima parte a articolului meu). Însfârșit «Cuvântul de învățătură pentru preotul ce voește a fi duhovnic» interzice mărturisirea fără carte de duhovnic dela arhiereu. O atare mărturisire e nulă, iar preotul care a săvârșit-o va fi pedepsit ca un călcător al canoanelor, atât el, cât și cei ce i s'au mărturisit. Se vede aci aspra disciplină bisericească, datorită căruia însă, Biserica în luptele sale împotriva ereticilor din primele veacuri creștine, ca și în vremurile noastre, a stat și va sta tare și neclintită.

III. Ne-a rămas să spunem cele ce credem cu privire la «rânduiala mărturisirii» și la învățătura pentru canoane, («cum se cade a se da pentru fiecare păcat»), cari sunt

orânduiri ale unor vremi îndepărtate, când condițiunile vieții sociale erau altele, când credința era vie, când Biserica aduna în sânul ei, în fiecare sărbătoare mulțime de credincioși. Taina mărturisirii era atunci cu adevărat școală de învățătură, de purificare a sufletului, era cu un cuvânt «mijlocul didactic pentru întreținerea unei vieți religioase». Celce se spovedea trebuia, de pildă, să știe cele 10 porunci și, de nu știa, să le învețe chiar în timpul când se spovedea. Așa grăește rânduiala din Evhologiu. De aci și săvârșirea acestei sfinte taine în mod cât mai solemn, cu acea bogăție de rugăciuni, cu acel șir de minuțioase întrebări, cu acele riguroase canoane de îndreptare.

În lumea grăbită de azi însă, în secolul vitezii și al recordurilor de tot felul, în vremea noastră de neîncetate frământări, de continue tendinți de înnoire, omul nu mai are timp să stea sub epitrahil un ceas și să îndeplinească alte ceasuri, canonul de 200 de metanii pe zi, de pildă. E atras de sgomotul și ispitele vieții moderne. Dovada? Bisericile noastre goale din atâtea sate și orașe, goale în timpul sărbătorilor. În această situație, duhovnicul a trebuit — a fost determinat de împrejurări — să facă anumite concesii, începând cu *îmbrăcarea veșmintelor*, care a fost redusă la epitrahil, deși rânduiala spune ca preotul să se îmbrace cu toate veșmintele și «chiar în caz de grabă, fără epitrahil și felon, să nu îndrăznească a mărturisi. Din *rugăciunile* cuprinse în «rânduială», se rostesc adeseori numai cele 2 rugăciuni de iertare (moliftele) lăsându-se la o parte: rugăciunea începutului, troparele de umilință, miluește-mă Dumnezeu. Se întâmplă acest lucru de obicei când ai de mărturisit doar un singur credincios. Socotesc însă o greșală dacă s'ar face asta și atunci când vin la mărturisire foarte mulți creștini, cum e la Paști. Pentru întreținerea atmosferei de evlavie adâncă, de căință sinceră — proprie mărturisirii — rugăciunile sunt mijloace hotărâtoare. Rostite cu luare-aminte, cu duh de credință și de misticism creștin, influențează, trezesc conștiințe adormite. «Miluește-mă Dumnezeu», de pildă, rostit în felul acesta, nu se poate să nu răscolească sufletul, să nu-l ridice către Dumnezeu, care «nu urgisește duhul umilit și inima înfrântă» Mulțimii adunate în postul sfințelor Paști la biserică pentru mărturisire, să i se citească cu toată,

atențiunea și evlavia, rugăciunile mărturisirii, așa cum ni le arată «rânduiala» evhologiului, după care, pe rând unul câte unul, creștinii — pregătiți în chipul acesta pentru sfânta taină — vor veni pe rând să se spovedească. Din *întrebările* — cuprinse în rânduiala mărturisirii — deosemena, nu se pun penitentului, decât foarte puține sau nici atât. Felul cum sunt formulate, faptele la care se referă, îl opresc pe duhovnic a le folosi. Unele din ele privesc, de pildă, viața creștină din primele veacuri, când cel ce venea la spovedanie, trebuia să mărturisească întâi credința sa deplină în Hristos, convertirea sa din păgânism la creștinism, iar altele privesc, cum am mai spus, fapte, de care cel ce se spovedește, știi, îl cunoști, că nu poate fi capabil. Dacă, din acest punct de vedere, suprimarea unora din întrebări ne apare într'adevăr justificată, neglijarea altora, ce privesc cunoașterea adevărurilor religiei noastre e neîngăduită. Astfel, primei întrebări, ce privește cunoașterea celor 10 porunci, ar trebui să i se dea întotdeauna atenția cuvenită. Noi avem doar atâta întuneric în cele religioase. Ortodoxismul nostru trebuie să fie viu. Atâția creștini nu cunosc măcar o rugăciune. În asemenea cazuri, socotesc a fi mai de folos a se da canon învățarea rugăciunii domnești sau a celor 10 porunci, decât un anumit număr de metanii. *Darea canonului* e dealtfel o chestiune dificilă, în deslegarea căreia priceperea duhovnicului, experiența sa, joacă rolul principal, mai ales atunci când ai a face cu mentalități așa de variate, ca în lumea orașelor. Nici la țară nu-i lucru ușor, unde domnește ignoranță și bigotism. Greutatea în darea canonului e cu atât mai mare, cu cât «învățătura pentru canoane» e produsul unor vremi îndepărtate, cum am spus. Cum poți da, de pildă, canonul neîmpărtășirii — așa de des prescris în această «învățătură» — unui creștin, care dela naștere și până la adânci bătrânețe nu se împărtășește?! Această pedeapsă putea fi cu succes aplicată în primele veacuri creștine, când în fiecare sărbătoare, după sf. Liturghie, creștinii se împărtășau cu trupul și sângele Domnului.

Azi însă?!...

Iată, deci, atâtea împrejurări deosebite, în care duhovnicul își exercită rolul său de doctor și învățător sufletesc și pentru care lucru i se cere să se comporte în

aşa chip, cu atâta tact, prudență și răbdare, încât oficiul său să-și ajungă scopul adevărat: mântuirea sufletului. Acesta se va putea ajunge atunci când duhovnicul va fi o personalitate. Taina mărturisirii nu-i ca celelalte. Atâția s'au deprins azi a trăi fără să se împărtășască din harul divin pe care ea-l revarsă în suflete. Rolul duhovnicului e, din acest punct de vedere, covârșitor. El, duhovnicul, înraurește viața credincioșilor săi, prin cuvintele sale, prin faptele sale. Mărturisirea e și azi o școală a pietății creștine, când duhovnicul și-a înțeles chemarea. Tot materialul, pe care Biserica îl pune la îndemâna duhovnicilor — cu privire la mărturisire — e un tezaur, din care ei vor trebui să adune întocmai ca niște albine harnice, sucul din care să fabrice mierea virtuților creștinești.

Ne trebuiesc însă duhovnici pătrunși de înălțimea misiunii lor. Aceștia sunt totul. Oare nu 12 apostoli au cucerit lumea?

De vrednicia păstorului e legată mântuirea turmei cuvântătoare...

Pr. G. I. BEȘCHEA,
Mărăcineni-Buzău.

MATEI 14, 26

*În suflet simt o frică, în inimă o groază,
Vedenie de moarte așine al meu drum.
Din cerul sfânt pe apă coboară lin o rază.
E blândul meu Mesia, s'apropie acum.....*

— „Eu sânt“ atunci din valuri o voce se destramă
„De noapte, de furtună să fii lipsit de frică“.
Privirea lui cea dulce la El să vin mă cheamă
Și groaza cea de moarte din inimă-mi ridică.

.....

*Când marea supărată se zbate 'n valuri crunte,
Spre țărmuri mari, stâncoase viața ta o mână,
La tatăl tău din slavă ridică a ta frunte
Și cu nădejde 'ntinde la Dânsul a ta mână.*

IN APĂRAREA SF. FECIOARE

Nu este nimic din învățătura Bisericii Creștine Ortodoxe, pe care vrăjmașii săi înfocați să nu caute a o asalta cu răutate, ca doar, vor putea odată s'o clatine, și s'o sdruncine din temelii ei. Nu vor izbuti însă niciodată, pentru că Biserica este întemeiată pe peatra tare a credinței mărturisite de sf. Petru, că nici porțile iadului nu o vor birui.

Nestâmpăratul nostru dor de noutate și de petrecere în alte locașuri și alte cântări ne-a făcut fii risipitori.

Ni-i grozav de drag să alergăm pe meleaguri străine, privind disprețuitor și sfidător, tezaurul scump al apostolicului nostru așezământ. Între adevărurile de preț cuprinse în acest tezaur, sunt și cele privitoare la pururea-fecioria Maicei Domnului și la rostul ce l-a avut Ea, chiar la mântuirea neamului creștinesc. Despre aceste adevăruri de însemnătate, ne vom ocupa. Pentru a pătrunde și mai bine temerile pe care sprijinim puternic adevărurile amintite, se cuvine să ne ducem cu mintea în vremurile începerii stihilor, când pe cel dintâi om ce a văzut lumina zilei, Ziditorul a toate l-a făcut dintr'o mână de țărână și i-a suflat din Duhul Lui de-viață-făcător.

Dumnezeu l-a făcut pe Adam din iubirea cea mai curată și mai înaltă și, prin urmare, atât el, cât și tovărășa lui de viață, ar fi trebuit să nu calce în picioare porunca făcătorului său. Într'o clipă de nechibzuială însă, s'au lipsit de tot binele avut. Dar, Dumnezeu cu toată greșala Evei și a lui Adam, nu i-a lăsat prada chinului și desnădejdei. Le-a făgăduit un mântuitor care să zdrobească capul șarpelui (Facerea 3, 15).

Cine putea să fie Mântuitorul făgăduit?

Nimeni dintre pământeni, afară de Fiul lui Dumnezeu, care este în ceruri din începutul tuturor începuturilor (Ioan 8, 58; 17, 5). Fiul în adevăr era la Dumnezeu mai înainte de a fi lumea și putea face răscumpărarea asta. Însă cum? Venind pe pământ și îmbrăcând Duhul Său veșnic, în carne și oase ca și noi oamenii... (Romani 8, 3). Această îmbrăcare de care e vorba nu se putea face în alt chip decât prin naștere. Prin urmare s'a născut și Fiul, pentru că altfel nu se putea face răs-

cumpărarea. În ceiace privește nașterea Lui, s'a asemănat cu toți fiii oamenilor, cu deosebirea că zămisirea Sa n'a fost din pofta trupească, ci dela Dumnezeu s'a născut. (Ioan 1, 13). Dacă nașterea Domnului a fost însemnată și covârșitor de minunată, cine s'a învrednicit de cinstea asta de a sălășlui în pântece pe cel ce toate te ține cu mâna?

Se'nțelege că numai o fecioară. Și nu-i numai atât, dar și seminția din care să fie, mai dinainte i-a fost hotărâtă.

Ce era rânduit în privința asta? Ca fecioara să fie din neamul lui Israil, din sămânța lui Avraam. (Facerea 22, 18). Tot despre această naștere, a proorocit și proorocul Isaia, zicând: *Iată, fecioara în pântece va lua și va naște fiu și-i vor pune numele Emanuel, care se tâlcuște: cu noi este Dumnezeu (7, 14).*

Ce fel de fecioară trebuia să fie aceia, care să întrupeze pe Iisus, dacă e vorba de o naștere așa de deosebită de a celorlalți oameni? Doar n'avea să se nască numai un prunc ca toți pruncii, ci pe însuși Domnul, — om și Dumnezeu — în acelaș timp. Om a fost prin trupul Său, la fel cu al oamenilor (Ioan 8, 40; Romani 8, 3); Dumnezeu (Duh veșnic), pentru că este una cu Tatăl (Ioan, 10, 29).

Așa fiind, n'a fost destul ca o fecioară din neamul lui Israil și din sămânța lui Avraam să nască pe Domnul după făgăduință. Atot-Puternicul a chibzuit în negrăita Sa înțelepciune, că, Fecioara, asta, mai presus de toate, *trebuie să aibă credință în Tatăl atotțitorul în gradul cel mai înalt.* Cu alte cuvinte, să se suie pe cea mai înaltă culme a credinței în Dumnezeu. Fecioara, urcându-se pe această înălțime, putea să vadă limpede deșertăciunile lumii și uriciunea păcatului, care pângărește curățenia sufletească. Pătrunzând cu vederea aceia ce nu s'a putut și nu se poate pătrunde de alți ochi omenești. Ea și-a păstrat nu numai fecioria neatinsă, ci și neprihănirea gândurilor celor mai ascunse. Nimic n'a gândit și n'a făcut decât ce a fost plăcut și potrivit cu voia lui Dumnezeu, pentru că *«toate sunt cu putință credinciosului»* (Marcu 9, 23).

În tot neamul lui Israil, Dumnezeu a chibzuit și a găsit nimerit să aleagă, ca cea mai curată fecioară, împlinitora cuvintelor pomenite, pe Sf. Fecioara Maria. Dintr'un întreg popor ales de Tatăl, între toate celelalte neamuri, numai o singură fecioară s'a găsit și s'a învred-

nicit de cinstea asta. Ei i-a trimis Dumnezeu pe ingerul Gavriil, ca să-I vestească nașterea pruncului Iisus.

Pe vremea proorocului Ilie, s'a întâmplat un fapt asemănător, numai într'o anumită privință. Despre acest fapt a glăsuit și Mântuitorul și a zis: «Și într'adevăr, grăesc vouă, multe văduve erau în zilele lui Ilie întru Israil, când s'a încuiat cerul trei ani și șase luni, cât s'a făcut foamete mare peste tot pământul, și cătră niciuna dintr'acelea n'a fost trimis Ilie, *fără numai la o femeie văduvă, din Sarepta Sidonului*» (Luca 4, 25-26). De ce oare numai la aceasta? Pentrucă ea era singura văduvă cu adevărat văduvită de toate răutățile cele pământești: Dacă este așa, asta înseamnă că *Dumnezeu își îndreaptă cu drag privirile și rânduește spre lucruri minunate numai pe cei mai aleși fi ai Săi*. Și pentrucă *Dumnezeu este cel ce chibzuește și alege*, nu se poate ca alegerea și chibzuiala Sa să dea greș și să rămână de rușine ca și alegerea și chibzuiala oamenilor!...

Noi, acești de pe pământ, ne putem înșela când alegem ceva. Ascunsurile unui lucru sau ale unei ființe nu ne sunt și nici nu ne pot fi cunoscute, decât dacă am avut vremea și puțința de a le cunoaște sau, în cel mai fericit caz, dacă a binevoit Dumnezeu să ni le descopere. Ce greu este să se aleagă «părțile», cum se zice în limbajul celor ce stărostesc, și câtă nenorocire nu aduce pe capul tinerilor, alegerea ce o fac ei, călăuziți numai de anumite interese!...

Când e vorba însă că *alege Dumnezeu*, nu mai poate fi bănuială de niciun interes și de nicio înșelare. Sf. Fecioară, fiind aleasă de Tatăl de Sus, ca Născătoare de Dumnezeu, n'a putut nici înainte de naștere și nici după naștere, să-și pângărească fecioria, prin nașterea altor copii, zămisliti din poftă bărbătească!...

La acest adevăr, dacă ar cugeta adânc cei ce batjocoresc pe Maica Domnului și-I aruncă ponosul că a mai avut copii, ar trebui să roșească și să ude cu lacrimi așternutul lor, în toată noaptea. Este peste măsură de nelegiuită această învinuire ce I se aduce și se *știrbește foarte mult cu învinuirea asta, din însăși știința și atotputernicia lui Dumnezeu. Stăpânul a toate este învinuit că s'a înșelat cu fecioara aleasă*.

Atitudinea noastră nu poate fi decât una și anume:

de a admite pururea-fecioria Maicii Domnului și prin această recunoaștere nu se întunecă nimic din strălucirea Tatălui, sau de a nu o admite și, în cazul acesta, se pogoară Dumnezeu din înălțimea gândurilor ei pătrunzătoare și atotștiutoare, la o treaptă cu puțin mai sus decât a oamenilor de pe pământ!... Iată la ce netrebnicie ne aduce neștiința în cele ale St. Scripturi și încercarea de a raționaliza fără rațiune, până și dogmele creștinismului.

Nu ne vom ocupa pe larg despre înțelesul adevărat al fraților Domnului, de care ne grăește Sf. Evanghelie. Pentru, noi, în felul care am pus chestiunea, discuția asta, dacă ei, au fost frați sau rude apropiate, în mod logic și cu o strivitoare evidență, trebuie să ne ducă la concluzia firească a oricărui om luminat și sănătos la minte, că nu poate fi vorba de frați adevărați, ci de rude apropiate. A zice altfel, ar însemna să aducem Lui Dumnezeu nesocotitele jigniri amintite. Credem că asupra acestui mod de a pune chestiunea suntem pe deplin edificați.

Ticăloasa învinuire, a pângăririi sf. Fecioare și a înșelării Părintelui ceresc cu alegerea sa, se va spulbera și cu alte dovezi puternice luate din Evanghelii. Ne oprim și stăruim asupra clipelor fericite ce le-a avut fecioara, când îngerul Gavriil I-a vestit minunata naștere. Ce a glăsuț El? «*Bucură-te! ceia ce ești plină de dar; Domnul este cu tine. Bindecuvântată ești tu între femei*» (Luca 1, 28). Ce rosteste îngerul? Adevăruri. Dealtfel [îngerii și proorocii, fie în rău, fie în bine, n'au făcut decât vestiri adevărate. S'au împlinit literă cu literă. Aici ce vestiri s'au făcut? în rău sau în bine? Nici vorbă că în bine. Și ce s'a spus? *Că Fecioara Maria este plină de dar, că Dumnezeu este cu dânsa și că Ea este bindecuvântată între femei.*

Pentru ce este bindecuvântată? Pentru vrednicia fără seamăn de a naște pe Mântuitorul omenirii, I se cade această strălucită bindecuvântare.

Ce a răspuns sf. Fecioară la această vestire a îngerului? «*Cum va fi aceasta, de vreme ce eu nu știu de bărbat?*» (1, 34). Câtă curățenie și nevinovăție vădesc cuvintele acestea! Dacă n'ar fi avut Fecioara Maria această curățenie, nu afla Har într'o așa măsură. *Dumnezeu n'ar mai fi fost cu dânsa și de bindecuvântare între femei nu s'ar fi învrednicit.* Așa stând lucrurile, despre nașterea altor copii nici vorbă

nu poate fi. Numai o minte *deprinsă să vadă totul prin prizma stricăciunilor și a netrebniciilor* poate să susțină așa ceva?

Și deacolo cu cine a putut să păcătuiască Maica prea curată? Cu Iosif? D'apoi Iosif era logodnic de mărturie și era om în vârstă.

De ce zicem că era logodnic de mărturie? Pentru că la Evrei, fecioarele cari ar fi născut prunc, nemăritate fiind, le omorau cu petre. Dumnezeu, cunoscând hapsănia Evreilor, a orânduit ca sf. Fecioară să aibă logodnic, nu un tânăr, ci un om în vârstă, drept și temător de Părintele nostru cêresc, pentru a se astupa gurile rele și cicălitoare și pentru a nu se întărâta învățătorii de lege, atunci când se va naște pruncul Iisus.

Cum că din partea dreptului Iosif nu se putea aduce nicio necinstire a sf. Fecioare, ne încredințăm din însuși gândul ce l-a avut, de a o părăsi. «Iosif bărbatul ei *era om fără prihană și nu voia s'o facă de rușine înaintea lumii, de aceea și-a pus în gând s'o lase pe ascuns.* Dar pe când se gândea el la aceste lucruri, i s'a arătat în vis un înger al Domnului și i-a zis: Iosife, fiul lui David, nu te teme să iei pe Maria, nevastă-ta; *căci ceia ce s'a zămislit într'ânsa dela Duhul Sfânt este* (Matei 1, 19 20). Din cele ce glăsuște sf. Evanghelie despre Iosif, se înțelege lămurit că nu era omul, care nici atunci și nici mai pe urmă nu putea săvârși pângărire asupra sf. Fecioare.

De ce spunem că nici mai pe urmă nu s'a putut întâmpla așa ceva? Pentru că *era fără prihană și pentru că a aflat, din descoperirea îngerului, care i s'a arătat în vis; că e vorba de o lucrare tainică a Lui Dumnezeu, lucrare, ce i-a trezit în mintea și în inima lui mai multă temere de Dumnezeu, mai înfocat dor de neprihănire.*

Dacă n'a fost cu putință să păcătuiască dreptul Iosif, cu atât mai mult nu ne este îngăduit să zicem și să credem că a păcătuیت sau a putut să păcătuiască Maica Fecioara. Ea, care a auzit de măreția slavei Lui Dumnezeu și a tainei ce se va săvârși în pântecul său, prin nașterea minunată a Domnului și Mântuitorului Nostru Iisus Hristos. În loc să ne încărcăm sufletul de păcate cu astfel de învinuiri mârșave, mai degrabă să dăm la o parte tina de pe ochii minței și să privim la strălucirea

și frumuseța binecuvântărilor și fericirilor cu care este înconjurată de graiul Sfintelor Evanghelii. Despre aceste *binecuvântări și fericiri*, ca o dovadă foarte puternică de neprihănirea Maicei, ne vom folosi și noi.

Cine și când se vorbește în Evanghelie de aceste binecuvântări și fericiri? Ne vorbește Elisabeta, soția preotului Zaharia, atunci când Maica Fecioară, s'a dus la dânsa în cetatea Iudeiei și i s'a închinat. «Și a fost, când a auzit Elisabeta închinăciunea Mariei, săltat-a pruncul în pântecul ei și s'a umplut de Duhul Sfânt Elisabeta și a strigat cu glas mare și a zis: *Binecuvântată ești tu între femei și binecuvântat este rodul pântecului tău. Și de unde mie aceasta, ca să vină Maica Domnului meu la mine? Că iată, cum fu glasul închinării tale întru urechile mele, săltat-a pruncul cu bucurie în pântecul meu. Și fericită este cea ce a crezut că va fi săvârșire, celor zise ei dela Domnul.* (Luca 41-46).

Sub însuflarea cui a rostit Elisabeta cuvintele aceste? Sub însuflarea Duhului Sfânt. Trebuie să știm că nu s'a învrednicit numai de o rază, două a Duhului de viață făcător. Multe au fost aceste raze. Nu degeaba se zice: «*S'a umplut de Duh Sfânt Elisabeta*». Când e vorba că a fost *plină de aceste raze*, nu mai încapе în doială că cele grăite de dânsa *sub însuflarea asta îmbelșugată, sunt adevăruri veșnice*. Dacă este așa, să cercetăm cu băgare-de-seamă adevărurile rostite de Ea.

Ce zice Elisabeta de Sf. Fecioară? Că este binecuvântată *între toate femeile de pe pământ și din toate timpurile*. Dacă I-ar fi fost binecuvântarea cu durată până după nașterea Domnului sau numai între femeile de atunci, s'ar fi hotărnicit binecuvântarea numai până la o vreme anumită. Cum e în Sf. Evanghelie, binecuvântarea Elisabetei *nu e hotărnicită, prin urmare e veșnică*.

Ce a mai spus Elisabeta de Sf. Fecioară? «*Fericită este cea ce a crezut că va fi săvârșire celor zise ei dela Domnul*». Elisabeta o *fericește* pe Maica Domnului, pentru încrederea ce a avut-o în Cuvântul Lui Dumnezeu. Fericirea asta, iarăși, *nu este hotărnicită în timp, deci este bun dobândit, care nu se va pierde în veac și în veacul veacului*:

Dar Maica Fecioară ce a răspuns la cuvintele rostite

de Elisabeta? «Mărește, suflete al meu pe Domnul, și s'a bucurat duhul meu, de Dumnezeu, Mântuitorul meu, *că a căutat spre smerenia roabei sale și iată, de acum mă vor fericii toate neamurile.* (Luca 47-48). Ce spune Fecioara în acest loc? Întâi dă Slavă lui Dumnezeu, pentru cinstea de care s'a învrednicit. Arată că Domnul a căutat cu drag, la smerenia roabei sale și la curățenia sufletului său și pentru asta *va fi fericită de toate neamurile.* De care neamuri va fi fericită? Cuvintele *toate neamurile* nu ne arată ce neamuri anume vor fericii-o, ceiace înseamnă că *omenirea întreagă.* Din care vremuri omenirea întreagă? De atunci? De mai târziu? De la sfârșitul veacurilor? *Nimic nu se hotărăște, ca și la binecuvântarea Elisabetei!*... Dacă lipsește și aici *hotărnicirea în timp*, ce trebuie să deducem? Deducem fără putință de desmințire, că *fericirea Maicei lui Iisus de către toate limbile pământului va fi veșnică.* Ce înțelepțește se zice la Axion: «*cea pururea fericită*».

Cele rostite de Maica prea curata, nu sunt laude ce și le-ar fi adus singură. Cuvintele grăite de Elisabeta, ca și de Mariam, *sunt și rămân adevăruri neclintite.*

La ce ne folosește nouă dovedirea de până acum că binecuvântarea și fericirea Mariei e nemărginită? Ne folosește să reducem la tăcere glasurile acelor cari spun că Sf. Fecioară a păcătuit. *Dacă a păcătuit* (cum zic ei), *înseamnă că fericirea și binecuvântarea de care s'a învrednicit este mincinoasă, întrucât Ea, față de aceste binecuvântări și fericiri cu durată — pentru toate timpurile și pentru toate neamurile — s'a compromis și a făcut de răschiar pe Duhul Sfânt, sub însuflarea căruia s'au rostit cuvintele de binecuvântare și fericire!...*

Iată la ce netrebnică concluzie suntem siliți să ajungem, din pricina rătăcirilor și a afirmațiunilor celor ce batjocoresc pe Maica Domnului, slăvită de întreaga suflare a creștinilor adevărați.

Până aici am dovedit, că învinuirile aduse Sf. Fecioare, sunt adevărate sacrilegii. Cât privește întrebarea ce și-ar mai pune-o cineva, cum a putut rămânea fecioară, dacă a născut, răspundem :

La Dumnezeu nimic nu este cu neputință (Luca 37). Razele de soare străbat prin geamuri fără se le pricinulască stricăciune. Iisus Hristos a intrat la ucenicii săi prin

ușile încuiate și nicio urmă în aceste uși n'a rămas! (Ioan 20, 19). Dacă este așa, oare când s'a născut Iisus, nu s'a putut să se nască, fără să atingă întru nimic fecioria Maicei sale, precum n'a atins și n'a stricat nimic la ușile încuiate prin care a intrat?!... Cine nu vrea să creadă în pururea-fecioria Mariei, pune la îndoială însăși puterea lui Dumnezeu, care biruește rânduiala firii.

Ce a mai rămas de dovedit din ceia ce am spus la început? Rostul ce l-a avut Mariam chiar la mântuirea neamului creștinesc. Știm bine că mulți vor fi uimiți și se vor întreba: Cum? și Fecioara Maria a mântuit neamul omenesc? Atunci Iisus ce a făcut? A fost El *ajutat de Maica Sa*, la săvârșirea acestei opere supreme a mântuirii? Nu aduce admiterea acestui ajutor o jignire Dumnezeirii și atotputerniciei Ei?

Se înțelege că, în felul acesta puse întrebările, cele ce se cuprind în câteva cântări dela Agheazmă ar îndreptăți temerile aceste. Care sunt cântările acestea în care s'ar întrezări tendința aceasta? Este cântarea care glăsuiește așa: «ușa îndurărilor deschide-o nouă, binecuvântată Născătoare de Dumnezeu, ca să nu pierim cei ce nădăjduim întru tine, ci să ne mântuim prin tine din nevoi, *că tu ești mântuirea neamului creștinesc.*

Firește că, din cântarea aceasta, ești inclinat să crezi, că mântuirea a venit în adevăr *numai prin Maica Fecioară și că în Ea avem nădejdea mântuirii neamului creștinesc.* Cu toate aceste, într'un anumit fel se cade a înțelege rostul acestei mântuiri aduse omenirii, de Maica Domnului. Acest rost, într'o altă cântare, tot dela Agheazmă, începe a-și lămurii și a-și contura bine marginile îngăduinței și admiterii lui.

«Nu vom tăcea, Născătoare de Dumnezeu, pururea a spune puterile tale, noi, nevrednicii, *că de n'ai fi stătut tu înainte rugându-te, cine ne-ar fi izbăvit pre noi dintre atâtea nevoi? Sau cine ne-ar fi păzit până acum slobozi?* Nu ne vom depărta dela tine, Stăpână, că tu mântuiești pre robii tăi pururea din toate nevoile».

Ce se spune în această cântare? *Se spune că, dacă Maica Fecioară, n'ar fi stătut înainte rugându-se, n'ar fi avut cine să ne izbăvească din nevoi și să ne păzească până acum slobozi.* Oare să nu-și aibă partea lor de adevăr grăirile acestea? Se înțelege că, cugetând adânc, descoperi că-și au sensul lor, foarte bine hotărît și ade-

vărat. Sfânta Fecioară, a avut deplină slobozenie să urmeze calea Lui Dumnezeu, ori calea celui protivnic. Se și spune doar: «Iată înaintea ta foc și apă, spre care vei vrea vei întinde mâna» (Iisus Sirah). Ni se arată lămurit că avem deplină voie să facem ce vrem aici pe pământ. *Dacă e așa, oare pentru această vrednicie a Sf. Fecioare de a merge numai pe cărarea Lui Dumnezeu (cu toate că vedea și alte căi protivnice) nu și-a dobândit un merit chiar la mântuirea neamului creștinesc? Dacă păcătuia și Ea, singura Fecioară vrednică în tot neamul israilitenesc, se mai pogora Duhul Sfânt peste dânsa și mai avea loc nașterea Dumnezeiescului Invățător?!*.... Nici vorbă că nu.

Pe altă fecioară, Dumnezeu n'ar fi putut-o face să urmeze de frică calea sfințeniei. Dacă în poveștile cu împărați, aceștia amenințau cu moartea pe supușii ce se încumentau să le facă voile și cererile cu neputință de împlinit, apoi Domnul cu noi nu face și nu se poartă așa. *Sf. Fecioară, învrednicindu-se de sfințenie și de iubirea negrăită a Celui de sus, tocmai pentru vrednicia asta, fără de care nu s'ar fi putut întrupa și naște Hristos, este Ea mântuirea neamului creștinesc.* În acest înțeles și nu în altul, trebuie să luăm cuprinsul cântărilor amintite.

Cu umilință trebuie să se prostearnă tot creștinul, în fața acestor adevăruri nestrămutate, pe care Biserica Ortodoxă le-a păstrat cu scumpătate și le-a apărat cu sângele mucenicilor săi. Vom fi noi netrebnici, vom avea șchiopături, mai mult sau mai puțin bătătoare-la-ochi, *asta însă nu trebuie să ne facă îndoielnici și de puțința păstrării sfințeniei Sf. Fecioare, adumbrită de atâta belșug de raze ale Sfântului Duh.*

Dacă pentru ochii noștri, strălucirea ei e prea orbitoare, nu înseamnă de aici că strălucirea aceasta n'a ființat, nu ființează și nu va ființa dealungul veacurilor. Orbul n'are dreptul să zică că nu-i luminează pentru că n'o vede. Asemenea și noi n'avem dreptul să ne îndoim de adevăruri la înălțimea înțelegerii cărora nu ne ajută mintea să ne ridicăm. Sunt piscuri de munte scaldate de razele soarelui, pe care ochiul omenesc nu le poate cuprinde în toată întregimea lor. Și dacă e așa, oare măreția și înălțimea «tainei cei din veac ascunsă și de ingeri neștiută», li-va cu puțință s'o privim, s'o cunoaștem și s'o dovedim așa cum suntem obișnuiți noi să facem dovediri pentru

«vasul inteligenței noastre»? Este peste putință. Încercările ce le-am face în acest scop, s'ar asemena încumetărilor unui om, de a lua muntele în brațe sau și mai rău, nenorocitului gând ce l-a avut un om bolnav la minte, care, de pe marginea unei înfricoșătoare prăpăstii, c'un forfecă în mână, și-a făcut vânt spre soare, ca să-l taie !.

Pentru a fi scutiți de greșeli în înțelegerea și pătrunderea pe cât este cu putință a tainei aceștia minunate, noi trebuie să ne ținem cu bărbăție pe terenul tare al adevărilor propoveduite de Sfânta Biserică și cari nu pot fi niciodată în contradicție cu Cuvântul lui Dumnezeu și cu judecata sănătoasă. Știm că alții, în îndărătnicia și răutatea minții lor, vor continua a zice altfel pentrucă :

Cumplit se zbuicumă vrăjmașul
Și după suflete aleargă.
În lume și-a mutat sălașul
Doar lumea asta este largă !

Afătea suflete se 'ndeasă,
La masa ce el vrea s'o'ntindă.
Prea lesne-ademeniți se lasă,
În cursa lui vor să se prindă.

Ajuns-a legea ca o haină,
Ce-o 'mbraci și-o schimbă după plăcere...
Se știe astăzi... nu e taină,
Că legile sunt după vrere !...

În lume-i jocul de-a credința,
Iar lăutarul este dracul.
El își arat' acum puțința,
Cu oamenii ce îi fac placul.

Grozave sunt ale lui zbațeri;
Îndemnul rău la răfăcire.
O, Doamne, scapă-ne de-abateri;
De ticăloasa pofticnire!

Isuse sfinte îndurate.
Cărările s'au înmulțit...
O cale, nu căi ne sunt date,
Atunci de ce ne-am împărțit ?!...

Un neam, o apă și-o credință,
Am fost din moși-sirămoși, Stăpâne,
Și cât mai fi-vom în ființă,
Departă cetele păgâne.

Căci lupi's răi și furma'i turmă!..
Ușor dihanțiile-o'nșeală,
Când părășește vechea urmă,
Și pleac-aiurea în porneală!..

Preot MINA GAȘPAR,
Botoșani.

In chestiunea recăsătoririi preoților

Au trecut câțiva ani de când, prin reviste și ziare bisericești, s'a scris despre recăsătorirea preoților văduvi. Chestiunea era pusă la ordinea zilei, în legătură cu Soborul Ecumenic, ce se proiecta să se țină la Ierusalim. Pe lângă fiecare Mitropolie, se instituise câte o comisiune, care să examineze punctele din proiectul de program — trimis spre studiere Sinodului nostru de către Patriarhia din Constantinopol. S'au lucrat referate bogate, tratându-se fiecare chestiune aparte. Ceva mai mult. Asupra chestiunilor mai arzătoare, membrii comisiunilor s'au pronunțat prin vot, că anumita chestiune trebuie sau nu aprobată. Referatele s'au făcut, chestiunile studiate s'au înaintat locului în drept, dar Soborul Ecumenic anunțat pentru anul 1925 nu s'a mai ținut. Au trecut deja cinci ani și chestiunile cari se spera, că vor obține grabnică dezlegare, au rămas în aceiași situație.

Printre mai multe chestiuni, importante, cari așteptau dezlegarea, două în primul rând se impuneau prin importanța lor mai covârșitoare decât a celorlalte chestiuni și anume: 1) Indreptarea calendarului Iulian cu altul mai nou și mai exact științificește decât acel vechi; și 2) recăsătorirea preoților văduvi, în legătură cu vârsta și cu greutățile lor familiare și de trai. Am arătat, că soborul proiectat n'a putut să aibă loc; într'un timp se anunța că se va ținea la Muntele Atos — dar cu anunțarea am rămas. O chestiune ca cea a calendarului, totuși a căpătat dezlegare, prin hotărârea sinodului local al Bisericii noastre Române. Cealaltă, însă, chestiunea recăsătoririi preoților văduvi, în a cărei grabnică dezlegare își puseseră nădejdea atâți preoți văduvi, fie tineri, fie împovărați de familii grele, a rămas nerezolvită. Privind, însă, faptul, că chestiunea calendarului, chestiunea importantă, dacă ne dăm seamă cu câtă încăpățănare poporul ține obiceiurile vechi, și ea a fost rezolvită de un sinod local, acel al Bisericii noastre, fără consecințe grave, decât doar mici nemulțămiri, și acele provocate de amestecul politicianilor, ne întrebăm: de ce n'ar putea să se rezolve în același mod și cealaltă chestiune a recăsătoririi preoților văduvi?

Dacă nu definitiv, cel puțin cu caracter provizoriu, să nu fim nevoiți a aștepta la infinit deciziunea Soborului Ecumenic. Dar, că deciziunea Soborului ce se va ținea când îi va veni sorocul, va fi favorabilă recăsătoriei preoților văduvi, nu încapă nicio îndoială. Dogmaticește și canonicăște, recăsătoria e admisibilă. Aceasta o spun referatele lucrate de Comisiunile Centrale ale Mitropoliilor din țară cu privire la Sinodul Ecumenic. Teologul sârb Episcop Nicodem Milaș, mare canonist, e partizan înfocat al recăsătoriei preoților.

Până la sec. 13, nicio legislație bisericească în forma hotărârilor sinoadelor ecumenice și nici măsurile aspre, n'au putut menține în văduvie pe clericii rămași fără soții. Un sobor din Rusia încă din 1795 a găsit admisibilă recăsătorirea clericilor. Iar în 1917, tot biserica Rusă s'a exprimat pozitiv în chestiunea recăsătoririi.

Natural că, procedându-se la o consultare a voinței reprezentanților feluritelor biserici, atmosfera este favorabilă recăsătoririi. Răul stă, nu în eventualitatea unei dezaprobări a recăsătoririi clericilor din partea înaltului for (Sobor Ecumenic); ci în aceia că, în împrejurările de față, credem că e problematic de se va putea ținea un asemenea sobor. Motivele, cari ne călăuzesc în afirmarea aceasta sunt următoarele:

Sobor ecumenic înseamnă adunarea reprezentanților tuturor bisericilor. Dar Biserica din Rusia aflându-se într'o situație atât de grea, încât abia își menține existența, din partea acestei Biserici, care totuși numără cel mai mare număr de ortodocși, nu ne-am putea aștepta la participarea reprezentanților ei, trimiși legal să participe la lucrările Soborului. Al doilea motiv, e de ordin financiar.

Soboarele ecumenice erau convocate de împărați și ei purtau și cheltuielile. Azi însă bisericile sunt sărace. Chestiunea recăsătoririi, însă, cere cât mai grabnic dezlegare. Cei 2.000 de preoți văduvi așteaptă și ușurarea soartei lor și restabilirea prestigiului în parohie. Căci „dacă nu știe preotul a îngriji de casa sa, cum va îngriji de biserica lui Dumnezeu“? Dar ce observăm? Preotul văduv, pentru a îngriji de casa sa, de curățenia și hrana copiilor, el fiind ocupat cu serviciile, este nevoit să apeleze la ajutorul vre-unei persoane de sex feminin. Dar acest fel de

a îngriji de casa sa să de loc la bănueli, cari, oricum ar fi, scad prestigiul preotului.

Preoții văduvi, pedepsiți de Dumnezeu cu pierderea soțiilor și pedepsiți de legile bisericești a duce viața de văduvie, complicată cu atâtea greutăți, și pedepsiți și de societate, expuși fiind la tot felul de bănueli, când o parte femeiască se introduce în casă spre a se îngriji de curățenie și hrana copiilor, acești preoți cer, în numele dreptății dumnezeiești și al iubirii de aproapele, să li se dea dreptul a se recăsători, scutindu-i, astfel, și de greul casei și de bănuelile lumii. Cum a fost rezolvită chestiunea calendarului, de către sinodul local al Bisericii noastre, în același mod să se rezolve și chestiunea recăsătoriei preoților văduvi. Dacă această din urmă chestiune e mai complicată — decât cea a calendarului — ceia ce nu credem, atunci să se rezolve prin o hotărâre cu caracter provizoriu. Organele conducătoare ar trebui să se gândească la soarta acestor frați nenoroșiți.

Pr. C. JEMĂNEANU,
Bucovina.

Misionarismul și Predica

În manualul «Istoria Bisericii Ortodoxe Române» de Dr. I. Lupas, aprobat de Sf. Sinod și de Ministerul Instrucțiunii publice, București, Socec 1929, la pag. 125, cetim următoarele: «Setea de înnoire și înălțare sufletească nu mai putea fi potolită numai cu ajutorul metodelor tradiționale potrivite cu starea intelectuală a păstoriților și plugarilor. O îngrijire religioasă specială, anume întocmită spre satisfacerea trebuințelor sufletești a păturilor intelectuale și muncitorești dela orașe, a celor neîmpăcate sau pornite pe calea răzvrătirii la sate, a lipsit și lipsește în mare parte dintre preocupările permanente ale conducătorilor și slujitorilor bisericii. Când lipsa aceasta va fi remediată, când preoțimea va fi bine pregătită și înarmată cu prisosul științei bisericești și al spiritului de sacrificiu creștinesc, va putea să lupte cu izbândă împotriva secanților primejdieși, care, deși sunt în cele mai numeroase

cazuri niște simpli semidocti, se știu furișă adeseori cu dibăcie în sufletul poporului naiv și credul.

Iată, deci, una din cauzele ivirii sectelor religioase la noi. Notăm întâi *insuficiența metodelor tradiționale întrebuințate de biserică*, apoi *lipsa unei îngrijiri religioase speciale pentru intelectuali și muncitori la oraș și cei răzvrățiți la sate*. Urmează și leacul: *Pregătirea și înarmarea preoțimii cu prisosul științei bisericesti și al spiritului de sacrificiu creștinesc*.

Nimic mai adevărat, atât în privința unora din cauzele sectelor — căci, desigur, sunt și altele —, cât și în privința mijlocului sigur de stărpire a sectelor religioase dela noi.

În acest caz, misionarismul, în Biserica noastră, se prezintă ca o organizare bine definită pentru «îngrijirea religioasă specială» pe care biserica trebuie și deci, este datoare s'o dea acelor categorii de clase sociale din care sectanții își recrutează pe adepții lor.

Misionarismul urmează să fie un organism cu temeuri canonice și mijloace proprii de funcționare, indispensabil Bisericii noastre. Trebuie să fie un *mijloc pozitiv* de activare împotriva sectelor. Va fi un *regulator* și o *formă de viață a conștiinței ortodoxe*.

Pentru timpurile noastre, acest organism va desfășura o activitate dublă: *a)* una prezervativă și *b)* alta constructivă. Va îndeplini o funcțiune de apărare sau ferire de contaminarea sectantă și totdeodată va construi (zidi) conștiința ortodoxă.

Bine, se va spune, însă preotul enoriei are tocmai această chemare și atunci, la ce bun un organism nou ale cărei funcțiuni le îndeplinește preotul Bisericii respective?

Trebuie să facem o deosebire între *misionarism* și între *activitatea* pastorală a fiecărui preot de enorie.

În această privință, ne ajută mult o comparație și anume: Sf. Apostol Pavel era misionar, iar Timotei și Tit erau păstori. Dumnezeuescul Pavel urzea normele vieții creștine, punea stâlpii conștiinței colective a creștinilor din orașe și cetăți, iar Timotei și Tit vegheau și se osteneau la păzirea cu sfințenie a orânduirii și propoveduirilor apostolicești. Deci misionarismul se suprapune azi activității apostolilor, pe când pastorația se așterne pe munca păstorilor puși de Apostoli.

Trebue deci, azi, să existe acest organism care să vegheze la hotarele credinței, să dea îndrumări și să ia inițiative pentru păstrarea integrității credinței strămoșești.

Acest organism va lucra în cadrul dogmatic, canonic, tradițional și istoric al sf. Biserici ortodoxe române. El va fi în centrul sau inima bisericii, nu va fi ceva în afară de biserică, centrifugal. Nu va încerca organizațiuni aparte și nu va mobiliza conștiințele creștine în afară de cadrele parohiei, protopopiei sau Eparhiei. În acest caz, ne-ar prezenta o formă nouă de sectă. Misionarismul organizat va da acea îngrijire religioasă specială celor care ar fi mai lesne atrași spre sectarism religios, după cum spune autorul citat.

Dacă acest organism cu îndatoriri speciale și cu temeuri canonice lămurite va fi prețuit și pus în condițiuni de funcționare, atunci se va înscrie un nou capitol în istoria Bisericii noastre.

Care va fi instrumentul de activitate al Misionarismului? Predica, de sigur, căci de ea s'a servit Domnul nostru Iisus Hristos și ucenicii lui pentru vestirea adevărilor revelate. Ea este chipul de-a învăța cel mai nimerit, care corespunde mai bine firii omenești. Credința este primită sub formă de cunoștințe și într'un chip exterior. Adevărul revelat, prin predică devine accesibil tuturor. Prin ea se vorbește conștiinței tuturor. Iisus, Mântuitorul nostru, a predicat și, deci, predica este marele mijloc al preotului pentru îndeplinirea menirii sale.

Învățătura religioasă se propagă prin predică. Locul ei firesc îl găsim numai în religiunea creștină. În antichitatea păgână nu există învățământul religios prin predică.

Preoții celebrau misterele, iar filosofii își avea un auditoriu ales. Se auzeau discursuri politice, și nici de cum discursuri religioase. Singură religiunea creștină predica învățăturile religioase. În mohamedanism, predica în adevăratul înțeles al cuvântului nu ocupă un loc de seamă. Se vorbește în moschei, dar pentru a declara războiul stânt.

Deci, predica adevărată își găsește locul convenit numai în creștinism. Marele Pavel a urzit biserica lui Hristos prin predica sa vie. Așa și misionarii ortodocși vor porni la lucru predicând.

Prin predică, misionarul va ține trează conștiința co-

lectivă a creștinilor. Viața colectivă va fi unul din principalele țeluri ale predicii misionare.

Ne aflăm în timpuri de mari prefaceri sociale. Felurile schimbări sociale, economice și politice produc desorientări. Predica misionară va fixa adevărata orientare pentru creștinul ortodox.

Preoții misionari au chemarea specială în aceste vremuri de-a păstra prin predică, credința strămoșească neatinsă și a salva regulele morale statornicite de religiuena creștină. Ei vor interveni ori de câte ori se încearcă alterarea patrimoniului religios și moral al neamului românesc.

Vor biciui cu predica viciile, desfătărilor pătimase, destrăbălarea, corupția tuturor (fie a celor mari, fie a celor mici) și alte patimi, care strică viața din punct de vedere moral și social. Vor predica adevăratul izvor al moralei și vor fixa forma de viețuire a conștiinței ortodoxe fiind regulatorii integrității credinței strămoșești.

Eu cred că a venit vremea să purcedem la o organizare serioasă a misionarismului ortodox. Ajunge cu jelania și cu ispitirea taberei adverse. Cunoaștem destul de bine puterea acesteia și metodele ei de activare.

Sf. Sinod, singurul în măsură, va soluționa și această problemă vitală a Bisericii noastre.

Pr. misionar ANTON ANGHELESCU,
Profesor, Brăila.



PRESTAREA JURĂMANTULUI ÎN JUSTIȚIE

Actul sacramental al jurământului a fost totdeauna și la toate popoarele — fie ele păgâne sau creștine — cel mai prețuit mijloc pentru aflarea adevărului.

Dela judecățile teocratice ale popoarelor sfintelor Scripturi, el a trecut și în justiția laică creștină, fiind înconjurat — în faza de religiozitate a magistraturii popoarelor — cu toată pietatea, iar, în timpurile de declin religios, cu toată indiferența, până în a-l transforma într-o simplă și banală formalitate, ca acum.

În țara noastră — pe vremurile când «frica de Dumnezeu era începutul înțelepciunii» — jurământul era prestat

în biserici, de obicei în Catedrale — pentru Tribunale — iar fastul prestării era sguduitor:

În fața icoanelor Catapetezmei și a făcliilor aprinse, care încadrau pe prestator, slujitorii altarelor luau mărturia celui ce se lega în fața lui Dumnezeu să spună adevărul și, din cauza acestei zguduiri de conștiință, sperjuria erau o raritate patologică.

După *Codul Caragea* (art. 33 cap. II partea VI), nu puteau să jure cei știuți că aveau puțină evlavie către cele Dumnezeiești, iar dacă totuși jurau, mărturia lor era socotită ca nevalabilă. Deasemenea, după codul *Calimah*, nu erau primiți a jura decât acei cari aduceau certificat dela preot că și-au îndeplinit datoriile religioase și aveau ca atare o puternică conștiință creștină.

În afară de acestea, toate legiuirile noastre împărțitoare de dreptate, dinaintea actualului cod civil, admiteau jurământul ca pe cel mai temeinic mijloc pentru aflarea adevărului. Despre lucrul acesta, ne vorbesc — în afară de codul *Caragea* și *Calimah* — și *codul Ipsilanti* (capitolul despre jurământ), *codul Andrei Donici* (cap. 23) și *Matei Basarab* (glava 292). Tot în aceste coduri, se vorbește și despre «*Cărțile de blestem*», care aveau aceiași putere probantă ca și jurământul.

Ca o amintire, a trecutului plin de glorie, pe care acest act solemn l-a exercitat asupra conștiințelor creștine, justiția mai tuturor popoarelor l-a păstrat încă, introducându-l între elementele ei probatorii. L-a păstrat și justiția românească și i-a stabilit cuprinsul, în art. 196 din procedura civilă, astfel:

«Mă leg pe cinste și în cuget curat; jur înaintea lui Dumnezeu, care știe toate, că voi mărturisi adevărul, nimic alt decât adevărul, fără ură sau părtinire pentru vreuna din părți».

După ce martorul jură, prezidentul îi spune cuvintele: «Dumnezeu, care știe toate, martor de jurământul ce ai făcut, să te pedepsească dacă vei spune neadevăr» (ibidem).

Fără să contestăm zguduitoria formulă a redactării, fără să bănuim buna intențiune a legiuitorului și fără să generalizăm, putem spune totuși că jurământul, așa cum se face azi, în cele mai multe cazuri, e nu numai un simulacru, ci constituie cea mai mare înjurie ce se poate aduce,

de neopăgânii vremii noastre, fie ei îmbrăcați în robă sau în straie obișnuite, lui Hristos Celui răstignit pentru dreptate și în numele căruia se prestează jurământul.

Lăsând la o parte faptul că, în foarte multe săli de ședințe, bineînțeles între pauze, înainte, sau după închiderea ședinței, mulți domni avocați și chiar justițiabili fumează în imediata apropiere a crucifixului — dacă nu chiar rezemați de balustrada pe care este înfipt — improșcând pe cel ce a fost răstignit, pentrucă apăra dreptatea și adevărul, nu cu fum de smirnă, ori de tămâie, ci cu duhoarea fumului sacrileg, — apoi felul cum se prestează jurământul, în cele mai multe cazuri, e nu numai o împietate, ci constituie și cel mai periculos mijloc de propoveduire a ateismului de pe însăși sacra tribună a *Majestății sale justiția*». În epoca rapidelor și a aeroplanelor, când timpul e bani, iar nervii noștri sunt sleiți de frivolitățile zilei, zguduitoarea și bineașezata formulă a jurământului, din procedura civilă, a devenit o inutilă pierdere de timp. Deacea unii magistrați se și lipsesc de ea, reducându-o la stereotipa invocare:

«Jur, că am să spun drept!»

Nu mai vorbesc că foarte rar i-se mai cere prestatorului — și drept vorbind legea nici n'o pretinde — ca să se mai închine și să sărute sf. Cruce, dar de cele mai multe ori, nu, i-se mai cere nici măcar s'o prindă cu mâna dreaptă, așa cum se prevede în art. menționat din procedura civilă, unde se spune:

«Mai înainte de a-și face mărturia, prestatorul va pune mâna pe sf. Cruce».

E adevărat că însuși legiuitorul a prevăzut că jurământul, care nu e făcut după formula sacramentală — statornicită în art. 196 din procedura civilă — e *nul* (cas. II, 4 Febr. 1903 și cas. I, 12 Iunie 1893), dar formularele tipărite, anticipat, de judecătorii, menționează că jurământul s'a prestat conform acestui articol, așa că nu se mai sesizează nimeni de adevărul acestei afirmări, anticipat menționată. Și dacă justiția reduce acest act sacramental la o plictisitoare și anacronică formulă, apoi justițiabilii nu se lasă mai pe jos: o bere, o cafea și obții orice fel de jurământ poștești!

Se va atribui acest lucru lipsei unei conștiințe creștine,

ca o urmare a lipsei dela datorie a preoțimii. Dar strădania preoțimii de a reface și activa conștiințele împăgânite și de a sădi în ele frica de Dumnezeu, se topește în fața acestei nesocotințe pornite de pe tribuna lui: *pereat mundus fiat justitia!* ca să nu mai vorbim de atitudinea criminală a unora din cei cari încurajează sperjurul. Înțelepciunea unui mare scriitor bisericesc și om de drept, Tertulian, ne-a lăsat următoarea înțeleaptă și lapidară sentință: «*Bonos corrumpunt mores congressus mali*»! (Pildele rele strică moravurile bune).

Noi credem că e în interesul justiției însăși ca să dea toată atenția acestui act sacramental și să-l înconjure cu tot respectul ce i-se cuvine, fiindcă, pe lângă faptul că el constituie un puternic mijloc pentru aflarea adevărului, prestarea lui pioasă mai contribuie și la întărirea conștiințelor creștine de care însăși justiția are nevoie.

Cunoaștem însă mulți judecători, cari apreciază cum se cuvine actul acesta și chiar îi amplifică cuprinsul, pentru a-l face cât mai zguduitor, după cum cunoaștem și alții cari îl reduc la o simplă formalitate.

Oricum ar fi însă și oricare ar fi concepțiile religioase ale celor puși să apere dreptatea, jurământul nu poate fi exclus dintre elementele probatorii și el trebuie ținut pe tărâmul religios: *Adversae res, admonet religionem!*

Deaceia, credem că sf. Sinod trebuie să se sesizeze de chestiunea aceasta, fiindcă jurământul este și rămâne un act de cult, cu toată încadrarea lui în legiurile laice, și intră ca atare în sfera de preocupare a înaltului for bisericesc. Credem iarăși că mijlocirea sf. Sinod ar putea prin organele justiției, să se miște, pentruca actul sacramental al jurământului să fie înconjurat cu tot respectul cuvenit și să se facă după prevederile bine statornicită ale art. 196 din procedura civilă.

Credem, deasemenea, că sf. Sinod ar putea aviză dacă n'ar fi cazul ca sf. Cruci să fie închise în câte un dulăpior, care să stea deschis în timpul ședințelor și dacă n'ar fi cazul ca pe frontispiciul acestor dulăpioare sau pe laturi, să se pună scurte sentințe din sf. Scriptură, cum ar fi locurile din Zaharia 5, ³⁻⁴, unde se arată pedeapsa lui Dumnezeu pentru sperjuri, sau Sirah 23, ⁹⁻¹², unde se atrage

atenția asupra răspunderii prestatorului și a pietății cu care trebuie să presteze jurământul.

În chipul acesta, crucifixele n'ar mai fi împrășcate cu fumul pornit din pipa celui din urmă aprod, iar zguduirea ce ar produce în conștiințe ar fi mult mai puternică ca acum. Atât Sf. Cruci cât și dulăpioarele lor, ar putea fi făcute apoi după un anumit model.

Ca încheiere, socotesc că acest act — măsurător specific al conștiințelor creștine — prezintă o foarte mare importanță, atât din punct de vedere probant, cât și din punct de vedere religios. Deaceia credem că nu e deloc indiferent felul cum se prestează, mai ales că lucrul trebuie extins la toate împrejurările când se cere prestarea jurământului, deci, nu numai în justiție.

Caveant consules!

Icon. I. N. DĂRVĂRESCU.

LA TINE, DOAMNE!

*Boala când lovește
Pe omul cel tare,
El se ofilește
Ca floarea fără soare.*

*Ziua-i pare lungă,
Noaptea e un chin,
Începe să plângă
Cu un lung suspin!*

*Slavă ori avere,
Ori mese bogate
Nu pot să-i ofere
Scumpa sănătate!*

*La Tine, Doamne, gândul
Omul își îndreaptă
Ascultă-i cuvântul
La Tine așteaptă!*

*La Tine-i averea,
La Tine bunătatea!
La Tine mântuirea,
La Tine sănătatea!*

*Auzi rugămîntea,
Dă-i lui sănătate!
La Tine-i e mîntea,
Tu le poți pe toate!*

Preot NIC. I. IANCU,
Bunești-Arges

PARTE OFICIALĂ

PATRIARHIA ROMÂNĂ
CONSILIUL CENTRAL BISERICESC
Nr. 3595, din 13 Mai 1930.

CIRCULARA

Prea Sfințite,

Cu frățească dragoste vă înaintăm, anexat în copie, adresele Nr. 61.286, din 18 Martie 1930 și Nr. 75.505, din 12 Martie 1930, ale Ministerului de Domenii și Finanțe, în legătură cu situația personalului bisericesc al parohiilor lipsite de sesie parohială.

Deasemenea, vă alăturăm copie de pe avizul Serviciului Nostru de Contencios, Nr. 72/930, rugându-vă să binevoiți a ne trimite tabloul și lămuririle indicate în menționatul aviz în vederea promovării intereselor clericilor în discuțiune.

Spre orientare, vă atașăm copie de pe adresele Consiliului Central Bisericesc Nr. 2404 și 2406/930, la care se referă adresele Nr. 75.505 și 61.286/930 arătate mai sus.

Primiți, vă rugăm, Prea Sfințite, ale Noastre întru Christos frățești îmbrățișări.

Președinte, **PIMEN.**

Consilier Referent, Prot. **PETRE COMERZAN.**

C O P I E

AVIZ Nr. 72, 8/IV/930, dat la tem. 3339 și 3031/930.

Suntem de părere a se trimite în copie tuturor Eparhiilor adresa Nr. 61286/930 a Ministerului Agriculturii și Domeniilor, precum și adresa Nr. 75505/930 a Ministerului Finanțelor, dându-se următoarele lămuriri:

1. În ce privește întinderea sporului de 25 %, acordat personalului bisericesc lipsit de sesie parohială, la întreaga leafă cuvenită acestuia, credem că principialmente răspunsul afirmativ al Ministerului de Finanțe constituie necontestabil un punct câștigat pentru membrii clerului.

În vederea realizării acestor drepturi, este util să ni se înainteze un tablou detaliat cuprinzând numele tuturor membrilor personalului bisericesc care beneficiază în prezent de sporul de 25 % fiind lipsiți de folosința pământurilor rurale.

În tablou, ni se va arăta la cât se ridică viitorul spor de 25 %, calculat la leafa întreagă ce primesc acești clerici.

2. Referitor la imposibilitatea în care se găsește actualmente Ministerul Domeniilor de a împroprietări bisericile fără sesie paro-

hială, rezultatul intervențiunii noastre va fi adus la cunoștința Eparhiilor, urmând a ni se indica cazurile în care s'au creat sesii parohiale din dispozițiunile Statului, precum și formalitățile sau actele intervenite eventual între autoritățile agrare și parohiile interesate în acest sens.

Aceste explicațiuni suplimentare ne sunt necesare pentru a putea relua corespondența cu Ministerul de Domenii, în legătură cu proprietatea terenurilor cu cari bisericile au fost împrumutate în cursul aplicațiunii legii agrare de către acest Departament, întru cât se pretinde că nu s'a transmis bisericilor decât uzufructul, fondul rămânând pe seama Statului.

Avocați: { (ss) P. DAVIDESCU,
" A. STAMBULESCU,
" N. RUSSO-CRUTZESCU,
" A. POPA,
" GH. SUCIU.

C O P I A

**Adresei către Ministerul Finanțelor, înreg. la Nr. 2404
din 1 Martie 1930.**

Domnule Ministru,

Onoratul Congres Național Bisericesc, în sesiunea sa din Noembrie 1929, a aprobat raportul Nr. 7072, din 1 Octombrie 1929 al Consiliului Central Bisericesc, în sensul ca să solicite organelor în drept împrumutarea bisericilor care sunt lipsite de sesie parohială, acordându-se, la caz de imposibilitate, preoților deservenți ai bisericilor neîmprumutate, un spor de 25% la salariul ce primesc, calculându-se acest spor la salariul integral, iar nu numai la salariul de bază, cum s'a procedat în trecut.

Acest spor este consfințit în favoarea personalului clerical prin textul art. 42 și 47 al legii clerului mirean din 19 combinate cu art. 84 din legea de organizare a Cassei Bisericii, pusă în vigoare la 1906, dispozițiuni de lege aplicabile și în prezent, întrucât n'au fost abrogate în mod expres și formal printr'un text de lege contrare.

Situația actuală a salarizării preoților în conformitate cu bugetul în curs, permite ca să se soluționeze în mod legal hotărârea de principiu a Onor. Congres Național Bisericesc, menționată mai sus.

Intr'adevăr, potrivit art. 11 al legii pentru stabilirea salariilor de bază bugetare și modificarea unor art. a legii generale de pensii, din 25 Decembrie 1929, actualmente nu mai există distincțiune între leafa de bază și leafa reală primită de funcționarii publici, așa încât devine natural și logic ca sporul de 25% să afecteze întregul salariu la care are dreptul preotul și cântărețul unei biserici neîmprumutate.

Pe baza considerațiunilor expuse mai sus, avem onoare a vă

ruga să binevoiați a rezolva prezenta adresă în favoarea personalului bisericesc, sporul în discuțiune constituind un just echivalent al beneficiului folosinței pământului de care sunt lipsiți actualmente membrii clerului de pe lângă bisericile exceptate dela împroprietăririle trecute.

Amintim că legile citate mai sus datează înainte de război, fiind promulgate între anii 1893—1906, sub imperiul căror legi nu exista decât un salariu unic, prevăzut în buget, nefăcându-se nici o diferență între leafa de bază și accesorii. La sistemul salariului integral nu s'a revenit decât abia anul acesta, prin legea din 25 Decembrie 1929, suprimându-se această demarcațiune ca nefondat și justă.

În cazul când acest Onorat Departament va accepta punctul nostru de vedere, dezvoltat în adresa de față, decizând ca să se plătească membrilor corpului clerical (preoți și cântăreți), cu începere dela 1 Ianuarie 1930, sporul de 25 % calculat la întreg salariul, urmează să vă înaintăm ulterior tabloul general al parohiilor lipsite de sesie parohială, al căror personal bisericesc este în drept să beneficieze de diferența de spor arătată mai sus.

Primiți, vă rugăm, Domnule Ministru, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni și Arhieresti binecuvântări.

Președinte, (ss) **PIMEN**, Mitropolitul Moldovei.

Consilier Referent, (ss) Pr. P. **GOMERZAN**.

C O P I E

**depe adresa Ministerului de Finanțe Nr. 75.505 din 12.
Martie 1930, înreg. la Nr. 3031, din 13 Martie 1930.**

Domnule Președinte,

În referire la adresa D-vs. Nr. 2404, din 1 Martie a. c., avem onoare a vă face cunoscut că chestiunea arătată de D-vs. prin adresă se va avea în vedere la alcătuirea bugetului viitor,

Ministru, (ss) **BANCIU**.

Director, (ss) **INDESCIFRABIL**.

C O P I A

**Adresei către Ministerul Domeniilor, înreg. la Nr. 2406
din 1 Martie 1930.**

Domnule Ministru,

Onoratul Congres Național Bisericesc, în sesiunea sa din anul 1929 Luna Noembrie, a aprobat raportul Nr. 7072 din 1 Octombrie 1929, al Consiliului Central Bisericesc, în sensul că să se solicite organelor în drept împroprietărirea pe cale administrativă a bisericilor care sunt lipsite actualmente de sesie parohială.

Art. 84 din legea Cassei Bisericii aplicabil, încă nefiind abrogate de nicio dispozițiune de lege contrarie, stabilește principiul că toate pământurile acordate preoților prin diferite legi de împroprietărire sunt și rămân proprietatea bisericilor la care slujesc acești preoți.

Afară de aceasta, principiul textual în discuțiune prevede personalului bisericesc al parohiilor împroprietărit dreptul de a se folosi de aceste terenuri, acest drept de uzufruct al pământurilor bisericești rurale reprezentând un accesoriu la salariul lor bugetar.

Evident că legiuitorul agrar în 1921 a înțeles să respecte acest principiu, întru cât a declarat că pământurile bisericești provenite din legile de împroprietărire anterioare sunt intangibile în ceea ce privește exproprierea, până la cota de 12 ha. teren arabil, iar art. 92 punctul 12 din legea pentru reforma agrară din Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș are o redacțiune și mai precisă, prevăzând dreptul bisericilor care nu au sesiune parohială sau cantorală de a fi împroprietărite cu terenuri până la maximumul prevăzut în art. 6 punctul 4 din aceeași lege, adică 32 jug. cad. pentru sesiunile parohiale și 8 jug. cad. pentru cantorii bisericești $\frac{1}{2}$.

Deasemenea, art. 28 din reforma agrară pentru Vechiul Regat permite ca, din disponibilitățile Statului rămase de pe urma expropriării, să se rezerve o parte și pentru împroprietărirea unor instituțiuni cu scop cultural, general și de utilitate publică, în care cadru socotim că ar putea intra și bisericile neîmproprietărite care astfel sunt puse într'o situațiune de inferioritate și de inegalitate față de celelalte parohii similare, care însă au beneficiat de împroprietăririle trecute.

În cazul când, apreciind temeinicia cererii de față, ați decide satisfacerea punctelor ce cuprinde, urmează să vă înaintăm un tablou al bisericilor lipsite de secțiuni parohiale și cantorale, pentru ca, în limita posibilităților și din rezervele ce posedați, să dispuneți împroprietărirea acestor biserici, consfințind astfel un act de dreptate și promovând interesele bisericești vădit atinse prin situațiunea expusă mai sus.

Primiți, vă rugăm, Domnule Ministru, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni și Arhierești binecuvântări.

Președinte, (ss) **PIMEN**, Mitropolitul Moldovei.

Consilier Referent, (ss) Pr. P. **COMERZAN**.

C O P I E

După adresa Ministerului de Domenii Nr. 6/286
din 18 Martie 1930 înreg. la Nr. 3339/21 Martie 1930.

*Către Patriarhia Română
Consiliul Central Bisericesc.*

Referindu-ne la adresa I. P. S. V. Nr. 2406/930, avem onoare a vă aduce la cunoștință că, prin dispozițiunile luate de Ministerul Agriculturii, Bisericile din Vechiul Regat au fost satisfăcute cu teren

de cultură în limita posibilităților, dându-se preferință înaintea altor nevoi, fiind socotite ca de utilitate publică.

În ținuturile realipite, s'a aplicat textul legii, scutindu-se dela exproprie suprafețele numitei sesii, iar unde acestea nu au putut fi lăsate prin exproprie, ele au fost create după posibilitate, în limita disponibilității.

Terenurile rezervate în felul acesta din suprafețele expropriate și afectate bisericilor sau parohiilor nu sunt afectate cu titlul de proprietate, ci de uzufruct, fondul rămânând Statului.

Director general, (ss) INDESCIFRABIL.

Șeful Serviciului, (ss) INDESCIFRABIL.

CONSISTORIUL SPIRITUAL CENTRAL

HOTĂRÂREA Nr. 7, 1930.

Președinte, Econ. D. Georgescu și raportor,

Membrii { Econ. Serghie Bejan,
Econ. V. I. Constantinescu,
Pr. Dr. Petru Debu,

Acuzator, Pr. Marin Pretorian,

Grefier, Diacon Gh. Vintilescu.

Astăzi 20 Martie 1930.

La ordinea zilei este judecata recursului Preotului *Sabin Micluța* din parohia Alioș, eparhia Aradului, făcut prin petiția din 12 Iulie 1929, contra hotărârii din 29 Mai 1929 a Consistoriului Spiritual mitropolitan din Sibiu, care i-a respins apelul contra sentinței Consistoriului Spiritual eparhial din Arad din 28 Noembrie 1928, prin care a fost condamnat la oprirea totală dela servirea celor preoțești pe timp de 10 luni și reținerea pe jumătate a beneficiilor preoțești, în conformitate cu art. 2. lit. c, și art. 3, lit. z, din regulamentul de procedură, plus cheltueli de judecată.

Procesul e la prima chemare. Procedura îndeplinită. La strigările făcute, răspunde preotul recurent *Sabin Micluța*, care s'a prezentat însoțit de preotul *George Proca* ca apărător. Lipsă reclamantul *Petre Bârzu* și alții.

Recurentul, prin apărătorul său, cere judecarea procesului, în conformitate cu art. 147 din regulamentul de procedură.

Consistoriul decide judecarea recursului. Econ. D. Georgescu, președintele consistoriului, citește raportul întocmit în conformitate cu art. 274.

S'a dat cuvântul părintelui apărător, spre a dezvolta motivele de casare. Părintele apărător arată că : a) Consistoriul mitropolitan din Sibiu n'a anulat sentința Consistoriului eparhial pe motivul că a conexat două dosare, care conțineau cauze deosebite și a dat două hotărâri; b) La corectare nu s'au îndeplinit prevederile art. 111 din regulamentul de procedură, deoarece în procesul-verbal nu se arată dacă s'a citit în auzul tuturor cele scrise și nu s'a

întrebat dacă mai au ceva de adăogat; *c)* Multe din acuzațiunile aduse preotului Sabin Micluța sunt prescise; *d)* Consistoriul mitropolitan a hotărât respingerea apelului, dar a modificat pedeapsa, reducându-o dela 10 luni la 6 luni. Acest lucru este inadmisibil. Dacă se respinge apelul, nu se poate reduce pedeapsa.

Pe baza celor arătate, cere admiterea recursului.

P. C. Acuzator având cuvântul, arată că, din toate motivele invocate, s'ar putea lua în considerație numai conexarea a două chestiuni distincte. Consistoriul mitropolitan a observat greșala și a dat două hotărâri deosebite.

Deci n'ar fi un motiv de casarea hotărârii. Găsește însă justă observația apărării cu privire la hotărârea Consistoriului mitropolitan prin care se stabilește respingerea apelului, dar se reduce pedeapsa. Această chestiune o lasă la aprecierea Consistoriului. S'au declarat debaterile închise, după care,

CONSISTORIUL SPIRITUAL CENTRAL.

Având în vedere cererea de recurs a Preotului Sabin Micluța, contra hotărârii Consistoriului spiritual mitropolitan din Sibiu, care i-a respins apelul contra ședinței Consistoriului eparhial din Arad, prin care a fost condamnat la oprirea totală dela servirea celor preoțești pe timp de zece luni cu reținerea a jumătate din beneficiul preoțesc;

Având în vedere actele din dosar, motivele invocate în scris și oral de apărare și concluziile acuzării.

Având în vedere că motivul de conexare a două dosare, care conțineau două chestiuni distincte, a fost examinat de Consistoriul mitropolitan din Sibiu și l-a soluționat prin darea de hotărâri deosebite relative la acuzațiunile preoților din Alioș;

Având în vedere că motivele neîndeplinirii formelor prevăzute în art. 114 din regulamentul de procedură și prescrierii acuzațiilor trebuiau ridicate la instanțele de fond și numai dacă ele nu le soluționa puteau fi invocate înaintea instanței de casare.

Având în vedere că hotărârea dată de Consistoriul Mitropolitan din Sibiu prin care respinge apelul, nu este conformă cu prevederile articolului 255 din regulamentul de procedură, deoarece ea schimbă în parte hotărârea Consistoriului eparhial. Hotărârea de respingere a apelului, atrage după ea confirmarea ședinței Consistoriului eparhial fără nicio modificare. Numai după admiterea apelului, hotărârea primei instanțe se schimbă în total sau în parte. Deci Consistoriul mitropolitan ori respinge apelul, și în acest caz nu poate reduce pedeapsa, ori îl admite, și atunci reformează hotărârea cu privire la pedeapsă.

Având în vedere că, din reducerea pedepsei, se constată la instanța de apel recunoașterea, că pedeapsa dată preotului Sabin Micluța de prima instanță era prea severă și erau motive ca ea să fie redusă;

Având în vedere că, în motivare, Consistoriul mitropolitan spune că, pe deoparte pedeapsa a fost prea severă, iar pe de altă parte

n'a ținut seamă că oprirea totală dela lucrările sfințite automat aduce cu sine reținerea salariului întreg pe acel timp. Pentru aceste motive, a redus pedeapsa și a stabilit reținerea salariului pe tot timpul opririi. Din aceasta rezultă că, de fapt, Consistoriul a admis apelul;

Considerând că, afară de consecința legală a reținerii salariului pe timp de zece luni, cât fusese oprit Preotul Sabin Micluța de Consistoriul eparhial, Consistoriul mitropolitan nu motivează în ce constă severitatea pedepsei, așa încât dă de bănuț, că ar fi motive ca pedeasa să fie și mai mult redusă.

Pentru aceste motive și considerațiuni judecat, găsind întemeiat acest motiv al recurentului, în unanimitatea membrilor prezenți.

H O T Ă R Ă Ș T E :

Admite recursul preotului Sabin Micluța din parohia Alioș, eparhia Aradului, casează hotărârea Consistoriului din Sibiu dată în ședința din 29 Mai 1929 și, în conformitate cu art 285 din regulamentul de procedură, dispune a se judeca din nou cazul de acelaș Consistoriu.

Data și cetită în ședință, azi, 20 Martie 1930.

Președinte, (ss) Econ. D. GEORGESCU.

Membrii { (ss) Econ. SERGHIE BEJAN,
(ss) Econ. V. I. CONSTANTINESCU,
(ss) Pr. Dr. PETRU DEBU

Grefier, (ss) Diacon GH. VINTILESCU.

CONSISTORIUL SPIRITUAL CENTRAL

HOTĂRÂREA Nr. 8, 1930.

Președinte, Econ. D. Georgescu și raportor.

Membrii { Econ. Serghie Bejan,
Econ. V. I. Constantinescu,
Pr. Dr. Petru Debu,

Acuzator, Pr. Marin Pretorian,

Grefier, Diacon Gh. Vintilescu.

Astăzi, 20 Martie 1930.

La ordinea zilei este judecarea recursului Preotului *Constantin Popovici*, confesorul închisorii din Chișinău, făcut prin petiția înregistrată la Nr. 27, din 29 Ianuarie 1930, contra hotărârii cu Nr. 6, din 2 Octombrie 1929, a Consistoriului spiritual mitropolitan din Iași, prin care i s'a respins apelul contra sentinței Consistoriului spiritual eparhial din Chișinău, cuprinsă în procesul-verbal din 1 Iunie 1929, prin care a fost condamnat cu canonicarea la Mănăstirea Nouă-Neamț, pe timp de 2 luni, în care timp va face norviciul de anagnost. Procedura completă. Procesul e la prima chemare.

La strigările făcute, răspunde preotul recurent Constantin Popovici, lipsind reclamanții, preoții: Petre Brumă și Longhin Te-liuță din parohia Sadova, jud. Lăpușna.

Preotul Petre Brumă a trimis un certificat medical că este bolnav și nu se poate prezenta în instanță, fără să ceară amânarea procesului.

Preotul Constantin Popovici a declarat că n'are apărător și se va apăra singur. Cere judecarea recursului, luându-i-se în considerație distanța cea mare de a veni în București, care necesită multă cheltuială.

Părintele acuzator, M. Pretorian, bazându-se pe cele arătate de recurent, cere a se judeca procesul, în conformitate cu art. 147 din regulamentul de procedură.

Consistoriul a decis judecarea recursului. Econ. D. Georgescu președintele Consistoriului, citește raportul întocmit în conformitate cu art. 274 din regulamentul de procedură, din care rezultă următoarele:

Preotul Constantin Popovici a cununat religios în capela închisorii, doi frați vitregi din parohia Sadova, jud. Lăpușna. Fiind reclamat de preoții, din acea comună, Petre Bruma și Longhin Te-liuță, Sf. Mitropolie a Chișinăului, în urma cercetărilor făcute, l-a dat în judecata Consistoriului eparhial. Consistoriul a judecat acest caz la 29 Mai 1929 și a pronunțat sentința în ziua de 1 Iunie 1929. Găsind acuzația întemeiată, a declarat căsătoria ca ilegală, iar pe preotul Constantin Popovici l-a condamnat cu canohisirea la mânăstire pe timp de două luni, conform art. 30 și 51 din regulamentul de procedură.

Contra acestei sentințe, Preotul Constantin Popovici, cu petiția înregistrată la Nr. 22 din 4 Septembrie 1929, a făcut apel, care s'a repartizat Consistoriului spiritual mitropolitan din Iași.

Consistoriul a judecat apelul în ziua de 2 Octombrie 1929 și, prin hotărârea Nr. 5, 1929, l-a respins ca neîntemeiat. Contra acelei hotărâri, Pr. Constantin Popovici a făcut recurs prin petiția înregistrată la Nr. 27, 1930, aducând ca motive:

1. N'a știut că tinerii sunt rude. Contractanții și martorii au declarat că nu sunt rude.

2. Înaintea Consistoriului eparhial numai un martor a declarat că Pr. Popovici a știut de rudenie. Cu acel martor însă este în judecată la instanțele civile.

3. I. P. S. Mitropolit aprobase căsătoria și Pr. C. Popovici n'a mai socotit necesar să mai facă strigările.

4. Consistoriul mitropolitan din Iași nu i-a luat în considerație cererea de amânarea procesului însoțită de certificat medical că este bolnav și l-a judecat în lipsă.

După cetirea raportului, s'a dat cuvântul Pr. C. Popovici, care a arătat că a fost judecat în lipsă și nu i s'a luat în considerație certificatul medical și cererea de amânarea procesului. Dacă i se da amânarea, avea posibilitatea să-și probeze nevinovăția. Pentru aceste motive, cere admiterea recursului.

P. C. Acuzator M. Pretorian, având cuvântul, arată că nu găsește întemeiate motivele de recurs invocate de Pr. C. Popovici atât verbal, cât și în scris. Pr. C. Popovici a călcat art. 2, alin. f. Vina sa este încadrată în art. 20 și 51 din regulamentul de procedură, care dă dreptul judecății să aplice o pedeapsă minimă și maximă, după caz.

Pedeapsa dată Pr. C. Popovici, nu este prea mare față de gravitatea cazului. Consistoriul mitropolitan l-a judecat în lipsă, în conformitate cu art. 147 din regulamentul de procedură, deoarece reclamanții erau față.

Forma hotărârii Consistoriului mitropolitan ar putea fi însă atacată pe baza art. 193 și 198 din regulamentul de procedură, deoarece nu este motivată și este semnată numai de președinte și grefier. Această cestiune o lasă la aprecierea Consistoriului Central.

Recurentul declarând că nu mai are nimic de adăugat, debaterile s'au declarat închise, după care,

CONSISTORIUL SPIRITUAL CENTRAL,

Având în vedere cererea de recurs, înregistrată la Nr. 27/930, prin care Pr. Constantin Popovici, cere casarea hotărârii Nr. 5 din 2 Octombrie 1929, a Consistoriului spiritual mitropolitan din Iași, care i-a respins apelul făcut contra sentinței Consistoriului eparhial al sf. Arhiepiscopii a Chișinăului, cuprinsă în procesul-verbal din 1 Iunie 1929, prin care a fost condamnat cu canonicisirea pe timp de două luni la Mănăstirea Nou-Neamț, pentru motivul că a cunoscut doi frați vitregi din parohie streină;

Având în vedere actele din dosar, motivele scrise și orale ale recurrentului, cum și susținerile și concluzia P. C. Acuzator Pr. M. Pretorian;

Având în vedere că, din dezvoltarea motivelor de recurs, se constată că unele motive privesc fondul, nu forma sub care s'a pertractat procesul înaintea Consistoriului spiritual mitropolitan din Iași;

Având în vedere că singurul motiv întemeiat este cel invocat de recurent, că Consistoriul mitropolitan n'a ținut seamă de cererea Pr. C. Popovici, înregistrată la Nr. 30 din 2 Octombrie 1929, însoțită de certificatul medical Nr. 212 din 1 Octombrie 1929 al medicului închisorii din Chișinău, prin care se arată că recurentul era bolnav, și n'a amânat judecarea apelului spre a se da posibilitate apelantului să-și aducă probele în descărcare, mai ales că era la prima chemare;

Având în vedere că, deși Consistoriul mitropolitan a invocat aplicarea art. 147 din Regulamentul de procedură, din debaterile cuprinse în procesul-verbal nr. 9, nu se constată dacă reclamanții preoți: Petre Brumă și Longhin Teliuță, personal sau prin apărătorul lor, s'au opus la amânarea procesului. Se constată că numai acuzarea a cerut judecarea procesului în lipsa apelantului.

Având în vedere cuprinsul art. 147, din care reiese lămurit că numai partea prezentă în proces, personal sau prin apărătorul

său, se poate opune la amânarea procesului, și, din procesul-verbal al ședinței nu se constată că reclamanții s'au opus la amânare;

Considerând cuprinsul art. 193 din regulamentul de procedură, care stabilește că hotărârea trebuie motivată, ceiace nu se constată în hotărârea a cărei casare se cere. Deși în hotărâre se spune că Consistoriul mitropolitan și-a însușit motivele din sentința Consistoriului eparhial, totuși trebuia motivată respingerea cererii de amânare din partea apelantului. Acest lucru nu s'a făcut. Se amintește de ea, dar nu se arată motivele respingerii.

Considerând că, din cuprinsul art. 198, se stabilește că sentința să fie semnată de toți membrii instanței, care au luat parte la judecarea cauzei în litigiu, nu numai de președinte și greșier, cum este semnată sentința Nr. 5 a Consistoriului mitropolitan. Semnarea procesului-verbal de ședință nu justifică semnarea hotărârii numai de președinte. Semnarea hotărârii trebuie să confirme și motivarea, fiindcă un membru al instanței poate să fie de acord asupra pedepsei, dar să nu fie de acord cu motivarea ei. Nu se poate baza o instanță judiciară bisericească pe art. 200 din regulamentul de procedură, deoarece acela se referă numai la transcrierea hotărârilor în registru special, unde iscălește președintele și greșierul ca atestare pentru transcrierea exactă, nu pentru validarea hotărârei.

Pentru aceste motive, Judecata găsește că hotărârea nr. 5 a Consistoriului mitropolitan din Iași nu îndeplinește condițiunile cerute de art. 147, 193 și 198 din regulamentul de procedură și, urmând a fi casată, în unanimitatea membrilor prezenți,

H O T Ă R Ă Ș T E :

Admite recursul Preotului C. Popovici, confesorul închisorii din Chișinău, casează sentința Nr. 5, 1929 a Consistoriului spiritual mitropolitan din Iași și dispune să se judece din nou apelul numitului preot, de acelaș Consistoriu, conform art. 285 din regulamentul de procedură.

Data și cetită în ședință azi, 20 Martie 1930.

Președinte, (ss) Econ. D. GEORGESCU.

Membrî { (ss) Econ. SERGHIE BEJAN,
(ss) Econ. V. I. CONSTANTINESCU,
(ss) Pr. Dr. PETRU DEBU,

Grefier, (ss) Diacon GH. VINTILESCU.

.....

Lumea de aici (lumea mahomedană din Palestina), din tată în fiu, trăiește și moare în lipsă și nepăsare, trecându-și existența fără nicio dorință precisă și fără niciun scop, într'o visare vagă și nehotărâtă.

M. NEGRU,

În „Universul”, 29 Sept. 1929.

CRONICA INTERNA

Pastorală Patriarhului pentru privegherea tineretului vara.

Cu prilejul încheierii anului școlar, Înalt Prea Sfinția Sa Patriarhul, mânat de grija pentru tineretul care de multe ori își primejduiește viața la vreme de vară, dă un sfat, un îndemn părintesc, în chip de pastorală, către toți cititorii și ascultătorii. Cu cuvinte de închipuire poetică, Patriarhul arată plăcerea omului la ieșirea din iarnă, care te strămtorează chiar dacă a fost blândă, și dorul omului de a ieși în larg, odată ce soarele își întetește căldura razelor lui. „Când primele raze de soare primăvăratec și de căldură ale zilelor mărite bat la ferestre, scrie Înalt Prea Sf. Sa, deschidem larg ferestrele ca să intre primeneala aerului, proaspăt și plăcut. Și în măsura, ce reînvie firea din afară la nouă viață, ce înverzesc codrii și înfloresc câmpiile, — ne cuprinde o altă dispoziție sufletească.

„Totul ne îndeamnă, mai ales pe cei din înghesuiala orașelor, cu locuințele îngrămădite și ogrăzile înguste, să ieșim la larg; să plecăm la țară, la munte, la mare, etc.“

În dulceața acestor cuvinte, chiar parcă și simți cum te năvălește aierul mângâietor de afară. Pășirea spre largul firii îți deschide sufletul și guști din plin tot adevărul din cuvintele Patriarhului.

Dar Înalt Prea Sf. Sa ne arată mai la vale că, dacă tineretul, odată cu venirea verii și cu încetarea învățaturii în școli zboară spre meleagurile dela țară, o mulțime de primejdii îl pândesc.

Unii se îneacă pe lacuri, plutind pe ele în bărci găurite; alții se scufundă cuprinși de vârtejul râurilor; alții sunt sorbiți de valurile mării, alții se zdrobesc pe crestele munților, alții se nenorocesc în goana grozavă a automobilelor.

Oare când toate aceste primejdii stau înaintea copiilor noștri, să nu li se spuie un cuvânt de bună sfătuire? Și nu mai cu seamă părinților, profesorilor și îngrijitorilor?

Fără doar și poate. Acest lucru nu s'a făcut până acum, dar Patriarhul, ca un părinte al părinților, a avut acest gând de mântuire și l-a spus cu prilejul acesta. Fiți cu ochii în patru toți acei care aveți pe copii în grija voastră, căci mari nenorociri se pot întâmpla.

Dacă e vorba să aducem și noi documentări pentru aceasta, ele se găsesc berechet. Cititorii trebuie să mai ție minte înecarea în mare a tânărului *Amilcar Săndulescu*, școlar la Liceul Militar din Craiova, orfan de război, minune de școlar silitor și ascultător, însuși acel care a ales pe eroul neunoscut dela *Parcul Carol* din București, în anul 1923, când, alegându-se între mai multe rămășițe ale vitejilor războiului, a strigat „Acesta e tatăl meu“!

Era un iubit copil al țării, tânăr de mare viitor, și mare jale a fost când, la vreme de vară, ziarele au vestit că el s'a înecat în mare la Constanța!

Tot așa lumea a fost întristată de nenorocirea fraților *Magheru*, tineri de bună familie din București, care s'au nenorocit pe munți pe la Bușteni. Alt fapt care ni s'a povestit, trecând prin Elveția, cu prilejul unei călătorii, a fost al unei școale a noastre care se ducea în excursiune în Italia. În Elveția, trenurile umblă cu electricitate. Un școlar s'a suit pe vagoane și, perzându-și cumpăna, s'a agățat de o sârmă ca să se sprijine. A fost însă trăsnet. Iar curând de tot, ni s'a povestit cazul unei excursiuni a Seminariului din Roman, lucru petrecut acum o lună de zile, când un școlar din clasa cea din urmă, rupându-se de privegherea celor mai mari, zăboviți la veselia mesei, s'a înecat în Siret.

Deci cuvântul Patriarhului vine la timp și prea la timp. Vara înghite o mulțime de vieți tinere.

Iată ce îndeamnă inima mea părintească, scrie Înalt Prea Sf. Sa, să scriu aceste îndrumări pastorale, cu rugarea către părinți, profesori, învățători, preoți și către toți cei ce doresc binele de-apropelui, oa să citească aceste rânduri — izvorâte din iubirea către toți fiii Noștri sufletești — copiilor, elevilor, excursioniștilor și tuturor cărora le poate fi de bun folos sfatul nostru; și să-i invite, cu stăruință, a fi cu deosebită atenție, cu mare grijă, la tot pasul, întrucât „grija bună ferește primejdia rea“.

Obștia creștinească a țării trebuie să fie prea mulțămitoare către Înalt Prea Sf. Sa, că, în mijlocul atâtor alte griji, n'a uitat-o pe aceasta și le-a dat acest îndemnător și îngrijitor cuvânt. În adevăr, este vorba ca vara să fie întărire sufletească și trupească, iar nu să aducă jalea care de atâtea ori vine din lipsa de privighere. De aceia să luăm aminte la cuvintele Patriarhului și să le citim respicat în urechile celor pe care un cuvânt bun îi poate scăpa de nenorocire.

Pecețile Mitropoliilor și ale Episcopilor.

La noi s'a votat nu de mult o lege pentru a hotărî cum să fie pecețile Mitropoliilor Bucovinei și Basarabiei, cum și Episcopiei Constanței, Hotinului și Orăzii. Iată acum cum vor fi acele peceți:

Pentru Mitropolia Bucovinei: Pe un scut tăiat albastru și roșu, Sfântul Ioan din Suceava, de aur, ținând în mâna dreaptă o ramură de palmier și o cruce episcopală, iar în mâna stângă o spadă romană, întoarsă cu vârful în jos, toate de aur. Fața și mâinile de culoare naturală.

Scutul timbrat cu mitra episcopală, așezat pe o cruce și o cârjă de aur, încrucișate și însoțite de omofoare roșii, încărcate cu cruciulițe negre, cu mărgini de aur.

Pentru Mitropolia Basarabiei: Pe scut de argint, o fașcie roșie, iar peste tot, pe albastru, icoana Nașterii Maicii Domnului,

de aur. Scutul timbrat cu mitra episcopală de aur și așezat pe o cruce și o cârjă de aur, încrucișate, însoțite de omofoare albastre, încărcate cu cruciulițe negre, cu margini de aur.

Pentru Episcopia Constanței: Pe scut albastru, crucea Sf. Andrei, de aur. Peste tot, pe roșu, Sf. Andrei, de aur, privind spre dreapta, cu fața și mâinile de culoare naturală, având la dreapta litera „alfa“ la stânga slova „omega“. Intre brațele de sus ale crucii, monograma lui Hristos, iar între cele de jos, o ancoră, toate de argint.

Scutul timbrat cu mitra episcopală de aur și așezat pe o cruce și o cârjă de aur, încrucișate, însoțite de omofoare roșii încărcate cu cruciulițe negre și cu margini de aur.

Pentru Episcopia Hotinului: Pe scut roșu, o cetate cu poarta închisă și cu 2 turnuri crestate, de argint; deasupra cetății, o cruce de argint cu brațele în 3 ramuri ținută de Sfinții Impărați Constantin și Elena, de aur; totul așezat pe o apă de argint.

Scutul, timbrat cu mitra episcopală de aur și așezat pe o cruce și o cârjă de aur, încrucișate, însoțite de omofoare albastre încărcate cu cruciulițe negre și cu margini de aur, și

Pentru Episcopia Orăzii-Mari: Pe scut albastru, arhanghelul Mihail, de aur, cu fața și mâinile de culoare naturală.

Scutul, timbrat cu mitra episcopală de aur, și așezat pe o cruce și o cârjă de aur, încrucișate, însoțite de omofoare roșii, încărcate cu cruciulițe negre și cu margini de aur.

Părtășia Bisericii la bucuria Națională pentru alegerea noului Rege.

Sf. Sinod se găsea în plină sesiune (deschisă la 2 Iunie a. c.), când asupra țării a venit marea veste că fiul pribeag al ei, Prințul Carol, a sosit în țară. Cum se știe, la două zile după aceea, în Adunarea Națională dela 8 Iunie, ziua Rusaliilor, noul sosit a fost proclamat Rege al României, sub numele de **CAROL II.** Membrii Sfântului Sinod, adunați în ședință în ziua de Mercuri, 11 Iunie a. c., sub prezidența Inalt Prea Sfinției Sale Patriarhului D. D. Dr. **MIRON**, au ascultat cuvântul Inalt Prea Sfinției Sale că, dela cea din urmă ședință și până la cea în care se aflau, evenimente de mare însemnătate istorică s'au petrecut în sânul țării, anume că pe tronul României s'a suit Maiestatea Sa Regele Carol II. Inalt Prea Sf. Sa a zugrăvit însuflețirea cu care Adunarea Națională a salutat proclamarea Prințului Carol ca rege al României.

Sf. Sinod a primit această bunăvestire cu mărturisiri de mare bucurie. Cel dintâi a luat cuvântul Inalt Prea Sf. Sa Mitropolitul **NICOLAE** dela Sibiiu, care a spus că bucuria poporului e împărtășită și de Biserică, fiindcă ea totdeauna a fost împreună cu poporul la îmbrățișarea marilor interese ale neamului. A asigurat pe M. S. Regele Carol II de tot devotamentul Bisericii și al slujitorilor ei, urând noului rege domnie îndelungată și plină de slavă.

Apoi a luat cuvântul înalt Prea Sf. Sa Mitropoliul **PIMEN** al Moldovei, care a spus că întreg Sf. Sinod se alătură la cuvintele rostite de I. P. S. Nicolae și a propus ca o solie, în frunte cu I. P. S. Patriarh, să meargă să heritisească pe Rege în numele Sfântului Sinod și al Bisericii Ortodoxe Române. Propunerea a fost primită cu toată însuflețirea și solia a mers la Palatul domnesc dela Cotroceni unde a făcut Regelui Carol toate urările.

Cursurile de vară dela Mănăstirea Neamțului.

Societatea de cultură social-creștină „Solidaritatea”, care de mulți ani în șir ține cursuri de vară la Mănăstirea Neamțului și care era vorba chiar să zidească o clădire culturală la acea mănăstire, nu vrea să lase părăsit acest frumos obicei nici în anul acesta. De aceea se vor ținea astfel de cursuri de vară și anul acesta, după următoarea programă:

Ele se vor deschide în ziua de 13 Iulie, ca al nouălea șir de cursuri de acest fel. Prea Sf. Sa Episcopul *Nicodim*, starețul mănăstirii, va sluji un tedeum, în biserica cea mare, în fața preșidentului „Solidarității” și a membrilor cercului. Conferența zilei va fi rostită de d. Dr. *Șt. Bogdan*, președintele societății *Solidaritatea*. Va vorbi la ceasurile 11 dimineața, despre *Demagogism și arivism*.

Temele tratate vor privi chestiunea : *Plăgile sociale care bântuie lumea din ziua de azi*.

În zilele care se vor vesti, vor vorbi următorii conferențieri : d. *Vasile G. Ispir*, profesor la facultatea de teologie din București, despre *Plăgi sociale și misionarism creștin* ; d. Dr. *Șerban Ionescu*, profesor la aceeași facultate, despre *Curente de dezagregare ale vieții familiare* ; d. *Nichifor Crainic*, profesor la facultatea de teologie din Chișinău, subiect care se va vesti mai târziu ; d. Dr. *Silviu Dragomir*, profesor la facultatea de litere din Cluj, asemenea ; d. *Const. Georgescu*, despre *Lux și risipă* ; d. Avocat *Popescu Tudor* din București, despre *Plaga divorțului* ; d. Dr. *D. G. Boroianu*, profesor la facultatea de teologie din București, despre o materie care se va ști mai târziu.

Înființarea unui episcopat armenesc în București.

Bisericile armenesti din România erau cârmuite până acum din străinătate. Înainte de război, venea la noi un episcop al lor, P. S. *Kalemkerian*, care le cerceta. După război, aceste biserici s'au înmulțit, fiindcă se adaogă și cele din Basarabia, unde sunt destui armeni, și din celelalte ținuturi. Ba în Basarabia se și află un episcop armean, P. S. *Husik*, pe care îl întâlnim din când în când și în București. Acum se studiază la Ministeriul Învățământului (subsecretariatul Cultelor) ca să se înființeze un episcopat armenesc la noi pentru toate bisericile armenesti gregoriane din România Mare. În această privință, s'a alcătuit un proiect pentru înființarea unui episcopat armenesc cu scaunul în București.

După acest proiect, noul episcopat va atârna de catolicosul din *Eskimiadzin*, care e capul religios al tuturor armenilor de rit gregorian. Această atârnare însă va fi numai în laturea dogmatică și canonică, iar în chestiunile de cultură, de fundațiuni, de episcopii, bisericile vor fi cârmuite de capul eparhiei din București, în deplină autonomie, potrivit legii Cultelor. În legea Cultelor a noastră, este trecut și cultul armenesc, printre cultele istorice. Reprezentantul cultului armenesc însă nu va putea fi membru al Senatului, fiindcă armenii noștri nu se suie până la numărul de 200,000. Se știe că numai dela acest număr în sus feluritele culte își pot căpăta un reprezentant al lor în Senat.

✠ GAVRIIL TRIPON

L-am cunoscut de mult, înainte de război. L-a adus în casa mea d. *G. Bogdan-Duică*, pe când eu eram directorul Seminarului Central din București, iar domnia sa al Liceului „Mihai-Viteazul” tot din București. Gavriil Tripon era un bărbat adânc credincios. Temeiul judecății lui despre lucruri și oameni era prin sîta credinței. Nu petrecerea întâmplătoare a cutărui fapt eră ce-i izbea lui ochii, ci rețeaua ascunsă a împletiturii lui Dumnezeu, din care vedea el curgând ce se petrecea pe lume.

Dacă aceasta era urzeala sufletului lui, dacă împărtășirea credinței și destăinuirii din această lature erau dorurile lui, la cine era să-l aducă și d. Duică, pentru a-l pune în legătură cu lumea, când Tripon a sosit în București, decât la un om de slujbă a Bisericii, cum eram eu?

Așa s'a făcut că, într'o seară de vară, am stat mult de vorbă cu răposatul Tripon, de față fiind și d. Duică. Și am auzit din gura răposatului, care venise nu de mult de peste munți, graiuri de iluminat religios, care m'au uimit și m'au mișcat. El credea în Dumnezeu, dar nu ca un om care ar mărturisi un adevăr cu care se împacă mintea lui. El îl și vedea pe Dumnezeu în lume, îi simțea pașii. Lumea lui nu era lumea forței și materiei, ci era lumea duhului. El cunoștea urmele lui Dumnezeu în lume.

Mi-a destăinuit că în tinerețe a fost și el necredincios. Fusese și el furat de vorbele care curg șivoi pe străzi și în taifasurile oamenilor. Dar s'au petrecut fapte care l-au scos din fâgâșul acesta și l-au făcut omul de mărturisire religioasă adâncă așa cum l-am cunoscut eu.

Mi-a mărturisit cum mamă-sa avea ochiul religios prin care ea descoperea limpede ițele lucrului lui Dumnezeu, așa cum nu poate prinde ochii omului pământesc. Această femeie, care se împărtășea din lumea lui Dumnezeu, a avut știre lămurită despre ce va fi soarta fiilor ei, cum nu poate zări în necunoscut omul cu ochii împăiejeniți de viață curat lumească. Pânza întunerecului, care ne ascunde viitorul, se destramă uneori pentru ochii credinciosului și această vedenie a avut-o femeia care a fost mama lui Gavriil Tripon. Fiul unei asemenea mame, după turburarea celei dintâi

ținereti, a ajuns și el a fi un credincios, cum l-am cunoscut atunci când d. Duică l-a adus la mine.

Am găsit așa de însemnate destăinuirile pe care mi le făcea, am fost de părere că este atât de vrednic lucru ca și alții să guste povestirea prin care un suflet de om întreg și luminat și-a găsit calea către Dumnezeu, încât mi-am zis și i-am zis că ce mi-a povestit mie nu trebuie să rămâie numai o mărturisire, oricât de dulce, de mângâietoare și de înaltă, care se mărginește însă numai la împărțirea dintre două suflete.

Domnule Tripon, i-am spus, ceiace-mi povestești dumneata nu trebuie să rămâie mărginit numai în ascunsul unei duioase revărsări de suflet către alt suflet. Ce spui dumneata este întăritor și pentru alte suflete. Este o faptă a lui Dumnezeu ca să se știe cum unul ca dumneata a găsit calea către Dumnezeu și ce adevăr covârșitor este pentru sufletul dumitale de azi încredințarea vie despre ființa lui Dumnezeu, pe care dumneata, așa zicând, îl și pipăi, în ființa și faptele lui, în mijlocul unei lumi necredincioase. Ea nu vede, dar dumneata vezi. În mijlocul ei, trebuie să mărturisești pentru Dumnezeu, pentruca și ea să se uimească de ce ai cunoscut dumneata, dincolo de mărginirea vieții, pentruca și ea să creadă. Ești dator ca aceste lucruri, prin care ființa lui Dumnezeu a răsărit pentru dumneata mai luminos decât pentru alții, să le mărturisești în fața lor și să nu rămâie ascunse. Trebuie să te apuci să le scrii și să le dăm la iveală.

Cu ce glas tainic și duios însă le povestise! Erăi ca omul care părăsește drumul mare, deschis dar prăfuit, în care intră toți drumeții și toate carele, pentru a te abate într'o potecuță puțin umblată, în desișul unei păduri, cu foșnet de frunze sub picioarele tale, cu lumina scăzută sub ramurile încrucișate. Nu mai erăi în huruital carelor, în arșița drumului; erăi ascultând glas de povestire tainică, cum nu se aude în toate zilele.

Omul povestea frumos. Ce minune ar fi fost să-i poți prinde atunci glasul plin de mireazma credinței și să-l poți duce aiurea, să fie auzit și de alții! Povestirea se dusesse însă, nu mai rămânea decât să facă ce spuneam eu: să se apuce să scrie.

— Scumpe Părinte, bine ar fi, dar ce să fac că eu scriu greu românește? Eu nu sunt deprins a scrie decât ungurește.

— Domnule Tripon, chiar ungurește de ai scrie, folosul tot este, că se poate găsi cineva care să dea cele povestite pe românește. Miezul este ca destăinuirile dumitale să nu se peardă.

Am rămas la cuvântul acesta, el fără a se lega deplin că va face aceasta, eu socotind că aceasta nu va fi cea din urmă întâlnire, cum nici n'a fost, și că am să mai am prilejul, să-i mai cer povestirea. Cele povestite însă mi-au rămas în minte, se înțelege, nu cu toate amănuntele de atunci, și de multe ori am povestit altora despre ele. Când îmi trebuia o dovadă despre lucrarea religiei în suflete până sub ochii noștri, fără a fi împedată de nicio cultură a lumii, aveam pe buze și trecutul lui Tripon, care trecuse dela întunec la lumină.

Când l-am cunoscut, nu mai era mult până la marele război. Doi ani de zile, cât a ținut partea noastră românească în războiul cel mare, n'am mai auzit de Tripon. Dar când zăririle s'au luminat, mare mi-a fost bucuria că el trăiește, că ne-am putut vedea iar în București, că a ajuns ales al neamului în Sfatul Legiuitor al Țării, că a ajuns prefect al județului Cluj.

Cum l-am întâlnit, l-am apucat iar cu comorile păstrate în sufletul lui, care nu trebuiau să se peardă. Am povestit despre el în adunări studențești, în sfaturile acelea care se făceau în unele tabere pentru adâncirea credinței. Doream ca tinerii noștri să audă cuvântul lui Tripon, fiindcă eram incredințat că nu se putea decât să le lase o adâncă întipărire și să vadă mai cu adâncime faptul și taina religioasă tocmai prin cele încercate de Tripon. Și am avut plăcerea de a afla că acest lucru s'a petrecut. Tripon a mai fost cunoscut și de alții din laturea aceasta, nu numai ca sol al țării la facerea de legi sau ca prefect, și a fost gustat cu folos.

Se vede că a lăsat urme în sufletele tinerești, fiindcă acum, când Gavriil Tripon nu mai este între noi, fiind trecut din luna trecută către cele veșnice, unul din tinerii care l-au ascultat și-a adus aminte de ce le grăia el acum șapte ani și s'a simțit dator să povestească. Nu l-a răbdat inima să tacă, acum când l-a ajuns vestea că omul acela a lui Dumnezeu nu mai este și a simțit ca o datorie de suflet să povestească despre el ce știa.

În *Cuvântul* dela 17 Mai a. c., tânărul acela, care făcea parte din însoțirea care-și zicea A. S. C. R. (*Asociațiunea Studenților Creștini Români*), a scris cuvinte ca cele următoare:

L'am întâlnit pe Gavrilă Tripon în 1923, când noi alergam de vreo doi ani înainte încă, după Dumnezeu. Alergam pe drumurile țării acesteia sau ale altora. Noi întrebam de Dumnezeu și el știa de Dânsul.

Ne-a ieșit înainte, adus de unul dintre *ai noștri*, care-l cunoșteam, fiindu-i și rudă. S'a mirat mult, s'a minunat că avem nevoie de Dumnezeu, zicând că pentru cei bătrâni nu-i nicio minune credința în Acesta, iar pentru noi, tinerii vremurilor acestora, este *minune curată*.

Am înțeles că-i unul dintre bunici și l-am iubit ca pe unul dintre aceia:

Spunea că, în veacul nostru de „știință”, este multă „rătăcire, fiindcă am uitat calea mântuirii“.

Vorbea despre durere și bucurie, despre viață și moarte, mărturisind că „ne temem de viața ce e în noi, ne temem de legile vieții“.

Ne vedeam apoi deseori și ne era mare bucuria tuturor: a lui, pentrucă putea vorbi despre Dumnezeu cu nepoții, și a noastră, pentrucă îl aflasem bătrân. Fiindcă bătrâni aproape numai între bunici mai aflăm, iar bunicii sunt întotdeauna prea puțini.

În vreme ce părinții noștri, cei întorși din două războaie — dacă s'au mai întors — sunt prea tineri. Sunt aproape toți de după 1848. Au ajuns mult mai tineri decât noi.

Gavrilă Tripon își amintea de o viață mai mult îndurerată. Avea în ochi obiceiul să-și puie sufletul în palma lui Dumnezeu de câteori vremea îl depășia.

În 1925, la un congres studentesc, ne vorbea astfel :

„Vă laud silința și misiunea voastră și dragostea cu oare primiți”.
 „În casa voastră să fie pacea și în familia voastră voi să fiți rugători
 lui Hristos”. „Țineți minte dela mine : *Mare putere este în rugă*”.

„În urmă, vremurile lui s'au întunecat din ce în ce și suferințele
 i-au purtat trupul bătrân până l'au frânt, acum câteva zile, în Cluj.

Se va fi gândit în vremea aceasta, către plecatal zilelor, la toate
 poveștile cu îngeri și la toate întâmplările cu îngeri pe care le știa,

Va fi așteptat ca îngerul să coboare și să strige de pe vre-o fe-
 reastră înaltă ; așa cum ne povestise nouă.

Se va fi rugat pentru asta...

În Clujul unde frații întru neam stau încă lunecați către schisma
 Romei, a murit pentru lumea aceasta un drept *cinstilor și mărilor*
creștin.

Fie-i iertate păcatele, fie-i țărâna ușoară !

Vedeți cât răsunet, Gavriil Tripon a știut să lase în suflete
 tinere. În parte, mi s'a împlinit dorul pe care-l aveam, ca nu numai
 eu să aud dela el răsunări din împărăția credinței, ci și alții, și
 mai cu seamă tinerii să se facă părtași la acestea și să le guste.
 Tinerii studenți au avut prilejul să se întâlnească cu Tripon, tocmai
 în căutările lor după luminișurile credinței și el le-a fost o bună
 călăuză. Dovadă că o și spun singuri.

Nu mi s'a împlinit dorul însă ca să am și scrise povestirile
 lui. Acum însă el a murit și ele s'au dus odată cu dânsul. E o
 dureroasă pagubă. Căci dacă tocmai d. Duică mi l-a adus, ca
 să aud astfel de graiuri din meleagurile credinței, pe care-l știam
 bărbat de înalte griji sufletești, dar mai puțin de cele religioase,
 înseamnă totuși că pe acestea, care curgeau din buzele lui Tripon,
 le prețuia și el. Durere ! acum nu le mai avem și am rămas numai
 cu amintirea despre un vrednic, duios și nezgomotos chip al credinței.

Iată dovada că nu trebuie să lași cele de azi pe mâne. Trebuia
 să mă grăbesc, să mă țin mai de aproape de Gavriil Tripon și
 să-i zmulg povestirile care acum s'au dus cu el către cele veșnice.

Am fost și la Cluj după război și l-am găsit acasă la el și
 am grăit și acolo multe și de toate, de ale țării și ale lui Dum-
 nezeu, dar iar ne-am nădăjduit că vom avea vreme și pentru a
 dobândi odată în scris cele ce nu trebuiau să se peardă, și
 iată că ghemul vieții s'a desfășurat iute și Gavriil Tripon a plecat
 dintre noi fără să prindem de veste.

Mare ne este părerea de rău, fiindcă, prin ducerea lui, ni s'a
 dus o armă din mână. Oricâte arme ale credinței sunt, dar cele
 mai apropiate, cele din mijlocul tău, înseși sufletele dintre ai tăi
 care au încercat, au gustat și s'au încredințat — sunt cele mai bune.
 Decât 10 cărțoaie scrise, mai mult te încredințează mărturisirea
 vie a unui suflet despre ce s'a întâmplat cu el. De aceia suntem
 în mare pagubă că Gavriil Tripon nu și-a scris ce avea el de
 spus despre pășirile lui pe drumul credinței.

Ni s'a spus că făcea parte dintre credincioșii Bisericii uniater
 Așa de puțin însă am simțit aceasta în vorbirea cu dânsul, așa

de mult eram pe ogorul lui Hristos, gustam sufletul pătruns de legăturile care apropie, nu despart pe oameni, încât habar nu aveam că el ar fi din altă tabără. El era cu noi și în noi. Ne împărtășeam într'un duh și ce iubeam noi iubea și el.

Când este vorba de sufletele cu adevărat creștinești, simți cele care te unesc, de loc cele care te despart. Poate că acelea nici nu sunt adevărată piedică pentru apropierea dintre sufletele lui Hristos. Oricum ar fi, Tripon era suflet la suflet cu noi. Așa îl gustai, așa îl îmbrățișai. Ființa lui era întreagă și de aceea mare ne este jalea care ne-a ajuns luna trecută că Gavriil Tripon nu mai este în mijlocul nostru.

Rodnică să-i fie amintirea și cu adâncă pace odihna cuvenită unui asemenea vrednic mărturisitor al credinței!

Arhm. SCRIBAN.

DARE-DE-SEAMA a

Adunării preoțești „Renașterea“, secția Mehedinți, ținută în zilele de 15 și 16 Mai a. c. la Turnu-Severin.

Datorită Prea Sfințitului Vartolomei, episcopul Râmnicului, Noul-Severin, preoțimea Olteniei s'a așternut pe muncă în ogorul Domnului Hristos, deștelenindu-l și presărându-l cu adevărata și mult roditoare învățătură creștină.

În cadrul acestei lucrări de evanghelizare, preoții din jud. Mehedinți s'au strâns în congres de primăvară anul acesta, ca și'n alte dăți, în zilele de 15 și 16 Mai, a cărui dare-de-seamă o înșăilăm mai la vale, spre a putea vedea oricine ce-i în stare să izbutească o societate preoțească, care se sprijină pe dragostea desprinsă din Sf. Evanghelie.

ZIUA I.

Ședința de dimineață.

La ora 10 precis, s'a oficiat un Te-deum la biserica „Maioresa“, de către Cucernicii Preoți: *Titu Teodorescu-Ilfovăț; C. Cerășianu-Cernaia și Augustin Ghindoc-Băltanele*, după care, preotul *N. Niculescu-Pătule*, președintele societății, deschizând ședința, a scos în evidență încercările îndrăznețe ale unor oameni de știință din vremurile noastre, de a înlocui morala creștină prin cea filosofică. Datoria Bisericii creștine ortodoxe este de a lua poziție hotărâtă în fața acestor probleme de morală fără Dumnezeu, scop ce-l urmărește chiar și societatea „Renașterea“, prin năzuințele și străduințele ei. A sfârșit cu urări de sănătate și de activitate rodnică, în cinstea Prea Sfințitului Episcop *Vartolomei* și a Prea Sfințitului vicar *Nifon*.

După cele rostite de Păr. N. Niculescu, s'a înjghebat biroul care să conducă dezbaterile adunării, fiind ales ca președinte Pr.

Gh. Popescu-Vânători, un fruntaș slujitor al Domnului, iar ca secretari Pr *Gh. Bologa*-Podu-Grosului și *Aristide Dobrescu-Covrigi*, doi harnici lucrători în via Mântuitorului.

Ședința de după masă.

Discuțiunile s'au reluat la ora 2¹/₂, când Pr. *Gh. Popescu*, președintele adunării, a lămurit rostul conferințelor generale preoțești rânduite de două ori pe an, primăvara și toamna, ele fiind un îmbold puternic la munca cea sfântă de încreștinare și un îndrumător ales prin compararea între ele.

Păr. *N. Niculescu*, conducătorul societății, care dă dovadă a fi un neîntrecut dirigitor, a citit darea-de-seamă a activității pe anul 1929, care sună cam astfel: fond bănesc la venituri cu suma de 115 886 lei, iar la cheltuieli cu 97.267 lei, rămânând un excedent de 19.619 lei și ca lucru pastoral, înfăptuirile evanghelice, destul de îmbelșugate ale celor 20 centre parohiale, câte sunt în Mehedinți care au jertfit mult de tot pentru propășirea mulțimii credincioase.

Pr. *Pompiliu Popescu*-Valea Ursului a rostit raportul cenzorilor, iar adunarea a dat descărcare de gestiune comitetului societății, aprobând totodată și conturile centrelor parohiale.

După aceste expunerii și aprobări, potrivit punctului 6 din ordinea de zi, Pr. *I. Băluț*-Fântânele Negre și *I. Sachelarie*-Turnu-Severin au tratat subiectul „Creștinism și Naționalism”, din ale căror relatări s'au putut desprinde următoarele adevăruri: „Creștinismul” este totalitatea învățăturilor Domnului Hristos date oamenilor spre a dobândi împărăția lui Dumnezeu și, cu toate că s'ar părea că are un caracter universal, fără să țină seamă de națiuni, după cum afirmă unii scriitori, lucrul acesta nu e adevărat, deoarece chiar Mântuitorul a recunoscut individualismul național. La fel și din propovedania Sf. Pavel, se întvede ideea de unitate națională. Națiunea servește creștinismului de a se răspândi, și creștinismul slujește neamurilor de a se dezvoltă. Au mai venit cu completări mulți din preoții de față.

ZIUA II-a.

Ședința de dimineață.

Fiind de discutat și subiectul „Cum este înțeles și practicat creștinismul în vremurile noastre” au luat cuvântul Preoții: *Aristide Dobrescu*; *I. Sachelarie*; *D. Achimescu*-Stignița; *I. Botescu* și *Haralambie Ionescu*, fiecare aducând contribuția sa diferită. Așa, Păr. *Aristide Dobrescu-Covrigi* a susținut că la noi creștinismul, după cum se manifestă în inimile credincioșilor, s'ar împărți în două: prin instinct așa cum e în lumea satelor și prin formă așa cum se prexintă cazul la orașe. Spre o încreștinare cât mai temeinică și mai rodnică, trebuie să se aibă în vedere tineretul care poate fi altoit cu multă ușurință cu preceptele sfinte, dând exemplu de ce se poate săvârși în privința aceasta, încercările făcute de

ateneele populare cum și de echipele de studenți teologi, în București, care au dat rezultate mulțumitoare.

Pr. *D. Achimescu* a arătat că poporul nostru este creștin, dovadă fiind arta lui, practicile lui și toate manifestările lui, dar nu-i creștin pe dea'ntregul, deoarece n'a cunoscut adevăratul înțeles al doctrinei lui Hristos, lucru ce-ar trebui avut în vedere cu multă sânguință de către slujitorii sfântului jertfelnic. Făcând o scurtă expunere de felul cum era practicat creștinismul în veacurile primare, Păr. *I. Sachelarie* a afirmat că, pentru înțelegerea cu adevărat a învățăturii dumnezeiești, trebuie întărită credința, iar conștiința omească mult de tot trezită.

Cam tot aceleași lucruri le-au subliniat și ceilalți doi preoți conferențieri, iar Păr. Protoiereu *St. Pârligras*, întregind cele spuse de către vorbitorii precedenți, a întărit că creștinismul, așa după cum se prezintă astăzi, nu e uniform nici ca clase sociale nici ca cultură. Trebuiește alungat din creștinism, tot ceace vine din domeniul superstițiilor și numai atunci ceice cred în Iisus vor fi cu adevărat fii ai lui.

După ce s'a comentat subiectul de mai sus, d. Prefect *C. Danciu*, luând parte la congres, a făcut cunoscut că Biserica nu se bucură așa de mult de sprijinul autorităților ca școala ¹⁾. Biserica se lasă mai degrabă pe se seama credincioșilor, lucru ce-și are și o îndreptățită explicație. Pentru biserică, omul dă cu sufletul mai larg decât pentru școală ²⁾.

Cu toate acestea atenția autorităților ar trebui îndreptată cât decât și în spre Biserica lui Hristos, deoarece acțiunile mari și sănătoase nu se pot săvârși fără ea. A mărturisit cu prisosință că-i plac foarte mult ședințele pastorale ale centrelor parohiale și, pe cât va fi cu putință, va lua parte la ele cu toată bunăvoința, fără niciun interes altul decât acela de a contribui la o educație cât mai sănătoasă a masselor.

D-lui Prefect i-a răspuns Păr. *Gh. Popescu*, mulțumind pentru justele precizări făcute, afirmând că, dacă sfânta Biserică ar avea sprijinul tuturor instituțiilor și autorităților, mare i-ar fi rodul, în greaua muncă de regenerare ce-o desfășoară.

S'au hotărât după aceasta subiectele pentru sesiunea de toamnă: 1. „Metoda ortodoxă și neo-protestantă în folosirea și citirea Sf. Scripturi“, la care s'au înscris ca referenți Preoții: *Gh. Bologa* și *D. Achimescu*, al doilea, de ordin practic: „Sfânta Taină a spovedaniei, ca mijloc de formare a conștiinței creștine“, la care s'au rânduit ca conferențieri Păr. *Pănoiu* Isoare, *Corlățeanu*-Pristol și *Pitulescu*-Vârciorova.

Misionarismul și colportajul.

Pr. *N. Niculescu*-Pătule, vorbind despre importanța misiunilor și a colportajului laici, care mai ușor pot veni în atingere

1) E prea adevărat și e bine c'o spune și un prefect.—Nota Arhim. *Arhim.*

2) Și asta e adevărat, dovadă că Biserica e mai lipsită de inimă decât alte așezăminte. Nota A. S.

cu sectanții, a dat citire totodată și referatului d-lui *Iordache* ce se rezumă astfel: În jud. Mehedinți, sunt trei secte distincte: cornilistă, baptistă și adventistă. Cea mai răspândită este secta adventistă, arătând și felul de luptă al acesteia, cum și mijloacele sigure de combatere în sfânta noastră biserică.

Fiind rugat să precizeze mai pe de-a-întregul astfel de lucruri, d. D. *Iordache*, misionarul laic al jud. Mehedinți și Dolj, întărit la aceasta chiar și de Sf. Episcopie, a făcut o scurtă istorire asupra activității sale, începând cu chioșcul de cărți și ziare religioase din piața Severinului, izbutind s'alunge, în puțină vreme, prin felul său combativ, aproape pe toți adventiștii, din mijlocul orașului, rămânând un singur reformist, dar și acela cu puțini sorți de izbândă, continuând mai departe prin cutreerarea în lung și în lat a celor două județe, ducând balsamul inviorător și tămăduitor sufletelor ce se clatină.

Pentru o cât mai desăvârșită isbândă printre sectanți, d. *Iordache* cere să i se alătore încă doi colportori, cari să împânzească ținuturile contaminate, cu cărți de învățătură și închinare creștinească, de care se simte lipsă, rugând pe cucernicii părinți să găsească mijloacele posibile de salarizare.

Pr. *Titu Teodorescu-Ilovăț*, subliniind importanța colportajului, a propus ca toți preoții să contribuie lunar.

Păr. Protoiereu Pârligras, arătând că sectele religioase niciodată n'au prins avânt ca'n ultimul timp, a enumerat măsurile ce s'au luat împotriva colportorilor adventiști, cum și acțiunile de combatere, iar ca mijloc de salarizare a misionarilor ortodoksi, fiecare parohie să contribuie cu câte 100 lei lunar, ca'n chipul acesta suma de 18,000 lei să fie potrivită pentru propagandă.

Păr. *Gh. Dumitrescu-Bistrița*, la chestiuni diverse, ale ordinii de zi, a cerut ca să se intervină la Sf. Episcopie spre a se scădea prețul la cărțile de colportaj, deoarece-s prea scumpe și nu se pot împărți poporenilor.

Păr. *Pavnotescu* a fost tot pentru efitinire, dar în același timp și pentru selecționarea cărților de propagandă.

Incheindu-se discuțiile, Păr. Președinte N. Niculescu a adus la cunoștința celor de față că'n luna Iulie se va ține în localitate congresul eparhial, socotind nimerit închegarea unui comitet care să lucreze cât mai bine pentru o cât mai însemnată izbândă a congresului în ceea ce privește primirea și găzduirea preoților participanți.

S'a format un comitet în acest sens din părinții St. Pârligras; Ilie Popescu; I. Sachelarie-Turnu-Severin; V. Strechescu-Roșiori și N. Niculescu-Pătule.

Ședința s'a ridicat prin cuvântul de bun rămas și de îndemn către muncă cea adevărată, al Pr. Gh. Popescu și prin rugăciunea Tatăl Nostru, cântată'n cor de toți preoții prezenți la adunare, întărind prin aceasta legătura ce trebuie să dăinuiască între slujitorii Domnului Iisus care au o misiune cu totul aleasă și binecuvântată în lumea prin care ne strecurăm.

Comisiunile examenelor de absolvire dela seminarii.

În sesiunea de examene din luna Iunie a. c., pentru examenele de absolvire ale seminariilor, Ministeriul Cultelor a numit următoarele comisiuni:

Seminariul Central din București: d. Dr. *D. G. Boroianu*, profesor la facultatea de teologie din București, prezident; Păr. *P. Partenie*, directorul Seminariului Central; Păr. *Duminică Ionescu*; d-nii *N. Brătulescu* și *N. Jingoiu*, profesori la acel seminarium, membri;

Seminariul „Nifon” din București: Arhim. *Scriban*, profesor la facultatea de teologie din Chișinău, prezident; Păr. *N. Ionescu*, directorul acelui seminarium; d-nii *Sava Saru*, *Marinescu* și *Ciupagea*, profesori la acel seminarium, membri;

Seminariul „Veniamin” din Iași: Păr. *Econ. Cicerone Iordăchescu*, decanul facultății de teologie din Chișinău, prezident; Păr. *Negoită*, directorul acelui seminarium; d-nii *Gafiteanu*; *D. Miron* și *Gh. Barbu*, membri;

Seminariul „Sf. Grigorie Decapolitul” din Craiova: d. *V. Loichiță*, profesor la facultatea de teologie din Cernăuți, prezident; Păr. *Părvănescu*, directorul acelui seminarium; Păr. *Ceașanu*; d-nii *Chiriac Dimancea* și *V. Băluică*, profesori la acel seminarium, membri;

Seminariul din Huși: d. *Teodor Popescu*, profesor la facultatea de teologie din București, prezident; Păr. *Gh. Popescu*, directorul acelui seminarium; Păr. *N. Donos*; *Andrei Malache* și *V. Racoviță*, profesori la acel seminarium, membri;

Seminariul din Constanța: d. Dr. *V. G. Ispir*, profesor la facultatea de teologie din București, prezident; Păr. *I. Constantinescu*, directorul acelui seminarium; d-nii *Gr. Roșu*; *M. Papastopol* și *M. Cristescu*, membri;

Seminariul „Gavriil Bănulescu” din Chișinău: Păr. *V. G. Radu*, profesor la facultatea de teologie din Chișinău, prezident; Păr. *Serghie Bejan*, directorul acelui seminarium; Păr. *Tocan* d-nii *H. Dăscălescu* și *P. Popovici*, membri;

Seminariul din Ismail: Păr. *Gr. Pișculescu*, profesor la facultatea de teologie din Chișinău, prezident; Păr. *Gh. Vlad*, directorul acelui seminarium; d-nii *A. Galin*; *G. Gaia* și *Boris Șopov*, profesori la acel seminarium, membri;

Seminariul din Curtea-de-Argheș: Păr. *P. Vintilescu*, profesor la facultatea de teologie din București, prezident; Păr. *M. Chiriță*, directorul acelui seminarium; d-nii *Sânger*; *Berceanu* și *Pantelică*, profesori la acel seminarium, membri;

Seminariul din Râmnicul-Vilcii: d. *Șerban Ionescu*, profesor la facultatea de teologie din București, prezident; Păr. *C. Grigorie*, directorul acelui seminarium; Păr. *N. Tomescu*; d-nii *N. Georgescu* și *E. Stoianovici*, profesori la acel seminarium, membri;

Seminariul din Galați: d. *I. G. Savin*, profesor la facultatea de teologie din Chișinău, prezident; Păr. *Todicescu*, d-nea

torul acelu seminariu ; d-nii *G. V. Munteanu* ; *N. Sava* și *Gr. Văja*, profesori la acel seminariu, membri ;

Seminariul din Roman : Păr. *Gr. Cristescu*, profesor la facultatea de teologie din București, preșident ; Păr. *Diacon Iordache*, directorul acelu seminariu ; d-nii *C. Grigoraș* ; *Alexandru Iepure* și *Vasile Bălu*, membri ;

Seminariul din Dorohoi : Dr. *Spănu*, profesor la facultatea de teologie din Cernăuți, preșident ; Păr. Econ. *D. Furtună*, directorul seminarului ; Păr. *Munteanu* ; d-nii *D. Grumăzescu* și *D. Popescu*, tustrei profesori ai acelu seminariu, membri ;

Seminariul din Buzău : Păr. Diacon Dr. *Haralambie Roventă*, profesor la facultatea de teologie din București, preșident ; Păr. *G. Marinescu*, directorul seminarului ; d-nii *Trifănescu* și *Bratu* ; Păr. *I. Gr. Popescu*, profesori ai acelu seminariu, membri ;

Seminariul din Edineți : Păr. Dr. *V. Gheorghiu*, profesor la facultatea de teologie din Cernăuți, preșident ; Păr. *Corneliu Grumăzescu*, directorul seminarului ; Păr. *Spinei* ; d-nii *Vilinschi* și *Veseșchi*, profesori ai acelu seminariu, membri ;

Seminariul din Câmpulung : Păr. Dr. *I. Popescu-Mălăești*, decanul facultății de teologie din București, preșident ; Păr. *I. Niculescu*, directorul seminarului ; Păr. *N. Bănățeanu* ; d-nii *Gh. Botez* și *Vasilescu*, profesori ai acelu seminariu, membri.

A. S.

EXTERNĂ

EPISCOPI UCIȘI IN RUSIA.

Cum au fost uciși episcopii : Ermogen din Tobolsk, Andronic din Perm, Vasilie din Cernigov și cei împreună cu ei.

Ca fost preot din eparhia Tobolskului, știu bine felul morții episcopului Ermogen și, la timpul său, am scris cu deamănuntul în ziarul *Slovo* (Cuvântul) din Riga. Însă aci vă spun numai pe scurt. În Aprilie din 1918, în Săptămâna Patimilor Domnului Hristos, episcopul Ermogen a fost arestat și imediat trimis din Tobolsk la Ecaterinoburg, unde a fost pus în închisoare. În Mai, o solie din partea congresului eparhial, în frunte cu membrul sinodului din Moscova, avocatul *Mineatov*, fratele episcopului Ermogen, protoiereul *Efrem Dougalev* și preotul *M. Macarov* din Tiumensk, a fost trimisă în Ecaterinoburg pentru a stăru înaintea Sovdepului ¹⁾ local pentru slobozirea episcopului Ermogen. Sovdeputul a cerut răscumpărarea, în sumă de 10 000 de ruble, dar mai târziu a ridicat suma răscumpărării până la 100 000 ruble. Această sumă a fost strânsă printre negustorii din Ecaterinoburg, și trimisă Sovdepului, iar autoritățile au dat chitanță de primirea sumei.

În ziua următoare, solia, în plina ei alcătuire, a mers la Sovdep,

1) Siguranța sovietică.

cu nădejdea de slobozirea episcopului Ermogen, dar nu s'a mai întors la locuința ocupată de ei.

Se presupune că ea a fost arestată și Ermogen trimis sub pază la Tiumen, împreună cu episcopul Ermogen, pentru a fi dusă la Tobolsk, unde trebuia să fie judecat episcopul Ermogen. La Tiumen, episcopul Ermogen, împreună cu ceilalți arestați, au fost suiți pe vaporul „Petrograd“ pentru a fi duși la Tobolsk.

Cu prilejul ocupării Tabolskului de Siberienii albi (armată albă siberiană); armata roșie, înainte de a lăsa vaporul și a fugi spre Ural, a făcut grozavă răsplată cu cei arestați. Pe toți i-a scos pe puntea vaporului și îndată a poruncit ca să se dezbrace și să se descalțe. Cine se debrăca mai încet, de pe acela rupeau hainele, și după aceea, dezbrăcați, cu numeroase bătăi de joc, lovituri peste cap și păreri de bine, legându-le mâinile, i-au aruncat de pe puntea vaporului în râul Tura.

Episcopul Ermogen se rugă pentru chinuitorii săi și-i binecuvânta. Cu vicleană și nemai pomenită batjocură, urmată de numeroase lovituri peste gură, au rupt de pe ierarh rasa și dulama, l-au sucit mâinile înapoi. Pentru că episcopul Ermogen nu înceta a se ruga în auzul tuturor, comisarul a poruncit „să-i astupe gura“. Lovitura cu pumnul peste față a silit pe ierarh să tacă. După aceea, la mâinile sucite, au legat o piatră mare și, săltându-l, l-au aruncat în râul Tura (16 Iunie 1918), în fața comunei Pocrovscoe. După izgonirea bolșevicilor, când în Tura a scăzut apa, pe malul ei au fost descoperite o mulțime de trupuri, printre care a fost cunoscut trupul pătimitorului lui Hristos episcopul Ermogen.

Trupul ierarhului a fost trimis la Tobolsk și, cu mare adunare a preoșimii și poporului, a fost îngropat cu cinste în peștera, unde mai nainte stăteau moaștele Sf. Ioan Maximovici, Mitropolit al Tobolskului și a toată Siberia.

În calitate de preot militar al armatei Siberiene, mie s'a întâmplat a călători timp îndelungat prin orașe și sate scăpate de bolșevici ale eparhiei Permului, unde păstorea Arhiepiscopul Andronic. Pentru că am fost hirotonit în preoție de I. P. S. Sa, m'am alit să adun știri despre moartea acestui ierarh. În partea Permului, s'au răspândit povestiri destul de contrare despre moartea Arhiepiscopului Andronic. Cea mai răspândită în părțile Uralului spune că Arhiepiscopul Andronic a fost îngropat de viu.

Mai târziu, căzând și eu în mâinile bolșevicilor, am fost pus în închisoarea din Tobolsk. Printre cei închiși, erau și doi cehiști ¹⁾ lituani: *Dobelas* și *Padernis*, slujitori ai Cekăi ²⁾ în Perm.

După spusele cehiștilor, Arhiepiscopul Andronic a fost împușcat după cererea muncitorilor din Motovilinsk. Arhiepiscopul Andronic a criticat cu însuflețire decretul bolșevicilor despre despartirea Bisericii de Stat.

Dupa înștiințarea pastorală editată din această cauză de si-

1) Agenți sovietici.

2) Securitanța împotriva a sovietelor.

noțul local din Moscova, Arhiepiscopul Andronic a poruncit protodiaconului a pronunța anatema asupra bolșevicilor. După aceea I. P. S. Sa a fost arestat, ucis și îngropat lângă drumul ce duce din Perm la Motiniliha (mahalaua muncitorilor).

După cuvintele sus pomeniților cechiști: Dohelas și Padernis, amândoi au luat parte la uciderea Arhiepiscopului Andronic. Povestirea cechiștilor spune adevărul, pentru că o povestire la fel mi s'a întâmplat să aud și dela altă persoană, la început membru al partidului comunist, șeful poliției roșii din orașul Tura, după profesie medic, după naționalitate, un iudeu botezat, dar mai târziu în calitate de preot ortodox. Comuniștii n'au putut să-i ierte trădarea partidei și l-au împușcat.

Împreună cu Arhiepiscopul Andronic, a fost arestat vicarul său, episcopul Teofan al Solicamului, care, după câteva zile, a fost înecat în râul Cama.

Însă când sinodul din Moscova a aflat despre moartea mucenicească a episcopilor din Perm, a trimis acolo o comisiune, în frunte cu Arhiepiscopul Vasilie de Cernigov (Ucraina) pentru a cerceta cauza morții pomeniților ierarhi. Guvernul sovietic a dat învoire spre cercetarea uciderilor din Perm și a oferit un vagon deosebit. (În primele zile ale existenței sovietice, sinodul de multe ori a avut cu guvernul feturite declarații și proteste). Dar sângea comisiunii de cercetare a făcut tulburare printre comuniștii din Perm și mai ales printre ucigași. După aceea comuniștii au luat măsuri ca materialul aflat să nu ajungă la sinodul din Moscva. După sfârșitul cercetării, comisiunea se întorcea spre Moscva. Între Perm și Viatka, soldații roși au intrat în vagonul comisiunii, au ucis pe membrii ei, iar trupurile lor le-au aruncat din vagon.

Trupul Arhiepiscopului Vasilie și celorlalți uciși împreună cu el le-au îngropat țărani și, la mormântul mucenicilor, s'a început pelerinajul. Bolșevicii, văzând aceasta, l-au dezgropat și au ars trupurile lor.

Povestirea despre moartea Arhiepiscopului Vasilie am auzit-o dela preoțimea din Viatka.

Fiind legat cu legătură de strânsă prietenie de Arhiepiscopul Andronic, fostul lui vicar din eparhia Omsk, episcopul *Metodie* din Petropavlovsk, a fost ucis de bolșevici în primăvara anului 1921, în timpul răscoalei țăranilor. I-au făcut o rană de baionetă în piept și barbarii roși au băgat acolo crucea depe grumazul său.

În Martie din 1921, a fost împușcat în camera sa episcopul Simion din Ufa. În timpul răscoalei țăranilor în partea de apus al Siberiei în 1921, numai în gubernia Tobolskului au fost împușcați aproape 100 de preoți. Vezi cartea *Volnaia Sibiri* nr. 6—7, 1929 art. lui *P. Turnhanskii*: *Krestianskoe vostaniev zapadnoi Sibirii*, în anul 1921.

Tradus din rusește de N. DEMCENCO,
școlar în Seminarul Monahal din M-rea Cernica.

REDESCOPERIREA UNEI ARTE

Mozaicurile și picturile geamiei Karieli din Constantinopol.

Constantinopolul este orașul străinilor și însoțitorul știe să arate vizitatorului multe lucruri vrednice și demne de văzut. Cu toate acestea el nu este încă deplin cunoscut și descoperit. Dacă s'ar apuca cineva să rătăcească prin străzile și colțurile Stambulului, care este partea turcească a Constantinopolului, atunci descopere nefârșit de multe lucruri uitate și, înainte de toate, bisericile vechiului Constantinopol bizantin, a căror veche frumusețe iese acum din nou la iveală de sub tencuiala fărâmițată și de sub grelele împodobiri de aur din vremea Turcilor. În sfârșit, se găsește și geamiă KARIAH, vechea biserică creștină CHORA, care, nu departe de poarta Adrianopolului, duce o tainică și necunoscută existență, ce de abia e pomenită în lucrările de artă bizantină și de care însoțitorul nu amintește decât în trecut.

Este o puternică predică a deșertăciunii omenești ce această veche biserică vestește privitorului. Uitată a fost arta și spiritul artei, cuprinsul religios ce-l exprimase, uitată pentru timp de veacuri, căci tencuiala o acoperea. Uitat a fost totodată că această artă și spiritul ei, că cuprinsul religios al acestei arte reprezintă puntea dintre Răsărit și Apus. Să privim, de pildă, pe Christos de deasupra ușei, din tinda din afară a bisericii, și vom vedea atunci cu precizie raportul către felul de reprezentare din același timp a lui Christos în Apus, poate cumva cu cel italian, dar se mai văd însă și liniile cari duceau poate la creațiunea lui Christos din iconografia rusească. Aproape aceiași înfățișare a bărbii, aproape aceiași poziție a mâinii o vedem la Ravena și Novgorod sau Vladimir. Totodată observăm și posibilitatea dezvoltării Apusului la o mai mare mișcare în acțiunea de simbolizare față de aceia a Răsăritului. Ambele posibilități sunt încă întrunite aci, deși pe nedrept se aduce mai cu seamă artei bizantine imputarea că e amorțită. Aceasta o arată lămurit alte două reprezentări ale lui Christos din această biserică. Rare ori două tipuri ale lui Christos au până în amănunt copia întocmai în icoanele rusești. Ce fel de sentimente religioase stau după această artă? Zădarnic s'ar căuta Judecătorul Lumii ori Învățătorul sau Christos Justificatul. Cel mult trăește în ea Christos cel mistic al vechilor părinți bisericești greci, care duc pe om la îndumnezeire, Christos în care sălășluiește plenitudinea dumnezeirii întrupate, Christos al evanghelistului Ioan. Acest Christos al vechilor bizantini era supraom, dar nu neom. El exprima legătura dintre om și Dumnezeu. Și aci vom vedea legătura dintre Răsărit și Apus, între Rusia și Răsărit, de astă dată în sentiment religios, exprimat prin Bizanț. Dar noi vrem să ne întoarcem iarăși din excursiunea această religioasă și filozofică la biserica noastră.

Pentru pictatea vechii biserici bizantine, este adevărat somnolentiv co situație dominantă în Christos. Noi suntem obișnuiți a vedea ca biserica închinătoare la icoana și cu aceasta a unui

cult masiv al sfinților. E surprinzător cum, în geamia Karieh, sfinții sunt puși cu mult înapoia chipului lui Iisus. Acest fapt arată totuși că lucrurile nu se pot înlătura cum voește icoana istorică. Chiar liturghia greacă arată atitudinea principală a lui Christos în pietatea bizantină. Interesantă este privirea chipurilor izolate și înfățișarea lor. Figurile arată încă în parte puternica influență a gândirii antice. Pe de altă parte, icoana lui Christos în figura Creatorului care pune biserica în mâna lui Christos, arată trăsături ce amintesc cu tărie reprezentările din evul mediu. Se pare că mult răspânditul motiv al Creatorului în apusul de mai târziu își are origina mai ales în arta bizantină. Așa, băgăm-de-seam cum legea naturii lasă să se prăbușească valori trecătoare cari conțin cheia pentru multe probleme ale istoriei omenirii și cum noi, ca oameni istorici interesați, stăm cu părținire fața de redescoperirea acestor valori, pe când în acelaș timp vedem că în interior rămânem neatinși și că noi am devenit alți oameni pentru care tocmai reușim să aducem numai interes istoric.

Din tinda exterioară, mergem spre sud dealungul culoarelor laterale către baptisterium-capela botezului. Ea nu este împodobită ca celelalte locuri cu mozaicuri, ci cu fresce. Aceste fresce, cari au avut sub tencuielă în cea mai mare parte mult de suferit, reprezintă chipuri de apostoli și sfinți într'o execuție de mărime supranaturală, și nu în imaginile legendelor lor. Chipurile amintesc viu modelele antice și ele au devenit tipuri. Tot astfel icoanele rusești, cu deosebire cele din timpurile vechi, arată ca frescele iconostasului din cuprinsul întreg al bisericii grecești, aceiași artă și concepție. De curând au găsit de altfel iarăși imitațiuni în pictura așa numitei biserica cehă liberă de Roma și asemănări s'ar putea vedea ici și colea la Praga și alte localități ale Romei. În acest baptisterium, care, pe lângă contrastul ce-l oferă cu celelalte încăperi, face o puternică impresie de neglijență, mai există și vechea cristelniță. Ea nu este cumva vreun vas după vechea datină creștinească cum e acum obiceiul, ci o scobitură adâncă în pământ în care botezatul putea să se afunde cu totul. Imprejurul cristelniței, se văd urmele unor fresce din cari resturi unele nu mai sunt de recunoscut.

Tinda interioară este cu mult mai neregulat somptuoasă decât cea exterioară. Pereții constă din marmoră pestriță multicoloră. În dreapta și stânga ușei din locul bisericii pentru îndeplinirea cultului, sunt mozaicurile apostolilor Petru și Pavel, se vede o frescă ce reprezintă pe Christos, în partea dinspre nord și sud, spațiul se boltește în cupole mici. Cupola nordică reprezintă în cercul de sus pe Fecioara Maria. În cercurile paralele până jos, urmează străbunii Mariei. Intreaga friză a locului e deasemenea dedicată reprezentărilor din viața Mariei. Subiectul pentru aceasta își are izvorul din așa numita protoevanghelie a lui Iacov, una din cele mai prețuite compuneri de legende din viața Mariei și copilăria lui Iisus din acel timp. Cupola sudică reprezintă pe Iisus în mijloc și în câmpurile laterale ale cupolei pe profeții biblici.

Deasupra capetelor profeților sunt curat perceptibile numele lor în scrierea greacă. Triunghiurile lângă marginea cupolei cuprind iar reprezentări din viața lui Iisus, într'un colț vedem foarte limpede învierea fiicei lui Iair, în câmpul din partea opusă mai puțin lămurit învierea lui Lazăr, în celelalte două pe Iisus la dispută cu fariseii, desigur, într'o cursă cu prilejul vindecării paralticului. Și aci, ca peste tot, înțelesul cuprinsului icoanei este adăugat în limba și scrierea greacă. Aceste reprezentări arată iarăși origina artei bizantine în cea elenică, tocmai însă în scenele biblice ca și în celelalte reprezentări se observă și altă influență, care, ce-i drept, tot elenică este, dar elenistă cu un accent deosebit. În deosebi, prevalează aceasta în reprezentarea binecuvântării lui Iisus de către preoți. Motivul se trage iarăși din pomenita protevanghelie de mai sus. Reprezentarea este aproape plană, în tot cazul, cea spațioasă dă mai târziu înapoi. Fără înconjur ne amintim de vechile desenhuri irlandeze și germane. De unde vine asta? Săpăturile cari s'au făcut în timpul din urmă în Palestina, probabil lasă să se ivească arta sinagogilor iudaice din vremea lui Iisus, care cum dovedesc tocmai aceste săpături în definitiv ce nu cunoșteau interzicerea reprezentării vietăților și a oamenilor în scopuri de ornamentație, în contrast cu uzul intuiției de până aci, dovedesc că au influențat decisiv cea mai veche artă creștină, tocmai în reprezentarea scenelor biblice. Operațiunile acestea le putem avea înaintea noastră în arta bizantină și mai departe în arta influențată de aceasta în arta apuseană și rusă. Dar și aceasta este iar o contribuție la deșărtăciunea valorilor omenești și ea atinge cu atât mai rar cu cât timpul nostru găsește tocmai cheia abundantelor enigme istorice, fără care faptele din nou deschise se pot și așa de viu introduce în viața modernă a căror presupuneri istorice au fost odată fapte.

Din limba germană, de V. CONSTANTINESCU,

Notar în Cenadul-Vechiu, Jud. Timiș-Torontal.

Se construiește cea mai mare biserică din lume.

Precum se știe, în insula Tinos din Grecia, se află vestita icoană a Maicii Domnului, făcătoare de minuni. Această icoană a fost adusă cu mare pompă și onoruri și la capătâiul regelui Constantin, când era grav bolnav. Și doctorii își perduseră nădejdea în știința lor, și regele s'a însănătoșit. Acolo, în insula Tinos, se adună, de două ori pe an, câte 150,000 de închinători din toate colțurile Greciei.

Biserica actuală, unde se adăpostește sf. icoană, fiind mică față cu numărul închinătorilor cari o vizitează, conducătorii și administratorii averilor bisericii (carii este foarte bogată), împreună cu Primarul orașului Tinos, s'au hotărât să-i zidească o mare biserică, care să corespundă necesităților marelui număr de închinători. Această biserică, după planurile și descrierile publicate în ziare, va fi cea mai mare biserică a creștinătății aflate în ființă până astăzi. Planul ei este chelic, spre a corespunde rezonanței

muzicale bizantine. Va avea 150 de metri lungime, 150 metri lățime, și 150 înălțime. Va fi un colos și o minune arhitectonică, construită toată din marmoră verde, de care este bogată insula Tinos. Va avea 100 de porți de marmoră, 10 etaje și 8 ascensorii. Va fi mai mare ca Biserica Sfântului Petru din Roma, care cuprinde numai 25,000 de oameni, iar ea va încăpea 100,000 de oameni, și de două ori mai mare ca Sf. Sofia din Constantinopol, care are o lungime de 75 metri. Va costa 500 milioane de drahme (sau un miliard și 100 milioane lei). Clopotele bisericii, când vor suna toate odată, vor fi auzite în toate insulele Ciclade. Din banii ce se vor cheltui, peste 100 de milioane drahme are strânse gata biserica, 60 milioane dăruiește un locuitor din Tinos, iar restul prin subscripții.

Două Americane, care se ocupă cu arheologia bizantină, văzând planul bisericii în biroul arhitectului Gh. Eugeniu, care este și arhitectul societății arheologice din Atena, au exclamat cu uimire: „Dar D-tră voți să faceți un nou Partenon, mult mai mare ca acela din Acropole!“.

Arhitectul, care este originar din insula Tinos, a spus ziariștilor că a visat să construiască cea mai mare biserică din lume, atât ca volum și dimensiune, cât și ca înfățișare, și care să devie metropola creștinismului; căci va întrece atât pe Sf. Sofia, cât și biserica din Ierusalim.

La întrebarea ziariștilor cât timp va dura construcția, ei au răspuns că, pentru zidirea templului lui Solomon, au trebuit 6 ani, pentru Sf. Sofia 7 ani; pentru aceasta va trebui mai mult, față de mărimea ei. De altfel și mijloacele de construcție sunt altele în ziua de astăzi, a încheiat arhitectul.

N. DIMITRIU.

CÂND OAMENII PĂRĂSESC CĂILE CREDINȚEI.

Chateaubriand a spus o măreață vorbă: Când se închid locașurile Domnului, se deschid peșterile vrăjitorilor. Astăzi mulți oameni au părăsit căile credinței din vechi. Impotriva ei, se aud fel de fel de cârteli, că ea nu s'ar mai potrivi cu felul de gândire al omului luminat din ziua de azi. Și cu toate acestea așa zisul om luminat din ziua de azi a căzut pradă rătăcirilor religioase într'un chip de care era ferit în vechea și întemeiata casă a credinței noastre. El și-a croit credințe nouă, credințe în care el se simte mai la rând cu lumea. Dar are în acestea căderi și rătăciri care te uimesc.

Una din acestea este spiritismul. I se pare omului că aceasta ar fi pentru el o religie mai subțire decât cea în care a trăit. Iată însă o povestire care ne uimește prin halul de orbire în care poate ajunge un om prin aceste religii noi boierești.

După cum citim în ziarul *Dimineața* dela 16 Iunie a. c., în insulele Canare din Oceanul Atlantic, se găsea o tabără de spirițiști. În portul Las Palmas din aceste insule, se ivește un oarc-

carele care se dă de prooroc al spiritismului. Un tânăr dintr'o familie spiritistă se îmbolnăvește. Sunt chemați medicii. Dar familia nu vrea să știe de spusele lor. Nu; să vedem mai întâi ce spune proorocul! Acesta însă spune că nu e nevoie de îngrijirea medicilor, iar tânărul moare peste câteva zile.

Rătăcirea însă nu se oprește aici. Prin amețelile lor spiritiste, acești orbi află că sufletul tânărului ar fi în iad și că nu poate scăpa decât dacă unul din familie se jertfește pentru el. O soră mai mare a mortului se mărturisește gata să moară, ca să scape de iad pe fratele ei.

Duminică, toate rudele s'au dus la biserică să se roage, fiindcă aceste chipuri spiritiste au pofta de a se mărturisi să sunt și creștine, ba încă își zic că ei sunt creștinii care înțeleg cel mai bine treburile creștinismului. Deci s'au dus la biserică, iar apoi au venit acasă ca să jertfească pe biata soră a fratelui din iad. Și au omorât-o, dar nu dintr'odată, ci fiecare a lovit-o crud, până ce biata rătăcită și-a dat sufletul. Când a sosit poliția, era târziu.

Iată ce fac acești noi închinători ai unor credințe care nu se mai mulțimesc cu cele vechi!

Capul mahomedanilor din Jugoslavia. — Jugoslavii au mult mai mulți mahomedani decât noi. Dacă am vorbi de capul mahomedanilor din România, nu s'ar putea vorbi despre el ca despre o persoană de prea multă însemnătate, fiindcă nu ar înfățișa decât numai 250.000 de mahomedani. Jugoslavia însă are peste 1.300.000. Astfel de cifre ni se dădeau nouă ca număr de mahomedani în conferința pe care am avut-o la 1 Martie a. c. în Atena. Deci un astfel de reprezentant are altă însemnătate și de aceia se vede că vestea despre alegerea lui merge și peste graniță, ca un fapt deosebit. Astfel, o telegramă din Belgrad, cu data de 11 Iunie a. c., vorbește despre alegerea noului cap al religiei mahomedane din Jugoslavia. Spune că acesta a fost ales în persoana multiului *Magna Luca*, cu un număr de 27 de voturi. Urmează ca acest rezultat să fie întărit de rege. Noul ales a studiat în Constantinopol, s'a născut în 1861. În 1919, el a pus la cale organizația mahomedanilor pentru intrarea lor în parlamentul jugoslav.

Editură catolică prăbușită. — Catolicii luptă mult în vremea de față pentru a da la iveală tipărituri la toată înălțimea. De onrece tiparul are mare însemnătate în ziua de azi, și catolicii își dau seamă de aceasta, ei își dau mari silințe pentru a avea ziare, reviste și cărți bune. Nu se poate tăgădui că au ajuns foarte depute și că fac lucruri vrednice de minunat. Cu toate acestea se vede că nu pot izbândi în toate. Se aruncă în întreprinderi mari, care uneori cad. O astfel de veste ne vine despre așezământul *Ferrari* din Milano, care se ținea de tipărituri de felul acesta. Era numit astfel după numele cardinalului *Ferrari*, arhiepiscopul Milanului, care a avut de urmaș la acest scaun pe Papa

Piu XI. Se știe că Papa Piu XI a fost ales papă dela scaunul din Milan, unde urmase cardinalului Ferrari. Acesta a fost cardinal care se bucura de mare nume în mișcarea catolică și deci un așezământ ca cel pomenit era firesc să poarte un nume ca al său. Iată însă că așezământul acesta nu mai face față nevoilor. O telegramă din Milan, primită de ziarul *Universul* (13 Iunie a. c.), aduce veste că acest așezământ, care avea un capital de 40 mil. de lire, adică 400.000.000 de lei, și-a încetat plățile. Bântuie criza nu numai la noi și a dus așezământul catolic la această prăbușire.

A. S.

CĂRȚI, REVISTE, ZIARE

Hristu Andrușos, profesor la facultatea de teologie din Atena, **DOGMATICA BISERICII ORTODOXE RĂSĂRITENE**. Traducere autorizată de Dr. *Dumitru Stăniloae*, profesor la Academia Teologică „Andreiană”. Sibiu, 1930. Editura și tiparul Tipografiei Arhiepiscopale. Prețul 400 lei.

I.

Eșirea la lumină a acestei traduceri, în volum mare, forțat ca al acestei reviste și cuprinzând 478 de pagini, ne îndatorează să luăm lucrurile mai de departe. În adevăr, nu este vorba numai să scriem despre o carte nouă eșită la iveală, ci și despre o răspântie nouă în scrisul nostru și în munca noastră de cărturari. Căci zeci de ani întregi noi ne-am rupt de legătura cu Răsăritul ortodox, și abia acum începem iar a ne îndrepta privirile într'acolo. Doar este mult de când la noi nu se mai fac traduceri din grecește, și acesta este un mare păcat. Teologia noastră s'a îndreptat mai mult spre Apus, mai cu seamă spre Germania și, oricât, din partea lor, lucrul acesta l-au făcut și Grecii, dar el nu trebuia să ne desfacă de legăturile prea firești ale noastre cu Răsăritul. Si chiar dacă acest Răsărit nu mai putea împlini nevoile de cugetare care mai ușor se puteau împlini în Apus, totuși o Biserică, pe care o mărturisim *una*, trebuie să stea în legătură de gând cu toate părțile ei.

Teologia din vechiul regat al României, dacă a avut o legătură cu celelalte părți ale lumii ortodoxe, a fost mai mult cu teologia rusească. Din laturea aceasta, am fost mai bine slujiți decât în ce privește legăturile cu teologia grecească. Am avut mai totdeauna teologi care au învățat în Rusia și aceștia și-an îndeplinit datoria de a da pe grai românesc multe scrieri însemnate din teologia rusească. În această privință, am fost slujiți, mai până în pragul războiului și chiar după marele război. Catehismul Mitropolitului *Antonie* al Kievului a eșit în graiul nostru după război, prin osteneala Părintelui Econ. *I. Țincoca* dela Iași. Alte bucăți și scrieri, de asemenea, au fost date pe românește de vechiul traducător din rusește, P. S. Episcop *Nicodem* dela Mânăstirea Neamțului.

Nu tot așa se poate spune însă în ce privește traducerea din grecește. În această privință, s'a întins o lungă tăcere. Dela traducerea predicilor lui *Ilie Miniat*, prin 1860, prin osteneala Preotului *Cozma Moșescu* din Brăila, ou ce ne mai putem lăuda? Cu atât de puțin! Bărbați ai noștri, care să fi studiat în Grecia, au fost mult mai puțini ca acei care s'au dus în Rusia. Nu avem de pomenit din vremurile de mai nainte decât pe frații *Erbiceanu*, pe *Ghenadie Enăceanu*, pe Mitropolitul *Partenie*, pe Arhiereul *Calistrat Orleanu Bârlădeanu*, pe Arhimandriții *Gherasim Safirin*, *Chesarie Ștefano*, *Teodosie Atanasiu* și, în sfârșit, pe Dr. *Dragomir Demetrescu*. Cei dintâi, (frații *Erbiceanu*, mai cu seamă *Constantin*) și *Ghenadie Enăceanu*, e adevărat, au lucrat mult pe ogorul scrisului. Dar au lucrat în latură istorică și nu s'au ostenit pentru a ne pune în legătură cu cugetarea teologică grecească. Cei din urmă, Mitropolitul *Partenie*, Arhiereul *Calistrat* și *Dragomir Demetrescu* ar fi putut împlini astălaltă parte. Dar n'au făcut-o. Unul singur a tradus ceva, Arhimandritul *Gherasim Safirin*, ajuns mai târziu episcop al Romanului. A tradus Catehismul lui *Filaretos* și o carte de rugăciuni pentru călugări, *Thicara*. Incolo, ce a mai tradus a fost din franțuzește: *Papalitatea eretică* a lui *Vladimir Guettée*. Arhimandritul *Chesarie Ștefano* a tradus *Raportul dintre teologie și filosofie* de *Damala*, dar o traducere slabă și care greu se poate citi. Cel mai rodnic în astfel de traduceri a fost Arhimandritul, apoi Episcopul Romanului (după *Gherasim Safirin*) *Teodosie*, care a tradus scrierile Sfântului *Ioan Gură-de-Aur*. Despre acesta nu se poate zice nimic că n'ar fi muncit, fiindcă s'a străduit mult în această privință și încă au rămas dela el scrieri în manuscris. Dar nu avem dela el traduceri în direcțiunea de care pomenim noi aici: nu ne-a pus în legătură cu cugetarea de azi a teologiei Răsăritului ortodox. Când a tradus altceva decât pe Sf. *Ioan Gură-de-Aur*, ne-a dat un tratat despre *Albine* din grecește. Va să zică ideia de a face legătură între cugetarea ortodoxă de aici și de acolo nu l-a stăpânit. Mitropolitul *Partenie* nu a fost stăpânit de acest gând. A avut grijă să puie să i se traducă în grecește cuvântarea sa la Senat la Legea Clerului din 1893, dar nu și de a da ceva din grecește în românește. Arhiereul *Calistrat* n'a tradus nimic, iar *Dragomir Demetrescu*, care a trăit până deunăzi, care a ținut legături personale cu Răsăritul, care putea face cel mai mult în această privință, fiindcă era și profesor, n'a tradus din grecește decât niște regulamente ale Patriarhiei din Constantinopol (eșite mai întâi în această revistă și apoi într'un volum de vreo 40 de pagini), cum și niște dări-de-seamă despre unele scrieri ale profesorului *Diouuniotis* dela facultatea de teologie din Atena, tot în această revistă. O muncă statornică în această privință, traduceri de volume, nu ne-a dat. Vreme foarte lungă a fost deplină tăcere. Abia după război începe o schimbare în această privință și cartea d-lui Dr. *Nikolov* este o frumoasă trăsătură din răstimpul acestei schimbări.

Gândul de a îndrepta ochii spre Răsărit de mult fusese părăsit între noi. Nu mai învățam grecește nici în Țara Românească, cum învățam strămoșii, și nici la Greci nu ne duceam. Un tânăr teolog al nostru, *Titus Georgescu*, nu cu mulți ani înaintea războiului, a luat

drumul într'acolo. Dintre teologii români de peste munți mai călcău unii și prin Răsărit. Răposatul profesor de dogmatică dela Cernăuți, Dr. *Ștefan Saghin*, a fost nu an și pe la Atena. Titus Georgesou a murit în Atena. După el, s'au dus acolo d. *Teodor Popescu*, azi profesor la facultatea de teologie din București; Păr. Arhimandrit *Filaret Jocu*, azi mare eclesiarh al Arhiepiscopiei Bucureștilor și exarh al mânăstirilor din eparhia Arhiepiscopiei; asemenea, Păr. Dr. *Simeon Popescu* din București; apoi iată că și d. *Stăniloae*, dela care am pornit a scrie acestea și încă avem și acum un student acolo, pe d. *Olimp Căciulă*. Cum se vede, lucrurile s'au schimbat mult și înseamnă aceasta nu altceva decât o mai vie întoarcere spre treburile ortodoxiei. Oricât vom învăța aiurea în Apus, nu trebuie să ne desprindem de cunoașterea Răsăritului și de pătrunderea în viața lui.

Din aceasta trebuie să urmeze ceva: Trebuie să urmeze trecerea gândurilor dela Greci la noi și dela noi la ei. Ei trebuie să știe ce lucrăm noi; noi trebuie să știm ce lucrează ei. Trebuie să urmeze o împărtășire între unii și alții. Mare slujbă a făcut în privința aceasta Păr. Arhimandrit *Timotei Evanghelinidis*, superiorul bisericii grecești din București, care, dacă nu a tradus cărți românești în grecește, dar a scris lungi articole și a trimis largi știri la Constantinopol și Atena despre câte se petreceau în Biserica Românească. Eu eram bine cunoscut la Constantinopol în 1923, când m'am dus acolo pentru treburile calendarului, prin amănunțite dări-de seamă trimise la Patriarhie de Păr. Arhimandrit Timotei despre ce se lucrează la noi.

În mult mai puțină măsură însă s'a urmat aceasta din partea noastră pentru a cunoaște ce se petrece în lumea Răsăritului ortodox. Și acum încă este totul de făcut în privința aceasta. Nouă ne trebuie o vie împărtășire despre mișcarea ideilor în lumea Răsăritului ortodox, fiindcă acolo ele se mișcă destul de viu. Un ziar ca *Ἐλεύθερον Βῆμα* tipărește dese ori articole de cuprins bisericesc, despre care la noi nu se află. Mult mai curând aflau despre ele cei din alte biserici. Cu câtă grijă urmărirea acestora călugărul italian *Aurelio Palmieri* și numai ce te trezeai cu articole ale lui în revista *l'Europa Orientale*, despre ce se petrece în lumea ortodoxă grecească ori rusească. Avea dări-de-seamă amănunțite, ba încă și cărți întregi despre aceasta. El este cel ce a scris în latină despre teologia Răsăritului, scriere despre care la noi nici nu s'a făcut încă o amănunțită dare-de-seamă. De asemenea, americanii au fost puși în cunoștință despre cugetarea teologică grecească prin cartea lui *Gwatkins*, „The modern orthodox Thought“ (*Cugetarea ortodoxă din ziua de azi*), carte pe care și-a luat-o ca s'o traducă Păr. *Trandafir Scorobet* dela Sibiu.

Dar vedeți cum alții urmăresc treburile noastre? Vedeți cum este o problemă a teologiei de a urmări desfășurarea gândului teologic de pretutindenea! Urmează atunci că și noi cu atât mai mult trebuie s'o facem, în ce-i privește pe ortodocșii noștri.

Să nu tăcem meritele celor ce au făcut oarecare treabă în această privință: Este Păr. Arhimandrit *Filaret Jocu*, care ne-a dat, în această privință, traduceri oare au eșit la lumină în această revistă, scoase apoi și în volum, despre hirotoniile anglicane, chestiune de care se simțea

mare trebuință să fie cunoscută după tratarea teologilor greci. Păr. Arhimandrit Filaret, care e doctor în teologie din Atena, ne-a dat tratarea Mitropolitului Atenei I. P. S. *Hrisostom Papadopoulos* despre chestiunea aceasta. Și mai avem una, mai pe larg, pe care încă n'am apucat a o tipări, tratarea Profesorului Andrușos în aceiași chestiune. Când va eși la iveală, se va citi cu tot interesul. De asemenea, am avut în această revistă tratarea aceluiaș Mitropolit Hrisostom, despre chestiunea uniției în Biserica grecească. Pe aceasta am avut o datorită traducerii d-lui *Teodor Popescu*. Traducerea sa a folosit îndată Bisericii noastre, fiindcă a slujit ca material de sprijin teologilor noștri de peste munți, în luptele lor de condei cu uniții. Cum a eșit în această revistă, traducerea d-lui *Teodor Popescu* a și fost întrebuințată în articole ale *Telegrafului Român* de peste munți și în alte foi bisericești eparhiale. Iată deci că materialele ortodoxe, orideunde ar fi, intră în circulațiune pe calea aceasta a aducerii lor la cunoștință și folosesc întregii Biserici ortodoxe. Luptăm cu mai multe puteri, când avem la îndemână întregul nostru material ortodox. De aceea luarea în mână a materialului ortodox de aiurea nu este numai împlinirea unui teoretic dor de a ști despre alții, ci e și o întărire a lucrului nostru ortodox.

II.

În această lumină trebuie să vedem noi și ieșirea la iveală a Dogmaticii lui Andrușos în veșmânt românesc prin osteneala d lui Dr. Stăniloae. Și acum, dupe această lungă introducere, dar care nu va fi fost de prisos, ia să ne apucăm să vedem cartea în ea însăși.

Avem într'însa mai întâi un „Cuvânt al trăducătorului“, în care, pe 3 pagini de tipar des, Dr. Dumitru Stăniloae arată folosința ieșirii la iveală a acestei cărți pe românește, dintr'un punct de vedere foarte înalt. Noi am mai studiat Dogmatică până acum, zice domnia sa, dar, oricât de lungă tratarea dogmelor noastre, s'a făcut mai mult pe teme istorice, cu lungi înșirări de texte (cum este în Dogmatica lui *Silvestru al Canevului*, zicem noi), prin care citirea unei Dogmaticii nu este prea atrăgătoare, ba este chiar greoaie. Din pricini de acestea, studiul Dogmaticii nu e din cele mai atrăgătoare, ba încă e privit ca mai plicticos și mai puțin plăcut ca altele. În vremea din urmă, interesul către studiile din cuprinsul teologiei s'a mutat spre materiile filosofice, istorice, sociologice și altele.

Cu toate acestea Dogmatica se pote studia și altfel decât până acum. Se poate studia făcând o analiză a dogmelor și privindu-le dintr'un punct de vedere mai sintetic, cercetându-le nu numai istoric, ci și filosofic, cu ochiul omului care pătrunde în miezul lor. Atunci ne suim pe zări mai înalte și le gustăm altfel. Oare Sf. Ioan Teologul pentru ce a fost numit teolog? Pentru că a privit ființa lui Dumnezeu tocmai de pe o zare mult mai înaltă a gândirii.

Profesorul Andrușos, bărbat cu adâncă gândire filosofică, și-a luat asupra sa să trateze Dogmatica după o asemenea socoteală. La el avem alt drum al tratării Dogmaticii decât cum am fost obișnuiți până acum.

Aceasta este cel întâi lucru pe care Dr. Stăniloae ni-l spune în „Cuvântul“ său. Apoi ne arată cum a mers sugărea lui Andrușos

prin feluritele scrieri ale sale ieșite la iveală în curgerea vremii. Mai încolo, Dr. Stăniloae ne pune în cunoștință cu felul traducerii sale, cu greutățile pe care le-a avut de întâmpinat, traducând dintr'o limbă cu multe lărgimi ca a celei grecești. În sfârșit, mulțamește înalt Prea Sfințitului Mitropolit *Nicolae* de peste munți, pentru că înalt Prea Sf. Sa l-a trimes în Atena să studieze, apoi l-a îndemnat să traducă această carte și a luat-o spre tipărire în tipografia bisericească din Sibiu. Mulțamește de asemenea d-îni *Nicolae Colan*, rectorul Academiei Teologice din Sibiu, pentru lămuririle cu care l-a ajutat ioi și ocolo în mersul traducerii.

De aici încolo, urmează prefața autorului. O singură pagină oștești și zbori atât de sus în lumea gândurilor și atâtea fire de cugetare încep a se țese în mintea ta!

Autorul și-a scris cartea aceasta în urma scrierii altei cărți ale sale, *Simbolica*, de care el se bucură că a fost primită foarte bine. De aci și-a luat îndemn pentru a-și scrie și *Dogmatica*. Grecii mai aveau *Dogmatici*. Ca scrieri mai nouă, le aveau pe cele traduse din rusește, aceleași, se vede, pe care le avem și noi în românește. Andrușos însă nu se mulțamește cu ele și s'a gândit la altă tratare. Necazurile pe care le-a avut pentru scrisul său, din care de obicei omul seceră uri și invidii, după cum însuși Andrușos spune, l-au îmbdilit mai mult ca să scrie. Se vede că a avut de îndurat pentru scrisul său. De altfel știm că a avut ciocniri de idei cu Profesorii *Dionisiotis* și *Balanos*, care sunt azi profesori la teologia din Atena. Dar pe de altă parte, Andrușos a găsit sprijin în lumea slujitorilor Bisericii. L-au ajutat Mitropolitul *Teoclet* al Atenei, Mitropolitul *Porfirie* dela Mănăstirea din Muntele Sinai și Arhimandritul *Panaret Duligheri*. Dacă nu cu scrisul, aceștia l-au ajutat cu ușurările pe care i le-au dat pentru studiu.

De aici încolo, intrăm în materia obișnuită a dogmelor. Totuși, chiar numai o ușoară răsfoire a cărții lui Andrușos și o oprire în loc ioi ocolo pentru a vedea felul lui de tratare îți spun că nu ai înainte materia, mai pe scurt sau mai pe larg, care se obișnuiește în aceste chestiuni, ci o mare frumusețe și noutate. Deși urmărești aceleași cunoscutute capitule ale *Dogmaticii*, totuși, în cuprinsul lor, este o foarte personală plămădire a materiei. Personal nu în înțelesul că autorul înțelege să trateze *Dogmatica* pe cont propriu, ci este documentare a materiei prin armătura unei largi cunoștințe.

Deși cartea nu e mare, autorul pătrunde adânc în chestiuni. El înțelege să discute având înainte pe mulți alți autori, care au mai scris în această materie, așa că și se perindează pe dinaintea ochilor o mare bogăție de păreri ale altora, oăntărirea lor și lămurirea cum trebuiesc privite lucrurile din punctul de vedere curat ortodox.

Din această pricină, oine citește o asemenea carte, are nu numai tratarea materiei *Dogmaticii*, ci și urmărirea feluritelor păreri prin care dogmele au fost discutate în curgerea vremii. Din acest punct de vedere, din această *Dogmatică* înveți mult mai mult decât din altele.

O putere și o frumusețe a acestei cărți se găsesc în adaosurile dela sfârșitul capitulelor și în însemnările din josul paginii. Aici este o întreagă viață, este toată foirea de păreri care au umblat în lumea

teologilor, în curgerea vremurilor, în jurul dogmelor. Aceasta este ca o a doua carte, plină de vioiciune și de interes. Ai înainte nu numai materia gravă care și se poartă pe dinaintea ochilor în pășiri împărătești, așa cum s'a așternut ea în mersul vremii din hotărârile Sinoadelor, pe temeiul Sfintei Scripturi și al Tradițiunii, oi încă și toată fierberea vieții din care aceste dogme au primit turnarea de grai pe care o avem azi.

Aceasta face că o asemenea carte se citește foarte ușor, cu multă alipire a inimii și interes al minții. Este cu totul altceva a citi această carte decât a citi, de pildă, Dogmatica lui Silvestru al Canevului. Acolo, în toată mulțimea materiei celor 5 volume, umbli greu prin atâtea citări ale Părinților. Autorul parcă îți pierde de dinaintea ochilor, pentru a nu vedea decât curgerea impersonală a materiei.

La Andrușos însă e altfel. Aici simți la fiecare pas frâul minții omului care duce materia. El nu îți arată numai cum este materia în sine, cum se oglindește ea în vechea tratare a Părinților de altădată, ci ai și toată fierberea de păreri până sub ochii noștri.

Iar peste toate, însuși autorul îți arată vederea lui și-l simți totdeauna ca pe o bună călăuză, cu adâncă disciplină a gândirii, care te însoțește și te luminează. Deci tratarea lui este mai personală, nu în înțelesul rău, ci în cel bun al cuvântului. E personal, fiindcă omul știe carte și gândește. Acesta e profesor care nu numai a cules în muncă harnică, ci și prin toate a trecut cu ochi luminoși.

Orice capitol vei lua : Sf. Treime, Harul lui Dumnezeu, Intruparea, Sfintele Taine, vei cunoaște pe omul care știe ce spune. Scrisul lui e o adevărată discuțiune, adică o desousătură a tuturor îfelor materiei. Chestiuni care stau nedeslușite înaintea noastră sau stau învăluite în vederi de controversă, el nu le ocolește, ci le descurcă cu adâncă pătrundere. Urmărești cu o mare ușurință toate valurile prin care an trecut discuțiunile noastre teologice, până sub ochii noștri (nu numai la cei vechi), atât la noi, cât și la apusenii (catolici sau protestanți). Chestiuni care se poartă pe buze, fără a se avea despre ele păreri sigure, cum sunt hitroniile anglicane, sunt puse înaintea noastră, oricât de scurt, dar cu pășire limpede și sigură.

Din toate acestea urmează că oricine va citi cartea aceasta își va spori cu foarte mult materialul său de cunoștințe și va căpăta limpezimi pe care va trebui să se frământa mult pentru a le căpăta pe altă cale. Asta înseamnă că ieșirea în grai românesc a unei asemenea cărți este un mare câștig pentru noi, și teologii trebuie să ia aminte la o asemenea carte pentru a-și îmbogăți cunoștințele lor, pentru a-și limpezi multe laturi întnecocase și a *inbi* Dogmatica. În adevăr, acesta e un trebuincios cuvânt. Dogmatica este un studiu care nu se urmărește cu plăcere. Dar oare din vina lui ? Cartea lui Andrușos dovedește ca și Dogmatica este un studiu frumos și interesant. Fără a da în Apologetică, de care Andrușos se ferește, ca neintrând în materia lui (Apologetica pe care unii o cheamă în ajutor ca s'o împletească cu Dogmatica și s'o facă pe aceasta mai interesantă), Andrușos știe să facă Dogmatica interesantă numai ca Dogmatică. Acesta trebuie privit ca un mare merit al lui și ca recomandare pentru această carte.

Toate cele scrise până aici, deși sunt multe, nu trebuiesc privite decât ca generalități. Dacă am trece la urmărirea materiei mai în amănunt, am găsi mult mai multe lucruri de spus despre bogățiile cărții, toate vrednice de cel mai mare interes. Căci în ougetarea noastră dogmatică sunt o mulțime de vederi care nu sunt prea limpezite în multe minți și au nevoie de o urmărire de aproape. Toate acestea însă nu sunt trecute cu vederea la Andrușos, ci le găsești frumos descurcate sau sunt arătate în starea lor de fapt. De pildă, este o discuțiune despre îndreptarea păcătosului, despre chipul cum omul ajunge a se face bun înaintea lui Dumnezeu și a fi primit de El ca îmbunătățit; dacă această chestiune e la fel în Biserica Romei și la noi, ori dacă în laturea aceasta noi ne deosebim de ei. Sunt destui teologi care spun că este deosebire. Și este o întrebare în care se cuvine să avem păreri lămurite. Spre deosebire de mulți însă, Andrușos spune că nu e nicio deosebire teoretică. Această deosebire e numai practică, în felul cum Biserica o mănuieste. Intrebuițarea indulgențelor, de pildă, este o astfel de deosebire practică între Biserica Romei și noi.

Dar multe întrebări de acestea sunt descurcate meșter de Andrușos, așa că el îți dă în mână unelte de dumerire cu oare teologul trebuie să se simtă mult mai îndrumat. Toată partea dela sfârșitul cărții cuprinde astfel de chestiuni, cu multe însemnări în josul paginii, oare alcătuiască un material prea bogat și frumos.

Va trebui să însemnăm ca chestiune de multă adâncire cea despre însușirile lui Dumnezeu; despre facerea Inmii; despre păcat; despre întruparea Cuvântului: despre mântuire, care e tratată cu largi dezvoltări; despre Sfintele Taine. Sf. Euharistie e tratată cu multe amănunțimi și cu puncte de vedere care largesc mult zarea de înțelegere a teologului în astfel de materii.

Deci, cu una cu alta, cartea aceasta, deși nu mare, când ne gândim cât de dezvoltate sunt alte Dogmatici, are însă îndesată în sine atâta materie, atâtea nedumeriri sunt puse în bună lumină, cum este chestiunea despre scoborârea Mântuitorului în iad, încât mare este folosul citirii ei pentru un teolog. Pe acest temei, noi nu putem decât să-i îndemnăm din toată inima să puie mâna pe ea și să se înzestreze cu ea. Vor avea unde să caute, în fel de fel de nedumeriri ale lor.

Pe de altă parte, trebuie să fim prea mulțămitori d-lui Dr. Stăniloae că ne-a pus-o la îndemână. A făcut Bisericii o foarte bună slujbă. Iar despre traducerea sa va trebui să spunem că lasă să se vadă ușor curgerea gândului autorului, că cititorul nu întâmpină niciuna din îngreuiurile unei traduceri prin dibuirea chipului mai bun de dat în limba ta. Meritul este cu atât mai mare, cu cât traducerea din grecește este mai grea decât din alte limbi. Pe aceasta o citești ușor, fără să te poticnești de neîndemânări care ar îngreua înțelesul.

Cartea e frumoasă și ca tipar și ca hârtie. Are slovă bună, nu are greșeli de tipărire decât prea puține, care însă sunt arătate în errată. Am dat însă și noi peste una, care nu e pusă în errată. E în nota dela pag. 59: *Autolic*, în loc de *Autolic*.

Avem a ne plânge însă de întrebuițarea înnoită ici colo a Sfintei

Scripturi. De pildă, la pag. 37, „lumina inaccesibilă“, în loc de „lumina cea neapropiată“. Trecând însă peste acestea, ca peste lucruri care mai nu se bagă în seamă, noi ne mărturisim fericiți că teologia noastră s'a îmbogățit cu o asemenea carte, trimetem toate laudele traducătorului și-i urăm să meargă cu spor înainte pe această cale.

Arhiv. SCRIBAN.

P. S. Un prieten s'a legat de cuvintele din titlu. „Traducere autorizată de Dr. Dumitru Stăniloae“, adică Dr. Stăniloae a autorizat traducerea. Este o scăpare din vedere la scris care se va îndrepta pe viitor punând: Traducere autorizată, lucrată de Dr. Stăniloae sau: «Traducere românească, cu încuviințarea autorului de Dr. Dumitru Stăniloae». A. S.

Pe marginea unei cărți: **INGERUL CĂZUT** de *Al. Soare*.

Generații nenumărate se rostogolesc în veșnicie și uitare și veacuri multe se crestează pe răbojul timpului fugar. De mii de ani, marginita minte a omenirii călătorește, a fost chinuită de întrebări rămase veșnic fără răspuns. De unde vii și unde mergi? care-i rostul tău în această vale a plângerii și care este calea fericirii?

La aceste întrebări, caută să răspundă, în parte, tânărul scriitor *Al. Soare*, în cartea sa: „Ingerul Căzut“. Prima bucată din volum e o povestire simbolică. Acțiunea se petrece în Insula Șerpilor, într'un esdru sumbru, cu viziuni de Apocalips. Lăsând la o parte amestecul de metempsihoză și predestinație, se desprinde o puternică credință în Acela ce stăpânește lumea, vremile și nemărginirea.

Dorului de liniște, împăcare și fericire autorul îi zvrârle turburătoarea întrebare: „Ai trăit viața așa cum trebuie ca să ceri fericirea?“ Și continuă: „Amăgit de strălucirea deșartă a viselor de până acum, obosit de viața sgomotoasă și plină de deșertăciuni, cu sufletul ros de patimi și înfrânt în lupta ce duceam cu gândurile mele, înțelesei că adevărata mântuire e numai în apropierea lui Dumnezeu“.

Iată un tânăr scriitor, cu multe, variate și bine asimilate cunoștințe, care îndeamnă pe cititor să se apropie de Dumnezeu și să curețe haina întinată a sufletului său.

Față de mulțimea scrierilor pornografice și tendențioase, iată unul dintre cei puțini care opune un scris frumos cu idei sănătoase.

Crescut în lumea satelor, autorul descrie, în „*Minunea din Rudeni*“ și în „*Cântătorul de Comori*“ (două povestiri scrise în genul fantastic) multe din parigiile, superstițiile și eresurile dela țară. Întrâmplările de spaimă, vrăjile, nălucirile de groază și toate zavistiile lui „Ucigă-l Toaca“ sunt bine redată și înflorează puternic pe cititor.

Impresionantă este povestirea „*Ceasul Rău*“, zmulă din viața mizeră a ennelor de toleranță, unde se întâlnește figuri descompuse, cu sufletul îndobitocit de ticăloșie și obrazul supt de suferință — iaduri în care neorocitele ființe sunt osândite și, ca blestamate, ele nu mai pot năzui spre mângâiere și nu mai cred în nimic bun.

„*Bondarul*“ este tot o povestire fantastică, în care autorul descrie o ciudată întâmplare presimțită în vis. Subiectul este dintre cele mai interesante, stilul e curgător și stările sufletești sunt meșteșugit redată.

„*Bondarul*“ este o desăvârșită și personală încheiere literară.

Dar una din cele mai frumoase schițe e „Păcatul lui Macarie“, zguduitoare dramă desfășurată sub zidurile unei mănăstiri, din expunerea căreia se vede că Satana dă uriașe asalturi, tocmai acolo unde e mai multă sfințenie și ispita lui e adeseori biruitoare asupra slabei firi omenești.

Grozavul deznodământ al frumosului călugăr te lasă pe gânduri și te face să vezi mai bine că duhul răului te urmărește la fiecare pas și te aruncă cu putere de trăsnet în prăpastie și pierzare.

În această carte, fiecărui se găsește pe sine, cu aceleași turburătoare întrebări care de multe ori frământă nedesăvârșita minte omenească și poate cunoaște că Ingerul Morții ne pândește în fiecare clipă și, la capătul tuturor străduințelor noastre, se deschide amenințător mormântul, veșnicia și uitarea. E o carte care merită a fi citită fiindcă problemele puse aci de autor vor da de gândit oricui și cititorul va simți emoții puternice și deosebite.

Din această întâie carte, cu care tânărul scriitor pășește în arena cugetării și a literelor, se desprinde convingătoare speranța că autorul va fi pe viitor un scriitor deosebit.

Pr. ȘTEFAN FLORESCU,
Frumoasa-Teleorman.

LOVIRE NEDREAPTĂ.

În revista *Ramuri*, pe Decembrie 1929, d. *Dragnea* are un articol „Ardealul fără confesionalism“, în care, după cum însuși titlul arată, dorește un Ardeal fără confesiuni, așa cum a fost în vechiul regat, unde nu s'a știut de ceartă pe chestiune confesională.

D-sa arată că confesionalismul are aceiaș psihologie ca și eresurile, oă-i unilateral și nu se dă învinsă nicio parte, că, în măsura în care se afirmă o confesiune, în aceiaș vrea și se luptă a rămânea și cealaltă. Arată că pricina apariției Protestantismului e afirmarea Catolicismului de confesiune și că reforma în Ardeal s'a oprit acolo, unde s'au oprit catolicii, iar la pașnicii ortodoxi n'a pătruns.

Aceste afirmațiuni merită ceva atenție și meditație spre a vedea de corespund adevărului sau nu.

Ce înțelege d. *Dragnea* prin confesiune? De și nu exprimă, dar D-sa nu înțelege deosebită mărturisire de credință, ci o grupare separatistă, al cărei temeiu ascuns e interesul de conducere, iar credința e numai o platformă văzută de luptă.

Noi nu putem accepta însă acest înțeles, căci atunci și noi am putea fi acuzați de confesionalism, când apărăm ortodoxia noastră străbună. Noi credem că lumea e capabilă a se pasiona și de adevăr, nu numai de interes și dacă la alte Confesiuni motivul dominant și nemărturisit va fi fost interesul, noi, credincioșii ortodoxi stăm de o parte, pe bază de adevăr, de viață și nu de interes. Psihologia confesiunilor nu o putem asemăna cu a partidelor, care au la bază mai mult interesul individual, ci aci intervine o concepție nouă, ca răspuns la grija mântuirii sufletului.

Nu ne putem împăcă, iarăși, nici cu afirmația, că reforma, dacă

n'a pătruns la ortodoxi, apoi aceasta e tocmă, fiindcă n'an făcut confesionalism, căci noi știm că reformatorii au încercat să pătrundă și, dacă n'an putut aceasta, a fost, nu pentrucă ortodoxii nu s'au afirmat, n'an luptat, ci tocmă din contră, fiindcă au reacționat, începând tipăriturile cărților bis. în limba română.

D-l Dragnea ar voi să nu mai fie lupte între confesiuni și noi, de asemenea, am dori, numai să ne bucurăm de un tratament egal din partea Statului. Protestul Congresului național bisericesc nu era contra uniților, fiindcă se mențin și pe viitor separați de noi, ci fiindcă ei se bucură de avantaje deosebite din partea Statului, sânt favorizați și li se îngăduie a face prozeliți. Nu se făcea, deci, confesionalism de ortodoxii ardeleni, ci se arătau Statului privilegiile de care se bucurau uniții și se cerea tratare egală cel puțin, de nu deosebită, căci ortodoxia a păstrat neamul și dânsa e expresia marelui majorității de credincioși din țară, pentru care a și obținut titlul din Constituție de „dominantă“. E drept că simbolul ortodoxiei trebuie să fie drumul croit de Petru-Movilă, dar ce l-a îndemnat pe el a lupta pe calea literaturii pentru afirmarea ortodoxiei? De sigur, nu confesionalismul înțeles de d-l Dragnea, că s'ar practica la ortodoxii și uniții din Ardeal, ci dorul de a păstra nestirbită credința străbună, amenințată de reforma apărută în Ardeal.

Ortodoxia e pașnică, dar când e atinsă, reacționează.

Pr. Dr. C. I. PAVEL,
Bucești, Tecuci.

INSEMNĂRI MĂRUNTE

Când concursurile de frumuseță înnebunesc mințile-

O știre din Oradea, trimeasă ziarului *Cuvântul* (13 Iunie a. c.), spune că fata *Florica Mecuci*, slugă în acel oraș, având vârsta de 19 ani, s'a otrăvit, fiindcă avea gura prea mare. Dusă la spital, a cerut să fie lăsată să moară, socotind că n'ar putea trăi în felul acesta, care, după părerea ei, o făcea să fie de batjocura lumii. A mărturisit că a adunat ban cu ban, timp de un an întreg, pentruca să-i dea la medici să-i facă gura mai mică, iar când aceștia au spus că nu pot, ea s'a hotărât să moară.

Vreți mai bune roade de pe urma propagandei dezmațate cu concursurile de frumuseță, în care dai 50.000 de lei unei studente, fiindcă e mai frumoasă ca alta? De când e lumea, păcatele n'au adus bine. Iată că păcatul cu astfel de concursuri duce laucidere. Dacă nu pui prețul omului în sufletul, ci în trupul lui, și dacă și ceice se socotesc cărmuitori ai obștei, dacăși ziarele zise că mor de dragul neamului, fac aceasta, la ce alte roade poți să ajungi?

Poți injura pe Dumnezeu, dar nu pe Papă. — Italianii au rosturi foarte urâte când se mânia. Noi ne scârbim de ale noastre, dar și Italianii au pe ale lor. Cu toate acestea ceice în-

jură pe Dumnezeu sunt răbdați, fie la noi, fie în Italia, și nu auzi de om dat în judecată și osândit fiindcă a înjurat pe Dumnezeu, deși ne-ar părea bine să vedem aceasta. În Italia însă, în urma Concordatului dintre Italia și Vatican, o pățești, de vei spune un cuvânt rău despre treburile Papii. Astfel, după o telegramă din Roma, primită de ziarul *Berliner Zeitung am Mittag* (vezi *Dimineața* din 9 Iunie a. c.), un negustor de hârtie din Parma a fost osândit la 5 zile închisoare, fiindcă, neavând în prăvălie hârtia cu colorile care le trebuiau la două femei pentru un steag bisericesc, el a spus cuvinte de ocară despre colorile Vaticanului. Dar a pățit-o, căci a fost judecat și osândit, deși și-a cerut iertare.

A. S.

Ș T I R I

Un cuvânt drept al d-lui A. C. Cuza. — În toată luna Mai trecut, a fost o strașnică dezmățare prin călcarea Duminicii. O mulțime de jocuri, întreceri și adunări au fost puse să se ție Duminica la ceasurile liturghiei. Din pricină că și școalele au fost târâte la aceasta, d. A. C. Cuza a cerut Ministrului Școalelor, în ședința dela 24 Mai a Camerei, să nu mai dea voie școalelor de a trimete pe școlari Duminica și sărbătorile la mișcări de gimnastică, ci să fie îndrumați să meargă la biserică pentru buna lor creștere ca creștini.

Ne pare foarte bine că a spus-o, fiindcă de mult o scriem și noi, dar nu se aude.

D-l N. Iorga despre jucările necuviincioase dela Teatrul Național. — În aceeași ședință a Camerei, d. N. Iorga a spus, la legea comercializării teatrelor, că Statul nu are numaidecât nevoie să întreție un teatru național. Dacă obștia va simți nevoie, și-l va înființa. Teatrul *Cărăbuș* din București merge și fără punga Statului. De teatru avea nevoie Statul pe la 1820—1830. În această materie însă, Statul are o nevoie: aceia că, dacă are un teatru național, să nu invoiască să se dea acolo desfășurări care jignesc buna cuviință.

O ținem una cu călcarea Duminicii. — Și slujbașii din negoțul ploieștean se plâng că în orașul lor nu se ține Duminica. Au avut întrunire la 23 Mai a. c., era de față și inspectorului Ministeriului Muncii, d. P. Stegărescu. Domnia sa a spus că este încredințat de dreptatea slujbașilor din negoț și că va lua măsuri împotriva negustorilor călcători ai rânduielilor. Totuși astfel de plângeri nu mai încetează, făgăduințe se tot fac, dreptățile slujbașilor sunt tot mărturisite, dar călcarea Duminicii nu încetează. Asta e dovadă că poliția lasă în pace pe negustori, că închide ochii și deci că nu e sinceritate în făgăduințele ce se fac. Când stăpânirea

ar vrea cu tot dinadinsul, ar avea ea mijloace să puie în frâu pe negustori. Dar nu vrea. De aceia tot făgăduiește, iar prostul trage nădejde. Așa trebuie să fie și cu pricina de la Ploiești, despre care se poate citi în *Universul* dela 26 Mai a. c.

Confirmare de rector la **Academie Teologică.** — Păr. Dr. *I. Vască*, profesor la Academia Teologică Ortodoxă din Cluj, a fost ales și întărit rector al acelei Academii, pe răstimp de 3 ani, de către Consiliul Eparhial din Cluj, în ședința sa plenară din 11 Iunie a. c.

Chioșc cu tipărituri bisericești. — Dintr'o înștiințare pe care ne-o trimete Preotul *Turai* din *Igiroasa*, Mehedinți, aflăm că în Turnul-Severin se afla un chioșc pentru vânzare de tipărituri bisericești, că de acest lucru se ține d. *Iordache*, care face parte din mișcarea creștinească a preoților din Oltenia și că, prin ea, lucrarea adventistă pentru răspândirea de cărți ale lor a fost măturată din multe părți ale Olteniei.

Ne bucurăm mult de o asemenea veste și dorim sa auzim că sporește și că este urmată și aiurea. Acea dela Severin este a județelor Dolj și Mehedinți. Preoții din celelalte județe trebuie să aibă altele.

Preoți premiați de **Academia Română.** — Păr. Dr. *Vasile Radu*, profesor la facultatea de teologie din Chișinău, a fost premiat cu premiul *Asachi*, de 50,000 de lei, în urma raportului Părintelui Dr. *Nicolae Popescu*, pentru traducerea sa din limba arabă, eșită în franțuzește, a călătoriei Patriarhului Macarie al Antiohiei, scrisă de diaconul *Pavel din Aleppo*. Lucrarea Părintelui Radu e declarată în raport „lucrare de o rară erudițiune“.

Alt preot premiat, acesta cu 10,000 de lei, a fost Păr. Ieromonah *Damian Stănoiu*, cunoscutul scriitor, pentru scrierea sa „Călugări și ispite“, în urma raportului d-lui *C. Rădulescu-Motru*.

Anul acesta, iese cea dintâi serie de absolvenți ai Seminarului ortanilor de război „Patriarhul Miron“ din Câmpulung. Înființat în anul 1922 și având anul acesta 173 de școlari, a dat anul acesta 28 de absolvenți. Cu drept cuvânt se poate spune că, fiind aceștia din jertfei, vor avea un îndemn mai viu de a fi buni și inimoși patrioți. Cu prilejul acesta, înalt Prea Sfinția Sa Patriarhul Miron a trimis o scrisoare d-lui *Trancu-Iași*, directorul așezămintelor ortanilor de război, în care-și arată mulțămirea pentru faptul acesta.

Co face societatea „Principele Mircea“. — În ziua de 25 Mai a. c., s'a sărbătorit în toată țara „Ziua copilului“, pusă în onoare de societatea „Principele Mircea“, care și-a luat în grija sa creșterea copiilor. Cu acel prilej, preoții au primit poruncă să fie prezenți în biserici și să facă colecte ca să ajute societatea care are o țintă atât de măreț și vrednică. Dar aflăm că societatea mai

face și alte lucruri care sunt mai puțin vrednice și cu totul neînțelese, lucruri pe care preoții nu se cuvine să le ajute. [Dar ei trebuie să înștiințați ca să știe cu cine au a face.

Din ziarul *Viitorul* dela 6 Iunie a. c., am aflat că această societate dă lupte de... box și că vestitele lupte dintre *Kid Oliva* și *Lucian Popescu*, de care au scris ziarele și de care noi nu vedem pentru ce ne-am însufleți, au fost puse la cale de... societatea „Principele Mircea“. Din ziarul *Universul* dela 12 Iunie a. c., vedem că aceiași societate a dat o „kermeză“ în zilele de 14 și 15 Iunie a. c., în grădina Ministeriului de Industrie și Comerț. Citim că, „pe lângă celelalte atracțiuni societatea organizează pentru amatori, jocuri de bulă, chemin de fer și baccarat“. Oare pentru o asemenea societate preoții trebuie să adune ajutoare?..

Dar societatea aceasta o duce înainte pe calea aceasta. Iată că o săptămână după aceea citim la fel: și la 22 Iunie a pus să se facă serbări cași la 14 și 15 Iunie. Se vede aceasta în *Universul* dela 20 Iunie a. c., unde citim că numita societate dă iar o „mare kermessă“ (acum e kermessă, nu mai este kermeză) la 21 și 22 Iunie a. c., tot la Ministerul de Industrie. Vor fi acolo „dans, surprize, restaurant. După amiază producția elevelor d-nei Leria Niki Cucu“. Tot lucruri care se potrivesc ca nuca 'n părete cu îngrijirea copiilor.

În acelaș nr. din *Universul*, este povestea unui biet copil de 10 ani, *Ion Pârvolescu*, oropsit de tatăl său și găsit în gara Craiovei. Nu e mai mare cinste să te ții de aceștia decât să dai „kermesse“?

Despre Căminul „Spiru Haret“, de sub direcțiunea doamnei *Adela Dumitriu*, al Societății pentru ocrotirea tinerelor fete, „Profesorul francez *Charles Diehl* a mărturisit, că nicăieri n'a găsit o atmosferă tinerească mai senină și plină de afecție ca în acest cămin; iar profesorul *Ferdinand Brunot*, inițiatorul și organizatorul „Cetății universitare“ din Paris, că rare ori privirea sa de încercat administrator a fost mai încântată de privescerea unei tinereți fericite atât de demnă de cadrul ei“. (*Universul*, 17 Iunie 1930).

Ziua Cooperației și Duminica. — Duminică, la 6 Iulie a. c., urmează să se sărbătorească cu mare alai „Ziua Cooperației“ în București. În sfatul făcut pentru a se hotărî cum să se prăznuiască această zi, s'a luat măsura ca „Duminica dimineața fiecare bancă populară și cooperativă, să-și întrunească toți membrii la sediile respective și, în corpore, cu placarde, să pornească spre locul de adunare, care este Palatul Funcționarilor Publici, unde va avea loc serbarea“.

Va să zică bănci populare, în sânul cărora fără îndoială că se află și mulți preoți vor veni să calce ziua Duminicii în București! Oare nu se pot face aceste serbări fără a încălca Duminica? Băgăm și în sate obiceiul de a încălca Duminica prin obiceiul celor dela orașe. Așa îndrumază orașenii pe săteni?

O nouă sămânță de stricăciune în societatea românească. — În ședința dela 18 Iunie a. c. a Camerei, a fost votat proiectul de lege pentru înființarea jocurilor de noroc la unele stațiuni ale noastre pentru căutarea sănătății. Cu acel prilej, d. N. Iorga a spus: „cu o repeziciune extraordinară s'a votat proiectul acesta care introduce un element de imoralitate în societatea noastră. Nu le mai trebuie ispita aceasta oamenilor fără de minte și fără de suflet, care cheltuiesc de multe ori și averea Statului, jucând la jocuri de noroc... o bandă de ticăloși care ar trebui împiedicată de a-și perde averea, iar nu să le dea toate mijloacele a-și satisface o pasiune bolnăvicioasă... Camera nu este chemată să sprijine ce este mai putred în clasa de sus, ci să ajute ce este mai sănătos în clasa de jos“.

Și Consiliul Legislativ a înflerat acest proiect de lege spunând (vezi *Universul*, 20 Iunie a. c.) că e o contrazicere a învoi în stațiunile de căutare a sănătății o faptă care, după alte legi, e socotită ca imorală pe cellalt teritoriu al țării.

Totuși proiectul a fost votat în Cameră.

În curgerea lunii Iunie, am avut în țară vizita generalului francez *Gouraud*. Vizitând și câmpul de luptă dela Mărășești, gloriosul general a intrat și în biserica „Mănăstirea Neamului“ dela Mărășești, ridicată de Societatea Ortodoxă. *Universul* scrie că generalul francez „a rămas plăcut impresionat de interiorul acestui sfânt locaș neterminat“. Și totuși câte nădufuri a trebuit să îndure Prințesa Alexandrina Cantacuzino pentru ridicarea acestui locaș, care face cinste neamului și lasă plăcută întipărire!

În ședința Senatului dela 20 Iunie a. c., a fost votată legea pentru întocmirea învățământului teologic, după cum proiectul a venit întocmit dela Sf. Sinod. Raportor al nouăi legi a fost I. P. S. Mitropolit *Nicolae* dela Sibiu. Proiectul a fost sprijinit și de I. P. S. Patriarh Miron și de ministrul Cultelor d. Gh. Pop.

Păr. Mihail Bulacu, parohul bisericii Sf. Elefterie din București, a fost numit *docent*, pentru ramura omileticii și cateheticeii la facultatea de teologie din București.

O măreață clopotniță de lemn. — În comuna *Videle*, Vlașca s'a sfințit, în ziua de 29 Iunie a. c., o măreață clopotniță, clădită tot din lemn de stejar și salcâm, pentru adăpostirea a trei clopote, care au fost și sfințite și ele cu acel prilej. Toată clopotnița are o înălțime de 10 metri, ceiace e uimitor pentru o clădire din lemn. Este un fapt care trebuia însemnat și care a și fost prăznuț în comună print'r'o mare serbare, în frunte cu Protopopul *Ivan Bălănoiu* din Videle.

MULȚĂMIRI

CAPELA LA „PIATRA SCRISĂ“

Lângă Timișul ce-și mână apele cristaline printre stâncile de pe cheia Armenișului, lângă cel mai înalt pod al căilor ferate, încă din vechime ne-am pomenit acolo cu o frumoasă icoană a Sfintei Treimi, loc de peregrinaj în fiecare an, la Duminica Tuturor Sfinților.

S'a pornit de mult o acțiune ca să se zidească ceva acolo, dar acest plan abia acum s'a realizat și anume prin propria dărniciie a unui țaran fruntaș din comuna Slatina-Mică (Județul Severin) anume *Vasile Dragomir* și soția sa *Ana*.

O nenorocire abătută asupra părinților amintiți i-a îndemnat să jertfească pentru împodobirea acestui loc sfânt, ridicând o minunată capelă, pentru care s'a cheltuit suma de Lei 177 000.

În anul 1927, în 20 Septemvrie, a adormit în Domnul singura lor fiică *Maria*, în etate de 27 ani, iar părinții îndurerăți au decis ca, din zestrea fetei, să facă ceva spre preamărirea Celui prea înalt, ca să fie de pomenire fetei și loc de închinare pentru toți călătorii ce trec pe dinaintea acestei mărețe capele, pe șoseaua națională.

Deoarece lucrarea s'a terminat încă anul trecut, iar o dare-de-seamă despre acest lucru până acum nu s'a făcut, credem că nu vom greși dacă noi, câțiva frunțași creștini ortodoxi, publicăm spre știre acest fapt, care nu are lipsă nici de laudă, nici de prea mare, ci din îndemn propriu, pentru mângărirea întristatului nostru frate *Vasile Dragomir*, care și-a dovedit credința sa în răsplata de dincolo, prin fapta măreață a ridicării acestui monument întru slava Tatălui ceresc.

Merită laudă și ceice au rostit multe vorbe de îmbărbătare pe lângă întristații părinți, ca să nu se dea îndărăt dela ridicarea acestui monument, care va supravețui multe generații de oameni. Dumnezeu să deie gând bun tuturor celor întristați să facă și ei ceea ce a răcut *Vasile Dragomir* pentru „*Piatra scrisă*“ dela Armeniș.

Slatina-Mică, luna lui Maiu 1930, ziua 26.

MICLOIU MUȚIU
NEAGU ION
RABEN ION
CARL RAIN

Epitropia Parohiei *Uzulchioi* din jud. Durostor aduce vii mulțămiri doamnei *Țanca Canev* din Constanța, pentru daniile ei numeroase, făcute bisericii din acea parohie și care sunt următoarele: 1. turnul bisericii; 2. Crucea de pe turn; 3. o dveră de mătase moar, coloare portocalie; 4. peatra Sfintei Mese, cu tot acoperământul și îmbrăcămintea ei; 5. un policandru de 12 lumânări; 6. candelu pentru icoanele împărătești și serafim de argint de Chișinău; 7. Icoana Sfântului Arhidiacon Ștefan; 8. o cruce mare pentru

Sf. Masă în altar; 9. un rând întreg de odăjdii. Prin stăruința și cu îndemnările damnei Canev, s'a ridicat în acea parohie biserica cu hramul Sfântului Arhidiacon Ștefan, tocmai la granița Cadri-laterului. Este însăși biserica pe care domnia sa acum o înze-strează așa de bogat. Ea în curând va fi gata de sfințire.

De asemenea, au mai făcut danii pentru acea biserică, tot prin doamna Canev, 1. doamna *Zamfira Ionescu*, două candelے mari din argint de China; d-na *Maria Stoianovici*, un rând de procovețe; d-na *Eufrosina Buzărnescu*, un mileu ¹⁾ de olandă pentru Sf. Masă și alte două de olandă și încă două de mătase pentru iconostase. Încă nu sunt pomeniți aici toți darnicii, care au făcut aceste danii prin d-na Canev. Ei sunt din Constanța, Ploiești și America.

Pe toți să-i dăruiască Dumnezeu din darurile Sale cele bogate și să-i ocrotească cu toate apărările Sale!

Parohia *Fundu Răcăciuni*, din jud. Bacău aduce vii mulță-miri enoriașilor acestei parohii, care au adunat, mână dela mână, 18,000 de lei pentru înoirea bisericii *Sfinții Voevozi* din satul *Gășteni*, com. Răcăciuni, iar în deosebi mulțamește următorilor binecredincioși care au înzestrat sf. locaș, după cum mai jos se arată:

1. d-lui *Ata Constantinescu*, proprietar, care, pe lângă suma de 3000 de lei, destinată înoirii bisericii, a mai cheltuit și cu poleirea Sfântului Potir cu aur, a dat material pentru împrejmuirea cimiti-rului din jurul bisericii cu gard și a dăruit și un loc în mijlocul satului pentru ridicarea unei case parohiale. Toate acestea se suie la suma de peste 20,000 de lei. De asemenea, a pus la îndemâna noastră, pentru aceste lucrări, pe însuși arhitectul domniei sale și ne-a mai făgăduit tot sprijinul moral și material pentru ridicarea casei parohiale. Domnia sa se mai chibzuiește și pentru zidirea unei bisericii noi în locul celei vechi care nu mai este încăpătoare.

2. Domnului *Anton Stoicovici*, proprietar, care ne-a dăruit suma de 2000 de lei pentru înoirea bisericii. Asemenea, ne-a făgăduit sprijinul său și pentru clădirea casei parohiale.

3. Domnului *Florescu*, primarul comunii Răcăciuni, care a înscris în bugetul comunii suma de 20,000 de lei pentru ridicarea casei parohiale.

4. Domnului *N. Ichim*, negustor în Răcăciuni, care a înzestrat sf. locaș cu o cristelniță de aramă, în preț de 3500 de lei.

5. Domnului *Gh. Avram*, care a dăruit o cruce pentru slujbe, în preț de 1100 de lei.

6. Domnului *V. Gâțu*, asemenea, pentru un acoperemânt de 1000 de lei la Sf. Masă.

7. Domnului *Gh. Săndulache*, care a legat o carte, a dăruit un lăicăr și un acoperemânt pentru Sf. Masă, toate costând 800 de lei.

1) Ce-o mal li și asta? De ce nu pul un cuvânt înțeles? Nota Arhim. *Serdan*.

8 Domnului *Mihalache Botea*, care a dăruit 2 fanare pentru ceremonii, în preț de 600 de lei.

9. Doamnei *Ioana I. Ichim*, pentrucă a dăruit cărți bisericești de 600 de lei.

10. Doamnei *Gh. Georgescu* și familia *Ciochină* care a dăruit un chivot

11. Doamnei *Maria Tușu*, pentru o masă și o față de masă, în preț amândouă de 600 de lei.

12. Domnului *Gh. Apostol*, pentru o față de masă și un acoperemânt la Sf. Masă, amândouă prețăluite le 350 de lei.

Asemenea, lucruri de mare folosință au mai dăruit: *Gh. Ciochină; Smaranda Sofronie; Agulița Darie; Elena V. Constantin; Caterina Dabija; Doamna Damian; Floarea Otetea; Domnișoara Olimpia Ciochină; Maria Ciubotaru* și altele.

De însemnat e faptul că toate acestea s'au făcut în vremea dela 1 Octomvrie până azi, danii care se pot prețălui la 60,000 de lei.

Pe toți acești binecredincioși și darnici creștini să-i aibă Dumnezeu în sfânta Sa pază și să-i dăruiască cu toate bunătățile Sale!

POȘTA REDACȚIEI

Părintelui Iconom I. N. Darvărescu, inspector misionar al eparhiei Râmnicului. Avem în mână articolul Sfinției Voastre. L-am citit cu multă luare aminte și am găsit foarte vrednice de știut multele amănunte ce le dați despre jăfuiala adventistă. Aveți mare merit că le-ați urmărit, le-ați prins și pus pe hârtie. Le vom da aici în lumina tiparului, pentru ca toți preoții din țară să le afle.

Părintelui T. Rudiev, misionar eparhial, Chișinău.

Am primit articolul Părintelui *Gheorghian* și l-am dat pentru tipar la *Cultura Poporului*, cum ați cerut. Vă răspund aici, fiindcă aici mi l-ați trimis, la redacția *Bisericii Ortodoxe*, nu a *Culturii Poporului*. Articolul este de interes, însă a avut nevoie de multe îndreptări ca limbă, afară de ce ați îndreptat Sf. Voastră.

D-lui Romulus D. Ionescu învățător în *Găureni*, Lăpușna, Basarabia. Art. s'a primit și se tipărește.

Părintelui Mihail Vasiliu, paroh în comuna Dorobanțul, jud. Putna.

Nu tipărim aici predicii decât ca parte a unei cronici, deci intrând în țesătura unei povestiri. Pe a Sfinției Tale am citit-o, am făcut-o gata de dat în tipar și o pot tipări aiurea. Vrei așa? Serie și merge uite la cules. Și așa ai să ai bucuria de a o vedea în slova tiparului.

Arhim. SCRIBAN. ●

**Icoane mari foi volante mărimea 28/40
8,50 lei exemplarul.**

Maica Domnului, Mântuitorul (Iisus Hristos),
Înviearea Domnului, Sf. Treime, Sf. Ecaterina,
Sf. Împărați, Sf. Apostoli, Sf. Nicolae, Sf. Trei
Ierarhi, S. Dumitru, Sf. Spiridon, Sf. Ioan Bo-
tezătorul, S. Voevozi, Sf. Paraschiva, Sf.
Gheorghe, Botezul Domnului, Buna Vestire,
Adormirea Maicii Domnului.

**Icoane mijlocii, foi volante mărimea 19/28
5 lei exemplarul.**

Sf. Gheorghe, Sfinții Împărați, Maica Dom-
nului, Cuvioasa Paraschiva, Iisus Hristos, Sf.
Ioan Botezătorul, Înviearea Domnului, Sfinții
Apostoli, Sf. Ecaterina, Sf. Trei Ierarhi, Buna
Vestire, Botezul Domnului, Sfântul Dumitru,
Sfinții Voevozi, Sfântul Nicolae, Adormirea
Maicii Domnului, Sf. Spiridon și Sf. Treime.

*O serie de icoane prăznicare (12 bucăți pictate
pe lemn, mărimea 35/24, lei 7000.*

O singură icoană lei 700.

Cei patru Evangheliști imprimați pe satin
pentru sfințiri de biserică (seria) prețul lei 100.

**Icoane mijlocii aplicate pe carton mărimea
15/23, 15 lei exemplarul.**

Sfântul Gheorghe, Înviearea Domnului, Maica
Domnului, Sfântul Dumitru, Sf. Nicolae, Sfinții

Împărați, Sf. Apostoli, Sf. Voevozi, Sfin-
Trei Ierarhi, Iisus Hristos, Sf. Ioan Botezătorul,
Sf. Ecaterina, Sf. Paraschiva, Buna Vestire,
Botezul Domnului, Adormirea Maicii Dom-
nului, Sf. Spiridon și Sf. Treime.

**Icoane mari, aplicate pe carton mărime
23/35 30 lei exemplarul.**

Maica Domnului, Iisus Hristos, Înviearea
Domnului, Buna Vestire, Botezul Domnului,
Sfânta Treime, Sf. Ecaterina, Sf. Împărați, Sf.
Apostoli, Sf. Nicolae, Sf. Gheorghe, Sf. Trei
Ierarhi, Sf. Dumitru, Sf. Ioan Botezătorul, Sf.
Voevozi, Adormirea Maicii Domnului, Sf.
Spiridon și Sf. Paraschiva.

**Cărți poștale cu iconițe în culori, a 2 l
bucata.**

1) Sf. Gheorghe, 2) Sf. Mihail, 3) Sf. Teodor
Tiron, 4) Sf. Teodor Stratilat, 5) Sf. Nistor
6) Sf. Mercurie, 7) Buna-Vestire, 8) Botez
Domnului, 9) Adormirea Maicii Domnului,
10) Sf. Panielimon, 11) Maica Domnului, 12)
Mântuitorul (Iisus Hristos), 13) Înviearea Dom-
nului, 14) Sf. Treime, 15) Sf. Ecaterina, 16)
Sf. Împărați, 17) Sf. Apostoli, 18) Sf. Nicolae,
19) Sf. Trei Ierarhi, 20) Sf. Dumitru, 21) Sf.
Spiridon, 22) Sf. Voevozi, 23) Sf. Paraschiva,
24) Sf. Ioan Botezătorul.

Iconițe Cărți poștale aplicate pe carton Lei 6.

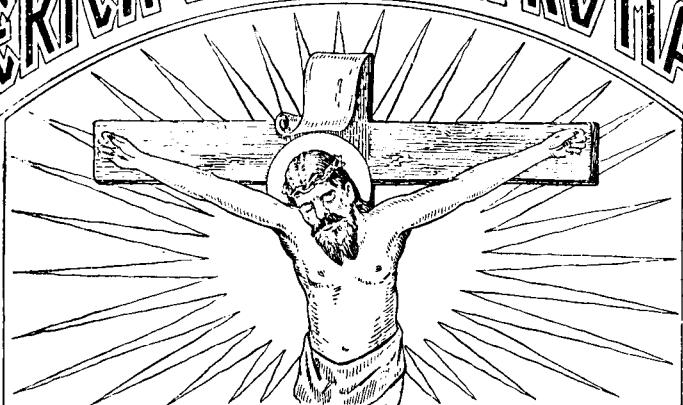
Cărți de ritual legate în piele și pânză, pânză peste tot și pânză și hârtie

| | Piele și pânză | | Pânză peste tot | | Pânză și hârtie | |
|--|----------------|-------|-----------------|-----|-----------------|-----|
| | Lei | B. | Lei | B. | Lei | B. |
| 1. Arhirafticonul . . . | 300,— | 225,— | —,— | —,— | —,— | —,— |
| 2. Aghiazmatarul . . . | 410,— | 350,— | 300,— | —,— | —,— | —,— |
| 3. Apostolul . . . | 770,— | 680,— | 650,— | —,— | —,— | —,— |
| 4. Cartea de Tedeum . . . | 153,— | 115,— | 100,— | —,— | —,— | —,— |
| 5. Cartea de rugăciuni p. tot Komănul . . . | —,— | 80,— | —,— | —,— | —,— | —,— |
| 6. Catavasierul . . . | 200,— | 175,— | 150,— | —,— | —,— | —,— |
| 7. Ceaslovul mic . . . | 250,— | 220,— | 200,— | —,— | —,— | —,— |
| 8. Dumnezezeștile li- turgii . . . | 310,— | 280,— | 250,— | —,— | —,— | —,— |
| 9. Evhologiu . . . | 710,— | 650,— | 590,— | —,— | —,— | —,— |
| 10. Evanghelia . . . | 820,— | —,— | —,— | —,— | —,— | —,— |
| 11. „ în piele peste tot, lei 1300,— | —,— | —,— | —,— | —,— | —,— | —,— |
| 12. Liturgia Sf. Ioan Gură de Aur . . . | 165,— | 140,— | 110,— | —,— | —,— | —,— |
| 13. Istoria Bisericească de Eusebiu Popovici Vol. I. | 225,— | 200,— | —,— | —,— | —,— | —,— |
| Idem „ II. | 250,— | 225,— | —,— | —,— | —,— | —,— |
| Idem „ III. | 220,— | 195,— | —,— | —,— | —,— | —,— |
| Idem „ IV. | 300,— | —,— | —,— | —,— | —,— | —,— |
| 14. Mineiul pe luna Ianuarie . . . | 560,— | 510,— | 460,— | —,— | —,— | —,— |
| 15. Mineiul pe luna Februarie . . . | 560,— | 510,— | 460,— | —,— | —,— | —,— |
| 16. Mineiul pe luna Martie . . . | 560,— | 510,— | 460,— | —,— | —,— | —,— |
| 17. Mineiul pe luna Aprilie . . . | 560,— | 510,— | 460,— | —,— | —,— | —,— |
| 18. Mineiul pe luna Mai . . . | 560,— | 510,— | 460,— | —,— | —,— | —,— |
| 19. Mineiul pe luna Iunie . . . | 560,— | 510,— | 460,— | —,— | —,— | —,— |
| 20. Mineiul pe luna Iulie . . . | 590,— | 540,— | 490,— | —,— | —,— | —,— |
| 21. Mineiul pe luna August . . . | 560,— | 510,— | 460,— | —,— | —,— | —,— |
| 22. Mineiul pe luna Septembrie . . . | 560,— | 510,— | 460,— | —,— | —,— | —,— |
| 23. Mineiul pe luna Octombrie . . . | 610,— | 560,— | 510,— | —,— | —,— | —,— |
| 24. Mineiul pe luna Noembrie . . . | 610,— | 560,— | 510,— | —,— | —,— | —,— |
| 25. Mineiul pe luna Decembrie . . . | 610,— | 560,— | 510,— | —,— | —,— | —,— |
| 26. Noul Testament, Editura Inst. Biblic ortodox român, tradus de Păr. Grigorie (Gala Galaction) | —,— | 100,— | —,— | —,— | —,— | —,— |
| 27. Paraclisul sf. D-tru . . . | 138,— | 100,— | 80,— | —,— | —,— | —,— |
| 28. Penitcostarul . . . | 620,— | 530,— | 430,— | —,— | —,— | —,— |
| 29. Prohodul Domnului . . . | 138,— | 100,— | 80,— | —,— | —,— | —,— |
| 30. Psaltirea . . . | 250,— | 220,— | 190,— | —,— | —,— | —,— |
| 31. Panihida . . . | 138,— | 100,— | 80,— | —,— | —,— | —,— |
| 32. Rândulala Ridicării Panighiei . . . | 138,— | 100,— | 80,— | —,— | —,— | —,— |
| 33. Slujba sfințirii Stea- gului unei Corporații . . . | 90,— | 80,— | 60,— | —,— | —,— | —,— |
| 34. Rând. Sf. Steagului unei scoli . . . | 90,— | 80,— | 60,— | —,— | —,— | —,— |
| 35. Sluj. Sf. Bisericii . . . | 190,— | 160,— | 130,— | —,— | —,— | —,— |
| 36. „ Invierții . . . | 190,— | 160,— | 130,— | —,— | —,— | —,— |
| 37. Tipicul Bisericesc . . . | 250,— | 200,— | 150,— | —,— | —,— | —,— |

Instrucțiuni de comandă: Orice comandă va fi însoțită de un aconto, urmând ca restul împreună cu poșta de transport să se încaseze prin ramburs.

LIBRARI ȘI ORICE REVĂNZATORI SUNT OBLIGAȚI A VINDE CĂRȚILE CU PREȚURILE DIN ACEST CATALOG

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ



REVISTA SFÂNTULUI
+ S I N O D +

CUPRINSUL

| | |
|--|--------------------------------|
| Frământările religioase din Moldova | Arhiereul Grigorie Botoșăneanu |
| Criticismul Kantian și proba Ontologică | Prof. Ioan Gh. Savin |
| Episcopia Strehăii | Arh. Dr. V. Pocitan Bărlădeanu |
| Služba încoronării Regelui | Pr. P. Bizerea |
| Problema bunurilor materiale | Gheorghe Săndulescu |
| Când ceice au uitat de biserică s riu | Arhim. Scriban |
| Starea religioasă din Basarabia | Romulus D. Ionescu |
| Potirul din Antiohia | Arhim. Scriban. |
| Ideea creștină în economia politică | St. Arion |
| Adventismul românesc | Icon. I. N. Dărvărescu |
| Sfântul Mir | W Laurenzi |
| Nerecunoștința | Preot Nic. I. Iancu |
| Maniacii religioși | Preot Gh. Verșescu |
| Cronica bisericească | Arh. Dr. V. Pocitan Bărlădeanu |
| | Arhim. Dr. Filaret Jocu, Arh. |
| | Scriban, Prof. Galinescu, etc. |
| Carti, Reviste, Ziare; Insemnări Mărunte | Arh. Scriban, etc. |
| Știri; Mulțămiri; Poșta Redacției. | *** |

TIPOGRAFIA „CARTILOR BISERICESTI“

SPRE ȘTIINȚA

Comitetul redactor al revistei BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ se compune din I. P. S. Patriarh Dr. MIRON CRISTEA, Președinte de onoare; P. S. Episcop Vartolomeiu, director; Prof. Dr. Ioan Mihăilescu, prim-redactor; Arhim. Scriban, secretar de redacție. Redactorii revistei: 1. Profesorii Încălțării de teologie din București: 1. Dr. D. G. Boroiianu, Dr. V. G. Ispir, Econ. I. Popescu-Măldărești, Pr. Dr. Nicolae Popescu; 2. Profesorii facultății de teologie din Cernăuți: Dr. V. Gheorghiu, Dr. V. Șesan, Dr. V. Tarnavski, Dr. N. Cotos; 3. Pr. Cicerone Iordăchescu, Chișinău, Dr. Romulus Cămlău, Cernăuți, Dr. Ioan Lupaș, Dr. St. Cioroiianu, Iconom Serghie Bejan, Dr. Gh. Ciuhandu și d. Ș. Berechet.

Se primesc spre publicare și articole de la alte persoane decât de la Comitetul redactor, în condițiile următoare:

Articole originale se vor plăti cu 1000 lei coala în formatul de față al revistei, traducerile și recenziunile 800 de lei, cronicile și răspunsurile 600 de lei.

Articole care au fost publicate mai întâi alturea și care se vor reproduce pentru însemnătatea lor și de această revistă, nu se plătesc.

Toate articolele trebuie scrise cîteș și fără „va urma“.

Orice corespondență privitoare la redacție se va trimite pe adresa secretarului de redacție: Arhim. Scriban, București 6, str. Anfim (localul Sf. Sinod) sau pe a primului redactor Prof. I. Mihăilescu București, Biserica Amzei, Piața Amzei.

Pentru tot ce privește administrațiunea revistei, interesații se vor adresa secretarului administrativ al revistei, d. D. Sireteanu, București, localul Sfântului Sinod, la Biserica Anfim.

Revista se trimite tuturor parohiilor, ca și în trecut. Persoanele particulare, care vor voi să li se trimeată, trebuie să se adreseze administrațiunii.

ABONAMENTUL

1 an 100 lei. Pentru străinătate, se adaugă transportul.

1 număr 10 lei

Toate abonamentele se trimesc secretarului administrativ: d-lui D. Sireteanu, București, Sf. Sinod, Biserica Anfim.

CARTILE

apărute în Editura Institutului Biblic, se găsesc de vânzare la Tipografia Cărților Bisericești, Str. Principatele-Unite, 60

| | | | | |
|--|---------|--|--|---------|
| 1. <i>Lasăr Diacul</i> , Pr. Sebastian Stanca . . . | Lei 5.— | } <i>Tipografia Cărților Bisericești</i> | 9. <i>Povestiri folositoare pentru popor</i> , de A. V. P. | Lei 6.— |
| 2. <i>Patimile Mântuitorului</i> , Pr. Criveanu . . . | " 5.— | | 10. <i>Legea de organizare a Bisericii ortodoxe române</i> | " 12.— |
| 3. <i>Împotriva Beției</i> , I. P. S. Patriarh | " 5.— | | 11. <i>Parahsul I și al II-lea al Maicii Domnului</i> | " 5.— |
| 4. <i>Două întâmplări minunate</i> , Pr. Gr. Pișculescu (Gala Galaction). | " 5.— | | 12. <i>Cultul Sfinților (venerarea și invocarea lor)</i> de Diaconul Al. N. Constantiaescu | " 5.— |
| 5. <i>Durerea Vinerii celei mari</i> , de Arhim. I. Scriban | " 5.— | | 13. <i>Noul Testament de Păr. Gala Galaction legat în pânză</i> | " 100.— |
| 6. <i>Ateismul creștinului ortodox</i> , de Pr. I. Mihăilescu | " 10.— | | Idem, în piele lux | " 400.— |
| 7. <i>Adventismul dat pe față de un fost adventist</i> de Arhim. Scriban | " 15.— | | | |
| 8. <i>Ce să crezi și cum să trăiești</i> , de P. S. Nicodem | " 4.— | | | |

Rabatul de 20%, se acordă la cărțile de sub No. 1—13 și numai la comenziile cari trec de 25 exemplare.

Carte de rugăciuni, de I. P. S. Patriarh, legată în piele peste tot Lei 150.—

| | | | | |
|---|---|---------------------------|---|------|
| " | " | " | " | 90.— |
| " | " | " | " | 75.— |
| " | " | legată în pânză peste tot | " | 65.— |
| " | " | " | " | 55.— |

Icoanele — Maica Domnului și Domnul Hristos — lucrate pentru „Institutul Biblic“ de un nume pictor al nostru, adânc cunoscător al picturii bizantine, și imprimate la München în condiții tehnice superioare, au sosit în țară și se află de vânzare la „Tipografia Cărților Bisericești“, cu următoarele prețuri:

Icoane mari 62/47 c. m., lei 40 bucata, Icoane mijlocii 42/25 c. m., lei 30 bucata, Icoane mici, format c. poștală, lei 4 bucata. Icoanele se vând numai contra cost.

A APĂRUT: *Cele 4 Evanghelii în una singură*, de ARHIM. SCRIBAN, Prețul 80 lei, Editura „Ancora“, București, str. Emigratului 4.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

București. Seria III. Anul XLVIII. Nr. 7—8 (592-593). Iulie-August 1930.

Diracțiunea revistei, care și-a dat și-și dă toate silințele pentru a ajuta cu einste și cu folos munca preoțimii românești, roagă, cu toată căldura râvnii sale, pe toți cucernicii Preoți, să binevoiască a-și achita, atât rămășițele din 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, cât și abonamentul pe întreg anul 1928, ca să nu li se mai ceară suma de plată prin rambursul aprobat de Sf. Sinod. Amânarea plății mărește suma de plată și e păcat ca cucernicii Părinți să cheltuiască pe adaosuri care s'ar putea înlătura.

În nădejdea că cucernicii Părinți ai Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române, vor înțelege că un abonament de 100 lei anual, pentru o astfel de revistă, e o sumă prea neînsemnată și că ne vor ascultă, cum și că amânarea trimeterii abonamentului le e mai mult spre pagubă decât spre câștig, așteptăm cu încredere să-i vedem împlinind rugăciunea noastră.

DIRECȚIUNEA.

FRĂMÂNTĂRILE RELIGIOASE DIN MOLDOVA

Războiul și tulburările sociale au scos pe cetățenii moldoveni din făgașul credinței lor strămoșești. Unde n'au fost îndrumători iscușiți, ei au rămas cu totul dezorientați. Și cum, după războiu, îndrumătorii au lipsit în mare parte, dezorientarea a ajuns și la tulburări.

Firea moldovanului este pașnică, la prima înfățișare. Inșă, când îl răscolim în credințele și substratul lui moral, adesea dăm de tulburări sufletești chiar amenințătoare. Frământările sunt cu atât mai mari, cu cât credința a fost mai puternică. Exemplul tipic îl avem în județele de munte Neamțu și Baia. Mănăstirile au avut influență hotărâtoare asupra vieții creștinilor din aceste părți, mai ales în ce privește deprinderile religioase tradiționale.

Pentru aceasta, când s'a făcut îndreptarea calendarului, tulburările au devenit amenințătoare în aceste părți. Este firesc deci ca Moldova să fie frământată în măsura puternicilor ei tradițiuni religioase. Și, slavă Domnului, urmele vieții creștine din Moldova, cu mulțimea monumentelor istorice, biserici și mănăstiri, ne apar la tot pasul.

Greutatea ca și răspunderea cade asupra conducătorilor și slujitorilor bisericesti. Sectanții pe ei îi atacă. Poporul răzvrătit cu îndreptarea calendarului pe ei îi acuză.

Cât devotament, câtă răbdare și înțelepciune le trebuie, ca să poată învinge toate aceste vijelii !?

Moldova e frământată, pe lângă tulburările calendaristice, de următoarele rătăciri sectare: *Advențiști, Evangheliști, Inochentiști* etc. Acestea progresează sau regresează în măsura devotamentului misionar al preoților. Pentru combaterea lor, s'a format și noua organizație «*Oastea Domnului*» după normele Părintelui Trifa dela Sibiu.

Lupta se dă prin discuțiuni cu citate biblice și prin exerciții de viață austeră: să nu fumeze, să nu bea, să nu înjure, să nu fure etc.

Pe valea Siretului din județul Botoșani, pătrunsese numai sectanții Evangheliști. Șeful lor predicator dela Iași, Grigore Constantinescu, fiind compromis, a început defecțiunea. Lupta cu Ostașii Domnului, mai ales în marea comună Dumbrăveni, era puternică.

Apare însă o nouă rătăcire sectară, cu pretenția de superioritate, «*Tremurătorii*». Aceștia, bazați pe cap. 11 și 14 din epistola I. către Corinteni, susțin că adevăratul botez se face numai cu pogorârea Duhului Sfânt. Duhul Sfânt însă nu se pogoară decât după multă postire și rugă. La aceasta ajung numai cei aleși, cari sunt ei. Pentru aceasta, postesc câte trei patru zile pe săptămână, în special de Sâmbătă seara până Duminică seara. La rugăciune se adună zilnic. Stau în genunchi, contemplându-se, cu fețele acoperite de palme ceasuri întregi, până când sunt apucați de tremurături, cu bolboroseli epileptice. Acesta e semnalul luminării și botezului cu Duhul Sfânt, crezând că vorbesc și în alte limbi, cum au grăit apostolii la pogorârea Duhului Sfânt. Prozeșiți fac mai mulți între Evangheliști și între Ostașii Domnului.

Acești noi rătăciți la originea lor sunt «*Quakeri*» ce trăiesc în America. Penticostaliștii din Arad au același izvor. Doctrina lor, cași normele de cult, sunt asemănătoare. Au pătruns în număr îngrijorător în parohiile: Dumbrăveni, Verești și Salcea (jud. Botoșani).

Unii spun că erezia e adusă direct din America de bucovinenii reînțorși. Satul Bilca din județul Rădăuți este localitatea unde s'a răspândit. Se dă chiar numele unui predicator *Cristian* din acel sat, care a adus această sămânță sectară în Dumbrăveni. Alții cred că e venită prin Penticostaliștii dela Arad și Brăilița (Brăila), de unde primesc și revista acestora «*Glasul Adevărului*».

Presa s'a alarmat pentru această nouă apariție sectară, întrucât tulburarea este îngrijorătoare.

Am cercetat aceste părți și am căutat să pătrund toate dedesubturile problemei ce o studiez de mulți ani.

Biserica noastră Ortodoxă Română trece prin grele împrejurări. Tulburările sociale au produs golurile sufletești cu mari zguduri religioase. Gândiri cu directive nouă de viață au eșit la iveală în traiul zilnic. Asupra poporului nostru se încrucișează o mulțime de curente. Intre acestea, nu trebuie să perdem din vedere și infiltrarea zi cu zi a comunismului bolșevic care zdruncină din temelie creștinismul ortodox.

În astfel de împrejurări, un sprijin puternic al bisericii ar fi «Oastea Domnului». Scopul înființării acestei societăți este foarte frumos. În practică însă, a devenit un cuțit cu două tășuri¹⁾. Membrii acestei societăți propoveduesc și practică aceiași austeritate până la habotnicie. Pentru acestea cer roluri pentru oficierea divină și chiar în conducerea parohială. Când nu sunt mulțumiți și satisfăcuți, trec la sectanți. Așa s'a întâmplat și în parohiile Udești și Ipătești din județul Suceava și în Dumbrăveni, județul Botoșani²⁾.

Situațiunea trebuie să ne îngrijească pe toți. Nu putem lua lucru în ușor cu măsuri sporadice și întâmplătoare... ... să se zică că lucrăm. Trebuie ceva sistematizat și organizat cu control sever de ajutorare și constrângere.

A) Pentru stăvilirea momentană a puhoiului sectar, ne cere propagandă și măsuri administrative în primul loc. Preoțimea, înarmată cu o viață cât mai austeră, să fie nelipsită dela slujba sfântă și să predice cu timp și fără timp, muștrând, certând, îndemnând cu toată îndelunga răbdare (II Tim. IV, 2).

1) E vina ei ? — Nota Arhim. *Scriban*.

2) Celace poate fi gust răsleț, al unuia sau altuia din ostași, poate fi putril ca o trăsătură organică a Oștii Domnului? Cunosoc și eu mulți ostași, vin cu mare cucernicie la biserică mea, dau liturghie, dar nu pot face nici să slujească alături cu mine, fiind mireni, nici să facă acte de căminare parohială. Deci, dacă fac unii, e zăpăceala lor, nu a Oștii Domnului. Nota f. S.

Centrele administrative să fie la posturile de veghere zi și noapte. Preoțimea să găsească o îndrumare în toată vremea și în tot ceasul. Introniri și cercuri preoțești cu slujbe arhieresti să fie cât mai dese. Iar unde nevoia va cere, să se facă transferări și detașări din oficiu.

Astfel procedăm în Eparhia Moldovei și nădăjduim că rezultatele sunt bune. Am oficiat în câteva centre (Dumbrăveni, jud. Botoșani; Andrieșeni-Glăvănești, jud. Iași), iar preotul paroh din Verești, care nu mai putea îndrepta situația, a fost transferat.

B) Pentru viitor, se impune o sistematică educațiune religioasă. Pe credincioșii de mâne trebuie să-i facem creștini conștienți. Să cunoască dogmele credinței noastre ortodoxe și însemnătatea rânduielilor liturgice. Să știe și să trăiască viața creștină. Deci preotul paroh să-și crească de mici copii și să formeze din școală pe viitorii enoriași. Catehizarea să fie preocupățiunea principală a preoțimii noastre.

Numai cu așa norme credincioșii moldoveni vor fi readuși la liniștea și credința strămoșească. Numai astfel vor reîntra în rânduiala lor pașnică, așa cum le e firea și temperamentul lor.

«Să socotim drept aceia cum să umblăm cu pază, nu ca niște neînțelepți, ci ca cei înțelepți, răscumpărând vremea, că zilele rele sunt». (Efeseni 5. 15-16).

† Arhiepiscopul GRIGORIE BOTOȘĂNEANU,
Vicarul Mitropoliei Moldovei.

Nu e destul să avem sulilele armatelor noastre. Biruința unui popor nu stă în sulilele soldaților săi, biruința stă în superioritatea culturală, în sufletul celor ce conduc acest neam și această țară.

Patriarhul MIRON,

în cuvântarea la „Cercul studentesc prahoyean”
din București, Duminică, 15 Decembrie 1929.

*

Societățile se ridică, se mențin și progresează prin modesta muncă a tuturor, conduse de câțiva oameni vrednici, cari au ceva talent și multă experiență.

N. IORGA,
în „Noul Român” din
19 Aprilie 1930.

CRITICISMUL KANTIAN ȘI PROBA ONTOLOGICĂ¹⁾

1. *Intre Kant și Descartes.* 2. *Predicate logice și predicate reale.* 3. *Judecăți analitice și judecăți sintetice.* 4. *Dacă există subiecte necesare.* 5. *Ideia de Dumnezeu nu poate fi o idee întâmplătoare.* 6. *Inteligență și rațiune.* 7. *Ideile ca ficțiuni metodologice.* 8. *Dublă atitudine a lui Kant față de proba ontologică.* 9. *Conceptul kantian al existenței.* 10. *«Noumen» și «Fenomen».* 11. *Agnosticismul kantian.* 12. *Limitele cunoașterii.* 13. *Artificialitatea separației dintre rațiune și inteligență.* 14. *Metafizica carteziană și cea kantiană.*

Kant are față de argumentul ontologic cartesian aproape aceeași atitudine pe care D'Aquino o avusese față de cel anselmian. În „Critica rațiunii pure“, în capitolul special pe care el îl dedică argumentului ontologic¹⁾, cel vizat în primul rând e tocmai Descartes.

Kant face în prealabil distincția între felul predicatelor: sunt predicate *logice*, care nu adaugă nimic sferei subiectului, ci exprimă numai simpla poziție față de subiect, și predicate *reale*, care lărgesc sfera subiectului, adăgându-i noi determinări. Predicatele logice sunt în genere folosite în judecățile *analitice*, cele reale în judecățile *sintetice*.

Predicatul „a fi“, pus lângă un subiect, nu indică o însușire, o calitate a lucrurilor, ci numai o *pozițiune* a lor. o situare prin cugetare a unui lucru față de un subiect, „A fi“, zice Kant, „nu e un predicat real, adică o noțiune despre ceva care să revină altei noțiuni, ci numai pozițiunea unui lucru, simpla relațiune între un subiect și un predicat real. E un simplu predicat logic și, ca predicat logic, poate servi orice, însuși subiectul poate să-și fie sieși predicat, fără ca prin aceasta să-și adauge vreun plus de determinare, fiindcă logicește se face abstracție de orice conținut“²⁾. „Logicește, *a fi* nu înseamnă decât legătura, *copula* dlutre subiect și predicat, fără a se determina cu ceva conținutul subiectului“³⁾.

* Vezi *Biserica ortodoxă Română, Nr. 6 pe lună Iunie 1930.*

1) *Kritik der reinen Vernunft*, p. 458., ed. Erdmann, cap: *Von der Unmöglichkeit eines ontologischen Beweises vom Dasein Gottes.*

2) *Kritik der reinen Vernunft*, p. 462.

3) *Kritik der reinen Vernunft*, p. 462.

Particula „este“, din orice propozițiune, care are de subiect ființa supremă, nu are în acest caz altă semnificație decât de a indica raportul logic dintre două noțiuni diferite, fără a exprima ceva asupra existenței subiectului.

„Propozițiunea: „Dumnezeu este a tot puternic“ conține două noțiuni, care își au obiectele lor distincte: Dumnezeu și Atotputernicia. Particula *este* nu exprimă un predicat real, ci indică numai poziția de relație a unei noțiuni față de cealaltă, deci simplă relație de predicat față de subiect“ 4).

Și în toate cazurile când avem de aface cu judecăți *analitice*, acest înțeles revine cuvântului *este*: simplu predicat *logic*, fără vreo determinare a vreunui din cele două noțiuni a căror poziție o indică.

Altfel este însă când avem de aface cu judecăți *existențiale*, cum ar fi judecata: „Dumnezeu este“, adică *există*. În cazul acesta, cuvântul „*este*“ exprimă o determinare a conținutului subiectului, deci este un predicat *real*. „Căci orice determinare este un predicat real, care se adaogă noțiunii subiectului și îl mărește. În cazul acesta însă, ea nu trebuie să se cuprindă în sfera subiectului“ 5). Dar atunci nu mai avem de aface cu *judecăți analitice* ci cu *judecăți sintetice* și acestea nu mai cad sub *legea contradicției*, cheia oricărei argumentări ontologice. La judecățile sintetice, deci și la aceasta care exprimă afirmarea existenței lui Dumnezeu, trebuie să depășim sfera subiectului, pentru a-i putea introduce noua determinare, conținută în predicat. Căci zice Kant, vizând direct argumentarea carteziană: „Conceptul nostru despre un obiect poate să conțină în sine orice și oricât, trebuie totuși să pășim în afară de el pentru a-i dovedi existența“. „La conceptele despre obiecte materiale, aceasta se face prin raportarea unei experiențe personale la legile empirice ale experienței; pentru obiectele de *pură cugetare* însă, nu este nici un mijloc de a le fixa existența, fiindcă ele nu trebuie să fie cunoscute în chip *empiric*; existența însă aparține întru totul experienței“ 6).

Și aplicând acest principiu la formularea carteziană, adaogă: „Dacă cuget o ființă ca cea mai înaltă realitate, atot perfectă, rămâne totuși deschisă întrebarea *dacă ea*

4) *Kritik der reinen Vernunft*, p. 462.

5) *Kritik der reinen Vernunft*, p. 462.

6) *Kritik der reinen Vernunft*, p. 463 464.

există sau nu. Căci deși conceptului meu nu-i lipsește nimic din conținutul posibil al unui lucru, îi lipsește totuși ceva din relația lui cu starea mea de a-l cugeta: anume că cunoașterea acestui lucru să fie și a *posteriori* posibil⁷⁾. Conceptul despre o ființă a tot perfectă poate rămâne însă ca o simplă *ideie*, ca un *ideal*, pe care rațiunea noastră îl postulează, dar a cărui realitate n'o poate dovedi și nici nu are nevoie să o dovedească; fiindcă atât *ideile* — simple principii regulatoare ale datelor experienței, cât și *idealele* — principii de unitate ale rațiunii, rămân în sfera *transcendenței*, departe de orice realitate⁸⁾.

Și ca o încheiere a acestor considerații, Kant conchide: „Dacă dovedirea existenței (ființii a tot perfecte) pe această cale nu poate fi socotită ca absolut imposibilă, ea rămâne totuși o simplă preocupare, pe care n'o putem real (a posteriori) justifica⁹⁾).

Deci, după teza kantiană, din simplul *concept logic* al unei ființi atot-perfecte, nu se poate deduce și *existența lui*. Dar această existență nu se poate deduce nici din necesitatea intrinsecă a prezenței mintale a unei ființi a-tot-perfecte, după analogia necesității inerente reprezentărilor matematice. Aici e vizat a doilea element de care se folosește Descartes în construirea argumentului său ontologic.

În Meditația a V-a, Descartes stabilise că, după cum de esența unul triumphiu nu se poate separa egalitatea cu două unghiuri drepte, tot așa nu se poate separa de esența lui Dumnezeu existența lui. La care Kant replică:

„S'a vorbit în totdeauna despre o ființă absolut necesară și toată truda n'a fost de a se vedea dacă și întru cât un astfel de lucru se poate cugeta, cât mai ales de a l se dovedi existența. O foarte comodă definiție a acestui „absolut necesar“ ar fi că el este acel ceva, a cărui non-existență nu se poate cugeta. Dar prin această definiție lucrul nu a devenit cu nimic mai clar¹⁰⁾.

„Acest concept construit la *întâmplare* și devenit apoi ceva foarte comun și de sine înțeles, a căutat să fie lămurit

7) *Kritik der reinen Vernunft*, p. 469.

8) *Kritik der reinen Vernunft*, p. 445—446.

9) *Kritik der reinen Vernunft*, p. 463—464.

10) *Kritik der reinen Vernunft*, p. 459.

prin diferite exemple, lăsându-se la o parte chestiunea dacă el însuși putea avea vre-un înțeles.

S'a făcut caz mai ales de analogiile matematice. Adevărurile geometrice — spre exemplu: Un triunghi are trei unghiuri — sunt ceva absolut necesar; și astfel s'a tot vorbit despre acest „absolut necesar“ ca despre ceva desineînțeles, deși el era cu totul în afară de sfera oricărei înțelegeri. Căci toate aceste exemple sunt luate, fără excepție, numai din lumea judecăților și nu din acea a lucrurilor sau a existențelor. Absoluta necesitate a judecăților însă nu implică și absoluta necesitate a lucrurilor. Căci *absoluta necesitate a unor judecăți constituie numai o necesitate relativă pentru un lucru*. Axioma amintită nu spune că trei unghiuri sunt în chip absolut necesar date, ci sub condiția că, dacă un triunghi este dat, (adică există) atunci și cele trei unghiuri ale lui sunt în chip absolut date. Această necesitate logică a avut însă o atât de mare putere de iluzie, în cât s'a crezut că și din conceptul, aprioric imaginat, al unei ființi, care ar cuprinde în sine și ideia existenței sale, s'ar putea deduce cu necesitate însăși existența sa — după principiul identității; și aceasta fiindcă s'a făurit *la întâmplare un concept în conținutul căruia s'a introdus însăși nota existenței*“¹¹⁾.

Acest fel de argumentare însă ar conține, după Kant, o întreagă serie de greșeli de natură logică, pe lângă eroarea inițială a „iluziei“ în înțelegerea unei existențe „absolut necesare“.

Mai întâiu, zice Kant, principiul identității este greșit aplicat aici. Cu el nu se poate nici într'un caz dovedi existența sau non-existența unui lucru. „Fiindcă, dacă suprim predicatul dintr'o propozițiune identică și păstrez totuși subiectul, aceasta constituie o contradicție; dar dacă suprim și subiectul odată cu predicatul, nu mai are loc nici o contradicție, căci nu mai este nimic care să se poată contradice. A avea un triunghi și a-i suprima cele trei unghiuri, e

11) *Kritik der reinen Vernunft*, p. 459—460. Am văzut însă că Descartès face și el același remarcă—că judecățile nu impun nici o necesitate lucrurilor—dar că în cazul existenței lui Dumnezeu, necesitatea lucrului însuși, adică percepția clară și distinctă a inseparabilei dintre existență și esența divină — impune necesitatea sa judecății. De asemenea, conceptul despre o ființă a-tot-perfectă nu e ceva ales la întâmplare, ci o cea mai clară și mai distinctă dintre ideile Innăscute, criteriul însuși al adevărului.

o contrazicere; însă a suprima și triunghiul și cele trei unghiuri, nu mai constituie nici o contrazicere. Tocmai așa este cazul cu conceptul unei ființi „absolut necesare“. Ridicați existența conceptului și cu el se suprimă și toate atributele lui. De unde dar contrazicerea?

„Dumnezeu e a-tot-puternic“, aceasta este o judecată absolut necesară: a tot puternicia nu-i poate fi suprimată atâta vreme cât există un Dumnezeu, adică o ființă infinită, ceea ce este identic cu predicatul „atot puternic“. Dar dacă zic: Dumnezeu nu există, prin aceasta n'am comis nici o contradicție, fiindcă, suprimând subiectul, am suprimat cu el și celelalte determinări cuprinse în predicat și ca atare nu mai are loc nici o contradicție.¹²⁾

Pentru a subsista contradicția, ar trebui să fie subiecte care nu se pot suprima, ceea ce ar însemna că sunt subiecte absolut necesare. Însă tocmai aceasta e de demonstrat: că astfel de subiecte există. În chipul acesta, revenim iarăși la aceiași „petitio principii“.

Strict logicește, argumentarea kantiană, pare justă, însă în considerarea termenilor, Kant comite o greșală fundamentală, cel puțin din punctul de vedere al tezei lui Cartesius. Kant consideră ideia de Dumnezeu drept un concept făurit la întâmplare: „nach Belieben angenommenen Begriff“, ceea ce nu este de loc în conformitate cu ideia de Dumnezeu, a cărui prezență în sufletul nostru nu e ceva întâmplător și după bunul nostru plac, ci ni se impune cu necesitate. Am zice, în terminologia kantiană: „Wenn er nicht gegeben ist, so ist er wohl aufgegeben“. Ceea ce afirmă și Descartes despre ideia ființei atot perfecte, care se impune sufletului nostru ca cea mai distinctă și cea mai clară dintre adevărurile înăscute. Aceasta și este deosebirea care există între figurile geometrice, care pot fi, dar pot să și nu fie și ideia despre Dumnezeu care se impune întotdeauna și în chip absolut necesar. Din această necesitate ideală, decurge și necesitatea ei reală.

Această constatare a lui Descartes este cu totul temeinică, și justețea ei este de natură a infirma toată argumentarea Kantiană. Ea constituia o serioasă dovadă „de fapt“, cum o numește însuși Kant. În combaterea ei, Kant se referea

12) Kant: *Kritik der reinen Vernunft* p. 460.

însă nu atât la Descartes, cât mai ales la *Leibniz*, care, deși utilizează argumentarea cartesiană, deduce însă necesitatea existenței ființei divine din conceptul „posibilității” nelimitabile ale acestei existenți. Referindu-se deci mai mult la Leibniz de cât la Descartes, Kant replică: „Contra acestor concluzii, în general acceptate, îmi opuneți un caz, pe care îl numiți *o dovadă de fapt*: că ar fi totuși un concept, *unul singur*, a cărui non-existență ori suprimare de conținut ar constitui o contradicție în sine însuși; și acesta este conceptul despre o ființă absolut reală. Ea are, ziceți voi, toată realitatea și sunteți ca atare îndreptățiți să considerați o astfel de ființă ca *posibilă*. În noțiunea absolutei realități, este cuprinsă și existența, și ca atare existența e cuprinsă în noțiunea posibilității. Suprimând existența unei ființe absolut reale, suprimați și conceptul intrinsec al posibilității lui, ceea ce constituie o contradicție”. Răspund: „Ați comis, voi, dintr'un început, o contradicție, când în noțiunea unui lucru pe care voiți să-l considerați numai ca posibil, ați înglobat și ideia existenței sale, indiferent sub care nume”.... Căci întreb: *judecata*: „*cutare sau cutare lucru există*” este ea o judecată *analitică* sau una *sintetică*? Dacă este analitică, atunci din prezența în minte a unui lucru nu puteți deduce nimic asupra existenței lui reale, căci atunci sau conceptul mental ar trebui să fie lucrul însuși, sau să-i presupuneți existența ca o posibilitate și din ea să deduceți apoi iarăși existența, ceea ce n'ar fi de cât o meschină tautologie..... Mărturisiți însă că orice judecată existențială este o judecată sintetică, și în cazul acesta predicatul existenței i se poate suprima fără a constitui o contradicție; căci acest privilegiu aparține numai judecăților analitice, nu și celor sintetice.¹³⁾ Deci nici pe această cale a unei realități de fapt, care ar cuprinde în sine predicatul existenței, nu se poate ajunge la dovada unei reale existenți a ființei supreme. „Și astfel, conchide Kant, toată truda și munca depusă cu vestitul argument ontologic — cartesian — în dovedirea existenței unei ființi supreme, din simple noțiuni, a fost zadarnică. Căci a căuta, ca din simple idei, să-ți îmbogățești în chip real cunoștința, ar fi să procedezi la fel cu negustorul, care

13) *Kritik der reinen Vernunft*, p. 461-462.

voind să-și mărească averea, ar adăoga la situația reală a cassei câteva nule în plus¹⁴⁾.

Pentru Kant deci orice încercare de a dovedi aprioric — deci ontologic — existența lui Dumnezeu, constituie în sine o imposibilitate, cum de altfel de această imposibilitate se lovește orice încercare teoretică în dovedirea acestei existenți.

În ce privește argumentul ontologic, obiecțiile ridicate de el, ar fi în esență următoarele: Argumentarea ontologică e de natură apriorică. Judecățile apriorice sunt de natură *analitică* și-și dețin evidența în baza *principiului contradicției*. Ele nu largesc în nici un chip sfera subiectului, principiul contradicției implicând pe cel al identității.

Judecățile *esențiale* însă sunt de natură *sintetică*. Acestea nu mai beneficiază de stringența principiului contradicției, ci de cel al *experienței*.

Propozițiunea „Dumnezeu este (sau există)” fiind o judecată existențială, ea trebuie să-și justifice necesitatea prin date luate din lumea experienței și nu prin apelul făcut la principiul contradicției. Dar datele și limitele experienței nu trec dincolo de limitele contingenței. În consecință, nu se poate vorbi despre „existența” unei ființi absolute.

Păruta eficacitate a argumentării ontologice se razimă de fapt pe două „iluzii”: una de natură *logică*, născută din confuziunea făcută, între predicatul *logic*: „este”, care nu exprimă decât o simplă *relație* față de subiect, și predicatul *real*: „există”, care largeste sfera subiectului; și a doua, de natură *faptică* sau *psihologică*, născută din credința că ideea de Dumnezeu conține în sine și necesitatea existenței sale. În primul caz, iluzia dispăre, evidențiind caracterul *sintetic* al oricărei judecăți existențiale, cum e și în cazul existenței lui Dumnezeu, în al doilea caz, analizând „critic” conținutul ideii de Dumnezeu, a cărei necesitate rațională nu implică necesitatea „existenței”, întru cât existența aparține numai experienței și inteligenței, dar nu și rațiunii.

Astfel formulată, critica kantiană ar fi de o perfectă îndreptățire logică, dacă nu ar conține ea însăși *două erori fundamentale*, în chiar considerarea elementelor de bază cu care operează.

14) *Kritik der reinen Vernunft*, p. 464.

Prima eroare privește felul cum Kant concepe *ideea despre o ființă supremă*, care după el ar fi un concept *arbitrar* și făurit la *întâmplare*: „auf das blosser Geratewohl gewagten Begriff“¹⁵⁾, iar a doua privește felul cum concepe „existența“, pe care el o circumscrie numai sferii experienței sensibile.

Să discutăm valoarea ambelor concepte în însăși lumina kantianismului.

Pentru Descartes am văzut că *ideea dei* era cea mai evidentă și sigură *realitate*; pentru Kant însuși ea, constituie „o dovadă de *fapt*“, în sprijinul existenței, dovadă pe care el nu o înlătură de cât prin tangentă, transpunând-o în formula leibniziană a *posibilității*, pentruca, din contradicțiile logice ale acesteia, să deducă concluzii, socotite valabile, contra realității *de fapt* a ideii de Dumnezeu. Dar chiar și pentru Kant, necesitatea unei ființe absolute nu este ceva întâmplător, ci ceva care se impune: nu numai *practic*, ci și *teoretic*. Practic, în așa măsură, încât, după vestita lui frază: a trebuit să suprimă știința, pentru a face loc credinței „ich musste das Wissen aufheben, um zum Glauben Platz zu bekommen“¹⁶⁾. Teoretic tot atât de necesară, fie pentru a stabili prin ea *acea unitate colectivă a experienței față de unitatea distributivă a datelor sensibile ale inteligenței*¹⁷⁾; fie pentru a întemeia prin ea conceptul de *existență* însăși, adică de a pune la baza ideii de existență „*acel absolut* de care rațiunea noastră are imperios trebuință“. Căci, de fapt, zice Kant,¹⁸⁾ nici nu s'ar fi ajuns la aceste căi (adică la argumentele pentru dovedirea existenței lui Dumnezeu), „dacă nu ar fi fost cerința rațiunii noastre de a *pune la baza ideii de existență în genere ceva absolut necesar* și dacă rațiunea noastră nu ar fi fost *constrânsă*, (deoarece această necesitate trebuia să fie în chip absolut și aprioric sigură) de a-și făuri un concept care să-i satisfacă această cerință și a cărei existență să fie aprioric cognoscibilă“.

Deci noțiunea unei ființe absolute este o *necesitate* pentru rațiunea noastră. Cum poate fi considerată atunci ca

15) *Kritik der reinen Vernunft*, p. 459.

16) *Kritik der reinen Vernunft*, p. 30.

17) *Kritik der reinen Vernunft*, p. 453.

18) *Kritik der reinen Vernunft*, p. 464-465.

ceva arbitrar și întâmplător, „nach dem Belieben angenommen“, sau „auf das blosser Geratewohl gewagtem Begriff“ ?

Știm replica lui Kant: Ea este necesară numai pentru rațiune, dar nu și pentru cunoașterea sensibilă a inteligenței; dar chiar așa, și totuși ea rămâne la fel necesară și pentru Kant, cum era necesară și pentru Descartes.

Aici însă avem de-a face cu acea caracteristică concepție a criticismului Kantian în privința conceptului „existenței“. Noțiunea de Dumnezeu deși necesară, ea rămâne totuși o *idee a rațiunii și ideile* nu au necesitatea de a exista¹⁹). „Existența“ e redusă numai la formele sensibile de timp, spațiu și numai în aceste forme posibilă; dincolo de aceste margini, ea nu mai are nici un conținut, nici nu se poate măcar cugeta. Ideile au o simplă întrebuintare *regulativă*, și nu una *constitutivă*. Ele *regulează* cunoștințele noastre, dar nu le pot *înmulți*; ele rămân *deasupra existenței*, în domeniul căreia nici nu au a interveni. Noțiunea de Dumnezeu, ca ființă absolută și cea mai înaltă, este o *foarte utilă idee*, dar tocmai de aceea, fiindcă este o simplă idee, este cu totul impropriu ca prin mijlocirea ei să se poată determina ceva în raport cu existența²⁰). *Ideea de Dumnezeu*, ca ființa cea mai înaltă și absolută, e postulată de rațiune ca un concept *limitativ*, ca ultima margine a progresiunii regulative a rațiunii în stabilirea unității cunoștințelor și la el trebuie să ne oprim și nu tocmai dela el să începem, cum încearcă „nefericitul argument ontologic“²¹).

Ca concept limitativ, ideea de Dumnezeu este un *ideal*, adică conținutul rezumativ al tuturor ideilor regulative și dacă, în loc de *sumă a tuturor ideilor*, vedem în el și *suma tuturor realităților* — acel „ens realissimum“ — al scolastice, aceasta nu e decât efectul unui joc dialectic de transpunere a realității, care aparține numai unității distributive a inteligenței, dar nu și unității colective a rațiunii²²). Prin aceasta ajungem să hypostasiem simplele concepte raționale, *personificându-le* și atribuindu-le un conținut real, deși „realitatea“ este atributul experienței și nu al rațiunii²³).

19) *Kritik der reinen Vernunft*, p. 445.

20) *Kritik der reinen Vernunft*, p. 464.

21) *Kritik der reinen Vernunft*, p. 465.

22) *Kritik der reinen Vernunft*, p. 453.

23) *Kritik der reinen Vernunft*, p. 453 — text și nota.

Ideia de Dumnezeu este deci o simplă *ficțiune*, un principiu, gol de orice realitate, privat de orice existență.

Această concepție a criticismului kantian conține însă o nouă și gravă contradicție. Ideia unei ființi absolute nu este la Kant o idee întâmplătoare și arbitrară, ci *necesar cerută de rațiune* și, printre alte motive, și din acela de a da rațiunii *ultimul temeu al existenței*, acel *absolut aprioric*, fără de care existența nu se poate suficient cugeta — după cum rezultă aceasta în chip expres din pasagiile ce le-am citat. *Ideile* și mai ales *idealele* sunt însă străine de orice atingere cu existența; sunt pe alt plan al cugetării; sunt simple *ficțiuni-idealuri*. Ele nici nu pot fi cugetate în sfera experienței, cărei îi aparține existența, după cum existența nu are nici un conținut, nici un înțeles când e predicată în legătură cu o idee cum e ideea unei ființi absolute.

Cum se poate afirma atunci că rațiunea are necesitatea imperioasă de a postula ideea unei ființi absolute tocmai pentru a *întemeia prin ea, ideea existenței*? Aici nu mai poate fi vorba de un paralogism și nici de un joc dialectic, de acea voită sau fatală înșelare a cugetării, ci de *necesități inerente cugetării noastre*. Pot fi satisfăcute aceste necesități prin simple „ficțiuni“ ale jocului dialectic al rațiunii?

Și dacă e just, că din o simplă noțiune-idee nu pot deduce nimic asupra existenței ei, este tot așa de just că o simplă idee, fie ea și cea mai înaltă, sau tocmai pentru că e cea mai înaltă, nu poate fi luată *drept temeu al înțelegerii existenței*; căci, pentru a vorbi în limbajiu kantian, existența nu-și are nici un înțeles în afară de câmpul experienței. O vădltă și gravă contrazicere, mai ales când e vorba să se afle *temutul absolut al existenței*! În lumina acestei concepții însă Kant întreprinde critica tuturor încercărilor făcute pentru dovedirea existenței lui Dumnezeu. Și nu numai a celor încercate până la el, dar a oricărei încercări ce s'ar mai face în această direcție! Ceeace constituie o prezumție de natură foarte puțin critică și care se frânge la prima încercare de a-i dovedi valabilitatea.

Kant găsea vîtiul originar al tuturor probelor pentru dovedirea existenței lui Dumnezeu — ontologică, cosmologică sau teleologică, în concepția arbitrară despre existență, pe care se bazau sistemele raționaliste anterioare. „Era

ceva cu totul nenatural și o simplă reeditare a vechiului scolasticism de a voi să deduci dintr'o idee aruncată la întâmplare și existența ei obiectivă²⁴⁾ — zice Kant la începutul combaterii argumentului cosmologic²⁵⁾. Dar este teoria lui asupra *experienței* și *existenței* scutită de orice obiecție, și este — conform ei — exclusă orice dovadă a realității ființei absolute? Din simple noțiuni — zice Kant — nu se poate deduce nimic asupra existenței obiective, fie a acelor noțiuni, fie asupra altora „căci pentru obiectele cugetării pure nu există nici un mijloc de a le cunoaște existența — întrucât existența aparține exclusiv experienței — și o *existență în afară de câmpul experienței, dacă nu poate fi socotită în mod absolut ca imposibilă*, este totuși o supoziție pe care nu o putem dovedi²⁶⁾. Prin această afirmație însă Kant admite ca posibilă și o *experiență în afară de lumea experienței sensibile*, chit că ea nu se poate dovedi. Dar asupra faptului dacă o astfel de *existență, posibilă și în afară de cercul experienței sensibile*, se poate dovedi sau nu, Kant însuși are păreri diferite. După concepția din „Critica rațiunii pure“ — nu; După concepția din alte scrieri da, fiindcă Kant nu a avut în totdeauna aceeași părere asupra acestui lucru.

În scrierea sa „Der einzig mögliche Beweisgrund zu einer Demonstration des Daseins Gottes“, apărută în 1763, deci cu 18 ani înainte de apariția „Criticii“, el ține această demonstrare ca posibilă și chiar sub forma ontologică. „Este imposibil — zice Kant în această scriere — ca să nu existe nimic. Căci prin aceasta s'ar desființa materialul pentru orice posibilitate, deci ar fi negat însăși posibilul; iar ca să fie suprimată și posibilitatea însăși, aceasta este imposibil²⁷⁾. Deci există ceva în chip absolut: Acest ceva este o ființă absolută și unică, fiindcă conține în sine ultimul temeiu real al oricărei posibilități și căreia oricare lucru îi este dependent. Ea este eternă și neschimbabilă și conține în sine cea mai înaltă realitate — este spirit — deci este Dumnezeu²⁸⁾. Această argumentare, care nu conține în sine

24) *Kritik der reinen Vernunft*, p. 464.

25) *Kritik der reinen Vernunft*, p. 464.

26) *Kritik der reinen Vernunft*, p. 464.

27) În formularea acestei argumentări, se vede influența lui Leibniz asupra lui Kant.

28) Citat după Ueberweg Heinzo, All. Ghesch. op. cit. B. III, p. 224-295

nimic empiric și se sprijină numai pe principiul absolutei necesități, o declară Kant drept absolut apriorică, subliniindu-i superioritatea asupra celorlalte probe, lipsite de stringența logică a acesteia. E drept ca și aici Kant respinge valabilitatea argumentării ontologice din formularea lui Anselm și a lui Descartes „fiind-că nu e posibil — zice el — ca din conceptul lui Dumnezeu să se poată deduce existența lui“. Important însă rămâne faptul ca totuși argumentarea ontologică e posibilă și valabilă, cel puțin în forma pe care i-o reda el însuși.

Dar nu numai argumentul ontologic e admis de el, ci și cel cosmologic ²⁹⁾, cu ajutorul căruia conchide, de la unitatea empirică a lumii lucrurilor, la existența lui Dumnezeu. Și tot aici găsim formulat și argumentul fizico-teologic, pe care îl va desfășura apoi în a sa vestită „Allgemeine Naturgeschichte und Theorie des Himmels“ ³⁰⁾.

E drept că această scriere datează dinaintea perioadei criticiste, când Kant era încă sub influența lui Leibniz și Wolff, ceea ce se și vede din felul cum e construită argumentarea sa, noțiunea „posibilității“ fiind punctul de plecare și cheia întregii argumentări.

Dar ceia ce trebuie remarcat e faptul că, în această scriere, Kant folosește aproape aceleași elemente critice pe care le-a folosit mai târziu în „Critica rațiunii pure“ pentru a distruge tocmai argumentul ontologic. Căci și aci Kant stabilește — în prealabil — că existența nu este un predicat real, că lucrurile nu-și adaogă prin existență un predicat în plus și că existența nu e de cât o simplă poziție a unui lucru, deosebindu-se prin aceasta de oricare alt predicat; ba se folosește exact de acelaș exemplu — „Dumnezeu este a tot puternic“ pentru a deduce aceleaș concluzii la care ajunge și în „Critica rațiunii pure“ și totuși aceleași elemente, care în scrierea dela 1763 sunt folosite în sprijinul posibilității și valabilității unei dovezi ontologice, devin în „Critica rațiunii pure“, preambulul imposibilității acestei dovezi cași a orișicărei alteia. *Deci nu motivele logice sunt acelea care au dus la această schimbare de atitudine, ci motivele metafizice inerente sistemului său.* Și aceste motive metafizice le știm. Ele stau la baza sistemului său de teoria a cunoașterii.

29) Dr. V. Gălnă: Studiu citat. p. 659 din revista „Candela“-Cernăuți.

30) Ueborweg-Heinze: op. cit. p. 295.

Conform acestui sistem, noi putem cunoaște numai *fenomenele*, dar nu și *lucrurile în sine*. Acestea rămân dincolo de lumea experienței și dincolo de marginile posibile ale cunoașterii. Idei, substanțe, spirit, fond sau motiv real și originar al fiecărui lucru sau a totalității lor, sunt pentru noi *inaccesibile și incognosibile*, legile cugetării și posibilitățile de cunoaștere fiind reduse numai la lumea fenomenelor.

Numai ceea ce apare — *φαινόμενον* — simțurilor noastre, conform formelor apriorice ale sensibilității — *țimp și spațiu* și ale cugetării — *categoriile*, din acest „*noumenon*“, sau „*lucru în sine*“ — faimosul „*Das Ding an sich*“ al Kantianismului — numai aceasta constituie lumea experienței posibile și poate fi obiect al cunoștinții noastre. Numai în limitele acestui cerc e posibilă și *existența*. Tot ceea ce trece de acest cerc nu mai beneficiază nici de atributul existenței și nici al *obiectivității* sau realității. Căci aceasta e partea caracteristică și specifică a Kantianismului: „*Obiectivitatea*“ obiectelor nu mai este condiționată de obiect însuși, ci de legile noastre de cugetare, potrivit cărora putem construi acel obiect ³¹⁾. Dincolo de această limită nici nu mai există „*obiecte*“ — noțiuni constitutive, ci simple *idei*, care nu au nici *existență* și nici *obiectivitate*, ci simplă utilitate logică — sistematică. Tot ceea ce transcende această sferă este *transcendent*, ceea ce echivalează cu *neexistent*, și numai ceea ce rămâne înlăuntrul acestei sfere este obiect al unei cunoașteri *transcedentale* după regulile apriorice ale cunoștinții ³²⁾.

Dincolo de această sferă începe lumea rațiunii și a ideilor, care nu au nici o legătură cu „*obiectele*“, ci numai cu *produsele cugetării*. Intre rațiune și lumea obiectelor stă interpusă *inteligența*, care singură are contact direct cu lumea obiectelor, cu lumea lucrurilor.

De aceea produsele rațiunii, *ideile*, deși tot așa de naturale și necesare ca și categoriile inteligenței, nu au nici un contact direct cu realitatea și nici nu ne pot spune ceva asupra acestei realități. „*Rațiunea nu se raportează niciodată direct către un obiect, ci numai asupra inteligenței; nu creiază deci nici o noțiune despre obiecte, ci numai le or-*

31) Emil Lask, „*Logik der Philosophie*“, cap. „*die Zweiwelten theorie*“: *Die Gegenständlichkeit der Gegenstände ist eine Kategorie*..

32) Kant, *Kritik der reinen Vernunft*, p. 59.

donează, dându-le acea unitate sistematică de care inteligența nu are a se ocupa...³³⁾

Ideile nu sunt de cât simple *ficțiuni* metodologice utile pentru sistematizarea datelor empirice al inteligenții, dar totuși ficțiuni. „Ideile transcendentele nu au nici o valoare constitutivă, în sensul că ele nu exprimă noțiuni despre obiecte; ele nu sunt de cât concepte ordonatoare. Cu toate acestea ele sunt de o *absolută utilitate* regulativă pentru a dirigui inteligența către anumite ținte, concentrându-i toate liniile către un anumit punct unitar, care deși o simplă idee — *focus imaginarius* — și stând dincolo de limita experienții, totuși e foarte utilă pentru a asigura un maximum de unitate pentru un maximum de extindere a datelor furnizate de inteligență³⁴⁾. Din acest proces însă naște acea iluzie, că aceste directive ar porni din un *centru real și obiectiv*, care ar sta dincolo de limitele experienții, iluzie *absolut necesară*, dacă ținem să avem în vedere nu numai lucrurile care ne stau direct sub ochi, ci și acelea care ne stau cu mult mai departe³⁵⁾. Dar tot așa de nereală, dacă ținem seamă de legile și limitele existenții.

Deci după Kant avem două lumi, atât din punct de vedere al existenții (deși aci termenul *existență* apare impropriu pentru designarea uneia din ele), cât și din punct de vedere al cunoașterii: o lume a lucrurilor în sine și o alta a fenomenelor; o lume care poate fi cunoscută și alta care depășește putința oricărei cunoașteri. O lume a *transcendenței* și o alta a *experienții*; o lume a *existențelor* și alta a *ficțiunilor*. Deci o *etajare* pe dublu plan, atât a realității, cât și a cunoștinții sau, mai exact, o *secționare arbitrară a realității după criterii arbitrare ale cunoștinții*.

Căci a împărți sufletul omenesc, care e unul și indivizibil, în două părți absolut inaderente: inteligență și rațiune, și a repartiza uneia un fragment denumit *existență*, și alteia alt fragment denumit *transcendență*, fragmente ale uneia și aceleiași realități, în sine una și indivizibilă, înseamnă a lucra după criterii cu totul arbitrare. Fiindcă nu se poate separa existența de transcendență, după cum nu se poate

33) Kritik d. r. V. p. 487. E cunoscută deosebirea pe care Kant o face între inteligență-Verstand, care cunoaște realitatea prin *categorii*, și rațiune-Vernunft, care *ordonează* produsele inteligenții prin *idei*.

34) Kritik Dr. V. p. 482--88.

35) Kritik Dr. V. p. 488.

separa „lucrul în sine“ de „fenomenul“ său, existența unuia reclamând în chip absolut prezența altuia. Acest lucru Kant însuși îl recunoaște: „*Lucrul în sine*“ *trebuie neapărat cugetat, chiar dacă nu poate fi cunoscut, fiindcă altfel am comite absurditatea de a vorbi despre o aparență — fenomenul — fără a fi și ceva care să apară în fenomen*“³⁶).

Dar atunci fatal naște întrebarea: Ceia ce în chip absolut necesar trebuie cugetat mai poate fi socotit ca *neexistent*, ca o simplă ficțiune, o simplă *idee imaginară*, impusă doar de cerințele de sistematizare a datelor fenomenale, când aceste date fenomenale nu pot ele însele exista *țără realitatea* „*lucrului în sine*“ fără de care „*ar fi absurd a le și cugeta*“?

Deci măcar aici conceptul existenței fenomenale trebuie *depășit* în profitul unei existențe *ideale*, dar *reale*, a „*lucrurilor în sine*“. Și dacă existența nu aparține de cât lumii sensibile, fenomenale, atunci conceptul existenței nu se acoperă cu cel al *realității*, aceasta fiind cu mult mai cuprinzătoare de cât existența.

Existența este o parte numai a realității — și anume numai partea sensibilă a ei, adică realitatea cuprinsă în timp și spațiu; dar există și o *realitatea supra sensibilă* în afară de timp și spațiu, care revine „*lucrurilor în sine*“ ceea ce de altfel recunoaște și Kant admitând existența unei lumi inteligibile, suprapusă celei sensibile „*Indărătul fenomenelor trebuie să acceptăm o lume a „lucrurilor în sine“, o lume invizibilă și inteligibilă „căreia ca inteligență îi aparținem noi înșine*“³⁷). Deci o altă lume invizibilă și supra sensibilă, dar tot așa de reală ca și lumea sensibilă. Mai mult încă, ei îi revine realitatea în chip primar și necondiționat, pe când realitatea lumii sensibile e condiționată de ea și chiar un derivat al ei.

Căci am văzut că rațiunea avea nevoie de *ideea* acelei „*finți absolute*“ pentru a-și putea funda conceptul existenței, după cum lucrurile din lumea experienței au nevoie de „*lucrurile în sine*“ pentru a-și legitima „*aparența*“. Deci pozițiunea se inversează: Nu *ideile*, sau cel puțin nu *toate* ideile, sunt ficțiuni și simple concepte metodologice; ci acest concept al *existenței*, redus la lumea sensibilă a ex-

³⁶) Kritik d. r. V. Prefața la a doua ediție, p. 28.

³⁷) Fm. Kant, *Grundlegung zur Metaphisik der Sitte*, p. 90.

perienții, este o *ficțiune logică*, un simplu metod de a considera realitatea *numai în o parte a ei*, care parte este detașată apoi din masa originară a realității și mărginită la sfera posibilă a experienții pentru a corespunde unui anumit concept imprimat cunoștinții.

Căci dacă anumite idei, cum ar fi ideea de gen, specie, de unitate, colectivitate etc. sunt simple ficțiuni logice cerute de rațiune pentru nevoile ei de sistematizare, ideea „lucrului în sine” sau ideea unei „ființe absolute”, nu mai sunt simple principii regulative, ci *realități absolute* și constitutive, care condiționează datele constitutive ale inteligenții. În acest punct, cel puțin, teza Kantianismului ar trebui inversată: Existența aparține rațiunii întâi, și apoi inteligenții.

Concomitent însă cu problema „existenții” Kantianismul ridică altă obiecție: Aceste realități absolute, tocmai pentru că sunt absolute, *nu pot fi cunoscute*. Fiindcă absolutul nu poate fi nici într'un caz obiect al cunoașterii. El poate și trebuie să fie cugetat, dar nu poate fi cunoscut. Aici avem de-a face cu *agnosticismul* kantian, consecință fatală a *criticismului* kantian.

IOAN Gh. SAVIN,

Profesor titular la Facultatea de teologie
din Chișinău.

EPISCOPIA STREHAII

Introducere. Insemnătatea Strehaii în trecut.

Dacă mergi pe calea ferată care duce dela Craiova spre Turnu-Severin, dai de gara Strehai. În fața gării, spre apus, se vede satul cu acelaș nume, așezat pe un podiș înalt, scăldat de râul Motru.

Moșia Strehai — pe care este așezat satul — a făcut parte odinioară din întinsul patrimoniu al *boierilor Craiovești*, stăpânitori ai celor mai întinse și mai frumoase moșii, din bogata Oltenie. Inceputul de stăpânire al Craioveștilor, asupra moșiei Strehai, am putea zice că se perde în întunerecul vremurilor, urcându-se pe scara vechimii istorice până la „descălecatul țării”¹⁾. Dela postelnicul Constantin Cantacuzino, cumpără moșia aceasta *Matei Ba-*

1) *Al. Lapadatu*: Episcopia Strehai și Tradiția scaunului Bănesc de acolo. București, 1906, p. 19-21.

sarab, pe care o dăruiește ctitoriei sale de acolo, ca să fie de pomenire neamului său ²⁾.

Satul Strehaia este tot așa de vechiu, ca și moșia. Din timpuri îndepărtate, satul acesta a jucat un rol însemnat, atât sub raportul *politic*, cât și *bisericesc*.

I. *Sub raportul politic*. Aici a fost *scaun de Bănie* al boierilor *Craiovești*, cari, începând cu anul 1450, au jucat un rol de frunte în viața politică a țării românești, vreme de peste o sută de ani. „Cel întâi scaun de Bănie a fost la *Turnul-Severinului*; al doilea l-au pus la *Strehaia* și al treilea scaun s'au pogorît la *Craiova*. Și așa fiind, multă vreme au trecut, tot ei oblăduind deastă parte de loc“, zice o tradiție, păstrată într'o cronică în care se descrie: „*Istoria Țării Românești de când au descălecat pravoslavnicii creștini*“ ³⁾. După ce Severinul a căzut în mâinile Ungurilor și mai târziu, pe la începutul sec. XVI sub Turci, a trebuit să se mute scaunul Bănesc la Strehaia, înainte de a se strămuta la Craiova ⁴⁾.

Craioveștii au fost urmași direcți ai Basarabilor, cari au descălecat întâi, prin aceste meleaguri și au pus început de stăpânire în țara românească. Ei erau *capi* ai celorlați boieri, căci, după tradiția veche, boierii din *neam mare* ai Basarabilor și-au ales un *cap* al lor, care purta numele de *Mare Ban* sau *Banoveș*. Ei însă se numeau toți cu numele generic de „*Basarabi*“, așa că *Boieri Craiovești*, *Mari Bani* sau *Banoveși* erau tot una, descendenți din neamul Basarabilor, descălecători prin aceste locuri ⁵⁾.

A. **Mănăstirea Strehaia**. Din gara Strehaia, dacă îți arunci ochii spre apus, te impresionează, în chip deosebit, *biserica* clădită în marginea platoului îngust, pe care este așezat satul. În fața bisericii, se ridică un *turn* înalt, pe sub care se deschid porțile

2) Altă tradițiune veche ne spune că, mai înainte de Matei Basarab (1633-1654), Mihai Viteazul, până a nu se alege Domn (1593), a zidit la Strehaia, pe ruine vechi, o mănăstire, înconjurându-o cu ziduri. Tradițiunea aceasta își are obârșia în faptul că Mihai Viteazul, fiind învins de Turci, în luptele ce a avut cu dâșul spre Craiova, s'a retras la Strehaia, în castelul tatălui său, *Pătrașcu Vodă*, și acolo și-a așezat trupele, cu tunurile așezate la *Comanda* și la *Straja*. Astfel fiind fortificat, noaptea s'a apucat să zidească mănăstirea, dar fiind întuneric, a zidit-o în grabă, cu altarul spre sud. Adevărul istoric ce rămâne din această tradițiune este că Strehaia a fost *neîntrerupt* scaun de reședință domnească și pe vremea lui Mihai Viteazul. Se mai știe că marele Voivod și erou al neamului nostru, înainte de a se face Domn, stăruise prin aceste părți, ca *Ban mic* (ispravnic) al ținutului Mehedinț, stând în castelul părinților săi dela Strehaia, unde se și născuse. Aceasta o legătură de amintire de copilărie cu aceste locuri; iar legătura aceasta împreună vremile vechi de strălucire ale Craioveștilor cu vremile de mai târziu de sub Matei Basarab, prin veriga de aur din vremea lui Mihai Viteazul. Vezi: Marele dicționar Geografic al României. București, 1902, vol. V, p. 472.

3) *Istoria Țării Românești*, ed. Ioanid, București, 1859, din *Magaz. Istoric* IV, p. 231.

4) *N. Longo*: *Geschichte des Rum. Volkes*, I, p. 335.

5) *J. C. Poni*: *Banii Severinului și Banii Olteniei în „Arhivele Olteniei“*, VI, Craiova, p. 31.

mari de intrare, în curtea bisericii. Deadreapta și deastânga turnului se începe un zid înalt și puternic, care încunjură curtea largă a bisericii din toate părțile, ca un brâu de cetate, având la mijloc, *biserica*. Se mai văd încă meterezurile cetății de apărare care a fost aici odinioară.

Dintru început, biserica aceasta a fost *ctitorie a Boierilor Craiovești*, a acelor boieri evlavioși, ziditori și înzestrători de sfinte locașuri, de prin părțile bogatei Oltenii și până departe la muntele Atos, unde au zidit un paraclis, la mănăstirea Xenofului, pe ale cărora ziduri se mai văd și până astăzi zugrăvite chipurile lor: *Barbu Banu, Danciu Vornicu, Pârvu și Radu*.

Ridicând-o din temelie, pe moșia dela reședința lor, au împodobit-o, au înzestrat-o cu averi și au hărăzit-o a fi *mănăstire de călugări*, pentru pomenirea neamului lor.

Din vechea mănăstire a Banilor Craiovești, nu se mai cunoaște astăzi nicio urmă. Actuala biserică este ridicată, pe locul celei dintâi, de către rudenia lor, domnitorul „*Matei Basarab cu soția sa Elena și fiul lor beizadea Matei, la 1645 (7153), în cinstea sfintei și de viață făcătoarei Troiți, într'al 13-lea an al domniei lor, sevărșindu-se la 1 a lunii August*“⁶⁾. Motivul clădirii din nou a acestei mănăstiri de către Matei Voevod spune d. Alex. Lapedatu, nu mai este însemnătatea *locului*, pentrucă, pe vremea lui, nici *Bănia*, nici *domnia* nu mai aveau nicio legătură cu Strehăia, ci ca un semn de pietate, față de moșii săi răpoșați, *Craioveștii*; iar spre aducere aminte că mănăstirea aceasta a fost dintru început a *Banilor Craiovești*, noul ctitor așează, în dreapta ușii mari dela intrare, la locul ctitoricesc, chipurile vechilor ctitori: *Jupan Barbu Craiovescu biv vel Ban; Jupan Pârvu biv vel Vornic*; toți cu părul și bărbile albe, în costumele lor; iar *în stânga: Matei, Doamna Ilina, Matei Beizadea*⁷⁾.

Deasupra ușei mari, în interior, spre nord, se află pajura domnească: „un vultur cu aripile întinse și cu o cruce în cioc“. De desupt: *Io Matei V. V. Basarab, Domn Țării Românești*.

Deasupra ușii dela intrare, în exterior, s'a așezat următoarea prisanie:

Această svă(n)ți Besearici după voia și ajutoriulu lui Dumnezeu ziditu-se-au în temeiu cu porunca și cu cheltuiala prealuminalului (și milostivului) Domnă Io Mateiu Băsărabi Voevodă a toată Țara rumânească, împreună cu Doamna sa Gospoja Ilina, intru prea înălțatulă și de toți închinatulă nume al prea svintei și de viață făcătoarei Troițe într'al treisprăzeacele anu de Domnia loru, Vleat bitia mira (= în anu facerii lumii) 1645, și s'au săvârșit în luna lui Augustu 1 dni (zile)⁸⁾.

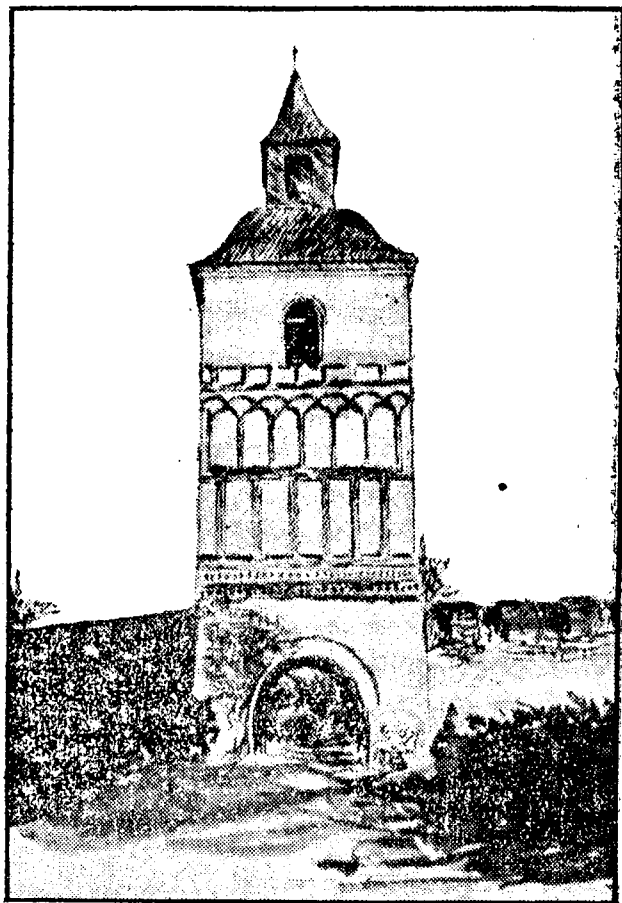
Ca *înfățișare arhitectonică*, se remarcă mai întâi turnul înalt

6) N. Iorga : Inscrupții din Bisericile Româneli. I, p. 210-211, București.

7) I. B. Georgescu, în *Arhivele Olteniei*, VI, 1927, Craiova, p. 28-29.

8) Ghenadle Enăceanu : Vizite canonice. București, 1892, p. 119 sqq.

și falnic, zidit din cărămidă îngustă, bine arsă. Slujea ca punct de observație și, în acelaș timp, pentru așezatul clopotelor, în cupola lui. Este o alcătuire arhitectonică în stil bizantin, cu nuanțe apusene, caracteristic bisericilor domnești Oltene, din acele vremi⁹⁾.

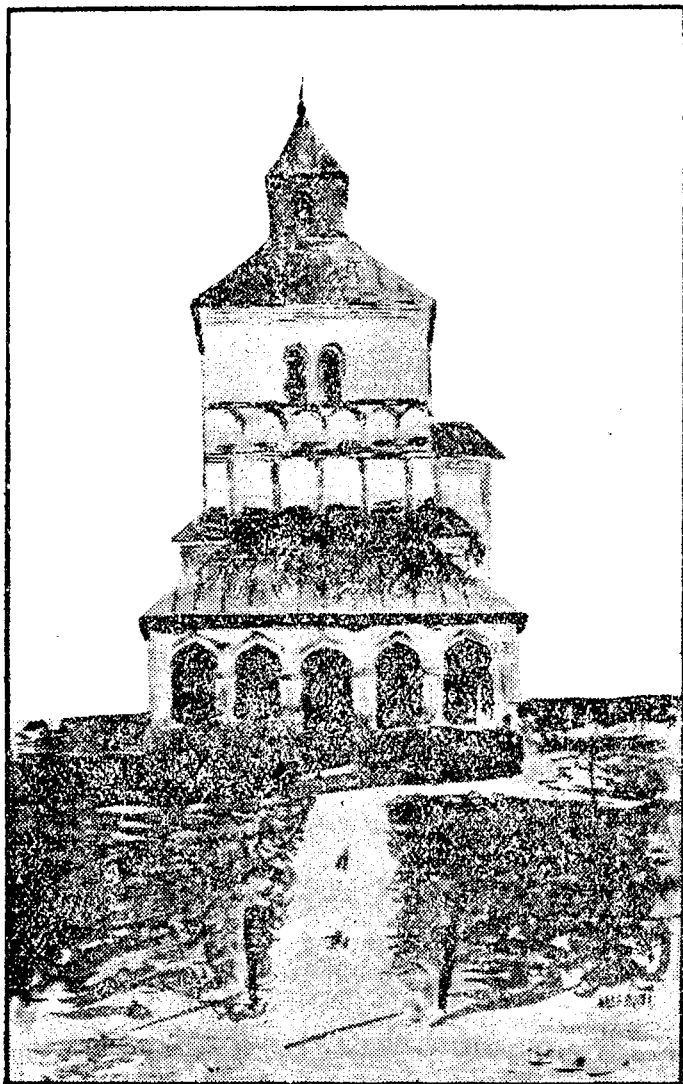


BISERICA DIN STREHAIA
TURNUL CLOPOTELOR

Biserica, de asemenea, are înfățișarea bisericilor domnești. Mare, de piatră, în forma dreptunghiulară. Ca particularitate caracteristică, este cu *altarul spre sud*. Seamănă cu mănăstirea *Govora* și cu paraclisul episcopiei Râmnicului. Pe vremea când se construia Strehaia, Govora era în floare. La această dată avea între zidurile ei *Tipografia Govoreană*, unde s'au tipărit cele dintâi

⁹⁾ Virgil Drăghiceanu : Bulet. Comis. Monum. Istoric, București, 1911, p. 131.

cărți românești. Este sigur că Govora a avut o înrâurire și asupra Strehaii, ca centru cultural Cafasul se aseamănă cu cel dela curtea domnească din Târgoviște. Ca și acolo, de sigur că el



BISERICA DIN STREHAIA
FAȚADA CU PRIDVORUL

trebuie să fi fost legat de palatul domnesc, de unde, printr'un coridor, cu ușă de legătură cu palatul, domnitorul trecea direct, din palat, în cafasul bisericii. Se remarcă ușa dela intrare, frumos și artistic sculptată în lemn de stejar, cu 12 canaturi, de către *Ghiura*

meșterul. În față, mănăstirea are un *pridvor* de zid, deschis, susținut pe 10 stâlpi tot de zid, în forma pentagonală: 6 în față și câte doi în părțile laterale. *Pictura* trebuie să fi fost un *fresco*, după obiceiul timpului.

După datina domnitorilor noștri din trecut, Matei Basarab, isprăvind mănăstirea de zidit, a împodobit-o cu odoare scumpe și a înzestrat-o cu sate și moșii. În afară de moșia Strehai, pe care o avea moștenire dela „moșii săi”, pe lângă care mai adaugă și jumătate din vama târgului de acolo, mai cumpără, anume pentru a le dăruii mănăstirii sale, următoarele sate cu moșiile lor: *Stângăcelele* amândouă, din dos și din față; *Breșnițele*, de asemenea, amândouă de jos și din sus; *Vlădeștii*, *Coșcodia* și *Bucul*¹⁰⁾.

Ctitoria lui Matei Basarab a fost restaurată la începutul secolului al XIX-lea, pe vremea stareșului *Axentie*. El a și zugrăvit-o, punând *la dreapta* ușii dela intrare chipurile: *Axentie*, *Neofit de Râmnic*, *Nicolae Ermonah*, *ieguman*, *jupân Danciu logofăt*, *jupân Preda Căpitanu*, iar *la stânga*: *Jupânița Negoslava*, *jupânița Marga*, *Călina*, *Barbu Stănescu sin Protopopu Dumitrașco*, *brat sfinția Sa Chir Axinti protosinghel*, *egumen sfinței mănăstiri*, *epistatu tuturor lucrurilor și merimeturilor acestei sfințe mănăstiri*.

Deasupra ușei dela intrare a așezat pisania următoare, cu multe greșeli, semn că era gospodar, dar nu era cărturar :

Cu ajutorul (Tatălui și al Fiului și cu săvârșirea sfântului Duh) (cele...) și de viață făcătoarei Troiță acum., iarăși de iznoavă s'au zugrăvit sfânta mănăstire, atât în lăuntru, din început până în sfârșit, precum și pă din afară s'au zugrăvit de sfinția Sa părintele chir Axentie, igumenul sfinței mănăstiri Bistrița și al sfinței mănăstiri Străhaia; atâta s'au nevoit cu zugrăveala cât și cu învâlișul, făcând de iznoavă, grajdu, cuhne, meremetisind și mai înălțând și zidu curți de jur împrejur, făcând și foișoru cel dela fântână, șandilind și dregând și fântâna. Aceste mai sus arătate lucruri s'au făcut cu toată cheltuiala Prea Sfinției Sale, în zilele prea-înălțatului nostru Domn Io Grigorie Dimitrie Voivod; 1826 Av(gus). Barbu Zugrav. Martie 8.

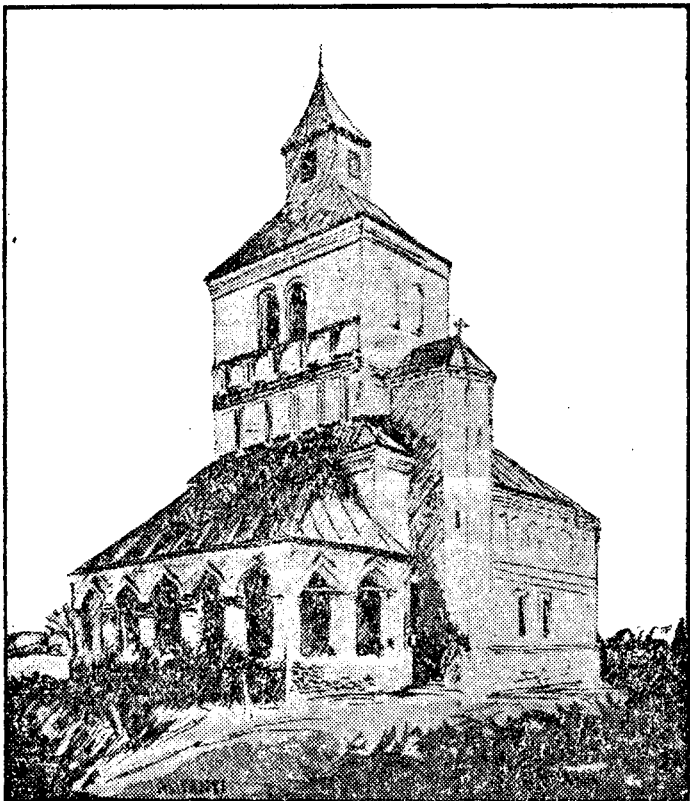
Axentie egumenul, gospodar și bun conducător de mănăstire, este ales stareș multă vreme. În fiecare an făcea câte ceva la mănăstire din chiverniseala sa. La 1835, încheind seria reparațiilor, lăsa o nouă inscripție, care se păstrează în *pomelnicul ctitoricesc al acestei mănăstiri*¹¹⁾. Iată și această inscripție :

„Cu ajutorul sfinței și de viață făcătoarei Troiță, acum iarăși „de iznoavă s'au zugrăvit sfânta mănăstire atât în lăuntru din „Început până în sfârșit precum și pă din afară s'au zugrăvit. De „Sfinția sa părintele protosinghelu Kir *Axentie*, igumenul al ace- „Sfinței sfințe mănăstiri *Strehai*. Atâta s'au nevoit cu zugrăveala cât „și cu învâlișul, făcând de iznoavă grajdul și chiliile. Meremeti-

10) Alex. Lapedatu : op. citat, bine documentat, p. 18-19.

11) Ms. Acad. Rom., nr. 2148, p. 8-9.

„sind și învelișul. Toate casele și chiliile fiind dărăpănate. Asemenea meremetisind și mai înălțând și zidul curții de jur împrejur, făcând și foisorul după fântână, șindrind și dregând fântâna, făcând și un pod peste apa Motru, la care pod au făcut han și fântână și alte nămești, după cum să văd. Desăbit de acest pod au mai făcut încă două poduri, unul pe apa Stângăceli și altul pe balta Ralbină. Făcutau și casăle domnești de iznoavă,



BISERICA DIN STREHAIA
LATURA SPRE APUS

„fiind de multă vreme arse! Și aceste mai sus zise meremeturi, sau început în zilele Prea luminatului nostru Domn *Ieu Grigorie Dimitrie Ghica Voivod* și s'au isprăvit în zilele prea luminatului și prea înălțatului nostru Domn *Eu Alexandru Dimitrie Ghica Voevod*. Fiind mitropolit prea sfinția sa răposatul întru fericire părintelui Grigorie, și episcop al Râmnicului fiind prea sfinția sa părintele *Neofil și Ocârmuitori sfinței mitropolii*. Și aceste meremeturi sau făcut cu toată silința și cheltuiala mai sus numitului

„părinte Azentie arhimandrit, 1835. Ce au fost de embaticeriu ai ace-
„ştii sfinte mânăstiri Străhaia“.

Urmează pomelnicul *domnitorilor*, a arhierilor țării, *pomel-
nicul sfinții sale părintelui protosinghel Avzentie Stănescu 1835*,
a boerilor *Stolovani* și *Clințești* și a răposatului *Ban Bălăceanu* ¹²⁾.

Intre anii 1805—60, egumen al acestei mânăstiri era arhim.
Daniil. El face *amvonul*. La 1880, biserica mânăstirii a fost repa-
rată și acoperită din nou, cu ajutoare adunate de pe la credincioși
și dela Stat; iar *turnul* s'a restaurat cu cheltuiala generalului
Zefcari. Astăzi este biserică de popor. Comuna Strehaia are peste
800 locuitori, cu două biserici și peste 300 suflete. Pela 1890,
avea trei preoți. Azi are doi, cu școli primare, o școală de meserii
și una de menaj.

II. *Sub raportul bisericesc*. După întemeierea mitropoliei Un-
gro-Vlahiei de către Domnitorul Nicolae Al. Basarab (1330—1364)
la 1359, cel întâi mitropolit al țării, *Iakint Critopulos*, grec de
origină, adus dela Vicina ¹³⁾ din Dobrogea, s'a așezat la Curtea-
de-Argeș, unde era reședința Domnitorului, pe acele vremuri.

Se știe că la 1370, din împrejurări diferite, se mai rânduiește
un mitropolit, *Andreiu*, pentru părțile Severinului, care-și ia sca-
unul de așezare al mitropoliei sale, la *Turnu-Severin*. Este ade-
vărat că, după Antim, nu mai cunoaștem să fi existat vre un
alt ierarh, conducător al Bisericii de prin părțile Banatului Olteniei,
căci *Atanasie*, care apare în actele Patriarhiei din Constantinopol,
între 1389—1401, ca mitropolit al Severinului, se vede că a ră-
mas la Constantinopol și nu a venit la Severin, din diferite cauze.

Pe la începutul veac. al XVI-lea, Radu cel mare (1496-1508)
aduce în țară pe fostul patriarh *Nifon* II, care, între anii 1504—1505,
împreună cu *domnitorul*, reprezentanții clerului și boierii țării, pun
început de organizare a Bisericii țării românești, înființând epis-
copia Râmnicului, „Noului Severin“, cu scaunul de reședință la
Râmnicul Vâlceii, și a Buzăului, cu reședința la Buzău. Episcopiei
Râmnicului i se dăde titlul de „Noului Severin“, spre aducere
aminte că *cel întâi scaun de reședință* al episcopiei Oltenie, a
fost la *Turnu-Severin*.

Izvoditorii istoriei noastre naționale bisericești, s'au întreat
și cu drept cuvânt: Unde să se fi mutat scaunul de reședință al
eparhiei Olteniei, după luarea Severinului, adică atunci când Banii
Olteniei se retrăsese la Strehaia? Se presupunem chiar că eparhia
ar fi fost temporar văduvită de un arhieru. În fruntea conducerii
ei însă, trebuie să fi rămas un locțiitor. Ei bine, unde *stătea* acest
locțiitor, până la înființarea episcopiei Râmnicului „Noului Severin“?

Conduși de norma îndătinată de organizarea bisericească, că
*acolo unde stă șeful stăpânirii politice trebuie să stea și acel al
conducerii Bisericii*, s'a ajuns la concluzia că și calea organizării

12) Hurmuzachi: Documente... supl. I, vol. III, 1709—1812, București.
1889, p. 9.

13) VEZI: G. I. C. Brătlanu, *Vicina*. București, 1923. (Extras din Bul-
letinul de la sect. historique, X, 1923, București).

superioare a Bisericii noastre din Banatul Olteniei, trebuie să fi fost aceeași, ca și cea politică, adică: Dela *Turnu-Severin* — prin *Strehaia* — la *Râmnicul-Vâlci*.

Dar precum sub raportul politic s'a păstrat tradiția că *cel întâi scaun* al Banilor Olteniei a fost la *Turnu-Severin*, de unde s'a schimbat la *Strehaia*; iar de aci s'a coborât la *Craiova*, fiind o continuitate în conducerea organizării politice a Olteniei, prin Banii săi, tot astfel, sub raportul bisericesc, s'a păstrat *tradiția* despre vechea mitropolie a Severinului, cu reședința la *Turnu-Severin*, precum și amintirea așezării scaunului episcopiei celei nouă a Olteniei, mai întâi la *Strehaia* și apoi la *Râmnicul-Vâlci*.

Tradiția aceasta s'a cristalizat și *în scris*, într'o inscripție veche, aflată la mănăstirea *Strehaia*, care a fost copiată de către egumenul Teodosie la 1759 în pomelnicul ctitoricesc al mănăstirii, și pe care o vom reproduce în întregime, mai la vale.

B. Episcopia Strehali. — În afară de *vechiul scaun episcopesc dela Strehaia*, mutat dela *Turnu-Severin*, — despre care am adus mărturia din tradițiunea bisericească veche, — la mănăstirea *Strehaia*, a mai fost *scaun de reședință al unei episcopii Oltene*, cu începerea anului 1673. Aceasta se adevărește — în afară de tradițiunea veche a locului — din **două hrisoave domnești și două zapise**: Unul de *danie* și altul de *vânzare*¹⁴⁾.

I. Prin *cel întâi hrisov* domnesc, din 15 Aprilie 1673 — foarte interesant pentru constatarea *dărilor* pe cari plăteau *preoții* și *feciorii acestora*, rămași săraci de părinții lor, dar vrednici de preoție — se regulează *birul* preoților pe care trebuiau să-l plătească odată pe an, la vremea haraciului. Rânduirea plății acestui bir, *Grigorașcu-Vodă Ghica* (1672—1674), domnitorul țării românești din acea vreme, în a doua sa domnie, spune: că l-a așezat cu *sfatul tuturor arhierieilor țării* și anume: „*Cu cinstitul și prea svințitul părintele nostru Chir Varlaam, mitropolitul Țării, i chir Stefan, episcopul Râmnicului, i chir Grigorie, episcopul Buzăului, i chir Danil, episcopul Strehaii*“¹⁵⁾.

14) Publicate de *I. Bianu* în *Anal. Acad. Române*, seria II, tom. XXVI. Mem. Secț. Istorie. Extras și în broșură sub titlul: *Episcopia Strehaiei* în anii 1673—1688, 1904, București.

15) Dăm o parte din acest document, pentru însemnătatea lui, din punctul de vedere bisericesc: „...Văzând Domnia mea că toate limbile, până și *pdgânii* fac cinste preoților și îndreptătorilor legii lor, și le fac multă milă și cinste, după cum se cuvine; iar săracii de preoți, cari sunt temeiul legii noastre, aflatu-l-am Domnia mea întru multe și greale nevoi, fiind îngreoați și împăsoriați și de către nimene căutați, ca să le facă ușurare și dreptate. Pentru care lucru, văzând Domnia mea că de multă sărăcie și scăpătate ce au avut, au început a fugi și a să risipi, care pe unde au putut; și rămânând svintele besearci pustii și închise, lipsite de toată svânta și dumnezeiasca slujbă, murind creștinii neispovediți și neîndreptați, necuminecați și neslujți, după cum se cuvine și se cade pravoslaviei noastre. Deci, prin multe și greale nevoi ce se află asupra săracii de țări, din cât au fost pillejul, Domnia mea dintru bun gândul inimii Domnii mele, făcut-am Domnia mea socoteală împreună cu toți arhierii țării: cu cinstitul și prea svințitul părintele nostru chir vlădica Varlaam, mitropolitul Țării, i chir Stefan,

II. Prin cel de al doilea document domnesc, din 2 Martie 1674, dat de către Gheorghe Vodă Duca (1674—1678), urmaşul lui Grigoraşcu-Vodă Ghica, se întăreşte hrisovul de mai sus, făcându-se de data aceasta şi analoghia birului preoţilor, pe eparhii şi anume: „*Svânta Mitropolie Ughi....* (loc alb); *episcopia Râmnicului Ughi 750*; a *Buzăului 500* şi a *Strehăii 150*“.

III. Printr'un zăpis, scris de *Eftimie, proegumenul Ot Strehăia*, din 1675, Martie 21, un oarecare *Martin*, dimpreună cu soţia sa *Oprea* din *Sămărineşti*, ajunşi la bătrâneţă şi ne având copii, dăruesc „*sfintei episcopii Strehăia* şi svinţii sale părintelui *Daniil episcopul* şi *tuturor călugărilor*“ casa lor, cu pimniţa, cu foişorul şi cu toate dinisele de prin prejurul ei, cu grădina şi cu tot pometul pe cari le aveau acolo, în *Sămărineşti*, „*moşie înfundată, moşie ohabnică în veci*“. Arată în zăpis că numele lor şi ale părinţilor lor s'au trecut în pomelnicul sfintei episcopii „*de întărire şi nouă veşnică pomenire*“, legând cu blestem greu, pe toţi acei din neamul lor cari s'ar scula să strice acea milă şi po-mană a lor.

„*episcopul Râmnicului, i chir Grigorie, episcopul Buzăului, i chir Daniil, episcopul Strehăii, şi cu toţi dregătorii Domniei mele, mari şi mici, de le-am făcut Domnia mea mişă ca de acum înainte, să dea numai într'un an odăvă, la vremea haraciului, birul lor pre dreptul ughi 750; iară mai mult val să n'aibă nici să să mai scază nici să să mai adaogă. Şi când ar fi vre o învoire de domnie atuncea să aibă a darea la ploconul steagului; iar de îndoirea haraciului sau de alte dăjdi, ce ar mai fi la alţi slujitori, de toate să aibă pace. Şi să fie în pace de samă, de cai de olac, de podvoade, de merfice, de conace, de nătame, de isprăvnicii, nime din boeri sau din slugi domneşti sau boereşti, la nimica să-i pue. Aşijderea şi dijmarli sau vinăriciarli, carli vor fi, să n'aibă voe să le ia stupi sau rămători domneşti, nici buşi cu vin, nici să-i pue la cheltuiala buşilor ce vor lua dela ţăranii birnici, şi să le aibă a le luarea den 10 vedre de vin o vadră; iar mai mult să nu-i asuprească; şi de litra de stupi sau de rămători po bani 13, şi poclonul de nume po bani 12 după obiceiul.*“

„Şi pentru *feciorii preoţilor*, carli vor rămânea săraci de părinţii lor, fiind vreadnici de preoţie, nimini să n'aibă voe a-i luarea la bir, nici slujitoriu nici ţăran birnic. Şi nime să n'aibă voe a trage pre preot: nici slugă domnească, nici boerească, pentru birul de ţeară sau pentru slujitori. *Carli vor fi în poporul lui să-i facă clacă cu plugul*: de foamnă o zi, de primăvară o zi, la seaceră o zi, la coasă o zi; iar carli nu vor lucra acestea să aibă a darea preotului de om câte un obroc de grâu de oca 44; iar de nu vor da grâu să-i plătească cu bani, precum să va vinde. Şi preoţii de pe la oraşe să aibă a luarea dela fleşte care mahalagiu, de om câte un obroc de grâu de oca 44; iar cine nu va da grăul să i-l plătească cu bani, precum să va vinde. Iar cari din poporaşi, dela ţeară au dela oraş, nu vor lucra nici vor da nici grău nici bani, aceia să fie de gloabă Episcopiei tal. 10. Şi iar preotul, pre care poporan va prinde lucrând sărbătoarea, să aibă a-i ulobi sau a-i certa şi preoţii dela oraşe să nu-i pue la cheltuiala berbănelor nici la alte cheltuiale. Aşijderea şi preotul care va avea să cunune, să cearce şi să ia seama de rudenie, de a patra cununie, de năşie, de cuscrie, după cum porunceşte *svânta pravilă*; iar de să va afla vre-un preot făcând de acestea, aceluia preot să i să ia darul. Şi să aibă o luarea preotul de la cine va vrea să se cunune de va fi boer mare, de cununia de năşie, să la *după costea lui*, şi de a doua cununie po: (loc alb în hrisov) şi de a trela cununie po: şi dela boerli al doilea sau al treilea. de cununia de năşie po: de a doua po: de a trela po:; şi

IV. Printr'un alt zăpis, din 1675, Aprilie 27, jupâneasa *Ana*, fata Enei ot Vățulești, împreună cu soțul ei *Dragul*, vinde părintelui *arhiepiscop Daniil*, un țigan, *Radul*, feciorul lui *Balaciu*, al jupânesei Ancăi, fata Ianăi; pentrucă fiind o țigancă a sfintei episcopii, a socotit că nu ar fi bine să-l vândă în altă parte, ci „la Sf. Episcopie cu tl. 30, ca să fie moșie ohabnică, el și feciorii lui și feciorii feciorilor lui“. Declară că-l vând „de a lor bună voie și fără nici o silă“, legând cu blestem pe cine s'ar is-piti din neamul lor, să întoarcă vânzarea.

Acestea sunt *actele scrise*, descoperite până astăzi, cu privire la ființarea episcopiei Strehaiei. La acestea se mai adaugă *inscripția*, „ce s'au scris, cu cinstita porunca părintelui *Varlaam* (mitropolitul), pă zid, în ciardac, la chiliile arhieriești“ dela Strehaia, de către *Dima zugravul*. Inscripția aceasta — numită și pisanie — astăzi nu mai există „pă zidul din ciardacul chiliilor arhieriești dela Strehaia“; căci nu mai există nici zidul. Există însă la 1759, când egumenul mănăstirii de atunci *Teodosie*, cu ocazia restaurării chiliilor și a zidului pe care se afla scrisă inscripția, — ca să nu se peardă, a transcris-o în: **Pomelnicul ctitoricesc al sfintei mănăstiri Strehaia**. Iată această inscripție, în întregimea ei:

„dela negustori, de cununia de'nțai po bani 20, de a doua po bani 30, de „a treia po bani 40; și dela slujitori, de cununia de'nțai po bani 20, de a „doua po bani 30, de a treia po bani 40; dela țărani birnici, de cununia „de'nțai po bani 10, de a doua po bani 20, de a treia po bani 30. Și cei „ce vor înjura de lege să-i facă preotul certare.

„Și preotul carele nu va păzi svânta besearică să fie sub pedeapsa *Arhierelui*, și iar care preot va lucra sărbătoarea, au el cu mâinile lui, au cu „dobitocu lui, acela iar să fie supt pedeapsa *Arhierelui*. Pentru că m'am „milostivit Domnia mea de le-am făcut milă și așezământ de toate, cum scriu „mai sus, ca să poată fi numai de treaba și de paza svintelor besearici și „să le fie milă dela Domnia mea de ajutoriu și de întărire. Iar Domniile mele „și răposaiilor părinților Domniei mele, de pomană în veaci; numai și care „*Arhiereu* de va preoști pre cineva pentru lăcomie și nu va fi vreadnic de „preoște, acelaia *Arhiereu* să i se ia cinstea; și veri care din boeri sau din „slugi domnești au boerești ar face vre-un val preste porunca Domniei „meale, acela om, mare certare și rea urgie va avea dela Domnia mea. Așj- „derea am întărit Domnia mea și mare blăsiem în urma petrecerii Domniei „meale, pre cine ar aleage Domnul Dumnezeu a fi Domn și biruitoriu țării „aceștia, au din neamul Domniei mele au dintr'alt neam, încă îl rog, cu „numele lui Dumnezeu și cu al prea curatei maici, să aibă a înoi și a în- „tări acesti hrisov al Domniei mele pre tocmeala cum scrie mai sus. Ca și „pre acela Domnul Dumnezeu să-l miluiască și să-l păzească întru Domnia „lui și să-i fie la repaos sufletul lui; iar carele nu va înoi, nici va întări „mila și așezământul ce am făcut Domnia mea, pre acela Domnul Dum- „nezeu să-l bată și în trup și în suflet și să fie supt blestemul, anatema și „afurisit de 318 stinți oiești dela Nicheia, parte să aibă cu luda și cu afuri- „situl Arie la un loc.

„Așjderea să fie afurisit și de loși preoști căți se vor afla locuitorii „țării aceștia; și care *Arhiereu* va fi atunci și nu va fi nevoitoriu de a în- „tări mila aceasta către cine ar fi biruitoriu țării aceștia și acela să fie supt „blestemul care scrie mai sus. Și iar carii din botari ar fi atunci sveatnic, „și nu vor vrea să fie nevoitori de a întări mila aceasta, cum scrie mai susi „și acela să fie procleți și afurisiți cu Domnul lor împreună și cu toată se- „minția lor în veaci. Urmează semnăturile boerilor și întărirea domnitorului : „*Noi Grigorie Ghica Voevod*“.

„Această sfântă mănăstire *Strehaia*, ce au fost mai înainte „*vreme Episcopie*, unde se cinstește și să prăznuiește, Hramul „sfintei și de viață făcătoarei și nedespărțitei Troiță. Fost-au zidită din temelie ei de prea bunul creștin răposatul Domn *Eu Matei Basarab-Voevod* și au închinat-o lui Dumnezeu a fi mănăstire de sfinții părinți călugări. Iar după ani mulți ai pristinii sale, când au fost în zilele bunului creștin și luminatului „*Domn Eu Grigorie-Voevod*, în domnia mării sale, la anul 1673, socotit-au dimpreună cu toți cinstiții Sfetnici Mării sale și au tocmit-au această sfântă mănăstire a fi *Episcopie a Țării-Rumânești*: pentrucă mai dinainte vreme au fost iarăși „*Episcopie aici*, ci fiind supărată mult, de putearea varvarilor, s'au mutat scaunul acesta la Râmnic; iară această parte de loc au fost rămasă streină duple învățătura credinții și duple păstorul ei cel adevărat. Deci s'au tocmit pre numele ei, cu totul săvârșindu-se a fi acest scaun. Și s'au rânduit, la această sfântă Episcopie a fi episcop întâiu **chir Daniil**, de prea luminatul Domn ce s'au numit mai sus și cu blagoslovenia prea cinstitului și prea sfințitului părintele nostru Chir *Varlaam*, arhiepiscopul și Mitropolitul a toată Țara-Rumânească și Exarh Plaiurilor. Așijderea să se știe că au fost în anii aceia povățuitor norodului la scaunul Râmnicului *Ștefan Arhiepiscop*, proin hodnic, la mănăstirea *Sadova* și al scaunului *Buzăului* (Grigorie) Episcop, proin hodnic și la mănăstirea *Dolgopolea*. Și eu *Dima Zugrav* am însemnat aceste obraze și am scris pisania aceasta pã zid, în ciardac, la chiliile arhieresti, cu cinstită porunca părintelui *Varlaam* ce s'au zis, fiind la scaunul acesta episcop *chir Daniil*, ce au fost striin, din țara Moldovei“.

„Iar aici, într'acest pomelnic, am scris eu, smeritul igumen al aceștii mănăstiri *Strehaia*, *Theodosie*, de neam din Carasebiși, fiind ucenic la sfinția sa părin(te)le *Grigorie*, Episcopul Râmnicului; arătat fiind de pre o sfinția sa către Domnul nostru, Ieu *Scarlat Grigorie Ghica Voivod*, m'au cinstit cu igumenia aceștii lavre, fiind și dumnealui Costand(in) Brâncoveanu vel Logofăt, mie făcător de bine, leat 1759. Aceasta am loat, voind, ca să fie întru știința tuturor precum s'au așezat această sfântă Episcopie. Amin“.

După aceasta adaogă:

Care pomelnic sau deobște la tot pravoslavnicul creștin, ca să scrie numele boerilor, arhierilor, igumenilor și acelor din ceata bisăricească și a celor din ceata mirenească. Care dintru îndomnare vor veni și vor da aceștii mănăstiri, după puțința lor, aducă scule bisăricești sau dobitoace. Precum s'au însemnat de un nume bani. A să pomeni în veci, iar de va îndrăzni cineva să scrie vre un nume fără știre a igumenului, acela va cădea supt blestemul bisăricec ¹⁶⁾.

Urmează icoana sf. ierarh Nicolae, zugrăvit în culori; iar dedesupt: Zugraf: Postelnic Barbu Cojoveanu.

* * *

Din *actele* și mărturiile *scrise*, reproduse mai sus, răsar următoarele concluziuni cari pot fi socotite ca adevăruri istorice:

1. Că a mai existat o episcopie — *sufragană* a mitropoliei Ungro-Vlahiei — pe lângă episcopia Râmnicului Noului Severin, a Buzăului, mai târziu (1793) a Argeșului; iar acum după războiul mondial, a Tomisului (1922).

2. Episcopia aceasta s'a numit a „Strehaii“, după *locul* scaunului de reședință al episcopului său. S'a rânduit a fi scaunul de reședință în acest târg, pentru că „aici și mai înainte vreme a fost episcopie și care a fost surpată de barbari“.

3. Că episcopia Strehaii a fost întemeiată după toate rânduielile canonice, ca și celelalte episcopii ale țării.

4. Potrivit orânduelei canonice, îndătinată în Biserică, episcopia aceasta, *ca mai nouă*, este trecută la urma celorlalte episcopii ale țării.

5. Că episcopia aceasta primește *dantii* și cumpără *țigani*, prin episcopul său, la fel cu celelalte episcopii.

6. Că episcopia Strehaii este impusă la *dări*, în rând cu celelalte episcopii; însă după *analoghia* numărului clericilor supuși jurisdicțiunii sale.

7. Episcopul ei este chemat la *sfatul domnesc*, alături de mitropolit și de ceilalți episcopi, spre a fi consultat și semnează în rând cu *toți arhierii țării*. Prin urmare este exclusă ideea că el ar fi fost un simplu „arhieru titular *strein*“. Este adevărat că, în decursul vremilor, s'au opoșit în țările noastre, mulți arhierii străini, cari erau oneori rânduiți egumeni pe la unele dintre mănăstirile noastre mai bogate, ca să se poată întreține, ei însă își păstrau, pe lângă rangul, și *titlul* orașelor de scaun, pe care l-au avut¹⁷⁾, iar mănăstirile peste cari erau puși ca egumeni, nu s'au numit nici odată mitropolii sau episcopii¹⁸⁾.

8. Episcopul Strehaii, deși își avea reședința la o mănăstire, autoritatea lui ierarhică juridicțională se extindea în afară de zidurile acelei mănăstiri, peste o întreagă eparhie. Și apoi el nici nu a cumulat demnitatea de episcop cu cea de egumen, ci în tot timpul episcopatului său, la Strehaii a funcționat și un *proegumen* al mănăstirii. Așa dar episcopia Strehaii a funcționat după toate orândueile canonice și legiuirile țării.

Rămâne acum a se stabili: 1. *Imprejurările* în cari s'a în-

17) Ca de pildă: Antim al Varnei; Partenie mitropolitul Adrianopolului; Ieronim al Târnovei; Emanuel al Patrelor; Iosif al Cervenilor; Partenie arhiepiscopul Sotiriopolei; 'pollit, arhiepiscopul Moreii, etc. Alex. Lapedatu op. cit. p. 7, nota 1, după „Condica sfântă“, p. 18.

18) Ibidem p. 7, nota 2, unde se arată, pe bază de documente, o serie întreagă de *ierarhi strădini*, cari au fost și *egumeni* pe la mănăstirile din Țara românească.

ființat; 2. *Durata* cât a ființat. 3. *Intinderea jurisdicțională* și, în sfârșit, IV) Cine a fost *Daniil*, episcopul Strehaii.

I. *Imprejurările în cari s'a înființat*. Aceste împrejurări se pot deduce numai dacă ne vom raporta la situațiunea politică bisericească din acele vremi. Se știe că la 1672 s'a produs în Țara românească o criză bisericească cum nu se mai întâmplase până atunci. Mitropolitul *Teodosie* fusese caterisit la 1672. În locul lui, fusese ales un grec, *Dionisie*, egumen al mănăstirii Sf. Treime dela Văcărești, lângă București. Acest *Dionisie* moare în curând și, în locul său, a fost ales, la 24 Dec. 1672, prin voința lui Grigore Ghica, întors la domnie a doua oară (1672—1674), *Varlaam*, episcopul Râmnicului; iar la Râmnic, în locul vacant, a fost ales Ștefan, egumenul dela mănăstirea Sadovei (1673 Ianuarie 15). Ștefan nu împărtășea vederile politice ale mitropolitului său și de aceea s'a păstrat departe de pasionatele lupte politice cari frământau țara în acele vremi și în cari lupte, prin forța împrejurărilor, fusese atrasă și ierarhia țării¹⁹⁾.

În aceste vremi, se ivește un cleric distins, *Daniil arhiepiscopul*, străin din țara Moldovei, ca și Mitrofan, tipograful dela Huși, care, câștigând încrederea și simpatia mitropolitului și a Domnitorului Grigorie Ghica Vodă, i se alcătuiește *pentru el*, o eparhie, în părțile Severinului, rășluindu-se o parte de teritoriu, din vasta eparhie a episcopiei Râmnicului. Episcopul Ștefan a trebuit să cedeze, fără împotrivire, fie resemnându-se, din motive de tact politic, fie că se alesese cu această condiție: fie în sfârșit că consimțise de bună voia sa la această jertfă. Atunci s'au adunat toți cinstiții sfințici ai tronului (implicit Ștefan, episcopul Râmnicului) și tocmind lucrurile, „au așezat această sfântă mănăstire a fi episcopie a Țării românești, pentru că mai înainte vreme au fost iarăși episcopie aici (la Strehaiia), ci fiind surpată mult de puterea varvarilor s'au mutat scaunul la Râmnic; iar această parte de loc au fost rămasă străină după învățătura credinții și după păstorul ei cel adevărat“.

Acestea ar fi împrejurările în cari ia ființă în 1673 episcopia Strehaiia. La fel se procedează la 1793, când se alcătuiește o eparhie nouă, pe seama învățatului și cuviosului episcop *Iosif Sevastias*, luându-se 2 județe: Argeșul și Slatina dela mitropolia Ungro-Vlahiei și înființându-se episcopia Argeșului, cu scaunul la mănăstirea lui Neagoe-Voevod dela Curtea de Argeș²⁰⁾.

II. *Durata*. Înălțarea arhiepiscopului Daniil la demnitatea de episcop al Strehaii și prin urmare înființarea acestei episcopii, n'a putut fi decât după 15 Ianuarie 1673, când Ștefan, proin hodnic la mănăstirea Sadova, a fost ridicat la scaunul Râmnicului și înainte de 15 Aprilie, când ia parte la sfatul domnesc, împreună cu sfințicii

19) N. Iorga: Studii și documente, 5, p. 629.

20) Și la Argeș, cu înființarea episcopiei, încetează egumenii, fiind numai *proegumeni*. N. Iorga: Contribuțiuni la ist. lit. rom. în sec. XVIII-lea și al XIX-lea, I, scrierile bisericești, în Anal. Ac. Rom. seria II, tom. XXVIII. Mem. sect. literare.

tronului și cu ceilalți ierarhi ai țării, rânduind dările clericilor, la plata haraciului. Atunci se întrerupe și seria egumenilor Strehaii, fiind numai *proegumeni*. Când încetează episcopatul său? *Sigur* durează până la 1675 Aprilie 12, când cumpără cu zapis „un țigan Radul dela jupâneasa Anca și soțul ei Dragul, cari ajungând la multă nevoie și sărăcie pe dădii domnești, îl vând de a lor bună voie părintelui *arhiepiscop Daniil*“, pentru episcopia Strehaii. Din faptul că dela 5 Mai 1688 se încep iarăși *șirul* egumenilor mânăstirii Strehaia, unii învățați²¹⁾ deduc că până atunci ar fi durat episcopatul lui Daniil și episcopia sa. La 1694 însă, e sigur că nu mai există. Aceasta se vede dintr'o scrisoare informativă pe care Stolnicul Const. Cantacuzino o trimite Generalului *Conte de Marsigli*, ca răspuns la niște întrebări pe cari acesta i le pusese, voind a-și complecta valoroasa sa operă: *Danubius pannonico-mysicus* cu știri și asupra Țării românești. In ceia ce privește organizația bisericească scrie: „*Domnio ecclesiastico in Valachia, divisio in un metropolita, due vescovi et un terzo da pochi anni in qua abolito: metropolita che risiede in Bucureste, viscovati (in) Rimnik (et) Buseo; Strahaia abolito*“²²⁾.

III. *Intinderea jurisdicțională*. Nu avem, până astăzi, nici un indiciu *sigur*, despre întinderea și confiniile acestei eparhii. Din faptul însă că scaunul ei de reședință a fost la *Strehaia* — unde și mai înainte fusese scaun de reședință episcopală — mutată dela Turnu-Severin, și păstrând proporția depărtării față de scaunul episcopal dela Râmnic, afirmăm — fără teamă de a fi contraziși — că această eparhie se întindea mai mult spre sud-vest, adică către Turnu-Severin, până la graniță. Cuprindea dar *cam Județul Mehedinți*.

Hotărît lucru este iarăși că eparhia aceasta era cu mult mai mică ca celelalte eparhii. Aceasta se dovedește din *analoghia* dărilor clericilor cu care era impusă, față cu celelalte eparhii, și anume: *750 Ughi* pentru episcopia Râmnicului, socotindu-o numai cu 4 ținuturi (scoțând ținutul Mehedinți care presupunem că ar fi alcătuit teritoriul jurisdicțional al episcopiei Strehaia); *500 Ughi*, la episcopia Buzăului, care avea 3 ținuturi, și *150 Ughi*, la episcopia Strehaia. Dacă împărțim numărul total al Ughilor la cele 8 ținuturi, ne dă pentru fiecare județ *175 Ughi*. Eparhia Strehaii, cu 150 Ughi era dar cât un județ mai mic²³⁾.

IV. Cine a fost *Daniil*? Din faptul că nicări nu se găsesc știri *precise*, cu privire la *persoana* acestui episcop, s'au emis diferite păreri, bazate pe *identitatea* de nume²⁴⁾. Din inscripția

21) *I. Bianu* op. cit., p. 9. Comp și *Alex. Lapedatu*, op. cit. p. 14 unde se dau în *note*, egumenii Strehaii cu datele egumenatului lor.

22) *Alex. Lapedatu*, op. cit. p. 17.

23) *Alex. Lapedatu*, op. cit., p. 16.

24) *Dr. Aug. Bunea* în lucrarea sa: *Vechile episcopii românești*, Blaj, 1902, p. 110–111 îl identifică cu episcopul Daniil din „Țara Oltului“ sau a Făgărașului, care păstorește între 1654–56 în Ardeal. *Rev. Transilvania* 1929, Sibiu, p. 17. Trece apoi în Țara românească și îl aflăm luând parte la înoposirea și hirotonirea mitropolitului de Alba-Iulia, *Varlam*, în 1686, sub numele de „*Daniil proin Ardelean*“. *I. Bianu* în comunicarea făcând Academia

aflată în pomelnicul mănăstirii Strehaia, reprodusă mai sus, apare o rază de lumină asupra *locului* de unde era Daniil, că „a fost strii(n) din Țara Moldovei“²⁵⁾. Pe baza acestui *non punct* câștigat — un tânăr de mare merit, decedat înainte de vreme — caută a-i schița aproximativ, viața și activitatea, atribuindu-i și o cronică: „Istoria Țării-Românești dintru început“, care ar fi fost scrisă sub zidurile mănăstirii Strehaia, pe când Daniil păstora acolo²⁶⁾. Care a fost locul nașterii sale, care a fost metania sa și din ce împrejurări umblă din loc în loc, din mănăstire'n mănăstire, vremea poate le va descoperi.

Iată cum, pe baza de documente schițează el, în mod cronologic, viața și activitatea acestui mare cărturar al neamului, originar probabil din Ardeal, meșter tipograf și cunoscut de toți cărturarii din vremea lui²⁷⁾.

Anii 1652 Monahul *Daniil Andreian Panonianul*, elev al profesorilor greci *Pantaleon* (Paisie), *Ligaridi* și *Ignatie Petriți din Hio*, propune (traduce) *Indreptarea Legii*, tipărită de Matei Basarab la Târgoviște.

1654. *Ipotetic*. Se pare că tot el traduce: *Viața și traiul sfinției sale părintelui nostru Nifon, patriarhul Țarigradului..... scrisă de Gavriil protul*, amplificându-o însă cu episoade favorabile Basarabenilor: despre luptele lor interne cu Mihnea cel rău, despre dărâmarea mănăstirilor de către acest voevod, etc., și cu alte povești, pe care le-a cules din auzite, de oarece ele nu se constată a fi existat în manuscrisul original grecesc și poate că nici nu s'a petrecut vre odată.

1660—1662. *Daniil* ține loc de mitropolit al Ardealului în timpul când Sava Brancovici, fiind prins de domnul Moldovei, pe când se înapoia din misiunea lui secretă în Rusia, fu trimis la Poartă, unde se vede că a întârziat în acest timp.

1662. Aprilie 20. Mihail Apaffy, principele Transilvaniei, printr'o diplomă latinească, confirmă pe Daniil din pricina „erudiției sale“, ca episcop peste o parte din eparhia mitropoliei Ardealului adică peste „Țara Oltului“ sau a Făgărașului, rezervând cealaltă parte; mai mare, pentru Sava Brancovici, pe care-l *confirmă*, în acelaș an și lună, după trei zile.

Dintr'o scrisoare cu data de 10 Noembrie 1661 a egumenului

române, la 5 Marte 1904, crede că ar fi „Daniil fost mitropolit la Sofia în Bulgaria“, opoșit în Țara românească. *N. Iorga* îl identifică cu *Daniil Andreianu Panonteanu*, traducătorul *Pravilei celei mari* din 1652 dela Târgoviște sau „*Indreptarea Legii*“. Vezi: Ist. literaturii relig. a Românilor până la 1688 București, 1904 p. 170.

25) Cuvântul *striin* — după cum observă un scriitor — înseamnă un om care nu-i de pe aceste meleaguri, cum zice poezia populară

*Pe striin să-l miluești,
Pe dușman să-l ocolești.*

26) Al. T. Dumitrescu în: *Lui Ion Bianu, amintire*, 1916, București, p. 249 sqq.

27) După Al. T. Dumitrescu, op. cit. p. 248 sqq.

Sofronie dela mănăstirea Dobromira și *Teodosie* dela mănăstirea Cașin (Bacău) către Mihail Apaffy, care îl căutase cu poruncă, se vede cum a ajuns Daniil episcop în Țara Oltului, recomandat de călugări ca destoinic și erudit. El este numit episcop sau supra-intendent general (arhiepiscop) peste toate bisericile românești din Făgăraș, cu condiția de a propaga cuvântul lui Dumnezeu, în limba românească *pure et sincere...* și să se supună superintendentului Calvin, sau cum se zice în diplomă „episcopului de religunea ortodoxă”. Activitatea lui personală era dar redusă cu totul²⁸⁾.

1668. La 12 Ianuarie și 3 Noembrie, Daniil „ce au fost Mitropolit la Beligrad”, adevărat episcop la Făgăraș, trăia în schitul Sf. Ioan din Focșani, apoi la mănăstirea Soveja (Putna).

1673—1676. Daniil păstorește la Strehaia în Țara românească.

1683. *Ipotetic*. Revêde și reîntregește traducerea Bibliei românește, după izvodul spătarului Milescu.

1646. La începutul acestui an, „Daniil proin Ardeleanu ia parte la alegerea și sfințirea lui Varlaam, ca mitropolit al Ardealului; iar la 30 Iunie, acelaș an, împreună cu „Arhiepiscopul Teodosie care a fost Mitropolit Țării Moldovei”, cumpără niște locuri la capul Târgului Focșani. Aceste sunt cunoștințele ce avem până astăzi, cu privire la Strehaia, episcopia de acolo și episcopul Daniil.

Arhtereul Dr. VENIAMIN POCITAN BÂRLĂDEANU.

SLUJBA INCORONĂRII REGELUI *)

În ajunul încoronării, seara, se face priveghere în toate bisericile. În biserică, în care este de față la slujbă Regele și Regina, după priveghere, se citește canonul Sfintei Impărășiri.

Ziua încoronării o vestesc salve de tunuri. Preoțimea se adună în biserică încoronării și înalță rugăciuni pentru bunăstarea familiei regale. După terminarea acestor rugăciuni și după Proscomidie, toată preoțimea, îmbrăcată în odăjdii așteaptă în tinda bisericii aducerea coroanelor și a insigniilor regale și sosirea Regelui și Reginei. În mijlocul bisericii, sub un baldahin, este, pregătit tronul pentru Rege și Regină, iar în apropiere o masă, pe care se așează, pe

28) N. Iorga : Acte rom. privitoare în cea mai mare parte la legăt. Securilor cu Moldova în Bulet. Comis. Ist. a României. II, București, 1916 p. 263 sqq. No. LXXXIV. Comp. St. Meșes : Viața bisericească a Românilor din Țara Oltului în rev. *Transilvania* pe Ianuarie 1929, p. 27 sqq.

*) (După „Euchologion”-ul lui M. Rajevski, vol. III, tipărit în Viena

câte o perină, coroanele și insigniile regale, după ce mai întâiu Patriarhul le cădește și le stropește cu apă sfințită.

La sosirea Regelui și Reginei, Patriarhul le oferă crucea spre sărutare, un mitropolit îi stropește cu apă sfințită, iar alt mitropolit îi salută cu o cuvântare scurtă. Apoi intră în biserică preoțimea, urmată de Rege și Regină și de suita lor. Regele și Regina merg la ușile împărătești, se închină de 3 ori și sărută icoanele, apoi se așează pe tronul pregătit în mijlocul bisericii, iar preoțimea se postează de o parte și de alta a tronului, în două șiruri, până la ușile împărătești, cântând Psalmul 100: «Milă și judecată voiu cânta ție, Doamne...»

La sfârșitul psalmului, Patriarhul se urcă pe amvon, înaintea tronului regal și grăiește către Rege:

Majestatea Voastră,

După ce, cu darul lui Dumnezeu și prin lucrarea Sfântului și Atoatesfințitorului Duh și cu bunăvoința Majestății Voastre, în această catedrală, se va săvârși încoronarea și sfânta ungere a Majestății Voastre Regale; binevoiți, după vechea datină a monarhilor creștini, a mărturisi credința ortodoxă, în auzul supușilor voștri credincioși.

Ce crezi Tu?

Regele citește Simbolul Credinței: „Cred într-unul Dumnezeu...“ tot până la sfârșit, după care Patriarhul, binecuvântându-l, zice „Darul Duhului Sfânt să fie cu tine, Amin“.

Arhidiaconul: „Binecuvintează, Stăpâne!“

Patriarhul: „Binecuvântată este împărăția Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor“.

Corul: Amin.

Preoții cântă: Impărate ceresc...

Arhidiaconul rostește ectenia mare: „Cu pace Domnului să ne rugăm, și celelalte, până la:

„Pentru Preainălțatul și binecredinciosul Regele nostru (N), pentru toată curtea și ostașii lui, Domnului să ne rugăm.

„Pentru ca să se binecuvinteze încoronarea lui regească cu binecuvântarea Împăratului împăraților și a Domnului domnilor, Domnului să ne rugăm.

„Pentru ca să se întărească sceptrul lui cu dreapta celui Preamărit, Domnului să ne rugăm.

„Pentru ca, prin ungerea cu sfântul Mir, să se trimită lui Dumnezeu și înțelepciune din cer spre a ocărmi și a judeca drept, Domnului să ne rugăm.

„Pentru ca să dăruiești lui stăpânire îndelungată și întru bună aporie, Domnului să ne rugăm.

„Pentru ca să-L lauzi pe al Domnului în orice loc și în orice vreme...“

scutească numele Dumnezeului lui Iacov, Domnului să ne rugăm.

„Pentruca să-i trimiță lui ajutor dintru cel sfânt și din Sion să-l sprijinească pe el, Domnului să ne rugăm.

„Pentruca să-i dea lui Domnul după inima lui și tot sfatul lui să-l împlinească, Domnului să ne rugăm.

„Pentruca toate judecățile supuse lui să fie nemitarnice și neprivoitoare la față, Domnului să ne rugăm.

„Pentruca Domnul puterilor să întărească totdeauna armele lui, Domnului să ne rugăm.

„Pentruca să supue sub picioarele lui pe toți dușmanii și protivnicii, Domnului să ne rugăm.

„Pentruca să se binecuvinteze încoronarea lui regească și a soției sale, binecredincioasei noastre Regine (N), cu aceeași binecuvântare a Împăratului împăraților și a Domnului domnilor, Domnului să ne rugăm.

„Pentru orașul acesta... Pentru bună liniștea văzduhurilor... Pentru ceice umblă pe ape... Pentruca să ne izbăvim noi... Apără, mântuește...

„Pe preasfânta, curata, preabinecuvântata...”

Mitropolitul: Că ție se cuvine toată mărirea, cinstea și închinăciunea, Tatălui și Fiului și sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor.

Corul: Amin.

Preoții cântă: „Dumnezeu este Domnul“ și troparul (gl. 1): „Mântuește Doamne poporul tău“ de 3 ori, după care se citește parimia (Isaia c. 49, v. 13-19): „Așa grăiește Domnul: Veseliți-vă ceruri și să se bucure pământul...” Apostolul (Romani 13, 1-7): Fraților, tot sufletul să se supue...” (din Sâmbăta 8-a după Rusalii). Evanghelia (Mateiu 22, 15-22): În vremea aceea, sfat au făcut fariseii asupra lui Iisus...” (din Sâmbăta 13-a după Rusalii).

După evanghelie, mitropoliții aduc pe o perină *mantia* regească și, după ce Regele ia mantia, își pleacă grumazul și, zicând arhidiaconul: „Domnului să ne rugăm“, *Patriarhul îl însemnează pe cap în chipul crucii și punându-i amândouă mâinile pe cap, rostește în auzul tuturor această*

Rugăciune.

Doamne, Dumnezeul nostru, Împăratul împăraților și Domnul Domnilor, celace prin mâinile profetului Samuil ai ales pe robul tău David și l-ai uns rege peste poporul tău Israil, însuși și acum ascultă rugăciunea noastră a nevrednicilor și caută cu îndurare din lăcașul tău cel sfânt spre credinciosul robul tău (N), pe care l-ai chemat a fi rege peste noi, poporul tău cel răscumpărat cu scump sângele unuia născut Fiului tău. Invrednicește-l pe el a fi uns împăratul nostru și îmbracă-l pe el cu putere de sus;

pune pe capul lui cunună de piatră scumpă, și-i dăruiește lui lungime de zile; pune în dreapta lui sceptrul mântuirii, așează-l pe el pe tronul dreptății, împodobeste-l cu armele Sfântului Duh; întărește brațul lui, supune lui pe tot vrăjmasul și protivnicul; sădește în inima lui frica ta și bunăvoință față de supuși; păzește-l pe el și-l întărește în dreapta credință, arată-l apărător al dogmelor sfintei tale biserici ortodoxe, ca să judece pe poporul tău și pe săracii tăi întru dreptate și să izbăvească pe fiii celor amărâți, și să moștenească cereasca ta împărăție. Că a ta este stăpânirea și a ta este împărăția și puterea și mărirea, a Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor.

Corul: Amin !).

Patriarhul: Pace tuturor.

Corul: Și duhului tău.

Arhidiaconul: Capetele voastre Domnului să le plecați.

Corul: Ție Doamne.

Patriarhul citește rugăciunea plecării capetelor.

Ție unuia, judecătorului iubitor de oameni, a plecat cerbicea, împreună cu noi, binecredinciosul Rege, căruia i-ai încredințat împărăția pământească, și ne rugăm ție, Stăpâne al tuturor: întărește stăpânirea lui și-l învrednicește pe dânsul a face totdeauna cele plăcute ție; fă să strălucească în zilele lui lumina dreptății și a păcii desăvârșite, ca și noi, întru liniștea lui, vieată lină și fără de ceartă să viețuim întru toată buua cucernicie și buna cuvîntă.

Vozglas: Că tu ești Impăratul păcii și Mântuitorul sufletelor noastre, și ție mărire înălțăm, Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor.

Corul: Amin.

După aceasta Patriarhul aduce Coroana pe o perină și o dă Regelui, care și-o pune pe cap, zicând Patriarhul: „In numele

1) Pentru confruntare, iață rugăciunea rostită de Papa Piu VII la încoronarea lui Napoleon ca împărat în biserica Noire-Dame din Paris în 2 Decembrie 1804:

„Dumnezeule atotputernice, celace ai pus pe Hazael ca să guverneze Ierusalim și pe Iehu l-ai făcut rege lui Izrael, vestindu-le lor voința ta prin gura profetului Eliselu. Tu, celace ai vărsat sfânta ungere a regilor pe capul lui Saul și al lui David prin mâinile profetului Samuil, varsă și prin mâinile mele boala îndurării și a binăcuvântării tale peste servul tău Napoleon, pe care cu toată nevrednicia noastră personală, astăzi în numele tău îl consacram de rege”.

Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Amin“ Apoi Patriarhul rostește această grăire :

„Majestatea Voastră“,

„Această podoabă văzută a capului tău este semnul, că Hristos, Impăratul mării, prin nevăzuta sa binecuvântare bogată în milă, te-a încoronat căpetenie a poporului său și te-a întărit cu cea mai înaltă stăpânire ce ți-se cuvine“.

Apoi îi predă *scepтрul* și celelalte insignii regale, zicând :

„Primește, Majestate, *scepтрul* și aceste insignii regale, care sunt semnul văzut al puterii ce ți-s'a dat dela cel Preaînalt pentru a ocârmui pe poporul său și a-l povățui spre ajungerea tuturor bunățăților dorite“.

Regele, așezându-se pe tron, predă insigniile regale demnitarilor designați spre acest scop, iar el ia Coroana de pe capul său și atinge ce ea fruntea Reginei, apoi o pune iarăș pe capul său. Într'acestea se aduce Coroana Reginei, și Regele i-o pune pe cap; în urmă i-se dă Reginei și mantia.

Arhidiaconul rostește *polihroniul cel mare* pentru Rege și *polihroniul* pentru Regină, iar corul cântă „Mulți ani“ și imnul regal, în care timp sună toate clopetele bisericilor și toate tunurile. Cei din biserică, cler și mireni, se închină de 3 ori, în semn de omagiu, în fața Regelui și a Reginei.

Deci *ingenunchind Regele, citește* din cartea ce i-o dă Patriarhul, următoarea

Rugăciune.

Doamne Dumnezeule Părinte, Impărate al împăraților și Doamne al domnilor, celace toate făpturile le-ai făcut prin cuvântul tău, și pe om l-ai învrednicit prin înțelepciunea ta să ocârmuească cele din lumea ta cu cinste și cu dreptate, Tu m'ai ales pe mine Stăpân și Judecător peste glorioasa noastră Țară România. Laud necuprinsa Ta pronie față de mine, și închinându-mă, mulțămesc Majestății Tale. Tu, însă, Stăpânul meu și Domnul, fă-mă pe mine, vrednic pentru lucrurile spre cari m'ai trimis, învață-mă și mă povățuește în această slujire mare a ta. Să fie cu mine înțelepciunea, care stă lângă tronul tău; trimite-o din cerul cel sfânt al tău, ca să cunosc ce este bineplăcut înaintea ochilor tăi, și ce este cu dreptate după poruncile tale. Inima mea să fie în mâinile tale, ca să îndeplinească toate cele ce sunt spre folosul poporului încredințat mie și spre mărirea ta, ca și eu să pot da răspuns bun în ziua înfricoșatului tău județ. Cu darul și cu îndurările unuia născut Fiului tău, cu care împreună bine

ești cuvântat, cu preasfântul și bunul și de viață făcătorul tău Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Patriarhul: Pace tuturor.

Corul: Și Duhului tău.

Arhidiaconul: Iară și iară plecând genunchii, Domnului să ne rugăm.

Corul: Doamne miluește.

Patriarhul, ingenunchind, citește această

Rugăciune.

Dumnezeule cel mare și minunat, care cu negrădită bunătate și bogată Pronie toate le ocârmuești; prin a căruia înțelepte și necuprinse orânduiri primește vieața și societatea omenească hotare deosebite; cu mulțămită mărturisim că n'ai făcut cu noi după fărădelegile noastre, nici ai răsplătit nouă după păcatele noastre. Că am păcătuit, o Doămne, făcut-am răutate și suntem vrednici să te întorci cu totul dela noi; dar ție, celace ești bunătatea cea necuprinsă, îndelung-răbdătorule și mult-milostive Stăpâne, îți pare rău de păcatele oamenilor, și deaceea ne-ai certat prin puțină cercarea ta cu întristarea ce a trecut, iar acum de prisosit ai umplut de veselie și de bucurie inimile noastre, îndreptând pe cel prea iubit de tine robul tău (N) Regele nostru să stăpânească peste noi. Înțelepțește-l și-l povățuește pe el, ca fără alunecare să îplinească această mare slujire a ta; dăruiește-i lui pricepere și înțelepctune, ca să judece pe poporul tău întru dreptate și această moștenire a ta să o păzească întru liniște și fără întristare; arată-l pe el vrăjmașilor biruitor, făcătorilor de rele înfricoșat, celor buni îndurat și cu bună nădejde; încălzește inima lui cu milă spre săraci, spre primirea străinilor, spre scutirea celor asupriți. Îndreptează direcțiile supuse lui pe calea adevărului și a dreptății, oprește-le dela părtinire și mitărnicie; și toate popoarele încredințate stăpânirii lui pune-le în credință nefățarnică, făcându-l pe el tată, care se veselește de fiii săi; și fă minunate îndurările tale spre noi. Inmulțește zilele vieții lui întru sănătate nevătămată și întru bunăstare neschimbată; dăruiește-ne nouă în zilele lui pace, liniște și bună sporire, bună liniște văzduhului, îmbelșugare roudelor pământului și toate cele trebuincioase către vieața vremelnică și veșnică. O, preamilostive Doamne

al nostru, Dumnezeuul îndurărilor și Tatăl a toată mângâierea, nu întoarce fața ta dela noi și nu ne rușina pe noi dela așteptarea noastră. Spre tine nădăjduim, ție ne rugăm și rugându-ne, spre mileletale nădăjduim. Tu însu-ți știi ce ne trebuiești și ne dai mainainte de a cere noi, și darurile le întărești. Că toată darea cea bună și tot darul desăvârșit de sus este, pogorând dela tine, Părintele luminilor, și ție mărire, mulțumită și închinăciune înălțăm, Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor.

Corul: Amin.

Și îndată, sunând toate clopotele, se cântă *Doxologia*: „Pe tine Dumnezeule te laudăm...” sau: „Mărire ție celuice ne-ai arătat nouă lumină...”

După aceasta se începe *Sf. Liturghie*.

La începutul sfintei Liturghii, Regele și Regina depun coroanele și le iau pe cap numai după ce se încheie sf. Liturghie.

După citirea Evangheliei, arhidiaconul aduce Sf. Evanghelie, ca să o sărute Regele.

Când se cântă chinonicul (priciasna) și până se împărtășesc preoții în altar, se întinde dela tronul regal din mijlocul bisericii până la ușile împărătești un covor de catifea de culoare roșie-deschisă și cu găitanuri aurite, iar în ușile împărătești se așează un covor de fir aurit.

După ce s'au împărtășit toți preoții, se deschid ușile împărătești, și doi episcopi însoțiți de doi diaconi vin înaintea Regelui, și unul dintre episcopi îi grăește:

„Majestatea Voastră,

„Timpul este pentru ungerea și împărtășirea Majestății Voastre. Binevoiți, deci, Majestatea Voastră, a merge până la ușile împărătești ale acestei catedrale”.

Regele și Regina se ridică de pe tron în mantiile de porfiră și, mergându-le înainte demnitarilor designați să poarte insignile regale, se duc la ușile împărătești, pe covorul de fir aurit, iar Regina rămâne ceva mai îndărăt.

Patriarhul ia vasul scump făcut anume pentru această ocaziune, în care se află sf. Mir, și cu miruitoarea *unge pe Rege* în chipul crucii la frunte, ochi, nări, gură, urechi, piept și la mâni de amândouă părțile, zicând: „*Pecetea darului Duhului sfânt*”. Un mitropolit șterge cu bumbac locurile unse cu sf. Mir.¹⁾ După aceasta sună toate clopotele și toate tunurile dau salve.

1) După ritualul bisericii romano-catolice, ungerea Regelui cu sf. Mir se face la brațe și între umeri, după ce s'a citit Litania tuturor sfinților. După ungere, se dă Regelui mantia, apoi se începe Missa (Liturghia). După Psalmul 42 dela începutul Missel, se face încoronarea și predarea insigniilor regale; apoi urmează încoronarea Reginei, prin atingerea cu coroana regală de umărul drept, și ungerea Reginei cu sf. Mir. Se cântă apoi „Te Deum laudamus” și se urmează Missa. La împărtășire (communio), se împărtășesc și Regele

După aceea Regina, venind pe acelaș covor de fir aurit în ușile împărătești, Patriarhul o unge cu sf. Mir numai la frunte, zicând: „Pecetea darului Duhului sfânt“. Un mitropolit șterge cu bumbac locul uns cu sf. Mir.

Patriarhul introduce pe Rege prin ușile împărătești în altar, unde Regele stă înaintea sfintei Mese, se închină și se împărtășește ca preoții, primind dela Patriarh întâiu Sf. Trup și apoi din potir (fără linguriță) Sf. Sânge al Domnului nostru Iisus Hristos. După împărtășire, un mitropolit dă Regelui anaforă și vin, iar alt mitropolit îi dă apă, ca să-și clătească gura și să-și spele mâinile. Apoi Regele se retrage la tronul său, mergându-i înainte demnitarii cari poartă insigniile regale.

După aceasta vine Regina la ușile împărătești și primește dela Patriarh sf. împărtășire cu lingurița din potir, ca mireni. Un episcop dă Reginei anaforă și vin, iar alt episcop îi dă apă, ca să-și clătească gura și să se spele pe mâni. Apoi se retrage pe tronul său.

Duhovnicul regal citește înaintea Regelui și a Reginei rugăciunile de mulțumită după sf. împărtășire.

După otpustul Sfintei Liturghii, arhidiaconul rostește polihromul pentru Rege și Regină, iar corul cântă «Mulți ani» de 3 ori. În decursul cântării, toți cei din biserică, preoți și mireni, se închină de 3 ori, în semn de omagiu, în fața Regelui și a Reginei.

Patriarhul prezintă Regelui și Reginei cinstita cruce spre sărutare și, în sunetul clopotelor și al salvelor de tunuri, Majestatele Lor merg la Palat.

Pr. P. BIZEREA,
Deta (Banat)

PROBLEMA BUNURILOR MATERIALE ÎN LITERATURA PATRISTICĂ

Proprietatea particulară și pretinsul comunism al părinților și scriitorilor bisericești.

Problema bunurilor materiale și a chipului lor de stăpânire, și întrebuintare a fost întotdeauna obiectul de capitală preocupare a rugetărei omeniești. Dela început și mai înainte de orice, omul a fost pus în fața problemei ce izvora din instinctul său de conservare: existența și căutarea mijloacelor necesare întreținerii ei, iar atunci când a părăsit viața rătăcitoare și a îmbrățișat-o pe cea stabilă-agricolă, cea dintâi grijă i-a fost de a se ocupa de o întindere de pământ trebuincioasă nouăi sale vieți, a

și-o asigura cât de rudimentar și a se considera mai îndreptățit decât oricare altul de a dispune de ea. Problema bunurilor este tot atât de veche ca și omul și tot atât de esențială ca și existența sa. Ea este de fapt însăși problema vieții acesteia care fără de presupunerea și asigurarea celei dintâi nici nu poate fi concepută. Fiind atât de indispensabile și făcând parte din însăși natura omului, este și firesc ca problema bunurilor materiale să-l fi interesat în măsură atât de largă. Și de fapt cele mai mari revoluții și mișcări, și mai ales în ultimii seculi, au fost în cea mai mare parte provocate de cauze de natură economică. Paralel cu dezvoltarea societății și cu multiplicarea cerințelor vieții, problema aceasta a luat o înfățișare din ce în ce mai gravă, ajungând a se transforma într'o luptă titanica și provocând o sumedenie de curente, cari în esență se pot clasifica în două mari grupuri: Liberalismul și Socialismul.

Cel dintâi este sistemul economic care se bazează pe libertatea nemărginită a individului, ca singurul factor capabil de organizație, progres și armonie socială, iar în ce privește modul de stăpânire și întrebuințare a bunurilor, concepția lui este pur individualistă, ca a unui drept absolut și neîngăduit de nicio obligație morală sau socială.

Socialismul, din contra, pune în centrul vieții și organizației omenesți societatea cu desconsiderarea completă a individului iar în ce privește bunurile, Socialismul aprobă proprietatea lor particulară, preconizând în schimb comunizarea sau cel puțin socializarea lor, în sensul ca ele să fie luate dela individ și trecute pe seama societății, în care și prin care să fie administrate, exploatate și împărțite în mod egal, potrivit trebuințelor fiecăruia.

Mișcarea socialistă este relativ nouă. Cu toate acestea adepților acestui curent le place să susțină că doctrina lor este de origine străveche, pătrunzând adânc în istoria omenirii și având reprezentanți în tot acest timp și, lucru remarcabil, chiar pe Mântuitorul nostru Iisus Hristos și urmașii lui. Că doctrina evanghelică și în genere cea creștină, în ce privește bunurile, este o doctrină comunistă; că primele începuturi de viață creștină au avut o organizație comunistă; în fine, că această doctrină, expusă în germene în N. Testament, a fost pe larg dezvoltată și expusă de Sf. Părinți și scriitorii ai Bisericii. Din toate aceste cutezante afirmațiuni, acea pe care o reținem și care va forma obiectul expunerii noastre este aceasta din urmă. Dela început însă țin să mărturisesc că încercarea mea de a schița cât de sumar învățătura Părinților și scriitorilor bisericești despre bunuri și proprietatea lor, trebuie să pară oricărui cunoscător cel puțin îndrăzneală. Față de cuprinsul vast al acestei literaturi, subiectul de față ar putea fi tratat într'unul sau chiar mai multe volume și nu în cadrul modest al unui articol. Deaceia nu voi încerca să arăt decât lipsa de fundament a celei mai însemnate obiecțiuni: comunismul părinților și scriitorilor bisericești și din aceștia numa

la câțiva din ei și anume la acei cari au fost îndeosebi acuzați de idei comuniste, fiind convins că restabilirea adevărului pentru unii va fi valabilă pentru toți. Este adevărat că Părinții și scriitorii Bisericii, urmând exemplul Mântuitorului, s'au ridicat adeseori în contra abuzurilor timpului lor și au condamnat pe ceie le săvârșiau.

Dacă cercetăm operele lor, observăm că unii, în zelul lor, par a merge până la a ataca chiar averile și însăși proprietatea lor, iar amintind de obligațiunile cari sunt legate de aceste averi, că prin aceasta ei exprimă ideea comunismului lor.

Să vedem dacă Părinții Bisericii, ocupându-se de bunurile acestei lumi, le-au tratat din punct de vedere comunist.

Tertulian. Celebrul apologet, apărând pe creștini, zice că ei, în frăția lor, merg atât de departe, încât au totul în comun, afară de femeii. Cunoscuta frază: *Omnia indiscreta sunt apud nos, praeter uxores* ¹⁾ pare că exprimă într'adevăr existența unui comunism al averilor la creștinii depe timpul lui Tertulian.

Dacă citim însă locul în întregime, vedem că despre altceva este vorba. Una dintre acuzațiile pe cari păgânii le aduceau creștinilor, era că aceștia sunt asociați, mizantropi, că se separă de păgâni în locuri retrase, unde conspiră în contra Statului.

La aceasta, Tertulian răspunde, arătând dincontra până unde merge fraternitatea și dragostea creștinilor, pe câtă vreme păgânii nu au nimic asemănător decât comunismul femeilor. Aici nu poate fi vorba de un comunism propriu zis, ci de solidaritatea creștinilor și de generozitatea, cu care ajutau pe cei sărmani. Aceasta se vede clar din alt loc. „Fiecare, zice el, aduce cotizația sa (dealtfel destul de mică: modicam) odată pe lună sau când voește și cum voește și în ce condițiuni poate. Căci nimeni nu este constrâns: „nam vero compelitur“, ci fiecare contribuie după a sa bună voe: „sed sua sponte confert“ ²⁾.

Ideia unui comunism general și obligatoriu trebuie, precum vedem, exclusă din operele lui Tertulian, iar comunismul de care se pare că vorbește nu este decât expresia carității, care era atât de mare la primii creștini. De fapt, el recunoaște și apără chiar, instituția proprietății particulare, justificându-o prin aceea că poate folosi multor opere de dreptate ³⁾.

Ciprian combate abuzurile, arătând că averile sunt acelea cari orbesc pe mulți și-i abat dela drumul cel drept, că aceștia cred că sunt stăpânii acestor averi, pe când de fapt ei sunt sclavii lor și unora ca acestora este închisă împărăția cerurilor ⁴⁾. Renunțarea la averi Ciprian o laudă ca pe o mare virtute, cu condiția însă ca aceasta să fie un act de perfectă libertate.

1) Apologeticum 39. Migne P. L. tom. I col. 535.

2) Migne P. L., tom. 533.

3) *Divitias praestare Deo non incognitans per quas... multa inde operae justitiae delectationis administrantur.* Migne P. L. tom. II col. 422.

4) *Possidere se credunt qui potius possidentur... sed magis pecuniae mancipati.* Migne P. L. tom. IV col. 488.

Referindu-se la comunismul bisericii din Ierusalim, el vorbește de vinderea averilor și depunerea prețului lor la picioarele apostolilor, nu pentru a fi comunizate, ci împărțite la săraci⁵⁾. Că, creștinii nu s'au gândit să întreprindă o reformă economică, nici să pună bazele unei societăți comuniste, ci numai de a urma pe Mântuitorul în starea unei adevărate sărăcii. Ceiace făceau nu era decât un eflux al dragostei și nu urmarea unei porunci⁶⁾.

În consecință, Ciprian nu cere ca cineva să se lepede de averile sale, ci numai să le întrebuițeze rațional⁷⁾.

De un comunism al averilor, nu aflăm nicăiri vorba. Dimpotrivă, el recunoaște proprietatea particulară, stăruind numai asupra obligațiilor ce decurg din ea.

„A poseda avuții, zice el, este permis; interzis este numai a se fâli cu ele⁸⁾. El însuși a dat exemplul, căci fiind foarte bogat, nu a renunțat la averile sale, ci le întrebuița în scopuri de binefacere, ajutând pe cei săraci: „de cantitate sa proprie“, precum se vede din corespondențele sale⁹⁾.

Clement din Alexandria este primul părinte care se ocupă special de problema bunurilor. În opera sa: *Care bogat se va mântui*, precum și în celelalte ale sale scrisori, Clement explică pe larg ce avem să înțelegem prin comunismul așa-zis voit de Dumnezeu. Este drept, zice el, că Dumnezeu a creat pe oameni pentru a forma o comunitate frățescă și tocmai pentru acela a hotărât ca toate bunurile să fie comune, pentruca bogații să nu-și însușească mai mult decât ceilalți. Dumnezeu fără îndoială a admis întrebuițarea tuturor bunurilor, însă el a adăugat ca măsură trebuința. Precum aceasta tot astfel și folosința trebuie să fie comună¹⁰⁾.

Pentru acela: „Este absurd ca unii să trăiască în desfătări, în timp ce alții mor de foame cu miiile“¹¹⁾.

Clement stăruie indeosebi asupra justei întrebuițări a averilor în legătură cu mântuirea. În această privință, argumentele lui sunt atât de puternice și frazele sale atât de frumoase, încât nu pot trece fără a cita câteva din ele: „Nu trebuie, zice el, să aruncați averile voastre cari pot fi folositoare aproapelui.. Ele sunt, în mâna celui ce știe să le întrebuițeze, materia și instrumentul binelui. Dacă cineva face un lucru după regulile artei, opera sa va fi bună; dacă-i lipsește arta, greșala este a lui și nu a materiei pe care o întrebuițează. Acelaș lucru și cu bogațiile; ele nu sunt decât un instrument. Le vei întrebuița bine, vor servi să săvârșești dreptate. Vei trage din ele partea cea

5) In nobis vero... Migne P. L. tom. IV. col. 513.

6) Domicilia iunc... Migne P. L. tom. IV. col. 644.

7) Migne P. L., tom. IV, col. 631, 634.

8) Migne P. L., tom. IV, col. 460 461.

9) Migne P. L., tom. IV, col. 250.

10) παρίγαγε δὲ τὸ γένος ἡμῶν... καὶ τὴν χρῆσιν κοινονὴ εἶναι βεβούλευται. Migne P. G. tom. VIII col. 541.

11) Ἄτοπον δὲ ἓνα τρυφᾶν... Migne P. G. tom. VIII col. 541.

rea, vor deveni în mâinile tale un izvor de neliniște, pentru că natura lor este de a servi, iar nu de a comanda... nu bogățiile sunt așadar acelea cari trebuiesc nimicite, ci pasiunile sufletului cari ne împiedică să le întrebuițăm bine¹²⁾. Deasemenea: „Dacă bogat fiind, privești ceace-ți aparține: aur, argint, case, ca daruri ale lui Dumnezeu, recunoscând că le stăpânești mai curând pentru alții decât pentru tine, dacă ridicându-te deasupra acestor bunuri, știi să le comanzi în loc să fii sclavul lor, dacă nu le porți în sufletul tău și nu-ți mărginești orizontul vieții la aceste limite înguste, atunci ești din aceia pe cari Domnul i-a fericit și pe cari i-a numit săraci după spirit; ești în acea situație în care trebuie să fie cineva pentru a avea parte la împărăția cerurilor, mai curând decât dacă, neputând, ați arunca greutatea averilor voastre¹³⁾. Din cele expuse, am putut observa că stăruind asupra bunei întrebuițări a averilor, Clement Alex. implicit a recunoscut proprietatea lor particulară. Aceasta o arată el în chip magistral în alt loc. „Care societate, zice el, ar putea exista printre oameni, dacă nimeni nu ar poseda nimic? O asemenea maximă nu ar fi ea în contrazicere cu atâtea precepte pe care Mântuitorul ni le-a propovedit? Faceți-vă amici cu Mamona al nedreptăței, pentruca nu cumva, slăbind, să fiți târați în întunerecul cel veșnic. Strângeți-vă averi în ceruri, unde nici rugina, nici moliiile nu le rod și unde furii nu le desgroapă nici le fură. Fiindcă a nutri pe cel flămând, a adăpa pe cel însetat, a îmbrăca pe cel gol, a cerceta pe cel strein, cum vom observa toate aceste porunci, dacă noi înșine ne lipsim de toate aceste lucruri? Căci Domnul însuși a cerut ospitalitate lui Zacheu și lui Matei, cari erau bogați și vameși. Departe de a le prescrie sacrificii averilor, el pronunță către dânșii această sentință justă: Astăzi s'a făcut mântuire casei acesteia... El laudă deci buna întrebuițare a averilor, cu condiția ca din ele să se facă și altora parte... Dar pentru a avea din ce satisface toate aceste trebuințe, trebuie să fii bogat¹⁴⁾.

Cum vedem, departe de a inclina către comunism, Clement expune și susține pe larg concepția creștină despre proprietate.

Vasile cel mare drept că se ridică cu deosebită energie în contra avuțiilor excesive și a bogățiilor care le dețin, amintindu-le de origina comună a tuturor oamenilor, de origina și destinația bunurilor și de dreptul fiecăruia de a se împărtași de ele. „Fiecare, zice el, vine în lume fără de avere; de unde ai dar aceste bunuri? Vei zice că din întâmplare ești ateu... Dacă însă recunoști că ele sunt dela Dumnezeu, atunci spune-ne cauza pentru care

12) Οὐκ ἔρα ἀπορρίπτειον... Ὡστε μὴ τὰ κτήματα τις ἀφανίζετω μάλλον ἢ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, τὰ μὴ συγχωροῦντα τὴν ἀμείνω χρῆσιν τῶν ὑπαρχόντων. Migne P. G. tom. IX col. 617.

13) Ὁ μὲν γὰρ ἠγων κτήματα... Migne P. G. tom. IX col. 619.

14) Τις γὰρ ἐν κοινῶν καταλείπειτο παρὰ ἀνθρώποις εἰ μηδαίς ἔχει μέρος; Migne P. G. tom. IX col. 617.

le-ai primit? Este oare Dumnezeu nedrept că ne-a distribuit bunurile în mod inegal? Pentru ce ești tu bogat, iar acela sărac? Desigur, pentru că, după cum tu să fii răsplătit pentru caritate și credincioasă administrare, așa și acela să fie onorat cu marele preț al răbdării. Tu însă acaparezi totul sub haina lăcomiei nesățurate și crezi că nu faci nimănui rău dacă răpești atâtea... Nu ești oare hoț tu, care din ceiace ai primit spre administrare, faci proprietatea ta? ¹⁵⁾ Cuvintele acestea sunt un aspru rechizitoriu la adresa bogaților, însă ele nu atacă însăși averea și dreptul ei de proprietate. Sf. Vasile caută numai să îndrumeze avuțiile pe calea carității creștine care se pare că era aproape complet uitată de bogații timpului său.

Cuvintele: Pentru ce ești tu bogat iar acela sărac? Desigur pentru că tu să fii răsplătit, iar acela onorat, arată că pentru el avuțiile nu sunt condamnabile, ele putând aduce chiar răsplată celui ce le întrebuințează bine.

Hoții nu numește el decât pe acei bogați, cari, fără niciun motiv, acaparează totul, ignorând obligațiunile și rolul lor de buni administratori. Cum trebuie privit dreptul de proprietate și în ce măsură omul are să se considere ca atare, Sf. Vasile o arată într'un foarte sugestiv tablou. Care este proprietatea ta? De unde ai adus tu cu tine ceva în viață? Este acelaș lucru ca și cum ai fi ocupat un loc în teatru. Cine intră mai întâi, ocupă un loc și oprește pe cel ce vine mai târziu să-l ocupe și pentru acea zice el că locul este al lui, cu toate că acesta este spre întrebuințarea tuturor. Intocmai așa sunt și bogații. Aceia aparține tuturor își însușesc ei mai înainte și pentru aceia zic că este proprietatea lor. Când fiecare ar lua atât cât îi trebuie, nu ar mai exista nici bogați, nici săraci ¹⁶⁾.

Comparația este clasică și zugrăvește întreaga concepție creștină despre proprietate. Omul este detentor față de Dumnezeu și proprietar măcar că temporal față de semenii săi. El nu are voie să oprească pe ceilalți să intre în teatru și să se așeze, dar nici acestora nu le este permis să-și însușească locul celui care a venit mai întâi.

Oricât de inflăcărât a fost Sf. Vasile pentru înlăturarea inegalităților sociale, totuși el nu a preconizat ideia comunismului ca normă greșală în administrarea și folosirea bunurilor. O astfel de egalitate recunoaște și el că nu este posibilă decât în mănăstire ¹⁷⁾. Deaceia "se și devotează el pentru organizarea acestor instituțiuni în care cei ce intrau trebuiau să renunțe la orice avere personală.

Ioan Chrisostom arată că tot ceiace posedăm, chiar și noi

15) Migne P. G. tom XXXI col. 276.

16) Ποια εἶπέ μοι σαυτοῦ; πόθεν λαβὼν εἰς τὸν βίον εἰσήμενας;...
Migne P. G. tom. XXXI col. 276.

17) cf. Ign. Seipel, „Die wirtschaftsethischen Lehren der Kirchenväter,“ Wien, 1907, pag. 95

înşine, aparţin lui Dumnezeu¹⁸). Că Dumnezeu nimic nu a făcut rău, ci toate bune foarte, deci şi avuţiile¹⁹). Iar dacă ele sunt adeseori isvor de rele şi nenorociri, asta se datoreşte faptului că omul abuzează de ceiace Dumnezeu a făcut bun, dând naştere păcatului²⁰). Bogăţia nu este păcat²¹). Voesc, zice el, să nu se mai obiecteze bogăţiei tot astfel, precum să nu se mai laude sărăcia; căci bogăţia nu este ceva rău, ci reaua ei întrebuinţare...²²). Precum vinul nu este un rău, ci beţia, tot aşa şi bogăţia nu este rea, când este folosită pentru trebuinţele drepte²³). Bogăţia, din contra, este bună, însă nu în sine, ἄγαθος ὁ πλοῦτος ἀλλ' οὐχ ἄπλως, ci în mâna dreptului; sărăcia poate fi rea, însă iarăşi, nu după natura ei, ci în gura celui farădelege²⁴). Ca toţi Părinţii bis., Ioan Chrisostom pune mare preţ pe milostenie pe care o consideră ca o datorie de primul rang pentru creştin, dar care este fără valoare morală, dacă nu isvorăşte din dragoste şi nu este un act de deplină libertate²⁵).

Cu privire la modul de stăpânire, este adevărat că, în dorinţa-i arzătoare de a face să dispară suferinţele timpului său, care trebuie să fi fost foarte mari²⁶), Ioan Chr. a mers până la a ataca însăşi fiinţa proprietăţii part., preconizând şi tratând chiar pe larg posibilitatea unui regim comunist ideal²⁷). Spune-mi, zice el, ca şi Sf. Vasile, de unde provine bogăţia ta? Dela cine ai prînit-o?... Dela strămoşi, dela părinţi, vei zice. Poţi tu oare să mergi atât de departe cu genealogia, ca această avuţie să fie îndreptăţită? Nu vei putea susţine aceasta, din contră: origina ei constă cu necesitate într'o nedreptate. Pentruce? Pentrucă la început Dumnezeu nu a creat pe unul bogat, iar pe altul sărac, tot astfel precum nu a designat aceluia multe avuţii, iar pe acesta l-a oprit dela împărtaşirea acestora; ci tuturor le-a dat acelaş pământ spre stăpânire. De unde dar din ceiace este comun, ai tu atâtea pogoane, pe când semenul tău nu are un bulgăre de pământ?²⁸). A crezut oare sf. Ioan Chrisostom şi a stăruit el în realizarea planului său? În această privinţă, el nu a lăsat anume până unde să se înţeleagă că aceasta ar fi o posibilitate generală şi imediată. Ca şi sf. Vasile, şi-a dat seama că acest fel de viaţă nu-i posibil decât în mănăstire; pentru aceia dela ceilalţi oameni el nu cere decât milostenie: „Nu ştiu zice el cum de am ajuns să cer o astfel de perfecţiune dela oamenii cari socot a face mult

18) Οὐδὲν γὰρ ἔχεις σοῦ... Migne P. G. tom. LXI, col. 61.

19) Οὐδὲν γὰρ ὁ θεὸς κἀκὸν ἐποίησεν... Migne P. G. tom. LXI, col. 113.

20) καὶ ταῦτα λέγω... Migne P. G. tom. LXI, col. 113.

21) Migne P. G. tom. LXI, col. 113.

22) Migne P. G. tom. LXVII, col. 295.

23) Ad populum Antioch, Hom. 2. 5.

24) Migne P. G. tom. LXIII, col. 343.

25) Migne P. G. tom. LXVII, col. 412.

26) Migne P. G. tom. LVIII, col. 630 şi 762.

27) cf. Migne P. G. tom. LX, col. 96-97.

28) Migne P. G. tom. LXII, col. 862-863.

când din averea lor abia că dau o umbră de milostenie. Pentru aceia cuvintele mele trebuiesc considerate numai ca perfecțiune; celor mai puțin perfecți însă le spun: dați săracilor din bunurile voastre!²⁹⁾.

Precum vedem, nici Ioan Chrisostom, cu tot zelul lui pentru cauza celor oropsiți, nu a cerut abolirea averii și a dreptului lor de proprietate și nici introducerea comunismului în ordinea economică. Cu toată nedreptatea care adeseori stă la baza proprietății particulare, cu toată inegalitatea sub care se prezintă și cu toate relele ce adeseori decurg din ea, aceasta este permisă³⁰⁾, inegalitatea fiind odată în însăși natura omului și ridicându-se până la Dumnezeu³¹⁾.

Ambrosie, ocupându-se de problema bunurilor pământești, le apreciază ca și ceilalți Părinți, în lumina raportului lor moral. Pentru aceia pune el cel mai mare temel pe felul lor de întrebuințare. Bogăția poate sta în serviciul virtuții, tot astfel precum poate da imbold la păcat³²⁾. Vai-ul Mântuitorului nu era îndreptat în contra acelora cari posedă averi, ci a celor cari abuzează de ele³³⁾.

Bogăția, ca și sărăcia, nu duce întotdeauna la aceleași rezultate; nu toți bogații sunt condamnați și nici toți săracii aparțin fericirii: *possunt et mali et boni esse pauperes*³⁴⁾. Cu privire la modul de stăpânire, *Ambrosie* a fost, ca puțini alții, acuzat de idei comuniste. „Mulți socotesc, zice el, că este foarte legitim a considera ceia ce este comun, comun, și ceia ce este particular, ca particular. Totuși aceasta nu corespunde naturii. Natura produce totul pentru comuna întrebuințare a tuturor. Dumnezeu face să crească totul pentru a servi de hrană tuturor, iar pământul l-a destinat pentru a fi stăpânit în comun. Însăși natura indică, așa dar, dreptul de proprietate comună, pe când proprietatea particulară a fost introdusă prin uzurpare³⁵⁾. *Ambrosie* condamnă aici categoric proprietatea particulară pe care o califică drept o uzurpare întocmai cum susțin comuniștii moderni.

Oricât de categoric ar părea textul, este greu să conchidem că *Ambrosie* a condamnat orice fel de proprietate particulară și a recunoscut comunismul ca singurul regim economic corespunzător ordinii divine și naturale.

Această concluzie ar produce o confuzie insuportabilă și o contradicere inadmisibilă cu doctrina Mântuitorului, a apostolilor și a celorlalți Părinți bis., o contradicere chiar cu sine însuși, căci, precum vom vedea, *Ambrosie* recunoaște formal dreptul și insti-

29) *Διόπερ ταύτα μιν.* . Migne P. G. tom. LXI, col. 130.

30) cf. Otto Schilling, *Reichtum und Eigentum in der altkirchlichen Literatur*, Freiburg in Br. 1908 pag. 111.

31) cf. Migne P. G. tom. XLVII, col. 988. cf. Ign. Seipel, op. cit. pag. 107.

32) Migne P. L. tom. XV, col. 1027.

33) Migne P. L. tom. XV, col. 1739—40.

34) Migne P. L. tom. XV, col. 1735.

35) *Communem enim ad usum fructus terrarum a Domino Deo datus est omnibus.* Migne P. L. tom. XV, col. 1819... natura igitur jus commune generavit, usurpavit jus fecit privatam. Migne P. L. tom. XVI, col. 62.

tuția proprietății particulare. Locul acesta pare a fi mai curând o muștrare mai aspră la adresa bogaților, o combatere doctrinală a abuzurilor acelor cari, neținând seama că pământul a fost dat spre folosința tuturor, exclud fără niciun motiv pe ceilalți dela cel mai elementar drept natural.

Aceasta se vede din alt loc, unde, în aceeași ordine de idei, zice către bogații nestăpâniți: „Cât timp veți întinde poftele voastre nebune? Voiți oare singuri să locuiți pământul? Pentru ce excludeți pe semenii voștri dela natura voastră? Pământul a fost doar creat spre a fi proprietate comună tuturor bogaților, cât și săracilor. Pentru ce dar vă atribuiți numai vouă un drept de proprietate?”³⁶⁾ Desigur că proprietatea unor bogați în felul acesta dobândite este condamnată; dar aceasta este denaturarea dreptului de proprietate, acesta este abuzul, pe care Ambrosie îl condamnă, măcar că mai aspru decât ceilalți Părinți. Aceasta nu angajează însă adevărata proprietate, pe care el nu o repugnă, și nici dreptul de proprietate în sine. Cuvintele: pentru ce vă atribuiți numai vouă un drept de proprietate, arată că Ambrosie nu condamnă acest drept, ci numai faptul ca aceeași aparține fiecărui om, este așadar numai de câțiva. Prin urmare dacă el, spune că pământul a fost dat să fie proprietate comună tuturor, prin aceasta trebuie să înțelegem dreptul de folosință: usus fructus a pământului și a bunurilor lui, drept inerent firii omenești și în genere dreptul pe care îl are fiecare de a dispune de bunurile întreținerii necesare existenței sale. Dealtfel trebuie să ținem seamă că, atunci când e vorba de originea bunurilor, Ambrosie face strictă deosebire între starea dinainte de păcat: *priorum prejudicio* și între cea stricată de după cădere. În starea cea dintâi, omul nu cunoștea nicio lipsă: pământul îi producea cu înbelșugare, prin urmare nu putea fi vorba nici de proprietatea comună, nici de cea particulară. Omul avea mai mult decât toate acestea; el avea însă fericirea bunurilor cari îi fuseseră puse la dispoziție. El însă a stricat această ordine și urmarea a fost acumularea averilor de către unii, spre învidierea celorlalți³⁷⁾. Dat fiind starea de corupție de după cădere, Ambrosie recunoaște că proprietatea particulară, deși o uzurpare, este singura care corespunde acestei firi și care se apropie mai mult de starea ei originală³⁸⁾. Deaceia el o justifică și aprobă chiar, cerând numai ca cei bogați să facă din bunurile lor parte și celor săraci³⁹⁾.

Augustin, celebrul cugetător și scriitor b.s., cu tot caracterul speculativ al literaturii sale, s'a ocupat nu mai puțin și de problemele acestei vieți. Ca și ceilalți părinți, el relevă pericoul bogaților pentru cei ce abuzează de ele⁴⁰⁾. Nu însă orice bogăție

36) Migne P. L. tom. XIV col. 767.

37) Migne P. L. tom. XV col. 1304.

38) Migne P. L. tom. XV col. 1632 cf. Schilling o. c. pag. 146.

39) Cum praesertim... Justum est igitur ut si aliquid... Migne P. L. tom. XV col. 1372.

40) Migne P. L. tom. XXXVII col. 1731.

este rea; ea devine astfel prin lăcomia celui ce o posedă. Bogăția și avariția sunt două lucruri fundamentale deosebite⁴¹⁾. Pe cât de puțin este de condamnat măncarea din cauza necumpătării sau vinul din cauza beției, pe atât de puțin este aurul sau argintul din cauza lăcomiei⁴²⁾. Bogățiile sunt, din contra, bune în sine, ca și celelalte bunuri naturale: pâinea, lumina, fructele. Rele devin ele în mâna celui ce abuzează de ele, precum malurile bune devin în mâinile celui cinstit și caritabil⁴³⁾.

De aici buna întrebuintă a averilor, asupra careia stăruie Augustin. Mare parte din predicile sale sunt îndemnuri la caritate. De nenumărate ori repetă el provocarea: Faceți-vă amici din Mamona al nedreptății⁴⁴⁾. Însă tot de atâtea ori face apel la libera voință a fiecăruia: quidquid vultis date pauperibus⁴⁵⁾.

Bogăția, ca și sărăcia, prezintă avantajii și pericolele, după cum le consideră celce este în una sau cealaltă⁴⁶⁾.

Bogăția este o sarcină mai grea chiar decât sărăcia. De aceea, precum bogatul trebuie să respecte starea sărăciei și să ajute pe cei ce sunt în ea, tot astfel și săracul să dea toată considerația celui bogat: Nu urâți pe bogații milostivi, zice el, pe bogații umili, scurt zis, pe „sărăcii” bogați! Omule sărac, fi și tu astfel sărac! Sărac, înseamnă smerit. Dacă cel bogat este umil, cu cât mai mult trebuie să fie cel sărac! Săracul nu posedă aceiașce ar putea să-l îngâmfe, bogatul însă are și împotriva căreia trebuie să lupte⁴⁷⁾. Din aceste locuri, am putut vedea că Augustin recunoaște proprietatea particulară a avuțiilor. El nu se mulțamește numai să dovedească că avuțiile sunt permise, ci el arată, drept o convingere principală, că averea este un bun de căpetenie, mai ales când servește virtuții⁴⁸⁾. Pe timpul lui Augustin, a existat controversa Donatiștilor cari, între altele, contestau Bisericii și clerului dreptul de a poseda averi.

Precum știm, Augustin a fost sufletul discuțiilor cari au avut loc cu această ocaziune, combătând rătăcirea donatistă și afirmând categoric și dovedind că Biserica, clericii, ca și toți oamenii, au, atât după legile civile, cât și după cele bisericesti, dreptul de proprietate⁴⁹⁾.

Pe de altă parte, nu se poate contesta că Augustin s'a ocupat și de comunismul averilor. Alături de locurile citate, întâlnim altele cari par, dincontra, a dovedi că Augustin a privit problema bunurilor sub raportul comunist.

Astfel, referindu-se la comunismul primilor creștini, zice că

41) Migne P. L. tom. XXXVII col. 523.

42) Migne P. L. tom. XXXVII col. 1239.

43) Migne P. L. tom. XXXVIII col. 409, 329-29.

44) Migne P. L. tom. XXXVIII col. 648 sq.

45) Migne P. L. tom. XXXVIII col. 414.

46) *Divitiae illae...* Migne P. L. tom. XXXVIII col. 114.

47) Migne P. L. tom. XXXIX col. 1517 sq.

48) Schilling o. c. pag. 171 cf. Migne P. L. tom. XXXIII col. 670 și 1418.

49) cf. Migne P. L., cf. Schilling op. cit. pag. 180.

aceștia merită o laudă așa de mare, tocmai pentru că au aducut pe o cale opusă celei obișnuite, comunizându-și averile⁵⁰). În consecință, cere el: Așadar, fraților, să ne lepădăm de averile noastre, iar dacă nu putem, atunci măcar din dragoste și să facem loc Domnului⁵¹). Prezența acestor locuri nu trebuie să ne surprindă. Ele trebuiesc interpretate strict, pentru că ele nu sunt adresate tuturor oamenilor, ci numai acelor din ei cari se dedică unei plenitudini mai înalte: monahilor. Mare admirator al monahismului, Augustin s'a ocupat deaproape de organizarea acestui fel de viață.⁵² El însuși a dat exemplul, împărțindu-și averile săracilor⁵³). Aceasta însă o impune numai călugărilor; ce privește pe ceilalți creștini, Augustin nu le-a cerut-o niciodată. Ba nici clerului său nu le impune această obligație; Augustin nu forțează: *nullum ordinare clericum* să se lepede de averea sa, cu toate că ar fi putut să o facă. Aceasta pentru că și Augustin era convins că un comunism universal nu-i posibil în lumea aceasta,⁵⁴) de care inegalitățile și suferințele sunt legate cu necesitate⁵⁵). Rămâne deci stabilit că doctrina comunistă nu este reprezentată nici prin acest cugetător bisericesc, cu care încheiem expunerea noastră, ci că, dincontra, concepția creștină despre bunuri și proprietatea lor este cu mult zel susținută și apărată.

Socotesc că cele expuse sunt suficiente pentru a conchide că o doctrină comunistă, așa cum o caută adversarii proprietății particulare, nu se află nicăiri în literatura patristică. Sfinții Părinți și scriitorii Bisericii nu au învățat niciodată un astfel de comunism⁵⁶), măcar că uneori, ascultând mai mult de vocea inimii, se vor fi gândit cu nostalgie la viața fericită din Eden. „Mișcați de celace vedeau împrejurul lor: abusuri, egoism, nepăsare, miserie, Părinții au ascultat mai mult de vibrarea inimii decât de aprecierea calmă și strictă a spiritului lor. Ei au vorbit mai mult ca oratori plini de compătimire pentru soarta nefericită, decât ca teologi preocupați de exactitatea doctrinei lor... Dar când chestiunea dreptului de proprietate se puse precis înaintea lor, ei nu au șovăit o clipă a recunoaște absoluta legitimitate a acestui drept. Ei amintesc adeseori bogatului comunitatea primordială, pentru a ajuta pe cel sărman, însă ei nu o amintesc niciodată săracului, pentru că acesta să despoaie pe cel bogat... Ei au considerat proprietatea ca ceva legitim, căci el nu au zis niciodată, nici nu au permis a se zice că renunțarea la bunurile materiale este o datorie pentru toți creștinii.

50) Hoc illi (scil. fideles Hierosolimit.) ... de rebus suis privatis fecerunt illas communes... Beati ergo... Migne P. L. tom XXXVII col. 1718.

51) Abstineamus ergo fratres a possessione rei privatae... Migne P. L. tom XXXVII col. 1718.

52. cf. Migne P. L. tom XXXII col 731.

53. Migne P. L. tom XXIX col 1575.

54) Selpel a. c. pag 111.

55) cf. Migne P. L. tom. XLI col. 629-31.

56) cf. Alph. Steinmann, Jesus und die soziale Frage, pag. 205. Paderborn 1920.

Ei apără bunul săracului contra bogatului care vrea să-l cuturească, însă în aceeași măsură și bunul bogatului contra celui ce voește să-l răpească⁵⁷). Dacă și s'ar părea adversarilor tezei noastre că dovezile la cari se provoacă sunt mai tari decât acelea pe care le am adus și că Sf. Părinți au înclinat mai mult către comunism, ei bine, admițând că ar fi așa, admițând chiar că toți părinții au condamnat proprietatea particulară, și aprobat comunismul bunurilor, cu aceasta nu se răstoarnă cele ce am stabilit. Aceasta pentru că Sf. Părinți și scriitorii nu tratează problema bunurilor, „ex professo” decât atât cât e vorba de valoarea lor morală și raportul lor cu mântuirea⁵⁸). Incolo, ei nu emit decât păreri personale acoperite numai de autoritatea lor științifică, nu însă și de cea a Bisericii universale. Păreră personală a unui număr de Părinți, oricât de ilustră ar fi ea prin știința acestora, nu se poate impune credinței universale. Nu ajunge nici chiar ca ei toți să fi fost unanimi asupra unei chestiuni de felul acesta, pentru că doctrina lor să fie privită ca expresiunea revelației divine⁵⁹). Cât timp ei vorbesc în numele lor sau după rezultatele științei omenești, ei nu sunt decât filosofi, naturaliști sau economiști ca toți ceilalți. Ei nu se bucură de altă autoritate decât de aceea care curge din valoarea cercetărilor și puterea raționamentelor lor⁶⁰).

Dacă scriitorii Bisericii, uzând de idei cari aparțin acestor discipline științifice, caută să arate raportul lor cu învățătura Mântuitorului, aceasta ei o fac pe propria lor responsabilitate, și rezultatele la cari ajung nu angajează doctrina Bisericii universale⁶¹). Este identic același lucru și în cazul nostru. Precum concepția celor vechi despre mobilitatea soarelui nu a schimbat întru nimic legea rotației, tot astfel știința lucrurilor nu trebuie să piardă nimic din autoritatea ei, și Biserica nu se face cu nimic responsabilă prin aceea că unii din scriitorii ei vor fi împărtășit ideea comunismului. Mai curând s'ar putea admite extravaganța că toți Părinți și scriitorii Bisericii au căzut în rătăcire, decât că prin aceasta ei au exprimat un adevăr al Bisericii ca și al științei universale, care este precum am constatat, dreptul și instituția proprietății particulare.

GHEORGHE SANDULESCU,
doctorand în teologie, Cernăuți.

57) L. Garriguet Manuel de Sociologie et d'Economie sociale, pag. 94, Paris 1924.

58) Schilling, o. c. pag. 93. cf. și 162.

59) cf. L'abbé Corbière, L'Economie sociale du point de vue chrétien, vol. II pag. 39.

60) Idem.

61) Idem pag. 44.

Când ceice au uitat de Biserică scriu despre ale Bisericii

I.

Cunoștințele privitoare la lucrurile bisericesti au scăzut mult în țara noastră. Cu toate că acum avem mai mulți oameni cu cunoștințe de teologie, dar aceasta numai între ceice slujesc Bisericii, fie ca mireni, fie ca clerici. În ce privește însă marea mulțime a creștinilor, cei de azi știu mai puțin ca bunicii noștri. Aceia aveau mai multă legătură cu Biserica și de aceia, fără o anumită școală bisericească, însuși mersul vieții le dădea ghies să urmărească ale Bisericii și deci să le cunoască. Bărbați ca *Dinicu Golescu*, ca *Ioan Eliade-Rădulescu*, fruntași ai vremii lor, nu erau de loc străini de cugetările bisericesti. În țesătura vremii, întrebările despre Biserică erau mai dese, apropierea dintre ea și sufletul omului era mai vie. De aceia, dacă acum avem seminarii și facultăți de teologie, aceasta înseamnă înmulțirea cunoștințelor religioase, dar nu în largul lumii, ci numai în lumea îngustă a teologilor. Ce este mai ciudat este că s'a înmulțit știința de carte, dar în aceeași măsură a scăzut gustul de a cunoaște lucrurile Bisericii. Gustul de cărturărie s'a întins spre alte ogoare de cunoștințe decât spre Biserică.

Cu toate acestea, Biserica având un trecut atât de lung învățăturile ei se găsesc țesute în întreaga cultură a lumii. Cine nu cunoaște învățăturile Bisericii se primejduiește să greșească în laturile de cunoștințe unde se întâlnește cu cugetările Bisericii.

Dar se mai întâmplă și altceva. Oamenii nu numai nu cunosc ale Bisericii, ci și trec ușor peste ele. Dacă nu le știu, nu li se pare că ar fi mare lucru. De se întâlnesc cu cugetările ei, nu se sfiesc a se rosti și a spune despre ele vrute și nevrute, fără grijă că ce spun ar putea fi greșit. Ba și mai mult: unii se apucă să trateze materii religioase și intră în ele și-și dau păreri, fără a baga de seamă că greșesc. Ajunge cuiva o singură carte citită, un singur autor mare, pentruca să meargă pe urmele lui. Când însă nu ești îndrumat în întreaga țesătura a unei

materii oarecare, poți fi dus greșit de cineva, fără ca tu să bagi-de-seamă. Aici e deosebirea între omul care-și cunoaște ale sale și cel care nu le cunoaște.

Se mai bagă-de-seamă că oamenii, dacă nu știu, nici nu se feresc de a se rosti, de a intra în ogorul necunoscut pentru ei și a merge cu pas nesficios, cași cum n'ar avea nevoie și aici de călăuză și îndrumare.

II.

Scriind acestea, noi avem în vedere mai multe bucăți, împrăștiate prin ziare ale noastre, în care vedem feluriți scriitori și purtători de condei cum pătrund în casa gândurilor credinței și, din pricină că scriu fără a avea o îndrumare de niciun fel, greșesc în lucruri ușoare. Nu are cineva decât să citească articole care se scriu cu prilejul marilor sărbători creștinești, Paștele sau Crăcinul, și va vedea că astfel de greșeli se întâlnesc cu duimul la feluriți purtători de condei care se apucă să scrie ceva despre învățăturile Bisericii cu acel prilej.

Noi să ne apucă acum să citim ceva din materialele adunate și ne vom încredința despre aceasta.

Iată, să luăm numărul de Paști al ziarului *Universul*, cu data de 15 Aprilie 1928. Găsim în el un articol al d-lui *Constantin Bacalbașa*, articol scris cu dragoste către credință. Cu toate acestea articolul său foiește de greșeli în materie de învățătură teologhicească a noastră.

1. De pildă, de unde o fi scoțând d. Bacalbașa că noi, creștinii, am împrumutat ouăle roșii dela Evrei? Au Evreii ouă roșii la Paști? Ori, dacă nu le au acum, au avut altădată? Nu. Atunci de unde? Taină.

2. Apoi, drept la începutul articolului, spune că Egiptenii n'au voit să lase pe Evrei să iasă din Egipt, pentruca aceștia să nu se apuce de cuceriri. Dar oare așa e? Nu pentrucă le scăpau slugile din mână? Evreii le erau robi. Să plece din țară, însemna să rămâie Egiptenii fără slugi. Deci aceasta e a doua greșală. Să trecem la a treia.

3. D. Bacalbașa scrie că toți Evreii au ucis câte un ied la Paști ca să ungă ușorii porților. Dar noi știm că se ucidea un miel, nu un ied. Vezi cartea Eșirii 12, 3. E adevărat că unele texte, cele după Biblia evreiască, au

«un miel sau un ied», dar atunci înseamnă că miel sau ied, nu ied. Și fiindcă mielul era pus în rândul întâi, și el se lua mai întâi, mielul a trecut ca dobitocul de întrebuințat la Paști.

4. Mai încolo, d. Bacalbașa scrie că la început creștinii serbau Paștele Vinerea și că «numai mai târziu Biserica a ales ziua învierii care, după tradiție, ajunsese Duminica».

Dar nu e așa. Paștele se sărbătorea la început Vinerea, și nu în toată creștinătatea, dar ținându-se în aceiași vreme și Duminica. Niciodată nu s'a ținut numai Vinerea, iar apoi, în locul Vinerii, Duminica. Duminica s'a ținut dela început. Deci aceasta e a patra greșală. Urmează și a cincea.

5. D. Bacalbașa spune că numai mai târziu Paștele s'a ținut ca sărbătoare a veseliei, că la început el a fost sărbătoare de jale, în vremea când se ținea Vinerea, și după ce Duminica a intrat în putere, a ajuns a fi sărbătoare de veselie, ținând 50 de zile, până la Înălțare.

Apoi dela Paști până la Înălțare 50 de zile sunt?

6. De ce creștinii au luat ouăle roșii dela Evrei? întrebă d. Bacalbașa. Și răspunde: Din pricină că cei dintâi creștini au fost Evrei. Prăpastie însă și aceasta, cași cea de mai nainte, pentru că Evreii nu aveau ouă roșii.

7. Și tot n'am isprăvit; D. Bacalbașa mai spune că Sf. Fecioara era de fel din Nazaret. Dar de unde și aceasta, când vedem că rudeniile ei sunt în Iudeia, nu în Galileia, unde se afla Nazaretul? Când s'a dus la Elisaveta, a plecat din Galileia, ca să se ducă în Iudeia. Fiind din neamul lui David, ea nu se putea trage din Nazaret. Iată deci 7 greșeli într'un articol de mai puțin de o coloană.

În același număr, iată altceva: reproducerea unei bucați dintr'o scrisoare de teatru a d-lui *Radu D. Rosetti*, cu numele de „Iisus“. Lucrarea n'a putut fi dată la teatru, pentru că în anul 1907, când ea a fost scrisă și era vorba să fie jucată, Mitropolitul Primat *Iosif Gheorghian* a interpellat în Senat pe d. *C. Dissescu*, care atunci era ministrul Cultelor, în privința înfățișării în teatru a acelei lucrări și spunând că Biserica noastră nu învoiește aducerea chipului lui Iisus pe scenă. Din acea scriere, care nu s'a tipărit în carte, ziarul *Universul* dă o bucată, cu

prilejul Paștelui din 1928 și scrie: «Cei obișnuiți cu citirea cărților religioase vor observa că autorul s'a ținut de litera Evangheliei, verificând textul frază cu frază».

Dar noi nu înțelegem cum poate fi aceasta, pentru că, odată ce toată bucata e în stihuri poetice, în pășire săltătoare a silabelor, cum s'ar putea să ai însăși slova Evangheliei? Nu are cum.

Ca să fie însăși slova Evangheliei, trebuie să fie înseși cuvintele ei. Dar nu sunt. Se putea spune că este duhul Evangheliei. Dar slova? cum?

În sfârșit, astea sunt părerile ziaristului care dă bucata din scrisul d-lui Rosetti. Nu sunt însăși spusa autorului. Să vedem ce spune d. Rosetti.

Domnia sa toarnă stihuri de poet și umblă să dea prin ele gândirea evangheliei. Cu toate acestea mai adaugă și dela sine gândiri lăturașe, care nu se poate spune că sunt cuprinse în evanghelie. Nu aici însă este locul unde-l prindem cu greșala, ci în introducerea la bucata care dă Sf. Cină. Aci citim:

«In casa lui Lazăr, din Betania, la apusul soarelui, Iisus șade la masă înconjurat de apostoli».

Aici însă d. Rosetti încâlcește lucrurile foarte rău. Domnia sa amestecă ospățul din casa lui Lazăr cel înviat din morți și care este zăgrăvit la Ioan 12, cu cina cea de Taină. Mai amestecă apoi gânduri și de aiurea și le dă ca Sf. Cină. Dar Sf. Cină nu s'a dat în casa lui Lazăr, ci în foisorul Cinei din Ierusalim. Deci introducerea scenei cu ungerea picioarelor lui Iisus în vremea Cinei este o mare greșală. Singura scuză ar fi doar că și teologii greșesc în acestea. Noi știm o mare carte de predici și o carte de studiu pentru seminarii care pun greșit locul Cinei Domnului. Greșala însă e greșală și care se poate vedea foarte ușor din citirea evangheliei. E de mirat chiar că cineva poate greși în lucruri așa de ușoare.

Cum mai rămâne însă cu scriitorul dela *Universul*, care spune că n'avem decât să verificăm frază cu frază și vom vedea că autorul s'a ținut de litera Evangheliei? Constatarea noastră însă spune: De unde? El nici nu s'a putut dumeri în așezarea scenelor din Evanghelie și le-a făcut talmeș-balmeș.

Așa se răsbură pe oameni necunoașterea materiilor

religioase. Nu au grijă de laturea aceasta, au totuși prilej să scrie despre ele, și atunci se năruiesc.

IV.

Iată acum un foileton, în ziarul *Adevărul* dela 9 Februarie 1929, scris de d. Dr. P. Robescu și purtând numele de «Omul-Dumnezeu. Numele-Familiei-Vârsta-Fața lui Iisus Cristos». Dr. Robescu scrie totdeauna foiletoane de mare interes în ziarul *Adevărul*. L-au interesat și unele întrebări privitoare la Iisus și a scris despre ele. Dar se vede că nu mai este materia în care e îndrumat. Astfel scrie;

«Se știe că Isus s'a născut din popor și într'un sat : Nazareth».

De unde «se știe»? că nu se știe de loc. Ce se știe este că s'a născut în Vitleem.

Vedeți cum se uită până și lucrurile cele mai ușoare, dacă oamenii se înstrăinează de ele!

În aceeași bucată, d. Dr. Robescu face o nouă greșală: Pornind dela faptul că este greșită socoteala după care noi punem nașterea lui Hristos la anul 1, pe când ea trebuie pusă cu 5-6-7 ani înainte, domnia sa trage încheierea că Iisus n'a murit în anul 33 al vieții sale, ci pe la al 39-lea sau al 40-lea an din viață. Dar de unde scoate domnia sa aceasta? Greșită e data erei, nu numărul de ani ai vârstei. Dacă e greșită data nașterii, tot așa e greșită și data răstignirii, pusă mai târziu, așa că anii de viață ai Domnului pe pământ nu sunt de loc atinși de greșala aceasta. Totuși d. Dr. Robescu o face.

Atâta cu greșelile domniei sale. Să trecem la altele.

V.

Iată într'un număr de anul trecut al ziarului *Epoca* (28 Iulie 1929), un articol al unui domn G. A. Lăzărescu, despre o carte cu numele «Memoriile lui Iuda» iar titlul articolului «Notițe din domeniul istoric-religios».

D. Lăzărescu este unul din păcăliții, care s'au mai amăgit cu această scriere. Având a face cu o scriere de închipuire, cu un roman urzit pe teme din viața Mântuitorului, domnia sa îl ia ca istorie.

Un italian, cu numele *Petrucelli de la Cattina* ce

mulți alții care au făcut cași el, a ticluit o întreagă desfășurare de fapte pe care le-ar fi pus la cale Iuda Iscarioteanul și că acesta și-ar fi scris memoriile. Cartea lui, destul de mare, ieșită mai întâi în italienește, s'a tradus apoi în franțuzește, iar la 1875 a fost dată și pe românește. De atunci încolo, ea s'a tot citit și mulți au ajuns să se păcălească cu ea. Scriitorul spune că a alcătuit-o pe temeiul, unor papirus-uri care s'ar fi descoperit la Herculaneum și că, dacă ele sunt turnate în felul scrisului din ziua de azi, pricina e numai mâna scriitorului din vremea noastră, dar temelia, urzeala este toată acea găsită în materialul descoperit.

Autorul o spune, dar ce? dacă o spune, noi numai atâtea mijloace avem pentru a ne încredința despre ceva de e din vremea aceea sau ba? Chiar să fie vorba de o scriere din vremurile vechi, cum sunt destule, tot nu putem sta în fața ei ca în fața adevărului. Sunt destule evangheliile apocrife și epistole apostolice apocrife, date ca și cum ar fi dela cutare sau cutare apostol. Oare acestea se pot lua așa, fiindcă așa zic ele?

Dar noi discutăm degeaba lucrurile acestea, fiindcă ele sunt dezlegate de mult. Le discutăm fiindcă d. Lăzărescu s'a păcălit cu ele și acum se pot păcăli și alții.

Domnia sa crede că «Memoriile lui Iuda» ar fi una din vechile scrieri apocrife, pe care nu le-au cunoscut ceice au tipărit astfel de colecțiuni și s'ar fi descoperit mai încolo. Dar noi avem astfel de colecțiuni și ele nu au altă autoritate decât că sunt scrieri apocrife. Nu sunt nici documente, nici istorie. Atunci pe ce temei d. Lăzărescu tresaltă așa de mult de cartea aceasta ca de o minune?

«Dacă ar fi să credem de bune afirmațiunile acestui scriitor italian, scrie d. Lăzărescu, că memoriile lui Iuda Iscariotul sunt redată după papirele găsite la Herculane (sic), atunci de sigur că aceste memorii constituie cea mai reală descriere a vieții din Iudeia din timpul guvernării lui Pilat din Pont și mai ales despre Iisus. O probă evidentă că afirmația scriitorului italian poate fi adevărată constă în aceea că în memoriile sale Iuda Iscariotul se preocupă mai mult de iubirile sale, despre blânda soția lui Pilat și despre complotul său... contra dominațiunii
 ————— Iuda Iscariotul găsește numai ca personai secundar

pentru că el ducea o acțiune independentă de a acestora.

«Deacea scriitorul Petrucelli de la Gattina are dreptul la recunoștința noastră pentru lucrarea sa atât de interesantă, care complectează pe aceia a lui Ernest Renan».

Că scrierile apocrife sunt icoane despre viața care se ducea într'o țară oarecare, da, pentru că ele oglindesc, fără să voiască, locul și vremea în care s'au scris. Dar că ele sunt scrieri de istorie, e alta și în aceasta se știe că scrierile apocrife nu sunt istorie. De aceia, cu ce temeii d. Lăzărescu spune că scrierea lui de la Gattina «complectează pe aceia a lui Renan»? Renan a voit să facă istorie. Dar un roman ca al lui de la Gattina tot istorie e?

El, se înțelege, e alcătuit cu destul meșteșug, ca să dea înfățișarea unei icoane adevărate. Dar care roman nu se silește în acelaș fel? Oare *Bertha von Suttner*, când și-a scris romanul ei împotriva războiului «Jos armele», nu l-a scris cu atâta putere de adevăr, încât cititorului nu-i vine să creadă că nu e așa? Și totuș e roman.

De la Gattina a făcut ce a făcut mai târziu *Nicolae Notovici*, cu romanul lui despre Iisus, scriind că a descoperit o cronică într'o mănăstire din India și că acolo se găsește cheia despre ce a făcut Iisus dela 12—30 de ani. Povestea a prins, a avut în Franția cinci edițiuni, dar totuș acestea nu erau decât o ticluitură meșteșugită, cu care destui oameni au rămas pe gânduri și s'au păcălit.

Toate scrierile apocrife, să se știe, nu sunt din vremea când sunt date că s'au petrecut cele scrise în ele. Odată ce le zici «apocrife», nu mai sunt ale vremii pe care o privesc și drept cari vor să treacă, ci ale vremii în care s'au scris. Toate evangheliile apocrife sunt scrieri din veacul 2, 3 și mai târziu după Hristos. Deci dacă însuși d. Lăzărescu vede ca o alcătuire apocrifă temelia scrierii lui de la Gattina, cu aceasta răstoarnă că am avea a face cu un document. El este, cum am spus, o oglindire a vremii, nu a personajilor. Acestea sunt toate scrieri tendențioase, care vor să ne facă să vedem niște lucruri altfel, de cum erau ele după adevăr.

Dacă de la Gattina a scris pe temeiul unui papirus, nu a scris decât tot pe temeiul unei bucăți apocrife. Dar măcar cu atât nu se poate lăuda, pentru că d. Lăzărescu

singur spune că așa zisul papirus de care de la Gattina s'a slujit, nu se găsește în colecțiunile de apocrife.

Și când lucrurile stau așa, să te păcălești a crede că ai înaintea istorie!

E de răs. Dar uite cum se amăgesc oamenii, dacă nu au îndrumarea cititului creștinesc. Ajunge o scriere alcătuită cu oarecare meșteșugire, pentruca să te lege la gard. Cu toate acestea te leagă la gard numai fiindcă ești așa de puțin umblat cu lucrurile noastre, fiindcă pe noi nu ne pot lega. Simți numaiunde unde e romanul și unde e istoria. Așa și cu cartea lui de la Gattina. Cum o deschizi, o vezi că e roman. Dar dacă un roman poate trece la noi drept istorie și se găsesc oameni de condei care se pot păcăli în halul acesta, se vede cât de slabe sunt cunoștințele noastre religioase. De aceia astfel de păcăleli pot prinde așa de ușor.

VI.

Nu e întâia oară când noi scriem despre astfel de lucruri. În revista *Luminătorul* din Chișinău, dela începutul lui Ianuarie 1929, am arătat cum bărbați de seamă din ogorul învățaturii noastre românești greșesc în materia aceasta. Cunoștințele religioase au scăzut, nevoie de ele au, pentrucă, cum am spus, se găsesc petrecute prin întregul curs al istoriei, dar, dacă oamenii nu mai învață de acestea, le mânuiesc greșit. Tot așa am arătat aceasta într'un apendice din cartea mea *Introducere în scrierile Noului Testament*, București, 1929. Acolo am arătat, privind un șir de conferințe ținute anul trecut la Vălenii-de-Munte, ce greșeli curg din larg și se răspândesc între oameni, când ei vorbesc despre treburile noastre religioase, din pricină că din ei nu mai au învățatură religioasă cum avea alte vremi.

Dacă lucrurile sunt așa, un lucru ar urma: Oamenii, ne mai având cunoștințele religioase de trebuință, pentru a descoase astfel de materii, nici să se mai rostească asupra lor. Dar ca să nu știi și tot să intri în ele, înseamnă să răspândești rătăcirii. De aceia am fost nevoiți noi să tratăm chestiunea aceasta, pentru a lămuri încă odată o pornire care, dela o vreme, ajunge a fi supărătoare.

Nu e tot ce se putea spune în această materie, dar

tot este o bună parte. Și fiindcă ziarele sunt azi marea unealtă prin care oamenii își împărtășesc cunoștințele, s'a văzut câte greșeli trec prin ziare ca cele pomenite de noi, fără a fi pomenit de altfel de greșeli mai mărunte. Astfel, unul din cei citați de mine îl numește pe Pilat proconsul, ceiace nu e adevărat, că el era procurator, și procurator nu este tot una cu proconsul.

Fără îndoială, obiceiul de a scrie despre ce nu știi nu va înceta nici cu atâta și noi vom mai avea prilejul și altădată de a scrie despre astfel de lucruri.

Arhim. SCRIBAN.

Discuțiune despre starea religioasă din Basarabia

Răspuns Părintelui parohiei Buda jud. Lăpușna.

De vreo doi ani, de când am intrat în vârtejul acestei vieți, urmăresc cu toată atenția această interesantă revistă: «Biserica Ortodoxă Română» care, în cele mai multe cazuri, e menită a ajunge pradă șoarecilor în rafturile unei așa pretinse biblioteci bisericești, fără ca pe cineva să-l intereseze cel puțin subiectele, tăind astfel filele ei. Nu mai vorbim de cuprinsul acestor interesante subiecte. Nu vorbesc în general, ci cunosc asemenea cazuri.

Răsfoind numărul din Aprilie a. c., al acestei reviste, între alte subiecte, găsesc și: «Un răspuns» cu nota Prea Sfinției Sale Arhimandritului Scriban, că acest răspuns e adresat Prea Sfinției Sale Arhiepiscopului Grigorie Botoșăneanu, pentru alt articol al Prea Sfinției Sale iscălit de Părintele Ntc. Cociurcă dela parohia Buda, jud. Lăpușna. Am citit și răsцитit cu toată atenția acest răspuns interesant în argumente pentru susținerea prestigiului clerului basarabean, am văzut cât de frumos sunt expuse cauzele decăderii Imperiului rusesc le-am găsit destul de interesante.

Dar nu despre aceasta vreau să scriu, nici despre chestiunile curat teologice de care pomeniște răspunsul, ca «formalismul liturgic» etc., ci vreau să mă leg numai de celelalte chestiuni ale articolului.

Ca o concluzie a celor expuse de Sfinția Sa, se sus-

ține că, dacă în Rusia atât de ortodoxă în trecut se duce astăzi o luptă așa de aprigă în contra ortodoxiei, aceasta este dusă de niște oameni necreștini, dar la noi, într'o țară ortodoxă, Statul încurajează indirect această luptă. Se dau și dovezi ca: *Concordatul, neobligativitatea predării religiei în școli, starea civilă și altele.*

Dar să le cercetăm pe rând. *Neobligativitatea predării religiei în școli.* Este drept că numărul orelor de religie, atât în școlile primare, cât și secundare, este insuficient; dar nu înseamnă neobligativitate, ci insuficiență de ore. Mai ales vorbesc de școala primară, al cărui centru de studiu este religia și morală, și apoi celelalte studii.

Apoi Starea civilă, care e dată ca o dovadă de decădere morală (acest concubinaj-concesionat de Stat, cum spune Sf. Sa), cred n'ar fi așa de periculos, dacă Cucernicii Parinți și-ar face îndeajuns datoria, dând explicațiile necesare, nu odată, ci de o mie de ori, ca «Popa Tanda» al lui Slavici. Dar cei mai mulți din Cucerniciile Voastre (cunosc cazuri, nu vorbesc în general) se mulțămesc să citească odată în biserică ordinul circular al Mitropoliei, fără nicio explicație. Apoi situația nu se prezintă, din acest punct de vedere, în regat, chiar așa cum o arătați Sf. Voastră (numeroase concubinaje).

În continuare, vă plângeți că chiar o bună parte din așa zișii intelectuali, care poartă nume creștine, duc o viață de păgâni. Că cecece este mai grav este că acest ateism merge de sus în jos. „**În Basarabia mai ales, învățătorii regăteni nu vor să știe de cele bisericesti**“. Am citit de multe ori această frază, am gândit și am rămas nu se poate mai distrus sufletește, văzând această luptă dusă în contra a tot ce este «regățean», astăzi, când, după 12 ani dela «Unire», n'ar mai trebui să se vorbească de regățean, basarabean, ardelean etc. Și să vă spun drept, Părinte, nu este chiar așa cum spuneți Sf. Voastră.

Aceasta e numai o tradiție care credem că trăește numai în spiritele celor simpli; dar spre marea mea mirare ea trăește și în spiritul Sfinției Voastre, că tot ce e regățean e păgân, nu vrea să știe de cele bisericesti. Este bine să ne vedem unii păcatele altora, este adevărat că pădure fără uscături nu se poate și vor fi și din aceia care spuneți Sf. Voastră, dar nu așa cum vă exprimați și ge-

néralizați. Cel puțin eu personal și în cercul meu, unde am învățatori regăteni, n'am lipsit și n'au lipsit o singură Duminică sau sărbătoare dela biserică și, din păcate, am văzut familii așa zise inteligente și chiar colegi basarabeni, care n'au fost o Duminică sau sărbătoare la biserică și nu știu dacă și la Sf. Paști au fost sau nu. Și atunci cum stăm? De ce trebuie să vedeți gunoiul din ochiul aproapelui și bârna din ochiul tău nu? Este foarte jignitoare această frază aruncată pe seama învățătorilor regăteni. Noi, care am părăsit tot ce am avut mai scump: părinți, frați și locurile sfinteii copilării și-am venit, trimiși de mai marii noștri, în cele mai îndepărtate colțuri ale țării pentru a propaga lumina în întunericul satelor, ne-am izbit de multe piedici puse de autorități, din cauza inconștienței, cât și a sătenilor, dela care de altfel nu trebuie să pretindem mai mult decât pot și știu. Dar, spre marea dezolare a tânărului învățator, plin de energie și plecat cu entuziasm pentru lucru căpătat dela profesorii lui, în loc să găsească un sprijin în *preotul* satului — ambii factori importanți în viața satelor pentru propășirea țării — el, învățatorul, este privit cu o indiferență atât de dureroasă, neavând niciun sprijin, neputând să aibă spor în activitatea sa, nefiind ajutat de cellalt factor însemnat, *preotul*. Asta este starea din punct de vedere al raportului dintre preot și învățatorul regătean în Basarabia. E dureros, dar trebuie s'o spunem, că este drept. Și pe lângă toate acestea, i-se mai aduc sărmanului învățator învinuiri adesea neadevărate.

Deci mai multă delicatețe în exprimare, când e vorba să judecați un corp de oameni care joacă un rol în țară și au oarecare răspundere, mai multă frăție între învățator — fie el chiar din regat — și preot, pentrucă numai astfel munca lor va aduce roadele pe care mai marii noștri le așteaptă dela noi. Nu trebuie să ne mâncăm noi astăzi unii pe alții, când, la temelia scumpei noastre țări, întregite cu jertfele celor 800.000 eroi căzuți pe câmpurile de luptă, rod atâția dușmani interni și externi. Deci porniți la lucru pe ogorul înțelenit — preoți și învățatori — în armonie spre binele și fericirea scumpei noastre țări.

ROMULUS D. IONESCU,
învățător în Găureni-Lăpușna.

POTIRUL DIN ANTIOHIA

În numărul pe Aprilie a. c. al acestei reviste, am dat prea interesantul articol al d-lui *Henri Abdel Kou-chahji*, tradus de Părintele Dr. *Vasilie Radu*, profesor la facultatea de teologie din Chișinău. El trata despre ceiace acuma s'a obișnuit a se numi, în lumea arheologilor, **Potirul din Antiohia**. Este vorba de descoperirea unui potir, în fundul unui puț din Antiohia, care a dat prilej la multe cercetări ale învățaților. Acest vas sfânt este privit azi ca o adevărată minune, ca un uimitor odor din cele mai depărtate vremi ale vieții creștinești, scăpat din pustiirea vremilor. Pe când, în ce privește scrisul sfânt, precum evangheliile și epistolele, noi nu avem fericirea de a mânuși texte chiar din vremea veacului I, II, III, ci abia numai din veacul IV, și acestea numai în două texte (codicele Vatican și cel Sinaitic), — în ce privește potirul acesta, ni se spune că ar fi chiar din veacul I, ba încă sunt glasuri care spun că ar fi însuși potirul din care Domnul a împărțășit pe apostoli. Oricum ar fi lucrurile, ca să ai însă o piesă de arheologie creștină, chiar din veacul I, este ceva prea îmbucurător, și cărturarii Bisericii trebuie să se simtă prea fericiți că au în mâna lor un astfel de odor sfânt. Așa fiind, noi nu ne putem mărgini la un singur articol de revistă în ce privește această chestiune, ci va trebui să urmărim tot ce s'a publicat și se mai publică în această materie. Căci străinătatea nu încetează de a sta plină de o sfântă mirare înaintea acestui potir și a-l studia, nu numai cu adâncire a minții, ci și cu adâncă pietate. Poate că tot Păr. Radu, care a avut dragostea creștină de a urmări cele ce s'au tot tipărit în această materie, ne va da și alte amănunte despre ce se va mai publica de acum înainte.

Noi însă să ducem la capăt ce avem înaintea și ce n'am putut isprăvi. Materia care ni s'a dat de Păr. Radu cuprindea multe ilustrațiuni, înfățișând feluritele laturi și chipuri ale potirului, în toate podoabele și persoanele pe care le înfățișează. Nu le-am putut da atunci pe toate. Ne-au mai rămas unele care urmau a fi date în alt număr.

Acum le-a venit rândul. Deaceia ne-am apucat a da aici celelalte chipuri cu care sunt împodobiți pereții vestitului potir, după multele fotografii care s'au luat depe el. Ale noastre sunt acele luate de asociațiunea *Kouchakji Frères* din New-York și pe care le-am reprodus în zinc în București. Urmăm acum cu reproducerea celor care ne-au rămas nepublicate în această revistă. Am dat în ar. din Aprilie 5 clișee, iar aici se văd acum cele care ne-au mai rămas.



Fig. 6. Stântul Luca. Tronul are un *grafit* cu semnul „ankh”, sau al victiei, care se vede cu greu. Sus să se bage-de-seamă legătura care unește cele două ramuri, caracteristică vascului.



Fig. 7. Sfântul Marcu. Apostolul are într'adevăr o față caraghioasă: gura de-acurmezișul, brațele mari, picioarele groase. E un om din popor.

Fig. 8. Iisus Christos copil. Fotografia nu izbuteste să redea aspectul real al acestui chip tânăr și plin de gingășie. Să se bage de seamă și aici legătura celor două coarde de viță. Platforma pe care stă Iisus Hristos este la fel cu cea a lui August din tezaurul din Boscoreale din veacul I al erei creștine.



Fig. 9. Sfântul Matei. Infățișarea demnă și îndrăzneată. Ținută nesilită a unui om de afaceri. Se știe că Sfântul Matei a fost vameș.

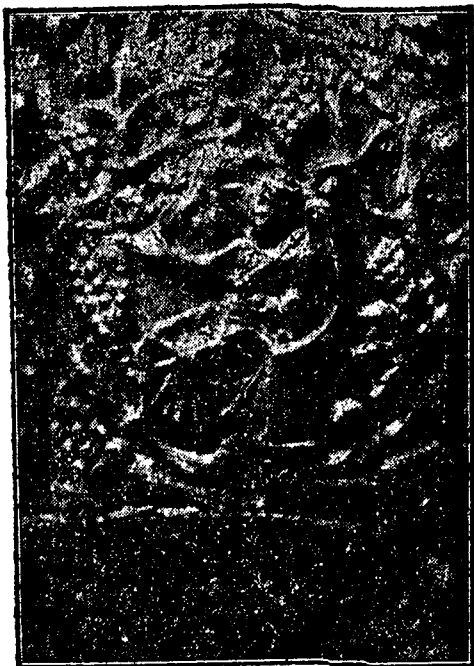


Fig. 10. Sfântul Ev. Ioan
infățișare mistică, plină de
gingășie. Vița de vie este
legată cu o legătură carac-
teristică veacului I.



Fig. 11. Sfântul Iacov cel Mare, fratele Sfântului Ioan Evanghelistul. El a fost ucis în vremea prigonirii lui Irod Agripa I, la anul 44 după Hr. Acest chip seamănă puțin cu cel de dinnainte.

Fig. 12. Sfântul Iacov cel Mic. Este chipul cel mai bine păstrat decât toate chipurile de pe potir. Sus, subț fâșia de rozete, la stânga, se vede un boboc de lotus, în formă de floare de crin. Acest amănunt nu se vede decât pe monumentele din veacu. Un falsificator nu s'ar fi gândit niciodată la un asemenea amănunt.



Fig. 13. Această planșă, cât și cele următoare arată simboalele și accesoriile mărite. Aici este vulturul cu aripile întinse. Interpretarea lui a dat loc la multe controverse. D-rul Eisen spune că este simbolul Imperiului Roman, împărțind binefacerile creștinismului. Il găsim în forma aceasta pe numeroase monumente din veacul I. Asemenea și coșul.



Fig. 14. Coșul cel de al doilea cu cinci pâini dela săturarea mulțimii prin minunea Mântuitorului.



Fig. 15. Alt amăunt pitoresc. Vița de vie în coarde și struguri, slujind ca podoabe ale potirului.

Fig. 16. Să se compare naturalismul acestui porumbel cu cei din epocile de mai târziu. Bobocii de lotus alci se văd bine.

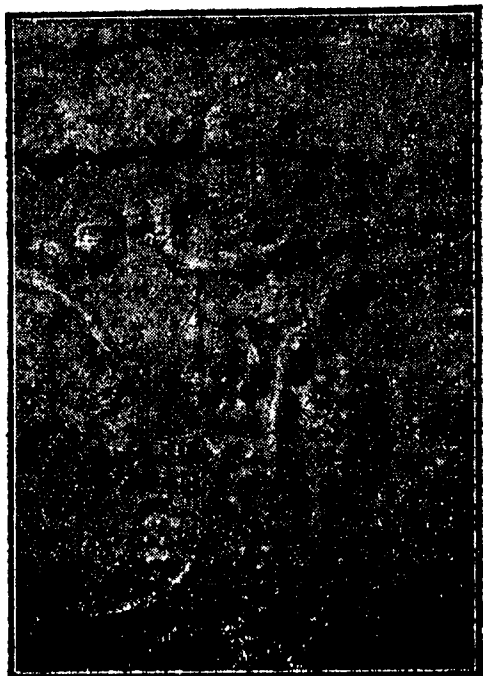


Fig. 17. Porumbel; boboc de lotus. Se poate vedea de asemenea, puțin mai la dreapta porumbelului, un fluture așezându-se pe un strugure.

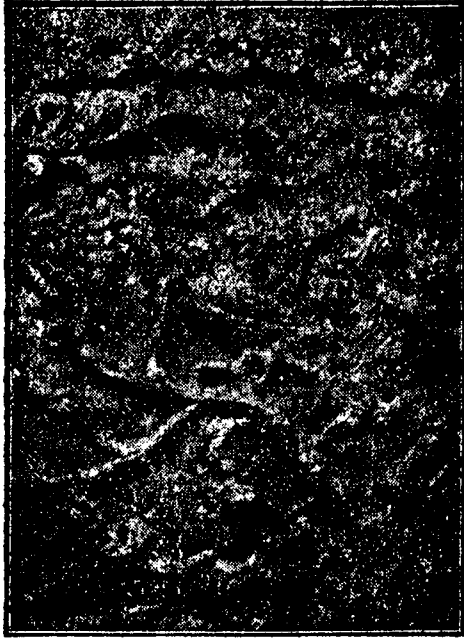


Fig. 18. Supt șirul de rozete se vede un melc. Să se observe compoziția extraordinară a scenei și realismul său.

Sunt de toate 18 figuri. Cineva s'ar putea întreba: Dar unde încăpeau toate acestea? Mare trebuie să fie potirul, dacă poate să le cuprindă pe toate. Cine a citit însă articolul pomenit a văzut că potirul nu era prea mare. Are mărimea obișnuită. Toate aceste figuri nu sunt nici ele mari, dar sunt apoi mărite mult prin fotografie. Prin urmare toate aceste chipuri s'au lucrat pe spațiu mic. Mare a trebuit să fie măestria meșterului, dacă a putut pune atâtea chipuri pe așa mică întindere. Atâta bogăție pe un palmac de argint!

Iată materialul care este acum dat în cercetarea învățaților creștini și care a și dat prilej la scris cărți întregi despre el. El dă prețios material pentru studii de arheologie creștină, de liturgică, de iconografie și altele. Lucrurile continuă a se studia și vom avea prilejul fericit de a auzi și alte glasuri care vor răsună în jurul acestei piese a pietății creștine.

Arhim. SCRIBAN.

IDEEA CREȘTINĂ ÎN ECONOMIA POLITICĂ

Ideea creștină este factorul ideal, de-sine-stătător, este ideea generală invariabilă în legătură organică și indisolubilă cu știința în genere, și în special cu Economia politică. „Adevărata știință și adevărata religie sunt gemene, care nu se pot despărți fără a le pricinui moartea. Știința progresează în proporția religiosității sale, iar religia înfloarește în proporția adâncimii și solidității științifice a temeliei sale. Marile opere îndeplinite de filosofi au fost nu atât rodul inteligenței lor, cât a direcțiunii întipărite acestei inteligențe de un spirit eminent religios. Adevărul s'a revelat răbdării, iubirii, sincerității și devotamentului lor, mai mult decât pătrunderii lor logice“.

Iată, în scurte cuvinte, raportul dintre știință și religie, *a priori* stabilit de noi, și constatat ca axiomă științifică de către partizanul teoriei lui Malthus, de ilustrul fiziolog și naturalist, profesorul englez *Huxley*¹⁾.

1) În realitate, constată *E. Gumplowicz*, dacă ar fi să mergem în fondul lucrurilor, lumea ce ne înconjoară e un tot întreg. Orice împărțire a fenomenelor ei este numai un mijloc de-a ajunge să le cunoaștem. Nu e deci, în principiu, decât o știință: acela care s'ar propune de a cerceta legile acestor fenomene (v. *Grundriss der Sociologie*).

Iar, după celebrul artist *Richard Wagner*, arta sa este o rugăciune.

Prin urmare, creștinismul cu doctrina sa evanghelică, constituie corpul și sufletul întregii noastre ființe, făcând parte integrantă din ea, și se manifestă în viața socială și individuală ca și în viața economică, politică, națională și universală. Principiul suprem al moralei creștine este „binele general” care cuprinde fericirea noastră individuală, cât și fericirea omenirii întregi. „Originalitatea și puterea orientării religioase actuale constă în faptul că ea pleacă din viață și dela realitate; ea prezintă un caracter esențial social, ba chiar solidarist”²⁾.

Religia și morala divină a creștinismului inundă azi pretutindeni; ea guvernează sufletele și tot ea conduce evoluția gândirei omenesci către un scop bine fixat de Providență.

„... *Evangelhia* nu este numai cartea sfântă, pe care preoții o citesc din amvon, ci trebuie să fie *carte de învățătură* și de meditare continuă, bază a educației noastre, a fiecărui om, cu pretenții de cultură, abstracție făcând de concepțiile metafizice sau științifice, ce le poate avea”³⁾.

Evangelhia, afirmă și cunoscutul teolog raționalist A. Harnack, n'o putem socoti că și-a trecut veacul și n'o putem înlocui cu nimic mai de actualitate și mai corespunzător vieții⁴⁾.

S'a zis: creștinismul este o religie⁵⁾. Negreșit că da. Cei ce s'au grăbit însă să definească creștinismul în sensul vechilor religii, care au avut toate o viață pur și simplu istorică, au

Orice artist, cu adevărat, nu cântă decât despre ceiace crede, nu vorbește decât despre ceiace iubește și nu scrie decât despre ceiace cugetă; pe când opera celui ce minte se vede dela început sterilă și fără valoare. Cu alte cuvinte, nu există operă cu adevărat de artă, fără sinceritate... Adevăratul artist, acel care creează, trebuie să unească și să transforme aceste două daruri: „știința și credința”.

„Pentru mine, zice el, fiindcă mă întrebași, să știi că, mai 'nainte de orice, sunt creștin; că toate accentele ce vă impresionează în opera mea, nu sunt inspirate sau create în principiu decât din aceasta”. (v. Georges Frémont, *Que l'Orgueil de l'Esprit est le grand écueil de la foi*. p. 24, Paris, 1908).

2) Cf. Paul Sabatier, *L'Orientalisme religieux de la France actuelle*, p. 161. Paris, 1912.

3) A. C. Cuza, *Naționalitatea în Artă*, p. 327, București, 1915.

Providența, după legile sociale ale lui Gabriel Tarde, nu se mai caută în infinitul mare, ci în infinitul mic. Un spirit religios nu-și mai ridică acum privirile către imensa boltă a cerurilor, pentru a descoperi înălța înțelepciune care mișcă și orânduiește întreaga lume a universului (v. *Les lois sociales*, p. 120).

4) A. Harnack, *Das Wesen des Christentums*, a. 5, Leipzig, 1901.

5) J.-M. Guyau, definește în câteva cuvinte religionea, ea fiind un *simorfism universal*, o legătură universală, care leagă pe ființe unele de altele în forma mitică (v. *Irréligion de l'avenir*, p. III).

Religionea, după filosofia lui Hegel, — fiind la adăpostul Statului, care fi este foarte necesar pentru ca să se desvolte în pace, în siguranță și în libertate, — caută să fie o legătură între toți oamenii și o legătură între omni și Dumnezeu. Ea schițează planul fraternității universale care reprezintă starea de pe urmă și cea mai ideală a omenirii, stare la care, fără îndolală, omenirea nu va ajunge niciodată, dar la care oamenii trebuie să lundă și s'o creadă posibilă, căci altfel ar fi mai mult atrași spre animalitate.

„Religionea, o definește Darmesteter, cuprinde în sine orice cunoștință și orice putere neștiințifică” (v. *Revue philosophique*, septième année, t. II, p. 76).

rămas nemulțumiți sau înșelați cu atare definițiuni, fiind uimiți de superioritatea ideii creștine. Chiar dacă creștinismul din punct de vedere economic se ocupă ca și celelalte religii de toți oamenii și de toate bunurile lor, totuși nu poate fi confundat niciodată cu dinsele de oarece ideea creștină este superioară tuturor prin adevărul și elanul spiritului său, care concepe pe lângă partea fizică și un ideal transcendent, ambele consacrate în mod sintetic prin cuvintele; *ἔργον τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων*.

Intr'adevăr, creștinismul nu e numai o religie pur istorică, ci este mai mult „religiunea spiritului”, este *historia magistra vitae*.

Astfel fiind, pe lângă rolul transcendent — metafizic — doctrina creștină îndeplinește în lume și rolul practic — fizic și moral — rolul social, economic și politic, utilizând toate bunurile omenirii „spre slava lui Dumnezeu”.

Deci după această idee trebuie să se conducă întreaga noastră viață în sensul ideii lui Platon. Ea formează puterea spirituală creatoare a tuturor idealurilor umane, pe care trebuie să le realizăm cu începere chiar din această viață, potrivit cuvintelor „vie împărăția Ta”, cuvinte, care denotă această tendință de acomodare a vieții noastre sociale, deci și a economiei politice din punct de vedere teoretic și practic cu ideea creștină⁶⁾.

După definițiunea adoptată de noi, Economia politică, ca știință a binefacerii și nu a uzurei, se ocupă cu cercetarea legilor și factorilor — materiali și ideali — care stăpânesc populația umană în raport cu mijloacele ei de subsistență⁷⁾, iar religia creștină și morala ei se coboară în noianul trebuințelor noastre pământești, de aci, din această viață plină de nedumeriri, de mizerii și de nepricepere, spre a o înobilă și perfecționa. Acest adevăr netăgăduit a fost experimentat de însuși *Montesquieu*, încă de mult timp, când afirmă că: „La religion chrétienne, qui ne semble avoir d'autre objet que la félicité dans l'autre vie, fait encore notre bonheur dans celle-ci”.

Chiar popoarele din antichitate amestecau religiea cu viața lor socială, economică și politică, stabilind astfel în cel mai înalt grad moravurile și credința lor. Cu toate astea operele lor sociale, templele și artele, cu imensele lor bogății, erau efectul unei religii mai mult sau mai puțin luminate în sensul spiritului creștin care nu întârziă să vină în lume.

O pildă în această privință ne dă însăși istoria poporului Evreu. Vechiul Testament arată destul de bine influența sau mai bine zis amestecul religiei mozaice în afacerile sociale, politice și naționale. Puțin câte puțin însă nația aleasă s'a depărtat de comandamentul divin și, disprețuind munca, agricultura, artele și

6) Cf Ch. Glde et Ch. Rist, *Histoire des doctrines économiques depuis les physiocrates jusqu'a nos jours*, p. 575-580, Paris, 1922.

7) A. C. Cuza, *Prelegeri de Economie politică*. Curs ținut la Facultatea de Drept din Iași, anul 1922.

industria, a îmbrățișat cu deosebire comerțul, ca mijloc sigur și ușor de îmbogățire materială în această viață. Religia a ajuns, în cele din urmă, un factor raționalist, materialist și exclusivist.

De altfel, după constatările celor mai distinși autori, și celelalte religii păgâne au influențat într-o măsură oarecare viața familiară și socială a tuturor popoarelor.

Așa bunăoară Grecii formară o ligă, numită *Liga Amficti-onilor*. Această instituție, pe lângă rolul religios și politic de a încheia tratate de federațiune cu popoarele de rasă elenă și de a administra veniturile aduse templului dela Delfi, mai avea și un scop cu caracter economic și social, de a menține legătura dintre comunitatea religioasă și națiune.

De asemenea Latinii vechi aveau așa zisa *Liga perpetuă* a cantoanelor de sub președinția Albei, cu caracter social și religios. „Latinii erau cu judecată până și în religia lor... Religia Romanilor se potrivea cu întreprinderile politice lor. Ei puteau pătrunde și cuceri popoarele străine prin spiritul sociabil și îngăduitor al religiei lor. Nimfele înseși se îndeletniceau cu ocupațiuni civile și politice”⁸⁾.

În genere vorbind, așa numita cetate antică—*la cité antique*—căzuse cu timpul într'un materialism și formalism exagerat, confundând domeniul economiei lor sociale cu domeniul religios. „Religia, în chip direct, nu are ce căuta în luptă pentru existență”.

În afară de hotarele acestei lumi judeo-păgâne, nu existau decât barbari: *goim și hostes*.

Economia lor socială constă din jaf și robie (T. Liviu). Munca onestă și demnă de orice om liber era considerată ca o rușine. Pe lângă reprezentanții gândirii economice-politice din epoca filozofică a timpului ca: Tucidide, Socrate, Xenofon, Platon și Aristotel, întâlnim și alți autori clasici ca: Herodot, Tacit Cicero, Seneca, etc., care în scrierile lor ne dau probe destule de evidente în ce privește adevărul afirmațiilor noastre de mai sus⁹⁾.

Ei bine, în mijlocul acestor lumi antice, intervine o reacțiune puternică, spirituală și liberă — ideea creștină — care schimbă întreaga economie socială și politică a timpului, făcând-o să treacă dincolo de faza casnică și familiară.

Materialismul, raționalismul și exclusivismul acestor popoare începe să dispară față de spiritul creștin, civilizator și uman, singurul factor ideal în stare să influențeze, să desvolte și să înalțe economia lor socială la nivelul unei adevărate științe, așa după cum apare pe la mijlocul veacului al XVIII-lea.

După aceste noțiuni preliminare, să intrăm acum treptat-treptat în câmpul vast al economiei politice, spre a examina, în linii generale, doctrinele economice mai importante inspirate de ideea creștină dealungul veacurilor.

8) v. Anatole France, *Pe piatra albă*, trad. rom., p. 9—20.

9) Cf. M. I. Abbé Maxime Sabatier, *L'Eglise et le travail manuel*, p. 6—7, Paris-1905.

Având în vedere pe de o parte condițiunile sociale infinit de variabile, ideea creștină îmbrățișează viața economică în genere, cu legile și factorii ei (materiali și ideali), dela forma cea mai simplă și mai elementară, dela *homo oeconomicus*, și merge împreună cu ea până la forma cea mai completă a vieții economice moderne, ba chiar dincolo de ea, până la perfecțiune: „Cine nu-și poate administra casa sa, cum va purta grijă de biserica lui Dumnezeu?”¹⁰.

Inrâurirea ideii creștine și efectele ei salutare în viața socială și economică se cunosc chiar din primele veacuri ale creștinismului, prin sfărâmarea lanțurilor servitutei, darea libertății și demnității vieții, prin schimbarea condițiunilor sociale și mai ales în ce privește munca și pe muncitor. „Pentru a renaște tot neamul omenească, creștinismul trebuia să pătrundă nu numai individualitățile, ci și elementele sociale”¹¹.

Astfel, datorită creștinismului, se observă chiar dela început un progres social, care a condus popoarele către suveranitatea națională. „Chacun pouvait entendre et répéter le principe chrétien” : „*L'homme ne doit pas appartenir à l'homme. L'homme est à Dieu le cens à l'empereur*”.

Din prima perioadă a evului mediu cugetarea creștină face să înflorească viața economică și moravurile sociale sub guvernământul feudal. În jurul instituțiilor creștine: mănăstiri, episcopii și parohii, economia socială cu ajutorul oficial al reprezentărilor, bisericii, ia o nouă cale. Principiile morale și ideile de echitate, de dreptate, de libertate, egalitate și frăție, de caritate, de evaluare justă a bunurilor materiale, de muncă agricolă, manuală și intelectuală, își găsesc acum destui susținători de elită în creștinism. „*Ils (reprezentanții ideii creștine) tendaient par tous leurs efforts à faire des lois éternelles de droit et de justice, si hautement proclamées par l'Eglises, la base de l'économie sociale*”¹².

În perioada a doua, economia politică medievală începe cu avântul ideal al cruciadelor, care au avut și un rol economic din punct de vedere comercial, industrial și agricol. Ele au adus dezvoltarea tuturor claselor de mijloc: breslelor și corporațiilor. Tot acum iau naștere diferitele societăți și colonii agricole¹³.

Inceputul și dezvoltarea societăților în comandă (sec. 11),

10) *Epist. Timotei*, Cap. 3 vers. 5.

11) „Creștinismul, zice filosoful rus *Vladimir Soloviev*, recurge la stat ca acesta să ducă începuturile principiilor morale în viața socială și politică, ridicând dreptat societatea civilă la înălțimea idealului bisericesc, prefăcând-o după chipul și asemănarea Bisericii lui Christos” (v. *Duhovnița osnovi jizni*, Petersburg, 1875).

12) *M. l'Abbé Maxime Sabatier*, op. cit., p. 7-34.

Tot acum ideia creștină a reușit în parte să înfrâneze bestia barbară și să dea naștere ideii de drept cuprinsă în *corpus juri canonic*.

13) Lumea germană, prin înființarea de colonii agricole, s'a transformat ca și pământul irlandez; unde mai târziu s'a petrecut la fel (v. *Georges Goyau, Un clergé national et social, le clergé irlandais*, p. 51-62, Paris, 1908).

În Anglia, constată Ch. Gide, socialismul protestant se arată cel mai favorabil nașionalizării pământului.

—fiindcă nobilii n'aveau încă dreptul de a face comerț,—a avut loc tot sub influența creștină, care a recurs la această formă de comanditari (*de incredere*), pentru a putea interzice împrumutul cu dobândă—*usura vorax*—din cauza comerțului exercitat de către cămătarii evrei—*change de monnaies*—cu care aceștia speculau în mod ilicit toată lumea străină de ei pentru a dobândi enorme beneficii materiale.

Această odioasă uzură și nesocotită exploatare a tuturor oamenilor, făcută fără un pic de scrupul, a atras curând ura și disprețul unanim al popoarelor creștine și a dat naștere, pe lângă comanditei, concepțiunei veacului de mijloc, protivnică ideei moderne, că „banul este în funcție de capital“.

În timpul renașterii și întemeerii statelor moderne, nu puțin a contribuit creștinismul la formarea statelor și fixarea granițelor lor geografice, politice, etnice și economice. Ideia creștină a fost aceea care a condus popoarele la începutul istoriei moderne către înțelegerea adevăratei suveranități naționale și la dezvoltarea sentimentului național¹⁴).

Odată însă cu introducerea filosofiei scolastice (întemeiată pe metoda lui Aristotel), s'a stabilit, pe lângă raportul științific între ideia creștină și economia socială a timpului, îndepărtarea din ce în ce a materialismului istoric din economia politică. Cel care a luptat și s'a ilustrat mai mult în această nouă direcție a fost *Toma dela Aquino* (1226—1274).

Din veacul al XIV-lea datează și așa zisul muntele de pietate, ca fenomen social cerut de grelele împrejurări prin care treceau diferitele state din cauza crizelor financiare, a luxului destrăbălat, a înstrăinării monetei, etc., etc.

Cam pe la începutul veacului al XVII-lea, în urma scolasticilor, apare școala mercantiliștilor (*Bodinus* și *Antoine de Montchrétien*), care se servește de științele experimentale în cercetarea fenomenelor de economie politică.

Această școală concepe o lege naturală, o economie politică protecționistă, cu un sistem de politică economică națională. Ea tindea la aducerea tot aurului în țară, confundând avuția cu banii¹⁵).

După un veac jumătate, Physiocrații vin și ei cu „o doctrină foarte nouă“, care întronează „ordinul natural și esențial al societăților politice“, produsul net și circulațiunea bogățiilor, aplicându-le după sistemul lor la reglementarea comerțului, la rolul statului și la repartizarea impozitului.

14) Insuși ap. Pavel poartă numele de apostolul neamurilor, întrucât s'a confirmat în totul comandamentul divin : „Mergând, învățați toate popoarele.“ (*Matei*, 28, 19), predicând această idee creștină în limba națională a fiecărui popor. Iar genialul nostru poet *M. Eminescu*, amintind de biserica creștină, de misiunea ei socială și națională, o înfățișează „*mama neamului nostru românesc*“.

15) Mercantiliștii întemeiază un sistem economic pentru îmbogățirea statului și a indivizilor prin aducerea în țară a cât mai mult aur și argint, luând ca exemplu Spania și Olanda (v. *Ch. Quidet et A. H. Rivet*, op. cit., p. 2).

Intemeietorii acestui sistem se pot socoti cu drept cuvânt (bătrânul) Mirabeau și Dr. François Quesnay.

Principiile care călăuzesc pe acești precursori ai economiei politice moderne și care formează școala fiziocrată liberală se pot rezuma în câteva cuvinte: domnia universală a legilor naturale asupra fenomenelor de economie socială și concepția unei ordine naturale ca reflex al cugetării „divine și esențiale”¹⁶).

Prin urmare această școală concepe nu o fizică, ci o metafizică.

Și mai mult a pătruns ideea creștină, pela mijlocul veacului al XIX-lea, în Economia politică modernă.

Printre cei mai distinși economiști moderni, care a recunoscut în economia politică și o știință social-creștină, a cărei bază de dezvoltare este în strânsă legătură cu ideea, cu doctrina și morala creștină, putem cita pe Villeneuve-Bargemont (în *Economie Politique chrétienne*, 1834) și pe Frédéric List (în *Système national d'économie politique*, 1841)¹⁷).

În Apus, mai ales, diferitele doctrini și școli „social-creștine”, unele mai avansate decât altele, cu programele lor, caută să soluționeze în genere problemele economice, indicând totodată planurile de reconstituire a întregii societăți pe baza învățături religioase creștine, ale cărei texte privesc în bună parte chestiunile sociale și economice sau formulează comandamentele lor im-

16) După Dr. Quesnay și Turgot, există o lege naturală care reclamă libertatea și egalitatea. La aceste principii se raliază și abatele Nicolas Boudéau, care, în scrierile sale, analizează stările economice din punct de vedere liberal, diferind doar numai ca metodă de economie politică a fiziocraților (v. *Ephémérides*, avril 1776).

Caracteristica acestor două veacuri constă în spiritul tradiționalist al veacului 17-lea, pe când veacul 18-lea este stăpânit de spiritul raționalist sau enciclopedist, fără să se știe că mai târziu vor apărea frustrările, care vor căuta să schimbe mesul politicii economice anterioare.

17) Economia politică, după Fr. List, trebuie să țină seamă de interesele fiecărei națiuni, pentru ca ele să poată ajunge la același nivel economic, după cum sunt egale și în cultură. De acela cu drept cuvânt el învânuște școala, adică sistemul liberal economic al lui Ad. Smith și J. Br Say, de cosmopolitism himeric, de materialism fără viață și de individualism dezorganizator, susținând din contra mai mult principiul național.

Religia creștină „e un stimulent al fecundității”, afirmă F. S. Nitti (v. „La population et le système social”, Paris, 1897).

Deasemene, în tratatul său „Despre Poporație”, d. profesor A. C. Guza, confirmă și d-sa cele susținute mai sus, când zice:

„Plecând dela poporație, ca dela materia vie a oricărei activități economice, noi arătam chiar dela început care este menirea științei, îndrumându-o pe căile sănătoase ale dezvoltării sale și ferind-o de abstracțiunile în care adeseori s'a pierdut. În modul acesta, economia politică devine cu adevărat o știință morală, având de scop bunăstarea și fericirea celor mai mulți. Ea nu este expusă primejdiei de a scăpa din vedere, printr'o neînțeleasă rățăcire a minții, tocmai scopul care determină orice activitate a oamenilor: Păstrarea, prosperitatea și înmulțirea lor”. (v. *Despre Poporație*, p. 25, Iași 1899).

perative¹⁸⁾. Deci economia politică în apas, sub influența ideii creștine poate fi împărțită la două școli economice mai importante, și anume: școala catolică și școala protestantă.

Ambele școli, deși se deosebesc prin sistemele lor, totuși, din punct de vedere principial economic, social și religios, au aceeași sursă autentică: că omul natural, adică după Evanghelia omul cel vechi — Adam — trebuie să moară în noi, pentru a da naștere omului celui nou, și pentru care trebuie să chemăm în-tr'ajutor toate puterile divine, morale și sociale, spre a-l îndepărta de povârnișul în care egoismul îl face să alunece.

Școala catolică socială, de pildă, se orientează mai mult după legile naturale sau așa zise *providențiale*, care guvernează deopotrivă faptele sociale și economice ca și pe cele de ordin fizic.

Începând dela organizațiunea corporativă a societăților și ajungând la cea a sindicatelor mixte, catolicismul social „ne oferă cele mai bune garanții de pace socială”, „o puternică organizare profesională de apărare și rezistență a muncitorilor” și „o școală de morală și de justiție”.

Biserica reunind pe patroni și pe lucrători, voește să facă din fiecare atelier o familie industrială, în care caritatea creștină să producă roadele unei fericite asistențe mutuale. Episcopul de Maienta, Ketteler, preconizează (în 1864) ideea că asociațiunea profesională, corporațiunea este cheia de boltă a organizațiunei sociale catolice (*La Question ouvrière et le Christianisme*).

În Franța, catolicismul social redesteptându-se după 1870, a fost reprezentat prin contele Albert de Mun, care i-a dat și mai multă vigoare prin formarea *cercurilor catolice* muncitorești. Tot acum apărură și revista *Association Catholique*, care urmărea cu fidelitate studiul tuturor faptelor economice în spiritul catolic¹⁹⁾.

18) Unele din aceste doctrini întemeindu-se numai pe interpretarea greșită a cuvintelor Bibliei: „Al meu este pământul, zice Domnul”, predică sub această formă un socialism catolic (roman).

După Ch. Gide, socialismul de stat, conservator și anti-semit, formează dreapta susținută de socialiștii protestanți, pe când socialismul colectivist, mai conform cu doctrina evanghelică, formează stânga. Totuși el nu caută să atace în teorie bazele actuale ale societății civile, nici nu tinde în practică la desființarea proprietății private etc, cum vrea K. Marx (1867).

Această doctrină socialistă n'are nimic comun cu adevăratul creștinism social propovădit de întemeietorul religiei noastre. Socialismul, afirmă Dr. I. Răducanu, își făurește edificiul, luând ca temelii: un simț simplist de dreptate și o tiranie de nesuferit asupra voinței individuale” (v. *Cooperatiunea și Sistemele Cooperative*, p. 20).

19) Alături de această școală cu tendinși conservatoare se ridică o altă tendință economică, mult mai liberă, susținută și interpretată cu dibăcie de către *Frédéric Le Play* (1806-1882), cu școala sa de reformă socială, care are apropiere de școala liberă clasică. Le Play învață că: „constituțiunea menștală” a oricărei societăți, cuprinde: *un dublu fundament*, care este Decalogul și autoritatea paternă; *un dublu ciment*, care este religionea și suveranitatea; și *un triplu material*, care este comunitatea, proprietatea individuală și patronajul. Din această cauză, constată Gh. Gide, metoda lui Le Play așa zisă de observațiune, nu e lipsită de o puternică doză de dogmatism. (v. Ch. Olde et Ch. Rist, op. cit., p. 578 seqq.).

Școala protestantă socială pe de altă parte, apare cam odată cu „Societatea pentru încurajarea asociațiilor muncitorești”, (*for promoting workingmen's associations*) și a gazetei intitulată *The Christian Socialist* (1850).

Leaderii acestei școli însă merg mult mai departe decât cei ai catolicismului social. Ei vor nici mai mult nici mai puțin, abolirea proprietății individuale și nu se opresc decât la această limită extremă pe care nici comunismul însuși n'ar putea-o depăși.

Consecvent acestor principii, protestantismul din toate țările tinde a evolua în sensul unui „socialism creștin”, iar această simplă intervertire de cuvinte indică o schimbare de program. Asta înseamnă că protestanții sociali sau cel puțin cei militanți adoptă principiile esențiale Socialismului Internațional (socializarea mijloacelor pe producțiune, luptă de clase, internaționalismul), afirmând acordul lor perfect cu comandamentele Evangheliei.

Totuși protestantismul social, deși se confundă ca program economic cu colectivismul, se separă de el prin afirmațiunea categorică a necesității unei reforme morale individuale, după cum se separă și de protestantismul individualist, prin credința că mântuirea individuală este imposibilă fără o transformare socială²⁰).

În rezumat, această școală crede că lumea va trebui să se transforme radical pentru a se putea apropia de acel *Regnum Dei*, către care orice creștin în mod individual și în grup trebuie să tindă în această viață socială.

În Răsărit, nu poate fi vorba de atâtea școli economice în legătură cu creștinismul ca în apus. Cu toate acestea vom găsi și aici o sinteză de economie politică datorită ideii creștine, fără „firmă confesională” sau morală, un *sistem electric* format din principii social-creștine, emise și de școalele amintite, sistem întemeiat pe „Evanghelie ca principiu al vieții”, ca temelie în toate manifestările ei²¹).

20) Ch. Gide et Ch. Rist, op. cit., p. 598—605.

„Puterea individualismului constă într-o libertate sângeroasă și nedreaptă... În această epocă, capitalul e stăpân, iar salariatul supus... Principiul formulat: că omul nu atârnă decât de sine însuși, duce la demoralizare și anarhie”. (v. Dr. I. Răducanu, op. cit., p. 18 și 20).

„Desigur necondiționatul nu poate fi cuprins de condiționat, dar acela se poate reflecta în acest din urmă, și în cazul dat, el se reflectă într'însul un nemijlocit dar mijlocit, anume prin ajutorul (influența) individualității. Mijlocitul (adică individualitatea) își păstrează dezvoltarea sa normală, corespunzătoare naturii sale, dar această dezvoltare se conduce pretutindena de o idee înaltă. În acest proces social, ce poate fi posibil? Chiar individualitatea este condiționată reflectându-se în ea necondiționismul evanghelic, pe măsura puterii și influenței sale. Nu necondiționismul evanghelic se adaptează diferitelor forme ale vieții, ci acestea din urmă se îndreaptă și se conformează, rămânând cu toate acestea în formele lor naturale. (v. D. I. Bogdașev Evanghelia ca principiu al vieții, trad. rom. București).

21) Deși Tolstoi nu face parte din nicio școală și nici nu poate fi socotit cu economist, totuși în marginile creștinismului social, dându-l predică întoarcerea la lucrul manual ca putere de liberare și de regenerare. El este un veritabil comunist. Sentimentul sau dreptul de proprietate pe care-l au

„*Evanghelia*, zice teologul D. I. Bogdașevski, fără îndoială, se îndreaptă înainte de toate, către omul singurit, indiferent de numele, starea intelectuală și situația lui materială; ea cunoaște mai bine decât oricine sufletul nemuritor al omului; domeniul plinirii evanghelice cu nesfârșitele sale idealuri sublime, este creațiunea lăuntrică sufletească personală. Dar personalitatea, precum se știe, în senzul cel mai strâns, e legată de societate, nedespărțită de ea, și de aceea renașterea personalității se mai socotește și *renaștere socială*. De aceea nu se poate individualiza creștinismul și în numele „absolutismului” său, să se înlăture *participarea idealului său absolut în Stat, în societate, știință, artă, ș. a. m. d.* Adică *nu se poate înlătura posibilitatea unei cărmuirii creștine, unei politice creștine, unei științe ori arte creștine*”. Sau, mai pe scurt: „...*Evanghelia, cu toată înălțimea ei, trebuie să pătrundă, pe cât e cu putință, toate manifestările vieții noastre zilnice*”²².

În genere, e constant stabilit că trebuințele vieții sufletești predomină în Evanghelie, dar ele nu constituiesc o negațiune a vieții naturale și a lucrurilor ei firești. „Ascetismul evanghelic este o renunțare, o cercare proprie, un război cu imboldurile senzuale și cu pasiunile, și astfel de ascetism se cere dela fiecare dintre noi, întrucât fără el nu se poate niciun fel de viață morală. *Evanghelia nu neagă bunurile pământești, dar ne învață a nu privi la ele ca la ceva nespus de prețios și în totul îndestulător*”²³.

Foamea, setea, oboseala; hrana, adăpostul, îmbrăcămintea; traiul bun și comod; cultura și deprinderile nobile, toate pot fi satisfăcute pe măsura nevoilor noastre sociale și economice cu ajutorul utilităților corespunzătoare, căci „Tatăl nostru cel cresc are grijă de toate acestea”²⁴). Prin ele se poate ajunge încă de aci la asigurarea unei vieți relativ fericite, fie în viața rurală în care credința patriarhală și virtuțile creștine găsesc teren destul de favorabil; fie în corporațiile profesionale compuse din patroni și lucrători (salariați); fie în orice formă de asociațiune, de pildă, asociațiunea cooperativă (preconizată și de școala protestantă).

În ultima analiză, vom examina, cât se poate de scurt, fazele evoluției bunurilor economice, tratate în orice studiu elementar de economie politică, și vom vedea drumul parcurs de ele în legătură cu ideea creștină și evolutivă.

romenii, după cugetarea sa, este un instinct josnic și bestial. Reînturnarea la pământ și cultura lui în comun: *mir*-ul, iată programul economic. În această „nirvană economică” diviziunea muncii apoteozată de economiști, este detestată de Tolstoi, susținând că prin această lege „oamenii au putut eluda porunca divină”, și prin urmare ea nu este decât „o teorie diabolică și vicleană”.

22) Cf. D. I. Bogdașevski, *Evanghelia ca principiu al vieții*. Conferință ținută la 2 Martie 1906, în sala „Societății de cultură religioasă”, din Kiew. Subiect privitor la chestiunile social-economice din zilele noastre. Traducere rom. de V. P., apărută în revista „Biserica Ortodoxă Română”, București.

23) V. Preotul G. Petrov, *Evanghelia kak osnova jizni*, p. 110, St. Petersburg, 1800.

24) Matei, Cap. 15.

Să le luăm pe rând:

1^o. *Producțiunea avuțiilor*, formează un capitol principal în economia politică și se referă la natură, la muncă și la capital ca factori de producțiune. Aceștia pot fi explicați foarte bine punându-i în legătură cu ideea creștină cuprinsă eminentă în *pilda semănătorului*, ca stimulent ideal și spornic al activității noastre sociale și economice²⁵).

Sămânța culeasă și agonisită numai prin muncă formează în natură un capital, care poate produce roade însutite și înmiite numai atunci când și terenul pe care a căzut este un teren bun, îngrijit și prelucrat cu munca noastră intelectuală și musculară.

Această divină teorie a productivității bogățiilor a făcut pe Fr. List să constate că deasemenea valoarea factorilor: natură, muncă și capital, prețuește cu atât mai mult cu cât intelectualismul contribuie la desvoltarea sentimentului religios. Mai presus de toate, capitalul spiritual este care modifică, creează, coordonează și conduce materia brută — capitalul material.

Spre deosebire de timpurile primitive de tot, când factorii și forțele de producțiune erau insuficiente, astăzi, la adăpostul creștinismului, muncitorul este protejat cu ajutorul capitalului circulant și fix: unelte și mașini de tot felul, iar „plăcerea este prețul muncii” lui (H. Spencer). Legea împărțirii muncii sau a diferențierei este socotită ca lege organică și de ordin divin.

2^o. *Distribuțiunea avuțiilor* sau a bogățiilor nu se mai face astăzi ca în trecut. Repartizarea lor numai pentru unii în viața economică o găsim foarte aspru combătută în *pilda bogatului nemilostiv*²⁶).

Chiar modul de distribuție preconizat în genere de partizanii teoriei social-democrației este insuficient față de generositatea doctrinei creștine cuprinse în învățătura evanghelică despre proprietate, bogăție și săracie. „Voința și chipul de a trăi este ceiace fac pe bogat și pe sărac, zice Sf. Ioan Gură-de-Aur, iar nu lipsa sau belșugul bunurilor acestei lumi” (Omilia II, 5).

Caritatea creștină corectează lupta de clase din doctrina so-

25) *Matei*, cap. 13 vers. 3; *Marcu*, cap. 4 vers. 26; *Lucă*, cap. 8 vers. 5.

E știut lucru că învățătura lui Iisus „excelea mai ales în *parabolă*”. Valoarea ei morală și socială este neîzgăduită. Nimeni nu-i dăduse în iudaism modelul acestui gen desfiățător, ci El l-a creat singur.

Sub forma poetică a parabolilor, se cuprind „îndemnuri bune și reguli de conduită în viață”. Prin ele Iisus predică și „o economie politică”...

Într-o parabolă curioasă, un intendent (*econom*) este lăudat, fiindcă și-a făcut pe cheltulala stăpânului său prieteni printre săraci, penruca și săracii la rândul lor să-i ducă în împărăția cerurilor. „Fariseii, care erau zgârciți, spune evanghelistul, auzind de asta, râdeau de El” (*Lucă*, cap. 16 vers. 1-8).

Scopul acestei parabole însă nu se poate cunoaște decât cu ajutorul contextului logic depărtat: ea cuprinde un sfat de desăvârșire încă din această viață prin desfiacerea de toate cele câștigate pe nedrept, spre câștigarea fericirii de veci printr-o viață morală. „Într'adevăr, săracii trebuind să fie împărțitorii cerurilor, nu vor primi acolo decât pe cei cari l-au miluit”.

26) *Lucă*, cap. 16 vers. 19.

cialistă și comunistă, care „apelează numai la forțele claselor proletare”, după *pilda samarineanului milosiv* și a îndemnului dat pe ap. Pavel către Galateni²⁷⁾.

Dacă privim cu obiectivitatea noastră creștinească drumul primejdios pe care au apucat și apucă toți cei ce susțin, atât în teorie, cât și în practică materialismul economic, exclusivismul, individualismul, colectivismul, liberalismul neînfrânt, comunismul și anarhismul, ne convingem și mai mult de scopul lor meschin și ilicit, căci în loc de a remedia crizele sociale și economice, le agravează enorm. Ideea creștină singură, prin metoda ei, observă distinsul profesor și fiziolog, d. Dr. N. C. Paulescu, dela Facultatea de Medicină din București, se opune diametral oricărui „materialism istoric”, comunism și anarhism, suprimând cauzele lor și dând adevărata soluție mai conformă și cu economia politică²⁸⁾.

În loc de a pune în joc sentimentele egoiste a căror predominare este izvorul crimei, ideea creștină pune în joc sentimentele altruiste (H. Spencer).

Creștinismul social trece diacolo de vechea împărțire: bogați și săraci, sclavi și liberi, stabilind că în raporturile sociale în locul puterii (*potestas*) sau a plutocrației, trebuie să intervie ideea păcii și a înfrățirii claselor sociale. „Scopul raporturilor sociale nu e nimicire și împilare reciprocă, ci dezvoltarea și desăvârșirea comună”²⁹⁾.

Ideea unității divine sub forma celor trei persoane, în planul economiei crești, poate confirmă într'o măsură oarecare și existența claselor sociale în economia politică: clasa rurală, clasa mijlocie (orașănească) și clasa de guvernământ (diriguitoare), fără ca prin această întreită împărțire să se știrbească cu ceva unitatea socială și națională³⁰⁾.

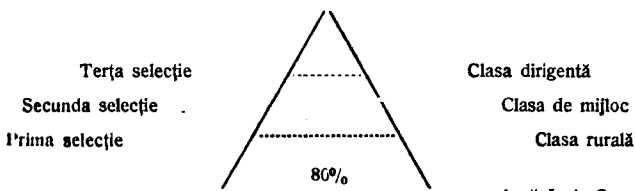
Ideea cooperativă, dezvoltată în Anglia pela mijlocul veacului al XIX-lea, datorită creștinismului, a produs o mișcare în această nouă direcție pentru înlăturarea și mai mult a egoismului corporativ. Iar prin munca idealistă și altruistă desfășurată în acelaș câmp de activitate, în Germania, de către Schulze-Delitzsch și Raiffeisen, a întronat „în viața luptelor barbare de clase, creștinismul senin!” Schulze-Delitzsch, marele reformator, neobositul propoveditor al liberalismului social, înzestrează sistemul său cu puterea „aju-

27) *Lucă*, cap. 10 vers. 30. Ep. c. *Galateni*, cap. 3. vers² 26.

28) cf. Dr. N. C. Paulescu, *Cele Patru Patimi*, cap. III. București.

29) v. N. *Exemplarshi*, K. voprosu ob otnoșenii uravstvenosti k politika, apărut în revista „Trud” Kiev, 1905.

30) Dacă comparăm nafta cu o piramidă (triunghiulară), vom avea:



v. după I. A. Cuza, Curs. 1922.

torului reciproc", iar Raiffeisen, însuflețește opera sa cu inima creștinismului, „caritatea“³¹⁾.

3^o. *Schimbul avuțiilor*, care la început se făcea prin așa numitul *troc* (schimb în natură), pe urma apariției monetelor și întrebuițării lor în sensul învățaturii creștine, a dat naștere cu timpul dezvoltării comerțului, creditului și băncilor de tot felul. De aceea putem afirma cu drept cuvânt că *pilda talanților* ne învață în deajuns nevoia înmulțirii talantului încredințat spre păstrare, punându-l în adevărata lui circulație prin modurile permise de lege și de creștinism³²⁾.

Moneta sau talantul evangelic pe lângă că este, ca orișice lucru, un „intermediar în schimbul mărfurilor“, sau un „denominator comun în comparațiunea valorilor“, mai are și un sens moral, străin de orice speculă ilicită și de manoperi viclene; iar câștigul sau înmulțirea lui o primă de încurajare. Astăzi banul este un element necesar de producțiune și de schimb.

Creditul, care ușurează circulațiunea avuțiilor, se bazează tot pe ideea creștină a schimbului „unei realități actuale, pe o probabilitate viitoare“.

4^o. *Consumațiunea avuțiilor* adică a tuturor bunurilor, potrivit învățaturii creștine, este o *consumație reproductivă*, după exemplul dat de cel cu doi și cu cinci talanți, care au mai dobândit alți doi și cinci talanți, ferindu-se prin urmare de *consumația neproductivă*, așa cum a făcut cel care primise numai un talant, și care cum l-a primit l-a și îngropat în pământ, l-a închis, fără ca să-l mai transforme în alte utilități cel puțin egale, dacă nu superioare.

Pe de altă parte, *pilda tânărului risipitor* ne îndeamnă a fugi de exagerările unui lux nesocotit, care ne duce totdeauna la risipă, la o decădere morală și materială³³⁾.

În privința consumației prezervative, datorită iubirii creștine, s'a ajuns pretutindeni la întemeerea adevăratelor opere umanitare:

31) După definițiunea dată de d. Dr. I. Răducanu, «*asociația cooperativă este o tovarășie, de bunăvoie, a mai multor persoane cu aceleași interese, care prin munca laolaltă, tind să îndeplinească diferite roluri economice, însumându-le într-o unitate (capitalist întreprinzător, lucrător cooperator), pentru satisfacerea nevoilor obștești*».

„În cooperație, zice d. sa, se manifestă spiritul social, nu însă spiritul socialismului, un impuls deosebit de colectivitate, nu însă colectivism... Cooperația este o înfăptuire a concepțiilor de viață ce-și găsesc obârșia în creștinism și în filozofia antică“.

„... Prin felurile, puterile și izbânzile sale, mișcarea cooperativă nu alcătuiește numai o organizare economică de o însemnătate socială și naturală deosebită; ea este însă și prevestitoare unei organizări, în care principiul de dreptate și schifare e un adevăr: ea este prevestitoarea unei vremi, în care creștinismul curat nu va mai fi o vorbă goală“ (v. Dr. I. Răducanu, op. cit., p. 8, 19, 30, 85 și 123).

32) *Matei*, cap. 25 vers. 1.

33) *Lucă*, Cap. 15 vers. 11

spitale, azile, societăți de asigurare mutuală sau pe primă fixă, etc., prin garantarea unui nou capitol, care formează tezaurul faptelor bune, unit cu promisiunea vieții eterne.

Iată deci în linii generale, rolul nespus de însemnat pe care l-a avut dealungul veacurilor ideea creștină în Economia politică, idee după care și această știință a evoluat și trebuie să evolueze necontenit; căci în genere urmele mărețe și strălucitoare luminate de această idee, ținând seamă de repercusiunea spiritului creștin asupra atitudinii individului și a grupului, constatare făcută acum de curând de către primul ministru al Angliei, Stanley Baldwin, ne arată că suntem abea în primul stadiu de experiență al creștinismului, și că trebuie să luptăm, să învățăm a deveni tot mai buni creștini, în senzul cel mai larg al noțiunii.

ST. ARION,
Judecător.

ADVENTISMUL ROMÂNESC

Câte ceva din organizația, naționalismul și metodele de evanghelizare ale acestor sectanți.

Text: „In norod au fost și prooroci mincinoși. Tot așa și între voi vor fi învățători mincinoși, cari vor strecura pe furis, erezii nimicloare... Și din pricina lor calea adevărului va fi vorbită de rău.

„In lăcomia lor după înavușire cu orice preț, vor căuta ca, prin cuvântări înșelătoare, să aibă un câștig dela voi... (2 Petru 2, 1—4).

Cine a urmărit mișcările adventiste dela noi în vara trecută a băgat-de-seamă că ceva deosebit s'a petrecut în lagărul acestei secte.

Intr'adevăr, de unde până în ultimul timp lucrau pe ascuns și cu mare prudență, acum li vedem deodată ținând consfătuiri fățișe la Cluj și un mare congres la Cernăuți. La aceste consfătuiri, au luat parte mulți delegați din străinătate și se pare că s'a pus la cale o nouă ofensivă, cu metode inedite, pentru cucerirea sufletului românesc, *datator... de atâtea zecimi și daruri... mântuitoare de «pungă» și aducătoare de belșug și de confort atâtor predicatori streini sau înstrăinați de neamul și legea noastră.*

Zguduiți puternic de apariția lucrării unui fost adventist, *Oatu*, (lucrarea căreia biserica noastră nu i-a dat atenția cuvenită) și rămași fără conducător, prin debar-

care a lui *Paulini*, corifeii adventiști, adunați la consfătuirile acestea, au avizat la măsurile necesare pentru a mai salva ceea ce se mai putea salva și a înăbuși efectele lucrării lui Ouatu. Astfel au pus la cale un răspuns — uimitor de slab — împotriva celor afirmate, cu multe dovezi, de Ouatu și au hotărât intensificarea propagandei, pentruca să mărească rendamentul amenințat al *Zecuielilor* și al *darurilor* românești, singura rațiune de existență a acestor sectari opoșiți la noi. Și într'adevăr, în urma acestor consfătuiri, am asistat la dezlănțuirea unei ofensive de colportaj adventist, de o intensitate neobișnuită, iar pepiniera lor otrăvită dela *Dicio Săn-Martin* și-a mărit efectivul, la 100, dela 20—30 elevi, câți avusese mai înainte. Deasemenea, vechea organizație din țară și-a modificat radical structura și a fost dată pe mâini mai sigure

Actualmente, adventismul românesc are următoarea organizație: *Comunitatea, Conferența și Uniunea*. În fruntea Comunităților, stau presbiterii; Conferențele sunt puse sub conducerea unor predicatori aleși de Comunități; iar Uniunea este condusă de un președinte ales de plenul sfatului Comunităților și Conferențelor, cu asentimentul Diviziunii Europene (din care face parte Uniunea) și cu „*Binecuvântarea*“ președintelui Conferenței Generale din America.

Până la ultima modificare, din vara trecută, persoanele puse în fruntea acestor organizații erau următoarele:

1. *Daniel N. Wall*, președintele Uniunii (în locul lui Paulini, care a fost debarcat).

2. *Iohan Bauer*, conducătorul Conferenței Muntenia, cel osândit la un an închisoare, pentru ponegrirea preoțimii ortodoxe.

3. *Cheser*, conducătorul Conferenței Transilvania.

4. *Herman*, conducătorul Conferenței Banat.

În timpul din urmă, s'au mai făcut însă oarecare modificări, înmulțindu-se numărul Conferențelor și, prin urmare, și al persoanelor.

După cum se vede, din cele de mai sus, *conducerea Adventismului românesc e încăpută pe mâini străine* și, desigur, aceasta nu ne surprinde pe noi, cei care totdeauna am spus că sectele urmăresc nu numai specularea sufletului românesc, ci și destrămarea și înstrăinarea lui,

dar ne mirăm cum miopia factorilor noștri cu răspundere nu se sezisează de această primejdie permanentă a existenței noastre etnice. Și ca să se vadă și mai bine tendința de înstrăinare a sufletului românesc, urmărită de acești intruși, vom menționa că și *școala lor misionară dela Dicio Sânt Martin*, unde se otrăvesc sufletele naive și curate ale fiilor poporului nostru, căzute în mreaja acestor rătăciți, *este pusă tot sub conducerea unui străin numit Gaede*. Tot așa și oficina, de unde se zvârle literatura lor miazmată de erezie, așa numita Casă de Editură, este pusă sub înalta oblăduire a *unui alt strein — Dressen*.

Dar, peste toate acestea, postul cel mai discret și mai de căpetenie, prin care se canalizează și iau drumul străinătății sudoarea și vloga sârmanului nostru popor, căzut pe mâna acestor speculanți — *Cassieria* generală a Uniunii adventismului românesc — este încredințată și ea pe mâini sigure și discrete, acelea *ale lui O.Fassnacht!*

Și acum, să facem o recapitulație a celor de mai sus și să vedem cine sunt corifeii adventismului din țara Românească. Iată-i: **Wall, Bauer, Cheser, Herman, Gaede, Dressen, Fasnacht!**

Cu astfel de oameni la conducere, desigur, nu se vor cunoaște niciodată tainele acestei rătăcirii și nici drumul apucat de zeciuelile și darurile robilor din colonia balcanică a plaiurilor noastre. Și pentruca să se vadă covârșitoarea importanță a acestei Casierii, vom spune că, din cele 23 de daruri, pe care trebuie să le suporte orice adventist ce se respectă, șapte dintre cele mai însemnate iau calea străinătății, astfel:

1. O cotă de zeciueli; 2. Daruri de întâia zi; 3. Daruri pentru școala de Sabat; 4. Daruri pentru al 13-lea Sabat (ultimul sabat din ultima săptămână a fiecărui trimestru); 5. Misiunea externă; 6. Daruri pentru săptămâna de rugăciune; 7. Daruri pentru săptămâna de abnegație, care constă din tot câștigul (brut), pe o săptămână al fiecărui drept.

Darurile și sectuelile acestea însemnează zeci de milioane. Pentru dovedirea acestui lucru, este destul să spunem că, într'unul din anii trecuți, numai dela membrii conferinței Muntenia nici 2000 la număr, s'au adunat ze-

ciueli de peste patru milioane și jumătate, afară de daruri.

Și acum să examinăm puțin structura acestor *zecimi* și *daruri*, care formează scopul final al «*Mântuirii*», adusă de acești spoliatori *nemântuiți*, și să vedem în ce constau și cum reușesc acești rătăciți dela credință, dar nerătăciți în scopurile ce urmăresc, să le stoarcă dela victimele lor. Să vedem, cu alte cuvinte, în ce constau *metodele* ! lor de evanghelizare.

Vom înfățișa numai una din atâtea:

Cu privirile ațintite în gol, cu fața mascată de o studiată tristețe, cu o atitudine de fățarnică evlavie, predicatorul întinde o hartă pe un părete al casei de adunare și apoi, pe un ton minor, rostește cu glas apocaliptic, cam următoarele cuvinte: «Uite, fraților, aici este poporul lui «Dumnezeu (adică adventiștii din țara Românească), din «colo sunt frații noștrii din America, cari vă cer ajutor. «Uite Oceanul, care ne desparte, uite corabia care așteaptă «să fie încărcată cu ajutoare! Puteți voi oare sta nepăsători, «puteți voi să lăsați pieirii pe frații voștri, cari, ca și voi, «fac parte din poporul lui Dumnezeu? Priviți-i cum vă «roagă și cum își întind mâinile spre voi. Sunt acolo și «Indieni sălbateci, aduși de noi la adevărata (!) credință. «Vă îndurați voi să-i părăsiți?»

Am văzut o asemenea hartă.

Ea are lungimea cam de 1m.—1¹/₂ și lățimea de 70—80 cm. Harta e frumos colorată și înfățișează, în *partea stângă*, un colț de pământ, unde sunt zugrăviți câțiva oameni în felurite costume, iar în *partea dreaptă*, alt colț de pământ, sădit cu palmieri, printre care se zăresc Indieni și alte popoare sălbatice, în atitudine de rugă. La mijlocul tabloului, între cele două țărături, sunt zugrăvite valurile Oceanului, iar pe întinsul acestui Ocean, la fiecare 4—5 cm., este câte o mică deschizătură făcută în cartonul hărții. Aparte, ca o anexă a hărții, este apoi o corabie de carton, frumos colorată, care are, în partea de jos (sub prora), o mică limbă, tot de carton, de aceeași dimensiune, cu deschizăturile din hartă și cu care se operează astfel:

Să zicem că, la apelul făcut de predicator, comunitatea X a subscris 1000 lei; predicatorul, pune corabia pe hartă și li înfige limba de carton în prima deschizătură

a hărții, spunând adeptilor: «Uite, fraților, cu darul vostru, corabia n'a putut merge și iată s'a oprit». Urmează apoi un nou apel, sau se amână operația până la alt sabat, când, procedându-se la fel, corabia pleacă din etapă în etapă (adică limba de carton se mută din deschizătură în deschizătură), pe măsură ce darurile cresc, până ce, în sfârșit, abia purtând povara, desigur niciodată văzută sau controlată de sârmanii birnici, sudoarea românească ia drumul Indiilor (?) prin mâinile discrete ale casierului Fasnacht.

Au fost cazuri când naivitatea bieteii turme adventiste a fost speculată și altfel: cu câte 1000 lei de «poruncă» (e vorba de cele 10 porunci), sau cu câte o prăjină-două de pământ (în Moldova), de fiecare *Apostol* (e vorba de cei 12 Apostoli). Dar toate jertfele acestea au fost cerute, de sigur, nu pentru ei, ci «pentru Domnul»!

A fost doar o clipă de luciditate, în viața acestor hipnotizați mistici; anume clipa când, dezmeticindu-se, au aflat că zeciunile și darurile, date de ei înainte de război, au fost subscrise de mai marele *Diviziunii* advente, la *împrumutul de război german*. Atunci s'a produs shizma «advențiștilor reformiști», împotriva cărora tună și fulgeră căpeteniile adventiștilor de ziua a 7-a. Această subscriere constituie o nouă dovadă (în afară de ceiace, în mod logic, se deduce din faptul că posturile cele mai de seamă din organizația adventistă românească au fost încredințate unor streini) despre sentimentele antinaționale, de care sunt călăuziți acești mercenari ai sufletului românesc,

Acum să mergem mai departe cu examinarea metodei de evanghelizare și să vedem prin ce alte mijloace se mai poate căpăta, după ei, «mântuirea»..... pungii!

Din cele ce vor urma, vom afla că decretul acestei «mântuirii» stă într'un număr imens de *daruri* «pentru Domnul» (probabil pentru a-i face ceva cadouri, daruri, dare asigură, cu absolută certitudine, drumul cerului.

Dar pentru că cerul e așa de departe, trebuie, desigur, un și taxa călătoriei până acolo să fie tot atât de mare. De aceea, pentru dobândirea ei, s'au înființat afară de legiunile zeciunii, încă 22 de *daruri*.

Să le examinăm pe cele mai de seamă și -- pentru a le învedera ned bine -- să luăm și un exemplu: Se știe

că adepții acestei rătăcirii se recrutează, în mare parte, din oamenii nevoiași, mici meseriași și funcționari, în special dela C. F. R. Deaceia să luăm ca exemplu un astfel de funcționar salariat, să zicem cu 4000 lei lunar și să vedem cât ar trebui să dea el anual, «*pentru Domnul*», în conformitate cu prescripțiunile adventiste.

Întâi vine zeciuiala :

Din salariul de 48.000 lei anual, acest funcționar trebuie să dea «*Domnului*» : 1. *Zeciuiala* = 4800 lei ; 2. *Dar de întâia zi a săptămânii* (52 săptămâni pe an), cel puțin de fiecare I-a zi 5 lei = 260 lei anual ; 3. *Dar pentru școala de Sâmbătă* (cel puțin 5 lei de fiecare membru al familiei). Să zicem însă că ar da numai bărbatul și femeia : ambii 10 lei.

Sunt 48 asemenea Sâmbete, fiindcă 4 din ele (ultima Sâmbătă din fiecare trimestru) se numesc al 13-lea Sabat și au daruri speciale, ceiace ar face 480 lei anual.

4. *Darul pentru al 13-lea Sabat*, care trebuie să fie un dar special, când familiile adventiste, îndemnate de predicatori, fac eforturi deosebite.

Să socotim totuși că o familie n'ar da, în mediu, mai mult de 60 lei de fiecare al 13-lea sabat. Într'un an, sunt 4 asemenea Sabate, deci contribuția ar fi de 240 lei anual.

5. *Daruri pentru fonduri misionare*, măcar 12 lei pe lună = 144 lei anual.

6. *Daruri pentru fonduri de educație*. Au plicuri și rubrică specială și se depun insistențe deosebite ca suma să fie cât mai mare, să zicem măcar 40 lei pe lună, fac 480 lei anual.

7. *Darul special pentru «Săptămâna de abnegație»* (odată pe an).

Acest dar constă din a da «*pentru Domnul*» ! Gurile rele spun însă că pentru fondul de pensie al predicatorilor tot ceea ce un membru adventist câștigă într'o săptămână (câștigul brut). În cazul de față, funcționarul cu un salariu de 4000 lei lunar, trebuie să dea 1000 lei..... «*pentru Domnul*» !

8. *Darul pentru săptămâna de rugăciune* (odată pe an).

În loc de bani, se pot aduce și : ghete, haine, găște, rațe, găini, porumbei (Intocmai ca la templul iudaic), care se vând la licitație.

Și «*pentru Domnul*» orice adventist care se respectă

trebuie să dea prețuri cât mai mari. Astfel, bietul funcționar cu 4000 lei lunar, ca să probeze credința lui fierbinte și dragostea «*pentru Domnul*», dă măcar 1000 lei, el cu nevasta și copiii.... fiindcă licitația e «*pentru Domnul*», iar Domnul e neprețuit!

9. *Darul la ieșirea dela adunare.* Aceste daruri se obțin astfel: La ieșirea dela *adunări*, care se țin de 3 ori pe săptămână, Vineri seara, Sâmbătă dimineața și Duminică seara, stau la ușe 2—3 adventiști, cu Bibliile deschise, iar fiecare adventist, care a luat parte la adunare, trebuie să pună pe aceste Biblii, câte un *dar*, desigur, tot «*pentru Domnul*». Orcum s'ar eschiva bietul om, nu poate scăpa. Sunt doar 2—3 cerberi la uși, așa că, de rușine, trebuie să dea ceva.

Să zicem că bărbatul și soția n'ar da decât 15 lei, peste toate aceste 3 adunări săptămânale. Intr'un an, vor da însă 780 lei (52 săptămâni).

10. *Chiria localului de adunare*, chiar când e proprietatea Comunității, măcar 20 lei pe lună = 240 lei pe an.

11. *Darul pentru 1-a Sâmbătă din lună*, măcar 20 lei pentru fiecare = 240 lei pe an.

12. *Darul pentru ziua nașterii*, măcar 100 lei, că de! odată își prăznuște omul ziua nașterii pe an, iar suma aceasta o dă „*pentru Domnul*“, deși adventiștii n'au obiceiuri păgânești cu sfinți, zile onomastice și cu petreceri în familie...

13. *Daruri pentru Cînd* (de 4 ori pe an) în amintirea «*Cinei*» Domnului, cu care prilej orcare familie trebuie să dea măcar 25 lei de fiecare dată = 100 lei pe an.

14. *Daruri pentru săptămâna mare* (odată pe an), când fiecare adventist e îndatorat să vîndă broșuri de propagandă (colportaj), primind pachete de cărți, variind între 100—1000 lei pachetul (după obraze). Cei mai mulți adventiști însă nu le pot vinde, așa că iau (de rușine) câte un pachet de 100—200 lei, pe care îl plătesc apoi cu banii lor.

Să ne oprim deocamdată aici. Făcând socoteala numai la sumele percepute — sub forma acestor daruri — ajungem la constatarea că un adventist (în cazul nostru funcționarul cu 4000 lei lunar), dă anual «*pentru Domnul*»

peste 10.000 (zece mii) lei, fără ca în suma aceasta să intre colectele speciale, care se fac foarte des.

Am spus însă că aceste daruri sunt în număr de 23 și cred că nu e exagerat, dacă am socoti că pentru celelalte 8 daruri: 1) dar pentru misiunea locală; 2) dar pentru misiunea externă; 3) dar pentru distribuirea revistei de toamnă; 4) dar pentru amintirea morților Laslu și Eufr. Păunescu; 5) dar pentru Ziua mamelor; 6) dar pentru ziua cununii; 7) dar pentru rului; 8) dar pentru schițe de colorat) — un adventist credincios trebuie să dea măcar 2000 lei. În felul acesta, adventistul din cazul nostru, dă în fiecare an *pentru Domnul* zecimi și daruri măcar 12.000 lei. Și dacă totuși suma ar fi găsită exagerată, ea nu este însă în niciun caz, pentru exemplul luat, sub 8—10.000 lei anual, în afară de plata *lecțiilor biblice* și abonamentelor la *Semnele timpului*; *Curierul misionar* și revistele de toamnă. Că aprecierile acestea nu sunt de loc exagerate, ne-o dovedește faptul, că 7—10.000 adventiști veritabili (câți sunt în țara românească), pot suporta: Salarii *lunare* variind între 4000 lei (lucrătorii biblici) și 30.000 lei (predicatorii, președintele Uniunii, etc.), în afară de cumpărare de imobile, cum sunt cele din str. Labirint (București), din Moldova și din Transilvania, ca să nu mai vorbim de susținerea și întreținerea parcului și școlii misionare din *Dicio-San-Martin* și de plata abonamentelor anuale, pentru predicatori, la trenuri, vapoare, etc.

E uimitor însă cum acești pripășiți izbutesc să stoarcă atâtia bani, fără să stârnească proteste, când e foarte probabil că aceiași platnici docili (când e vorba să dea «*pentru Domnul*») protestează vehement împotriva impozitelor fiscului, ca fiind exagerate.

Desigur, explicația o găsim în dibăcia diabolică a predicatorilor adventiști, cari își hipnotizează oarecum victimele, în așa hal, că nu mai sunt în stare să vadă și să cugete decât prin ei. De sine înțeles că avem de a face cu patologia sentimentului religios, cu supra-excitarea elementului mistic și cu o neîntrecută artă, de a se înșinua și de a simula o profundă evlavie, din partea predicatorilor.

Deasemea, ne găsim în fața unei caste temeinic organizată și minunat pregătită, așa încât chiar dacă s'ar

Întâmpla ca, din împrejurări neprevăzute, vreun adept al acestei secte să se trezească din această hipnoză mistică și să voiască a reacționa, ca la apăsarea unui buton nevăzut, întreaga castă se pune în mișcare, reducând la tăcere pe infractor, fie cumpărându-l cu situații și cu salarii grase, fie excluzându-l din comunitate, expunându-l astfel oprobiului «poporului lui Dumnezeu».

Și când ne gândim ce învinuiri grozave aduc acești rătăciți clerului ortodox și cum îl ponegresc, în fața nenorociților ce le-au căzut în ghiare, spunând că despoaie poporul, că preoții vând harul pe bani, că sunt, mercenari și imorali și câte altele! Ce farisei, ce farisei!

Se vor trezi măcar acum cei cu răspundere în această țară, ca să le controleze fondurile și să le vadă destinația? Doar le dă dreptul legea cultelor! Se va vedea atunci că rostul acestor lipitori, prinse de sufletul poporului românesc, este numai acela de a săpa unitatea noastră națională, de a îmbuiba de sudoarea bietului nostru popor și de a trimite prisosul peste graniță pentru îmbuibarea altor trântori.

Misionarilor! Întâia datorie a noastră este să începem ofensiva demascării.

În curând vor urma alte desvăluiri.

E vremea să arătăm poporului că: «aceștia sunt ereticii, din pricina cărora calea adevărului va fi vorbită de rău și cari caută, prin cuvântări amăgitoare, să aibă câștig urât dela cei pe care i-au amăgi». (2 Petru 2, 1-4).

Icon. I. N. DĂRVĂRESCU,

Inspector misionar al Eparhiei Râmnicului,
Noului-Severin.

.....

Oamenii sunt făcuți pentru a se iubi. Dumnezeu n'a creat oameni cari să trebuiască a se urî unii pe alții și a-și face rău unii altora.

N. IORGA,

în cuvântarea sa din Adunarea Deputaților,
la legea Dobrogei Noi.

*

Până nu va trece pe la Ministeriul Sănătății un suflet uman de creștin, nu se va face mare lucru pentru sănătatea publică.

N. IORGA,

În Camera Deputaților dela 18 Iunie 1930.

SFÂNTUL MIR

Toată lumea creștină Greco-Orientală cunoaște acest cuvânt și știe că preoții întrebuințează Sfântul Mir la slujba bisericească, și anume la Sfântul Botez, dar nimeni nu cunoaște proveniența și modul de prepararea acestui Sfânt Mir. Eu, care am avut însă ocazie să asist și să ajut la prepararea lui, o voi povesti în acest articol.

Era în anul 1889, când un ou costa două parale și un pui de găină douăzeci bani și când eram elev în farmacie a d-lui *Eduard Iultus Rissdorfer* din strada Carol, Curtea Veche din București. Șeful meu, un farmacist eminent, fost profesor la școala superioară de farmacie, era un mare filantrop, cunoscut și stimat de toată lumea. Încă din tinerețea lui, era prieten bun cu Mitropolitul *Iosif Gheorghian* și era o plăcere să-i vezi pe amândoi cu părul alb ca zăpada, plimbându-se în cupeul Mitropoliei. Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Primat Iosif Gheorghian avea atunci 80¹⁾ ani, iar șeful meu 75 ani. De multe ori venea cupeul de la Mitropolie la farmacie, ca să ia pe prietenul din tinerețe și să-l ducă la Mitropolie.

Șeful meu întorcându-se odată dela Mitropolit, mi-a spus: Avem să facem Sfântul Mir la Mitropolie. Când văzu că eu nu înțelegeam ce-i asta, a scos un teanc de scripte îngălbenite din buzunar, spunându-mi: asta este prescripția pentru Sfântul Mir, care este un untdelemn sfânt, ce se întrebuințează în biserica Greco-Orientală la botez. Acest Sfânt Mir nu s'a făcut niciodată în țară, ci s'a adus întotdeauna de la Patriarhul din Constantinopol. De rândul ăsta însă, Mitropolitul și-a procurat prescripția de la Patriarhul, ca să-l facem aci în țară. Prescripția a fost scrisă în limba Greacă și, după ce-am tradus-o în limba Română, am comandat drogurile necesare dela o casă mare din Hamburg. Azi îmi pare foarte rău, că n'am copiat atunci prescripția originală și, după 40 de ani, nu-mi mai aduc aminte de toate ingredientele. Știu însă că cuprindea: frunze, rădăcini, semințe și rășine aromatice ca:

1) Trebuie să li avut pe atunci mai puțin, fiindcă Mitropolitul Iosif a murit peste 20 de ani de atunci, în Ianuarie 1909. Dar nu avea 100 de ani. (Nota Arhim. Scriban.

ismă, busuioc, melisă, rosmarin, angelică, zingiber, anizum, cardamomum, cinamomum, anofili, cariofili, galbanum, olibanum, ellemi, stirax, benzoe balsam de tolu, balsam de meca, balsam de Peru, vin negru și untdelemn grecesc.

După vreo patru săptămâni, sosi marfa comandată din Hamburg. Dar lipseau vreo zece articole din cele comandate. Șeful meu s'a adresat unui farmacist din Smirna, rugându-l să ne procure din Arabia cele 10 lucruri. Iar trecură câteva săptămâni, după care sosi și comanda din Smirna. Ne-am procurat din comerț următoarele unelte: un cotlon mare, un cazan de alamă, de 120 litri capacitate, o sită de alamă, cinci plinii de sticlă, 100 kgr. cărbuni de lemn, cinci metri păză de Iași, două lopeți mari de lemn pentru amestec, 25 kgr. vin negru și 100 kgr. untdelemn grecesc, necesare pentru plămădirea, fierberea, strecurarea și filtrarea Sfântului Mir.

Intr'o Duminică dimineața a lunii Mai, am încărcat într'un camion toate lucrurile pregătite pentru Sfântul Mir și am pornit spre Dealul Mitropoliei, unde le-am așezat în fața altarului. La ora 8, sosi Mitropolitul Primat, împreună cu șeful meu și întregul cler de la Mitropolie. După Te-Deum, s'a sfințit tot ce-a fost pus în fața altarului. După aceea s'au dus toate lucrurile în Sacristie și, de aci înainte, nu mai aveam eu voie să le ating, ci numai preoților le era îngăduit să umble cu ele. Eu spuneam numai ce trebuie făcut, și trei preoți executau indicațiile mele. Așa s'a lucrat patru zile dearândul și, în toate zilele venea șeful meu la Mitropolie, ca să controleze lucrul. Intr'o zi, m'am pomenit și cu Mitropolitul în sacristie și, după ce i-am sărutat mâna, m'a întrebat cum mă chiamă și dacă sunt creștin. I-am spus cum mă chiamă și că sunt creștin protestant luteran, de naționalitate sas din Brașov. Mitropolitul mi-a dat mâna, spunându-mi: în biblioteca mea am și eu o Biblie, care a fost tradusă în limba germană de Luther, un cadou dela prietenul meu spițer, care fierbe acum pentru prima dată Sfântul Mir în țară. După plecare, mi-a pus mâna în cap, spunând: eu n'oi mai trăi până ce se va face iar Sfântul Mir aci la Mitropolie, dar d-ta, tinere, vei fi încă în viață și poate că tot d-ta vei ajuta la prepararea Sfântului Mir împreună cu alt Mitropolit.

Cum am povestit mai sus, mi-au ajutat la prepararea Sfântului Mir trei preoți. Doi din ei au cetit toată ziua dintr'o carte bisericească și al treilea trebuia să se ocupe numai cu fierberea Sfântului Mir. Atribuția mea a fost numai ca să observ să meargă lucrul cum trebuie. Așa dar spuneam mereu: Părinte, vezi de foc, părinte amestecă bine, ca să nu se ardă la fundul cazanului.

Prima zi s'au pus la plămădeală toate frunzele, semințele, rădăcinile și rășinile, cu 25 Kgr. vin negru. A doua zi s'a fiert acest amestec, până ce nu se mai observa de loc vinul negru. A treia zi s'au adăogat 100 Kgr. undelemn grecesc și s'a fiert până ce nu s'au mai văzut eșind aburi din cazan. A patra zi s'a strecurat și s'a filtrat lichidul, și Sfântul Mir a fost gata.

S'au umplut cinci vase de aramă argintate, care au fost duse iară în fața altarului.

Sfântul Mir este un untdelemn de o culoare verzue deschisă, foarte limpede și transparentă, și are un miros tare și frumos, și nu se poate compara cu niciun alt miros cunoscut. În prima zi de Rusalii, anul 1889, s'a sfințit Sfântul Mir de către Mitropolitul Primat, în prezența Regelui Carol, Reginei Elisabeta, Principelui Ferdinand, Principesei Maria, mai multor generali și miniștri, multor episcopi și întregului cler al Mitropoliei. Șeful meu și cu mine am fost așezați lângă cele cinci vase de argint cu Sfântul Mir. În timpul slujbei pe care o săvârșea Mitropolitul, privirea lui de multe ori s'a oprit asupra mea, și când căzură razele solare pe capul alb al Mitropolitului, cu barba lui patriarhală, mi s'a părut că unul din sfinții din pereții altarului s'a dat jos în mijlocul nostru, ca să se roage pentru noi la Bunul Dumnezeu pentru iertarea păcatelor noastre.

W. LAURENZI,
Turnu Măgurele, 1930.

P. S. Vreun Preot mai în vârstă, care din întâmplare a luat parte la sfințirea Primului Sfânt Mir în anul 1889, mi-ar face o mare bucurie, dacă mi-ar scrie câteva cuvinte.

W. LAURENZI,
Turnu Măgurele.



NERECUNOȘTIȚA

Trăim timpuri cu totul schimbate. Pentru mulți, cinstea, dreptatea și adevărul sunt vorbe goale. Cine a muncit și muncește este bârfit și urât.

Sunt părinți cari au cheltuit cel din urmă bănuț cu luminarea copiilor lor. Sunt copii totuși cari nu dau cu anii pe la mormântul tatălui lor. Au ajuns cu stare, în locuri înalte și poate le este rușine a pune o lumânare la capul tatălui și mamei lor. De altfel, câte morminte sunt uitate!

I. P. S. Patriarh al României Mari D. D. Miron zicea odată la Seminarul «Central»: «Am trecut pe la mormântul lui Alecsandri. Rău lucru am găsit acolo. Rău știu urmașii să respecte pe acela care ne-a legănat cu *Doine și Lăcrămioare*, care a pus lăcrămile noastre pe hârtie! Mormântul său era acoperit cu spini și pălămidă. Lucrul acesta m'a întristat adânc. Cred că este o nesimțire din partea noastră. Un om atât de însemnat să fie lăsat uitării cu desăvârșire!» (Din carnetul meu).

Ce cuvinte dureroase! Astăzi, după atâția ani, nu știu cum mai stau lucrurile. De s'au schimbat, cinste celor ce au avut inimă! Un lucru vedem bine: nerecunoștința stăpânește de sus până jos. Vrei să faci un lucru bun, să pui stavilă unui rău, și-ai găsit beleaua. Vorba Părintelui Scriban: «Numai decât auzi răsteala: ce! suntem la mânăstire!» («Furnicile Virtuții», în Glasul Monahilor»).

Sentimentul recunoștinței nu s'a cultivat deajuns la noi. Au fost preoți vrednici, profesori destoinici, directori de școli, de seminarii, cari au muncit mult și cu tragere de inimă. Mulți sunt dați uitării.

Și-au scurs viața răspândind lumină și sunt lăsați în întunerecul nerecunoștinței. Mă tem că, de ne vom duce la câteva școli înalte la noi și de vom căuta pe pereții claselor și muzeelor, de toate vom găsi, numai chipul profesorilor, directorilor, sau cel puțin numele lor săpat în marmură nu-l vom găsi. Bine ar fi să fie cât mai multe școli și biserici chiar, în care, din când în când să poți privi chipurile vrednice ale trecutului lor!

Totuși buruiana nerecunoștinței are rădăcini adânci. La câți dintre ierarhii Bisericii Ortodoxe Române, din trecut, li s'au ridicat statui?

uitat! Face cineva o carte. Se trudește zile și nopți. Citește cineva, îi place. Folosește munca altuia la scris și, din nenorocire, nu mai pomeneste de numele autorului. Câți cad în păcatul acesta? Are dreptate d. P. Drăgoescu, profesor în R.-Vâlcea, când scrie: «Intr'o cămăruță din cine știe ce fund de oraș, tremurând de frig și lihnit de foame, un biet om, aplecat pe masa lui de lucru, se trudește să zmulgă necunoscutului încă o taină. Intr'o mansardă, într'un beciu sau într'o cocioabă, un artist fură naturii o rază de frumusețe, o împodobește cu geniul său. In nebunia sfântă care-i bântue sufletul, își irosește viața lui de om care uită să mai și trăiască. In mijlocul familiei sale prăbușite în mizerie, un inventator stăruiește în zmințeala lui cu inima sfâșiată de necredința oamenilor.

In mizerie și în ignorare, în chinul îndoielilor ucigătoare, în hulă și blestem au trăit cei ce ne-au înzestrat cu penele aurii, cu cari ne împăunăm noi cugetul și viața. Inima lor a gemut, mintea lor s'a întunecat, trupurile lor s'au frânt pentruca noi să ne împodobim astăzi lenea.

Mii de martiri uitați au pierit în chinurile flacărilor, ale închisorilor, ale disgrației, ale obscurității, ale sărăciei și nerecunoștinței oamenilor, ale nebuniei chiar. (Revista *Pentru inima copiilor*, Aprilie-Mai, a. c., pagina 17).

Nu numai bărbații vrednici de pomenit, nu numai munca este dată uitării, dar chiar locașuri sfinte sunt ruinate sau li s'au dat altă întrebuințare. Cu câtă amărăciune scrie P. S. Episcop Grigore în această revistă, Iunie a. c. pagina 490): «Nu mai vorbesc de frumusețea artistică a monastirei Dobrovăț, ctitoria lui Ștefan cel Mare, prefăcută în magazia și grajdul unei școli elementare de agricultură, la vederea căreia n'am putut să nu lăcrămez».

A uita pe binefăcătorii noștri a uita pe părinții noștri, a călca în picioare pe celce a muncit o viață întreagă pentru luminarea poporului, pe cel ce a lucrat pentru binele Țării și Neamului, această nepăsare este nerecunoștința.

E bine ca părinții, profesorii, îndrumătorii tineretului, conducătorii Țării, fiecare în cercul său, să lupte pentru stărpirea acestei buruieni rele. Mai multă dragoste, mai multă recunoștință față de ceice au muncit; mai multă evlavie față de așezămintele sfinte de altă dată!

MANIACII RELIGIOȘI

Turburările sociale și politice au un răsunset și în domeniul religios. Eretici au fost în toate timpurile. Alcătuirea lor împestrițată și răsvrătirea lor împotriva oricărei autorități bisericești parcă nu au fost niciodată mai pronunțată atât de frumos ca în timpurile actuale, vremuri caracteristice de usurpare a întocmirilor sociale și politice de mii de ani.

În laturea religioasă, o dără pronunțată o încrustează și maniacii religioși. În vâlmășagul și încrucișarea feluritelor pseudo-doctrine, nu se observă oare o sete religioasă după apa cea vie a învățăturilor Mântuitorului Hristos? În dibuirea deosebitelor sisteme de credință, în rătăcirea și vagabondarea pe cărările încurcate ale dorințelor tainice ale sufletului omenesc după un punct de rezim stabil, la câte soluții ciudate nu se ajunge fără busola autorității bisericești! Față de oscilațiile neîncetate ale îndoielilor și slăbăciunilor unei rațiuni neputincioase în pătrunderea adevărului divin, se găsesc și credincioși dintre aceia care să-și croiască ei singuri anumite norme de credință și anumite principii de viață.

Fără să angajeze și părerile altora, fără să nutrească nicio idee de proselitism, duc o viață aparte, închiși în adâncul convingerilor lor, nepăsându-le de aprobarea sau condamnarea semenilor sau a bisericii.

Maniacul religios dintr'un exces de zel pentru Mântuitorul Hristos și învățăturile Sale, cade în extrema rătăcirilor. Nu amintesc de unii dintre dânșii, supărători prin exagerarea îndeplinirii formelor externe ale cultului religios. Femei care se închină, fac la cruci și la mătăanii tot timpul sf. Liturghii în biserică, altele care nu citesc alte cărți de cât literatură religioasă apocrifă ca Epistolia, Visul Maicii Domnului, Cele 24 vămi ale văzduhului, Minunile Sf. Sisoe, Cele 12 minuni ale Maicii Domnului etc..., cum și viețile sfinților¹⁾. De acestea fiecare dintre noi

1) Și crezi că fac rău de citesc acestea? Noi rădem de Sf. Sisoe, dar de Vămile Văzduhului se vorbește în Dogmatica lui Iovian și în Viața sfinților noștri după moarte. Nu este credință dogmatică, dar e o cre-

a văzut și a întâlnit și nici nu prezintă o primejdie pentru unitatea bisericii noastre, de cât doar pentru disciplina în timpul serviciilor religioase și pentru limpezirea cunoștințelor adevăratei învățături creștine.

Sunt însă unii maniaci care trec marginea îngăduirilor date de biserică misticismului religios și-ajung în situații vecine cu erezia, deși nu sunt nici eretici, nici sectanți.

În localitate, un maniac religios, un învățător pensionar și-a construit el singur biserică la dânsul acasă, dar o biserică în toată regula. Ridicată din lemn, în formă de corabie, cu altarul în spre Apus, în loc de răsărit, cu catapeteasmă de icoane, cu cruce deasupra turnului bisericii, el singur se roagă într'însa, foarte mulțumit sufletește că se poate închina la dânsul acasă.

Că toată lumea îl arată cu degetul, că unii râd de nebunia lui, iar alții îl compătimesc de zmințeala lui la bătrâneță, ce-i pasă lui? El se simte foarte măgulit că a putut să-și îndeplinească dorința.

Nu este asta o manie stranie, o exaltare năstrușnică a sentimentului lui religios?

Și nu se mărginește aici. Tipărește cărți scrise de dânsul, niște broșuri mici de câte 8-16-20 de pagini, de un conținut fără nicio legătură, cu niște idei întunecate și curioase, fără nicio logică, cu singura explicație că sunt pornite dintr'o dragoste fără de margini pentru religia creștină. Mai are încă și curajul să mi le aducă la biserică, cu rugămintea de a le distribui gratuit la enoriași, deși el nu face parte din parohia mea. O broșură era un amestec de idei creștine văzute prin prisma spiritismului, iar alta o combatere a adventiștilor. Aceasta din urmă, de vreo opt pagini, merita să fie citită, cealaltă nici vorbă.

Am mai dat în localitate și peste altă categorie de maniaci: spiritiștii angajați în Oastea Domnului. Cu o admirație neșarmuită pentru Părintele Trifa și ideile lui, colportori neobosiți ai scrierilor Sf. Sale, nu neglijează însă și ședințele spiritiste. Pe comunicările lor cu spiritele, pun mai mare preț și decât pe cuvintele Evangheliei.

din care face bine. Iar *Minunile Maicii Domnului* sunt o scriere de pietate împotriva căreia nu avem pricină a ne ridica. Și Sf. Voastră spuneți că ele nu sunt o primejdie pentru unitatea Bisericii. Numai de-ar citi oamenii,

Deși profani în materie religioasă, ei nu sunt tocmai din rândul populației de jos. Funcționari, profesori, văduve, bătrâni, oameni foarte corecți în societate și viața particulară, desgustați și îngroziți de scăderile vremii, în loc să-și încălzească sufletele lor arzătoare numai la lumina învățăturilor Mântuitorului și la practicile religioase ale Bisericii, găsesc un refugiu edificator în sedințele spiritiste.

Publicarea de către mine a unor articole împotriva spiritismului în ziarele locale, mi-a atras dezapobarea lor indignată. Discuțiile și încercările de a-le arăta greșita lor credință, neadeverirea prezicerilor spiritelor, mai mult i-a făcut să se alipească de rătăcirile lor. După cum observă și P. S. Arhieru Grigore, în tratatul său despre Confesiuni și Secte, la capitolul spiritismului, ei cu toate acestea sunt foarte religioși.

Nu este o nevroză a timpurilor de față, o stare bolnăvicioasă a sentimentului religios? Cauzele? Toți cercetătorii lipsurilor acestor vremuri dau vina pe preoți, pe absența lor dela postul de veghe al datoriei, pe păcatele preoților și desinteresarea lor totală de nevoile sufletești ale enoriașilor în laturea religioasă.

Da, vor fi și preoți de soiul acesta. Dar de ce se ivesc asemenea cazuri și în parohiile unde preoții sunt la înălțimea datoriei lor? Adică în circumscripțiile celor mai renumiți și mai devotați doctori nu se ivesc molime?

Nota generală a vremii este spiritul de nemulțămire generală, tendința de emancipare de sub tutela tuturor concepțiilor de până acum și încercările fiecăruia de a-și rândui viața după liberul lui plac, în disprețul oricăror convenții sociale, oricăror credințe a semenului său.

Poate fi vorba de o tămăduire a acestei stări patologice de manie religioasă? Neapărat că da. Punerea lor în serviciul cauzei Bisericii noastre, moderarea felului lor sau îndreptarea acestui exces de devotament în combaterea ereticilor, în propagarea ideii, curate ortodoxe și în zidirea lor proprie sufletească, numai în cadrul literaturii religioase pravoslavnice. Discutarea cât mai repetată cu ei, combaterea practicilor spiritiste pe temeiul Sf. Scripturi și a realității contrazicerii unor spirite, cum și a urmărilor dezastruoase la care se expun medium-urile mijlocitoare între spirite și spiritiști. Catehizarea și evanghelizarea or-

todoxă li pot aduce în staulul oilor drept cuvântătoare.

Că se vor găsi rătăciți care să stăruiască mai departe cu îndărătnicie în credințele lor, nu va fi un fapt de mirat. Lupta însă trebuie dusă, oricare vor fi rezultatele la care se va ajunge. Vrăjitoria și fermecătoria întotdeauna și-au avut adepții și clienții lor. Dece spiritismul și mania religioasă să nu-și recruteze și ele victimele lor din rândurile slabe de fire și impresionabile, tocmai ale celor care se cred mai aproape de aurul strălucitor al dreptei credințe?

Preot GH. VERȘESCU,

Piatra Neamț.

CRONICA INTERNĂ

NOI PROFESORI CLERICI.

(Dela examenele de capacitate ale anului curent 1930).

1. *Ochire retrospectivă.* În locul *concursului pe catedre*, cum era mai înainte, legea învățământului secundar din 1899, a răposatului ministru de instrucție *Spiru Haret*, stabilește pentru recrutarea corpului didactic al învățământului secundar: *Examene de capacitate*, cu două specialități, una *principală* și alta *secundară*. Pentru învățământul religios, specialitatea secundară era *limba română*.

Primul examen de capacitate pentru religiune și l. română, ca specialitate secundară, potrivit dispozițiilor acestei legi, s'a ținut în primăvara anului 1900. Au fost înscriși peste 30 de candidați, dintre cari abea au reușit 7. Examenul a fost destul de riguros. Comisiunea se compunea din următorii profesori: *Const. Erbiceanu* și *Ioan Bogdan* sub președinția P. S. S. *Pimen*, actualul mitropolit al Moldovei și Sucevei; iar pentru practica pedagogică era marele maestru *C. Dimitrescu-Iași*. Candidații reușiți atunci au fost bine aleși, reprezentând cu toată demnitatea obiectul religiei pe cari îl predau.

La al *doilea examen de capacitate*, ținut după vreo 3 ani, din 39 de candidați înscriși la minister, au reușit 40. Unul dăduse cererea de înscriere în mâna unui dintre membrii comisiunii examinătoare, pe drum, când mergea la examen. Se și vârase politica, care a adus atâta rău în toate ramurile sociale de activitate, implicit învățământul public. Principiul după care se conduceau comisiunile acum era următorul: Dacă un cleric are licența în teologie, o fi el în stare să predea principiile de religiune, la niște copii. În baza acestui principiu, care s'a dovedit în urmă că era un chip de a judeca, fără o bază științifică-pedagogică, ca

și în baza *vechimei* de suplinire la vreo școală secundară oarecare, au intrat în învățământ o pleoră de dascăli de religie, fără pregătirea suficientă și fără demnitatea reprezentativă a obiectului pe care erau chemați ca să-l predea.

Din această pricină, dela o vreme, profesorii de religie erau socotiți într'o stare de oarecare inferioritate față cu colegii de alte studii, și în privința salariilor, ca și a prestigiului lor în genere. Ore de limba română nu li se mai dădeau, decât doar prin influențe politice. Și numai celor ce aveau și ore de limba română li se plătea salariul întreg, ca la ceilalți profesori. De aci luptă, pe căi lăturalnice, pentru a dobândi și câteva ore de limba română.

2. **Starea actuală.** Legea învățământului secundar, actualmente în uz, care a intrat în vigoare, pe ziua de 1 Septembrie, 1928, așează pe profesorii de religie pe aceeași treaptă de egalitate, cu ceilalți colegii de celelalte materii. Recrutarea lor se face în aceleași condițiuni (art. 38 lege), cu deosebirea că acestora li se cere să aibă doctoratul sau licența în teologie sau *diploma de absolvirea studiilor superioare teologice ale confesiunii respective*, având în acest caz, la bază, diploma de bacalaureat sau de maturitate ¹⁾. *Ei pot fi dispensați de a trece examenele de capacitate pentru alte studii în afară de religie.* Acești profesori trebuie să fie preoți hirotoniți, însă nu vor putea îndeplini funcțiunea de paroh și nu vor putea servi decât la bisericile cu cel puțin doi preoți în localitățile unde au și catedra (art. 43 lege). Această rânduială este numai pentru profesorii de religie pentru confesiunea *ortodoxă*; iar ceia ce privește profesorii de religie pentru alte confesiuni eterodoxe, aceștia se recrutează prin *concurs* (art. 44 lege). Dispoziția privitoare la *dispensa* de a trece examenul de capacitate și alte studii, afară de religie, cred că se referă numai la clericii din provinciile alipite, cari ar dori a deveni și profesori sau la *catheheti* (art. 127 din regulam.); iar nu la cei din vechiul regat, cari, după această lege, pot avea ca specialitate secundară: limba *română*, limba *latină* sau *Istoria*, adică una din ele (art. 65 din regulam.). Pentru profesorii de alte studii, se cer trei specialități: una principală și 2 secundare.

1) Prin cuvintele : *Diploma de absolvirea studiilor superioare teologice ale confesiunii respective*, au înțeles unii diplomele pe cari le liberează Academile teologice ortodoxe din Ardeal. Absolvenții acestor academii însă au fost respinși dela examen, pe motiv că numai acei cu titluri *universitare* pot fi încadrați la capacitate, întrucât ca și candidații pentru celelalte studii profane. Nu pot înscri însă numai acei absolvenți, a căror „diplomă de absolvirea studiilor superioare teologice creștine ortodoxe” a fost *echivalată* cu licența în teologie; iar echivalarea să fi fost făcută în conformitate cu legea învățământului superior (art. 63, al. d și art. 117 din regulam.). Pe lângă aceasta, se mai cere *certificatul* de absolvirea unui seminaru pedagogic *universitar*, care dovedește cunoștințele pedagogice și practica făcută cu elevii în aceste seminarii, sub pîngherea profesorilor respectivi.

Osebit de acestea se mai cere candidaților la profesorat, *certificatul de absolvire* al unui *seminariu pedagogic universitar* (art. 63. al. e din regulament).

Iată și *tabloul* clericilor reușiți la Examenele de capacitate, cu specialitățile și mediile obținute la fiecare specialitate, în sesiunea din 1930.

1. Pr. Filipciuc Alexandru, religia 8.17; fiind corijent de mai înainte de legea din 1898, se numește numai pentru religie.
2. Pr. Roșescu Const., religia 8.10, l. română 7.
3. Pr. Catana Mauriciu, religia 8.07, n'are secundara; nu poate fi numit decât după ce va trece și specialitatea secundară (art. 57 din regulament.).
4. Pr. Iliescu Ștefan, religia 7.96, l. română 7.93.
5. Pr. Popescu S. Manea, religia 7.95, n'are secundara; va fi numit titular, după ce va trece și secundara.
6. Pr. Sandovici Alexandru, religia 7.90, l. română. 7.33.
7. Pr. Morărescu D. Ioan, religia 7. 82, l. română 8.
8. Diaconul Constantinescu Marius, religia 7. 82; nu poate fi numit titular până nu trece și secundara.
9. Arhim. Păunescu Chesarie, religia 7.76, l. latină 8. 66.
10. Pr. Gherasimescu Toma, religia 7.69, n'are secundară; Aceiaș observație ca mai sus.

11. Pr. Georgescu Vasile, religia 7.61, Istoria 7. 66.

În afară de acești 11 admiși, mai sunt doi *corijenți*: Pr. Florescu I. Romanai și Pr. Ionescu I. Cristea; iar 24 au fost respinși.

12. Pr. Gh. Popescu-Dumești, filosofia 7.54, dreptul 7.

13. Ierod. Firmilian Marin, geografia 8.14 dreptul 9.

Din numărul mare al clericilor titrați din țară, reușita la examenul de capacitate, pentru religiune și alte studii, numai a 13 dintre ei, nu este un mare succes. Am fi dorit mai mult. Se vede însă că greutățile vremilor în care trăim are o repercusiune și asupra învățământului teologic. Profesorii se plâng că prea puțini dintre cei ce termină facultățile noastre de teologie sunt la înălțimea chiemării lor. Cei mai mulți dintre ei învață numai pentru dobândirea titlului și apoi nu mai citesc. Aceștia uită însă că școala nu mai *te îndrumază* spre studiu, dar învățătura temeinică trebuie să-și o dobândească fiecare, cu puterile sale proprii. Să sperăm însă că pe viitor vor fi mai mulți reușiți, căci locuri sunt destule.

† Dr. VENIAMIN POCITAN BĂRLĂDEANUL.

.....

Pentru a face ordine în țară, trebuie întâiu ordine morală.

N. IORGA,

În *Neamul Românesc*, 17 Aprilie 1930

DARE-DE-SEAMA

**Către I. P. S. Patriarh-Regent D. D. Dr. MIRON,
despre călătoria Arhimandritului Dr. Filaret Jocu
în Răsăritul Ortodox, în zilele dela
4 Aprilie—12 Iunie 1929.**

Inalt Prea Sfințite Stăpâne,

Prin adresa Inalt Prea Sfinției-Voastre, nr. 3074, din 6 Martie c., am fost autorizat să merg prin Centrele Bisericești din Orientul Ortodox, cu anumite însărcinări bisericești și spre a cerceta, la diferite ateliere de covoare orientale, condițiunile în care Catedrala Patriarhală ar putea fi înzestrată cu astfel de covoare.

Despre rezultatele acestei călătorii, am avut cinstea de a comunica Inalt Prea Sfinției Voastre prin scris, imediat de la Constantinopol, unde de altfel am și avut însărcinare specială despre cele săvârșite acolo; iar pentru cele următoare, v'am comunicat prin viu grai, încă prin luna Iunie c., când m'am înapoiat și tot atunci am predat Inalt Prea Sfinției Voastre și mai multe oferte pentru confecționare de covoare.

Acum, pentru că cele ce am văzut și constatat prin centrele bisericești, pe care le-am vizitat, să poată servi, cu binecuvântarea Inalt Prea Sfinției Voastre, ca criteriu de orientare pentru cei care în viitor vor trebui să fie reprezentanții Sfintei noastre Biserici la Congresele sau Sinoadele Panortodoxe, care se preconizează, smerit îmi îngăduesc a comunica Inalt Prea Sfinției Voastre, cu de-amănuntul, în scris, tot ce am putut constata și culege în această călătorie, precum și toată atențiunea și cinstea de care m'am învrednicit, ca trimis al Inalt Prea Sfinției Voastre, cu credința că toate acestea pot avea semnificația lor, dat fiind faptul, că ele se petrec tocmai în vremea, când la noi doritorii de scandal spuneau, că Biserica Română este eșită din ecumenicitate și că este pe punctul de a fi declarată shizmatică.

Am plecat din Constanța în ziua de 4 Aprilie c. și am ajuns la Constantinopol a 2-a zi pe seară. Fiind cam târziu și vreme rea, nu am debarcat imediat, ci am rămas pe vapor până a doua zi 6 Aprilie. Intre timp, sosirea mea fusese anunțată la Sf. Patriarhie Ecumenică, unde aveam cunoscuți și prieteni și deci eram așteptat. Am sosit la Sf. Patriarhie la ora 9 a. c. și am fost primit la poartă de către Marele Eclisiarh al Sfintei Patriarhii, Prea Cuviosul Arhimandrit *Antimos*, care m'a condus în cancelaria Marei Protosinghelii, unde am fost primit de către un vechi cunoscut și prieten al meu, fostul diacon *Ghermanos*, acum Mare Protosinghel. S'a întâmplat ca această zi să fie Sâmbătă, una din cele două zile săptămânale în care Sfântul Sinod Patriarhal ține regulat ședință. Din această pricină, erau adunați aici, în așteptarea ședinței, mai mulți P. S. S. Mitropoliți, între care unii îmi erau

cunoscuți din vremea serbărilor de investire a Inalt Prea Sfinției Voastre; iar alții și mai din'nainte. Intre aceștia, se găsea și P. S. Mitropolit al Sardelor, Domnul *Ghermanos*. Mulțumită I. P. S. Sale, am fost anunțat la I. P. S. Patriarh Ecumenic și primit îndată, în sala de ședințe a Sfântului Sinod, față fiind mai toți membrii. Am adresat tuturor și în deosebi I. P. S. Patriarh, o mică salutare, din partea Inalt Prea Sfinției Voastre, la care Inalt Prea Sfinția Sa mi-a răspuns, mulțumind și exprimându-și bucuria și mângâierea pe care o simte, văzându-se cercetat de Inalt Prea Sfinția Voastră, precum și dragostea și bunele sale simțăminte, pe care le-a avut în totdeauna pentru poporul român și biserica sa, pe care o socotește, ca pe cea mai viguroasă și sănătoasă mlădiță a Bisericii sale, care de altfel este mămă a tuturor Bisericilor.

Intru ilustrarea acestor simțăminte ale sale, mai pe urmă dându-mi mai multe cărți din scrierile sale, mi-a dat și o broșură cu un discurs al său, rostit într-o Biserică din Constantinopol, cu prilejul morții Regelui Carol. (Acest discurs a fost tradus și publicat acum 7-8 ani în Biserica Ortodoxă¹⁾).

Am predat I. P. S. Sale scrisoarea, pe care o aveam dela Inalt Prea Sfinția Voastră, pe care, după ce a deschis-o, mi-a dat-o, ca s'o traduc. Cum eu o aveam tradusă, i-am făcut numai o scurtă revizuire, după care, fiind scrisă la mașină, a fost trimisă în ședință și, fiind citită îndată, a fost repartizată Comisiunii, care se ocupă cu Sinodul General al Bisericilor.

S'a dat poruncă, ca, pe tot timpul cât voi rămâne în Constantinopol, să fiu găzduit și ospătat în Palatul Patriarhal și tot de odată P. C. Mare Eclisiarh și un cavaz, să mă conducă și însoțească, spre a vedea și vizita tot ce este de văzut și vizitat în Constantinopol. Ceea ce, spre marea mea mulțumire, s'a și făcut. La masă, în afară de P. C. Mare Eclisiarh, am fost însoțit pe rând, când de P. C. Mare Protosinghel *Ghermanos*, când de Primul Secretar al Sfântului Sinod, P. C. Arhim. *Maxim*. Iar în ziua de 9 Aprilie, s'a dat o masă oficială membrilor Sfântului Sinod, la care am luat parte și eu, ocupând un loc de cinste lângă I. P. S. Patriarh.

Ziua de 12 Aprilie fiind Vineri, zi de repaos în Turcia, am oficiat singur în Catedrala Patriarhală Sf. Liturghie mai înainte sfințită, în fața unui considerabil număr de credincioși și mai mulți P. P. S. S. Mitropoliți. După prânz, la ora 3, față fiind și Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic și întreg soborul P. P. S. S. Mitropoliți, am oficiat tot eu singur, citind icoasele sf. Acatist rânduite pentru acea zi, precum se obișnuiește în fiecare Vineri a Sfântului și Marelui Post. La această slujbă, Biserica Sfintei Patriarhii a fost literalmente tixită de lume, de oarece, cu vreo două zile înainte, se anunțase prin ziare, că va asista Sanctitatea Sa Patriarhul și că voi oficia eu, urmând a cânta și ceva pe românește. Astfel s'au scurs zilele șederii mele la Constantinopol.

1) In 1923, fiind adus de mine din Constantinopol. — Nota Arhim. *Scriban*.

Intre timp, am putut vizita și schimba păreri cu mai toți demnitarii din jurul Tronului Patriarhal și cu cei mai mulți dintre membrii Sfântului Sinod, asupra problemelor și nevoilor actuale, care preocupă Biserica Ortodoxă în general. Am putut constata cu mulțumire, că toți sunt de acord pentru soluționarea lor în comun și cât mai în grabă. Nicio apreciere defavorabilă pentru faptul, că noi serbaserăm Sfintele Paști cu mai mult de o lună înainte. Din contră, în principiu toți erau de acord, că este cu neputință a merge mai mult cu Pascalia veche, în afară de cadrul Calendarului îndreptat.

Un singur semn de nemulțumire, pe care l-am putut prinde, a fost faptul, că Sfântul Sinod al nostru nu dăduse niciun răspuns la o scrisoare a Sfântului Sinod Patriarhal din Constantinopol, prin care era rugat ca, pentru anul acesta—1929—în hatârul uni-tății Bisericii, Sfântul nostru Sinod, să amâne aplicarea hotărârii, luate cu privire la serbarea Sfintelor Paști. Am spus, că răspunsul, pentru astfel de scrisori la noi, cum de alt fel în toate părțile, comportă o hotărâre a Sfântului Sinod. În acest timp, începuseră agitațiile pe chestia serbării sfintelor Paști. Sfântul Sinod s'a întrunit de atunci de două ori; dar din pricina agitațiilor din afară, n'a putut lucra, ci silit a se proroga și; în această stare segăsea și când vorbeam eu. Așa că n'a avut timpul material trebuitor, spre a se preocupa de acea scrisoare.

În ziua de 13 Aprilie, urmând să părăsesc Constantinopolul și această zi fiind tot Sâmbătă, când se adună membrii Sfântului Sinod, înainte de începerea ședinței, am fost primit de către Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic în sala ședințelor și, după ce am mulțumit pentru atențiunea și dragostea, cu care am fost primit și ospătat, am sărutat mâinile Sanctității Sale, precum și tuturor celorlalți și așa m'am retras, îndreptându-mă spre port, la vaporul „România”, cu care urma să plec mai departe.

La 14 Aprilie, pe seară, am intrat în portul Pireu. A doua zi, înainte de prânz, m'am dus la Sfânta Mitropolie, unde am fost primit îndată de fostul meu Profesor, acum Prea Fericitul Mitropolit al Atenei, Domnul Domn Hrisostom. I-am transmis închină-ciuni frățești din partea Înalt Prea Sfinției Voastre și i-am expus dorința, ce-o aveți cu privire la Conferința Panortodoxă, care să țizeze data Sfintelor Paști în cadrul Calendarului îndreptat, pe un mic număr de ani în viitor, până când și celelalte sfinte Biserici omodoxe surori vor aplica calendarul îndreptat, pentruca astfel să poată fi posibil un Sinod Panortodox care s'o stabilească definitiv.

Prea Fericirea Sa s'a arătat foarte binevoitor și chiar doritor, ca să se facă ceva, pentruca în viitor să nu se mai întâmple neorânduielei, care au dat naștere la atâtea nemulțumiri la noi în România, ca și în Grecia.

Prea Fericitul Mitropolit al Atenei s'a arătat chiar măgulit, când i-am spus, că Înalt Prea Sfinția Voastră ați prefera Atena, ca loc de întrunire a reprezentanților bisericilor. Numai asupra vreunor de întrunire mi-a obiectat, că lunile Iulie și August, așa

cum preconizaserăți Inalt Prea Sfinția Voastră, nu ar fi tocmai potrivite, din pricina căldurilor prea mari și că Septembrie ar fi mai convenabil.

În convorbire cu Prea Fericirea Sa, venind vorba despre greutățile care stau în calea soluționării prompte și definitive a chestiunii pascale, mi-a spus că o piedică destul de serioasă este și Biserica Sârbă, care până atunci nu aplicase încă Calendarul îndreptat, deși în 1923, ea-l propusese și susținuse foarte stăruitor.

Faptul acesta, spune Prea Fericirea Sa, oricât ar fi de nebagat-în-seamă, este o mare racilă pentru Biserica Ortodoxă în general, fiind că Biserica Sârbă astăzi, din punct de vedere numeric, este cea mai bine reprezentată, după Biserica Română. Mi-a spus, între altele că, după informațiile pe care le are Prea Fericirea Sa, Biserica Sârbă ar condiționa aplicarea calendarului îndreptat de Biserica Bulgară. Și acesta, pentru a evita eventuale turburări interne, pe care Bulgarii, care au aceiași limbă de cult (slavona), le-ar putea alimenta. Am observat la Prea Fericirea Sa o dorință vie, ca să se găsească o formulă spre a se ridica shizma bulgară. Urmând ca peste o oră să-mi continui drumul spre Alexandria, i-am sărutat mâinile și m'am retras, cu făgăduința, că, la înapoiere, rămânând mai multe zile în Atena, voi putea vorbi mai mult cu Prea Fericirea Sa și cu alții și așa mă voi putea orienta mai bine și mai complet, asupra părerilor privitoare la chestiunile bisericești, care așteaptă soluții.

Cred vrednic de însemnat faptul că, eșind dela Prea Fericitul Mitropolit al Atenei, nu departe în stradă, am întâlnit pe Prea Sfințitul Mitropolit Ghermanos al Tiatirelor, fost al Amasiei, care a trecut de mai multe ori prin țara românească și a fost chiar reprezentantul Sanctității Sale Patriarhului Ecumenic, la serbările de încoronare a Majestății Sale răposatului Rege Ferdinand. Inalt Prea Sfinția Sa este astăzi Mitropolit al Bisericilor Ortodoxe naționale grecești din Europa Centrală. Cu toate că în Constantinopol nu mai poate călca niciodată, de oare ce a fost de două ori condamnat la moarte de către Turci, este totuși unul din glasurile cele mai autorizate între Ierarhii Patriarhiei Ecumenice. Inalt Prea Sfinția Sa nu prea lipsește din mai toate reprezentanțele externe ale Tronului Ecumenic și nu e de mirare, să fie ca atare și la conferința Panortodoxă, care se preconizează și care în niciun caz, nu se va putea ține între granițele Turciei.

Am spus Inalt Prea Sfinției Sale rostul călătoriei mele și cum până acum am găsit în toate părțile bună dispoziție și chiar dorința fierbinte, ca să se pună capăt oscilațiunilor de până acum.

Foarte bine mi-a spus Prea Sfinția Sa, dar se naște întrebarea:

Se crede sincer, că se servesc interesele Bisericii Ortodoxe, atunci când se pășește la reforme așa de însemnate, ignorându-se ramura cea mai mare și mai puternică a Ortodoxiei, Biserica Rusească, care astăzi se găsește sub persecuție? Nimenea nu ignorează, că Rusia politicește a fost și poate încă este și va mai fi vrăjmașul nostru comun. Ea a căutat, în numele ortodoxiei,

să ne înghită pe toți. Ar fi însă nedrept să credem, că biserica Ortodoxă din Rusia este moartă. Această biserică astăzi, tocmai fiindcă se găsește sub persecuție, este mai vie ca oricând. Ea a dat martiri, ca în timpurile de mare glorie ale creștinismului, și pentru aceasta are dreptul, mai mult de cât oricare altă Biserică, să vorbească în numele Ortodoxiei. Și atunci cum se poate închipui conferință sau Sinod Panortodox, în care Biserica Rusă, să nu fie reprezentată? Căci este cert, că Biserica Rusă nu va putea lua parte la niciuna din adunările ortodoxe. Și dacă, prin imposibil, am presupune că ar lua parte, așa divizată cum este și bântuită de nevoi, nu-și-ar putea spune cuvântul cu toată autoritatea cuvenită.

La această întrebare, nu am putut găsi un răspuns potrivit. Am găsit însă bine, ca să o înserez aci, fiindcă poate mai sunt încă mulți alții, care cugetă la fel cu Prea Sfințitul Ghermanos al Tiatirelor și cei care în viitor vor fi reprezentanții Bisericii Române să știe la ce s'ar mai putea aștepta și să mediteze asupra răspunsului.

La 17 Aprilie, am sosit la Alexandria și am descins la Regina Hotel, unde am rămas trei zile. Domnul Consul Grigore Mihăescu, care fusese înștiințat de sosirea mea de către Domnul Ministru Filaliti din Constantinopol, mi-a făcut multe înlesniri, punându-mi la dispoziție automobilul Domniei-Sale și pe Domnul Secretar Borneanu, cu care împreună am vizitat, tot ce era de vizitat în Alexandria.

Chiar în ziua sosirii, m'am anunțat Prea Fericitului Patriarh Meletie al Alexandriei, cu rugămintea de a-mi acorda o audiență. Audiența mi-a fost fixată a doua zi, 18 Aprilie ora 10 a. m.

Prea Fericitul Patriarh Meletie al Alexandriei este una din figurile bisericesti cele mai cu vază din tot orientul ortodox. Și prin cultura și prestanța sa, cum și prin legăturile, pe care le are, atât în lumea grecească, cât și cu personalitățile teologice și politice englezești, a avut și are roluri destul de însemnate în toate chestiunile politice și bisericesti, care se ivesc. În timpul păcii de la *Lausana* (1922-23), când tronul Patriarhal Ecumenic din Constantinopol trecea prin momentele cele mai critice, Prea Fericirea Sa se găsea la cârma acestei Biserici. Străduințele sale, ca Patriarhia Ecumenică să nu fie izgonită din Constantinopol, așa cum pretindeau Turcii, precum și coloritul său politic antaantovenizelist foarte pronunțat, l-au făcut imposibil Turcilor și, din această pricină, a trebuit să părăsească scaunul Patriarhal Ecumenic. În urma trecerii din viață a titularului Alexandriei Fotie, Prea Fericirea Sa a fost chemat la cârma acestei Biserici, pe care o păstorește de 8 sau 4 ani.

La ora hotărâtă, Prea Fericirea Sa, îmbrăcat în mare ținută, mă aștepta în salonul său de recepție. M'am prezentat cu toată buna cuviință și sîrutându-i dreapta, i-am transmis cuvenitele închinăciuni și salutări din partea Inalt Prea Sfinției Voastre. Prea Fericirea Sa mi-a răspuns mulțumind și urînd toate cele bune

pentru Prea Sfinția Voastră și pentru biserica și poporul român. În afară de faptul că era mult albit, l'am găsit tot așa de vioi, scripitor la minte și gata de război, cum îl cunoscusem acum 10 ani, ca Mitropolit al Atenei. S'a arătat foarte bucuros, că m'a văzut după atâtea ani și mai ales m'a complimentat cu multă efusiune pentru felul cum mă exprimam grecește. I-am răspuns mulțumindu-i și plasând și pe Prea Fericirea Sa, între primii mari citori ai succeselor mele, în limba grecească. În adevăr, acum 10 ani, când m'am dus la Atena pentru desăvârșirea studiilor teologice, la o vârstă — eram trecut de 35 de ani — când greu se mai poate învăța, mai ales o limbă străină, ca cea grecească, Prea Fericirea Sa, ca Mitropolit al Atenei, m'a trimis la Mănăstirea Pendelli, unde, în tot timpul cât am stat, m'am trudit cu limba, slujind cele ale preoției zi la zi în Biserica Mănăstirei. Am avut de aici două câștiguri: întâi economie de casă și masă pe aproape o lună — ceia ce nu era puțin în vremea aceea — și al doilea, aproape desăvârșire în limba grecească. Acesta era câștigul cel mai mare, pe care l-am avut prin ajutorul și dragostea Prea Fericitului actual Patriarh al Alexandriei D. D. Meletie.

Această aducere aminte a măgulit mult pe Prea Fericirea Sa și a făcut ca convorbirile care au urmat să fie mai intime și mai deschise.

Am comunicat Prea Fericirii Sale dorințele Înalt Prea Sfinției Voastre, cu privire la fixarea datei de prăznuire a Sfințelor Paști și de asemenea felul cum a fost primită această dorință a Înalt Prea Sfinției Voastre la Patriarhia Ecumenică și la Atena.

Prea Fericirea Sa s'a arătat tot așa de bine dispus și dornic, ca chestiunea sărbătoririi Sfințelor Paști să fie soluționată și așezată în cadrul calendarului îndreptat. Ca Patriarh Ecumenic în 1923, prezidând Congresul Panortodox din Constantinopol, mi-a spus, că niciodată nu i-ar fi trecut prin minte că Sinodul General al Bisericii ortodoxe, care atunci părea așa de apropiat, va întârzia și întârzie încă așa de mult; fiindcă în acest caz, chestiunea Pascaliei, nu ar fi putut rămâne deschisă.

Vădit mulțumit, că se agită această chestiune, Prea Fericirea Sa mi-a comunicat, că îndată ce va fi sesizat, își va trimite reprezentanții săi cu instrucțiunile cuvenite, la locul de întrunire, care se va fixa de către Patriarhia Ecumenică. Și-a exprimat părerea, că poate ar fi bine dacă Sfintele Paști s'ar așeza la o dată fixă. I-am răspuns, că această ar fi poate dorința tuturor creștinilor, dar nu știu întru cât va fi posibilă întruparea acestei idei, înainte de a se fi fixat calendarul, despre care am auzit și am citit, că se studiază acum la Liga Națiunilor și despre care se zice, că va avea însușiri, care să mulțumească pe toată lumea. Până atunci însă, Biserica Ortodoxă va trebui, să găsească o cale spre a nu mai întâmpina greutățile, pe care le-a avut anul acesta. Am mai spus, Prea Fericirii Sale, cele ce-mi spusese Prea Fericitul Mitropolit al Atenei, cu privire la faptul, că Biserica Sârbă condiționează aplicarea calendarului îndreptat de Biserica Bulgară, cu

care se potrivește în credință și limbă de cult și care, rămasă în urmă cu vechiul calendar, ar putea alimenta eventuale turburări interne în Serbia. Biserica Bulgară însă, din pricina shismei, care planează de aproape 70 de ani asupra ei, stă în afară de concertul Bisericilor Ortodoxe. Am amintit Prea Fericirei Sale, cum acum 20 ani, în presa grecească era un curent destul de puternic, pentru ridicarea shismei bulgare, patronat de însăși Prea Fericirea Sa. Și acest curent a fost întot-d'a-una și este încă în toate Bisericile (Omodoxe surori. Mi-a răspuns Prea Fericirea Sa, că chestiunea ridicării shismei bulgare este o dorință vie a tuturor și că n'ar fi greu să se facă la cea dintâi adunare a reprezentanților Bisericii Ortodoxe, indiferent că această adunare ar fi un prosinod sau sinod. Și calea de urmat ar fi aceasta: într'o ședință preliminară s'ar putea face un referat, prin care să se ceară ridicarea shismei și la a doua ședință ar putea lua parte la desbateri și reprezentanții bulgari.

Cu aceasta vizita mea la Prea Fericitul Prtriarhul Meletie al Alexandriei s'a terminat. I-am sărutat mâna și m'am retras fără gând de a-l mai revedea, înainte de înapoierea mea din Țara Sfântă. A doua zi însă — 19 Aprilie — fiind Vinerea 5-a din Sfântul și Marele Post, când, potrivit tipicului, se citește Acatistul Maicii Domnului întreg, m'am dus și eu, ca să ascult slujba la biserica Catedrală a Patriarhiei. Catedrala Patriarhiei din Alexandria este biserica Sfântului Sava, care, după spusa Prea Fericitului Patriarh, este unul dintre puținele monumente, care s'au salvat în întregime dela Împăratul Constantin cel mare. Aci era foarte multă lume adunată, în așteptarea Patriarhului, care, potrivit obiceiului, urma să citească prima stare. N'a trecut mult și Prea Fericirea Sa a sosit. M'am amestecat și eu, printre clericii care așteptau să-i primească cu mantia și cârja în ușa bisericii. Am rămas mai aproape de ușă, cu gândul ca, după ce va citi Prea Fericirea Sa, să plec, ca să-mi fac pregătirile de plecare la Cairo. Prea Fericirea Sa însă, care mă văzuse, a dat poruncă, ca să fiu poftit în sf. Altar și îndată după ce va citi Prea Fericirea Sa, să fiu poftit eu, ca să citesc a doua stare a Acatistului. M'am executat cu mulțumire și, după ce am îndeplinit porunca, am cerut binecuvântarea și m'am retras. La Cairo, am plecat în ziua de 20 Aprilie ora 6 $\frac{1}{2}$ a. m., cu un tren rapid, și am ajuns la orele 10 $\frac{1}{2}$. Aci am rămas trei zile și în acest timp am vizitat: muzeele, piramidele, moscheele, paraclisul coptic din Cairo vechi, zidit deasupra camerei în care a fost adăpostită Maica Domnului cu pruncul sfânt, în timpul cât a rămas în Egipt, apoi orașul Heliopolis și satul Mataria, în care este îngrădit și păzit cu sfințenie un copac bătrân și aproape uscat, sub care se zice că s'ar fi odihnit Maica Domnului, împreună cu Pruncul Dumnezeuesc.

Din Cairo am plecat în ziua de 23 Aprilie, ora 6 $\frac{1}{2}$ p. m. și a doua zi la orele 10 $\frac{1}{2}$ a. m. am ajuns în sfânta Cetate a Ierusalimului. Cum am fost pogorât pe peron, am fost întâmpinat de un frate călugăr din Comunitatea Sfântului Mormânt, care, după ce mă

întrebă cine sunt, îmi spuse că mă aștepta regulat de câteva zile. De și eu nu scrisesem nimănui, totuși călătoria mea cu ținta Ierusalim fusese cunoscută, din cele ce se scrisese prin ziare, în tre-cerea și zăbovirea mea prin Constantinopol și Alexandria. Așa se explică că eram așteptat. Am urcat împreună cu acest frate călugăr într'un automobil și ne-am îndreptat spre Sf. Cetate. Nefind îngăduit, ca să pătrundă vehicule în Sf. Cetate, dela poarta lui David, am lăsat automobilul și am continuat drumul pe jos, cu tot corpul înfrigorat de emoție, până la Mănăstirea Sfântului Constantin, care este lipită de Palatul Patriarhal și unde urma să mi se rezerve o chilie. N'au trecut însă nici 5 minute și Prea Fericitul Patriarh Damianos, fiind înștiințat de sosirea mea, a dat poruncă, ca îndată să mi se pună la dispoziție o cameră din apartamentele Prea Fericirei Sale. Ceea ce s'a și făcut. Am fost găzduit și ospătat aci o lună încheiată, cât a durat petrecerea mea în Țara Sfântă. În tot acest timp, am fost obiectul celor mai delicate atențiuni din partea tuturor, începând dela Prea Fericirea Sa Patriarhul, până la cel din urmă slujbaș.

Aceiași zi în care am sosit, pe la orele 4 p. m., am și fost primit de Prea Fericirea Sa Patriarhul Damianos al Ierusalimului, care și-a manifestat bucurie mare, că mă revedea după atâția ani. Urmând poruncii Înalt Prea Sfinției Voastre, i-am adresat câteva cuvinte de salutare și urări de bine din partea Înalt Prea Sfinției Voastre, la care mi-a răspuns, mulțumind și bucurându-se că, la bătrânețele sale și zilele grele, în care a ajuns și el și Biserica Sa, este cercetat și mângăiat de dragostea Prea Sfinției Voastre.

Am fost întrebat despre chestiunile bisericești, politice și economice din țara noastră, asupra cărora de altfel părea destul de bine inițiat și i-am răspuns la toate cum m'am priceput mai bine. Urmând să mă retrag, mi-a comunicat, că a dat poruncă, ca în tot timpul cât voi rămâne în Țara Sfântă, să fiu găzduit și ospătat în casa și masa Prea Fericirei Sale. În același moment, a chemat în salon pe C. Sa Arhidiaconul Hrisipos Gheorghiadis, căruia m'a încredințat, cu porunca ca să nu lase nici un locușor din Sfânta Cetate și din toată Palestina, în care să nu fiu purtat. Am mulțumit Prea Fericirei Sale și m'am retras. Cea mai mare parte din timpul cât am stat în Palestina l-am petrecut în Sfânta Cetate și, începând cu Sâmbăta lui Lazăr și sfârșind cu Duminica Tomii, am luat parte activă, fiind cel dintâi cu cinstea în rangul meu, la toate slujbele și ceremoniile prilejuite de serbarea Sfințelor Paști, după vechia Pascalie.

Socotesc vrednic de însemnat, că majestatea acestor slujbe și procesiuni, urmărite de zeci de mii de credincioși din toate confesiunile și din toate colțurile lumii, la care luau parte, în afară de Prea Fericirea Sa Patriarhul și P. P. S. S. Mitropoliții, câte optzeci până la o sută de clerici într'o ordine literalmente ireproșabilă, m'au mișcat profund și m'au hrănit mult sufletește. Voi păstra veșnică recunoștință Înalt Prea Sfinției Voastre, că mi-a prilejuit această mare bucurie și mulțumire sufletească, la vreme

așa de potrivită. Emoțiunea și bucuria mea a atins punctul culminant, când, în Vinerea mare, în fața Sfintei Golgota și în noaptea Învierii, la Sf. Liturghie, săvârșită deasupra Sfântului Mormânt, singurul rege ortodox al cărui nume a fost pomenit, după ce mai întâi a fost pomenit Majestatea Sa Regele Gheorghe al Angliei, a fost numele Majestății Sale Regelui Mihai al României. Mai mult de cât atât, ziua de 10 Mai — ziua învierii neamului românesc — a fost prăznuită la Ierusalim cu deosebită pompă. Ca la toate marile serbări, au pornit dela Palatul Patriarhal la Biserica Sfântului Mormânt toți P. P. S. S. Mitropoliți și clerici în ținută de ceremonie, cortegiul fiind urmat de Domnul Consul al României Gherasimos. Lumea de pe străzi, stârnită de sunetele clopotelor, s'a atașat la cortegiul, iar alții au alergat înainte la Biserică. În fața mulțimii adunate în grabă, s'a oficiat un tedeum, la care au luat parte, în vestminte sacerdotale, nouă Arhieriei și încă de două ori pe atâția preoți și diaconi. Numele Majestății Sale Regelui Mihai I al României, al Inalt Prea Sfinției Voastre și întreg poporului românesc, au răsunit și s'au repetat prelung în ecouri nesfârșite prin numeroasele cupole ale marelui Biserici a Sfântului Mormânt. După slujbă, în aceiași ordine, ne-am îndreptat cu toții spre sala de recepție a Palatului Patriarhal, unde s'a servit tuturoră câte un pahar de lichior și apă.

Vă puteți închipui, Inalt Prea Sfințite Stăpâne, câtă bucurie și emoție am simțit și ar fi simțit oricine, la acest omagiu, adus cu atâta belșug și efuziune neamului românesc și totuși câtă durere sufletească și umilință, că la acest omagiu, adus țării la ziua cea mare a ei, în afară de mine, nu era un singur român!... Singurul închinător bucureștean, care se rătăcise anul acesta la Ierusalim, în ziua aceea, era dus înspre Tiberiada. Domnul Consul Gherasimos, un om foarte delicat și foarte îndatoritor, fiind grec de origină, nu s'ar putea spune că reprezintă neamul românesc. Mai mult de cât atât, Domnia Sa până în prezent n'a cunoscut încă țara pe care o reprezintă și nu știe un singur cuvânt românesc, așa că supușii români, care au nevoie de Domnia sa, dacă nu știu franțuzește sau grecește, trebuie să recurgă la interpret.

Departa de mine gândul de a crede, că aceste acte de curtoazie și omagii aduse țării și poporului românesc, s'ar fi făcut din pricina prezenței mele acolo, fiindcă în afară de mine, abia în urmă am aflat, că mai era un închinător român, în vreme ce din Grecia erau două grupuri, de câte trei până la patru sute de închinători, în frunte cu un episcop și mai mulți clerici, care luau parte și ei la toate slujbele. Erau de asemenea peste o sută de bulgari, în frunte cu un episcop în părțile, care astăzi nu mai aparțin Bulgariei. Numele Prea Sfințitului Episcop bulgar este Varlaam. Știa bine românește, fiindcă era licențiat în Teologie la Universității din București și, dacă nu mă înșel, a fost elev și protejat al Inalt Prea Sfințitului Mitropolit Pimen al Moldovei, în vremea când era Director al Internatului Teologic. În ciuda așa unei shizme bulgare, Prea Sfințitul Varlaam a fost poftit împreună

cu oaspeții greci și alături cu Prea Fericitul Patriarh al Ierusalimului, a luat parte la toate ceremoniile și sfintele liturghii, oficiate pompos, cu prilejul serbării sfintelor Paști.

Inchinători sârbi au fost prea puțini, răzlețiți și nu organizați în grupuri, cum erau grecii și bulgarii.

Pentru toate aceste neamuri, nu s'a dat nici un semn de atențiune deosebită, în vreme ce după cum am arătat mai sus numele Majestății Sale Regelui Mihai I al României a fost pronunțat solemn în azul unei imense mulțimi, extaziată, cu ochii scăldați în lacrimi de emoție și adunată de prin toate colțurile pământului.

M'am mulțumit, să iau parte în tăcere la toate acte de curtoazie, aduse în fața lumii întregi — erau acolo toți consuliile streini, în frunte cu guvernatorul englez — țării și neamului nostru. Și de teamă ca nu cumva să am un răspuns, care nu m'ar fi mulțumit. nu am cerut nimănui nicio explicație. Am bănuț înșă că toate acestea trebuie să fie o urmare a Protectoratului Sfintelor Locuri, pe care acum 5 ani reprezentanții Sfântului Mormânt l-au oferit solemn și a fost primit tot așa de către Majestatea Sa Regele și poporul român. Nu mică îmi era jena, când știind, că acest protectorat nu numai nu s'a manifestat prin nimic real până acum, dar nici măcar o așezare românească, care să fie sprijin moral pentru luptătorii și păzitorii de veacuri ai Sfintelor locuri, sau cel puțin să vorbească lumii de existența poporului românesc, acolo unde se întâlnesc toate confesiunile și neamurile pământului și unde ele sunt reprezentate prin misiuni alese și clădiri monumentale, până acum nu se găsește nicio urmă de viață românească.

Cum de altfel era firesc, între primele chestiuni despre care a fost cuvântul cu Prea Fericitul Sa Patriarhul Damianos, a fost cea privitoare la Calendar și Pascale. Se știa despre serbarea Sfintelor Paști la noi după Pascalia încadrată în Calendarul îndreptat. Era vorba, cum a decurs? Am răspuns că, în afară de Basarabia, unde această chestiune a fost speculată mult de către vrăjmașii neamului românesc, în restul țării, cu mici excepțiuni pe alocurea, mai ales în Moldova, sărbătoarea a decurs în cea mai desăvârșită ordine. În principiu, nimeni n'a putut să aducă nici un cuvânt de desaprobarie sau măcar de inoportunitate îndreptării Calendarului și implicit a Pascalei. S'a obiectat înșă, că la Ierusalim sunt motive locale, care împiedică, pentru prezent, aplicarea Calendarului îndreptat și mai ales a Pascalei. Motivul principal ar fi, că coincidența sărbătorilor și mai ales a Sfintelor Paști cu catolicii ar da naștere la conflicte grave, atât între clerici, cât și între credincioșii ambelor confesiuni. Din această cauză, urmează că la Ierusalim, oricare ar fi soluția, pe care o va avea această chestiune, Sfintele Paști să se prăznuiască și în viitor după Pascalia în uz. Biserica Ierusalimului — se spune în cercurile ei conducătoare — în această chestiune, nu ar putea pași alături de surorile ei omodoxe, decât numai în cazul, când la Societatea Națiunilor s'ar stabili un pact internațional, prin care să se orânduiască, odată pentru totdeauna, ordinea, în care au a se succede diferite con-

fesiuni la toate locurile de închinare în timpul marilor sărbători ale creștinătății, care ar coincide.

O altă pricină care nu mi-a fost confirmată direct, dar care totuși transpiră din depresiunea morală care stăpânește pe toți slujitorii și păzitorii Sfântului Mormânt este faptul că Biserica Rusă, în această chestiune, nu este alături de surorile ei omodoxe și până acum nici nu a avut posibilitatea, să se pronunțe; iar Ierarhii Ruși din afară de hotarele Rusiei, deși nu au nicio calitate, totuși au stat și stau împotriva îndreptării Calendarului. De ce Ierusalimitenii leagă această chestiune de Rusia? Pentru că ei au credința și nădejdea că Biserica Rusă se va elibera de lanțurile care o sugrumă acum, și această Biserică, odată liberă, va deveni îndată pentru Biserica Ierusalimului aceia ce a fost și mai înainte: susținătoarea ei morală și materială. A păși deci într-o astfel de chestiune alături de Ruși, înseamnă a-i nemulțumi. Și Biserica Ortodoxă a Ierusalimului, mai ales în depresiunea morală și materială în care se găsește astăzi, când niciuna din celelalte Biserici omodoxe surori nu-i dă, sau nu-i pot da niciun fel de sprijin, nu poate concepe existența ei în viitor fără de Rusia. Și adevărul este că, în afară de milioanele cari se vărsau anual din caseta Țarului pentru preîntâmpinarea nevoilor necesitate de întreținerea monumentelor sfinte și personalului lor, Rusia țaristă era gata, în orice moment, să sară în ajutorul Bisericii Ortodoxe a Ierusalimului, oridecâteori drepturile și prerogativele ei erau încălcate, sau numai pe punctul de a fi încălcate de alte confesiuni. Lucrul acesta stă pe buzele tuturor slujitorilor Sfântului Mormânt, dela cel dintâi, până la cel din urmă. Uscăciunea și lipsurile mari, în care se zbat acum, i-au deprimat foarte mult și-și aduc aminte cu strângere de inimă de entuziasmul și măreția marilor sărbători și de prestigiul pe care-l dădeau Bisericii Ortodoxe zecile de mii de închinători ruși, care se revărsau spre Palestina, începând de pe la Crăciun și până după Rusaliile anului care urma.

Am putut înțelege toate acestea din convorbirile, care se urmau între însoțitorii mei și clericii ruși, destul de numeroși încă, care stau în slujba diferitelor așezăminte rusești, a căror zestre locală le îngăduie a se susține fără ajutorul statului rus. Inșă asupra năzuințelor și speranțelor legate de Ruși m'am edificat precis, în ziua în care, vizitând orașul Hebron, cu mormintele patriarhilor și stejarul Mamvri, care stă sub stăpânirea și paza Rușilor, am fost oaspeții de o oră ai Prea Sfințitului Mitropolit Anastasie, fost al Kișinăului. Aci, la umbra stejarului biblic, am auzit toate regretele după trecut și speranțele pe care Biserica Ortodoxă din Palestina le leagă de o Rusie renăscută sub orice formă. Nevoia face pe Grecii din Palestina să se anine așa de mult do această speranță și, dacă ar avea alte posibilități, cu siguranță oă ei înșiși ar fi dispuși să vadă în ajutorul din trecut al Rusiei un vis urât, fiindcă își dau seama foarte bine că sprijinul și dragostea așa de mare a Rusiei țariste pentru Sfintele Locuri și pentru Ortodoxie în genere nu erau lipsite de oarecare calcule

politice. De altfel, în privința aceasta, există o carte de câteva sute de pagini, a Prea Fericitului actual Patriarh al Alexandriei, Meletie, scrisă încă de pe când și Prea Fericirea Sa făcea parte din comunitatea Aghiotanților și în care denunță și combate cu multă tărie năzuințele rusești în Palestina și Sfântul Munte (Atos).

Cum se vede, înalt Prea Sfințite Stăpâne, pricinile pentru care Biserica Ierusalimului a stat și probabil va mai sta în urmă cu calendarul, inclusiv Pascalia, nu au nimic d'a face cu chestiunea în sine. Ele sunt numai calcule de natură morală și materială — de sigur chestiuni vitale pentru această Biserică — dar care nu au nimic comun cu rațiunea și argumentele care au pledat și prezidat la îndreptarea Calendarului Iulian. Și dacă celelalte Biserici Autocefale Ortodoxe i-ar asigura, măcar în parte, sprijinul moral și material de care are așa de mare nevoie, pentru existența ei, cred că nu ar ezita un singur moment de a se alătura și ea la surorile ei omodoxe, fără teamă că Biserica Rusă, dela care a avut așa de mare sprijin și ajutor în trecut, ar putea-o mostra și oropsi, pentrucă, în ziua necazului ei, a fost nesocotită și părăsită. Și Biserica Ierusalimului și așa cum se găsește astăzi, dar mai ales, de va trebui să adopte Calendarul îndreptat și Pascalia sa, are absolută nevoie de sprijin și material și mai cu seamă moral, fiindcă, oricât, așa cum se preconizează la Ierusalim, dacă s'ar stabili, printr'un pact al Societății Națiunilor, accesul diferitelor confesiuni la locurile de închinare, sărbătorile coincidând, e cu neputință să nu se nască conflicte. Și din aceste conflicte Biserica Ortodoxă va eși în tot'dauna micșorată; în vreme ce catolicismul, cu imensele resurse morale și materiale pe care le are și care de veacuri răvnește inițiativă și protie la Locurile Sfinte, ar izbuti, dacă nu de odată, cel puțin treptat, să încalce prerogativele Ortodoxiei și să o despoae de drepturile sale, pe care le-a câștigat și susținut dealungul veacurilor cu atâta trudă și cheltuială.

Cred că, indiferent de națiunea prin care Ortodoxia este reprezentată în Palestina, faptul că cea mai mare parte din Sfintele Locuri, de care este legată viața și activitatea Mântuitorului Hristos pe pământ, sunt sub stăpânirea și oblăduirea Bisericii Ortodoxe, nu puțin adaogă la prestigiul ei în fața lumii creștine și chiar necreștine. Lucrul acesta nu este suportat cu ușurință, mai ales de Biserica Romei, care nu cruță nimic, ca să macine și, de ar fi cu putință, cât mai curând să-i zmulgă această cinste. Nu trebuie ignorat faptul că, cu toate desmințirile oficiale date la timp și cu toate că astăzi în Palestina stăpânesc Englezii, totuși dacă astă-primă-vară Primatul Angliei s'a oprit numai la Atena și n'a putut merge în Țara Sfântă, după cum se știa precis că-și făcuse programul, pricina a fost că această călătorie nu era pe placul Romei. Se prea poate, ca ea să fi văzut în această călătorie începuturile de instalare în Țara Sfântă, a unui nou rival, alături de Biserica Ortodoxă, care singură până acum stă în calea năzuințelor sale în Palestina sau, cel puțin, date fiind raporturile

bune, care există astăzi între Biserica Anglicană și cea Ortodoxă, a putut presimți o întărire a acesteia.

Oricum ar fi, cert este, că diplomația Papală a isbutit să împiedice călătoria Primatului Angliei la Locurile Sfinte și, dacă cu Anglia s'a putut aceasta, oricine își poate închipui ce se poate întâmpla cu Biserica Ierusalimului, lăsată în voia soartei. Și când se pune așa de mare preț pe cinstea de a avea întâietatea la Sfintele Locuri, cred că ar fi o greșală ca Biserica Ortodoxă, care o are, să se dezintereseze de ea. Rezervele pe care Biserica Ierusalimului le are cu privire la Calendar, pricinuite de grija ce o are spre a evita conflicte, care i-ar putea știrbi prerogativele, par a fi pe deplin justificate și sunt chiar recunoscute ca atare și de celelalte Biserici surori. Totuși ceea ce am auzit spunându-se că, pentru motivele arătate, ar fi posibil ca Sinodul Panortodox, care va decide încadrarea Pascalei în Calendarul îndreptat, prin economie să hotărască, ca Biserica Ierusalimului să rămână cu Pasalia și Calendarul vechi, mi se pare un paradox. Părerea aceasta a fost emisă de însuși Prea Fericirea Sa Patriarhul Alexandriei D. D. Meletie. Și cred că întruparea ei ar fi o veșnică pricină de scandal și turburare a conștiinței, în masa mare a creștinilor ortodoxi de pretutindeni. Fiindcă mai ales serbarea Sfintelor Paști, în însuși Locul unde s'a săvârșit marea minune, la o altă dată de cât cea pe care ar avea-o Biserica întreagă, nu poate rămâne fără răsunset în inima și conștiința credincioșilor, chiar și a celor mai puțin înțelegători și pretențioși. Mi-aduc aminte, că anul acesta și eu, ca toți frații preoți, nu era zi în care să nu fiu provocat de câte 2-3 ori ca să dau lămuriri cu privire la praznuirea Sfintei Invieri. Și după toate explicațiile, ultimul refugiu era: „Foarte bine, Părinte, dar la Ierusalim, când se vor trage clopotele pentru Sf. Inviere“?

Pentru aceste motive, Ierusalimul Ortodox nu poate și nu trebuie să rămână în urmă cu calendarul și Pasalia, ci trebuie căutate mijloacele ca să i se ușureze situația. De alt fel și printre Ierarhii de pe lângă Sfântul Mormânt sunt glasuri, care spun, că ar fi cu neputință ca, în cazul când toate Bisericile Ortodoxe ar lua o hotărâre definitivă, Biserica Ierusalimului să rămână singură în urmă.

O altă chestiune, asupra căreia mi-a cerut relații Prea Fericitul Patriarh al Ierusalimului, a fost cea privitoare la proprietățile Sfântului Mormânt, pe care le-a avut în Basarabia și care, potrivit legii de expropriere, au fost împărțite țăranilor. Spre deosebire însă de celelalte moșii expropriate, pentru acestea nu s'a dat niciun fel de despăgubire.

Am răspuns, că nu știu în ce stadiu se găsește această chestiune în prezent; dar că, pe cât îmi aduc aminte, oridecâteori am avut prilejul să vorbesc cu Inalt Prea Sfinția Voastră asupra acestei chestiuni, ați fost de părere că despăgubiri trebuie să se dea și că, dacă nu mă înșel, în urma stăruințelor Inalt Prea

Sfinției Voastre, chiar s'au dat vreo două milioane în comptul acestor despăgubiri.

Mi s'a răspuns, că până acum, nu s'a primit nimic și, după referințele reprezentanților Sfântului Mormânt, care au tratat această chestiune cu Guvernul românesc, nici nu este nădejde de a se da vreun fel de despăgubire pentru aceste moșii, pe motivul că ele sunt averi de mână moartă, care nu au dreptul la despăgubiri; că, din această pricină, în timpul din urmă, Patriarhia a încredințat această chestiune Guvernului Englez, ca să facă intervenții diplomatice și că nu este de mirare, ca cu totul împotriva dorinței lor, chestiunea să vină în fața tribunalelor românești și cine știe dacă nu cumva și în fața unui Tribunal Internațional.

Am răspuns, că nu cunosc chestiunea, dar îmi închipui că, dacă Guvernul Român sau Legile Românești nu recunosc drept de despăgubire pentru averile de mână moartă ai căror proprietari sunt afară de hotarele țării, este probabil din cauză că, dacă în principiu ar recunoaște drept de despăgubire pentru aceste averi, ar trebui implicit să recunoască acest drept și pentru averile secularizate la 1864, lucru pe care în Țara Românească astăzi n'ar îndrăzni nimeni să-l cugete măcar. De asemenea, traducerea acestei chestiuni în fața unui Tribunal, fie Românesc, fie internațional, nu numai că nu ar folosi nimănui la nimic, dar ar păgubi foarte mult prin faptul, că în jurul acestui proces, ar trebui să se reediteze toată istoria trecutului și aceasta numai de folos n'ar putea fi. Calea cea mai bună cred că ar fi găsirea unei formule care, în chip amiabil, să mulțumească amândouă părțile. Și, după părerea mea, această formulă ar fi, ca Patriarhia Ierusalimului să primească aceste despăgubiri sub formă de donație, iar Patriarhia să facă o declarație, că renunță sau că nu-și recunoaște niciun drept de despăgubire asupra acestei proprietăți.

Mi s'a răspuns, că la lucrul acesta s'au gândit și ei și că numai spectrul urmărilor nefaste, pe care le-ar avea deschiderea unui proces chiar câștigat, i-a făcut ca, cu toate nevoile mari, care presează asupra lor, să stea în așteptare până acum. Au totuș nădejdea, că intervenția Guvernului Englez va avea rezultate bune și că se vor evita neplăcerile unui proces. Mi s'a spus, de asemenea, că despăgubirile ar putea fi primite sub orice formă ar conveni guvernului Român. Mai mult decât atât, mi s'a spus chiar că, întrucât privește Sfintele Locuri, la rigoare ar putea face declarații, că renunță la orice fel de pretenții și pentru averile secularizate la 1864, dacă acum li s'ar da despăgubirile convenite, pentru moșiile expropriate din Basarabia.

În legătură cu aceasta, găsesc de bine să adaog aci, că în drum de înapoiere spre țară, găsindu-mă în Alexandria, la Prea Fericitul Meletie, a venit cuvântul și despre aceste averi, care — spune Prea Fericirea Sa — ar fi singurul punct negru, care în prezent întunecă puțin raporturile de dragoste dintre Biserica Română și Biserica Ortodoxă din Orient. În această privință, a adăogat Prea Fericirea Sa, au fost consultați de mai multe ori

juriști de seamă din Europa și că toți au fost și sunt de părere, că drepturile Așezămintelor din Orient asupra averilor, pe care le-au posedat în țara Românească, nu se pot prescrie niciodată și că oridecâteori țara se va găsi în strâmtorare, această chestiune va putea fi pusă; că, spre a putea evita o astfel de situație în viitor, ar fi bine, ca astăzi, când România se găsește în plină putere și prosperitate, iar Bisericile din Orient sunt în mare strâmtorare și lipsă, România să le dea câte ceva din ce li se cuvine; iar ele să facă declarațiuni, că pe viitor renunță la orice drept de despăgubire asupra averilor, pe care le-au posedat.

Am răspuns Prea Fericirei Sale cu argumentele istorice cunoscută, accentuând că niciun Tribunal din lume nu le-ar putea da câștig de cauză, fiindcă este absolut inadmisibil ca a cincea parte din patrimoniul unui popor întreg să fie asvârlit cu ochii închiși peste hotare, oricare ar fi scopurile la care ar servi aceste bunuri. Și apoi în România nu s'ar găsi nimeni, care să îndrănească măcar să cugete, necum să susțină o astfel de aberațiune, mai ales când se știe, că o bună parte din aceste bunuri nu numai că fuseseră înstrăinate prin fraudă și înșelăciune, dar toate în genere au fost administrate așa de scandalos, că prea puține au corespons gândului și năzuinților donatorilor. Aci s'a oprit cuvântul privitor pe chestia vechilor proprietăți.

De altfel, cu mult înainte, aflasem dela Primul Secretar al Sinodului din Ierusalim, că chestiunea averilor secularizate la 1864, în vremea conferinței de pace fusese pusă de către un delegat al Patriarhiei din Constantinopol, răposatului fost Prim-Ministru I. I. C. Brătianu și că răspunsul său a fost: că aceasta este o chestiune înmormântată, de care nu se mai poate vorbi și că în prezent numai chestiunile actuale pot fi subiect de discuție.

Chestiunea cea mai principală, care a format obiectul preocupărilor mele la Ierusalim, a fost cea privitoare pe așezarea unei misiuni a Bisericei și neamului românesc în Sfânta Cetate. În anii din urmă, chestiunea aceasta a fost deseori obiect de discuție și în Sf. Sinod și există din 'nainte de marele război de când răposații Burada și Profesorul Dragomir Demetrescu au angajat, în numele Onor. Minister de Culte, un loc în apropiere de Sfânta Cetate, pe care ar fi urmat, să se construiască Biserica Românească și locuințe pentru câțiva călugări. Locul acesta în suprafață de 1008 m. p., a putut fi achitat abia în urma călătoriei Înalt Prea Sfinției Voastre la Locurile Sfinte; iar actele de posesiune făcute pe numele Prea Sfințitului Vicar Tit Târgovișteanul, precum și planul locului, le-am primit eu de la Domnul Consul al României din Ierusalim și le-am înaintat Înalt Prea Sfinției Voastre, cu raportul meu din 8 Iulie c., care a fost înregistrat la Cancelaria Sfinței Arhiepiscopii sub nr. 09308.

Locul acesta, după părerea localnicilor și a tuturor celor ce l-au văzut și examinat de aproape, nu este destul de propriu spre a se construi pe el un așezământ vrednic de Biserica și Neamul Românesc. În afară de faptul că este așezat într'un cartier ovreesc,

ca întindere este absolut insuficient, spre a se putea clădi pe el Biserica și casă de oaspeți care, la nevoie, să poată adăposti două până la trei sute de vizitatori, locuințe pentru personalul deservent și toate atenanșele trebuitoare unei astfel de gospodării. Și chiar dacă am presupune, că pe acest loc s'ar putea înjgheba o Biserică și un Palat destul de mareș, el fiind așezat puțin cam în pantă și înconjurat de toate părțile de clădiri, nu ar avea nici o perspectivă și deci nu ar putea vorbi de departe închinătorilor din toată lumea, despre existența și prezența românilor în Sfânta Cetate.

Pentru soluționarea acestei chestiuni într'un chip mai fericit pentru noi, mai tot timpul, cât am stat la Ierusalim, am discutat cu P. C. Secretar al Sf. Sinod local, Arhimandritul Epifanie și, în vederea aceasta, am vizitat diferite locuri și clădiri disponibile, ale Sfintei Patriarhii a Ierusalimului, care ar putea fi răscumpărate și amenajate în acest scop. Mai mult decât atât, chiar în ziua de 9 Mai, din porunca Prea Fericitului Patriarh Damianos, a fost o consfătuire între mine și mai mulți P. P. S. S. Mitropoliți și demnitari ai Patriarhiei în sala ședințelor Sfântului Sinod. Discuțiunea s'a urmat în jurul a trei puncte.

1. Posibilitatea trecerei Mănăstirii Sfinților Arhangheli în stăpânirea Bisericii Române.

2. Cumpărarea uneia din clădirile disponibile ale Sfintei Patriarhii, cu teren înconjurător suficient, care să poată servi ca început imediat și pe lângă care, cu vremea, zidindu-se o Biserică măreață, să fie amenajată în mănăstire.

3. Cumpărarea unui teren liber, cu pozițiune bună, pe care să se poată construi în stil curat românesc.

a) Punctul întâi a fost tratat și de către Inalt Prea Sfinția Voastră, acum doi ani, când ați vizitat Sfintele Locuri și, atât înainte, cât și după aceia, pe această chestiune, s'a urmat și oarecare corespondență între Sfântul Sinod al Bisericii Române și cel al Bisericii Ierusalimului, fără niciun rezultat.

În urma discuțiunilor pe care eu le-am avut cu reprezentanții Sfintei Patriarhii, s'a ajuns la sfârșitul, că Mănăstirea Sfinților Arhangheli, trebuie scoasă de pe tapet. Pricina ar fi că, cu toată toată bunăvoința și dorința pe care însuși Prea Fericitul Patriarh și toți cei din jurul său ar avea-o, ca această Mănăstire să treacă în posesiunea României, totuși se ivec oarecare dificultăți, peste care nu s'ar putea trece cu ușurință.

Mănăstirea Sfinților Arhangheli, care-și duce începuturile sale până prin secolul al nouălea, a fost mai târziu restaurată și înzestrată cu clădirile din jurul ei, așa cum stă și astăzi, de către Regele Dușan al Serbiei și a fost multă vreme Mănăstire sârbească. Cu toate că ea a fost răscumpărată în toată regula, totuși pentru faptul că ea este legată de numele unuia din cei mai mari Regi ai Serbiei — spun ei — că nu ar putea trece în stăpânirea Românilor, fără a stârni grave nemulțumiri din partea Sârbilor.

De altfel, singurele avantagii pe care le-am avea, cu această Mănăstire, ar fi faptul, că ea este lipită de Marea Biserică a Sfân-

tului Mormânt; am avea Biserica și 15—30 de chilii, cu care s'ar putea face un început imediat. Atât Biserica, cât și chiliile fiind vechi și în paragină, ar trebui restaurate cu multă cheltuială și tot ar fi departe mult, de ceace ne-ar trebui. Teren pentru construcție ar fi relativ de ajuns, mai ales că s'ar putea construi destul de solid și pe temelii vechi, dar așa cum este înghesuită jur împrejur cu clădiri vechi, mai toate monumentele istorice, nu s'ar putea construi o casă mare în stil românesc cu perspective mai îndepărtate. Cu toate piedicile care ar sta în cale, totuși cred, că dacă ar conveni forurilor noastre, cu puțină stăruință și cu ceva bani mai mulți, s'ar putea răscumpăra și această Mănăstire.

b) Alte clădiri ale Patriarhiei, care ar putea fi cumpărate și mai târziu amenajate, sunt destule, atât în Sfânta Cetate propriu zisă, cât și în afară de Cetate, mai ales că, de vreo 3-4 ani, de când stăpânirea Engleză și-a luat sarcina de a controla și a lua chiar parte activă la administrarea averilor sfinte Patriarhii, cu scopul de a amortiza marile datorii, care o presează, astfel de clădiri și mai ales terenuri s'au vândut și se vând mereu și în Ierusalim și pe la toate celelalte locuri de închinăciune din Țara Sfântă. Aceste averi trec în mâinile străinilor și mai ales ale Evreilor, care, constituiți în societăți, cumpără en gros toate terenurile, pe care pe urmă le parcelează și le vând conaționalilor lor. Cu chipul acesta, din cele aproape șapte sute de mii de lire engleze datorie, pe care Sfânta Patriarhie le avea mai înainte, astă-primă-vară nu mai avea decât vreo sută și cincizeci de mii de lire datorie. Dar cu toate că în cea mai mare parte au fost scăpați de datorie și în curând poate vor fi scăpați definitiv, totuși faptul că mai toate aceste proprietăți au trecut în mâinile Evreilor și altor confesiuni protivnice, păzitorii și îngrijitorii ortodoxi al Sfântului Mormânt, lipsiți de aceste rezerve, privesc viitorul cu multă îngrijorare. Și de aceea instalarea Bisericii Române, soră și susținătoare morală pentru viitor, pe una din aceste proprietăți, pe care ei sunt siliți să le vândă, ar fi nu numai privită cu mulțumire, dar chiar foarte mult dorită.

Eu am vizitat mai multe clădiri și terenuri de acest fel. Aș putea spune, că am vizitat mai toate proprietățile pe care Patriarhia le mai are în Ierusalim. Aproape toate sunt bune și proprii de a se ridica pe ele construcțiuni destul de mărețe. Dintre toate clădirile, una mi-a atras în deosebi atenția, a cărei fotografie o anexez aci. Această clădire prezintă interesul că este așezată pe muntele Sionului, de care se leagă atâtea și atâtea amintiri sfinte. Este numai la câțiva pași de moscheea, care închide sala în care s'a pogorât Duhul Sfânt asupra Apostolilor, unde s'a săvâșit Cina cea de Taină, etc. Are înlăuntrul ei Paraclis și zidul este destul de gros, pentru ca, la trebuință, să poată suporta și alte etaje. Clădirea, împreună cu grădina din jurul ei, acoperită cu viță de vie, chipuroși, peve și altele, ocupă o întindere 10.000 m. p. Această clădire are avantajul, că este așezată pe un loc de cea mai mare importanță istorică și este înconjurată cu toate celelalte

pentru începutul unei vieți românești intense. Greutatea mare stă însă în faptul, că având în vedere clădirea și întinderea destul de mare prețul ei s'ar ridica poate la mai multe zeci de milioane, dat fiind locul pe care stă. Și apoi ar fi destul, ca să se audă, că ar fi de vânzare, pentruca Evreii și romano-catolicii să-i înzecească prețul.

De sigur că, dacă s'ar izbuti ca în această chestiune să fie interesați guvernânți noștri și dacă s'ar face puțin caz de orgoliu național, așa cum se cheltuiesc multe sute de milioane în multe altă părți, fără mult folos, s'ar putea găsi și aici, măcar pentru un început, fiindcă, după cum voi arăta mai departe, fiind vorba de Mănăstire Românească la Ierusalim, care nu numai că ar avea cea mai mare importanță pentru prestigiul Bisericii și neamului nostru, dar poate fi și de un folos real, s'ar putea găsi posibilități, ca statul direct să nu fie prea mult îngreuiat. Aceasta cu privire la clădirile gata.

Avându-se însă în vedere criza economică prin care trece țara noastră în prezent, precum și interesul aproape nul, pe care conducătorii noștri politici îl pun pe afirmarea noastră în afară prin Biserică și pe foloasele morale și chiar materiale, care ar decurge de aici, poate că pentru vremea noastră aceste năzuințe să fie prea mari. De aceea voi stărui puțin și asupra punctului al III-lea.

c) Terenuri virane am văzut multe. Toate terenurile de acest fel din Ierusalim și de prin împrejurimi sunt cumpărate de societățile evrești și parcelate. Cumpărători din toată lumea, mai ales Evrei, sunt mulți și aceste terenuri se scumpesc tot mai mult, din zi în zi. Poate că acum, mișcările arabe, să fi mai stăvilit puțin entuziasmul evreesc. Din aceste terenuri, cea mai mare parte cu așezare destul de bună și convenabilă, unul mi-a atras atenția în deosebi. Este un colț în care se termină mai multe străzi. Prin față trece cea mai principală arteră, care se deschide acum — Bulevardul Regele Gheorghe — vis-a-vis la dreapta este marea școală catolică „Cardinal Ferrari“. De aici, până la ușa Bisericii Sfântului Mormânt, se fac maximum 20 de minute în pas de voe și cel mult un sfert de oră cu pas grăbit. În imediată apropiere, sunt acum în construcție niște hoteluri foarte mari, în genul celor din Cairo și Heliopolis. Terenul, al cărui plan îl trimit aci anexat, ar fi alcătuit din cele 5 parcele cu numerele 1, 2, 3, 21 și 22, subliniate de mine cu roșu, și ar avea o întindere totală de 5365 m. p. De acest teren dispunea încă Patriarhia, când am plecat eu din Ierusalim. Metrul patrat ar fi costat cam o liră engleză; în total deci, 5 milioane lei. Locul în întregime este așezat pe o colină, care domină întreg orașul și s'ar putea construi pe el Biserica și un palat mareț cu perspective largi și frumoase din toate părțile. Asigurarea acestui teren pe seama Bisericii noastre, ar avea avantajul, că, dacă din pricina crizei n'am putea construi noi, ar rămâne posibilitatea aceasta pentru generațiile viitoare.

În cazul că s'ar cumpăra acest loc sau altul, pentru Mănăstirea...

fi cedat cu plată Onor. Minister de Externe, ca să clădească acolo locuință și birouri pentru Consulatul Românesc. Costul pe metrul pătrat aci ar fi poate cu mult mai ridicat, decât cel pe care l-am cumpăra. Și mai cu folos, acest teren ar putea fi întrebuințat, ca să se construiască pe el magazine de desfacere a produselor românești, care să dea mijloace de întreținere pentru mănăstire.

Din toate ipotezele preconizate până acum, cred că niciuna nu va lua ființă reală, câtă vreme nu se va fi făcut un început, cu mijloace cât de reduse. Pentru aceasta cred că, înainte de a se face orice alte demersuri pentru înfăptuirea năzuințelor noastre la Ierusalim, să se închirieze acolo o casă sau mică Mănăstire și să se trimită câțiva călugări, care să înceapă în mic viața religioasă românească. În felul acesta, formându-se un mic nucleu românesc la Ierusalim, lucrul urmărit pentru înfăptuirea idealului preconizat aci, ar merge mai prompt și cu mai multă ușurință.

În țară s'ar constitui un comitet de inițiativă, care printr'o propagandă bine susținută prin presă și conferințe ad-hoc, în diferite centre, ar deștepta în popor dragostea și interesul pentru Locurile Sfinte și tot odată amorul propriu național, ca, alături de celelalte neamuri, să fim și noi reprezentați acolo, cu demnitatea și cinstea cuvenită situațiunii pe care o avem în sânul Ortodoxiei. Tot odată, să se împânzească țara cu mai multe pantahuze în acest scop, care să fie purtate de călugări buni și cucernici. Cu chipul acesta, în câțiva ani de belșug, pe care-i nădăjduim dela Dumnezeu, s'ar putea aduna, dacă nu mai mult, dar cel puțin atâta cât ar trebui pentru înfăptuirea oricăreia din năzuințele de mai sus, fără ca să mai fie trebuință să apelăm la bugetul statului.

Cred cu toată convingerea în izbânda desăvârșită a acestui procedeu. Și aceasta, pentru că nu mă îndoiesc cătuși de puțin de slavă și dărnicia tradițională a poporului nostru, și apoi simțimintele și amorul propriu național, pe care le-ar trezi în sufletul fiecărui creștin ideia înfăptuirii unei Mănăstiri și cămin românesc la Ierusalim, ar face ca țărani și agricultorii noștri buni și cucernici să se întrecă întru a da măcar câte o strachină de boabe pentru acest scop.

Rezumând acum cuprinsul acestui referat, smerit comunic înalt Prea Sfinției Voastre, că am salutat în numele înalt Prea Sfinției Voastre pe Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Vasilie — acum mutat către Domnul — și i-am predat scrisoarea pe care mi-o dăduserăți spre aceasta, explicând tot de odată verbal, înalt Sanctității Sale, cât și tuturor din jurul Scaunului Patriarhal, dorințele și dorința înalt Prea Sfinției Voastre, privitoare pe convocarea Conferinței Panortodoxe, care urmează, să fixeze data Sărbătorilor Paști pentru anii viitori.

Precum la Constantinopol, tot așa și la Atena, Alexandria și Ierusalim, am salutat, în numele înalt Prea Sfinției Voastre, pe P. P. S. S. Șefii ai Bisericilor locale, dându-le toate lămuririle

trebuitoare asupra celor petrecute la noi și a celor ce Înalt Prea Sfinția Voastră credeți și nădăjduiți pentru viitor.

La Ierusalim în deosebi m'am ocupat cu posibilitățile de instalare aci, a unei misiuni române bisericești în condițiuni demne de Biserica și neamul românesc.

În drum de înapoiere, după cum de altfel am și comunicat verbal Înalt Prea Sfinției Voastre la timp, am avut mulțumirea de a constata, că scrisoarea Înalt Prea Sfinției Voastre avusese efectul dorit. Înainte de a ajunge la Constantinopol, fiind încă la Atena, am aflat, dela Prea Fericirea Sa Mitropolitul local, D. D. Hrisostom, că, în principiu, atât Conferința Panortodoxă, cât și locul și timpul întrunirii, fuseseră hotărâte. Locul întrunirii era Sf. Mănăstire a Vatopedului din Sfântul Munte, iar timpul era, cu oarecare probabilitate, luna Septembrie trecut. Spunându-mi a-cestea, Prea Fericitul Hrisostom și-a exprimat părerea cu nădejdea, că chiar așa se va întâmpla, ca conferința despre care se vorbește, să se amâne până la primăvară viitoare, spre a se câștiga timp, ca, în vederea unei bune soluționări, chestiunile care urmează să fie discutate, să se cerceteze și studieze bine. De sigur că această părere a prevalat, de oarece acum suntem în Noembrie și nu am auzit încă de niciun demers în vederea conferinței proiectate.

De altfel, după cum este cunoscut, în luna Septembrie c., a survenit moartea Prea Fericitului Patriarh Ecumenic Vasilie, care urma să facă invitațiile trebuitoare și probabil că succesorul său — Prea Sfințitul Fotie — va fi năzuind să pună în această chestiune și nota sa personală.

Acum, pentru a sfârși, Înalt Prea Sfinție Stăpâne, cu smerenie Vă rog să binevoiți a-mi îngădui câteva cuvinte' asupra necesității unei reprezentanțe a Bisericii Române la Ierusalim.

Ierusalimul este Cetatea Sfântă și eternă, în care s'a pregătit și consumat marea operă de răscumpărare a neamului omenesc. Ierusalimul este loc de închinare și venerațiune, nu numai pentru creștinism, cu toate confesiunile sale; ci și pentru mozaism, care-și are grămădite aci și numai aci, toate tradițiunile și gloriile sale, și pentru mahometanism, care are clădită aci, în cinstea Profetului, cea mai frumoasă perlă a arhitecturii arabe. Ierusalimul este idealul, pe care năzuesc să-l atingă cel puțin odată în viață, credincioșii tuturor acestor religiiuni. Inșiși protestanții, care prin doctrina lor resping sfintele tradițiuni ale Bisericii și detestă orice fel de reminiscențe sfinte și cinstite de către celelalte confesiuni, totuș, din 4 în 4 ani, țin la Ierusalim congresul lor general, la care iau parte mii de reprezentanți din lumea întreagă, pentruca aci, unde Mântuitorul s'a născut, a învățat, a pătimit, s'a îngropat și a înviat, să mediteze asupra învățaturii și operii sale și să se inspire în lucrul lor, pentru promovarea învățaturii și vieții creștinești.

Biserica Română ocupă astăzi locul cel mai proeminent din sânul Ortodoxiei și lipsat otală a ei dintr'un centru religios ca Ierusalimul, nu poate fi fără niciun scoborământ, pentru

prestigiul ei și al neamului, în care ea stăpânește și lucrează, nu numai față de popoarele ortodoxe, dar chiar în lumea întreagă.

De la Biserica Română, ca cea care din mila lui Dumnezeu astăzi are egemonia, se așteaptă tonul și inițiativa în toate chestiunile, care preocupă Biserica Ortodoxă în general. Și tot de la ea, cea dintâi, surorile ei omodoxe, care se găesc în strâmtorare și lipsă, așteaptă sprijin și ajutor moral și — de ce să nu o spunem? — chiar material.

Această este o condiție indispensabilă pentru menținerea prestigiului și egemoniei. Așa au procedat în trecut Domnitorii noștri, care erau patronii Ortodoxiei și în urmă așa a procedat Rusia pravoslavnică, până în ziua căderii sale. De sigur, nimeni nu dorește să mai revină vremurile trecute, dar mai sunt și alte forme. De pildă, se știe cât a fost de măgulit amorul național al nostru și cât de mult s'a ridicat prestigiul și vaza noastră, când, în 1923, prin inițiativa Inalt Prea Sfinței Voastre, mulțumită intervenirii Sfântului Sinod al Bisericii Române, s'a putut evita alungarea Scaunului Patriarhal Ecumenic din orașul său de reședință, Constantinopolul, Biserica Ierusalimului, și chiar cea a Constantinopolului, au astăzi, mai mult ca oricând, nevoie de astfel de ajutoare. Niciodată în cursul istoriei, afară poate de vremea când cruciații apuseni puseseră stăpânire pe capitala Imperiului Bizantin, ele n'au fost mai amenințate în însăși existența lor ca astăzi.

Față de toate aceste primejdii, care amenință Ortodoxia din toate părțile și diferite chipuri, Biserica Română nu poate și nu trebuie să se desintereseze, dacă voește că — ferească Dumnezeu! — într-o zi să nu fie și ea amenințată și înghițită de aceleaș primejdii.

Pentruca Biserica Română să-și poată îndeplini acest rol al ei, e nevoie să fie ținută în curent și prompt informată asupra tuturor mașinațiunilor și intrigărilor, care se țin în jurul și chiar în sânul tuturor surorilor omodoxe ale sale. Misiunea Bisericească Română din Ierusalim, care, în legăturile sale cu țara, ar putea atinge toate aceste centre, poate avea și acest rol informativ, și, în limitele însărcinărilor și instrucțiunilor speciale, ce i s'ar da, să asiste și să sprijinească moralmente, în numele Bisericii Române, pe cei care s'ar găsi în nevoie.

Singurul loc care ar ispiti pe țărani noștri și, în genere, toate clasele mijlocii, ca să se deslipească puțin de glia lor, spre a mai vedea și alte meleaguri, ar fi Ierusalimul. Și oricât s'ar spune că n'ar avea nimic de învățat din acele părți — ceea ce nu s'ar putea adevărat în totul — singur faptul că ar vedea ingratitudea terenului și munca grea, pe care omul o depune acolo, ca să-și încropească existența, și tot ar fi de ajuns, pentruca să-și poată prețui și iubi și mai mult țara lor binecuvântată. Și apoi călătoria pe mare și hrana sufletească și evlavia, pe care le-ar recolta închinându-se Sfințelor Locuri, încă n'ar rămâne fără niciun folos pentru lămurirea cunoștințelor și orizontului lor.

Când se va ști, că la Ierusalim există biserică și casă de oaspeți românească, pelerinii români, în această parte, s'ar înmulți și slujitorii Bisericii și ai Casei de acolo ar avea datoria — bine înțeles cu plată modestă — de a-i găzdui, a-i conduce pe la locurile de închinare și a le explica.

Nicăeri Sfânta Scriptură nu s'ar putea interpreta și întipări mai bine și mai profund în sufletul omului și mai ales a celor, care sunt ținuti ca să o facă vie și lucrativă în lume, decât văzând și călcând pe locurile pe care s'au petrecut evenimentele mântuitoare.

Cât câștig în cunoștințe și câtă evlavie, căldură, entuziasm și zel pentru misiunea lor, nu s'ar putea realiza pentru viitorii slujitori ai altarelor noastre, dacă, în cei 12 ani de studii, s'ar putea ajunge, ca cel puțin odată, fiecare din ei, să se închine și să se inspire în lucrul lui viitor, de la Mormântul Domnului? Căminul românesc de la Ierusalim și vapoarele noastre, care pe fiecare an fac destule înlesniri societăților și grupurilor de studenți, care fac excursiuni în Orient, ar putea înlesni mult întruparea acestui ideal.

Acolo, la Ierusalim, viitorii slujitori ai altarelor noastre, și-ar putea da întâlnire, cu colegii lor din celelalte Biserici Ortodoxe Autocefale surori și acolo, de unde a țâșnit învățătura dragostei infinite, ei ar putea învăța a se cunoaște, a se iubi și prețui unii pe alții și a face legături, care, continuându-se și când fiecare din ei, în neamurile lor, vor intra în slujba Sfințelor Altare, vor face, ca să se topească sloiurile de ghiață, care de câtăva vreme izolează Bisericile Ortodoxe și le-a pricinuit atâta rău.

Aceasta și încă multe altele ar fi foloasele misiunii și căminului românesc la Ierusalim.

Inalt Prea Sfințite Stăpâne,

Dumnezeu V'a învrednicit, ca, în cei aproape zece ani de păstorie, să fiți protagonistul și începătorul a multe așezări bune și folositoare, pentru Biserica și neamul românesc.

Indrăsnesc a crede, că dacă Inalt Prea Sfinția Voastră binevoește și crede oportun, și acest început de mare bine pentru Biserica Românească în general și de mare cinstire pentru Biserica Românească în special, ar putea să adauge încă o verigă de mare preț, la lanțul bogat și frumos, care înfășoară strădania și lucrul Inalt Prea Sfinției Voastre de până acum, ca Șef și Prim Ierarh al Sfintei noastre Biserici Autocefale Ortodoxe Române.

Mulțumindu-Vă din adâncul inimii, pentru cinstea și încrederea de care m'ați învrednicit cu acest prilej, sunt și rămân al Inalt Prea Sfinției Voastre prea plecat și supus servitor.

Arhimandritul Dr. FILARET L. JOCU.

Noul Exarh al Mănăstirilor din Eparhia Ungrovlahiei.

A trecut o bună bucată de vreme de când mănăstirile din Eparhia Ungrovlahiei nu-și mai au un exarh al lor. Cel din urmă a fost răposatul Arhimandrit Mitrofor *Dionisie*, Starețul Mănăstirii Sinaiei, care a murit anul trecut. Dar încă de mai multă vreme nu-și mai putea împlini chemarea sa. Se îngreuiase, era bolnav, ochii nu-l mai ajutau, așa că această slujbă de fapt nu mai era împlinită.

Mai nainte de el, în această slujbă se afla Arhimandritul *Visarion Ionescu*, starețul Cernicăi. Murind Arhimandritul *Dionisie*, urma să se puie un nou exarh. Mănăstirile Mitropoliei Ungrovlahiei sunt multe. Viața și disciplina monahală sunt altele decât ale clerului de mir. Ele au regulamente deosebite, urmează deci că e firesc ca, pentru ocârmuirea lor, organul chiriarhului să fie, nu organele obișnuite ale ocârmuirii eparhiale, ci organe proprii mănăstirești. Dacă în eparhiile cu puține mănăstiri nu se simte nevoie să ai un organ deosebit pentru ocârmuirea lor, în eparhiile însă cu mănăstiri multe și mari, aceasta nu se mai poate ocoli și de aceia, cel puțin mitropoliile noastre, totdeauna și-au avut și exarhi pentru îndrumarea vieții monahale. Răul este că exarhii nu și-au pus toată râvna pentru aceasta, nu s'au apucat să dea o îndrumare vieții monahale și s'o supravegheze, dar slujba a fost și se putea face treabă cu ea.

În urma morții Arhimandritului *Dionisie*, Înalt Prea Sf. Patriarh D. D. Dr. Miron, n'a voit să ție multă vreme locul acesta slobod, ci, fără îndoială, socotind că viața monahală trebuie să aibă un îndrumător și un supraveghetor, a numit ca atare, cu numele de *Exarh-referent* al treburilor mănăstirești, pe Păr. Arhimandrit Dr. *Filaret Jocu*, care era până acum mare-eclesiarh al Sfintei Catedrale a Patriarhiei noastre.

Judecând după titulatura noului exarh, că este numit și referent, înțelegem că Înalt Prea Sf. Patriarh i-a dat o însărcinare mai mare ca a foștilor exarhi. În adevăr, aceia nu aveau decât o însărcinare pe care și-o îndeplineau din când în când. Deși puteau să aibă o îndeplinire statornică a ei, dar în practică era împlinită numai din când în când, la anumite împrejurări. Nu era o ocârmuire și o supraveghere de pas cu pas a mănăstirilor, ci când cerea cazul. Numindu-l pe Păr. Arhim. *Filaret* „referent“ și știind ce sunt referenții, înțelegem că Păr. Arhim. *Filaret* își va avea de aci înainte un birou al său de lucru, la care vor veni hârțiile mănăstirești, înțelegem că această slujbă de acum înainte, este o lucrare continuă, înțelegem că, de acum înainte, monahii vor avea o direcțiune a lor la Mitropolie, la care vor veni cu treburile lor.

Este prea firesc să fie așa și e bine că lucrurile s'au îndrumat în felul acesta. Avem de nădăjduit numai bine dela o specializare a serviciilor în felul acesta. Se știe că progresul însemnează dife-

rențiere. Pe măsură ce organismele își perfecționează mersul lor, ies și organe deosebite pentru împlinirea feluritelor funcțiuni. Așa și aci. Lucruri care înainte se împlineau în bloc, cu o singură direcțiune pentru toate trebuințele unei eparhii, iată că acum au trei direcțiuni, cu trei directori (consilieri-referenți) în capul lor. Dacă acum mai ieșe la iveală și alt referent, înseamnă că diferențierea merge înainte, că funcțiunea lărgită cerea un organ nou. În această privință, lucrurile sunt în mersul cel mai firesc și noua slujbă a eșit la vreme.

Noutatea faptului acum mai este alta. Bietele mânăstiri de mult nu mai au oameni de carte în sânul lor. De mult cărturarii au pierit din rândurile monahilor. Dacă ici și colo am mai avut călugări mai răsăriți, da, au fost, dar nu mai erau dintre cărturari. Fostul stareț al Sinaiei, Arhimandritul *Nifon Popescu*, cel de înaintea Arhimandritului Dionisie, era un bărbat cu care monahismul se infățișa bine. Vorbea franțuzește, făcea față străinilor care veneau la mânăstirea Sinaia din preajma castelului regal. Regele Carol ținea la el. Urmașul său, Arhimandritul Dionisie, de asemenea prețuit de Regele Carol, vorbea nemțește, făcea și el față nevoilor mânăstirii. Dar oricum, nu era nici el dintre cărturari, nu era trecut prin școli. Cu exarhi din rândurile acestora, nu ne puteam sluji destul de bine treburile noastre mânăstirești.

Cu Păr. Arhimandrit Filaret Jocu, avem o mare noutate în viața mânăstirilor noastre. Prea Cuvioșia Sa este doctor în teologie. Deci putem spune și noi: Slavă ție Doamne că au și călugării eparhiei Ungrovlahiei un doctor în teologie în fruntea lor!

Când, în primăvara lui 1909, Mitropolitul de atunci, I. P. S. *Atanasie*, a vizitat Seminariul „Nifon”, directorul semnariului, răposatul Econom Dr. *C. Popescu* i-a rostit o cuvântare de bunăvenire, în care, între altele, i-a spus că, prin înalt Prea Sf. Sa titlul universitar s'a suit pe scaunul mitropolitan al Ungrovlahiei (Inalt Prea Sf. Sa era doctor în teologie, iar mitropoliții de până atunci nu avuseseră titluri universitare). De aceste cuvinte, noi, care eram de față atunci, ne aducem aminte și-i spunem Părintelui Arhimandrit Filaret că, tot așa, prin Prea Cuvioșia Sa, titlul universitar s'a suit pe scaunul exarhilor mânăstirești ai Ungrovlahiei.

Noi ne bucurăm de această numire și prea mulțămim Inalt Prea Sfințitului Patriarh că ne-a dat un asemenea bărbat în fruntea mânăstirilor, pe care numai îl rugăm să-și ia slujba în serios și cât de curând, pentru că în mânăstiri este de lucru, nu glumă. Nu este numai ce făceau ceilalți exarhi, ci este de supravegheat și de îndrumat fără încetare.

Păr. Arhim. Filaret Jocu este licențiat al facultății noastre de teologie din București, a studiat apoi mai departe în Atena, de unde și-a luat doctoratul. A prins legături de seamă cu Răsăritul nostru ortodox, cum dovedește raportul său către I. P. S. Patriarh, pe care îl tipărim în acest număr, și de aci avem în Prea Cuvioșia Sa, un bărbat în care ne putem nădăjdui că va lucra temeinic pentru mânăstiri.

Iată acum și cuvântul Înalt Prea Sfințitului Patriarh, prin care, scriind tuturor mănăstirilor eparhiei Ungrovlahici, le vestește numirea Părintelui Arhimandrit Filaret în însărcinarea de exarh: „Spre a preîntâmpina o stagnare a acestor bune începuturi (adică a lucrărilor pornite în mănăstiri) și mai ales — de va fi cu putință —



Prea Cuvioșia Sa Arhimandritul Dr. FILARET JOCU

să li se dea un avânt și mai mare, am găsit de bine că, în cece privește Sfintele Mănăstiri, în fruntea trebilor de natură duhovnicească-administrativă, să punem un călugăr, care, prin petrecerea sa din fragedă copilărie în disciplina și ordinea călugărească, va fi, căpătut mai multă experiență, în cece privește năzuințele, în-

datoririle și viața specific călugărească și care, mai ales în vremea sa, după cum suntem înștiințați, în vechiul regat a fost primul și singurul, care, în această tagmă fiind, a năzuit și a izbutit să-și însușească o cultură teologică superioară, dând prin aceasta pildă și îndemn și altora, cari l-au urmat ¹⁾.

„Călugărul acesta este Prea Cuviosul Arhimandrit Dr. Filaret L. Jocu, Mare Eclesiarh și deservent al Catedralei Noastre Patriarhale.

„Trecutul și experiența sa de până acum, inspirându-Ne întru câțva garanția că va fi un bun auxiliar și interpret al năzuințelor Noastre, privitoare la Sfintele Mănăstiri, l-am numit pe Prea Cuviosia Sa Exarh referent al Sfintelor Mănăstiri din cuprinsul de Dumnezeu păzitei noastre eparhii...”

Noi felicităm pe Păr. Arhim. Filaret pentru noua sa slujbă și-i urăm tot sporul și frumoase roade în însărcinarea cu care Patriarhul l-a cinstit.

Arhim. SCRIBAN.

MUZICA CORALA BISERICESCA *)

Raport citit în Adunarea Eparhială a Mitropoliei Moldovei, în ședința dela 18 Mai 1930.

Muzica ocupă în cultul divin un loc foarte important. Face parte integrantă, ba chiar se confundă cu cultul divin. ¹⁾ Căci, după tradiția bisericii noastre, în biserică, nimic nu se citește, ci totul se cântă — citirea fiind o abateră dela vechia practică bisericască, o inovație în ansamblul serviciului divin ²⁾. (Chiar cazania nu este o citire obișnuită, ci un fel deosebit și distinct de citire prelungă, mai mult cântată, în care preoții și dascălii vechi erau versați și care astăzi, rare ori se mai aude) ³⁾. Așa stând lucrurile,

1) Să se înțeleagă bine aceste cuvinte ale Patriarhului: Călugări care au mai învățat carte în vremea noastră mai sunt, dar e vorba de cei care au învățat carte având haina călugărească pe ei. Alții care au învățat carte teologică au învățat-o mai înainte de a se călugări. — Nota A. S.

*) Raportul d-lui Galinescu este un studiu care a fost citit în Adunarea Eparhială a Mitropoliei dela Iași. Aceasta a decis, în unanimitate, să fie publicat în întregime în revista Mitropoliei, găsind că chestiunile propuse prezintă o importanță deosebită. D-l Galinescu este licențiat în teologie, a făcut studii muzicale în țară și la Leipzig și lucrează cu râvnă pe terenul muzicii bisericăști. Una din liturghiile, compuse de d-sa a fost premiată de Soc. ortodoxă a femeilor române. *N. R. revistei Mitropolia Moldovei.*

1) Sunt nenumărate locuri în scrierile sfinte de unde se poate vedea că cântarea este a Domnului și că ea este o formă de rugare, mai aleasă, un prinos, o jertfă pe care o aducem Atotputernicului.

2) Suntem de altă părere decât d. Galinescu. La început slujba a fost mai mult citire, după chipul evreiesc. Se citea din Psalmi, din Prooroci, din Apostol, din Evanghelle și se fălcua. Cântarea este o înflorire peste starea aceasta. Dacă voim să arătăm cinstea cutărei îndeletniciri bisericăști, putem face aceasta, arătându-i însemnătatea în ea însăși, fără a le îneca pe toate celelalte în îndeletnicirea care ne e dragă nouă. — Nota Arhim. *Scriban.*

3) E foarte rău dacă facem din Cazanle altceva decât învățătură. Altfel, de unde au să mai învețe oamenii, dacă nu prind niclo idelc? — Nota A. S.

se înțelege atenția deosebită ce trebuie să se dea muzicii bisericești. Acest lucru de mult a fost înțeles în biserica apuseană. Acolo muzica a fost de timpuriu supravegheată și îndreptată pe calea cea bună; a fost cultivată cu zel în mănăstiri, în școli, ba chiar și în universități și a fost ridicată la acea treaptă de dezvoltare monumentală, cu care pe drept biserica apuseană se poate mândri.

Ortodocșii, între cari ne numărăm și noi Români, încă au o muzică bisericească alor proprie, caracteristică, foarte bogată în combinațiuni ritmice și melodice, mai bogată decât muzica gregoriană — baza întregii muzici bisericești apusene — și foarte bogată, față de muzica occidentală în genere. Splendoarea muzicii bisericești orientale a fost recunoscută de cei mai iluștri muzicologi ai lumii, cari au admirat-o, au cercetat-o și au studiat-o în mii de volume, iar compozitorii apuseni adesea au exploatat-o în operele lor.

În biserica noastră românească s'a petrecut cu această muzică străbună un fenomen foarte ciudat. Tocmai în momentul când trebuia să i se dea o dezvoltare, paralelă cu dezvoltarea noastră pe alte țărâmurî, să fie cultivată, șlefuită și îmbogățită, astfel ca să poată servi ca bază pentru construirea marilor compoziții armonice de mai târziu, tocmai în acel moment, printr'un ucaz al Domnitorului Cuza (No. 101 din 18 Ianuarie 1864), urmat de un altul și mai drastic al Ministerului Instrucțiunii Publice (din 22 Ianuarie 1865), se introduce în biserica noastră, ca muzică de cinste și rang, muzica corală. Iată ce scrie ordinul Ministerial: „Să se introducă muzica vocală armonică religioasă în toate bisericile României, prin instruirea cântăreților, canonarhilor și paraclisierilor, cari se îndatoresc de a urma regulat cursul, de a se forma micile coruri, executătoare a imnelor liturgice. Iar cei ce vor neglija acest ordin vor fi scoși din slujbele lor“ (*Cronica Bisericii „Sf. Ecaterina“* publicată de preotul C. Bobulescu). Iată încă o greșală, pe lângă alte multe, săvârșită de oficialitatea laică în treburile bisericești. Căci ne întrebăm cari a fost acea muzică „corală vocală armonică religioasă“, acele „imne liturgice“, cari trebuiau să înlocuiască vechea psaltichie? Nimic nici una. (Aceasta a fost cași cum unui ministru, nemai plătându-i cușma, cojocul, bernevicii, cămașa și opincile cu cari se îmbracă poporul nostru, ar da ordin ca toți să se îmbrace oricum altfel: Nemțește, ungurește, rusește ori turcește, numai în vechiul nostru port strămoșesc nu). Deci, printr'un simplu ordin, se înlocuiește o muzică existentă, veche de aproape 2000 de ani, cu alta care nu există. Și atunci, pentru a se pune în aplicare acest ordin, s'a recurs întâi la încercările corale sarbede, făcute cu câteva decenii mai înainte, pe timpul ocupației rusești (sub Kiselef în Muntenia, la 1830, și Kușnicof în Moldova, la 1808), încercări, cari atunci au dat greș în fața opozițiunii îndârjite a conducătorilor bisericești din acea vreme. (Credincioșii se scandalizau și considerau corul ca muzică păgână). S'a apelat deci pe vremea aceea la talentele

inexistente, cari prin faceri, refaceri, contrafaceri, imitări și plagieri felurite, de muzică rusească, italiană, germană, franceză, au alcătuit un repertoriu monstruos, care se cântă la solemnitățile bisericești cele mai de seamă. Acest conglomerat bizar și anost, străin cu desăvârșire de spiritul muzicii noastre bisericești și a oricărei muzici bisericești în general, complectat mai apoi și cu alte producții la fel, formează repertoriul coral al bisericii ortodoxe românești, repertoriu, care, pentru străinii cunoscători, e un obiect de ilaritate ¹⁾.

Ce au făcut apusenii în domeniul muzicii bisericești?

În muzica bisericească occidentală, invadând la început multe motive laice, străine de spiritul tradițional al cântării bisericești, s'a adunat un Sinod la Trident (1562), unde s'a decis că orice muzică care conține ceva lasciv sau impur („lascivium aut impurum“), să fie izgonită din biserică. Și comisia cardinalilor hotărăște a se crea un model prototip, după care să se întocmească toate lucrările viitoare de muzică bisericească. Cel care a făcut primul început a fost compozitorul Giovanni Pierlingi Sante (numit și *PALESTRINA*, după numele satului său natal). Cum a lucrat acest Palestrina? Citez o operă, „Improperii“, cea mai de seamă, din compozițiile sale religioase. Textul cuprinde mustările lui Iisus către poporul necredincios: „O tu, poporul meu, ce ți-am făcut? Răspunde-mi, cu ce te-am nemulțumit?“ Două coruri, dispuse după modelul celor două strane de cântăreți în biserică, își răspund alternativ, implorând sfâșietor iertarea. *Totul e compus pe baza unor vechi antifoane bisericești*, iar ansamblul simplu, construit fără artificii teatrale, ci numai pe simple acorduri de trei sunete, se ridică în mod genial, până la culmile sublime ale Absolutului. Nimic silit, totul simplu și natural, fără eforturi, fără căutări de efecte, fără strigăte și accente de dramă teatrală, fără ondulațiuni și suspinări romantice. Iată deci cum a realizat Palestrina deciziile Conciliului dela Trident: *a luat muzica veche, tradițională, existentă deja în biserică și, păstrând până și aranjamentul tradițional de două strane, a căutat s'o ridice, prin mijloace simple, la culmi nebănuite*. Această directivă a fost urmată de toți marii compozitori bisericești apuseni și așa se face ca astăzi muzica bisericească în Apus, are mii de capodopere geniale. Noi, pentru reglementarea muzicii noastre bisericești, n'am avut un sinod ca cel dela Trident; și n'am avut nici cel puțin un Palestrina; am avut în schimb un ucaz domnesc și o poruncă ministerială, iar ca consecință, *erezia muzicii corale bisericești, din biserică noastră*. Aritmici și zvăpăiați și fără nici o coeziune logică între ele; ritmuri impropii și nuanțări senzuale, melodii de polcă, valsuri, marșuri: fragmente, reminiscențe din opere, operete, vodeviluri, chansonette, etc., etc., de toate proveniențele și de toate stilurile, sub cari se găsesc așternute cu nesocotință texte religioase, și încă și acelea inversate și schilodite,

1) Micile excepții ivite ici colo nu contează.

după ritmul muzicii ¹⁾. (În deosebi abundă muzica — așa zisă religioasă rusă — o muzică adesea submediocră și rău calificată la ea acasă, la noi însă onorată și în mare cinste ²⁾. În acest haos obscur, o licărire luminoasă înfațșează activitatea lui *Gavril Muzicescu*.

1) Bine că auzim și noi un profesor de muzică, și încă unul cu înalte studii în acestea, care ridică glasul împotriva ciudăfeniilor intrate în cântarea noastră prin multele zvăpăleli ale muzicii corale! Ciudăfenia este și mai mare, când înșiși teologii noștri, care au învățat muzica, au început să lepede vechea zestre a Bisericii și să se dea cu totul în brațele muzicii apusene. E o mângâiere acum a vedea că d. Galinescu ridică cinstea dreptei cântări bisericești, fără corcirile care au intrat prin cântarea multor coruri. — Nota A. S.

2) Din interesantul studiu asupra muzicii rusești al profesorului Liborio Sacchetti, se vede că muzica religioasă la Ruși este un produs propriu al acelei țări, conținând în general elemente de muzică populară. (Chiar și țarul Ivan cel Groaznic a compus imne religioase, cari s'au impus în biserica rusă). Această muzică, foarte variată în vastul imperiu rusec, a suferit în decursul vremurilor multe și profunde influențe străine și anume, în secolul al XVII-lea, a imitat muzica corală bisericească poloneză — deci catolică — iar mai apoi, prin trupele de operă italienești venite la Petersburg, a suferit o influență italiană. *Titov, Bonikin și Vinogradov* sunt compozitori italienesți. (Acest din urmă mai ales se distinge prin mulțimea efectelor căutate, cari împiedecă completamente înțelesul textelor. Ba merge până acolo că dă compozițiilor sale pentru biserica titluri romantice ca aceste: „*Plângerile Rege us, Pasărea, Alarma, Trompeta, Cimpoiul* etc. Borneanskii a încercat reînfoarcerea la vechile melodii bisericești rusești, dar s'a servit de mijloacele tehnice ale muzicii profane, pentru anumite efecte estetice, înstrăinând uneori cu totul caracterul acelor melodii. În realizările sale, Borneanskii este foarte departe de idealul dorit (Metalof). Tot sub influența de operă italiană, au scris și Berezovski și Davidov. Lwof, în scrierea sa „*Ritmul liber asimetric*“ (tip. la Petersburg 1858), îi combate cu strășnicie. *Triturile și racladele nu trebuiesc admise în biseră, ci numai melodii simple și curate, cari să ridice rugile noastre către tronul Atototernicului*“, zice el. Țarii Alexandru I și Nicolae I a spus odată marelui compozitor Glinka: „*Corul capelei mele este cunoscut în toată Europa; dar eu îți cer ca cântăreții să-și păstreze caracterul lor național și să nu se facă italieni*“. Dar și însuși Glinka, eliberat de italianism, a căzut sub influența muzicii gregoriene, prin profesorul său Dehn, dela Berlin. Bogăția sa de acorduri și cromatisme sale sunt combătute de Potulov, căci acestea, dură zisa lui Clement Alexandrinul, sunt periculoase pentru bunele moravuri, cași bănturile alcoolice. Nici Soloviev și nici Smirnov și Lumakin nu reușesc să se apropie de idealul muzicii bisericești, corale. „După mine, zice ilustrul muzicant rus Ceaicovskii, singurul compozitor rus, care posedă tehnica muzicală este Borneanskii; dar tehnica sa este puerilă și rutinară. Toți ceilalți iubesc muzica, dar sunt ignoranți. Trebuie să vină un Mesia care să dea cu mătura peste toate aceste zdrențe și să îndrepte muzica bisericească rusă, pe o nouă cale către adevărata sa sfință“. Acest Mesia, visat de Ceaicovski, n'a apărut până astăzi la Ruși. Compozitorii mari ai Rusiei nu s'au ocupat cu această muzică, iar astăzi muzica bisericească este prigonită de bolșevici și ea caută a se acoliși și menține pe meleaguri străine, în inimă tovarășie cu vechiul șovinism rusec.

Dacă la noi, în vechiul regat, rusismul muzical bisericesc ar putea trece neobservat și fără a cauza vreun rău mai însemnat, în schimb dincolo, peste Prut, acest rusism, constituit în biserica un pericol național, care trebuie să ne dea de gândit. În Basarabia, muzica noastră străbună a fost scoasă, aproape completamente din serviciul divin și înlocuită cu melodii rusești sau, unde nu s'a putut, cu recitative, după uzul bisericii ruse. Activitatea muzicanților ruși dela Chișinău, concentrați par'că acolo cu un scop bine determinat, trebuie oprită și înăbușită. Noi nu avem niciun interes să încurajăm continuarea și dezvoltarea unei muzici străine de sufletul poporului nostru și de tradiția bisericii noastre românești.

Episcopul Melchisedec și-a dat seamă de pasul greșit ce se făcuse. A stărui deci și a trimis la Petersburg, la studii (1870) pe tânărul Gavril Muzicescu, cu convingerea că acolo, într'o mare împărăție pravoslavnică, se face o muzică adevărat religioasă. Întors la Iași, Muzicescu e primit cu brațele deschise de un artist de elită, de Sfântul Mitropolit *Iosif Naniescu* și a fost ajutat și încurajat de acest mare ierarh. (Muzicescu este în întregime creatura lui Melchisedec și Iosif Naniescu). Muzicescu a fost mare, nu pentru corul său maestos — care a murit odată cu dânsul — și nici pentru repertoriul alcătuit de el — care, așa cum se prezintă, urmează a fi examinat în ansamblul muzicii universale — ci pentru că *el a făcut primele încercări de muzică originală bisericească românească*. Muzicescu și-a făcut cultura în Rusia. Compozițiile sale deci, cele mai multe, au fost concepute, ca fond și formă, sub influența muzicii rusești. El însă și-a dat curând seamă că este un rău să nesocotim muzica noastră tradițională, de dragul unei muzici străine, care chiar acolo, în Rusia, dibuia în nesiguranță, neavându-și o țintă bine definită. Și a căutat să remedieze răul. Și-a luat doi colaboratori, distinși psaltichiști, pe Gr. Gheorghiu și Dima și, cu ajutorul lor, s'a pus să studieze și să cultive muzica bisericii noastre străbune. (Răspunsurile sale pe glasul al 8 lea, după Iosif Naniescu, sunt o veritabilă perlă de muzică corală bisericească). În această nouă ipostasă, apare *Muzicescu adevărat, marele Muzicescu al nostru, mare pentru biserica românească*, luptându-se ca un erou, pentru un crez național-artistic, scriind și tipărint, dar mai ales ducând o polemică înverșunată cu adversarii săi neînțelegători. (De sigur că odată istoria muzicii bisericii române, restabilind faptele, îi va scrie lui Muzicescu cea mai frumoasă și glorioasă pagină). După moartea lui Muzicescu, încercările în direcția indicată de el au lăncezit, negăsind nicio încurajare, nicio protejire și nicio răspândire. Ba unii, astăzi, se gândesc la înlăturarea completă a muzicii noastre străbune, din biserica românească, cu toate că și astăzi încă muzica corală religioasă a rămas tot acolo unde era altă dată; un conglomerat nedefinit, lipsit de orice ideologie, simple și variate reziduri, din care nu reflectează niciun stil, nicio tendință, niciun țel, nicio directivă, nicio expresiune precisă de artă religioasă, niciun sentiment de credință.

Cum se execută muzica corală religioasă?

Intr'un oraș — care ar putea să fie chiar Iașul — s'a dat o dată un concert, un cor, numit al cazacilor dela Don. Acel cor, într'un cântec, imită sunetele de harmonică. Un dirijor de cor bisericesc, entuziasmat de aceste „efecte miraculoase“, și-a chinuit coriștii săi la zeci de repetiții, ca să imite și ei, în corurile bisericesti, sunetele de harmonică. Dirijorii corurilor noastre bisericesti, cari în viața lor n'au știut ce-i aceia un lucru sfânt, sunt puși să interpreteze cântările religioase. Pentru oricare conlaturghisitor: preot, diacon, cântăreț sau magnost, se cere o pregătire; șeful de cor cari ia parte la efectuare celor mai de seamă solemnități religioase, e scutit de orice pregătire. E suficient să știe a da din mâinile

De aceia asistăm la o interpretare a bucăților corale, cari scandalizează și revoltă sufletele noastre. Guido Adler, distins profesor la conservatorul din Viena, în opera sa „*Religiöse und kirchliche Musik*“, zice că i-a trebuit trei luni de studii, ca să înțeleagă și [să interpreteze în adevăratul său stil un imn coral.

Trei luni de studii pentru un coral! Dirijorii corurilor noastre bisericesti n'au nevoie nici de trei minute de studii, pentru că ei nu știu cel puțin ce însemnează „a studia“. Ei cântă cum se pricep, imitând harmonica, trompetele, flașnetele, operetele, șansonetele, romanțele, căci ei nu știu ce-i aceia stil sau stilizare.

Un lucru numai îl au în vedere: „*efectul*“, să producă efect. Pentru asta, ar fi în stare la orice, numai ca lumea să întoarcă capul, să se uite în cafasu! bisericii și să exclame: ce dirijor! ce cor! Ici un piano muribund, colo un forte de toreador, ici un diminuendo de primadonă sentimentală, colo un sforțando de artist dramatic, oftări, suspinări, apăsări, ușurări, tremurări, răcnete de fiare flămânde, cadențări ritmice de soldați în marș, etc... Iată ce auzim la corurile noastre bisericesti. *Efectul* înainte de toate. Și efectul este asigurat. Lumea vine la biserică ca la teatru, *să audă*, nu ca să se închine. Simțurile îi sunt excitate, se amuzează și la toate se gândește numai la Dumnezeu și la rugăciune nu. „Dar cântarea în biserică“, cum zice Sf. Ioan Crisostomul, nu este pentru oameni, ci pentru Dumnezeu și, ca și fumul de tămâie, ea trebuie să se înalțe până la tronul Lui și cu ea odată și sufletele noastre. Apoi, dacă e vorba de a se face în biserici artă pentru atragerea publicului, atunci de ce n'am introduce și alte atracții: lămpi venețiene, artificii și focuri bengale, biliard, ori chiar filme amuzante? Lumea cu adevărat religioasă este însă profund jignită în cele mai sfinte ale ei sentimente, de aceste teatralisme.

Cum sunt recrutați dirijorii de coruri bisericesti?

Cum se întâmplă. Și aș putea să citez sute de cazuri, spre a ilustra abuzul și debandada. Nu există nicio lege care să pună zăgaz arbitrajului și bunului plac. Și nu există, pentru că interesele cer ca o asemenea lege să nu existe. Pentru un simplu cântăreț de țară, să cer studii, certificate, se publică concurs, etc. Dirijorii de coruri bisericesti — adesea ori străini de orice cultură — nu sunt întrebați nici de certificatul de școală primară, necum de o pregătire specială. (Cunosc dirijori, cari nu știu nici notele muzicale!)

Nu există apoi nici o normă pentru repartitia subvenției și salarizarea dirijorilor de coruri bisericesti. Muzicescu, marele Muzicescu, a sacrificat din punga sa proprie, pentru corul Mitropolitan din Iași. Astăzi însă un dirijor, fără a fi cătuși de puțin un Muzicescu, poate lua oricât vrea pentru sine, din subvenția corului: un sfert, o treime, o jumătate, ba chiar și totul, bătându-se, scuipându-se și injurându-se în biserică cu coriștii săi, pentru împărțirea banilor (Arhivele autorităților eclesiastice conțin numeroase dovezi cari probează aceasta).

Pentru a ilustra halul în care am ajuns, mai istorisesc încă o întâmplare.

O societate creștină ortodoxă din Iași, „Sf. Cruce“, nu găsește în localitate nicio alcătuire corală religioasă, care să-i dea concursul la o serbare a ei. Și atunci „Sf. Cruce“ dă, în ziua de Marea Serbare a Botezului Domnului (6 Ianuarie 1930), un mare bal, în timpul căruia „publicul va fi distrat cu cele mai frumoase arii și dansuri moderne, executate de orchestra Jazz-Band, de sub conducerea mult apreciatului maestru violonist Budală. Un bazar cu toate numele câștigătoare. Ruletă à la Monte Carlo. Poștă americană. Bătae de confete și serpentine, cum și diferite alte surprize... pe cari... Sf. Cruce... nu le mai putem spune. Faceți apoiere, cucernici părinți, și vă cutremurați de groază: Sf. Cruce — sărbătoare Bobotezei — mare bal — Jazz-Band — ruletă și alte surprize! 1).

Obrazul ni se dogorește de rușine, dacă citim programul artistic creștinesc și moral al unei serbări date tot în acea vreme, de o societate religioasă de altă confesiune creștină din Iași.

Pentru stârpirea răului, se impun măsuri drastice:

I. Să se desființeze corurile, parodii din bisericile noastre, tăindu-li-se imediat orice subvenție. Inceputul l-a făcut Statul, noi să-l continuăm. Să revenim la cântarea de odinioară, la muzica noastră bisericească străbună, reluând firul întrerupt de aproape 100 de ani.

II. Să li se sporească subvenția și să se organizeze, pe noi baze moderne, școlile de cântăreți, dându-li-se o îndrumare sănătoasă și un corp profesoral complet și select. (La București s'a făcut începutul, creindu-se o academie de muzică bisericească, iar la Conservatorul de muzică de acolo o catedră de muzică bisericească 2).

III. Să se încurajeze cu premii încercările de dezvoltare corală a muzicii noastre bisericești, a muzicii bazată pe vechile motive, existente în biserica noastră 3).

IV. Să se trimită tineri talentați, spre a studia în străinătate muzica bisericească; cea orientală în Orient și cea occidentală în Apus, cum au făcut altă dată vechii noștri ierarhi și cum se face și astăzi încă, pentru studiul teologiei 4).

1) Așa! „Sf. Cruce“ dă baluri! Așa e, Părinte Chirică? Apoi ce să mai ținem de rău Societatea „Principele Mircea“, pentru greșelile ei (vezi nr. trecut al acestei reviste și *Glasul Monahilor* art. meu „Molima Boxăriei“), dacă și o societate religioasă ca „Sf. Cruce“ face așa! — Nota A. S.

2) Actualmente ocupată de un distins profesor, teologul St. Popescu.

3) Este greșită afirmația, că muzica bisericească orientală nu-i proprie pentru o dezvoltare tematică. Beethoven, din 4 sunete, a făcut o parte dintr-o simfonie. Deasemenea, e o eroare susținerea că melodile bisericilor nu se pot transpune în notațiunea liniară. Cu această se poate nota cântecul păsărilor, murmurul zefirului și mugetele uraganului, dar încă niște melodii simple ca cele din muzica bisericească orientală? Dar, în definitiv, cine ne oprește, ca, în caz de lipsă, să inventăm unele semne, cum s'a făcut altă dată, când s'a introdus alfabetul latin, în scrierea noastră?

4) Teologii avem destul, dar muzicologii bisericești niciunul. N. Autor.

V. Să se încurajeze, prin *premier*, nu prin subvenții permanente, alcătuirea de coruri bisericești, cu muzică veritabilă bisericească, de către elevii școalelor secundare, așa cum prevede art. 201 din regulamentul personalului didactic al școalelor secundare din 15 Februarie 1929, articol inaplicabil, atât timp cât unii maeștri de muzică, fără merite deosebite, sunt plătiți cu subvenții grase, pentru corurile ce le conduc, iar altora nu li se dă nimic. Aceste coruri școlărești, la nevoie, vor putea fi încadrate cu personal de specialitate.

VI. Să se numească o comisie specială, pentru regulamentul funcționării corurilor bisericești, a selecționării bucăților corale, a numirii dirijorilor, cum și pentru controlarea activității acestor coruri.

VII. Secțiunea culturală să-și ia asupra-și sarcina de a înființa asociații pentru cultivarea muzicii bisericești melodice și corale, peste tot în orașe și la sate, folosindu-se de toate mijloacele pentru a produce emulație și avânt în mijlocul clerului pentru ridicarea și prosperarea cântului religios.

Incheem cu o sfătuire, dată de unul din marii cântăreți ai neamului nostru, potrivită nouă în aceste vremuri de tristă decădere și uitare de sine, sfătuire pe care marele dascăl Anton Pann ne-a rostit-o odată, ca să ne fie de învățătură pe totdeauna:

„Cântă măi frate române,
Pe viersul și limba ta,
Și lasă pe cele străine,
Ei de a și le cântă“.

GAVRIIL GALINESCU,
Profesor-lași.

Ședința centrului parohial „Cernătești“ Dolj în Comuna Argetoaia.

Luni, 21 Aprilie, ziua II-a de Paști. După o rodnică ploaie, pământul a întinerit. Soare cald îl mângâie, iar mugurii pădurilor, iarba câmpului și cântecul păsărilor îl împodobesc și-l desfată. Un imn primăverii și lui Dumnezeu, cântat din trezirea la viață a întregii făpturi.

Biserica cea mare din *Argetoaia*, monument istoric, ctitorie a boerilor Argetoieni, care au înființat și satul, ne primește împodobită cu flori albe, cu miros de smirnă și cu aer de cucernicie. Ne întâmpină răzător Părintele *Nicolae Gavrilescu*, parohul comunei Argetoaia și vrednicul păstor a încă vreo 5-6 sătulețe dimprejur. La ședință ia parte și părintele Protopop Sabin Popescu, veghetorul de totdeauna a mișcării culturale din parohii. Incet, biserica se umple. La dreapta, în față, corul cântăreților din centrul parohial, apoi asociația studenților din Argetoaia — vreo 25 la număr — d-nii avocat *Brădișteanu*; Profesor *Ionescu*; d. *Buță*, funcționar superior în C. F. R. din București, negustori și săteni, într'o înfrățire

generală, ascultă, în cea mai deplină liniște, sfânta slujbă a Paștilor. Răspunsurile date de corul tineretului, sub conducerea inimosului cântăreț *Vasilescu*, se ridică lin și plăcut spre Dumnezeu. Predică Părintele *Burtan* dela *Salcia*, arătând însemnătatea pentru creștini a Sf. Invieri și bucuria ce trebuie să ne cuprindă sufletele în aceste zile. Asociația studenților ne roagă a sluji un parastas la mormântul fostului lor dascăl, din munca neobosită a căruia, au eșit atâtea rânduri de oameni, ce fac astăzi cinste satului Argetoaia. Cuvintează studentul *I. Paul*, arătând meritele răposatului și recunoștința urmașilor. "Lumea lăcrămează lângă mormântul unui apostol care, înțelegându-și menirea, „n'a murit, ci doarme".

Faptă lăudabilă pentru studenții argetoieni și vrednică de urmat. Parastas la monumentul eroilor. Aici altă surpriză. Tânărul școlar al școlii de infanterie din Cluj, *I. Stroe*, înflăcărează mulțimea cu o prea inimoasă cuvântare, schițată cu creionul pe câteva foi de hârtie. Scrisă cu îngrijire, această cuvântare credem că va vedea lumina tiparului în editura centrului nostru parohial.

Se recenzează scrierea „De ce suferă Europa Creștină“ de către scriitorul acestor rânduri.

În drum spre școală, suntem atrași de mulțimea ce se adunase în curte. Până și tineretul lasă o clipă veselia jocului și vine să asculte învățăture frumoase. Aceiași lume ca și la biserică. Școala neîncăpătoare, pentru mulțime.

Părintele *Alexandru Gregorian*, întâi stăătorul centrului, deschide ședința, arătând bucuria pe care o simțim noi, când ne vedem înconjurați și urmași cu dragoste, în opera de luminare ce înfăptuim. Dă apoi cuvântul Preotului *Ilie Andrei*, Mihăița, care explică fericirea: „Fericiti ceice flămânzesc și însetoșează de dreptate, că aceia se vor sătura. Scriitorul acestor rânduri dezvoltă bogatul subiect: „Insemnătatea la care l'ar ridica pe poporul român față de toate popoarele civilizate, altoirea tuturor directivelor lui de viață pământească, cu eternele lumini ale Sfintei Evanghelii“.

D-l Buță, funcționar din București, exclamă, printre altele: „Dacă am mai rămas cu ceva din Argetoaia, în mijlocul vieții pătimase din București, apoi am rămas, Cinstiți Părinți și Iubiți Ascultători, cu această lumină a credinței, altoită mie în suflet, de părinții, de învățătorii și de biserică satului meu. Deaceia cinste P. S. Episcop care vă conduce, cinste Sfinților Voastre și tuturor celor ce-l urmează“.

Printre cuvântări se intercalează coruri, recitări și dialoguri, făcute alternativ de tineret, studenți și corul centrului parohial... Impresionează profund vestea urgiei dumnezeiești dela Costești. Mulți plâng, toți se închină. Se face o colectă din inițiativă proprie a centrului nostru și se colectează îndată peste 1500 lei, care s'au trimis Sf. Episcopii.

Se împart gratuit cărți și iconițe în valoare de 375 lei. Se dă un premiu de 500 lei¹⁾, din fondurile centrului, cântărețului

1) Mai dați-l, că e prea puțin atâta și e un lucru așa de rar ca un cântăreț să îl meșter la astfel de lucruri. — Nota A. S.

Vasilescu, pentru ajutorul neprețuit ce dă preotului în mișcarea culturală, și mai ales pentru organizarea așa de reușită a corului parohial.

Părintele Protopop Sabin Popescu închide ședința, făcând o scurtă privire asupra conferințelor rostite și mulțumind pentru ascultare. Corul studenților, al tinerilor din sat și al centrului parohial, cântă „Hristos a înviat“.

Ședința dela Argetoaia ne dă prilej să facem două constatări:

I. Că lumea învățată a început să cunoască rostul mișcărilor noastre, ne dă sprijin, prin participare la ședințe și prin cuvântări ocazionale.

II. În mai toate parohiile, există organizații de tineret care, pe lângă lecțiunile biblice ce fac în fiecare Sâmbătă la biserică, cântă în coruri simțit organizate, exercitându-se în petrecerea unei vieți cât mai frumoase și creștinești. Din cele 8 parohii care formează centrul nostru, în șapte sunt coruri parohiale temeinic organizate. În cea de a 8-a, fiind preot trecut de de 75 de ani, nu s'a putut înfiripa. Se împlinește însă lipsa cu alte organizări demne de un bătrân. Este o înfăptuire nu tocmai grea de urmat. Cititorii să cerce și vor vedea.

Preot FILIP POPESCU,

Rasnic, Dolj.

Zi de bucurie.

Cu adevărat, zi de bucurie, zi de înălțare sufletească, a fost ziua de 29 Mai, când Românii de pretutindeni, au sărbătorit, pe lângă „Inălțarea Domnului“, și pomenirea eroilor ostași Români, căzuți pe câmpul de luptă al războaielor din trecut, purtate pentru integritatea, legea și mărirea poporului nostru românesc. Zi cu deosebire aleasă, a fost aceasta pentru locuitorii satului Ștefănești, Ialomița, pentru că, pe lângă dubla însemnătate a zilei, s'a adăugat și desvelirea și sfințirea monumentului ridicat în mijlocul comunei, pentru cinstitirea eroilor ostași ștefăneșteni, căzuți pe câmpul cinstei. Fastul cu care s'a desfășurat această sărbătoare, a fost înălțător sufletește, lucru dovedit prin lacrimile ce curgeau din ochi multora din cei de față.

După săvârșirea Sf. Liturghii, se face procesiune dela biserică la monument, astfel: în fruntea alaiului, doi gorniști sună marșul; urmează școala primară cu învățătorii; cântăreții bisericești cu steaguri și sfeșnice; șase preoți îmbrăcați în odăjdii, în rând câte doi; coliva (făcută de comitetul eroilor) purtată de doi soldați din sat; autoritățile superioare administrative: d. Deputat de Ialomița Gh. Vlădescu-Albești; Prefectul administrativ, d. Iul. Petrescu; Pretorul plășii Lehliu, d. Croitoru; d. Polițai al orașului Călăraș; d. Claudiu Panaitescu, avocat, Lehliu; d. I. Nicolescu-Dormărunt, fost senator; d. Dr. Epure, și d. P. Ionescu, primar din Dormărunt; Comitetul eroilor; Consiliul băncii populare și apoi barbați și femei din Ștefănești și din împrejurimi. Toate fac ca alaiul să fie impozant și mișcător, având o lungime de aproape 400 m.

La 11^{1/2} dimineața, suntem în fața monumentului. Gorniștii sună ruga și se începe sfeștania, iar când se afundă crucea, preotul local, împreună cu prefectul administrativ al județului, rup acoperișul de pe monument, se aruncă apă sfințită pe el, pentru binecuvântare și sfințire și apoi urmează parastasul.

Se citește apelul ostașilor căzuți pe câmpul de onoare și se constată, că „Ștefăneștii“ a contribuit la jertfa cu sânge pentru țară cu viețile a 82 de locuitori.

După ce se cântă „veșnica pomenire“, în care glasul servitorilor bisericii se îngână cu ruga sunată de gorniști și cu lacrimile și sughițul celor de față, ia cuvântul parohul local, Pr. *Pădulescu* și, în cuvinte simțite, arată însemnătatea zilei pentru ștefăneșteni și bucuria ce o simte, când, la această sărbătoare, de desvelire și sfințire a monumentului, ia parte și un domn deputat, autorități administrative din județ atâtea preoți, învățătorii și multă lume din satele vecine.

Cinstind pe eroii ștefăneșteni, cași pe toți eroii români căzuți și morți pe câmpul de luptă, roagă pe bunul Dumnezeu, ca piatra funerară ce s'a ridicat să fie, pentru toți Români, îndemn de muncă, deșteptarea iubirei de neam și țară, iar față de eroi și urmașii lor, să răscolească iubire, cinste și onoare, fiindcă o jertfă mai mare ca a lor nu poate să fie.

Vorbește apoi d. Deputat *Vlădescu-Albești* și spune că încă mai vede soții, mame, copii și rude ce poartă testemul negru și doliu pentru cei ce au murit pe câmpul de luptă și onoare. Este vrednică de laudă, fapta ștefăneștenilor, iubesc pe cei morți pe front și păstrează legătura cu ei, dovadă este monumentul ce s'a ridicat și dorește ca pilda să fie imitată și de alte sate, iar „Ștefăneștii“ să continue încă munca, unirea și solidaritatea, ca să ridice și local de școală, de care satul este lipsit. Domnia-sa, cât va fi cu putință, va da ajutor, și moral și material, numai să se înfăptuiască și această lucrare de interes mare al ștefăneștenilor și atunci va fi și o mai puternică dovadă, că iubim pe eroii noștri, căci căutam să ne și cultivăm, fiindcă munca este bună, dar dacă nu e făcută cu socotință și chibzuială nu are rezultate frumoase.

D. Iul. Petrescu, ca fost flu al satului Ștefănești, spune că cunoaște toate unghiurile și casele pe unde au viețuit cei 82 de locuitori morți, și acum, la pomenirea numelui lor, Domnia sa parcă îi vede. Toți plugari cinstiți, harnici, atunci când buciul fării a sunat, au plecat cu voe bună la datoria către patrie și au îndeplinit-o până și la jertfa de sânge.

Acum nu mai este timp de lacrimi și de jale, a venit vremea să muncim cu chibzuință, să ne cultivăm și să păstrăm cu sfințenie aceia ce ei ne-au dat nouă. Amintirea lor să rămână leghendară în inimile noastre și își manifestă dorința, ca de aceeași unire să se conducă locuitorii din Ștefănești, pentru ca să ridice și localul de școală.

Primarul satului Ștefănești, d. Traian Fundăneanu mulțumește autorităților, streinilor și tuturor celor prezenți, că s'au

ostenit de a împătași din bucuria satului și luînd în primire monumentul, declară că-l va păstra cu sfințenie, ca să fie loc de piositate în suflet pentru toți Români ce-l vor vedea, înscriindu-l de acum în rândul instituțiilor din sat ca bun public.

Urmează apoi mai multe cântece patriotice, întonate de elevii școalei primare, și se așează masa comună.

Mai bine de două sute persoane stau la masă și toți de față povestesc câte ceva, din viața celor dispăruți, pomenind cu drag numele lor.

Mișcați sufletește până la lacrimi de jertfa mucenicilor Români căzuți pe câmpul de luptă și onoare, pentru înflorirea acestui neam, am pornit fiecare pe la cuiburile noastre, gândind la cuvintele Sf. Ap. Pavel: „Aduceți-vă aminte de mai marii voștri, cari v'au grăit vouă cuvântul lui Dumnezeu; priviți cu luare aminte cum și-au încheiat viața și le urmați credința“ (Evrei 13, 7) și „Fraților, despre ceice au adormit, nu voim să fiți în neștiință, ca să nu vă întristați în rând cu ceilalți care n'au nădejde“ (I Tesalon. 4, 13).

Pr. RĂDULESCU,

Ștefănești-Ialomița.

Dela cercul pastoral „Bălcești“ Argeș.

Duminică, 25 Mai 1930, s'a ținut, la parohia *Bălcești*-Argeș, ședința cercului pastoral „Bălcești“.

Pe o vreme frumoasă, cum numai diminețile dela sfârșitul lunii Mai ți-o prezintă, în care natura își îmbracă ultimul său decor de frumusețe, membrii cercului au pornit, încă dela ora 5 spre Comuna *Bălcești*, unde era fixată ședința cercului pastoral. Priveliștea încântătoare a naturii și aerul plăcut al dimineții de Mai, ne-au înviorat sufletele, predispunându-ne la o anumită voioșie sufletească.

Comuna *Bălcești* este una dintre cele mai frumoase comune din județul Argeș, prin pitoreasca sa poziție, fiind situată pe valea râului Topolog și la poalele pădurilor, ce se întind de lângă munți. Biserica impozantă, prin clădirea sa, dimpreună cu școala și cu primăria, alăturată una de alta, dau comunei *Bălcești* un frumos aspect.

Serviciul divin a fost oficiat de preoții cercului în sobor, fiind însoțiți și de către P. C. Pr. Protoiereu *N. Neguț*. Răspunsurile utreniei au fost date de cântăreți, iar răspunsurile Sfintei Leturghii s'a dat de corul cântăreților, sub conducerea renumitului maestru al cântării bisericești, *Marin Florescu*, cantor, *Morărești*. La corul cantorigilor s'a asociat și corul școalei primare din localitate, sub conducerea d-lui *D-tru Călinescu*, învățător.

Biserica era neîncăpătoare față de numărul credincioșilor. Predica zilei a fost rostită de Păr. *C. Stângescu*-*Morărești* având ca temă „Despre orbirea sufletească“ în legătură cu pericop. zilei (minunea vindecării orbului din naștere și necredința Iudeilor). Intre altele, Sfinția Sa a arătat, prin dovezi sigure, că Dumnezeu face și azi minuni între noi și cu noi, dar, din cauza orbirii su-

fletești, creștinul nu le înțelege, privindu-le ca pe niște lucruri ordinare. Dă câteva exemple de minuni cari produc o deosebită impresie în sufletele credincioșilor.

După terminarea serviciului divin, ia cuvântul P. C. Părinte Protoiereu, *N. Neguș*, exprimându-și mulțumirea sufletească pentru dragostea ce o au creștinii față de biserică, prin faptul că au venit foarte mulți. Vorbește apoi despre legătura dintre credință și faptele bune ale creștinului, arătând că una se cuprinde în cealaltă, după care citește căldurosul apel, făcut de Societatea „Principele Mircea”, pentru protecțiunea copiilor¹⁾. Indeamnă pe credincioși să ajute cu obolul lor pe micuții copii. Terminând cuvântarea Sa, Păr. Protoiereu invită pe credincioși să vină la școală, după masă, la ora 2, unde se va ține ședință publică.

Intre orele 12 și 1 $\frac{1}{2}$, s'a dat o masă frățească, în casele parohului local, Pr. *Petre Georgescu*. Este demnă de anunțat această agapă, întru cât a fost un loc unde, în cea mai deplină liniște și armonie, s'au discutat multe și însemnate chestiuni referitoare la biserică și la activitatea noastră preoțească. Părintele Protoiereu N. Neguș, unul dintre fruntașii preoțimii argeșene, ne-a arătat, din îndelungata-i experiență pastorală, atitudinea pe care trebuie s'o ia preotul în diferite împrejurări din viață. Venind vorba despre marea nenorocire întâmplată la Costești, Prea Cucernicia Sa spune că aceasta nu este decât un semn dela Dumnezeu²⁾ și că, dacă creștinul de azi nu ar fi așa de egoist — în cecece privește salvarea propriei sale persoane, fără a ține seamă de aproapele — foarte mulți ar fi scăpat din urgia aceluia foc. Preotul decedat acolo a fost un exemplu de dezinteresare de sine, murind în Sfântul Altar, cu evanghelia și copilașul lângă sine.

După masă, la orele 2 $\frac{1}{2}$, s'a început ședința publică în localul școlii. Păr. președinte *C. Popescu-Dedulești* a deschis ședința după ce cantorii au cântat „Impărate Ceresc”, iar elevii școlii au cântat „Christos a'nviat”. Cel dintâi ia cuvântul Păr. *Ștefan Angelescu*, Săpunari, având de tratat subiectul „Recompense și pedepse dela Dumnezeu”. Cu un anumit talent al vorbirii și cu un bogat fond scripturistic, Sfinția Sa a argumentat că nu se poate ca, după bine, să nu vie răsplătit, iar după rău să nu vie pedeapsă, dacă nu aici pre pământ, ci cu siguranță în lumea viitoare (Veniți, binecuvântații Părintelui meu... Mat. 25, ₃₄₋₄₁). Conferința a fost ascultată cu un viu interes și a stârnit multe aplauze.

După conferință, elevii școlii primare recită câteva poezii și execută mai multe cântece. Urmează apoi conferința a II-a, ținută de d. *D. Morărescu*, cantor și învățător, tratând despre „Rolul bisericii și al școlii în trecutul neamului românesc”. Domnia Sa

1) Din nefericire, această societate face apelurile pentru una și noi să dăm ajutor, iar ea mai face și altele, pentru care nu merită ajutorul; dă lupte de box. Vezi ce am scris despre ea și în nr. trecut la „Insemnări mărunte”. — Nota Arhim. *Scriban*.

2) Dumnezeu a dat foc bisericii, nu năvălirea oamenilor? Sunt primejdioase astfel de dovediri. — Nota A. S.

a arătat timpurile critice prin care a trecut poporul român, sub asuprirea popoarelor streine, argumentând că numai biserica, adică credința, ne-a mai păstrat ca popor. Arată că școala se făcea, în trecut, prin biserică. Își exprimă dorința ca și azi școala să se apropie cât mai mult de biserică, fiindcă din ea și prin ea s'a desvoltat.

Urmează apoi câteva coruri executate de cantori ¹⁾ ca : „N'auzi cum te cheamă Domnul“ ?, „S'apropie Iisus“, „Nădejdea mea este Tatăl“ etc.

Cel din urmă ia cuvântul de închidere Păr. Protoiereu, care face o recapitulare a tuturor chestiunilor ce s'au vorbit, atât în biserică, cât și la școală. Se simte adânc mulțumit de atenția pe care encriașii parohiei Bălcești au dat-o, atât în anul acesta, cât și în anii trecuți, față de cercurile preoțești, dovedind astfel, că sunt conștienți de datoria pe care o au, de a-și hrăni sufletele cu hrană sufletească. Prea Cucernicia Sa împarte apoi un număr de cărți enoriașilor, din fondul cercului.

Serbarea se încheie la ora 6, când fiecare pleacă întru ale sale cu sufletele pline de frumoase amintiri dela acest cerc.

Pr. C. STĂNGESCUI,
Morărești-Argeș.

Din ale Cercului Pastoral.

Iunie 15, zi sortită ședinței cercului pastoral *Nicorești*, la parohia *Homocea*; distanța se măsoară cu precizie la 42 km. de la cea mai depărtată parohie și 18 km. cea mai apropiată de Homocea.

Nourii negri, cari îmbrăcau cerul din zorii zilei, stau gata să-și reverse belșugul lor de apă; iar când membrii cercului, aranjați în o camionetă, au pornit spre Homocea, și nourii au început încet-încet să-și picure plozia binefacerii, care nu puțin ne-a udat timp de 1½ ceas. Camioneta era descoperită și purta 19 persoane.

Aceasta însă nu ne-a împiedecat ca, la ora 9½ a. m., să fim prezenți, pentru a începe sfânta Liturghie în sobor de cinci, în fața a multor enoriași, carii erau numai ochi și urechi.

Răspunsurile pline de dulceața armoniei religioase, date de corul cântăreților, răscoleau inimile ascultătorilor, și predica în-suflețită și documentată despre lepădarea de sine și urmarea lui Hristos, rostită de către președintele cercului, a îmbelșugat cu prisosință slujba sfintei Liturghii.

Șapte preoți (în cerc sunt 13) stau gata, după săvârșirea sfintei Liturghii, să officieze Sf. Maslu, după care președintele vorbește despre importanța rugăciunii, în care atrage atenția credincioșilor cu istorioara cu nucile, pe care un credincios, oride-căterori făcea o rugăciune, punea o nucă undeva; iar când un prieten l-a sfătuit să strice nucile să le vadă cum sunt la miez, n'a găsit decât una cu miezul alb, iar celelalte negre — având numai o rugăciune cum trebuie. Președintele face aplicare la

1) Numai Evreii zic cântăreților cantori. — Nota A. S.

puterea rugăciunilor Sf. Maslu și întrebă credincioșii dacă voesc să-și pună deoparte nucile rugăciunii lor. Au răspuns, că voesc, dar să fie cu miezul alb.

Superiorul mânăririi Sihastru cere ajutorul oamenilor pentru facerea unei ciușmele cu monument, în chiar satul Homocea.

Preotul paroh mulțamește enoriașilor, cari, în timp de 50 de ani de preoțe, făcându-și datoria lui de preot, a fost ascultat și a putut crea în sat una din cele mai frumoase biserici din județ.

Timpul fiind înaintat, drumul greu, din cauza ploii prea abundente, distanța prea mare ne-a prilejuit suspendarea ședinței publice, mai cu seamă că personalitățile străine de cerc, dar active în propagandă, făgăduindu-ne că vor lua parte în mod sigur, au lipsit.

Ședința intimă, desfășurată în casa pr. paroh, a fost plină de entusiasm, sărbătorindu-se venerabilul paroh (având 50 ani de preoție activă) care, în tot timpul, cu ochii plini de lacrămile fericirii, făcea cruce mulțamind lui Dumnezeu.

Părintele președinte evidențiază meritele Prea Sfințitului Episcop Lucian, care, în momentele de față, ia parte la conferința panortodoxă — cinste Eparhiei! — și roagă pe bunul Dumnezeu a-l păstra și reîntoarce cu sănătate în mijlocul Eparhiei.

Intr'un glas, preoțimea izbucnește cântând „Pre stăi anul“ etc.

Președintele arată meritele pâr. T. Frunză, sărbătoritul, și dorește fiecăruia să ajungă să-și sărbătorească jumătate de veac, închinată Sf. Altar.

Proprietarul mașinii dă drumul motorului mașinii, care ne chiamă la drum; iar preoții și cântăreții, mulțamiți de alegerea lor, nu în deșert, cântând „Nădejdea mea e Tatăl...“ suindu-ne în mașină, ne croim drumul spre deal, prin ploaie și lacuri — pe șosea — a căror picături, mai sunt prilej de făcut câte o glumă.

Așa ne-am petrecut o zi de slugi credincioase, așa ne-am trăit ziua de 15 Iunie 1930.

Ic. GR. TUDOSE,

Tecuci.

† Preotul Dimitrie B. Dinu.

În ziua de Duminică, 22 Iunie, a. c., când urma să ținem cerc pastoral, am avut un cerc de jale, prin pierderea iubitului nostru președinte, Pr. *D. B. Dinu*. Pe aripi de vânt, glasul duios al clopotului ne-a adus trista veste că, în dimineața zilei de 21 Iunie, a încetat din viață, din pricina boalei de inimă de care suferia, în satul Prundu, aproape de Pitești.

A fost adus la locuința sa în satul *Bădiceni*, parohia Bădiceni-Argeș, și înmormântat în ziua de 22 Iunie, alături de soția sa, moartă acum șapte ani.

Copilul isteț al Hințeștilor, școlarul înzestrat cu o inteligență rară, f. la Seminarului „Central“ de odinioară; predicatorul iscusit al Vâlsanului, ne-a părăsit! Apărătorul vaduvelor, ajutorul or-

fanilor, îndrumătorul tineretului, iubitorul țăranimii a închis ochii... Cântărețul de seamă al Mălurenilor, meșterul scrisului, cărturarul de frunte al preoțimii argeșene a încetat din viață, numărând 39 de ani!... Păstorul cel bun al poporului, după 15 ani de slujbă, se odihnește în pământul rece!...

Familia și-a pierdut sprijinul. Copilașii, în număr de 5, au pierdut mâna dulce și mângâietoare de tată.

Sătenii au pierdut pe părintele și luminătorul lor.

Biserica și-a pierdut pe mirele său pământesc.

Noi, preoții, am pierdut un frate „adânc din cărți“.

De multe ori îl găsiam cetind în bogata sa bibliotecă.

Țara a pierdut o stea de mărimea întâia.

Faptele sale mărturisesc mai mult decât vorbele mele. Cine va merge în vechia comună Mălureni va vedea munca depusă de el în sânul poporului. A fost iubit de preoți și popor. Peste o mie de suflete l-au însoțit până la biserică. Zece preoți, în frunte cu doi protoierei, au săvârșit slujba înmormântării.

Inceputul l-a făcut P. C. Sa Părintele *Marin Popescu*, Protoiereul Piteștilor. Răspunsurile au fost date de corul cântăreților.

Din partea preoților de pe Valea Vâlsanului, a vorbit P. C. Sa Părintele *Gheorghe Popescu*, Protoiereul Argeșului de Sus-Merișani. A arătat, în cuvinte frumoase, munca depusă de răposat pe altarul Bisericii și Neamului. Deasemenea, că a avut o viață plină de necazuri.

A vorbit P. C. Sa Părintele președinte al societății preoțești „Frăția“, *Marin Preoțescu-Pitești*. A scos în vie lumină sufletul bun și milos al Pr. Dinu față de văduve, orfani; precum și gândurile lui înalte cu privire la educația religioasă a poporului.

A vorbit d. *V. Vălsănescu*, avocat-Pitești. A arătat dragostea de carte, mintea pururi cercetătoare a răposatului.

„Fiul meu, zice d-sa, venind dela Paris, fiind rugat de Preotul Dinu, i-a adus un teanc de cărți străine. Durere.... nu l-a mai găsit!“

A vorbit d. *T. Diaconescu*, învățător pensionar, arătând cât de mult s'a străduit P. Dinu să-și scape soția dela moarte și că a doua căsătorie a contribuit la darâmareea lui.

A vorbit d. *Ghiță Georgescu*, avocat-Pitești, cu mult miez despre cunoscutul Preot D. B. Dinu, pe care deseori îl întâlnea prin oraș, cu câte un copil de dat la școală, cu câte o listă de ajutoare și multe alte nevoi ale sătenilor.

Din partea enoriașilor, a vorbit d. *N. Cristescu*, învățător în Mălureni. A spus că într'o vreme răposatul a fost și învățător. În seminar, a avut parte de cununi, în viață, suferințe, după moarte lui va primi cununa ostanelilor sale. A spus că răposatul a fost președinte la banca populară „Coasta Frumoasă“, președinte al comitetului școlar și întemeietor al casei de cetire. A reparat biserica Hadiceni și a reînviat cu totul biserica Mălureni. Deasemenea, ținea foarte mult ca Paștile și Crăciunul să aducă bucurie și în casa văduvei și orfanului, deaceia el strângea bani dela inimile bune, cumpără și le împărțea felurite ajutoare.

După slujba, preoții au ridicat sicriul cu rămășițele sale pă-

mântești și, înconjurând biserica, le-au pus în mormânt. În clipa aceasta, râuri de lacrimi au curs din ochi tuturor celor de față. Soția copilașii, rudele — adânc întristați — s'au întors la casa lor.

Ne pare rău de acest preot împodobit cu mari daruri. Numele său deacum înainte nu-l vom mai întâlni în : „Floarea Darurilor“, „Duminica Ortodoxă“ și alte reviste la cari răposatul scria cu drag.

În rugăciunile noastre către Bunul Dumnezeu, nu vom uita pe fratele nostru, Pr. Dimitrie B. Dinu. Dumnezeu să-l ierte!

Preot. NIC. I. IANCU,

Bunești-Arges.

✠ Economul Petre Mreagiu Cartianu.

După o lungă și grea suferință, își dete obștescul sfârșit în ziua de 17 Iulie 1930, după frumoasa vârstă-i de 75 ani și înțeleapta-i păstorie de 55 ani.

A spicui ceva din viața acestui apostol al luminii, nu e lucru în deșert, căci exemplele bune, ale falangei de bătrâni care își îndeplinesc orânduiala firii, oțlesc sufletele supra-viețuitorilor în continua luptă a vieții.

Născut în 1855 în satul Cartin, sub poalele munților gorjeni, din părinți cu situație mijlocie, dar înzestrați cu cele mai durabile virtuți: munca și credința. Au dorit ca fiul lor să fie de un real folos societății omenești și pentru aceasta i-au ales taina preoției, ca cea mai potrivită misiune, pentru atingerea acestui scop.

A învățat Seminarul la R.-Vâlcea, pe care l-a terminat cu calificările de: foarte bine, bine, care se văd și astăzi pe îmbătrânita diplomă ce o păstrează.

Coboară de sub poalele munților, spre întinsa vale a Jiului, și aci, în satul *Rovinari*, *Gorj*, căsătorindu-se cu o vrednică gospodină, se pregătește a-și lua misiunea în primire.

Hirotonit preot în 1875 de Episcopul *Atanasie I. Stoianescu*, ocupă parohia *Rovinari*, unde stă până în 1901 în care timp păstorește cu mult zel și pricepere, împodobindu-și cele două biserici din parohie și reînviind sufletele păstoriților săi

După o activitate de 26 ani se transferă în parohia *Peșteana-Jiu*, unde păstorește până în 1928. Aci e ctitorul unei mărețe Catedrale, care e mândria *Peștenarilor*. Portretul său și al soțului sale dela ușa de intrare, inspiră admirație tuturor închinătorilor creștini. Harnic pe târâmul bisericesc, harnic și pe târâmul gospodăresc, ridicând trei case mari de locuit, cari împodobesc astăzi satele *Rovinari* și *Peșteana-Jiu*.

Figură impozantă, inteligență rară, judecată sănătoasă până în clipa morții, spirit viu, gospodar neîntrecut, credință harnică, biciuitor al păcatelor, prin spiritul său satiric, integru în toate privințele — acela a fost părintele *Carteanu*.

Iată aprecierea pe care i-o face P. S. Episcop *Vartolomeu* în cartea de aur a Bisericii din *Peșteana-Jiu*, cu prilejul vizitei sale canonice din 12 Octombrie 1923. „De comunitatea enoriașilor și de

P. C. Preot local Cartianu, parohul acestei parohii de Dumnezeu cuvântătoare, am rămas mulțumit, căci am văzut cu ochii mei, dovada credinții, a străduinții și a râvnei pentru popor și Hristos a părintelui paroh, pe care le-a arătat și față de stăpânirea sa bisericească și față de Dumnezeu în timpul unei păstorii de 48 ani. Am dobândit, deci, o neînchipuită încredere în isbânda, la care e chemată preoțimea, de va merge cu toți membrii ei, pe cărările pe care a mers, în timpuri mai grele părintele paroh Cartianu. Domnul să-l răsplătească cu întreaga sa turmă. † VARTOLOMEI“.

Să-i urmăim creștineștile-i virtuți și atunci fi-vom sigur că, în locul neînțelegerilor omenesti, al invidiilor de tot felul, al bărfelilor și vișurilor pătimase, va domni pacea și liniștea vieții, cea atât de mult slăvită de Dumnezeescul Invățător al lumii.

Dumnezeu să-l numere între sfinți, iar nouă să ne dea imboldul a-i urma virtuțile.

Pr. SEBASTIAN MUJA,
licențiat în Teologie, Rovinari-Gorj.

EX T E R N A

BISERICA ORTODOXA DIN RASARIT

Starea sa generală în vremea de față

de Dr. ȘTEF. TANNOV, prof. la Univ. din Sofia.

Urmările marelui război, cași revoluția rusească, au cauzat prefaceri în starea din afară și din lăuntru a Bisericilor ortodoxe, a căror însemnătate și măreție întrec toate schimbările de mai nante, de acelaș fel. Se pot asemăna cu acelea cari au rezultat din cruciada Islamismului și din biruința sa asupra țăriilor ortodoxe din sud și răsărit.

La nord-răsărit, trebuie să notăm prefaceri adânci bisericești și religioase în sânul marei Biserici *Ruse*. În urma nouilor formațiuni politice, anumite părți, mai mult sau mai puțin considerabile, au fost desprinse dela Biserica rusă și au format noi Biserici ortodoxe autonome. Acestea sunt: 1. Biserica ortodoxă din Polonia (având 5 milioane de credincioși, toți Ruși); 2. Biserica ortodoxă din Lituania, cu 50.000 de credincioși, aproape toți Ruși; 3. Biserica ortodoxă din Letonia, cu 200.000 de credincioși (din care o treime sunt Ruși și o treime Letoni); 4. Biserica ortodoxă din Estonia (mai mult de 200.000 de credincioși, din care 150.000 sunt Estonieni și 50.000 Ruși); 5. Biserica ortodoxă din Finlanda (cu aproape 70.000 de mii de credincioși, din cari 50.000 sunt Karelini și Fineji, și 17.000 Ruși); și în sfârșit, 6. în Rusia chiar, Biserica

ortodoxă din Georgia (având mai mult de 2 milioane de credincioși, din cari cea mai mare parte sunt Georgieni).

În sânul Bisericii rămasă în Rusia au fost agitate puternic două chestiuni serioase, ceea ce a adus formațiuni nouă bisericești; mai întâi, chestiunea stării Bisericii ruse (bisericească și laică) față de bolșevism (conceput ca principiu ateu și antireligios și ca bază Statului sovietic); apoi, chestiunea raporturilor acestei Biserici, în întregul său, cu Statul sovietic rus înfățișând un sistem politic de guvernământ.

Discuțiunea primei probleme ajunge la o luptă aprigă între Biserică, în întregul ei, și bolșevismul anti-religios; această luptă, care nu încetează, a avut drept rezultat, fără îndoială, o distrugere în afară a organizației bisericești, însă ea, în acelaș timp, a reformat și curățit Biserica ortodoxă rusă, desfășurându-i neatârarea sa și întărind-o.

A doua chestiune a provocat certuri violente chiar în sânul Bisericii, din care o parte a recunoscut Statul sovietic ca sistem social, în vreme ce altă parte a refuzat să consimtă la aceasta. În sfârșit, aproape lumea întreagă a sfârșit prin a primi situația politică actuală, stăruind asupra principiului neutralității Bisericii în asemenea materie. Rămân încă deosebiri de notat cu privire la lupta de principii. Se discută asupra chestiunii de-a ști în ce măsură, mai mult sau mai puțin mare, Bisericile mari trebuie să exercite o activitate morală și socială (și de-a lupta în înțelesul desvoltării unei dreptăți sociale crescânde), și dacă, de altă parte, ele trebuie să înfăptuiască reforme progresive în domeniul curat bisericesc al constițiunii și a cultului. Aceste dispute și lupte au fost cauza principală a *desbinării* din sânul bisericii ruse; ea s'a împărțit în două părți, una, vechea Biserică conservatoare, numită după patriarhul defunct Tihon, Biserica Tihoniană, și alta, Biserica deschisă către progres, care se numea la început Biserica „vie“, și care, în prezent, poartă numele de Biserica sinodală a Renașterii.

Pentru că Biserica patriarhală Tihoniană a avut, în timpul luptei sale cu Statul bolșevic, cei mai mulți și mai vestiți martiri și pentru că o mare parte dintre credincioși a rămas alipită de vechea tradiție bisericească, sunt 3 sferturi de credincioși (70 până la 80 milioane de persoane), cari i-au rămas credincioși.

A doua chestiune însemnată tratată este problema națională a Ucrainei, adică formarea unei Biserici ortodoxe neatârnată pe pământul republicii sovietice a Ucrainei.

Pentru că tendința tihonistă n'admitea cu niciun preț o autonomie a Bisericii ortodoxe ucrainiene, urmează să se formeze trei tipuri de Biserici ortodoxe: 1. vechea Biserică patriarhală tihoniană, care recunoaște jurisdicția înaltă a Bisericii ruse integră din Moscova, însă care se bucură de anumite drepturi autonome; 2. Biserica numită ortodoxă ucraineană, care are o ierarhie neordonată (ea a numit episcopi din oficiu, pentru că îi lipsea, de unde numele de „auto-sfințitoare“: sfințită prin propria-î putere) și în sfârșit, 3. Biserica neatârnată ortodoxă sinodală a

Ukrainei, care, de fapt, este o creație a Bisericii sinodale a Renașterii din Rusia, dela care naște și care-și păstrează neatârnrarea sa. Această Biserică din urmă a consimțit la despărțirea națională a Ukrainei în domeniul bisericesc. Toate aceste Biserici ukrainene înfățișează caracterele naționale și bisericești, după cum urmează: bisericește vorbind — Biserica tihoniană autonomă este conservatoare; Biserica ortodoxă ukraineană, radicală, și, în sfârșit, Biserica sinodală ortodoxă, îndreptată către un progres moderat. Cât privește tendința lor națională, Biserica rusă universală apără cauza rusă integrală; Biserica Ukrainei se alipește la cauza radicală ukraineană și a treia, la tendința ukrainiană moderată.

În ceiace privește numărul credincioșilor lor, Biserica arătată în al treilea loc ocupă primul loc; Biserica arătată în primul loc, ține al doilea loc, în vreme ce Biserica arătată în al doilea loc ocupă al treilea loc.

Celelalte Biserici ortodoxe (afară de a Rusiei) recunosc, fără rezervă, autoritatea Bisericii patriarhale tihoniene; ele rămân nepăsătoare față de Biserica ukraineană (și rusă) sinodală; în vreme ce ele consideră Biserica Renașterii ca shizmatică.

Prefacerile politice după război au adus în alte țări schimbări sau formațiuni noi bisericești, după cum urmează:

Unificarea națională a *Românilor* a izbutit la unirea tuturor Românilor ortodocși într'o singură Biserică română ortodoxă în România de astăzi, a cărei Biserică a fost ridicată la patriarhat din anul 1925.

Aceasta a adus pierderea neatârnrării pentru Bisericile autonome de altă dată, fie Biserica română ortodoxă a Transilvaniei (odinioară sub stăpânirea ungară) și biserica ortodoxă a Bucovinei (odinioară sub stăpânirea austriacă). Provinciile Basarab'a (din stăpânirea Bisericii ortodoxe ruse) și partea de sud a Dobrogei (din stăpânirea Bisericii ortodoxe a Bulgariei) au fost, deopotrivă, adăogate la patriarhatul român. Biserica ortodoxă română are, astăzi, al doilea loc, prin numărul credincioșilor săi și cari se numără aproape la 13 milioane (din care 800.000 de ruși și 400.000 de bulgari).

Unificarea națională a *Sârbilor* ortodocși a adus și unificarea bisericească (pe pământul jugo-slav). Biserica sârbă unificată a fost ridicată la patriarhat în 1920.

De fapt, din această unificare, nu mai există ca Biserici independente: Biserica sârbă din Carlovăț (teritoriu care aparținea Ungariei); Biserica ortodoxă din Muntenegru; Biserica ortodoxă din Bosnia și Herțegovina și Biserica ortodoxă din Dalmația (odinioară sub stăpânirea austriacă). Provincia Macedoniei de miază-noapte a fost adăogată la patriarhatul sârb. Biserica sârbă are, în prezent, 6 milioane de credincioși (aproape toți Sârbi).

O unificare, ca să zic așa desăvârșită, s'a produs în sânul Bisericii *ortodoxe grecești din Elada* (republica Greciei), mai întâi prin încorporarea Macedoniei de miază-zi și a Traciei de apus la Grecia (țară care aparținea altădată Turciei și a căror Biserici

atârnau direct de patriarhatul Constantinoplei sau de exarhatul ortodox al Bulgariei); apoi, în urma expulzării complete a Grecilor din Asia Mică, precum și din Tracia răsăriteană, în parte deosemeni din C-pole și insulele turcești.

Drept vorbind, numai există încă o unitate desăvârșită constituțională a Grecilor ortodocși în țara lor (noulle provincii sunt încă supuse — cu numele — patriarhatului din C-pole), însă această unitate există, totuși, de fapt și va fi, se pare, în curând regulată constituțional. Biserica ortodoxă greacă are 5 milioane de credincioși (aproape toți Greci).

De fapt, evenimentele arătate mai sus și noul guvern turc ultra-naționalist, însemnătatea și înțelesul vechii și venerabilei Biserici-mame, dintre toți ortodocșii din Europa — *Patriarhatul de Constantinopol* — au scăzut simțitor. Nu se mai numără aproape decât cel mult un sfert de milion de credincioși.

Dintre patriarhatele din Asia apuseană, trebuie să notăm, în raport cu starea lor politică, acela al *Antiohiei*, de sub protecția Franței și acel al *Ierusalimului*, de sub protecția Angliei. Nu se vede încă care va fi răsfrângerea jurisdicției mahomedanismului turc, unită cu aceia a țărilor creștine, asupra vieții ortodoxe.

În domeniul Bisericii ortodoxe a Bulgariei (sau a jurisdicțiunii sale), trebuie să notăm că, credincioșii săi vechi din provinciile Macedoniei, Dobrogei de sus și Traciei, sunt despărțiți de ea.

Biserica ortodoxă bulgară numără 5 milioane de credincioși (aproape toți Bulgari).

După marele război, un mare număr de Ruteni (Ruși mici din Carpați), catolici-uniți (adică ținând de Biserica ortodoxă sau de Biserica catolică-română de rit oriental), precum și Cehi catolici și-au schimbat religiunea în rit ortodox și au format Biserica ortodoxă a Ceho-Slovaciei, care numără mai mult de 200 000 de credincioși. Convertirea Rutenilor și a Cehilor precum și formarea definitivă a noiei Biserici ortodoxe, nu sunt încă isprăvite în vremea de față.

În sfârșit, ortodocșii statului Albaniei (mai ales Albanezi) s'au desfăcut de patriarhatul C-polei pentruca să n'temeieze o Biserică ortodoxă independentă a Albaniei (împotriva dorinței și cu toate protestările acestui patriarhat) Biserica ortodoxă numără, în Albania, 200.000 de credincioși aproape.

În ceea ce privește starea din afară a patriarhatului ortodox din *Alexandria*, a Bisericii ortodoxe din *Cipru* precum și a Bisericilor misionare ortodoxe din America de Nord și Japonia, nu avem de notat nicio schimbare. (Le Christianisme au XX-e siècle, 20 Februarie 1930).

Tradus de Iconom CORNELIU M. GRUMĂZESCU.

director și profesor al seminarului
din Edinești, jud. Hotin.

Fapte și experiență din câmpul de misiune externă.

În luna Mai anul curent, misionarul protestant *F. Faure* a ținut 4 conferințe la Facultatea de Teologie protestantă din Montpellier, în care a expus, cu multă limpezime, o parte din observațiile, experiențele și rezultatele ce se pot obține predicând Sf. Evanghelie păgânilor. Deși expune multe lucruri cunoscute, totuși pentru că sunt rodul și observațiile unei munci de 33 ani de misiune în Gabon (Africa) și pentru că a fost și este un zelos misionar, găsim cu cale de a da mai jos în rezumat cele 4 conferințe.

1. *Stagnare mintală.* Africanii păgâni sunt încă barbari, contrar pieilor roșii și vechilor păgâni. Clima influențează puțin. Decăderea este interioară.

Africanul în natură percepe: a) materia, cauză și efect, b) mister, spirite nenumărate înapoia oricărui lucru; africanul simte corpul, însă și spiritul. Religia lor este ținută pe un fond comun de idei generale. Ideia fundamentală: ideea de un Dumnezeu unic, creator al universului, tatăl oamenilor. Această idee ce se găsește pretutindeni, este o dovadă a unității omenirii. Însă această idee veche este trecută pe al doilea plan la africani. Dumnezeu a fost cu oamenii, acum nu mai este. Oamenii sunt separați de Dumnezeu, iar plecarea Sa este definitivă, fără așteptare de Mântuitor. Oamenii au fost răi. De atunci, nenorocire.

Sunt apoi superstiții nenumărate. Pentru african, toate corpurile au un spirit. Piatra înțepă: spiritul e cauza. Arborele omoară omul: spiritul e cauza. Spiritul se separă de corp. Separația definitivă este moartea. Lumea întreagă este plină de spirite răcitoare, puternice, contra cărora omul trebuie să lupte. Apărarea contra spiritelor se face prin: 1. fetișii ce sunt tot felul de obiecte, dotate cu putere din partea unui vrăjitor sau ghicitor, în care se crede că locuiesc mai multe spirite. În fond, fetișul nu este altceva decât închisoarea unui spirit cu formule orale de către vrăjitor. Este fetișul vieții, războiului, al vânătorii, al iubirii, etc. Spiritul poate să fugă din fetișul său, din care cauză, se reîncepe de către vrăjitor prinderea altui spirit. Este un fetiș colectiv: al unui clan, al unui sat.

2. Sacrificii. Se dă câte ceva spiritului, ofrandă de hrană. Înainte de vânătoare sau de război, sacrificii: sânge, circumcidere. Sunt și sacrificii omenești.

3. Totemul: încarnarea spiritului strămoșilor. 4. Rugăciunea de mijlocire. Spiritele strămoșilor sunt totdeauna de temut, fiind ostili sau geloși pe moștenitori. De aceea, într-o cutie anumită, se păstrează capetele strămoșilor și în fiecare lună li se adresează rugăciuni de protecție și li se oferă sângele unui pui de găină, ce este simbolul vieții lor, apoi banane, tutun, apă, etc.

5. Canibalismul are deasemenea o origină religioasă.

Fetișismul și magia se confundă în practică. Magia a coplescit și a paralizat totul, anihilând orice evoluție. Consecințele acestor stări de lucruri: credința în mistere, importanța ce o dau fetișilor

distruge toată logica, toată judecata, toată dezvoltarea mintală, slăbește gândirea. Sentimentele afective, vii, sunt puțin profunde. O mamă va lăsa să se sacrifice copilul său, de către vrăjitorul atotputernic. Negrul în general lucrează prin impulsivitate, prin violență, n'are voință. Conștiința există, ea vorbește, însă cu câtă obscuritate! Ea este slabă, întunecată, deși existentă. Morala socială este utilitaristă.

Negrul este într-o stare de slăbiciune de inteligență, de voință, de sentimente, de conștiință, de corp chiar. Toată decăderea mintală, morală a păgânilor din Africa te face să te duci cu gândul la cuvintele din Geneză cap. VI. vers. 5 unde se spune: „Dumnezeu a văzut corupțiunea totală a pământului“.

II. *Stagnare individuală și socială.* Societatea este organizată la Africaniii păgâni pentru ca să-i apere contra: naturii, spiritelor, contra celorlalte societăți. Sunt triburi organizate sub șefia unui rege, ce are puteri nelimitate asupra supușilor. Forma multiplă a celulei sociale este clanul, organizat după patriarhat sau matriarhat. Femeile și ficele sunt bogăția clanului. Clanul decide de tot: războiul și pace, căsătorie, ceremonii religioase, vânătoare, etc. Fiecare clan are un vrăjitor sau un ajutor ghicitor. Tribul grupează mai multe clanuri. Individul n'are în clan nicio putere de a decide; el trebuie să meargă cu clanul, care îl protejează în totdeauna, îi procură soție. Femeile, copiii aparțin clanului. Deci clanul înăbușe individul. Clanul gândește, conduce, decide. Individul e pasiv, însăși limba vorbită e pasivă. Morala clanului este utilitaristă. Imoralitatea este pretutindeni și la aceasta, de multe ori contribuie și coloniștii europeni, ce împing pe negri la prostituție. Negrii trăesc în prezent fără să prevadă viitorul. În fața unei rase așa de slabe, se poate oricine întreba cum s'a putut menține? Ei reacționează numai sub influența impulsivității momentane. Prin colonizare s'a produs asupra negrilor o puternică influență exterioară. Este o lovitură bruscă pentru păgâni, mai ales dacă cucerirea este militară. Colonizarea în general așează binele ca scop, în fond scopul este profitul, interesul. Europeanii coloniști sunt capital și inteligență cu care exploatează totul. Totuș colonizarea aduce și îmbunătățiri păgânilor. Așa, în primul rând, pacea, este o mare binefacere, siguranța e mare pentru individ, însă atunci clanul pierde rațiunea de a fi, celula socială se distruge. Justiția împărțită de administratori, după principiile civilizației, răstoarnă cu totul justiția clanului, justiția indigenă. Prin disprețul ce-l arată coloniștii față de fete și de superstiții, clanul este atins. Pe lângă aceasta, ideea de lucru, de muncă este iarăș una din cele mai mari binefaceri, aducându-se noțiunea individuală a lucrului, prin care individul suplinește clanul și care face căderea clanului, atacând coeziunea. Ceiace este regretabil e că civilizația coloniștilor aduce și rele ca: alcoolismul și demoralizarea. Europeanii aduc ideea de căsătorie temporală, prostituția, de unde vin boalele venerice. Tendința de individualizare aduce egoism și luptă pentru câștigarea de bani, însă și ură neîmpă-

cată contra albilor puternici. Negrii se simt exploatați, nenorociți, persecutați. De aci, ura de rasă, ce de multe ori este ațâțată de emisarii negri plătiți de Moscova.

III. *Reînviere personală: Convertirea.* „Cele vechi au trecut iată că toate lucrurile s'au făcut nouă (2 Corinteni, V.17). Indi-, genul se va pierde? Nu! răspunde creștinul. El plânge amarnic clanul pierdut, însă misionarii le oferă cea mai mare forță. Dumnezeu, creator al lumii. După multă muncă, sacrificiu, negrii au încredere în misionari și de multe ori negrul vine la misionar și-i zice: „spune tu cuvintele vieții“. Atunci misionarul le anunță cu putere Vestea cea bună, Sf. Evanghelie: Dumnezeu, Dumnezeul vostru vă iubește, voi v'ați separat, noi însă suntem în contact cu El. Dumnezeu este iubire, acestea sunt primele cuvinte ale misionarului. Negrul se simte iubit de misionar și iubirea este singurul răspuns la suferință; iubirea lui Dumnezeu se transmite prin iubirea misionarului și puțin câte puțin păgânul răspunde la iubirea misionarului. Clanul dispărut, păgânul caută un sprijin și misiunile creștine îi ajută, sprijină, apără indigenul, căutând dezvoltarea integrală a păgânului. Anunțându-se iubirea, bunătatea lui Dumnezeu și egalitatea ce există între oameni ca fii ai Tatălui Ceresc, inima și inteligența sunt redeşeptate. În timp de ani de zile, li se anunță în mod simplu și atrăgător Evanghelia. Rezultatul muncii și rugăciunii misionarului este că vine timpul când negrul se prezintă misionarului zicând: Eu sunt păcătos, ce trebuie să fac? misionar ajută-mă tu! Atunci i se prezintă crucea Domnului Iisus Hristos, ce s'a jertfit pentru mântuirea tuturor, i se prezintă iertarea, viața cea nouă, prin Hristos. Sunt însă foarte multe obstacole ce se prezintă pentru viața cea nouă a negrului, între care credința în spirite, în fetiș. După stăruință și după timp îndelungat, păgânul în fine zice: eu vreau să fiu un fiu al lui Dumnezeu, păcatul mă apasă, eu vreau să trăesc! Atunci are loc convertirea și ce mare bucurie umple sufletul păgânului! Dar ce drum trebuie parcurs până a ajunge la acest rezultat! Clanul distrugându-se și păgânul fiind singur, biserica formată din credincioși după legea cea nouă, devine noul trib ce are un mare rol și că înlocuiește clanul. În fața imoralității și a materialismului, trebuie ca biserica locală să apere pe membrii ei.

Negrii știindu-se frați între ei, ducând o viață nouă, atrag privirile celorlalți păgâni, ce încep să fie cucerii spre creștinism. Societatea creștină locală este condusă de consiliul bisericii (păstori și credincioși) ce stăruie ca noțiunea binelui să pătrundă în suflete. Biserica locală grupează creștinii din 100 până la 150 sate. În fiecare sat se găsește un mic grup creștin (până la 10 persoane), ce este un fragment din noul trib și care influențează clanul. În fiecare sat este un evanghelist, ce ajută pe ceilalți frați, îi instruește, se roagă cu ei seara, dă mărturii de nouă viață în fața celorlalți păgâni.

IV. *Reînviere intelectuală: Educația creștină.* Toată atenția și grija misionarului este educația. Misionarul însuși este un edu-

cator. Pentru educație este nevoie de școli. Școala laică organizată în colonii pare a da aceleași roade ca școlile organizate de misionari, însă se dă voinței o altă orientare; Educația creștină misionară dezvoltă egal voința, inima, inteligența. Prima grijă a misionarului este de a da o educație religioasă copiilor, care vor constitui o biserică tânără, vie și care vor fi conducătorii de mâine ai bisericii. În privința metodei de a atrage copiii spre școli, conferențiarul a spus că se dă oarecare luptă cu misionarii catolici, care, la rândul lor, caută să-i aibă la școlile lor. Copiii și băieții mai în vârstă, care vin la școlile misionare, sunt interni. Misionarul este ca un adevărat tată de familie: are grijă de hrană pentru copii, li se dă îmbrăcăminte, locuință și instrucție. Vor deveni ei paraziți fiind învățați ca altul să aibă grijă de ziua de mâine? Nu! răspunde misionarul cu multă convingere, căci nu spune Sf. Evanghelia așa. Școlarii, odată cu instrucția religioasă morală, învață diferite meșteșuguri manuale și sunt îndemnați să muncească toată viața, câștigându-și hrana singuri. Ieșiți din școală, tinerii pot să aibă un meșteșug. Fetelor tinere li se dă educația creștină accentuându-se rolul lor de mame de mâine.

Misiunea înlocuește clanul, organizează apărarea fizică prin igienă și lucru, iar morală prin respectarea poruncilor Bibliei. Școala deșteaptă, dezvoltă inteligența și voința, iar prin rugăciune inima și conștiința. Micul negru este supus unei discipline insuportabile de multe ori, însă trebuie să se vadă înconjurat de iubire, cu care se ajunge la adevărata convertire. Printr'o educație bazată pe dragoste, se ajunge la rezultate frumoase. Mulți din tinerii creștini în școli doresc să predice Evanahelia și această conversiune nu este datorită predicii, studiilor misionarului, ci cu totul atitudinii sale, unei străluciri de iubire ce-i umple sufletul.

Vacanțele școlare apropie din nou băieții de celelalte comunități ale negrilor și atunci încep grele încercări pentru tânăr. Cea mai grea ispită pentru tinerii dela vârsta de 15 ani în sus este căsătoria. Ei au părăsit clanul pentru a se creștina, care refuză să-i căsătorească. Ei depind de misiune. Cum va plăti însă un tânăr pe femeia sa (femeile se cumpără la negri), când el câștigă prea puțin cu meșteșugul căpătat în lucrarea misionară? Aceasta e o piatră de încercare, ce de multe ori aduce tinerilor o adevărată paralizie mintală. Adeseori tânărul creștin nu poate să reziste, el revine la clanul păgân care-i procură o femeie păgână. A doua încercare este „civilizația păgână albă“ cum o numește conferențiarul — sunt înșiși europenii, ce atrag pe negrii spre ocazii de îmbogățire, dar și spre imoralitate. De multe ori tinerii cad seduși de bogății, vișii, alcool, etc. Creștinii cad aproape totdeauna atrași spre imoralitate, în special spre poligamie sau alcool, foarte rar din cauza feteșilor.

Cu toate acestea, sunt mulți tineri cu adevărat convertiți ce rămân credincioși educației primite și care formează familii creștine romarcabile. Familiile creștine negre, la rândul lor, cresc copii creștinește și creiază noua societate neagră. Familiile creștine

sunt stâlpii nouăi societăți pline de vigoare morală. Noua familie creștină este rodul misiunii, coroana sa, gloria și bucuria sa. Acei care văd câtă reînnoire, prefacere spirituală, morală și fizică fac misiunile creștine printre păgâni, izbucnesc de bucurie și zic: „În adevăr, niciodată n'am văzut asemenea lucruri“. (Sf. Matei 9, 33).

Pr. D. CRISTESCU,
student, Montpellier.

Sinod ortodox în Polonia. — În Polonia nu s'a mai ținut sinod ortodox din anul 1791. Cel din urmă sinod ortodox, ținut atunci, s'a adunat în Pinsk la 15 Iunie 1791. Anul acesta urma să se adune un nou sinod, cel dintâi dela acea dată îndepărtată. O telegramă din Varșovia, a agenției *Rador*, cu data de 2 Iunie a. c., vestea că prezidentul Republicii poloneze a iscat decretul prin care Mitropolitul *Dionisie*, ca ierarh cârmuitor al Bisericii ortodoxe din Polonia, este poftit să adune un sfat pregătitor și apoi și cel dintâi sinod general al Bisericii ortodoxe autocefale din Polonia. Adunarea acestui sinod era dorința tuturor capilor Bisericii ortodoxe poloneze, cum și a tuturor ortodocșilor din acea țară. Decretul a fost înmănat Mitropolitului *Dionisie* de ministrul cultelor *Czerwinski*, în timpul sfinteii slujbe. A urmat apoi un tedeum solemn.

A. S.

CĂRȚI, REVISTE, ZIARE

Dr. *Nicodim Milaș*, **CANOANELE BISERICII ORTODOXE. Insoțite de comentarii.** Vol. 1, Partea I (*Introducere, Nomocanonul în XIV titluri și Canoanele Apostolice*). Traducere făcută de *Uroș Kovincici*, Protoiereul ortodox sârbesc al Aradului, și Dr. *Nicolae Popovici*, Profesor la Academia Teologică din Arad. Arad, Tipografia Diecezană, 1930.

După cartea de Dogmatică a lui *Andrușos*, despre care am scris în nr. trecut al acestei reviste, avem acum marea bucurie de a putea scrie despre o nouă carte de mare însemnătate teologică, eșită pe limba noastră. Traducere cași aceia, tot așa de folositoare ca aceia și tot a unui mare teolog ortodox, cași aceia.

Este vorba de *Tâlcuirea Canoanelor*, a răposatului episcop sârb *Nicodim Milaș*, scriere vestită în sânul teologiei noastre ortodoxe, care însă nu se afla trasă pe limba noastră și deci cărturarii noștri bisericești și preoții noștri nu aveau chipul de a o folosi. O puteau folosi ceice știau rusește, că se afla tradusă în această limbă. O avea în 2 volume răposatul Iconom *C. Nazarie*. Dăduse cu ochii de ea prin Basarabia Păr. Econom *I. Țincoca*, profesor în Iași, care, cași Păr. *Nazarie*, e teolog dela Kiev. Dela unul din aceștia nădăjduiam eu n'o avem cândva dată și pe românește.

Știind însemnătatea acestei cărți și doritor de a vedea toate ra-

murile ortodoxiei împărtaşindu-și comorile lor una alteia și funcționând ca un întreg sufletesc, — rară împrejurare când să fi întâlnit pe Păr. Țincoca și să nu-i fi pomenit de Tălcuirea Canoanelor de Episcopul Milaș și de nevoia de a le avea traduse pe românește. Din nefericire, acum nici traducerea rusească a cărții nu se mai găsea. Exemplarele Părintelui Nazarie nu se mai știu unde sunt. Răposatul s'a plâns că Buigarii i-au pustii biblioteca în timpul războiului. Volumele pe care Păr. Țincoca le văzuse în Basarabia pieriseră. Altele greu se mai găseau. În starea de acum a lucrurilor, nu mai puteai căpăta ceva din Rusia, așa că o răsărare a cărții pe limba românească, din izvorul acesta, greu se mai putea aștepta.

Tochmai când nu ne gândeam, iată-ne cu acest dar neașteptat! Cartea începe să iasă pe românește și încă în chipul cel mai bun, adică nu după o traducere, ci după însuși izvodul sârbesc, după limba de baștină a cărții.

Câți teologi știu la noi sârbește? Iată că avem câțiva, care folosesc această armătură, pentru a sluji Biserica noastră cu o carte care va face mare slujbă. După cartea de *Drept Bisericesc* a Episcopului Nicodim Milaș, care însă e tradusă după nemțește, carte care a adus mare folos, aceasta va întregi folosul celei dintâi.

Teologul nostru care știe sârbește este Păr. Dr. *Nicolae Popovici*, profesor la Academia Teologică din Arad, care tocmai predă materia aceasta a Dreptului Bisericesc la Academia la care e profesor. Pregătit în felul acesta, cu limba și cu sarcina sa de profesor de această materie, s'a gândit la traducerea pomenită. Dar aici a mai făcut un pas sănătos, care e de prețuit din două laturi: 1. a găsit de ajutor un sârb, care, ca atare, cu atât mai mult putea chezășui mai buna desăvârșire a traducerii; 2. se îndeplinește prin aceasta fapta de împreună-lucrare între teologi de alt neam. Din punctul de vedere al ortodoxiei, trebuie să ne bucurăm prea mult de aceasta, pentru că oamenii Bisericii totdeauna în trecut au trăit în frăția aceasta care încălece granițele și despărțirile naționale și numai în vremea din urmă teologii feluritelor neamuri ortodoxe s'au răzlețit unii de alții. Păr. Dr. Gh. Popovici s'a pus la lucru împreună cu Protopopul sârbesc ortodox din Arad, Păr. *Uroș Kovincici* și iată-i în această frăție, de prețuit din temelul acesta, pășind la frumoasa lucrare de a ne da în grai românesc însemnata scriere teologică a Episcopului Milaș.

Cei doi traducători ne dau acum un sfert din toată scrierea lui Milaș: Partea I din volumul I. Atât cât este însă e deja un mare volum. Are 316 pagini în format mare, ca al acestei reviste.

Prea Sf. Sa Episcopul Grigorie al Aradului, însoțește această carte printr'un cuvânt al său, în care arată însemnătatea canoanelor pentru viața creștinească și laudă fapta celor doi traducători de a fi luat asupra lor să puie în folosința Bisericii românești o scriere de așa putere. O prefață, apoi, scrisă de Păr. Dr. Gh. Popovici, dă lămuririle trebuincioase despre izvodirea acestei traduceri pe românește. Sf. Sa spune că cel dintâi îndemn pentru scoaterea unei asemenea lucrări în românește i-a dat-o I. P. S. Mitropolit Nicolae de peste munți; apoi însuși episcopul Sfinției Sale, Vlădica Grigorie al Aradului; iar, dacă nu o îndemnare

personală, dar o mărturisire a trebuinței de a lăsa la noi o astfel de carte, a văzut-o în înseși cuvintele Patriarhului nostru D. D. Dr. MIRON, care, răspunzând urărilor care i s'au făcut de preoții Bucureștiului, la 1 Ianuarie 1930, pentru împlinirea a 10 ani de păstorie pe cel mai înalt scaun vlădicesc al țării, între alte lucruri pe care le-ar dori înfăptuite în Biserică, și-a arătat dorința și ea să ni se dea o colecțiune de canoane „modernă, critică, comentată și complectă”. Astfel de îndemnuri și altele dela alți ierarhi, către care Păr. Popovici și-a arătat gândul de a da în românește scrierea lui Milaș, l-au întărit în hotărârea de a se apuca de această lucrare, pe care acum ne-o înfățișează și tipărită.

De aici înainte, intrăm în materia proprin zisă a lui Milaș. Ea se deschide printr'o introducere, care cuprinde $\frac{1}{2}$ din volumul de față. Numai după aceasta antornul pășește la cercetarea canoanelor înseși și tâlcuirea lor. Toată această introducere, de 156 de pagini, este un studiu despre canoane, despre zămislirea lor în discuțiunea sinoadelor, despre felurile colecțiunii de canoane care s'au alcătuit pe vremuri, despre tâlcuirea lor și despre felurii tâlcuitori. Acesta e un studiu de amănunțită cercetare istorică și juridică bisericească, lueru de mare amănunțime, însoțit de date de mare erudițiune. Se vede aci toată adâncă cunoaștere pe care o avea Milaș în asemenea materii.

Cine va citi, de pildă, despre canoanele Sfinților Apostoli va afla noutăți și bogății de cunoștințe, care sunt o plăcere și o ridicare în mare cinste a științei dreptului nostru bisericesc, prin atâtea materiale pe care ni le scoate înainte.

De ce aceste canoane nu au în Apus trecerea pe care o au în Răsărit? Cititorul va afla în cartea lui Milaș amănunte foarte prețioase, anume că Bisericii Romane nu-i erau pe plac poruncile acestor canoane împotriva unor obiceiuri care găsiseră bună primire în acea Biserică. Ea apucase să alunece pe povârnișul înoirilor ei, și cu celibatul preoților, și cu azima la liturghie, și cu postul de Sâmbătă. Toate acestea însă sunt oprite în Canoanele Apostolice, și atunci iată pricina pentru care aceste canoane nu puteau fi privite cu ochi buni.

În deosebire de această chestiune, mai aflăm și altele privitoare la aceste canoane. Ni se arată măsura în care ele au pătruns în codicii de drept ai feluritelor Biserici locale. Vedem că Milaș întrebuințează din plin codicele românești *Indreptarea Legii* a lui Matei Basarab și ne dăm seamă ce însemnătate a avut acest codice, care cuprinde 83 din cele 85 de Canoane Apostolice și ce loc de seamă ține el între vechii codici de drept folosiți în vechea Biserică ortodoxă. Milaș cunoaște bine acest codice al nostru și-l discută amănunțit, și aici și în alte părți ale cărții lui.

Dela pag. 22 a Introducerii sale, Milaș trece la discuțiunea canoanelor sinoadelor ecumenice. Sunt șapte astfel de Sinoade Ecumenice, după cum știm cu toții, dar la pag. 7 citim, în două locuri, că aceste sinoade sunt șase. Aici este ceva care trebuie netezit, ca să nu se zică: nite, la o pagină una, la alta, alta.

Dela pag. 22—40, urmează tratarea despre canoanele sinoadelor ecumenice. Nu este o tratare despre mersul treburilor sinoadelor ca la

istoria bisericească, ci o pătrundere amănunțită în zămislirea canoanelor. Aceasta e o cercetare critică, printre feluritele colecțiuni, pentru a ne arăta cum unele canoane într'un fel au fost privite într'o vreme în unele Biserici (de pildă, cea catolică), în altfel în altă vreme; ni se arată apoi măsura în care canoanele au pătruns în feluritele colecțiuni. Iarăși vedem însemnătatea codicelului nostru canonic *Indreptarea Legii*. Un amănunțit aparat critic însoțește toată această înșirare, prin însemnările din josul paginii. Prin aceasta, cartea se arată la toată înălțimea cercetărilor științifice, încât o asemenea tratare a materiei noastre, a fost pusă la toată înălțimea cerințelor științifice.

Dela pag. 41—48, cartea tratează despre canoanele sinoadelor locale. Aceiași urmărire de aproape a materiei și aceleași lămuriri și aparat critic ne fac bucuria unei tratări înalte și documentate.

Dela pag. 64 la vale, autorul scrie despre colecțiunile de canoane. Numește ea pe cea mai de seamă *Nomocanul în XIV titluri*, despre care scrie pe larg, până la pag. 82, și care este dat apoi și în tot cuprinsul său, dela pag. 157—176.

În această bucată, cititorul își înoiește și preface multe cunoștințe ale sale. Căci, după câte a învățat el din manualele despre colecțiunile canonice, știe că *Nomocanul* în XIV titluri este al lui Fotie, fiadcă poartă numirea lui. În tratarea lui Milaș însă, cititorul este purtat peste multe peripeții ale vremii, în care vede câte prefaceri a mai suferit colecțiunea până la Fotie și că este cu sute de ani mai veche decât vremea lui.

O tratare foarte pe larg curge dela 82—117, despre codicele de drept bisericesc slavon, numit *Cormceaia Kniga*. Cuvântul *cormceaia* este adjectivul rădăcinii slavone pe care-o avem în cuvântul românesc (de obârșie slavă) *cârmă*. Deci *Cormceaia Kniga* înseamnă Cartea oârmuitoare. La început, codicile acesta a ființat în formă scrisă, iar mai târziu s'a tipărit. Acesta a fost codicele de care s'au slujit Bisericele răsăritene ortodoxe de limbă slavă, dar a fost un codice cu multe lipsuri, pentru că nu cuprindea canoanele în deplinul lor sunet, ci numai scurtați și nu cu toate tâlcuirile. Mai încolo, ni se dau date despre silințele teologilor ruși din veacul trecut de a da Bisericii lor un codice de drept care să răspundă tuturor nevoilor.

Dela pag. 117, autorul scrie despre cartea de canoane și tâlcuiri mai cunoscută de noi, *Pidalionul*. Se arată toată istoria lui, până a ajuns la chipul în care-l avem azi. O notă lungă a traducătorilor (pag. 125) scrie despre traducerea *Pidalionului* și în limba românească. Autorul numai cât pomenise de traducerea pe românește a acestui codice; traducătorii scriu mai amănunțit.

Dela pag. 126—141, se tratează despre codicele nostru românesc *Indreptarea Legii*, pe care Milaș îl privește ca pe unul din cei patru codici de seamă care s'au întrebuițat în Biserica ortodoxă. Această bucată este însoțită de lungi note din mâna traducătorilor. Dela pag. 141—150, cititorii vor urmări cu mult interes cele ce Milaș scrie despre cea mai de seamă colecțiune canonică a noastră, anume despre *Sintagma Ateniană* a lui *Rali* și *Potli*. Ei vor găsi aici multe amănunte, pe care nu le știu de aiurea și și vor înmulți deci cu mult

cunoștințele lor, citind această parte. Vor avea plăcerea să afe cât de mult, până și apusenii, au prețuit această lucrare a Răsăritului.

Dela pag. 150—156 (sfârșitul introducerii) se tratează despre colecțiunile cu tâlcuiri la canoane. E vorba aci de toți cunoscuții tâlcuitori ai Răsăritului, cum și de colecțiunile răsăritene și apusene în care au fost cuprinse canoanele cu tâlcuirile care li s'au făcut.

Cu aceasta se încheie partea teoretică a cărții și pășim mai departe la Nomocanonul cel în XIV titluri. Dela aceasta mai încolo, avem înseși canoanele, și anume toate cele 85 de canoane apostolice, cu tâlcuirea lor. Cu acestea cartea se încheie. Se cheamă că acum avem și pe limba românească meștera tâlcuire a lui Milaș la canoanele apostolice. Urmează ea, treptat-treptat, în volumele care vor urma, să avem și celelalte tâlcuiri. Scrierea după care am dorit începe să ia ființă.

Unele tâlcuiri ale lui Milaș sunt adevărate tratate sau studii. Așa este tâlcuirea la canonul 5, care cuprinde 15 pagini. Deci avem a face cu un studiu amănunțit, al unui bărbat de adâncă pătrundere în materia dreptului canonic, și nu cu jucării ca ale lui *Marius Teodorian*, care nu avea decât trufia slabelor sale cunoștințe în materie.

Aceasta este cea dintâi bucată pe care traducătorii ne-o dau din însemnata lucrare a lui Milaș. Trebuie să le fim adânc mulțumitori. Ei au venit inimos și priceput în ajutorul Bisericii noastre, într'o vreme când ea avea mult nevoie de un asemenea ajutor. O cunoaștere dreaptă și adâncită a canoanelor va avea o însemnată resfrângere asupra unei mai bune împărțiri a dreptății în Biserica noastră.

Despre traducerea însași, trebuie să spunem că ea se poate citi cu mare ușurință, fără să te poticnești ici și colo prin locuri grele la înțeles. Traducătorii, nu numai se mărginesc a da textul sârbesc, ci se dovedesc că au urmărit materialul de drept bisericesc și în Biserica noastră, dovadă multele note cu care însoțesc textul, în care pomenesc despre multe alte scrieri egite la noi în vremea din urmă. Cu aceasta se dovedesc, pe lângă traducători credincioși ai unui text, încă și bărbați introduși în toată materia specialității, punând traducerea în mai buna folosință a țării noastre și aducând-o astfel până la zi prin acele note.

Găsind deci atâtea însemnate merite acestei traduceri, mai setoși suntem acum de a avea grabnic în mână și urmarea lucrării cu care traducătorii și-au căpătat mari drepturi la recunoștința noastră.

C. Ouatu, A căzut masca! CINE SUNT ȘI CE URMĂ-RESC ADVENTIȘTII? Râmnicul-Vâlci, 1980. Volum de 156 de pagini, în format ceva mai mic ca al acestei reviste. Prețul 50 de lei. De cerut la direcțiunea culturală a Sfintei Episcopii a Râmnicului, cum și la librăriile mai de seamă din București și din țară.

Sf. Episcopie a Râmnicului și-a făcut un mare merit dând la lumină această carte. În tiparul ei bun, în hârtia și mai bună, în frumoasa întrebuintare a colorilor pe învelișul cărții, în toată frumoasa ei întoamire, avem un volum de toată podoaba și de cea mai frumoasă înfățișare. Dacă tipografia Episcopiei poate da asemenea lucrări, merită s'o încercăm de toate laudele. Ea se înfățișează tot așa de bine cași toate lucrările de acest fel din străinătate.

Dar nu numai partea din afară e vrednicia cărții, ci mai mult încă cea dinăuntru. În adevăr, cititorii nu vor ști cine e acest autor Ouat. Vor afla din carte însă, cu multă plăcere, că au în domnia sa un glas al experienței, care le vorbește despre adventiști după pățanie pe propria sa piele. La vârsta de 20 ani, tânărul Ouat a căzut pe mâna adventiștilor, pe atunci când această molimă abia a început a miji între noi. D. Ouat a fost dintre cei dintâi căzuți în ghiara acestei rătăcirii. 22 de ani a stat în sânul ei. În acest timp, a văzut multe în sânul noii tagme în care a intrat. A răbdat pentru ea, a făcut închisoare în armată, i s'a lungit termenul de slujbă în oștire cu 1 an $\frac{1}{2}$, dar a rămas statornic la credința sa. Totuși în sufletul său se petrecea altă lucrare, cea pe care i-o deschideau înșiși ochii săi: omul vedea că una e adventismul în propoveduirea sa, altul în măruntaiele sale. Dacă privitorul de departe nu-i putea cunoaște chichițele sale ascunse, unul care trăia în sânul său, ca d. Ouat, care a avut posturi însemnate în sânul adventismului din România, a putut vedea lucruri care i-au suit scârba în suflet și, dela o vreme, l-au silit să vorbească.

Se petrece și cu d. Ouat ce s'a petrecut și cu alți oameni bărbați de omenie din sânul adventismului. După ce s'au păcălit o bucată de vreme, simt nevoia de a eși din tabăra necuratului și a înștiința și pe alții despre ce au pățit, ca nu cumva să pățească și ei la fel. Așa a pățit-o la Elvețieni *Carl Müller*, care a scris scârbit despre ce a găsit între adventiști și a cărui carte am tradus-o eu pe românește, în biblioteca *Institutului Biblic*, sub titlul „Adventismul dat de față de un fost adventist“ (București, 1925).

Cași acesta, d. Ouat a simțit și el nevoia să-și verse sufletul despre ce a văzut între adventiștii din România și ne-a dat cartea de față. Deci vom auzi din gura sa glasul celui pățit. Vom ști despre adventiști, nu numai ce citim despre ei în cărți, ci despre faptele lor adevărate în România. E adevărat, vom citi tot într'o carte, dar nu a unuia care face teorie, ci aceluia care a văzut și care poate mărturisi singur despre el. 22 de ani a fost cași căzut între tâlhari. I s'au mânjit ochii cu neadevărul, până ce omul a izbucnit.

Deci cartea aceasta este pentru noi o novă răspântie în lupta pe care o avem de dus împotriva adventismului. Cel dintâi care a pus mâna pe condei pentru a scrie împotriva acestei rătăcirii ivite între noi, a fost răposatul *Iconom C. Nazarie*. El a cules material din rusește și a dat preoților noștri cele dintâi îndrumări în materie de urmărirea a adventismului. De atunci, au urmat multe alte scrieri. Fără a aduce mult material nou, ci mai mult țileuind ceia ce apucase a eși în tipar sau folosind cercetări proprii, s'au înșiruit o mulțime de scrieri în materie de adventism. Toate însă urmau același drum: Erau înfățișări teoretice despre învățătura lor. Lumea continua să creadă însă că adventiștii vor fi ei cum vor fi ca învățătură, dar ca viață sunt la toată înălțimea. De aici și toată cinstea de care-i înconjurau unii și toată dragostea care li se arăta. Oamenii care nu credeau în nicio religie, de fapt priveau cu drag spre adventism, ca spre o viață înouă în sânul creștinătății. Trebuie să mărturisesc că nici eu nu cre-

deam multe vorbe spuse de preoți pe socoteala lor și le credeam lucruri umflate de mânie și stărnite de focul luptei împotriva lor.

Toate până la cartea d-lui Ouatu. Aici începe o nouă răspântie. Nu mai avem a face cu înșirările teoretice, dacă e cu dreptul sau nu ținerea Sâmbetei, dacă are vreun temei sau nu darea zeciuului. Este vorba: cum este cu noua viață a adventiștilor? Cum stau între ei unii oamenii mai răsăriți care au pătruns în sânul lor? Se vorbea de un doctor în medicină care s'a făcut adventist. Ce este cu acesta? Se simte el bine între adventiști?

Nu este puțin lucru ca o sectă să aibă puterea de a cuceri și intelectuali. Deci era de nevoie să știm ceva mai amănunțit despre aceste treburi.

Cartea d-lui Ouatu, aduce toate aceste lămuriri. Ea vine ca o desfășurare din partea unui bărbat cu un duh deosebit de viu, care știe a povesti. D. Ouatu nu este un scriitor. Treburile lui în viață n'au fost acele ale condeului. Totuși este un bărbat cu mintea pătrunzătoare. De altfel, cași tovarășul de pășanii cu adventiștii din Elveția Carl Müller, de care am scris mai sus. Nici acela nu era om de carte, dar a scris frumos.

Acestui bărbat i-a căzut în sarcină să ne dezvăluie cine sunt adventiștii dela noi, ce întinsă lucrare de înșelăciune au pornit ei pe spinarea poporului nostru. Lucrul nu ar fi prea supărător, dacă acești oameni ar crede ei înșiși așa, dacă ar fi de bună credință. Dar din scrisul d-lui Ouatu, ei se dovedesc niște pehlivani care înșală buna credință a poporului și care au răspândit peste toată țara o întinsă rețea de înșelăciune, care stoarce milioane de pe spinarea poporului românesc.

Până la citirea cărții d-lui Ouatu, i-am crezut și eu pe adventiști ca pe niște oameni greșiți, e adevărat, dar de bună credință. Și acum tot așa îi cred pe cei din grămadă. Dar în ce privește pe căpeteniile lor, nu-i mai cred. Aceștia sunt nimic altceva decât niște bandiți, căzuți ca lăcustele pe spinarea poporului românesc, pe care-l leagă la gard cu minciuni, în care ei singuri nu cred. Hrănim în sânul nostru o sumă de trântori, care trăiesc bine și se lăfăiesc între noi, întreținuți fiind de nepriceperea unor oameni fără învățătură, care au putut fi păcăliți de aceste lipitori.

Dacă până acum au fost combătuți, de acum înainte, fără răgaz asupra lor!

Cartea d-lui Ouatu a eșit mai întâi în edițiunea I. S'a vorbit de ea ceva atunci, dar nu prea mult. Apoi s'a întins tăcerea asupra ei. Eșind însă în chipul acesta frumos acum în a doua edițiune, toată chestiunea trebuie pusă din nou, mai cu seamă că din ea s'a stărnit și un proces. Adventiștii, dați de gol de d. Ouatu în felul acesta, cu toate hoțiile și matrapazlicurile lor, s'au înflorat foarte mult. De aceea s'au pus umăr lângă umăr, ca să împedice urmările cărții d-lui Ouatu. Au pornit proces, pentruca să dovedească neadevărul celor scrise de domnia sa. Cu toate acestea cele scrise de d. Ouatu sunt așa de bine legate, cu atâția marturi, încât îți dai seama îndată că el te poartă pe terenul adevărului. Omul de atâtea ori și-a dat pe față nemulțămirea, între ai săi. Totdeauna însă cei mai mari au căutat să acopere lucrurile

În scrisul lor, pe care-l citești în câteva serisori, simți îndată vorba omului care umblă cu ochii și vrea să acopere. Așa este, de pildă, scrisoarea-răspuns a lui *W. K. Ising* dela pag. 41 a cărții, în care vezi năzuința de a domoli lucrurile și a nu le da pe față. Deci, pe când în scrisul d-lui Onatu ai vorbirea limpede, respicată, cheazășie a adevărului, la cellalt ai încercarea de a ocoli greul și a întinde pânza tăcerii peste potlogăriile lor.

În această carte a d-lui Onatu, vezi acum perindându-se, pe dinaintea ochilor tăi, toată ceata capilor adventiști dela noi și a unora de peste graniță. Din nume, sunt ei cunoscuți: *Paulini, Demetrescu, Bauer, Fasnacht* și alții. Pe câte un Demetrescu, îl vedeai pășind țănoș, pe la Ministeriul Cultelor, după drepturi pentru adventiști; pe Paulini, capul lor din România, îl vedeai tipărind câte o carte, precum împotriva darvinismului, ca să facă întipărire de om învățat. Când îi urmărești însă în cartea lui Onatu, îi vezi curați pungași, care și-au făcut o meserie, din care au toate bunătățile, dar în care trăiesc pe spinarea mulțimii. Și-au lăsat alte slujbe grele, ca să trăiască la umbră, din plățile pe care le fac în folosul lor bieți osmeni săraci și de bună credință, care-și rup banul dela gură ca să hrănească niște trântori.

Demetrescu a fost ostaș și s'a lăsat de ostășie, că aceia e slujbă grea. Paulini s'a apucat de medicină, dar n'a isprăvit-o că aceia cere multă muncă, și așa a găsit calea mult mai bună de a trăi din larg fără a face nimic. Tot ce lucra acesta, după cum arată d. Onatu, este de a face uneltiri între unul și altul, pentruca să-și poată păstra el locul. El și-a împănât toată comunitatea cu spioni de ai lui, pentruca să aibă slugi la poruncile lui, să zădărnicească mișcări care s'ar fi putut porni împotriva lui. Făcea uneltiri, pentruca unul să nu se poată uni cu altul, și așa toată viața adventiștilor dela noi este o ură și o lucrătură neînchipuită a unuia împotriva altuia. Demetrescu se bucura de toate loviturile pe care la căpăta Paulini, doar de i-ar fi putut lua locul. Paulini căuta să învrăjbească pe Demetrescu împotriva altuia, întindea neîncrederea unora față de alții, pentruca el să poată domni peste toți.

Ce crede lumea despre adventiști și ce este de fapt!

Nimic nu se face între ei decât din duh de hoție. Și-au făcut clădiri în str. Labirint și în str. Popa Tatu din București. S'au făcut rău, având îndată nevoie de reparații, fiindcă s'a furat. Oriunde-și bagă adventiștii coada să facă ceva, se fură. Se încasează bani care nu se trec nicăieri. Buzunarele lui Paulini au înghițit multe. Pentru acestea, d. Onatu dă dovezi cu marturi și acte.

Culmea este că ei sunt foarte aprigi la încasatul zeciuiei dela credincioși. Pe o văduvă, Paulini a muștrat-o rău că nu dăduse zeciuială, iar el a fost dovedit că nu dă nimic oa zeciuială. Asemenea, toți capii adventiștilor. De plătit plătesc numai cei mărunți. Cei mari nu numai că nu plătesc 10% din ce câștigă, dar o adventistă a adus ca zeciuială 5000 de lei, iar de capătul lor nu s'a mai dat. S'au rătăcit prin buzunarele lui Paulini.

Deoi te sperii când citești această carte. Adventiștii îți se arată ca o tovărășie pentru stoarcere de gologani pe socoteala mulțimii. Ei nu sunt altneva decât o bandă de hoți. Înțelegeți cum să trăiască mai

ușor din sudoarea unor nevoiași. Oamenii aceștia nu dau nimic societății. Ei sunt legați unul de altul într'o mare întocmire, pentru a sunge ca lipitorile din spinarea mulțimii, fără a-i da nimic, ci numai a o cârmni pentru a o fura.

Aceasta este cea mai întinsă escrocherie din câte s'an mai văzut. Căci dacă pe lume sunt pungășii multe, ne dăm seamă că aceasta este în curate întocmiri materiale, în care hoția este mai ușoară și mai în ogorul ei. Dar să ai o alcătuire religioasă, în care toată năzuința să fie hoția, în care capii să nu aibă alt gând decât cum ar putea storce mai mult dela popor, aceasta e culmea. Aceasta e societate pe acțiuni eum să legi omul la gard, să-l orbești cu gânduri de credință, de care capilor adventiști puțin le pasă, pentruca omul de bună voia lui să se lase a fi buznărit.

Vedeți minunăția lucrului: fapte strâmbe se petrec oriunde ai de a face cu oameni. Mulți calcă alături de poruncile așezământului și ai abuzul ca o însoțire a tuturor lucrărilor omenești. Fie că este vorba de Biserica Romei, fie de a noastră, nu se poate să nu ai în sânul slujitorilor lor și oameni care se abat din calea cea dreaptă. Și noi și romano-catolicii am fost dese ori loviți pentru aceste scăzăminte din sânul nostru, care însă au să se găsească oriunde sunt oameni. Dar acestea sunt păcatele oamenilor, intrate cu vremea. Așezământul, când a pornit-o, când a fost vorba de întemeierea lui, când a fost vorba de îndeplinirea lucrului lui, a mers înainte cu suflet. Au fost în sânul lui bărbați care și-au pus toată inima în lucru și au dus înainte cu curăție de inimă frumoasă zestre pe care au primit-o. Așezământul a înfățișat o viață și o învățătură. A dus cu el gânduri înalte și sfinte, care au curățit inima oamenilor.

Nimic din toate acestea la adventiști. Ei nu sunt așezământul în care, ca la noi sau la alții, s'au strecurat și păcate. Ei sunt plămădiți din păcat. La dânșii toată ființa lor, *din capul locului*, e pungășie goală. Toată năzuința lor e de a duce viața de trântori, păcălind o biată mulțime de oameni care nu-și dau seama. Deci adventismul nu poate fi pus alături de alte organisme religioase. Ca doctrină, el este o tâmpenie goală.

Dar oamenilor nici nu le trebuia doctrina decât ca un mijloc. Ce le păsa lor de era dreaptă sau mincinoasă? Nu aceasta era ținta lor, să dea lumii învățăături așa, ci numai să aibă un mijloc cu care să mințească lumea. Temeiul era cum să poată intra ei ca pensionari pe spinarea acestei mulțimi.

În vremea când oamenii aleargă pentru a-și găsi mijloace de trai, adventiștii au fost maeștri de a-și găsi cele mai ușoare mijloace. Iată o mulțime de robi care nuncese pentru noi. Tipărim o revistă, ne legăm de păcatele preoților, scoatem câte o carte, ca să ne creadă lumea oameni învățați, întrebuițăm cele mai șirete mijloace de a mișca sufletul mulțimii, precum cu corabia care duce mijloacele noastre în America, dar se oprește pe drum, fiindcă nu este de ajuns ce am dat, — iar noi trăim.

Bun mijloc de a-ți face roat în lume, fără a face nimic pentru ea! Deci cum să nu numim adventismul cumplită escrocherie a vremii!

Citiți cartea lui Ouatu și vă dumeriți! Aici este adevărul deplin. Omul a dat pe față o întinsă înjghebare de păcăleală a mulțimii. Este ceva mai grozav decât cu terenurile petrolifere ori cu pașapoartele pentru America. Aci este banda hoților care vor să pară sfinți și store lumea pe temeiul acestei păreri.

Cartea d-lui Ouatu are marele merit că pune în fața publicului adevărul deplin despre ce este adventismul. De aceea ea trebuie citită. Toți preoții trebuie să puie mâna pe ea, pentru că vor afla o groază de lucruri de care habar n'au avut. De știu, știu ei multe despre adventism, că s'a tot scris. Dar despre gospodăria lor, despre mersul treburilor lor între ei, în patru ochi, de acestea nu știu nimic. Și e bine să știe, pentru că să se vadă cine au fost cei care ne necăjesc pe noi cu „sfințenia“ lor, de câteva zeci de ani de zile. Pe temeiul acestei cărți, trebuie pornit la stărpirea lor.

Trebuie să fim mulțămitori d-lui Ouatu pentru destăinuirile lui și, deoarece domnia sa are proces cu adventiștii din pricina lor și de deoarece procesul va fi în Septemvrie a. c., trebuie să stăm cu toții în jurul lui, pentru că omul să se simtă sprijinit și biruința lui asupra adventiștilor să fie deplină.

Toți deci în mână cu cartea lui întru ajutorul lui, pentru desființarea adventiștilor. Iar trândavii care s'au cuibărit drept capi ai adventiștilor la noi să fie trimiși la urma lor, pentru a se apuca să muncească dacă vor să trăiască.

Goană împotriva trântorilor, care trăiesc viață de nemernicie pe socoteala unei mulțimi nevinovate și înșelate!

Economul Atanasie Vasilescu, MONOGRAFIA MÂNĂSTIREI și COMUNEI DOLJEȘTI din județul Roman. Studiu istoric și critic. Roman 1930. Volum de 212 pagini, în format ca al acestei reviste, Prețul 100 de lei. De cerut la autor în orașul Roman, unde Sf. Sa e revizorul eparhial al eparhiei Romanului.

Această carte, frumos tipărită și împodobită cu o hartă și 17 ilustrațiuni, se citește totuși cu o adâncă jale. Este jalea pentru po-doabele pe care le-am avut noi ca popor și ca Biserică și pe care le-am lăsat să se prăpădească. Este vorba de Mănăstirea Doljești, mănăstire puțin cunoscută ca nume, totuși, după cum arată Păr. Econ. A. Vasilescu, mănăstirea era prea bogată în trecutul ei, cu zpezăminte însemnate pentru folosința lumii, pe care însă au pustiit-o duhul păgănesc al cărmuitorilor din veacul trecut și sălbătăcia noastră. Ce era această mănăstire, ce putea fi, ce a fost ea prin rămășițele ei, până chiar sub ochii noștri, iar acum zace sub mormane de ruine, acoperite de iarbă!

Ca o minune a mai rămas biserică ei. Dar a avut case stărețești prea frumoase și trainice, care ar fi putut sluji acum drept casă parohială, după ce mănăstirea nu mai este. Totuși casa a fost dărâmată. așa sănătoasă și bună cum era, numai din duhul păcătos care domnește în multe suflete. Unele vremuri, atât de grele în alte privințe, au clădit, iar altele, cele ale noastre, au pustiit.

Iată de ce cartea Părintelui Vasilescu nu se poate citi decât cu jale și cu grele ovinte de osândă pe buze.

Dar să lăsăm acestea și să trecem la cercetarea ei.

Foastă mănăstire Doljești, din care azi n'a mai rămas decât biserica, se afla așezată la 15 kilometri mai sus de orașul Roman, pe valea Siretului, în apropierea locului unde s'a dat o bătălie între Ștefan cel Mare și Petru Aron, care a fost ucis și a rămas Ștefan stăpân în țară. Dacă biserica mănăstirii a fost clădită la 1764, mănăstirea însă este mai veche. Ea exista pe la 1702. Va fi avut totodată și biserică, fiindcă nu este mănăstire fără biserică, dar biserica de azi trebuie să se fi clădit în locul alteia vechi sau aproape de ea.

Mănăstirea a dăinuit până la 1860, când s'a desființat prin secularizare. Cel din urmă stareț al ei a fost Arhiepiscopul *Vladimir Suhușan*, cunoscut din istoria Seminarului „Veniamin“ dela Socola lângă Iași. După plecarea sa din mănăstire, n'au mai trecut decât câteva zile și au plecat și călugării, la Mănăstirea *Coșula* din jud. Botoșani. De atunci, Mănăstirea Doljești nu mai ființează.

Tot trecutul ei îl răscolește acum Păr. Econ. At. Vasilescu. Sf. Sa a scocorit în arhivele Statului dela București, căutând și găsind documentele mănăstirii, a cotrobăit prin documentele Academiei Române și a alcătuit această carte care se citește cu interes.

Această mănăstire a avut în trecutul ei adăpost pentru bătrâni și bolnavi, avut școală din care să iasă preoți, care s'a desființat și apoi iar s'a înființat, a avut vii, prisăci, veluță pentru rachiu, iazuri ou mori, livadă mare, care a dăinuit până în vremea noastră. Locul livezii, pe care încă se aflau pomi în vremea marelui război, a fost împărțit la locuitorii, livada s'a pustiit, iar acum înșiși locuitorii mărțurisesc că s'a dus frumusețea care a fost.

După secularizare, în chiliile mănăstirii s'a mutat subprefectura, care a dăinuit până la 1878. Apoi s'a făcut din ele cazarmă, pentru o companie din regimentul 14 infanterie din Roman. Asta a mers așa până la 1890, când compania s'a mutat. Până la 1896, chiliile au rămas pustii, iar la 1896, materialul lor s'a vândut prin licitație. Ministeriul Cultelor n'a aprobat ca să rămâie în picioare măcar casele stăreției, care să slujească drept casă parohială. Case foarte bune, cu 6 odăi și două cerdace au fost dărâmate, împreună cu chiliile. De mirare că n'au dărâmat și biserica!

Iată jaf și prăpăd, iată hal de gospodărie, iată pentru ce scriam la început că o asemenea carte se citește cu jale!

Am avut o comoară și s'a pustiit. Am pustiit nu numai mănăstirile în care se încuibaseră Grecii, care se dădea drept temei a secularizării, ci am pustiit și mănăstiri curat românești, care întrețineau așezăminte de folosință obștească. Atunci aveai livadă de folosință a întregii împrejurimi și fără cheltuială; acum trebuie să plătești din gros agronomi și ferme ca să ai astfel de așezăminte și fără să mai aibă puterea de înfrăurire în jur ca cele vechi.

Așa a fost în țara noastră veacul 19, veac de pustiire religioasă, veac cu oameni păgâni la cârma țării, care priveau cu plăcere ruina vechilor noastre așezări religioase. Duhul lui Voltaire a ajuns până la noi, prin oameni care au supt în Franța duhul pustiirii și l-au adus în țara noastră.

Cele scrise despre mânăstire se întind pe 48 de pagini, de acolo înainte, care e partea cea mai mare, se întinde povestirea despre comuna Doljești, care cuprinde 5 sate. Cei mai mulți locuitori sunt Unguri catolici, din care unii mai știu ungurește, dar mulți nu mai știu. Ei duc o viață cași țărani noștri, cu micii deosebiri în obiceiuri. În unele privințe, satele au dat înapoi dela ce erau odată, pentrucă, la împrietărirea din anul 1864, se găseau în comună 308 părechi de boi-pe când azi nu sunt decât 26 părechi. Din această pricină, și plugăria se face rău.

În anii de după război, se înființase o mică fabrică de oloi din sămânță de cânepă, de bostan și din nuci. Din pricina taxelor prea mari, ea n'a putut-o duce și s'a desființat. Iată și acesta alt hal de gospodărie! În loc să se ajute întreprinderile, fiindcă acestea cresc veniturile țării, ele sunt atât de apăsate, încât trebuie să piară!

Puterea mânăstirii s'a simțit în comună până târziu. Până pe la 1890, slujbele gospodărești ale comunii le-au dns foști școlari din școala mânăstirii. Între 1884—1892, primar a fost un țigan, fost rob al mânăstirii, care, ca băiat, slujise în casă la Arhiereul Vladimir Suhupan. Învățase carte în școala mânăstirii. După cum spune Păr. Vasilescu într'o notă (pag 93), a fost „unul din cei mai deștepți și mai iscușiți primari“. Dela pag. 97—99, se citesc rânduri jalnice, din condeiuil Părintelui Vasilescu în ce privește școala satului. Sunt rânduri jalnice din mai multe puncte de vedere: 1. Școala de azi dă cunoștințe, dar nu mai dă pregătire morală. Nu mai dă „sfânta îndumare“ care să pregătească pe tânăr a se împotrivi ispitelor înjositoare. „Școala nu-l pregătește îndeajuns să-și cunoască legea de care el are absolută nevoie în viață. Cunoscând bine legea, el se teme de Dumnezeu, nu păcătuște și se supune celorlalte legiuri lumești.

„Școala nu lucrează în coordonare cu biserica, sora ei mai mare, căci nu numai că nu cere sprijinul și ajutorul ei în conducerea sufletească a populației școlare, ci pare că concursul și sfatul binevoitor ce i-l oferă Biserica îl crede inutil.

„De zeci de ani, preoți luminați, cu dor pentru binele și propășirea păstoriților lor, conștienți de înalta lor misiune, au cerut și cer guvernului, să li se dea voe ca activitatea lor pastorală s'o desvolte o oră, două, pe săptămână și în mijlocul copiilor, în școală; totdeauna însă, au fost refuzați categoric.

„Legea bisericească emanată de la Stat și sancționată de Suveran, prevede un articol prin care obligă pe preot să predea religia în școala rurală, dar autoritatea școlară în frunte cu Ministerul respectiv, nu admite“.

Dar ascultați acum punctul 2, din care veți vedea că ceiace nu se admite pentru preotul ortodox se admite pentru cel catolic. Căci, cum am spus, o parte din poporul acestei comuni este catolic. Apoi iată că preotului său i se învoiește să poată preda religiunea în școala primară, iar celui ortodox nu. „Cu atât mai dureros pentru neamul nostru românesc, scrie Păr. autor, este faptul că preotul de altă lege — preotul catolic — predă religia sa de pe catedra școalei românești, elevilor catolici, chiar când acești elevi populează școala în minoritate...

Este o mentalitate greșită de jos până sus. Preotul ortodox este îndepărtat sistematic de la școala sătească. Pare că se tinde a se emancipa sătenii de tutela bisericii; să se știe însă, că se face o adâncă greșală, un neertat păcat.

„Țăranul are acum mai multă nevoie ca altă dată de luminare și conducere prin biserică, și el, chiar dorește aceasta...”

„Țăranul nostru de azi nu și-a schimbat călăuza, tot preotul este dascălul și părintele lui firesc, ori cât s'ar încerca a i se impune alte călăuze”.

Trebuie să fim mulțămitori Părintelui Vasilescu pentru aceste frumoase rânduri pe care le vom folosi noi și aiurea.

Sunt foarte vrednice de luat în seamă paginile dela 101—132, în care autorul ne înfățișează viața religioasă a locuitorilor ortodocși și a celor catolici. Aci avem adevărate pagini de psihologie religioasă socială. Sf. Sa ne arată (în împotrivire cu un autor preot catolic, care ne-a batjocorit pe noi acum câteva zeci de ani) că halul de ignoranță religioasă a catolicilor din acele ținuturi este de neînchipuit. De altfel nu e de mirare. E aceiași stare cași cea pe care o știm noi din țările străine. Țăranul catolic spaniol, portugez, italian, ba chiar și belgian și german e într'un hal de ignoranță religioasă nimitoare. Numai cu trufia lor vin apoi preoții catolici să spuie că ignoranța religioasă e la noi.

Lucrul e cu atât mai nimitor, cu cât preoții catolici din ținuturile zugrăvite de Păr. Vasilescu se bucură de mare ascultare printre credincioșii lor. Preoții ortodocși nu au atâta ascultare. Cu toate acestea preoții catolici de loc nu întrebuițează trecerea lor pentru a-și învăța credincioșii să știe mai multe învățături religioase.

Țăranii catolici din acele ținuturi nu au nicio grijă de cele religioase. În gândul lor, niciodată nu se ridică întrebare despre lucrurile duhovnicești. „În afară de obligația de a se duce Duminica la biserică, în timpul săptămânii nu-i mai preocupă nioio discuțiune cu caracter religios-moral. În exemple de fapte bune, nu au niciodată citații sau cel puțin termeni din Evanghelie”. Țăranul catolic din Doljești „nu are nici cea mai elementară cunoștință despre învățăturile religiunii sale. Serviciul Divin din biserică nu-l înțelege, căci preotul îl oficiază în limba latină iar *Catechismul* ce este obligat să-l învețe, îl rostește papagalicește, întocmai ca o mașină, fără să înțeleagă nici ce se ascultă, nici ce se spune. În rostirea acestui Catechism, în cunoașterea câtorva rugăciuni învățate pe din afară, numite „ucinașe”, se rezumă toată cunoștința religiunii sale”.

Din pricina aceasta, și cărmuirea în viață după poruncile religiunii se simte slab în viața țăranului catolic. El nu are fiorul religios. Ce face ca îndeplinire a unei datorii religioase este de frica preotului, care uneori stă și cu biciul, nu este dintr'un răsunset al porncii în adâncul conștiinței. Pe când țăranul nostru din acele părți nu se duce la biserică, dacă n'o fi curat trupește și sufletește, țăranul catolic se duce oricât de murdar o fi. Merge cu muoul de țigară în gură până la ușa bisericii și acolo îl aruncă. Un țăran de al nostru, dimpotrivă, suind scările bisericii și dând pe negândite peste un zmoc de tutun pe care-l avea în chimir, s'a întors iute înapoi, a aruncat buruiana și numai apoi s'a întors de a intrat în biserică. Fiorul religios, după cum spune

Păr. Vasilescu, e mai viu la țaranul nostru. Duhul evlaviei este mai treaz la săteanul nostru. Duhul evlaviei este mai adânc, iar acum, după război, protivnic de ce se spune, că oamenii s'au mai stricat, au mai multă sete ca înainte de a cunoaște învățăturile religioase. „Azi — cel puțin în parohia mea — spune Păr. Vasilescu, constat la țaran un viu interes pentru chestiuni religioase, o mai mare apropiere de biserică și de preot. Bisericile din parohie sunt complectamente pline de credincioși Duminica și sărbătorile, mai mult ca înainte de război. Discuțiile și cunoștințele religioase, cari înainte de război îl lăsau pasiv și indiferent, acum îl interesează“.

Urmează capitule care pentru noi sunt de mai puțin interes, precum despre credințele populare, despre obiceiuri, despre port, despre starea sanitară, banca populară, cooperațiune și altele. Deși le-am citit pe toate, totuși nu găsim ceva deosebit din acestea pe care să le împărtășim cititorilor noștri. Se înțelege însă, ele trebuiau să se găsească într'o carte în care trebuia să se dea seamă despre toate ale unui ținut.

Și acum, după ce am scris despre toate câte cuprinde cartea și despre care trebuie să spunem că Păr. Vasilescu a alcătuit o lucrare de merit, să luăm lucrurile dela capăt, pentru a înșira câteva însemnări ale noastre despre felul scrisului.

1. La pag. 33, Păr. Vasilescu numește pe fostul director al Seminarului din Roman „părintele Dimitrie Manceaș“. Nu e *Dimitrie Manceaș*? Răposatul Iconom *C. Nazarie* are o cărticică cu numele *Economul Dimitrie Manceaș*. Nu e acesta? Trebuie să fie el însă, că e cel de pe vremea secularizării. Apoi atunci e Manceaș nu Manceaș.

2. Cine i-o fi făcut corectura tipăririi, că rău a făcut-o! Deși în erată se spune să citim la pag. 25—26, *pachet* în loc de *parchet*, totuși vedem că și la 27 tot peste *parchet* dăm și nu odată.

3. Dar de ce Sf. Sa serie pretutindeni *Veneamin*, în loc de *Veniamin*? Cum e numele? Noi știm că e *Veniamin*. De 4 ori dăm peste acest fel de scriere la pag. 31, de 4 ori la pag. 32 și așa pretutindeni.

4. Se zice „s'au returnat din nou“ (pag. 44), sau numai *s'au turnat din nou*?

5. De ce Sf. Sa, ca moldovan, serie tot rostirile muntenești, precum *turtele*, în loc de *turnurile*, și *perechi* în loc de *părechi*? Doar cartea are să-i fie citită mai mult în Moldova. Atunci de ce încălcă felul scrisului moldovenesc acolo unde nu are pricină să fie schimbat? De ce serie *greșeală*, cum nu zice nimenea, în loc de *greșală*, cum zic toți Românii?

6. Dar de unde scoate Sf. Sa de serie pretutindenea *divors*, la pag. 126—127, când se zice *divorț*? Iar ca om de biserică, nici așa nu trebuia să scrie, ci să întrebuinteze vechiul cuvânt al limbii bisericești, *despărțenie*.

7. La pag. 132, serie că preotul din Buruienești (nu Buruenești, Părinte Revizoare, că zici buruienă, eu i) și Rotunda e din ordinul *secularilor*. Cred că Păr. Vasilescu greșește. Nu există un ordin al secularilor, ci există preoți care se numesc seculari (*saeculares*). Dar asta pe românește înseamnă preoți de mir. La catolici sunt preoți *regulares* (oălugării) și *saeculares*, adică coi de lume.

8. Dar ce oaută mahalagismul „tinerii se plac“ în această carte? Românește nu se poate zice *se plac*. Aceasta se vorbește numai la mahala. Verbul românesc *a plăcea* e cu dativul: *îmi place, îi place ceva*. Dar să spui *mă place*, în loc de *îi plac*; *m'a plăcut*, în loc de *i-am plăcut*, nu se poate. Deci acolo trebuia scris „tinerii plac unul altuia“.

Cu aceste mici amănunte, care nu întunecă cu nimic însemnătatea și frumuseța cărții din alte privințe, noi încheem ce avem de spus aici și adăogăm numai că încă și mai multe se puteau spune în bine despre ea și puteau fi scoase la iveală, pentru știrea cititorilor. Dar noi privim cartea aceasta ca un depozit în care am găsit multe materiale, pe care le avem de folosit în alte împrejurări. În deosebi, toate cele scrise de Sf. Sa cu privire la starea sufletească a catolicilor din Doljești, ne vor sluji nouă în alte împrejurări. Pentru acestea noi prea mulțămim Părintelui Vasilescu că ne-a pus la îndemână aflările sale și-i urăm să aibă busuria de a-și vedea cartea cât mai mult căntată și citită. Ea merită cu adevărat și fiecare va simți plăcerea pe care am simțit-o și noi la citirea ei.

BIBLIA IZVORUL DEMOCRAȚIEI.

D. I. Teodorescu este scriitorul dela ziarul *Adevărul* care, în foarte multe din articolele sale, își ia pricină de a cărți ceva împotriva Bisericii. Și unde găsește Biserica necăjită și că alții sunt vinovați împotriva ei, cum a fost când a scris despre suferințele Bisericii din Rusia, tot a găsit clenci ca să slăbească prin ceva toată îmbrățișarea pe care o merită un așezământ greu prigonit, prin descoperirea cutăror păcate trecute ale Bisericii. Noi totdeauna am însemnat aceste obișnuite areli ale d-lui I. Teodorescu împotriva Bisericii și, oridscâteori dădeam peste un articol al său, ne așteptam să mai citim cu ce a mai găsit Biserica vinovată.

Tot așa ne așteptam să găsim și în art. „Ce este Democrația“ din *Adevărul* dela 4 Iulie a. c., în care domnia sa scrie despre cărțile Bisericii care sunt Vechiul și Noul Testament. Dar minune! d. Teodorescu bate aci altă coardă. Domnia sa vorbește aici cu o așa înaltă prețuire despre puterea și însemnătatea acestor cărți pentru întemeierea și slujirea democrației, ca întocmire a vieții obștești, încât ne-a lăsat uimiți. Tocmai d. Teodorescu să vorbească așa de frumos despre ale noastre? Ne busurăm de această nouitate și, dacă am însemnat spusele sale și nu le-am lăsat nerăfuite de câte ori găsea de spus ceva împotriva Bisericii, cu atât mai mult datori suntem acum să vestim binele pe care articolul său îl cuprinde și să ne arătăm plăcerea pentru ieșirea lui la iveală și încă să facem urarea ca să avem prilejul și de acum înainte de a putea vesti tot astfel de înfățișări ale scrisului d-lui Teodorescu.

Cuvântul „democrație“ este astăzi pe buzele tuturor. În viața de Stat, el vrea să însemne dreptate și nepărtinire, dreptul fiecărui cetățean de a se bucura de acelasași foloase pe care ți le pune înainte viața organizată de Stat, nu unul să fie mai ocrotit, iar altul mai urgent

Legea să fie lege pentru toți. Aceleași mijloace de a-ți face drumul în lume prin munca ta să fie la îndemâna tuturor, nu unul să fie mai săltat, fiindcă e de neam de boieri, iar altul mai lăsat mai după ușă, fiindcă e de jos. Meritul să fie merit, munca să-și aibă cinstea ei. Să nu fie dreptatea și cinstea și vrednicia după tagma în care te afli, oi după vrednicia ta de om. De aceea o domnie democratică trebuie să fie o domnie a dreptății, a grijii de fiecare, o ocrotire a tuturor, în adâncul ei, însăși iubirea de oameni pe ogorul veții obștești

De unde ne vin însă nouă aceste gânduri pentru a întocmi viața obștească în felul acesta? Dela Greci, s'ar spune, poporul cel luminat din lumea veche, dela care ne-a venit și însuși cuvântul *democrație*

Nu-i adevărat, ne spune d. Teodorescu, și aici vom da o lungă bucată din scrisul său, pentru a învedera cuvintele frumoase ou care domnia sa cinstește Biblia :

„Democrația nu ne vine nici dela Atena, nici dela Teba, Corint, Megara sau alte vechi cetăți democrate elinești. Așa cum o concepem noi, nu cum o concepeau și o practicau anticii, ea înseamnă între oameni, dreptate, omenie, egalitate, înfrățire și libertate, adică un complex de sentimente, de idei, de orânduiri sociale și de stat, cari erau absolut necunoscute și străine antichității; dacă i-ar fi dat în gând cuiva să le proclame pe atunci, ar fi fost considerat ca cel mai subversiv om, iar ideile exprimate astfel cele mai antipatice cu putință, mai curând cu desăvârșire neînțelese. Deaceia cată să descoperim în altă parte și în ale vremuri origina democrației care guvernează lumea de astăzi.

„Cu puțină osteneală, de oarece suntem doar de două mii de ani creștini, obârșia asta o găsim la Ierusalim și în biblie. De aci, și numai de aci, la început, pornește Democrația noastră. Biblia, în adevăr, prin proclamarea Dumnezeului unic, atât de sus și de puternic, în cât întreg Olimpul nu vine nici la degetul lui mic, a celui Dumnezeu care, singur în toate concepțiile religioase ale lumii, creiază direct pe om cu mâinile lui și-i însușă viață prin duh din duhul lui, Biblia este codul, unicul cod de pe glob, al egalității. Căci cum puteau fi oamenii decât perfect egali între dânșii, în fața unui asemenea Dumnezeu?

„Noul Testament, care pentru noi toți face una cu Vechiul Testament, aduce ideia nouă, pe care dacă n'o aducea, creștinismul pieria în fașe: ideea fraternității. Citiți evangheliile. Nu știu dacă de două ori se află acolo cuvântul „Dumnezeu“. ¹⁾ Totdeauna Tatăl, Părintele. Or, dacă el e Tatăl, noi suntem fiii lui, deci frați buni, cu toții de la oaltă, indiferent de sex, avere, putere, ranguri, etc. „Feriți cei săraci cu duhul, că a lor este împărăția cerurilor“.

„Iată izvorul cel sigur al democrației, căci el e izvorul infinitei bunătăți, al perfecte egalități, al fraternității desăvârșite. Cum deci, într'un stat creștin mai ales, ar mai putea dăinui, în teorie cel puțin, adică în legi, clase sociale, inegalități legale, justiții deosebite, regi-

1) Citește mai bine și ai să vezi că e de mai multe ori. — Nota Arhim. Scriban.

muri contradictorii pentru cetățenii aceleși țării? A fi creștin, măcar cu numele este de a fi musai un democrat integral.

„Iată deci, desemnându-se limpede și cu putere cele două principii înscrise pe steagul celei mai fugoase și puternice democrații a lumii moderne, pe steagul republicii franceze: *Egalitatea, Fraternitatea*. Ele vin de departe, din adâncurile spiritului și ideii religioase cele mai perfecte și mai puternice din câte au fost și vor mai fi. Principiile cele mai nenaturale, în aparență și-au astfel sprijin, scut și adăpost în ideea religioasă a vechiului popor evreu. Și de acolo au fost transmise lumii întregi, iar cu vremea, astăzi în fine, au devenit regula de viață politică, socială și chiar individuală universală. Religia a izbândit tocmai unde se aștepta mai puțin, în traiul nostru cel de toate zilele, pe lumea aceasta, nu pe cealaltă, care a rămas încă un mister nepătruns.

„Înțelegeți acum de ce apariția acestor idei în lumea antică, a produs cel mai groaznic și lung conflict, pe care l-a înregistrat vreodată istoria, conflict ce a dus la năruirea lumii antice.

„Dar spiritul religios nu numai că nu cunoștea ideea de libertate, ci o combătea teribil, personificând-o în Diavolul. De aceea a fost necesară complectarea ce s'a adus formulei clasice a Democrației prin marea revoluție franceză. Ea ne-a dat, în sfârșit, soarele politico-social de astăzi: Libertate, Egalitate, Fraternitate.

„Libertatea a fost așezată în cap, realizându-se astfel [zicerea evanghelică: cel din urmă va fi cel dintâi. În modul acesta se explică de ce unul ca subsemnatul — și ca mine legiune sunt — democrat convins și liber-cugetător, am fost, sunt și voi fi cel mai călduros sprijinitor al răspândirii Bibliei în popor, așa în cât fiecare, absolut fiecare, s'o aibe drept carte de căpătâi. Exemplul țărilor protestante, în special cu Anglia în cap, unde de Democrație se aude rar, dar ea se practică zilnic în toate și de toți, m'a convins pe deplin că nu există mijloc de civilizare mai potrivit de cât cunoașterea Bibliei de către toată lumea.

„Și așa Democrația ne vine ca nume dela Atena, ca doctrină de egalitate și fraternitate de la Ierusalim, iar ca doctrină de libertate dela Paris și din Anglia“.

Cu toate meritele pe care d. Teodorescu le găsește Bibliei în această privință, tot găsește că ea a adus, în folosul democrației numai dreptatea și egalitatea, dar nu și libertatea. Oare așa să fie? Mă rog, când cineva e stăpânit de o vie încredințare (și oamenii religioși au fost străbătuți până în carne și oase de încredințările lor) oare aceasta nu duce și la libertate? Nu au fost ei acei care n'au ținut seamă de nimic, de nicio îngrădire și strâmtorare, când a fost vorba să și propoveduiască învățăturile lor? Ce este aceia ce au spus Petru și Ioan înaintea cărmuitorilor evrei prigonitori: *Judecați de este drept înaintea lui Dumnezeu a asculta pe voi mai mult decât pe oameni?* (Faptele Apostolilor 4,19). O asemenea stare de suflet e cea a omului care nu se simte legat de nimic din cele pământești, ci numai de apriga năzuință către Dumnezeu. Aceasta e starea omului slobod dintru

cele dăunătoare ale sale. Și când apostolul Pavel umbla propoveduind fără nicio înfricoșare, ce era aceia decât starea deplinei slobozenii. Niciun zăgaz omenesc, și de acestea erau destule, nu erau în stare a-l opri. De aceia se și înțelege cuvântul lui că *unde este duhul Domnului, acolo este slobozenia*.(.....)

Apoi, când, din citirea Sfintei Scripturi și din întreaga lucrare a apostolilor și a tuturor sfinților, și se perindează pe dinaintea ochilor asemenea chipuri, ele nu lucrează deadreptul asupra sufletelor pentru a le turna în adânc simțul omului slobod? Se înțelege, și atunci credem că d. Teodorescu nu s're dreptul de a tăgădui Bibliei că ea a fost o bună creșcătoare și către simțirea omului de ființă slobodă.

E adevărat, domnia sa nu zice Biblia, ci că spiritul religios nu cunoaște ideea de libertate. Dar dacă nu o cunoaște, cum atunci cei hrăniți cu ea au avut atâta îndrăzneală în fața tuturor prigonirilor? Nu este aceasta a te simți slobod? Cum se face că această libertate crește tocmai în Anglia, o țară pe care însuși d. Teodorescu o mărturisește drept mama simțului de libertate? Nu este Anglia cea îmbibată de duhul Bibliei, după cum singur domnia sa mărturisește?

De aceia credem că d. Teodorescu nu are dreptate în laturea aceasta și că împotrivirea duhului religios față de gândul libertății este numai o funcțiune a lui, dar nu este o călcare a libertății în toate întinderile ei. Corporațiunile religioase, da, nu se învoesc cu libertatea. Dar aceia nu este partea duhului religios, ci nevoia ținerii organismului bine încheșat într'un tot. Oamenii, ca să poată sta umăr la umăr și să poată duce un lueru împreună, trebuie să aibă puncte de vedere la fel. Dacă nu cugetă la fel, cum are să meargă un așezământ? Din nevoia aceasta, iese tăgăduirea libertății în sânul corporațiunilor religioase, care e însă un principiu nu numai al lor și care a dus, e adevărat, la grele abuzuri. Dar că tot Bibliei trebuie să-i atribuim creșterea spre libertate se vede de acolo că acest simț a fost mai viu acolo unde Biblia a domnit mai în toi, adică în Anglia.

Cu aceasta am încheiat însemnările noastre despre numitul articol al d-lui I. Teodorescu, mărturisindu-ne încă odată plăcerea că avem chipul de a scrie despre scrisul său și altfel decât am scris până acum. Și ne face cu atât mai multă plăcere să însemnăm binele pe care-l descoperim decât greșala cu care neîntâlnim.

Articole de ziar despre treburi bisericești. — În Ziarul *Universul* dela 12 Iunie a. e., frumoase cuvinte despre Seminarul Monahal din Mănăstirea Cernica scrie doamna *Sanda I. Matei*. Domnia sa pleacă dela niște vederi care sunt prea adevărate: în aceste vremuri de vântori politice, atât vedem, ce se frământă în treburile de cărmuire ale țării. De aceea nu băgăm-de-seamă laturi din viața bisericească. Se deschide Sf. Sinod, iar lumea nu bagă-de-seamă; că se află nu seminar la Cernica, puținii știu. Totuși acolo este rânduială și curățenie, de care grijește bine directorul, Păr. Arhim. *Chesarie Păunescu*. La Cernica s'a isprăvit cu gustul unor cheffii care veneau să petreacă acolo.

În acelaș ziar, se află articolul Prea Sfințitului Arhiereu Dr. *Veniamin Bârlădeanu*, despre frumusețea Sfântului Munte, unde,

de Rusalii s'a deschis o sfătuire a trimișilor Bisericii Ortodoxe pentru a se înțelege în multe treburi bisericești, care trebuiesc dezlegate prin înțelegerea tuturor. Din partea noastră, cum s'a vestit, se află acolo Prea Sfințiii *Lucian*, Episcopul Romanului, și Arhiereul *Titu Târgovișteanu*, vicar al Mitropoliei din București. Rostul mergerii trimeșlor Bisericilor ortodoxe acolo este de a pune la cale tratarea atâtor probleme.

GLASUL DOMNULUI,— *Vestitorul parohiei ortodoxe din Arad și al „Oastei Domnului“ din Eparhia Aradului.*

Noi am scris de mai multe ori despre revistele parohiale. Ele sunt multe acum în Țara Românească. Am scris mai de mult, destul de amănunțit, despre „Cuvântul Parohiei“ din Cernătești, Dolj. Am pomenit atunci și de altele. N'am pomenit însă niciodată nimic de revista cu numele de mai sus, care este o foaie în patru pagini mici, ca ale acestei reviste. Iese de 2 ori pe lună, deci 8 pagini ca ale noastre într'o lună.

E o revistă modestă, fără pretenții. Cu toate acestea așa de simpatică și plăcută, într'un tipar îngrijit și foarte curat. Având slova mică, în cele 4 pagini ale ei se află destul material. În nr. dublu din 15 Oct.—1 Noemv. anul trecut, a scris frumos despre trecutul eparhiei Aradului, care-și prăznuia atunci 100 de ani dela înființare. Scurte articole de cuprins moral și pios, umpleau de asemenea paginile sale. În nr. următor, sub titlul „Bucuria gândului curat“, scria cuvinte de frumoasă tâlcuire ale unor graiuri din cartea „Urmând pe Domnul“, cea tradusă de Păr. *Vișan* din Gorj și tipărită în București de Păr. *Runceanu*. Alte articole din trecutul bisericesc al Aradului, apoi din lucrarea pastorală a Episcopului Grigorie, dări-de-seamă despre cercurile pastorale din acele ținuturi, despre „Oastea Domnului“, împlineau celelalte fețe ale revistei. Gânduri bune pentru începerea anului se găseau în nr. dela începutul acestui an, împreună cu învățături morale, scrise cum se cade, și date din viața religioasă a ținutului. Tot așa, în nr. dela 1 Fevr. a. c. După un art. despre Dreptul Simeon, date prețioase despre luptele pentru păstrarea ortodoxiei în acele părți, despre datinele din vechi ale vieții religioase, despre lucrarea pastorală, despre lucrarea Societății Ortodoxe în Arad, despre o conferență a Părintelui *Toma Chiricuță* al nostru la Arad, apoi date despre „Oastea Domnului“, vești din parohie, poșta redacției, toate alcătuind un întreg bine încheiat în mănunchiu scurt. Numai de un lucru ne mirăm: că Societatea Ortodoxă din Arad dă baluri. Lucrul acesta e protivnic moralei creștine, pentrucă balurile nu sunt cinstitele noastre jocuri românești, ci sunt pline mișcări ale unor jocuri nerușinate, pe care Biserica nu le poate încuviința. Nu știu părinții dela *Glasul Domnului* că preoții sunt opriți de a privi dănțuiala care se începe la nunți? Această oprire canonică e o dovadă că jocurile balurilor nu sunt lucruri nevinovate. Doamna *Sanda Matei* scrie de curând într'unul din crâmpoale sale din ziarul *Universul* că mamele de azi își scot fetele în lume ca la bălci.

Apoi unde fac ele aceasta? Mai cu seamă la baluri. De aceia halt cu balurile!

Tot cuvinte bune avem de spus despre numerele dela 15 Fevr. și 1 Martie. În fiecare din ele, sunt învățături potrivite vremii și în legătură cu mersul anului bisericesc. Vine de pildă, Duminica Ortodoxiei, ai art. despre Ortodoxie, (nr. 1 Martie). Cuvinte frumoase și drepte despre ortodoxia noastră sunt cuprinse în nr. dela 15 Martie, sub titlul de „Icoana și Ceaslovul“. Asemenea despre „Crucea Sfântă“, în legătură cu Duminica Crucii, care cădea atunci. Din acest nr., aflăm că în fiecare Vineri se țineau în acea lună tâlcuiri din Sf. Scriptură, orânduite de „Oastea Domnului“. Ele au fost începute de Păr. Arhimandrit Dr. *Iustin Suciu*. În nr. dela 15 Aprilie, sunt cuvinte de pregătire pentru Sfintele Paști. În cel dela 1 Mai găsim arătări istorice, gânduri de învățătură despre 1 Mai, poezii religioase, știri din viața religioasă a ținutului. Aflăm că acolo, cași în Basarabia, ca și în Galați, se prăznuiește în deosebi Lunea după Duminică Tomii întru amintirea morților. În Basarabia i se zice *Paștele Blajinilor*, adică Paștele celor morți, în Arad, „Droștelele“. În nr. dela 1 Iunie, găsim un art. cu titlul „Sărbători și serbări“, care în scurt, cuprinde arătări foarte drepte despre multele sărbători orânduite la noi cu numele de *Zina copilului; a mamei; a temperanței*. Creștinul spune că acestea toate pot fi bune, dar nu sunt bine puse în legătură cu sărbătorile într'un chip mai creștinesc. Arătările sale sunt drepte și le vom lua ca temei pentru a le descurca altădată mai pe larg. În nr. dela 1—15 Iulie, cel din urmă pe care-l avem, găsim un art. „Să ne rugăm pentru Rege“? însoțit de chipul noului nostru rege. Găsim apoi date despre trecutul Aradului, poezii religioase, despre Sfinții Apostoli, despre „Creștini și atei“, în care se tratează despre neomeeniile din Rusia împotriva Bisericii. În acest art., se găsesc frumoase amintiri din vremea când scriitorul lor era prins de război la Ruși. Despre acestea trebuie să vorbim altădată mai amănunțit, fiindcă cuprind lucruri care trebuiesc știute. E vorba de slujbele religioase care se făceau în Rusia și despre înfrățirea pe care o aduceau ele. Autorul era din lagăr vrăjmaș, ca supus austrongar. Totuși, fiind ortodox, au fost bine tratați de Ruși, ca fiind frați de credință. Așa era pe când stăpânea credința. Nu mai este așa acum, când acolo stăpânește diavolul. Alte date de seamă împlinesc acest frumos număr.

Ne-am făcut o datorie de a scrie despre această revistă, pe care de mult o privim cu plăcere. Ea face cinste parohici și Părintelui *C. Turicu*, care o cârmuiește.

Arhim. SCRIBAN.

PAȘTELE ANULUI VIITOR

După hotărîrea Sf. Sinod, în înțelegere cu Patriarhul Ecumenic, Paștele anului 1930 se va prăznuși la 12 Aprilie. Aceasta este data Paștelui din Pascalia veche (30 Martie), așezată la data corespunzătoare a sărbătorii îndrăgostit. Dacă Paștele se va prăznuși la data veche a

VICTOR N. POPESCU, Tragedia unui suflet: T. Argezi, Tip. Cărților Bisericești, 1930.

«Fără reliefaarea laturei religioase a sufletului lui T. Argezi, nu putem înțelege nimic din opera lui» (p. 25).

T. Argezi e o problemă de psihologie religioasă, pe lângă una de estetică literară. Putem afirma chiar, că laturea religioasă a fostului arhidiacon Iosif e mult mai interesantă ca laturea estetică. Și asta pe bună dreptate, căci poetul din T. Argezi nu-i decât organizatorul în forme frumoase a tuturor neliniștilor, durerilor religioase ale monahului Iosif Teodorescu.

T. Argezi e primul poet român care pune puternic preocuparea religioasă în literatura noastră. Negreșit, alt scriitor, de o nedepășită valoare, Gala Galaction, face acelaș lucru. Dar e o deosebire de factură sufletească între ei. T. Argezi e veșnicul nemulțumit, veșnicul cercetător, orgoliosul Luciferian, Gala Galaction e misticul ce așteaptă totul de sus, care primește comorile divine prin iluminare, e transfigurat și transfigurează. La unul e o veșnică noapte, o veșnică dibuire, la celălalt lumină, pace, echilibru. Această deosebire de factură sufletească se reliefează în operele celor doi mari scriitori. Analiza operelor ne va duce la geneza acestora. Deși pornesc dela aceleași premise, deși trăesc aproape în acelaș mediu, deși sânt prieteni, operele lor sânt deosebite. Din acest motiv, o afirmație apriorică se impune: geneza operilor lor e sufletul lor cu insondabilele lui resurse; nici mediul religios, cu toate păcatele și valorile lui, nici riturile Bisericii, nu-s cauze suficiente pentru explicarea operelor lor. Afirmația e valabilă pentru amândoi. O vom vedea-o justificată prin analiza operei lui T. Argezi.

Lucrul acesta îl face d. Victor N. Popescu în lucrarea de care ne ocupăm.

E imposibil să nu fim isbiți dela cele dintâi pagini ale „Icoanelor de lemn“, de avalanșa de batjocură, ură, noroi pe care Tudor Argezi o aruncă asupra Bisericii și oamenilor ei. E imposibil apoi ca această primă impresie să nu ne pună întrebarea: De unde aceasta și pentru ce? Răspunsul e deslegarea problemei religioase a lui T. Argezi.

Natural că reconstituirea genezei operei lui Argezi ar fi cu mult ușurată, dacă el însuș ar fi scris o autobiografie ca René Schwob sau J. Rivière. În lipsa acesteea, singurele surse de informare rămân „Icoane de lemn“ și „Cuvinte potrivite“. Chiar dacă ne-ar fi dat însă o asemenea autobiografie, ar fi fost puțin interesantă și de o valoare documentară relativă, întru cât faptele povestite ar fi suferit modificări pricinuite de evoluția sa sufletească. Sânt elocvente, în această privință, toate „mărturisirile“. Datele furnizate de contemporani sânt deasemeni fără valoare pentru reconstituirea acestui trecut, din două motive: întâi, mărturisirile prietenilor vor fi prea favorabile, iar ale dușmanilor de-a dreptul false, iar al doilea, există o imposibilitate psihologică de a ne da perfect seama de tot ce se petrece sub faptele și vorbele altui om. În lipsa unui material, rămân numai cele două lucrări ale lui T. Argezi, pentru a suplini, cât de imperfect, originea operei sale,

dar mai ales a paginilor de ură, revoltă și murdărie aruncată asupra persoanelor și riturilor Bisericii. Trebuie remarcat însă „că toate aceste manifestări externe sânt numai ca un punct de plecare, de pe urma cărora, ca pe urmele unor filoane, se va descoperi, prin straturi felurite, adevăratul zăcământ de idei, ascunse privirii celor mulți“. Lucrările lui T. Argezi nu-s decât niște prelungiri slabe ale revoltei sale sufletești, a cărei realitate rămâne ascunsă. Prin ajutorul acestor copii, vom putea întrezări fondul sufletesc al poetului T. Argezi.

Se poate deduce ușor care a fost sufletul monahului Iosif dela Cernica, din atenția cu care l-a înconjurat Iosif, Mitropolitul Ungro-Vlahiei: îi dă numele său, îl aduce la mitropolia din București, iar în urmă îl trimite în străinătate. Aceste condiții noi de viață îi zdruncină cu totul credințele lui. În loc să asistăm la o ascensiune în domeniul vieții spirituale, avem din contră o destrămare a credinței religioase, până ce, în cele din urmă, ajunge la criza totală, așa cum se reliefează în „Icoane de lemn“.

Din punctul de vedere al evoluției sufletești a monahului Iosif, „Icoane de lemn“, deși apărute în urma „Cuvintelor potrivite“, sânt anterioare acestora. „In *Icoane de lemn*, sânt date, sub formă de amintiri, scene din timpul când sufletul autorului era în apogeul crizei de disociere a personalității sale religioase. Chiar dacă ele n'au fost scrise în acel moment de plină criză, ei ceva mai târziu, totuș not-le sau amintirile, păstrate din acele ceasuri de revoltă și dezzechilibru sufletesc, constituiesc fondul principal pe care numai l-a stilizat sau a mai lăsat să se strecoare în el și câte o aluzie la vremile de astăzi, acum când le-a publicat“.

Icoane de lemn constituiesc un important document de tumultoasă luptă sufletească unde emotivitatea surescitată până la maximum trece dela ură la iubire, dela profanare la adorație, de la o trivialitate respingătoare la un lirism impresionant. „Icoane de lemn“ mărturisesc două obsesii: una, ura contra Bisericii, și alta, limbașul trivial, care îmbracă această ură. Nimic nu e bun în această Biserică, dela cel din urmă monah și până la cel mai înalt personaj ecleziastic: totul e munciuță, desfrân, perversiune, prostie. Biserica, prin ritualul ei, este o adevărată societate mutuală a hoției, delapidării, profanării conștiințelor. Riturile, mijloace de constrângere și supunere a celor neștiutori și simpli. Alături de aceste pagini de nihilism moral, lasă să se strecoare însă și unele luminișuri, ce amintesc de sufletul pur de altădată al monahului Iosif. Totuș și aici acelaș desgust, aceeaș neîncredere în tot ce e rit, așa că fostul arhidiacon ajunge propovednitorul unei vieți religioase, ce trebuie să se desfășoare în intimitate personală. Sântem departe de ortodoxism! Și e firesc ca această propovednire să-i fie străină sufletului lui, căci e străină ortodoxiei. Nona sa propovednire nu-i dă mulțumire. Bucata „Meditații“ arată că sufletul său se zbate între cei doi poli, ai credinței și necredinței, ce guvernează orice existență: nici nu poate crede cu tărie, dar nici nu poate scăpa de prezența lui Dumnezeu. Cu inima sa caută un stăpân ca și „șănele fără loc“. Cuvintele pe care autorul le adresează cântului nimănei sânt cuvintele ce și le adresează sieși:

„Tu crezi că ți-ai găsit stăpânul: eu mi-l cant de zece ani și când am crezut că-l găsec, atunci m'am deslipit de el.

„Cuvinte potrivite“ reprezintă în evoluția sufletească a lui T. Arghezi un progres față de „Icoane de lemn“. Era firesc să aibă un liman. „Denie cu clopote“ și „Psalm“ dau a înțelege că „sufletul autorului evoluiază spre o nouă viață spirituală, în care spiritualitatea se va polariza în jurul puterii divine, așa cum el a ajuns s'o înțeleagă, dar nu cum alții ar fi dorit să i-o arate. Iși dă seama că a obosit în zadar, căutând să meargă singur pe un drum, pe care nu poți să-l urmezi fără ajutorul Aceluia spre care te îndrepti“. Astfel, T. Arghezi se va opri la alte adevăruri decât acelea pe care le-a improșcat cu scuipatul orgoliului satanic. Până acum a prins numai trei adevăruri: Dumnezeu, Iisus Hristos și nemurirea sufletului.

„Aici se oprește evoluția sufletească de până azi a monahului Iosif Teodorescu, ajuns T. Arghezi. Cum am putea caracteriza aceste două momente? Monahul Iosif a fost prin naștere și tradiție un creștin ortodox, atunci când în inima sa nu vibra sentimentul religios viu și conștient. Când însă sentimentul religios, care este legat de sufletul omenesc și care face să vibreze toată simțirea noastră, a căutat să trăiască intens și nu s'a găsit ajutat, ci chiar poate împiedicat de mediul neprielnic în care a trăit, atunci criza s'a produs și a avut de ales din două: *sau în Biserică fără suflet, sau cu sufletul viu în afară de Biserică*. A ales pe cea din urmă“.

Amândouă lucrările lasă, dar, a se vedea că sufletul lui T. Arghezi e în veșnică agitație, în continuu zig-zag de aspirații și deznădejdi. În „Cuvinte potrivite“, e mai potolită ca în „Icoane de lemn“. Viața sa se duce pe două planuri deosebite: unul al religiozității temperamentului, altul al îndoelii. De aici neliniștea. Îndoiala e peatra de încercare a sufletelor cu intensă viață religioasă. Aceste suflete, fără un director de conștiință, ead inevitabil. Dictonul lui Pascal: «*Soumet-toi à ton directeur de conscience*» își are rațiunea sa. T. Arghezi, crescut fără familie și în un mediu în care tendințele firești ale sufletului său își găseau sprijin de desvotare, a fost lipsit de un duhovnic, care să-i înlesnească deslegarea crizei căreia era supus. Neliniștea sa, în loc de a fi potolită, se desvoltă singură, luând caracterul revoltei acute din «*Icoane de lemn*».

Cum ajunge T. Arghezi aici? Este întru totul de vină mediul, religios în care s'a desvoltat?

T. Arghezi a fost un suflet religios, a încercat să creadă, să-și impună o credință și n'a reușit. Faptul e explicabil. Charles Baudouin, în lucrarea sa „*Psychologie de la suggestion et de l'auto-suggestion*“, formulează, contra teoriei lui W. James, legea psihologică a efectului efortului convertirii, după care, cu cât cineva face un efort mai mare de voință pentru a-și îndrepta spiritul într'o anumită direcție, cu atât rezultatul este exact contrariu. Legea aceasta este confirmată de intuiția populară, de viața religioasă a misticilor și mai ales de unele convertiri: ex. a apostolului Pavel și a lui Paul Claudel. „Insistența cu care T. Arghezi a vrut să arate în negru lucrurile Bisericii e aproape obsedantă. Te întrebi dacă această stăruință nu izvorăște

dintr'o eşuare a încercării de autoconvingere conştientă, pe care autorul a căutat să şi-o facă, că necredinţa sa este îndreptăţită" — Afirmaţia, că mediul religios în care a trăit l-a adus la apostasie, e simplistă, deoarece mediul e inoperant, odată ce nu găseşte afinităţi cu sufletul tău, cu felul de a gândi şi simţi: Din nefericire, temperamentul lui Arghezi se complăcea în mediul în care a crescut şi de asta l-a şi cultivat. Temperamentul lui e sensual. Dacă mai adăogăm acestuia şi tendinţa proprie de autoanaliză, găsim o explicaţie justă a apostasiei lui T. Arghezi. Lipsa unui director de conştiinţă, temperament sensual cultivat de un mediu asemănător, tendinţă spre autoanaliză, iată cauzele căderii lui T. Arghezi. A face din mediul în care a trăit singura cauză şi cea mai puternică, înseamnă a privi lucrurile superficial: «nu putem zice că mediul e de vină, ci structura intimă a autorului este de aşa natură, că orice cădere nu se mai datoreşte puterii de fascinare exterioară a lucrurilor, cari pot provoca căderile morale şi spirituale, ci numai proporţiei pe care ispita o ia în propriul său interior sufletec. Asemenea suflete cad, nu pentru că mediul le provoacă posibilitatea căderilor morale, ci pentru că sânt făcute să cadă. Ispita este o pornire interioară, care dă propoziile necesare mediului, pentru ca să fie împlinită căderea ca o fatalitate».

Sufletul lui T. Arghezi, suflet neliniştit ce se consumă de propria sa nelinişte. Suflet în care voinţa de a crede l-a dus la necredinţă. Din toată cercetarea şi neliniştea sa interioară, nu i-a rămas decât sarcasmul şi cinismul unui Lucian de Samosata.

Studiul d-lui V. N. Popescu este unic în felul de a judeca şi aprecia opera unui poet. Nu se opreşte la florile sau spinii ce-au isvorât din sufletul lui Arghezi, nici nu-l preocupă frumuseţea sau parfumul lui, ci se întreabă pentru ce aceste flori sânt aşa şi nu altfel. Caută aşa dar geneza acestor produse literare şi o găseşte în criza sa religioasă. Analiza ce ne-a dat asupra celor două lucrări ne-a descoperit o latură nouă, ignorată cu totul de cei ce şi-au pus problema Arghezi. Unii au văzut în opera lui o capo-d'operă, alţii un scandal. Pentru d. Victor N. Popescu, T. Arghezi reprezintă cel mai dureros eşec al unei strădanii de a crede, cea mai dureroasă tragedie sufletească pentru care se cuvine să avem o adâncă înţelegere.

D. FECIORU

Răspuns d lui T. ARGHEZI la Art. „Noua lege a presei“, din Rev. „Ramuri“ No. 12/929.

D-l T. Arghezi e un scriitor pasionat. Obiectivitate pură nu vei găsi în tot scrisul său. E cunoscut că nutreşte o pasiune de ură contra Bisericii şi a clerului, de şi a fost în slujba altarului.

Stăpânit de această patimă, D-sa nu mai vede în cler decât o tagmă decadentă, plină de păcate şi nimic bun. Aşa, în art. „Noua lege a presei“, declară că Biserica e împovărată de păcate, care nu merg cu interesele Statului. Te miri că un scriitor de aşa mare valoare şi reputaţie să scrie atât de netemeinic, neştiinţific:

I) Fiindcă face o confuziune condamnabilă, căoi e voită, de oarece foloseşte cuvântul de Biserică, prin care D-sa înţelege clerul, şi apoi,

pentru că afirmă un neadevăr sau exagerează îngrozitor o slăbiciune care e comună tuturor instituțiilor, conduse de oameni din vremea de azi și cu deosebire Statului, despre care spune că nu convine cu interesele sale, ca și cum ar exista păcate, care ar fi patronate de Stat. Și, mai departe, abundă scrisul său în aberațiuni de logică și știință, ca afirmația că nicio spiritualitate, de orice sursă ortodoxă, eterodoxă nu poate accepta a-și face o temelie dintr'un cler, pe care lumea îl cunoaște și l-a taxat. Ei bine, spiritualitatea, ca orice deviză și năzuință individuală și socială, nu se întemeiază pe indivizii contingenți, ci pe doctrină, și unde a văzut D-sa atâta puritate morală, atâta perfecțiune de caractere, încât Biserica e mai pre jos de toate, și, în loc să fie lumină, e scandal perpetuu?

Vede în alte instituții că domnește virtutea, mai ales în Stat, suprema instituție, și numai în Biserică, adică în clerul, ei colește viciul?

De ce nu ești drept, d-le Argezi, ca scrisul D-v. să fie și mai apreciat și cu urmări mai adânci, mai salutare? De ce nu atribui slăbiciunea relativă a clerului, decadenței generale a vremii în care trăim? Că și clerul doar nu e căzut din lumea supra-senzibilă a îngerilor, ci tot din sânul acestei societăți, a acestei generații a eșit.

De ce acuzi clerul și nu pe Stat care a voit și voește un astfel de cler? Cine e mai răspunzător de relativa decadență? Biserica care a fost despuiată de toată puterea temporală, ori Statul care are toate sancțiunile la dispoziție? Și apoi clerul are și calități, dar d. Argezi nu poate să vadă.

Și apoi și în chestiunea presei sunteți obiectiv? Nu.

Nimenea nu tăgăduiește rolul salutar al presei, numai cu o condiție de a și-l îndeplini cu demnitate. De a apăra pe cei drepti și prigoniți, de a înfiera abuzul de putere și samavolniciile de tot soiul, mituelile, jaful în averea publică etc. Totuși vedem că presa actuală e totalmente politicianisată și chiar ziare ce se intitulează independente simpatizează cu anumite grupări și, prin aceasta, devin subiective, pătimășe. Nu spun ce văd, ci ceea ce convine. De aceea țigănimia din presă, că din cauza interesului partidelor, ziarele se împoașcă ca la ușa cortului, exagerează, ba și inventează, așa că numai servicii nu aduc opiniei publice, ce rămâne uluită.

Ei bine, nu admiți D-ta că și presa alunecă dela datoria ei de a fi obiectivă, de a spune adevărul curat și a nu fi în slujba interesului de gășcă, ce împinge la denaturări?

Dacă așa este, atunci se cuvine un corectiv acestei prese prea desmățate spre a-și cumpăni cuvintele și a se rosti fără părtinire, față de toți și de toate și a stabili științific responsabilitatea primordială. Altfel, se face literatură înădită, într'adevăr, în care e permis orice denaturare a realului, numai să complacă, dar nu se lucrează temeinic și serios la însănătoșirea și primenirea vieții noastre sociale.

Pr. Dr. C. I. PAVEL,
Bucești, Tecuci.

INSEMNĂRI MĂRUNTE

Un frumos obicei în oștire. — Mulți preoți din București, care au prilejul să însoțească morții la cimitir, au putut vedea o frumoasă priveliște când trec cu cortegiul pe dinaintea așezămintelor oștirii. Când se apropie tristul convoi, odată vezi eșind pe poarta cazarmii ori așezământului, întreaga gardă cu gornisti în frunte. Ei se așează frumos la șir și gornistul începe a trâmbița pentru rugăciune. Și merge așa până ce trece tot șiragul de jale. Este cinstea care se arată celui dus din viață și întregii ceremonii a înmormântării.

Aceasta nu se bagă-de-seamă în drumul spre orice cimitir, fiindcă așezăminte ostășești nu se gătesc pe drumul către toate cimitirele. Dar se bagă-de-seamă pe drumul spre cimitirul *Ghencea*. Pe drumul într'acolo, treci pe dinaintea Arsenalului, pe dinaintea căzărnilor *Cuza* și *Alexandria*, și îndată ți se desfășoară înaintea mângâietoarea priveliște. Este un amănunt care trebuia pomenit ca un lucru de cinste pentru oștirea noastră.

Necazuri la înmormântări. — Nu este întâia oară când preoții au neplăceri la înmormântări cu obiceiul rudelor mortului de a cutreiera străzile degeaba în drumul spre cimitir. Dacă preotul mai are altă treabă de făcut în acea vreme, de pildă, altă înmormântare, rudele nu vor să știe. Preotul trebuie ținut la plimbatul fără noimă al mortului dealungul ulițelor, pentruca convoiul să se oprească pe unde mortul și-a mai avut locuințe, pe unde și-a făcut slujba ori chiar pe unde a petrecut.

Neînțelegerile iscate de aci se dezleagă totdeauna împotriva preotului, fiindcă el e singur, iar însoțitorii mortului sunt mulți.

Acesta este unul din necazurile vieții preoțești și căruia până acum nu i s'a adus dezlegare. Un așa caz a fost în *Mizil* în zilele Paștelui, când s'a petrecut ciocnire între preot și rude, urmată apoi de cercetări, care nu știm la ce capăt a ajuns și cui au găsit dreptate. Din povestirea însă pe care ziarul *Universul* (26 Aprilie a. c.), o face despre acest fapt, cu toate că ține partea rudelor mortului, se vede că fapta s'a petrecut așa cum se petrece de obicei, adică cu gustul oamenilor de a hoinări degeaba cu mortul pe străzi. Obiceiul este numai lumesc, este o tăgăduire a înțelesului creștinesc al morții și nu vedem care poate fi vina preoților în atare împrejurări. De cele mai multe ori, preoții se supun și rabdă dar, vina nu este de partea lor. În acea împrejurare, oamenii mai puseseră și lăutari să cânte la mort. De unde se vede duhul lumesc în care se face înmormântarea.

A fost și proces la Tribunalul din Buzău, la 10 Iulie a. c., de care scrie *Universul* dela 14 Iulie, dar s'a amânat.

A. S.

Ș T I R I

Se aduce la cunoștința preoților și a tuturor credincioșilor că, la Sf. Episcopie a Râmnicului, Noul-Severin, se tipăresc și se găsesc de vânzare icoane cu chipul Domnului Hristos, al Maicii Domnului și al Sfântului Nicolae, toate de mare frumusețe. Cele două dintâi au mărimea 50/37 c. m., iar a treia 33/25.

Icoanele acestea sunt minunate lucrări, de doi pictori vestiți în meșteșugul zugrăvirii bizantine, în cinci culori. Au fost lăudate de toți Prea Sfinții Membri ai Sfântului Sinod, în sesiunea din Iunie trecut. Prețul lor este foarte mic, față de lucrarea lor desăvârșită și fără păreche în pictura noastră bisericească, cum și față de mărimea lor.

Icoanele Mântuitorului și Maicii Domnului costă câte 70 de lei, dacă sunt așezate pe carton gros de 5 milim. și 30, dacă sunt numai foaie slobodă. La cumpărăturile din aceste icoane, care trec de 1000 lei, se face un scăzământ de 10 lei la bucată, pentru cele pe carton, și 5 lei la cele slobode. De asemenea, și icoana Sfântului Nicolae costă 30 de lei, pusă pe carton și 20 de lei fără, cu un scăzământ de 5 lei la bucată, cu sau fără carton, la cumpărăturile mai mari de 1000 de lei.

Cine dorește să se încredințeze de frumuseța acestor icoane, în vederea cumpărăturilor pe care ar dori să le facă, le poate vedea la cancelaria episcopiei, unde s'a trimis câte un exemplar de probă din fiecare icoană. Comenzile se pot face la cancelaria Sf. Episcopii din Râmnicul-Vâlci, care face trimeterea după cerere,

Predicator baptist înșelător. — O telegramă din Budapesta. a agenției telegrafice *Rador*, cu data de 31 Mai a. c., pe care o citim în ziarul *Cuvântul*, dela 2 Iunie a. c., vestește că poliția din Budapesta a pus mâna și a închis pe un predicator baptist, cu numele *Gheorghe Munteanu*, originar din Transilvania, care pe vremuri a fost predicator în satul Pesterjeben.

Aci a dobândit dela familia Pala o parte dintr'un loc, pe care apoi i-a luat în stăpânire în întregime, rămânând ca uzufructul să-l ia familia Pala, după cum fusese stabilit de comun acord.

După câtuva timp, Munteanu a ipotecat locul pentru suma de 20.000 pengoe, pe care urma să o bage în investiții pe imobile.

Cheltuind suma fără să fi cumpărat sau construit vreun imobil, familia Pala a intentat proces predicatorului escroc.

După câtuva timp dela dispariția sa, Munteanu a putut fi arestat la Budapesta.

Vârsta Papii sărbătorită. — O telegramă din Roma, a agenției telegrafice *Danub*, cu data de 31 Mai a. c. (*Cuvântul* din 2 Iunie a. c.) spune că în acea zi de 31 Mai, Papa Piu XI și-a sărbătorit împlinirea a 73 de ani dela nașterea sa. Cu acest prilej, ziarele

Vaticanului și cele din Roma îi închină lungi articole, spunând că Papa se află în deplină sănătate, cu toată vârsta sa înaintată.

Înștiințare. — Administrația Institutului Biblic al Bisericii Ortodoxe Române, trecând la Consiliul Central Bisericesc, datornicii Institutului sunt stăruiitor rugați să trimită sumele ce au de plătit Consiliului Central Bisericesc București, str. Matei Milo, 9.

Premiile Academiei Române pe 1930. — Ziarele au dat în știrea lumii premiile pe care Academia Română are a le da în anul 1930 și viitori. Din lungul șir al lor, noi desprindem pe acele de interes bisericesc: 1. Premiul „Eufimia și Ioan Andrei, profesori”, de 4000 de lei (putând fi împărțit) se va da în sesiunea generală din 1931, celei mai bune scrieri, cuprinzând *Predici bisericești duminicale și ale sărbătorilor sfinților prăsnuiți de Sfânta biserică creștină ortodoxă*, printre cele publicate dela 1 Ianuarie 1928—31 Decemvrie 1930. Termenul depunerii la cancelaria Academiei, în 5 exemplare a cărților pentru acestui concurs este până la 31 Decemvrie 1930; 2. *Premiul General Constantin și Maria Burghеле*, de 4000 lei, se va da în sesiunea generală din 1932 celui mai bun manuscris de compunere *literară, istorică sau didactică*, având drept principal scop răspândirea și cultivarea în sufletul poporului nostru a frumoaselor principii de morală creștină. — (Deciz. 24 Mai 1929). Termenul prezentării manuscriselor la concurs este până la 31 Decemvrie 1931; 3. *Premiul Episcopiei Argeșului*, de 10.000 lei, se va da în sesiunea generală, din 1931, pentru cea mai bună lucrare asupra subiectului: *Monografia mănăstirii și Episcopiei din Curtea de Argeș*. — (Deciz. 6 Iunie 1923). Termenul prezentării manuscriselor la concurs este până la 31 Decemvrie 1930; 4. *Premiul Ministerului Culelor și Artelor*, de 50.000 lei, se va da în sesiunea generală din 1931, pentru cea mai bună lucrare cu subiectul: *Chipuri de vlădici și scriitori bisericești români din veacul al XVII-lea*. — (Deciz. 30 Mai 1929). Termenul depunerii manuscriselor la concurs este până la 31 Decemvrie 1930.

Lupta împotriva officei la noi și aiurea. — Din *Universul* dela 24 Iunie a. c., desprindem știrea că în Danemarca, insigna anti-tuberculoasă a produs în anul trecut 25.000 de coroane sau lei 9.000.000; în America 6.000.000 dolari sau lei 1.000.000.000 (un miliard); în Franța 23.000.000 fr. sau lei 160.000.000; la noi n'a produs nici jumătate de milion.

Zidirea unei catedrale unite în București. — Uniții au o biserică în București, de care s'a făcut mare tâmbălau, ca pentru o mare ispravă națională, când a fost sfințită, și cu care prilej Monseniorul *Netzhammer*, arhiepiscopul catolic de atunci din București, a scris o broșură. Dar se vede că acum nu le mai ajunge. Se găsesc să-și facă și o catedrală, cu care să vrăjească și mai mult ochii Bucureștenilor. De aceia au cerut loc de

clădire, de care a fost vorba în ședința Senatului dela 26 Iunie a. c. cu prilejul discuțiunii proiectului de lege privitor la dăruirea unui loc pentru catedrală. D. senator *Niculescu-Bolintin* a vorbit împotriva proiectului, ca fiind de prisos înseși Bisericii unite, dar a zis că votează proiectul din simț de disciplină de partid. Înalt Prea Sf. Sa Mitropolitul Pimen al Moldovei a cerut să se amâne votarea, până ce se va alege un loc și pentru catedrala ortodoxă. D. Colonel *Șeinescu* a susținut, dimpotrivă, că nu trebuie să se întărească catedrala uniată până ce se va ridica cea ortodoxă. D. *Opoiu*. raportul legii, a combătut pe D. *Bolintin* și a susținut proiectul care a fost votat cu 83 de voturi pentru și 7 protivnice.

Lucrări sociale creștine. — 1. Societatea Ortodoxă a Femeilor române, nu numai prin cărmuirea centrală a ei, ci și prin unele întocmiri răzlețe parohiale ale ei, săvârșește frumoase lucrări de ajutor social. Astfel, parohia *Lucaci* din București, unde lucrează o foarte harnică prezidentă, d-na Colonel *Voiculescu*, a arânduit pentru vara aceasta ca trei rânduri de tinere, fiecare rând câte 29 de zile, să poată merge să-și caute sănătatea la Tekirghiol. Cel dintâi rând a mers dela 14 Iunie-12 Iulie; al doilea dela 14 Iulie-12 August; al treilea dela 14 August-13 Sept. Copilele sunt în vârsta dela 8—12 ani. Au avut de plătit pentru aceasta 5000 de lei și drumul pe calea ferată pe jumătate. Iată o frumoasă lucrare socială creștină.

2. În plin miez al Bucureștiului, lângă Ministeriul de Domeni, s'a deschis un restaurant al *Asociațiunii Femeilor Române*, în care, în mijlocul unei mari curățenii și a unei clădiri vesele și primitoare, se dă o masă cum se cade pe un preț foarte scăzut. E și aceasta o frumoasă faptă creștinească pe care se cuvine să o laudăm.

3. În mahalaua Oborului din București, de asemenea, prin silița Părintelui *N. Marinescu-Frăsinei*, care e consilier comunal al Primăriei sectorului 2 Negru, iar acum trecut la Primăria Centrală, având sub mână sa cărmuirea operelor de ajutor social, s'a înființat o ospătărie populară, curată și bine cărmuită, în care, numai cu 12 lei de masă, se poate mânca cum se cade. E un mare ajutor pentru poporul sărac. Vestim cu bucurie această frumoasă înjghebare socială, cu atât mai mult cu cât știm că Păr. *Marinescu-Frăsinei* a avut de suferit ocări, răzbunate însă îndată aspru de popor, din partea celor care voiau să se așeze ei acolo pentru a-și dobândi câștiguri.

Numire de profesor de religie. — În urma examenului de capacitate pentru religie, ținut în Iași în Fevruarie a. c., și apoi a examenului de latină, la care a eșit întâiul, Păr. Arhimandrit *Chesarie Păunescu*, directorul Seminarului Monahal din Mănăstirea Cernica, a fost numit profesor în Iași în învățământul secundar. Credem că va fi detașat tot la M-rea Cernica.

BIBLIOGRAFIE

Toma Gherasimescu, Creația universului din punct de vedere filozofic, științific și biblic. Volumul I, partea II. 1. Teoriile moniste, mecaniste și evoluționiste; 2. Concluzia părții filozofice. Volum de 52 de pagini, în formatul nostru. Roman. Prețul 15 lei.

În nr. pe Februarie a. c., al acestei reviste, am pomenit de partea I a acestui studiu, arătându-ne nedumerirea că, la un așa mic volum, se întrebuița un nesfârșit șirag de autori. Parcă era mai mult o bibliografie decât o tratare.

Vom vorbi mai înveseliți la această a doua parte. Ea cuprinde o amănunțită urmărire a teoriilor materialiste, moniste, mecaniste privitoare la întocmirea universului și la nașterea vieții pe pământ. Toți materialiiștii noștri sunt răfuiți în lege și toată trufia lor scuturată bărbătește. Un larg material de citațiuni sprijină tratarea. Cititorii vor avea mult de câștigat din citirea cu grijă a acestei scrieri. Credem să ne întoarcem odată mai pe larg asupra ei. Cererile pentru cumpărare să se trimeată în orașul Roman, str. Florian 26, la autor.

Preotul Iosif Trifa, Fiul cel pierdut. Pilda din evanghelie. Volum de 72 de pagini, în formatul cărților de școală. Sibiu, 1930. Prețul 15 lei.

Aceasta e o frumoasă tâlcuire, cu învățături morale și pioase, a pildei din evanghelie despre fiul cel pierdut. Face parte din tipăriturile „Oștii Domnului“. Citirea ei face bine. E plină de duiosie. Se poate întrebuița cu mult folos ca scriere pentru îndrumarea morală a poporului nostru. E una din cărțile pentru popor, de care preoții nu trebuie să se lipsească pentru a o pune în mâna credincioșilor. Să se afle în orice bibliotecă parohială.

N. Neaga, „Tatăl Nostru“. Cărtică de 49 de pagini, în formatul *Bibliotecii Creștinului Ortodox*, din Arad. Sibiu, 1929. Nu spune prețul.

După cartea d-ului *Cotos* dela Cernăuți, despre *Tatăl nostru*, avem acum și tratatul d-lui N. Neaga. Domnia sa și l-a tipărit mai întâi bucată cu bucată în ziarul *Telegraful Român* din Sibiu. Cu sprijinire pe felurii autori străini, d. Neaga, ne dă o tâlcuire a *Tatălui nostru*, care va fi de folos tuturor preoților și creștinilor. Între tipăriturile de care avem nevoie pentru evanghelizarea poporului nostru, e bine să punem mâna și pe această carte și s'o facem material de citire. Se cere la Sibiu, la Tipografia Arhidiecezană,

Episcopul *Grigorie* al Aradului, **Zece ani de luptă împotriva bapțiștilor.** Cărtică de 24 de pagini, în *Biblioteca Creștinului Ortodox* din Arad, 1930. Prețul 3 lei.

După cum se știe, Prea Sf. Sa Episcopul *Grigorie* al Aradului,

este organul cel mai viu de luptă împotriva baptismului dela noi. A ridicat cuvânt tare împotriva lor în Senat la discuțiunea Legii Cultelor. Dintre toți sectanții, Prea Sf. Sa se simte mai pornit împotriva bapțiștilor, și are dreptate, fiindcă aceștia și sunt cei mai tari și mai bine întocmiți în tabără de propagandă. În această cârtică, care se poate citi în $\frac{1}{2}$ de ceas, cititorul află o mulțime de lucruri din tabăra baptistă și din ce s'a lucrat la noi împotriva lor. Fapte petrecute ici și colo sunt strânse în mănunchi și-ți dau dovada că bapțiștii sunt o primejdie prin duhul vrăjmaș cu care lucrează împotriva noastră, în fapt fiind și ei mânâși de dorul gologanilor, cași frații lor adventiști dați de gol prin scrierea proaspătă a lui *C. Onatu*, de care scriem în acest număr, Preoții să nu întârzie a citi și a răspândi această cârtică.

R. Han, iubirea aproapelui și baptismul. Cârtică de 16 pagini în *Biblioteca Creștinului Ortodox* din Arad. Arad, 1930. Prețul 3 lei.

R. Han este un fost predicator baptist. Într'o prefață care însoțește cârtica, Prea Sf. Sa Episcopul Grigorie al Aradului ne spune că d. R. Han a lucrat între bapțiști ca predicator, dar a ascultat de îndemnul Prea Sfinției Sale și a venit la Biserica ortodoxă. După dăioase arătări din Scriptură despre dragostea creștinească, autorul arată, cu fapte pipăite, din Paris și dela noi, că bapțiștii n'au dragoste între ei și deci nu pot s'o aibă nici către alții. De aceia îi urâsc pe ortodocși. Invățătura: Să ne ferim de ei și de faptele lor și să ținem la Biserica noastră ortodoxă!

Nicolae Neaga, PROFEȚII MESIANICE ÎN VECHIUL TESTAMENT. Texte. Sibiu, 1920. Volum de 92 de pagini, în formatul acestei reviste. Nu-și spune prețul.

D. Nicolae Neaga este profesor suplinitor la Academia Teologică din Sibiu. Domnia sa a voit să puie în mâna studenților săi o carte prin care ei să poată urmări mai ușor prorociriile privitoare la Iisus Hristos în Vechiul Testament. Cartea este o culegere a acestor prorociri în însuși textul lor, fără vreo tâlcuire oarecare. Ca atare ea este un extras din Biblie. Se înțelege că este o lucrare de folos, pentrucă, deși nu ne dă decât cuvintele Bibliei, dar ni le dă în șir frumos, cu titluri anume, prin care le poți urmări mai ușor. Este o lucrare de sistematizare, de punere în rândulială a gândurilor omului. Se știe că ceiace nu este frumos așezat în mănunchiu, nici nu se poate studia, nici trata cum se cade. Cultura pune ordine în materialul claipe peste grămadă. Pentru niște teologi, era nevoie de o asemenea lucrare. Făcând aceasta, d. Neaga a făcut treabă de profesor care lucrează cu inimă pentru studenții săi. Noua lucrare ne place și din alt punct de vedere. Noi suntem marturi azi la o sumă de bârfeli împotriva Vechiului Testament, mai cu seamă mânate de duhul antisemitismului, Vechiul Testament însă nu se poate desface de cel Nou. Ele sunt la

un loc. O lucrare ca a d-lui Neaga slujește tocmai a arăta legătura lor. De aceea trebuie s'o prețuim și din acest temei. Să se ceară la Sibiiu, la Tipografia Arhidiecezană, în str. Mitropoliei.

ECHOS D'ORIENT. Constantinopol-Kadikoei, Aprilie-Iunie 1930.

Această temeinică revistă catolică de studii despre Răsăritul ortodox, se află într'al 33-lea an și a ajuns la nr. 158. Ea își păstrează ținuta ei științifică, deși, catolică fiind, nu se poate să nu i se simtă duhul, cu tot dorul de a se ținea în granițele tratării curat științifice. Siliința ei este să descurce mai cu seamă trecutul Răsăritului și de aceea publică tot felul de cercetări privitoare la viața trecută a Răsăritului creștinesc.

În nr. de față, revista scrie despre studiile privitoare la Bizanț și neolenism în de obște, care și-au luat mai mult zbor după război. Revista vestește că se întemeiază acum o nouă bibliotecă bizantină și neo-grecească, pentru ducerea acestor studii înainte cu și mai multă hărnicie. Urmează un lung art. (pag. 132—156) despre „Filosofie și teologie sau episoade scolare în Bizanț dela 1059—1117“. Avem apoi un art. de artă bizantină despre *Mozaicul lui „Dumnezeu Mântuitorul“ la Mănăstirea „Latomului“ din Salonik* (descoperită în August 1927). Urmează apoi un art. cu multe amănunțimi în materie de geografie și istorie bisericească. E vorba în el de acte patriarhale, de ființa unor mitropolii (a Monembasiei și a Sardelor) cu episcopiile care țineau de ele. Un „Buletin de artă și arheologie“ dă o mulțime de amănunțimi despre monumentele bisericesti din Asia Mică, Palestina, Grecia; despre lucrări de artă și scrieri de liturghie creștină. Sub titlul de „Jubileul științei bulgărești“, *K. Stranik* scrie multe amănunte despre tot ce au muncit Bulgarii în istorie, literatură, artă. Găsim aci și multe materiale bisericesti, de pildă despre Mănăstirea *Râlo*, vestit loc de pietate și închinare a Bulgarilor. Se pomenește pe larg despre scrierea Episcopului *Varlaam Levițki*, privitoare la această mănăstire. Multe amănunte găsim și despre scrierea lui *Stanimirov*, privitoare la stări de azi din Biserica Bulgariei. O dare-de-seamă despre al treilea congres de bizantinologie din Atena și o largă bibliografie încheie cuprinsul revistei. E un întins și frumos material care se citește cu respectul cuvenit muncii științifice din care orice cititor are multe de învățat.

Dan Simonescu, Sibilele în Literatura Românească. Extras din „Contribuțiuni privitoare la Istoria Literaturii Române“: Epoca veche), București, 1928. 20 de pagini în formatul acestei reviste. Nu pune prețul.

D. Dan Simonescu, a fost acum câțiva ani profesor la Seminarul Central din București. Încă de atunci își arăta interesul către materiile religioase din literatura noastră românească. Cași alt profesor, fost la Seminarul Central, d. *Cartoian*, amândoi pro-

fesori de l. românească, găsea mare plăcere către subiectele religioase, cu care este întrețesută literatura noastră.

D. Simonescu a scris și în această revistă a noastră. În *Convorbiri literare* a scris despre „Bossuet în literatura românească“. În tratarea de față, domnia sa tratează despre *Sibile*, adică despre acele femei din păgânism, care ar fi proorocit și ele despre Hristos. Astfel se pomenește despre Sibila dela *Cume*, despre care scrie și Virgiliu. În creștinismul cel de demult, se pomenea despre Sibile ca despre un temei în apărarea creștinismului. Ele sunt pomenite și în literaturile creștine de mai târziu. D. Simonescu pomenește despre vorba care se face de ele în literatura românească. Deci tratarea sa intră într'un subiect plin de interes și e făcută cu multă amănunțime și pătrundere.



MULȚĂMIRI

Sf. Episcopie a *Râmnicului, Noul-Severin* aduce vii mulțămiri d-lui *Vlad Nica*, proprietar din comuna *Osica-de-Jos*, jud. Romanați, pentru dania sa, făcută bisericii care se clădește în acea parohie, cuprinzând 3 clopote: întâiul în greutate de 324 kilograme amestec și 99 kgr. fer; al doilea, 174 kgr. amestec și 52 kgr. fer; iar al treilea, 87 kgr. amestec și 26 kgr. fer.

Dumnezeu să-l dăruiască din toate bunătățile Sale!

Asemenea, aceiași Sf. Episcopie mulțamește călduros d-lui *Nicolae Rusănescu*, proprietar și deputat de Romanați, care a dăruit bisericii din comuna *Cioroiu*, Romanați, un rând de veșminte în preț de 15.000 de lei.

Dumnezeu să-l încarce cu toate darurile Sale cerești și pământești!

Sf. Episcopie a *Râmnicului, Noul-Severin* aduce vii mulțămiri, în știrea tuturor, d-nei *Elena M. Săulescu*, din comuna *Brădești*, jud. Dolj, care, din dragoste pentru biserică, a făcut danie bisericii din numita comună următoarele lucruri pentru sfințele slujbe: 1. un iconostas și o masă, în preț de 10.000 de lei; 2. un potir de argint și un disc; 3. o evanghelie ferecată în argint; 4. două sfeșnice de argint pentru sf. altar; 5. o cruce de argint; 6. două lingurițe de argint; 7. un miruitor; 8. un înveliș pentru Sf. Masă și 9. o icoană de argint.

Dumnezeu s'o răsplătească cu sănătate și cu toate măgăierile Sale!

Sf. Episcopie a *Constanței*, aduce vii mulțămiri d-lui *Gheorghe* din satul *Călușaroni*, com. Pantelimon, jud. Constanța.

pentru dania sa, făcută bisericii din acel sat, cuprinsă în 2 hectare pământ de plugărie.

Dumnezeu să-l miluiască cu toate milele Sale!

Epitropia bisericii Delea-Nouă, Calist, din București aduce vij multămiri credincioșilor ei, pentru daniile primite dela dâșii în anul 1929, după cum mai jos se arată: 1. d-nei *Maria Gh. Stănescu*, din str. Claudius 5, pentru una scoarță de lână de 2/0,60 m. de așternut în Biserică; 2. d-șoarelor *Elena și Ștefania Botez* din str. Popa-Nan 35, pentru o față de masă ajurată, de pus la masa prinoaselor; 3. unei doamne *Ecaterina*, pentru 2 perne cu fețe de catifea, pentru îngenunchiat la icoanele împărătești; 4. d-nei *Ecaterina Mihăilescu* din str. Găitănari 43, pentru un steag de tablă, cu chipul Sf. Arhangheli și Buna-Vestire în preț de 3000 lei; 5. d-nei *Paraschiva Mănescu* din str. Vâlcov 28, pentru un mic acoperemânt de lănică roșie pentru Iconostas; 6. d-nei *Elena Pr. V. Hadarag*, pentru un steag de tablă cu chipul Sf. Vasile și a Sf. Impărați Constantin și Elena, în valoare de lei 3000; 7. d-șoarei *Emilia Niculescu*, din str Vâlcov 16, pentru o poală de stofă și mătase pictată, de folosit la Iconostasul din tinda femeilor; 8. Câte un preș de cărpă răsucite, de așternut în Biserică, au dăruit d-nele *Călina Soare*, calea Dudești și *Smaranda Oprescu* str. Raion 13, de câte 3/0,70 m., o enoriașă „Maria“ de 5/0,60 m. și soții *Tudor și Paulina Ursoiu* din str. Orzari 88, de 20 coți; 9. soților *Alexandrina și Ion Teodorescu*, din str. Găitănari 23, pentru un vas de metal nichelat, pentru căldura dela Sfintele Daruri; 10. soților *Coralia și Anghel Enăceanu*, inginer, str. Labirint, pentru un Iconostas de lemn sculptat; o Icoană „Cuvioasa Paraschiva“, legată frumos în rame cu sticlă; 2 sfeșnice cu câte 2 brațe de bronz; un covor mare de lână, de așternut în mijlocul Bisericii; un covoraș de 0,80/0,40 m. de așternut în fața Iconostasului și o pernă de îngenunchiat, toate costând între 10—12.000 lei; 11. d-nei *Elena Pr. V. Hadarag* din Str. Delea Nouă 1 și d-na *Elena Bușoiu* din str. Spătarul Borcea, 7, pentru un policandru mare de alamă cu 24 lumini, costând 20.270 lei; 12. Enoriașilor bisericii, din Str. Pitiș pentru o Cruce mare de argint de 1 kgr. 300 gr., costând 12.500 lei; 13. soților *Maria și Gogu Brătescu* din Str. Găitănari 1, pentru mozaicul făcut cu cheltuiala lor, în pridvorul bisericii, costând 6—7000 lei; 14. d-nului Consilier *Barbu Simionescu*, pentru că a reparat gratis, cu material propriu o porțiune din grilajul bisericii, rupt de un automobil deraiat.

Dumnezeu să-i dăruiască din toate avuțiile Sale cerești și pământești!

Parohia bisericii *Adormirea Maicii Domnului* din comuna *Baba-Ana*, jud. Buzău, aduce vij multămiri următorilor darnici creștini: 1. Păr. *Dimitrie Bratu*, parohul Bisericii, care a făcut danic un epitaf în preț de 5000 de lei, o Psaltire și un Tipic Bisericesc, legate în piele și pânză costând și acestea 500 de lei; 2. d-lui

Dr. *Amilcar Georgescu*, proprietar în Baba-Ana, pentru dania sa, un frumos rând de odăjdii, în preț de 14.000 de lei; 3. d-nei *Elena A. Dimitrescu* din orașul Mizil, pentru un acoperemânt de Sf. Masă, daruit acestei biserici; 4. d-nei *Ecaterina U. Radu*, din Baba-Ana, pentru dania unui acoperemânt la Sf. Masă; 5. Prințului *Grigore Cantacuzino*, pentru dania unui Penticostar, legat în piele și pânză; 6. d-lui *Gheorghe Boncu*, din comuna *Rușavăț*, Buzău, pentru o Evanghelie și un Ceaslov, legate în piele și pânză; 7. d-lui *Gheorghe V. Iacov*, din satul *Crișanu*, Buzău, pentru una păreche de cununii cu cruce, în preț de 700 de lei.

Toate aceste danii s'au făcut în vremea dela 1 Decemvrie până azi, pentru care să verse Dumnezeu toate belșugurile și binecuvântările Sale peste ceice au iubit podoaba casei Lui!

Epitropia parohiei din comuna *Țintea*, jud. Prahova, aduce vii mulțămiri doamnei și d-lui *Nicolae Silvestru* din acea parohie, care au dăruit bisericii parohiale un rând întreg de veșminte bisericesti, în preț de 11,000 de lei, și o dveră de catifea, pentru ușile împărătești, în preț de 4000 de lei.

Dumnezeu să-i dăruiască din bogățiile Sale fără sfârșit!

POȘTA REDACȚIEI

Părintelui V. Paroh în comuna *Gugești*, jud. Fălciu.

Vă pun numele în fiindcă nu știu cum vă cheamă, Sf. Voastră vă iscăliți așa de ieroglifice, cași cum iscălitura nu trebuie să arate un nume, ci să fie o curată mângălitură. Regele Carol, cât era de rege și eâte decrete avea de iscălit, așternea totuși frumos pe hârie CAROL și toată lumea privește cu plăcere în numele regelui, care se vede limpede și frumos. Sf. Voastră de ce nu iscăliți ca lumea, ca să nu fim noi nevoiți să ne stăloim ochii cu descurcatal?

Aflați că am luat cunoștință de plângerea Sfinției Voastre cu neprimirea revistei și am adus la cunoștința secretariatului administrativ să îndrepte lipsa. De nu se face, mai scrieți.

D-lui *Constantin Popescu Gruia*. Nu pot tipări poezia, fiindcă e rău turnată în stihuri și fără cugetare temeinică. Alta.

Domnului *Titus Bănică*, învățător, Bănești, jud. Orhei.

Căutând prin hârtiile mele, am dat peste o veche scrisoare a d-voastră, cu data de 5 Ianuarie 1930. Odată cu ea, mi-ați trimis un articol. Copleșit de multe treburi, nu-mi mai aduc aminte dacă v'am răspuns și dacă v'am tipărit articolul. Vă rog să-mi aduceți d-voastră aceasta la cunoștință, pentruca, dacă nu s'a tipărit, să caut articolul.

Părintelui Diacon Ioan Belodanov, comuna Bairameca, jud. Cetatea-Albă.

Am primit traducerea, dar are să aștepte cam mult tipărirea. pentru că avem multă materie. De ce nu trimeteți la *Luminătorul* din Chișinău, care e revistă mare și are loc bereașet? Noi, cu toată bună-voința, nu putem tipări tot ce ni se trimete, că nu încape.

Dar de ce nu vă iscăliți articolul, ca să mă mai dați pe mine de muncă să vi-l iscălesc eu? Când trimeteți ceva, trimeteți ceva deplin, ca să nu mai aibă apoc de muncit și altul.

Sfinției Sale Părintelui Gh. N. Neaga, Obilești, R.-Sărat.

Am primit articolul, dar noi nu suntem bucuroși de astfel de materie. Dacă ar eși din tipar o carte cu asemenea cuprins, ar fi bună. Dar în revistă, eșind numai bucăți-bucăți, ea se răzlețește. Și apoi pentru cine voiți să dați o astfel de materie? Pentru teologi? Dar ei o au în franțuzește. Fiind o materie specială, cei pe care-i interesează asemenea lucruri, despre formarea evangheliilor, știu franțuzește. Deși putem spune că nu știu toți, că această limbă se știe mult mai puțin în Basarabia și peste munți, dar oricum, mai greu o vor urmări ei având-o în bucățele în revistă. Astfel de cărți ies cu duimul în fiecare an. Oricui i-ar putea veni în minte să se apuce la tradus una din ele. Dar trebuie făcută o alegere. Și când e vorba de cărți mari de câte 7—800 de pagini, e cu puțință să le măcinăm la revistă? Sunt unele lucruri cu adevărat trebuincioase de a fi traduse, dar de acelea nu se ține nimenia. Incheind, eu nu spun că nu voi tipări ce mi-ați trimes, dar va trebui să așteptați, și nu ne mai trimeteți alt material până ce n'a eșit cel vechiu. Altfel vă necăjiți degeaba văzând că nu apare, iar pe noi ne veți necăji cu o corespondență, la care nu putem răspunde. Noi n'am apucat să vă tipărim cele vechi. De ce ne-ați mai trimes altele nouă?

D-lui V. Constantinescu, notar în Cenadul-Vechiu, jud. Timiș-Torontal.

Am primit amândouă scrisorile cu articolele. Se vor tipări. Dar vă rog fiți cu grijă la tradus, că art. trecut nu era destul de limpede și mă dați pe mine de osteneală să văd care o fi înțelesul. Și eu, neavând originalul la mine, stau nedumerit. Păstrați copie după ce-mi trimeteți, și vedeți că ce mia-ți trimes nu e tocmai cum ați scris. Sunt nevoit să prefac câte ceva ici și colo. Uneori mă frământ cu gândul căre o fi fost rostirea nemțească, pentruca să prubuluiesc înțelesul care trebuie dat pe românește. De aceia cu ochii în patru la tradus și limpezime în înțeles.

Arhim. SCRIBAN.

A APĂRUT:

CUVĂNTĂRI OCAZIONALE de Prea Sf. Sa Arhiepiscopul GRIGORIE BOTOȘĂNEANU, vicarul Sfinței Mitropolii a Moldovei, cuprinzând mărturiile ale activității sale pastorale de când se află la vicariatul Moldovei.

Prețul 50 Lei, la autor, în Iași.

**Icoane mari foi volante mărimea 28/40
8,50 lei exemplarul.**

Maica Domnului, Mântuitorul (Iisus Hristos),
Invierea Domnului, Sf. Treime, Sf. Ecaterina,
Sf. Împărați, Sf. Apostoli, Sf. Nicolae, Sf. Trei
Ierarhi, S. Dumitru, Sf. Spiridon, Sf. Ioan Bo-
tezătorul, Sf. Voevozi, Sf. Paraschiva, Sf.
Gheorghe, Botezul Domnului, Buna Vestire,
Adormirea Maicii Domnului.

**Icoane mijlocii, foi volante mărimea 19/28
5 lei exemplarul.**

Sf. Gheorghe, Sfinții Împărați, Maica Dom-
nului, Cuvioasa Paraschiva, Iisus Hristos, Sf.
Ioan Botezătorul, Invierea Domnului, Sfinții
Apostoli, Sf. Ecaterina, Sf. Trei Ierarhi, Buna
Vestire, Botezul Domnului, Sfântul Dumitru,
Sfinții Voevozi, Sfântul Nicolae, Adormirea
Maicii Domnului, Sf. Spiridon și Sf. Treime.

*O serie de icoane prăznicare (12 bucăți pictate
pe lemn, mărimea 35/24, lei 2000.*

O singură icoană lei 700.

Cei patru Evangheliști imprimați pe safin
pentru sfințiri de biserică (seria) prețul lei 100.

**Icoane mijlocii aplicate pe carton mărimea
15/23, 15 lei exemplarul.**

Sfântul Gheorghe, Invierea Domnului, Maica
Domnului, Sfântul Dumitru, Sf. Nicolae, Sfinții

Împărați, Sf. Apostoli, Sf. Voevozi, Sfinții
Trei Ierarhi, Iisus Hristos, Sf. Ioan Botezătorul,
Sf. Ecaterina, Sf. Paraschiva, Buna Vestire,
Botezul Domnului, Adormirea Maicii Dom-
nului, Sf. Spiridon și Sf. Treime.

**Icoane mari, aplicate pe carton mărimea
23/35 30 lei exemplarul.**

Maica Domnului, Iisus Hristos, Invierea
Domnului, Buna Vestire, Botezul Domnului,
Sfânta Treime, Sf. Ecaterina, Sf. Împărați, Sf.
Apostoli, Sf. Nicolae, Sf. Gheorghe, Sf. Trei
Ierarhi, Sf. Dumitru, Sf. Ioan Botezătorul, Sf.
Voevozi, Adormirea Maicii Domnului, Sf.
Spiridon și Sf. Paraschiva.

**Cărți poștale cu iconițe în culori, a 2 lei
bucata.**

1) Sf. Gheorghe, 2) Sf. Mihail, 3) Sf. Teodor
Tiron, 4) Sf. Teodor Siraftlat, 5) Sf. Nistor,
6) Sf. Mercurie, 7) Buna-Vestire, 8) Botezul
Domnului, 9) Adormirea Maicii Domnului
10) Sf. Pantelimon, 11) Maica Domnului, 12)
Mântuitorul (Iisus Hristos), 13) Invierea Dom-
nului, 14) Sf. Treime, 15) Sf. Ecaterina, 16)
Sf. Împărați, 17) Sf. Apostoli, 18) Sf. Nicolae,
19) Sf. Trei Ierarhi, 20) Sf. Dumitru, 21) Sf.
Spiridon, 22) Sf. Voevozi, 23) Sf. Paraschiva,
24) Sf. Ioan Botezătorul.

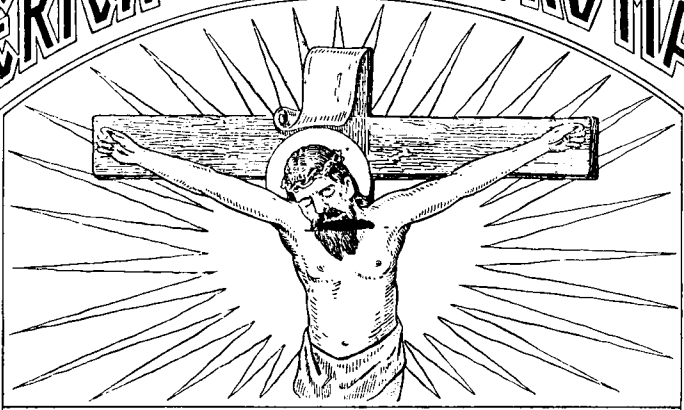
Iconițe Cărți poștale aplicate pe carton Lei 6.

Cărți de ritual legate în piele și pânză, pânză peste tot și pânză și hârtie

| | Piele și pânză | | Pânză și hârtie | | | Piele și pânză | | Pânză și hârtie | |
|---|----------------|-------|-----------------|----|--|----------------|-------|-----------------|----|
| | Lei | B. | Lei | B. | | Lei | B. | Lei | B. |
| 1. Arhitriconul . . . | 300,— | 225,— | — | — | 19. Mineiul pe luna Iunie . . . | 560,— | 510,— | 460,— | — |
| 2. Aghiazmatarul . . . | 410,— | 350,— | 300,— | — | 20. Mineiul pe luna Iulie . . . | 590,— | 540,— | 490,— | — |
| 3. Apostolul . . . | 770,— | 680,— | 650,— | — | 21. Mineiul pe luna August . . . | 560,— | 510,— | 460,— | — |
| 4. Cartea de Tedeum . . . | 153,— | 115,— | 100,— | — | 22. Mineiul pe luna Septembrie . . . | 560,— | 510,— | 460,— | — |
| 5. Cartea de rugăciuni p. tot Românul . . . | —,— | 80,— | —,— | — | 23. Mineiul pe luna Octombrie . . . | 610,— | 560,— | 510,— | — |
| 6. Catavasierul . . . | 200,— | 175,— | 150,— | — | 24. Mineiul pe luna Noiembrie . . . | 610,— | 560,— | 510,— | — |
| 7. Ceaslovul mic . . . | 250,— | 220,— | 200,— | — | 25. Mineiul pe luna Decembrie . . . | 610,— | 560,— | 510,— | — |
| 8. Dumnezeștile li- turgii . . . | 310,— | 280,— | 250,— | — | 26. Noul Testament, Editura Inst. Biblic ortodox român, tradus de Păr. Grigorie (Gala Galaction) . . . | —,— | 100,— | — | — |
| 9. Evhologiu . . . | 710,— | 650,— | 590,— | — | 27. Paraclisul sf. D-tru . . . | 138,— | 100,— | 80,— | — |
| 10. Evanghelia . . . | 820,— | —,— | —,— | — | 28. Penticostarul . . . | 620,— | 530,— | 430,— | — |
| 11. " în piele peste tot, lei | 1300,— | — | — | — | 29. Prohodul Domnului . . . | 138,— | 100,— | 80,— | — |
| 12. Liturgia Sf. Ioan Gură de Aur . . . | 165,— | 140,— | 110,— | — | 30. Psaltirea . . . | 250,— | 220,— | 190,— | — |
| 13. Istoria Bisericească de Eusebiu Popovici Vol. I. . . | 225,— | 200,— | — | — | 31. Panihida . . . | 138,— | 100,— | 80,— | — |
| Idem " II. . . | 250,— | 225,— | — | — | 32. Rânduiala Ridicării Panighiei . . . | 138,— | 100,— | 80,— | — |
| Idem " III. . . | 220,— | 195,— | — | — | 33. Slujba sfințirii Stea- gului unei Corporații . . . | 90,— | 80,— | 66,— | — |
| Idem " IV. . . | 300,— | —,— | — | — | 34. Rând. Sf. Steagului unei școli . . . | 90,— | 80,— | 66,— | — |
| 14. Mineiul pe luna Ianuarie . . . | 560,— | 510,— | 460,— | — | 35. Sluj. Sf. Bisericii . . . | 190,— | 160,— | 130,— | — |
| 15. Mineiul pe luna Februarie . . . | 560,— | 510,— | 460,— | — | 36. " Invierii . . . | 190,— | 160,— | 130,— | — |
| 16. Mineiul pe luna Martie . . . | 560,— | 510,— | 460,— | — | 37. Tipicul Bisericesc . . . | 250,— | 200,— | 150,— | — |
| 17. Mineiul pe luna Aprilie . . . | 560,— | 510,— | 460,— | — | | | | | |
| 18. Mineiul pe luna Mai . . . | 560,— | 510,— | 460,— | — | | | | | |

Instrucțiuni de comandă: Orice comandă va fi însoțită de un accont, urmând ca restul împreună cu ap-
de însoțirea să se încaseze prin rembură.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ



REVISTA SFANTULUI
+ SINOD +

CUPRINSUL

| | |
|---|---|
| Mai multă propagandă | † <i>Episcop Dr. Grig. Gh. Comșa</i> |
| Conferința panortodoxă din Sf. Munte al Athonului | <i>Arh. Dr. V. Pocitan Bărlădeanu</i> |
| Revelația — Studiu apologetic | <i>Econom Mihail Bejenaru</i> |
| Amintiri bisericești și culturale din Basarabia sudică sub cărmuirea Română din 1857-1878 | <i>M. N. Pacu</i> |
| Primejdia Catolicismului | <i>Preot Gh. Verșescu</i> |
| Intre predică și slujbă | <i>Iconom Corneliu Grumăzescu</i> |
| Istoria Patriarhilor din Antiohia | <i>Atanasie Dabbas (Traducere de Pr. V. Radu și Ciril Karalevsky)</i> |
| Cronica bisericească | <i>Arhim. Scriban, Pr. I. Creangă</i> |
| Cărți, Reviste, Ziare | <i>Icon. C. Grumăzescu, V. Nica</i> |
| Insemnări mărunte; Știri; Mulțămiri | <i>Fl. Scriban, Arhim. Scriban</i> |

TIPOGRAFIA „CARTILOR BISERICESTI“

S P R E Ș T I I N Ț A

Comitetul redactor al revistei Biserica Ortodoxă Română se compune din I. P. S. Patriarh Dr. MIRON CRISTEA, Președinte de onoare; P. S. Episcop Vartolomeiu, director; Prof. Dr. Ioan Mihăilescu, prim-redactor; Arhim. Scriban, secretar de redacție. Redactorii revistei: 1. Profesorii facultății de teologie din București: 1. Dr. D. G. Boroianu, Dr. V. G. Ispir, Econ. I. Popescu-Mălăești, Pr. Dr. Nicolae Popescu; 2. Profesorii facultății de teologie din Cernăuși: Dr. V. Gheorghiu, Dr. V. Șesan, Dr. V. Tarnavschii, Dr. N. Cotos; 3. Pr. Cicerone Iordăchescu, Chișinău, Dr. Romulus Cândea, Cernăuși. Dr. Ioan Lupaș, Dr. St. Cioroianu, Iconom Serghie Bejan, Dr. Gh. Ciuhandu și d. Șt. Berechet.

Se primesc spre publicare și articole dela alte persoane decât dela Comitetul redactor, în condițiile următoare:

Articole originale se vor plăti cu 1000 lei coala în formatul de față al revistei, traducerile și recenziunile 800 de lei, cronicile și răspunsurile 600 de lei.

Articole care au fost publicate mai întâi aiurea și care se vor reproduce pentru însemnătatea lor și de aceeași revistă, nu se plătesc.

Toate articolele trebuie scrise cîtef și fără „va urma”.

Orice corespondență privitoare la redacție se va trimite pe adresa secretarului de redacție: Arhim. Scriban, București 6, str. Antim (localul Sf. Sinod) sau pe a primului redactor Prof. I. Mihăilescu București, Biserica Amzei, Piața Amzei.

Pentru tot ce privește administrațiunea revistei, interesații se vor adresa secretarului administrativ al revistei, d. D. Sireteanu, București, localul Sfântului Sinod, la Biserica Antim.

Revista se trimite tuturor parohiilor, ca și în trecut. Persoanele particulare, care vor voi să li se trimeată, trebuie să se adreseze administrațiunii.

A B O N A M E N T U L

1 an 100 lei. Pentru străinătate, se adaugă transportul.

1 număr 10 lei

Toate abonamentele se trimeț secretarului administrativ: d-lui D. Sireteanu, București, Sf. Sinod, Biserica Antim.

C A R Ț I L E

apărute în Editura Institutului Biblic, se găsesc de vânzare la Tipografia Cărților Bisericești, Str. Principatele-Unite, 60

| | | | | |
|---|---------|-----|---|---------|
| 1. Lazăr Diacon. Pr. Sebastian Stanca . . . | Lei 5.— | } { | 9 Povestiri folositoare pentru popor, de A. V. P. | Lei 6.— |
| 2. Patimile Mântuitorului, Pr. Criveanu . . . | ” 5.— | | 10. Legea de organizare a Bisericii ortodoxe române | ” 12.— |
| 3. Împotriva Beției, I. P. S. Patriarh | ” 5.— | | 11. Paraclisul I și al II-lea al Maicii Domnului | ” 5.— |
| 4. Două întâmplări minunate, Pr. Gr. Pișculescu (Gala Galaction). | ” 5.— | | 12. Cultul Sfinților (venerarea și invocarea lor) de Diaconul Al. N. Constantinescu | ” 5.— |
| 5. Durerea Vinerii celei mari, de Arhim. I. Scriban | ” 5.— | | 13. Noul Testament de Păr. Gala Galaction legat în pânză | ” 100.— |
| 6. Catehismul creștinului ortodox, de Pr. I. Mihăilescu | ” 10.— | | Idem, în piele lux | ” 400.— |
| 7. Adventismul dat pe față de un fost adventist de Arhim. Scriban | ” 15.— | | | |
| 8. Ce să crezi și cum să trăiești, de P. S. Nicodem | ” 4.— | | | |

Rabatul de 20% se acordă la cărțile de sub No. 1—13 și numai la comenzile carl trec de 25 exempliare.

Carte de rugăciuni, de I. P. S. Patriarh, legată în piele peste tot Lei 150.—

” ” ” ” ” 90.—

” ” ” ” ” 75.—

” ” ” ” legată în pânză peste tot ” 65.—

” ” ” ” ” 55.—

Icoanele — Maica Domnului și Domnul Hristos — lucrate pentru „Institutul Biblic” de un anume pictor al nostru, adânc cunoscător al picturii bizantine, și imprimate la München în condițiuni tehnice superioare, au sosit în țară și se află de vânzare la „Tipografia Cărților Bisericești”, cu următoarele prețuri:

Icoane mari 62/47 c. m., lei 40 bucată, Icoane mijlocii 42/25 c. m., lei 30 bucată, Icoane mici, format c. poștală, lei 4 bucată. Icoanele se vând numai contra cost.

A APĂRUT : Cale 4 Evanghelii în una singură, de ARHIM. SCRIBAN, Prețul 80 lei, Editura

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

București. Seria III. Anul XLVIII. Nr. 9 (594). Septemvrie 1930.

Diracțiunea revistei, care și-a dat și-si dă toate silințele pentru a ajuta cu sînse și cu folos munca preoțimii românești, roagă, cu toată căldura rîvnei sale, pe toți cucernicii Preoți, să binevoiască a-si achita, atît rămășițele din 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, cât și abonamentul pe întreg anul 1928, ca să nu li se mai ceară suma de plată prin rambursul aprobat de Sf. Sinod. Amânarea plății mărește suma de plată și e păcat ca cucernicii Părinți să cheltuiască pe adaosuri care s'ar putea înlătura.

In nădejdea că cucernicii Părinți ai Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române, vor înțelege că un abonament de 100 lei anual, pentru o asifel de revistă, e o sumă prea neînsemnată și că ne vor ascultă, cum și că amânarea trimeterii abonamentului le e mai mult spre pagubă decăt spre câștig, așteptăm cu încredere să-i vedem împlinind rugăciunea noastră.

DIRECȚIUNEA.

MAI MULTĂ PROPAGANDĂ

Neprețuit serviciu face Bisericii noastre oricine vine să arate preoților ei că au încă multe de făcut, cu toată truda și munca lor de azi. In cartea mea : «In slujba Misionarismului Ortodox», am arătat că, deși avem încă multe de făcut, nu trebuie să fim pesimiști, căci ne găsim pe calea celor mai frumoase făptuiri. In cartea mea cu titlul de mai sus, dovedesc, cu probe suficiente, că nu numai pe teren pastoral, ci chiar și pe teren misionar preoții noștri se găsesc în ascensiune.

De fapt, când avem în unele locuri chiar farmacii parohiale, când avem, sub auspiciile Bisericii, Case Culturale și alte așezăminte, când avem comitete misionare, culturale și de împăciuire a credincioșilor, optimismul nostru este legitim.

Ar fi multe de înregistrat chiar din domeniul înfăptuirilor celor mai noi ale preoțimii. Ar fi bine ca aceste înfăptuiri să se țină în evidență și să se facă un raport amănunțit în fiecare an către Congresul Național Bisericesc despre activitatea preoțimii și în domeniile cari nu stau în strânsă legătură cu preotul ca administrator al Sfintelor Taine. Căci lumea de azi este dispusă a vedea numai umbră în munca slujitorilor Altarului. Toate scăderile, toate neajunsurile se aruncă în sôcoteala bieților preoți.

Dușmanii Bisericii, din motive bine cunoscute, nu au

interes să ne laude. Dacă însă chiar credincioșii noștri se poartă unii cu apatie, dacă nu cu un criticism exagerat față de preoți, înțelegem de unde pornește greșala. Nu suntem destul de militanți, nu prea arătăm lumii de azi că ne găsim în luptă față de relele care bântue și că sprjinim opera progresului. Este ceva ce ține pe unii prea tîntuiți, prea pironiți pe loc. Poți fi de o mie de ori cinstit și călăuzit de idei bune, poți fi curat la suflet: fără duh de propagandă, rezultatul muncii tale va fi redus în proporțiile lui.

Plec dela realități. Imi spune o înaltă față bisericească dela noi, că într'un oraș se ținea un congres al clerului. Bun prilej pentru intelectuali de a vedea și ei o slujbă impozantă cu arhiereu, de a asculta o predică bună și a asista la desbaterile preoțimii. Dar a lipsit propaganda, nu se știa că va fi slujbă cu arhiereu, intelectualii mireni lipseau.... Acea față bisericească s'a mirat când i-am istorisit că în sala marelui Palat Cultural din Arad nu mai încăpea lumea care venise să asculte Conferința preotului Toma Chiricuță din București, invitat de Noi la Arad. Nici la predica Părintelui Chiricuță, ținută în catedrala din Arad, n'a mai încăput lumea! De ce? Fiindcă, pe lângă afișe, s'au trimis invitări speciale, iar pe lângă aceasta, venirea Părintelui Chiricuță fusese vestită prin o foaie parohială, înființată la îndemnul nostru.

Ne plângem că pocăiții cutreeră satele cu mari adunări de popor! Dar pe noi cine ne împiedică a aduna popor mult și din alte sate la serbarea hramului, la sfințiri de Biserici și școli, la misiuni religioase, la cercurile pastorale preoțești etc.?. Să mobilizăm credincioșii, căci ei ne ascultă.

Nu este vorba aici ca să se trâmbețeze munca preoților, dar când vedem cu ce elan ne atacă vrăjmașul, noi să stăm cu mâinile încrucișate?! Eu, preotul din secolul XX-lea, să stau acasă nemișcat până mă chiamă cineva la bolnav? Ne trebuie, fraților, o propagandă de risipire a atmosferei vrăjmașe, ce ni se creiază. Avem atâtea forțe în cler, organizatori, cuvântători, oameni cinstiți, binevoitori!!! La Biserica Zlătari din București nu mai găsești loc în Duminici și Sărbători. La apelul făcut de P. C. preotul Dron, în ziarul «Universul», s'a colectat pentru bisericuța din Str. Sf. Ionică din București, o sumă frumușică. Scriind

toric,
30.—

4.
45.—

15.—

54.—

părțile
și in-

160,)

nnăm

RU

aceste rânduri, iată, citesc : în ziarul «Curentul» dela 24 August a. c., că preotul Ioan Popescu din Mărcești (lângă Târgoviște), a plantat, prin Camera de Agricultură (al cărei președinte este), pe șoseaua Târgoviște-București, 6029 pomi pe o distanță de 46 klm. Satul acestui preot fu încercat de o grindină, care a nimicît recolta. Un moșneag necăjit, tocmai după grindină, zise unui ziarist : «Avem noroc și nădejde în părintele nostru. El ni-a ridicat și bisERICA».

Școala inferioară de meserii din Viștea-de-jost (jud. Făgăraș, și-a serbat anul acesta zece ani de existență. Ce frumos este să știm că ea a luat ființă și prin stăruința preotului Pavel Borzea din acea comună!

Cu ocazia suirii pe tron a M. Sale Regelui Carol al II-lea, în revista «Convorbiri Literare», preotul Nae Vasilescu a publicat un articol intitulat : «Din trecutul Regelui Carol al II-lea. M. Sa a mulțămît telegrafic preotului pentru articolul scris.

Preotul Ioan Imbroane din Timișoara, după o propagandă de câteva săptămâni, a îmbrăcat cu haine noi 46 copii săraci, în anul trecut.

Ce izvor de mulțămire ai când auzi asemenea lucruri! Toate acestea însă reclamă interes, atenție, dragoste de muncă. Deci un interes mai pronunțat ne trebuie, mai multă atenție și mai multă dragoste. E ușor a zice : eu îmi fac datoria ca până acum !

Dar bine, frate, până acum nu aveai pe vrăjmaș în casă, nu aveai atâtea confesiuni și secte, cari caută să te înghită?! Până acum nu aveai poate nevoie să așezi atâta suflet în munca ta. Metodele de până acum nu ți s'au părut aride și inefective, dar de acum înainte să nu uiți că puhoai viforoase de atacuri s'au prăbușit peste sufletul creștin al neamului nostru. Nu uita, iubite frate, că azi vedem la poporul nostru isbucniri de sete religioasă ca niciodată. Oricât ai crede deci că ai epuizat toate metodele de muncă, să nu treci cu vederea că aparența te face să judeci așa.

Adevărul este că setea religioasă stâmpărată de vrăjmașii oculți ai Românismului, ne poate pregăti mari surprize. Un învățământ temeinic ne poate oferi «Oastea Domnului. Citeam în «Universul» dela 1 August a. c., că în frunțașele comune Șolba și Capul-Codrului din Bucovina

preoții C. Mercheș și M. Tipa, au știut să înțeleagă rostul «*Oastei Domnului*», întrebându-se această organizație împotriva răspândirii adventismului. Ei bine, dacă acești preoți nu stăruiau în fruntea acestei organizații, ne putem imagina rezultatele contrarii. Dar acești preoți au pus mai mult suflet în munca lor și au izbutit.

Deci, fraților preoți, metodele și chipurile cum vă faceți datoria să vă ducă pe toți spre pasul de a putea zice cu Sf. Pavel: «Tuturor toate m'am făcut» (I. Cor. 9, 22). Deci să nu vă desinteresați de prisosința setei religioase a poporului. Să nu credeți că numai cu entuziasmul de până acum veți putea să vă faceți datoria. Se cere imperios potențarea zelului, ceea ce desigur cere mai mult suflet.

În consecință, va trebui să arătăm mai multă atenție și dragoste pentru suflete. O pildă sugestivă va ajuta scopului nostru de a îndemna pe preoți să facă mai multă propagandă. În Franța de jos, un preot observase că enoriașii săi nu mai ascultă slujba cu atenția cuvenită, ba nici chiar predica lui nu mai era atractivă. Din când în când, chema la sine țărani frunțași, ca pe cale diplomatică să afle dela ei ce poate fi cauza scăderii religiozității. Șezând cu ei la coasă, le cânta din când în când din flaut cântări religioase și observase că acele cântări farmecă auzul credincioșilor. Ba văzu că toată lumea pe la poartă, prin stradă, asculta cu plăcere cântările fermecătoare ale flautului. Ce-și zise preotul? N'ar fi rău să intercaleze la slujbele duminicale și câte o cântare religioasă cu flautul. Așa și făcu, ceea ce a atras toată lumea la biserică. Dar preotul fu pârât la episcop că introduce inovații în slujbe. Chemat în judecată, a rugat pe episcop ca, într-o Duminică, să facă vizitație canonică în parohia lui, să cunoască situația din parohie și apoi să-l judece. Episcopul făcu pe voe preotului și, în cea mai apropiată Duminică, se duse la biserică preotului împrișinat. Acolo văzu cum poporul, în timpul slujbei, pe care nu o înțelegea, rămânea indiferent. Dar, iată că vine rolul preotului cu flautul. Cântările cântate de preot din flaut avură darul să desmierde sufletul poporului. Îndată după acele cântări, preotul urcă amvonul și într-o cuvântare sugestivă zugrăvi necesitățile sufletești ale credincioșilor în mijlocul nevoilor vieții.

Episcopul era edificat că preotul avea bune intenții,

că făcuse inovații, că pusese mai mult suflet în misiunea sa spre a se face tuturor toate. Preotul a fost achitat. Dar ce vom zice noi de preotul care lasă pe credincioșii săi în necunoașterea înțelesului sfințelor slujbe, iar predica lui este o serie de cuvinte de cuprins general, care nu are nici o legătură cu sufletul poporului?

Răspunsul e ușor de dat. Trebuie deci în adevăr să ne gândim serios ce e de făcut. *Să punem mai multă convingere în munca noastră, să ne revendicăm mai multă activitate. Să facem dovada, cu ostenețile noastre, că ne interesăm de mântuirea fiecărui suflet. Să catehizăm, începând cu școlile primare. Să facem aceasta din convingere, ca să vadă părinții că avem la suflet soarta copiilor lor! Să dovedim că suntem utili, nu numai la botezul unui prunc sau la o cununie, ci că, fără concursul nostru, credincioșii nu pot să facă un singur pas bun în viață.*

Dar ca poporul să vadă că suntem instrumente de propășire, că noi călăuzim lumea spre mai bine, ne trebuie o temeinică pregătire zi cu zi. Și firește, această pregătire o poate face numai preotul convins de chemarea sa. Dacă nu vom face așa, dacă nu ne vom pregăti pentru problemele de azi, tot mai mare va fi numărul celor cari ascultă predica pantofarului pocăit. Azi trăim în epoca rațiunii, care cere tot mai multă lumină. Să tălmăcim deci rostul vieții noi, ca să nu-l tălmăcească alții.

Cu un ceas mai de vreme, să ne trezim la realitate. Să facem mai multă propagandă, întemeiată pe solidaritate preoțească și pe muncă organizată.

† Dr. GRIGORIE GH. COMȘA,
Episcopul Aradului.

In unirea clerului și închegarea credincioșilor noștri, stă biruința așezământului nostru bisericesc, împotriva uneltirilor de tot felul.

Patriarhul MIRON,
la Congresul Preoților în București,
15 Octomvrie 1929.

CONFERINȚA PANORTODOXĂ DIN SF. MUNTE AL ATHONULUI

În Duminica Rusaliilor, s'a deschis prima conferință panortodoxă la Sf. Munte al Athonului și anume, în mănăstirea *Vatopedi*. Din partea Bisericii noastre, au luat parte P. S. S. *Lucian* al Romanului și P. S. S. *Tit*, vicar patriarhal. În vederea însemnătății acestui fapt pentru ortodoxie, dăm următoarele știri asupra acestei mănăstiri, *veche ctitorie a domnitorilor și boerilor* noștri, din trecut.

Mănăstirea Vatopedi. Cale de 3 ceasuri dela *Careia* (capitala muntelui Atos), spre nord-est, se află mănăstirea *Vatopedi*. Așezată într'o poziție admirabilă, aproape de malul mării Egeie, se aseamănă cu o cetate medievală, cu multe turnuri, zidiri înalte din diferite epoci și în stiluri diferite, nu știi ce să admiri mai întâi. Depe mare nu se vede, fiind pitită după un deal. Dar când ajungi în marea bae, pe care o scobesc talazurile mării, în dreptul mănăstirii, atunci ies la iveală de după dâmb, turnurile și cupolele înalte, înconjurată cu un brâu de ziduri de piatră prin prejur, relicvii din vremuri uitate. De toate părțile este înconjurată cu livezi de arbori de ornament, flori mirositoare și pomi cu fructe gustoase: portocale, lămâi, măslina etc., precum și grădini bogate de zarzavaturi, cum numai în orient se pot vedea. Este un loc cu adevărat binecuvântat de Dumnezeu, ca să fie îmbelșugat cu de toate. Un scriitor francez (în *l'illustration*) o numește o *mănăstire fericită* (un monastère heureux); pentru că: «La joie y est partout repandue, joyeux le paysage d'oliviers, joyeuse la découpure de la mer, joyeuses même ces silhouettes de mur de tours qu'enguirlandent des balcons, chargés de vignes. On y adore les couleurs les plus fraîches, les plus vives, le bleu le rose, le rouge et les turqueries. Et les cours entre les bâtements sont de vergers d'orangers et de citronniers brillants de fruits d'or».

Ctitorul ei, fondator dintru început, a fost *marele Constantin*. Pe vremea lui Iulian Apostatul (361-363), tot Sf. Munte a fost pustiit de păgâni. Aceiaș soartă a suferit și *Vatopedi*. Împăratul Teodosie cel Mare (379-395)

o rezidi (379) și împodobi din nou, în următoarele împrejurări: *Teodosie* († 395) avea doi fii: *Arcadie* și *Onorie*. *Arcadie*, venind dela Roma, unde fusese trimis pentru studii, corabia în care se afla a fost surprinsă de o furtună groaznică, prin dreptul ostrovului *Imvre*, aproape de sf. munte. Cuprins de groază, fiul de împărat, se tot plimba pe puntea corăbiei și se ruga *Maicii Domnului* ca să-l scape. Deodată însă, fiind zăpăcit de spaimă, împedându-se de funiile corăbiei, s'a împleticit și a căzut în adâncul mării. *Tovarășii* lui de călătorie, scăpând cu corabia, la liman îl căutau nemângâiați pe coastele mării, în apropiere de locul unde se scufundase în abisul valurilor.

Deodată îl zăresc pe mal, dormind sub umbra unui arbore, între doi mărăcini. Deșteptându-se, l-au întrebat: Prin ce minune se află acolo? El le-a răspuns: Când eram perdut în adâncul valurilor mării, o femeie foarte frumoasă mi-a întins mâna și scăpându-mă, m'a adus la locul acesta.

Plini de bucurie, cu toții mulțămira lui Dumnezeu și *Maicii Domnului*, prin ale căreia rugăciuni, fusese scăpat fiul de împărat dela peire. Suindu-se apoi în corabie, s'au îndreptat spre Constantinopol, și ajungând la palatul împărătesc, au povestit împăratului cu deamănuntul cele ce li se întâmplaseră. Împăratul s'a bucurat mult de scăparea fiului său și a mulțămit *Maicii Domnului*, cu lacrimi de bucurie. După aceia a trimis pe un sfetnic al său, să vadă locul unde aflaseră corăbierii pe fiul său dormind și a poruncit apoi de s'a ridicat pe acel loc o mănăstire mare și prea frumoasă, numind-o *Vatopedi* (*Vato-rug*, mărăcine și *pedi-copil*), în amintirea celor doi mărăcini între care se adăpostise copilul său. A înconjurat-o cu ziduri înalte de cetate și a înfrumusețat-o cu podoabe și daruri împărătești. Tâmpla și icoanele dintr'însa erau aurite și biserica toată zugrăvită în stilul bizantin, de către zugravi de seamă ai timpului, înzestrând-o cu toate cele de trebuință, cum nu mai era alta, în tot Sf. Munte.

La sfințire, a luat parte însuși împăratul *Arcadie*, împreună cu Patriarhul Constantinopolului *Nectarie* (381-397).

Pela 860, întreg Sfântul Munte a fost prădat și i s'a dat foc de către *Beduinii siriaci*. *Vatopedi* a suferit aceiași tristă soartă. În curând însă a fost prefăcută de către 3 cetățeni din *Adrianopole*, cari veniseră în Sf. Munte și se

făcuseră călugări, și anume: *Atanasie*, *Antonie* și *Nicolae*, luând îndemn dela cuviosul *Atanasie*, fondatorul *Lavrei* celei mari de acolo.

Ctitorie veche a lui *Alexandru Lăpușneanu*, domnul Moldovei, care, în timpul celei de a doua domnii (1563-1568) îi dăruiește, pe lângă „o *cupă* mare de argint cu solzi, poleită, ce am băut însuși *Domnia Mea* dintr'însa“, și *meritul anual* de 300 de „galbeni roșii“, apoi „o *chervăsărie* ce este în *Solum* (*Salonic*), pe care *chervăsărie* am cumpărat-o *Domnia Mea* dela un *cadiu turc*, anume *Blacie* dela *Selun* (*Solum*), drept 65 *aspri turcești*“, în schimb, pentru moaștele aduse de acolo (capul lui *Grigorie Bogoslovul*, fălcile lui *Ioan Zlatoust*, degetul sf. *Ana*) de către *eclesiarhul Maxim* și *proigumenul Sofronie*, cu o solie de frați de acolo, pentru *Slatina*, noua sa mănăstire¹⁾ *idioritmă* adecă, fiecare călugăr trăiește aparte. Înainte vreme, avea peste 300 călugări. Azi are la 120 monahi.

În această mănăstire, sunt multe icoane ale *Maicii Domnului*, făcătoare de minuni și anume:

I. Icoana *maicii Domnului* ce i se zice *Ctitoria*, Stă în altar dela 862. Când au năvălit *Barbarii* să prade mănăstirea, *eclesiarhul Sava* a adunat în grabă toate odoarele de preț ale mănăstirii și le-a aruncat într'o fântână, ce era sub sf. masă. În fața lor a pus această sfântă icoană, aprinzând și o lumânare groasă înaintea ei. Acoperind apoi fântâna cu o lespede de piatră, a fugit fiecare unde a putut. *Barbarii*, venind, au jefuit mănăstirea; iar pe călugării pe care i-au găsit, pe unii i-au tăiat cu sabia; pe alții i-au spânzurat; iar pe alții i-au aruncat în mare.

Liniștindu-se vremile, când s'au adunat călugării ce mai rămăseseră, doșiți fiind prin ascunzișurile muntelui, au găsit icoana și toate odoarele în acea fântână, așa cum le așezaseră. Lumânarea ardea încă, de și trecuseră 16 ani. De atunci și până astăzi, arde o lumânare frumos împodobită, în fața acestei icoane, spre amintirea minunii ce s'a săvârșit printr'însa.

II. Icoana *maicii Domnului*, numită *chelărița* sau izvo-rătoare de mir, dela următoarea faptă minunată: Fiind într'un an lipsă mare de untdelemn, *chelarul mănăstirii*

1. După d. N. Iorga: *Muntele Atoș în legătură cu țerile noastre*. 1914, București, pag. 36.

nu mai avea nici cu ce aprinde candelile. Făcând rugăciuni ferbinți către Maica Domnului, într'o dimineață, când vine în biserică, găsește chiupurile de untdelemn pline de da afară din ele. Vestind egumenului și la toată obștia minunea aceasta, au făcut rugăciuni de mulțămire, în fața acestei icoane, proslăvind pre Dumnezeu.

III. Icoana Maicii Domnului, numită *înjunghiata*, care se află în paraclisul sf. Dimitrie, din această mănăstire. Numirea acestei i s'a dat dela următorul fapt: Un diacon, care era și paraclisier, zăbovea adesea ori în biserică la curățenie și nu mergea la trapeză, odată cu ceilalți părinți. Intr'o zi, când a venit târziu, după obiceiul său, trapezarul l-a dat afară. El, văzând aceasta, în aprinderea mâniei, fiindcă zăbovise la curățitul acestei icoane, a înjunghiat-o cu un cuțit în obraz. Indată însă a început să curgă sânge cald dintr'însa ca dintr'un om viu. Diaconul a rămas orb și cu mâna uscată, după cum se arată și astăzi pe icoana aceasta. După 3 ani însă de pocăință, l-a iertat Maica Domnului și s'a făcut sănătos; iar icoana se numește și astăzi cu acest nume.

IV. Icoana Maicii Domnului, ce se află în nartica bisericii, la un paraclis, numită *izbăvitoarea de barbari*. Lângă ea, stau cheile porților cetății. Intr'o dimineață, a venit portarul să ia cheile, ca de obicei și să deschidă porțile. Icoana aceasta însă a scos glas, poruncindu-i: «Nu deschide poarta!» Portarul, chemând pe egumen, a auzit și el aceste cuvinte. Atunci egumenul, împreună cu toți părinții, au înconjurat biserica, cu această icoană, făcând slujbe și litanii, rugându-se cu lacrimi în ochi Maicii Domnului, ca să-i izbăvească de dușmani. Barbarii care așteptau să intre, văzând că porțile nu se deschid, s'au temut să nu fie luați pe la spate și au fugit, lăsând mănăstirea în liniștea ei.

V. Icoana maicii Domnului, numită *vie* sau *mângâietoare*, zugrăvită în tinda bisericii, pe zid. Iși trage numele dela faptul următor: Soția împăratului Teodosie, *Plagudia*, venind dela Roma, s'a abătut și pe la Sf. Munte ca să vadă bisericile din această mănăstire. Intrând înăuntru, a înaintat în fața acestei icoane, când a auzit un glas care venea dela dânsa: «Până aici! Intoarce-te îndărăt! Eu sunt împărăteasa muntelui acestuia, și altă parte femeiască nu are voie a veni aici».

Acestea auzindu-le împărăteasa, a căzut cu fața la pământ, cerând iertare de îndrăsneala ce a avut. Apoi, dăruind mănăstirii multe odoare scumpe, a plecat la Constantinopol, părăsind Sf. Munte, cu frică și cu cutremur.

VI. Icoana Maicii Domnului zisă *împușcata*, care stă deasupra porții mănăstirii în afară. În 1822, tot Sf. Munte a fost ocupat de armata turcească. Un soldat turc, îndrăsnind, a slobozit pușca în această icoană. Dar mânia lui Dumnezeu l-a ajuns îndată și, cuprins de frică, fugind afară, s'a spânzurat; iar ceilalți soldați s'au înfricoșat și au fugit cu rușine din Sf. Munte.

Odoare scumpe și sf. moaște ce se păstrează la această, mănăstire: 1. Brăul maicii Domnului, negru, se păstrează într'o raclă de argint. 2. cruci dela împăratul Constantin cel Mare, făcute după aceia care i s'a arătat pe cer, înainte de a începe războiul cu Liciniu, se păstrează pe Sf. Masă.

Multe cutii cu sf. moaște și anume: 1 deget al sf. Ioan Botezătorul; Piciorul sf. apostol Vartolomeu; Moaștele întregi ale sf. Evdochim. Mâna sf. Grigorie Decapolitul; Capul sf. Teodor din Teridra; Capul sf. Grigorie Teologul, care se păstrează într'o cutiuță de argint aurit, dăruită de Maria, doamna lui Șerban Cantacuzino și Maria Bălăceanu, cu inscripția: *Pentru m. Vatoped. A. 1709.* Urmează numele pioaselor donatoare. Apoi mâna sf. mucenic Panteimon; piciorul sf. mucenic *Ermolae*; capul sf. *Iacov Persul* și alte părțile mici din moaștele sf. arhidiacon *Ștefan*; sf. mucenic *Mercurie*; cuviosul *Naum*; sf. mucenic *Marin*; cuviosul *Serghie*; cuviosa *Parascheva*; sf. mucenic *Trifon*; a sf. mucenic *Dimitrie*, etc.

La Vatopedi, se află *biblioteca* cea mai bogată din Sf. Munte. Pe lângă cărți rari teologice, sunt și peste 4000 de *manuscrite*, de o mare valoare istorică și arheologică. Aici a fost în vechime și vestita *Academie Teologică* a Sf. Munte, care număra peste 200 de școlari, având ca dascăl pe vestitul călugăr *Eugenie Vulgarts*. Ruinele acestei academii se văd și astăzi.

Fi-vor ele relicvii din care ortodoxia să iasă mai strâns unită și mai viu lucrătoare în răspândirea cuvântului divin? Viitorul ne va adevăra.

REVELAȚIA

— STUDIU APOLOGETIC —

I. REVELAȚIA IN GENERE.

1. *Ideea de revelație.* 2. *Revelația în înțeles teologic.* 3. *Revelația în înțelesul de obște.* 4. *Cuprinsul revelațiunii Dumnezești.*

BIBLIOGRAFIE.

I.

1. *Introduction a l'étude de la Théologie*, par Gaston Rabeau, Paris, 1926.
2. *Nature et Surnaturel*, (Beauchesne) par Bainvel.
3. *Valeur apologetique de l'Histoire des Religions*, par Alfarcic.
4. *Huby — Christus*, revistă apologetică, 1905.
5. *Sur les chemins de la croyance*, Brunetièrre, (Perin).
6. *Dogmatica*, Pr. I. Mihălcescu.
7. *Dogmatica*, A. Comoroșan.
8. *Apologetique*, par l'abbé A. Boulenger.
9. *Apologetica*, de C. Nazarie.
10. *Génie du Christianisme*, de Chateaubriand.
11. *Dogmatica*, de Silvestru de Kanev, trad. C. Nazarie.

1. Cuvântul *revelație* vine de la vorba latinească *revelare*, care înseamnă a descoperi un secret, a arăta în afară ceva ascuns și tainic, a ridica vălul de pe un obiect necunoscut¹⁾. Aceiași noțiune se găsește exprimată în limba greacă, prin cuvintele: *φανέρωσις*-manifestare și *ἀποκάλυψις*-descoperire²⁾. Cuvântul *φανέρωσις* înseamnă arătare în afară, vădire, și, în Noul Testament, *ἐφανέρωσε* înseamnă că Dumnezeu descopere omului un adevăr în mod natural, adică : sau se vădește acel adevăr de rațiunea omenească prin propriile ei puteri ; sau se vădește acel adevăr, prin creațiunea lui Dumnezeu. Așa, de pildă, când se zice în Psalmi: «Cerurile spun slava lui Dumnezeu și lucrul mânilor lui vestește tăria», aici se manifestă puterea rațiunii care vede pe Dumnezeu în opera Sa creată. Sau vorbește sfântul apostol Pavel: «Cele nevăzute ale lui Dumnezeu, dela zidirea lumii, din făpturi fiind cunoscute, se văd, și veșnica Lui putere și dumnezeirea»³⁾. Inșă când se vorbește despre taina întrupării, «taina cea din veac ascunsă și de îngeri neștiută», sau, când se vorbește despre revelațiunile extraordinare

1. *Apologetique. La révélation*, par L'abbé A. Boulenger, pag. 144.

2. *Apologetica*, de C. Nazarie, pag. 121.

3. Rom. 1, 20 și Rom. 2, 16¹⁶ și Fapțe 17, 25.

în genere, atunci se întrebuițează, în Noul Testament, cuvântul ἀποκάλυψις. Așa, d. ex., la Efeseni : «Și mă rog ca Dumnezeu Domnului nostru Iisus Hristos, Tatăl slavei, să vă dea vouă duhul înțelepciunii și «*al descoperirii*», ca să-l puteți cunoaște mai adânc»¹⁾, iar în Filipeni, apostolul Pavel zice : «Gândul acesta dar să ne însuflețească pe toți care suntem desăvârșiți și dacă în vre-o privință sunteți de altă părere, Dumnezeu vă va lumina și în această privință»²⁾. Aici se întrebuițează vorba ἀποκάλυψις, în înțelesul de descoperire a lui Dumnezeu, făcută omului, asupra unor lucruri pe care omul singur nu le poate înțelege prin puterea rațiunii sale. Dumnezeu, deci, va lumina mintea omului, ca să înțeleagă chemarea sa cerească³⁾, și-i va descoperi adevărurile ce-i sunt necesare pentru mântuire și pe care adevăruri, omul prin propriile sale puteri, nu le poate cunoaște.

2. Așa dar cuvântul revelație înseamnă, în înțeles mai larg, o descoperire sau o comunicare a unor adevăruri sau fapte care mai înainte erau necunoscute, iar în termeni teologici, prin revelațiune se înțelege acea lucrare a lui Dumnezeu prin care se comunică omenirii adevărurile religioase ce ajută pe om la mântuire.

3. În vorbirea de obște, cuvântul revelațiune înseamnă tot descoperire, dar o descoperire care vine tot prin puterea rațiunii omului, nu din afară de ea. În unele cazuri însă și în graiul de obște, cuvântul *revelațiune* înseamnă descoperirea unui mare secret, aflarea unui mare adevăr. O chestiune care pasiona pe cineva și n'a putut fi lămurită în temeliile ei, deodată, printr'o fericită împrejurare, se clarifică, se luminează. Atunci se zice că s'a revelat chestiunea, s'a descoperit. Dar cine a descoperit-o, cine a revelat-o? Adeseori mintea nu-și poate explica prin propriile ei forțe, iar cei credincioși afirmă că la mijloc e puterea lui Dumnezeu. Când un om de știință descopere o nouă lege naturală, se zice că i s'a revelat această lege. Se știe de Arhimede ce bucuros a fost când a aflat legea sa, a volumului deslocuit, legea plutirii corpurilor ! Ea s'a revelat minții lui, a fost ca o descoperire a unei taine, pe

1. Efes. 2, 17.

2. Filip. 3, 15 ; Matei 16, 17-18.

3. Filip. 3, 14.

care până atunci rațiunea nimănui n'o putea cunoaște. O operă muzicală de valoare, o poezie, o pictură, sau o operă de literatură, o statuie, sau o clădire minunat construită, sunt adesea prilejuri în care oamenii, laudând pe autorii lor, îi numesc *inspirati*, adică au fost ajutați de o putere transcendentală, li s'a descoperit ceva ce trece dincolo de puterea rațiunii lor. În acest caz, cuvântul revelație se întrebuintează în înțelesul că opera revelată este operă perfectă, fără cusur și pe care n'o poate înfăptui oricine. Așa dar și în graiul de toate zilele, cuvântul revelație, în înțeles mai larg, cuprinde o descoperire a rațiunii omului, în virtutea căreia omul poate înfăptui anumite opere prin propriile sale puteri, iar în înțeles mai strâns, cuvântul revelație înseamnă o descoperire făcută de Dumnezeu omului pentru a-l ajuta în munca sa creatoare și a-i înmulți și întări puterile ca să redea în forme cât mai ideale geniul său creator. Deci în graiul de obște, revelația e înțeleasă în două feluri: ca *umană* și *divină*, după cum lucrul revelat este descoperit de om sau de Dumnezeu.

4. Revelațiunea divină de care noi ne vom ocupa în studiul de față, cuprinde adevăruri relative la legătura lui Dumnezeu cu lumea în general, și cu omul în special, adică cuprinde adevăruri cu privire la Dumnezeu, cu privire la om, cu privire la legătura omului cu Dumnezeu și la legătura omului cu ceilalți oameni. Într'un sens mai larg, natura întregă creată de Dumnezeu e revelație. Omul deci, prin puterea rațiunii sale, poate să cunoască din natură pe creatorul ei, după cum dintr'o operă se poate cunoaște artistul.

Omul fiind mărginit în cunoștințele sale și lumea sensibilă fiind cea care se impune mai mult atenției noastre, niciodată n'am fi fost în stare prin propriile noastre puteri să ajungem să cunoaștem pe Dumnezeu, ființa și voința Sa, dacă El singur nu ni s'ar fi descoperit.

„Creștinismul este perfect: oamenii sunt nedesăvârșiți. Dar o consecință perfectă nu poate ieși dintr'un principiu imperfect. Creștinismul nu este deci venit dela oameni, iar dacă nu vine dela oameni, el nu poate veni decât dela Dumnezeu. Dacă Creștinismul deci, vine dela Dumnezeu, atunci oamenii n'au putut să-l cunoască decât prin revelațiune“¹⁾.

1. *Génie du christianisme*, pag. 642.

În genere, revelațiunea adevărată nu trebuie să cuprindă nimic absurd sau opus perfecțiunilor divine, căci Dumnezeu, fiind înțelepciunea cea nemărginită, nu poate învăța lucruri absurde, contrare rațiunii, nici lucruri opuse propriei Sale perfecțiuni.

Deasemenea, o revelație nu trebuie să cuprindă ceva care ar contrazice alte revelații făcute mai înainte și care au fost considerate prin dovezi sigure că sunt adevărate. Dumnezeu nu se poate contrazice ca omul. Apoi, revelația nu poate cuprinde ceva care s'ar opune binelui omului sau desăvârșirii lui, căci Dumnezeu nu voiește răul creaturii Sale.

E falsă orice învățătură și morală contrară noțiunilor evidente ce le are inteligența noastră despre Dumnezeu și legile sale. Revelația adevărată trebuie, deci să, cuprindă adevăruri perfecte, care ajută pe om la desăvârșirea lui și nu lucruri care se întemeiază pe ură, pe viclenie, pe violență, pe falsitate. O revelație adevărată nu poate cuprinde lucruri rușinoase și înjositoare; nici nu se poate întemeia pe interese trecătoare și egoiste, nici nu poate urmări satisfacerea unor interese materiale. Revelația adevărată trebuie să cuprindă tot ceea ce nu contrazice bunul simț și nici dovezile sigure ale istoriei.

II. REVELAȚIA ÎN SPECIAL.

1. *Revelația și religiile naturale.* 2. *Revelația în creștinism.*
3. *Felurile revelației.*

BIBLIOGRAFIE.

II.

1. *Critique et Religion* de Broglie.
2. *La religion, Le surnaturel* de Gondal.
3. *La fede ed il Pensiero Moderno*, W. Temple, Mendrisio 1912.
4. *Teoria revelației*, Dr. V. Găină.
5. *La foi catholique*, H. Lésêtre.
6. *Apologetica*, Ioan Savin.
7. *Apologie du Christianisme*, H. Hetinger.
8. *Valeur apologetique de l'Histoire des Religions*, revistă de apologetică pe 1905—1906—1907.
9. *Discours sur l'Histoire universelle*, Bossuet.

1. Toate religiunile, afară de religiunea mozaică și religiunea creștină, se numesc *religii naturale*. Le numim așa, având în vedere atât izvoarele lor, cât și analiza principiilor fundamentale ce le alcătuiesc. Marile religii-Budismul și Mahomedanismul, nu sunt decât produse ale

rațiunii omenești. Budismul e un sistem de gândire asupra universului, asupra lumii, asupra omului, e o religie fără Dumnezeu. Mahomedanismul e un ansamblu de învățături împrumutate din vechea religie arabă, din iudaism și creștinism, iar Mahomed se prezintă ca cel din urmă și cel mai mare din profeți.

Din părțile împrumutate din Creștinism și Iudaism, Mahomedanismul și-a făcut un razim puternic, în încurcatele și formalistele principii religioase ce le-a dat Mahomed. De aceea Mahomedanismul are pretenție că e religie supranaturală, după cum are pretenție și Iudaismul nou, care nu primește de loc revelația Noului Testament și s'a înstrăinat chiar de propriul lui cod religios—Sfânta Scriptură a Vechiului Testament—punând în locul lor, explicații de ale rabinilor, cuprinse în Talmud. Și celelalte religii au pretenția că sunt religii supranaturale. Chinezii socotesc pe *Confuciu* și *Laoce* ca trimiși din cer. Lui *Laoce* i se atribue o mulțime de profeții și minuni.

Indienii cred că religiunea lor a fost descoperită de înșuși *Brama* care s'a relevat Patriarhului *Manu*. Babilonenii cred că religiunea lor a fost descoperită prin mijlocirea lui *Oanes* și a patriarhului *Xisutru*. În religiunea parsistă, *Zoroastru* este recunoscut de profet, iar cartea lui *Avesta-d-Zend* e socotită ca revelată de zeul binelui *Ormuz*. Egiptenii cred că religia lor e revelată de zeul *Taot*, care vestește dorința lui *Osiris*. Grecii deasemenea au dedus religia lor primitivă dela zei. Filozofi ca *Platon* și *Socrat*, cred în revelația zeilor care trebuie să ne conducă în viață. Regele *Minos*, un *Lycurg* sau un *Solon*, au pus legile lor sub ocrotirea zeilor, ca să le dea o mai mare autoritate. Romanii ziceau că religiunea lor e descoperită de zeița *Egeria*. *Numa Pompiliu* a pus legile sale sub ocrotirea zeilor. Ceia ce i-a făcut pe cei vechi să pue oracolele sub ocrotirea zeilor, e convingerea că zeii destăinuiesc anumite mistere. Chiar *magia* și *vrăjitoria* sunt o dovadă că omul poate primi dela Dumnezeu deslușiri în privința unor întrebări asupra vieții. Mitul cu zeița *Minerva* care a eșit din capul lui *Joe* și a învățat apoi pe oameni toate artele și științele, dovedește credința celor vechi în revelațiune și că „revelația este considerată de conștiință ca lucru indispensabil în religiune, iar dorința de a poseda revelațiunea nu este o

pretenție absurdă a unui singur popor, ci este o dorință generală a popoarelor, este expresiunea cerinței celei mai profunde a spiritului omenesc¹⁾.

2. Toate popoarele au credință în *pronia dumnezeiască*. Această cerință universală a sufletului omenesc n'a putut fi satisfăcută prin mai multe revelațiuni contrare una alteia, căci aceasta nu se împacă cu atotînțelepciunea lui Dumnezeu, care nu se poate contrazice pe sine însuși. Rațiunea sănătoasă ne convinge că există numai o singură revelațiune adevărată în mulțimea de religii de pe fața pământului. Dacă analizăm religiunile necreștine, vom vedea că în învățătura și conținutul lor, ele nu trec peste domeniul religiunilor naturale. Aceste religii sunt istoria dezvoltării treptate a cunoștinței religioase și diferitele religii apar ca momente deosebite în mersul acestei dezvoltări. Inșă, nu găsim în ele esența adevăratei religii în toată curăția și plinătatea. Găsim totuș revelația naturală, prin care Dumnezeu a pregătit omenirea către răscumpărare.

În acest fel zice sfântul apostol Pavel, că Dumnezeu a vorbit lumii prin lucrurile creațiunii sale²⁾ și prin legea morală-naturală scrisă în conștiința oamenilor³⁾. Dar păgânii n'au ascultat nici de această revelație naturală și de aceea înaintea lui Dumnezeu sunt fără răspuns.

Religiile păgâne sunt dovezi ce vor mărturisii totdeauna slăbiciunea omenească și trebuința revelației supranaturale pentru omenire. Religiunile necreștine n'au ridicat pe oameni până la slujirea rațională a lui Dumnezeu. Au fost unele religii care au ridicat temple mărețe în onoarea boilor, a pisicilor, a crocodililor și în onoarea diferitelor vicii și păcate personificate în zei. Niciuna din religiile vechi nu aveau încrederea religiei revelate, deși se pretindeau revelate și asta înseamnă că trebuia să apară și să existe o religie adevărată. Această religie este Creștinismul.

În creștinism, revelațiunea se numește o comunicare cu totul deosebită a adevărilor divine și deci revelația religiei creștine este supranaturală, nu produs al minții omenești. Prin ea se comunică omului anumite adevăruri religioase. „Datorită revelației divine, cele privitoare la exis-

1. Apologetica creștină de Rojdestvenski, trad. de C. Nazarie, tom. II, p. 6.

2. Rom. 1, 20.

3. Rom. 2, 14-15.

tența lui Dumnezeu, la atributele sale, spiritualitatea sau libertatea sufletului, se pot cunoaște cu siguranță absolută și fără greșală⁴¹). După Sf. Scriptură, revelația se prezintă astfel: a) Revelația are de scop să conducă pe oameni prin lumina ce ea o dă, la visiunea esenței divine și a adevărilor Sale. Revelația ne prepară prin un învățământ treptat, potrivit naturii noastre omenești. b) Revelația este cuvântul lui Dumnezeu, acțiunea divină liberă, esențial supranaturală, pentru că ea are un obiect esențial deasupra inteligenței noastre, Dumnezeu, care e cauza eficientă principală. c) Cauza materială a revelației e neamul omenesc și de aceea revelația este exprimată prin noțiunile comune a rațiunii, care se impun de la sine tuturor oamenilor. Deci revelația este o acțiune divină liberă și esențial supranaturală *„prin care Dumnezeu, pentru a conduce neamul omenesc către scopul său supranatural, vorbindu-ne prin profeți și în urmă prin Iisus Hristos, ne-a arătat însă într'un fel tainic, misterele supranaturale și adevărurile naturale ale religiei, așa fel încât aceste dogme pot în viitor să fie propuse infailibile de biserică, până la sfârșitul lumii”*⁴²).

Istoria sfântă se împarte în mai multe perioade, care încep printr'o intervenție specială a lui Dumnezeu. Astfel, înainte de Domnul Hristos, se distinge: epoca patriarhilor, epoca teocrației, plecând dela Moisi, epoca profeților și epoca Iudaismului, care începe dela reconstruirea templului, până la venirea Mântuitorului. Însă istoria Mântuitorului nostru Iisus Hristos diferă, prin obiectul său, de istoria poporului israelit. În timp ce, până la Mântuitorul, evenimentele istoriei formau mijlocul prin care se transmitea credința, al cărei obiect era absent, în istoria Noului Testament, Iisus Dumnezeu întrupat este totodată și obiectul istoriei și obiectul credinței. Prin Iisus se explică toate revelațiile precedente. Fără El, revelațiile V. T. ar fi neisprăvite și neînțelese. Hristos e izvorul adevărului predicat de Biserică și principiul de viață al Bisericii

Deci, pentru noi, istoria vieții lui Iisus are o valoare incomparabilă, pentru că orice altă valoare atârnă și depinde

1. La foi catholique par H. Lesêtre pag. 28 Paris 1909.

2. Introduction à l'étude de la Théologie par Gaston Rabeau, pag. 118 Blond 1926 - Paris.

de ea. Istoria apostolilor și în general istoria creștinismului din primul secol formează o ramură nouă a istoriei sfinte. Pe de o parte ea trebuie despărțită de viața lui Iisus care e un domeniu unic. Pe de altă parte, între ea și istoria Bisericii este aceeași diferență ca între zăpezile munților și râul care curge în vale. Era revelațiunii nu e încă închisă în epoca apostolilor. Însă, după moartea ultimului apostol, tezaurul revelat este complet în mâinile Bisericii, care are datoria să-l păstreze neatins, să-l facă să rodească între oameni, să-l împartă credincioșilor, dar nu să-l schimbe. Deci istoria Bisericii, care păstrează revelația, formează la rândul ei, o unitate. Unitatea ei, e drept, este destul de complexă, căci trebuie să arătăm viața Bisericii în toate manifestările ei: istoria învățaturii ei, istoria instituțiilor ei, istoria cultului ei.

Între aceste elemente ale istoriei Bisericii, este unul a cărui importanță doctrinală trebuie pusă în lumină: e patrologia.

Sfinții părinți, adică cei mai vechi servitori care sunt mărturiile doctrinei Bisericii, prin lucrările lor, ne aduc dovada autenticității unor dogme care nu-s cuprinse în Sfânta Scriptură și dovada că însăși Sfânta Scriptură e autentică și a fost păstrată curată de Biserică. Sfinții părinți atestă prin scrierile ce ne-au lăsat că Dumnezeu s'a revelat desăvârșit prin Domnul Nostru Iisus Hristos și că această revelație e păstrată și răspândită de Biserică, singura în drept să conducă viața creștinilor către țărnul mântuirii.

3. Am zis că revelația este *naturală și supranaturală*.

Manifestarea permanentă a acțiunilor proniei lui Dumnezeu, arătată prin mijlocirea forțelor și legilor naturii stabilite de Creator, se numește *revelațiune naturală*. Natura deci și sufletul omenesc ne descopăr adevărurile fundamentale ale religiei. Fiind făcută prin legile naturii, această revelațiune se numește *naturală*.

Când însă Dumnezeu voește ca, într'un chip deosebit, să comunice omenirii adevărurile divine, atunci revelația e *supranaturală*. Și în genere, când se vorbește de revelația divină, se înțelege revelația supranaturală. În senz *subiectiv*, revelația e acea acțiune a lui Dumnezeu, al cărei scop e învățarea și educarea omenirii. Iar în senz *obiectiv*, se

numește revelațiune cuprinsul comunicărilor divine, înțelesul acelor adevăruri, pe care Dumnezeu le-a descoperit omului.

Dacă revelația se întemează pe lumea văzută, se zice *externă*. Când Dumnezeu se descopere prin conștiința omului, revelația se numește *internă*. Revelația supranaturală poate să fie *nemijlocită*, atunci când omul se descopere direct, sau *mijlocită*, când Dumnezeu se descopere prin trimișii săi, (cum au fost patriarhii, profeții, apostolii). Când revelațiunea învață pe om adevăruri pe care cu rațiunea să nu le poată pătrunde, se numește *materială*. Adevărurile ce le învață revelația materială se numesc *misterii*.

Așa de ex. noi nu putem pricepe cât am dori, adevărul că Dumnezeu e unul în ființă, dar întreit în persoane. Că nu putem pricepe îndeajuns unele misterii, nu trebuie să ne mirăm, pentru că, dacă Dumnezeu este infinit, nu trebuie oare să existe și adevăruri care să nu poată fi ajunse de mintea cea mărginită a omului? Și în știință sunt adevăruri care, deși sunt cunoscute, dar totuși nu pot fi pătrunse după cauzele lor interne. De ex. energia electrică, puterea magnetică etc... Revelația naturală se razimă numai pe rațiunea omenească și nu pe descoperirea lui Dumnezeu. Religia creștină, însă, care se întemează pe cuvântul lui Dumnezeu, se întemează pe revelația supranaturală și de aceea religia creștină e religia revelației.

Cine se sprijină numai pe revelația naturală, nu poate crede mai mult de cât un păgân. Creștinul se sprijină pe revelația supranaturală, adică pe aceea revelație, ce trece de puterea de pricepere a rațiunii sale și care i-a fost făcută lui de Dumnezeu. Revelația supranaturală se mai numește și *pozitivă*. În această revelație, Dumnezeu se face cunoscut omului prin mijloace mai pre-sus de fire și ea nu e înțeleasă decât prin credință. Adevărurile deci ce le cuprinde nu pot fi înțelese numai prin puterile minții, ci prin tăria credinții.

Revelația Dumnezească se mai împarte în *internă* și *externă*. Când Dumnezeu se descopere deadreptul sufletului, împărtășindu-i idei, sentimente sau îndemnuri, ori luminându-l ca să pătrundă înțelesul unor lucruri nepricepute de el mai înainte, atunci revelația se numește *internă* sau *inspirație Dumnezească*. Dacă însă Dumnezeu se descopere omului, prin semne externe sau prin arătări

(cum sunt arătările lui Dumnezeu sau a sfinților Ingeri) sau alte apariții perceptibile simțurilor, atunci revelația e *externă*. De ex. rugul, pe care l-a văzut Moisi arzând fără să se mistue, la Horeb. Dumnezeu se poate descoperi omului deodată și prin simboale externe și prin revelația internă, adică și extern și intern. Din cauza bunătății Sale, Creatorul, a voit să intre cu noi în relații personale și să ne expună în mod desăvârșit prin trimișii săi, scopurile Sale și situația noastră față de El. Revelația creștină și în deosebi Sfânta Scriptură este ca un fel de scrisoare lungă către omenire, prin care Dumnezeu nu numai că ne transmite multe adevăruri naturale într'un mod mai clar și neîndoelnic, dar ne descopere și tainele cele mai adânci ale esenței Sale și ale voinții Lui, taine care trec peste judecata naturală. De aceea cele două revelații nu se pot contrazice căci Dumnezeu este izvorul adevărului întreg și nu se poate contrazice pe El însuși.

Revelația creștină nu exclude pe cea naturală, ci, din contra, o presupune, o luminează și o completează în diferite privințe, aducându-ne adevăruri mai înalte, de nepătruns de singura rațiune naturală. Cine studiază operele lui Rafael, Rubens, etc. poate să deducă particularitățile și marile merite ale acestor artiști, chiar din operele lor. Creațiile lor artistice sunt rezultatul și oglindirea puterii lor creatoare, a felului de gândire, a vederilor și a ideilor lor.

Desigur că pe acești artiști, i-am cunoaște mai deaproape și mai bine, dacă am avea dela dânsii scrisori amănunțite prin care ei ne-ar pune direct în legătură cu scopurile, concepțiunile și planurile lor. Tot așa, într'un mod asemănător, putem cunoaște chiar numai din operele văzute de creștini, pe Dumnezeu, creatorul lumii¹⁾.

Misteriile supranaturale sunt diferite. Ele sunt în legătură sau cu ceea ce nu este încă și va urma în viitor, sau cu ceea ce este, dar stă ascuns de cunoștința oamenilor, sau cu ceea ce s'a descoperit în parte de Dumnezeu, dar nu poate fi înțeles pe deplin de oameni, din cauza mărginirii științei omenești. Pentru aceasta, când vorbim de revelația supranaturală, înțelegem : a) Descoperirea viitorului necunoscut ; b) arătarea celor ascunse și c) explicarea ceea ce nu se poate cuprinde cu mintea omenească

1. Teoria revelației, Dr. V. Gălină.

naturală. «In oricare revelațiune adevărată, trebuie să se vadă mai multe elemente: prezicerea viitorului, sau anunțarea tainelor lui Dumnezeu, sau explicarea adevărurilor religioase-morale, care trec dincolo de măsura științei omenești»¹⁾).

Revelația se adresează omului inteligent. Inșă ea nu pune probleme ce trebuie să fie lămurite de rațiune. Din contra, Revelația supranaturală aduce soluții deagata, pe care rațiunea omenească e silită să le primească.

Nu-i nevoie ca Dumnezeu să calce legile inteligenții, când voește să ne aducă la cunoștința noi adevăruri. Inteligența umană ajunge să-și câștige cunoștinți și adevăruri nouă, fie că ele vin direct prin observația noastră sau prin constatarea noastră, fie că ajungem la adevăruri nouă, prin ceea ce ne spun alții că au văzut sau au experimentat. Desigur că adevărurile ce fac obiectul revelației nu ajung la cunoștința noastră pe cale directă, pentru că aceste adevăruri vin să-l învețe pe om, tocmai aceea ce rațiunea prin ea însăși, nu poate să-l învețe. Inșă aceste adevăruri ajung la cunoștința omului prin mărturia altora care le-au primit dela Dumnezeu pe calea descoperirii și le transmit altora. Primul om a auzit vocea lui Dumnezeu și a înțeles'o.

In curgerea vremii, alți oameni au primit descoperiri dela Dumnezeu și, la rândul lor, au primit poruncă să le transmită, așa că Dumnezeu, după ce în multe rânduri și în multe chipuri, a vorbit în vechime părinților noștri prin prooroci, la sfârșitul acestor vremuri, ne-a vorbit prin Fiul, pe care l-a hotărât moștenitor al tuturor lucrurilor și prin care a făcut și veacurile (Evrei 1,1) Oamenii, apoi, care au auzit diferitele adevăruri descoperite de Dumnezeu, le-au transmis altora, ca astfel să ajungă a fi cunoscute de întreaga omenire, căreia li erau adresate. Biserica creștină este astăzi adevărată depozitară a acestor adevăruri revelate și n'are altă deviză decât să păstreze acest patrimoniu sfânt neatins și să-l comunice în întregime la toate generațiunile ce vor urma după noi, în veacuri.

Economul MIHAIL BEJENARIU,
profesor la Seminarul din Huși.

1. Apologetica creștină, trad. de C. Nazarie, pag. 121 5,2.

Amintiri bisericești și culturale din Basarabia sudică sub cărmuirea Română din 1857—1878

După războiul *Crimeei*, în care Rusia a fost biruită de către aliații de atunci, și potrivit Tratatului dela Paris din 18 (30) Martie 1856, trei județe ale *Basarabiei de Jos* au fost realipite la sânul Moldovei, de unde, în 1812, lăcomia rusească și trădarea Prințului grec *Dimitrie Moruzi*, dragoman al Porței (Turciei), le rășluisse împreună cu întreaga Basarabie.

După realipire, aceste trei ținuturi, *Ismailul*, *Bolgradul* și *Cahulul*, au atârnat bisericește de Mitropolia din Iași; iar pentru administrarea nemijlocită a afacerilor bisericești basarabene, s'a înființat, încă din 26 Martie 1857, un *Consistoriu*, cu reședința în Ismail. Decretul pentru înființarea acestui așezământ poartă iscălitura Mitropolitului *Sofronie Miclescu*; iar ca delegat al trebilor bisericești și al organizării Consistoriului a fost însărcinat Arhimandritul *Teoctist Scriban*, licențiat (candidat) al Academiei Spirituale (Teologice) din Kiev, nepot al prea vrednicilor arhieriei și mari patrioți moldoveni Arhieriei *Filaret* și *Neofit Scriban*.

Teoctist Scriban a fost în urmă profesor și director al seminarilor centrale din Iași și București. El a organizat și condus nu numai Consistoriul, ci și întregul învățământ național, în primii ani ai Cărmuirii Românești din Basarabia de jos. Astfel, odată cu Consistoriul, în baza Decretului mitropolitan din 1 Mai 1857, a înființat și o mică școală bisericească, jumătate primară, jumătate seminarială, pentru a pregăti tineretul în cele elementare bisericești, parte în limba română, parte în cea rusă.

Motivetele înființării și funcționării acestei școli sunt arătate pe larg într'un referat al Arhimandritului Teoctist Scriban nr. 37 din 1863, către Ministerul Instrucțiunii și al Cultelor, și anume: *starea înapoiată a clerului basarabean de atunci, față cu clerul din Moldova, și spre a se opri stăruințele dascălilor (cântăreților bisericești) netrecuți prin Seminar de a păși la treptele preoțești*. Referatul spune că numai vreo zece clerici din cele trei ținuturi aveau cultura trebuitoare misiunii lor.

Tot Arhimandritului T. Scriban se datorește și înființarea primelor școli primare și catinetice din Ismail și Cahul.

Personalul consistorial și învățător al școlii bisericești din Ismail era la început astfel alcătuit: Arhim. *T. Scriban*, președinte; Preotul *Simion Topalov*, unul dintre cei mai respectați clerici ai Ismailului; Prototereii *Iosif Glizian*, *Nichifor Petrov* și *Iacov Ceaicovski*, membri și profesori, cum și doi scriitori de cancelarie.

Primul buget al Consistoriului era de *3192 carboave* pe an;

iar în 1860 ajunsese la 5425 *carboave*, crescând în fiecare an.

Această situațiune în trebile bisericesti din ținuturile basarabene anexate a durat și după unirea țărilor surori — *Moldova* și *Țara Românească (Muntenia)* în 1859. Întâiul și marele Domnitor al Principatelor-Unite — *Alexandru Ioan Cuza*, și vrednicii săi consilieri, în frunte cu ilustrul bărbat de stat *Mihail Cogălniceanu*, cunoscând marea însemnătate morală-culturală, ce are existența unei episcopii, în mijlocul mai ales a unor populațiuni din diferite neamuri, cum sunt cele din județele *Ismail* și *Bolgrad*, nu pregetară mult și, în anul 1864, înființară această înaltă instituție.

Documentele oficiale ale înființării *Eparhiei Dunării-de-Jos*, documente de stare civilă, așa zicând, ale acestui așezământ de cărmuire bisericească, vorbesc mai elocvent de cât orice despre scopul înființării sale ¹⁾. Ele sunt: 1. Referatul nr. 52.046 din 29 Octombrie 1864 al Ministrului Cultelor, Justiției și Instrucțiunii de atunci, *Dr. Neculai Crețulescu*, fost în urmă Ministru Plenipotențiar al țării la *Petrograd* și Președinte al Senatului României; 2. Jurnalul aprobator al consiliului de miniștri din 3 Noembrie acelaș an; și în fine 3. Ordonanța Domnească nr. 1617 din 17 Noembrie 1864. Tus-trele ne spun ritos că, *pentru buna stare religioasă, morală și națională a poporului din partea locului, s'a înființat Episcopia Dunării-de-Jos...*

Se arată încă, prin aceste documente, „*nevoia de a romaniza neîncetat și pe toată ziua Biserica Basarabiei, ceiace nu se poate dobândi decât prin o directă și națională conducere și privighere a intereselor materiale și spirituale ale bisericii din acea parte...*“

Iar dispozitivul Decretului Domnesc nr. 1617, din 17 Noembrie 1864, glăsuește astfel în primele două articole ale sale:

Art. 1. „*Se încuviințează înființarea unei noi Eparhii ortodoxe în România, sub denumirea de Episcopia Dunării-de-Jos, cu jurisdicțiunea asupra județelor Ismail, Bolgrad și Domenii, Covurlui și Brăila, și cu reședința în Ismail; iar județul Cahul va trece către eparhia Huși.*“

Art. 2. „*Prea Sfințitul Arhiepiscop Melhesedec este numit Locotenent de Episcop al eparhiei Dunărei de Jos...*“

Vrea să zică scopul înființării Episcopiei Dunării-de-Jos a fost îndoit: *nutrirea și desvoltarea sentimentului religios ortodox în popor și identificarea cu idealul Românismului a elementelor eterogene din Basarabia de Jos.*

Județele ce au format această eparhie până la 1878 au fost: două basarabene, unul moldovan și altul muntean. Covurluiul aparținea până atunci Eparhiei Hușilor, iar Brăila Eparhiei Buzăului. Aceste patru județe s'au înmănușiat într'o singură eparhie, pentruca unirea și în inimi și în aspirațiuni a populațiu-

1. Ele sunt publicate în *Monitorul Oficial*, nr. 261 din 31 Noembrie (3 Decembrie) 1864.

nilor de alcea să cimenteze și mai bine unirea lor politică ca și unirea întregii Țări. Noului așezământ înalt bisericesc i s'a dat numirea de *Eparhia Dunării-de-Jos*, dela situația ocupată de județele componente la partea inferioară a marelui nostru fluviu.

Inaugurarea înființării sale s'a făcut, cu mare solemnitate, în Ianuarie 1865, asistând la ea un delegat al Ministerului Cultelor și altul al Mitropolitului de Iași.

Întâiul Episcop și organizator al Eparhiei Dunărei de Jos, la început ca locțiitor, apoi titular definitiv, a fost Arhiereul Melhisedec Ștefănescu, magistrul în Teologie dela Kiev, membru al Academiei Române, secția istorică, fost Ministru al Cultelor și Instrucțiunii, și unul dintre cei mai învățați și străluciți ierarhi ai Vechiului Regat.

Episcopul Melhisedec ²⁾ a cărmuit această eparhie cu mult tact și mare vrednicie, dela înființare și până la 27 Februarie 1879, când fu ales de marele colegiu, format din Cameră, Senat și Sinod ³⁾, ca episcop al eparhiei Romanului, unde a și păstorit până la încetarea sa din viață la 16 Mai 1892 ⁴⁾.

În Ismail, această episcopie avea de catedrală biserica Soborul, cu hramul *Acoperemântul Maicei Domnului* (Pocroavele), care se serbează la 1 Octombrie; biserică situată în centrul orașului și a bulevardului ce-l străbate, bine înzestrată, meritând în adevăr a fi catedrală episcopală, cum este și azi la noua eparhie a *Cetății Albe*.

Asemenea, Episcopia Dunării-de-Jos și-a avut dela început *Palatul său*, înconjurat de o vastă grădină cu flori și pomi roditori, înființate și palatul și grădina prin stăruințele episcopului Melhisedec.

Palatul Episcopal din Ismail, cel mai însemnat monument național al acestui oraș și al întregii Basarabii de Jos, zidit sub guvernul român, servea și pentru primirea Suveranului Țării și a înalților demnitari ai Statului, când vizitau Ismailul.

Eparhia Dunării-de-Jos a avut reședința la Ismail, în curs de 14 ani, adică până la 9 Octombrie 1878, când s'a desăvârșit pentru a doua oară, de către Ruși, durerosul act al răpirii Ba-

2. Născut la 12 Februarie 1822, în satul *Gărcina*, jud. *Neamț*, din părinții preotul *Petre* și *Anastasia Ștefănescu*, de neam preotesc, cu numele de botez *Mihail*. Învățătura primară a căpătat-o în satul său natal; cea secundară și specială la seminarul *Socola* (Iași) și la *Academia Teologică* din *Kiev*. A fost la început învățător sătesc la satul *Serbești*; apoi profesor, inspector și director la seminarile din Iași și Huși; locțiitor de episcop la Huși, de unde a frecat la Ismail. Intrat în călugărie, a avut ca îndrumător și ajutor, pentru săvârșirea studiilor și misiunea sacerdotală, pe profesorul său *Arhiereul Filaret Scriban*. Autor a numeroase scrieri didactice și istorice de mare valoare; diplomat de elită (V. *Discursul de recepție* a succesorului său la Academia, *Ion Calinderu*, publicat și-n franțuzește, București, 1894).

3. După legea din 14 Decembrie 1872, pentru alegerea episcopilor și mitropoliților.

4. Autorul acestui mic studiu, în calitate de consilier ajutor de primar al municipiului Galați și fost fiu duhovnicesc al marelui ierarh Melhisedec, a asistat la înmormântarea lui, la Roman, depunând și o frumoasă coroană din partea orașului, ce reprezintă.

sarabiei-de-jos, în urma tratatului dela Berlin din 1 Iulie 1878.

Din acel timp, Episcopia fu mutată la Galați, care deveni scaunului său; și, în locul județelor basarabene răpite de Ruși cu călcarea cea mai flagrantă a datoriiilor de aliați și a convenției speciale Ruso-Române din 7 Aprilie 1877 ⁵⁾, s'au alipit două județe din Dobrogea *Tulcea și Constanța*, câștigate în urma glorioșului război pentru independență din 1877-78. Această nouă situație a eparhiei Dunărei de jos fu confirmată și de drept, prin legea din 12 Februarie 1881 ⁶⁾.

Se cade încă a ști că, în activitatea sa cărmuitoare, episcopul Melhisedec a fost ajutat de următoarele persoane, clerice și mirene: *Arhimandritul de scaun* (Vicar) Ieronim Ștefănescu, frate mai mic al episcopului, un călugăr desăvârșit, bisericos și gospodar neasemuit; *arhidiaconul Isidor Bușilă*, asemenea un călugăr foarte de ispravă; *Vasile Mandinescu* mirean celibatar, absolvent socolean, frate al vestitului profesor de Istorie Ioan Mandinescu, director al Cancelariei episcopale și nedeslipit consilier intim al episcopului Melhisedec până la moarte ⁷⁾.

Iar pentru serviciile externe și județene, a avut ca ajutoare pe protoiereii *Dimitrie Garofeanu* ⁸⁾, *Iosif Glizian și Atanasie Bour*; acest din urmă, una dintre cele mai venerabile ale Ismailului, mort acum vreo doi ani, la adânci bătrânețe.

Tot sub episcopatul academicianului Melhisedec, au servit cu zel și distincție și alți preoți, între cari *Gheorghe Bărgăoanu și frații Gheorghe și Neculai Rășcanu*, deveniți în urmă *protoierei*, după luarea Dobrogei, unul la *Tulcea* și altul la *Constanța* ⁹⁾.

Ca pepenieră pentru formarea preoților, s'a înființat în Ismail, cu caracter de *instituțiune de stat*, la 21 Noembrie 1864, și un Seminar cu 4 clase, după modelul școlilor similare de pe lângă celelalte episcopii din Țară.

Zicem *instituțiune de Stat*, pentru că, precum s'a arătat mai înainte, încă dela alipirea Basarabiei sudice, se înființase la Ismail o școală inferioară bisericească, care însă atârână nu de Ministerul Cultelor și Instrucțiunii, ci de Mitropolia din Iași. Intreținerea acestei școli o avea Consistoriul respectiv din Ismail.

5. Prin art. 2 din această convenție, „*Rusia se obliga a garanta și apăra integritatea Statului Român, astfel cum rezultă din legile interioare și tratatele internaționale. Cum s'au jnuit Rușii de această convenție, s'a văzut; deși am fost cei mai credincioși aliați ai lor și salvatori chiar la Plevna!*”

6. *Monitorul Oficial*, decretul Regal nr. 202 din 7 Febr. 1881.

7. *V. Mandinescu*, retras în urmă la pensie, a fost primar al orașului Roman, unde a murit în vârstă înaintată.

8. Trecut apoi ca profesor de muzică bisericească la seminar și deservent la *Sobor* (Catedrală); apoi se transferă la biserica St. Spiridon din Iași.

9. Ambii încetași din viață. Ei au fost crescuți de Episcopul Melhisedec. *Nicolae* a murit de tânăr, în vârstă abia de 32 ani, la Galați, (v. *Cuvântări Diverse* ed. III, de autorul acestuia, p. 52 din urm). *Gheorghe* este socrul avocatului *Ion Măguriș*, fost predicator al Dobrogei și membru al Parlamentului.

În 1864, școala aceasta fu transformată în *Seminar eparhial*¹⁰⁾, cu internat și cu întreținere dela Stat.

Întâiul Director și organizator al Seminarului eparhiei Dunării-de-jos a fost *Arhimandritul Veniamin Arhipescu*, fost superior al Capelei Române din Paris, care a funcționat la Ismail până la 30 Octombrie 1868, când a fost mutat în același calitate la seminarul din Râmnicul-Vâlcea, apoi în urmă ca profesor de Religie la Liceul „*V. Alexandri*” din Galați, iar de aicea s'a retras la pensie, stabilindu-se la Fălticeni, unde a încetat din viață.

După Arhimandritul V. Arhipescu, a fost numit director și profesor al Seminarului *Economul Constantin Rozei*, absolvent meritos al Seminarului Central din Socola (Iași), bărbat studios, care conduse acest seminar (la Ismail și Galați) până la 1893, când, după legea clerului mirean de atunci, a fost desființat, împreună cu altele de acelaș grad¹¹⁾. *Economul Rozei*, retrăgându-se atunci la pensie, se așază la episcopia Buzăului, pe lângă vărul său primar, *Episcopul Dionisie Climescu*, unde a stat până la moarte.

Personalul didactic la înființarea seminarului se compunea astfel: *Arhim. V. Arhipescu*, profesor de științele religioase și director, *Preotul Th. Niculaef*, istoria și geografia; *V. Șerban*, limbile latină și română; *Iosif Teodorescu*, științele fizico-naturale; *G. Verdeanu*, matematicile; *Gr. Popescu*, l. elină; *V. Artimeșcu*, (devenit apoi preot) desemn și caligrafie; și *V. Ivanenco*, (devenit diacon), muzica vocală.

În urmă, personalul s'a mai priment: În locul Arhim. Arhipescu, a venit *Econom C. Rozei*, precum s'a arătat; la catedra de istorie și geografie *I. Dimitriu*; la l. latină și română, *P. Bărgăoanu*; la muzica bisericească, *Econom D. Garofeanu*, în locul lui *C. Breviman*, fost și șef pedagog; *M. N. Pacu*, morala creștină, pastorală și liturgică (1873—78); *Gr. Magnis*, l. franceză; *Dr. N. Cheladino*, igiena și medic al internatului; *G. Vărgolici*, *G. Petroniu*, *Savinescu* și *C. Gheorghiu*, suplinitori de scurtă durată de istorie, șt. naturale și l. franceza, etc.

Ca profesor de muzica vocală la acest seminar, a funcționat, între anii 1866—71, și *Gavriil Muzicescu*, originar din Ismail. Văzând talentul său excepțional, Episcopul Melhisedec l-a trimis să se perfecționeze la Conservatorul de muzică din Petrograd; de unde, întorcându-se ca diplomat, a fost numit profesor titular de *Armonie* la Conservatorul din Iași și director al Corului Mitropolitan din Capitala Moldovei, posturi în cari s'a distins

10. Decretul Domnesc de înființare, nr. 1597 din 14 Noembrie 1864, comunicat Direcțiunii Seminarului cu nr. 55914 din 24 Noembrie a. an.

11. La 1 Septembrie 1908, seminarul aceasta s'a reînființat cu patronul „*sf. Andrei*”; de asîă dată nu cu patru clase (asemenea școlii ne mai existând după legile în vigoare), ci cu opt clase. Primul director al său a fost *Arhimandritul Nicodem Munteanu*, fost în urmă episcop al Hușilor și arhiepiscop al Chișinăului, azi egumen al monastirei Neamțului; al doilea, *Arhimandritul Visarion Puiu*, fost episcop de Argeș, azi în același calitate la noua Episcopie a Holinului, cu reședința la Bălși. Ambii au trecut la direcția seminarului din Galați, după ce fuseseră arhimandriți de scaun al Episcopiei Dunării-de-jos.

aşa de mult, în cât a devenit printre cei mai apreciați maiștri și compozitori ai muzicii noastre bisericești și populare.

Ca șefi-pedagogi, au funcționat: *C. Breviman, Sava Bour*¹²⁾, subsemnatul și *Ignat Dima*¹³⁾.

În Ismail, seminariul avea local propriu, situat în strada principală și obținut prin hărăzirea testamentară din partea unui creștin pios *Floru Stepanovici*.

Acest local servește și azi pentru noul seminar, înființat după unirea întregii Basarabii, care a avut loc la 27 Martie (6 Aprilie) 1918. Seminariul de azi poartă numele „*Melhisedec Episcopul*”, în amintirea primului chiriarh al Dunării-de-jos.

Cât timp a funcționat seminariul primitiv la Ismail, iată populația sa școlară: 1864/65, elevi în total 49, absolvenți 5; 1865/66, el. 62, ab. 8; 1866/67, el. 58, ab. 9; 1867/68, el. 73, ab. 10; 1868/69, el. 90, ab. 15; 1869/70, el. 93, ab. 15; 1870/71, el. 112, ab. 16; 1871/72, el. 121, ab. 26; 1872/73, el. 157, ab. 23; 1873/74 el. 159, ab. 19; 1874/75, el. 204, ab. 20; 1875/76, el. 194, ab. 28; 1876/77, el. 172, ab. 33; 1877/78, el. 132, ab. 31¹⁴⁾.

Până la anul 1885, în seminar se primiau și elevi externi; de atunci însă, nu s'au admis decât *interni*, întreținuți de Stat, și *absolvenți*, cu o mică plată, în schimbul tuturor avantajilor Internatului, ca la toate celelalte seminarii teologice.

Cei mai mulți dintre absolvenții Seminarului au intrat în cler, unii în învățământ și alte cariere. Mai toți dintre bătrânii preoți din județele Ismail, Bolgrad, Covurlui și Brăila, unii chiar și dintre cei din Dobrogea, au trecut prin Seminarul din Ismail. Economistul stavrofor și profesor liceal *Ioan Chirilov*, un distins și inimos cleric dela Soborul din Ismail, este fruct al acestei școli. Frații ismaileni *Ion și Vasile Fetov*, unul literat, celălalt general-medic, originari din comuna *Vaisal*, cumnați ai lui *Gavrili Muzicescu*, deasemenea. Pensionarul *Mihail Penescu*, de fel din Brăila, fost mult timp funcționar telegrafo-poștal în Galați și dirigintele Oficiului din Constanța, crescut în seminarul din Ismail, își petrece bătrânețele în acest din urmă oraș, așa de plăcute-î sunt amintirile școlărești de aici. Tot fruct al acestui seminar este și bătrânul pensionar telegrafo-poștal *Onceanu Manea*, dela Brăila.

În Galați, pe lângă unii preoți, ca fii sufletești ai școalei, de care ne ocupăm, se mai găsesc: *advocatul Grigorie Crețescu* original din com. Cârpești, jud. Cahul, fost membru al Comite-

12. *Sava Bour*, frate mai mic al protoiereului *Atanasie Bour*, amândoi născuți în com. *Babele* (azi *g-ral Averescu*), jud. Ismail, ca și autorul acestui studiu. Afăt S. Bour, cât și C. *Breviman*, au trecut în urmă în alte cariere, primul la Finanțe, al doilea la Poștă. *Breviman* a murit la Galați, *Bour* în județul *Viașca*.

13. *Ignat Dima* (*Dimof*-la început), bulgar, ismailean de origine, a funcționat mai mult. După mutarea seminariului la Galați, în urma unui examen ținut la ministerul de Externe, a fost numit *interpret de limba bulgară la Consulatul Român din Ruscuiuc*, unde a și murit.

14. V. *Cuvântări Diverse*, ed. III, lucrarea mea deja citată, p. 97 și urm

tului Permanent al jud. Covurlui; *Porfir Leon*, institutor pensionar, fost director de școală primară, gălățean de obârșie; *Roman Titorian*, grefier pensionar, de loc din Ismail; subsemnatul, tot basarabean de origină (com. *Babele*, azi *General Averescu*, jud. Ismail); și poate și alții, ale căror nume îmi scapă din minte.

Dintre foștii absolvenți ai școalelor bisericești din Ismail și dela Socola, se mai pot cita și răposații *Dimitrie și Gheorghe Agura*¹⁵⁾, rude între ei, bulgari de naștere, de loc din comuna *Cișmea Văruită*, jud. Ismail. Primul, după ce a terminat cu distincție Facultatea de Litere din Iași, fiind între studenții favoriți ai ilustrului profesor *T. L. Maiorescu*, a funcționat în învățământul secundar la liceele din Botoșani și Bolgrad, cum și la Școala Comercială din Galați, apoi la Universitatea din Sofia, la catedra de Istorie Universală, ajungând și ministru al Bulgariei¹⁶⁾. Al doilea, după ce a fost predicator al Catedralei Episcopale din Ismail, a intrat la 1877 în armata bulgară, înaintând până la gradul de General, șef al parchetelor militare și Adjutant Regal.

Arhiva Seminarului din Ismail, mutată în 1878 la Galați, de aici în 1893 a fost transportată la Roman; iar din anul 1921 se găsește iarăși la Galați, readusă prin stăruința economului *Anghel Constantinescu*, fostul director al seminarului teologic actual de aici.

Ca școli secundare, au mai existat în Basarabia Sudică, la Ismail, sub Regimul Român, despre care tratăm, și un gimnaziu de băeți, cu 4 clase și cu adaus de studii comerciale elementare, întreținut de Cazinoul Comercial și de Primărie¹⁷⁾; iar nu cu mult înainte de pierderea Basarabiei, s'a înființat și o școală normală pentru învățătorii rurali, prin stăruința profesorului universitar din București, istoricul *V. A. Urechia*, ca deputat al Ismailului. Primul director al acestei școale a fost profesorul ieșan *Grigorie Petrovanu*. Școala Normală a fost mutată la Galați, odată cu Episcopia și Seminarul Eparhial, ca „*epave ale naufragiului basarabean*“, cum se zicea atunci cu amărăciune, și funcționează și azi sub numele de „*Costachi Negri*“.

La Bolgrad deasemenea a existat¹⁸⁾ o școală centrală de băeți, un fel de liceu, întreținut de un comitet special, cu veni-

15. Cu numele acesta și aparținând aceleași familii, au mai fost și alți *Agura*, absolvenți ai școalelor bisericești din Ismail, Huși și Iași, precum *Dimitrie*, *Vasile* și *Chirilă* etc., cari au intrat toți în cler. *Dimitrie Agura preotul*, căruia la școală s'a zis și *Docan*, spre a-l deosebi de vârul său omonim, profesorul, era frate cu generalul, cumnat al fraților *Bour* (fost *Zimbriu*) și paroh al bisericii catedrale din *Chilia*, zidită de *Ștefan cel mare* și sfânt al *Moldovei*.

16. Profesorul *Dimitrie Agura* a încetat din viață subit la Iași, înainte de războiul mondial, tocmai când venise aici; cu ocazia jubileului semicentenar al Universității din Capitala Moldovei, al cărui smerit student fusese.

17. Care a continuat și sub Ruși, și există și azi complectat în liceu. Anul trecut 1827, acest liceu și-a serbat *semicentenarul existenței sale*.

18. Cum dealfel există și azi.

turile lacurilor și bălților basarabene, lăsate în acest scop de fostul Caimacan al Moldovei Vogoride.

Deși scopul acestei școli a fost de a crește copiii județului Bolgrad *de ori ce naționalitate*, în realitate însă, prin o îngăduială excesivă a guvernelor române, ea a devenit o simplă *pepenieră culturală bulgărească*, de unde au ieșit cei mai de seamă conducători ai noului Stat Bulgar, creat în urma războiului oriental din 1877/1878¹⁹⁾.

În ce privește învățământul primar, a existat în Basarabia Sud că, de care vorbim, în fiecare comună, cel puțin câte o școală de băieți și una de fete. Școala Nr. 1 de băieți din Ismail a fost condusă până la pierderea Basarabiei de institutorul *Ioan Cotov*, un bărbat foarte devotat învățământului și un latinist zelos, premiat de Academia Română pentru traducerea lui Tit Liviu. Dânsul a fost Tatăl merițoșilor institutori dobrogeni *Brutus* și *Vasile Cotov*; cel întâi la *Tulcea*²⁰⁾, al doilea la *Hârșova*, unde a înființat și un muzeu arheologic bine apreciat.

Se cuvine încă a ști că chiar gloriosul nostru oștean și fost prim ministru al României mari, Mareșalul *Alexandru Averescu*, fiu al Basarabiei Sudice, și-a făcut cultura sa elementară tot în orașul Ismail.

La Cahul, pe lângă școlile primare, a existat și o *școală catihetică*, condusă de profesorul seminarist *Dimitrie Teodorescu*.

* * *

Precum se vede din cele de mai sus, rodnică și salutară din punctul de vedere bisericesc și cultural, a fost Stăpânirea Românească în Basarabia sudică între anii 1857—78, fie ca directivă generală, fie ca directivă națională.

Ne pare bine că, și dela unirea întregii Basarabii încoace, s'a dat, în această privire, o deosebită atenție surorii revenite la matcă, prin înființarea din nou a două episcopii: a *Hotinului*, cu scaunul la Bălți, și a *Cetății-Albe*, cu reședința la Ismail; prin *ridicarea la rangul de Mitropolie a Arhiepiscopiei din Chișinău*; prin *înființarea Seminarilor din Ismail și Edineți*; prin *înființarea Facultății de Teologie în capitala Basarabiei*; cum și prin numeroase alte școli de ambele sexe și instituțiuni culturale, cari funcționează în toate părțile din această frumoasă provincie românească.

Desigur că frații noștri basarabeni apreciază cum se cuvine aceste dovezi de sollicititudine din partea cărmuitorilor României întregite și se silesc să tragă foloasele dorite din ele.

În special, preoțimea basarabeană, în imensa majoritate de obârșie moldovenească, pe cât știm, se cade a privi cu toată simpatia această sollicititudine maternă și frățească.

19. Insuși fostul prim ministru al Bulgariei *Grecoff* a fost elevul acestei școli.

20. Azi pensionar. *Brutus Cotov* este ginerele protoiereului *G. Răscanu*, despre care am vorbit mai înainte.

Să nu se plardă încă nici un minut din vedere, în măsurile ce se iau și se vor lua pentru propășirea culturală și economică în Basarabia, că această provincie a lui Ștefan Cel Mare și Sfânt este mai întinsă decât Moldova de dincoace de Prut și că are granițele firești cele mai importante pentru Statul Român; că, din populația sa da 3.000.000 locuitori *mai bine de 75 % sunt români moldoveni*; că totuși, chiar după izvoarele rusești²¹⁾, înainte de 1918, dintre știutorii de carte, Românii reprezentau de abia 10.5 % bărbați și 1.7 % femei la populația întreagă respectivă.

Prin urmare, cu cât întinericul a fost mai des și obezele robiei mai grele, cu atât razele de lumină lină și focol sacru al patriotismului trebuie să străbată mai puternic și în toate colțurile Basarabiei.

Le spune acestea un fiu de țăran român din Basarabia Sudică, azi ajuns la adânci bătrânețe, care, nevoit a se așeza la Galați după 9 Octombrie 1878, adică acum 50 de ani, a găsit la frații săi din Vechiul Regat îmbrățișarea cea mai cordială, onorându-l de șase ori și cu mandatul de reprezentant al lor în ambele Corpuri Legiuitoare.

Le spune *basarabeantul-regățean*, care totuși niciodată n'a uitat pământul sacru unde s'a născut și suferințele acelor unde a crescut și și-a petrecut copilăria și primii ani ai tinereții²²⁾.

M. N. PACU,
profesor onorar și avocat.

PRIMEJDIA CATHOLICISMULUI

Biserica noastră ortodoxă română este astăzi frământată de atacurile fanatice ale sectanților împotriva ei și de încercările pe toate cărările de proselitism asupra turmei drept-credincioase. Congresele anuale misionare ce altceva au de scop decât găsirea mijloacelor celor mai potrivite pentru stăvilirea acestor încercări de desbinare de la sânul bisericii mame și întoarcerea fiilor rătăciți la dreapta credință! Adventiști, bapțiști, inochen-

21. Geograful rus *Strelinski*; fostul ministru al Rusiei *N. Durnovo*. Vezi și articolul meu din „Galații Noi” nr. 178, 4 Septembrie 1914.

22. Comp. și broșura „Basarabia”, tipărită de mine în 1912, cu ocazia cenfănarului primei răpîri a Basarabiei, București, tipografia „Minerva”, cum și numeroase articole ale mele, publicate cu deosebire în timpul neutralității (1914 - 1916) în diferite ziare locale („Timpul”, „Galații Noi”) și din București („Steagul”, „La Politique”, „Moldova”, „Seara”, etc.). Tot sub îndemnul preocupărilor mele și a prietenilor mei, de soarta scumpei Basarabii, s'a înființat în Galați, la 1885. societatea „Prutul”, pentru ajutorarea la învățătură a copiilor de origine română-basarabeană.

tiști, evangheliști, pentecostaliști și atâtea alte secte dau mult de lucru preoților de parohii, misionarilor, protoiereilor și înalților prelați.

Un dușman mai vechi, care lucrează pe tăcute, sistematic și metodic, pe teritoriul țării noastre și între frații noștri de un sânge și de o lege este biserica romano-catolică. Favorizată de situația ei consolidată pe meleagurile noastre, prin întinsa ei organizație, prin multiplele ei organe de propagandă, prin fariseismul care o caracterizează, smulge din sânul bisericii noastre pe unii din cei mai buni fii ai ei și-i preface în cei mai înfocați apărători ai doctrinei papiste și în cei mai aprigi propagandiști.

Unul din mijloacele cele mai practice și mai la adăpostul legilor țării este școala catolică. Dintre toate școlile, institutelor «Notre Dame» și «Sacre Coeur» lucrează cu mulți sorți de izbândă în rândurile tineretului școlar. Fondurile bogate de care dispune Biserica aceasta, înlesnind întreținerea cea mai deosebită a elevelor în internatele acestor școli, educația aleasă primită acolo, menajul de elită administrat și mediul absolut francez în care se desfășoară instrucția fetelor, mediu atât de râvnit de elita țării noastre, ba și de pătura socială mijlocie, fac să se înrădăcineze în concepția multor familii românești cele mai bune idei despre aceste institute.

Tactica de convertire a tinerelor eleve, folosită de călugărițele catolice, oglindește pe deplin fățarnicia lor rafinată, scopul rășluirii de la sânul Bisericii noastre a multor tinere necoapte la minte și ideia răspândirii doctrinei catolice tot mai adânc în straturile poporului românesc. Să se adauge și chestia vânării averilor acestor tinere fete, averi care, înglobate la imensa bogăție a bisericii papale, vor mări și mai simțitor tezaurele papilor și a subalternilor lor.

Capela din interiorul internatului, educația eminentă religioasă, pedagoagele și profesoarele călugărițe învățate și dresate în scopul acesta, discuție de toate zilele, prieteșugul, atenția și delicatețea arătată, menajul și îngrijirea mai mult decât părintească, distracțiile din orele libere, șezătorile, conferințele, teatrele școlare, cinematografele toate fac din cetatea școlii un punct de atracție, un mediu de viață lipit cu totul de sufletul elevelor, pentru care orașul nu mai prezintă niciun interes, nicio atracție. Tot

ce le trebuie, tot ce ar putea râvni un suflet nevinovat de copilă se găsește acolo din belșug.

Cu asemenea tratament, cu asemenea îngrijire părintească, evident că multe din internatele noastre ortodoxe rămân pe jos. De aici atracția românilor către aceste școli, de aici alipirea sufletească atât de strânsă de maicele călugărițe, de aici împărtășirea ideilor, credințelor și profesiunilor lor.

Vara aceasta, am rămas profund mișcat de durerea și desnădăjduirea unei familii distinse din Roman, din membrii căreia o fiică, profesoară la institutul «Sacre Coeur» din Iași, după ce și-a făcut studiile secundare normale acolo, după exercitarea profesiei ei acolo de 4 ani, interval în care a fost convertită la catolicism — întâia durere a familiei — acum a fost convinsă să se călugărească. Își poate închipui oricine durerea de mamă, când își vede fiica smulsă prin viclesug de la sânul ei, durerea fraților și surorilor, care văd pe cea mai scumpă dintre ele înstrăinându-se a doua oară și definitiv de cei mai de aproape din jurul ei! Intrarea ei în călugărisim, înregimentarea ei într'un ordin catolic de misionare și trimiterăa ei poate prin părțile cele mai îndepărtate ale lumii, prin Africa, prin Australia, cum să nu umple de jale și de tânguire inimile însângerate ale unei familii, ortodoxă din moși strămoși!

Tot acolo și-au făcut educație și alte două surori și acelea puțin a lipsit să nu treacă la catolicism. Vedeți cât de mare e perfidia călugărițelor catolice și cum procedează de tainic și misterios, de ai crede că sunt cele mai nevinovate fapte și însuflețite numai de cele mai frumoase scopuri pentru ideea creștinismului, în latura înfrățirii oamenilor.

Tot vara aceasta, în cabinetul de așteptare al unui dentist, se vorbea despre un caz asemănător. Păcat că cine mi-a spus n'a avut îndrăsneala să se intereseze mai de aproape de numele, familia și localitatea celei convertite la catolicism.

Despre propaganda acestor institute în dauna bisericii noastre, s'a mai scris, ba mi-amintesc cum pe vremuri s'a făcut mare vâlvă pe tema aceasta. Ca o reacțiune împotriva ei, s'a întemeiat Soc. Ortodoxă a Femeilor Române,

s'au înființat școli secundare cu internate, sub oblăduirea acestei societăți. Răul însă văd că nu se zăgăzuește. Ba s'a făcut și legea «Regimul Cultelor», care stabilește fiecărui cult limita lui de activitate și spiritul de armonie între ele. Ce fel de armonie poate să existe însă între culte care caută să smomească credincioșii de alt rit, care să-și înmulțească aderenții lui și să-și mărească sfera de activitate în dauna bisericii dominante, cu drepturi istorice nediscutabile încă înainte cu mult de întemeierea poporului român ?

☩ Astfel se împlinesc cuvintele profetice ale marelui român Simeon Bărnuțiu rostite la 3 Mai 1848 pe câmpia Blajului : «*Cu cât vor învăța mai mulți români la școlile străine, cu atât națiunea va pierde mai mulți fiu*».

Iată deci rezultatul dezastros al educației fiilor noștri în școlile străine și dușmănoase Bisericii și neamului nostru.

Am scos în relief aceste fapte, ca să fie cunoscute și de cei în drept să se ia măsurile cuvenite. Eu stau la dispoziție cu precizarea acestor informații.

Preot GH. VERȘESCU,
Piatra Neamț.

Între predică și slujbă

Spuneam, altă dată ¹⁾, că nu trebuie să avem grijă numai de predică, iar slujba s'o părăsim. Și motivam de ce. Totodată făgăduisem că voi arăta, în alt articol, cum putem face pregătirea unui bun slujitor (bisericaș) cu care se va înălța podoaba slujbei.

Chiar în sărbătorile sf. Paști din anul acesta, am putut constata că lumea noastră este setoasă după un serviciu divin săvârșit în condițiuni alese. Am stat de vorbă cu multe persoane, cari mi s'au plâns că n'au avut parte să-și găsească mângâierea sufletească chiar în unele biserici vestite din București. Ce'nseamnă toate acestea decât că credincioșii Bisericii noastre doresc, cu tot dinadinsul, să fie mișcați și prefăcuți sufletește, când se duc la biserică.

Cum vom putea corespunde unor astfel de cerinți, dacă

1. Vezi *Historica Ortodoxă Română*, din lunile Iulie-August 1929.

nu prin pregătirea unui personal slujitor, care să săvârșească sf. slujbă cât mai frumos?

1. Pentru aceasta, în seminariile și facultățile teologice, să nu fie primiți (pecât posibil) decât numai candidați cari au voce bună ; 2. Pentru cele două catedre de muzici ; să se recruteze maeștri dintre clericii hirotoniți și monahi, buni cunoscători și executori ai artei muzicale ; 3. Spiritualii, cari sunt îndatorați să predea practica liturgică, să fie mai întâi buni cunoscători ai timpului și desăvârșiți slujitori. Să nu se întâmple, cum se cunosc multe cazuri, că elevii (de cântăreți nici numai vorbesc) știu mai bine rânduiala bisericească decât cei în drept ; 4. Practica, înainte și după hirotonie, să se facă la o mănăstire din fiecare eparhie. Acolo se pot învăța temeinic cântările și rânduielele sf. slujbe ; 5. Organele de control să cerceteze fără veste pe preoți cum își fac datoria în zilele de duminici și sărbători ; 6. Din când în când, să se facă la Catedrala episcopală, în fața unei comisii, examene de slujbe făcute individual și în sobor, raportându-se Chiriarhului rezultatele constatate, spre a se lua cuvenitele măsuri de îndreptare ; 7. Cântăreții să fie obligați să alcătuiască un cor, din tineretul parohiei sau al școlilor existente ; 8. Bisericile, cari dispun de fonduri, să prevadă în buget salariul cuvenit unui diacon, care va împodobi sf. slujbe prin rolul important ce-l are ; 9. Aceleași măsuri să fie luate și pentru cântăreții bisericești, cari trebuiesc să aibă o bună pregătire dar și o dreaptă răsplătire.

Prin urmare, având întreg personalul deservent recrutat în condițiunile arătate mai sus, atunci lumea va fi atrasă de slujbele ce se vor face și nu va mai avea motive de scuză că nu vine la biserică, că n'are ce asculta și vedea. Ca pironită va sta, fără ca să obosească, și va urmări, cu cea mai mare atențiune, desfășurarea serviciului, așa cum se întâmpla când slujeau vlădicii Nifon Niculescu și Evghenie Humulescu la Domnița Bălașa sau cum e în prezent, la bisericile Kalinderu și Krețulescu, unde eu, de multe ori, n'am putut găsi niciun loc liber în timpul slujbei.

Icon. CORNELIU GRUMĂZESCU,
Directorul Seminarului teologic din
Edineț, eparhia Hotinului.

ISTORIA PATRIARHILOR DE ANTIOHIA

de
ATANASIE DABBAS

Text grecesc publicat și tradus

de
Pr. Vasile Radu, și Cîril Karalevsky,
profesor universitar dela Biblioteca Vaticanului

PREFAȚĂ

Strălucita domnie a bogatului și milostivului domnitor român, stăpânitor al Ungro-Vlahiei, atrase la curtea lui personalități din Biserica de Orient și fugari cari se pripășiră în jurul lui. Mândru cum era, el urmărea o politică religioasă pentru stăpânirea Orientului sub acest raport, probabil o continuare a tradițiunii pornite de cei doi domni: Matei Basarab și urmașul lui, Constantin Șerban, în vremea cărora venise din Antiohia vestitul patriarh Macarie, călătorind după ajutoare bănești și în părțile Kievului și ale Moscovei, stăpânită de iubitorul de Hristos țar: Alexie Mihailovici.

În vremea lui Brâncoveanu, a venit călugărul Antim din Iviria sau Ivir, din Iberia Caucazului, fost rob la turci, meșter tipograf, care s'a așezat în Mănăstirea Snagov. Aci s'au tipărit cărți în limba românească, grecească și arabă¹⁾, precum se vede din tipăriturile ce se mai păstrează la Academia Română. Și acest smerit monah, care semna în josul cărților tipărite de el în diferite limbi, ajunse mai târziu mitropolit al Ungro-Vlahiei și rosti didahiile de valoare necontestată în Biserica lui Șerban din dealul viilor.

Nu mai pomenim de alți prelați veniți la curtea evlaviosului domn, pentru că n'ar intra în cadrul nostru²⁾, ci vom atrage luarea aminte numai asupra unuia, interesant prin atitudinea lui și prin petrecerea lui la curtea lui Brâncoveanu, fiindcă situația încurcată din Orient, lupta pentru scaunul patriarhal din Antiohia, deosebit de înverșunată, îl făcuse să plece de acolo. Acesta e patriarhul Atanasie Dabbas.

După moartea patriarhului Macarie III Zaim, 12/22

1. N. Iorga. *Istoria Bisericii Românești*, vol. II, Vălenii de Munte, pag. 4-9

2. N. Iorga. *Istoria Bisericii Românești*, vol. II, pag. 10-11, unde e vorba de foști cei ce s'au perindat pe la curtea lui.

Iunie 1672, poporul se împărți în două părți: o parte cu nepotul acestuia, anume Constantin, iar partea opoziționistă cu Neofit ¹⁾, episcop de Hama, care fu chemat să administreze patriarhatul până la numirea unui titular. Partizanii lui nădăjduiau că el va fi acest titular. Constantin, însă, nepotul lui Macarie, în vârstă de 15-18 ani, conrupsese pe pașa din Damasc, împreună cu anturajul lui și se proclamă patriarh sub numele de Ciril al V-lea, fiind hirotonit de episcopii de Sednaia, Zabdani și Malula la 2/12 Iulie 1672. Episcopii opoziționiști, se strânseseră la Beirut și făcură apel la patriarhul Constantinopolului, Dionisie al IV-lea Muslim, la 28 August/7 Septembrie. Dionisie al IV-lea, împreună cu sinodul său, se adunară în Noembrie și socotiră alegerea ca nevalabilă, din pricina vârstei necanonice și a corupțiunii autorităților civile și hotărâră candidați pe: Neofit de Hama, Grigorie de Cezarea Capadociei și pe Eugeniu de Christianopolis. Neofit, având majoritatea voturilor, intră în posesiunea scaunului patriarhal. Lupta a continuat între acești doi pretendenți până la 1682, când Neofit împovărat peste măsură de datoriile pe care le făcuse cu ocaziunea luptei pentru valorificarea pretențiilor sale, semnă un act în favoarea lui Ciril, căruia îi ceda eparhia Laodiceei, până la moartea sa ²⁾.

Ciril avu de luptat, însă, cu ieromonahul Procopie Dabbas, hirotonit de curând la mănăstirea Sf. Sava de lângă Ierusalim și care pretindea să fie hirotonit episcop de Alep. Deoarece Ciril l-a refuzat categoric, acesta începu o serie de intrigi cu ajutorul unchiului său, anume Mihail. Acesta se strădui să obțină dela Constantinopol un firman, care-l punea în posesiunea patriarhatului. Ceia ce s'a și întâmplat. Mihail, câștigă de partea sa și trei episcopi: Leonțiu, episcop de Sednaia, Ioasaf de Neapolis în Hauran și pe mitropolitul de Bosra, cari hirotoniră și instalară pe Procopie, sub numele de Atanasie al III-lea, la 25 Iunie/5 Iulie 1685.

Lupta continuă între el și Ciril, dar în cele din urmă Atanasie și Ciril se împăcară în Octombrie 1694, după

1. Karalevsky, *Dictionnaire d'histoire et de géographie*, art. *Antioche*, col. 643-644. Paris. Letouzey.

2. Karalevsky, art. *Antioche*, col. 644.

cum rezultă din convențiunea din 1698¹⁾). Ciril rămânea patriarh, iar Atanasie se mulțumea cu mitropolia de Alep.

Pentru restabilirea sa financiară, Atanasie întreprinse în Martie 1700, o călătorie în Muntenia, și ceru ajutorul lui Constantin Brâncoveanu, la curtea căruia fusese predicator, înainte de candidatura lui la episcopat. La 12/23 Mai în acest an, el binecuvântă căsătoria Saftei²⁾, fiica lui Constantin, cu Iordache Crețulescu. Ca să intre și mai mult în favoarea domnitorului român, el traduse din limba arabă populară „Istoria patriarhilor de Antiohia“, cu prefața de la 1702. El profită de șederea sa în Muntenia și tipări pe cheltuiala generosului său protector³⁾, două cărți liturgice și anume: Liturghierul și Ceaslovul.

1. Liturghierul, fu imprimat prin grija lui Atanasie, cu titlul următor:

Cartea celor trei dumnezeiești liturghii, cu încă alte adaosuri de trebuință pentru rugăciunile ortodoxe, tipărite acum din nou în limba greacă și arabă la cererea și cu osârdia prea fericitului părinte D. D. Atanasie, fost patriarh al Antiohiei, cu cheltueala Prea Înălțatului, Prea Luminatului și Cinstitului Domn, și Stăpânitor a toată Ungro-Vlahia D. D. Ioan Constantin Basarab Voevod, cu îngăduința Inalt Prea Sfințitului și Fericitului Părinte și Mitropolit al țării mai sus pomenite, Kir Teodosie, în mănăstirea Stăpânei Noastre Născătoare de Dumnezeu, care se chiamă Znagovul, în anul 1701 de la Christos. Cu grija ieromonahului Antim de obârșie georgian⁴⁾.

Dimensiunea acestui liturghier este de 18/13¹/₂ cm. Tipărirea liturghierului s'a făcut în două limbi; greacă și arabă, cu texte care erau în circulațiune adică: textul grecesc întrebuițat și deja tipărit și textul arab, care este fără îndoială recenziunea mitropolitului de Alep, Meletie Karmé, învățătorul și îndrumătorul patriarhului Macarie, recenziune făcută în 1612, revăzută după edițiunea de la

1. Karalevsky, *art. Antioche*, col. 644, unde se spune că textul convențiunii între Ciril și Atanasie se află în Mansi t. XLVI, col. 122 notă, iar anul convențiunii ar fi mai adevărat 1694 de cât 1698.

2. Karalevsky, *art. Antioche*, col. 645.

3. Karalevsky, *Histoire des patriarchats melkites*, p. 55 seq., unde se află toată descrierea.

4. Ibid. Cf. Blanu, *Bibliografia Românească*, București 1902, p. 423.

Veneția, complectând traducerea arabă, care nu exista de cât în stare fragmentară, așa că astăzi ne-ar fi imposibil să determinăm în ce constă exact lucrul său ¹⁾.

2. **Ceaslovul**, imprimat tot prin grija lui Atanasie, are titlul următor: Orologiu sau rugăciunile de obște cu toate celelalte slujbe pentru tot cursul anului, s'a tipărit acum pentru întâia oară în limba grecească și arabă, la cererea și cu osârdua prea fericitului părinte D. D. Atanasie, fost patriarh al Antiohiei, cu cheltuiala Prea înălțatului, Prea Luminatului și prea Cinstitului Domn și Stăpânitor a toată țara Ungro-Vlahiei D. D. Ioan Constantin Brâncoveanu Voevod, cu îngăduința Inalt Prea Sfințitului și Fericitului părinte și Mitropolit al țării pomenite mai sus, Kir Teodosie, în orașul București din țara Ungro-Vlahiei, în anul 1702 după Christos, de ieromonahul Antim, de obârșie georgian ²⁾.

Acest ceaslov a fost imprimat din pricina rarității lui și din pricina scumpetei manuscriselor. Edițiunea aceasta e foarte rară. Nu se întâlnește nicăeri în Orient, ci numai la Biblioteca Națională din Paris și la Academia din București.

Ca și pentru liturghier, avem de observat că tipăritura este făcută, în ceea ce privește partea arabă, după recenziunea lui Meletie Karmé. Conținutul este dela p. 1—168 numai în limba arabă, a doua parte 169—480 în grecește și arăbește, iar partea a treia este când în l. arabă, când în două limbi: greacă și arabă ³⁾.

Amândouă aceste cărți de ritual sunt prevăzute cu prefețe în două limbi: greacă și arabă. Textul grecesc de o importanță deosebită pentru cuprinsul lui, a fost tradus de Constantin Erbiceanu ⁴⁾. Textul arab n'a fost publicat niciodată. Amândouă prefețele sunt precedate de armele domnești ale lui Brâncoveanu.

Stând la curtea lui Brâncoveanu, Atanasie Dabbas, ca să măgulească pe domnitor, protectorul lui, a întreprins să scrie: *Istoria patriarhilor de Antiohia*. Manuscrisul acestei

1. Karalevsky, *Histoire des patriarches melkites*, p. 47, 48, 49 și 96.

2. Karalevsky, *op. cit.*, p. 104 și 105; I. Bianu, *Bibliografia românească*, p. 442.

3. Karalevsky, *op. cit.*, p. 103—105; I. Bianu, *op. cit.*, p. 442—446

4. I. Bianu, *op. cit.*, p. 424—433 și 442—447. Ceaslovul care se află la Academia Românească este incomplect. Pentru detalii, Karalevsky, *op. cit.* p. 103.

lucrări este scris de însuși autorul în anul 1760, la 10 iunie. El se păstrează în timpul de față la fosta bibliotecă imperială din Viena, sub Nr. 71¹⁾. Pe prima pagină se află scris de mâna lui Kolarius următoarele: *Epitomen hanc patriacharum Antiochiae latinitate iam donavit Adam Kollarius Panon Veteromontanus, Augustae Bibliothecae Vindobonensis Custos. Anno MDCCXLIX, die 28 Martij.* În josul paginei o însemnare scrisă de altă mână: *Supplem. LXXI*, care e însuși numărul manuscrisului.

Pe folio întâiu se află insigniile lui Constantin Brâncoveanu²⁾, cu următoarele litere grecești, care sunt începutul cuvintelor: *Ἐλέφ Θεοῦ Ἰωάννης Κωνσταντῖνος Βοσβόδας Αὐθέντης καὶ Ἡγεμῶν πάσης Οὐγγροβλαχίας* = Cu mila lui Dumnezeu, Ioan Constantin Voevod, Domn și Stăpânitor a toată Ungro-Vlahia.

Pe folio al doilea o vigneta înfățișând pe Iisus Christos binecuvântând cu amândouă mâinile, având deadreapta și deastânga literele grecești: IC, XC, iar de desupt Sfinții Impărați Constantin și Elena cu literele grecești: K și E.

Manuscrisul cuprinde o introducere compusă din 7 pagini și tratarea de 83 pagini, numerotate tot de autor. Fiecare pagină are 23 de rânduri, numerotate din 5 în 5. Legătura e banală, hârtia bună, scrisul îngrijit, întocmai ca și figurile care sunt la începutul manuscrisului.

Atanasie Dabbas nu e original, în ceia ce privește compunerea cărții sale. El se bazează pe istoricii precedenți: Eutihius, Jahya, patriarhul Macarie și Paul de Alep³⁾. Din citirea cu atențiune și comparațiunea între manuscrisul lui Atanasie Dabbas și Istoria Patriarhilor de Antiohia scrisă de Macarie III-lea Zaim, din care un exemplar se află la Muzeul Asiatic din Leningrad în colecțiunea Patriarhului Grigorie IV-lea, iar o copie se află în Biblioteca Vaticanului, rezultă că Atanasie s'a folosit într'o măsură mare, putem zice a făcut abuz de folosirea lucrării lui Macarie. Fraze întregi, fără nici o schimbare se găsesc la Atanasie ca la Macarie. S'ar putea urmări mai de aproape această comparațiune avându-se în vedere și izvoarele

1. A se vedea descrierea amănunțită în catalogul respectiv.

2. Aceste insignii le-am văzut la toate tipăriturile făcute de fostul patriarh Atanasie Dabbas.

3. Karalevschy, *Dictionnaire d'hist. et de géogr. art. Antioche*, col. 697.

folosite de amândoi, dar aceasta nu intră în cadrul unei introduceri, ci mai mult al unui studiu. Materialul a fost luat fără niciun control, așezat fără nicio metodă.

Cronologia lasă de dorit, fiind aproape pretutindena inexactă datele sinoadelor, distanța de timp între ele, sub ce împărați au suferit martiriul unui martiri, moartea unor împărați ca: Teodosie cel Mare † 404 în loc de † 395. Lăsând la o parte cronologia (care, întru cât privește pe patriarhii de Antiohia, a fost fixată mai târziu, după studiul bolandistului Piere von der Bosch și perfecționată și până acum neîntrecut de a lui Le Quien în lucrarea sa *Oriens Christianus*, vol. 2 col. 699-776), lucrarea merită atențiune, pentru că e singura de acest gen în limba greacă și încearcă o înșiruire a patriarhilor de Antiohia, de la Petru, primul patriarh al Antiohiei, și până în vremea sa.

Atanasie Dabbas stătu la curtea lui Brâncoveanu până în 1704, dată la care se întoarce în Siria, ducând cu sine un bogat material de tipografie, cu care a tipărit la Alep și alte lucrări de acelaș gen.

I. *Psaltirea* este imprimată numai în limba arabă, în anul 1706, cu următorul titlu: *Vestita carte a psalmilor, pe care i-a grăit Sfântul Duh prin gura profetului și împăratului David, una sută cinci zeci psalmi la număr, cu un adaus de zece cântări, s'a tipărit acum din nou în cetatea de Dumnezeu păzită a Alepului, în anul 1706 după Christos.*

Carte mică¹⁾, având armele lui Constantin Brâncoveanu domnitorul evlavios, care dăduse lui Atanasie caracterele de imprimat.

* * *

Atanasie, însă nu putea să rămână mereu fără scaun patriarhal, el care era protejatul domnitorului Brâncoveanu. Fără îndoială că, mulțumită influenței acestuia, Atanasie obținu să fie numit între 1705-1707, arhiepiscop de Cipru, de către Patriarhul Constantinopolului Gavriil III-lea. Neîmpăcându-se cu locuitorii insulei, o părăsi în 1706, data publicării psaltirei, și încheie cu rivalul său Ciril V-lea un pact, în virtutea căruia, ei își împărțeau patriarhatul: Ciril avea scaunul la Damasc, iar Atanasie la Alep. Această

1. Descrierea și prefața. I. Bianu, *op. cit.*, p. 469-477. Karalevsky, *op. cit.*, p. 109-112.

situațiune a durat până în anul 1720, la moartea lui Ciril¹⁾. În acest moment, Ieremia III-lea, patriarhul Constantinopolului, adresează o enciclopică patriarhului de Antiohia, sfătuind pe toți ca să asculte de Atanasie.

În 1721, el publică la Alep, traducerea arabă a lucrării lui Ilie Miniati: Πέτρα σκανδάλου, iar în 1722, el subscrie cu patriarhul Hrisant al Ierusalimului, lungă enciclopică în care se expun creștinilor din cuprinsul patriarhatului de Antiohia, toate divergențele obiectate catolicilor.

Viața lui Atanasie Dabbas, n'a fost încă aprofundat cercetată deși există numeroase documente în Biblioteca Vaticanului, a Propagandei și la Saint Office.

Numai atunci se va putea vedea limpede personalitatea lui cum și oscilațiunea între lumea catolică pe de o parte și ortodoxă pe de alta²⁾. El moare la 13/24 Iulie 1724.

* * *

Din lupta pentru succesiunea la scaunul patriarhal al celor doi patriarhi interesați, putem conchide la următoarele date:

Ciril V-lea Zaim, 2/12 Iulie 1672-Noembrie 1672, prima oară.

Neofit de Chios 1672-1682 (?).

Ciril V-lea Zaim, 1682 (?)-15/16 Ianuarie 1720, a doua oară.

Atanasie III-lea Dabbas, antipatriarh 25 Iunie-5 Iulie 1685-Oct. 1694 pentru prima oară.

Atanasie III-lea Dabbas, Ianuarie 1720-13/24 Iulie 1724, pentru a doua oară³⁾.

Roma-Chişindu, 1 Iulie 1929.

TRADUCĂTORII

1. Karalevsky, *op. cit.*, p. 56. *Dictionnaire d'hist. et de géogr. art. Antioche*, col. 646.

2. Aceste informațiuni vor face obiectul unui articol în *Dictionnaire d'histoire et de géographie* sub titlul: Atanasie III-lea Dabbas.

3. Karalevsky, în: *Dictionnaire d'hist. et de géogr. art. Antioche*, col. 700.

*i.1^{ro} Γαίης φέριστος Ἡγεμῶν Οὐγγροβλά-
 [χων
 Ὅφθεις ἀρίστων Βασσαράβων ἐκ γέ-
 [νους
 Μέγιστε Κωνσταντίνε Κοιράνων κλέος
 Τῶν ἐκ Ηέτρου δεξίαι Πατριαρχῶν
 [βίους
 Ὅσοι κατέσχον Ἀνατολῆς μέγαν
 [θρόνον
 Σέβας τε πᾶσιν εἰσεβοφρόνως νέμε
 Τοῖς τὸν βίον κάλλιστα ἐξηγητήκοσιν
 Ὅπως ἀρωγὸς ἐν βίῳ τούτους ἔχῃς
 Τοὺς δ' οὐ καλῶς ζήσαντας αὐθις ἐκ-
 [τρέπου
 Τεύξη γὰρ οὕτω ψυχικῆς σωτηρίας.

* Al țării Ungro-Vlahilor puternic stăpânitor arătându-te, prea mărite Constantine din neamul prea bunilor Basarabi, gloria voevozilor, primește viețile patriarhilor care au ocupat marele scaun al Antiochiei, de la Petru încoace. Dă cinstire tuturor celor ce au dat bună pildă în timpul vieții lor, ca să dobândești sprijinul lor; din potrivă să ai groază de cei ce n'au dus o viață cuvioasă. Astfel vei dobândi mântuirea sufletului.

INTRODUCERE

* Τῷ ἐκλαμπροτάτῳ, ὕψηλοτάτῳ, γαληνοτάτῳ τε καὶ θεοσεβεστάτῳ Ἀθθέντῃ καὶ Ἡγεμόνι πάσης Οὐγγροβλαχίας, Κυρίῳ Κυρίῳ Ἰωάννῃ Κωνσταντίνῳ Βασσαράβα Βοεβόδα τῷ Βραγκοβάνῳ τῷ ἐν ἀγίῳ Πνεύματι υἱῷ ἀγαπητῷ καὶ περιποθήτῳ τῆς ἡμῶν μετριότητος Ἀποστολικὴν εὐλογίαν, εὐχὴν καὶ τὸν ἐν Χριστῷ ἀσπασμόν.

„Μὴ μνημονεύετε τὰ πρῶτα (λέγει ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου Ἠσαίου) ¹⁾ καὶ τὰ ἀρχαῖα μὴ συλλογίζεσθε. Διὰτι Θεὸς παντοδύναμος; — (λέγει ἀκολούθως τὴν αἰτίαν), — διότι ἰδοὺ ἐγὼ ποιῶ καινὰ, ἃ νῦν ἀνατελεῖ καὶ γνῶσεσθε αὐτά.“ Ἦγουν διότι θέλω κάμῃ λέγει νέα ἔργα, δηλονότι θαυμαστά καὶ ἀνέλπιστα, τὰ ὁποῖα θέλουν ἀνατελεῖν καὶ λάμψη ὡς ὁ ἥλιος καὶ θέλετε τὰ γνωρίση βλέποντές τα ὀφθαλμοφανῶς. Ἐλαμψαν, ἐκλαμπρότατε ἡγεμόνων φωστήρ, ἐλαμψαν* τὰ τοιαῦτα θαυμάσια τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς ἡμᾶς διαμέσου τῆς σῆς Θεοσεβίας καὶ δὲν ἐνθυμούμεθα πλέον, οὐτε συλλογιζόμεθα τὰ πρῶτα μας καὶ τὰ ἀρχαῖα, ἡγουν τὴν ἔνδειάν μας καὶ τὴν στενοχωρίαν, „ἐπειδὴ ἐξήγαγέ σε ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ γένους ἡμῶν“, ὡς λέγει ὁ Σειράχ, ²⁾ „ἄνδρα εἰλέους, ὃ τὸ μνημόσυον ἐν εὐλογίαις“. Διὰ τοῦτο, ὡς λέγει πάλιν ὁ προφήτης Ἠσαίας. „Εὐλόγησε σε λαὸς πτωχὸς ³⁾.“ καὶ κατὰ τὸν σοφὸν Σειράχ, ⁴⁾ „τὴν σοφίαν σου διηγῆσονται ἔθνη καὶ τὸν ἐπαινὸν σου ἀναγγελεῖ ἐκκλησία.“ Ὁ πτωχὸς λαὸς τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἔθνος τῆς Ἀραβίας, καὶ ὁ ἱερός κληρὸς, εὐλογεῖ καὶ μακαρίζει τὴν Θεοδώρητόν σου σοφίαν

* Prea Luminatului, prea Innălatului, prea Fericitului și Iubitului de Dumnezeu, Domn și Stăpânitor a toată Ungro-Vlahia Domnului Domn Ioan Constantin Voevod Brâncoveanu, fiu iubit și foarte dorit întru Sfântul Duh al Smereniei Noastre, binecuvântare apostolică, rugăciune și salutare întru Iisus Christos.

„Nu vă aduceți aminte,—spune Domnul prin profetul Isaia,—de lucrurile cele dintâi, și nu judecați pe cele mai vechi“ ¹⁾. Și pentru ce, Dumnezeu Atotputernice? El dă după aceasta pricina: „Pentru că iată eu am înnoit toate lucrurile; ele se vor arăta acum și voi le veți cunoaște“. Aceasta înseamnă că lucrurile pe care le numește noi, sunt lucruri minunate și neașteptate, care se vor arăta și vor străluci ca soarele și voi le veți cunoaște bine când le veți privi cu ochii. Ele, prea Luminată Stea a Stăpânitorilor, au strălucit* și nouă asemenea minunii lui Dumnezeu, prin mijlocirea Evseviei Tale. Și nu mai gândim și nu mai socotim starea noastră cea dintâi și cea veche, adică lipsa și strămtorarea noastră: „Căci Dumnezeu te-a făcut să ieși din neamul nostru“, după cum spune Sirah ²⁾, „ca un bărbat milosârd, a cărui pomenire este întru binecuvântări“. Pentru aceasta, după cum iarăși spune profetul Isaia ³⁾: „Un popor sărac te va binecuvânta“, și după înțeleptul Sirah ⁴⁾: „Popoarele vor

* f. 2^{ro}* f. 2^{vo}

1. Ἠσ. 43 ¹⁸⁻¹⁹
2. Σειρ. 45, 1.
3. Ἠσ. 25, 31.
4. Σειρ. 39, 10.

1. Is. 43, ¹⁸⁻¹⁹.
2. Sir. 45, 1.
3. Is. 25, ³¹.
4. Sir. 39, 10.

καὶ ἡγεμονικὴν φρόνησιν· ἡ ἡμετέρα, λέγω, Ἐκκλησία, τῆς ποτὲ μὲν πλουσίας καὶ ἐνδόξου, νῦν δὲ πτωχῆς καὶ ταπεινῆς Ἀντιοχείας, ἀναγγέλει καὶ κηρύττει, καὶ μὲ καθαρὸν στόμα ὁμολογεῖ τὸν ἔπαιόν σας. Διότι καθὼς αἱ ἀκτίνες τοῦ λαμπροῦ ἡλίου φθάνουσιν εἰς ὅλην τὴν γῆν, οὕτως ἔφθασε καὶ τὸ ἔλεος τῆς Ἰμετέρας Ἐκλαμπρότητος ἕως καὶ εἰς αὐτὴν, καὶ ἀπέλυσε ὄχι παραμικρὰν δόξαν καὶ τιμὴν. ἀλλὰ μεγίστην ἀληθῶς, καὶ ἔλεος ἀναγκαῖον καὶ ὠραιότατον, ὅπου ἀπὸ τὸν καιρὸν τῶν χριστιανῶν βασιλέων παρόμοιοι ποτὲ δὲν ἀπέκτησε. Λέγει γὰρ ὁ Σειράχ¹⁾. „ὠραῖον ἔλεος ἐν καιρῷ θλίψεως, ὡς νεφέλαι ὑετοῦ ἐν καιρῷ ἀβροχίας“.

Εἰ μὴ ἐπειδὴ κάθε ἔλεος, καὶ πάσα βοήθεια ἔχει τὴν σύγκρισιν καὶ ὑπεροχὴν κατὰ τὸ ὑποκείμενον ἐκεῖνο, πρὸς τὸ ὁποῖον γίνεται, ποῖος δὲν συμπεραίνει ἐκ τούτου, ὅτι ἡ ἐπίσκεψις, ἡ τιμὴ, καὶ τὸ ἔλεος ὁποῦ γίνεται * εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, ὑπερβαίνοντες κάθε ἄλλην ἐλεημοσύνην ἀμέσως εἰς αὐτὸν τὸν Θεὸν διαβαίνει.

Συνάγεται ἀπ' ἐδῶ φανερώτατα, ὅτι τόσον πολλὰ μεγαλύτερα κρίνεται ἡ τιμὴ καὶ τὸ ἔλεος τῆς Ἰμετέρας Ἐκλαμπρότητος, ὅπου εἰς τὸν Ἡμέτερον Θρόνον τῆς Ἀντιοχείας ἐποιήσατε, ὅσον καὶ αὐτὸς εἶναι παλαιότερος καὶ ἀρχαιότερος τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν τε καὶ Θρόνων καὶ τοῦ πρωτοκορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου κληρὸς καὶ πρώτη φωνεῖα.

Καὶ ἂν καλὰ κατὰ τὸ παρὸν νὰ εὐρίσκειται ἐνδεής, καὶ εἰς τὰ κοσμι-

povesti înțelepciunea ta și Biserica lauda ta“. Poporul sărac din Orient, și poporul Arabiei și clerul său sfânt, binecuvintează și fericește înțelepciunea ta dată de Dumnezeu și prevederea ta de stăpânitor. Biserica noastră, zic, cea de altă dată bogată și slăvită, acum săracă și umilită a Antiochiei, o anunță și o proclamă și mărturisește cu gura curată lauda ta. Căci precum razele soarelui strălucitor se răspândesc peste tot pământul, tot așa și milostivirea prea Luminăției Tale a ajuns până la ea și te bucuri nu numai de cinste și de slavă prea mică, ci de cea mai mare cu adevărat, de milă foloșitoare și strălucită, așa cum n'a mai fost la fel, din vremea împăraților creștini. Căci Sirah¹⁾ zice: „O milă bună în vreme de nevoie este ca norii de ploaie în vreme de secetă“.

Dar pentru că mila și tot ajutorul au comparație și importanță după obiectul spre care se îndreaptă, cine nu conchide din aceasta că, considerația, cinstea și milostivirea, arătate Bisericii * și Casei lui Dumnezeu * și Casei lui Dumnezeu întrecând orice altă milostenie, se adresează însuși lui Dumnezeu?

Urmează de aici prea lămurit că, cu atât mai mare este cinstea și mila Luminăției Voastre pe care ați arătat-o scaunului nostru din Antiohia, cu cât el este cel mai bătrân și mai vechiu dintre toate bisericile, fiind moștenirea și cea dintâi sădire a lui Petru protocorifeul apostolilor.

Și deși astăzi se află lipsit și umilit de cele lumești, totuși în

1. Σειρ. 35, 20.

1. Sirah, 35, 20.

καὶ ταπεινός, ὅμως εἰς τὴν Θεϊάν Χάριν εἰς τὴν πνευματικὴν ἐξουσίαν, καὶ εἰς τὰς δωρεὰς τοῦ ἁγίου πνεύματος, εἶναι πλούσιος, εἶναι ἀνελλιπτῆς, καὶ ἀπὸ τὴν προτέραν τιμὴν καὶ δόξαν ποσῶς δὲν ἐπαράλλαξεν. Ὁ γὰρ λόγος τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν ἀπόστολον Παῦλον, (δῆλον ὅτι καὶ ἡ χάρις τοῦ πανεξουσίου ἁγίου πνεύματος) οὐ δέδεται.

Τοῦτο ὡς νομίζω, στοχαζομένη ἡ θεοφώτιστος καὶ ἡγεμονικωτάτη σου σύνεσις, ἐπαραινίθητι ἐξ ἰδίας σου φυσικῆς προαιρέσεως, νὰ ἐλεήσης καὶ νὰ τιμήσης τὸν θρόνον τοῦτον μὲ τὸ εὐδεκτόν σου ἔλεος, καὶ τὸν κοινωφελῆ νέον ἀραβικὸν τύπον, δι' αὐτοῦ δὲ νὰ τιμήσης καὶ τὸν τῶν ὄλων Θεὸν καὶ Κύριον.

Ἴσως ἐπειδὴ συνεχῶς ἀκοίεις τὸν σοφὸν Σολομῶντα ὅπου λέγει: „Τίμα τὸν Κύριον ἀπὸ τῶν δικαίων πόνων καὶ ἀπάρχου αὐτῷ ἀπὸ τῶν καρπῶν δικαιοσύνης ¹⁾ καὶ ἀπέχη εὐποιεῖν ἐνδεῆ, ἡνίκα ἂν ἔχη ἡ χεὶρ σου βοηθεῖν“. Τοῦτο εἶναι βέβαια ἰδίωμα σοφωτάτης συνέσεως * ἐν Θεῷ, τοῦτο εἶναι ἔργον καὶ ἀποτέλεσμα τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον· ρίζα γὰρ σοφίας τὸ φοβεῖσθαι τὸν Κύριον. Σοφῶς λοιπὸν καὶ δικαίως τοῦτο ἐστοχάσθη, ἐπειδὴ κατὰ τὸν σοφὸν Σειράχ, *σοφ' α κεκρυμμένη καὶ θησαυρὸς ἀφανής, τίς ὠφέλεια ἀμφοτέρων; ἀμὴ ἡ ἐλεημοσύνη μένει εἰς τὸν αἰῶνα». Ἡ δὲν λέγει καὶ ὁ Σολομῶν; „Ἐλεημοσύνη καὶ πίστις μὴ ἐκλειπέτωσάν σοι, ἀφαφαὶ δὲ αὐτὰς περὶ τῷ σῶ τραχήλῳ καὶ εὐρήσεις χάριν“ ²⁾. Καὶ καθὼς ὁ Σειράχ παραινῶν λέγει. *Φρόντισον περὶ ὀνόματος, αὐτὸ γὰρ σοι διαμένει, ὑπὲρ χιλιάδας δηλονότι καὶ μυριάδας θησαυρῶν χρυσοῦ καὶ ἀργυρίου“. Καὶ

darul lui Dumnezeu, în puterea spirituală și în darurile Sfântului Duh el e bogat și nelipsit, și în ce privește cinstea și slava lui de la început, cu nimic nu s'a schimbat. Intradevăr, cuvântul lui Dumnezeu, după Apostolul Pavel — evident și darul a tot puternicului Sfânt Duh — nu lipsește.

Pentru aceasta socotesc că priceperea Ta de stăpânitor și luminată de Dumnezeu a fost îndemnată de propria sa bunăvoință înăscută, să faci milă și cinste acestui scaun, prin milostivirea Ta primită de Dumnezeu și prin caracterele noi arabe de obște folositoare, iar prin ele să cinstești pe Dumnezeu și Domnul tuturor lucrurilor.

Poate pentru că Tu auzi continuu pe înțeleptul Solomon ¹⁾, când zice: „Cinstește pe Domnul prin toate ostenele tale drepte, și dă-l lui pângă din roadele dreptății tale și nu înceta să faci bine celui care are nevoie de el, atâcât mână ta poate să ajute“. Aceasta este de sigur însușirea unei înțelegeri înțelepte * în Dumnezeu. Acesta este lucrul și rezultatul celor ce se tem de Domnul, căci rădăcina înțelepciunii este frica de Dumnezeu. Cu înțelepciune deci și cu dreptate a fost chibzuită aceasta, căci după înțeleptul Sirah: „La ce slujește o înțelepciune ascunsă și o comoară care nu se vede? Însă mila rămâne în veci“. Sau nu spune și Solomon ²⁾? „Să nu-ți lipsească nici odată mila și credința: atârnă-le la gâtul tău și vei afla har.“ Deasemenea și Sirah ³⁾, ne îndeamnă zicând:

1. Παροιμ. 3, 9.
2. Παροιμ. 3, 8.

1. Prov. 3, 9.
2. Prov. 3, 8.
3. Sirah, 41, 12.

κατωτέρω: „ἀγαθὸν ὄνομα εἰς αἰῶνα διαμένει“ ¹⁾.

Οὕτω λοιπὸν καὶ διὰ ταῦτα, ἡ μὲν Ὑμετέρα Ἐκκλησιολογία εἰδείξεν εἰς ἡμᾶς ἢ μᾶλλον εἰπεῖν δι' ἡμῶν εἰς τὸν Θεὸν, τὴν ἔμφροτον τῆς θεοσεβείαν, καθὼς καὶ εἰς ἄλλους πολλὰς θεάρεστα κατορθώματα, τὰ ὅποια ἡμεῖς καὶ νῦν τὰ κατορθώσωμεν δὲν δυνάμεθα, ἐπειδὴ ὡς λέγει καὶ τις σοφὸς „πολλὰ ἀπόκρυφα εἰσὶ καὶ μείζονα, τῶν εἰς ἡμᾶς δηλονότι καὶ ὧν οἴδαμεν“.

Ἡμεῖς δὲ διὰ τὴν τοιαύτην καὶ τοσαύτην αὐτῆς εὐεργεσίαν τί ἀναποδώσωμεν αὐτῇ; ἢ ποίαν εὐχαριστίαν προσφέρωμεν αὐτῇ κατ' ἀξίαν; οἱ πτωχοὶ τῷ ἀνέκαθεν πλουσιωτάτῳ, οἱ μέτριοι τῷ ἐκ πηγῶν ὕψηλοτάτῳ, οἱ καταδεδουλωμένοι τῷ κατὰ πάντα ἐλευθεριωτάτῳ, οἱ ἀμαθεῖς τῷ λογίῳ καὶ οἱ ἄμουσοι τῷ θεοσόφῳ τε καὶ μουσοτρόφῳ τῶν ἡγεμόνων.

Πλὴν ἐπειδὴ τὸ κατὰ δύναμιν καὶ εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τοὺς νουνεχεῖς τῶν ἀνθρώπων εἶναι εὐπρόσδεκτον, καὶ σημεῖον ἰκανὸν τῆς εὐχαριστοῦ καὶ εὐγνώμονος διαθέσεως τῶν εὐεργετουμένων, προσφέρομεν καὶ ἡμεῖς τῇ ὑμετέρᾳ θεοφρουρητῇ Ὑψηλότητι, ὅς φιλολογώτατη καὶ θεοσεβεστάτη, ὅχι κανένα λόγον ῥητορικὸν καὶ μουσοστόλιστον * ἀλλὰ τὴν παροῦσαν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν ὡς ἐν συνόψει διαλαμβάνουσαν περὶ τῶν ἀγιωτάτων πατριαρχῶν τοῦ καθ' ἡμᾶς ἀποστολικοῦ θρόνου τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας, ἀπ' αὐτοῦ τοῦ πρωτοθρόνου ἡμῶν καὶ πρωτοκορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου, μέχρι καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων καὶ τοῦτο πρεπόντως καὶ ἀρμοδίως· ἐπειδὴ γὰρ ἄλλος τις τῶν πρότερον ὀρθοδόξων

„Αἱ grijă de nume (bun), căci ești și zeci de mii de comori de aur și de argint“ și mai jos, „un nume bun rămâne totdeauna“ ¹⁾.

Astfel deci și pentru acestea, Luminăția Voastră ne-a arătat nouă, sau mai degrabă prin noi lui Dumnezeu, pietatea sa înăscută, precum adese altora, fapte plăcute lui Dumnezeu, pe care noi nu le putem aduce la îndeplinire, căci cum spune un înțelept: ²⁾ Sunt „multe lucruri ascunse și mai mari decât cele ce se referă la noi pe care le știm“.

Iar noi, pentru o astfel de mare binefacere ce-i vom da în schimb? sau ce mulțumire îi vom aduce după vrednicie? noi săracii celui care a primit o asemenea bogăție de sus, noi smeriții, celui din strămoși prea înălțat; noi robiții, celui întru toate liber; noi cei neînvățați și neinspirăți celui de Dumnezeu înțelept și de muze îngrijitor dintre domni?.

Dar după puterea noastră, și pe cât este primit de Domnul și de oamenii înțelepți, ca să dăm un semn suficient al dispozițiunii noastre de mulțămire și de recunoștință pentru binefacerile pe care noi le-am primit, oferim Înălțimei Voastre de Dumnezeu păzite, ca prea iubitoare de cărți și prea pioasă, nu un discurs de retorică și inspirat de muze, * ci prezenta istorie bisericească, care tratează pe scurt despre sfinții patriarhii scaunului nostru apostolic al Antiochiei, de la întâi șezătorul nostru, Petru, proto-corifeul apostolilor și până în vremea noastră; și aceasta după cuviință și dreptate. Căci nici un altul dintre principii ortodocși

* I. 4 to

* I.

ἡγεμόνων ἕως τοῦ νῦν μὲ τοιοῦτον, ἢ μὲ παρόμοιον ἔλεος (λέγω τὸν ἀραβικὸν τύπον) δὲν ἐτίμησε τὸν πατριαρχικὸν τοῦτον ρόνον, ἀρεξέ μὲν ἢ Ἰμετέρα Θεόσπετος Ἐκκλησιάρχης καὶ τοῦτο ἐποίησεν ὅχι δι' ἡμετέρας τινὸς αἰτήσεως, ἀλλὰ κινουμένη ἀφ' ἑαυτῆς νεύσει θείᾳ μόνον ἀπὸ τῆν Θεοσέβειαν αὐτῆς καὶ τῆν περὶ τὸν θρόνον τοῦτον πολλὴν αὐτῆς ἐδλάθειαν, καθὼς μὲ τὸ ἔργον ἐφανερῶθη, πῶς νὰ μὴν εἶναι τὸ προσφερόμενον, ὅχι μόνον ἀρμόδιον, ἀλλὰ καὶ ὀφειλόμενον; τοῦτο λέγω, διότι ἐδῶ, ἂν καλὰ καὶ συντόμως, φαίνεται ὅμως προφανῶς ἡ ἀρχὴ τῆς πατριαρχικῆς ταύτης καθέδρας, τὰ τε παλαιὰ ταύτης ὄρια, καὶ καθέξης ἢ κατὰ Θεῖαν βούλησιν διάφορος αὐτῆς διοικήσεις καὶ κατάστασις, ἔτι δὲ καὶ οἱ ἀλληλοδιαδόχως χρηματίσαντες αὐτῆς πατριάρχαι καθιριθμοῦνται.

Τοιαύτην ἡμεῖς ἐν τῷ Θεοφυλάκτῳ Βουκουρεστίῳ παρὰ τῷ ἡγεμονικῷ ὁμῶν διατριβόντες ὕψει, καὶ τῇ ἡμετέρᾳ περιθαλάμει εὐνοίᾳ ἐκ τῆς ἀραβικῆς διαλέκτου εἰς ἑλληνικὴν περὶ φράσιν, ὅσον τὸ καθ' ἡμᾶς μεθερμηνεύσαμεν, καὶ σὺν εὐχῇ καὶ εὐλογίᾳ ταῖς ἡγεμονικαῖς αὐτῆς καὶ πλουσιωδῶροις χερσὶν ἀνατιθέμεθα. Τὴν ὁποῖαν ἢ Ἰμετέρα Ἐκκλησιάρχης θέλει δεχθῆν ἐόμενῶς, ἀποβλέποντες ὅχι εἰς ἄλλο, παρὰ μόνον εἰς τὴν ἀπλὴν καὶ ἄπλαστον καὶ πνευματικὴν ἀγάπην ἡμῶν ἣν ἔχομεν πρὸς αὐτήν. Ἐπειδὴ δὲν ἔπε, εἰρήσαμεν ὡς οἱ ῥήτορες νὰ ἐπαινέσωμεν, οὔτε τὸ λαμπρὸν αὐτῆς* καὶ ἀρχαιότατον καὶ ἡγεμονικὸν καὶ ἀξιώτατον γένος, οὔτε τὰ ἡρωϊκὰ ταύτης; ἀἴθησα κατορθώματα, (ὡσάν ὁποῦ καὶ κοσμικὰ καὶ ἱερὰ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης στόματα μετ' ἐγκωμίων τὰ τοιαῦτα κηρύττουσιν), εἰ μὴ μόνον τὸ εἰς ἡμᾶς αὐτῆς ἔλεος ὁμολογοῦμεν καὶ κηρύττομεν, καὶ τὴν αὐτὴν ἐδοῖαν εἰς τοὺς μέλ-

de mai înainte n'a cinstit până acum acest scaun patriarhal printr'un semn de milostivire atât de mare — vreau să spun despre caracterele arabe de imprimat — afară de Luminăția Voastră, de Dumnezeu încoronată. Și aceasta a făcut-o nu după vre-o cerere a noastră, ci mișcată de la sine, din inspirația divină numai, după propria sa pietate și multa evlavie pentru scaunul acesta, cum prin faptă s'a vădit; deaceea cum să nu fie nu numai cuvenit, ci și datorit, ceea ce noi oferim?. Spun astfel, pentru că în această istorie, deși pe scurt, apar clar începutul acestui scaun patriarhal, vechile sale granițe și pe urmă, cea după voința divină, a sa deosebită conducere și stare și încă și enumerarea patriarhilor lui care s'au succedat.

Noi înșine, în vremea cât am petrecut-o lângă Innălțimea Voastră domnească în cetatea Bucureștilor păzită de Dumnezeu, încălziiți de bunăvoința Voastră, am tradus din dialectul arab în limba greacă simplă atât pe cât am putut, și noi o depunem acum în mâinile voastre domnești și generoase, cu rugă și binecuvântare. Pe care Luminăția Voastră o va primi cu bunăvoință, fără să se uite la altceva de cât la iubirea sinceră, neprefăcută și duhovnicească pe care o avem către Ea. Pentru că noi n'am întreprins să Vă laudăm (cum fac ritorii), nici strălucitul vostru neam* domnesc prea vechiu și vrednic de preamărire, nici fapte eroice insuflate de Dumnezeu — pe care atât lumești cât și sfinte toate gurile le proclamă în toată lumea cu laude — ci numai să mărturisim și să

* f. 4 vo

λοντας αἰῶνας εἰς παντοτεινὴν ἐν-
θόμησιν διὰ γραφῆς παραπέμπομεν.

Δέξου τοιγαροῦν ταύτην, Γαληνό-
τατε Ἀδθέντα, καὶ ἐδμενῶς ἀναγίνω-
σκε, ἐξαντλῶντας ἐξ αὐτῆς καὶ τὴν
εὐχὴν τῶν ἐν ταύτῃ ἱστορουμένων
ἀγίων πατριαρχῶν. Ὁ δὲ πανάγαθος
τῶν ὄλων Θεὸς, διὰ πρεσβειῶν τῆς
ἀγίας ἀδοῦ Μητρὸς, τοῦ τε πρωτο-
θρόνου ἡμῶν ἱεράρχου καὶ κορυφαί-
ου τῶν ἀποστόλων Πέτρου, καὶ τῶν
λοιπῶν ἀγιωτάτων πατριαρχῶν τῶν
ἐν Ἀντιοχείᾳ λαμβάντων, σῶσαι,
στηρίξαι, διατηρῆσαι τε καὶ διαφυ-
λάξαι τὴν Ὑμετέραν Γαληνότητα εἰς
τὸν ὑψηλότατον αὐτῆς Θρόνον, σὺν
τῇ Ἐκλαμπροτάτῃ σου κυρία Δόμνα,
καὶ τοῖς εὐσεβεστάτοις ὑμῶν καὶ φι-
λολογωτάτοις βλαστοῖς, ἄνοσον καὶ
ὑγιᾶ, μακρόβιον καὶ πανευδαίμονα,
μετὰ δὲ λιπαρὸν καὶ βαθὺ γῆρας,
ἀξιῶσαι καὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐ-
ρανῶν, καὶ τῆς λαμπρότητος τῶν ἀ-
γίων μετὰ πάντων τῶν ἐκλεκτῶν, ἐν
Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, οὐ
ἢ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος, καὶ
ἢ εὐχὴ καὶ εὐλογία τῆς ἡμῶν Με-
τριότητος εἶη μετὰ τῆς σῆς Ἐκλαμ-
πρότητος ἐν βίῳ παντί. Ἀμήν.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αψβ' ἐνιαυτῷ.
Μηνί Ἰουνίῳ.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

ὁ πρῶτην πατριάρχης Ἀντιοχείας
καὶ εὐχέτης τῆς Ὑμετέρας
Ἐκλαμπρότητος. 1)

vestim, milostivirea voastră față
de noi și ca să transmitem prin
scris, veacurilor viitoare, spre
aducerea aminte vecinică, bine-
facerile Voastre.

Primește-deci, Prea Innălțate
Doamne, și citește-o cu bună-
voință, scoțând dintrînsa și ru-
găciunea Sfinților patriarhi des-
pre care e vorba în ea. Iar prea
bunul Dumnezeu al tuturor, pen-
tru rugăciunile sfintei Maicii sale,
și ale celui dintâi patriarh și ie-
rarh al nostru Petru, corifeul
apostolilor, și ale celorlalți sfinți
patriarhi care au strălucit în
Antiohia, să mântuiască, să în-
tărească, și să păzească Lumi-
năția Voastră, la innălțimea scau-
nului Ei, împreună cu prea Lu-
minata Ta Doamnă și cu vlăsta-
rele cucernice și învățate, în bună
sănătate, viață lungă și fericită,
iar după înflorite și adânci bă-
trânețe, Să Te învrednicească, și
de împărăția cerurilor, și de stră-
lucirea Sfinților cu toți aleșii,
întru Christos Domnul Nostru,
al cărui har și milă nesfârșită,
și rugăciunea și binecuvântarea
Smereniei mele să fie cu Luminăția
Voastră în toată viața.

În anul mântuirii 1702, luna Iunie.

ΑΤΑΝΑΣΙΕ,

fost patriarh al Antiohiei și rugător
al Luminăției Voastre.

CRONICA INTERNA

SF. EPISCOPIE A RÂMNICULUI

CĂTRE

MINISTERUL CULTELOR

în chestiunea activității culturale a preoților.

Domnule Ministru,

La adresa Domniei Voastre, cu care ne-ați înaintat în anexă decizia privitoare la propagandă culturală la sate, avem onoare a vă face cunoscut, că răspunsul a întârziat, pe de o parte din cauza absenței noastre din țară, timp de trei luni, iar pe de alta că până în vremea studierii acestei piese 19 August a. c., a trebuit să respectăm rânduiala medicală de a ne feri de orice efort, convalescența de 2 luni, prescrisă nouă aproape obligatoriu de doctorul curant.

Suntem fericiți să vedem Cassa Școalelor preocupată, atât de în larg, atât de competent și atât de hotărâtor de problema culturală a satelor noastre, privită și lămurită, această problemă, din toate punctele de vedere ale nevoilor și cerințelor impuse omenirii de civilizația modernă.

Și cu atât mai mult suntem fericiți de a vedea, cel puțin de astădată, problema aceasta îmbrățișată de Stat, cu cât pe noi ea ne-a preocupat de mult. În Eparhia noastră, problema aceasta a fost deslușită și aplicată satelor oltenesti, prin organizațiile preotești, numite „Centre Parohiale” și prin „Instituțiile bisericesti parohiale”, care, în număr de 7, sunt înșurupate fiecărei parohii.

Din anii 1921 Preoțimea lucrează în direcțiunea aceasta prin 82 Centre parohiale și prin Instituțiile parohiale cari până acum și-au putut lua ființă; iar în mai mare, opera aceasta e servită de Adunările județene ale Preoțimei, care se țin de 2 ori pe an, cum și de Congresul General Preoțesc, care se ține odată pe an. Rezultatele sunt din an în an mai spornice și mai solide, ajungându-se în sate, la crearea nu numai a bibliotecilor parohiale, dar și a celor de cămin, care trebuie să existe în casa fiecărui creștin. În acelaș timp, s'a ajuns și la acte filantropice făcute poporului din punga Preoțimei, acte care constau din ajutoare în bani, în cărți, în îmbrăcăminte, etc., pentru copiii și oamenii săraci.

Acestea toate ușor se pot vedea din lucrările: Anuarul pe anii 1921-1925, Lucrările Adunării Eparhiale, Indicatorul de merit și revista „Renașterea”, din care înaintăm spre confruntare câte un exemplar.

Primim deci cu toată bucuria și mulțumirea sufletească, opera culturală satească, la care se obligă de astădată și Statul, care, în deosebire de noi, dispune în plin de toate mijloacele necesare

ei, între care se numără în primul rând factorul cultural și mijloacele materiale.

Și primim această inițiativă a sa, mai ales că și-o urzește în cooperare cu Biserica lui Hristos, care e prin însăși firea și menirea ei, nu numai culturală, dar și moralizatoare, filantropică și solidarizată pentru masele omenești. Fără această colaborare, opera culturală a Statului, oricât de îmbelșugat s'ar fi revărsat în popor, n'ar fi putut totuș să-și dea roadele ei, întrucât cultura laică, neavând ca fundament al ei cele trei izvoare de perfecționare a omului și a Societăților omenești, care sunt: Credința, înfrânarea de sine și Lepădarea de sine pentru binele comun, nu ar fi putut și nu va putea în veac numai prin ea însăși, să construiască tipul integral al omului și al societăților omenești, mai ales sub raportul moral, filantropic și idealist al lor.

Ne miră însă că în acest scop ni se recrutează clerul, fără o înțelegere prealabilă cu capii Bisericii, de care preoțimea depinde și firesc și legal și canonic, punându-i apoi sub șefia elementului laic, care ca stare de cultură este absolut inferior clerului, întrucât învățătorii n'au decât 6 clase secundare, cu un învățământ foarte redus și acela, pe când clericii din satele noastre, dacă nu sunt încă toți licențiați, sunt însă absolvenți a 8 clase de studii seminareale. Jicnirea aceasta manifestată, întâi prin nesocotirea prealabilă a Ierarhiei țării, asupra acestei colaborări culturale, și al doilea, prin trecerea Preoților sub comanda culturală a unor elemente mai inferioare, nu numai ca învățământ și ca titluri, dar și ca poziție socială, o doare adânc pe Biserica autonomă și istorică a neamului nostru. Fiind produsul unei legi naturale ca și Statul, și datorindu-și înființarea ei pe pământ nu oamenilor ca Statul, ci însuși Fiului lui Dumnezeu, cel cu învierea din morți, certificată istoric, Biserica nu va putea suferi aceste două jicniri, la care din nenorocire se mai adaugă pe alături și neegalizarea recompenselor pentru munca depusă dintre învățătorii cu 6 clase secundare și Preoții cu 8 clase secundare, dacă nu chiar cu 12-13 ani și clase, în cazul licențiaților în teologie.

Pe baza acestor considerațiuni, noi cel puțin, din partea noastră:

a) Cerem, dacă nu superiorizarea clerului asupra corpului învățătoresc, cel puțin egalizarea lor, în sensul și al organizării centrelor culturale, cum și al retribuiri muncii; b) Cerem apoi ca sancțiunile care le-ar fi de aplicat Preoților în chestiunea aceasta, să se comunice Ierarhilor lor respectivi spre aplicare, ca unora care singuri au dreptul să-i pedepsească pe Preoți pentru chestiunile culturale și morale; c) Cerem, de asemenea noi, Ierarhii, să ni se comunice și nouă, în copii dela Cassa Școalelor, rapoartele, privitoare la activitatea Preoțimei noastre, sesizându-se și Sf. Sinod odată pe an, de starea generală a muncii depusă de întreaga Preoțime a țării.

În afară de aceste remarcări, noi personal ținem să vă mulțumim cu toată recunoștința, pentru dispozițiunile luate în privința frecventării cultului în Dumnicile de peste an a corpului învă-

țătoresc și de pregătirea corului centrelor culturale, pentru cântările religioase din Dumineci și dela serbările acestor centre, cum și de certarea abaterilor pentru cei care s'ar îndepărta dela aceste îndatoriri.

Primiți vă rugăm Domnule Ministru asigurarea deosebitei noastre considerațiuni și arhieresti binecuvântări.

Episcop, (ss) † VARTOLOMEIU

Cons. Referent, (ss) Pr. I. ILIESCU

p. conf., ION MIHĂESCU

Sărbătorirea unei promoțiuni de seminariști și învierea unei reviste.

Seminariștii care au isprăvit Seminariul Veniamin în anul 1905 au ținut să prăznuiască împlinirea a 25 de ani dela acea dată. Aceasă prăznuire s'a și făcut, în ziua de 18 Iunie 1930 în Iași. S'au adunat foștii colegi, foștii lor profesori, și s'au veselit. Intre ei, erau și unii colaboratori ai revistei noastre: d. *Ioan Gh. Savin*, Păr. *M. Rădulescu* din Cosîmbești, Ialomița, și alții.

La acea adunare, a luat parte și d. Profesor *D. G. Boroianu*, dela facultatea de teologie din București, care a fost prezidentul examenului de diplomă la acea serie de seminariști. Avînd acum prilej de a se vedea din nou cu atîția din vechii seminariști, domnia sa și-a pus în gând să puie la calea săvârșirea unui lucru bun: învierea vechii reviste bisericești *Viitorul*, care ieșea în Iași pe vremea aceia și de care foștii seminariști, fără îndoială, își aduceau aminte. Proprietarul și directorul ei era însuși d. Boroianu, care, deși în acea vreme se mutase în București, ca profesor la facultatea de teologie, după ce mai înainte fusese profesor la Seminariul „Veniamin“ din Iași, totuși scotea revista tot în Iași, îngrijind de ea bunul său prieten și inimos redactor al revistei, d. Profesor *V. Oiaga*.

Insuflețit de acest gînd, d. Boroianu mi l-a împărtășit din vreme la București și mi-a spus:

— Dacă poți, vino la Iași să dăm din nou viață *Viitorului*.

Sunt și eu unul din ceice am lucrat cu dragă inimă la acea revistă, cea dintâi de altfel la care mi-am început eu ucenicia scrisului bisericesc, la umbra activității frumoase care se pornise la Iași de domnii Boroianu, Oiaga și alții, prin societatea și revista *Viitorul*. Prin 1903 și 1904, scriam de zor la ea și am mers tot sporind cu colaborarea pînă la încetarea ei în 1916.

De aceia, rămas și eu cu inima alipită de această revistă și doritor de a o vedea din nou în viață, am răspuns d-lui Boroianu:

— Prea Stimat Domnule Boroianu, eu îți pot da răspunsul meu începînd cu cuvintele „Scumpe Maestre“, fiindcă mi-am început ucenicia mea de scriitor bisericesc în grădina scrisului dumnea-voastră. M'ați primit și pe mine ca tînăr teolog în acea vreme, înainte de a fi preot, așa că, împreună cu d. Oiaga, ați fost ca niște

cîrmuitori ai mei în făgașul ziaristicii bisericești. V'am avut pe dumneavoastră ca înaintași și ca cei ce mi-ați deschis drumul. De aceia cu mare dragoste primesc vestea că e vorba de învierea *Viitorului*, fiindcă mi-a rămas o revistă atât de scumpă și cu toate puterile sunt gata să ajut la punerea ei din nou în picioare. Eu am fost și cel care am văzut cele din urmă pâlپări ale ei. De ce să nu văd acum că din nou ia aripi și zboară? În vremea lui 18 Iunie, am și eu examene la Chișinău. Am să mă pot zmulge pe cîteva ceasuri la Iași și să fiu de față la întrunirea care va hotărî scoaterea din nou a *Viitorului*.

Așa ne-am chibzuit, dar nu s'a putut împlini întocmai așa. La 18 Iunie, cu adevărat că am fost la Chișinău, dar n'am putut fi la Iași. Deși dela Chișinău la Iași nu sunt decât 3 ceasuri de drum cu trenul, dar în după ameză zilei de 18 Iunie, până seara, am fost ținut în Chișinău de două teze de licență, dela care nu puteam lipsi. De aceia n'am putut fi la Iași în seara aceia, în care s'a făcut acolo sfatul pentru scoaterea din nou a revistei *Viitorul*. Dar am putut fi a doua zi după ameză, când încă am găsit acolo pe d. Boroianu și pe unii din cei sosiți, și am putut culege toate amănuntele despre scoaterea revistei, pe care acum le scriu aici.

Fiind vorba despre scoaterea revistei, au venit la acea sfa-tuire nu numai cei veniți cu prilejul prăznuirii, ci și alți preoți din Iași, care au avut dragoste de acest fapt. În fruntea tuturor, a fost Prea Sf. Arhiepiscop *Grigorie Botoșăneanu*, vicarul Mitropoliei Moldovei. Cu acelaș prilej, s'a alcătuit procesul-verbal care urmează:

PROCES-VERBAL

Anul 1930, luna Iunie în 18 zile.

Subsemnații, în urma convocării făcute de d. Dr. D. Boroianu, întrunindu-ne la Seminarul „Veniamin“ din Iași, cu prilejul revederii colegiale a promoției 1905, luînd în discuție propunerea d-lui Profesor Boroianu, de reparație a vechii reviste bisericești „Viitorul“, care și-a luat ființa în Iași în anul 1898 și a apărut aici 18 ani, am ajuns la următoarea încheiere:

Suntem de părere că este necesară reparația unei reviste bisericești obiective, care să trateze probleme de interes general bisericești, cu titlul și vechea conducere. Ea va reapărea la Iași, cu începere dela 1 Septemvrie 1930, fiecare din noi luându-ne obligațiunea de a face propagandă pentru câștigare de aderenți și a o sprijini și noi, din toate puterile noastre, atât din punct de vedere material, cât și moral.

(ss) *Grigorie L. Botoșăneanu; D. Boroianu; Ioan G. Savin; Preot Al. Dolinescu, Botoșani; Econ. C. Dinescu, paroh, biserica „Nicorița“, Iași; Econ. C. Teodorescu, Săveni, Dorohoi; M. Ionescu, Sf. Ștefan, Iași; Pr. N. Hodoroabă, Iași; Preot Ioan I. Sbera, Tansa, Vaslui; Preot M. Rădulescu, Cosâmbești, Ialomița; Preot D. Mihăilescu, Plevnii 122, București, Preot N. Donos, Huși; Preot*

Dim. Capșa, Valea-lui-Ion, Bacău; Preot *N. Todicescu*, biserica *Bărboi*, Iași; Pr. *Cezar N. Vuza*, Profesor, Iași; Pr. *I. Nestor*, Comănești, Bacău; Pr. *V. Chirica*, bis. *Sf. Vasile*, Iași; Pr. *D. Ciolan*, bis. *Sf. Voevozi-Roșca*, Iași; Pr. *Sava Popovici*, Gara Cucuteni, jud. Iași; Pr. *P. Chirică*, bis. *Barnovschi*, Iași; Pr. *S. Mironescu*, Oprișești, Tecuci, prin of. Podu-Turcului; Pr. *Ioan Danelache*, Dersca, Dorohoi; Icon. *Gr. Popescu*, Roman; Pr. *Gh. Popescu*, Seminariul Huși; Pr. *Const. S. Roșescu*, bis. *Golia*, Iași; Pr. *C. G. Vuiescu*, Sf. Andrei, Iași.

La acestea, am adăogat și eu cuvintele: „N'am fost de față, dar mă alătur în acelaș gând. Arhim. Scriban“.

Am copiat acestea în însuși trenul în care, împreună cu d. Boroianu am plecat din Iași spre București, și acum le dau în știrea tuturor. Acum, dacă este vorba că din această lună din nou iese *Viitorul*, să spun și eu care au fost cele din urmă zile ale lui.

Viitorul a eșit neîncetat până la intrarea noastră în război în 1916. Deși el purta totdeauna ca loc de sălășluire a lui numele orașului Iași, totuși în urmă se tipărea în București, la Tipografia *Göbl* din strada Doamnei, și aci îi era și redacția. Tot avea însă îndreptățirea să poarte numele de Iași, nu numai după obârșie, fiindcă acolo se născuse și trăise, ci și pentrucă, prin cei mai mulți abonați ținea de Iași și de Moldova, își avea legăturile sale mai mult acolo, își ținea mulți din colaboratorii de acolo, iar în Iași îi rămăsese încă, unde este și acum, redactorul cel mai de frunte după d. Boroianu, d. V. Oiaga. D-l Boroianu însă și cu mine eram la București și de aci purtam grija lui.

Dar iată că am intrat în război. Se înțelege, tipăriturile se puteau face acum mai greu, dar nu era cu neputință. D-l Boroianu voia să-l scoată și în aceste vremi. Dăduse materia la cules. Eram în a patra lună a războiului, în Noemvrie și voia să-l scoată. Dar în această lună, evenimentele războiului nostru se rostogoleau iute. Pentru noi a fost luna cea de mare nenorocire, când Nemții au pus stăpânirea pe cea mai mare parte din țară. Mulți își mutau familiile de aici în Moldova. D-l Boroianu asemenea. Cu toate acestea, dorul său era să scoată *Viitorul*. În mijlocul celorlalte griji, de data aceasta griji strivitoare, nu uita de *Viitorul*. De aceia, în ziua de 11 Noemvrie 1916, după ce fusesem de față la slujba liturghiei dela paraclisul Seminariului „Central“, unde pe atunci eram director, luasem drumul spre Mitropolie, ca să mai văd pe Mitropolitul Conon. Mai erau două zile până la intrarea Nemților în București și atunci, în fața nenorocirii care se apropia și pe care o vedeam pășind nemilostiv spre noi, ne apropiam mai mult unul de altul, ne strângeam și ne tânguiam. Mitropolitului îi mai duceam știrile care se auzeau și era bucuros când vedea pe câte unul din noi ca să-i mai spuie ceva.

Suiam dealul Mitropoliei dinspre strada 11 Iunie, în acea zi, care, deși Noemvrie, era frumos luminată de soare. Din urmă iată că mă ajunge Păr. Arhimandrit *Fotie Balamace*, spiritual al Seminariului Central, care slujise liturgia în acea zi de sărbătoare (In-

trarea în biserică a Maicii Domnului) și venea de asemenea spre locuința Mitropolitului. Iată că-mi aduce două scrisori: una din ele era dela d. Boroianu. Imi scria tocmai dela Fălticeni și-mi spunea să am grijă să fac corecturile revistei *Viitorul*, să poată ieși curând, că în scurtă vreme sosește și domnia sa în București. Cînd am citit, am zîmbit cu amar. Dela Fălticeni, d. Boroianu nu știa ce e la București. Eu știam că nu mai poate sosi, că lucrurile stau rău. Și, în adevăr, n'a mai sosit decît peste doi ani de zile, iar *Viitorul* a rămas baltă. A rămas baltă și un volum al meu pe care-l alcătuiam cu studii tipărite de mine în *Viitorul*. Dădusem și o arvună de 100 de lei, care, dacă acum e o sumă de răs, pe atunci erau bani buni.

Și a trecut vreme, și lucrurile s'au schimbat, dar *Viitorul* n'a mai eșit la lumină. Și iată că se găsește să iasă acum, ca voinicul din povești care a fost adormit prin vrăjitorii și la țîrzie trezire își zice: Ce lung somn am dormit!

Dar bine că se trezește și-și ia din nou frumoasa lui viață de atunci și calcă peste durerea pe care am avut-o cu el în acea zi de 21 Noemvrie 1916.

Meargă sănătos înainte, iar noi cei vechi și alții noi, toți în jurul lui!

Moartea unui profesor de seminar.

La Seminariul „Veniamin” din Iași, multă vreme a fost profesor de latină Preotul *Dimitrie Iordăchescu*, pe sub mîna căruia au trecut multe șiruri de școlari, zeci de ani, și care a lăsat urme de dragoste în sufletele tuturor. A fost profesor și scriitorului acestor rînduri.

Stăpîn pe materia sa, unul din temeinicii studenți de altă dată ai universității din Iași, urmînd cu tragere-de-inimă cursurile vestitului profesor *Stefan Vârgolici*, autorul cunoscutei gramatici latine, Preotul Iordăchescu era bun cunoscător al materiei sale. El împreuna însă cu această temeinicie a sa o inimă bună, o fire blîndă, așa că era dintre profesorii de care școlarii „nu se temeau”. E adevărat că blîndețea sa făcea că studiul latinei nu prea mergea. Avea o predare tîrăgănită. Cu toate acestea urmele pe care le-a lăsat în suflete prețuiesc mai mult decît ar fi putut face din punctul de vedere al materiei sale.

După ce a cutreierat mai multe școli mirenești, a poposit la seminar, unde era mai potrivit, ca preot, și a rămas acolo profesor pînă la moartea sa. Niciodată nu a putut fi vorba, în atîta lungă vreme, de vreo neînțelegere la care ar fi dat naștere, de vreo ciocnire cît de mică, de vreo nemulțămire cît de ușoară. Era omul care nu aducea supărare nimănui. Era dintre firile curate, care se strecoară prin viață fără a face zgomot în jurul lor, fără a căuta să atingă pe nimenea prin ceva. Dacă aceasta, din punctul de vedere al lucrului către care suntem datori, poate fi o pagubă, dar se rescumpără prin curăția sufletească de care asemenea chi-

puri dau dovadă. Intr'o vreme în care oamenii fac mare zarvă în jurul lor ca să-i vadă lumea și să-i laude și să le dea locuri de cinste, este o pildă că se găsesc oameni tăcuți, care nu cer nimic pentru ei, care nu se bat la masa ospățului social, mânați numai de pofta lor și în paguba altora. Astfel de oameni sunt o pildă și înmulțimea lor alcătuiește o școală pentru o obștie prea lacomă și prea setoasă de a avea numai pentru sine.

Și viața a venit peste el, cu încrâncenările ei, cu chemările ei, căutând să-l târască în certuri. Era într'o vreme mare gâlceavă la Seminarul „Veniamin“ între fostul director Economul *P. Savin* și Profesorul *V. Cires*, care încă trăiește în Iași și care pe atunci era profesor la seminar. Certurile izbucneau uneori și în cancelarie. Când se întâmpla să fie și Preotul Iordăchescu acolo, iute o ștergea în clasă, ca să nu fie părtaș la certuri care nu-i erau dragi.

O cât de dragă îi era clasa Părintelui Iordăchescu! La dânsul nu era zăbovirea în cancelarie. Cum suna de intrare, odată îl vedeai pe ușă. In această privință, era robul datoriei. Pildă a fost și în privința aceasta.

În Iași, afară de profesor, era și preot la biserica *Banu* din mijlocul orașului. Dar cum n'a făcut să se vorbească de el ca profesor, așa nici ca preot. Se înțelege, aceasta nu este în temperamentul nostru de azi. Noi suntem mai vii, mai neastâmpărați, mai năvalnici. Dar aceasta nu e tot una cu activitatea. De multe ori batem apa în piuă. Avem nevoie de o viață de adâncire de gândire, de tăcere. Din acest punct de vedere, Preotul Iordăchescu ne poate fi o pildă prin tăcerea lui.

Așa tăcut a trecut și din această viață. Am aflat de moartea lui abia când Păr. *N. Hodoroabă* din Iași ne-a trimes articolul despre moartea lui din ziarul *Opinia* (Iași, 29 Iunie a. c.

Noi îi zicem: Dumnezeu să-l ierte! și facem loc mai la vale rândurilor Părintelui Hodoroabă:

A trecut spre cele veșnice o figură bine cunoscută a Iașului, preotul D. Iordăchescu. A slujit Domnului multă vreme la biserica Banu din centrul orașului. A slujit școlii cu credință jumătate de veac. Numai de un an ieșise la pensie și n'a avut timp să se bucure mai mulți ani de roadele muncii sale, oăci Domnul l-a chemat într'o dimineată de Iunie la odihna cea veșnică.

Fiu de sătean. Cu apostolatul a pornit de jos, de la învățătorul de sat. A învățat la Seminarul din Socola. Urmând literile, și-a luat licența la Universitatea din Iași și a ajuns profesor de latinește la seminarul care îl formase. De sub mâna sa au ieșit multe serii de elevi. La examenele de diferență pentru liceu, seminarisții dela Iași s'au dovedit cei mai bine pregătiți la limba latină. Și acest fapt a fost un omagiu bine meritat pentru *părintele Iordache*, cum îl numiam noi, foștii săi elevi.

A fost un om cu însușiri alese, un om plin de virtuți frumoase, Avea o solidă cultură clasică pe care și-o formase cu stăruință în continuare lecturi, ani de rând și de care îți dădeai seama numai când

aveai feroicul prilej să stai cu el de vorbă și să-l găsești dispus. După cum un pictor se desfătează pictând, tot așa și răposatul își delecta sufletul citind clasicii în limba lui Virgil și părinții bisericești în original. A fost un om prin excelență studios. La bătrânețe a învățat germana și franceza. De o voință dusă până la îndărătnicie. Pentru elevii săi a fost un adevărat părinte. Chip de pustnic cnvios. Sobru, blajin și bun până la mărinimie față de elevii săraci, rădicați de jos, dar silitori la învățătură.

De-o modestie rară. Om dintr'o bucată; de caracter. O viață a muncit cinstit, a stat drept și nu și-a înclinat spinarea. N'a vroit să ocupe nici o funcție administrativă. I-a plăcut să trăiască retras — ca un rural încarnat — între cărțile lui dragi.

Nu i-a plăcut reclama. Nu-i plăceau laudele. Cu greu se lăsa înduplecat să ia parte la vre-o agapă școlară sau la întrunirile promoțiilor.

Prin moartea sa biserica pierde un preot cnvios, un suflet ales, iar catedra pe unul din cei mai buni profesori de latinește. Școala marelui Veniamin e în doliu.

A murit în vacanță, un preot și un dascăl, care n'a știut ce-i vacanța în viață... A avut și un cusur: s'a ferit de politică, ca de ceva care îți întinează sufletul... Era însă un naționalist convins și un iubitor de neam, în adevăratul înțeles al cuvântului. S'a stins *un om*, care a înțeles, că viața nu-i plăcere, ci o muncă continuă...

Dumnezeu să-l așeze între aleșii săi.

A. S.

Congresul profesorilor de religie.

Mercuri, 10 Septembrie a. c. s'a deschis în București ceiace trebuia să fie „Congresul profesorilor de religie“ din țară. De fapt, n'a fost un congres, ci o mică adunare, în care s'a făcut numai un schimb de vederi. Nu s'au adunat decît vreo 20 de persoane, chemate la aceasta de d. Dr. *Dumitru Stănescu*. Deși domnia sa este, din anul acesta pensionar, totuși, în grija și dragostea sa de această ramură de învățătură, pe care a predat-o o viață întreagă și pentru care a scris atâtea manuale de școală, a voit să asigure acestei învățături o stare mai bună decît cea care s'a orînduit în curgerea anului trecut și care fîințează în vremea de acum.

În scopul acesta, d. Stănescu a scris un art. în *Universul* dela 30 August a. c., în care a spus că, dacă, pe de o parte, învățămîntului religios i s'a arătat cinste prin legea din 1928, pe de altă parte, prin regulamentul acelei legi (art. 137), acest învățămînt a fost jignit, întru cât se hotăra ca școlarii să nu mai aibă a trece examene la religie. Faptul acesta dă naștere părerii că religia nu are în liceu aceiași însemnătate ca materiile cu examene și deci ajută să scadă vaza lui. Dacă legea a ridicat în cinste religia, prin introducerea ei în toate clasele, prin punerea a câte două ceasuri de religie în fiecare clasă, în loc de unul, cum era în clasele 2-6 inclusiv; dacă pune pe profesorul de religie

la aceiași leață cu ceilalți profesori, nu la mai puțin, ca mai înainte; de ce să aducă această jignire prin regulamentul pomenit? De ce să nu se ție cinstea religiei prin toate prevederile orânduielilor? De ce dai cu o mână și iei cu alta?

Intemeiat pe faptul acesta și pentru a se aduce o îndreptare și în laturea aceasta, d. Dr. D. Stănescu a cerut profesorilor de religie să se adune și să se sfătuiască în ziua pomenită ce e de făcut. Odată adunați, urma să se facă discuțiuni mai amănunțite și în alte laturi privitoare la studiul religiunii. Aveau să fie discuțiuni care să ție două zile. Fiind însă atât de puțini ceice s'au adunat, toată adunarea n'a durat decât în dimineața zilei de Mercuri. A luat parte și P. S. Arhiereu *Titu Tîrgovișteanu* și Păr. Referent *Manea Popescu* dela Sf. Mitropolie din București, Păr. Dr. *Marin Ionescu*, Păr. *Mălăescu* dela Târgul-Jiu, d. *Stănescu*, care a făcut convocarea și alți câțiva profesori. Lucrurile au rămas neisprăvite, urmând ca ele să continue în Octombrie, când, cu prilejul congresului preoților, să se facă și consfătuirea profesorilor de religie din toată țara. Atunci, se înțelege, va trebui să se împlinească și toată programa neîmplinită dela congresul care trebuia să se ție în Septemvrie.

Cu prilejul acesta, fiind vorba de d. Dr. D. Stănescu, care a fost organul de frunte pentru adunarea acestui congres, să pomenim de un fapt care ne-a rămas netrecut în cronica faptelor bisericesti din anul acesta. Anume, să pomenim despre sărbătorirea care i s'a făcut anul acesta la liceul *Matei Basarab* din București unde a fost profesor, cu prilejul ieșirii sale la pensie. Colegii săi dela Liceul *Matei Basarab* au dat o agapă frățească în cinstea sa, pentru împlinirea celor 40 de ani în slujba învățământului. S'au scos la iveală meritele d-lui Profesor Stănescu în slujirea învățământului bisericesc și a altor însărcinări pe care le-au avut. Au ridicat cuvânt, cinstind meritele sale, d. *I. Constantinescu*, directorul liceului; d. Profesor *Ștefan Ioan*, care a pomenit de lucrarea sa ca defensor eclesiastic și colaborator al lui Tache Ionescu la alcătuirea Legiului Clerului din 1893; d-nii Profesori *R. Caracaș*; *Luca Teodorin*; d. *I. Stamatescu* și Păr. *Ștefan Popescu*.

La acestea, putem adăoga noi munca d-lui Dr. Stănescu pe ogorul publicistic, cu scrierea sa de mai de mult *Chestii de Biserică și Școală*; cu tratatul său de *Morală Creștină*, cu care a candidat la catedra de morală dela facultatea de teologie din București, prin anii 1900; cu revista sa *Școala și Biserica*; cu cercetările sale mai proaspete în ogorul Istoriei Bisericești Românești, în care a publicat mai multe studii. Afară de acestea, a scris manuale pentru învățarea religiei, care au ajuns la multe edițiuni. Prin ele, d. Stănescu este un bărbat prea cunoscut în lumea școlărească, ceiace este un merit mai mult în străduințele sale pentru înălțarea religiei, în Țara Românească.

Sărbătoare Bisericească la Videle-Vlașca.

În ziua de 29 Iunie a. c. (Sf. Petru și Pavel), s'a sfințit, în Comuna Videle-Vlașca, clopotnița nouă ca și cele 3 clopote ce susține. Slujba sfințirii a fost făcută de către Protoiereul *Alexandru I. Bădănoiu*, parohul local; înconjurat de un sobor de 8 preoți din împrejurimi: Sub protopopul *T. N. Iancu*, Merenii de Sus, Președinte; Proistos *Gh. Gropoșilă*, Bodinu; Pr. *Andrei Cosmescu*, Cosmești; Pr. *Pant. Stănculescu*, Răscoveni; Pr. *R. Smărăndescu*, Fotăchești; Pr. *Stan Dobrescu*, Furculești; Pr. *Albu Sterian*, Flămânda, și Pr. *Dumitru G. Niculescu-Tămășești*.

Clopotnița are 10 m. înălțime, făcută gratis, de paracliserul bisericii și Consilier parohial *Ion R. Nițu-Videle*, și susține cele 3 clopote mari ridicate de *Ștefan Iurasec* și *Ion R. Nițu*, în greutate de 1000 Kgr. ce au costat 10.000 lei, Dania Primăriei Comunei și a enoriașilor. La fațadă veghează o candelă mare, având de o parte și alta icoanele Mântuitorului, Maicii Domnului și portretele M. S. Regelui Carol II și a I. P. S. Patriarh.

După slujba sfințirii, s'a rostit cuvânt bun cu dare-de-seamă, de Protoiereul Bădănoiu, după care cei de față, ca și autoritățile, în sunetul clopotelor, ca și al goarnelor elevilor școalei de meserii din Clejani, Vlașca, conduși de eminentul Director *Cernătescu* și ceilalți profesori, în frunte cu elevii școalei Clejani și ai școalelor primare vecine, cu praporele Bisericilor și cu clerul, au mers în procesiune la monumentul eroilor din Centrul Comunei, unde, după slujba parastasului, s'a depus o coroană, în sunetul intonării „Spre rugăciune“, de către gornistii Școalei din Clejani.

Apoi cei de față au luat parte la o agapă frățească în curtea bisericii. Trebuie reamintit că, în cuvântarea ținută de Protoiereul Bădănoiu, s'au reprodus următoarele strofe scrise ca dedicație clopotelor din Topești-Gorj, pentru a însufleși și mai mult asistența.

Pe cel mare scrie:

M'aduse unul de la voi
Nu sunt venit pentru rășbolu.
Vestesc iubirea și credința
Făptașilor de rău căința
Și pace tutulor vestesc
De voi lui Dumnezeu grăesc
Și'n ceasul ultim când vă cheamă
Vă poartă glasul meu d'aramă.

„Amin.

Iar pe cel mic scrie:

Mărit fii Doamne'n veac de veac
Străjer m'ai puș pe-aceșt meleag
Dă Doamne har și voie bună
Acelora ce ți se'nehină
Belșug în holde și'n câmpii
Păstrează-i ferii de urgii.

Amin.

Dela Cercul pastoral „Sihlea“ jud. R.-Sărat.

Duminică, 22 Iunie a. c., Cercul pastoral „Sihlea“, R.-Sărat, de sub conducerea Părintelui *V. Grigorescu*, și-a desfășurat programul mai înainte stabilit, la parohia *Cândești-Plăinești*, luând parte următorii frați preoți: Preotul *V. Grigorescu*, președinte dela parohia Sihlea; Preotul *Coman Negoescu*, dela parohia *Bogza*; preotul *Iorga*, dela parohia *Dragosloveni*; Preotul *Gongu*, dela parohia *Plăinești*, și subsemnatul, dela parohia *Bordești*. Intre orele 8-12, s'a oficiat slujba religioasă, la sfârșit făcându-se și un parastas pentru eroii satului. Pericopa evanghelică a fost explicată de subsemnatul. Răspunsurile liturgice au fost date de corul satului, condus de d. *I. Nechiforescu* și al cântăreșilor cercului. Masa frățească a fost luată la Păr. *Gongu*. In timpul mesei și după, am discutat punctele principale ale doctrinei adventiste și mijloacele de combatere. După amiazi, s'a ținut la școală ședința publică. A vorbit părintele președinte *V. Grigorescu*, despre porunca cea mare „Iubirea“. S'au cântat felurite imne religioase, precum și rostiri cu cuprins curat religios.

Cu acest prilej, am putut constată legătura mare ce există între preotul și învățătorii satului Plăinești-Cândești. Datorită acestui fapt, s'a putut înjheba un cor dintre credincioșii satului, la care ia parte activă d. *Nistor Budiș*, învățător, dând tot concursul Bisericii, în toate împrejurările. Nu mai vorbesc de d. *I. Nechiforescu*, controlor financiar, conducătorul corului, care muncește pe tărâmul religios cu mare râvnă.

Ce bine ar fi, atât pentru Școală, cât și pentru Biserică, ca în satele românești, preotul și învățătorul să trăiască în bune înțelegeri, mai ales azi, când mâna criminală a vrăjmașului din afară caută pe toate căile ca, prin introducerea în țară a felurite secte religioase, să ne distrugă tot ce avem mai scump, Credința, când prin *Ea*, am putut să fim ceeace suntem astăzi. In părțile locului, suntem martori oculari ai acestui prăpăd. Și luminarea maselor pe cale scripturistică, nu se poate face într'un sat, decât atunci, când ceice au darul a purta lumina vie, să aibă aproape perfectă pregătire în acest sens și când acești purtători sunt unul lângă altul, mai apoi încurajați și sprijiniți de cei în drept.

Deci frații preoți și frații învățători să-și dea mâna frățească și la luptă pentru adevăr și dreptate, mai din timp, căci mai târziu, vom plânge amar.

Pentru viitor, dacă revista-mi va îngădui, vom arăta, ca unul ce trăesc în mijlocul séctanților, pustiirile ce le fac aceștia foarte pe tăcute și mijloacele practice și teoretice ce trebuiesc luate chiar și de acei, care încă nu simt nimic, de apariția acestora.

IOAN CREANGĂ,

Preot-Învățător. Secretarul cercului
pastoral „Sihlea“, R.-Sărat.

T A B L O U

de manualele de Religie aprobate de către Sf. Sinod în anii 1929 și 1930.

1. Pr. Econ. I. Ionescu și Pr. I. N. Vasilescu : Istoria sfântă a Vechiului și Noului Testament, cl. I liceu ; aprobat 1929, expirat la 1 Septembrie 1934.
2. Pr. H. Popescu și Pr. Econ. I. N. Vasilescu : Parabolele și învățăturile Mântuitorului ; cl. II liceu, idem.
3. Pr. Econ. Mihail Bejenariu, Huși : idem.
4. Idem : Apologetica, cl. VII liceu ; idem.
5. Dr. N. Chiriac Dimancea și Pr. G. F. Ceaușanu : Istoria sfântă a V. și N. Testament, cl. I liceu ; idem.
6. Idem : Parabolele și învățăturile Mântuitorului, cl. II liceu ; idem.
7. Idem : Istoria bisericească universală, cl. III liceu ; idem.
8. Idem : Dogmele bisericii ortodoxe, cl. V liceu ; idem.
9. Pr. Constantinescu-Lucaci și Pr. Gh. Crețu : Istoria sfântă a V. și N. Testament, cl. I liceu ; idem.
10. Pr. C. Dron : Istoria bisericească universală, cl. III liceu ; idem.
11. Pr. Toma Chiricuță : Istoria sfântă a V. și N. Testament, cl. I liceu ; idem.
12. Idem : Parabolele și învățăturile Mântuitorului, cl. II liceu ; idem.
13. Idem : Apologetica, cl. VII liceu ; idem.
14. Episcop Ilarie Teodorescu : Istoria bisericească universală, cl. III liceu ; idem.
15. Pr. I. Partenie și Pr. I. Popescu : Istoria sf. a V. și N. Testament, cl. I ; idem.
16. Pr. I. Partenie și Pr. I. F. Popescu : Parabolele și învățăturile Mântuitorului, cl. II liceu ; idem.
17. Prof. Șerban Ionescu : Morala creștină, cl. VI liceu ; idem.
18. Pr. Dr. Vintilescu, Pr. D. Ionescu, Pr. I. Popescu : Istoria bisericii ortodoxe române cl. IV liceu ; idem.
19. Dr. Ioan Lupaș : idem.
20. Prof. G. I. Savin : Apologetica, cl. VII liceu ; idem.
21. Moise N. Pacu : Manual de învățături evanghelice, cl. II liceu ; aprobat 1930, expirat 1 Septembrie 1935.
22. Idem : Morala creștină, cl. VI liceu ; idem.
23. Pr. Econ. D. Georgescu : Istoria sfântă a V. și N. Testament, cl. I liceu ; idem.
24. Idem : Parabolele și învățăturile Mântuitorului cl. II liceu ; idem.
25. Idem : Istoria bisericii universale, cl. III liceu ; idem.
26. Idem : Istoria bisericii ortodoxe române, cl. IV ; idem.
27. Dogmele bisericii creștine ortodoxe, cl. V ; idem.
28. Idem : Morala creștină, cl. VI liceu ; idem.
29. Pr. Constantinescu-Lucaci și Pr. G. Crețu : Parabolele și învățăturile Mântuitorului, cl. II liceu ; idem.
30. Idem : Istoria bisericească universală, cl. III liceu ; idem.
31. Dr. Dumitru Stănescu : Istoria sfântă a V. și N. Testament, cl. I liceu ; idem.

32. Idem : Parabolele și învățăturile Mântuitorului; cl. II liceu; idem.
 33. Dr. Dumitru Stănescu : Istoria bis. universală cl. III liceu; idem.
 34. Idem : Istoria bisericii ortodoxe române, cl. IV liceu; idem.
 35. Idem : Carte de educație morală, cl. V liceu; idem.
 36. Pr. C. Dron, Pr. C. Vuescu și Diac. I. Gheorghiiță. Morala creștină. cl. VI liceu; idem.
 37. Pr. Econ. I. Tincoca: Istoria sfântă a V. și N. Test. cl. I liceu; idem.
 38. Idem : Parabolele și învățăturile Mântuitorului : cl. II liceu; idem.
 39. Pr. Dr. I. Mihălcescu : Istoria sfântă a V. și N. Testament, cl. I liceu; idem.
 40. Idem : Parabolele și învățăturile Mântuitorului, cl. II liceu; idem.
 41. Idem; Istoria bisericii universale, cl. III liceu; idem.
 42. Idem : Dogmele bisericii creștine ortodoxe, cl. V liceu; idem.
 43. Idem : Apologetica, cl. VII liceu; idem.
 44. Prof. S. Mehedinți : Parabole și învățături evan. cl. II liceu; idem.
 45. Preot. Petru Popescu : Istoria sfântă a V. și N. Testament cl. I liceu; idem.
 46. Idem : Parabolele și învățăturile Mântuitorului, cl. II liceu; idem.
 47. Idem : Istoria bisericii universale, cl. III liceu; idem.
 48. Idem; Istoria bisericii ortodoxe române, cl. IV liceu; idem.
 49. Pr. Petru Popescu : Dogmele bis. creștine ortod., cl. V liceu; idem.
 50. Idem : Morala creștină, cl. VI liceu; idem.
 51. Idem : Apologetica, cl. VII liceu; idem.
 52. Pr. D. Ionescu și Pr. C. Diaconescu : Dogmele bisericii creștine ortodoxe, cl. V liceu; idem.
 53. Pr. C-tin Costache: Istoria sfântă a V. și N. Test. cl. I liceu; idem.
 54. Pr. I. N. Vasilescu și Pr. Haralambie Popescu : Istoria bisericească universală, cl. III liceu; idem.
 55. Idem : Dogmele bisericii creștine ortodoxe, cl. V liceu; idem.
 56. Pr. Toma Chiricuță : Dogmele bis. creșt. ortod. cl. V liceu; idem.
 57. Idem : Morala creștină, cl. VI liceu; idem.
 58. Pr. Econ. Mihail Bejenaru : Istoria bisericescă universală, cl. III liceu; idem.
 59. Idem : Dogmele bisericii creștine ortodoxe, cl. V liceu; idem.
 60. Pr. Dr. P. Barbu și Pr. Bizerea : Istoria sfântă a V. și N. Testament cl. I liceu; idem.
 61. Idem : Parabolele și învățăturile Mântuitorului, cl. II liceu; idem.
 62. Idem : Istoria bisericescă universală, cl. III liceu; idem.
 63. Pr. Nicolae Crișmariu : Istorie biblice. Școala primară; idem.
 64. Idem : Istorie bisericesti, Școala primară; idem.
 65. Nicolae Crișmariu : Catehism. Școala primară; idem.
 66. Pr. P. Vintilescu; Morala creștină. cl. VI normală; idem.

București în 2 Iunie 1930.

Membrii comisiei pentru cercetarea
cărților didactice

ss. † ANDREI CRIȘANUL, președinte

ss. † VASILE de RAȘINARI

ss. † NIFON CRAIOVEANU

Pentru conformitate, N. VERZEA

EXTERNĂ

SITUAȚIA BISERICII ORTODOXE DIN POLONIA.

În timpul din urmă, s'au dat foarte multe știri în presa mondială despre un lucru, care se părea ascuns față de opinia publică europeană. Este vorba de starea Bisericii ortodoxe din Polonia. Noi, ortodocșii, având datoria de a ne interesa de situația fraților noștri de credință de peste hotare, nu putem să trecem sub tăcere plânsul ortodocșilor poloni, care a avut răsunet chiar și dincolo de Ocean, în New-York¹⁾.

Făcând o cercetare amănunțită a realităților ortodoxe din Polonia, constatăm, pe bază de documente, cu adevărat o situație gravă. În primul rând, trebuie să remarcăm că Biserica ortodoxă din Polonia este cu desăvârșire lipsită de drepturi. De 11 ani, de când s'a reînființat Statul polon, Biserica ortodoxă din cuprinsul hotarelor lui nu are încă o lege, pe baza căreia să se desfășoare viața ei spirituală și administrativă, în raport cu Statul și cu celelalte confesiuni. Actualmente, ea se conduce după regulamente improvizate și oportuniste, făcute de către ministrul Cultelor și Artelor, care e totdeauna un „bun catolic“²⁾.

Negreșit că, în asemenea împrejurări, ortodoxia nu are o bază legală, fixă și solidă în cadrele Statului polon. Nu se respectă nici chiar legile în vigoare, care se știe că nu-s favorabile ortodocșilor, și care sunt interpretate tendențios, după cum dictează interesele politice sau personale.

De observat că, în urma războiului mondial, când s'a reînființat Statul polon și când, în cadrul altor probleme de Stat, s'a vorbit despre necesitatea întăririi Bisericii și înălțării clerului, ortodoxia a fost despuiată de majoritatea averilor și privilegiilor, cu ajutorul autorităților locale și cu al populației catolice. Toate acestea au fost trecute fără judecată și fără aducere la cunoștință, pe seama Bisericii catolice.

Statul polon pretinde pentru sine averile Bisericii ortodoxe de pe teritoriul său. În această pretenție, el spune că nu fac decât să continue starea de lucruri de pe timpul Rușilor, cari considerau averile Bisericii ca averi ale Statului. Considerându-se stăpân fără nicio condiție, statul polon a început prefacerile. Aproape toate bisericile militare, din spitale, școli și alte instituții au fost date clerului catolic, prefăcute în biserici catolice. Multe biserici și mănăstiri au fost închise, iar o parte date catolicilor. Cel mai mare rău pricinuit Bisericii creștine ortodoxe din Polonia a fost desigur răpirea bisericilor. După cum am spus mai sus, ea s'a făcut și se face cu ajutorul autorităților și clerului catolic, în disprețul legilor și al judecăților. Asemenea cazuri au fost foarte multe, până la anul

1. Vezi *Biserica Ortodoxă Română*, nr. 4, 1930.

2. Ziarul *Times*, nr. din 26 Februarie 1930.

1924, când, în urma numeroaselor protestări ale ierarhilor și ale poporului, în frunte cu deputații ortodocși din parlament, guvernul a luat dispoziția să se înceteze cu răpirea și dărâmarea bisericilor ortodoxe. A mers așa până la 1929, când lucrurile au început să se repete. Din nou au fost date câteva biserici catolicilor, iar desființările s'au ținut lanț, luând un caracter sistematic, mai ales în eparhia Holmului. Chiar acum de curând, s'au dărâmat unele biserici ortodoxe din orașele Alexandrof și Varșovia. Răpirea și dărâmarea se face de obicei de către autoritățile guvernamentale, dar uneori numai de populația catolică. Nu demult, în *Komarov*, 100 de catolici au năvălit noaptea asupra bisericii ortodoxe și au prădat-o. Poliția nu i-a împiedecat, cu toate că a fost anunțată. În chipul acesta, timp de 11 ani, biserica ortodoxă din Polonia a pierdut cea mai mare parte din mănăstiri și biserici, dintre care o mulțime au fost trecute la catolici, iar o parte au fost ruinate.

Trebue să mai observăm că bisericile ortodoxe deteriorate în timpul războiului, sunt și astăzi închise, autoritățile nepermițând ca ele să fie reparate și repuse în slujba lor.

De când populațiunea ortodoxă a început să se împotrivescă, până la vărsare de sânge, răpirile de biserici s'au rărit; ele însă n'au încetat cu desăvârșire nici până azi. Chiar anul acesta, la 28 Februarie, s'a închis o biserică în orașul Ostrog, la granița sovietică.

Averile Bisericii ortodoxe din Polonia. În ce privește starea materială a acestei biserici, lucrurile nu stau mai bine. În Decembrie 1918, s'a dat un decret prin care s'au trecut toate averile bisericii ortodoxe de partea statului. Dispozițiunea aceasta a fost aplicată și în partea de răsărit a Poloniei în 1920, când a fost cucerită dela bolșevici. Pentru toate acestea, nu s'a dat bisericii nicio despăgubire, cu toate că s'au luat dela ea cam 25.000 de hectare de pământ.

Astfel dreptul de proprietate al Bisericii ortodoxe aproape se neagă. Biserica nu poate vinde nici cumpăra bunuri materiale.

Dar starea materială a Bisericii ortodoxe și raportul ei cu guvernul se vede în bugetul hotărât de guvern, în fiecare an, pe seama confesiunilor. Pentru nevoile Bisericii ortodoxe, se asigură aproximativ cam două milioane de zloți, sumă care e de ori mai mică decât aceia care se acordă catolicilor. Catolicii cheltuesc sumele prevăzute în buget pentru ei, fără niciun control, pe când ortodocșii nu pot cheltui nici cinci bani fără aprobarea Ministerului de Culte. Chiar leafa preoților nu e stabilită și poate fi schimbată în fiecă clipă, după hotărârea autorităților locale. Aceste autorități nu de puține ori amendează sau suprimă salariile acelor clerici ortodocși, cari se împotrivesc la diferitele manevre necinstite ale catolicilor.

Biserica ortodoxă atârână cu desăvârșire de stat. Trecând la problema drepturilor, pe care le are biserica ortodoxă în cadrul statului polon, trebue să observăm că ele au fost stabile încă din 1922, în așa mod, încât Biserica să fie cu totul aservită statului. Nicio acțiune, fie ea cât de mică, dela numirea celui mai mic

slujitor și până la adunările protoiereilor, nu se face fără știrea și aprobarea autorităților de stat. De hotărârile mai mari, nu mai vorbim. Persoanele de conducere nu numai că nu permit să se înființeze o parohie fără voia lor, dar nici transferarea preoților dela o parohie la alta nu se poate face fără învoirea voevodului corespunzător. Impotriva Constituției, care asigură confesiunilor dreptul de cult oriunde și oricând, preoții ortodocși sunt opriți de a servi prin case particulare, acolo unde bisericile lor sunt închise. În Galiția, poporul, care părăsește uniația, rămâne fără biserică, iar preoții ortodocși sunt împiedicați să facă slujbe pe seama lui, iar cei cari fac sunt supuși la amenzi.

Cum stă Biserica catolică? Trebuie să subliniem că, în această privință, adică în aceia a înființării parohiilor, a transferării preoților și călugărilor, a exercitării cultului, biserica catolică se bucură de toată libertatea și i se dă mare superioritate. De exemplu, misionarii uniți pot pleca oriunde să săvârșească serviciul religios. Așa, în cazul când toți locuitorii unei parohii unite trec la ortodoxism, biserica și avuția rămâne proprietatea bisericii catolice, iar ortodocșii trebuie să zidească o altă biserică. Însă dacă numai câțiva dintre ortodocșii dintr'o parohie trec la catolicism, atunci biserica ortodoxă a acelei parohii, împreună cu averile, trece la catolici.

Situația clericilor. Starea grea a bisericii ortodoxe se vede și din starea neîndreptătită, în care se află clerul ortodox. Toate persoanele duhovnicești, până la episcop, pot să ocupe un loc numai cu voia guvernului. Mai mult încă, toți preoții pot fi îndepărtați dela locul lor, după intervenirea autorităților conducătoare, ceiace se întâmplă foarte des, de multe ori nespunându-se cauza. Dacă preotul nu se supune, nu i se plătește leafa, autoritățile iau cărțile și ștampilele, iau drepturile și uneori desființează parohia.

Trebuie amintit că în Polonia s'a făcut o lege despre dreptul de cetățenie polonă. Preoții ortodocși au fost declarați sau nu cetățeni poloni, după placul autorităților. Foarte mulți dintre ei se numără și astăzi străini. În caz de nesupunere, sunt amenințați cu trimiterea în Rusia sovietică. Autoritățile au față de preoții ortodocși o atitudine brutală și necuviincioasă. Prefectul își permite să strige la ei, iar poliția chiar a bătut preoți. Nu de mult, în județul Vladimir-Volânski, polițaiul a bătut un preot ortodox bolnav în pat. Preotul curând a murit, dar polițaiul nu a fost chemat la cercetări. Jurnalul bisericesc „Voskresnoe citenie“, tipărint despre cazul acesta, a fost confiscat de cenzură. *Guvernul nu vrea să dea o lege cu privire la stările bisericești.*

Toate autoritățile bisericești și deputații ortodocși din parlament au ridicat de multe ori cuvântul, cerând o lege care să precizeze starea bisericii și raportul ei cu statul. Guvernul răspunde totdeauna că proiectul acestei legi se va face. Nici până astăzi însă nu s'a făcut proiectul propus de Sf. Sinod și de deputații ortodocși.

Cu toate drepturile limitate ale bisericii, guvernul se amestecă tot timpul în viața din lăuntru bisericii ortodoxe.

Nepermiterea convocării unui sobor ortodox. Exemplul cel

mai bun de amestecare poate fi istoria soborului, nepermis de Ministerul Cultelor. Biserica ortodoxă din Polonia a vrut de mult timp să convoace un sobor, dar până astăzi n'a putut, căci guvernul n'a încuviințat. În sfârșit, anul trecut, când biserica catolică a intentat bisericii ortodoxe 600 de procese pentru luarea bisericilor și mănăstirilor, autoritatea cea mai înaltă a bisericii a fost de părere, împreună cu clerul și cu cetățenii, că convocarea soborului nu poate să mai întârzie. A fost pregătită calea pentru convocarea lui. După legile dela 1922, convocarea soborului se poate face cu voia Ministerului Cultelor, însă ea este mai mult un drept al sinodului episcopal. Ministerul Cultelor a eliberat un program în vederea convocării soborului. Programul și legile au fost discutate de Sf. Sinod și trimise deocamdată ministerului. Sf. Sinod a hotărât să se facă alegerile. Ministerul a interzis alegerile. Din ordinul lui, autoritățile constrâneau clerul și locuitorii ca să nu facă alegeri. Au fost cazuri, când poliția a intrat în biserică, cu scopul de a nu permite alegerile. Cu toate acestea, alegerile au continuat să se facă, iar Ministerul a început să micșoreze leafa preoților. De abia acum, la 2 Iunie, ziarele aduc vestea că președintele republicii a încuviințat ținerea unui sobor ortodox. Vom vedea dacă nu se vor mai pune din nou piedici.

Convocarea unui sobor ortodox în Polonia e foarte necesară. Într'adevăr, din cauza condițiilor sale în care se află biserica ortodoxă din Polonia, poziția ei mereu scade, avuția se pierde, apărarea se face tot mai greu. Speculând această stare, biserica catolică din Polonia depuse, în ultimii ani, multă muncă, pentru a atrage de partea sa pe toți creștinii. Pentru aceasta, se servește de toate mijloacele, căci autoritatea conducătoare este în mâna catolicilor și-i ajută.

Mijloacele prin care fac prozelizi. În multe locuri și mai ales în eparhia Holmului, imediat după înființarea guvernului, parohiile ortodoxe au fost închise de guvern, după îndemnul catolicilor, iar bisericile pecetluite. Timp de mulți ani de zile, neluând în vedere dorințele poporului, autoritățile refuzau deschiderea parohiilor creștine, sub cuvânt că nu e nevoie sau că populația n'atinge numărul de 3000 pentru deschidere. Creștinii ortodocși chinuți multă vreme fără biserică și preot, se pomeneau cu preoți uniți, cari se dădeau drept ortodocși. Astfel de preoți nu se deosebeau cu nimic de cei ortodocși. Slujeau ca la ortodocși, numai că se rugau pentru episcopul catolic și pentru papă. Autoritățile le dădeau voe să slujească, permițându-le să deschidă și bisericile închise și când o parte din ortodocși le frecventau, se anunțau că s'au deschis parohii unite nouă.

Clerul catolic din Polonia a deschis o mulțime de seminarii pentru pregătirea preoților catolici și pentru propagarea catolicismului. Acolo învață toți, chiar fără mijloace, pentru a atrage pe ortodocși. De multe ori, atrag pe preotul nemulțămît de episcopul său sau cete de ortodocși nemulțămîți de preotul lor.

Toate aceste presiuni catolice au făcut pe clericii și locuitorii

creștini să prindă curaj și să se împotrivescă catolicilor, cari erau protejați de poliție. De exemplu, anul trecut în satul Vâsgarodk, s'au adunat, într'o noapte, Catolicii din tot județul și au atacat biserica Ortodoxă. Ortodocșii au vrut să se apere și s'a făcut un măcel. Poliția n'a luat nicio măsură, iar când catolicii se retrăgeau, ortodocșii au fost arestați. Preotul ortodox a fost îndepărtat, fiind învinovățit că el a produs măcelul și Ministerul a cerut trecerea bisericii la catolici.

Pretenții neîntemeiate. Episcopatul catolic pretinde să li se întoarcă catolicilor acele biserici, care au fost luate de guvernul rus cu forța dela catolici și prefăcute în biserici ortodoxe, ca pedeapsă că nu țineau cu autoritățile rusești. Aceste biserici au fost luate dela ortodocși în timpul războiului. Numărul lor e de 62 și numai 6 din ele mai aparțin azi ortodocșilor.

Două milioane de ortodocși sunt amenințați să rămână fără biserici. Ei sunt foarte revoltați. Chiar și uniții ucrainieni, cari în Galiția sunt 4 milioane, sunt împotriva catolicilor. Mitropolitul lor Șeptițki a spus că romano-catolicii n'au voie să ia bisericile ortodoxe. Cât privește pe uniți, ei sunt de 100 de ani numai uniți și nu vor mai putea trece la catolicism. Pentru aceasta, Rușii și Ucrainenii consideră pe catolici ca o ispită și se feresc de ei. Deputații Ucrainieni, în număr de 30, susțin biserica ortodoxă și luptă pentru ortodoxie.

Din toate acestea putem deduce că starea bisericii ortodoxe din Polonia a fost și este foarte grea. Pentru dobândirea drepturilor confesionale, ortodocșii sunt nevoiți să ducă o luptă continuă pentru apărarea credinții strămoșești, cu catolicii, cari, ocupând locuri înalte în administrația de stat, pun cele mai mari piedici în calea ortodoxiei.

V. NICA,

student român de peste Nistru.

PENTRU CEI PRIGONIȚI ÎN RUSIA.

Mitropolitul *Antonie* din Carlovăț, președintele Sinodului arhiepiscopesc al Bisericii ruse ortodoxe din străinătate, a adresat un apel „către toate popoarele din lume“, din care dăm și noi câteva părți:

„De 12 ani, guvernul sovietic lucrează la nimicirea sufletului rusesc și a civilizației sale. Biserici și altare sunt distruse. Credințioșii și păstorii lor sunt prigoniți, nenumărați martiri zac în închisori, născocindu-se pentru ei chinuri, fără exemplu în istorie.

Se stărnesc, cu meșteșuguri, înfometări, boli molipsitoare, răscoale, pentru a se putea întări regimul terorii. Poporul rus este dus către ruină. Însă popoarele de pe pământ rămân în tăcere. Conducătorii bisericești, ai tuturor neamurilor, se adună de mai multe ori pe an, la Geneva, la Lozana, etc. pentru conferințe. Ei se sfătuiesc cum trebuie aplicate, în chip practic, principiile creștine, cum se poate dobândi pacea și organizația morală a popoarelor.

Incepeți misiunea cu Rusia sovietică. Acolo sf. Evanghelie este nimicită; acolo orice moralitate este desființată. Dumnezeu este batjocorit și orice religie distrusă. Pentruce conferințele voastre păstrează tăcerea asupra acestor chestiuni, pentru ce nu s'a ridicat, o singură dată, vocea în privința celor de mai sus? Noi înșine, neputincioși, nu suntem în stare să venim în ajutorul nostru altfel decât prin „apeluri la ajutoare îndărjite. Incă, astăzi, strigăm după ajutor, unim vocea noastră cu gemetele morții poporului nostru“.

Acest apel al venerabilului mitropolit a fost auzit. Mișcarea de protestare, împotriva prigonirilor religioase, din Rusia, se'ntinde și se'ntărește din săptămână în săptămână.

Gazeta noastră¹⁾ a vorbit despre adunările din Londra, Geneva și Paris. *In Anglia*, Părintele Gough din Londra a luat inițiativa pentru formarea unui *Comitet Național de protestare* împotriva prigonirilor din Rusia, făcând apel deopotrivă la catolici, la Bisericile libere din Anglia și la Israeliți. Acest Comitet a provocat deja numeroase conferințe sau predici în biserici. S'a instalat în mari localuri din str. St. Ștefan House, Westminster, Londra, S. W. 1. Dl. Dawkins este secretarul general.

Urmează cercetări, cu documente, din partea predicatorilor. Cópii după protestarea votată de cei 8000 de asistenți au fost trimise, prin grija sa, tuturor guvernelor. S'a primit deja mai mult de 1.250.000 fr. din subscripții.

La Sinodul din Canterbury, ținut la 12 febr. 1930, Arhiepiscopul Dr. Lang a făcut să se voteze următoarea hotărâre:

„Adunarea ridică o adâncă protestare împotriva prigonirilor a căror victime sunt în Rusia toți acei cari au o religie, oricare ar fi ea. Ea arată prigonitilor dragostea cea mai cordială și cea mai adâncă și poștește pe toți membrii Bisericii Anglicane să-și unească rugăciunile lor cu ale sale pentru acei cari sufăr. Adunarea își arată convingerea că, dacă guvernul sovietic dorește continuarea bunelor sale raporturi cu Anglia, trebuie să se conformeze principiilor unei civilizații drepte și umane“. Arhiepiscopul de Canterbury a adăugat, la acest ordin de zi, următoarele observațiuni (după *Das evangelische Deutschland*, 16 Febr.):

„Pentru a înlătura primejdia de a fi rău înțeles, am întârziat cu protestarea mea până ce a fost cu puțință să trag împede o linie de despărțire între această protestare și chestiunile politice dezbătute în Anglia.

Nu mă unesc cu nicio mișcare care poate să fie socotită ca o propagandă împotriva regimului de astăzi din Rusia. Sunt convins că o altă metodă, departe de a veni în ajutorul martirilor, n'ar fi făcut decât a le adăuga alte chinuri. Inșă chiar faptul că relațiunile diplomatice au fost reluate cu Rusia, impune Angliei o responsabilitate față de care, credincioasă tradițiunilor sale, nu poate să se sustragă. Poate guvernul sovietic să ia cunoștință

1) *Le Christianisme au XX siècle.* (Nota traducătorului).

că o puternică opinie publică se formează printre persoane din toate clasele, din toate partidele, din toate confesiunile, prin care raporturile diplomatice prietenești nu atârnă numai de foloase materiale, ci deasemeni, și mai mult încă, de un respect comun al principiilor de dreptate, libertate, umanitate. Voiu aduna știrile cele mai sigure despre prigonirile din Rusia și, dacă nicio dovadă nu poate să fie stabilită de o adevărată îmbunătățire, voi fi nevoit, desigur, să aduc această afacere în Camera Lorzilor, nu ca o chestiune politică, ci ca o chestiune care atinge onoarea unui popor creștin și pretențiunile civilizației noastre". Din partea sa, arhiepiscopul de York a declarat că suferințele credincioșilor din Rusia trebuie să aibă un loc deosebit în toate Adunările creștine din lume. Totuși trebuie luat seama la pericolul pe care nobilele manifestări le pot aduce martirilor ruși a căror stare se poate înrăutăți. Toată cruzimea este, fără'ndoială, un semn de spaimă ascunsă; ne interesează, în acelaș timp, să lucrăm cu prudență, în fața terorii sovietice.

In Germania, doctorul Kapler, președintele *Comitetului Bisericii evanghelice germane*, cei 16 superintendenți generali ai Bisericii din *Uniunea vechii Prusii* și comisiunea executivă a *Federației Bisericilor libere evanghelice*, au trimes parohiilor, din cuprinsul lor, instrucțiuni la fel.

Credincioșii sunt invitați să se roage pentru creștinii ruși de orice confesiune și a introduce o rugăciune specială în liturghia cultului duminical. „Dacă nu ne stă în puterea noastră ca să aducem un ajutor din afară, să înconjurăm, cu rugăciunea iubirii noastre pe frații noștri expuși la chinuri nespuse“.

In Suedia, *Uniunea generală a păstorilor suedezi* a adresat, la 20 Ianuarie 1930, următorul apel către păstorii și parohiile din Biserica luterană suedeză:

„Creștinii din Rusia îndură mari suferințe. Preoții și credincioșii își jertfesc viața pentru credința lor, zac în închisori sau sunt trimiși în exil; foarte multe biserici sunt închise sau folosite pentru scopuri profane. Duminica a fost desființată; forma din afară a vieții omenești a fost nimicită. Sărbătoarea Crăciunului și alte sărbători creștine sunt oprite. Viața religioasă tradițională este osândită ca să dispară. Măsuri de prigonire sau de constrângere amenință pe orice om care nu poate să zmulgă din inima sa credința în Dumnezeu.

Noi, creștinii, din Suedia, cari ne bucurăm de deplină libertate a conștiinței, încercăm, în fața lui Dumnezeu, să ne înfățișăm ce'nseamnă a trăi fără sărbătoare creștină, fără biserică, fără cult public, de a nu putea intra în viața de creștin, de a muri fără nădejde. Să ne rugăm pentru frații noștri. Să le întindem, în numele dragostei, o mână de ajutor; să le dăm daruri pentru întreținerea, mângâierea și apărarea lor.

In Elveția, mai multe orașe au urmat pilda Genevei, și un număr de mari manifestări publice au fost organizate împotriva prigonirilor din Rusia. *Comitetul Federației Bisericilor evanghelice*

elvețiene a exprimat, la rândul său, o adâncă dragoste pentru creștinii ruși și a dat însărcinare Comitetului de continuare pentru creștinismul practic (Stockholm), de-a le trimite întregii creștinătăți și de a protesta împotriva violării actuale a libertății conștiinței de către Soviete.

Toată această mișcare de protestare, care se generalizează repede, pare să nu fi avut, până acum, alt rezultat decât să mărească lupta anti-religioasă în țara sovietică. Buletinul *Biserica* din Geneva din 10 febr. istorisește cum, sub presiunea Moscovei, Biserica autocefală ucraineană a fost, întrucâtva, obligată să se sinucidă, printr'o hotărâre zmulșă de la Sinodul extraordinar al acestei Biserici, convocat la 2 febr. a. c. Episcopul Marcu Grușovskii, un bătrân de 61 ani, îngrozit, a venit să declare trebuința desființării propriei sale Biserici. Sinodul a sfârșit prin a nu se împotrivi amenințărilor și guvernul și-a putut ajunge scopul, invocând, în ochii poporului, „libera hotărâre“ a Sinodului!

14 Biserici au fost închise la Kiew, 125 în gubernie. Altele în orașe, târguri și sate, vor urma, se spune, în scurt timp. Cazurile de apostasie, în cler, sunt, în clipa de față, foarte numeroase și foarte mulți credincioși ascund, când pot, convingerile lor religioase.

Este peste puțință de reprodus aici toate știrile, cari apar în fiecare zi, arătând condamnarea — la exil, închisoare, muncă silnică, moarte — de preoți, episcopi, pastori sau credincioși.

Totuși, răscolirea opiniei universale începe să preocupe pe soviete.

Pravda (după *Le Journal*) din 16 febr. califică de curată născocire comunicatele făcute cu privire la „pretinsele persecuții religioase“ din U. R. S. S. și declară că toate încercările de amestec în afacerile lăuntrice ale Rusiei ar fi făcute sub pretextul de apărare a religiunii, cari vor fi înăbușite în chipul cel mai energic. Și *Izvestia* declară că mari masse ale țării au sporit foarte mult, ca toate masele organizate. Ele vor rezista, cu energie, tuturor provocărilor unui nou război“.

Sfaturile de prudență ale arhiepiscopului de York nu ne par decât foarte îndreptățite. Se pare, cu toate acestea, că revolta conștiințelor creștine din orice țară, mărindu-se în fiecare zi, până, ce va deveni de neîmpotrivit — va contribui să aducă, cu ajutorul lui Dumnezeu, libertatea fraților noștri prigoniți.

Din: *Le Cristianisme au XX-e Siècle*, 20 Febr. 1930.
de Iconom CORNELIU GRUMĂZESCU,
director și profesor de seminar.

In unirea clerului și închegarea credincioșilor noștri, stă biruința așezământului nostru bisericesc, împotriva uneltirilor de tot felul.

Patriarhul MIRON,

la Congresul Preaților în București Octombrie 1929

NEINTELEGERE ÎNTRE BISERICĂ ȘI STAT ÎN GRECIA.

Statul grecesc umblă să facă secularizarea bunurilor mânăstirilor grecești. Sf. Sinod al Bisericii Eladei se împotrivesc unei asemenea măsuri și de aceea, într'o ședință dela mijlocul lunii Iulie a. c., a luat la cercetare chestiunea aceasta.

Sinodul a hotărât să trimeată o înștiințare tuturor episcopilor, ca nu cumva să facă parte din Consiliul Central sau din vreunul din consiliile regionale care vor avea să trateze treburile acestea. A hotărât, de asemenea, să trimeată câte o scrisoare episcopilor din Sparta și Maronia, prin care să fie poftiți ca, într'un răstimp de trei zile, să demisioneze din sarcina de membri ai Consiliului Central. Dacă nu se vor supune acestei porunci, să fie trimiși în judecata Sinodului, pentru nesupunere și purtare turburătoare în Biserică.

Episcopul din Maronia a răspuns că-și dă demisiunea, dar ea să fie socotită ca o mărturisire că a dat-o pentru binele Bisericii.

Ministerul Cultelor a dat un comunicat, în care spune că, față de hotărîrea luată de mai înainte pentru vinderea averilor mânăstirești, lucrurile stau precum au fost și că nu s'a petrecut nimic nou, vrednic de a fi luat în seamă, prin care Ministerul să se simtă dator de a-și schimba ținuta sa de mai nainte. El spune apoi că a hotărât să aplice legea împotriva oricărei ridicări din partea organelor Bisericii. Deci Consiliul Central va continua să-și vadă de lucrările sale pentru vinderea bunurilor mânăstirești.

SFINȚIREA UNEI BISERICI ROMÂNEȘTI ÎN AMERICA.

Românii din localitatea *Regina*, Statul Saskatchewan din Canada, America de Nord, își aveau o biserică clădită din daniile credincioșilor de acolo și din localitatea apropiată *Dysart*. Slujitor la acea biserică era Păr. Arhimandrit *Silvestru Ionescu*, ținând de Mitropolia Moldovei. În ziua de 26 Februarie 1928 însă, un foc groaznic a făcut scrum întreaga biserică. Frații noștri nu și-au pierdut cumpătul. S'au pus pe lucru ca să-și ridice o nouă biserică. Au strâns ajutoare dela toți Românii din împrejurimi, ba au ajutat și ceilalți creștini din Regina, fără deosebire de confesiune. Lucrările au mers cu spor și anul acesta s'a putut face sfințirea bisericii de către Păr. Protosinghel *Daniil Maxim*, însărcinat întru aceasta de I. P. S. Mitropolit *Pimen* al Moldovei, ajutat de Preotul *Teofil Maxim*, paroh în *Kayville*, tot în Statul Saskatchewan, și de Preotul *Postelnicu*, paroh în Regina.

Lume a fost foarte multă la sfințire. Afară de Români, au fost Grecii din localitate, care nu au biserică și se slujesc de cea românească. S'a făcut sfințirea după toată datina ei. Preoții au vorbit frumos credincioșilor, iar cântările au mers parte în românește, parte în grecește. Ziarele din localitate au scris pe larg, laudând pe Români.

CĂRȚI, REVISTE, ZIARE

Romanul religios francez din ziua de azi.

CELE TREI ROMANE ALE LUI GEORGES BERNANOS.

„O carte bună, a zis *Edmond Jaloux*, e ca un organism viu ; ea își face loc în noi și-și duce existența ei mută. Dacă ea nu este acest organism, atunci ea nu e nimic. Acest organism viu, însă, e spus legilor timpului. Sunt cărți care pier după zece sau o sută de ani ; unele din ele renasc după un timp oarecare, iar altele snut nemuritoare“.

Romanele lui *Georges Bernanos*, reprezentantul cel mai de frunte al romanului religios francez de astăzi, fac parte din ultima categorie. Cărțile lui sunt din cele ce nu au moarte, prin viața intensă ce pulsează în ele și pe care cititorul o împărtășește în toată adâncimea ei. Sunt cărți care, odată citite, nu le mai reieși, căci ai epuizat din ele toată frumuseța și ai pătruns sufletul persoanelor dela primul citit.

Nu e același lucru cu eroii lui *G. Bernanos*. Odată ce ne-au apărut, ei ne obsedează prin complexitatea lor, prin sentimentele lor excepționale, care fac din ele ființe de nepătruns. Am putea spune de *Bernanos* ce s'a spus de *Dostoievski*, că „*creiază oameni mai reali și mai adevărați decât oamenii vii*“. Apoi ceia ce face din *G. Bernanos* un scriitor nemuritor e că el, ca și *Dostoievski*, s'a ocupat, în cărțile lui, cu analiza sufletului omenesc, având în vedere elementul etern din om : raportul lui cu Dumnezeu. Niciun scriitor francez n'a descoperit atâtea regiuni necunoscute în sufletul omului. El ne conduce din piscurile înghețate ale gândirii, până în păturile cele mai ascunse ale inconștientului. Atmosfera romanelor lui e clar-obscură, frământată, neliniștită. Pătrunzi în ele ca într'o cameră prost luminată. La el, corpul nu se formează decât în jurul sufletului și imaginea în jurul pasiunii. Deosebit de *Goethe*, care ne descrie personajele cu privirea, *Bernanos* ni le descrie cu auzul. Caracterul lor ni se descopere prin ritmul vorbei, prin silabe, repețiri, bâlbâieli, care ne arată nu numai ceia ce personajul spune, ci și ceia ce el ascunde. Drama, în romanele lui, se petrece în inimă, într'o circvoluție cerebrală, despărțită de lumea exterioară. El a creat lumea spiritului. În trei linii, el a schițat deja silueta : un cuvânt caracteristic, câteva fraze, atâta tot. Vârsta, îmbrăcămintea, gestul, sunt redată cu o repezițiune stenografică. Ceia ce-l interesează e spiritul.

G. Bernanos a scris o trilogie : *Sous le Soleil de Satan*. *L'Imposture* și *La Joie*. În această trilogie, autorul a vrut să arate cele trei grade ale sfințeniei. În „*Sous le Soleil de Satan*“ (descrisă pe larg în revista *Biserica Ortodoxă*, București, Fevruarie 1930), întâlnim maiestrosul tip al Sfântului din *Lumbres*, care, cu tot sacrificiul sufletului său și cu toată viața-i petrecută în schivnicie, nu ajunge la piscul sfințeniei, fiindcă-i lipsea nu singur lucru : dragostea.

În a doua carte, *L'Imposture*, eroul este *Abatele Cénabre*. Toată

drama se petrece în sufletul lui. Intâmplările exterioare, de mică importanță nu servesc decât a ne pune în lumină lupta sufletească a lui.

Cine e Abatele Cénabre? Ce suflet ascunde figura-i tragică și sinistră, vorba lui tăioasă cu timbrul profund? Statura-i înaltă și întunecoasă, privirea-i pătrunsă de o tristețe de moarte deșteaptă curiozitatea cititorului. Abatele Cénabre trăiește izolat. Atitudinea lui mândră și disprețuitoare nu permite nicio apropiere prietenească. Extrema lui rezervă și dărzenia atitudinii lui pune o stavilă între el și semenii săi. Totuși superioritatea spiritului său, renumele său de mare scriitor, precum și purtarea lui de preot desăvârșit ar descuraja pe orice om care s'ar înconmeta să-l judece.

Dela primele pagini vedem pe Abatele Cénabre în fața unui tânăr venit să se spovedească. Dar în fața sufletului sincer și curat al tânărului, Abatele simțeste o teribilă iritare. Așa că, cu toată stăpânirea lui de sine, în cuvintele lui răsună un ton de sarcasm și de nesfârșit dispreț. El copleşte pe tânăr cu cuvinte reci și tăioase și figura lui devine de odată aspră și crudă. Tânărul pleacă uluit, neînțelegând nimic din această atitudine ciudată și neexplicabilă.

Urmă o tăcere grea și adâncă. Abatele, rămas singur, își fixează privirea asupra crucii atârnată pe perețele văruiat cu alb. Și de data asta, ochii săi îi aruncă o privire întunecată. Niciodată crucea n'auvusese expresia din seara aceea. Și numai putând suporta prezența celui obiect în fața ochilor lui, el luă lampa de pe masă și o zvârli cu putere pe podea. Lampa se strică și uleiul se împrăstie pe jos.

Lumina lunii pătrunse în odaie. Abatele Cénabre se sprijini de fereastră deschisă și asculta murmurul surd al Parisului.

Ultimul lui gest n'a fost un gest de violență, nu. Nimeni mai bine ca el nu știa să-și stăpânească pornirile. Însă lampa care ilumina crucea pe zidul alb i-a iluminat în sufletul lui ceva pe care ar fi vrut să-l înăbușe, să-l împingă în noapte. Revolta lui era deci un gest de apărare contra a tot ce-i făcea viața lui trecută: cărțile, celula, crucea pe perete care acum îi erau dușmane. Martori muți până atunci, de odată ele îi puneau chestiunea la care el nu voia să răspundă.... De mult abatele Cénabre își închidea conștiința și își înăbușea gândurile care-i clocoteau în suflet. Dar de data asta el s'a trădat. Acest mare erudit și psiholog nu privia niciodată lucrurile în față, oi pieziș. În sufletul lui chiar, el nu arunca niciodată o privire directă. El nu și-a pus niciodată întrebarea: Credea el în Dumnezeu? Viața lui exterioară era a unui preot desăvârșit, dar sufletul lui ce răspundea? Abatele Cénabre a evitat întotdeauna de a-și examina conștiința. În fuga lui veșnică de el însuși, de data asta el s'a întâlnit cu el... el se văzu în toată goliciunea sa. Totuși el ingenunchie și se rugă ca de obicei. Căci el și-a îndeplinit, întotdeauna, în mod scrupulos, sarcinile preoției, simțind în această disciplină exterioară un fel de sprijin de siguranță contra dezordinii sufletești pe care n'a voit niciodată s'o recunoască. Însă în această seară, starea echivocă în care a trăit până acum, i se părea o povară care-l înădușa. Ar fi vrut să-și descopere sufletul cuiva, să știe ce e cu el. Și Abatele Cénabre era așa de cufundat în gândurile lui, că deodată se trezi că vorbește singur. Cuvântul de „renegat“ îi eși din gură.

Încerează să zâmbească. Cum de i-a eșit din gură un astfel de cuvânt! De ce e el așa de turburat! Căci, chiar în ochii criticului celui mai sever, el e fără vină. Nu și-a îndeplinit el toate sarcinile, dela cele mari până la cele mai neînsemnate? El nu mai are desigur avântul și speranța tinereței, însă zborul, odată luat, viața lui a mers pe acelaș drum, fără șovăire.

Care era însă ținta spre care mergea el?

„Dumnezeu“! rosti abatele Cénabre.

Dar la auzul acestui cuvânt, o tăcere grozavă se făcu în sufletul lui. Și în această tăcere, cuvântul rostit căzu ca o masă de plumb. Nu mai cred în Dumnezeu! strigă el cu o voce sinistră.

Inima-i bătea așa de tare, că el vedea scapularul tremurându-i pe piept.

Abatele Cénabre simți că nu mai poate sta singur, că avea nevoie de un prieten. Singurătatea-l apăsa.

Dar pe cine să cheme?

G. Bernanos, ca să deie mai mult relief personagiilor sale, procedează prin contrast. Așa, alături de eruditul rece și mândru, vedem figura blajină a bătrânului preot *Chevance*. Părintele *Chevance* e blândețea personificată. Simplu și umilit, el își ducea amarul zilelor cu o răbdare de sfânt. Stângaci și batjocorit de oameni, el trăiește o viață de sărăcie și renunțare.

Și Abatele Cénabre se gândi în noaptea aceia să cheme pe *Chevance*. Marele erudit, cu sufletul complex și turburat, crezu că va găsi pacea deschizându-și inima blândului și simplului *Chevance*. Dar acesta, la auzul cuvintelor neașteptate ale Abatelui Cénabre, îi răspunse că, într'un caz așa de grav, numai Dumnezeu îl poate lumina și, neîncrezător în puterea sa omenească, el luă crucea în mână, pentru a putea răspunde.

Însă simplitatea lui *Chevance*, precum și credința lui nemărginită irită într'atâta pe abatele Cénabre, încât acesta îi dădu un brânci și bătrânul preot alunecă și căzu. *Chevance* însă, cu o privire de o nespasă blândeță, îi zise: „Cum aș dori să mă binecuvintezi! Binecuvintează-mă înainte de a te părăsi pentru totdeauna!“

Și preotul extraordinar, cu inima de sfânt, făcu o ultimă chemare spre sufletul lovit de moarte a Abatelui Cénabre. El îi ceru o binecuvântare, un simplu gest, prin care să se poată strecura în armura lui de fer, harul lui Dumnezeu. Și, ca prin minune, brațul Abatelui Cénabre se ridică pentru a binecuvânta, dar altă forță îl opri în loc.

Abatele Cénabre fusese un elev eminent în seminar. Aprins de o ambițiune nesfârșită și de o mare pasiune pentru studii, niciodată nu și-a ridicat el inima spre Dumnezeu. Recunoscut ca un elev de o rară secetă sufletească, el n'a consacrat misiunii sale decât partea din afară a sufletului său: inteligența. Așa că studiile sale nu dădură roadele dorite: viața sa dnhovnicească rămase stearpă. Și totuși el își continuă viața lui de preot desăvârșit în actele sale exterioare, până când, la un moment dat, un gest, o vorbă, îi dădu la iveală coiace, printr'o voință extraordinară, ascunsese zeci de ani.

Ca un canal care dă la lumină plante veninoase înăbușite o viață întreagă, așa și sufletul omenesc, când ipocrizia ajunge la ultimul grad de concentrare, se descarcă printr'un singur cuvânt, de toată otrava îngămădită cu atâta artă în cursul unei vieți întregi.

Abatele Cénabre ar dori acum să facă în viață un pas înapoi, să se mai poată înșela cum s'a înșelat până acum. Dar e prea târziu. El și-a văzut sufletul față 'n față. În golul în care se învârtește, el caută un punct de sprijin, dar nu găsește nimic. De odată se trezește cu revolverul în mână. „Un singur gest și totul se va sfârși, pe totdeauna”. Ridică revolverul până la tâmplă, apoi îl zvârli și căzu plângând în hohote la pământ. El plângea în fața voinței lui zdrobite, în fața slăbiciunii lui. Nu s'a omorât. Nu că se temea de moarte, dar și-a considerat gestul ca o lașitate.

Abatele Cénabre simțea acuma bine că e un renegat. Totuși el nu schimbă nimic în viața lui exterioară. Se hotărî să trăiască și să moară ca preot. Viața lui era un refuz absolut : refuz față de Dumnezeu, refuz față de lume. De acum, el era un preot fără credință ; de lucrul acesta el era sigur. Însă el a văzut că a fi preot fără credință nu e cu putință. El începu să-și neglijeze ocupațiile, viața lui devenia mai molatică, sarcinile nu mai aveau aceeași însemnătate. Și așa personajul imaginar care pentru el era omul real, se descompunea încet-încet, ca și cum sufletul pe care și-l formase până atunci, nu mai fusese nimic. Și Abatele Cénabre văzu răsărind în sufletul său pornirile primei lui tinereți : ambițiunea, mândria, voința nemăsurată.

Părintele Chevance era grav bolnav. El locuia într'o odaie sărăcăcioasă și era îngrijit de o femeie arogantă și fără inimă. De altfel Chevance e obișnuit cu astfel de tratamente și, neputând să se supere, el îndura totul fără murmur. Părăsit de oameni și disprețuit, cu toată viața lui de sfânt, el își ducea calvarul în tăcere. Singura ființă la care se gândia el mai îngrijorat era o tânără fată „Chantal”, căreia el îi fusese întotdeauna duhovnic și în care el a întrevăzut o viitoare sfântă. Părintele Chevance simte că sfârșitul îi e aproape, dar el n'ar dori să moară până nu va revedea pe Abatele Cénabre. Căci el știe că acesta, după ce l-a îmbrâncit jos, a rămas neîmpăcat față de dânsul. Cénabre vine, dar îl întâmpină pe Chevance cu vorbe crude și reci.

Părintele Chevance e în agonie și, în delirul său, el cheamă neîncetat pe Cénabre. Dar acesta nu vrea să-l vadă murind. Atunci Chantal, chemată la căpătâiul muribundului, veni să-i deie ultima expresie a dragostei ei nemărginite. Iată pe scurt scena morții Părintelui Chevance.

— Voi muri fiica mea, zise el.

— „Da, cred că vei muri, răspunse ea, și sunt fericită. Am dorit atât să-mi dai o ultimă binecuvântare. Ce onoare pentru mine de a mă lăsa să stau aici până la ultimele momente!

— Voi muri, răspunse el, cu oarecare asprime. Apoi se întoarse cu fața spre perete și tăcu.

— Nu mai e nicio speranță, întrebă el?

— Nu, răspunse Chantal, dar dacă vrei, voi chema doctorii să văd

ce mai spun. Dar eu cred că în curând vei fi în fața lui Dumnezeu.

De data asta, privirea lui Chevance se fixă asupra lui Chantal cu spaimă și cu o voință necunoscută până atunci.

— Ce dorești? îl întrebă Chantal.

— Nimic răspuse el.

— Cum, îi zice Chantal, n'ai nimic să-mi spui mie? Nu vrei să mă încredințezi lui Dumnezeu, acum când, în câteva minute, vei fi în fața Lui?

— Nu vreau... răspuse preotul, nu vreau...

— Ce? îl întrebă fata?

— Nu vreau să mor! răspuse el apăsător.

Ea îl privi drept în față cu o curiozitate nevinovată, mai grozavă decât disprețul.

— Doamne, răspuse ea, e oare așa de greu de murit?

Numai puțină răbdare. Vorbește-mi, asta te va ușura.

Gândește-te că nu mai avem decât câteva minute.

Ea își cufundă privirea în ochii preotului, în care ea nu vedea decât o voință teribilă.

— Binecuvântează-mă, îi mai zise ea, ca altă dată.

Odată încă, pentru totdeauna.

— Taci, îi răspuse el. E greu să mori! Nimeni nu moare bucuros.

Ea încearcă să zâmbească, cu ochii plini de lacrimi. Apoi îi zise:

— Nu m'ai binecuvântat încă. Imi refuzi acest lucru?

— Ce importanță are binecuvântarea mea, când mâne nu voi fi decât pământ, răspuse Chevance? Și ce poți tu să-mi dai mie, fiica mea?

— Aș vrea să-ți dau ceiace am, răspuse ea, aș vrea să-ți dau bucuria mea. Și acum te rog să fi fericit, numai fericit.

Privirea preotului redeveni blândă ca altă dată. Și vocea lui limpede pronunță tare și distinct:

— Fiica mea, am luat cu mine bucuria pe care mi-ai dat-o.

Și astfel își dete sfârșitul.

Atunci Chantal fu cuprinsă de un tremurat convulsiv, groaznic.

Ea aștepta în agonia acestui sfânt un semn ceresc și ea nu se putu stăpâni de a simți o decepțiune adâncă cuprinzându-i sufletul.

Și atunci ea dori să moară de o moarte tot așa de umilită ca și venerabilul sfânt.

Aici se termină romanul „L'Imposture“, însă pe abatele Cénabre și pe Chantal îi întâlnim în al treilea roman, «La Joie».

Eroina romanului „La Joie“ este tânăra fată „Chantal“, „schițată în „L'Imposture“ și analizată în mod aprofundat în acest al III-lea roman, care sfârșește trilogia. Chantal trăiește într'un mediu de oameni posaci și ciudați: tatăl ei un scriitor catolic, un ipohondrie rece și egoist, și bunica ei, o bătrână rea, care și-a pierdut mințile. Printre servitorii lipsiți de bună voință, mai este și un șofeor rus, tip suspect, cu privirea piezișă, un eteroman misterios, care a deșteptat în sufletul curat a lui Chantal, o neîncredere de neînvinș. Ea simți din prima zi un dușman în acest om, un personaj periculos, de care trebuie să te ferești.

De ce a așezat autorul pe Chantal într'un astfel de mediu? Poate pentru a scoate mai bine în relief figura curată și luminoasă a lui

Chantal și pentruca aceasta să-și împlinească mai bine opera sa sufletească.

Autorul ne-o prezintă pe Chantal ca pe o sfântă supusă cu totul voinței lui Dumnezeu. În ea totuși nu vedem nimic care să pară exagerat. Ea nu e decât o fată inocentă, care-și îndeplinește sarcinile zilnice cu un scrupol aproape involuntar. Dar ceia-ce caracterizează pe Chantal, mai ales, e bucuria permanentă ce izvorește dintr'însa, o bucurie cerească care iradiază din ea ca dintr'un izvor veșnic. Izvorul acestei bucurii e unirea ei sufletească cu Dumnezeu. Căci Chantal cade adeseori în extazuri, însă desăvârșita ei umilință și neștiința ei o împiedică de a-și da seama că ea e o sfântă. Astfel a văzut-o într'o zi șofeornul rus, Feodor, căzută în extaz, cu mâinile încrucișate pe piept, și el singur numai, dintre toți cei ce o înconjoară și-a dat seama că e sfântă.

Noi am mai văzut-o pe Chantal lângă patul de moarte al Părintelui Chevance. Pierderea acestui preot, călăuză și tatăl ei spiritual îi lăsase un sentiment de gol și de părăsire. Unde va mai găsi ea un sfânt ca Chevance, care s'o povățuiască și s'o îndrumeze? Și în acele ceasuri de supremă singurătate, ea se scufundă în rugăciune ca într'un somn fermecat. Alta, în locul ei, s'ar fi refugiat desperată într'o mânăstire, ca într'un ultim azil. Dar ea era prea obișnuită de a nu-și găsi odihna decât în Dumnezeu, pentru a simți nevoia de a fugi de lume. De altfel, ea cunoștea lumea prin intuiție. Căci nu-i adevărat că păcatul nu-i cunoscut decât de cei ce au gustat dintrânsul. Numai cereasca neștiință a sfinților poate pătrunde în teribila noapte a minciunii. Sfântul din Ars a spus că el nu cunoștea păcatul decât din gura păcătoșilor. Și ce-a putut el auzi din gura lor decât veșnicul geamăt, veșnica scârbă care le umple sufletul? Chantal considera tristețea ca ofensă adusă lui Dumnezeu, ca un păcat contra speranței. Tristețea spunea ea odată, a intrat în lume prin Satana. Iar altă dată, pe când vorbea cu Chevance, ea îi zise: „eu nu sunt resemnată; nu. Resemnarea e tristă. Poți să te resemnezi de a face voința lui Dumnezeu? E ca și cum ai spune că te resemnezi de a fi iubit“.

În altă convorbire, o auzim zicând: „Oricât de nenorocită voi fi, niciodată nu va pătrunde tristețea în inima mea“.

Intr'o zi, stând de vorbă cu abatele Cénabre, care o împingea de a-și analiza sufletul, ea îi zise: „Eu n'am nevoie să văd limpede în mine. Ce-mi pasă ce sunt și ce nu sunt? Dumnezeu va scoate din sufletul meu, cu forța, ceia-ce eu nu voi avea curajul să-i dau. Nimic nu-l va opri. Se poate ca D-ta să mă întrebi ce cale am apucat pentru a ajunge la acest rezultat. Dar la ce mi-ar folosi? Căci eu n'aș putea răspunde nici da, nici nu. Cu cât mă apropii de scop, cu atâta doresc să cunosc mai puțin. Poate că Dumnezeu m'a cotorosit de această grijă. De fapt, dacă vrei să-ți vorbească sincer, chiar dacă ar trebui să mor peste zece minute — și aș dori ca aceasta să fie cu voia lui Dumnezeu — aș dori să mor ca un copil, ca un biet animal nevinovat, care, după ce a înghițit ultima picătură de apă și de aer curat, merge să-și deie sfârșitul după călcăile stăpânului său. Stăpânul ține frânghia și animalul nu face decât să-l urmeze. Așa că, ce-mi pasă dacă sunt înțeleaptă sau nebună, sfântă sau vizionară, înconjurată de îngeri sau de demoni, când și unii și alții sunt tot așa de neputincioși de a mă face să merg mai departe decât lungimea frânghiei?“

Vedem că supunerea ei voinței lui Dumnezeu e așa de absolută, încât faptul că e sfântă sau nu îi e indiferent.

Intr'o zi, când tatăl ei îi spuse că e timpul să-și iea o hotărîre în viață, căci el se va recăsători, și deci toate sarcinile casei le va lua noua lui soție, Chantal rămase pe gânduri. Deci, deacum ea nu mai era necesară în această casă, chiar bucuria ei, pe care ea vroia s'o reverse asupra tuturor, nu era primită de nimeni. Si deodată ea simți grozava singurătate a aleșilor lui Dumnezeu. Ce să facă? Unde să se ducă? Tatăl ei i-a dat a înțelege să aleagă mănăstirea. Dar ea respinse această propunere. Mănăstirea? Nu. Ei îi plăcea prea mult singurătatea, prea mult viața în aer liber. Ce să facă?

„Când te vei simți că ești pierdută, îi zise cândva bătrânul Chevance, să știi că asta-i semnul că micul tău calvar e pe sfârșite. Atunci să nu cauți să înțelegi, nici să-ți dai vreo osteneală, ci să stai liniștită. Chiar rugăciunea e atunci un șiretlic nevinovat, un mijloc de a fugi. Mântuitorul nostru s'a rugat pe cruce. El a strigat, a plâns, a scrișnit din dinți, cum fac muribunzii. Dar este ceva mai prețios: e minutul, lungul minut de tăcere după care totul s'a sfârșit“.

Chantal găsisse în aceste cuvinte înțelesul ascuns al morții sfântului, al lui Chevance, a agoniei lui așa de umilite așa de părăsite, c'o umpluse de nedumerire până și pe dânsa. Apoi își mai aminti ea alte cuvinte ale sfântului:

„Prea am disprețuit frica, când eram tânăr, aveam sângele prea ferbinte“.

Și când Chantal, nimită, îi răspunse:

„Cum? D-ta vorbești astfel? Nu cumva vrei să intri cu frica în paradis?>

Și sfântul, liniștind-o cu un gest, îi spuse: „Vezi tu, frica e și ea fica lui Dumnezeu, resumpărată în Vinerea mare. Ea nu e plăcută la vedere, ea e adesea batjocorită, adesea blestemată, alungată de toți... Și totuși, asta s'o știi, ea e la căpătâiul fiecărei agonii“.

Acum ajungem la punctul culminant al romanului, la minutul când Chantal cade în extaz. Povestirea acestui extaz e unică în istoria romanului. Acest capitol trebuie citit în întregime, pentru a ne da seama de extraordinara lui frumusețe.

„Ea ridică spre crucea atârnată de zid o privire lacomă și, fără să-și poată întoarce ochii dela acel izvor nespus, a cărei sete o ardea, alunecă în genunchi, se cufundă în rugăciune cu buzele strânse, cu ochii închiși, ca și când ai cădea sau ai muri.“

„Până atunci, ea nu intrase în această lume străină decât printr'un coborâș pe care alunecai pe nesimțite. De data asta însă ea se simți căzând ca într'o prăpastie. I se părea că aude într'adevăr închizându-se asupra ei o apă adâncă și corpul ei se cufundă îndată sub această greutate grozavă, a cărei apăsare îi scotea viața din vine. Era ca o dezrădăcinare a întregii sale ființi, așa de brutală și de dureroasă, că sufletul învins nu putu răspunde decât printr'o tăcere de moarte. Și aproape în acelaș timp, lumina țâșni din toate părțile, acoperi totul. Acum nu mai posed nimic, zise ea. Și dacă El ar vrea, acum aș putea să mor.“

„Dar nu atât așteptarea morții san lucida ei fericeire îi inundă sufletul, cât siguranța supraomenească a nouăi nimiciri așa de profunde, oă deacum ea nu mai putea nici să trăiască și nici să moară. Așa oă, dacă Dumnezeu ar fi vrut să distrugă o ființă așa de păcătoasă și de săracă ca ea, el ar fi trebuit să împărtășească cu ea propria lui agonie. Da, ea ar primi atunci moartea dela această Mână care nu se mai poate închide, ținută deschisă de cuie, pe veci. După cum copilul repetă, fără să înțeleagă, cu o ascultare perfectă, cuvintele pe care le primește, unul câte unul, din buzele mamei, tot așa ea va înainta pas cu pas prin întunerecul unei Agonii al cărui prag n'a fost încă pășit de niciun inger; ea va culege astfel, pe dibuite, fiecare fărâmatură din această pâne teribilă“.

„De multe ori, de oănd era încă copilă, ea se simțea dusă cu gândul, lângă Dumnezeu singuratic, refugiat în noapte, consumând încet neliniștea sa omenească, în sudoarea de sânge și în lacrimi, sub negrii măslini. Dar ceiaze vrea Chantal, e de a se târă încetșor, fără nici-un zgomot, cât mai aproape de marea siluetă puțin aplecată, ai cărei genunchi i se părea ei că tremură. Atunci ea se culcă la picioarele ei, se trănțește la pământ, simte pe pieptul și obrajii săi proaspăta răco-reală a pământului, a acestui pământ care a băut, cu o lăcomie nesățioasă, apa din acești ochi dumnezeeești, ai cărei singură privire, creând universul, a cuprins toate zorile și toate apusurile. Bruma încetează de a cădea. O boare se ridică pe micul deal pustii. Drumul pietros, cu pete de glod, urmează un moment piscul, pe urmă se coboară brusc, se cufundă în gol... O fereastră strălucește încă pe povârniș. De unde va veni trădarea?“

„Căci la trădare se gândește El mai mult, și trădătorul se gândește ca și el. Dacă El plânge, El plânge trădarea, grozava idee a trădării pe care El în zadar voia s'o alunge departe de El, în fiecare picătură, cu sudoarea lui de sânge. Și binecuvântând premisele viitoarei lui agonii, după cum a binecuvântat în aceiași zi apa și vinul, consacrand pentru ai săi, opera sa, Trupul sfințit, El îl oferi tuturor oamenilor, El îl ridică până la ei cu mâinile sale sfinte, deasupra întinsului pământ adormit. El oferi odată acest Trup, odată pentru totdeauna, în toată strălucirea și forța tinereții sale, înainte de a-l da Friciei, înainte de a-l lăsa față în față cu acea groaznică Frică, în noaptea aceia nesfârșită. Și fără îndoială El oferi acest Trup tuturor oamenilor, dar El nu se gândi decât la unul singur. Singurul om căruia acest Trup îi aparținea în înțelesul omenesc, așa cum trupul sclavului aparține stăpânului, făcându-se stăpân prin șiretlic, printr'un contract de vânzare. Singurul care a putut să-i sfideze dragostea și mila și care a intrat de-a dreptul în desperare pentru a-și face din ea locuință pentru a se acoperi cu ea, după cum primul ucigaș s'a acoperit cu noaptea“.

„Si durerea era așa de fulgerătoare pentru Chantal, așa de străvezie și de limpede, că ea străbātu dincolo de lumea simțurilor. Și totuși această extraordinară față își recunosou, în această oglindire minunată care era suferința lui Dumnezeu, ea își recunosou prietena sinceră și tăcută a vieții sale, propria ei suferință. Și din adâncul extazului ei, brațele și umerii săi făcură un gest de apărare, pentru a scăpa o prezență scumpă, pentru a întâmpina lovitura fatală“...

„Ea vedea, la câțiva pași, în fața Dumnezeului trădat, în fața dragostei disprețuite, a cărei răsufiere solemnă ea o auzia, ea vedea ființa ciudată, misterioasă, care a renunțat la speranță, care a vândut speranța pentru treizeci de arginți și care pe urmă s'a spânzurat. Și pe această ființă ea n'o vedea în fapta nebună a trădării sale, atunci când nu era decât un biet jidan răutăcios care-și pipăie arginții în fundul buzunarelor cu vârful unghiilor lui murdare, tremurând în pielea sa dezgustătoare la fiecare zângănit a sabiei centurionului în teaca sa; nu, ea îl vedea în ceasul când și-a împlinit destinul, când el fu așezat pe veci, fructul întunerecului eșit din arborele întunerecului, așezat la intrarea rușinoasei împărății a nopții, străjă exactă și în veci aceiași, pe care mila Domnului o asaltează în zadar, prin care nu va trece niciodată iertarea, pentruca iadul să-și consume în siguranță pacea sa oribilă. Arborele se suie încet asupra orizontului, face din cer două părți egale și-și cufundă în nouri fruntea sa descărnată. Ea nu mai vedea decât un trunchi, un stâlp înalt, acoperit cu scoarță, ca și cum arborele și-ar fi închis în el toate fructele sale. Toate lacrimile, pe care Chantal le aude acum căzând pe piatră, nu vor mai da o picătură de sevă acestui trunchi de spânzurătoare“...

„Atunci ea ascultă o ultimă dată geamătul, pe care niciun grai omenesc nu-l va putea exprima. Ea primise acest geamăt în inima sa, așa cum un scafandru își umple pieptul cu aer. Ea nu îndrăzni să-și întoarcă capul spre minunata vedenie, de teamă că nu-și va putea lua privirea și nu-și va putea îndeplini destinul. Nu, ea nu va primi nimic atât timp cât mai poate încă da ceva. Nici nu-i veni în gând ideia că ea îndeplinea acum o faptă diferită de faptele obișnuite ale vieții sale; de altfel nicio idee nu-i veni acum în minte. Numai că, tot așa cum ea și-a oferit viața de atâtea ori pentru păcătoși; cu aceiași mișcare ea-și oferi acum viața cu brațele întinse, către acel păcătos; ea își oferi viața, acestei desperări de nepătruns, cu un sentiment misterios, care nu era nici adevărata groază și nici adevărate compătimire, ci un fel de curiozitate eucernică“.

„De odată trunchiul începu să descrească și ea nu mai văzu în fața ei decât un măslin negru și noduros. Pe urmă ea văzu tremurând vârful crengilor și vibrațiunea se transmise din frunză în frunză, până ce un cap monstruos, rupând încet scoarța de mușchi, începu să se învârtească cu o gravitate spăimântătoare. Dar ceiace făcu pe Chantal să înainteze nu fu atât groaza unei arătări așa de hidoase, cât teama nedeslușită și pe jumătate conștientă, ca un vis așa de urât să nu fie sfârșitul extazului său. Ea măsură încă odată piedica și merse peste ea“.

— „Unde te duci?“ zise o voce înceată a cărui timbru ea îl recunoscuse îndată.

Abatele Cénabre era în fața ei.

Extazul se termină prin viziunea lui Iuda și a copacului de care el s'a spânzurat. Și îndată după aceea apare în odaia lui Chantal Abatele Cénabre, care ghicește că se află în fața unei sfinte.

Apoi un dialog are loc între Chantal și Abatele Cénabre, dialo-

violent, obscur; dialog teologic, în care Cénabre își dă pe față secretul, că el nu crede în Dumnezeu. Din acest dialog, în care anzim mai mult sughițuri, găfâieli, tremurături de voci, Abatele pleacă foarte turburat. El se duce să se plimbe în grădină. De data asta, el simțea ceva neobișnuit. De când i-a divulgat lui Chantal necredința lui, el are presimțirea unui eveniment exterior, care se va îndeplini de data asta în afară de el. E presimțirea unei puteri care plutește peste el și care-l va desrobi în fine de minciuna pe care a purtat-o cu el o viață întreagă, în mod atât de eroic.

În aceeași noapte, aflăm că Chantal a fost asasinată de șoferul rus, care s'a sinucis apoi imediat după dansa. În fața acestei morți, Abatele Cénabre își recapătă credința și atunci noi înțelegem că moartea lui Chantal a mântuit sufletul lui Cénabre, care era să fie Iuda.

„Domnule, îi spuse servitoarea Abatelui Cénabre, nimeni nu-mi va scoate din cap că asta e moartea pe care ea a dorit-o, asta și nu alta. Ea nu se simțea niciodată destul de umilită, ea nu căuta decât disprețul; ea ar fi trăit și în praf. Acest rus era cel mai rău dintre noi toți. Atunci dela el a dorit ea să-și aibă sfârșitul. Ea și-a sacrificat totul, până și moartea“.

„Preotul rămase în picioare, sub lumina rece. Nicio înțelepciune omenească, nici chiar geniul milei, n'ar fi putut citi nimic în trăsăturile neclintite pe care o voință supraomenească, în agonie, le sculpta dinăuntru, le dădea sigilul veșniciei. Un minut, un lung minut, balanța oscilă între moartea totdeauna vie, și între acest viu care era deja mort.

— „Apropie-te, spuse el servitoarei, cu vocea înceată, ca și cum ar fi vrut să se ferească chiar și de a răsufla.

„El întoarse spre ea fața sa oarbă și deodată ei i se păru că i se descrețește brazda dela gură, că i se șterg zbârciturile depe obraz și că figura i se întunecă. Apoi ea auzi aceste cuvinte uimitoare:

— Poți tu să recitezi *Tatăl nostru*?

— Da, răspunse ea cu umilință. *Tatăl nostru, carele ești în ceruri...*

— El puse mâna pe brațul ei, ea-i simțea din ce în ce greutatea.

— Mai zi odată, îi spuse el cu blândețe. Eu nu pot.

— „*Tatăl nostru carele ești în ceruri*, începu ea încet.

— „*Pater noster*, spuse Cénabre, cu o voce supraomenească. Și căzu cu fața la pământ.

Vedem că moartea lui Chantal a servit ca rescumpărare lui Cénabre, care, în caz contrar, i-ar fi divulgat secretul că e o sfântă, ar fi jucat rolul lui Iuda. Moartea lui Chantal i-a produs așa zgândnire în sufletul lui, încât și-a recăpătat credința pierdută.

Dar oare da ce a nois Feodor pe Chantal? Noi știm că el era un om anormal, un eteroman; totuși de ce și-a îndreptat pașii, în nebunia lui, spre camera sfintei? Autorul ne face cunoscut că acest rus, cel mai rău dintre toți oamenii casei, era singurul care văzuse extazul lui Chantal și care, cu toată uriciunea sufletului lui, numai el își dădu seamă că ea era o sfântă. Era poate Chantal pentru el nu veșnic reșor, o umilință a omului decăzut în fața perfecțiunii?

Dar ceia ce nu putem înțelege e că autorul a permis ca rescum-

părarea sufletului lui Cénabre prin sacrificiul lui Chantal să se facă prin pierderea sufletului șoferului care a'a sinucis îndată după crimă. Și de ce prezența sfintei a pricinuit, în acea casă, nenorocirea lui? Cartea se sfârșește printr'un semn de întrebare.

Aceste trei romane formează, după cum am spus mai sus, o trilogie. Autorul a vrut să arate cele trei etape ale sfințeniei. Sfântul din Lumbres, eroul primului roman, n'a ajuns la desăvârșire, fiindcă, încrezându-se în propriile sale forțe, n'a primit harul lui Dumnezeu și deoi i-a lipsit dragostea care face minuni. În al doilea roman, „L'Imposture“, cu toate că eroul e Abatele Cénabre, totuși Chevance e acela care leagă firul ideii. De ce n'a ajuns oare la desăvârșire, căci viața lui era o viață de sfânt? Umilit, neclintit în credința lui, plin de dragoste pentru aproapele, el n'a ajuns să aibă pacea sfântului. Avea credința, dar îi lipsea încrederea deplină în Dumnezeu. Il vedem îngrijorat pe patul de boală, fricos pe patul de moarte. Asistăm chiar în fața agoniei la un moment de eclipsă a credinței. Nu ne așteptăm să vedem pe acest sfânt, care-și târâia zilele lui de mizerie cu o răbdare neclintită, agățându-se încă, înaintea morții, de viața lui pământească.

În fine, în al treilea roman, asistăm la analiza vieții unei sfinte desăvârșite: Chantal întrunea cele trei condițiuni: credința, încrederea absolută și dragostea. Acest tip de sfântă e unic în literatură. G. Bernanos, n'a vrut să ne arate în Chantal niciun exces, nicio evlavie exagerată. Ea nu e decât o fată supusă și nevinovată, care-și îndeplinește cu un scrupul orb, micile sarcini ale gospodăriei. G. Bernanos are o concepțiune unică de sfințenie, o concepțiune care se deosebește mult de ideile pe care și le face omenirea în general. Căci vedem că nici Sfântul din Lumbres, prin viața lui de schivnic, nici Chevance, care și-a trăit zilele în umilință și sărăcie, din dragoste pentru misiunea sa, n'au ajuns unde a ajuns Chantal. Și aceasta a ajuns, fără luptă, fără efort; printr'o complectă lepădare de sine, încredințându-și viața în mâinile Domnului.

Această admirabilă trilogie trebuie citită în întregime, pentru a gusta atât frumuseța stilului, cât și analiza și observația pătrunzătoare a personajilor. Sunt aici părți sublime, sunt însă și părți obscure. Noi nu putem decât să lăudăm pe G. Bernanos de a fi creat aceste figuri nemuritoare și unice în literatura franceză și de a fi pătruns așa de adânc în sufletul omenească.

FLORICA SCRIBAN.

Al. Lascarov-Moldovanu, DACĂ AM CUNOAȘTE. Scri-sori creștine. București 1930. Carte de 98 de pagini, pe lângă alte 7 ale prefeței, în formatul cărților de școală. Egiță în editura revistei *Fântâna Darurilor*. Prețul 35 de lei.

Noi nu avem scriitori de mistică religioasă, cum au străinii. Care să fi scris despre mistică da, dar oameni care să scrie mânați ei înșiși de florul religios, nu. D. Lascarov-Moldovanu bate însă un drum nou, neobișnuit în scrisul nostru. Domnia sa are ca imbold de teme ai

scrisului său simțirea religioasă. Ea stăpânește vin pe scriitorul nostru, cunoscut ca mânător de condei și până acum, dar nu cunoscut sub această față. Din pricina aceasta, dintr'un pnet de vedere, am ptea să-l asemănăm cu *Francois Coppée*. Fără a fi ajuns ca acela la simțirea religioasă în urma unei boale primejdioase care l-a apropiat de Dumnezeu, a străbătut însă încercări care, dacă nu sunt boale, sunt însă dureri, prin care omul vine mai ușor la Dumnezeu.

Aceste scrisori sunt cu adevărat creștine. Simțirea autorului este cu totul despărțită în ele de felul obișnuit cum lumea judecă și simte lucrurile. A fi creștin, înseamnă de foarte multe ori a te afla cu vederile tale la un capăt cu totul protivnic față de părerile lumii. D. Lascarov-Moldovann așa este. El judecă lucrurile nu ca ceilalți oameni care merg după capul lor și al altora, ci după mintea evangheliei. N'a fost totdeauna așa. O mărturisește singur în prefață. A judecat mai nainte cum l-a tăiat capul. După multă hoinăreală a părerilor, a ajuns la Hristos și acum se simte odihnit aici. Nu avea această odihnă mai nainte. Ca orice suflet creștinesc, care, fiind plin de fericirea credinței, n'o poate ținea numai pentru sine, în această carte o spune viu și altora. Este un grai al sufletului. Nu este taptă de scriitor lumesc, care vrea să iasă la lumină cu ceva în fața lumii, setos să culeagă laudele ei. Aici este mai mult dor de a aduce și pe alții la fericirea și pacea sa. Asta e trăsătura scriitorului creștin.

În 20 de bucăți, afară de prefață, cititorul are dulci pătrunderi în viața religioasă și cunoașteri mai vii despre deșărtăciunea lumii. În *Dacă am cunoaște*, autorul ne arată ce puțin cunoaște lumea pe Hristos, deși din auz îi știe numele, și cât s'ar însenina viața ei, dacă L-ar cunoaște,

În *Ortodoxie*, ne arată înțelesul mai adânc al credinței noastre, că ea nu este numai o față prin care ne mărturisim credința noastră, ci este o făptuire. Nu este numai o pospăială creștină și un adânc păgânesc, ci e potrivirea vieții cu evanghelia. „Ortodoxia este credința adevărată în Iisus“, din care curge o anumită țiută a sufletului și o lucrare după această credință.

În *Reîncreștinarea școlii* găsim mari adevăruri despre starea de azi a școlii. Se găsește aci o întâlnire de păreri cu cele cerute de Păr. At. Vasilescu în cartea sa de care am vorbit în numărul trecut, că preotul trebuie să intre în școală. Tot așa spune și d. L.-Moldovanu :

„Printre cele mai de seamă mijloace de readucere a sufletelor la adevărurile evanghelice, se înțelege că cel mai mare e: *reîntoarcerea preotului între zidurile școlii primare...* La neamuri mai ajunse ca noi,... creșterea tinerilor vlăstare, se face în apropierea paznicului de suflete care este preotul... De acolo s'au ridicat înfăptuirile frumoase de mai târziu. O școală desăvârșit laicizată, e o moară care nu poate produce făina cea mai de preț... Ar trebui deci ca fața preoțească să se arate pe pragul școlii“.

În „*Tristeța credinței noastre*, d. L.-Moldovanu răstoarnă părerea acelor care văd în primirea credinței creștinești o întristare a vieții noastre, fiindcă trebuie să ne lepădăm de multe plăceri. Dimpotrivă, zice domnia sa, oamenii triști sunt oamenii lumii, fiindcă sunt

urmăriți neîncetat de grija morții, pe când creștinul nu se mai teme de moarte. Cel mai trist om este acel care nu poate fi creștin, fiindcă el nu are niciuna din mângâierile creștinismului. A te ameți cu plăcerile lumii, nu înseamnă a fi fericit. Este cazul tânărului acelaia de care au scris ziarele zilele acestea, care s'a săturat de viața destrăbălată și s'a sinucis. Dacă ajungea la creștinism, scăpa de vraja lumii și nu se mai sinucidea. Toată amețeala destrăbălării, cu care s'a afundat cât mai adânc în lume, nu l-a putut liniști, ba așa s'a săturat de ea, așa n'a găsit în ea niciun temei, că și-a ridicat zilele. Cazul acesta este o bună tâlcuire și o bună adevărare a celor scrise de d. L.-Moldovanu.

În *Nu e numai atât*, autorul se silește să încredințeze pe tineret că în viață sunt puteri mai adânci decât cele cu care lumea îl înșală, puteri care-l întăresc să treacă greul vieții. Să nu se ademenescă a lua lucrurile ușor, să nu se afunde în păcat, că nu cu ei poți face față nevoilor. Autorul a trecut prin grele încercări, a pierdut un copil scump, durerea sa se simte în scrisul său, fără a o spune, și, sprijinit pe ea, își ia dreptul să spuie tineretului să mai puie urechea și la altceva decât la ușurătăți, oă „nu e numai atât“.

În *Taina aceasta, mare este...* biciniește păcatele zilei de azi în ușurința cu oare mulți soți iau legătura lor, cu care ei necinstesc o legătură sfântă și arată că, dacă legământul căsătoriei rămâne numai ourat omenesc, el nu mai este în stare să sprijinească familia. Trebuie peoetluirea dela Dumnezeu.

Gânduri pe aceiași coardă găsim în *Familia creștină*. Cine va citi asemenea bucați va găsi luminări înalte în această privință, culesed din gura și experiența unui avocat, căci d. L.-Moldovanu este avocat.

În *Tragedia copilului*, d. Moldovanu arată în ce părăsire se află azi copilul și cât de amenințată este omenirea din pricina aceasta. Copiii, lăsați pe mâna altora, nu mai sunt copiii oare trebuie să fie. „În jurul caselor unde copiii stau singuri, spune autorul, mișună cu îndârjire diavolul (pag. 38). Găsim oă autorul are mai multă dreptate în desfășurarea unor astfel de păreri decât d. D. I. Suchianu, care în proaspăta sa carte *Puncte de vedere* (București, Cultura Națională, 1930, pag. 21-34) găsește că azi copilul e privit mai cu grijă ca oricând. Poate o fi în străinătate, și în adevăr, acolo este mai multă grijă de el ca la noi, dar în țara noastră nu e așa. Nu se poartă grijă de copil, încât d. L.-Moldovanu are dreptate.

În *Să privim spre alții*, d. L.-Moldovanu dă o învățătură de mare însemnătate creștinească: Când ne simțim copleșiți de greutățile noastre, să privim spre greutățile altora. Le vom găsi mult mai apă-sătoare ca ale noastre și nu ne vom mai plânge de ce suferim noi. Domnia sa zugrăvește viața groaznică, de te înfioară, pe care o duc la noi niște lucrători care aleg mațele de vită din care se fac coardele de vioară. Dacă ai ști cu prețul căror suferințe te desfătezi de sunetele vioarei, nu te-ar mai prinde dorul să ascuți. Câte desfătări ale noastre sunt culesed cu prețul chinului altora! Cât de creștinește este a te gândi ce sufăr alții pentru tine! Și dacă este așa, ce să te mai întristezi de suferințele tale?

În *Dacă aș fi preot*, sunt rânduri oare ar trebui citite de orice

preot. Aceasta este o înaltă lecțiune de Pastorală. Autorul vede preoția la mare înălțime și lipsa ei de izbândă este din pricină că nu este privită astfel de unii din ceice-o poartă și care caută să se asemene prea mult lumii.

În *Lașitatea umbrește tihna noastră...* autorul arată cum oamenii își caută pacea vieții în nepăsarea față de nevoile care foiesc împrejur. O asemenea întocmire a vieții, ei umblă uneori să și-o acopere cu ziceri din Scriptură, spunând „fiecare să-și poarte crucea sa!“ Aceasta însă este o hulă. Întrebuițăm Scriptura pentru a acoperi lenea și nepăsarea noastră față de nevoile sociale.

În *Pustiul înghețat*, se vede tocmai împotrivirea de care am soris la început între duhul lumii și al creștinismului. Aleargă oamenii cu surle să cerceteze ghețurile dela pol, nu pentru dorul de a afla ce este acolo, căci ce are să fie decât munți de ghiață, ci pentru slava lumii. Nu le pasă câte dureri s'ar fi alinat cu cheltuiala pentru plecarea lor. Dar li se întâmplă o nenorocire. Rabdă de frig. Atunci se gândesc: Așa le-o fi celor care nu au lemn în casă. Abia acum le vine în minte aceasta, nu când se aruncau în cheltuieli.

Așa e cu atâtea cheltuieli ale lumii. Sunt făcute pentru îndeștularea slavei, fără gând la cei în nevoie. Și asta se numește „cultură“ și „progres“! Câte lucruri ale lumii de azi sunt în felul acesta! Judecând creștinește, trebuie să te scârbești de ele. Autorul judecă creștinește, adică are milă de oameni, când scrie în felul acesta.

Idei la fel se citesc în bucata despre bancherul *Löwenstein*, cel care era putred de bogat, voia să stăpânească lumea și a murit nefericit, căzând din aeroplanul său și înecându-se în mare. Autorul a făcut bine de a discutat această temă, fiindcă a fost pe larg în ziare, dar se uită și lumea perde un mare prilej de învățătură pentru ea de a nu se nădăjdi în lucruri și în ale lumii. Sfârșitul jalnic al lui Löwevstein e o bună învățătură întru aceasta.

În „...*Ci mai degrabă cuvinte de mulțumire*“, autorul scrie despre ușurința cu care noi lăsăm păcatele mărunte să pătrundă în ființa noastră. Așa de ușor înjură omul, încât viața multora de dimineața până seară este numai înjurătură. Când vedem necazuri ale noastre, să căutăm pricina nu în cine știe ce împrejurări, ci în ușurința cu care am lăsat deprinderile păcătoase să prindă rădăcină în noi.

În patru bucăți care urmează, se găsesc gânduri care ar trebui citite cu grijă de seminariști și de tineri teologi. Sunt gânduri care seamănă cu cele din „Scrisorile“ răposatului tânăr teolog *R. Cristescu*. Ele pregătesc sufletul către preoție. Câtă dreptate are autorul, când ține de rău trimeterea seminariștilor dela „Central“ și dela „Nifon“ la concursurile de gimnastică! Acestea, desființate odată, pe vremea când scriitorul acestor rânduri era director la „Central“, au ieșit la iveală acum din nou. Aceste păreri ale noastre vedem că le are și d. L.-Moldovanu. Frumoase rânduri, folositoare pentru ei, vor găsi apoi în ce serie autorul despre bătrânul preot *C. Știubei* dela Iași, un chip de preot care se bucură de mare cinste în Iași și în Moldova.

În „*Strajă gurii*“, autorul arată ce urmări nenorocite are grăirea de rău pe socoteala fratelui. Scriind acestea, autorul tâlcuiește câteva cuvinte din Sf. Iacov (epistola sa 2,5-6).

În sfârșit, în bucata din urmă. *Aurul din peșteri*, închinată Profesorului Dr. D. Gerota, autorul arată o pildă de suferințe din spitale, în care atâta înduioșare îți toarnă în suflet bunătatea cu care ești îngrijit. Se pare că autorul pornește dela o faptă petrecută în adevăr, cu cineva care a suferit tăietura medicală în spitalul D-rului Gerota. Arată apoi alte fapte de iubire și de aci pornește a arăta ce este iubirea și bunătatea din lume, cum și se arată oa un adevărat aur în peșteri, când o găsești la oamenii la care nu credeai s'o vezi. De aici prețuirea bunătății și a iubirii.

Cu acestea se încheie bucățile d-lui Lascarov-Moldovanu. Ele sunt cu adevărat bucăți creștinești, care trebuiesc cât mai răspândite, pentrucă sunt o semănare a gândurilor care duc pe oameni către Hristos și-i face a judeca viața mai drept, mai sănătos, a fi mai bine înarmați pentru a o trăi cu toate răspunderile, greutățile, dar și cu toate fericirile ei.

Despre această frumoasă carte a d-lui L. Moldovanu, a scris inimioase rânduri și Păr. Gala Galaction în *Curentul* dela 2 Iunie a. c. Pornind dela faptul că oamenii din obștia noastră se trezesc creștini, dar cei mai mulți nu simt prin însăși tresărirea lor ce însemnă a fi creștin, zice că noi nu ne simțim ca niște oameni noi, cum trebuie să fie creștinul. Cei mai mulți nu sunt oameni în care bate unda creștinească a vieții, ci nesimțitori și „acoperiți de pielea ariciului“. Dacă este așa, nici nu te poți încrede prea mult în ei. Pe mâna câtoro din ei poți lăsa averea și onoarea ta?

„E minune mare, zice Păr. Galaction, să întâlnești azi în drumurile tale și în lumea noastră românească, pe „omul cel nou“, pe biruitorul vechilor păcate. Dar minunea e mereu cu puțință și puterea Mântuitorului sădește oaze odihnitoare, chiar în Sahara vieții noastre de azi“.

Constatând aceasta, Păr. Galaction, zice că unul din cei înoiți astfel este autorul cărții pomenite:

„Spre mângăerea mea, zice Sf. Sa, și spre sporirea siguranțelor mele creștine, un eonfrate, un soț de literatură, a făcut drumul către Emanș și a rămas deplin încredințat că a întâlnit pe Mântuitorul“.

„Alexandru Lascarov-Moldovanu, scriitorul cunoscut, autorul atâtor pagini sprintene și sermone, a poposit definitiv în fericitul caravanserai al credinței în Iisus Christos.“

„Citiți cartea lui cea din urmă, citiți scrisorile lui creștine, adunate sub titlul: „Dacă am cunoaște“ și măsurați — cu sinceritatea, cu frumoasa îndrăzneală, cu noutatea și cu nobleța destăinuite de aceste pagini, distanța dintre creștin și necreștin, prăpastia dintre lumea care moare și lumea care trăiește vecinic, antagonismul dintre iluminare și funebre întunecare.“

„Știu bine că nu sunt pe placul acestui cuget, fericit rob de umilința cea adevărată, dând în vileag, precum dau, bucuria mea că-i sânt frate de simțire creștină și mulțumirea mea că l-am citit.“

„Dar există și o solidaritate a Evangheliei, și există și o obligație care nu ne lasă să tăcem. Adevăr zic vouă : Dacă aceștia ar tăcea, pietrele ar striga...“

„Și dacă suntem nevoiți, de atâtea ori, să mutăm îndemnurile, luptele și destăinuirile noastre din amvon în ocolanele ziarului, vom

mărturisii și ne vom justifica în felul papei Leon XIII: — „Sânt convins că dacă ziarul ar fi existat pe vremea sfinților apostoli, Sfinții Petru și Pavel ar fi editat ziare...”

Preotul Traian Costea, CE TREBUIE SĂ FACI CA SĂ TE MĂNTUIEȘTI? Cărticică de 44 de pagini, în formatul cărților de școală. București, 1930. Prețul 20 de lei. Se găsește la autor: București, str. Sf. Elefterie 15.

Această cărticică, împodobită cu 5 ilustrații, este o scriere potrivită ca bucată de citire religioasă pentru popor. Ea este străbătută de duhul cuceririi și al învățaturii ușoare. Păr. Costea este preot în mahalaua Sfântului Elefterie din București, unde mișună sectanții lui Tudor Popescu. Fără îndoială, nevoia de a lucra printre credincioșii săi amenințați l-a făcut să dea la iveală o asemenea carte. A nemerit-o, pentru că are icoane frumoase, citirea ei e ușoară și toarnă cu meșteșug adevărul creștinesc în suflete. Impletirea ei cu povestiri din viață, o face și mai ușoară de urmărit și mai plăcută la citire.

În bucată întâia, autorul tratează despre rugăciune. Face o introducere de ce ne numim frați. Suntem frați, fiindcă suntem fi ai aceluiaș Părinte, Dumnezeu. Cu Dumnezeu ne punem în legătură prin rugăciune. Arată cum trebuie făcută rugăciunea și câtă putere are ea. Înșiră frumoase pilde, prin care se arată puterea rugăciunii, una din vremea când Nemții voiau să cuprindă Parisul.

În a doua bucată, autorul scrie despre spovedanie. Spune cititorului că, dacă toți oamenii au păcate, ceiace e un mare adevăr, urmează să ne și curățim de ele. Păcatele sunt grozav de multe, câte nu-și dă seamă omul. Dacă este așa, trebuie să căutăm calea desființării lor, care este spovedania, prin harul lui Dumnezeu.

În a treia bucată, arată că taina pocăinței este rânduită de însuși Domnul Hristos.

În a patra arată cum pocăința trebuie să fie însoțită de părerea-de-rău pentru păcatele făptuite. În măsura în care ai păcătuțit, trebuie să fie și durerea pentru săvârșirea păcatelor. Fără această mâhnire pentru răul săvârșit de noi și care ne va fi ca opritoare de a mai tânji după păcat, nu este nici pocăință. Pilda despre fiul cel pierdut întărește toate aceste spuse. Prințând apoi legături cu oamenii de ispravă, ajungem de ne depărtăm de păcat.

În bucată a cincea, se vorbește despre trebuința de a ne mărturisi păcatele din vreme în vreme. La aceasta dă cuvinte ale Mântuitorului, porunca a patra a Bisericii și cuvinte din Sf. Simeon al Tesalonicului.

În bucată a șasea, se arată că săvârșitorul tainei pocăinței este preotul, deci pentru aceasta trebuie să ne ducem la preot.

În bucată a șaptea și cea din urmă a acestei tratări, Părintele autor arată roadele pocăinței, care sunt curățirea de păcate și liniștirea cugetului. O pildă pe care o dă despre fapta diavolului de a da ceasul înainte sau îndărăt pentru că să te înșele asupra timpului și să te lași de pocăință, credem că trebuie pusă deandocaselea. Păr. Costea spune că dacă ești tânăr, diavolul dă ceasul înainte, ca să poată zice: „E prea de vreme. Poți să mai petreci. Ai când să te gândești la pocăință.”

Noi oredem că ceasul trebuie dat în urmă, nu înainte, ca să crezi că e prea de vreme, adică să nu crezi că timpul e prea înaintat. Și dimpotrivă, dacă bătrânului îi dă ceasul în urmă, noi credem că mai cu înțeles este ca să i-l dea înainte și să-i poată spune: „Ce te mai apuci de o asemenea treabă? Nu vezi că e prea târziu? Nu mai ai când să duci lucrul la capăt“. Cu ceasul în urmă, se dobândește urmarea pozitivă, anume ca bătrânul să creadă că mai este încă vreme pe când, de fapt, vremea este înaintată. Deci socotim că aici este o îndreptare de făcut, pe care Păr. autor trebuie s'o aibă în vedere la o a doua edițiune.

O rugăciune către Mântuitorul încheie tot șirul acestor șapte bucăți. Avem în ele o citire frumoasă, care nu ne îndoiim că va avea o urmare bună asupra sufletelor care o vor străbate.

BULETINUL BISERICII SF. ELEFTERIE DIN CAPITALĂ.

— Iată încă o revistă parohială de care n'am scris până acum. E și mai nouă decât *Glasul Domnului* din Arad, de care am scris în nr. trecut. Aceia se află în anul III. Aceasta a început a eși numai dela 1 Sept. 1929. Este cărmuită de doi preoți de seamă: Păr. *M. Bulacu*, parohul bisericii Sf. Elefterie din București, care a scris până acum multe în revista noastră și a fost profesor la Academia Teologică din Oradea-Mare, iar de curând e docent la facultatea de teologie din București; cellalt e Păr. *Costea*, mai tânăr, a fost protopop în eparhia Buzăului și preot harnic. Despre o lucrare a sa, scriem în acest număr.

În nr. I al foii, care e de aceeași mărime și cu acelaș tipar și hârtie frumoasă cași *Glasul Domnului*, numai că *Buletinul Bisericii Sf. Elefterie* iese odată pe lună (*Glasul Domnului* de 2 ori), avem mai întâi un frumos articol, scris cu meșteșug și dulceață de către Păr. Paroh *M. Bulacu*, în care scrie despre biserica Sf. Elefterie, rămasă tupilată între alte clădiri mari care o înconjoară, și despre Biserica ortodoxă în de obște. Arată darurile multe sufletești ale Bisericii ortodoxe și eșirea la lumină a foii pentru a face slujbă ortodoxă în numita parohie. O citațiune din Vlăhuță în josul paginii dă cuvinte bune de știut din acel însemnat scriitor al nostru, numai că ne întrebăm de ce nu se dă și scrierea lui Vlăhuță de unde sunt luate acele cuvinte, pentruca omul să poată controla? Urmează știri privitoare la întocmirea muncii creștinești în parohie, toate arătând o nouă viață pornită în sânul ei.

În nr. 2, se dau îndrumări parohienilor, cu privire la adunarea parohială și despre comitetul parohial, cum și o mulțime de știri care să ajute mersul cu spor al vieții și învățaturii religioase în parohie.

Nu știm de ce, la acest Buletin, nr. 3 este prigonit, că nu vedem nici o foaie cu nr. 3, nici la anul I, nici la II. Vedem însă o foaie răzleață, fără arătare de număr și an, în care se scrie despre „restaurarea Bisericii Sf. Elefterie“. Biserica, mică și neîncăpătoare, nu mai face față creșterii pe care a luat-o mahalaua Sf. Elefterie, prin casele mari și frumoase care s'au ridicat acolo. Pe de altă parte, acea mahală este un cuiș nuda s'au furișat sectanții, care s'au înfipt destul de bine, pentrucă preotul bătrân de mai nainte, om din alte vremuri, nu era în măsură să se lupte cu ei. Tăria ortodoxă trebuia să se arate

și prin podoaba bisericii noastre. De aceea și din acest temei, acolo trebuie să ne înfățișăm cu o biserică mult mai arătoasă. Preoții bisericii, abia s'au așezat acolo, se gândesc acum la aceasta. În nr. pomenit, ei au umplut mai toate paginile cu povestirea trecutului bisericii. El este încheiat cu știri din parohie. Se vede din ele că în sânnl ei se țin multe cuvântări religioase.

În nr. 4 din anul trecut (Decembrie), s'a scris despre hramul bisericii, care este la 15 Dec., și despre deschiderea ateneului parohiei, care s'a făcut tot în acea zi. Alte știri din parohie încheie numărul.

Intrând în anul 2, dăm peste art. „Răsărit-a lumii lumina cunoștinței“, scris de Păr. Bulacu. În „O chemare către tineret“, d. N. Bațaria spune că lucrul parohiei na merge, dacă nu vor fi întovărășiți și tinerii să-și alăture însuflețirea lor la priceperea bătrânilor. De aceea a chemat tineretul din parohie la un sfăt în Duminică dela 29 Ian. a. c. Alte știri din parohie umplu pagina 4.

În nr. 2, avem o bucată dintr'o cuvântare a d-lui M. Vlădescu, profesor la universitatea din București și fost ministru, care locuiește în mahalaua Sf. Elefterie, la Grădina Botanică, cuvântare ținută la ateneul parohiei. D. Vlădescu a spus frumoase cuvinte despre credința creștinească și despre Biserică. În „Nevoie religioasă în Biserica noastră“ scrie Păr. Traian Costea, al doilea preot al bisericii. Sf. Sa înfge condeiul în sectanții care mișună în acea parohie și zugrăvește frumuseța slujbalor noastre bisericești, pe care credincioșii le vor găsi în biserica Sf. Elefterie. Citate frumoase din sfinți și scriitori români, cum și știri din parohie umplu numărul.

Despre nr. 3 nu avem cunoștință de a eșit, dar găsim nr. 4, care e închinat sârbătorii Paștelni. Materie pentru această sârbătoare scriu amândoi preoții bisericii. Despre potolirea lumii prin Hristos scrie d. Gh. D. Mugur, cârmuitorul așezământului „Regele Mihai“. Despre școala duminicală în acea parohie scrie Păr. M. Bulacu. Dela știri, vedem că propagandiștii sectanți și-au întepit lucrarea lor, căntând să împedice noua mișcare ortodoxă în parohie. Ei ațin calea oamenilor care vin la biserica, dându-le cârticelele lor. Se arată ce este de făcut împotriva.

Nr. din urmă este 5-6, eșit pe lunile Mai-Iunie. Aci ni se dă o bucată din cuvântarea d-lui Colonel Dr. Const. Mihăilescu, docent universitar la medicină, rostită la ateneul parohiei. D-nia sa este de mult cunoscut ca un inimos creștin și viu credincios în adevărurile creștinismului, vrăjmaș al teoriilor lui Darwin. Era de așteptat că, locuind acolo, își va da ajutorul său unei biserici. A spus cuvinte pentru apărarea credinței.

În art. despre „Pseudo-intelectuali și Tudor-popeștismul“, Păr. Bulacu tâlcuiește un art. al d-lui Nae Ionescu, din ziarul *Cuvântul* împotriva propagandei lui Tudor Popescu. D. N. Ionescu bicuinește aspru pe așa zișii intelectuali, care au trecut de partea lui T. Popescu și-i numește oameni cu mintea închisă și inculți. Ce-o fi zicând poetul *Nanu*, când citește acestea, care sărea odată la noi în apărarea lui Popescu Tudor? Ne omora cu „logica“ sa, și acuma pe ai săi îi înfierează toomai profesorul de logică dela universitatea din București,

care e d. N. Ionescu. Păr. Bulaeu, în tâlcuirea cuvintelor d-lui Ionescu, spune că biserica noastră trebuie să-și înteească lucrarea ei și roagă și pe preoții vecini să se puie pe lucru, pentru că la capiștea sectanților din parohia Sf. Elefterie vin muncitori din parohiile vecine. Are dreptate. Pentru stârpirea acestora, trebuie să stea umăr la umăr toți preoții vecini, după cum, pentru urmărirea hoților, nu ajunge să se silească numai polițiștii dintr'o secție, ci toți cei în laturea cărora se adăpostesc hoții. Astăzi trebuie să privim ca un capitol de pastorală colaborarea parohiilor, pentru că nu ajunge o parohie ca să dezlege toate greutățile. Dacă în parohia mea se face treabă, iar alătura nu, se vatămă însuși lucrul meu. Trebuie pus tot temeiul pe aceste cuvinte ale Părintelui Bulaeu, pentru că în ele se cuprinde arătarea unei vii nevoi din ziua de azi.

Și așa, iată ce am avut de spus despre această nouă și plăcută foaie parohială, pe care o vestim cu dragă inimă și o dăm pildă altor parohii.

Arh. SCRIBAN.

INSEMĂRI MĂRUNTE

Nătăngille americane da, bunurile lor nu. — Ciudate lucruri se întâmplă la noi! După cum cu dreptate arată d-na *Sanda Matei* în *Universul* dela 20 Martie a. c., noi primim o mulțime de lucruri dela americani. Și la noi și în Europa, întră cu duimul obiceiuri pe care le luăm din America. Totuși lumea nu zice nimic împotriva lor. Multe din ele sunt fleacuri, urâtenii sau chiar pagube. Totuși lumea nu crâcnește un cuvânt împotriva. Ne vin însă și unele lucruri bune. Impotriva aceloră însă se face gălăgie. Și măcar dacă am lua noi toate bunurile care se află în America! Dar pe unele din ele nu le cunoaștem, pe altele le batjocorim, când vin la noi.

Din America ne-a venit bătaia cu boxul și vedeți că nimenea nu zice nimic împotriva, deși aceasta e o curată sălbătăcie, cași luptele cu taurii din Spania, cași luptele gladiatorilor din vremea Romanilor, și nici nu se poate vedea ce folos este pentru țară ca niște matahale de carne se reped cu pumnii una în alta. Unii zic că țara se face cunoscută prin aceasta, cași cum e vreun câștig, dacă se știe peste gard că în țara ta se petrece fleacuri și nerozii.

Din America ne-au venit concursurile de frumuseță și vedeți cu câte osanale au fost primite. Din America ne-a venit îmbrăcăminte de ușoare mantale albe, pe care le poartă tinerii, strânse la mijloc, așa zisele *trench-coaturi*, altele numite *pull-over*. Din America rasul mustăților, din America și urâtenia fumatului cocoanelor.

Din America însă ne vin și glasuri pentru înfrățirea popoarelor prin Biserică. Acolo ni se spun despre chemarea socială a Bisericii, despre datoria ei de a pătrunde în largul vieții și a nu o lăsa să se cheltuiască în chipuri păgânești. Din America ne vin feluriți bărbați cu graiuri creștine. Din America ne învățăm cum

să ne întocmim pentru a face creștinismul să răzbească în lume cu puterea lui. Acolo este îndrăzneala pentru credință, care ne trebuie nouă așa de mult, fiindcă noi prea trăim cu ea în multă sfială. Cu toate acestea, când vin la noi vestitori despre astfel de lucruri, abia atunci ne aducem aminte că nu trebuie să ne americanizăm și strigăm împotriva.

Așa? abia când vine și câte un grai creștin din America? atunci ridicați capul, și când cocoanele își aprind țigările atunci tăceți?

Că americanii ne aduc și lucruri care nu sună ortodox; da, se poate, și nici nu se poate altfel. Fără gândul lui de a aduce pagubă ortodoxismului, dar vorbește așa cum știu ei.

Dar noi de ce suntem teologi? Ca să știm să alegem și să oprim pentru noi. Nu este nevoie să luăm totul. Sf. Pavel spune doar „cercetați toate și păstrați numai ce este bun“. Dar e de trebuință să culegem dela americani, fiindcă au lucruri foarte bune în materie religioasă. Chipul de a pătrunde mai adânc în societate, de a pune mâna pe mijloace mai practice pentru a evangheliza lumea sunt la ei cu duiumul, iar la noi necunoscute.

Eu am cărți de ale lor și văd din ele cât simț practic, ce mijloace potrivite au născocit pentruca să răzbească în suflete cât mai ușor. Și au și izbândă. Mijloacele lor pătrund, societatea îi ascultă și cugetă creștinește. Nicio societate nu este care are învățăturile creștinești mai mult în vedere în viața socială ca societatea americană. Numai pe temeiul acesta se poate înțelege cum la ei s'a putut introduce o măsură ca aceea a închiderii cărciumilor. Fără un idealism religios și fără o îndrăzneală pentru credință și pentru drepturile moralei creștine, un guvern nu putea îndrăzni să primească o asemenea măsură. În Europa nu s'ar fi putut. Șă ia cineva cartea *Peste Ocean* a d-lui *Jean Bart*, academicianul nostru din București, și să vadă acolo o scenă despre ce poate face religiunea în America, cum a venit în ajutor unui român de al nostru, care umbla pe străzi hoinar și fără căpătâi.

Ba ea își impune felurile ei și în Europa. Americanii nu suferă chipurile prea dezmățate din teatrele europenești. Venind însă mulți americani în Europa, teatrele și cinematografele franceze, după cum spune doamna Sanda Matei, au trebuit să-și înlocuiască înfățișările cu femei dezbrăcate, pentru a da chipuri cuviincioase. Vedeți înrăurirea felului de gândire mai creștinesc din America? Vedeți că el curăță unele apucături europenești? Că au și ei fleacuri, au. Dar acelea nu sunt lucrul mării mulțimi. Noi luăm însă fleacurile și de cele bune habar n'avem, iar când le cunoaștem, le bârfim.

Este tipic cazul preotului american de care se scria acum doi ani în *Universul*, care s'a făcut șofer în New-York, pentruca să cunoască mai adânc viața de noapte a orașului, toate păcatele lui, și să poată fi preot mai bun, să poată judeca viața mai în bună cunoștință a ei și s'o îndrepte. Și după ce și-a isprăvit încercarea, a spus că nici într'o viață și nici după toate cărțile n'ar fi cunoscut așa de bine traiul marelui oraș ca după

această alergare cu fel de fel de mușterii. Iată că aceasta este o lecțiune de pastorală, care merită a fi avută în vedere de orice preot. Ea arată dorul de a căuta să-ți îndeplinești slujba cât mai bine.

Că societatea americană este o societate cu mare interes creștinesc, am avut o dovadă chiar în anul acesta. Căci ducându-mă la conferința creștină din Grecia, de care am scris în această revistă în nr. din Aprilie a. c., m'am oprit la Constantinopol și acolo, în biblioteca Asociațiunii Tinerilor Creștini, am găsit lucruri de o frumusețe și o mângâiere creștinească, încât au meritat să scriu un articol despre ele, pe care l-am scris pe vapor, stat în Constantinopol, și l-am tipărit în ziarul săptămânal *Poporul* din București (2 Martie a. c.) sub numele „Călugioasă aiurea“. Am găsit acolo că vestita carte „Viața lui Iisus (Storia di Cristo) de *Giovani Papini*, s'a tipărit în New York 3 ori într'o singură lună (Martie 1923), de alte 3 ori în acelaș an, apoi încă odată în Mai, Iulie și August. În România 5 luni! Apoi asta înseamnă că scrierea creștinească are născutură. Dar să zicem că aceasta e o carte și literară și artistică din pricina aceasta. Iată însă altă carte, de specialitate curat teologică: „Vechiul Testament în lumina noilor cercetări“ (*The Old Testament in the light of the new Researches*). S'a tipărit întâia oară în Noemvrie 1915, a doua oară în Fevruarie 1916, a treia oară în Iunie 1916, a patra oară în Noemvrie 1916. De patru ori într'un an, o carte de cuprins așa special! Nu e o dovadă că scrierile și căutare se bucură cartea creștină în America? Alta de călătorie, de călătorie la Locurile Sfinte, s'a tipărit în 1927 de 3 ori într'un an în Decemvrie 1927.

Deci America este țară cu sete creștinească și cu puțina creștinității în ea. De aceea nu trebuie să bârfim împotriva ei, să învățăm dela ea. Numai să ne ferim și de relele ei, care pot fi și acolo ca oriunde.

Cum să citim. — Noi ne plângem că, în țara noastră, se citește puțin. Dacă punem apoi că, în ce se citește, nu se citește totdeauna ce e bun; dacă mai punem că și ce se citește bun nu se citește cum se cade, cu gândul de a adânci, de a păstra ceva, de a te opri o clipă și a cugeta la ce spune scriitorul, îți dai seama că citirea și așa, multă-puțină câtă este, așa cum se face, nu folosește mult nici ea. Atunci ce e de făcut? Mai întâi, trebuie să ne gândim că, dacă citim, nu citim ca să alungăm vremea, nici numai pentruca să ne desfătăm, ca la orice desfătare, ci, alături de aceasta, să învățăm ceva, să ne rămâie ceva. Aceasta însă nu se poate dobândi citind la fugă, fără gând de a păstra ceva. Cititul trebuie să fie un adaos la altele pe care le știm.

Dacă tot ce-am citit se duce, nu este niciun folos. Pentruca acest folos să fie, omul trebuie să citească cu creionul în mână. Dai peste un gând care-ți place mai mult, peste o cugetare puternică, peste pomenirea unui fapt însemnat. Trage o linie pe dolățuri, cu roșu sau cu albastru. Ai să ai nevoie poate altădată

de gândul acela și n'ai să-l mai găsești decât, poate, foarte greu. În de obște, este de nevoie să te mai întorci la cele citite. Odată isprăvită, cartea să nu rămâie închisă și aruncată în neștire în vreun colț de raft, ci s'o mai iei la răsfoit, pentrucă așa îți împăspătezi ce ai citit.

Iată gânduri care trebuie ținute în seamă: pentrucă, de urmarea lor, atârnă foarte mult în ce privește îndeplinirea cu folos a unei îndetelețniciri. Atunci în adevăr fiecare carte citită va fi o treaptă pe care te sui tot mai sus și prin care cunoștințele tale sporesc. Și aici este locul de a spune: Nu multe, ci mult. Mai de grabă mai puține cărți citite, dar temeinic, decât multe frunzărite și din care nu a rămas nimic. După cum este o disciplină pentru multe, trebuie și o disciplină a cititului.

Cârciuma muntenească și cea moldovenească. —

Cu prilejul discuțiunilor din Adunarea Deputaților privitoare la legea spirtoaselor, d. *N. Iorga* a scris în *Neamul Românesc* dela 3 Iunie a. c. despre starea cârciumilor din Muntenia și Moldova: "... văd înaintea mea spectacolul dureros în care mi-am trăit, sus, în Moldova, copilăria.

"Cârciuma vecinului meu evreu cu fațada împodobită de tot felul de rachiuri, de toate colorile, purtând înăuntru cartoful din care s'au născut, rachiuri colorate și ochioase, care chiamă. Înăuntru, într'o murdărie fără nume, oameni înebuniți de băutură grozavă, urlă ca niște bestii, urlă a sărăcie și a deznădejdie.

"Și, când această privesc îmi vine în minte, mai că aș ierta cârciuma românească, de țuică prost destilată și de vin acru, cârciuma de la fiecare doi pași din Muntenia, de unde omul iese lefter de bani, dar măcar cu mințile întregi.

Se înțelege că, dacă este de ales între una și alta, zici așa cum zice d. Iorga. Dar parcă nu e destul de mare răul atât cât îl cuprind cârciumile din Muntenia! De aceia nici una nici alta.

Arhiv. SCRIBAN.

Ș T I R I

Preoți umblați prin străinătăți. — În vară aceasta, mai mulți, preoți de ai noștri au luat drumurile străinătății. Fie pentru căutarea sănătății, fie pentru studii, fie pentru a cunoaște alte meleguri ori a-și vedea pe cei de aproape ai lor plecați de mai nainte acolo, destui preoți au trecut granița. Mai la începutul lunii Iulie, au plecat Părinții Econ. *Gh. Moisin*, protoieru în București; Econ. *Teodor Georgescu*, prezidentul Consistoriului judecătoresc al Mitropoliei Bucureștilui; Econ. *Gh. Gheorghiu*, parohul bisericii *Dobroteasa* din București. Au plecat odată și au umblat prin Austria, Franca, unde au stat mai mult, Elveția și Italia. Apoi

a plecat Păr. Dr. *Marin C. Ionescu*, profesor în București și parohul bisericii *Cuibul-cu-Barză*. Sf. Sa a avut însărcinarea, din partea Mitropoliei, de a studia organizarea sectelor în străinătate. A stat în Germania și mai mult în Hamburg, unde este staniștea adventismului. Ne așteptăm dela Sf. Sa la amănunte de preț despre ce va fi aflat acolo. La sfârșitul lui Iulie, a plecat Păr. Protopop *C. Moldovanu*, consilier referent al Mitropoliei Bucureștiului. Sf. Sa a stat în Franția și Germania toată luna August și o parte din Septemvrie. Mai înainte de toți însă, plecase peste graniță Păr. Arhimandrit *Galaction Cordun* dela Mitropolia din București. Prea Cuvioșia Sa a fost în Paris, apoi povestește că a fost în Anglia, fiind de față și la discuțiunile Congresului Episcopal Anglican din *Lambeth* (Palatul Primaților Angliei), unde se afla, din partea noastră, I. P. S. Mitropolit *Nectarie*, al Bucovinei. Apoi povestește că s'a dus la Roma, că a făcut o vizită Monseniorului *d'Herbigny*, directorul Institutului Oriental din Roma, acel care ne-a înjurat acum doi ani în revista franceză *Etudes* din Paris, amestecând în chip mincinos și numele Patriarhului nostru, și căruia i-am răspuns noi aici, în vremea aceia. Apoi a fost primit în audiență de Papa Piu XI.

Directori de seminar definitivi. — Cum se știe, directorii școlilor secundare, după un număr de ani de funcționare, în care și-au putut dovedi destoinicia lor de cărmuitori, sunt rânduiți în slujbele lor ca definitivi. De această pomăzuire s'au învrednicit și din directorii noștri de seminarii Părinții Econ. *P. Partenie*, directorul Seminariului „Central” din București, și Păr. Econ. *Serghie Bejan*, directorul Seminariului „Gavril Bănulescu” din Chișinău.

Congres misionar. — Intre 27-29 Septemvrie a. c., se ține la Cernăuți al 3-lea congres misionar, după cel de anul trecut dela Chișinău și după cel de acum doi ani dela Arad. Vor veni, la acel congres, Prea Sf. Episcop *Grigorie* al Aradului, care are în deosebi la inimă treburile misionare, Prea Sf. Arhieru *Grigorie* dela Iași și poate și alți vlădici ai noștri, afară de vlădicii locului: I. P. S. Mitropolit *Nectarie* al Bucovinei și vicarul său Vlădica *Ipolit Rădăuțeanu*. Vor lua parte și toți preoții misionari din țară și alții care se îngrijesc de aceste chestiuni.

Înștiințare. — Administrația *Institutului Biblic* roagă pe Prea Cinstiții Profesori de religiune dela seminariile teologice și dela celelalte școli secundare de a recomanda școlărilor lor, pentru trebuințele școlare, *Noul Testament* tradus de Păr. Dr. *Grigorie Pișculescu*, (Gala Galaction), tipărit în editura aceluși institut. Prețul unui exemplar broșat este de 70 de lei, iar legat în pânză mlădioasă, 100 de lei. Cererile trebuiesc trimese deadreptul Institutului Biblic. București 6, Palatul Sfântului Sinod, str. Justiției, Biserica Antim.

Misiune catolică franceză în România. — Duminică la începutul lui August a. c., a sosit în țară o misiune catolică franceză, compusă din 12 persoane, în frunte cu canonicul *Bottinelli*. Misiunea a fost în București, apoi s'a dus la Blaj și la Cluj. Ea avut legături mai mult cu cercurile catolice din Blaj, și Cluj. Cu noi nu a intrat în legături, cum a fost altă misiune, venită acum 2 ani dela Strassburg, în frunte cu Monseniorul *Martin*, decanul facultății de teologie catolică din acel oraș.

Conferințele dela Mănăstirea Neamțului. — Si anul acesta s'a orânduit să se ție conferențe la Mănăstirea Neamțului, cași anul trecut. Dar de data aceasta, au fost mult mai puține și unele străine de rostul unor conferențe la Mănăstire. N'au fost în totul decât 2 conferențe, spun unii, 3-4, spun alții. Una din ele, ținută la 6 August a. c., de d. *Jean Moruzi*, conferențiar la universitatea din București, a tratat o materie, de preț în sine, dar fără noimă la Mănăstirea Neamțului: *Criminalitatea și justiția penală*. Nu strică d. Moruzi, care a vorbit din materia sa, ci cine a orânduit să se ție astfel de conferențe.

Repaosul duminical se calcă înainte. — In București, este acum prefect de poliție nou, Colonelul *Marinescu*. Funcționarii comerciali, după cum citim în *Adevărul* dela 13 Aug. a. c., s'au dus, cași la fostul prefect, să se plângă de călcarea repaosului duminical. Președintele funcționarilor, d. *Ioan Eftimescu*, a spus că organele poliției nu-și fac datoria de a priveghea ținerea în seamă a legii în această privință. Prefectul a luat însemnare de toate acestea, a dat porunci, dar, cași mai nainte, repaosul se calcă. Năravurile se stârpesc greu.

Ce fac bețivii. — In ziarul *Universul* dela 24 Aug. a. c. se povestește că un tren, tras de două mașini, s'a rupt în două pe linia Roșiori-Turnu-Măgurele. Trenul s'a rupt, rămânând pe linie 14 vagoane. Mecanicii n'au simțit aceasta, din pricină că erau beți. Așa a raportat direcțiunii generale capul stației *Troian*, în care au fost aduse vagoanele rămase în drum.

Indreptare. — In nr. trecut al acestei reviste, la pag. 762, s'a scris despre societatea *Sf. Cruce* din Iași că a dat bal ca să adune bani pentru nevoile ei. Am arătat că acesta nu e mijloc creștinesc pentru adunat bani și am ținut de rău pe Păr. *P. Chirica* din Iași că întrebuințează asemenea mijloace lumești pentru treburile creștinești. *Sf. Sa* ne răspunde că la mijloc e o confuziune. *Sf. Sa* e la revista *Sf. Cruce*, dar nu la societatea *Sf. Cruce*, care e altceva și cu care nu are legătură. Deci nu are niciun amestec în pregătire de baluri și ale altora sunt faptele de acest fel care merită înfierate. *Sf. Sa* are altă societate cu care lucrează, „Oastea Domnului“ dela biserica Barnovschi, care are aproape 900 de membri.

Ne pare bine că lucrurile stau astfel cum spune *Sf. Sa* și

Seminar mutat. — Seminariul din Edineți, al eparhiei Hotinului, a fost mutat la *Bălți*, unde e sediul episcopiei. Din pricină că în Bălți nu sunt case potrivite pentru a adăposti seminariul, el va funcționa numai cu cele 4 clase din urmă, iar școlarii claselor începătoare au fost împărțiți pe la seminariile vecine: Chișinău, Roman, Iași, Dorohoi.

Examen de admitere pentru cls. I nu se va mai ținea anul acesta. Această schimbare s'a făcut cu aprobarea Ministeriului Școlilor cu ord. pr. 103.665 din 21 Aug. a. c.

Locuitorii din Edineți se plâng de mutarea seminariului dela ei, după cum arată un articol din *Universul* dela 14 Aug. a. c.

Preot silit să locuiască unde nu-l e voia. — În Basarabia, Rușii și cei de partea lor au găsit un nou chip de a face turburări: Să-și facă Biserica ortodoxă rusească autonomă, adică să nu mai atârne de chiriarhul român. Ei și-au ales o casă în care să facă slujbe în Chișinău. Au și doi preoți cu ei: *Binețki* și *Poliakov*. Poliția însă nu le-a dat voie și a pecetluit casa. Dar Duminică, 17 Aug. a. c., au venit acolo ca la 200 de credincioși, au rupt pecetețile și preoții au început slujba. Poliția a venit și i-a oprit. Ei au protestat și au spus că au să se plângă Ligii Națiunilor. Ministeriul de interne a hotărât ca preotul Paliakov să nu mai fie lăsat să trăiască în Chișinău, ci să fie trimis să locuiască cu sila la Târgul-Jiu.

Ziarul *Universul* (20 Iunie a. c.) pomenește despre fapta preotului care a slujit la deschiderea băilor *Sărata-Monteoru* din jud. Buzău, că la slujbă pomenea pe regele Mihai în loc de Carol II. Numai după ce a fost săcâit de deputatul *Homoriceanu*, preotul a pomenit pe regele Carol. Știrea se încheie cu arătarea că fapta preotului a fost adusă la cunoștința Prea Sfinției Sale Episcopului Buzăului.

Noi nu înțelegem de ce oțărâre împotriva preotului. Omul care urmează rânduielii trebuie cinstit, nu necăjit. Că era ciudat să mai pomenești pe Regele Mihai, e adevărat. Toți am pomenit curând pe regele Carol și până a nu fi primit poruncă. Dar nu putem batjocori pe cel care aștepta poruncă, fiindcă așa e rânduiala. Nu putem face rânduială fiecare după capul nostru, ci așteptăm cuvânt dela arhieru. Cine a făcut așa nu trebuia necăjit, ci cinstit.

Expoziția presei catolice. — La începutul acestei luni, s'a deschis în Bruxelles o expozițiune internațională a presei catolice. Și România este reprezentată acolo printr'o tarabă. Ceice au expus sunt uniții. Au fost privite cu interes câteva săpături în lemn, făcute în veacul 18 și trimese acolo de Primăria Blajului.

POȘTA REDACȚIEI

Păr. *Nicolae Cociurcă*, paroh în Buda, Lăpușna, Basarabia.
Am primit art. Sfinției Voastre și iese pe Octomvrie.

A. S.

MULȚĂMIRI

Sf. Episcopie a Râmnicului, Noul Severin, aduce vii mulțămiri d-lui General *Balif*, administratorul Domeniului *Șegarcea*, jud. Dolj, care a binevoit să dăruiască 20.000 de lei pentru reparația casei parohiale din Parohia *Șegarcea*, Dolj.

Dumnezeu să-l încarce cu toate darurile Sale!

Adunarea parohială a parohiei Târgul Ivești (Tecuci), împreună cu consiliul parohial și epitropii bisericii, aduc vii mulțămiri bunilor creștini din acea parohie, care au dăruit bisericii un nou policandru, de 36 de lumini, lucrat de mână, din alamă aleasă, și împodobit cu tot atâtea becuri pentru instalat lumină electrică, cruci etc. etc. A fost adus și așezat în biserică, Duminică, 6 Iulie 1930. Iată, acum și numele creștinilor, cu arătarea sumei dăruite de fiecare: 1) Frații Dumitru și Neculai-Popescu, argintari din București 26.000 lei; 2) D-na Elena General Irimia Grigorescu, Ivești 10.000 lei; 3) D-na Aspasia Vasalopol, București, 3000 lei; 4) Niță și Adelaida Dumitrescu, R.-Sărat, 2000 lei; 5) Petru și Eufimia Albescu, Brăila, 1500 lei; 6) General Samsonovici, București, 1000 lei; 7) D-na Natalia Vlădoianu, Cârjoaia, 1000 lei; 8) d-na Rosi Ficher, Ghidigeni, 1000 lei; 9) Anton și Margareta Teodosiu, Focșani, 1000 lei; 10) D-rii Nicu și Silvia Popescu, Ivești, 1000 lei; 11) Dumitru și Elena Vasiliu, Ivești, 1000 lei; 12) Dimofti și Zehnoveva Buiciuc, Ivești, 1000 lei; 13) Pr. Icon. Alecsandru Cristea, Ivești, 1000 lei; Total lei 50.500, cât a costat policandrul.

Dumnezeu să dea darnicilor creștini tot ce vor gândi și dori pentru mântuirea sufletului, și jertfa lor să fie bine primită la altarul cel mai pre sus de ceruri!

Epitropia Parohiei Sf. Nicolae din comuna Crăiești, Covurlui aduce vii mulțămiri binecredincioșilor creștini mai jos însemnați, pentru daniile făcute bisericii acelei parohii precum se arată în cele ce urmează:

1. D-lui Inginer *Ioan Bâlcu* din Galați, care a dăruit acelei biserici un clopot cam de 94 de kilograme; 2 d-șoarei *Georgeta Caraman* din Crăiești, pentru o față de masă cu ajutor, de pus pe iconostas; 3. d-nei *Polixenia Lețicaie*, tot din Crăiești, pentru două fețe de masă; 4. d-lui *Vasile Susanu* din comuna Bujor, Covurlui, pentru două perdele cu beteală, de pus la icoana Maicii Domnului; 5. d-nei *Adela Jerebie*, moașă, din Crăiești, pentru două perdele cu beteală, de pus tot la icoana Maicii Domnului.

Pentru toate acestea, Dumnezeu să-i dăruiască însutit din darurile Sale cele bogate, cerești și pământești!

A. S.

**Icoane mari foi volante mărimea 28/40
8,50 lei exemplarul.**

Maica Domnului, Mântuitorul (Iisus Hristos),
Invierea Domnului, Sf. Treime, Sf. Ecaterina,
Sf. împărași, Sf. Apostoli, Sf. Nicolae, Sf. Trei
Ierarhi, S. Dumitru, Sf. Spiridon, Sf. Ioan Bo-
tezătorul, Sf. Voevozi, Sf. Paraschiva, Sf.
Gheorghe, Botezul Domnului, Buna Vestire,
Adormirea Maicii Domnului.

**Icoane mijlocii, foi volante marimea 19/28
5 lei exemplarul.**

Sf. Gheorghe, Sfinții împărași, Maica Dom-
nului, Cuvioasa Paraschiva, Iisus Hristos, Sf.
Ioan Botezătorul, Invierea Domnului, Sfinții
Apostoli. Sf. Ecaterina, Sf. Trei Ierarhi, Buna
Vestire, Botezul Domnului, Sfântul Dumitru,
Sfinții Voevozi, Sfântul Nicolae, Adormirea
Maicii Domnului, Sf. Spiridon și Sf. Treime.

*O serie de icoane prăznicare (12 bucăți pictate
pe lemn, mărimea 35/24, lei 7000.*

O singură icoană lei 700.

Cel patru Evanghelii și împărași pe satin
pentru sfințir de biserică (seria) prețul lei 100.

**Icoane mijlocii aplicate pe carton mărimea
15/23, 15 lei exemplarul.**

Sfântul Gheorghe, Invierea Domnului, Maica
Domnului, Sfântul Dumitru, Sf. Nicolae, Sfinții

Impărași, Sf. Apostoli, Sf. Voevozi, Sfinții
Trei Ierarhi, Iisus Hristos, Sf. Ioan Botezătorul,
Sf. Ecaterina, Sf. Paraschiva, Buna Vestire,
Botezul Domnului, Adormirea Maicii Dom-
nului, Sf. Spiridon și Sf. Treime.

**Icoane mari, aplicate pe carton mărimea
23/35 30 lei exemplarul.**

Maica Domnului, Iisus Hristos, Invierea
Domnului, Buna Vestire, Botezul Domnului,
Sfânta Treime. Sf. Ecaterina, Sf. împărași Sf.
Apostoli, Sf. Nicolae, Sf. Gheorghe, Sf. Trei
Ierarhi, Sf. Dumitru, Sf. Ioan Botezătorul, Sf.
Voevozi, Adormirea Maicii Domnului, Sf.
Spiridon și Sf. Paraschiva.

**Cărți poștale cu icoanțe în culori, a 2 lei
bucata.**

1) Sf. Gheorghe, 2) Sf. Mihail, 3) Sf. Teodor
Tiron, 4) Sf. Teodor Strafilat, 5) Sf. Nistor,
6) Sf. Mercurie, 7) Buna-Vestire, 8) Botezul
Domnului, 9) Adormirea Maicii Domnului
10) Sf. Pantelimon, 11) Maica Domnului, 12)
Mântuitorul (Iisus Hristos), 13) Invierea Dom-
nului, 14) Sf. Treime, 15) Sf. Ecaterina, 16)
Sf. împărași, 17) Sf. Apostoli, 18) Sf. Nicolae,
19) Sf. Trei Ierarhi, 20) Sf. Dumitru, 21) Sf.
Spiridon, 22) Sf. Voevozi, 23) Sf. Paraschiva,
24) Sf. Ioan Botezătorul.

Iconițe Cărți poștale aplicate pe carton Lei 6.

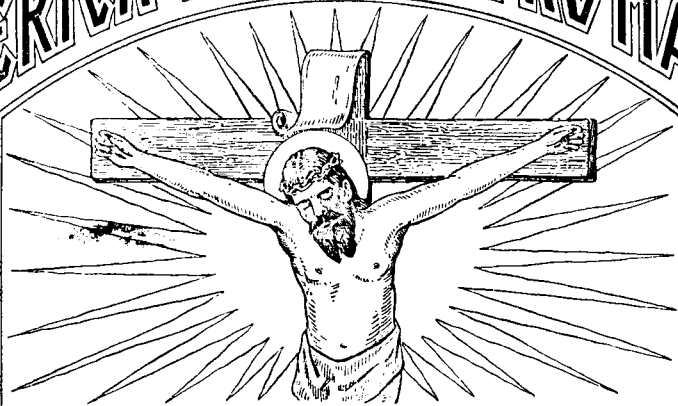
Cărți de ritual legate în piele și pânză, pânză peste tot și pânză și hârtie

| | Piele și pânză | | Pânză peste tot | | Pânză și hârtie | |
|--|----------------|-------|-----------------|----|-----------------|----|
| | Lei | B. | Lei | B. | Lei | B. |
| 1. Arhiraticonul . . . | 300,— | 225,— | — | — | — | — |
| 2. Aghiazmatarul . . . | 410,— | 350,— | 300,— | — | — | — |
| 3. Apostolul . . . | 770,— | 680,— | 650,— | — | — | — |
| 4. Cartea de Tedeum . . . | 153,— | 115,— | 100,— | — | — | — |
| 5. Cartea de rugăciuni p. toi Românilor . . . | — | 80,— | — | — | — | — |
| 6. Cafavasierul . . . | 200,— | 175,— | 150,— | — | — | — |
| 7. Ceaslovul mic . . . | 250,— | 220,— | 200,— | — | — | — |
| 8. Dumnezeștile li- turgii | 310,— | 280,— | 250,— | — | — | — |
| 9. Evhologiu | 710,— | 650,— | 590,— | — | — | — |
| 10. Evanghelia | 820,— | — | — | — | — | — |
| 11. " în piele peste tot, lei | 1300,— | — | — | — | — | — |
| 12. Liturgia Sf. Ioan Gură de Aur | 165,— | 140,— | 110,— | — | — | — |
| 13. Istoria Bisericească de Eusebiu Popovici Vol. I. | 225,— | 200,— | — | — | — | — |
| Idem " II. | 250,— | 225,— | — | — | — | — |
| Idem " III. | 220,— | 195,— | — | — | — | — |
| Idem " IV. | 300,— | — | — | — | — | — |
| 14. Mineiul pe luna Ianuarie . . . | 560,— | 510,— | 460,— | — | — | — |
| 15. Mineiul pe luna Februarie . . . | 560,— | 510,— | 460,— | — | — | — |
| 16. Mineiul pe luna Martie | 560,— | 510,— | 460,— | — | — | — |
| 17. Mineiul pe luna Aprilie | 560,— | 510,— | 460,— | — | — | — |
| 18. Mineiul pe luna Mai | 560,— | 510,— | 460,— | — | — | — |
| 19. Mineiul pe luna Iunie | 560,— | 510,— | 460,— | — | — | — |
| 20. Mineiul pe luna Iulie | 590,— | 540,— | 490,— | — | — | — |
| 21. Mineiul pe luna August | 560,— | 510,— | 460,— | — | — | — |
| 22. Mineiul pe luna Septembrie . . . | 560,— | 510,— | 460,— | — | — | — |
| 23. Mineiul pe luna Octombrie | 610,— | 560,— | 510,— | — | — | — |
| 24. Mineiul pe luna Noembrie | 610,— | 560,— | 510,— | — | — | — |
| 25. Mineiul pe luna Decembrie | 610,— | 560,— | 510,— | — | — | — |
| 26. Noul Testament, Editura Inst. Biblic ortodox român, tradus de Păr. Grigorie (Gala Galaction) | — | 100,— | — | — | — | — |
| 27. Paraclisul sf. D-ru | 138,— | 100,— | 80,— | — | — | — |
| 28. Pentecostarul | 620,— | 530,— | 430,— | — | — | — |
| 29. Prohodul Domnului | 138,— | 100,— | 80,— | — | — | — |
| 30. Psaltirea | 250,— | 220,— | 190,— | — | — | — |
| 31. Panihida | 138,— | 100,— | 80,— | — | — | — |
| 32. Rânduiala Ridicării Panighiei | 138,— | 100,— | 80,— | — | — | — |
| 33. Slujba sfințirii Stea- gului unei Corporații | 90,— | 80,— | 66,— | — | — | — |
| 34. Rând. Sf. Steagului unei școli | 90,— | 80,— | 66,— | — | — | — |
| 35. Sluj. Sf. Bisericii | 190,— | 160,— | 130,— | — | — | — |
| 36. " Invierii | 190,— | 160,— | 130,— | — | — | — |
| 37. Tipicul Bisericesc | 250,— | 200,— | 150,— | — | — | — |

Instrucțiuni de comandă : Orice comandă va fi însoțită de un aconto, urmând ca restul împreună cu șpagă de transport să se încaseze prin ramburs.

LIBRARIILE ȘI ORICE REVĂNZĂTORI SUNT OBLIGAȚI A VINDE CĂRȚILE CU PREȚURILE DIN ACEST CATALOG

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ



REVISTA SFANTULUI
+ S I N O D +

CUPRINSUL

| | |
|---|---|
| Criticismul Kantian și Argumentul Ontologic | <i>Profesor Ioan Gh. Savin</i> |
| Revelația. Studiu apologetic | <i>Econom Mihail Bejenaru</i> |
| Aspecte religioase din România în presa streină | <i>Preot Petre Vintilescu</i> |
| Școlile Catihetice din Eparhia Hușilor | <i>† Arhiereu Veniamin Bărlădeanu</i> |
| Unul care iubea predica | <i>Arhimandrit Scriban</i> |
| Istoria Patriarhilor din Antiohia | <i>Atanasie Dabbas (Traducere de</i> <i>Pr. V. Radu și Ciril Karalevsky</i> |
| Cronica bisericească | <i>Econ. D. Furtună, Arh. Scriban,</i> <i>Preot Nic. I. Iancu, Iconom C.</i> <i>M. Grumăzescu</i> |
| Cărți, Reviste, Ziare | <i>† Episcop Visarion, Prof. Teodor</i> <i>M. Popescu, Arhim. Scriban</i> |
| Știri; Bibliografie; Poșta Redacției | <i>Arhim. Scriban</i> |

TIPOGRAFIA „CĂRȚILOR BISERICESTI“

Comitetul redactor al revistei Biserica Ortodoxă Română se compune din I. P. Patriarh Dr. MIRON CRISTEA, Președinte de onoare; P. S. Episcop Vartolomeiu, director; Prof. Ioan Mihăilescu, prim-redactor; Arhim. Scriban, secretar de redacție. Redactorii revistei: 1. Profesorii facultății de teologie din București: 1. Dr. D. G. Boroianu, Dr. V. G. Ispir, Econ. I. Popă Mălăești, Pr. Dr. Nicolae Popescu; 2. Profesorii facultății de teologie din Cernăuți: Dr. V. Gheorghe Dr. V. Șesan, Dr. V. Tarnavski, Dr. N. Cotos; 3. Pr. Cicerone Iordăchescu, Chișinău, Dr. Romo Cândea, Cernăuți. Dr. Ioan Lupaș, Dr. St. Cioroianu, Iconom Serghie Bejan, Dr. Gh. Ciuhandru d. Șt. Berechel.

Se primesc spre publicare și articole dela alte persoane decât dela Comitetul redactor în condițiunile următoare:

Articole originale se vor plăti cu 1000 lei coala în formatul de față al revistei, frazerile și recenziunile 800 de lei, cronicile și răspunsurile 600 de lei.

Articole care au fost publicate mai întâi aiurea și care se vor reproduce pentru înscăntarea lor și de această revistă, nu se plătesc.

Toate articolele trebuie scrise cîteș și fără „va urma“.

Orice corespondență privitoare la redacție se va trimite pe adresa secretarului de redacție: Arhim. Scriban, București 6, str. Antim (localul Sf. Sinod).

Pentru tot ce privește administrațiunea revistei, intereseașii se vor adresa secretarului administrativ al revistei, d. D. Sireleanu, București, localul Sfântului Sinod, la Biserica Antim.

Revista se trimite tuturor parohiilor, ca și în trecut. Persoanele particulare, care vor să li se trimeată, trebuie să se adreseze administrațiunii.

ABONAMENTUL

1 an 100 lei. Pentru străinătate, se adaugă transportul.

1 număr 10 lei

Toate abonamentele se trimeț secretarului administrativ: d-lui D. Sireleanu, București, Sf. Sinod, Biserica Antim.

CARTILE

apărute în Editura Institutului Biblic, se găsesc de vânzare la Tipografia Cărților Bisericești, Str. Principatele-Unite,

| | | | | |
|---|---------|---|---|---------|
| 1. Lazăr Diacul. Pr Sebastian Stanca | Lei 5.— | } | 9 Povestiri folositoare pentru popor, de A. V. P. | Lei 6.— |
| 2. Patimile Mântuitorului. Pr. Criveanu | " 5.— | | 10 Legea de organizare a Bisericii ortodoxe române | " 12.— |
| 3. Împotriva Betei. I. P. S. Patriarh | " 5.— | | 11. Paraclisul I și al II-lea al Maicii Domnului | " 5.— |
| 4. Două întâmplări minunate, Pr. Gr. Pișculescu (Gala Galaction). | " 5.— | | 12. Cultul Sfinților (venerarea și invocarea lor) de Diaconul Al. N. Constantinescu | " 5.— |
| 5. Durerea Vinerii celei mari, de Arhim. I. Scriban | " 5.— | | 13. Noul Testament de Păr. Gala Galaction legat în pânză | " 100.— |
| 6. Catehismul creștinului ortodox, de Pr. I. Mihăilescu | " 10.— | | Idem, în piele lux | " 100.— |
| 7. Adventismul dat pe față de un fost adventist de Arhim. Scriban | " 15.— | | | |
| 8. Ce să crezi și cum să trăiești, de P. S. Nicodem | " 4.— | | | |

Rabatul de 20% se acordă la cărțile de sub No. 1—13 și numai la comenzile carl trec de 25 exemplare.

Carte de rugăciuni, de I. P. S. Patriarh, legată în piele peste tot Lei 150.—

" " " " " 90.—

" " " " " 75.—

" " " " " legată în pânză peste tot " 65.—

" " " " " " 55.—

Icoanele — Maica Domnului și Domnul Hristos — lucrute pentru „Institutul Biblic“ de un anume pictor al nostru, adânc cunoscător al picturii bizantine, și imprimate la München în condițiuni tehnice superioare, au sosit în țară și se află de vânzare la „Tipografia Cărților Bisericești“, cu următoarele prețuri:

Icoane mari 62/47 c. m., lei 40 bucata, Icoane mijlocii 42/25 c. m., lei 30 bucata, Icoane mici, format c. poștală, lei 4 bucata. Icoanele se vând numai contra cost.

A APĂRUT: Cele 4 Evanghelii în una singură, de ARHIM. SCRIBAN, Prețul 80 lei, Editura „Ancora“, București, str. Emigratului 4.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

București. Seria III. Anul XLVIII. Nr. 10 (595). Octombrie 1930.

Diracțiunea revistei, care și-a dat și-și dă toate silințele pentru a ajuta cu eintse și cu folos munca preoțimii românești, roagă, cu toată căldura râvnei sale, pe toți cucernicii Preoți, să binevoiască a-și achită, atât rămășițele din 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, cât și abonamentul pe întreg anul 1928, ca să nu li se mai ceară suma de plată prin rambursul aprobat de Sf. Sinod. Amânarea plății mărește suma de plată și e păcat ca cucernicii Părinți să cheltuiască pe adaosuri care s'ar putea înlătura.

În nădejdea că cucernicii Părinți ai Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române, vor înțelege că un abonament de 100 lei anual, pentru o astfel de revistă, e o sumă prea neînsemnată și că ne vor ascultă, cum și că amânarea trimeterii abonamentului le e mai mult spre pagubă decât spre câștig, așteptăm cu încredere să-i vedem împlinind rugăciunea noastră.

DIRECȚIUNEA.

CRITICISMUL KANTIAN ȘI ARGUMENTUL ONTOLOGIC*)

Obiecțiile criticismului kantian contra valabilității argumentului ontologic nu pornesc numai din felul cum Kant concepe existența, ci și din felul cum el concepe actul de cunoaștere și din limitele pe care le prescrie putinței noastre de cunoaștere.

În conformitate cu teza din „Critica rațiunii pure“, cunoașterea nu mai este actul de înregistrare și redare exactă a realității. Această concepție a *reclismului naiv* sau *transcendent*, după care cunoașterea e o simplă „copie“ a realității, e înlocuită în kantianism de concepția critică¹⁾. „Cunoașterea critică“ nu mai este o cunoaștere propriu zisă, ci e un *sistem*, o *arhitectonică* a cunoașterii²⁾. Realitatea pentru a fi cunoscută nu se lasă a fi „înregistrată“ pur și simplu, ci *trebuie ea însăși construită după formele apriorice* ale cunoașterii: *timp, spațiu și categorii*.

În aceste forme nu apar însă decât „fenomenele“ nu și „lucrurile în sine“. Fenomenele sunt deci singurele cari alcătuiesc atât lumea experienței, cât și pe cea a cunoașterii. Tot ceace trece de această lume, chiar dacă e cu necesitate cerut de cugetarea noastră, nu mai poate fi

*) Vezi *Biserica Ortodoxă Română*, Nr. 7—8 pe Iulie—August 1930.

1) Heinrich Rickert: *Gegenstand der Erkenntniss*, precum și în lucrarea mea *Cultură și religie*, p. 60—61.

2) *Kritik der reinen Vernunft*, p. 52.

cunoscut, fiindcă depășește însăși formele *posibile de cunoaștere*. Din această *necesitate* a cugetării și *imposibilitate* a cunoașterii, rezultă acele *antinomii* ale cunoașterii, tot atât de indispensabile rațiunii, pe cât sunt de nedeslegabile inteligenții.

Conceptul despre o „ființă absolută“ ca și cel al „lucrului în sine“, deși necesare pentru cugetare, depășind însă formele *posibile* ale cunoaștinții, nu pot fi cunoscute. Ele pot fi *postulate* de rațiune, împreună cu alte idei, ca *principii regulative*, în vederea sistematizării datelor experienței, dar atât. Ele nu conțin vre-o realitate obiectivă, nici nu aparțin sferii existenței. În tendința ei pentru stabilirea celei mai cuprinzătoare unități, rațiunea poate postula și ideea unei „ființi supreme“, ca un ultim temei de încheiere a tuturor lucrurilor, dar aceasta nu e decât o simplă idee regulativă, o ficțiune logică. Căci nu tot ceace cugetă rațiunea — chiar cu *necesitate* — aparține realității. Spiritul nostru trebuie să cugete ideea de Dumnezeu, căci numai așa își află cugetarea o încheiere naturală. Dar altceva e cugetarea și altceva existența. „Spiritul cugetă așa cum trebuie să cugete, după legile ce-i sunt imanente, realitatea însă e așa cum este. Nu tot ceace cugetă spiritul omenesc trebuie să și existe în realitate. Dacă spiritul omenesc, procedând după legile sale, cugetă în chip necesar ideea de Dumnezeu, de aci nu urmează că acesta să și existe în realitate“³⁾.

Firește, în sensul acestei concepțiuni, nu mai este posibilă cunoașterea ființei absolute a lui Dumnezeu și nici nu poate fi vorba de „existența“ ei. Acestea sunt simple „erori“ ale vechiului raționalism metafizic, a căror demascare și desființare tocmai le urmărește criticismul kantian, și în special „Critica rațiunii pure“. Dar în realizarea acestui proces, Kant, nu face decât să înlocuiască vechile „erori metafizice“, cu nouile sale „erori critice“. Am văzut aceasta la analiza concepției „critice“ despre „realitate“ și „existență“ și se vede și acum la stabilirea problemei cunoașterii. Căci dacă între cugetare și realitate nu există un raport de reciprocitate, atunci care este *criteriul adevărului*? „În conformarea cunoaștințelor noastre

3) Dr. V. Găină: op. cit. p. 569 din Revista „Candela“ — Cernăuți.

cu legile cugetării“ — ar fi răspunsul Kantianismului. Dar care sunt legile cugetării și ce se înțelege prin *cunoaștere*? „Orice cunoaștere, zice Kant⁴⁾, pornește din senzuri, se ridică către inteligență și se termină în rațiune“. Acesta e procesul complet al unei cunoașteri: datele simțurilor, raportate inteligenței și prelucrate de rațiune. Deci, în conformarea datelor simțurilor cu legile cugetării: inteligență și rațiune, trebuie să stee și criteriul adevărului. Simplele date ale simțurilor nu conțin în ele nici adevăr, nici eroare, sau, cum zice *Critica rațiunii pure*: „Simțurile nu înșeală niciodată, însă nu prin aceea că ele conțin în totdeauna judecăți corecte, ci prin aceea că ele nu conțin nici când o judecată. Adevăr sau eroare trebuie căutate numai în judecăți, adică în raportul dintre obiect și cugetare. În o judecată, care corespunde întru totul legilor *inteligenței*, nu poate fi nici o eroare“⁵⁾.

Deci, după Kant, ceiace constituie actul de cunoaștere este conformarea datelor senzurilor cu legile inteligenței, cu *eliminarea legilor rațiunii*. Dar se pot elimina acestea, când e vorba de un proces real și complet de cunoaștere? Aici e partea caracteristică a Kantianismului în formularea problemei cunoașterii. Aș zice chiar *eroarea caracteristică* a sistemului, fiindcă în el nu mai este vorba de conformarea judecăților cu legile *cugetării*, în care inteligență și rațiune formează un tot indivizibil, așa după cum rezultă din însăși concepția kantiană, ci legile cugetării sunt restrânse aici numai la legile inteligenței, și numai conformarea cu acestea dau adevărul.

Și rațiunea? Conformarea legilor ei nu angajează nici realitatea și nici adevărul, zice Kant. Care e atunci rolul rațiunii — facultatea noastră de cunoaștere prin excelență, chiar „cea mai înaltă formă de cunoaștere“ — cum o consideră Kant?⁶⁾

La darea acestui răspuns, Kant însuși se găsește în încurcătură, *in einiger Verlegenheit*⁷⁾.

Rațiunea conține *principiile* după care se ordonează

4) *Kritik der reinen Vernunft*, p. 272.

5) *Kritik der reinen Vernunft*, p. 369—70.

6) *Kritik der reinen Vernunft*, p. 272.

7) „Da ich jetzt von dieser obersten Erkenntnisskraft eine Erklärung geben soll, so finde ich mich in einiger Verlegenheit“, *Kritik der reinen Vernunft*, p. 272.

și sistematizează rezultatele inteligenței — adică judecățile. În interesul acestei sistematizări ea nu e ținută să se conformeze *nici realității*, cu care nu are de altfel nici un contact, *nici adevărului*, peste capul căruia își creiază ficțiunile sale, *transcendente* dar *imaneente* lumii experienței, depășind însă această experiență, și creind, dincolo de ea, iluzia unei alte realități. Între aceste iluzii hipostaziate, este și ideea „ființei absolute”, care deși *necesar* cerută de rațiune în *interesul complectării procesului cunoașterii*, rămâne totuși o *simplă iluzie*, punctul amăgitor — *focus imaginarius* — către care converg toate datele experienței noastre. Ea nu conține nici adevăr și nici realitate, fiindcă acestea rămân închise și circumscrise numai lumii sensibile a inteligenței. Creată din necesitatea cunoașterii complete și sistematice a realității, ea însăși trăește din iluzia *ca și cum ar fi o realitate* ⁸⁾. Necesară și utilă ca idee, va rămâne deapăruri însă, jocul înșelător al rațiunii noastre.

Avem deci două feluri de cunoașteri: una *constitutivă*, construită după legile inteligenței și alta *regulativă*, construită după principiile rațiunii; una, având ca obiect *fenomenele*, alta, *ideile*, simple supoziții propedeutice, pentru cugetarea într'un sistem unitar a datelor inteligenței. Aici se vedește tot tragicul în care se sbate Kantianismul. „Incurcătura” mărturisită de Kant, față de rolul rațiunii, se proiectează asupra întregului proces de cunoaștere a realității.

Nici una nici alta din aceste două feluri de cunoaștere nu au vre-un contact direct cu *realitatea*, care e situată *îndărătul* acestor fenomene. Căci cunoștințele noastre nu se conduc după legile realității, *nouă inaccesibilă*, ci după cele ale cugetării — iar între una și alta nu este nicio punte de trecere. Deci, nici într'un caz noi nu putem cunoaște *realitatea* lucrurilor, ci numai *fenomenalitatea lor* — și aceasta atât cât îngăduie formele sensibilității și legile inteligenței. Iar acestea îngăduie foarte puțin, realitatea fiind „în afară” de ele. Criticismul kantian devine *agnosticism*, iar idealismul kantian se preface în *nihilism* și *acosmism*.

8) Faimosul „*Als ob*” al Kantianismului. Instructivă în această privință e cunoscuta scriere a lui H. Vaihinger: *Die Philosophie des „Als ob”*.

Firește, toate aceste prohibiri ale criticismului trebuiesc privite și prin contiguitatea lor istorică. Ele erau îndreptate în special contra dogmatismului metafizic cartezian, dus la extrem și reprezentat pe vremea lui Kant de „famosul *Christian Wolff*, cel mai mare dintre toți dogmatiștii“ — cum îl socotește Kant.

Contra pretențiilor duse la absurd ale metafizicii wolffiane, se ridică în primul rând critica kantiană. Pentru Wolff, totul era cognoscibil și cunoscut. Filosofia avea cheia oricărui cunoștinți. Realitatea întregă era deschisă în fața filosofiei — care trata „de omnibus rebus et de quibusdam aliis“ — și era „scientia possibilium quatenus esse possunt“.

Deci, față de această eronată pretenție de cunoaștere, trebuia întreprinsă critica și înlăturată eroarea. Aceasta e tema din „Critica rațiunii pure“, care nu vrea să fie de cât *critica posibilităților noastre de cunoaștere*. „Lucrul în sine“, această realitate metafizică, este și rămâne și pentru Kant o realitate. Inșă nu în acceptarea sau negarea acestei realități stătea eroarea metafizicii raționaliste, — ci în cunoașterea ei. Realitatea „lucrului în sine“ e un fapt dat și pentru idealismul kantian, căci fără ea toată lumea fenomenală devenea o absurditate.

„Lucrul în sine“ însă *nu poate fi cunoscut*, ci numai fenomenele sale, chiar dacă în actul de cunoaștere ar fi cuprinsă — în o formă oarecare — și această realitate. Și aici intervine acea despicare critică a cunoașterii și reducerea ei numai la lumea fenomenală, cheia întregului sistem kantian. Căci deși orice act de cunoaștere este unitar și indivizibil, totuși „critic“ el trebuie desfăcut în părțile sale componente: Deoparte, *inteligenta* cu legile sale, raportată la fenomene și alcătuind lumea experienței posibile, fără niciun contact posibil cu „lucrului în sine“; și de altă parte, *rațiunea*, raportată la inteligență, ale cărei date le sistematizează cu ajutorul principiilor și care vizează „lucrului în sine“, însă nu ca o realitate, ci ca o simplă supoziție: famosul „*als ob*“ al Kantianismului.

Orice cunoștință a noastră e condiționată de formele apriorice ale sensibilității — timp și spațiu, și legile inteligenței — categoriile. Toate datele senzurilor noastre sunt supuse acestor forme și legi și din concordanța între ele

în fața acestor perspective, *trebuie să admitem unitatea sistematică a naturii ca ceva obiectiv valabil și necesar*¹²⁾.

Deci *obiectele*¹³⁾ *înșile conțin în ele principii ale rațiunii și de „obiectivitatea“ acestor principii atârnă atât rezultatele inteligenței, cât și orice adevăr empiric. Separarea bruscă pe care Kant o introduce între inteligență și rațiune este cu totul arbitrară și nejustificată. Ea a și stârnit de altcum și cele mai îndreptățite critici nu numai din partea adversarilor săi, dar chiar din partea celor mai fervenți partizani*¹⁴⁾. Kant se credea obligat să o facă din tendința sa de a degaja sfera „strict științifică“ a cunoștințelor de orice ingredient metafizic al vechii filosofii. Tributar al mecanismului matematic newtonian, de sub a cărui influență nu a scăpat nici în „Critica rațiunii pure“, influență concentrată în cunoscutu-i dicton „că în oricare disciplină se cuprinde doar atâta știință câtă matematică conține“, Kant comite grava eroare, cum am văzut că o caracterizează și Paul Deussen, de a separa rațiunea de inteligență, pentru a pune pe seama celei dintâi problemele metafizice, care, deși imanente realității și necesare cunoașterii, credea că nu le poate plasa în sfera rezervată inteligenței. Fiindcă, oricât voia Kant să curățe terenul cunoașterii de aceste probleme ale vechii metafizici, dela *realitatea și evidența* lor nu se poate sustrage. Și deși socotite ca inaccesibile cunoașterii, ele se impuneau totuși ca *probleme ale cugetării* — „die zwar nicht gegeben, dennoch aufgegeben waren“. Deslegarea posibilă a acestei tragice antinomii, Kant nu o găsește decât în „*sfârticarea celor organic unite*“, cum se exprimă Deussen, atribuind raționamentului ceea ce refuză judecății, circumscriind pe una inteligenței și pe alta rațiunii, ca și cum aceste două func-

12) *Kritik der reinen Vernunft*, p. 491—492.

13) Prin „obiect“ în senz kantian nu se înțeleg lucrurile situate în afară de sfera subiectului, ci doar forma logică sub care lucrul este accesibil cunoașterii noastre.

14) Citez, între altele, obiectiile făcute de cunoscutul filosof kantian Paul Deussen în a sa „*Allgemeine Geschichte der Philosophie*“, B. II 3 „Indem Kant als apologetische Formen dem Vermögen der Sinnlichkeit Raum und Zeit, dem Verstande Kausalität und Substantialität zuweist, hingegen für das Vermögen des Schliessens, als wäre es von dem des Urtheilens wesentlich verschieden, die Vernunft, als ein ganz neues Vermögen aufstellt, begehrt er den schweren Fehler wiederholt zusammengehöriges aneinanderzulassen und Nichtzusammengehöriges zu verblinden“, p. 209. Și tot Deussen — la pag. 238: „Indem Kant in völlig unannehmbarer Weise das Vermögen des Urtheilens von dem Vermögen des Schliessens trennt, und ersteres als Verstand, letzteres als Vernunft bezeichnet...“.

țiuni ale spiritului nostru ar fi două acțiuni opuse și nu două funcțiuni — dacă nu identice, în orice caz omogene.

Dar chiar dacă am admite pe seama rațiunii o activitate funcțională alta decât cea a inteligenței, *ideile*, rezultat al rațiunii, nu pot *schimba* până la *fiștiune* realitățile inteligenței, pe care rațiunea le prelucrează spre a le *sistematiza* dar nu pentru a le *anula*. Căci chiar dacă am atribui rațiunii funcția metodologică de a sistematiza cunoștințele noastre, nu toate *ideile* sunt de natură pur logico-formală. Sunt *idei* absolut necesare, aparținând însăși naturii lucrurilor — cum am văzut că recunoaște și Kant, și fără de care „nici lucrurile, nici adevărurile empirice, nici lumea nu poate fi cugetată“. Și ceea ce este eliminat pe ușa inteligenței se reîntoarce iarăși pe fereastra rațiunii, nu ca himere, ci ca realități, care nu vor dispărea, atât cât va fi o cugetare omenească, creând doar acele veșnic chinuitoare *antinomii* care, după „Critica rațiunei pure“, sunt sortite să rămână în veci nedeslegabile. Intre aceste *antinomii*, a IV-a, e cea cauzată de ideea unei „Ființi absolute, cauză a tuturor lucrurilor“, a cărei teză, deși perfect demonstrabilă în afară de marginile experienței, totuși, întrucât depășește cercul acestei experiențe, e condamnată a rămâne în afară și de cercul cunoașterii, și deci și a existenței și a adevărului; simplă iluzie fără conținut, cu toată necesitatea postulării ei de către cugetarea noastră. Sunt urmări crude ale tiraniei de sistem, urmări de care Kant însuși s'a lovit, încât a trebuit să abandoneze întreg terenul teoretic, intrând în cel practic, pentru a satisface cerințele inevitabile ale cugetării umane. De aici și patosul care se desprinde din zisa lui: „A trebuit să suprim știința pentru a face loc credinței“, creând în lumea realităților practice ceea ce credea că-i era interzis ca realități teoretice.

Dar și prin aceasta Kant nu face decât să deschidă o *nouă dualitate* acolo unde spiritul omenesc se simțea și se știa de o *indestructibilă unitate*. Fiindcă, fie în actul credinței, fie în cel al științei, sufletul nostru se știe în întregime angajat și nu fragmentat în serii și etape, ca o cutie magică cu două funduri, din care, prezența unuia aduce escomotarea altuia.

Dar acestea toate nu erau decât urmări inevitabile a acelei fundamentale erori pe care am sesizat-o. Separarea „lucrului în sine“ de fenomenele sale, separare dusă

până la *tăgăda realităților în avantajul aparenței*. Dela vechii *Eleați*, care, și ei, sfășiau în două aceiași unitate, dar care, îndrăsneți, statorniceau *atotputernicia ideii ca singura realitate* și până la austerul circumspect din Königsberg, care cu atâtea reticențe și aparat critic diseacă aceiași realitate pentru a o reduce la simpla fenomenalitate, deasupra căreia *ideile* nu sunt decât biete iluzii înșelătoare, ce îndelung drum am străbătut și cu ce infime rezultate pentru cugetarea filosofică! *Umbrele* lui Platon apar și mai fantastic proiectate pe fondul „Criticii rațiunii pure” decât cum apăreau pe fundul miticei peșteri din „Republica” marelui idealist atenian¹⁵⁾.

Bietul om tot încătușat rămâne. Kant strângându-i doar mai bine cătușele limitelor infrangibile ale experienței și cunoașterii și țintuindu-l, spectator neputincios, în fața mirajului chinuitor al acelor „antinomii” fatale și nedeslegabile!

Prin acest fel de a pune problema — criticismul kantian înseamnă negarea oricărei metafizici prezente sau viitoare. Aceasta o și spune Kant în „*Prolegomenele*” sale: Din momentul apariției Criticii rațiunii pure, „toți filosofii sunt în mod solemn suspendați din funcția lor”. O metafizică viitoare, care vrea să se înfățișeze ca știință, nu mai e posibilă, fiindcă natura problemelor care cad în sfera ei: existența lui Dumnezeu, origina lumii, substanța sufletului, libertatea morală, sunt probleme rău puse și neexistente pentru posibilitatea noastră de cunoaștere teoretică. Ele aparțin „rațiunii practice” — deci cerințelor și atitudinilor voinței și vieții.

15) În cartea 7-a din „Republica”, Plato dă următorul tablou pentru a învedera raportul dintre „fenomene” și „lucrurile în sine” — ideile: „Inchipește-ți, zise Socrates, pe oameni ca pe niște prizonieri puși în o peșteră subterană și prinși în lanțuri, așa ca nici să se poată ridica, nici să-și întoarcă capul, ci să fie siliți a privi numai pe peretele din fundul peșterii, care le stă în față. Inchipește-ți acum că în spatele acestor prizonieri ar arde o lumină și că între această lumină și spatele prizonierilor se perindă tot felul de obiecte. Prizonierii nu vor putea vedea, nici lumina, nici lucrurile care se poartă între spatele lor și lumină și nici pe ei înșiși, ci vor putea vedea numai umbrele lucrurilor care se reflectează pe peretele peșterii ce le stă în față”. Tălcuirea acestei imagini — în sens platonice este: Lumina care strălucește este ideea supremă a binelui — Dumnezeu. Lucrurile care trec în fața ei și spatele prizonierilor sunt *ideile* sau esența lucrurilor sau „lucrurile în sine” ale kantinismului. Umbrele reflectate pe fundul peșterii sunt lucrurile individuale care, deși simple umbre, sunt luate de oameni drept însăși lucrurile reale. În sens kantian — acestea ar fi fenomenele. Dar ce deosebire între concepția platonice și cea kantiană, deși Kant, crede a reprezenta același punct de vedere ca și Platon! Deosebirea este fundamentală: Ceeace Platon ia drept fantoșe, Kant le socotește *realități*, iar ceace la Plato sunt singurele realități — ideile, la Kant devin iluzii, fanteșe proiectate de dincolo de sfera oricărei existențe posibile.

Și ca orice sistem, și sistemul idealist kantian își creiază *aprioric* noțiunile sale fundamentale, care-i sunt și punctele de plecare. Intre idealismul kantian și cel cartezian există însă o fundamentală deosebire *metafizică*: Idealismul transcendent *separă* „lucrul“ de fenomenele sale, creând, pe seama acestora, o lume aparte, singura căreia îi revine existența, pe când idealismul transcendent cartezian *deduce* din o *existență absolută* lucruri și fenomene, cărora le revine o *existență contingentă și relativă*. Din punctul de vedere al idealismului transcendent: *idei, substanțe* sau *monade* pot fi goale de orice conținut, dar nu pot fi private de un singur atribut — *acel al existenței lor*. Căci doar din această problemă a existenței, din aflarea și stabilirea „a ceea ce există în chip absolut“, „a ceea ce există și nu poate fi cugetat decât ca existând“, acel „*εἶναι*“ al Eleaților, „*τὸ ὄντως ὄν*“ al lui Plato „*τὸ τί ἦν εἶναι*“ sau *οὐσία* al lui Aristot a luat naștere *idealismul*. Din această realitate sau existență absolută, derivă realitățile finite, existența contingentă, ca o trecere firească și necesară din lumea *ideală* în lumea *fenomenală*. *Fenomenală* și nu *reală*. Căci în sensul idealismului *clasic*, același la Plato, Anselm sau Descartes — și de drept nici nu există un altul — *reală e ideea și nu fenomenul*. Aceasta e teza fundamentală a idealismului transcendent sau realist. Altceva e însă dacă se identifică realitatea cu lumea fenomenală. Aceasta e teza realismului empiric sau a idealismului transcendent kantian, direct opusă tezei idealismului transcendent pe care stă Plato, Descartes, Spinoza sau Leibniz. Argumentul ontologic e nu numai posibil, dar în chip logic accesibil și propriu acestei concepții. La Descartes, ca și la Spinoza sau Leibniz. De aceea el va fi adoptat și apărut de toți: cu intransigența rigidă a consecvenței matematice de Spinoza, sau cu mobilitatea-i eclectică de Leibniz, pentru ca, sub forma suficienței plate a lui Christian Wolff, să i se creieze acea ambianță defavorabilă, contemporană lui Kant și care explică, în o anumită măsură, atitudinea ostilă a autorului „*Criticei*“ nu numai față de proba ontologică, dar față de orice încercare demonstrativă, în sprințul dovedirii existenței lui Dumnezeu.

IOAN Gh. SAVIN,

Profesor titular la Facultatea de teologie
din Chișinău.

REVELAȚIA^{*)}

— STUDIU APOLOGETIC —

III. REVELAȚIA SUPRANATURALĂ.

1. *Revelația supranaturală e posibilă.* 2. *Revelația este necesară.* 3. *Cum o putem cunoaște.*

BIBLIOGRAFIA.

III.

1. *Etudes philosophiques sur le christianisme*, par A. Nicolas.
2. *Théologie fondamentale*, par Tanquerey.
3. *Six leçons sur l'Évangile*, par Batiffol — (Bloud).
4. *La fin du paganisme*, Boissier — (Hachette).
5. *Logique surnaturelle objective*, Didiot.
6. *Hors de l'Eglise pas de salut*, Bainvel.
7. *Science et Apologétique*, de Lapparent.
8. *Apologie scientifique de la foi*, par Mgr. Duilhé de Saint-Projet.
9. *Apologetica*, de Pr. Ec. M. Bejenariu.

1. Posibilitatea revelației supranaturale, o poate recunoaște și rațiunea. Știința omenească este ceva relativ și insuficient. Atâta vedem noi, cât văd ochii cei slabi ai liliacului care nu pot suporta lumina cea puternică a zilei. Lumina cea mare și adevărată e în plin soare, nu la umbră; în mijlocul zilei, nu dimineța, nici spre seară. Așa e și cu adevărurile ce le cunoaștem noi cu ajutorul opaițului rațiunii noastre. O lume întreagă a necunoscutului rămâne neștiută în mintea noastră și neînțeleasă de rațiunea noastră. Cine însă crede în Dumnezeu, crede și în comunicarea cu El. Creând lumea, Dumnezeu doar n'a epuizat puterea Sa asupra creației. Porțile acestui univers doar nu au fost închise puterii și voinții Lui. Dacă unii zic că intervenind Dumnezeu prin revelație, strică ordinea universului, desigur că sunt sau de rea credință, sau nepricepuți. Celor de rea credință, orice le-ar răspunde teologia creștină, e de prisos. Iar celor nepricepuți, le arătăm cuvântul de frățescă chemare, ca să-și dea măcar tot atâta osteneală, să studieze și să cunoască lucrurile dumnezeiești, cât își dau când studiază să cunoască universul material și lumea. Oricât

*) Vezi *Bis. Ort. Rom.*, nr. 9, Sept. 1930.

de mediocră ar fi cultura unui om, poate înțelege că nimic nu poate împiedeca acțiunea lui Dumnezeu în lume și că, dacă e vorba să-l circumscriem pe Dumnezeu într'o eternă izolare dincolo de această lume creată, înseamnă să afirmăm sau că El nu există, sau că El n'a creat lumea. Singur Dumnezeu ar fi putut să-și interzică sieși orice intervenție în mersul universului, dar nimic nu ne îndreptățește să afirmăm așa ceva, nici culegând dovezile istoriei, nici forțând rațiunea să-și spue cuvântul. Iar dacă lui Dumnezeu I-a plăcut să intervie în mersul acestui univers, n'a făcut-o la întâmplare, nici de plăcerea de a turbura pe om în raporturile sale cu natura, căci Dumnezeu fiind infinit în înțelepciune și în bunătate, e sigur că niciodată nu va lucra în vreun fel nedemn de perfecțiunile Sale. Atingerea Sa de univers e așa de fină, în cât, prin acțiunea Sa, nu vatămă întru nimic regularitatea uriașului mecanism al universului. El poate să scoată de sub legile generale ale naturii, anumite fenomene, fără ca împărăția universului să fie zdruncinată. Dumnezeu poate vorbi, lucra și poate da vorbelor Sale pecetea dumnezeirii Sale, fără ca cineva să sufere cea mai mică vătămare. Și chiar când ni se pare nouă că universul parcă este turburat în mersul legilor sale, cine va putea împiedeca pe Creator să execute voința Sa într'un domeniu care este al Său și mai ales când suntem convinși că intervenția Lui țintește la realizarea celui mai mare bine posibil? Ideile ce Dumnezeu voiește să ni le comunice, sentimentele ce El vrea să ni le imprime, n'au nimic antirațional în ele¹⁾. Revelația deci e posibilă, căci nu se opune nimic din partea lui Dumnezeu, nici din partea omului, nici din partea adevărurilor descoperite. Din partea lui Dumnezeu, nu se opune nimic, căci dacă Dumnezeu a putut crea ființe spirituale, ceea ce e mai mult, cum să nu poată face ce e mai ușor, adică să împărtășească oamenilor și adevăruri ale înțelepciunii Sale? Din partea omului, nu se opune nimic, căci omul fiind înzestrat cu rațiune, este capabil să recunoască intervenția lui Dumnezeu și să primească cu supunere adevărurile, ce i se descopăr. Nu se opune nimic, nici din partea lucrurilor descoperite, căci sunt adevăruri absolut trebui-

1. La foi catholique par H. Lesître, pag. 17.

toare omului, care nu le-ar fi cunoscut absolut de loc, dacă Dumnezeu nu i le-ar fi descoperit. Adevărurile ce Dumnezeu le descoperă nu contrazic rațiunea, ci o completează. Dacă Dumnezeu nu s'ar fi descoperit omului, fără această descoperire, omenirea ar fi continuat să trăiască în forme inferioare de religie, nedemne și de el și de divinitate²⁾, cum se dovedește din istoria religiunilor.

Toate popoarele au crezut în revelație. Credința în revelație e universală. Și desigur, nu se poate crede în existența unui lucru, care e socotit ca imposibil. Religiunile primitive mărturisesc credința în comunicarea cu divinitatea. N'au oare toate cultele cărți sfinte, unde sunt consemnate adevăruri revelate? *Zend-Avesta* la Perși; *Veda* la Hinduși; la Mahohomedani, *Coranul*; *Vechiul Testament*, la Iudei; *Noul Testament* la creștini. Toate miturile, magia și vrăjitoria chiar, dovedesc încredințarea omenirii, că e posibilă o comunicare între oameni și Divinitate. Prin urmare revelația nu e nepotrivită cu conștiința omenească, iar că e posibilă, o dovedește credința universală. De altfel este neexplicabil cum întreaga omenire ar fi putut crede într'o ficțiune sau într'o iluziune? Coaja cea groasă a erorilor trebuie să cuprindă un sâmbure de adevăr. «Tradițiile tuturor popoarelor formează o dovadă puternică pentru existența de fapt a unei revelații și deci și pentru posibilitatea ei»³⁾.

Ideea de revelațiune este strâns unită de ideia unui Dumnezeu personal. Dacă Dumnezeu nu e un infinit abstract, cum cred *deistii* sau *raționaliștii*, nici o ficțiune metafizică care se proiectează de spiritul omenesc în altă lume, spre a afla un punct stabil față de fluctuațiunea evenimentelor lumii aceștia, ci e un Dumnezeu al iubirii, care a creat lumea și deci pe om, în virtutea liberii decideri a iubirii Sale nemărginite, atunci El se descopere oamenilor pe care îi iubește. Un Dumnezeu neactiv nu ar fi un Dumnezeu viu și ar însemna că acest Dumnezeu e mărginit prin lume. Se poate oare ca un părinte să nu stea în legătură cu fiul său și să se ție ascuns de el? Cum ne așteptăm dela lumină să ne lumineze căci acesta este rolul

2. Apologetica, *Ioan Savin*, pag. 75.

3. Teoria revelației, *Dr. V. Găină*.

ei, tot așa trebuie să ne așteptăm dela Dumnezeu ca să se arate și să se descopere omenirii, luminând-o cu adevărurile Sale. Un Dumnezeu, cum îl concep deistii sau raționaliștii, nu e un Dumnezeu adevărat, ci o ficțiune. Ca ființă spirituală, omul e creat pentru adevăr. El are o dorință irezistibilă de a cunoaște și a înțelege adevărul și a căuta să ajungă în posesia lui, căci are un organ propriu — intelectual — care e capabil de continuă perfecționare. Nu se aude niciodată de un om să declare că el nu caută adevărul, sau că nu-i trebuie adevărul, sau nu-l interesează adevărul. Chiar dacă cineva învață greșit anumite lucruri, o face din ferma convingere ca ceea ce gândește și învață el e adevăr. Setea aceasta după adevăr e cu atât mai mult pronunțată de om, cu cât ea e în legătură cu țintele superioare ale vieții. Astfel de ținte superioare ale vieții le prezintă adevărurile religioase. Către ele se îndreaptă sufletele, cum se îndreaptă cerbul spre izvorul apelor, cum se îndreaptă planta cătră lumină, și aceste ținte sunt căutate și dorite, cum este căutat sânul maicii, de copilul din leagăn. Un nețârmurit ocean al adevărului ne încunjură și foarte puține sunt lucrurile pe care le putem prinde cu ochii cei miopi ai minții noastre!

Dincolo de ce știm și vedem, se întinde nemărginirea, care abia e găcită de noi, dar nu cuprinsă. Suntem înglobați în ea ca miezul în coaja de nucă, ca bobul în spicul de grâu, ca frunza în ramură. Prin ea trăim și ne mișcăm și suntem și deci viața noastră, atârând de nemărginirea cea de deasupra noastră, de acolo își trage puterea. Trunchiul dă viață și ramurii și frunzei și e imposibil ca aceste elemente să trăiască, fără continuă legătură între ele. Lui Dumnezeu nu-i este imposibil să se descopere omului, cum am văzut. Căci celui nemărginit în putere și infinit în înțelepciune nu-i lipsește niciun mijloc de a ne revela adevăruri. Lui Dumnezeu îi sunt la dispoziție mii de căi prin care să intre cu noi în relații supranaturale și să ne descopere adevărurile divinității Sale. Nimic nu e mai potrivit cu bunătatea Lui, decât să vie în ajutorul slăbiciunii minții noastre, printr'o revelație supranaturală, și să ne lumineze calea vieții noastre de pe pământ, cu o rază a luminii Sale cerești. Această rază a adus-o creștinismul, care este o desăvârșită revelație supranaturală.

Revelația misteriiilor, deasemenea e posibilă, căci nu i se opune nimic, nici din partea lui Dumnezeu, nici din partea oamenilor. Din partea lui Dumnezeu, nu se opune nimic, căci Dumnezeu este a-toate-știutor. Dacă El vrea să comunice omului adevăruri de ordin supranatural, care sunt inaccesibile minții omenești, ce motive l-ar putea împiedeca? Inșă, unii zic, misterul e mister. Odată ce Dumnezeu îl descopere, nu mai este mister. Deci revelația unui mister care rămâne mister arată o contrazicere de termeni. Inșă contradicția este numai aparentă. Când zicem că Dumnezeu ne descopere un mister, nu înseamnă că El ne face să pătrundem în natura intimă a adevărului revelat. Revelația ne învață numai că un lucru există. De ex., revelația ne învață că Dumnezeu e unic în ființă și întreit în persoane: Tatăl, Fiul și Sf. Duh și se oprește aici. Nu ne destăinuiește în amănunte, cum e acest mister, sau cum ar putea să fie. Cu toate că dogma Sf. Treimi ni e descoperită, ea rămâne totuși neajunsă de minte. Rațiunea prin ea însăși n'o poate înțelege.

Din partea omului nu se opune nimic care ar împiedeca rațiunea noastră să primească revelația misteriiilor. Dacă misteriiile ce ni se dau prin revelație ar fi absurde, ele ar fi respinse de mintea sănătoasă. Dar misteriiile nu conțin nimic absurd. Unele contraziceri aparente ce par a se întâlni și pe care le scot în relief necredincioșii, sunt sau din cauza unei insuficiente explicații, ceea ce este greșala teologului neabilitat, sau dintr'o falsă interpretare a adevărului propus. Orice dogmă sau mister neajuns de minte îi amintește omului de insuficiența, slăbiciunea și mărginirea sa, îi ține în frâu orgoliul și îi cultivă mai mult religiozitatea. Cine ar putea spune, că dogma Sf. Treimi, dogma întrupării și răscumpărării sau a Sf. Impărtășiri, nu trezesc în sufletele noastre mai multă pietate și nu aprind mai viu focul credinții? Revelația deci este posibilă, pentru că e conformă cu însușirile perfecte ale ființii lui Dumnezeu. El poate să ni se descopere, El dorește să ni se descopere, El dorește să intre în legătură cu noi oamenii și să ne comunice adevărurile Sale, pentru a ne ajuta pe calea mântuirii.

2. Revelațiunea Dumnezeiască nu numai că e posibilă, ci e și necesară. Fără revelațiune, n'am cunoaște pe

Dumnezeu cât trebuie și n'am fi în stare să realizăm în faptă religiunea, din cauza marilor dificultăți ce ni se pun în cale în rădicarea noastră către religiune⁴). Animalele n'au religiune, pentru că nu li e necesară, întrucât ele trăiesc viața de instinct. Omul însă, prin sufletul său, se ridică peste cadrul vieții animale și trăiește o viață aparte în univers, prin spiritul său.

Cum însă să-și desvolte spiritul său, fără să aibă legătură cu spiritul absolut-Dumnezeu? Dar ca să avem legătură cu Dumnezeu, trebuie să-l cunoaștem și de aici se vede ce necesară este revelațiunea, care ne dă adevărurile ce ne trebuie, pentru a cunoaște și iubi pe creatorul nostru.

„Revelația supranaturală, adică revelațiunea în înțelesul strâns al cuvântului, a fost necesară pentru om, atât ca o continuare a celei naturale, ca să deschidă sfere mai înalte și mai largi ochilor sufletului său, cât și ca premergătoare revelațiunii naturale, fiindcă, fără ajutorul ei, omul n'ar fi putut ajunge la niciun fel de religiune⁵). Dacă omul n'ar fi ajuns să cunoască adevărurile adânci asupra vieții pe calea revelației, ar fi rămas și astăzi într'o completă rătăcire, așa cum zice Sf. Apostol Pavel în epistola către Romani: „.....Că nu știu ce fac: nu fac ce vreau, ci fac ce urăscȘtiu în adevăr, că nimic bun nu locuște în mine, adică în carnea mea, pentru că ce-i drept, am voința să fac binele, dar n'am puterea să-l fac. Căci binele pe care vreau să-l fac, nu-l fac, ci răul, pe care nu vreau să-l fac, iată ce fac⁶). Aceste reflexii ale marelui apostol, zugrăvesc starea în care ar fi omul dacă s'ar bizui numai pe propriile lui puteri, și n'ar avea nevoie de revelația dumnezească. Din cauza slăbirii pricinuite de păcat, omul nu-și poate ajunge, numai prin propriile sale puteri, nici măcar scopul natural al existenței sale și să ducă o viață religioasă-morală demnă de el. De aceia are nevoie de ajutorul revelației. Încărcat de cusururi, cu voința slabă, cu orizontul mărginit, omul are nevoie de revelația dumnezească ca să poată cunoaște cât îi trebuie adevărurile de credință și de morală, care-i determină

4. Dogmatica, A. Comoroșan, pag. 42.

5. Dogmatica, Pr. I. Mihălcescu, pag. 15.

6. Romani, VII. 15 și 18—20.

scopul lui final în lume. Am văzut că numai revelația poate da omului deplinătatea și siguranța cunoașterii adevărului. Revelația, deci, este o nevoie pentru omenire, căci omenirea, lipsită de acest ajutor, nu poate realiza o viață serioasă, morală și religioasă. Necesitatea revelației o dovedește istoria lumii, căci omul, lăsat la propriile lui puteri, nu ar fi ajuns niciodată la adevărata religie, iar religionea naturală, considerată în ea însăși, este prea slabă ca să poată conduce pe om către scopul pentru care e creat⁷). În religie, adevărul e însăși ființa ei și de aceea sfântul apostol Pavel zice că Dumnezeu voește fericirea tuturor oamenilor și-i cheamă la cunoștința adevărului pe toți, adică nu numai pe cei inteligenți și puternici, ci și pe cei slabi și nepricepuți sau naivi ca copiii. Prin aceste vorbe, apostolul Pavel n'a spus numai un articol de credință, ci și un principiu al rațiunii sănătoase. De aici urmează că rațiunea fiind lipsită de adevărul unei revelații divine pozitive, este neputincioasă să facă educația religioasă și morală a omului și de aici se vede nevoia unei religii care să-i comunice omului, pe calea revelației, cele mai înalte adevăruri ce și le face omul ca proprietate a sa intimă, prin credință. Dacă omul n'ar putea ajunge la cunoștința lui Dumnezeu și a lucrurilor divine decât pe calea raționamentului, adevărul va fi numai proprietatea unui număr restrâns de oameni, căci Cicerone zice: *că înțelepciunea vine dela un număr restrâns de oameni și fuge de mulțime*, iar Goethe zice că e mai ușor să găsești minciuna decât adevărul. Minciuna fiind la suprafață, se găsește ușor; adevărul fiind la fund, nu-l poate descoperi toată lumea. Imensa majoritate a lumii ar fi atunci pentru totdeauna îndepărtată de adevăr. Însă imensa majoritate a lumii o alcătuiesc cei săraci și cei neînvațați. — Cum ar putea oare să înțeleagă aceștia, lipsiți de hrana spirituală a adevărului? Filozofii doar, nu se ocupă de săraci și de proști. Numai un număr restrâns de oameni are monopolul științei și al înțelepciunii — cum am văzut. *Polibiu* zicea că ar fi bine să se facă un stat în care cetățenii să fie toți înțelepți și atunci n'ar mai fi nevoie de mituri.

7. Apologie du Christianisme par *Hetinger*, tom. II pag. 59.

8. I Tim. II. 4.

Dar Dumnezeu iubirii nu vede lumea așa. El nu uită pe cei mulți și slabi. Și după cum soarele răspândește razele sale, pretutindenea, luminând toate zărilor, lărgind toate vederile, încălzind toate inimile, tot așa revelația prin Iisus Hristos este soare universal al sufletelor, lumina ce luminează pe tot omul ce vine în lume. Căci sărac și slab nu e numai cerșetorul care cerșește pâinea sau lucrătorul ce trăește din munca mânilor sale, ci și celce ocupă o funcțiune care-i răpește tot timpul și n'are vreme de studiu. Și acestuia deci îi trebuie hrană sufletească, și aceasta să i-o dea o autoritate superioară, căci bietul proletar al funcțiunii, nu și-o poate procura singur.

Iată dar că sunt atâtea clase de oameni care nu se pot deda la studii filozofice, și *aceștia* alcătuiesc marea majoritate a lumii. Deci, ori omenirea aproape întreagă va fi lipsită de hrana sa spirituală — adevărul — și va rămânea în întuneric și în disperare, ori o mână de ajutor va veni să dea sufletului adevărata hrană și mai ales oamenilor ce-și cheltuiesc toată vremea și toată energia în lupta pentru existență. Pentru că niciun om nu poate da cele mai sigure directive, în cele mai importante chestii ale vieții, este necesar ca toți să se adreseze la o autoritate superioară, infailibilă și deci divină. «Omul trebuie să se facă ucenicul lui Dumnezeu, dacă voește să cunoască adevărul asupra lucrurilor lui Dumnezeu»⁹⁾. Dar chiar dacă adevărul absolut ar fi aflat de un număr restrâns de aleși, el nu va putea hrăni mulțimea, rămânând închis într'un cerc restrâns de oameni. Dealtfel, cei ce cercetează adevărurile religioase, sunt expuși la rătăcire, dacă se întemeiază numai pe puterile rațiunii lor. Dovadă sunt atâtea sisteme filozofice care se contrazic. Experiența tuturor veacurilor ne arată că în genere oamenii s'au înșelat în dezlegarea problemelor religioase. Aceasta înseamnă că la mijloc trebuie să fie o permanentă cauză de eroare. Iar această cauză nu e alta decât relativa slăbiciune a rațiunii noastre. Oamenii, luați în general, sunt incapabili să ajungă la adevăr, fie prin slăbiciunea inteligenței lor, fie din cauza lipsurilor vremii în care trăim, fie din cauza înclinațiilor lor naturale, fie din cauza pasiunilor și a prejudițiilor so-

9. *Fr. Hellinger*, op. cit. tom. II. pag. 84.

cietății. Din aceste motive, ei nu pot dezlega cum se cuvine marile probleme care formează temelia religiei naturale. Așa, un scriitor de seamă a veacului în care trăim a încercat să scrie un simbol al religiei naturale, condus de inspirația propriei sale conștiinți. Ceea ce a scris el însă, e rezultatul unei filozofii pregătite tot de creștinism. *Jean Jacques-Rousseau*, zicea: „Nu pricep de ce se atribue filozofiei splendida morală care se găsește în cărțile noastre. Această morală scrisă din evanghelii, era creștină înainte de a fi filozofică¹⁰). Prin urmare, din insuficiența aceasta a rațiunii omenești, se vede necesitatea unei revelații sau a unui ajutor special ce-i vine omului de dincolo de puterea gândirii lui și de dincolo de orizontul în care e obișnuit să-și miște rațiunea. Ce sunt enormele erori în filozofie, decât o singură dovadă a insuficienței rațiunii umane? Explicarea lumii în senz dualist, preexistența sufletelor omenești și peregrinarea lor, admiterea sclaviei, lepădarea pruncilor, sinuciderea, recomandarea urii, a vicleniei, a răzbunării, sunt tot atâtea produse hibride ale îngâmfatei rațiuni omenești, întemeiate exclusiv numai pe puterile ei. A putut fi cunoscut numai prin rațiunea singură adevărul că lumea e creată din nimic? Desigur că nu.

Toate popoarele lumii care nu s'au făcut părtașe revelației supranaturale dovedesc că revelația e absolut necesară. O dovedesc popoarele inculte din vechime și de azi, o dovedește însăși civilizația greacă-romană. Celor vechi adevărata idee de Dumnezeu li s'a întunecat cu totul. Li era necunoscută și natura și destinul înalt al omului. Ființa omenească era înjosită în copil, în femeie, în sclav. Lumea păgână nu cunoștea ce e sfințirea și puterea morală. Cultul era numai extern. Era plin de obscenități și de fapte desfrânate. Cine n'a auzit de ex. vorbindu-se de sărbători în onoarea zeilor unde se dădea frâu liber tuturor patimilor? Astfel erau sărbătorile în onoarea lui *Bachus* (bacanale), în onoarea lui *Pan* (lupercale) sau în onoarea zeului *Saturn* (saturnale).

Oare iluștri filozofi ai anticității: *Socrate*, *Platon*, *Aristotel*, *Cicero*, *Seneca*, *Marcu-Aureliu*, nu erau în stare

10. Citat din Manuel d'Apologétique, par l'abbé A. Boulenger, pag. 150.

să instruiască poporul și să-l oprească dela astfel de obscenități și libertinaj, pentru a le conserva și a le înobilă viața? De ce n'au făcut-o? De ce n'au avut influența asupra mulțimii? N'au putut, pentrucă ei singuri trebuiau întâi să se pue de acord asupra chestiunilor vitale ale religiunii: natura lui Dumnezeu și a lumii, origina omului și a universului, spiritualitatea și nemurirea sufletului, responsabilitatea faptelor înaintea unui Dumnezeu, creația vieții etc... Unele popoare au împrumutat culte străine, fiind nemulțămite de religia lor. De aceea aveau o idee disperată în ceea ce privește viața omenească. De aceea erau sinucideri nenumărate. Și după cum religiile neîntemeiate pe revelație n'au ridicat cu nimic nivelul moral al lumii, căci le lipsea autoritatea înaltă, tot așa și filozofiile, căci filozofii se discreditau între ei, săpându-și autoritatea prin lipsa de considerare a unuia față de altul.

Raționaliștii afirmă că revelația nu este de folos omului, ba din contra ea împedică progresul. Inșă, în jurul domeniului în care rațiunea pătrunde și se poate mișca după plac, se află alt domeniu infinit, în care rațiunea nici nu poate ajunge, nici nu se poate mișca. Stăpânul acestei omeniri este Dumnezeu și El voește ca omul să se apropie de necunoscut. De aceea Dumnezeu îi trimite omului lumină din acele regiuni în care ochiul rațiunii nu ar întâlni decât întunec de nepătruns. Luminile ce El le trimite sunt ca niște stâlpi de pară ce-și aruncă razele lor indicând drumul unei lumi noi cu totul superioară lumii și naturii aceștia. Din aceste lumini se proiectează raze și în domeniul propriu al rațiunii. Aceasta înseamnă că omul trebuie să se plângă? Nu e oare motiv de a se felicita și mai mult? Astfel adevărurile revelate de Dumnezeu alungă umbrele rațiunii și le șterge, pentruca rațiunea să nu rămâie sterilă pe drumul existenței. Adevărurile revelate constituiesc astfel temelii solide pe care rațiunea se va sprijini cu încredere, chiar pentru a întări în ordinea naturală pozițiile deja cucerite și a avea puțința să se avânte și la noi descoperiri. Dacă considerăm că aceste adevăruri superioare ar fi margini care se pun progresului omenesc, înseamnă să uităm că știința nu face altceva decât pune continuu margini asemănătoare, peste care omul nu mai poate trece. Axiomele științei exacte sunt margini de neatins care, în loc să împedice știința,

fi servesc din contra ca puncte de sprijin: Când un învățat descoperă o lege a naturii, el pune o margină, însă o margină luminoasă, care ajută pe orice cercetător în domeniul naturii și-l împedecă să rătăcească pe câmpul încălcit al erorii.

Când un istoric stabilește realitatea unui fapt din trecut, el deasemenea pune o barieră care delimitează cu folos domeniul adevărului.

Nici Dumnezeu nu procedează altfel prin revelațiune. Punctele fixate de cuvântul Său devin focare de lumină și din ele inteligența poate trage cel mai mare folos, nu numai pentru a cunoaște ceea ce altfel ar fi imposibil prin propriile noastre puteri, dar chiar pentru a conduce cu siguranță și perfectă claritate cercetările noastre în ordinea naturală.

De câtă osteneală, și de câtă muncă de prisos nu ar fi scutiți savanții care se ocupă cu cosmologia, etnografia, antropologia sau biologia, dacă s'ar întemeia cu desăvârșită încredere, pe anumite adevăruri ale revelației și care le-ar lumina drumul cercetării lor ¹¹⁾? De ex. Creația lumii și a omului de Dumnezeu, unitatea speciei umane, spiritualitatea și nemurirea sufletului, legătura dintre viața prezentă și viața viitoare și multe altele încă. Și pe deasupra tuturor, de ce lumină strălucitoare nu ni-ar fi inundat sufletul prin răspunsul ce-l dă revelația tuturor chestiunilor ce ne interesează mai mult decât oricare altele, pentru că privesc existența și fericirea noastră! De aceea este necesară revelația și de aceea creștinismul a ajutat progresul omenirii și nu l-a ținut în loc, cum vor să spue adversarii revelației. Necesitatea revelației se vede și din punctul de vedere teologic, căci ea ajută omului, pregătindu-l pentru viața viitoare, întrucât această viață e o țintă mai înaltă decât fericirea naturală. Bunătățile cerești de care spune Sf. apostol Pavel, nu se pot dobândi și nu se pot ajunge decât cu ajutorul luminilor ce le dă revelația.

Părinții și scriitorii Bisericii, *Clement Alexandrinu*, *Tertulian* și alții arată, în scrierile lor, slăbiciunea filozofiei păgâne și puterea ce a dobândit-o mintea omului prin revelație. Niciodată mijloacele naturale n'ar fi dat omului destul ajutor pentru preamărirea lui Dumnezeu. Ca

11. Fol catholique, op. cit. pag. 30.

să cunoască și să atingă acest scop, omul are absolută nevoie de ajutorul descoperirii dumnezeiești, ajutor ce-i trebuie ca să-l scoată mai ales din starea de înjosire în care îl aduce păcatul. Revelația deci este necesară.

3. Dacă revelația e posibilă și dacă ea e necesară omului, urmează că trebuie s'o cunoaștem, pentru a ne apropia de adevărurile ce ea le cuprinde și a ne servi de ele ca temelie în scopurile înalte ale vieții. Oare oamenii pot cunoaște revelația? Dacă Dumnezeu a dat o revelație omenirii, oare o putem noi cunoaște? O revelație se poate oare recunoaște că vine dela Dumnezeu? Cum au ajuns oamenii la convingerea că anumite adevăruri sunt ale revelației și nu invențiuni ale spiritului omenesc?

Omul deci trebuie să știe de ce o învățătură sau un adevăr e dela Dumnezeu și nu dela oameni.

Noi putem cunoaște revelația, pentru că ea are anumite caracteristice care-i sunt proprii numai ei și care ne dau siguranța, excluzând orice îndoială. Istoria revelației ne învață că Dumnezeu a dat puțința de cunoaștere a revelației, prin semne nelndoelnice care se pot pricepe de oricine. Aceste note caracteristice se numesc *criteriile revelației*. Dacă n'ar fi aceste note caracteristice, omenirea n'ar fi în stare să deosebească adevărata revelațiune a lui Dumnezeu de una ce se pretinde numai.

Raționaliștii neagă puțința cunoașterii revelației Dumnezeiești și de aici mai scot un motiv contra posibilității și necesității ei. Ei zic: o revelație dumnezească nu e posibilă și nu e necesară, pentru că omul n'o poate cunoaște. Noi zicem însă că o putem cunoaște, după semnele caracteristice de care am vorbit și care se referă, atât la cuprinsul, cât și la forma revelației dumnezeiești.

Notele caracteristice ne fac totdeauna dovada sigură că putem sau nu cunoaște o persoană sau un lucru. În mulțimea cea mare de existențe singuraticе, fără notele caracteristice, n'am ști niciodată să deosebim obiectele unul de altul. Am privi totdeauna numai obiecte, dar nu un anumit obiect; numai oameni, dar nu un anumit om. Așa este și «principium individuationis» al lui *Leibnitz*. După acest principiu, niciun atom nu-i egal cu altul, așa că fiecare atom are locul său anumit în economia naturii. Pentru judecarea valorii vieții, acest principiu e foarte important. Chiar omul cel mai nelndsemnat în aparență,

care pare câteodată de prisos pentru existența societății, se poate mângâia cu ideea că e unic în felul său și nu poate fi absolut înlocuit. Sinucigașul comite o crimă față de societate, căci face un gol ce nu se poate absolut umplea în același mod¹²⁾.

Deci fiecare individualitate singurită este în felul său aparte și este o imperioasă nevoie să cunoaștem notele caracteristice, căci le sunt singurele izvoare ale informației precise, cu care putem fixa locul și valoarea unui obiect sau a unui lucru. Revelația dumnezească are astfel de caracteristice, care sunt numai ale ei și care o scot din cadrul faptelor naturale, sau a acelor fapte pe care rațiunea le poate explica. Caracteristicile acestea ale revelației ne dau deci puțința s'o cunoaștem; ne întâlnesc calea s'o deosebim ca fapt aparte în univers, ca un efect a cărui cauză nu se poate afla în lumea pe care noi o cercetăm. Criteriile revelației deci, ne dau posibilitatea să cunoaștem revelația. Așa, de pildă, dacă luăm *energia* cu care profeții au apărat cauza lui Dumnezeu, *devotamentul* pentru chemarea lor, conchidem că ei aveau ferma convingere că săvârșesc o misiune dumnezească ce li era încredințată de Dumnezeu. Dacă apoi, ne gândim la o misiune oarecare, de ex. înmulțirea untdelemnului — în vas, la femeea din *Sarepta Sinodului* — misiune săvârșită de sf. prooroc Ilie, conchidem că adevărata ei cauză e Dumnezeu, nu omul, pentru că efectul văzut nu se cuprinde în cauzele naturale cunoscute, nici nu se poate explica prin ele. Nu s'ar putea nici într'un caz afirma că omul, ca o ființă mărginită ce este, nu ar fi în stare să priceapă ființa cea infinită, absolută și să intre în comunicare cu ea, căci și «oglinza cea mică, dacă-i întocmită corespunzător (cum este sufletul omenesc făcut după chipul lui Dumnezeu) poate reflecta întreaga lumină a soarelui»¹³⁾.

Ființa omenească deci, nu e străină de cea divină, căci spiritul omenesc e creat de Dumnezeu așa fel, încât iubește adevărul, îl caută și-l poate cunoaște. Criteriile revelației sunt minunile și profețiile.

Economul MIHAIL BEJENARIU,
profesor la Seminarul din Huși.

12. Citat în „Teoria Revelațiilor” de Dr. V. Găină, pag. 130.

13. Dr. V. Găină, op. cit. pag. 85.

ASPECTE RELIGIOASE DIN ROMÂNIA IN PRESA STREINĂ

Nu numai țara, ci biserica ortodoxă română a fost adesea victimă a informațiilor greșite, dacă nu chiar tendențioase. La antagonismul confesional, care se afirmă ca un fel de profesie practică a multora dintre clericii romano-catolici, prin ponegrirea a tot ce este ortodox, se adaugă acum, după războiul cel mare, interesele iridentelor minoritare din țara noastră, cari țin a informa streinătatea cât mai defavorabil nouă, în tot ce se află în legătură cu viața religioasă. Se folosește acest mijloc, ca o nouă cale, pentru a se crea atmosferă și a întoarce împotriva noastră, ca stat, întreaga opinie mondială, în straturi cât mai adânci, știut fiind că solidaritatea și compătimirea pe chestii sufletești și de credință mobilizează toate bunăvoințele.

Astfel, nu de mult, doi preoți romano-catolici din Apus — *L. Honoré* și *Lhande* — trecând pe la noi, și-au luat note privitoare la anumite chestiuni, sugerate, poate, chiar de anumite cercuri interesate, note, pe cari apoi le-au tipărit. Părintele Honoré și-a publicat însemnările în două numere din *Nouvelle Pevue théologique*, an. 56, 1929, sub titlurile: *Une Eglise servante de l'Etat. L'Eglise orthodoxe roumaine* (ppag. 56—66). O biserică servitoare a statului — biserica ortodoxă română, și *Le concordat entre le Saint-Siège et le royaume de Roumanie* (ppag. 738—743) = Concordatul între sf. Scaun și Regatul României. Preotul *Lhande* și le-a tipărit în revista *Etudes*, 198, 1929, ppag. 163—179, sub titlul: *Une semaine basque à Bucarest.*

Un al treilea preot de aceeași confesiune, *Delattre*, a tipărit, chiar în cursul acestui an, la Paris, în editura *Spes*, o carte: *Les luttes présentes du Catholicisme en Europe Centrale* (Luptele din timpul de față ale catolicismului în Europa Centrală), în care tratează și despre stările din țara noastră.

Ce anume scriu acești clerici apuseni despre noi, nu sunt în măsură să spun amănunțit, întru cât n'am la îndemână publicațiunile citate. Dintr'un răspuns, însă, pe care li-l dă la tustrei deodată d-l *D. R. Sioberet* în revista belgiană *Irénikon* (tome VII, nr. 4. Iulie-August, 1930, ppag. 420—427), se pot vedea chestiunile generale atinse și se ghicește cu înlesnire tonul, în care sunt redată. În general, ei tratează despre: organizația bisericii ortodoxe române și legea ei, activitatea preoților bucu-reșteni, comparații între clerul ortodox și unit, concordatul și legea cultelor, societatea »Patriarhul Miron«, situația constituțională a bisericilor naționale-române, situația provinciilor alipite, statistica romano-catolicilor în România, tendințele de unire bisericască între Români, exproprierea bunurilor bisericilor romano-catolice, predarea învățământului religios, prigoana (sic!) împotriva catolicilor și uniților, atingând la sfârșit și chestiunea rolului bisericii ortodoxe române în Orient.

Dintre dânsii, preotul *Lhande* apare mai obiectiv. Ceilalți doi se arată stăpâniți în general de prejudecăți catolice și unite; în deosebi pr. *Delattre* se înfățișează ca un avocat al minorităților din România, dar mai ales al Ungurilor.

O restabilire a faptelor o încearcă d-l D. R. Sioberet, precum am spus, în numărul amintit din revista *Irénikon*, sub titlul **Lettre de Roumanie ; à propos de publications récents** (Scrisoare din România; cu privire la publicațiuni de curând). Autorul, poate un cleric sau călugăr romano-catolic din țară, se silește — și în mare parte reușește — să înfățișeze lucrurile în cadrul lor exact; în tot cazul, mai obiectiv și mult mai lipsit de patimă confesională decât d-l Marin Teodorian-Carada, român trecut la unirea cu Roma care a publicat în alte două numere ale aceleiași reviste (în 1928 și 1929) un studiu despre *Sufletul român*.

Nu cred fără interes pentru noi răspunsul d-lui Sioberet, care pe deoparte ne lasă să înțelegem ce se spune despre noi peste hotare, cu vădită preocupare, iar pe de alta ne desvăluie strategia politicii maghiare, care pune la contribuție în favoarea sa și ideea unei misiuni ungaro-catolice. De aceea, dăm mai jos traducerea în românește, numerotând *noi* pentru înlesnire punctele deosebite, la cari se referă răspunsul autorului.

Ne socotim datori, însă, a menționa de mai 'nainte că revista „*Irénikon*” reprezintă, precum o arată și numele, acțiunea catolicilor belgieni pentru o apropiere între apuseni și ortodoxi. De aceea, întâmpinarea, pe care o traducem aci și-a găsit primire favorabilă în această revistă, corespunzând punctului de vedere al metodei sale de a proceda prin menajarea susceptibilităților. Se vede însă că pr. Honoré se arată sceptic cu privire la o apropiată unire a bisericilor orientale cu biserica papală; de aceea, autorul răspunsului nostru, d-l Sioberet, își începe scrisoarea cu o abilă imputare, întru cât cercetarea bisericii române în România de către pr. Honoré și publicarea notelor sale în lumea catolică ar trăda alte convingeri și tendințe în sufletul său. Răspunsul d-lui Sioberet se deschide astfel:

„Părintelui Honoré i se pare îndrăzneț a socoti unirea bisericilor orientale aproape de îndeplinire și se întreabă: „pentru ce să ne hrănim cu o astfel de speranță?” Necunoscând ceasurile Providenței, el crede totuși că le grăbește, făcând cunoscute învățăturile, obiceiurile și sufletele fraților noștri despărțiți. Fără îndoială, cu acest scop și-a luat sarcina de a studia Biserica română în România. Strecurându-se greșeli omenești în această expunere, am dori să restabilim următoarele fapte:

1.— Biserica română n'a fost „târâtă cu sila în schismă”. Adevărul este că Românii din toate Daciile au ținut totdeauna de ritul răsăritean, de și juridicește atârnavu de Roma. Nenorocirea a fost că episcopii latini, de neam unguresc, cari i-au păstorit din veacul al IX până la al XIV, în nădejdea de a-i maghiariza, n'au respectat niciodată ordinele sfântului Scaun, care le recomandă să-și ia vicarii de rit răsăritean. Rezultatul fu că,

în veacul al XIV-lea, domnitorii Munteniei și Moldovei cerură și obținură dela Constantinopol o ierarhie, care eră schismatică (adică ortodoxă, N. Tr.). Să se vadă privitor la această chestiune lucrările lui Dobrescu (fostul profesor de Istoria bis. române la Facultatea de Teologie din București, N. Tr.) și Batiffol.

2.— „N'a existat niciodată la București un consistoriu general. Ministrul Haret, în 1909, a înființat printr'o lege Consistoriul superior bisericesc, în care nu se găsia niciun laic. Laicii n'au intrat decât după 1925, printr'o lege sugerata de neuniții (ortodoxii, N. Tr.) din Transilvania.

3.— „Opoziția, pe care au făcut-o unii intemeierii Patriarhatului, n'a avut ecou în opinia publică.

4.— „Este exagerat să se spună că clerul neunit (ortodox, N. Tr.) este „fără nici-o evlavie și adesea chiar fără credință“. Este cu totul neexact că nu s'ar afla nici-o lumină, pentru a indica prezența Mântuitorului pe sf. masă. De asemenea, nu se află patru sute de biserici în București, ci numai o sută trei. Și nu numai un preot, într'o singură biserică, adună seară pe credincioși; astfel de adunări se țin la „Biserica Albă“, Zlătari, sf. Ecaterina, sf. Voevozi, Cuibu-cu-Barză și, probabil, și în alte biserici.

5.— „Dacă autorul ar fi citit *Stoudion*¹⁾, ar fi știut că ritul răsăritean nu obligă pe credincioșii săi să asiste la liturghie dela Evanghelie până la binecuvântarea preotului, cum se face în ritul latin.

6.— „Ar fi deci nedrept a defăima totul și pe toți în Biserica neunită (ortodoxă, N. Tr.), dar e foarte adevărat că clerul unit este superior (sic!) clerului neunit (ortodox, N. Tr.), prin cultura și prin zelul său. A lăuda pe acei dintre uniți, care „adoptă marile devoțiuni ale ritului latin“, este, poate, prea riscat. Catolicii foarte serioși sunt de părere cu totul protivnică. Ei asigură — și trebuie să-i credem asupra acestui punct — că aceste latinizări, făcând să apară marite cusururile neuniților (ortodoxilor, N. Tr.), nu servesc cauza unirii Bisericilor..

7.— „Părintele Honoré dă, de asemenea, în aceeaș revistă, o privire asupra concordatului român²⁾.

„Scoatem la iveală încă câteva erori aci. Tratatивele au început cu mult înainte de 10 Maiu, 1927; ele au fost întreprinse, în 1912, sub al doilea minister Averescu și terminate sub al treilea cabinet prezidat de mareșalul Averescu. D-l Maniu n'a

1. Tot o revistă româno-catolică, unde se tipăresc articole privitoare la Răsăritul creștin și care, de asemenea, a publicat în n-rul său din Decembrie, 1928, studiul amintit al d-lui M. Teodorian-Carada, însoțindu-l de numeroase note explicative. Potrivirea dintre unele informațiuni cuprinse în prezentul răspuns și unele date din articolul menționat al d-lui Teodorian ne ispitește a vedea în semnatarul scrisorii din România, D. R. Siobereț, un pseudonim, după care se ascunde, poate, chiar d-l Teodorian-Carada. (Nota Traduc.).

2. In *Nouvelle Revue Théologique*, LVI, 1929. 738—743.

făcut altceva decât să-l prezinte în parlament, pentru a da putere legală concordatului colaborat și semnat de predecesorii săi.

8.— „Este neexactă, de asemenea, afirmațiunea că legea cultelor face greutăți trecerii dela ortodoxie la catolicism și că ușurează trecerea în sens contrariu. În realitate, Românii se dezinteresează în chip absolut de convertiri, într'un sens sau altul. Transilvănenii—uniți și neuniți (ortodoxi)—au cerut generalizarea, în tot regatul, a dispozițiilor legilor ungurești, cari admit amestecul statului în aceste chestiuni. E aci, poate, o violare a libertății de conștiință, garantată de constituția română și este regretabil că nu s'a generalizat libertatea, care există în acest domeniu, în Vechiul Regat. Dar dreptatea ne obligă să recunoaștem că dispozițiunile adoptate sunt aceleași într'un caz ca și în cellalt: egalitate perfectă, dacă nu libertate absolută.

9.— „Părintele *Lhande*, care n'a petrecut decât opt zile în România, dă informațiuni mult mai obiective. El a putut să afle că în capitala României se găsesc o sută trei biserici neunitice (ortodoxe). El povestește cum toți membrii asociației *Patriarhul Miron* i-au făcut o călduroasă primire și au venit de au sărutat mâna (toți, abso:ut toți?! — N. Tr.), preotului catolic și cum au plâns ascultându-l (?!).

10.— „S'a strecurat totuș, în acest articol o eroare. Biserica neunită (ortodoxă) n'a ajuns oficială tocmai după 1925. Ea a fost, din veacul XIV-lea, Biserica de stat în Principatele române. Constituția din 1865 o declară dominantă în stat, pe când cea din 1925, prin pgf. 3 al art. 22, recunoaște ca Biserici naționale pe cea neunită (ortodoxă) și pe cea unită. Paragraful 4 constată numai că cea dintâi este dominantă, pentru motivul că este practică de marea majoritate a Românilor.

11.— „Părintele *Delattre* s'a lăsat convins de ideia că Ungurii au fost cândva „avangarda catolicismului roman“ și că astăzi „ei se silesc să ajungă din nou marea națiune catolică, bulevardul, de care creștinătatea va avea nevoie împotriva asalturilor mentalității orientale“. E o pagubă că, înainte de o astfel de afirmație, n'a răsfoit cele două volume ale lui Albert Lefavre. În *Maghiarii, pe vremea stăpânirii otomane în Ungaria*. (Les Magyars pendant la domination ottomane en Hongrie), s'ar fi putut încredința cu totul de altceva.

„În tot cazul, n'ar fi crezut pe simplu cuvânt pe acei, cari l-au informat atât de rău. Cartea sa ar fi dobândit mult ca valoare științifică și n'ar fi putut servi anticatolicilor (adică dintre Români. — N. Tr.), cari pretind, pe nedrept, că catolicismul roman ar avea antipatie pentru naționalitățile mărite sau întemelteate prin tratatul dela Trianon, cum și pentru ritul răsăritean.

„Pentru a distruge această calomnie, vom încerca să îndreptăm unele erori regretabile, ce se găsesc în această lucrare. Ne ținem, în această privință, de capitolul intitulat: *L'orthodoxie et le catholicisme aux prises dans la grande Roumanie* (Ortodoxia și catolicismul în luptă, în România Mare). De rest, s'or ocupa alții.

12.— „Mai întâiu, România n'a răpit Basarabia dela Rusia, „care și-o anexaxă după victoria ei împotriva Turcilor“, cum a fost asigurat păr. Delattre. Basarabia a fost o provincie a Principatului Moldovei, dela care a răpit-o în 1812 Rusia, în ciuda tuturor principiilor dreptului ginților. România a reocupat Bucovina întregă — nu numai jumătate —, pentrucă acest teritoriu românesc n'a fost provincie austriacă decât dela 1777, când Austria a răpit-o Moldovei fără nici un drept. De asemenea, Transilvania n'a fost provincie ungurească vreme de o mie de ani, cum a fost indus autorul să creadă. Transilvania a fost un principat autonom, în care Ungurii n'au format niciodată mai mult de 33% din populație, în timp ce Românii au avut neîntrerupt majoritatea absolută.

13.— „Păr. Delattre socotește că în România Mare trăesc 2.250.000 catolici, dintre cari 642.000 ar fi Unguri. În realitate, catolicii sunt mai mult de 2.400.000, între cari 1.600.000 Români uniți și 800.000 catolici de rit latin. Inexact, de asemenea, numărul Ungurilor catolici, care i-a fost dat. Ei nu pot fi 642.858, pentrucă, în toată România, nu se află mai mult de 1.200.000 Unguri, iar în majoritate aceștia sunt calvini, trinitari, luterani. Dimpotrivă, printre latinii (catolicii) din Moldova, din împrejurimile Bucureștiului și în Banat, se găsesc 100.000 Români. Va să zică, majoritatea catolicilor (în numărul cărora sunt conați și românii uniți — N. Tr.) este românească: 1.700.000 Români față de 800.000 Germani, Unguri, Armeni, Sârbi, Ruteni, Bulgari și Poloni, „Biserica ruteană unită“ (din Bucovina, de sigur — N. Tr.) n'a fost declarată românească. Ea își are administratorul său apostolic (papal — N. Tr.) propriu. Este foarte adevărat că se anexaseră falmoasei episcopii din Hajdu-Dorogh (înainte de războiu — N. Tr.) parohii românești din Transilvania. Se știe totuș că, trei luni după înființarea acestei episcopii, Piu X, mâhnit că s'a lăsat indus în eroare, spunea fostului episcop român din Gherla, Vasile Hossu: „Mi hanno inganato = m'au înșelat!“ și se gândia la mijloacele de revenire asupra unei măsuri, în care buna sa credință fusese surprinsă³⁾. Benedict al XV a dat în 1918 cui se cuveniă parohiile românești, pe cari voiau să le înglobeze la Hajdu-Dorogh, pentru a desnaționaliza pe Români.

14.— „Nu e *Kulturkampf* în România și încă mai puțin dragonade. Relațiunile dintre sf. Scaun și această țară sunt normale.

15.— „Este adevărat că se dorește în toate cercurile unirea celor două biserici românești într'una singură. Neuniții (ortodoxii), cari sunt o puternică majoritate, ar vrea ca unirea să se facă în favoarea lor; uniții, dimpotrivă, au tot dreptul să spere (pe ce temei? — N. Tr.) că, în sfârșit, această unire se va face

3. În ce măsură s'o credem sinceră interpretarea de azi a autorului¹ despre atitudinea Romei în privința înființării episcopiei de Hajdu-Dorogh, care însemna încă o uneltă ungurească pentru desnaționalizarea Românilor ardeleni uniți, cu concursul curiei papale? (N. Tr.).

fără primejdie pentru primatul papei. De aci, fricțiuni, ce nu trebuiesc nesocotite, nici exagerate ⁴⁾.

Bărbatul, care lucrează cel mai mult pentru această unire, este un preot, d-l Ghibu, profesor la Universitatea din Cluj, care preconizează, din 1919, creerea unui patriarhat român, în relațiune canonică cu sf. Scaun. Se poate ca această soluție să fie în parte discutabilă. În tot cazul, Benedict al XV, care a primit pe d-l Ghibu în audiență, nu l-a găsit atât de extraordinar, și d-l Ghibu a eșit încântat dela Vatican. E un fapt.

Dela unirea sa (în 1908), d-l M. Teodorian-Carada n'a încetat, în scrierile și conferințele sale, de a preconiza creerea Patriarhatului român ca un prim pas spre unire. Monseniorul Netzhammer nu este de aceeași părere, asigură păr. Delattre; e posibil.

Totuși, de și în Orient „Patriarhul este șeful națiunii“, asta nu însemnează mare lucru. În Asia și în Africa trăesc Patriarhi, șefi ai națiunilor lor, ceea ce nu-i împiedecă nici decum să fie uniți cu Roma și buni catolici, de rit oriental. Cel mult se poate susține că înființarea Patriarhatului din București n'are nici-o importanță din punctul de vedere al unirii. Și de-ar avea!

Că odată cu iscălirea Concordatului, o delegație ungurească s'a dus la Roma pentru a protesta, o știm bine. Știm mai mult: Concordatul român este un câștig pentru catolicism. Ar fi fost și mai mare, dacă catolicii antiromâni și Români anti-catolici nu și-ar fi dat mâna pentru a împiedeca iscălirea aceluia, care fusese pregătit în Iulie, 1921 și pentru a târăgâni negocierile mai mult de opt ani, spre marea pagubă a României (?) și a catolicismului.

16.— „Legea cultelor a fost votată de întregul episcopat catolic de ambele rituri (episcopii catolici și uniți — N. Tr.). Arhiepiscopul latin din București și episcopii uniți au vorbit în senat în favoarea ei, satisfăcuți că s'au admis amendamentele, pe care le-au cerut.

17.— „Nu în 1918 răposatul Ionel Brătianu a declarat Monseniorului Netzhammer că nu voia biserici unite la București, ci în 1909, ceea ce este deosebit. Cu toate acestea, atunci chiar, el a acordat autorizațiunea cerută. În 1918, uniții ar fi putut obține dela guvern pentru ei biserica rusă, atunci părăsită, precum și clădirea din parcul Carol, care, de atunci, a fost cedată Mahomedanilor. Răposatul episcop Radu a făcut greșala de a se adresa mitropoliei pentru obținerea bisericilor ocupate de neuniți (ortodoxi), ceea ce nu era realizabil. Nu s'au confiscat moșiile bisericilor catolice, ci au fost expropriate toate proprietățile rurale, pentru a feri țara de bolșevism. Toți proprietarii, fără deosebire, au fost despăgubiți în acelaș fel.

4. Dacă câteodată se amestecă funcționari aci, apoi aceasta se datorește motivelor politice, pentrucă, din nenorocire, majoritatea clerului unifică politică țărănistă.

18.— „Invățăământul religios este, într'adevăr, obligatoriu și se predă de institutor ; dar legea permite fiecărui cult să-și instruiască elevii în confesiunea sa, prin reprezentanții săi proprii.

19.— „A înfățișa pe acest biet (sic!) domn Tudor Popescu, ca pe un jurisconsult și ziarist serios, e un lucru, ce te face să zâmbești. Tot așa, afirmațiunea că, ar fi fost o piedecă pentru chemarea d-lui Maniu de a prezida un guvern înainte de 1928, faptul că este unit și că, dacă s'a trecut peste această obiecțiune, s'a făcut pentru că este prieten al Germanilor din Transilvania, — nu este exact. D-l Vaida, tot așa de bun catolic ca și d-l Maniu, a fost președinte de consiliu în 1919—1920. La 1918, în cabinetul Brătianu, portofoliul Justiției fusese încredințat unui român-unit practicant, d-l Ciceo Pop. Cât privește prietenia d-lui Maniu pentru Germani, ea ține de fantazia informatorilor părintelui Delattre.

20.— „Este adevărat că, în cercurile neunite (ortodoxe), se găsesc oameni, cari cred că Biserica română ar putea să joace un mare rol în Răsăritul necatolic. Dar aci este o iluzie, pe care faptele vor spulbera-o. Și în acea zi — care poate să nu fie atât de departe pe cât se crede — acești oameni chiar, cei mai mulți anticatolici, se vor face cei mai fervenți unioniști. Numai să nu-i sperie catolicii, crezând pe cuvânt tot ceace povestesc cei nemulțumiți“.

Poate că însuși acest răspuns — scris într'un stil adversativ, explicabil prin chiar împrejurarea, ce l-a determinat — ar fi meritat adnotații explicative mai numeroase și mai bogate. Cititorii însă cunoscând oamenii, faptele și situațiile atinse, sunt în măsură să se orienteze singuri asupra obiectelor și metodelor, chiar ale catolicilor celor mai binevoitori.

E bine, totuș, să reținem dintr'insul, între altele, următoarele două constatări :

a) Consequența Ungurilor, inimicii seculari ai neamului românesc, în instrumentarea religioasă cu scopuri politice și

b) Noua strategie adoptată de reprezentanții politicii papale la noi, cari speră mai mult dela menajamente de susceptibilități și captare de bunevoînțe, decât dela acțiuni de convertire doctrinală. Istoria l-a convins că „*Românii sunt absolut refractari convertirii la latinism*“, precum este nevoit să constate însuș unitul d. M. Teodorian-Carada⁵⁾. Primatul papei să fie salvat și, pentru moment, atât le-ar fi de ajuns. O unire, adică, și opera ar putea fi privită ca încoronată.

E bine că ne atrag luarea aminte.

Preotul PETRE VINTILESCU,

Profesor la facultatea de teologie
din București.

O pagină din Istoria Invățământului Teologic

ȘCOLILE CATHETICE DIN EPARHIA HUȘILOR

Introducere. — Este incontestabil că, din vechime, au existat școli la noi, pentru *pregătirea clerului*. Ierarhii Bisericii purtau de grijă acestor școli, pentru că aveau nevoie de pepiniere de preoți, trebuitori în eparhiile lor. Pe lângă mitropolii, episcopii, pe lângă unele biserici dela orașe și dela sate, funcționau și școale, în tinda bisericii sau în vre-o chilie din curtea ei. În afară de acestea, mai erau școlile *mânăstirești* unde se învăța carte bisericească mai adâncă, în slavonește și grecește. Invățătura ce se propunea, în asemenea școli, se înțelege dela sine că era cu totul redusă și *fără nici o normă de uniformitate*, nici ca fond nici ca metodă de predare, ci diferea dela școală la școală și dela dascăl la dascăl. Ea se mărginea mai mult la *practica* serviciului divin, *psaltirea*, *ceaslovul*, *tipicul* și *ceva cântări bisericești*, după priceperea dascălului, care era plătit cu nimica toată. Iarna școlarii aduceau și câte o bucată de lemn ca să facă foc în clasa lor; mai aduceau și merinde, pentru dâșii și pentru dascăl. În multe din aceste școli se învăța și *scrisoarea* pe nisip. Urme de ale acestor școli se mai găsesc și până astăzi, prin bibliotecile mânăstirești, pe unde s'au mai păstrat crâmpeie, din vechea cultură bisericească. Nu arare ori întâmpinăm numiri de călugări, cu epitetul de «dascăl» sau « ritor » sau de «dascăl slavonesc» sau «dascăl domnesc». Asemenea școli înființau și *unii boeri*, pe moșiile lor, pentruca copiii de săteni să poată ajunge preoți, dascăli și logofeți. Aceste școli erau cu totul elementare. Pentru recrutarea *clerului înalt* era *școala mânăstirii*, unde se învăța și *slavonește* și *grecește*. Un diplomat francez, într'un memoriu al său asupra țărilor române, alcătuit în 1711, scrie: «La Moldavie n'a que des écoles où l'on se borne à enseigner à lire, en grec et en esclavon. C'est toute la science qu'on exige d'un pape ou curé. Il y a cependant des savants dans l'ordre de St. Basile, mais

leurs études se font seulement dans l'intérieur de leur maison»¹⁾). Diplomatul, firește, nu știa de școlile elementare românești, de pe lângă biserici, unde se învăța numai în românește.

Pentru întâiaș dată Grigore Ghica, în prima sa domnie (1726—1733), înființează o școală publică de *slavonește* și *moldovenește*, la Iași, plătind pe dascălul de slavonește cu 130 lei pe an și pe cel de moldovenește numai cu 100 lei; iar mai târziu îi reduce la 80 lei anual pe amândoi²⁾). Scopul ce urmărea această școală era: *pregătirea clerului*³⁾). Școlile acestea, cu vremea, încep a avea o normă de organizare. Ele se conduceau de o *Eforie*, în frunte cu mitropolitul și episcopii eparhioți și se întrețineau dintr'odare pusă asupra preoților și diaconilor. La început, darea aceasta era de patru galbeni pe an. Socotindu-se prea mare, s'a redus mai pe urmă la 1 galben⁴⁾). Sub Grigore Al. Ghica (1764—1767), darea pentru școli se redusese la 4 lei de preot și diacon, plătiți în două rate: La Sf. Gheorghe și la Sf. Dimitrie. Banii se încasau prin protoierei și se adunau la mitropolie și episcopii, care-i vărsau la *Eforia școalelor*, reținându-se pentru strângători o remiză de 2 parale la leu.

Const. Mavrocordat, în a doua domnie (1741—1743), ia măsuri severe ca preoții să învețe carte, «altfel îi va cislui una cu țaranii». Pentruca să ridice nivelul învățaturii, rânduește ca «acei ce iau cinul preoțesc să se învețe de *obraz* învățate, cari vor fi rânduite de către păstorii norodului»; nu numai cu cele trebuincioase ale pravoslaviei, — de care are trebuință fieștecare creștin a le ști, — ci și cu cele ce sunt ale acestui *cin preoțesc*. El le aduce și cărți pe *românie*, pentrucă preotul trebuie să fie respectabil «să știe carte și să fie slujit».

În a patra domnie a sa, Grigore Ghica (1747—1748), prin hrisovul din 7256 (1748), Dec. 25, hotărăște a se înființa patru școli de limbile: *românească, elenă, greacă și moldovinească*, la Iași, și câte una de limbile româ-

1. Hurmuzachi : Documente... supl. I, vol. III, 1706—1812. București, 1889, p. 9.

2. Melchisedec : „Cronica Hușilor“, p. 219.

3. „Foaia pentru minte, inimă și literatură“ din 4 Iunie 1845.

4. Melchisedec, op. cit., p. 205.

nească și sârbească (slavă), pe lângă fiecare dintre cele 3 episcopii: *Rădăuți, Huși și Roman*⁵).

La 1804, mitropolitul *Veniamin Costache* înființează «seminariul central dela Socola» — cea dintâi școală sistematică bisericească. Din acest institut de cultură au ieșit un însemnat număr de bărbați, cari au jucat un rol de seamă nu numai în Biserică, ci și în conducerea destinelor țării. Prin diferitele întâmplări, venite asupra Moldovei, ca ocuparea ei de Ruși, între 1806—1812, Eteria dela 1821; apoi venirea Turcilor și iarăși a Rușilor, Seminariul ilustrului Veniamin, suferă și el, parte prin nesiguranța ce era în țară, din cauza eteriei grecești; parte din pricina arderii caselor în care era instalat, în anul 1828.

Sub rectoratul fericitului întru amintire, arhierul *Filaret Scriban*, seminariul dela Socola își atinge apogeul său. Dintr'însul au eșit o serie de ierarhi și profesori cari au condus, cu demnitate, școlile bisericești înființate mai în urmă: Cele *catehetice* și după ele, *seminariile* înființate mai târziu, pe lângă episcopii. Sub umbra și conducerea seminariului dela Socola, se așează de aci înainte școlile bisericii, iau ființă și se dezvoltă, sub privegherea comitetului lui.

* * *

Școlile Cathetice. Epitropia Seminariului dela Socola, printr'o anaforă către domnitor, din 1843, arată marea lipsă de candidați, pentru a fi hirotoniți preoți; iar la Seminarium nu sunt în măsura cererii. Domnitorul Mihail Sturza (1834—1849) încuviințează a se deschide 12 școli *catehetice* în diferite orașe, cu câte un profesor numit dintre absolvenții Seminariului. În 1846, se înființează câte o asemenea școală și în cele patru orașe Capitale ale *eparhiei* Hușilor: *Huși, Vaslui, Bârlad și Galați*. Aceste erau școli *speciale*, pentru pregătirea clerului. Dar nici aceste școli — cari la început mergeau greu de tot — nu erau de ajuns pentru nevoile bisericii. De aceia se mai admit la hirotonire și dintre candidații, fără o pregătire specială. Școlarii, văzând că se pot hirotoni și fără a trece pragul școlii, fugeau dela școală și școlile catehetice aveau un număr mic de elevi. Aceasta se oprește abea pela 1848, când suie scaunul mitropoliei

Moldovei, *Sofronie* Miclescu, care ia măsuri severe spre a nu se mai hirotoni decât candidații cu școală. Numărul școlărilor din școlile catihetice crește. Școlile acestea erau eparhiale, însă pe *ținuturi*, din care pricină se mai numiau și *școli bisericești ținutale*. Ele se mai numesc *catehetice*, fiindcă catehismul era fundamentul lor; iar dascălul care conducea școala se numea *catihet*.

Organizarea lor. La început erau sub supravegherea și conducerea *Comitetului Seminariului Central dela Socola*, în privința didactică și sub imediata supraveghere a episcopului, în ceia ce privește partea spirituală. Comitetul Seminariului dela Socola, în 1846 când se înființează aceste școli, se compunea din: Rectorul *Filaret Stavropoleos Scriban*, Dr. *Velișcoviți* sameș; Ierod. *Melhisedec*, care dela 1 Ianuarie 1847 semnează *inspector*, și secretar *C. Evtimescu*. Prin comitetul seminariului se primeau salariile, diferite instrucții și orice însemnări școlare. Aceasta până la înființarea seminariului eparhial de Huși, când școlile catehetice ținutale ale *eparhiei* trec sub conducerea comitetului și a epitropiei aceluiași seminar, potrivit legiurii pentru organizarea învățăturilor bisericești (§ 8-lea litera I), care hotărăște ca «școlile bisericești ținutale ale unei eparhii să se încentreze cu corespondențele la cancelaria seminariei acelei eparhii»⁶⁾.

Încă dela întemeierea lor, școlile catehetice avea două clase: Una pentru *începători*, în care se predau: *Cetirea, scrisoarea și învățarea pe de rost*, și alta numită *clasul candidaților*, în care se învățau studii ceva mai înaintate și anume: *Catihismul, Istoria sfântă, mănăstnicul, Aritmetica, Geografia, pildele*, apreciindu-să deosebit *sârguința, frecvența și purtarea*.

Școlarii erau cotați nu cu note, ci cu calificative: *Rău, binisor, bine, foarte bine, Eminent* și anume: Între 1846—1850 se însemnau și cu *E = Eminent*; *1 = foarte bine*; *2 = bine*; *B = binisor*; *3 = rău* și *4 = foarte rău*. În 1851 se însemna cu *E = foarte silitor*; *I = bine*; *II = mijlociu* și *III = rău*.

Cu vremea ele au ajuns cu *trei* clase (clasa I împărțită în două secții), afară de clasa *pregătitoare* sau a *începă-*

6. Dos. episcopiei No. 193 din 1855, p. 1.

torilor. La terminarea acestor școli, absolvenților nu li se dădeau *atestate*, ci numai o *adeverința*⁷⁾. Mai târziu el avea clasa *începătorilor* și alte două clase ale *candidaților*. Cei din clasa II-a, cari aveau note bune, treceau în seminarium. *Pecetea* acestor școli era ovală, având în interior o *carte deschisă*, cu raze de lumină pe margini; iar deasupra cărții un *triunghi* cu un *ochiu în mijloc* și cu raze, cum se zugrăvește pe frontalul bisericilor *ochiul lui Dumnezeu*, cel pururea veghetor.

Pecetea școlii bisericești de Huși. 1846. Școlarii dădeau examene la sfârșitul semestrului de *iarnă* și a celui de *vară*, «în fața mai multor persoane însemnate, cu *bi-leturi*, la toate obiectele destinate pentru școalele bisericești ținutale». Apoi se spovedeau și se împărtășau cu sfintele taine.

Greutățile de învăț erau mari. Copiii nu erau deprinși a se deslipi de vatra părintească și a veni la școală. Cu toate ordinile protopopilor către clerici, ca să-și trimită copiii la școală, veniau puțini. „Dar și aceștia erau cu cu-

7. Iată un model din aceste adeverințe, eliberată de catihetul din Bârlad

A D E V E R I N Ț Ă

Arătătorul acesteia, clericul *Varlam Mateiu*, fiul văduvei *Zoița Varlam* din *politia Bârladului*, în vârstă de 19 ani, primit fiind în școala bisericească din această politie, la anul 1857 Aprilie 20, a săvârșit învățăturile ordinate spre a se învăța în această școală și la examenul ce a depus la 1 Iulie anul curent 1858, a meritat notele următoare:

| | |
|---|-------------|
| Din <i>Catihis</i> partea I și a II-a | foarte bun. |
| „ <i>Istoria sfântă</i> | foarte bun. |
| „ <i>Gramatică</i> , partea etimologică | foarte bun. |
| „ <i>Aritmetică</i> | foarte bun. |
| „ <i>Tipic</i> | foarte bun. |
| „ <i>Cântările bisericești</i> | foarte bun. |
| „ <i>Caligrafie</i> | foarte bun. |
| „ <i>Cetire</i> | bun. |

Drept care pentru a numitului învățătură și vrednică de laudă purtare i s'a dat aceasta, din partea școalei, întărită după formă.

Sigiliul

Catihetul districtului NICOLAI PĂUN iconom.

No 19

1858 Iulie 2*).

*) Seminarului No. 27 din 1856, 1857, 1858 și 1859, p. 72.

noștinți diferite unul de altul și se înscriau în orice timp al anului. Vârsta lor varia între 15—32 ani. Unii erau însurați și cu copii, cu gândul la gospodărie, pentru dânsii școala era un canon. Frecventarea iarăși lăsa de dorit. Când li scăpai acasă, cu greu li urneai să se întoarcă îndărăt la școală. Dar și acei cari veniau, învățau greu, din pricina *lipsei de metodă* a catihetului și a *lipsei de manuale*, tipărite. Apoi nu aveau local propriu de școală și nici un fel de material didactic. Totul trebuia să înjghebeze catihetul, cari și el adesea era împresurat de greutate familiare.

Ca să suplinească lipsa manualelor, candidații trebuiau mai întâi deprinși a scrie bine, spre a-și putea scrie *manuscriptul*, depe care să poată învăța. A scrie *bine*, nu era lucru ușor; de aci munca titanică a catihetului, care era, la început, singur la două și trei clase, afară de cei începători. Apoi nici unii din catiheti nu știau să scrie bine, adică corect. Dar candidații? Învățau pe *de rost*, fără a putea scrie, fără greșală și lămurit, măcar un rând, cu mâna lor și a se iscăli⁸⁾.

Se găseau uneori și manuale *tipărite*, dar ori nu erau de acelaș autor, ori erau de diferite ediții și nu se potriveau unul cu altul. Se înțelege ușor cât de greu li era catihetului, ca să explice fiecăruia aparte și școlarii să învețe nu toți laolaltă, ci deosebiți, după cărțile ce le aveau. De aceea *comitetul* recomandă și în școlile bisericești *Abecedarul D. Seulescu*, care se găsea de vânzare pe la școlile publice, căci librării nu erau⁹⁾.

† Arhlerul Dr. VENIAMIN BĂRLĂDEANU,

Vicarul Episcopiei Hușilor.

8. La 15 Februarie 1851 Comitetul învățătorilor preoțești scrie Catehetului de Huși:

„Fiindcă nici *catihise* nici *istorii sfinte* acum nu se află tipărite și nici „să nădăjdueste, în grabă, a se tipări, apoi Sf. Ta vei avea de timpuriu în „videre de a se învăța mai întâi candidații a *ceți* și a *scrie bine*, ca să-și „poată pe *manuscripte* învăța mai cu ușurătate acele obiecte; căci neputând „mai întâi a scrie bine și lămurit, firește urmează a se simți îngreiere și „la învățare.

„Pe lângă aceste, Comitetul se socoate îndatorit a adăogi și aceia că „s'au ivit la el mulți candidași, cari știau de rost învățăturile, fără a putea „scrie, fără greșală și lămurit, măcar un rând, cu mâna sa și a se iscăli, „lucru ce compromite toată învășătura. Deci se poruncește ca, până ce un „candidat nu va ști bine *ceți* și scrie, nici să pășiți cu el la învășătura *Catihisului* și a *Istoriei*”. — Arh. *Filaret Scriban, N. Scriban*. (Dos. Sem. Huși No. 8 din 1850—52, p. 20).

9. La 17 Iunie 1851, comitetul îngrijitoriu învățăturilor preoțești, scrie catihetului de Huși:

„La clasul *începătoriu*, pentru celre, s'au luat în băgare de seamă că

UNUL CARE IUBEA PREDICA:

CONSTANTIN CĂȚĂ NICOLESCU

I.

Omul care a fost.

În toată vremea veacului trecut, mai cu seamă în a doua jumătate a lui, s'au dat la noi multe sfaturi și îndemnuri pentru predicare. Noi am mai scris despre aceasta și am arătat îndemnul pe care felurii mitropoliți și episcopi le-au dat, prin cărți pastorale sau prin alte scrieri ale lor. Am putea adăuga că nu numai cărmuitorii eparhiali, ci înșiși preoții se îndemnau spre aceasta. Ei scoteau reviste în care se îndemnau, în care dădeau predici pentru a se urma după ele, încât avem din vremurile veacului trecut, atât la Iași, cât și la București, reviste care nu urmăreau decât numai să dea învățături morale și material pentru predici. Cine va citi cartea *Istoria Predicii la Români* de Diaconul Gh. Comșa, azi Episcopul Grigorie al Aradului, va găsi acolo însemnate toate silințele cheltuite în această privință și va vedea că a fost între noi o vie stăruință pentruca predica să se infiripeze, să se închege în chipuri largi și să lucreze din plin în sânul Bisericii noastre. Însăși această revistă, în anii ei dela început, dela 1873 încoace, de când a început a ființa, a purtat mare grijă predicii și a tipărit pe paginile ei, fie predici, pentruca preoții să aibă după ce se lua, fie învățături despre predici, pentruca ei să fie îndrumați cât mai bine pentru a le alcătui. Pe când în chipul ei de acum această revistă nu cuprinde nicio predică, fiindcă nu simțim că este nevoie să mai dăm, vechea „Biserică Ortodoxă“ dădea multe astfel de predici și în fiecare an te întâlneai într'însa cu neîncetata străruință de a se predica.

Dar lucru ciudat... predica nu prea a prins. Nu în vremea de atunci, ci și acum, în veacul acesta, predica nu este una din grijile noastre cele mai mari, nici nu se vede prea mare însufleșire pentru ea. Dacă, în teorie, toți sunt de părerea să se dea predicii toată grija, cu toate acestea se vede că, în practică, lucrul acesta este încă greu și predica nu a răzbit prea mult în obiceiurile noastre. Ba, am putea spune, că și îndemnul pentru întreburi

„dacă școlarii nu au una și tot aceeași carte în mână să întâmpină foarte mare greutate de a-i învăța bine a citi, căci trebuie a explica fieștecăruia în deosebi meșteșugul citirei bune, atunci când având toți tot o carte, din cele ce s'ar spune unuia, ar înțelege toți. Și când clericul ar ști a citi bine și cu înțeles, atunci ar și învăța bine și pe înțeles, la celelalte obiecte; căci cine nu poate citi pe înțeles, nici poate învăța de rost, pe înțeles.

„Drept aceasta se scrie Sf. tale, că pentru asemenea înlesnire, sau socotit de a fi întrebuițat și în școlile bisericesti *Abecedariul D. Sculescu*. El se află de vânzare pela școlile publice“ (Dos. Sem. Huși, No. 8, din 1850-52, p. 26).

înțarea ei nu mai sunt așa de vii ca atunci. Nu se vede ca, din însași lumea preoților, să curgă dorul de a avea o revistă de predici, cum aveau preoții de acum 60 de ani. Afară de aceasta, în toată această vreme, nu s'a văzut ivindu-se omul care să ajungă a fi un pătimăș al predicii; nu numai teoretician care să ceară întrebunțarea predicii, ci el însuși umblând cu ea în gură și dorind să audă glas de învățătură în biserică, oridecâteori nevoia cerea. Da, nu s'a ivit acesta în lumea clericilor, în lumea celor care tot auzeau îndemnurile și căroră tot li se striga în urechi datoria de a predica. Dar totuși s'a ivit unul care, fără a fi preot, fără a fi scuturat de această datorie, a fost totuși un adevărat împătimit după predică. Și dacă nu a fost un predicator, în adevăratul înțeles al cuvântului și dacă vorbirea lui ne dădea multe însăilări de vorbe fără cheag și dacă se îmbăta de sunet de vorbe, cu toate acestea îl vedeai totdeauna cu dor de predică, cu prețuire a ei, cu căutare a ei și, dacă nu era altul care s'o ție, o ținea el.

Acesta a fost un bărbat de neam bun, din strămoși ctitori de biserică, cu tradițiune sănătoasă în casa părinților de a iubi Biserica și care, cu toate că a umblat în țări străine, în care unii și-au pierdut credința, el cu atât mai mult s'a îmbărbătat, a prețuit-o și, întors în țară, a fost totdeauna un viu mărturisitor al credinței, un apărător ai ei, sărind aprig întru slujirea ei, în vremea când necredința era mult mai obraznică decât acum și când până și oficial ea se rostea împotriva Bisericii și a învățăturilor ei.

Acesta a fost răposatul *Constantin Căță Nicolescu*, de loc din Râmnicul-Sărat, unde părinții și strămoșii săi au zidit biserica *Sfinții Voevozi* și i-au purtat de grijă și după aceia. Viața lui însă el și-a trăit-o în București, fiind în legături de aproape cu toți vlădicii noștri, iubindu-i și apărându-i cu cuvântul și condeiul său, la nevoie, sau fiind alături de ei, când unii din cei cu cugetarea zisă slobodă, dar roabă patimii, săreau asupra Bisericii.

Bucureștenii trecuți de 40 de ani își mai aduc aminte de el și nu pot decât să-i păstreze o bună amintire. Pe vremuri studiasse teologia și filosofia la Berlin. Cu titlul de „vechiu student în teologie și filosofie la Berlin“ își iscălea el scrierile lui. Cu această îndreptățire, de om care a studiat teologia, și sărea el în apărarea Bisericii, adică drept omul care știa ce vorbește și nu se amesteca în vorbă cu ochii închiși.

Au trecut peste 30 de ani de când a murit el (în 1899) și acum doar me somnul de veci în Râmnicul-Sărat, în curtea bisericii pe care, după tatăl său, a reparat-o și el. Ar merita să se scrie despre el ceva mai amănunțit, fiindcă în vremuri grele, în vremuri când Biserica nu prea avea mulți apărători, dar avea mulți vrăjmași obraznici, a fost între noi chipul acela care sărea întru slujirea ei, fără altă îmboldire decât aceia a inimii sale cu totul închinată Bisericii.

Noi aici voim să vorbim despre el numai dirtr'o lature, din acea a rîvnei sale pentru predică. Căci dacă alții nu erau așa de

grabnici la predicare, așa de harnici a lucra cu ea, deși vedeau trebuința ei, Căță Niculescu însă nu numai în teorie, ci și cu toată graba lucrului se silea să rodească pentru Domnul și cu cuvântul.

Nu era decât un mirean, dar preoții și vlădicii, știindu-l om cu inimă și învățat, erau bucuroși de el și cu plăcere se găteau să-l asculte.

Dela Căță Niculescu avem două volume de predici, mai bine zis, un volum în două edițiuni. A tipărit mai întâi un volum de predici de moarte. Apoi le-a tipărit din nou, dar adăogate cu alte predici și cu alte materii, cu unele răspunsuri ale lui împotriva celor ce atacaseră Biserica. Volumul dintâi a fost tipărit în București, la 1874, cu titlul *Predice și orațiuni funebre ținute la diferite ocazii*, în care însă numai trei cuvântări nu sunt de moarte, din cele 10 pe care le cuprinde. A doua edițiune poartă numele de *Propoveduirea cuvântului lui Dumnezeu sau predicatorul modern*, București 1879. Acesta este în format mai mare, cuprinzând tot ce se afla în întâia edițiune și încă alte 11 cuvântări, din care 9 predici și 2 cuvântări de moarte.

Această edițiune are o lungă dedicare către Mitropolitul *Iosif Naniescu* dela Iași, în care autorul își arată mulțămirea pentru cuvântul de răspuns al Mitropolitului împotriva unor atacuri care se aduseseră atunci Bisericii și Clerului în Senat. La sfârșit, cartea are și un articol din ziarul *Timpul* de atunci, scris de Căță Nicolescu împotriva lui *Al. Sihleanu*, care ere era unul din ceice atacase Biserica. De asemenea, mai cuprinde o scrisoare către Mitropolitul Iosif al Moldovei, care fusese tipărită mai întâi în ziarul *Războiul*. Din acestea se vede inima săritoare a lui Căță Nicolescu pentru cele bisericesti, cum am arătat mai sus.

Din această scriere a sa, putem vedea ce cugeta Căță Nicolescu despre predică și cum a predicat el. Este bine să-i vedem lucrul său și într'o lature și în cealaltă.

II.

Lucrul lui Căță Nicolescu.

Nu numai din faptul că a predicat de multe ori în vieța sa cunoaștem că răposatul Căță Nicolescu a fost un îndrăgostit de predică, ci și din părerile sale despre ea. Vedem ce cugeta el în această privință în închinarea făcută cărții către Mitropolitul Iosif al Moldovei. După ce și-a arătat bucuria că glasul Mitropolitului a răsunit în Senatul țării, a spus:

„Propoveduirea Cuvântului lui Dumnezeu, este cea mai sacră datorie a Preotului“.

„Aceasta atât de adevărat este că toți Prea Sfinții Mitropoliți, Episcopi și Arhieri (după vremuri) au cultivat această ramură a Theologiei și îngrijit d'aproape pe acei, cari dăruși fiind cu harul celui de sus, s'au într'armat cu pāvaza credinței și s'au binevoit

a lumina poporul, prin *propoveduirea* cuvântului lui Dumnezeu, prin talmăcirea sfințelor Evanghelii, prin descrierea vieții sfinților, mucenicilor și mărturisitorilor“.

„Acesta fiind un adevăr netăgăduit, am crezut a'mplini o datorie sfântă, îndemnând într'aceasta sfântă chemare pe preoții Sf. noastre Biserici, cari datori sunt a aduna mierea, din florile duhovnicești pentru îndulcirea rănilor sufletești, și acea miere, acel balsam vindicător, este propoveduirea cuvântului lui Dumnezeu“.

„Floarea duhovnicească care conține acea miere este Sf. Evanghelie a Mântuitorului nostru Iisus Christos“.

„In vremile cele d'apoi dragostea s'a răcit, râvna s'a ostiat și Cuvântul propoveduirii, acel dar cu care sfinții Apostoli au întors lumea dela păgânitate la creștinătate, au străbătut țări și mări depărtate, au înduioșat inimile cel învățate, au înduplecat pe împărații, pe oblăduitorii și stăpânitorii multor țări, au aprins focul cel sfânt în inimile celor chemați la lumina creștinismului, ca să nu zic mai mult, lumea întreagă au vânat-o, — ei bine, acel cuvânt sau propoveduire, arma cea puternică a propoveduitorilor altarului, pare oare cum a se da uitărei, pare a nu mai fi încordată ca un arc gata spre împoșcarea vrășmașilor Bisericii, gata spre aprinderea duhovniceștei râvne, gata spre împrăștierea întunericului, necredinței și Heresiei“.

„Unde sunt Helie Minișii, Veniaminii Costachii, Grigorii, Neofiții, Chesarii, Ilarionii“?

„Să se fi tras oare darul? Să fi uitat preoții sfânta și Dumnezeiasca armă, „Cuvântul propoveduirii“, dat lor de Domnul nostru Iisus Christos, de sfinții săi Apostoli și de marii dascăli ai lumii“?

„Bine încredințat fiind că răceala dragostei, împușinarea evlaviei, slăbirea credinței, părăsirea Bisericii n'au putut a se strecura în mijlocul fiilor sfintei Biserici ortodoxe, decât din piroteală, din amortirea, din lăncezirea Cuvântului propoveduirii, dată ca cea mai sacră datorie chiar sfinților Apostoli, cărora li s'a zis: „Mergeți de învățați neamurile și propovediți împărăția lui Dumnezeu“.

„Bine încredințat fiind de îngrijirea ce toți trebuie să avem de acest prețios dar, de această puternică armă, care este temelie, reazăm și va fi pururea pavază religiei, am crezut a da o dovadă și prin fapte de această a mea credință, sânguindu-mă a aduna toate cuvintele, predicile ce-mi fusese dat a rosti la deosebite împrejurări, precum sfințiri de Biserici, prăsnuri de sărbători, combaterea împotriva hulei și bârfelilor aduse împotriva Bisericii ortodoxe, mângâieri aduse celor încercați prin osebite întristări sufletești, cuvinte panegirice, apologia Bisericii noastre și apărarea Clerului în contra unor ispitiri de duhuri... Aceste sunt ocaziile în care am rostit cuvântul lui Dumnezeu.

„Toate aceste roade ale muncii și strădaniei mele, adunându-le la un loc am făcut o carte a căreia i-am dat numele de :

Propoveduirea Cuvântului lui Dumnezeu sau Predicatorul modern“.

Iată ce credea Cătă Nicolescu despre propoveduirea din Biserică. El avea o așa de înaltă părere despre tăria cuvântului și despre datoria propovedaniei. Cu părere de rău spune că această datorie este mult părăsită și că avem sarcina de a o înviora.

Citind cuvintele lui, parcă am auzi pe Antim Ivireanul care, cu aproape 200 de ani înainte, spunea: „Vai când nu se propoveduește în biserici cuvântul lui Dumnezeu!” „acea pagină vestită, care neîncetat trebuie scoasă întru amintirea noastră.

Dar Cătă Nicolescu nu se oprește la ce a spus despre datoria predicării până aici. Incheindu-și închinarea către Mitropolitul Iosif, el se întoarce cu condeiul la ce a spus mai înainte și arată cu multă dreptate despre puterea cuvântului în felurite împrejurări ale istoriei. Astfel citim mai la vale din condeiul său :

„Stâlpul Apostoliei fericitul Apostol Pavel, ale cărui predice și epistolii, după evanghelie, sunt cele mai frumoase podoabe ale elocvenței Amvonului, a arătat și învederat cât de înfricoșată este puterea Cuvântului“.

„Cel mai vechi istoric și legiuitor *Moisi*, spune că Dumnezeu numai cu Cuvântul s'a slujit la zidirea lumii“.

„Fericitul Ioan Chrisostomul, în alcătuirea moliftelor pentru slujba Dumnezești leturghii mărturisește acea slăvită putere a Cuvântului, zicând: „Tu care cu cuvântul le-ai adus toate din neființă în ființă și ai zidit pe om, etc“.

„O adevărată uimitoare credință în puterea Cuvântului o vedem în suțul roman Zacheu, care se roagă de Mântuitorul astfel: „zi Doamne cu cuvântul și se va tămădui sluga mea“.

„Întorcându-ne în vremile vechi ale Romanilor, vedem cum Menenius Agrippa, prin puterea cuvântului înduplică poporul roman, care părăsise Roma, vedem cum Vetturia, muma lui Coriolan, îmblânzește prin puterea Cuvântului pe fiul ei și-l înduplică a ridica asediul Romei, la care fiul ei îi răspunde: „O! maică prea iubită, tu ai învins. Roma este mântuită, dar fiul tău este pierdut“.

„Prin puterea Cuvântului, Regulus îndârjește pe Romani a stărui în război cu Cartagena, prin puterea Cuvântului, Temistocles îmbărbătează pe athenieni și-i conduce la luptă, în care biruesc pe Perși“.

„Prin nespusa eloquență și putere a Cuvântului, nemuritorul *Cicerone* nimicește conjurația lui *Catilina*“.

„Dela Romani și Greci, întorcându-ne iarăși la istoria Bisericească vedem cum fericitul Apostol Pavel încântă atât de mult pe regele Agrippa cu puternicul său cuvânt, în cât regele îi răspunde: „puțin a lipsit ca să mă faci și pe mine creștin (Faptele Apostolice 25).

„Prin înfricoșatul și rămasul în neuitată amintire cuvânt al său, fericitul Ioan Chrisostomul îmblânzește poporul îndârjit asupra lui Estropie și-i scapă viața. Prin puternica propoveduire a Cuvântului, preoții greci au înflăcărat inimile compatrioților lor și au spulberat jugul otoman. Și cine va uita vreodată slăvita faptă a egumenului de la monastirea Arcadion ?

„Am putea astfel urma nemărginit, aducând pilde în privința puterei celei mari a propoveduirii Cuvântului.

„Ne mărginim cu acestea, fiind bine încredințat că ele sunt îndestulătoare pentru a deștepta osândia și a face pe slujitorii altarului a îmbrățișa cu osebită râvnă această însemnată ramură a Teologiei, „Eloquența Amvonului“. Atât preoții din orașe, cât și cei dela țară ar avea o nemărginită înrâurire asupra poporului când și-ar da osteneala în fiecare Duminică a lumina pe enoriași asupra datoriilor lor creștine, asupra înțelegerii Dumnezeestii Evanghelii și asupra neasemănatei folosințe sufletești ce trag toți acei care se supun și ascultă învățăturile Maicei Biserici.,.

Acestea sunt cele ce Câță Nicolescu cugeta despre puterea cuvântului și însemnătatea predicii. Dacă nu toate pildele se potrivesc, precum acea despre Cuvântul lui Dumnezeu care a zidit lumea, nici acea despre tămăduirea sutașului (pe care nu știm de unde autorul scoate de-l numește Zacheu), fiindcă acolo este vorba despre înduplecarea inimii prin cuvântul nostru; cu toate acestea cele mai multe pilde sunt bune, potrivite și doveditoare despre ce este în stare a face cuvântul nostru, când e bine și cu meșteșug întrebuițat. Aceste pilde aduse de Câță Nicolescu merită a sta înaintea oricărui tânăr care învață meșteșugul întrebuițării măestrite a vorbirii. Culegându-le și dându-ni-le, Câță Nicolescu dovedește cât de mult trăia învăluit în gândurile acestea, el care nu avea nicio sarcină de slujbă, și cât de mult îi era la inimă să vadă pătruzând în sânul Bisericii noastre o largă întrebuițare a cuvântului creștinesc prin propoveduire. Am putea spune că el este singura pildă din acea vreme, când la noi nu se predica mai de loc, care se însufleștește atât de mult pentru predică și care cu jale bagă-de-seamă că suntem încă departe de acest punct.

Oare dacă am avut în mijlocul nostru un asemenea bărbat cu o așa înaltă părere despre predică, oare dacă însuși s'a străduit în aceasta, fără să-l fi pus nimenea, ci numai împins de via dragoste a sufletului său pentru propoveduirea cuvântului lui Dumnezeu; nu era cu dreptul să scoatem din uitare chipul unui asemenea bărbat care a iubit ale noastre mai mult decât noi, care a sărit cu cuvântul pentru lucrurile noastre, care a căutat să stârnească însuflețirea pentru această lature a lucrării creștinești? Fără doar și poate și credem că este o dreptate și pentru el, ca să fie scos la lumină, când atâta a dorit lumina.

Cuvântările lui, e adevărat și am spus-o la început, nu sunt pilde de strălucită vorbire. Prea se lăsa dus de șivoiul vorbelor și te îneca în mulțimea lor pentru a spune un lucru obișnuit. Este acesta păcatul care în stilistică se numește *prolixitate*, adică prea multă clădărie de cuvinte pentru a spune ceva. Cu toate acestea cuvântările lui nu se mărginesc numai la acest scăzământ, care se bagă-de-seamă la fiecare cuvântare, ci și în dulci revărsări ale sufletului, care sunt totdeauna curgeri curate în sânul adevăratei elocvențe bisericesti. Lăsând la o parte vorbăria care te înecă și silindu-te a vedea numai sâmburele ei, nu pleci deșert dela o cuvântare pe care ai citit-o.

III

Cum erau cuvântările lui Căță Nicolescu.

Iată cea dintâi cuvântare a sa din edițiunea dela 1879, despre Buna Vestire. Este o cuvântare dogmatică, din pricina aceasta cam rece, plutind în lumea gândurilor, a socotelilor lui Dumnezeu, cuvântare care prea puțin se scoboară pe pământ pentru a lega pe omul pământean, prin încercările vieții sale, de înțelegerea astfel mai lămurită a celor de sus. De asemenea, Căță Nicolescu nu-și lasă năravul de a presăra noian de vorbe cucernice, dând în prea multă declamare. Și cu toate acestea două asemănări cu viața firii, în care ne vorbește de primăvară și de iarnă, slujesc a ne scoborâ pe pământ a ne face să înțelegem cum Buna Vestire este ca vremea primăverii, în care pășim bucuroși că am lăsat în urmă iarna geroasă. E o Cuvântare care credeam că a putut sluji preoților dela 1880 și care nici azi nu se citește fără folos.

La urmei urmei, bine că omul predica, fiindcă înveți și din greșelile cuiva. Dacă este cine să-ți deschidă ochii, știi de ce să te ferești. Vezi în ce schiopătează vorbirea și guști singur ce este de prisos și ce nu face să urmezi însuși.

Multe depănări dogmatice, toate culese dintr'o bună cunoaștere a Scripturii, se află și în a doua cuvântare, cea dela Nașterea Domnului, care e de două și ceva mai lungă decât cea dintâi. Ascultătorii noștri de toate zilele nu ar fi fost prea încântați de această cuvântare, pentru că ei nu au Biblia în mână și nu au în cugetarea lor țesetură dogmatică a credinței noastre. Se înțelege, nici grăitorul nu face bine că ține pe ascultători numai în rețeaua aceasta, pe care ei n'o pot prinde și mistui bine. Mult mai potrivită ar fi fost ea între niște călugări, între teologi, care au țesutura aceasta a mersului dogmatic al învățurii noastre.

Cu toate acestea, dacă, față de ascultătorii noștri obișnuiți, o asemenea vorbire nu a fost cea mai potrivită; luată însă în sine, ea este o cuvântare de alcătuire cucernică, a unui om care trăiește în aceste gânduri. Păcatul lui Căță Nicolescu de a se întinde în declamațiuni goale se găsește și aici. O pildă de predicare nu e aceasta, dar este totuși o alcătuire care spune ceva, care-ți înfățișează ceva, din care ascultătorul află ceva, din care prinde florul celor sfinte. N'a ascultat-o în zadar și a rămas ceva pentru suflet.

După trei cuvântări de moarte, dăm peste altă cuvântare, rostită la Adormirea Maicii Domnului, alcătuită pe temeiul povestirilor din tradițiune despre Adormirea Sfintei Fecioare. Această cuvântare este străbătută de un suflet de adâncă cucernicie și e sprijinită pe o mai fericită depănare a cuvântului, cu mai puțină declamare. „Viu într'această sfântă și de mare cuviință vrednică zi, zice el, viu a vă propovedui și a vă ruga în numele sfintei de Dumnezeu Născătoare, a părăsi îngreuiarea minții, slujirea poftelor trupești și indiferentismul religios; propoveduind, vă rog a vă întoarce cu dragoste, cu pietate, și statornică credință la cele

duhovnicești, la cele religioase, la paza sfințelor slujbe ale Bisericii și la toată fapta cea bună și creștină, aducându-vă aminte că, prin credința Dumnezeștilor dogme ale maicei noastre Biserici, prin dragoste și râvna cea neasemănată către cele sfinite, părinții, moșii și strămoșii noștri, au progresat în cunoștința Dumnezeștilor porunci, sfințelor precepte (învățăături ale Evangheliei) și-au deschis calea către mântuire, lăsându-ne o patrie și credință nesmintită (nealterată) — credința — acea pavază, acea puternică armă, cu care s'au luptat în contra valurilor, nevoilor și suferințelor veacului acestuia, lăsând acele frumoase monastiri, acele imense, confortabile spitale, cari vor fi cea mai frumoasă, cea mai neperitoare podoabă a sfinței lor memorii“.

Vorbind de minunile dela Adormirea Maicii Domnului, cuvântătorul spune: „Știu însă că necredincioșii, schepticii, fiii veacului acestuia, disprețuitorii religiei, atei, materialisții nu cred în acele minuni, întrebând: de ce nu se mai fac și astăzi asemenea minuni? Răspunsul este foarte simplu: harul (grația), mila și puterea lui Dumnezeu nu se pot coborî decât asupra acelor ce prin post, abstenență, rugăciune, priveghere fapte bune și pătrunderea Dumnezeștilor Scripturi au curajul a rupe cu materia și, degajându-se cu duhul, se înalță cu aspirațiunile până la cer, de unde se coboară forța supranaturală, harul și virtutea Dumnezească, precum este scris „Că toată darea cea bună și tot darul desăvârșit de sus este, pogorând dela tine, Părintele luminilor“. Ei bine, da; acea lumină, acel har sunt care au întărit și înflăcărat inimile proorocilor, Apostolilor, Ucenicilor, propoveduitorilor, mărturisitorilor, marilor dascăli, mucenicilor, Monahilor, pusnicilor și tuturor acelor care, disprețuind materia și desfătărilor înșelătoare ale acestei lumi zadarnice, cu osârdie și-au înălțat inimile către cer, luptând cu energie pentru luminarea minții lor, pentru înfrânarea patimilor, pentru cucernicie, pentru sfințenie și pentru acel grad de perfecție, care mijlocește dobândirea harului (grației), aducându-ne aminte că de vom avea credință, vom învinge toate, ni se vor supune nouă, însă nimic prin noi înșine, căci „țărăna și vase de lut suntem“, ci toate prin harul (grația) divină.

Iată o bucată despre care nimenea nu va putea spune că nu se află în ea suflet viu și curgerea frumoasă a vorbei. Cugetarea este teinică și cuprinderea ei în cuvinte este cu buna izbândă.

Inimioasă și cu viu răsunet a fost cuvântarea sa la moartea Episcopului Dionisie al Buzăului, la 19 Ianuarie 1873. Cetățeni din toate părțile orașului i-au trimes o telegramă cu vii mulțămiri la Râmnicul-Sărat, unde locuia.

Un adevărat avânt străbate cuvântarea lui la Vinerea Mare a anului 1872, rostită în biserica părinților săi din Râmnicul-Sărat, lângă care acum își doarme somnul de veci. O zugrăvire vie și mișcată a celor ce s'au petrecut la răstignirea Domnului, contraste foarte bine puse în scenă între felurile personajii ale acelei zile, un meșteșug deosebit de a înfățișa cât mai viu drama răstignirii, fac din această predică cea mai izbândită bucată a sa. Curățită de

latinismele care se găesc cu nemiluita în toate cuvântările lui, după cum era obiceiul acelei vremi, această cuvântare se înfățișează cu vrednicie și azi și merită pusă într'o carte de citire cu predici.

După ce ai citit această cuvântare, care te-a mulțămît pe deplin, n'ai crede să citești una care să fie mult mai slabă. În adevăr, Câță Nicolescu are multe inegalități. El, care a putut rosti o așa de frumoasă cuvântare, ne dă mai la vale una mult mai destrămată, rostită înaintea școlarilor seminariști, în paraclisul Episcopiei Buzăului, după cererea episcopului de atunci Dionisie. Cuvântarea lui e tare împrăștiată, nu e strânsă în jurul unui sâmbure, alunecă dela una la alta, încât socotesc că a lăsat nedumeriți și fără ceva pipăit de școlarii care l-au ascultat.

Acesta este păcatul lui Câță Nicolescu în multe împrejurări. Ii lipsește simțul sintetic, prin care pune un miez cuvântării și toate le strânge în jurul aceluia. După cum am numit cuvântarea cea dela răstignirea Domnului cea mai bună, așa am putea numi pe aceasta cea mai slabă.

O cuvântare cu un duh mai înălțat este cea dela sfințirea bisericii Sfinții Voevozi din Râmnicul-Sărat. Aci el zugrăvește mișcător și cu destul meșteșug, ce este Biserica pentru om, ce este preotul. Pagina în care sunt cuprinse acestea și azi se citește cu drag. „Atunci când mai toți amicii, rudele și cunoșcuții părăsesc pe un moribund, zice el, ca pe un ce înspăimântător și înfiorător, nesuferind de a vedea cu ochii descompunerea vaselor de lut, atunci, zic, un singur prieten se vede lângă patul muritorului. Acesta este delegatul lui Christos, preotul, care, în această fază atât de critică a vieții omenești, are un rol atât de sublim și dă dovada cea mai simțită de adevărata cerească blândețe, de marea, bogata și neasemănata iubire de oameni a Mântuitorului.

„Poate că acela înaintea căruia stă Ministrul lui Christos pentru a-l pregăti spre viața eternă, spre a-i spune că întristarea este scurtă, iară bucuria eternă, poate că acela niciodată nu și-a îndreptat pașii săi pentru a intra în sălașul Domnului, spre a se închina și a invoca ajutorul lui...

Cu toate acestea pioasa Biserică a lui Christos, sublimă, imitabilă în indulgență, ca și sublimul, Dumnezeuescul ei creator, primește în brațele sale pe cel împetrit la inimă, îi trimete Ministrul său pentru a-l consola, a-l întoarce la sinceră pocăință și a-l face să mărturisească numele lui Christos, fie chiar în momentele cele din urmă, pentru a-l salva și a-l face să nu fie lipsit de viața eternă, care este adevărata viață“.

Trecem peste cuvântarea dela botezul Domnului, în care vorbitorul n'a izbutit a pune o trăsătură mai vie. Dăm peste cea dela Paști, în care, deasemenea, înecă toată viața Paștelui în declamațiune pioasă. Amândouă acestea sunt predici fără viață și doar spre sfârșitul predicii de Paști are câteva lumini mai fericite pe care ascultătorii le-au putut prinde mai ușor.

Cu acestea, predicile lui se încheie. Cele două bucăți care urmează nu sunt predici.

IV.

Inchelere.

Câta Nicolescu și-a pus sufletul în lucru și ce a putut a făcut. Pentru puțina predicare pe care o găsim în vremea lui, glasul său a fost unul care nu a lăsat să piară gândul despre datoria de a predica. Brațul lui a ținut în mână cu bărbăție steagul predicii. Din adâncul sufletului a trâmbițat datoria propoveduirii și a vestit predica drept o mare putere a Bisericii.

A crezut în ea și a făcut pentru ea după inima și pregătirea lui. Era amănunțit citit în treburile Scripturii, știa cursul slujbelor, dovadă atâtea graiuri duhovnicești care se întâlnesc în cuvântările sale. Ce i-a lipsit a fost o priveghere mai cu grijă de sine însuși, o periare mai literară și stilistică a lucrului său, o privire mai ațintită către poporul față de care vorbea și căruia trebuia să-i dea o vorbire mai românească și o gândire mai ușurată prin meșteșugul literar.

Gândire a avut el, dar n'a strunit-o totdeauna din destul prin disciplina cugetării, care face gândurile să păsească înainte ca soldații, nu răzlețit și întâmplător; strânse într'un mănunchiu care merge drept spre țintă, nu lăbărțate și destrămate.

El a și trăit într'o vreme când nu era la noi o școală a bunei vorbiri. Era vremea limbuției, pe care o batjocorește *Maiorescu* în criticile sale, vremea când se căuta a se spune multe, dar fără chiag.

O asemenea vreme nu ajuta pe un vorbitor ca să se cioplească și intră și el în păcatele vremii. Câta Nicolaescu a avut aceste păcate. N'a avut însă numai păcate, iar noi pomenim de el aci, nu pentru strălucirea predicării lui, ci pentru că credea în predică și era un inimos îmbrățișător al ei. În vremea când toți cereau predică-predică, dar nu predicau; în vremea când în Biserică se tăcea din plin, cu toate îndemnurile neîncetate ale acestei reviste; în vremea când nici ceice dădeau aceste frumoase îndemnuri nu predicau, Câta Nicolescu a fost unul care și el striga pentru predică, dar vorbea și el. De aceia s'a convenit să-l scoatem din uitarea în care a intrat, să-l aducem din nou în amintirea celor care l-au cunoscut, iar celor mai tineri, care nu l-au cunoscut sau n'au auzit de el, să le spunem că a fost odată între noi un boier vrednic, care a iubit Biserica, pe slujitorii ei, lucrul lor și a dorit să vadă acest lucru încă și mai sporit prin adaosul predicii. Întru aceasta s'a silit și el și ne-a dat roada, nu de mâna întâia, e adevărat, dar vrednică și cinstită pe care am cercetat-o aici.

Unde sunt acum cei care, cu tot atâta inimă, după învățătura mai multă a vremii de acum, după gustul mai scuturat din ziua de azi, să ne dea o roadă mai bună și mai bogată? Roadele e adevărat că au crescut, dar un călduros trâmbițător al predicii, un împătimit după graiul Bisericii ca el, încă nu avem.

ISTORIA PATRIARHILOR DE ANTIOHIA *)

de
ATANASIE DABBAS

Text grecesc publicat și tradus

de
Pr. Vasile Radu, și Cîril Karalevsky,
profesor universitar dela Biblioteca Vaticanului

* ΣΥΝΟΨΙΣ

σὺν Θεῷ ἀγίῳ

Περὶ τῶν ἀγιοτάτων πατριαρχῶν τῆς Μεγάλης Θεοσπόλεως Ἀντιοχείας ἀπὸ τοῦ ἀγίου ἀποστόλου Πέτρου τοῦ πρώτου ἱεραρχοῦ αὐτῆς, ἕως τοῦ νῦν, καὶ περὶ τινῶν πολιτείας γενικώτερον, καὶ ὅσον χρόνον ἕκαστος αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἀποστολικοῦ τούτου θρόνου ἀρχιεράτευσεν, καὶ τίνες αὐτῶν ὑπῆρχον ὀρθόδοξοι, καὶ ὅσοι τούτων εἰς τὰς οἰκονομικὰς συνόδους εὐρέθησαν, καὶ τίνες ἔξ αὐτῶν ἐξημέτασαν ἅγιοι, καὶ πότε ἐορτάζονται, καὶ ποῖοι ἐκ τούτων ἦσαν αἰρετικοί, καὶ ὅσα ἄλλα περὶ τούτου ὠφέλιμα τοῖς ἐντυγχάνουσι φιλαναγνώσταις.

Ἄτινα σὺν κόπῳ καὶ μόχθῳ συνήχθησαν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως· διότι ἂν καλὰ καὶ ἦσαν τὸ πρότερον πασίδηλα τὰ τοιαῦτα, ὅμως διὰ τὰς κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ χρόνους συχνὰς καταδρομὰς καὶ συμφορὰς ἀμελήθησαν τοῖς ἱστορικοῖς, ἢ γραφέντα διεφθάρησαν, καὶ εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους ἀγνοοῦνται...

Δεῖ εἶδέναι λοιπὸν, ὅτι ὁ Κύριος Ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν του ἀνάστασιν ἐφάνη τοῖς ἱεροῖς αὐτοῦ μαθηταῖς πολλάκις εἰς διαφόρους τόπους· Καὶ ἐνεφύσησε καὶ εἶπεν αὐτοῖς· λάβετε πνεῦμα ἄγιον, ἂν τινῶν ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας

* SINOPSĂ

* p. 1

Cu ajutorul lui Dumnezeu cel Sfânt.

Despre prea sfinții patriarhi ai marii cetăți a Antiohiei de la sfântul Apostol Petru, cel dintâi ierarh al ei și până astăzi și despre viața unora dintre ei în general, și cât timp fiecare din ei a ocupat acest scaun apostolic, cari dintre ei au fost ortodocși, câți au luat parte la sinoadele ecumenice, câți dintre ei au fost sfinți și când se sărbătoresc, câți au fost eretici și alte chestiuni folosite pentru cei ce se vor întâmpla să le citească.

Acestea au fost strânse cu muncă și cu strădanie de către autor fiindcă deși mai înainte au fost cunoscute de toți, totuși din cauza deselor năvăliri și nenorociri care s'au întâmplat în diferite timpuri și ani, ele au fost lăsate în părăsire de către istorici, sau fiind scrise au fost distruse, și necunoscute până astăzi.

* * *

Trebue deci se știe că Domnul nostru Iisus Christos, după învierea sa din morți, s'a arătat adesea sfinților săi ucenici în diferite locuri, și a suflat asupra lor și le-a zis: „Luați Duh Sfânt, cărora veți erta păcatele, vor fi

*) Vezi Bls. Ori. Rom., Nr. 9, Septembrie 1930.

ἀφίενται αὐτοῖς, ἄν τινων κρατῆτε κεκράτηνται.

Ἐἴτα λέγει αὐτοῖς· πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει, ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας, κατακριθήσεται· καὶ αὐθις λέγει αὐτοῖς· πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ * ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν· καὶ ἰδοῦ, ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμὶ πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος· Ταῦτα εἶπεν αὐτοῖς καὶ πρὶν τῆς σταυρώσεως· καὶ ἐνετείλατο αὐτοῖς ποιεῖν οὗτω.

Μετὰ δὲ τὴν εἰς οὐρανὸς ἀνάληψιν αὐτοῦ ἐξαποστείλας εἰς αὐτοὺς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐν εἰδει πυρρῶν γλωσσῶν, τοὺς ἔκαμε νὰ ὁμιλοῦν ὅλας τὰς ἑβδομήκοντα δύο γλώσσας καὶ τοὺς ἐδυνάμωσε μὲ τὴν θείαν του δύναμιν εἰς τὸ νὰ ἐλύσουν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν θεογνωσίαν. Ἐἴτα ἐποίησαν σύνοδον οἱ ἀπόστολοι εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἔθεσαν κανόνας ὀγδοήκοντα πέντε, διὰ ὑποθέσεως διαφόρους καὶ χρησίμους τῶν χριστιανῶν, περὶ εὐρυτῶν, ηῤησιῶν, ἱερωσύνης, καὶ ἄλλων ἀναγκαίων καὶ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν τοὺς κανόνας ἐκείνους εἰς τὰς λαχοῦσας αὐτοῖς πολιτείας, καὶ τοὺς ἐπαράδωκαν εἰς τοὺς πιστεύοντας εἰς τὸν Χριστὸν καὶ βαπτιζομένους, νὰ ὀδηγοῦνται καὶ νὰ κυβερνῶνται μὲ αὐτοὺς· οὕτως ἐκάμασιν ὅλοι οἱ ἀπόστολοι· οἱ ὅποιοι καὶ μέχρι τοῦ νῦν εὐρίσκονται εἰς τοὺς εὐσεβεῖς, εἰς ὠφέλειάν των.

* Ὁ μὲν ἀπόστολος Ἰάκωβος ἐκάθησεν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ τὰ περίχωρα αὐτῆς· ἔστωντας καὶ νὰ τὸν ἔκλεξεν ὁ ἴδιος Χριστὸς νὰ εἶναι πρῶτος ἐπίσκοπος αὐτῆς. Οἱ δὲ λοιποὶ ἑνδεκα, καὶ οἱ ἑβδομήκοντα δύο,

iertate și căroră le veți ține, ți-nute vor fi¹⁾.

După aceea le zise : „Mergând în toată lumea, propoveduiți Evanghelia la toată zidirea, cel ce va crede și se va boteza se va mântui, iar cel ce nu va crede se va osândi²⁾. Și iarăși le zise : „Mergând învățați toate neamurile, botezându-le^{*} în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, învățându-le pre ele să păzească toate câte am poruncit vouă. Și iată eu sunt cu voi în toate zilele până la sfârșitul veacului³⁾. Acestea le spuse înainte de răstignire și le porunci să facă astfel.

După înălțarea lui la ceruri, trimițându-le pe Duhul Sfânt în chip de limbi de foc, îi făcu să grăiască toate cele șapte zeci și două de limbi și îi întări cu puterea sa dumnezească, ca să atragă pe toți oamenii la cunoașterea lui Dumnezeu. După aceea apostolii ținură sinodul din Ierusalim și rânduiră cele 85 canoane privind diferite pricini și nevoi ale creștinilor : despre sărbători, despre posturi, despre preoție și alte lucruri de trebuință. Ei luară cu dânșii canoanele acelea în țările ce le căzură la sorți și le transmiseră celor care credeau în Christos și fură botezați, ca să se conducă și să se guverneze după ele. Astfel făcură toți apostolii. Aceste canoane se află și până astăzi printre credincioșii creștini spre folosul lor.

Apostolul Iacov avea reședința în Ierusalim și în împrejurimile

1. Ioan 20, 33.
2. Marcu, 16, 16.
3. Matei, 28, 20.

ἐδiamoιράσθησαν εἰς ὄλην τὴν οἰκουμένην· τοῦ δὲ ἀποστόλου Πέτρου ἔλαχεν εἰς τὸν κληρὸν τοῦ ὅλου τὸ κλίμα ἰδικόν μας· (λέγει ὁ συγγραφεὺς Ἀντιοχεὺς ὧν) καὶ μετὰ ταῦτα ἐξελθὼν ἐκ τῆς Ἱερουσαλήμ ἦλθεν εἰς τὴν Καισάρειαν τῆς Παλαιστίνης, καὶ ἐμαθήτευσεν τοὺς ἐγγχωρίους, καὶ ἐχειροτόνησεν * αὐτοῖς ἐπίσκοπον τὸν Ζαχαρίον τὸν τελώνην, καὶ ἐκεῖθεν ἔλθων εἰς Τύρον καὶ Σιδῶνα, ἐποίησεν ὡσαύτως. Παραγενόμενος δὲ εἰς Βηρυτιὸν ἐχειροτόνησε ἐκεῖ τὸν Κούαρτον πρῶτον ἐπίσκοπον ἕνα ἐκ τῶν ἑβδομήκοντα ὡσαύτως ἐποίησε καὶ εἰς τὸ Ντζονπέηλ καὶ ἐχειροτόνησεν ἐπίσκοπον τὸν Μάρκον ὁμοίως ἐποίησεν καὶ εἰς τὸ Πατρῶν καὶ Ἀμφε· ἐχειροτόνησε δὲ καὶ εἰς τὴν Τρίπολιν πρῶτον ἐπίσκοπον τὸν Μαρατόνην τὸν καὶ Μαρώνην καλούμενον· οὕτως ἐποίησε καὶ εἰς ὄλην τὴν ἐπαρχίαν ἐκεῖνην. Ἐχειροτόνησε καὶ τὸν Λουκᾶν (ὄχι τὸν εὐαγγελιστὴν) ἐπίσκοπον εἰς τὴν Λαοδίκειαν τῆς Συρίας· κατέβηεν ἵπορεύθη εἰς Ἀντιόχειαν, καὶ ἔμεινεν ἐκεῖσε ἱκανὸν καιρὸν κηρύττων τὸν Χριστὸν, καὶ ἐβάπτισεν ἐξ αὐτῶν πολλοὺς· ὕστερον δὲ ὅταν ἐπίστασεν ὁ ἀπόστολος Παῦλος εἰς τὸν Χριστὸν μετὰ τὴν σταύρωσιν τοῦ Χριστοῦ ἔτη δύο, ἐπορεύθη καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ ἀνταμώθη μετὰ τὸν ἀπόστολον Πέτρον.

Εὐριοκόμενος δὲ ἐκεῖ ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἰάτρυσεν διαφόρους ἀνθρώπους ἀπὸ διαφορᾶς ἀσθενείας· ἐβασίλευε δὲ τότε ἐκεῖσε εἰς βασιλεὺς Ἰσχυρῆτος μετὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ γυναικός, τῶν ὁποίων υἱὸς μονογενὴς ἀπέθανε πρὸ χρόνων τινῶν, καὶ ἐντυφιάσαντες αὐτὸν ἔκτισαν ἐπὶ τοῦ τμήματος αὐτοῦ τροῦλαν μεγαλωτάτην οἴκῳ λοιπὸν ἰδόντες καὶ ἀκούσαντες τὰ θαύματα ὅπου ἔκαμινεν ὁ ἀπόστολος. Πέτρος, τὸν ἐπαρκαλέσασαν γὰρ τοῦ ἀνωσίτην τὸν υἱὸν τοῦς μετὰ τὴν ἀνοσίτην τοῦ θεοῦ ὅπου κηρύττει

lui, fiind ales și așezat de însuși Iisus Christos ca să fie cel dintâi episcop al lui. Iar ceilalți unsprezece și cei șaptezeci și doi se împărștiară în toată lumea. Apostolului Petru îi căzu la sorți tot ținutul din părțile noastre, așa spune autorul care este din Antiohia. După acestea eșind din Ierusalim, merse în Cesareea Palestinei, învăță pe oamenii aceluși ținut și le hirotoni * episcop pe Zacheu Vameșul, și de acolo merse la Sidon și în Tir și făcu așijderea. Ajungând la Berit, hirotoni acolo pe cel dintâi episcop al cetății, numit Quartus, unul din cei șapte zeci. Același lucru îl făcu și în Djebel unde hirotoni pe episcopul Marcu. La fel făcu și la Patron și Amfi. La Tripoli hirotoni pe cel dintâi episcop numit Maraton, zis și Maron; așa făcu și în toată eparhia aceia. Mai hirotoni și pe Luca — nu evangelistul — ca episcop al Laodiceei din Siria. De acolo se îndreaptă spre Antiohia unde rămase mai multă vreme, propoveduind pe Christos și botezând mulți din locuitorii ei. Mai târziu când Pavel crezu în Christos, la doi ani după răstignirea lui Christos, merse și el în Antiohia și se întâlni cu Apostolul Petru.

Aflându-se acolo apostolul Petru, el vindecă nenumărați oameni bolnavi de diferite boale. În vremea aceia domnea acolo un rege foarte bătrân, împreună cu femeia lui, al căror singur fecior murise de mai mulți ani și îngropându-l i-au ridicat deasupra mormântului un mare mausoleu. Văzând și auzind deci de minunile pe care le făcea apostolul Petru, i-au rugat ca să învieze pe fiul lor prin puterea lui Dumnezeu pe care el îl propoveduia

* p. 3.

* p. 4. καὶ ἂν τὸ κάμη τοῦτο, ὑπεσζέθησαν νὰ πιστεύσουν καὶ νὰ βαπτισθοῦν καὶ αὐτοὶ καὶ ὅλοι οἱ Ἀντιοχεῖς μετὰ τὴν περιχώρᾳ των. * Καὶ πηγαίνοντας ὁ ἀπόστολος εἰς τὸν τάφον τοῦ υἱοῦ των, (ὅστις ἐκαλεῖτο Κησοῦν) καὶ ἀνοίγοντες τὸν τάφον, εὗρέθησαν ἐξ ἐκείνου μερικὰ κόκκαλα ξηρὰ, προσευξάμενος δὲ ὁ ἀπόστολος Πέτρος μετὰ τοῦ Παύλου καὶ παρακαλοῦσαντες τὸν Κύριον, ἀνέστησαν τὸν νεκρὸν μετὰ τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐξέστησαν οἱ τούτου γονεῖς· ἐδιηγῆθη δὲ αὐτοῖς ὁ ἀναστάς, πῶς εἶδε τοὺς ἄσεβεῖς εἰς τὸ σκοτός, καὶ ὡσὰν ἐδείχθησαν οἱ ἀπόστολοι περὶ αὐτοῦ, ἀναστήθη. Τότε λοιπὸν ἐπίστευσαν εἰς τὸν Κύριον ἅπαντες, ὅπου ὁ ἀπόστολος Παῦλος δεηθεὶς τοῦ Κυρίου, καὶ τύψας τὴν γῆν λάξ, ἤγγον μετὰ τὸν πόδα του ἀνέβλυσεν ἐκεῖθεν πηγὴ ἄφθονος, καὶ ἐβάπτισαν εἰς αὐτὴν ἅπαντας τοὺς Ἀντιοχεῖς. Ἡ ὁποία πηγὴ διαμένει μέχρι τοῦ νῦν καὶ ὀνομάζεται εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ἀποστόλου Παύλου.

Μετὰ ταῦτα ἔμεινεν ἐκεῖ εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ὁ ἀπόστολος Πέτρος, καὶ ἔκτισεν εἰς αὐτὴν πολλὰς ἐκκλησίας, ἐξ ὧν ἔστι καὶ ἡ μεγάλη ἐκκλησία τοῦ Πατριαρχείου, ἡ ὁποία ὀνομάζεται τοῦ Κησοῦν τοῦ προλεχθέντος δηλαδὴ, ὃν ἀνέστησεν ὁ ἀπόστολος.

* Ἐκαμε δὲ εἰς ταύτην τὴν ἐκκλησίαν ὁ ἀπόστολος καὶ θρόνον ἐκ ξύλου φοινίκων· τὸν ὅποιον μετὰ ταῦτα οἱ βασιλεῖς τῶν Ῥωμαίων τὸν ἐκόσμησαν δι' ἀργύρου. Εἰς τὴν αὐτὴν ἐκκλησίαν ἄφησε καὶ τὴν ποιμαντικὴν του ῥάβδον ὅπου τοῦ ἔδωσεν ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ὅταν τοῦ εἶπε, ποιμαίνε τὰ ἀρνία μου, ποιμαίνε τὰ πρόβατά μου, ποιμαίνε τὸν ἐκλογάδα μου· ἡ ὁποία ῥάβδος ἐποίησε διάφορα θαύματα εἰς αὐτὴν τὴν Ἀντιόχειαν.

* Ἐμεινε δὲ ὁ ἀπόστολος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν χρόνους δώδεκα, καὶ

și dacă va face lucrul acesta, îi promiseră că vor crede și se vor boteza ei împreună cu toți Antiohienii și satele dimprejur *. Mergând apostolul la mormântul feciorului lor care se chema Chisan, și deschizând mormântul, au găsit din el câteva oase uscate. Rugându-se însă apostolul Petru și Pavel și invocând pe Domnul, înviară pe mort cu puterea lui Christos, iar părinții lui se minunară. Cel înviat din morți le povesti lor cum a văzut pe cei nelegiuți în întunerecul iadului și cum, când apostolii s'au rugat pentru el, el a fost înviat. Atunci toți crezură în Christos, iar apostolul Pavel, rugând pe Domnul și lovind tare cu piciorul în pământ, izvorî de acolo un izvor îmbelșugat din care botează pe toți locuitorii Antiohiei. Acest izvor se află și până în ziua de astăzi și se numește după numele, apostelului Pavel.

Apostolul Petru, rămase după aceasta în Antiohia, și zidi acolo mai multe biserici, dintre care este și marea biserică a patriarhiei, care se cheamă a lui Chisan, de care a fost vorba mai sus și pe care apostolul îl înviase din morți.

Apostolul făcu în această biserică un tron din lemn de palmier, pe care mai în urmă împărații greci l-au împodobit cu argint. În această biserică el lăsa de asemenea și cârja pastorală pe care Christos i-o dăduse după înviere zicând: „Paște mielușei mei, paște oile mele, paște turmele mele“ ¹⁾. Această cârjă făcu în Antiochia multe minuni.

Apostolul rămase în Antiohia 12 ani și acolo * hirotoni episcopul

9. 5. ἐκεῖ *ἐχειροτονοῦσεν ἐπισκόπους, καὶ τοὺς ἕστελεν νὰ κηρύττουν τὸ εὐαγγέλιον εἰς τὰ περισσότερα μέρη τῆς οἰκουμένης. Ἐπειτα φανεῖς ἄγγελος Κυρίου εἰς αὐτὸν, τὸν ἐπρόσταξε νὰ πηγαίη νὰ κηρύξῃ καὶ εἰς τὴν δύσιν, διὰ νὰ φωτίσῃ καὶ ἐκεῖνο τὸ μέρος. Ὁ δὲ ἀπόστολος ἐχειροτόνησε τὸν Εὐδοκὸν ἕνα ἐκ τῶν ἑβδομήκοντα δύο ἀποστόλων, πατριάρχην εἰς τὸν τόπον του, διὰ νὰ εὐρίσκειται πάντοτε εἰς τὴν Ἀντιόχειαν· ἐξελεθὼν δὲ ἐκεῖθεν ἐκήρυττε πανταχοῦ τὸ εὐαγγέλιον, καὶ εἴκνυεν ἔθνη πολλὰ καὶ διάφορα εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ. Πηγαίνωντας δὲ εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ μαθητεύσας τοὺς ἐκεῖ, ἐχειροτόνησεν εἰς αὐτὴν πρῶτον ἐπίσκοπον τὸν Αἴνον, ἕνα ἐκ τῶν ἑβδομήκοντα ὅσους εἶναι καὶ πρῶτος αὐτῆς ἐπίσκοπος.

Μετὰ δὲ ταῦτα πορευθεὶς εἰς Ἰταλίαν καὶ Ἰσπανίαν καὶ εἰς ὅλα τὰ μέρη ἐκεῖνα, ἐμαθήτευσεν αὐτούς. Στραφεὶς δὲ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐχειροτόνησεν ἐκεῖσε πατριάρχην Μάρκον τὸν εὐαγγελιστὴν, ὅστις ἦτον υἱὸς τοῦ πνευματικῆς, καὶ πάλιν ἐστράφη εἰς τὴν Ῥώμην· διέμεινε δὲ εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ εὐαγγελίου μετὰ τὴν εἰς οὐρανὸς ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου ἕτη τριάκοντα τέσσαρα, ἐξ ὧν τὰ μὲν δώδεκα ἕτη τὰ ἕκαμεν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν· τὰ δὲ εἰκοσιδύο ἕτη τὰ ἕκαμεν εἰς τὸ κήρυγμα τῶν ἐπιλοίπιων μερῶν. Ὅταν δὲ ἐμελλε νὰ μαρτυρήσῃ εἰς τὴν Ῥώμην ἐχειροτόνησε τὸν μαθητὴν του τὸν Κλήμεντα πατριάρχην εἰς αὐτὴν· ἔπειτα τὸν ἐσταθῶσεν ὁ Καῖσαρ ὁ Νέρων κατακέφαλα, καθὼς αὐτὸς τοῦ ἐζήτησεν· Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν δὲν εὐρίσκονταν ἄλλοι πατριάρχαι πλὴν τριῶν μόνων· ἦρουν * ὁ Ἀντιοχείας, ὁ Ῥώμης, καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας· καὶ ὁ μὲν Ἀντιοχείας ὠρίζεν ὅλην τὴν μεγάλην καὶ μικρὰν Ἀσίαν, ὅπου εἶναι ἀπὸ τὸ Σκούταρι, καὶ τὴν Ἀσιανὴν Θάλασσαν, ἕως τὰ ἕσχατα

pe care-i trimise să propoveduiască evanghelia în cele mai multe părți ale lumii. Apoi, arătându-se un înger al Domnului, îl trimise să se ducă să predice și în Occident, ca să lumineze și această parte. Iar apostolul hirotoni patriarh în locul său pe Evodos, unul din cei 72 apostoli, ca să se afle mereu în Antiohia. Ieșind de acolo propovedui pretutindeni evanghelia și atrase multe și diferite popoare la credința în Christos. Plecând la Roma și învățând și acolo, hirotoni pe cel dintâi episcop numit Lin, unul din cei șaptezeci, care și fu primul ei episcop.

După aceasta, ducându-se în Italia și Spania și în toate părțile acelea, îi învăță pe ei. Intorcându-se în Alexandria hirotoni acolo patriarh pe Marcu Evangelistul, fiul său spiritual și apoi iarăși s'a dus la Roma. El rămase și propovădui evanghelia după înălțarea Domnului la cer vreme de 34 ani, din care 12 ani îi petrecu în Antiohia, iar 22 ani ca să predice în celelalte ținuturi. Când însă veni vremea să sufere martirul la Roma, hirotoni pe ucenicul lui, anume Clement ca patriarh, apoi împăratul Neron îl răstigni cu capul în jos, după cum el însuși ceruse. În vremea aceia nu existau de cât trei patriarhi și anume*: cel din Antiohia, cel din Roma și cel din Alexandria. Cel din Antiohia stăpânea toată Asia Mare și Mică, de la Scutari și până la Marea Mediterană, până în părțile cele mai depărtate ale Răsăritului și toate țările care se învecinează cu Pontul Euxin sau

* p. 6.

τῆς Ἀνατολῆς, καὶ ὅλα τὰ μέρη τὰ τριγύρω τοῦ Ἐὐξείνου Πόντου, ἦτοι τῆς Μαύρης Θαλάσσης καὶ μέχρι τῶν ὁρίων τῆς Ἱερουσαλήμ. Ὑστερον δὲ ὅταν ἔγινεν ἡ πρώτη σύνοδος εἰς τὴν Νίκαιαν, ἐζήτησεν ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἀπὸ τὴν σύνοδον νὰ τιμῆσιν Μητροφάνην τὸν ἐπίσκοπον Βυζαντίου εἰς πατριάρχην· ὁ ὁποῖος ἔλαβεν καὶ ἀπὸ τὴν Ἀσίαν τὰ πλησιέστερα αὐτοῦ μέρη· διὰ τὸ ὁποῖον ἔδωκεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀντιοχείας κάθε ἔτος μόδια σιτάρι τριακονταεξί, ἔδωκε δὲ καὶ χρυσόβουλον διὰ χειρὸς τοῦ τῶ πατριάρχῃ Εὐδοκίῳ, διὰ νὰ διαμένῃ τὸ ἔλεος τοῦτο ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς τῶν Ῥωμαίων εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀντιοχείας ἕως τέλους.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἀφ' οὗ ἔγινεν ἡ δευτέρα καὶ τρίτη σύνοδος, ἐπῆρεν εἰς τὴν τετάρτην σύνοδον Ἀνατόλιος ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τὸν Μάξιμον τὸν Ἀντιοχείας ὅλα τὰ μέρη τῆς μεγάλης Ἀσίας, ἀπὸ τὸ Σκουταριν ἕως τὴν Μηλτυνὴν· ὅμως ὁ Λέων ὁ πάπας τῆς Ῥώμης πολλὰ ἠγανάκτησε πῶς ἔγινε τοιαύτη καταφρόνησις εἰς τὸν ἀποστολικὸν θρόνον τῆς Ἀντιοχείας.

* Ἐπειτα πάλιν ὅταν ἠθέλησεν ὁ Θεὸς, νὰ τιμηθῇ καὶ ἡ Ἱερουσαλήμ εἰς πατριαρχεῖον, ἐχάρισεν ὁ πατριάρχης Μάξιμος τοῦ Ἰουβενάλιον ἐπισκόπον Ἱεροσολύμων ταῖς τρεῖς Παλαιστίναις, ταῖς ὁποῖαις ὄριζεν αὐτὸς ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἕως τότε· καὶ ὑπέγραψαν εἰς τοῦτο ὅλοι οἱ πατέρες τῆς τετάρτης συνόδου*.

* p. 7.

Ὑστερον δὲ πάντων τούτων ἐβρέθησαν εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Ἀντιοχείας τὸν καιρὸν ἐκείνον ἑκατὸν πενήκοντα τρεῖς μητροπόλεις κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ὀφθαλμῶν ὅπου ἐβρέθησαν εἰς τὸ δίκτυον τὸ ἀποστολικὸν εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Τιβεριάδος· ἔξω ἀπὸ τοὺς τέσσαρας καθολικοὺς τοὺς μεγάλους, οἵτινες ὑποτάσσονταν

Marea Neagră și până la hotarele Ierusalimului. Mai târziu când fu convocat primul sinod ecumenic de la Niceea, Marele Constantin ceru sinodului ca să cinstască pe Mitrofan episcopul Bizanțului ca patriarh. Acesta luă în stăpânire cele mai apropiate ținuturi ale Asiei, pentru acesta împăratul dădu scaunului din Antiohia trei zeci și șase măsuri de grâu pe an și dădu patriarhului Eustațiu un hrisobul scris de mâna lui, ca această danie milostivă a împăraților greci să rămână vecinică scaunului din Antiohia.

După aceasta, se ținură al doilea și al treilea sinod; la sinodul al patrulea însă, Anatolie al Constantinopolului luă lui Maxim al Antiochiei toate ținuturile din Asia Mare, de la Scutari și până la Mitilene. Leon papa Romei s'a supărat foarte de cum s'a întâmplat o asemenea faptă de disprețuit pentru scaunul apostolic al Antiochiei.

Apoi când iarăși Dumnezeu a voit ca să fie cinstit și Ierusalimul ca patriarhat, patriarhul Maxim dădu lui Iuvenal episcopul Ierusalimului cele trei Palestini pe care le conducea din timpul apostolului Petru și până atunci. La aceasta subscriseră toți părinții sinodului al patrulea*.

După toate acestea, se găseau în eparhia Antiochiei în vremea aceia 153 orașe, după numărul peștilor care au fost găsiți în mreaja apostolilor la pescuitul din marea Tiberiadei, în afară de cei patru catolicoși mari care erau și ei supuși patriarhului de Antiohia. Cel dintâi catolicos a fost

καὶ αὐτοὶ εἰς τὸν πατριάρχην τῆς Ἀντιοχείας. Ὁ πρῶτος καθολικὸς εἶναι ὅστις ἐγένετο τῆς Σελευκείας τῶν Μαδινιναίων καὶ ὠρίζε τὴν Βαβυλῶνα καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τῆς Ἀνατολῆς μέχρι καὶ τῆς Ἰνδίας, ἦτον δὲ εἰς ταύτην τὴν ἐπαρχίαν ἕως ἑκατὸν ἀρχιερεῖς. Ὁ δεύτερος καθολικὸς εἶναι τῆς μεγάλης Ἀρμενίας καὶ πάντων τῶν ἐσίων αὐτῆς, εὐρίσκονταν δὲ καὶ εἰς αὐτὴν εἰκοσι ἀρχιερεῖς. Ὁ δὲ τρίτος εἶναι τῆς Ἰβηρίας, καὶ ὠρίζεν ἔθνη καὶ φυλὰς ἀναριθμήτους. Ὁ δὲ τέταρτος καθολικὸς ἦτον εἰς τὸ Κιτάριον, τὸ ὅποιον εὐρίσκεται εἰς τὰ ἔσχατα καὶ ἀριστερὰ μέρη τῆς Ἀνατολῆς. Ἀκόμι ὠρίζεν ὁ πατριάρχης Ἀντιοχείας καὶ τὴν Κύπρον μέχρι τῆς πέμπτης συνόδου, εἰς τὴν ὅποιαν ἐτίμησαν τὸν ἐπίσκοπον τῆς Κύπρου νὰ εἶναι αὐτοκέφαλος, καὶ τοιοῦτης λογῆς ἦτον ὁ θρόνος τοῦ Πατριαρχείου καὶ ἡ ἐπαρχία τῆς Ἀντιοχείας.

2. Δεύτερος πατριάρχης Ἀντιοχείας ἔγενεν ὁ ἀπόστολος Εὐδός, ὡς εἶπομεν εἰς τοῦ ὁποίου τὰς ἡμέρας ὠνομάσθησαν οἱ ἐν Ἀντιοχείᾳ πιστεύσαντες εἰς τὸν Χριστὸν τὸ πρῶτον χριστιανοί, ἀντὶς Ναζωραῖοι καὶ Γαλιλαῖοι ὅπου ἐλέγοντο πρότερον, καθὼς διηγεῖται ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς εἰς τὰς πράξεις τῶν Ἀποστόλων, ὅπου λέγει διὰ τοὺς ἀποστόλους: «Καὶ ἦν χεὶρ κυρίου μετ' αὐτῶν* πολὺς δὲ ἄριθμὸς πιστεύσας ἐπέστρεψεν ἐπὶ τὸν Κύριον». Ἠκούσθη δὲ ὁ λόγος εἰς τὰ ὄτα τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις περὶ αὐτῶν καὶ ἐξαπέστειλαν Βαρνάβαν διελθεῖν ἕως Ἀντιοχείας· ὃς παραγενόμενος καὶ ἰδὼν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ἐγάρη, καὶ παρεκάλει πάντας τῇ προθέσει τῆς καρδίας προσμένειν τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἦν ἀνήρ ἀγαθὸς καὶ πλήρης Πνεύματος Ἁγίου καὶ πίστεως, καὶ προσετέθη ἄλλοις ἑταῖροις· ἐξῆλθεν δὲ εἰς Ταρσὸν ὁ Βαρνάβας ἀναστῆσαι Σαῦλον·

acela al Seleuciei Medinienilor, și conducea Babilonul și celelalte ținuturi ale Răsăritului până la India. În această eparhie erau până la o sută de arhieri. Cel de al doilea catolicos era al Mării Armeniei și al tuturor hotarelor ei. Se găseau și în această eparhie douăzeci de arhieri. Al treilea era acela al Iberiei și conducea popoare și triburi nenumărate. Al patrulea catolicos era la Chitalon, care se află în părțile cele mai îndepărtate și din stânga ale Răsăritului. Patriarhul Antiohiei mai conducea și Ciprul până la al cincilea sinod ecumenic, care cinști pe episcopul Ciprului cu autocefalia. Aceasta era starea scaunului patriarhal și a eparhiei Antiohiei.

2. Al doilea patriarh al Antiohiei fu apostolul *Evodos*, după cum am spus. În zilele lui, cei ce locuiau în Antiohia și crezură în *Christos*, se numiră pentru prima dată creștini, în loc de Nazorei și Galileeni cum erau numiți la început, după cum povestește *Evangelistul Luca* în *Faptele Apostolilor* unde spune despre apostoli: „Și era mâna Domnului cu ei*: un mare număr de oameni care crezuseră, se întoarseră la Domnul“¹⁾. Cuvântul fu auzit de Biserica din Ierusalim și ei trimiseră pe *Barnaba* să meargă până în Antiohia, care venind și văzând harul lui *Dumnezeu*, s'a bucurat și sfătui pe toți să rămână legați de Domnul cu inima, căci era un om bun și plin de *Duh Sfânt* și de credință, și mare mulțime s'a alipit la el,

* p. 8.

καὶ εὐρών ἤγαγεν αὐτὸν εἰς Ἀντιόχειαν· ἐγένετο δὲ αὐτοὺς ἐνιαυτὸν ὄχλον συναθῆναι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ διδάξαι ὄχλον ἰκανὸν, χρηματίζειν τὸ πρῶτον ἐν Ἀντιοχείᾳ τοὺς μαθητὰς χριστιανούς, τὴν μεγάλην ταύτην προσηγορίαν ἣ ὅποια εἶναι τιμιωτέρα καὶ ἐνδοξότερα πασῶν τῶν ἄλλων προσηγοριῶν, ἥρουν νὰ ὀνομάζωνται χριστιανοί.

Λέγει καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ καὶ Ἀντιοχεὺς· ἡ πόλις μου αὕτη πρῶτον ἐπικαλέσθηκε καὶ ἐστεφανώθη μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο· χριστιανοί. Διέμεινε δὲ οὗτος ὁ Εὐδὸς εἰς τὸ πατριαρχεῖον ἔτη εἰκοσιεπτὰ, καὶ ἔλαβε τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου εἰς τὴν ἐννάτην τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός.

3. Μετὰ δὲ τούτων ἔγινε πατριάρχης Ἀντιοχείας Ἰγνάτιος ὁ θεοφόρος, ἔκαμε δὲ καὶ οὗτος εἰς τὸν θρόνον ἔτη τριάκοντα δύο, ποιμαίνων τὸν λαὸν τοῦ Κυρίου· εἶτα τὸν ἐβασάνισαν οἱ εἰδωλολάτραι εἰς τὴν Ἀντιόχειαν πολλά, καὶ τὸν ἐστείλαν δεδεμένον εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ ἐκεῖ ἐν τῷ θεάτρῳ τὸν ἔρριψαν εἰς τοὺς λέοντας, οἱ ὅποιοι ξεσχίζοντές του ἔφαγον μερικά του μέρη, καὶ οὕτως ἔλαβε τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου τῇ εἰκοστῇ τοῦ Δεκεμβρίου μηνός.

* p. 9. Ἐπειτα ἐκομισθῆσαν τὰ ἅγια* του λείψανα εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ἐν ἔτει ἀπὸ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας ἑκατοστῶ ἐννάτῳ.

4. Μετὰ δὲ τοῦτον ἔγινε πατριάρχης Ἀντιοχείας ὁ ἅγιος Ἦρος, καὶ ἐστάθη ἔτη εἰκοσι ἐννέα καὶ οὕτως ἔλαβε τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου.

5. Μετὰ τοῦτον ἔγινε πατριάρχης τῆς Ἀντιοχείας ὁ Κορνήλιος· ὅστις ἐστάθη εἰς τὸν θρόνον ἔτη εἰκοσιέσσα καὶ ἀνεπαύθη ἐν Κυρίῳ.

6. Καὶ πάλιν μετὰ τοῦτον ἔγινε Ἦρος ὁ δεύτερος, καὶ ἐστάθη χρόνους εἰκοσιπέντε καὶ ἀνεπαύθη.

7. Μεθ' ὃν ἔγινε πατριάρχης ὁ Θεόφιλος καὶ ἔκαμε χρόνους εἰκοσιδύο. Οὗτος ὑπῆρχεν ἀνὴρ σοφώτατος

Barnaba se îndreptă spre Tars ca să caute pe Pavel și găsin-du-l el îl luă cu sine în Antiohia. El rămăsese acolo un an întreg, adunându-se în Biserică și învățând mult popor: atunci au fost numiți pentru prima dată în Antiohia ucenicii „creștini” cu acest mare nume care este cel mai glorios de cât toate celelalte nume, adică a fi numiți creștini.

Sfântul Ioan Chrisostom Antiohianul spune: „Orașul meu cel dintâiu a fost ilustrat și a fost încoronat cu acest nume: „creștin”.

Evodos ocupă scaunul patriarhal 27 ani și primi cununa martirului la 9 Septembrie.

3. După acesta ajunsese patriarh al Antiohiei Ignatie Teoforul. El ocupă tronul 32 ani, păstorind poporul Domnului. Idololatrii îl chinuie mult în Antiohia, îl trimisese legat la Roma și acolo îl aruncară leilor în cerc, cari îl rupseră în bucăți și-l mâncară în parte. Astfel luă cununa martirului, la 20 Decembrie. Sfintele sale moaște* fură apoi aduse în Antiohia în anul 109 dela intruparea lui Christos.

4. După acesta ajunsese patriarh al Antiohiei sfântul Iros care și păstori 29 ani și apoi primi cununa martirului.

5. După el ajunsese patriarh al Antiohiei Cornilius, care ocupă scaunul 24 ani și se odihni în Domnul.

6. Și după acesta ajunsese patriarh Iros al II-lea care păstori 25 ani, apoi muri.

7. După el ajunsese patriarh Teofil, care păstori 22 ani. Acesta fu un om înțelept și scriso

καὶ οὐνέγραψεν ἐπιστολάς διαφόρους, πρὸς Ἑλληνας καὶ ἄλλα βάρβαρα ἔθνη.

8. Μετὰ τοῦτον ἐγένεν ὁ Μαξιμιανὸς καὶ ἔκαμεν εἰς τὸν θρόνον ἔτη δεκατέσσαρα καὶ ἔκοιμήθη.

9. Μεθ' ὃν πάλιν ἐγένεν ὁ Ἀσκληπιάδης, καὶ διῆθνε τὸν θρόνον ἔτη ἑννέα καὶ ἔκοιμήθη.

10. Μετὰ τοῦτον αὐθις ἐστάθη πατριάρχης ὁ Φιληθὸς καὶ ἔκαμε χρόνους δέκα, καὶ ἔκοιμήθη.

11. Ἐπειτα ἐγένεν ὁ Ζαμπήνος καὶ ἔμεινεν χρόνους δύο καὶ ἔκοιμήθη.

12. Μετὰ δὲ τοῦτον ἐγένεν ὁ ἱερομάχης Βαβύλας, ὅστις ἐστάθη εἰς τὸν θρόνον χρόνους τρεῖς· καὶ διὰ τὰ κηρύττη τὸν Χριστὸν, ἐπίσασεν τὸν ὁ βασιλεὺς Νουμεριανός, καὶ τὸν ἔβασάνισεν, καὶ οὕτως ἔλαβε τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου τῆ τετάρτη τοῦ Σεπτεμβρίου· ἐν ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ διακοσιοστῶ πεντηκοστῶ τρίτῳ.

Ἐτάφη δὲ τὸν τίμιον του λείψανον εἰς τόπον καλούμενον Δάρφη ἔξω τῆς Ἀντιοχείας· ὅστις τόπος ἦτον τὸ παλαιὸν ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος, οἱ δὲ Ἕλληνες ἦτον κατὰ πολλὰ δοκίμοι εἰς τὴν τοῦτον λατρείαν, καὶ προσέφερον αὐτῷ τὰς ἀκαθάρτους θυσίας, ὅταν δὲ ἦλθεν ὁ ἀπόστολος Πέτρος καὶ ἐφώτισε τοὺς Ἀντιοχείς καὶ ὅλα τῶν τὰ περίχωρα μετὰ τὴν πύριν τοῦ Χριστοῦ, ἐκατάχαλε τὸν ναὸν ἐκεῖνον· μετὰ δὲ χρόνον πολὺν σιουλεύσας Ἰουλιανὸς ὁ παραβάτης κατὰ παραχώρησιν Θεοῦ, καὶ πηγαινώντας ποτὲ κατὰ τῶν Περσῶν, ἦλθεν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ ἐρχόμενος εἰς τὸν βωμὸν τοῦτον ἐθυσίσεν χιλία ζῶα, καὶ ἐδεήθη τοῦ δαίμονος πολλάκις περὶ τῶν συμβηρομένων αὐτῷ, καὶ δὲν τοῦ ἀπεκρίθη, καὶ ἐγνώρισεν ὁ Θεοστυγῆς, οὗ δαιτὶ ἦτον ἐκεῖ τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου Βαβύλα, δὲν ἤθελεν νὰ τοῦ ἀποκριθῆ· διὰ τοῦτο ἔβγαλε τὸ λείψανον τῆς ἁγίας καὶ τὸ ἔθηκεν

diferite epistole către Greci și către alte popoare barbare.

8. După acesta, *Maximin* ajunse patriarh și ocupă scaunul patriarhal 13 ani, apoi muri.

9. După el ajunse patriarh *Asclpiades*, care guvernă scaunul patriarhal 9 ani, apoi muri.

10. După el ajunse patriarh *Filitos*, timp de 10 ani, apoi muri.

11. După aceea ajunse patriarh *Zebinos*, care păstori vreme de 2 ani, apoi muri.

12. După acesta ajunse patriarh ieromartirul *Vavila*, care păstori vreme de 3 ani. Și fiindcă el predica pe Christos, împăratul Numerian îl închise și-l chinui. Astfel el primi cununa martirului la 4 Septembrie, în anul 253 după Christos. Trupul lui cel cinstit fu îngropat într'un loc numit Dafne, afară din Antiohia*. In acest loc era în vechime templul lui Apolon, pentru cultul căruia grecii erau foarte fanatici, aducându-i sacrificii necurate. Când apostolul Petru veni și luminează pe Antiohieni și toate ținuturile dimprejur prin credința în Christos, el dăruimă acest templu. După multă vreme, prin îngăduința lui Dumnezeu domnind Iulian Apostatul și pornind cu război împotriva Perșilor, veni în Antiohia, și ducându-se la sanctuarul acesta, el aduse sacrificii 1000 de animale și se rugă de multe ori demonului pentru descoperirea celor ce aveau să i se întâmple. Ne primind nici un răspuns, inimicul lui Dumnezeu înțelese că nu i s'a dat nici un răspuns din pricină că acolo era trupul sf. Vavila. Pentru aceasta el luă corpul sfântului și-l aruncă afară. De îndată ce se întâmplară ace-

* p. 10

10

ἔξω καὶ ὡσὼν ἔγινεν τοῦτο, τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ κατέβη πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέκαυσε τὸ εἶδωλον καὶ τὸν ναὸν καὶ ἅπαντα τὰ ἐν αὐτῷ, ἕως καὶ τὴν γῆν· ἐξέστησαν δὲ πάντες διὰ τὴν θείαν ταύτην δύναμιν· ὁ δὲ ἀσεβῆς Ἰουλιανὸς ἐφοβήθη κατὰ πολλὰ καὶ κατασχύνθη, ὅμως δὲν ἔμετανόησε νὰ στραφῆ πρὸς τὸν Θεόν, ὅθεν τὸν ἀπώλεσεν ὁ Θεὸς διαμέσου τοῦ ἁγίου μάρτυρος Μερκουρίου ἐν ἔτει τριακοστῷ πρώτῳ τῆς ζωῆς του· ἐβασίλευσε δὲ ἔτη δύο καὶ μῆνας ἑννέα. Τὸ δὲ μισρὸν τοῦ σώμα ἐσκωληκίασεν εὐθὺς εἰς τόσον ὅτι μὴ δυνάμενοι νὰ τὸ ἐνταφιάσουν οἱ ὑπηρέται του, τὸ ἔρριψαν εἰς τὰ κόκκαλα τῶν ἀκαθάρτων ζώων.

13. Ἔγινε δὲ διάδοχος τούτου τοῦ ἁγίου Βαβύλα ὁ Φλάβιος καὶ ἐπατριάρχευσεν ἔτη ἑννέα· καὶ ἔλαβε τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου εἰς τὸν καιρὸν * Δεκίου τοῦ βασιλέως.

* p. 11.

14. Μετὰ τοῦτον ἔγινεν ὁ Δημητριανὸς καὶ ἔκαμεν εἰς τὸ πατριαρχεῖον χρόνους τέσσαρας, καὶ ἀνεπαύθη.

15. Καὶ πάλιν μετὰ τοῦτον ἔγινεν ὁ Μακάριος, μέχρι τοῦ ὁποίου οἱ εὐσεβεῖς χριστιανοὶ ἀπὸ τὸν καιρὸν τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἀναγινωσκόμενων τῶν εὐχῶν τῆς πεντηκοστῆς, ἔσταν ὄρθιοι ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ ἠκροάζοντο αὐτάς· τούτου δὲ τοῦ σεβασμιωτάτου πατριάρχου Μακαρίου ἀναγινώσκοντος ποτὲ τὰς αὐτὰς εὐχὰς, ἐγένετο ἦχος καθάπερ φερομένης πνοῆς βιαίας, καθὼς ἔγινε καὶ ἐν τῷ ὑπερῷῳ εἰς τὸν καιρὸν τῶν ἀποστόλων ὡς ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς διηγεῖται· οἱ δὲ περιστώτες ἅπαντες ἐκ τοῦ φόβου ἔπεσον ἐπὶ τὸ ἔδαφος· ἔγινε δὲ τοῦτο ἐκ τρίτου· ἄλλ' ὅταν ἐκλιναν τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ τὰ γόνατα ἐπὶ τῆς γῆς ἐν τῷ ἅμα ἔπαυσεν ὁ ἦχος ἐκεῖνος καὶ ἡ βοή· καὶ τότε ἐγνώρισαν ὅτι εἶναι θέλημα Θεοῦ, νὰ κλίνουσιν οἱ χρι-

stea, chiar în cea noapte, se scobori foc din cer și arse idolul, templul și toate câte se aflau într'ânsul, până la pământ. Toți se minunară de această putere dumnezeiască. Dar nelegiuitul Iulian se temu foarte și fu rușinat, însă nu se căi și nu se întoarse la Dumnezeu; pentru aceasta Dumnezeu îl perdu prin mijlocirea sfântului martir Mercurie în anul 31 al vieții sale, după ce domnise doi ani și nouă luni. Trupul lui împuțit fu mâncat de vermi, așa că slugile sale nu-l putură îngropa și-l aruncară la un loc cu oasele necurate ale animalelor moarte.

13. Urmasul acestui sfânt Vavila fu *Flavius*, care ocupă scaunul patriarhal 9 ani și primi cununa de martir în timpul * împăratului Deciu.

14. După acesta fu patriarh *Dimitrianos*, vreme de patru ani și muri.

15. Iară după acesta ajunse patriarh *Macarie*. Până în vremea lui, cucernicii creștini, începând dela apostoli, în timpul citirii rugăciunilor de la Cincizecime stăteau în picioare și le ascultau. Pe când le citea aceste rugăciuni prea sfințitul Macarie, se auzi un sunet ca de vânt năprasnic, la fel cum a fost în cămară în timpul apostolilor (după cum istorisește Evanghelistul Luca). Cei ce erau de față căzură de frică la pământ. Aceasta se întâmplă de trei ori. Și când își plecară genunchile și capetele lor la pământ, sunetul și zgomotul acela încetară. Atunci ei înțeleseră că este vrerea lui Dumnezeu, ca să-și plece creștinii capetele și genunchile lor în vremea ascultării acestor rugă-

στιανοὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ τὰ γόνατα ἐν τῇ ἀκροάσει τῶν τοιούτων εὐχῶν. Πέμπωντας δὲ οὗτος ὁ πατριάρχης ἐδηλοποίησεν εἰς τοὺς λοιποὺς χριστιανοὺς τὸ τοιοῦτον μέγιστον θαῦμα, καὶ ἔκτοτε ἐπεκράτησεν αὐτῇ ἡ συνήθεια εἰς τὰς ἁγίας ἐκκλησίας, καὶ εὐρίσκεται ἀπαρτάλικτως καὶ εἰς τὰ σλωβανικὰ βιβλία· ὧθεν ὁμοίως ποιοῦσιν καὶ οἱ χριστιανοὶ ὅλης τῆς Ῥωσσίας. Ἐκυβέρησε λοιπὸν καὶ οὗτος τὸν θρόνον τοῦ ἱεροῦ πέντε, καὶ ἀνεπαύσατο ἐν Κυρίῳ.

16. Μετὰ τοῦτον ἔγινε Παῦλος ὁ Σαμωσατεὺς, ὅστις ὄντας πρότερον ἐπίσκοπος Σαμωσάτων, μετετέθη ὕστερον εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀντιοχείας πατριάρχης ὁ ὁποῖος ὄντας αἱρετικὸς * ἐβλασφήμει πολλὰ κατὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· καὶ δὲν τὸν ἔλεγε Θεόν, ἀλλὰ μόνον ἄνθρωπον ψιλόν, καὶ ὡς ἓνα τῶν προφητῶν, καὶ τοῦ ἐδόθη ἔλεγε χίρις ἀπὸ τὸν Θεόν, νὰ κάμη θαύματα καὶ σημεία διὰ τοῦτο ἐσυνήχθησαν κατ' αὐτοῦ ὅλοι οἱ ἐπίσκοποι τῆς ἐπαρχίας ἐν τῇ μεγαλοπόλει Ἀντιοχείᾳ, καὶ διελέχθησαν μὴ αὐτὸν ἐκ τῶν θείων γραφῶν καὶ τῶν ἐκατήσχυσαν, καὶ ἀφορίζοντες αὐτὸν τὸν ἐδίωξαν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν. Ἦτον δὲ προστάτης τῆς τότε συνόδου ταύτης Ὑμέναιος ὁ ἐπίσκοπος Ἱερουσαλὴμων· καὶ Γρηγόριος ὁ Θανματιουργὸς ἐπίσκοπος Νεοκαισαρείας, καὶ ὁ ἀδελφὸς του ὁ ἅγιος Ἀθηρόδωρος, καὶ Φιρομιλιανὸς ἐπίσκοπος Καισαρείας Καππαδοκίας, καὶ ὁ Βαλάνος ἐπίσκοπος Ταρσοῦ. Ὅμοιος ὁ ῥηθεὶς Θεοστυγῆς Παῦλος ὁ Σαμωσατεὺς ἦλθεν ἐκ δευτέρου εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ ἄρπαξε τὸν θρόνον τυραννικῶς συναθροισθέντες δὲ τὸν δευτέρου οὗτοι οἱ ἅγιοι πατριάρχαι τὸν ἐκάθησαν ἐκ δευτέρου, καὶ καὶ τὸν ἐωσατοῦκισαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς πόλεως ταύτης διὰ ἠρριστηρίαν Ἀυρηλιανοῦ τοῦ βασιλέως.

ciuni. Patriarhul Macarie trimise să facă cunoscut și celorlalți creștini această mare minune, iar de atunci se întări obiceiul în sfințele biserici și se păstrează până în ziua de azi. Noi am aflat că se găsește la fel și în cărțile slavone, și așa fac creștinii din toată Rusia.

Macarie păstori scaunul patriarhal vreme de cinci ani și apoi adormi întru Domnul.

16. După el ajunse patriarh Pavel de Samosata, care a fost mai întâi episcop de Samosata și mai pe urmă a fost mutat ca patriarh la scaunul Antiohiei. Fiind eretic * el a defăimat mult pe Domnul nostru Iisus Christos, zicând că nu este Dumnezeu, ci numai un simplu om și ca unul dintre profeți și căruia i s'a dat harul de la Dumnezeu ca să facă semne și minuni. Pentru aceasta se adunară împotriva lui toți episcopii eparhiei, în marea cetate a Antiohiei și discutară cu el din Sfintele Scripturi și-l rușinară și după ce-l excomunicară, îl goniră din Biserică. Președinte al sinodului acestuia fu Imeneu, episcopul Ierusalimului. Luară parte de asemenea: Grigorie Taurmaturgul episcopul Neocesareei și fratele lui numit sfântul Antenorod, Firmilian episcopul Cesareei Capadociei și Bălan episcopul Tarsului. Totuși numitul dușman al lui Dumnezeu, Pavel de Samosata, se duse pentru a doua oară în Antiohia și ocupă tronul cu forța. Acești sfinți părinți, adunându-se pentru a doua oară, îl caterisiră pentru a doua oară și-l exilară din Biserică și din orașul acesta din porunca împăratului Aurelian.

* p. 12

Εὐσέβειος δὲ ὁ Παμφίλου γράφει, ὅτι εἰς τὴν πρώτην σύνοδον ὅπου ἔγινε κατὰ τοῦ Παύλου τούτου δὲν ἔκαμαν κανόνας· ὁμοῦς ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θαυματουργὸς ὅπου ἦτον εἰς ταύτην τὴν σύνοδον ἔχει μίαν ἐπιστολήν, ὅπου περιέχει δώδεκα κανόνας περὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Παύλου. Ἀκόμη καὶ εἰς τὸν βίον τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης· διηγεῖται καὶ ἐκεῖ περὶ ταύτης.

Ὅμως εἰς τὴν δευτέραν σύνοδον τὴν γενομένην πάλιν ὁμοίως κατ' αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ὅπου ὀνομάζεται τοπικὴ σύνοδος, ἔβαλαν εἰς αὐτὴν τοὺς ἁγίους κανόνας, οἱ ὅποιοι εἶναι εἰς ὅλους γνώριμοι πῶς εἶναι τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, ὡς φαίνεται * καὶ εἰς τὰ νομοκάνονα.

* p. 13.

Ἡκολούθησαν δὲ τινὲς εἰς τὴν αἵρεσιν τούτου τοῦ Παύλου, καὶ ἐκλήθησαν Πανλιανοί.

Μετὰ τὸν θάνατον δὲ τούτου πάλιν ἐσυνάχθησαν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν δεκατριεὶς ἀρχιερεῖς, καὶ ἐθεώρησαν τὴν ὑπόθεσιν τούτου καὶ αἵρεσιν ἐκ δευτέρου, καὶ εὐρόντες αὐτὴν παρανομον, ἀποφάσισαν ὅτι νὰ ἀναθεματισθῇ καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ἀκόλουθοί του ὅλοι. Ἐκράτησεν οὗτος ὁ Θεοστυγὴς τὸν θρόνον τῆς Ἀντιοχείας ἔτη δεκαοκτώ· εὐρίσκονται καὶ ἕως τοῦ νῦν ἀκόλουθοι τῆς αἵρέσεως ταύτης καὶ εἰς τῆς Σοφίας τὰ μέρη, καὶ εἰς τὴν Οὐγκαρίαν, καὶ εἰς Λεχίαν.

17. Μετὰ ταῦτα ἐχειροτόνησαν οἱ πατέρες τῆς συνόδου ταύτης Δομνῖνον τὸν πρῶτον· (οὗτος ἦτον υἱὸς τοῦ πρῶτου πατριάρχου Δημητρίου) ἀντὶ τοῦ Παύλου· ὅστις ἐπατριάρχευσεν ἔτη τρία καὶ ἐκοιμήθη.

18. Μετὰ δὲ τοῦτον ἐγένετο πατριάρχης ὁ Τιμόθεος, καὶ ποιήσας τρεῖς χρόνους ἀνεπαύθη. Οὗτος ἐχειροτόνησε τὸν ἅγιον Δωρόθεον ἐπίσκοπον Τύρου· ὅστις ὕστερον ἐμαρτύρησεν εἰς τὰς ἡμέρας Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβίτου.

Eusebiu Pamfil scrie, că la sinodul cel dintâi adunat împotriva lui Pavel, nu s'a făcut nici un canon, însă Sfântul Grigorie Taurmurgul, care a luat parte la acest sinod, are o epistolă care conține 12 canoane privitor la chestiunea lui Pavel. De asemenea în viața sfântului Grigorie al Nisei se spune și acolo despre aceasta.

Totuși la al doilea sinod ținut împotriva lui, în Antiohia, care se numește sinod local, se făcură sfinte canoane cunoscute de toți sub numele de canoanele sinodului din Antiohia, după cum * se poate vedea și din Nomocanoane.

Unii urmară această erezie a lui Pavel și s'au numit Paulinieni.

După moartea lui Pavel, se adunară din nou în Antiohia 13 arhieriei și examinată învățătura și erezia lui pentru a doua oară și găsindu-l ca pe un fără de lege, îl anatematizară și pe el și pe toți adeptii lui. Acest dușman al lui Dumnezeu ocupă scaunul patriarhal din Antiohia 18 ani. Adepții ai ereziei lui se mai găsesc și astăzi în părțile Sofiei, în Ungaria și în Polonia.

17. După acestea, părinții sinodului, hirotoniră pe *Domnus I-Iu*, (feciorul fostului patriarh Dimitrianos) în locul lui Pavel. Acesta păstori 3 ani și apoi muri.

18. După acesta ajunse patriarh *Timotei* care după trei ani muri. El hirotoni pe sfântul *Dorothei* episcop de Tır; mai târziu acesta suferi martirul în vremea lui Iulian Apostatul.

CRONICA INTERNA

C U V Â N T U L

Inalt' Prea Sfințitului Patriarh D. D. Dr. MIRON,
in chestiunea consulatului românesc din Ierusalim.

Domnule Ministru,

In Ierusalim, unde se află mormântul Domnului nostru Iisus Hristos, și poporul român, ca toate popoarele creștine, are mare interes, ca să fie bine reprezentat atât sub raport politic, cât și bisericesc.

1. Se știe, că România are un consul onorar în persoana fruntașului grec Gherasimos, care ne-a reprezentat cu demnitate, aducând chiar și jertfe bănești pentru consulat. Dar el e acum bolnăvicios și probabil nu va mai putea gira multă vreme chestiile românești. Deci, ca să nu fim surprinși într'un moment nepregătiți, îmi permit a vă ruga să dispuneți a se examina cazul și a decide, cum să se organizeze acolo, când numitul nu va mai putea, un consulat general român ca titular Român ortodox.

Eu mi-am permis a vă scrie în această chestie, care pare pur politică, din motivul, că consulul român are acolo specială misiune a reprezenta România la marile serbări, ce an de an se repetă cu mare fast atât la Ierusalim, cât și la Villeem și aiurea, și demnitatea națională pretinde a nu pierde nimic din privilegiile existente, ci a le spori. Fiind patriarhia de acolo grecească, Grecii ocupă locul prim, dar apoi urmăm noi, România, ca fără ortodoxă.

Onor. Minister are organele sale, care pot studia chestia și propune cele mai bune soluții.

Dar ca unul, care am cercetat Locurile Sfinte de acolo și am cules informațiuni, atât acolo, cât și ulterior, chestia consulatului Român din Ierusalim s'ar putea soluționa mai bine și mai urgent așa :

Fiindcă d-l Gherasimos nu va mai putea multă vreme fi consulul nostru acolo, să se creeze un consulat român de carieră, care să aibă și Syria sub jurisdicția sa și să corespundă direct cu Bucureștiul, nu prin legația din Paris sau Constantinopol.

Dacă ar fi undeva un consul general mai de prisos, s'ar putea muta acela acolo. Unii propun pe consulul din Alexandria, unde un „Consul onorar ar fi de ajuns“. In cazul acesta, nu s'ar cere nicio jertfă nouă bănească. Aceasta o afirmă României, care au trăit acolo, cunoscători ai situației noastre economice.

Un consulat Român are nevoe de local. Acest local se poate face cu 4 milioane lei. Interesele noastre și în deosebi cele bisericești, ca prim-stat ortodox — după prăbușirea Rusiei — cer această mică jertfă.

Toemai acum se vând pe frumoasa colină „Nicosoria“ te-

renuri de ale patriarhiei 1-1,30 metrul patrat, deci ca o mie lei. Ne trebuiesc 1.200 m. p., care ar costa 1 milion lei. Această sumă onor. Minister o poate afla azi. Cum o mare societate zidește tot acolo un hotel cu 400 camere, anul viitor — fiind gata — terenul va costa cel puțin dublu. Deci terenul trebuie cumpărat acum urgent.

Anii viitori se poate zidi cu 2 milioane lei. Mobilier 1 milion lei; deci în total ar fi 4 milioane împărțite pe 2—3 ani, ceia ce cu ușurință se poate. Suma este mică și se poate apoi plăti din eventuala chirie anuală, ce o plătim azi. D-l Gherasimos, cum are trecere acolo la patriarhie, ne-ar putea în curând cumpăra locul cel mai potrivit. Deci vă rog a nu da deoparte această idee. Ocazie bună e; dar trece cum au trecut și altele.

Când onor. Minister va avea acolo un consul Român, acesta va da și bisericii tot sprijinul, ca să ne putem și noi ridica un cămin românesc și un paraclis pentru numeroșii pelerini, care din nou au început a cerceta Locurile Sfinte.

* * *

Spre cuvenita orientare, înșir în cele următoare avantajile pe care le are azi reprezentantul României acolo și care nu trebuiesc abandonate:

1. România este tratată pe picior de egalitate cu Grecia. Patriarhia e pur grecească. Consulul nostru este invitat oficial la toate solemnitățile religioase, care sunt numeroase. Ordinea este următoare: Guvernatorul Ierusalimului, ca reprezentant al guvernului Britanic; la dreapta lui, consulul Greciei; la stânga consulul Român. La ușile Sfântului Mormânt, locul din dreapta este al Greciei, al nostru la stânga.

2. Sărbătoarea națională de 10 Mai a fost recunoscută de patriarhie ca sărbătoare oficială și se oficiază la Sf. Mormânt, prerogativă ce numai Grecia posedă.

3. În rugăciuni, după numele regelui Angliei, se pomenește statul democratic elen (Patriarhul n'a vrut să știe de republică) și apoi M. S. Regele României. Urmează numele Regelui Petru al Serbiei, iar Suveranul bulgar, ca schismatic, nu se pomenește. Eu am slujit acolo cu mare asistență pentru prima dată liturghia în românește, și am făcut tot în românește parastas pentru eroi.

4. În biserica Villeemului, unde au loc serbările Crăciunului, un fotoliu special este rezervat consulului nostru, lucru ce a fost făcut împotriva statului-quo și chiar în contra voinței autorităților britanice. Iar în mănăstire e amenajat un apartament special, unde consulul Român primește, după slujbă, vizita oficială a tuturor autorităților locale.

5. În zilele de sărbătoare, Patriarhul, cu întreg Sinodul, vine în procesiune, să facă la consulatul nostru vizita oficială, îndată ce a fost la consulul elen. Aceasta e de sigur o mare cinste.

Toate aceste puncte dobândite pot părea puțin lucru, și cu toate acestea îmi pare important să ne putem afirma existența cât

mai mult față de două puteri, ca Imperiul Britanic și față de Biserica Ortodoxă a Răsăritului.

Primiți, Vă rugăm, Domnule Ministru, asigurarea deosebit Noastre considerațiuni și Arhieresti binecuvântări.

Președinte

(ss) † Patriarh **MIRON**

Domniei-Sale

Domnului Ministru de Externe — București

IMBUIBAREA UNIĂȚIEI PESTE MUNȚI.

Adresa Sfântului Sinod, nr. 560, din 11 August 1930

către

Ministerul Instrucțiunii și Cultelor.

Citesc în ziare, că în luna aceasta își va începe activitatea o nouă episcopie gr.-catolică în Ardeal, la Baia-Mare.

De sigur, că biserica ortodoxă n'are a se amesteca, sub raport bisericesc, în afacerile altei confesiuni; și — dacă o confesiune își poate spori așezămintele — e spre lauda ei.

Dar — întrucât o asemenea instituție va reclama a fi susținută din banii statului, avem nu numai dreptul, ci și datoria cetățenească a cere și insista, ca onor. guvern se păstreze cuvenita proporție legală și echitate între biserici.

Art. 31 din Legea cultelor spune expres: „Ajutoarele pe cari Statul le va acorda diferitelor culte vor fi în raport cu numărul credincioșilor, cetățeni români, față de populația totală a țării, cu situația materială a cultelor respective și cu nevoile lor reale”.

Este acum știut și constatat, că biserica gr. cat. română din Ardeal, are mijloace materiale mult mai mari, decât biserica ortodoxă. Acea biserică este dealtă parte încadrată în organismul bisericii apusene, care dispune de atâta avere, încât — n'ar avea lipsă de nici un ajutor dela stat. Totuși enormele ei averi — date tot de stat — i s'au lăsat libere; și susținerea ei integrală s'a luat în bugetul statului. O mai mare nedreptate abia se mai poate face de statul român. Statul ungar, care era pronunțat catolic, nu da bisericii catolice pentru trebuințe pur bisericești nici un ajutor, mai însemnat, decât o foarte neînsemnată înțregire la salariul unor preoți, unde acea parohie nu putea da minimul legal.

Alăturtez aci 2 file cu un studiu asupra bugetului țării din datele cărui reese revoltătoarea disproporție, cu care statul ajută biserica catolică-unită față de cea ortodoxă. A nu îndrepta răul evident, ba a mai continua și pe viitor cu această nedreptate, înseamnă a produce cea mai legitimă nemulțumire a majorității cetățenilor țării, cari sunt ortodoxi.

Necesitatea înființării unei noi episcopii gr.-cat. nu suntem noi competenți a o constata. Aceasta e o afacere internă a respectivei biserici. Dar sunt dator a constata, că subsemnatul patriarh, ca arhiepiscop al eparhiei Bucureștilor, am un număr de credincioși aproape de trei ori mai mare, decât toate episcopiile gr. cat. din Ardeal la olaltă luate. Pe când eu susțin cu ajutorul statului un organism central eparhial, pe atunci Greco-catolicii susțin patru organisme cu ajutor de stat în proporție mai mare, decât cel ortodox. Și acum mai nou se adaugă și o a 5-a organizare de episcopie. Dacă nu cer bani dela stat, s'o facă. Dar statul nu ar putea justifica cu nimic a lua în buget cheltuelile ei; și încă fără lege specială.

La noi și o parohie, care reflectează a fi luată în bugetul țării, se declară prin lege; iar la alte confesiuni să se admită chiar eparhii noi fără a se pronunța parlamentul — asta e o procedură de privilegii, ce azi nu se mai pot admite. Deaceia subsemnatul — ca regent — n'am putut iscăli concordatul, căci simțul meu de echitate și dreptate mă îndemna să îndrumez pe toți — nu numai pe unii — la lege. Nici un guvern nu va fi în stare să justifice asemenea privilegii. Pe calea asta mergem la anarhie, căci s'au și făcut, creat eparhii noi — reformate, fără știrea factorilor legali, fără parlament, fără lege — la: Oradea și la Arad. Așa, unde mergem?

Eu rog, onor. Guvern, și în deosebi pe d-l Ministru de Instrucție și Culte să prezinte acest memoriu Onor. Consiliu de miniștri și să-l convingă de gravitatea situației, ce se creiază prin asemenea privilegii.

Congresul național bisericesc din toamna trecută a arătat și reprodus strigătele de durere și de extremă primejdie, în care se aflau cei 150.000 Români ortodoxi din America de Nord și Canada, fără de nici un centru și îndrumător sufletesc; și a cerut cu toată stăruința luarea în buget a unui ajutor destul de modest pentru salvarea și națională a acelor Români expuși a se înneca în marea străinismului puternic.

Rog a se căuta cererea Sf. Sinod și a congresului privilegii la o episcopie în America și a-i da curs, fiind o necesitate bisericească și națională de prima urgență. Eu cred, că tocmai onor. guvern trebuie să fixeze mai mult decât oricine ierarhia necesităților și urgențelor; și — făcând aceasta — va preferi a ajutora mai întâi ceia ce e neamânăver, căci pentru celelalte mai rămâne timp.

Primiți Vă rugăm, Domnule Ministru, asigurarea deosebitei Noastre considerațiuni și arhieresti binecuvântări.

Președinte

(ss) † Patriarh MIRON

Director,

(ss) † TIT S. TÂRGOVIȘTEANU

Reparația „Viitorului” bisericesc.

În curând reapare „Viitorul” bisericesc. Pentru preoțimea noastră, este o veste din cele mai îmbucurătoare, din cele mai pline de nădejde și din cele mai semnificative.

Bucurie, pentru că „Viitorul” d-lui Dr. Boroianu va fi închinat problemelor de politică bisericească la ordinea zilei.

Nădejde, pentru că decanul presei noastre bisericești, d. Boroianu, este un harnic și experimentat luptător pe acest tărâm.

Și este în adevăr semnificativă reparația „Viitorului” bisericesc, deoarece niciodată n'au fost în ființă, cerând rezolvarea, probleme mai grele și mai ardente în Biserica română. Dacă lupta este grea, nu este mai puțin adevărat că luptătorii din generația mai veche, buni sprijinitori ai ortodoxiei noastre, ca d. Boroianu, au o caracteristică: ei se pun în mișcare la momentul potrivit. Idealul este, fără îndoială, să căpătăm un ziar bisericesc așa cum s'a cerut de către congresul misionarilor ținut la Cernăuți, și după cum îl descrie pâr. Pișculescu, în articolul său recent. Acel cotidian ortodox ar fi menit să continue în familie opera educativă a Bisericii, în felul cotidianelor occidentale. Pentru un atare cotidian ortodox, ziar al milioanei conștiințe de creștini ortodoxi din această Țară, noi nu ne pierdem nădejdea. Nu manifestăm nici pesimismul Pâr. Pișculescu în această privință. Credem dimpotrivă că vremea a venit, pentru un atare cotidian, și numai ceasul n'a sosit...

A sosit însă și vremea și ceasul și clipa ca noi, preoții, să activăm printr'un ziar ca „Viitorul” bisericesc, hărăzit exclusiv problemelor de politică bisericească. Acțiunea D-lui Boroianu este bine venită.

La 11 Februarie 1928, când admiratorii și foștii elevi au sărbătorit la București pe acest distins profesor care împlinea atunci 25 ani de profesorat la Teologie, despre toate meritele sale s'a vorbit, numai despre munca de ziarist bisericesc nu s'a prea pomenit. Și totuși, ca publicist bisericesc, prin activitatea D-sale la „Viitorul” — alături cu profesorul Vasile Oiaga, neîntrecut și el în această privință, distins ieșean și valoros luptător, cu specială pregătire pe tărâmul debaterii problemelor noastre de politică bisericească — d. Boroianu, vreme de 18 ani, fără întrerupere, a realizat un record. Pe atunci, erau atât de puțini preoții teologi, ba, erau puțini și cei cu 8 clase seminariale. Câtă muncă și cât sacrificiu!

Reținem aceste frumoase aprecieri pe cari le cetim în „Noua Revistă bisericească” din nr. pe Martie 1928: „In articolele d-lui Dr. Boroianu, vezi totdeauna un îndemn la rânduirea cugetelor și faptelor noastre, potrivit învățăturilor evangheliei, în orice situație și în orice funcție am fi. D-l profesor Boroianu propovăduiește un creștinism viu, al vieții. *D-sa ar putea fi un Seneca activ al presei bisericești*”.

Cuvintele din urmă se adevăresc astăzi prin reparația „Viitorului” bisericesc.

Când l-am văzut zilele acestea trecând, neobosit, din județ

în județ și culegând adesiunile necesare pe care toți clericii frunțași i le-au dat cu entuziasm și încredere, am avut cu toții o adevărată bucurie. La conferințele pastorale este momentul a cădea toți preoții de acord pentru sprijinirea inițiativei d-lui Boroianu.

Econ. Dr. D. FURTUNĂ

Noua episcopie unită a Maramureșului.

Prin Concordatul nostru cu Vaticanul, uniții noștri și-au căpătat dreptul de a-și mai face o nouă episcopie, pe lângă cele patru pe care le aveau. După oarecare nehotărâre, cu privire la orașul în care să i se așeze scaunul; după oarecare ciorovăială între foaia *Unirea* din Blaj și revista *Păstorul sufletesc* din Lugoș, în care Canonicul Dr. *Brânzău* nu era de părerea celor din Blaj; după oarecare goană a orașelor care voiau să tragă spre ele scaunul nou al episcopiei, după fel de fel de îmbieri pe care acestea le făceau, cu clădiri pe care le puneau la folosința nouă episcopiei, — a rămas în sfârșit că nu Satu-Mare va fi scaunul ei, ci orașul Baia-Mare.

Această episcopie s'a înființat acum pe ziua de 15 August a. c., luând părți din ținuturile celorlalte episcopii și făcându-se oarecare schimb de parohii dela una la alta. Înființarea s'a făcut printr'o bulă papală, care hotărăște că noua episcopie va cuprinde o parte din parohiile Orăzii, altele dela diecesa rutenească din Muncaci, altele dela diecesa din Stanislau (Bucovina), iar altele câteva din parohiile care fuseseră ale episcopiei din Hajdu-Dorogh, acea pe care o înființaseră Ungurii împotriva noastră, cu ajutorul episcopilor noștri uniți, prin înșelarea Papii Piu X.

Noua episcopie va cuprinde acum 31 de parohii luate dela Oradea și una dela Bucovina (*Boianul*, care ținea până acum de Blaj); apoi 169 de parohii dela diecesa Gherlei; apoi alte 10 parohii dela foasta episcopie din Hajdu-Dorogh; apoi alte 11 parohii dela diecesa rutenească din Muncaci; iarăși alte 17 dela diecesa din Stanislau.

Tot prin această prefacere, episcopia românească unită dela Lugoș capătă 20 de parohii dela episcopia din Oradea. Această episcopie însă capătă și ea, în schimb, 82 de parohii din ținutul Eriu și din jurul Sălagiului.

Prin aceeași bulă papală, episcopia unită dela Gherla a fost mutată la Cluj, având catedrala la biserica Schimbarea la Față, dar rămânând catedrală și foasta biserică episcopală din Gherla. Episcopia unită, trecută acum la Cluj, primește pe seama ei 150 de parohii dela Mitropolia Blajului, în schimbul celor predate nouă episcopii dela Baia-Mare. Mai sfântăcată rămâne Mitropolia Blajului, care primește, ca despăgubire, să aibă în seama ei parohiile din România Veche. În România veche însă nu are nimic, afară de parohia din București. Deci această Mitropolie este lăsată cu grija de a-și urmări credincioșii pe unde sunt împrăștiați ei în România

veche, pentru a-și găsi pretexte să-și înființeze parohii pe unde o fi chip peste Carpați, adică la noi, și să-și sporească numărul de parohii de care a fost lipsită acum. Ea a și început cu planul de a-și ridica o mare biserică în București. Prin urmare Mitropoliei Blajului îi rămâne sarcina de a se ținea de acum înainte de spori-rea uniției în vechiul regat. E cași cum i s'ar fi spus: Ai să-răcit, dar silește-te de te îmbogățește și tu peste Carpați.

Noua episcopie nu și-a avut un titular dela început, ci a fost dată în seama episcopului Gherlei, ca s'o cârmuiască vremelnice, până se va găsi un titular. S'a vorbit, ca bărbați în perspectivă de a fi numiți episcopi, de Părinții: Dr. *Alexandru Rusu*, canonic dela Blaj; Dr. *Ioan Bălan*, canonic și directorul semina-riului din Blaj, și Dr. *Ioan Coltor*, deputat. Din aceștia, veștile din urmă dau de știre că Dr. Al. Rusu a fost hotărât ca episcop pentru noul post, După părerea noastră, mai potrivit, ca om de pace și suflet duhovnicesc, ar fi fost Păr. Ioan Bălan, care a fost o bucată de vreme preot unit în București.

Preoții ruși din Basarabia.

Nu toți preoții ruși din Basarabia se astâmpăra. Unii ar vrea să-și înființeze biserică aparte, răzlețită de cârmuirea bisericească românească a ținutului. Ceiace nici nu s'ar fi gândit cineva să făptuiască în Basarabia rusească, adică să înființeze o biserică românească fără atârnare de ierarhia rusească, se gândesc acum să făptuiască unii preoți ruși în Basarabia. Aceștia sunt preoții *Binețki* și *Poliakov*, cel dintâi pedepsit de I. P. S. Mitropolit *Gurie*, pentru că slujea după calendarul vechiu, cel din urmă trecut de ocârmuire peste graniță, acum 2 ani, pentru că uneltea împotriva Statului. I s'a învoit însă din nou să vie în Basarabia, iar acum tot nu se astâmpără. Zice că are însărcinare dela Mitropolitul rus din Paris să slujească pentru minoritatea rusească. Dar oare se poate într'o țară ortodoxă să vie cu atârnarea canonică dela un episcop de peste graniță? Iată ce poftesc acum unii preoți ruși și chiar alții, profesori la teologie, de care avem noi a scrie de acum înainte.

Este o greșală că i s'a învoit Preotului *Poliakov* să se întoarcă în Basarabia. Dovadă este că, îndată ce a venit, s'a apucat de turburare. Oare el, dacă a venit iar în Basarabia, nu poate lucra ca preot sub cârmuirea Mitropolitului nostru? De unde dreptul să lucreze sub o ocârmuire bisericească străină?

Ceiace este mai ciudat este că amândoi preoții umblă să capete cât mai mulți tovarăși pentru alcătuirea unei biserici aparte de cea românească, ba umblă să vâre în această alcătuire a lor și pe moldoveni, sub cuvânt că vor slujbă pe stil vechiu. Mai rău este că se găsesc moldoveni cu slujbă la Stat care sprijină aconstă apucătură rusească și-și dau sprijinul prin scris în ziarul *Cuvântul*.

Pastorală Patriarhului despre biserica dela Costești

Tocmai când ziarul *Universul* scria cuvintele de jale despre nepăsarea locuitorilor din *Costești*, Argeș, pentru ridicarea bisericii din satul lor, biserica arsă cu grea nenorocire în Vinerea Patimilor din anul acesta, Înalt Prea Sfinția Sa Patriarhul a dat o pastorală, în care arată cum a răspuns lumea la chemarea făcută în acele clipe de jale pentru ridicarea unei biserici noi pe locul celei arse.

Din acea pastorală, vedem că toată obștia românească s'a simțit adânc mișcată de acea grozavă nenorocire și a răspuns cu dărnicie chemării pentru ridicarea altei biserici în locul celei arse. Atât organele stăpânirii, cât și marea mulțime a norodului, au fost deopotrivă de săritori pentru a astâmpăra, pe cât se putea, jalea marei nenorociri. Aceasta se vede din adunarea frumoașei sume 9 milioane de lei în acest scop. Când ne gândim că au mai fost chemări către popor ca să-și dea ajutoarele lor și că s'a strâns foarte puțin (numai jum. de milion pentru oficioși; strângerea dela Rusalii), trebuie să ne bucurăm că, de data aceasta, lumea a fost mult mai darnică. Pentru studenți, lista *Universului* a ținut mult mai multă vreme și nu s'a suit la atâta. Este îmbucurător că glasul Bisericii a fost mai ascultat decât alte glasuri și că acum se va putea ridica o mare biserică în Costești.

Un comitet a fost alcătuit pentru administrarea mijloacelor adunate. Comitetul cuprinde un însărcinat al Patriarhului, altul al directoratului Munteniei și altul al Episcopului Argeșului. Un milion din cele 9 au fost date ca ajutoare celor izbiți de nenorocirea dela Costești. Din celelalte 8, se va ridica biserica, apoi o casă parohială și un paraclis la cimitir și ce alte îmbunătățiri se vor crede de trebuință.

Congresul preoților din Oltenia

Mărți, la 7 Octomvrie a. c., s'au adunat în congres în Turnul-Severin preoții din Oltenia, care fac parte din societatea preoțească „Renașterea“, de fapt toată preoțimea eparhiei, fiindcă toți se găsesc strânși în această societate. Congresul a ținut trei zile, trădând chestiuni de mare însemnătate pentru viitorul Bisericii noastre. Congresiștii s'au adunat mai întâi la catedrala orașului, unde s'a slujit un tedeum și apoi un parastas pentru membrii trecuți din viață. După aceia au trecut în sala de serbări a mărețului Palat Cultural, cu care se laudă severinenii. Aci s'a făcut deschiderea congresului, la care au venit autoritățile și s'au rostit cuvinte de salutare și bună urare.

Cel dintâi a luat cuvântul aci Păr. *Anghel Părvănescu*, președintele „Renașterii“, care a vorbit despre chemarea Bisericii și grijile ei; despre silințele preoțimii din Oltenia și secerișul dobândit.

Apoi a vorbit Prea Sfinția Sa Arhiereul *Nifon*, vicarul Episcopiei Râmnicului, cere a spus că vorbele bune rostite în congres vor îndemna și mai mult la lucru și vor ajuta sporul mișcării culturale, misionare religioase. A încheiat aducând preoțimii Olteniei binecuvântarea Prea Sfinției Sale Episcopului *Vartolomei* al Râmnicului.

D. *Virgil Neta*, primarul Severinului, a adus congresiștilor salutarea orașenilor, care se bucură că între ei s'a deschis un congres atât de folositor.

D. Colonel *Aleman* a salutat congresul în numele oștirii, spunând că, din timpurile cele mai vechi, o legătură sufletească dăinuiește între Biserică și oștire,

D. *C. Danciu*, prefectul județului, a salutat congresul în numele tuturor mehedințenilor.

Păr. *P. Partenie*, prezidentul Asociațiunii Generale a Clerului românesc ortodox, a vorbit cu laude despre străduințele culturale ale Prea Sfințitului Episcop *Vartolomei*.

După aceasta iar a luat cuvântul Păr. *Pârvănescu*, mulțămind tuturor celor ce au spus cuvinte bune preoțimii și cerând preoților să fie cât mai legați sufletește unul de altul.

Apoi Prea Sf. Sa *Vlădica Nifon* a împărțit preoților care s'au deosebit prin hărnicia lor răsplăți între 1000 și 5000 de lei. *Părinții Dărvărescu și Brădișteanu*, care s'au împărțit din aceste răsplăți, au mulțămit Prea Sfințitului Episcop, din partea căruia au fost date, și au spus că privesc aceasta nu ca o plată, ci ca un îmbold pentru ceilalți preoți, iar pentru cei răsplățiți ca să lucreze încă și mai mult.

Cu aceasta s'a încheiat ședința de dimineață.

Ședința de după amiază s'a deschis la ceasurile 4. A prezidat Păr. *Sf. Pârligras*, protoiereul județului Mehedinți, care a fost ales prezident al congresului. Cel dintâi, la această ședință, a vorbit Păr. *Dr. Gh. I. Ghia*, care a tratat „Problema unirii bisericilor din punct de vedere ortodox“.

Păr. *Pârvănescu* a citit darea-de-seamă a congresului și comitetului și a fabricii de lumânări.

Păr. *D. Preoteșcu* a citit situațiunea Casei comitetului central, a contului de câștig și pierderi și bilanțul pe 1926.

Congresul a dat descărcare comitetului. Apoi s'a făcut o largă discuțiune despre o întocmire mai bună pentru vânzarea lumânărilor.

Seara la 9, preoții conducători de coruri ai eparhiei au dat un concert religios în sala Palatului Cultural, sub cârmuirea *Părintelui Diacon I. Mardale* din Râmnicul-Vâlci, cu concursul doamnei *Lucia Cazma*, profesoară la Conservatorul din București, al d-lui *Popilian*, profesor de muzică în Râmnicul-Vâlci, și al *Părintelui Nicolae Cleanoveanu* din jud. Mehedinți.

A doua zi, s'a deschis ședința a treia, tot sub prezidența *Părintelui Protopop Pârligras*. S'a luat iar discuțiunea despre fabrica de lumânări a Societății „*Renașterea*“. Sf. Sa a spus că

comitetul central are datoria să supravegheze fabricarea și împărțirea lumânărilor. Au făcut propuneri în această chestiune Părinții: *Pârșcoveanu*, Craiova; *Ionescu* din Pătule, Mehedinți; *Preoțescu* din Craiova și *Niculescu* din Mehedinți. Păr. *Anghel Pârvulescu* din Craiova a citit apoi raportul despre împărțirea lumânărilor.

Prea Sf. Arhiereu *Nifon* a hotărât ca prețul lumânărilor să rămâie cel vechiu, iar împărțirea în centrele județelor să se facă cu automobilul.

Păr. *Pretorian* din Craiova scoate la iveală că, în darea-de-seamă a congresului, nu s'a spus nimic despre revista *Renașterea* a societății și că comitetul central trebuie să aibă și o activitate culturală.

P. S. Arhiereu *Nifon* a hotărât ca revista să-și aibă un administrator nou, iar în ce privește scrisul la ea, a îndemnat pe toți preoții să-și trimeată articole ale lor.

Păr. *Marina* din Vâlcea a tratat chestiunea „Creștinul și Cooperația“.

După aceasta a urmat citirea dărilor-de-seamă ale județelor.

Păr. *Pârșcoveanu* din Dolj a vorbit despre starea bănească a filialei județene, arătând raportul în care stă cu organizarea centrală. A spus că dările-de-seamă trebuiesc tipărite la un loc. Despre desfacerea cărților în parohii, a spus că merge greu și a dat părerea ca parohiile să plătească ele însele cărțile care rămân nevândute.

Păr. *Oprîșescu* din Gorj a propus ca să se înființeze o facultate de teologie în Craiova.

Au mai urmat alte propuneri a celorlalte filiale; s'a votat bugetul general al Societății „Renașterea“ și a celorlalte așezăminte ale ei.

După amezai, (ședința a patra), s'a discutat iar despre desfacerea cărților în parohii. Apoi P. S. Arhiereu *Nifon* a arătat și a hotărât ce trebuie să se facă în viitor pentru vânzarea cărților religioase. În urmă, s'a făcut alegerea cenzorilor și s'au ales subiectele pentru congresul anului viitor. S'au hotărât următoarele teme: 1. *Misionarismul prin mireni*, care va fi tratat de Păr. *Niculescu* din Mehedinți; 2. *Colportajul misionar* de Păr. *Dumbrăvescu*, Romanai; 3. *Întreprinderile economice* de Păr. *Rădoiescu*, Vâlcea.

Cu aceasta s'a încheiat ziua a doua. Ziua a treia a fost hotărâtă vizitării așezămintelor culturale și monumentelor istorice din orașul Severinului.

O promoție de seminariști după 20 de ani.

În ziua de Joi, 15 Mai a. c., foștii școlari dela Seminarul „Veniamin“ din Iași, care au isprăvit școala acum 20 de ani, s'au adunat tot acolo să prăznuiască petrecerea lor în acea școală acum 20 de ani.

Toți absolvenții de odinioară au fost 31, dar nu s'au adunat la prăznuire decât 13. 7 din ei căzuseră pe câmpul vieții: 5 ca

preoți, iar doi ca mireni, având licența în teologie și drept. Acești 2 au murit ca ofițeri în război. Dacă din cei 31 rămași, s'au adunat numai 13, înseamnă că nici jumătate n'au fost de față. Ceice au venit însă, au fost următorii: 1. Păr. *N. Hodoroabă*, profesor și publicist în Iași, care scrie deseori în ziarul *Opinia* de acolo și a scris nu de puține ori și la noi; 2. apoi Păr. *V. Mihailescu*, consilier-referent la Mitropolia Moldovei; 3. Păr. *Cezar Vuza*, profesor în Iași; 4. Păr. *C. Andrei*, consilier-referent la Episcopia Dunării-de-jos din Galați; 5. Păr. *Sotir Simionescu*, profesor în Botoșani; 6. Păr. Gh. Ștefănescu, protopop în Săveni, Dorohoi; 7. Păr. *C. Rusu*, deputat de Botoșani; 8. Păr. *Andrei Vasilescu*; 9. Păr. *Eugen Zăhărescu*; 10. Păr. *I. Chiriacescu*; 11. Păr. *M. Leca*; 12. Păr. *N. Lazăr* și 13. Păr. *Anton Frunzete*.

Serbarea s'a început printr'o slujbă dumnezească, săvârșită în paraclisul, seminarului de Păr. V. Mihailescu și Diaconul Tincu. De față au fost Prea Sf. Arhiereu *Grigorie Botoșăneanu*, vicarul Mitropoliei Moldovei; apoi vechii profesori ai promoției; domnii *Gh. Apostolescu*; *Em. Bardasare*; *D. Dimitriu*, pensionari; apoi d-nii: *C. Praja*, *Gh. Gheorghiu*, *Pericle Popescu*, *Lucian Roiu*, *Gh. Barbu*, *D. Cădere*, Dr. *Gh. Botez*, Ec. *I. Andriescu*, *Th. Ghiga*, *Valentin Bude*; Au luat parte apoi, din profesorii de azi ai școlii; Păr. Econ. *I. Negoită*, directorul seminarului, d-nii: *D. Miron*; *Gafteanu*; *Tucaliuc*; *Gr. Panțaru*; *N. Gheorghiu*; Părinții: *N. Oniceanu* și *Gh. Tudorache*, spirituali ai seminarului. Au mai fost de față, ca invitați: Păr. Econ. *Valeriu Iordăchescu*, profesor la facultatea de teologie din Chișinău; Păr. Econ. *C. Roșescu*, consilier-referent la Mitropolia Moldovei; Păr. Econ. *C. Pieptu*; d. *N. Vuza*, învățător pensionar, și alții.

În timpul slujbei, a cântat corul seminarului, cârmuit de d. *Panțaru* fiind de față și toți școlarii seminarului. A urmat un parastas pentru profesorii și colegii morți.

Isprăvindu-se slujba, toți cei de față, au trecut în încăperea clasei 8, unde fostul profesor d. C. Praja a strigat catalogul. Apoi a luat cuvântul, mărturisindu-și bucuria revederii și spunând ce datorii mai au de îndeplinit școlarii săi în noile granițe ale României Mari.

I-a răspuns Păr. *C. Andrei* dela Galați, care a înprospătat chipurile colegilor morți în puterea vieții. Apoi a luat cuvântul Prea Sf. Arhiereu Grigorie, care a arătat ce putere covârșitoare au asemenea clipe asupra desfășurării vieții.

Din cl. 8, toți cei de față au trecut în cancelaria școlii, unde și-au pus iscăliturile în registrul de prezență la școală. Pe urmă au eșit afară și s'au fotografiat la un loc.

De aci, au trecut cu toții în sala de serbări a școlii, unde s'a cântat „Trăiască Regele“. Apoi Păr. Director Negoită a salutat pe absolvenții din 1910 ai școlii, arătându-și bucuria că n'au uitat școala în care au sporit cu învățătura. A spus că acea zi este o sărbătoare și pentru școală.

Apoi s'a ridicat și a luat cuvântul Păr. N. Hodoroabă, spu-

nând că ei, foștii școlari, au isprăvit învățătura seminariului în România Mică, iar acum s'au adunat în România Mare. Pomenește cu cucernicie amintirea celor ce au murit pentru neam și ne-au dat aceste clipe.

La aceste cuvinte, toți de față s'au ridicat în picioare, rămânând câteva clipe în tăcere. Depănându-și apoi mai departe firul vorbirii, Păr. Hodoroabă a arătat rostul adunării. A spus că seria absolvenților a fost una din cele mai numeroase. Din 38 de absolvenți, numai 5 nu s'au făcut preoți. Ca slujbe pe care le îndeplinesc, ca preoți sau ca mireni, 7 sunt profesori secundari; 1 e director de seminar; 2 sunt consilieri-referenți; 1 e protopop; 1 deputat; 1 prezident de tribunal; 1 judecător; 2 avocați; ca titluri, 12 sunt licențiați în teologie, 1 doctor în teologie, 14 preoți la țară și 8 la oraș. Apoi împrăștează amintirea directorului și profesorilor morți și pomenește cu cuvinte de cinstire pe cei în viață. A urât izbândă directorului de azi, ca să ducă școala spre propășire, pe calea trasă de cei doi directori de mai înainte. Spune că școlarii trebuie să se înarmeze cu virtuțile creștinești și încheie slăvind amintirea Mitropolitului Veniamin, întemeietorul școlai.

Au urmat mai multe cântări ale corului și o bucată de teatru, într'un act, desfășurată de școlarii seminariști. Apoi au trecut cu toții în sufrageria școlai, unde, în mijlocul veseliei, au rostit cuvântări P. S. Arhieru Grigorie, Econ. Valeriu Iordăchescu; d-nii Gh. Gheorghiu, Gh. Apostolescu, Em. Bardasare, V. Bude; iar din promoție: Preoții Cezar Vuza, C. Andrei, I. Chiriacescu, A. Vasiliu S. Simionescu, V. Mihăilescu și N. Hodoroabă, care mulțamește gazdei și tuturor celor de față.

„După masă, membrii promoției s'au dus la cimitir, unde au săvârșit câte un scurt serviciu religios la mormântul Ec. Pavel Savin, fost director, și a profesorilor morți, presărând flori deasupra celor cari și după moarte continuă să trăească. Au vizitat apoi sălașurile colegilor: Pr. V. Mihailescu, N. Hodoroabă și Cezar Vuza. Seara a avut loc o masă în cerc intim, unde s'au depănat multe amintiri din viață de școală. Înălțați sufletește, s'au despărțit cu făgăduința solemnă de a se întruni după 5 ani“.

O dare-de-seamă pe larg despre întreg acest curs al serbării a tipărit Păr. N. Hodoroabă în ziarul *Opinia* din Iași (21 Mai a. c.), de unde am cules și noi toate amănunțele acestea, iar sfârșitul l-am dat chiar cu cuvintele sale.

Arhim. SCRIBAN

Sfințire de Biserică.

La oarecare depărtare de biserica parohială, s'a zidit, în anul 1897, o nouă biserică în comuna Bunești-Argeș, cu hramul: „Adormirea Maicii Domnului“.

Aceasta a ars în anul 1927. Cu ajutorul d-lor: *D. Enescu, Dr. Gh. Enescu, Mihail Enescu, Fotin Țățoc, Alexandru Țățoc*, toți din București, precum și cu ajutorul enoriașilor, s'a reparat

cu totul și s'a zugrăvit, anul acesta, de tânărul pictor *C-tin Nițulescu*, un elev de frunte al renumitului pictor *D. Belizarie*, cu care a lucrat la multe biserici, între care și biserița I. P. S. Patriarh, D. D. Dr. *Miron*, din Toplița Română.

Biserica așezată la o mică depărtare de șoseaua ce duce pe Valea Vâlsanului, cam la 5 km. de stația Merișani.

Este zidită din cărămidă, în formă de corabie, cu o turlă, învelită cu tinichea. La intrare s'a construit tot acum, o clopotniță înaltă de 10 m., având de o parte și de alta câte o cameră de locuit.

Biserica la ușă are un frumos pridvor.

Sfinții Apostoli Petru și Pavel, precum și icoana hramului sunt lucrate în frescă, spre a ține schimbărilor vremii. Picturile din interior: nartex, naos și altar sunt făcute în ulei de bună calitate și în stil neo-bizantin. Bunăoară: Maica Domnului, cu Domnul în brațe, din absidă de la altar; Pantocrator, Dreptul Judecător, Sfinții Evangheliști, Sfinții împărați etc., precum și toată tâmpla nu lasă nimic de dorit.

Ochiul privitorului, de la intrare, este isbit de o bogată înfrumusețare picturală și sufletul cuprins de un fior sfânt. Armonia colorilor, desemnul, compozițiunea sunt bine observate. În unele tablouri biblice, d. Nițulescu a reușit să-și desvăluie firea sa artistică, ba chiar mistică.

Deși tânăr, după cât, îl cunoaștem, merge progresând. Orice s'ar zice, știe să mănuiască cu dibăcie penelul și în viitor credem că va face lucruri și mai frumoase. Dânsul face cinste iconografeii bisericești.

Terminându-se de zugrăvit, s'a sfințit în ziua de Duminică, 7 Septembrie a. c. Din ajun au venit la Sfânta Episcopie: Părintele Arhidiacon *C. D. Șendreanu* și Părintele *Inochentie Tănăsoiu*, Ecclesiarhul. Seara s'a făcut la biserică vecernia după rânduială. Dimineața, încă dela ora 6, cete-cete s'au adunat credincioșii din sat și din împrejurimile satului. A fost o adevărată mare de lume. Poate să fi fost peste 2000 de suflete, mai ales că a fost o zi frumoasă.

La ora 9 a. m., a sosit și P. S. Episcop al Argeșului D. D. Nichita, însoțit de P. C. Sa Părintele *Ioan Marinescu*, referent la secția economică, și Părintele Diacon *Nicolescu Iordan*.

La slujbă au luat parte: P. C. Sa Părintele Protoiereu *Gh. Popescu-Merișani*; preoții: *I. Sandu-Stroești*, *Gh. Gh. Diaconescu-Cacaleți*, *Petre Anca-Zărnești*, *D. Mateescu-Valea Mărului* și *T. Ionescu-Vâlcelele*.

Deasemenea, au venit numeroase persoane din: C.-de-Argeș, Pitești și București.

După Utrenie, terminându-se cu așezarea sfintelor moaște, a fost chemat poporul să sărute Noul Jertfelnic. Când mamele veniau cu copilașii, când P. S. Episcop îi mângâia și binecuvânta, părea că avem în față pe Mântuitorul în tabloul: „Lăsați pruncii să vină la mine“!

Apoi s'a dat binecuvântarea de liturghie. Slujba a mers do-

mol. Răspunsurile au fost bine date de corul sf. Episcopii. Nicio șoaptă, nicio mișcare fără rost nu s'a văzut în rândurile credincioșilor. Poporul a gustat frumoase clipe de înălțare sufletească.

La sfârșit, a vorbit P. S. Episcop Nichita, în cuvinte bine alese, despre datoria ce avem față de partea cea însemnată a ființei noastre, sufletul.

A sfătuit pe creștini să iubească pe Dumnezeu și Biserica. A rugat pe bunul Dumnezeu să aibă în sfânta sa pază pe toți cei ce s'au ostenit cu înfrumusețarea acestei biserici.

Mișcat de măreția slujbei d-l Mihail Enescu, Directorul General al Casei Centrale a asigurărilor sociale, ca fiu al satului Bunești, a mulțămît P. S. pentru că a săvârșit această frumoasă slujbă.

S'au cetit rugăciunile de deslegare pentru vii și s'a făcut pomenirea ctitorilor morții.

A urmat masa. La masă a vorbit P. C. Sa Părintele Protoiereu. Gh. Popescu. A arătat frumoasele calități sufletești ale familiei Enescu, care, pe lângă ajutoare bănești, au dăruit și un frumos policandru. A mulțămît apoi Prea Sfinției Sale pentru venirea în sânul poporului.

La sfârșit, Prea Sf. Sa încheie: „Sunt pe deplin mulțămît, când, după trei ani, văd refăcută cu totul această biserică care arseese. Enoriașii îmi dovedesc că au ajutat cu obolul lor la înfrumusețarea Casei Domnului. Pe enoriașii acestei parohii îi voi da ca pildă altora“. După acestea a mulțămît familiei Enescu, care are la bază o educație religioasă; a mulțămît familiei Țâțoc, care a dăruit un clopot, și apoi tuturor ostenitorilor.

Ne-a recomandat două lucruri: Rugăciune și Muncă.

La ora 4 p. m., P. S. și-a luat părintește ziua bună și a plecat cu mașina la reședința episcopală, la C.-de-Argeș.

Și de data aceasta, P. S. ne-a dovedit că poartă cu vrednicie Cârja și Coroana episcopală.

Să-i ajute Dumnezeu a păstori ani dearândul, cu bine și sănătate, turma ce i s'a încredințat.

Preot NIC. I. IANCU,

Bunești-Argeș.

Darul tuturor constituie o binefacere mare și o dovadă lămurită a simțământului de dragoste și milă care însufletește pe toată lumea și care este cheazășia nezdruincată a unei convieștuiri obștești depe acest pământ, precum și pârghia de realizare a năzuințelor noastre spre cele veșnice.

† Patriarhul MIRON,

în Pastorală pentru biserica din Costești,
10 Octomvrie 1930.

EXTERN A

INCHIDEREA ȘCOALELOR CATOLICE IN GRECIA.

Ziarele au dat știrea despre fapta guvernului grecesc de a închide școalele misiunilor catolice din Grecia. Pe când în alte părți aceste misiuni sunt îngăduite să aducă pagubele pe care ele totdeauna le aduc între ortodocși, în Grecia li s'a înfundat. Grecii, ceva mai aprinși în ale credinței decât noi, după ce Mitropolitul Atenei, în articolele, pe care le-am tipărit și noi (din traducerea d-lui Prof. Dr. *Teodor Popescu*) a arătat turburările pe care propaganda catolică le face în Grecia, — au pășit la măsuri ceva mai dârze împotriva școalelor catolice. Ele nu mai au voie să primească în sânul lor copii ortodocși și, se înțelege, dacă nu mai au această voie, urmează să se închidă. Căci aceste școale sunt deschise nu pentru catolici, de care nu sunt decât puțini în Grecia, ci pentru ortodocși.

De aici, mânie și strigare a catolicilor împotriva măsurilor din Grecia. Pentru ceiace catolicii fac în Polonia împotriva ortodocșilor, nu se aude mai nimic, deși acolo le iau bisericile și proprietățile. Pentru o măsură care nu e de loc o răpire, ca aceea din Grecia, îndată a început să sune trâmbița catolică.

Iată acum un articol, în ziarul catolic din Roma *Osservatore Romano*, care e organul Vaticanului, sub titlul „Anticaticism în Grecia” și pe care-l găsim în nr. dela 12 Oct. al aceluia ziar :

Osservatore Romano a păstrat până acum cea mai mare rezervă asupra atitudinii anticatolice ale unor obraze grecești în vremea din urmă. În nr. nostru dela 1 Oct., s'a tipărit un răspuns scurt dat comunicatului trimis ziarelor la 27 Septembrie, prin *Agenția Stefani*, de către Legațiunea Greciei. Noi am păstrat tăcerea mai mult de șase săptămâni, când presa, chiar și cea nereligioasă, din alte țări, semnala măsurile deosebite îngrăditoare, care coincid — tocmai la vreme — cu centenarul neatârării Greciei. Apoi, când unele ziare grecești înnoiau aproape în fiecare zi atacuri împotriva Bisericii catolice, a Sfântului Scaun și însuși capul Bisericii, am tăcut și atunci.

Încrederea noastră în duhul de dreptate și rectitudine a oamenilor politici din Atena ne-a făcut să primim și să reproducem, la 2 Octombrie, știrea prea optimistă a unui corespondent al Agenției „Fides”, potrivit căreia, d. Venizelos, după ce a stat de vorbă prietenește cu câțiva episcopi catolici, lăsase să se întrevadă chipul unei dezlegări mulțămitoare a supărătoarei stări din clipa de față.

Din nefericire, aceste știri nu răspundeau stării de fapt. Ziarul „Estia” din Atena, în edițiunea de seară din aceiași zi de 2 Octombrie, dezmințea tâlcuirea dată despre această „conversațiune rău înțeleasă”. E adevărat că d. Venizelos răspunsese din Geneva, la 11 Septembrie, telegramei de protest, dar și de încredere, pe care i-o trimesese Monseniorul Filipucci, arhiepiscopul de rit latin din

Atena, în numele episcopatului catolic și a credincioșilor. În acest răspuns, d. Venizelos asigură că măsurile luate prin decretul în chestiune nu erau anticatolice, ci urmăreau numai apărarea duhului național grecesc. Aceleași lucruri, d. Venizelos le-ar mai fi spus, chiar cu cea mai mare politețe, episcopilor catolici, în pomenita convorbire dela 30 Septembrie.

Cu toate acestea starea de fapt ne umple de griji mai mari. Tâlcuirile ziarelor care au însoțit declarațiunea pomenită și faptele de mai apoi ale guvernului grecesc arată gravitatea decretului și ele nu se potrivesc cu cuvintele primului ministru grec.

Pe temeiul decretului tipărit la 23 August de către ziare, mii de copii greci au fost scoși din școlile catolice, unde cea mai de seamă tinerime grecească, de amândouă sexele, era trimasă de cele mai însemnate familii, încă de acum 30, 40 și 50 de ani.

Până acum, nu se putuse spune că duhul național grecesc ar fi fost păgubit în aceste așezăminte (zice catolicul, nu Grecii, care au luat această măsură și care au trebuit să știe pentru ce o iau. Nota noastră).

Unele din aceste școli sunt grecești, cu totul grecești, cu director, profesor și programă grecească. Ele se bucură de faima de a fi cele mai bune și mai meștere la plămădirea caracterului. Dar sunt catolice și, din această singură pricină, iată-le închise și oprite, deși sunt curat grecești, și cu totul în lege. De asemenea, sunt oprite pentru copiii greci numeroase școli cu direcțiune străină — cele mai multe italiene și franceze — din Atena, Pireu, Salonic, Patras, Cavala, Dedeagaci; de asemenea și cele din insule, unde ființau multe astfel de școli pentru populațiunea grecească din timpul stăpânirii turcești, în Hios, Samos, Sira, Tinos, Naxos, Santorino și acele din Candia, Zante și Corfu.

Călugări și călugărițe de neam italian dădeau acolo copiilor greci, aproape toți catolici, o formațiune grecească, întregită cu cunoștința limbilor, atât de folositoare celui care le-a învățat și națiunii înseși, fiindcă-i sporește influența comercială.

După cât s'a afirmat, aceste măsuri ar fi fost luate pentru apărarea duhului național. Dar *pricina adevărată*, tâlcuită mult de ziare și de revistele ortodoxiei shizmatice, este hotărârea de a se împotrivi progreselor catolicismului și faptul că aceste școli sunt catolice. Parlamentul și încă și tribunalele, puse în mișcare de trei ani, mai cu seamă de Mitropolitul Hrisostom Papadopoulos, zadarnic au căutat să găsească măcar un singur fapt de propagandă ilegală dovedită în acele școli. D. Gonticas, ministrul școlilor în 1929, a trebuit să mărturisească în public că el n'a găsit nici o călcare de lege, cu toate silințele stăruitoare desfășurate (vezi ziarele din Atena dela 14 Septembrie 1929).

Nu numai aceste măsuri împotriva școlilor sunt singurul punct al programei anticatolice care se desfășoară acum în Grecia. Preoți greci, vrednici, învățați, care fac cinste țării lor, care slujesc grecește, dar sunt catolici, primesc porunca de a nu mai

purta haina de preoți greci. Li se impune să poarte un semn deosebitor, prin care să fie cunoscuți că sunt catolici și să facă cu putință jignirile care să se aducă persoanei lor¹⁾.

Odată cu această luptă anticatolică, se desfășoară și manifestațiunile deschise de simpatie pentru Conferințele din Lambeth. Poate că acestea să fi înrăurit și ținuta celui mai ager dintre oamenii politici greci.

Ceiace am spus despre faptele care s'au desfășurat în Grecia, despre urzitorii lor și țintele pe care le urmăresc este întărit în chip și mai lămurit de către un solemn document oficial.

„Sfântul Sinod“ shizmatic s'a simțit dator să facă guvernului o deschisă manifestare de bucurie și recunoștință, trimetând ministrului școalelor, d. Papandreu, în ziua de 9 Septembrie, o solie proprie, compusă din Mitropoliții Hrisostom al Atenei și Policarp al Xantului, ca să-și mărturisească via sa mulțămire. Cei doi prelați au înmănat ministrului adresa următoare pe care o dăm în întregime:

„Sfântul Sinod permanent, aflând că D-Voastră ați luat însemnata hotărâre, pe de o parte, de a opri pe școlarii greci să urmeze la școalele străine mai înainte de a-și fi împlinit cursul elementar în școalele grecești; iar pe de altă parte, ca propagandiștii uniati (catolici de rit grecesc) să nu poarte veșmântul bisericesc al clerului grec ortodox; și că astfel de măsuri au fost întărite de consiliul de miniștri, Vă rostește călduroasele mulțămiri ale Bisericii.

„Încă de mulți ani, de când s'a desfășurat activitatea pustitoare a școalelor străine în Grecia, atât din punctul de vedere național, cât și religios, și chiar de curând, după ivirea propagandei uniate, feluritele guverne au fost rugate să ia hotărâri în acest sens. Din nefericire însă aceasta nu s'a putut face niciodată și astfel s'a creat în societatea grecească o situațiunea regretabilă și primejdioasă.

„De aceia Biserica simte o deosebită mulțămire că D-Voastră ați avut curajul de a porni să împliniți aceste hotărâri atât de folositoare pentru neam. Sfântul Sinod vă roagă să le păstrați și să le ocrotiți cu legi potrivite, pentruca să mântuiți Biserica Ortodoxă și societatea grecească de acțiunea stricătoare a școalelor și a propagandelor străine“.

La noi, numai scurte telegrame au pomenit despre ce s'a făcut în Grecia împotriva școalelor catolice, căci aceste școale străine sunt școalele propagandei catolice. De aceia noi nici n'am

1) Cititorul să înțeleagă bine ce e. Preoții uniți cu Roma din Grecia umblă îmbrăcați înlocmai ca preoții ortodocși și așa pot păcăli poporul că ar fi ortodocși. Lucrul acesta l-a scris limpede Mitropolitul Atenei și se poate citi în această revistă în ce a tradus d. Teodor Popescu anul trecut din scrierile învățatului Mitropolit Hrisostom. Umblă cu înșelăciunea și în materia de îmbrăcăminte și zic că opreliștea de a umbla îmbrăcați ca ortodocși este pentruca lumea să-i cunoască și să-i batjocorească. E tâlcuirea lor, nu adevărul. — *Nota noastră.*

luat cunoștință mai amănunțit despre fapta guvernului din Grecia și de glasul Sinodului Greciei. Abia într'un articol al Părintelui Protopop *Vasile Gan* de peste munți (vezi *Telegraful Român*, Sibiu, 29 Oct. a. c.) vedem că fapta aceasta a Grecilor este pusă la contribuție pentru măsurile care ar trebui să se ia și la noi în această privință.

La noi de multe ori s'a strigat despre primejdia pe care școalele catolice o aduc în sânul nostru. În anul 1897, a eșit la iveală în Galați cartea „Missiunea Școalelor catolice în România“ de *N. I. Filip*. Despre cartea aceasta s'a vorbit atunci, noi ne aducem aminte că am citit despre ea în ziarul *Tara* din vremea aceea, pe când eram școlar în clasa 7 a Seminarului „Veniamin“ din Iași. În vara aceluia an, am citit și însăși cartea și o avem înaintea noastră și acum când scriem. Ea este bună de pus la contribuție și acum, când discutăm din nou despre școalele catolice în România. Aceasta va trebui s'o facem, fiindcă vorba se întinde.

Discuțiunea asupra acestei chestiuni am deschis-o noi printr'un articol în ziarul «Cuvântul» (București, 17 Oct. a. c.). Acestuia i-a răspuns d. Profesor *Iosif Frollo* din București. Din acest răspuns apoi, d. *Nae Ionescu*, directorul ziarului «Cuvântul», și-a luat îndemnul de a scrie în legătură cu această materie, dând la lumină articole, care credem că nu vor fi pe placul catolicilor.

Socotim că știrile din Grecia vor folosi în mijlocul acestei discuțiuni. Mai avem însă și noi a scrie și a limpezi înțelegerea.

Arhiv. SCRIBAN

ȘTIRI RELIGIOASE DIN RUSIA SOVIETICĂ :

1. **O mărturie nepărtinitoare asupra Bisericii ortodoxe din Ucraina.** — Profesorul Dr. *Adolf Keller*, devotatul director al *Institutului Intereclesiastic al Creștinismului Practic* din Geneva, în cursul său dela Universitate, referitor la mișcarea către unirea Bisericilor, din ziua de 8 Martie a. c., s'a exprimat precum urmează :

„Între cele două concepții, cari s'au manifestat în lume pentru unirea Bisericilor, anume: 1. de către ortodoxi și anglicani și 2. de protestanți, — Biserica ucrainiană reprezintă o concepție de mijloc, rămânând strict ortodoxă și evanghelică, din punctul de vedere al dogmei ecumenice greco-orientale. Ea dă la o parte exclusivismul prea dârz al Bisericii slavone, mai cu seamă al celei ruse, însă îndreaptă, în acelaș timp, individualismul prea pronunțat al Bisericilor reformate.

Rămânând episcopală și sinodală, Biserica ucrainiană nădăjduște la unire prin dragoste evanghelică, respectând particularitățile naționale ale tuturor Bisericilor autocefale. Ea consideră Biserica ca societate a credincioșilor liberi în sânul fiecărei națiuni în parte. Biserica ucrainiană a luat parte la conferința dela Stockholm din 1925 și este în măsură, fără'ndoială, să spună, după

experiențele sale trăite sub regimul comunist, ceva nou și de actualitate pentru întreaga creștinătate.

2. Dintr'o scrisoare a unui pastor reformat din Rusia.

Viața bisericească este din nou ceva mai bună. Persecuția s'a mai îndulcit. Se poate respira iar. Inșă aceasta va ține mult?

Viitorul este amenințator, nu numai în urma împrejurărilor din afară deforabile, ci în urma vieții religioase a Bisericilor înseși!

Tineretul dela orașe este pierdut pentru Biserică. O generație de ateți este, într'adevăr, în formație. Nimic nu poate opri această mișcare, căci toată puterea, tot dreptul ne este luat ca să putem exercita vreo influență asupra tineretului. Și, fără tineret, ce poate ajunge Biserica?

3. Cinci condamnări la moarte. —

Ziarul „Fără Dumnezeu“, istorisește că'n provincia Astrahan, preotul *Pokrovski*, diaconii *Riossanski* și *Klinkov*, paracliserul *Rubinkin* și țăranul *Katanov* au fost condamnați la moarte pentru sabotajul socializării, care merge mână în mână cu descreștinarea dela țară. Actul de acuzare stăruie asupra faptului că diaconul *Klinkov* a îndrăzniț să ceară țărănilor, în timpul unei subscripții de împrumut sovietic, ca să facă vârsăminte de-o potrivă și pentru „Biserica martiră“. La sfârșitul slujbei religioase, diaconul, cu ochii în lacrimi, a spus țărănilor că le lipsește credința și dragostea de Biserică.

4. Armata roșie antireligioasă. —

Din Moscova vine știrea că direcțiunea politică a armatei roșii face, de câțava vreme, o sforțare deosebită pentru descreștinarea definitivă a armatei roșii. O conferință specială s'a ținut privitor la acest subiect în regiunea centrală a Rusiei. Conferința a constatat că s'a reușit a se încorpora dela 50 la 70% soldați și dela 25 la 30% ofițeri roșii în organizațiile anti-religioase.

Cu toate acestea, credincioșii reușesc să urmeze în ascuns propaganda în cazărmi, răspândind foi religioase. Conferința a stăruit asupra trebuinții de a se privi educația antireligioasă a soldatului ca una din sarcinile principale ale secției politice din armată. Dela 1 Iulie vor fi înființate, pe lângă toate unitățile armatei, brigăzi de instructori antireligioși. În fiecare regiune militară, vor fi înființate cursuri peciale pentru 500 de soldați veniți în termenul lor de serviciu militar.

5. Soldați roșii condamnați pentru propaganda religioasă. —

Tribunalul sovietic a condamnat la 8 ani închisoare pe doi soldați din armata roșie, *Andrișenko* și *Egorov*, pentrucă au împărțit Evangheliile și cărți religioase în cazărmi.

6. Planul de lucru al celor „Fără Dumnezeu“. —

Biroul executiv al Consiliului central al celor „Fără Dumnezeu“, în ședința sa din 27 Mai, a hotărît de a „revizui întreaga pregătire

a cadrelor antireligioase, a întări propaganda și lucrul cursurilor antireligioase de a lucra mână în mână cu Consiliul central al Sindicatelor și Tineretului comunist și cu Comisariatul Invățământului public, cu nădejdea ca să îndrepte masele pe calea hotărâtoare spre ateism.

7. Mitropoliții Serghie și Evloghie. — Capul Bisericii ortodoxe ruse, Mitropolitul SERGHIE, a destituit pe Mitropolitul *Evloghie* dela Paris din funcțiunile sale de exarh al Europei de apus. Motivul este c'a luat parte la slujbele religioase pentru creștinii prigoniți în Rusia.

Mitropolitul Serghie a rânduit pe arhiepiscopul *Vladimir* ca urmaș al lui Evloghie. Sinodul din exarhatul european de apus, care s'a întrunit mai în urmă la Paris, s'a ridicat într'un glas împotriva destituirii Mitropolitului Evloghie. Acesta nu s'a făcut vinovat de nicio călcare a rânduielilor bisericești. Nici el, nici clerul său niciodată nu s'au angajat cu nimic față de guvernul Sovietelor. Numai au făgăduit de a nu introduce nicio politică în viața bisericească și s'au ținut de făgăduință. Arhiepiscopul Vladimir a refuzat cu energie de a-și lua asupra-și conducerea bisericilor rusești din Europa occidentală.

8. Persecuțiuni. — Un tânăr, convertit în Germania, pe când era prizonier de război și care un timp a fost ocupat la Berlin la o instituție creștină, s'a înapoiat în Rusia acum câțiva ani pentru a face operă evanghelistă. O tânără, pe care o cunoscuse în Germania și pe care noi o văzusem în 1925 înainte de despărțirea sa, l-a întovărășit ca soție și a luat parte la misiunea sa periculoasă. Acest prieten creștin înfocat a întemeiat trei societăți de activitate creștină a tineretului.

Acum trei ani a fost surghiunit în grozava închisoare dela Solovăi, despre care a povestit toate grozăviile. Când, în Februarie trecut, a fost chestiunea eliberării acestui martir al credinței sale, funcționarul guvernului sovietic i-a cerut să renunțe la orice propagandă religioasă, dacă nu voește să mai stea în închisoare încă cinci ani. Tânărul creștin nu s'a lăsat și repetă cuvintele lui Luther. Astăzi el se află la Arhanghel sub o pază specială. Femeia sa l-a urmat. El nu primește decât jumătate din salariu față de munca îndoită, neputând căpăta nici legume, nici cartofi, nici fructe, mulțămindu-se cu puțină pâine de orz și pește. Un martir al credinței.

Culese și traduse din „Le Christianisme
au xx-e siècle (26 Iunie, 9 Octombrie, 1930).

de Icon. CORNELIUȘ M. GRUMĂZESCU,

Directorul Seminarului Teologic din Bălți.

CĂRȚI, REVISTE, ZIARE

Lucrări istorice, de mare interes bisericesc. — Afară de munca fără seamăn a d. N. Iorga, pusă în stndiile sale de istorie bisericească, în vremea aceasta de amorțire, în care se găesc mai toate ramurile și instituțiile culturale ale bisericii noastre ortodoxe, și paralel cu produsele încă restrânse ale acestora, un mănunchi de persoane *mirene*, înzestrate cu însușiri sufletești superioare și conștiente de valoarea tezaurului cultural și tot așa a celui artistic pe care vremile de ieri ni le-au lăsat prin biserică și se mai păstrează (fără deplina cunoaștere și îngrijire a conducerii bisericești centrale) în bisericile vechi ce împodobesc pământul țării noastre, desfășoară în liniște și ne-trâmbițat o muncă rară și prețioasă, scoțând la iveală aceste comori, spre a fi cercetate și spre a li se ști deobște însemnata lor valoare.

Comisiunea monumentelor istorice din București, de sub conducerea marelui nostru istoric N. Iorga, (instituție care ar trebui să fie în cea mai strânsă legătură cu sfântul Sinod), tipărește, sub îngrijirea directorului buletinului ei, d. *Virgil Drăghiceanu*, un foarte bogat și interesant material de cercetări istorice și arheologice, din care cea mai mare parte privește trecutul bisericilor noastre. Această muncă, începută înainte de războiu cu cercetări numai în cuprinsul țării de ieri, și e continuată acum în cadrul hotarelor mai largi ale țării de astăzi, trebuie știută și prețuită în chip deosebit, întâi de biserică noastră oficială.

Dar, câți dintre teologii noștrii cărturari, cunosc bogăția materialului publicat până acum de această instituție?

Spre a face cât mai cunoscută o asemenea muncă, ne oprim data aceasta asupra studiilor publicate de d-nii arhitecți *G. Balș* și *N. Ghica-Budești*.

Publicațiunile d-lui arhitect Gh. Balș, membru al Academiei Române, sub titlul: „*Bisericile lui Ștefan cel Mare*“, apărută în 1926 (325 pp. 4^o pe hârtie cretată), și „*Bisericile moldovenești din veacul al XVI-lea*“ în 1928 (393 pp. 4^o), lucrări de o rară frumuseță tipografică, și tot așa, „*Evoluția arhitecturii în Muntenia*“ de d. arhitect N. Ghica-Budești, profesor la școala superioară de arhitectură din București, tratând originile ei și înrâuririle străine până la Neagoe Vodă, (apărută în 1927, din tipografia dela Vălenii-de-munte), — reprezintă un bogat tezaur de material prețios pentru studiul arhitecturii și istoria bisericească, și o muncă academică, pe care clerul trebuie să o cunoască, iar biserică noastră să fie mândră că între fii săi dnhovnicești mireni, sunt persoane, care depun o munoă atât de grea, făcând cercetări, și alcătuind studii de atât interes istoric și național, reflectând astfel asupra trecutului țării noastre o lumină tot mai puternică.

Amândoi autorii, originari din vechile familii boierești de odinioară, *Balș* și *Ghica*, moștenind calități sufletești din alte generații, cu râvnă către frumuseța bisericilor bogatelor ctitorii din vremi apuse, găsesc, grație culturii și educației lor, o înțăleaptă ocupație intelectuală, în

truda de a arăta prezentului desorientat, comorile lăsate de suflete omenești, pe care generația de acum materializată și stearpă de fapte mari, nu le mai poate imita.

Tot în Buletinul Comisiei Istorice, s'a editat o lucrare a d. arhitect Gh. Balș din București, sub titlul „*Maica Domnului îndurătoarea*“, care este o prețioasă contribuție la studiul icoanei Maicei Domnului de felul „*eleusa*“ cum se găsește în frescele bisericilor moldovenești din întâia jumătate a veacului XVI-lea, — cu un rezumat în limba franceză.

Și acest studiu, tipărit cu o rară îngrijire, în format 4^o, împodobit cu numeroase ilustrații, se prezintă ca o lucrare cu întocmire apusană, de mult interes studiului iconografic și tot așa celui de istorie a bisericii române.

Le recomandăm călduros, profesorilor de istorie bisericească, studențimei teologice și în genere preoților iubitori de înalta cultură, spre a le ceta și a împodobi apoi cu ele bibliotecile parohiale și pe cele personale.

Aceste lucrări se pot procura dela d. Virgil Drăghiceanu, directorul buletinului comisiei monumentelor istorice în Ministerul Cultelor, București.

† Episcopul VISARION,
al Hotinului.

Preotul *Petre Vintilescu*, profesor la Facultatea de Teologie din București: **Incerări de Istoria liturghiei. I. Liturghia creștină în primele trei veacuri**, București (Tip. „România Mare“) 1930, form. 8, 136 pag.

Sub titlul modest de „*încercări*“, Părintele Icon. Petre Vintilescu, profesor de Liturgică și de pastorală la Facultatea de Teologie, dă la lumină prima parte dintr'un studiu, care este o serioasă istorie a liturghiei, tratată monografic, cum puțin s'a încercat, chiar în Apus. Pentru Liturgică, acest prealabil istoric al liturghiei este, cum just observă Părintele profesor, de cea mai mare însemnătate: Și „ca o introducere în liturgica specială“, cum ne este prezentat (p. 5). și mai mult decât atât, adăogăm, ca un studiu, pe care obiectul, materialul și metoda sa îl fac foarte necesar, important și propriu, prin sine însuș, și dincolo de cadrul liturgic, în care este conceput și la care — în mod necesar — este adaptat de autor.

Introducerea (p. 5—7) ne orientează asupra scopului, întinderii și structurii lucrării, asupra greutăților pe cari ea le comportă și asupra izvoarelor, cari sunt — e drept — indirecte, dar „suficiente a ne edifică asupra liturghiei, cel puțin asupra elementelor, cari formează partea fundamentală și specifică a ei și ue înlesnesc a întrevedea și înlănțuirea momentelor ei, în aceeaș ordine generală pe care o constatăm și astăzi în cultul ortodox“ (p. 6—7). In cele opt capitole apoi, cari formează cuprinsul lucrării, se reconstitue, din elementele ei, pe bază de documente și de interpretare istorică, orânduieala liturghică a primelor trei secole.

I. *Liturghia după scrierile din vremea sfinților apostoli* (p. 8—36). Și Mântuitorul și apostolii au avut, după cum se vede din

sfințele evanghelii, preocupări eultrice stăruitoare și evident manifestate. Mântuitorul n'a fost însă numai un practicant al cultului, ci și reformator al lui, punând fundamentul unui cult propriu, al „legii celei noi“. Acest cult l-au săvârșit creștinii dintru început, după ziua Cincizecimii. Paralel deocamdată cu mergerea la templu, după tradiționalul cult iudaic, ei săvârșeau zilnic, în case particulare, cultul cel nou al *frângerii pâinii*, cum ne informează precis Faptele Apostolilor (II, 42—47, V, 42). „Nu poate fi nicio îndoială că aci este vorba de celebrarea sfintei Euharistii, iar nu de o simplă frângere de pâine, obișnuită la mesele iudaice semiliturgice“ (p. 13). Impreună cu predica apostolilor, cu rugăciunile, cu doxologiile, acest cult formă un tot organic și constituia o „liturghie“ creștină specifică, deosebită de cea iudaică. Această „individualizare“ a liturghiei creștine s'a făcut curând, în primii douăzeci de ani după înălțarea Mântuitorului, ajutată în afară de Ierusalim de lipsa unui templu iudaic, la Ierusalim de persecuțiile îndreptate de timpuriu contra creștinilor. Duminica apare din acest timp ca zi specială pentru adunare euharistică, numirea acestei adunări este „ecolisia“.

Un „tipic“ al cultului creștin din vremea apostolilor nu ni s'a păstrat, dar aceasta nu însemnează că n'a existat. „Constatarea unui cult propriu creștin înainte de anul 50 d. Chr., în comunitățile creștine din lumea elenică, nu mai poate lăsa nici-o umbră de îndoială asupra existenței unor reguli ale liturghiei în această epocă“ (p. 25). Cu ajutorul mărturiilor existente, se fixează o schemă a liturghiei, putând fi socotită ca reprezentând tradiția liturgică apostolică. Elementele ei — citiri, predică, cântări, rugăciuni — au paralele în ritualul sinagogii, dar în cultul creștin ele au alte forme și alt spirit și constituie doar o parte a liturghiei, pe când cea fundamentală este specific creștină: celebrarea euharistiei și împărtășirea credincioșilor.

II. *Liturghia creștină la sfârșitul veacului întâi și începutul veacului al doilea* (p. 37—54). Din scrierile părinților apostolici, se constată ca uz curent și general în Biserica liturghia duminicală, confirmată și de epistola lui Pliniu către Traian. Se analizează în special mărturiile date de Invățătura celor doisprezece apostoli și de epistola lui Clement Romanul către Corinteni, scrieri cari ne dau interesante informațiuni privitoare la cultul creștin. Se distinge euharistia de agapă și se precizează, contra unei ipoteze protestante, că liturghia acestui timp este cea apostolică, orânduire proprie, nu un rit, prescurtare a agapei.

III. *Ierarhia și liturghia în veacul apostolic* (p. 55—61). Cine săvârșea cultul creștin? La început, în Ierusalim, apostolii, cari erau în această calitate și preoți, «ispravnici ai tainelor lui Dumnezeu» (I Cor. IV 1). În mâinile lor și ale ucenicilor lor misionari, întemeetori de comunități creștine, se concentra funcțiunea liturgică. Alături de apostoli se institue ierarhia creștină propriu zisă, diaconi, presbiteri, episcopi, a căror primă chemare eră cea liturgică, dat fiind că „în aceea epocă, toată viața comunității creștine se concentrează în cult și se desvoltă în legătură cu el“ (pag. 56). Mărturii aduse din Clement Romanul, din sf. Igațiu al Antiohiei și din Invățătura celor doisprezece apostoli, evidențiază rolul liturgic al ierarhiei, deosebite și de masa credincioșilor și de alți slujitori harismatici.

IV. *Ritualul euharistic față de ritualul pascal iudaic* (p. 62—78). În partea premergătoare euharistiei, liturghia creștină s'a format după analogia cultului iudaic. Ritualul euharistic însuș este însă mai puțin cunoscut pentru început. S'a emis părerea, că el n'ar fi decât imitarea ritualului pascal iudaic, supraviețuirea unei mese rituale iudaice, cum ar fi fost chiar cina cea de taină. Se studiază și se stabilește concludent prin comparație, caracterul și forma prânzului ritual iudaic și ale euharistiei creștine și se găsește că între ele nu poate fi raportul presupus în mod ipotetic. „Euharistia a fost instituită ca ceva nou și aparte de prânzul iudaic al paștelui, aparte ca fapt și ca semnificație“ (p. 71). Euharistia creștină are, în adevăr, alt sens decât ritualul pascal iudaic și nu putea derivă din acesta nici chiar prin mijlocirea agapei. „Dimpotrivă, deosebirile fundamentale între compoziția și caracterul meselor iudaice și cel al meselor euharistice constituiau o piedică pentru imitarea sau pentru o copiere formală și externă intergrală, tale quale, a ritualului evreesc“ (p. 73). Analogiile privitoare la succesiunea riturilor și gesturilor sunt cu totul insuficiente, ca să reducă originea euharistiei la imitarea unei mese iudaice, limitându-se doar la formă și la generalitate (se dau exemple, luându-se ca termen de comparație liturghia din Constituțiunile apostolice).

V. *Liturghia în veacul al doilea* (p. 79—93). Din acest timp avem un document de mare importanță pentru istoria liturghiei, în apologia întâia a Sf. Iustin Martirul (cap. 65—67), unde ni se dă o descriere, care este „cea mai amănunțită expunere a liturghiei în cele dintâi trei secole“ (p. 82). Din ea rezultă, că liturghia păstră și în secolul al doilea trăsăturile liturghiei apostolice, că există o rândueală nu locală, ci generală sau ecumenică, a liturghiei creștine, că aceasta avea ziua sa anumită, Duminica; că în concepția creștină din secolul al doilea, liturghia euharistică celebră, în toată splendoarea, misterul operei mântuirii săvârșite de Domnul nostru Iisus Hristos, că elementele euharistice deveniau prin sfințire trupul și sângele Domnului și că deci euharistia nu eră o simplă masă; că ea eră un oficiu public, la care luau parte numai cei botezați și că participarea poporului la rugăciune da liturghiei caracter social. Se schițează, după sf. Iustin, liturghia baptismală, descompusă în elementele ei constitutive, accentuându-se termenii liturgiei caracteristici și stabilindu-se existența unei rugăciuni speciale pentru sfințirea pâinii și a vinului (epicleasa).

VI. *Liturghia în veacul al treilea* (p. 94—106). Deși în acest secol literatura creștină este mult mai bogată decât în cele precedente totuș nu ne oferă un document liturgic de valoare apologiei întâia a sf. Iustin Martirul. Avem numai mențiuni și aluziuni incidentale. Faptul se explică pe deoparte prin funcționarea așa numitei „discipline arcașe“, iar pe de alta prin lipsa de motiv și de ocazie de a se vorbi în public despre cultul creștinilor, foarte cunoscut pentru ei. Existența „unei rândueali consistente a liturghiei în veacul al treilea“ este totuș confirmată de numeroase mărturii din sf. Ciprian, Clement Alexandrinul, Firmilian al Cezarei Capadociei, Origen, Tertulian, Dionisie al Alexandriei. Cu numeroase referințe din scrierile lor, se identifică elementele principale ale cultului. „În general ele confirmă datele mai vechi, ba

chiar le întăresc și le susțin ca amănunte mai precise" (p. 102).

VII. *Liturghia după așa zisele „Orânduiri” sau „Intocmiri bisericesti”* (107—128). Dacă primele trei secole nu ne dau cărți de cult autentice, ci doar mărturii indirecte, în „Orânduiri” sau „Intocmiri bisericesti”, operă ce reprezintă o serie de cinci scrieri interdependente și redă rândueii din secolul al treilea, avem foarte prețioase mărturii pentru istoria și pentru structura liturghiei, pentru ființa ierarhiei și a disciplinei, pentru hirotonia episcopului și pentru diferite ierurgii. O importanță deosebită prezintă scrierea „Constituțiile sfinților apostoli”, care ne dă în cartea II liturghia catehumenilor, iar în cartea VIII „cea mai compleată liturghie din câte am putut cunoaște până în această vreme” (p. 115), liturghie numită de obicei clementină și „în care se poate constata aievea ecoul atâtor mențiuni, aluziuni și pasagii liturgice cunoscute din literatura veacurilor precedente, precum și punctul de sprijin larg și bogat al liturghiilor ortodoxe de astăzi” (p. 116), constituind „un adevărat formular al liturghiei” (p. 118). Două constatări deosebit de importante pentru istoria liturghiei decurg din analiza acestui formular: Uniformitatea liturghiei primitive și concordanța „mai mult decât în marile sale linii” cu liturghia *ortodoxă* de astăzi (p. 119, 123).

VIII. *Considerațiuni și observațiuni asupra uniformității liturgice în primele trei veacuri* (p. 124—129). Uniformitatea liturgică din acest timp poate fi totuș pusă în discuțiune de faptul confirmat de sf. Iustin Martirul și de Invățătura celor doisprezece, că unele rugăciuni se improvizau, fie de către preotul liturghisitor, fie de un profet creștin. Pe de o parte însă, această improvizare eră limitată și nu putea să altereze rândueala liturgică fixată, pe de altă parte această nu eră ceva riguros unic, stabilit și întocmit printr'o înțelegere a tuturor Bisericilor (p. 127). Liturghia primelor trei secole se înfașează „ca un *tip* uniform, încă fluid și susceptibil de modificări de amănunt” (Fortescue). Este natural să se fi produs unele mici variante în oficiul liturgic, dar „unitatea liturgică nu este sfărâmată până la sfuele veacului III, cu toate micile diferențe cu caracter secundar” (p. 129). Această constatare constituie desigur cea mai potrivită concluzie a lucrării.

Urmează un îndoit indice, de chestiuni tratate și de nume proprii apoi „cuprinsul” redat într'o formă care nu este doar o tablă de materii obișnuită, ci o excelentă sinopsă a întregii lucrări, foarte practică pentru consultarea ei. Astfel condusă și înzestrată, lucrarea se prezintă în toată înunța de rigoare științifică, cu care autorul ne-a obișnuit de altfel prin studiile-i anterioare, ca mai ales „Cultul și ereziile” (1926) și „Misterul liturgic” (1929).

Cu această nonă operă, a cărei întregire este așteptată cu mult interes, Părintele profesor Petre Vintilescu continuă, cu spor și cu folos, linia preocupărilor și înfăptuirilor sale de studiu liturgic, trecându-le ca mod de tratare și ca importanță — dincolo de cadrul uzual, mai îngust, al manualelor de liturgică. Materialul și documentarea necesitate de această disciplină obligă în adevăr pe specialist să desprindă din schema consacrată chestiunile fundamentale și să le trateze aparte și aprofundat. Această necesitate se face dela sine simțită pentru un studiu a cărui importanță și utilitate merg crescând, cum este cel al liturgicii, în-

credințată din ferioire la Facultatea noastră de Teologie unui profesor, care pune în lucrul său și pregătire competentă și zel pasionat. Părintele Petre Vintilescu ridică chestiunile ce tratează pe un plan neobișnuit în materia sa la noi, plan pe care lucrurile sunt scoase din banalitate și privite cu ochi noi, la lumină nouă, cu interese noi, sub aspecte noi și multilaterale.

„Încercări de istoria liturghiei“ sunt deaceia mai mult decât spune titlul; sunt un studiu de fond, în care autorul a luat problema pusă în toată întinderea și importanța ei și a tratat-o în deplină cunoștință de cauză, bazat pe isvoare și pe literatura auxiliară, referindu-se la toate mărturiile și explorându-le, așa cum cerea natura lucrului, cu simț și cu resurse de istorie, de interpret și de liturg. Mențiunile privitoare la cult în literatura primelor trei secole sunt căutate până la cea din urmă și aduse de față, alăturate, confruntate, coroborate și puse la contribuție, pentru a se reconstitui cu ajutorul lor chipul liturghiei din acel timp. Totodată, cum studiul unei asemenea probleme a dus în diferite puncte la diferite ipoteze și variate concluziuni, acestea sunt citate la locul respectiv, puse în fața textelor și faptelor documentare, apreciate la lumina lor, confirmate sau infirmate după verosimilitatea și soliditatea lor.

Pe cât de bine încheșat, de esențial și de curgător se prezintă studiul pentru cititor, pe atât este de migălos și de dificil în elaborarea lui, în acest domeniu al documentării și controverselor istorice. Părintele profesor Petre Vintilescu are meritul și mulțumirea nu numai de a fi „încercat“, cel dintâi la noi, să cerceteze cultul creștin dela îndepărtatele lui origini pe bază larg și temeinic documentară, dar și de a se fi ridicat dela început cu succes deasupra tuturor greutăților inerente și de a ne fi dat un studiu, ale cărui rezultate vor rămâne și vor conta. Cu noua sa lucrare, literatura noastră teologică primește un dar de pus la loc de cinste, ca un produs științific de înfățișare occidentală.

† Μητροπολιτου Σάρδεων και Πισιδίας Γερμανου, ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΩΝ ΣΑΡΔΕΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΑΥΤΗΣ, Constantinopol 1928, form. 8, 127 p.

Frumoasa tradiție a ierarhilor cărturari are încă reprezentanți vrednici în episcopatul grecesc. În fruntea purtătorilor de cărjă arhierască și de condei erudit, stă desigur învățatul mitropolit al Atenei, Hrysostomos Papadopoulos, cercetător și poligraf neobosit. Buletinul critic și bibliografic al revistelor teologice de limbă greacă mărturisește deosebita pregătire și plăcere, pe care și alți ierarhi, din patriarhate, o au pentru studiu și publicațiuni. Prin persoana autorului și prin informațiunile date, unele din ele ne interesează și pe noi mai deaproape. Este cazul *studiului istoric despre Biserica de Sardes și episcopiei ei*, apărut întâi în revista patriarhală „Ortodoxia“ (Constantinopol) și datorit Inalt Prea Sfințitului Mitropolit de Sardes și Pisidia, *Ghermanos Athanasiadis*, care a îndeplinit nu de mult două misiuni importante în țara noastră: A făcut parte din delegația Constantinopolitană, care ne-a adus scrisorile patriarhale de recunoaștere a înălțării Bisericii ortodoxe române la rangul de patriarhat, apoi din cea care a reprezentat

patriarhia ecumenică la ceremonia învestirii primului nostru patriarh, Sanctității Sale Domnului Domn Dr. Miron Cristea (1925).

Biserica de Sardes a avut un variat și interesant trecut. De vechea apostolică, fostă multă vreme mitropolie din cele mai de seamă ale Asiei mici, ajunsă apoi prin decadența politică a elinismului simplă titulară, ea a redevenit în timpul nostru una din mitroroliile de cinstă ale patriarhatului de Constantinopol. I. P. Sf. Sa Mitropolitul Ghermanos este cel în persoana căruia s'a restabilit în drepturile ei această demnitate, prin care se reia firul istoric propriu al Bisericii de Sardes. În această calitate, Înalt Prea Sfinția Sa s'a socotit obligat, printr'o fericită inspirație de păstor și de cercetător, ca să refacă chipul istoric al Bisericii Sale, prin studiul de care ne ocupăm.

Introducerea (p. 5-8) ne inițiază în trecutul civil și religios antecreștin al orașului Sardes, capitala unui regat puternic, al Lydiei, menită prin așezarea și importanța sa să joace de timpuriu un rol creștin de seamă. Urmează cele două părți principale ale lucrării. În prima (p. 9-37), se face istoricul propriu zis al Bisericii de Sardes, dela origine până în secolul XIV, de când mitropolia de Sardes nu mai există efectiv, ci doar ca titlu purtat de alți ierarhi.

Iniințarea Bisericii de Sardes cade în epoca apostolică și se datorește fie sfântului apostol Pavel însuș (a treia călătorie misionară), fie unui misionar ucenic al lui. De altfel, originea apostolică a acestei Biserici poate fi legată și de alte două nume mari: al sfântului apostol Petru sau al sfântului evanghelist Ioan. În Apocalipsa acestuia, unul din cei șapte îngeri-episcopi este cel de Sardes (III, 1-6). În persecuții, în lupta contra primelor erezii, a montanismului, arianismului, macedonianismului, nestorianismului, lui Iulian Apostatul și mai ales a iconoclasului, numele Bisericii de Sardes se distinge. După secolul VIII, orașul și Biserica lui încep să decadă, pânăce în a doua jumătate a sec. XIV mitropolia se desființează și este înglobată la mitropolia Filadelfiei, de către patriarhul de Constantinopol Filotei (1369) sub împăratul Ioan V Paleologul. Titlul de Sardes l-au purtat totuș, ea o distincțiune, diferiți ierarhi, până în secolul nostru, când în Martie 1924, patriarhul Grigore VII a reînființat efectiv mitropolia de Sardes, care are rangul său anumit între celelalte și este condusă de I. P. Sfințitul autor al lucrării de față.

Jurisdicțional, Biserica de Sardes țineă, dela Constantin cel Mare, de mitropolitul de Efes, exarh al diecezei Asia. Mai târziu însă a început a depinde direct de patriarhul de Constantinopol, fiind de obicei a șasea ca rang între celelalte mitropolii ale patriarhatului și având între 22 și 25 episcopii lydiene sufragane.

În partea II (p. 38-86), ni se dă catalogul episcopilor și mitropolitilor de Sardes și al episcopilor sufragani, cu interesante note biografice și istorice. Cel dintâi episcop de Sardes cunoscut, din cei 47 mai mult sau mai puțin identificați, este apologetul Meliton, pe vremea lui Maron Aureliu (161-180). Dintre urmașii lui, merită o mențiune specială: Artemidoros, părtaș la sin. I ec., Leontios (la sin. Seleucia 859), Eortasion, implicat în pneumatohism, Meonios (la sin. III ec.), Florontion (la sin. IV ec.), Iulian (la sin. V. ec.), Marinor (la sin. VI

ec.), Evthimios (la sin. VII ec.), Ioan I, persecutat de iconoclaști, Petru I, Teofilact, Petru II, cunoscuți din istoria patriarhului Fotie, Ioan II sinaxarist, Andronic (de două ori), părtaș la sin. 1250 Niceea și trimis al împăratului Ioan Duca Vatatsis la Roma, pentru a încerca unirea Bisericilor, părtaș apoi la sin. 1284 Vlaherne (Constantinopol), ca antiunionist. După 1369, urmează titulari și locoțiitori de Sardes, dintre cari unii interesează istoria Bisericii române. Mai însemnați sunt : Dionisie, părtaș la sin. 1438, Ferrara, unde a și murit : Visarion al Niceii ; Nicolae, părtaș la sin. 1450 Constantinopol, care a condamnat unirea dela Florența ; anonimul episcop, care a însoțit pe patriarhul de Constantinopol Teolipt I la sfințirea bisericii Curtea de Argeș (15 Aug. 1517) sub Neagoe ; un anonim locoțiitor de Sardes, mitropolit al Ungrovlahiei la jumătatea sec. XVII ; Efrem, care a înființat în Muntenia o școală preoțească ; Nicodim, semnat pe actul demisiei episcopului de Râmnic Grigorie și pe cel de alegere în loc a episcopului Partenie (21 Mai 7272=1764), precum și pe actul demisiei lui Rafael al Buzăului și al alegerii lui Cosma (4 Sept. acelaș an) ; Nectarie Thomaidis, chemat la așezămintele sf. Spiridon dela Iași, duhovnic al casei domnitorului Scarlat Alexandru Callimachi, semnatar al actului prin care adunarsa bisericească-națională a Moldovei a respins cererea de înființare a unei episcopii romano-catolice (Aug. 1829), înmormântat la mănăstirea sf. Spiridon (12 Iunie 1821) ; Varlaam, de care face mențiune o scrisoare a mitropolitului Veniamin Costachi către episcopul de Roman ; Meletie, care semnează un act dat de mitropolitul Moldovei Sofronie (12 Mai 1859) și Mihail Kleovulos, teolog și profesor cu multe însărcinări oficiale, unul din reprezentanții patriarhiei de Constantinopol la încoronarea țarului Nicolae II (1896) ultimul din titularii de Sardes, mort la 23 Feb. 1918. Șirul celor 47 se încheie cu autobiografia autorului, actualul conducător al mitropoliei reînființate.

Urmează lista episcopilor sufragani cunoscuți, dintre cari mulți au luat parte la sinoadele ecumenice ; o anexă care dă 23 documente privitoare la istoria Bisericii de Sardes, dela locul din Apocalipsă până la actul numirii Înalt Prea Sfințitului Ghermanos ; un tablou cronologic al tuturor episcopilor și mitropoliților de Sardes pomeniți în lucrare.

Intemeiat solid pe izvoare, bogat informat și documentat, bine împărțit și urmărit studiul I. P. Sf. Mitropolit de Sardes este o foarte reușită monografie istorică, a cărei lectură se face cu mult interes și profit. Biserica de Sardes este prin el integrată în istoria creștinismului, în care are adânci rădăcini și multe legături. Istoria ei aruncă o lungă rază de lumină asupra istoriei Bisericii ortodoxe în general.

TEODOR M. POPESCU,

Prof. Facult. teol. București

A ștă, a gândi, a munci, a ajuns o capitis diminutio (o micșorare) în țara lui Dimitrie Cantemir, a lui Mihal Kogălniceanu și a lui Mihail Eminescu.

N. IORGA,

În cuvântarea către Regele Carol II, la venirea sa la cursurile dela Vălenii-de-Munte în August 1930.

*Docteur Emile Vêrut. VOILÀ LES BERGERS... JÉSUS
DEVANT LA SCIENCE (Iată Păstorii... Iisus înaintea Științei).*

Cu o prefață de *Louis Bertrand*, membru al Academiei Franceze. Paris 1928, volum de 306 pagini, în format ca al cărților noastre de școală. Prețul 12 franci francezi.

Această carte este, în cea mai mare parte, o răfuială amănunțită, pe care autorul, care e medic, medic mărturisit creștin și de confesiune catolică, o trage altui medic, cu numele de *Binet-Sanglé*. Acesta din urmă e un nume cunoscut. El s'a făcut vestit, încă înainte de război, prin mai multe volume pe care le-a dat la iveală și în care a tratat despre Iisus Hristos. A crezut că poate spune mai mult decât alții și scoate noutăți care să sune ca o descoperire. A voit să înfățișeze pe Hristos ca pe un om bolnav. În grai medical, a voit să puie un diagnostic Domnului nostru. A luat felurite arătări din evanghelii și pe acestea le-a tâlcuit în înțeles medical, înfățișându-le ca semne ale contării boli de care ar fi fost cuprins Domnul.

Și-a tipărit volumele sale, patru de toate, unele înainte de război, altele după. Toate la un loc fac o lucrare de aproape 2000 de pagini, deci ceva de mare măsură. La vremea lor, ele au făcut să se vorbească de ele. Ba se aude și azi în vorba unora, fiindcă nu e mult de când au eșit la iveală.

Pe acestea, Dr. Vêrut le supune unei vii analize, cu aceleași arme ale medicinei, și dovedește nu numai greșita interpretare a autorului lor, ci și reaua lui credință.

Dr. Vêrut însă n'o începe dela *Binet-Sanglé*, ci dela alți înaintași ai lui, pe urmele cărora a călcat el și pe care de asemenea îi dovedește de rea credință, adică ei singuri falsificau materialul de dovedire pe care-l puneau înainte.

Ca cel dintâi scriitor care a scris cu violenție despre Hristos, Dr. Vêrut ni-l înfățișează pe *Voltaire*. În 32 de pagini, cititorul găsește o bună punere în lumină a scrisului lui *Voltaire* despre Iisus și o temeinică sfărâmare a lui.

De aci, autorul trece la *Renan*, pe care autorul îl scarmână în 44 de pagini. Este o scuturare foarte serioasă și pe care orice cititor o va străbate cu folos. În ea găsim pomenit și pe Dr. *Paulescu* al nostru, pentru lucrările sale tipărite în franțuzește și care au slujit Drului Vêrut în tratarea lui. În această bucată găsim pomenite câteva cuvinte din *Voltaire*, care pot folosi în multe împrejurări pentru a dovedi puterea de pătrundere a creștinismului. Despre slaba putere a filosofilor pentru a îndruma lumea, a spus *Voltaire* singur: „Niciun filosof n'a putut înrăuri nici măcar obiceiurile din strada în care locuia el”. (Vezi scrierea lui *Le Philosophe ignorant*). Fără să voiască însă, deși înfățișând pe Iisus altfel de cum îl are Biserica, *Renan* ne-a folosit pe altă cale. După cum spune unul din ucenicii lui, *Maurice Barrès*, *Renan* „a trezit interesul către lucrurile religioase, într'o generație ignorantă, care împingea necredința până la o nepăsare totală”.

În alte 12 pagini, autorul se răfuiește cu scriitorii ca *Alfred Loisy*, fostul preot catolic, acum lepădat de preoție, cu *Salomon Reinach*, care a răspândit părerile lui *Loisy* și cu alții. El discută în fața

lor unele temeieri din vechi despre înfățișarea mai pre sus de fire a lui Hristos, precum ale istoricilor Tacit și Iosif Flavin și a căror tărie scriitori ca Loisy și alții cantă s'o slăbească. Discuțiunea aceasta este dusă ou destulă tărie și documentare.

În alte 9 pagini, Dr. Vêrut zgâlțâie bine pe un scriitor mai puțin cunoscut, *Jules Soury*, care s'a apucat să dezlege taina lui Hristos cu mijloace medicale. El vede în Iisus un caz medical greu de descuscat, pe care s'a încercat să-l cuprindă în niște formule medicale. Dar singur apoi a văzut că nu merge și s'a mărturisit neputincios de a o dezlega. Se înțelege, neputincios pentru cine umblă să ocolească înțelegerea lui ca Dumnezeu și umblă împrejur numai cu mijloacele omenești.

Abia după aceste 100 și mai bine de pagini străbătute în urmărirea altor autori oare au scris despre Hristos, Dr. Vêrut vine la Binet-Sanglé, pe care-l ia drept partea cea mai largă a tratării sale.

Dela început, autorul îl și pecetluiește cu înseși cuvintele lui : „Îndată ce se ivește patima, ea strâmbează operațiunile intelectuale, precum percepțiunea, asociațiunea ideilor, judecata și raționamentul“. Dr. Vêrut îl arată pe Dr. Binet-Sanglé ca pe un stăpânit de o idee fixă, pătimaș de a dovedi că Iisus a fost un bolnav și de aceea are dovedirea lui abătută din calea cea dreaptă a unei bune cernerii a materialului și a unei sănătoase dovediri.

Pe acesta, autorul îl cercetează în mai mult de 100 de pagini. Cine le va citi, va vedea în ce chip fantastic se poate scrie despre Iisus Hristos, împărechind suicit lucruri depărtate unele de altele. Este o metodă osândită, despre care noi am scris pe larg în tratatul nostru de *Ermeneutică Biblică* pentru clasa 7 a seminariilor.

Binet-Sanglé a lucrat ani îndelungi, muncă migăloasă și grea, dar dus de o idee fantastică și de aceea toată lucrarea lui e greșită. Iată ce scrie despre ea Dr. Vêrut :

„Teza lui Binet-Sanglé este o adevărată muncă de benedictin¹⁾. Alcătuirea și redactarea ei nu l-au costat pe confratele nostru mai puțin de o zecime de ani. Această roadă bogată a trudei și a nedormirilor sale umple patru volume mari, formând un total de aproape 2000 de pagini și care au eșit la iveală într'un răstimp de șapte ani, pe măsură ce autorul le isprăvea. De aci lipsa de unitate a lucrării.

„Alcătuire haotică, grămadă fără chip și de nemistuit? Îngrămădeală de documente cu care poți dovedi orice, din care, după metoda scumpă lui Pascal²⁾, putem scoate cu mâni pline dovezile pentru a răsturna pe acel cu care avem a ne socoti; paradox lung și colosal, în sfârșit, o adevărată prinsoare ciudată, aruncată ca o provocare bunului simț, Științei, Evangheliilor și rușinii înseși.

Intemeiat pe atâta material, Dr. Binet-Sanglé și-a scris cartea aceasta, căreia i-a dat numele de „Nebunia lui Iisus“ (*la Folie de*

1. Noi am avut răbdarea să numărăm pe acoreii citași de confratele nostru, după lista alcătuită de el. Sunt nu mai puțin de 1388. Unii sunt citași de peste 30 de ori; ba unul chiar de 62 de ori.

2. „Cât de plăcut este, spunea Pascal, să ai a face cu oameni care se rostesc și pentru și contra! N'ai nevoie decât de ei ca să-i răstorni“.

Jésus) și așa i-a dat drumul în lume. Credea că a descoperit cheia înțelegerii lui Iisus, înfățișându-l ca nebun. De aici se vede cum un om poate lega lucrurile dela răsărituri și dela apusuri, în chipul cel mai ciudat și închipuindu-și că face știință. Acesta e cazul lui Binet-Sanglé. Iată, de pildă, o astfel de dovedire a lui, pe care o înfățișează în trei puncte :

1. Iisus era finl unor degenerați. De ce? Pentrucă părinții lui se dncean în fiecare an la Ierusalim, la Paști. Faptele pioase însă, sunt un semn de degenerescență. Așa scrie Binet-Sanglé în vol. 1. ed. 3. pag. 185.

2. Iosif, tatăl lui, trebuie să fi fost un bețiv, fiindcă Galileia dădea un vin minunat, bogat în spirt. Otrăvirea prin bănturi spirtoase însă este foarte răspândită în țările cu vin bun.

Iaca soi de dovadă a lui Binet-Sanglé ! Dr. Vérut spune cu mult temei că era părerea lui Charcot de a socoti pe închinătorii cucernici ca degenerați. Dar aceasta e numai o părere. Dacă însă socotim ca degenerați pe astfel de închinători, ce te faci cu mari celebrități ale artelor, literelor, științei, care erau oameni cucernici ? Și aici el înșiră bărbați ca Buffon, Cuvier, Flourens, Chevreul, Würtz, Lavoisier, Pasteur, Branly, Cruveilhier, Claude Bernard, Laënnec, Lancereaux, Corneille, Racine, Mozart și alții.

Dr. Vérut îi dovedește apoi lui Binet-Sanglé că el ia cuvintele evangheliei în înțeles greșit. Il scarmână foarte urât pentru alcoolismul, oftica, isteria, pe care aceasta crezuse că le găsește la Iisus. Suntem marturi aci la o discuțiune medicală foarte întinsă, în care nu mai rămâne nimic din toate potrivelile lui Binet-Sanglé.

Iată o pildă din dovedirile acestuia :

Dacă Iisus a adormit în barcă și dormea după iscarea furtunii, aceasta e o dovadă că suferea de isterie. Acesta era un somn isteric. Dar Dr. Vérut arată cazuri dese de oameni prea oboșiți, cum era Iisus după predica de pe Munte, care dormeau gren în mijlocul celor mai mari zgomote. Trebuie pentru aceasta să-i pecetlnim de istericii ?

În ajunul unei bătălii, generalul francez Turenne dormea pe picioarele unui tun. În marele război de acum 10 ani, soldații franceji, în timpul retragerii din Belgia, adormeau pe grămezile de petre de pe marginea șoselelor. Dr. Vérut spune că a văzut el însuși soldați nemți, în vremea retragerii dela Marna, adormiți adânc câte trei ceasuri, pe marginea scărilor dela locuințe franceze. Dar însuși Binet-Sanglé, răsturnându-și singur tema lui, spunea că în timpul războiului Crimeei, luptătorii, sfârșiți de oboseală, adormeau în șanțuri sub focul tunurilor.

Iată chipul de a trata materia a lui Binet-Sanglé.

De aci încolo, el arată încă alte laturi din viața lui Iisus, pe care le tâlcuiește în așa chip ciudat. Il găsește că avea nălcirci, că suferea de megalomanie, că era cuprins de delir. Toate acestea însă sunt răfuite rând pe rând de Dr. Verut, ca înfățișări greșite ale faptelor povestite în evanghelii sau ca tâlcuiri fără niciun temei. Foarte meșter Dr. Vérut arată cât de desfigurată este înfățișată în cartea lui Binet-Sanglé scena cu alungare din templu și cum tâlcuirea lui de a-l dovedi pe Iisus drept un maniac furios, nu se sprijină pe nimic. În sfârșit, nu este un fapt din toată povestirea evanghelică pe care Dr. Binet-Sanglé

să nu-l înfățișeze într'un chip cu totul sucit și străin de adevărul istoric. Pe asemenea temelie, el vrea să tragă încheieri și să dovedească starea de ființă anormală, bolnavă a lui Iisus Hristos.

Dela pag. 219 înainte, pe care autorul o numește partea II, avem o tratare de mai mult de 50 de pagini, în care autorul cerne el însuși minunile evanghelice și le discută una câte una, față cu toți autorii protivnici cercetați mai nainte. El discută minunile din punct de vedere medical, mai cu seamă împotriva lui Binet-Sanglé, Renan și Soury, pentru a arăta că medicina nu ajută cu nimic pentru a le răpi trăsătura lor de minuni. Cu toată medicina, ele nu încetează de a fi minuni.

Cu aceasta cartea s'ar fi încheiat. Dar în timpul tipăririi ei, iată ieșind la iveală alte cărți, *Jésus* și *les Judas de Jésus de Barbusse*, autorul socialist care a fost pe la noi și lumea nu l-a lăsat să vorbească. Pentru a scrie o istorie despre Iisus, el întrebuințează evangheliile, scrieri apocrife, părinți bisericești, dar toate anapoda și fără pricepere. De pildă, îl înfățișează pe Sf. Efreem Sirul ca scriitor care a întrebuințat tradițiuni mahomedane. Pe timpul lui însă mahomedanismul încă nu se ivise. Pune apoi în gura lui Ioan Botezătorul cuvinte spuse de Sf. Petru, când Ioan Botezătorul murise de mai mult de un an.

Cu o asemenea pregătire, domnii aceștia se apucă să scrie cărți despre Iisus. De aceia, fără multă greutate, el a căzut în osânda lui D-rului Vêrut care-i închină 30 de pagini dela sfârșitul cărții.

Cu aceasta se încheie cartea D-rului Vêrut. Este o scriere venită la vreme, fiindcă și la noi te întâlnești cu oameni care-ți pomenesc de Binet-Sanglé, care au fost vrăjiți de mulțimea materialului său, care nu au puterea trebuincioasă de a cerne unde e adevărul și unde minciuna. Aceasta n'o putea face decât un medic, pentru a înfrunta și a răsturna pe alt medic. El a făcut-o cu frumoașă izbândă și este prin aceasta un scriitor care dă bună mână de ajutor apologeticii noastre.

Acum, când apologetica a ajuns o ramură de studiu la liceele noastre, iată o carte de care putem pomeni împotriva acelor care au auzit de Binet-Sanglé și care cred că s'ar putea întemeia pe spusele lui. De aceia noi facem cunoscută cu toată bucuria această scriere și îndemnăm pe preoții și profesorii noștri de religione să-și plece ochii spre ea, pentru că vor găsi într'însa un material proaspăt, frumos și documentat, prin care vor putea răsturna pe acei care mai vin acum și cu medicina împotriva lui Iisus Hristos.

Arhim. SCRIBAN.

A APĂRUT:

CUVÂNTĂRI OCAZIONALE de Prea Sf. Sa Arhiepiscopul GRIGORIE BOTOȘĂNEANU, vicarul Sfintei Mitropolii a Moldovei, cuprinzând mărturiile ale activității sale pastorale de când se află la vicariatul Moldovei.

Prețul 50 Lei, la autor, în Iași.

Ș T I R I

Dania Patriarhului.—In zilele de 20 și 21 Oct. a. c., s'a sărbătorit în Cluj, cu mare strălucire, împlinirea a 10 ani de viață românească a universității din acel oraș. Au fost de față M. S. Regele Carol II, I. P. S. Patriarh Miron, Membrii Guvernului și mulți înalți dregători ai țării. Ziarele au scris pe larg despre serbările de acolo. Cu acest prilej, I. P. S. Patriarh D. D. Dr. MIRON a făcut o danie de 100.000 de lei pentru cercetările istorice ale acelei universități, cu arătarea dorinței încă de a o spori.

Noi profesori de religie.— In toamna aceasta, corpul profesorilor noștri de religie s'a mai îmbogățit cu doi profesori, amândoi din București. Păr. *Stelian Iiescu*, fost paroh al bisericii noastre din Sofia, iar acum preot la biserica *Sf. Nicolae-Șelari* din București a fost numit profesor de religie la Liceul Matei-Basarab din București. Păr. Econ. *Eugen Bărbulescu*, consilier-referent al Arhiepiscopiei Bucureștilor și preot la biserica *Silvestru* din București, a fost numit profesor de religie la Școala Normală de fete din Măgurele, lângă București.

Mai înainte au fost numiți Păr. Arhim. *Chesarie Păunescu*, și Păr. Ierodiacon *Firmilian Marin*, amândoi la Seminarul din Mănăstirea Cernica, cel din urmă însă nu de religie, ci de geografie.

Clerici decorați.— Personalul bisericesc al Catedralei și al cancelariei Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor a fost cinstit de M. S. Regele Carol II cu însemnate decorațiuni, precum arătăm mai jos:

Prea Sfințiii Arhieri *Platon Ploșteanu* și *Titu Târgovișteanu*, vicari ai Sfintei Mitropolii, au fost decorați cu Steaua României în gradul de comandor; Păr. *C. Moldovanu*, consilier arhiepiscopal, a fost decorat cu Steaua României în gradul de mare ofițer; apoi Părinții Arhim. *Filaret Jocu*, mare eclesiarh al catedralei Sfintei Mitropolii; Arhim. *Galaction Cordun*, preot al Catedralei; Econ. *Eugen Bărbulescu*, consilier-referent al Arhiepiscopiei, și *Manea Popescu*, asemenea consilier-referent, au fost decorați cu Coroana României în gradul de comandor; Părinții Protosghel *Nicodem Zamfirescu*; Diacon *Evghenie Orghidan*, amândoi în slujba Catedralei, și Prof. *Gh. Cucu*, capul corului Catedralei, au fost decorați cu Coroana României în gradul de ofițer.

Congres preoțesc.—După congresul misionarilor ținut în Cernăuți la sfârșitul lui Septemvrie a. c., după cel al Asociațiunii Generale al preoțimii, ținut în București la 21—22 Oct. a. c., se adună acum un nou congres, cel al preoților din Asociațiunea preoților „Andrei Șaguna” de peste munți, la 11—12 Noemvrie a. c., în Brașov. Deși e congres numai al unui ținut, de obicei mulți preoți se adună la acest prilej. Ținându-se la Brașov, vor putea lua parte la el și mulți preoți din România Veche.

Cum stăm cu abonamentele. — Nici într'un an ca acesta n'am stat atât de rău cu abonamentele. Intr'o lună de zile, nu putem încasa 2000 de lei. Parohiile sunt foarte greoaie de a-și plăti mica sumă de 100 de lei pentru cele mai mult de 1000 de pagini ale revistei. Multe, foarte multe parohii, mai cu seamă peste munți, nu sunt plătite nici pe 1929. Ba unele cer să nu le mai trimitem revista, că parohia nu are această sută de lei, deși ele sunt îndatorate să primească revista, ca organ al Sfântului Sinod. Noi am dus-o cu subvenții, nu cu acești 100 de lei, așa că revista, în mare parte este un dar. Dar cu tăierile din buget care se vestesc acum, revista nu se mai poate bizui pe subvenții. Deci rugăm pe părinții parohi să nu se îngreueze de a ne plăti această mică sumă.

Moartea unui arhiepiscop român. — Prea Sf. Sa Arhiepiscopul *Filaret Musta*, vicarul episcopiei Caransebeșului, a încetat din viață în Caransebeș, în vârstă de 92 de ani. Răposatul a fost un bărbat cunoscut ca un chip vrednic al Bisericii noastre de peste munți, apărător în trecut al drepturilor Românilor împotriva Ungurilor, ales arhiepiscop de ai noștri, dar întârît de vomuri. A fost înmormântat în ziua de 17 Oct. a. c. In nr. viitor vom da cuvântarea pe care P. S. Episcop *Grigorie* al Aradului a ținut-o la moartea sa.

Sfințire de biserică.—La 8 Noembrie a. c., se sfințește biserica ortodoxă zidită din nou, pe ruinele celei dărâmate în timpul războiului în com. *Poiana Sărată*, Protopopiatul Oituz, jud. Trei Scaune, în părțile Brașovului. Slujba sfințirii se va săvârși de I. P. S. Mitropolit *Nicolae* dela Sibiu.

Profesor de seminar mutat. — Păr. *Nicolae Donos*, profesor de omiletică la Seminariul din Huși, a fost mutat la Seminariul „Veniamin” din Iași. Sf. Sa este al doilea profesor dela Huși trecut de curând la Iași. Nu de mult a fost mutat Păr. *I. Negoiță*, care acum e directorul Seminarului „Veniamin”.

Profesori de seminar sărbătoriți. — Marți, 14 Octomvrie a. c., urma să fie sărbătoriți la Seminariul „Veniamin” din Iași profesorii *Vasile Oiaga* și *Const. Praja*, care au eșit la pensie. Amândoi fiind însă bolnavi la acea dată, serbarea s'a amânat.

Veșminte și odoare bisericesti. — La librăria „Cartea Românească” din București, Calea Moșilor 64, se află o mare încăpere înzestrată numai cu veșminte și odoare bisericesti. E foarte bogat înzestrată și preoții pot găsi în ea tot ce le trebuie pentru slujbele noastre sfinte. Le aducem la cunoștință aceasta, fiind vorba de sprijinit un așezământ românesc. E ușor de găsit, fiind foarte aproape de biserica Sf. Gheorghe-Nou.

Lipsa de lucru și mănăstirile. — S'ar părea de necrezut și totuși lipsa de lucru a avut o resfrângere și asupra unor mănăstiri ale noastre. Nemaî având cu ce trăi, unii lucrători și-au luat drumul spre mănăstire, căutând acolo de lucru, chiar făcându-se călugări. La mănăstiri este nevoie de brațe de lucru, încât urma ca asemenea oaspeți să fie bine primiți. Și ar fi și bine primiți, dacă ele însele ar avea mijloace pentru dănsese. Dar cele mai multe n'au și-și duc zilele cum pot.

Despre chestiunea aceasta, scrie *Dimineața* dela 9 Sept. a. c., arătând cum oameni fără lucru, întrebuițați până deunăzi la herăstraiele din munții Argeșului, au început a împânzi mănăstirile din jud. Argeș. Așa la mănăstirea *Turnu*, așa și la altele. Unii și-au găsit adăpost în mănăstire și au fost găsiți de ziaristul care scrie despre ei. Dacă mănăstirile ar avea chip să primească și mai mulți, și mai bine ar fi. Ei vor avea buna amintire că la nevoie au găsit adăpost la mănăstire.

Așa spune *Dimineața*, dar Păr. Arhim. *Emilian*, trăit în acele părți, spune că toți cei pomeniți ca fiind veniți din lipsa de lucru, de fapt sunt de mai multă vreme și au fost oameni cu stare și pozițiuni sociale frumoase. Dorul sufletului, nu lipsa lucrului i-a dus la mănăstire.

BIBLIOGRAFIE

Atanasie Mironescu, fost Mitropolit Primat, **ISTORIA MĂNĂSTIRII CERNICA**. Tipografia Sfintei Mănăstiri Cernica, 1930, volum ca al acestei reviste, de peste 350 de pagini, împodobit cu 25 de figuri. Nu-și spune prețul.

E o carte de tot interesul, foarte plăcută la citire, cu o povestire împletită în toată istoria noastră națională. Noi am scris despre ea, mai pe scurt, în *Glasul Monahilor* și în *Cultura Poporului*, amândouă foi din București. Dar trebuie să se scrie și mai amănunțit. Aceasta o vom face tot aici, într'un număr viitor.

Dr. I. Matei, **O Instituție de Educație Ortodoxă. Internatul Teologic** din București, I. 1927—1930. București, Tipografia Cărților Bisericești, 142 pag. ca ale acestei reviste, 60 de lei.

Nicolae Crișmariu. **Istorieare bisericesti pentru elevii școalelor primare ortodoxe române**. Edițiunea 5. Arad, 1930, Tipografia Diecezană. Formatul cărților de școală, 66 pag. 20 de lei.

Acelaș, **Catehism pentru elevii școalelor primare ortodoxe române**, ed. 3, 71 pag. 20 de lei. Tot acolo.

Acelaș, **Istorieare Biblice pentru elevii școalelor primare ortodoxe române**, ed. 9, Arad, 1930, 108 pag. Tipografia Diecezană, 20 de lei.

Episcopul *Teofan*, **Vechile rândueli ale vieții monahale**. Editura Mănăstirii Dobrușa, județul Soroca, 1929. Carte de 747 de pagini, în formatul nostru. Prețul 400 de lei.

E o carte foarte prețioasă pentru viața duhovnicească, cuprinzând vechile rândueli ale monahismului, precum au fost date de vechii lui întemeietori și îndrumători. A fost dată pe românește după traducerea rusească a cărții. Nu se spune de cine a fost tradusă, nici cine este Episcopul Teofan, ci numai că a eșit la lumină prin îngrijirea Prea Sfințitului Episcop *Visarion* al Hotinului și a d-lui *C. Tomescu*, profesor la facultatea de teologie din Chișinău. Lucrarea este foarte folositoare și noi, mărgininu-ne acum numai a o da în știrea cititorilor, rămânem cu dorul și cu datoria de a scrie ceva mai larg despre ea în viitor. Am apucat a scrie ceva în *Glăsuț Monahilor*. Aici ne mărginim numai la aceste date scurte.

Cine iubește vechea noastră cântare bisericească, mai ales preoții și cântăreții bisericilor noastre ortodoxe, să nu uite a-și procura **Anastasimatarul** de Păr. *Stupcanu*. El cuprinde cântările vecerniei și utreniei întocmite pe cele 8 glasuri, după vestiții cântăreți și alcătuitori: *Macarie* și *Dimitrie Suceveanu*. Armonia și frumusețea lor este cunoscută. De aceea recomandăm cu căldură cartea Păr. *Stupcanu*, care înviază frumoasele melodii a cântării noastre.

POȘTA REDACȚIEI

Prea Cuvioșiei Sale Părintelui Protosinghel *Isaia Botezatu*, paroh în *Uzulchioi*, jud. Durostor.

Am primit articolul Prea C. Voastre despre sfințirea bisericii, și despre faptele frumoase și darurile d-nei Țanca Canev din Constanța. Intră în tipar pe Noemvrie.

Sfinției Sale Părintelui *Ilarion V. Felea*, paroh în *Arad-Șega*.

Am primit articolul cu Gadarenii și are să vadă lumina, dar ceva mai târziu, că acum suntem încărcăți de multă materie.

Sfinției Sale Părintelui *R. Smărăndescu*, *Fotăchești*, *Vlașca*.

De ce vă supărați că am tipărit în nr. pe Sept. a. c. al revistei că trei clopote nouă au fost sfințite la *Videle-Vlașca*? Dacă au fost numai 2, iar al treilea era vechiu, cel scăpat de Sf. Voastră din ghiara Nemților, ce stricăm noi? Așa ni s'a trimes știrea dela protopop, așa am dat-o. Deci socotiți-vă cu izvorul știrii, nu cu noi.

Arhim. SCRIBAN.

Icoane mari foi volante mărimea 29/40
8,50 lei exemplarul.

Maica Domnului, Mântuitorul (Iisus Hristos),
Invierea Domnului, Sf. Treime, Sf. Ecaterina,
Sf. Impărați, Sf. Apostoli, Sf. Nicolae, Sf. Trei
Ierarhi, S. Dumitru, Sf. Spiridon, Sf. Ioan
Botezătorul, Sf. Voevozi, Sf. Paraschiva, Sf.
Gheorghe, Botezul Domnului, Buna Vestire,
Adormirea Maicii Domnului.

Icoane mijlocii, foi volante marimea 19/28
5 lei exemplarul.

Sf. Gheorghe, Sfinții Impărați, Maica Dom-
nului, Cuvioasa Paraschiva, Iisus Hristos, Sf.
Ioan Botezătorul, Invierea Domnului, Sfinții
Apostoli, Sf. Ecaterina, Sf. Trei Ierarhi, Buna
Vestire, Botezul Domnului, Sfântul Dumitru,
Sfinții Voevozi, Sfântul Nicolae, Adormirea
Maicii Domnului, Sf. Spiridon și Sf. Treime.

O serie de icoane prăznicare (12 bucăți pictate
pe lemn, mărimea 35/24, lei 7000.

O singură icoană lei 700.

Cei patru Evangheliști imprimați pe satin
pentru sfințiri de biserici (seria) prețul lei 100.

Icoane mijlocii aplicate pe carton mărimea
15/23, 15 lei exemplarul.

Sfântul Gheorghe, Invierea Domnului, Maica
Domnului, Sfântul Dumitru, Sf. Nicolae, Sfinții

Impărați, Sf. Apostoli, Sf. Voevozi, Sfinții
Trei Ierarhi, Iisus Hristos, Sf. Ioan Botezătorul,
Sf. Ecaterina, Sf. Paraschiva, Buna Vestire,
Botezul Domnului, Adormirea Maicii Dom-
nului, Sf. Spiridon și Sf. Treime.

Icoane mari, aplicate pe carton mărimea
23/35 30 lei exemplarul.

Maica Domnului, Iisus Hristos, Invierea
Domnului, Buna Vestire, Botezul Domnului,
Sfânta Treime, Sf. Ecaterina, Sf. Impărați, Sf.
Apostoli, Sf. Nicolae, Sf. Gheorghe, Sf. Trei
Ierarhi, Sf. Dumitru, Sf. Ioan Botezătorul, Sf.
Voevozi, Adormirea Maicii Domnului, Sf.
Spiridon și Sf. Paraschiva.

Cărți poștale cu icoană în culori, a 2 lei
bucata.

1) Sf. Gheorghe, 2) Sf. Mihail, 3) Sf. Teodor
Tiron, 4) Sf. Teodor Stratilat, 5) Sf. Nistor,
6) Sf. Mercurie, 7) Buna-Vestire, 8) Botezul
Domnului, 9) Adormirea Maicii Domnului
10) Sf. Pantelimon, 11) Maica Domnului, 12)
Mântuitorul (Iisus Hristos), 13) Invierea Dom-
nului, 14) Sf. Treime, 15) Sf. Ecaterina, 16)
Sf. Impărați, 17) Sf. Apostoli, 18) Sf. Nicolae,
19) Sf. Trei Ierarhi, 20) Sf. Dumitru, 21) Sf.
Spiridon, 22) Sf. Voevozi, 23) Sf. Paraschiva.
24) Sf. Ioan Botezătorul.

Iconițe Cărți poștale aplicate pe carton Lei 6.

Cărți de ritual legate în piele și pânză, pânză peste tot și pânză și hârtie

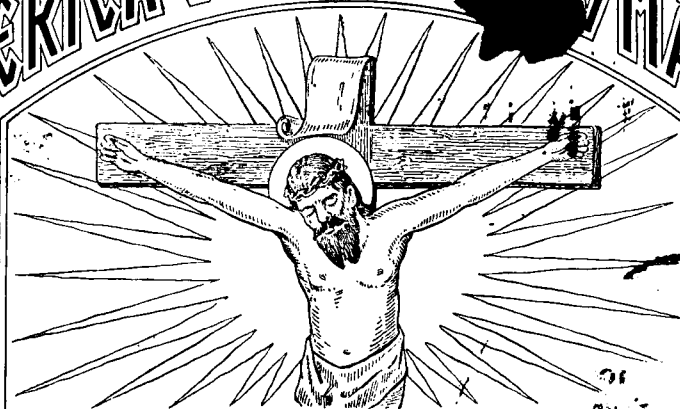
| | Pânză și pânză peste tot | | Pânză și hârtie | | | Pânză și pânză peste tot | | Pânză și hârtie | |
|---|--------------------------|-------|-----------------|----|--|--------------------------|-------|-----------------|----|
| | Lei | B. | Lei | B. | | Lei | B. | Lei | B. |
| 1. Arhiraiconul . . . | 300,- | 225,- | — | — | 18. Mineiul pe luna Mai . . . | 560,- | 510,- | 460,- | — |
| 2. Aghiazmatarul . . . | 410,- | 350,- | 300,- | — | 19. Mineiul pe luna Iunie . . . | 560,- | 510,- | 460,- | — |
| 3. Apostolul . . . | 770,- | 680,- | 650,- | — | 20. Mineiul pe luna Iulie . . . | 590,- | 540,- | 490,- | — |
| 4. Cartea de Tedeum . . . | 153,- | 115,- | 100,- | — | 21. Mineiul pe luna August . . . | 560,- | 510,- | 460,- | — |
| 5. Cartea de rugăciuni p. tot Românul . . . | — | 80,- | — | — | 22. Mineiul pe luna Septembrie . . . | 560,- | 510,- | 460,- | — |
| 6. Cafavasierul . . . | — | 175,- | — | — | 23. Mineiul pe luna Octombrie . . . | 610,- | 560,- | 510,- | — |
| 7. Ceaslovul mic . . . | 250,- | 220,- | 200,- | — | 24. Mineiul pe luna Noiembrie . . . | 610,- | 560,- | 510,- | — |
| 8. Dumnezeștile li- turgii . . . | 310,- | 280,- | 250,- | — | 25. Mineiul pe luna Decembrie . . . | 610,- | 560,- | 510,- | — |
| 9. Evhologiu . . . | 710,- | 650,- | 590,- | — | 26. Noul Testament, Editura Inst. Biblic ortodox român, tradus de Păr. Grigorie (Gala Galaction) . . . | — | 100,- | — | — |
| 10. Evanghelia . . . | 820,- | — | — | — | 27. Paraclisul sf. D-fru . . . | 138,- | 100,- | 80,- | — |
| 11. " în piele peste tot, lei . . . | — | — | 1300,- | — | 28. Pentecostarul . . . | 620,- | 530,- | 430,- | — |
| 12. Liturghia Sf. Ioan Gură de Aur . . . | 165,- | 140,- | 110,- | — | 29. Prohodul Domnului . . . | 138,- | 100,- | 80,- | — |
| 13. Istoria Bisericească de Eusebiu Popovici Voi. I. . . | 225,- | 200,- | — | — | 30. Panihida . . . | 138,- | 100,- | 80,- | — |
| Idem " II. . . | 250,- | 225,- | — | — | 31. Rânduiala Ridicării Panighiei . . . | 138,- | 100,- | 80,- | — |
| Idem " III. . . | 220,- | 195,- | — | — | 32. Slujba sfințirii Stea- gului unei Corporații . . . | 90,- | 80,- | 66,- | — |
| Idem " IV. . . | 300,- | — | — | — | 33. Rând. Sf. Steagului unei școli . . . | 90,- | 80,- | 66,- | — |
| 14. Mineiul pe luna Ianuarie . . . | 560,- | 510,- | 460,- | — | 34. Sluj. Sf. Bisericii . . . | 190,- | 160,- | 130,- | — |
| 15. Mineiul pe luna Februarie . . . | 560,- | 510,- | 460,- | — | 35. " Invierii . . . | 190,- | 160,- | 130,- | — |
| 16. Mineiul pe luna Martie . . . | 560,- | 510,- | 460,- | — | 36. Tipicul Bisericesc . . . | 250,- | 200,- | 150,- | — |
| 17. Mineiul pe luna Aprilie . . . | 560,- | 510,- | 460,- | — | | | | | |

Instrucțiuni de comandă: Orice comandă va fi însoțită de un aconto, urmând ca restul împreună cu spețele
de transport să se încaseze prin ramburs.

LIBRARIILE ȘI ORICE REVĂNZĂTORI SUNT OBLIGAȚI A VINDE CĂRȚILE CU PREȚURILE DIN ACEST CATALOG

CĂRȚI DE RITUAL LEGATE ÎN PIELE ȘI PÂNZĂ, PÂNZĂ PESTE TOT ȘI PÂNZĂ ȘI HÂRTIE

BISERICA ORTODOXA ROMÂNĂ



REVISTA SFANTULUI
+ S I N O D +

CUPRINSUL

| | |
|--|---|
| Argumentul ontologic la Spinoza | Profesor Ioan Gh. Savin |
| Școlile Catinetice din Eparhia Hușilor | † Arhiereu Veniamin Bârlădeanu |
| Revelația. Studiu apologetic | Econom Mihail Bejenaru |
| Istoria Patriarhatelor din Antiohia | Atanasie Dabbas (Traducere de Pr. V. Radu și Ciril Karatevsky) |
| Lămurire la o chestiune de ritual | Preot P. Procopovici |
| Preotul și învățătorul în Basarabia | Preot Nicolae Cociurcă |
| Costumul preotesc | Prof. M. Mihăileanu |
| Revista noastră în anul viitor | Arhimandrit Scriban |
| Cronica bisericească | Profesor V. Gheorghiu, Arhim. Scriban, Protos. Isaia Botezatu |
| Carti, Reviste, Ziare | Preot Petre Vintilescu, Profesor T. M. Popescu, Arhim. Scriban |
| Însemnări mărunte | Florica Scriban |
| Știri; Bibliografie; Poșta Redacției | *** |

TIPOGRAFIA „CARTILOR BISERICESTI“

S P R E Ș I N Ț A

Comitetul redactor al revistei BISERICA ROMÂNĂ se compune din I. P. S. Patriarh Dr. MIRON CRISTEA, Președinte, Episcop Vartolomeiu, director; Prof. Dr. Ioan Mihălcescu, prim-redactor; Arhim. Scriban, redacție. Redactorii revistei: 1. Profesorii facultății de teologie din București: Dr. C. C. Cioroianu, Dr. V. G. Ispir, Econ. I. Popescu-Mălăești, Pr. Dr. Nicolae Popescu; 2. Prof. Școala de teologie din Cernăuși: Dr. V. Gheorghiu, Dr. V. Șesan, Dr. V. Tarnauschi, Dr. V. Cotoș; 3. Pr. Cicerone Iordăchescu, Chișinău, Dr. Romulus Căndea, Cernăuși. Dr. Ioan Lupas, Pr. St. Cioroianu, Iconom Serghie Bejan, Dr. Gh. Ciuhandu și d. Șt. Berechet.

Se primesc spre publicare articole dela alte persoane decât dela Comitetul redactor, în condițiunile următoare:

Articole originale se vor primi cu 1000 lei coala în formatul de față al revistei, traducerile și recenziunile 800 de lei, cronicile și răspunsurile 600 de lei.

Articole care au fost publicate mai întâi alturea și care se vor reproduce pentru însemnătatea lor și de această revistă, nu se plătesc.

Toate articolele trebuie scrise cîteș și fără „va urma“.

Orice corespondență privitoare la redacție se va trimite pe adresa secretarului de redacție: Arhim. Scriban, București 6, str. Antim (localul Sf. Sinod).

Pentru tot ce privește administrațiunea revistei, interesafii se vor adresa secretarului administrativ al revistei, d. D. Sireteanu, București, localul Sfântului Sinod, la Biserica Antim.

Revista se trimite tuturor parohiilor, ca și în trecut. Persoanele particulare, care vor voi să li se trimează, trebuie să se adreseze administrațiunii.

A B O N A M E N T U L

1 an 100 lei. Pentru străinătate, se adaugă transportul.

1 număr 10 lei

Toate abonamentele se trimesc secretarului administrativ: d-lui D. Sireteanu, București, Sf. Sinod, Biserica Antim.

C A R Ț I L E

apărute în Editura institutului Biblic, se găsesc de vânzare la Tipografia Cărților Bisericești, Str. Principatele-Unite, 60

| | | | | |
|--|---------|---------------|--|---------|
| 1. <i>Lazăr Diacul</i> , Pr. Sebastian Stanca . . . | Lei 5.— | } 1000 | 9 <i>Povestiri folositoare pentru popor</i> , de A. V. P. | Lei 6.— |
| 2. <i>Patimile Mântuitorului</i> , Pr. Criveanu . . . | " 5.— | | 10 <i>Legea de organizare a Bisericii ortodoxe române</i> | " 12.— |
| 3. <i>Împotriva Beției</i> , I. P. S. Patriarh . . . | " 5.— | | 11. <i>Paracîsul I și al II-lea al Maicii Domnului</i> | " 5.— |
| 4. <i>Două întâmplări minunate</i> , Pr. Gr. Pișcuțelou (Gala Galaction). | " 5.— | | 12. <i>Cultul Sfinților (venerarea și invocarea lor)</i> de Diaconul Al. N. Constantinescu | " 5.— |
| 5. <i>Duverea Vinerii celei mari</i> , de Arhim. I. Scriban | " 5.— | | 13. <i>Noul Testament de Păr. Gala Galaction</i> legat în pînză | " 100.— |
| 6. <i>Catehismul creștinului ortodox</i> , de Pr. I. Mihălcescu | " 10.— | | Idem, în piele lux | " 400.— |
| 7. <i>Adventismul dat pe față de un fost adventist</i> de Arhim. Scriban | " 15.— | | | |
| 8. <i>Ca să crezi și cum să trăiești</i> , de P. S. Nicodem | " 4.— | | | |

Rabatul de 20% se acordă la cărțile de sub No. 1—13 și numai la comenziile care trec de 25 exemplare.

| | |
|---|----------------------------------|
| Carte de rugăciuni, de I. P. S. Patriarh, legată în piele peste tot | Lei 150.— |
| " " " " " " | " 90.— |
| " " " " " " | " 75.— |
| " " " " " " | legată în pînză peste tot " 65.— |
| " " " " " " | " 55.— |

Icoanele Maica Domnului și Domnul Hristos — lucrute pentru „Institutul Biblic“ de un anume pictor al nostru, adînc cunoscător al picturii bizantine, și imprimate la München în condițiuni tehnice superioare, au sosit în țară și se află de vânzare la „Tipografia Cărților Bisericești“, cu următoarele prețuri:

Icoane mari 62/47 c. m., lei 40 bucata, Icoana mijlocii 42/25 c. m., lei 30 bucata, Icoane mici, format c. poștală, lei 4 bucata. Icoanele se vînd numai contra cost.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

București. Seria III. Anul XLVIII. Nr. 11 (596). Noemvrie 1930.

Direcțiunea revistei, care și-a dat și-și dă toate silințele pentru a ajuta cu cinste și cu folos munca preoțimii românești, roagă, cu toată căldura râvnii sale, pe toți cucernicii Preoți, să binevoiască a-și achita, atât rămășițele din 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, cât și abonamentul pe întreg anul 1928, a să nu li se mai ceară suma de plată prin rambursul aprobat de Sf. Sinod. Amânarea plății mărește suma de plată și e păcat ca cucernicii Părinți să cheltuiască pe adaosuri care s'ar putea înlătura.

În nădejdea că cucernicii Părinți ai Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române, vor înțelege că un abonament de 100 lei anual, pentru o astfel de revistă, e o sumă prea neînsemnată și că ne vor ascultă, cum și că amânarea trimiterii abonamentului le e mai mult spre pagubă decât spre câștig, așteptăm cu încredere să-i vedem împlinind rugăciunea noastră.

DIRECȚIUNEA.

ARGUMENTUL ONTOLOGIC LA SPINOZA *)

În Spinoza, argumentul ontologic pare a avea pe unul din cei mai străluciți reprezentanți ai săi. Am zis „pare“, fiindcă chestiunea e discutabilă, cum foarte discutabilă a fost, și este încă, valoarea și sensul întregii doctrine legate de omul, care, și ca om și ca filosof, a fost foarte inegal și foarte contradictoriu prețuit¹⁾.

*) Vezi „Biserica Ortodoxă Română“ pe luna Octomvrie, 1930.

1. *Baruch de Spinoza* — sau cu numele latinizat *Benedictus* de Spinoza — s'a născut în Amsterdam la 1632 și a murit la Haga la 1677. Fiu al unei modeste familii evreiești, particula „de“ nu înseamnă vreun titlu de nobletă, ci indică doar locul de origină al familiei sale, orașelul Spinoza din Portugalia, pe care părinții lui l-au părăsit, pentru a se muta în Olanda. Inclinat de timpuriu către studii, tânărul Baruch este introdus în studiile limbii și literaturii ebraice, din care îl preocupă nu numai Legea și Talmudul, ci chiar și *Cabala*. Desgustat și decepționat însă de ele, se îndreaptă spre filozofia lui Descartes, a cărui adept credincios devine și pe ale cărui principii își creiază apoi propriul său sistem de cugetare, care, în deosebire de dualismul spiritualist a lui Descartes, e acel a unui monism aproape materialist. Escus din sânul comunității mozaice din cauza ateismului său, a dus o viață retrasă, dedicându-se studiilor filosofice și câștigându-și modestele mijloace de existență din șlefuitul sticlelor, meșteșug pe care l-a practicat aproape toată viața. Din relațiile sale cu anumite cercuri protestante, nu se poate deduce intenția ce ar fi avut-o de a trece la creștinism și nici măcar că, în interiorul său, ar fi fost adept al creștinismului. Ruptura cu iudaismul a fost, de fapt, ruptura cu ori care religie. Prima sa scriere publicată a fost o expunere a filozofiei carteziene, rezultat al lecțiilor predate de el în particular, expunere care poartă titlul: *Principia philosophiae cartesianae more geometrico demonstratae*. Metoda geometrică folosită aici, și care de altfel e împrumutată de la Descartes, va fi aceea care va face mai târziu falma lui Spinoza. După alte două scrieri mai mici publică în 1670: „*Tractatus theologico-politicus*“, scriere în care Spinoza pledează pentru dreptul absolut al libertății în materie de cugetare. Cartea a stârnit o enormă indignare între contemporanii, mai ales prin folul decajat și sarcastic în care erau tratate problemele teologice și, deși publicată sub anonim, Spinoza a fost repede identificat, și înmunt de atentan

„Tipul ideal al filosofului“ pentru generația de azi, cum îl caracterizează H. Bergson, cu prilejul serbărilor celor 250 de ani dela moartea lui, a fost pentru contemporani: un *ignorat*. Mai mult încă-un *disprețuit*. Crescut și format sub influența filosofiei lui Descartes a desfigurat doar ideile fundamentale și sistemul acestuia, propagând în chip deghizat ateismul și materialismul.

De această ambianță a epocii nu a scăpat firește nici Kant, care în critica pe care o face raționalismului în genere și celui cartesian în special, nici nu pomeneste de Spinoza. Nici măcar atunci când se ocupă de valoarea probei ontologice pentru dovedirea existenței lui Dumnezeu și când autorul „*Etice*“ se impunea a fi citat. A presupune că autorul »*Criticii rațiunii pure*“, nu cunoștea *Etica* lui Spinoza e greu de admis. O ignora însă pur și simplu. De aceea și evită a o cita, preferind, când cerea cazul, a se îndrepta, fie direct la sursă, deci la Descartes, fie la alți reprezentanți ai raționalismului ca Christian Wolff sau Leibniz. Către Descartes se îndreaptă Kant și atunci când pune în discuție metoda și analogiile geometrice utilizate în sprijinul dovedirii existenței unei ființi absolute, deși cel puțin aici, numele și opera lui Spinoza nu puteau fi, fără o anumită intenție, ignorate. Fiindcă tocmai utilizarea

și-a perdut pe mulți dintre prietenii ce-i mai avea. Deaceia când a încercat să găsească un editor pentru o nouă operă, care era și opera capitală a activității sale — *Ethica* — tipărirea i-a fost net refuzată. Deaceia *Ethica* nici n'a mai putut fi publicată decât după moartea sa. Cu toată atmosfera defavorabilă pe care și-o creiase Spinoza, nu a fost lipsit, chiar în timpul vieții sale, de puternici sprijinitori și prețuitori. Unul din aceștia a fost și Prințul Ludvig de Baden care i-a oferit catedra de filozofie dela universitatea din Heidelberg, pe care Spinoza a refuzat-o, preferind viața sa de retragere și deplină libertate. Spinoza a avut însă mulți și reductabili adversari. Socotit drept unul din cei trei mari impostori ai cugetării filosofice, alături de *Herbert de Cherbury*, întemeietorul deismului englez, și *Thomas Hobbes*, întemeietorul utilitarismului etic și socotit între ei ca cel mai periculos, cum îl prezintă *Christian Korholt* în scrierea-pamflet, cu mult răsunet în timpul său, „*De tribus impostoribus*“, ateismul și materialismul său repugnă până și unui sceptic ca *Pierre Bayle*, care vede în el pe ateistul sistematic, iar sistemul său îl socoate drept „cea mai monstruoasă ipoteză ce se poate imagina, cea mai absurdă și mai diamentral opusă noțiunilor celor mai evidente ale spiritului nostru“. Tratat și socotit ca un „stărv de căne“ după moarte, cum sună dura expresie a lui *Lessing*, mai bine de un secol, timpurile mai noi i-au adus cea mai complectă reabilitare, care a mers până la exagerările entuziaste ale lui *Schleiermacher*, care vede în osânditul ateu de altădată „pe sfântul martir fără discipoli și fără patrie“. Firește în aceste aprecieri se exagerază de către admiratorii de azi, după cum se exagera de către detractorii de ieri. Dar, fără a căuta să facem din Spinoza „un sfânt“, cum cerea *Schleiermacher*, și nici măcar „un pasionat căutător de Dumnezeu“, cum crede *Windelband*, și fără a face din el un „convins adept al spiritismului“, opera lui rămâne, înfățișând una din cele mai impresionante pagini din istoria cugetării omenești.

metodii geometrice făcuse faima și originalitatea lui Spinoza, și de ea era legat numele și opera sa.

Și totuși Kant avea, în fond, dreptate, preferind *originalul*, deci pe Descartes și nu *copia* și deci pe Spinoza. Căci influența lui Descartes asupra lui Spinoza a fost covârșitoare și categorică, indiferent de ce a adăus sau a schimbat Spinoza prin elemente originale proprii, specifice cugetării sale. Această influență nu se referă numai la ideile fundamentale din *Etică* ca: substanță, modi, atribute, care sunt în esență aceleași ca în „Meditații“ și „Principii“, ci și la *metoda* în care aceste idei sunt redată, demonstrate și puse în sistem.

E vorba de acea faimoasă „*Demonstratio more geometrico*“ în care se prezintă „*Etica*“ și care a făcut faima și originalitatea lui Spinoza. Căci chiar această metodă nu-i aparține. Ea a fost ingenuată și utilizată întâia oară de Descartes și de la el luată de Spinoza. Descartes o folosește cu ocazia răspunsurilor pe care le dă în apărarea „Meditațiilor“ sale. Intre acestea se găsește unul care poartă titlul caracteristic: „*Rationes Dei existentiam et animae a corpore distinctionem probandem more geometrico despositae*“, și cuprinde exact aceleași: *Definitiones, Postulata, Axiomata et Propositiones* ca și în *Etica* lui Spinoza, „ordine geometrico demonstrata“¹⁾.

Dealtfel însuși Spinoza, nu în *Etică* utilizează pentru prima dată această metodă, ci în o scurtă expunere asupra doctrinei carteziane, care e intitulată: *Renati Des Cartes principiorum philosophiae cartesianae pars I et II more geometrico demonstratae*. Sursa și paternitatea cartesiană a acestei metode este deci evidentă²⁾.

Ceia ce constituie totuși meritul și originalitatea lui Spinoza este „consecvența și rigiditatea cu care el utilizează această metodă și în care a transpus și construit întregul sistem al *Eticeii*“³⁾, opera sa de căpetenie. Partea întâi a *Eticeii*⁴⁾ se ocupă despre esența și existența lui Dumnezeu

1. *Descartes-Oevres-Tome IX*. Ed. Leopold Cerf.-Paris, p. 124.

2. *Spinoza-Ethica* ed. Garnier, text francez și latin, p. 2, „Notice sur L'Ethique“ de Ch. Appuhn.

3. W. Windelband: *Präludien B. I*: „Zum Gedächtnis Spinosas“, p. 102.

4. Titlul original al *Eticeii* este: *Ethica, ordine geometrico demonstrata* et in quique partes distincta, in quibus agitur: I. De Deo. II. De natura et origine mentis. III. De origine et natura affectuum. IV. De servitute humana seu de affectuum vitiis. V. De potentia intellectus seu de libertate humana. Citațiile textului latin sunt făcute după „*Ethica*“ ed. Garnier unde este redat și textul latin.

și aici se găsește și proba sa ontologică, de care ne vom ocupa în special.

Procedeu folosit de Spinoza în expunerea Eticei e cel strict geometric — „ordine geometrico“ — cum îl definește el însuși. Întâi sunt stabilite o serie de opt *definiții*, care cuprind noțiunile fundamentale, pe care se reazimă întreg sistemul și cu care urmează a se opera.

Lor li se adaugă o serie de 7 *Axiome*, adevăruri nedemonstrabile, socotite ca evidente prin ele înșile. Din acestea urmează apoi *teoremele* sau *propozițiunile* a căror demonstrare e făcută pe baza celor stabilite în definiții și axiome. Teoremele își au la rândul lor *corolariile* și *scolile* lor, ca în orice demonstrație geometrică. Admise odată definițiile și axiomele, totul trebuie admis, fiindcă întreaga demonstrație este riguroasă și constrângătoare.

Același procedeu e folosit și pentru formularea și fondarea argumentului ontologic. Dealtfel prima parte a Eticei nu este în genere decât o variantă a tezei carteziene, despre Dumnezeu, așa cum o găsim în prima parte a „Principiilor“. Acel „Deus sive substantia“ este aproape același la amândoi. Deosebiri intervin în felul cum sunt concepute și formulate „atributele“ și „modurile“ substanei.

Prima definiție e acea vestită „*causa sui*“ cheia întregului sistem spinozist ca și a argumentării sale ontologice. „*Per causam sui intelligo id, cujus essentia involvit existentiam, sive id cujus natura non potest concipi nisi existens.* — Prin „causa sieși“ înțeleg acel ceva a cărui esență implică existența, sau a cărui natură nu poate fi concepută decât ca existând¹⁾.

A doua definiție privește *limitarea* substanței: „*Ea res dicitur in suo genere finita, quae alia ejusdem naturae terminari potest.* — Se numește „finit în felul său“ aceia ce poate fi mărginit prin un alt lucru de aceeași natură ca și el. Ex.: Un corp poate fi limitat de un alt corp și o cugetare de o altă cugetare; dar un corp nu poate fi limitat de o cugetare și nici cugetarea de un corp²⁾.

A treia definiție e aceia a *substanței*: „*Per substantiam intelligo id, quod in se est et per se concipitur, hoc est*

1. *Spinoza*: Ethica—Pars prima: Definitiones, p. 21, ed. Garnier.

2. *Spinoza*: Ethica—Pars prima: Definitiones, p. 21, ed. Garnier.

id cuius conceptus non indiget conceptus alterius rei a quo formari debeat“. — Prin substanță înțeleg acel ceva care este în sine și se concepe prin sine, adică al cărui concept nu are nevoie de conceptul altui lucru dela care să se formeze ¹⁾).

A patra și a cincea definiție se referă la *atributele și modurile* substanței și au următoarea formulare: „Per attributum intelligo id quod intellectus de substantia percipit tanquam ejusdem essentiam constituens“. — Prin atribut înțeleg aceia ce intelectul concepe din substanță ca formând esența acesteia. „Per modum intelligo substantiae affectiones, sive id, quod in alio est per quod etiam concipitur“. — Prin mod înțeleg modificările substanței, sau ceia ce este în altăceva prin care se și concepe ²⁾).

A șasea definiție e aceia a noțiunii de Dumnezeu: „Per Deum intelligo ens absolute infinitum, hoc est substantiam constantem infinitis attributis quorum unumquodque aeternam et infinitam essentiam exprimit“. Prin Dumnezeu înțeleg ființa absolut infinită, adică substanța care constă din infinite atribute, fiecare din ele exprimând o esență infinită, și eternă ³⁾). Definiția a VII-a cuprinde conceptul despre *libertate*, definită ca expresia necesității naturii interne a unui lucru: „Ea res libera dicitur quae ex sola suae naturae existit et a se sola ad agendum determinatur“. Să numește liber tot ceia ce există în virtutea singurei necesități a naturii sale și se determină la acțiune numai prin sine însuși ⁴⁾).

Și în sfârșit a VIII-a definiție, cea despre *eternitate*, identificată cu existența, ca decurgând în chip necesar din definiția ființei eterne: „Per aeternitatem intelligo ipsam existentiam, quatenus ex sola rei aeternae definitione necessario sequi concipitur“. Prin eternitate înțeleg existența însăși, întrucât este concepută ca urmând în chip necesar din însăși definiția unei ființe eterne ⁵⁾).

Stabilite aceste 8 definiții urmează cele 7 axiome. Ele au următorul conținut. Cea dintâi: Tot ce există, există sau în sine sau în altă ceva. „Omnia quae sunt, vel in se, vel

1. *Spinoza*: Ethica. Pars prima: Definitiones, p. 22, ed. Garnier.

2. *Spinoza*: Ethica. ed. cit. p. 22.

3. *Spinoza*: Ethica. ed. cit. p. 22.

4. *Spinoza*: Ethica. ed. cit. p. 23.

5. *Spinoza*: Ethica. ed. cit. p. 23.

in alio sunt“. A doua: Ceia ce nu poate fi conceput prin altăceva, trebuie să fie conceput prin sine. „Id, quod per aliud non potest concipi, per se concipi debet“. A treia: Dintr'o cauză determinată dată, urmează în chip necesar un efect, și invers, dacă cauza determinată nu-i dată, este imposibil să urmeze un efect. „Ex data causa determinata necessario sequitur effectus, et contra, si nulla datur determinata causa, impossibile est, ut effectus sequatur“. A patra: Cunoașterea efectului depinde și implică cunoașterea cauzei. „Effectus cognitio a cognitione causae dependet, et eadem involvit“. A cincea: Lucrurile care n'au nimic comun între ele, nici nu se pot cunoaște unele pe altele, adică conceptul uneia nu implică pe al alteia. „Quae nihil commune cum se invicem habent, etiam per se invicem intelligi non possunt, sive conceptus unius alterius conceptum non involvit“. A șasea: O idee adevărată trebuie să convină cu obiectul ei. „Idea vera debet cum suo ideato convenire“. Și însfârșit a șaptea axiomă care sună: Ori ce lucru, care poate fi conceput ca neexistând, esența lui nu implică existența. „Quiquid ut non existens potest concipi, ejus essentia non involvit existentiam“¹⁾.

Stabilite aceste definiții și axiome urmează în chip necesar o serie de teoreme. Dintre aceste teoreme întâia stabilește că „substanța este anterioară modurilor ei“. Aceasta rezultă din definiția a 3-a și a 5-a. A doua că „două substanțe cu atribute diferite nu au nimic comun între ele“, aceasta conform definiției a treia. Din teorema a doua rezultă a treia teoremă: „dacă substanțele n'au nimic comun între ele, nici nu se pot cauza între ele“, aceasta conform axiomei 5-a și 4-a. A patra teoremă: lucrurile se deosebesc între ele fie prin diversitatea atributelor substanței, fie prin aceia a diversității modificărilor ei“, aceasta conform axiomei 1 și 4 și definițiilor 3 și 5. Ca urmare a cincia teoremă stabilește că: „In natură nu pot exista două sau mai multe substanțe de aceeași esență sau atribut“, aceasta conform teoremei 1 și 4 și definiției 3 și 6. Ca urmare a acestei teoreme ca și acelei de a treia rezultă ca o a șasea teoremă, că „o substanță nu poate fi produsă de altă substanță“. Adevărul acestei teoreme rezultă din teorema a cincea care

1. Spinoza: Ethica, ed. cit., p. 24.

stabilește că în natură nu pot exista două substanțe cu același atribut și nici nu pot să aibă ceva comun între ele — teorema a doua — și deci după teorema a treia nici nu pot să-și fie una cauza alteia, sau una produsul alteia.

Teorema a șaptea stabilește că „naturii substanții îi aparține existența“, acestea conform teoremei a șasea, după care o substanță nu poate fi produsă de altă substanță și că ea nu poate să-și aibă cauza decât în sine însuși; și atunci după definiția întâi esența sa implică existența, ea neputând fi concepută decât ca existând. Teorema a opta stabilește că „orice substanță este infinită în mod necesar“. Teorema a noua că „cu cât o ființă are mai multă realitate sau existență cu atâta are mai multe atribute“. Teorema a zecea stabilește că fiecare atribut al substanței trebuie conceput prin el însuși, aceasta conform definiției a 4 și a 3 și, în sfârșit, teorema a XI-a stabilește că: „*Dumnezeu sau cea ce este tot una, substanța care constă dintr'un număr infinit de atribute, dintre care fiecare exprimă o esență eternă și infinită, există în mod necesar*“. Această teoremă conține demonstrația ontologică a existenței lui Dumnezeu.

În textul latin al eticeii, ea are următoarea formulare: „*Deus, sive substantia constans infinitis attributis, quorum unumquodque aeternam et infinitam essentiam exprimit, necessario existit*“¹⁾.

Evidența acestei teoreme urmează în chip necesar din cele stabilite anterior, atât prin definiții și axiome, cât și prin teoremele precedente. Odată ce este acceptat că Dumnezeu este substanță constituită din o infinitate de atribute, cum stabilește deja definiția a VI-a, el trebuie să și existe în chip necesar, cum stabilește deja teorema VII-a. Deci existența lui Dumnezeu urmează în chip necesar din însăși felul cum este dată și concepută ideea despre el.

Spinoza însuși caută a evidenția adevărul acestei teoreme prin 3 demonstrații felurite. Două din ele sunt de natură apriorică, a 3-a însă e de natură *aposteriorică*, înadins utilizată de Spinoza pentru a marca prin ea, atât natura demonstrației apriorice, cât și superioritatea și evidența ei.

Prima demonstrație e următoarea: „Dacă voi negați

1. *Spinoza: Etica*, ed. cit. p. 39.

aceasta, adică că Dumnezeu există în chip necesar, atunci rămâne să dovedim că Dumnezeu nu există. Dar atunci ar urma că esența sa nu implică existența — axioma 7. Dar aceasta este absurd, conform teoremei a 7-a. Deci Dumnezeu există¹⁾.

A doua demonstrație: „Pentru fiecare lucrare trebuie să existe o cauză sau rațiune, fie pentru că există, fie pentru că nu există. Spre ex.: Dacă un triunghi există trebuie să existe o cauză pentru ca el să existe. Dacă din contră acest triunghi nu există trebuie să fie o cauză sau rațiune care să-l împiedece de a exista. Și această rațiune sau cauză trebuie să fie cuprinsă fie în natura lucrului fie în afară de natura lui.

Astfel rațiunea pentru care un cerc pătrat nu există rezultă din natura cercului, căci existența unui cerc pătrat ar conține o contradicție. Existența substanței însă, din contră, rezultă din însăși natura sa, care implică existența ca necesară (conf. T. 7); pe când rațiunea în virtutea căreia un triunghi sau un cerc există sau nu rezultă, nu din natura sa, ci din ordinea totalității lucrurilor materiale. Din această ordine, trebuie să rezulte sau că triunghiul există acum în mod necesar, sau că este imposibil să existe acum. Aceasta se înțelege de la sine. Urmează deci că un lucru există în mod necesar, dacă nicio rațiune și nicio cauză nu este dată care să împiedice existența acestui lucru. Deci, dacă nu se poate da nicio rațiune și nicio cauză care să împiedice existența lui Dumnezeu, sau să-i suprimă această existență, trebuie în chip absolut conchis că Dumnezeu există în chip necesar. Dimpotrivă, dacă o astfel de rațiune sau cauză ar putea fi dată, ea ar trebui să se găsească, fie în natura lui Dumnezeu, fie în afară de ea, adică în o altă substanță de natură diferită. Căci dacă această substanță ar fi de aceeași natură cu Dumnezeu, prin aceasta însăși ar trebui să se conceedă că Dumnezeu există. Dar o substanță, care ar fi de altă natură decât Dumnezeu, n'ar putea avea nimic comun cu el. (conf. T. II). În consecință, această substanță nici nu ar putea pune existența lui Dumnezeu, dar nici nu ar putea-o împiedeca. Deci, fiindcă rațiunea sau cauza, care ar împiedica exi-

1. Spinoza *Ethica*. ed. cit. p. 39-40.

stența lui Dumnezeu nu poate fi dată în afară de natura lui Dumnezeu, această rațiune ar trebui să se găsească în chip necesar (cu toate că Dumnezeu nu există), chiar în natura lui Dumnezeu, ceiace ar constitui atunci o contradicție. Dar a afirma aceasta despre ființa absolut infinită și care reprezintă culmea perfecțiunii, este absurd. Deci nici în Dumnezeu și nici afară de el nu există vre-o cauză sau rațiune care să-l împiedice de a exista. Deci Dumnezeu există în chip necesar¹⁾ Și în sfârșit o a treia cale de demonstrare: „A nu putea exista este o slăbiciune, o privație, o insuficiență — termenul expres la Spinoza este: *impotenția* — și din contră: *a putea exista este o forță* o putere. Deci dacă lucrurile care există, și încă în chip necesar, nu sunt de cât ființele finite, aceste ființi ar fi dotate cu mai multă putere decât ființa absolut infinită, ceea ce constituie în chip evident o absurditate. Dar noi înșine existăm, fie în noi, fie în alt lucru care există necesar (Ax. I și T. 7.). Deci e cu atât mai mult ființa absolut infinită, adică (conf. def. 6) Dumnezeu există în chip necesar²⁾.

Această a treia cale de demonstrare nu mai este apriorică, ci *aposteriorică*; ea nu mai pleacă din conceptul ființei divine însăși, ci se sprijină pe contingenta existențelor finite pentru a deduce din ea necesitatea existenței pentru ființa infinită. Deci nu mai avem deaface cu o probă ontologică, ci cu una cosmologică. Acest lucru îl recunoaște și Spinoza în *Scolia* care urmează acestei demonstrații.

„Prin această ultimă demonstrație — zice Spinoza — am voit să stabilesc existența lui Dumnezeu *a posteriori*; aceasta pentru că raționamentul să fie mai ușor de înțeles, și nu pentru că plecând dela aceleași date, existența lui Dumnezeu n'ar putea fi dedusă și în chip aprioric. Căci dacă a putea exista este o forță, *potentia*, urmează că cu cât mai mult natura unui lucru comportă realitate, cu atât mai mult acel lucru are prin el însuși forță de a exista: deci ființa absolut infinită, sau Dumnezeu, are prin ea însăși, în chip absolut, puterea infinită

1. *Spinoza a Ethica*, ediție citată, p. 40-42

2. „ „ „ „ „ p. 42-43

de a exista : prin urmare Dumnezeu există în chip absolut. Vor fi cu toate acestea mulți care nu vor vedea ușor evidența acestei demonstrații. Aceasta din cauza obișnuinței ce o au de a lua în considerare numai lucrurile care își dețin existența lor dela cauze exterioare de ele însele și care dacă există ușor, dispar tot cu aceiași ușurință. Din contră ei socotesc mult mai dificil a ajunge la existența lucrurilor, cărora ei le atribue totuși un mai mare număr de calități. Dar pentru a-i elibera de aceste prejudecăți este suficient să observ că eu nu vorbesc aici de lucruri, care sunt produse de cauze exterioare, ci numai de substanțe, care nu pot fi produse de cauze exterioare (T. 6.) De fapt lucrurile care nasc (provin) din o cauză exterioară și care se compun din un mai mare sau mai mic număr de părți sunt tributare acestei cauze externe, în tot ceea ce ele posedă ca perfecțiune sau realitate și în consecință existența lor pornește numai din perfecțiunea cauzei exterioare și nu din ființa lor proprie. Din contra, tot ceea ce posedă substanța ca perfecțiune, ea nu o datorează unei cauze exterioare, și aceasta pentru că existența ei trebuie să rezulte numai din propria sa natură și care nu este ca atare altceva de cât însăși esența ei. Din aceasta rezultă că perfecțiunea unui lucru nu împiedică existența lui, ci din contră o impune. Imperfecțiunea din contră o împiedică. In consecință, noi nu putem fi siguri de existența niciunui alt lucru, ci numai de existența ființei absolut infinite sau perfecte, adică despre existența lui Dumnezeu. De fapt, întru cât esența lui exclude orice imperfecție, prin aceasta însăși ea risipește orice motiv de îndoială a existenței sale și ne dă absoluta certitudine. Aceasta este după părerea mea — concludere Spinoza — ceea ce fiecare, cu puțină atenție, ar trebui să înțeleagă¹⁾.

IOAN Gh. SAVIN,

Profesor titular la Facultatea de teologie
din Chișinău.

1. Spinoza, Ethica ed. cit. p. 43-45.

*Cel mai înalt gând al meu este ca fiecare să lucreze
cu tragere-de-inimă și ca fiecare om să fie pus la locul său.*

REGELE CAROL II,

către un ziarist englez, după *Libertatea*
din Orăștie, 18 Sept. 1930.

O pagină din Istoria Invățământului Teologic

ȘCOLILE CATHETICE DIN EPARHIA HUȘILOR *)

Iniințarea Seminarului de Huși. La 1851 se iniințează Seminarul de Huși. De aci înainte școlile cathetice din eparhie trec dela Iași (Socola), sub conducerea și supravegherea *comitetului* și a *Epitropiei* acestui seminarium. Spre sfârșitul anului 1853, a fost numit *rector* al seminarului de Huși, *monahul Nifon Bălășescu*, care fusese profesor și *intâiul* rector al seminarului mitropoliei din București, sub numele de *Neculai Bălășescu*. Pe lângă rânduirea profesorilor și alcătuirea programelor pentru seminarii, Bălășescu se ocupă și de școlile cathetice, pe care el le numește *preparandiale*, pentru că de aci înainte ele aveau menirea de a *prepara* pe clerici, pentru a putea intra în seminarium.

Iată programa, alcătuită de dânsul, pentru școlile cathetice preparandiale :

PROGRAMA A

I. De învățaturile din școalele cathetice preparandiale.

1. Cetire bună și la înțeles pe orice carte românească și scrisoare de mână.
2. Scrisoare bună caligrafică.
3. Catehismul cel mic.
4. Gramatica cea mică română: Etimologia și Sintaxa.
5. Istoria biblică cea mică.
6. Aritmetica până la proporțiuni.
7. Geografia cea mică.
8. Datoriile supușilor către stăpânire.
9. Cântările bisericesti cu Tipicul.

II. Aceste învățaturi împărțite pe doi ani.

ANUL I.

1. Cetirea bună.
2. Scrisoare caligrafică.
3. Catehismul, part. I despre *credință*.
4. Istoria biblică a Vechiului Testament.

ANUL II.

1. Cetire bună.
2. Scrisoare caligrafică.
3. Catehismul partea a II-a și a III-a de *dragoste și nădejde*.
4. Istoria Biblică a Noului Testament.

*) Vezi *Biserica Ortodoxă Română*, Nr. 10, pe Octomvrio 1930.

- | | |
|---|--|
| 5. Gramatica română până la verbul. | 5. Gramatica română toată, Etimologia și Sintaxa. |
| 6. Aritmetica, cele 4 lucrări simple. | 6. Aritmetica, lucrările compuse și regula de trei. |
| 7. Geografia, Europa în genze și Moldova. | 7. Geografia, România și celelalte părți ale pământului. |
| 8. Cântările și Tipicul. | 8. Datorile supușilor către stăpâne. |
| | 9. Cântările cu Tipicul 1). |

Noua programă și îndrumările metodice date de Arhim. Melhisedec. La începutul anului 1856, Meletie Istrati, episcopul Hușilor, a chemat la rectoratul seminarului de Huși, în locul lui Nifon Bălășescu, pe Arhim. *Melhisedec Ștefănescu*, inspectorul dela Seminarul din Socola. Indată ce Melhisedec vine ca rector, în fruntea Comitetului Seminarului, se ocupă și de școlile catihetice, alcătuiendo listă de *obiectele* ce se vor preda, cu aranjamentul lor în *programă* și dând *circulări* explicative, despre bunul mers al acestor școli. Pentru neurmărire, ia măsuri energice, așa că școlile catihetice iau un nou avânt.

Iată ce *obiecte* rânduește el a se propune în *școlile bisericești ținutale*, pe doi ani :

Anul întâiu.

Catihisul.

Istoria sfântă a Vechiului Așezământ, pe scurt.

Cetirea și Scrisoarea.

Aritmetica, cele patru lucrări simple și compuse.

Cântările.

Anul al doilea.

Istoria Sfântă a Noului Așezământ, pe scurt.

Tâlcuirea rânduelelor bisericești, pe scurt.

Tipicul.

Gramatica română, partea etimologică.

Cântările.

Aritmetica, fracțiile și proporțiile 2).

* * *

La sfârșitul fiecărei luni, catiheții trebuiau să înainteze comitetului seminariei un «catalog arătător de numărul, sârghița, absențele și purtarea fiecărui cleric».

Iată și o *circulară* a lui Melchisedec, pe lângă care alătură și *shema* de programă săptămânală :

1. Dos. Episc. No. 132. Acta ating. de Conreso. cu Comitetul sem. de Huși. 1854, p. 13. Vezi și Dos. semin. No. 10 din 1853-56. p. 8.

2. Dos. Sem. No. 16 din 1856-60, p. 13.

COMITETUL SEMINARIEI EPARHIALE DE HUȘI

Către Cătihetul ținutului Vaslui, Bârlad și Galați.

(La Vaslui numai, fără adăugirea din urmă).

Pe lângă aceasta, alăturând *programa* încuviințată de Onorabila Epitropie, pentru urmarea predării învățăturilor pe la școalele bisericești din această eparhie, comitetul face cunoscut Cucerniciei Voastre de a o aplica întocmai, sârguindu-vă la predare, a nu lăsa un școlar *numai în memorizație*, ci a *deștepta* mai mult *cugetarea și priceperea*; căci almintrelea, nici odinioară nu se va putea avea niște școlari bine pregătiți pentru seminarium, și prin urmare nici școlile bisericești nu-și vor ajunge scopul.

Pe lângă aceasta, Comitetul socoate de a sa datorie a vă aminti:

1. Pentru *exacta frecventare a claselor* și a nu întrebuițea pe școlari la nemică particular, afară de învățătură; căci aice au venit știre că pe unele locuri, catiheții ar întrebuițea pe școlarii lor, la slujbe casnice proprii, prin care s'au deșteptat nemulțumire și tânguire a părinților, în cât nu vor a da fiii lor pe la acele școli, alegând mai bine să-i ție a lucra pela casele lor, sau să caute alte școli.

2. Vi se repețește din nou, ca să *nu mai primiți candidați însurați nici cum*, ci numai tineri de aciia, carii ar putea să vii apoi la seminarium, să urmeze cursul. — Iară încât pentru candidații bătrâni, cari apucasă a intra în școală mai înainte de cunoscuta dispoziție a ocârmuirii, și cari să vor socoti capabili de hirotonie, prin săvârșirea cursului de învățătură, hotărit prin legiuirea pentru învățăturile bisericești anecea lit. B. (*Catihisul, Istoria Sfântă, tâlcuirea rânduelilor bisericești, parte din Aritmetică cântările și tipicul, cetirea și scrisoarea după Gramatică*), să-i trimiteți cu raport și cu adeverință, anume arătătoare de cele ce au învățat; înțelegându-să însă că, fără arătatele învățături, si nu trimiteți nici pe unul, căci numai îi veți face să cheltuiască în zadar, dacă ii la examen nu se vor afla capabili.

3. Cărțile de pe care veți preda învățăturile, în viitoriu, conform cu § 12 dela legiuirea mai sus citată, vor fi acele adoptate și în seminarium centrală, *pentru uniformitate*, cu adăugire însă ci ele, pentru ușurarea elevilor, vor putea *a se prescurta*, trecându-s unele din ele numai cu cetirea și explicarea, țără a le învăța de rost, pentru care comitetul vă va face o anume însemnare.

4. Veți urma regulat cu trimiterea cataloagelor lunare, de numărul și sârguința elevilor, spre a se putea da, la cererea Epitropiei, relații de starea acelei școli; căci netrimiterea unor asemenea cataloage, va fi semn că nu țineți școală, și la asemenea caz, după hotărârea epitropiei, vi se va suspenda și leafa.

Către Cătihetul de Bârlad, adaogă: De aceia, fiindcă în actele seminariumului acum de un an întreg, nu se găsește nici o relație despre școala de catihizare din acel ținut, ce vă este în

credițată, Comitetul cere dela Cucernicia Voastră, să-i trimitеți, fără întârziere, relație despre acea școală, pe timpul dela Aprilie 1855, până la Aprilie 1856.

Către cel dela Galați, adaogă: De aceea Cucernicia Voastră, fără întârziere, să trimitеți cataloagele pe luna Martie, anul curent, arătătoriu de starea actuală a acelei școli.

No. 5, 6 și 7
1856, Apr. 23 ¹⁾,

PROGRAMA

Dupre care se va urma predarea învățăturilor în Școalele bisericești ținutale.

| Zilele | Orele | CLASA I-a | CLASA II-a |
|----------|-----------------------------------|--------------------------------------|--|
| Luni | 8—9 ¹ / ₂ | Catihisul | Cântările |
| | 9 ¹ / ₂ —11 | Scrisoarea | Istoria Sf. a Noului Așezământ, pe scurt |
| | 2—4 | Cetirea pe cărțile bisericești | Tâlcuirea rândueleur bisericești |
| Marți | 8—9 ¹ / ₂ | Istoria Sfântă a Vechiului Așezământ | Scrisoarea |
| | 9 ¹ / ₂ —11 | Cântările | Gramatica |
| | 2—4 | Aritmetica | |
| Miercuri | 8—9 ¹ / ₂ | Catihisul | Cântările |
| | 9 ¹ / ₂ —11 | Scrisoarea | Tipicul |
| | 2—4 | Cetirea pe cărțile bisericești | Tâlcuirea rândueleur bisericești |
| Joi | 8—9 ¹ / ₂ | Istoria Sfântă a Așezământ. biseric. | Scrisoarea |
| | 9 ¹ / ₂ —11 | Cântările | Istoria Noului Așezământ |
| | 2—4 | Recreație | |
| Vineri | 8—9 ¹ / ₂ | Scrisoarea | Gramatica |
| | 9 ¹ / ₂ —11 | Catihisul | Cântările |
| | 2—4 | Aritmetica | |
| Sâmbătă | 8—9 ¹ / ₂ | Cetirea pe cărțile bisericești | Tipicul |
| | 9 ¹ / ₂ —11 | Istoria Sfântă a Așezământ. biseric. | Scrisoarea |
| | 2—4 | Aritmetica | |

N. B. — Pentru practicarea în rândurile bisericeşti, învăţăceii vor face rând la biserica şcolaii cu săptămâna, împărţiţi câte 5—6, sau mai mulţi într'un rând, după numărul lor; iară duminica şi în sărbători se vor afla cu toţii la aceeaşi biserică.

Rectorul Seminariei, Arhimandrit MELCHISEDEC

Iconom, *N. Roşu*

Secretar, *C-tin Nica 2).*

Către Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii publice, face următoarea *dare de seamă* într'un raport general :

ŞCOLILE ȚINUTALE DE CATIHIZAȚIE.

Seminariala aceasta are *trei* școli de catihizație, aflătoare în cuprinsul eparhiei de Huși, anume :

1. *Școala Catihetică din Vaslui.* (Catihet este cucern. Sa Icon. *Constantin Focșa*; școala se ține într'o casă, în *ogradio* bisericii Sf. Ioan. Elevi numără 44).

2. *Școala catihetică din Galați.* (Catihet este cucern. Sa Icon. *Gh. Teodorescu*; școala se ține într'o *casă închiriată*. Elevi numără 39).

3. *Școala catihetică din Bârlad.* (Catihet este Icon. *Nicolae Păun*. Însă aici de un an de zile, nici de cum nu s'a ținut această școală, din neîngrijirea catihetului; pentru care onorabila Episcopie au și hotărât *destituirea* lui).

B. 1. La aceste școli, școlarii sunt împărțiți în trei clase : în *cea dintâi* se învață : ceaslovul, psaltirea, precum și citirea pe cărțile nouă. *In adoua* : catihisul, scrisoarea, istoria sfântă a V. Așezământ : pe scurt, cântările și citirea bisericească.

In a treia : Istoria sfântă a Noului Așezământ, rânduelile bisericești, gramatica română până la sintaxă, cântările, aritmetica patru lucrări simple și cu fracții.

2. Pentru ținerea acestor școli se dau pe fiecare an 9.500 lei adecă câte 3.000, afară de cea de Galați, carea pentru scumpetea de acolo, capătă 3.500. În acest condeiu, se cuprinde și leafa catihetului și chiria caselor de școală și reparația și mobilația, pentru care și urmează din partea catihetilor o mulțime de tânguiuri.

3. Este neapărat a se adăogi și în eparhia aceasta câte un *adiunct* pela școlile de catihizație, precum s'au făcut în celelalte eparhii; căci almintrelea greutățile sunt neînălăturabile și progresul puțin 2).

* * *

Iată și un tablou *statistic* de numărul elevilor pe timp de patru ani :

1. Dos. Sem. No. 16 din 1846—60, p. 15.

2. Dos. sem. Huși No. 22, din 1856—1859, p. 9.

| | | | | Suma |
|--------------------------|---------------|------------|-----------|---------------------|
| In școala Catihetică din | <i>Galați</i> | au fost în | 1853 = 62 | |
| | " | " | 1854 = 73 | |
| | " | " | 1855 = 45 | |
| | " | " | 1856 = 33 | 213 |
| | <i>Vaslui</i> | " | 1853 = 75 | |
| | " | " | 1854 = 92 | |
| | " | " | 1855 = 83 | |
| | " | " | 1956 = 42 | 292 |
| | <i>Bârlad</i> | " | 1853 = 32 | |
| | " | " | 1854 = 60 | |
| | " | " | 1855 = 66 | 158 |
| Suma totală . . | | | | 663 ¹⁾ . |

Școala catihetică din Huși. Se deschide în primăvara anului 1846, în încăperile episcopiei, cu binecuvântarea episcopului Sofronie Miclescu (1826—1851), care o ia sub supravegherea sa. La 2 Iulie, 1846, catihetul de Huși scrie, către cinstita direcție a seminariei Veniamine din Iași, că la 20 a trecutei luni Iunie s'a făcut *cercetarea duhovnicească*, de către iconomul Teodor. Toți clericii, atât cei căsătoriți, cât și necăsătoriți, aflători în școala bisericească din Huși, aflându-se vrednici de împărtășirea cu sfințele taine, s'au împărtășit, la 22 a curente luni²⁾. La 16 Iulie au fost examinați, de către catihet, în prezența vechilului episcopiei și i-au repartizat: 15 în *clasul candidaților* și 14 în *clasul începătorilor*³⁾. La Septembrie, rămân: 12 în clasul candidaților și 13 în clasul începătorilor, cări urmau *cetirea, scrisoarea și învățarea pe derost*⁴⁾. În Octombrie, erau 17 candidați și 13 începători; iar în Decembrie, 21 candidați și 20 începători⁵⁾. În Decembrie 1847, erau 28 candidați și 13 începători⁶⁾. În 1858 numărul candidaților trece de 30. La sfârșitul anului 1849, erau 29 candidați și 12 începători. Comisia rânduită de episcop pentru examen, zice: «Astăzi în 17 Iulie, 1848, supt iscăliții, rânduiți din partea prea osfințitului episcop

1. Dos. Sf. Episcopii Huși. No. 175 din 1856, p. 14.

2. Dos. Semin. Huși No. 1 din 1846—47, p. 3.

3. Ibid., p. 4—5.

4. Ibid., p. 8.

5. Ibid., p. 16.

6. Ibid., p. 74—77.

al Hușului, pentru a fi față la examennl clericilor din școala bisericească de Huși; cercetând după rânduială pe clericii aceștii școli, din științele orânduite pentru ei, au răspuns *mulțămitoriu*, trăgând luarea aminte și a celor de față ascultători cu nimeritele răspunsuri. Pentru care, spre întocma urmare a examenului, să adiverește, cu cuvenitele iscălituri. *Calinic Miclescu Arhimandrit și Indescifrabil*¹⁾». La 1850, școala avea 3 clase, în plus clasa începătorilor. Clasa I era împărțită în două secții. No. școlarilor era 26 în clasa I (ambele secții), 10 în clasa II; 13 în clasa a III-a și 14 în clasul pregătitoriu sau începătoriu²⁾. Școala se întemeiase bine. Veniau școlari și dela școlile publice de se înscriau³⁾. La examenul dela încheierea anului, ia parte însuși episcopul *Sofronie*, punând cu mâna sa notele în catalog. După examen, trimite catihetului următoarea adresă :

«Cucernicia ta, Iconoame Neculai Roiu, catihet ținutului Fălciu al eparhiei noastre.

Dorind a videa propoșirea clericilor din duhovniceasca școală a acestui ținut, ce să află supt cea mai de aproape a mea privighiere, și a mă încredința de sporiul învățătorei lor, am fost însuș la examenul ce au urmat la trii a curgătoarei luni.

Deci, după cercetare ce am făcut acestora, în ființa a mai multor persoane vrednice a cunoaște folosul cel de suflet mântuitoriu ce va dobândi turma ce(a) cuvântătoare de la acei ce să gătesc prin silința și ostenelele cele ce arăți; văzând sporiul învățaturii lor, adiverit prin nimeritele răspunsuri ce au dat; cu toată mulțămirea mărturisesc prin aceasta a mea deplină bucurie, atât pentru sâr-

1. Dos. Semin. Huși, No. 5 din 1849, p. 36.

2. Dos. Semin. Huși, No. 6, p. 62.

3. La 7 Iunie. 1850, se înaintează următoarea jaloabă episcopului Sofronie: *„Prea osfințite și mulți milostive Stăpâne! Din mica mea copilărie am fost crescut pe lângă biserică; iară mai cu samă acum de doi ani de zile sunt eclesiarh la biserica cu hramul Sfânta Înălțare a Domnului, unde mă aflu slujind, și fiindcă dorința mea este a trece și către învățăturile rânduite pentru candidați, de aceia, întru tot plecat vă rog, să bine volți a mă rândui la învățătură în școala bisericească din acest târg, pentruca, pe viitorime să pot căpăta atestat, fiindcă am pregătiri bune din școala publică de aici, și va rămâne pentru această punere la cale neștearsă pomenire. Mihail Donie. Episcopul pune rezoluția: 1850. Iunie 8. Cucernicia Sa Iconomul Nicolae Roiu, catihetul ținutului Fălciu al eparhiei noastre, va primi pe jeluitoriu în bisericeasca școală și va aviza acele rânduite pentru cazul de față, întocmai după regula statamentului, Episcop Hușului.*

guinta ce au arătat întru aceasta, cât și pentru buna purtare din afară, care slujăști de pildă tinerimii ce-ți este încredințată.

Nădăduind că cucernicia ta și de acum înainte te vei sili întru împlinire cu sfințene a îndatoririi de catihet, cu care te afli cinstit, rămân a aștepta, cu dorință, prilejul de ați înoui mărturisirea mulțămirei tuturor.

No. 140
1850, Iulie 4

(ss) SOFRONIE, episcopul Hușului¹⁾.

La 8 Iunie 1851, *Meletie Istrati*, noul episcop al Hușilor, ia parte și el la examene, însoțit de vre-o 20 de persoane din elita intelectuală a Hușilor. Propunând întrebări clericilor, el singur punea notele. Rezultatul a fost tot așa de mulțămitor, ca și în anul trecut. În anul acesta erau în *clasul I*, 30 școlari (14 în secția I și 16 în secția a II-a); 16 în clasul al II-lea și 25 în clasul începătorilor. În acest an catihetul N. Roiu²⁾ mai avusese un coleg, pe prof. *C. Nica*³⁾.

La școlile catihetice din celelalte orașe, neputând lua parte episcopul, delega pe *protoiereii ținutului* respectiv, cari poșteau și pe alte persoane de seamă să ia parte. Câte odată delega pe câte unul dintre profesorii seminarului.

Așa, de pildă, la examenele de vară din 1857, a fost delegat profesorul *C. Nica*, dela seminaru, cu următorul ordin:

EPITROPIA SEMINARIEI EPARHIALE DE HUȘI.

D-lui Profesor Constantin Nica.

„La 10, 15 și 20 a curentei luni, având a se ținea examenele la școlile de catihizație din *Vaslui, Bârlad și Galați*, Epitropia te îndatorește pe D-ta a asista la acele examene ca *delegat* din parte-i, pentru care s'au poruncit a ți se slobozi din casa seminariei opt galbini. Iar de rezultatul acelor examene vei raportați Epitropiei.“

No. 35
1857, Iulie 8.

M. Episcopul Hușului,
Rectorul seminariei, Arhim. MELCHISEDEC.

1. Dos. Sem. Huși No. 6 din 1850, p. 42.

2. Era originar din satul Rășcani, jud. Fălciu. Își făcuse studiile la Socola, terminând cu elogii. Încă dela începutul școlii a fost numit catihet al ținutului Fălciu; iar după înființarea seminarului din Huși a fost catihet la seminaru, membru în comitet și mai târziu, după arhier. Narcis Crețulescu, și director al Seminarului.

3. Dos. sem. No. 7 din 1851 53, p. 56-60.

Protesorul Nica, luând parte la acele examene, raportează Epitropiei următoarele: «După însărcinarea pusă de Onor. Epitropie asupra subscrisului prin officia cu No. 35 din 8 Iulie a anului curgătoriu, de a asista, ca delegat din parte-i, la examenile școlilor *normale bisericesti*, din această eparhie, subscrisul, în alăturare cu cataloagele, cu respect prezentează următoarele raportare despre împlinirea datoriei sale:

I. Examenile s'au făcut la termenile prescrise și în ființa mai multor persoane invitate, între cari au fost și preoți.

II. Notele s'au însemnat și de unele din persoanele invitate, precum la Bârlad de Spat. *Buhnilă* și D. *Toma Giușcă*; iar la Galați D-nii profesori *Vitu* și *Tovias*.

III. Clasificarea clericilor este următoarea:

a) La *Vaslui*: 9 eminenti, 12 buni și 11 de mijloc; peste tot 39 la număr, din cari 7 au lipsit dela examen.

b) La *Bârlad*: 3 eminenti, 6 buni și 7 de mijloc; peste tot 28, din cari 12 au lipsit.

c) La *Galați*: 6 eminenti, 7 buni și 8 de mijloc; iar peste tot 30, din cari 9 au lipsit la examen. Iară totalul clericilor studiind pe la aceste școli este de 97.

Totodată subscrisul, cu umilința cuvenită, mai adăoge următoarele observări ce au avut ocazie a face:

A) Că părinții catiheți sunt într'o absolută neputință de a observa, cu rigurozitate, programul a două clase, câte cu șapte studii fiecare, nefiind supleați de niminea.

B) Că cheltuelile închirierii și a mobilărei anuale a școlilor, precum și nevoile timpului strimtoează așa de mult pe părinții catiheți, în cât sunt nevoiți a mai ținea și lecții particulare pentru a-și asigura existența.

C) Că din școala dela Galați foarte rar iese câte un cleric; de și Sf. sa Păr. Teodorescu este cel mai activ dintre D-nii Catiheți, căci toți capătă funcțiuni la Port, îndată ce știu a ceti, a scrie și a calcula.

D) În sfârșit, că ar fi un mare avantaju pentru progresul clericilor și o mare ușurință pentru D-nii catiheți, dacă școlile *bisericesti* ar fi întrunite cu cele *normale*, iară studiile ar putea fi împărțite, cel puțin la trei profesori; inspectia ar putea fi adăosă cu un membru, în persoana protoicreului ținutal; ar lipsi cheltuelile ce descurajează

pe D-nii Catiheți și îi pun în poziție de a nu putea pune pe calea progresului putincios pe învățăceii lor.

Aceste fiind observările ce subscrisul au putut să culeagă din interesul instrucției, la carea face parte, cu respect le prezintă Onorabilei Epitropii.

C. NICA, profesor în seminariul din Huși.

1857, Septembrie 15¹⁾.

Catehetul N. Roiu la început era plătit cu 1500 lei pe an, din care sumă trebuia să întrețină și școala, plătind chiria, lemne, luminat, etc. Dela 1849, se ridică la 1800 lei. La 31 Oct. 1850, i se comunică de către Epitropia Seminarului din Iași că «prin anafora domnească s'a aprobat ca să i se adaugă la leafă până la 3000 lei pe an, cu începere dela 1 Ghenarie, anul viitor». Comitetul Seminariei aducând la cunoștință lui Roiu aceasta, îi scrie astfel: 1) Dela 1 Ianuarie 1851, leafa îi s'a ridicat la 3000 lei anual. 2) În schimb îi se cere, o îndoită sânguință și însărcinându-te totodată «ca deosebit de învățăturile prescise până acum de «Instrucții», să mai paradosești încă și *Elemente de gramatică română*, partea etimologică, însă numai la tinerii ne însurați și pe aceasta în *manoscris*, până ce Comitetul îți va trimite manuale de aceste tipărite. 3) Ca să răspunzi în toată privirea dorinții Înălțimei sale, a Episcopiei și însuși chiemărei Cucerniciei Tale, trebuie să precurmi tot felul de ocupații private ce ai fi practicat până acum, sub cuvânt de neajunsul lefei, că la dinpotrivă îți vei perde postul. 4) Să deprinzi mai cu mare deplinătate pe școlari în cele bisericesti de cât până acuma și pe lângă care, comitetul te îndatorește a-i învăța și a cânta bisericeste. 5) Să primești la învățătură tineri ori și de ce feliu de vârstă însușită pentru învățat și ori și de ce chiemare, fie au bisericască au politicească. 6) Să îți case (pentru școală) încăpătoare și curate. 7) Să nu mai îndrăznești, ca până acum, a slobozi *adiverinți*, candidaților ce nu vor săvârși cursul, dupre instrucțiile reglementare și mai vârtos *rânduiala bisericeii* și citire, cu desăvârșire».

Arh. FILARET SCRIBAN.

N. SCRIBAN. Iereul GAVRIIL, profesor²⁾.

1. Dos. sem. Huși No. 31 din 1856-59, p. 4-6 și 153 seq.

2. Dos. Sem. Huși No. 8, 1850-52, p. 16.

Școala bisericească din Huși și după înființarea Seminarului, își urmează cursul ei. Pe la 1855, avea două clase: *Clasul catihetic* și *clasul seminaric*, căci după cum se exprimă *Nifon Bălășescu*, de aci înainte «școlile ținutale se vor socoti tot ca niște *seminarii preparandiale*, ce pregătesc pe tineri cu cele elementare, spre a putea intra în seminarul eparhial¹⁾». În acest an, pe lângă iconomul N. Roiu, mai avea ca profesori pe C. Nica și V. Popazu; iar ca suplent al său pe Ioan Severin, care mai târziu trece ca profesor de psaltihie la Seminaru. În cursul anului 1856—57, școala aceasta a fost desființată prin buget, dar prin bugetul nou 1857—58 se reînființează, fiind nevoie de dânsa. La reînființare se numește un nou catihet de către comitetul seminarului eparhial, alcătuit atunci din *Arhim. Melchisedec*, ca rector și președinte al comitetului; *Icon. N. Roiu*, catihet, și *V. Mandinescu*, inspector. Persoana pe care o recomandă epitropiei, pentru acest post, este iconomul *Anastasiu Frimu*, despre care zice comitetul că «posează calitățile trebuitoare pentru asemenea funcție», cerându-i recunoașterea și întărirea «spre a putea, fără întârziere, deschide clasul de catihizație la seminarie». Epitropia pune pe raportul comitetului rezoluția următoare: «1857, Martie 12. Să încuviințeze. Și i se va slobozi decretul din parte(a) Epitropie(i). Episcopul Hușului»²⁾. La 1858 se publică concurs pentru al doilea post de suplent³⁾, așa că școala avea un catihet și doi suplenți.

Studiile ce se predau. Am văzut ce se predă la început în școlile catihetice, potrivit *instrucțiunilor* primite dela comitetul seminarului central dela Iași. În 6 Mai 1848, primește ordin dela comitet ca să înceteze cu paradosirea «Mănelnicului» și să se țină strict numai de punctele prescise de instrucțiunile ce i s'au trimis de către comitetul Epitropie.

Profesorii erau datori a face un conspect *în scris* de materia predată, *semestrial* și a-l înainta comitetului.

Iată conspectul de pe anul 1851—52, semestrul I și al II-lea:

† Arhiereul Dr. VENIAMIN BĂRLĂDEANU,
Vicarul Episcopiei Hușilor.

1. Dos. sem. No. 10 din 1853 56, p. 12.

2. Dos. sem. No. 24 din 1853 59, p. 76 sqq.

3. „Gazeta de Moldavia” No. 76 din 16 Sept. 1858.

REVELAȚIA*)

— STUDIU APOLOGETIC —

IV. CRITERIILE REVELAȚIEI.

1. Criteriile revelațiunii. 2. Minunile. 3. Posibilitatea minunilor. 4. Putința cunoașterii lor. 5. Deosebirea între minunile adevărate și cele false. 6. Profețiile. 7. Posibilitatea profețiilor. 8. Putința cunoașterii lor. 9. Deosebirea între profeția adevărată și cea falsă.

BIBLIOGRAFIE.

IV.

1. *Questions bibliques*—abbé de Laglie.
2. *Le messianisme chez les Juifs*—Lagrange.
3. *L'argument prophétique*—S. Profin.
4. *Histoire de l'Ancien Testament*—Mgr. Pelt.
5. *Istoria Religiunilor*—Pr. I. Mihălcescu.
6. *Cultură și Religie* de I. Savin.
7. *Les miracles de Notre Seigneur*—Fillion.
8. *Christologie*—Lepin.
9. *Sermon sur la Résurrection*—Bourdaloue.
10. *Dictionnaire* par D'Alès art.—Révélation-prophétisme.
11. *Jésus Christ*—Leonçe de Grandmaison.
12. *Apologetica*—C. Nazarie.
13. *Apologetica*—Calistrat Coca.
14. *Isus Hristos*—Didon.
15. *Dictionnaire* par Vacant—Mangenot, art. Église-rédemption.

1. Toate religiunile au pretenția să afirme că ele se întemeiază pe revelația dumnezeiască și, mai în toate religiile, s'au ridicat oameni care au vrut să reformeze religiunea, pretinzând că sunt organe ale puterii dumnezeiești. În vechime, *Simon Magu* și *Elena* învățau că el, Simon, e însuși Dumnezeu care s'a descoperit Samarinenilor ca tată, Iudeilor ca Fiu și păgânilor ca Sf. Duh. Elena era mintea dumnezeiască și mama ingerilor. Apoi *Menandru*, ucenic al lui Simon Magu, zicea că e Mesia și are o învățătură nouă adusă din cer, pe care oricine, dacă o păstrează și face botezul în numele lui, nu va îmbătrâni niciodată. Eretici mai noi ca *Max Müller*, d-na *Witte*, *Inochentie* au pretenția că sunt organe ale dumnezeirii și prin ei divinitatea a comunicat lumii adevărurile Sale. Prin urmare, alături de adevărata revelație, se găsesc și unele pretinse revelațiuni sau false revelațiuni, care voesc să se impue ca adevărate.

*) Vezi *Bis. Ort. Rom.*, nr. 10, Oct. 1930.

Văzând, deci, contrazicerea diferitelor documente pe care se întemeiază unele religii și se dau drept revelate, se impune datoria de a analiza conținutul lor, prin anumite mijloace, ca să ne facem convingerea deplină dacă merită crezare. Dacă unele pretinse revelații se opun istoriei și bunului simț, le vom considera ca false. Așa e cazul cu toate revelațiile pretinse, afară de cea iudeo-creștină. Dacă însă revelațiile nu sunt contra bunului simț și a dovezilor sigure ale istoriei, atunci trebuie considerate ca adevărate. Așa e cu revelația biblică. Semnele după care cunoaștem adevărata revelațiune de cele pretinse ca adevărate se numesc *criterii*. De ex., bunul simț și rațiunea ne dau siguranța existenței lui Iisus Hristos Mântuitorul lumii. Tot bunul simț și rațiunea ne spun că pretinsa revelație a lui *Mahomed* e falsă. Orice învățătură și morală care e contrară noțiunilor evidente ce le are inteligența noastră despre Dumnezeu și legile Sale, e falsă.

Deci revelațiunea ni se face cunoscută prin anumite semne caracteristice numite *criterii*, cu ajutorul cărora putem cunoaște cu siguranță deplină origina ei dumnezeiască și deosebirea ei de revelația falsă. Criteriile sunt de două feluri: *interne* și *externe*. Criteriile interne se deduc din cuprinsul revelației; cele externe, din fapte externe și împrejurări în care a fost revelațiunea. Criteriile interne sunt: *pozitive* și *negative*. Cele pozitive arată ce fel de adevăruri trebuie să cuprindă adevărata revelațiune, iar cele negative arată ce nu trebuie să cuprindă adevărata revelație, de ex. idei false sau necuviincioase care stau în contrazicere cu rațiunea și cu bunul simț. Criteriile *externe* se deduc din împrejurările în care se face revelațiunea și se împart în: *criterii naturale* și *supranaturale*.

La criteriile naturale, se ia în considerație *caracterul organului revelațiunii* și felul în care se face și se răspândește revelația. Desigur, persoana prin care se face revelațiunea trebuie să fie sănătoasă la minte, convinsă de ceace învață, neinteresată de câștig bănesc, plină de abnegație și devotament, plină de religiozitate și încărcată de cele mai alese virtuți, fără urme de interese personale. Felul în care se răspândește revelațiunea, trebuie să fie vrednic de Dumnezeu și de om. Când revelația se întemeiază pe ură, pe viclenie, pe violență, pe falsitate,

sau când e ridiculă, rușinoasă, înjosoare, urmărind satisfacerea unor interese personale, materiale, trecătoare și egoiste, atunci n'avem deăface cu o revelație adevărată, ci cu una falsă. Acestea sunt reflexiile ce le putem face în jurul criteriilor naturale.

Criteriile supranaturale sunt: *minunile și profețiile.*

Revelația adevărată, în genere, nu trebuie să cuprindă:

a) *nimic absurd* sau opus perfecțiunilor divine, căci Dumnezeu, înțelepciunea nemărginită, nu poate învăța lucruri absurde, contrare rațiunii, nici lucruri opuse propriei Sale perfecțiuni. Deasemenea, b) o revelație nu trebuie să *contrazică alte revelații*, făcute mai înainte și care au fost considerate cu dovezi sigure, că sunt adevărate, căci Dumnezeu nu se poate contrazice ca omul. c) *Revelația nu poate cuprinde ceva care s'ar opune binelui omului sau desăvârșirii sale*, căci Dumnezeu nu poate voi răul creaturii sale. d) *Revelația adevărată nu se face printr'un organ nedemn*, căci Dumnezeu nu comunică sfintele Sale adevăruri oamenilor imorali, necredincioși, neserioși sau nesinceri.

2. *Minunea este un fapt sensibil, care întrece puterile naturii și nu se întâmplă decât printr'o specială intervenție a lui Dumnezeu.* Minunile întrec puterea oricărei ființi create, văzute și nevăzute, de ex. învierea unui mort. Ele se produc prin directa intervenție a lui Dumnezeu sau prin aleșii săi. Minunea, deci, e un fapt extraordinar. Inșă nu orice fapt extraordinar e o minune. Apariția unei comete, desigur, e un fapt extraordinar, dar nu e minune, căci se poate explica. Ca un eveniment să fie minune, trebuie să pornească dela o cauzalitate mai înaltă, dela Dumnezeu, care singur stă mai presus de legile firii, ca stăpânitorul și creatorul lor. *Minunea deci nu se poate explica pe cale naturală.* Cauza ei trebuie căutată în afară și mai presus de natură, la Dumnezeu.

Minunea trebuie să aibă anumite note caracteristice.

1) *Să fie un eveniment care se poate prinde și observa cu simțurile.* Așa s'a putut observa vindecarea slăbănogului din Capernaum, sau învierea fiului văduvei din Nain.

2) *Minunea trebuie să fie un eveniment extraordinar.* De ex., învierea lui Lazăr etc.

3) *Minunea nu se poate explica pe cale naturală, ci*

prin o cauzalitate mai presus de natură. Așa sunt toate minunile făcute de Domnul Hristos, prin cuvânt. Ele nu se pot explica pe cale naturală, căci în mod natural observația și experiența noastră nu ne arată niciun fapt extraordinar care să se producă imediat prin cuvânt.

4) *Minunea trebuie să aibă un scop anumit în legătură cu istoria revelației.*

Ea trebuie să adeverească sau să întărească un adevăr religios. Acesta e rostul ei. Minunea nu se poate explica în mod natural și nu se produce doar numai ca să atragă atenția oamenilor. Ea are un scop determinat religios, pentrucă e semn al revelației dumnezeiești. Obișnuit, minunea e o acțiune a lui Dumnezeu, care are de obiect lumea materială, însă întrece puterile naturii, s'așează peste legile și efectele ei și nu se poate explica după legile naturale ale universului. Subiectul minunii deci e Dumnezeu, iar obiectul e lumea materială.

Dumnezeu săvârșește minunea mijlocit sau nemijlocit. Oamenii sunt cauze instrumentale ale minunii, de care se servește Dumnezeu. El însuși rămâne cauza eficientă sau subiectul minunii. Deci nu instrumentul prin care se săvârșește minunea e cauza ei adevărată, ci Dumnezeu. (Minunile lui Ilie, Elisei, ale sf. apostoli etc).

Pentruca o minune să se impue rațiunii noastre, drept criteriu al revelației divine, trebuie să se dovedească: a) *că e posibilă*; b) *că o putem cunoaște*; c) *că dovedește în deajuns caracterul revelației.*

A. *Minunea e posibilă*, pentrucă ei nu i se opune nimic, nici din partea lui Dumnezeu, nici din partea omului. Dumnezeu, în virtutea atotputerniciei Sale, a creat lumea și i-a dat legi, după care se conduce. E clar deci că Dumnezeu, care a creat aceste legi, ca autor al lor, poate să se abată dela ele, sau să treacă peste ele. În acest caz, depășind legile fizice ale naturii, avem un fapt mai presus de natură, supranatural, deci o minune. «Ea nu contrazice înțelepciunea lui Dumnezeu, ci este chiar manifestarea înțelepciunii dumnezeiești, deoarece ea e necesară pentru om, ca să se convingă de origina revelației dumnezeiești»¹⁾. Dacă Dumnezeu a creat lumea în virtutea

atotputerniciei și atotînțelepciunii Sale, ca să realizeze în ea un glas conceput din eternitate, se înțelege dela sine că poate produce în această lume efecte extraordinare, dacă acestea sunt necesare pentru realizarea scopului final determinat.

*Abatele Gimon*¹⁾ zice că, dacă un mașinist poate opri sau porni o locomotivă când vrea, poate merge mai repede sau mai încet, oare Dumnezeu, autorul imensei mașini numite univers, nu poate face minuni? Dacă Dumnezeu a stabilit că orice grăunte, ca să dea o plantă nouă, poate încolți, dacă are căldură și umezeală, oare nu tot El, care a creat aceste elemente, poate face ca un grăunte să încolțească și fără căldură și fără umezeală? Cea mai sigură dovadă a minunilor e însăși realitatea lor, căci, odată ce constatăm faptele, toate teoriile noastre trebuie să se substituie faptelor și nu se pot substitui faptele teoriilor noastre. Că minunile sunt posibile, o dovedește istoria religiunilor și a omenirii în genere. Toate popoarele au crezut în posibilitatea minunii. În general, posibilitatea minunii s'a dovedit și s'a exprimat mai clar prin *rugăciune*, care este un element ființial al cultului. Căci rugăciunea presupune intervenirea minunată a lui Dumnezeu, în viața omului. Rugăciunea presupune credința în Dumnezeu și în purtarea Sa de grijă pentru făpturile Sale. Dacă omenirea se roagă, aceasta o face pentru că în legile aspre și neînduplecate ale naturii, nu-și găsește mângâierea și înălțarea sufletească. Ele sunt privite numai ca un instrument în mâna Creatorului, care le poate modifica cum voiește, pentru că El le-a creat. «Rugăciunea este o veșnică minune, pe care întreg pământul o observă și o cunoaște și e un efect care-și găsește cauza în afară și dincolo de legile naturale»²⁾.

Despre posibilitatea minunii, se pronunță și filozoful Rousseau. El zice: «Intrebarea de poate face Dumnezeu minuni, tratată în mod serios, ar fi blasfemică, dacă nu chiar absurdă; i s'ar face prea multă onoare aceluia ce-ar răspunde în mod negativ; dacă ar fi pedepsit, ar ajunge într'o casă de alienați»³⁾.

1. Citat în *apologetica* lui Bulten.

2. *Fr. Hettinger*, op. cit., pag. 161.

3. Citat de *Dr. V. Gaină*, op. cit., pag. 194.

Cine crede într'un Dumnezeu personal și ia în serios această credință, trebuie să primească în mod logic posibilitatea minunii. Posibilitatea minunii se neagă numai atunci, când se afirmă că nu există supranatural, că în afară de lumea văzută, de puterile și ordinea ei, nu există nimic în realitate.

Posibilitatea minunii se neagă și atunci când se admite existența unui Dumnezeu identic cu lumea, sau când se afirmă că Dumnezeu nu poartă grijă de fapăturile Sale, iar lumea nu este în continuă dependență de El. Posibilitatea minunii e negată de toți raționaliștii, materialiiștii, panteiștii, sau deiștii.

a) Raționaliștii zic că minunile nu sunt posibile pentru că ceea ce a creat Dumnezeu e imutabil și, în al doilea rând, pentru că o schimbare din partea lui Dumnezeu în legile deja stabilite, ar însemna sau neștiință, sau neputință, sau ușurătate și nestatornicie.

E drept că hotărârile lui Dumnezeu sunt neschimbate. Inșă din eternitate Dumnezeu a hotărât toate împrejurările și a prevăzut că în cutare moment, pentru un anumit motiv demn de înțelepciunea Sa, va face o minune.

Oare asta înseamnă că în Dumnezeu este schimbare? E ignoranță, e neputință, ușurătate, sau nestatornicie? Dumnezeu a putut să creeze, a creat și creațiunea Sa este cea mai mare din toate minunile.

Dacă legile și puterile naturii sunt absolut invariabile, dacă nu pot fi împiedecate în drumul lor, cum se face că în multe cazuri, noi singuri le putem schimba, ni le supunem, sau respingem efectele lor distrugătoare? Cum putem influența asupra spiritului aproapelui nostru și suntem în stare să-i modificăm convingerile și hotărârile și actele. Dacă Dumnezeu a dat putere cauzelor să producă anume efecte, nu înseamnă că Dumnezeu are în El însuși aceste puteri? Iar dacă în El însuși are această putere, nu trebuie să recunoaștem că El poate produce după plac efectele cauzelor, fără să ție socoteală de cauze sau chiar contra cauzelor? Nu poate El oare să vindece pe bolnavi fără medicamente? În ce poate fi tulburată ordinea naturii, dacă Dumnezeu a prevăzut excepțiunile, dacă și le-a rezervat Sieși, dacă le-a pus ca parte integrantă în sânul naturii, dacă, prin excepție voită și pro-

văzută, focul cu toate că-și păstrează puterea sa de ardere, nu arde (de ex., cei trei tineri în cuptorul cu foc); apa fluviului cu toate că-și păstrează puterea sa de a curge, se oprește la un moment dat, cutare bolnav se vindecă fără medic și medicamente, un mort revine între cei vii ?

b) Se mai aduce obiecțiunea că minunea ar contrazice perfecțiunile naturii fizice, deoarece se presupune că puterile și legile naturii n'ar ajunge pentru scopul ei și are nevoie deci de corectare.

Dar natura materială n'are nevoie de o corectare. Ea își ajunge scopul ei, prin înseși legile și puterile ei. Focul arde, apa curge. Ca să ardă focul sau să curgă apa, nu e nevoie de o intervenție divină. Aceste elemente își ajung scopul lor, prin propriile lor legi și prin propriile lor puteri. Minunea se produce atunci când Dumnezeu vrea, după atotînțelepciunea Sa și atotputericia Sa, fără să înceteze aceste legi să-și exercite puterea lor. Intervenția lui Dumnezeu în acest scop vine nu să plinească o lipsă a naturii în legile și puterile ei, ci să-și afirme puterea Sa nemărginită dincolo de aceste legi și aceste puteri.

Apoi minunile n'au de scop ordinea fizică din lume, ci ordinea morală. Dumnezeu când face o minune, nu o face pentru natură, ci ca omul să cunoască prin ea pe Celce stăpânește natura și astfel să recunoască revelația.

Prin urmare minunea e posibilă, pentru că nu i se opune nimic din partea lui Dumnezeu. Nu e contra perfecțiunilor Sale, nici contra legilor Sale. Minunea e posibilă și pentru că nu se opune nimic nici din partea omului. Creatura fiind dependentă de Dumnezeu, trebuie să se supue voinței Sale. Oare dacă creatura ascultă de legile fizice ale naturii, nu va asculta cu atât mai mult de un ordin dumnezeesc ? De aceia, din partea omului, nu se poate opune nimic. Și tot așa, după cum nu se poate opune nimic din partea lui Dumnezeu și din partea omului, nu se opune nimic nici din partea naturii în care se săvârșește. Natura fiind opera lui Dumnezeu, făptura se supune făcătorului, care i-a pus anumite legi și i-a dat anumite puteri, ce nu pot fi în contra Creatorului, ci sunt mijloace alese de Dumnezeu și prin ele, după a Sa voe și înțelepciune, vorbește omul când crede și

când socotește, făcând uz de ele, sau trecând peste ele.

B. *Minunea se poate cunoaște*. Putința cunoașterii minuneii e negată de *Littre, Renan, Charcot, Séailles* și alții. Ei zic: nu credem că se poate constata prin vreun fapt oarecare că există vreo minune. «Până la noi nu s'a constatat vreo minune»¹⁾. Dar minunea se poate constata prin *istorie*, dacă e vorba de trecut, prin *martori oculari*, dacă e vorba de prezent.

Ce condiții i se cer unui martor ocular, ca să fie vrednic de credință? Două sunt condițiile: a) să fie *sincer*, adică să aibă competența și b) să fie *cinstit* în toată accepția cuvântului; cu alte cuvinte să nu denatureze, faptul ce-l istorisește. Un om sincer constată un fapt senzibil, cum e minunea. El e convins că s'a petrecut mai presus de legile naturii și e un fapt ca oricare altul de care poate lua cunoștință, numai că nu se poate explica în cadrul legilor naturale. Toată lumea poate constata vindecarea unui orb din naștere. E de ajuns să știi că cel vindecat era orb dela nașterea sa și a recăpătat vederea. Tot așa se poate constata și învierea unui mort etc... Desigur că tot în acest chip se poate constata și dacă faptul petrecut a avut un caracter *supranatural*. Dacă vedem că un fapt nu se poate explica pe calea mijloacelor cunoscute și trece dincolo de ele, atunci efectul vine dintr'o cauză supranaturală. E clar, de pildă, că niciun medic din lume nu poate aduce la viață un om mort de patru zile și tot așa de clar e că țărâna amestecată cu salivă nu poate vindeca orbirea. Dacă se petrec astfel de fapte, avem deplină siguranță, că ele depășesc puterile naturii, că există o disproporție destul de vorbitoare între efectul ce-l vedem și aparenta cauză, în dosul cărora e o cauză, ce trece dincolo de legile firii.

Cel mai greu lucru însă e să se constate *cauzalitatea divină*. Dar cu toate acestea, sunt semne externe, după care se poate constata dacă faptul vine de la Dumnezeu sau dela diavolul. Așa de ex. Diavolul nu poate învia un mort, căci nu are puterea de a crea, pe care o are numai Dumnezeu. Deci, după *natura faptului*, se poate constata dacă el vine dela Dumnezeu sau nu. Apoi

1. *Vn. de Jesus* Renan. Intrd.

caracterul moral al minunii. Orice minune ce vine dela Dumnezeu trebuie să aibă un scop moral.

Deci un martor ocular are competența, dacă ne istorisește: *a)* un fapt senzibil; *b)* dacă ne arată că faptul are un caracter supranatural; *c)* dacă, din cele ce ni se relatează, urmează că la mijloc e o cauzalitate divină.

Sinceritatea și cinstea martorului se poate constata din aplecările naturale ale lui, din cunoașterea de aproape a felului lui de a fi și din încredințarea dacă mărturisirea unui astfel de martor nu cumva e întemeiată pe vreun interes personal, sau dacă nu cumva la mijloc e vreo patimă. Desigur că, dacă mărturia vine dela un necredincios, dela un sceptic sau dela un ateu, cu atâta are mai multă valoare, căci dușmanii unei idei nu pot ei înșiși să întărească prin propria lor mărturisire, ci din contră, au tot interesul s'o dezavueze. Apoi cu cât martorii unui fapt sunt mai competenți, mai sinceri și mai cinstiți, cu atât crește valoarea mărturisirii lor.

Raționaliștii și pozitivisții zic că e imposibil să cunoaștem minunea, căci atunci ar însemna să cunoaștem toate legile naturii. Științific nu se poate dovedi o minune. *Jean Jacques Rousseau* zice: «Minunea fiind o excepție dela legile naturii, ca s'o putem cunoaște, trebuie să știm toate aceste legi». *Renan* și *Charcot* aruncă ironia: «Dacă Dumnezeu ar face minunea înaintea unei comisii compuse din psihologi, fizicieni, chimiști, critici etc..., ne-am mulțami pe deplin»¹⁾.

Economul MIHAIL BEJENARIU,
profesor la Seminarul din Huși.

1. Citat de Boulenger — Apologétique, pag. 162.

„Toate principiile de lege, fie civilă, fie penală, izvorăsc din nesecata fântână a legilor romane, creștinizate în curs de o mie de ani prin viața bizantină.. Dreptul bizantin slujește ca o punte de legătură între dreptul roman și dreptul nostru vechi românesc. Este imposibil să se poată face, cu deplin succes, studii de drept vechi românesc, fără ca studenții noștri să cunoască evoluția dreptului roman săvârșită în imperiul bizantin, adâncul transformator al principiilor dreptului roman“.

ISTORIA PATRIARHILOR DE ANTIOHIA *)

de
 ATANASIE DABBAS

Text grecesc publicat și tradus

de
 Pr. Vasile Radu, și Ciril Karalevsky,
 profesor universitar dela Biblioteca Vaticanului

19. Μετά δὲ τοῦτον ἐγένετο Κύριλλος ὁσας κάμνοντας εἰς τὸν θρόνον χρόνους δώδεκα, ἀνεπαύσατο. Παρ' ἄλλους δὲ λέγεται ὅτι ἔκαμε χρόνους εἰκοσιεννέα.

20. Μετά τοῦτον ἐγένετο Τύραννος, οὗτος ἔκαμε χρόνους τρεῖς καὶ ἀνεπαύσατο.

21. Μετά τοῦτον ἐγένετο Βιτάλιος, καὶ ποιήσας ἔτη δύο ἐκοιμήθη ἐν Κερίῳ.

22. Μετά τοῦτον ἐγένετο ὁ ἅγιος Φιλογόνιος· οὗτος ἦτον κοιτῆς ἐμπειρώτατος· καὶ ἔκρινε τὸν λαὸν μετὰ πάσης δικαιοσύνης· καὶ τὸν ἔλεξαν εἰς τὸ πατριαρχεῖον ἀκουσῶν * αὐτοῦ· διότι ἦτον τὸν καιρὸν φαινον οἱ πιστοὶ πολλὰ συγχυμένοι ἀπὸ τοῦ αἰρετικοῦς. "Ὁμως οὗτος ὁ μακάριος ἐκυβέρνησε τὸ ποιμνίον τῆν θεαρέστως· καὶ ἐπανώρθωσε τοὺς εὐσεβεῖς καὶ ἐπλήθυνεν εἰς τὰς ἡμέρας αὐτοῦ· καὶ φωτίζοντας καὶ τοὺς αἰρετικοὺς τοὺς ἔφερεν εἰς τὴν ὁρθοδοξίαν." Ἐκαμεν εἰς τὸ πατριαρχεῖον ἔτη πέντε· καὶ ἀνεπαύσατο τῇ εὐκοιῇ τοῦ Δεκεμβρίου μηνός. Τοῦτον ἐγκομίασε κατὰ πολλὰ καὶ ὁ Ἀριστόστομος Ἰωάννης.

23. Μετά δὲ τοῦτον ἐγένετο πατριάρχης ὁ Πολῆνος, ἐν ἔτει ἐπιπέμῃ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου· ἔκαμε δὲ καὶ οὗτος εἰς τὸν θρόνον χρόνους πέντε καὶ ἀνεπαύσατο ἐν Κερίῳ.

24. Μετά τοῦτον ἐγένετο ὁ ἅγιος Εὐστάθιος· οὗτος, διήρτην ὁ Εὐδὲ

19. După el ajunse patriarh *Ciril*, care păstorind 12 ani scaunul patriarhal, muri. Alții spun că el a fost patriarh 29 ani.

20. După el veni *Tiranos*, care păstori trei ani și muri.

21. După el veni *Vitalios*, care după doi ani adormi în Domnul.

22. După el ajunse patriarh sfântul *Filogoniu* judecător foarte încercat. El judecă poporul cu toată dreptatea și fu ales patriarh împotriva voinții lui * fiindcă în vremea aceia creștinii erau foarte turburați de eretici. Totuși acest fericit conduse turma sa într'un chip plăcut lui Dumnezeu, îndreptând pe cucernicii creștini, al căror număr creștea necontenit în vremea lui. Și luminând pe eretici îi aduse la ortodoxie. El rămase cinci ani patriarh și muri la 20 Decembrie. Pe acesta îl laudă foarte mult și sfântul Ioan Chrisostom.

23. După el ajunse patriarh *Paulin* în anul al 9-lea al împărăției lui Constantin cel Mare. Și acesta păstori 5 ani și adormi întru Domnul.

24. După el veni patriarh sfântul *Eustațiu*, după cum istorisește

* p. 14.

*) Vezi BIs. Ort. Rom., Nr. 10, Octombrie 1930.

χιος υἱὸς Ἰωάννου ὁ Ἀντιοχεὺς ἱστορικός. Ἀέγει, ὅτι πρότερον τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ θεοφόρων πατέρων ἦτον εἰς τὴν Βεῤῥόειαν ἡγουν εἰς τὸ Χαλέπιν ἐπίσκοπος ὀνομαζόμενος Εὐστάθιος· ἀποθανόντος δὲ Πολήρου τοῦ Ἀντιοχείας, ἔκλεξεν τὸν Εὐστάθιον τοῦτον Πατριάρχην ἀντ' ἐκείνου, ὅστις ἐχειροτόνησεν ἑαυτοῦ ἐπίσκοπον εἰς τὸ Χαλέπιν τὸν Ἀντώνιον· οὗτος ὁ Εὐστάθιος καὶ ὁ Ἀντώνιος ἦσαν εἰς τὴν πρώτην σύνοδον τὴν ἐν Νικαίᾳ, εἰς τὴν ὅποιαν ὁ Εὐστάθιος ἦτον ἕξαρχος, καὶ ἐσυνωμίλει μετὸν ἄγιον Κωνσταντῖνον, καὶ τὸν ἐστεφένον εἰς τὴν πίστιν, καὶ τὸν ἔκαμε νὰ γνωρίσῃ τὴν βλασφημίαν τοῦ Ἀρίου, καὶ οὗτος ὁ ἴδιος ἐδιαλέγονταν μετὸν Ἀρειον καὶ τοὺς συνακολούθους του· τὸν ἐτίμησε δὲ κατὰ πολλὰ ὁ ἅγιος Κωνσταντῖνος. Μετὰ δὲ τὴν τελείωσιν τῆς ἐν Νικαίᾳ ἐκείνης συνόδου, ὑπέστρεψεν εἰς τὸν θρόνον του τὴν Ἀντιόχειαν μετὰ μεγάλης τιμῆς.

* p. 15. Εἰς τὸν καιρὸν δὲ ὁποῦ ἐπίστευσε τὸ ἔθνος * τῶν Ἰβήρων διὰ μέσου τῆς ἁγίας Νόννας, ἡ ὁποία ἦτο σκλαβωμένη εἰς αὐτοὺς, καὶ ἔστειλαν οἱ Ἰβηρες πρὸς τὸν βασιλέα τὸν Μέγαν Κωνσταντῖνον δίδοντές του εἶδῃν πῶς προσήλθον εἰς τὸν Χριστὸν· καὶ ἐζήτησαν νὰ τοὺς στείλῃ ἀρχιερεῖα τίμιον καὶ σοφόν, διὰ νὰ τοὺς διδάξῃ τὴν ἁγίαν πίστιν, καὶ νὰ τοὺς βαπτίσῃ· ὁ δὲ μέγας Κωνσταντῖνος ἐχάρη εἰς τοῦτο καὶ ἔστειλεν εἰς τοῦτον τὸν ἅγιον Εὐστάθιον λέγωντάς του νὰ πηγαίῃ εἰς αὐτοὺς. ἐπειδὴ εἶναι εἰς τὰ σύνορά του, νὰ τοὺς διδάξῃ καὶ νὰ τοὺς βαπτίσῃ. Ἐπήγε λοιπὸν ὁ ἅγιος εἰς τοὺς Ἰβηρας καὶ τοὺς ἐδίδαξεν, ἐμαθήτευσεν, καὶ ἐβάπτισεν τοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἐχειροτόνησε δὲ εἰς αὐτοὺς καὶ ἐπίσκοπους, ἱερεῖς, καὶ διακόνους, καὶ

istoricul antiohian Eutihiu fiul lui Ioan, care spune că înainte de cel 318 de Dumnezeu purtătorii părinți, era în Berea, adică Alep, un episcop numit Eustațiu. Murind Paulin al Antiohiei, ei aleseră în locul lui ca patriarh pe Eustațiu, care și hirotoni pe Antoniu episcop de Alep în locul lui. Acest Eustațiu și Antoniu luară parte la cel dintâi sinod din Niceea unde Eustațiu era exarh. El discută cu sfântul Constantin și-l întări în credință făcându-l să-și dea seama de blasfemeia lui Arie, discutând de asemenea și cu Arie și cu adeptii lui. Sfântul Constantin îl prețui mult. După sfârșitul sinodului dela Niceea se întoarse la reședința sa în Antiohia, cu multă cinste.

În timpul lui* se convertiră la creștinism Georgenii prin sfânta Nona, care fusese luată sclavă la ei. Georgienii trimiseră la Marele Constantin împăratul ca să-i dea de știre cum au crezut în Christos și-i cerură să-i trimită un arhieru vrednic și înțelept să-i învețe sfânta credință și să-i boteze. Iară Marele Constantin se bucură de aceasta și le trimise pe sfântul Eustațiu poruncindu-i să meargă la ei, fiindcă se găsea în hotarele lor, ca să-i învețe și să-i boteze. Sfântul se duse deci la Georgenii și-i învăță, îi catehiză și-i boteză în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Le-a hirotonit și episcopi, preoți și diaconi, înălță și sfinți multe biserici, și ei se aflau sub jurisdicția lui. Și astfel se întoarseră

ἐκκλησίας πολλὰς ἀνεγείρας τὰς ἐγκαινίασεν, καὶ εὐρίσκοντο εἰς τὴν ὑποταγὴν του· καὶ οὕτως ἐστράφη εἰς τὰ ὅπλα ὁμοῦς ὁ Θεοστυγῆς Εὐδόβειος ὁ ἀρειανὸς ἐπίσκοπος Νικομηδείας, ἐφθονοῦσε κατὰ πολλὰ τὸν Εὐστάθιον καὶ τὸν ἔμισοῦσε, διατὶ ἀναθεμάτιζε τὸν Ἄρειον καὶ τοὺς ἐκεῖνον ὁμόφρονους· οὗτοις ἔλθων εἰς τὴν Ἀντιόχειαν καὶ προσποιούμενος ὅτι πηγαίνει εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ χάριν προσκυνήσεως, εὐρήκε μίαν πόρνην· καὶ τάζωντάς της χρυσίον πολὺν, τὴν ἔμαθε πῶς νὰ κάμη καὶ τί νὰ εἰπῆ· καὶ αὐτὴ ἐπῆγε πρὸς αὐτοὺς βασιλεύουσα ἕνα βρέφος, ὅπου τὸ εἶχε γεννήσει αὐτῇ, καὶ κλαίονσα ἔλεγεν πρὸς αὐτοὺς ὅτι ἐγγαστρώθηκα τοῦτο τὸ βρέφος, καὶ τὸ ἐγέννησα ἀπὸ τὸν πατριάρχην Εὐστάθιον· οἱ δὲ προσκαλεσόμενοι τὸν Εὐστάθιον εἰς κρίσιν, ἐκατάπεισαν τὴν πόρνην ἐκεῖνην νὰ ὁμώσῃ πῶς ἔχει τὸ βρέφος * ἀπὸ τὸν Εὐστάθιον· καὶ ἴσπειλαν ἀναφορὰν πρὸς τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον τὸν υἱὸν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντῖνου Ἄρειανόν ὄντα καὶ αὐτόν· ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπρόσταξε νὰ ἐξορισθῆ ὁ Εὐστάθιος εἰς τὴν Θράκην, ἔκαμε δὲ εἰς τὸ πατριαρχεῖον χρόνους ὀκτώ· καὶ ἀνεπαύθη ἐκεῖ εἰς τὴν ἐξορίαν τῇ εἰκοστῇ πρώτῃ τοῦ Φεβρουαρίου· καὶ ἐτάφη ἐκεῖ ἐν ἡμερῶν ἀπὸ Χριστοῦ τριακοσιοστῶ τεσσαρακοστῶ δευτέρῳ.

Μετὰ δὲ ἑκατὸν χρόνους καὶ ἐπέκεινα πέμψαντες ἤφεραν τὸ λείψανόν αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀντιόχειαν· ἐξῆλθε δὲ ὁ λαὸς ἔξω τῆς πόλεως πολὺ διάστημα καὶ τὸν ἐδέχθησαν μετὰ ψαλμωδίας καὶ θυμιαμάτων καὶ κτηρῶν, καὶ τιμῆς μεγάλης, καὶ ἔθηκάν τον εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν, τῇ εἰκοστῇ πρώτῃ ὁμοίως τοῦ Φεβρουαρίου.

la el. Insă dușmanul lui Dumnezeu arianul Eusebiu, episcop al Nicomidiei, pizmuia foarte pe Eustațiu și-l ura, pentru că el anatematizase pe Arie și pe adeptii lui. El veni în Antiohia prefăcându-se că merge în pelegrinaj la Ierusalim. Găsind o femeie desfrănată și dându-i mult aur o învăță ce trebuie să facă și să zică. Ea se duse la el purtând un prunc pe care-l născuse și plângând le spunea că a rămas însărcinată cu acest prunc și că l-a avut cu patriarkul Eustațiu. Iar ei chemând pe Eustațiu la judecată, o sfătuiră să jure cum a avut pruncul * cu Eustațiu. *p. 16. Ei trimiseră un raport către împăratul Constantin fiul marelui Constantin, care era și el arian. Împăratul porunci să exileze pe Eustațiu în Tracia. El a ocupat scaunul patriarhal vreme de opt ani și muri în exil la 21 Februarie și fu îngropat acolo în anul 342 după Christos.

După o sută și ceva de ani s'a trimis să se aducă trupul lui în Antiohia. Tot poporul eși afară din oraș la o mare depărtare și-l primi cu cântări și cu câdiri și cu lumânări și cu multă cinste, și-l depuseră în biserica cea mare în aceiași zi: 21 Februarie.

24. Λέγει δὲ ὁ Νικηφόρος ὁ ἱστορικὸς, πῶς ἀναμεινῶν τοῦ Φιλοκαπῆ καὶ τοῦ Ἐδουαδίου τὰ ἱεράκια

25. Istoricul Nichifor Callist spune că între Filogoniu și Eu-

πατριάρχης Ἀντιοχείας κάποιος Παῦλος μερικὸν καιρὸν.

26. Ἐἴτα μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ Εὐσταθίου ἐγένετο Εὐλάλιος, ὅστις ἐκράτησε τὸν θρόνον χρόνους δεκατρεῖς, καὶ ἀπέθανε.

27. Μετὰ δὲ τοῦτον ἐγένετο Εὐφρόνιος ὀλίγον καιρὸν, καὶ ἀπέθανε.

28. Μετὰ δὲ τοῦτον ἐγένετο ὁ Πλακέντιος μερικὸν καιρὸν, εἰς τοῦ ὁποῦν τὰς ἡμέρας ἐγένετο σύνοδος εἰς καθάρειν τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου, διότι οὗτος ἦτον Ἀρειανός. ἐγένετο καὶ ἄλλη σύνοδος κατὰ τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου.

29. Μετὰ τοῦτον ἐγένετο Πατριάρχης ὁ Στέφανος, Ἀρειανός καὶ οὗτος ὅστις ἔκαμε χρόνους ἑννέα καὶ ἀπέθανε. Δεῖ δὲ γινώσκειν, ὅτι ὅσοι πατριάρχαι ἐγέναν μετὰ τὸν ἅγιον Εὐσταθίου, ὅλοι ἦσαν Ἀρειανοί· ὁ δὲ ὀρθοί Στέφανος ἦτον ἀπὸ τῆν Αἰβύαν.

* p. 17. 30. Μετὰ δὲ ταῦτα * ἐγένετο ὁ Λεόντιος, καὶ ποιήσας χρόνους ἑννέα ἀπέθανε· οὗτος ἦτον εὐνοῦχος ἐκ τῆς Φρυγίας.

31. Μετὰ τοῦτον ἔστειλεν ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος καὶ ἔφερεν Εὐδόξιον ἐπίσκοπον Γερμανικίας τῆς Συρίας ὁποῦ τὰ νῦν ὀνομάζεται Μαράοι· ὅστις ἦτον ἀπὸ τῆν πόλιν Ξηρανῆσον τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας· τοῦ ὁποῦν ὁ πατὴρ ὀνομάζετο Καισάρειος· καὶ ἐμαρτύρησεν εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ ἀσεβοῦς Μαξιμιανοῦ τοῦ βασιλέως· καὶ τὸν ἔβαλεν ὁ βασιλεὺς διὰ πατριάρχην Ἀντιοχείας· ἐστάθη δὲ χρόνους δύο, καὶ ἦτον Ἀρειανός, καὶ εἴτα καθαιρεθεὶς ἐξωρίσθη. Ἐπειτα δὲ εἰς τὰς ἡμέρας Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου ἐξημέτισε πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως· οὗτος εἶναι ὁποῦ ἀναφέρεται εἰς τὸν βίον τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Τύριου, σαββᾶτω πρώτῳ τῆς

stații fu patriarh puțină vreme un oarecare Pavel.

26. Astfel după exilul lui Eustațiu, ajunsse patriarh Eulalliu care ocupă tronul patriarhal 13 ani, apoi muri.

27. După el ajunsse patriarh pentru scurtă vreme, Eufronios, apoi muri.

28. După el fu patriarh Placenția câtăva vreme. În vremea lui fu ținut un sinod pentru desaprobară primului sinod din Niceea, pentru că el era arian. S'a convocat și un alt sinod împotriva marelui Atanasie.

29. După acesta, ajunsse patriarh Ștefan și el arian, care păstori 9 ani și muri. Trebuie să se știe că patriarhii care au urmat după Eustațiu toți au fost arieni. Ștefan despre care a fost vorba era din Libia.

30. După el * veni Leontie, și * păstorind 9 ani, muri. Acest era eunuc din Frigia.

31. După el, împăratul Constantin trimise să aducă pe Eudoxiu episcopul Germaniceii din Siria, care se cheamă azi Maraș. El era din orașul Xeranesos din Armenia mică. Tatăl lui se cheama Chesarie și fu martirizat în vremea nelegiuitului împărat Maximian. Împăratul înălță pe Eudoxiu la rangul de patriarh al Antiohiei. El păstori 2 ani și era arian; iar apoi fiind caterisit, fu exilat. După aceea, în timpul împăratului Iulian Apostatul, el ajunsse patriarh al Constantinopolului. El este cel numit în viața sfântului Teodor Tiron în prima sămbătă de post, când noi sărbătorim minunea colielelor.

ἰγίας τεσσαρακοστῆς, ὅπου ἐορταίζομεν τὸ θαῦμα τῶν κολύβων. Ἐκαμε δὲ χρόνους δέκα καὶ ἀπέθανε.

32. Μετὰ δὲ τοῦτον ἐγινεν ἀντ' αὐτοῦ Ἀνανός (ὅστις καλεῖται καὶ Ἀθανάσιος) πατριάρχης Ἀντιοχείας· οὗτος ἔκαμε χρόνους τρεῖς, καὶ ἀπέθανε. Διηγῆται δὲ καὶ ὁ Θεοδώρητος ἐπίσκοπος Κύρου εἰς τὸ χρονικόν του τὸ ἐκκλησιαστικόν, ὅτι πῶς οἱ προδρόμηντες οὗτοι ἐχθροὶ τῆς ἀληθείας μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ μακαρίου Εὐσταθίου ἀπὸ τῶν θρόνων του ἕως τριάντα χρόνους ἐγίνονταν πατριάρχαι Ἀντιοχείας· ἀποθνῄσκοντες δὲ τούτου τοῦ Ἀνανοῦ ἦγον μεγάλη σύγχυσις εἰς τοὺς ἐπισκόπους μετὰ τοὺς Ἀρειανούς, καὶ τότε ἠθέλησεν νὰ διαλεχθῶν περὶ πίστεως καὶ περὶ τοῦ ῥητοῦ τοῦ Σολομώντος τοῦ „Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ.“ εἶπον δὲ οἱ πεμνησσότεροι ἐξ αὐτῶν· „πῶς ἡμεῖς τώρα δὲν ἔχομεν πατριάρχην, διὰ * τούτου ἄς εὐρωμεν καὶ ἄς ἐκλέξωμεν πατριάρχην νέον, καὶ ἔπειτα θέλομεν δρευνήσει περὶ τῆς ἐξηγήσεως τοῦ ῥητοῦ τούτου“.

33. Καὶ ἐπήφισαν ὅλοι ὁμοῦ τὸν μακάριον Μελέτιον τὸν πρόην μὲν ἐπίσκοπον Ααρύσης τῆς Συρίας, ὅπου τὴν σήμερον ὀνομάζεται Ρεσιίν, ἔπειτα δὲ καὶ Βερόβοίας ἦτοι Χαλεπίον· καὶ ἔστερξάν τον ὅλοι οἱ ἐπίσκοποι οἱ τε ὀρθόδοξοι καὶ ἀρμιανοὶ ὁμοῦ, καὶ ὑπέγραψάν τον ὅλοι ὅτι νὰ τοῦ πείθωνται εἰς ὅ,τι αὐτῷ ἤθελε προσατάξῃ, καὶ ἔδωκαν τὴν ἰουάντην τους ὁμολογίαν εἰς χεῖρας τοῦ μακαρίου Εὐσεβείου ἐπισκόπου Σαμοσαίων διὰ νὰ τὴν παρουσῆρη εἰς τὸν βασιλέα Κωνσταντίνον, ὅστις ἔστερξέν τον. Ἦτον δὲ αὐτῷ ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, πηγμανύμετος μετὰ φουσίον κατὰ τῶν Περσῶν καὶ οὕτως ἐχειροτόθημεν τὸν Μελέτιον πατριάρχην Ἀντιοχείας· καὶ μετὰ τούτου ἐλήθησαν ὁ

El ocupă scaunul patriarhal zece ani, apoi muri.

32. După acesta ajunse patriarh de Antiohia *Anian* numit și *Atanasie*. Acesta păstori trei ani și apoi muri. Teodoret episcopul Cirului spune în „Cronica Bisericească“ cum au ajuns acești dușmani ai adevărului mai sus arătați, după exilul fericitului Eustațiu, patriarhi ai Antiohiei, până la treizeci de ani. După moartea acestui *Anian*, luă naștere o mare ceartă între episcopi cu arienii, voind să discute privitor la credință și la zicerea lui Solomon: „Domnul m'a creat pe mine început al căilor sale“. Cei mai mulți dintre ei ziseră: „Deoarece acum n'avem patriarh, * să găsim și să alegem patriarh noi și apoi vom cerceta privitor la explicarea acestei expresiuni“.

* p. 120

33. Ei aleseră cu toții pe fericitul Meletie, fost episcop al Larisei din Siria, care se cheamă astăzi Resten și apoi al Bereei, adică Alep. Toți îl confirmară, atât ortodocșii, cât și arienii și subscriseră că se vor supune la tot ce le-ar rânduî. Ei dădură aceasta declarație în păstrarea fericitului Eusebiu episcopul Samosatei pentru ca s'o prezinte împăratului Constantin, care îi era binevoitor. Împăratul era atunci în Antiohia, mergând cu armata împotriva Persilor. În felul acesta hirotoniră pe *Meletie* patriarh al Antiohiei. După aceasta împăratul ceru împreună cu episcopii explicarea expresiunii controversate pentru com-

βασιλεὺς μετὰ τῶν ἐπισκόπων τὴν ἐξήγησιν τοῦ διαληφθέντος ἡτοιγμένου εἰς ἀναίρεσιν τοῦ λόγου τοῦ Ἀρειοῦ, ὅπου ἔλεγε πῶς ὁ υἱὸς εἶναι κτίσμα, ἐξήλθε δὲ τὸ πρῶτον εἰς τὸ μέσον πάντων Γεώργιος ὁ ἐπίσκοπος Αἰοδικίας, καὶ ὠμίλησε πολλὰ θανατωρὰ κατὰ τῶν Ἀρειανῶν.

Μετὰ δὲ τούτων ἐξελθὼν Ἀκάκιος ὁ ἐπίσκοπος Καισαρείας ὠμίλησε καὶ οὗτος εὐμορφα, ὅμως οὔτε τοὺς χριστιανούς ἐβοήθησεν, οὔτε τοὺς Ἀρειανούς ἤλεγξεν, βαδίζων ὁδὸν μεσοίαν τοῦ λόγου.

Μετὰ ταῦτα δὲ ὁ πατριάρχης Μελέτιος ἐσαφήνισε τὸ ἑρπύλλον τοῦ Σολομώντος, „ὁ Κύριος ἔκτισέ με“, λέγωντας πῶς ὁ Σολομὼν δὲν εἶπε διὰ τὸν Χριστὸν καθὸ Θεοῦ, „Κύριος ἔκτισέ με“, ἀλλὰ τὸ γροικουμένον κατὰ τὸν ὀρθὸν σκοπὸν, ἦγονν πῶς ὁ Χριστὸς λέγει, ὅτι „ὁ Θεὸς καὶ πα-

* p. 19. τηρ * ἔκτισέ με“ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα μόνον, ἀλλὰ οὐχὶ κατὰ τὴν θεότητα διότι κατὰ ταύτην εἶναι ἄκτιστός τε καὶ ἀναρχὸς ὁ Χριστός· καὶ τέτοιας λογῆς ὁ ἅγιος Μελέτιος ἐστερέωσε τὴν ὀρθόδοξον πίστιν μὲ ἀπόδειξαις φανερώταταις, τὴν μὲν ἀλήθειαν ἐφανέρωσε, τὸ δὲ ψεῦδος ἐδίωξε, καὶ οἱ παρενεθέντες θεῖοι πατέρες τὸν ἐπαίνεσαν κατὰ πολλὰ, καὶ τὸν ἐπαρακάλεσαν νὰ τοὺς βεβαιώσῃ τὸ μυστήριον τῆς ἁγίας Τριάδος καλλήτερον· καὶ λοιπὸν ἐσήκωσεν μὲν τοὺς τρεῖς δακτύλους τῆς δεξιᾶς τοῦ χειρὸς, ἦγονν τὸν μέγαν τὸν λιχανὸν καὶ τὸν μέσον· ἐμάζωξε δὲ τοὺς δύο λοιποὺς δακτύλους, τὸν παρὰ μέσον, καὶ τὸν μικρὸν καὶ εἶπε· τοῦτοι οἱ τρεῖς πρῶτοι δάκτυλοι ὁμοιάζον τὴν ἁγίαν Τριάδα, εἶτα ἐμάζωξε πάλιν καὶ ἀπὸ τούτους τὸν λιχανὸν καὶ τὸν μέσον, καὶ ἔμεινεν ὁρθὸς μόνος ὁ μέγας δάκτυλος. Καὶ εἶπε· καθὼς εἶναι εἰς οὗτος ὁ δάκτυλος, οὕτω καὶ ἡ οὐσία τῆς θεότητος μία εἶναι· οἱ δὲ Ἀρειανοὶ πολλὰ ἐλυπήθησαν, καὶ τὸν εἶπαν

baterea părerii lui Arie, fiindcă el spunea că Fiul este o creatură. Gheorghe episcopul Laodiceei ieși cel dintâi în mijlocul lor și vorbi minunat împotriva Arienilor.

După el, venind Acaciu episcopul Cesareei, vorbi și el foarte frumos, totuși nici pe creștini nu-i ajută, nici pe arieni nu-i combătu, ci ținu calea de mijloc.

După aceasta, patriarhul Meletie explică expresiunea lui Solomon: „Domnul m'a creat pe mine“ zicând că Solomon n'a întrebuințat cuvintele „Dumnezeu m'a creat“ pentru Christos ca Dumnezeu, ci să le înțelegem în adevăratul înțeles, după cece zice Christos: „Dumnezeu și Tatăl * m'a creat“, numai privitor la omenire, iar nu la Dumnezeire, pentru că după aceasta (Dumnezeire) Christos este necreat și fară început. Și astfel sfântul Meletie întări credința ortodoxă și prin demonstrațiuni evidente, scoase la iveală adevărul și goni minciuna. Sfinții părinți care se găseau acolo îl laudară foarte și-l rugară să le întărească mai bine taina Sfintei Treimi. Atunci el ridică cele trei degete dela mâna dreaptă, adică: cel mare, arătătorul și cel din mijloc, îndoii celelalte două degete și zise: Aceste trei degete dintâi reprezintă Sfânta Treime“. El îndoii apoi arătătorul și mijlociul așa că rămase numai cel mare și zise: „După cum acest deget este unul tot așa și substanța Dumnezeirii este una“. Iară Arienii se întristară foarte și-l acuzară că este de acelaș părere cu Saveliu, episcopul Pen-

ὁμόφρονα τοῦ Σαβελλίου ἐπισκόπου Πενταπόλεως· καὶ συμφωνήσαντες μετὰ τοῦ Εὐδρίπου ἐπιτρόπου τοῦ βασιλέως, ἐξώρισαν τὸν ἅγιον Μελετίου ἀπὸ τοῦ θρόνου του εἰς τὴν πατριδα του τὴν Σεβάστειαν καὶ ἐχειροτόνησαν ἀντ' αὐτοῦ,

34. Εὐδρίων τὸν Ἀρειανὸν, τὸν ὁποῖον εἶχε ἀναθεματίσει ἢ ἐν Νικαῖα ἡ σύνοδος μετὰ καὶ τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Ἀρείου· ἰδόντες δὲ οἱ εὐσεβεῖς τὰς τοιαύτας συγχύσεις, ἔκλαυσαν πικρῶς καὶ εἶπον: „ὁ σῶζων σῶσοι τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν.“ διότι ὅταν ἔκλεψαν τούτον τὸν μακάριον τὸν ἑστερέξαν ὅλοι ὁμοῦ, εἰς τόσον ὅπου καὶ Ἰουδαῖοι, καὶ Ἕλληνες εὐαρεστοῦντο εἰς αὐτὸν * καὶ ὅλοι ἐπιθυμοῦσαν νὰ βλέπουν τὸ σεμνὸν του πρόσωπον· καὶ ἔλεγον „αὐτὸς εἶναι ὁποῦ ἐκλέχθη ἀπὸ ὅλους μας καὶ εἰς ἓνα μῆνα νὰ πάθῃ τοιαύτην καταφρόνησιν“.

Εἶτα οἱ Ἀρειανοὶ ἔβγαλαν ὄρισμὸν ἀπὸ τὸν βασιλέα, καὶ τὸν ἔστειλαν μὲ βασιλικὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν Εὐδόβειον τὸν ἐπίσκοπον Σαμοσάτων, νὰ λάβῃ τὴν ὁμολογίαν ὅπου εἶχαν ὑπογράψει ὅλοι κοινῶς εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Μελετίου, διότι ὁ Εὐδόβειος εἶχε φύγει εἰς τὴν ἐπαρχίαν του καὶ εὐρόντες αὐτὸν ἐξήτων τὴν ὁμολογίαν, ὁ δὲ δὲν τὴν ἔδωκεν, οὔτε ἐφοβήθη τὸν βασιλέα. Μετὰ ταῦτα ἔστειλεν ὁ βασιλεὺς ἐκ δευτέρου προσητάζωντάς τον νὰ τὴν δώσῃ καὶ ἂν παρακούσῃ νὰ τοῦ κόψουν τὴν δεξιὰν χεῖρα. Ἐλθόντες δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι, καὶ δεῖξαντες αὐτῷ τὸν ὄρισμὸν τοῦ βασιλέως, εἶπεν αὐτοῖς, „ποθεινότερόν μου εἶναι νὰ μοῦ κόψετε καὶ τὰς δύο χεῖρας, παρὰ νὰ παραδώσω τὰ δόγματα τῶν ἁγίων πατέρων“. Ὑπέστησαν δὲ εἰς τὸν βασιλέα, καὶ τοῦ ἀνήγγειλαν τὸν λόγον τοῦ Εἰσαβελίου, ὁ δὲ θαυμάσια κατανοήσας

tapolei. Căzând de acord cu Euriptos, intendentul împăratului, exilară pe sfântul Meletie de la scaunul lui, în Sevastia patria sa, și hirotoniră în locul lui pe

34. Evzorios Arianul, care fusese anatematizat la sinodul din Niceea împreună cu învățătorul său Arie. Credincioșii creștini văzând aceste turburări plânseră amar și ziseră: „Să-și mântuiască fiecare sufletul lui!“ pentru că atunci când au ales pe acest fericit, toți laolaltă l-au dorit, intrată în cât și iudeii și Grecii îl plac *. Toți au vrut să-i vadă cinstita față și ziceau: „El a fost ales de noi toți și după o lună a suferit această în înfruntare“.

* p. 20.

În urmă Arienii scoaseră o hotărâre dela împărat și-l trimiseră cu un om împărătesc la Eusebiu episcopul Samosatei, ca să aducă declarația pe care o scriseră toți laolaltă la alegerea lui Meletie, pentru că Eusebiu fugise în eparhia lui. Și găsindu-l îi cerură declarația, iar el nu voi să le-o dea și nici nu se temea de împărat. După aceasta, împăratul trimise pentru a doua oară la el poruncindu-i ca să i-o dea și dacă n'ar asculta să-i taie mâna dreaptă. Solii venind și arătându-i hotărârea împăratului, el le zise: „E mai bine să-mi tăiați amândouă mâinile de cât să vă predau dogmele sfinților părinți“. Întorcându-se la împărat, i-au adus la cunoștință cuvintele lui Eusebiu; iar el fiind cuprins de uimire se liniști. După aceasta

ἤσούχασε. Μετὰ δὲ ταῦτα οὗτος ὁ Ἐὐσέβειος ἐμαρτύρησε, καὶ ἐορτάζεται ἡ μνήμη τοῦ Ἰουνίου εἰκοσιδύο.

Ἐπειτα μετὰ χρόνον ἰκανὸν ἀπέλαβεν αὐθις τὸν θρόνον τοῦ ὁ ἅγιος Μελέτιος, καὶ διέμεινεν εἰς αὐτὸν ὄχι ἡμέρας, ἀλλὰ χρόνους πολλοὺς, ἤγγον τριανταένα· διότι ἔχειροτονήθη ἔτι ἀπὸ Χριστοῦ τριακοσιοεβδομηκοστῶ, καὶ ἀναπαύσατο ἔτι 401-ω, ἐν ἡμέραις τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου τοῦ βασιλέως.

Οὗτος ὁ ἅγιος Μελέτιος ἐβελαιώσε ταύτην τὴν ψυχοφελῆ καὶ σεβασμίαν συνήθειαν παραδοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Ἰγνατίου τοῦ Θεοφόρου πατριάρχου Ἀντιοχείας, * ἡ ὁποία εἶναι τὸ νᾶ σημειώνουσι οἱ εὐσεβεῖς χριστιανοὶ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἀπάνω τους μὲ τὸς τρεῖς πρώτους δακτύλους τῆς δεξιᾶς χειρὸς βάνωντάς τους εἰς τὸ μέτωπον ἐν πρώτοις, ἔπειτα εἰς τὴν κοιλίαν, καὶ αὐθις ὑψώνωντάς τους εἰς τὸν ὄμον τὸν δεξιὸν, καὶ ὕστερον εἰς τὸν ἀριστερὸν, καὶ μετὰ ταῦτα κύπτωντας εἰς τὴν γῆν, τὸ ὁποῖον παραλαμβάντες οἱ χριστιανοὶ τὸ κρατοῦν καὶ τὸ κάμνουσι εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην ἔκτοτε μέχρι καὶ τοῦ νῦν.

Διηγεῖται ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἱστορικὸς Σωκράτης, πὼς οὗτος ὁ ἅγιος Μελέτιος ἔχειροτόνησε τὸν ἅγιον Βασίλειον τὸν μέγαν ἀρχιεπίσκοπον Καισαρείας Καππαδοκίας καὶ ἀνεβίβασε καὶ τὸν ἅγιον Γρηγόριον τὸν Θεολόγον εἰς τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἐβάπτισε δὲ καὶ τὸν Ἰωάννην τὸν Χρισόστομον, εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς πατριαρχείας του. Ἐἴτα τὸν ἔχειροτόνησε καὶ ἀναγνώστην καὶ ἔπειτα διάκονον βεβαιώνει τοῦτον τὸν λόγον ὁ ἅγιος Ἀμφιλόγιος ἐπίσκοπος Ἰκονίου· ταῦτα μαθὼν ὁ τότε πάπας τῆς Ῥώμης ἐπεμψε Λουκίνσιον τὸν ἐπίσκοπον Καλαριτάνου ἀπὸ τῆς Ἰταλίας, ὅστις ἐλθὼν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν δὲν εὗρε

Eusebiu fu martirizat și pomenirea lui se serbează la 22 Iunie.

Apoi după multă vreme sfântul Meletie își ocupă iarăși scaunul și păstori nu zile, ci mulți ani, adică 31, pentru că fusese hirotonit în anul 370 și a murit în anul 401, în zilele împăratului Teodosie cel Mare. Sfântul Meletie întări acest obiceiul pios și și folositor de suflet predat de sfântul ieromartir Ignatie Teoforul* patriarhul Antiohiei, care constă în aceea că toți credincioșii creștini fac semnul crucii cu cele trei degete ale mâinei drepte, mai întâi ducându-le la frunte, apoi la pânțele, apoi la umărul drept și în cele din urmă la umărul stâng și plecându-se la pământ. Creștinii luând acest obicei, îl țin și-l practică în toată lumea din această vreme și până astăzi.

Istoricul bisericesc Socrate, povestește că acest sfânt Meletie a hirotonit pe sfântul Vasilie, marele arhiepiscop al Cesareei Capadociei și că a urcat pe sfântul Grigorie Teologul pe scaunul Constantinopolului, a botezat pe sfântul Ioan Chrisostom, la începutul patriarhatului lui, apoi îl hirotoni anagnost și pe urmă diacon. Acest lucru este confirmat de sfântul Amfilochiu episcopul Iconiului.

Aflând aceasta Papa Romei, trimise pe Lucinsius episcopul Calaritaniei din Spania, care mer-

* p. 21.

* p.

τὸν Μελέτιον, διότι εἶχεν ἐξορισθῆναι δευτέρου ὄρους Εὐζώϊος ὁ Ἀρειανός, ὁ χειροτονηθεὶς ἀντὶ Μελετίου, ἔκαμεν εἰς τὸν θρόνον μερικοῦ καιρὸν καὶ ὅταν ἐστράφη ὁ βουσιλεύς Κωνσταντῖνος ἀπὸ τῆν Περσίαν ἀσθένησεν εἰς τὴν στρατάν, καὶ ἀποστείλας ἔκραξε τὸν Εὐζώϊον τοῦτον, καὶ φθάνοντάς τον εἰς τὴν γέφυραν τῆς Μοψουεστίας (ἣτις τὴν σήμερον λέγεται Μίσις) τὸν ἐβάπτισε, τὸν βασιλέα δηλαδή. Ἀπέθανε δὲ καὶ οὗτος ὁ Εὐζώϊος εἰς τὸν καιρὸν Γρατιανοῦ τοῦ βασιλέως.

35. Μετὰ δὲ * τοῦτον ἐγένετο ἀντὶ αὐτοῦ ὁ Δωρόθεος, Ἀρειανός καὶ αὐτός, ὁ δὲ Λουκίνσιος ὁ ἐπίτροπος τοῦ πάπα χειροτόνησε πατριάρχην Ἀντιοχείας

36. τὸν Παυλίον, ὀρθόδοξον ὄντα. Καὶ οὕτω διαιρεθέντες οἱ Ἀντιοχεῖς, ἔγιναν τρία μέρη, ἓνα μέρος ἦτον μετὰ τὸν Δωρόθεον τὸν Ἀρειανὸν ἄλλο ἦτον μετὰ τὸν Παυλίον, καὶ τρίτον μετὰ τὸν Μελέτιον, ἂν καλὰ καὶ ἦτον εἰς τὴν ἐξορίαν. Ὁ δὲ Δωρόθεος ἐστάθη εἰς τὸ πατριαρχεῖον ἔτη ὀκτώ, μετὰ σχίσματα καὶ διχονίας καὶ τέλος ἀπέθανεν. Ὄντας λοιπὸν ὁ ἅγιος Μελέτιος ἐξωρισμένος ἀπὸ τὸν παραβάτην Ἰουλιανὸν εἰς τὴν πατρίδα του τὴν Σεβάστειαν, ἐξωρίσθη αὖθις καὶ ἐκεῖθεν ἀπὸ τὸν Οὐάλην.

Ὁ δὲ Παυλῖνος μὴ ἔχοντας ἐχθρούς καὶ ὄντας πρῶτος διέμεινε εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ὅταν δὲ ἐστράφη ὁ Γρατιανὸς εἰς τὸ βασιλεῖον του ἔπεισε καὶ ἤφεραν τὸν Μελέτιον ἀπὸ τὴν ἐξορίαν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν τὸν θρόνον του ὅστις εὐρίσκωντας τὸν Παυλίον πολλὰ γέροντα καὶ τοὺς φίλους του ὅπου ἤθελαν νὰ εἶναι καὶ αὐτὸς πατριάρχης καὶ ἀντιγράψαν νὰ εἶναι καὶ οἱ δύο, τὸ ὅποιον δὲν τὸ ἤθελεν ὁ Παυλῖνος διὰ νὰ μὴν εἶναι δύο πατριάρχοι εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν, ὡς τὸν ἔβουλεν νὰ τὸ αἰτήσῃ τοῦτο, ἦτον μία ἕκκλη

gând în Antiohia nu găsi pe Meletie, pentru că el fusese exilat pentru a doua oară. Totuși Evzoios Arianu, care fusese hirotonit în locul lui Meletie, ocupă scaunul pușină vreme. Și când se întoarse împăratul Constantin din războiul împotriva Persilor, căzu bolnav pe cale și trimise să cheme pe acest Evzoios, și ajungându-l pe împărat la podul Mopsuestiei, care se cheamă astăzi Misis, îl botează. Acest Evzoios muri în vremea împăratului Grațian.

35. După el *, patriarh în locul lui ajunse *Dorotei* și acesta fiind arian. Dară Lucinsius, reprezentantul papei, hirotoni patriarh de Antiohia pe

36. *Paulin*, care era ortodox. Și astfel împărțiți Antiochienii se făcură trei partide: una cu arianul Dorotei, alta cu Paulin și a treia cu Meletie, deși acesta se găsea în exil. Dorotei stătu patriarh vreme de 8 ani, frământat de schizme și de dihonii. În sfârșit el muri. Sfântul Meletie fusese exilat de Iulian Apostatul în Sevastia patria lui și de acolo iarăși de Valens.

Paulin neavând dușmani și având o fire blândă rămase în Antiohia. Când Grațian reveni la împărăție, trimise și aduse pe Meletie din exil la scaunul lui din Antiohia și găsi pe Paulin foarte bătrân. Atunci prietenii lui voiră să fie și acesta patriarh și-i constrânseră să fie amândoi, dar Paulin nu voi să fie doi patriarhi pentru un singur scaun, însă poporul îl forță să și dea consimțământul. Era în vremea aceea afară din Antiohia o foarte mare biserică în care fu instalat

* p. 22.

σία ἔξω τῆς Ἀντιοχείας μεγαλοτάτη, εἰς τὴν ὁποίαν ἔβαλαν τὸν Μελέτιον, ἂν καλὰ καὶ δὲν ἔλειψαν ποτὲ τὰ σκάνδαλα, καὶ ἦτον οἱ Ἀντιοχεῖς πάντοτε συγχυσμένοι· καὶ ἔπειτα συναχθέντες ἅπαντες ἔκλεξαν ἔξ ἀρχιερεῖς ἔξ ὧν εἰς ὑπῆρχεν ὁ Φλαβιανός, καὶ τοὺς ὠρκισαν ἀνάμεσόν τοὺς δι' ἕως ὅπου ζῶσι οἱ δύο πατριάρχει, νὰ μὴν ζητήσῃ τινὰς ἀπ' αὐτοῦ τὸ πατριαρχεῖον, καὶ ἀποθανόντος τοῦ ἑνὸς νὰ εἶναι ὁ ἕτερος. Ἀποθανόντος δὲ καὶ ἐκείνου, νὰ ἐκλέξουν ἔξ αὐτῶν ὅντινα θελήσουν· καὶ οὕτως ἔπαισαν τὰ σκάνδαλα, καὶ εἰρήνευσαν ἀνάμεσόν τοὺς.

* p. 23.

Ἐζῆσε δὲ ὁ Παυλῖνος εἰς τὸ πατριαρχεῖον χρόνους πέντε καὶ ἑκομῆθη. Μετ' ὀλίγον δὲ ὕστερα ἐγένετο ἡ οἰκουμενικὴ δευτέρα σύνοδος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου· εἰς τὴν ὁποίαν ἦσαν πατέρες τὸν ἀριθμὸν ἑκατὸν πενήκοντα. Ἐγινε δὲ κατὰ Μακεδονίου τοῦ πνευματομάχου, ὅστις εἶχεν ἀρπάξει τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ληστρικῶς, ἦτον δὲ καὶ ὁ ἅγιος Μελέτιος εἰς ταύτην τὴν σύνοδον μὲ τὸν ἐπιτρόπου τοῦ πάπα Ῥώμης Δαμάσου, καὶ μὲ τὸν Τιμόθεον Ἀλεξανδρείας καὶ Κύριλλον Ἱεροσολύμων· καὶ ἐκάθησαν καὶ ἀναθεμάτισαν τὸν Μακεδόνιον καὶ τοὺς συνακολούθους του. Καὶ ἐβεβαίωσαν τὴν πρώτην σύνοδον τὴν ἐν Νικαίᾳ. Ἐπέρασαν δὲ ἀπὸ τὴν πρώτην οἰκουμενικὴν σύνοδον ἕως τὴν δευτέραν χρόνοι πενήντα ἔξ. Μετὰ δὲ τὴν σύνοδον ἀσθενήσας ὁ ἅγιος οὗτος Μελέτιος ἡμέρας τινὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀνεπαύσατο ἐν Κυρίῳ, Φεβρουαρίου δωδεκάτῃ. Ἐκαμε δὲ μετὰ τὴν ἔξοριαν χρόνους εἰκοσιπέντε· εἰς τὴν κηδεῖαν δὲ τούτου εὗρέθη καὶ ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης καὶ κάμνωνας λόγον ἐπιτάφιον τὸν ἔγκω μίασε κατὰ πολλά. Μετὰ δὲ ταῦτα

Meletie, deși disensiunile nu încetară și Antiohienii erau totdeauna turburați; după aceea adunându-se toți, aleseră șase arhieriei, iar unul dintre ei era Flavian și toți depuseră jurământ că atâta vreme cât vor trăi cei doi patriarhi, nici unul din ei să nu ceară patriarhatul, iar de va muri unul* să-i ia locul celălalt. Și numai după moartea acestuia să aleagă dintre ei pe cine vor vrea. În chipul acesta încetară tulburările și ei se liniștiră.

* D.

Paulin trăi ca patriarh cinci ani și apoi muri. Puțină vreme după aceea avu loc al doilea sinod ecumenic din Constantinopol sub Teodosie cel Mare, la care sinod luară parte 150 părinți. El s'a ținut împotriva lui Macedoniu Pnevmatomahul, care se făcuse stăpân pe scaunul Constantinopolitan în chip tâlhăresc. Sfântul Meletie se afla la acest sinod cu reprezentanții lui Damasus Papa Romei, împreună cu Timotei al Alexandriei și cu Ciril al Ierusalimului. Ei depuseră și excomunicară pe Macedoniu și pe toți adepții lui și confirmară sinodul întâi din Niceea. Trecuseră însă dela primul sinod ecumenic până la al II-lea 56 de ani. După sinod sfântul Meletie căzu bolnav câteva zile în Constantinopol și adormi în Domnul la 12 Februarie. După exilul său el păstori 25 ani. La îngroparea lui se afla și sfântul Grigorie al Nisei, care rosti o cuvântare funebră în care îl laudă foarte mult. După aceasta cinstitul lui trup

μετεκομίσθη τὸ τίμιόν του λείψανον ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν.

37. Μετὰ τοῦτον ἐχειροτονήθη ὁ Φλαβιανός, ὅστις ἐχειροτόνησεν Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον ἱερέα. Ὅμως μερικοὶ Ἀντιοχεῖς μὴ θέλοντες τὸν Φλαβιανόν, ἐπήφισαν ἄλλον *

38. πατριάρχην λεγόμενον Εὐάγριον, ὅστις κάμνωντας δύο χρόνους ἀπέθανε, καὶ ἔμεινε μόνος ὁ Φλαβιανός. Ἐγραψε δὲ πρὸς Θεόφιλον τὸν Ἀλεξανδρείας τὰ συμβεβηκότα, καὶ ἐφιλιώθη μετ' αὐτοῦ· ὅστις Θεόφιλος ἔγραψε γράμματα πρὸς τοὺς Ἀντιοχεῖς νοθετώντάς τους ὅτι νὰ πείθωνται καὶ νὰ ἀγαποῦσι τὸν πατριάρχην τους, καὶ οὕτω τοῦ ὑποτάσσονταν με ἀγάπην καὶ μάλιστα ὅταν ἐπήγεν ὁ Φλαβιανός οὗτος εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν πρέσβυς εἰς τὸν βασιλέα Θεοδοσίον διὰ τοὺς Ἀντιοχεῖς, ὁ ὁποῖος ἤθελεν νὰ στείλῃ νὰ τοὺς φονεύσῃ ὄλους, διατὶ ἐγκρέμνισαν τὴν στήλην τῆς ἁγίας βασιλείσης Πλακιδίας, καὶ ἀτίμασαν τὴν εἰκόνα τῆς, τοῦτο δὲ ἔκαμαν, ὁ βασιλεὺς εἶχε ζητήσῃ ἀπ' αὐτοὺς βοήθειαν καθὼς καὶ ἀπὸ ἄλλους. Ὅμως τοὺς ἐσυγχώρησε διὰ μεσιτείας τοῦ πατριάρχου αὐτῶν τούτου Φλαβιανοῦ, οἱ δὲ Ἀρειανοὶ ἐξεληθόντες ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν ἔκτισαν καὶ ἐκκλησίας ἰδικὰς των ἐκεῖ ὅπου ἦτον. Ἐποίμανε λοιπὸν ὁ ἁγθεῖς Φλαβιανός τὸ ποιμνίον του θεαρέστως χρόνους εἰκοσιπέντε καὶ ἀνεπαύσατο ἐν Κυρίῳ.

39. Μετὰ δὲ τοῦτον ἔγινεν ὁ δεῦτερος Φλαβιανός ὁ ἐπικληθεὶς ἀκόλιτος· καθὼς διηγείται περὶ αὐτοῦ ἰς τὸν βίον τοῦ Χρυσόστομου· ὅστις ἐβασίλευσε πολλοὺς ἀπὸ ἐκεῖνους ὅπου δὲν ἔστειρον τὴν συγκοινωνίαν του, διατὶ δὲν ἔγινεν πατριάρχης κανονικῶς, ἀλλὰ ληρωτικῶς· οἱ δὲ χειροτονήσαντες αὐτόν,

fu transportat din Constantinopol în Antiohia.

37. După el, fu hirotonit *Flavian*, care sfinți pe sfântul Ioan Chrisostom ca preot. Totuși o parte dintre Antiohieni, nevrând pe Flavian, sfințiră alt *

* p. 24.

38. patriarh numit *Evagriu*, care după doi ani muri, iară *Flavian* rămase singur. El scrisese lui Teofil de Alexandria toate cele întâmplare și se împacă cu el. Teofil adresează scrisori Antiohienilor dându-le sfaturi să fie ascultători și să iubească pe patriarhul lor. Astfel ei se supuseră lui cu dragoste și mai ales când Flavian se duse ca solul lor la Constantinopol, ca să intervină pe lângă împăratul Teodosie în favoarea Antiohienilor. căci acesta vroia să trimită ca să-i ucidă pe toți fiindcă ei dădămaseră statuia sfintei împărătese Placidia și pângăriseră icoana ei, iar aceasta au făcut-o pentru că împăratul le ceruse și lor ajutor, ca și altora. Totuși împăratul îi ertă prin mijlocirea patriarhului lor Flavian. Arienii însă, ieșind din Antiohia își zidiră și biserici proprii acolo unde era. Flavian, despre care a fost vorba mai sus, păstori turma într'un chip plăcut lui Dumnezeu vreme de 22 ani și apoi adormi întru Domnul.

39. După el veni *Flavian al II-lea*, supranumit desfrânatul, după cum se povestește despre el în viața lui Chrisostom. El prigonea pe mulți din cei ce nu vroiau să împărtășească părerea lui, pentru că el ajunsese patriarh nu în chip canonic, ci în chip tâlhăresc. Cel care-l hiro-

p. 25.

ὄντες χειρότεροι ἀπ' αὐτὸν, ἔφυγον ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν, φοβούμενοι νὰ μὴν τοὺς λιθοβολήσῃ ὁ κοινὸς λαὸς, διότι κανεὶς ἀπὸ ἐκείνους δὲν τὸν ἠθέλεν παντάπαιον· ὁ δὲ φιλιωθεὶς * μὲ τὸν ἡγεμόνα διὰ χαρισμάτων καὶ δωρεῶν, ἐδιασθεντεύετο ἀπὸ ἐκείνον καὶ τοὺς στρατιώτας του καὶ ζήσας χρόνους δέκα ἀπέθανεν· ἀπέρασαν δὲ οἱ Ἀντιοχεῖς εἰς τὰς περὶ τῶν πατριαρχῶν φιλονικίας καὶ διχοστασίας, χρόνους ὀγδοήκοντα πέντε.

40. Μετὰ ταῦτα ἐχρημάτισεν Ἀλέξανδρος ὁ σεβάσμιος, ὅστις ὄντας ἀνὴρ ἀξίος θαύματος ἐκυβέρνησε τὸν ἀποστολικὸν θρόνον θεαρέστως, καὶ καθοδηγῶντας ἐφώτισε τὸ ποιμνίον του, καὶ συνήρμωσε καὶ ἀντάμωσε τὰ διαμοιρασμένα καὶ κεχωρισμένα διάφορα μέρη τῶν Ἀντιοχείων μὲ τὴν πρὸς ἀλλήλους τῶν ἀγάπην καὶ φιλαδελφίαν· κάμνωντας δὲ εἰς τὸν θρόνον ἔτη τέσσαρα, ἀνεπαύσατο ἐν Κυρίῳ.

41. Μεθ' ὃν ἐχειροτονήθη ὁ Πορφύριος, ὄντας καὶ οὗτος ἀνὴρ σεβάσμιος· ὅστις ἔκαμε καὶ ἔδειξε εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὸ ποιμνίον του πολλὰ καλὰ καὶ θεάρεστα πράγματα, καὶ ὠδηγησέν τοὺς εἰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ· ποιήσας δὲ εἰς τὸν θρόνον ἔτη τρεῖς ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ.

42. Μετὰ τοῦτον ἐχρημάτισε Θεόδοτος ὁ καλούμενος μαργαρίτης τῆς ἐγκρατείας· καὶ ἦτον ἀνὴρ κατὰ πολλὰ ταπεινός· οὗτος μὲ τὴν θεάρεστον του πολιτείαν καὶ διδαχὴν ἐπέστρεψεν ὅλους τοὺς αἵρετικούς ὅπου ἦτον εἰς τὸν καιρὸν του ἀπὸ τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἀπολιναρίου καὶ τοὺς ἔκαμεν ὀρθοδόξους κυβερνήτας δὲ τὸ ποιμνίον καὶ τὴν ἐκκλησίαν καλῶς, καὶ πατριαρχεύσας ἔτη ἕξ, ἀνεπαύσατο ἐν Κυρίῳ.

toniră, (mai răi de cât el) fugiră din Antiohia, temându-se să nu fie uciși cu pietre de către popor, din pricină că nimeni nu-l voia nici de cum. Acela însă *, legând * p. prietenie cu guvernatorul, căruia îi dădu daruri și cadouri, fu protejat de el și de soldații lui. După zece ani de viață, el muri. Antiohienii petrecură 85 de ani în ceartă și desbinări pentru patriarhii lor.

40. După acesta ajunse patriarh *Alexandru cel Venerabil*, om vrednic de minuni, care conduse în chip vrednic scaunul apostolic și lumină turma sa, restabilii armonia și apropiă partidele divizate și depărtate ale Antiohienilor, prin dragostea și iubirea frățească către ei. După patru ani de păstorie adormi în Domnul.

41. După el fu hirotonit *Porfirie*, și acesta fiind un om venerabil. El făcu și împlini față de biserică și de turma lui multe lucruri bune și plăcute lui Dumnezeu și-i conduse întru frica lui Dumnezeu. După o păstorie de trei ani, adormi întru Domnul.

42. După el ajunse patriarh *Teodot* numit mărgăritarul abstenenței, om foarte cucernic. Acesta prin purtarea lui plăcută lui Dumnezeu și prin învățătura lui, converti toți ereticii din timpul lui, cei din erezia lui Apolinariu și-i făcu ortodocși. Conducând în chip vrednic biserică și turma sa, fiind patriarh timp de șase ani, adormi întru Domnul.

LĂMURIRE LA O CHESTIUNE DE RITUAL

Nu ca și când aș fi competență, și nici că aș dori să polemizez, vreau să contribuesc la limpezirea chestiunii ridicate de Păr. Vasilescu din Pătărlagele-Buzău, în rev. Bis. Ort. nr. 11, 1928 și nr. 3, 6 1930.

Este fapt constatat, că ce privește rânduelile liturgice din biserica noastră ortodoxă-română, ele nu se îndeplinesc după o normă uniformă. Diferitele ceremonii sânt deosebitoare nu numai pe provincii, dieceze și protopopiate, ci ele diferă chiar dela parohie la parohie din acelaș protopopiat. Dar această constatare regretabilă și nici decum măgulitoare pentru biserica noastră în fața celorlalte confesiuni creștine (în deosebi față de Romano-catolici, cu acelaș tipic și ritual uniform în toate bisericile lor) nu ne îndrituește nici decum, ca să persistăm în greșală. Liturgului nu-i iertat să îndeplinească serviciile sale altfel decât cum arată formularele liturgice și după practica bisericească a locului, până când acesta din urmă nu stă în contrazicere cu spiritul religios moral al bisericii. Până ce va fi revizuit tipiconul tipărit la Iași 1816 și până ce va fi alcătuit un manual de ritual ortodox-român, obligatoriu pentru toată biserica noastră, sântem nevoiți și datori ca, la toate rânduelile liturgice, să ne orientăm după tipiconul amintit, după liturghierile existente, apoi după cum am învățat în școalele teologice și în fine după practica bisericească a locului.

Dar să trecem la chestiune: sf. disc la dreapta sau la stânga ?

Părintele Vasilescu a ridicat această chestiune. Negreșit că nu poate fi înșirată între neînțelegeri teologice, cum o numește (din greșală) P. C. Econom Manoilescu (vezi rev. Bis. Ort. nr. 6, 1930, pg. 525). Ea nu poate fi numită nici tipiconală, ci ea este simplamente o chestiune rituală de importanță mică. Totuși ea interesează pe oricare profesor pentru teologia pastorală.

Faptul că Rușii, Grecii și mulți preoți de ai noștri, la ieșirea cu darurile, iau sf. disc cu stânga și sf. potir cu dreapta, încă nu ne dovedește îndeajuns, că aceasta este corect și nu invers, când se ia sf. disc cu dreapta.

Ca și Părintele Vasilescu, și subsemnătul am învățat în școală, și tot așa azi învăț și pe studenții mei, că la ieșirea cu darurile — atât la liturghia sf. Ioan și a sf. Vasile, cât și la cea a sf. Grigorie Dialogul — preotul ia sf. disc la dreapta, iar sf. potir la stânga, chiar așa cum stau pe masa proscomidiei, și cum se așează pe sf. prestol.

Aici țin să accentuez, că privind spre sf. daruri de pe proscomidiar sau de pe sf. prestol, deși sf. disc e la stânga, iar sf. potir la dreapta, totuși locul, ce-l ocupă sf. disc, este dreapta. Sf. disc, care la prefacere primește însuși trupul Domnului Iisus Hristos, cu drept se așează la dreapta, la locul de cinste. Că locul sf. disc este dreapta, între altele se poate cunoaște și din următoarele. La rândueala proscomidiei sf. disc are întâietate; când se ia prima prosforă (prescură), spune liturghierul să înfigem mai întâiu în dreapta sigilului de pe prescură, locul care privind spre sigil, e stânga; apoi tot așa scoțând din a doua prosforă o parte pentru Maica Domnului, o așezăm la stânga sf. agneț de pe sf. disc, și totuși rostim cuvintele «de față a stătut împărăteasa *de adreapta ta...*»

Pe lângă motivele înșirate de către Părintele Vasilescu, care toate justifică în câtva de a lua sf. disc cu dreapta, țin să mai adaog că și din punct de vedere practic, este mai recomandabil a-l lua cu dreapta; asemenea toți preoții din Bucovina au ținut și țin această practică bisericească. Iar pentru cealaltă alternativă nu cunosc motive binecuvântate ¹⁾.

Pr. Dr. P. PROCOPOVICI,
profesor de teologie.

1. Dar ce „motive binecuvântate“ ai pentru cealaltă care nu se vede practică? Nu are valoare ce fac Grecii și Rușii și are valoare ce face Bucovina? — Nota Arhim. *Scriban*.

.....

Invățătura lui Hristos va prinde rădăcini tot mai adânci la toate noroadele pământului, prin cuvântul purtat, cu neînfricată stăruință, de către apostolii săi și vrednicii lor urmași, întăriți prin coborîrea Sfântului Duh, în suftetele și mințile lor.

Patriarhul MIRON,
în Scrisoarea Pastorală „Ziua Eroilor“
la ziua înălțării Domnului, 29 Mai 1930.

PREOTUL ȘI ÎNVĂȚĂTORUL ÎN BASARABIA

În revista *Biserica Ortodoxă Română*, din luna trecută, nr. 7-8, s'a tipărit articolul d-lui învățător *Romulus Ionescu*, «Discuțiune despre starea religioasă din Basarabia».

Mă bucur foarte mult că d-nia sa, cum zice, se duce la biserică în fiecare Duminică. În ziua de azi, aceasta e o raritate aproape de muzeu.

Personal, n'am fericirea să cunosc pe d. R. Ionescu, deși să află în acelaș județ cu mine. În art. pomenit, d. Ionescu se vaită spunând că învățătorul n'are niciun sprijin în preotul satului: că sunt priviți cu indiferență din partea noastră, că noi basarabeni, mergem contra învățătorilor etc.

Eu ași zice, din contra, că preotul în ziua de azi n'are niciun sprijin în învățător, în școală, că în multe locuri nu este primit, în școală, de a preda religia (Vă pot numi anume comune), că este disprețuit. Tocmai noi, preoții, suntem acum în umilință mare, și trebuie să le îndurăm toate, să le răbdăm, numai ca să mergem la școli și să predăm învățătura sfântă. Iar dacă am zis că învățătorii nu știu de cele bisericești, să nu se supere d. Ionescu; aceasta e arătarea unei situații adevărate, și dacă o spun, aceasta numai din mare dorință ca măcar prin scris să se afle și să înceteze această situație tristă.

D. Ionescu zice că și basarabeni nu merg la biserică. Da, în ziua de azi, vorbind în general, majoritatea intelectualilor, precum sunt învățătorii, funcționarii, notarii etc. din toată țara, au un nivel religios foarte scăzut; pe zi ce trece religia cade.

Pentru a dovedi că ortodoxia noastră este luată în râs, Vă pot indica o sumedenie de exemple triste în privința aceasta. Nu de mult, la adunarea subcercului nostru cultural pastoral în satul vecin cu mine, doi funcționari, intrând în biserică și stând cu mâinile în buzunar, s'au rețormat de o icoană cu spatele. Preotul care slujia Utrenia, văzând aceasta, a trimis pe paznicul bisericii pentru a le aminti în ce loc se află.

La mine în sat, învățătorii nu vor să îndeplinească dânduiala creștinească, ca să se împărtășească cu sf. Taine, și când le spui cu blândețe și îndemni la aceasta, ei te

iau în răs cu glume proaste, și la urmă zic! «Taci, părinte, că mă stric de răs!» Un ateism îngrozitor!

Veți zice că aceasta poate s'a întâmplat numai la mine în sat și este deci o excepție. Tocmai că sunt foarte multe cazuri. Ar fi de mirat să înșir toate faptele și pildele rele ale intelectualilor noștri de azi, pentru că așa-i duhul vremii din prezent și nu putem zice că religia cade, ci religia a căzut.

D. Ionescu nu știe cum a fost învățătorimea înaintea războiului mondial în Basarabia, spre cinstea și lauda ei. Mulți învățători organizau cu elevii coruri bisericești pe 4 sau 5 voci și cântau la sf. Slujbă, afară de corul cântărețului. Ambele coruri cântau pe rând și se părea că se iau la întrecere. Doamne! ce frumusețe, ce iubire de biserică era! Iar azi! s'a ruinat aproape tot ce era bun.

D. Ionescu, la urma articolului său, îndeamnă ca se fie mai multă frație între învățător și preot, de parcă ar urma că tot preoții sunt vinovați. Dumnezeu! a înțeles că eu în articolul meu am vrut să derâd pe cineva? Sunt de parte de a da vreo obijdă cuiva, am arătat numai întru câțva starea de nesuferit privitor la cele bisericești în timpul de față. Cred de cuviință că nu fac rău, dacă apăr și vorbesc numai și numai în numele Ortodoxiei noastre, așa de decăzută astăzi.

Preot NICOLAE COCIURCĂ,
Paroh în Buda, Lăpușna.

D. N. IORGA DESPRE JOCURILE DE NOROC

În cuvântarea sa în Adunarea Deputaților, dela jumătatea lui Iunie a. c., cu privire la legea jocurilor de noroc, d. N. Iorga a spus următoarele cuvinte care trebuiesc scoase la iveală: „S'a votat proiectul care introduce un element de imoralitate în societatea noastră; nu le mai trebuie ispita aceasta oamenilor fără minte și fără suflet, care cheltuesc de multe ori și averea statului, jucând la jocuri de noroc, o bandă de ticăloși, care trebuie să fie împedicată de a-și pierde averea, iar nu să li se dea toate mijloacele, pentru a-și satisface o pasiune bolnăvicioasă. Aplauze și la o parte din băncile majorității (vezi *Neamul Românesc* din 20 Iunie a. c.).

Este bine să însemnăm toate cuvintele oamenilor de seamă, prin care asemenea rușini sunt înfierate.

A. S.

COSTUMUL PREOȚESC

Cine vrea să domnească nu poate
și să chefulască.

Göthe.

Spre a se putea pleda pentru schimbarea costumului preoțesc, se obișnuiește a se tot pune înainte „necesitățile impuse preoților prin așezarea geografică, în care se află situat satul ce-l păstoresc“. Se invoacă deci faptul, că actualul costum preoțesc ar fi, *mai ales pe la țară*, și nepractic și prea mult expus a se prăfui și murdări. Cu un cuvânt, se discută în această privință așa, încât s'ar da a se înțelege, că schimbarea costumului preoțesc ar privi mai numai pe preoții dela țară.

Și totuș, noi prea bine știm că astăzi la țară preoțimea, în văzul și cu îngăduința autorităților bisericești, se poartă așa cum vrea și cum poate. De altfel și un preot care într'o foaie scria, că actualul costum „este imposibil de purtat în satele din văgăunile munților, ca și în șesul Bărăganului“, recunoștea că „azi fiecare se poartă aproape cum vrea și cum îi dă mâna“.

Prin urmare sigur este că, din punct de vedere practic, chestiunea aceasta privește mult, foarte mult pe unii din preoții dela orașe, și puțin, foarte puțin pe cei de pe la sate. Și ca să lămurim și mai bine lucrurile, trebuie să recunoaștem, că și pe la orașe sunt destul de numeroși preoții, cari, ne mai așteptând îngăduința oficială spre a-și modifica portul, au lepădat de mult giubeaua și antereul, pentru a se arăta în lume întru nimic deosebiți de ceilalți muritori: în costum civil și chiar cu cravată la gât. Oare nu a fost văzut un preot ardelean, apărând cu cravată în *Congresul Național Bisericesc* și îmbrăcat întocmai ca ceilalți membri mireni ai Congresului. ?!

În orice caz, fapt este că, printre preoții tineri, se accentuează tot mai mult tendința de a se apropia, fără a cere voie cuiva, de manierele, de atitudinile și de portul celorlalți muritori. Se observă, negreșit, oarecare sfială la unii dintre aceștia. De aceea s'ar primi cu bucurie o deslegare dată tuturor de sus, pentru a se putea purta în toată voia costumul civil.

Nu vreau, firește, să spun prin aceasta, că toți, până la unul, preoții tineri se vor grăbi să-și reformeze îndată costumul. Poate că unii vor mai șovăi câtva timp. Se va întâmpla însă, și cu costumul preoților, ca și cu portul bărților și al pletelor, cari că prin farmec au dispărut mai pretutindeni. Căci să nu se piardă din vedere, că schimbarea ținutei și a portului la preoți este, dacă nu cerută, oarecum dorită uneori, atât de candidatele de preotese, cât și de actualele preotese. Este așa dar, chestiunea costumului preoțesc oarecum în funcțiune și de faptul că preoții noștri sunt căsătoriți.

Va fi mai bine așa? Sau, mai lămurit: Nu va ră sări, pentru Biserică și pentru slujitori ei; vreun neajuns după urma modernizării costumului preoțesc? Căci, să ne înțelegem: Astăzi, nu se cere uniformizarea, ci modernizarea costumului preoțesc.

Dacă privim lucrurile strict din punctul de vedere al intereselor Bisericii, nu se poate spune, că ar fi cu neputință, ca într'un asemenea caz, norodul să nu se înstreineze încă și mai mult de sfintele locașuri ale Domnului. Și nici măcar interesele materiale ale preoțimii nu ar fi, cred eu, într'un asemenea caz, la adăpost, decât dacă s'ar realiza dorința atâtor, care vor ca preotul, potrivit oricărui funcționar, să poată trăi numai după urma salariului. Duhul vremurilor însă, ne arată că pretutindeni Statul devine tot mai mult laic și tot mai puțin dornic de a face jertfe bănești pentru Biserică.

Și așa s'ar putea să fie rătăcirea de apoi, mai rea decât cea dintâi.

M. MIHĂILEANU
Profesor, Pitești

Din mănăstirile și din sihăstriile risipite prin văile munților, se răspândeau pacea și statornicia, siguranța creștină și înțelesul definitiv al durerilor pământești.

REVISTA NOASTRA ÎN ANUL VIITOR

1. Grelele sarcini care apasă asupra țării noastre, prin cheltuielile mari, care o strâng de toate părțile ; de asemenea, nevoile care apasă asupra poporului întreg ; apoi economiile pe care țara este nevoită să le facă într'o măsură cât mai întinsă, — se resfrâng greu și asupra revistei noastre. În anul viitor, starea ei bănească nu va mai putea fi cea care a fost până acum. Noi, dacă puteam trăi cu un abonament de 100 de lei lunar, pricina era că nu trăiam din abonament. Afară de ajutoare mai mici, pe care uneori ni le dădeau unele bănci, datorită mijloacilor pornite dela I. P. S. Patriarh și dela P. S. Vartolomei, directorul nostru, care și personal umbla pentru aceste nevoi, — aveam însă un ajutor de $\frac{1}{2}$ de milion de lei dela Ministeriul Cultelor. Deși cheltuiala anuală a revistei însemna mai mult de acest $\frac{1}{2}$ de milion, totuși greul era trecut. Revista a putut face și economii, care, dela data ieșirii ei din nou la lumină, după război, anul 1923, s'au suit la mai mult de 2.500.000 de lei. Acești bani se află în stăpânirea Consiliului Central Bisericesc și noi, ceice ne străduim la această revistă, suntem prea fericiți că, prin sprijin de sus, apoi prin înimosul nostru director, iar cel mai puțin și prin slaba noastră muncă, s'a putut strânge atâta sumă, care va putea fi întrebuințată cu bine pentru marile nevoi ale Bisericii noastre. De va voi Dumnezeu să se ridice un palat al Consiliului Central Bisericesc și al altor așezăminte ale Bisericii, lucrul de care se simte mare nevoie, și care este pus la cale, se va face și prin economiile care s'au putut strânge la această revistă. Dacă alte merite vor fi mai puține, va fi și acesta însă un merit, că a fost și ea o unealtă rodnică în sânul Bisericii noastre. Nu ne va lua nimenea în nume de rău că ne simțim foarte mângâiați prin gândul acesta.

Dar necaz și durere ! lucrurile nu vor mai putea fi tot așa pe viitor. Nu vom mai putea face economii, ci va trebui să grijim numai de chipul traiului nostru. Căci economiile puse la cale acum lovesc din greu și revista noastră. Ajutorul dela Ministeriul Cultelor va fi tăiat și vom avea numai a zecea parte din ce am avut : 50.000 de lei, în loc de 500.000. Nu numai atât, ci nici pe anul acesta nu ni s'a mai dat pe Noemvrie și nu ni se va mai da pe Decembrie partea din 500.000 ce ni se cuvenea pe aceste luni. Deci de acum înainte rămânem să trăim din abonamente.

Acestea ne-ar ajunge să trăim și așa, și noi nu ne-am îngrozi să intrăm în anul viitor numai cu grija abonamentelor. Se înțelege, nu se va mai putea să mergem cu 100 de lei pe lună, dar dacă va fi să sporim prețul la 200 de lei, grosul cheltuielilor va putea fi acoperit.

Însă abonamentele sunt așteptarea cea mai lipsită de nă-

dejde, fiindcă ele *nu se plătesc*. Nu 200 de lei, dar nici 100 de lei pe an nu se plătesc, și nu vă închipuiți câtă gură fac abonații pentru că uneori suntem nevoiți să le trimitem revista prin ramburs. Asta încarcă cei 100 de lei cu încă vreo 20 și ceva de lei și asta abonații n'o pot suferi. Ne întârzie cu plata, nu trimet suta, alergăm și noi la calea rambursurilor, doar de om scoate suma pe calea aceasta. Suma tot mică rămâne pentru o revistă care pe an înseamnă peste 1000 de pagini. Să cumperi o carte de 1000 de pagini cu 100 de lei! Totuși această sumă se capătă greu. Nu se supără că nu trimet suta când trebuie, se supără când le-o mai încarci cu 20 și ceva de lei, nu din vina noastră, ci dintr'a lor, că n'au voit să trimeată la vreme ce trebuia.

Să se mai știe: revista are de încasat abonamente pe anii trecuți. De am avea noi toți banii aceștia, puțin ne-ar păsa de tăierea ajutorului dela Minister. Dar nu-i avem.

Unele parohii apoi nu vor să primească revista, o trimet înapoi. Pășim aceasta mai cu seamă cu unele parohii de peste munți. Cel mai curând știu un caz din eparhia Caransebeșului.

Noi o trimetem nu din gustul nostru, ci fiindcă așa e porunca. Toate parohiile trebuie s'o aibă. Cu toate acestea, parcă astfel de lucruri nu s'ar ști, parcă treburile ar merge după gustul nostru, ne trezim cu un scris amărât, că ce mai trimetem revista? că parohia nu are cu ce plăti. Noi însă trimetem înainte, fiindcă suntem datori să trimitem, iar de plătit nu se plătește. O parohie nu poate plăti 100 de lei!

2. A fost, în zilele noastre bisericesti, discuțiunea dacă tipăriturile bisericesti să se lase la voia preoților de a le cumpăra, ori să fie impuse prin protopopi. Scriitorul acestor rânduri a fost de părerea că nu e un păcat a se impune cumpărarea cărții bune. Indată însă au sărit câțiva preoți cu gura mare (prin ziarele *Crucea*, prin *Graiul Vremii*, prin *Galații-Noi*) că se face abuz, că lucrul trebuie lăsat slobod.

Noi, bine, știm, idealul așa ar fi. Dar se împlinește idealul fără boldul cuiva spre ideal?

Și iată acum cazul acestei reviste. Cumpărarea este impusă. Este măsura Sfântului Sinod întru aceasta. Prețul ei este foarte ieftin. Nimenea n'ar putea spune că se face negustorie cu ea pe socoteala preoților. Dimpotrivă, putem spune că aproape se dă în dar.

Cu toate acestea ea nici cu sila nu e plătită, dar încă de voie! Cum mai rămâne atunci cu teoria că lucrul să se lase slobod?

Apoi dacă o revistă ca aceasta, care e a celui mai înalt organ al Bisericii noastre, o duce în felul acesta, se vede cât prețuiește teoria. De aceia noi deseori trebuie să ne rugăm de autoritățile eparhiale pentru strângerea abonamentelor. De! e treabă de silă, dar să ne dovedească cei care au luat condeiul împotriva scrisului nostru că merge fără ea.

Și acum aceasta e starea noastră de viitor. Nu vom putea

trăi decât din abonamente. Să se știe însă că pe noi numai tipografia ne costă între 50,000—60,000 lei lunar. Pe luna Noembrie a. c., până la data când scriem aceste rânduri, care este cea din urmă zi a lunii, noi n'am încasat, după datele pe care le-am primit dela casierul revistei, decât suma de 4,400 de lei. Pe această lună și pe cea următoare, cum am spus, nu mai primim ce ni se cuvenea din cei 500 000 de lei pe anul în curs. Atunci cu ce vom plăti tipografia ?

Iată, aici e aici. Pe viitor trebuie să intrăm într'o rânduială nouă, fiindcă cea veche a încetat. Parohiile trebuie să aibă grijă de noi mai mult ca până acum, fiindcă altfel nu se poate trăi.

Având toate acestea în vedere, noi rugăm pe toți părinții parohi să cumpănească această stare de lucruri, să-și plătească abonamentele și să ne scoată din greutățile în care ne aflăm. Cei rămași în urmă să ne plătească abonamentele pe anii trecuți și să intrăm cu toate socotelile bine încheiate în anul viitor.

Dacă unii se vor îngreua și nici așa nu vor vrea să ție seamă de nevoile noastre, să nu ne ia în nume de rău când li se va cere socoteală pentru aceasta de ocârmuirea bisericească. Noi de această nu suntem bucuroși, dar când altfel nu se poate vom fi nevoiți să pășim și pe calea aceasta. Părinții parohi însă să se silească a dovedi că nu e nevoie să bagăm sula în coastă și atunci nici noi nu vom alerga la acest mijloc. Din nefericire, până acum prea des am fost nevoiți să alergăm la mijocul acesta.

3. Revista aceasta până acum a străbătut trei trepte de viață. A fost mai întâi cea dela înființarea ei, când era plină de materie bună și când bărbații de seamă a Bisericii noastre umpleau foile ei. Dacă nu era atât de meșteră ca lucrare tipografică, ca înfățișare a scrisului, cum este acum, era însă o foarte bună revistă în ce privește cuprinsul. Vreme de aproape 20 de ani, ea a fost un organ în care s'a scris temeinic. Cine citește acum scrisul ei de atunci vede cu plăcere ce materii de seamă a cuprins în paginile ei. A fost vremea când i se dădea toată grija și când se întrebunțau pentru ea toate mijloacele. Atunci ea nu avea a se înfiora de grija zilei de mâine, cum ne înfiorăm noi acum. Era mare nevoie de ea și nevoia aceasta o făcea să i se dea toate mijloacele de trai.

După cei 20 de ani însă, revista s'a mai muțat. Vlădicii cei vechi care-i dăduseră multă viață, unii au murit, alții au trecut în episcopat, așa că alt rând de oameni a venit la cârma revistei. În acest al doilea răstimp, revista nu a mai fost ce era înainte. Atunci i s'au adus și cele mai multe ocări pentru lipsurile ei, pe care cititorii le băgau-de-seamă și nu le tăceau.

Starea aceasta s'a silit s'o oprească Mitropolitul *Atanasie* în 1910. Peste redactorii de care lumea nu era mulțumită, a adaos un număr de colaboratori, între care și scriitorul acestor rânduri. Cu Vlădica *Teofil* cu răposatul *Nicolae Dobrescu*, cu Dr. *Ioan Mihalcescu* (preotul de azi, profesorul dela teologia din București), am căutat să dăm un material nou și mai viu revistei.

Starea aceasta n'a putut dăinui mult. În jurul revistei se dădeau lupte politice. Peste redactorii vechi, au pătruns alți redactori noi, din altă tabără politică. Se găseau odată 10 redactori, toți bine plătiți, cu 300 de lei pe lună (peste 12,000 de lei din ziua de azi), dar revista nu mergea nici așa. Redactorii își dădeau fiecare partea lui, dar o închegare într'un tot nu era. Un secretariat de redacție, cum este acum, care să strângă totul, care să aibă un cuvânt al revistei despre materia primită, care să dea înfățișarea de organ cu o ființă a sa, cu un chiag lăuntric, unitar, nu se pomenea. În acest răstimp, cercetarea cărților nouă, a revistelor, abia se făcea; aproape nici nu era. Cronicile, iarăși, nu ființau. Celelalte despărțiminte ale noastre, pentru alte materii, și care ne cer destulă muncă, nu erau în obiceiurile revistei.

Cu toate acestea, în vremea aceia revista nu se plânga că nu are mijloace să se tipărească. Dacă putea plăti ea atâția redactori, înseamnă că se cheltuia ceva cu ea. Abonamentele însă nu se plăteau nici atunci. Când se încasau, se urma fără rânduială și revista nu se folosea mult de ele. De unde noi am putut economisi atâția bani, mai înainte revista nu avea nimic.

Așa a fost starea ei până la intrarea în război.

După război, începe al treilea răstimp. Revista e mult mai amănunțită ca material, ca felurime, de ce a fost în a doua perioadă. Nu putem spune că e mai bună decât cea din întâia perioadă, dar e altfel de cât aceia și e mai cu grijă la cele din afară. Dacă aceia își avea meritele ei în unele, și noi ne silim în altele.

Revista de acum însă e mult mai la îndemâna preoților ca înainte. De unde acum ea e deschisă scrisului preoților și caută să oglindească părerile care străbat lumea bisericească, înainte vreme lucrul acesta era mult mai rar, iar uneori era chiar greu să scrii, dacă nu făceați parte din redacție.

Preoții trebuie să prețuiască acum această deschidere a porților revistei. Câți preoți, care pot să-și tipărească ale lor în foile eparhiale, aleargă mai bucuroși la noi, pentruca să poată fi citați de mai mulți! Ba unii ne-au scris că materii de ale lor li s'au refuzat la eparhie, dar le-au putut tipări la noi. Aceasta e o dovadă despre duhul larg care domnește azi la revistă, prin care am făcut cu puțință ca discuțiunile contradictorii să se poată purta pe paginile ei, cum, de pildă, aceia cu privire la predici stărnite de d. *Mihăileanu* din Pitești, dacă să se mai predice sau nu.

Dacă deci preoții au o așa revistă, la care singuri aleargă, s'o îmbrățișeze și ei mai cu drag și să n'o facă să se roage pentru abonamente. Să cumpănească ce puțin se cheltuiește acum pentru ea, față de ce se cheltuia odată. În loc de cele câte 12,000 de lei de redactor, pe care le primeau odată cei 10 redactori, redactorii de azi, mult mai puțini, nu primesc nici un sfert.

Ca să vorbesc despre celce scrie aceste rânduri, trebuie să se știe că munca mea este mai mult de drag. Se muncește aici ca la trei catedre școlare, dar fără a primi un sfert din ce

primești la o catedră. Dacă e vorba de catedre universitare, apoi ea se știe că universitatea nu mă muncește nici pe departe cât mă muncește revista; aceasta însă nu te plătește nici a zecea parte cât universitatea. Deci munca aceasta este mai mult de plăcere, din patima de a munci.

Dacă spunem acestea, este pentru a arăta că cheltuielile revistei azi nu sunt cu noi, cei din redacție, ci cu nevoile ei. Față de ce era redacția odată și ce se cheltuia cu ea, noi suntem cași cum nici n'am fi.

Așa fiind, rugăm pe preoți să aibă în vedere aceste greutateți ale revistei, nu ale noastre, și deci să poarte toată grija de ea pe viitor. Noi muncim cu drag, dar și preoții să ne dea mijlocul de a avea ce munci.

Nu mai este mult și revista ajunge la 50 de ani de viață, Apoi să ne silim să-i ajungem și să nu ne poticnim tocmai la sfârșit. Fiecare să se silească spre ea din laturea care-l privește și vom sărbători și această mângâietoare dată.

Arhim. SCRIBAN

Un Arhiepiscop premiat pentru pace

Veștile din străinătate au adus noutatea că Arhiepiscopul *Nathan Söderblom*, Primatul Suediei, a dobândit înaltul premiu *Nobel* pentru pace. Fără îndoială, aceasta este o vrednică răsplată pentru inimosul și harnicul arhiepiscop. Primatul de azi al Suediei nu este numai un mare învățat, prea cunoscut prin studiile sale de istoria religiunilor, ci și o inimă largă, primitoare pentru toate marile avânturi care umflă multe din inimile de azi. În toate marile adunări creștine, care se tot strâng în felurite orașe ale Europei dela război încoace, întâlnim și numele Primatului Suediei. El a totdeauna în rândurile cele dintâi, sprijinind cu cuvântul său marile întreprinderi care se cheltuiesc pentru a întrona domnia păcii. Marile adunări creștine, care lucrează acum după război în scopul păcii, precum *Life and Work*, *World Alliance*, *Faith and Order* și altele nu lipsesc niciodată de a avea în sânul lor și pe Arhiepiscopul Suediei. Toți își aduc aminte cu plăcere de partea vie pe care a luat-o la congresul pentru creștinismul practic de acum doi ani la Stockholm. Cititorii îi vor găsi numele și la cea mai frumoasă adunare creștinească, ținută la Berna anul acesta și de care scrie Păr. Dr. *V. Gheorghiu* dela Cernăuți, chiar în acest număr. Premiarea Arhiepiscopului Söderblom este prea meritată și toți creștinii trebuie să se bucure de ea.

Arhim. SCRIBAN.

CRONICA INTERNA

PASTORALA

**Înalt Prea Sfințitului Patriarh D. D. Dr. MIRON,
cătore toți dreptmăritorii creștini ai Sfintei Noastre
Biserici Ortodoxe Române, pentru ridicarea
Bisericii din Costești, Argeș.**

În legătură cu scrisoarea noastră pastorală, dată în ziua Sf. Paști din acest an, cu prilejul nenorocirii dela Costești, care ne-a lovit pe toți ca un trăsnet neașteptat, constatăm cu adâncă mulțumire sufletească, că apelul nostru de a deschide o colecție pentru ajutorarea celor ce și-au pierdut părinții și sprijinul în această nenorocire și mai ales pentru ridicarea unei biserici din nou în această localitate, a găsit ecoul dorit în inimile locuitorilor acestei țări. Mulți fără deosebire de naționalitate sau religioasă, au contribuit cu obolul lor pentru mărirea fondului necesar scopului arătat mai sus.

Comisiunea însărcinată cu adunarea sumelor trimise până la data de 1 Octombrie a. c., a constatat, că s'a strâns un fond de peste 9.000.000 lei, adică o sumă destul de frumoasă, menită a sluji în special la ridicarea unei frumoase biserici în această localitate, ca o dovadă a grijei pe care a avut-o lumea în împrejurarea unei nenorociri, în care mânia lui Dumnezeu pentru păcatele noastre, s'a arătat cu o așa de înfricoșată putere.

Pentru aceste frumoase rezultate, ne simțim datorii a mulțumi pe această cale, tuturor și în special M. S. Regelui și întregii Familii Regale, care acum — ca și în toate împrejurările de restriște sau de bucurie ale neamului nostru — a fost alături de cei necăjiți mângâindu-i și ajutându-i.

Bunilor creștini și donatori din toate părțile și de toate stările sociale le mulțumim deasemenea cu recunoștință și le dorim sănătate și bună sporire în toate. Fie că au dat mult, fie că au dat puțin, fiecare după a sa putere și tragere de inimă, darul tuturor constituie o binefacere mare și o dovadă lămurită a simțământului de dragoste și milă, care însuflețește pe toată lumea și care este cheazășia nezdruncinată a bunei conviețuirii obștești de pe acest pământ, precum și pârghia de realizare a năzuințelor noastre spre cele veșnice. Tuturor acestor ostentorii, cari au jertfit o parte din mult-puținul lor pentru nevoia apropiată, le trimitem patriarhicești binecuvântări și rugăm pe Dumnezeu să-i îmbogățească din darurile sale nesfârșite.

Mulțumim apoi din toată inima tuturor celor ce s'au ostentit alături de Noi și ne-au ajutat în această sfântă operă și în special Onoratului Minister de Interne, Directoratului Mumentelor precum și tuturor d-nilor Prefecți și primari dela orașe și sate

care cu râvnă într'adevăr creștinească s'au pus la dispoziția organelor parohiale și eparhiale, îndemnând poporul și ostendându-se ei înșiși, pentru a duce la bun sfârșit ceea ce noi am gândit, când am pornit apelul și colecta.

Mulțămim, deasemenea, cu recunoștință, întregii prese românești, care a dat o ospitalitate așa de largă apelului Nostru, contribuind astfel, prin simpatia arătată cauzei, la buna ei reușită. In special ne simțim datori a aduce caldele noastre mulțumiri ziarului „Universul“, care, pe lângă propaganda făcută, a adunat el însuși suma de aproape 2.500.000 lei, punând-o la dispoziția noastră pentru realizarea scopului ce ne-am propus.

Cu acest prilej, aducem la cunoștința tuturor că țința noastră principală arătată și în apelul inițial, este să putem ridică la Costești o biserică frumoasă, care să fie o dovadă văzută a credinței noastre în Dumnezeu și expresia grijei, pe care Noi, cei de azi, am avut-o într'o împrejurare așa de mare. In acest scop, luând înțelegere cu Onoratul Minister de Interne, am înlocmit o Comisiune alcătuită dintr'un delegat al nostru, unul al Directoratului Munteniei și altul al P. S. Episcop de Argeș, care să se ocupe cu administrarea fondurilor adunate, îngrijindu-se în special pentru realizarea cât mai neîntârziată a locașului de biserică, casă parohială, capelă la cimitir și alte îmbunătățiri trebuitoare localității, în deplin acord cu P. S. Episcop de Argeș, care are jurisdicția locului.

Comisiunea lucrează în București, la Consiliul Central Bisericesc, str. Matei Millo 9, unde se poate adresă oricine are de făcut o cerere sau o propunere în legătură cu această chestiune.

In ceea ce privește ajutorarea celor ce și-au pierdut părinții și sprijinul în această nenorocire, pe lângă ajutorul de aproape 1 milion de lei, care a fost distribuit până acum, Comisiunea amintită mai sus va avea grija să studieze fiecare caz în parte și să acorde ajutoare în raport cu starea materială și nevoia ade-vărată pe care o au ceice au pățimit în această nenorocire. In această privință, vor fi ajutați mai întâi copiii orfani rămași fără sprijinul părinților care au murit odată cu incendiul bisericii; apoi părinții care au pierdut copiii din a căror muncă erau susținuți, în al treilea rând, persoanele rămase infirme și în incapacitate de lucru și, în sfârșit, toți cei cari, fiind lipsiți de cele trebuitoare, au fost nevoiți să facă cheltuieli pentru căutarea sănătății zdruncinate din pricina acestei nenorociri.

Aducând acestea la cunoștința tuturor, rugăm publicul binevoitor, precum și autoritățile țării, să ne acorde mai departe sprijinul lor prețios, pentru a duce la bun sfârșit opera ce ne-am propus și care constituie jertfa noastră a tuturor pe altarul credinței, al dragostei și al nădejdei creștine. Amin.

Dată în București, astăzi, 10 Octombrie 1930.

Președinte,

(ss) † Patriarh MIRON

CUVÂNTAREA FUNEBRĂ

**ținută de P. S. Episcop Grigorie al Aradului, în ziua de
17 Octomv. a. c., la înmormântarea Arhiereului
Filaret Musta din Caransebeș.**

Pentru aceea în toate treburile a se
asemăna fraților, ca să fie milostiv și
credincios arhiereu în cele ce sunt
către Dumnezeu (Evrei 2, V. 17.).

Jalnici Ascultători,

*Vieța omenească este de o clipă, este de durata curcubeului.
In fața acestui adevăr, să nu vă întristați!*

Nu plângeți, că am venit să sporesc încrederea și nădejdea
voastră la marginea sicriului, care închide rămășițele pământești
ale P. S. Arhiereu Filaret. Nu fiți triști și îndurerăți, căci sufletul
Arhiereului Filaret rămâne în memoria noastră. Memoria niciunii
mort nu ar rămânea între noi, dacă suletul nu ar avea existență
după moartea trupească. Credința aceasta ne zice: nu plângeți,
căci dacă și o floare din cimitir înveselește, de bună seamă faptele
decedatului sunt o mângâiere. Ca o candelă cu licărire de cre-
dință rămâne sufletul decedatului între noi. Nu plângeți, iubiți
frați în Domnul, căci răposatul ni-a lăsat tuturor pildă nemuritoare.

În mijlocul nostru stă acum răposatul fără glas, căci gura
lui a tăcut, buzele lui s'au lipit, dar ne aducem aminte și nu vom
uita că ele erau deschise în viață pentru Evanghelia lui Hristos
și naționalismul cel mai binecuvântat; mâinile lui sunt acum ne-
mișcate, dar în viață au binecuvântat pe toți; picioarele lui s'au
oprit din mers, dar umblat-au până la moarte spre viața de veci;
ochii lui nu mai văd icoanele sfinte din biserici, dar văd acum
mărirea lui Dumnezeu; răposatul nu simte acum mireasma tămâiei
din cădelnițe, dar a simțit și cunoaște acum că multora a fost
mireasmă vieții spre viață și, precum citim la 2 Corint., știa că sluji-
torii altarului suntem bună mireasmă a lui Hristos între ceice se
mântuiesc și între cei ce se pierd (2, 15), ochii lui vedeau că
toate sunt mai neputincioase decât umbra; auzul răposatului nu
aude plângerea celor întristați, iar eu iarăși vă zic: nu plângeți la
moartea unui arhiereu cu viață patriarhală și pilduitoare.

Cu chemare sfântă a fost chemat răposatul în Domnul, ca
să fie împreună lucrător al lui Hristos. O putere mare i-a fost
dată de Iisus, ca să săvârșască lucrul Domnului, precum și Iisus
a săvârșit cele încredințate lui de Tatăl Ceresc.

El a cinstit chemarea ce i s'a dat. Preamărirea și cauza
sfântă a Mântuitorului a fost singura lui năzuință în viață. „Nicio
zmințeală întru nimic dând, în ostenele, în privegheri, în posturi,
întru curăție, întru cunoștință, întru îndelungă răbdare, în bunătate
întru Dukul sfânt, întru dragoste nefățarnică, întru cuvântul ade-
vărului, în puterea lui Dumnezeu“ (2 Cor. 5, 4-6). Cu un

cuvânt, a avut în vedere numai oamenii să cunoască pe Dumnezeu și chipul lui Hristos să se zugrăvească în sutlețele lor.

La altar, când aducea jertfă cea fără de sânge, era plin de duhul lui Hristos; Iisus Hristos și slăvirea lui erau obiectivul unic al gândurilor și al acțiunilor arhierelui Filaret. Chiar și timpul său liber îl utiliza spre a găsi noi mijloace pentru preamărirea lui Dumnezeu și a face pe credincioși să simtă că jugul lui Hristos este bun și sarcina lui e ușoară. De minune putea spune el tuturor celor ce l-ar fi căutat în locul desmerdărilor: „au nu știți că în casa Tatălui meu trebuie să fiu?”

Defunctul nu umbla după bogății și mărimi, căci cunoștea Scriptura, care zice prin graiul Sf. Pavel: „Iar tu, omul lui Dumnezeu, fugi de acestea, și urmează dreptatea, evlavia, credința” (2 Tim. 6, 11).

De două ori a fost ales episcop pe vremea stăpânirii maghiare. Ungurii n'au confirmat alegerea, dar a rămas devotat Bisericii sale.

Și acum el ducându-se dintre noi, ne zice: învățați delă mine a trăi în Dumnezeu. Căutați și răspândiți cuvântul lui Dumnezeu cu putere, la taina mărturisirii dați sfaturi mișcătoare, căci cel mort în fața lui Dumnezeu nu poate mișca pe morții sufletului; un copil nu poate primi hrană delă o mamă moartă, deci voi, preoților de azi, vestiți pe Domnul, vestiți adevărurile bisericii străbune, cuvântul evanghelic apostolic, suprapământesc, care aduce lumea la îndreptare, care, atunci când lumea cere pâne cerească, este dat la vreme. Strămtorații și nenorociții vor cere mângâiere; voi arhierelor și preoților să le stingeți lacrimile, muribunzilor să le aduceți alinare, păcătoșilor de pe patul morții mângâiere.

La aniversarea sfințirii întru arhieru, fericitul Augustin zice: Creștinilor, noi suntem, prin demnitatea noastră, mai presus de voi, dar teama răspunderii pentru voi este atât de mare, încât cădem la picioarele voastre și vă rugăm să ne asistați în rugăciunile noastre!

Mare și sublimă e chemarea arhierescă, zice Sf. Ambrosie. Strălucirea coroanelor și sceptrilor se pierde în fața demnității arhieresti. Răposatul pleacă cu această demnitate bine păzită. Se va îmbrăca cu dreptate, așa cum rostea rugăciunea când îmbrăca sacosul arhieresc. El va rămâne model de datorie pentru toți cei cari au demnitate în Biserică, fiindcă, până era sănătos, nu lipsea nici delă ședințele Sf. Sinod, nici delă Sinoadele eparhiale, nici delă congrese.

Acum zice nu numai preoților, ci și credincioșilor: vedeți și luptați creștinește! Plutarh istorisește că centurionul Lamachus prinsese pe un soldat greșind. El zise soldatului: „A doua oară să nu mai greșești, căci în război nu este permis. Când e vorba de moarte niciodată nu-i permis să greșești, căci e ireparabil”.

Pentru creștini să moară, este pentru vecinicie. Deci, Jalnici ascultători, nu vă temeți de moarte, ci de răsplata faptelor noastre ca să nu fie rea. Moartea este floarea vieții vecinice, pe poarta morții mergem toți, dar pe a fericirii, numai dacă suntem buni creștini.

Iar acum cu pietate ne despărțim azi de tine, frate în Hristos, care ai pus pe capul meu mâinile arhieriei care și la bătrânețe erai tânăr, și precum Omer a scris Odiseea la bătrânețe, tu și cu pilda bătrâneței ai scris viața ta în cartea neamului românesc și a Bisericii lui.

Toți arhieriei ortodocși îți dorim să dormi în pace până la obștească înviere. Spre cer ridicăm ochii inimilor noastre și zicem: Doamne al puterilor, Pomenește-ne pe noi împreună cu robul tău acesta mutat dela noi, când vei veni întru împărăția Ta. Amin.

Sfințirea Bisericii din comuna Uzulchioi, jud. Durostor. Istoricul ei.

Nu știu cu ce laude voi lăuda sau cu ce cununi voi încununa pe sfântul apostol, întâiul mucenic și Arhidiacon Ștefan, în cinstea căruia s'a ridicat din temelie biserica din Parohia *Uzulchioi*, județul Durostor, în colțul României Mari, spre meazăzi, la trei kilometri numai de granița bulgărească.

Această biserică monumentală s'a început din anul 1927, Oct. 19, odată cu venirea mea, a parohului girant, fiind numit vremelnic, pe seama acestei parohii, din ziua de 1 Oct. 1927, de Prea Sfințitul Episcop *Gherontie* al Constanței.

Venind la această parohie, n'am găsit biserică, căci n'a fost niciodată, și nici cele de trebuință pentru slujbă, deși mă bucuram când veneam spre parohie, ca s'o iau în primire, crezând că voi avea locaș de slujbă. Dar bucuria mi s'a schimbat în întristare, când am văzut că n'am unde să-mi plec capul în aceste locuri străine și reci, unde domneau Musulmanii de sute de ani, iar creștinii erau prea puțini, veniți din Balcani în anii 1908-1910-1912, Bulgari de neam, așa că-mi venea să plec peste câmpii până voi afla loc de odihnă.

Neavând nici mijloace pentru a mă întoarce la Sfânta Episcopie, am cerut ajutorul bunei creștine d-na *Țanca Canev* din Constanța, care este ocrotitoarea sărmanilor și povățuitoare bună tuturor cari îi cer ajutor, și povăță. I-am arătat prin scrisoare starea în care mă găseam, în ce stare era parohia, și i-am cerut și suma de lei 500, ca să pot pleca din parohie. Mi s'a întâmplat cași Proorocului Iona, care era trimis la Ninive să propovăduiască pocăința locuitorilor acelei cetăți, la care poruncă Proorocul abătându-se și apucând altă cale cu o corabie pe Mare ca să nu dea ochi cu cetatea Ninive, Dumnezeu i-a împedat calea, căci a fost aruncat de corăbieri în Mare, ca să nu-i înghită Marea și pe ei, fiindcă Marea s'a răscolit asupra Proorocului pentru neascultarea lui față de Dumnezeu (Iona 1, 1-17).

Cred că și cu mine se întâmpla și mai rău, dacă mă abăteam din cale. Dar vrednica de cinste și laudă d-na Canev, căreiu îi aduc mulțămiri din suflet, în loc de bani, mi-a trimis o epistolă, în care mă îndemna la munca apostolatului, scriindu-mi să

nu adevărat apostol și să nu dau înapoi văzând greul, căci am călcat pe urmele Sfântului Apostol Andrei, cel întâi chemat, care a propovăduit Evanghelia și în Dobrogea, spre țărmurile Mării Negre, unde după asta a trecut în Herson. Indemnul doamnei mi-a fost ca să propovăduiesc evanghelia și să săvârșesc sf. slujbă sub cerul liber, și cea întâi grijă să ne fie ca să facem o bisericuță din scânduri, până se va face adevărata biserică.

Am ascultat de glasul buneii creștine. Inceputul bisericii a fost în anii 1924—1927, și l-am pornit cu o mână de enoriași, în număr de 150, capi de familii. Lucrarea s'a făcut toată din piatră, fiindcă aveau o parte din piatră adusă cu scop ca să facă biserică, dar nu aveau călăuză. Biserica s'a început după planul locului, făcut de paroh și de cântărețul *Dragne Ivanov* din localitate. Inceputul a fost fără piatră de temelie, pentrucă n'am putut îndupleca pe locuitori ca locul bisericii să-l sfințească P. S. Episcop sau Protoiereul respectiv, fiind lipsiți de morala religiei creștine, el am făcut numai eu, parohul, numai sfințirea apei, fără nicio rânduală cu punerea temeliei la biserică nouă.

Dar după aceasta câte suferinți în acești ani de muncă și câte neajunsuri materiale, câte piedeci din partea autorităților locale, ca primar, notar, iar al treilea neînțelegerile între enoriași, atarua de asediu, care nu se ridică niciodată, fiind în apropiere de graniță și, al patrulea și, angarale peste măsură în acești ani! Înău pe toate le-am trecut cu supunere.

Dar mai mult cu sfaturile, îndemnurile și îmbărbătarea prin numărările epistole ale energicei credincioase d-na Canev, toate plădecile le-am dat la o parte și am mers cu lucrarea la bun sfârșit. Atât de mult m'a încurajat această creștină, că am depus munca și leafa mea în această operă sfântă, pentru sfântul lăcaș al sfântului Arhid. Ștefan, pe care d-na și în vedenie l-a văzut minunat, iar sfântul o îndemna să-i împodobească biserică. La această poruncă și indemnul sfântului, d-na Canev a dăruit și împodobit cu multe odoare scumpe această biserică, care s'a construit în anii 1928—1930.

D-na Tanca Canev a îndemnat și pe alți buni creștini la această operă împreună cu fiii săi, Metodie, Chiril și Nicolae, persoane care trăiesc în Constanța, Brăila, Ploiești, București, Canada și America.

Din partea d-nei Canev cu fiii, s'au făcut turla bisericii; amvonu; Sfânta Masă de piatră, cu tot acoperământul ei; Una cuco mare în Altar; Una Dveră de mătăsă moar; Icoana sfântului Arhid. Ștefan; Policandru cu 12 lumânări; Acopereminte la temetase și Analog cu îmbrăcăminte din mătase, câte două rânduri, procovețe la sfintele vase, după cum și candelile la icoanele împărătești, la iconostas, serafim cu trei lumini; candelile în Altar la cuco și proscomidie, în număr de 13, și sfeșnicul de pe sfânta Masă cu 7 lumini și altele două, toate acestea din Argint de China, lucruri scumpe, la unele din obiecte contribuind și persoane din obștile de mai sus, înă datorită d-nei Canev, pentrucă

prin d-sa s'au făcut toate. Clopotul a fost dăruit de d. Prefect *E. Melidon* din Siliștra, jud. Durostor.

D-na Canev a dat și arome cu tot ce e de trebuință pentru sfințirea bisericii, precum și cutia de argint pentru sfintele Moaște și cutia de sticlă pentru pergament.

Sfințirea bisericii s'a făcut Duminică, 12 Oct. 1930, fiind gata în anul acesta, sub domnia Regelui Carol al II-lea. Deci s'a lucrat sub trei regi. Ce măreție a fost în această zi de sărbătoare! Căci s'a împlinit visul și vedenia d-nei Canev cu sfântul Arhid. Ștefan, care i-a vorbit că trei ani de zile o căuta pentru această biserică, care s'a sfințit exact la trei ani.

Deci din suflete arzătoare înălțăm rugi și mulțămiri sfântului apostol, întâiul mucenic și Arhidiacon Ștefan, care ne-a pus la lucru cu arătarea către buna creștină d-na Canev.

Multe și călduroase mulțămiri aducem apoi tuturor bunilor și evlavioșilor creștini, atât și autorităților de pretutindeni, precum și clericilor cari au luat parte la această serbare. Dumnezeu să-i răsplătească cu bogatele și cereștile Sale daruri.

Dar mai multe mulțămiri și sărutări de mâni se cuvin blândului nostru Ierarh P. S. Sale Episcop Gherontie, care a avut atât de mare dragoste să vie el însuși pe aceste locuri reci și străine, în acest colț al Țării noastre României Mari, ca să sfințească și să binecuvinteze acest sfânt lăcaș, cât și locurile și pe locuitorii de pe aceste meleaguri. Căci n'a cruțat bătrânețele Sale, ci pentru Biserică și Țară a lăsat toate la o parte și a venit ca să desăvârșească această sfântă operă, care s'a făcut în timpul păstoriei P. S. Sale, la care a luat parte și d-na Canev, cum și alte autorități.

Iată iubiți frați, preoți în Hristos, dragostea P. S. nostru Episcop, și iubiților creștini, fapta cea mare a bunei și adevăratei creștine, d-na Țanca Canev și fiii săi, cărora li se datorește atâta laudă și cinste pentru faptele mărețe pe cari le-au făcut.

Și acum să rugăm pe sf. apostol și Arhid. Ștefan din adâncul sufletelor noastre, ca să fie apărătorul lucrării noastre, mijlocitor pentru sufletele noastre către Dumnezeu și ocrotitorul acestei margini de țară. — Amin.

Protosinghelul ISAIA BOTEZATU

In slujba lui Hristos.

Cercul pastoral „Moinești“, atât prin predicile și conferințele sale publice și intime, ținute la date fixate prin program și nicio-dată amânate, cât și prin tipăriturile sale, dar mai ales prin mișcarea și răsnetul evanghelic ce l-a determinat în norod, care înțelege să răspundă nu numai cu prezența și ascultatul, dar și cu fapta și manifestarea, înseamnă un colț viu al Bisericii Domnului.

Duminică, 5 Octombrie 1930, Cercul a avut ședință în Parohia *Leorda*. Vremea frumoasă, drumurile cunoscute de lucrători și

ascultătorii cuvântului, vestirea acestei adunări, toate au făcut ca biserica să fie arhiplină. Predică tânărul preot *N. Teodoriu* dela parohia *Bucșești*, înarmat cu toate lămuririle asupra subiectului prin care a arătat norodului că viața e o luptă pentru Hristos, în care biruitorii sunt cei cari s'au recunoscut ca ostași ai lui Hristos și s'au purtat asemenea. Arată cum trebuie dusă această luptă împotriva păcatului, care-s aliații, dând pilde numeroase. Ascultătorii au sorbit ca dintr'un isvor domol și răcoritor, din vorba cumpănită și stăruitoare a semănătorului.

În ședința intimă, s'a discutat despre multe. Dela anomalia de a vedea în fiecare județ trei protopopi, care mai mult încurcă, și-abea un singur misionar pe toată Eparhia, și-acela fără leafă, când ar trebui să fie exact altmintreli, până la dezideratul de a se cere cândva, de către cineva, ca să se legifereze că toți martorii care jură în orice fel de instanță judiciară, să fie întâi mărturisiți și împărțșiți de parohul lor, — chestii care știm bine că noi le discutăm, la noi rămân, cum au rămas toate cele care-au rămas și până acum.

Insfârșit, la ora 2,30, ne-am ridicat la Școală, unde așteptătorii se cățaraseră pe ferești și eră greu să răzbești pe ușă de mulți ce erau. Se începe cu cântarea „*Impărate Ceresc*” mișcător cântată de aproape toată adunarea. Părintele *Alex. Antohi* deschide adunarea, prin câteva cuvinte, după care Preotul *Constantin R. Crișan*, dela parohia *Valea Șoșii*, vorbește despre *Credință și fapță creștină*, în ascultarea neobosită și vie a norodului care-și recunoaște păstorul.

Dacă n'aș fi chiar eu, subscriitorul acestor slove, conferențiarul, aș spune mai pe larg cum și ce s'a vorbit.

S'a văzut, dela prima lovitură în toaca de utrenie și până la sfârșit, în amurgul umbrat când ședința s'a terminat, în Sf. Slujbă Bisericească, și în ședința publică, atât cele ce s'au vorbit cât și din cele ce au adus satul, o armonie de gânduri, de preocupări și de lucrări, în duh de reînnoire creștinească, de viață și de luptă pentru Hristos, care nu se poate spune prin slovă, trebuie ochii să vadă.

Ceiece am dus noi acolo, eram datori să ducem. Dar ceiece am găsit acolo, trebuie să dăm pildă tuturor spre urmare și cinste.

Un cântăreț bisericesc trecut de tinerețe, creștinul *Vasile Itigan*, om fără de niciun fel de diplomă dela nicio școală, dar cu Duhul într'insul. a strâns în jurul lui tineretul satului, slăcâi și fete, toți în port național, cu toatecă și pe aici au năvălit crăvățile. I-a învățat să cânte îngerește Răspunsurile Sfintei Liturghii, *Impărate ceresc*, Cu noi este Dumnezeu, și toate celelalte cântări Bisericești. A transformat, ori s'a servit de cântecele naționale transformate de alții în cântece creștine, pentru Patria Cerească; astfel: *Deșteaptă-te creștine*; *Pe-al nostru steag*; *Veniți din toate ungiurile fărții...* etc, așa fel că simți o înnoire, o conștiință și-o hotărâre creștină, vie și lucrătoare. A învățat pe acești tineri, slăcâi și fete, poezii creștine, pe care le au

recitat cu siguranța unor elevi cărturăriți în școli mari. Și-a pregătit două piese de teatru: „Patima“ de subsemnatul și „Chiva“ imprimând diletanților ton, ținută, convingere. Pe cine n'au mișcat aceste lucruri? Ba doi preoți bătrâni, *Al. Antohi* și *V. Arhip*, fiecare foarte emoționat, s'au succedat, cu lacrimi în ochi, spre a mulțami poporului atent, conferențiarului, cântărețului vrednic tineretului creștin, tuturor celor ce au contribuit la frumusețea clipelor acela.

Ce să vorhim de ascultători? Treburi de acestea multe și în toate părțile ar schimba fața țării dela un capăt la altul și ar amuți pe vecie și fără leac, orice propagandă sectară.

Seara, târziu, obosiți, dar mulțamiți și oțeliți de muncă, ne-am luat rămas bun dela vrednicul paroh, *Ion Nestor*, care s'a simțit fericit de tot ce a putut să ne dea, și am plecat pela turmele noastre.

Și cu toate acestea, tot credem că n'am făcut cât trebuie. Odată pe an, într'o parohie, o fi destul deocamdată. Dar e de dorit ca în fiecare parohie să fie un cântăreț, Vasile Itigan, alături de preot. Am însemnat acestea, ca să-i prețuim și astfel vrednicia în fața neamului.

Preotul Sachelar CONST. R. CRIȘAN,
Secretarul Cercului. Com. Poduri, jud. Bacău.

Episcopii anglicani în România.

1. În această lună, a fost la noi Episcopul anglican *Nugent* al Gibraltarului. Cu acest prilej, s'au ivit la noi discuțiuni despre relațiunile cu anglicanii și despre prea marea apropiere de ei, taxându-i deeretici. Față de acestea, să venim și noi cu lămuririle care urmează.

Încă nu se isprăvise războiul, când oameni de inimă, din sânul feluritelor popoare înverșunate, și-au luat sarcina de a pune toate la cale, a găti apropieri între tabere și a înființa așezăminte, care să stâmpere aprinderea și să croiască o omenire mai blândă și mai pașnică. Dar în chipul cel mai viu, chemarea aceasta și-a luat-o Biserica. De aceia au și început, îndată după război, fel de fel de întocmiri, prin care să se săvârșească o apropiere a sufletelor. Așa a fost, de pildă, societatea numită *World Alliance*, care, cu numele ei întreg, pe românește, sună „Alianța mondială pentru înfrățirea popoarelor prin Biserică“. Aceasta a fost numai una din multe, pentrucă întocmirile pentru o asemenea țintă au fost și sunt multe.

Se înțelege însă că, dacă Biserica avea a lua asupra ei această sarcină, trebuia să-și caute o strângere a rândurilor și în sânul ei, fiindcă greu era să porcezi la împăcarea altora când feluritele tale ramuri stau străine una de alta sau se uită chiorș una la alta. De aceia Biserica însași, în feluritele ei ramuri, a simțit nevoia de a săvârși o apropiere între ele.

Din partea ortodocșilor, Patriarhul din Constantinopol a

trimes o epistolă cu astfel de gânduri către toată lumea creștinească, încă din anul 1919. Din partea apusenilor, o solie americană a umblat prin tot Răsăritul creștinesc în 1919, a fost și la noi, tot cu gânduri de soiul acesta și a străbătut toată Europa.

În toată vremea care a urmat, bărbații feluritelor Biserici s'au adunat deseori la sfătuirii prietenești, uneori în congrese de mare răsunset, cum a fost cel dela Stockholm în 1925, cel dela Lausanne în 1927 și altele multe. În acestea, au stat de vorbă unii cu alții, ca reprezentanți oficiali ai feluritelor Biserici, oameni care întâia oară în viața lor aveau această chemare, iar Bisericile se întâlneau unele cu altele, unele fără a se fi întâlnit vreodată, iar altele după ce sute de ani nu se mai întâlniseră.

Se înțelege că aceasta era o vreme nouă și trebuia să se prețuiască în chip deosebit însemnătatea ei, dacă Biserica a simțit răspunderea pentru starea de înrăire a sufletelor și nevoia de a se pune la treabă cu puteri unite.

2. În șirul unor astfel de încercări și îndrumări trebuie să vedem noi și apropierea săvârșită după război între Biserica anglicană și Biserica ortodoxă. Deși uneori se zice că această apropiere este datorită nevoii în care s'a aflat Biserica grecescă după război, căzută în ghiarele mânioase ale Turcilor, și că Grecii, ajunși la ananghie, au tras de mânecă pe anglicani și că apropierea a fost numai prin strigătul de aman, — totuși trebuie să se știe că cel întâi pas întru aceasta l-au făcut, nu Grecii, ci anglicanii, și nu după război, ci înaintea lui. Între anglicani, totdeauna a fost năzuința după o apropiere de Biserica ortodoxă, iar de câțiva ani, ei au pășit și la căi de fapt pentru împlinirea acestei apropieri. Au început-o însă nu prin Greci, ci prin Ruși. Pe de altă parte, și ortodocșii, pe măsură ce au cunoscut pe anglicani, s'au gândit la apropiere de ei. De aceia și chestiunea raportului în care s'ar afla Biserica ortodoxă față de cea anglicană a și fost deseori temei de discuțiuni în sânul Bisericii rusești. Ea se găsește tratată în Conferențele apologetice ale Episcopului *Serghie* al Vladimirului (traduse și pe românește de Episcopul *Nicodem* dela Huși, azi stareț al Mănăstirii Neamțului) și în studiile Episcopului *Ioan* al Smolenscului și a multora alții. Pe când la noi chestiunea aceasta nu era și deci nu alcătuia o materie de discuțiune, la Ruși da. La dâșii au și venit, în curgerea vremii, mulți Engleji și Americani, cu viu interes către Biserica ortodoxă, prin care cele două Biserici s'au cunoscut mai de aproape și ideia de a se apropia una de alta s'a și pus iute.

Așa fiind, în Iulie 1906, s'a și înființat în Anglia o *Uniune anglo-ortodoxă*, în care au intrat mulți episcopi ruși, iar unul din cei doi președinți ai ei era Arhiepiscopul *Agatanghel* al eparhiei Vilnei și Lituaniei. Târziu am aflat noi de aceasta și a sunat între noi ca treabă de mare noutate și minunăție. Eu am scris despre aceasta în revista bisericească *Viitorul* (Iași, Decembrie 1912), dând și chipul Mitropolitului *Antonie* al Petersburgului (pe atunci

arhiepiscop al Finlandei) mână în mână cu al doilea ierarh al Angliei, care este arhiepiscopul de York.

Apropierea aceasta fiind gustată plăcut, trebuia ca și obștia creștinească să fie pusă în mai largă cunoștință despre Biserica anglicană și să prețuiască apropierea de ea.

De aceia preotul anglican *Puller* a fost poftit în Rusia să ție un șir de conferențe, în care să întărească Rușilor mai cu amănuntul cunoștințe despre Biserica anglicană. Acestea au și fost ținute, în număr de patru, în Mai 1912, în însuși palatul ober-procurorului sinodal al Rusiei, în fața multor prelați și a multor dregători ai Statului rusesc.

Conferențele au eșit și în tipar în anul 1912, într'un volum de 112 pagini și cu o largă pretață, în care se arată toate amănuntele relațiunilor dintre cele două Biserici. Cine ar traduce această carte pe românește ar face bună treabă pentru înțelegerea acestei chestiuni. Eu, cu toată dorința mea de a face aceasta, n'am putut găsi până acum timpul de a o îndeplini.

Doi ani după aceasta, alt preot anglican, *W. H. Frere*, azi episcop, a ținut alte patru conferențe, tot în Petersburg și sub patronajul oberprocurorului Sinodului. Și acestea au eșit în volum, în 1914, și le avem și pe ele și ar merita aceiași luare-aminte cași cele de mai înainte.

Din acestea se vede că apropierea ortodocșilor de anglicani n'a fost ananghia acestora, ci interesul sufletesc și bisericesc de o parte și de alta. Rușii au avut oameni (*Generalul Kireev*) care au lucrat și pentru apropierea de vechii-catolici, care sunt puțini. Puteau să aibă nevoie de aceștia?

3. Ceiace a fost însă înainte de război, a luat mult mai mare zbor după război. Atunci au început ortodocșii să se ducă des la anglicani, anglicanii mai des la ortodocși și așa au ajuns și la noi. Anglicanii însă nu numai au venit cu vizite de politeță și cunoaștere, ci au pus umărul mai viu pentru ortodocșii greu încercați de război. Au făcut aceasta mai cu seamă pentru Ruși și pentru Greci, care au eșit mai sfârâmați din încercările războiului.

Noroc că a fost cine să se puie pentru ei, cine să strige pentru noile ortodoxismului ajuns la mare strămtorare! Aceasta au făcut-o anglicanii și, dela dânsii, toți ceice au tost mișcați de ei. Ni s'a arătat din partea anglicanilor atâta interes și atâta frăție, încât este cu neputință să le întoarcem spatele și să ne mărginim față de ei la singura taxare de „eretici“.

Se înțelege acum că, în întâlnirile cu ei, s'au săvârșit acte de politeță, ale lor către noi, ale noastre către ei, care nu pot fi privite numai ca niște relațiuni cu ereticii, cum ar fi cele de acum 1500 de ani cu arienii sau cu monofiziții. Cu totul alta esie chestiunea care se pune acum. Ne aflăm unii către alții cu multe alte chestiuni decât încruntările care erau odată. Cel puțin deocamdată, chestiunea dogmatică încă nu se pune și este vorba numai de un început care pe urmă se va vedea unde va ajunge, ce se poate și ce nu.

Fără ca, de unde suntem, aceste relațiuni să însemne din partea noastră o cât de ușoară muiare dogmatică, însă ele înseamnă foarte mult, din punctul de vedere al unei politici bisericesti pe care trebuie s'o ducem. A fi în frăție cu Biserica Angliei este un lucru care nu numai nu trebuie desprețuit, ci trebuie căutat. Câte se fac în scopul acesta, trebuie privite cu drag, iar amănuntele trebuiesc cunoscute exact, pentru a fi judecate exact. De pildă, se face caz că de ce Episcopul anglican care a fost la noi luna aceasta și s'a dus la biserica Domnița Bălașa în tovărășia Patriarhului, a venit acolo în veșminte de slujbă? Dar trebuie să se știe că la ei veșmintele de slujbă nu sunt numai de slujbă, ci sunt veșminte pentru orice pășire oficială. Episcopul englez, și în casă la tine, când o veni la caz de ceremonie, vine tot cu toiagul pastoral și cu toate dantelele, și mătăsurile, cași cum ar fi pentru slujbă. Așa a venit Episcopul Gibraltarului și la Palatul Patriarhului acum trei ani. Deci nu pentru că era mergere la biserică, ci numai fiindcă era act oficial, el a venit în odăjdii și cu toiagul de metal.

Tot așa este înfățișat arhiepiscopul de York și în fotografia cu Mitropolitul Antonie, de care am scris mai sus. Aceasta este forma lor oficială, fie că e slujbă, fie că nu. Nu deci pentru manifestare liturgică episcopul anglican a venit astfel la Domnița Bălașa, ci pentru însemnătatea pe care o dădea el actului aceluia.

Și parcă trebuie să ne fie bucurie că un episcop englez vine la noi cu drag, cu respect, cu interes și nu ne ignorează cum ne-a ignorat Cardinalul *Dubois*, care a dat pe la noi în București, dar n'a catadicsit să se ducă la Palatul Patriarhului, și mai puțin s'ar fi gândit să intre într'o biserică ortodoxă.

Să mă burzuluiesc că cellalt mă ia în seamă?

Astea sunt puține din multele care se pot spune în această privință și pe care noi voim să le spunem, pentru buna înțelegere a acestei chestiuni pe care publicul nostru trebuie s'o urmărească cu tot dragul și din care numai roadă bună poate eși pentru Biserica și țara noastră.

Arhm. SCRIBAN.

AU APĂRUT :

„CARTE DE RUGĂCIUNI PENTRU TOT ROMÂNUL“. 150 pag. Format obicinuit, Lei 80 legată și 20 lei broșată.

„CĂRTICIOA DE RUGĂCIUNI“, 242 pag. Format micuț. Pentru bărbați, de purtat în buzunarul pieptarului; pentru femei în trăistuța de mână. Lei 155 în piele aurită; Lei 90 în piele simplă; Lei 70 și 80 în pânză; Lei 25 broșată.

de Dr. MIRON CRISTEA, Patriarh.

Se recomandă tuturor.

«Biserica Ortodoxă Română»

EXTERNA

CONFERENȚA A DOUA OST-VESTICĂ A TEOLOGILOR ținută dela 6-12 Septemvrie a. c. în Berna (Elveția)

Criza mondială, în care se găsește creștinătatea, în urma mentalității înstrăinate de Dumnezeu a lumii postbelice, a reclamat, încă din anul 1925, convocarea unei *conferințe mondiale a tuturor bisericilor la Stockholm*. Ea s'a ocupat cu problemele cele mai ardente, de cari are nevoie un creștinism practic.

Pentruca lucrările acestei conferințe să poată fi continuate și pe viitor, s'a ales un *Consiliu ecumenic pentru creștinismul practic* (Oekumenischer Rat für praktisches Christentum; The Universal Christian Council for Life and Work; 'Οικουμενικόν Συνέδριον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ περὶ ζωῆς καὶ ἔργου; Conseil oecuménique du Christianisme pratique; Communio in Serviando Oecumenica).

Consiliul acesta ecumenic lucrează în comisiuni. Una din aceste comisiuni este *Comisiunea pentru colaborarea ecumenică a profesorilor de Teologie* (Kommission für oekumeniesche Zusammenarbeit der Professoren der Theologie) sau, scurt zis, „Comisiunea teologilor (Theologencommission)“. Ea a fost instituită încă în Stockholm la anul 1925.

Președintele acestei Comisiuni este cunoscutul conducător al acestei mișcări mondiale, profesorul de Teologie *Dr. Adolf Deissmann* din Berlin. Vicepreședintele Comisiunii este *Dr. Martin Dibelius* din Heidelberg. Comisiunea numără cam 45 de membri, cari aprobă mișcarea inaugurată în Stockholm și cari se recrutează aproape din toate bisericile și comunitățile creștine din lume.

Numai teologii romano-catolici au față de această mișcare mondială deocamdată o atitudine rezervată și expectativă.

Cum încă în conferința din Stockholm s'a relevat necesitatea de a lămuri chestiunile de creștinism practic și din punct de vedere teologic, Comisiunea teologilor și-a luat asupra sa îndatorirea, ca să promoveze cât mai mult posibil colaborarea ecumenică a profesorilor și învățătorilor de teologie : 1. prin mijlocirea reciprocă a serviciilor științifice ; 2. prin îndrumarea unor raporturi cât mai colegiale între toți profesorii de teologie, fie în scris, fie prin contact personal ; 3. prin promovarea de călătorii de studii pentru profesorii și studenții, cari doresc, ca să se cultive în afară de țară ; 4. prin aranjarea de cursuri, ținute de profesorii oaspeți ; 5. prin conferențe, în cari reprezentanții diferitelor biserici și națiuni să-și poată spune cuvântul și schimba părerile în contact amical cu oaltă și 6. prin pregătirea unor acțiuni pe teren literar, cari să fie mai potrivite, pentru a exprima unitatea creștinătății. Așa se spune în circulara Comisiunii teologilor din primăvara anului 1928, adresată tuturor bisericilor și profesorilor de Teologie din lume.

Comisiunea pentru colaborarea ecumenică a profesorilor de teologie a convocat mai întâiu două conferințe britanice-germane, cari au fost cercetate de un număr numai restrâns de profesori de Teologie. Conferința primă s'a ținut în Aprilie 1927 în Canterbury. Ea s'a ocupat cu „ființa împărăției lui Dumnezeu și raporturile acesteia față de societatea omenească“.

Conferința a doua s'a ținut în luna lui August 1928 la Wartburg și s'a ocupat în special cu „chestiunea hristologică“.

În cele din urmă, Comisiunea teologilor a crezut, că trebuie să-și îndrepte privirile și asupra bisericilor ortodoxe din orient și să le atragă și pe acestea în marea mișcare mondială inaugurată de conferința din Stockholm. Pentru a o putea face, s'a luat mai întâiu înțelegere cu unii *teologi ruși ortodoksi*. Înțelegerea a făcut-o profesorul *Wilfred Monod*, în Paris, în luna Iunie 1928 și Iunie 1929. În urma acesteia, s'a convocat, pentru zilele de 3-10 August 1929, prima conferință mai mare ost-vestică a Teologilor, în *Novisad* (Jugoslavia). Conferința a fost prezidată de Prea Sfinția Sa Episcopul din Novisad *Dr. Irineu Kirici*. Ea s'a ocupat în special cu epistola către Filipeni și cu problemele de creștinism practic, pe cari le prezintă.

A doua conferință ost-vestică a Teologilor a fost convocată, pentru zilele de 6-12 Septeembrie a. c. în Berna (Elveția). Ca temă generală, li s'a fixat conferențiarilor epistola către Efeseni. Pentru a putea extrage din ea un cât mai bogat material, a fost împărțită în secțiuni și fiecare membru a primit asupra sa să facă raportul asupra uneia din aceste secțiuni.

Cu raportul : 1. asupra particularităților epistolei către Efeseni (*Die Eigenart des Epheserbriefes*), a fost însărcinat prof. Michaelis; 2. Despre planul de mântuire și realizarea acestuia, în legătură cu Efeseni 1, 3-2, 10 (*Ueber den Heilsplan und die Heilswirklichkeit im Anschlusse an Epheser 1, 3-2, 10*) aveau să raporteze profesorii *Gaugler* și *Gheorghiu*; 3. Despre unitatea comunității bisericești în legătură cu Efeseni 2, 11-2, 22 (*Die Einheit der Heilsgemeinde im Anschlusse an Epheser 2, 11-2, 22*) profesorul *Ștefanovici*; 4. Despre apostolul păgânilor în legătură cu Efeseni 3. 1-21 (*Der Heidenapostel im Anschlusse an Epheser 3, 1-12*) Principal (director) *Pass*; 5. Despre oficiul bisericesc, ca expresie a unității, în legătură cu Efeseni 4. 1-16 (*Das Amt als Ausdruck der Einheit im Anschlusse an Epheser 4, 1-16*) profesorul *Bratsiotis* și docentul privat *Lieb*; 6. Despre viața creștină în legătură cu Efeseni 4, 17-6, 9 (*Das christliche Leben im Anschlusse an Epheser 4, 17-6, 9*), profesorii *Dibelius*, *Clavier* și *de Arseniev*; 7. Despre Hristos și biserică, în legătură cu Efeseni 5, 25-32 (*Christus und die Kirche im Anschlusse an Epheser 5, 25-32*) profesorii *Glubokowsky*, *Karl Ludwig Schmidt* și *Howard*; 8) Despre lupta creștinilor în legătură cu Efeseni 6, 10-20 (*Der Kampf des Christen im Anschlusse an Epheser 6, 10-20*), protohul *Neander* și, în fine, 9. Despre rezultatul teologic al discuțiunilor (*Der Theologische Ertrag der Diskussion*) profesorul *Odenwald*.

În cursul dimineții de Sâmbătă, 6 Septembrie a. c., au sosit în Berna toți membrii conferințiarilor. Cei mai mulți au fost găzduiți în ospiciul diaconiselor „Salem“ de pe strada Schänzli 39, unde s'a servit în tot timpul și masa, gratuit.

Asupra mersului desbaterilor, dau următorul scurt raport :

Sâmbătă, în 6 Septembrie, la ora 16, ne-am întrunit cu toții în sala senatului academic al Universității din Berna. Conferința a fost deschisă în mod solemn de însuș președintele comisiunii teologilor de pe lângă Consiliul ecumenic pentru creștinismul practic, profesorul *Adolf Deissmann* de prezent designatul rector al Universității din Berlin.

La conferință participă, din partea bisericii christ-catolice (catolice-vechi) episcopul și profesorul universitar *Dr. Adolf Kury* din Berna și profesorul christ-catolic dela Universitatea din Berna *Ernst Gaugler*. Din partea bisericii protestante-reformate din Elveția, participă profesorul *Wilhelm Michaelis* dela Universitatea din Berna. Din partea bisericii protestante-luterane din Germania, participă prof. *Martin Dibelius* dela Universitatea din Heidelberg, vicepreședintele Comisiunii teologilor, profesorul *Theodor Odenwald* dela Universitatea din Heidelberg și prof. *Karl Ludwig Schmidt* dela Universitatea din Bonn (până acum la Basel).

Din partea bisericii protestante din Franța, a sosit la conferință profesorul *Henri Clavier*, dela Facultatea liberă protestantă din Montpellier. Din partea bisericii Anglicane, profesorul *Wilbert F. Howard* dela *Handsworth College* din Birmingham (Anglia) și Principal *H. Leonhard Pass* dela *Chichester Theological College*. Din partea bisericii suedeze a sosit pastorul *Hermann Neander* din Estuna. Iar din partea bisericii ortodoxe, au venit ca să participe la lucrările acestei conferințe următorii profesori universitari :

Panaghiotis Bratsiotis din Atena, *Stephan Zankov* din Sofia, *Demetriu Stefanovici* din Balgrad, *Sergius Bulgakoff* dela institutul teologic rusesc din Paris, *Nicolas de Arseniev* dela Königsberg și *Dr. Vasile Gheorghiu* din partea Facultății de Teologie din Cernăuți și a Arhidiecezei Bucovinei.

La ședința de deschidere, participă ca oaspe și Arhiepiscopul *Nathan Söderblom* din Uppsala. Președintele *Deissmann* salută pe membrii conferinței sosiți de pretutindeni și pe oaspeții, cari asistă, și arată importanța și scopul, pe care o are mișcarea mondială pentru unirea bisericilor și în special conferințele teologilor, mai ales în zilele noastre, când viața creștină a ajuns la o grea răspântie, în urma mentalității înstrăinate de Dumnezeu a lumii postbelice.

Amintindu-se de prima conferință a teologilor, care s'a ținut în anul trecut (1929) în Novi Sad (Iugoslavia), se expediază din partea conferinței o telegramă de salutare P. Sf. Sale Episcopului din Novi-Sad *Dr. Irineu Kirici*, sub al cărui prezidiu s'a ținut prima conferință a teologilor.

Îndată după acestea, se trece la lucrările conferinței.

Ca subiect al discuțiilor, după cum am spus mai sus, s'a fixat din vreme epistola către Efeseni. În legătură cu această epistolă, se discută cele mai ardente chestiuni ale bisericii.

Luând prezidiul episcopul *Adolf Küry*, prof. *Michaelis* își citește raportul său „asupra particularităților epistolei către Efeseni” (*Ueber die Eigenart des Epheserbriefes*), atingând și chestiunea autenticității acestei epistole, despre care zice, că nu este convins. În discuțiunea, care urmează, unii sunt pentru autenticitatea acestei epistole și o apără, alții rămân sceptici.

În seara aceleiaș zile, ora 20 ¹/₄, are loc în sala mare a primăriei o adunare religioasă, la care participă autoritățile din Berna și multă lume, care poartă interes chestiunilor religioase. Profesorul *Deissmann* deschide adunarea cu o cuvântare scurtă, dar bine simțită. Profesorul *Arseniev* vorbește „despre mișcarea ecumenică de unire a bisericilor și biserica rusă”, iar profesorul *Bulgakoff* despre „biserica rusă și caracterul mistic al poporului rus”. Arhiepiscopul *Söderblom* încheie seria cuvântărilor, arătând importanța conferinței teologilor, care s'a deschis azi în Berna, în concertul mișcărilor mari mondiale pentru unirea bisericilor, mai ales în timpurile de azi de criză generală sufletească.

În *Duminica* de 7 Septembrie, care urmează, conferențiarul iau parte mai întâi la liturgia pontificală, celebrată de însuși episcopul *Küry*, asistat de 2 membri ai clerului său, în biserica catedrală christ-catolică de lângă palatul municipal.

El însuși ține predica festivă, informând pe credincioșii săi despre importanța conferinței teologilor, care se ține de astădată în Berna.

Imediat după serviciul divin, urmează o *excursiune* cu automobilele în cantonul *Solothurn* și *Olten*. Excursiunea este aranjată de către Consiliul sinodal al bisericii christ-catolice din Berna (*Christ-Katholischer Synodalrat*). Se vizitează bisericile christ-catolice din *Grenchen*, *Solothurn*, *Tullecken*, *Schloss*, *Altenstein*, *Rauenstein*, *Schillennwert*, *Drimmbach* și *Olten*. Prânzul se servește în *Solothurn*. În *Olten* asistăm cu toții la serviciul divin de seară (vesperă) și apoi luăm cina. După cină, plecăm îndărăpt spre Berna, unde ajungem târziu seara.

Luni, dimineața la ora 9, întrunindu-ne din nou în sala sonatului universitar, își cetește mai întâi prof. *Gheorghiu* și apoi prof. *Gaugler* raportul despre planul de mântuire și realizarea acestuia în legătură cu cele spuse în epistola către Efeseni 1,3-2,10 (*Ueber den Heilsplan und die Heilsverwirklichung im Anschlusse an Epheser 1,3-2,10*).

În discuția, care se încinge, se relevă, că biserica apare preexistentă, întrucât este vorba despre hotărârea luată de Dumnezeu de a ne chema la timpul său la mântuire, și despre o biserică văzută care a luat sfință în timpul istoric. Caracterul bisericii din urmă este obiectiv. Dar s'a relevat și că platonismul în biserică, pe care-l preconizează alții, prezintă un mare pericol în biserică.

Cu raportul asupra chestiunii: *Christos și biserica (Christus*

und die Kirche) în legătură cu Efeseni 5,25-32, a fost însărcinat prof. *Glubokowsky*. Dar de-vreme-ce acesta n'a putut veni la Berna, dânsul a rugat pe prof. *Stefan Tankov*, ca să aducă raportul său la cunoștința membrilor conferenței.

Despre acelaș subiect tratează și prof. *Howard* (care vorbește în limba engleză).

Martți, dimineața la ora 9, își citește și prof. *Schmidt* raportul său despre subiectul: „Hristos și biserica“ (*Christus und die Kirche*) în legătură cu Efeseni 5,25-32, relevând, că asemănarea, care se face între legătura căsătorală și între Hristos și biserica sa, este o notă specifică a epistolei către Efeseni. Discuția se încinge asupra chestiunilor, dacă epistola noastră cuprinde idei dintr'o lume străină, necunoscută nouă (gnostică), sau din lumea evraică-greacă.

Stefanovici își citește apoi raportul său despre „Unitatea comunității creștine“, în legătură cu Efeseni 2,11-22 (*Die Einheit der Heilsgemeinde im Anschlusse an Epheser 2,11-22*). Dânsul relevază, că după dorința apostolului, are să se desființeze deosebirea de până atunci dintre păgâno și ludeo-creștinii și toți au să formeze o unică biserică creștină.

Pentru *Martți*, după masă, Consiliul sinodal al bisericii evanghelice reformate al Cantonului Berna a aranjat o frumoasă *excursiune pe lacul Thun*.

Din Berna, am plecat mai întâiu cu trenul până la gara Thun, iar de aici cu un vapor, rezervat numai pentru membrii conferenței, am plecat mai întâiu până la localitatea *Spiez*, unde am vizitat vechiul castel și biserica de aici, care este una dintre cele mai vechi biserici din țară, având o vechime de peste 1000 de ani. De aici, traversând lacul în direcțiunea nordică, am debarcat în localitatea *Merligen*, unde ne-a salutat președintele consiliului sinodal al bisericii evanghelice-reformate și ni s'a servit și o gustare. La ora 19, ne-am imbarcat din nou și am plecat până la Thun și de aici cu trenul îndărăt spre Berna.

Miercuri, la 10 Septembrie, dimineața, raportează *Principal Pass* despre apostolul păgânilor în legătură cu cele scrise în Efeseni 5, 1-21 *Der Heidenapostol im Anschlusse an Epheser 3, 1-21*). Raportul a fost făcut în limba engleză. El relevază, că biserica este ceea ce sfințește pe om și unește pe toți sub un unic cap, care este Hristos. Discuția vrea să stabilească ființa bisericii și înțelesul cuvintelor: *βάδος, μέσθος κλ.*

Miercuri, după masă, raportează *Bratsiotis* despre „oficiul bisericesc ca expresie a unității“ (*Das Amt als Ausdruck der Einheit*), în legătură cu Efeseni 4, 1-16. Raportul accentuează, că biserica este trupul lui Hristos, este văzută, are acelaș cap, se bucură de bogate daruri primite dela acelaș spirit sfânt. Oficiile bisericesti sunt în consecință purtătoarele unității bisericii.

Miercuri, la ora 17, membrii conferenței sunt primiți și salutați din partea Decanului Facultății de Teologie evanghelice din Berna, profesorul *Hoffmann*, în capela bisericii catedrale (*Miinster Kapelle*). Urmează vizitarea bisericii.

Prof. *Schädelin*, parohul bisericii, dă explicările necesare. De pe turnul bisericii, se deschide o frumoasă priveliște spre defileul de munți din sud acoperiți cu omăt etern.

Joi, 11 Septembrie, dimineața prof. *Leib* își citește raportul său despre același subiect: Oficiile bisericești ca expresie a unității, relevând și el, că biserica este, în primul rând, veșnică și neschimbabilă, iar în rândul al doilea temporală și nu fără de raporturi față de lume, așa dar omenească și supusă slăbiciunilor. Dar unitatea bisericii nu însemnează, că ea ar trebui să fie și de un fel (*Einheit ist nicht Eimerleiheit*). Discuția se încinge în jurul chestiunii synergistice și în care înțeles trebuie luat cuvântul *κλήρωμα*.

Profesorul *Dibelius*, își face raportul său despre „Vieța creștină în legătură cu Efeseni 4, 17-6, 9 (*Das christliche Leben im Anschlusse an Epheser 4, 17-6, 9*). El stă pe punctul de vedere, că caracterul îndemnurilor din epistola c. Efeseni se aseamănă mult cu cel al îndemnurilor din epistolele Pauline și nu sunt proprii Pauline, ci un bun comun creștin.

Joi, 11 Septembrie ora 16, își citește *Clavier* raportul său asupra aceluiași subiect ca și *Dibelius*.

Clavier vorbește în limba franceză. El susține, că numai din cauza tabloului casnic (*Haustafel*) trebuie să ne îndoim despre autenticitatea epistolei noastre. Dealtcum morala este paulină.

Discuția relevă, că morala din epistola c. Efeseni stă pe aceeași treaptă ca și predica de pe munte. Alții susțin, că este morală elenistă.

Joi, la ora 20, membrii conferinței sunt primiți în mod oficial de către președintele Cantonului Berna *Dr. Dürrenmatt* în fruntea guvernului și a consiliului municipal din Berna în *Schweizerhoff*. După primire, urmează un banchet, la care se țin mai multe toast.

Vineri, la 12 Septembrie, dimineața, parohul *Neander* își face raportul său despre „Lupta creștinului“ în legătură cu Efeseni 6, 10-20 (*Der Kampf des Christen im Anschlusse an Epheser 6, 10-20*). El arată, că lupta trebuie să se desfășoare pe 3 fronturi ș. a. împotriva păcatului din noi înșine, împotriva păcatelor din societate și împotriva păcatelor din biserică. În discuție, se spune, că soarta bisericii Ruse nu este o apariție locală, ci suferinți generale ale creștinătății. Lupta pentru apărarea credinței trebuie să ne unească pe toți. *Odenwald* ia cuvântul pentru a concretiza rezultatele, la care s'a ajuns. El constată, că în unele chestiuni, s'a ajuns la un acord, alte chestiuni au rămas însă deschise, poate că din cauza scurtimii timpului, care ni stătea la dispoziție.

Incheindu-se și discuția asupra raportului lui *Odenwald*, președintele *Küry* declară conferința a doua ost-vest-europeană a teologilor închisă, mulțămind tuturor participanților și relevând, că Orientul a adus multă lumină în discuțiuni, excelând prin seriozitate și pietate față de cuvântul dumnezeese, iar occidentali prin temeinicia cercetărilor lor.

Limba de discuție a fost dealtcum cea germană.

CĂRȚI, REVISTE, ZIARE

BUCURIE ZADARNICĂ ȘI COPILAREASCĂ

— „Catholicitatea și Biserica“ —

O apreciere mai îngăduitoare nu putem afla pentru notița „*Citind pe Sozomen — Catholicitatea și Biserica*“, din revista unită „Păstorul sufletesc“, Lugoj, nr. 15—16, 1 August, 1930 și semnată „Presbiterășul ortodox“. Vom vedea că pseudonimul acesta nu este un caprițiu, obișnuit uneori printre scriitori, ci rezultatul unui infim rest de pudoare.

Autorul cu o naivitate surprinzătoare — de-ar fi sinceră și naturală! — vrea să demonstreze, cu un lux de citațiuni, că încă din vremea istoricului Sozomen, adică din veacul al V-lea, biserica creștină se numea, chiar în Orient, *biserica catolică*. Mai precis, autorul vrea să lase a se înțelege că numirea de biserică catolică din veacul al V-lea avea acelaș înțeles ca expresiunea de azi: *biserica romano-catolică*. Prin urmare, concluziunea, ce ar trebui să se subînțeleagă, este că biserica ortodoxă este cea care s'a despărțit, cea care a eșit din sânul bisericii (romano-catolice) care ar fi avut o jurisdicție universală dintru început.

Pentru aceasta, ține să scoată un argument, în favoarea temei sale, din cele 32 de locuri ale scrierii „*Istoria bisericească*“ de Sozomen, unde Biserica ortodoxă, în opoziție cu sectele eretice, este numită „Biserica catolică“, ortodoxii sunt desemnați cu numele de catolici, spre deosebire de sectanți, iar creștinismul vechiu și tradițional tot, sub numele de biserică catolică. Autorul înnumără și citează cu o răbdare vrednică de admirat, dar pentru o cauză mai bună, toate locurile din scrierea citată, dar — să se noteze bine — nu din originalul grecesc și nici din vreo versiune în vre-una din limbile moderne streine, ci după traducerea făcută în românește de adormitul întru fericire *mitropolit Iosif Gheorghian*: *Istoria bisericească de Sozomen, București, Tipografia cărților bisericești, 1897*. După ce înserează expresiunile în cauză dela paginile 65 și 83 — mai în urmă le indică absolut pe toate — din ediția română, „presbiterășul“ conchide: „Să fim bine înțeleși — căci însemnarea de mai sus poartă data 336 — că pe vremea sf. împărat Constantin, creștinii se numiau catolici, Biserica lui Hristos, Biserica catolică“.

Este, însă, o bucurie cu scopuri ascunse, dar efină și pripită.

În versiunea românească a scrierii în cauză, ortodoxismul este desemnat, într'adevăr, cu termenul de *catolic*. Traducătorul, însă, n'a dat pe românește scrierea după originalul său grecesc, ci din limba franceză și — pe cât se pare — după traducerea franceză *Histoire de l'Église écrite par Sozomène, de Cousin, Paris, 1676*.

În limba greacă, expresiunea corespunzătoare celei din limba franceză „*l'Église catholique*“ (Biserica catolică) este: ἡ καθολική,

Ἐκκλησία.¹⁾ Deci, la origina sa, cuvântul *catolic* este grecesc: καθολικός, ἡ, ὃν și înseamnă: *universal, general, total*. Cu acelaș sens a trecut și în limba latină: catholicus-a-um. Prin urmare, expresiunea καθολική Ἐκκλησία înseamnă: *Biserica universală, Biserica a toată lumea* sau *Biserica ecumenică*, adică aceea, care se găsea răspândită în tot imperiul roman sau lumea civilizată de atunci, dar, în acelaș timp, era una, prin consensul tuturor părților sau laturilor ei în timp și în spațiu, cu tradiția veche, asupra punctelor de credință. Biserica creștină, cu excepțiunea micilor secte eretice, era *una, sfântă, sobornicească*, pe vremea lui Sozomen, așa cum o definește simbolul niceo-Constantinopolitan și așa cum a rămas, cel puțin formal, până la anul 1504, data marelui schisme între Apus și Răsărit. Nu putea fi, deci, vorba până aci de o Biserică romană și una greacă, cum au început a se deosebi mai târziu.

În fața acestei Biserici, care se găsea în consens general sau ecumenic, în toate laturile ei din Răsărit și Apus, stăteau micile fracțiuni de eretici sau sectanți, cari eșiau din *ecumenicitatea* sau *catolicitatea* Bisericii. În contrast sau în raport cu aceste mici fracțiuni, Biserica cea mare, Biserica imensei majorități a creștinilor *din toată lumea*, era *catolică*, adică *ortodoxă*. Adjectivul catolic era, deci, pentru biserică, sinonim cu ortodox și, spre deosebire de eretici, ea s'a intitulat încă dela începutul veacului al II-lea, Biserică catolică, adică ortodoxă. Astfel, sfântul Ighațiu al Antiohiei (+107), în epistola către Smirneni, îndemnând pe creștini să țină solidaritatea ortodoxiei sau dreptei credințe împrejurul ierarhiei, de care se despărțiau ereticii, argumentează că „acolo unde este Iisus Christos, acolo este și *Biserica cea a toată lumea*“ (ὡςπερ ὅπου ἂν ἡ χριστός Ἰησοῦς, ἔκει ἡ καθολική Ἐκκλησία²⁾). Este pentru prima oară, când Biserica drept credincioasă fu desemnată cu epitetul de catolică, adică nealunecată în erezie și această din urmă idee a fost accentuată din ce în ce mai mult în accepțiunea noțiunii de catolică.

Citațiunile din Părinții și scriitorii bisericești de mai târziu se pot înmulți în susținerea acestui sens. Subliniem, deci, că ceea ce constituia *catolicitatea* Bisericii, era *curățenia credinței* sau *ortodoxia*, nu simplul întinderea (Ἐκκλησία... καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης ἕως περάτων τῆς γῆς...³⁾ și nici vreo jurisdicție oarecare. În polemica sa cu episcopul roman *Callist*, adversarul său *Ipolit*, de și în inferioritate numerică, imputa partidei protivnice, pe lângă acuzațiunea de imoralitate, și pe aceea că îndrăznia să-și dea titlatura de Biserică catolică⁴⁾. *Sf. Chiril al Ierusalimului* definește

1. Vezi Ἐρμίου Σωξομένου Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Migne, P.G. 1.67

2. Ep. către Smirneni, VIII.

3. *Irineu*, Contra haereses, 102, 1.

4. „... et inter haec conamina impudentes illi catholicam Ecclesiam nemet appellare aggreduntur“. *Philosophumena*, 233., (vezi în *Conradus Kirch*, *Enchiridion fontium historiae ecclesiasticae antiquae*).

astfel catolicitatea Bisericii: „Se numește, deci, catolică, pentru că se află răspândită pe toată fața pământului, dela un cap la cellalt“. Dar el nu socotește definițiunea completă, căci adaugă: „și *pentru că învață catolic* (καθολικώς — în concordanță, adică, cu credința universală a Bisericii) și fără vreun defect (ἀνελλειπώς)¹⁾. Deci, nu pur și simplu pentru universalitatea sau întinderea ei se numia catolică vechea Biserică creștină — precum subliniază I. P. S. Papadopoulos Chrysostomos, Mitropolitul Atenei, sensul acestui pasaj din sf. Chiril²⁾ — ci pentru că era Biserica cea adevărată, cea care ținea credința ortodoxă. În deosebi pentru această calitate și numai în raport cu ereticii s'a numit catolică întreaga Biserică sobornicească, lucru, asupra căruia sunt de acord autori protestanți și... chiar romano-catolici³⁾.

Noțiunea de catolic nu implică, deci ideia jurisdicțiunii unul anumit scaun episcopal, ci, precum se vede încă dela sf. Ignațiu, rămânerea în credința predicată de Biserică, reprezentată prin ierarhia canonic constituită.

Dela marea schismă, termenul catolic (καθολικός), în sensul de ortodoxie ecumenică, își slăbi în domeniul bisericesc întrebunțarea de până aci, care nu mai eră proprie stării de lucruri de după 1054. Revendicat, după aceea, de Biserica din Apus pentru ea, pentru a-și manifesta veleitățile de întindere, de cutropire sau de supremație, cea din Răsărit adoptă în locu-i titulatura demonstrativă de *ortodoxă*, pentru a evidenția sensul fundamental al vechei și primitivei catoliciități, în care ea s'a menținut.

Din latinește, adjectivul *catholicus-a*, um trecu în l. franceză, dar cu aplicațiune numai în sfera bisericească, fiind sinonim de aci înainte cu ideia de *papistaș* sau — după cum este definit adjectivul *catholique* de *Petit Larousse*: „*Ceeace aparține religiei romane*“. Astăzi deci, l'Église catholique însemnează Biserica papală sau romano-catolică.

În legătură însă cu situațiunile din epoca, de care se ocupă istoricul Sozomen, expresiunile *l'Église catholique* și *les catholiques* din limba franceză nu corespund sensului din accețiunea de astăzi a cuvântului „catolic“, ci însemnării de ecumenic, sau mai bine, ortodox. Și azi, scriitorii bisericești româno-catolici, când se ocupă de evenimentele din Răsărit, din epoca de unitate a Bisericii creștine desemnează Biserica ortodoxă cu expresiunea de *catolică*, iar pe ortodoxi îi numesc *catolici*, în contrast cu ereticii.

Prin urmare, toate expresiunile din versiunea franceză a lui Cousin, l'Église catholique și les catholiques, trebuiau trecute în limba română în cuvintele „Biserica ortodoxă“ sau „ecumenică“ și „ortodoxii“. Adormitul întru fericire Mitropolit Iosif Gheorghian

1. Cateheza XVIII, Migne, P. G., t., 33, col. 1044.

2. „Natura și caracterul uniăței“, traduc. de d-l profesor Teodor M. Popescu, vezi „Biserica Ortodoxă Română“, nr. 12 Decembrie, 1929, pag. 1101.

3. Cf. *Paul Schanz*, Kirche, în *Wetzer und Welt's Kirchenlexikon*, ed. II, vol. VII, col. 509; *I. Köstlin*, art. Kirche, în *Realencyklopädie für protestantische Theologie und Kirche*, vol. X. ed. III, p. 326.

nu a tradus, însă, de loc în l. română cuvântul francez catholique, corespunzător grecescului καθολικός, ci l-a transcris în forma lui franceză, fără să aprofundeze, de sigur, sensul din contextele respective și situațiile. Sunt, de altfel, scăpări din vedere inerente traducerilor, iar „presbiteraşul“ nostru remarcă chiar că traducătorul român „a tradus rău“ pasagiul citat dela pag. 221.

O traducere—mai drept: o transcriere—este, deci, cea a termenilor „l'Église catholique“ și „les catholiques“, cari nu puteau fi date în românește, pentru epoca lui Sozomen, decât cu „Biserica ortodoxă“, cel mult „ecumenică“ și „ortodoxii“, iar nu cu catolică și catolicii, întru cât sensul de astăzi al acestor cuvinte nu corespunde însemnării noțiunii de καθολικός din originalul grecesc.

Și-atunci, cum rămâne cu concluziunile „presbiteraşului“?

Autorul unit al notei, care ne provoacă răspunsul de față, pare totuși să fi înțeles deșertăciunea demonstrației sale întemeiată pe citațiunile din traducerea românească a lui Sozomen, de vreme ce nu vrea să culeagă laurii savantlăcului din studiul său, semnându-și numele, ci se mărginește la modestia (!) pseudonimatului. De altfel, chestiunea acestui cuvânt pare a fi o teză obsedantă a uniaților, întru cât actualul mitropolit al Atenei a avut să răspundă în 1928, episcopului grec, unit, din acelaș oraș, în aceea chestiune.

Cu argumente de-o astfel de temeinicie se susține fanatismul uniat?

Dacă netemeinicia articolului „presbiteraşului“ se găsește într-o insuficientă aprofundare a chestiunii, atunci... compătămire! Dacă însă e cu rea credință și ad usum ignorantium, atunci îi condamnabil!

Preotul PETRE VINTILESCU,

Profesor la facultatea de teologie din București.

Hrysostomos Papadopoulos, Arhiepiscopul Atenei și al întregii Grecii, **Primatul episcopului Romei**. Studiu istoric și critic, Atena 1930, form. 8, XVI, 337 p. (grecește).

În numerele pe Noembrie, Decembrie 1929 și Ianuarie 1930 ale noului reviste, am dat în traducere, sub titlul „Natura și caracterul uniației. Uniații în Grecia“, trei scrisori ale I. P. Sf. Mitropolit al Atenei, privitoare la propaganda romano-catolică în Grecia și adresate episcopului uniat Gheorghios Calavassy. Intemeind acesta, între altele, datorită ortodoxilor de a se supune papii, deci a se uni cu el, pe dreptul ce ar fi având totdeauna, ca episcop al Romei, de a fi șef suprem incontestabil al Bisericii întregi, I. P. Sf. Mitropolit Hrysostomos a rezervat chestiunii primatului papal un studiu aparte, întrucât ea nu putea fi desbătută într-o corespondență. Invățăatul și harnicul ierarh, asupra căruiu Roma aruncă între timp fanatici apologeti semianonimi ¹⁾

1) *Hieromonic Pierre*, L'union de l'Orient avec Rome. Une controverse récente (Orientalia christiana, vol. XVIII, 1, num. 60), Roma 1930, form. 8, 157 pag.

a împlinit prompt și cu prisosință făgăduință dată. Ca urmare deci la scrisorile schimbate cu episcopul grec unit, a apărut în vara 1930, într'un impozant volum, studiul istoric și critic asupra primatului episcopului Romei.

Dupăcum se lămurește în prefață, chestiunea primatului papal are o deosebită importanță în controversa dintre ortodocși și romano-catolici, întrucât aceștia pretind, cu intenția de a amăgi pe cei neștiutori, că schisma n'a fost decât o faptă de nesupunere ambițioasă a patriarhilor Fotie și Mihail Cerularie față de papă, recunoscut totdeauna ca având putere jurisdicțională asupra creștinătății întregi, iar unirea n'ar fi însemnând deci decât pur și simplu admiterea primatului papal fără nicio schimbare doctrinală.

Cunoscând deaproape mentalitatea și procedeele de propagandă și de strategie romano-catolică și uniată, I. P. Sf. Hrysostomos a pus și discutat pe larg în fața istoriei problema primatului, cu competența-i recunoscută. Studiul său constituie un adevărat rechizitoriu, în care afirmațiunile papiștilor sunt biceuite cu cele mai evidente argumente de fapt și de raționament istoric. Cu știință sigură, cu calm, cu încredere și demnitate, I. P. Sf. Mitropolit al Atenei vorbește, prin înseși faptele istorice, pe cari le opune teoriilor ad-hoc și sofismelor romano-catolice-uniute.

Studiul privește chestiunea dela presupusele origini ale primatului papal până astăzi; dela așa numitul primat al sf. ap. Petru, știut fiind, că romano-catolicii întemeiază dreptul de jurisdicțiune monarhică universală a papii pe situația privilegiată de șef al apostolilor și al Bisericii, ce ar fi primit Petru dela Mântuitorul Isus. I. P. Sf. Mitropolit dovedește, din evanghelie și din istoria secolului apostolic, că Petru n'a fost șeful apostolilor, nici fondator al comunității creștine dela Roma. N'a avut deci nici primat, nici situația în care l-ar fi putut transmite urmașilor. Apostolii aveau misiune universală, nu erau episcopi ai unei anumite Biserici, iar la Roma în niciun caz Petru n'a putut fi primul episcop. Nu există nicio dovadă din primele trei secole, că Biserica era condusă monarhic și anume dela Roma. Se convocau sinoade și se condamnau episcopi fără știrea și participarea Romei. Episcopul Romei avea în Biserică situația, pe care o are în ortodoxie patriarhul de Constantinopol: o întâetate de cinste, un primat moral.

Pentrucă Roma se referă la anumite apeluri la papi făcute de unii episcopi orientali și la canoanele sinodului dela Sardica (343) din cari ar rezultă primatul jurisdicțional al papii, ni se arată sensul acelor apeluri și valoarea canoanelor dela Sardica, ce nu snt nici antentice, nici nu dovedesc — dacă ar fi — primatul papal. Ezeziile ivite în Orient și sinoadele III și IV ecumenice au dat papilor prilej să se afirme (Sem I, 440—461). Dar nu calitatea lor de episcopi ai Romei, ci ortodoxia i-a impus respectului Orientalilor. Și dacă episcopii Romei aveau un primat moral, sinodul IV ecum. îl recunoaște și episcopului de Constantinopol pentru Orient și-l explică prin mult discutatul canon 28, ea deurgând din cinstea politică a orașului de reședință.

Ni se arată apoi „primatul“ papal în timpul certurilor monofizite,

respingerea formulei și pretențiilor papii Hormisda, care afirmă, că la Roma credința se păstrează neatinsă în virtutea cuvintelor Mântuitorului către Petru: „Tu ești Petru și pe această piatră voi zidi Biserica mea“. Se expune situație exarhatului de Tesalonic față de episcopul Romei. Din motive politice, Teodosie cel Mare supusese Romei; Iliricul din motive politice, naționale și canonice, el se convenia însă patriarhului de Constantinopol, căruia i l-a și dat Leon III (773). Se cercetează situația papilor, cari au vizitat Constantinopol sub Iustinian (Ioan I, Agapet, Virginiu), primirea lor, recunoașterea de către Ioan I a apostolicității Bisericii de Bizanț (predica sf. ap. Andrei) și se conchide din faptele expuse, că nici în sec. VI nu avea episcopul Romei primat juridicțional peste întreaga Biserică.

Intr'unul din cele mai interesante capitole ale lucrării (p. 93-121), se studiază chestiunea „pentarhie“ și a titlurilor celor cinci patriarhi, a celui de patriarh „ecumenic“ luat de al Constantinopolului și a relațiilor cu Roma dela Iustinian până la sfârșitul sec. VIII. Se discută apoi cazul sfântului Teodor Studitul († 821), din atitudinea respectuoasă a căruia față de papă s'a făcut un argument al primatului. Teodor Studitul s'a adresat papii, susținător al icoanelor persecutate, în termeni de adâncă reverență, în cari romano-catolicii au văzut recunoașterea primatului papal; în termeni similari se adresează însă Teodor Studitul și altor patriarhi, ca celui de Ierusalim. Se urmărește, mai departe, evoluția ideii de primat papal în Apus, în legătură cu faimosul mit al donației lui Constantin și cu falsele decretale „isidoriene“.

Cu Nicolae I (858—867) se ajunge la cel dintâi papă, care și afirmă categoric și îndrăzneț primatul. În fața lui se ridică însă patriarhul Fotie, cum în fața lui Leon IX se ridică Mihail Cerularie, apărând drepturile și prestigiul creștinătății orientale. Se insistă mult asupra shismei, care ajunge la nefiricitul act de violență latină dela 1054, învederându-se că primatul papal a fost cauza principală a despărțirii dintre Biserici (p. 136—214). După shismă, se încearcă de multe ori și fără folos unirea, a cărei mare piedică este tot primatul papal. Intr'un lung capitol (p. 214—264) se face istoricul raporturilor—nestatornice și nesigure — dintre imperiul bizantin și papalitate, dela Grigore VII (1073—1085) până la căderea Constantinopolului sub Turci. Un alt lung și important capitol aduce chestiunea primatului papal până la ultimul punct al evoluției ei, la infalibilitate. Fatale pretenție a primatului monarhic și juridicțional nu s'a oprit la shismă, nici la împiedicarea unirii, cum nu s'a trezit din reformă, ci a mers până la consecințele din urmă, la hotărârea dela 1870. Sinodul dela Trident (1545—1563) a proclamat pe pspă, „vicarul lui Dumnezeu pe pământ“. În timp ce autoritatea papii creștră prin noi atribuțe necanonice, Roma se îngrijia de stragerea ortodocșilor, organizând propaganda și prozelitismul, începând mai ales dela papa Grigore XIII (1572—1585), prin școala sf. Atanasie dela Roma și prin iezuiți. Cântând punctele slabe ale rezistenței ortodoxe, propaganda latină a reușit să câștige „uniți“, din cari au făcut fanatici apărători ai primatului papal. Ortodocșii l-au combătut în sinodul dela 1727 (Constantinopol), care afirmă că Roma cea veche a primit întâietatea de rang

dela sinoade pentru „împărăți», nu pentru Petru (p. 275), și în sinodul dela 1727 (Constantinopol). Sinodul dela Vatican (1869—70), care își propunea studierea unirii Bisericilor, a desăvârșit tocmai împiedecarea ei prin proclamarea infalibilității. Leon XIII încerează deaceea zadarnic la 1894 să invite pe ortodocși la unire; patriarhul de Constantinopol Antim VII arată prin enciclica din August 1895, că primatul și infalibilitatea papală sunt obstacol opus oricărei bunăvoințe.

Rezultatul studiului este redat într'un capitol de „concluziuni“ (p. 309—327). Sperând să le putem da cel puțin pe acestea în traducere, într'un număr viitor al revistei, nu ne oprim aci asupra lor. Luorarea întregă ar trebui tradusă în românește. Într'o țară cu eșă de îndrăzneți și de îndărătnici uniți, cum este a noastră, unde tendințele și opera lor sunt încourajate și susținute cu mult interes și de politica noastră; mai ales a guvernului de pronunțată nuanță uniată, și de Roma însăș, este o necesitate pentru teologi și pentru preoți cunoașterea acestui studiu. Față de cel șimilar, mai vechi, al lui *Vladimir Guettée* (Papalitatea șismatică sau Roma în raporturile sale cu Biserica orientală, trad. de Mitr. Iosif. București [Tip. Cărților Bisericești] 1900) și de cel și vechi și mai mic al lui *Simeon Popescu* (Desvoltarea primatului Papal și influența lui asupra creștinătății, Sibiu 1882), studiul I. P. Sf. Mitropolit Hrysostomos Papadopoulos are calitatea noutății și actualității sale și autoritatea ce-i dă documentarea și știința autorului.

TEODOR M. POPESCU

Profesor la Facultatea de Teologie din București.

Protosinghel Chiril Dobre și Pamfil Georgian, Mănăstirea Ciolanu din județul Buzău, București, 1930, 116 pag.

Mănăstirea Ciolanu își are numele dela boierul *Ciolan* (p. 37). Are două biserici; biserica sf. Gheorghe este înființată în a doua jumătate a sec. XVI, stă pustie dela 1688-1767 și este reînființată de Alexandru Scarlat Ghica (p. 43), pentru a fi reînăoită la 1857 (p. 33). Biserica cealaltă, cu hramul Sf. Apostol, este terminată sub episcopul Chesarie al Buzăului, la 1828 (p. 48). Mănăstirea a fost închinată mănăstirii *Dușca*, de către Șerban Cantacuzino (1678-1688). Autorii adaogă ceva despre schitul *Nifon* (p. 56) și *Cetățuia* (p. 58).

Însă, așa cum se prezintă această „monografie istorică“, este necompletă din pricina lipsei de isvoare. Putea fi numită mai pe drept și fără puțină modestie o *încercare de monografie*. Nu putem cunoaște de aci forma bisericilor, mărimea, particularități și frumuseți arhitectonice, etc. Ce-ar fi dacă n'ar fi clișeele? Dar și acestea sunt nesatisfăcătoare așa cum sunt. Lipsește planul temeliei bisericii mai interesante, pe care n'o putem bănuii care e. *Inscripțiile*, oricari ar fi ele, se dau de obicei cu literă deosebită de textul comun, iar *citațiile* se fac complet, nu ca cele dela pag. 50, 53 și altele. Autorii respectă acestea, dar numai în parte. La pag. 42, găsim mănăstirea *Dușca* scrisă în trei feluri: *Dușco, Dușcu, Dușca*. Apoi nu se zice diehel și trichel, oi *diher* și *tricher* (p. 80). Afirmația: „*acestea sunt cele mai vechi icoane din Mănăstire cari au inscripții*“ (p. 77)

este nedreaptă. Se mai găsesc și alte icoane, mult mai frumoase și vechi decât 1891, pe cari autorii nu le cunosc, cum e de ex. aceea pe care protosinghelul Chiril Dobre (antor) o ține pe perete, deasupra sicrișului cu osemintele soției sale, la gropniță. Icoana reprezentată pe Mântuitorul, este lucrată în felul icoanelor atonite, având un fond de aur, iar jos la stânga și la dreapta e scris numele donatorilor și anul o mie șapte sute și ceva. Nu avem la îndemână fișa, pe care notasem inscripția de pe ea, că o publicam aci ca să se știe. Dar câte nu vor mai fi? „*Maica Domnului*“ (p. 77) putea fi scris și fără ghilemele, că nu mai poate fi altceva. Se putea adăoga că frumoasa icoană e lucrată de fostul stareț al mănăstirii *Eftimie G. Obrocea* (de ce în această lucrare e trecut peste tot „Obrocea“?) despre care, din punct de vedere al picturii, mulți au ideii frumoase (v. Ștefan Meteș, *Din istoria artei religioase române*, I. Cluj, 1929, p. 12 și N. Iorga *Sate și mănăstiri din România*, ed. II, București, 1916 p. 148-149). *Cărțile* trebneșe notate cu anii și locurile unde au fost tipărite fiecare din ele, complet. De ce se dă numai titlul: „*Tetравангheľului Coresi*“ și încolo nimic (p. 81)? Acesta e originalul găsit în biblioteca mănăstirii Ciolanu de *C. Erbiceanu* sau lucrarea tipărită în urmă, cu același titlu, de acesta. De celelalte pasagii de umplutură cetitorul nu simte niciodată nevoie, ca de acelea dela pag. 89-90. Ar fi fost mai de folos însemnările vechi de pe cărți. *Documentele* publicate aci nu sunt exacte. Unele au început scris cu obișnuita formulă a cancelariei domnești, în slavonește, care trebuia să fie dată așa cum e în document, nu tradusă, sau să se fi menționat că e traducere (compară de ex. facsimilul dela pag. 38 cu textul tipărit la p. 93). *Pomelnecul* dela pag. 94 deasemeni este neexact: *Neculae* e dat cu *Nicolae*, *Balașa* e dat cu *Belisa*. Numele din pomelnic nu sunt la rând. *Eleni*, cum ziceau atunci grecii, e dat cu *Elena*, cum zicem noi. *Mina* e dat cu *Mihail* (extraordinar!). Dacă am avea originalul, am putea găsi și altele, chiar caraghioase. Frumoase și interesante însă sunt scrisorile lui *Kesarie* (care se scrie *Chesarie*) dela p. 101 și urm., precum și aceea a starețului Roman dela p. 101 și 52, care stareț, „între anii 1819-1821, a ținut loc de episcop al Eparhiei Buzău“ (v. p. 25). *Anexele*, în mare parte cunoscute din Revista istorică, *Vălenii de Munte*, 1927-1929, publicate de Pamfil Georgian, și din diferite alte lucrări, iar altele nemaipublicate până acum, sunt bune, numai dacă vor fi date conștiincios. Unele din *clisee* nu prezintă niciun interes (ex. 1, 2, 3 și acela dela p. 72), Trebuiau descrise și date în *clisee lucrurile de artă* mai interesante și valoroase, căci se mai găsesc și altele, dar autorii nu le cunosc. Acestea interesează mai mult decât cele descrise la pag. 89-90. Eftimie G. Obrocea — un talent on care se poate mândri mănăstirea — a lăsat acolo lucrări ce meritau să fie reproduse. *Chipurile* stareților dela p. 66, 67, 68, al episcopului *Chesarie* dela p. 53, sunt bune. Ar fi de folos dacă s'ar găsi mai multe, și chiar de-ale episcopilor Buzăului. Acelea dela p. 76, 77 și epitaful dela 79 pot fi publicate și în alte lucrări de cinste. *Chipuri de stareți* se mai găsesc zugrăvite și printre cetitorii bisericilor vecine mănăstirii, iar nume de stareți tot pe acolo, prin pomelnice

(ex. la Isvoranu, Grăjdana, etc.) după care s'ar putea întocmi o listă a lor, pe care aci n'o avem. *Harta* dela urmă este stângace, având — pe cât e posibil de controlat — greșeli de amănunt (ex. satul Câr-lomânești nu trebuie pus la nod de satul Grăjdana, ci de Gura-Nișcovului).

Dacă autorii au „ajuns la concluziuni mulțumitoare“ (p. 28), cu materialul pe care l-au avut la îndemână, rămâne să se pronunțe publicul cetitor.

Preotul Ioan Ionescu, Mănăstirea Găvana din județul Buzău, Buzău, 1928, 84 pag., 20 lei.

Schitul Găvanu, așa trebuie să i se zică, nu mănăstirea Găvanu (p. 14 n. 1), este situat într'un colț nespus de frumos al munților Buzăului. Ctitorii primei zidiri nu se cunosc sigur. Data zidirii e socotită de autor între 1719-1717, întrucât pomelnicul începe cu numele lui Ioasaf, episcop al Buzăului în acest timp. La 1723 schitul primește „o danie de moșie“ (v. anexa după o copie de act la p. 25), iar la 1793 un călugăr deaci, *Visarion Ieromonah*, cu mână harnică „își întrebuițează timpul în copieri de cărți“ și cu adâncă modestie semnează adăogând: „eu cel mai ticălos dintre toți ticăloșii, care am scris cu nevreznicie“ (p. 9). După 1795 schitul a avut și alte donații secularizate la 1863; actele se găsesc la Arhivele statului din București (p. 10). De la 1792 are un clopot (p. 13).

La 1821, schitul este prădat și ars de turci (p. 6, 16-24), dar e refăcut și sfințit — după părerea autorului bazat pe o însemnare făcută deasupra stranei arhieresti — la 1828 August 2 (p. 11) Pictura din pronaos e făcută, cum arată inscripția din acel loc, la 1855, de *Gheorghie Vasilescu* și *D. Mehtupciu*, supt starețul *Arsenie* (p. 11); pictorii sunt din școala lui *Nicolae Teodorescu* cu ajutorul căruia, (la 1831), episcopul Chesarie a înființat o școală de pictură la Buzău (p. 12). Tot la 1855, biserica a fost mărită (ibid.) iar laoul din fața bisericii a fost stricat în 1926 (p. 13). Până acum existența schitului se datorește în parte călugărilor dela schitul Poiana-Mărului din apropiere (p. 15). O listă a egumenilor și alte știri nu mi se dau cu toate că s'ar mai găsi câte ceva. Descrierea schitului este nesatisfăcătoare. Odoare mai sunt câteva, dar neredate aci. Există o icoană interesantă, cu chipul starețului *Arsenie*, lucrată de unul din pictorii de mai sus. Dar de ce se citează Dicționarul geografic al județului Buzău, de *B. Iorgulescu*, pentru: „această vale e cea mai bogată din județ..“ (p. 3), sau: „singurătatea localului.. pătrunde sufletul de un adânc sentiment religios“ (p. 5)? Alte citații sunt necomplete (ex. p. 13). La noi nu se întrebuițează: «abatele Rafail» (p. 14), nici nu se zice „miros frumos“, iar expresia „te face de două ori sănătos“ (p. 5) e vulgară. La aceeași pag. trebuie scris pârâul Sghiabu, nu râul Slânic. Lucrarea e populară, dar nu este scrisă peste tot în stilul popular al limbii noastre (ex. „pompa cu oxigen“ p. 15). Are și multă literatură: dela pag. 16-24 e o poveste întreagă luată din *Alexandru Pelimon* „1821“, *Catastrofa întâmplată boerilor în muntele Găvanu*. Anexele de acte sunt bune; dar unde sunt originalele?

O CARTE CARE TREBUIA SĂ IASĂ MAI DEMULT

Zilele acestea am primit la redacție o carte despre care ziceam că trebuia să vadă lumina zilei mai de mult, fiindcă e o statistică de mare interes pentru apărarea ortodoxă în țara noastră. Cartea se numește **CONFESIONALISM POLITIC** și e iscălită de Părintele *Nichifor*, sub care trebnie să se ascundă o persoană cunoscută. Ea s'a tipărit în Sibiu și are 109 pagini, în formatul cărților de școală. În ea se arată tot ce s'a făcut în țara noastră, dela unirea cea mare încoace, pentru ajutarea unițiilor în România împotriva ortodocșilor. A fost o lucrare sistematică, urmată cu grijă sub toate guvernele, dar mai cu seamă sub cel al d-lui Maniu. În toate slujbele, s'a căutat să se numească uniți, chiar în ținuturile în care ortodocșii erau în număr strivitor. La început, s'ar fi crezut că e ceva întâmplător, dacă uniții se găsesc în slujbe mai mulți decât ortodocșii, fără să se fi urmat un plan în această privință. Dar văzându-se că aceasta merge regulat, an după an, s'a înțeles că este o anumită lucrare în această privință și că trebuie pășit împotriva.

Cel întâi care a dat strigătul de trezire a fost d. Dr. *Silvius Dragomir*, profesor la universitatea din Cluj, care, în *Congresul Național Bisericesc* din anul trecut, a dat la iveală această stare de fapt. Organele administrațiunii noastre, învrăstăte cu atâția uniți, din care unii chiar preoți, au venit cu dezmințiri. De acolo înainte, publicul n'a mai știut ce este. A crezut poate că d. Dragomir prea a umflat lucrurile și că ele nu ar fi chiar așa. Ortodocșii n'an venit să arate ce este cu acele dezmințiri și așa lumea largă a putut crede că nu tot ce a spus d. Dragomir este adevărat.

Cartea de acum este un răspuns târziu dat acelor dezmințiri. Ea își recumpără însă vina îndelungii tăceri prin amănunțimea studiului făcut și prin date care dovedesc deplin favorizarea unițiilor și deci propaganda catolică în țara noastră. Avem a face cu o străbateră a catolicismului între noi pe furiș, pe calea aceasta. Altă lucrare de cârtiță și aceasta, pe lângă cea a școalelor catolice, cuvânt care zugrăvește atât de drept starea de a fapt furișării catolice între noi.

Cartea Părintelui *Nichifor* vine între noi într'o vreme când tocmai se simțea mare trebuință de un astfel de studiu. Oamenii noștri stau cu ochii închiși în fața primejdiei catolice. Le scrii articol după articol, le spui, ce e cu catolicismul, sună atâtea în jurul lor, iar ei nu văd, nu aud. Sunt atâtea și atâtea fapte care ar trebui să răscolească conștiințele, iar ele tac.

Are toată dreptatea Părintele *Protopop Vasile Gan*, care, în articolul său din *Telegraful Român*, (Sibiu, 29 Oct. a. c.), „Ortodoxismul trebuie să se afirme mai intensiv în statul român“, arată toată această moliciune a noastră și datoria de a ne trezi și a apăra Biserica noastră.

Va trebui să stăm de vorbă mai pe larg despre articolul acestui protopop, care este vrednicul autor al cărții *Memoriile unui Duhovnic*, despre care noi am scris în această revistă astă iarnă (Ianuarie a. c.).

Cartea aceasta a Părintelui *Nichifor* cade odată cu articolul Părintelui *Gan* și ea ne va fi acum o largă ajutare în cererea drepturilor

noastre față de dezmițdarea care se aduce Bisericii unite și prin ea catolicismului în România.

Cine-și va da osteneala acum să răzbată în cuprinsul ei, se va îngrozi de câte s'au făcut în această țară, dela unirea cea mare încoace, pentru a ajuta sporul uniației între noi.

Anul acesta e adevărat că a fost o sculare mai vie a ortodocșilor. În frunte cu Sfântul Sinod, care a scris verde către Ministeriul Cultelor sub iscălitura Prezidentului său, I. P. S. Patriarh *Miron* (despre aceasta vor fi aflat și mulți cititori ortodocși, fiindcă s'a dat în tipar în *Universul*), în frunte cu Sf. Sinod al nostru, zicem, ortodocșii încep a grăi ceva mai viu despre treburile acestea. Un ziarist pe care ție-ne-l Dumnezeu, d. *Alexandru Hodoș* la *Universul*, scrie verde despre urgisirea ortodocșilor prin mijloace politice peste munți și despre săltarea uniațiilor prin aceleași mijloace.

Dacă acum ne-am apuca noi să dăm ceva din cuprinsul cărții Părintelui Nichifor, cititorii se vor îngrozi. Așa de multe au fost păcatele săvârșite împotriva Bisericii ortodoxe.

Să pomenim numai *de* o singură pagină și se va vedea :

„Favorizarea elementului unit, în urma legăturilor și stăruințelor depuse de conducători s'a continuat și sub guvernele următoare, liberal și averescan, dar în măsură și mai mare sub guvernul actual al d-lui Maniu. Chiar și în cele mai curate ținuturi ortodoxe, unde elementul unit e disparent, cele mai însemnate slujbe publice au fost atribuite favoriților guvernului actual, *dacă aparțineau bisericeii unite*. La început se credea că acest favoritism e întâmplător, astăzi însă vedem că acest favoritism confesional s'a făcut sistematic și cu o stăruință fanatică a tuturor conducătorilor uniți. Cele mai obscure figuri cari n'au jucat nici un rol în viața publică a Românilor din Ardeal, au fost scoase la suprafață de conducătorii uniți și au fost plasate în funcțiuni de răspundere, numai fiindcă erau unite. Căci e lucru constat că uniții n'au avut nici mai multe nici mai bine prăgătite elemente decât ortodocșii, ca să poată justifica acest favoritism. Numai liceul ortodox din Brașov câte elemente de valoare n'a dat pentru viața publică românească de pretutindeni ! În tot cazul, nu mai puține ca liceul din Blaj. Să nu se fi găsit între atâția distinși avocați și magistrați ortodocși din Ardeal nici unul care să poată sta alături de „luminile“ d-lui Cassiu Maniu, Romul Boilă, V. Onișor, Emil Hațieganu, (apărătorul lui Groedel, lui Fischer și alți latifundiar maghiari contra țaranului român și care nu ține mai mult de 3—4 lecții pe an, iară uneori aproape de loc și se prezintă numai la examene)? Nu, ei au fost numiți profesori universitari numai pentrucă erau uniți și pentrucă primul era fratele, iar al doilea nepotul d-lui Iuliu Maniu ; căci alte merite personale nu aveau .

Aceasta este una. Dacă acum trecem ceva mai încolo, dăm peste chestiunea dezmițirilor date de Ministeriul Școalelor la destăinuirile d-lui Dr. *Silviu Dragomir* rostite anul trecut la Congresul Național Bisericesc. Acolo găsim că așa zisele „dezmițiri“ au fost numai prat în oohii lumii, pentrucă ele nu răspundeau adevărului. De pildă, Ministeriul nostru, în care lucrează puternic uneltirea uniată, a răspuns

că la Liceul „Gojdu“ din Orădea-Mare, din 31 de profesori titulari, numai 9 sunt uniați, pe când ceilalți sunt ortodocși; iar dintre suplinitori, 90 % sunt ortodocși. Totuși, după om arată Păr. Nichifor, această arătare a Ministeriului, dată sub înrăurirea uniaților, cuprinde date mincinoase. Starea de fapt e deandoselea. În acel ținut, cu 240,000 de ortodocși și numai vreo 40,000 de uniați, profesori titulari ortodocși la liceu sunt numai 9, uniați sunt 10, apoi 18 sunt minoritari, fiindcă acolo este și secțiunea ungurească, iar dintre suplinitori, sunt 2 ortodocși, 2 uniați și un minoritar.

Așa ar trebui să fie la acea mare populațiune de ortodocși?

Dar cum rămâne cu „ancheta“ Ministeriului?

Rămâne că spune neadevăruri.

Pentru a dovedi cât de amănunțite îi sunt cercetările, Păr. Nichifor nu se mulțamește a da numai aceste arătări cu grămada, ci dă și pe nume pe fiecare profesor în parte, pentru a se vedea că la un liceu, în mijlocul unei populațiuni cu mare majoritate ortodoxă, cei mai puțini profesori sunt ortodocșii.

Oare Păr. Nichifor nu ne face o bună slujbă punând toate lucrurile în lumina cea adevărată?

De aici înzcolo, urmează alte și alte amănunte, din care cititorul rămâne îngrozit ce împănare tăcută, dar sistematică se face cu slujbași uniți în toate slujbele țării de peste munți. Cine urmărește toate acestea, județ cu județ, așa cum le dă Par. Nichifor, vede că ele sunt un cumplit act de acuzare împotriva celor ce s'au făcut vinovați de această propagandă catolică în sânul poporului românesc

Acesta e cuprinsul capitului 1 al cărții. La pag. 28, găsim cap. 2, sub titlul „Confesionalismul agrar de sub guvernul Maniu“. Aci găsim povestite faptele despre luarea pământurilor unor parohii ortodoxe, pe care acestea le căpătaseră prin reforma agrară. Pe când multor parohii ortodoxe li s'au răpit pământurile dute prin lege, aceasta nu s'a întâmplat însă cu nicio parohie uniată.

Dar fapta cea mai revoltătoare este cea petrecută pe socoteala Mitropoliei noastre din Sibiu, care a fost scoasă din stăpânirea pădurii *Tufari*, iar procesul în care s'a judecat această scoatere a fost judecat de uniați. Mai este aceasta dreptate când uniații se rostesc în treburi ale Bisericii ortodoxe!

Despre isprava aceasta s'a scris în ziare. Dar lumea nită, și acum amintirea ei trebuie împropătată. Capitulu' acesta e atât de dureros, încât simți că parcă ți-ar curge sânge din rană. În țară cu atâtea milioane de ortodocși, uniații aceștia lucrează atât de liniștiți întru slujirea treburilor lor, parcă ar fi în codru! Și când noi scriem astfel de lucruri și glasul nostru se aprinde, oamenii fără simț bisericesc se minunează că nu scriem cu cuvinte de salon, parcă n'am fi înaintea niciunei amenințări și primejdii.

În cap. 3 (pag. 50—54), autorul scrie despre confesionalismul politic în școală. În cap. 4 (dela pag. 64—79), tratează despre „administrație în serviciul prozelitismului greco-catolic“. În cap. 5 (pag. 79—91), se tratează despre „Batjocorirea Bisericii Ortodoxe“; iar în cap. 6 (pag. 91 până la sfârșit) despre „Persecutarea elementului ortodox“.

Toate acestea însă sunt pline de atâtea fapte, încât noi trecem peste ele fără a putea intra în amănunte. Toate alcătuiesc un munte de vinovății pentru fapte nevrednice săvârșite împotriva Bisericii noastre.

Nu mai puțin însă toate acestea sunt o grea osândă și asupra noastră. Pentruca o mână de niați să poată îndrăzni și săvârși astfel de fapte în casa noastră, pe socoteala noastră, este o dovadă de moliciunea noastră și de nepăsarea în care trăim. Acum, dacă toate acestea ies la iveală, ele trebuie să ne dezmeticească, pentruca să alcătuim tot mai iute tabăra noastră ortodoxă, în stare a lua ea comanda religioasă în Țara Românească. Așa cum este, o duc uniții, deci catolicii.

Imi iese și aioli dreptatea pentru ce am scris aiurea că, în țara noastră, nu sectele sunt cele mai primejdioase, ci romano-catolicismul, Unde au sectele mijloacele pe care le au uneltele Papii și puterea lor de a pătrunde!

Și acum, întru cât avem înaintea o carte care ne deschide ochii, datori suntem a o cunoaște în amănunțimi și a o face cunoscută. Ea trebuie pusă în mâinile tuturor, pentruca ortodocșii noștri să nu mai trăiască în nepăsarea lor cunoscută și să-și vadă vinovăția când lasă Biserica lor părăsită.

Puneți mâna pe carte și dați-o tuturor s'o citească. Se găsește în Sibiu, la *Librăria Arhidiecezană*, str. Mitropoliei și trebuie să vie și la d. *Pavel Suru* al nostru în București, Calea Victoriei peste drum de biserica Albă.

Episcopul *Grigorie* al Aradului, **CHEIA SECTELOR RELIGIOASE din România**. Arad, Tiparul Tipografiei Diecezane, 1930. Prețul 25 de lei.

În cunoscuta *Biblioteca Creștinului Ortodox* din Arad, Vlădica Grigorie al Aradului a scos acum această cărticică, cuprinzând numerele 72—78 ale bibliotecii. Va să zică, cu aceasta, biblioteca a ajuns la al 78-lea număr al ei. Mult pentru o bibliotecă ieșită la lumină așa de curând. În formatul mic al ei, avem acum cartea aceasta, care cuprinde nu mai puțin de 200 de pagini. E un plăcut volumaș îndesat.

Ce vrea prin el Vlădica Grigorie?

Vrea să facă să răzbată în largul lumii ceiace, prin altă carte, s'a silit să toarne în cugetul numai al preoților.

Prea Sf. Sa a scos acum trei ani cartea *Noua călăuză pentru cunoașterea și combaterea sectelor*. Aceasta se îndrepta însă către preoți și către ceice urmăresc mai de aproape treburile și prapăștiile sectanților. Prea Sf. Sa s'a gândit însă că aceasta nu e de ajuns, că noi nu vom fi destul de pregătiți în această privință, până ce nu vom stărni și pe credincioși și până când nu-i vom înarma cu ce le trebuie, pentruca să aibă dorul și să știe cum să se ferească de secte și să le înfrângă. De aceia a scris cartea aceasta, cu gândul de a da o mai largă răspândire cunoștințelor privitoare la secte și a câștiga inimile tuturor credincioșilor ca să se priudă la această lucrare.

Prea fericit și sănătos gând al Vlădicăi Grigorie, fiindcă, în

adevăr, noi nu vom isprăvi mare lucru, dacă nu vom izbăvi să căștigăm inima întregului popor pentru grijile Bisericii. Când nu numai noi, ci mulți dintre creștini vor veni în mijlocul nostru cu aceeași căldură, când vor avea la inimă toate treburile Bisericii și vor lupta alături de noi, atunci Biserica va fi săltată peste toate nevoile. Aceasta va fi cea mai mare bogăție a ei și tăria cu care va răpune toate împotririile.

Ca să ajungem însă la aceasta, trebuie să ne așternem la lucru din vreme. Trebuie să ne silim a lămurii mințile și a încălzi inimile. Marea obște creștină nu va înțelege ce este de făcut, dacă nu vom purta grijă de a o lumina și a o face să înțeleagă ce poate ea și ce ajutor ne poate da.

Vlădica Grigorie, ca un păstor cu grijă de ziua de mâine, s'a pus la lucru și în cărarea aceasta. Pe Prea Sf. Sa îl răcoie la inimă lupta împotriva sectelor și caută să lumineze pe creștini în privința aceasta. Din sânul lor trebuie să iasă protivnicii mărunți ai sectanților, pe care aceștia să-i întâlnească la fiecare pas și să se izbească de ei.

Pe altul îl poate răcoi la inimă altă latură a nevoilor noastre, de pildă lupta cu liftele Romei. Tot la popor trebuie să se gândească, pentruca toate nevoile noastre să găsească răsunset în adănul lui. Deci metoda aceasta se poate întrebuița cu folos în ce privește toate ne-cazurile noastre. Să luptăm nu numai cu puterile noastre, ci cu ale tuturor credincioșilor. Atunci lupta noastră va fi cu bună izbândă.

Gândindu-se în felul acesta, Vlădica Grigorie a ieșit la lumină cu această nouă carte, de care am pomenit mai sus. Prea Sf. Sa vede nepăsarea și necunoștința lumii în aceste materii. Vede că legea nici ea nu îngrădește din destul lucrarea vicleană a sectelor. Dacă este așa, zice Prea Sf. Sa, să ne apucăm noi și să stărnim această lume, pentru a-i spune ce sunt sectele și ce datorie are ea de a se apăra de ele. Prea Sf. Sa face aceasta mai întâi într'o introducere, în care arată pentru ce scoate asemenea carte și în care aduce o mulțime de temeieri pentru a dovedi câtă vrăjmășie sectele scot la iveală împotriva noastră. Dacă, de pildă, biserica din Costești s'a aprins din pricina coroanelor din biserică, bapțiștii, prin revista lor ungurească *Szeretet* (Iubirea) din Oradea, dovedesc cât ne iubesc, fiindcă dau păcatul acesta în spinarea Bisericii noastre. Biserica ortodoxă însă n'are obiceiul coroanelor. Acesta e obiceiul lumesc, pe care noi păcătuim că nu l'am zgâlțâit cum trebuia, dar nu e obicei al ei. Podoabele ei pentru cei morți sunt praporii bisericești, ca niște steaguri duhovnicești, dar nu coroanele. Totuși bapțiștii ne lovesc pe această temă.

În cap. 2, Prea Sf. Sa tratează despre pricina lățirii sectelor. Prea Sf. Sa arată aici cu câtă vitregie a fost tratată Biserica ortodoxă în inșeși granițele neamului românesc. De pildă, Episcopia Aradului și Mănăstirea ei *Hodoș-Bodrog* aveau, înainte de război, cea dintâi 209 jugăre de pământ ca proprietate a ei, iar cea din urmă ceva mai mult. Pe când amândouă au fost expropriate și le-a rămas mai puțin de jumătate, unele episcopii catolice de peste munți au rămas cu pământ din belug. Cu oameni care privesc așa de rece Biserica lor ortodoxă, se înțelege că sectele nu sunt văzute în toată primejdia lor și tot Biserica noastră este lăsată în psgubă.

Dela pag. 18, autorul începe cap. 3, în care scrie despre *baptiști* pentru înțelegerea tntnror. Până la pag. 33, arată cum s'au născut și ce învață ei. Dela pag. 33-37, arată cum sunt organizați. Dela 37-40, arată urmările legii cultelor cu privire la baptiști. In pag. 42-43, scrie despre Banca baptistă, care are 30.000.000 de lei. Dela pag. 43-50, arată lucruri foarte dureroase despre starea sufletească a baptiștilor față de țara lor. Această parte este o bună dovadă pentru a arăta că cine se desprinde de trunchiul Bisericii ortodoxe se simte în tovărășie cu neamuri străine de noi și deci slăbește în legăturile sale către neamul românesc. Prin aceasta, se face dovadă și în alte laturi care seamănă cu aceasta, precum orice ruptură dela unul din vechile feluri de viață ale neamului și legarea vieții tale de a altor neamuri, înseamnă în acelaș timp despărțirea prin ceva de însuși neamul tău. Bucata aceasta poate sluji și împotriva uniaților, care ce află în aceiași stare.

Dela pag. 50-52, se arată fățarnicia baptiștilor prin alte fapte ale lor, când de pildă, se fățarnicesc că ar fi buni români, pe când de fapt sunt altfel. La pag. 52-53, autorul arată amănunte despre baptilismul din Basarabia. Dela pag. 53-56, Prea Sf. Sa scrie despre oarecare hărțuieii din sânul baptiștilor și încheie despre ei cu cele ce spune despre soirile de baptiști, căci nu sunt de un singr soi (pag. 56-58).

In cap. 4, dela pag. 59, Prea Sf. Sa scrie despre secta *Penticostaliștilor*. In acesta ne arată că această sectă, care în România nu are decât vreo 3000 de închinători, s'a născut din baptiști și că dintre ei își culege credincioșii. Deci penticostaliștii se lășese în paguba baptiștilor. Ei sunt ca o sfășiere în sânul acestora. Mai fură însă și dela alții, de pildă, dintre credincioșii *Oștii Domnului*. Prea Sf. Sa ne mai arată în ce se deosebesc penticostaliștii de noi și cum se sfășie și între ei.

Dela pag. 70-84, autorul scrie despre *Darbiști* (cap. 5). Aceștia au pătruns la noi în mie număr și s'au mai și dezbinat.

Urmează cap. 6, despre *Nazareni* sau *Pocăiți* (85-89).

Prin cap. 7, dăm iar de un capitul mare, *Adventiștii vechi* (pag. 90-104). Aceștia sunt cei cunoscuți, pe care i-a dat de gol și d. *Onatu*, de care am scris și noi aici.

In două pagini apoi (cap. 8), scrie despre *Adventiștii reformiști*.

Adventiștii de acest soi au trăsătura că ei spun verde ce cred și ce fac, pe când cei vechi s'au învățat a fi mai fățarnici și se mai ascund.

In cap. 9 (pag. 106-122), avem iar un capitul mare. In el se tratează despre *Mileniști* și sunt arătați ce sunt, în mai multe paragrafe, pentru înțelegerea tuturor.

In cap. 10 (pag. 122-130), autorul scrie despre secta *Tudoriștilor*; în cap. (pag. 132-134), despre secta *Secerătorilor*; în cap. 12 (pag. 135-137) despre *Rascolnici*; în cap. 13 (pag. 138-139) despre *Lipoveni*; în cap. 14 (pag. 140-142), despre *Lipovenii omodocși*; în cap. 15 (pag. 143-145), despre *Hlăști*; în cap 16 (pag. 146), despre *Scapeți*; în cap. 17 (pag. 147-151), despre *Inochentiști*; în cap. 18 (pag. 162-163), despre *Stundiști*; în cap. 19 (pag. 154-155), despre *Duhoborți*; în 20 (pag. 156-157), despre *Molocani*; în 21 (pag.

158-177), despre *Teosofie*; în 22 (pag. 168-173), despre *Christian Science*; în 23 (pag. 174-178), despre *Fotescianism*; în 24 (pag. 179-188), despre *Spiritism* și cu acesta se încheie, în cap. 25, care tratează altceva, se dă hotărârea Ministeriului Cultelor cu privire la sectele oprite și la trecerile dela un soi de închinare la altul.

Acesta este cuprinsul cărții. Prin formatul ei mic, deși cu multe pagini, prin înfățișarea scurtă a datelor despre fiecarea din sectele dela noi, cârticica cu adevărat pune pe creștini în stare a înțelege ce este cu fiecare din aceste secte, a se lămuri și a putea fi de folos să ajute Biserica. Prin prețul ei mic (25 de lei), se poate răspândi foarte ușor și de aceia și noi o vestim în tot largul, pentruca preoții să ia cunoștință de ea și s'o folosească și pentru ei pentru credincioșii în mâna cărora trebuie s'o puie.

Arhm. SCRIBAN

Roxana de *Gala Galaction*. Ed. Ciornei. București, 1930.

„Preotul în literatura română“ a fost subiectul unor discuții care nu s'au mărginit numai între cei interesați, ci și-a făcut răsunet în felurite reviste și conferințe cu prilejul apariției vreunei cărți în care figură preotul ca subiect principal. Pentrucă, pentru orice scriitor, mediul bisericesc a fost totdeauna o tentație de inedit și garanția unei reușite sigure, pentrucă marelui public totdeauna i se prezintă o lume nouă, mai adeseori neadevărată, dar interesantă prin noutatea ei.

Sunt nenumărate scrierile în care preotul este o figură de efect. Pornind dela *Creangă*, la trivialul *Speranță*, la nu numai puțin vulgarul *M. Sadoveanu*, la foarte vulgarul *T. Arghezi*, prin sfichiul unor *Topârceanu*, *D. D. Pătrășcanu*, *I. C. Vissarion* și ieromonalul *Damian Stănoiu*, la cu totul eronatul *Horia Furtună*, preotul se reabilitează în scrierile lui *Slavici*, *Rebreanu*, *Eftimiu* s. a. și devine figura cu conținut sufletesc în cărțile lui *I. Agârbiceanu*, iar acum în urmă, în cartea aceasta a Părintelui *Grigore*, alias scriitorul *Gala Galaction*.

„Roxana“ a fost anunțată de mai mult de un an de editură și legitim așteptată de cititori. Numele avea rezonanțe de antichitate creștină. Credeam că ne desgroapă chipul vreunei prințese martire din vremurile de aprigă răsboire a numelui lui Hristos cu lumea. Mi-aduceă aminte de o Roxană pentru care Edmond Rostand a scris *Cirano de Bergerac*, — și n'a fost niciuna, nici alta. Roxana e fata lui *Ilie Trandafirescu* și nevasta negustorului și viitorului ministru *Ceaur*, precum și pricina de căpetenie a căderii preotului *Avel*. Scriitorul ne arată pe preotul *Pavel Avel*, ardelean, doctor în teologie, foarte entuziast, într'o mahala bucureșteană, stricată săracă și fără biserică, — furat de idealul zidirii unei biserici mărețe. Apoi treptata sa capitulare în fața vieții, dar mai ales dure-roasa robire sufletului său de Roxana, în care căreia era meditator și golirea inimii sale de entuziasmul dintâi cu cât biserica se înalță, nu însă din contribuția color umili, ci fiind prețul sufletului

preotului Avel, cumpărat de Deborah și Roxana, două femei deopotrivă de frumoase, dar deopotrivă create ca să illustreze teoriile lui Freud. Apoi ingenunchierea preotului care mai așteaptă, din mijlocul înfrângerii, o scrisoare dela Ierusalim. Trebuie să-i mulțămesc scriitorului, în numele preoțimii, că s'a străduit a rupe o parte din vălul ce acopere viața noastră spre a arăta că avem și noi un suflet, o minte, o cultură un ideal, că și într'un preot sălășluiesc himere mărețe și eroisme necunoscute — mai mult decât oriunde aiurea.

În Părintele Avel, suntem mulți dintre noi, nu numai în orașe (și mai ales nu în orașe). Plecați de pe băncile școlii, intransigenți iluminați și entuziaști, ne vedem prin cămine sărace, în care lipsește pâinea și prisosește viciul, să răspândim Evanghelia, împiedecați oriunde de nătărăi înfumurați, proști și goi de suflet, cari iau în zeflemea pe Hristos, Biserica și tainele sale, acei oameni practici și haini ori răutăcioși și suficienți, pe cât de săraci în alte cunoștințe decât acele câteva care le ajută în meseria lor, cărora întocmai ca și părintele Pavel, le luăm dela capăt fizica și chimia filozofia și metafizica, citându-le din câte 4—5 limbi vii și moarte de care deseori habar nu au, teorii, idei, nume, date, ca să le aducem aminte ce-i electronul, energia, mișcarea, lămurindu-le pe Einstein numai și numai ca să-i dovedim încrezutului că nu știm nimic, iar ceiace știm e numai umbra tainelor pe care nu le știm, spre a-l face să priceapă că preoția nu-i tot una cu ignoranța ori cu escrocheria, ci preoția lasă pe domnia sa domnul ateu cu mult în urmă ca gândire, în absurd, în incert și în haos. În toate acestea revedem pe noi, văzându-l pe părintele Pavel. Și, (ceiace preotul Avel n'a făcut), noi constatăm că nu-i niciun folos a-i demonstra cuiva absurdul ipotezelor sale, ca să-l aduci la credință, căci credința e un dar, rar cucerit, totdeauna căpătat prin dragostea lui Dumnezeu, — iar ceiace aducem pe urmă ca date științifice și filozofice sunt ajutoare bune suletului care crede, dar nefolositoare necredinciosului, ca îngrășământul pus la rădăcina unui pom, putând fi foarte folositor dacă pomul e viu și cu totul de prisos dacă-i pomul uscat.

Mulțămim Părintelui Grigore, căci, grație numelui ce-l are, cartea va pătrunde în multe locuri cari ne cunosc numai în laturi coborâtoare.

După aceste spuse, vom declara totuși că „Roxana“ nu-i romanul pe care-l așteptam. S'a zis că, dela Filimon încoace, nu mai este permis nimănui să scrie un roman slab. Lucru pentru care Gala Galaction a scris o nuvelă bună. Lucrul acesta se va dovedi altădată.

Decamdată, în calitate de preot, voiu spune numai atât: Autorul a furat din viața proprie și din cele văzute alături, chipurile și fragmente de acțiuni, le-a împreunat cum s'a priceput, a adăugat ceiace-i lipsea și a scris o carte care în totul nu este adevărată, iar *în ortodoxie nu poate fi adevărată*. Poate că-i adevărată pentru oricine altul. Pentru un preot nu-i adevărată.

Entuziaști în felul Părintelui Avel au fost mulți în cler și sunt nenumărați; cei mai mulți cu 4 clase, tot mulți cei cu seminarul, unii cu licența, dar nu știu de unde a scos Gala Galaction pe Doctorul în Teologie. Probabil că-i o excepție pe care n'o vede nimeni. Doctorul nu mai păstrează în el eutuziasmul ceresc al Părintelui Avel. Dar asta s'o considerăm ca o paranteză. Și tot ca o paranteză curioasa școală și figură a magistrului, care nu există întocmai la noi. Nedumerirea noastră începe de-aici: Ce fel de preot e-aceia care n'are preoteasă?

De ce autorul a pus înaintea noastră un exemplar hotărât dinainte a fi înfrânt? Căci Părintele Avel nu-i monah. Dar nici preoteasa nu i-o vedem nișăieri. Nu ne spune despre ea nicio slovă. Dacă ar fi murit, dacă s'ar fi despărțit, am înțelege. Dar așa, cum? Când pleacă dela Roxana, am fi dorit să-l vedem acasă. Ar fi putut fi preoteasa o femeie bună, frumoasă, inteligentă. Ar fi crescut tragedia Părintelui Avel, în sufletul căruia căile nepriecute și îngenunchietoare s'ar fi încrucișat mai dureros. Ar fi putut fi preoteasa o femeie rea, îngustă, l-am fi înțeles și — poate — iertat, în tot cazul ar fi fost un om mai viu. Dar un preot celibatar în ortodoxie e o excepție pe care însă n'o vedem ca atare în carte, nu știm cum i-a scăpat autorului această creație catolică, vrednică de dojana Helenei Hempel.

Nu-i vedem nici lupta sufletească, nici autodefinirea, examinarea anumitor sentimente pe măsură ce creșteau în el; ni se pare că-i dus dinnapoi, ca vîțelul, de sentiment, pe căi subterane, e adevărat, dar lăsate mereu subterane, și nu admitem ca un sfânt ca avă Pavel să nu se fi sesizat dela început, să nu lupte față în față cu sufletul său. De ce autorul ne-a dat un om așa de neadevărat cu el însuși și cu realitatea? De ce-i pune înadins în cale atâtea capcane și gropi și nu-l înarmează cu arme potrivite acestora; preoteasă, copii, greutăți?

După aceste zise, (și altele pe care le tăcem) nu putem rămânea datori autorului cu laudele care i se cuvin pentru stilul său, în care înșirarea înfrigurată a faptelor se îmbină la fiecare pagină cu textele Scripturii scrise pentru gusturi literare altfel de cum o cunoaștem noi, dar frumoasă. Nu putem lăsa nesubluniat faptul că, deși tipărește în editura Ciornei, n'are nicio pagină decoltată, autorul urmărind ideea, nu succesul.

Cartea se citește cu aviditate.

Pr. CONST. R. CRIȘAN,
Com. Poduri, Bacău.

Marc Boegner, JÉSUS CHRIST, Conférences, Paris 1930. Volum în 8 (ca al acestei reviste) de 224 de pagini.

Acest volum, frumos legat și tipărit, pe o bună hârtie, adevărată podoabă de bibliotecă, a fost dat de lumină de cuvântătorul protestant parizian *Marc Boegner* din ziua de azi. Insemnat conferențiar religios, prin două volume tipărite anul trecut, privitoare la creștinism în fața împotrivrilor gândirii de azi, el stă la același

înălțime și prin volumul de față. De unde, în cele două de mai nainte, a arătat adevărurile generale ale creștinismului, sprijinindu-le cu o temeinică gândire personală, în acesta avem o tratare de toată vrednicia, numai despre persoana lui Iisus Hristos. Sunt trecute pe dinaintea ochilor feluritele tăgăduiri care se aud în această privință, dar cercetate și răsturnate cu o dovedire trainică, atât prin temeiurile de aiurea pe care le aduce, cât și prin cugețarea sa proprie.

Cartea cuprinde șase conferențe, care au fost rostite în biserica reformată din Paris. Cea dintâi se numește „Un semn al contra-zicerii“, adică privește pe Iisus Hristos ca peatra în jurul căreia se ciocnesc fel de fel păreri protivnice, așa cum ființa sa a fost arătată că va fi, în evanghelia dela Luca. Autorul arată că acele cuvinte ale proorociei se împlinesc, fiindcă în jurul lui Iisus totdeauna se dau lupte de păreri protivnice. A doua conferență, despre „Valoarea istoriei“, este o minunată bucată de gândire în asemenea materie, cu multe citațiuni din autori însemnați. Oricine va citi această conferență cu mare plăcere și folos pentru noutatea și puterea ei. A treia se numește „Legea nouă“; a patra „Suferința rescumpărătoare“; a cincea „Biruința vieții“ și, în sfârșit, a șasea, „Cine ziceți voi că sunt eu?“

Aceste conferențe sunt o frumoasă înfățișare a acestui soi de cuvântare religioasă. Ele ne amintesc pe acele ale lui *Luthardt* din Leipzig, care, acum 40 și mai bine de ani, făceau multă vâlvă în Germania.

Parizienii protestanți, după cuvântătorul creștin *Charles Wagner*, pe care l-au avut, se pot mândri acum cu Marc Boegner, care, dacă n'a ajuns a fi atât de vestit ca acela, nu mai puțin însă îndeplinește cu temei chemarea sa și în care se găsește destul miez pentru a merita să fie foarte prețuit. Am putea spune că armătura logică și închegarea dovedirii este mai strâns urmărită la acesta decât la acela.

Marc Boegner are și un mărturisit simț pentru tradițiunea creștinească. L-am ascultat acum doi ani în Paris. Cu plăcere am urmărit dezvoltările sale despre Biserică, cu o bună înțelegere pentru tradițiunea bisericască, pentru care i-am și adus laude chiar pe loc și i-am mărturisit bucuria unei inimi de ortodox de a-l auzi grăind în felul acesta. Marc Boegner este un mărturisitor al lucrării măi pre sus de fire a lui Dumnezeu și deci, pentru aceste temeuri, trebuie să fie cu deosebire drag ortodocșilor. De aceia trebuie să-l cunoaștem mai de aproape, iar această carte va sluji foarte bine pentru a-l cunoaște și a-l prețui.

G. de Jerphanion S. I., **BULLETIN D'ARCHÉOLOGIE CHRÉTIENNE byzantine et slave**, numărul 65 al tipăriturilor *Orientalia christiana*. Roma 1930, 135 de pagini în formatul acestei reviste.

Catolicii au în Roma un institut de studii bizantine și răsăritene: *Pontificium Institutum Orientalium Studiorum*, care dă

la lumină multe volume, între care și acest buletin. El cuprinde, în nr. său pe Noemvrie a. c., șase capitule: 1. despre manuscrisurile vremii celei vechi a creștinătății și felul scrierii lor; 2. despre raporturile dintre Răsărit și Apus; 3. apoi chestiuni despre arhitectura din Egipt, Siria, Grecia, Efes și România. Se vorbește în el, cu mare prețuire, despre studiile învățatului grec *Soliriu* și se face o dare-de-seamă despre studiile d-lui *G. Balș* al nostru. În cap. 4, citim despre pictură și iconografie la bizantini, în Balcani și la Ruși. Autorul scrie despre studiile rusului *Muratov*, ale italianului *Perilla*, ale lui *Grabar*, vorbește amănunțit și despre d. *I. D. Ștefănescu* al nostru, a cărui activitate este mult prețuită. În cap. 5, scrie despre Congresul de bizantinologie ținut la Atena dela 12 la 18 Octomvrie a. c. Autorul arată cu părere de rău că, deși numărul membrilor acestui congres a fost, de data aceasta, numai cu puțin mai scăzut decât al congresului trecut, totuși el a trecut mai nebăgat-în-seamă, întru cât unii din cei mai însemnați bizantinologi n'au venit la el, Vaticanul n'a trimes reprezentanți, Germania, Anglia, Statele-Unite de asemenea nu. Anglia a fost aproape absentă. Limba engleză abia dacă s'a auzit în congres. Discuțiunile congresului au fost uneori de un interes foarte viu, alteori mai puțin viu, zice autorul, politicoase, dar și cu unele ciocniri și cu izbucniri tinerești, până acolo chiar ca să atingă pe unii prezenți bătrâni ai Congresului. În sfârșit, cap. 6 cuprinde patru pagini de arătări despre tipăriturile bizantine din vremea mai nouă.

Arhim. SCRIBAN.

INSEMNARI MARUNTE

Armata Mântuirii. — Congregația filantropică religioasă numită „Armata Mântuirii“ e cunoscută în toată lumea. Inflințată de generalul *Booth* și condusă de personalități de o mare valoare spirituală, ea are în vedere ușurarea suferințelor omenești, atât din punctul de vedere material, cât și sufletesc. Susținută de predicatori renumiți, cum e Colonelul *Peyron* în Franța, această societate binecuvântată a adus numeroase suflete rătăcite la lumina credinței. Opercle ei filantropice și influența ei, din punct de vedere social, ne face să o considerăm ca cea dintâi dintre asociațiile creștine. Munca ce o depune în folosul omenirii întregi e considerabilă. Nenumărate persoane își depun averea și tinereța lor în această congregație, al cărei steag poartă deviza: lupta contra relelor ce bântuie lumea și îmbunătățirea sufletului omenească. Mulți dezmoșteniți au găsit aici alinarea durerilor lor, în atmosfera caldă de dragoste răspândită, de membrii acestei congregații, și mulți necredincioși și dușmani ai Evangheliei au devenit aici cei mai aprigi apărători ai creștinismului. Aici tineretul, rătăcit pe căile viciului, și-a regăsit drumul cinstei și al muncii vrednice, aici bătrâni părăsiți și fără adăpost au, în armata Mân-

tuirii, o familie primitoare, care să le îndulcească amarul zilelor.

Una din aceste opere e aceea pe care am vizitat-o la Paris, în str. *Sauveur*. E azilul numit „Refugiul“. Acest azil are o sală veselă la vedere și împodobită cu tablouri, ceiace îi dă un aer de sărbătoare. În mijlocul sălii, vedem un mare număr de mese de o curățenie sclipitoare, în jurul cărora ființe lipsite de cămin, vin aici să mănânce. Câteva membre ale congregației sunt în așteptarea lor, gata să le servească.

Iată-le că vin în cărduri, cu fețele obosite și îngândurate. Apar ca niște umbre tinere și bătrâne, slabe și bolnăvicioase, copleșite sub povara muncii, sfoase și neîncrezătoare. Aproape toate au cunoscut mizeria în toată grozăvia ei. Lipsite de mijloace pentru a se hrăni, a se încălzi și a se odihni, iată-le acum în acest „Refugiul“, bine îmbrăcate, având fiecare patul și tacâmul ei. Acest popas în viața lor zbuciumată și siguranța zilei de mâne dă un fel de pace fețelor lor tragice și îmbătrânite.

O masă gustoasă li se servește. Ele mănâncă pe nerăsuflăte, fără să se ocupe de altceva. Una din femei a cerut de șapte ori acelaș fel de bucate. Toate par cufundate în gânduri adânci. Aud ele oare gramofonul care cântă în permanență arii vesele? Cine știe? Din când în când, unele din noile venite aruncă în jurul lor priviri îngrijorate, ca și cum le-ar fi frică să nu fie trimise din nou pe drumuri. Cele mai vechi stau tihnite și fără frică de de a fi concediate. Membrii congregației deschid porțile tuturor săracilor și se însărcinează să le găsească de lucru și să le dea azil. Bunătatea lor față de acești nenorociți lipsiți de mijloace e de neînchipuit. Ele își dau toată osteneala pentru a dezmorți aceste suflete împietrite de suferință. Ele știu că nu e destul a da omului pat de odihnă și hrană, pentru a umplea golul ființei lor. Ele caută să le vindece și ranele sufletești care n'au tămăduire decât într'o atmosferă plină de dragoste și de încredere. Conducătorii acestui azil nu pierd nicio ocazie de a procura acestor fiiințe cât mai multă bucurie și de a le înlocui, pe cât se poate, familia pe care au pierdut-o.

De Crăciun, li se face o serbare cu fel de fel de jocuri (căci acolo sunt și persoane tinere cu copii mici), care să dea o atmosferă cât mai veselă acestui locaș. Așa, vedem apărând pe Moș Crăciun încărcat cu daruri, iar în mijlocul sălii, se înalță un bogat pom de crăciun, strălucind de lumânări și de podoabe. Într'o seară, o bătrână cu părul alb se apropie de una din membre și-i zise: „Aceasta e întâia seară când serbez și eu Crăciunul. Am fost orfană de mică și viața a fost foarte grea pentru mine, așa de grea, că în mine totul e mort și nu mai pot să-mi exprim nici durerea, nici bucuria“. Dar totuși era o lacrimă în colțul ochilor acestei sărmane femei, o lacrimă și o rază de lumină pe fața ei care o transfigura. Ea a simțit dulceața dragostei, această putere unică, care deschide inimile și însuflește întreaga noastră ființă.

Ș T I R I

Numire de director la Internatul Teologic din Chișinău. —

În urma demisiunii Părintelui *Grigore Pișculescu*, Consiliul Profesorial al Facultății de teologie din Chișinău a ales, iar Ministerul Cultelor a numit, pe d. Dr. *Toma Bulat*, profesor la acea facultate, ca director al Internatului Teologic.

Domnia sa însă vine director într'o clipă cu deosebire grea a acelui așezământ, întru cât ni se dă încredințarea că cele mai grele tăieri s'au făcut în bugetul lui. Dela 2,000,000, a fost scăzut la 500,000!

Traducerea Bibliei merge înainte. — După cum se știe, o

comisiune alcătuită din P. S. Episcop *Nicodem*, starețul Mănăstării Neamțului; Păr. *Grigorie Pișculescu* și Păr. Dr. *Vasile Radu*, amândoi profesori la facultatea de teologie din Chișinău, au fost însărcinați să lucreze la traducerea Bibliei. Acum aflăm că lucrul merge înainte cu spor și că în curând va fi gata Pentateuhul.

Mica Biblie sub tipar. — Cartea numită *Mica Biblie*, care

are până acum 3 edițiuni, s'a pus de curând sub tipar a patra oară și va ieși după Crăciun.

Preoții și învățătorii. — Anul acesta s'au auzit cuvinte bune

despre lucrarea frățească dintre preot și învățător. În această privință, foarte frumos a vorbit la congresul preoților din Oct. a. c., capul învățătorilor, d. *Toni*, arătând că între învățători este și o îndreptare sufletească către Biserică. În același înțeles, la conferențele pastorale din Iași, Păr. *Ciolan*, protopopul Iașului, a vorbit despre nevoia unei mai strânse legături între preoți și învățători.

Preoții nu mai pot fi învățători. — Lucrul cel mai firesc,

care în țara noastră se făcea însă într'o măsură foarte marginală, anume ca preotul să poată fi și învățător, de acum înainte va fi oprit cu totul. Drepturi câștigate vor fi șterse, din pricina nevoilor bugetare. Preotul nu va mai putea fi și învățător, pentru că să nu ia locul unuia care ar fi să trăiască din învățătorie.

Sf. Sinod dat în judecată. — Scriitorul *Barnovschi-Vasilin*

s'a dat în judecată Sf. Sinod pentru măsura acestei autorități bisericesti de a îndemna pe creștini să nu citească unele cărți cu cuprins păgubitor. Va să zică un tată nu are dreptul să-și înștiințeze fiii să nu citească cutare sau cutare carte, să nu se ducă în cutare sau cutare loc. Atunci înseamnă că și școala poate fi luată din scurt, dacă va da unele îndrumări în ordinea morală. Dacă cutare negustor s'ar simți păgubit în negustoria lui păcătoasă prin măsura luată, ar urma ca el să poată cere despăgubiri, fiindcă tu aperi pe ai tăi de primejdiile negoțului lui!

(Citată galehic)

Cerere pentru desființare de episcopii, facultăți, seminariile. — Un deputat, d. *Cărăușu*, care e profesor de plugărie la Seminariul din Chișinău, a cerut, în Adunarea Deputaților, desființarea episcopilor din Bălți, Ismail, a facultății de teologie din Chișinău și a seminariilor de pe lângă cele două episcopii. Temeiul ar fi că aceste așezăminte nu erau sub Ruși și atunci era bine. De ce deci să fie mai mult decât era sub Ruși? Altul, d. *Leanca*, a cerut desființarea facultății de teologie din Chișinău. Și acesta e tot basarabean. Pe deoparte basarabenii se plâng că nu li se poartă de grijă, că nu li se dau așezăminte, că au mai puține ca alte ținuturi. Cum se face atunci că cer desființare celor care li s'au dat?

Veșminte și odoare bisericești. — *Veșminte și odoare bisericești în mare câtime se pot găsi la așezământul românesc Librăria Sfetea din București, Calea Moșilor, 64, la doi pași de biserică Sf. Gheorghe-Nou. Preoții trebuie să cerceteze și să sprijine un așezământ românesc, în care vor găsi vrafuri de materiale și lucruri din care să poată alege.*

BIBLIOGRAFIE

PENTRU CUVÂNTAREA BISERICESCĂ.

În mijlocul încetinelii cu care pătrunde obiceiul de a întrebuința cuvântarea bisericească, iată acum o unealtă pentru a ne îndemna mai mult. De curând a eșit de sub tipar, în a treia tipărire, vechea carte a Cazaniei, cea care a mai fost dată la lumină în 1792, în Episcopia Râmnicului, pe vremea Episcopului Filaret. Cu încuviințarea și binecuvântarea Sfântului Sinod, această carte iese din nou la lumină în Tipografia Cărților Bisericești. Preoții trebuie să se bucure că o asemenea carte li se pune din nou în mână și că au acum o unealtă mai mult de întrebuințat în această latură.

Sub numele de **CAZANII** ce cuprind în sine evangheliile tâlcuite ale Duminicilor de preste an și cu cazaniile sinaxarului praznicilor împărătești și ale sfinților celor mari de preste an, avem acum în mână un volum de 671 de pagini pe hârtie foarte bună și în care se află mult material de predicare. Este ade-vărat că aceste cazanii cuprind multă lungime de vorbă pioasă, care nu spune ceva prea strâns și închegat, dar ne sunt de folos în altă privință, în care preoții trebuie să fie ceva mai tari ca azi. În această carte se găsește limba românească cea veche, pe care preoții trebuie s'o știe mai bine ca alții, pentru că mai cu seamă această limbă merge la inima oamenilor. Citind totdeauna

cărți cu o limbă care nu mai este cea veche bisericească, apoi citind în fiecare zi ziarele, cu graiul lor înstrăinat și franțuzit, preoții își strică vorbirea, nu mai pot grăi vorbirea neaoșă românească și cuvântarea lor bisericească sună ca ceva străin, ceva pe care oamenii de rând nici nu-l pot înțelege cum se cade. Citind însă o carte ca aceasta, graiul se îndreaptă, se întoarce la ce a fost, și cu toate că aceasta are greutate în alt înțeles, anume că urtele fraze sunt mai greoaie, mai încălcite, totuși se găsesc în ea destule părți din care înveți din nou limba românească uitată. Nu mai puțin însă și din punctul de vedere al cuprinsului, cu toată zeama lungă care se înșiruie pe unele părți, se găsesc însă și bucăți prin care spui credincioșilor tăi lucruri bune și de folos. Iată pentru ce noi ne bucurăm de ieșirea la lumină a acestei cărți și din toată inima o lăudăm înaintea preoților, pentru că să ia cunoștință de ea și s'o caute. Costă 250 de lei și se cere la Tipografia Cărților Bisericești în București.

Părintele *Nichifor*, **CONFESIONALISM POLITIC**. Sibiu, 1930. Carte de 109 pagini, în formatul cărților de școală. Nu-și spune prețul.

E o carte foarte însemnată, cuprinzând date amănunțite despre nedreptățirea care se face ortodocșilor prin mijloacele care se dau pentru întreținerea Bisericii lor, cum și despre prigonirea săvârșită asupra lor prin împănarea tuturor locurilor de slujbe de peste munți prin uniți. Preoții să citească și să facă pe toți mirenii să citească această carte, pentru a vedea ce datorie au de a-și sprijini Biserica lor.

De acelaș, **BISERICA ORTODOXA și BUGETUL CULTELOR**. Sibiu, 1930, 26 de pagini, cași cea de mai nainte. Are dovezi în acelaș înțeles cași cea de mai sus.

Dr. *Ștefan Cioroianu*, protopop, **NU PLÂNGE!** *Cuvântări înnebre*. Arad, 1930. Volum în 8, ca această revistă, 222 de pagini, prețu 100 de lei. Se cere la *Librăria Arhidiecezană* din Arad ori la *Librăria Pavel Suru*, București, Calea Victoriei 69.

Păr. Dr. Cioroianu este redactorul nostru. Vom avea prilej a scrie mai pe larg de cartea sa.

RAZE DE LUMINA. Revista studenților în teologie din București. Septembrie-Octombrie 1930. Un frumos volum de aproape 100 de pagini, închinat, în cea mai mare parte, studiului Fericitului Augustin, dela moartea căruia s'au împlinit anul acesta 1500 de ani. Are articole de *Teodor M. Popescu*, profesor la facultatea de teologie din București; de *N. St. Georgescu*, *Virgil Godoanu* și apoi multe date de cronică, rasfoirea tipariturilor, bibliografie și altele.

A eșit la lumină revista **VITORUL**, scoasă de d. Profesor Dr. *D. G. Boroianu*, întocmai la chip ca cea care eșea în 1916. Are un material bogat, privitor la faptele zilei, și a plăcut tuturor celor ce au văzut-o.

P. M. J. Lagrange, **L'EVANGILE DE JÉSUS-CHRIST**. Paris, Lecoffre 1930, vol. în 8 (ca al acestei reviste), 656 de pagini.

C. J. Popp Serboianu, professeur au Séminaire de Blaj (Roumanie) **LES TSGANES**. Histoire-Ethnographie Grammaire-Dictionnaire. Paris, édition Payot. Prețul 40 franci franceji.

Autorul e cunoscutul preot rătăcitor al nostru *Calinic Șerboianu*, cu viață frământată, poposit acum la uniații dela Blaj, care l-au făcut profesor al lor. Nu se știe dacă acesta îi e popasul cel din urmă. Mai are vreme să mai descalece și la alții. In ce privește cartea, ea nu se vede a fi lucrată serios, deși a eșit într'o editură franceză. Are uimitoare ciudățenii de traducere din românește în franțuzește și multe lipsuri la întrebuintarea bibliografiei.

BILYCHNIS. Roma, Noemvrie 1930.

Aceasta e o foarte serioasă revistă creștinească din Roma, având totdeauna însemnate studii în fel de fel de materii creștinești, istorice, literare. Este organul bapțiștilor din Italia, care nu se potrivesc cu bapțiștii noștri. Aici sunt studii temeinice și adânci fără acrellile sectante cunoscute. In numărul acesta, se află un studiu destul de frumos despre Fericitul Augustin ca îndrumător al disciplinei monahicești. Se înțelege, numai de astfel de materii nu s'ar ținea bapțiștii noștri. De asemenea, găsim o cronică bogată despre cele mai nouă studii în materie de Noul Testament.

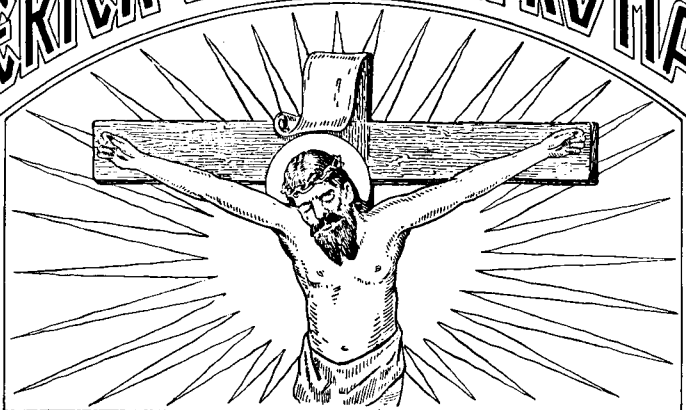
POȘTA REDACȚIEI

Sfinției Sale Părintelui *Vasile V. Popa*, paroh în *Gugești*, Fălciu.

Am luat însemnare de plângerea Sfinției Voastre pentru nepri-mirea revistei și am adus-o la cunoștința administrațiunii pentru îndreptare. Se poate însă să nu fie vina ei. Administrațiunea mi-a făcut dovada, în mai multe cazuri, că, deși ea a dat listele cu adrese, pe care organele tipografiei trebuie să le lipească pe înveliș și așa să meargă la poștă, totuși, în lucrul de gură-casă din ziua de azi, multe exemplare au mers la poștă fără adresă, altele cu benzile slab lipite și căzute în urmă. Aceste exemplare se întore la noi îndărăt, fără să știm căror parohii erau trimese. E cu puțință să fii în această categorie. Acum, când știm că u'ați primit, vă trimetem.

A. S.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ



REVISTA SFANTULUI
+ SIMOD +

CUPRINSUL

| | |
|--|---|
| La Nașterea Domnului | Arhimandrit Scriban |
| Filosofia Fericitului Augustin | Profesor Șerban Ionescu |
| Școlile Catihetice din Eparhia Hușilor | † Arhiepiscop Veniamin Bârlădeanu |
| Argumentul ontologic la Spinoza | Profesor Ioan Gh. Savin |
| Istoria Patriarhilor din Antiohia | Atanasie Dabbas (Traducere de Pr. V. Radu și Ciril Karalevsky) |
| Revelația. Studiu apologetic | Econom Mihail Bejenaru |
| In anul prăznuirii Fericitului Augustin | Arhimandrit Scriban |
| Cronica bisericească | Arhim. Scriban, Preot Aristide N. Geamănu |
| Cărți, Reviste, Ziare | Profesor Teodor M. Popescu, Arhim. Scriban, D. Fecioru |
| Însemnări mărunte, Știri, Bibliografie, Poșta Red. | Arhim. Scriban |

TIPOGRAFIA „CARTILOR BISERICESTI“

S P R E Ș T I I N Ț A

Comitetul redactor al revistei Biserica Ortodoxă Română se compune din I. P. S. Patriarh Dr. **MIRON CRISTEA**, Președintele de onoare; P. S. Episcop **Vartolomeiu**, director; Prof. Dr. **Ioan Mihăilescu**, prim-redactor; **Arhim. Scriban**, secretar de redacție. Redactorii revistei: 1. Profesorii facultății de teologie din București: 1. Dr. **D. G. Boroianu**, Dr. **V. G. Ispir**, Econ. **I. Popescu-Milăești**, Pr. Dr. **Nicolae Popescu**; 2. Profesorii facultății de teologie din Cernăuși: Dr. **V. Gheorghiu**, Dr. **V. Șesan**, Dr. **V. Tarnavski**, Dr. **N. Colos**; 3. Pr. **Cicerone Iordăchescu**, Chișinău, Dr. **Romulus Căntea**, Cernăuși. Dr. **Ioan Lupăș**, Dr. **St. Cioroianu**, **Iconom Serghie Bejan**, Dr. **Gh. Ciuhăndu** și d. **S. Berechet**.

Se primesc spre publicare și articole dela alte persoane decât dela Comitetul redactor, în condițiile următoare:

Articole originale se vor plăti cu 1000 lei coala în formatul de față al revistei, traduceri: și recenziunile 800 de lei, cronicile și răspunsurile 600 de lei.

Articole care au fost publicate mai întâi aiurea și care se vor reproduce pentru însemnătatea lor și de această revistă, nu se plătesc.

Toate articolele trebuie scrise cîteș și fără „va urma”. Orice corespondență privitoare la redacție se va trimite pe adresa secretarului de redacție: **Arhim. Scriban**, București 6, str. Anlim (localul Sf. Sinod).

Pentru tot ce privește administrațiunea revistei, interesații se vor adresa secretarului administrativ al revistei, d. **D. Sireteanu**, București, localul Sfântului Sinod, la Biserica Antim.

Revista se trimite tuturor parohiilor, ca și în trecut. Persoanele particulare, care vor voi să li se trimească, trebuie să se adreseze administrațiunii.

A B O N A M E N T U L

1 an 100 lei. Pentru străinătate, se adaugă transportul.
1 număr 10 lei

Toate abonamentele se trimesc secretarului administrativ: d-lui **D. Sireteanu**, București, Sf. Sinod, Biserica Antim.

C A R Ț I L E

apărute în Editura Institutului Biblic, se găsesc de vânzare la Tipografia Cărților Bisericești, Str. Principatele-Unite, 60

| | | |
|---|--|---|
| <p>1. Lazar Diacul. Pr. Sebastian Stanca Lei 5.—</p> <p>2. Putinile Mântuitorului. Pr. Criveanu „ 5.—</p> <p>3. Împotriva Beției. I. P. S. Patriarh „ 5.—</p> <p>4. Două întâmplări minunate. Pr. Gr. Pișcu-loneu (Gala Galaction). „ 5.—</p> <p>5. Durerea Vinerii celei mari de Arhim. I. Scriban „ 5.—</p> <p>6. Catehismul creștinului ortodox, de Pr. I. Mihăilescu „ 10.—</p> <p>7. Advențismul dat pe față de un fost ad-ventist de Arhim. Scriban „ 15.—</p> <p>8. Ce să crezi și cum să trăiești. de P. S. Nicodim „ 4.—</p> | } <div style="display: flex; flex-direction: column; align-items: center; justify-content: center;"> <div style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg); font-size: small;">CĂRȚI</div> <div style="font-size: x-small;">1000</div> </div> | <p>9. Povestiri folositoare pentru popor. de A. V. P. Lei 6.—</p> <p>10. Legea de organizare a Bisericii ortodoxe române „ 12.—</p> <p>11. Paraclisul I și al II-lea al Maicii Dom-nului „ 5.—</p> <p>12. Ciutul Sfinților (venerarea și invocarea lor) de Diaconul Al. N. Constantinescu „ 5.—</p> <p>13. Noul Testament de Păr. Gala Galaction legat în pânză „ 100.—</p> <p>Idem în piele lux „ 400.—</p> |
|---|--|---|

Rabatul de 20% se acordă la cărțile de sub No. 1—13 și numai la comenzile cari trec de 25 exemplare.

| | |
|---|-----------|
| Carte de rugăciuni, de I. P. S. Patriarh, legată în piele peste tot | Lei 150.— |
| " " " " | " 90.— |
| " " " " | " 75.— |
| " " " " | " 65.— |
| " " " " | " 55.— |

Icone — *Marca Domnului și Domnul Hristos* — lucrute pentru „Institutul Biblic” de un omne pictor al nostru, adânc cunoscător al picturii bizantine, și imprimate la München în condiții tehnice superioare, au sosit în țară și se află de vânzare la „Tipografia Cărților Bisericești”, cu următoarele prețuri:

Icone mari 62/47 c. m., lei 40 bucata, Icone mijlocii 42/25 c. m., lei 30 bucata, Icone mici, format c. poștală, lei 4 bucata. Icoanele se vând numai contra cost.

A APĂRUT: *Cele 4 Evanghelii în una singură*, de ARHIM. SCRIBAN, Prețul 80 lei, Editura „Ancoara”, București, str. Emilgărlului 4.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

București. Seria III. Anul XLVIII. Nr. 12 (597). Decembrie 1930.

Diracțiunea revistei, care și-a dat și-si dă toate silințele pentru a ajuta cu cinste și cu folos munca preoțimii românești, roagă, cu toată căldura râvnei sale, pe toți cucernicii Preoți, să binevoiască a-si achita, atât rămășițele din 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, cât și abonamentul pe întreg anul 1928, a să nu li se mai ceară suma de plată prin rambursul aprobat de Sf. Sinod. Amânarea plății mărește suma de plată și e păcat ca cucernicii Părinți să cheltuiască pe adaosuri care s'ar putea înlătura.

In nădejdea că cucernicii Părinți ai Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române, vor înțelege că un abonament de 100 lei anual, pentru o astfel de revistă, e o sumă prea neînsemnată și că ne vor ascultă, cum și că amânarea trimiterii abonamentului le e mai mult spre pagubă decât spre câștig, așteptăm cu încredere să-i vedem împlinind rugăciunea noastră.

DIRECȚIUNEA.

LA NAȘTEREA DOMNULUI

Ce fapt nebăgat-în-seamă a fost nașterea lui Hristos, și totuși ce urmări uimitoare a avut! Grăuntele de muștar, de care a vorbit Domnul Hristos, ca despre așezământul care va fi Biserica sa, a avut împlinire mai întâi în însăși ființa Sa. Din necunoașterea lumii despre El, ca acel născut în peșteră, de care ce era să afle lumea înstărită de atunci! a răsărit povestirea amănuțită, care s'a trâmbișat peste neamuri și care a împodobit nașterea umilită de odinioară cu biserici în cinstea ei, cu zugrăviri din mâni meștere, cu cautări asupra locului nașterii, cu închinări cucernice, cu sărbătoare întru cinstea ei, cu rânduirea de zile, cu obiceiuri întru pomenirea ei, care nu se vor mai uita cât va fi om pe pământ.

Cât de mari sunt lucrurile lui Dumnezeu pe lângă cele ale omului! Atât de puține mijloace pământești și totuși atât de mari răsunete între oameni! Ce deosebire între ce fac oamenii, cum știu ei să veșnicească, și între ce face Dumnezeu!

Oamenii își aștern amintirile lor în scrieri, care să înlătore uitarea despre fapte care s'au petrecut; în zidiri mari, care, prin greutatea lor, să înfrunte vremurile și să vestească viitorului despre ce a fost; în zăgăzuirii cu ferării și aramă, cum au făcut împărații Egiptului, doar de-o opri vremea în loc și să nu pustiască lucrul lor și să nu se uite amintirea lor! Și totuși nu numai ei, ci și popoarele lor au perit și limba lor s'a uitat și cel care au venit nu s'au mai simțit legați de ceice au fost și n'au mai grijit de lucrul lor și ce au fost ei s'a uitat. Iar apoi altă vreme a trebuit să vie să dezgroape, să privească, să descurve graiul neînțeles și să spuie: aici a fost trup de împărat, aici a fost plâns de plecare a lui dintre ai săi, aici a fost silință de a nu lăsa să piară amintirea celor ce au fost. Și totuși

cu toată silința, pustia și-a întins aripile sale și ceice-au dorit să trăiască în amintirea viitorimii n'au izbândit.

Au fost încercări ale pământenilor, mijloace pământești, și acestea nu pot opri vremea în loc. Ea trece cu plugul nemilostiv și mătură totul în calea ei. Dacă nu se amestecă Dumnezeu ca să dea altă temelie faptelor omenești, cu puterile lor singure, toate se risipesc. *De nu va zidi Domnul casa, zice Psalmistul, în zădar se ostenesc ceice zidesc* (Psalmul 126.₁).

Și iată, suntem marturi unor asemenea împliniri în fața nașterii Domnului. Aici au fost lucrurile dimpotrivă; n'a fost nimic din țările omenești. Ba oamenii s'au pus deacurmezișul, că Irod a voit să stârpească în fașă nașterea lui Iisus.

Cu toate acestea în lucru erau puteri care trec peste pustirea vrămurilor. Nașterea a crescut într'o tulpină care și-a întins ramurile peste tot pământul și încă se întinde. Deci prin nașterea aceasta noi pipăim adevăruri grozave, că nu dela oameni putem aștepta țaria pe care o voim pentru faptele noastre, învrăstarea lor cu puterea care le trece peste moarte, ci numai dela Dumnezeu.

De aici urmează că Dumnezeu este viața, că celce se împărtășește dintr'însul gustă o băutură care-l scoate din stârpiciunea pământească. Oricât i se pare omului că, alăturându-se lui Dumnezeu, viața sa se va strânge, se va îngusta din revărsarea ei spre atâtea îndeletniciri obștești, care i se par de cel mai mai mare preț, — de fapt, ființa sa atunci își găsește înțelesul, atunci sporește în îmbrățișare către toți frații săi, atunci este omul cetățeanul întregii firi, când a descoperit pe Dumnezeu și vrea sa trăiască cu El.

Oare nașterea Domnului nu este pentru om dovedirea că la Dumnezeu sunt în lucru puteri care le rușinează cu totul pe cele mici omenești? De ce deci omul s'ar mai încăpățâna să-și caute mîrarea sa alurea, când prin nimic nu poate fi mai mare, mai deplin, mai strălucit decât atunci când slujește lui Dumnezeu?

Irod s'a pus dimpotrivă, și-a căutat țaria sa în micile scornituri de mijloace pe care le putea afla o minte lacomă după mărire omenească. S'a pus împotriva socotelilor lui Dumnezeu și s'a încărcat de osândă.

O viață întreagă muncită numai de gândul de a sta pe tron, de a înlătura orice piedecă. A murit pe tron, dar în ce durere!) Ce mulțămire a putut avea, fiind mînat numai de lăcomiile pământului? Dus de ea, a prigonit și pe Domnul Hristos. Ce a rămas însă din lucrarea sa? dar cât de sus a ajuns lucrarea Domnului!

Vai! ce învățătură grozavă pentru oameni de a nu se împotrivi lucrurilor lui Dumnezeu! Ce luminare pentru ei de a-și căuta mărimea lor în apropierea de Dumnezeu, de a-și căuta aici temelii, pentru orice vor avea de făptuit!

Nașterea Domnului este priveliștea care ne învață prin contraste. Vedem de ce mici mijloace se slujește Dumnezeu și

cât de departe ajung ; vedem ce mari unelte pun oamenii în lucru și totuși ce urmări neînsemnate au !

Un împărat al acelei vremi a răscolit împărăția, ca să afle cât popor se află sub cârmuirea sa, câte averi sunt îngrămădite în împărăția sa. Ce erau acestea ? Numai lucruri de griji omenești, de slavă pentru măgulirea puterii lui. Lucruri ale locului și ale vremii lui, care au trecut și nu mai au nicio urmă și nicio însemnătate pentru ziua de azi. Cu acel prilej, a necăjit lumea în Iudeia, ca să se ducă fiecare și să se scrie unde își are neamul și așa să se facă număratoarea. În acele împrejurări însă, prin pârghia puternică a marelui împărat, care mișca toate neamurile ei, se petrece și acel fapt așa de puțin băgat-în-seamă, care a fost nașterea Domnului în peștera de lângă Vitleem. Cele mari însă au trecut și nu mai este nici urmă de ele. Grijiile împărăției s'au dus cu ea, oricâte măsuri erau luate întru aceasta, oricâți slujbași se mișcau și alergau pentru împlinirea lor. Micul fapt însă trăiește și acum. Vorbim despre el și atâția alții împreună cu noi, pentru că este ceva viu în toate inimile. Împărăția lui Octavian August a trecut, iar a lui Iisus este. Și oricât este creștinătatea de împărțită și de sfâșiată, oricât este de lovită și de tăgăduită, totuși pe de altă parte, însăși hărțulala aceasta însăși neînțelegerea din sânul și din afara creștinismului sunt o dovadă că aici e viață, fiindcă nu se luptă cineva unde nu-l doare inima de nimic, unde nu se simte atins de nimic.

Legea lui Hristos nu încetează a pune întrebări, a stârni mințile, fie pentru ea, fie împotriva ei ; nu încetează a împărți cugetarea și inimile oamenilor. Cine se mai sfășie însă prin întrebări privitoare la împărăția care a fost a lui Octavian August ? Acestea mai sunt acum numai lucruri de știut, dar nu pentru care să te iei la ceartă cu lumea, fiindcă nimenea nu are vreun interes pentru ele.

Toate acestea sunt ale trecutului, Iisus însă este al vremii de față. Ba vom trece noi și El va rămânea. Va rămânea, fiindcă aici sunt în mișcare țările dela Dumnezeu, care nu sunt supuse legilor ucigătoare ale pământului.

Iată pentru ce lumea nu are un interes mai mare decât a-și căuta locul în fața acestor întrebări și fapte. Omul vrea să trăiască și încă să trăiască din plin. Apoi tocmai aici găsește el împlinirea acestor doruri, fiindcă Iisus a spus *Eu am venit ca el, adică omul, viață să aibă și mai mult să aibă* (Ioan 10,20).

Nașterea Domnului e o dovadă câtă viață s'a revărsat de aici și deci ea este loana care deschide calea omului pentru a ști unde să se miște.

Arhim. SCRIBAN.

FILOSOFIA FERICITULUI AUGUSTIN ȘI INCEPUTUL CUGETĂRII CRITICE

Cu prilejul comemorării a 1500 ani dela moartea
marelui filosof creștin *)

Se 'mplinesc anul acesta 1500 de ani dela moartea fericitului scriitor și filosof creștin : *Aurelius Augustinus* — episcopul de Hippona, — trecut spre cele cerești în vara anului 430, August 28, la vârsta de 76 ani, — după relatările episcopului *Possidius*, contimporanul său, care ne-a dat și o frumoasă biografie a sa intitulată : *Vita Sancti Aurelii Augustini*, — Migne, Tom. XXXII, — aflându-și astfel liniștea eternă, după care inima sa era atât de însetată, cum ne spune în memorabilile sale cuvinte : „inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te“.

Nu vom căuta să facem astăzi o amplă expunere a cugetării marelui filosof creștin, ci să restabilim numai — cu prilejul omagiului pe care vrem să-l aducem memoriei sale — un adevăr, care, deși n'a fost ignorat în decursul timpului, totuș n'a fost suficient valorificat.

Când trebuie să fixăm începutul cugetării critice în gândirea filosofică ? Acest început de cugetare critică determină un început de epocă în istoria filosofiei. Ea poartă numele de : *epoca modernă*. Cel care a făcut acest început, după filosofi, este : marele cugetător francez din prima jumătate a veacului al XVII : *René Cartesius* sau *Descartes*, + 1650.

Dar problema carteziană este însăși problema augustiniană. Criticismul filosofic a lui Descartes este trăit și soluționat cu peste 12 secole înaintea sa de către Augustin. Identități de împrejurări, de concepții, de soluționări, de formulări, ce au mers atât de departe, încât au atras

*) Lecție inaugurală, ținută în ziua de 15 Noembrie 1930 la deschiderea cursului de „Istoria Filosofiei“ pentru studenții anului I și II ai Facultății de Teologie din București. La această prelegere au luat parte : Pr. I. Popescu-Mălăești, decanul Facultății de Teologie, profesorul universitar *Theodor Popescu*, Arhimandritul *Iuliu Scriban*, profesor la Facultatea de Teologie din Chișinău, și un mare număr de studenți și studenți.

după ele acuzațiunea de «plagiator îndrăsneț», aruncată filosofului francez ¹⁾).

Aceiaș frământare sufletească, aceiaș năzuință către aflarea adevărului, aceiaș atitudine sceptică, urmată de rătăcirii și noi încordări, care ne desvăluie în chip minunat: tendința omului către ideal, către bine, către frumos, pe care o întâlnim în special la filosoful creștin.

N'o să găsim în acest sbucium sufletesc : nerăbdarea tânărului cutezător din balada lui *Schiller* : «das verschleierte Bild zu Saïs», care cu sufletul întinat căută să smulgă de sub greutatea zăimfului ce acoperea statuia zeiței Isis din Saïs, adevărul cu orice preț, spre a-l privi în față. Indrăsneala aceasta fu pedepsită fără milă, fiindcă a doua zi, tânărul a fost găsit zăcând fără simțire la marginea acoperemântului misterios, pe care nici-o mână a vreunui muritor nu cutezase să-l atingă.

Dar nici în felul acelei năzuinți către adevărul rătăcitor, de care ne vorbește *Lessing* în una din cunoscutele sale sentințe: că dacă Dumnezeu ar ține strâns în dreapta sa : adevărul întreg, iar în mâna stângă: neobosita strădanie către acest adevăr, fie și cu adaosul de a rătăci totdeauna și mi-ar spune, zicând : alege!, m'aș îndreptă umilit spre mâna stângă cu cuvintele: «Vater, gib! die reine Wahrheit ist doch nur für dich allein» — Doamne! dă-mi, căci purul adevăr se cuvin numai Ție însuși.

Năzuința filosofului creștin e mai mult împletită cu frica și iubirea de Dumnezeu, de aceia și ea poate fi mai ușor încununată de succes, cum cântă nemuritorul *Goethe* în câteva versuri din tragedia lui *Faust* :

«Wer immer strebend sich bemüht,

«Den können Sie erlösen.

O asemenea năzuință stăpâna și sufletul fericitului Augustin ca și al marelui critic francez *Cartesius*.

Dar cum putea fi descoperit adevărul în sine ? Unde

1) Cfr.: R. Richter: *der Skeptizismus in der Philosophie*, 2 vol., Leipzig. 1904; L. Blanchet: *Les Antécédents hist. du je pense donc je suis*, Paris, 1920; J. Storz: *die Philosophie d. hl. Augustinus*. Leipzig. 1881; H. Schöler: *Augustinus Verhältnis zu Plato*, Leipzig. 1897; H. Leder: *Untersuchungen. über Augustinus Erkenntnistheorie*, Leipzig 1901; J. Martin: *Saint Augustin*, 2 éd. Paris 1907; Miel: *Censura philosophiae cartesianae*, Paris, 1649; E. Gilson: *Introduction à l'étude de saint Augustin*, Paris, 1929; Mausbach: *Die Ethik des hl. Augustinus*, 2 vol. Frelb. 1909.

se putea găsi un punct de rezim pentru aflarea lui? Care era acel principiu, ce nu putea fi pus în nici un caz la îndoială nici de mintea cea mai sceptică? Și cum se putea ajunge la el? Cu ce mijloace, prin ce metodă? Trebuia omul să 'și iasă din ființa sa, din simțurile sale spre a găsi un fapt de o siguritate incontestabilă, de un adevăr imuabil, pe care săgețile cele mai fine și mai ascuțite ale scepticilor să nu-l poată atinge sau sguđui?

Și în căutarea acestui fapt sigur, adevăratul cercetător — cum era și firesc — a rătăcit. Augustin însuș vrând să combată scepticismul a căzut el singur în scepticism. Ne-o mărturisește de altfel în confesiunile sale: «...dubitans de omnibus atque inter omnia fluctuans», c. V, cap. 14. Îi era cu neputință a sesiza: acea substanță spirituală într'o formă oarecare, fie ea oricât de vagă și imprecisă: «...quamquam quomodo se haberet spiritualis substantia, ne quidem tenuiter atque in aenigmate suspicabar», C. VI, cap. III, care să conducă către Ființa divină.

În sufletul fericitului Augustin găsim cu adevărat această frământare, neliniște și chinuire spre a descoperi acel punct arhimedic, care întârzia a veni.

Cine dorește să citească o admirabilă introducere în criticismul filosofic, să deschidă această minunată mărturisire de credință a fericitului Augustin, cuprinsă în confesiunile sale.

Scepticii și sofștii din timpul său erau tot atât de numeroși și de intransigenți ca și scepticii din timpul lui Descartes.

Fericitul Augustin ia act de argumentele lor. Era familiarizat cu doctrina unui *Aenesidemus*, a unui *Carneades*, ori a unui *Sextus Empiricus*, din «Scurta sa expunere asupra doctrinei sceptice», unde se putea vedea foarte clar temeiurile scepticismului.

Pentru ei nu existau nici adevăruri logice și nici adevăruri morale.

Pe ce se întemeiau vechii sceptici, când tăgăduiau existența acestor valori?

În primul rând pe contradicția dintre simțuri și rațiune. „Scepticismul, după definiția lui Empiricus, e facultatea de a opune datelor simțurilor datele gândirii, de unde ajungem mai întâiu la oprirea aprobării, apoi la liniștea su-

fletească». Oprirea de a aprobă diferite afirmări ne fereste de turburări. În principiu orice chestiune, după sceptici, se putea susține și pro și contra, deopotrivă de convingător. De aci a răsărit sofistica, dar și neîncrederea în argumentarea unui adevăr. Scepticul tăgăduiește valoarea cunoștințelor căpătate prin puterea simțurilor. Ele nu corespund lucrurilor în sine și nici nu ne fac cunoscută natura lor lăuntrică. Mierea ne pare dulce, dar în esență poate fi și altfel, în orice caz nu o cunoaștem. Zăpada pare albă, dar în natura ei poate fi și neagră, mai ales că picăturile de apă ce se evaporază din diferitele mlaștini, și din care provin fulgii de zăpadă, sunt negre. Într'un fel simțim părțile unui corp, când sunt despărțite între ele și altfel, când sunt în întreg. Bucățile din marmora de Tamaron netezite par albe, în bloc însă bat în verde-gălbui. Firele de nisip luate în parte sunt aspre, în tot sunt moi. Piramidele par dimineața de culoare roșietică, iar seara sunt verzui-închise.

De aceea, scepticul oprindu-se dela orice aprobare, voia să ajungă la acea liniște sufletească, pe care o căută, dacă liniște se poate numi, acea stare de lăncezeală, de ataraxie, de apatie ori abulie, în care ei se mențineau după logica lor. O pasivitate condamnată de însăși firea omului.

Cum nu existau adevăruri logice, tot asemeni nu existau nici adevăruri morale. Întâlnim atâtea concepții despre bine, despre adevăr; atâtea obiceiuri, atâtea credințe deosebite, după loc, timp și popor, încât un criteriu moral obiectiv, care să fie universal valabil și obligator, ne lipsește.

Iată ideologia scepticismului.

* * *

Scepticii și sofistii din antichitate reapar și în epoca modernă. Li găsim în persoana unui: *Montaigne*, a unui *Pascal*, a unui *David Hume*, a unui *Rochefoucauld*, etc., spre a ajunge la forma lui cea mai negativistă cu privire la spiritualismul creștin, ca al unui: *Max Stirner*, *Nietzsche*, *Kuropotchin*, *Bakunin* și alți anarhiști sociali din timpurile noastre. Înțelegem și mediul cu care are de luptat și *Descartes* spre a stabili bazele unei cugetări critice.

Cu îndoiala în suflet pornește și el la drum, dar stăpanit de credința, că va învinge această îndoială.

De aceia Descartes face mai întâiu un fel de *tabula*

rasa în conștiința sa. Elimină orice idei înăscute sau câștigate în timp, care se acioiaseră în intelectul său. Renunță la orice cunoștințe căpătate: fie de la părinți, fie de la preceptori, fie de la mediul înconjurător. Se abține dela orice afirmațiune până în ziua, când va fi capabil a sesiza adevărul curat. Aruncă peste bord: orice tradiție, autoritate sau învățătură. Impresiunile venite prin mijlocul simțurilor sunt înșelătoare. Descartes caută să descopere ceva stabil dincolo de ele. Judecățile chiar cele mai logice nu corespund totdeauna realităților. La o parte deci cu impresiunile simțurilor, cu convingerile logice și chiar cu rațiunea sănătoasă. „Oare axiomele cele mai simple, recunoscute unanim... nu pot fi și ele rezultatul vreunei conformațiuni a noastră dată de cine știe ce demon înșelător, care să-și bată joc de noi, cum spune Descartes, înșelându-ne până și 'n cele mai clare și mai evidente afirmațiuni?“¹⁾.

Fericitul Augustin precizează minunat accest spirit de îndoială într'unul din dialogurile sale din „Soliloquia“, care se încinge între sine și rațiunea sa proprie, atunci când o întreabă: „Tu, qui vis te nosse, scis esse? — Augustin răspunde: Scio.— Ratio: Unde scis? — Nescio. — Simplicem te sentis, anne multiplicem? — Nescio. — Moveri te scis? — Nescio. — Cogitare te scis? — Scio. — Ergo verum est cogitare te? — Verum“. Soliloquia L. II, c. 1, Migne, vol. XXX II.

Cineva ar putea rămâne nedumerit de afirmările cuprinse în acest dialog. Cum oare, când întreabă rațiunea: Moveri te scis? putea Augustin să răspundă negativ? Adecă să mă îndoesc și de faptul acesta atât de evident, că atunci când mă mișc, mă mișc într'adevăr?

— Poate să nu fie un caz de îndoială, cu toate acestea unii sofști au tăgăduit realitatea mișcării. E destul să ne gândim la paralogisme de unii Zenon, prin care contestă existența mișcării în sine. *Achile* cât era de iute la picior și n'a putut să întrecă la fugă o broască țestoasă. Săgeata oricât ar sbură de repede dintr'un arc încordat, ea stă pe loc. În orice moment ea se află numai într'un anumit loc și nu în două locuri; deci divizând la infinit

1. Meditationes I; Incheere.

spațiul parcurs de săgeată, ajungem la concluzia, că săgeata nu se mișcă. Timpul este o continuitate, care introduce durata și în mișcare. De fapt ea nu există.

Prin urmare au fost sofști, care au tăgăduit, că mișcarea ar fi un fapt pozitiv. De aceia întreabă Augustin: Moveri te scis? — Nescio. El concede acest lucru scepticilor și atunci caută un alt fapt, pe care nici cel mai îndărătnic dintre ei să nu-l poată tăgădui.

Augustin îl indică în parte:—Cogitare te scis? Scio.—Ergo, verum est cogitare te? — Verum. — Se dă astfel un fapt pozitiv.

— Dar este oare cugetarea în sine un fapt atât de evident, încât să nu fie contestat nici de cel mai habodnic tăgăduitor al adevărului?

— Desigur, că sofistul va căuta să tăgăduiască și acest lucru. Dar îndoiala lui nu poate fi afirmată decât tot prin o judecată. Nu ne interesează rezultatul judecății, ci silogistica în sine, raționamentul, argumentarea, analiza, care dovedește existența cugetării și pe care scepticul însuși nu o poate tăgădui, căci prin aceasta s'ar găsi cu sine însuși într'o gravă contradicție. De orice ne putem prin urmare îndoii, numai de îndoiala în sine nu. Cugetând înseamnă că exist. „Cogito ergo sum“, iată principiul pe care-l formulează și Descartes. «Suppono igitur omnia qua video falsa esse? Quid igitur est verum? — Cogitare? Hic invenio. Cogitatio est»¹⁾.

Descartes ne pune astfel în fața unui fapt pozitiv: cugetarea în sine, care ne duce la existența de sine. Punctul arhimedic era câștigat. Există un adevăr fundamental, pe care nici sofistica și nici sceptica nu-l mai pot sdruncina. Restul se poate complecta mai ușor. Prin aceasta s'a netezit calea către adevăr. Din acest moment scepticismul fusese învins.

Dacă ideia sau noțiunea supusă procesului îndoielii, primia aceste două atribute de: *clara et distincta*, atunci îndoiala dispărea definitiv și se schimba într'o siguritate

1. Méditationes II; idem vol. VI, p. 32, éd. publ. par Charles Adam, Paris, 1902: „Remarquant que cette vérité: je pense, donc je suis, était si ferme et si assurée, que toutes les plus extravagantes suppositions des sceptiques n'étaient pas capables de l'ébranler, je jugeais que je pouvais la recevoir sans scrupule pour le premier principe de la philosophie“.

absolută. Astfel adaogă Descartes la principiul existenții cugetării și alte principii tot atât de evidente și anume: existența unui Dumnezeu adevărat, principiile matematicii pure și ale logiceii, existența unei lumi reale, însușirile fizice ale corpurilor și legătura intimă între suflet și trup.

Ne aducem aminte, cum Augustin nu putea să conceapă existența unei substanțe spirituale spre a se ridica astfel la ideia de Dumnezeu. Metoda cartesiană însă fu descoperită de către Augustin cu 12 secole înainte a acestuia.

Dar nu acest lucru vreau să relev eu în prelegerea de astăzi, nici să stabilesc o paralelă între cei doi filosofi.

E un fapt nelindoiios, că atât Augustin cât și Descartes au fost preocupați de acelaș mobil puternic: să scape de valurile scepticismului și să afirme în mod pozitiv existența spiritualității, care au condus și pe unul și pe celalt la afirmarea unui adevăr dogmatic fundamental: *nemurirea sufletului*. Pentru mine se ridică în momentul de față o altă întrebare, pe care o găsesc învăluită de oarecare mister în numeroasele lucrări asupra filosofiei lui Descartes și Augustin.

* * *

Acel „*clare et distincti percipi*” la care se oprise Descartes pentru a ne da siguritatea unei afirmațiuni, nu ne oferă încă un criteriu sigur pentru aflarea adevărului. Să ne gândim numai la atâtea convingeri personale, care nouă ni se par clare ca lumina zilei și atât de adevărate, încât am fi gata să punem și mâna în foc pentru ele... și cu toate acestea nu corespund realității. Fariseii și cărturarii erau adânc convinși, că Mântuitorul a insultat pe Dumnezeu, când s'a numit pe Sine fiul Lui, de aceea marele Arhiepiscop își rupe hainele de pe el. *Saul* urmărea creștinismul potrivit unei adânci convingeri. La fel indianul creștinizat din zilele noastre: *Sundar Singh* se ridică cu mare furie contra credinții creștine, aruncând biblia de mai multe ori în foc, și voind să se sinucidă, fiindcă nu ajunsese la acea iluminare, după care năzuia. Și totuși convingerile lor s'au schimbat în curând. Unde este deci adevărul?

Descartes a avut grije să adaoge, că Dumnezeu ne-a orânduit astfel, ca omul să nu confunde falsul cu adevărul și ceia ce vede clar și lămurit să fie și în realitate. Dar

cu aceasta ne mișcăm într'un cerc vicios. Lucrul acesta vrem să-l demonstrăm. Să ajungem la un criteriu obiectiv al adevărului. Și aci, am convingerea, că Augustin a făcut un pas mai în adâncime de cât Descartes.

Cel din urmă rămăsese numai la un proces de natură intelectuală, de natură logică, de analiză rațională. Augustin a mers ceva mai departe în adâncurile subconștiente ale sufletului omenesc. El nu s'a oprit la procesul logic, ci a pășit și dincolo în domeniul subconștientului. Pentru el gândul adevărat nu e numai de natură rațională sau deductivă, ci afectează întreaga ființă a omului. Asupra acestui lucru putem reflecta cu toți, fără a fi numai de cât filosofi.

Iată cum precizează Augustin siguritatea adevărului în lucrările sale : De civitate Dei, c. XI, c. 26, Soliloquia, c. II, c. 1, De Trinitate, c. X, cap. 10, De libero arbitrio, c. II, c. 3 și Contra Academicos, lib. III. Cităm din opera sa: De civitate Dei. «Quid si falleris? Si enim fallor, sum. Nam qui non est, utique nec falli potest; ac per hoc sum, si fallor. Quia ergo sum si fallor, quo modo esse me fallor, quando certum est me esse, si fallor? Quia igitur essem qui fallerer, etiamsi fallerer, procul dubio in eo, quod me novi esse, non fallor. Consequens est autem, ut etiam in eo, quod me novi esse, non fallor. Sicut enim novi esse me, ita novi etiam hoc ipsum, nosse me. Eaque duo cum amo, eundem quoque amorem quiddam tertium nec imparis aestimationis eis quas novi rebus adiungo. Neque enim fallor amare me, cum in eis quae amo non fallar, quamquam etsi illa falsa essent, falsa me amare verum esset».

Fericitul Augustin adaugă un element în plus: «tertium nec imparis aestimationis eis quas novi rebus adiungo». Iubirea nu se poate aprinde pentru lucruri imaginare. Existența ei o simt. Adevărul verificat și de elementele afective, mărește siguritatea lui.

Principiile credinții au fost întărite și prin acest element. Ne-o confirmă aceasta martirii și mucenicii științii, care au pecetluit convingerile lor cu însăș sacrificiul vieții. Credința pornită din iubire este mult mai veridică de cât credința susținută de logică. Intervine aci un moment de *intuiție nemijlocită*, ieșită din consecunța și armonia stărilor sufletești pentru afirmarea unei idei oarecare.

Pe lângă procesul afectiv, fericitul Augustin mai adaugă

și un al treilea element, care lipsește din concepția lui Descartes. Este elementul mistic, haric sau transcendențial, care transformă intuiția într'o *iluminație*. În dialogul său cu *Alipius*, remarcă Augustin, că există o divinitate, care singură arată omului în ce constă adevărul.

Însuș *Kant* depășește rațiunea individuală, când este vorba de stabilirea unui criteriu obiectiv de cunoaștere, oprindu-se la o conștiință supra-empirică, supra-individuală — ein Bewusstsein überhaupt, — care e mai mult decât conștiința eului personal.

Iată deci două elemente în plus, pe care le descoperim în concepția augustiniană. Elementul afectiv sau subconștient și elementul mistic sau transcendențial, care împreună ne dau acea stare de *iluminare* pentru sesizarea nemijlocită a adevărului.

Kantianismul depășește filosofia carteziană și nu se depărtează de cea augustiniană.

Dar toate aceste lucruri trebuiesc subliniate în primul rând de noi teologii, întrucât ele alcătuiesc un fond filosofic creștin, pe care filosofii de catedră nu-l disprețuiesc, ba chiar și-l însușesc.

ȘERBAN IONESCU,
Prof. la Facultatea de Teologie
din București.

FERICIREA 'N RUGĂCIUNE

| | |
|-------------------------------------|-------------------------------------|
| <i>În ziua mânărită,</i> | <i>Și când mă rog lui Dumnezeu,</i> |
| <i>Las lacrimile să cadă jos :</i> | <i>Inima-mi se liniștește.</i> |
| <i>Și cu inima înfrântă</i> | <i>Credința mereu te 'ntărește,</i> |
| <i>Intru 'n templu lui Hristos.</i> | <i>Ruga mult te ferecește.</i> |

*Și din nou cu bucurie
Inima îmi este plină
Și se 'nalță cu iubire
Spre liniștea deplină.*

IACUBOVSCI PETRU,
școlar în Seminarul Teologic Chișinău, cl. VII

O pagină din Istoria învățământului Teologic

ȘCOLILE CATHETICE DIN EPARHIA HUȘILOR *)

I

CONSPECT

*de Materia ce s'au paradosit clericilor din școala bisericească a
Episcopiei Hușului, pe Semestrul I-iu. Anul 1851—2:*

CLAS I-iu

Secția I-a

Din *Catihis*: Partea I pe larg.

Din *Istoria sfântă*: Periodul al doilea, al treilea pe larg și
din al patrulea până la moartea lui Moisi.

Secția II-a

Din *Catihis*: Introducerea, Partea I-a pentru simbolul cre-
dinței în cuprindere îngustă. Incheietura întâia și a doua pe larg.

CLAS II-lea

Din *Mărturisirea ortodoxă*: Introducerea, Articolul I-iu, II-lea
și al III-lea din simbolul credinței în cuprindere întinsă.

Iconomul N. ROIU, cathet *).

CONSPECT

*de Materia ce s'au predat clericilor din școala bisericească
a Eparhiei de Huși pe Semestrul I-iu, Anul 1851—1852:*

CLAS I-iu

Secția I-a

Din *Geografia veche*: Introducerea și următoarele țări din
Asia: Babilonia, Asiria, Media, Persia, Mesopotamia, Armenia mare,
Armenia mică, Colhis, Iveria, Albania, Asia mică, Misia, Bitinia,
Paflagonia, Pontul, Lidia și Frigia.

Secția II-a

Din *Geografia veche*: Introducerea.

*) Vezi *Bis. Ort. Rom.*, nr. 11, Nov. 1930.
1. Dos. episc. No. 32 din 1854, p. 27.

CLAS II-lea

Din *Geografia nouă*: Introducerea, Geografia Matematică și fizică în special.

C. NICA 1).

II

CONSPECT

De materia ce s'au paradosit clericilor din școala bisericească a ținutului Fălciului, pe semestrul de vară, 1851, precum urmează:

CLASUL I-IU

Secția I-a

Din *catihis*: Cele mai înainte înțelegeri. Descoperirea Dumnezească. Pentru *sfânta Scriptură* în deopște și în deosebi și pentru *Sfânta predanie*. Cuprinderea Catihisului. Partea întâia pentru simbolul credinței în cuprindere îngustă și închietura întâia pre larg.

Din *istoria sfântă*: Idem despre biserică. Despre istoria bisericească. Folosul istoriei. Impărțirea istoriei. Periodul întâi pre larg.

Din *Aritmetică*: Numerarea, adunarea și scăderea numerilor simple cu încredințările lor fără regule.

Secția II-a

Din *catihis*: Dela încheetura a doua până la partea a doua a catihesului într'o întinsă cuprindere.

Din *Istoria sfântă*: Periodul al doilea și al treilea, început cu potopul de a toată lumea. Așezarea lui Avraam în pământul hanaan și până la ieșirea Israiliților din Egipt, pre larg.

Din *Gramatica românească*: Definiția gramaticii și împărțirea ei. Din *etimologie*: substantivul pe larg până la pronume.

Din *Aritmetică*: *Inmulțirea și împărțirea* numerilor simple cu încredințările lor, fără regule.

Clasul II-lea

Din *catihis*: Partea a doua pentru *nădejde* și a treia pentru *dragoste*, pe larg.

Din *Istoria sfântă*: Periodul al patrulea cuprinde: Eșirea Israeliților din Egipt. Periodul al cincilea și al șaselea, până la Nașterea Domnului Hristos, pe larg.

Din *Gramatica românească*: Substantivul și pronumele, pe larg.

Din *Aritmetică*: adunarea, scăderea, înmulțirea și împărțirea numerilor complexe, fără regule.

1. Ibid., p. 40.

CLASUL ÎNCEPĂTORIU

Cetire din Ciaslov, psaltire, fabule de rost și scrisoare.

Iconomul NICOLAE ROIU, Căllhet

C. Nica, profesor¹⁾

* * *

După numirea iconomului A. Frimu în locul icon. N. Roiu, trimite și el următorul

CONSPECT

de materia ce s'au predat de iscălitul elevilor ce au urmat în școala catihetică de Huși, în semestrul al II-lea sau de vară, 857 :

- I. *Catehismul*, până la a patra poruncă a Bisericii.
- II. *Istoria sfântă a Vechiului Așezământ* până la § 17.
- III. *Gramatica română*, partea etimologică până la verb.
- IV. *Aritmetica*, cele patru lucrări de căpetenie simple.
- V. *Cetirea pe cărți bisericești*.
- VI. *Cântările bisericești și exerciții la Teoreticon*.
- VII. *Scrisoarea*.

A. FRIMU iconomul

857, Iunie 18²⁾

* * *

În semestrul de iarnă 1857—58 înaintează următorul

CONSPECT

de materiile ce s'au predat în școala catihetică din Huși în semestrul I-iu, 857—8 de iscălitul.

1. Catihisul, până la articolul al IV-lea din simbolul credinții.
2. Istoria sfântă a Vechiului Așezământ până la Istoria Sf. a Noului Așezământ 18 §.
3. Aritmetica, exerciții la cele 4 operații de căpetenie a numerilor simple.
4. La cântări, Gramatica psaltichiei sau teoreticonul.
5. Caligrafia, exerciții la scrisoare.
6. Cetirea pe cărți bisericești.

A. FRIMU, iconomul cat. seminariei

858, Februarie 14³⁾.

* * *

Inființarea bibliotecii. Încă dela inființarea școalei catihetice din Huși (1846), se pune începutul și unei *biblio-*

1. Dos. sem. Huși No. 7, din 1851—52, p. 52—53.

2. Dos. sem. No. 31 din 1856—59, p. 99.

3. Ibid., p. 149.

tect, devenită în urmă *biblioteca seminariului*. Rectorele de atunci al seminariului dela Socola, arhimandritul *Filaret Scriban*, face începutul, trimițând o carte, însoțită de următoarea adresă:

Cucerniciei Sale, preotului Nicolae Roitul, catihet. ținutului Huși.

„Ca temelie începătoare a viitoarei biblioteci a micii răsadnițe ce sunteți meniți dela Duhul Sfânt de a o sădi în via Domnului, direcția vă trimite cartea aici alăturată: *Povățuitorul la împărăția cerurilor*, spre a rămânea a acelei școli bisericesti, din politia Hușii, ca un *model de urmare în lucrul apostolic unui catihet*, la care pronia divină v'a chemat pe Cucernicia Voastră, spre a semăna întru lacrimi, pe pământul cel păraginit al patriei noastre, ca în urmă să se secere întru bucurie, acea holdă ce de sus nădăjduim că va fi rourată, de ploaie timpurie și târzie 1)“.

No. 252

Arhim. FILARET SCRIBAN

1846, August 8.

Școala catihetică din Vaslui. Se înființează tot în anul 1846. Ea se bucura de un bun nume, și se număra după cea din Huși. Dela început a fost condusă de către iconomul *C. Focșa* și funcționa într'o chilie dela biserica Sf. Ioan. Numărul școlarilor crescând, dela 1853 a fost numit și diaconul *Pavel Luca*, ca suplent. Examenele de sfârșit de semestru se făceau cu mare solemnitate, luând parte și persoanele notabile din oraș. Catihetul Const. Focșa iconomul referă episcopiei că la examenul semestrului I al școalei catihetice din Vaslui a asistat și spătarul Grigorie Carp, administratorul de Ținut, care a rămas foarte satisfăcut de răspunsurile clericilor și le a dat din punga sa 400 lei²⁾. Pe ziua de 18 Septembrie 1855, icon. C. Focșa este numit protoiereu a o parte din ținutul Vaslui. Școala avea atunci trei clase și 76 clerici³⁾. În 1857 diaconul Pavel Luca cere a fi întărit catihet, arătând în jaloba lui, că a făcut serviciu în patru ani nu numai de suplent, ci și cea «cuvinită în totul unui catihet»⁴⁾. Icon. C. Focșa însă continuă a conduce și școala, fiind un bărbat de merit și de autoritate. Pe 1858 însă a trebuit să părăsească școala,

1. Bis. Ort. Rom.. 1890-91, p. 930.

2. Dos. episcopiei No. 126 din 854. p. 4.

3. Dos. Sem. Huși No. 8 bis, 1852-56, p. 256 și dos. No. 14, p. 288 și p. 321-323.

4. Dos. Sem. Huși No. 16 din 1856-60, p. 61 sqq.

cu părere de rău «pentru a nu se întâmpla zăticnire în marșa școalei de catehizație din acel ținut, prin însărcinarea unei persoane cu *două funcții de o natură cu totul deosebită*. Comitetul propune Onorabilei Epitropii, pe de o parte a disărcina pe prea cucernicia sa Iconom. Const. Focșa de funcția de catihet; iar pe de alta a încuviința ca, până la orânduirea altui catihet, funcția aceea să o ție *provizoriu* suplentul acelei școli, sfinția sa diaconul Luca Pavel», căruia i se va slobozi și *decret* din partea sa, numitului diacon, pentru funcția de *supleant*, ce o poartă acum de doi ani de zile; iară iconomului Constantin Focșa — dacă Onorabila Epitropie va bine;voi — să-i arate a sa mulțămire, pentru *vrednicia cu care a purtat funcția de catihet*, dela 1846 până astăzi. (ss) Rector seminariei *Arhim. Melchisedec*; Icon. *N. Roiu*; *V. Mandinescu*, secretar *C. Nica*. Pe acest raport, epitropia pune rezoluția: «1858, Ianuarie 2. Se încuviințează, făcându-se atât hârtia de mulțămire fostului catihet, precum și decretul de suplent ierodiaconului Pavel Luca. Genadie Tripoleos»¹⁾. I se aduc mulțămiri icon. C. Focșa, pentru vrednicia cu care a îngrijit de școală, timp de 12 ani și este îndatorat totodată a fi cu privighere asupra buneii stări a acelei școli, mai ales până la orânduirea altui catihet, cât timp are a ținea locul «provizoriu» suplentul diacon Luca Pavel²⁾. Până la desființarea acestor școale a fost suplent ierodiaconul Pavel Luca; iar supravegherea a avut-o iconomul Const. Focșa³⁾. Acesta părăsește Vasluiul fiind numit membru în decasteria mitropoliei din Iași, dar la 1861 se întoarce iarăși la Vaslui⁴⁾, rămânând protoiereu până la 1884, când încetează din viață.

Școala catihetică din Bârlad a început sub conducerea iconomului *Neculai Păun*. Ea însă stagna, din lipsa de zel a catehetului. Numărul școlarilor era mai mic ca la Huși și Vaslui, de și județul Tutova cu Bârladul nu se puteau compara cu orașele de mai sus, cel puțin sub raportul numărului locuitorului. La 1855, după zece ani de

1. Ibid., p. 72.

2. Dos. Sem. No. 14 din 1853-59, p. 288.

3. Dos- Sem Huși No. 14. p. 394 anul 1853-59.

4. Dos. episc. No. 338 din 1861. p. 32.

funcționare, Păun cere a fi adus la Huși, ca profesor la Seminarium, fiind un loc vacant¹). Firește că nu i s'a aprobat, neavând merite spre a fi avansat. Se vede că-și arată nemulțămirea pentru nereușită, pentru că din vara anului 1855, școala catehetică din Bârlad nu mai funcționează până în 1857, nu din altă pricină, ci «mai cu seamă din nestăruința și nepurtarea de grije a catihetului de acolo», care primea leafa, dar nu funcționa. Comitetul Seminariumului de care depindeau școlile catihetice eparhiale, cu aprobarea Epitropiei, îi oprește salariul pe timp cât nu funcționează școala. Era președinte al Comitetului *Arhim. Melchisedec*, rectorul seminariumului, care în primăvara anului 1856, primind raportul iconom. N. Păun, prin care-i arăta că *școala nu mai funcționa de un an de zile, din lipsa de elevi* îi răspunde, prin următorul ordin :

COMITETUL SEMINARIEI

Către Catehetul ținutului Tutovei.

Comitetul, cu părere de rău, a cetit raportul Cucerniciei Voastre din 7 a corentei luni Maiu, prin care arătați că acea școală, acum mai de un an de zile, nu există, în vreme ce purtați nume de *catihet și primiți salariu*, pentru luminarea fiilor de bisericăși din acel ținut, cu învățăturile bisericesti pregătitoare; și pe lângă aceia voiți a vă disvinovați *întru păcate*. Fiind dar că, după cum singur mărturisiți, au rămas zadarnice toate stăruințele ce ați pus, pentru restatornicirea acelei școli, apoi comitetului nu-i rămâne alta decât a privi acea *școală ca desființată* și a face lucrările convenite *pentru disărcinarea cucerniciei voastre dintr'un post, ocupat numai cu numele și plătit în zadar*.

Dacă disvinovășirile ce propuneți ar fi valabile, dacă aceasta ar fi atârnat dela neingrijirea comitetului de aici, dacă nedarea atestatelor la candidații ce ați trimis, ar fi putut paraliza întru atât acea școală, apoi este de mirare *cum aceleași împrejurări, nu au înrăurit și asupra celorlalte școli de catehizație*? Cum de nu s'au paralizat și acelea încât: să nu aibă nici un școleriu, ci din contră, ele totdeauna au avut și au mai multe zeci de doritori de învățătură. Cel mult au putut asemenea împrejurări să disguste pe candidații căsătorii (și aceasta nu au fost un rău); iar nici de cum pe copiii bisericășilor, cari au nevoie de pregătire, spre a intra în seminarie.

În sfârșit, comitetul nu poate trece, fără a vă face observație și chiar asupra raportului ce ați trimis, că *așa de rău scris*, ca și

1. Dos. Episc. Huși No. 193 din 1855.

când cucernicia voastră *nici ați fi român*, nici ați fi având *vre o idee de gramatică*. Dacă tot așa de neînvățat vă expuneți ideile înscris și în relațiile cu alte persoane, apoi aceasta nu poate decât a comprometa foarte, pe un profesor și chiar școala. Aceste sunt lucruri care astăzi le știu și copiii! Neîngrijirea ce se vede în scrierea citatului raport, nu este oare tot ea și cauza pentru ce acea școală s'au paralizat și s'au răspândit despre ea nume rău, în toate părțile, în cât și chiar cei mai doritori de învățătură, fug de școala cucerniciei Voastre?

Comitetul dar, ca unul ce este răspunzător pentru asemenea cauze, nu poate rămânea indiferent.

No. 16, Mai 14
1856¹⁾.

Dela 1 Ianuarie 1857, catehetul Păun redeschide școala cu 20 de elevi. Atunci se înscrie iarăși leafa prin buget²⁾. În Iulie 1858, Păun înaintează o jaloabă episcopiei Seminarului de Huși, arătând că «prin decretul episcopiei No. 130 din luna Octomvrie 1748, fui chemat a funcționa, ca profesor la școala *normală-bisericească* din districtul Tutovei. De atunci și până astăzi, nu am încetat de a aduce și slabul meu concurs la instrucția publică, mai întâi cu un onorariu de 1500 lei și apoi cu 3000, în care mă găsesc și astăzi. Din aceste modice îndemnări, mai puține de cât de neajuns, am închiriat totdeauna case, am cumpărat și am reparat mobile și am întreținut personalul, de care un părinte de familie și un institutor, trebuie a fi încongiurat³⁾. După ce arată că prețul tuturor lucrurilor de trebuință s'au dublat, cere a mijloci la minister «ca să i se sporească salariul, după timp și nevoi, să-i asigneze o sumă pentru închirierea și întreținerea școlii, și să-i dea și un *suplent*, căci — cu tot programul de două clase trimis de Comitetul Seminarului — el are *trei* clase (una de începători) și prin urmare, «lipsa unui suplent este nu numai peste măsură îngreuitoare, dar și împedecătoare progresului ce se așteaptă dela școlile cathetice, orice devotament și activitate ar sacrifica un profesor³⁾. Suplica este frumos scrisă și alcătuirea ei fără cusur. Nu semăna de loc cu raportul despre care spusese Melhisedec că este

1. Dos. Sem. Huși No. 16 din 1856—1860, p. 30.

2. Dos. Sem. No. 16 din 1856—60, p. 46.

3. Ibid., p. 79.

«aşa de rău scris ca şi când cucernicia voastră n'aţi fi român, nici aţi avea ideie de gramatică». De sigur fusese alcătuită şi scrisă de o altă persoană şi numai semnată de catihetul Păun. Dar în vara acestui an, catihetul N. Păun se îmbolnăveşte, cel puţin aşa motivează el lăsarea postului. Melhisedec zice că a fost *destituit*, rămânând postul vacant.

Infiinţarea colegiului din Bârlad. În toamna aceluiaş an (1858), luna Septemvrie, se deschide la Bârlad un *colegiu* de băeţi. Ministerul cultelor şi instrucţiunii publice cere Epitropiei seminariului, ca, în locul rămas vacant de catihet în politica Bârlad—în urma boalei fostului iconom Neculai Păun — să numească pe altul, căruia i se va da şi catedra de religione dela colegiul nou înfiinţat «unde va avea de predat într'o oră pe zi şi pentru care ministerul îi va plăti o subvenţie de 1.000 lei pe an, pe lângă leafa ce va avea a primi dela Onorata Epitropie, pentru postul de catihet «al şcoalei bisericeşti de acolo»¹⁾. Comitetul Seminariului, la cererea epitropiei, recomandă pe tânărul *Ioan Carp*, care «cu laudă» săvârşise cursul învăţăturilor teologice în Seminariul «Central» dela Iaşi, înaintând şi atestatul lui. Iată acel atestat:

Atestatu de faţă fiind duple legiuirea §§ 1 şi 2 din așezământul Seminarilor, se întărește de Epitropie.

(ss) SOFRONIE MITROPOLIT și
Pr. DIMITRIE CANTACUZIN

SEMINARIA CENTRALĂ A SFINTEI MITROPOLII MOLDAVIEI

ATESTATŪ

De seminarist pentru cursul înaltu

Prin aceasta se adeverește că clericul *Ioan Carp*, în vârstă de 24 ani, fiul D-sale Ioan din satul Blăgești, ținutul Tutovei, au învățat în Seminaria Centrală, deplină științele și a cursului de giosu de patru ani și a cursului Înaltu, iarăși de patru ani și la examenele publicu ținute în acest Institutu, au învărednicit notele următoarele:

1. Ibid., p. 90.

| | |
|--|---------|
| Din Catehismu | Eminent |
| " Istoria sfântă a Vechiului și a N. Testament | " |
| " Gramatica Română | " |
| " Aritmetica | " |
| " Geografia veche și nouă | " |
| " Hronologia Istoriei Universale | " |
| " " " Bisericești | " |
| " Liturgica | " |
| " Istoria Patriei | " |
| " Mărturisirea Ortodoxă | " |
| " Ritorica | " |
| " Pastorală | " |
| " Istoria Universală pragmatică. | " |
| " " Bisericească pragmatică. | " |
| " Arheologia biblică | " |
| " Teologia Dogmatică | " |
| " Psihologia. | " |
| " Introducerea în Teologie | " |
| " " în Scriptură | " |
| " Logica și morala filosofică | " |
| " Omiletică | " |
| " Istoria Filosofiei | " |
| " Teologia Morală | " |
| " Erminevtică | " |
| " Patrologie | " |
| " Dreptul Canonicu | " |
| " Limba Elină. | " |
| " " Latină | " |
| " " Franceză | Bine |
| " " Rosiană | Bine |
| " Tipicū | Eminent |
| " Cântările bisericești. | " |

Drept care având și o moralitate foarte bună în privirea drepturilor hărăzite unor asemenea clerici, prin legiuirea din 1851 nr. 1 și 2-lea, s'au dat numitului clinicū acest atestatū întăritū după forme.

Urmează iscăliturile,

(Rector Seminariei FILARET Stavropoleos
Profosinghelu IOSIF Bobulescu, Inspector.
Profosinghelul IRIMIA Cailhet
Secretarul S. BUȚUREANU Sardar) ')

Pe baza acestui atestat, Ioan Carp a fost numit cailhet al ținutului Tutova, dar numai *provizoriu*, căci ca să fie întărit *definitiv*, după lege, trebuia să fie cleric hi-

rotonit. În acest sfârșit, la începutul anului 1859, după ce se căsătorește, Carp se adresează episcopiei de Huși, cu o cerere, spre a fi hirotonit diacon și apoi *preot*, ceea ce i se aprobă. După hirotonie (cu ord. No. 103 din 27 Sept. 1859), este întărit de epitropie, ca *catihet* la Bârlad, dându-i-se anticipat și «o trlunie pentru închirierea de case și alte cheltueli»¹⁾. Carp a fost un catihet meritos, o personalitate distinsă a Bârladului și a fost profesor de religie la liceul din Bârlad multă vreme, rămânându-i numele de catihet până la moartea sa. La 1863, ține un discurs în biserica catedrală la 24 Ianuarie, contra dorinței protoiereului Iorgu Chiru. Se produce un scandal în biserică, Carp fiind susținut de profesorii liceului.

Melchisedec, locotenentul de episcop al Hușilor, fiind informat de aceasta, a cerut discursul pronunțat de pr. Carp, pe care găsim-l bun, protoiereul cu părtașii lui au fost pedepsiți, iar Carp a fost ridicat la rangul de iconom²⁾. Catihetul Carp scria articole în ziarul «*Preutul*» din Iași, 1861. Redacția îl laudă, numindu-l «un preot studios și bine pătruns de chemarea sa și ne face să vedem în el, cu îndoită bucurie, unul din acei *rari la noi, clirici*, cari și în statul social, știu a se ocupa cu știința și a merita bine de înalta lor chiamare în societate»³⁾. Aci publică el *omiliile*, în cari explică *Simbolul Credinței* (Crezul); apoi *poruncile bisericii* etc. Mai târziu scrie în: «*Predicatorul moralului evanghelic sau al Umanității*», Iași, 1864. Aci explică el «Tatăl nostru» și alte omilii și articole diferite. Scria și în ziarele locale din Bârlad câte un articol. Trăește până în 1916, când își dă obștescul sfârșit, regretat de toți. Este înmormântat la biserica «Sf. Voevozi» din Bârlad.

Școala catihetică din Galați a fost condusă dela început de către iconomul *Gheorghe Teodorescu*, ca «catihet al ținutului Covurlui». Pe ziua de 1 Octomvrie 1858, catihetul Teodorescu a fost numit protoiereu a dispărutământului al II-lea din ținutul Covurlui, în locul iconomului

1. Dos. Episc. Huși No. 275 din 1859, p. 1.

2. Dos. episc. No. 455 din 1863, p. 10 și 21, cu răspunsul lui Melchisedec.

3. Vezi No. 8 din 1861, p. 59.

Ion Liga. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii publice cere Epitropiei «a îndeplini locul vacant de catihet, prin unul dintre preoții cei mai capabili ce au săvârșit cursul învățătorei în seminaria centrală». Așa prin Februarie 1859, se găsește tânărul *Ștefan Plăvănescu*, în vârstă de 23 ani, fiul preotului George din târgul Vasluiului, care învățase în Seminaria Centrală cursul de jos de 4 ani și din cursul al II-lea doi ani, terminând cu bun succes. Se încuviințează, cu salariu de 4500 lei pe an, fiind numit cu decret. No. 15 din 26 Februarie 1859. Căsătorindu-se, cere Epitropiei Seminariului din Huși, ca să intervină la episcopie, spre a fi hirotonit diacon, ceea ce i se aprobă. Prezentându-se însă la post, fostul catihet, acum protoiereu, girând și postul de catihet, nu voia să-i dea în primire mobilierul școlii: catedră, bănci, tablă, etc. Pretindea să i le plătească, fiindcă erau făcut de dânsul. Prețul lor, după o întrebare de 8 ani de când fuseseră făcute, era *indott*. Cere pe 7 bănci 322 lei. Zicea către Plăvănescu că ar fi mai mulțumit să le ardă în foc decât să le lasă școlii, Plăvănescu reclamă episcopiei, arătând greutatea cazului și argumentând că s'a mai întâmplat schimbare de astfel de post — la Bârlad și la Vaslui — dar fără astfel de pretenții. În urma unui ordin energic din partea episcopiei, semnat de V. Mandrinescu, Teodorescu a fost nevoit a i le preda.

Școala reală din Galați. Ii venea greu vechiului catihet icon. Teodorescu să se despartă de școală și din pricină că, încă dela Octomvrie 1858, se mai deschisese în politia Galați și o *școală reală*. Ministerul intervenise, prin Epitropia Seminariului de Huși, «ca pentru catedra de religie la numita școală, să însărcineze pe catihetul politiei a preda câte o oră pe zi, după pilda urmată cu cel din Bârlad», sporindu-i-se leafa cu 1.000 lei pe an. A trebuit însă să o părăsească căci nu se putea altfel.

Școala catihetică dela Chițoc. Tot în eparhia Hușilor, a funcționat un timp o școală catihetică la *Chițoc*, jud. Vaslui. Spatarul *Ștefan Anghelută*, proprietarul moșiei Chițoc, condus de sentimente cu adevărat creștinești, zi-

dește la 1855 o biserică frumoasă în satul Chițoc de pe moșia sa. După ce o isprăvește și o împodobeste cu toate cele de cuviință, poltește pe Meletie Istrati, episcopul Hușilor, să o sfințească.

Sfințirea se face cu un deosebit ceremonial, luând parte o mulțime de preoți și credincioși. Mai târziu, *Angheluță*, acum *postelnic*, împreună cu soția sa *Smaranda*, trece la ortodoxie doi catolici. Ca preot, servește Ieromonahul Gherasim Ionescu¹⁾.

Se vede că din îndemnul lui Meletie, care întemeiase seminariul la Huși, Angheluță deschide și o *școală bisericească*, în niște case ale sale din Chițoc, pe care o pune sub conducerea unui seminarist de cursul inferior, *Teofan Oancea*. Școala aceasta progresează având pretenția a se măsura cu cea din Vaslui; iar candidații ieșiți dintr'însa cereau a fi admiși la preoție, pe aceiași linie cu acei dela celelalte școli catihetice din eparhie²⁾. Ea însă nu se afla sub privegherea și conducerea comitetului și a Epitropiei seminariului de Huși ca celelalte școli catihetice din eparhie. Fiind întreținută de un particular, se vede că era socotită ca *particulară*, având supraveghere asupra ei numai ctitorul ei fondator. Nu a durat multă vreme, căci pe la 1865, pe *Teofan Oancea* îl aflăm institutor în târgul Fălciu.

* * *

Desființarea școalelor catihetice. Școalele catihetice durează până la 1859, când se desființează. Rolul lor se sfârșise. Pentru recrutarea clerului se înființează seminariile; iar ca școale preparatoare pentru intrarea în seminarii erau acum școalele primare publice. La 13 Noemvrie 1859, ministerul ordonă comitetului de inspecție a școalelor publice primare, unde în clasa a IV-a se vor adăogi obiectele speciale ale programului catihetic³⁾. La 14 Noemvrie și suplentul de catihet dela Vaslui depune catalogul, la comitetul de inspecție, care repartizează pe școlari, potrivit cu ordinul ministerului, iar catihetul urmează a preda cursul său la școala publică primară, alături cu ceilalți dascăli ai școalei. Ierodiaconul Pavel Luca își

1. Dos. Episc. No. 133 din 1855, p. 23.

2. Ibid. No. 343 din 1861, p. 146.

3. Dos. Episc. No. 547/15 din 1864. Dos. Semin. Huși No. 14 din 1853-59, p. 394.

cere leafa tot dela comitetul seminariului de Huși. Comitetul însă pune pe raportul său următoarea rezoluție : «Fiindcă prin bugetul anului de față, catiheții nu sunt prevăzuți în personalul seminariului, ci în acel al școlilor primare ; apoi se va răspunde ca raportorul să se adreseze la ministerul de culte, spre ași primi onorariul. Arhim. Melchisedec V. Mandinescu». Ministerul însă găsește de cuviință a se plăti tot de comitetul seminariului, pe I și a II-a trilunie a anului 1860. În urma acestei dispoziții, se plătesc :

Catihetului de Fălciu 1500 lei
 " " Vaslui 1500 "
 " " Bârlad 1500 "
 " " Galați 2250 " ¹⁾.

Astfel se încheie cu aceste școli, cari au fost *cele dintâi școli bisericesti*, organizate și plătite de stat, premergătoare seminariilor eparhiale.

† Arhiereul Dr. VENIAMIN POCITAN BĂRLĂDEANU.

MATEI, 20, 29

*Gloatele coboară pe cărări bătute,
 Pe Isus urmându-l din sate în sate ;
 Ierihonu 'n urmă varsă lacrimi sute
 Că Hristos ieșise din a lor cetate.*

*Lângă cale 'n umbră, pe pământul rece,
 Doi orbifi așteaptă milă multă, mare.
 Auzind că Domnul lângă dânșii trece,
 Cu nădejde 'n suflet cereau îndurare.*

— *Orbi sântem, Hristoase, nu vedem lumină,
 De noi ai Tu milă, Fiul lui Davide,
 Crunta-ne durere șterge-o ș'o alină,
 Ochilor vederea nouă o deschide.*

— *Dacă voi în mine ați avut credință,
 Să vedeți, și ochii să aibă lumină.
 Purtați crucea voastră, cea de suferință.
 Ceice cred într'insa după min' să vină“.*

Preotul MIHAI BOCA,
 Părteștii de Jos, Bucovina

ARGUMENTUL ONTOLOGIC LA SPINOZA *)

Am citat această întreagă *scolie*, atât pentru că ea completează argumentarea ontologică spinozistă, dar mai ales pentru deosebirea și distanțarea ce se face între argumentarea *apriorică* și cea a *posteriorică* în dovedirea existenței ființei divine, acordând acesteia din urmă numai o valoare redusă și numai pentruca „raționamentul să fie mai ușor înțeles de acei care, obișnuiți cu lucrurile a căroră existență depinde de cauze externe, cu greu înțeleg evidența unei demonstrații apriorice“.

Din această formulare a argumentului ontologic la Spinoza, se desfac în prealabil următoarele două constatări: Dacă în construirea lui, acest argument nu diferă mult de cel al lui Cartesius, întrucât elementele componente ca și metoda utilizării lor sunt cam aceleași, valoarea intrinsecă a lui se deosebește profund de cel cartesian. Supus acelorași obiecțiuni critice din punct de vedere logic, el se prezintă însă, în afară de acestea, cu un *vițiu inițial*, care privește însuși conceptul de bază al valabilității sale — adică noțiunea de Dumnezeu. Ori această noțiune apare la Spinoza ca lipsită de un *conținut pozitiv*. Dumnezeu-substanță al lui Spinoza e un *concept gol*, din a cărui existență — și întrebare este dacă i se poate măcar adăoga acest atribut al existenței — nu poate rezulta nimic în favoarea unei concepțiuni *teiste*, singură, în cadrul căreia se poate vorbi de existența reală a unei ființi absolute în senz religios. *Panteismul spinozist e mai de grabă un ateism deghizat*, așa că existența ce s'ar atribui și dovedi unei ființi supreme, nici n'ar avea de fapt ce să reprezinte. A demonstra că nimicul sau golul există și încă în chip necesar și absolut, e tot una cu a nu dovedi nimic, sau cel mult a face dovada infructuoșității oricăror dovezi raționale — fie ele și „*more geometrico*“ demonstrate. Filosofia lui Spinoza ni se prezintă, sub acest raport, ca unul din cele mai clasice exemple.

Dealtfel în privința ateismului său — lucrul e clar — deși părerile au fost și sunt încă împărțite. Unii îl declară

*) Vezi „Biserica Ortodoxă Română“ pe luna Noembrie, 1930.

drept tipul clasic al ateului, cum face aceasta chiar scepticul *Pierre Bayle*, alții îl prezintă ca pe un *ateu deghizat*, și de aceea și cel mai periculos dintre atei — cum îl considerau contemporanii. Impresia aceasta o făcea mai ales „*Ethica*“ — care, deși după titlu și conținut se ocupa de existența și ființa lui Dumnezeu, în fond constituia cea mai sistematică încercare de a distruge existența oricărei divinități în senz religios, înlocuind-o cu nimicul, cu neantul. Contemporanii lui văzuseră doar bine. „Dumnezeul-substanță“ al lui Spinoza era un concept gol de orice conținut, un *Leerbegriff* în limbaj kantian, un „*flatus vocis*“ în cel al scolasticilor nominaliști, cu care Spinoza, și sub acest raport, are vizibile înrudiri. Lipsit de orice conținut metafizic, acest „*Deus sive substantia*“ este utilizată de Spinoza ca o simplă formulă matematică, îndeplinind doar pentru metoda sa geometrică același rol pe care spațiul îl îndeplinește pentru figurile geometrice.

„Substanța lui Spinoza“ zice unul dintre cei mai ponderați istorici ai filosofiei și totuși mare admirator al autorului *Eției* — *W. Windelband* — este ca și spațiul euclidian pentru figurile geometrice, spațiul metafizic pentru lucruri. Inșă spațiul geometric ca atare și privit în sine însuși nu este decât un gol. Asemenea golului geometric, Dumnezeul-substanță al lui Spinoza nu este decât *golul absolut*. El este fără conținut, fără calități, simpla hipostaziere a unei categorii logice — *Nimicul metafizic* „*Das metaphysische Nichts*“¹⁾. Și totuși același *Windelband* vede în Spinoza pe „*pasionatul căutător de Dumnezeu*“, iar în sistemul său „*o splendidă intuiție*“ a divinității²⁾.

Mai îndreptățită desigur este părerea celor care nu văd în panteismul spinozist decât una din clasicele forme ale ateismului, meșteșugit mascată de ficțiunile sale „*more geometrico*“ demonstrate. De aceea argumentarea ontologică la Spinoza fiind lipsită de orice conținut pozitiv, nu poate avea o reală valabilitate logică. Căci chiar dacă, potrivit definiției a 6-a, Spinoza, înțelege prin Dumnezeu acel „*ens absolute infinitum... cujus essentia involvit existentiam*“, deci forma clasică a argumentului ontologic, sub-

1. *W. Windelband*: *Präludien*. B. I, „*Zum Gedächtniss Spinosas*“, p. 103.

2. *W. Windelband*: *Präludien*. B. I, „*Zum Gedächtniss Spinosas*“, p. 90.

stanța spinozistă cu greu se poate identifica cu acest *ens infinitum*, deoarece concepția sa despre substanță, ca ceva absolut gol, contrazice pe aceia de „ens“ care are în sine ceva pozitiv și care în adevăr „*involvit existentiam*“. Cum foarte just remarcă aceasta Max Heinze: Că Dumnezeu ca „substanță“ poate fi denumit și „ens“, e doar o expresie menită să ne inducă în eroare—ein ineführender Ausdruck—și care atribue concepției spinoziste despre substanță ideea contradictorie a unei existențe concrete. Căci sau există un Dumnezeu în sensul conștiinței religioase, ca o ființă personală, sau nu există de loc. În niciun caz însă nu trebuie a contraface înțelesul cuvântului *Dumnezeu*, aplicându-l la o noțiune cu înțeles atât de heterogen cum este cuvântul „substanță“. Căci ori există o astfel de ființă personală, atotputernică și cauza reală a lumii — și atunci o concepție teistă este îndreptățită. Sau nu există o astfel de ființă, și atunci e o datorie de onestitate, sau se mărturisește pe față ateismul, acceptând ideea de Dumnezeu ca o simplă formulă poetică, înlocuind-o științificește cu ideea unei ordini eterne, sau să renunți definitiv la astfel de probleme, privindu-le doar în latura lor istorică ¹).

Dar și din punct de vedere strict logic, cugetarea spinozistă nu e scutită de serioase obiecțiuni.

Mai întâi însăși metoda sa strict geometrică are la bază erori evidente. Și în primul rând acea nepermisă și frecventă identificare între cauzalitatea reală de dependență a raportului dintre *cauză* și *efect*, cu aceia a dependenței logice dintre motiv — *ratio* și urmarea — *conclusio*. Datorită acestei identificări, Spinoza creiază, prin analogie cu ordinea geometrică, o ordine metafizică a realității, substituind mereu raportului dintre cauză și efect pe acel dintre „ratio“ și „conclusio“. De aceia întregul său sistem panteist și emanationist suferă de acest gol logic, care se adaugă celui metafizic. Din nimicul metafizic al substanței, nu se poate deduce realitatea decât substituind dependenței cauzale pe cea logică și introducând în golul metafizic al substanței determinările subiective și empirice ale „modurilor“ și „atributelor“. Lumea creată de dânsul pe această cale e o simplă iluzie. De aceea sistemul spino-

1. *Ueberweg-Heinze*, op. cit. B. III. p. 137 nota 1.

zist nu e numai ateist ci și *acosmist*. Lumea toată e un lanț de ficțiuni țesute în chip necesar din acea primă ficțiune care e substanța unică sau Dumnezeu. Chiar metoda folosită de el are la bază aceeași analogie iluzorie cu metoda geometrică. Spațiul euclidian, cu care operează geometria, este, o realitate plastică; definițiile spinoziste sunt simple concepute arbitrar create. Substanța-Dumnezeu, care trebuie să creieze cadrul de deducție a realității spinoziste, este, după cum s'a văzut, el însuși, un gol, din care nu se poate deduce nimic și prin care nu se poate determina nimic, căci formula cu care Spinoza crede a se ajuta aici „*omnis determinatio est negatio*“, conține în sine o „*petitio principii*“¹⁾.

Din toate aceste motive și mai ales din pricina ateismului său acosmistic, argumentul ontologic al lui Spinoza nu s'a bucurat multă vreme de nicio considerare în lumea apologeților, până la brusca schimbare survenită în această privință, cu prilejul disputei între *Iacobi* și *Mendelsohn* în legătură cu ateismul spinozist. Dela această dată, repudiatul Spinoza, începe să se bucure de o deosebită vază, și nu numai între filosofi și literați, ci chiar și între teologi. Dintre aceștia, *Schleiermacher* este un înfocat apărător al lui Spinoza. E interesant acest proces al spinozismului, concentrat mai ales în jurul ateismului său. Scrierea sa „*Tractatus theologico-politicus*“, în care el cerea absolută libertate a tuturor convingerilor față de toate credințele religioase, fusese aceia care evidențiasse ateismul său. „*Etica*“ însă a fost primită cu rezervă, fiindcă ea dădea iluzia acelei „însetate căutări a divinității“, cum se exprimă *Windelband*. Iluzia a fost însă repede risipită de ateismul sistematic care se degaja din toată structura *Eticii* și atacurile au fost și mai puternice. Ceice l-au atacat însă mai cu furie au fost tocmai *Cartezianii*. Astfel *cartezianul Poiret*, în scrierea sa „*De Deo, anima et malo*“, apărută în 1677, sub titlul „*Fundamenta atheismi eversa*“ caracterizând *Etica* lui Spinoza drept un „*curriculum et catechismus atheismi*“, adaogă: *Tria in scriptis maxime vero in Ethicis Spinozae regnant: impietas, fatuitas et mathe-*

1. Ueberweg-Holnzo, op. cit. B. III, p. 140.

maticae veritatis sive certitudinis larva¹⁾. Iar scepticul Pierre Bayle numește pe Spinoza *ateistul sistematic*, și sistemul său „la plus monstrueuse hypothèse, qui se puisse imaginer, la plus absurde et la plus diamétralement opposée aux notions les plus évidentes de notre esprit²⁾”

Caracteristică pentru atitudinea ostilă a epocii față de Spinoza este scrierea pamflet a lui *Christian Kortholt*, apărută în 1680, sub titlul: „*De tribus impostoribus*” și în care, alături de Herbert de Cherbury și Hobbes, ca al treilea mare înșelător al omenirii și între cei trei, ca cel mai mare, este pus și Spinoza, cu acel cunoscut joc de cuvinte, făcut asupra numelui lui care ar trebui să fie *maledictus Spinoza*, în loc de *Benedictus Spinoza*: „quem rectius Meledictum dixeris, quod” „Spinoza” ex divina maledictione terra maledictum magis hominem et cujus monumenta tot spinis obsita vix unquam tulerit³⁾. Firește, în toată această atitudine a epocii un rol a avut și origina iudaică a autorului Eticei, și chiar *ateismul* său a fost prezentat drept fruct al Talmudului și *Cabbalei* iudaice. Aserțiune în parte adevărată, fiindcă însăși Spinoza mărturisește că desgustul față de arguțiile Talmudului și ale *Cabbalei* l-au dus la ruptura cu orice religie.

Însuși Leibniz are aceeași atitudine ostilă față de Spinoza, deși în „*Monadologia*” sa e în multe privinți influențat de dânsul. Ii impută mai ales acea oarbă necesitate, căruia el îi opune „armonia teleologică” a sistemului său. Wolff e și mai categoric, combătând ateismul deghizat al Eticei, mai periculos ca ateismul altora, întru cât fatalismul acestuia este mai imoral ca al ateismului comun. Kant, am văzut, că nici nu-l citează măcar în „*Critica rațiunii pure*”, deși indirect îi combate teoriile. Secolul al 18-a aduce o totală schimbare de atitudine în favoarea lui Spinoza și între partizanii săi se vor număra nu numai scriitorii de talia unui *Lessing*, *Herder*, cari încearcă chiar o împăcare a panteismului spinozist cu *teismul*,⁴⁾ și însuși *Goethe* care, influențat de *Herder*, scrie chiar

1. După *Überweg-Heinze* op. cit. p. 154 B. III.

2. *Idem...* p. 154 B. III.

3. *Idem* pag. 154 B. III.

4. *W. Dilthey*: „*Weltanschauung und Analyse des Menschen seit Renaissance und Reformation*”, p. 400 și urm.

un studiu asupra lui Spinoza ¹⁾, dar chiar teologi de valoare și importanța unui *Schleiermacher* se întorc cu admirație către huilul de până acum. Și interesant e faptul că toți caută să apere pe Spinoza de ateismul ce i se impută, și să împace teismul lor cu panteismul ateistic al lui Spinoza. Lucrul era greu, fiindcă Spinoza însuși depunea mărturie fățișă contra tuturor acestor onorabile încercări. De la cearta lui Iacobi cu Mendelsohn pe chestia teismului și ateismului lui Spinoza, chestiunea n'a făcut niciun pas în plus, cu toate eforturile mereu amplificate în sensul dovedirii teismului spinozist. Am expus tot acest proces, în curs de aproape două veacuri, prin care a trecut spinozismul, spre a se vedea din care pricini argumentul ontologic spinozist a fost trecut sub tăcere și este încă și astăzi, când se discută această problemă. Dar chiar dacă i s'ar putea *radia* invinuirea de ateism, totuși argumentul lui este lipsit de orice *aport nou* în sprijinul problemei, cu toată seducția ce o poate exercita forma sa de demonstrare. Fîrul trebuie luat tot dela Descartes, ceea ce și face *Leibniz*, care deși, în alte privinți, e tributari lui Spinoza, aici revine la formula cartesiană.

IOAN GH. SAVIN,
Profesor titular la Facultatea de teologie
din Chișinău.

1. *W. Dilthey*. op. cit. p. 392. Goethe își începe studiul asupra lui Spinoza cu acest pasaj caracteristic „Noțiunea existenței și a perfecțiunii este unul și același lucru; și dacă urmărim acest concept atât cât ne este posibil, putem spune că cugotăm infinitul“. Totuși între plastica concepție și intuiție a lui Dumnezeu — „All-Natur“ al lui Goethe și între abstracția geometrică — Deus sive substantia — a lui Spinoza, e o fundamentală deosebire.

Acel popor va scăpa și va învinge, care își va impune disciplina muncii, a economiei și a unei vieți în care virtutea se va găsi în cea mai desăvârșită cinste.

Preotul C. DRON,
în art. „Ispitiți duhurile“, din *Universul*,
20 Oct. 1930.

ISTORIA PATRIARHILOR DE ANTIOHIA *)

de
ATANASIE DABBAS

Text grecesc publicat și tradus

de
Pr. Vasile Radu, și Ciril Karalevsky,
profesor universitar dela Biblioteca Vaticanului

* p. 26 43. Μετά ταῦτα ἔγινεν ὁ Ἰωάννης εἰς τοῦ ὀποῖου τὰς ἡμέρας ἦτον πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως * ὁ Νεστόριος· ὅστις ἀπ' οὗ ἄρχισε νὰ βλασφημᾷ κατὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῆς ἁγίας αὐτοῦ Μητρὸς τῆς ἀειπαρθένου, ἔστειλαν πρὸς αὐτὸν ὁ, τε ὄνθεις Ἰωάννης, καὶ ὁ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, μετὰ καὶ τοῦ Κελλεστίνου πάπα Ῥώμης, διὰ νὰ παύσῃ ἀπὸ τὴν τοιαύτην βλασφημίαν, αὐτὸς ὁ μὸς δὲν τὸν ἤκουσεν· ὅθεν συνεκροτήθη κατ' αὐτοῦ ἡ ἐν Ἐφέσῳ ἁγία γ-η σύνοδος ἡ οἰκουμένη διὰ προσαγωγῆς τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ, ὅστις ἐπρόσταξε νὰ εὔρεθῶν ὅλοι συναγμένοι εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα, ἡ τὸ περισσότερον ἕως τὴν Πεντηκοστήν. Συναθῆντες δὲ ὁ, τε Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, καὶ ὁ Ἰουβενάλιος Ἱεροσολύμων, με ὅλους τοὺς ὑπ' αὐτοὺς ἐπισκόπους, καὶ ἐπιτρόπους τοῦ Πάπα ἅπαντες τὸν ἀριθμὸν ἀρχιερεῖς διακόσιοι ἐφθασε δὲ καὶ ὁ διωρισμένος καιρὸς, μόνος ὁ Ἰωάννης ὁ πατριάρχης Ἀντιοχείας δὲν ἐπρόφθασε νὰ ἔλθῃ.

Ἐγένετο δὲ τότε εἰς τὴν Ἐφεσον λιμὸς μέγας, καὶ ἀσθένεια, καὶ ἀσθένησαν οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς πατέρας. Ὅθεν ἐβουλήθησαν μερικοὶ νὰ φύγουν πρὶν τῆς τελειώσεως τῆς συνόδου· ὁ δὲ Ἰωάννης ὁ Ἀντιοχείας τοὺς εἶπε μνησθεὶς λέγων, ὅτι ἂν ἀργήσωμεν εἰς τὴν σφάταν διὰ τινα φόβον τῶν ληστών, κάμετε τὴν

43. După acesta veni Ioan, în zilele căruia era patriarh al Constantinopolului * Nestoriu. Când el începu să defaima pe Domnul nostru Iisus Christos și pe maica lui cea sfântă, pururea fecioară Maria, au trimis către el Ioan cel pomenit mai sus, Ciril al Alexandriei, împreună cu Celestin Papa Romei, ca să înceteze o asemenea defăimare, dar el nu se supuse. Atunci se reuni împotriva lui al treilea sinod ecumenic de la Efes la porunca împăratului Teodosie cel Mic, care dete porunci ca toți să se adune pentru sfintele Paști și cel mai târziu pentru Cincizecime. S'au adunat atunci Ciril al Alexandriei și Iuvenal al Ierusalimului și cu toți episcopii sufragani și delegații Papei toți la un loc 200 de arhieriei. Ajungând la vremea hotărîtă, numai Ioan Patriarhul Antiohiei nu apucă să vină.

O mare foamete și molimă bântuiau atunci la Efes și cea mai mare parte din părinți căzură bolnavi. Deci unii voiră să plece înainte de sfârșitul sinodului, iar Ioan cel al Antiohiei îi înștiință zicând, că dacă întârziem pe drum de frica hoșilor, șteți sinodul, iar eu vă voi întări hotăr-

*) Vezi Bis. Ort. Rom., Nr. 11, Noemvrie 1930.

σύνουδον καὶ ἐγὼ ἰμῶν στεργκτός, ὄντων αὐτοὶ ποιήσαντες τὴν σύνοδον, διὰ τὸ ἰσχυρῶς τὸν Νεστόριον καὶ τὸν ἀναθεματίσαν, ἐλέγξαντες αὐτὸν μὲ ἀπόδειξις ἀπὸ τοῦ ἁγίου, Ἐὐαγγελίου, καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν· ἑπισηνὸν δὲ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἦλθε καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Ἀντιοχείας, καὶ τοῦ ἀνιγγεῖλαν οἱ πατέρες τὰ ὅσα ἔγιναν· ὁμοίως δὲ Νεστόριος εἶχε πικρῶς πρὸς τὸν Ἰωάννην εἰς τὴν ἐπισηνίαν ὅπου ἤρχονταν· παραπονοῦμενος πῶς ἀδίκως καὶ παρανόμως καὶ ἐχθρικός τὸν ἐκάθηραν οἱ πατέρες, καὶ τὸν ἐρέθισεν εἰς φιλονικίαν, μετὰ τῶν πατέρων τῆς συνόδου· ὁ δὲ Ἰωάννης ἠγανάκτισε καὶ ἔβλεπε πρὸς τοὺς πατέρας, πῶς ἀδικοῦσαν τὸν Νεστόριον, καὶ ἔσφαλαν καὶ ἔγιναν μετὰ τοῦ Ἰωάννου καὶ τῆς συνόδου σκάνδαλα περισσά· ἦτον δὲ μὲ τὸν Ἰωάννην καὶ ὁ Θεοδώρητος ὁ ἐπίσκοπος Κύρου, ἀνὴρ σοφώτατος, ὅστις ἀνεσκεύασε τὰ δώδεκα κεφάλαια ὅπου ἔκαμεν ὁ ἁγιος Κύριλλος εἰς τὴν καθάρεισιν τοῦ Νεστορίου. Μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς ἀπέρριψεν ὁ μακάριος Παῦλος ἐπίσκοπος Ἐμέσης, ἐπειδὴ πηγαίνωντας εἰς τὸν βασιλέα, ἐχάρη ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν ἐρχομὸν του, καὶ τοῦ ἔδωκεν ἐπιστολὰς τὴν πηγαίνη εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, εἰς τοῦ ὁποῦ ἄρχομόν· ἐχάρησαν οἱ Ἀλεξανδρεῖς, καὶ οὕτως ἔκαμαν ἀγάπην μετὰ τοῦ Κυρίλλου καὶ τοῦ Ἰωάννου, ὑπέγραψαν δὲ καὶ τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως των οἱ δύο πατριάρχαι καὶ ἀναθεμάτισαν τὸν Νεστόριον καὶ τοὺς ἀκολούθους του· καὶ ὁμολόγησαν καὶ ἀπέδειξαν οἱ πνεύματι μὲ καλὰς καὶ βεβαίας ἀποδείξεις, πῶς ἡ παρθένος Μαρία εἶναι ἀληθῶς καὶ βεβαίως Θεοτόκος. Καὶ ἐκήρυξαν φανερά, ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ σαρκοθεὶς ἐξ αὐτῆς ἀνεγεννήθη, εἶναι ἀληθινὸς Θεὸς σεσαρκωμένος καὶ ὑπάρχει εἰς τῇ ὑποστάσει καὶ διπλοῦς τῇ φύσει.

rîrile voastre. Ei ținură deci sinodul, caterisiră pe Nestoriu și-l anatematizară, respingând părerile lui prin dovezi din Sfânta Evangheliie, din apostoli și din profeți. În sfârșit după trei zile veni și Ioan din Antiohia, iar părinții îl puseră în cunoștință de ceea ce făcuseră.* Totuși ^{p. 22} Nestorie trimisese către Ioan pe drumul pe care el venea, plângându-se cum l-au caterisit părinții pe nedrept și împotriva legii și din ură și-l puse în vrajbă cu părinții sinodului. Ioan însă să supără foarte și zise către părinți că au judecat pe Nestoriu în chip nedrept și că au comis o greșală, din care pricină luară naștere scandaluri între Ioan și între sinod. Cu Ioan era și Teodorit episcopul Cirului, barbat foarte înțelept, care combătuse cele 12 capitole alcătuite de sfântul Ciril pentru caterisirea lui Nestoriu. După acestea fericitul Pavel, episcop al Emesei, îi împacă, apoi se duse la împărat, care se bucură mult de venirea lui și-i dădu o scrisoare ca să se ducă în Alexandria. Alexandrinii se bucurară de venirea lui și astfel fu restatornicită dragostea între Ciril și Ioan, subscriind cei doi patriarhi și o confesiune de credință, anatematizând pe Nestoriu și pe adeptii lui. Părinții mărturisiră și dovediră prin probe puternice, cum fecioara Maria este într'adevăr și vestiră pe față că Domnul nostru Iisus Christos, Fiul lui Dumnezeu, întrupat dintr'însa fără sămânță, este într'adevăr Dumnezeu întrupat și că este un ipostas și îndoit în fire.

Ἐμετενόησε δὲ καὶ ὁ Θεοδώ-
ρητος Κύρου, καὶ ἔγραψε τὴν ἀνα-
σκευὴν τῆς παρεξηγήσεώς του, ὅπου
εἶχε γράψει εἰς τὰ δώδεκα κεφάλαια
p. 28 τοῦ Κυρίλλου πρότερον, * ὁμοίως
καὶ Ἰβας ὁ ἐπίσκοπος Ἐδέσσης
ἔμετενόησεν εἰς τὴν βλασφημίαν του·
καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Μαρτίου ὡσαύτως·
καὶ ἐσυμφώνησαν τελείως εἰς ὅλα
ἀναμεταξύ των οἱ πατέρες. Καὶ ὑπέ-
γραψαν ὅλοι οἱ ἀρχιερεῖς τῆς Ἀντιο-
χείας, καὶ ὁμοφώνησαν με τοὺς πα-
τερες τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου· ἦτις
ἔγινεν ἐν ἔτει ἀπὸ κτίσεως κόσμου,
πεντάκις χιλιοστῶ καὶ ἐννεακοσιο-
στῶ δωδεκάτῳ· καὶ οὕτως ὑπέστρε-
ψαν ὅλοι οἱ Ἀνατολικοὶ εἰς τὴν ἀλή-
θειαν. Διέμεινε δὲ ὁ Ἰωάννης εἰς
τὸν θρόνον του ἔτη δεκαεπτὰ, καὶ
ἀνεπαύσατο. Ἐπέρασαν δὲ ἀπὸ τῆς
δευτέρας συνόδου ἕως τῆς τρίτης
ταύτης ἔτη τεσσαρακονταδύο.

44. Μετὰ δὲ ταῦτα ἔγινεν πα-
τριάρχης ὁ Δόμνος, ὅστις ὑπῆρχεν
ἀνὴρ ἐνάρετος καὶ ἀνεπιὸς τοῦ προ-
αυτοῦ Ἰωάννου· εἰς τὸν καιρὸν τού-
του ἦτον καὶ ὁ ἅγιος Συμεὼν ὁ Στυ-
λίτης· Ἐκαμε δὲ εἰς τὸν θρόνον χρό-
νους εἰκοσιένα ἢ κατὰ ἄλλους εἰκο-
σιτρεῖς καὶ ἀνεπαύσατο.

45. Μετὰ τούτων ἔγινεν ὁ Μά-
ξιμος, ὅστις ποιήσας χρόνους τρεῖς,
ἐκοιμήθη. Εἰς τὸν καιρὸν τούτου ἔ-
γινεν ἡ ἐν Χαλκηδόνι τετάρτη σύ-
νοδος, εἰς τὴν ὅποιαν ἦσαν πατέρες
ἑξακόσιοι τριακόνητα καὶ ἀπεφάσισαν
νὰ ἀναθεματισθῇ ὁ Διόσκορος καὶ
Εὐθυχῆς, καὶ οἱ τούτων ἀκόλουθοι·
ἔγινε δὲ εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ βασιλέως
Μαρκιανοῦ καὶ Πουλχερίας· ἐν
ἔτει πεντακισχιλιοστῶ καὶ ἐννεακο-
σιοστῶ τριακοστῶ τρίτῳ ἀπὸ κτί-
σεως κόσμου· ἐπέρασαν δὲ ἀπὸ τῆς
τρίτης ἕως τῆς τετάρτης συνόδου
ἔτη εἰκοσιένα.

46. Μετὰ δὲ ταῦτα ἔγινεν πα-
τριάρχης ὁ Βασίλειος, καὶ κάμνον-
τας εἰς τὸ πατριαρχεῖον χρόνους
τρεῖς ἀνεπαύθη.

Teodorit de Cir se căi și scrise
o retractare a dovezilor lui, pe
care el le scrisese la cele dous-
prezece capitole ale lui Ciril.*
De asemenea Ibas, episcopul
Edesei, se căi de defăimarea lui,
asemenea și Ioan de Marisis.
Părinții se înțeleseră desăvârșit
asupra tuturor chestiunilor dis-
cutate de ei; toți arhieriei din
Antiohia subscriseră și căzură la
învoială cu părinții sinodului din
Efes, fapt care avu loc în anul
5912 dela facerea lumii și astfel
toți Orientalii se întoarseră la
adevăr. Ioan păstori vreme de
17 ani și apoi muri. De la sino-
dul al II-lea și până cel de al
III-lea, trecuseră 42 ani.

44. După acesta ajunse patri-
arh *Domnus*, bărbat virtuos și
nepot al predecesorului său Ioan.
În vremea lui trăia și Sf. Simeon
Stălpnicul. El păstori timp de
21 ani, sau după alții 23 ani și
muri.

45. După el veni *Maxim*, care
muri după 3 ani de păstorie. În
vremea lui avu loc al IV-lea sinod
ecumenic la Calcedon, la care luară
parte 630 părinți. Ei hotărîră să
anatematizeze pe Dioscur și pe
Eutihiu dimpreună cu adepții lui,
în timpul domniei împăratului
Marcian și a soției sale Pulcheria,
în anul 5933 de la facerea lumii.
De la sinodul al II-lea trecură
21 ani.

46. După aceasta ajunse pa-
triarh *Vasilie* și după trei ani
de la ocuparea scaunului patriar-
hal, muri.

47. Μεθ' ὃν γενόμενος ὁ Ἰωάννης, καὶ κήρυξας χρόνους ἕξ, ἀνεπαύσατο.

* 48. Μετὰ τοῦτον ἐγένετο ὁ Ἰουλιανὸς, καὶ ποιήσας ἔτη πέντε, ἀπέθικεν.

49. Ἐπειτα ἔγενεν ὁ Ἀκάκιος καὶ μετὰ δύο ἔτη ἐκοιμήθη.

50. Μεθ' ὃν ἐχρημάτισεν ὁ σεβασμιώτατος Μαρτύριος, τὸν ὀποῖον διὰ τὴν ἐνάρετον του πολιτείας, καὶ τὴν ὀρθόδοξόν του πίστιν διὰ παρακάλειν τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γενναδίου ὁ βασιλεὺς τὸν ἤφερον εἰς τοῦ λόγον του μετὰ τιμῆς μεγάλης καὶ εὐλαβείας, διὰ νὰ τὸν ἀπολαύσουσιν αὐτὸς καὶ ὁ πατριάρχης. Εἶτα στραφεὶς εἰς τὴν Ἀντιόχειαν εὗρε τοὺς ἀγαπῶντας τὰ σχίσματα, καὶ εἶχαν ἐκλέξει ἀντ' αὐτοῦ διὰ πατριάρχην τὸν Ζήνωνα. Βλέποντας δὲ οὗτος ὁ σεβασμιώτατος Μαρτύριος τὴν σύγχυσιν τῶν πονηρῶν στασιαστῶν, ὅπου ἔπασχαν νὰ τὸν ἀποξενώσουσιν ἀπὸ τὸν θρόνον του, εἶπεν εἰς ἐπήκοον πάντων τῶν παρεστώτων, ἥτι ἐγὼ διὰ τὸν κληρὸν καὶ τὸν κοινὸν λαόν, ὅπου ἀγαποῦσι τὰ σχίσματα, καὶ ὄντες ἀπειθεῖς εἰς τοῦ λόγον μου ἐμίαναν τὴν Ἐκκλησίαν, ἐπειδὴ καὶ ἐκλεξαν ἄλλον ἐμοῦ ζῶντος, κάμνω παραίτησιν τοῦ θρόνου, ἀμὴ ὄχι καὶ τῆς ἀρχιερατικῆς μου ἀξίας, τὴν ὀποῖαν ἐγὼ ἐφύλαξα ἀμίαντον." καὶ οὕτως ἀπεχωρίσθη ἀπ' αὐτούς. Οὗτος ὁ ἅγιος ἔκαμεν εἰς τὸν θρόνον χρόνους δώδεκα, καὶ ἀνεπαύθη ἐν Κυρίῳ. Ἦτον δὲ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Συμεῶν τοῦ Στυλίου· τοῦτον ἐγκωμίασαν καὶ οἱ ἅγιοι πατέρες καταπολλά.

51, 52. Εἶτα ἐκάθησεν ὁ προῤῥηθεὶς Ζήνων, καὶ κάμνωντας ἱκανὸν καιρὸν, τοῦ ἄρπαξε τὸν θρόνον Πέτρος ὁ Κναφεὺς ὁ καὶ δυσσεβής· ὅστις ἐπρόσταξε τὸν λαόν νὰ ψάλλουσι τὸ ἅγιον ὁ Θεὸς μετὰ προσθήκης, λέγοντες ἅγιος ὁ Θεὸς, ἅγιος

47. După el veni Ioan, care muri* după șase ani de păstorie.*P. 23

48. După el păstori Iulian care muri după cinci ani.

49. In urmă ajunsă patriarh Acaciu și după doi ani muri.

50. După el veni prea venerabilul Martirie, care pentru purtarea lui neprihănită și pentru credința ortodoxă, la cererea lui Ghenadie, patriarhul Constantinopolului, împăratul îl primi după recomandăția lui cu mare cinste și pietate, ca să se bucure de el împreună cu patriarhul. După aceea, întorcându-se în Antiohia, găsi de ceice le plăceau schisme, care și aleseră în locul lui ca patriarh pe Zenon. Venerabilul Martirie, văzând turburarea răilor răsvrățiți care se sileau să-l alunge din scaun, strigă astfel, ca să fie auzit de cei de față: „De vreme ce clerul și poporul iubesc schismele și nu ascultă de cuvântul meu, ci au pângărit Biserica alegând altul în vreme ce eu încă trăesc, eu plec din scaunul meu, dar nu și din vrednicia mea arhierască, pe care am păstrat-o fără prihană“. Astfel el îi părăsi. Acest sfânt păstori vreme de 12 ani și adormi întru Domnul. In vremea lui trăia Simeon Stâlpnicul pe care și sfinții părinți îl laudară foarte.

51, 52. Deci Zenon, cel mai sus arătat, îi luă locul și, după multă vreme, îi răpi scaunul nelegiuitul: Petru Knafevs, care porunci ca poporul să cânte Sfinte Dumnezeule cu adaosul: „Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, * Sfinte fără * P. 23

30 ἰσχυρὸς, ἅγιος * ἀθάνατος ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς· καὶ ἔδειχνε μὲ τοῦτο τὴν Θεότητα παθητὴν· καὶ δὲν ἐπίστευσεν πῶς ὁ υἱὸς καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ ἔσταυρώθη δι' ἡμᾶς, ἀλλὰ ἐπίστευσε πῶς ἡ ἁγία Τριάς ἔσαρκώθη καὶ ἔπαθε. Πολλοὶ δὲ τῶν τότε ἁγίων καὶ διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας ἔστειλάν του ἐπιστολὰς πλήρεις μαρτυριῶν ἐκ τῆς θείας Γραφῆς, διὰ νὰ τὸν νοθητέησιν νὰ παύσῃ ἀπὸ ταύτην τὴν βλασφημίαν· ὁ δὲ οὐκ ἐδέχθη τοὺς λόγους των· καὶ διὰ τὴν βλασφημίαν ταύτην ἐγένοντο σεισμοὶ πολλοί· ὅταν δὲ ἐξέβη ὁ βασιλεὺς Θεοδοσίος καὶ ὁ πατριάρχης Πρόκλος, καὶ ἔκαμαν ἔξω τῆς πόλεως δέησιν πρὸς τὸν Θεὸν διὰ νὰ παύσῃ οἱ σεισμοὶ, ἀρπάχθη ἓνα μικρὸν παιδίον ἀπὸ ἄγγελον Κυρίου ὑψηλὰ εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ ὁ λαὸς ἔκραξε τὸ „Κύριε ἐλέησον,“ καὶ μετὰ ὥραν ἱκανὴν ἔκατέβη τὸ παιδίον, καὶ ἐδιηγήθηκε, πῶς εἶδε τὸν Κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπιημένον· καὶ οἱ ἄγγελοι τὸν ἐδόξασαν λέγοντες, „ἅγιος ὁ Θεὸς, ἅγιος ἰσχυρὸς, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς.“ Τούτου γενομένου, οἱ μὲν ὀρθόδοξοι ἐδόξασαν τὸν Θεόν, ὁ δὲ δυσσεβῆς ἐκείνος κατησχύνθη.

Μετὰ ταῦτα ἐπρόσθεσε καὶ ἄλλην βλασφημίαν ὁ αὐτὸς Κναφεὺς, παραβαίνωντας τὴν παράδοσιν τῶν πρὸ αὐτοῦ ἁγίων πατέρων, ἤγγον ἐπρόσταξε τοὺς χριστιανοὺς νὰ σημειώσουσι τὸν τύπον τοῦ τιμίου σταυροῦ μὲ ἓνα μόνον δάκτυλον τὸν λιχανόν, καὶ μόνον εἰς τὸ πρόσωπον, καὶ νὰ βάνουσι τὸν δάκτυλόν τους πρότερον εἰς τὸ ἀριστερὸν μάγουλον, καὶ ἔπειτα εἰς τὸ δεξιόν. Ἀκόμη

31 τὸς ἐπρόσταξε νὰ μὴν * ἀσπάζονται τὰς ἁγίας εἰκόνας, μόνον ἐγγιζώντας τὸν δάκτυλόν τους εἰς αὐτὰς νὰ τὸν ἀσπάζονται. Ἦφερε καὶ ἓνα κατηγορημένον ἱερέα Μανιχαῖον, καὶ τὸν ἐχειροτόνησεν ἐπίσκοπον Ἀπα-

moarte, care tē-ai răstignit pentru noi“, vrând sa arăte prin aceeașta Dumnezeu care a pățimit. El nu credea că Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu s'a răstignit pentru noi, ci credea că Sfânta Treime s'a intrupat și a pățimit. Mulți din sfinții și dascălii de atunci ai Bisericii trimiseră epistole pline de mărturii din Sfânta Scriptură ca să-l convingă să renunțe la această defăimare, însă el nu primi cuvântul lor. Iar din pricina acestei defăimări, se întâmplară cutremure, multe. Când ieșiră împăratul Teodosie și patriarhul Proclu și făcură rugăciuni către Dumnezeu pentru încetarea cutremurelor, un copil fu răpit de un înger al Domnului la cer, iar poporul strigă: „Doamne miluește“; după destulă vreme însă copilul se pogorî și povesti cum a văzut pe Dumnezeu pe scaun înalt și ridicat și îngerii îl slăviau zicând: „Sfinte Dumnezeule, sfinte tare, sfinte fără de moarte, miluește-ne pre noi“. După această întâmplare, creștinii ortodocși slăviră pe Dumnezeu, iar acest nelegiuit fu rușinat.

După un timp oarecare, acelaș Knafef, adaoșe altă defăimare, călcând tradițiunea sfinților părinții cel dinaintea lui, porucind creștinilor să facă semnul cinstitei cruci cu un singur deget: cu arătătorul și numai la față, ducând degetul mai întâi la obrazul stâng apoi la cel drept. Pe urmă el orându-i să nu fie sărutate * sfințele icoane, ci numai să apropie degetul de ele și așa să-l sărute. El aduse un preot maniheian cațeter și-l hirotoni episcop de Apamea. Deasemenea el porunci să nu se facă aghiasmă în altă vreme decât în seara Botezului

μολι: Ἀκόμη ἐπισημαίνει ὅτι νὰ μὴν γίνῃται ἀγισμὸς εἰς ἄλλον κτιστὸν, μίρξ εἰς τὴν ἐσπέρην τῶν Ὀμοιωμάτων καὶ ἕτερα νεωτεροῦ-μητα καὶ βλασφημίας ὁμοίας ἔκα-μον ὁ ἄθεος. Ταῦτα δὲ μαθὼν Γεν-νιδίως ὁ πατριάρχης Κωνσταντινου-πόλεως, ἔδωκεν εἰδῆσιν τοῦ βασιλέως ἡμῖς πέμπωντας διὰ νὰ τὸν ἐξορίσῃ, ἑαυτὸς μαθὼν ἔφυγεν ἐκεῖθεν.

53. Μετὰ τοῦτον ἔγινεν ὁ Ἰου-λιανὸς, καὶ ἔκαμε καιρὸν ὀλίγον· ἃ δὲ Κεδρηνὸς διηγεῖται, πῶς νὰ ἀντιγράψῃ πάλιν ὁ Κναφεὺς εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀντιοχείας, καὶ πῶς νὰ ἔκαμε σύνοδον εἰς τὴν Ἀνατολήν ἀπὸ βοηθείας καὶ συμμαχίας τοῦ βα-σιλέως Ζήνωνος, ὁ ὁποῖος ἦτον καὶ υἱοῦς Ἰακωβίτης ἄτοι μονοθελή-της· καὶ πῶς οὗτος ὁ βασιλεὺς Ζή-νων νὰ ἔβγαλε τὸν πατριάρχην Ἰου-λιανὸν καὶ νὰ τὸν ἐξώρισεν εἰς Πν-τιοῦντα τῆς Ἀρμενίας καὶ ἐκάθησε πάλιν ὁ Κναφεὺς ἱκανὸν καιρὸν. Ἐπειὰ Βασιλίκος ὁ πάπας τὸν ἀνα-θεμίτισε, καὶ τὸν ἐδίωξαν ἀπὸ τὸν θρόνον.

54. Ἐκαμαν δὲ ἀντ' αὐτοῦ πα-τριάρχην τὸν Κελλεντῖνον, τὸν ὁ-μοῖον ὁ βασιλεὺς Ζήνων ἐνθάξωντάς τιν τὸν ἐξώρισεν εἰς τὴν νῆσον Θά-σων, καὶ ἔβαλε πάλιν τὸν Κναφέα. Ὁ ὁποῖος ἀπὸ τότε ἔκαμε κακὰ ἀνα-σθηματα, καὶ ἀναθεμάτισε καὶ τὴν ἁγίαν τετάρτην οἰκουμένην σύνοδον καὶ αὐτοὺς ἐξορισθεῖς, πάλιν ἐστράφη καὶ ἐχειροτόνησε κάποιον φιλόξενον ἰερόκοπον Μέμφιδος * μαθῶν πο-νηρίαιον. Ἐπειτα * μαθὼν πῶς ἦν ἡμῖν ἀβάπτιστος, εἶπε πῶς ἡ χειρο-τονία ἀναπληροῖ καὶ τὸ βάπτισμα.

Μετὰ ταῦτα ἀπέθανεν οὗτος ὁ Κελλεντῖνος. Ἀπέφρασαν δὲ ἀφ' οὗ ἐπιβῆναι τὸ πρῶτον εἰς τὸν θρόνον τοῦ ἁγίου ἀπέθανεν, ἔτη τεσσαρα-κοσιπέντε. Ὁ δὲ Ἰουλιανὸς ὁ χειρο-τονηθεὶς μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Κνα-φεύου, ἔκαμεν εἰς τὸν θρόνον ἔτη ἑξήκοντα, καὶ ἀπέθανεν.

Domnului, și alte inovațiuni și defăimări dădu la iveală ateul. Aflând aceasta Ghenadie patriar- hul Constantinopolului, înștiință pe împărat care trimise poruncă să-l exileze. Petru aflând și el de aceasta, fugi.

53. După el, ajunse patriarh Iulian, pentru scurtă vreme. Ce- dren spune că Knafevs s'a întors iarăș la scaunul său din Antiohia și că a ținut un sind în Orient cu sprijinul și ajutorul împăra- tului Zenon, care și el era iacobit adică monotelit și că acest îm- părat Zenon goni pe patriarhul Iulian și-l exilă în Pitiunța Ar- meniei. Knafevs își reluă scaunul pentru multă vreme; după aceea papa Vasile îl anatematiză și Knafevs a fost gonit din scaun.

54. În locul lui, făcură patriarh pe Kelentin, pe care împăratul Ze- non îl goni și-l exilă în insula Tasos, pentru a aduce iarăș pe Knafevs, care, din acea clipă, pri- cinii rele fără de număr și ana- tematiză și sfântul sinod ecume- nic al IV-lea. Fiind exilat din nou, se reîntoarce și hirotoni pe un oarecare Filoxen, om foarte rău, episcop de Memfis. Pe urmă,* * p. 32 aflând că este nebotezat, declară că hirotonia înlocuește și botezul.

După aceasta Knafevs muri. De când el ocupă scaunul pentru prima dată, și până când muri, trecură 42 ani. Iulian cel ce fu- sese hirotonit după fuga lui Knafevs, ocupă scaunul patriar- hal patru ani, apoi muri.

55. Εἶτα ἐκάθισεν ὁ εὐλαβῆς Στέφανος, ὅστις προσμείνας ἔτη τρία, ἀνεπαύθη.

56. Μετὰ τοῦτον ἐγένετο ἕτερος Στέφανος πατριάρχης, τὸν ὁποῖον μετὰ ἕνα χρόνον οἱ κάκιστοι τῶν Ἀντιοχείων ἐξεκέντησαν μὲ καλὰ μακροτερά, καὶ ἐδέχθη τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου.

57. Μεθ' ὧν ἐγένετο δεύτερος Κελλεντίνος ὁ ἐπίσκοπος, αἰρετικὸς ὢν, ὅστις ποιήσας χρόνους τέσσαρας ἐτελεύτησεν.

58. Μετὰ δὲ τοῦτον ἐγένετο ὁ ἅγιος Πέτρος ὁ Κναφεύς, ὅστις ἦτον ἐναρέτου πολιτείας ἄνθρωπος καὶ ὀρθόδοξος. Οὗτος ἐθέσπισε νὰ ἀναγινώσκουσιν οἱ χριστιανοὶ τὸ σύμβολον τῆς πίστεως εἰς τὴν ἱεράν λειτουργίαν, ἤγουν τὸ πιστεύω εἰς ἕνα Θεὸν, καὶ ἄλλας προσευχάς. διότι πρότερον ἀπὸ τὴν πρώτην σύνοδον ἕως εἰς τὴν δευτέραν, ὅπου ἀναπλήρωσεν τὸ ἅγιον σύμβολον, δὲν ἀναγινώσκετο εἰς ταῖς θείαις λειτουργίαις ἕως εἰς τὸν καιρὸν ἐτούτου. Ἐκτοτε δὲ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἐπεκράτησε καὶ διέμεινεν ἡ θεάρεστος αὕτη συνήθεια. Οὗτος λοιπὸν ποιήσας τὸ ποιμνιὸν του καὶ τὴν Ἐκκλησίαν καλῶς ἔτη τεσσαρακονταεξ ἀνεπαύσατο ἐν Κυρίῳ.

59. Μετὰ τοῦτον ἐγένετο Παλάδιος ὁ ἱερεὺς τῆς ἐν Σελευκείᾳ ἁγίας Θέκλης, καὶ ἔκαμεν ἔτη δεκάτρία, καὶ * ἀνεπαύθη.

* p. 33

60. Μεθ' ὧν ἐχορημάτισε Φλαβιανός, ἐν ἔτει τετάρτῳ τῆς βασιλείας Ἀναστασίου τοῦ δικόρου, ὅστις βασιλεὺς ἀφῆκε τὴν πάτριόν του εὐσέβειαν ἐγένεν Ἰακωβίτης μονοθελήτης· διότι ὦντας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν κάποιος αἰρετικὸς Σεβήρος εἶπε τοῦ βασιλέως πῶς ἡ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος ἔσφαλεν εἰς ὅσα ἐδογματίσεν, ἀληθινὴ δὲ καὶ ἀλάθαστος πίστις εἶναι ἐκείνη τὴν ὁποίαν ἐκρατοῦσεν ὁ Εὐτυχῆς καὶ ὁ Διόσκορος. » Ἀμὴ ἡ βασιλεία σου

55. După aceea păstorii cuvio-sul Ștefan, care, după trei ani, muri.

56. După el ajunse patriarh alt Ștefan, pe care, după un an, cei mai ticăloși dintre Antiohieni îl străpunseră cu o trestie ascuțită și el primi cununa martiriului.

57. După el ajunse patriarh Kelentin II-lea, episcopul, care era eretic. Acesta muri după o păstorie de patru ani.

58. După el ajunse patriarh sfântul Petru Knafevs, om cu o purtare virtuoasă și ortodox. El a hotărît ca creștinii să citească simbolul credinței la sfânta liturghie, adică: „Cred întru unul Dumnezeu”, și alte rugăciuni, pentru că mai înainte, de la cel dintâi sinod ecumenic și până la al doilea, când fu întregit sfântul simbol, nu s'a citit la sfintele liturghii până în vremea acestuia. De atunci însă și până acum s'a fixat și a rămas acest obicei plăcut lui Dumnezeu. Petru păstorind bine turma și biserica sa 46 ani, adormi întru Domnul.

59. După el fu patriarh Paladie, preot al bisericii Sf. Tecla, din Seleucia, care muri după o păstorie de 13 ani*.

60. După el ajunse patriarh Flavian, în anul al 4-lea al împăratului Anastasie Dicor; acest împărat, părăsind evlavia familiei sale, se făcu iacobit-monetelit și iată pentru ce: Era în Constantinopol un oarecare eretic Sever, care zisese că sinodul din Calcedon s'a înșelat în hotărârile lui dogmatice: credința adevărată și negreșită este aceia pe care o profesau Eutichiu și Dioscur. „Tu împărate să poruncești la toți să

αγαπᾶτε νὰ τὴν ἀναθεματίσουν τὴν
 πνευμάτων ἐκείνην, καὶ νὰ πιστεύουν
 ὅτι οὗτος εἰς τὸν Χριστὸν εἶναι μία
 φύσις καὶ θέλησις. Καταπεισθέντος
 τοῦ βασιλέως εἰς τοῦτο ἀπὸ ἐκείνων
 τῶν πλάνων, ἔμαθε τοῦτο ὁ πατριάρ-
 χης Φλαβιανός, καὶ πῶς ἔχει νὰ τὸ
 φέρῃ εἰς ἔργον, ὅθεν τοῦ ἔγραψεν
 ἅπασιν νὰ μὴ ἀκούῃ τὸν αἰρετικὸν
 Σεβήρον εἰς ὅσα τοῦ ψεύδεται,
 ὅτι οἱ πατέρες ἦτον ἅγιοι, καὶ ἐξε-
 ἰκόντες τὴν ἀλήθειαν ἐδογματίσαν,
 καὶ ὅποιος ἐναντιῶνεται εἰς τὰ δόγ-
 ματά τους, εἶναι ἀναθεματισμένος.
 Ἐγγιθεὶς δὲ ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν
 Φλαβιανὸν ἔστειλε, καὶ τὸν ἐξώ-
 ρισεν, καὶ ἀνεβίβασεν ἀντ' αὐτοῦ
 εἰς τὸν θρόνον τὸν ἀπατεῶνα ἐκεῖ-
 νων Σεβήρον. Ταῦτα δὲ μαθὼν
 Ἰλλίος ὁ Ἱεροσολύμων συναγαγὼν
 ἅγιους ἄνδρας τὸν ἅγιον Σάββα,
 Θεοδοσίον τὸν κοινοβιάρχην, καὶ
 τὸν ἅγιον Χαρίτωνα, ἔτι δὲ καὶ
 δεκαμυριάδας, καὶ μοναχοὺς τὸν
 δευτέρων χιλιάδας δέκα, ἀναθεμά-
 τισεν τὸν Σεβήρον, καὶ τὸν Ἐδου-
 χμα, καὶ τὸν Διόσκορον, καὶ ὅλους
 ἅσους δὲν δέχονται τὴν ἐν Χαλκηδόνι
 ἡγίαν σύνοδον, ὡσὼν καὶ τοὺς τέσ-
 σαρικαὶς εὐαγγελιστάς. Ὑπῆρχε δὲ
 ἐκεῖ παρὼν καὶ κάποιος συγ-
 γιγής τοῦ βασιλέως καὶ ὁμόφρον,
 ὁ ὅστις ἐφοβήθη καὶ ὑποσχέθη * νὰ
 κατακλιθῇ τὸν βασιλέα νὰ ἀφήσῃ
 τὴν αἵρεσίν του, ὅμως δὲν ἔκατα-
 κλιθῆναι. Ἀκούσας δὲ καὶ ὁ Σύμμα-
 χος βασιλεὺς Ἀναστάσιος, ἔγραψε
 πρὸς αὐτόν, ἐλέγχωντας τὴν προᾶξίν
 του, καὶ ἀναθεματίζοντας καὶ αὐτόν
 καὶ τὸν Σεβήρον καὶ τοὺς λοιποὺς,
 ἅσους ἴσθιν δεχθῆναι τὴν αἵρεσίν τους.
 Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀναστάσιος ἐξώρισεν
 τὸν πατριάρχην Ἱεροσολύμων Ἡ-
 λιν, εἰς μίαν πόλιν εἰς τὰ σύνορα
 τοῦ Νταύλου ὁρους ὡσαύτως καὶ
 ἄλλων ἁγίων ἄνδρας ἐξώρισεν ὁ
 δὲ ἅγιος Σάββας μετὰ τῶν λοιπῶν
 δεκαμυριάτων ἐπῆρξεν εἰς τὸν πα-

anatematizeze acel sinod și ca
 toți să creadă că în Iisus Christos
 este o singură fire și o voință“.
 Împăratul, lăsându-se convins de
 către acel înșelător, patriarhul
 Flavian află, precum și cum vrea
 să o înfăptuiască; deaceea el îi
 scrisese ca să nu dea crezare erec-
 ticului Sever în câte minciuni
 spune, pentrucă părinții erau
 sfinți și ei au hotărît dogma după
 ce au cercetat adevărul, și cine
 se va împotrivi dogmelor hotărîte
 de ei este anatematizat. Împă-
 ratul, mâniindu-se împotriva lui
 Flavian, trimise de-l exilă și
 ridică pe scaun în locul lui pe
 înșălătorul acela Sever. Aflând
 acestea Ilie al Ierusalimului, adună
 bărbați sfinți: pe sfântul Sava,
 Teodosie Chinoviarhul și pe sfân-
 tul Hariton, precum și arhiman-
 driți și călugări în număr de zece
 mii și anatematizară pe Sever,
 pe Eutichie și pe Dioscur și pe
 toți câți n'a primit sfântul sinod
 din Calcedon ca și pe cei patru
 Evangheliști. De față era și o
 rudă a împăratului de aceeaș pă-
 rere cu ei, căruia îi fu frică și
 primi * sarcina să convingă pe * p. 34
 împărat ca să părăsească erezia
 lui, dar nu fu convins. Simah,
 Papa Romei, aflând despre cele ce
 făcuse împăratul Anastasie, îi
 scrisese dojenindu-l pentru fapta
 lui și anatematizându-l dim-
 preună cu Sever și cu toți cel-
 lații care ar vrea să primească
 erezia lui. Împăratul Anastasie
 însă exilă pe Patriarhul Ilie al
 Ierusalimului într'un oraș la gra-
 nițele muntelui Sinai. El exilă de
 așijderea și alți bărbați sfinți.
 Sfântul Sava însă cu ceilalți ar-
 himandriți se duseră la patriarhul
 Ilie și luară binecuvântarea și
 rămaseră cu el câteva zile. În
 ziua cea de pe urmă se duse la

τροιάρχην Ἡλίαν, καὶ ἔλαβον εὐλο-
γίαν, καὶ ἔμειναν μετ' αὐτοῦ ἡμέρας
τινάς, καὶ εἰς τὴν ὕστερον ἡμέραν
ἔβγηκεν εἰς αὐτοὺς κλαίοντας. Ἐρω-
τηθεὶς δὲ τὴν αἰτίαν, εἶπε πρὸς αὐ-
τοὺς, ὅτι μέλλει νὰ ἐκδημήσῃ πρὸς
Κύριον, καὶ πῶς μετὰ δέκα ἡμέ-
ρας ἔχει νὰ ἀποθάνῃ καὶ ὁ βασιλεὺς
Ἀναστάσιος, καὶ ἔχουν νὰ κριθοῦν
ἀντάμα ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ
Χριστοῦ, ὅπερ καὶ ἐγένετο· διότι
ὁ Ἀναστάσιος εἶδεν εἰς τὸ ὄραμα
του ἕνα ἄνδρα φοβερὸν καταπολλὰ,
καθήμενον ἐπὶ θρόνον ὑψηλοῦ, καὶ
τριγύρω του ἦτον ὑπηρεταί, ἐβάστα
δὲ καὶ εἰς τὰς χεῖρας του ἕνα βι-
βλιάριον, τὸ ὁποῖον ἀνοίγωντάς το
εὐρέθη τὸ ὄνομα τοῦ Ἀναστασίου,
καὶ προσκαλεσάμενος αὐτὸν τοῦ εἶ-
πεν οὕτως: „Ἦθελα νὰ σὲ ἀφήσω εἰς
τὴν ζωὴν πολλὴν καιρὸν ἀκόμη, ὅμως
διὰ τὰς κακὰς σου πράξεις, καὶ διὰ
τὴν ἀσεβειαν, καὶ τὴν ἀδικίαν ὅπου
ἔκαμες εἰς τοὺς ἁγίους μου, ἰδοὺ
ὅπου ἔκοψα ἀπὸ τὰς ἡμέρας σου
χρόνους δεκατέσσαρας.“ τὸ ὁποῖον
καὶ ἔγινεν· διότι μετὰ δέκα ἡμέρας
τὸν ἐφθασεν ὄργη θεϊκὴ, καὶ κα-
κὴν κακῶς ἀπωλέσθη, καθὼς *
ἐπροφήτευσεν καὶ ὁ πατριάρχης Ἡ-
λίας. Μετὰ τοῦτον δὲ τὸν Ἀναστά-
σιον ἐβασίλευσεν Ἰουστίνος ὁ Θράξ,
ὅστις ἦτον ὀρθόδοξος καὶ εὐσεβής,
καὶ ἀνεκάλεισεν ἤγρον ἐγύρισεν τοὺς
ἐξωρισμένους εἰς τοὺς θρόνους τους,
καὶ τὸν Σεβήρον ἐκάθηρεν ἀπὸ τὸν
θρόνον τῆς Ἀντιοχείας, ὡς κακὸν
καὶ ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας· ὁ
ὁποῖος ἐπῆγεν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ
καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ.

61. Ἐχειροτονήθη δὲ ἀντ' αὐτοῦ
Παῦλος ὁ ξενοδόχος, ὁ ὁποῖος μετὰ
χρόνους μὴ θέλοντας νὰ ὁμολογήσῃ
καὶ νὰ δεχθῇ τὰ δόγματα τῶν ἁγίων
πατέρων τῆς τετάρτης συνόδου, ἔφυ-
γε καὶ ἐπῆγε καὶ ἐκόσμησεν. Ἐ-
πειτα ὁ βασιλεὺς Ἰουστίνος ἐξώρισε
Φιόξενον τὸν ἐπίσκοπον Μέμφιδος,
καὶ Πέτρον τὸν ἐπίσκοπον Ἀπα-

el plângând. Intrebat fiind despre
pricină, el le zise că trebuie să se
ducă la Domnul și după zece zile
el va muri, asemenea și împăratul
Anastasio și că vor fi judecați
împreună înaintea scaunului lui
Christos, cum s'a și întâmplat.
Intr'adevăr, Anastasio văzu în
vis un om înfricoșat foarte, șe-
zând pe un tron înalt înconjurat
de slujitori, ținând în mâni o
carte pe care deschizând-o, găsi
numele lui Anastasio și chemân-
du-l îi zise astfel: „Aș fi vroit
să te las în viață multă vreme
încă, însă din pricina faptelor
tale rele și din pricina neleguirii
tale și a nedreptăților pe care le
faci sfinților mei, iată că ți-am
scurtat viața cu 14 ani“. Aceasta
se și întâmplă, căci după zece
zile, mânia lui Dumnezeu îl lovi
și muri în chip mizerabil, după
cum a proorocit * și patriarhul
Ilie. După Anastasio domni Iustin
Tracul, bărbat ortodox și
cucerinic, care porunci să cheme
pe cei exilați în scaunele lor și
depuse pe Sever din scaunul An-
tiochiei ca un rău și protivnic Bi-
sericii, Sever se duse la Ierusalim
și se stabili acolo.

61. In locul lui, fu hirotonit Pa-
vel Xenodohul, care, după câțiva
ani, nevrând să mărturisească și
să primească dogmele sfinților
părinți ai sinodului al IV-lea, fugi,
se duse și se făcu laic. Apoi îm-
păratul Iustin exilă pe Filoxen,
episcop de Memfis și pe Petru

μετα. τη. διευρω. Σφριας διότι
 ἄμιν μιτιχάτοι.

62. Ἐγένετο δὲ μετὰ ταῦτα πα-
 τριάρχης ὁ Ἐδφράσιος¹⁾ ἔλθὼν
 ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ εἰς τοῦ ὁ-
 πάλου τὰς ἡμέρας ἐγένετο ἐμπρησμός
 καὶ σεισμός μέγας καὶ ἔπεσε τὸ πε-
 ρισσώτερον μέρος ἀπὸ τὰ τείχη τῆς
 πόλεως, καὶ οἰκίαι πολλαί, ἀπὸ τὸ
 ἄνω καὶ αὐτὸς ἐφρονεύθη, ποιή-
 σαι τὴν τὸν θρόνον ἔτη πέντε

63. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἔστειλεν ἔπαρ-
 χην ἵνα ἀνδρᾶ ἐνάρετον καὶ θεο-
 σβη Ἄβραάμιο ἐνόματι διὰ νὰ
 κτισθῇ τὰ πεσόντα τείχη τῆς πόλεως·
 τὸν ὁποῖον οἱ Ἀντιοχεῖς ὑπὸ θεοῦ
 ἀληγοφέντες τὸν ἔκλεξαν διὰ πα-
 τριάρχην, καὶ τὸν ἐχειροτόνησαν τὰ
 δὲ τείχη τῆς Ἀντιοχείας ἔπεφταν
 πικρὰ καὶ πάλιν τὰ ἀνάκτιζαν. Ἐ-
 πείτα πάλιν πεσόντα ἐφόνευσαν τέ-
 σσρας χιλιάδας καὶ ὀκτακοσίους ἐβ-
 δημήκοντα ἀνθρώπους· ὅσοι δὲ ἔφυ-
 γον ἐλυτρώθησαν ἀπὸ τὴν ὄργην ἐκεῖ-
 νην. Ἐνας δὲ ἀσκητὴς * θεάρεστος
 εἶδεν ὄραμα θεϊκόν, ὅτι νὰ εἰπῇ εἰς
 τοὺς Ἀντιοχεῖς νὰ γράψουν εἰς ταῖς
 θύρας των τὸ «Χριστὸς μεθ' ἡμῶν
 πύρην» τὸ ὁποῖον κάμνοντες τὸ ἔπαυ-
 σεν ὁ σεισμός καὶ ἡ θεϊκὴ ἐκείνη
 ἀγγελία καὶ ἀπὸ τότε ἀνομάσθη ἡ
 Ἀντιόχεια Θεοῦπολις. Ἐδωκεν δὲ
 τὸν ὁ τε βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσα
 χρυσίον πολὺ εἰς ἀνακαίνισιν τῶν
 τειχῶν. Οὗτος ὁ πατριάρχης Ἀ-
 βραάμιος ἔκαμεν εἰς τὸν θρόνον ἔτη
 δεκαπέντε ἢ κατ' ἄλλους δεκαοκτώ.

64. Μετὰ τοῦτον ἐγένετο Δόμνος
 ὁ δεύτερος, εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ ὁ-
 ποῖου ἐγενεν ἡ οἰκουμένη ε' σὺ-
 γοδος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ
 Ἰουστινιανοῦ τοῦ Μεγάλου ἦσαν
 δὲ οἱ συνελθόντες τότε πατέρες ἑκα-
 τὸν ἐξήκοντα πέντε. Συνήλθον δὲ
 κατὰ Θεοδώρου ἐπισκόπου Μο-
 ψουστιᾶς, καὶ τῶν ἐκείνου ὁμο-
 ψύμων, οἱ ὁποῖοι ἔλεγον μὴ εἶναι

episcop al Apamlei din a doua
 Siria din pricina că erau manihei.

62. După acestea ajunse pa-
 triarh *Efrasios*, care venea din
 Ierusalim. In vremea lui, avu loc
 un incendiu și un mare cutremur
 de pământ și căzu cea mai mare
 parte din zidurile cetății, așij-
 derea și multe case, din care
 pricină și el fu omorît, după ce
 păstori cinci ani.

63. Împăratul trimise un eparh,
 om virtuos și cucernic, numit
Avramios, ca să zidească zidurile
 căzute ale cetății. Antiohienii,
 conduși de Dumnezeu, îl aduseră
 patriarh și-l hirotonisiră. Iar zi-
 durile Antiohiei cădeau adesea
 și iarăși le refăceau. După aceea
 iarăși căzând zidurile, omorîră
 4870 oameni: toți câți fugiră
 scăpară de mânia aceia. Un ascet*
 virtuos văzu o viziune dumneze-
 zeească, ca să înștiințeze pe
 Antiohieni să scrie pe ușile lor
 așa: „Hristos cu noi să stea!“.
 După ce au făcut aceasta, cu-
 tremurul încetă, de asemenea și
 acea mânia dumnezeiască. Și de
 atunci Antiohia se mai numi
 Theoupolis (=cetatea lui Dum-
 nezeu). Împăratul și împărăteasa
 dădură mult aur pentru reînno-
 irea zidurilor. Acest patriarh
 Avramios stătu pe tron 15 ani
 sau după alții 18.

64. După acesta fu patriarh
Domnus II-lea. In vremea lui avu
 loc al cincilea sinod ecumenic
 din Constantinopol, sub Iustinian
 cel Mare. Părinții care se reun-
 niră atunci au fost 165 la număr.
 Ei se adunară împotriva lui Teo-
 dor, episcopul Mopsuestiei și
 partizanilor săi, care spuneau că
 nu există învierea morților și
 învățau metempsihoza. Președin-
 ții sinodului fură delegații lui

ἀνάστασιον νεκρῶν καὶ ἐδογματίζαν τὴν μετεμψύχωσιν. Ὑπήρχον δὲ ἕξαρχοι τῆς συνόδου οἱ ἐπίτροποι τοῦ Βηγγηλίου πάπα Ῥώμης, καὶ ὁ Εὐτύχιος Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ὁ Ἀπολινάριος ὁ Ἀλεξανδρείας, Δόμνος ὁ Ἀντιοχείας καὶ Εὐτύχιος ὁ Ἱεροσολύμων· οἱ ὁποῖοι ἀναθεματίσαντες τοὺς αἵρετικούς, ἐβεβαίωσαν τὰς προλαβούσας τέσσαρας οἰκουμένικα συνόδους. Ἐπι δὲ ἀπέδειξαν καὶ ἐθέσπισαν ὅτι ὁ κόσμος οὗτος εἶναι φθαρτός, καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν μέλλει γενέσθαι ἐξάπαντος. Ἐπέρασαν δὲ ἀπὸ τὴν τετάρτην ἕως τὴν πέμπτην σύνοδον ἐτη ρβ'. Διέμεινε δὲ οὗτος ὁ Δόμνος εἰς τὸ πατριαρχεῖον ἕτη δεκατέσσαρα, καὶ πρὶν νὰ ἀποθάνῃ, ἔκαμε σύνοδον τοπικὴν κατὰ Σεβήρου καὶ τῶν ἐκείνου ὁμοφρόνων, ὅταν καὶ ὁ Εὐτύχιος ἐν Κωνσταντινουπόλει * συνεκρότησε τοπικὴν σύνοδον κατὰ τῶν αὐτῶν.

* p. 37

65. Μετὰ τοῦτον ἐχορηγίτισεν ὁ ἅγιος Ἀναστάσιος ὁ Σιναΐτης, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Μεγάλου Ἰουστινιανοῦ· ὁ ὁποῖος βασιλεὺς θέλωντας νὰ τιμήσῃ τὸν πατριάρχην Ἱεροσολύμων (διότι ἦτον δοσμένος ὅλως διόλον νὰ τιμήσῃ κατὰ πάντα τρόπον τοὺς ἁγίους τόπους) ὥρισεν ὁ βασιλεὺς δηλαδὴ ὅτι νὰ δοθῶσι τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων καὶ ἐπαρχίας νὰ ἔχη εἰς τὴν σύνοδόν του. Ἐδωσέ του λοιπὸν ὁ Ἀλεξανδρείας ἀπὸ τὰς ὑποτεταγμένας αὐτῷ ἐπαρχίας, τὴν Βόστραν τῆς Ἀραβίας, καὶ τὴν Πέτρας αἱ ὁποῖαι ἦταν μητροπόλεις· ἔδωσέν του καὶ ἐπισκοπὰς ἕξ, τὴν Γάζαν, τὴν Ἀσκάλωνα, τὴν Ἐλευθερούπολιν, τὴν Φαῶδαν, τὴν Αἰλίαν, καὶ τὸ Σίναιον ὄρος· ἔθεσαν δὲ σύνορα τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν τοῦ ἔδωσε δὲ καὶ ὁ Ἀντιοχείας μητροπόλεις δύο, τὴν Καισάρειαν τῆς Παλαιστίνης, καὶ τὴν Σκυθοῦπολιν, καὶ μίαν ἐπισκοπὴν τὴν Πορφυρούπολιν, ὅπου ἦτον τῆς μη-

Vigiliu Papa Romei, Eutihlu al Constantinopolului, Apolinariu al Alexandriei, Domnus al Antiohiei și Eutihlu al Ierusalimului. Ei anatematizară pe eretici și confirmară cele patru sinoade ecumenice. Ei demonstrară încă și declarară că lumea este stricăcioasă și că învierea universală a morților trebuie să aibă loc neapărat. Dela sinodul al patrulea până la sinodul al cincilea, au trecut 102 ani. Domnus rămase patriarh 14 ani, iar înainte de a muri, el convocă un sinod local împotriva lui Sever și împotriva partizanilor lui, în același timp ca și Eutihlu în Constantinopol*, care a strâns asemenea un sinod local împotriva lor.

65. După el veni sfântul *Anastase Sinaitul*, în vremea împăratului Iustinian cel Mare. Acesta, vrând să cinstească pe patriarhul Ierusalimului, căci el era cu totul dispus să cinstească în chip deosebit sfintele locuri — porunci să dea patriarhului de Ierusalim și eparhii care să fie reprezentate în sinodul său. Patriarhul de Alexandria îi dădu din eparhiile supuse lui: Bostra Arabiei și Petra, care erau mitropolii. Îi dădu de asemenea și șase episcopii: Gaza, Ascalonul, Eleuteropolis, Paranul, Aelia și muntele Sinai, punând granița la Marea Roșie. Antiohia îi dete două mitropolii: Palestinei și Scitopolis și o episcopie: Porfiropolis, care depindea de mitropolia Tirului, care se cheamă astăzi Asour (= Sour). Ca graniță, luară fluviul între Ptolemaida, adică Acra, și muntele Carmelului, muntele care

τροπολογως Τύρον, ή οποία λέγεται την σήμερον Ἰσούρ. *Εβαλαν δὲ πηλοῦν τὸν ποταμὸν τὸν μεταξὺ Πυλαμαίδος ἤγουν τοῦ Ἀρη, καὶ τοῦ Καρμηλίου, ὅρους τοῦ νῦν λεγομένου Γαήφα. Ἀκόμη ἐπῆρεν ὁ Ἀντιοχείας καὶ ἀπὸ τὴν μητρόπολιν Πουριαν τῆς Ἀνσίτιδος τέσσαρας ἐπισκοπὰς, καὶ τὰς ἔδωκε τοῦ Ἱεροσολήμων, τὴν Γαδείρων, τὴν Καπιτωλιάδος, τὴν Ἀβίλλης, καὶ τὴν Γύριαν καὶ ἔβαλαν σύνορα τὴν Ἀντιοχίαν χώραν τοῦ Ἰώβ. Οὗτος ὁ ἠμφορήθεις Ἀναστάσιος ὁ πατριάρχης Ἀντιοχείας ἀφῆκε πολλὰ συγκρίματα εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἐξηγητοὺς εἰς τὸν ἕκτον ψαλμὸν, καὶ κήρυκτας εἰς * τὸν θρόνον ἔτη ἑνὶκα ἀνεπαύσατο Ἀπριλίῳ εἰκοσμη πρώτῃ.

66. Μετὰ δὲ τοῦτον ἐγένετο παμμάχης ὁ Ἰουστίνος, τὸν ὁποῖον ὠνομαζομένη ἀπὸ ὀλίγον καιρὸν τὸν ἐσοκλήθησαν οἱ Ἀντιοχείς, πῶς ἐκώλυσε καὶ διέφθειρε τὰ τῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλοι δὲ γράφουσιν, ὅτι τὸν ἐνοχοφάντησαν εἰς πορνείαν ὃ δὲ ὑββωντας τὴν ἀρχιερατικὴν του ποιήν εἰς ἓνα μέρος, καὶ ἀλλάζοντας τὴν φροεσίαν του, ἐπῆγεν εἰς τὰ Ἰεροσόλυμα, καὶ γενόμενος ἐκεῖ κληρολάτης τοῦ ναοῦ τῆς Χριστοῦ Ἀναστάσεως ἔτη εἰκοσιτέσσαρα δὲν ἐγατίωσε τὸν ἑαυτὸν του εἰς τιὰ ἠμελίαν.

67. Μετὰ δὲ τοῦτον ἐγένετο αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Γρηγόριος, ὁστις ἦτον ἀπὸ τῆς μέγας, καὶ ἔχωντας ἀρθροῦς καὶ πάθος τοῦ ἔδωσεν ἓνας ἰατρός φαρμακὸν κατεσκευασμένον ἀπὸ τὸν λεγομένου δάκτυλον τοῦ Ἐρμοῦ τὸ ὅποσον αἰώντως το ἐτελεύτησεν, ἀρτιοῦ ἡμῶν ἔτη εἰκοσιτέσσαρα.

Μετὰ ταῦτα οἱ Ἀντιοχείς πέμψαντες εἰς Ἱεροσόλυμα ἐζήτησαν ἀποδοῦν ἄξιον διὰ πατριάρχην, Ἰσακ. δὲ ὁ Ἱεροσολύμων τοὺς ἐπισημοῦς να λάβουσι τὸν προσδότην ὅτι κληρολάτην Ἰουστίνου, γέ-

se cheamă Halfa. Patriarhul Antiohiei luă încă din mitropolia Bosrei Avsitidei patru episcopii și dădu patriarhului de Ierusalim Gadara, Capitoliyas, Abila și Goba și adoptară ca graniță Avsitida, țara lui Iov. Susnumitul patriarh Anastasie al Antiohiei lasă bisericici multe lucruri scrise și o explicare la psalmul al șaselea. După o păstorie * de 11 ani, el * p. 38 muri la 21 Aprilie.

66. După el ajunse patriarh *Iustin* care, după puțină vreme, fu clevetit de Antiohieni că a pierdut și a risipit averea Bisericii. Alții spun că el l-au pârât de desfrânare. El, ascunzând veșmintele patriarhale și schimbându-și îmbrăcămintea, se duse la Ierusalim și se făcu paraclisier al Bisericii Sfântului Mormânt vreme de 24 ani, fără să se descopere nimănu în nici un chip.

67. După el, îi ocupă locul *Grigorie*, care era un mare poet. Dar el suferea de artrism și un doctor îi dădu o doctorie pregătită dintr'o buruiană numită degetul lui Hermes, pe care bându-o, a murit, după o păstorie de 24 ani.

După acestea Antiohienii trimiseră la Ierusalim ca să ceară un bărbat demn pentru patriarhat. Isac al Ierusalimului îi sfătui ca să ia pe susnumitul *Iustin* paraclisierul, care era acum bă-

ροντα ἤδη ὄντα, ὅπερ καὶ ἐγένετο· πορευόμενοι δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν τοὺς ἐδιηγρήθη ὁ Ἰουστίνος πῶς αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος ὁποῦ ἀρχήτερα τὸν εἶχαν συκοφαντήσει, λέγοντάς τους καὶ κάποια σημάδια, ἤγουν τὴν ἀρχιερατικὴν του στολήν, καὶ ἄλλα· καὶ οὕτω καθήσας ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ ποιήσας ἔτη ἑννέα, ἀνεπαύσατο ἐν Κυρίῳ.

68. Μετὰ τοῦτον ἐγένετο ἕτερος Ἀναστάσιος, καὶ ποιήσας ἔτη ἑνδεκα, ἐκοιμήθη.

69. Μεθ' ὃν ἐγένετο τρίτος Ἀναστάσιος, ἐν ἔτει * δεκάτῳ ἐβδόμῳ τῆς βασιλείας Μαυρικίου, ὅστις ἦτον πρότερον διάκονος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησίας, τούτου δὲ διαμεινάντος ἐπὶ τοῦ θρόνου ἔτη ἕξ· ἀποστάτησαν ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Φωκά οἱ ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ τοὺς πέριξ Ἰουδαῖοι, (διότι οὗτος ὁ Φωκάς εἶχε φονεύσει τὸν βασιλέα Μαυρίκιον διὰ πρόσταγῆς Θεοῦ) καὶ ἐφόνευσαν πολὺν πλῆθος τῶν ὀρθοδόξων, αὐτὸν δὲ τὸν πατριάρχην Ἀναστάσιον σφάζαντες, καὶ ἀποτεμόντες αὐτοῦ τὰ αἰδοῖα, τὰ ἔβαλαν εἰς τὸ στόμα του, τοῦτο μαθὼν Φωκάς ὁ βασιλεὺς ἔστειλεν Κοπανᾶν τὸν ἀρχιστράτηγον μὲ φουσατόν μεγάλην, ὅστις ἔλθων ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐφόνευσε πολλοὺς τῶν Ἰουδαίων, τοὺς δὲ ἐναπολειφθέντας ἐξώρισεν. Μετὰ τὴν σφαγὴν τοῦ πατριάρχου Ἀναστασίου ἔμεινεν ὁ θρόνος τῆς Ἀντιοχείας ἔτη εἰκοσιδύο χωρὶς πατριάρχην.

70. Ἐπειτα ἔγινεν ἕτερος Γρηγόριος ὁ δεῦτερος, ἐν ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ ἑξακοσιοσιῶ ἑννάτῳ, καὶ ἐποίησε χρόνους εἰκοσιτέσσαρας, κατὰ δὲ ἄλλους δέκα, εἰς τούτου τὰς ἡμέρας * ἦλθον οἱ λεγόμενοι χαλιφῆδες, ἔθνος τῶν Σαρακηνῶν, καὶ ἐπερίλαβαν τὴν Ἀντιόχειαν.

71. Μετὰ δὲ ταῦτα ἔκαμαν ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριάρχην Ἀντιοχείας τὸν Μακεδόنيον, ὅστις μέ-

trân, lucru care s'a și întâmplat. Pe când ei erau pe cale, Iustin le povestî că el era acelaș pe care ei îl bârfiseră odinioară, dându-le și unele semne, adică veșmintele lui arhieresti și altele. Astfel el ocupă scaunul patriarhal și după 9 ani adormi întru Domnul.

68. După el, ajuns patriarh un alt *Anastasio*, care muri după 2 ani de păstorie.

69. După el fu patriarh *Anastasio III-lea*, în anul * 18-lea al împărăției lui Mauriciu, care fusese mai întâi diacon al Bisericii din Constantinopol. La șase ani după suirea sa pe tron, Iudeii din Antiohia și din împrejurimi se revoltară împotriva stăpânirii lui Foca, căci acesta omorise pe împăratul Mauriciu cu vrerea lui Dumnezeu și omorîră o mare mulțime de ortodocși, omorîră pe patriarhul, tăindu-i părțile rușinoase, pe care i le puseră în gură. Aflând despre aceasta împăratul Foca, trimise pe Kopanan arhistratul, cu o mare armată, care, ajungând în Antiohia, îndură morții o mulțime de Iudei, iar pe cei care rămaseră îi exilă. După uciderea patriarhului *Anastasio*, scaunul Antiohiei rămase fără patriarh 22 ani.

70. După aceea veni alt *Grigorie II-lea*, în 609 după Christos. Păstori 24 ani, iar după alții zece. În vremea lui, veniră așa zisii Kalifi, popor al Saracinilor și luară Antiohia.

71. După acesta hirotoniră la Constantinopol patriarh al Antiohiei pe *Macedoniu*, care stând

νορίας ἐκαὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐχειροτόνει ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ἐπιλελυέντας εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Ἀντιοχείας· ἦτον δὲ οὗτος ὁ Μακεδόσιος αἰρητικός μονοθελήτης, καὶ διέμεινε πατριάρχης ἔτη ἕξ, τὴν Ἀντιόχειαν ὁμοίως οὐκ εἶδεν.

72. Μετὰ τοῦτον ἐγένετο ὁ Γεώργιος, ὁμοίως ἐν Κωνσταντινουπόλει ὄντας εἰς τὴν αἵρεσιν ὁμοίως μὲ τὸν
41) * πρὸ αὐτοῦ, καὶ ποιήσας χρόνους ἵντε ἐτελεύτησε, καὶ ἐτάφη ἐκεῖ.

73. Μετὰ τοῦτον ἐγένετο ὁ Μακάριος, καὶ αὐτὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἔμεινε χρόνους ὀκτώ, καὶ διὰ τὴν δογματικὴν μίαν θέλησιν εἰς τὸν Χριστὸν, μὲ τὸν μαθητὴν τοῦ ἰὸν Στέφανον, ὡς καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ, παρακινηθέντες οἱ θεῖοι πατέρες τὸ ἀντίφεραν τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ Πρωγονάτου· ὅστις πέμπωντας ἐσύναξεν ἀρχιερεῖς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἔγινεν ἡ ἕκτη οἰκουμένη συνόδος, εἰς τὴν ἄπολλαν ἦσαν πατέρες τὸν ἀριθμὸν ἑκατὸν ἑβδομήκοντα τέσσαρες· ἦσαν δὲ ἑξήκοντα ταύτης τῆς ἀγίας συνόδου οἱ ἐπίτροποι τοῦ πάπα Ῥώμης Ἀγάθωνος, καὶ Γεώργιος ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἐπειδὴ εἶχασιν κυριεθῆ, ἢ τε Ἀλεξάνδρεια καὶ ἡ Ἱερουσαλήμ ἀπὸ τοὺς Ἀραβίας μὴ δυνάμενοι οἱ τότε πατριάρχαι τῶν πόλεων τούτων νὰ ἐλθοῦσιν εἰς τὴν συνόδον, ἔστειλαν τοιοῦτην, ὁ μὲν Ἀλεξάνδρεια τὸν Πέτρον, ὁ δὲ Ἱερουσόλων τὸν Θεόδωρον τὸν Γεώργιον· ὁ δὲ Ἀντιόχειας ἦτον ἐκεῖ παρὼν ὡς προεῖρηται: καθήμενος εἰς τὴν μονὴν τῆς Θεοτόκου τῆς ὁδηγητρίας, ἐχρονίας καὶ ἀδειαν ἀπὸ τῶν Κωνσταντινουπόλεως νὰ ἐνεργῇ ἐκεῖ τὰ τῆς ἀξίας του, καὶ νὰ μνημονεύεται μὲ τὸν ὁποῖον δ, τε βασιλεὺς καὶ οἱ συναχθέντες πατέρες, ὡμιλήσαντες πολλὰ περὶ πίστεως, διωλεχθέντες δὲ καὶ μὲ αὐτὸν, τὸν Μακάριον δηλοῦναι, καὶ τὸν μαθητὴν του, καὶ μὲ

ἐν Κωνσταντινῶν, hirotoni arhieriei și-i trimise în eparhia Antiochiei. Acest Macedoniu era eretic monotelit și rămase patriarh 6 ani, fără să vadă Antiohia.

72. După el, ajunse patriarh Gheorghie, de asemenea în Constantinopol, eretic ca și predecesorul lui*. După o păstorire de ^p 40 cinci ani, muri și fu îngropat acolo.

73. După el ajunse patriarh Macarie și acesta așijderea în Constantinopol, păstorind 8 ani. De oare ce el învăța o singură voință în Christos cu ucenicul lui Ștefan ca și predecesorii lui, sfinții părinți se adună și înștînțară pe împăratul Constantin Pogonatul, care convocă arhieriei în Constantinopol și se ținu sinodul al VI-lea ecumenic, la care participară părinții în număr de 174. Președinții ai acestui sfânt sinod au fost delegații Papei Romei Agaton și Gheorghe, patriarhul Constantinopolului. Și fiindcă Alexandria și Ierusalimul erau sub stăpânirea Arabilor, neputând patriarhii acestor cetăți să meargă la sinod, trimiseră locușitori, al Alexandriei pe Petru, iar Teodor al Ierusalimului pe Gheorghe. Patriarhul Antiochiei era de față, cum am spus, stând în mănăstirea Maicii Domnului Odigitria, având permisiunea patriarhului de Constantinopol să exercite cele ale demnității lui și de a fi pomenit. Cu el împăratul și părinții care s-au adunat vorbiră mult asupra credinței, discutând cu Macarie discipulul lui și cu partizanii lor. Văzându-i că rămân următori încăpăținați ai lui și ereziei lor, îi excomunicară și exilară pe Ma-

τοὺς ἀκολουθοῦντες τον, ὡσὰν τοὺς εἶδαν πῶς μένουν εἰς τὴν αἰρεοῖν τους ἀμετάτρεπτοι, ἀναθεματίζοντές τους, ἐξώρισαν τὸν Μακάριον. * Ἐ- γινε δὲ αὕτη ἡ σύνοδος ἐν ἔτει ἀπὸ Ἄδάμ, 590', ἀπὸ δὲ Χριστοῦ 795'.

* p. 41' Ἐπέρασαν * δὲ ἀπὸ τὴν πέμπτην σύνοδον ἕως τὴν ἕκτην ἔτη ἑκατὸν εἰκοσιεννέα.

74. Μετὰ δὲ τὴν ἐξορίαν τοῦ Μακαρίου χειροτονήθη πατριάρχης Ἀντιοχείας Θεοφάνης ὁ ἀρχιμανδρίτης τῆς μονῆς τῶν Βαῦων, ὅστις καὶ αὐτὸς διέμεινε ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐνεργῶν τὰ τῆς ἀξίας του ὡσπερ καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἦτον ὁμοῦ ὁρθόδοξοι· ποιήσας δὲ χρόνους δεκαοκτῶ, ἐκοιμήθη χωρὶς νὰ πάγη καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Ἀντιόχειαν. Διέμεινε δὲ ἡ μεγαλόπολις αὕτη Ἀντιόχεια ἀφ' οὗ τὴν ἐκυρίευσαν οἱ Σαρακηνοὶ χωρὶς νὰ ἔχη παρόντα τὸν πατριάρχην ἔτη τεσσαρακονταδύο· εἰς τοὺς ὁποίους χρόνους ἔγιναν ἐν Κωνσταντινουπόλει οἱ προῤῥήθηντες τρεῖς πατριάρχαι, Μακεδόνης, Γεώργιος, Μακάριος, καὶ οὗτος ὁ Θεοφάνης, εἰς τοῦ ὁποίου τὸν καιρὸν ἦτον ἐπισκοπος εἰς τὴν Λαμασκὸν κάποιος Πέτρος ἀγιώτατος, τοῦ ὁποίου τὴν γλῶσσαν ἔκοπεν ὁ Ἀμυρᾶς, διατὶ ἔλεγε τοὺς Ἀγαρηνοὺς, ὅστις καὶ μετὰ τὴν ἐκκοπὴν τῆς γλώσσης του ἐλειτούργησε, καὶ ὠμίλει καθαρῶτατα. Τοῦτο τὸ θαῦμα βλέπωντας ὁ ἀσεβὴς, τὸν ἐξώρισεν εἰς τὰ μέρη τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας, καὶ ἐκεῖ φονεθεὶς ἐτελείωσε τὸ μαρτύριόν του. Οἱ δὲ ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ τοῖς περίξ χριστιανοὶ ἐζήτησαν θέλημα ἀπὸ τὸν Γεζήτ υἱὸν τοῦ Βελήτ τὸν Ἀμυρᾶν, διὰ νὰ κάμουν πατριάρχην, καὶ τοὺς ἔδωκε θέλημα.

carie. Acest sinod se ținu în anul 6104 de la Adam și 656 de la Christos. De la sinodul al VI-lea trecură * 129 ani.

* p.

74. După exilul lui Macarie, fu hirotonit patriarh al Antiochiei Teofan, arhimandritul mănăstirei „Stâlpărilor“, care rămase de asemenea în Constantinopol, lucrând cele ale vredniciei lui, ca și predecesorii lui. El era însă ortodox. După o păstorie de 18 ani, el muri fără să fie dus în Antiohia. Marea cetate a Antiochiei rămase de când fu cuprinsă de Saracini, fără să-și aibă patriarhul ei cu reședința în ea, vreme de 42 ani. În acești ani au fost la Constantinopol cei trei patriarhi mai sus pomeniți: Macedonie, Gheorghe, Macarie și acest Teofan. În vremea acestuia, era episcop în Damasc un oare care Petru, foarte sfânt, căruia Amiras îi tăia limba, pentru că el combătea pe Agareni, însă, chiar cu limba tăiată el săvârșea sf. liturghie și vorbea foarte bine. Văzând neghiuțul această minune, îl exilă în părțile Arabiei Fericite, unde, fiind omorât, sfârși prin martiriu.

Creștinii din Antiohia și din împrejurimi cerură învoire dela emirul Yazid fiul lui Walid, ca să-și aleagă patriarh, iar el le învoi.

REVELAȚIA*)

— STUDIU APOLOGETIC —

Să examinăm pe rând cele două obiecțiuni:

1. *Minunea nu se poate dovedi științific.* Prin pozițiunea lor, minunile au importanță, nu numai pentru martorii oculari, ci și pentru ceice le vor cunoaște prin relatarea istorică și deci au importanță pentru toți oamenii de pretutindeni, până la sfârșitul veacului. Prin faptul că s'au întâmplat în trecut, în anumite împrejurări și pentru un scop cu totul anumit, minunea intră în rândul evenimentelor istorice.

Despre realitatea minunilor ne putem convinge pe aceeași cale ca și despre cea a altor evenimente cari de asemenea intră în categoria faptelor istorice. Este de ajuns să constatăm că minunea e relatată de oameni vrednici de crezare. Ca și istoria, și știința trebuie să ne spue dacă un fapt este sau nu conform cu legile naturii și rolul său se mărginește aici. Singură filozofia ar putea să ne spue dacă un fapt este explicabil prin o altă cauză afară de Dumnezeu. Pentru a mărturisi acest lucru, filozofia n'are nevoie să cunoască toate legile naturii (cum susțin contrarii minunii), ci ajunge să ne arate că, între un efect constatat, și între cauze cunoscute, nu există nicio legătură. Cu alte cuvinte, noi ne mulțămim dacă filozofia arată că un fapt miraculos nu se poate explica prin cauze cunoscute, ci trece dincolo de ele și de legile naturii.

Minunile fiind fapte extraordinare, atrag atenția oamenilor mai mult ca faptele ordinare și de aceea cu atât mai mult e posibilă cunoașterea lor. Nu înseamnă că, dacă un fapt e extraordinar și supranatural, nu rămâne totuși un fapt. *Istoria, știința și filozofia* ne pot ajuta să cunoaștem minunea. Și după cum argumentele acestor discipline sunt luate în seamă și când e vorba de alte fapte, tot așa trebuie luate ele în considerare și când e vorba de minune, întrucât ea nu esă din domeniul faptelor.

2. *A doua obiecțiune* adusă de Renan și Charcot ni

*) Vozi *Biserica Ortodoxă Română*, Nr. 11, pe Noembrie 1930.

se pare plină de ridicul. Dumnezeu face minunea când voește El și prin cine voește El. Martorii ce-i alege Dumnezeu pot fi săraci și proști, dar și bogăți și învățați.

Martorul trebuie să fie de bună credință ca să constate minunea așa cum s'a întâmplat și s'o realizeze așa cum s'a produs. Atât. Nu bogăția, nici sărăcia, nu puținele cunoștinți, sau multele cunoștinți, sunt condiții de exactă relatare a unei minuni. Ci bunul simț și buna credință

Pentruca să se creadă un fapt, trebuie oare cuiva să i se spună că au auzit mii de urechi și au văzut numai decât mii de ochi? Intre aceste mii de mărturii, singurele care contează sunt numai acelea ale savanților? Dar dacă în mijlocul miilor ce au văzut un fapt nu se găsește niciun savant? Relatarea miilor de oameni nu e primită oare, pentrucă ei nu sunt învățați? Cum? Mărturia a mii de oameni nu contează? Li trebuie numaidecât cuiva un simț extraordinar și o cultură vastă ca să înțeleagă dacă un om poate în mod natural să treacă dela somn la starea de veghe? Nu se înțelege oare de sine că un om poate trece din moarte la viață numai datorită unei puteri supranaturale și nu altfel? Oare trebuie instituite comisii pentru a inspecta lucrările dumnezeiești și să privim numai decât mâinile lui Dumnezeu, dacă nu cumva au în ele un instrument de falsificare? Și totuși o asemenea comisiune există la Roma și înaintea ei apar avocații minunii ca și a faptelor naturale, se iau la discuție de controversă și biserica nu admite o minune decât după zece ani de combatere și discuții contradictorii ce se fac în fața celui mai conștiincios juriu ce se poate imagina. Urmează oare de aici, că Dumnezeu trebuie se aștepte să facă minunea numai după ce se pronunță comisiunea? N'o poate face mai înainte? Pe vremea când nu erau astfel de comisii și academiile de azi, nu s'au petrecut minuni? Ele trebuiesc contestate pentrucă nu-s atestate de vreo comisie de savanți? Oare mărturia apostolilor nu e vrednică de credință pentrucă nu erau savanți cunoscuți și nu făceau parte din nicio comisie? Oare ei n'au spus adevărul asupra lui Iisus, pe care l-au văzut viu, mort și înviat? Nu și-au dat oare viața apostolii, ucenicii și martirii, ca să ateste acestea? Pentru a atesta adevărul unui fapt, oare e mai de preț procesul-

verbal al unei comisii, decât sacrificiul vieții cuiva? Oare dacă minunea nu se face în locul în care spune comisia și în fața ei, nu mai este minune? Oare dacă pentru o minune sunt martori milioane de creștini ai Europei, credința lor e mai puțin științifică ca opiniile unui mic număr de savanți? Sau dacă credința în minune vine dela mii de savanți mai învățați decât arbitrii oficiali, aceasta nu contează de loc? Dar dacă din doveziile ce se aduc preinșii arbitrii nu se lasă convinși? Oare Dumnezeu trebuie să repete minunea pentru ei, ca să fie procesul verbal iscălit în unanimitate? Oare omenirea trebuie să stea la ușa acestui mic consiliu și s'aștepte hotărârea lui, în ceea ce privește credința ei, destinul și mântuirea ei, fără să aibă dreptul să se pronunțe în aceste grave chestii ale vieții ei?

Trebuie să mărturisim că astfel de afirmații ale contrariilor revelației, pe cât sunt de acoperite de ridicul, pe atât par de ușurate și ca venite dela oameni ce n'au întru nimic deaface nici cu istoria, nici cu știința, nici cu filozofia, adică cu niciuna din disciplinile pe care pretind că le cunosc, dar de care nu se folosesc pentru descoperirea adevărului, ci pentru acoperirea lui.

Unii raționaliști zic că unele minuni pot fi explicate prin legile naturii. Alții fac apel la puterea de imaginație sau la forțele încă necunoscute ale naturii. Inșă niciodată raționaliștii nu vor putea dovedi că un medic poate vindeca un bolnav prin cuvânt, că un mort poate să învie, dacă îl chemi la viață, că o frângere a piciorului se poate vindeca au ajutorul imaginației sau prin puterea sugestiei, că o rană se tămăduiește prin cuvânt, că tot numai prin cuvânt, se dă vedere unui orb, că se poate comanda ploae sau zăpadă, ger sau timp frumos, că se pot liniști valurile pe mare, că se poate potoli furtuna etc...

C. *Minunea dovedește caracterul revelației.*

Minunea se înfățișează ca un fapt care nu poate avea alt autor decât pe Dumnezeu. Mântuitorul a recunoscut valoarea minunilor, după cum se vede din răspunsul ce l-a dat învățăceilor lui Ioan: «Duceți-vă de spuneți lui Ioan ce auziți și ce vedeți: orbii își capătă vederea, șchiopii umblă, leproșii sunt curățiți, surzii aud, morții înviază și săracilor li se propoveduește evanghelia» (Matei 11, 4-6)

și la Ioan „... căci lucrurile pe care mi le-a dat Tatăl să le săvârșesc, tocmai lucrurile acestea, pe care le fac eu, mărturisesc despre mine că Tatăl m'a trimis» (Ioan 5, 36).

În fața Iudeilor necredincioși, la praznicul Inoirii, Iisus declară : »Dacă nu fac lucrurile Tatălui meu, să nu mă credeți. Dar dacă le fac, chiar dacă nu mă credeți pe mine, credeți măcar lucrurile acestea ca să ajungeți să cunoașteți și să știți că Tatăl este în mine și Eu sunt în Tatăl« (Ioan 10, 37-38).

Mântuitorul, sfătuind pe apostoli să nu se teamă de ura lumii pe care vor avea-o în cale ca un veșnic obstacol, se dă pe sine pildă: De n'aș fi făcut între ei lucruri pe pe care nimeni altul nu le-a făcut, n'ar avea păcat; dar acum le-au și văzut și m'au urât și pe Mine și pe Tatăl meu» (Ioan 15, 24).

Toate aceste mărturii ale Mântuitorului, atestă că minunile Lui au fost cea mai sigură dovadă a Dumnezeirii Sale. Cum că minunile sunt argumentul cel mai puternic pentru divinitatea revelațiunii, în special a Creștinismului, au recunoscut-o și adversarii revelațiunii. Așa, Ernest Renan, în prefața cărții sale «viața lui Iisus», zice: „Dacă minunea posedă oarecare realitate, atunci cartea mea nu e decât o țesătură de erori“¹⁾

5. Unii necredincioși zic că și demonii fac minuni. Minunea adevărată însă, se poate foarte bine distinge de cea falsă și se poate cunoaște după următoarele:

a) Dacă minunea prezintă lucruri nedemne de Dumnezeu și puterea lui, e falsă.

b) Dacă minunea e făcută de necredincioși, atunci sigur că este falsă, pentru că Dumnezeu nu poate da putere și acorda darul de a face minuni, aceluia ce îl combat, fie prin învățătura lor, fie prin faptele lor... Știm că Dumnezeu n'ascultă pe păcătoși; ci, dacă este cineva temător de Dumnezeu și face voia Lui, pe acela îl ascultă» (Ioan 9, 31) etc... Din contră, o minune e adevărată, dacă împlinește următoarele condițiuni :

a) Să fie săvârșită și predicată de un adevărat profet.

b) Să fie întărită de alte minuni.

c) Să fie făcută în numele lui Dumnezeu. Creatorul

1. Citat de Dr. V. Găină. — Teoria revelațiunii, pag. 436.

nu îngăduie ca puterea diavolului să lucreze în numele Său.

a) Scopul urmărit de minune trebuie să fie nobil demn de Dumnezeu, numai spiritual.

e) Minunea trebuie să dea oamenilor ajutorul ce l-au cerut dela Dumnezeu în împrejurări critice.

l) Minunea trebuie să confirme o învățătură adevărată care duce pe oameni la mântuire.

Diavolul nu poate face o minune adevărată căci nu poate lucra contra lui însuși și nu se poate spune că el ajută pe oameni la mântuire.

Iar dacă și în religiunile păgâne se vorbește de minuni, apoi acele nu sunt minuni adevărate, ci denaturări ale adevărului. Dacă Dumnezeu a învoit magilor din Egipt să facă și ei anumite fapte minunate, a îngăduit aceasta pentru a arăta minunile lui Moise într'o lumină și mai mare.

Mântuitorul prezice minunile false (Matei 24, 24), dar spune că nu vor avea nicio valoare față de adevăratele minuni ale Fiului Omului și vor fi date pe față ca înșelăciuni (2 Tesal. 2, 9). Minciuna întotdeauna slăbește în fața adevărului. Nu poate rezista nici tăriei lui de viață, nici luminii lui de învățătură. Oricât de mult s'ar apropia o minciună falsă de una adevărată, încât să-i semene aproape, totuși nu va avea niciodată efectul unei minuni adevărate. Raționaliștii zic că toate religiile au minuni și că unele fapte, care zic în deobște că-s minuni, sunt simple fapte naturale. Se poate ca unele popoare să se fi înșelat în privința unor fapte, crezându-le minuni, însă e sigur că nu s'au înșelat în privința unui lucru: că din moment ce minunea există, ea vine dela Dumnezeu și constituie secretul divin și sigur al adevăratei revelațiuni.

Minunile au fost negate de *Reimarus*, care le crede minciuni; de *Einhorn* și *Paulus*, care le cred fapte naturale. *De Wette* și *D. Fr. Strauss* cred că minunile sunt legende fabricate de imaginația popoarelor. Asemeni și *Voltaire* și *Ernest Renan* au negat minunile.

Fericitul Augustin zice despre minuni: «Învățăceii lui Iisus Hristos au văzut minunile și au crezut în Biserică; noi vedem Biserica și trebuie să credem în minunile, care au întemeiat-o».

Spiritul larg al Creștinismului, nenumăratele instituțiuni mărețe pe care le-a creat, influența binefăcătoare

ce o are asupra îmblânzirii moravurilor, esența lui până în ziua de astăzi și multe alte perfecțiuni unice în felul său — sunt efecte ale creștinismului și pot produce și în acei ce stau în afară de dânsul, convingerea despre divinitatea lui⁽¹⁾).

6. *Profeție* se numește vestirea de mai înainte a unui fapt sau al unui eveniment, a cărui cunoștință nu poate fi dedusă din cauze naturale, adică ori cauze fizice, ori morale, a căror ansamblu formează ordinea și economia lumii materiale și a societății umane⁽²⁾). Profeția este o minune de ordin intelectual ce nu poate fi cunoscută pe cale naturală, ci numai printr'o descoperire dumnezească, cum zice Toma de Aquino.

Profeția diferă de prezicere și e independentă de orice cauză naturală, pe când prezicerea atârnă tocmai de cunoștința acestor cauze. Astfel, prezicerile astronomilor sau prezicerea unor evenimente politice făcute de un om de stat nu sunt profeții.

7. *Profeția e posibilă*, pentru că Dumnezeu cunoaște în întregime viitorul și deci din partea Lui nu se opune nimic. El este atotștiutor. Înaintea Lui, nu există niciun secret. Dumnezeu știe toate evenimentele viitoare, nu numai pe acele ce se pot cunoaște din cauzele lor determinate, ci și pe acele ce atârnă de libera determinare a voinții. Dumnezeu nu prevede ca omul ci, vede. Înaintea Sa totul e o actualitate.

Tot ce s'a petrecut pentru noi într'o zi, înaintea lui, sunt de față. Că Dumnezeu ne poate descoperi viitorul, s'a văzut și în capitolul unde ne-am ocupat special de revelațiune. Și după cum Dumnezeu poate comunica omului adevăruri pe care nu le cunoaște, tot așa nu-L împiedică nimic de a-i comunica omului și viitorul.

Deci nu se opune nimic din partea lui Dumnezeu căci El cunoaște viitorul și poate să ni-l descopere, fiind a-toate-știutor și atotputernic. Tot așa nu se poate opune nimic din partea omului. Unii au zis că profeția pare că anihilează libertatea omului. Răspundem: O profeție se poate referi și la o minune viitoare, în care voința ome-

1. Dr. V. Găină, op. cit. pag. 514.

2. Vezi „Apologetica” de Pr. Ec. M. Bejenariu pag. 117.

nume n'are niciun rol, căci un eveniment poate fi prezis, fără ca autorul să fie arătat cât de vag.

(Obiecțiuni. 1. Se aduce obiecțiunea că: dacă Dumnezeu cunoaște totul, cunoaște deci și actele viitoare ale omului. Dacă însă Dumnezeu prevede actele omului, ele nu mai sunt libere, căci odată ce Dumnezeu le prevede, ele trebuie să se întâmple numaidecât. Cum se împacă deci atot știința lui Dumnezeu cu libertatea omului?)

Desigur că Dumnezeu prevede totul și e sigur că omul este liber. Dacă nu se poate înțelege cum se împacă aceste două adevăruri, nu e un motiv să respingem pe vreunul din ele, ci tocmai de aici se vede slăbiciunea inteligenței noastre, căreia îi stă în față un mister mai mult. Dealtfel nu e chiar așa de imposibil împăcarea acestor adevăruri, și încurcătura vine de acolo, că nu avem o idee clară despre prevederea divină. Dumnezeu vede viitorul ca și prezentul. Tot ceea ce a fost, este și va fi, e prezent înaintea ochilor Săi. Servindu-ne de o comparație, am putea spune că prevederea pentru Dumnezeu este ceea ce e cunoștința actuală pentru noi. Dacă un obiect e pus înaintea noastră, oare el există pentru că îl vedem noi? Sau pentru că există, noi îl vedem. Desigur că afirmația din urmă e cea adevărată. Când mă uit într'o sală și cuprind cu vederea toată asistența, înseamnă că împiedic libertatea cuiva de a se mișca sau de a gândi?

Desigur că nu. Ei bine tot așa este și cu prevederea lui Dumnezeu față de actele noastre. El prevede actele noastre ca și cum le-ar vedea cu ochii, pentru că înaintea Sa totul este actualitate. Dacă un om prevede un act în viitor, în virtutea libertății sale acest act îl vede Dumnezeu și l-a știut din eternitate. Oare actul se întâmplă pentru că Dumnezeu l-a prevăzut sau acest act a fost prevăzut că se va întâmpla?

Așa dar, atotștiința lui Dumnezeu nu influențează de loc asupra actelor libertății noastre, după cum nici memoria noastră nu influențează de loc asupra actelor trecute pe care le-a înregistrat.

2. A doua obiecțiune este: Dumnezeu a prevăzut sau că eu voi fi mântuit, sau că voi fi pedepsit în etern. Această prevedere se va realiza întocmai și atunci, orice aș face, nu pot schimba soarta mea veșnică.

Dacă am admite această afirmare, ar însemna să admitem cel mai stupid fatalism care duce la cea mai mare dezordine în moravuri.

E adevărat că Dumnezeu a prevăzut soarta noastră viitoare, dar El a prevăzut și acțiunile noastre libere care ne conduc acolo. Dacă Dumnezeu a prevăzut mântuirea noastră, a prevăzut și faptul că vom avea credință în Dumnezeirea Fiului Său și că vom face fapte bune ; iar dacă a prevăzut pedepsirea noastră, a prevăzut și faptul că noi vom face fapte rele și că ne vom îndărătnici să săvârșim înainte răul, sfidând dreapta credință.

Prin urmare, prevederea lui Dumnezeu nu este o consecință a faptelor noastre, nici faptele noastre o consecință a prevederii lui Dumnezeu, ci faptele noastre sunt o urmare a libertății noastre și sunt cunoscute mai dinainte de Dumnezeu, în virtutea atotștiinței Sale.

Deci dacă ne hotărâm să ținem sau nu poruncile lui Dumnezeu, Dumnezeu a prevăzut din eternitate această hotărâre a noastră.

8. *Profeția se poate cunoaște.* Am arătat că profeția este prezicerea unui fapt care nu poate fi dedus din cauze naturale. Inteligențele create nu pot ajunge și înțelege un obiect care încă nu există, cel puțin în germene sau în cauza sa; numai singura inteligență infinită, care cunoaște ceea ce este ca și ceea ce nu este, ceea ce se întâmplă necesar, ca și ceea ce se întâmplă liber, poate face profeții. Toate popoarele cred acest adevăr. În V. T., întâlnim texte ce vorbesc în acest sens: „Vestiți lucrurile viitoare și noi vom cunoaște că sunteți dumnezei” zice Isaiia (cap. 61).

Cicerone scria: „Iată două lucruri potrivite” dacă sunt profeții, sunt zei, iar dacă sunt zei sunt profeții.

Profeții n’au anunțat prezicerile lor ca fiind produse de rațiunea lor sau din considerația spiritului lor religios, asupra viitorului adevăratei religii și a poporului lui Dumnezeu, asupra lui Mesia și a împărăției Sale, ci ca revelațiuni primite dela Dumnezeu. Prezicerile lor n’au considerațiuni abstracte și ideale asupra viitorului și a împărăției mesianice, ci conțin preziceri determinate în care amănunte precise se îmbină cu ideile și faptele mari ale viitorului, încât ele n’au putut fi cunoscute altfel de

preoți decât dintr'o revelațiune divină și nu s'au putut împlini decât datorită providenții lui Dumnezeu. Sfântul Irineu zice: „Fiecare profeție, înainte de împlinirea ei, e enigmatică. Dacă însă a sosit momentul și s'au împlinit cele prezise, atunci profețiile au o explicare clară și sigură“. Neclaritățile nu-s intenționate cum afirmă unii, ca oamenii să zădărnicească împlinirea lor. Răutatea omească nu le poate sta în cale. Aceasta ne-o dovedește încercarea lui Iulian Apostatul care a vrut să arate că profețiile Mântuitorului relativ la soarta templului din Ierusalim, sunt mincinoase. În acest scop, a pus să se clădească din nou templul, dar istoricii ne spun că flăcări eșeau din pământ și cutremure mari au zădărnicit clădirea templului. Neclaritatea de care se vorbește nu sunt din cauza ideilor, ci din a formei în care e exprimată o profeție. Semnele caracteristice profețiilor sunt următoarele:

1) *Profețiile sunt preziceri clare și precise, nu nelămurite, nici încurcate, nu ghicire nici prezicere compusă, nedeterminată.*

2) *Profețiile se referă la evenimente care nu se pot prevedea ca efecte ale cauzelor naturale.*

3) *Profețiile întrec orice putere de cunoaștere.*

4) *Profețiile au un scop anumit, în legătură cu istoria relevației.*

Orice prezicere care nu împlinește aceste condițiuni, nu este profeție. Orice profeție trebuie să se releve în special prin siguranță și precizie, altfel ele sunt ca efecte ale unor cauze psiho-fizice și nu au preștiința sigură.

Prevederile somnambuliștilor, nu sunt profeții. Ele se reduc în ultima linie la cauzele subconștientului irațional. Ele nu se pot constata totdeauna ca istorice. În astfel de preziceri, nu e totdeauna buna credință. Ele nu se întemează pe o cunoștință supranaturală, ci numai pe o iritare potențială a nervilor, sau se întemează pe bolnăvicioase dispoziții sufletești. În genere, magnetizații și somnambulii sunt bolnavi. Proorocul este sănătos atât în timpul inspirației cât și după aceea. Unii somnambuli sunt alienați, căci puterea rațiunii, libertatea voii și a conștiinței li e paralizată. Activitatea lor sufletească e absorbită de viziuni, și în această stare, ei pot fi transpuși și susținuți numai cu mijloace artificiale. Activitatea su-

fletească a proorocului nu este așa. Activitatea proorocului nu e împiedecată, nu e micșorată, ci e mărită, e potențată, e ridicată. În momentul proorociei, proorocul are o privire mai clară și mai limpede asupra lucrurilor și a oamenilor. Atunci pricepe el mai bine ca oricând înlănțuirea cauzală a lucrurilor și a evenimentelor. E mai activ, e serios, e plin de putere morală, tinzând la un grad mai înalt de sfințenie. De aceea proorocul și are puțința de a înrâuri mai cu efect și asupra celorlalți oameni în mijlocul cărora viețuește. Deci, în genere, după caracteristicile spuse se poate cunoaște o profeție.

Dacă o prezicere nu are de scop să confirme o învățătură demnă de Dumnezeu, ea iese din cadrul profețiilor și e simplă prezicere omenească. Despre astfel de preziceri se aude des. Ele urmăresc sau scopuri bănești sau ațâță curiozitatea oamenilor care ar dori să cunoască viitorul, sau să ridice numele unui om ce stă pe o treaptă mai înaltă de cunoaștere decât alții. În astfel de cazuri avem de-a face cu o pseudoprofeție. Istoria revelației ne arată că profeții au făcut și minuni ca să întărească convingerea despre misiunea lor divină și despre proveniența divină a preștiinții lor. La toate popoarele profeția a fost privită ca un semn specific al intervenției dumnezeiești. Pe lângă minune, nu e nimic mai potrivit de a atrage admirația omenească, decât o profeție. De aceea unii apologeți din vechime (*Iustin Martirul, Atenagora*) spun că profundă impresie au făcut asupra lumii păgâne, împlinirea unor profeții. În profeție însuși Dumnezeu se interpune pentru sprijinirea organului revelației Sale. Profeții au prezis evenimente care atârnavă dela determinarea liberă a lui Dumnezeu și a creaturilor raționale. Dealtfel toate profețiile V. T., au o idee unică care le cunoaște: *prezicerea unui mântuitor și a unui timp fericit ce va veni*. Rolul profeților au fost cu atât mai mareț, cu cât ne apropiem de venirea creștinismului în care aveau să se îplinească toate profețiile Vechiului Așezământ. În punctele lor esențiale, privite la un loc, profețiile consună. Însă dacă le luăm pe fiecare aparte, ușor putem cădea în greșala de a nu înțelege rostul lor tainic. Așa au căzut Israelitii, care au făcut din Mesia cel ideal, un răzbunător politic, care să-i scape de sub robia Romanilor și să restabilească

din nou faima împărăției de altădată a lui David. Profețiile rămân pentru toate timpurile și pentru toate generațiile, ca un monument al adevărului lor. Reflectând asupra acestui lucru, Sfântul Iustin Martirul zice că împlinirea profețiilor este argumentul cel mai sigur și mai adevărat al Creștinismului. Împlinirea profețiilor în persoana Mântuitorului Iisus Hristos, dovedește că în adevăr El e Mesia cel prezis pentru a răscumpăra omenirea cea păcătoasă. Profețiile dovedesc că oamenii care le-au făcut cu atâtea secole înainte, au fost într'adevăr trimiși dumnezeiești, căci altfel n'ar fi avut o așa de mare și sigură preștiință a viitorului.

Unii au făcut afirmarea că profețiile pot sta alături de oracole, căci și acelea preziceau evenimente ce aveau să se întâmple în viitor. Însă să nu uităm, că oracolele nu urmăresc un scop religios moral. Ele dădeau deslușiri relative la întreprinderile politice, la întemeierea de colonii. Preziceau căsătorii, sau procese din cauza mutării petrelor de hotar sau preziceau alte chestii de rând. Aceasta spune și *Origen* când răspunde lui *Cels* care lua în râs pe creștini că nu crede în oracolele din *Dodona*, *Klaros*, *Didyma*. Sfinții Părinți au privit oracolele ca operă a diavolului, iar încetarea lor la ivirea creștinismului Sfinții Părinți au privit-o ca pe o învingere a creștinismului asupra demonismului păgân. *Tertulian* spune că un oracol păgân a amuțit la apropierea unui creștin. Cum se poate asemăna un oracol cu o profeție? Nici un termen de justă comparație nu există. Oracolele erau făcute cu șiretenie. De ex.: «() armată va trece râul *Halis* și un imperiu va cădea». Care armată va trece râul *Halis* și care imperiu va cădea? Unde e precizia și claritatea, condiții ce trebuie să le aibă în primul rând o profeție? Unde e siguranța că celce a făcut această prezicere este neprihănit și inspirat, că în sine organul revelator nu urmărește un scop de rând? Care e scopul religios moral al prezicerii amintite? Oracolul nu poate sta alături de profeție. Profeția din contră arată ceea ce are să se întâmple în viitor într'o formă sigură, cu claritate și precizie. Profeția numește timpul și locul unde se va împlini ca și amănuntele faptelor ce vor împlini. Așa sunt profețiile relative la patimile Mântuitorului Iisus Hristos. Așa sunt profețiile Domnului

nostru Iisus Hristos despre patima și învierea Sa, lepădarea lui Iuda, trădarea lui Petru, pe care niciunul din discipolii să-i nu-l bănuia. Așa sunt profețiile Lui relativ la distrugerea Ierusalimului și a templului, arătând și împrejurările în care se vor împlini cele profețite de El. Profețiile făcute de Domnul Hristos, erau într'o vreme când nicio prevedere omenească și niciun calcul politic nu le putea spune. Providența divină se folosește de profeție, ca de un mijloc, pentru ajungerea scopului etic al istoriei. În acest înțeles, profețiile V. T., relative la Mântuitorul Hristos, au avut un scop etic ce s'a și văzut împlinindu-se îndată. Profețiile nu stau în serviciul patimilor omenești și nu urmăresc interese personale, iar autorii profețiilor au suferit pentru activitatea lor, din cauza necredinții celor din jur. Prezicerile oracolelor erau dubioase și alcătuite viclean. Oracolele erau legate de loc, de timp (ca *Pittia*), pe când profeția, exprimând voia lui Dumnezeu prin organul profetic, trece peste mărgenirea de timp și loc ¹⁾. Prin urmare nu se pot asemăna oracolele cu profețiile. Acestea din urmă, ca și minunile, adevăresc revelațiunea dumnezească.

9. Cum putem distinge profețiile adevărate de cele false ?

A. Profețiile adevărate trebuie să fie conforme cu legea divină și cu desăvârșirea lui Dumnezeu.

B. Profețiile trebuie să fie întărite de minuni.

C. Trebuie să se realizeze întocmai.

Aceste note caracteristice nu le găsim la profețiile false

A. Profețiile false nu se împlinesc, după cum se zice în Deuteronom: „Dacă ceea ce a prezis profetul în numele lui Dumnezeu nu se întâmplă, e o dovadă că nu Dumnezeu a vorbit prin el“. (Deut. XVIII, 22).

B. Profețiile false se opun unei învățături oarecare sau unei adevărate minuni.

C. Profețiile false sunt suspecte, dau de bănuț și sunt făcute de necredincioși și adese ori nu pot fi înțelese.

O adevărată profeție trebuie să dovedească :

1. Că revelația e dumnezeiască, căci cuprinde aceiaș putere demonstrativă ca orice revelație.

1. Vezi Prophetisme – Dictionnaire dela Bible par Vigouroux pag. 735

2. Că însăși profeția e o revelație și deci să arate că ansamblul din care face parte, vine dela Dumnezeu.

Astfel au fost apreciate profețiile, de toate popoarele.

Ca și minunile, profețiile confirmă tuturor inteligenților că ceia ce ele spun sunt lucruri dumnezeiești, care nu pot sta în singura puterea omului.

Ele arată mărginirea gândirii și acțiunii umane ca și grandiositatea înțelepciunii lui Dumnezeu, care prin ele conduce destinele universului întreg¹).

Economul MIHAIL BEJENARIU,
profesor la Seminarul din Huși.

IN ANUL PRAZNUIRII FERICITULUI AUGUSTIN

Anul acesta a fost cel în care s'au împlinit 1500 de ani dela moartea vestitului bărbat al creștinătății care a fost *Fericitul Augustin*. În toată lumea creștinească s'a scris despre aceasta, mai puțin însă la noi. Un vrednic student al nostru, d. *D. Fectoru*, care acuma se află în Grecia, plecat de curând acolo pentru studii teologice, a scris un articol-foleton, în ziarul *Cuvântul* din 28 Aug. a. c.; revista studenților în teologie din București, *Raze de Lumină*, a închinat un întreg număr, pomenirii însemnatului filosof al creștinătății și să pomenim și de un articol al nostru din ziarul *Glasul Monahilor*, în care scriam de un articol despre această materie, din revista *Bilychnis* din Roma și în care se găseau gânduri de folos pentru călugări.

Iată însă că acum anul se isprăvește și noi încă n'am scris nimic în această materie. De aceia, atâta vreme cât ne aflăm încă în 1930, anul pomenirii Vlădicăi dela Ipona din Africa, nu voim să încheiem scrisul acestui an, fără a spune și noi ceva în legătură cu vrednica pomenire făcută în curgerea lui.

Mânați de acest gând, dăm în acest număr lecțiunea inaugurală a d-lui Profesor Dr. *Șerban Ionescu* dela facultatea de teologie din București, în care domnia sa a tratat tocmai despre cugetarea Fericitului Augustin; dăm un articol în aceeași materie, ieșit în revista la *Vie Intellectuelle*

1. Mg. M. H. Ruffen, episcop de Liège. Cours élémentaire d'apologétique celtienne, 1879, Paris.

pe Iulie-Aug. a. c. și tradus pe românește de acelaș harnic student d. Fecioru, care a avut dragostea a ni-l da de mai multă vreme, numai că nu am avut noi loc pentru el până acum; în sfârșit, să venim și noi cu o parte nouă, cu câteva arătări despre o carte ieșită de curând despre Fericitul Augustin.

Este vorba de scrierea unui Român, ieșită proaspăt pe franțuzește, **Étude sur le style de SAINT AUGUSTIN, dans les Confessions et la Cité de Dieu**, Paris, Société d'Édition «les Belles Lettres», 1930. Autorul este d. *Constantin Balmuş*, profesor secundar în Iași și, pe cât ne amintim din știrile ziarelor, numit de curând conferențiar sau așa ceva la universitatea din Iași. Cartea a eșit la lumină acum, la sfârșitul anului. Noi am cunoscut-o în această lună Decembrie și numai după o răsfoială pe fugă, de câteva ceasuri, cu citiri pe ici și colo, ne-am făcut părerea că avem a face cu o cercetare temeinică, pentru care merită să cheltuiești mai multă vreme. Acum o avem în mână și putem vorbi despre ea și ceva mai pe larg.

Cartea aceasta nu e scrierea unui teolog, nici nu e un studiu de teologie, ci de literatură și filologie. E vorba să se arăte în cuprinsul lui ce fel de limbă latinească este cea pe care o scrie Augustin. Cu toate acestea cartea nu încetează de a fi de interes și pentru noi. Are pagini care se pot folosi foarte bine de noi și un teolog nu poate citi cartea aceasta decât cu folos și desfătare.

Cartea nu știm dacă a apărut în legătură cu prăznuirea lui Augustin. Nici nu spune aceasta și poate că nu. Autorul nu este din lumea teologilor și poate că nu l-a mânat, ca pe noi, șivoiul acesta de a sărbători pe Augustin. Dar oricum, și de n'a fost așa, a fost însă o fericită nemereală că scrierea sa iese tot în vremea aceasta.

În prefața, pe care autorul a scris-o în Iași în luna August, ne arată ce lucru de seamă este a studia pe Augustin din punctul de vedere al limbii și ce puțin s'a făcut aceasta până acum. Urmează apoi o foarte întinsă bibliografie, de scrierile întrebunțate, care se întinde pe 6 pagini și cuprinde 105 scrieri, afară de înseși scrierile Fericitului Augustin și de dicționarele pentru cercetarea acestor scrieri.

Ar zice cineva, răsfoind apoi cap. I al cărții, în care

o vorba despre întrebuițarea substantivului, a verbului, a neologismelor, a cuvintelor grecești la Augustin, că aceasta nu poate fi decât un capitol rece și de interes numai pentru câțiva îndrăgostiți de amănunțimi latinești, și totuși sunt aici atâtea noutăți în care guști cum pâlpaie vînta unei limbi, sufletul unui scriitor, vezi atâtea trumuseți din vremea întrebuițării limbii latine pentru nevoile creștinătății, încât și de n'ai citit pagină cu pagină, totuși o cași cum ai trece din floare în floare și ai gusta ici mireazma uneia, colo a alteia.

Pentru studenții noștri în teologie, pentru toți ceice nu la inimă studiile de patrologie, o asemenea citire va fi însoțită de tot farmecul.

Din tot acest capitol, pe noi o singură frază ne lasă nedumeriți, la pag. 22, unde autorul spune că, dela Augustin încolo, «limba latină a ajuns a fi, în toată vremea de mai apoi, limba cea mai de seamă a teologiei creștinești». Cum așa? nu a rămas limba grecească în stăpânirea ei de mai nainte și în toată vremea care a urmat, în răstimpul bizantin?

În cap. mai scurt (2) despre așezarea cuvintelor, vineva, care-și aduce aminté de trăsăturile scrisului latinesc, află cu plăcere noutăți din felul acestui scris care se găsește la Augustin și care are multe trăsături deosebite de cel cunoscut din vremea latinității obișnuite.

Mai interesant ca taine de stil e cap. 3, în care este vorba de întocmirea frazei, de întrebuițări stilistice ale formelor de vorbire. Aici este o amănunțită analiză a felului de rostire al lui Augustin. Întrebuițarea feluritelor figuri de stil sunt pe larg urmărite aci.

Bogația acestor întrebuițări stilistice este urmărită în cap. 4. În cap. 5, vedem cum Augustin este părtaş al felului de scris cu fraze bogate, cu revărsare de multe cuvinte, prin care el se împărtășește din trăsătura stilului asiatic, adică al scriitorilor greci, care umflau frazele prin multe podoabe.

Dacă toate capitulele de până aci sunt pline de interes și te introduc în ascunzișuri ale limbii, prin care o poți înțelege mai ușor când o vei citi, totuși pentru noi, ca teologi, mai de interes este cap. care urmează, unde nu mai este vorba de amănunțimi gramaticale și stilistice, ci în care găsim nu numai chipuri de vorbire, ci

Însăși ființa lui Augustin în înfățișarea lui de scriitor și de vorbitor. Aci mai găsim și o întrebuintare a scrisului teologilor. E pomenit și citat cunoscutul teolog german *A. Harnack*. Găsim întrebuintată scrierea lui Augustin despre oratoria creștinească de *Doctrina Christiana*. Din această pricină, acest capitol, deși nu se lasă nici el de a cuprinde material de amănunțimi gramaticale și stilistice, este gustat de noi mai viu și cu mai multă plăcere decât celelalte. Ba încă, după ce, prin celelalte, ți-ai putut da seamă de însemnătatea cărții, dar ai putut spune „e mai mult pentru seminariile universitare de limbă latină“, cum ajungi la capitolul acesta, ești cași cum dai la pajiștea în care și tu teologul ești mai băgat-în-seamă și închei cartea cu și mai mare prețuire.

Ce scriem noi aici, sunt slabe priviri din depărtare asupra cărții. Dacă s'ar apuca cineva să citească un singur capitol cu amănunțime, ar vedea ce muncă se cuprinde în el, ce lucrare grea și de migăloasă urmărire a trebuit să aibă la temelie și ce frământare, cu un foarte larg material, a trebuit să fie toată străduința autorului de a-l pune într'un frumos și adânc volum. El intră prin aceasta în acele amănunțimi ale studiilor de specialitate, cum sunt obișnuite în Apus, și, prin aceasta, autorul se arată a fi dintre vrednicii profesori care s'au suit la înălțimea cercetărilor din Apus. De aceia ne așteptăm ca și de acolo să auzim frumoase cuvinte despre cartea sa și cum ea se rânduiește cu vrednicie alături de alte cărți de acest soi ale învățaților din Apus.

Din partea noastră, dorim să vedem această carte cât mai citită și străbătând și în lumea teologilor noștri. Fiindcă acum sărbătorim cei 1500 de ani dela moartea lui Augustin, cum am arătat, zicem că această carte nu este cea din urmă prin care se cinstește numele lui și că ne bucurăm că putem vorbi despre ea la această dată însemnată a creștinătății. Autorul poate va fi bucuros să afle că noi o salutăm ca pe încă una din scrierile care cinstesc această pomenire, chiar dacă scoaterea ei la lumină acum n'a fost făcută cu acest gând. Nouă ne pare bine că s'a nemerit așa și suntem fericiți că și noi am putut pomeni de ea în legătură cu această prăznuire a creștinătății.

Arhim. SCRIBAN.

CRONICA INTERNA

Jertfele Bisericii la economiile țării.

Această lună Decembrie a fost o lună de grele încercări pentru biata Biserică românească. Din pricina lipsurilor mari ale țării, s'au pus la cale mari tăieri în cheltuielile Statului. Toată luna Noembrie s'a tratat în materia aceasta, și mai mult apoi în Decembrie. Biserica a trebuit să se lupte din greu pentruca să-și apere slujbele și nevoile ei și să nu se facă tăieri prea grele în organismul ei. S'a arătat că, dintre toate Bisericile, cea ortodoxă românească este cea care, în sânul Statului românesc, a fost tratată mai vitreg, că pentru ea se cheltuiește mai puțin, deși i se zice Biserică dominantă. În această privință, Înalt Prea Sf. nostru Patriarh a rostit o frumoasă și temeinică cuvântare în Senat, în ședința dela 29 Noembrie a acestui înalt așezământ ¹⁾. Din pricina acestei amenințări, Asociațiunea Generală a Preoților, apoi societatea preoțească „Andrei Șaguna“ de peste munți, Societatea Cântăreților, iar, mai pre sus de tot, Sf. Sinod—au trebuit să stea de veghe, să se adune, să se sfătuiască, pentruca să apere Biserica de tăieri prea aspre care o amenințau. Se aduseră toate dovezile, organele hotărâtoare fuseseră înduplecate, încredințate fiind și ele de adevăr și dreptate, ca tăierile să se tacă dela ceice aveau prea mult, ba chiar prisosuri, cum sunt catolicii și uniții, care aveau din cale afară prea multe slujbe la un mic număr de credincioși pe care-l au la noi. Preoții ziceau să cheme din nou un congres preoțesc, care să lupte cu mai multe puteri pentru apărarea drepturilor Bisericii ortodoxe. Știrea aceasta a cam neliniștit organele cărmuitoare. S'au dat toate încredințările preoților că lucrurile au să meargă de minune, că nu se vor încerca măsuri prea grele împotriva Bisericii ortodoxe, că nu mai este nevoie să alerge la un mijloc ca cel al chemării tuturor preoților. Preoții s'au liniștit, au fost fericiți că au putut avea o sfătuire împreună cu Sf. Sinod, au fost încântați de lărgimea de suflet a membrilor Sfântului Sinod, că au stat la înțelegere caldă cu tubăra largă a preoților, că un membru al Sfântului Sinod (P. S. Visarion) a mers la Adunarea Deputaților, în fruntea unei coloii a preoților. Toate lucrurile erau pornite cât se poate mai bine. În clipa din urmă însă, lucrurile n'au mers așa cum se nădărdău și cum se făgăduise. Preoții au avut slăbiciunea de a se lăsa de în uniți, au mers împreună cu ei în unele lucruri și... au fost trași pe sfoară. La sfârșit s'a văzut că sarcinile puse asupra Bisericii tot grele au rămas. Bisericile își vor perde pe paracliseri, proștii vor fi impuși la scăderi făcute pe socoteala Bisericii și la altele asupra slujbașilor în de obște. Capătul este că, de unde înainte fugeau de tăierile de 30% în bugetul Bisericii ortodoxe

1) Se găsește pe larg în ziarul „Crucea“ din 25 Dec. 1930.

și cereau numai 10% și se socotea că așa va fi, acum, după socotelile făcute, se vede că s'a ajuns cu tăierile tot la 30%. Deci încheiem acest an și această lună cu dureroase rășluri în tabela de cheltuieli a Bisericii noastre și va fi greu în anul viitor.

Biserica va suferi de desființarea unor școale ale ei. Se desființează unele seminarii. S'a desființat cel dela *Bălți*, se dă apoi acum o luptă întreagă ca să rămâie în picioare cel dela *Dorohoi*, cu alte cheltuieli pentru dânsul însă decât cele din cheltuielile Statului. Sunt desființate unele clase dela cel din Câmpulung, cum și seminariul din Craiova. Nu știm încă ce este cu academiile teologice de peste munți. Grele încercări am avut de îndurat în curgerea acestui an și nu știm ce mai poate fi pe viitor.

Dacă în mijlocul acestor împrejurări ne mai gândim și la alunecarea părerilor oamenilor pentru a găsi o dezlegare sau alta, și mai mult trebuie să ne minunăm de ce se cerea pe socoteala Bisericii. Un deputat, d. *Cărăușu*, care e și profesor de plugărie la Seminariul din Chișinău, a cerut desființarea facultății de teologie din Chișinău, a eparhiilor Bălți și Ismail din Basarabia și a amânduror seminariilor de pe lângă ele. Și alți deputați au cerut acelaș lucru. Asemenea păreri n'au fost luate în seamă și mai cu seamă șubreda lor motivare, dar s'a tăiat destul în cheltuielile episcopilor și în ale facultății de teologie din Chișinău, care și așa avea cheltuieli sub nevoile ei.

Indemnul Patriarhului pentru numărătoarea poporului.

În această lună Decembrie, s'a făcut în toată țara numărătoarea poporului și a așezămintelor și a clădirilor din tot cuprinsul țării. Când se fac astfel de lucruri, lumea nu ie înțelege și socotește că stăpânirea le săvârșește pentru a pune lumea la dări nouă. De aceia ea trebuie liniștită și îndemnată de a ajuta măsura cârmuitorilor țării, a o înțelege și a simți tot interesul pentru ea. Pentru că însă mulțimea nu înțelege ușor astfel de măsuri, deși s'au dat o mulțime de sfaturi, Patriarhul nostru a socotit de trebuință să se amestece aci și să dea o sfătuire părintească în acest înțeles. Dar ce să spui? Să spui ce a mai spus și cealaltă lume? Nu, trebuia ceva nou. Este mare lucru când nemerești un amănunt potrivit, când ai o inspirațiune fericită pentru o astfel de împrejurare.

Patriarhul a avut-o. Noi am citit sfătuirea sa pe o foaie largă pe un părete din București și ne-am bucurat când am găsit amănuntul cel fericit și așa de bine găsit, în legătură cu clipa sărbătorilor: urmați îndrumărilor stăpânirii, că sunt luate pentru folosul obștei, că este de nevoie să se știe amănunțit ce este în țară, cum este toată alcătuirea poporului; urmați acestora cu inimă bună și supusă, că și Domnul Hristos s'a născut tot cu prilejul unei numărători. Fericirii Iosif și Maria au urmat poruncii

stăpânirii de a se duce la Vitleem, unde s'a născut Domnul Hristos.

Iată trăsătura cea fericită. În viața Domnului Hristos s'a găsit amănuntul acesta, care era așa de potrivit pentru măsura numărătorii. Cu aceasta, sfătuirea Patriarhului a adus o întemeiere pe care n'a adus-o nimenea și care a fost așa de bine și de fericit întrebuițată.

Mai întâi subsecretarii, apoi mitropoliții.

În vechile rânduieli ale Țării Românești, șirul slujbelor era așa că se aflau în frunte mitropolitul cu episcopii, și apoi veneau ceilalți slujbași ai țării. Așa se văd așezați aceștia când se aflau în divan, așa se văd și în vechile fotografii ale Adunărilor Obștești ale Munteniei și Moldovei. În fruntea meselor se văd capetele cu camelaface ale mitropolitului și episcopilor.

Această rânduială nu este numai la noi, ci este în toate Statele în care se află și Biserica creștină. În Belgia, îndată după rege, ca cel dintâi slujbaș al țării, vine Primatul Belgiei, adică cel mai de frunte vlădică al țării. Tot pe acest temei, în toate împrejurările când se află vreo solie a corpului diplomatic și între însărcinații statelor se află și nunțul papal, el stă în fruntea tuturor ambasadorilor, pe temeiul că el înfățișează Biserica și este cea întâi dregătorie în sânul popoarelor creștine.

De ce scriem acestea? Pentru că citim în ziare o știre proaspătă, în care se spune că „Direcțiunea generală a c. f. r. a dispus ca ministrii, subsecretarii de stat, mitropoliții... să poată ocupa în vagoanele cu paturi o cabină întregă...” Altă dată numele mitropoliților ar fi fost pus în frunte, după cum, în programe școlare, se trece în frunte religiunea. Acum vedem că dregătoriile mari ale țării sunt socotite pornind dela miniștri.

Iată că rânduielile, cele nouă strică rânduiala veche a popoului românesc, fiindcă graiul din vechiu zice „dela vlădică pân'la opincă“, ceiace înseamnă că poporul vedea fruntea cea mai înaltă a ierarhiei sociale, începând cu vlădica.

Nu mai vorbim de episcopi, că Prea Sfințiile Lor nici nu sunt pomeniți în numita măsură a C. F. R. Va să zică organele Statului prefac acum ierarhia socială și scoboară dregătoriile bisericesti din înălțimea pe care o aveau. Odată nu aveam subsecretari de Stat, iar acum sunt pomeniți ei, iar despre episcopi se tace.

Insemnăm cu părere-de-rău această constatare, pe care nuntem nevoiți s'o facem după știrea de mai sus.

Krișnamurti la noi.

Până acum câțva timp, se auzea despre Kirișnamurti ca despre cineva de departe, când iată vestea că, din depărtările male, din India caldă, va sosi la noi, la vreme de iarnă. Și a sosit și a cuvântat la Ateneul din București, în seara de 22 Decembrie

a. c., fiind de față și Regina Maria și Principesa Ileana și multă lume aleasă, doritoare de a-l auzi. Dar după cel l-a auzit, vorbind în englezește și apoi cineva traducând frază cu frază pe românește, iată că lumea nu a putut culege mult și nu știe ce rămâne la urma urmei din tot ce a spus el. Căci auzim, de pildă, că îndeamnă pe om „să se elibereze“ să nu mai aibă nicio cătușă. Religiunile și toate învățăturile care dau unui om o îndrumare sunt încătușări. Să rămâie omul cu totul în voia lui, adică unde l-or mâna vânturile poftelor lui. Nici cultura nu se bucură de mai multă cinste în ochii săi, căci și ea te îndrumază încotrova, și atunci este o încătușare. Aceasta se cheamă „eliberare“, pe când, de fapt, este a lua câmpii. *Vladimir Elka*, scriind despre părerile lui Krișnamurti în *Mișcarea*, (București, 28 Dec. a. c.), spune că „mai mult decât înțelegerea noastră întreagă și neprihănită nu-i putem dăru. Și aceasta, pentru Krișnamurti, este mai mult decât un omagiu: e consfințirea unei biruinți“!

Dar ce-o fi înțeles d. Vladimir Elka din toate aceste abureli care-ți fug din mâni și care deci nu-ți lasă nimic lămurit, e greu de înțeles. Și cum ceiace nu se întrupează în nimic și plutește în văzduhuri, pentruca îndată să-ți piară din ochi, poate dobândi biruință, iar e greu de înțeles. De aceia nici nu ne mirăm că Krișnamurti a trecut printre noi ca o nălucă.

După conferența lui, nici nu s'a făcut vorbă despre ce a vorbit, nici ce a mai făcut între noi, nici dacă mai este aici ori a plecat.

Ce fel de biruințe or fi acestea, să priceapă d. V. Elka. Noi atâta vedem că n'a lăsat la noi nicio urmă. Poate d-șoara *Zotoviceanu*, care stârnește la noi lumea pentru Krișnamurti, s'o osteni s'o descopere, că noi n'o vedem. Și ni se pare că tocmai nepăsarea cu care a fost privit și tăcerea întinsă asupra lui sunt o dovadă că n'a biruit nimic și a plecat cu buzele umflate. Mult mai de temei era cellalt indian, *Rabindranat Tagore*, care spunea ceva, decât acesta care nu spune nimic, ci numai ametește lumea cu vorbe în vânt.

Sfințirea Bisericii din Lipova.

Lipova este o comună românească în Banat. Despre biserica ei, care e foarte veche, se spune că e una din cele mai mari din țară. Se zice că are o vechime de 570 de ani și a fost odată scaun de episcopie. A fost reparată în 1732, în 1797, dar de atunci nu s'a mai atins nimenea de ea s'o aperse de asprile vremii. În zilele noastre însă, s'a apucat de aceasta d. *Sever Bocu*, ministrul Banatului, care a luat măsuri pentru restaurarea bisericii în 1928, iar în Duminica dela 21 Dec. a. c. s'a făcut sfințirea ei cu mare strălucire. Sf. Slujbă a fost săvârșită de Prea Sf. Sa Episcopul *Grigorie* al Aradului, ajutat de protopopii Dr. *Ștefan Cioroianu*, *Givulescu*, *F. Mănuilă Țiucra*, *Ciufuescu*, de asesorii *Păcățeanu* și *Giogea* și de peste 20 de preoți. Serbarea a mers a multă podoabă a slujbelor noastre ortodoxe. A cuvântat P. S. Episcop

Grigorie, apoi Păr. Protopop Mânuiă, apoi d. Sever Bocu, vorbind de trecutul strălucit al bisericii, de amintirile mari din trecutul nostru, de care este legată ea. După slujbă, a urmat un ospăţ bogat de peste 2000 de tacămuri. În tot oraşul s'a simţit serbarea aceasta, lăsând în inimi cea mai puternică şi mai dulce întipărire. Biserica stă acum ca un măreţ monument, la împodobirea căruia au luat parte mulţi meşteri ai zugrăviturii noastre, pictorii: *Brăescu, Merica, Râmnicănu şi Blendea.*

Arhîm. SCRIBAN.

EX T E R N A

PRESA CATOLICĂ ŞI PERSECUŢIILE RELIGIOASE IN RUSIA SOVIETICĂ.

Redăm mai la vale, pe româneşte, interesanta cuvântare ținută la congresul universal al presei catolice din 2 Septembrie 1930 la Bruxelles, de către *Edmond A. Walsh*, fost director general misiunii papale de ajutorări în Rusia, actualmente vicepreședinte al Universității *Georgetown* din Washington-America.

1. Dreptul la libertatea religioasă. Moștenirea comună a umanității este libertatea de a se închina Creatorului ei, în măsura în care Dumnezeu ne-a dat lumina Sa pentru a-i pătrunde revelația... Libertatea religioasă fiind înăscută însuși conceptului unei cumiți libertăți omenești, trebuie să fie întâlnită pretutindeni unde se întâlnește un suflet omenesc și cerințele demnității lui. Atinsă într'o țară, ea e amenințată în trupu 'ntreg al omenirii. Ea a fost răscumpărată prin sângele prea multor martiri ai tuturor raselor și limbilor, pentru a fi considerată ca un bun regional sau național; ea e așa de intim împletită în urzeala gândurilor noastre, încât conștiința catolică, rod al unui instinct firesc, se ridică s'o apere cu hotărâre, oriunde și oricând este atacată.

2. Sovietele luptă împotriva acestei libertăți. Că acest drept este astăzi atacat de Statul sovietic, e un fapt așa de cunoscut de toată lumea, încât celce l-ar tăgădui, ar trebui pus pe aceiaș treaptă cu celce ar tăgădui existența soarelui în plină arșița amiezii. Comunismul, filosofia politică ce conduce astăzi guvernul sovietic, cere părăsirea oricărei credințe și practice religioase în toate teritoriile unde comunismul a devenit stăpân. El pretinde o lichidare completă a ideii de Dumnezeu, fie că ar fi pronunțată în creștinism, iudaism, mahomedanism, în scurt: în orice formă de credo care admite existența unei ființe supreme.

Guvernul rus actual și-a arătat în mai multe rânduri intenția sa de a întinde comunismul integral în lumea întreagă. Constituția sovietică, desființând naționalitatea și concepția modernă a Statului, pretinde să-și întindă jurisdicția sa politică, asupra tuturor celorlalte țări și popoare. De conținutul său politic și economic, conținutul religios al comunismului nu se poate despărți. Ca urmare, pro-

gramul antireligios în Rusia, a fost îndeplinit în mod logic, așteptându-se să se poată impune și în regiunile lumii încă necomunizate.

Statul sovietic creat de Nicolae Lenin, pe ruinele imperiului Rusiei, constituie în istorie prima încercare de a aplica teoriile politice, sociale și economice ale lui Karl Marx în proporții formidabile, permise unei puteri, exercitându-se fără împotrivire asupra unei țări care acopere aproape a șasea parte din suprafața pământului și cuprinde ca la 150 milioane de oameni. A înfățișa principiile pur economice și politice ale comunismului, nu intră în cadrul prezentului raport; ele sunt de altminteri cunoscute peste tot și eforturile de a le da mai multă trecere constituie istoria publică a Rusiei sovietice în cursul celor 13 ani din urmă. Ceea ce cheamă astăzi luarea-aminte a întregii lumi civilizate este conținutul religios și moral al comunismului.

Că religia în filosofia marxistă ar fi ținută „un opium al poporului“, narcoticul care ucide inteligenta omului, îl aruncă în visuri închipuite și-i întârziează dezvoltarea economică, acesta-i un adevăr pe care nu-l va putea nega niciunul din cei ce studiază cu seriozitate și atenție manualele comuniste, dela „Manifestul comunist“ al lui Marx și Engels, până la „A. B. C.-ul Comunismului“, lucrarea clasică astăzi în școlile sovietice. Această afirmație este afișată în public ca un cuvânt de ordine pe o clădire a guvernului chiar alături de intrarea în Kremlin la Moscova, Nicolae Lenin, primind în toată întinderea sa întreagă învățătura lui Marx, n'a avut nevoie să fie forțat de a primi ateismul luptător al maștrilor săi. Încă dela 1886, în vârstă numai de 16 ani, zmulgându-și cruciulița de la gât, tradiționalul semn al credinței purtat în Rusia de tineri, o călcăse în picioare, declarându-se pentru totdeauna dușmanul lui Dumnezeu și al societății.

3. Ateismul lui Lenin și al șefilor bolșevici. Această revoltă pretimpurie fu urmarea înrăuririi încercate asupra duhului încă fără vlagă al lui Vladimir Ulianov Lenin de fratele său în vârstă Alexandru, care fu executat de guvernul Țarului pentru încercare de regicid în 1887. Timp de 31 ani ce urmară, exilul, închisoarea și frământarea lăuntrică datorită unei stăruiri neîntrerupte a gândirii numai asupra ideilor materialiste și asupra determinismului economic, avură ca urmare întărirea amărăciunii tinerilor ani ai lui Lenin, în acea purtare, pe care un autor a zugrăvit-o ca pe „ingrozitoarea patimă a încredințării“ („oribila manie a certitudinii“). Răzburarea, atâta vreme întârziată, luă o formă concretă în 1918, mai întâiu prin măcelul familiei imperiale în beciurile casei Ipatiev la Ecaterinburg, și în urmă prin dezlănțuirea unui război, pus dinainte la cale contra sufletului poporului rus.

„Religia, scrie el în lucrarea sa „Socialistul și religia“, este un fel de otrăvire a poporului cu opiu, un fel de rachiș spiritual, al cărei scop este de a conduce slugile capitalismului să-și calce cu picioarele, în praf, caracterul lor omenesc și năzuințele lor spre o existență pe jumătate convenabilă. Intr'o iritată scrisoare

către Maxim Gorki, în care bănuia o „religiozitate ascunsă”, Lenin dădea prietenului său dojana aceasta: „Nu-i îngrozitor oare chiar numai să cugeți unde o să ajungi, urmând pe calea aceasta? Singură deosebire între a căuta pe Dumnezeu și a-L închipui sau înfățișa oarecum, este aceea care există între un demon galben și un demon albastru... Recitesc articolul dumitale și mi-e greu să înțeleg cum ai putut cădea în această greșală. Pentru ce să lucrezi așa? Asemenea lucru rănește par'că în adânc“...

Camaradul Zinoviev, când era prezidentul celei de a treia Internaționale, lămuri, nu odată, purtarea oficială a Statului sovietic. Așa, la 17 Iunie 1923, unui grup de vizitatori protestanți, englezi și suedezi, el făcu următoarea declarație: „Programul nostru se bazează pe materialismul științific care cuprinde în el, pur și simplu, nevoia de a propaga ateismul“. Altădată, la Crăciun, în 1924, asupra Divinității spunea: „Vom urma atacurile noastre contra lui Dumnezeu la timpul voit și în felul ce ne va conveni. Avem încredințarea că-l vom zdrobi în locul cel mai de sus al cerurilor lui (empireu). Vom lupta cu El pretutindeni unde se va ascunde, dar va trebui să intervenim într'o chestiune ca aceea a propagandei religioase, cu mai multă prevedere ca în trecut. Lupta noastră contra lui Dumnezeu și a religiei trebuie să fie dusă după un plan pedagogic, nu prin violență și forță“.

Doamna Krupskaja, văduva lui Lenin, care se bucura de o mare venerație, ca ducând mai departe tradiția bărbatului său, vorbește tot așa de limpede: „E o nevoie poruncitoare ca Statul să reia sistematic lucrarea lui antireligioasă printre copii. Trebuie să facem pe băieții și pe fetele școlilor noastre nu numai fără religie, ci însuflețit și lucrativ antireligioși... Înraurirea familiară a părinților călugări trebuie combătută în mod viguros.“

Lunaciarski, ministru sovietic, pe atunci, la Instrucțiunea publică, era mai deschis încă și vorbea cu o autoritate care te scurt orice discuție. Inaugurând în 1925 puternica „Asociația ateilor“, ajutată de Stat, el declara acestea: Din tot suletul meu doresc „ateilor“ toate izbânzile în lupta lor contra stafiei protivnice a lui Dumnezeu care a pricinuit un rău așa de diabolic întregii omeniri dealungul istoriei. Iar în altă împrejurare, el a spus cuvânt cu cuvânt: „Urâm creștinismul și pe creștini: chiar cei mai buni dintre ei trebuie să fie priviți ca cei mai răi dușmani ai noștri. Ei predică dragostea pentru aproapele lor și mila, ceea ce este contrariu părerilor noastre. Caritatea creștină este o piedică dezvoltării Revoluției. Jos cu dragostea de aproapele! Ceea ce trebuie este ura. Trebuie să învățăm să urâm; numai așa vom ajunge să cucerim lumea“ Pe aceste declarații oficiale ale membrilor autorizați ai guvernului sovietic, putem întemeia învinuirea unei precugetate intenții de a persecuta. Pretutindeni pe unde pătrunde ferul lăncii comunismului, pumni de fer înalță steaguri hotărând să facă fărăme toate altarele creștinătății.

4. Urmașii întăresc lupta. În al 6-lea congres al Internaționalei comuniste, ținut la Moscova în Septembrie 1928, s'a adoptat

un program f. amănunțit, care lega strâns toate secțiunile partidului, adică partidul comunist din Belgia, Franța, Anglia, America, Germania, Italia, China etc. Fără sfială, programul făcea declarații^a acestea: „Comuniștii socotesc că nu trebuie să-și mascheze planurile și scopurile lor. Ei declară deschis că ținta lor nu poate fi atinsă decât prin răsturnarea forțată a întregii ordine sociale existente... Luarea puterii guvernamentale de proletariat nu-i nicidecum o „cucerire“ pacifică a puterii burgheze pe calea majorităților parlamentare. Pușcăriia burgheziei nu poate fi distrusă decât printr'o silnicie fără milă... Cucerirea puterii de către proletariat constă în zădărnicierea completă a mașinei Statului capitalist — a armatei, a poliției, a burocrației, a tribunalelor, a Parlamentelor etc. — și înlocuirea lor prin noi organe create de puterea proletară și destinate înainte de toate să fie unelte pentru nimicirea jupuiților“.

Deasemenea „*busola revoluționară*“, publicată la 9 Septembrie 1928, în organul oficial ai partidului comunist „Pravda“, înlătură orice amăgire: „caracterul mondial al programului nostru nu este vorbărie curată, ci realitate sângerândă. Nu poate fi altfel. Scopul nostru cel din urmă este comunismul universal. Preparativele noastre de luptă țintesc revoluția universală, cucerirea puterii în lumea întreagă și așezarea unei dictaturi proletariene mondiale. Comuniștii n'au niciun motiv să-și ascundă scopul. Scopul nostru final și mijloacele de a-l ajunge, strategia noastră, tactica noastră sunt clar puse în lumină în program“.

Aceleași planuri generale fură reafirmate și declarate obligatorii de al 16-lea congres al partidului comunist rus, ținut în Iulie 1930. Stalin trecu în revistă „cu plăcere“ rolul important jucat de partidul comunist rus și de comitetul central în răspândirea duhului bolșevic în sânul secțiunilor Internaționalei comuniste stabilite în țările streine...

Și pentrucă lupta antireligioasă este parte întregitoare a luptei universale, pentrucă ea e nedespărțită în practică de scopurile politice și economice ale comunismului, e limpede că pe teritoriul rus există un ateism neîblânzit, bineorânduuit și luptător, susținut și cheazăuit de Statul suveran și destinat să fie impus cu forța, lumii civilizate în întregime. Dacă colectivistul este trupul comunistului, apoi ateismul îi este sufletul, iar internaționalismul îi este toată ființa și toată ținta lucrării sale în afară.

5. Protestarea Papii și a lumii întregi. Papa Pius XI și el a căutat să ridice vălul ipocriziei nerușinate a pretențiilor sovietice și a demascat și a dezvăluit și planurile lor. În fraza care dă cheia scrisorii sale dela 2 Februarie 1930, se spune: „Autorii acestor fapte nelegiuite, voind să lovească religia și pe Dumnezeu însuși, lucrează la ruina inteligențelor și a firii omenești înseși“.

Tot cu atâta cutezantă, *cardinalul Faulhaber dela München*, spun ea: „Care este purtarea celorlalte popoare ale Europei în fața acestei tragedii a îndrăzelii bolșevice? Sunt ele prea adânc confundate în greutăți industriale sau în plăcerile buneii lor stări, ca să fie scoase din toropeală de această dramă? Poți sta în liniștela

gura focului, când casa este în flăcări? Chestiunea rusă este o chestiune unde se joacă destinul Europei și al lumii întregi. „Revoluția fără Dumnezeu“ caută să coboare, dintr'o Rusie, într'o Europă fără Dumnezeu și într'o lume fără Dumnezeu. Și nu-i o simplă potriveală că semnele de turburării s'au înmulțit în timpul din urmă chiar în țările îndepărtate“.

In America, deputatul New-Yorkului Hamilton Fish, prezentă Camerei, la 28 Februarie 1930, o protestare energică. Protestări s'au produs și în camerele Statelor Massachussets și New-York împotriva persecuțiilor sovietice.

Era firesc ca primul atac al acestui războiu de o desfășurare nebună contra temelilor civilizației să fie îndreptate împotriva poporului care, cel dintâiu căzu în întregime subit stăpânirea comunistă. Sunt legiuni arhiepiscopii, preoții și laicii credinței creștine ortodoxe, cari au suferit și au mers chiar și la moarte pentru drepturile conștiinței.

6. Jertfele persecuțiilor. Multe mii de preoți și sute de episcopi și azi își sfârșesc zilele în temnițe fioroase. Slăvit și lung e martirologiul lor. Nu putem da aici amănunțit și lista jertfelor ortodoxe și catolice. Am cunoscut personal multe victime ale furiei antireligioase și pot adevări că singura lor crimă este că cred în Dumnezeu. învață revelația Sa și legea morală și nu vor să se oprească de la practica acestui drept neatins oricărui om. Am auzit cu urechile mele, la Moscova, în 1923, cum procurorul Statului sovietic întreba pe oameni:

— O să vă lăsați odată de învățătura religiei creștine?

— Nu putem, aceasta-i legea lui Dumnezeu! — răspundeau oamenii.

— Legea asta nu există pe pământul sovietic, răspundea Krilenko. Trebuie să vă alegeți. Cât despre religia noastră, scuipe pe ea, cum scuipe pe orice religie.

Victimile acestea mergeau în 1923 fără șovăială, la moarte sau exil și înfruntă aceste torturi și astăzi în 1930, cu aceeași hotărâre, veche ca și creștinismul și cu aceeași tărie de inimă. Ele trec în clipele acestea în ghiarele morții, printr'o omorâre în ceață în infama temniță din Insula Solovețki din Marea Albă, ca și prin mijle de pușcării de care-i plină Uniunea sovietică a republicelor ruse (G. P. U.)...

7. Viitorul Presa creștină mondială, nu va putea face un mai mare serviciu cauzei păcii între națiuni, libertății religioase și echilibrului social, decât continuând să servească cetitorilor articolele cu știri asupra programului rus, articole documentate cu grijă tratând chestiuni în urmare logică și în timp îndelungat pentru deplină lumină. Al Bisericii este tot viitorul. Ea va dura, Dumnezeu nu a garantat-o, până la sfârșitul veacurilor. Ea nu e dar, nici grabită de timp, nici urmărită de frică. Dar o veșnică grijă este pentru libertății, și păstrarea ordinii supranaturale este o datorie atât de importantă a misiunii sale..

Făcăm apel la Dumnezeu și la instinctele morale ale uma-

nității. Fără altă armă decât sabia cu 2 tăișuri a adevărului și a dreptății, îndrăznim a lua poziție, sprijinindu-ne pe altarul cetății sufletelor, proclamând acest vechiu adevăr că niciun Stat pe pământ nu-i așezat așa de sus, ca să fie în afară de atingerile legii naturale și a legii lui Dumnezeu.

(După „la Croix” din 19 Sept. 1930)

Pr. ARISTIDE N. GEAMANU

Iași-Gorj.

Căsătoria Regelui Bulgariei.

Aunl trecut, când am încheiat socotelile lui, am spus că bisericește am avut pagube, întru cât am văzut luând flință între noi nenorocirea Concordatului și apoi înăsprirea Legii Cultelor. Pentru ca să se poată lovi prin ea preoții ortodocși. Spre sfârșitul anului, în însuși Congresul Național Bisericesc, prin glasurile d-lor Prof. Dr. *Silviu Dragomir*, *Octavian Goga* și alții s'a arătat câte încălcări s'au săvârșit împotriva Bisericii ortodoxe la noi. Foloasele au fost tot de partea catolicismului.

Și anul acesta, dacă am face o astfel de socoteală, am vedea sporul catolicismului. Il vedem, dacă privim și aiurea, peste graniță. Un fapt este căsătoria regelui Boris al Bulgariei, care în toamna acestui an, s'a căsătorit cu o principesă din casa domnitoare a Italiei, îngrădit de toate măsurile Papii, ca această legătură să fie mult mai mult catolică și mult mai puțin ortodoxă.

Căsătoria s'a săvârșit, după ritul catolic, în biserica lui Francisc de Assisi în Italia și cu legământul de mai înainte al regelui că copiii ce se vor naște vor fi botezați catolic. Cel puțin așa au scris ziarele despre acest fapt. Numai că noi știm că în Constituțiunea bulgărească era prevăzut că copiii regelui vor fi botezați și creșcuți ortodox. Nu a fost tot așa și cu regele de azi al Bulgariei, care este fiul unui rege catolic, Ferdinand al Bulgariei, dar fiul său Boris a fost botezat ortodox?

Căsătoria urma să se săvârșească și ortodox în Bulgaria. Despre aceasta însă, redactorul *Nicolae Roșu* scria în „*Curentul*” dela 2 Noemvrie, a. c. că, după ce serbările s'au încheiat în Italia și urma ca ele să se desfășoare mai departe în Bulgaria, „Roma pontificală a strecurat un cardinal pe vaporul destinat să ducă părechea regală, destinat să supravegheze de aproape rigiditățile dogmatice”.

Auziți? pentrucasă fie încredințat că legămintele se vor ținea și că toate vor merge după poruncile Papii, un însărcinat al Vaticanului trebuia să fie acolo ca să supravegheze!

Atunci ce va mai fi căsătoria după ritul ortodox? Va da voie cardinalul?

D. Roșu spune că „Mitropolitul ortodox al Bulgariei va face în catedrala Alexandru Nevski din Sofia o simplă rugăciune pentru fericirea și îmbelșugarea unei națiuni care participă efectiv la consolidarea dinastiei”. Fără îndoială, Biserica bulgărească nu

poate fi mulțămită de această nouă intrare a catolicismului în coastele ei, după ce lungă vreme a avut pe o catolică fanatică în fața ei, pe Regina Maria Luiza, mama regelui Boris. A scăpat de una, acum a dat, pesta alta.

Nu ne putem bucura nici noi că lucrurile stau astfel peste Dunăre. Nici politicește nu poate fi o bucurie. Cele petrecute în Bulgaria se pot privi ca o izbândă a politicii italiene în Balcani: o legare mai strânsă a Bulgariei de politica lui Mossolini, prin care se leagă Italia cu Bulgaria și cu Ungaria.

Cum se vede, fapta are o însemnătate și politică și religioasă. În amândouă împrejurările însă, e cu pagubă pentru noi.

D. Roșu, încheindu-și articolul său, pecetluiește toate acestea cu cuvintele: „Un lucru rămâne neîndoielnic: destinul unor sentimente omenești a scos la suprafață abilitățile insinuante ale Vaticanului. Nici de data aceasta ortodoxismul monastic nu se va desmetici din amorțeală și indiferentismul care prefațează peirea unei credințe și ruinarea unei istorii? Iată o întrebare care ar trebui să stăpânească gândurile înalților prelați“.

Am socotit de datoria noastră să însemnăm aceste cuvinte ale scriitorului, pentruca să se vadă cum cugetă alții despre treburile noastre, dar fără a vedea în totul cum vede el în acest pasagiu din urmă. Căci Vaticanul n'a fost totdeauna atât de „abil“ precum se crede. Nu s'a stricat cu Cehoslovacia din pricina serbărilor pentru Ioan Hus? N'are în sânul său un diplomat ca Monseniorul *Marmaggi*, care e foarte meșter a strica raporturile cu feluritele țări? S'a stricat cu noi și tot el a fost cel cu isprava din Cehoslovacia. Și înainte de război, belele a avut Vaticanul pentru serbările întru pomenirea lui *Carlo Borromeo*, cu care prilej s'a legat de protestantism. Și a trebuit Vaticanul să vie cu tâlcuirea care să însemne un pas înapoi. Indemânat este Vaticanul, dar nu și fără poticneli și izbiri ca ale lui Ieremia, din când în când.

În ce privește cele spuse de d. Roșu despre noi, că suntem prea monastici și indiferenți, privim acestea ca stări ale unui răstimp, când greutățile nu au fost cele de azi și când întrebările nu se puneau ca acum. În noua stare de lucruri după război, pentru Biserică se deschide o nouă zare, este nevoia de a avea o politică externă, o grijă de a urmări ce se petrece în afară, a prinde legături cu organe cu care putem duce treburile creștinătății și altfel de cum am făcut până acum.

În parte, Biserica s'a și îndrumat în felul acesta. Ea a prins azi legături cu Biserica anglicană, pe care mai înainte nu le avea. Înseamnă că nu suntem numai monastici și indiferenți. Dar băgați-de-seamă că, pe când d. Roșu ne cere aceasta, alții ne ocărăsc când o facem. Este ciudat cum judecă oamenii, când Patriarhului nostru i s'a făcut vină tocmai pentru asemenea fapte, care înseamnă înțelegerea nevoii din partea noastră de a privi peste graniță și a avea astfel de legături, pe care le putem folosi cu înțelepciune.

Ciudat este că unul te lovește că n'o faci, pe când altul te ține de rău c'o faci! Atunci unde e adevărul? Adevărul este că e greu să-i împaci pe oameni și că pe toată lumea n'o poți mulțami. Trebuie să ai legături și chipuri de lucru peste graniță, că altfel le iau alții, cum vedem în cazul din Bulgaria. O ortodoxie cu alte legături și privegheri orânduiește altfel. De aceia trebuie să le avem.

Dărâmarea catedralei din Tiraspol. — Locuitorii noștri din orașul Tighinei din Basarabia au fost marturi, în ziua de 29 Decembrie a. c., la săvârșiri de fapte înfiorătoare și nelegiuite. În fața lor, pe țărmul rusesc, se află așezat orașul Tiraspol, de care Tighina era legată odată prin pod de fer, dar care acum zace doborât în apa Nistrului. În numita zi, locuitorii noștri au putut vedea, cu înșiși ochii lor, ce sunt în stare a faptului blestemații cârmuitori din împărăția sovietelor. Au văzut sosind un pâlcură numeros de soldați din oștirea lor, care a încunjurat catedrala orașului. Aceștia au scos mai întâi din biserică icoanele și alte lucruri care sunt întrebuițate la săvârșirea slujbelor. Le-au așezat grămadă și le-au dat foc. În vremea aceasta, mulțimea credincioșilor privea îndurerată stând în genunchi. Mai într'un târziu, spre seară au venit călăreții, care au împrăștiat mulțimea, iar cealaltă ceată a păgânilor săvârșea înainte lucrul ruinării. După ce au desființat ce se afla în biserică, ei au pășit la dărâmarea ei. Se spune că, pe locul unde a fost biserica, se va zidi localul orașănesc al sovietiştilor.

Sfințirea unui paraclis românesc peste graniță. — La asedul Vienei de către Turci în 1683, aceștia au silit pe Domnul Țării Românești Șerban Cantacuzino, ca să meargă și el cu dânșii împotriva Nemților. Totuși inima sa nu-l lăsa să meargă cu păgânii împotriva creștinilor. De aceia el punea să umple tunurile cu paie și așa le slobozea împotriva zidurilor cetății. Cum se știe, Viena n'a căzut, pentru că a venit Sobieski, regele Poloniei, care a alungat pe Turci. Dar pe locul unde a trebuit să ia și el parte la luptă, Șerban Cantacuzino a pus să se ridice o cruce de amintire, pentru că se știe că un închinător al crucii nu a ridicat arma împotriva altor închinători ai aceleiași cruci. Peste un veac, crucea nu se mai afla acolo, dar fapta nu s'a uitat, ci s'a ridicat acolo o biserică și i s'a zis *Moldauer Kapelle*, adică *Paraclisul Moldovenilor*, deși Șerban Cantacuzino era domn al țării muntenești, însuși acel în vremea căruia s'a tipărit Biblia din București a fraților *Radu și Șerban Greceanu*. Despre ea a scris în această revistă, acum vreo 3 ani. P. S. Arhiereu *Veniamin*.

În ziua de 21 a acestei luni, s'a făcut lângă Viena mare serbare, cu sfințirea din nou a acestei biserici, în urma restaurării ei. O telegramă din Viena, cu data de 21 Dec., a agenției telegrafice *Rador*, spune că sfințirea s'a făcut de prelatul catolic *Immitzer*,

fiind de față și ministrul României, d. *Caius Brediceanu*, împreună cu tot personalul legațiunii. Biserica a fost restaurată prin cheltuiala comunii Viena și a locuitorilor din împrejurimi. În cuvântarea sa, Prelatul Innitzer a pomenit cu mari laude despre fostul domn român, care a ajutat pe vieneji și a dat inimoasă dovadă despre focul său sufletesc pentru slujirea crucii.

Cum se vede, biserica este un locaș catolic, dar ridicat întru amintirea frumoasei fapte a unui domn român. Ce dovadă despre legătura dintre creștini și despre datoria de a călca pe urmele unei asemenea pile!

Urmărirea beției în America. — După o telegramă din Washington, pe care o citim în „*Dimineața*“ dela 22 Dec. a. c., urmărirea beției în Statele-Unite din America de Nord s'a încheiat în anul care s'a închis în Iunie trecut, cu următoarea socoteală: 68,173 de persoane au fost închise, 8663 de automobile au fost prinse și luate și 64 de vapoare, care se țineau de contrabandă, de asemenea prinse. Cum se vede, cu toate alte știri de mai nainte, că lumea ar fi împotriva opririi băuturilor spirtoase, urmărirea nu slăbește, nici nu încetează.

Pastorală Patriarhului Sârb. — Înalt Prea Sf. Sa Patriarhul *Varnava* al Serbiei a dat o pastorală de Crăciun, în care tratează mai cu seamă chestiunea Bisericii rusești. Invinuiește țările creștine că stau nepăsătoare față de faptele înfiorătoare ale Sovietelor, care măcelăresc neoprite pe creștinii din Rusia. Scrisoarea trimete toate bunele îmbrățișări fraților din Rusia asupra, în numele Bisericii și al poporului șârbesc.

Crăciunul în Rusia. — Telegrama care au răsunat prin ziare mai nainte de Crăciun au vestit că nelegiuții dela cîrma Rusiei au luat toate măsurile ca sărbătorile Crăciunului să nu poată fi ținute în Rusia. În adevăr, după cum scrie ziarul „*Neues Wiener Abendblatt*“, din Viena, Crăciunul a fost prilej în Rusia pentru a se face tot felul de fapte mișelești împotriva religiei. La Moscva s'au pus la cale două expoziții protivnice religiei. În seara spre Crăciun, s'au ținut în Rusia peste 100 de demonstrațiuni și întruniri de ură religioasă.

Aceasta au făcut-o sălbatecii din capul țării. Dar n'au putut nimic împotriva inimii poporului. Căci acelaș ziar din Viena spune că bisericile din Moscva nu mai încăpeau de lume.

Veste despre Krișnamurti. — În sfârșit, aflăm unde se află Krișnamurti, căci din București a perit ca un abur. Ziarul „*Neues Wiener Abendblatt*“ a primit știrea din Budapesta că magul indian se află acolo și că e greu bolnav într'o casă de sănătate.

Arhm. SCRIBAN

CĂRȚI, REVISTE, ZIARE

Herz Jesu und Priesterum. Freiburg im Breisgau (Herder) 1930, form. 12, XX-206 p., 3,20 M. (carton.), 3,80 M. (log.). — Cartea aceasta este ediția germană a lucrării publicate la 1910 de iezuitul francez *Alfred Charrier* (X1922), „*Le Sacré Coeur et le Sacerdoce*“, apărută până acum în trei ediții franceze, în două italiene, în traducere ucraineană și pregătită să apară și în alte limbi. Traducerea germană este îngrijită de „Allgemeine Priestervereinigung der Freunde des Herzens Jesu“. Scrierea a fost trimisă iezuitului francez în manuscris de cineva care a ținut să rămână anonim. Charrier, el însuși zelos predicator al sfințeniei preoțești, a editat-o cu multe greutăți. La început, ea a fost întâmpinată de unii cu oarecare nedumerire, cineva bănuind chiar — pentru căldura, misticismul, sentimentalismul ei — că ar putea să fie opera unei femei. Citită și cunoscută apoi, ea a fost mult prețuită și recomandată, fiind asemănată cu celebrul tratat despre preoție al sf. Ioan Hrisostom.

Herz Jesu und Priestertum este în adevăr o frumoasă, călduroasă și profundă interpretare a figurii și acțiunii preoțești a Mântuitorului. În treizeci și trei de „lecturi“, cari formează primele trei părți ale cărții, este arătat preotul ca ajutor al omenirii în toate nevoile ei de ordin spiritual și moral; este arătat cum trebuie să se asemene preotul cu modelul său dumnezeesc, care este Iisus Hristos; este arătată iubirea lui Hristos către preoțimea Sa.

„Trăind ca om, Iisus Hristos a cunoscut toate slăbiciunile și nevoile omului, a refăcut în Sine opera creațiunii. Dar mai presus de toate, El a iubit. A iubit cu tot focu-I sufletesc această omenire căzută, pe care și-o unise cu Sine atât de intim. Și într-o zi, simțind nesfârșita-I iubire revărsându-se din inimă în afară, a voit să creeze o ființă, care să-I continue opera și care să poată face față oricărei nevoi a omului; o ființă, care să poată ajuta omului, să-l înalțe, să-l învețe, să-i apropie pe Dumnezeu. Atunci a creat pe preot! Pe preot, creatura infinitei iubiri a inimii Sale, l-a făcut Iisus părtaș la puterea Sa. A pus în inima lui devoțiune zel, bunătate, milă, care să-i însuflească inima; i-a dat umilință și curăție și l-a umplut de iubire. I a încredințat apoi patru înalte sarcini, cari corespund împătritei și mării nevoi a omenirii. Omul este adânc neștiutor; preotul îl învață. Omul este păcătos; preotul îl desleagă de păcate. Omul este nefericit; preotul îl mângâie. Omul are trebuință de Dumnezeu; preotul mijlocește între el și Dumnezeu și sacrifică (p. 4—6).

A patra parte dă, în 16 capitole, o serie de considerațiuni și meditații privitoare la sfințenia, curăția, înălțimea misiunii preoțești, la iubirea ce trebuie s'o caracterizeze. Preotul este înfățișat ca un alt Hristos; ca cel prin care se comunică omenirii iubirea lui Dumnezeu. „Iubirea infinită este un soare. Dacă ea și-ar trimite razele deadreptul pe pământ, sufletele ar fi orbite și arse de ele, nefiind destul de curate și de înălțate. Deaceea acest soare cerească se resfrânge într'o o-

glină și luminează și încălzește lumea prin ea. Această oglindă este sufletul preoțimii; dar el trebuie să fie curat și transparent. Sufletul preotului trebuie să se formeze după sufletul lui Iisus Hristos. Dacă preotul este în adevăr un al doilea Hristos, atunci devine oglindă curată, care resfrânge razele dumnezeiești ale iubirii infinite“ (p. 189).

Cartea întreagă este un tezaur de reflecțiuni de înaltă și pură pietate, de aprins și conștient devotament pentru sacerdoțiu. Ea arată pe de o parte pe Iisus Hristos ca preot, pe de altă parte compară pe preot cu Iisus Hristos. „Hristos întreg trăește în preot. Hristos și preotul sunt una: cunoștința dumnezească a lui Hristos se atinge cu cunoștința preotului și-i împărtășește din lumina sa. Inima lui Hristos bate în inima preotului și o aprinde cu iubire înflăcărată pentru suflete. Corpul lui Hristos este aproape de mădularele preotului și-i dăruiește iubire supranaturală și grația castității. Câtă iubire reciprocă trebuie deci să existe între aceste două ființe. Ce schimb de gândiri și de simțiri! Ce unitate de voință și asemănare de viață, ce acord între aceste două inimi! Ce încredere între aceste două inimi!“ (p. 192).

O carte ca aceasta poate și merită să procure lectură zilnică și preoților noștri. Privind misiunea lor în ea, vor vedea-o ieșind din însăși ființa Mântuitorului și înălțându-se cu El până la ceruri.

Rudolf Fetting, Pastoralchemie. Eine Orientierung über die sakramentalen Materien, liturgischen Metalle, Textilien und Beleuchtungstoff nach den Kirchlichen Bestimmungen, Freiburg im Breisgau (Herder) 1930, form. 8, XII, 192 p., 6,50 mărci (legată 8 mărci).

Titlul acestei cărți ar putea să surprindă. Presupunând-o, autorul, un profesor secundar romano-catolic, a avut grija ca să explice în subtitlu obiectul studiului său neobișnuit: Chimia pastorală este „orientare asupra materiilor sacramentale, metalelor liturgice, stofelor și materialului de luminat, după dispozițiunile bisericești“. Lucrarea face deci serviciul unei chimii liturgice, chimie ad usum Ecclesiae, paralelă cu preocupări și rost cu „medicina pastorală“, după cum o prezintă autorul în prefață, și este prima încercare în genul său, datorită unui specialist și apărută cu convenita aprobare episcopală, ceiace îi dă caracterul oficial. Lucrarea se împarte în șapte capitole, fiecare tratând despre una din materiile liturgice, după cum urmează.

Cap. I: *De specie panis* (p. 1—40), se ocupă cu pâinea, întrebuințată ca element euharistic, vorbind despre felurile de grâu, din care se poate face, despre compoziția, însușirile, falsificarea, alterarea și păstrarea făinei, despre pâine în stare de materie de consacrat, pâine dospită și azimă (autorul spune că ambele feluri sunt valabile pentru săvârșirea sfintei euharistii și adaugă, că chiar dacă istoria ar dovedi preoisă, că Mântuitorul a săvârșit cina cea de taină cu un anumit fel de pâine — azimă sau dospită —, ambele se găsesc în uz și situație nu mai poate fi schimbată, deși recunoaște că, din punct de vedere chimic, cele două feluri de pâine nu sunt același lucru, p. 24); despre pregătirea hostiilor (se știe că romano-catolicii pregătesc pâinea euharistică sub forma unor mici bucăți subțiri și rotunde, ca niște monede,

numite hostii); despre păstrarea hostiilor (recomandă ontii de sticlă, porțelan sau metal); despre măsurile de precauțiune, vechimea și re-improspătarea hostiilor.

Cap. II: *De specie vini* (p. 41—88) se ocupă cu celalt element euharistic, vinul, studiindu-l după aceeaș schemă: Vița de vie, după felurile și însușirile ei (vinul euharistic trebuie să fie „de gemine vitis”, din viță sănătoasă, din struguri copti și sănătoși); mustul, ca „rod al viței”, este în principiu consacrabil, deși nu este încă vin; în cazul când prohibițiunea alcoolului ar atinge însă și Biserica, aceasta, neputând folosi pentru liturghie vin dezalcoolizat, care este materia invalida, ar fi nevoită să întrebuințeze must; vinul, după culoare și gust; fermentarea, mijloacele de a face ca vinul să dureze; ameliorarea lui, bolile și defectele lui; transformări de natură fizică, turburările vinnului, păstrarea lui pentru cult (în sticle colorate sau acoperite, bine astupate și culcate, de preferință în nisip).

Cap. III: *De materia unctionum* (p. 89—98), vorbește despre untdelemn în uzul bisericesc, despre producerea, falsificarea, stricarea, păstrarea lui; despre balsam și întrebuințarea lui. Cap. IV (p. 99—110) se ocupă cu apa ca materie de cult: Apa de botez (și apa Mării Moarte este proprie pentru botez, deși unii i-au negat această calitate), apa în diferite zone ale pământului, lichidele improprii ca materie pentru botez; apa sfințită, întrebuințarea și păstrarea ei; apa pentru spălat liturgic, păstrarea ei după anotimp. Cap. V: *Metalele liturgice* (p. 111—143). După câteva considerațiuni generale, se vorbește despre aur, argint, aramă, aluminiu, zinc și întrebuințarea lor liturgică, proprietățile lor fizice și chimice, imitații, falsificări, marcarea, întreținerea obiectelor liturgice de metal. Cap. VI: *Stofele liturgice* (p. 144—165): Se clasifică stoffele după regnul de proveniență și după permisiunea de a fi sau nu întrebuințate în cult și se arată apoi în special întrebuințarea liturgică a mătasei, a țesăturilor de in, de cânepă, de lână, de bumbac, păstrarea și mănuierea vestmintelor și ornamentelor bisericești, probarea calității naturale a țesăturilor (interesant mai ales pentru cele cu fire metalice). Cap. VII: *Materialul liturgic de luminat* (p. 166—179), după fel și proveniență, întrebuințare, falsificări (interesant pentru întrebuințarea liturgică a cerii și a untdelemnului), tămâia (falsificări posibile). Un bogat registru sistematic încheie lucrarea.

Ea este plină, la fiecare pagină, de interesante și utile informațiuni și observații științifice și empirice, de cari o scurtă și simplă înșirarea cuprinsului nu poate da idee. Deși cartea are în vedere cultul romano-catolic, folosul lecturii ei nu este mai mic pentru preoții ortodocși, dat fiind că materialul liturgic, cu care lucrează, este în general acelaș. Importanța cunoașterii și întrebuințării lui a necesitat această „nouă disciplină teologică”, numită chimie pastorală, care dă liturghisitorilor putința să se orienteze științific și totodată ușor și practic asupra întregului material de cult. Scoatind că lucrarea lui Fettinger merită să fie cunoscută și de clericii noștri, am însemnat-o aci.

TEODOR M. POPESCU,
profesor la facultatea de teologie
din București.

Etienne Gilson: Ideea de filosofie creștină la Augustin și Toma Acvinatul. — Când ai ceva cunoștință de filosofia tomistă, nu poți studia pe Augustin, fără să fi urmărit de stăruitoarea ispită de a compara cele două sisteme. Simți că se aseamănă ca frații, dar simți că nu sânt identice. În adevăr, ar fi poate mult să definești asemănările și deosebirile, odată ce s'ar ajunge să se pună de acord concepțiile respective cu privire la filosofie. Din nefericire, problema este prin esență de nerezolvat, pentrucă presupune stăpânirea celor două sisteme imense, ale căror nuanțe infinite fac parte integrantă, și a celor două personalități mai vaste încă decât sistemele însași. Nu pretindem să aducem aici decât sugestii, deschise tuturor îndreptărilor, adăogirilor și suprimărilor care vor părea drepte de a fi aduse.

Ideea pe care un om și-o face de filosofie nu are a face de drept numai cu filosofia, de fapt are multă legătură cu omul. Aceasta cel puțin pare evident în ceceae privește pe Augustin. Niciuna din paginile pe care le-a scris, în care puternica sa personalitate, vreau să zic temperamentul său, să nu se lase descoperit. Și în sensul bun și în sensul rău al cuvântului, Augustin e un om al dorinței. Din copilăria sa și dealungul întregii sale vieți, tinde către fericire absolută, adică către beatitudine, înțelegând prin acest cuvânt o stăpânire inamisibilă, sustrasă oricărei neliniști de pierdere, a unui bine perfect. Pentruca acest scop să fie obținut, sânt indispensabile două mijloace: dragostea care nu este altceva decât mișcarea unui suflet orientat spre bine și cunoștința. deoarece binele suprem fiind Adevărul, sufletul omului nu poate să s-umple de bucuria acestui adevăr, decât descoperindu-i-se deplin intelectului său. *Gaudium de veritate*, iată termenul; asupra acestui punct nu va fi neînțelegere.

Pe de altă parte, este un fapt că Augustin s'a îndreptat către acest scop pe căi pline de torturi și dureri și că și-a câștigat pâinea duhovnicieasă prin sudoarea frunții sale. Rezumând pe scurt experiența vieții sale, a cărei istorie este cunoscută pentru a mai fi povestită, se poate spune că ea constă, cu totul, într'un efort violent al omului de a se dărui fericirii desăvârșite și într'o constatare tragică a neputinții sale de a i se dărui. Ceeace este interesant dimpotrivă de puțin relief, pentrucă întreaga operă a lui Augustin este profund marcată de acest lucru, este dublul aspect al experienței sale, intelectuale și morale.

În ordinea intelectuală, Augustin încearcă mai întâi de a sesiza și a poseda adevărul prin singurele lui forțe. Între creștinismul care se întemează pe un articol de credință și maniheismul care permite a te conduce spre adevăr prin rațiune, Augustin nu stă la îndoială: alege maniheismul. Când doctrina lui Manes se surpă dela sine în cugetarea sa, sub greutatea propriei sale inconsistențe, își găsește refugiu în academismul lui Cicero: rațiunea nu poate mare lucru; să ne mulțumim sau să încercăm a ne mulțumi cu ceceae poate să ne dea. De câte neazuri ascunse se simte frământată această aparentă resemnare: o poate proba în deajuns faimosul episod al bețivanului din Milan și o probează, mult mai evident, istoria ulterioară a cugetării sale. Stă pânul care îl eliberează în această ordine, este Sfântul Ambrozie, al cărui omilii din Milan îi revalează sensul profund al Scripturii, duhu

ascun sub literă, binefacerea primirii adevărului dat de Dumnezeu și oferit oamenilor pentru potolirea setei de cunoaștere. Din zina în care tânărul Augustin se înscrie în rândul catehumenilor, se află în stăpânirea unei jumătăți din filosofia sa. Știe că adevărul nu se câștigă cu forța, ci se primește. În zadar a pretins ani de-a rândul de a-și da ceace nu avea, în loc de a lua de la Dumnezeu ceace îi oferea cu toată simplitatea: revelația interpretată prin Biserică, și despre care știe, deși îi scapă încă bogăția nesfârșită a conținutului său, știe deacum înainte isvorul sigur pe care îl conține, împreună cu adevărul care este mijlocul fericirii desăvârșite.

Dar nu este suficient să vezi adevărul numai, trebuie să-l și iubești și nu ești sigur că-l iubești decât dacă îl preferi tot restului. Până acum, ceace prefera Augustin era acest rest. Incercare mai dureroasă încă și mai turburătoare chiar decât cea dintâi: omul care nu-i capabil să cunoască prin el însuș ceace ar vrea să cunoască, nu-i capabil să iubească prin el însuș ceace ar voi să iubească. Doctrina lui Plotin revelează inteligenței lui Augustin curata spiritualitate a lui Dumnezeu și a sufletului, irealitatea răului, inferioritatea ordinului sensibil și faptul că drumul spre adevăr duce totdeauna dela corp la duh, și dela duh la Dumnezeu. Plotin nu-i pentru el decât un doctor care descrie treptat boala, sănătatea, dar nu dă niciun leac. Trebuie să te desparți de simțuri? Da, dar cum? Augustin ar dori-o, se forțează, dar nu poate. Atunci Sfântul Apostol Pavel este acela care-i revelează împreună cu secretul boalei și secretul leacului. Cetind Epistolele, Augustin descopere că răul de care suferă nu este numai răul lui propriu, ci al tuturor oamenilor dela căderea lui Adam. Vanitatea efortului său vine dela aceea că fiind capabil să cadă prin el însuș, se crede capabil de a se ridica prin el însuș. Și aici, leacul este de a primi ceace Dumnezeu dă și ceace omul nu poate să dea. Prins în poftele neînfrânate și în desmăturile pe care acestea le nasc, Augustin contempla cu invidie liniștea unui Ambrozie și puterea Părinților din pustie; pe viitor cunoaște izvorul. După cum credința dă intelectului adevărul care îi scapă, tot astfel harul dă inimii curățenia pe care o dorește. Prin el, omul nu este în stare să vadă de departe numai termenul către care râvnește, ci este în stare să-l și atingă. Plotin ni-l arată, Hristos ne conduce.

Iată care este dubla experiență a lui Augustin și izvorul întregii sale filosofii. În zadar i se cere altceva: o reflexiune metafizică și abstractă asupra primelor principii, o delimitare rațională a ceace intră în domeniul filosofiei numai ca o comparație, fie a credinței, fie a științelor. Atinge fără îndoială toate aceste probleme, a lăsat în trecere prețioase sugestii asupra chipului de a le rezolvi, dar nu le-a considerat în deaproape pentru a putea spune că le-a rezolvat. Deoarece a luat cunoștință, revine în fond, asupra ideii unei înțelepciuni creștine, despre care Sf. Apostol Pavel i-a definit o hartă odată pentru totdeauna, înțelepciune, care s'a încarnat în Iisus Hristos, plin de har și de adevăr. De acum Augustin nu va obosi de a repeta formula *Nisi credideritis non intelligetis*, care indică spiritului său mai întâi, că cel care are credința are întreg adevărul filosofic în esența sa, credința pe care o are cu siguranță nezdruccinată în aceea ce poate să dea rațiunea și

care are prin urmare în ea punctul de plecare cel mai sigur posibil pentru analizele, luminările și aprofundările ulterioare ale rațiunii. Dar de aici vine și *Da quod jubes et jube quod vis*, care completează primirea credinței, prin primirea dragostei creștine. După cum intelectul posedă deja în credință obiectul total al cunoașterii, tot astfel și voința are obiectul total al dragostei sale în actul dragostei creștine. În dragostea de Dumnezeu, pe care Dumnezeu ne-o dă, noi posedăm ar-vuna fericirii desăvârșite ce va să vie și pentru aceasta, întreaga filosofie a lui Augustin, împreună cu morala, se dezvoltă pe deantregul ca o exploatare neobosită prin omul unui dublu dar supranatural și prin o viață a cărei unitate profundă este aceea a lui Dumnezeu însuși în noi : *via, veritas et vita*.

Să ne întoarcem, acum, către Toma Acvinatul. Câtă deosebire ! El se naște, trăește și moare în lumină. La dânsul nicio urmă de aceste convertiri care feundează sufletul unui Augustin sau al nului Pascal, convertiri care duc cugetarea lor până la înțepenire și le îndepărtează belșugul rațiunii, în care adevărul este ca o climă naturală. Negreșit, Toma Acvinatul este om ca și ceilalți, dar pe care Dumnezeu pare a-l fi rescumpărat în chip special. Istovitoarea încercare de a se recuceri din păcat și dela rău, în care se prăpădesc atâtea suflete omenești, nu apasă pe umerii săi, lăsându-l cu totul liber pentru bine și adevăr. Cu privire dreaptă, ocupând metodic realul acestui demers egal pe care prietenii săi îl cunosc, nu neglijează decât neființa : *sanctificatus in veritate*; astfel merse el după adevărul care-l eliberează.

Nimic mai descurajant pentru istoric, decât un mister atât de transparent : o libertate creștină întemeiată pe inteligență ¹⁾. Cugetarea care îl sondează nu se lovește de niciun obstacol, pentru că este la ea acasă și totuș se miră de a nu înainta. Profunzimea sa nu admite nici progres, nici micșorare ; între centrul său și partea din afară nicio stațiune intermediară, unde poate să se odihniască un om fără curaj. Ca și Augustin, Toma Acvinatul este stăpânul tuturor lucrurilor, dar stăpânirea lumii le vine de la același izvor, dar pe căi diferite. Augustin a plătit bogăția sa atât de scump, că o strânge cu un fel de frică ; strânge adevărul din darul credinței ca și cum ar fi totdeauna pe punctul de a-i scăpa. În sfârșit, după ce sesizase totul pe care-l râvnise atât de mult, se desinteresează de parte. Pentru aceasta la el, dragostea tinde, mai mult sau mai puțin, să aibă precădere asupra cunoștinței, căci acest Dumnezeu, care nu se poate încă pe deantregul înțelege, se poate iubi în întregime. Și Toma Acvinatul vrea să sesizeze totul prin dragoste, dar nu se teme de a sesiza ceea ce poate sesiza chiar, după cum mai târziu va sesiza tot restul ; merge liniștit, prin cugetare, întru întâmpinarea viziunii beatifice, căci a cunoaște pe Dumnezeu e tot una cu viața veșnică. A-l cunoaște, și cunoscându-l,

1. Libertatea franciscană este libera întrebuințare și stăpânire a universului prin dragoste ; ea presupune integrațiunea întregii dragoste, Carității. Libertatea dominicană este libera întrebuințare și stăpânirea integrală a universului prin cunoașterea intelectuală ; ea presupune integrația întregului adevăr, Adevărului. Două căi, un singur scop.

a-l trăi într'un oarecare chip prin inteligență, iată metoda sa : libertatea lui Augustin nu este decât libertatea unui desrobît ; libertatea Acvinatului este libertatea omului liber.

Cum nu se vor face simțite asemenea diferențe asupra ideii ce și-o fac ei despre filosofie ? Și unul și altul sânt divini : și unul și altul sânt în chip esențiali teologi, adică se potrivesc în întregime asupra înțității credinței. Toma Acvinatul îi atribuie acelaș rol și aceeaș vrednicie ca și Augustin. Credința conține în sine totalitatea cunoștinței mântuitoare atât de bine, că cel care se mulțumește cu ea numai, posedă prin dânsa însuș substanța bunurilor pe care trebuie să le nădăjduiască. Spre deosebire de filosofie, credința își degolește conținutul ei tuturor oamenilor, bogați sau săraci, savanți sau ignorați, pentrucă mântuirea este oferită tuturor. Dar filosoful însuș găsește în ea un avantaj și este ohemat să beneficieze de ea. Oricât de inteligent ar fi un om, nu-i decât un om. Sarcina de a aduna prin el însuș, într'un sistem, toate adevărurile necesare mântuirii, care sânt accesibile rațiunii, fără a amesteca cea mai mică dintre aceste erori, care de puțină importanță în principiul lor, ajung distrugătoare adevărului prin consecințele îndepărtate pe care ele le nasc, este o sarcină despre care nu se poate spune că este imposibilă, în sine, dar despre care negreșit, trebuie să adăogăm, că întrece, în mod practic, forțele oricărui om lăsat la propriile lui mijloace. A presupune, chiar, că unul din noi poate să ajungă aici, înseamnă a nu reuși decât târziu de tot, după ce-și va fi istovît toată viața în o atare întreprindere, și aceasta numai decât, căci nouă ne trebuie adevărul, pentrucă dela început să ne putem conforma regulilor lui.

Pentru aceasta Toma Acvinatul, tot atât cât și Augustin, solicită și reclamă pentru cel mai mare beneficiu al cugetării filosofice acțiunea regulatoare a credinței și a revelației. Mă întreb, în anumite momente, dacă prin exces de zel, pus puțin cam indiscret în serviciul său, mulți dintre interpreții săi n'au făcut din el, sub pretext de a-l servi mai bine, un fel de raționalist creștin, care n'a vrut să fie niciodată și nici n'a fost ¹⁾. S'a lăsat impresionat până la exces de reproșul de atâtea ori adresat filosofiei medievale de a confunda filosofia cu teologia. Adversarii săi au convins-o atât de adesea că este străină în esența sa oricărei filosofii, în numele singurului principiu *Philosophia ancilla theologiae*, pe care crezând că-i fac bine i-au răsturnat proporțiile atât cât se putea preta. De aici atâtea expuneri ale tomismului, în care filosofia apare ca o disciplină în sine, separată în esența sa ca și în principiile sale, operă exclusivă a rațiunii numai, și care, prin urmare, nu datorește nimic mai mult credinței ca oricărei alte științe. Dacă este vorba acolo de o metodă apologetică, apoi este, pe cât de periculoasă, pe atât de inutilă, pentrucă, nerăspunzând faptelor, este foarte expusă

1. Și noi ne socotim în numărul lor, lăsând astfel fiecareia dintre intereseși grija de a ști dacă trebuie să se numere și ei. De altfel, acesta este motivul pentru care n'am acceptat să se implice ca atare lucrarea noastră *Étude de philosophie médiévale*, Strasbourg, 1921, a cărei pagini 95-124, deși conșin un sămbure de adevăr, ne par unilaterale și deficiente. Sperăm că vom pune o notă justă în *Le Thomisme*, 3 éd., cap. II.

de a se vedea prinsă în tot momentul în flagrant delict de neexactitudine. Aici, ca și aiurea, nu este în câștig decât adevărul. Ce este el?

Este foarte adevărat de spus că există la Toma Acvinatul un plan propriu filosofic al cărui echivalent se descopere prea puțin la Augustin. Motivul trebuie căutat, așa pare, în o problemă mult mai generală, în care problema raporturilor dintre rațiune și credință nu-i decât un caz particular, și anume, problema raporturilor cu harul. Te-ai înșela complet, susținând că Augustin a confundat cele două domenii, căci nu există o pagină în opera Doctorului harului pe care să nu o prezinte ca pe un dar gratuit destinat să restaureze, să completeze și să sanctifice natura, de care se deosebește prin urmare ca prin definiție. Ceeace este din contră în drept de a o spune, credem noi, este faptul mai întâi, că dacă Dumnezeu lui Augustin nu este mai invidios pe natură ca Dumnezeu lui Toma Acvinatul, căci el a creat-o bună și împodobită cu daruri necesare perfecțiunii sale, cel puțin Augustin este invidios pe natură pentru Dumnezeu. Dumnezeu a creat natura în stare de bunătațe primitivă; dar ceeace are Augustin sub ochii lui este natura coruptă prin păcat. O natură care, oăzută prin propria sa greșală, pretinde neîncetat să gândiască, să iubiască, să lucreze, cași cum consecințele căderii sale n'ar apăsa prea greu asupra ei. Cum ar fi uitat el acest fapt primordial? Propria sa istorie, totdeauna sub ochii săi, iar faptul că și *Mărturisirele* o povestesc, era pentru a i-o aminti. El este acela care, mai mult ca orice om, a vrut să se lipsiască de credință și de har, el care a suferit, care a căzut, care în cele din urmă s'a lăsat în părăsirea de sine și în lacrimi pentru a se arunca în brațele unui Dumnezeu, care nu cere nici odată ceva dela noi, care să nu ne fi dat el mai întâi. De aceea îl vedem că privește natura cu un fel de neîncredere continuă, de aceea suspiciunea cu care lovește puterea rațiunii, de aceea apelul sau rechemarea continuă pe care o face în toate împrejurările, luminii credinței.

Pe lângă aceat motiv moral se mai adaogă un motiv mai propriu filosofic. Este exact că Augustin recunoaște existența unei naturi fără care harul însuș nu ar avea nimic de mântuit, dar spre deosebire de natura tomistă, natura augustiniană, nu are o hartă metafizică definită. Ea rezultă în coții săi mult mai puțin dintr'un drept decât dintr'un fapt. Dacă este vorba de om, spre exemplu, natura sa primitivă era aceea pe care Dumnezeu i-a dat-o când l-a creat; astăzi este deosebită, fiind coruptă prin păcat, în așa fel, că o natură nouă a succedat celei vechi. Deși se poate găsi ici și colo în opera lui Augustin urma unui început de reflexiune asupra posibilității, cel puțin metafizice, a unei necesități intrinsece a esențelor, se vede ușor că nu este acolo planul pe care deducția cere să se urmeze în mod obișnuit. La Toma Acvinatul se simte că lucrurile se petrec cu totul altfel: *formalissime semper loquitur divus Thomas*. Pentru motive istorice, dar mai mult filosofice, pe care nu-i locul să le amintim aici, el presupune totdeauna că o ființă dată posedă o esență care îi este proprie și poate prin urmare să-și exerciteze operațiile care decurg cu necesitate din această esență. Astfel omul, animal rațional, este capabil, din faptul însuș că este om, să execute operațiunile rațiunii. Această hotărâre metafizică inițială nu are

consecințele sale numai în epistemologie și în morală, oi și încoă, și poate mai întâi, în problema relațiilor dintre credință și rațiune.

Ne amintim fără îndoială de acest pasagiu faimos din *De libero arbitrio*, în care Augustin, somat de interlocutorul său, să-i furnizeze o demonstrație necesară și pur rațională a existenței lui Dumnezeu, începe prin a-i face acest surprinzător răspuns : „Dacă n'ar fi un lucru de crezut și un altul de înțeles, dacă n'am avea de crezut mai întâi ceea ce dorim să înțelegem despre ceea ce este mare și dumnezeesc, în zadar ar fi zis Profetul : *Nisi credideritis non intelligetis*. Dealtfel Domnul nostru însuș, prin cuvintele și faptele sale, a început a-i îndemna la credință pe cei cari îi chema la mântuire. Dar apoi, vorbind de însuș darul pe care îl va da celor credincioși, nu zice : Viața veșnică constă în a crede, ci mai mult : Viața veșnică constă în a te cunoaște pe tine, singurul Dumnezeu adevărat, și pe cel pe care tu l-ai trimis, pe Iisus Hristos Afară de aceasta adresându-se celor ceri credeau deja, le zice aceea : Căutați și veți afla, căci pe deoparte nu se poate numi găsit lucrul în care se crede fără a-l ști, și pe dealtă parte nimeni nu ajunge în stare să găsiască pe Dumnezeu, fără a fi crezut mai întâi ceea ce are să cunoască mai pe urmă : *neque quisquam inveniendo Deo fit idoneus, nisi antea crediderit quod est postea cogniturus*. Astfel deci, ascultând Poruncile Domnului, să căutăm cu insistență, căci ceea ce căutăm potrivit poruncii sale vom găsi după judicarea sa, atât cel puțin cât asemenea lucruri pot fi găsite în această viață și de către ființe așa cum sântem noi !)

Se descopere aici pe deplin și diferența specifică introdusă de Augustin între rațiune și credință, și subordonarea rațiunii credinței interioare chiar în domeniul său propriu. Ca bun augustinian, Anselm a formulat definitiv doctrina în a sa *fides querens intellectum* și a făcut o aplicație pe bună dreptate rămasă celebră, în faimoasa demonstrație a existenței lui Dumnezeu, prin ideea de perfecțiune pe care o dezvoltă în *Proslogion*. Să va căuta zădarnic la Toma Acvinatul o probă de acest gen, cel puțin nioi atât cât este necesar. Pentru el rațiunea umană, în atât ca rațiune naturală, este competentă în virtutea esenței sale să dobândiască pentru ea singură toate cunoștințele de ordin propriu natural. Niciodată nu va zice, cu Augustin, că nimeni nu este capabil să găsiască pe Dumnezeu prin rațiune fără a fi crezut mai întâi în existența sa, căci Dumnezeu este cauză ordinii naturate și ca atare, propriu pentru inteligibilitatea metafizică complectă. Interpunerea prin Toma Acvinatul, între actul credinței și concluziile rațiunii, a unei rațiuni dotată cu putere naturală de a produce adevărul, de a-și formula principiile și de a deduce consecințele, face că în tomism nu poate depinde de credință, în acelaș timp și sub acelaș raport, ceea ce depinde de rațiune. În acest sens este adevărat de spus că există o filosofie tomistă, care nu-i decât filosofie, în aceea că principiile pe care ea se sprijină și concluziile pe care le trage relevează ordinul rațiunii numai, și exclude revelația.

Totuș, aici chiar, Toma Acvinatul este mai puțin îndepărtat de

1. Augustin, *De libero arbitrio*, II, 2, 6; Pat. Lat., t. 32, col. 1243.

Augustin, cum ar părea din primul moment. Ceeace adaugă tomismul augustinismului, este un progres tehnic de mare importanță, care salvează esența și o definește. Dacă ne raportăm în adevăr la textele din Augustin pe care le-am amintit, se va găsi formulată, în chipul cel mai clar, distincția actului de credință față de actul de cunoaștere: *sed nod id quod credimus, nosse et intelligere cupimus*. Invers, dacă ne raportăm la doctrina credinței, se va constata fără greutate că, distingându-se esențial de actul cunoașterii raționale, nu este totuși izolată și condamnată a rămânea fără influență în exercițiul său. După cum mișcarea dumnezească respectă eficacitatea cauzelor secundare, a unui atare punct pe care ea se întemează, deoarece Dumnezeu mișcă naturile ca naturi, tot astfel credința respectă eficacitatea și autonomia rațiunii naturale, pentrucă, atunci când o mișcă, o mișcă ca rațiune.

Pentru acest motiv spunem că această problemă este un caz particular al problemei naturii harului, și pentru acest motiv deasemeni, nu mai puțin ca și filosofia augustiniană, deși ea aranjează planurile sale după o rânduire diferită, filosofia tomistă, este o filosofie creștină în deplinul înțeles al cuvântului, fără a înceta de a fi o filosofie pură și simplă nimic mai adevărat, pentrucă toate chestiunile care nu interesează, nici direct nici indirect opera mântuirii, nu le relevază decât prin rațiunea curată, fără a recurge în vreun chip oarecare la lumina credinței. Asemenea cunoștințe pot fi comparativ zădarnice, și căutarea lor de prisos, dar ea este posibilă și luată în sine legitimă. Este deopotrivă de sigur că filosofia tomistă este pur filosofică în ordinea chestiunilor, care accesibile rațiunii numai, interesează mântuirea, pentrucă în niciuna din demonstrațiile pe care le dă, nu intervine actul de credință, nici în principiu sau nici în vreun moment oarecare al deducției. Totuși rațiunea tomistă nu se izolează mai mult de credință decât rațiunea augustiniană; dar în loc de a se impregna pe ceeace nu ar putea apărea lui Toma Acvinatul decât ca o confuzie de esențe, ea se supune ca unei influențe transcendente, care o mișcă, o orientează și o perfecționează. Cedând conștient influenței sale, rațiunea nu se distruge, ci se desăvârșește, căci credința nu distruge esența sa pentru a i se substitui, nu lucrează asupra rațiunii decât pentru a-i acorda plenitudinea sa de rațiune¹).

Să considerăm în adevăr o cunoștință oarecare, dar să facă parte din ordinul acelor care sânt în același timp și filosofic demonstrabile și impuse omului de Dumnezeu ca obiect de credință. Ceeace Toma Acvinatul învață cu privire la subiectul său este faptul că e imposibil omului de a ști și de a crede în același timp, căci dacă știe nu mai crede, și dacă crede nu știe încă. Deci sau o știe sau o crede, dar nu va face în același timp și una și alta. Acest fapt nu împiedică de a fi necesar de a crede mai întâi, ceeace se poate de drept demonstra, și aceasta și în sistemul lui Toma Acvinatul ca și în cel al lui Augustin. Aceste adevăruri demonstrabile sânt necesare pentru noi de drept și nu de fapt; erorile și contradicțiile filosofilor o probează din abundență.

1. Sântem fericiți de a ne găsi pe deplin de acord cu pătrunzătoarele observații ale lui P. P. Monnois, din *Archives de Philosophie*, VII, 2, 1930, p. 181.

Deoi cel care pus în at p nirea unui adevăr prin credin , dob ndeşte o demonstra ie evidentă, elimină din spiritual s n credin  pentru a-i substitui rațiunea. Dar nu o face dec t atunci c nd a dobândit o demonstra ie evidentă, iar dacă s'ar lua în ansamblul lor cunoştin ele pe care putem s  le dobândim asupra lui Dumnezeu, experien a ar proba c  s nt cu totul deficiente, dac  n'ar fi acolo certitudinea credin ei ca s  garanteze : " Ratio enim humana in rebus divinis est multum deficiens. Cujus signum est, quia philosophi de rebus divinis naturali investigatione perscrutantes, in multis erraverunt, et sibi ipsis contraria senserunt. Ut ergo esset indubitate et certa cognitio apud homines de Deo, oportuit quod divina eis per modum fidei traderentur quasi a Deo dicta, qui mentiri non potest" ¹⁾.

Astfel c nd se reduc cele dou  doctrine la principiile lor, se g sesc pe deplin de acord. Omul pleac   n mod necesar dela credin  : *necesse est credere Deum esse unum et incorporeum, quae naturali ratione a philosophis probantur* ²⁾ fapt despre care s'ar zice că Toma Acvinatul îl îngădue dacă nu l'ar fi spus însuș, fără a-l îngădui. Omul care pleacă dela credin  tinde spontan spre  tiin  : *nam neque inventum dici potest, quod incognitum creditur*, fapt despre care s'ar putea zice că Augustin îl îngădue de n'ar fi avut grijă să-l afirme cel întâi. Astfel, în cele două sisteme, filosofia creştină se prezintă ca o înţelegere a lucrurilor divine, care se substituie progresiv unei credin , cel puţin în măsura în care este omenesc posibil să se substituie ; în cele două sisteme oricare ar fi fost ac iunea credinței care o precede  i o prepară știința care s'a constituit ca  tiin  nu datoreşte nimic credinței din evidența ei științifică ; în sf rşit, în cele două sisteme credința stă totdeauna gata de a relua eventual locul unei  tiin e pe jumătate moarte, când, știința sesiz nd adevărul printr'o încercare prea lene , riscă de a l sas -i scapa.

Dacă deci există dezacorduri între augustinism  i tomism, principiile fiind acelea , apoi acestea sînt fie deosebiri în treptele de elaborare, fie diferen e de temperament între autorii lor, diferen e pe care este potrivit să le raportăm. Pentru motivele pe care le-am indicat, se va căuta zadarnic la Augustin o definiție precisă a credinței, a științei, a teologiei, a filosofiei a a cum le defineşte Toma Acvitanul  n Suma sa ; i se va cere în zadar dacă știința odată constituită, exclude sau nu credința, dacă se substituie sau se adaogă. Pe dealtă parte deosebirile profunde ale vie elor lor interioare au determinat la Augustin  i la toţi cei cari l-au urmat, un fel de pesimism cu privire la mijloacele rațiunii naturale, lucru ce nu se regăseşte în mod sigur pe aceeaș treaptă nici exprim ndu-se pe acelaș ton la Toma Acvinatul. Episcopul din Hippona, care a aşteptat atâta  i a primi atât de puţin dela rațiunea pură, este lovit mai ales de ceeace este neputincioasă să dea ; Doctorul Angelic, liberat cum era dintru început prin lumină,  i sigur de calea sa, a putut să se bncure pe deplin,  i fără nicio teamă de m re ul spectacol a ceeace rațiunea, lipsită de luminile credinței,

1. *Summa Theologica*, II, II, 4. Resp. Cf. *cont. Sent.* I, 4.

2. *Summa Theologica*, *ibid*, *Sed. contra*.

revelare din adevăr păgânilor, ca lui Aristot spre exemplu. În sfârșit și mai ales de acord cu Aristot pentru a admite că întreaga cunoștință omenească începe în chip firesc prin sensibil, nu va fi ispitit să condamne epistemologia peripateticiană ca mănjită de sensualism și de a-i pune în socoteală vreo desordine a inimii, el, care nu simțise niciuna, fapt care-i părea spiritului său evidența filosofică însăși.

Pentru acest motiv tomiștii și augustinienii nu se înțeleg asupra catalogului de adevăruri pe care și le rezervă credința și asupra catalogului de adevăruri pe care rațiunea și le poate asimila; nu disting exact în același chip lucrul filosofic al unei credințe care tinde către înțelegere, și lucrul teologic al unei credințe care se definește și se sistematizează în atât ca credință; nu se concep în același fel funcțiunea unei rațiuni care pentru unii este rațiunea unei naturi corupte, pe când la ceilalți păstrându-și esența, nu este decât rațiunea unei naturi rănite. De aici diferențele de familii spirituale, care ar fi zădarnic și chiar imprudent să dorim să dispară, pentrucă formează în termeni abstracți diferențele concrete și trăite între experiențele religioase pe care le traduc. De aici unitatea mult mai profundă încă pe care ea o arată, pentrucă ține de identitatea principiilor lor și de decizia pe care au luat-o odată pentru toate, de a înrădăcina cugetarea lor în aceeași credință.

Este deci drept, ca la această comemorare a celui ce a fost maestrul Maestrului, pe acest pământ, pe care amândoi au vorbit aceeași limbă, și pe care amândoi au trăit, este drept să-i unim în aceeași recunoștință și în aceeași iubire. După atâtea veacuri scurse, filosoful creștin care gândește și care se roagă, de vrea sau nu, gândește și se roagă prin inteligența și prin inima lui Augustin și Toma Acvinatul. Li se datorește acest dar, mai neprețuit încă, ca gândirea sa să nu facă decât una cu rugăciunea sa. Astfel nu este necesară tăcerea unei celule, nici șgomotul unei catedre universitare, nu este necesară nici chiar bolta unei biserici, ci poți tot atât de bine să simți frățeasca prezență a acestor două suflete, fie pe plaja Ostiei, fie pe drumul Neapolului. Pentru mine nu le găsesc mai bine, decât la extremitatea unuia din aceste promontorii italiene, lângă aceste stânci ferbinți, în care fiecare cută hrănește verdeață proaspătă și pe care de pe malul mării Tyrrhene, Toma Acvinatul a contemplat-o de atâtea ori. E la amiază. Soarele arzător al unei zile de Mai taie linii de hotar și subliniază formele întocmai ca definiția unei inteligențe riguroase. În apropierea noastră nimic care să nu se ofere în evidența esenței sale și să nu se odihniască în pacea ordinii sale; iar mai departe, privirea alunecă către zări atât de luminoase, că se supun universității sale și se topesc în însăși esența luminii care le scaldă. Ce este mai frumos că acest pământ, în care izvorul deosebiriilor este și izvorul unității. Păsările, suspendate între cer și pământ, îl contemplă din înălțime și plutesc cu aripele întinse ca Ingerii, pânăce, deslipindu-se prin o lovitură de aripi, una din ele răspunzând chemării Soarelui, se urcă, și găurind azurul cu zborul și strigătul său, zboară spre a se uni cu Lumina.

Tradus de D. FECIORU,

student în Atena.

Solidaritatea în Biserică. D. Dr. *I. Mateiu*, directorul Internatului Teologic din București, a început o colaborare deasă la ziarul de curând înființat *Mișcarea* din București. Sub titlul de mai sus, scrie, în nr. del. 28 Dec. a. c., spunând că Statul se joacă cu bugetul Bisericii, cum vrea, tăind pe cutare slujbaș, păstrând pe altul, după buna lui chibzuință, fără măcar a întreba Biserica. Așa s'a făcut că, și în împrejurările de acum, Statul a umblat cu foarfecele în tabela de cheltuieli și slujbe ale Bisericii, potrivit toate după plac, pe când amănunțele acestea trebuie să fie în căderea organelor Bisericii, nu ale Statului.

„Dar dacă Statul a deviat dela obligațiunile lui legale, zice domnia sa, o parte de răspundere o are și *Biserica*. Ea avea datoria morală să-și apere drepturile cu toată energia, nu prin acțiuni izolate, ci *solidarizând* într'o unitate de voință toți factorii determinanți și demonstrând cu textele de legi, că întocmirea bugetului specificat îi aparține ei. Și dacă natura raporturilor cu Statul recomandau o abatere, ea nu putea veni decât cu asentimentul *Bisericii*, dar nici decum împotriva voinței ei... Dar, sub nici un motiv nu poate fi admisă procedura de a da iureș în bugetul *intern* a Bisericii, și a opera, fără știrea ei, *suprimări directe de funcțiuni*“.

În revista „*Viața Românească*“, numărul cel mai nou, a eșit un răspuns pe care Părinții *Gala Galation* (Grigore Pișculescu) și Dr. *Vasile Radu*, amândoi profesori la facultatea de teologie din Chișinău, îl dau Inalt Prea Sfințitului Mitropolit *Atanasie*, cu privire la critica pe care Inalt Prea Sf. Sa a făcut-o traducerii Psaltirii lucrute de Sfinții lor. Acea critică am tipărit-o în această revistă. Vom da și noi, mai în amănunt, punctele din răspunsul dat, pentruca cititorii să ia cunoștință de el.

Studiile despre Fericitul Augustin. — În anul acesta, când s'a făcut pomenirea pentru împlinirea a 1500 de ani dela moartea Fericitului Augustin, trebuie să pomenim că și în această revistă au eșit la iveală câteva studii despre însemnatul bărbat din Africa creștină. În anul 1898, ca de obicei, s'a făcut la Seminarul Central din București serbarea patronului școlii. Pe atunci, profesor la acea școală era și d. Virgil Arion, care preda filosofia, bărbat învățat, cunoscut și prețuit în lumea școlară. Domnia sa a ținut obișnuita conferință la acea zi, când datina era, și este până azi, ca un profesor să ție conferința zilei.

D. Virgil Arion a vorbit despre Fericitul Augustin.

Domnia sa a început a arăta că, dacă în zilele noastre se socotește că o prăpastie desparte știința de religieune, totuși sunt bărbați care nu sunt de această părere, care văd că religieunea poate merge mână în mână cu știința. Un bărbat care, în vremea veche, a ajuns să facă o deplină împăcare între cunoștințele lui, bărbat care să vadă că unele cunoștințe dintr'o parte nu se ceartă cu cele din cealaltă parte a fost Augustin. El a studiat filosofia și a studiat și religieunea.

Lucrurile nu erau ajunse în sufletul lui la o deplină închegare. Dar, dela o vreme, după studiu mult, a ajuns la armonia sufletească prin care toate cunoștințele sale se găseau în bună îmbinare. Cunoștințele filosofice, mai cu seamă cele din Platon, îl ajutau să găsească mai ușor adevărul pe care-l găsea deplin în creștinism. Frumoase sunt paginile, a spus d. Arion, pe care Augustin le-a scris în această privință.

Cași d. Dr. *Șerban Ionescu* astăzi, și d. Arion a spus, acum mai bine de 30 ani, că, încă înainte de Descartes, Augustin a spus vestitele cuvinte „cuget, deci ființez“; încă înainte de Kant, a făcut o amănunțită analiză a ideii de timp; el a fost acel care a zărit în depărtări propășirea fără capăt a omenirii și cel dintâi a dezvoltat ideia neatrănării Bisericii de Stat.

Toate aceste arătări despre Augustin d. Arion le dovedește apoi cu amănunțimi, spunând că pentru aceasta întrebuițează scrierea germană a lui *Hatzfeld*, apoi altă scriere a lui *Dorner*, apoi alta a lui *Bluntschli*.

Toată conferența este plină de frumuseță și de adâncimi, de amănunte și gânduri mărețe, care fac din ea o plăcută citire, după așa lungă vreme. Ea este foarte actuală până în ziua de azi și merită citită cu tot interesul.

În acelaș an, despre aceiași materie, a scris în această revistă fostul ei redactor Dr. *Mihail Popescu*, pe acea vreme și el profesor la Seminarul Central din București. Răposatul a tratat despre Augustin în mai multe numere, începând din anul 1897. El s'a slujit întru aceasta de mai mulți antori germani, unii tot acei pe care-i întrebuițase și d. Arion.

În partea mai dela început, răposatul M. Popescu a tratat partea mai filosofică din scrierile lui Augustin, în cele de mai apoi partea dogmatică, în deosebi despre Sf. Treime. Însă tratarea această a lui Augustin este arătată ca fiind făcută cu mult aparat filosofic, așa că ea este plină de nouitate și de frumuseță. În ea găsim încercarea minții omenești, pe cât poate, de a pătrunde în taina Treimii și a o înțelege. În 13 pagini, Mihail Popescu ne dă o arătare foarte frumoasă în această privință și ea se poate citi acum cu acelaș folos cu care se citește și conferența d-lui Arion. Dacă cineva s'ar fi apucat la noi să facă o comemorare a lui Augustin, ar fi găsit aici materiale bune care se puteau folosi. Nouă ne pare bine că putem pomeni de ele cu acest prilej.

Arhim. SCRIBAN

Evangelistele sunt singura povestire care s'ar putea scrie despre viața lui Iisus Hristos. E vorba numai să le vezi cât mai bine cu puțință.

PÈRE LAGRANGE,
In l'Évangile de Jésus-Christ,
Paris 1930, prefata.

INSEMNARI MARUNTE

O trăsătură a tovarășilor preoțești.

Greu ar mai putea cineva astăzi să ție socoteală de toate tipăriturile bisericesti. Revistele ies în așa de mare număr, că le perzi șirul. Și bieții preoți ne tot trimet aici roadele muncii lor, reviste din cutare mahala, din cutare fund de sat, ca să aflăm și noi despre lucrul lor și să le spunem două vorbe bune, prin care să se simtă mai îndemnați în treburile lor. Dar noi, păcatele noastre, nu putem scrie despre ceiace nu ajungem a citi, și dacă n'am citit despre ceva, nu putem scrie, că nu e frumos, ba uneori citești și nu ajunge vremea să scrii despre ce ai citit. Astă vară de pildă, am citit frumoasa carte a d-lui Profesor *N. Cartoian* dela Universitatea din București, carte foarte prețioasă pentru noi, cu titlul „Cărțile populare în literatura românească”, am citit frumoase studii ale unui tânăr profesor dela facultatea de teologie din Cernăuți, Păr. *Simion Reli*, dar vremea trece și noi nu am apucat a spune două vorbe despre ele. Așa, ne pare rău când ne vin altele și altele și, cu toată buhăvoința noastră, nu putem pomeni de toate, că ar trebui să nu faci toată ziua alta decât numai să scrii, ca să-i împaci pe toți. Și noi știm ce bucurie este pentru două vorbe bune pe care le-ai spus pentru cineva și ce având prinde să facă și mai mul, și acesta este ajutorul pe care și noi li-l dăm ca să stăruiască în calea aceasta. Dar stăm în loc, înmărmuriți de atâtea treabă și nu știm cum s'o mai biruim.

Așa stăm acum înainte cu o nouă foaie bisericească, *Păstorul Ortodox*, orpan al clerului din jud. Ilfov, scoasă de Protopop *I. Gh. Popescu*, iar întâiul redactor Păr. *Dem. I. Iliescu-Palanca* din Oltenița.

Văzând foaia aceasta, te întrebi. da de ce-or mai fi sco-s? nu sunt atâtea pe care trebuie să le mai ajutăm! acum s'o ajutăm

De! așa s'a pornit acum dâra și n'ai ce-i face. Acesta este o nouă trăsătură pe care o vedem în preoțimea de azi: de a scrie și de a ieși la ivaală prin tipărituri. O trăsătură pe care am pomenit-o mai nainte este aceia de a se apuca să ridice biserici, să restaureze pe cele vechi, să ridice case parohiale. Cum ajnde un preot la o parohie și nu e mulțămît cu biserica, cu casa parohială, gata e gândul de a se apuca să-și înzestreze parohia câtr mai bine. Deși preoții totdeauna au fost porniți să ridice biserici, cu toate acestea pornirea aceasta e mult mai vie și mai des urmată în ziua de azi. Se înțelege, aceasta face cinste preoților și ne lăudăm cu o asemenea urmare.

După aceasta însă, trebuie să pomenim ca de o a doua trăsătură, de aceasta a scrisului și a tipăritului. Și aceasta e de cinste, dacă omul se apucă de scris cu adevărat din dorul de a spune ceva și a făptui ceva de folos prin scrisul său. Adevărul este că nu totdeauna se scrie din dorul acesta, ci și din acela de a te arăta în fața lumii, și apoi mulți scriu fără a spune ceva, ci numai înegresc hârtia degeaba. După toată rânduiala, omul nn

ar trebui să se apuce de scris, dacă nu are ceva de spus și nu poate spune cum se cade.

Aceasta am și spus-o noi foii ieșite în Budești și care ne-a cerut un articol pentru început: Ai de spus ceva, poftim ieși la iveală! Nu, mai bine stai acasă și citește ce scriu alții!

Dacă este așa, ce să spuie foaia *Păstorul Ortodox*?

Când vrea omul să spuie și când caută găsește. Căci totdeauna sunt prilejuri și temeuri de scris, numai să te silești să le prinzi, să ai mintea meșteră a le descoperi. Dacă este vorba de preoții dela țară, ei au de spus despre lucrul lor. Sunt o mulțime de lucruri care se pot face. Fiecare comună este un câmp de lucru duhovnicesc. După priceperea fiecăruia, se pot porni lucrări de catehizare, de apărare împotriva beției, de ridicare a stării morale, culturale, gospodărești. Sunt atâtea de facut, încât fiecare preot poate povesti ceva din ale sale.

Deocamdată, acesta este câmpul de lucru al unei foi bisericești sătești. Ea nu va face teologie, dar va face întinsă lucrare pastorală, din care alții vor putea afla lucrări săvârșite și roade dobândite.

În ce privește scrisul pentru săteni, aceasta nu ar fi o îndreptățire pentru o foaie nouă, fiindcă scrieri de dat în mâna sătenilor avem, numai să avem pe ceice să le dea și să le facă a fi citite. Pe de altă parte, trebuie s'o spunem și pe aceasta: Preoții de azi nu mai sunt în stare a scrie așa ca să fie înțeleși de săteni. Și-au stricat limba și sunt departe de vechiul grai bisericesc. De aceia mult mai bine este să răspândească foile mai meștere întru aceasta, cum este *Lumina Satelor*, și să nu se mai apuce a scrie ei înșiși.

Deocamdată, luăm cunoștință de ieșirea la lumină a *Păstorului Ortodox* și așteptăm să-l vedem de acum înainte la lucru pentru a ne putea rosti despre bunul său mers pe calea aceasta. Nr. 1 este bine scris, dar se înfățișează mai mult ca o foaie orășanească, parcă voind să fie ce sunt alte foi de acest fel. Păr. Protopop I. Gh. Popescu spune pentru ce scoate această foaie... să fie ca un „termometru cu care vom măsura în viitor gradul de activitate administrativă, economică, dar mai cu seamă culturală a fiecărui preot de sub a noastră răspundere așa: unul cu predica, altul cu recenzia unei cărți, altul cu o încercare sau propunere de îndreptat lucrurile și stările în mai bine, etc. să se vadă că toți activează (murea Păr. Protopop, dacă spunea *lucrează*, pe românește!) și străjuesc la posturile ce le sunt încredințate“.

În art. meu „Mai este loc și pentru mine?“ arăt cum trebuie să scrie foaia aceasta pentru a nu fi o foaie de prisos. În art. „Păstorul Ortodox“, Păr. Dem. Iliescu-Palanca arată ce a fost revista cu acelaș nume, care eșea mai nainte în Pitești, și această nouă foaie vrea să ducă mai nainte ce lucra acea revistă. Numai că aceia era revistă de învățătură bisericască, nu în înțelesul în care arătăm noi că trebuie să fie această foaie. În „O nouă gazetă“, Păr. Diacon V. Fussu arată nădejdiile pe care și le pune în noua foaie, întemeiat pe faptul că ea nu și-a luat ființa

prin bărbați amestecați în treburile politice, ci prin oameni ai Bisericii. Păr. *Arsenie* din *Vidra*, Ilfov, arată lipsurile vremii de azi, datorită preoților de a veni cu leacurile lord duhovnicești și partea pe care o va lua această foaie la împlinirea acestei datorii. În art. „Sf. Nicolae“, Păr. *Niculae Andreescu* din Oltenița scrie despre ce a fost Sfântul Nicolae iar apoi arată însemnătatea lui pentru vremea de azi, ca celce ne stă ca pildă vrednică de urmat.

Incolo, foaia dă amănunte despre lucrul cercurilor pastorale din cuprinsul protopopiatului, știri din viața administrativă a lui, circulări ale Mitropoliei, cum și multe știri despre mișcarea literară creștinească.

O dovadă pentru alții, care e și pentru noi. — Profesorul universitar din Iași d. *Ralea* scrie în *Adevărul* dela 24 Dec. a. c., un art. despre democrație, cu vederi care pot fi folosite și pentru noi. Domnia sa spune că simțirea democratică a cuprins cu patimă Franția, în vremea revoluțiunii franceze, și apoi s'a întins peste tot pământul. „Numai creștinismul, altă dată, s'a bucurat de un astfel de destin“. Omenirea, e adevărat, se poate înșela în unele avânturi ale ei. Se putea înșela și în aceasta. Totuși d. *Ralea* adăogă: „Dar dacă cu îndărătnicie fără seamăn, toată suflarea globului îmbrățișează de un veac un curent de idei și de sentimente, e neîndoios că ea n'o poate face dintr'o simplă eroare și că, din contră, noua învățătură e un talisman vital, un principiu de viață“.

Apoi dacă democrația poate privi ca o dovadă de dreptatea și adevărul ei faptul că a izbutit să se răspândească peste toată lumea și că o amăgire nu poate ținea așa de mult și a avea o așa pătrundere, ce să mai spunem noi de creștinismul nostru? Iată că spusa d-lui *Ralea* e o dovadă pentru noi, că și creștinismul, dacă a ținut atâta vreme și s'a răspândit așa de mult, este numai din pricină că se întemeiază pe adevăr. Aceasta e dovada pragmatismului, care se întemeiază tocmai pe faptul izbânzii, că numa adevărul izbândește, iar ce este minciună poate păcăli lumea o vreme, dar nu ține prea mult.

Liga bunătații. — În București, se află în lucru o vrednică întocmire pentru îndrumarea sufletelor copiilor pe căile bunătații. I se zice *Liga Bunătății* și despre ea scrie d-na *Lucreția Nissim* în *Universul* delu 11 Dec. a. c.. Copiii sunt deprinși a fi buni, miloși, a nu spune minciuni. Dimineața, la sculare, trebuie să-și fâgăduiască lor înșiși că nu vor greși. Seara fiecare se va întreba dacă-și va ține cuvântul. Aceasta o va fi scrie pe o foaie, care se va pune într'o cutie. Foile acestea sunt cercetate la lecțiunea de morală și prin ele se dă ajutor pentru mai buna plămădire a sufletelor.

Obiceiul acesta se află la școala de copii mici dela *Floreasca* și la Liceul *Moteanu* amândouă din București. Dar noi mai știam că acest lucru se făcea la o școală din Brașov și că în București îl mai făcea, cu școlarii săi, Păr. *Panaît Bedreag* dela biserica *Iancu-Nou*, Sf. Sa fiind și profesor de religione.

Ș T I R I

Preoți în muncă culturală. — Liga Culturală, secțiunea Ploiești, s'a pus pe o mare campanie de lucru cultural, prin conferențe care au început a se desfășura în larg în această lună Decembrie și vor merge înainte în lunile anului viitor. La această lucrare, sunt părtași și preoții din Ploiești *C. Popescu* și *Aurel Popescu*, care este și casier al Universității Populare înființate de Liga Culturală. Mai găsim între părtași, afară de preoți, teologi de ai noștri, pe d. *C. Răpeanu*, avocat în Ploiești, care e licențiat în teologie din București și fost școlar al Seminarului Central. D-nea sa este înscris cu o conferență sub titlul de „Mistica creștină”. Dar nu veem între vorbitori numele unui seminarist din Ploiești, tot școlar al Centralului, fost ofițer, acum avocat și director al Școlii Comerciale de acolo, d. Dr. *Dedulescu*. Și domniei sale i-ar fi locul acolo.

Asociațiunea creștină a femeilor. — Despre largă lucrare creștinească a acestei societăți, mai cu seamă pe ogorul muncii sociale, prin fapte de iubire creștinească și ale propagandei creștinești, se scrie cu multe laude în *Cuvântul* dela 22 Dec. a. c.

Moartea Patriarhului Rusiei. — O telegramă din Londra, care se poate citi în *Universul* dela 14 Dec. a. c., vestește că, după știrile ziarului *Morning Post* din Londra, Patriarhul *Petre*, capul Bisericii Rusești, a murit în exil în Rusia. El a fost urmașul Patriarhului *Tihon*, lăsat de acesta ca urmaș, prin testamentul său. Dar bolșevicii l-au exilat în insula rece *Solovețki*, apoi l-au trimis într'un loc pustiu din Siberia, la granița *Turkëstanului*, și a murit acolo.

O înmormântare fără preot. — *Adevărul* dela 30 Dec. a. c. scrie că Avocatul *C. Z. Burdugan* din Galați, despre spânzurarea căruia ziarele au scris amănunțit, a fost înmormântat fără preot la Galați, fiindcă era ateu. Dar tot ziarele dăduseră amănuntul că mai înainte de sinuciderea sa, nefericitul se împărtășise. Atunci cum era ateu? Mai degrabă credem că a fost înmormântat fără preot, fiindcă-și ridicase zilele singur. Citim însă că totuși la mormânt a vorbit Păr. *C. Beldie* din Galați.

Tot rău cu repaosul duminical. — A spus-o deputatul *Lotar Rădăceanu*, în redința dela 20 Dec. a. c. a Adunării Deputaților. A spus că repaosul duminical nu se ține mai în toată țara, iar vina constatată a acestui fapt este a organelor autorității și a politicianilor guvernamentali care fiecare în localitatea sa sprijină călcarea Duminicii. Cere pedepse aspre.

Serbarea „Gândirii“. — În seara de 22 Dec. a. c., s'ă sărbătorit în București împlinirea a 10 ani de când iese la lumină revista „Gândirea“. Un ospăț vesel a adunat la un loc pe mulți prieteni și prețuitori ai „Gândirii“. S'a scos la iveală frumoasa ei pășire de a afirma însemnătatea tradițiunii și a Bisericii Ortodoxe în sânul culturii românești. Deși s'au auzit și cuvinte care au spus că degeaba facem mult tărăboi cu ortodoxismul nostru. Totuși glasurile domnilor *S. Mehedinți*, *Octavian Goga* și alții au arătat în adevărata ei prețuire ce a însemnat ortodoxia pentru poporul nostru.

Asociațiunea preoților de peste munți „Andrei Șaguna“, care-și are cărmuirea centrală în Sibliu, a ales pe Păr. Arhim. Scriban membru de onoare al ei, pe temeiul activității Pree Cuvioșiei Sale în folosul acelei asociațiuni, timp de 10 ani de zile, iar mai de curând în Congresul acelei asociațiuni, ținut la Brașov în zilele dela începutul lui Noemvrie a. c.

De asemenea a fost ales membru de onoare și d. *Popescu Tudor*, avocatul din București, care a fost în mijlocul tuturor străduințelor bisericești de mulți ani de zile.

Preot ungar osândit. — Preotul unitar ungar *Benedec Ianos* de peste munți a fost osândit de Curtea de Apel din Târgul-Mureș la 15 zile închisoare și 500 de lei amendă pentru ațâțare de ură între Români și Unnguri.

Baptiștii sunt mulțămiiți de noi. — Căpetenia baptiștilor din lume, Pastorul *Rushbrooke*, a trimis d-lui *Titulescu* la Londra, cu prilejul unui banchet al Uniunii pentru Societatea Națiunilor, o scrisoare în care-l laudă și-i mulțamește că baptiștii nu au nicio supărare în România și că aceasta se datorește mijlocirii d-lui Titulescu.

Bine din partea aceasta. Dar acum se pune altă întrebare: Suntem și noi mulțămiiți de baptiști? Credem că P. S. *Grigorie* dela Arad ar avea temeuri și dovezi că baptiștii cer ocrotiri numai pentru ei, dar că nu se simt datori de a fi și ei cuviincioși către alții.

Pedepsit pentru chinuirea animalelor. — Judecătoria polițienească din Cluj a osândit pe *Ioan Burgur* la 8 zile închisoare și 2000 de lei amendă pentru chinuire de animale. Bine că se mai aude de măsuri împotriva unor asemenea sălbateci!

Nimeni nu poate învinui pe nimeni, căci fiecare a avut momente de sălbatecă uitare, fiecare a fost nedrept și a terfelit ca să regrete mai târziu.

BIBLIOGRAFIE

Silviu Dragomir. **ISTORIA DESROBIREI RELIGIOASE A ROMÂNILOR DIN ARDEAL în secolul XVIII.** vol. 2, cu 75 documente anexe. Sibiu, editura și tiparul Tipografiei Arhidiecezane, 1930. 400 de lei.

Această carte ne e un dar din cer, este armătura în fața căreia icnesc, dar nu crâncnesc, uniții dela Blaj. Cârâie ei prin *Unirea* fel și chip, dar în fața unei cărți ca aceasta stau muți.

Aici este arsenalul nostru ortodox, pentru a dovedi nenorocirea și nelegiuirea care a fost uniția pentru poporul românesc. Prin o carte ca aceasta, noi înfrângem toată trufia uniată. De aceea, oricât este de scumpă, ea trebuie cumpărată. Toate bisericile cu averi, toate școalele bisericesti, toate așezămintele noastre trebuie să se înzestreze cu ea pentru a învăța ce blestem a fost uniția pontru poporul nostru.

Noi am mai scris despre această carte, fără însă a o avea în mână, după cele vreo 8 foiletoane de astă vară ale Părintelui Dr. *I. Lupaș* despre ea în ziarul „*Cuvântul*”. Acum însă, dacă o avem, nu ne vom mărgini numai la aceste scurte arătări bibliografice, ci vom scrie despre ea mai amănunțit, pentru că era cartea care trebuia.

Acum 10 ani, a ieșit întâiul ei volum. Acum a ieșit al II-lea,

Suntem de părere că nu trebuie să ne oprim la atâta, ci Profesorului Dragomir să i se facă o sărbătorire specială pentru acest dar și încă să se scoată din carte o edițiune populară, în care, în vreo 200 de pagini să se strângă ce este mai viu din ea, să se lase documentele și așa s'o poată avea la îndemână fiecare parohie. Să se dea ca temă de studiat la conferențele pastorale și preoții să fie întrebați din ea ca la un examen. Aceasta, cu un cuvânt, trebuie să fie o carte de căpătâi o Bisericii noastre ortodoxe românești. Apoi, pentru că noi trebuie să ruinăm ideia unirii și la rutenii uniți, careva din Basarabia sau Bucovina să traducă cea edițiune populară, care s'ar face pe românește, și să se răspândească și printre Ruteni la noi, în Cehoslovacia și în Polonia.

Muncitorul Creștin. — Această revistă, de care am mai pomenit noi, scoasă de harnicul preot *Șerpoianu* dela Parohia *Podeanu* din București, își duce înaintea munca ei și a ajuns la al treilea an al vieții. Iese în peste 1500 de bucăți, cu un cuprins sănătos. E mare lucru pentru o parohie mărginașă că poate ieși în așa număr și nu dă îndărăt.

Studiul colindelor. — A eșit o carte de colinde, culese și puse pe note de *Sabin V Drăgoiu*, cuprinzând 303 colinde. S'a tipărit în editura *Scrisul Românesc* din Craiova și se vorbește mult despre ea.

POȘTA REDACȚIEI

Părintelui *D. Bârzu*, parohia ? județul ?

Bine ai făcut de ai oprit obiceiul ca oamenii să se puie la mese de praznic, în timp ce preotul slujește liturghia. Nu este rânduiala că omul ia mai întâi anafora, la sfârșitul slujbei, iar apoi se duce acasă și se așează la masă? De unde, până nu e isprăvit lucrul Domnului, omul să se grăbească la paharul de țuică și să înceapă se îmbuiba, când preotul în biserică strigă către credincioși : „Cu frică lui Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați“ ? Adică preotul să-i cheme cu potirul în mână, iar în clipa aceea oamenii să ciocnească paharele? E nu numai rușine ; e mișelie ; e necinstirea slujbei. Se supără că le-o spui? Pune-le înainte aceste cuvinte ale mele și spunele că merită blestemul lui Dumnezeu. Că le e obiceiul așa, cu atât mai rău că au asemenea obiceiuri. Să se lase de ele ! Obiceiul nu e lege, ci nărav păcătos. Scornituri de bețivi, să le punem sub numele de datină din vechi ?

Nu este vreme pentru veselie praznicului după încheierea slujbei? Deci ce atâta grabă? Așa fugă de Dumnezeu, așa scăpare dela fața Lui, pentru a sluji hoitului ?

Nu este cu cuviință și puțin să-ți pese de supărarea bețivilor. Omul care nu ascultă de întâia, de a doua, de a treia sfătuire, să-ți fie ție ca un păgân și vameș. Nu cumva s'o da Biserica și păstorii ei după niște slujitori ai gătlejului? Afară cu ei, dacă nu înțeleg, că și Dumnezeu a dat potop peste cei blestemați, când nu mai erau pe lume decât Noe cu familia lui.

Dar spune-mi și mie ce sat e acesta, ca să-l batjocoresc eu, după cum merită, în *Lumina Satelor* din Sibiu, și să-și vadă echipul acolo. Pune în mâna lor acea foaie, ca să vadă ce blestemat e bețivul pe lume.

Părintelui *Mina Gașpar*. Costești, Botoșani.

Am primit art. *Glasuri duoase* de 24 foi de caiet. Nu puneți singur numărul trebuincios în capul paginei și mă necăjiți să vi-l pun eu. Asta înseamnă a-mi fura timpul, ca să pun eu cele 24 de numere lipsă.

Articolul cuprinde gânduri ușoare despre moarte și sfătuiri în legătură cu acest soroc care ne ajunge pe fiecare. Sunt pagini duoase, dar și luagiri de prisos cu lucruri cunoscute despre căderea lui Adam. Se înțelege oă și așa pot folosi pentru lumea cea largă care nu știe aici lucrurile ușoare, zise cunoscute. Dar avem noi loc pentru acestea? Să citiți, în nr. acesta cât maldăr de articole avem! Deci și art. Sfinției Voastre va aștepta, poate și un an. Dar dacă vom micșora și revista din neplata abonamentelor?

A. S.

CARTILE RITUALE, LITERATURA BISERICESCĂ, ICOANE ȘI IMPRIMATE CE SE AFLĂ
VÂNZARE LA TIP. CARTILOR BISERICEȘTI, STR. PRINCIPATELE-UNITE 60, BUCUREȘTI

VALABIL DELA 1 DECEMBRIE 1930

LEI

Cărți noi de ritual broșate

| | LEI |
|----------------------|-------|
| Missiul Sf. Treimi | 12.— |
| Practiconul | 150.— |
| Missiul Sf. Spiridon | 5.— |
| „ | 500.— |
| „ | 200.— |
| „ | 40.— |
| „ | 250.— |
| „ | 100.— |
| „ | 160.— |
| „ | 400.— |
| „ | 450.— |
| „ | 35.— |
| „ | 350.— |
| „ | 300.— |
| „ | 300.— |
| „ | 300.— |
| „ | 300.— |
| „ | 380.— |
| „ | 350.— |
| „ | 350.— |
| „ | 400.— |
| „ | 400.— |
| „ | 400.— |
| „ | 25.— |
| „ | 20.— |
| „ | 15.— |
| „ | 20.— |
| „ | 50.— |
| „ | 350.— |
| „ | 20.— |
| „ | 25.— |
| „ | 20.— |
| „ | 10.— |
| „ | 10.— |
| „ | 50.— |
| „ | 40.— |
| „ | 15.— |
| „ | 100.— |

Cărți de rugăciuni

| | |
|---|------|
| „ | 7.— |
| „ | 12.— |

de literatură bisericească, broșate

| | |
|---|-------|
| „ | 15.— |
| „ | 25.— |
| „ | 5.— |
| „ | 30.— |
| „ | 40.— |
| „ | 75.— |
| „ | 10.— |
| „ | 60.— |
| „ | 75.— |
| „ | 75.— |
| „ | 50.— |
| „ | 70.— |
| „ | 60.— |
| „ | 45.— |
| „ | 50.— |
| „ | 150.— |
| „ | 120.— |

| | |
|--|-------|
| 60. Confesiuni și Secte de P. S. Arhieru Grigorie Leu Botoșăneanu | 120.— |
| 61. Chemări de departe (Predici la Radio), ținute de Pr. Toma Chiricuță, Pr. Gh. Comana, Pr. Marin C. Ionescu, Pr. Manea Popescu. | 80.— |
| 62. Evanghelia sau viața și învățătura Domnului Iisus Hristos, de Melhisedec | 25.— |
| 63. Istoria Bisericească Universală și Statistică Bisericească, de Eusebiu Popovici, traducere de Atanasie Mironescu, fost Mitropolit Primat, vol. I broșată | 125.— |
| Idem vol. II broșată | 150.— |
| „ III „ | 120.— |
| „ IV „ | 200.— |
| 64. Istoria Bisericească de Sozomen, trad. de I. P. S. Josef Gheorghian | 60.— |
| 65. Istoria Predicii la Români, de Ep. Dr. Gr. Comșa | 50.— |
| 66. Legea Organică a Sf. Sinod | 4.— |
| 67. Mărturisirea Ortodoxă | 50.— |
| 68. Neagoe Basarab și Sf. Nifon | 5.— |
| 69. Origina și valoarea istorică a Evangheliei după Ioan, diacon H. Roventă | 50.— |
| 70. Pe urmele lui Hristos de Pr. Gr. Petrov, trad. de Episc. Nic. Munteanu | 45.— |
| 71. Sf. Evanghelie dela Matei de Pr. Dr. I. Mihălcescu | 18.— |
| 72. Studiu despre Ierarhie | 5.— |
| 73. Știință și Religie de I. P. S. Josef Gheorghian | 20.— |
| 74. Teologia Dogmatică Ortodoxă, de Silvestru Episc. de Canev, trad. de Pr. Negoi, III, IV | 150.— |
| 75. Valoarea actuală a Canoanelor de Pr. C. Dron | 100.— |
| 76. „Daruri și adevăruri“ de Pr. C. Dron | 70.— |
| 77. Viața lui Constantin-Vodă Cantemir, de N. Iorga | 60.— |
| 78. Vrei să fi înțelept? | 20.— |
| 79. „Cugetări și Maxime“ culese de Arhim. Nifon Criveanu | 80.— |

Cărți de muzică bisericească

| | |
|---|-------|
| 80. Cântărilor: Sfintei Liturghii, de I. Pop.-Pasărea | 50.— |
| 81. Catavasier (cartonat) de I. Pop. Pasărea | 100.— |
| 82. Liturghier de strană (cartonat) de I. P. Pasărea | 100.— |
| 83. Anastasimatar, de N. Barcan | 25.— |
| 84. Anastasimatar, de Pr. Stupcanu | 80.— |

Imprimate și registre de contabilitate

| | |
|--|------|
| 85. Un stat parohial | 3.— |
| 86. Un carnet cu 50 certificate de botez | 50.— |
| 87. Un carnet cu 50 certificate de cununie | 50.— |
| 88. O serie mare de registre de contabilitate compusă din: 1 reg. de partizi, 1 reg. plăți, 1 reg. încasări, 3 bugete, 3 conturi, 5 coperte. și 2 borderouri | 96.— |
| 89. Un singur registru mare de partizi | 20.— |
| 90. Un singur registru mare de plăți | 20.— |
| 91. Un singur registru mare de încasări | 20.— |
| 92. O serie mică registre de contabilitate compusă dintr'un reg. mic de partizi, 1 reg. mic de plăți, 1 reg. mic de încasări, 3 bugete, 3 conturi și 5 coperte | 79.— |
| 93. Un singur registru mic de partizi | 15.— |
| 94. Un singur registru mic de plăți | 15.— |
| 95. Un singur registru mic de încasări | 15.— |
| 96. Un compt | 4.— |
| 97. Un Buget | 4.— |
| 98. Un Borderou | 1.— |
| 99. O copertă (mapă) | 2.— |
| 100. Un registru pentru înscrierea botezaților | 80.— |
| 101. Un registru pentru înscrierea căsătoriilor | 80.— |
| 102. Un reg. pentru înscrierea înmormântărilor | 80.— |
| 103. Un registru de intrarea hărtiilor | 75.— |
| 104. Un registru de ășirea hărtiilor | 75.— |
| 105. Condiția de expediție | 80.— |

**Icoane mari foi volante mărimea 28/40
8,50 lei exemplarul.**

Maica Domnului, Mântuitorul (Iisus Hristos),
Invierea Domnului, Sf. Treime, Sf. Ecaterina,
Sf. Impărați, Sf. Apostoli, Sf. Nicolae, Sf. Trei
Ierarhi, S. Dumitru, Sf. Spiridon, Sf. Ioan Bo-
tezătorul, Sf. Voevozi, Sf. Paraschiva, Sf.
Gheorghe, Botezul Domnului, Buna Vestire,
Adormirea Maicii Domnului.

**Icoane mijlocii, foi volante marimea 19/28
5 lei exemplarul.**

Sf. Gheorghe, Sfinții Impărați, Maica Dom-
nului, Cuvioasa Paraschiva, Iisus Hristos, Sf.
Ioan Botezătorul, Invierea Domnului, Sfinții
Apostoli, Sf. Ecaterina, Sf. Trei Ierarhi, Buna
Vestire, Botezul Domnului, Sfântul Dumitru,
Sfinții Voevozi, Sfântul Nicolae, Adormirea
Maicii Domnului, Sf. Spiridon și Sf. Treime.

*O serie de icoane prăznicare (12 bucăți pictate
pe lemn, mărimea 35/24, lei 7000.*

O singură icoană lei 700.

Cei patru Evangheliști imprimați pe safin
pentru sfințiri de biserică (seria) prețul lei 100.

**Icoane mijlocii aplicate pe carton mărimea
15/23, 15 lei exemplarul.**

Sfântul Gheorghe, Invierea Domnului, Maica
Sfântul Dumitru, Sf. Nicolae, Sfinții

Impărați, Sf. Apostoli, Sf. Voevozi, Sfinții
Trei Ierarhi, Iisus Hristos, Sf. Ioan Botezătorul,
Sf. Ecaterina, Sf. Paraschiva, Buna Vestire,
Botezul Domnului, Adormirea Maicii Dom-
nului, Sf. Spiridon și Sf. Treime.

**Icoane mari, aplicate pe carton mărimea
23/35 30 lei exemplarul.**

Maica Domnului, Iisus Hristos, Invierea
Domnului, Buna Vestire, Botezul Domnului,
Sfânta Treime, Sf. Ecaterina, Sf. Impărați,
Sf. Apostoli, Sf. Nicolae, Sf. Gheorghe, Sf. Trei
Ierarhi, Sf. Dumitru, Sf. Ioan Botezătorul,
Sf. Voevozi, Adormirea Maicii Domnului,
Sf. Spiridon și Sf. Paraschiva.

**Cărți poștale cu iconițe în culori, a 2 lei
bucata.**

1) Sf. Gheorghe, 2) Sf. Mihail, 3) Sf. Teodor
Tiron, 4) Sf. Teodor Strătilat, 5) Sf. Nistor
6) Sf. Mercurie, 7) Buna-Vestire, 8) Botezul
Domnului, 9) Adormirea Maicii Domnului,
10) Sf. Pantelimon, 11) Maica Domnului, 12)
Mântuitorul (Iisus Hristos), 13) Invierea Dom-
nului, 14) Sf. Treime, 15) Sf. Ecaterina, 16)
Sf. Impărați, 17) Sf. Apostoli, 18) Sf. Nicolae,
19) Sf. Trei Ierarhi, 20) Sf. Dumitru, 21) Sf.
Spiridon, 22) Sf. Voevozi, 23) Sf. Paraschiva,
24) Sf. Ioan Botezătorul.

Iconițe Cărți poștale aplicate pe carton Lei 6.

... legate în piele și pânză, pânză peste tot și pânză și hârtie

| | Piele și pânză | | Pânză și hârtie | | | Piele și pânză | | Pânză și hârtie | |
|--|----------------|-------|-----------------|-----|---|----------------|-------|-----------------|-------|
| | Lei | B. | Lei | B. | | Lei | B. | Lei | B. |
| 1. Iconul | 300,- | 225,- | —,- | —,- | 19. Mineiul pe luna Mai | 560,- | 510,- | 460,- | 460,- |
| 2. Naștarul | 410,- | 350,- | 300,- | —,- | 20. Mineiul pe luna Iunie | 560,- | 510,- | 460,- | 460,- |
| 3. Căminul | 770,- | 680,- | 650,- | —,- | 21. Mineiul pe luna Iulie | 590,- | 540,- | 490,- | 490,- |
| 4. De Tedeum | 153,- | 115,- | 100,- | —,- | 22. Mineiul pe luna August | 560,- | 510,- | 460,- | 460,- |
| 5. Căminul | 425,- | 375,- | 350,- | —,- | 23. Mineiul pe luna Septembrie | 560,- | 510,- | 460,- | 460,- |
| 6. Căminul rugăciuni | —,- | 80,- | —,- | —,- | 24. Mineiul pe luna Octombrie | 610,- | 560,- | 510,- | 510,- |
| 7. Căminul românul | —,- | 175,- | —,- | —,- | 25. Mineiul pe luna Noembrie | 610,- | 560,- | 510,- | 510,- |
| 8. Căminul mic | 250,- | 220,- | 200,- | —,- | 26. Mineiul pe luna Decembrie | 610,- | 560,- | 510,- | 510,- |
| 9. Dumitreezeștile liturghii | 310,- | 280,- | 250,- | —,- | 27. Noul Testament, Editura Inst. Biblic ortodox român, tradus de Păr. Grigorie (Gala Galation) | —,- | 100,- | —,- | —,- |
| 10. Evhologiu | 710,- | 650,- | 590,- | —,- | 28. Paraclisul sf. D-tru | 138,- | 100,- | 80,- | 80,- |
| 11. Evanghelia | 820,- | —,- | —,- | —,- | 29. Pentecostarul | 620,- | 530,- | 430,- | 430,- |
| 12. Căminul în piele peste tot, lei 1300,- | —,- | —,- | —,- | —,- | 30. Prohodul Domnului | 138,- | 100,- | 80,- | 80,- |
| 13. Liturghia Sf. Ioan Gură de Aur | 165,- | 140,- | 110,- | —,- | 31. Panihida | 138,- | 100,- | 80,- | 80,- |
| 14. Istoria Bisericească de Eusebiu Popovici Vol. I. | 225,- | 200,- | —,- | —,- | 32. Rânduiala Ridicării Panigheii | 138,- | 100,- | 80,- | 80,- |
| Idem " II. | 250,- | 225,- | —,- | —,- | 33. Slujba sfințirii Steagului unei Corporații | 90,- | 80,- | 60,- | 60,- |
| Idem " III. | 220,- | 195,- | —,- | —,- | 34. Rând. Sf. Steagului unei scoli | 90,- | 80,- | 60,- | 60,- |
| Idem " IV. | 300,- | —,- | —,- | —,- | 35. Sluj. Sf. Bisericii | 190,- | 160,- | 130,- | 130,- |
| 15. Mineiul pe luna Ianuarie | 560,- | 510,- | 460,- | —,- | 36. " Invierii | 190,- | 160,- | 130,- | 130,- |
| 16. Mineiul pe luna Februarie | 560,- | 510,- | 460,- | —,- | 37. Tipicul Bisericesc | 250,- | 200,- | 150,- | 150,- |
| 17. Mineiul pe luna Martie | 560,- | 510,- | 460,- | —,- | | | | | |
| 18. Mineiul pe luna Aprilie | 560,- | 510,- | 460,- | —,- | | | | | |

Instrucțiuni de comandă: Orice comandă va fi însoțită de un aconto, urmând ca restul împreună cu șpagă de transport să se încaseze prin ramburs.

N.B.—Librării și orice revândători sunt obligați a vinde Cărțile cu prețurile din tabel.